CAPITALA AMINTIRILOR, CAPITALA DE AZI, CAPITALA DE MÎINE • ARTE • SPORT

Anul XIII
27 (427)
Sîmbătă
4 iulie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

„Datoria fiecăruia este să-și învețe punctul pe care stă, orașul în care trăiește, țara și continentul mai tîrziu...

Înainte de orice vilegiatură și sportivitate, bucureștenii vor cîștiga să vadă București, care în fiece răspîntie sînt alții și la fiece zece metri păstrează pentru călător o surpriză, o bijuterie și o recompensă."

TUDOR ARGHEZI

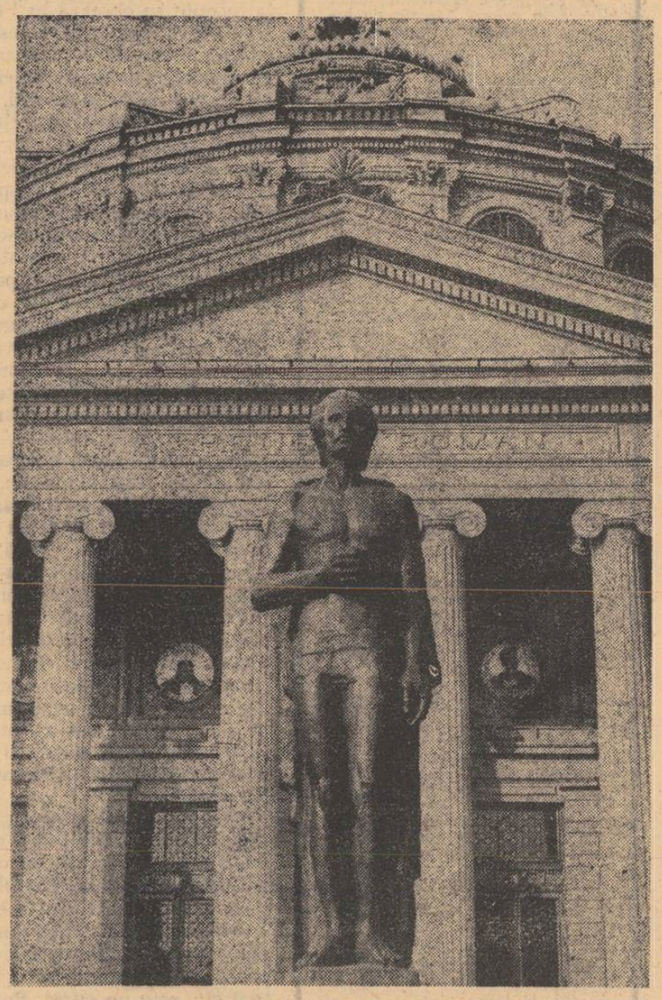

ÎN CAPITALĂ, O NOUĂ CASĂ A CĂRȚII

Editura „Cartea Românească"

— *Sînteți directorul editurii „Cartea Românească", a cărei activitate a început recent. Care este programul acestei edituri? Ce va tipări și ce nu va tipări ea? În ce măsură poziția dumneavoastră față de literatură, ca scriitor, va putea fi urmărită în programul editurii căreia îi sînteți director?*

a. p.

Într-adevăr, e cazul să anunțăm programul nostru. Editura Uniunii Scriitorilor trebuie să tipărească literatură contemporană, de toate genurile, și traduceri din literatura universală. Editura noastră mai poate tipări, din patrimoniul literaturii române, autori și opere sub îngrijirea unor scriitori contemporani. Nu ne revine sarcina retipăririi moștenirii culturale în ansamblul ei.

Înainte de a fi acceptat să iau această sarcină, aveam despre activitatea editorială cu totul alte idei. Mi se părea, de pildă, citeodată, că apar prea multe cărți mediocre și prea puține cărți bune. Ca editor, însă, îmi dau seama concret că e o mare victorie editorială să tipărești într-un an (așa cum vom tipări noi) de pildă o carte despre E. Lovinescu „*Scepticul mîntuit*" de Eugen Simion, apoi una despre Maiorescu „*Contradicția lui Maiorescu*" de N. Manolescu. Dar mai sînt și alte cărți de critică interesante care au intrat sau vor intra în planul nostru de tipărituri de G. Dimisianu, Valeriu Cristea, S. Damian, I. Vitner. Dar proza, poezia, teatrul? Au apărut Tudor Arghezi, Zaharia Stancu, Mircea Ciobanu, Irina Mavrodin, Profira Sadoveanu. Dar vor apărea sau sînt de asemenea în studiu în vederea apariției, cărți de Demostene Botez, Radu Boureanu, Sergiu Dan, N. Carandino, G. Giurăscu, Margareta Sterian, Virgiliu Monda, Ion Petrovici, Virgil Teodorescu, Ion Caraion, Ștefan Bănulescu, Pop Simion, Titus Popovici, Horia Lovinescu, Petre Solomon, Ion Sofia Manolescu, Eugen Frunză, Paul Goma, Vl. Colin, Paskandi Geza, Tudor George, Ilie Păunescu, Al. George, Petre Stoica, Leonid Dimov, Ion Băieșu, Al. Lungu, Teodor Mazilu, Alexandru Ivasiuc, Vasile Vlad, Nicolae Breban, Nicolae Frînculescu, Al. Miran, Radu Cârneci, Teodor Bals, Rodica Iulian, Romulus Vulpescu, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Corina Cristea, Paul Cornel Chitic, Mircea Cojocaru, Maria Luiza Cristescu, Maria Hadan, Monica Pillat, Ion Omescu, Daniel Turcea (debut editorial) Dumitru M. Ion, Ion Nicolescu, George Alboiu, Virgil Mazilescu, Norman Manea, Adrian Păunescu, (cu un volum de poezii și unul de interviuri) Vintilă Ivănceanu (cu un volum de proză și unul de poezie) Petru Popescu cu un nou roman, Aurel Dragoș Munteanu de asemeni. La timpul potrivit vom lansa scriitorii descoperiți de noi. Cititorul căutător de capodopere, ar putea, la sfîrșitul anului nostru editorial, să ne reproșeze că numărul cărților mari pe care le-am tipărit e prea mic în comparație cu numărul scriitorilor citați mai sus. E cazul însă să reamintim care e condiția capodoperei. Ea poate să apară la începutul carierei unui scriitor, dar și la sfîrșitul ei. Pînă atunci, scriitorul trebuie să facă un permanent efort creator care nu poate însă să rămînă între coperțile manuscrisului său, ci trebuie să vadă lumina tiparului. Fiindcă numai așa, în contact cu publicul și cu reacțiile lui, experiența îl poate duce pe scriitor la o veritabilă împlinire. Cu cîțiva ani în urmă am avut ocazia să discut cu un editor străin exact despre aceste probleme, cu toate că pe vremea aceea nu mă gîndeam că Uniunea noastră va avea o editură și eu voi fi implicat în activitatea ei. L-am întrebat pe acest editor: „Cîți scriitori bat anual la ușa editurii dumneavoastră?". Mi-a răspuns: „Primesc mii de manuscrise". „Chiar mii? Și le citiți pe toate?" „Ne străduim!" „Și publicați multe din ele?" „Destul de multe!" „Cele publicate sînt toate bune?" „Bineînțeles că nu! Dar rezistăm greu presiunii opiniei și trebuie să publicăm..." „În ce constă această opinie și prin ce mijloace se manifestă?" „Scriitorul compară ceea ce publicăm noi la un moment dat cu ceea ce are el în manuscris. Și constată că, manuscrisul lui e mult mai bun, iar noi i-l primim îl citim și constatăm că are dreptate, dar mai constatăm în același timp ca și numărul lor este excesiv de mare și vrem să-i mai amînăm. Atunci încep să apară articole în presă, la radio, la televiziune: editorii se desinteresează de cultură, nu caută decît cîștigul material", etc.

Acesta ar fi deci, celălalt aspect, cel negativ, care însoțește apariția capodoperei. Trebuie să publicăm mult fiindcă nu știm cum va evolua scrisul unui scriitor. Toate romanele abatelui Prévost (zeci de romane) sînt uitate astăzi, dar *Manon Lescaut* ne pune în fața celei mai simple și fermecătoare capodopere. Ar fi scris-o fără celelalte proaste? Argumentul poate fi îmbrățișat și de cei care n-au oferit niciodată vreo speranță că din scrisul lor se va reține cîndva o povestire bună. Cum să-i convingi să renunțe?

Din fericire, nu ne vin atîtea manuscrise ca să ne alarmăm. Tipărim deci mai puțin decît alții. Avem speranțele întregi.

Marin PREDA

Omagiu Bucureștilor

Arhitectura — artă socială

De vorbă cu arhitectul Octav Doicescu

— Precizăm din capul locului, stimate tovarășe profesor, că întrebările care vi se pun au un caracter mai mult sentimental decît de specialitate, că presupun o anumită atitudine firească a oamenilor de litere vizavi de marile transformări urbanistice cărora le este supus Bucureștiul de cîtva timp. Întrebările pe care vi le punem vin din această dorință firească de a afla un ceas mai devreme părerea unui eminent specialist în legătură cu „ora zilei" în arhitectură. După părerea dv., cînd ultima stradă va fi astupată și ultima clădire acoperită, cum va arăta centrul orașului?

— Este foarte frumoasă întrebarea dumneavoastră. Este mare, întinsă în multe direcții, este și adîncă și emotivă. Nu știu ce să răspund, la ce să răspund mai întîi. Pe de altă parte, îmi acordați o responsabilitate mult prea mare, mă împingeți în această mare arenă publică căreia trebuie să-i aduc contribuția mea. Trebuie să mă și analizez în același timp, ceea ce nu este tocmai ușor. Eu **sunt** în arhitectură, și ca să vă pot răspunde valabil trebuie să ies în afara ei. Nu-mi este comod. Pentru că arhitectura nu este în primul rînd o îndeletnicire de retorică. Aș putea să spun că în unele cazuri, retorismul este chiar dușmanul unui echilibru valoric, al obiectului construit, arhitectura. Multe scăpări importante din atributele unor existențe morale omenești s-au datorat retorismului ireal, încerc totuși să vă răspund.

Ați atacat din plin, principala „matrice" a formării contemporane a omului „orașul" sau tîrgul, schimbul de produse și de idei, sau orgolioasa „cetate" stăpînă și fixă în certitudinile ei. Care din aceste două noțiuni poate să stabilească o poziție în actualitatea noastră?

Sîntem în orașul nostru, București, — și între noi fie vorba — ar trebui să fie mai iubit de oamenii săi. Cum va fi centrul orașului, nu pot să vă spun cu competență. Nici eu și nici alți colegi ai mei de breaslă nu cunosc mai mult decît mine. Alte persoane cu competență publică și profesională sînt destinate ca atare să înlesnească o transformare evolutivă și mai bună a centrului orașului. Personal nu mă îngrijește și nu am îndoieli că ele nu s-ar fi atașat cu bună credință acestei sarcini delicate, obrazul central al orașului. Orice oraș pînă cînd dispare, pentru că istoricește s-au întîmplat și astfel de dispariții, printr-o rapidă decrepitudine, își adaogă în transformări și înlocuiri, elemente componente noi care să îi ilustreze mai bine imaginea locuitorilor lui dinspre lumea cunoscută și deci necesară. **Activitatea** asta din centrul orașului care este puțin enervantă, mai ales pentru că trenează în timp, este totodată și reconfortantă prin dinamismul ei. Personal, sunt sigur că atunci cînd totul va fi terminat, vom avea o surpriză care va fi de o calitate mai bună decît vechile imagini cu care ne obișnuisem. Dar uităm foarte repede imaginile vechi, casele putrede din Strada Academiei sau Piața Unirii.

— În ce măsură se potrivesc dezideratele arhitecturii moderne cu transformările care au loc? Ce poate arhitectura modernă în legătură cu un oraș de specificul Bucureștiului?

— Arhitectura este responsabilă numai ca finalitate în imaginea unui oraș. Reprezintă doar cadrul construit, materializat, al unor impulsuri puternice și multiple, determinante pentru arhitectură. Orașul, ca fenomen de convietuire în totalitatea lui, este însăși imaginea societăți cu specificul ei. Arhitectura este o artă vizuală, structurată în limitele ei funcționale și tehnice. Orașul, însă, este o vastă structură spațială, socială, economică, psihologică, tehnologică, climatologică, și trecem cu vederea alte relații. Toate acestea determină o simbioză a omului cu spațiul vital al orașului, acest spațiu care domină omul, căruia îi definește un cadru nou, deosebit de spațiul primar om-natură, devenind o matrice contemporană. Arhitectura, cu mijloacele ei, definește și materializează această matrice, care angajează toată activitatea umană din interiorul ei, o subînsumează în ultimă instanță dacă are posibilitatea să o facă.

Este de la sine înțeles că orașul nu este numai rezultatul unei simple și izolate opere arhitecturale. Este rezultatul acelui „urbanism", acelui conglomerat de științe tehnice, economice și umanistice, în care rolul esențial îl joacă coeziunea oamenilor, buna lor asociere în poezia vieții, în plăcerea de a trăi. Dacă arhitectura se izolează de această coeziune, sau urbanismul practicist nu este în stare să o înțeleagă, urmărind valori conjuncturale, sau absolutisme funcționale trecătoare, rezultatul este acel oraș al nimănui, de peste tot. Orașul care își poate schimba cetățenii, ca un tren pasagerii. Nu putem să înlăturăm în întregime această practică. Ea este ilustrată de multe orașe de tip colonial, specifice secolului XIX, orașe care își caută spiritul prin remodelări permanente.

Mă întrebați care sînt dezideratele arhitecturii și urbanismului actual? Este greu de definit în amănunțime. Atitudinea comună și generală a specialiștilor este lupta pentru o

Sînziana POP

(Continuare în pag. 8)

Capitala amintirilor, Capitala de azi, Capitala de mîine de Victor Eftimiu, **Fîntîna cu zodii** de Cezar Baltag, **Orașul meu** de Ilie Constantin, **Nopțile de vară ale Bucureștilor** de Fănuș Neagu, **Interviu cu cel mai bătrîn șofer bucureștean** de Adrian Păunescu, **Centrul este inima** de Sînziana Pop. **Frumoasele cartiere** de Constantin Țoiu.

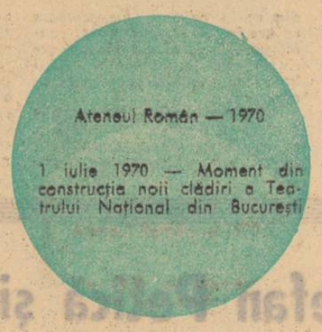

Ateneul Român — 1970

1 iulie 1970 — Moment din construcția noii clădiri a Teatrului Național din București

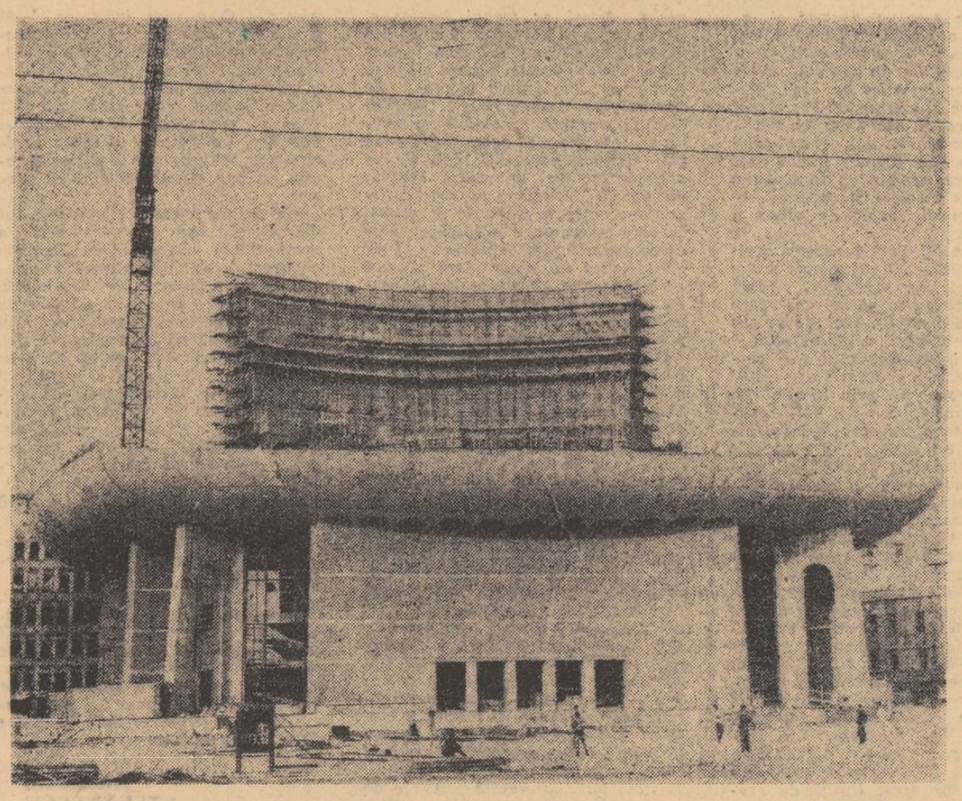

cronica pietonului

Sufletul bucureștean

Dă-i bucureșteanului prilejul de a fi larg la inimă, serviabil, și veți vedea. Întreabă-l unde vine Intrarea Detectivului *sau* Fundătura Miracolelor, *și te va însoți, explicînd pînă la fața locului, intrînd în contradicție cu alți bucureșteni, care își închipuie că știu mai bine decît el străzile Capitalei. Sau, fără a stărui prea mult, fă-l să înțeleagă că n-ai mîncat în ziua aceea; și te va pofti la prînz între ai lui, mușturuindu-și familia, onorîndu-te ca pe un prinț. Vecinii vor crăpa de ciudă. Dar, lasă, le vine și lor rîndul, și-or să-i arate lui Popescu cum se primește.*

Întîmplarea care urmează mi-a povestit-o Ionescu. Un turism cu 3 pasageri rămîne în pană. Tustrei se dau jos, se uită, adică trebuie împins. Ionescu sare, se proptește cu capul în pămînt, în codîrla mașinii, împinge de îi ies ochii, asudă, strigă „cu toții acuma, hai", aleargă, tușește înecat de fumul țevii de dindărăt, turismul se scutură (de ris, și veți vedea, avea toate motivele) mașina o ia din loc, arrivederci (era marca Fiat) și cînd omul, sleit de puteri, se trezește singur în mijlocul străzii, gata să-l calce autobuzele, constată acest lucru: „Ionescule, mare fraier mai ești, ăia erau de mult înăuntru!".

Acasă, ori la serviciu, el va comenta cu vervă și bine dispus, întîmplarea, ca și cum ar fi fost recent avansat. E bună, dom'le, zău dacă nu-i bună! Auziți. Erau trei tipi într-un Fiat...

CANDID

cronica literară

compendiu

CRISTINA TACOI

Ierugi

Cu cea de-a doua carte, Cristina Tacoi ne oferă o surpriză dacă nu în plan valoric, cel puțin în schimbarea modalității de expresie a talentului său: dacă în prima, Așezare de lucruri (1968) recunoșteam o sensibilitate vie care se supraveghează cu o anumită luciditate sau circumspecție feminină, conturîndu-și, astfel, și mai pregnant linia delicată a percepției, în Ierugi poeta adoptă o metrică folclorică, aceeași de la început pînă la sfîrșit, fără ca prin acest procedeu formal să obosească prea mult lectorul. Căci dincolo de artificiul la care a recurs autoarea în placheta de față, artificiu devenit o stare naturală a sa, un mod propriu de a se comunica, bănuim o mai deplină sinceritate a sentimentului, și uneori chiar o adîncire a lui ca în această Ierugă la apa morților: *„Ierugă, ștergar vărgat. / Malurile ți-ai surpat, / De legeni pe albie / Putregai de salvie? / / Lîngă porțile de-argint, / Mă deștept, nemaiființd / / De la soare mai la vale, / Văd în apa morților. / Verde, umbra porților. / / Undue aerul mut — / De cîntec neînceput". Limbajul se aplică adeseori cu eficiență ritmului utilizat de Cristina Tacoi, fuzionînd în reliefarea stărilor de spirit proprii descîntecelor sau bocetelor folclorice: „Bate toaca despre noapte / Cu dîntele de la șarpe, / / Aprinde copaci în cer, / Lumine spre nicăieri! / / Du-i pe-o aripă de înger / Floarea florilor de sînger — / Pe licărul de la stea / Lerui Doamne, Vinerea. / / Lerui Doamne, greu i-o fi / În valea cu umbre, și / Cu pămîntul peste față, / În seară, în dimineață"* (Ierugă la maica mea). *Cu toată unitatea stilistică a acestor* Ierugi *(metrică, lexic popular) trebuie să-i atragem atenția poetei că o nouă carte, asemănătoare, ar dezavantaja-o mai curînd, limitîndu-i expresia la o singură formulă, determinînd, pînă la urmă, sofisticarea unei delicatețe adevărate.*

MIHAI URSACHI

Inel cu enigmă

O sensibilitate pură, eminesciană, proprie scufundării extatice în lumea de parfumuri și culori vegetale, în rîndul ei coreciată de umorul, de ironia benignă a lui Ion Barbu din acea parte a creației sale circumscrisă psihologiei Isarlîkului, iată cele două trăsături mai importante relevabile în cartea de debut a poetului Mihai Ursachi, Inel cu enigmă. *La acestea se adaugă o inclinație, de valoare secundară, către asociația absurdă ori suprarealistă, către insolitul gratuit al expresiei, izvorîtă, probabil, dintr-un studiu prea îndelung și curat al melancoliei, armă și reflex de apărare împotriva obsesiei unice.* Inel cu enigmă *probează apariția unui poet autentic, stăpîn pe cuvintele sale, cu o structură muzicală plină de farmec, pierdut în somnul erotic al teilor în floare, trezindu-se, din cînd în cînd, cu cîte o replică de un absurd pitoresc pe buze, interesant în mai toate ipostazele sale. O atmosferă de un straniu poesc generată de subtilitatea savantă a „subiectelor" lirice cultivate de Mihai Ursachi, îmbinînd tonul enigmatic, prețios, cu expresiile cele mai derizorii ale banalului, cotidianului, provoacă atenția noastră la o permanentă stare de veghe. Am spus „subiecte" și vom adăuga încă o caracteristică a modalității lirice preferate de poet: aceea a baladei. Mihai Ursachi narează cu voluptate fie un dialog exoteric despre* Pythagora și sclavul său divin, Zamolxis *(„Pythagora: Menire înaltă dumnezeiască ți-a fost hărăzită, / Privirile tale-s asemenea timpului. / Deci iată de azi, o Zamolxis / ești slobod să pleci unde vrei, / Destinul făcut-a, ca eu, muritorul, / Tiran peste ceea ce-i veșnic să fiu. / / Zamolxis: O fiu al lui Hermes, care în Aithalides / Te-ai întrupat, și sufletul tău, călător a trecut / Prin Euphorbos și Hermotimos și-n cele din urmă / În Pyrrhos, pescarul din Delos, / tu Cavaler al Triunghiului / Crezi oare că scitul / se va slobozi de sub tirania Ideii?"), fie un* Triplu poem pentru bătrînul pescar Garibaldi *(lipsa de spațiu ne împiedică să-l reproducem), fie această viziune eminesciană cu accentele rigorii barbiene: „Corăbii de aramă cu vele-nsîngerate / Purtînd pe ele semnul împărăției perse / Se leagănă pe sfera-mpărțită-n jumătate. / — Aștept o veste clară din lumile inverse... / / Sub dafinii în floare și bolțile de vie / Cîntări crepusculare de liră și de flaut. / Acum se împlinește o tulbure vecie, / Pe niciun țărm de-acuma eu n-am să te mai caut. / / Curînd voi fi o stană, și viețile trăite — / Simboluri încrustate, pe jumătate șterse, / Alături faraonii vor face piramide... / — Aștept o veste clară din lumile inverse".*

Dan LAURENȚIU

Emil Brumaru

VERSURI

Surprinzător de mature și unitare, sub raport stilistic, sînt versurile lui Emil Brumaru, un poet care trăiește — după cît sînt informat — departe de zarva vieții literare, exersînd cu onestitate o profesiune neliterară. De la început se observă în *Versuri* o bună tehnică poetică, un simț remarcabil al limbii și o voită vetustate. Emil Brumaru introduce în poezie obiectele de bucătărie și scrie mici elegii despre roade și ierburi, punînd lîngă plăcerea de a sugera aromele fructelor catifelate și poezia naturilor moarte oarecare ironie cordială. Procedeul de a scrie patetic și în același timp ironic despre sare, ceai, cartofi, și de a evoca amestecul de parfumuri și culori ale legumelor strînse în lăzi vine de la poeții simboliști și post-simboliști. Pillat, Fundoianu, Voronca, Perpessicius, chiar sentimentalul Minulescu fac cu deliciu inventarul cămărilor se dedică lungi poeme elementelor derizorii din lumea vegetală. Emil Brumaru reînvie acest program avînd grijă să-și cenzureze sentimentalitatea prin umor. El exultă cuțitele de pe masa gospodinei, plita încinsă, mujdeiul atițător, tava cu ceștile din care se ridică aburi aromați, și compune un imn despre banalul dulap:

„Dulap obscur, în tine arde-un înger / Îmbobocit pe rîșniți de cafea / Visînd piper rotund și zahăr cubic, / Fără să-ți știe taina nimenea. / / Ouă adînci cu-amiezi sub coaja fină / Tu-ascunzi tăcut, miresme ce le ierți, / Dulci farfurii cu sufletul ca roza / De parfumat lîngă mari pești inerți. / / Dar la amurg cotloanele de umbră / Pline-s de spaima furilor gîndaci! / Unde e cheia tandră și subțire / Spre-a rupe neputința-n care zaci? / / Ca s-auzim cum pentru-ntîia oară / Cuțitele vorbesc de mărul acru / Și scos suav din căni miezul de apă / Să-ți tremure pe rafturi, dulap sacru".

Versul este concentrat și poemul nu se întinde mai mult decît este nevoie. El se apropie, fără prejudecăți, de orice obiect casnic, efortul (și plăcerea) poetului fiind de a sugera, într-o epocă de mecanizare excesivă, bucuria unei existențe rămase la gesturi și preocupațiuni elementare. A scrie, azi, despre bucătărie, dormitoare, bulion, ibrice, motani etc. este un curaj. Poeții mai noi vinează, de regulă, miturile mari și umblă cu limba scoasă după fantomele pure ale ideilor, în poeme din care au izgonit orice referință mai directă la lucruri. Autorul despre care scriem reprezintă, din acest punct de vedere, o excepție. El se întoarce la o tematică socotită minoră (poezia căminului) și scrie, în genere, despre elementele ce trezesc cea mai mare suspiciune poetului modern, devenit — fără să vrea — robul abstracțiunilor inextricabile. Emil Brumaru nu are, așadar, teama de a fi minor și anacronic, și scrie în versuri limpezi (există la el chiar o obstinație a clarității!) despre interioare, prînzuri abundente, despre gospodine cu sîni mari mirosind a pătrunjel și a rîntaș.

Tehnica este simplă: o aglomerare de lucruri și o oarecare solemnitate în evocarea lor. Concludentă, în acest sens, este *Elegia* din fruntea volumului, cu versuri pilite îndelung și bine sunătoare: „O, vechi și dragi bucătării de vară, / Simt iar în gură gust suav de-amiază / Și în tristețea care mă-nconjoară / Din nou copilăria mea visează: / Ienibahar, piper prăjit pe plită, / Pești groși ce-au adormit în sos cu lapte, / Curcani păstrați în zeama lor o noapte / Spre o delicatețe infinită, / Ciuperci cît canapeaua, în dantele, / Icre cu bob bălos ce ochiu-și cască, / Aluaturi tapisate crescînde grele / Într-o dobitocie îngerească, / Moi miezuri de ficați în butoiașe / De ou de melc, înlăcrămate dulce, / Mujdeiuri ireale, șunci gingașe / Cînd sufletu-n mușchi vrea să se culce, / Și-n ceainice vădindu-și eminența / Prin fast de irizări și toarte fine / Ceaiuri scăzute pînă la esența / Trandafirie-a lucrului în sine!"

S-ar putea reconstitui, de am înregistra toate temele poemului, un adevărat ritual casnic, înfățișat în momentele lui esențiale: pregătirea prînzului, cafeaua de după masă, gustarea, cu limba plescăind de satisfacție, a fructelor zemoase etc. Vine, apoi, la rînd contemplarea dulapurilor pline cu lichioruri și dulcețuri pietrificate *(Cîntec)*, a tăvilor pe care stau îngrămădite piersici cu pielița subțire și roșie, a sticlelor de untdelemn și de bulion, a rufelor întinse pe funie *(Sentința)* etc.

Ca D. Anghel, Emil Brumaru evocă în versuri parfumurile puternice de după ploaie *(Apocrifa, II)*, aromele grele, unsuroase, ale cepei și acelea, amărui, ale cucutei. Decorticarea unei portocale este un prilej de a medita la starea de sublimitate a materiei *(Amnezie)*. Gospodina care întoarce cu dibăcie cartofii sfîrîitori din tigaie și apare, apoi, purpurie la față în ușa bucătăriei, este o Beatrice cu un simț practic mai dezvoltat: „Glycera are vergi cu care bate / Nervoasă portocalele prea dulci / Și-un păr cîrlionțat de vechi păcate / În care nu e bine să te-ncurci. / / Ce zeu să născocesc să îmi ajute / Cu harul lui ca dînsa să mă lase / Să-i fiu umilul sclav ce scoate plute / Cu grație din sticle lungi la masă? / / Și piersice, stropind-o lin cu apă / Să nu lezîne, să-i așez în mînă, / Să strig la papagal cînd o să-nceapă / Să-i ocărască mersul de stăpînă / / Și sînii mari ce-i ține doar afară, / Licențioși, pe ei motani să-și culce, / Cu-n pămătuf să-i scutur la picioare / Din copăcei mirosmele năuce / / Și seara să-i citesc cu vocea clară, / Spre-a adormi frumos, poeți sublimi / În timp ce-n porțelane-o să transpară / Războaie între guelfi și ghibelini!".

O cruzime în privința cuvintelor se observă, uneori, la acest poet care vede prin colțuri și dulapuri numai îngeri: îngerii lucrurilor umile. Este cruzimea rafinatului amator de vorbe verzi, nerușinate. O *baladă* și o *Închinare* fac loc, între atîtea suavități, și unor imagini mai fruste, ca de pildă: „vechi piftier de țîțe clocitoare". Versul este „un subțire mat de fluture" și chiar mai mult decît atît: „Crud, pîrț de înger chiflicind cristale"... etc. Din universul domestic nu este uitată, apoi, latrina („dulci latrine cu hîrtii murdare"), iar niște romanțe — scrise de un Minulescu mai truculent — nu se sfiesc a vorbi de *bucile* nevestelor. Îngerii suavi ai poetului iau, așadar, și înfățișări mai profane, și pentru ochiul comun, mai vulgare: ei rătăcesc nu numai în fructe, legume, în miezul harbujilor și în sînii albi ai femeii, dar și în gălețile cu zoaie și în colțurile murdare ale casei.

Emil Brumaru este — s-a înțeles — un poet format, de un talent ce nu mai poate fi pus la îndoială.

Eugen SIMION

P. V. HANEȘ

Studii de istorie literară

Prețuit și cunoscut autor de manuale de literatură română pentru elevii de liceu, manuale care decenii de-a rîndul au constituit adevărate modele ale genului, P. V. Haneș este și una dintre figurile cu totul stimabile ale cercetării istorico-literare din prima jumătate a veacului nostru. Desigur, P. V. Haneș n-a fost, așa-zicînd, un creator în respectivul domeniu și încercările sale în planul sintezelor pălesc de la distanță în fața performanțelor strălucite realizate de marii săi contemporani, Iorga, Lovinescu sau Călinescu. În schimb, de o neîndoielnică utilitate, chiar și în momentul de față, sînt contribuțiile sale în domeniul cercetării documentaristice, al depistării de noi izvoare și al stabilirii de texte. Există, astfel, chestiuni de istorie literară românească avînd o constantă însemnătate și incitînd mereu la noi controverse, a căror interpretare (fără ca unii beneficiari s-o recunoască întotdeauna!) este practic imposibilă în afara celui mai deschis apel la moștenirea lăsată de P. V. Haneș. Volumul selectiv, recent apărut la Editura Minerva, și însoțit de un util și succint comentariu semnat de Mihai Gafița, stă mărturie elocventă în această privință. Fie și numai exemplele oferite de studiile consacrate lui Alecu Russo și Nicolae Milescu și este suficient pentru a aprecia valoarea contribuțiilor acestora la elucidarea unora dintre chestiunile atît de încurcate ale istoriei noastre literare. Excepționala băgăție a faptelor inedite, în aceste lucrări, este dublată de o remarcabilă rigoare a demonstrației, căreia, la rîndul ei, nu-i lipsește o bine venită și discretă undă polemică. Iată de ce ne putem întreba cum se face că, de pildă, atîtea dintre doctele „contribuții" actuale la stabilirea paternității poemului liric Cîntarea României *eludează cu subtilă abilitate punctul de vedere al lui P. V. Haneș?*

În altă ordine de idei, fără a diminua cu ceva meritele ediției Minerva, rămîne de văzut dacă selecția din opera lui P. V. Haneș nu este totuși prea zgîrcită.

ALEXANDRU GEORGESCU

Pedeapsa (nuvele)

În alcătuirea lor intimă, piesele acestui volum par a ignora cu maximă seninătate agitația din ce în ce mai cuprinzătoare ce are loc în cîmpul prozei contemporane și al cărei scop declarat este emanciparea ostentativă de formulele narative tradiționale.

În fața plăcerii supreme de a povesti și a evoca întîmplări și oameni aparținînd, după toate indiciile, unor experiențe și observații directe, autorul se eliberează de orice complex novatorist și își vede de treabă, convins că ceea ce are el de spus, simplu și pe înțelesul tuturor, nu are cum să nu intereseze.

Adevărul este că, cel puțin de cîteva ori, cartea lui Alexandru Georgescu ne redă încrederea în bunele și verificatele modalități de lucru ale prozei de inspirație rurală de altă dată. Autenticitatea originară a faptului de viață, în aceste imprejurări, își este ei însăși atît de suficientă încît nu interesează prea mult. Împrejurarea că un bătrîn și decrepit țăran, mereu flămînd, moare fiind forțat cu o cruzime inumană de un altul să ingurgiteze o imensă cantitate de porumb crud pirjolit pe jăratec este, evident, răscolitoare prin ea însăși (Moartea lui Marin Gabernea). *La fel, ca cititor, nu poți rămîne indiferent aflînd circumstanțele de un grotesc tragic în care o mamă apelează la mijloace de înfometare sistematică a propriului fecior spre a-l face inapt pentru front* (Umbra) *sau cînd ți se relatează întîmplarea prin care trece o tînără țărancă și ea constrînsă de război să-și rateze fericirea conjugală, acceptînd un mariaj sprijinit pe criterii cu totul exterioare comuniunii de sentiment* (Linica).

Alexandru Georgescu se încumetă însă și în domeniul unor tentative de proză mai elaborată, impulsionată de o optică analitică și de o construcție epică mai ambițioasă prin complexitatea ei. Este cazul amplei nuvele Varia *care ocupă jumătate din economia volumului. De data aceasta, rezultatul este însă dezolant. Absența intuiției psihologice și precaritatea ingust domestică a argumentării narative fac din această scriere o searbădă și de tot indigestă compunere. În sfîrșit, sentimentalismul atît de minor din povestirea* Irodica *înecă totul în platitudinea cea mai neîndurătoare.*

N. CIOBANU

compendiu

comentarii critice

Ștefan Petică și poezia absenței

Iată un mare poet neglijat pînă astăzi. Cu excepția ediției lui N. Davidescu din 1938, nu a existat nici o altă încercare de publicare masivă a operei lui Ștefan Petică. Abia de curînd, prin ediția îngrijită de Eufrosina Molcuț care semnează și studiul introductiv, notele, comentariile și variantele, a apărut primul volum de Scrieri *ale lui Ștefan Petică, conținînd „poezii, poeme în proză, crochiuri lirice și evocări, iar la Addenda poezie și proză inedită". Volumul al doilea va cuprinde „teatru, critică literară, publicistică, studii sociologice și corespondență". Nu vom comenta aici ediția critică, lăsînd sarcina în seama istoricilor literari. Mai interesant ni se pare, profitînd de ocazie, să subliniem cîteva trăsături ale poeziei lui Petică prin care el continuă să răspundă sensibilității moderne.*

În jurul anului 1900 poezia lui Petică ar fi trebuit să fie o revelație și asta în ciuda observației noastre că scriitorul se integrează culturii naționale. Scriitorii mari fac fizionomia unei culturi și e inutil a mai spune că se integrează în ea. Cînd observăm o abatere remarcabilă de la cursul normal noi îi căutăm imediat un fond de tradiție, cînd de fapt ar trebui să admitem că ea a îmbogățit acest fond. E clar că privind retrospectiv, în imaginea noastră despre tradiție se dizolvă și inovațiile, astfel că ele ni se vor părea cerute, necesare, previzibile. E ca și cum, turnînd alb peste negru, am spune că albul nu e un accident, avînd afinități delicate cu cenușiul.

Poezia lui Petică a fost însă un accident în tradiția noastră și, atunci cînd afirmam că ea ar fi trebuit să aducă o revelație la momentul respectiv, nu făceam decît să regretăm lipsa ei de ecou. Devansînd epoca, poezia lui Petică s-a consumat ca un scurt joc de artificii și a rămas străină înțelegerii contemporanilor. Pentru prima dată în literatura română ea impunea o copleșitoare imagine a absenței, adică o ultimă treaptă de extaz și de rugă.

În poezia lui Petică lipsește divinitatea și totuși, locul rămas gol e centrul unic de fascinație. Ruga înălțată tînguitor către cer, fără șansă și fără sfîrșit, aprinde în jur o dogoare bolnăvicioasă, o febră a așteptării insuportabile. Într-o asemenea poezie absența divinității poate fi transcrisă prin imagini fugare, abstracte, dar nu ele contează, ci tensiunea care le cere. Într-adevăr, tot ceea ce își dorește Petică e străveziu și abstract, fără o determinare care să individualizeze. Pe cerul său trec numai siluete de fecioare pale, umbre, adieri, fulgurații. Chiar decorul său sumbru, muzica densă, aromele grele nu fac parte din fast, ci din atmosferă. Noi nu vedem elementele de decor, ci simțim tensiunea care le naște mereu, în absența idealității, și poezia lui Petică în această constă, în imploratia monotonă, ce se arde pe sine. Invocarea absenței, iată o atitudine fundamentală a condiției umane moderne, private de mituri. În Structura liricii moderne, *Hugo Friederich numea* idealitate goală *locul spre care poeții își înalță privirea, lipsiți de credință, dar mînați de o pornire străveche. Astfel ar trebui înțeles și* argumentul *pe care Petică îl așează în fruntea ciclului* Fecioara în alb *(„Am scris aceste poeme într-o vreme de zbuciumare tăcută și de deznădejde tragică. Era vremea cînd se sfărîmau idealurile cu pornirea furioasă cu care trebuie să se fi dărîmat odinioară idolii de pe altarele lor de marmură albă"): nu ca un document al deziluziilor politice, ci ca o mărturie a reacției cu care omenirea a întîmpinat pierderea definitivă a copilăriei. Chiar dacă Petică nu e un mare posesor al mijloacelor (moartea lui la numai 27 de ani explică totul), el e un mediu grav de rezonanță al epocii și chiar un anticipator.*

O altă intuiție excepțională a poeziei sale rămîne ridicarea tăcerii la rangul de poezie totală. Pe nesimțite, coșmarul absenței coboară din lumea chemată fără speranță în chiar cuvintele acestei chemări. Ajunsă la paroxism, așteptarea nu se mai poate exprima decît prin încremenire și astfel începe, iremediabil, singurătatea. Nimeni nu mai poate face deosebirea între două statui identice, chiar dacă una e goală, iar alta conține o stare prăbușită în sine. Doar poetul, care a parcurs evoluția de la început pînă la sfîrșit, are revelația puterii nemăsurate pe care o deține tăcerea: „Cîntarea care n-a fost spusă / E mai frumoasă ca oricare; / Misterul ei e o beție / De voluptoasă-ndurerare. (...) Dar în cîntarea fără nume / Ascunsă-n negrele vioare / E-o tragedie tăinuită; / Pling albe vise moarte-n floare. / Tristețea lor neprihănită / Atît e de chinuitoare, / Că pune-n suflete pătate / O mistică înfiorare. / Și o chemare zace-n ele / De-o zăroitoare nostalgie: / Tortura ei necunoscută / Este suprema poezie" (Cînd vioarele tăcură, III). *Un asemenea elogiu al virtualității nu avea să mai aducă decît Barbu și asta într-un timp cînd ideea sărăcirii esenței prin manifestare devenise un bun cîștigat al gîndirii poetice.*

Mai există o calitate a poeziei lui Petică prin care el se situează în mentalitatea noastră contemporană: e vorba de unitatea strînsă a ciclurilor, de înlănțuirea lor dialectică. E semnificativ faptul că poeziile nu au nici un titlu, ele fiind grupate în raza unor obsesii centrale. Astfel, primul grupaj, intitulat Fecioara în alb, *e un poem-fluviu al mirajului rămas veșnic inconsistent; al doilea, remarcat de Călinescu, se numește* Cînd vioarele tăcură *și deplînge imposibilitatea de-a mai exprima o așteptare febrilă; în* Moartea visurilor, *poetul, epuizat de așteptare, coboară „în noaptea fără stele și fără dimineață".*

Poemele în proză sînt și ele imaginea desfășurată a acelorași obsesii.

Deși a avut o bogată cultură, Ștefan Petică nu-și datorează originalitatea unor influențe străine. El are un timbru propriu și rămîne modern mai ales prin fidelitatea cu care și-a trăit drama interioară. De aceea, faptul că opera lui apare acum într-o ediție critică nu poate decît să ne bucure.

Alexandru ȘTEFĂNESCU

efemeride

Bătrînul și Cărțile

(continuare)

Odată trecută surpriza descoperirii (urmă Bătrînul să-i istorisească lui Kim), avu tăria să-și ascundă curioasa putere de devinație. Mai mult: se gîndi s-o cultive. Dacă ar fi izbutit să reducă la un sfert sau chiar la o cincime numărul de pagini citite, — desigur, în scurt timp, ar fi uimit lumea prin cunoștințele lui. După exerciții răbdătoare, observă că, într-adevăr, partea pe care trebuie s-o citească, spre a înțelege totul, scade treptat. Îl copleși o mare fericire și citi astfel sute de cărți într-un timp în care alții abia ar fi sfîrșit două sau trei. Acum era atît de sigur de puterea lui încît o mărturisi singurului prieten pe care-l avea. Acesta nu-l crezu, firește, și, atunci, ca să-i dovedească, citiră amîndoi aceeași carte, apărută cu o zi înainte; el, în zece minute, celălalt, în cîteva ore. Pe urmă i-o povesti: pe măsură ce povestea, pe chipul celuilalt creștea ca o umbră de mirare, pentru că (îi spuse el mai tîrziu) ceea ce auzea era și nu era cartea citită. O mulțime de amănunte nu se potriveau, ideea era schimbată. Acum fu rîndul lui să se mire; reciti, în două-trei nopți, numeroase cărți, pînă la capăt, și constată că puterea lui de a ghici se transformase într-o putere de a inventa. Există oare, între una și alta, o linie despărțitoare, o margine invizibilă, peste care trecem fără să știm? Dacă lumea socotește pe profeți niște mincinoși, confuzia nu provine de aici, din încălcarea acestei margini? Cărțile deveneau de nerecunoscut, ca și cum ar fi fost altele; un fir foarte subțire continua totuși să le lege de ceea ce ar fi trebuit să fie.

Pentru întîia oară se îngrozi!

Acum îi erau suficiente zece, uneori nici zece, pagini, din orice carte, dar nu spre a bănui întreg restul, ci spre a-l inventa. Și, mai ales, îi era cu neputință să citească, atent, supus, ca orice cititor: pe marginea textului, mintea lui o lua razna, fiecare rînd, fiecare cuvînt, se umflau, se umpleau de sensuri, ajungeau să semene cu o carte întreagă.

Nu se poate spune că s-a deprins vreodată cu miraculoasa lui putere de a crea folosindu-se de ceea ce au creat alții. Dar e lucru sigur că pierdu treptat plăcerea de a citi. Pentru că, neașteptînd nimic de la o carte, cunoscînd-o din prima clipă — fie că era un roman, fie că era un poem — el nu era niciodată curios, intrigat sau neliniștit. Imaginația lui prolifera jumătăți, sferturi sau chiar (aproape) cărți întregi, dar el avea în minte, din prima clipă, totul. Ceea ce imagina nu i se dezvăluia treptat, nu era o succesiune, o durată; i se releva dintr-o dată în toate detaliile. Cum nu avea bucuria descoperirii unor cărți necunoscute, n-o avea nici pe aceea a inventării lor.

Cînd împlini șaptezeci de ani, observă că fusese colaboratorul nesolicitat al multor mii de autori, că aproape nu exista carte în lume pe care el să n-o fi scris în proporție de nouăzeci și nouă la sută, dar, că, în tot acest timp, nu scrise cu adevărat *nici o singură carte*. Pierduse doar cu desăvîrșire plăcerea de a citi. Plecă într-o călătorie de luni de zile. Pentru întîia oară, din adolescență, de cînd își descoperise ciudata însușire, nu citi, cît dură călătoria, nimic. Privi, de pe puntea vaporului, apele oceanului și cerul înstelat, privi zăpezile veșnice de pe vîrfurile munților la poalele cărora ajungea... Era mulțumit și liniștit, cum nu mai fusese de mult. Cînd se întoarse, constată că s-a vindecat.

— Ah, domnule, ce nefericit sînt de atunci! își încheie el povestea, uitîndu-se la Kim. Nu-mi găsesc rostul, nu-mi prieste nimic. Îmi regret infirmitatea, viciul acela, cum să-i spun... Stau, zile-ntregi, pe banca aceasta, și *aștept să mor.*

Rosti ultimele cuvinte cu o voce deznădăjduită și fu prima oară de la începutul întîlnirii lor, cînd Kim îi văzu obrazul agitat de o spaimă nedeslușită, care-i umaniza trăsăturile.

Nicolae MANOLESCU

Frumoasele cartiere

PRIVIRE PE FEREASTRĂ

Ziua se întîmplă să treacă oile cu măgarul între ele și dulăii ciobănești vigilenți pe de lături, cu limbile scoase, ca în mișcarea milenară a transhumanței. Copiii din blocuri, care în luna aceasta a televizorului sînt Overath, Jair, Uwe, și ai căror bunici sînt țărani aduși nu de mult de fetele sau de băieții lor, la oraș, nu știau ce sînt oile, cum sînt oile, aparițiile acestea defilînd încet printre blocurile pe aleile lungi de asfalt cu lampadare înalte unde noaptea se aprinde frenetic neonul. Bunicii lor, foștii țărani, sătui de oi, le explică nepoților citadini, ce-i oaia — bătrînii aceia care stau ceasuri întregi, nemișcați, pe băncile din fața cuartalurilor, vorbind între ei, tot de ploi și de cîmpuri, ca în porțile caselor țărănești (și acum, în cadrul modern al noii lor existențe își zic între ei „vecine", ca peste gard, anulînd orice distanță)

Tîrla de unde veneau oile, ireal rătăcite în peisajul cartierului acestuia orgolios, care își spune, scurt, TITAN, conștient că nu exagerează cu nimic lucrurile, era așezată pe o insulă verde, pe o rămășiță pastorală a lumii vechi, în mijlocul lacului, „Groapa lui Flax" de altădată, cu o cărare strîmtă de lut, spre mal, pe unde turma trecea în monom. Lumea vede trecerea din balcoanele albe, suspendate, și, de sus, spune „vin oile"; iar ele veneau, spre aleile asfaltate, cu lampioane înalte, veneau oricum, potrivit ritului milenar, mișcării de rotație a zilelor și locurilor, deși greșeau grav, cum poate greși numai instinctul, prea sigur de el, în fața cunoașterii dezlănțuite, greșeau, fără să știe, pentrucă, înaintea înnoirilor accelerate, nu avuseseră timp să se retragă, să plece aiurea...

Iar noaptea, după ce toată lumea din pacheboturile acestea definitiv ancorate, s-a culcat și totul rămîne pustiu și arde fantastic neonul, la orele unsprezece treizeci, cel mult douăsprezece fără zece, cu toleranța înțeleasă a unui tren sosind de la mari depărtări, apar, pe alei, ciinii. La unsprezece și treizeci, cel mult douăsprezece fără zece, cu o regularitate obscură, în liniștea nopții de vară, ei vin, liberi pe alei, săltînd umăr lîngă umăr, cu ghearele scrișnind pe asfalt, înterni învoiți sau care au fugit, javre de cartier și dulăii ciobănești de la stînă, furișați, unul cîte unul, pe cărăruia strîmtă de lut, lăsînd oile anacronice, oile atemporale, să-și doarmă somnul lor de iarbă lîngă apa în care se oglindesc ochii imenși, ochii roșii ai **Termocentralei,** suspinînd ciclopic, din vreme în vreme, cum ar trece o escadrilă de reactoare cu sunetul spărgîndu-se, singur, în urma lor. Și ciinii, bot lîngă bot, înaintînd în trap ușor pe asfaltul aleilor cu ideea haitei reaprinsă în ei către miezul nopții, convorbind pașnic în mers, avînd aerul că schimbă impresii, se îndreaptă spre ringurile de beton unde se păstrează gunoaiele **Titanului.** Ei încep acolo, evident, lupta, în ringul de beton spiralat ca o cochilie de melc. Întoarcerea nu mai este aceeași, mersul elastic, plăcut, ca plimbarea noctambulilor nărăviți.

Cei puternici, apărătorii tîrlei, ies din ringuri victorioși, cu resturi între fălcile semeț înălțate. Javrele mici latră după ei inutil (pînă aici a ținut înțelegerea), pe urmă, somnul întîrziind în golul ferestrei deschise, cerul se colorează, trecînd prin nuanțele pastelate ale blocurilor, viorii, frez, pal-cărămizii, iar geamurile **Titanului** eșalonat pe nivele, salută soarele, rînd pe rînd, cu fulgerările lor știute.

Domnișoara Nastasia, Dristorului, Fostă Gura Lupului

Le vom numi **Frumoasele cartiere** cu o amintire din Aragon, deși ele sînt departe de a egala în splendoare palatele din romanele secolului al nouăsprezecelea, viața de lux și rafinament a burgheziei și aristocrației. Numirea aceasta, raportată la cartierele noi bucureștene, ar putea să pară exagerată, dar noi le vom spune totuși astfel, fiindcă sînt ale noastre și fiindcă marchează, într-un timp record, trecerea impetuoasă de la o etapă de semi-civilizație, la civilizația adevărată. Știm cîte cusururi au blocurile acestea, despre toate s-a vorbit, s-a scris, se vorbește, se scrie încă, dar ele au fost ridicate, și sute de mii de oameni au făcut un salt uriaș, în cîțiva ani, de la cocioabă, la apartamentul, — oricît de mic și de neizolat, totuși modern, în care s-a născut o generație nouă de copii cu un orizont de civilizație și de cultură incomparabil. Ei, acești copii, au, și fizic, altă înfățișare, sînt liberi, frumoși, se joacă, se mișcă altfel, fără complexul casei mizere, lumea aceasta nouă de edificii fiind toată a lor în sensul strict al cuvîntului. De aceea, pentru consecința extraordinară pe care ele o au de pe acum în comportamentul uman, noi le vom spune, cum le-am spus, **Frumoasele cartiere,** dîndu-le mai întîi valoarea sau înțelesul frumuseții morale.

În București sînt cartiere mai confortabile, mai luxoase, ridicate în alte vremuri, în care dreptul la civilizație era restrîns, și, fiind restrîns, casele acelea atît de largi, de grele și de liniștite, aveau, ele însele, nu numai stăpînii, ceva disprețuitor, ceva de majordom implacabil, deținînd știința exactă a barierelor sociale. Restul — și restul erau cei mai mulți — să se descurce cum știe, între mizerabilii pereți de paiantă, cu muscate în geam, periferia dramei lui Sorbu, unde ambiția cea mai mare, ambiția funestă, țelul existenței, era să **ajungi în Popa Nan...**

Dacă vezi un film românesc de epocă, filmul mahalalei și filmul centrului cu birji, cu domni purtînd pălării de paie a la Maurice Chevalier, cu femeile timpului și cu bărbații timpului atît de ahtiați de **Calea Victoriei,** alunecînd vaporos pe ea ca pe un tobogan, în neant, vei înțelege ușor obsesia Nastasiei, eroina bucureșteană atît de caracteristică vieții de atunci.

La ea mă gîndesc, în autobuzul 40, la Nastasia, ori de cîte ori, trecînd prin tunelul verde al teilor de pe **Dristorului, Fostă Gura Lupului,** văd fetele frumoase de pe **Dristorului, Fostă Gura Lupului,** lumea ei de patimă și nenoroc.

Ieșind din tunelul teilor, autobuzul intră — străbătînd în cinci secunde, o sută de ani — **dincolo,** în propunerea aceasta, brusc hiper-dimensionată, de a locui într-o lume mai ascuțită, în linia ei modernă, într-o lume fără istorie, fiind atît de tînără. Uite, îmi spun, cu regret... dacă domnișoara Nastasia ar fi avut răbdare sau dacă n-ar fi luat lucrurile în tragic, ea ar fi fost bunică azi, dincoace de Popa Nan, în sens invers, spre cărămidării și spre „Groapa lui Flax", cartierul Titan.

Constantin ȚOIU

Nopțile de vară ale Bucureștilor...

...albastre, în iulie, ca o cortină prin care zboară cai fantastici pictați de Magdalena Rădulescu, se clădesc peste mine, adînci, și păunii singelui meu intră în felinarele ascunse între ramuri de tei, și-un gînd boem flutură o pală de cintec. Trec pe străzi cu pași de lampagiu, halouri de taină, clătinîndu-se în jurul copacilor, cheamă versul, perechi de îndrăgostiți se duc înlănțuite în sărutări fierbinți, șoapta pămîntului e de miere, vinul curat ridică toate grădinile în gură de rai, frunza de iederă spune de dor, cerul e sus și e aproape, ielele, cu părul despletit ies din lacuri și scutură plopii, fîntînile din pare vorbesc cu fetele. Toate nopțile din iulie, luminate de trandafiri și de iasomie, vin dintr-un vis în care ne-am pierdut inima. Iulie e un sîn de țigancă înfierat de iubire, poveste și mătase curgînd din viori, nopțile se alcătuiesc acum dintr-un asfințit de vrajă — magnolii închipuite arzînd și topindu-se laolaltă cu pereți de cer și cu păsări născute în grîu — dintr-un cules al cîntecelor lăutărești, răsucit pe poartă de orient, și dintr-un răsărit în rouă. Nopțile din iulie, sînt potecile prin care sufletul meu pătrunde în poezia Bucureștilor, în cuibul ei parfumat și exotic. Cînd seara se lipește cu urechea de case și aerul miroase a tutun subțire, iar femeile noastre își scot cerceii, și oglinda le fură și le duce în argint genunchiul, coapsa rotundă și subsoara în care încape botul unui pui de vulpe, năluca unei trăsuri, trasă de doi cai decupați din memoria străzilor, mă poartă la întîlniri cu noaptea. Și sînt lampagiul buimac, împrietenit cu bucuria. Trimit fantomele dușmanilor să spargă piatră în lună, aprind în vin toate florile cîmpiei, pun clopoței din streașina celei mai frumoase vile a orașului să-mi spargă somnul și spun Zicere cu Nichita Stănescu: „Orice om prost este o gratie. / O, tu abundență de colivii! / Inimă, tu, felină pramatie / pîndind peste tot colibri. / Ca noroc, păsările cîntătoare / stau la locul lor agățate în cui / Ce noroc, fiecare / are pasărea lui / Fiecare om prost e o gratie groasă / pentru stelele căzătoare / astfel se face că ele se lasă / numai cînd sună ora de culcare. / Atunci cerul rămîne neprivit / și fiecare stea de capul ei, — / iar cine nu a adormit / are dreptul la o pasăre cîntătoare / la două, la trei...".

În nopțile din iulie, covacii Bucureștilor își suie rădăcinile în crengi și vîntul, trecînd prin ei, se face amar, și din cauza asta, în sufletul nostru se face de-un drac și de-un dumnezeu care ne mînă prin tot orașul.

Bucureștii. Si dreptul lui — la două, la trei, la patru sute de mii de păsări cîntătoare.

Fănuș NEAGU

Fîntîna cu zodii

Anul trecut, în toamnă (cînd Saturn retrograda încet pe undeva prin Taur) am contemplat timp de mai bine de un ceas o veche casă din București, casa lui Ioniță Ceganu. Era vreme de ploaie, obosită și melancolică și strada Orzari primea o lumină galben-vestedă, sosind din alt secol, poposind pe prispa de lut, pe cele cinci arcade deschise, sprijinite în stîlpi de lemn. Dacă, vreodată, am înțeles mai deplin ființa astrală a Bucureștilor de acum două secole, a fost, desigur, în momentul acela.

Cu ochii pe jumătate închiși, cu sîngele năpădit de o aromă străveche trec uneori prin adevărate locuri de vreme, încărcate de o magică fascinație. Ele își țes în tăcere pînza de vrajă în care mă înfășor, din cînd în cînd înfiorat. Seara la înflorite desfătări cînd aerul lîncezește o risipă de sunete rare, hieroglifa inimii noastre crește un nimb secular.

Este lumea arhetipală, a germenilor de vis și a simbolurilor, a polenului selenar, irizat de lina boare a asfințitului, cînd reînvie imaginile îndepărtate ale copilăriei, cînd aerul trezește conținuturi psihice profunde, izvorîte, parcă, din subconștientul unui oraș. Curtea Arsă, Teiul Doamnei, Hanul Galben, Sfîntul Spiridon (de lîngă fostul pod, cu subțire nume, al Cilibiului), Balta Icoanei, Tîrgul Cucului, Podul de Pămînt, sînt nume de stătătoare și nesmintită amintire. În coșul de lut al tăcerii vremea dospește oracole ierboase, păscute cu evlavie de gîndul melancolic al unor semne apuse.

Între aceste nume vechi, mărturisind străvremi de slavă și lacrimi, inima mea așează semnul mai nou, dar plin de același nectar de nespus, al potirului de piatră din Piața 11 Iunie. El se cheamă Fîntîna cu zodii.

Este o floare siderală, fără petale și fără sepale. O roată cu margini de apă, aburită de o lumină albăstruie, ca o planetă în zori. În mozaic negru, pe fond cenușiu, capricornul bucură balanța, gemenii și fecioara îl mustră pe săgetător, iar scorpionul îl înalță pe crustaceul Lunii și îl coboară pe zeul cu coamă de foc, pe nobila fiară a Soarelui.

Viața e o roată, pare a spune Fîntîna. Ea înflorește în orice anotimp și se hrănește din mișcarea stelelor. Spini înfocați ca niște împunsături de soartă o aprind și o sting din loc în loc. Cînd e în toi seamănă cu o enormă flacără de apă.

În ceasuri tîrzii, seara, am contemplat adesea truda minunată a plantei de piatră de a aduna apa la rădăcina sfîntului ei destin. Peste turle, arbori și locuri, mătăsoasa și filfiitoarea surpare a timpului măsoară rostogolirea eteratelor ecuații ale dulcelui leagăn de sorți.

Cezar BALTAG

Orașul meu

Chiar numele plural al Capitalei românești, pe care, oficial, îl articulăm tot: **Bucureștii,** te invită la o meditație asupra nenumăratelor orașe cuprinse în marele oraș. Fiecare locuitor, din cei aproape două milioane, își are un București al său, și la fel de îndreptățit, fiecare cetățean român, oriunde ar trăi el, are un București al său. Firește același lucru se poate spune și despre alte însemnate centre ale țării: cum aș putea uita de Clujul meu, de Iașul meu, de Timișoara mea, de Constanța, Brăila, Bacăul, Brașovul, Aradul, Craiova, Oradea, atîtea orașe **ale mele?**

Ce înseamnă **al meu,** ce înseamnă acest sentiment de posesiune pe care ni-l inspiră un loc de pe harta țării sau altul? Putem roși, fără eroare: Europa mea, planeta mea, cosmosul meu. În realitate neîncetînd să fie ale fiecăruia dintre noi, cosmosul, planeta, continentul ne servesc mai mult ca sisteme de referință, obișnuit cu scări galactice, locul unde ne aflăm, într-un inel al Căii Laptelui, nu prea scăldat în lumini, în puterea stelei Soarele, pe al treilea corp ceresc, în continentul de la nord-estul acelui ocean alungit, lîngă marea de acolo, iar Bucureștiul e aglomerația urbană de la poalele colinelor, nu departe de un fluviu, întins pe cîmpie.

Cu adevărat al cuiva un loc sau altul devine doar prin luarea sa în posesiune, după ce l-ai traversat cu talpa și la-i simțit că te îngăduie cu blîndețea sa indicibilă. Cîți din locuitorii României n-au văzut încă Bucureștiul, iar ne-văzîndu-l cîți nu sînt părtași la ființa lui prin prezența acolo a unei rude, prin scrisoarea unui prieten, prin fotografia din tinerețe a tatălui în cutare piață, sau, pur și simplu, prin conștiința visătoare a unei viitoare posibile descinderi în Capitală?

Întîmplarea face că părinții mei să fi venit dintr-un ținut „istoric" oltenesc, deși situat dincoace de Olt, în județul cu același nume, cu cîțiva ani înaintea nașterii mele, pe malul Dîmboviței cuminți, pierzîndu-se unul într-o fabrică de textile iar celălalt în mulțimea lucrătorilor de la tramvaie. Întîmplarea nașterii mele bucureștene a lăsat urme mult mai adînci decît mă așteptam. Cu anii, tot schimbînd cartierele în căutarea unei locuințe mai primitoare (Ferentari, Apărătorii Patriei) dătătorii vieții mele mi-au înlesnit cunoașterea, nu doar în trecere ci prin așezare și rezidență de oarecare durată, a Capitalei. Împrejurarea că încă din fragedă școlaritate mă răsfățam cu un permis „pe toate liniile I.T.B." a făcut din mine un adevărat București-trotter, vechile mahalale le-am străbătut parcă tot căutînd cu lumînarea să mă rătăcesc. De centru m-am apropiat mai tîrziu, odată cu distinsul liceu „N. Bălcescu" și euforiile peripatetice ale studenției.

Bucureștiul e pentru mine în primul rînd acea casă, pe care ezit s-o revăd, de pe prelungirea Mărțișor, unde m-am înecat cu aer și-am strigat în primele clipe ale venirii în lume. După aceea, prin văzduhul tulbure al copilăriei locurile se schimbă cu iuțeală, fixîndu-se în adrese, vacanțe, fugi, vizite, prieteni, erori erotice, deplasări (ca tînăr ziarist) prin uzine, hoinăreli de năuc la întîmplare ori căutări. Bucureștiul e drumul meu zilnic, niciodată monoton, în intensitățile felurite ale luminii și orelor. E reintoarcerea din depărtare cînd mă pomenesc emoționat pînă la sfială în gară sau pe aeroport.

Bucureștiul e copilăria și tinerețea mea, e viața mea urcînd (atît de grăbit) spre maturitate.

Ilie CONSTANTIN

Curtea Veche — ușa de intrare și pisania

Asta mă ține în viață: mașina. Pe jos, sînt bolnav

De vorbă cu DUȚĂ I. AVRAM, cel mai bătrîn șofer din București

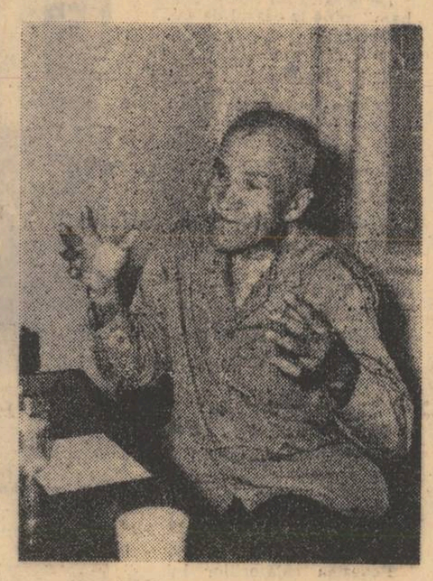

E noapte și mă aflu pe o stradă pustie în București. Caut cu ochii un taxi. Îl găsesc. Are numărul 1 B 7914. Șoferul lui e bătrîn și extrem de amabil, cum trebuie să fii fost oamenii, înainte de graba acestei jumătăți de veac. Este cel mai bătrîn șofer care conduce în orașul București. Îl invit pentru ziua următoare la redacție; urcă scările, adus de spate, surprins. Acest om a făcut la volan un drum ce l-ar fi dus, poate, pe lună. Dar el a preferat să alerge cinci veacuri pe străzile Bucureștiului, răspunzînd la apelativul insistent și repetat: *Taxi!*

— Cine sînteți?

— Mîinile mele sînt formate pe volan, spinarea mea are cocoașă făcută la volan. Carnetul meu n-are nici o pedeapsă pe el. Conduc din 1920. Eu sînt șoferul Duță I. Avram, născut în comuna Cojocaru, județul Dîmbovița, în anul 1900, ziua 14 aprilie.

— Cînd ați venit în București?

— Cînd aveam 12 ani.

— De ce ați venit?

— Să mă pricopsesc. Am fost ucenic-mecanic și după aia m-am dus voluntar în armată, unde am stat trei ani, liberat cu gradul de sergent. Eram șofer și umblam cu generali. În 1923 mi-am luat mașină pe piață. *Fordcu mustăți fără pornire.*

— Și ați început să mergeți. Cum era orașul prin care mergeați?

— Orașul era mic, din Piața Victoriei pînă-n Piața mare. Erau trăsuri cu cai care mergeau la un loc cu mașinile; faetoane erau, lumină electrică nu era. Nici la mașini nu aveam lumină electrică. Aveam feștile în stînga și-n dreapta cu carbid.

— Era mai grea circulația?

— Era mai grea că erau trăsurile la un loc cu mașinile. Dar acum trebuie să mergi repede. Cine știe cînd e mai greu?

— Care era strada pe care vă plăcea să mergeți?

— Pe Elisabeta și pe Brătianu. Aici unde e redacția dumneavoastră era tramvai cu cai.

— Cum arăta Bucureștiul?

— Piața mare era un fel de tîrg, un fel de bîlci. Pasagerul avea răbdare pînă montai cauciucul dacă rămîneai în pană. Mașina nu fugea mai mult de 20 de kilometri pe oră. De la capul podului 'nainte era drum de țară. Agenți de circulație erau 2.

— Numai 2?

— Da, îmbrăcați civil și numiți Mușat și Florescu. Gardieni erau unul la Piața Victoriei și ălălalt la Capșa.

— Pentru ce te puteau amenda?

— Pentru nimic, că le dădeam bacșiș și mă salutau. Treceam cu mașina mea numărul 3754.

Făceau clientele înspre birjari: „Birjaar!" și trăsurile le luau că aveau oamenii mai multă încredere în trăsuri decît în mașini.

— Cîți kilometri ați făcut cu mașina?

— Milioane de kilometri. Sînt format pe volan. Eu nici nu știu să merg pe stradă. Dumneata ai văzut pui de găină?

— Am văzut.

— Ei, dar pui de găină legați de picioare?

— Am văzut.

— Da pui de găină dezlegați cînd li se dă drumul?

— Am văzut.

— Așa sînt eu, nici nu știu să mai fac pasul cînd mă dau jos de la volan. Ca puii ăia de găină.

— Ați avut accidente?

— N-am avut nici un accident, în 50 de ani de volan.

— Cum s-a putut întîmpla asta?

— Mi-am ținut distanța, m-am asigurat. Am avut ochi buni, inima bună, le am și acuma bune. Uite ce am făcut. Nu prea am citit romane, am citit prea puține ziare, numai le-am trecut prin fața ochilor. Așa mi-am păstrat ochii.

— Cum vi se pare Bucureștiul de astăzi?

— E ceva foarte frumos, foarte bine. Unde e Aro era grajdul lui Marghiloman. Bucureștiul e așa cum trebuie.

— Nu e prea mult zgomot?

— Trăsurile făceau și mai mult zgomot.

— Nu e prea mult fum?

— Nu prea. Mașinile sînt mai bune. Dumneavoastră nu știți ce fum scotea o mașină pe timpuri. Mai mult decît zece de astăzi.

— Cum e circulația azi?

— E făcută mai cu cap. Cînd eram eu tînăr nici nu puteam să semnalizez, că n-aveam licurici.

— Ce oameni ați dus cu mașina?

— Mulți. Dar pe cine n-am dus? L-am văzut pe Nicolae Iorga, dar nu l-am servit. L-am dus pe Arghezi cu mașina, că și seamăn cu el; cine m-a văzut îmbrăcat curat m-a întrebat dacă nu sînt eu Arghezi. L-am dus pe prefectul Niculeanu de la Capșa acasă. L-am dus pe Mihail Sadoveanu de la Magic-Parc pînă acasă.

Milioane și milioane de oameni mi-au deschis ușa mașinii și s-au urcat pe pernă să-i duc care-ncotro.

— Ce v-a determinat să fiți șofer?

— Eram orfan și sărac: asta m-a dus să mă gîndesc ce mă fac eu pe lume.

— Ce părere aveți despre viteză?

— Îmi place viteza, dar unde trebuie. Să fie teren sigur, uscat și cu vizibilitate. Să mergi repede dar să fii sigur.

— Care e cel mai mare accident pe care l-ați văzut?

— La Elefteriei acum o lună, vreo trei, patru mașini făcute armonică. Dar cîte am văzut. Știi de ce au oamenii accidente? Că sînt răi și ai dracului și nu vor să-și dea prioritate. Fiecare vrea s-o ia înainte. Unul e mai iute ca altul. Unul se crede mai mult ca altul.

— Iubiți mașina?

— Da, foarte mult. O îngrijesc, o fac curată. Dar și cînd mă supăr pe ea o arz. Mă simt pe ea ca un jockeu care stă să sară stănoaga.

— Cum vi se par bucureștenii?

— Noaptea sînt mai cu chef, mai păgubitori. Ziua sînt cuminți, nu fac scandal, plătesc în bună regulă.

Mie-mi pare rău că nu sînt tînăr să pot munci mai departe. Acum ești asigurat de boală și de viață. Ești asigurat de pîine.

— Aveți copii?

— Am două fete.

— Pe unde vă place să mergeți acum, cu mașina?

— Pe Magistrală — că e curat și vizibil —, și la Băneasa.

— Pe unde nu vă place?

— Pe unde e încurcată circulația, pe Calea Moșilor, de exemplu: tramvaiele te țin pîn-la barieră la Obor în spatele lor și n-ai voie să le depășești.

— Cum sînt șoferii de azi?

— Făcuți prea repede și au pălăria în cap. Unii n-au seriozitate. Trebuie să asculte, să învețe să asculte.

— Cum trebuie să fie șoferul?

— Meseriaș, bine crescut și cu școala vieții.

— Cum e timpul în București azi, față de 1920?

— E mai cald astăzi. Atunci, cînd era iarnă — era iarnă. Gerul era ger.

— Cum o duceți?

— Binișor. Față de demult, acum în 10 ani am fost la băi de 5 ori. Îmi pare rău că m-au apucat anii și nu pot eu să încep viața acum. N-am făcut nici o politică niciodată. Dar zău că șoferul e mai asigurat astăzi. Ehe, dacă aș avea măcar anii în cîmpul muncii! Dar și așa e bine, că fac kilometri și kilometri și îmbătrînesc mergînd la volan. Asta mă ține în viață: mașina. Pe jos sînt bolnav.

Adrian PĂUNESCU

„Căci dacă după treizeci de ani... de hălăduire în Bucureşti uneori mi se întîmplă încă să mă rătăcesc prin uliţi sau chiar mahalale întregi necunoscute ; sunt şi altele unde ştiu şi pietrele caldarîmului şi crăcile copacilor şi scîndurile ulucilor, unde cunosc casă cu casă, le ştiu toată cronica acelor ce i-au sălăşluit timp de o jumătate de veac. Le-am văzut luminate de sărbătoare, precum am văzut filfiindu-le la porţi steaguri albe sau negre : copii crescuţi sub ochii mei şi pieriţi înainte de vreme, bătrîni uitaţi de vreme sub ochii cărora m-am înălţat eu — beteală, flori, zîmbete, lacrimi...

MATEI CARAGIALE

Capitala capitala de azi,

„MEMORIAL BUCUREŞTEAN"

— Coane Barbule, numai capul lui Gritta a rămas nejudecat ! (Capul lui Gritta era adus pe tipsie, în al treilea act din „Luceafărul").

★

„Cocoşul Negru", venit după „Înşir'te Mărgărite", şi mai ales după farsa pe care o făcusem criticilor, reprezentînd pe Akim ca opera lui Cehov, — era condamnat dinainte.

Un ziar de teatru pregătise un număr, în care titlul „Căderea Cocoşului Negru" se întindea pe amîndouă paginile de la mijloc. Imaginea unui cocoş zbîrlit, un articol placid, de Liviu Rebreanu şi altul teribil, de Arghezi confiinţeau catastrofa.

Atmosfera de cădere plutea în sală de la primele replici. Spectacolul se prelungi monoton, tîrziu, după miezul nopţii. Decorurile (erau fericitele vremuri, cînd decorurile se puneau pe scenă în seara spectacolului, sau cel mult la repetiţia ultimă de peste zi) se schimbau greu şi erau pline de haz. Actul trei care înfăţişează parcul de luxură al Satanei, avea doi lei pitici cu limba scoasă, asemeni miţelor de la terasă cari vărsau după ce mîncau frankfurteri alteraţi.

Fîntînile miraculoase din acelaşi Paradis al lui Epicurus îşi revărsau cascadele înspumate pe pînza pictată, iar în momentul cînd pînza ajungea pe podele, valurile erau retezate, aşa că pe drept cuvînt se întrebau unii spectatori realişti, ce s-a făcut apa.

Cînd am văzut acest decor la repetiţia generală, am reclamat lui Davila. Conu Alecu a venit pe scenă, s-a tras de cîteva ori de nas, repede, şi mi-a răspuns că e epatant. (Mă aşteptasem să omoare pe toată lumea de indignare, dar decorul era, pentru el, epatant).

A fost prima mea decepţie, despre Davila, om de teatru. Mai tîrziu m-am convins că, într-adevăr, autorul lui Vlaicu-Vodă se bucura de o reputaţie exagerată, ca revoluţionar şi estet. El a fost un admirabil animator, a descoperit şi a strunit o pleiadă de actori tineri şi a adus

Să n-o privim cu

Altora, însă, acest local nu le-a fost prea simpatic... În orice caz, nu l-au frecventat multă vreme.

Ani întregi n-a mai călcat nimeni pe acolo... Gloria terasei n-a ţinut decît trei, patru ani, înainte de 1916.

Amintirile au murit toate, odată cu războiul, odată cu prietenii morţi sau ajunşi.

Străbunii romani ne-au impus dictonul că despre morţi nu trebuie să spui decît bine. Cred, dimpotrivă, că de morţi sîntem liberi să spunem tot ce-avem pe inimă : puţin le mai pasă ! De bine, să vorbim mai ales pe cei ce trăiesc : să ascundem lucrurile neplăcute, fiindcă, şi aşa viaţa e plină de neplăceri.

Bietul Mihai Stere, patronul, Dumnezeu să-l ierte, era un om destul de antipatic. Consumaţiile şi curăţenia localului lăsau de dorit, iar pianola sgomotoasă, instalată în 1913, enerva discuţiile, exaspera vocile şi sporea tristeţea localului de culoare castanie, cu mese nude şi tăriţe pe podele.

Ne duceam acolo fiindcă n-aveam unde aiurea — ne întîlneam — ne căutam — înghesuiţi unii într-alţii, cu paltoanele pe scaune, în fum gros, în curent, sau în căldură exagerată şi plecam cu gîndul să nu ne reîntoarcem, dar ne reîntorceam fiindcă în altă parte n-aveam unde merge.

La terasă era frig şi întuneric, iar inoportunii roiau din masă în masă şi-i suportai fiindcă n-aveai încotro, pe unii pentru că îţi spuneau „maestre", pe alţii din nevoia de a te cufunda în platitudine şi mediocritate. Mai veneau şi cîteva nenorocite, cărora trebuia să le săruţi mîna, ca să nu se simtă jignit confratele — ibovnic... Mai veneau şi cîteva soţii autentice, care, în virtutea contractului marital, îngreunau situaţia, tulburînd cenaclul — impunînd soţilor respectivi să nu le ducă la aceeaşi masă cu „d-alea". Cel puţin bietele „d-alea" erau surizătoare şi modeste, iar bravele soţii cicălitoare şi pretenţioase.

Cum au căzut „Luceafărul" şi „Cocoşul negru"

De fapt „Terasa" se rezuma în prima sală, pe dreapta, cum veneai de pe podul Mogoşoaiei.

În această încăpere — cea mai puţin vastă — era cassa, două-trei mese de patru persoane şi două mese mari una în dosul uşei, lîngă fereastra ce da spre curte, alta mai în fund la stînga, lîngă uşa ce da în sala cu pianola. Avea şi canapea de piele.

La această masă au figurat pentru Camil Ressu, scriitorii Ion Minulescu, T. Arghezi şi C. Moldovanu, pictorii Satmary şi Iser, compozitorul Castaldi, în tabloul celebru, reprodus la infinit de autor. Originalul — se află azi în pinacoteca Statului. Bietul Al. Satmary ! Iată-l şi pe el, topindu-se în fumul de fantome, în aceeaşi rondă cu Luchian şi St. Iosif, cu Anghel şi cu Macedonski.

„Asta e masa poeţilor. Alte persoane n-au voie să stea !" i s-a spus lui George Coşbuc

Cele două mese lungi erau rezervate, după premiere, eminenţelor teatralo-literare. Se puneau şi feţe de mese. Mi se pare că din exigenţa Luciei Sturdzei Bulandra răposatul Stere luase acest bun obicei.

Îmi aduc aminte — fiindcă urmau unor căderi răsunătoare — de două „supeuri", după premiere : întîiul, prezidat de Barbu Delavrancea, după „Luceafărul", al doilea de Alexandru Davila, după „Cocoşul Negru", amîndouă aceste piese jucate la Teatrul Naţional, cea dintîi sub direcţia lui Pompiliu Eliade, a doua sub Davila.

Conu Barbu era furios, după „Luceafărul". Se instalase la Terasă, la masa din dreapta, aştepta să se degrimeze interpreţii şi care cum sosea, intra la maşină. I-a judecat pe toţi, cu enervarea firească a autorului ce se socoteşte trădat. Iancu Brezeanu, asista mahmur şi impasibil la aceste execuţii.

La sfîrşit aruncă un :

Centrul

Cît timp „s-a umblat" la periferie am fost liniştiţi. Se termina durata mahgherniţelor, începea durata mozaicului alb. Se termina melopeea căruţei cu lemne, începea duduitul caloriferelor. În numele faianţei strălucitoare au migrat populaţii întregi din casa cu puţ în casa cu lift la intrare. În numele apei curente au cedat mii de oameni libertatea ogradei pe spaţiul unui etaj. Se alesese zodia salubrizării şi Bucureştiului i se inocula ozon. Se stabilise zodia civilizării şi Bucureştiului i se inocula vertical. Aş vorbi de ventilatoare imense aşezate la graniţele oraşului. Aş vorbi de solare imense aşezate la graniţele oraşului.

Din punct de vedere al trecătorului pe o stradă există locuri de recunoaştere : casa cu numărul unu, pomul, un felinar. Din punct de vedere al trecătorului printr-un oraş există locuri de recunoaştere : zona de parcuri, gara, cartierele centrului. Ce recunoaştem este sentimental. Ce recunoaştem este moral. Ne recunoaştem în ce recunoaştem şi asta e important. Fiindcă ne legăm de obiecte mai mult decît ne-am închipui. Ne adaptăm unui spaţiu mai mult decît am dori. Se produce o dispariţie cîte o dată şi tiranică lipsei obiectului se simte abia atunci. Se produce o mutaţie altădată şi suferinţa modificării de spaţiu se simte abia atunci. N-am să uit niciodată camerele în care am locuit. N-am să uit niciodată anume mobile. N-am să uit niciodată spaţiile urbane în care am locuit. N-am să uit străzile. Ataşarea la mediul urban este o chestiune de specific uman. Ataşarea la spaţiul urban este o chestiune de specific sentimental. Dacă spaţiul urban în cauză este casa mea, sentimentul este particular. Dacă spaţiul urban în cauză este strada mea, sentimentul este gene-

Bucureştii în 1869, văzuţi din Turnul Colţei — Desen de Preziosi

Cu lămpi de petrol atîrnate prin ramurile vişinilor

Erau, pe strada 11 Iunie, spre Filaret, vestitele restaurante de vară, grădinile „La leul şi cîrnatul", „Pariziana", „Suzana", unde bucureştenii se duceau să-şi petreacă serile, la grătarele unde sfîrîiau mititeii, patricienii, fleicile, măruntaiele de vite, unde pui se răsuceau pe jăratec în frigări triumfale, stropite cu unt şi mujdei (cuvînt franţuzesc care vine de la mousse d'ail, spumă de usturoi) frămîntaţi cu ardei verzi, mici şi iuţi. Parfumul garoafelor pe cari le purtau florăresele, printre mese, în cîntecul discret al lăutarilor se amesteca cu fumul fripturilor suculente, consumate cu ajutorul bateriilor la ghiaţă.

Şi mai erau, începînd din centrul capitalei pînă-n depărtatele mahalale, grădini-restaurante de felul acesta : Enescu, Iordache, Continental, Maiorul-Mura, fiecare cu specialităţile lui, cu lămpi de petrol atîrnate printre ramurile vişinilor, încărcate cu roadele verii, punctînd cu micile lor sfere roşii verdele sombru al pomilor.

Ne reîntorceam după o vacanţă petrecută la Paris în capitala patriarhală, plină de vestigiile abia încheiatei copilării.

După luni şi luni de rătăciri prin Parisul cenuşiu, armonios şi definitiv, după lungi meditaţii în milenara cetate liniştită, reculegeri transcendentale, meditaţiuni grave, privite din calmul înalt al secolelor de linii şi de piatră — acest iureş de curbe şi zigzaguri, de var şi de cărămidă, această superbă furie de-a construi a bucureştenilor — ne umezea ploapele...

Lăcrimau ochii din pricina molozului prăfuit care-i îndurera sau de bucuria vitalităţii româneşti, a grăbei de-a se moderniza, a rîvnei poporului acestuia spre forme înaintate de confort şi de civilizaţie ? Praf de cărămidă, pulbere de vis, — în cetatea lui Bucur se construieşte. Case mari, de toate formele, de toate culorile, de toate stilurile, de toate dimensiunile înlocuiesc maidane, uliţi, grupuri de cocioabe, grădini boiereşti.

— „Capitala dumneavoastră îmi face impresia unui imens şantier, instalat în mijlocul unui sat imens !", mi-a spus mai acum cîţiva ani, la Bruxelles, deputatul Louis Pierard, preşedintele P.E.N. Clubului belgian...

De la satul lui Bucur Ciobanul, pînă la oraşul de azi, ce salt !

★

Să fie într-adevăr satul lui Bucur ?

Se pare că nu vestitul cioban a întemeiat Cetatea de pe malurile Dîmboviţei, ci numitul Abu-Kureiş, fiul lui Gebel-el-Himme, din tribul Kureişilor, care s-au revoltat împotriva califului Omar şi au fondat şi Gebelul din Siria.

Aşa cel puţin mărturiseşte muezinul Evliya Celebi, călător turc, care, pe la jumătatea veacului al şaptesprezecelea, a bătătorit marea împărăţie a sultanului de la porţile Vienei pînă la graniţa persană, din Crimeea, pînă-n Egipt şi pînă la Higiaz.

Povestea călătoriilor lui Evliya Celebi a apărut (opt volume din zece) în editura Institutului de Istorie turcă şi cuprinde date foarte interesante, privitoare la provinciile româneşti.

Nepot al marelui vizir Ahmed Meleh-paşa, muezinul Evliya Celebi, s-a dus să-şi vadă unchiul care, scos din vizirat, era valiu la Silistra.

Această primă călătorie prin părţile noastre a stîrnit pofta muezinului să mai facă vreo două, cu vagi misiuni oficiale cînd religioase, cînd de controlor financiar.

Nume de localităţi româneşti abundă în paginile lui Celibi Evliya, cele mai multe scrise corect, de la Mangalia, Caraormanul şi Babadaci, pînă la Bîrlad, Tecuci, Focşani, Rîmnic, Buzău şi pînă la Turnu Severin.

★

În fiecare primăvară, iată dansul tîrnăcoapelor pe coperişe, pe chenare de uşi şi de ferestre, pînă-n bolţi de pimniţă. Ciocănitoare uriaşe ciugulesc varul şi cărămida: praful cenuşiu se amestecă în văzduh cu pulberea verzuie a ramurilor, pe care întîrziata primăvară nu le-a înfoiat încă.

Şi-n acest vîrtej de zile, cînd ploioase, cînd caniculare, ziduri cad, tavane se prăbuşesc, ca într-un ralenti de film ce-ar presupune sfîrşitul pămîntului sau numai efectele unui cutremur parţial în Australia.

Din coaste de vechi ziduri bucureştene curge sîngele cărămizilor rănite. Fâşii de tapete atîrnă, ca o piele ruptă. Molozul se scurge, — oase măcinate.

Aci au trăit oameni cunoscuţi nouă, s-au ospătat în acea odaie largă ce ni se părea căptuşită cu lemn sculptat şi nu era decît o pictură imitînd fibrele stejarului : o vedem acum, în razele puternice ale soarelui. Minciună convenţională.

Dincoace a visat un gînditor. Colo a complotat un vestit politician. Iar peste tot, anonimi, anonimi, anonimi.

★

A fost odată aici o veche casă boierească, şi-n poala ei un parc imens, cu arbori centenari, cu lampioane şi privighetori, în nopţi de bal sau de logodnă, sub cerul parfumat cu tei şi oţetari, al lui iunie... Neamul Oteteleşenilor era primitor şi darnic. Casa lor deschisă tuturor, la îndemîna tuturor, pe podul Mogoşoaiei, în inima Bucureştilor.

Se făceau nunţi şi botezuri, soarele vestite, cu jerbe şi cofeturi, cu lăutari şi idile, pregătitoare încuscrirlor de mîine.

Dacă Parcul Oteteleşeanu va rămîne-n amintirea tuturor...

Dacă Parcul Oteteleşeanu va rămîne-n amintirea tuturor aşa cum era acum o jumătate de veac şi mai bine, pe vremea regretatului Grigoriu, în epoca de aur a Operetei, cu Leonard, Carussy, şi Maxilimian, protagonişti bărbăteşti — cu Florica Florescu, plină de farmec şi temperament (retragerea ei de pe scenă parcă a însemnat lovitura de graţie dată operetei) „Terasa", va fi înscrisă-n paginile hronicului teatral şi literar din anii cari au precedat războiul cel mare, întîiul război mondial din care s-a zămislit unirea noastră, totală.

Prima sală, din dreapta, fusese consacrată, din 1910, local de întîlnire a poeţilor şi-a oamenilor de teatru.

Pin-atunci, scriitorii se adunau la cafeneaua Kübler — devenită imperial — din calea Victoriei, colţ cu strada Imperială ;

Se răsleţiră unii — cum era Alexandru Macedonski peste drum, la High-Life, alţii urmară pe tata Kübler în cafeneaua lui cea nouă, puţin frecventată, din strada Academiei. Cu ani înainte, gazetarii şi actorii se duceau la Fialcovsky şi Gambrinus, peste drum de intrarea lojei regale, la Teatrul Naţional, pe Cîmpineanu.

Acum, iată-i adunaţi pe toţi la berăria lui Mihai Stere, de unde i-a gonit, înainte de 1916, poate saţiul de acelaşi loc, poate pianola automată instalată în încăperea obscură de alături şi care, pentru zece bani, cînta „La arme", al lui Castaldi. Baba care păzea uşa dosnică de lîngă această maşină cu muzică nu iubea tăcerea : am surprins-o introducînd fatidicul gologan, cînd liniştea se prelungea, din pricina indiferenţei clienţilor şi delectîndu-se la sunetele metalice ale celebrului marş, care a trecut Dunărea cu entuziasm şi s-a reîntors cu holera.

Mai bine de o jumătate de veac a trecut de cînd am călcat întîia oară la terasă : se jucase „Înşir'te Mărgărite", împreună cu un act de Mihail Sadoveanu „De ziua mamei". Veniserm de curînd din Paris, cu entuziasmul tinereţii, cu respectul înaintaşilor, avînd cultul camaraderiei literare, al solidarităţii omeneşti şi profesionale. Ni se dădea o masă, lui Sadoveanu şi mie, pentru reuşita premierei. Sadoveanu era în apogeu, eu debutam.

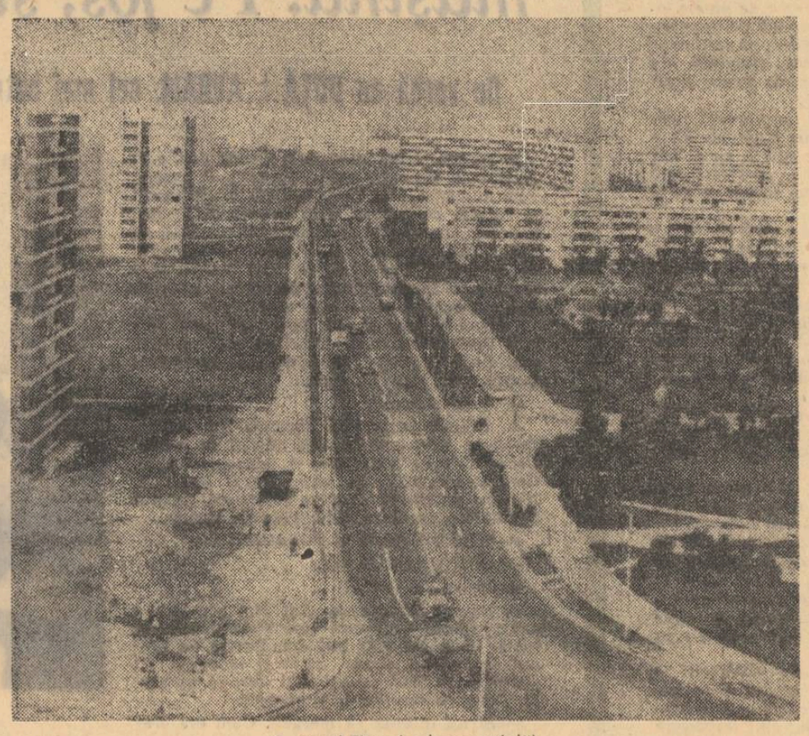

Cartierul Titan (vedere parţială)

Vă mărturisesc că toată petrecerea mi-a fost stricată de împresia că acea sărbătoare a mea era îndreptată, de colegii de vîrstă şi carieră ai lui Sadoveanu, împotriva scriitorului care-i încrecuse şi pe care îl puteau amări, o clipă, opunîndu-i un începător... Am simţit lucrul acesta şi am închinat pentru Sadoveanu...

Pe Terasă — Emil Gîrleanu, Bogdan Piteşti, Minulescu, Arghezi...

Cea mai luminoasă şi reprezentativă figură a „Terasei" mi se pare Emil Gîrleanu.

Poate fiindcă şedea mai mult decît alţii. Minca acolo, scria la un colţ de masă şi avea în permanenţă misterioase conciliabule cu comisionarii... Îl văd, ca azi — înduioşătoare amintire ! — cu zîmbet blînd şi ochi visători, prieten cald, iubit de toţi, veşnic trimiţînd bilete directorilor de ziare sau de teatru, prietenilor mai înstăriţi, vreunui puternic al zilei... Îl serveau toţi, căci toţi îl iubeau... Un răspuns bun adus de comisionar îl însenina pentru ziulica întreagă... Şi Gîrleanu fredona, într-un surîs optimist : „O Magali, ma bien-aimée"..., din Mireio.

Iată-l şi pe Dragoslav, în căutare de „biştari", cu geanta voluminoasă, sub braţ, aşa cum îl evocă de plastic Lovinescu, în primul său volum de „Memorii". Iată-l şi pe Lovinescu, venit şi el proaspăt de la Paris, cu păr cărunt şi pardesiu pe talie, căutîndu-şi drumul între proza elegantă a unor nuvele pe nedrept uitate, şi însemnările critice, cari s-au desăvîrşit an cu an, împlinind o operă monumentală, unanim apreciată.

★

Pe urmă, Bogdan-Piteşti. Un profil superb, un aplomb inegalat, gust artistic, fanfaronadă şi inegalate atitudini de cinism. Lansa epitete grele, clama sentinţe, impunea artişti, mîngîindu-şi barbişonul şi proptindu-şi vocea în omuşor, ca să gîjîie :

— Mă, e unu, Ressu... ăsta o să-i bată pe toţi pictorii...

Bogdan-Piteşti, existenţă neverosimilă, inteligentă rară, e cunoscut de unii numai prin escrocheriile pe cari le făcea şi le afişa cu emfază. De alţii, pentru cuvintele sale de duh, de alţii pentru imoralitatea şi închisorile sale.

Eu îl voi preţui totdeauna ca pe cel mai pasionat animator al plasticei româneşti, ca pe un colecţionar de lucrări de artă, din casa căruia au pornit multe entuziasme şi reputaţii, afirmate mai tîrziu de recunoaşterea oficială.

E păcat că admirabila-i galerie, în care figurau Luchian, Baltazar, Pallady, Ressu şi alţii, preţuiţi pe atunci numai de Bogdan-Piteşti, — icoanele, scoarţele, broderiile vechi, cărţile rare, cari alcătuiau aproape un muzeu, s-au risipit în cele patru vînturi. Un gust unic prezidase la alcătuirea acestei colecţii, oferită în mai multe rînduri Statului, de către Al. Bogdan-Piteşti, şi refuzată, absurd, de miniştrii hiper-morali, după primul război mondial.

★

Unii au atribuit terasei Oteteleşeanu importanţa pe care în viaţa literară a Parisului au avut-o celebrele cafenele Tortoni, Procope, Vachette...

amintirilor, capitala de mîine

de VICTOR EFTIMIU

„lumea bună" la teatru. A făcut şi unele mici inovaţii tehnice, punînd uşi adevărate la decoruri. Această inovaţie este şi astăzi pomenită şi lăudată. Dumnezeu să mă ierte, dar eu aş pune tot uşi zugrăvite la teatru, fiindcă din moment ce zidul e de pînză pictată, nu înţeleg de ce ar fi poarta de scîndură veritabilă. Dar acestea sînt consideraţiuni personale şi n-am nici o veleitate să polemizez postum cu bietul conu Alecu şi cu numeroşii săi admiratori.

★

...După premiera „Cocoşului Negru", foarte abătut, am rătăcit pe stradă fără ţintă şi fără consolare. Într-un tîrziu mi-am luat inima în dinţi şi am intrat la terasă. Alexandru Davila prezida masa din dreapta.

La intrarea mea se făcu tăcere. Am înţeles... Totuşi nu înţelesesem bine : a doua zi am aflat că scumpul nostru Conu Alecu nu făcea altceva decît, brav cum îl ştiam toţi, îndîrjit în opiniile sale indiferent de impresia unei seri ratate, continua să mă apere.

Ceva mai perfid, Cincinat Pavelescu, mă consola cam aşa :

— „Dac-ar fi scris Shakespeare piesa asta, n-ar mai fi spus nimeni că e tîmpită"...

O săptămînă mi-a fost ruşine să ies pe stradă.

★

La terasă, venea, rareori şi George Coşbuc. Anecdota despre el e arhicunoscută :

Într-o zi, Coşbuc nimeri în sala din dreapta şi se instală la locul privilegiat.

Chelnerul, care nu ştia cu cine vorbeşte, refuză să-l servească.

— Aici e masa poeţilor... Alte persoane n-au voie să stea !...

...Dac-am reprodus, odată mai multă această păţanie a lui badea Gheorghe, am făcut-o ca s-adaug că un almanah german de acum vreo optzeci de ani o atribuie lui Goethe.

★

Mi-aduc aminte o oră de mai lungă conversaţie cu Coşbuc. Îl întîlnisem în Cişmigiu. — A. de Herz cu mine — şi-l adusesem la cafenea, mîndri şi fericiţi că stăm de vorbă cu marele poet, învăţat pe de rost în şcoală şi care binevoia acum să ne strîngă mîinile. Eram numai ochi, urechi, amîndoi... Recolta însă nu ne-a fost prea fericită, căci gloriosul înaintaş n-avea o conversaţie excepţională. Vorbea puţin şi spunea, fără strălucire, lucruri obişnuite. După o jumătate de oră A. de Herz începu să se uite la mine, dezolat. Eu mă uitam la el tot aşa. O nouă decepţie...

Dac-aş scrie o carte despre casa pe care au dărîmat-o cu casmalele, ca să ridice în locul ei palatul telefoanelor, aşi numi-o „Terasa decepţiilor".

Aici e grădina Union, de care pomeneşte Caragiale în „Noaptea furtunoasă".

Aşi fi vrut să scriu despre această cafenea un articol emoţionant, punctat cu lacrimile, meloncolia şi reflexiile de rigoare. Dar, cu mîna pe inimă, vă mărturisesc că n-am găsit în mine sursa amară cu care să stropesc moţozul de acum patruzeci de ani din Podul Mogoşoaiei.

Mi se rupe însă inima la gîndul că s-au dus uriaşii platani din parcul de la vale, platanii de sub stelele verilor bucureştene de demult... Acolo am trăit multe seri de feerie,... la mesele din fund, uneori cu Paul Gusty, de cele mai multe ori cu soţii Bulandra.

Viorile cîntau, privighetorile se alungau în tufişuri. Era cu noi şi fiica Luciei Sturdza Bulandra,. Mihaela Costescu, mică de tot, cu pălărie mare, cu părul blond, revărsat pe umeri... Privea, cu ochii albaştri, visători, spre scena de departe unde dansau frentic Leonard şi Florica Florescu. Visa, poate, să joace teatru, într-o zi, dacă nu cu Leonard, măcar cu Tony.

★

Am trecut, pe o noapte luminoasă, cu Paul Gusty, pe strada Cîmpineanu. Omul atît de tînăr care mă-nsoţea era plin de amintiri. Parcă vorbea un bunic al său :

— Aici a fost grădina Union, de care pomeneşte Caragiale în „Noaptea furtunoasă", îmi spune Paul Gusty, arătîndu-mi hotelul Simplon. Cînta cuplete vestitul Ionescu.

În faţa magazinului „Gospodina", tovarăşul nopţii bucureştene surise înduioşat, pe depărtatul lui trecut :

— Aici era grădina „Orfeu". În 1876 eu jucam aici, împreună cu Iancu Petrescu şi Al. Catopol, trei „gigerli"... spuneam cuplete, cîntam şi dansam... Parcă văd bastonaşele pe care le răsuceam între degete" !...

Mai departe, unde fusese un azil de bătrîne :

— În odaia asta a murit Pascally...

O singură stradă. Şi, din această stradă, întîlnind Podul Mogoşoaiei, iată Pasagiul Român, care ni se părea îngust mai acum zece ani, prin 1958, dar constituia, pe vremuri, promenada protipendadei bucureştene. Erau cofetării şi cafenele cu mese în drum, la care se aşezau clienţi de seamă, privind pe cei ce se preumblau de colo pînă colo pe acest Corso minuscul.

Dacă de la „Capşa" (azi cofetăria Bucureşti) la Palatul Republicii, pare azi o cale prea îngustă, cum să nu surizi privind retrospectiv acel loc de întîlnire al bucureştenilor de odinioară ? E drept, prostimea se ducea la Zdrafcu şi-n grădina Eliad, la Moşi, nu venea tocmai în inima Capitalei.

★

Cad pereţi, descoperind tavane cu îngeraşi şi hore de trandafiri, cad tavane, lăsînd să se vadă pereţi de toate culorile în cari ovalul tablourilor de familie s-a păstrat, alături de pătratul ornicului : fumul şi praful n-au putut pătrunde sub rame.

Toate acele case care s-au dus trebuiau fotografiate în ruină, căci peisagiul de la spetele lor a pierit pe veci, desfiinţat de clădirile cu multe caturi, ce s-au ridicat în decursul anilor.

Iată, de pildă, Imobiliara, din calea Victoriei.

Cînd o vom mai vedea atît de înaltă şi de falnică, aşa cum s-a ridicat cîteva săptămîni numai, după ce-a căzut „terasa" şi înainte de-a fi crescut palatul telefoanelor ? A fotografiat-o oare cineva din groapa străzii Matei Millo, cînd Imobiliara se înălţa fantomatic între ramurile ultimilor arbori ai parcului Oteteleşeanu ?

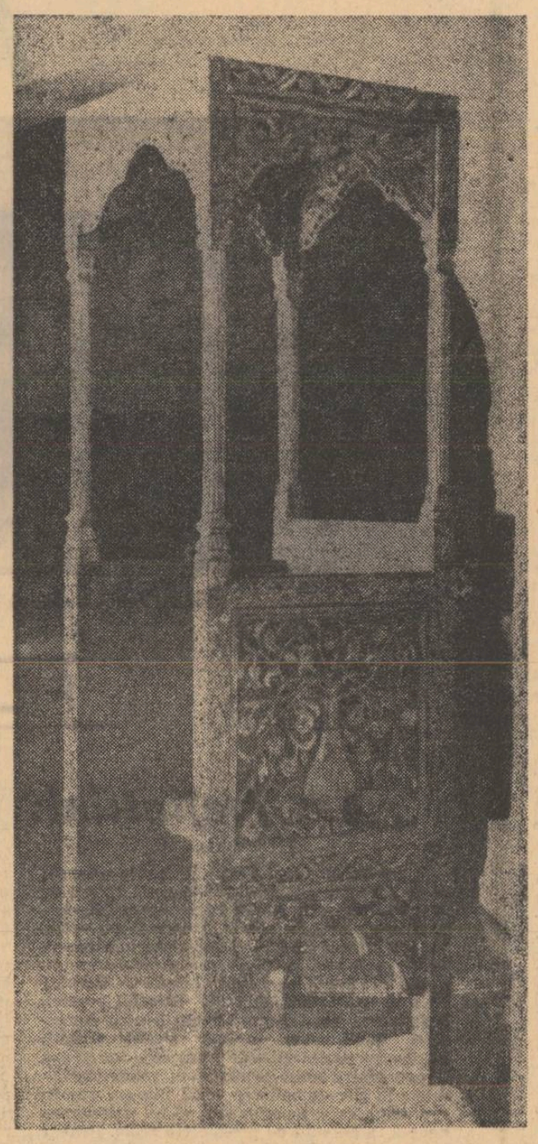

Jilţ din palatul Mogoşoaia

Alexandru Marghiloman mi s-a părut pe vremuri suprema distincţie, aristocraţia cea mai perfectă

Mai devreme de cum i-ar fi venit sorocul„ a căzut şi casa lui Alexandru Marghiloman.

Tinereţea noastră a fost intimidată, dacă nu extaziată de prezenţa acestui om care înfăţişa eleganţa, aristocraţia. Ştiam că are tacîmuri de argint, herghelii bogate şi că-şi scrobeşte gulerele la Londra. În Parlament ţinea discursuri altiere, la curse era cel mai la modă cavaler.

Marghiloman mi s-a părut pe vremuri suprema distincţie, aristocraţia cea mai perfectă.

Admiraţia pentru Marghiloman mi-a mai fost potolită de apariţia memoriilor sale, scrise primar şi în cari preocupările mărunte denotă încintarea de sine însuşi a omului pentru care evenimentele sînt un simplu cadru personal, iar micul său propriu amănunt cotidian, — eveniment.

Iată acum şi casa dărîmată violent... Casa lui Marghiloman, în locul căreia s-a ridicat transatlanticul „Asigurarea Românească", cinematograful Patria de azi.

O bănuiam mai plină de mister şi de abundenţă. Ni s-a părut şi dînsa făcută de material fragil, cu ipsosul vopsit în lemn sculptat, cu „boazeriile" sale, cari nu erau decît simple tapete, imitînd scîndura fină.

Fără îndoială, au fost ospăţuri suculente în această casă : doamne decoltate vorbind franţuzeşte, domni în smocking — se pare că patronul se punea în smocking chiar atunci cînd n-avea invitaţi — lachei cu mănuşi albe, servind sub luminări de ceară veritabilă. Au fost şi interesante conciliabule politice. „Marchiza" de la intrare a cunoscut răni glorioase, oferindu-şi geamurile entuziasmului tinerimei intervenţioniste, pe la 1915.

Jochei vărgaţi, şi mărunţi, cum au lorzii şi magnaţii forfoteau în grajdurile de alături.

Dar toată această nobleţe era de dată recentă.

Cădă zidurile, ridică-se imobile de raport, garajuri şi cinematografe, n-avem o prea mare stringere de inimă : nouă şi dînsa, fără caracter — nici românesc, nici personal — dărîmă în pace casa lui Marghiloman !

...Cel mai frumos dintre ceruri, cerul bucureştean

Ne-au durut, însă, adînc, topoarele sub cari s-au prăbuşit copacii bătrîni ai fostului parc Oteteleşeanu, cînd fiecare frunză plină de manelele lui Barbu Lăutaru, sau de romanţele lui Leonard, îşi exala ultimul suspin, în molozul infam, într-o primăvară grea de tragedii municipale.

★

Ne va durea mereu moartea fiecărui arbore, a fiecărei ramuri, care pilpîia de viaţă nouă, în freamătul lui april şi arunca dantele negre de umbră, vara, şi plîngea lacrimi de aur în amurguri de octombrie, toate crengile, toţi arbuştii, tot firul de iarbă surăzînd cu verdele-i odihnitor în peisagiul din ce în ce mai mineral al acestor Bucureşti cari se făleau cu grădinile şi cerul lor, odinioară... Unde sînt castanii din faţa Teatrului Naţional ? Unde e micul square cu primul fin cosit şi nasturii trandafirilor agăţători ?

Era înainte acolo o staţie de trăsuri şi noi am făcut-o grădiniţă şi era să facem „Fîntîna Blanduziei" cu apă curgătoare, să lumineze ariditatea însorită a pieţii. Dar grădiniţa a fost arsă cu păcură şi în locul ei s-a întins asfalt şi iarăşi s-a făcut staţie de trăsuri. Iarăşi catran şi staţie de automobile în faţa Cercului Militar care înviora cu tufele-i de roze roşii, cascade de sînge şi parfum, în fiecare mai, pînă-n octombrie, cel cu „gladiole" uriaşe, înflăcărate...

Ah, contemporani, mi-am zis de atîtea ori de-a lungul vieţii mele de ce aveţi un suflet mineral ? De ce prigoniţi florile şi apa, de ce gîndiţi numai în piatră şi asfalt ? Suiţi casele cît mai sus, populîndu-l cu etaje de beton armat, dar lăsaţi-ne cîteva petice de peisagiu vegetal şi din loc în loc un havuz, acolo unde a fost un havuz, înainte, iar acum sînt numai pompe de pompat benzină...

Redaţi-ne fîntînile de odinioară şi tufele de rosmarin... Fîntîni... fîntîni... fîntîni... Ni-s ochii însetaţi de apă şi de verde fremătător sub cel mai frumos dintre ceruri, cerul bucureştean.

suflet mineral!

este inima

ral. Dacă spaţiul urban în cauză este centrul Bucureştiului, sentimentul este naţional. Douăzeci de milioane de sentimente. Da. Centrul Bucureştiului are această virtute de subsumare a sentimentelor. Centrul Bucureştiului are această virtute de concentrare a stărilor. Fiindcă dacă oraşul este un om centrul e faţa. Dacă oraşul este un om centrul e inima. Dacă oraşul este un om centrul este caracteristica. Centrul este un adjectiv, unul singur, ne servim toţi de el şi el ne serveşte deosebindu-ne.

Acum, cineva revizuie adjectivul. Din Piaţa Romană pînă la Universitate, Bucureştiul este un şantier. Străzile sînt gropi, pomii sînt găuri, zidurile sînt schele şi beton. Ca trecător pe o fostă stradă mă-ntreb : cum o să fie ? Ca-ndrăgostită de un fost copac mă întreb : ce se întîmplă ? Ca trecătoare pe sub viitorul templu de artă mă-ntreb : este templu sau aprozar ? Întrebări cu nelinişte şi cu speranţe : cineva se ocupă de sufletul meu dar nu mă avertizează : eşti de acord ? Deocamdată se vede numai asfaltul dar n-o să muriţi de asfalt. Deocamdată se vede numai betonul, n-o să vă sechestrăm în beton. Deocamdată se-mpuşcă pomii, n-o să-i ucidem pe toţi. Nelinişti-vă şi vă liniştiţi : cei aleşi să se ocupe cu asta au trecut magna cum laude probele aptitudinilor de profesie. Cei aleşi să se ocupe cu asta au trecut brio cum laude aptitudinile de caracter. Contaţi pe ei. Fiindcă oraşul este şi-al lor, al celor care-i schimbă destinul dar oraşul este şi-al vostru, al celor care deocamdată-l iubiţi. Atenţie ! Cine se bagă într-o dragoste ca aceasta are răspunderi de Dumnezeu. Cine se bagă într-o dragoste ca aceasta comună, dacă o strică e responsabil faţă de 20.000.000 de cetăţeni.

Sânziana POP

Stampă — Bucureşti 1789

66 ani — durata medie a vieţii bucureşteanului

Pe la 1700 se puteau vedea pe străzile capitalei medici care-şi făceau meşteşugul, purtînd o cutie cu pietre colorate şi tot soiul de substanţe şi ierburi tămăduitoare. Aceşti „tablagii" umblau pe uliţi cu cutia de doftorii în spinare, strigînd „caoi iatros".

Dezvoltarea economică nu a întîrziat să aducă aici, în această primă poartă a Orientului, chirurgi şi medici într-o epocă în care asemenea oameni de meşteşug erau încă rari în Europa Centrală.

Azi, ca şi în îndepărtatul Ev Mediu, starea sănătăţii publice rămîne o problemă de cunoaştere. Rămîne un fenomen complex social şi biologic, reprezintă un aspect al prosperităţii.

Pentru definirea mai exactă a ceea ce reprezintă azi sănătatea publică a capitalei noastre, ne-am adresat doctorului Pescaru Alexandru — *şeful serviciului de statistică sanitară a Municipiului Bucureşti.*

— Tovarăşe doctor Pescaru, am dori să aflăm numărul de unităţi sanitare de care dispune capitala noastră.

— Bucureştiul este considerat leagănul ştiinţei noastre medicale. Dispunem de 41 spitale care cuprind servicii majore şi 42 policlinici. În aceste unităţi îşi duc activitatea 2611 medici dintre care 343 stomatologi. Împreună cu cele 10 840 cadre medii, 706 farmacişti — fără a mai socoti personalul din Instituţiile de cercetare ale I.M.F. şi reţeaua C.F.R., asigurăm sănătatea acestui municipiu.

— Acest aparat medico-sanitar asigură o deservire normală ?

— Se asigură în medie 5—6 consultaţii pe an, pe cap de locuitor, (cu toate că parametrii sînt calculaţi la 10 consultaţii) dar, urgenţele sînt rezolvate satisfăcător. Ideal ar fi — şi aceasta este o problemă care se pune în toate marile centre urbanistice din lume — de a realiza o mai bună profilaxie. Aceste investigaţii medicale, la proporţie de mase, ar reprezenta o mare realizare. Să-l abordăm pe om cînd este sănătos, să dăm consultaţii cetăţenilor capitalei noastre cînd nu a apărut încă boala, să descoperim de exemplu bolnavul de inimă sau cancerul incipient la punctul reversibilului.

— Cîţi bolnavi se internează pe zi în clinicile capitalei ?

— 453 376. Utilizarea medie a paturilor de spital este de 14 zile ; calculat în zile de spitalizare găsim 6 523 576, adică 4—5 zile de spitalizare pentru fiecare locuitor al capitalei.

— Cîte consultaţii se fac pe an ?

— Pe an se acordă 25 000 000 de consultaţii. Volumul este enorm. Greutatea acestor solicitări o suportă serviciile ambulatorii. Mare parte din diagnostice care se pun se bazează pe analize de laborator şi radiologie. Aceste servicii sînt suprasolicitate : din 10 consultaţi numai unul are nevoie de internare într-o clinică.

— Una din marile realizări ale epocii noastre este asigurarea gratuită a asistenţei medicale. Cum este înţeleasă această gratuitate ?

— Ne situăm printre primele ţări din lume în ceea ce priveşte posibilitatea de control a fiecărui locuitor. De exemplu. Deplasarea la domiciliu a serviciului salvării costă între 70—80 de lei. Sînt adrese care solicită salvarea de 2—3 ori pe zi pentru aceeaşi persoană : evident află acelaşi diagnostic. E vorba aici de o pierdere în bani şi este răpit timpul necesar deplasării acolo unde este într-adevăr nevoie.

Multe maladii necesită într-adevăr o spitalizare. Însă sînt tot atîtea care pot fi tratate în cadrul Policlinicilor, unde specialiştii au aceeaşi pregătire profesională. Dar de multe ori intervine comoditatea : în spital nu mai trebuie să te deplasezi pentru diferite analize şi investigaţii şi de multe ori ocupi timp de 14 zile patul unui bolnav care ar avea într-adevăr nevoie de-o clinică. Este aici o formă de egoism.

— Bine, dar serviciile Policlinicilor sînt foarte aglomerate şi unii bolnavi nu pot aştepta ore în şir o consultaţie.

— Aici e o problemă de discutat. E vorba de poziţia cetăţeanului faţă de asistenţa medicală. E vorba de conştiinţa lui civică. Sînt servicii în care avem specialişti puţini : neurologie, dermato-venerologie, ortopedie. Majoritatea oamenilor au într-adevăr nevoie de asistenţă medicală, dar am întîlnit şi situaţii, de felul acesta : „Doresc un bon pentru ORL !" De la ghişeu i se răspunde că nu mai sînt bonuri. „Atunci dă-mi la alt cabinet !"

— Cît costă o zi de spital ? Este ea utilizată raţional ?

— O zi de spitalizare costă 80 de lei. Pe mine ca doctor mă interesează rulajul bolnavilor, utilizarea mai raţională a patului. Pe mine o zi în plus în spital a unui om sănătos mă doare pentru bolnavul într-adevăr grav care mă aşteaptă la camera de gardă. Să presupunem că am pune o taxă de numai 3 lei de consultaţie şi am vedea în cabinetele noastre numai oameni suferinzi. Noi nu privim numai prin prizma economicului, deşi cînd e vorba de sănătatea omului nu precupeţim nici un efort pentru cel ce are nevoie într-adevăr de noi.

— Aparatul administrativ nu este prea mare ?

— Nu ! Repartiţia acestui aparat administrativ este greşită. Ar fi bine ca să nu mai facă medicul atîtea treburi străine de meseria lui propriu-zisă, căci timpul lui este timpul bolnavului. La o suprasolicitare într-un cabinet medical, medicul este silit la superficialitate, se deteriorează conştiinţa lui ca medic.

— Statistic s-a constatat că 90 la sută din persoanele care iau medicamente, le iau fără prescripţii medicale iar din ceilalţi 10 — unul ia doza corectă. Ce ne puteţi spune despre aceste probleme ?

— În lumea modernă individului i se pare că nu mai poate să suporte nici emoţiile negative nici pe cele pozitive. Pentru fiecare din ele apelează la pilule. Apariţia unui enorm număr de produse farmaceutice, dezvoltarea intelectuală, crearea falsei impresii că nu numai medicul e indicat să prescrie, a dus şi duce la consumarea unei cantităţi imense de medicamente, uneori nejustificat. Condiţiile economice arată că transplantările de organe — aceste intervenţii fantastice — necesită mulţi bani şi că aceşti bani se pot recupera din utilizarea raţională a medicamentelor.

— Care sînt bolile cele mai răspîndite în municipiul Bucureşti ?

— Bolile aparatului respirator şi bolile aparatului digestiv dau cel mai mare număr de îmbolnăviri acute. Boli care devin cauză a morţii sînt însă bolile cardio-vasculare şi cancerul. Mortalitatea pe an în capitala noastră este de circa 12 000.

— Care este durata medie de viaţă ?

— De la 42 de ani, cît era în primele decenii ale secolului XX, ea este azi de 66 ani — aceasta situîndu-se printre ţările cu cea mai înaltă durată de viaţă.

Paul FINESCU

ARTE

TEATRU

Liru, liru

La confluența teatrului cu jurnalul literar de bună calitate, studioul de poezie funcționează, nebăgat în seamă, de vreo cîțiva ani, sub direcția inimosului și entuziastului Constantin Săbăreanu. *Nebăgat în seamă* e un fel de a spune și referința e doar la unii specialiști, deprinși să nu observe lucrul ieșit din comun. Altfel, cîteva mii de iubitori de poezie s-au perindat prin sala radiodifuziunii să asculte versuri, Eminescu, Blaga, Bacovia, Arghezi, Goga, Pillat, Voiculescu — istoria literaturii. Există o mare doză de adolescență în noi, spre norocul nostru și la auzul capodoperelor liricii ne mai pomenim încă înfiorați.

Nu iubesc prea mult declamația. Poetul contemporan șuit în copaci ori pe statui și răcnindu-și versurile la un stadion de fotbaliști lirici mi se pare un abuz. Dar la acest studio a fost cultivată arta subtilă a șoaptei, mărturisirea neemfatică. Clasicii și foarte mulți dintre poeții de azi și-au găsit actorii talentați, capabili de înfiorată inspirație în transmiterea undei. Am asistat zilele trecute la cel de-al nouălea și ultimul recital din stagiunea aceasta. Propunîndu-și o evocare a baladei și cîntecului de lume, spectacolul, prin selecția efectuată, și finețea interpretării, a creat o imagine a virtuților celor două specii literare. Balada e poezia care se apropie cel mai mult de teatru. Cîntecul de lume, așa cum ni l-a transmis Anton Pann, are un vino-ncoace de fată mare. Se pare că amîndouă speciile și-au găsit un interpret strălucit în Tudor Gheorghe, despre care nu știam aproape nimic. Cu excelente calități actoricești, o voce caldă și o chitară ascultătoare, Tudor Gheorghe e predestinat să ajungă vedetă, dar nu are nimic facil, dimpotrivă, talentul lui e polifonic și profund. Bucățile pe care le-a interpretat *Spune, spune moș bătrîn, Cîntecul lui Lae Chioru* de Octavian Goga, *Mărie, Mărie*, și — piesa de rezistență — *Riga Cripto și lapona Enigel* de Ion Barbu, dovedesc și o inteligență a repertoriului. (Există un disc ? Bucățile se cer ascultate de mai multe ori și gustate pe îndelete). Interpretul a învățat de la rapsozii populari, cei cu țambalul pe la ospețe, arta evocării, ghersul potolit și un tîlc al zicerii. Tudor Gheorghe apare ca un menestrel modern.

Adela Mărculescu, Maria Rotaru, Adriana Marina Popovici și Aimée Iacobescu au recitat cu mult suflet un fel de bocet, baladă de jale, cu un refren spus de cor : *Că nu e dare / Ci e pe răbdare*, succintă formulă a morții, totul regizoral destul de bine pus la punct. Adela Mărculescu (după o izbutită creație în *Părinți teribili*) se dovedește și o inteligentă interpretă de poezie. E lăudabil că actori valoroși, Virgil Ogășanu, Gh. Cozorici, Eva Pătrășcanu, Emil Liptac, dintre cei incluși în program și alții care s-au perindat pe scenă de-a lungul stagiunii (să nu-l uităm pe Ludovic Antal) au găsit timp să învețe sute de versuri. Poeții de azi, copios reprezentați trebuie să le fie recunoscători acestor mesageri. Poezia, desigur, e făcută pentru a fi citită în singurătate. Dar uneori se lasă și *spusă* măcar parțial — de altfel suficient pentru a trezi interesul. E ciudat că poezia lui Ion Barbu are succes la public (iată un subiect de meditație). Să recunoaștem studioului de poezie și celor care-l animă meritele mari în această nobilă apucătură de cultivare a versului.

Marin SORESCU

EXPOZIȚII

Talent și ambiție

O ambițioasă expoziție de artă plastică și decorativă din Cluj care umple sălile Dallesului. Ambițioasă, pentru că se simte clar aici un anume orgoliu al demonstrației, o dorință de evidențiere. Dar fără voia organizatorilor, momentele de tensiune ca și cele de indiferență sînt repartizate la fel ca în orice expoziție colectivă care nu va reuși niciodată să definească prin disparitatea criteriilor de selecție un profil artistic. Există desigur și probleme specifice, centre de greutate plasate diferit. La această expoziție, de exemplu, curios este decalajul dintre pictură și sculptură. Dacă în general pictorii clujeni nu depășesc o criză evidentă a figurativului, subjugați de reveriile subiectelor care permit divagații formale, criza în care arta abstractă este implicată ca ideal fals, sculptura trăiește cu demnitate o interesantă întoarcere către sursele ei genuine, încordată și nobilă captare de sens. Explicațiile nu trebuiesc căutate. E poate vorba pur și simplu de o maturizare mai rapidă a sculpturii, o depășire a stilului(sau lipsei de stil) colectiv, o schimbare a proporțiilor, precum și criterii de selecție mai serioase la pictură ar fi propus un alt raport infirmînd constatarea noastră. Așadar să nu căutăm explicații și să ne mulțumim cu ceea ce ni se oferă (nu fără regretul de a fi dorit de multe ori altceva).

În sculptură diferențierea talentelor indică deja cîteva personalități : Rodica Ungureanu, Gavril Ședran, Horia Flămînd, Mircea Spătaru. Egon Lövith, Eugen Gocan. Există la aceștia o anvergură a gestului de sculptor, o decizie stilistică parcurgînd semnificații, chiar dacă uneori artizanul din orice sculptor cîștigă (ceea ce nu este o critică ci doar o indicație a preocupărilor).

Dar la intersecția dintre artist și artizan întîlnim un atașament tandru pentru materie. Servind o sculptură a plinului, aceasta dă naștere la difuze incantații lirice, la Eugen Gocan sau Egon Lövith, chiar dacă estetic diferiți, unul prins de o modalitate arhaic mediteraneană celălalt de un expresionism rațional.

Pentru Gavril Ședran și Horia Flămînd ipostazele volumetrice au alte sensuri. La Ședran, epurarea indică o soluție mentală, tăietura se conformează unui cod, ciclul său anunțat aici parțial, poate transcede la infinit, dispensarea de aparență bazîndu-se pe o intenție programatică. La Flămînd, scopul este matricea, compoziția din elemente primordiale unite într-o structură comună, simbolică.

„Bălcescu" de Mircea Spătaru este un exemplu de patetism monumental. Realismul accidental al zecilor de lucrări pe această temă este disprețuit aici într-un monument lipsit de tragism declamator (necesar unui asemenea gen) dar de o reală proporție istorică.

În reliefuri, unde are desăvîrșiri personale, Rodica Ungureanu compune dezinvolt. Ușurința, fluența desenului bănuit în proiect este realizat în material solid cu știință a caligrafiei volumelor.

În pictură este mai dificil de ales (am spus și motivele). O selecție sumară ar cuprinde pe Florin Maxa, Olga Maria Pop, Victor Ciato Ștefan Kanosura, Vonica Dumitru, Savel Cheptea, Cimpan Sorin, dar formulele prin care am încerca să-i definim ar fi fatal superficiale. Cu mai multe lucrări fiecare, o asemenea operație ar fi fost realizabilă.

Iulian MEREUȚĂ

ARTE

Fîntîna Zodiacului, în fața Parcului Libertății

FILM

Am (re)întîlnit țigani fericiți

O inițiativă acceptabilă în limite decente, și pe care noi am lăudat-o în acest spațiu de revistă, e pe cale să întreacă proporțiile curente : e vorba de reluările unor filme vechi. La ora actuală poți rămîne oarecum deconcertat aruncîndu-ți ochii pe programele cinematografice : în ce an ne aflăm ? Peste tot **Dreptul de a te naște. Articolul 420, Salariul groazei, Mănăstirea din Parma, Un om pentru eternitate, Robii, Am întîlnit țigani fericiți.** Înțelegem necesitățile de economii, dar și așa se pot păstra anumite atitudini, reintroducîndu-se în circuit pelicule vechi într-un număr rezonabil, care, în orice caz, să nu precumpănească în balanță cu premierele reale. Pentru orice rețea națională de ecrane e foarte important să se afle pe cît cu putință în necontenit schimb cu producătorii din celelalte țări, ca publicul ei să nu fie lipsit de realizările la zi din alte cinematografii. Altfel se creează un decalaj neplăcut, pe care îl resimt în primul rînd spectatorii.

Am mers încăodată să vedem notoriul film al iugoslavului Alexandar Petrovic : „Am întîlnit țigani fericiți". Acest ciudat amestec de documentar și lung-metraj artistic nu te poate lăsa nepăsător : cu vreo 20—25 minute înainte de final am plecat, discret, din sală. Ne aminteam prea bine ce urma, cum intriga — efectiv neglijabilă — se lua în serios, cu ambiții de dramă, sondînd abisul crimei etc. Or, nu în aceste ambiții stă atracția cunoscutei realizări a lui Petrovic.

Farmecul mare al filmului îl aflăm în năvala de vitalitate, autenticitate și pitoresc a unei lumi, ignorate sau tratate operetistic de obicei. Țiganii lui Petrovic sînt de un extraordinar adevăr, zbătîndu-se prin noroaiele Voivodinei sau cu sufletul vrăjit de plutirea îngerească a fulgilor de gîscă. Viața „eroilor" (în realitate nu există personaje principale, chiar cel interpretat de înzestratul actor Fehmiu nu capătă consistența unei identități în stare să existe în afara celei colective) se desfășoară între aceste repere expresive : noroiul — deci, promiscuitatea, și zborul fulgilor angelici — deci aspirația spre civilizație deplină și, totodată, visarea dezordonată, specifică.

E înduioșătoare pînă și „miza" erotică, ce este disputată între doi voinici negustori de fulgi, tînăra Tisa : de fapt ea nu e nici măcar frumoasă, preferința ce i-o arată protagoniștii și admirația celorlalți ținînd de o iluzionare colectivă. Doar promiscuitatea poate înțelege într-atît pasiunile (dacă vrem să luăm în serios povestea încropită pentru a susține documentarul), biata fetișcană brunetă nu le justifică. Dar poate că ne înșelăm, de vreme ce, după cum scriau ziarele, copila disputată în „Am întîlnit țigani fericiți" a fost, cu adevărat, **răpită** de niște spectatori din aceeași regiune.

Vom spune că tot ce ține de latura documentarului este cuceritor în acest film : nunta celor doi copii, urmată de păruiala furibundă dintre soacre, secvența de la judecătorie unde țiganii pun rămășag între ei dacă un altul va fi sau nu închis, dovedind o excelentă cunoaștere a legilor , bețiile fioroase peste care plutește glasul și prezența de mare temperament a Olivierei Vucko scenele de familie, tocmeala de la praznic între Bora și românii proprietari de gîște, o mulțime de locuri memorabile. De un gust mai îndoielnic ni s-au părut șarjele anticlericale, mai ales tipul unui popă de snoavă. De asemenea, discrepanța dintre jocul actorilor profesioniști și amatorii de la fața locului se simte, ei dezavantajîndu-se reciproc.

Mărturisim că am fi mers și alte ori la acest film atît de viu, dacă în locul unei crispante intrigi tragice am fi fost ademeniți cu o poveste mai puțin sumbră.

Ilie CONSTANTIN

TELEVIZIUNE

Pentru tele-teatru

La televizor, spectacolele teatrale sînt mai pretențioase, realizarea lor presupunînd riscuri și dificultăți sporite. Pe micul ecran, orice detaliu nereușit apare mărit ca la microscop, un gest stîngaci devine grotesc, un element de decor fals este sesizat imediat.

Cuvîntul nu mai are aceeași forță, emoția este sensibil filtrată Ca să nu mai pomenesc de atmosfera proprie sălii de spectacol, inimitabilă.

De aici și dificultățile de care pomeneam, cu toate avantajele tehnice oferite de televiziune.

Puține spectacole ce au constituit succese ale stagiunilor teatrale, odată retransmise, și-au păstrat virtuțile de pe scenă, ceea ce nu înseamnă însă, că televiziunea trebuie să renunțe la ele. O grijă mărită, în selecționarea și înregistrarea celor mai reprezentative spectacole se impune.

Teleteatru se bazează pe două modalități de spectacol : cele pregătite în studio, avînd ca punct de plecare adaptări sau scenarii speciale scrise pentru televiziune (ne amintim cu plăcere de : „Ultimul locatar", „Suflete tari", „Pană de automobil", ș.a.m.d.) și cele care-s preluate de la diferite teatre (aș aminti dintre succese „Clipe de viață", „Îngrijitorul" — cu excepționalul actor Nițulescu, și mai de curînd „Baltagul" în regia lui Radu Penciulescu).

Acestea, spectacolele preluate, sînt mai ușor de realizat pentru televiziune, dar și mai aproape de eșec. Fiindcă în ultima instanță scena și micul ecran au legi diferite. Fiind caracteristic televiziunii, spectacolul din studio ar trebui să primeze. Curios însă, raportul e invers. Probabil e mai comod. Așa cum am mai spus, înregistrarea și retransmiterea spectacolelor de excepție este necesară. Astfel s-ar da posibilitatea unui mare număr de spectatori să le vizioneze, și apoi pentru calitatea de document a peliculelor.

Recent au fost prezentate două excelente spectacole de Molière : Burghezul gentilom *și* Mizantropul, *pelicule ale televiziunii franceze. Primul constituie înregistrarea unuia din marile succese ale Comediei Franceze, spectacol ce se joacă aci de 300 de ani. Conceput ca o comedie-balet interpretat cu finețe și strălucire (Luis Seigneur și Jean Meyer au susținut rolurile principale) el constituie un model al genului.*

Beneficiind de concursul teatrelor Odeon și Théâtre de France, filmat în studiourile televiziunii franceze, Mizantropul *a fost gîndit de regizorul Bernard Dhérau special pentru micul ecran. Modernă nu numai prin costumație și decor, ci în primul rînd prin concepția subtilă a regizorului, această montare conține — ca să vezi ! — personaje ale anului 1970.*

Inițiativa televiziunii de a prezenta aceste două pelicule este demnă de subliniat, și ea trebuie continuată.

O singură nedumerire îmi manifest.

De ce oare„ marele dramaturg I. L. Caragiale, deloc și niciodată poate depășit de vreme, nu se bucură de același tratament din partea televiziunii noastre. „O scrisoare pierdută" sau „Conul Leonida" de exemplu, ar prilejui televiziunii române, realizarea unor spectacole deosebite.

★

Între 23 și 28 iunie la Mamaia s-a desfășurat Festivalul filmului internațional de animație. Prilej nimerit pentru televiziune de a viziona, selecta și eventual achiziționa cele mai interesante pelicule. Nu știu dacă s-a întîmplat așa ceva. O bună parte din festival l-am urmărit. Cîteva din filmele prezentate, în concurs sau în afara lui, s-au detașat. Și cred, apariția lor pe micile ecrane ar interesa : Pelicula finlandeză „Impresia" ; „Ospățul" — *film bulgăresc ;* „Trec zilele" — *Iugoslavia ;* „Lampa lui Aladin" — *regizor* Teau Image, *ciclul fabulelor de la Fontaine — producător La Grandier ;* „O bombă la întîmplare" — *film francez, sau filmele lui Pivniceru, Gelu Mureșan, Sabin Bălașa sînt cîteva dintre acestea.*

Radu DUMITRU

revista străină

POESIE VIVANTE (nr. 32) poartă pe copertă, drept ilustrație, un plug, iar dedesubt cuvintele lui Pierre Guiraud : „Etimologic, și după latinescul **vertere,** «a întoarce», versul este o brazdă ce revine asupra ei însăși în linii egale și măsurate. Versul se opune prozei **(parole)** care merge drept înainte". Cu această observație sugestivă, de atelier, elegantul caiet de poezie tipărit la Geneva dă cuvîntul poeților și criticilor. Din sumar : versuri de Cecile Lauber, Aline Eugster, un articol de Adrian Marino despre Thibaudet, un ciclu de poeme de diverși autori propuse spre a fi tălmăcite precum și cîteva poezii vibrante din lirica revoluționară chineză.

LA NOUVELLE REVUE FRANÇAISE. — Jean Follain, distins recent cu premiul Academiei franceze, publică în numărul de pe luna iunie al revistei, opt poeme de un fin desen poetic : „Pe masa de lucru într-o zi de mijlocie tristețe / hîrtia soarbe lingă pîinea ruptă cerneala neagră / în ora care sună / o insectă minusculă și atît de vie / freamătă, sare brun-roșcată / Pagina scrisă". **(Pagina sărită).**

LA REVUE DES DEUX MONDES (iunie a.c). — „A construi un personaj fictiv, înseamnă a pleca de la ceea ce ești, apoi a intra în ceea ce nu ești, și a termina prin ceea ce îți este contrar" — o meditație a lui Henry de Montherlant, din „Carnete 1969" — note în tradiția moralistă franceză — în care autorul „Celibatarilor" glosează pe teme literare, artistice, sociale și politice, în stilul său fulgurant, de o netrecută tinerețe.

LES NOUVELLES LITTÉRAIRES (18 iunie a.c). — „Voci inimitabile" cronica literară a lui R. M. Albérès, se ocupă de Louis-Ferdinand Celine **(Casse-pipe)** de Samuel Beckett **(Prima iubire și Mercier și Camier)** și de cartea lui André Marissel despre Beckett. „Casse-pipe", apărută prima dată în 1952, poveste în stil „courtelinesc", este realitatea (cazonă) transmisă prin „răcnetele unui caporal", în care descrierea cedează locul limbajului crud, și întreg universului logoreic absurd cunoscut de „cuirasierul Destouches" (Celine) în cazărmile de dinaintea primului război mondial. O surprinzătoare apropiere este făcută de critic între autorul „Călătoriei pînă la capătul nopții" și Beckett, — **voci inimitabile ale secolului lor** — amîndoi „evocînd **gunoiul,** unul, olfactic, celălalt prin abstracțiuni".

NAGY VILAG. — Numărul 6 al revistei se remarcă printr-un conținut foarte substanțial. O scrisoare de J. C. Trewinn care oferă o interesantă privire asupra teatrului englez din ultimul an. Articolul dens și informat „Forme literare în Africa neagră", traduceri din poezia indiană de Orban Otto, un studiu dedicat lui Camus și o nuvelă a lui Eercole Patti...

SATURDAY REVIEW din 13 iunie publică o amplă dare de seamă asupra stagiunii teatrale americane de pe anul în curs. Henry Hewes, autorul articolului, publică și un clasament. Piesa care a întrunit cel mai mare punctaj se intitulează : **The Effect of Gamma Rays on Man — in the Moon Marigolds** („Efectul razelor Gama asupra omului în luna Marigolds") de Paul Zindel, care a bătut la un punct diferență piesa lui Arthur Kopit, „Indians".

● În numărul său pe luna iunie revista **ZNAMIA** publică un mare roman al lui Konstantin Simonov **Cea din urmă vară,** cu care se încheie trilogia începută prin romanele **Vii și morți** și **Nimeni nu se naște soldat.**

a. b. c.

SPORT

Divizia A — sediul plictisului

La urma urmei ce așteptăm de la campionatul intern ? Ce poate ieși din această bătălie ? În cel mai bun caz — o campioană, două retrogradate, un golgeter, și cam atît. Ce altceva se poate ivi ? Oare nu ne dăm seama cu toții că divizia A devine duminică de duminică sediul plictisului ?

O, campionat intern, te știm pe dinafară !

★

Foarte interesant, sub multe aspecte, meciul Steaua—Rapid. Militarii erau în clasa a V-a, feroviștii în clasa a III-a. Lucrul s-a văzut repede. L-au văzut și steliștii și-au adoptat cunoscuta tactică „temporizare la mișto". Mingea trecea printre picioarele lui Dumitru, printre ochii lui Năsturescu, trimisă în scîrbă de foarte tehnicii fotbaliști de la Steaua. Dar există și în fotbal o dreptate! Rapid a egalat. Asta, din punctul de vedere al jocului e nedrept. Dar din punct de vedere moral — e tocmai ce trebuia. Dacă rapidiștii mai dădeau încă un gol răzbunarea era întreagă. Făcînd cu lejeritate pe deșteptii, finii tehnicieni de la Steaua au dat cu piciorul în locul I.

★

Un capitol separat : Tătaru. S-a răzgîiat foarte mult tovarășul Gigi, s-a răzgîiat și privește de sus pe bieții lui coechipieri. Copilul Gigi abia-și tîrăște picioarele pe teren, cuprins de o lene superioară. Dulcele număr 8 al militarilor pare umflat mult. Parcă a înghițit o magazie de galoane și nu mai are nevoie. El scrutează indulgent tribunele, nu dă mingea decît cu capriț, arborează o față plictisită, de individ care s-a săturat de lume, cît și de glorie. De tras la poartă trage cîteodată, tot în dorul lelii ; de așteptat să se termine meciul, așteaapă cu sufletul la gură.

Gigi Tătaru s-a situat în fruntea indolenței coechipierilor și a lăsat, cel puțin pentru moment, poziția de lider rapidiștilor. Gigi Tătaru a făcut ce a voit dinsul. După cele cîteva faze superbe care l-au remarcat la Guadalajara, celebrul Gigi privește campionatul intern ca pe o bagatelă.

Ei bine, nu e prea tîrziu să-i spunem că oricît e el de șmecher, dacă va continua să joace astfel, va intra într-un anonimat mai adînc decît adîncimile psihologiei. O galerie de ratați nu-i probează nimic alintatului Gigi. Treaba lui ! Să țină minte însă că anonimatul vine pe nesimțite. Ca o boare. Ca o ploicică de primăvară. Ca un, ce mai încolo și-ncoace, ca un tricou de rezervă.

Dar poate Gigi Tătaru vrea să facă o carieră de ratat. E dreptul lui inalienabil ; un destin jalnic e proprietatea lui de care n-a să se atingă nimeni.

Drum bun, Gigi Tătaru, dacă vrei să mergi pe unde ai apucat-o!

★

Nimeni nu s-a gîndit criticîndu-l pe Topescu, că în locul lui va vorbi Călin Antonescu. Căci lui Topescu mai are omul ce să-i reproșeze, dar lui Călin Antonescu n-avem să-i reproșăm nimic; decît totul. Ne-am pricopsit cu Călin Antonescu. Acesta se bîlbîie, se repetă și declară mereu: „parcă vrind să mă confirme, echipa Cutare a făcut cutare".

Că echipele țin pe rînd să-l confirme pe Călin Antonescu, nu-i exclus. Ce altceva ar avea de făcut ? Dar Televiziunea face o îndirjită antiselecție a crainicilor, ca și cînd între oameni nu s-ar găsi și cîțiva, capabili să lege două vorbe.

Nu cerem mult : cerem crainici pur și simplu. De ce nu se face periodic un concurs de crainici ? Pe ce criterii comentează toți ziariștii, toți amicii, toți anticrainicii ? Poate fi criteriu prietenia dintre redactorii secției sport de la televiziune și niște colegi (unii buni autori de articole dar vorbitori în dodii) de pe la masa presei ? Noi, în naivitatea noastră, credem că nu e bine.

★

De fapt, cine va cîștiga campionatul ? Exprimăm aici o opinie, personală desigur, mizînd pe un duel hotărîtor Steaua—Dinamo. Cu condiția angajării serioase în jocurile următoare, tensiunea campionatului intern în asta ar putea să rezide pînă la urmă. Dacă nu cumva UTA dorește neapărat să mai iasă o dată dezastruos în Cupa campionilor. Și dacă nu cumva Rapid o va ține-o tot într-o baftă.

★

Ceva ne neliniștește : surprinzătoarele rezultate ale echipelor amenințate de retrogradare. Nu e frumos ! Chiar așa să fi jucat ele ? E în stare numai mirosul de cameră îngustă (ocupată de 16 paturi) al diviziei B să dea geniu unor echipe care nu s-au remarcat nici măcar prin talent? Dar cine mai știe ceva precis, în această epocă, vai, complicată și plină ochi de neprevăzut ?!

★

Rîndurile ce urmează au fost scrise după meciurile de miercuri. Surprizele se țin lanț — Ca în rai : cei mai slabi au ajuns cei mai buni. Prin fotbal s-a ajuns în rai. Nimeni nu mai poate miza pe nimeni. Totuși optiunile noastre de mai sus rămîn valabile. Măcar cu pseudonim, avem un caracter ferm.

SUPLINITOR

DISCUȚIA NOASTRĂ: „CELE MAI UTILE CĂRȚI" (II)

Istoria literaturii române

În articolul nostru din numărul trecut am citat o serie de exemple în legătură cu modul în care a fost „adusă la zi" și „revăzută" ediția a doua din primul volum al tratatului Istoria literaturii române. *Lipseau titluri și informații apărute din 1961 pînă în 1969, ceea ce face inoperant argumentul „termenului predării la tipar". Majoritatea acestor informații și titluri puteau fi întîlnite de altfel, cu ușurință, într-o carte apărută în iunie 1969 :* George Ivașcu, Istoria literaturii române, *vol. I. Ceea ce i-a fost posibil unui singur om, care a găsit mijloacele de a cita pînă și un studiu tipărit în numărul din 15 mai 1969 al „României literare" să fi fost peste putință unui colectiv întreg ? Dar am aflat cu uimire că unii autori ai tratatului (Florica Dimitrescu, Ion Rotaru) au luat cunoștință de existența unei a doua ediții abia... din articolul nostru apărut în „Luceafărul". Probabil că nu sînt singurii. Neatenția îngrijitorilor acestei noi ediții frizează de altfel impolitețea : dacă unii membrii ai comitetului de redacție au avut grijă să-și marcheze avansarea în ierarhia universitară, nu se face nici o mențiune asupra calității de membru corespondent al Academiei R. S. România dobîndită între timp de unul dintre membrii comitetului general de coordonare... Dar să nu insistăm. Continuăm, deci, șirul adnotărilor noastre, cu rugămintea de a fi trecute la locurile respective în exemplarele noii ediții.*

Despre Stavrinos a scris un amplu studiu Vasile Grecu, **Stavrinos. Eine gar schöne Erzählung uber Michael den Wojewoden. Ein Venezianer Volksbuch,** în **Berliner Byzantinischen Arbeiten,** Band III, Berlin, 1960, p. 180—206. El nu poate lipsi dintr-o bibliografie corectă. La p. 424 i se atribuie în continuare lui Nicolae Milescu un rol în geneza „Istoriei despre icoana de la Neamțu", deși Al. Elian a demonstrat categoric totala lipsă de temei a acestei păreri : vezi **Moldova și Bizanțul în sec. XV,** în volumul **Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare,** București, 1964. Fără îndoială că „este extrem de interesant și revelator faptul că nici primul traducător al Bibliei, Nicolae Milescu, nici cei ce au desăvîrșit traducerea ei, frații Greceni (ajutați de Constantin Cantacuzino stolnicul) nu erau fețe bisericești, ci laici etc.", numai că această observație a fost una din noutățile comunicării lui Virgil Cândea la „Societatea de științe filologice", prezentată în iunie 1962, și apoi tipărită în „Limbă și literatură", vol. 7, 1963, p. 29—70, sub titlul **Nicolae Milescu și începuturile traducerilor umaniste în limba română.** (Același autor a identificat și ediția din Frankfurt a Septuagintei de pe care a tradus Milescu). Acest studiu nu figurează însă la bibliografia despre Milescu de la p. 444—445, și nici la bibliografia **Bibliei de la București,** de la p. 444. Lipsește de asemenea, un studiu esențial despre Biblia de la 1688 al aceluiași autor : **Semnificația politică a unui act de cultură feudală,** „Studii" XVI, 1963, nr. 3, p. 651—669, deși în recenzia la tratat din „Tribuna" nr. 48, 1964 Octavian Schiau a semnalat omiterea lui și a cerut să fie inclus pe viitor. De altfel, nici alte propuneri de completări bibliografice sugerate, „în presă" n-au fost luate în seamă. De exemplu, este în continuare ignorat studiul prof. P. Olteanu. (în „Romanoslavica" IX, 1963, nr. 163—193). Dintre studiile aceluiași autor mai lipsesc, de asemeni, unul — **Presupusul original al Cazaniei I-a a Diaconului Coresi. Corectarea unei erori.** — apărut în 1965 în **Omagiul Alexandru Rosetti** și care a înlăturat părerea că **Tîlcul evangheliilor** are la bază predicile lui Peter Meliusz Iuhasz, celălalt a apărut în 1966 în volumul XIII din Romanoslavica : **Postilla de Neagovo în lumina „Cazaniei I" a Diaconului Coresi.**

La p. 453, notă, se afirmă că parabola omului urmărit de inorog „se află și în **Viața sfîntului Nifon",** în timp ce „altă pildă" se intîlnește în **Învățăturile lui Neagoe.** Realitatea este că și prima pildă din **Varlaam și Ioasaf** se află reprodusă textual tot în **Învățături,** în vreme ce în **Viața lui Nifon** este doar amintită spre a compara soarta lui Bogdan Moldoveanul cu a omului din parabolă. La capitolul despre **Cronografe** (p. 463) se ignoră cu desăvîrșire o întreagă categorie de cronografe : cele despre care a scris două studii Diomid Strungaru în „Romanoslavica", X, 1964, p. 89—99, și în articolul **Omagiu lui P. Constantinescu-Iași,** București, 1965. În legătură cu tipografiile de la Rîmnic și Buzău în sec. XVIII (p. 481) există două studii monografice, necitate : Gabriel Cocora, **Tipografia și tipăriturile de la episcopia Buzăului,** în „Bis. ort. rom.", 1960, nr. 3—4, p. 286—331, și Aurelian Sacerdoțeanu, **Tipografia episcopiei Rîmnicului (1707—1825),** în „Mitropolia Olteniei", 1960, nr. 5—6, p. 291—349.

Capitolul despre **Bibliotecile** sec. XVIII (p. 484) nu poate ignora faptul semnificativ că Brâncoveanu achiziționa de la Paris marele corpus de istorici bizantini editat de Du Cange, sub auspiciile lui Ludovic al XIV-lea. El a fost pus în lumină pentru prima oară într-un articol — absent de la bibliografie — de Corneliu Dima-Drăgan și Mihai Caratașu : **Les ouvrages d'histoire byzantine de la bibliothèque du prince Constantin Brancovan,** în RESEE tom. V. 1967, nr. 3—4, p. 435—445. Tot un fapt semnificativ de istorie culturală este tipărirea în 1713 a **Pildelor filosofești,** prima carte în limba română care are un original francez : **Les bons mots et les Maximes des Orientaux. Traduction de leurs ouvrages en arabe, en persan et en turc. Avec des remarques,** Par. Mons. A. Galland, Paris, 1694. Achiziționată de Brâncoveanu în original, a fost tradusă din franceză în italiană de Anton Maria del Chiaro, secretarul domnului, apoi din italiană în greacă de Ioan Avramie, predicatorul curții și profesorul copiilor lui Brâncoveanu, și, în sfîrșit, din greacă în română de Antim Ivireanu. Versiunile grecească și românească au apărut concomitent, cartea întrînd astfel deopotrivă în circuitul a două culturi pe calea Bucureștilor, unde tipăriturile pariziene începuseră să răzbată, deci, încă de pe vremea lui Brâncoveanu. Despre acest fapt de istorie culturală a scris un amplu studiu Al. Duțu : **Un livre de chevet dans les pays roumains au XVIII siècle : „Les dits des philosophes",** în RESEE tom. IV. 1966, nr. 3—4 p. 513—533, iar apoi în capitolul **Peregrinarea cărților de „desfătare" brâncovenești** din volumul **Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII** a căutat să încadreze fenomenul în evoluția mentalității literare românești din sec. al XVIII-lea. Cititorul constată cu surpriză că nimic din aceste cercetări nu a fost luat în considerație pentru ediția a doua a tratatului, unde nu numai că nu se fac trimiteri la studiile lui Duțu, dar însăși cartea **Pilde filosofești** nu este măcar amintită, nici în capitolul general, nici în capitolul despre Antim Ivireanu (ținut totuși la zi cu bibliografia), nici în cel despre „Cărțile populare", și nici la indicele de opere !

Biografia stolnicului Constantin Cantacuzino nu dă informații asupra datei nașterii. Admițînd că nu se putea interveni în text, era de rigoare adăugarea unei note cu trimiterea la importantul studiu al prof. I. Ionașcu, **Din viața și activitatea Stolnicului Constantin Cantacuzino (1640—1716),** în „Studii", tom. 19, 1966, p. 633—650. De altfel, întregul număr 4 din „Studii" trebuia citat, fiind dedicat comemorării a 250 de ani de la moartea stolnicului. Lipsește și micul articol al Luciei Rosetti, **Constantin Cantacuzino studente romeno a Padova,** extras din „Quaderni per la storia dell'Universita di Padova", Padova, 1968, în care s-a comunicat descoperirea matricolei de student a Stolnicului la Padova (El a fost semnalat și în „Contemporanul" de Corneliu Dima-Drăgan). În aceeași situație (capitolul este scris de P. P. Panaitescu) se află Dimitrie Cantemir, din a cărui bibliografie lipsesc cîteva titluri importante : I. Sulea-Firu, **O scriere inedită a lui D. Cantemir : Monarchiarum physica examinatio,** în „Studii și cercetări de bibliologie", V, 1963, p. 267—276, care este unica ediție a textului latin original, însoțită de o nouă traducere românească (articolul din „Studii" citat de tratat conținea numai o traducere a descoperitorului textului) ; Emil Pop, **Dimitrie Cantemir și Academia din Berlin,** în „Studii", tom. 22, 1969, nr. 5, p. 825—847, cu documente inedite, între care prima biografie în latinește a lui Cantemir, trimisă Academiei din Berlin după moartea sa ; **Divanul,** ediție îngrijită și studiu introductiv de Virgil Cândea, București, 1969 ; Virgil Cândea, **Dialogul Orient—Occident, tradiție-inovație în „Divanul" lui Dimitrie Cantemir,** în „Buletinul Comisiei naționale a R. P. Române pentru UNESCO", 6, 1964, nr. 1—2, ian—iunie, p. 41—61 ; Petru Vaida, **Dimitrie Cantemir și Andrei Wissowatius. Contribuții la problema izvoarelor umanismului lui Cantemir,** în „Revista de filozofie" 1965, 12, p. 37—48.

Din bibliografia lui Neculce lipsește importantul studiu al prof. Const. C. Giurescu, **Valoarea istorică a tradițiilor consemnate de Ion Neculce,** extras din volumul **Studii de folclor și literatură,** București, 1968 (62 p.). Despre Banul Mihai Cantacuzino nu se indică nici o lucrare, deși există cel puțin trei : G. Pascu, **Mihai Cantacuzino,** în „Cercetări istorice", I, 7925, p. 66—78 ; Matei Ionescu, **Generalul maior al Rusiei, Mihai Cantacuzino,** București, 1905. Ilie Corfus, **În legătură cu opera lui Mihai Cantacuzino,** „Revista istorică română", XVI. 2. 1946 p., 129—141. Recent a apărut un studiu care pune în lumină valoarea deosebită a cronicii banului : Louis Roman, **Izvoare din perioada 1750—1790 referitoare la localitățile și populația Țării Românești,** în „Studii și articole de istorie", vol. XIV, 1969, p. 91—118.

Capitolul **Literatura religioasă în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea** (p. 653—660) este în întregime depășit, și ar fi trebuit refăcut în totalitate.

Acestea nu sînt toate observațiile sau completările posibile, și alți cercetători vor spori numărul lor. Am consemnat doar ceea ce ni s-a impus la o primă lectură.

Noua ediție „revăzută" nu oferă, deci, decît rareori o informație suplimentară față de prima ediție, lăsînd pe dinafară multe date noi. În ceea ce privește structura însăși a lucrării, viziunea de ansamblu asupra literaturii vechi, spiritul ce o animă orizonturile și stilul, nu se poate constata nici o schimbare în raport cu cartea din 1964. Faptul este recunoscut chiar în prefață, unde se motivează aceasta prin lipsa unor progrese importante de care ar fi trebuit să se țină seamă. Și totuși, în ceea ce privește „viziunea generală" asupra literaturii vechi, trebuie să amintim că sintezele, monografiile și studiile recente tind spre o cu totul altă înțelegere a nivelului, locului și rolului culturii române din epoca feudală în ansamblul culturii europene. Ele descoperă orizonturi mai largi și caută să identifice marile curente de cultură la confluența cărora evoluția noastră intelectuală a dobîndit o complexitate și o semnificație ce nu rezultă de nicăieri în actualul tratat. Termenii de comparație nu mai sînt, acum, cei din 1964, și judecățile de valoare ce se vor rosti s-ar putea să nu mai coincidă cu cele de atunci. Reprezentînd la data apariției un real progres în raport cu etapa anterioară, acest prim volum al tratatului **Istoria literaturii române** reapare într-un alt climat, în contextul unui alt stadiu al cercetării și valorificării literaturii noastre vechi dar așezîndu-se voit în afara lui, neglndu-l și ignorîndu-l programatic. Chiar și așa, noua ediție nu este, totuși, inutilă : ea va stimula cercetarea și va servi ca punct de reper și termen de comparație pentru ceea ce este deja și va fi în viitor din ce în ce mai clar, noua etapă în studierea și valorificarea literaturii române vechi.

Dan ZAMFIRESCU

JULIO CORTÁZAR

Unde se află Julio Cortázar ? Desigur, în povestirile lui fantastice **(Bestiario, Armele secrete, Sfîrșit de joc, Toate focurile — focul),** care conferă nu un chip, ci mai multe, adînci și polivalente, misterului indeclinabil din lucruri, din noi, din ceilalți. Desigur, în romane **(Premiile, Șotronul, 62 model de montat)** care cresc, toate, din patetica nevoie a căutării. Căutare a unei noi stări, autentice, a omului : a unei noi perspective, centrale, a existenței. Dar cum această stare și această perspectivă sînt consubstanțial legate de virtuțile poeziei, înseamnă că pe Cortázar îl aflăm și acolo unde e mai puțin cunoscut : în poemele sale care devin astfel de două ori revelatoare. Într-adevăr, în versurile a căror tălmăcire o oferim acum, se pot identifica marile motive cortazariene, care sînt totodată și momente esențiale ale condiției umane : înșelăciunea realității superficiale, căutarea concretă, pe schele și între gîlceava gaițelor, a adevărului inefabil, așa cum le-a simțit pictorul italian Masaccio, în zorile Renașterii.

Paul Alexandru GEORGESCU

Masaccio

Astfel, lumina îl urmează blîndă,
iar el care i-a găsit rădăcina și i-a dat
apa,
urzește, din semințele ei, vară.

O-ntunecată dragoste secretă, o veche știre
de nimeni confirmată, care continuă
singură și apasă ; vinul își face leatul,
iar distanța se umple de construcții celebre.
Masaccio rătăcește c-un trifoi între dinți,
viața se rotește, e în mărul acesta pe care
i-l oferă o femeie, în copii și în zgomotul
căruțelor.

E-n soarele Florenței,
Călcînd peste țigle și balustrade.

Edificiu gîndit, cum să crești,
cum să te înalți spre propriu-ți sfîrșit ?
Lucrurile sînt, iată, aici, dar ce vrei cu jind
nu se află nicicînd.
E cuvîntul ce lipsește, cîinele fugind cu lanțul
și-aproape,
acest dangăt de clopot care nu-i al bisericii
tale.

Pădure de umbră, lumina te-nconjoară
cu dulcea-i înșelăciune, o punte ușoară
durată peste timp.
O lepădai, încruntat, pe stradă, ca să
te-ntorci
la capele, singur cu certitudinea ta.
Într-o zi,
îi vei deschide adevăratele porți și-o
vălvătaie
de aur și penaj va trece prin fața ochilor.
Dar nu era încă
timpul menit.

Și merge astfel, plin de sucuri acide,
privind în jur realitatea care, pe nepusă-
masă,
izbucnește-n portaluri și se cheamă
osie, văl, iarbă, așteptare.

E sigur în nesiguranța lui, dezbrăcat de
tăcere.
Știe puțin și totuși puținul apasă
ca smochinele uscate
în traista săracului.

Cunoaște semne depărtate, mesaje uitate
ce-așteaptă
pe pereți scorojiți ; fanar fumegînd,
credința-i se-nalță spre bolți pentru a arăta
niște stigmate, o tunică, o îmbrățișare
blestemată.

Se-ntoarce, privește și urăște iubirea-i
ce soarbe în genunchi din această fîntînă
părăsită.
Alții trec zîmbind visurilor lor
și aripi celeste dansează, sprijin pentru mîna
limpede.
Masaccio, singur în capelele pustii, alege
firele urzelii în mlaștina unui firmament
cerșetor,
uitînd să salute, cu o pîine
pe schele, cu un căuș de apă
și cu tot ce e de făcut față de puzderia
de visuri.

În măruntaiele zilei, în acea lumină
ce face să țîșnească tenebrele lucrurilor,
caută ;
nu-i de-ajuns să limpezească, albul
să primească din mîinile lui martirajul
și numai atunci, inefabil, să fie.

II

Tainica
arătare ce rătăcește sub naosuri, mișcînd apa cristelnițelor.

Între rugăciuni străine și palide predici,
a început să prindă contururi. El suporta
nemișcat, auzînd gîlceava gaițelor din
clopotniță
și-alunecarea soarelui, tîrînd cu el ultima
slujbă.
Singur, cu miros alipit de tămîie, cu gust de
pîine
și de cenușă. Aduceau lumini.
Cînd ieși, gărzile-și începuseră rondul.

Să pictezi fără cer, un cer ; fără albastru,
culoarea albastru — flaut șiret ! — prin
umbra
ce vestește culoarea și-o distruge. În naosul
nopții
își vedea scufundate plăsmuirile, contopite
trupuri și gesturi în același chiag de aer.
Inima lui liniștită visă
o ordine nocturnă în care îngerul
să supraviețuiască.

Zugrăvi plata arginților cu siguranța celui
care lovește ;
era bună violența aceea stăpînită
care va izbucni în vreun piept,
păstaie aruncînd departe sămînța.
Un frig de patimă îl dezgolea ; așa se
zămisli
chipul celui care așteaptă, tremurînd,
botezul,
infinit stropit pe roata zilelor
care-l reține încă de partea lutului.

Un timp prădalnic ridica steaguri și
eșafoduri,
se iscau glasuri, ecoul
de incendii sonore, poeme și surghiunuri.
Marmora revenea mai pură din visul lui,
manusgrisele cu temeiuri
și rînduieli pentru lume.

În piețe,
se auzeau, întorcîndu-se, adormitele povești ;
undelemnul
și usturoiul erau Ulise. Spre taverne,
Masaccio
pășea liniștit, răsuflarea-i aduna mirosul iute
de ceapă și peste
cu o urmă de arome mînăstirești, strigătul
osîndirii
mușca din mărul proaspăt,
la umbra unei vițe din care șiroia sînge.

Din sfîșierea aceasta făuri întîlnirea
și Crist putu să fie iarăși Orfeu, un păstor
îmbătat de-nălțime. Acum întrupa
elementara forță, de aceea moartea lui cerea
violență, agonie verde, capul care cădea cu
trosnet de oase
pe torsul crudei supraviețuiri.
Ți zugrăvi umerii cu profunzimea nu a cerului,
ci a mării,
avînd nevoie de o potrivnicie, de un vînt
contrar
care să-l încerce, să-l confirme, să-i
desăvîrșească.

Apoi i-a revenit moartea și el a primit-o
ca pîinea sau ca plata,
distrat, privind altceva
pe care deopotrivă nu-l vedea. Zorile erau
aproape,
înapoierea luminii legitimă,
cît aur și azur în așteptare !

În fața paletei unde va stăpîni această
dimineață de culori
Masaccio auzi rostindu-i-se numele.
Plecă. Prindea să lumineze de ziuă
Piero della Francesca

În românește de
Aurora NICULESCU

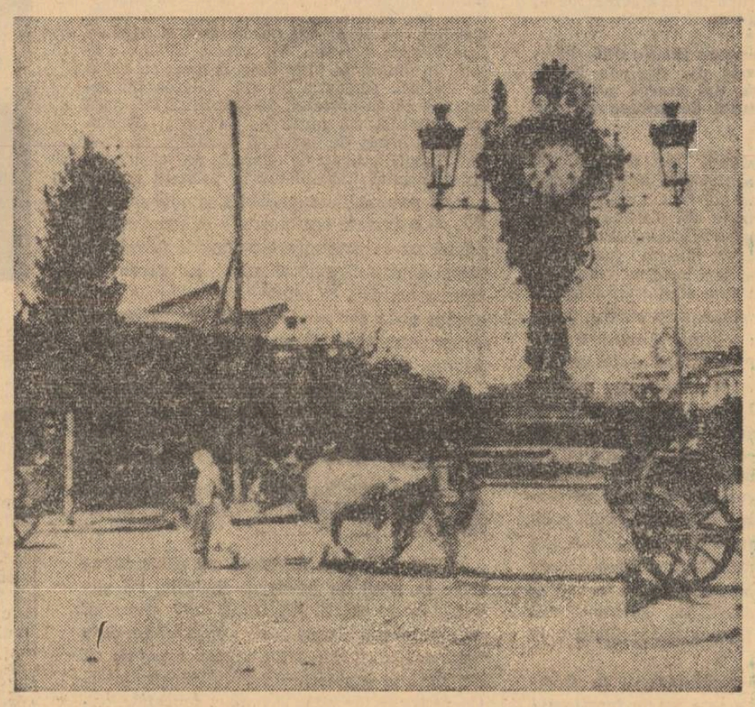

Ceasul din Piața Mare. București, 1900

punct și virgulă

Un tînăr prozator

De curînd a apărut în librării volumul tînărului prozator Titu Constantin, Ora închiderii. Aproape nimic din complexele care însoțesc de obicei pe debutanți nu vom găsi în aceste pagini, dense fără a fi haotice, exacte, fără a pierde esențialul proiectat în sugestia unei comunicări lirice subtextuale. Titu Constantin, în schițele și povestirile sale, se dovedește un artist format în orizontul legii morale, totul aspirînd la straturile simbolice ale realului, fără a sacrifica însă pulsația vie a acestui real. Tehnica modernă a scriiturii, succesiunea aparent simplă a elementelor narative, modificarea unghiurilor de percepție și reprezentare, conduc în cele din urmă la un mesaj de autentică angajare a omului în destinul lumii ; facem această remarcă pentru Titu Constantin, aflat la începutul unui drum literar pe care i-l bănuim rodnic, întrucît nu de puține ori am citit, sub diverse nume de autori care se vor cu orice preț „moderni", povești zadarnice, deprimante prin vacuitatea, prin absența oricărei vibrații mai adînci a problematicii umane.

Dan LAURENȚIU

Omar Khayyam... astronom și matematician

Savanta din Uzbekistan, Nuria Hairetdinova, a stabilit că Omar Khayyam ar fi și autorul unei importante opere de astronomie intitulată Codice de astronomie (înainte, considerată anonimă), retranscrisă 100 de ani după moartea lui Khayyam din 1135. S-a ajuns, de asemenea, la concluzia că poetul persan era și un valoros matematician.

Retrospectiva Giorgio de Chirico

De Chirico se află la Milano pentru expoziția retrospectivă de la Palazzo Reale, întrunind 150 de piese create între 1909—1970, care va fi prezentată la sfîrșitul acestui an în Germania și apoi la Paris. De Chirico a fost o singură dată în ultimii 30 de ani în America, cu care prilej a petrecut 18 luni la New York și Philadelphia. „Nu-mi place să călătoresc", a declarat unui reporter. „Prea multă bătaie de cap. Ce rost are să plec de aici ? Te poți duce să vezi tablouri, la cinema, poți citi cărți. Nu simt nevoia să văd locuri noi... San Francisco ? Seamănă cu Europa. Acolo sînt rechinii, monștrii aceia care devorează oameni. Mi-ar fi frică să trăiesc acolo..."

De Chirico este în vîrstă de 82 de ani. Cele 150 de piese expuse conțin picturi, schițe și sculpturi aduse din opt țări.

Nic. POPESCU

Petőfi și Kafka despre Dickens

Într-un articol apărut în revista maghiară Nagy Vilag, numărul 6, întîlnim două citate, două aprecieri mai puțin cunoscute, făcute asupra operii lui Dickens, de la a cărui moarte s-au împlinit, la 9 iunie a.c., o sută de ani. Prima apreciere aparține lui Petőfi, care, la 14 octombrie 1847, într-o scrisoare adresată unui prieten, spunea următoarele : „Boz (pseudonimul literar al lui Dickens n.n.) e mai presus de orice judecată... el fiind singurul om pe care îl invidiez, nu pentru că l-aș socoti cel mai mare scriitor al lumii, imediat în urma lui venind eu, ci pentru că mesajul său este cel mai frumos, dintre toate mesajele scriitorilor, cîți au fost. Dickens produce cea mai multă voioșie, el îi face pe cei mai mulți să rîdă. Menirea cea mai frumoasă de pe pămînt e să aduci tuturor voia bună. Ah, dacă există șapte raiuri, Dumnezeu va trebui să mai creeze încă unul, și în acesta, al optulea, îl va așeza pe Boz, ca pe cel mai mare binefăcător al omenirii, invselitorul ei".

Cealaltă apreciere aparține lui Kafka, admirator al marelui romancier englez, și care într-o însemnare de jurnal din 1917, scrie : „Cooperfield-ul lui Dickens (Cărbunarul meu, pur și simplu o imitație Dickens, mai cu seamă romanul acela pe care îl proiectasem...). După cum văd, intenția mea a fost să scriu un roman dickensian, îmbogățit însă cu acele lumini tăioase, culese din epoca mea, și cu celelalte lumini, pale, descoperite în străfundul meu. Bogăția lui Dickens, precum și uriașa sa revărsare nereflectată, care tocmai din pricina aceasta pare pe alocuri complet lipsită de forță, firul găsit pînă acolo derulîndu-se obosit... Lipsă de inimă în ciuda stilului pleznînd de simțire. Caracterizările brute sînt ca aracii înfipți lîngă toate personajele și fără de care Dickens n-ar fi capabil să-și înalțe poveștirile nici măcar cu neglijență".

Articolul adaugă faptul că Tolstoi, la Iasnaia Poliana, unde domnea o mare sobrietate, ținea în perete portretul lui Dickens.

COMPILATOR

posta redacției

MIHAI POENARU : Din cele 3 schițe trimise, singura care mi s-a părut cît de cît interesantă e „Ai tu ceva verde la tine ?" care degajă un parfum discret, de romanță pierdută. „Nocturna", împovărată cu prea multă lună — o lună banală, fără obraji — fuge în sfera desuetului. „Un om singur în ploaie" e scrisă parcă numai din fraze tuberculoase. Ferește-te de atmosfera fumurie, nu te prinde, și rupe fraza, n-o lăsa să se umfle cu cuvinte surde. Onomastica personajelor, plină de farmec.

PETRE MIRCEA : În plic am găsit 3 poezii (slabe) și patru bonuri de cantină. Ești prea puțin poet ca să dai cu piciorul la patru mese.

DANIEL CORNELIU : N-ai venit în vacanța de primăvară — știu, a fost scurtă și s-a nimerit ca-n zilele alea să înflorească și liliacul — te aștept în septembrie, cînd încep școlile. Pînă atunci profită de vacanța mare, de soarele Dobrogei, umblă, vezi mult, ascultă și petrece. Într-o bună zi, tot ceea ce ți se întîmplă astăzi se va transforma poate în literatură. Dar nu te grăbi, micule furios. Lasă ușile magaziei deschise ca să intre păsările și vîntul sărat.

NEFILOZOF : „Scările infinitului" nu sînt 19 (număr impar), cum susțiI, ci eu cred că sînt 20, că mai e și scara pisicii la coadă. Citez din prima scară, sau cum o numești dumneata, „Scara lumii" : „Viața intimă se ascunde la marginile umane, ce presupune iscoade și bănuieli. De ce se ascunde lumea în ea ? Și totuși ea iese și afară să poată fi, nu de altceva dar trebuie. Ochii nevăzuți patronează într-o rotire vie, ei ce se întind în noi și-n corpul ce-l poartă. Un singur punct de reper și cutreieri distanțe neterminate. Cu ei se deschide abruptul, și de aici se pare că începe infinitul fiecăruia în parte rezultînd infinitul absolut". Hai să facem un pact : eu mă leg să nu-ți trădez numele adevărat, iar dumneata să te juri că nu-mi mai trimiți nici un rînd doi ani. Plătesc pe deasupra și 2 (doi) litri de vin, plus șifonul, ca să nu fii în pagubă.

OSTAIANU RĂDĂȘENI : Poți să-mi trimiți și-o căruță de mere Parmen din livezile Rădășenilor, tot n-o să declar că știi să mă-njuri frumos. Singurul lucru cu care m-ai convinge ar fi să-mi trimiți o schiță scrisă cu talent. Dar de unde nu-i...

CIUBOTARIU GH. BROSCAUȚIU : Nuvela „Prea tîrziu" e prea banală, prea lungă, prea monotonă. Și dacă avem un dinte împotriva lui foarte-foarte, trebuie să avem și unul împotriva lui prea-prea.

ION DUGUCITU : Sincer, cu inima pe masă — schița „Trei generații" n-are nici un haz. Acum, spune și dumneata cinstit, nu-i așa că era mai bine s-o iau pe ocolite ?

VIRGIL RAȚIU : Citez începutul lucrării : „Eu ședeam pe răzor. Dincolo, pe celălalt răzor, vizavi de răzorul meu, ședea el. Eu mîncam. El mînca." Eu, mersi, m-am săturat, m-am suficientat, plec să mă culc.

Fănuș NEAGU

ULARU IULIAN. Dacă într-adevăr poezia este pentru dumneavoastră „totul", nu, am motive să mă îndoiesc de faptul că într-o bună zi eforturile vă vor fi încununate de succes. Deocamdată, izvorul ei este încă prea firav. Bucata trimisă nu e foarte dătătoare de nădejdi artistice... „Pădure, cu frunză rară / Lasă-mă în astă seară / În frunzișu-ți să m-cufund / Și în tin' să mă cufund". În schimb, după acest sentimental sughiț liric, cît de caldă este naivitatea neprefăcută din versurile : „Cînd tăcerea se așterne / Pe a tale simple lemne"... sau „Și apoi la despărțire / Voi cerca tămăduire" etc. Reveniți.

D. NICOLESCU. „Am optsprezece ani și iubesc totul. Deci iubesc viața. Tablourile luminoase îmi produc exaltarea înălțătoare. Și exaltarea încîntă inima. Și exaltarea îmi încîntă spiritul. Și spiritul prinde glas și începe minunatul cînt".

„Citiți cu atenție aceste versuri și chiar dacă în unele vedeți ceva care vi se pare prea personal, luați această personalizare tocmai ca o încercare de a trece personalul la plural".

În unele versuri veți descoperi că inima mea este „clasică" și în altele veți descoperi poate contrariul. Peste tot veți descoperi însă că inima mea e romantică".

Și acum versurile :

„Soarele este un vis. / Visul soarelui... / Soarele visului... / Soarele Soarelui... / Visul visului... / Culeg soarele în priviri / Culeg privirile în visuri / Culeg culegerea soarelui visului / Culeg culegerea visului soarelui" etc.

Nu atît precaritatea acestor rînduri este lucrul care mă dezamăgește mai mult, ci faptul că îmi zdruncinați, întrucîtva, o profundă convingere, aceea că, la 18 ani, oamenii nu prea obișnuiesc să se joace cu cuvintele. Întotdeauna am crezut astfel și compunerile dv. m-au contrariat. Acolo unde vă străduiți să vă luați în serios (poezia Moștenire, de pildă), rezultatele sînt vizibil, mai bune.

IULIAN GHINDARU. Primim zilnic zeci de scrisori și nu dispunem de spațiu suficient pentru a răspunde la toate. Reexpediați versurile și vă vom avea în vedere. Cuvintele din urmă nu sînt o amenințare dar nici o promisiune. Totul depinde de poemele dv.

GH. STĂNESCU. Descifrîndu-vă, cu dificultate, ortografia, nu am încercat vreo satisfacție deosebită. Mai aproape parcă de ceea ce numim îndeobște poezie, mi s-a părut *Gîndul.*

DINU PARASCHIVU. Am distins din plicul trimis cîteva suav-melancolice versuri grupate sub titlul, frumos : *O stea ruptă din sufletul de moleșeală.* Reveniți.

RED TEDIAN. Cele numai două poezii trimise nu sînt îndeajuns de concludente. Mai trimiteți.

CORNELIU DICK. Versuri de slabă calitate artistică.

Cezar BALTAG

Arhitectura - artă socială

De vorbă cu arhitectul Octav Doicescu

(Urmare din pag. 1)

revizuire socială a structurilor urbane și prevederea pentru fiecare familie a unui spațiu corespunzător. Metodele imaginate sînt variate de la oraș la oraș și cu mijloace tehnice, economice și de zonificare funcțională diferite. De asemenea, sînt și constatări comune tuturor profesionaliștilor actuali : apariția și existența valabilă a unor structuri urbane foarte mari, de neconceput acum jumătate de secol ; necesitatea schimbării structurilor de circulație ale orașului, corespunzătoare noilor mijloace mecanice ; aceste structuri, mari, urbane, cu densități mari mijlocesc o cunoaștere și o cultură deosebită, în care se nasc mari forțe de inventivitate. Sunt orașe care însumează continente întregi și oceane, puteri în sine în mijlocul unor națiuni. Pe baza acestor constatări, apar proiecte de orașe noi, structuri gigantice, în care circulația verticală întrece cu mult circulația orizontală ; interesante exerciții intelectuale și tehnice în care omul este un pretext pentru supunerea lui integrală unei viziuni tehnologice și unilaterale, corespunzătoare exploziei științifice actuale, această nouă zeitate abstractă.

Orașul București are o personalitate oarecum modestă, pentru că nu are nici un spațiu urban formal și monumental, compus cu rigoare clasică și urmărind un INVARIABIL care să reprezinte o epocă închegată de cultură. Îi lipsește și acea factură rigidă, de topometrie perfectată în cele mai mici amănunte. Un oraș ai căror constructori și arhitecți nu prea și-au ilustrat dogme rigide în istoria lui. Este însă un oraș clădit orizontal, cu o densitate mică, slab echipat și cu o întreținere costisitoare din această cauză. Cu toate acestea este atașant. Dar în evoluția lui nu poate rămîne așa cum este ; nici nu se va schimba peste noapte. Un proces de transformare il va schimba încet. Și va cere din ce în ce mai multă competență, abilitate și pasiune creatoare de la urbaniștii și „arhitecții" lui. Arhitecții nu vor fi numai cei ce întocmesc arhitecturile clădite ; vor trebui să fie toți cei ce contribuie sau vor să contribuie la acea matrice a lui, conținătoare a personalității atașante, a conștiinței colective care trebuie să vadă totuși dincolo de mijloacele pe care le are la îndemînă.

— Și totuși, este arhitectura modernă o problemă numai de utilitarism și funcționalitate, și dacă nu, cum se explică uniformitatea obositoare a unora dintre cartierele noi ? Fiindcă „NOILE CARTIERE" nu înseamnă întotdeauna și „FRUMOASELE CARTIERE".

— Totdeauna arhitectura a fost o artă socială, și acum, mai mult ca oricînd. Totdeauna a fost utilitară direct și deci funcțională, dar în istoria ei a fost îmbrăcată adeseori într-un lirism de forme reprezentative sau emotive, și altădată numai culoarea îndeplinea acest rol. Și acum, din normale necesități de economie, de timp, de cost, de manoperă, de organizare a execuției, apare repetarea elementelor componente în serie mare, și perfecționarea lor identică. Mijloacele industriale și mecanice au luat locul mîinilor omenești. Și se mai stabilește și alt raport între om și obiectul construit de el, care depășește scara orașului moștenit, ambianța lui patriarhală, cu pomii lui, cu spațiile lui mici, și din această cauză, comprehensibile ca stăpînire intimă. A apărut deodată spațiul urban al orașului mare, al orașului contemporan pe care dv. îl caracterizați de uniformitate obositoare. Acest sentiment al dv. este împărtășit unanim. Sentimentul se referă la arta arhitectului și totuși el este liniștit că și-a făcut datoria, în logica organizării producției și a comenzii sociale. A fost aceasta prea severă cu el sau a abdicat el prea ușor de la profunda lui obligativitate de creator ?

Arhitectura este un act de cultură și dacă acest mesagiu, această emotivitate nu apare în lucrarea lui, ea rămîne o simplă construcție. Mijloacele specifice ale arhitecturii și ale urbanismului de a crea acea comunicare între oameni, esența gîndirii creatoare a acestor specialiști este **spațiul conținut** la măsura omului, măsură perceptibilă, pentru că altfel nu se mai poate stabili un raport. Omul își găsește climatul lui, **pătrunzînd într-un spațiu** conținut pe care îl definește, mare, mic, monumental, intim, însă **spațiul lui** nu este niciodată universal și incomensurabil. Această conținere a spațiului este motivul principal și creator al spațiului locuit, al spațiului urban ; indiferent că este mare sau mic, el este simțit și apreciat. În acest spațiu el își găsește afectivitatea căminului său, comunică cu familia lui, îl mărește și își creează pe rînd diferite spații publice în cadrul cărora comunică cu ceilalți oameni și se asociază unei vieți sociale, și mai departe, prin extindere îl mărește la dimensiunea lumei lui, spațiul urban, care îl conține pe el și toată cunoașterea lui.

Spațiul conținut este expresia fundamentală de comunicare între oameni. În spațiul urban, arhitectura mai are și alte mijloace de a ritma acest spațiu, de a-l face mai pregnant prin dispariția clădirilor, a pomilor și a altor mijloace mai mici.

Uniformitatea obositoare de care vorbiți, neregăsirea propriei persoane umane în noile cartiere se referă la atributele fundamentale de care am vorbit. Acest punct de vedere pe care îl exprim eu aici, nu este general acceptat. Contrariul lui, poate că stă la baza gîndirii unui urbanism și arhitecturi actuale.

— În condițiile de existență profesională despre care ați vorbit, ce șansă au orașele noi să nu se confunde unele cu altele ? Să fie placa de intrare a orașului singurul atribut distinctiv ?

— Părțile mai noi ale orașelor noastre apar identice pentru că le facem identice, pentru că le zonificăm la fel, le dimensionăm la fel, le construim la fel. Pentru ca un oraș să aibă personalitate, ea trebuie să fie analizată și scoasă în evidență. Dar caracterul unei arhitecturi și caracterul unui oraș depind și de caracterul arhitectului sau al urbanistului și nu este numai o rutină obiectivă, o rețetă profesională care se acceptă pentru că așa am mai făcut și este mai ușor acceptată, fără dificultăți, în privința termenilor, a costului, sau a mijloacelor constructorului ; pentru că constructorul este suveran în acceptarea unei tehnologii de execuție sau a alteia. Este necesară o asociere directă, un interes pentru demnitatea profesională, o continuă inventivitate împreună cu bucuria de a „crea" ceva, adică cu bucuria de a trăi.

— În posibila și necesara relație OM—PIATRA, de care meseria dv. depinde într-o atît de mare măsură, cui acordă prioritate arhitectul ? La institutul de arhitectură se studiază psihologia ?

— Arhitectura modernă sau, dacă vreți, practicismul bun al arhitecturii actuale, aduce imagini noi și atașante în climatul urban. Mijloacele de construcție noi elimină din ce în ce mai mult greutatea zidurilor ancestrale, creează transparențe la nivelul pietonului care multiplicate, duc la o imagine dinamică, un cinetism care nu este indiferent ; facilități de circulație pietonale, prin clădiri, printre ele, împreună cu o bună utilizare a umbrelor și luminii naturale, sau după ce s-a întunecat, transformarea imaginii urbane printr-o sensibilă și bine dozată iluminare publică, aduce însemnate noutăți pentru circulația corporală — pietonală, și emotivități reale. Dar, trebuie să recunoaștem, un oraș este în primul rînd un spațiu urban al pietonului. Un „oraș al automobilului" cum poate că ați auzit de multe ori, este o abdicare de la esența fenomenului urban. De altfel, orașele care s-au grăbit să faciliteze în exclusivitate aproape circulația automobilului și-au creat răni în factura lor spațială, și o recunosc.

O parte însemnată a arhitecturii și urbanismului contemporan este foarte îngrijorată și luptă pentru păstrarea orașului și a arhitecturii lui pentru om, și nu doar pentru a pune în valoare tehnologiile contemporane care tind să aservească din ce în ce mai mult societatea oamenilor. Dacă omul este conștient și cinstit cu el însuși, își păstrează toate sentimentele în momentul deciziilor menite să-l deservească un lung șir de ani. Dintre toate artele omului, arta de a construi este cea mai costisitoare, cea care durează cel mai mult și trebuie să conțină în ea în permanență acea putere de comunicare a emoțiilor creației. În concepția actuală, și chiar mai veche, ceea ce numim un bun „menagement" este, de asemenea, o artă. Acest „menagement" urban conține în el toate vîrstele și are preocupări corespunzătoare și chiar realizări. Nu lipsește niciodată din preocuparea unui urbanist sau a unui arhitect.

— Dacă, așa după cum afirmați, un oraș este un „spațiu urban al pietonului" de ce este atît de mult legată modernizarea orașului de sacrificarea pomilor ? Este panseaua planta cerută în exclusivitate de arhitectura modernă și de pietoni ? Dumneavoastră schimbați un pom pe-o pansea ?

— Orașul, ca orice mare aglomerație, consumă oxigen ; dar automobilul consumă și mai mult, imens de mult. Împrospătarea oxigenului necesar o fac pomii, mai puternic ca florile, și ei sînt adevărate valori spațiale în componența spațiului urban. Florile sînt cu totul secundare. Aduc culorile, atît cînd sînt alese cu gust și plantate ca atare, în nici un caz nu sînt destinate să călcăm pe ele. Orașul conține în el și noțiunea de parc, ca un component major al lui, și mai rar pe cea de grădină, dar atunci în măsură mult mai mică. Grădina cu flori rămîne în oraș o noțiune individuală, privată. Un copac, devine valabil în ambianța unui oraș, crescut cu grijă, în treizeci, patruzeci de ani. Tăierea lui înseamnă că ne privează de ambianța lui, dacă nu definitiv, cel puțin pe patruzeci de ani. O casă, oricît de mare, o realizăm în 2—3 ani. Copacii scăpați de tăiere în orașul nostru, chiar apăruți întîmplător în peisajul străzii, aduc o personalitate deosebită, și cum spuneți dv., — întregesc sentimentele orășanului, nu numai ca o rememorare a naturii primitive, dar și pentru că sunt ai noștri, fac parte din zestrea noastră, ca multe case vechi pe care ezităm să le dărîmăm în unele cazuri pentru că ne reamintesc de un invariabil al naturii umane.

Orașul contemporan plantează flori în parcuri dar cu discernămînt, și citeodată pe trotuare, acolo unde este loc, dar nu în mari ghivece, de înălțimea unei balustrade.

— De ce nu ? Nu decid arhitecții prea ușor în legătură cu asfaltul ? Nu credeți că ne va inunda ?

— Nu știu dacă arhitecții au decis vreodată de tipul de pavaj și, inclusiv, de suprafețele de asfalt. Arhitecții, după cîte știu, au o mare predilecție pentru pavajul din dale mari sau mici, din beton vibrat, aranjate cu iscusință în suprafețe de circulație pietonală. Cu rosturile lor vizibile împart suprafața pavată în elemente și dimensiuni care îi dau un ritm și o scară, o fac comensurabilă. Automobilul rulează mai bine pe asfalt. Asfaltul este cerut de automobil.

— Cînd e vorba de comenzi importante, de edificii mari de cultură, de ce nu se fac concursuri publice cu expunere de machete ? Nu e vorba ca publicul să-și dea verdictul, dar să fie informat la zi despre ceea ce se întîmplă dat fiind că, vrînd nevrînd, orașul este al lui ?

— Desigur că orașul este al oamenilor. Dar ceea ce numim oraș nu este o creație spontană. Este rezultatul unui îndelung proces și al unei autorități comune care face opțiuni pentru un timp îndelungat. Concursul este o bună metodă pentru conturarea problemelor sau spre optarea pentru un punct de vedere mai valabil sau pentru unele posibilități pe

care un întreg climat nu-l oferă corespunzător scopurilor urmărite. Concursurile sunt niște întrebări care au totdeauna răspunsuri lămuritoare ; sunt stimulative pentru evoluțiile profesionale, nasc interesul pentru problemele publice și, oricum ar fi, stabilesc patențe profesionale. Nu prea facem concursuri pentru că au forme actuale foarte greoaie, sau cînd le facem, nu le întocmim pentru lucrări imediat necesare, căutăm niște rezultate care nu prea trebuie să angajeze ; le judecăm în cerc închis și nu le putem aplica niciodată. În tipul de sistem administrativ foarte închis în care lucrează la noi arhitecții, concursul stimulează și pune în evidență calități profesionale sau chiar viziuni specifice care sunt altfel pierdute pentru totdeauna din imaginea colectivă a orașelor noastre.

— Cum apreciați în ansamblu realizările din domeniul arhitecturii contemporane românești ?

— Nu pot să emit o judecată foarte obiectivă asupra activității generale a arhitecților. Multe lucrări nu le cunosc decît din fotografii, ceea ce este fals pentru o arhitectură. Arhitectura are trei dimensiuni materiale și a patra necomensurabilă (euritmia) care le însumează pe toate și îi formează caracterul și poezia. Arhitecturile trebuiesc văzute în climatul lor, în „stilul" lor, trebuiesc utilizate înăuntru, fiindcă pentru asta sunt în primul rînd făcute, ca să le poți aprecia cum se cuvine. Am însă foarte permanentă imaginea tinerilor arhitecți, cu examenele lor pentru diplomă, cu operele lor arhitecturale care însumează zeci de metri pătrați. Sunt sufluri mari. Sunt poziții interesante, sunt ingeniozități constructive, sunt caractere arhitecturale cu totul deosebite, cîte odată în întregime originale, altădată cu vădite bune manierisme internaționale. În lucrările lor omul nu apare înecat de tehnologie ; aș putea să spun că trec dincolo de practicismul curent, cu multă vigoare și multă poezie. Și după aceasta, sunt foarte surprins că dispar încet și pe nesimțite în mediocritatea unei confecții de serie, indiferentă.

Nu îmi dau bine seama ce se întîmplă. Dar citeodată am și surprize inverse, cînd constat că o grupare urbană care însumează 40—50 mii locuitori este întocmită, amenajată și construită de cîte un profesionist pentru care nici studiile lui din școală, nici prezența lui arhitecturală nu ar fi mărturisit vreodată că ar fi apt să întocmească o atît de mare sarcină. În „Institutul de Arhitectură" în care lucrez sunt componenți ai corpului profesoral foarte tineri și extrem de capabili, spirite active, care printr-o situație administrativă absurdă sunt împiedicați însă să-și aducă contribuția virilă, arhitecturii noastre. Promovarea, justa promovare a spiritelor care vor și știu să facă bine ceea ce trebuie, sunt sigur că ar înviguora arhitectura noastră, ar ajuta-o să se depășească.

Unde trebuie să construiască arhitectul totdeauna este un loc, un teren vacant ; arhitectul, ca să-și materializeze forța creatoare, se așează în fața unei planșete acoperită cu o hîrtie mare și albă, de asemenea goală în momentul gestației. Vă închipuiți ce rezultă dacă în aceste locuri vacante se substituie și un spirit absent de posibilități, de posibilități permanente sau chiar de posibilități momentane.

— Ați vorbit, cu entuziasm despre tinerii dv. absolvenți. În calitate de profesor cu o îndelungată și foarte stimată activitate, credeți că există o generație tînără de arhitecți și dacă da, ce anunță, de ce se știe atît de puțin despre ea, în celelalte domenii ale artei generațiile tinere sînt mult mai net afirmate ?

— În ceea ce privește arhitectura, noile generații au învățămînt științific și practic mult mai bun, mai cuprinzător și mai extins decît cel care exista la noi între cele două războaie mondiale. Și de aceea găsesc tînăra generație mai bine înarmată pentru specialitatea ei. Dar experiențele proprii și maturizarea personală, durează opt-zece ani. Prezența activă și transformările succesive durează o viață întreagă.

Arhitectura este o profesie dificilă, cere tot timpul opțiuni și decizii personale și obiectul final, fiind un obiect fizic construit, cere o permanentă supraveghere. Problema pentru fiecare este posibilitatea rezistenței la o permanentă încordare. Afirmarea personală, dacă apare, apare foarte greu. Și mai ales dacă epoca respectivă apreciază arhitectura ca un component nemijlocit al unei culturi. Citeodată, arhitectura ca factor cultural, se confundă cu construcția intensivă. Nu se poate aprecia foarte bine caracterul unei epoci în materie de arhitectură, altfel decît „post-festum".

Dacă umblăm printr-un oraș care nu este al nostru, apreciem caracterul lui, apreciem clădirile pregnante, fiindu-ne indiferent numele arhitecților sau al constructorilor. Judecăm însă foarte bine după aceste semne construite, starea și viziunea despre lume a societății respective.

Nici o profesie, și în special arhitectura, nu pornește pentru fiecare generație pe un covor roșu, festiv și moale. Drumul este plin de obstacole, îți trebuie perseverență să le depășești și, de fapt, greutățile depășite, chiar și unele insuccese, în comunicarea ta cu oamenii prin intermediul arhitecturii, te ajută și îți formează caracterul și intensitatea forței proprii. Consider că arhitectura ca și orașul sunt rezultatul unui dialog adînc cu materia, societatea și viața ei. Exprimarea numai a unei tehnologii sau numai a unei conjuncturi de afirmare, nu poate stabili imponderabilul și permanentul echilibru care să conțină ceva din invariabilul omenesc.

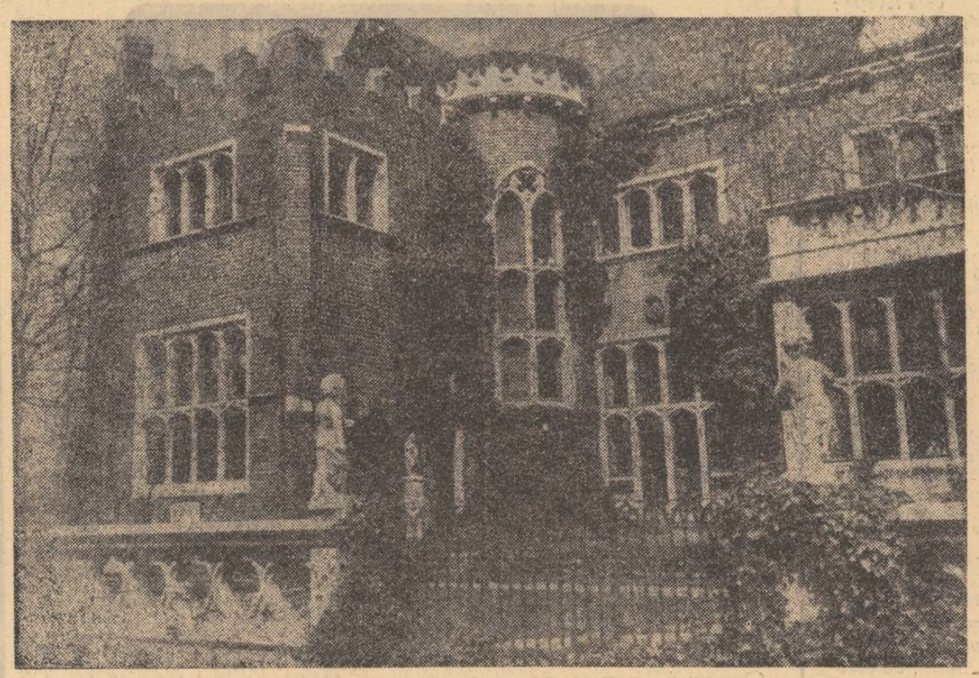

Muzeul Dr. Minovici

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

Anul XIII
28 (428)
Sîmbătă
11 iulie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Să ne întrebăm din cînd în cînd: am dat noi acele cărţi fundamentale?

— De vorbă cu Dumitru Radu Popescu —

— Cum te simţi sub greutatea celui mai răspîndit nume românesc?

— Într-un fel e foarte bine că am numele ăsta. Nu sînt aţintiţi toţi ochii spre mine. Publicul nu mă ţine minte. E mare posibilitatea de a fi confundat. Are impresia că, întîlnindu-mă, întîlneşte pe altul. Publicul nu se scîrbeşte de acest nume care e propriul său nume.

Pe de altă parte, numele Popescu vine de la *popă — popi* (cum am citit undeva) iar *escu* e un fel de *domnul*. Un semn de politeţe pe care publicul ţi-o oferă înainte de a te citi.

— Sper ca numele dumitale Popescu să nu fie un pseudonim.

— Nicio teamă. Numai că poate să fie pseudonimul lui Popescu.

— Eşti oltean, da?

— După tată.

— De unde?

— Din Oltenia, din Mehedinţi, de lîngă Dunăre. Sîngele mi-e numai jumătate oltean. Copilăria mi-e toată oltenească. Dar acum sînt oltean cu desăvîrşire, că şi la Cluj sînt mulţi olteni. Pe unde mă duc, tot Oltenia este.

— La ce profesiune dorită de părinţi ai renunţat în favoarea celei de azi?

— La medicină; după trei ani de medicină generală la Cluj, am divorţat (prima şi ultima dată!). Era un examen greu la medicină. Taică-meu, care a făcut războiul şi a fost şi rănit de cîteva ori, a venit cu impresia că medicii sînt mai la adăpost. Era o încercare de a mă păstra, de a se perpetua pe sine prin mine, singurul lui băiat.

Acesta a fost motivul: groaza tatălui meu de război. Restul oamenilor pot fi învinşi în mai multe locuri. Dar părăsind medicina, iată, am încăput într-o zonă în care posibilităţile înfrîngerii sînt numeroase.

— Povesteşte-mi debutul dumitale!

— Am publicat întîi o poezie — o, boala tinereţii! — în ziarul de la Oradea. După aceea m-am îmbolnăvit de bătrîneţe (dacă şi bătrîneţea e o boală) care e proza. În acelaşi număr de ziar am publicat şi o proză, scrisă împreună cu un amic, Mircea Bradu. Dar pentru ca eu să nu semnez de două ori s-a hotărît ca proza să fie semnată numai de Mircea Bradu. La ziar lucra Stelian Văsilescu, astăzi la „Familia".

N-am frecventat cenacluri. Citeam amicilor mei.

Debutul meu într-o revistă a avut loc la *Steaua*, condusă de A. E. Baconsky: la secţia de proză lucra Regman, iar la poezie Gurghianu. Am dus la redacţie şi poezie şi proză. Ei au zis: mai bine proză! *Steaua* era o revistă de poeţi.

— Care este titlul prozei dumitale de care te simţi mai legat?

— „Viol" — un roman pe care încă nu l-am scris, dar care va fi partea a treia a ciclului început cu „F" şi continuat cu „Vînătoarea regală".

— Ce fel de proză ţi se pare că faci?

— Nu prea mă preocupă asta. Cînd ai programe literare prea bine definite, rişti să rămîi cu programele. Totuşi e treaba criticilor să spună ce fel de literatură fac scriitorii.

De altfel, în evoluţia unui prozator există etape. Urmînd cu stricteţe un anumit program, poţi să rămîi în cadrul acelui program. Depinde de idee, de umoarea interioară. Chiar aşa de fix să fie organismul nostru? Chiar să mă ambiţionez să rămîn cu aceleaşi celule, şi nu pot. Un program fix exclude evoluţia. Debutînd devreme, am apucat programe literare care nu erau ale mele. Se scria cu rime date, nu numai în poezie ci şi în proză. Atunci, singura posibilitate de a învinge aceste canoane, era să arăţi că ai ceva talent.

Eu nu cred în curente literare. Cred că, în secolul nostru, au fost mari personalităţi care n-au aparţinut niciunui curent.

...Am putea spune că Faulkner sau Malraux au făcut parte din cutare curent? Nu am impresia. Şi la urma urmei, nici Shakespeare, nici Dostoievski nu ne interesează prin apartenenţa la un curent sau altul. Dar nu sînt atîtea curente care n-au dat nicio personalitate? Şi în Est şi în Vest, şi pe Pămînt şi în Cer (ca să lărgim punctele cardinale şi pe vertical, în nemurire, care şi ea e poate un punct cardinal) au fost atîţia care s-au dezis de curentele cărora le aparţinuseră...

Ca să revin la Shakespeare: în el sînt mai multe curente literare.

— Nu ştiam că te va înfuria încercarea de stabilire a felului prozei dumitale. Eu altceva te rugam: să-mi spui cărei mişcări de proză românească îi aparţine proza dumitale.

— Unei sinteze a prozei româneşti. Nu sînt atît de absurd încît să fac clasamente şi să spun că Rebreanu e mai bun decît Sadoveanu sau decît Hortensia Papadat-Bengescu, ca să iau drept exemplu numai un triunghi. Unii sînt foarte buni constructori, la alţii partea puternică stă în analiză, alţii sînt foarte buni prin limbă. Sadoveanu împinge universul nostru în istorie, în mitologie. N-ar strica de la fiecare să învăţi ceea ce are mai bun. Citeodată ne e ruşine de unii clasici ai noştri şi-i considerăm depăşiţi. Dar eu nu ştiu dacă noi am reuşit şi în proză şi în poezie şi în teatru să egalăm literatura dintre cele două războaie. Mi-ar fi greu să spun că avem astăzi patru poeţi de talia lui Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu.

Să ne întrebăm din cînd în cînd: am dat noi acele cărţi fundamentale? Dacă noi apreciem cultura noastră în funcţie de cultura universală, poate că ar fi bine să ţinem seama de reperele noastre de aici în primul rînd. E greu, întîi, să înţelegi „Creanga de aur". Sadoveanu este totuşi un unicat într-o cultură. Dă-mi voie să cred că unicatele rămîn. Sadoveanu rămîne o mare personalitate. E mai greu să scrii — cred eu — un roman „gen Sadoveanu", decît un roman „gen Camil Petrescu".

Poţi să faci orice observaţii vrei formulei de roman a lui Fănuş Neagu, dar nu-l poţi exclude. El are harul fundamental al scriitorului: limba.

— Dar pe cine poţi exclude?

— Domne, hai să lărgim sfera.

— Tovarăşe Popescu, în legătura cu sfera. Dumneata n-o lărgi cînd îţi convine şi n-o restrînge cînd îţi place. Hai să discutăm în planul în care începuseşi. Nu mi-aş ierta niciodată să părăsim acel plan al discuţiei.

— „Îngerul a strigat" e un roman pe care-l poate scrie numai Fănuş Neagu. Îl recunoşti pe scriitor oricînd, şi într-o rubrică de sport. Acelaşi fior e în toate. Dar literatura noastră s-a maturizat. Aşa cum în atîtea literaturi sînt foarte multe cărţi bune scrise fără talent, şi la noi au apărut autori excelenţi care n-au nici un pic de talent.

— Cine?

— Îi ştii foarte bine şi de fapt nici nu contează. Consider că e o etapă necesară a unei culturi. De ce să admitem că numai criticii n-au har? Sînt unii care intră şi în dicţionare, prin carieră. Munca, informaţia, orgoliul, încăpăţînarea pot să creeze un cărturar. Dar acesta poate fi confundat cu altul şi uneori înlocuit cu altul.

— Considerînd extrem de interesantă opinia dumitale despre opera bună şi opera de talent, te rog totuşi concretizează, pentru simetria interviului.

— Lucrurile simetrice, ca şi lucrurile finite, sînt lucruri închise, deci moarte. Este o credinţă de-a noastră care spune că şi o mînăstire trebuie să aibă măcar o singură cărămidă care să nu fie pusă exact, să fie vie încă. Ori dacă mînăstirile au dreptul să fie vii, de ce o biată discuţie pe o asemenea căldură, să o

Adrian PĂUNESCU

(Continuare în pag. 3)

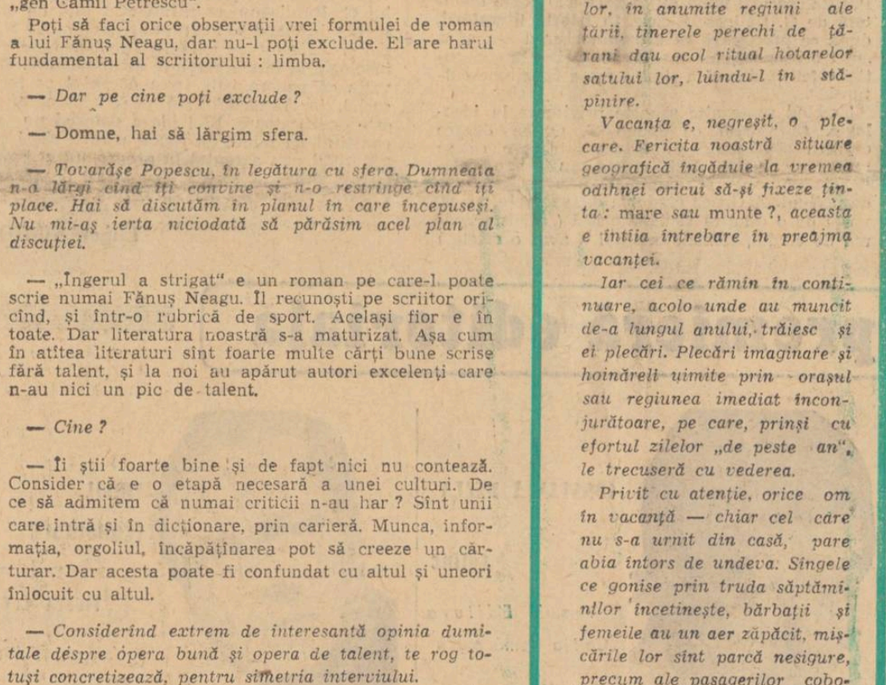

MAGDALENA RĂDULESCU: DANS

Vacanţa — o plecare

Ca şi luna de miere, vacanţa ne aduce imediat în gînd ideea de plecare. Ţelul simbolic al cuplului aflat la începutul vieţii maritale este unul doar în aparenţă turistic: cei doi, fie că ignoră sau nu acest lucru, în vagabondarea lor fericită prin ţinuturi, oficiază, se pare, un străvechi act de luare în posesiune.

Nu ştiu, nu am citit niciodată despre aşa ceva, dar am impresia că voiajul de nuntă trebuie să fie o tradiţie străveche, de natură dinastică. Împăraţii, regii, domnitorii principatelor româneşti între ceilalţi, vor fi făcut la încununarea perechii princiare călătoria prin teritoriile de care erau răspunzători. Asemenea lor, în anumite regiuni ale ţării, tinerele perechi de ţărani dau ocol ritual hotarelor satului lor, luîndu-l în stăpînire.

Vacanţa e, negreşit, o plecare. Fericita noastră situare geografică îngăduie la vremea odihnei oricui să-şi fixeze ţinta: mare sau munte?, aceasta e întîia întrebare în preajma vacanţei.

Iar cei ce rămîn în continuare, acolo unde au muncit de-a lungul anului, trăiesc şi ei plecări. Plecări imaginare şi hoinăreli uimite prin oraşul sau regiunea imediat înconjurătoare, pe care, prinşi cu efortul zilelor „de peste an", le trecuseră cu vederea.

Privit cu atenţie, orice om în vacanţă — chiar cel care nu s-a urnit din casă, pare abia întors de undeva. Sîngele ce gonise prin truda săptămînilor încetineşte, bărbaţii şi femeile au un aer zăpăcit, mişcările lor sînt parcă nesigure, precum ale pasagerilor coboriţi de pe un vapor, la capătul unor lungi călătorii oceanice. Îmi place această nesiguranţă fermecătoare, cînd toată lumea pare distrată.

Stai de vorbă cu omul în vacanţă dar el este şi nu este în faţa ta, odihnindu-se el pleacă

Ilie CONSTANTIN

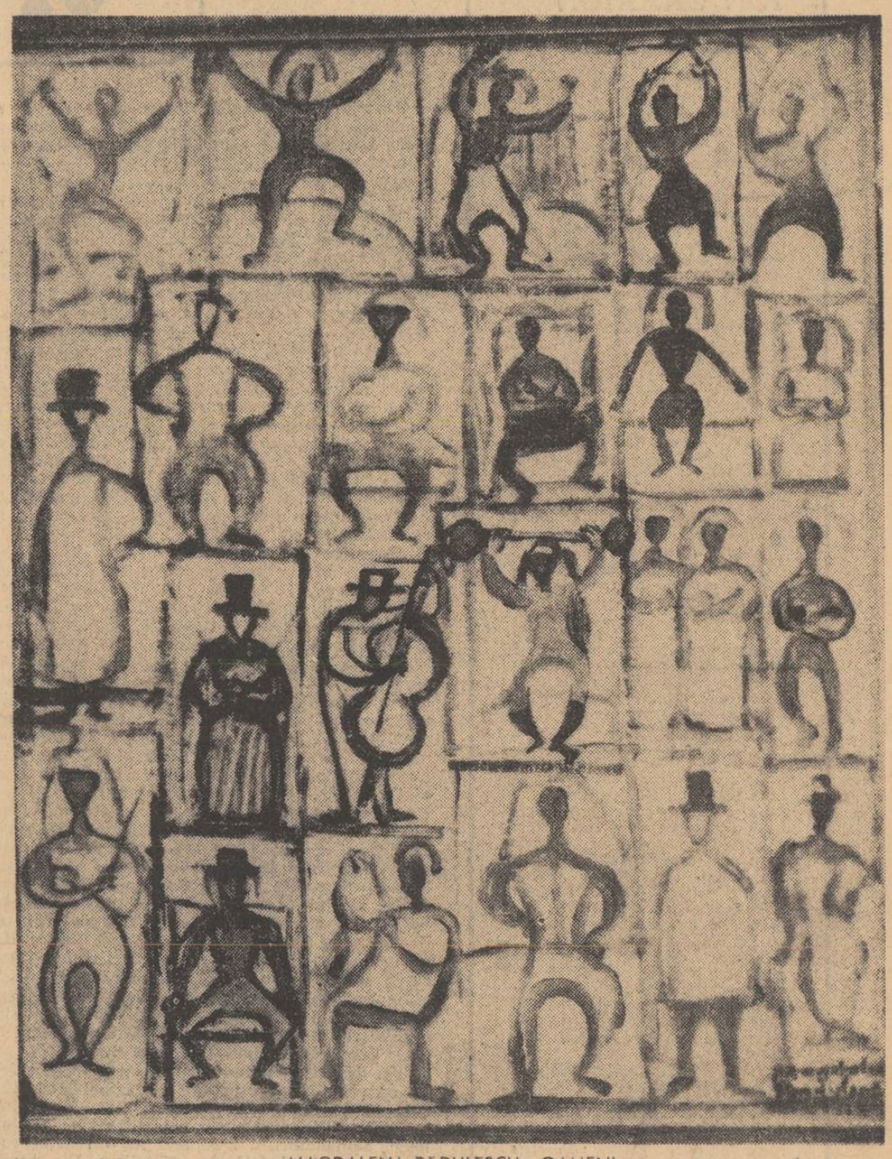

MAGDALENA RĂDULESCU: OAMENI

Despre o artă antipatică!

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

— Aveţi antipatie pentru artele mai noi care ar putea să concureze literatura?

a. p.

Da. Dintre toate artele cea mai antipatică pentru mine a început să fie cinematografia. Dar asta nu pentru că n-o consider majoră, am încheiat chiar recent un contract, ci datorită tocmai faptului că îmi place şi mie cum le place şi altora să mă duc cîteodată la un film bun. Dar în loc să ajung să văd acel film bun, ajung să mă scoată din ţîţîni aglomeraţia veşnică din faţa ghişeului de bilete şi pînă la urmă absenţa oricărui bilet. E clar. Toată lumea vrea tot timpul să se ducă la cinema. Ai zice că e o trăsătură specifică nouă. Nu renunţă nimeni să se ducă chiar dacă plouă cu găleata, sau temperatura atinge minus douăzeci de grade sau plus patruzeci. Nu înţeleg de ce.

În alte capitale, o sală pe jumătate goală e considerată de regulă un mare succes. La noi e o cădere. Deci, dacă ne place aşa de tare să mergem la cinema, de ce n-o fi nimeni interesat să ne ia banii pe bilete? Adică cum să pui zilnic în faţa ghişeului sau chiar la poartă, inscripţia: Astăzi nu mai sînt bilete? De ce nu mai sînt? Adică de ce să nu mai fie? I-o fi plăcînd cuiva să rînjească uitîndu-se la noi cum ne înghesuim de ani de zile în faţa cinematografelor cu filme bune?...

Măcar cu librăriile lucrurile sînt mai bine organizate, uneori nici nu ştii că a apărut cutare roman celebru sau cutare capodoperă filosofică, afli întîmplător după luni sau chiar ani că s-ar fi tradus şi în româneşte, dintr-o limbă pe care n-o cunoşti, şi nu te mai deranjează: e şi normal, după atîta vreme, sigur că acea capodoperă care te-ar fi interesat şi pe tine s-a epuizat, n-oi fi vrut să stea să te aştepte cuminte în raftul librăriilor pînă te trezeşti tu s-o cumperi: asta ar fi prea de tot!

Filmele însă le vezi de afară, cu numele actorilor pe care îi preţuieşti scrise pe faţadă şi e greu să devii, uitîndu-te la ele, filosof, sau dispreţuitor cu îngăduinţă admirativă, în sensul că le ştii tu pe toate şi le admiri ingeniozitatea, dar nu-ţi iau ei piuitul cu chiţibuşeriile lor, cum mi-ai povestit chiar dumneata de unul aflat într-o astfel de stare foarte veselă, care după ce a silabisit cu greu şi citind pe româneşte prin geam afişul colorat cu bărbaţi cu săbii duelîndu-se pe viaţă şi, firească, pe moarte: *„Ca-va-le-rul Par-dai-lan..."*, a adăugat: *„...ţ'ai dracului!"*

Da, dar nu toţi sînt ca acest brav om! Şi nici n-o să capete nimeni ca mine, o antipatie crescîndă pentru această artă, în ciuda contractului adică nu, a contractelor pentru că am două! pe care le-am semnat cu Studioul Bucureşti! Vor continua să se ducă la cinema, pe furtună, pe viscol, pe inundaţie, nedumerind pînă şi pe blazatele plasatoare, care ştiu atît de multe despre oameni încît nici nu mai intervin cînd cineva nu se aşează pe locul lui sau altcineva tulbură pe ceilalţi cu rîsetele lui sparte sau cu admiraţia lui puerilă, manifestată zgomotos, pentru eroul de pe pînză.

Marin PREDA

cronica pietonului

„Pace pe mări"

Formulă solemnă ţinînd de stilul enciclicelor papale „Pacem in maribus" este chemarea foarte actuală şi foarte laică a unui centru internaţional de studii juridice preocupat de soarta mediului din care ne-am născut în formele cele mai simple. Aceasta, cu mult înainte ca viaţa să se fi dezvoltat în asemenea măsură, încît să inventeze cu o infinită fantezie mijloacele ei originale de autodistrugere.

„Pace pe mări", apelul celor 250 de specialişti din 45 de ţări pledează — cum a anunţat presa — „pentru punerea la punct a unui acord internaţional cu privire la utilizarea fundului mărilor în scopuri paşnice şi protejarea mediului marin împotriva poluării". Specia omenească, prevăzătoare, îşi asigură de pe acum variantele supravieţuirii.

Totuşi, chiar şi o înţelegere fantastică nu e posibilă decît stînd sau mergînd cu picioarele bine echilibrate pe pămîntul nostru înţelept şi bătrîn al speranţei de totdeauna.

CANDID

compendiu

ION CARAION
Masa tăcerii

Gestul pios și tandru al poetului Ion Caraion de a strînge într-o carte de peste 300 de pagini texte omagiale închinate lui Brâncuși semnate de 70 autori din Europa și cele două Americi nu numai că pune într-o valoare nouă, sintetică admirația și iubirea de care se bucură marele artist, dar ne și revelă alte modalități, alte căi ale sufletului acestuia. Așa după cum scrie în prefață Ion Caraion : „Una din multele posibile, această culegere sui-generis de dedicații și omagiu, de idei și metafore orchestrate în jurul lui Constantin Brâncuși cuprinde, înainte de toate, dragoste și a izvorît numai din emanațiile structurii sale de conținut (...)".

Acest „symposton de metafore" la Masa tăcerii *nu trebuie judecat mai întîi după un criteriu estetic, unicul reper și cel mai important al textelor de față supunîndu-se, ordonîndu-se în sfera valorii etice a iubirii. Dacă iubirea față de personalitatea complexă a lui Brâncuși structurează această frumoasă carte omagială apărută în excelente condiții grafice la Editura Univers (1970) trebuie subliniat că autorul antologiei, Ion Caraion, are cele mai mari merite încă prin efortul său de selecție și documentare într-o bibliografie încă de pe acum prodigioasă, prin solicitarea unor texte inedite de la personalități artistice dintre cele mai diferite, în sfîrșit, prin traducerea poemelor sau eseurilor și integrarea lor armonioasă în volum. Cu privire la aspectul grafic al cărții, la punerea în pagină a poemelor, vom remarca și elegantul procedeu al poetului de a ne oferi, pe lîngă traducerea într-o bună limbă românească, textul original, precum și gustul ales în ilustrarea cu fotografii după sculpturile ori desenele lui Brâncuși.*

Desigur, cititorul nostru ar dori să știe cîte ceva despre aceste poezii, eseuri etc., dedicate autorului Coloanei infinite. *Cele mai potrivite sugestii le aflăm tot în prefața lui Ion Caraion :*

„Cu această „antologie" dedicată marelui Brâncuși, îndrăzneți ai unor experiențe lirice, care merg la poezia concretistă și letrism pînă la empireele formelor clasice ; eseiști care îndrăznesc totul sau care se străduie să demonstreze totul ; paladini ai direcțiilor revoluționare ; voci filtrate mistic ; opalescente cadențe ; pene ciufute ; stilouri tandre ; stilete care și-au pierdut conjurații ; creioane de reporteri fără astîmpăr ; andrele dantelînd ciudat ; evocatoare priviri ; buze cu gesticulații suple ; lucizi pe care-i năpădesc sentimentalismele ; ace țipător ascuțite ; foșniri delicate ; filamente aprinse brusc se confruntă, se încrucișează, tresar în substanța filelor din mina dumitale, confrate și cititorule, și-și lasă, dăruindu-ți-o, strălucirea lor de spirit — în chip de lame și de raze — să năpădească literele. Moment de instantanee și culori, propice derutei. Dar derutei superioare".

Aprecierile metaforice ale lui Ion Caraion sperăm că vor arunca o lumină sugestivă asupra naturii omagiilor din această carte. Vom menționa, pentru sinceritatea și simplitatea lor neartificioasă, spontană și fermecătoare, poemele semnate de Jeanne Robert Foster (S.U.A.) : Constantin Brâncuși : Muncitorul. Omul, Copacul, Portretul, Cină cu Brâncuși, *precum și eseurile pe cît de generoase, pe atît de adînci, ale lui Geo Bogza, Dan Botta, Dominique de Roux. Cartea întreagă este un spectacol al bucuriei și iubirii cu cei mai diverși interpreți ai unui magnific erou. Brâncuși și cu un „regizor" inspirat în persoana poetului Ion Caraion.*

Dan LAURENȚIU

ANA DELEA
Ceas mirat

Parcurgînd paginile acestui volum de debut, nu poți să nu observi că autoarea lui, Ana Delea, deliberat sau nu, scrie o proză extrem de limpede, atît în curgerea ei narativă cît și în ceea ce privește semnificațiile pe care își propune să le degaje. Așadar, o suită de povestiri străine de orice complicații compoziționale și care nu au de loc veleitatea de a „problematiza" ceea ce, la urma urmei, nu se vrea transmis decît pe calea sugestiei discrete și simple. Acestea fiind datele ei estetice și temperamentale, deocamdată, proza Anei Delea scontează doar pe relevarea unor stări de spirit, caracteristice pentru freamătul interior, de o feminitate încă adolescentină, pe care îl trăiesc eroinele sale. Se apelează, de aceea, fie la notația epică, fie la rememorări ceva mai articulate în desfășurarea lor, dublate de o tonalitate mai detașată, mai obiectivă. În cea dintîi împrejurare, vocația autoarei pentru epicul poematic, în care vocea ambianței pare a fi decisivă, este relevabilă și o seamă dintre piesele volumului din asta trăiesc (Ceas mirat, Moartea plopului, Citeodată, toamnă). *Ceea ce însă nu-i reușește Anei Delea, în cadrul respectivei formule, este tentativa convertirii notației poematice în eseu epic-descriptiv* (Balerina). *Mai ambițioase prin proporții, prin diversitatea personajelor și chiar prin compoziția lor (evident elaborată), încercări de nuvelă precum* Caii noștri de la Rucăr, Strada cu un singur număr bis *și* Pătratul de lumină de la capătul lumii, *dovedesc suficientă siguranță de sine din partea autoarei și e posibil ca pe viitor ea să se angajeze la construcții epice de anvergură. Am dori însă ca aceste eventuale tentative să beneficieze de un spor de adîncime, în așa fel ca evocările ei să tulbure (într-un mod sporit față de bucățile citate) prin inefabil și mister, caracteristici atît de particulare ale marei proze feminine.*

N. CIOBANU

cronica literară

Z. Ornea
SĂMĂNĂTORISMUL

O poziție critică, nu zic ireproșabilă, dar de o prudență mai sănătoasă, are față de sămănătorism, Z. Ornea, într-un studiu masiv (**Sămănătorismul**, ed. Minerva, 398 p.), preponderent sociologic. El lasă deoparte prejudecățile privitoare la fenomenul pe care îl studiază și reexaminează, încăodată, datele problemei, citește și recitește textele fără a avea în privința lui o idee dinainte stabilită. Atitudine pozitivă, de studiu recomandabilă oricînd și oriunde în critică, **domeniul** unde concluziile nu trebuie să anticipeze și să împiedice dezvoltarea normală a demonstrației.

Z. Ornea pleacă, așadar, de la ideea că despre sămănătorism nu s-a spus încă totul, iar din ce s-a spus multe judecăți nu sînt de acceptat. A doua întrebare pe care și-o pune — întrebare legitimă — privește curiosul interes al criticii față de un fenomen contestat, de regulă, cu o mare violență. E, într-adevăr, ciudată preocuparea insistentă a criticii față de sămănătorism, chiar și a criticii care nu lasă mișcării condusă de Iorga nici cea mai mică șansă. E. Lovinescu, G. Ibrăileanu sînt obsedați de sămănătorism. M. Dragomirescu, H. Sanielevici scriu studii speciale despre aceeași problemă. Criticii de după ei revin, ori de cîte ori au prilejul, asupra lui N. Iorga și a mișcării din jurul lui, cu sentimente, de regulă, negative. O liniște critică mai mare are în privința sămănătorismului G. Călinescu. El prețuiește ceea ce este de prețuit și condamnă, fără a reveni, detritusurile literaturii țărăniste, de un romantism minor, tardiv, acefal. Mai ezitante și, în fond, mai puțin fondate teoretic sînt opiniile criticilor noi, intrați pînă la gît în feluritе precizări, delimitări discriminări, de mai multe ordine, din care — pînă la urmă — nu se mai înțelege nimic. Sămănătorismul este și nu este curent, este o școală și, în același timp, departe de a fi o școală, este o diversiune sau, dimpotrivă, o mișcare literară fecundă etc... În pădurea aceasta de ipoteze și formule ce se bat cap în cap, singurele puncte de reper sigure sînt acelea ale lui Lovinescu. Acesta numește sămănătorismul **cimitirul literaturii române, fără** a desconsidera importanța lui culturală. Iată o părere pe care cercetătorii de mai tîrziu (în majoritate sociologi) au complicat-o fără să-i opună alta, acceptabilă. Z. Ornea procedează, deci, bine, făcînd, mai întîi, istoria mișcării sămănătoriste (publicații, etape, poziția față de viața politică etc.), pentru ca, odată introduși în subiect, să putem deduce și judeca mai drept opiniile sale. În rezumat acestea prevăd că sămănătorismul este un curent de idei, de ordin, mai ales, sociologic și politic, manifestat prin literatură. Sociologic, sămănătorismul reprezintă o reacție romantic-agrariană față de capitalism. Din acest punct de vedere, el se încadrează într-o mișcare mai largă de rezistență față de formele civilizației moderne. Și Iorga și alți ideologi au o filozofie socială conservatoare, de nuanță romantică, însă ciudățenia este că, respingînd toate soluțiile sociale, sămănătoriștii nu propun, practic, nimic. Ei se opun pătrunderii culturii și civilizației moderne, combat — ca și junimiștii, socialiștii și poporaniștii — invazia **formelor** și prevăd (o previziune există, deci !) conservarea **fondului.** Însă acest conservatorism îmbracă mai multe forme și un prim merit al lucrării lui Z. Ornea este de a le examina cu atenție și cu fișele doveditoare în mînă. E partea cea mai solidă a cărții.

Nu sînt, în ce privește sămănătorismul, ca fenomen de cultură, idei cu desăvîrșire noi. În sprijinul celor formulate de E. Lovinescu și de alții, Z. Ornea aduce o informație întinsă, de prima mînă. Contribuția lui constă, așadar, în a reexamina din punct de vedere sociologic epoca dintre 1895-1910 (epoca de afirmare a sămănătorismului !) și de a scoate din publicații și documente date pe care alți cercetători le-au ignorat. Apare, atunci, mai limpede structura societății românești din acest răstimp și locul ocupat în cadrul ei de forțele, nu atît de unitare cum se crede îndeobște, ale mișcării sămănătoriste. Nimic de obiectat, dacă judecăm lucrurile sub acest aspect. În ce privește însă implicațiile sămănătorismului în literatură sînt multe de zis. Mai întîi, Z. Ornea face eroarea pe care o fac mulți de a nu distinge, în cazul sămănătorismului, ideologia de literatura crescută în marginea ei și de a o judeca pe cea din urmă în chip nediferențiat. El încearcă, mai întîi, o analiză sociologică a temelor, punînd laolaltă pe O. Goga și Vulovici, M. Sadoveanu și Vasile Pop, pentru a dovedi — ce ? — o evidență : circulația, de pildă, a temei inadaptării sau rezistența sufletului elementar față de civilizația urbană. De ce era nevoie, mă întreb, de acest recensămînt uniformizator și cît de elocvent poate fi el ? Iată un fapt pe care nu-l înțeleg.

Altă neînțelegere vine din chiar accepția dată de sociolog sămănătorismului, ca fenomen literar. În cuprinsul studiului, Z. Ornea pune de mai multe ori chestiunea și de fiecare dată avertizează că trebuie să judecăm diferențiat literatura din jurul **Sămănătorismului.** De acord, dar iată ce citim în finalul capitolului respectiv :

„Justificat și necesar pe plan cultural, unde a determinat revitalizarea unor motive și principii sufocate de indiferență, sămănătorismul nu a propus și nu a creat valori în ordinea esteticului. Pe acest plan, regresul e evident, sămănătorismul definindu-se chiar drept un curent care a marcat o oprire în evoluția unei literaturi care se impusese estetic, pînă la 1890, prin mari valori, de semnificație universală".

Concluzia — nu mai este nici o îndoială — anulează speculația dinainte, căci este inutil să mai vorbim de însemnătatea literară a unei mișcări dacă ea nu a creat nici o valoare de ordin estetic. Să fie însă așa ? Confuzia este mai veche și Z. Ornea nu face decît s-o reactualizeze — de ce ? — iarăși nu știm. El nu evită, în acest caz, o contrazicere între premizele (bune) ale studiului și concluziile lui discriminatorii. Contradicția apare și altfel. Autorul citează pe larg, cînd este vorba de ideologia sămănătoristă, din scrierile lui N. Iorga, M. Sadoveanu, O. Goga etc., pentru ca, în clipa cînd pune în discuție contribuția literară propriu-zisă, aceste nume să dispară. Contribuția literară a nefericiților I. Boteni, A. Mîndru, Ecaterina Pitiș, M. Lungianu, Al. G. Doinaru, Vulovici, Eugeniu Revent și, bineînțeles, a inevitabilei Maria Cunțan. Însă această discriminare n-o face nici E. Lovinescu, mai îndreptățit decît alții să fie subiectiv cu sămănătoriștii. El judecă diferențiat și nu face excomunicări gratuite pentru a-și facilita demonstrația. Poziția cea mai bună mi se pare a fi aceea adoptată de G. Călinescu, care, în **Istoria literaturii,** după ce precizează că sămănătorismul n-a adus „nici o propoziție inedită" în privința concepției estetice, dar că a avut o mare funcțiune culturală".

Trecînd peste alte aspecte privitoare la ideologie, să vedem ce spune Z. Ornea despre estetica sămănătoristă. Prima întrebare ce se pune, aici, este dacă există sau nu o estetică acolo unde se manifestă o mare confuzie de noțiuni. Z. Ornea crede că da, se poate, adică, vorbi de o estetică sămănătoristă („oricît ar părea de ciudat, sămănătorismul a avut o estetică a sa" p. 265) și, într-un capitol special, urmărește punct cu punct ideile lui N. Iorga și ale celorlalți ideologi privitoare la artă. E nepotrivit, cred, a vorbi de o concepție estetică, decît, poate, de o estetică a... ereziilor estetice. Estetica este punctul cel mai obscur al sămănătoriștilor (ne gîndim, firește, în primul rînd la critici) și chiar și textele cu o mai mare concentrație de idei nu trec, decît în rare cazuri, dincolo de nivelul unei publicistici onorabile. Tînăr, N. Iorga are idei îndrăznețe despre literatură, totuși — nici acum, nici mai tîrziu — prin nimic originale. Forța lor stă în talentul care le vehiculează. Estetica sămănătoriștilor este supusă ideologiei, iar ideologia servește o cauză culturală și socială, cu idealuri și rezultate de mai multe feluri. Capitolul ce se ocupă, în lucrarea lui Z. Ornea, de această chestiune ni se pare a sta sub semnul unei confuzii de termeni. Confuzia vine din identificarea conceptelor largi de cultură cu conceptele estetice propriu-zise. A avea opinii despre ideea de naționalitate în artă și a pleda pentru ideea morală în literatură nu înseamnă însă a avea o concepție estetică. Or, criticii sămănătoriști dezbat mai ales aceste aspecte, fără aproape nici o preocupare de speculație teoretică. Aceasta o aflăm mai ales la adversarii sămănătoriștilor. Z. Ornea îi studiază și pe aceștia într-un capitol în genere bine compus. Curiozitatea m-a dus, firește, către paginile dedicate lui E. Lovinescu, criticul cel mai consecvent și mai profund al **romantismului țărănesc.** Examenul critic este obiectiv, totuși superficial. Să luăm cîteva fapte. Poziția anti-sămănătoristă a lui E. Lovinescu nu-i, de la început, chiar atît de limpede, cum zice autorul într-un loc. Primul articol publicat în **Epoca** (16 iunie 1904) începe, curios, cu o profesiune de credință... sămănătoristă. Iată ce scrie criticul : „Toate cele 15 povestiri cîte cuprinde volumul lui Sadoveanu au farmecul deosebit de a nu descrie viața românească diformată și viciată, lipsită de sentimente adînci sau cosmopolită, ci viața liberă pe cîmp și de sat a boierilor moldoveni cu bărbile lungi, ridiculi în haine și în obiceiurile lor strămoșești, dar curați în sentimente, a țăranilor simpli și primitori și a voinicilor legendari, „cu flinta în spate și cu un cuțit de un cot ici, la chimir", care pradă munții și drumurile în lung și în lat, dar nu fac niciun rău nevoiașilor".

Trecînd articolul în **Pași pe nisip** (vol. I, pag. 151 și urm.), Lovinescu reface textul. Dispare simpatia pentru viața curată de la țară și, evident, antipatia pentru viața **diformată** și viciată, **lipsită de sentimente adînci** de la oraș. O idee care va fi deseori folosită împotriva epicii sămănătoriste apare, totuși, încă de la început. E vorba de lipsa de viață sufletească (morală) a eroilor. Sadoveanu, fermecător ca **poet fantastic,** este discutabil (criticul spune mai direct : **slab**) de îl judecăm ca un **creator de suflete.** Un detaliu, acesta. Cît privește atitudinea anti-sămănătoristă a lui G. Ibrăileanu și, în genere, a poporaniștilor, problema nu este clară. Am impresia că nici Z. Ornea nu reușește să lămurească în chip satisfăcător raporturile destul de greu de descifrat dintre **Viața Românească** și publicațiile sămănătoriste. Deosebirii există, trebuie văzut unde sfîrșește, în articole, de pildă, ale lui G. Ibrăileanu, resentimentul față de om (în speță : incomodul, nedreptul, neptunicul N. Iorga) și unde începe detașarea mai profundă de o ideologie în multe privințe asemănătoare. Observația că poporaniștii pun accentul pe factorul social, iar sămănătoriștii pe cel etnografic, nu este edificatoare. Nici ideea **datoriei** nu poate constitui un punct de reper, pentru că și sămănătoriștii pun accentul în programul ei pe ideea de obligație a scriitorului față de țărănime. Chestiunea rămîne deci, în studiu.

Eugen SIMION

avantpremieră editorială

NICOLAE MANOLESCU

Contradicția lui Maiorescu

Editura „Cartea Românească".

CONSTANȚA BUZEA

Colinc

Versuri. Editura „Cartea Românească"

VIRGIL TEODORESCU

Vîrsta creației

Versuri. Editura „Albatros".

comentarii critice

Un Rebreanu imaginativ

Editura **Eminescu** inaugurează colecția **romanul de dragoste** cu **Adam și Eva** de Liviu Rebreanu. Iată o bună ocazie de-a ni-l evoca pe romancier în latura sa imaginativă. Într-adevăr, Rebreanu oferă, ca și Flaubert, spectacolul unei tăcute lupte interioare între dorința de sobrietate și delirul imaginației. E posibil ca el să fi fost un mare liric, năzuind însă la creație impersonală, pentru că numai în spatele unei opere echilibrate, suficiente sieși, artistul poate avea certitudinea dăinuirii. O operă lăsată la discreția capriciilor spirituale satisface vanitatea de-a impune pe creator ca existență unică, irepetabilă, dar aduce și teama că s-ar putea demoda, izolată în afara principiilor generale.

S-ar părea că Rebreanu a vrut să fugă mereu de invazia propriului său mister, lipsit de orgoliul acelor artiști care pretind a descoperi absolutul în narcisismul extatic. În privința aceasta Rebreanu a fost asemenea unui arhitect care a alergat de dimineața pînă seara pe șantier, iar noaptea a dormit zdravăn, fără să-și mai amintească de sine. Și totuși, în unele nopți el și-a amintit. În momentele acelea, trudit, îmbătrînit în construcții severe și cuprins de o ușoară beție a voluptății interzise, el s-a lăsat răvășit de cele mai obscure tentații și a imaginat clădiri ciudate, care sfidau legile arhitecturii, dar care aveau marele merit de a lua forma unor nostalgii reprimate. Dansul Ciuleandrei, ca simbol al haosului dezlănțuit, fascinant, atunci a luat naștere. Iar Puiu Faranga, pe care critica s-a grăbit a-l socoti un personaj nerealizat, situat la periferia psihologiei normale, nu era acolo decît masca (cerută de convenția epică) a setei de irațional.

Aproape același lucru se întîmplă în **Adam și Eva :** evenimentele trăite de personaje nu se desfășoară potrivit unor legi interne ci satisfac demonstrația tulburătoare a iubirii ca principiu etern. De data aceasta, însă, autorul a fost mai lucid și a echilibrat bine părțile constitutive, iar materialul luat de el din istorie a fost uniform repartizat fiecărui capitol pentru a nu da impresia de exces documentar. Cu tot echilibrul, **Adam și Eva** rămîne, așa cum a formulat lapidar Călinescu, **un poem metafizic despre dragoste,** și nu un roman. Numai organizarea societății, schițată sumar în fiecare compartiment istoric, aduce aminte de experiența observatorului social, în timp ce forța de coeziune a întregului ciclu aparține domeniului liric. Ce este în fond toată această trecere în revistă a ipostazelor metempsihotice, dacă nu o arzătoare dorință de a subordona varietatea materială idealității eterne? Filozofia mult prea naivă a reîncarnării nu face parte din demonstrație, ea e un simplu pretext și Rebreanu știe să se joace echivoc cu cuvintele mari. Dar atunci cînd pretextul a fost deja acceptat, lui nu-i rămîne decît să imagineze febril noi și noi înfățișări ale iubirii nemuritoare. Chinul acesta al sufletelor de a face parte din cupluri celeste și de-a eșua apoi în încercările lor pămîntești de reeditare a comuniunii aduce aminte de mitul antic al androginului. Bărbatul și femeia sînt, și aici, la Rebreanu, ființe descompletate în căutarea armoniei dintîi. Numai că lucrurile concrete nu se mai pot îmbrățișa absolut, iar sufletele care au coborît într-o lume concretă întîmpină inerția materiei. Stratificări sociale, prejudecăți, evenimente ostile, toate întîrzie sau opresc aptitudinea metafizică. Bărbatul și femeia par învești mîntați, într-o asemenea lume, în veșminte greoaie care le împiedică mișcările și le mărește însațietatea. „Dați-mi un trup, voi munților !" spunea Blaga exprimînd altfel, la nivel senzorial, pasiunea împotmolită în restricții telurice. În fiecare epocă, Toma Novac e aruncat la distanțe imense de iubita pe care o presimte mereu : în India ea e favorita regelui Arjuna, în Egipt — a faraonului Dadefra ; printre sumerieni ea e luată prizonieră de asediatori, iar la Roma face parte din clasa repudiată a sclavelor : în Evul Mediu drama se desfășoară cu mai multă subtilitate : Toma Novac, călugăr la o mănăstire germană, se îndrăgostește de imaginea fecioarei Maria și trebuie să lupte cu propria sa educație mistică ; în schimb, în timpul revoluției franceze, tot istoria este aceea care îl separă de iubita descoperită fulgerător într-un tribunal al Republicii (de remarcat aici viziunea demitizatoare a revoluției franceze, comparabilă cu interpretarea plină de sarcasm a lui Büchner ; de asemenea, tratarea actelor politice dintr-o perspectivă morală, pentru o eventuală comparație cu Marin Preda). Abia în a șaptea lor existență, Toma Novac și Ileana Poplinski vor putea zămisli un copil, însă prin adulter și cu urmări tragice. Pe patul morții, Toma va rememora într-o singură clipă toată această aventură erotică și va avea intuiția finalității ei.

Atunci cînd Călinescu spunea că personajele din **Adam și Eva** au psihologia lui Petre Petre și Ion, el se referea probabil la caracterul elementar al relațiilor sociale. Personajele în sine nu sînt țăranii din **Ion** și **Răscoala** în vestimentație de epocă. Cele secundare au atribute schematice, convenționale, iar Toma Novac și Ileana Poplinski se dovedesc, mai degrabă, caractere de excepție : bărbatul e mereu o fire meditativă, înclinată spre cunoaștere și contemplație, iar femeia — o visătoare cu suris impenetrabil, așteptînd mereu pe bărbatul unic și primindu-l spontan, fără reticențe și calcule. Cînd spuneam „de excepție" mă refeream la marea majoritate a personajelor lui Rebreanu, care reprezintă viața în diversitatea ei inepuizabilă. Printre ele, Madeleine, Puiu Faranga, Toma Novac sau Ileana Poplinski par abateri de la principial, tocmai fiindcă sînt simple simboluri ale unor principii. Într-o lume plină de forme accidentale, cel mai flagrant accident ar fi tocmai existența unei forme pure, ideale. Toma Novac și Ileana Poplinski rămîn astfel ilustrări ciudate ale unor principii eterne în acest basm frumos care se numește **Adam și Eva.**

Alexandru ȘTEFĂNESCU

P.S. Ocolim de obicei problemele tehnice, dar acum nu ne putem ascunde nedumerirea că o carte atît de larg difuzată, aparținînd unui mare clasic român, e plină de la început pînă la sfîrșit de erori tipografice. Ar fi bine ca editura să remedieze încă de la începutul colecției asemenea neglijențe.

efemeride

Țestoasa zburătoare

Chiar de la început, cînd Brâncuși sculptează cîteva capete de copii, se poate observa că el urmărește din ce în ce mai puțin, pe măsură ce trece timpul, să redea trăsăturile obrazului, expresia gurii, a nasului sau a ochilor. Între oricare Cap de copil *din 1907 (și sînt mai multe) și* Muza adormită *din 1909 (înfățișînd tot un cap), diferența este izbitoare ; după cum* Somnul lui George, *este, încă în 1906—1907, altceva decît capul unui copil care doarme. Brâncuși învață relativ repede nu numai să închidă trăsăturile obrazului într-un oval aproape desăvîrșit, dar să le subordoneze acestui oval ; expresia psihologică, individuală, se subordonează formei plastice generale, își pierde individualitatea într-o idee.*

Titlurile puse de artist cîtorva din aceste capete sînt concludente : Orgoliu, Supliciu, Muză adormită, Somnul lui George, Prometeu. *Ele ne conduc de fiecare dată către ceea ce Brâncuși ar voi să semnifice prin sculpturile sale ; indiferent sau, uneori, împotriva a ceea ce sculpturile* reprezintă. *Nemulțumit de realismul unor obraze în marmură, sculptorul nu găsește deocamdată altă soluție decît alegoria. Fiindcă ori de cîte ori reprezentarea și semnificația nu se suprapun, ori de cîte ori materia, în loc să devină idee, se prelungește, doar, într-o idee, încă abstractă, avem de-a face cu alegorii.*

Două sculpturi, una din 1923, cealaltă din 1924, ne ies neapărat în întîmpinare, dacă urmărim drumul lui Brâncuși spre maturitate : Portretul lui Eileen *și* Studiu pentru portretul d-nei Meyer. *În amîndouă se vede limpede cum sculptorul a renunțat parcă să reprezinte pînă la capăt trăsăturile modelului : a rămas, într-un caz, un oval de marmură, cu o mică umflătură în partea superioară, în altul, un oval de lemn, amintind de un cap, din care se continuă gîtul, dar fără ca obrazul propriu zis să mai fie figurat. De obicei se constată, din astfel de exemple, că Brâncuși a încercat să prindă „esențialul", ignorînd accesoriul. Variantele* D-rei Pogany *ar putea fi și ele o dovadă. În 1913, Brâncuși modelează un cap de femeie, ușor înclinat, sprijinit pe palmele, așternute una peste alta, ale mîinilor, un cap extraordinar mai ales prin răsucirea liniei gîtului ; dar, în rest, totul este la locul lui, ochii, nasul, părul, gura. După aproape două decenii, Brâncuși reia* D-ra Pogany *și simplifică trăsăturile, menține doar arcadele și linia nasului, ca și înclinația capului, dar fără să mai arate distinct mîinile care îl sprijină. Dar în aceasta nu este numai un proces de simplificare și de reducere la esențial ci și unul mai adînc, de modificare a raportului dintre formă și idee, dintre reprezentare și semnificație : marmura sau bronzul, ovalul feței, răsucirea gîtului nu mai sînt elementele unei expresii psihologice, individuale, ci* sculptura *însăși, cultivate pentru propria lor expresivitate ; ele nu mai traduc un „portret", un cap de femeie, ci sînt formă pură, expresivă în sine.*

După 1910, Brâncuși face nenumărate ovoide și chiar un ou simbolic numit Începutul lumii. *În aproape toate, semnificația distruge reprezentarea, ideea, care și-a găsit forma ideală, desăvîrșită, distruge de fapt forma. Un astfel de ovoid se numește* sculptură pentru orbi : *o sculptură care nu se mai adresează ochilor, dar degetelor, prin urmare celei mai pure imaginații.*

Evoluția nu se încheie aici. Ideea a distrus forma ; sculptorul va căuta, de acum înainte, să regăsească, dacă nu formele impure, care le reproduc pe cele reale, din primele lui „portrete", în orice caz niște forme capabile să miște din nou privirea. Fiindcă semnificația care nu îngăduie nici o reprezentare este aproape tot așa de rece ca și reprezentarea care nu îngăduie nici o semnificație. Se poate spune că, după 1925—1930, Brâncuși este preocupat îndeosebi să redea ideilor sale o formă plastică variată și armonioasă. Un echilibru fusese rupt ca să elibereze ideea de forma brută ; un alt echilibru se reconstituie pentru ca ideea să-și poată genera forma ei cea mai organică. *Iată, pe scurt, sensul evoluției.*

Anii de după primul război sînt presărați, în arta lui Brâncuși, de zeci de opere în care recunoaștem acest proces : Vrăjitoarea, Adam și Eva, Măiastra, Tors de adolescent *ș.a. Ovoidul continuă să rămînă, în multe, nucleul sau elementul ordonator ; dar Brâncuși e în căutare de forme, de cît mai multe forme plastice. Treptat, echilibrul se refăce. Să privim împreună* Cocoșul. *E ușor de constatat cum forma inițială, care reproducea modelul real, a fost înlocuită de o formă mai pură și mai semnificativă. De la* Măiastra *din 1912 la* Pasărea în spațiu *din 1925 este aceeași distanță dintre două feluri de forme. Nici* Cocoșul, *nici* Măiastra *nu mai țin ciocul deschis ca să cînte : ele sînt cîntec, rămînînd, în același timp, păsări. Mai evident încă e acest lucru în* Țestoasă zburătoare, *una din capodoperele lui Brâncuși : reprezentare și semnificație au devenit una. Ne aflăm înaintea unei figuri simbolice ; dar nu abstracte, căci privirea noastră deslușește, în simbol,* forma. *O pasăre — batracian, o himeră, o ființă stranie, de bestiariu poetic, încearcă să se tirască și să zboare, sfidînd legile pămîntului și ale cerului.*

Nicolae MANOLESCU

GHEORGHE VARTIC : ICAR

LEONID DIMOV

Virtej

E-o tingire de aramă grea
Chiar în centrul vieții viitoare
Și sub dînsa, o tarapana
Plină de mătăsuri și răcoare.

O, cum sună talgerul dogit
Aiurind sub tălpi nepămintene.
Ți-am luat un zîmbet albăstrit
Ca să nu te pierzi printre dughene.

Doamne, iată, iarăși a venit
Dimineața peste ceața toată.
Lasă-mă să calc nepedepsit
Creștetele sufletelor : roată.

Lacrimă

E-o lacrimă în ochiul tău. Pîndește
O clipă de uitare și-a căzut.
Rămîi cu bine. Vom mai fi, firește
Tot noi, într-un oraș necunoscut.

MIHAI URSACHI

missa solemnis

Lacul era situat în munții de sus, înconjurat de codri-ntunecați de brad, și „Alcyon" se chema ciudata corabie.

Totul se isprăvise deja, urma doar să mai aibă loc ceremonia aruncării, poate însă că tocmai aceasta era principalul, și întreaga lui viață, apoi hotărîrea, fuseseră doar simple preparative sau pretexte în vederea ceremoniei ce se apropia.

Urma doar ca „Alcyon" să ajungă în centrul matematic al acelui mare și nu prea mare cerc perfect care era lacul cu numele de sfîntă.

Din pricina altitudinii, pe cerul de culoare violet închis constelațiile străluceau nespus de clar: luceafărul era cît pumnul, de o luminozitate febrilă, și chiar acele astre depărtate care altminteri nu se văd, se oglindeau — puzderii ca firele de mac — în apa neclintită.

Cu un geamăt ușor dar prelung, „Alcyon" se opri: axa lumii, în jurul căreia bolta își execută rotațiile pe diferite cicluri, trecea pin vîrful catargului, prin mijlocul lacului, prin mijlocul cerului. Momentul hotărît se apropia.

În vîrful schelei albe unde fusese suit cu scripeți și care acum începuse să scîrțîie imperceptibil, Comandorul aștepta. Se afla pe o mică platformă de lemn, îngrădită pe margini cu lozie împletită, încît locul lui părea un paner sau un cuib de pasăre, deși el știa prea bine că e de fapt aruncătorul catapultei. Din cauza greutății — o bară de fier cu două bile mari la fiecare capăt, întocmai ca acele haltere pe care le ridicau cîndva atleții pe la bîlciuri — din pricina acestei greutăți care îi fusese legată de gît cu un șnur de mătase prea scurt, era silit să stea pe vine lîngă ea, ca și cum ar fi păzit-o. Cînd i-o legaseră, cu aerul că din întîmplare nu se găsise o bucată mai lungă de șnur, el descifrase pe fețele lor surisul bizantin al umilirii de multă vreme chibzuite.

Nici o adiere, nici o legănare, totul era împietrit. Și totuși, schelăria scotea acum un scîrțîit aproape continuu, deși abia perceptibil. Un scîrțîit subțire-muzical, ce amintea de-un vals.

Accelerando și apoi crescendo, se transformă treptat în Tocatta... „Alcyon", corabia albă, cînta din toate încheieturile.

În timpul Tocattei se auziră și cîteva comenzi sonore, fericite, voci rezolute de tenor. Apoi deodată orice sunet se întrerupse, de parcă totul s-ar fi înecat în tăcerile lacului. Și voci profunde, ale întregului echipaj și ale multor altor bărbați intonară *Missa solemnis*.

. . . . . .

... Comandorul știa că fiecare tact prepară extazul hotărîrii; el asculta în nemișcare corabia cum cîntă și aștepta intrarea catapultei, instrumentul capital al navei „Alcyon".

Și la momentul prevăzut în partitură, măsurile fiind perfecte, țîșni ca dintr-un tun, nălucă albă și dreaptă spre cerul violet închis. Apucase bara greutății întocmai ca halterofilii la stilul „aruncat", și o ținea deasupra capului: descrise o curbă lină, pînă cînd, de cealaltă parte a parabolei, ajunse cu fața către lac, unde văzu tot cerul. Mai întîi greutatea atinse suprafața mov întunecat, în locul unde clipea hipnotic Ursa mare. În aceeași poziție, întocmai ca halterofilii înțepeniți pe podium cu bara deasupra capului, el străbătu adîncul cristalin al lacului glaciar situat la mare altitudine, înconjurat de conifere.

EUGEN BERCA

Cvadrigă

Cînd caii și-au pornit galopul lin
Nu bănuia atunci că se răsfrînge
În sărbătoarea naltă de senin
Și-n pasul larg, o glorie de sînge.

Doar la sfîrșit cînd l-a împresurat
În strigăte mulțimea fără număr
Pe crupele încinse s-a plecat
C-o lamă lucitoare lîngă umăr.

Cintec simplu

Să-mpărtășim povara de tristeți
Acelui care-ncearcă să învie
În pragul părăsitei dimineți
Un gînd preamăritor de melodie

Și să intrăm nevolnici de cules
În rodnicia cîmpului prădată
Cînd se topesc în noapte și se tes
Aceiași noi ce n-am fost niciodată.

Agricultură

Cu gesturi largi și aspre și umblet de stăpîn
Am răscolit pămîntul asemenea lui Flaccus
Dar m-a topit căldura și murmurul păgîn
Ce stăruie-n adîncul acelui ager dacus.

Din reavăna sămînță dac-am desprins un semn
De-nviorate stingeri, o voce mă strigase
Să sparg tînjind la soare pe plugul meu de lemn
Durerea unor brazde înțepenite-n oase.

Cintec

Floarea florilor de-ai fi
Tainic te-mpresoară
Raza florilor de-o zi
Florilor de-o vară.
Ierburile-au năpădit
Zăvorita ușă
Floare cu parfum mihnit
Floare de brîndușă.
Lîngă paltinii rămași
Harnică de stele
Zîna primilor mei pași
Strînge pietricele.

Pasărea uitării, grea
Trece și tresare
Floarea singelui să-ți bea
Floare de-nserare.

Clamavi

Atît de rar mai îndrăznești să fii
Cînd liniștea pădurii te-nconjoară
Și-n legănarea ramurilor vii
Mireasmă-i de doinită primăvară

Bunicul își răsfiră pașii morți
Țesînd un înțeles spre niciodată.
Și în zămislitoarea sevă porți
Aceeași ne-mpăcare împăcată.

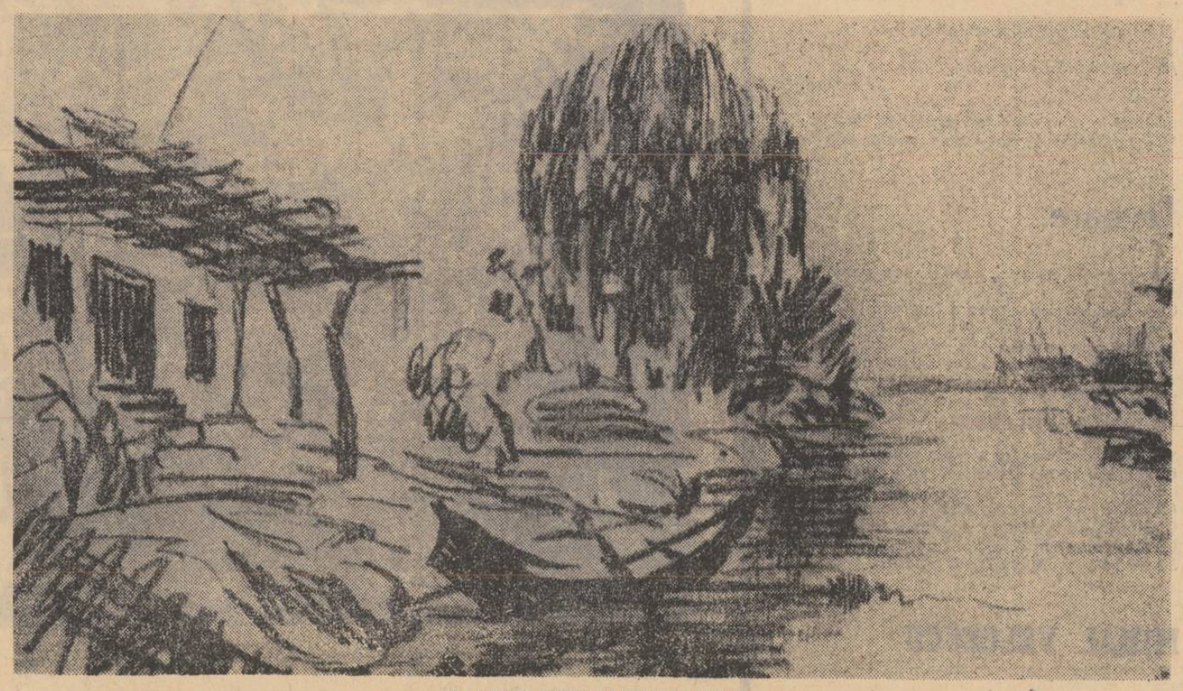

BRÂNDUȘI IORGULESCU : MALIUC

Să ne întrebăm din cînd în cînd: am dat noi acele cărți fundamentale?

(Urmare din pag. 1)

închidem cu un nume. O problemă e mai interesantă ca un nume. Nu ți se pare că întîlnești personalități literare care simți că nu sînt scriitori ?

Scriitor poate fi și autorul a cinci pagini, a cinci poezii. Cine nu simte totul într-o cărțulie de Urmuz ?

— Iar ai dat un exemplu de bine.

— Să mai dau încă unul. A fost o epocă mai închisă pentru posibilitățile literaților, care totuși a-afirmat niște scriitori. Despre Marin Preda știi că e scriitor dacă-i citești o schiță din „Întîlnirea din pămînturi". Citești *Calul* de pildă și zici : uite un scriitor formidabil. La fel și Barbu. Nu includem în discuția noastră cantitatea de amiciție dintre Preda și Barbu. Astea țin de ceea ce trece. Doar cărțile nu se îmbolnăvesc de prietenie și ură și rămîn singure, independente și suverane. Slavă domnului, acești scriitori au debutat într-o epocă nu prea roză, deși era mult roz pe atunci.

L-aș așeza și pe poetul Baconsky între exemplele bune.

A urmat o perioadă cînd revistele impuneau scriitori. Acum editurile fac scriitori.

Schițele lui Velea, apărute în reviste, înainte de a apare în volum, suscitau un interes din partea criticii, tot atît interes cît suscită o carte astăzi. Astăzi, revistele nu se mai vînd prin poezia și proza pe care le publică. Nemaifiind interesante, nici nu mai pot impune prin operă. Scriitorii se impun astăzi prin volume și mai ales prin roman. Dar vezi, romanul e mai înșelător decît o nuvelă și nu o măsură atît de exactă. E imposibil ca dintr-un roman de 400 de pagini să nu alegi tu critic cîteva pagini bune, pentru a scrie un articol sau o cronică.

— Vorbești despre reviste și spui că nu ți se mai par atît de interesante.

— Nu revistele, ci faptul că proza și poezia din reviste impun numai onorific. Dar nu știu dacă scriitorii înșiși citesc proza și poezia din reviste sau le așteaptă în volum.

— Dar e firesc să faci o revistă pentru poezie și proză ?

— Mai bine faci o bibliotecă de poezie și proză. E necesar să publici și proză și poezie foarte bună. Dar piața e invadată de literatură. Interesul cititorilor se deplasează spre alte domenii. Dovadă revistele cu mari tradiții din lume care publică extrem de rar literatură. Ele publică în general critică, deci aprecieri asupra operei ; revistele încearcă să facă ele o primă selecție a lucrurilor valabile din librării. Mari scriitori mai degrabă sînt publicați cu articole, mai cu seamă politice.

— Ce rost are teatrul ?

— Pentru mai mulți are mai multe rosturi. Pentru actori — unul, pentru spectatori — altul pentru scriitori — altul. Pentru mine a avut un rost aparte. M-am recreat scriind teatru. Mai ales că într-o vreme îl scriam fără să mă gîndesc că trebuie neapărat să se și joace. Pentru prozatori teatrul e o școală mare, dacă nu ajungi să spui că proza e o școală pentru teatru.

— Mi-ai adus aminte din nou de proză. Ai terminat de spus crezul dumitale ?

— Nu-i vorba de crez, e vorba de o discuție. Prefer romanul „în trepte" care cu fiecare capitol, cu fiecare pagină, te duce spre ceva dar, în același timp, aș vrea ca acest roman să aibă și niște trepte pe verticală. Să fiu mai concret, nu ? Bunăoară un roman de Dostoievski, sau Hamlet, sau Ciuma, au ca desfășurare pe orizontală, o poveste la îndemîna coafezelor. Se poate povesti Hamlet pe înțelesul oricui : o poveste cu un tînăr, al cărui tată, etc., etc. Dar acesta e un plan numai de suprafață, un plan de punere în plan a adevăratei substanțe. *Ciuma* poate fi povestită de oricine : într-un oraș au apărut șobolanii și a început *Ciuma*. Poți s-o povestești ca pe-un reportaj și poți să spui că e o boală, pe care o mai constați încă o dată. Și totuși nu aceasta e ideea fundamentală.

Romanul „în trepte" relevă pe mai multe planuri mereu alte idei ale autorului. Așa încît povestirea primă este, de fapt, numai un ambalaj. Însă, vezi, marii autori n-au neglijat ambalajul, această primă povestire. Despre *Oedip Rege* s-au scris o serie de tratate și științifice, și totuși *Oedip Rege* este o piesă impecabilă. Ea putea să fie mai puțin impecabilă. Dar bătrînii știau să facă lucruri definitive. Orice explicare în fața publicului a unui mit e o limitare a adevărului. Miturile, oricît ar fi ele de clare, ne scapă printre degete de cîteva mii de ani și asta le conferă viabilitatea. Scriitorii mari au fost creatori de mituri.

— Hai să vorbim despre film ! Iartă-mi voioșia !

— Nu-i bine să vorbim despre toate. Să lăsăm să avem și altădată ce vorbi. Mai ales că acum nu ți-aș putea vorbi cu voioșie despre film.

— De ce ?

— Am folosit înainte cuvîntul *trepte*. Din cauza treptelor. Am mai spus și altădată, deci mă repet ; eu scriu trei poezii. Ți le aduc ție redactor. Tu ești o treaptă. Dacă-ți place, poezia se mai întîlnește cu a doua treaptă — redactorul șef. La editură la fel. Tot două trepte. Dar hai să zicem că nu două, ci patru. La teatru e un progres : sînt mai multe trepte.

În cinematografie este un progres și mai mare : n-are rost să-ți spun toate treptele, că nu mai ai pagini. Culmea e că fiecare treaptă vrea să te ajute, ca să faci o capodoperă.

— O capodoperă — două !

— Cred că prima înflorire în literatura noastră a fost a poeziei. Primul mare moment literar a fost poezia. Al doilea — proza. O înflorire nu prin accident : au apărut 20 de poeți foarte buni și poezia are astăzi un nivel foarte înalt. O urmează proza. Eu aș zice c-o și întrece, fiind mai substanțială și ce e substanțial nu-i circumstanțial. Cred că n-a venit pe „piața' culturală momentul teatrului. Fiindcă teatrul se impune și ca spectacol. În primul rînd ca spectacol.

După cîte am aflat, se pare însă că mulți autori, mai maturi sau mai tineri, au scris niște piese.

Așa că despre film... De ce nu scrii scenarii, dacă vrei să știi precis care e situația în cinematografie ? Măcar ca experiență.

— Închei.

— Să-ți pun și eu o întrebare. Am auzit că o să-ți apară la Editura *Cartea Românească* volumul de interviuri. Sigur că ultimul interviu va fi o pagină albă, unde să-și spună fiecare cititor părerile și unde să fie și pagina albă deschizătoare a unui nou volum. Leg întrebarea de reviste și de poezia din reviste : nu ți se pare că această carte va avea un succes de librărie mai mare decît orice volum de versuri semnat de Adrian Păunescu ? Cum îți explici asta ?

— Eu am simțit că în publicistică este salvarea. Dar o salvare temporară. Succesul publicisticii este succesul publicului asupra individului. Mă consolez cu această satisfacție. Deocamdată.

— Recunoști că ești un învins ?

— Îți propun să faci întîi publicistică și după aceea să vorbești.

MIRCEA DINESCU

Rostire

Narcis e orb și ninge numai în el și ninge
cum ne-a născut femeia ca să iubim femei
i-aș desena făptura incertă pe meninge
să locuiască-n vară sau chiar în ochii mei.

Fluerătura neagră a lebedei depinde
de gura unui înger păzind un înțelept,
aș vinde anotimpul dacă se poate vinde
cînd biciul melancolic sărută ochiul drept.

Nimic în luminarea din fruct nu-mi este rudă
e mai aproape somnul ca orice înțeles,
și totuși vorba cade prea coaptă sau prea crudă
fluturi bolnavi de stele — ce sînge mi-am ales ?

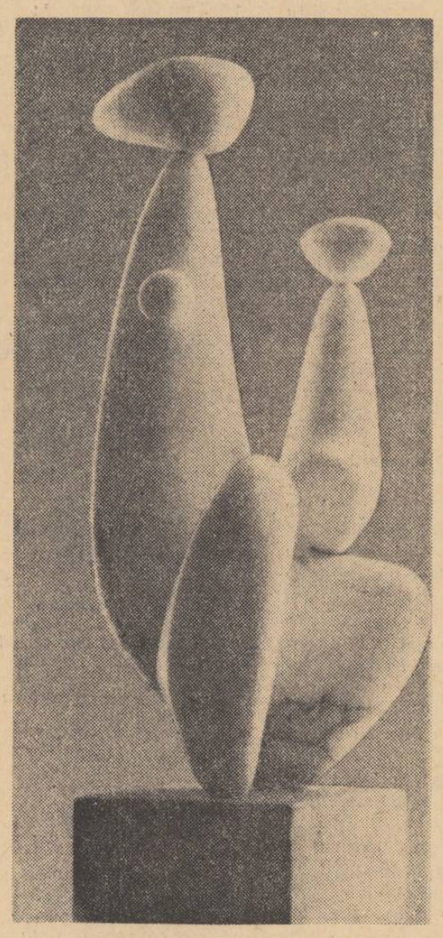

PUSKÁS SÁNDOR : MATERNITATE

Despre cultul amintirilor

E lucru știut că în călătorii anumiți oameni sînt mult mai atenți cu stringerea de amintiri decît cu realitatea care le apare în față. Palmierul din fața lor li se pare mult mai puțin viu decît palmierul din cartea poștală pe care o vor trimite acasă ca pe-un certificat, ca pe-un document de preț. Ei nu vor să vadă, ei vor doar să știe alții că ei au văzut... De aceea se expediază cu atîta furie cărți poștale ilustrate; de aceea negustoria cu tot felul de amintiri e atît de bine pusă la punct. Nu mai există bucuria de a vedea un palmier, ci doar orgoliul de a vedea un palmier. Cineva — într-un acces de sinceritate îmi mărturisea că nu se simțea de loc fericit cînd a văzut Veneția, că apele și gondolele nu l-au tulburat, ce l-a făcut fericit a fost doar convingerea că alții n-au văzut Veneția. Orgoliul e-n stare să ucidă orice, chiar și bucuria elementară în fața naturii. Vedeți, cîtă ură se poate strecura în acest gingaș cult al amintirilor...

Amintirea — devine de la bun început singurul scop adevărat... Prezentul nu e nici măcar luat în discuție — prezentul apare, culmea ironiei, ca ceva ridicol și parazitar — se trece direct la treabă, adică la relatarea de amintiri... Mai mult decît atîta. Un prezent care, în realitate, a fost destul de anost, devine, odată ridicat la rangul de amintire, ceva din cale afară de poetic. Poetizarea amintirilor vine din nevoia omului de a-și justifica existența; el nu vrea să admită că s-a plictisit sub umbra palmierilor... În general, pentru mulți oameni amintirile au menirea de a le justifica viața; ei știu că, peste un anume număr de ani, vor avea nevoie să depene tot felul de povești; de aceea se aprovizionează din timp. Le e teamă să nu-i surprindă bătrînețea fără amintirile de rigoare. Amintirile nu dovedesc nimic, cine crede că ele pot avea valoarea unor certificate de existență — se înșeală. Cînd îl întreb pe un om de ce își cheltuie energia în achiziționarea unui fleac, în transportarea lui de peste mări și oceane, îmi răspunde cu

jurnalul unui martor ocular

mîndrie: „Cum de ce? — e o amintire foarte frumoasă"... Fraza poate suna poetic în urechile multora, însă a trăi în trecut — oricare ar fi acel trecut — e, de fapt, neînchipuit de vulgar... Oricît de frumoase ar fi amintirile, oricît de mare ar fi ispita de a le povesti, trebuie să admitem că numai în prezent există viața. A trăi din amintiri înseamnă a te închide în tine și a rupe relațiile cu ceilalți oameni... Schimbul reciproc de amintiri nu poate aduce nici o comuniune: între două trecuturi nu se poate stabili o comuniune prezentă. Chiar și „amintirile comune" sînt o biată prejudecată duioasă. Cineva, căruia venisem să-i cer un anume lucru, de mare importanță practică, n-a avut deloc răbdarea să mă asculte, el dorea să-și povestească amintirile. Cred că dacă nu i-aș fi ascultat cu evlavie amintirile, m-ar fi ucis... Din frică l-am ascultat și am plecat apoi fără să-i mai cer nimic.

Desigur, amintirile sînt inevitabile... Nu sîntem atît de eliberați de trecut, nu sîntem atît de vii și de inteligenți, încît amintirile să nu ne dea tircoale. Dar a transforma amintirile într-o hrană interioară — într-un loc de refugiu în fața contradicțiilor vieții, este, pînă la urmă, un act de lașitate.

Teodor MAZILU

VASILE ZAMFIR

Noapte albă

Ascult cum huhurezii și bufnița nocturnă.
Pîndesc din întuneric cu ochii globulari,
Și-mi amintesc de-odată în seara taciturnă,
Cum mă priveau pe vremuri, bătrînii anticari

Citesc și-n jurumi curge o noapte citadină,
— In scuar îndrăgostiții spun băncilor povești,
Arar se mai aude prin scrîșnete de șină
Tîrziul care-și stinge luminile-n ferești.

Apoi orașul cade în somn. Măturătorii
Șterg străzile de noapte. O aripă de vînt
Se cuibărește tainic într-un castan — și zorii
Aduc al dimineții suav deznodămînt.

Dîrzenie

Cînd grijile mărunte îți vuietă-mprejur,
Umbrindu-ți dimineața și-naltul ei azur,

De poți, fără blesteme și fără gesturi grave,
Întinde-te la soare ca rufele în jilave.

Alungă tot ce vine din negură și vînt ;
Fă-ți magică icoana din vorbe și din cînt.

Să nu surîzi. Surîsul e-un fluture banal.
— E-o floare care-o poartă adeseori, la bal,

Un domn în frac albastru, sau doamna lui cochetă,
Lîngă o șoaptă vagă alunecînd discretă.

Și nici să plîngi în hohot, o lacrimă-i de-ajuns,
— Lentilă — avînd cristalu-ntors către ascuns.

O frunte înorată e-un semn că sub pervazuri,
Mocnesc întrînsa gînduri cu spuză de necazuri.

Eu port în mine rîsul ca un prăpăd de stei ;
Eu știu să rîd ca dacii, cînd se-ntorceau la zei.

Izvoare

Trec printre oameni, simplu, ca apele în mers
Cum trec toșnind izvoare (oglindă pentru stele)
Șoptind diurn poeme — și-ntregul Univers
Se-ntoarce către mine cu cu sclipăt de oțele.

Vin cerbii către seară și-mi tulbură izvorul
Și-și beau din apă umbra ; — și-al coarnelor tufiș
Se-nalță sperioase să simtă vînătorul.
Ori vîntul care slobod aleargă prin frunziș.

Măria-Sa amurgul se-apropie. E ora
Cînd visul se întoarce ca un cerb la izvor,
Cînd vorbele vin simplu, cu zvon aromitor,
Să fie ca o pîine, pe masa tuturora.

MIHAI VELCESCU

Iubire sferică

Iubire sferică, balon econom,
Încape-mi aripa să te-nconjoare.
Resort de vioară și zvîcnet
Încearcă arcușul aripii mele.
Tu
Elastic clăbuc
Din aburi de lapte-n
Corole colorate
Tu
Curbură plăpîndă
Instabilă petală
De ape
Tu
Zefir echilibru
În care mai zboară
O clipă buclind
Nemișcarea
Și
Tu.

Proustiana

Cînd muzicanții-n săli octave tăiate-n os curat
Își acordau viole și alăute
Minute
Se auzea cum curge pe cerul gurii aroma
arpegiului de rană
arpegiului în care gem notele
So—do—ma.
Fixate-apoi cu cuie în ochi și-n respirații
Săruți vibrații
de eșafod pe care
așterni pămînt să crească în noaptea albă numai
un cedru
lemn de templu și de spînzurătoare.
Și-n zori ies trandafirii prelinși și-uitați pe buze
iar greața
leagănă dimineața
și-o întunecă de somnul
pe care îl visai prin alelui spre Domnul.

VLADIMIR UDRESCU

Bonanza

Ci am zis, ah, mielule alb, mielule
Cum fără prihană steaua atîrnă —
La priveghiul ostitului domn
Cine-a surpare-a strigat ?
Ca păstaia-n șivoaie de vînt
Ca-n nelocuri jivina,
Sabia peste colibă filfiie curbă
Și mă jelui, o, nelegiuitoareo,
O, mumă veșnică,
Pe trepte supte trece slujitorul
Să-mi înnoade pașii.
Bunule, preabunule, spun stăpînului,
Maica mea s-a pogorît în noaptea deasă
În întunecimea frumoasă
La zăbava cea mai dulce să se culce
Și eu pier ca mierla fără văz
Cu vrejuri de lumini în ochi —
Se scutur priveliști sfioase și noi fără leac
Pe punți înșelate
E la mal o ruptură și tot o dogoare
În vifor un călăreț —
Mielule ah, am spus, alb cu botul sfînt
Ca somnul de pruncă
Suflarea-ți udă fără rost dovedește
Răcoarea ierbii.

vălul

Proză de

AUREL DRAGOȘ MUNTEANU

Silași stătea strîmb, pe un scaun vechi adus acolo de cine știe unde. Pipernicit ca întotdeauna, sărăcăcios, cu glasul său firav, părea mai degrabă suferind, n-ai fi spus că se află în vizită la bărbatul viguros din așternuturi ca la un om bolnav. Încăperea avea un aer de sănătate, ceva triumfător plutea parcă în atmosferă. Cearșafurile albe, pereții luminoși, geamul mare, fără perdele, ordinea perfectă, nimic nu lăsa la vedere anarhia și degradarea obișnuită împrejurul unui bolnav. Domnul Leon era avid de noutăți, chiar volubil. Se rezemase de pernă, cu o pijama nouă, își trăsese pătura pînă la subțiori, și-i adresa lui Silași o mie de întrebări din ochi. În același timp, izbutea să se stăpînească totuși, informîndu-se neglijent despre cunoscuți, despre vreo întrebare mai senzațională. Neastîmpărul interior îi crea un gest de nerăbdare, atunci cînd interlocutorul său zăbovea peste măsură asupra vreunui subiect. După vreun ceas, își amintiră de George.

— A, îl știi pe băiatul lui Fotiade ? Ți-am vorbit despre el, se strîmbă Silași ca de un subiect incert, în legătură cu care nu cunoști poziția celuilalt și refuzi să o mărturisești pe a ta, fiindcă nu vrei să determini o situație delicată. Îi făcuse cineva un bine, convingînd o comisie de medici că e nebun. Era și el vinovat, se comporta ca atare, deși nu avea nimic, se ferea de confruntare, se ascundea, ei, nu, ieșea în lume, sigur dar se păzea de mașinile Salvării, de indiscrețiile necunoscuților, știi cum e ! Frica, dom' le, n-ai ce-i face, frica ! Ești neom, nu alta. Silași uitase ce voia să spună și repeta cuvintele inutil. Își mănîncă viața, zău așa. Își aduse aminte și-l privi din nou în față pe Domnul Leon. Teribil cum trăia băiatul ăsta. Și la un talent, să știi la mine, cam aiurit, dar foarte dotat. Unii spun că e un geniu, exagerat, desigur. Noroc de unul, știi, tînărul cu mește de păr căzută pe frunte, ca Robert Kennedy ! A auzit toată întîmplarea, s-a zbătut, nu era de loc ușor. Aici Silași avea un aer meditativ, dădea din cap, arătînd că înțelege el ce complicate sînt raporturile în conducerea trebilor cetății. Ehei ! Ehe ! N-a fost ușor. Nu știu pe unde a intervenit, cred că a dat vreo doi doctori afară sau i-a trimis la țară, că tocmai se făceau niște restructurări. Își aduse aminte de ceva : Sigur că da, mereu se fac restructurări. Teribil, dom' le. Nu le-a mers. I-a descoperit că au abuzat, nu mai știu ce, iar băiatul se plimbă ca un cocoș prin Piața Palatului. E elegant, are bani, ce-i pasă. L-a lăsat însă femeia, da, l-a lăsat. Ce-o fi pățit ?

Lui domnu' Leon i se făcu rău o clipă. Se aplecă puțin de mijloc, apăsîndu-și abdomenul cu palma. Sîngele îi veni în față. Nu înțelesese. Totul devenise anormal, totul se stricase. Ochii se împăienjeniră, imaginea lui Silași apărea și dispărea, ceața se lăsa și se ridica. Junghiul intrase adînc în viscere și se răsucise apoi în sus, tăindu-i răsuflarea. În clipa asta domnul Leon nu mai văzu și nu mai auzi nimic, plonjat adînc în materie. Era ca o lovitură bruscă, o moarte instantanee, din care nu păstra însă nici o amintire și de care nici nu-și dădea seama, era un gol. Își reveni încet ca dintr-un vis. Silași nu observă nimic, el turuia înainte. O roșață în obrazul interlocutorului său, doar atîta ar fi putut să-l îngrijoreze. Dar bolnavul nu mai înțelegea, pierduse firul discuției. Totul îi apărea haotic. Subiectul era pasionant și domnul Leon fusese impresionat în urmă cu mai multe zile de vestea că băiatul lui Fotiade se afla sub observație medicală. Iată însă că de fapt nu era așa. Același om îi spunea acuma că totul se schimbase.

— Cum, mă, chiar așa, de la o zi la alta, protestă indignat domnul Leon. Părea că regretă noua turnură a lucrurilor. Azi te pîndește cămașa de forță, iar mîine te plimbi ca un dandy și ești cineva. Te pomenești că-l și decorează.

— Dragă, e așa cum îți spun. Nu mai are nimic, l-am întîlnit eu ieri, zise celălalt. Silași devenise nemulțumit pentru că i se puneau la îndoială afirmațiile. De fapt nu-l întîlnise pe băiat, dar nu observă în sinea lui că mințise și ar fi fost mirat dacă cineva i-ar fi atras atenția asupra acestui amănunt. El credea sincer că-l văzuse pe Georges, iar mintea lui construise deja scena, omul își amintea parcă, îl vedea pe Fotiade, elegant și suplu, cum îl salută cam arogant, deși așa ceva nu se întîmplase.

Domnul Leon revenise la starea lui bună.

— Spune deci, cum a fost, se adresă el imperativ lui Silași.

Omul cu glas subțire începu din nou relatarea lui ciudată, povestea reabilitării lui Georges.

Domnul Leon era foarte atent. Mina lui concentrată, privirea limpede, obrazul neted, totul era numai sănătate în ființa lui. Doar mîna dreaptă lipită de corp și îndoită deasupra pieptului într-un gest de apărare mărturisea ceva despre o suferință care nu părea să dea totuși nici un motiv de neliniște. Silași se întreba dacă nu fusese mințit, dacă nu cumva prietenul său cocheta mai mult decît bolea într-adevăr. Cine știe ce urmărea el cu toată mascarada asta ! Poate că voia să o impresioneze pe femeia aceea frumoasă pe care o întîlnise la intrare. Superbă arătare ! Silași zîmbea unei imagini agreabile, contrariindu-l pe domnul Leon. Bolnavul nu știa ce să-și închipuie, văzîndu-l pe vizitatorul său cum alunecă în sinea lui, cum părăsește terenul discuției lor, lăsîndu-se furat de reverii interioare. Se întrerupse de cîteva ori, obligîndu-l pe Silași să revină la realitate.

— Ce ai astăzi, mă ? izbucni domnul Leon. La ce visezi ?

— A da, sigur, bîngui Silași, încurcat. Ce, ce spui, hihî ? Sigur, sigur !

— Ce sigur, mă ? lovi domnul Leon cu palma în piciorul său apărat de plapumă ? Ce ai ? Ai vrut să mă vezi sau... Ce, ești beat ?

Oaspetele își reveni, dîndu-și seama că-l înfuriase pe bolnav mai tare decît se cuvenea. Continuă, vorbind despre felul cum Magda îl părăsise pe Fotiade sau fusese alungată de el, nu se știa sigur. În timpul acesta, domnul Leon își stăpîni cu greu furia. Se calmă totuși privindu-l cu milă pe Silași. La urma urmei nu avea de ce să fie supărat pe el, și apoi nu e decît un biet om, aflat în apropierea... Da, își dăduse bine seama, simțise, acuma știa, nările lui fremătau. Nu mai era nici o îndoială. Era mirosul sau ce o fi fost, cu senzațiea olfactivă, indubitabilă a morții. În cameră se instalase moartea. Domnul Leon îl privea triumfător pe Silași, gîndindu-se că în curînd... Se temea de cuvînt. Ciudat, începuse să aibă o fobie a cuvintelor precise, a celor care desemnau cu exactitate moartea. Le evita în mod instinctiv, îl impresionau neplăcut. Deși trăise atîta vreme în intimitatea morților, deși ultima suflare era, ca să spunem așa, specialitatea lui, evoluase acum spre o adevărată pudoare a morții. Supărarea lui pe Silași, răutatea care se născuse cu acest prilej, îi readuse însă simțurile la normal. Se sugestionase și îl vedea deja pe Silași în chip de cadavru, se întreba cine îl va spăla și cum va arăta hoitul lui slab, cum se va încreți pielea lui pe oase și se va întări ca pergamentul. Nu mai avea nici un dubiu, simțurile lui, educate și rafinate în preajma atîtor morți îi spuneau că în camera lui se afla în clipa de față un om care se pregătea să devină cadavru.

Silași se foia pe scaunul prăpădit, tușea, neștiind ce să mai facă. Domnul Leon rămăsese cu privirea în gol. Îl întrebă cu delicatețe, aproape susurind :

— Dar dumneata cum te mai simți ? Mai bine ?

Domnul Leon se gîndi cît de proști pot să fie unii oameni. Ca mîine moare și el se gîndește la alții ! De aceea, încercă să scape :

— A, sigur ! Mi-e rău din cînd în cînd, nu pot să spun. Totuși, merge. Da, n-aș putea spune...

Se încurcase. Silași era un om mort, vedea asta bine. O va mai duce pe picioare, va mai ieși de cîteva ori la Turn, iar apoi vor începe niște mici dureri, își va tîri un picior, greoi, se va plînge cu glasul său pițigăiat că a îmbătrînit de tot. O mare somnolență îl va abate mereu, îl va urîți ; întîi compunîndu-i o figură grotescă, împietrită, o singură expresie de timpenie absolută, iar apoi buhăindu-l, umflîndu-l bolnăvicios, înecîndu-i ochii, ștergîndu-i orice urmă de expresie. Va face scurte răceli, fără persistență, mici necazuri, va tuși ușor, din gît, va hîrîi și se va înfuria că e tot timpul îndispus de un rău insesizabil. Domnul Leon îl auzea cum se va plînge prietenilor întîlniți întîmplător, cum se va lamenta că nu-i este bine. **Ba una, ba alta,** va zice. abdomenul i se va umfla mereu, aproape fără motiv, la cea mai mică abatere de la prevederile regimului alimentar, și după aceea chiar din senin, tot mai des. Pielea se va întinde pe el, dar nu ca o membrană subțire, aproape insesizabilă, ci se va umfla pe tot corpul, uniform, încît va părea că s-a îngrășat. De fapt pielea a devenit mai apoasă, mai groasă. Nu va observa cînd va începe să se strice armonia corpului, cînd raportul dintre părțile sale se va modifica. Încă puțin și va fi nevoit să consulte un medic, fiindcă răul se va manifesta acum fără întrerupere siciitor, deși încă nealarmant. Nimic nu va părea să anunțe dezastrul iminent. Specialistul își va da imediat seama de situație și-i va mormăi niște banalități, cu o mutră detașată, chiar plictisită. Silași nu va putea, oricum, să descopere în atitudinea lui disperarea fără margini, tragismul imperceptibil din tonul său aparent liniștit. Se va întoarce acasă fericit, sugestionat, și chiar se va simți incredibil de bine. Cîteva pastile vor părea pline de efect, un leac miraculos. Îl vor ușura, va deveni mai vesel, se va întoarce la Turn și va bea cafea din nou, iar uneori chiar și cîte un coniac.

O jale imensă îl cuprinse pe domnul Leon. Îl văzu pe Silași în mijlocul camerei. Zîmbea unui gînd. Amîndoi se retrăseseră în sinea lor și Silași se lăsase furat de un gînd obscen, surîdea gîndindu-se că poate femeia de la intrare îl ingrijește pe domnul Leon, îi aduce de mîncare și se apleacă asupra lui, cu sînii vizibili prin deschizătura bluzei. Este mai ingăduitoare cu el decît altădată, fiindcă s-a îmbolnăvit și poate că din cînd în cînd domnul Leon își permite chiar un gest de tandrețe mai cutezătoare. Se apăra probabil cu cochetărie, atîtător și atunci bolnavul devenea miraculos de agil și de îndrăzneț, se spune că în ultimele clipe sîntem mai îndrăzneți și mai puternici. Silași era obsedat de o scenă în care femeia îl cuprinde cu brațele pe bolnav ca să-l ridice puțin. Un gest aproape duios, plin de căldură. Poate că îl și îmbracă și îl dezbracă, plimbîndu-și degetele fine pe pielea lui aspră. Așa ! E bine mosul, nu-l dezbracă nimeni, poate că... Silași își ridică privirile spre bolnav. Domnul Leon nu mai lua seama lui, îl compătimea și se gîndea că abandonul, pierderea bruscă a contactului cu realitatea sau chiar alunecarea înceată, ca în vis, erau tot semnele inevitabilului. Săracul Silași poate că se va stinge așa, va simți cum se insinuează în el golul pustiu, senzațiea absolută a morții. Cine știe, poate că nici nu va ști decît că se duce, cu un fel de bucurie, există atîția oameni în care instinctul vital se atenuează ca o durere, pe nesimțite. Se va plimba pe străzi aiurit, căutînd ceva, urmărind un gînd nerostit, o imagine fără contururi sau poate că va păși doar în urma propriei lui fantome, împins de o nevroză ambulatorie, iscată numai înainte de clipele din urmă. Cine știe cum va fi moartea lui Silași, domnul Leon regreta că nu îl va putea asista, că nu va avea prilejul să forțeze adevărul morții prietenului său. Poate că asta era șansa lui, îl cunoștea bine pe Silași, îl văzuse reacționînd la cele mai fantastice încercări la foame peste măsură și chiar la bătaie, poate că va putea să descifreze de pe fizionomia sa și din ultimele cuvinte, poate că acuma va putea afla ceva definitiv, ceva pozitiv în același timp, ceva adevărat despre moarte. Domnul Leon știa prea bine că oamenii nu mor la fel, dar pe el nu-l interesa de loc cum mor oamenii, ce fac ei la întîlnirea supremă, ci numai partea cealaltă, cea cu care ne întîlnim. El știa că **se moare,** că toți **murim,** că există deci **o moarte.** Faptul că nu murim la fel nu înseamnă că pentru unii moartea există, iar pentru alții nu. Moartea **este,** și limbajul ei voia domnul Leon să-l descifreze. Expiația este deja o manifestare a ei, nu și a vieții, iar ceea ce ne spune atunci încerca domnul Leon să afle de mai multe decenii. Se gîndea la bietul Silași și la zilele lui din urmă, la teama lui imensă, cînd nu-l vor mai putea ajuta nici una din cărțile multe, nici unul dintre scriitorii săi dragi. Îl vedea cu ochii dilatați, îngroziți, scurși parcă într-o bucurie fără nume, o frică oarbă, bucuroasă de sine, o peliculă extrem de fină între el și lume. Moartea va fi atunci în apogeul ei, va trăi plenar în Silași, îl va umple cu efervescența ei diabolică și nimeni n-ar fi putut să-l creadă pe domnul Leon dacă ar fi prezis atunci moartea lui Silași. Doctorul de la Heidelberg va fi surescitat, mai inteligent și mai gol decît oricînd în polemicile verbale de la cafenea, și moartea lui va cădea ca un trăznet asupra micii comunități pe care o frecventa. **A murit Silași,** vor fremăta pensionarii, **cum nu-l știi ?** Vor evoca întîmplări petrecute împreună, anii grei ai războiului, conduita lui exemplară .Unul dintre adversarii săi va cîrti și va spune că era așa și pe dincolo. În general vor comenta evenimentul ca pe o întîmplare oarecare, ca și cum s-ar fi așteptat ca Silași să intre în fiecare clipă pe ușă, salutîndu-i cu glasul său pițigăiat. Nu s-ar mira de loc, l-ar invita să ia loc, iar unul dintre ei ar spune : „Bine ai venit, tocmai discutam despre moartea ta". La această imagine domnul Leon se întristă. Oamenii sînt insensibili, da, sînt foarte insensibili, nu iau de loc seama la suferința altora, și ceea ce este mai tragic, nici la a lor proprie. Adevărul lor este pauper, adevărul unor slăbănogi, al unor ființe neputincioase. Domnul Leon luptase toată viața pentru a afla suprema realitate, fusese un atlet, un luptător viteaz pentru adevărul adevărat. Se simțea mîndru pe patul suferinței sale și se gîndea că cimitirul universal, imaginea glorioasă a oamenilor conștienți de moarte, sumbri și decișI, purtîndu-și agonia ca pe un stindard, pămîntul pustiit de suferința pe care gîndul continuu al trecerii o creează, toate sînt posibile. Se frămînta în așternut, imaginîndu-și oamenii gravi, cu pasul lent, cu umerii strîmbi cu fața scofîlcită, niște apostoli, niște mari sfinți ai morții. Totul nu este sau nimicul este, sau mai bine zis totul este moarte sau moartea este sau viața este moarte sau moartea este viață. Planeta trebuie să devină ceea ce pretind rosturile sale mai adînci, domnul Leon spusese întotdeauna, trebuie să fie un cimitir universal, cu tot dichisul unei asemenea instituții. Însă el era nevoit să renunțe la preocuparea lui. Îl privea pe Silași, gîndindu-se ce tristă e împrejurarea că va muri fără să știe, că nu este pregătit pentru asta. Doamne, ce urîtă e moartea pe chipul altuia !

*

Copilul venise să-l vadă pe domnul Leon din curiozitate. O întrebase pe maică-sa de ce stă mosul pe pat tot timpul, de ce nu se scoală de loc și i se răspunsese că e bolnav, că are dureri și că e bine să fie lăsat în pace. Intrase totuși într-o după-amiază, tiptil, deschisese ușa cu băgare de seamă și se strecurase înăuntru. Soarele tîrziu din acel an umplea cu generozitate camera, perdelele fuseseră date la o parte și Gabriel simți cum o durere violentă irumpe în pieptul său mititel. Era o asemenea pace în camera bătrînului încît băiețelul fusese copleșit, ca la aflarea unei vești despre o nenorocire fără seamăn. Totul era nemișcat, bătrînul ațipise în patul său, viața și moartea se cufundaseră în sinea lor. O rază se oprise pe chipul impietrit de groază al copilului. Camera părea interiorul aurit peste măsură al unei sfere imense, miezul de foc al unei lumi plină de durere. Nu se schimbase nimic în orînduiala exterioară, față de tot ceea ce știa Gabriel că trebuie să fie înăuntru. Toate se aflau la locul lor și cu toate acestea peste lucruri plutea ceva nou. Copilul își dădu seama din prima clipă. În încăperea domnului Leon era ceva inedit, se instaurase imperiul unei forțe nebănuite, pe care copilul o întîlnea pentru prima dată. Își duse mîinuța la gură, simțind că strigătul se adună la gîtul său firav, o acoperi cu palma, deschizînd peste măsură ochii săi mititei. Nu îndrăznea să privească patul alb, bănuia numai forma mare și umflată a omului de acolo. Bătrînul respira încetișor, abia simțit, ai fi spus că nici nu e. Lumina se adunase toată în camera mică a domnului Leon, lumina rece a toamnei. Băiatul rămăsese lîngă ușă, neîndrăznind să facă nici un pas, gîndindu-se că va înțelege poate imediat ce se întîmplă acolo, tot ceea ce mama lui numise cu cuvîntul acela dolofan : boală. Era ceva îngrozitor, știa acuma și lacrimile îi curgeau ușor pe obrajii netezi, pe fețișoara lui de copil. Știa că pe domnul Leon îl doare, într-un fel mai subtil și mai ales decît ar fi putut să bănuiască ceilalți oameni, o durere fără seamăn, durerea celui care pleacă pentru a nu mai reveni. Copilul știa ce sînt acestea ruperi din sine, el pleca într-un fel asemănător în fiecare clipă, întotdeauna cînd era obligat să facă ceva, să se ducă undeva sau să se scoale din pat sau să se îmbrace sau orice altceva. Dar el vedea acuma că domnul Leon încearcă o rupere cît toată lumea, o durere din acelea care sînt atît de ascunse și de mari în noi încît nu le mai simțim, el le trăiește acuma pe toate deodată, revenite cu o vigoare înspăimîntătoare. Figura lui Gabriel se boți și-și cuprinse obrăjorul în palme, lăsînd lacrimile să-i curgă printre degete. Sîngele îi urcase în tîmple, îl simțea zvîcnind, parcă lumina începea să se stringă sub buclele sale blonde. Băiețelul se uită din nou în jur și privirile sale căzură involuntar pe patul de suferință al domnului Leon. Se concentră asupra acestei imagini, încercînd să scape de obsesia lui, de teroarea indeterminată care-l invadase. Domnul Leon stătea rezemat de perne, așa cum rămăsese după plecarea lui Silași. Capul îi căzuse tare în dreapta, inert, mîinile îi spînzurau pe lîngă corp, lenește. Nici o zvîcnire, nici o revoltă a reflexelor, nimic nu însuflețea tabloul bolnavului. Respirația ușoară, de copil, părea absentă. Gabriel Serbac îl privea, pierdut, și se înfiora la gîndul că poate domnul Leon nu mai e. Frica lui devenea tot mai mare. Se trezea încet, vederea omului dintre așternuturi îi dădu sentimentul realității. Asta era. Domnul Leon se însuflețea, viața îl invada sub ochii copilului. Respirația începu să i se audă, o nară fluieră ușor. Un suspin îi animă pentru o clipă viscerele. Deschise ochii greoi și îl privi pe copil drept în față. Gabriel încercă să zîmbească stînjenit și atunci își dădu seama că domnul Leon este mult mai bolnav decît el, că reprezintă un termen final pentru o stare în care se găsea el acuma. Copilul visase mereu ce va face cînd va fi om mare, cum va arăta cînd va avea statura majestuoasă a domnului Leon. Tragismul descoperirii de astăzi consta în faptul că îl simțea pe bătrîn mai slab decît el, că vedea exact starea lumii în care neajutorați și slabi sînt oamenii mari, bătrînii, iar ei, copiii sînt plini de viață, mustesc de glorie vitală, de frumusețe întreagă. Cine a spus că nou-născuții și copiii sînt neajutorați ? Asupra lor veghează natura fără cusur a vieții însăși. Gabriel

MAGDALENA RADULESCU : MULȚIME

ION NICOLESCU

IRONICE

Trocadero

circiumioara Trocadero
are-un vin egal cu zero
cine-l bea nu se mai scoală
de sub piatra funerală

fiindcă mie-mi place lapa
evul mediul și capa
și-am văzut la abator
o idee din topor

fură moartea la cîntar
cît asculți un lăutar
a venit de nicăieri
ca o lacrimă din ceri

dar te dai din gînd în gînd
moarte-a viilor de rînd
cînd apucă dimineața
să mă călărească viața

Boema o boema

fă-mă doamnă pistolet
și mă lasă amanet
cînd ocheada dumitale
parfum meridional e

cînd aducerile-aminte
dau pomană la cuvinte
arlechini de bani mărunți
de le cresc viselor dinți

cînd plesnește bizantinul
suflet al minunii vinul
fă-ți din nou în colț la Scala
viața ta sentimentala

viața noastră ca o minge
se va mintui cu sînge
de-acum eu că-nebunesc
după bunul tău ceresc

Bastionul

n-am să pun piciorul în sicriu
pînă nu mănînc din dumnezeu
cît ar fi destinul de șașiu
voi ieși-ntr-o dungă la lumină eu

voi ieși din apă voi intra la apă
navigat de geniu și de gentilom
cine o marchiză pîrghia îmi sapă
în adîncul lumii icebergulom

vine de cadavru și nălucă gloaba
singele poetu-n candelă și-l varsă
viața n-are moarte pregătiți pe ioaba
voastră neființă pentru-o nouă farsă

Șerbac își simțea pieptul slăbănog și obrajii scofilciți plini de viață, simțea că venele îi sînt pline de sînge, că glezna îi zvicnește și atunci ridică privirile pline de mîndrie asupra bătrînului, își îndreptă umerii cu trufie și se umflă încet, nu se mai pot stăpîni, căldura i se ridică în plămîni apoi îi invadă obrajii și lacrimile îi țîșniră fierbinți. Erau lacrimi de bucurie, lacrimi de victorie, de biruință asupra vieții înseși. Sări în mijlocul camerei pe covorul însorit și începu să țopăie. Bătrînul îl privea și el, înveselit. Copilul începea să rîdă sub lacrimi, gura i se deschise veselă, sărea într-un picior, și ridea, ridea, bolnavul se antrenă, își lovea genunchii cu palmele, în hohote și așa îi găsi mama copilului, prăpădindu-se de rîs.

Singur, domnul Leon își sălta încă burta scăzută într-un rîs fără oprire.

— Ce drăguț este ! Ce drăguț e copilul ăsta ! își spunea el. O podoabă de copil, cu ochii lui albaștri. Ghidușul ! Cum țopăia... Îl vedea pe Gabriel sărind ca o căprițâ în mijlocul camerei, strîmbîndu-se cu haz.

Continuă încă multă vreme să-și amintească și să chicotească în pat. Se simțea mai bine în ultimele zile și se mira că doctorul nu-i dădea voie să se ridice. Era într-un fel de convalescență, cel puțin așa i se părea. Ar fi putut să se plimbe măcar prin casă, dar se veghea cu strășnicie asupra lui și orice abatere de la prescripțiile doctorului atrăgea după sine o severă admonestare, discuții interminabile, și domnului Leon îi plăcea să creadă că rămîne în pat numai de frica celor două femei, a lui Zoe și a infirmierei. De fapt îi repugna orice fel de schimbare în regimul său de viață, se abandonase, îi plăcea să rămînă întins, avea oroare de mișcare. Cădea într-un fel de somnolență, ore întregi nu urmărea decît mișcarea degetelor sale de la mîna dreaptă. Întindea palma pe cearceaful alb și ridica întîi arătătorul, apoi degetul mijlociu, apoi inelarul și cel mic. Repeta mișcarea invers, tot mai încet, încet, abia perceptibil, îi trebuia un sfert de oră ca să ridice un deget. După aceea o lua de la capăt. Se golea, organele i se linișteau, se destindea și îi era bine. Nu mai făcea nici un efort, nu se mai gîndea la nimic și uitase de lume de toți cunoscuții săi, de anturajul în care se simțea atît de bine, de preocupările sale cele mai constante, de Georges care îl plonjase în starea de neliniște și de boală, în legătură cu care se declanșase răul ăsta fără nume. Nu-și mai aducea aminte de nimic și se arăta mirat cînd cineva îi vorbea din cînd în cînd de unul sau de altul, crezînd că îi face plăcere. Moartea nu îl mai preocupa căzuse într-o apatie deplină. Se liniștise acuma după plecarea băiatului și se odihnea. Închise pleoapele, le lăsase să cadă ușor. Gîlgîitul risului de adineauri, mai stăruia încă în urechea sa, în gîtlejul înviat pentru o clipă. Rămase așa o bucată de vreme, în letargie. Părea că vizita lui Gabriel îl obosise fără măsură, căzuse în prăpastia fără fund a oboselii, a plecării aceleia îngrozitoare din sine, cînd se părăsea parcă, fugea de hoitul lui împovărat.

Tîrziu, își dădu seama că umbra își întinsese haina ei de fum peste încăpere. Intrase în locul soarelui de adineauri, prea violent pentru simțurile sale. Lucrurile erau învăluite într-o lumină mai stinsă și domnul Leon descoperi atunci cu oroare plictisul, sentimentul teribil că nu se întîmplă și că nu se va mai întîmpla nimic, că toate vor rămîne în agonia acestei după-amieze fără sfîrșit. Universul era cufundat în apa unei plictiseli fără margini, nimic nu se petrecea în lume, și domnul Leon se stingea de urît. Își dădu seama că nu se întîmplase de fapt nimic de cînd era pe pămînt, de cînd își putea aduce aminte de ceva, că totul fusese așa cum trebuia să fie, de la începutul firii pînă la sfîrșitul ei, nici o neliniște nu putuse strica orînduiala lumilor, nici o bucurie și nici o durere nu putuse influența curgerea egală și stabilă a elementelor. Totul era ; nimic nu apare nou, tot ceea ce se va întîmpla și tot ce s-a întîmplat vreodată, totul e știut, o plictiseală absolută. Orice fel de activitate a vieții și a bolii încetase în trupul său și de asemenea orice mișcare sufletească, se descoperise inert, fără dinamism interior, o stare pură la granița dintre ființă și neființă, un echilibru nedefinit. Era un căscat imens, un gest de plictiseală absolută în univers. Domnul Leon își dădu seama că și căutarea lui de o viață a fost nu numai inutilă, dar și dezorientată, făcută pe golul imens al unei vieți inutile. Nici n-ar fi putut să găsească nimic în acest fel și nici n-ar fi avut vreun rost să găsească. Ceea ce nu descoperise el se afla totuși la îndemîna oricui, era atît de sigur și de aproape de noi toți. Toți murim, nimic nu este mai cert decît moartea. Cel mai ușor lucru este probabil să mori, să te duci. Nu rămîne decît frica, numai ea umple vidul nostru sufletesc, numai ea mai cutremură plictisul imens al umanității cu frisoane intermitente.

Domnul Leon horcăia în patul lui de suferință, greoi, avea o respirație dificilă, îl apăsa pe umeri, simțea parcă o mînă cum îl țintuiește de perne, îl ține strîns. Mintea i se întuneca, se lăsa din cînd în cînd într-un fel de opacitate, numai viscerele i se zbăteau, presimțea undeva departe în corpul său o suferință aproximativă, amintirea unei dureri se produce incert, era ceva, parcă, desigur, o, da, era...

Un suspin îl readuse la viață, îl reintegră în seara tăcută a camerei lui. Femeia din casă rămăsese în picioare lîngă pat, o imagine a bunătății creștine, a umanității simple, covîrșitoare. Îl privea cu înțelegere, cu o infinită duioșie, fața ei rudimentară se luminase de frumusețe interioară, se lărgise. Domnul Leon citea în ochii ei condamnarea lui, înțelese cu detașare că femeia îl privea ca pe un mort, constată ca despre un necunoscut că nu mai era nimic de făcut, că ceea ce trebuie să se întîmple se va întîmpla și că nu va mai fi nimic. Înțelegerea nu-i produse nici o neliniște, nici un sentiment. Era ceva atît de alb, atît de neutru, atît de riguros în același timp, încît nu afecta în nici un fel simțurile, nu impresiona afectele și nu producea nici o tulburare. Domnul Leon constată abia acuma imensitatea iremediabilului, avu o clipă revelația, realizată deodată caracterul inexorabil al evenimentului, implacabilul însuși. Era ceva atît de năucitor, un adevăr atît de puternic, o explozie atît de mare a tuturor simțurilor și a tuturor gîndurilor sale, încît se văzu dintr-odată într-o stare de perplexitate, o lumină puternică, intensă și statornică. Asta era. Nu se mai referi la sine decît la persoana a treia, ca și cum n-ar mai fi fost, introdusese față de moartea sa acest ultim artificiu, această detașare, ca ultimă vină. Dar înțelese și-și dăduse seama că nu va putea suporta nici o clipă fără intermediar adevărul adevărat. Era ca și cum ar fi aruncat un văl peste propriul său cadavru. Îndrăznise de cîteva ori să ridice un colț al vălului, dar groaza fusese atît de mare, carnea ochilor îi fusese arsă atît de tare, încît urlă de durere, se zvîrcoli, țipă înfiorător, îi venea să sară pe pereți, ochii i se beliseră, gata să crape. Nu mai îndrăzni, dar știa, nu mai era nici un secret pentru el, starea lui îi era cunoscută. Nu putea să vadă asta, dar știa, înțelesese. Era impresionat numai de faptul că nu constata în evoluția stării lui obiective nici un fenomen tulburător, nimic dezastruos. Nimic nu părea să confirme certitudinea interioară că va muri, nimic nu arăta sfîrșitul. Îndrăzni foarte timid să-și urmărească ritmurile biologice, să caute răul la locul lui, în corpul său trîndav, care nu mai lupta cu boala. Durerile încetaseră în această perioadă, aproape de tot, i se părea că sînt nule față de cele prin care trecuse. Numai sufocările îi reveneau, se obișnuise însă cu ele și nu-l mai speriau, era tentat să le creadă normale, parcă le avea de cine știe cînd, parcă se născuse cu ele. Așadar, nimic, nimic ireparabil. Cu toate astea simțea că nu-și va mai reveni, știa că se îndreaptă decis către moarte. Un zvon interior, ca un plîns depărtat îi calma uneori durerea, jalea că nu va mai fi. Singurătatea îl alina, își dădea seama că ceea ce se întîmplă nu-l privește decît pe el, că nimeni n-ar putea să-l înțeleagă. Nu mai recunoștea pe nimeni, nici chiar pe Zoe, pe care o iubise atîta, nici pe femeia din casă, care-l îngrijea, nici o fizionomie nu-i mai spunea nimic, erau niște chipuri informe de ființe plicticoși. Rămăsese în unicitatea lui ca un nou-născut, era numai el și odată cu sine va muri toată lumea, tot ceea ce ochii aceștia, simțurile lui îi spuneau despre întregul univers. Se gîndi o clipă că e imposibil să moară, că nu va putea să piară așa. Cum el, el ? Se va întuneca oare ceea ce este lumea acuma, uite asta, care este aici, în privirile astea pe care o pot pipăi, asta, uite, asta, va dispare ? Nu va mai fi sau cum se zice ? Cum, va muri ? Întrebarea îl înfuria, mintea nu-i putea spune nimic din teroarea simțurilor înnebunite la gîndul dispariției, el voia să întrebe cu celulele lui răzvrătite, cu toată presiunea dinăuntrul său, gata să explodeze. Celulele sale formulau în limbajul lor mut o întrebare mult mai dramatică. Domnul Leon se concentra în sine, se crispa violent, totul în sinea lui era ca un spasm, cu o vigoare extraordinară, cu o putere care ar fi rupt o șină de fier dacă s-ar fi putut traduce în strîngerea degetelor unei mîini. Mușchii i se întinseseră, era numai vine și fibre oțelite, făcea mișcări scurte sacadate, pline de o energie nebună, scăpate din linia lor firească. O infinită durere a materiei se contorsiona și plîngea în trupul său chinuit.

Amintirea unui sentiment se iscă totuși după cîteva săptămîni de singurătate și de vid interior. Trăise într-un adevărat purgatoriu moral și intelectual și pierduse toate legăturile stabilite anterior între el și lume. Rămăsese într-o pace sufletească deplină, o lumină interioară desăvîrșită. Numai trupul nu se dădea bătut, hoitul acela de care se plîngea atîta. În rest nu mai păstrase nimic din lume. Stătea cu ochii larg deschiși ,albiți, pironiți în gol. Chipul lui exprima perplexitatea, idioția completă. Pielea obrazului se întărise și se bătucise parcă, era mai groasă, mai uscată, trăsăturile își pierduseră finețea, parcă se încălecaseră, nici una din liniile fizionomiei sale nu rămăsese nealterată. Din cînd în cînd se destindeau, crisparea ceda și părea că un zîmbet deschide gura diformă a bolnavului. Nu putea desigur să fie vorba de așa ceva, domnul Leon își pierduse orice expresie. Mușchii cedau însă, păreau că se rup și atribuiau feței sale un limbaj pe care îl pierduse de mult. Cu toate acestea, la un moment dat părea că un rest de viață mai însuflețește ochii săi spălăciți. Se înfiripase ideea unei rușini, a unei jene interioare. Mareea vieții readucea în sinea lui ca pe un rest de epavă numai urma de pudoare. Devenise simțitor ca o mimoză, cocheta în gesturi, respingător, degradant pentru starea lui, așa cum ne-o imaginăm în mod obișnuit. Începuse să vorbească cu cei din jur, după infinite precauțiuni, li se adresa cu formule de politețe exagerată, dînd din cap ca un copil, întreba de mai multe ori același lucru, ca și cînd n-ar fi înțeles sau ca și cînd ar fi vrut tocmai acuma să rețină ceea ce i se spusese, de asemenea voia să afle lucruri pe care în mod normal trebuia să le știe din primii ani de viață. O imensă candoare însuflețea zilele sale, nu mai putea să rămînă singur, de unde înainte nu vedea pe nimeni în jurul său și-i era indiferent dacă este sau nu cineva în încăpere, acuma o chema tot timpul pe femeia de serviciu lîngă patul său, ca să stea de vorbă. Saveta se crucea și-și spunea aparte : „A dat în mintea copiilor, vai, săracu' domnu' Leon !" Orice mică atenție îl bucura, îndrăznea chiar să rîdă, descoperindu-și cu o gingășie greoaie și dezgustătoare dinții bătrîni, cariați și galbeni. Un gest oarecare îl înveselea, îl repeta în glumă, devenise ușor și chiar fericit. Nu se mai gîndea de loc la moarte, la boală, la suferință, nu-și mai lua în seamă durerile, trăia pur și simplu.

Într-una din diminețile sale, cînd era mai bine decît oricînd cînd aerul răcoros de toamnă foarte tîrzie sau de început de iarnă intrase din belșug înăuntru și-l învăluise atîtător, așa cum se găsea, apărat de pături, într-una din ultimele sale zile micile lui alintări, rușinea lui de copil răsfățat, jucăușă se transformă într-un sentiment de autentică jenă și vinovăție. Starea lui bună îl covîrșise și suferința care începea din nou îl aruncă în brațele unui atroce sentiment de vinovăție. Rușinea imensă a faptului că se putuse bucura se transforma în disperare, nu înțelegea cum de putuse fi atît de inconștient, cum de fusese atît de prost și de insensibil. Vinovăția creștea însă, hrănită tocmai de nervozitatea sa, ca un polip uriaș, ca o tumoare incurabilă, paralizîndu-i orice rest de viață interioră. Își spunea că toată viața lui nu fusese decît răutate, că o trăise prost și că nu făcuse decît răul său și al altora. Înțelegea acuma lanțul infinit al vinovățiilor, responsabilitatea comună a răului universal, simțea în carnea lui cîtă mizerie omenească crease în fiecare clipă a vieții și se mira cum de putuse să arunce atîta vină pe ceilalți. Toată viața judecase pe alții, era gata în fiecare clipă să atribuie semenilor săi cele mai joase trăsături de caracter, acțiunile lor i se părea abominabile, nu avea nici o înțelegere pentru nimeni. Judecase ca să fie judecat Rușinea fără de sfîrșit îi invadase ultimele zile, simțea că toată lumea este atît de vinovată, că fiecare poartă responsabilitatea răului concret al celuilalt, că păcatul este atît de mare, încît toți au dreptate să judece pe toți și că acuzațiile și vinile reciproce închid lanțul satanic al răului absolut. Bolborosea cuvinte de iertare, simțea că toți se preocupau numai de ei înșiși, că de aici se naște incomprehensiunea și ura reciprocă. În ultimele sale clipe domnul Leon uitase de suferința sa, uitase că va muri și era purtat de un sentiment generos, simțea pe toată lumea ca pe frații săi, avea o bunătate schimonosită, o solidaritate stranie cu toată umanitatea, se pulverizează în ceilalți. Tot egoismul, sălbăticia sa obișnuită se pierduse, nu mai rămăsese decît elanul către ceilalți. Vedea mai bine decît niciodată, era deja de partea cealaltă, se mira cum de nu înțelege nimenea, cum de rămîn toți atît de departe de viața lor, cum de sînt în continuare purtătorii răului, ai recidiviști vinovate în sinea lor. Se frămînta cum să poată convinge, cum să lase moștenirea sa, descoperirea sa, să o transmită celorlalți, cum să se facă crezut. Simțea încet cum atîta neînțelegere îi pune în mișcare resorturi mai adînci, începu să facă spume la gură și să-i înjure, să-și spună că ar merita bătuți pentru atîta inconștiență, că ar trebui distruși, omoriți cu toții, că nu face să trăiască dacă nu înțeleg atîta lucru. Stringea cearceaful în pumn, mototolindu-l, îl sfîșia de furie, gesturi spasmodice evocau acțiunea de a sugruma, încerca o voluptate secretă gîndindu-se cum ar strînge pe toți oamenii de gît, dacă ar avea cu toții numai o singură beregată, așa ar apăsa cu cele opt degete lungi, cu putere, sprijinîndu-se în degetele mari, ar rupe gîtul, ar împinge afară orice suflare, haaa, așa...

Căzuse din nou în nimic. Odată cu furia peste măsură îl părăsiseră și micile supărări ale respirației, oboseala îi adusese pacea în plămîni și nu mai rămăseseră nici un fel de simptome de boală. Nu-și mai simțea corpul de loc, stătea întins, fără pernă sub cap și se dematerializa, pierdea de tot controlul mecanic al corpului său, nu mai avea nici o comandă, nici un reflex, numai chimia organismului își continua procesele sale definitive. Nu simțea decît imensul gol din capul său, își dilatase parcă tigva la dimensiunile camerei, apoi o umflase, o forțase la spații foarte largi, simțea exact cum se împreunau oasele acolo departe, era capul său cît o planetă, aicea înăuntru parcă se simțea pe el, în propriul său cap, parcă era, se putea determina, apoi nu, ca un nor ușor, era în capul său, un spațiu vast, un gol cît orizontul viu capul său, o sferă cu pereții lucioși era înăuntrul său, în capul său, se strînsese lîngă curbura din partea dreaptă de sus, într-un colț și acuma simțea că este într-un gol care face capul său, apoi se împrăștia, era capul său infinit, avea un spațiu fără sfîrșit, o lărgime fără hotar în capul său. Putea zbura înăutru, i se părea că el este înăuntru ca un suflet material, ca o părere care s-ar putea aduna într-un ghem, ca un gînd care se izbește de pereți, pleasc, ca o leșie întărită, apoi iarăși, ca o adiere de gînd, ca un nimic care există, o imagine presimțită, ceva care ar putea să fie.

Cîteva zile la rînd puseul generos îi tulbură liniștea interioară. Creștea și scădea ca febra. Un sentiment de acută vinovăție față de modul în care considerase umanitatea înaintea bolii sale, viziunile cu ființe în agonie, plimbîndu-și hoiturile sub soare, ura și cruzimea, intoleranța sa cunoscută se răzbunau într-o nostalgie a frăției umane, a căldurii și iubirii. Rămînea gol după aceste crize, fără nici un sentiment, intra iarăși în letargia sa obișnuită, scuturată numai de accese insuportabile de greață. Ar fi vrut să vomeze fără sfîrșit, să-și scuipe și sufletul, și abureala amară a lăturilor care împroșcau cearceafurile și pernele sale îi dădea satisfacția supremă, rămînea prostit, cu ochii albiți, răspunzînd imputărilor celor două femei cu un zîmbet candid, plin de o autentică bunătate.

MAGDALENA RĂDULESCU : CĂLUȘARI

GABRIELA GHEORGHIU

Florile universului

Florile de la marginea
Universului încă tinere.
Încă frumoase se aprind
Pe culmile unui anotimp
Parfumat
Și nu regret
Că aș putea alege
O altă eră mai crudă
Mai fragedă,
Între nisip și apă
Între cer și pămînt
La adăpost de
Trecutul sbuciumat de
Născociri...
Treptat
Cenușiu
Se vor adînci depărtările
Și din nou voi asculta
Aceleași cuvinte de poet

Să nu fii trist și singur...
Oracolul nu alege,
Între două vieți
Și o răstignire pe autostradă
Să nu ucizi !
Restul e aproape identic !
Două constelații
Se exclud reciproc
Două iubiri
Se ating aproape
De strălucire
De acorduri
Fără sfîrșit...
Să fii în puterea somnului
Să-ți fie frig ?
Dar vom trece
Peste tăcerea celor
răscumpărați

Și vom merge
Cu haine de împrumut
La porțile adîncului
Turmelor care pasc
La marginea drumului
Și celor tineri
Care vor sta de-o parte
Să nu cadă jumătate.
Sămînța pentru cei
Albiți la vremea potrivită
Fără pomenire și slavă
În grădinile cu fîntîni
De cleștar unde
Florile de la marginea
Universului,
Pe culmile anotimpului
Veșnic parfumat
Încă mai ard.

GEORGE COSTIN

Mi-a mărturisit

În așteptarea ta
împodobită cu oglinzi de
valuri sparte,
am fost mireasa soarelui —
El m-a cuprins cu brațe de
lumină caldă
mi-a mîngîiat cu gene lungi
și galbene
obrajii, umerii și șoldul
mi-a sărutat ochii închiși
apoi, răpus de oboseală
a plecat
lăsîndu-mi în dar frunze
de întuneric.

De dor

Dor, dor și iar dor
du-te gîndule ușor
și te-oprește pe-nserat
ca pasărea din zburat
lîngă cel care mi-e drag
și adu-mi-l lîngă prag
unde să rămîie
nurii să-mi mîngîie
apoi pe tăcute
gura să-mi sărute —
Du-te gîndule în zbor
fiindcă tare-mi este dor.

MIRCEA IOAN CASIMCEA

briliantul, doamna cea tînără și scutul ei viu

Mătușa este acum bătrînă. Fața ei seamănă c-un acordeon închis, nefolosit de multă vreme, doar ochii, verzi, oarecum decolorați, se mișcă în orbitele largi cu același neastîmpăr și cu aceeași dezinvoltură ca în vremurile ei de falâ. Pupilele mici răspîndesc încă raze invizibile care te fascinează, la o intensitate scăzută de data aceasta, cert este că mătușa Carolina există doar prin atributele ochilor menținute încă. Prin urmare corpul ei dispare în spatele privirii ce o protejează astfel de compasiune și de tot ce i-ar putea fi, în mintea ei, defavorabil. Doar ochii deci reușesc să se metamorfozeze într-o oglindă retrovizoare și — cum să-i spun ? — fermecată, în care privesc extaziat de foarte tînăra și bogata doamnă divorțată din motive niciodată mărturisite. Pe-atunci avea două pasiuni : hipodromul și dansul, mai ales dansul. Dansa excepțional, se spune, iar în ce mă privește nu pun în cumpănă nici o clipă această nebunie a ei fiindcă o întîmplare povestită de mii de ori mi-a așezat în suflet certitudinea necesară.

Nu-i erau suficiente petrecerile din casele bogate, de unde n-a lipsit niciodată, de asemenea n-a fost un bal la vila ori palatul cuiva, fără să nu primească invitație de onoare, pentru că, prin firea ei trăznită, reușea să creeze emulație și momente de destindere. Mai în largul ei se simțea doamna cea foarte tînără și divorțată, Carolina, la balurile din cartiere unde venea buluc lumea interlopă. La aceste *bombe*, cum le spunem astăzi, se-mbrăca mai simplu și nu se-mpodobea cu bijuteriile indispensabile în alte ocazii, totuși nu renunța la briliantul primit de la fostul soț, pe cînd erau logodiți, la cerceii de aur și la cea mai scumpă brățară din cîte avea. Așa a intrat odată într-o sală mare, dar respingătoare ca o hrubă, plină cu lumpenproletari și femei lascive, cu croitorese și borfași, cu frizeri, hoți, calfe, servitoare elegante, soldați veniți în permisie, acari, vînzătoare de la magazinele periferice, pedichiuriste, băieți mucoși cu țigara în colțul gurii, fete cărora abia le mijeau sînii, iar peste capetele lor și printre ei se mișca în volute, abia perceptibil, aerul îmbîcsit cu miros de parfum, de țigări ieftine și transpirație. Nu i-au dat nici o atenție, cu toate că unii n-o mai văzuseră și cu toate că, la drept vorbind, prezența ei ar fi trebuit să atragă luarea aminte. Inițial a dansat c-un tinerel slab ale cărui haine miroseau a mucegai, după aceea a invitat-o un sergent de cavalerie timid, străduindu-se să fie cît mai manierat, apoi a jucat c-un borfaș de rînd care-și tot freca burta de burta ei și încerca s-o muște de ureche. Se obișnuise să i se spună „fă", și „du-te-n mă-ta" și „hai sictir" atunci cînd refuza discret o propunere făcută pe șleau de unul sau altul. De data aceasta borfașul insista. Furios pentru că nimeni nu i-a spus pînă atunci *nu*, a scos cuțitul de la brîu amenințînd-o că-i taie țîțele dacă se opune. Orchestra tăcu și-n jurul lor se formă un cerc de băieți și fete, pasivi și nerăbdători să vadă scandalul. Din cercul acela se desprinse un cavaler înalt, cu umerii lați și elegant, cel mai elegant din sală, constată mai tîrziu doamna cea tînără. Îl împinse ușor pe borfaș, îi mîngîie fața, îl bătu pe umeri, apoi o luă de mînă, și-au făcut loc printre gură-cască și au ajuns lîngă orchestră. După ce momentul critic dispăru, ea își dădu seama de adevărata gravitate a situației și abia acum începu să simtă în toată amplitudinea lui sentimentul de angoasă ce creștea luînd proporții. Avu senzația că leșină și se așeză iute pe scaun. Culoarea palidă a obrajilor a trădat-o în fața salvatorului. Îi aduse deci apă rece și o bucată de rahat ca să-și revină. De-aici încolo au dansat numai împreună. Se născuse în sufletul doamnei tinere și bogate o afecțiune explicabilă pentru curajosul apărător, pentru acest scut viu al ei, dar simțea în același timp o bucurie colosală fiindcă partenerul era un dansator excepțional. De cîteva ori în noaptea aceea cei din sală s-au înșirat de-a lungul pereților ca să-i privească. Au fost minute de copleșitoare emoție pentru mătușa mea, și numai din aceste motive, ne mărturisea, risca bruscările și cuvintele obscene, scandalurile, cu alte cuvinte coborîrea periodică în lumea de jos. Simțea că ceva se rotunjește în viața ei, că o vagă împlinire se conturează, dar de fiecare dată efemeră. Cu ceva înainte de sfîrșitul balului se hotărî să plece. Nu dorea, firește, s-o conducă nimeni din șleahta asta, nici partenerul, întotdeaua s-a furișat fără să observe cineva. Acum el era în preajmă, nu-i dădea un moment de răgaz. Din cauza recunoștinței ce i-o purta stătea în cumpănă, n-ar fi avut puterea să-i spună că preferă să meargă singură. Doamna tînără și bogată se înclină ușor mulțumindu-i „pentru tot", cavalerul o măsură scurt cu privirea, se înclină la rîndul lui urîndu-i „somn ușor" și „la revedere", în fine ieși aproape alergînd ca nu cumva el să se răzgîndească și s-o ajungă din urmă.

În sufragerie căzu pe fotoliu. Sentimentul de beatitudine care încă mai clocotea în inima ei și oboseala care se amplifica din secundă în secundă se contopeau într-o moleșală caldă ce-i invada trupul ca un început de somn hipnotic. Voi să se dezbrace și tresări. O senzație neobișnuită simți de data aceasta, ca aceea pe care o simte, cred eu, un melc cînd e scos din cochilia lui protectoare. Briliantul uriaș dispăruse. Rămase pe fotoliu și începu să plîngă încet, cu lacrimi mari. Coborî apoi în curte, ieși pe stradă, făcu drumul înapoi pînă la salonul în care dansul continua, dar nu avu curajul să mai intre. Acasă îmbrăcă un capot din mătase scumpă, apoi se trînti pe somieră într-un hohot de plîns. Ciinele de porțelan o privea atent iar pe noptiera cealaltă șarpele Cobra, încolăcit pe un trunchi de copac, aștepta încordat apariția prăzii. După ce doamna tînără se liniști, puiul de broască țestoasă, animalul ei drag, începu să se plimbe neliniștit pe covor. „Pe cine să bănuiesc ?" întreba mătușa cu aceeași deznădejde cu care își punea întrebarea și atunci, întinsă pe somieră. Oricum, cavalerul era exclus de la bun început, chiar dacă din mintea ei fugea spre el uneori cîte un guște al bănuielii, rămînea atunci mardeiașul ce încercase să o muște de ureche și o amenințase cu cuțitul, în fine rămînea eventualitatea că bijuteria a căzut pur și simplu prin hala de dans. Nedecizîndu-se prompt să ia o hotărîre, inclusiv aceea de a anunța poliția, adormi cu gîndul că cea mai bună acțiune e tăcerea, tocmai să nu mai dea apă la moară bîrfitorilor. Spre amiază, spunea mătușa zîmbind, apropiindu-se de finalul întîmplării, spre amiază o trezi servitoarea. „Ce era ?" întreba privindu-ne cu aceeași spaimă care apăruse atunci în ochii ei privindu-și servitoarea. Întotdeauna trăia cu maximă intensitate momentele relatate cu lux de amănunte, fără să omită ceva și fără să adauge ori să amplifice vreodată crudul adevăr. Deci ce era ? „Vă caută poliția, doamnă !" strigă servitoarea, cît pe-aci să leșine de frică. „Să intre, să intre" spuse doamna tînără avînd certitudinea că briliantul a fost găsit. Îi primi în salon. Doi bărbați zdraveni cu pălăriile pe ochi, cu gulerele pardesielor ridicate, mormăi și salutară ceremonios. Între ei se afla fostul partener. Ținea privirea vîrîtă adînc în parchet și avea mîinile legate cu o bucată de curea maro. Era îmbrăcat cu același costum de haine, aceeași cravată sclipitoare atîrna de sub gulerul puțin șifonat. Era obosit în schimb, puțin îmbătrînit din cauza cutelor de pe frunte adîncite de nesomn iar culoarea pămîntie a obrajilor sublinia teama cuibărită în el. Ceilalți păreau să fie mai degrabă doi detectivi particulari, decît polițiști îmbrăcați civil. Unul scoase briliantul din buzunar. „Este al dumneavoastră, doamnă ?" întrebă trăgînd cu coada ochiului spre celălalt. „Întocmai", răspunse doamna tînără deosebit de bucuroasă simțind în același timp un gust amar pe limbă, cauzat de surpriza odioasă făcută de cavaler. Al doilea polițist ori detectiv particular făcu să apară în mîna lui un pistolet și se adresă în șoaptă doamnei bogate : „Nu țipa, nu te împotrivi, nu zice **nu** ! Scoate, cucoană, bijuteriile în cea mai perfectă liniște. Dacă apare cineva, trag. Hai, repede !" Mătușa a memorat frazele acestea ca pe niște maxime și le spune întotdeauna cu cea mai mare exactitate, respectînd cronologia lor. Cavalerul își eliberă mîinile, și s-au pus cu toții pe treabă. Doamna tînără avea atîtea bijuterii, încît ei n-au reușit să le ia pe toate. Au rămas, e drept, cele mai puțin valoroase. Cînd au fost gata de plecare, fostul scut viu al doamnei tinere îi întinse briliantul spunîndu-i să-l păstreze. „Pentru că joci colosal", motivă el, cuvinte pe care mătușa mea le-a reținut de asemenea exact, dar care valorează mai mult decît celelalte fiindcă cuprind în ele, laconic însă loial, recunoașterea talentului ei magistral, care a făcut-o cunoscută și pe care ea căuta să-l evidențieze în orice prilej adecvat. Totuși asupra sfîrșitului acestei întîmplări mătușa este consecvent de inconsecventă : uneori susține că a anunțat poliția, alteori că a păstrat tăcere, uneori susține că după ce a anunțat poliția aceasta i-a prins pe cei trei pezevenchi, alteori că nu i-a putut descoperi nici pînă azi, uneori... alteori... Dar de fiecare dată, după ce povestește cu aceeași bucurie și mîndrie despre cele petrecute în vremurile ei de falâ, și după ce alege una din variantele finalului, închide ochii și tace. Gura devine atunci un rid ceva mai mare, și împreună cu celelalte riduri dă impresia că fața mătușii este un acordeon închis de multă vreme.

ARTE

TEATRU

Farsa tragică

O carte de solidă informație, Farsa tragică *de Romul Munteanu, aduce în discuție, cu seriozitate și competență, cîteva din problemele teatrului contemporan : degradarea tragediei și metamorfoza comediei clasice, semnificația farsei tragice, implicațiile risului contemporan etc. Înflorit sub sabia lui Damocles, ca un mucegai, teatrul occidental de azi s-a făcut receptaculul angoaselor. Un soi de* lacrimarium *pentru plîngerile pe marginea prăpastiei. Realitatea a întrecut tragedia în tragism — se spune — făcînd inutil genul pur, care a evoluat, înglobînd elementele burlești, situațiile comice, grotești. Omul modern rîde cu scepticism, pentru că el are conștiința absurdului. El e stăpînit de angoase fundamentale : spaima de moarte, oroarea în fața vidului existențial, degradarea mijloacelor de comunicație. El nu mai este erou, pentru că îi e lehamite de luptă. Lupta lui e să facă față unor situații de greață, de lehamite, adică să-și ducă zilele, să se tîrască spre situația-limită, pe care o are tot timpul în fața ochilor, ca broasca alunecînd singură înghițită și hipnotizată spre gura șarpelui. Acest* nonerou *spăimos, clovn cu idei de metafizică, sărind coarda pe categoriile lui Kant, ajuns pe scenă, face* antiteatru, *pentru că regulile vremurilor normale ale teatrului nu mai sînt respectate. Toate personajele sînt și bune și rele, iar în piesă nu se întîmplă mai nimic. În tot teatrul modern se așteaptă să se întîmple ceva — și dacă e să cauți o acțiune, aceasta e însăși așteptarea (a tot felul de Godot). Romul Munteanu are dreptate apropiind teatrul absurdului de filozofia existențială. Sînt trecute succint în revistă teoriile lui Kierkegaard, Camus, Sartre, Heidegger, Jaspers, Ortega y Gasset. Se citează cunoscuta frază a autorului „Spaimei și cutremurului" : „Dacă omul ar fi fost înger sau animal, el n-ar fi putut cunoaște angoasa. Fiind o sinteză, el este capabil de aceasta și, cu cît este mai mult om, cu atît angoasa sa este mai profundă și realizată prin el însuși, nu așa cum se înțelege de obicei, venită din exterior". Această dualitate structurală este izvorul nefericirilor noneroului.*

Teatrul nu este numai filozofie, după cum o frumoasă clădire nu este numai piatră. Existențialismul a influențat, desigur, unii autori, dar opera lor nu se explică numai prin aceasta. În general se depășește dogma ori sistemul. Teatrul lui Sartre, de pildă, depășește existențialismul filozofului Sartre, în măsura în care e teatru. De altfel, cercetătorul însuși atrage atenția asupra acestui fapt : „Evoluînd prin achiziție de idei din alte domenii ale științei umane, farsa tragică, la fel cu orice alt fenomen literar autentic, nu recurge la împrumuturi grosolane din sferele învecinate ale culturii, dar beneficiază de progresul acestora". Intrînd în universul cîtorva din reprezentanții modalității în discuție, autorul dă dovadă de o remarcabilă aplicație. Operele lui Ionescu, Becket, Genet, Pinter, Albee, Dürrenmatt, Max Frich, sînt puse la microscop, desfăcute cu dexteritate în bucățele semnificative, judecate din unghiul semnificației, raporturilor între personaje, stilului, limbajului etc.

De o analiză privilegiată se află spațiul și timpul în opera dramatică. Există la noi puține lucrări teoretice asupra teatrului, în general preferîndu-se tăcerea încărcată de semnificații, în fond o lene și o lipsă de apetit teoretic. Cartea lui Romul Munteanu incită la fructuoase discuții. Nu știu dacă toate piesele absurdului sînt farse tragice. Printre inițiatorii genului putea fi amintit Cehov, comediile căruia sînt impregnate de lirism sceptic și observații, situații de tragedie modernă. Conu Leonida față cu reacțiunea *e o farsă absurdă. Ionescu, primul care boteza* Cîntăreața cheală *— farsă tragică — cunoștea opera dramaturgului român. Deci, dincolo de existențialism, genul s-a cristalizat independent. O rădăcină e în viziunea lirică satirică — Cehov, alta în șarja groasă (Jarry, Caragiale). Subscriem la opinia autorului :*

„Generată de anumite premize, impregnată de accente protestatare și pesimiste, receptivă față de spiritul polemic, dar compatibilă și cu atitudinea pur constatativă, farsa tragică pune în lumină, atît conștiința torturată a unor scriitori nemulțumiți de lumea în care trăiesc, cît și ipostazele de existență ale omului expropiat de atributele majore ale gestului care nu se mai poate converti în act".

Marin SORESCU

FRAISSIG NICOLAE : FAT-FRUMOS

FILM

Răcori

Ce bine îi stă actriței Senta Berger îmbrăcată „simplu" (o bluză, acolo, o pereche de pantaloni aderenți), cu coama blondă adunată nepretențios și căzîndu-i grea, pe spate ! Pe fondul rustic, cu multe bîrne, și piese grele de lemn, cum se mai reliefează corpul său, picioarele înfinite ! Și cum știe să se miște ; lenes, tandru, crud, imprevizibil. Din cînd în cînd tonurile estompate ale lemnăriei sînt violent aruncate în afara atenției noastre pe tot ecranul chipul divinei guvernat de o rară și insinuantă pereche de ochi, te bagă în răcori. Ce-or fi simțind personajele masculine cărora le sînt proiectate aceste „lovituri de privire", din imediată vecinătate, dacă noi, la balcon... ?

Totuși Sentei Berger îi vom reproșa, ori de cîte ori ne va fi la îndemînă, că nu se mulțumește să fie o vedetă sfîșietoare și ne deranjează cu momente de actorie nuanțată cum se impun în filmele de „artă" : pentru ce să facă asta ? Tocmai cînd ne jucăm mai detașați de-a violența, cînd realizăm cu satisfacție că batem cîmpii odată cu personajele, Senta Berger „trăiește" cine știe ce replică ! Nu trebuie, spuneți-i să nu mai procedeze așa ! Cînd ai înălțimea, picioarele, ochii, profilul, bustul, și toate celelalte atu-uri cu care a înzestrat-o natura pe această terasantă vieneză, ce rost are să mai joci de-a binelea, în filme de aventuri, cu „trăiri" ? Așa ceva se cuvine să faci în peliculele destinate juriilor, față de care noi păstrăm o rezervă cuminte.

Sîntem încîntați de parțiala omonimie dintre noi și interpretul Michel Constantin. Pe ecranul lat de la Scala umerii lui abia încap (în filmul „Stăinii", la care ne-am strecurat anevoie, prin afluența publicului). Și ce tare dă cu pumnul ! Și ce calm este el, și cum mai înoată prin torent, și cum dă jos de pe fizicul său circa o tonă de piatră — firește, i se fracturează... un braț, și va apărea foarte filmic bandajat !

Mai avem pe sprintenul criminal, interpretat de un brunet, și pe șerif, a cărui uniformă o îmbracă un blond. Primul e bine compus, cruzimea lui incredibilă este cea a unui alienat mintal, reacțiile îi sînt cu neputință de prevăzut, ca ale unei feline, privirea are intensitatea și fixitatea unui „demon". Rareori în vreun film viața omului a fost tratată cu mai mare ușurință. Iar tensiunea necontenitei neîncrederi, într-o lume unde totul e nesigur, totul e supraveghere continuă, absență a oricărei iluzii de contract, atinge limite puțin obișnuite.

Dar de ce să mai vorbim despre *Străinii* franco-italo-vestgermani ? Mai bine să ne întoarcem la cuplul erotic care străbate prin atrocități : ce bărbat tare e Michel Constantin, ce mai Senta Berger a pus distribuția lîngă el ! Restul : povești de vacanță, *răcori* contra canicule.

Ilie CONSTANTIN

MAGDALENA RADULESCU : CAI

ARTE

TELEVIZIUNE

Cîteva persoane în fața televizorului...

Săptămîna trecută am fost la mare. Bine-nțeles, interesele profesionale m-au obligat la acest deranj.

Timpul excelent, apa de asemenea. Pentru mine însă binefacerile naturii nu fac aici doi bani dacă prin preajmă nu se găsește și un televizor. Ori prin preajmă, în chiar holul hotelului, se găsea un televizor. Și totul atunci a fost minunat. Simbătă, zi plină pentru televiziune. Două canale, două programe. Doi cronicari. Doi telespectatori. Eu și un neamț. Asta la început. Apoi au mai venit trei bărbați, cinci femei și zece copii. Era ceva lume pe-acolo. Curiozitatea m-a făcut să-i urmăresc, doream să văd cum va reacționa această masă eterogenă la excelentele emisiuni TV. Adică, într-un fel, făceam și eu ce fac cei de la Galup. Sondaj.

„Bună seara, fete ! Bună seara, băieți !" Toată lumea la locurile lor. Nu prea-mi convenea. Boxul a mai adunat vreo opt persoane. Sportul ! E normal, mi-am zis.

Cu teleenciclopedia, gluma se îngroașe. Nu se scoală nimeni. Încep să mă enervez. Norocul meu a fost Carmen Dumitrescu și emisiunea „Fapt divers". După două minute au plecat bărbații, după încă două copiii, după încă două femeile. Mai rămăseseră două persoane : eu și-un neamț. Tonul doct, rece și forțat al reporterei golise holul. Ultimul am plecat eu. Liniștit, bine dispus, ceea ce a contat foarte mult pentru moralul meu. Urma în program emisiunea „Mari comici români pe micul ecran". Trebuia să-i văd.

Cînd m-am întors, am găsit în fața micului ecran cam douăzeci de persoane. La sfîrșitul recitalului — Marcel Anghelescu, mai veniseră încă pe atîția. Lume multă. Un program reușit. Un actor deosebit.

Într-un articol mai vechi semnalasem (e drept nu cu multă vehemență), valoarea mediocră a unor filme artistice transmise la televizor. Joia trecută însă, „Oedip rege" ne-a încîntat, făcîndu-ne să uităm atîtea pelicule ieftine, înghițite fără voie.

În viziunea lui Pier Paolo Passolini, „Oedip rege" este o operă de artă profundă. Mitul antic cunoaște aici o versiune modernă. Oedip, al anului 1967, își știe dinainte destinul, dar acum în puterea sa stă libertatea de a alege momentul final. O metamorfoză treptată și subtilă a răului, cu implicații și stări de spirit multiple, de la destin la forma conștientă, este realizată de regizor cu mare măiestrie.

Emoția noastră a fost sporită de grandoarea coloanei sonore, bazată pe înregistrări de folclor românesc.

Duminică a apărut o nouă emisiune : Studioul N.

Prea mare deosebire între „N" și „M.D". nu prea ar fi.

Oricum, noi îi dorim numai bine. Mai ales că primul număr ne-a relevat o excelentă reporteră, cronicară, amfitrioană (cam așa ceva), adică pe Catinca Ralea.

Naturalețea și farmecul său, pe noi personal ne-a îmbărbătat.

Radu DUMITRU

P.S. În ceea ce privește sondajul, se știe doar prea bine că nu trebuie să credem întotdeauna în aceste acțiuni. Se poate ca la un alt hotel telespectatorii să fi reacționat diferit.

De ce să nu se poată ?

revista străină

● *REVISTA CĂRȚILOR BRITANICE, buletinul londonez al apariților editoriale, consemnează printre altele lucrarea lui Richard Ellman* The Artist as Critic, *consacrată lui Oscar Wilde, a cărui activitate de critic, mai puțin cunoscută, egalează în strălucire piesele, romanele și poemele sale. „A revela arta și a-l face uitat pe artist, acesta este obiectivul artei" — spune Wilde care acordă criticului „un rol vital" în creația literară. Premiul* Booker *pe 1969 (5 000 de lire) a revenit romancierei Bernice Rubens pentru cartea* The Elected Member *— „cea mai mare recompensă la care pot rîvni romancierii de origină britanică sau aparținînd* Commonwealth-ului".

● *LE FIGARO LITTÉRAIRE (5 iulie a.c.). Robert Kanters se ocupă în cronica intitulată* Tineri romancieri în căutarea drumului adevărat *de cărțile a doi autori aflați la începutul carierei. Ariel Denis* (Viața) *și Claude Mourthé* (Camera de luat vederi). *Prima carte e încercarea de „recuperare a vieții" prin tehnica scrisului, tendință proustiană, al cărei model inimitabil rămîne* În căutarea timpului pierdut. *A doua, este povestea unui tînăr pasionat de cinema care filmează agonia tatălui său, bolnav de infarct. Povestirea e transmisă literar „prin ochiul" personajului care asistă la filmarea aceasta aparent cinică — soția amatorului de cinema (autorul cărții este operator de televiziune). Două planuri se interferează, izolîndu-i pe eroi de existența reală : „punctul de vedere al naratoarei, el însuși „o cameră de luat vederi", în sens psihologic și lanțul de imagini al peliculei propriu zise. „Oedip înaintează cu aparatul de filmat în mînă..." încheie criticul, sezisînd prezența mitului antic într-o situație modernă.*

● *LA QUINZAINE LITTERAIRE „Prezența lui Georges Bataille" domină numărul de la sfîrșitul lui iunie. Roger Caillois, într-un interviu, Denis Hollier, Maurice Blanchot, Jean Schuster, Lucette Finas evocă figura „Marelui Saman", cu ocazia apariției* Operelor complete *la Gallimard.*

● *La 24 noiembrie a.c. se împlinesc o sută de ani de la dispariția lui Lautréamont, mort la Paris în timpul asediului (1870 — războiul franco-german). Matthieu Galey comentează în revista L'EXPRESS — primul număr de pe luna iulie — cele două biografii recent apărute „Isidore Ducasse, conte de Lautréamont" de François Caradec și „Viața lui Lautréamont" de Edouard Peyrouzet. Veritabil roman polițist, viața și resurecția operei autorului „Cîntecelor lui Maldoror", care, alături de Baudelaire și de Rimbaud, a marcat cel mai puternic lirica franceză, constituie cea mai stranie aventură literară. Miracolul „reînvierii" privește și soarta editorială a* Cîntecelor. *Primul editor al lui Lautréamont — Lacroix — n-a „topit" poemul invandabil. (Prima minune, notează recenzentul). În 1874, J. B. Rozez, un amator de soldați din Bruxelles, rebroșează cartea. (A doua minune). În 1885, Max Weller descoperă întîmplător poemul în dugheana lui Rozez, și îl face „în sfîrșit cunoscut poeților francezi". „Cea de-a treia resurecție, și definitivă".*

● *LES NOUVELLES LITTERAIRES (25 iunie a.c.) Cronica de poezie recenzează simultan, sub semnătura lui Jean Rousselot, 11 (unsprezece) plachete de versuri. Jean Senac* (Avant-corps) *Jean Durtal (Cîntece pentru Athanaël) Jeanine Mitaud (Poarta pămîntului) Edmond Vandercammen (Orizontul Vigiei) Jean-Jacques Marvan (Capete de ghips), Arthur Haulot (În derivă), Georges Linze (Poeme din închisoarea cîndată, Emmanuel Looten (Sîngele serii) Guy Benoit (Sîngele nesfîrșit) G, L. Godeau (Mulțimi prodigioase), Claire Goll (L'Ignifère). „La soare și în odaie", titlul sub care sînt reunite toate aceste culegeri de versuri ale unor poeți mai puțin cunoscuți, sugerează cele două surse de inspirație, Natura și Lumea interioară.*

a. b. c.

SPORT

Ah, unde-i oina de-altă dată ! ?...

Ne apasă căldura, ne explică tot adevărul revista **Fotbal,** bate vîntul la Polul Nord, vine V. Căbulea în Scînteia Tineretului și se bucură că nu i-a mers lui Dobrin, deschidem ferestrele să se facă puțin curent, se aude vocea lui Ioan Chirilă pronunțînd cu gravitatea cuvenită numele Pigulea, Răducanu este văzut fără mustăți în tribunele stadionului Dinamo cînd echipa sa joacă la Oradea, există o dreptate totuși, există o dreptate și în lumea sportului, și în numele acestei dreptăți, cu nostalgia înfloriță pe chipul purtînd portretul celui mai caraghios arbitru dintre divizionari — imperturbabilul Vlaiculescu, — smulgîndu-ne din căldura și din efectele ei moleșitoare, astăzi, 10 iulie 1970, voce lîngă voce noi strigăm către zeul dreptății sportului : Unde-i oina de-altă dată ? !

Ce ați făcut cu oina în care ne pusesem atîtea speranțe ? Ce Dobrin, ce Cheran, ce Pigulea, ce Naom, ce Lucaci, ce mai încolo și-ncoace ? sufletele noastre revendică oina, oina aceea sublimă, oina aceea care nu poate fi confundată cu nimic, oina aceea pe care noile generații, în cinismul lor fotbalistic, n-o mai cunosc, oina aceea care ne mîngîia zilele, adevărata, veritabila oină...

Aveam și noi un sport și l-a sufocat fotbalul. Ne jucam și noi în felul nostru, aveam și noi un antrenor care temporiza oina și jurnaliști care explicau cu exces de logică necesitatea temporizării în oină.

Unde sînt toate acestea ? Unde-i oina de-altă dată ?

Dumnezeul oinei a abdicat în favoarea lui Pele. Și am fi fost poate capabili și noi de o Guadalajară a oinei, Guadalajară care să fie nu mai mult decît un Filiași obișnuit, un Caracal de-al nostru în care oina să se fi simțit la ea acasă. Dar necesitățile sincronizării nu funcționează numai în cultură, ci și în sport. Așa, numai așa, ne-am apucat și noi de fotbal. Aveam, Doamne, chiloți lungi și fugeam caraghios, dar oricît de bine am fi jucat fotbal, noi tot la oină ne gîndeam, oina era vocația noastră.

Anii au trecut — lucru constatat ! — și rareori, la cîte o spartachiadă a satelor, cîțiva posedți mai joacă oină și nimeni nu se uită la ei, și nu sînt luați în seamă nici cît oniricii. Căci numai un orb nu vede că între oină și curentul oniric e o legătură indestructibilă : unii sînt onirici, ceilalți oinirici.

Ce ciudat ! Apare revista **Fotbal,** nimănui nu-i trece prin cap să scoată o revistă de mare tiraj, **Oina.** Oiniricii au fost lăsați în părăsire și numai într-o astfel de criză a valorilor din oină este posibilă confuzia din fotbal, de exemplu.

Desigur, unii s-ar putea întreba : ce vedeți dumneavoastră atît de interesant și de nobil într-un sport ca acesta care se joacă direct cu ciomagul ? — Ce vedem ? Ei bine, iată ce credem noi că e nobil în acest sport lăsat pradă uitării : ciomegele sînt expuse fără nici o rușine. Iar un ciomag care nu e ascuns, e mai nobil, după părerea noastră, decît un fault subtil. Noi vedem noblețea acestui sport chiar în felul nedisimulat în care sînt folosite ciomegele. Să nu se înțeleagă de aici că ne-am făcut chip cioplit din oină. Pledoaria noastră este polemică, pentru că situația o cere. O oină jucată de toți sportivii și cronicarii sportivi ar avea efecte mai mult decît pozitive, căci toate ciomegele ar fi folosite acolo.

Aflați față în față cu fotbalul, cu acest monstru care a turnat pe giturile lui Dumitrache și Dinu atîta alcool în ultima perioadă. Aflați vis-à-vis de beția cumplită a celor mai talentați copii pervertiți de fotbal, gîndurile noastre se întorc vehement către oină și credem că în oină zace salvarea. Să ne purificăm prin oină de gîndul că am fi putut învinge la fotbal Anglia ! Să consumăm iluziile sferturi de finală ale cupei mondiale din Mexic, aici între noi, cu o oină îndrăcită ! Se vor institui probabil concursuri pronosport, avînd la temelie oina, îndrăgostiții platonici se vor convoca unul pe altul la o partidă de oină înverșunată, filozofii noii antichități își vor păstra sănătatea practicînd oina, președintele Federației Internaționale de Oină, care nu va putea fi altul decît Angelo Niculescu, va institui o cupă cu numele Tempus-Temporis, de dimineață și pînă seara planeta va fi străbătută de oinirici, iar noi, atunci, noi aceștia, care cu modestele noastre puteri am dat impulsul hotărîtor oinei, ne vom retrage într-un colțișor, acolo unde vor fi păstrate creioanele sanctificate ale marilor cronicari sportivi ai anilor '70 (Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Ion Băieșu, Teodor Mazilu, Suplinitor) și vom depune o lacrimă pe ciomagul cu care noi înșine n-am știut să abordăm întotdeauna oina, ci alte îndeletniciri.

Și cînd Caragiale îl va ruga din nou pe eroul său Rică (Venturiano, nu Răducanu), să șoptească în pacea nopților : „Angel radios" — vom fi și noi mulțumiți și ne vom duce de bună voie în pămîntul, dacă nu reavăn, în orice caz, umed, să ne odihnim, cu urechea lipită de scoarța planetei, pe care oina va fi învins definitiv.

SUPLINITOR

P.S. Un excepțional material publicistic a publicat săptămîna trecută revista **Tribuna,** sub semnăturile lui Romulus Balaban și Ovidiu Ioanițoaia.

SINCRONISMUL
criteriu unic al universalității?

Ni se pare că metoda aproape curentă de a acorda produsului artistic românesc, în general, și celui literar, în special, atributul de universalitate numai în măsura în care el, acest produs, satisface o seamă de criterii așa-zicînd obiective, general-valabile, impuse de valorile stabile, mai mult sau mai puțin unanim recunoscute, ale unor culturi și literaturi străine de străveche tradiție, încorporează în conținutul ei intim o apreciabilă doză de spirit fetișizant și restrictiv. De aici decurg o sumă de puncte de vedere cărora li se conferă, pur și simplu, însușiri de lege, de adevăr axiologic fixat odată pentru totdeauna într-un cod sacrosant, care, cu o imperturbabilă severitate, decretează ce intră și ce nu intră în paradisul universalității. Fiind expresia unei firești și vital necesare reacții în fața autohtonismului încrîncenat, a regionalismului minat de avataruri ideologice de conjunctură politicianistă etc., în împrejurările în care este supralicitat și utilizat fără spirit de discernămînt critic, procedeul favorizează nașterea unui soi de monștri sacri ai definițiilor fundamentale, capabili să anihileze orice tentativă de relativizare dialectică, de restructurare și nuanțare a conceptelor de la care se revendică o asemenea operație din cîmpul aprecierilor critice și al disociațiilor teoretice. Se uită prea ușor adevărul elementar potrivit căruia atributul universalității, departe de a fi o abstracțiune imuabilă, își relevă reala substanță, îmbogățită, numai cu prețul înțelegerii faptului că factorul decisiv îl constituie contribuția specifică, adînc inedită, particulară, a unei literaturi naționale, prin reprezentanții săi cei mai autorizați. Pînă la urmă, simplificînd desigur, unicul criteriu îndreptățit să deschidă calea universalității este acela al valorii intrinseci. Aceasta însemnează că soluția reală nu este aceea a efortului ușor servil de încadrare în tiparele consacrate, la modul procustian, nutrind iluzia realizării unui acord revelator. Înțeleasă astfel, ideea de sincronism, oricît s-ar placa pe corolarul ei, diferențierea, se dovedește a fi un simplu poncif. Idealul unei perfecte simultaneități este imposibil, de vreme ce procesul de impunere și de difuzare a oricărei valori este, în timp, mult devansat de momentul genezei respectivei valori. Fie și numai printr-o deducție logică, în sensul acestei observații, sîntem constrînși să admitem că, oricît de bine intenționat și oricît de generos în aspirațiile lui, creatorul încorsetat în atari premize teoretice, în chip fatal, nu are cum evita cel puțin următoarele două mari riscuri: de a imita, mai mult sau mai puțin abil, modelul așazis ideal — devenind, astfel, pentru a exemplifica, balzacian, hugolian, tolstoian, baudelairean, dostoievskian, proustian etc., etc. — sau de a ține, cel mult, pasul — fiind, pasămite, sincron — cu epigonii autohtoni ai marilor deschizători de drumuri și gustînd, astfel, din gloria trecătoare și înșelătoare a scriitorului la modă. Cu amendamentele de rigoare, ca să dăm și nume, cum altfel decît cu maximă condescendență poate fi, astăzi, privit balzacianismul de care, la timpul său, s-a făcut atîta caz în legătură cu activitatea de romancier a lui Cezar Petrescu? Dar simbolismul unui Al. T. Stamatiad și chiar Emil Isac? Sau gîndeanismul, în mixturi atît de efemer epatante, care a bîntuit cu deosebită furie în tentativele românești ale atîtor prozatori dintre anii 35—45, astăzi pe deplin și pe drept uitați?

Cînd Camil Petrescu se dezicea de proustianismul pe care i-l atribuia critica, argumentînd că, de fapt, el nici n-a citit încă ciclul epic **În căutarea timpului pierdut**, se cuvine să vedem, într-un asemenea gest, semnul unei lucide conștiințe estetice. Indiferent de autenticitatea sau de inautenticitatea dovezii produse, nicidecum nu este cazul să-l suspectăm pe autorul romanului **Patul lui Procust** de ostentație, de teribilism, de orgoliu publicitar etc. Este vorba de chestiuni mult mai grave: „proustianismul" scriitorului român traduce un semnificativ fenomen de sincronizare prin circumscriere organică în magma spirituală a epocii pe plan universal. Este, în ori și ce caz, o aplicație directă la fondul general-valabil al descoperirilor fundamentale implicate în gîndirea filozofic-psihologică a lui Bergson, fără a neglija însă și alte surse de aceeași natură, precum psihanaliza lui Freud, sau atît de fascinanta, pentru Camil Petrescu, fenomenologie a lui Edmund Husserl. Denunțînd prin puterea exemplului așa-zisa concepție morfologică, după care literatura universală ar fi o **summa** alcătuită din unitățile naționale etanș despărțite între ele, acest tip de sincronism nu are, evident, nimic comun cu practica epigonică sezisată mai înainte. Este, deci, de reținut, că îndeosebi creatorilor de structură și formație „conceptualistă" și „intelectualistă" le revine un merit esențial în efortul menit a dimensiona aspirațiile spre universalitate ale literaturii naționale, prin participare directă, originală, la acțiunea de explorare și valorificare a celor mai de seamă resurse, potențial existente în straturile și substraturile comune, de natură social-istorică, estetic-filozofică, ale unei anumite epoci literare și artistice. În acest sens, referindu-ne la literatura română, contribuția unora dintre cei mai de seamă scriitori ai ei este decisivă și a vedea, de pildă, în Eminescu un romantic european întîrziat, în Macedonski un abil importator al simbolismului francez sau în Blaga un interesant fenomen de recrudescență expresionistă este, desigur, un act de pură aberație, dacă nu de lamentabilă rea-credință. Fapta lor artistică este o contribuție efectivă la nuanțarea și diversificarea peisajului literar universal.

Fără a se putea vorbi neapărat de o situație antinomică în raport cu aceea relevată pînă aici, la fel de important este să avem în vedere ceea ce s-ar putea numi acțiunea tot mai masivă și mai spectaculoasă a structurilor marcat autohtone, de inextricabilă autonomie națională, de a străpunge cu violență barierele tradiționale ale conceptului de universalitate și de a provoca dislocări de proporții seismice în sfera acestuia. Sigur, chestiunea prezintă complexe și dificile aspecte, demne de studii detaliate și specializate. Să se rețină, totuși, că sursele de înnoire și de revitalizare, cel puțin în secolul nostru, cel mai adesea, pornesc de la literaturi și, implicit, de la scriitori fixați pe un fond originar de izbitoare particularitate autohtonă, regională. În mod frecvent, idealul modernității fertile, în literatura universală contemporană, se materializează în opere de viziune „desliteraturizantă", mai bine spus, decanonizată de rigorile unor tradiții cu îndelungată existență, artificializate și devitalizate de propriile lor mecanisme interioare, cufundate, și acestea, în practici stereotipe. Cum altfel, decît dintr-un atare unghi de vedere se cere înțeleasă extraordinara putere de atracție pe plan universal a romanului nord-american, atît de „regional" prin manifestările lui majore, printr-un Faulkner, de pildă? Dar „regionalismul" atît de pregnant și, paradoxal, atît de susceptibil receptivității universale al unui James Joyce sau al celui de limbă germană Franz Kafka? La o analiză cît de cît atentă a operei acestor scriitori, ne întrebăm ce mai rămîne valabil din atît de osificatele norme tradiționale ale conceptului de universalitate, de care atît de docteie tratate de literatură comparată ne îndeamnă și ne obligă să ținem seama chiar și în decursul actului critic curent.

Revenind la ideea de sincronism, în această împrejurare, este de discutat dacă ea nu apare ca o simplă convenție, datorită ieșirii din uz a mecanismului de la care se revendică. Căci **ce anume** și **cu ce** se sincronizează, devreme ce opere de tipul celor aparținînd autorilor citați își sînt suficiente lor însele, prin natura lor particulară, fiind, în același timp, cauză și efect în planul valorii de amplitudine universală? Evident, nu mergem pînă acolo încît să spunem că E. Lovinescu proceda farmaceutic cu distincțiile pe care le opera în cîmpul dintre polul sincronismului și acela al diferențierii. Totuși, nu ni se pare exagerată afirmația că termenul din urmă al dichotomiei care definește teoria lovinesciană, în plan aplicativ, adesea, își pierde aproape orice capacitate de înrîurire pozitivă a judecății critice, fiind, pur și simplu, eludat de spiritul fetișizant, atît de puternic insinuat în substanța celui dintîi termen. Este, astfel, simptomatică împrejurarea că în timp ce autori de discutabilă notorietate sau de-a dreptul modești sînt priviți de critic cu multă solicitudine, întrucît ei îi confirmă teoria în chip ad hoc, alții, cu adevărat reprezentativi — Sadoveanu, Arghezi, Blaga, Bacovia, Agîrbiceanu, Galaction, Goga, ca să nu amintim decît de mari piscuri — sînt tratați cu suspiciuni de diverse naturi, defectuos înțeleși, supuși unor revizuiri succesive ș.a.m.d. Marele critic pare adesea stingherit de natura estetică a unor creatori ca aceștia, tocmai pentru că autohtonismul lor revelator, de anvergură universală, nu prea favorizează rezolvarea ecuației sale estetice. Iar faptul că romanul **Ion** al lui Rebreanu este elogios întîmpinat, în **Critice**, vol. VII, vine de acolo că E. Lovinescu are confirmarea uneia dintre tezele sale privitoare la condiția romanului în general: obiectivitatea epică („realist prin metodă și epic prin amploarea planului"; „peste tot domină criteriul suprem al creației vieții"), element atît de stăruitor opus de el prozei de structură lirică (în linie sadoveniană), de coloratură subiectiv pamfletară (Arghezi) sau de inflexiune cazuistică și fantastică (Galaction). În mod paradoxal, așadar, cel puțin o capodoperă precum romanul **Ion** trebuia să argumenteze convingător valabilitatea teoriei lovinesciene. De fapt, valoarea universală a operei respective izvorăște exclusiv din substanța sa umană și estetică, atît de izbitor autohtonă și, deci, atît de inaptă de a fi constrînsă să răspundă dezideratului de un dogmatism sui-generis al sincronismului și al diferențierii, după cum și al faimoasei teorii a mutației valorilor.

NICOLAE CIOBANU

SEMPRONIU ICLOZAN: MIMETISM

posta redacției

V. M. T. — „Versurile mele sînt cu rimă și le trimit domniei-voastre deoarece nu dispun decît de acestea și nu de versuri albe, versuri ale zilelor noastre. Eu sînt un tînăr de 15 ani și versurile scrise nu sînt imaginate toate, așa cum mi-a spus la școală o tovarășă profesoară".

Este cuceritoare naivitatea mărturisirilor dv. Despre valoarea literară a versurilor este devreme să discutăm: „Eu vreau să mor, nu sînt nebun / Dar team pierdut și plîng fără grai / Pășesc pe unde m-am plimbat pe vechiul drum / Vai! drumule, de ce n-ai oprit-o, n-ai!" Atenție la gafe de exprimare cum sînt: „Toamna cînd totul e pustiu și mut / Îmi picură amorul printre mîini".

COSTEL — „Dragă Redacție, fii bună și cu mine și dă-mi măcar cîteva din numeroasele-ți sfaturi". Dragă Costele, singurul sfat pe care ți l-aș putea oferi, nu te-ar încînta prea tare. Alte sfaturi, pentru dumneata, nu am. Prefer, de aceea, să citez următoarele-ți versuri: „Sînt singur / Sînt doar cu mine însumi" și să mă mir de voioasa lor profunzime.

BĂDULESCU C. VIRGILIU — Curioasă formă de prezentare: „Subsemnatul Bădulescu C. Virgiliu din București, înaintez alăturat materialul redactat de cumnata noastră Mia Dumitrescu". Cu regret, dar versurile „cumnatei noastre" nu ne satisfac: „Inundația e mare / cum n-a mai fost în anale" etc. Verișoare aveți?

JUANITA F. — Nu știam că abisul poate să țiuie în urechi: „Abisul ăsta e mirat / N-atingeți căci riscați / O prăbușire de tăceri / Ce vă vor țiui în ureche o săptămînă". Mai trimiteți.

A.E.C. — Citez din **Doină cu cai**: „Zborul mi s-a spart înspre zori / Melcii casa mi-o scurmă / Dor spînzurat între căpriori / Mă mistuie caii din urmă // La capăt vînd ultimul ham / Pe scîndura ușii lăsat / Și număr anii căci n-am / Potcoave la toți să le bat". Domnule Baltag, merită oare să mă aplec acestei pasiuni la acești 20 de ani ai mei?" Merită.

RADU BARDAN. — „Rugămintea mea este să mă scuzați". Vă scuz, deși versurile stufoase și naive nu mi-au displăcut: „Somnul din frunze îmi freamătă-n plete / C-o luntre de gînduri uscate / O beznă mă paște furîndu-mi o umbră / Din turma de umbre ce-mi vin de departe".

Cezar BALTAG

Domnica Duc. Am citit cu plăcere lucrarea „Sentința". Am întîlnit în ea lumea frămîntată a satului de dinainte de război și drama războiului, tot cortegiul lui de suferințe răsfrînte în sufletul unui copil. E o poveste deasă — e drept, fără răsuciri spectaculoase — spusă simplu și cu patimă. E mai mult o monografie a unei familii (parțial și a unui sat moldovean), un fel de cronică, în tradiția curată a celor bisericești — și o recomand cu credință editurilor noastre. Treci pe la redacție.

Marieta-Livia Durpas. Ai o vîrstă fericită. Iubești poezia și cauți **„merele luminii"**. La vîrsta dumitale trăiești exaltat și ai păreri definitive. Dacă vrei să scrii proză — deocamdată încerci numai poeme în proză — trebuie să cobori puțin cu picioarele pe pămînt. Izbutești descrieri pline de promisiuni: **„Am ieșit în ploaie fiindcă am auzit caisul murmurînd (...) Ploaia își încurcase părul printre frunze și nu mai știa ce să facă. Am surprins-o închizînd ochii. Aștepta supusă îmbrățișarea caisului"**. Dar nu cunoști deloc legile dialogului. După descrierea de mai sus, pui linioară și distrugi totul: „— Madam, ce faci?" Te sfătuiesc să înveți citind.

Paula Nemeș. S-o luăm pe puncte: 1) Nu mă pricep la magie; 2) Romanul Sînzianei Pop e foarte bun; 3) Schița „Casele "e scrisă în manieră Sînziana Pop. Timiditatea te împinge, uneori, spre multă îndrăzneală. Nu putem trăi într-un tub, de altfel îl transformi repede în tramvai sau în casă. Fraza: „tubul se fărîmă cald și încet, fără zgomot" și încă vreo zece la fel m-au făcut să cred că într-o zi voi primi de la dumneata lucrări publicabile.

Ovidiu Borcea. Dumneata nu mi-ai trimis o cronică sportivă, ci o scrisoare deschisă adresată unui cronicar sportiv care s-a deplasat în Mexic ca să nu-i placă nimic. Ireproșabilă ca stil — conținutul nu-l discut, n-am citit articolele respective — ea ar putea fi publicată, cred, în ziarul unde semnează omul pe care-l discuți. Eu, trebuie să înțelegi, nu pot interveni în nici-un fel în această dispută.

Anton Păduraru. Ai dreptate. Insul înecat pe gheață, fără patine în picioare, și nimeni n-o să se grăbească să-i mîngîie coastele deșelate.

V. Mătăiuș: Trimite-mi, te rog, reportaje. „Praf de aur" m-a convins că știi să scrii reportaj. Cine spune că oala de lîngă prag e „pămînt copt în alt pămînt crud" știe să scrie sau să gîndească frumos.

Amigo: Cugetările pe care mi le-ai trimis ar merita să fie trecute prin rîșniță: „Liliputanii mor de liliput". „nimeni nu se mai îndoiește de propoziție". Eu am văzut liliputani murind de scorbut și mă îndoiesc de puterea cuvîntului.

Fănuș NEAGU

punct și virgulă

Cum scriem numele românești?

Exceptînd situațiile speciale, în spiritul, tradiția și conform normelor în vigoare, numele românești se scriu într-o anumită ordine ce trebuie, sau mai bine zis ar trebui, respectată cu maximă strictețe.

Iată însă că întîlnim, în mod supărător, în multe articole, și, ce-i mai trist, la unii oameni de cultură, o totală încălcare sau ignorare (voită sau nu, asta-i altă problemă) a acestor norme, într-o fluctuație ce pare a fi dictată de bunul plac sau de capriciile de moment ale memoriei.

O mostră de asemenea încălcare nu numai a tuturor normelor existente, dar și de liber arbitru, inconsecvență și capriciu care pun sub semnul întrebării însăși seriozitatea și responsabilitatea autorului, am întîlnit în articolul criticului de artă Mircea Deac „Salonul de primăvară", din „Informația Bucureștiului" de marți 16 iunie a.c.

Modul în care sînt scrise numele unor cunoscuți artiști stîrnește cele mai sincere nedumeriri. Astfel, Ion Brăduț Covaliu este trecut odată Covaliu Brăduț, 13 rînduri mai jos, C. Brăduț (?!), George Apostu este trecut cînd așa, cînd Apostu George, întîlnim, apoi, fără nici o explicație plauzibilă, în cadrul aceleași enumerări: Epure Șerban, Ilie Viorica, dar și corect, Paul Vasilescu, Paul Neagu, Silvia Radu, etc. Apoi, pe Mihail Meiu, dar și Meiu Mihail, pe Mihnea Grigore (de fapt Grigore Minea), pe Stănescu Gheorghe, pe Crișan Nicolae, pe Vartic Gheorghe, pe Giscă Eugen, Bandac Mihai etc. După cum întîlnim și pe Popescu Negreni (cînd corect ar fi fost: Ion Popescu-Negreni).

Nu ținem să fim pedanți cu orice preț, să căutăm nod în papură, dar să-ți permiți într-un singur articol să scrii, în atîtea moduri numele unor artiști cunoscuți nu mi se pare a fi un simplu act de sfidare a unor norme ortografice, ci unul de ignorare a unor elementare datorii, a unei absolut necesare ținute și probități publicistice. Și oare e nevoie de așa ceva?

Ion TĂTARU

Un indice electronic asupra operei lui Thomas Mann

„Sistemul Thomas Mann" a fost rezultatul colaborării dintre trei profesori universitari pentru elaborarea unui index electronic privind datele biografice și opera eminentului scriitor german. Proiectul acestui sistem a fost inițiat de către Herbert Lehnert, pe atunci profesor la universitatea Rice, (Houston, Texas) deoarece minuirea datelor acumulate din opera lui Thomas Mann (1875—1955) devenise anevoioasă. Profesorul Lehnert a explorat posibilitatea întocmirii unui index, folosind creerul electronic (ajutat de profesorul Frederick Ruecking de la aceeași universitate), cu referire la scrierile de nonficțiune concepute de Th. Mann înainte de 1914. Sistemul, pare-se, este unic în lume. Pentru pregătirea materialului necesar indexului, s-au utilizat în primul rînd scrisorile publicate ale lui Th. Mann — Briefe 1889—1936 — editate de Erika Mann, fiica autorului, constituind un bun început, din mai multe motive. În primul rînd, deoarece colecția începea cu o scrisoare adresată de Th. Mann Friedei Hertenstein la 14 octombrie 1899, cînd autorul avea numai paisprezece ani. Nici o altă colecție publicată nu conține scrisori de la o vîrstă atît de timpurie. În al doilea rînd, pentru că Erika Mann a adăugat la sfîrșitul volumului note ample asupra scrisorilor publicate în legătură cu oameni și locuri. Fără aceste referințe prețioase identificarea locurilor, oamenilor și a operelor ar fi fost o treabă cu mult mai dificilă. S-au mai folosit și alte volume de corespondență adresată de Thomas Mann fratelui său, Heinrich Mann — Th. Mann — H. Mann, Briefswechsel 1900—1949, publicat

de Deutsche Akademie der Künste (Berlin, 1965); volumul de scrisori Heinrich Mann und Thomas Mann, editat de Alfred Kantorowicz; Thomas Mann an Ernst Bertram. Briefe aus den Jahren 1910—1955, adnotat de Inge Jens; în sfîrșit, eseuri articole, recenzii, carnete de însemnări, scrisori nepublicate, dedicații personale, paralipomena, precum și alte materiale nescrise dar legate de el, așa cum sînt memoriile unor prieteni apropiați și alte documente. Problema limbii folosite în acest index a fost minuțios studiată; s-a ales limba germană. Autorii programului s-au lovit la început de dificultățile în deslușirea datelor biografice, a temelor biografice și a ideilor tratate în scrierile menționate. Inițial ei s-au gîndit să întocmească un index tematic separat pentru subiecte doar de importanță auto-biografică. Pînă la urmă indexurile pregătite au 1. un index al operelor; 2. Un catalog al numelor menționate de Th. Mann, cuprinzînd și operele respective, dacă se făcea aluzie la ele sau erau pomenite; 3. Un index tematic. Materialul (subiectele lucrărilor de nonficțiune și a datelor biografice) a fost rînduit cronologic. Avantajul pe care îl oferă computerul este accesul uimitor de rapid la izvoare și apoi faptul că se pot obține un număr mare de date din aceeași problemă, ceea ce înseamnă economie de timp și de efort.

Hamlet și noi

Din cele douăzeci și șapte de versiuni pentru scenă existente ale capodoperei shakespeariene, Hamlet, începînd cu prima, a lui Thomas Betterton, din 1676, alcătuită din 2930 de versuri, cea mai complexă este textul pentru sufler (prompt-book) redactat de Laurence Olivier pentru Teatrul Național, cu Peter O'Toole în rolul titular, care conține 3774 de versuri, față de versiunea integrală de 3950 de versuri.

Samuel Beckett, director de scenă

La Edinburgh Festival, anul acesta, în august, vor fi reprezentate douăsprezece piese scurte de Eugen Ionescu, care au mai fost jucate de-a lungul ultimelor șase luni în diferite „café-théâtres" din Paris. Piesele urmează să fie reluate la Royal Court Theatre sub direcția lui S. Beckett, care s-a oferit să suporte cheltuielile de regie (1 100 lire st.). Dramaturgul irlandez se află acum la Paris, împreună cu Jack MacGowran, unde repetă Beginning to End, un spectacol de două ore cuprinzînd o antologie a operei lui Beckett.

Templul lui Zeus năruit de cutremur

Cel mai frumos templu din Turcia, închinat zeului Jupiter, a fost distrus în recentele cutremure din regiunea Gediz, în partea de vest a țării. Templul fusese ridicat în secolul II și se afla în complexul ruinelor romane de la Arziani, lîngă epicentrul cutremurului din pricina căruia au murit 1084 de persoane și au rămas fără adăpost alt 90.000. „Era templul lui Jupiter cel mai bine păstrat din Turcia", a declarat unui reporter profesorul de arheologie Ekrem Akurgal, de la Universitatea din Ankara.

Nic. POPESCU

Desene de ANCA MIRCEA

Semnal

Chiar titlul revistei (la al doilea număr), editată de Școala generală din Sălîștea de Sus (jud. Maramureș), este un semnal înspre ceea ce ar trebui să fie revistele școlare. Nu numai profilul literar ci și ținuta estetică a lucrărilor publicate în cuprinsul celor 40 de pagini este un argument în plus. De la poeziile celor

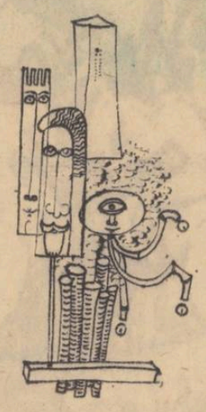

mai tineri autori de versuri de pe riul Iza: Liviu Bindea, Victor Iuga, Petru Iuga, Nița Rus, pînă la elevii-folcloriști (Ion Turlaș, Maricuța Țicală, Nița Vlad, Simion Chiș, Gheorghe Iuga, Maria Iuga) — remarcăm o seriozitate demnă de atenție față de cuvîntul scris. Este un merit în plus al profesorilor care editează revista, Grigore și Dumitru Iuga, cei ce semnează, în paginile revistei, și o aleasă traducere din Anna de Noailles, Surpriză. Prezența scriitorilor maramureșeni (Gheorghe Chivu, Ion Iuga, George Boitor, Petre Got) în comentariul succint al elevilor-critici este încă o dovadă de seriozitate a cenaclului literar al școlii din Sălîștea.

C. LASCĂR

„Caseta care conținea un tezaur"

Citim sub acest titlu, în Les Nouvelles littéraires (25 iunie a.c.), că în cursul unor lucrări de demolare, la Paris, pe strada Hautefeuille... „unde Baudelaire a locuit mult timp, un muncitor ar fi descoperit o casetă orientală conținînd farduri uscate, cîteva flori ofilite, două flacoane mici de parfum și chiar cîteva săculețe cu praf de stupefiante. Printre aceste ciudate amintiri, o scrisoare ilizibilă"... și un poem de cinci strofe, „Ferestrele".

Compilator

Jorge Luís Borges

Interviu de RIMA DE VALLBONA

Un om își propune să deseneze lumea. De-a lungul anilor populează un spațiu cu imagini de provincii, regate, munți, nave, insule, case, instrumente, aștri, cai și oameni Puțin înainte de a muri, descoperă că acest răbdător labirint de linii schițează însăși imaginea ființei sale.

J. I. BORGES

Din profunzimea nedefinită a coridoarelor hotelului apăru Jorge Luis Borges, la orele trei fix, așa cum ne înțelesesem. Mergea încet, voind parcă să dovedească fermitate și siguranță în labirintul de uși și numere ; cu bastonul pe brat ca și cum n-ar fi avut nevoie de el ; înalt, înclinat puțin spre spate, scrutînd totul împrejurul său sub sprîncenele sale groase și albe. **Este în el ceva, o atitudine menită să desfidă „inevitabila realitate"** care **este, în definitiv, numai reflex al unei „lumi adînci".** Încercații lui ochi au văzut atîtea încît acum se împotrivesc și estompează „lucrurile dure" în crîmpeie de umbre răsfrînte... iar el rămîne cu esența. Unde să fi descoperit Borges formula secretă a esențelor ? În pielea tîrgului din penumbra vreunei biblioteci ? E oare afundat pe de-a-ntregul în propria-i interioritate, ocrotit în orbirea ei ?

Așteptîndu-l după reflexele ușilor de cristal ale holului, mi s-a părut deodată că văd în Borges una din acele ființe imaginate de el, rătăcind printre galerii, culoare, biblioteci, străzi largi, coridoare fără ieșire, palate ciudate, scări inverse, camere cu staturi, labirinturi perplexe și subtile ...pierdut în „oroarea oglinzilor" și în lucrurile care se multiplică în numere egale la infinit. Mergea încet... și părea că nu se va apropia niciodată... că nu va ajunge niciodată... Și dintr-odată m-am simțit atrasă în profundul univers iluzoriu pe care-l țes reflectările : îl visam pe Borges, aici pe culoarele hotelului, venind spre mine la orele trei ale după-amiezii. Dar Borges ? **Nu era mai degrabă el cel care mă visa pe mine ?** Mă visa, m-a visat într-o nedefinită după-amiază în Texas. Poate să fi fost unul dintre acele vise de care nu-și va mai fi adus aminte, mai ales pentru că s-au repetat mereu, la fel, ca de altfel totul ; unul dintre acele vise din care uneori nu rămîn nici fărîme de nume sau cuvinte... nici măcar o figură.

Pentru a rupe iluzoria neliniște a așteptării, m-am îndreptat spre el. Din fundul negurilor sale, Borges îmi simți prezența fără dibuiri sau îndoieli, se sprijini ușor de brațul meu drept sau poate eu m-am sprijinit de el ; gestul lui avea ceva cavaleresc, ocrotitor.

Poate pentru a-mi dovedi că el mai vede încă puțin, rotindu-și ochii homerici, spuse:

— Ziua e înnourată, nu-i așa ?

— Da, dar soarele mai apare din cînd în cînd.

În acele momente avea în el o ușoară lumină solară, șovăielnică, atrăgătoare.

Intrînd, în sala unde îl așteptau studenții, tulburat, observă :

— E foarte întunecat acest loc, nu ?

— Da, destul.

În zbuciumul acesta, ca să i se confirme slaba senzație de lumină și de forme, palpită uneori o dorință de revoltă împotriva „celuilalt" Borges, „cu ochi fără de lumină, care pot citi doar în bibliotecile viselor uluitoare fragmente", împotriva unui Borges care, cu literatura sa, uzurpă totul, pînă și trăirea. E poate felul său de a se salva din „Orașul nemuritorilor", de a înceta să fie Homer, Argus sau un Borges, care va trăi dincolo de timp, această materie coruptibilă. Poate chiar că această neliniște cu care se agață strîns de infimele senzații de lumină l-a făcut să înțeleagă că „moartea îi face pe oameni prețioși și patetici".

După ce i-a salutat politicos pe studenți, își sprijini în baston o mînă pe cealaltă. Ceru lapte — doar lapte sau apă — și răspunse cu glas încet și egal :

— Nu, în general nu s-a interpretat bine ce am spus despre originalitate. Eu nu neg în mod categoric originalitatea : afirm doar că nu există realmente nimic care să fie original. Totul coincide în trecut și revine în eternitate. Dar originalitatea se vădește în individ, în deosebi din poet, care și-o însușește și o exprimă prin metafore proprii. Poetul este un descoperitor, nu un inventator. Frumusețea versului sau a limbajului poetic reiese din comunicarea emoției pe care o conțin și transmit aceste metafore. Numărul metaforelor noi încă nu s-a epuizat, el este nesfîrșit.

Vorbindu-i de romane, mi-a răspuns :

— Niciodată n-am scris vreun roman și nici măcar nu le citesc. Consider ocupația asta ca o pierdere de vreme. De ce să desfășori în multe pagini ceea ce se poate spune în puține ? Am auzit de cîțiva scriitori mexicani despre care se spune că ar fi foarte buni : Carlos Fuentes, Rulfo și încă alții. Nu le cunosc operele.

— Dar Cortázar ?

— Ah, Cortazár. Mi-a trimis prima lui povestire și în ziua următoare am recomandat-o spre publicare. M-a surprins talentul său literar. Acum este idolul literaturii latino-americane. De mine nu se mai ocupă nimeni.

Era nostalgie în aceste cuvinte... ? nu... poate că era în glasul său oarecare ton de ușurare, despărțindu-se, în sfîrșit, de „celălalt Borges", care nu-l lasă să trăiască. Cine știe ?

— Dintre povestirile dumneavoastră îmi place mult „Minunata taină".

— Da, nu-i rea. Sînt două lucruri reușite în ea : timpul psihologic și tema creației operei fără alți martori decît creatorul și Dumnezeu. Și totuși condamnatul la moarte și-a atins scopul care era să se justifice.

— Extraordinară e realizarea timpului psihologic. În unele locuri mi se pare că-l depășește chiar pe Proust.

— Ah, nu. Asta în nici un caz ! E bine să te înșeli, dar nu într-atît !

Protestul său era sincer. Timiditatea și modestia nu-i permiteau să accepte laude de acest fel.

— Aceste concluzii voit „greșite", domnule Borges, se bazează pe faptul că în romanele lui Proust senzația timpului psihologic se împrăștie de-a lungul a multor pagini, în interminabile paragrafe și fraze. În povestirile dumneavoastră se concentrează în cîteva linii, în fragmente precise, care îl fac pe cititor să trăiască timpul psihologic fără să-l distragă. Dumneavoastră înșivă ați spus ceva mai înainte că romanul nu izbutește să aibă valoarea nuvelei din cauza extinderii lui.

Borges vorbește rar și sacadat, intercalînd deseori cuvinte și fraze într-o engleză impecabilă ; uneori repetînd în această limbă tocmai ceea ce spusese cu puțin mai înainte în spaniolă sau recitînd poeme în engleză. Să fi rămas acest obicei din timpul petrecut ca profesor la Universitatea din Texas, în 1961 ? Sau, poate, este vechiul mod de a se exprima al lui „Georgie" (cum îi spune mama sa), cel care a asimilat, înainte de spaniolă, limba și cultura engleză ?

Distracția preferată a lui Borges este, acum, poezia anglo-saxonă și cînd spiritul său se revarsă într-o bucurie intensă, se întoarce spre soția sa și îi spune :

— Mă simt cuprins de o fericire imensă. Știi ce am să fac pentru a o exprima ?

— Da, dragul meu, poezia ta anglo-saxonă...

Și el începe să recite poezia „sa" anglo-saxonă, posedat de bucurie și inspirație, emoționat, trăind fiecare vers cu sufletul și trupul. Pentru cine îl aude este ca și cum ar lua parte la un moment de creație sau de re-creație a poemului. Oricine rămîne uimit în fața acestui straniu limbaj pătruns în întregime de emoția lui Borges.

Cu toate că silueta lui Borges alunecă tăcut prin toate paginile sale, e acuzat de a fi un hiper-intelectual dezumanizat. Totuși îți produce o rară și plăcută surpriză să-l vezi alături de soția sa, plin de tandrețe, îndrăgostit ca un adolescent însetat de afecțiune și de prezența ei. În fața lor și a modului ideal în care se întregesc, încerci strania senzație a dragostei care nu cunoaște vîrsta.

— Ce ați putea spune despre influențele exercitate asupra Dumneavoastră ?

M-am gîndit, în realitate, nu la influența, ci la „precursorii" săi, căci pentru el „fiecare scriitor își creează precursorii", modificînd, prin creația sa, concepția noastră despre trecut, așa cum va modifica și viitorul".

— Nu pot să-l neg pe Kafka, în special în **Loteria din Babilonia** și în **Biblioteca din Babel.** Dar, în orice caz, am scris aceste povestiri pentru că le-am simțit.

Cum să nege că le-a simțit dacă viața întreagă și-a petrecut-o printre cărți și în biblioteci ? S-a format într-o bibliotecă cu nenumărate cărți engleze, prima sa slujbă a fost într-o bibliotecă municipală, iar în momentul de față e directorul Bibliotecii Naționale din Buenos Aires. Dumnezeu i-a dat, „cu magnifică ironie, odată cu cărțile și noaptea". Borges își imaginează paradisul ca pe o bibliotecă și chiar universul îl numește bibliotecă, iar omul, pentru el este „imperfectul bibliotecar". Umbra obsedantă a bibliotecii se proiectează în cărțile sale și Borges, printre cărți, explorează universul cu „tolagul șovăitor", al poemelor sale. Biblioteca reală și cotidiană se transformă încet, încet într-o „Bibliotecă divină", unde totul este prevăzut, unde se repetă totul într-o dezordine care este Ordinea. „Simbolul bibliotecii admite definiția corectă : **ubicuu și durabil sistem de galerii hexagonale,** dar biblioteca mai este pîine sau piramidă sau orice alt lucru..."

Borges continuă să ne vorbească despre „precursorii" săi :

— Admir pe Stevenson, dar stilul lui îmi pare foarte dificil. Kipling e unul din cei mai mari scriitori pe care nu i-am putut imita pentru că nu am înțelepciunea și inteligența sa. Whitman...

În timp ce enumeră nume, recită lungi fragmente și maxime aparținînd respectivilor autori, analizează aspecte și atitudini. Cultura lui Borges e vastă și profundă, îmbrățișînd aproape toate popoarele antice și moderne. Afară de literatură cuprinde și alte cîmpuri ale științei, dar în deosebi filozofia. Pe cînd memoria sa (în ciuda celor 69 de ani împliniți) se revarsă în valuri — știe pe dinafară pe Martin Fierro și îl recită ca nimeni altul — inteligența sa ascuțită speculează, ironizează și din cînd în cînd lasă să pătrundă în frazele sale un fin umor englez.

— Se poate considera opera Dumneavoastră ca fiind autobiografică ?

— Opera mea este autobiografică în mod pudic. Mă gîndesc la Mark Twain care spunea că nici unul artist nu îi este dat să spună adevărul brut. Scriind, eu mint, exagerez. Acum cîteva momente vorbeam despre o boală care m-a determinat să scriu povestirea „Scrisul zeului" și acum îmi dau seama că am confundat boala cu o operație la ochi. „You have to keep giving yourself away..." trebuie să trăiești manifestîndu-te, dîndu-te celorlalți... dacă nu este autobiografică, o operă nu are valoare.

Cineva i-a cerut atunci părerea asupra literaturii hispanice.

— A folosi o limbă înseamnă a te afla într-o tradiție. Eu consider pe Quevedo mai inteligent decît Góngora, dar acesta este superior lui Quevedo. Fray Luis de León lasă o impresie de bărbăție foarte umană. Cervantes... nu cred că între Dón Quijote și Sancho Panza conversațiile au decurs așa. Au vorbit mai puțin și fără atîta coerență, după părerea mea. Ultima frază din **Dón Quijote** este o mare izbîndă care multă vreme mi s-a părut o stupiditate : „în mijlocul jalei și al lacrimilor celor ce se aflau acolo, își dete duhul. Vreau să spun că se săvîrși din viață". Această stîngăcie corespunde emoției... Din Unamuno îmi place mai mult întregul decît fiecare operă în parte. Jorge Guillén este acela care se află la o înălțime de neatins : aș da multe volume de ale mele pentru o linie de-a lui... În realitate, totul este tradiția, cum spunea Alfonso Reyes... Eram un adolescent cînd Reyes mă invita la ambasada Mexicului și ca să-mi risipească timidatea făcea pe timidul...

— Și ce ne spuneți despre poezia dumneavoastră ?

— Mi s-a spus că poezia mea e cu mult mai nereușită decît povestirile. Eu cred că sînt mai bun prozator decît poet. Nu cred în rimă. Nu vreau să fiu strălucitor. Procesul versurilor este diferit de acela al prozei, în aceasta se începe cu o imagine. În vers se începe cu o frază.

— Care sînt operele dumneavoastră pe care le preferați ?

— Aș vrea să supraviețuiesc în **Aleph, Sud, Intrusa, Poema darurilor.**

★

Mărturisirile și comentariile acestea ale lui Borges mi-au dat impresia că deschid o fereastră pentru a ne lăsa să vedem cum procedează în creația poemelor, a povestirilor sale : o imagine, o frază, o senzație, trecute prin sensibilitatea și gîndirea sa, devin parte din ființa proprie... se fac autobiografie.

(Interviu apărut sub titlul „Prin coridoarele lui Jorge Luis Borges" în revista „Insula")

În românește de Aurora NICULESCU

MAGDALENA RĂDULESCU : CAVALERI

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți : Cezar Baltag, Fănuș Neagu, Adrian Păunescu
Secretar general de redacție : Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

PROZĂ • POEZIE • ARTE • SPORT • PUNCT ŞI VIRGULĂ

Anul XIII
29 (429)
Sîmbătă
18 iulie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

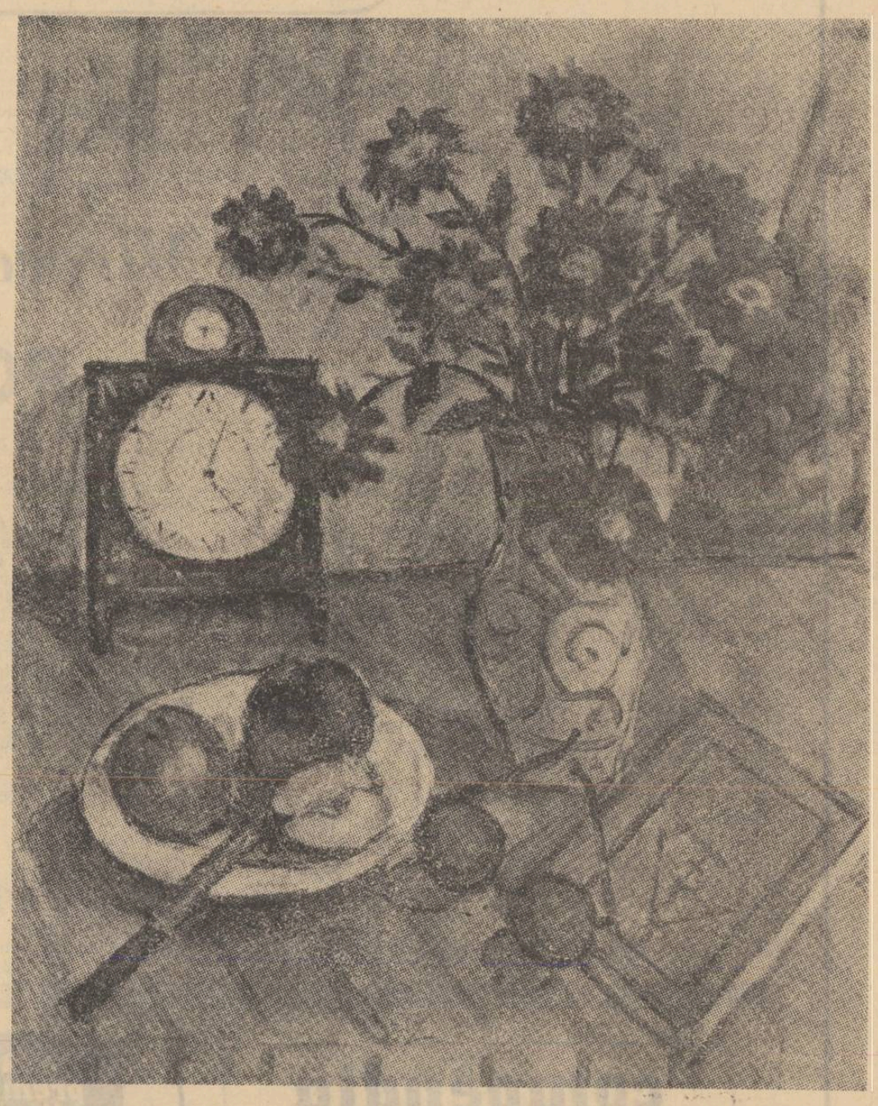

Renaşterea melodramei

Speciile literare nu mor. Dispariţia lor este numai aparentă. În realitate ele continuă să trăiască sub forme noi chiar atunci cînd s-ar părea că au pierit.

Pentru ca o specie literară să dispară cu adevărat, ar trebui ca nevoia profundă care i-a dat naştere să dispară şi ea. S-ar putea vorbi de exemplu despre o dispariţie a tragediei atunci cînd nevoia de emoţii tragice ar pieri din sufletul omenesc. Dar plînsul este necesar vieţii psihice — şi chiar unei sănătoase vieţi psihice — tot atît de mult ca şi rîsul. Pentru ca tragedia să dispară, ar trebui aşadar schimbări fundamentale ale sufletului uman — ceea ce în istoria (e drept, încă destul de scurtă) a omenirii nu a avut timp deocamdată să se producă — şi nici nu se poate vedea cum s-ar putea produce.

Bineînţeles, împrejurările în care se dezvoltă o specie literară se pot modifica, pot pentru cîtăva vreme să devină mai grele sau mai uşoare, fapt care aduce speciei însăşi o scădere sau o creştere de vitalitate. Ceea ce este sigur însă este faptul că, de cînd există literatura, nu s-a văzut încă dispariţia totală a unui gen literar sau a unei specii literare.

Vremea noastră asistă la o renaştere a unei specii literare care a cunoscut acum un secol succese mari şi după părerea multora a dispărut apoi, fără nici o nădejde de a mai învia vreodată. E vorba de melodramă.

Melodrama a fost cel mai popular spectacol al secolului trecut. La noi, pînă în preajma primului război mondial se mai jucau **Două orfeline, În largul oceanului, Doi sergenţi, Peticarul din Paris, Lumpatius vagabundus** şi alte piese cu multe tablouri, cu o acţiune încurcată, cu înlănţuiri şi coincidenţe uimitoare, cu revederi neaşteptate şi travestiri ingenioase. Piese în care numaidecît trebuia să apară un june idealist şi curajos, o tînără orfană frumoasă şi inocentă pe care o răpeşte un intrigant misterios şi feroce, o mamă îndurerată, un tată bătrîn şi demn, apoi o pereche înfăţişată prin doi vagabonzi care ajută la deznodămîntul moral al întregii istorii. Pentru că o melodramă se sfîrşeşte întotdeauna cu triumful binelui şi cu înfrîngerea răului.

Teatrele zilelor noastre au alungat din repertoriul lor melodrama, împreună cu sora ei, bună, feeria.

Înseamnă oare că melodrama a murit?

Ca să credem asta, ar trebui să credem că a dispărut pe totdeauna nevoia de emoţii duioase, entuziasmul faţă de sentimentele generoase, gustul misterului şi dorinţa ieşirii din ceea ce e zilnic, obişnuit şi monoton.

Nu. Melodrama e astăzi mai puţin moartă decît oricînd. A dispărut de pe scenă şi a apărut, încă de acum patruzeci de ani, cu un succes incomparabil pe ecranul cinematografelor.

Prin mijloacele tehnice ale filmului, melodrama a căpătat o splendoare şi o bogăţie de mijloace pe care nu le mai avusese niciodată. Totuşi, să nu ne înşelăm. „Alte măşti, aceeaşi piesă". În nenumărate variaţii şi în nesfîrşitele schimbări de detalii, decor, epocă, costum, muzică, peisaj, sîntem siguri că vom găsi aceleaşi vechi teme, unice şi nepieritoare, menite să trezească în noi frumoase sentimente primordiale, simple şi puternice: aceleaşi procedee bazate pe contraste violente şi pe situaţii neprevăzute, analoge cu cele mai obişnuite sfori ale foiletoanelor palpitante cu „va urma" la momentul potrivit; şi sîntem de asemenea siguri că vom întîlni măcar pe una din vechile noastre cunoştinţe: orfelinele şi intrigantul sumbru, tînărul vrednic şi sărac care la urmă ajunge moştenitorul unei averi colosale, fata frumoasă şi năpăstuită, vagabondul vesel şi duios; şi iarăşi, nu lipseşte nici intriga cu întîmplări neprevăzute şi extraordinare ce duc către deznodămîntul fericit, meritat după atîtea lacrimi şi strîngeri de inimă. Apariţia la televiziune a primului episod din **Rocambole** al lui Ponson du Terrail învie procedeul romanului de aventuri publicat în fascicule. Melodrama, reapărută sub această formă, dovedeşte că gustul şi nevoia emoţiilor pe care ea şi numai ea le poate mulţumi, sînt astăzi tot aşa de vii ca şi altădată.

De altfel, multe filme sînt alcătuite după reţeta melodramei. Pe lîngă această producţie uriaşă, cele cîteva melodrame clasice ale lui Dennery, Victor Ducange, Pierre Decourcelle şi ale altora formează un bagaj modest. Uzinele cinematografice fabrică zeci de kilometri de peliculă dătătoare de emoţii. Oamenii cu pretenţii de gust de pe vremuri se indignau în faţa lui **Faust** de Dennery, copie simplificată, vulgarizatoare şi foarte naivă a întîmplărilor exterioare din uriaşul poem al lui Goethe. Sînt zeci de ani acum de cînd cinematograful a sporit şi sporeşte enorm cantitatea (dar nu întotdeauna şi calitatea) încercărilor de acest fel. În goana după subiecte s-au scos scenarii melodramatice din epopei, din romane, din tragedii ce fac parte din tezaurul literar clasic al omenirii. Au fost puşi la contribuţie Biblia şi Homer, Balzac şi Flaubert, Tolstoi şi Dostoevschi şi atîţia alţii. Toate marile momente literare, de la **Odiseea** la **Doamna Bovary** sînt socotite bune de alcătuit scenarii. Totul este filmabil. Adică totul este bun pentru fabricat melodramă. Melodramele de odinioară au fost şi ele dezgropate de sub vechile decoruri şi au fost din nou însufleţite cu mijloacele tehnicii contemporane. Vechea feerie cu trăsnete sfîrîite, cu spectre în carne şi oase, atente la şoapta suflerului, cu îngeri traşi de subţiori din culise şi diavoli care dispar în trape cu balamale scîrţîitoare, vechea feerie învie şi ea pe ecranul miraculos.

Cinematograful, a cărui una dintre funcţii este (sau ar trebui să fie) tocmai cultivarea miraculosului prin exprimarea în întîmplări zilnice a fantasticului şi a visului, oferă romanului de aventuri şi melodramei mijloace de renaştere inepuizabile. Şi aici, doar o singură observaţie. Să faci o melodramă din **Doamna Bovary**, de exemplu, este o greşeală de gust, care nu are nici măcar scuza parodiei. Să transpui pe ecran marile romane de aventuri ale literaturii universale, printre care capodoperele nu sînt rare (şi unele căzute pe nedrept în uitare cum este colosalul **Les Mohicans de Paris** de Alexandre Dumas) aceasta înseamnă să asiguri o viaţă nouă unei specii literare cu rădăcini adînci şi trainice în sensibilitatea umană.

Al. PHILIPPIDE

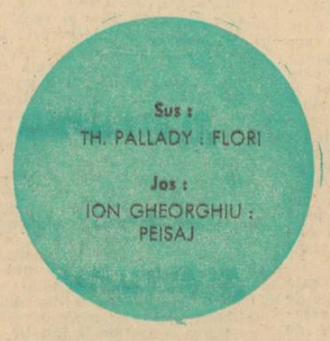

Sus:
TH. PALLADY: FLORI

Jos:
ION GHEORGHIU: PEISAJ

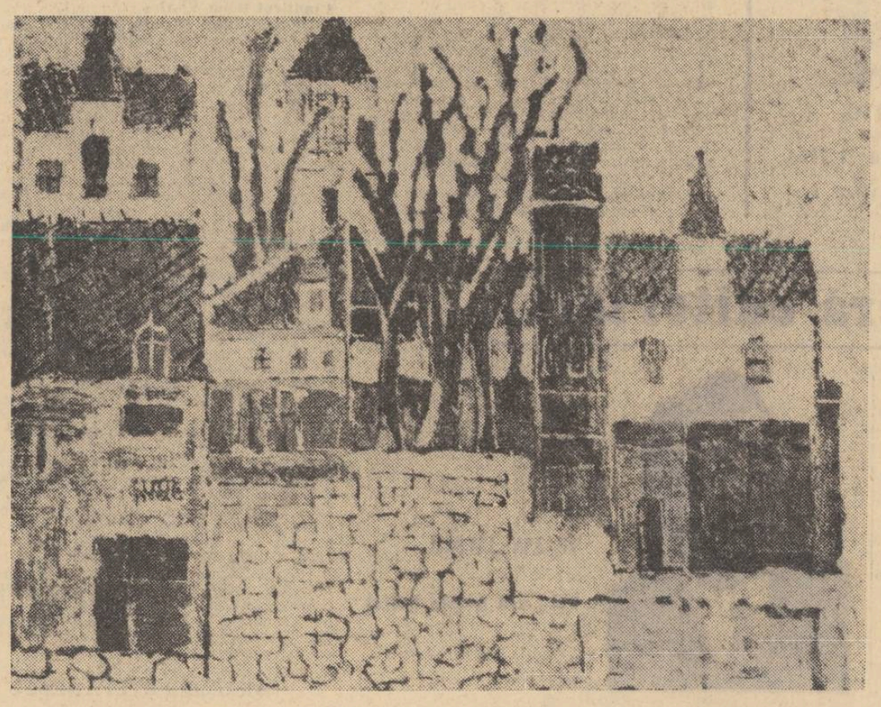

Acasă

Călătorind noaptea cu trenul, de la Cluj la Bucureşti, Carpaţii nu mai există. Nu ştii cînd îi treci. Nu mai sînt o trecătoare, nu mai sînt un loc de popas, nu mai este Ţara de dincolo de Carpaţi şi Ţara de dincoace de Carpaţi. Peste tot eşti acasă, şi în această vară cînd populaţia ca în nişte vase comunicante se deplasează dintr-o localitate într-alta, căutînd mai ales muntele şi marea, părăsind oraşele, deci ocupînd aproape fiecare metru pătrat al ţării, fiecare metru pătrat de umbră şi de soare, echilibrînd cumva densitatea populaţiei, scoţînd-o din oraşe, totuşi trecînd Carpaţii, n-ai sentimentul că te îndepărtezi de oraşul în care trăieşti, ci că treci de pe o stradă pe alta, şi răscrucea dintre străzi e noaptea petrecută în tren.

Şi totuşi Carpaţii există. Dar în goana noastră de pe o stradă pe alta, nu întotdeauna avem timp să ne dăm seama că ei există, şi fără noi, şi vor exista şi fără noi, unind mereu Ţara de Sus cu Ţara de Jos, ziua de azi cu ziua de mîine, istoria de azi cu istoria de ieri, părinţii noştri cu noi, pe noi cu fiii noştri.

Şi totuşi Carpaţii există, ca o catedrală în mijlocul ţării în care stau mormintele şi leagănele şi măiestritele cuvinte ale fiinţei noastre fără sfîrşit.

De aceea orice trecere a Carpaţilor nu este o noapte.

Dumitru Radu POPESCU

Cîţi oameni cunoaştem?

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

Programul radio anunţă că aţi fost să vedeţi secerişul în satul dumneavoastră natal? Ce-aţi văzut?

a.p.

● Trebuie să-ţi spun că nu văd în Bucureşti în cîteva luni atîta lume cîtă văd în cîteva zile ori de cîte ori mă duc pe la mine prin sat. E cazul să exprim aici o îndoială cu privire la formula de existenţă a orăşeanului comparată cu aceea a omului care trăieşte într-un sat. Trebuie să te saturi de oraş ca să începi să reflectezi la modul de viaţă în comunităţi mici în care individualismul e moderat de privirea vecinului sau de ochii uliţei care te vede cînd pleci deacasă şi cînd te întorci. Dacă nu eşti atent îţi aude şi şoaptele, fără să mai vorbim că toată lumea ştie cum îţi creşti copiii, cum te porţi cu părinţii şi cum îţi iubeşti nevasta. Asta e foarte rău, ar zice cineva înspăimîntat de ideea că viaţa sa personală s-ar desfăşura ca pe o scenă, ca pe un podium imens, în care fiecare ar fi şi spectator şi actor.

Ia să vedem, ce rău e aici? În primul rînd că marile spaime ale individualistului se diminuează şi caracterul devine mai ferm. N-ai să vezi decît foarte rar un om cu faţa schimonosită, în timp ce la Bucureşti mi-e dat să întîlnesc zilnic oameni dominaţi de o psihologie obscură, care îşi schimbă o hotărîre luată de trei ori pe zi, iar culoarea feţei de trei ori pe minut. Acest chip schimonosit nu este expresia unei complexităţi de conştiinţă, cum credea Lovinescu sau Camil Petrescu, ci, aşa cum am spus, a unui individualism iremediabil, mascat cel mai adesea, dar care în cele din urmă tot iese la iveală cu o violenţă cu atît mai mare cu cît a fost mai mult comprimat. Calomnia şi intriga, care îl însoţesc, abile şi rafinate, dar cel mai adesea grosolane, îl împing pe omul chinuit de obsesia propriei sale persoane pe un drum fără întoarcere, agravat de faptul că aproapele său cu care intră în conflict nu e pe aceeaşi stradă cu el şi nu iese în aceeaşi piaţă. Omul e silit să-şi suporte mai singur aci întreaga povară a deciziilor sale, decît acolo, unde ceilalţi îţi corectează paşii prin simpla existenţă colectivă.

În al doilea rînd, cimitirul e mai aproape de vederea omului, şi perspectiva lui îl face pe om mai senin, fiindcă ştie ce-l aşteaptă. Cu alte cuvinte, omul îmi pare într-o astfel de colectivitate mai liber, în timp ce în marile aglomerări, se crede nemuritor. Ori, cine nu-şi cunoaşte condiţia e mai robit de ea, mai captiv, prins cum e într-un program de ucidere a timpului care îl abate fără greş de la reflecţie şi cîştigarea unui echilibru biruitor. Mă feresc să vîr în toate acestea soarele şi spaţiul, zăpezile şi alte elemente, în mijlocul cărora copiii noştri ar creşte apropiaţi de natură şi bine adaptaţi pentru lupta cu mediul. Argumentaţia mea întreţine numai individualismul feroce, care se hrăneşte nestingherit din inimile unora dintre noi, în singurătatea blocurilor, confortabile sau nu, în care ne refugiem zilnic, şi din care zadarnic năvălim tot zilnic deambulînd pe străzi şi bulevarde, în căutarea, cine ştie, a unei fraternităţi după care tînjim? Acolo, omul e acasă pe orice uliţă, îl găseşti peste tot: ce faci Ilie, ce faci Gheorghe? Şi nu se poate să nu simţi o cumplită invidie cînd te uiţi şi le vezi privirile licărind de o mare şi mereu proaspătă încîntare, intensă şi aproape inexplicabilă, secret, poate, al dezvăluirii sufletului, al deschiderii uşilor lui ascunse, eliberînd spiritul de patimi şi oferindu-i satisfacţia contemplării. Aşa-zisa disimulare, de care s-a vorbit, e o observaţie adevărată, dar din afară. Ei între ei nu cunosc aceste ziduri ale incomunicabilităţii. Omul se uită la om şi se bucură, iată o descoperire pe care uitasem s-o mai fac. Şi să nu credeţi că în acest sentiment nu intră sau se ignoră ceea ce a cucerit omul care trăieşte în marile aglomerări, gravitatea pe care o dă lupta pentru existenţă ironia în observarea moravurilor, conversaţia sclipitoare, curiozitatea avidă pentru viaţa planetei. Au televizoare şi aparate de radio.

Îmi vine în minte ideea să fac o statistică simplă şi să întreb pe unul de-acolo şi pe unul de-aici, cîţi oameni cunoaşte fiecare. Cîţi oameni „cunoaşte", şi nu cîte „cunoştinţe" are. Mă tem că lista omului marilor aglomerări va fi mai mică în oameni pe care i-ar cunoaşte şi s-ar bucura să-i vadă zilnic, şi lungă de tot felul de cunoştinţe pe care nu doreşte să le vadă decît din cînd în cînd. Şi va fi dimpotrivă la cel de acolo, a cărui listă mă tem că va fi mai bogată în oameni pe care chiar dacă nu doreşte să-i vadă zilnic, îi vede totuşi prin forţa lucrurilor şi reuşeşte să facă din această condiţie, de care mulţi fug îngroziţi, o mare victorie. Iar lista cunoştinţelor ar fi albă.

Marin PREDA

cronica pietonului

Statui

În avîntul construcţiei de case, am uitat că un oraş trăieşte şi prin închipuirile lui de bronz, de marmură sau piatră. Statuile întreţin, peste generaţii, un dialog viu şi etern cu oamenii, ele fac gesturi, şi gesturile sînt înţelese, uneori cu o teribilă actualitate. Oricît de singur ai fi pe străzi, o convorbire intimă cu ceea ce spun de mult în graiul lor, statuile, rămîne posibilă. Te plimbi pe bulevarde şi îţi dai seama că nu prea ai cu cine vorbi în limbajul istoriei al cărei glas vrăjit de îmblînzitoare se face auzit uneori seara, cînd sufletul iubeşte mai mult.

Şi noi care eram cei mai aproape de soarele Europei, Bizanţul... Uimirea cruciaţilor, ajunşi la Bizanţ, cu pieţele lui dominate de gimnaşti şi de gînditori suflaţi în aur, cu orbitele scăpărînd de nestemate. Învăţaţi cu spada şi cu asprimea dogmei, oştenii apusului căscau ochii fermecaţi înaintea statuilor, ciocănindu-le temători cu degetul, iar un cronicar franţuz care îi însoţea, a scris verde: „Sînt nişte jucării stricate". A fost cel mai frumos omagiu al Occidentului, atît de naiv în negura de început a mileniului doi.

După ce va deveni o mare metropolă, Bucureştii, sortiţi pluralului, ca unei veşnice naşteri, vor visa, într-un stil modern, la splendoarea lumii de odinioară. Ar fi un vis drept: ar fi o preluare dreaptă... Prin spiritul liber al locului, prin strălucirea faptei.

CANDID

cronica literară

Cum să numim aceste comentarii voit prozaice, fără imagini și fără o ritmică precisă a ideilor, pline de paranteze care se deschid și se închid exact ca într-un text erudit, care să fie — așadar — formula cea mai potrivită pentru aceste cronici rimate din care nu lipsește ironia discretă, nici — și acesta este lucrul cel mai important — nota mai profundă a unui lirism elegiac, confesiv, puternic intelectualizat? Îmi vine în minte, citind încăodată aceste însemnări stranii, monotone și exasperante ca o ploaie măruntă de toamnă, un termen din limbajul suprarealiștilor: **prozopoeme**. Acesta vrea să numească un gen, realizat nu prin combinarea celor două genuri tradiționale, ci prin unirea zonelor de lirism care există, fatal, în orice formă de creație. Care este efectul acestei frumoase teorii — iată un fapt ce nu interesează discuția de față. Sigur este că, în literatura modernă, frontierele genurilor sînt deschise și transferul de mijloace dintr-o parte în alta a devenit o operație frecventă.

Mircea Ivănescu (fără nici o legătură cu suprarealismul) scrie, deci, niște prozopoeme și aceasta înseamnă, pentru el, o suită de secvențe, din care au dispărut procedeele obișnuite de comunicare poetică, metafora de pildă. Metafora este rară și de o banalitate studiată. Autorul face, în prima parte, cronica unui personaj fantastic — Mopete — și a prietenilor lui — la fel de ciudați — V. Innoptranu, tînăra Nefa, doctor Cabalu, El Midoff, bruna Rowna etc. Aceștia nu fac nimic scandalos, beau în cîrciumi obscure, filozofează, se bîrfesc, se plimbă însoțiți de o bufniță blondă, simbolul rațiunii. Mopete, de pildă, citește romane polițiste, conduce pe tînăra Nefa sau scrie, din cînd în cînd, poeme despre Mopete — un alter ego. Are despre el ideea că este un spirit independent însă bufnițele (știu acum ce înseamnă ele) îi pîndesc gesturile. La bufetul Termita („de departe cel mai mare bufet" — să se observe limbajul boemei actuale!), Mopete meditează la lucruri voind a scăpa de amintiri printr-un fel — ce paradoxal — de terapeutică a închipuirii. Plăcerea lui este de a fantaza în marginea absurdului, însă desenele sînt sistematic împiedicate să ia o înfățișare grotesc — absurdă, ca la Urmuz, de pildă, printr-o bruscă revenire la logica obișnuită a lucrurilor. Un exemplu. Mopete iese, seara, în grădina orașului să-și plimbe ciinele lui personal — „un ciine de aer". Sîntem, pînă aici, în plin absurd. Însă sugestia ce urmează este că acest ciine există și, burghez de treabă, Mopete nu-și îndeplinește decît sacra datorie de a-și scoate ciinele credincios la plimbare. E vorba, așadar, de o tehnică poetică. Tehnica constă în a da iluzia vieții curente într-o existență fantastică, absurdă prin discontinuitățile ei, și de a frîna — în același timp — zborul închipuirii printr-o autoironie insistentă.

Mircea Ivănescu pare a se amuza relatînd epopeea unui individ banal, însă, de la un punct, poemul capătă accente grave și masca nu mai poate ascunde tragedia. Cele mai profunde, sub raport liric, din aceste năzdrăvane poeme mi se par acelea, cu o notă funambulescă mai pronunțată — din ciclul: **Animale heraldice**: „v innopteanu se plimbă de mînă cu un animal ciudat — / e un pisiciine, care pe cîmpul heraldic / se exprimă prin laba ridicată spre cerul baltic / și prin gestul cozii înălțate într-un întortocheat / tirbușon. lui v innopteanu îi place / să umble cu pisiciinele lui — pe nume

Mircea Ivănescu
POEME

benone — / și uneori să-l și fluiere — căci pisiciinele este afone / și trebuie de mic deprins cu modulațiile. îi face / plăcere și pisiciinelui să-și simtă laba lui baltică / strînsă în mîna puternică a lui v innopteanu / și să meargă cu el în cite o plimbare heraldică. / (de fapt, pe blazoanele cu litere gotice, runde, / și cîmpuri de azur și cu flori pe care v innopteanu le ia nu / le ia în serios — pisiciinele nici n-are unde se-ascunde)". Iată, acum, **broscoporcul** alt animal heraldic, un fel de geniu al indolenței: „Broscoporcul se mișcă atît de încet prin iarbă / încît prietenul tatălui lui vasilescu era să calce pe el / cînd a trecut cu v innopteanu, cu malvida și cu acel / tînăr tăcut care nu încetează să — o soarbă / din ochi pe domnișoara malvida, broscoporcul e gras / căci își merită numele — și trece prin luxurianta / vegetație de sub brazi — și planta / pe care v innopteanu o miroase îl acoperă, tînărul cel retras / care o fixează obsesiv pe domnișoara malvida se simte observat / de ochiul broscoporcului țintit spre el bulbucat / și nu prea se simte în largul lui. / în schimb, prietenul tatălui lui vasilescu, care / a organizat această plimbare, / simte cu plăcere pe frunte vîntul muntelui".

Se simte, aici și în alte poeme, modelul urmuzian, în seriozitatea — mai întîi — cu care poetul vorbește despre faptele cele mai nefirești și în plăcerea, în al doilea rînd, de a banaliza noțiunile sublime. El Midoff bea ceai la bufetul Copaia și gîndește la esența lucrurilor. În alt loc de reflecție — bufetul — bufetul Nurca — Mopete se cufundă în apele conștiinței de sine. Un poem se numește **tratat despre așteptare** și în el este vorba de prietenul tatălui lui Vasilescu (alt personaj) care așteaptă o vizită, prilej de a medita asupra însingurării. Poemul pare a fi stenograma unei convorbiri lejere. E vorba, într-un loc, de Jean Paul Sartre, de Ruskin, de timpul lăuntric, de viața interioară, despre spațiu și timp, de pisiciine (încăodată), cracomur, rinocolul, e vorba — pe scurt — despre orice; poemul dă impresia unei plaje întinse care primejduiește sfărămăturile unei corăbii. Sub învelișul complicat al parabolei se ascunde, în fapt, un liric înspăimîntat de lucruri și copleșit — cum se va vedea mai bine în cel de al doilea ciclu al volumului **(Poveste de iarnă)** — de spaime. Poemele de aici adoptă un limbaj mai direct și sînt, în majoritate, niște delicate elegii erotice. Ele iau înfățișarea unei cronici — cronica unei vieți searbede, pustii, în decorul unei camere închise. Simbolul din urmă revine obsedant în versurile lui Mircea Ivănescu. El sugerează teama de reclu-ziune:

„Setea de arbori — în camera aceasta, printre lemnele moarte / ale mobilelor — și împingînd la o parte / aburii nevăzuți, care se urcă, și înfășoară / cu timp mai greu tot ce este în jur — însă această / sete de arbori, de lemn viu, cu surpate / vene prinzîndu-se în cerc — dorința de a te lipi / cu obrazul, de acum încolo, de scoarța uscată — / Setea de arbori — adică de ființări înlemnite, / pe care s-o simți, mișcîndu-te printre chipuri alunecoase / și calde — setea de ceva nemișcat, de care / nici nu te poți despărți".

Spre sfîrșit, poetul revine la comentariul autoironic, traduce în franțuzește o parte din versuri și — spre a duce bufoneria pînă la capăt — explicitează textele dinainte. El face, deci, nu numai cronica sensibilității lui, dar și cronica acestei cronici. Adoptă, în acest sens, rolul unui regizor și propune organizarea mai multor spectacole pe o temă unică. Obiectul acestei dizertații în versuri (spre a fi în nota poemelor) este, acum, spațiul, sau mai bine zis personajul (stăpînul camerei) față de obiecte. Aparatul de luat imagini revine obsedant asupra acelorași elemente fără a descifra semnificația lor mai adîncă. Cel închis face de zeci, de sute de ori drumul de la scaun la fereastră și — invers, strecurîndu-se, lunatic, printre lucrurile înstrăinate. O sugestie, iarăși, a recluziunii și, totodată, a înstrăinării de obiecte. Asistăm, în acest chip, la o reprezentație, fără sfîrșit în care eroii sînt încăperea (cu lucrurile incluse în ele însele), Fata, El (poetul detașat, obiectivat) și, din cînd în cînd, un grup de ființe nemișcate, spectatorii unui spectacol dezolant. Și, aici lirismul vine nu din ceea ce spune poetul, ci din ceea ce ascunde. Sensibilitatea lui Mircea Ivănescu este — nu cred a mă înșela — aceea a unui simbolist întîrziat rușinat a-și purta tristețea pe față.

Eugen SIMION

compendiu

GEORGE ALBOIU
Drumul sufletelor

Poezia lui George Alboiu nu-și are originea, mai întîi, într-o percepție estetică a lumii, ea nu recurge decît rareori la asociații spectaculoase de cuvinte menite să ne aducă sub zodia interesantului; am zice că mai curînd prin monotonia discursului, prin austeritatea sa metaforică, prin obstinația generalizării, universalizării motivelor concrete din care ar izvorî și apoi prin distrugerea oricărui motiv concret inițial, acest lirism de ceață greoaie, apăsătoare, încearcă să recucerească o dimensiune sacră pentru lucrurile profane. Sufletul poetului pulsează într-o mișcare aproape haotică, siluete de fum ondulează ca în practicile magice o Cîmpie Eternă de pe care au dispărut orice repere mai sigure, mai consistente, ea însăși fiindu-și reper unic: „Cîmpia este unică asemeni morții, / pînă și ochii se desfac în lacrimi, / pînă și aștrii se desfac în raze, / numai cîmpia rămîne una singură, / ea este unică asemeni morții. / Pînă și taurul îngenunche în fața cerculuî / ca în fața unui belciug trecut prin nări, / pînă și eu mă închin altora mai mult decît mie / numai cîmpia e cufundată în sine / precum oceanul lui Dumnezeu / navigînd în el însuși fără nici o corabie. / Toate lumile se mișcă pe cîmpie / toamnele, umbrele păsărilor / și ura și neputința, / numai cîmpia stă nemișcată / sau dacă se mișcă nu o vede nimeni / nici măcar eu care am uitat totul / pentru a-mi putea aduce aminte de ea / mare și unică asemeni morții. / Ea singură a fost înainte de a fi / pentru că numai eu sfîrșind / niciodată nu se termină. / Ori seara cînd memoria mea se rădică la cer / am nerușinarea și neghiobia să spun / „Eu, Unul, eu Unicul pe cîmpie" / dar atunci mai sînt acestea vorbele mele?" (în unu curgînd).

Expresionismul lui George Alboiu nu se realizează într-o înflăcărare dramatică sau tragică, conflictul între forțele care îi dinamizează poemele nu rezultă din opoziția sau heterogenia elementelor constitutive, întrucît orice element presupus inițial ca autonom și-a pierdut identitatea, a devenit o umbră mișcîndu-se lent alături sau printre celelalte umbre; un peisaj monocrom, o treptată întunecare în vecinătatea conștiinței tragice a eului care, refuzîndu-și moartea, se instituie pe sine, orgolios, drept unica realitate cu atributele veșniciei, anulînd restul lumii sub semnul unei parafraze inconsistente, fantomatice.

Dan LAURENȚIU

D. D. PANAITESCU
Carnet inactual

Într-adevăr, cartea lui D. D. Panaitescu, apărută la Editura Eminescu, este un veritabil carnet critic, în ale cărui file sînt notate, sobru și exact, date și impresii iscate, la o lectură calmă, de lucrări din domeniul criticii și istoriei literare referitoare la literaturile franceză și italiană. Volumul este riguros ordonat în trei despărțituri: „domeniul francez", „relații italo-române", „domeniul italian", și, așa cum ne avertizează autorul în „cuvînt înainte", „cuprinde o primă selecție a eseurilor și studiilor publicate între anii 1942-1947, în revistele: Vremea, Universul literar, Lumea 1946 sau Revista fundațiilor", la care se adaugă unele lucrări elaborate mai recent.

Fără a intra aici în discuții prea oioase, la drept vorbind — cu cîteva excepții marcate de lucrările mai întinse —, nu ne aflăm în fața unei culegeri de eseuri și de studii propriu-zise, ci, mai degrabă, autorul ne oferă o compactă serie de recenzii și de comentarii, care, departe de a străluci prin originalitatea punctelor de vedere și a interpretărilor, cuceresc, realmente, prin dinamica lor de ordin informativ. În această direcție înțeleasă, cartea lui D. D. Panaitescu este de o incontestabilă utilitate și o preferăm oricînd unor pedante și pretențioase studii pretinse a fi de sinteză, în care improvizațiile abundă, iar latura informativă, cînd nu duce direct cu gîndul la compilația abilă, este de o fragilitate izbitoare. Căci, să recunoaștem, spre a da doar cîteva exemple, cine nu-i dispus să afle o seamă de lucruri mai puțin cunoscute, citind recenzii la lucrări ce se referă la teme precum cele care urmează: Theophraste Renaudot, Balzac intim, Balzac și editorii, Pe urmele lui Rimbaud, Pe urmele lui Paul Verlaine, Din corespondența lui Verlaine, Memoriile doamnei ex-Verlaine, Vezuviul în jurnalul a trei călători români, Girolamo Savanarola, Manzoni intim *etc., etc. Iată de ce unele articole strict ocazionale* (Racine în România, Dinicu Golescu și Italia, Carlo Goldoni *ș.a.), de vreme ce sînt lipsite de noutate informativă, distonează față de ansamblul cărții, neprezentînd vreun interes real. Din fericire, ele sînt puține la număr și pot fi lesne trecute cu vederea.*

N. CIOBANU

avant premiera editorială

ILIE CONSTANTIN

Colinc cu demoni

Versuri. Editura „Mihai Eminescu".

GEORGE DEMETRU PAN

Ultima Thule

Poeme. Editura „Mihai Eminescu".

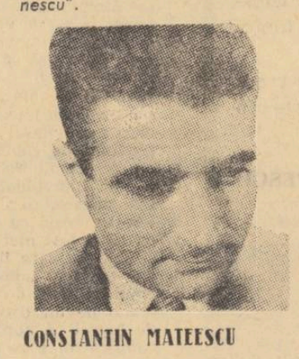

CONSTANTIN MATEESCU

Noaptea și ziua

Roman. Editura „Mihai Eminescu".

comentarii critice

Harul lui Cezar Petrescu

Discreditat de Călinescu o dată pentru totdeauna, Cezar Petrescu nu mai revine în conștiința noastră critică decît ca un termen de comparație comod. Publicul însă continuă să citească romanele sale, tirajele mari îl difuzează cu generozitate, iar cinematografia îi reeditează eșecurile. S-ar părea că un har misterios și nedrept prezidează în această neobosită popularitate. Soarta operei lui Cezar Petrescu amintește pe aceea a filmelor de western. Vizionate cu frenezie de public, dar contestate de critică, ele și-au făcut totuși drum sigur în Europa și pînă la urmă și-au cerut o argumentare estetică. Specialiștii, hotărîți să nu cedeze gustului larg, au admis filmul de western de pe altă poziție, au descoperit și teoretizat inefabilul epic, dar, în fond, n-au făcut decît să revină cu pocăință la ceea ce publicul descoperise anticipat. Aceasta va trebui să fie și atitudinea noastră în privința lui Cezar Petrescu. Fiindcă ne jenăm să mărturisim că citim cu plăcere romanele sale, nu ne rămîne decît să găsim o explicație mai elegantă înclinației naturale. Astfel, vom zice că proza sa nu e foiletonistă, ci caracterologică, subordonînd faptul divers principiilor generale; că mulțimea cliseelor nu e o dovadă de confecție facilă, ci, dimpotrivă, de spontaneitate rapidă care uzează instinctiv de locurile comune pentru a nu opri, prin deliberare, fluxul narativ debordant; vom mai adăuga apoi, că firul demonstrativ, previzibil al romanelor lui Cezar Petrescu nu e nici pe departe didactic, ci repetă, de la carte la carte o obsesie unică. După toate aceste reformulări va trebui să ne întoarcem tot la acea calitate a prozei lui Cezar Petrescu care întreține în cititor interesul și vom ajunge să explicăm că e vorba de un talent care transformă pe **povestitor** în **animator** al povestirilor sale. Cezar Petrescu a avut, fără îndoială, un asemenea talent. Relatările sale țin pe ascultător cu respirația tăiată și atrag mereu prin fondul lor inepuizabil. Începînd o nouă carte de Cezar Petrescu nu te poți întreba ce anume a mai inventat scriitorul după ce a trecut prin atîtea domenii: ar fi ca și cum te-ai întreba dacă ziarul de mîine va mai găsi ceva interesant după ce cel de azi a epuizat totul.

Impresia aceasta ne-a fost reactualizată parcurgînd cele două romane reeditate de curînd de **Cartea Românească: La paradis general** și **Miss România.** Lipsite de sentimentalismul minor care subminează alte producții, aceste două romane îl prezintă pe Cezar Petrescu în rolul de cronicar detașat al unor evenimente ce se înlănțuie atît de coerent, încît îl transportă insezisabil pe cititor din cel mai prozaic naturalism în cea mai fantastică viziune. Sămănătorismul a dăunat cel mai mult scriitorului. Dacă el și-ar fi exploatat cu mai multă ambiție vocația aceasta a grandilocvenței ironice, evitînd unele vulgarități și renunțînd la jocuri de cuvinte și trucuri ieftine, ar fi ajuns să scrie o literatură cu totul diferită de aceea pe care o cunoaștem. Într-adevăr, romanele reapărite acum indică o asemenea șansă.

Iată, de exemplu, romanul **La paradis general**, aparent o simplă țesătură de aluzii la adresa vieții literare din Iași. Faptele par banale, aluziile — transparente, multe personaje pot fi chiar recunoscute cu ușurință, dar, în ciuda acestor obiecții, o vrajă aparte încarcă de mister lumea în care se rătăcește Georgei Galea, proaspăt doctorand în drept și filozofie, atît de asemănător, bineînțeles, la proporțiile respective, cu personajul lui Thomas Mann din **Muntele magic.** Ca și Hans Castorp la sanatoriu, Georgei Galea sosește în Iași cu zimbetul superior al intelectualului fortificat de idealuri solide. Aici însă, toată pregătirea sa e nepotrivită și el trebuie să devină discipol al adevăraților inițiați. Sentimentul de provizorat, de neangajare se dizolvă treptat, iar Bucureștiul rămîne departe, în ceață. O lume nouă, ciudată se dezvăluie lui Georgei Galea, o lume care, ca și în **Muntele magic**, are un puls lent, toropitor, fascinant. Ea nu se află la înălțimea spirituală pe care numai Thomas Mann o putea domina, dar e plină de farmec și seduce la fel, prin ritualuri solemne, pe vizitatorul accidental. În absența oricărei activități, timpul se dilată enorm, oamenii par personaje de basm, iar ceremonialurile bahice, ospețele, aventurile erotice se desfășoară într-un prezent etern, sustras oricărei determinări. Iașul devine astfel la Cezar Petrescu un oraș fabulos, cu un timp propriu și o lume aparte, suspendată în irealitate. Ea amintește de Matei Caragiale și dovedește că proza fantastică se poate naște și din atitudinea cea mai demitizantă, dacă imaginația dirijează liber o construcție epică.

Un efect la fel de surprinzător are romanul **Miss România** în care Cezar Petrescu a făcut o adevărată demonstrație de inventivitate. Citate din presă, desene, liste rabelaisiene, aluzii mitologice, tonul variat oscilînd între observația cinică și verva retorică, nimic din tot ceea ce poate șoca pe un cititor nu a fost neglijat de romancierul cuprins de delir. Elementele luate în parte sînt lipsite de forță și uneori chiar jenează, dar în mare ele reușesc să compună o atmosferă vivantă ce atinge fantasticul. În fond, nu e vorba decît de ascensiunea zgomotoasă și efemeră oferită de un concurs de frumusețe unei tinere dintr-un orășel de provincie. Dar agitația care cuprinde totul, reclama, întregul vacarm capătă dimensiunile unei psihoze generale, copleșesc și transcend relatarea senzațională într-un spațiu estetic pe care scriitorii moderni îl frecventează adesea. Nu altceva făcea Arghezi în **Cimitirul Buna-Vestire** cînd se lăsa antrenat de viziunea învierii din morți. Comparația poate părea hazardată, dar aici nu e vorba de profunzimea ideii, ci de ritm. Și la Arghezi, și la Cezar Petrescu ciudata epidemie se răspîndește cu o viteză care crește amețitor, iar instituțiile care de atîția ani aveau atribuții precise, se adaptează situației într-un mod inedit. Sfîrșitul romanului e, deasemeni, modern. Scriitorul propune, în complicitate cu cititorul, cîteva finaluri posibile, pentru a se refugia ulterior în rezolvarea care era atît de previzibilă, încît fusese ignorată cu totul. Dacă nu exista episodul iubirii dintre Margareta Căuș și Adam Adam, dacă era ocolită tentația de a face umor cu orice preț, romanul acesta și-ar fi impus mult mai convingător originalitatea.

Cum era de așteptat, ambele romane conțin în substrat tristețea dezrădăcinării, care nu se reduce numai la blazarea provincialului în metropolă. **Dezrădăcinarea** ar trebui mai degrabă numită în opera lui Cezar Petrescu **deziluzionare.** Aproape toate personajele sale își pierd printre degete copilăria și rămîn cu ochii goi, împotmoliți în rețeaua necesităților sociale. Dragostea lor ajunge un exercițiu igienic, idealul lor — o programare cît mai rentabilă a inițiativelor zilnice. „Dezrădăcinat" este și Georgie Galea cînd se întoarce în Iași, „dezrădăcinată" va fi și Margareta Căuș după consumarea idilei. Obsesia aceasta a degradării elanului nu duce însă la monotonie. Dimpotrivă, o calitate opusă dăunează prozei lui Cezar Petrescu, astfel că el devine victima propriului har: mizînd prea mult pe talentul de animator, scriitorul se lasă furat de virtejul inscenărilor sale și uită că arta are nevoie de rigoare și echilibru.

Alexandru ȘTEFĂNESCU

efemeride

Pretext pentru o analiză sociologică

Pilnia și Stamate *a lui Urmuz descrie o încercare de evaziune prin dragoste, urmată de o crimă odioasă și de sinuciderea eroului principal.*

Stamate, ca de altfel Urmuz însuși, are două existențe, una oficială și alta clandestină. Pentru cei din jur, el este un onorabil membru al consiliului comunal, „demn, unsuros și de formă aproape eliptică, din cauza nervozității excesive...". Ocupațiile cotidiene îl absorb și-l plictisesc, ca și cum „ar fi silit să mestece, mai toată ziua — celuloid brut". Are o soție „tunsă și legitimă", probabil și analfabetă, și un fiu „gras, blazat, în etate de patru ani, numit Bufty" tip de Ionel sau domnul Goe. Distracția numărul unu a acestei familii preburgheze e de a privi cu binoclul „în Nirvana, care se află situată în aceeași circumscripție cu dînșii, începînd lîngă băcănia din colț." Binoclul nu e altceva decît un înaintaș al televizorului de astăzi, oferind același dublu spectacol, real și imaginar. Familia se mai distrează și aruncînd cu cocoloașe din miez de pîine sau cu coceni de porumb, ca spectatorii la meciuri, sau trăgînd focuri oarbe de revolver. Distracții mediocre, stupide... „În ce privește personal pe Stamate, o ocupație care îl preocupă în gradul cel mai înalt este ca să ia seara instantanee prin biserici de pe sfinții mai în vîrstă, pe care le vinde apoi cu preț redus credulei sale soții și mai ales copilului Bufty, care are avere personală." Ca și privirea prin binoclu, instantaneele reprezintă niște simulacre: familia Stamate se nutrește cu copii și cu iluzii.

Se cuvine să ne oprim o clipă la „apartamentul bine aerisit, compus din trei încăperi principale, avînd terasă cu geamlic și sonerie", pe care îl împarte familia Stamate, fiindcă el îi sintetizează viața aparentă și aceea ascunsă, pretențiile și mizeriile. Cea mai caracteristică încăpere seamănă cu un muzeu și cu un depozit de covoare, în același timp, și dă o idee de veleitățile artistice, dar și de spiritul comercial al familiei. Ea adună la un loc fastul și calculul. Altă încăpere: „vecinic pătrunsă de întuneric, nu are nici uși, nici ferestre." În ea se găsește o bibliotecă „totdeauna înfășurată în cearceafuri ude" și „o masă fără picioare", la mijloc cu un vas „ce conține esența lucrului în sine". Lipsa de uși și de ferestre arată că destinația acestei camere nu e una practică: Stamate, urcînd uneori aici, se uită printr-un tub ciudat „prin care se pot vedea, în timpul nopții, cele șapte emisfere ale lui Ptolomeu, iar în timpul zilei doi oameni cum coboară din maimuță și un șir finit de bame uscate, alături de Auto-Kosmosul infinit și inutil." Cu alte cuvinte, închipuiri, care ne avertizează că Stamate are și o a doua existență, tolerată cu mîndrie de familie ca o dovadă de bun gust, consacrată visului și meditației, cînd caută „cealaltă jumătate a lucrului în sine". El e, în fond, un veleitar, un nemulțumit în ascuns de viața pe care o duce, bănuind că i s-ar cuveni o alta mai bună.

Această prezumție a onorabilului consilier comunal e răspunzătoare de drama și de moartea lui. Ca într-un roman de aparență clasică, Urmuz povestește cum eroul său, surprins într-una din serile de reverie, cade victimă ispitei.

„...văzu cum, în aerul cald și îmbălsămat al serii, o sirenă cu voce seducătoare își întindea trupul lasciv pe nisipul fierbinte al mării. În luptă puternică cu sine, pentru a putea să nu cadă pradă tentației, Stamate închirie atunci în grabă o corabie și, pornind în larg, își astupă urechile cu ceară împreună cu toți matrozii... (călătoria, e firește, rodul imaginației — n.n.) Sirena deveni însă tot mai provocătoare... Ea îl urmări pe întinsul apelor cu cîntări și gesturi perverse pînă ce o puzderie de Driade, Nereide și Tritoni avură tot timpul să se adune din larguri și adîncuri și să aducă pe o superbă cochilie de sidef o inocentă și decentă pilnie ruginită. Planul de seducțiune al seriosului și castului filozof putea fi astfel ca reușit. Abia a avut el timpul să se furișeze în tubul de comunicație, cînd zînele mării îi și depuseră grațios pilnia în preajma locuinței sale, apoi, ușoare zglobii, în rîsete și chiote nebune, dispărură cu toate pe întinsul apelor".

Stamate își pierdu cumpătul, dar nu și automatismele vieții sale de toată ziua: „după ce se ospătă cu puțină fiertură de știevie, se aruncă, din diplomație, cu fața la pămînt, rămînînd astfel în nesimțire timp de opt zile libere, termenul necesar ce, după procedura civilă, credea dînsul că trebuia să treacă pentru a putea fi pus în posesiunea obiectului." Cea mai pură dragoste nu se poate desface de ritualul codului civil, așa cum existența „superioară" a lui Stamate nu se poate desface de existența lui burgheză. Consilierul comunal caută să evadeze, prin dragoste, din strîmtorarea mediului familial și social, și tăindu-și, de aci înainte, în fiecare noapte, funia care-l leagă de țărușul conjugal, își frecventează iubita:

Această dragoste clandestină, plină de poezie și ridicolă, suavă și grotescă, schimbă viața consilierului care, tot mai des, fuge din camera obișnuită a familiei în salonul de sus, unde își poate continua nestingherit existența lui dublă, misterioasă și compromițătoare:

„Pentru Stamate, pilnia deveni de atunci un simbol. Era singura ființă de sex femeiesc cu un tub de comunicație ce i-ar fi permis să satisfacă și cerințele dragostei, și interesele superioare ale științei. Uitîndu-și cu totul sacrele îndatoriri de tată și soț, Stamate începu să-și taie în fiecare noapte, cu fierăstrăul, legăturile ce-l țineau atașat de țăruș și spre a putea da frîu liber dragostei sale nețărmurite, începu să treacă din ce în ce mai des prin interiorul pilniei, făcîndu-și vînt în ea de pe o trambulină construită expres și coborîndu-se apoi în mîini, cu o iuțeală vertiginoasă...".

În acest punct se produce catastrofa: Stamate descoperă, după un timp, că paradisul iubirii lui secrete nu era mai pur decît infernul conjugal, că totul este maculat. Într-o noapte, el află pe Bufty în pilnie. „Petrificat, Stamate abia avu putere să se ducă și să se lege singur de țăruș...". Pilnia fiind o tîrfă, ce-i mai rămîne consilierului dezamăgit și înșelat? Îngrijindu-se de cîteva lucruri el își ucide cu sînge rece soția, copilul și iubita, după care își pune capăt zilelor.

Pilnia și Stamate este parodia romanului pasional burghez. Dar nu numai atît: sînt ruinate și alte mituri fundamentale ale existenței burgheze. Urmuz „desacralizează" totul: aspirația, iubirea, revolta, evaziunea, arta. Orice e nobil, înalt, se murdărește și se degradează. Lîngă vasul ce conține esența lucrului în sine se află un cățel de usturoi iar biblioteca, simbol al spiritualului, e înfășurată în cearceafuri ude. Iubita e o pilnie ruginită iar dragostea o gimnastică ridicolă. Stamate e un prezumțios care joacă rolul insului superior nemulțumit de ordinea obișnuită. Însă nu există comedie pură: sub o mască veselă, bufonul e adesea un personaj trist. A doua existență a lui Stamate nu e, firește, la început, decît o prezumție: dar o dată intrat în pielea personajului, Stamate îl va interpreta vrînd-nevrînd pînă la capăt. El nu mai poate fi ce era înainte. Aici comedia seamănă cu tragedia. În finalul povestirii, este parcă un accent amar, de compasiune melancolică a autorului față de eroul său:

„Suindu-se (...) în căruciorul cu manivelă, luă direcția spre capul misterios al canalului și mișcînd manivela cu o stăruință crescîndă, alergă și astăzi, nebun, micșorîndu-și mereu volumul, cu scopul de a putea odată pătrunde și dispărea în universul mic".

Nicolae MANOLESCU

avantpremieră editorială

DAN MUTAȘCU

Substratum

Versuri. Debut editorial. Editura „Mihai Eminescu".

TRAIAN IACOTĂ

Fata din geana mării

Versuri. Editura „Litera".

Titlul volumului de versuri al poetului Virgil Teodorescu, anunțat la „Avantpremiera editorială" din nr. trecut, este: **„Vîrsta cretei"**

★

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGĂM COLABORATORII SĂ NE TRIMITĂ LUCRĂRILE DACTILOGRAFIATE.

★

SCRIITORII CARE AU CĂRȚI ÎN CURS DE APARIȚIE SÎNT INVITAȚI SĂ ANUNȚE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, ÎNSOȚITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALĂ.

cînd musafirii au rîs foarte tare

IRINA GRIGORESCU

Într-o dimineață, de altfel foarte inocentă dimineață, Căpitanul nostru s-a trezit cu fluturii de umbră de pe catarg tulburindu-i cugetul, iar anii copilăriei sale l-au întărîtat fără pic de milă din văzduh alunecînd deasupra flamurei, cu blestemele savante ale crucii sudului și limpezi capete de mort. Înspăimîntat probabil de profilul epocii, Căpitanul s-a lepădat de noi ursuz. Atunci Ron s-a fisticit groaznic și a spus ceva despre rodorium, îmbulzindu-se chiar, căci nu știa ce spune, iar Căpitanul, să fie al naibii cine ar fi crezut că-i dă ascultare, zise și el îndată din pilnie.

— Azi toată lumea merge la rodorium. Și ce puteam face, ne-am închis în cabină cu frigul teribil suind stăruitor în colțurile veșmîntului, pe cînd marea începea să ne dezvelească la încheieturi sfioase capete de morți, tăcînd.

Și astfel din tăcere în tăcere ne-am dat seama cum această expediție relativ fistichie este compromisă definitiv dar n-ar fi trebuit să fie, întrucît Ipolito, știm, tremurase ceasuri la șir, în frigul peșterii și în alte locuri spre a ne da învățăminte despre prudență și cum să-ți ții gura, și anume cum „mai presus de toate despre rodorium să vă țineți gura către indivizii din alte Epoci cînd le este urît și îi apucă deseori invidia".

Cred că așa sfîrșise el atunci, cred că e clar, numai că Ron a adormit între timp pe niște blănuri de focă, într-o pirogă, fiindcă el singur nu se mai obișnuise cu duhoarea lor și tot chema în somn albastrele păsări de ceață ale, hai să spunem, ale naturii.

În acest caz, zic, el nu trebuia să vină pe epavă. Era de altfel corijent la latină și îl suspectam serios de încurcătură de epoci în viitoarea noastră expediție, adică asta, mai ales că, precum, știți, latina se lățise formidabil de mult prin anotimpurile medievale cu care noi avem de-a face. Și multe alte complicații. Am intuit surprizele ce ne-ar paște din pricina lui Ron, că va spune în limba latină baliverne despre rodorium, despre soldații de la Termopile și altele, mai ales că știe toată lumea cum zi de zi.Cum zi de zi la orele de zoologie cînd meduzele luceau cu răbdare în borcan și treceam la lecția nouă, făcea tot felul de aluzii în gînd la adresa lor, pe latinește.

Amicii mei din Clubul Inocenților și-au aruncat totuși spiritul aș zice la ciini, nu și nu. Că Ron are pur și simplu scîrbă de inocența meduzelor, înjurîndu-le în latinește, dar că altfel nu. Că dacă îl luăm cu noi în unele locuri cum ar fi într-o Epocă, așa cum este respectiva, directorul însuși, al școlii, se va potoli, crezînd că cine știe, poate salvăm din rutina de față tineretul studios prin niște elanuri extra, Ron fiind, în treaba asta, element neutru. Nu ține de loc această concluzie, am fost, ce să mai vorbim, convinsă că nu este adevărat, dar niciodată n-ai cu cine să te sfătuiești. Chiar în dimineața cu rodorium Ipolito suflase cu nasul în tratate de poetică sibelină, întrucît are de gînd să adune mai mulți eroi și să dea un recital în pirogi, cu clar de lună și cupluri de îndrăgostiți mișunînd pe întinsele ape. Nu-i umblă deci mintea la nimic, doar una sau două fixații fără importanță pe care de ce să le mai amintesc aici.

Așa fiind, prin urmare, latina încurcată în toate cărțile de mare epocă, inclusiv acea insulă pustie a lui Robinson și calul botgros al cavalerului Ipolito cu redingotă și abțibilduri de catifea, neștiindu-se de fapt, care mai de care. Așa fiind toate acestea, noi elevii clasei paralele, am plecat în expediția de epocă și epave fără șansa unui rodorium sau, cum ar veni, pun pariu că am plecat într-un moment infect, cu Ron ăsta, și că n-ar fi trebuit de loc să-l lăsăm, adică să-l lăsăm să facă o gafă mare precum și un cherculac.

Era, în definitiv, primul nostru anotimp medieval și ne descurcam absolut singuri pentru că amicul comun a spus că aici nu se bagă, e grozanic de obositor, deși pentru noi merge. Dar ce vrei, bietul cum zicea și papagalul său și mulți alții.

Ne-am întîlnit deci pe punte, în dimineața cu rodorium, și oh, ce cruntă figură, toți eram atît de înfuriați de idee încît creștea o iarbă deasă pe măduva capetelor de mort respectiv spaniole.

— Căile au coborît în delfinii orbi, spuse chiar spaniolul atins poetic. Apoi am cîntat cu toții, din respect pentru tema aceasta, foarte eternă, dar fără mare folos, aveam de altfel conștiința clară că cineva o face de oaie în clipele mai de pe muchie ale expediției, și anume Ron.

Îmi aduc aminte cum chiar în seara de dinainte bunica intrase la mine în cameră în timp ce eu firește învățam la zoologie despre meduze înjurîndu-le ușor dar ea a trecut peste, întrebînd cum mă descurc dacă e să ajung pe la rodorium, că și ea cam avea idee. I-am dat chiar telefon lui Ron ca să-și dea cu părerea în caz că, dar el a fluierat pe scurt, pe urmă a început să se bîțîie și să-și aducă aminte că are o compunere mai veche pe care o ia cu el să o susțină la rodorium, dacă e la o adică. Așa că ducă-se, mi-am zis, dar am făcut, deci, rău.

Iată că după gafă puntea împietrise în ceață fără nici un papagal la bord și chiar el, nătărăul, a priceput situația și demnitatea i s-a scurs cu jale pe dosul balustradei de sidef. În acest timp, trebuie să spun, fiecare din noi simțea pe propria-i piele hăul transcendenței goale.

O vreme, am dus-o cu căpitanul, oarecum grozav. Nu era prea greu, de ce să zic, întrucît avea de la început pretenții clare.

Â, a zis, o să-mi scoateți peri albi, dar și eu vouă. Gîndind mai departe că, uite ce este, vă luați toți dracii și vi-i faceți ghem, pe urmă îi băgați sub pernă. Și alte chestii, din care ultima mi s-a părut superfluă.

Așa a mers perfect, un timp, perna ni se aromase cu alge tulburi, uneori cu greu somnul îmi mai trăgea sorții din podoabele piraților care șovăiau calde împrejur și minunate, și alte senzații tot din seria asta.

Doar în ultima vreme, ce păcat, Căpitanul se cam, înțelegeți, la cap, nu mult dar totuși. Într-o dimineață tocmai, îl ajutam pe respectivul spaniol să-și dea cu var pe carabină pentru că pe epavă se schimbase anotimpul, așa medieval cum se găsea, și dăduse ciuma peste bieții oameni, trebuia deci var, cînd m-a zărit Căpitanul. Și extraordianr m-a confundat cu Ipolito, din cauza redingotei de catifea, probabil, pe care o purtam pe rînd cînd el cînd eu, încă din galeria de tablouri. Cînd acolo venisem odată cu școala să vedem arte, ș.a.m.d. și alte mizerii. A fost chiar Robinson și multă lume, evident, s-au concentrat cu trudă, iar eu l-am cunoscut pe Ipolito, foarte, foarte reușit de altfel, delicat și grațios în costum de epocă. Este, orișicît, zic, Ipolito, e un tip interesant și complexat, l-am ales, deci, în clubul nostru, Clubul Inocenților. Trebuie, nu-i așa, să avem pe cineva și să facem față în lumea veche, cu mai multă decență. Căpitanul cum spunem, nu mai ținea minte că acest Ipolito e cam înalt desigur, și mult mai slab. Ci a tras mai departe de eroare.

— Știi, Riminaldi, șopti, acum sînt ostenit de epave.

Va să zică Riminaldi. Am lăcrimat și am dat să-l lămuresc, m-am sfiit însă de spaniol, care mă contempla din nenorocirea neamului cu mii de suflete bîntuite de pirați și uneori de ciumă. Cînd știți doar cum pieream de dînsa inocenții de epocă și mătăsurile infecte îl purtau numai pe Ucigă-l Toaca din plăcere în plăcere.

Așadar am ținut pentru mine fleacurile cu muzeul lui Ipolito și alte portrete de epocă. Fără să-l mai complic pe Căpitan cu alte nume de botez de strictă specialitate, cu Robinson de pildă care clocea în peșteră și care luase apărarea la infinit, apărarea mesagerilor, cînd pășeau pe insulă și trinteau ușa enervați. Căpitanul n-ar fi crezut nimic din povestea cu insula, nici măcar citind din cartea respectivă, dar, cu bun simț, și-a exprimat cel puțin încrederea anume că nu ne mai lipsea mult pînă cînd o să fim la per tu cu însuși marele Aristotel.

Ron însă, vreau să zic, cum întotdeauna făcuse gafe cu rodorium, și la ora de zoologie cînd îmi fura cuțitul de disecție căutînd, închipuiți-vă, meduzele medievale cu simptome grave, simptome de ciumă, sigur și alte multele, încît Ipolito a spus mesagerilor că ar fi fost înjunghiat la balul clubului, de anul nou, exact cu acest cuțit. Sau ar fi spus cine știe ce.

Pe urmă gata. Am schimbat tirul, pentru că nici o șansă. Dintr-una într-alta se putea chiar observa cum cerul apleacă brusc în puntea goală șiroaiele de pești și apoi iată cît de calm și minunat, în natură, lăsîndu-se pe coadă.

Cînd au venit delfinii orbi din carenă și puntea s-a aplecat aproape albastră la lumina lor. Cu ocazia aceasta mi-am adus aminte de călătoria pe care tata o tulburase în cupele cu vin într-o seară, iarna, singur cu frații mei lipsiți de leagăn și geamuri albastre sunătoare de pești cînd ursitoarele fosnind răcăroase mi-au prezis, anume mi-au prezis acest anotimp medieval pe o epavă, și altele fireste care nu se spun aici.

Și întrucît, în definitiv, rodorium trebuia să înceapă, Ipolito măturase puntea și s-a instalat la pravă, nervos, duhnind a ciumă. Căpitanul, nebăgînd în seamă nimic, nu dorea decît să-l șantajeze pe Ipolito în legătură cu portretul sau să vorbească aiurea:

— Numele și virsta, a cerut, sfios.

I-am mărturisit cu teamă dela început.

— In fiecare zi cade amurgul pe paginile lui Plutarh. Cînd învăț pentru teză alung meduzele înapoi în mare, am niște sisteme. Apoi mă așez la loc în bancă, și orele se scurg cu duhul blîndeții.

— Continuă, zise, dacă înjuri.

— O nu. Doar la serbările de Anul Nou. Cînd se fac abțibilduri de dantelă și podoabele, știi, pe redingotele de catifea. Numai atunci.

— Ești foarte convinsă, a sugerat Căpitanul, naiv. Dar ce fir-ar să fie, mă gîndeam, este cu aceste întrebări, căpitan mai nesimțitor decît un cherculac bolnav de ciumă.

Cu toate că, știu, nu-l interesa decît codița de rîndunea, respectiv furculița ei pe cerul despicat de ciumă. Ceea ce-mi produce o infinită, vă dați seama, că nu suport.

Am pomenit îndată, pe latinește, ca să salvăm situația, despre cei trei sute de soldați dela Termopile, care cu educația lor nici vorbă, și se învățaserâ cu una alta și cu sănătatea așa precum, în epocile mai noi, țiganul cu scînteia, și meduzele reci cu pipa de bambus. Trecenti milites. Deși te poți ușor scîrbi chiar de comedia cu trei sute de soldați. Ad Thermopile profecturi erant. și Căpitanul repetă acest nume hidos împreună cu Ipolito, pînă cînd au tăcut amîndoi, mîntuiți de orgoliu. În schimb, Ron făcea urît și avea de gînd să iasă din confuzie cu cartea de latină, sau cine știe, îi tremura glasul cînd a vorbit din nou pe tema asta și am observat cum oasele i s-au gîrbovit un pic.

Foarte foarte curînd după rodorium s-a încheiat acel anotimp medieval. Prea bine, și toate lucrurile la locul lor, la școală și acasă, cînd musafirii au rîs foarte tare, vorbindu-mă de bine, în legătură cu povestea asta.

Astfel pe gustul lor mi s-a deschis în păr podoabele piraților cu bolți calde argintii andaluze, iar noaptea tîrziu sirenele fericite s-au înelat pe catarg. Deși pe semne lîngă acel Căpitan cu fluturi se mai tulbura încă, evident, un anotimp medieval. Și acel blestem pe flamură ca orișicare altul în coada Crucii Sudului.

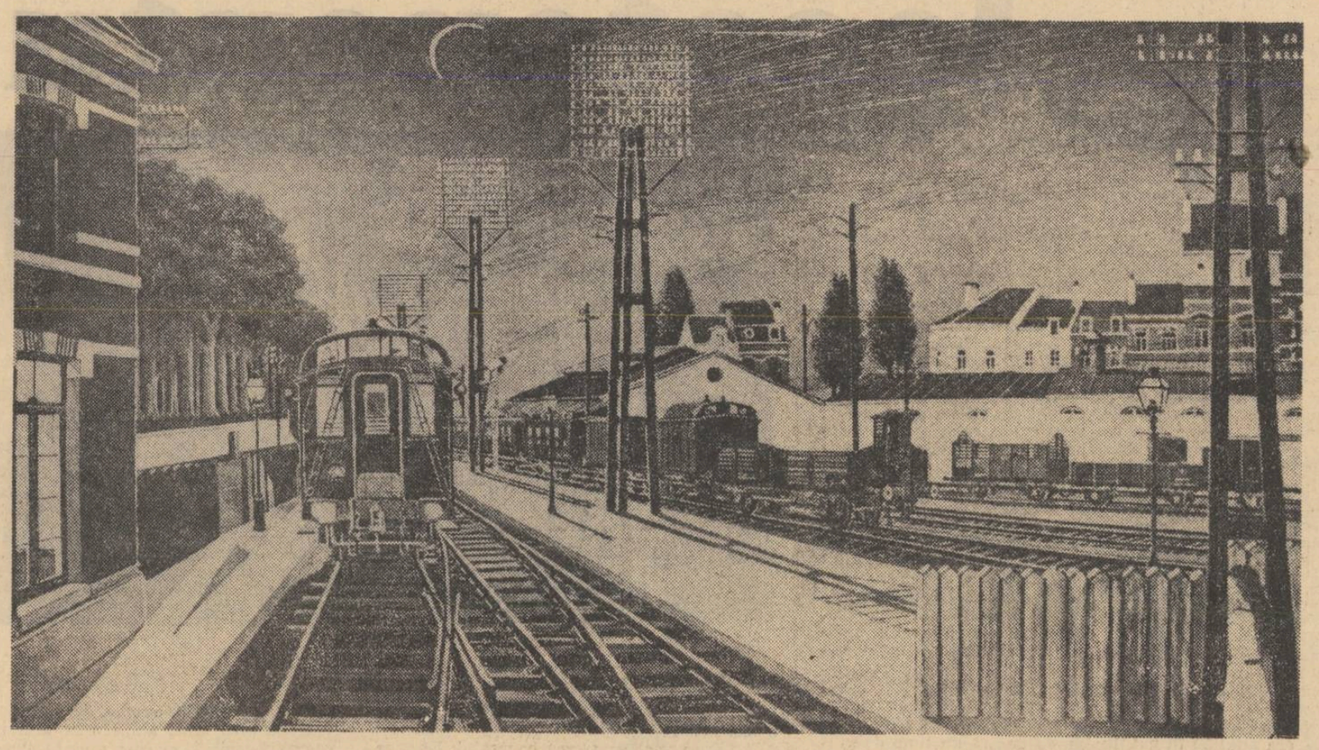

TRENUL DE SEARĂ de PAUL DELVAUX (Belgia)

Despre remuşcări şi alte plăceri asemănătoare

Cineva îmi mărturisea cu mîndrie — cu acea mîndrie ridicolă pe care o răspîndesc întotdeauna cei ce-și laudă viața interioară — că, de cîte ori comite o greșeală, își dă seama de ceea ce face, are, crede el, o stare de conștiință. Cel puțin eu — își continua prietenul spovedania — de cîte ori înfăptuiesc vreo mîrșăvie, mă zbucium, îmi pare rău, am remușcări. Alții n-au nici măcar asta... Recunosc, nici remușcările mele, nici ale altora, nu-mi inspiră încredere. Din faptul că săvîrșea o fărădelege zbuciumîndu-se el se simțea superior etic celui care săvîrșea aceeași fărădelege fără să se zbuciume. Faptul că se zbuciuma îi dădea dreptul la orice... Morala lui era satisfăcută prin simplul fapt că săvîrșea răul fără prea multă voie bună... În mintea prietenului se creiase iluzia că acest zbucium ar fi ceva în afara răului săvîrșit, că acest zbucium ar fi expresia conștiinței care protestează. Conștiința nu este un tribunal interior așa cum credem adeseori. În starea de conștiință nu există dileme, iubirea nu triumfă, ea există pur și simplu. Remușcarea care se repetă aproape mecanic, face parte integrantă din răul săvîrșit. Remușcarea poate fi și o formă a vanității — imperiul vanității e mult mai întins decît bănuim; eu nu sînt un individ insensibil, eu nu sînt o brută, eu de cîte ori comit o mîrșăvie am grija s-o regret... Cine se observă cu atenție își dă seama că uneori înțelegerea este refuzată cu încăpățînare de subconștient fiindcă — ce ridiculă viclenie! — remușcarea apare drept prețul greu cu care orice crimă poate fi plătită... Ca și cum suferința noastră — sinceră sau ipocrită — ar putea îmblînzi situația celui pe care l-am lovit. Dorința de a regreta o mîrșăvie e tot una cu dorința de a o înfăptui. Remușcarea e o plăcere în plus pe care ne-o oferim adeseori.

Desigur, nu susținem că toate remușcările sînt fățarnice, mai vorbim aici de acele remușcări care însoțesc aproape mecanic actele noastre. Senzația de păcat — și nu mă refer aici la accepția teozofică a cuvîntului accepție care n-are pentru mine nici o însemnătate — e, la urma urmei, contradicția dintre ceea ce vrem să fie și ceea ce sîntem de fapt... Păcatul, mă refer la păcatele cele mai omenești, nu este o încălcare a unor precepte ci mai curînd o lovitură pe care vanitatea noastră o primește din partea vieții care ne amintește, uneori dureros, că binele din noi e prea abstract și răul din noi prea concret. Cînd nu sînt generos sufăr, mă zbucium, dar sufăr din pricină că mi-am băgat în cap că sînt un asemenea om și, de cîte ori viața îmi distruge această iluzie, îmi amintește realitatea brutală, am o senzație de păcat... Dacă nu recunoșteam cu loialitate că nu generozitatea mă caracterizează, ideea de păcat nu se năștea. Și ideea de păcat e uneori mai primejdioasă decît păcatul însuși, împiedică adevărata înțelegere. Dar cum a recunoaște un fapt așa cum este impune o mare inteligență și o mare sensibilitate, noi ne mulțumim să trăim în contradicție. Oricît am vrea să idealizăm contradicția, — rămînerea în contradicție, transformarea remușcărilor și spovedaniilor într-un mod de viață, e dovadă de trîndăvie și grosolănie... Cine și-a făcut din remușcare un obicei e capabil de orice, feriți-vă de asemenea oameni! Interesant de remarcat e că noi considerăm drept păcat numai încălcarea unor precepte, făcute de noi sau făcute de alții. Dar unde nu există asemenea sau unde fărădelegea nu poate fi încadrată în nici un paragraf, unii dintre noi nu mai au aceeași senzație de apăsare... Morala nu este — cred eu — respectarea sau nerespectarea unor precepte. Morala este ceva mult mai adînc — morala este viața însăși... Cine respectă profund și inteligent viața n-are nevoie de percepte, n-are nevoie să fie tras de mînecă, și să i se explice ce să facă sau nu. Viața conține în ea însăși morală, iubire, inteligență și discernămînt. Ideea de bunătate, de pildă, este de fapt contrariul bunătății și aici nu apare nici un paradox. Ideea de bunătate e un percept, deci o sforțare, o siluire, pe cînd bunătatea însăși, adevărata bunătate e spontană, lipsită de orice calcul sau interes, expresia directă a vieții. Am fost cu toții impresionați de oameni care fac bine cu discreție deși nu și l-au propus ca program de viață sau ideal etic, pentru acești fericiți oameni binele e la fel de firesc ca și respirația.

Teodor MAZILU

jurnalul unui martor ocular

CONSTANȚA BUZEA

SONETE

Prilejul

Eu nu știu dacă vînătoarea cruntă
Striveste puiul fiarei împreună
Cu fiara însăși, alergînd nebună
Prin umbra martor la o blîndă nuntă.

Ci mai firești îmi par acele rare
Clipe de milă cînd copilul strînge
La piept făptura mirosind a sînge,
Cînd mai tîrziu ea poate să omoare.

Te urmăresc, pe cînd tu rizi întoarsă
Cu omenească poftă de trădare
In gesturi tandre, făgăduitoare.

Aștepți atentă, de instincte arsă,
Prilejul de-a ucide fără armă,
Prin îngrozire, cînd ar vrea să doarmă.

Sisif

Azi, ura chiar, botezătoare pare,
Azi e un abur nou asupra cupei.
Tu vino cu o floare, capul rupe-i
In fața mea, să vezi dacă mă doare.

Intre nimicul ce-l adaogi sorții
Și ora blîndă cînd mă osîndești,
E o distanță clocotind de pești
Neliniștiți în perimetrul morții.

Ar trebui să tac, să trec, să-mi fie
Și jale de priveliștea pustie
In care te prefaci că-ți moi genunchiul.

Arată-mi totuși ce faci din aceste
Sfărîmături pe care le-ai vrut creste!
Sisif le suie iar greșindu-și unghiul.

Sufletele turmei

In renunțarea nopții doar un clopot,
Azur un sculptor în argint turnîndu-i,
Turbarea turmei peste care bîntui,
Cîteva stele, drumul scrum și ropot

Al ființelor clădiți să se gîndească
La clipa inelară și lumească
Putînd fi șireang suav ce nu se stringe,
Ori visul morții aplecat în sînge.

Această blană, sufletele turmei
Acoperindu-mă atît de oarbe
Intr-un somn sfînt și gol la urma urmei,

Dilată mila, ochiul se resoarbe
Că un nesaț, al umbrei pe coline,
Uimește mintea care-n urmă vine.

Visînd un idem

Pe metereze strîmbe crește iarba.
Șed pe pămînt cu umbrele culcate
Gesticulînd curat orice păcate
Ce se petrec și crude și degeaba.

Văd nori care pe mine mă imită.
Oglinditor mă las și-n voia unor
Făpturi nerăbdătoare să mă număr
Intîiul dintre lucruri și ispită.

Ce rost mai are. Ochii mei deschide-mi,
Să tulbur o iluzie cu gluma
Străină în deșertul lor de-acuma.

Nu facem corp comun visînd un idem
Prin linia ce ne unește și ne
Separă instinctiv la fel de bine.

MIRCEA MICU

Fantezie cu blazon

Matusalem venea spre mine
în clipa ce se prelungea
cu sferturi de întunecime
scobite greu pe fruntea mea.
Era o oră de-nclinare
purtată-n cumpene bătrîne;
de-o parte dorul de-nălțare,
de alta, frica de-a rămîne.
Din ritmuri vechi, pe osii rupte,
valahe Doamne, de demult
și voievozi cu chipuri supte
mă îndemnau să-i mai ascult.
Și mă-ncerca un gînd de fugă
spre duhul crestelor alpine
dar cu o dezarmantă rugă
venea Matusalem spre mine.
Ci m-am temut și trec aiurea
robit de propriul meu har
și de atunci rănesc pădurea
cu steme aprige de jar.

Fantezie cu desprinderi

Cu arabescuri fine, pare-mi-se
și umbre de colori, podoabe rare,
septembrie a așezat nostalgic
pădurilor, coroane princiare.
Și era cald pămîntul ca o rană...
Ciocănitori se auzeau bătînd
în nucii tineri cuie de aramă
și-i răstigneau pe zare rînd pe rînd.
Cînd mai rămase unul în picioare
neprins de ucigașul toamnei vînt
se ridică cu aripile suple
și se desprinse-ncet de la pămînt.

Fantezie cu uitare

Descheie-mi cămașa uitării
iubito să nu mă sufoc.
Mă prinde în ghiare de moarte
mirosul de tămîie și soc.
Și mîngîie-mi ochii întrați în
orbitele care mă dor.
Mi-e frică de noaptea aceasta
cu luna dospind într-un nor.
Apleacă-ți urechea aproape,
ascultă de bate sau nu
această mașină parșivă
ce pururi degeaba bătu.
Mă strînge un șarpe de ghiață
și iată, mă dă nemișcării.
Iubito, încearcă-ți norocul,
descheie-mi cămașa uitării.

Fantezie banală

Eu, cel tîrziu coborîtor din datini
îți strîg nevrednicit să nu te clatini,
e drumul către sus atît de lung
că douăzeci de ierni nu îți ajung
să te întorci pe urma greu tăiată
în trupul tău cu trîmbițe de fată.

Sînt mort. Privește-mi mîna ca mustarul
ce-și tremură între falange harul
și ochii rătăciți printre fantasme
alunecați în mituri și în basme.

Și totuși, eu adînc nemaisperatul
îți șterg din rădăcini adînci păcatul,
cu untdelemn domnesc îți ung sarcastic
neliniștito trupul tău de plastic
că nu vei ști niciînd cum se declină
mirosul de secară în lumină.

DOINA SĂLĂJAN

Orgă

Deci liniștea de-a contempla acéle
ființe-naripate ce vîslesc
sub cerul gotic foarte-nalt și sigur,
rece triumf iradiind spre lume...
Prin limpezimi transpare-ncrengătura
de arcuri largi ce țin, aeriene,
ametitor de-ndepărtat, albastrul.
Contemplu deci azurul fulguit
de albele ființe-naripate
prinse în dansul zborului frenetic.
Ce vor, mă-ntreb, de mi se-arată-astfel,
ce îngeri sînt și oare pentru ce
nu-s dincolo-n grădinile celeste ?
Un vuiet care-ncepe să mă doară
vine de sus : aripile se-aprind
în nebuneasca lor învălmășeală.
Mult timp mă ning fulgi și scîntei —
sînt plin de-arsuri și moartea mi-e înceată.
Dar cît de limpezit e-acel azur
de dincolo de umbra-mi subțiată !
Dar cît de limpezit e-acel azur !

Mai bine

Să pierd de parcă n-aș avea ce pierde,
Să nici nu știu că am pierdut ceva,
Atît doresc îngăduit să-mi fie.
Blajin uituc, să nu îmi amintesc ;
Surd, tulburele voci însoțitoare
Să nu le-aud ; și ochilor să-mi pară
Golul rămas, firesc și de cînd lumea.
La ce mi-ar folosi să știu ? Ce-mi folosește
Că știu ? Că văd în vise neguroase
Cenușa celor ce de preț mi-au fost,
Crescînd primejdios în halde negre ?
Să pierd inconștient ca un copil
Cu buzunarul rupt din care curg
În jocul palpitant de-a „omul negru”,
Fructe și dulciuri, bile colorate...
Și dacă-un înger cu zburlite aripi
Vă mătura grăbit în urmă-mi drumul,
Să nu-l zăresc. Tot mai ușor, mai spornic
Să-mi văd de drum, fără să vreau motivul
Năstrușnicei călătorii să-l știu.

Întîrziat regret

Cum îndrăgindu-mi morții, abia acum în stare
În viața mea prezența să le-o doresc acut,
Necontenit mă-ntoarce spre ei o remușcare
Și spaima că, pierzîndu-i, nici nu i-am cunoscut.

Cu gîndul spre trecutul din care ei cu nimbul
Veșnic al tainei duse, răsar ca un reproș,
Repet greșeala veche : las pe cei vii în schimbul
Acestor morți hieratici, răzbunători, umbroși.

Ei vin în somnu-mi umbre cînd eu îi chem cu tandre,
Mîngîietoare vorbe ; vin muți, cu pași înceți.
Ne întîlnim în stranii săli reci cu policandre
Și stăm livizi în jilțuri adînci lîngă pereți.

Nu au nimic a-mi spune. Le sînt străin. Desigur,
În ei e doar mirarea cîndva că m-au iubit,
Sau m-au uitat cu totul și numai eu ca-n friguri
Mi-i amintesc, mi-i amintesc cumplit.

Dor de pisica blîndă, din copilărie

Te voi chema atunci... Va fi-ntuneric
și foarte frig în locul plin de noapte
unde o mînă aspră mă va-mpinge.
Năuc voi sta, strigîndu-te, copil
neputincios, batjocorit de spaimă.
Nimic din ce a fost nu voi mai ști,
doar amintirea ta va fi intactă
dintr-o clemență-naltă, sau greșeală
C-un mieunat duios îmi vei răspunde
și-alunecînd din bezne ca din arbori,
îmi vei sări pe umăr. Aurii
privirile-ți pe-obrazul meu vor plînge.
Nu, nici un rai nu ne va găzdui
așa-mpreună, căci sărmani cu duhul
sînt îngerii la porțile-mpăcării.
Și vom rămîne în pustiul negru —
încet, încet ne vom aduce aminte
de lumea-n care-am fost, și-o vom visa,
la nesfîrșit o vom visa, plîngînd-o.

MARIN TARANGUL

Ce floare mică este sufletul

Ce floare mică este sufletul
și pe ce cîmpie. O, bucurosul
de el cum se continuă și vrea
și vrea să fie ; dar mai mult
își dorește floarea de pe cîmpie
noaptea ei decît somnul care
acoperă inima ochiului nostru.

Venind

Venind dintr-o zăpadă de fluturi
se clatină naiv visătorul
sub o melodie mătăsoasă,
liniștita umbră se mișcă
împrejurul trupului adormit.
lebedele lui Immanuel se întorc
împinse de apa grădinii în care
dorm maimuțe de ceară.

În ploile lungi

În ploile lungi care ne așteaptă ascultă
lumina care ne-a plecat din memorie,
și picătură cu picătură adună seara
roua sub care se naște cristalul :
vezi cum răsuflă mirată mirarea ?
rămîi în somn și ascultă
lumina care ne-a plecat din memorie,
eu voi sta lîngă tine pînă tîrziu
suflînd într-o pasăre de lut
melodia pe care n-o înțeleg.

Havuzul

Havuzul se întunecă
și un zîmbet imens
pune coroana adormirii
pe propriul său trup
numindu-se
cerul părăsitor.
Orașele galbene
privesc lumina necunoscută
în care rîd ceilalți.

NICOLAE OANCEA

Mă poți iubi

Mă poți iubi și nu e întîmplare
că te aștept, că vin la țărm și că,
din forfota aceasta de alb aer,
altfel în mine lumea alunecă.

E un drum iarăși ca și atunci, dus
printre cei vii, prin cumpăna lor.
Dar să nu-l mai răstignim pe Isus,
și cu atîta fast și neîntîmplător...

Mă poți iubi, dacă ești cine
umbră nu-i, nici cer din cer...
Și strigă în lume că un spațiu sîntem
Și vino, vreme.

Lamentația lui Făt-Frumos

Cum cresc eu, doamne, de îmi aud
vaietul trupului... Prin ce îndurare
îngrămădești în mine timp crud,
cum rîuri, noaptea, pe ascuns, în mare...
E caznă la împărăție. Ca-n război
necheazâ caii a rău, undeva
țipă născuții din ora mea
și mă cer înapoi.

Cine mă pregătește pe brînci,
doamne ? și cine,
certat cu lumea și întrînt,
se reazămă, cu-atîta zor în mine ?

Poate

Poate că sînt numai un dor de glas,
numai un dor de început
de dor, din neamul meu rămas
pe limba clopotului care n-a bătut...

Fii, de aceea, tu vîntul, sau iarna sau cel
care murind clopote au să bată...
Și te voi cînta cum ai fost
odată ca niciodată.

Întoarceri

Cad, parcă ușor, parcă în bine,
frunzele cad peste zăpadă.
Anii, privirile și amintirile
cadă-mi și scadă

Se-ntorc neprimitele, necălătoarele
păsări, care credeau înspre sud...
Și iarăși nu sînt eu soarele,
eu, care le sărut.

Cum știu

Cum știu să tremur, să-mi fie frig,
Vreau mult să-mi fie frig. E o mirare
Că-i vară și că, doamne, nu strig.
Dar vino ! vino, albă ninsoare...

Beat sînt sub cerul gol. Aerul peste zi
Fierbe descîntece din alte vremuri...
Iarnă a mea ! dacă nu vei veni,
Cum am s-arăt frumos, că știu să tremur ?

locotenentul

ADRIAN CARSIAD

Coborîse de cîteva zeci de ori din vagonul sanitar. Pe acoperișul acestuia ca o pată moartă și decolorată de soare zăcea crucea roșie semnalizatoare. Locotenentul era un bărbat blond, firav, cu carnea trandafirie. Avea ochii mari, deschiși într-un soi de mirare fără explicație, fără răspuns. Își purta mîna stîngă sfîrtecată de-o explozie agățată de git așa cum femeile își poartă colierele și de multe ori își privea mîna cu curiozitate, el însuși se părea că nu mai știe ce se ascunde în dosul pansamentelor albe.

Într-una din zile locotenentul se îndepărtase de vagon cale de un km. Pornise de-a lungul liniei moarte pe care se rătăcise vagonul lor, fără vreo intenție precisă ci numai dintr-o pornire de a face ceva dar după un km o slăbiciune generală îi întunecase privirea — pierduse mult sînge — și-l silise să se așeze pe o traversă. Acolo pe linia ruginită după ce își revenise încetul cu încetul trăise locotenentul prima din spaimele nenumărate care aveau să vină, impresia chinuitoare că distanța care separa vagonul de o linie ferată circulată era extraordinar de mare. Nisipul din jur ca și lipsa oricărui copac sau ridicături de pămînt sporise impresia și prima reacție a locotenentului fusese să se întoarcă în grabă la vagonul sanitar cu broboane de sudoare curgînd de-a lungul urechilor. De atunci trecuseră cîteva nopți în care se visase alergînd pe lîngă linia moartă și ruginită. Alerga foarte repede dar o forță necunoscută îl ținea pe loc și alergarea era astfel inutilă, Respirația devenea din ce în ce mai deasă și se transforma într-un horcăit zgomotos care îl trezea.

După opt zile de ședere și coborîre din vagon, de sclipire sălbatică a nisipurilor din jur, locotenentul devenise nerăbdător. I se părea stupid — o stupiditate care generează de multe ori furia oarbă, irațională — ca nimeni de la comandament să nu-și dea seama de dispariția vagonului sanitar și mai ales ca nici unul dintre ei să nu bănuiască că vagonul a alunecat pe o linie moartă din greșeala cuiva, din neatenția cuiva, asta avea mai puțin importanță. Mai încerca să se convingă că era imposibil ca în civilizația în care trăiau un vagon să dispară așa deodată de parcă ar fi intrat în pămînt și nimeni să nu aibă nici o idee în legătură cu soarta lui. În zorii zilei a noua locotenentul se visă din nou alergînd pe linia ruginită, încinsă de căldură, pe care fierbea picătura de apă. Se trezi în zori, cînd căldura era mai puțin densă, cu gust de nisip în gură și cu broboane mărunte de sudoare acoperindu-i fruntea. Era înspăimîntat de-a binelea. Visele acestea chinuitoare puseseră stăpînire pe el și se bucura doar de trezire dar pe zi ce trecea nici trezirea nu îl mai ajuta. Aștepta doar ziua cînd sculat în zori va auzi voci de oameni străini, agitate, și cuprinse de freamătul nerăbdării, strigîndu-i : „hei, domnule locotenent, dormiți sau ați murit cu toții ?“ la care să răspundă : „cum o să murim, am supraviețuit toți, apoi : greu ne-ați mai descoperit !“. Oamenii să-i povestească încurcătura în care a intrat comandamentul din cauza vagonului dispărut. Comandantul cu mustața lui masivă adunînd întregul serviciu auxiliar și obligîndu-i pe fiecare să facă un raport scris asupra împrejurărilor în care s-a ajuns la dispariția unui vagon sanitar... În armată lucrurile cunosc o ordine a lor perfectă, fără așa ceva nu mai e posibilă însăși existența armatei...

Dar ziua a noua era a patra noapte de cînd visele se repetau și spaimele nisipului îi goleau sufletul. Și nici o voce omenească din afară ci doar gemetele rare din interior și mirosul de medicamente. În zori nisipul era deja fierbinte, atît de cald, încît privirea locotenentului surprindea parcă deplasarea firișoarelor invizibile către vagon voind poate să-l cuprindă...

Se aflau în vagon, în total șase persoane. Era el, locotenentul, un caporal de peste 30 de ani, trei soldați, și apoi ea, infirmiera. Pe patul adîncit la mijloc locotenentul stătu treaz în zorii zilei a noua peste două ceasuri. Auzi cum ceilalți se trezeau pe rînd. Simți ca de obicei privirile lor aruncate către patul lui, dar el închise ochii, astfel încît avu răgaz îndelungat pentru a-și potoli spaima, culoarea albă a feței, trăsăturile lui viitoare brusc desenate pe figură. De-abia cînd infirmiera sosi cu medicamentele zilnice locotenentul avu o tresărire. O zări pătrunzînd pe ușa din fundul vagonului înaintînd pas cu pas, totul se desfășura fabulos, și deodată fără legătură se ridică în capul oaselor și se auzi întrebînd precipitat :

— Cîte alimente mai avem ? apă cîtă mai avem ?... dar apă ?...

Ceilalți tresăriseră și ei, tăcuseră și ei, infirmiera se oprise în loc surprinsă, întorcînd o fracțiune de secundă capul în urmă.

— Pe mine m-ați întrebat, domnule locotenent ?...

Locotenentul dăduse doar din cap, cu teamă, de parcă i-ar fi fost rușine sau frică să nu fie văzut.

— Pentru 8—9 zile, adăugase femeia, dar nu vă temeți, am mai pățit-o acum cîteva luni, tot așa ne-am rătăcit cu un vagon și ne-au găsit după zece zile.

...Era epuizat din nou. Ca și cum abia s-ar fi trezit. Ce se-ntîmplase cu el, de unde întrebările acelea, de ce se simte epuizat ? Căzuse pe pernă, își sprijinise ochii de tavan. Infirmiera pornise din nou cu pașii ei mărunți, ușor legănați, ușor legănate șoldurile, în vreme ce el încerca să priceapă într-un fel cu totul nou ce însemnau de fapt zece zile, ce fel de măsură era asta... Mîine deci vor veni autoritățile, gîndea locotenentul, am supraviețuit cu alte cuvinte, am supraviețuit viselor mele. Dar dacă totuși nu ne descoperă ? Oare celălalt vagon tot așa s-a rătăcit pe o linie moartă ?... Distanța pare să fie mare dar poate asta nu contează, nu kilometrii contează... Ar trebui s-o întreb pe infirmieră cum s-o fi întîmplat cu celălalt vagon, cum s-o fi rătăcit...

Se ridică în capul oaselor. Își aruncă privirea în jur și văzu că aproape toți îl priveau. Așteptau. Mai ales caporalul părea că așteaptă și în tot acest timp surîdea. Avea în colțul ochilor un suris ciudat, vorbitor care părea că spune : „nu-i așa că ți-e frică că vei muri aici în acest pustiu ?“. Și îi fu rușine locotenentului să mai întrebe. Se lăsase din nou în pat, lungit, ca pentru un timp de gîndire. Vor trebui să supraviețuiască pînă ce vor veni ceilalți, autoritățile. Alimentele și apa, mai ales apa, trebuiau de-acum atent distribuite. Poate că chiar era cazul să fie micșorate porțiile zilnice. El, locotenentul, era cel mai mare în grad și mai ales singurul cu picioarele zdravene. Iar dacă autoritățile nu vor veni în zilele următoare va fi necesar ca cineva să plece. Însă cine ? Soldații nu puteau merge, caporalul avea stomacul sfîșiat, infirmiera nu intra la socoteală. Și atunci cine ? Ar fi mai rămas doar el, dar el reprezenta aici ordinea și legea el nu putea pleca...

Nopțile următoare începură să aibă ceva foarte lung și foarte întunecat pentru locotenent. Mai ales după a unsprezecea noapte. Locotenentul visa în continuare că alerga pe lîngă șinele neumblate, se trezea agitat, era trezit de propria lui horcăială. În ultimele zile, zorii, mai mult ca oricînd, îl găseau stînd rezemat de pernă și cu capul cuprins de niște cercuri reci și invizibile. Era aproape de necrezut ca cineva să nu-și dea pînă la urmă seama că un vagon sanitar a dispărut. Și totuși locotenentul nu mai credea în acest raționament, deși îl construia în continuare pe nisipul fierbinte de afară. Ideea de a supraviețui vreme îndelungată i se părea mai demnă de luat în seamă și devenea pe fiecare zi tot mai clară în mintea lui... El nu putea pleca de-a lungul liniei, în special acum cînd descoperise că reprezenta legea și ordinea și însăși ideea supraviețuirii. El, locotenentul, răspundea serios de ceilalți...

Trecuseră încă două zile și spaima nisipului — cel care avea să înghită treptat vagonul, trecuse undeva pe planul doi. În schimb dăduse ordine stricte în legătură cu alimentele și apa, pe zi ce trecea locotenentul îi privea pe ceilalți cu tot mai multă curiozitate, cu atenție, de parcă i-ar fi văzut pentru prima oară. Locotenentul n-avea curajul să vadă doar supraviețuirea lui, n-avea curajul sau cine știe ce gînduri ciudate îl legau tot mai mult de ceilalți cinci. Dar locotenentul nu mai făcuse nimic altceva, în afara micșorării portiilor zilnice, pentru salvarea lor. Nu mai încercase niciodată deși acum era mult mai întremat să plece de-a lungul liniei și să încerce să ajungă undeva. Senzația că linia era nesfîrșită îl stăpînea încă, din plin, iar pe de altă parte faptul că se considera responsabil de ceilalți îl făcea să trăiască sentimente de-a dreptul noi, un fel de duioșie nesperată, o măreție cuprinzătoare îi străbătea ființa cînd se gîndea la fiecare în parte din cei cinci.

...Dimineața locotenentul se trezea primul. Se scula din patul lui așezat într-un colț al vagonului, exact în partea opusă celei prin care intra infirmiera, și rămînea cu fața ațintită afară pînă ce simțea că nisipul s-a încins și reflectează căldura. Imediat se trezea unul dintre soldați cu piciorul drept retezat din sus de genunchi. I se dăduseră cu trei săptămîni în urmă niște cîrje improvizate. N-avea somn și nici nu se mai bărbierise de multă vreme. Avea o barbă spălăcită, de culoare deschisă, culoarea prafului, părea veșnic murdară. Barba îi producea locotenentului o discretă repulsie. În fiecare dimineață soldatul amesteca la nesfîrșit un pachet de cărți.

De cîteva ori încercase să coboare din vagon și căzuse ca un animal tîrîtor jos și de atunci se adăugase firii lui un început de

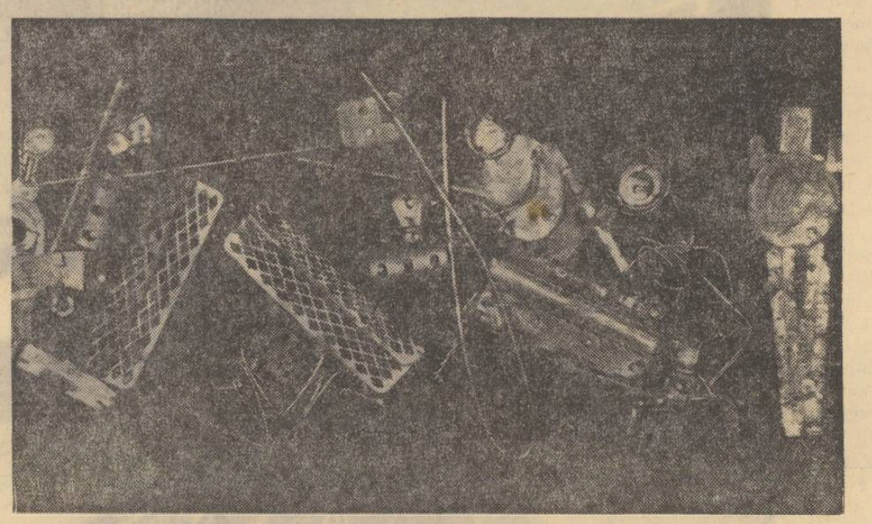

indiferență stranie ca o îndobitocire care mocnește.

După o vreme se trezea caporalul. Dormea foarte puțin în prima parte a nopții și adormea doar spre ziuă. Locotenentul nu-l cunoscuse înainte pe caporal și de multe ori alungase gîndul obscur că acesta nu are decît o jumătate de corp, adică ceea ce se vedea, fiindcă stătea mereu cu fața în sus. Părea o secțiune într-un corp omenesc.

Ceilalți doi soldați își aveau obiceiurile lor. Unul din ei fusese comis-voiajor și de la o beție se alesese c-o răceală cronică. Tușea, o tuse seacă, mizerabilă. Se părea că nu poate suferi ofițerii căci de cîte ori locotenentul era nevoit să treacă prin fața patului, acesta scuipa. Locotenentul nu încercase niciodată nici o aluzie, bănuia că totul era inutil.

Nu-i simpatiza, în special pe fiecare în parte. Și cu toate acestea pe zi ce treceа nu înceta să se gîndească la ei, la salvarea lor.

Pe la ora nouă infirmiera făcea injecțiile. În ziua a cincisprezecea a observat locotenentul lucrurile, deși fără îndoială ele se consumau de mai multă vreme. La început nu înțelesese prea bine, alunecarea unei mîini pe coapsa femeii, alunecare înceată și perfidă, i se păruse un fel de sublimare a durerii. Dar cînd le zărise privirea orice îndoială se spulberase fulgerător. Privirile celor patru aveau în ele clipiri înfiorătoare pe care numai strigătul cărnii le puteau naște. Prea absorbit de răspunderea lui de care continua să se îndoiască în taină, locotenentul uitase de orice altceva. Numai că în ziua a cincisprezecea simți primejdia plutind în aer. Punctul slab al supraviețuirii lor îl constituia așadar femeia. Locotenentul putea să se fi gîndit la așa ceva. Încercă să-l atragă pe caporal de partea lui, încă nu știa ce gîndea acesta. Află astfel că era însurat.

— Acum te vor demobiliza cu siguranță, vorbise caporalului, ești bucuros s-o vezi...

— Dacă mă mai așteaptă, murmurase caporalul. Sînt încă destui bărbați pe lumea asta...

— De ce vorbești așa ?

— De doi ani n-am dat ochii cu ea, domnule locotenent. Ce-i poți cere unui om ? Cît îi poți cere ? ...Și eu nu suport gîndul că femeia mea s-a mai culcat și cu altcineva...

— Nu se poate... Sînt femei și femei, doar ai cunoscut-o cînd ai luat-o de soție.

— Poți să cunoști oamenii ?...

— Nu, cu siguranță că te așteaptă. Numai că noi avem datoria să supraviețuim.

— Nu grea înțeleg, domnule locotenent... Să supraviețuim cum și pînă cînd ?

— Cîteva zile... Nu mai mult, cîteva zile pînă ce vor veni autoritățile. Sînt în căutarea noastră. Pînă atunci infirmiera va avea grijă de toate.

— Da, ...infirmiera, frumoasă femeie, domnule locotenent, nu ?

— Da, ...sigur, frumoasă... dar trebuie să supraviețuim, legea, ordinea trebuiesc respectate...

Gîndurile celorlalți erau și mai ațîțate, și mai adînc stăpînite de chipul infirmierei. Și mai direct, mult mai vulgar și mai sigur. De aceea locotenentul se feri să se întrebe ce șanse mai are. Începu doar să aștepte și prima încercare a celor patru se produsese în curînd...

...Îl trezi o bufnitură, auzi un geamăt, un corp căzînd, și apoi din nou gemete. Cînd făcuse lumină zărise paturile goale. Doar caporalul căzut, părăsit, încercase zadarnic să se deplaseze către capătul vagonului, acolo unde dormea infirmiera. Caporalul părea o rimă tăiată, se strîngea de durere. Cînd îl zărise pe locotenent ridicase mîna în semn de apărare ca și cum locotenentul ar fi avut intenția să-l lovească...

A doua încercare urmase primei încercări nereușite. Dar a doua fusese pregătită minuțios, organizată deschis, fără nici un fel de teamă.

— Voi, ofițerii, vreți să fiți totdeauna primii ? aruncase soldatul cu cărțile peste două zile.

Locotenentul nu răspunsese.

— Ei, o să fiți primii, poftim dacă asta vreți... Mai mult n-avem ce face...

— Nu te înțeleg, șoptise locotenentul.

— Înțelegeți foarte bine ce vreau să spun, dar dacă vrei și asta, ei bine, sîntem de acord și cu asta... Așadar ne facem că nu înțelegi...

— Nu înțeleg deloc, nu știu ce vrei...

— Domnule locotenent, hai să dăm cărțile pe față. Noi o vrem pe această femeie, pe infirmieră adică. Gîndim că dumneata fiind față fină vrei să fii cel dintîi... O facem și pe asta, e clar ? Ne-am săturat de injecții, apă și mîncare, care oricum se vor termina azi-mîine. Și tocmai fiindcă se vor termina și vom muri aici ca niște ciini se cade să avem o mîngîiere... Cu toate că ar trebui să fim egali, cel puțin în aceste ultime zile...

— Nu se poate, trebuie să aveți răbdare. Azi-mîine vor veni autoritățile și atunci ce vom răspunde ? Fiecare va fi întrebat, eu mai mult decît voi. Trebuie să supraviețuim...

— Azi-mîine ne vor mînca viermii, aruncase unul dintre soldați. Știi ce înseamnă o femeie, locotenente ? ...Răspunde !

— Caporal, spune ceva, stăruise locotenentul.

— Ce să spun ! ...Au trecut atîtea zile și nimeni n-a dat de noi. Dacă era să dea, dădeau, fii fără grijă, domnule locotenent. Dar acum lumea a uitat de noi, și-a întors fața. Poate că chiar s-a comunicat acasă că sîntem dispăruți. Iar dispăruți ce înseamnă ?... Cine ne mai poate salva ? Poate dumneata ? locotenente, poți merge de-a lungul liniei...

— Am încercat, răspunse locotenentul învins. Dar nu se poate, continuase, nu așa ne vom salva, ci numai respectînd legea și ordinea... Numai așa vom supraviețui...

— Care lege, care ordine ? Așa ne vom salva de la viață, vom supraviețui vieții, nu morții, locotenente, și tu nu ne spui nimic de asta. Vrem ca în aceste patru-cinci zile să trăim, să ne simțim fericiți poate. Femeia însăși s-ar putea să înțeleagă...

— Voi nu înțelegeți nimic... Nu se poate ca un vagon să se piardă fără urmă, fără ca să se întrebe unde ar putea fi acest vagon.

— Ce înseamnă un vagon pe timp de război ? vorbi din nou caporalul. Ce înseamnă ?

— Gîndiți-vă bine ! Eu nu voi tolera un asemenea lucru. E monstruos, inuman, se calcă legea. Locotenentul vorbea precipitat. Vreau să ne salvăm toți, inclusiv femeia. Trebuie să ne salvăm...

— N-avem nevoie de salvarea ta ! strigase soldatul cu cărțile. Și nici de supraviețuirea ta. Știm noi singuri ce vrem...

— Gîndiți-vă bine ! Dacă veți mai încerca o voi împușca pe ea.

— Cum s-o-mpuști?! Și legea?! și ordinea?!

— Pentru voi... o voi împușca.

...Sosise din nou amurgul, de la un timp amurgurile erau foarte lungi, iar ziua se lungise nespus de mult. Aceeași duioșie, aspră de data asta, aceeași dragoste, plină de cruzime poate, îl făcuse pe locotenent să-i oprească pe cei patru în cea de a doua încercare. Ținea arma ațintită asupra femeii și amenințase :

— La prima mișcare, glonțul va porni.

— Dă-te la o parte, strigase soldatul cu cărțile, dă-te la o parte cînd îți spun. Dar nu înaintase nici un pas, avea teama scrisă fugar pe chip.

— O voi împușca, repetase locotenentul și glasul îi tremurase. În ochii infirmierei zărise ceva de animal rănit, o privire îndurătoare aruncată către armă. Cerea milă și refuza moartea. Accepta orice altceva dar numai moartea mai devreme nu. Îi era frică. Locotenentul simți frica fiindcă femeia era doar frică și îndurare. Tot trupul ei tînăr tremura ascuns de frică, o frică mizerabilă, molipsitoare și lașă. Frica cea cu mîinile rigide, cu vocea sunînd altfel...

Dar femeia nu vorbea, nu scosese nici un sunet. Șezură așa toți minute nesfîrșite într-o tăcere de piatră pînă ce primul care renunțase și se îndreptase către pat fusese caporalul. Femeia plecase și ea în urma celorlalți, mai bătrînă deodată.

Începînd din acea zi și cîte mai urmară cu locotenentul se întîmplă ceva foarte ciudat. Locotenentul uită pe neașteptate de toată răspunderea lui, de toată duioșia lui, uită și de salvarea tuturor, și începu să viseze cu furie alte și alte lucruri decît cum să supraviețuiască, să scape de acolo din vagonul încins de nisipuri. Și toate lucrurile pe care le visa acum erau legate fără nici un fel de explicație de dorința de a o avea pe infirmieră, într-un fel barbar, răscolitor și pustiu, țipînd poate și mușcînd din trupul ei tînăr...

Soldații și caporalul simțiseră schimbarea petrecută cu locotenentul și așteptau doar seara cînd acesta se va hotărî să se ducă acolo unde dormea infirmiera și să rămînă o vreme cu ea.

Dar locotenentul nu se grăbea...

Se apropia mereu, seara de femeie, ca mereu să-i înșele pe ceilalți, să-i înșele, și cerul continua să se retragă ca dintr-un curcubeu roșiatic, în vreme ce vagonul devenea tot mai pustiu, părea tot mai mult cuprins de nisipuri de parcă clipă cu clipă l-ar fi distrus nisipurile arzînd și amurgul nesfîrșit., de parcă de-acum ultima șansă de salvare se consumase...

ȘTEFAN MIHĂILESCU

Nocturnă

Lui Ann

În ploaia nopții de toamnă, copacii,
brațe ridicate a rugă, privesc
siluetele noastre alipite
în aerul rece al serii.
Pe asfaltul — de apă oglindă —
se profilează umbra...
Alunecăm printre bălțoace,
fantome, sub felinare ritmice.
Fumul ceții — mantie de argint
ne-nvăluie, dar nu ne pasă !
În sfera noastră, tăcerea-i crudă...
În obscura tenebră, se aud
bătăile inimilor ce freamătă
de impulsuri fantastice.
Un pas și încă unul ,o rotire
și ornicul din drum ne trezește !
Hai înapoi,
Să mergem fiecare, la noi !...

Cine se joacă?

Cine se joacă cu oamenii ?
Ce forțe nestatornice ne apropie,
ne așează în acelaș pat
cînd nu ne aparținem ?

Cine ne apropie efemer
învolburînd inimile, sădind spaima,
încolțind iubirea și neliniștea
cînd nu ne aparținem ?

Ne dorim, ne iubim și nu se poate !
Să nu fim egoiști
și să ne pedepsim pe noi
cînd nu ne aparținem !

De-a iubirii vîlvătaie
lăsîndu-ne înlănțuiți
vom fi mai fericiți
cînd nu ne aparținem ?

lumina rece a dimineții

MARIA CALIMACH

Ei bine, dar așa s-a întîmplat cu polonezul. Nu-i de crezut, dar ăsta-i adevărul. I l-am spus și lui Eugen, nici el nu a vrut să-l creadă, și-i dau dreptate, pentru că nu-i de crezut. I-am spus că nu are sens să continuăm, din moment ce, spunîndu-i adevărul despre mine, spunîndu-i că tot ce i-am spus pînă atunci erau niște minciuni scornite de imaginația mea, îmi epuizasem la limită creierul, tot inventînd aiureli, iar pe deasupra mai era și revolta mea că am vrut să mă sinucid. Ai să te convingi, bineînțeles dacă am să pot spune și eu cel puțin o dată un adevăr credibil, că nu pentru el am făcut-o. Așa de fapt a crezut și el. Unde mai pui că era și mîndru de gestul meu. Ba chiar mi-a dat să înțeleg la un moment dat, că am jucat un fel de tragedie ca să-l impresionez. Mă făcea să rîd. Din orgoliu și vanitate nu-i venea să creadă că a fost din altă cauză. Nici tu, dacă ai fi fost în locul lui, nu ți-ai fi închipuit altceva. Pot să adaug că ți-ar fi făcut chiar plăcere sau ți-ar face cum e și normal ca o femeie să te iubească într-atît, încît să se sinucidă pentru tine. Și-acum o să-ți explic motivul, pe care nu m-am străduit să i-l explic lui că tot n-ar fi înțeles, motivul pentru care am făcut acel gest atît de necugetat.

Ai observat poate că și zîmbesc, nu ? Uite și acum fac la fel. Zîmbetul acesta tîmpit care nu-i un zîmbet normal îmi încleștează maxilarele și fruntea. Cu toate că mă controlez, acest zîmbet idiot îmi flutură cu persuasiune pe buze. De exemplu, mă uit la tine și nu vreau să rîd, nu este momentul potrivit să rîd, sau să zîmbesc, ei bine și tocmai acum îmi vine să rîd. Este o cauză la mijloc. Una ar fi că nu pot să suport să mă uit mult timp la cineva în ochi dar nici nu pot să suport cînd se uită altcineva direct în ochii mei. Sînt terorizată că mă uit cruciș cînd privesc o persoană oarecare și asta numai pentru că singură fiind, gîndindu-mă la Dumnezeu, știu că în acel moment, m-am surprins în oglindă privind aiurea cu ochiul drept. Și asta nu numai o dată. Cu timpul mi s-a creat un complex. Poate de asta zîmbesc știind că am două gropițe drăguțe, ca să distrag atenția interlocutorului de la ochii mei. Habar nu am prea bine de unde naiba provine stupizenia de zîmbet pe care-l pot controla fără să mă uit într-o oglindă pentru că mă doare tîmpla dreaptă începînd din momentul în care zîmbetul este idiot, pe care cred că-l observi și tu cum mi se întinde pe buze. Eu îl asemăn unui rînjet de am ajuns aproape de nebunie. Iată de ce atunci cînd, plictisită de mine, de tot ce mă înconjura, ajunsă la convingerea că a spune adevărul e cea mai cumplită tîmpenie, fiind incredibil tocmai pentru că-i atît de simplu, după plecarea lui Eugen, vrînd să dorm, am simțit acea durere în tîmplă. Într-o secundă am fost la oglindă. Într-adevăr toată fața așa cum bănuiam, era numai un zîmbet. Mă priveam și nu-mi venea să cred că eu sînt una și singura, eu în persoană. De ce rîdeam ? Ce era de rîs în tot ce se-ntîmplase ? Cine din mine, da cine din mine rîdea ? Eram eu sau cine era în fața oglinzii ? Ca un făcut zîmbetul deveni și mai clar, mai accentuat, iar gropițele din obraji mai adînci. Nu mă puteam desprinde din fața oglinzii. Insistam în dorința de-a vedea șters de pe figura mea zîmbetul acela idiot și incredibil. Ochii lui lăcrimau de efortul făcut să pun mușchi în stare relaxantă normală. M-am crispat și mai tare. I-am spus imaginii — nu mai zîmbi, nu auzi, te rog, te implor nu mai zîmbi. Îmi venea să sparg oglinda, să sparg tot ce era de spart în jurul meu. Ce bine ar fi fost s-o pot face. Dar eram ca hipnotizată. Dac-o făceam atunci m-aș fi eliberat fără doar și poate și acum, acum n-aș mai fi eu cea care sînt aici în fața ta, aș fi eu cea care sînt într-adevăr. Din păcate atunci, venindu-mi să plîng de furie împotriva mea, ajunsesem la un fel de demență lucidă, m-am dus la dulap unde-mi țineam barbituricele pentru că în ultimul timp nu mai puteam să dorm decît dacă luam un sfert dintr-o pastilă de Nozinal, și-am înghițit douăsprezece pastile o dată. Am mai băut un pahar de vin, m-am uitat apoi în oglindă și văzînd că tot zîmbeam am avut satisfacția să mă strîmb la mine, ca să-i fac în necaz imaginii mele făcînd sic cu pumnii. Adică am vrut să-i spun, că uite cum eu îi fac de rîndul acesta figura și că n-o să mai mi-o poată face ea mie. M-am întins în pat. Inima mi-o luase razna, urechile îmi țiuiau, dar eram mulțumită.

Lîngă mine pusesem pudriera și luînd-o, m-am privit în oglinda micuță, căci eram și curioasă să urmăresc transformarea care se petrecea cu mine și mi-am văzut figura destinsă cu ochii mari puțini triști din care curgeau lacrimi pe care nu le simțisem pînă atunci. Obrajii îmi erau trași și palizi. Buzele uscate și ușor întredeschise. Din nas se prelingea un firicel de sînge. Nu m-am speriat dar dintr-un impuls de conservare am vrut să mă ridic să deschid ușa. N-am reușit și-am rămas așa. Am auzit zgomotul ușii de la antret și cineva încercă clanța camerei, apoi m-am lăsat cuprinsă de-un sentiment dulce și plăcut. Mă gîndesc cît de simplă și frumoasă este moartea. Mi-am imaginat cu răutate cît o să fiu de regretată de ai mei care în sfîrșit își vor da seama că au greșit că nu m-au iubit cînd ar fi trebuit. Mi-am adus aminte de bona și o clipă mi-a părut rău de ceea ce făcusem dar în clipa următoare m-am consolat știind că nu-mi va supraviețui mult timp, dacă poți să-ți închipui așa ceva, un asemenea egoism. Apoi m-am gîndit ce-o să se-ntîmple după ce nu voi mai fi. O stare de amorțeală mă înfunda între cearșafuri și ca niciodată nu mă simțeam încă atît de bine. Acest bine e atît de banal, dar nu găsesc un alt cuvînt adecvat. Aveam o stare de euforie, de exaltare, eram fericită. O vedeam imaginativ pe bona intrînd în cameră, închipuindu-și că dorm, revenind mai tîrziu încercînd să mă scoale printr-un strigăt ușor, apoi din ce în ce mai puternic strigîndu-mă pe nume și neîncrezătoare strîngîndu-mi trupul cald încă. Îi auzeam plînsul ei dureros în urechi apoi mă vedeam îmbrăcată într-o rochie lungă albă, cu capul sprijinit pe-o pernă de mătase bleu, cu părul resfirat pe umeri, iar buclele răzlețe mișcate de vînt cînd scoasă din casă în burnița rece a primăverii... Știi, cînd am să mor, aș dori ca totul să fie trist și mohorît, într-un fel să-mi arate natura, dacă nu o pot face ai mei, că suferă din cauza dispariției mele pămîntești, și tot asta o voiam și atunci cînd eram pe aproape de moarte, de fapt îmi și închipuiam că am murit, îți dai seama dacă eu ajunsesem pînă într-acolo că-mi și vedeam înmormîntarea, bineînțeles știind că nu așa ar fi fost în realitate, dar așa cum o să-ți povestesc mi-ar fi plăcut să fie. Mă vedeam purtată pe umeri de patru balerini cu busturile goale, purtată spre poarta unde mă aștepta carul funerar tras de doisprezece cai albi, purtată prin mulțimea îmbrăcată-n alb care umplea curtea și străzile din jur prin mulțimea care intona cu voci pline de regret marșul funebru a lui Beethoven, apoi simfonia întîia de Ceaicovski. Priveam în urma mea, de acolo de sus, vegheată numai de bona, cum casa din care ieșeam și unde am copilărit un timp, arde cu flăcări ce învolburau cerul înnourat, prefăcîndu-se în cenușă. Abia după ce n-ar mai fi rămas nici o urmă din zidurile, între care trăisem și suferisem atît de mult din diferite motive cortegiul ar fi pornit cu o mișcare lentă, înceată, abia simțită, ca să nu-mi tulbure somnul, mergînd spre aeroport unde așteptau trei avioane, unul pentru mine și bona, celelalte pentru cei pe care aș fi vrut să-i iau cu mine, adică pentru cei de care-mi era greu să mă despart acei oameni eliminîndu-se treptat și rămînînd doar unul singur, adică fratele meu. Nici o clipă Eugen nu a trecut prin gîndurile mele și asta mă mira abia acum cînd povestind îmi amintesc perfect totul. Dar asta nu are decît o foarte mică semnificație. Hazul este că am ajuns să văd cum cele trei avioane se ridică în aer în formație de rîndunică, excortîndu-l pe-al meu, unul de-o parte, unul de cealaltă, ridicîndu-se de la pămînt pentru singura și ultima dată în salvele de adio trase de-o gardă de onoare și de tunurile antiaeriene. Zborul continua, trecînd peste mări și oceane ducîndu-mă pe-o insulă necunoscută ce era numai a mea unde înviam și trăiam singură cu bona, izolată de lume, într-o casă cu culoare de marmoră albă, scăldată de soare și liniștea adîncurilor ruptă de sunetele pianului, pus pe-o terasă imensă și la care eu compuneam cu ușurință simfonii și dansam singură în același timp, aplaudată de bona. Mai departe nu mai știu unde îl pierdusem pe Nelu, fratele meu, că m-am trezit în Asia. Eram într-un deșert, umblînd cu picioarele goale printre dune, zărind în fundal biserici albe cu cupolele țuguiate din sticlă albastră. Soarele lua cînd o culoare cînd alta și-o durere ascuțită în cap m-a făcut să deschid ochii. M-a orbit o lumină puternică și-am văzut în jurul meu umbre. Lumina a fost îndepărtată și-am putut să disting mai întîi niște siluete precise și-apoi figurile lor. Cîteva îmi erau necunoscute dar figura polonezului lîngă cea a mamei m-a uimit. Am vrut să mă ridic, dar cineva m-a ținut pe loc. Am observat că îmi făceau transfuzie. La ureche venind de departe, ajunse vocea plîngăreață a lui Miroslav. Mă întreba într-una rugător, ce-am luat. Nu i-am răspuns. Eram dezolată că tot visul meu se spulberase. Am adormit din nou și-am văzut niște animale cu capete de oameni care voiau să mă sfîșie, care voiau să mă sugrume. Nu mai țin bine minte cine erau, dar erau figuri cunoscute. Mai tîrziu cînd mi-am revenit mi s-a povestit cum am fost găsită. Polonezul obișnuia să vină să mă vadă ce fac o dată sau de două ori pe săptămînă, aducîndu-mi niște jucării mecanice pe care le am și-acum și care știa el că-mi fac plăcere. Atunci cînd eu auzisem ușa de la antret și văzînd că în casă nu este nimeni, dar totuși era lăsat deschis, a încercat ușa de la camera mea, apoi simțind că-i încuiată s-a uitat pe gaura cheii dintr-o inspirație. A văzut că eram în pat dar într-o poziție nefirească, adică mîinile îmi atîrnau spre podea, probabil că atunci cînd încercasem să mă ridic și nu reușisem rămăsesem așa. În sfîrșit el a fost acela care a dat telefon la mama, între timp pînă a venit ea, el a forțat geamul, a intrat și cerînd niște lapte de a vecini mi-a turnat pe gît. El l-a anunțat și pe Eugen. Noroc că bona n-a fost acasă și n-a aflat că făcea vreun infarct. Nici vecinii nu i-au spus. Te-am plictisit ? Mă mai poți urmări ? M-am făcut bine nu din dorința de a trăi, ci din senzația de scîrbă provocată de un doctor de la urgență. O să te oripileze. Iartă-mă. Era un medic de gardă la camera de reanimare. Mi se face rău și acum cînd îmi amintesc. Curios este că n-ar fi trebuit să fie de gardă în noaptea aceea. Noapte de noapte, de fapt venea. Poate special pentru mine. Nu știu. După o zi sau două, timp în care polonezul a stat lîngă mine, făcînd schimb cu mama numai cît se ducea să se spele sau să mănînce, apoi revenind, m-am trezit într-o noapte și eram singură. Mi s-a spus că doctorul salonului n-a mai admis să stea cineva lîngă mine, fiind în afara oricărui pericol. Era tocmai acest medic care hotărîse să nu mai vină nimeni noaptea și despre care vreau să-ți spun că trezindu-mă l-am văzut cum a intrat pe ușă și-a venit la patul meu. Văzînd că țin ochii deschiși m-a întrebat cum mă simt. Îmi era greu să vorbesc și de aceea nu i-am răspuns. S-a așezat lîngă mine pe pat și-a observat că se terminase transfuzia de glucoză pe care mi-o infiltra la două ore o dată. A scos acul din venă spunîndu-mi că pot să dorm liniștită că mi se va pune o alta abia spre dimineață, că este necesară o pauză de cîteva ore pentru organism în care timp el va asimila. Am văzut pătura mișcîndu-se și i-am simțit mîna pe gleznă, apoi lunecînd din ce în ce mai sus pe coapse, atingîndu-mi chiloțașii și vrînd să-mi pună mîna, îți închipui unde. Nu știu de unde am găsit putere în mine și-am sărit în capul oaselor întrebînd cu-un glas care nu mi-l recunoșteam. Îmi revenise și graiul de furie și scîrbă. „Ce s-a întîmplat, doctore ?" Speriat și el de reacția mea neașteptată mi-a răspuns că voia să-mi ia pulsul. „Acolo, doctore ?" l-am întrebat făcînd niște eforturi disperate să vorbesc, simțindu-mi inima în gît și venindu-mi să vărs. S-a sculat și-a plecat. Pînă dimineața am crezut că mor de-a binelea. Prefăcîndu-mă că dorm l-am văzut ducîndu-se la patul unei muribunde în stare de inconștiență, o fată care băuse sodă caustică și la fiecare icnet își vărsa plămînii pe pernă. S-a așezat cum se așezase și la patul meu, cu genunchii strînși și și-a strecurat mîna sub pledul aruncat peste muribundă. A rămas cu mîna sub pătură minute în șir chiar și după decesul sinucigașei. Îl vedeam cum transpira de plăcere, cum i se dilatau pupilele și-i fremătau nările. Mi s-a făcut o frică cumplită, pe lîngă toată scîrba ce mi-o provoca. Îți poți închipui așa ceva ? La camera de reanimare erau șase muribunde. În afară de mine și de fata moartă. După scoaterea acesteia, încă una din cele șase, intră în comă. Atunci n-am mai putut suporta. L-am văzut așezîndu-se pe patul acesteia. Incet, ca să nu mă vadă, am căutat și-am apăsat soneria din perete fixată la nivelul mîinii, apoi am tușit ostentativ. A intrat sora, tocmai cînd el cu o furie de hienă smulsă de lîngă mortăciunea devorată pe jumătate, cu ochi sticoși de posedat, se apropia de mine. Nu știu ce s-ar fi întîmplat, dacă sora nu intra atunci. Am rugat-o să mă ajute să ies pe sală că nu mai pot sta acolo. În felul acesta vrînd să scap din salonul acela și de acel monstru pervers, mi-a revenit dorința de viață. M-a scos în hol și-am revăzut cu o uimire păcută lumina rece a dimineții. M-am împotrivit cînd a venit să mă ia înapoi în salon și-am rămas acolo încremenită, pînă ce am văzut-o pe a doua, cea pe care doctorul acela, îi făcuse ceea ce le făcuse și celorlate, cum era transportată de doi brancardieri în halate albastre pe o targă și ușa de la liftul special, cu mese pe rotile, deschizîndu-se. Pe acel doctor l-am mai revăzut la un spectacol de varietăți distrîndu-se copios. În fine, ca s-o scurtez, am trecut prin toate chinurile, peste orice senzație de rău, pînă am auzit că s-a deschis bufetul. M-am tîrît pînă la lift și pînă jos am crezut că-mi dau sufletul. Numai sila și oroarea că aș mai putea fi din nou în acel salon cu acel doctor, fără ca să mă pot apăra, mi-a dat puteri să ajung la bufet unde am înfulecat fără să mestec cîrnați, chiftele, prăjituri și am băut și-o bere. N-aveam voie. Părea o nouă tentativă de sinucidere. Se speriase și bufetiera. Noroc c-am avut bani la mine și-n fața banilor i-au dispărut scrupulele și mi-a dat tot ce-am dorit. Banii erau băgați în buzunarul de la piept, al cămășii de noapte, de mama, ca să dau bacșișuri la surori. I-am telefonat polonezului, mama era la serviciu, să vină să mă ia imediat și m-am ferit să mă uit la același doctor cînd mi-a făcut ieșirea. Cred că ajunge. Mai suporți ? Deci, ăsta e adevărul cu sinuciderea mea. Nu pentru el am făcut-o. Poate nici nu l-am iubit. Sau nu l-am iubit într-atît ca s-o fac pentru el. Nu sînt genul acela de femeie care să mă sinucid pentru un bărbat. N-am s-o fac nici pentru tine. Glumesc se-nțelege dar Eugen a fost și mai este convins că pentru el am făcut-o. Cred că tu știi acum, că nu pentru el. N-o merita și n-o merită nimeni. Singurul lucru pe care-l regret este că polonezul a murit. Nu imediat. Nu atunci. M-a îngrijit atunci cum nu m-ar fi îngrijit nici mama, nici bona poate. Mă legăna să adorm și dimineața cînd mă trezeam găseam perna presărată cu flori. S-a sinucis în aceeași cameră, peste trei luni și jumătate. Nu știu motivele, dar era singurul om care mă suporta pe mine și toate năzbîtiile mele cu o înțelegere de-ți venea să-ți iei cîmpii. Îl regret din egoism. Știu bine că nu voi mai găsi un al doilea exemplar. Dumneata ești după cum ți-am spus... sau mi se pare... scuză-mă, dar mi-e somn... Casc încontinuu fără să mă pot stăpîni, deci ești... scuză-mă...

— Culcă-te ! Ce-ți mai ceri atîtea scuze. Ajunge. Și să știi că peste două ore cînd te scol, n-o să găsești perna presărată cu flori.

— Bine, am spus, neînțelegînd ce-mi spune, auzindu-l ca prin vis.

— Nu cred că mai pot dormi. De altfel nici nu mai e timp. La opt trebuie să fiu la redacție. Rămîn să meditez la spovedania dumitale, l-am auzit sau mi s-a părut... „E o situație foarte veselă pentru el" mi-am zis și-am adormit.

M-a năpădit un miros puternic de garoafe, mirosul dulce-amărui, al garoafelor proaspăt culese cu rouă încă pe ele, și-am văzut, o mînă negricioasă ieșind dintr-o manșetă albă de cămașă cu un buton de aur, pe care nu mai știam bine dacă-l văzusem la mîna care mă bătuse cu cureaua sau la polonez.

Am deschis ochii privind printre pleoape. Nedumerită i-am deschis încă o dată, mari de tot. O senzație de frică mă paralizează. Clar îmi era doar faptul că nu dormeam, dar nu puteam să-mi explic unde mă aflu. Dacă sînt într-un pat și visez încă, sau mă aflu pe insula unde cîntam la pian și dansam bonei, după moarte. Aceeași lumină stranie mă învăluia, îmi orbea ochii și-n fața mea se agitau figuri diafane, bizare, un fel de monștrii cu capete și cozi înnodate, ce nu aveau nimic comun cu vreo figură normală. Nu aduceau nici a oameni, nici a animale. Am întins mîinile să ating unul dintre monștri și-am dat peste ceva pufos și moale ca o blană de pisică, iar dedesubt simțeam trupul meu moleșit de căldură. Instinctiv mi-am retras mîinile ca arsă. Eram speriată și uluită că peste mine este întins cineva, într-atît de cald și viu era, dar nu-i simțeam greutatea. Poate a nins, mi-am spus. În insula mea zăpada era caldă. Făcînd un efort să mă dezmeticesc, știind bine că nu dorm, uitîndu-mă cu o curiozitate plină de temeri, am văzut că eram învelită cu un pled alb, subțirel și mițos. Mi-a venit să rîd. Atunci au dispărut figurile acelea bizare din fața mea. De fapt era soarele care proiecta pe peretele alb umbra unui copac rămuros. „Deci ăștia fuseseră monștrii", mi-am spus, întinzîndu-mă și căscînd de plăcere satisfăcută că dormisem bine și că eram pe bătrîna noastră Terra. — Nu știu cum să-ți explic, nu-mi pot analiza singură gesturile, gîndurile, dar am să-ncerc totuși, poate mă ajuți tu, tu nu știi însă nimic și n-ai cum mă ajuta. Vreau doar să te fac să înțelegi anumite lucruri despre mine, să-ți dai seama că nu sînt așa cum îți închipui tu sau cum m-a prezentat Eugen. Greutatea mare-i că știu ce vreau să-ți spun, dar nu știu cum să-ți spun. Îmi scapă mereu ceva esențial. Din păcate din cauza acestui „ceva" care-mi scapă, ca apa printre degete, tocmai cînd credeam c-am pus mîna pe el am intrat în multe încurcături, m-am împrăștiat mereu. Ca să înțelegi, am să-ți spun un lucru care probabil o să te supere. Nici Eugen nu l-a știut vreodată. Ți l-am ascuns ieri seară, nu pentru că aș fi uitat acea întîmplare, ci pentru că n-am vrut să-mi amintesc de ea. Sau nu că n-am vrut să-mi amintesc. Nu spun bine. N-am vrut, n-am putut atunci. Ar fi însemnat... întîmplarea asta trăia în mine mai mult decît voiam să recunosc și de asta... de fapt tu m-ai trimis... am vrut să mă duc, să retrăiesc să mă lămuresc, să-mi clarific mie însămi dacă am o vină în cele întîmplate. Mai ții minte ce ți-am spus de Eugen și de tot ce-a fost între noi și de polonez pentru care a suferit atît de mult Eugen ? Adică nu. Nu eu ți-am vorbit de suferințele lui Eugen, tu mi-ai vorbit. Eu pot să-ți spun că dacă suferă cineva într-adevăr pentru mine, în afară de buna mea bonă, acela e polonezul, nu Eugen. Ce ți-am ascuns ieri seară am să-ți spun acum, cu acest gînd am venit de la Predeal. Undeva Eugen a simțit ceva, dar nu era ce credea el. Asta ți-am ascuns, Miroslav îl chema pe polonez. Eu cu Miroslav am hotărît să fugim din București, să fugim de Eugen. O să-ți spun tot și-ai să înțelegi și singur.

Pur și simplu vreau să uit. Să alung din mine orice urmă de culpabilitate. M-am dus la Predeal ca să fiu singură cu mine și cu Miroslav în camera aceea cu numărul 103, cum am fost și acum patru ani. M-am dus să mă disculp față de mine, mă auzi, să aflu adevăratul sens al acelei întîmplări, sau mai bine zis să aflu de ce, din ce cauză a lăsat răni atît de adînci în Miroslav, răni care l-au împins la acel gest disperat. Reverberațiile acelui accident mă urmăresc pînă azi.

„Adevărul fiecărui om, din păcate, nu se află nici în dragoste, nici în suferință, așa spunea, nici măcar în moarte ! Se află în singurătate".

„Se află în faptul dacă ai sau nu un ban în buzunar" — îi spuneam eu.

Miroslav suferise și suferea în continuare din cauza vieții lui încărcate, ca de un fel de blestem. Nu umbla niciodată lejer prin casă, întotdeauna avea grijă să-și ascundă corpul. Purta cămăși închise pe gît sau pulovere cu col-roulé, chiar și atunci cînd avea ceva de lucru își punea halatul de casă, peste ținuta de stradă, scoțîndu-și rareori haina. Nu-ți mai spun că toate pijamalele lui erau făcute de comandă avînd un model special Un fel de rubașcă — tunică-chemizetă, închisă la spate cu un fermoar lung — strînsă în talie de un cordon lat. Abia la Predeal am văzut din ce cauză își ascundea corpul, de ce și-l purta ca pe o povară, de ce-i era, să zicem, aproape scîrbă de el, făcînd cîte trei patru dușuri pe zi și cînd venea de la baie îmbrăcat, la fel cum ieșise din cameră, mirosea puternic a spirt și-a colonie. Îl surprindeam deseori cu fața încordată și albă, de un alb transparent încît i se vedeau vinele albastre de la tîmple, la fel de albastre ca ochii. Cînd și-a scos cămașa am avut un adevărat șoc văzîndu-i numărul tatuat pe piept. 3 523 ăsta era numărul. Am uitat să-ți spun, că înainte de-a intra în camera 103 de la Predeal m-a luat în brațe și m-a trecut pragul ca pe-o mireasă. Așa a dorit el. Abia după ce am aprins meduza de pe noptieră,

(Continuare în pag. 7)

ION GHEORGHIU : NATURĂ STATICĂ

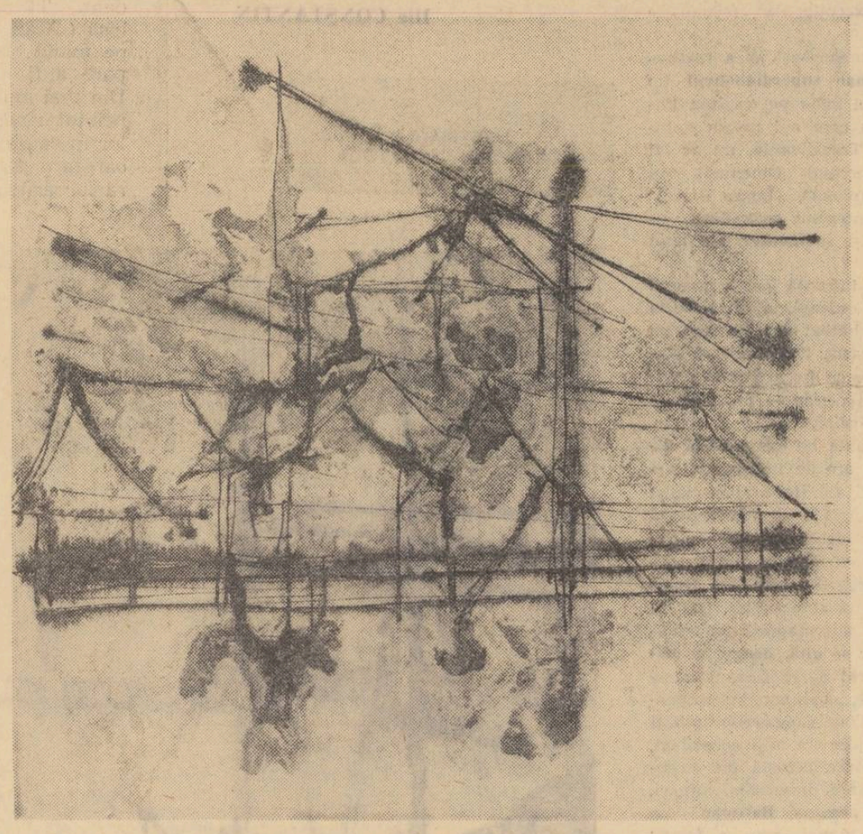

Desen de CORNELIU RUTA

HRISTACHE TĂNASE

Caut pașii

Caut pașii ce calcă tăcuți
prin urmele necunoscute
prin spumele de ape pustii
prin resturi de scoici și nisipuri
prin freamătul de cercuri cu ploi
și tainicul bocet de sălcii.

Caut pașii-n visul cel mare
și văd doar flăcări sufocate
care aprind întunericul.

Transfigurare

După ce flacăra s-a pecetluit
pe coama munților de ghiață
deasupra valurilor de aer umed
se deschid incendii conice
în miezul de foc al cerului
cînd soarele-i întemnițat
iar vîntul despică tunele
pentruca privindu-te-n oglinzi
să te poți vedea oricum
în strălucire deplină.

Cînd ochiul lunii

Cînd ochiul tainic al lunii va cade
peste cîmpul viscos al ultimei zile,
cînd porumbeii vor cînta continuu
cînd soarele va naște coloși metalici,
care să imite oamenii
și să se hrănească cu lumină și zgură
așezată peste anii din urmă,
ascunsă în veșminte obscure
unde voi fi eu, spune-mi unde vei fi tu
și cum ne vom întîlni
pe ce cărări necunoscute ?

NICOLAE PASCU

Pastel

Spre cer tot urcînd
munții ajung cu crestetele goale
urcușul de pe umeri spălînd
pădurile în jos la poale

colaci pomenilor diurne
pentru defuncta tinerețe
și blănuri tălpilor bătrîne
de-atît-adînc să nu le-nghețe.

ARTE

TEATRU

Băieşu între dramă şi comedie

Cu o bună şcoală a realului (reportaje, schiţe, nuvele — dintre care „Acceleratorul" l-a situat pentru un moment în centrul interesului) Ion Băieşu abordează deodată teatrul, dovedindu-se şi aici remarcabil. Oscilează deocamdată între investigaţia socială, drama psihologico-realistă, parabola absurdă şi improvizaţia bufă, aceasta din urmă putînd să ducă la o spumoasă piesă burlescă în genul „Ubu". E cert că are o reală vocaţie a faptului concret, care îşi dovedeşte implicaţii adînci de natură morală şi socială. „Iertarea", piesa de debut, dincolo de anume lungimi şi deficienţe de construcţie, aducea pe scenă cu forţă creatoare, o lume bolnavă de nervi şi probleme de conştiinţă, victimă a unor greşeli trecute. Demascarea se făcea curajos. Un teatru rechizitoriu, evident, într-o direcţie în care nu se putea apăsa totuşi prea mult pe accelerator. Piesa, jucată la Teatrul Mic, reprezintă, alături de „Aceşti îngeri trişti" a lui D.R. Popescu, o tentativă de înviorare a realismului critic. Un teatru furios. O dramă socială. Pe aceeaşi linie se situează şi Vinovatul — într-un act — despre un om care comite o crimă şi, după douăzeci de ani, ameninţat cu denunţul de o necunoscută, se aruncă de la etaj. Vinovata, lasă să se înţeleagă autorul, este şi persoana care îl împinge la acest gest, luînd pe cont propriu o răzbunare şi încărcîndu-şi inutil conştiinţa cu o crimă. Iarăşi complicaţiile psihologice, motivul iertării etc. În absurd şi ambiguitate se situează în căutarea timpului pierdut, „comedie într-o parte", şi Îmblînzitoarea de fantome, piesă într-un act. Prima, o parabolă a inutilităţii căutării sensului într-o lume absurdă, e o farsă tragică, după tiparul cunoscut, excelent scrisă, cu pasaje savuroase, replici sclipitoare. Cîţiva solicitanţi, Boxerul, Fecioara, Infirmul, Spionul, amatori de audienţe cu orice preţ, urcă un munte enorm spre un cabinet misterios, pentru a se înscrie pe lista de aşteptare. Acţiunea se petrece într-o anticameră în prezenţa şefei de cabinet şi a omului de serviciu. Evident dincolo nu se află decît abisul. Fantomele unui castel vechi şi părăginit, Prinţul ăl bătrîn, Prinţesa a bătrînă, Prinţesa Şchioapă şi Logodnicul, sînt dresate crîncen, cu biciul, pentru a se scoate din ele nişte chelneri perfecţi, care mergînd în şir indian şi servind prin partea dreaptă să ştie în acelaşi timp să zîmbească, să facă o glumă, să cînte, adică tot ce trebuie pentru a distra turiştii străini şi a atrage atenţia, asupra bunăstării şi fericirii. Îmblînzitoarea feroce e pînă la urmă înjunghiată, dar în final apare din nou, aceeaşi sau alta, şi ciclul se va relua. Dificultatea aparentă a unor piese de felul acesta e aceea a localizării, încă mai persistă la noi, din păcate, deprinderea căutării unor chei didactice, a unei corespondente direct şi perfecte în lumea reală. A fost un timp cînd fabula însăşi era acceptată cu greutate, întrebările ţinîndu-se lanţ : cine e leul ? cine e cîrnatul ? pe cine reprezintă vulpea ? unde e chipul cel nou al bursucului ? ş. a. m. d. Piesele de tipul acesta îşi au o justificare interioară şi, în măsura în care sînt izbutite, sînt opere de artă, instrumente de educare a sensibilităţii. Morale şi actuale pe plan înalt. Băieşu e un dramaturg neînţeles. Dramaturg autentic, el nu poate lucra în zona de mediocritate, atît de fertilă pentru alţii.

O latură importantă a scrisului său e umorul, percepţia acidă şi de efect. O bună comedie modernă, care poate deveni uşor clasică e de aşteptat din partea lui. Iscoditor şi neastîmpărat, vîrîndu-şi coada peste tot cu încruntare ori bonomie, talentul său dramatic e un spiriduş greu de pus în spirt.

Marin SORESCU

EXPOZIŢII

Desene prin cuvinte

...Desenul s-a născut într-o lume fără culori, într-o lume de umbre puternice. Dar nu l-a părăsit niciodată nostalgia după zodiacul solar în care magia culorilor face posibilă crearea de lume, de mimezis perfect. În desen lumina are o singură sonoritate, ea este albul declarat şi revoluţiile cromatice care au întregit demnitatea picturii n-au atins-o. Ştiindu-se infirm, desenul a dorit pictura, dar în acelaşi timp a urît-o. Şi în această luptă inegală a ştiut să-şi facă din linie arma cea mai perfectă şi din contur o victorie sigură. În desăvîrşirea liniei se află şi motivul de supremă virtuozitate la care ajunge uneori, motivul de fantastică seducţie a semnului. În istoria artei virtuozi sînt numai desenatorii. Obligaţia plăsmuirii, neîncetata înfrîngere a handicapului, rezolvarea diferenţelor specifice au creat toate acestea o tehnică atît de chinuitoare, atît de dificil de stăpînit încît — paradoxal — desenatorii din vocaţie se recunosc imediat prin acest examen al dificultăţilor de expresie şi mai apoi prin expresia în sine.

...Există la mai toţi artiştii o dorinţă de a desena. Astfel încît dihotomia desen — culoare ar putea părea forţată sau chiar falsă dacă n-am cunoaşte desenatori unici, incomparabili. Aceste diferenţe de calitate, deosebind desenele care intuiesc lumea prin posesia conturelor cunoscute, pregătind lumea completă, desăvîrşită prin culoare, de cele a căror forţă este dată de acceptarea rigorilor şi a idealului de austeritate fac reală totuşi opoziţia amintită. A lăsa urme pe hîrtie — iată jocul cel mai la îndemînă, cel mai sărac. Incredibilele performanţe ale acestui joc sînt revanşa asupra declaratei lui pauperităţi.

...Timpul existenţial incorporat pătimaş în semne se exprimă totdeauna prin opoziţia fundamentală dintre alb şi negru. Există implicit o tensiune faţişă în fiecare semn aşa cum este aruncat el pe hîrtie, o tensiune provenită din incompletudinea redării. Fără voia celui care-l face, desenul este aproape totdeauna dramatic, categoria aceasta îl însoţeşte pretutindeni. Dar dincolo de acest timp existenţial, oferta intelectuală îi aduce semnului o plenitudine care-l recompensează de sărăcia lui iniţială. Desenul poate fi redus astfel la aceste două dimensiuni. Grafica pentru a folosi o denumire generică — se instaurează ca limbaj pornind de la cele două principale caracteristici ale sale. ...Desenele a doi artişti provoacă aceste cuvinte : Victor Vladimir Ciobanu şi Constantin Popovici.

Timpul existenţial este mai evident la Victor Vladimir Ciobanu. Conformaţia semnelor sale indică o dispunere în spaţiul agresiv al înfruntărilor, siluiri ireverenţioase între lumi care trăiesc paralel, dar care se devoră, mecanică şi organică, cu rezolvări nedefinite ca o confruntare nedecisă. Din rigiditatea unor structuri geometrice apar deseori mădulare grosolane, dispută teratologică în care singurul sunet de auzit este scrîşnetul. Din această demonologie, Victor Vladimir Ciobanu îşi face un catehism intuind cu intenţie sîu fără — adevărata forţă picassiană în urletul botului sfîrîmat de cal din Guernica. Terificul provine aşadar la el dintr-o sbatere expresionistă a liniei. Aruncate nu întîmplător în centrul hîrtiei ca într-o levitaţie ciudată, sau o suspensie permanentă aceste pure conflicte grafice nu capătă răspunsuri. Imaginaţia este responsabilă de toate aceste naşteri diforme.

...Modelele desenelor lui Constantin Popovici trebuiesc căutate în sculpturile sale. Semnele traduc volume, se detaşează apoi, independente de ele, într-un spaţiu imposibil. Aceste desene sînt sculpturi care nu pot fi atinse, atît de îndepărtat şi ireal este misterul lor. Miza intelectuală este sporită prin apariţia culorii. Dar rămînînd desenator ca orice bun sculptor această culoare este o trimitere subtilă la o zonă inaccesibilă degetelor. Spiritul desenelor sale poate sau nu anunţa o sculptură. Indiferent de aceasta, ele rămîn hieratice victorii ale desenatorului.

Iulian MEREUŢĂ

FILM

Femeia fatală şi supraomul

La un moment dat, o femeie fatală îşi pune în gînd să devină, nici mai mult nici mai puţin, **Jenabell, la regina del mondo.** Are frumoase justificări, de la fizic („che superba creatura"! o apreciază un alt personaj) pînă la inteligenţa organizatorică („eşti o blestemată!", strigă un captiv, „nu, sînt doar o fiinţă excepţională", recunoaşte Jenabell).

Complotul ei ar putea reuşi dacă realizatorii filmului **Argoman superdiabolicul** (în italiană: „Cum să pui mîna pe coroana Engliterei"), peliculă cu care noi ne-am entuziasmat o rudă din Transilvania, nu ar fi avut grijă — în interesul Omenirii!, toţi „Răzbunătorii", „Campionii", „James Bonzii" lucrează, moral, în interesul umanităţii — să-şi asigure serviciile, **sissignore!**, ale unui **supraom!**

Femeia fatală îl înfruntă pe supraom! Mai întîi, firească, îi cedează, dîndu-i iluzia că e invincibil şi ca bărbat dar, de fapt, ea îşi urzea, şi prin aceasta, ticăloasele ei planuri. Căci supraomul, cu fiecare trecere vinovată prin alcov, îşi pierde — pentru şase ore — puterile „metapsihice".

O scenă entuziasmantă ne exemplifică dificultăţile pe care le are de întîmpinat Argoman, alias Sir Reginald Hoover, specialist în criminologie, atunci cînd se abandonează deliciilor senzuale şi decade dintre supraoameni: patru sau cinci malaci, dintre devotaţii reginei Jenabell, îl martelează fioros pe Sir Reginald într-un autocamion. Dau în el ca într-un sac de antrenament iar victima, ce face victima?: **se uită, discret şi disperat la ceasul-brăţară!** Şi, în fine, ultimele minute şi secunde de, să-i spunem: normalitate se scurg şi în faţa gangsterilor uimiţi apare superdiabolicul cu un slip consistent, mască (prin deschizătura îngustă din dreptul ochilor ţîşnesc scîntei infernale), mînuşi, glugă. Este faimosul personaj **Batman** din seria de **fumetti,** tot numai corp şi forţă ; iată-l plesnindu-l pe un adversar cu atîta energie (ca în clasicul „7 păcate" cu Marlène Dietrich şi John Wayne, din care s-au „inspirat" nenumăraţi realizatori) încît cel lovit iese grămadă prin peretele autocamionului, aterizînd în depărtare. „Ha-ha", rîde fioros supraomul şi mai dă într-un agresor, spărgînd încă o latură o solidului vehicul.

Dar cîte lucruri sînt la îndemîna unui super-erou! Ara nevoie de nişte invitaţii la un dineu select?: o privire spre buzunarul cuiva şi cartoanele lucioase zboară unde trebuie. Cineva îl ţintuieşte cu pistolul?: o privire, braţul bine încordat, ceva scîntei prin deschizătura măştii, şi arma sare din mîna duşmană în cea a lui Argoman. Trebuie să împiedice o catastrofă feroviară?: o privire, braţul tremură de încordare, şi macazul se supune schimbîndu-se în ultima clipă. Argoman sfîrşeşte prin a dobori (în aplauzele adolescenţilor din sală) un avion!, salvînd, cu toată osteneala, Omenirea, domnule!

Ce să spui la asemenea proiecţii? Admiri degrabă splendizii **cascadori** de care dispune cinematografia italiană, imaginea bine lucrată, aranjamentul muzical antrenant (este ingenios tratat sonic efectul încordării metapsihice, cu acute biciuitoare), condiţia fizică remarcabilă a vedetei Roger Browne, buna dozare a suspensului etc. Negreşit, ne aflăm în faţa unui basm degradat, între atîtea altele. Amatorii „artei" cinematografice vociferează împotriva unor asemenea producţii, dar noi, amuzîndu-ne cu maliţie (fiindcă nutrim neabătut convingerea că pe lume nu există decît şapte (7) arte, ne înghesuim, în picioare, alături de mulţimile cu sufletul la gură. Basmul, fie şi impur, corupt, nu poate fi trecut cu vederea, în ediţie copilăros-cinematografică.

Ilie CONSTANTIN

J. STERIADI : CORABIE LA CERNAVODA

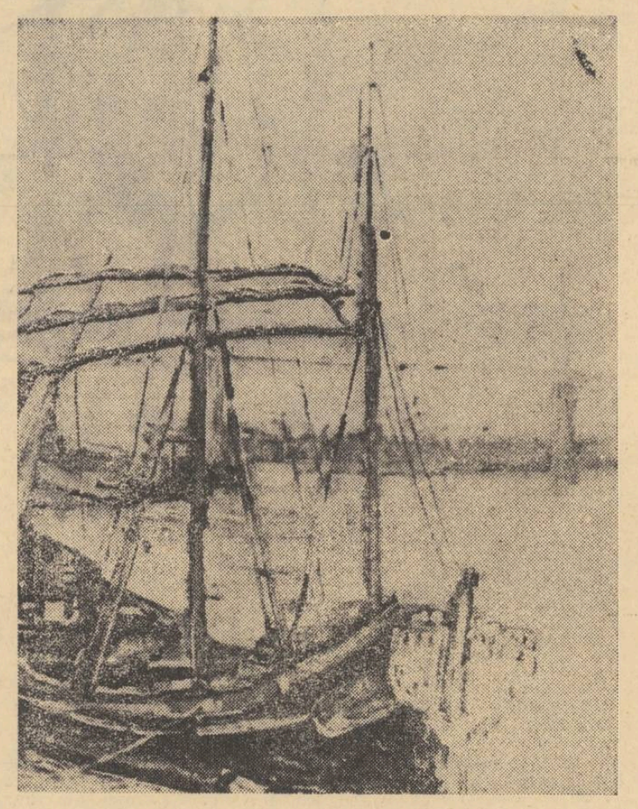

ARTE

TELEVIZIUNE

Emisiuni despre actori

În numărul trecut elogiasem, în poate prea puţine cuvinte, talentul şi personalitatea unuia dintre cei mai îndrăgiţi actori : Marcel Anghelescu.

Spaţiul restrîns m-a împiedicat să scriu mai mult despre desăvîrşitul Pristanda, dar mai ales despre oportunitatea emisiunii a cărui oaspete a fost.

Într-adevăr, cred eu, ideea televiziunii de a dedica emisiuni speciale unor actori de frunte ai scenei noastre este binevenită şi merită a fi subliniată.

În aproape o oră de transmisie, telespectatorii pot vedea o selecţie din cele mai reuşite creaţii, personalitatea artistului conturîndu-se astfel evident. Titlul emisiunilor însă („Mari comici români pe micul ecran") mi se pare a fi neinspirat ales. Din mai multe motive. În primul rînd, chiar actorilor în cauză li se aduce un oarecare deserviciu, cariera lor artistică fiind formată nu numai din „roluri comice". Apoi, într-un fel sînt vitregiţi aşazişii actori de tragedie, actori ce au interpretat mai cu seamă personaje cu mai puţine nuanţe comice. Mă gîndesc la un Calboreanu, György Kovacs, Clody Bertola, Emil Botta, Ciubotărăşu, ş.a.m.d. Nici generaţia tînără actoricească nu ar trebui ocolită. George Constantin, acest talent uriaş, ar putea oferi un strălucit recital t. v.

Am revăzut, nu de mult, pe micul ecran, fragmente din spectacolul „Nepotul lui Rameau" după Diderot. Un text extraordinar (exemplară adaptarea lui Gellu Naum) a prilejuit celor doi tineri interpreţi Marin Moraru şi Gh. Dinică creaţii de excepţie. Îl mai văzusem pe Dinică în „Umbra", „Troilus şi Cresida" sau la televizor într-un rol episodic din „Neîncrederea" lui Camus.

Interpretarea sa este întotdeauna senzaţională. Sînt convins, este deja un mare actor şi cred ar fi interesantă o emisiune dedicată lui. Cum ar merita altminteri şi alţi actori din tînăra generaţie, Marin Moraru, Gilda Marinescu, Mariana Mihuţ, Rebengiuc şi alţii.

Radu DUMITRU

revista străină

● **Numărul 6 al revistei** Voprosi Literaturi **aduce cîteva contribuţii în domeniul istoriei, criticii şi teoriei literare. La această din urmă rubrică menţionăm articolul lui M. Hrapcenko** — Ideea de progres în literatură şi artă. **Date noi cu privire la piesa lui L. N. Tolstoi** Cadavrul viu **aduce studiul lui A. Mariamov.** Un fapt din viaţă şi un subiect literar. **Un articol semnat de tînărul critic literar A. Zaerev se ocupă de creaţia poetului Ezra Pound.**

★

● **LES NOUVELLES LITTERAIRES (2 iulie a. c.) „O ameninţare apocaliptică", articolul lui Th. de Galiana publicat pe prima pagină a revistei abordează problema efectelor catastrofale produse de folosirea gazelor herbicide în războiul din Vietnam. „După natură, oamenii" — legenda fotografiei înfăţişînd o pădure distrusă de acţiunea defoliantelor se impune ca un avertisment grav în conştiinţa lumii civilizate.**

★

● **SATURDAY REVIEW. Împlinirea a 25 de ani dela „Ziua V" a fost marcată în Statele Unite şi de apariţia primelor cinci volume ale documentelor şi hîrtiilor generalului Dwight David Eisenhower, sub titlul** The War Years **— „Anii războiului". Notele editoriale aparţin lui J. Hopkins. Această vastă documentaţie cuprinde materialul brut care pentru istorici constituie „substanţa vitală" a unei minuţioase reconstituiri a evenimentelor ultimei conflagraţii mondiale.**

★

● **OST-WEST Echo, (iunie-iulie a. c.) buletinul cultural de la Bonn semnalează un articol apărut în** Wiesbadener Kurier **despre poetul Ion Alexandru, care cu prilejul săptămînii româneşti ţinută la Wiesbaden, a prezentat aspecte ale literaturii noastre clasice şi moderne. Articolul menţionează traducerile poetului român din lirica germană, — Hölderlin şi Rilke.**

★

DIE WELT DER LITERATUR (9 iulie a.c.). Publică o recenzie semnată de H. Joachim Maitre despre o carte intitulată Thomas Mann **judecat de epoca sa, cuprinzînd documente ale perioadei 1891—1955. Lucrarea prilejuieşte o trecere în revistă a admiratorilor şi contestatarilor marelui prozator german, care, spirit sceptic, se îndoia de numărul real al celor ce-i apreciau opera. De remarcat observaţia că Thomas Mann — european prin esenţa culturii — s-a simţit totdeauna „străin" în America, unde persecuţia regimului nazist l-a silit să se refugieze.**

SPORT

Cafeneaua de sfoară

Cînd am auzit că Dumitru a avut emoţii mai mari în meciul cu Crişul decît în toate partidele jucate de echipa noastră la Guadalajara, mi-am spus că sfîrşitul lumii e pe-aproape, că vine Apocalipsa, şi că Apocalipsa asta este o minge de fotbal, pătrată, turtită, răbdător pe-o parte şi pe alta, după tehnica de preparare a chiftelelor, între palmele temporizatoare ale antrenorului Angelo Niculescu. Nu-mi mai rămînea altceva de făcut decît să las totul baltă, şi zicînd **baltă** m-am oprit, nu-i rea ideea. Era şi foarte cald, era şi lipsa atît de greu resimţită a Suplinitorului I, plecat într-o criză neagră de melancolie direct la Amara. „La Amara mă voi simţi cel mai bine", a suspinat la plecare (şi cuvintele sale fiind autentice, le punem grijuliu între ghilimele). „Amara îmi face bine, simt asta — a clătinat trist din cap, în felul său, înduioşător, care pe mulţi specialişti ai jocului cu balonul rotund şi pe mulţi jucători mustraţi, i-ar face să-i plîngă de milă : ce băiat cuminte, ce băiat sensibil şi noi care-l supărăm, şi noi care-i dăm cu atîta obstinaţie prilejul de a fi rău, pentru binele nostru... „Din punctul de vedere al Amarei, totul mi se va părea mai puţin amar — juca pe cuvinte — şi mă voi împacheta în nămol şi voi fi un pachet de nămol tămăduit de iluzii. „O, dulce anonimat — a mai spus între aceleaşi ghilimele şi cu aceeaşi tristă clătinare a capului, pe cînd, noi, proşti, îi înregistram pînă şi inflexiunile vocii — o, dulce uitare de sine şi de ceilalţi..." ne oprim aici, întrucît simţim cum nouă înşine ne vin lacrimi în ochi. Frumoase vorbe. Dacă aţi fi fost de faţă ! El. Suplinitorul I, acest Cato al cronicii sportive, cu îndărătnicul lui „Censeo Angelum delendum esse", era, la plecare, atît de sfios şi de neajutorat..

Mai era, în hotărîrea noastră bruscă de a prefera pescuitul, şi o veche plictiseală, plictiseala acestui campionat, din ce în ce mai gri, din etapă în etapă, spre culoarea catranului. Mai era, ca să fim sinceri, şi de ce n-am fi, cine ne opreşte ? şi jena asta cauzată de reapariţia, nu tocmai dorită, a Bătrînei Doamne — cum pe vecie a numit-o un confarte — prin nu ştiu ce miracol ori institut cosmetic, dreasă, reîmpiciorongată, sculată din cosciugul ei de neuitat în care **Legia** a bătut cele şapte cuie fatidice. Olandezi la Arad ? Ei bine, s-o vedem şi p-asta ! Pînă atunci, textiliştii să exerseze — în definitiv, orice se poate transforma în orice, chiar şi din **Lalele, lalele** poate ieşi un marş funebru.

Şi pleacă Suplinitor II la pescuit... Era o zi de iulie ca o pagină de proză sănătoasă, fără pic de nouri pe cer, cu tăria cerului curată, seninâ, cu un obraz de fată mare, iar lacul îşi desfăşura darnic horbota lui de frumuseţi, scoasă în faptul verii, ca dintr-o ladă de zestre cu lucruri fără de preţ, cusute în lungile, asprele şi plinele de visări luni ale iernii, cînd omul, făptura ciudată, nu crede că mai e cu putinţă să vină iar pe pămînt zîna de foc, zîna bogată a verii. La zece metri de mine, cu undiţa în mînă, pe cine-l văd stînd liniştit într-o profundă meditaţie ? Pe Şerban Nedelcu. Ce coincidenţă, zic. Schimbăm, de departe, un salut amical şi complice — ei, pescuitul e altceva !

Arunc. Aştept. Muşcă. Scuipă. Altă rimă. Arunc. Aştept. Muşcă. Înţep. Trag. Prind. Prima plătică.

Cît de odihnitoare este întinderea lacului, cum ne aduce lacul aminte că 80 % sîntem cu toţii apă şi restul venin. Ce întăritoare pentru sufletul nostru agitat de problemele vieţii şi fotbalului este această calmă, imposibilă împărăţie a elementului primordial în care nimicurile existenţei nu-şi găsesc nici un loc, în tăcerea străvezie, în tăcerea suverană a adîncurilor... O ştiuculiţă. Matty zicea că fiţele astea minore se aruncă înapoi în lac, e onoarea pescarului. Nu-i dau drumul nici mort. I-o trimit lui Băieşu. O roşioară. Un oblete. O săbioară. Un ciortan. O mocîrţînă. Un pocîrneţ. Minciocul cufundat pe jumătate în apă se populează. Soarele asfinţeşte, liniştea serii pogoară vindecătoare.

— Ce-a făcut U.T.A. la Piteşti ? parcă aud, mi se pare că aud, o şoaptă ca-n vis.

— Ai întrebat ceva ? strig.

— Eu ? noo.. răspunde romancierul în stilul său caracteristic.

— Sau am vorbit eu singur ? ...M-ai auzit spunînd ceva ?

Acelaşi răspuns.

Trebuie să te duci la doctor, îmi spun. Auzi voci ca Fecioara din Orléans.

— Dacă U.T.A. cîştigă la Iaşi un punct...

Ce dracu ! Parcă vocea vine din mincioc, e o voce ca de ventrilog. Nu fac nici o mişcare. Îmi opresc respiraţia. Auzul îmi este încordat la maximum.

— Dar dacă Steaua cîştigă toate cele trei meciuri, plus că are un golaveraj imbatabil...

Cu mare-mare prudenţă, desfac gura mincioculuî, cafeneaua de sfoară.

— La toamnă — vorbeşte Obletele întors pe o rînă — Răducanu dă examen la litere, să se asigure, cu Angelo nu mai eşti sigur în lot.

— Să nu mai aud de Angelo, că m-arunc pe uscat, protestă Mocîrţîna.

— Ha, ha, ha, riseră cîteva Săbioare.

— Am auzit că Dinu s-a aruncat în apă, comentă Roşioara.

— Într-un ponton, precizează Ciortanul. S-a aruncat într-un pon-ton !

— De ce într-un ponton ? Cum într-un pon-ton ? se interesă Ştiuculiţa.

— Dobrin, la Guadalajara interveni Plătica, vorbind foarte ciudat cu burta albă în sus, spunea că el cum să se mai ducă la Piteşti, cum să intre în Piteşti, cum să mai dea ochi cu piteştenii, dacă n-a jucat nici un minut ? Şi-atunci Dumitrache...

— Da, da, ce-a zis Dumitrache ? întrebă răsunător Obletele.

— Atunci Dumitrache, care şedea lungit pe canapea la Guadalajara, picior peste picior, cu mîinile sub cap, i-a zis, te opreşti mai întîi la Ploieşti, vezi care-i situaţia...

— Ha-ha-ha (tot Săbioarele, cu rîsul lor de gîsculiţe).

Nici n-am mai găsit puterea să mă enervez. Am ridicat minciocul, (cafeneaua de sfoară împletită) l-am întors cu gura în jos şi l-am scuturat în lac. O vreme microbiştii au rămas amorţiţi deasupra apei libere, ca şi cum le-ar fi părut rău de mincioc, că nu mai sînt în mincioc, la tacla şi înghesuială, ceea ce m-a dus la concluzia că nu numai specia omenească, dar Viaţa cu V. mare, Viaţa vorbăreaţă, preferă singurătăţii, minciocul.

— Hai, căraţi-vă, le-am zis, scîrbit, văzîndu-i mai dezmorţiţi şi deci capabili să mă înţeleagă — ştergeţi-o, vă redau libertatea, umpleţi cu sporoväiala, cu pronosticurile voastre, riurile, fluviile, şi din riuri şi fluvii, transmiteţi-le, cum oţi şti şi neamurilor voastre sărate din mări şi oceane, să ştie şi balena, să ştie şi delfinu', ce-a făcut Dinu, ce-a făcut Răducanu, ce-a spus Dumitrache, şi dacă în raza voastră de acţiune intră şi **Amara,** şoptiţi-i Suplinitorului I, împăcat cu soarta, săriţi din apa moartă, cît puteţi, şi murmuraţi-i spre mal : Angelo, Angelo...

SUPLINITOR II

BUCUR CRĂCIUN

strada scheilor

Cineva a trecut podul de la Meter. Strada Scheilor varsă un puhoi murdar de ape și ploaia nu se mai oprea de atîta vreme. Acolo mai băteau încă trei străzi și locul era mai larg. Prăvălia avea obloanele închise, ruginite, era o după-amiază de duminică, toamnă. Pe sub pod trece o apă murdară de la țesătorie, neagră-verzuie. În ea dă năvală peste pod și pe alături puhoiul din deal. Străzile înguste adună și ele apele, tot acolo. Plouă mereu, plouă. Luciri reci și murdare. În colțul prăvăliei închise, bătrînul bagă boabe de cucuruz mărunte în cazanul alb, cu nituri. Vopseaua groasă stă scursă pe el, murdară, uscată. Pe cazan plouă mărunt. Sub el, un motor duduie înfundat și prin fumul răsfirat o tavă plină de nituri iese și intră într-o cutie, iese și intră. Bătrînul stă cu gulerul ridicat. Are un palton cu brazi, vechi, aproape cenușiu. Se apropie, dă la o pedală, apoi trece iar lîngă oblon cu mîinile băgate în buzunarele paltonului. E înalt. Bagă apoi iar o ceașcă de boabe. Trage de mîner o sită, apoi după ce o mișcă pe aceasta mai ia alta și încă una. Pune benzină la motor și trece iar lîngă oblon să se mai apere de ploaie. Un copil vine, cu nasul vînăt și cu mîinile vinete. Bătrînul îi pune în pumn un pahar de floricele calde și copilul îi dă doi lei. Pleacă plescăind, peste pod. Măgura e plină de nori, cerul e ca o tablă încă neruginită dar sudată și grea. Dintr-un loc străzile înguste se văd mai lucioase. Pietrele sînt tocite, vechi, calupurile lucesc mărunte. Drumul acolo e plin de bălți, bălți lungi și cu un luciu mai mat. Bătrînul trece lîngă pedală și pedalează un timp, apoi iar trece lîngă oblon. O fetiță cu două sifoane trece de bătrîn, apoi se întoarce și ia un pumn de floricele. Le bagă în buzunar și ia sifoanele din noroi. Pleacă pe o stradă îngustă. Casele stau mai strînse, una în alta. Lungi, totuși se întunecă și mai mult. Gardul de piatră al lui Tuzar, pare nesfîrșit și atît de înalt. Din vreme în vreme cîinele negru, lățos se apropie de marginea gardului și latră nesătul. Fetița urcă și sare speriată apoi iar se apropie de gardul înalt. Cîinele o duce pînă unde se terminâ curtea și latră furios, mult. Se aude atît de clar lătratul și doar e destul de departe gardul lui Tuzar.

Și acasă e destul de frig; patul e cald mai tîrziu, după un timp se încălzește de la oase, de la răsuflet, de la sînge. E întuneric și frig. Întunericul rămîne pînă la capăt. Patul s-a încălzit. Imediat, lîngă locul cald făcut de trup e atîta răceală, doar la un gros de deget numai. Ochii văd în tavan ce se vede cînd e citeodată lumină. Și deodată frica și spaima. Moșu murise tot așa. N-a știut, n-a crezut multă vreme că e paralizat. L-a îndopat așa, deodată, pe loc, dar n-a crezut multă vreme și a murit. Și acum, iată, piciorul nu ascultă, celălalt ascultă. Mai încearcă. Nimic. Spaima se întinde parcă într-o lene; moleșită. Mai tîrziu piciorul se dezmorțește; îl îndoaie, îl întinde. O dorință puternică de adevăr străbate acum întregul trup; și creierul și trupul. Încă nu e sigur de nimic și această dorință e mai tare ca orice. Afară plouă mărunt și se întunecă, dintr-odată, nu treptat. Amorțeala trece încet, însă trece, și o siguranță se întreamă minut cu minut. Bucuria e din ce în ce mai aproape, e tot mai adevărată, tot mai clară. Nu mai există deodată nimic în afară de adevărul din cap și picior și se umflă ca un aluat. Turnul bate rar, de șapte ori și dangătul rămîne mult încă în aer. De fapt, se gîndește, peste numai două săptămîni vine Crăciunul. Și rîde singur.

ETHEL LUCACI-BĂIAȘI : MIGRAȚIE

posta redacției

GRUIA NOVAC. Prea tînăr fiind ai toate diminețile pline cu greieri, cu lacuri pîndite de libelule și visezi la poezie, cu tîmpla sprijinită pe un volum de Lucian Blaga. Visezi și lumea n-are hotare. Am reținut, pentru sunetul lor dulce, cîteva versuri : „Cufundă-i jocul calm al lunii în vine / Și mușcă-i căldura-n țărîna fîntînii / Te-ndeamnă auzul (...) / Sub clipe ploioase și flăcări învinse / Un singur suflet / Și atîta toamnă / Ne trebuie un strigăt prin iarbă flămîndă". Trimite-mi în continuare versuri.

MUHTAR. „Sirius și balansoarul" — poveste cu titlu pretențios și voit modern. Scrisă frumos. Și o vom publica. Sub alt titlu, bineînțeles.

ION VASILE VĂCĂRUȘ. „Soare și fum" e scrisă într-o limbă peltică. Te poticnești de toate frazele banale și le îmbrățișezi cu multă căldură. Ironia, pentru că nu știi s-o profesezi, se întoarce împotriva dumitale. Pe întindere de 76 de pagini am întîlnit sute de cuvinte al căror sens îți scapă. Voluminosul caiet dictando pe care ți-ai amăgit vacanța il trec la stînga mea în cazul care înghite zilnic maldăre de hîrtie. Și, ca să nu te superi, te asigur că sînt acolo și multe hîrtii mizgălite de mine.

N. TIARA. Lasă poezia, întoarce-te la proză. Versul iese de sub mîna dumitale uscat. Poate că în proză te simți mai acasă. Rămîne să vedem.

DAN VLASIU. „Ironicile" dumitale m-au amuzat. Dar soarta lor nu ține de mine. (le-am strecurat lui Cezar Baltag.) Deci să așteptăm.

C. DRAGOMIR. Manuscrisul cu pricina nu mi-a parvenit. Neavînd pe ce discuta, îți doresc din toată inima să dai de urma lui.

WILD ANGHEL. Nu prea ești dus la biserică, angelicule. Și nici gura nu-ți miroase a floare de fîn. Gîndurile dumitale desenează, zi și noapte, cocote. Nu sînt strană de mînăstire, dar cînd te-am citit m-a cuprins jena.

SOFRONIE ISTVAN. Cele „4 naivități în creion" ar trebui completate cu pixul de o mînă pricepută. În concepția dumitale, „cățelul pămîntului" e un fel de măgar care refuză apa și berea, iar „buricul pămîntului", un fel de chibrit cu bețele netrecute prin fosfor.

MIHAI BOZAN. „Efort, sacrificiu, voință mare" nu e nuvelă, nu e reportaj — e o peltea întinsă pe opt foi. Te sfătuiesc să pui mîna pe gramatica limbii române. Și s-o tocești din scoarță-n scoarță. Altfel n-ai să treci într-a XI-a.

VASILE HRIZEA. „Poveste veche" e veche în toate liniile și încheieturile. E la fel de fadă (dar nu la fel de enervantă) ca și cicăleala nevestelor.

Fănuș NEAGU

VASILE STURZA „Vă pot informa că am început să scriu cu un an în urmă fiind influențat de emisiunea Eminesciana în care poeziile marelui Eminescu erau redate ascultătorilor cu un farmec deosebit. De asemeni am fost influențat și de frumusețile orașului natal". Deci frumusețile orașului natal + emisiunile literare de radio = „Afară vîntul urlă prin grădini / Făcînd să tremure și micile (sic) mărăcini / Acum cînd mîndra toamnă / Blîndă și gingașă ca o doamnă / Se pregătește de plecare / Dînd locul altei surioare". Înveselitor bilanț !

MARIA POP „Am 18 ani și sînt eleva Liceului de cultură generală din Carei". „Luceferii pămîntului" scrisă într-o manieră imposibilă : „Hăituiți de acel perfid necunoscut / aleargă aprinse spre pămînt, rubinele cerului / Lacrimalele se deschid / și lichide, curg deșirate / cuvinte melomane". Prefer simplitatea din „Metamorfoză" : „Moleșită, te întinzi / dealungul unui șanț verde / și aștepți numai prepelița / să vină să se adape". Mai trimiteți.

WADLEIGH. Interesante aceste poeme în proză, de pildă **Jocul** : „Vorbesc celui care am fost și el îmi răspunde prin semne, însă totdeauna el apare acolo unde singurătatea vrea să mă ajute să cobor scările. Cîteodată îi trece vîntul prin sînge, jocul nostru ține pînă cînd orice lucru zărit e doar ca să ne ascundă unul de altul. Într-un tîrziu ne găsim față în față și ceilalți pornesc, plîngînd în urma noastră". Cum vă numiți ?

CALIN MIHAI. Motto-ul cu care vă însoțiți versurile „Alea jacta est !" m-a impresionat. Poeziile nu m-au prea convins, însă. Dacă tot ați trecut Rubiconul, mai trimiteți.

COSTEL. Revine, cerîndu-mi stăruitor un **sfat** mai amănunțit. Îmi trimite noi versuri care sună astfel : „E noapte și e tîrziu / în jurul meu e beznă / și totul pare adormit de-a pomilor miresmă // Chiar vîntul s-a oprit să doarmă / căci ziua-ntreagă el aleargă / peste văi și peste dealuri". Totodată mă asigură că „urăște calapodul" și iubește poezia. Toate bune, dar versurile sînt foarte slabe. Sub un anumit nivel artistic, orice „sfat" cu privire la calitatea poeziei, devine absurd.

PLEȘEANU ION. Foarte frumoasă „definiția" pe care o dați poeziei „Pentru mine poezia este un foc cu față omenească". Versurile mi s-au părut mai greoaie. Complimentele pe care mi le faceți în scrisoare, destul de sprintene, dar sper să nu le mai repetați. Mai trimiteți.

Cezar BALTAG

punct și virgulă

Evocarea lui Ion Barbu și Tudor Vianu la Tübingen

La sugestia unor tineri cercetători români care se specializează în prezent la Tübingen și sub auspiciile Universităților din Tübingen și București, la Universitatea germană la care-au învățat acum 50 de ani Ion Barbu și Tudor Vianu s-a dezvelit o placă comemorativă consacrată celor doi scriitori români.

Dar, în afară de fixarea în marmoră a celor două efigii memoriale — Tudor Vianu de un clasicism auster iar Ion Barbu cu o figură leoniană —, s-a organizat în jurul acestui eveniment un mic simpozion științific la care s-au prezentat trei comunicări : Prof. Dr. Eugeniu Coșeriu, directorul Institutului de romanistică al Universității din Tübingen, a prefațat expunerile dedicate celor sărbătoriți. Prof. Dr. Kurt Wais, comparatist de talie universală, a evocat cele două figuri ale literaturii și științei literare românești, ilustrîndu-și comunicarea prin cîteva amintiri personale despre Tudor Vianu.

Acad. Al. Rosetti, prieten apropiat și primul editor al lui Ion Barbu, a reliefat meritele impresionante ale poetului și matematicianului în context românesc și universal.

Al. Dima, directorul Institutului de istorie și teorie literară „G. Călinescu", a prezentat, apoi, personalitatea literară și filozofică a lui Tudor Vianu, evocînd mai ales anii de formație, după propriile lui mărturii, și stăruind asupra stilului de muncă al acestui magister perpetuus.

Emil MANU

Primul teatru britanic, opera unui dulgher

La Londra, primul teatru permanent a fost construit în 1576, de un dulgher, James Burbage, care era și actor. Cei doi fii ai săi, Richard (1569—1619), mezinul, este cunoscut ca fiind întîiul mare actor englez — creatorul lui Hamlet, Lear, Othello, Richard III — iar celălalt, Cuthbert, a jucat rolul de manager al fratelui său. Clădirea construită de James Burbage se numea pur și simplu „The Theatre", și era făcută exclusiv din lemn, plasată în afara centurii orașului, în Finsbury Fields, din pricina împotrivirii primarului de pe atunci de a o ridica la Londra. Se cunosc puține lucruri despre soarta acestui teatru sau despre a celorlalte care au apărut mai tîrziu, și anume, în ordine cronologică : The Curtain (Cortina), The Rose (Trandafirul), The Swan (Lebăda), The Globe (Globul), The Fortune (Fortuna), The Hope (Speranța). Trei dintre aceste teatre — Trandafirul, Fortuna și Speranța — aparțineau lui Philip Henslowe, abil om de afaceri, care le închiria diverselor trupe, suportînd și cheltuielile de regie pe timpul funcționării ; în schimb, primea sume importante din rețeta zilnică. Fiica vitregă a lui Ph. Henslowe, Joan, s-a căsătorit cu un alt actor, vestit pe atunci, singurul rival al lui Richard Burbage, Edward Alleyn (1566—1625), care a moștenit averea și documentele rămase de la socrul său ; printre acestea din urmă se afla și prețiosul jurnal al lui Ph. Henslowe (astăzi la Dulwich College), singura sursă de informație asupra teatrului elisabetan. Dintre toate teatrele menționate, cel mai important însă este The Globe, clădit de fiii lui James Burbage la London's South Bank (în 1599), cu lemnăria de la The Theatre. La Globe au fost jucate majoritatea pieselor shakespeariene, iar după o reprezentație cu Henric VIII, în 1612, teatrul a fost mistuit de flăcări. Reconstruit anul următor, a funcționat pînă în 1644 cînd a fost dărîmat. Singurul alt teatru din epoca aceea despre care se mai știe cîte ceva este The Swan, și anume dintr-un desen, cu o descriere succintă, executat de Johannes de Witt, cu prilejul unei vizite a pictorului olandez la Londra, în 1596. Interiorul avea un perete, făcut din „mortar cu cremene", între două coloane de lemn, colorate, ca să imite cît mai bine marmora.

Trupele teatrale din epoca elisabetană se aflau totdeauna sub patronajul unui nobil ; oamenii fără „stăpîn", chiar și actorii, erau considerați, în mod oficial, „pungași și vagabonzi" (rogues and vagabonds).

Un Pompei în U.R.S.S.

Arheologii sovietici au făcut remarcabile descoperiri pe malul Mării Negre, la Olbia, cetatea cea mai nordică din tot imperiul grec — întemeiată prin secolul VI î.e.n. și distrusă către secolul IV e.n. — una din cele mai înfloritoare și mai bine păstrate din această regiune. În afară de elemente arhitectonice foarte însemnate — terme, un tribunal antic, două temple consacrate unul lui Jupiter, celălalt lui Apolo, fragmente de portic, de altar — arheologii au găsit și un ansamblu foarte bogat de obiecte : ceramică, arme, lămpi etc., care furnizează astfel informații prețioase asupra vieții, obiceiurilor și legăturilor populației de greci stabiliți pe aceste îndepărtate meleaguri.

Nic. POPESCU

Cu cioara vopsită

A apărut zilele acestea în librării în editura „Minerva" o carte mult așteptată (și după cîte știm, mult, prea mult chiar, purtată și aminată, purecată și forfecată) și anume „Dălți și pensule" a meșterului Oscar Han, unul din marii sculptori români din acest secol, om de spirit, condei, judecată și curaj civic și artistic cum puțini s-au numărat în arta noastră.

Dar, din păcate, din prea multe și grele păcate, sincera, reala bucurie a întîlnirii cu opiniile și judecățile înțelepte și severe ale acestui meșter, scrise sau rostite vreme de mai bine de o jumătate de veac și reunite în acest masiv volum numărînd vreo 723 de pagini, este umbrită, ba chiar întinată de cum iei cartea în mînă. De ce oare ? Să fim de la bun început limpezi. Voind, (bănuim acest lucru, dar s-ar putea să fie și altfel) să pună pe copertă o operă reprezentativă și cunoscută a meșterului Han, redactorii responsabili (sau ne-responsabili, dar asta-i altă problemă) au ales monumentul lui Mihai Viteazul de la Alba Iulia, una din autenticele și valoroasele lucrări monumentale românești contemporane. Probabil că aceasta a fost intenția susnumiților redactori, dar, lucrînd după ureche, nu au făcut decît să reproducă pe copertă statuia lui Mihai Viteazul din Piața Universității din București, lucrare care nu are absolut nimic cu meșterul Oscar Han, ea fiind opera sculptorului francez A. Carrier Belleuse. Auzind probabil că meșterul Han a făcut o statuie a lui Mihai Viteazul, (de altfel larg comentată în presa noastră, elogiată de critica de artă și favorabil apreciată de însăși conducătorii de partid și de stat), redactorul cărții, Ioan Șerb și „autorul" coperții, trecut cu toate drepturile pe foaia de gardă a cărții, fotograful Ion Miclea, om priceput în ale meseriei, dar nesigur probabil în problemele de artă, l-au ales pe cel mai cunoscut, încă din vremea lui Caragiale. Că au procedat în acest mod, lucrul e indiscutabil, dar cum de s-a ajuns pînă la difuzarea pe piață a cărții e altă întrebare. Pînă la „bun de imprimare" cartea a trecut prin numeroase mîini și vămi (să fi fost și ele la fel de competente și știutoare ca și cei doi sus citați ?), în însuși cuprinsul ei sînt reproduse două imagini ale autenticului monument al lui Mihai Viteazul de la Alba Iulia, un proiect și opera definitivă. Cum de nu s-a sesizat nimeni, nu s-a scandalizat nimeni ? Dacă totuși lucrurile s-au știut, de ce s-a perseverat în a se lansa pe piață un fals ? Trebuia să suporte cineva, material și substanțial, desigur, daunele provocate de eroare ? Atunci de ce nu s-a aplicat legea ? Oare pentru „îngrijirea" cărții, redactorul Ioan Șerb nu a primit salariu, iar „autorul" coperții, fotograful Ion Miclea a lucrat binevoi, nu și-a încasat „drepturile de autor" ? Oare nu se putea, chiar în al 12-lea minut al celui de al 12-lea ceas, interveni și îndrepta totul cu prea cuvenitele sancțiuni aplicate vinovaților ? De ce atunci să insultăm probitatea și munca de o viață a unui mare și cinstit, intransigent meșter al sculpturii românești ? De ce să credem (adică să credă cei care au crezut-o) că poate lucrurile vor merge, că nu se va observa gresala și falsul grosolan (adică chestia cu cioara vopsită), că publicul nu se va pricepe așa cum nu s-au priceput dumnealor ? Nu-i și în asta o insultă adusă bunului simț, credinței și culturii cititorului nostru ? Și-n fața unei asemenea situații, nu e cazul să ne punem întrebarea : Cum e posibil așa ceva ? Și să așteptăm, de la cine trebuie să-l dea, răspunsul. Dar unul clar, cinstit, deplin și fără bolmojeli (mai cunoaștem noi și alte cazuri !).

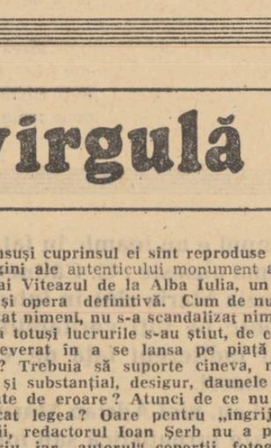

O falsă și nocivă literatură de aventuri

Există din partea editurilor noastre cel puțin în ultimii ani, un susținut, și parțial justificat interes pentru literatura de aventuri și polițistă. Pentru a nu rămîne mai prejos în această concurență, Editura „Meridiane" a inițiat și ea o colecție, „Delfin", din care au și apărut primele două lucrări. Intenția editurii, cel puțin așa cum reiese din rîndurile care însoțesc cele două lucrări, pe ultima copertă, sînt cu totul lăudabile. Căci se precizează : „Indiferent de meridianul pe care se petrece acțiunea cărților din această serie, indiferent de întîmplările pe care le înfruntă eroii lor, fiecare îi comunică cititorului, în succesiunea palpitantă a faptelor, experiența dramatică a aventurii trăite, tensiunea căutării, a înfrîngerii de moment și a izbînzii finale, ce pecetluiește supremația binelui".

Dacă aceste nobile intenții ar fi respectate, probabil că am fi avut în mînă niște foarte bune cărți de aventuri. În realitate, însă, cele două lucrări editate sînt nu numai de cea mai proastă calitate, o autentică maculatură de serie, dar de o extremă falsitate, confecționate după cele mai rutinate rețete ale genului. În cărțulia lui Maxim Delamare, „Triplu salt mortal", într-o complicată și falsă intrigă de spionaj, eroinele principale, cele care fac și desfac toate încurcăturile, sînt două prostituate : Silvia, prostituată exotică, cu statut și activitate internațională, păstrată bine, arătînd la peste patru decenii ca o junâ, fals umanizată printr-o întîmplare care amintește de povestea eroinei Marguerittei Duras, din „Hiroșima, dragostea mea".

Cea de a doua cărțulie, „Dinamita cocteil", de Frederic Dard, e și mai penibil scrisă, și mai falsă. Eroina principală e și aici o prostituată, soția unui supraveghetor la o mină de undeva din Anzi care se îndrăgostește de un tînăr și candid miner. Tot arsenalul vechii literaturi de duzină este folosit pentru a face și mai atractivă intriga amoroasă.

Ne îndoim, deci, că prin aceste cărțulii, cu asemenea eroine, poate fi comunicată cititorului : „... în succesiunea palpitantă a faptelor, experiența dramatică a aventurii trăite, tensiunea căutării... etc". Și atunci se pune întrebarea : cui folosește această maculatură și cine a fost atît de îngăduitor cu editarea și difuzarea ei ?

Ion TĂTARU

„Litera și imaginea"

Cartea lui M. Massin Litera și imaginea apărută la Gallimard cu o prefață de Raymond Queneau se bucură de un mare succes printre filologi și poeți. În primul număr de pe luna iulie al revistei Les Nouvelles litteraires, Marcel Brion de la Academia franceză comentează pe larg această lucrare „fascinantă". Reproducem din articolul său două scurte fragmente (cele patru vignete ale rubricii de față aparțin lucrării citată mai sus) :

„Alchimia verbului l-a captivat pe Hugo care, călătorind în Elveția, medita pe malurile lacului Geneva asupra naturalismului alfabetului abstract și asupra coincidenței posibile a peisajului cu pagina tipărită. Nu corespondențele baudelairiene, nici tentativa lui Rimbaud de a colora alfabetul, ci o concordanță cu intuițiile acelor Naturphilosophen germani, cu intuițiile unui Novalis ori Goethe, privind descifrarea „alfabetului secret al naturii", care pecetluește cu ghiara lui elocvență nervurile plantelor, vinele pietrelor, cristalele gheții, aripile fluturilor, urmele lăsate pe nisip de valul retras...".

„Cînd chinezii scriau haț, punînd sub brațele stilizate ale semnului om, obiectul furat, ei prevesteau, chiar în zorii apariției scrisului, sinteza ce va veni : litera era lucrul însuși... Cînd un artist japonez de azi, ca Ryuichi Yamashiro ajunge să evoce o pădure prin simpla repetiție a aceluiași caracter, închipuind arborele, pentru un afiș despre împădurirea solului, el obține aceeași plenitudine a creatorilor de caractere chineze arhaice... care scriau mult desenînd un cuib cu păsările, și a începe, schițînd peisajul cu soarele ridicîndu-se deasupra orizontului...".

COMPILATOR

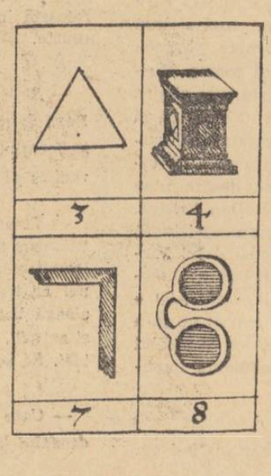

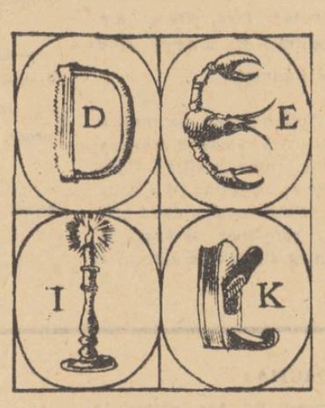

avantpremieră editorială

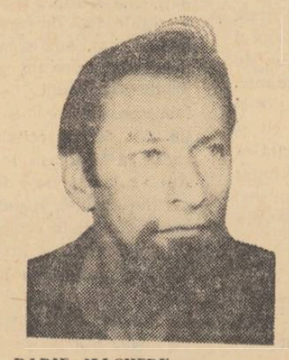

DARIE MAGHERU

Capricos

Editura „Albatros"

ION PANAIT

Noaptea unde mă închin

Debut editorial. Editura „Albatros".

Lumina rece a dimineții

(Urmare din pag. 5)

am observat un coș enorm încărcat cu garoafe roșii. Știi, eu de felul meu sînt foarte reținută în explozii adică reacționez cu întîrziere. Apreciez gestul sau surpriza în sine, marea sau insignifianta ei valoare, mai mult cînd sînt singură. Poate să treacă o zi, o lună sau un an pînă să am exact adevărata stare de emoție, de bucurie pe care ar fi trebuit s-o am în momentul respectiv. Așa s-a-ntîmplat și cînd am văzut coșul cu garoafe. Probabil Miroslav se aștepta să-i sar în brațe, să-i mulțumesc, să-i spun cît de frumoase sînt dar eu eram preocupată să le așez în așa fel pe noptieră încît meduza trandafirie să-și arunce lumina asupra lor de jos în sus încît să pară mai misterioase, mai fragede. M-a întrebat dacă-mi plac și mi-am dat seama că, așteptă cel puțin un răspuns obișnuit. Am mormăit numai un da, neinteligibil fiind absorbită de ceea ce făceam și l-am mai întrebat dacă face înaintea mea sau după mine duș, grăbindu-l astfel să se decidă. Băgată cu nasul în flori nici nu știu cînd a intrat în baie, am auzit numai apa. M-am trîntit în pat cu ultimul număr din Paris — Match, adus de Miroslav, revista pe care-o vezi pe covor. Culmea este că nu mă gîndeam la ceea ce o să urmeze, cum va fi și-n ce fel. Observînd o reclamă de țigări prost aranjate în pagină, mă jucam întorcînd revista în toate chipurile, să găsesc poziția cea mai atractivă. Am auzit un „ham" și-o mînă îmi puse sub nas o portocală cojită. Înainte însă de-a auzi acel „ham" am simțit un miros puternic de bujor întrat în putrefacție. Ai mirosit vreodată bujori intrați în putrefacție cînd mai rămîne apa stătută în cană ? După asta am știut că Miroslav a intrat în cameră, dar tot nu mă înduram să-mi desprind ochii de pe reclama de țigări Kent. Numai cînd am văzut portocala zemoasă care-mi transmise un gust dulce-răcoros, am ridicat ochii de pe revistă și-am făcut și eu spre el „ham". Mușchii stomacului mi s-au contractat într-un icnet, cînd i-am zărit fulgerată ca de-o durere, numărul acela înscris pe piept : 3.523. Nu știu cum să-ți spun, dar mi se părea că valul acela greu mirosind a bujor putred și-a pămînt bihnit de baltă, țîșnea din numărul înscris cu fierul roșu pe pieptul lui Miroslav. Plutea greu în jurul lui și se tîra pînă la mine, risipindu-se ca o draperie amorfă în toate ungherele. Numai ochii lui albaștri încărcați de luciri rugătoare m-au smuls din senzația aceea neplăcută. Am întins brațele și l-am tras lîngă mine. L-am îmbrățișat strîns și mi-am lipit obrazul de al lui să nu-i simt respirația direct în față...

Cînd m-am reîntors în cameră nu l-am mai găsit. Își strînsese lucrurile și plecase. Înainte de-a pleca trăsese draperiile, stinsese veioza și deschisese toate geamurile.

Asta a fost tot. Prin asta nu numai că-l pierdeam pe Miroslav dar mă despărțeam pentru totdeauna și de Eugen și mă aruncam prostește, cu ochii închiși, sufletul ruinat, în cea mai constantă experiență : căsătoria cu Henric de Navara. Ești supărat ?

Nu vă e teamă de tímp?

De vorbă cu Alexandru Piru

— Vă întrebam acum cîțiva ani, cînd imi erați profesor de literatură veche și cînd vă și iubeam, de ce vă ocupați atît de puțin de literatura contemporană. Rugîndu-vă să reproduceți opinia dv. de atunci, dacă v-o mai amintiți, v-aș cere în același timp să mărturisiți de ce vă ocupați astăzi de literatura contemporană.

— Cred că atunci nu aveam unde să scriu. Nici astăzi nu prea am, cu toate acestea încerc să mă achit de o datorie care este în același timp și una din plăcerile mele, în vreme ce literatura medievală, cursul de la Universitate, este numai o datorie. Un motiv în plus este faptul că de un deceniu literatura română a devenit mai interesantă ca literatură, mai ales de vreo cinci-șase ani încoace. Impresia mea este că am intrat într-o epocă literară nouă.

— În ce fel simțiți dv. că ultimii ani anunță o epocă literară nouă?

— În sensul că fără să se dezangajeze, literatura română de astăzi se reintelectualizează, intră mai în profunzime, părăsește accidentalul și efemerul, se subsumează unei transcendențe, cultivă modalități de comunicare noi sau clasice.

— Dacă ar fi să păstrați și în cronicile dv. acest ton foarte generos, cu care sintetizați o opinie, ați fi criticul cel mai simpatizat din viața literară. De ce sînteți generos în general și sever în particular, adică în raport cu fiecare carte?

— În cronici mă ocup rareori de o singură carte, ci pe cît posibil de un scriitor și de o operă. Sînt generos din fire...

— N-ar părea...

— Și totuși sînt, e adevărat că nu atît cît socotesc eu că e necesar întotdeauna. Asta vine din faptul că realitatea nu se potrivește decît rareori cu imaginea pe care mi-o fac mental despre ea.

— Cînd ați revenit în critica literară curentă, ați făcut-o cu un articol extrem de dur despre două cărți ale mele. Știind deci, din experiență personală, cît puteți fi de violent, vă întreb cum vi se pare violența în raport cu dreptatea actului critic?

— Sînt mai vehement cu prietenii și cu cei pe care îi prețuiesc mai mult. Faptul, totuși, că relațiile noastre au rămas de natură intelectuală este o dovadă că dumneata în primul rînd și poate și eu înțelegem actul critic ca o manifestare pur literară, sinceră, evident nu justițiară. Violența este o formă a limbajului critic sub care se ascunde o comuniune de idei, cîteodată insatisfacția unei concordanțe. Timpul are grijă să netezească asperitățile și să sancționeze atît violența de limbaj cît și carența unei opere. Și tot timpul are grijă să împlinească niște lacune de moment. Asupra operei dumitale am revenit și cred că voi mai reveni. Vei putea să constați simpatia pe care o masca așa-zisa violență.

— Vedeți, tovarășe profesor, de curînd în „Ramuri" ați criticat foarte aspru cartea „Tușiți" a lui Marin Sorescu. Cînd v-am întîlnit v-am spus că sînteți nedrept cu un poet de excepție. Nu știu care e adevărul, dar adevărul meu e altul decît al dumneavoastră. Nu vă e teamă de timp?

— Cu Marin Sorescu am fost la început mai amabil. Îl prețuiesc, sentimental, și acum. Ultimul volum mi se pare însă sub nivelul primului. În acest caz, cronica mea pare mai puțin îngăduitoare. Asta nu înseamnă că poetul a încetat să existe. Dacă pe viitor va renunța la glume versificate în proză, atitudinea mea se va modifica în bine. Timpul e un inamic în fața căruia sîntem egali.

— Un procedeu al criticii pe care o faceți (procedeu preluat în ultima vreme și de alții!) este parcurgerea tuturor cărților unui scriitor, terminînd cu ultima și referirea permanentă nu la un moment literar, ci la un destin literar. Ce anume v-a determinat să procedați astfel, știut fiind că în critica actuală e dominantă cercetarea momentului, nu a operei în ansamblu?

— Sînt de profesiune istoric literar cu o imensă curiozitate de critic. Nu vreau să nedreptățesc pe nimeni, deci caut adevărul întreg, merg pînă la ultimele consecințe în cunoaștere. Nu scriu efemeride, nici reportaje, ci capitole de istorie literară. Fac schițe pentru tabloul întreg.

— Pentru a încheia acest capitol al nedreptăților pe care eu cred că le-ați comis, îngăduiți-mi să vă înșir aici numele, care-mi vin în minte, din bogata galerie a contestaților dumneavoastră: M. R. Paraschivescu, Marin Preda, Nicolae Manolescu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Cezar Baltag, Ion Alexandru, Leonid Dimov, D. Țepeneag, Mircea Ciobanu, Mircea Cojocaru etc.

Nu e prea mult?

— Mulți din cei pomeniți sînt de fapt lăudați, uneori supralicitați de mine. Cu excepția dumitale, față de care recunosc că, insuficient documentat, am excedat în rău. La un moment dat, vroiam să-ți corectez versurile printr-o probabil nedorită de dumneata colaborare. Ce vrei? Sînt și eu poet... în intenție. Cît despre ceilalți autori invocați, nu crede că aș fi așa de naiv, încît să-i contest. Am vrut doar să-i fac cunoscuți celor care, necunoscîndu-i, îi neagă sau îi elogiază fără temei. Respir în compania dumitale, a lui Nichita Stănescu, a lui Marin Preda, a lui Nicolae Manolescu, a lui Cezar Baltag (fostul meu student iubit) și a tuturor celor pe care mi i-ai amintit. Nu uita pe Adrian Marino, pe Eugen Simion, pe Valeriu Cristea, pe Petru Popescu și pe alți scriitori și prieteni ai timpului nostru.

— Care sînt obsesiile nepărăsite de literatura română de la începuturi și pînă astăzi?

— Întrebarea e grea pentru un istoric literar ca mine. Prima obsesie: G. Călinescu. În ultima vreme, obsesia Anton Holban. Am multe obsesii, dar să nu intrăm în domeniul patologiei literare...

— Poate nu m-am exprimat exact. Mă referem la datele fundamentale pe care literatura română le păstrează și astăzi, deși ele au apărut în primele manifestări ale literaturii medievale.

— Evul mediu românesc; de ce nu m-am născut în el? Să fi fost Dosoftei, Dimitrie Cantemir, Neculce, Atanasie Crimca — arhitectul mînăstirii Dragomirna sau înțeleptul Neagoe Basarab...

— În zadar doriți să vă fi născut atunci. V-ați născut astăzi, între Țepeneag și Eugen Barbu, între Virgil Ardeleanu și Cubleșan.

— Sînt un critic decis să-mi confrunt (nu înfrunt) toți contemporanii. Întîlnirea noastră de azi e o dovadă că lucrul e posibil. Eu văd în dumneata un poet și te urmăresc cu cea mai mare simpatie, vreau să spun, te citesc, încerc să te înțeleg, să te explic și să te definesc. Procedez la fel cu toți scriitorii, chiar cu cei mai dificili, pe care nu-i citește nimeni și din care unii mă urăsc în modul cel mai arbitrar. Ce-i drept, există și scriitori care mi-au exprimat recunoștința lor chiar scriind nefavorabil despre ei. De exemplu, Mircea Cojocaru, autorul interesantului roman *Minciuna*. Îl asigur de toată prețuirea mea și sînt încredințat că îmi va da prilejul să scriu și de bine despre el, căci e un prozator indiscutabil. Cine a fost lezat de critica mea, să citească prin comparație cum scriu despre mine foștii mei studenți, ca de pildă, Dan Cristea. Tot regretul meu e că n-am putut să-i învăț mai mult. Sau să citească recenziile lui Virgil Ardeleanu căruia i-am făcut cîteva observații la un volum de istorie literară. Aici e aici. Să rămîi senin chiar cînd cineva nu te-a menajat cu o carte. Dar se vede că în mediul nostru lucrul e cel puțin deocamdată imposibil.

— Dar a apărut romanul Cearta. *Cînd am auzit că e pe punctul să apară, mă și gîndeam cum aș putea eu să răspund în vreun fel criticului dur de dinainte de roman. N-am făcut-o. Ce este „Cearta"? E un roman cu cheie?*

— Romanul, ca orice operă literară, include eroi de ficțiune finalizați în vederea dezvoltării unei semnificații. Am subordonat faptele născocite unei idei. E adevărat că lumea ficțiunii se compune din cîțiva prototipi și că există posibilitatea ca un personaj real să coincidă parțial cu un prototip. De unde, tendința publicului de a identifica, de a descoperi modele. Naivă, bineînțeles, e recunoașterea în ficțiune a unor persoane pe care adesea autorul nici nu le cunoaște. Aud că pînă în prezent pe cîțiva eroi, secundari, se bat cîte trei persoane să se recunoască. Aș vrea să precizez din această cauză că toți eroii au cîte ceva din mine. Grazia Maria, am mai spus, sînt în întregime eu.

— Dar ce este, în fapt, romanul „Cearta"?

— Un critic mi-a reproșat că am scos eroii, mai ales pe cel feminin, din contextul social. Am procedat ca abatele Prévost, după Ibrăileanu, în *Manon Lescaut*, excluzînd „orice procedeu literar trecător" și lăsînd numai „fapte și sentimente": „Nici analiză psihologică discursivă, nici zugrăvirea mediului, nimic decît *purul adevăr* — și în cel mai limpede stil clasic".

— De unde ați pornit, scriind această carte, la apariția căreia recompensa, pentru activitatea dumneavoastră critică foarte vehementă, a întrecut orice așteptări rele!

— Ideea romanului mi-a sugerat un pasaj din „*Les Faux Monnayeurs*" de André Gide. Sînt cuvintele lui Bernard: „Laura, Laura, vous n'aimez pas Douviers. Vous avez pour lui de l'affection, de la pitié, de l'estime: mais cela n'est pas de l'amour. Je crois que le secret de votre tristesse (car vous êtes triste, Laura) c'est que la vie vous a divisée; l'amour n'a voulu de vous qu'incomplète; vous répartissez sur plusieurs ce que vous auriez voulu donner à un seul. Pour moi, je me sens indivizible; je ne puis me donner qu'en entier".

Bărbatul și femeia își reprezintă fiecare în felul său absolutul iubirii. Femeia nu poate întruni idealul său de dragoste într-o singură ființă, bărbatul consideră idealul indivizibil. Această incompatibilitate structurală naște cearta.

— Sînteți conducătorul revistei „Ramuri". Două întrebări în această privință: ce doriți să faceți din revista de la Craiova? Care este revista pe care o citiți cu interes?

— Vreau să fac din *Ramuri*, o revistă citită, cam ceea ce ai făcut și dumneata cu Geo Dumitrescu din revista *România literară*. Ca noi ar trebui, pare-se, să facă toți. Să-și aleagă buni colaboratori, să fie problematici și actuali. Să încurajeze bunele inițiative și idei. Să se facă audiați și așteptați.

— Care este opinia dumneavoastră despre deceniul '50—'60?

— În literatură nu există goluri. Avem dovezi indiscutabile, Arghezi, Sadoveanu, Blaga, Philippide, Camil Petrescu, G. Călinescu, Stancu, Marin Preda, Beniuc, Labiș etc., etc. Restul, în *Panorama deceniului literar 1950—1960*, la care lucrez.

— Povestiți-ne, tovarășe Piru, cîteva din amintirile dumneavoastră, din vremea cînd erați asistentul lui G. Călinescu!

— G. Călinescu a fost o figură neuitată a anilor mei de formație. Am rămas în preajma sa, lucrul cel mai dificil, pînă la sfîrșit. Continui să fiu alături de el, reeditîndu-i a doua ediție din *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, care sper să apară în anul viitor. Textul integral, la care autorul a lucrat din 1941 pînă în 1964, îl predau pînă la data de 1 septembrie 1970, la editura Minerva. Nu este încă momentul amintirilor despre G. Călinescu sau poate că nu sînt eu la vîrsta amintirilor. Personalitatea sa fascinantă, prezență încă vie în viața noastră literară, mă împiedică să trec la evocări. Va veni însă, sigur, și acel timp, dacă îl vom mai putea prinde. Ca și dumneata, care ai avut norocul să-l cunoști, îi rămîn deocamdată numai recunoscător și devotat.

● Timpul e un inamic în fața căruia sîntem egali.
● Prima obsesie: G. Călinescu.
● Grazia Maria sînt în întregime eu.
● Iubesc pe toți veritabilii scriitori, detest sau sînt indiferent față de veleitari, amatori sau mediocri.
● Nici eu, nici Adrian Marino nu avem nici o veleitate jurnalistică sau fotografică.

— Sînt curios să știu de la dv. — căci de la alții știu destule variante — dacă faceți parte dintr-un grup literar anumit.

— Fac sau vreau să fac parte din literatura română. Nu aparțin nici unei găști. Îmi repugnă ideea de a mă asocia cu oameni care practică politica de coterie. Iubesc pe toți veritabilii scriitori, detest sau sînt indiferent față de veleitari, amatori sau mediocri.

— Dar poate simpatizați mai mult un grup literar?

— Simpatizez cu grupul de la *Jurnalul literar*, din care n-a mai rămas decît Adrian Marino. G. Mărgărit a dispărut, spre dezolarea mea și a lui Adrian Marino, prematur.

— E un grup foarte numeros, periculos de numeros, format din doi oameni. Dar sînteți subiectiv: și G. Ivașcu face parte, cu voia sau fără voia dumneavoastră, din acel grup, de la Jurnalul literar.

— G. Ivașcu (vezi G. Călinescu, Compendiu de Istoria literaturii române) s-a dedicat tehnicii jurnalistice. Nici eu, nici Adrian Marino nu avem nici o veleitate jurnalistică sau fotografică.

— Dumneavoastră știți bine că și G. Călinescu putea fi nedrept; chiar în ceea ce vă privește, îmi amintesc că în ultimele luni de viață, Călinescu a fost foarte sever. Deși știu asta eu nu spun că ați încetat să faceți parte dintre oamenii care i-au fost apropiați.

— Evident, am respectat întotdeauna opinia lui G. Călinescu despre alții și despre mine. Pe mine, după părerea mea, m-a flatat (vezi *Istoria literaturii române* din 1941).

— Dar articolul din Contemporanul *în legătură cu Creangă?*

— E un articol interesant, în care G. Călinescu vorbește de „tînărul său prieten", eu.

— Vă rog să spuneți cîteva cuvinte despre generația tînără de filologi, la pregătirea căreia vegheați ca profesor, iar la Craiova și ca Decan!

— Sînt animat de cele mai bune gînduri față de studenții mei, ceea ce explică, poate, larga simpatie de care, la rîndul meu, mă bucur printre ei. Datorez acest lucru faptului că studenții văd în mine pe cineva care a stat în preajma lui G. Călinescu, în care alții se insinuează fără adeziunea lui antumă sau postumă. Lui G. Călinescu nu-i plăceau „filologii", lingviștii (cu excepția lui Al. Rosetti), „cercetătorii", pretinșii comparatiști, folcloriștii, etnografii, bibliografii (tip Gonzalv Ionescu) etc.

— Cu acordul dumneavoastră, am putea încheia acest dialog care sper să aibă farmecul lipsei de ipocrizie și al sincerității reciproce.

— Cu concursul dumitale, sper să ajungem exact la inima cititorilor.

Adrian PĂUNESCU

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție:
Constantin Țoiu

REDACȚIA:
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică: Mircea Popescu
Paginator: Nicolae Ion.

TINERI AUTORI • ARTE • SPORT • PUNCT ŞI VIRGULĂ

Anul XIII
30 (430)
Simbătă
25 iulie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Martorii poeziei

— Băieţelul meu o să se facă poet! îmi spuse, jumătate ironic, jumătate încîntat, un vechiu prieten.

— Cum aşa?

— Vorbeşte numai în versuri. Face compuneri despre Decebal, despre Moş Crăciun, despre Nouă Mai, la comandă. Cum aude ceva, numaidecît dă o replică rimată. Ieri i-am spus: **Ionel, vin'la tăticu!** El mi-a spus pe ţanc: **Să vedem ce spune Gicu.** Aseară l-a chemat nevastă-mea: **Vino, Ionel, la masă!** el a răspuns fără măcar să se gîndească, aşa de repede compune poeziile: **Să-mi fac lecţia la clasă!**

— Are şi cui semăna! mi-am măgulit vechiul coleg de liceu.

„Şi voi, părinţii îi vorbiţi versuri, îi stimulaţi talentul poetic.

„Ionel vin la tăticu", e un vers. **„Vino, Ionel, la masă!"** e altul.

„Al doilea vers vine foarte uşor!

— Aşa e, frate! aprobă, numai pe sfert ironic şi pe trei sferturi încîntat, prietenul de demult.

Ce poate fi poezia decît uşurinţa de-a rima?

★

Intrebat ce mai face, Mallarmé a răspuns unei frumoase domnişoare:

— Samăn tenebre...

Iată un întreg program, toată estetica hermetismului.

In risipa însorită, abondentă şi orbitoare a liricei franceze, Mallarmé a adus acea umbră care dă valoare, susţine, consolidează fosforescenţele gîndului.

Cuvîntul comprimat, muzica, sugestia. Poezia lucrului care nu s-a spus, ci numai s-a insinuat, densitatea, înlăturarea facilităţii, primatul tehnicei. Magia întunericului. Prestigiul sfinxului.

Toată poezia se cuprinde între aceste două formule:

— Băieţelui meu vorbeşte în versuri!

Şi:

— Samăn tenebre...

Intre aceste extreme, îşi găseşte fiecare zona de poezie corespunzătoare sensibilităţii şi evoluţiei sale celebrale.

Citeva exemple.

★

Acum vreo şaizeci de ani, pe Calea Victoriei, un domn cu barbă roşie, cu ochelari şi cu şapcă spunea, foarte tare, altuia care mergea destul de repede:

— Poezia, mă, e un cal sălbatec... o ia razna pe cîmp... şi se duce, se duce!...

S-au dus şi cei domni, în forfoteala Podului Mogoşoaiei.

Pe cel cu barbă roşie, a cărui impetuozitate de vorbă şi gest, mă impresionase atita, l-am cunoscut, după cîteva zile, la cafeneaua „Imperial": era poetul Ion Minulescu, proaspăt picat de la Paris.

★

Ne adunam prin 1906 în jurul unui pahar de ceai — costa cinci parale — la o ceainărie, pe Calea Văcăreşti. Băieţi săraci, visători, plini de idealuri. Asemeni grenadirilor lui Napoleon, fiecare dintre noi purtam, în raniţă, bastonul de mareşal. Al literelor, bineînţeles. Alesul, însă, incontestabilul, mi se părea un tînăr palid, cu bărbuţă neagră, care scria sau transcria, numai, versuri dezolate şi ni le spunea cu o voce stinsă, plîngătoare, în fumul rece al ceainăriei: „Şi mă învinge / Un gînd amar / Ştiind c-odată / Şi peste groapa mea uitată / Vor trece corbii şi va ninge..."

Strofa era a lui Traian Demetrescu. Ani mulţi au trecut de atunci. Tînărul palid s-a făcut anticar. Acum e gras şi chel. Surîdem, înduioşaţi, la amintirea ceainăriei din Calea Văcăreşti, unde trăisem noi suprema POEZIE. Pe atunci, Poezia nu putea fi decît visul în sărăcie, pletele lungi, puţină ftizie, multă dragoste pentru om şi ciine, suferinţa, sub ferestrele adoratei, întrebări amare cu privire la neant şi răsvrătirea socială.

★

Cînd îşi declama Cincinat Pavelescu „Serenada", „Necunoscutei", „Pentru ochii tăi cei dulci" punînd o mînă albă de episcop pe velurul negru al jiletcii, în dreptul inimii, rămînea cu ochii duşi, nu era nimeni în salon, să nu se fi simţit cutremurat de fiorul sacru al Poeziei.

★

În faţa a 3 000 de oameni, în dărîmatul azi palat „Trocadero", Mounet-Sully recita „Greva fierarilor", a lui François Copée. Torente de aclamaţii răsplăteau clamorile superbului tragedian. Ochi înlăcrămaţi, feţe congestionate de entuziasm, delir. Trei mii de oameni se simţeau duşi în slăvi de Arhanghelul-Pegas. Fiorul sacru al Poeziei vibra şi acolo, aproape material.

★

În apartamentul întunecos din Rue Caumartin, sîntem trei-patru prieteni şi admiratori ai lui de Max. Îl rugăm să ne spună versuri. De Max deschide volumul lui Georges Rodenbach şi, înainte de a ataca prima strofă, păleşte emoţionat, respiră adînc, nările îi palpită, o lacrimă îi încolţeşte în coada ochiului... Interpretul s-a şi transpus în atmosfera poemului... Înserare, tristeţă, infinită... ceaţă... Rodenbach!

Cîteva versuri numai, prea puţine, spuse cu o voce voalată de lacrimi, din adînc de inimă. Două minute. Dar sîntem copleşiţi toţi. Niciodată n-am simţit mai intens Poezia.

★

Poezia, fee miraculoasă, vizitează uneori, mai rar astăzi, decît acum o jumătate de veac, finalurile de five-o-clok sau de întîlniri vinovate, în alcovul de odinioară, în studioul modern, perechile sentimentale, cari simt nevoia să răsfoiască un **Albert Samain**, un **Henri de Regnier**, între două sorbituri de Porto, între două fumuri de ţigarete parfumate. Tributul a fost plătit şi muzelor şi pre a mea lege, n-a fost momentul cel mai displăcut al finalului.

★

Actorii Elena Zamora şi Ionescu-Brună într-o revistă, aveau un număr foarte poetic: în lumina violetă a unei lămpi înalte, junele prim şedea visător, cu cotul rezemat pe masă, iar partenera îi citea, pe franţuzeşte, versuri din „Toi et Moi" de Paul Geraldy. Mi se pare că în culise, tremura, nostalgic, un violoncel.

Nu ştiu dacă toată sala leşinase de lirism, dar în primele bănci, am văzut persoane foarte atente, într-un extaz aproape religios. Poezia, incontestabil, le vizita, în acel moment.

★

Acum vreo treizeci de ani am căzut ca o muscă în lapte, în casa unui critic bucureştean, care, înconjurat de cîţiva ciraci, descifra „Salutul" din fruntea poeziilor lui Stephane Mallarmé: „Rien cette ecume, vierge vers / A ne designer que la coupe: / Telle loin se noie une troupe / De sirènes mainte à l'envers."

Fiecare biet cirac era pus să deslege enigma, — nou Oidipous în faţa căţelei întraripate de la porţile Thebei. Condamnaţi la poezie distinsă, criticii generaţiei, apologeţi ai hermetismului, unul mai nedumerit decît celalt, transpirau la o laltă, în împlinirea sacerdoţiului. Îi vizita şi pe ei, Poezia. Aceiaşi iluminare, aceiaşi transfigurare, aceiaşi beatitudine pe faţa lor, aceiaşi sacră halucinaţie pe care am citit-o odinioară pe feţele anemicilor consumatori din ceainăria Văcăreştilor, a burghezilor şi lucrătorilor din sala Trocadero, unde oficia Mounet-Sully, a spectatorilor teatrului Majestic, unde oficia Elena Zamora, în saloanele bucureştene consacrate lui Cincinat Pavelescu, în apartamentul parizian al lui de Max, la şezătorile transilvane unde Ion Minulescu era răsplătit cu ropote de aplauze, după ce declama:

Eu ştiu c-ai să mă-nşeli chiar mîine,
Dar fiindcă azi mi te dai toată...

★

Poezia, ah, poezia, domnii mei, nu este numai cea prin definiţia dramaturgului M. Sorbul:

„... o artă care se exprimă prin cuvinte, după cum muzica se exprimă prin note, iar pictura prin culori..."

Mai este Poezia o nimfă care nu locuieşte în sufletul poetului, ci într-al cititorului. Cititorul este lacul care ştie să facă rotogoale graţioase, pline de catifelări crepusculare, de selenare irizări, atunci cînd îl loveşte, în inimă, piatra svîrlită de pe mal.

Poetul este numai un abil aruncător de pietre, un jongleur al verbului, a cărui magie nu pe el, dar pe ceilalţi trebuie să-i vrăjească. Posedat el însuşi, va face scamatorie proastă. Sentimentele care sgudiie sufletul omenesc, motivele de inspiraţie: iubirea, durerea, mila entuziasmul, spaima de moarte nu se pot transcrie cu cerneală, în rînduri mai scurte sau mai lungi, rimate sau nu, cu vocabular exuberant sau harpagonic, în momentul în care le simţi. Cel ce pledează contrariul, frizează **şarlatania.**

Poezia este ceea ce adaogă, prin propriu-i acompaniament sufletesc, lectorul chemat să descifreze notaţiunile meşteşugite ale profesionistului literar. Lichidul care dizolvă pastila. Huma care descompune şi fructifică sămînţa. Credinţa. Iluzia pe care şi-o face fiecare, nevoia de frumuseţe pe care şi-o potoleşte fiecare, pe măsura lui, în contact cu tehnicienii scrisului. Ceea ce le merge la inima fiecăruia. Iar această inimă trebuie să fie puţin scrintită. Omul deplin sănătos nu se complace în Poezie.

Poezia cere o anumită morbideţă. Unii nu pot gusta poezia pînă n-au afumat prin odaie cu „papier d'Armenie".

Victor EFTIMIU

PAUL DELVAUX: SAPPHO

ÎN ACEST NUMĂR

Proză de
DUMITRU DINULESCU

Debut:
ARETA ŞANDRU

Poeme de
TRISTAN CORBIÈRE

Perspectiva de a deveni moralist

În fiecare săptămînă MARIN PREDA răspunde la o întrebare

Judecînd după ultimul dumneavoastră răspuns, şi nu numai după ultimul, cititorul şi-ar putea forma ideea că sînteţi, sau veţi deveni, un scriitor moralist. Cum priviţi o asemenea perspectivă?

a.p.

Cu groază. Nici măcar lui Tolstoi nu-i stă bine cînd spune că o pereche de cisme bine făcute de un bun cismar sînt mai utile omului decît un roman, sau că Simfonia a IX-a de Beethoven nu e bună fiindcă nu conţine niciun mesaj creştin.

Morala constituie pentru artă o primejdie pe care mulţi o subestimează, arta se apropie mai mult de natură prin cruzimea ei infantilă decît morala, care e creaţia spiritului uman matur, împins de nevoia de a pune ordine în viaţa afectivă şi a ţine în frîu instinctele. Uneori ea devine necruţătoare, tinzînd la suprimarea totală a instinctelor, ca şi cînd fără ele fiinţa umană ar putea supravieţui.

Un creştinism „fără ieşire" a neliniştit gîndirea noastră europeană ajunsă în faţa descoperirii existenţei, a cărei autonomie faţă de morală trebuia pusă în acord cu divinitatea.

Asta i-a determinat pe unii să afirme că omul e un animal cu conştiinţa bolnavă, dominat de un sentiment tragic al existenţei. Mai înainte danezul Kirkegaard a scris un tratat al disperării a cărui lectură într-adevăr te poate îngrozi pentru totdeauna. Fiindcă, se spune în el, „creştinismul a descoperit o nenorocire pe care omul n-o cunoaşte, ca om, existenţa; şi asta e maladia mortală". Iar faptul că nu ştim că sîntem disperaţi, că adică sîntem nişte sănătoşi închipuiţi, nu înseamnă că nu sîntem bolnavi de această boală care se aplică eternităţii noastre, chiar dacă murim fără să fi descoperit vreodată acest lucru. Iar cei superiori în conştiinţă sînt superiori şi în disperare, ştiu adică de ea mai mult decît ceilalţi şi nu mai pot şi nici nu e bine să dea înapoi. Deci? Pentru că disperarea ar trebui s-o considerăm un avantaj enorm. A suferi de acest rău al existenţei „ne aşează deasupra animalelor, progres care ne distinge de ele altfel decît numai pe verticală şi este un semn al verticalităţii noastre infinite, sau al sublimului spiritualităţii noastre...".

Eroii lui Tolstoi şi Dostoievsky porneau deci zadarnic în căutarea inocenţei pierdute. Nu vroiau să accepte maladia mortală, turmentaţi de bănuiala că dacă renunţăm la divinitate atunci vom ajunge să gîndim că totul ne e permis.

Nu s-ar putea spune că omul secolului nostru n-a gîndit şi astfel, dovadă atrocităţile şi ignominiile pe care le-a comis, crezînd deci că poate înfăptui orice nelegiuire, fără să dea socoteală. Totuşi, din călău a ajuns repede victimă, şi astfel a expiat şi să sperăm că am tras cu toţii din asta destule învăţăminte ca să ne treacă cheful de a le mai comite cel puţin pentru o lungă perioadă de timp. Fiindcă a gîndi că totul ne e permis, în absenţa unei divinităţi care ne-ar pedepsi, nu înseamnă că scăpăm de pedeapsă. Pierim prin propriile noastre fapte, care declanşează în lume, fără a le mai putea opri, dezordini colosale, care năvălesc apoi asupra noastră cu forţa implacabilă a catastrofelor naturale. Să ne purtăm deci bine ca să nu zdruncinăm un echilibru (creat cu trudă de civilizaţia noastră), între instincte şi raţiune. Şi să nu exaltăm puterea nici a instinctelor, nici a raţiunii, sau să le negăm pe rînd.

Arta nu se plasează în afara luptei pentru obţinerea acestei armonii la care aspirăm şi care clipă de clipă este pusă în dezechilibru de expansiunea eului nostru, care foloseşte, cu viclenie, cînd instinctele, cînd raţiunea. Opera de artă e seducţie, şi cînd conţine în ea elemente prea vizibile ale unei morale oricît de fascinante această seducţie se micşorează. Scriitorii obsedaţi de mari aspiraţii morale sacrifică o parte din seducţia naturală a artei, pîndind însă tot timpul să nu ucidă în ei pe artist, fără de care nici moralistul n-ar mai avea nici o putere de convingere.

De obicei vîrsta ne împinge spre tot felul de rătăciri, semn al slăbirii puterii creatoare. Naiv, scriitorul ajuns la bătrîneţe îşi închipuie că dacă trece el de pildă la brahmanism, brahmanismul lui va fi la fel de seducător ca şi opera sa de dinaintea convertirii.

Aş dori să am prieteni necruţători care să-şi ridă de mine fără milă dacă apucînd să îmbătrînesc aş deveni un moralist sicîitor, sau m-aş apuca, doamne fereşte, să îmbrăţişez cine ştie ce doctrină sau credinţă care m-ar rupe de viaţa mea trecută şi de eforturile mele care mi-au iluminat tinereţea.

Marin PREDA

OCTAVE LANDUYT: ESCADRILA

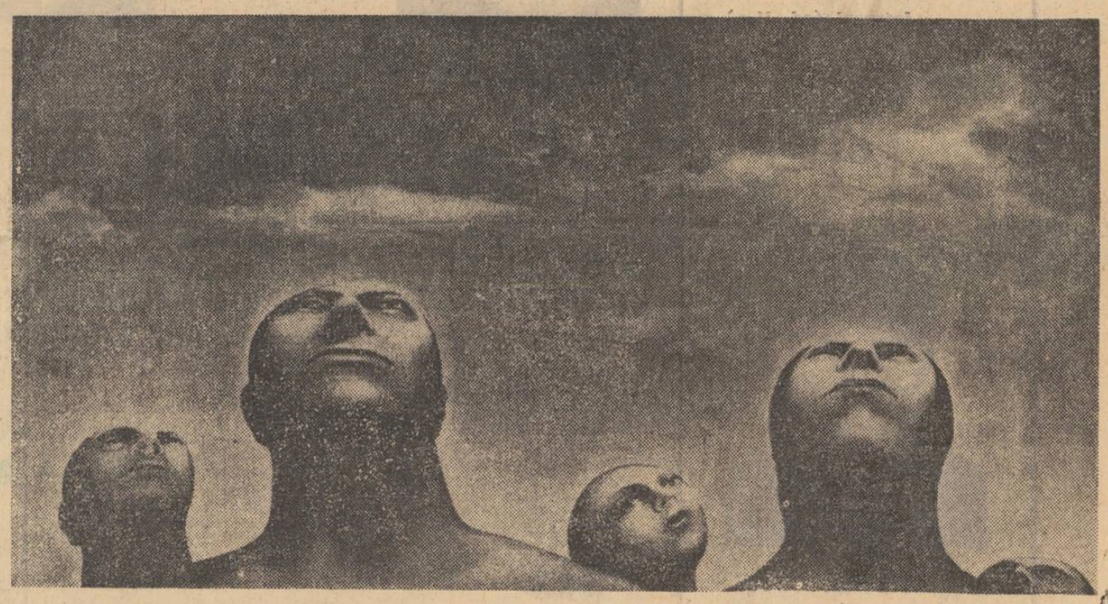

Numărul de faţă este ilustrat cu reproduceri din plastica belgiană

Peceţi

Ai milă cînd mi te topeşti în sînge
să nu-ţi rămînă-n aer suvita de suspine
cu care înlăuntru-mi ai putea înfrînge
marginea surpătoare aproape să mă-ncline

E despărţirea apei poate de tărînă
pe care cînd te chem o port în glas
şi-acest văzduh sortit e să rămînă
bulboana către care tăcerile ne-au tras

Sub simbolul dormind în elemente
nici nu mai naştem lumea şi îngerii pe care
i-am zămislit cîndva. Doar visele absente
dilată vagi pereţi în noi adîncitoare.

Metamorfoza crinului

Ascult un crin de cinci petale în torace
un fum albastru răsucit în cinci petale
sînt degetele mîinii tale care face
un semn de pace schismei autumnale

Prea dulcele tumult sunînd ocult
în pleuralul clopot spaţiul amorţit
e poate umbra clorofilei din demult
ruginindu-şi moţcom lincedul cuţit

Aceste sonuri umbra apă le va rupe
peste o clipă zmulsă orb din Niciodată
c-un ţipăt ca de corb menit s-astupe
suspinul alb privirea lui înlăcrimată

Şi crinul nevăzut spărgîndu-mi coasta -
lumina şi-o va scurge-ncet pe trup
în timp ce aburind ciudat fereastra
un ultim vis mă va privi cu ochi de lup.

Alexandru LUNGU

cronica pietonului

Chopin

Muzica aceasta gravă, plină de elan şi melancolie, cu tonuri suave şi eroice, îmi aduce aminte într-un mod cu totul ciudat de o vitrină cu bijuterii de fier.

Noaptea, Chopin vorbeşte cel mai frumos. Geniul romantic iubeşte în întuneric, incandescenţa conştiinţei, singură luminînd abisul omenesc. Dar muzica aceasta dumnezeiască, purtînd în ea totul, şi înălţări şi prăbuşiri, şi strigătul eroic al victoriei şi tristeţea înfrîngerii, mie îmi aminteşte vitrina muzeului de la Vila Nova în care am contemplat, cu o cutremurare ascunsă, podoabele de fier ale doamnelor poloneze. Inele de aur, cercei de aur, brăţări de aur, dăruite cauzei drepte a poporului şi preschimbate, auster, cu un dispreţ orgolios, în inele de fier, în cercei de fier, în brăţări de fier...

Nu am văzut nici o dată giuvaeruri mai frumoase. Nu cred să fi cunoscut o mai nobilă ipostază a fierului.

De ziua renaşterii Poloniei, 22 iulie, Chopin, noaptea, la posturile de radio româneşti, ne-a transmis sufletul Poloniei.

CANDID

avant premieră editorială

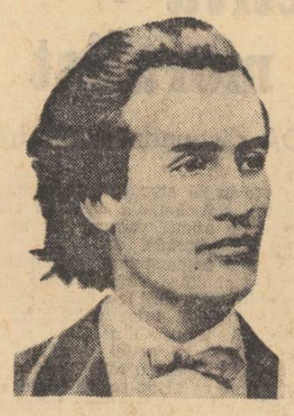

MIHAI EMINESCU

Geniu pustiu

Colecția „Romanul lui Eminescu". Editura „Eminescu".

MARIN PREDA

Intrusul (ed. II-a)

Editura „Eminescu".

NICHITA STĂNESCU

Poezii

Colecția „Cele mai frumoase poezii". Editura „Albatros".

I. NEGOIȚESCU

Lovinescu

Micromonografie. Editura „Albatros".

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGĂM COLABORATORII SĂ NE TRIMITĂ LUCRĂRILE DACTILOGRAFIATE.

★

SCRIITORII CARE AU CĂRȚI ÎN CURS DE APARIȚIE SÎNT INVITAȚI SĂ ANUNȚE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, INSOȚITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALĂ.

cronica literară

Mihai Ursachi: „Inel cu enigmă"

Un debut notabil este și acela al lui Mihai Ursachi *(Inel cu enigmă)*. El face o poezie de reverie intelectuală, meditînd, mai întîi, în jurul cîtorva noțiuni. Melancolia, Cuvîntul, Forma, Muntele Vinei, Moșneagul Silențio, Hazardul, Infernul, Singurătatea etc. sînt cuvintele-cheie în jurul cărora gravitează un lirism de nuanță livrescă, nelipsit de o notă de ironie. Ironia îngăduie poetului să vorbească în chip oracular despre orice îi vine în minte, să citeze formule ilustre și să inventeze altele, dînd impresia că se amuză. Zamolxis este sclavul lui Pytagora (sclavul Ideii, va să zică) și, într-un dialog cu un ceremonial încărcat, îl numește Cavaler al Triunghiului. Alchimistul Abstractor caută *essentia nobilis* și o mare distilerie îi stă la îndemînă. Cuvintele trec prin tuburi complicate și retortele colectează, cînd procesul de prelucrare se încheie, substanța secretă din vorbe, *spiritum verbi*.

Procedeul este lesnicios și oricine are oarecare cunoștințe de poezie îl poate folosi cu abilitate. Poezia adevărată a lui Mihai Ursachi trebuie căutată în versurile în care lasă la o parte aceste abstracțiuni și dă fanteziei o mai mare libertate. *Palmierul Talipot, Flanela, Poem despre Domnișoara Gabriela Șerban...* sînt niște mici balade, înfumurate și ironice, în stilul poemelor lui Jules Lafaorgue *(Les complaintes)*. Iată, *Flanela*, balada unei călătorii în imaginație și a unei trădări în iubire: „Îți amintești desigur flanela violetă, / Flanela aceea sublimă pe care o îmbrăcasem / În cea mai frumoasă din serile noastre; / Despre care spuneai că îmi șade / Ca o armură de șmalț, știi tu, în seara / Cînd ne pornisem împovărați de garoafe și iasomie / Către Ierusalim... Cînd madam Zambilovici / Ne-a dat cîte două tartine (ca să avem pentru drum), / Flanela pe care apoi am adus-o / Fluturînd ca un steag zdrențuit în războaie, / Pe care apoi am purtat-o / Cu frenezie pe trupu-mi uscat de hagiu, / Pînă ce-a fost absorbită prin pori și s-a asimilat / În toate celulele trupului meu, / Și în schelet, / Iar țesătura ei sclipitoare a devenit un țesut. / De ce încerci să negi, / De ce pretinzi că nu știi ce flanelă, / Ce seară, ce Ierusalim și așa mai departe? / De ce vrei musai s-o pipăi, s-o vezi, / Să o dezbrac, tocmai acuma cînd nu se mai poate, / De ce pretinzi că nici n-a fost nici o flanelă, / Că nu mă vezi, că nu mă simți, că nu mă recunoști?" Patetismul este subminat de ironia strecurată ca o otravă fină în versuri, iar în locul versului cantabil dăm peste un stil voit prozaic. Tehnica ar fi, deci, aceasta: o ridicare la putere, o exagerare a unui fapt banal (întîlnirea, de pildă, cu o fată la o expoziție de pictură), o mobilizare a universului pentru a celebra acest simbol crescut pe străzile locului comun, (mahalaua *celestă* Țicău — este un exemplu) și o diminuare sistematică, în același timp, a faptelor, o reducere a lor la treapta zero printr-o inteligentă ironie binevoitoare. Rămîne, totuși, în poem un lirism discret, elegiac, ca în această fantezie exotică: „Văzut-ai vreodată pe țărmul de aur / Cum înflorește ciudatul palmier / Talipot? / Este o mare coincidență / Să nimerești chiar în clipa aceea pe țărm. / Pe dedesubt mișună porcii sălbateci / Însă palmierul, / Palmierul Talipot... / Prin aer fîlfîie pasărea liră și pasărea ibis / Și fluturii grei de un albastru otrăvitor; /Însă palmierul... / Și dacă totuși te-aduce dracul cu barca-i blestemată, / Palmierul Talipot, Talipot / Se face mii de fărîme cu floare cu tot".

Eugen SIMION

avantpremieră editorială

HENRIETTE YVONNE STAHL

Orizont, linie severă

Editura „Eminescu".

VIRGILIU MONDA

Femeia și maimuța

Nuvele. Editura „Cartea Românească".

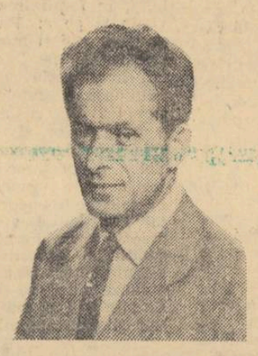

ALEXANDRU PALEOLOGU

Spiritul și litera

Încercări de pseudocritică. Editura „Eminescu".

compendiu

TITU CONSTANTIN

Ora închiderii

Sumarul acestei culegeri de debut, pînă la ultimele două titluri — nuvelele Ora închiderii *și* Șarpele *— invederează, precum în cazul atîtor altor începători, o lăudabilă perseverență de a tatona în interiorul unei anumite formule epice față de care tînărul autor pare a avea o mai sigură aplicație. Vădind notabile aptitudini pentru epicul de imaginație, în povestiri precum* Doi copii se joacă de-a lebăda, Orga, Un turn, Vară încătușată, Obsesii posibile *și altele, Titu Constantin experimentează cu eficiență pe terenul prozei de alcătuire parabolică, scontînd efecte de pe urma situațiilor stranii și a sensurilor incifrate pînă la deplina lor ambiguitate. Oricum, rămînînd la această parte a volumului și recunoscîndu-i autorului multe și de loc neglijabile virtuți nu poți evita senzația că, la urma urmei, acesta nu-i decît un început promițător, căruia se cuvine să-i acordăm încredere pentru ceea ce, eventual, va urma. Cu alte cuvinte, dacă ar fi lipsit cele două nuvele citate la început, cartea aceasta ar fi sporit cu încă unul numărul debutanților talentați, dar care, deocamdată, fac mai mult dovada unor promisiuni decît a unor certitudini. Aceasta cu atît mai mult cu cît bucăți precum* Campionul, Al patruzeci și nouălea etaj *și* Amiază sau un ceas oarecare din noapte *sînt cu totul neizbutite; simplismul și artificialitatea, în ordinea fundalului narativ, și prea directa apăsare pe tîlcul parabolic sînt fatale aici.*

Iată însă că volumul conține, la sfîrșit, cele două narațiuni mai ample: Ora închiderii *și* Șarpele. *Nivelul artistic, de data aceasta, este surprinzător, căci, dintr-odată, Titu Constantin ni se recomandă un prozator de superioară înzestrare. S-ar cere, desigur, să ne angajăm la un examen critic detaliat, spre a arăta în ce anume rezidă reușita. Cum spațiul nu ne îngăduie așa ceva; ne rezumăm doar la enumerarea unora dintre calitățile care nu se par deosebite: măsura siguranță în conducerea acțiunii, tulburătorul clocot interior, autenticitatea caracterologiei, remarcabilă acurateță stilistică. În total, o aproape neobișnuită capacitate de a da la iveală un lucru finit, ferit de ezitările atît de inerente începutului. În special nuvela* Șarpele *ni se pare una din performanțele prozei tinere, la noi, în direcția valorificării cu adevărat creatoare a dificilei lecții oferite de opera lui Kafka.*

PETRE GOT

Cer înfrunzit

Fără nici o preocupare pentru disimularea menită să estompeze semnele marcat autohtone ale sursei originare, poezia lui Petre Got, adesea, dă impresia unor inscripții fidele ale însăși realității etnografice pe care — cuvîntul e cu totul potrivit aici! — își propune s-o oglindească. Și totuși, în momentele cele mai bune ale inspirației sale, autorul își divulgă din plin înrîuirile venite din partea artei populare maramureșene, căci, se știe, îi sînt proprii acele aate de ordin stilistic capabile să sublimeze realul pînă la hieratismul mitic și, în același timp, să conserve în substanța sa imagini de o concreteță halucinantă, într-o viziune care, în chip straniu, trimite cu gîndul la un adevărat expresionism sui-generis. Iată, de pildă, acest „peisaj" liric care izbutește să restituie cel puțin cîteva dintre liniile atît de caracteristice ale artei naive maramureșene: „În satele din Maramureș, / Înalte pînă la cer, / Luna umblă goală prin casă. / Clopotele s-au întors din război infirme și ele / De le aud mortii numai pe sfert. / Pe genunchii văduvelor au crescut brînduși / De atîtea rugăciuni / Șerpii roșii ruv bolta în ceasuri strigate / Și curg stelele-n trupuri. / Tăcute, verzi... / De două ori se întorc esențele / Trebuie să trec dincolo / De focul nostru și-al nimănui". (Sens). Observăm însă de îndată că ultimele trei versuri, chemate să deducă explicit sensurile descripției, ar fi putut lipsi fără nici un regret, căci aerul lor atît de filozofard nu face decît să diminueze considerabil efectul final al poemului. De aceea, e un adevărat noroc pentru poet să constați că în alte asemenea inscripții el renunță la atari ambiții deșarte, acordînd deplină încredere sugestiei subtextuale. Avem în vedere poemele Șoapte, Înălțăm casă, Cosașii, Noapte, Părinții, Exod, *în care tocmai tăria poetului de a se menține într-o tonalitate a transcrierii așa zicînd impersonală asigură un sporit procent de vibrație lirică. Nu-i mai puțin adevărat însă că recrudescențele dorinței de a „medita" cu orice preț se ivesc iarăși destul de des și Petre Got nu ezită să ne comunice stihuri de cea mai curată banalitate: „Soare dulce liniștii noastre, / Din cer prea scump coborît, / Lovitura de gong a luminii... / Puterii pămîntului, laudă! / Și totuși, / Minunea / Cum se ivi!"* (Pere).

Cam jumătate din placheta Cer înfrunzit *este acaparată de tema erotică. De data aceasta, trebuie s-o spunem deschis, lira lui Petre Got cîntă mai întotdeauna în falset. Ca atare, o mostră de tipul celeia care urmează nu mai comportă, credem, niciun comentariu: „De cînd te-ai dus / E cerul tot mai gol / Și orele au amuțit de tot / Nu mai dansează stelele la geam, / Pe lună umblă vîrcolaci călare / Și de atîta dor, s-a rupt / O roată de la Carul mare" (Absență).*

N. CIOBANU

comentarii critice

Pe uliţa copilăriei, pînă la porţile nopţii

Sub îngrijirea Ștefanei Velisar-Teodoreanu, a apărut de curînd în editura **Minerva** volumul de versuri al lui Ionel Teodoreanu, intitulat **La porțile nopții.** În prefața care deschide volumul, Al. Philippide analizează cu eleganță modul de gîndire al sensibilului scriitor care, despovărat de rigorile prozei, nu mai ține seama acum „decît de adevărul întîmplărilor interioare, de mișcările sufletului, de mersul gîndirii sale poetice, care îi este, aici, singura poruncă de care ascultă".

Într-adevăr, Ionel Teodoreanu se anunță încă din romanele sale un privilegiat al inspirației poetice. Cu ochii vrăjiți de miracolul existenței, el înainta pas cu pas prin pădurea de taine și își povestea încintat aventura spirituală. Se întorcea însă adesea la primele momente de descoperire a lumii, evitînd parcă ceva înfricoșător și de nepovestit întîlnit în cale. Trebuia să bănuim încă de pe atunci că inocența sa nu era decît surisul crispat al unei revelații inspăimîntătoare.

Pe ce tărîm de umbre va fi ajuns copilul, refugiat, apoi, cu ochii măriți de groază, în brațele mamei? Ce nouă taină a lumii l-a ademenit pentru ca apoi să-l alunge în amintirea copilăriei nevinovate? Versurile sale ne vorbesc tocmai despre această întîlnire ciudată: hoinărind mereu prin desișul de forme, el a ajuns deodată la „porțile nopții". Acolo, formele dispăruseră înghițite de bezna din care nu se auzea decît șuierul pustiu al unui vînt înghețat. De atunci, nici o minune a lumii nu l-a mai putut absorbi cu totul. Prin spectrul păstrat de atunci pe retină, lucrurile se dilatau exasperant, arătîndu-și fondul de întuneric. Strigătul de viață, chiar, avea timbrul metalic al spaimei nemărginite.

Toată poezia lui Ionel Teodoreanu e făcută din lupta aceasta frenetică între o vitalitate fremătătoare și obsesia morții. La început, moartea e o simplă adiere care mărește pofta de viață, alungînd pe poet în vacarmul orașului, în iluzia civilizației triumfătoare **(Poem simfonic al orașului zilei noastre)**; alteori, sufletul lui caută vigoarea vegetației debordante, care clădește mereu straturi de viață peste straturi de moarte **(Pacea pădurilor).** Moartea e însă o prezență statornică, ea așteaptă răbdător sfîrșitul acestor dezlănțuiri **(Balada doamnei).** Poetul știe că e deajuns să obosească o clipă pentru ca „doamna în galben" să păsească din umbră și să-l pretindă definitiv. Iată, o singură clipă a alunecat în visare și ea s-a și instalat în toate fibrele lui: „Neauzit de încet, / Moartea clădise din mine un om de omăt". **(Joc de iarnă).** Înspăimîntat, el se scutură de această halucinație și întîmpină cu un curaj provocator amenințarea care planează: „Crește în mine un dor de a fi ce n-am fost, ce nu sînt, nici voi fi...". **(Timpla mea visătoare s-apleacă mihnit),** în timp ce moartea îl acompaniază funebru, înconjurîndu-l din toate părțile: „...în codri cresc înalt sicriile / Și scîrțiie...". **(Întunecare).** Lumea toată devine o lume care trădează, prefăcîndu-se veșnic. Vîntul spulberă adăposturile, adăposturile chiar dau muguri, înfrunzesc și se prefac în țărînă. În această mișcare bezmetică, omul hăituit fuge împleticindu-se spre amintirea maternității: „Aceasta nu e o noapte ca oricare alta, / E iarăși aceeași biblică noapte-a Ajunului, / Noaptea copilului cerului, / Al unei mame — Maria —, / Noaptea de leagăn a lumii". **(Noaptea omului).** Dar credința nu mai există, în zadar o caută copilul cu părul încărunțit la tîmple: „Odinioară, la foc de Crăciun cu tainăn cărbune, / Copil în genunchi pe patul acel, / Cu suflet naiv ca cireașa-cercel, / Intram îngerește în rugăciune. / Dar acum nu mai pot". **(Crăciun).** Prăbușindu-se totul în calea invaziei tragice, poetul rămîne singur, față în față cu neantul. Nu mai poate da înapoi, nu se mai poate ascunde, de pretutindeni ning presimțirile tulburătoare. Umbra păcatului se întinde peste rînduielile firii și macină dinăuntrul ceea ce trăia prin candoare **(Călugării din vechiul schit).** Moartea capătă proporții cosmice, e o toamnă universală care secătuiește lumea de aur, risipindu-i pînă și stelele **(Moartea aurului).** Călătorul care și-a părăsit meleagul pentru a se salva de somnul toropitor, e nevoit să se întoarcă pe cărările vechi. El știe ce-l așteaptă, dar își îndeamnă calul spre castelul rămas în paragină, fiindcă drumul lui s-a sfîrșit. Astfel ia naștere **Castelul,** una dintre cele mai frumoase balade ale morții din literatura română. De departe, castelul e o confuzie de vis între frumusețe și moarte, chemînd cu glas stins pe călătorul pribeag: „În fața ochilor treziți aveam doar nu castel / Clădit pe stîncă / Și cuprins de ghețurile și nămeții piscurilor / Sau poate albit de varul lunii pline". De cînd a plecat de acasă, fiul rătăcitor s-a avîntat în toate bătăliile, a luat parte la toate petrecerile lumii pentru a fugi de scurgerea lentă a timpului. În lipsa lui însă anii au devorat cu încetul orice urmă de viață și o liniște grea a coborît pe pămînt. Oamenii și lucrurile au încremenit într-un echilibru derizoriu, „gata să cadă pulbere. / La o atingere cît de ușoară". Cel care se întoarce acum e în urma timpului și, de aceea, cînd intră în iatacul frumoasei adormite, moartea își revendică violent, ca un arc de oțel întins prea mult, ceea ce i s-a sustras: „M-am despărțit de paloș, / Și îndată, credincioasa lamă s-a și stins. / Ca apa care-ngheață în ninsoare deasă". Ca o scînteie electrică, venirea lui aprinde pentru o clipă viața în ochii fecioarei: „Ochii ei au pîlpîit, ca atinși de raza învierii, / Deschizîndu-se treptat, / Atît de mari și limpezi". Dar viața n-a fost decît o ultimă tresărire a vinovăției, acoperită îndată de năvala greoaie a dreptății eterne: „Am îngăimat cu geamăt / Astfel regăsindu-mă în ochii dragostei: / Du-te, Moarte, / Și m-am stins".

Aceasta este strania aventură a scriitorului pe care noi l-am cunoscut numai sub chipul unui sensibil evocator. Conștiința sa a trebuit să lupte mereu cu tentația morții, pentru a ieși, neobosit, la lumină. În rarele momente de completă descurajare, el s-a apropiat cu înțelegere pînă și de moartea căreia i-a bănuit tristețea de a fi singură: „A început să-și pieptene alene părul galben toamna / Singură cîntîndu-și ca de leagăn, cum fac deseori femeile cînd le cuprinde taina părului. / Știind-o ca și mine singură și-nvinsă, am întins mina spre ea". **(Paria).**

Alexandru ȘTEFĂNESCU

efemeride

Eugen Tăutu

Acum nouă sau zece ani, un elev din penultima clasă a unui liceu provincial făcea un portret al lui Gheorghe Lazăr care umplea de uimire, ca să nu spun scandaliza, pe foarte mulți. Portretul prevestea însă un mare pictor. Nu știu dacă vreunul din cei care s-au speriat atunci de „lipsa de asemănare" a portretului cu obrazul istoric al lui Lazăr a fost să vadă prima expoziție personală, închisă recent, la București, a tînărului pictor; mă tem că neînțelegerea ar fi sporit pînă la perplexitate. Deși expoziția este a unui mare pictor.

Îl cunosc pe Eugen Tăutu — acesta e numele pictorului — de cînd, student fiind, îmi arăta cîte ceva din desenele sau din versurile lui (și astăzi mai scrie versuri); îmi vorbea, mai ales, despre sine și despre arta pe care visa s-o facă. N-aș putea spune că toate ideile lui Eugen Tăutu erau și ale mele sau că, măcar, le înțelegeam destul de bine ca să pot să nu fiu de acord cu ele. Dar era, netăgăduit, în aceste idei, o obsedantă preocupare de absolut, de limită, de spiritual, în pictură, pe care o recunosc astăzi în tablourile artistului.

Dacă ar fi să caut tema secretă și esențială a acestor tablouri — atît de asemănătoare și, în același timp, atît de diferite — aș numi-o *frica de inform*. Cu „pendantul" ei pozitiv, desigur: încercarea de a reinventa o structură a lucrurilor. Majoritatea pînzelor (unele de dimensiuni foarte mari) par rodul unui efort tenace și neînchipuit de conștiincios de a reconstrui, de la zero, lumea. Privite de aproape, ele ne izbesc ochiul prin densitatea spațiului plastic, prin geometria internă perfectă, prin minuția cu care e lucrat fiecare detaliu; privite de la distanță, tablourile seamănă cu niște faguri uriași, fiindcă toate celulele se ordonează în funcție de liniile de forță ale unei Idei, ca pilitura de fier cînd se strînge la capetele magnetului.

Densitatea spațiului plastic e atît de mare încît nu mai rămîne loc pentru goluri: geometria tabloului reprezintă o victorie fragmentară asupra informului.

Pictorul își „formează" lumea; dar viziunile lui — asemănătoare cînd cu niște călători printre forme armonioase și stranii, cînd cu niște descinderi în țări fermecătoare de vis, cînd cu niște hieroglife nostalgice — nu țîșnesc pur și simplu dintr-o teroare de haos, de dezordine, ci se desfășoară meticulos, cucerind pînza centimetru cu centimetru, după un plan exact, matematic. Nu este nimic superficial, nici o grabă de a opune informului niște forme, materiei confuze o geometrie a spiritului, ci o înaintare răbdătoare și fără greș. În fața dreptunghiului de pînză, pictorul procedează ca un arhitect care măsoară distanțele și unghiurile, înainte de a construi, și care pornește, totdeauna, de la temelie.

Ceea ce mi se pare extraordinar este că simetriile tabloului n-au duritate, nu sînt rigide, ci, dimpotrivă, pline de tandrețe; arhitectul e dublat de un poet; geometria se îndulcește în culorile liniștite și senine ale celei mai pure imaginații. „Filozofia" pictorului se revelă ca o bucurie de a contempla. El privește spre toată această lume de forme, spre acest fagure uriaș, nu numai ca un cititor de taine și de semne; înainte de a destăinui ceva, pictura lui seduce ochiul.

Nicolae MANOLESCU

DUMITRU DINULESCU

prima dragoste

Sandu Neagoe, cercetător la unul din Institutele de cercetări ale Academiei, om la circa douăzecişinouă de ani în excursie la Snagov a cunoscut o fată de şaisprezece ani, prezentată de o cunoştinţă comună şi ziua-ntreagă o petrecură legănîndu-se-n barca greoaie, mişcîndu-se atentă prin stratul de lintiţă. Aruncîndu-se din barcă înotară un timp zvîrcolindu-se-n mişcările stilului delfin, al dulcelui stil bras şi-al generosului stil crawl. Întorcîndu-se la ţărm se tolăniră pe pături expunîndu-şi lenea cu nevinovăţia tinereţii lor diferite, o bizară tensiune între liniştea şi dezinvoltura lui, graţia şi violciunea ei.

Sandu nu era tipul clasic de cercetător. Era mai degrabă un bărbat înalt şi gras şi-şi petrecuse anii de pînă atunci în ospeţe sistematice, în aventuri destul de lipsite de eleganţă şi sta acum şi fuma în cabinetul său de acasă amintindu-şi cu plăcere de escapada plină de poezie, de oarecare nesaţ chiar, din acea dimineaţă binecuvîntată de la ştrandul Snagov şi fuma liniştit în cabinetul său de acasă ştergîndu-şi sudoarea provenită dintr-o emoţie puternică ce-l atacase pe neaşteptate.

O reîntîlnise pe Gabriela acum două-trei luni la spectacolul formaţiei „Mondial" de la Student-Club, unde el venise împreună cu Dumitru Dinulescu, fostul metodist al localului şi stăteau amîndoi pe scaunele de la bar şi la un moment dat Gabriela intrase, înconjurată de un grup de tineri de vîrsta ei şi el privea zguduit în direcţia aceea şi Dinulescu bea din ceaşca de cafea în momentul cînd a fost surprins, fiind apucat de încheietura mîinii şi formaţia „Mondial" atacă iar una din melodiile la modă şi tot localul vuia amplificînd vocile melodioase ale formaţiilor şi mocheta localului înghiţea paşii grăbiţi ai grupului Gabrielei care-şi căuta locuri în localul întesat, strecurîndu-se prin uşa batantă şi se instalară cu toţii sub scară, într-un loc ferit şi începură o conversaţie animată, probabil în legătură cu lucruri foarte simple.

— Cînd am fost eu metodist aici, începu Dinulescu, îmi plăcea să organizez spectacole de o înaltă ţinută intelectuală.

— Şi acum ţi se pare ceva schimbat? întrebă Sandu Neagoe.

— S-ar putea să nu se fi schimbat nimic, răspunse fostul metodist, dar cred că la vremea aceea despre care-ţi vorbesc atmosfera era alta.

Neagoe-l privi cu tristeţe pe fostul metodist, se ridică în picioare, îşi potrivi mai bine surtucul cu motive naţionale şi se-ndreptă spre masa Gabrielei fixînd cu insistenţă părul ei blond cu codiţele bîrzoi şi simţindu-se probabil fixată, Gabriela roti capul şi-l văzu pe Neagoe. Atunci ea se răsuci toată şi literalmente zbură de pe locul ei şi se-ntîlniră amîndoi în dreptul spotului care şedea stins, în dreptul mesei oficiale şi-n ochii ei se puteau distinge mai multe întrebări şi el ţinea mîinile pe lîngă trup şi lăsă ochii-n jos şi erau amîndoi neliniştiţi, visători în acelaşi timp şi formaţia „Mondial" atacă melodia „De va veni la tine vîntul" de Romeo Vanica.

— Bună seara Gabriela, spuse Sandu.

— Bună seara Sandu, spuse ea.

— Ce faci? zise el şi se uită la ea cu oarecare reproş şi ea înţelegînd că el se uită la ea cu oarecare reproş zîmbi.

— De ce rizi? insistă el.

— Aşa, răspunse ea şi lăsă capu-n jos în timp ce el luînd-o de după umeri o aduse pînă-n dreptul barului acolo unde Dumitru Dinulescu stătea întors cu spatele

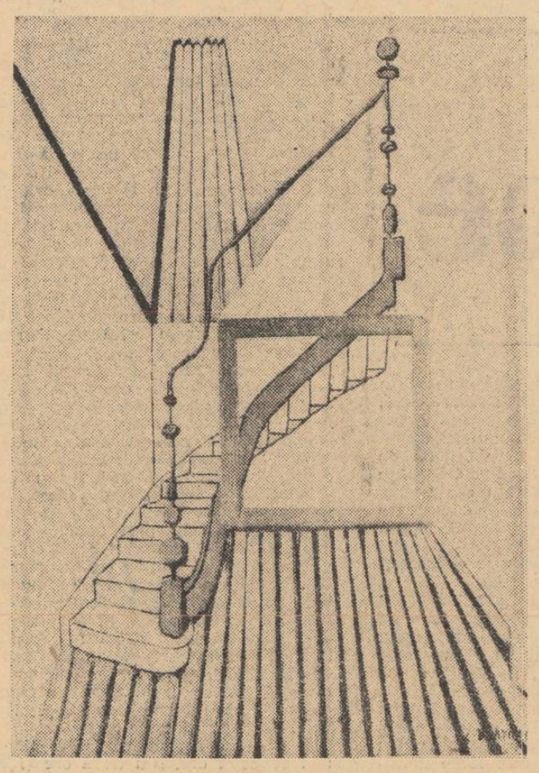

GASTON BERTRAND : SCARA GALBENĂ

şi discuta cu gestionara care zîmbea şi Sandu se plasă împreună cu fata cîţiva metri spre dreapta şi-o-ntrebă :

— Nu vrei să bei ceva?

Ea se uită deodată în ochii lui ; cu toată lumina scăzută care era, el îi distingea cu siguranţă privirea de culoare verde, imposibil de controlat şi chiar tăioasă, el îi susţinu privirea şi ea spuse :

— Nu ţi-am dat telefon pentru că ambiţia mea a fost să nu-ţi dau telefon.

— Te-nţeleg, răspunse el cu acelaşi aer neutru pe care-l menţinuse încă de la-nceputul întîlnirii privirilor lor, aşa mi-am închipuit şi eu, mai spuse şi rezemîndu-se amîndoi de tejghea rămaseră aşa un timp.

În imaginaţia lui Sandu Neagoe această finală rămase îngheţată ca o frumoasă fotografie de album şi după ce consumă atît timp cît putu această ultimă imagine păstrată, începu să se-mbrace cu mişcări repezi, bruşte, îşi puse costumul său maron, cravata albastră cu dungi negre şi ieşi din casă fluierînd. Pentru că ea renunţase în fine la ambiţia ei prosteaşcă, îl chemase cu insistenţă şi el se-nfiinţă în faţa staţiei de benzină unde stabiliseră şi după zece minute de aşteptare, ea apăru, mişcîndu-se fără grabă, cu părul coafat într-un fel în care Neagoe nu se aştepta, şi porniră ţinîndu-se de mînă, direct peste cîmp, vizînd biserica ce se zărea în locul acela de lîngă patinoar, aproape de fosta barieră a Vergului, pe linia lui 26 şi 27, trecînd peste cîmp înspre linia lui 24.

— Ne-am plimbat vreo şapte ore, spuse Neagoe în grupul acela din hol de la Athénée Palace, sorbindu-şi neglijent paharul de Campari, ascultat cu atenţie de Dumitru Dinulescu, luat în deridere de Bursă, Mircea Cornişteanu şi ceilalţi doi tipi veniţi cu Bursă, pe care Neagoe nu-i cunoştea.

— Şi spune-mi, ce vei face acum? întrebă unul din cei doi tipi pe care Neagoe nu-i cunoştea.

Neagoe îi răspunse cu o privire lipsită de bunăvoinţă şi continuă să bea din paharul cu lichidul roşu ca sîngele, dar nu-şi putu împiedeca un zîmbet şiret care i se-ntinse pe faţa lui cărnoasă şi Dinulescu-l privea insistent, cu surîsul său binevoitor atît de specific şi discuţia alunecă în alte direcţii şi abia într-un tîrziu Neagoe mărturisi despre lacul Snagov, apele lui străvezii, unde înotase vreo patru ore după un nufăr roz şi Dinulescu-l completa. Fusese şi el pe lacul Mogoşoaia, într-o duminică dimineaţă, într-o vară şi Linda-l aştepta la mal şi el trecuse prin lacul acoperit de lintiţă şi numai foarte rare frunze simple de nufăr apăruseră-n calea sa, ferit de salteaua lui de plastic de atingerea cu plantele, şi stase cu Linda-n continuare, mîncaseră, băuseră, se odihniseră şi cînd se-ntoarseră-n Bucureşti, Linda-l rugă s-o conducă pînă acasă, fiindcă-i era urît şi era o zi frumoasă şi el se gîndea cu insistenţă ce va face în timpul serii şi după ce se despărţi de Linda se-ntîlni cu prietenii şi nu-şi mai aducea aminte cum se distrase ulterior.

Ieşind din barul hotelului Athénée Palace, cei şase prieteni se treziră izbiţi de căldura soarelui de primăvară şi porniră alene prin oraş. Neagoe stăruind împotriva orgoliului său, plănuind s-o aştepte pe Gabriela, a doua zi cînd iese de la şcoală şi Dinulescu mergea cu Bursă şi prietenii lui Bursă spre staţia de autobuz. Mircea Cornişteanu se-ntorcea la soţia lui, care-l aştepta cu ciulama de pui, suc de roşii şi işnie de fasole cu cîrnat prăjit şi Gabriela probabil că-n aceste momente se gîndea şi ea la Neagoe, acasă cum sta la masă unde era strînsă toată familia, scotea cu delicateţă lingura din ciorba de văcuţă şi atingînd cu buzele ei cărnoase lichidul aburind, trăia probabil prima ei dragoste.

IOLANDA MALAMEN

Visul

Ce părăsită sînt în vis
prin zece fluvii înot eu
nimeni nu moare ca să ştiu
ochiul cît poate fi închis

iubitul meu menalc cel bun
cu melancolică dreptate
mi-a dat catarge să adun
mîinile mele prea umflate

şi iar mă tem eu să respir
menalc cel bun dă-mi
dezlegare
să las din trup atît cît
ştiu
şi să mă-nchin cu zece
gheare.

Pentru menalc liniştea

Aleargă după sfera
cea desbrăcată în vis
pagube de iubire
suportă bolta grădinii

niciodată vara
n-ai obosit sărutînd
cartea cu numărul zece
aleargă prin brusturi
şi tulburi noroaie
sfera tace
ca un copil temător
de o moarte devreme

uliu cu aripe unghiulare
sfera cu tine
pluteşte în palid solstiţiu.

Lacrima tace menalc

Lacrima tace şi tace
ca un ceasornic bătrîn
haide la prins
fluturi de rasă
din încercuitele bolte
minciunile firii
bolborosesc ca rîuri
haide şi vom privi
lanuri de flori
şi amurg singuratec
îmbrăcîndu-ne-n alb
delicate pleoape.

GHEORGHE MATEI

Lentile din adînc

Dă-mi oglinda ta cu două feţe
S-o pot face uşă între noi,
Geamu-l pun cu dunga pe tristeţe

Şi-n oglinzi îmbrac pereţii goi.
Camera îţi va părea imensă
Prelungită-n cele patru zări,

Atmosfera să fie densă
Încărcată cu batiste de plecări.
O să fim copiii mai de soi

Uşa se deschide doar prin noi.
Vom avea o noapte chinuită
Între fulgere tăioase de oglinzi

Le vei urmări ca pe-o suită
Pînă unde poţi să te întinzi.
Patul ce se-aşterne-n patru părţi

N-o să te mai sperie atît
Am să-ţi pun sub pălărie nişte cărţi
Şi-ţi vor ţine toate de urît.

Arcade

Te rugai pentru mine
Într-un cadru restrîns,
Sub arcade feline
Coborîte în plîns.

Şi culcată pe noapte
Între umbră şi fier
Îţi plecaseşi în lapte
O părere de ger.

Jumătatea de floare
Rămînea fără vis
Într-un pumn de
răcoare
Adormind nedecis.

Încă-o pasăre-şi lasă
Într-o pană un zbor.
Unde apa rămasă
Îşi adună sobor.

Doar un şarpe împinge
Golul pînă la noi.
Între capete ninge.
Între trupuri sînt ploi.

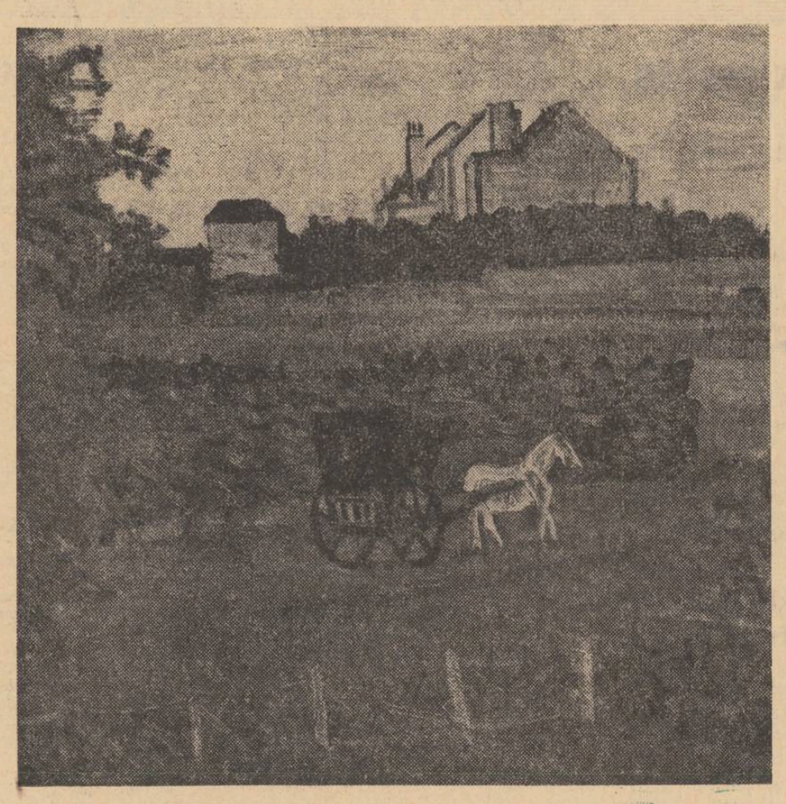

Sus : RENÉ MAGRITTE MEMORIA
Jos : JÓZEF VINCK CALUL ALB

EMIL BRUMARU

Cruzimile lui Julien Ospitalierul

Cu timpul, plictisindu-mă, efortul inutil şi anost pe care mi-l cerea bunătatea, istovit de o prea lungă aşteptare a fericirii ce credeam că-mi va fi dăruită drept răsplată, am început să exersez timid, apoi tot mai îndrăznet, mai necruţător, mai rafinat, cruzimea — ultim deliciu al singurătăţii mele. Andrelele purificate-n untdelemn de zarnacadele, luate spre seară cu-o delicateţe infinită în mîini şi petrecute voluptuos prin inima fragedă a unui ceasornic de bucătărie mă făceau să jubilez. Cu-o bucată strălucitoare de ţiglă — o sfărmasem pătimaş şi abil! — tăiam, ingenuu, viscere mai de fîntîni, vii încă, palpitînd în găleţi emailate cu toarte dibaci arcuite peste carnea suavă. Curios, fără nici un scrupul, desăvîrşindu-mi gloria de asasin manierat, sfîşiam cu aşchii proaspete de salcîm aluaturi dospite blînd, plăpumi cusute cu ată tare în romburi portocalii, vestoane subţiri de vară, micşunele şi mingi. Uneori, exasperat de monotonia faldurilor, smulgeam euforic perdelele grele şi vechi — de mult spărsesem geamurile, fremătînd! — şi le tocam, îmbibîndu-le mai întîi cu oţet, ca să usture, franj cu franj, pe pajiştea din faţa casei. După amiaza (dar asta se întîmpla cîteodată şi puţin înainte de amurg, principalul fiind ca lumina să aibă o lîncezeală de vis izbit în catifea) ţăruşii înfipţi zglobiu în paianjenii din colţurile magaziilor, sub maldăre de zdrenţe — hainele mele de gală ferfeniţite la baluri de binefacere — îmi îngăduiau să rid în hohote, pînă la lacrimi. Petreceam zile întregi strivind coropişniţe naive şi monstruoase în ţiţini de-arpacaş, stredelind melci devotaţi cu burghiul, flagelînd fluturi de martă din plăcerea de-a auzi pocnetul aripilor frînte în dosul latrinelor văruite trandafiriu. Cînd ploua, ca să pot nimici eu însumi cît mai multe bile de apă, umpleam exaltat curtea cu umbrele deschise-n suprafeţe senzuale şi plane. Nu mai eram prieten cu nici un parfum. Ademeneam aromele în flacoane de sticlă şlefuită şi rece cu-o gentileţe perfidă de copil fanfaron, iar pe cele care nu cristalizau imediat, renunţînd pe veci la vagabondajul lor virginal, le vărsam în gropi imunde cloclotind de luxura duhorilor ; şi nările mele se amuzau! De obicei alegeam cărămida cea mai topită-n surîsuri, cea mai umil înverzită de brusturi şi o pisam pe plăci de faianţă, anume pe plăci de faianţă!, spre a-i mări ruşinea. Gardurile-abia închegate, cu leaţuri încă îmbujorate în jurul cuielor, amintind fineţea gleznelor lui Isus, putrezeau armonios în sufletul meu scelerat. Pînă la urmă am spînzurat legume (ce viciu!), am rupt bulioane am trîntit perne în trenuri la bariere, am scos din răzoare, de ploape, îngeri cu ţipătul scurt. Nimeni nu-mi cunoştea încîntarea! Prăbuşit în fotolii uzate, cu fruntea împurpurată de noi şi adînci bucurii, eram Campion al Cruzimii!

Despre prejudecata fanteziei...

Acuzaţiile de ordin spiritual pe care le aducem semenilor noştri nu sînt puţine, totdeauna avem impresia că, în ceea ce priveşte bogăţia sufletească superioritatea ne aparţine. Aşa cum în adînc, sperăm nebuneşte că noi n-o să murim, tot aşa sperăm că noi sîntem sensibili ca ceilalţi. Experienţa dovedeşte contrariu — cu toate astea continuăm să credem. Nenorocirea vine şi din confuzia care se face între plenitudinea sufletească şi acapararea aproape mercantilă de probleme, idei, crize şi aspiraţii.

Una din acuzaţiile cele mai frecvente se referă la lipsa de imaginaţie.

— Tă uită-te la X... E cu desăvîrşire lipsit de imaginaţie.

Deci — pentru cei mai mulţi dintre noi, lipsa de imaginaţie ar fi un păcat de moarte, iar cei înzestraţi cu imaginaţie ar fi oameni deosebiţi, sensibili, apţi să cunoască esenţa lucrurilor. Eu nu mă îndrept imediat în cealaltă parte, eu nu spun că cei fără imaginaţie l-au apucat pe dumnezeu de-un picior, nu trebuie să judecăm prin antiteze, trebuie să vedem, liberi de orice prejudecată, dacă imaginaţia e o virtute sau un impas. Dacă adevărul e stabilit a prioric căutarea noastră e inutilă şi ipocrită.

Eu consider — bineînţeles în ceea ce mă priveşte — că imaginaţia e una din puţinele boli de care omul se poate vindeca singur. Nu e deloc simplu, fiindcă din refuzul de a accepta realitatea se naşte fantezia. Or, acest refuz trăieşte în mod permanent în noi, şi, în loc să vedem un fapt aşa cum este, preferăm să ne imaginăm, să brodăm pe marginea lui. Fantezia oricît ar părea de ciudat — e mai aproape de noi decît realitatea — aşa că din comoditate preferăm fantezia, ne este mai la îndemînă. Spirite dintre cele mai adînci susţin că noi nu ne temem de moarte, ci de ceea ce ne imaginăm noi despre moarte. Tema morţii depăşeşte puterea şi experienţa mea, aşa că nici n-am să-i aprob, nici n-am să-i dezmint pe filozofi şi această imaginaţie născută din frică ne torturează, transformă viaţa într-un coşmar, dar noi nu ne mai dăm seama cine a generat-o. Vedem adeseori că un fapt săvîrşit, condamnat, stîrneşte mai puţină spaimă decît ceea ce ne imaginăm noi. În orice caz unde e imaginaţie acolo se află şi frica. Oamenii cu putere de imaginaţie trăiesc într-un permanent amestec de infern şi paradis, dar şi îngerii lor şi demonii lor sînt artificiali. Şi mizeria lor e închipuită şi fericirea lor e falsă. Încercuit de fantasme e greu să mai ai puterea de a vedea realitatea. Numai realitatea e necunoscută — asta e ciudăţenia. — şi totuşi noi preferăm imaginaţia fiindcă — într-o formă mai schimbată ea ne oferă clişeele de care avem nevoie. Dacă nu s-ar înregistra ca un paradox aş spune că fantezia e lipsită de fantezie. Fantezia e statică şi narativă, ea nu face decît să coloreze puţin vechile achiziţii ale minţii.

Acuzaţia noastră în ceea ce priveşte lipsa de imaginaţie e extinsă cu şi mai multă violenţă în domeniul artei. Cutare scriitor a dovedit lipsă de imaginaţie. Regizorul X e de asemenea,

jurnalul unui martor ocular

lipsit de imaginaţie. Rămîne însă de văzut dacă calitatea principală a unui artist poate să fie fantezia. Observăm însă că marii artişti n-au fantezie. Obsedaţi de adevăr ei nu-şi pot permite distracţiile pe care le oferă imaginaţia. Ei nu-şi imaginează o viaţă, ei o descoperă. Pasiunea chinuitoare, dramatică pentru descoperirea adevărului transformă inevitabil fantezia într-o ocupaţie frivolă. Acei artişti care se îndreaptă spre alte lumi, dincolo de realitate — ar trebui să vadă, în conştiinţa lor, dacă nu cumva se duc spre alte lumi puţin prea repede, înainte de a cunoaşte lumea în care trăiesc. E ştiut că la mulţi regizori fantezia se naşte direct din ignoranţă. Poezia nu este aşa cum cred spiritele frivole — evadarea din realitate, născocirea unei probleme metafizice în locul celor firesti. Metafizica nu este, aşa simt eu, şi s-ar putea să mă înşel, o altă lume, metafizica este un impas. Metafizica este locul unde naufragiem în clipa care refuzăm cu luciditate şi iubire să ne cunoaştem pe noi înşine. Simbolurile şi temele metafizicei sînt ispititoare, asta o ştim din experienţă, dar ele te pot arunca într-un somn dulce din care nu te mai poţi trezi niciodată. De cîte ori mă las copleşit de imaginaţie, de cîte ori mă las învăluit de vraja altor lumi, chiar mai spirituale, am totuşi o senzaţie de mizerie, de promiscuitate. Simt cum trîndăvia creşte în mine şi din această elegantă trîndăvie îmi fac probleme metafizice, ignorîndu-le pe cele reale, care mă obsedează de fapt. Oamenii se vor îngrozi poate cînd vor descoperi că metafizica se naşte o dată cu indiferenţa sufletească.

Nu trebuie să dăm o sentinţă necruţătoare în ceea ce priveşte fantezia. Trebuie să vedem în liniştе şi fără prejudecăţi ce este de fapt şi mai ales, ce anume a născut-o.

Teodor MAZILU

DAMIAN NECULA

porțile albe

Și ai să-ți uiți dintr-o dată tinerețea. Vor cădea porțile albe una cîte una și n-o să-ți mai rămînă decît : „Aleargă, nu te opri ! Aleargă, nu te opri !"

Totul e să nu se bage de seamă trecerea marcată de momentele de somn. Și mai ales, nu-ți face un mit din ideea de fericire. Căci fericirea vine și pleacă. Ea nu e o stare ci un moment. Ea e femeia albă care vine și pleacă fără să întrebe și fără să ceară voie. De aceea nu trebuie să cazi și nici să-ți construiești fuga în afară, ci fuga ta trebuie să construiască în tine și să crească. Din ea se va ivi odată nemaipomenita cupă a lui Euthanasius, care te așteaptă.

Praful și oboseala zilei trecute nu fusese niciodată. Nu fusese nici un praf și nici măcar o mașină nu trecuse ieri pe șoseaua asta. Nici măcar o mașină care să stîrnească, cu goana ei, praful, să-l stîrnească și să-l ridice în văzduh, să-l facă să plutească acolo o vreme și să curgă apoi treptat, odată cu lumina soarelui pe frunzele copacilor și pe iarba peluzei.

Nu fusese nici măcar ziua de ieri. Nu fusese. Pentru că acum abia începea. Viața abia acum începea. În zori. Așa cum începem de fapt în fiece nouă zi, ieșind, ca de fiece dată și ca atunci la începuturi cînd va fi fost, din ceața primordială în care s-a plămădit pămîntul și în care ne plămădim noi înșine de atîtea ori necesare în viață. Începea abia acum, dincoace de această ceață imemorială, lăptoasă și dulce, și semnul cel mai distinct și concret era duduitul puternic al motorului. Nu alunecarea ce te purta către margine, mereu către margine, ci doar duduitul și trepidațiile transmise tablelor vopsite sideral ce acopereau suma de pîrghii, de conducte, de bare și roți și mai ales carcasa motorului și care erau abia amortizate de moliciunea scaunului pe care ședeai.

. . . . . .

Mașina aluneca cu tine în ritmul întărîtat al motorului făcîndu-și loc prin ceața începutului de lume, mereu către margine, scoțîndu-te tot mai mult din ceea ce fusese că un vis ori fusese chiar un vis. În față n-ai decît brazii de pe margine, ce străjuiesc geamul opac al ceții împrospătînd, după scurta noapte, întregul peisaj. Panglica șoselei nu se vedea. Și conduceai automobilul, crispat, călăuzindu-te doar de convoiul halucinant al brazilor pe care noaptea și ceața se prelingeau, într-o mișcare lină prevăzută cine știe cînd, lăsîndu-i umeziți, ca la naștere. Totul era atît de real și de ireal în același timp și senzația era accentuată cu atît mai mult de neobișnuitul acelei ore, cu cît erai singurul care încercai ascuns în ceață, ascuns în automobilul tău, să spargi echilibrul pe care de fapt nu-l spărgeai ci abia prezența ta și a automobilului dădeau contur acestui dulce echilibru al peisajului.

Sau poate nu erai singurul dar ceața îți ascundea restul lumii, ascunzîndu-te restului lumii și dîndu-ți senzația asta stînjenitoare de forță, a stăpînului. Cu atît mai ireală avea să ți se pară întîlnirea pe care hazardul și nu tocmai hazardul avea să ți-o ofere peste puțin.

Automobilul se înscrisese prudent într-una din acele curbe largi, calculate pentru vitezele acestea mari, cînd s-a întîmplat.

Abia te treziseși. Sau nici măcar nu te treziseși, încă nu poți fi treaz într-o lume de somn. Oasele și carnea și totul purtau încă așa o năuceală, care era și năuceala lucrurilor din jur, cu care ducei o luptă, ca și lucrurile din jur, de parcă atunci se iveau la lumină pentru întîia oară.

Ai avut o zi bună înainte. Soarele dogorise din plin și te prăjisei zdravăn. Stînd pe plajă toropit cu ochii închiși, hărmălaia din jur încetase dintr-odată și doar valurile mării, făcîndu-și drum pînă la picioarele tale, își cîntaseră mai departe melodia lor nedescifrată. Totul era dintr-odată departe și doar valuri de aur veneau pînă la tine, valuri de aur în care din cînd în cînd descifrai, prin pleoapele ușor întredeschise, pînzele unor corăbii ce te chemau de cine știe unde, de cine știe cînd, poate dintr-o altă viață a ta, în care ai fost altceva, poate tot om, dar poate doar o scoică lipită de bordajul unuia din acele corăbii înapoia bompresului împodobit cu statuicte purtătoare de noroc, ce închipuiau farmecele vietăților tale păgîne, credincioasele, pentru care pozase cine știe ce frumusețe a celor dinți docuri și a celor dintîi taverne ale lor, și care acum veneau în întîmpinarea ta.

Ai vizitat apoi epava. Ore în șir ai rătăcit prin saloane și cabine și bucătării. Ai înotat pînă sub pereții ei. De pe țărm vasul impunea desigur, dar n-ai fi crezut că poate fi atît de mare și ai urcat cu teamă scările de frînghie, aruncate de-alungul babordului și te-ai trezit dintr-odată stăpîn peste punțile părăsite și peste mare.

Avea, cumva, o senzație de stăpîn și o teamă de stăpîn aflîndu-te acolo la douăzeci de metri deasupra apei, pe nava eșuată în mod atît de bizar, la nici o sută de metri de țărm, înțepenită pe fundul stîncos care parcă se săltase grijuliu sub ea fără s-o avarieze de fel, doar ancorînd-o definitiv și fără intenția de a o restitui cîndva apelor largului Ai avut, senzația descoperitorilor de lumi noi umblînd prin cabinele mai importante, privind hărțile împrăștiate peste tot, pe care erau tipărite de mult, foarte de mult, detalii ale țărmilor lumii, care umblaseră pe deasupra apelor adînci și viforoase călăuzind pasul marelui vas și numai aici la țărmul acestei mări, la țărmul atît de primitor al acestei mări atît de neprimitoare, cum se zice, nu-și mai făcuseră datoria. Ți-ai ales chiar una, mai mult la întîmplare, și pentru că era ceva mai mică : PORTO DO FUNCHAL, NE ATLANTIC — ILHA DA MADEIRA, FROM THE PORTUGHEZE GOVERNMENT CHART OF 1938.

„Avenida Joao de Deus", curgere cristalină de vocale de un alb orbitor, fațade jucînd în miezul ochilor lăcrimînd în mirajul solar, punctate de cactușii consoanelor, plante amintind nesfîrșitul unui imperiu și lipsa de elasticitate a timpului, „Avenida Joao de Deus" urcînd, desigur dinspre mare și pierzîndu-se undeva departe în cer. Și mai departe palmierii cu umbra lor neîndestulătoare pe „Avenida do Infante", sigur palmierii, și iarăși zidurile albe și galbene, jucate pe „Rua de Joao Gomes" cuceritorul, războinicul cu vizieră (ar fi putut fi la fel de bine un oarecare negustor de măsline stăpîn de corăbii, rătăcit în insulă), Gomes, în armură purtînd cu măreție zăngănitul metalului încins sub care își ascundea, abia își putea ascunde, transpirația care-i sărase pînă la saturație veșmîntul aspru de în, trasînd cu copitele calului său, abia coborît din pîntecele corăbiei amiral, calea ce avea să-i poarte numele și știind că avea să-i poarte numele, și mai mult chiar oprindu-se în capătul străzii în ceea ce avea să devină piațeta „Gomes" și înțepenind acolo definitiv în memoria concetățenilor ce aveau să-i înalțe desigur calul și desigur pe el însuși în șeaua acelui cal, turnat în bronz Și mai departe ștergîndu-ți fața transpirată, treci pe „Rua da Ribeira de S. Joao" în timp ce imaginația îți desenează zidurile caselor ce ascund desigur fețele arse ale pescarilor, și brațele lor dormind acum, cu vinele pulsînd probabil de efortul din zori cînd ieșiseră în larg și controlaseră și goliseră năvoadele, ori cine știe ce alte fețe pe care tu n-aveai încă de unde să le știi căci nu erai decît în fața unei hărți și purtai în ochi doar imagini furate din reviste și ilustrate, poze colorate și mici texte care-ți stăruie : Baleares, Majorque... de noms qui font rever : le soleil y brille 320 jours par an. Santa Ponsa, la plus belle plage de Majorque, est située à 18 km. à l'ouest de Palma, à moins de 2 heures de Paris, par avion etc. etc. Și iarăși „Levada de Sta. Luizia" cu zidurile caselor văruite din gros și cu un crucifix atîrnat în dreapta intrării, așa cum văzuse în te miri ce altă revistă, și parcurile largi cu bănci de piatră albă, neatinsă parcă de vreme, odihnindu-se la umbra altor arbori, pomi cu fructe zemoase și bune — smochini și altceva. Și alei străjuite de magnolii arzînd aerian. Portocali cu fructe neverosimile, parfumate și pe care greu și le poate închipui altundeva dincolo de cutiile în care vin ambalate la noi și de rafturile magazinelor, între șiruri nesfîrșite de arteziene pe „Rua de Janiero", stradă bogată bineînțeles, cu vile cosmopolite („Rua de Janeiro") ascunse totuși cu discreție de vegetația abundentă. Bănuia acolo hoteluri îmbietoare ascunzînd bucuria unor relaxări contemporane, cu aer condiționat și mai știu eu ce, cu piscine cu apă din ocean, baruri cu licori aromate și cu muzica discretă a oceanului filtrată prin pilnii și diafragme ascunse, cu sunete dulci de chitară și mai ales fete, cu pielea întunecată și mirosind a soare și a fructe exotice, hoteluri numindu-se „Miromar" și „Bela Vista". Străbați harta cu privirea și ochii îți scormonesc în adînc dînd forme liniilor și inscripțiilor pe care îți plimbi mîna. Treci peste însemnarea „Cemetery" către țărm și apoi dealungul falezei pe lîngă „Baia de Ponthina" ce închide oceanul între diguri, cel mare întins pînă la mica insulă „Funchal" și celălalt scurt de la „Estrada da cidade Pier". Sări peste „Campo Almirante Reis" unde nu-ți place „Praia Oriental" (pentru că nu-ți place nimic din ce amintește de oriental în afara covoarelor și a poveștilor cu „Ali Baba și Nastratin" !) tocmai la „Forte S. Tiago" cu ziduri neapărat cenușii și contrafortii înfipți direct în valuri.

Ai împăturit harta cu grijă și ți-ai continuat investigațiile urcînd scări și coborînd scări descoperind lista echipajului plină de nume grecești și fotografii în care apăreau grupuri de indivizi mustăcioși și uscățivi, figuri tipice de arabi sau turci fără femei între ei și încercînd totuși să zîmbească fotografului pentru ca ochiul aparatului și hîrtia fotografică să nu înghețe de tot atunci cînd totul va fi gata. Descoperiseși scrisori, în grecește, zvîrlite pe jos între cioburi de becuri și sticle de whisky și cutii, nemaipomenit de multe cutii de țigări, pastile de vitamine și cine știe ce altfel de medicamente, chei de la sertare, și uși, cu forme vechi și ciudate, amintind artizanatul altui ev, cu plăcuțe metalice atîrnate purtînd indicația broaștei căreia îi aparținea, fotolii care nu putuseră fi scoase și zăceau acum sfîșiate și înțepenite pe culoarele prea strîmte, cărți englezești de navigație și altfel de cărți, pahare zăcînd pe mese fine și cu picior și într-unul odihnindu-se, chiar, un șoarece mort, mașini de scris ruginite deacum, și case de bani cu sertarele zburate și răvășite peste tot și chiar o pereche de pantofi scîlciați și zdrențe de toate felurile și peste tot fotografii decupate din reviste și care atîrnaseră deasupra paturilor etajate în cabinele echipajului, resturi ale mobilei de mahon care nu putuseră fi luate și debarcate odată cu toți și veniseră apoi alții ca tine să vadă și alții doar să jefuiască și rupseseră fără rost tăblii de paturi și dulapuri etc. și chiar furaseră cîrma, pe care și tu ai fi luat-o probabil să ți-o atîrni acasă ca amintire, dar ei mai și spărseseră și stricaseră aparatura care nu-i interesa ; se jucaseră alții cu instinctoarele și acuma zăceau în drumul tău. Ai străbătut deci mai toate încăperile și ai urcat toate scările pînă pe puntea superioară, făcînd plajă pe prelata care astupa una din intrările în cală ori altundeva, care era probabil tot din 1938. Bătrînă ca tine ! sau bătrînă aproape ca tine, dar de fapt mult mai bătrînă pentru că pe ea o bătuseră vînturile tuturor mărilor și valurile tuturor mărilor și oceanelor și țesătura aspră înmagazinase nu anecdote și istorii marinărești (desigur și astea, și anecdote și multe istorii ale unor isprăvi marinărești), ci doar răbdare, imens de multă răbdare, de care ai nevoie și tu ca să trăiești atîți ani în vînturi și ploi cîți trăiesc și cîți mai avea de trăit.

Te dezlegase-și în acele ore petrecute pe vaporul imobilizat în golful acestei vacanțe de toți și de toate. Țărmul era departe în urmă, cînd închideai ochii ori numai dacă stăteai cu fața în sus, lungit pe prelata de care deja am pomenit, ascultînd rostogolirea valurilor dealungul carenajului ce despica marea în două în alunecarea sa spre Sud. Nu te simțeai de fel pierdut, deși, știai că cerul ziua e mereu la fel, că soarele e mult prea sus ca să poți stabili poziția. Puteai să consideri foarte simplu că somnul tău de-o clipă ți-a fost deajuns pentru ca vasul să fi desprins de acum țărmul care-l prinsese în cleștii săi nevăzuți alunecînd tot mereu mai jos pînă va epuiza toate rezervele și va continua chiar și apoi, plutind în derivă, încă multă vreme. Fuseseși în acea stare de euforie a spiritului atît de rară, care n-are nevoie decît de senzația de eliberare și de incitație spre altceva pentru a te umple de fericire.

Ai fost într-adevăr fericit în ziua care trecuse. Petrecuseși bine pe marea epavă substituindu-te marilor descoperitori ori măcar marilor călători ai lumii, și fuseseși liber și mare și zeiesc ca și ei.

Pe țărm ai regăsit lumea gălăgioasă și opresatoare cu dorința ei de bine și mai bine și... și altceva. Grija alor tăi pentru trupul și persoana care li se sustrăsese timp de trei-patru ceasuri, îi făcuse să te aștepte plini de gravitate și de fraze gata făcute, plicticoase și moralizatoare. Numai copiii erau fascinați. Pentru ei deveniseși eroul. Fuseseși acolo unde ei nu se puteau încă duce, acolo unde era altă lume bîntuită și visată ori de unde începea măcar o altă lume, și acele brățări marinărești pe care tu le găsiseși și aduseseși pentru ei li se păreau deasupra tuturor valorilor, cu toate că nu reușeau decît să silabisească numerele scrise pe paftaua de argint și inscripțiile notate pe spate : „84" „Do not Die !" și „70" ; „Run don't stop !"

Ai avut apoi iar o după-amiază sportivă.

Renunțaseși la somnul obișnuit în care te cufunzi ca într-un alcool, alergînd pe plaja fierbinte, printre și chiar peste trupurile adormite, arse de soarele bogat și care se mișcau indignate de virtejurile de nisip trezite de fugile tale.

Ai înnotat pînă tîrziu și ai alergat din nou apoi, pentru a-ți goni frigul, pe plaja, de data asta, pustie.

Seara ți-ai legat la git cravata cea mai bună, primită cadou de la brazilian și care ți-a spus, ținuse să remarce, că era un unicat (sau aproape unicat!) și costase zece dolari, și ai pornit spre barul acela roman de care auziseși vorbindu-se încă de pe cînd erai student, bucurîndu-te că vei putea comanda acolo băuturi în limba latină și vei cobori în mijlocul unei civilzații pline de cotind și minutele de cînd tu erai treaz deja și înotaseși apoi te-ai îmbrăcat etc., somnoroasă și mirată, ori chiar puțin speriată pentru că, desigur, nu se aștepta să te găsească pe tine îmbrăcat și gata de drum la o oră ca aceea, și tu atunci simțindu-te obligat să dai explicații și spunînd pentru prima dată căci — pînă atunci nu fuseseși obligat să o faci și evitaseși cuvîntul care tocmai el denumea, — ca niciun alt cuvînt de altfel, — căci cu celelalte te mai poți tocmi, mai poți protesta și poți în orice caz spera într-o schimbare cît de mică, dar totuși o schimbare, era deci singurul cuvînt cu totul și cu totul independent din toate cuvintele care există în vreo limbă pe acest pămînt, singurul concret la urma urmei, dintre acelea care denumesc o stare și concret tocmai datorită ireversibilului acelei stări, dar evitînd și de astădată să precizezi, biiguind totuși ceva din care nici tu, care știai nu puteai înțelege nimic, dar un om pe jumătate adormit, ceva de genul: — trebuie să fiu astăzi la o... orice, numai cuvîntul moarte și înmormîntare să nu-l folosești... Diseară voi fi înapoi. Și apoi n-ai mai așteptat. Nici măcar n-ai mai privit-o strălucire. Numai că în drum văzuseși un telefon, unul din acele automate care pentru o fisă te poate lega de locuri îndepărtate cu sute de kilometri. Și n-ai rezistat tentației. Ai oprit în fața telefonului și ai folosit fisa ce-ți căzuse în palmă mai mult fiindcă trăiseși o zi în care făcuseși tot ce-ți trăznise prin cap, tot ce voiseși și toate îți ieșiseră pînă acum și acum ți se năzărise să dai un telefon. La întoarcere nu mai fluierai. Ai pornit motorul fără nici o vorbă. Mașina se angajase într-o alunecare rapidă cu toată absența ce se putea citi pe fața ta, pînă la barul unde cumpăraseși biletele fără comentariu. Ai parcat mașina, apoi te-ai lăsat condus la masa ta și ai comandat chiar ceva. Făcuseși toate astea ca un automat, pozînd o obișnuință pe care de fapt n-o prea aveai.

Programul era deosebit de prost și cu toate astea tu ai părut toată seara absorbit de rampa și luminile ei schimbate fără nici o noimă, luminînd mai mult tocmai ce interesa mai puțin și invers, întreaga improvizație nu te-a prins și de la un moment sau poate chiar totul și chiar de la început ți s-a părut că nu e pentru tine și n-ai mai știut pentru ce veniseși aici și ți-a rămas doar țipătul trompetelor, și cumva ca în vis figura dizeurului ce ți se păruse mut și singur ca și tu și ca toți cei care nu reușiseră să se îmbete în gălăgia care le autoriza într-un fel singurătatea; paharele, venind și ele după mici semne și așteptări și fiind golite, nu repede, dar fiind golite totuși, și țigările al căror fum învăluia adunarea în care tu nu știai ce mai cauți și nici ce putuseși căuta...

Și atunci: drumul întoarcerii, tăcerea ta asupra volanului și doar sfîșierea cauciucurilor pe asfaltul nopții întins cu grijă sub farurile aprinse, și ajuns acasă însăși tăcerea cîntînd, concert pentru orgă, impunînd tăcere, și apoi, doar vocea mării, undeva în apropiere, nevăzută și mîngîietoare.

După vreo două ore de somn, treaz din nou, ai coborît din pat ușor, (dacă se mai putea așa ceva!); ți-ai făcut apoi baia în mare ca să te înviorezi și să-ți capeți vigoarea necesară pentru cele cinci ore la volan. Aveai cinci ore bune de drum și trebuia să te grăbești dacă voiai să ajungi înaintea înmormîntării. Și abia atunci, după ce-ți făcuseși baia, adică înotaseși zdravăn în marea care te săgetase la primul contact cu răceala ei, și după ce porniseși motorul lăsîndu-l să se încălzească, o treziseși pe ea, spunîndu-i că trebuie să pleci și că te vei întoarce spre seară.

Și ea, care dormea la fel ca tine tot numai de două ore, sau două ore și ceva, sopentru a nu citi o nouă întrebare pe chipul ei, luptîndu-se cu somnul și a fi obligat de data aceasta să ajungi la detalii. Să spui, vorba aceea, pe care încerci să te convingi că n-ai auzit-o, și, de fapt, pleci numai și numai ca să o verifici, să o legi de persoane și astfel să denunți această situație care nenumită mai putea pluti ca ceva ireal și care poate fi doar eroare acustică, amestec de sunete pe cablurile telefoniei interurbane. Cu teama, dintr-odată, că o simplă trăsătură de unire între un nume și un verb ar putea provoca ceea ce era de necrezut. Era de necrezut deși îți puteai imagina întregul spectacol. Oamenii aceia, rudele și alții, prietenii sau doar cunoscuții și nici măcar, vecinii etc. nebărbieriți și aproape nespălați fiindcă voiau să poarte doliu în afară, să se vadă, să știe toată lumea cît îi doare, cît suferă pentru „scumpul lor dispărut", făcînd gesturi măsurate, gîndindu-și fiece mișcare, și doar ochii nestăpîniți rotindu-și-i prin casa „lui", scoțînd iscoditori cu privirea fiecare lucru și cîntărindu-i valoarea cu ironie ascunsă, scotocind cele mai întunecoase colțuri ale odăilor, cu aparentă indiferență și apoi stabilind că n-a fost cine știe ce de capul lui, că-și băuse toți banii sau îi mîncase cu femeile dar spunînd doar „Săracul, dumnezeu să-l ierte !" și apoi cimitirul „Sfîntul Străulești" (toate cimitirile sînt desigur sfinte pentru morți și pentru vii, dar mai ales pentru morți care se duc și cred și nu mai știu, și nu mai află ce aflase el că fac cei vii.) Nu mai află istorii ca aceea pe care o știi tu cu dezgropatul morților noaptea și furtul lor și nu mai află că se pot face afaceri și bani cu așa ceva și chiar afaceri duble, cu hainele și tot ce are mortul pe el odată și a doua oară cu mortul însuși. Și nici nu-i mai pot vedea pe cei vii, pe cei rămași încă vii făcînd parada și teatrul pe care-l fac cumpărînd și aducînd coroane, unde-i interesează nu atît florile cît panglica, și inscrisul care trebuie să sară în ochi și nu atît cuvintele „omagiu etern" sau „memorie veșnică" cît „din partea..." etc. Drumul pe Griviței și apoi prin bolovanii Străuleștilor în mașina caldă, cuprinsă parcă și ea de acel respect agonic, prăvălindu-se din piatră în piatră cu tot mersul ei încet și decent, și figurile încercănate și nerase numaiputînd păstra masca acelui doliu ci, strîmbîndu-se la fiecare zdruncinătură, fețele transpirate fiind în fiece minut numai dinți ori numai ochi, rînjind spasmodic și nestăpînindu-se și înjurînd în gînd, întîi căldura și apoi drumul, mai aproape, tot mai aproape, înjurîndu-se pe ei și chiar mortul, cei nesuperstițioși, și totul. Numai pot vedea realinierea lor, reintrarea în mutrele lor de înmormîntare și nici pe popi alergînd pe versetele și pe descintecele lor către cei 200 sau 300 de lei care le sînt hărăziți. E de necrezut, deși simți că întregul se va desfășura aidoma închipuirii tale, poate cu mici incidente în plus, cu mici așteptări și vorbe anapoda și eventual cu mici înfiorări în apropierea „lui". Era de necrezut totul, deși vezi de pe acum și cunoști condoleanțele grotești ce ți se vor exprima și știi că, contrar tuturor așteptărilor, împotriva durerii și a evidenței, vei rămîne calm și lucid în toată această vreme și vei vedea clar toată trecerea, desfășurarea lucrurilor, mîinile strînse de oameni, care pot plînge cu un singur ochi și care vor rămîne în reculegere mai mult decît tine și mai mult decît e cazul, pentru că tu nu vei putea nici măcar să plîngi și nu vei putea să te reculegi și n-ai nici de ce și îți rămîne o viață întreagă pentru asta. Știi de pe acum că vei fi cotat de unii drept un tip tare, în vreme ce alții vor zice să ești un nesimțitor și că al dracului ai fost și ai părut întotdeauna, dar nu-ți pasă, nu-ți va păsa, totul e că deocamdată nu crezi, nu vrei să crezi și tot drumul ăsta, trebuie să-l faci doar așa ca să verifici și de fapt nici nu mai știi dacă trebuie să-l faci sau nu.

Te-ai urcat la volan și ai pornit prin dimineața goală. Praful și oboseala zilei trecute nu fusese niciodată. Nu fusese niciun praf și nici măcar o mașină nu trecuse ieri pe șoseaua asta. Nici măcar o mașină care să stîrnească cu goana ei praful, să-l ridice în văzduh, să-l facă să plutească acolo o vreme și să curgă apoi treptat, odată cu lumina soarelui pe frunzele copacilor și pe iarba peluzelor.

Nu fusese nici măcar ziua de ieri. Nu fusese pentru că acum abia începea viața așa cum începea în fiece nouă zi, cu uitare, ieșind ca de fiecare dată, ca atunci la începuturi din ceața primordială în care s-a plămădit pămîntul și în care ne plămădim noi de atîtea ori necesare. Începea abia acum dincoace de această ceață imemorabilă, lăptoasă și dulce și semnul cel mai distinct și concret era duduitul puternic al motorului. Nu alunecarea, care te poartă mereu către margine, mereu către margine, ci doar duduitul și trepidațiile transmise dealungul și dealatul metalului, adînc pînă în carnea ta.

Automobilul aluneca în ritmul întărîtat al motorului făcîndu-și loc prin ceața începutului de lume, mereu către margine. N-aveai în față decît brazii de pe margine ce străjuiau geamul opac al ceții.Conduceai crispat călăuzindu-te după convoiul halucinant al brazilor pe care noaptea și ceața se prelingeau lăsîndu-i umeziți ca la întîia lor naștere. Totul era atît de real și de ireal în același timp și senzația era accentuată cu atît mai mult de neobișnuitul acelei ore, cu cît erai singurul, părea că ești singurul, pornit la drum, și prezența ta dădea contur echilibrului ce plutea în jur.

Automobilul se înscrisese prudent în curba aceea largă cînd s-a întîmplat. Nici măcar nu te treziseși încă. Oasele și carnea și restul purtau încă așa o năuceală, care era năuceala lucrurilor din jur. Și te luptai cu ea sau te lăsai purtat de ea și gesturile și atenția ta erau doar mecanice, de șofer obișnuit cu drumurile lungi, cînd i-ai văzut. Ieșeau din ceața dintr-odată rărită, venind din față nu tocmai spre tine, dar în orice caz foarte aproape. Alergau atît de frumos și de neverosimil că nu se putea rezista tentației, n-ai putut rezista, și nimeni n-ar fi rezistat pentru că nu se putea și pentru că nici măcar nu trebuia să reziști ci din contră trebuia să nu. Și atunci ai frînat brusc. Mașina a țipat derapînd alunecînd într-o parte și alta și apoi redresîndu-se totuși. Și apoi tu, complet revenit și stăpîn, ai întors în mijlocul acelei șosele, uitînd încotro plecaseși și pornind pe urmele lor.

Și uite că motorul nu gonește destul și din clipă în clipă ar putea să pierzi galopul lor filmat cu încetinitorul ce spinteca ceața de pînă acum, și aburul prelungindu-se din trupurile lor întinse peste spații. Și accelerezi cît poți de tare. Piciorul a împins pînă la fund pedala acceleratorului și „aleargă, nu te opri !", „aleargă, nu te opri !", „aleargă, nu te opri !", „aleargă, nu te opri !", căci vrei, îți cu tot dinadinsul să nu-i pierzi. „Nu te opri, aleargă !" „Aleargă, nu te opri ! aleargă ! aleargă ! aleargă". „Porto do Funchal !", „Avenida Joao de Deus !", „Avenida do Infante !", „Rua de Janeiro" și „Estrada Monumental", „Hotel Reids", „Horel Miromar" și „Bela vista" și „Casino Belvedere" și „Baia de Ponthina", mai ales „Baia de Ponthina". Nu „Lazareto", nu „Hospital" și nu „Cemetery", ci doar „Bela vista" și „Casino", „aleargă, nu te opri !, aleargă, nu te opri !", aleargă, nu te opri !, run don't stop !, run don't stop !, run don't stop !, aleargă, nu te opri !, aleargă, nu te opri, aleargă !, aleargă ! Nu te opri ! Și caii aceia albi ce nu pot, nu puteau fi încă ajunși !

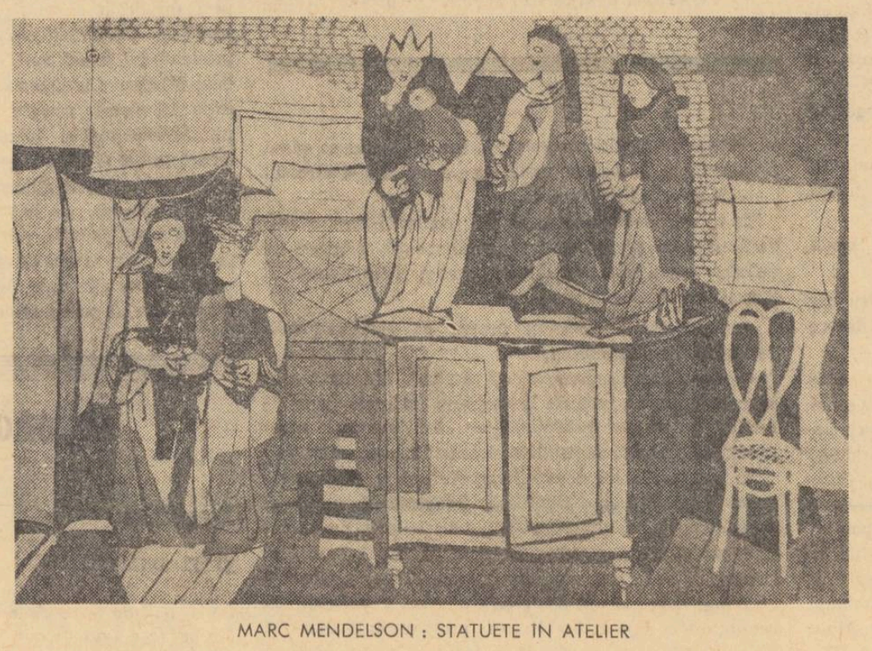

MARC MENDELSON : STATUETE ÎN ATELIER

PLATON PARDĂU

Legenda florilor de in

Prin cîmpul de in trece lupul
cu mielul mort, cu stîrvul dulce,
o respirație — albastră-n urmă,
cometă a celui sugrumat
în sufletul lui blînd, și înul
în două se desparte ca să treacă
învins și-nvingător prin rouă,
căci dimineață-i, dimineața
au loc modestele uciderl.

Prin cîmp unde nu plînge nimeni
și unde inul își strivește
de palma ta albastra-ingenunchere,
te-ascunzi acum întîia oară
dacă auzi un sunet omenesc ;
uleiul vîntului se scurge
deasupra îndurerării tale,
o rană el mîngîie și-alta,
cu vrerea ta, mereu o uită.

Legenda vrabiei de la fereastră

O vrabie mută dansează
pe oasele cireșului amar :
timpul rămas în frunze
timpul din calendar
timpul uscat în iască
timpul blestemat să scapere
în amnar.

E vrabia vieții mele de grădină,
de lucrător cu ziua la ierburi,
de picior desculț și gloduros —
dacă aurul seamănă cu glodul acesta.

E vrabia care știe să pună-n mișcare
oasele cireșului, și taie
cu ciocul ei minuscul bucata
absentă la un alt schelet.
În fiecare seară, deci, îmi număr
pînă la mărunțiș ciolanele,
nu, nu lipsește,
încă nu lipsește,
dar vrabia e mută la fereastră,
cireșul e acolo la fereastră
cu oasele umflate de un vînt
care le face, într-adevăr, să cînte.

Legenda stejarului

Urc prin iarbă strălucitor și rece,
luceafăr de pămînt care trăiește prin melci,
micile fete-salcie se-apleacă, se-apleacă
și se rup pe cuțitele vîntului searbăd.

O, totul este numai închinare, celelalte
vietăți s-au retras în cochilii de var,
aici este locul unde-și ascute săgeata
săgetătorul,
un loc plin de foc și speranțe.

Nimănui mai mult nu i se îngăduie ;
veniți de luați lumină !, spune stejarul,
multă ghindă, rîtul frumoșilor mistreți
și-un zvon de bătălie.

NICOLAE NASTA

Tu...

Ședeai pe nisipul copt.
Te ridicai uneori cu pletele-n vînt
și răsuceai cu degete luminoase
infinitudile albastre.
Gurguii sinilor tăi
întepau zările atît de adînc,
încît pădurile aflau din toate încheieturile
ramurilor.

Marea îți cuprindea picioarele
impodobindu-le cu fire de sidef și de aur.

Ședeai pe nisipul copt
și vîntul cîntecelor mele
s-a ivit din ascuns, pătimaș,
înainte de a-ți fi ucis, sărutîndu-l,
țipătul sinilor tăi.

Ikar

Aripa care s-a frînt
pe genunchii cerului sub urcușuri de raze,
a rodit stele în galaxii
și pe pămînt,
flori de rubine și de topaze.
O pînză de raze nocturne
mîngîie somnul pămîntului.
Vîntul stelar, cutreeră ornice și urne.
Undeva, geme o mamă, un copil sau un
pom.
O soție și-a rezemat umărul
De întîia aripă, necutezătoare.
Undeva, într-un prag, lipsește un om.

OVIDIU HOTINCEANU

Era doar de cai o joie

Caii doar știam că joia
Trec cu hamul aruncat
Pe spinare în grădina
publică
Să pască
Pasul tău împarfumat

Oh, pe vremea-aceia încă
Frunzele cădeau ruine
Îngerele chip avea
Și multă rușine

Mîna ce purta ocheanul
De la ochi și pîn-la șale
Mîna ce purta trompetul
Pe auzul dumitale

Acel trap săltat din nară
Zîmbet îți punea pe buză
Carnea-ți lumina domoală
Leneș șiroind prin bluză

Și ce bună-a ta vedere
Și ce bun al tău auz
Parcă-ți fulgera prin sînge
Glonțul unui archebuz

Era doar de cai o joie
Era pasul tău dintîi
Strălucea goana ca gușa
Unei galbine gutii.

Era strada Valaori...

Scînteia-nceputul zilei
Ca o goarnă de alamă
Treceau ferchești ofițerii
Le bătea șoldul o tîamă

Era strada Valaori
Un belșug de cunigunde
Erai tu într-o fereastră
Măr domnesc și numai
funde

Nu se aruncau nici flori
Nu se arunca nici floare
Caii-aveau chișița albă
Și frumos mirositoare

Dar ai ridicat sprinceana
Și oprindu-se din mers
Toată-lumea-aceea moartă
A pierit în trap invers.

Mîna ta

Ochiul tău cerșind uitarea
Care de din umbră vine
Rana ochiului cea care
Sărutată e de spine

Mîna ta știind adîncul
Cel ce n-are trup și chip
Cel din care-abia în urmă
Scoți o mînă de nisip

Șalele pe care stele
Curg ca lacrimi. Și uleiul
Lor te-aprinde într-o noapte
Și-amiroși frumos cum teiul

Gura ce-n tăceri și-n rugă
Flori deschide. Dar le fringi
Lunecarea lor în moarte
Pleoapa coborînd, o plîngi.

ION TUDOR

Certitudine

Paradisul mi-l fac eu,
nu îl aștept!
Îl împodobesc mai frumos
decît este,
cu ajutorul pămîntului,
unde soarele mă privește
de pe lumea cealaltă,
aruncîndu-mi miresme
de somn,
pentru mîine!

Urme șterse

Mergeam, și-mi era frică
să nu-mi calc pe urme.
Credeam că-i mai ușor
peste frunze,
dar ele lăsau dire
mai adînci.
Atunci,
am început să alerg
și am văzut că era
mai bine.
Copacii nu-i atingeam,
să nu se scuture.
Iarba o călcam
numai pe vîrfuri,
și nu se îndoia.
Alergau și păsările
cu mine,
și nu oboseam de loc.
La o margine de apă
m-am oprit!
E-a adîncă!
Privindu-mă înapoi
nu mi-am văzut urmele!

Romanță albă

Firele albe
ne mîngîie tîmplele
șoptindu-ne vorbe
ce nu le cunoaștem.
Firele albe
se pleacă pe fața noastră
și noi nu le vedem.
Supărați,
ne răzbunăm,
vopsindu-le mereu
în altă culoare.
Ele
nu sînt de vină;
numai noi
nu le-nțelegem.

OPREA GEORGESCU

după amiază, tîrziu

Pe la ora patru după-amiază încetă să mai scrie. Astăzi avusese mînă bună. Mai adăugase la romanul „Marea iubire a bunicii" trei pagini mari, scrise mărunt și citeț. Scena revederii de la hipodrom îi ieșise atît de bine că citind-o, simțea fiori la rădăcina părului. În sfîrșit, își permise o țigare în fața ferestrei larg deschise. Era exact momentul, pentru că bătrînul lui cîine ciobănesc începuse să răscolească toată curtea în căutarea ultimului ciolan îngropat. Splendidul gazon era într-un evident pericol și, după roman, la gazon Dragomir ținea cel mai mult. Iohan era atît de bătrîn că uita unde ascunde ciolanele și Dragomir, pentru a evita distrugerea gazonului, dădea fuga cu o săpăligă specială, de comandă, și îi dezgropa ciolanul. Fără să vadă Iohan, îi punea alături un crenvurști proaspăt, lucru care de fiecare dată îl mira peste măsură pe Iohan și îl convingea tot mai mult de avantajul ascunderii mîncării în pămînt.

Acum Dragomir, pe lîngă crenvurștiul obișnuit, mai luă o cratiță cu multă mîncare. Voia să-l liniștească pentru toată seara, deoarece avea o vizită feminină. Era joi și de unsprezece săptămîni, în fiecare joi primea această vizită ciudată și neînțeleasă, pe care încă nu reușise s-o transforme în nimic obișnuit. Totul continua să fie aerian și diafan ca un voal albastru bătut de un vînt primăvăratic.

Iohan mîncase crenvurștiul și acum hăpăia destul de puțin convins mîncarea rece de cartofi. Dragomir se uita la el și se gîndea ce viață frumoasă duce bătrînul animal. Ar primi să facă schimb, dar din păcate, cîine fiind n-ar putea să scrie acel minunat roman.

„Astăzi o s-o întreb ce dorește de la mine de vine în fiecare joi la ora cinci după-amiază cu regularitatea unui ceasornic. Îmi spune frazele acelea nebunești al căror înțeles nu îl prind decît după ce pleacă ea, adică prea tîrziu. Data următoare este atît și toate gîndurile mele de o săptămînă întreagă nu se mai potrivesc situației și sînt inutile. Atît de inaccesibilă din punct de vedere fizic, refuzînd orice încercare de apropiere, de mîngîiere. Totuși comportarea ei delicată și faptul că nu deranjează de loc (făcînd abstracție de cele trei ore pierdute, timp în care ar putea scrie o pagină la roman) te oprește să-i spui pur și simplu: „Ascultă fata moșului cred că ar fi mai bine să eliberezi locul și să uiți adresa mea pentru totdeauna". Ah, se mai gîndi Dragomir în continuare, toată lumea vrea ceva de la tine și uneori nici nu-ți spune ce anume. Pînă și Iohan vrea mereu crenvurști și mîncare, dar el știe cel puțin ce vrea.

Îl mîngîie și îl scărpină între urechi și apoi îi luă cratița acum goală. Se retrase sub cireșul mare și stufos și se întinse pe banca de lemn.

„Dar dacă astăzi nu vine? se sperie dintr-o dată. Nu, nu se poate, trebuie să vină. Mai avem atîtea să ne spunem și afară de asta mi-a promis că o să jucăm un joc interesant".

Ceasul se apropia de ora fixată de obișnuință, ora cinci. Îl cuprinse o dulce toropeală, îl mai auzi pe Iohan lîngă el respirînd sacadat și adormi. Se trezi brusc, speriat și transpirat, cu senzația că se întîmplase ceva deosebit cît timp dormise. Era buimăcit și își dădu cu greu seama unde se află. Avu senzația că este urmărit, că cineva îl privește cu insistență și își aduse aminte de Amalia. Se uită la ceas. Era cinci și un sfert și încă nu venise. Pînă acum nu se întîmplase să întîrzie nici măcar un minut. Se uită prin grădină. Începuse să bată vîntul și cireșul imens de lîngă poartă arăta tulburător de frumos cu frunzele răscolite de vînt. Se ridică de pe bancă și se apropie de cireș pentru că avea senzația că din frunzele lui se va întruchipa Amalia și se va da jos plutind înspre el. Simțea acum așteptînd-o că îl frige inima în piept, că îi tremură buzele iar mîinile simt nevoia să îmbrățișeze. Se uită la frunzele care se mișcau și fosneau și o aștepta pe Amalia cînd poarta grea din fier forjat scîrțîi și femeia intră înăuntru. Dragomir ar fi vrut să fugă spre ea dar nu știa dacă s-o sărute, s-o strîngă în brațe sau numai să se încline ușor în fața ei. Făcu totuși cîțiva pași nehotărîți spre ea și bîlbîi ceva în timp ce se gîndea mereu că astăzi întîrziase pentru prima oară și că trebuia să se întîmple ceva deosebit. Poate și vîntul prin frunzele de cireș poate cerul înorat îl făcea să gîndească așa. Amalia veni spre el întinzîndu-i mîna scoțîndu-l astfel din încurcătură.

— Te-am așteptat. Mă obișnuisem să vii la cinci.

— Am întîrziat puțin. Am pierdut mai mult timp în fața oglinzii. Apoi fără schimbare de ton: mi-e frig.

OCTAVE CAMUS: PORTRET DE FEMEIE

Dragomir o cuprinse pe după umeri și nu-și putu da seama cine tremură, ea sau el. Se îndreptară spre casă, spre sufrageria de care Dragomir era foarte mîndru. Acolo în micul băruleț pegătise cîteva băuturi deosebite. Urcară scările de lemn uitîndu-se unul în ochii celuilalt iar Amalia se împiedică de două ori dar fără urmări deosebite. Intrară înăuntru.

— Să-ți dau ceva tare de băut să te încălzești?

— Da, dă-mi ceva.

Dragomir umplu două pahărele.

— Spune-mi, săptămîna asta te-ai gîndit la mine? îl întrebă.

— Da. Mai ales seara înainte de culcare, înainte de a adormi. Îmi pare rău că n-ai cunoscut-o pe bunica și că nu vii mai des pe la mine.

Se așezară pe pernele mari, enorme, puse pe jos lîngă bar. Femeia se uită la becurile care dădeau o lumină prea puternică și îngustă ochii iar Dragomir stinse repede lumina mare și lăsă aprins doar un beculeț care lumina barul.

„Trebuie să știu ce vrea de la mine. Nu mai trebuie să las lucrurile așa, nedecise. Asta mă macină. Trebuie sau să mă culc cu ea sau să mergem undeva împreună, la un restaurant, să întîlnim cunoscuți și să stăm de vorbă cu ei. Atunci nu-și va mai permite să fie atît de ciudată".

— Așa este mult mai bine, îi spuse Amalia, iar apoi parcă ghicindu-i gîndurile: ești nemulțumit de ceva și nu știu de ce. Sper că nu din cauza mea.

Faptul că nu se putea purta cu ea cum era obișnuit cu celelalte femei îl dezorienta. Simțea nevoia să forțeze nota, dar îi era frică să nu se destrame vraja care simțea că îl cuprinde din ce în ce mai mult. Femeia zîmbea enigmatic, atît de enigmatic că Dragomir se simțea prost.

— Poți să-mi spui de ce vii în fiecare joi la mine?

— Vrei să nu mai vin?

— Nu m-am gîndit. Voiam să știu de ce.

— De ce? Pare atît de ușor să răspunzi la întrebarea asta. Mai pune-mi un pănărel. Vrei să clarifici lucrurile? M-am încălzit. Nu mai mi-e frig. Dacă vrei să clarificăm lucrurile, să jucăm un joc.

Dragomir spera din ce în ce mai tare că astă seară... astă seară. Amalia scoase din geantă zece boabe de fasole. Stinse lumina și le aruncă prin cameră Dragomir le auzi izbindu-se de mobile și căzînd pe jos.

— Acum trebuie să le căutăm. Cine va găsi primul șase boabe cîștigă jocul.

Se lăsă o tăcere aproape totală. Se auzeau doar respirațiile celor doi și zumzetul contoarului electric. Începură să caute cu febrilitate. Dragomir mergea în patru labe, se izbea de masă, apoi de fotoliu. Nici unul nu găsise încă nici un bob. Dragomir simțea că de rezultatul jocului depind foarte multe lucruri și mai ales superioritatea față de ea, de care avea atîta nevoie. Deodată Dragomir se opri. Vedea silueta Amaliei, și ea tot în patru labe, căutînd. Începu să nu se mai uite după boabe. Mergea acum ocolind masa doar cu intenția de a o întîlni. Ocoli masa apoi intră sub ea stînd, dacă ne putem exprima astfel, la pîndă. Cînd Amalia trecu prin fața lui înaintă și se lovi de ea. Stătură puțin așa. Dragomir era tulburat peste măsură. Ea vru să se retragă dar el o apucă de mînă, rămînînd sprijinit doar într-o mînă și în genunchi.

— Jocul, să terminăm jocul, îl rugă Amalia.

— Nu, nu, bîlbîi Dragomir și îi sărută mîna, apoi înaintă și mai mult spre ea cu mișcări repezi. Ea se ascunse după piciorul mesei dar el veni lîngă ea. Îi simțea umărul cald prin bluza de mătase și încercă s-o sărute. Apucă să mai gîndească: „Trebuie clarificat totul și cît mai repede".

— Jocul, jocul, scînci Amalia, dar era prea tîrziu pentru că Dragomir simțise că superioritatea e de partea lui, că acel ceva enigmatic din Amalia dispăruse și în pripă, grăbit și nerăbdător, o mușcă îngrozitor de ureche apoi se prăvăli obosiți lîngă fotoliul mare din piele neagră.

Amalia găsi întrerupătorul de la veioză și apăsă pe el. Nu se uitară unul în ochii celuilalt, apoi se ridicară în picioare și ca la comandă se îndreptară către pahărețele pline, iar Dragomir își aprinse o țigare. Se uită la Amalia și o văzu tristă și foarte obosită. Simți nevoia să continue jocul, iar acum la lumină se vedeau boabele de fasole. Deschise geamul. Vîntul se potolise iar frunzele cireșului erau încremenite ca într-un tablou. Se uită la Amalia care liniștită se apucase să cîrpească niște șosete de lînă pentru că se apropia iarna și el n-avea decît o pereche.

GRIȘA GHERGHEI

Și pînă la urmă

și pînă la urmă
recunosc c-am crescut într-o
casă
ascuns ca și ceilalți
cel puțin jumătate din viață
ah cîte vorbe
fără pămînt am aprins
abea acum înțeleg unde
pier
frunzele galbene frunzele
încă mai sînt liniștit
și cum n-am să mai cresc
mă gîndesc la perdelele
casei
grele și mai
serviți o dulceață.

Îți spun

îți spun din suflet
așa cum se vede el acum
în vîrful tuturor simțurilor
ca o închipuire de țeapă
o îți spun din suflet
am nevoie de neted
de o cumplită extindere-a
pielei
să fiu tatuat
după măsura durerii
pe care neroditorul
o strînge în simburii mei

Să te bucuri

cine mă chiamă
poate vorbește numele meu
și voi face un drum fără
noimă
pînă la capătul ochilor
unde lumina de țintă
își adaugă vergile tigrului
și pentru asemenea furie
fierul se-adună din margini
greu în rotundul pupilei
și dacă exiști să te bucuri
pentru ce ți-am ucis
arătarea

Da

cum două lanterne
ne luminăm de aproape
cu simboluri eterne

sub pătura noastră
sînt cîteva frunze
și-o pupilă albastră

în timp ce nu-i pasă
lumea ne știe
numărați pentru masă

GEORGE ALIMAN

Noi aproape...

liniște, doamne,
spațiul ghicit
în liniile
palmelor tale,
negru vultur
împodobit cu mărgele;
mai aproape
de somn
mai aproape
de literă
cuvîntul
în liniile sale
dispare.

Și cîntecul

sigiliul mag
pe picioarele păsării
praful;

înfipt în cange
cîntecul moare...

aer
apă
colivie de aur.

Unde?

solitar și senin
frumosul meu trup de viespe
aerul bind;

unde a rămas
sufletul tău
liber de moarte,

unde a rămas
infirmitatea ta
zburătoare,

pentru care
schimb de parole
ești acum pregătit.

ION IUGA

Apa reîntoarcerii

Te-ntorci în rădăcini iubito
lemnul plîns și zilele strunite
stîlpului prin noi crescut vrăjmaș
ce podgorii reînvie
lutului scornit pe oldămaș
rugurilor toamnei
trupul meu asprit de foc
mai repetă-l ziuă înc-odată
vor fugi grădinile din loc
ca în ruga ta să fie
răsărit
ceara ne va arde pe sub lespezi

șarpele acela
ne cuprinde-n ora rîului uscat

Pînă piatra

Piatra din palmă las-o spre lut
dorul meu va înălța-o templu
ochii tăi vor fi ferestre

lumina va rosti atunci
semnul o semnul întors peste grinzile
mele
boltite-n mîini de luminare

se-așează singură piatra
aud iarba călătorind în urma ei
verde să ne-acopere pe noi
într-un sunet

piatra coboară la picioarele noastre

Cerc oranj

Vînturi
galbene ocoluri
preoți în noiembrie
vînturi
vîrsta vîntului e cîine
cu picioarele de frunză
lunecă pe scoarța
trupului vai ros de vînturi
mîna mea
numai ochii o ferestre
trupului meu închisoare

cu pereți de lut
cel care
lacătele îmi apasă
și boicește luna-dinte
printre
bărci ce mă debarcă
recuprins în neagră plasă —
lacătele mă apasă —
și mai aspre
vînturi parcă

Prin ruga mea

Vino la marginea serii
cade liniștea pămînturi rătăcesc în
flori
iertată-i căderea în rîul oglinzilor
ochii aprind
sclavă marginea zării
vino crește cîmpul
în verdele ochiului și zeii
din albul răsărit te cuprind
prin ruga mea
florile

HORIA BODNĂRESCU

Cărarea

Punînd alături dală lîngă dală,
Cu țesături de piatră-n fir de smoală,
Clădise, îndreptată-n culmi din ceață,
Cărarea dăruirilor de-o viață.

Sub bolta stîncilor, rămas iscoadă,
Vedea urcînd a lumilor paradă,
Peste cărarea strălucind la fel.

Nu rămăsese loc, să urce el

Două cești

Călită în văpăile lumești,
Licoarea strînsă-n prima dintre cești,
Purta sclipiri în zări și nesfîrșire:
Solie năpădind întunecime,
Prădată-n diamante și satire,
Culese cu strădanii anonime.

Vrăjită de chemările lumești,
Licoarea prinsă-n prima dintre cești
Am dus-o lîngă ceașca mea de lut;
Și fără să aștept să mai înceapă
Însemnul de-nsetare, am băut.
Din ceașca mea... vedenia din apă.

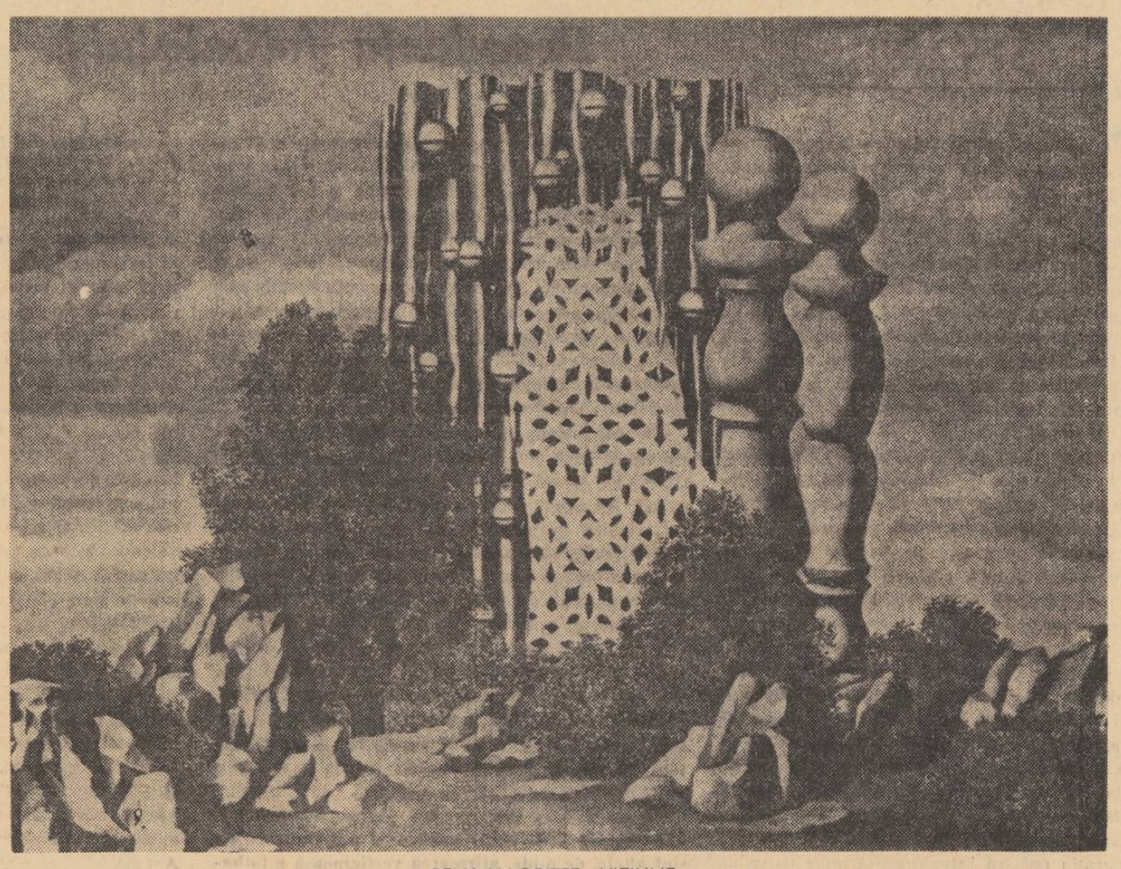

RENE MAGRITTE: VIZIUNE

MIRCEA CRISTEA

Rămîne trupul...

Rămîne trupul îngropat în nisip
și moartea adoarme în umăr de corabie.
Pînă în miez de ape au rătăcit vislele
și umbrele celor plecați spre timp
își strigă numele
pînă dincolo de memorie.
Se așteaptă să vină corăbiile cele mari
încărcate cu podoabe și somn
și rămîn în urmele negre din amintiri
copiii luminii, aprinzînd ruguri
și păsări de neliniște își iau zborul spre sud.
Alături, nisipul se roagă la cer
și plaja se aruncă în mare
pentru căutarea destinului.

Aici pădurile...

Aici pădurile s-au limpezit în ape,
păstrătorii de vis au rămas fără chip
și pămîntul întreabă mereu
pînă unde poate întîmpina sufletele
celor fără de întoarcere.
Umbra se naște acum dincolo
umbletul fîntînilor nu se mai aude,
departe de noi nesfîrșitele rîuri
poposesc sub legende ciudate.
Nu se mai vede nimic. Numai vara
alunecă printre umerii de nisip ai vieții
și caută începutul și sfîrșitul.
Și nu mai rămîne decît satul
înconjurat de veghe și legăturile
se desprind pînă la un sunet de corn
suferind în amurg.

ARTE

FILM

Muzică şi premii

Vreme de cinci ani a navigat către ecranele noastre filmul lui Robert Wise, ajungînd la noi (asemenea unei bătrîne nave năpădite de alge) acoperit de premii. Le reamintim: Premiul Oscar 1965 pentru cel mai bun film american al anului; *cel mai bun montaj; cel mai bun aranjament muzical; Trofeul celor cinci continente acordat la Milano în cadrul Mifed.*

Aproape că ţi-e frică să intri la această producţie de premianţi, despre care mici afişe te avertizează (ca să ştii!) că a adus studioului 20 — th Century-Fox „cele mai mari încasări din istoria cinematografului." Şi iată că perdelele gigantice de la „Patria" se dau lent înlături, o suprafaţă albă cît două terenuri de tenis dispuse vertical se curbează lateral, inundată de imaginea unor munţi splendid filmaţi din elicopter: ţi se taie respiraţia de-asupra grozavelor piscuri şi prăpăstii. Ca şi altă dată, am simţit imboldul de a aplauda la acest peisaj grandios dar n-am făcut-o, mai ales că de vreo cîteva clipe o fată năzdrăvană (actriţa Julie Andrews) se apucase să cînte cu însufleţire.

Sunetul muzicii (ce titlu palid!) e un film uşor, în care personajele cîntă, dansează, se înfruntă, se împacă, iau atitudine, rîd, se iubesc. Într-o Austrie din preajma Anschlussului se desfăşoară o poveste de dragoste între un bogătaş aspectuos (Christopher Plummer) tată a şapte copii, şi guvernanta progeniturilor sale, educate în rigori militare. Idila e complicată prin existenţa unei baronese frumoase, dar lipsite de virtuţi pedagogice, prin acţiunile celor cinci fete şi doi băieţi, al căror rol în film are mare importanţă şi, mai ales în seria a doua, prin înfruntarea de ordin politic: von Trapp e un austriac patriot, ce-şi declară deschis împotrivirea la anexarea ţării sale la Reichul hitlerist.

Nu vom insista asupra dramaturgiei filmului întrucît nu ea duce greul. Ca şi în alte filme muzicale, muzica şi dansul sînt ispitele cele mai de soi, scenariul lui Ernest Lehman avînd meritul de a fi pus în valoare aceste atu-uri. Dintre melodiile lui Richard Rogers cîteva sînt cu adevărat frumoase, cum ar fi acel cor al călugăriţelor: „Ce e de făcut cu Maria?", suava „Floare de colţ", rămasul bun al copiilor sau „Am 16 ani, tu 18". Cuceritoare sînt şi momentele de dans, mai ales cele susţinute de Julie Andrews în compania copiilor şi scena de dragoste a celor doi adolescenţi în chioşc. Firesc, filmul fiind extrem de lung, ar mai fi de remarcat şi alte momente muzicale (iată unul pe care ni-l reamintim acum: melodia cîntată de guvernantă şi copii, în camera acesteia, pentru a-i face să-şi uite teama de tunete, gîndindu-se la „lucruri plăcute").

Julie Andrews şi copiii (foarte bine aleşi) sînt pentru noi stelele distribuţiei. Această actriţă aminteşte, prin jocul ei complet, de Shirley Mac Laine sau de uluitorul Danny Kay. De la scenele de interiorizare reală (spovedania de dragoste în faţa stareţei), la exuberanţa nestăpînită (drumul spre casa Von Trappa), pasul de dans, extrem de sigur, rîsul şi plînsul convingătoare, puţine nuanţe de interpretare îi scapă acestei deosebite actriţe. Christopher Plummer (cu o partitură mai săracă) e foarte bun în exprimarea rigidităţii şi îndărătniciei, mai exterior în dialogul de dragoste.

Cuceritoare este relaţia guvernantă-copii, pentru noi cea mai realizată din tot filmul. Ostilitatea manifestă de la început a micilor eroi se transformă treptat, graţie tactului şi iubirii materne ce-o dovedeşte faţă de ei tînăra femeie, în afecţiune înflăcărată. Etapele acestei relaţii sînt străluci marcate de Robert Wise. Iar dintre toţi minorii, cea mai simpatică ne pare Gretl, în vîrstă de patru ani, cu un chip atît de expresiv că ai recunoaşte-o dintr-o sută. Bondoacă, stîngace, cu un mic zîmbet inimitabil, micuţa interpretă „se joacă" pe ecran nespus de natural, aducîndu-ţi aminte multe mărturisiri ale unor actori de seamă (Maurice Chevalier între ei) despre dificultatea de a filma alături de copii. Pentru noi care considerăm întregul cinematograf un joc, interpretarea permanent cuceritoare a micilor interpreţi (aflaţi la vîrsta jocului!) constituie un argument de luat în seamă.

Anevoie am mai rezista la încă o vizionare a acestei plăcute pelicule, dar o versiune prescurtată — inexistentă totuşi — ne-ar ademeni, ca şi un disc cu cîntecele din Sunetul muzicii. *Nu ne îndoim însă că pentru amatorii genului acest film panoramic muzical este o adevărată sărbătoare.*

Ilie CONSTANTIN

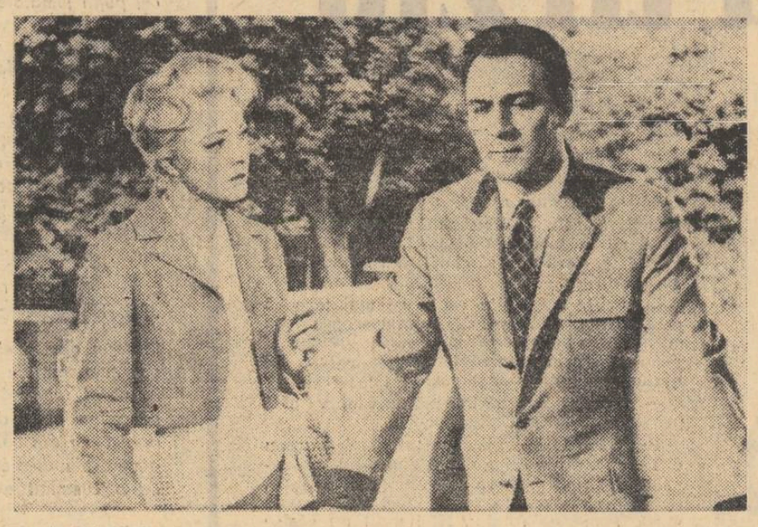

Julie Andrews
şi
Christopher Plummer
în filmul
„Sunetul muzicii"

EXPOZIŢII

Portret în arabescuri

...Trebuie recunoscută magia din totdeauna a scrierii. Dar e nevoie de un ochi pur, pe retina căruia să nu se fi imprimat odată cu caligrafia semnelor şi semnificaţia lor. Ignorînd importanţa de cod a alfabetului, rămîne elansarea în spaţiul imaculat al hîrtiei a micilor şi graţioaselor semne şi una din vîrstele ingenui ale umanităţii, cea în care litera trăieşte doar în dimensiuni fragmentare — bici, codiţă, linioară — este o fază în care magia caligrafiei se destramă inevitabil. Întîlnirea cu un vechi palimpsest oriental sau cu un frumos makemono sau kakemono japonez te readuce însă în starea de graţie a necunoscului. Înţelesurile sînt nebuloase dar prezenţa traiectului pensulei sau peniţei echivalează cu o adevărată fascinaţie. Scrierea devine atunci pictură şi nu există pentru un spirit caligraf plăcere mai mare decît plăcerea de a inventa, cunoscînd legile aproximării grafice, litere inexistente dintr-un alfabet la care nu participă. Un manual de caligrafie rămîne totdeauna o tentaţie. Priviţi o pagină de manuscript gotic sau un evangheliar chirilic pentru a înţelege că o literă (semn) împrăştie în jurul ei energie.

...Scriitura este tot ce poate fi mai opus iconografiei şi ea înseamnă o revanşă imediată a spiritului, a abstractului asupra aparenţei, a concretului. Arterele orientale care nu sînt deloc arte de muzeu ci forme de ritual îşi rezervă zonele de contemplaţie într-un domeniu mult mai inefabil decît în cel al jocului destul de mecanic al formelor, al volumelor sau al culorii. Un bol japonez refuză să fie admirat: el trăieşte mai mult prin sunet şi patină.

Sunetul îl investeşte cu puterea miraculoasă de a răspunde, patina înseamnă nu numai timp încorporat, ci şi caracter. Contemplaţia pare a nu recunoaşte necesitatea estetică, emoţia depăşeşte nepăsătoare acel „ce frumos e" şi îşi găseşte desăvîrşirea în „ce drept e" (ca o justiţie implacabilă.). „Grădinile de piatră" ale budismului par inexplicabile pentru ochiul european deprins cu zgomotul orgiilor vegetale, fie ele temperate în tăietura geometrică a unui parc franţuzesc. Austeritatea este luxul cel mai pur al spiritului.

...Încerc prin arabescuri, prin volute să mă apropriu de pictura unui aproape anonim tînăr, Eugen Tăutu. Debutul său surprizător se consumă în confirmarea entuziastă a criticii de artă. Faptul acesta poate să mă facă circumspect dacă nu mi-aş repeta că în timpul nostru critica n-a greşit capital în opţiunile sale, trecînd ca în alte secole indiferentă, dacă nu agresivă pe lîngă valori.

Mă uimeşte la Eugen Tăutu această obstinaţie în stabilirea unei scrieturi flexibile în care ornamentul să fie celula constitutivă a alfabetului său. Dacă ar fi vorba doar de o simplă ostentaţie metodologică poate că lucrurile ar fi cu mult mai simple. Dar instaurînd un context ornamental de atari proporţii el desfide legile decorativului pur, ceea ce echivalează cu dreptul de a construi un spaţiu moral.

...Orice comentariu la pictura lui Eugen Tăutu nu poate pleca mai întîi de la variaţiile formlae, e drept inepuizabile, el este obligat să parcurgă, să refacă traseele gîndirii sale artistice. Titlurile lucrărilor pot constitui fără îndoială o cheie: „Omul-prinţesă", „Stihar deasupra Daivanului", „Palimpsest pentru o săptămînă magică", „Ocean şi ataraxie", „Introspaţie orientală". Ele par să vorbească despre o meditaţie ajunsă în repaos despre echilibrul atins prin renunţare — fără îndoială rezonanţe din frecventarea unor texte de filosofie indică. Dicteul ornamental prin care se spune Eugen Tăutu probează prin aglomerare o sensibilitate suprarealistă. Multe din temele sale denumesc o realitate în întregime imaginată.

Iată şi motivele pentru care acest univers plastic (în ultimă instanţă) se sustrage criteriilor estetice. Într-o formulare poate cam brutală în evidenţa ei, Tăutu este un fel de Mondrian al curbei. Aceeaşi existenţă invizibilă în spatele semnelor, aceeaşi coerenţă formală a lor.

Iulian MEREUŢĂ

Stînga:
JOSEPH LACASSE: 1914
Dreapta:
HENRI-VICTOR WOLVENS: GARA

ARTE

TELEVIZIUNE

Ra – 2

O ştire de ultimă oră anunţă decernarea premiului de bravură oferit de oraşul San Remo pentru fapte curajoase pe mare, navigatorului norvegian Thor Hegerdahl şi echipajului RA-2. Pentru bravură. Frumoasă titulatură are acest trofeu. De ev mediu. Parcă ar descinde din timpul turnirurilor şi al cavalerilor în zale.

El răsplăteşte curajul şi îndrăzneala a opt oameni, din tot atîtea ţări, porniţi într-una din cele mai frumoase aventuri. N-au căutat nici bani, nici doborîrea vreunei perfomanţe, ci au încercat să demontreze că acelaşi drum în condiţii destul de primitive (pe o ambarcaţiune de papirus) a mai putut fi efectuat de mult, de foarte multă vreme. Atît de şubrede le erau condiţiile de navigaţie, încît cu un an în urmă un val (nici el prea înalt) le-a deteriorat ambarcaţiunea numită pe atunci RA-1, stopindu-i din drum. Au mai încercat odată în acest an, pornind dintr-un port african la 17 mai ora 8 dimineaţa. După aproape două luni au fost primiţi sărbătoreşte, sute de ambarcaţiuni aşteptîndu-i la cîteva mile de ţărmurile Americii.

Datorită unui foarte interesant scurt metraj transmis de televiziunea noastră duminică, am văzut etapele principale ale acestei aventuri. Calitatea comentariului deosebită. Meritorie este promptitudinea televiziunii în acest caz.

Odată cu venirea verii, unele emisiuni îşi schimbă numele fără a duce însă şi vreun plus valoric. Nu prea ne dădeam în vînt după concursul „între metronom şi cronometru". Devenise plat, deloc interesant, obosise tare mult. Nu-l regretăm deloc. A fost dat să dispară şi el, şi a dispărut. O amintire îndelungată n-o să-i păstrăm. I-a luat locul un alt concurs, nici el însă prea sclipitor. Mustaţă, priceput în toate încearcă să înveselească atmosfera, dar zîmbetele greu apar. Nici chiar tema ultimei emisiuni, vinul, nu ne-a încălzit. E-adevărat că întrebările musteau de inteligenţă şi înţelepciune. Pînă luni seara, eram convins, şi ca tare dispus la orice pariu, că viţa de vie creşte cu 12 cm în 24 de ore. Am fost un naiv. Ea creşte de fapt cu 10 cm. Necazul a mai venit şi de acolo, că cel ce a cîştigat acest concurs viticol n-a fost un bărbat de-al nostru. O femeie i-a făcut praf pe toţi. O nedumerire am. De ce nu s-a transmis direct dintr-o cramă, sau, eventual, din saloanele unui bufet de cartier. Culoare locală, veselie, decor, într-un cuvînt autenticitate din belşug.

Radu DUMITRU

P.S.: În cronica de săptămîna trecută se va citi: ...îl mai văzusem pe Dinică şi în Troylus montat de acelaşi regizor Esriq iar la televizor într-un rol episodic în Neînţelegerea *lui Camus.*

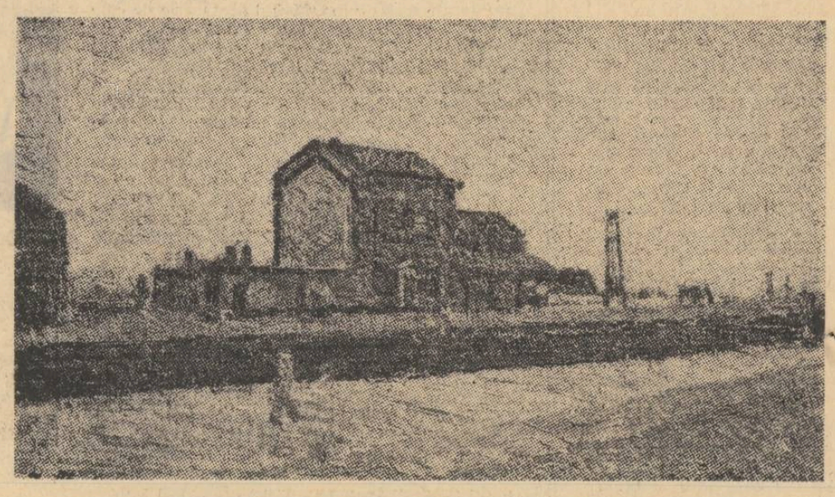

revista străină

• *POLONIA — Aceeaşi impecabilă ţinută grafică şi substanţială alcătuire a sumarului caracterizează şi numărul de pe luna iulie al revistei varşoviene, din care desprindem: articolul profesorului Jerzy Szablowski, directorul Colecţiilor naţionale de artă ale muzeului Wawel — un episod al istoriei Gdanskului; În apărarea trandafirului, actul I al unei drame de Andrzej Trzebinski; Sublime şi frivole o interesantă expunere asupra teatrului popular polonez făcută de Jan Dorman, directorul unui teatru pentru copii.*

• *FEATURE (Forme) „Unul din episoadele cele mai dificile a fost scena execuţiei, la care am lucrat 24 de ore în şir. Am plîns scrîndu-l... Îmi spuneam că Maria şi cu mine petrecuserăm trei ani împreună, şi că îmi era foarte penibil s-o văd trecînd printr-o astfel de grea încercare..." Sînt cuvintele scriitoarei britanice lady Antonia Fraser, autoarea unei biografii a Mariei Stuart, „care a înregistrat un succes fenomenal", după cum menţionează un articol apărut într-unul din ultimele buletine culturale londoneze. A şasea ediţie a acestui* best-seler *a ieşit de sub tipar, şi curiozitatea publicului este departe de a se fi domolit. Conflictul* Elisabeta I — Maria Stuart *bate toate recordurile în materie de biografii istorice. Secretul constă într-o documentaţie laborioasă şi într-o abordare strict realistă a faptelor, fără nici o concesie făcută romanescului, obişnuit acestui gen de lucrări. „Nu-mi place genul de literatură în care se întîlnesc fraze ca: „Maria privi apusul soarelui şi suspină", afară doar dacă un document nu atestă că aşa s-au petrecut lucrurile.", mărturiseşte lady Antonia Fraser.*

• *LES NOUVELLES LITERAIRES (9 iulie a.c.) „Europa stil 1925", pagina de artă, omagiază expoziţia iniţiată de oraşul Strasbourg sub auspiciile Consiliului Europei şi care oferă, prin intermediul a două sute de picturi, o viziune asupra creaţiei artistice de la mijlocul deceniului al doilea al secolului XX. Este momentul cînd suprarealismul începe să se afirme — cu un an înainte, în 1924, Breton lansase* Manifestul, *— mişcare literară ce avea să influenţeze artele plastice europene, dîndu-le o nouă direcţie.*

• *L'EXPRESS (19 iulie a.c.) La rubrica dedicată cărţilor, un articol subliniază actualitatea lui Jules Michelet, cu prilejul apariţiei volumului* L'Etudiant. *Este vorba de cele trei lecţii ţinute de marele istoric francez, în 1847, la* Collège de France, *în cadrul unui curs, suspendat în 1848 printr-o decizie ministerială, şi de alte şapte prelegeri apărute în fascicole, material publicat pentru prima dată într-un volum în anul 1877, sub titlul de mai sus. Cartea prezintă interesante analogii cu problemele tineretului francez de azi pe tema „tînărul, aliat natural al poporului", Michelet declarîndu-se pentru „alianţa studentului cu muncitorul".*

• *LES LETTRES FRANCAISES* Opt ine- *dite de* Paul Eluard *sînt prezentate de Anna Szabo în numărul din 21 iulie al revistei — scrisori adresate de bine cunoscutul poet francez doamnei Erika M. interpreta sa în timpul unei călătorii întreprinsă la Budapesta în anul 1949 cu prilejul centenarului Petöfi. Textele aruncă „o lumină nouă asupra stării sufleteşti a lui Eluard în această perioadă a vieţii sale".*

• *LIBERTÉ Revista lunară canadiană care apare la Montréal publică un caiet de poezie, proză, scurte eseuri (remarcăm articolul* Machiaveli virtuosul) *cronici precum şi un* Dicţionar *spiritual, din care dăm un exemplu: „LEADERSHIP. Nu voi reţine din acest cuvînt decît ultima silabă — ship, care înseamnă corabie. Cu alte cuvinte, cel ce are* leadership *poate să te urce într-o corabie, să te ducă pe corabie şi să te scufunde o dată cu ea, dacă este nevoie".*

a. b. c.

SPORT

Decadenţa fotbalului?

La atîta pasiune pentru fotbal, e normal ca nu numai antrenorii federali şi cronicarii sportivi să fie numeroşi, ci şi suplinitorii. Permiteţi-i, deci, lui Suplinitor VI să intre şi el, odată în viaţă, pe terenul rubricii de faţă, în plină caniculă, cînd Suplinitor — titularul, dezolat de mersul fotbalului şi de temporizările lui Niculescu Angelo, a alunecat în vacanţă spre jocul de oină (vezi şi proiectul său de program oiniric publicat în aceste coloane), iar Suplinitor II s-a autosuspendat pe cîteva etape, din pricina patimii sale incurabile pentru pescuit (pe care, de altfel l-a elogiat el însuşi cu subtilitate sceptică, în numărul trecut).

Lesne de înţeles că şi Suplinitor VI trebuie să-şi expună, la rîndul său, un program teoretic răsunător. Ei bine, Suplinitor VI, mai puţin sentimental şi de şase ori cît şase mai hîrşit, care n-a mai fost pe un stadion de pe timpul lui Baratky şi Bindea, care face numai nataţie, dar nu din sportivitate, ci pentru că Dunărea e fluviul nostru naţional şi deci aproape oricine ştie să înoate aşa şi-aşa, ei bine, zic, Suplinitor VI va debuta nu cu un program, ci cu o previziune înspăimîntătoare: **dragii mei amici, iubitele mele amice, blestemaţii mei amici, şi la viitori sănătate, dacă aşa merg şi vor merge lucrurile, prea mult n-aveţi ce să mă aşteptaţi de la fotbal şi fotbalişti, de la antrenori (vai, şi nici de la Angelo Niculescu!) nici de la cronicarii sportivi, nici de la suplinitori,** FOTBALUL VA INTRA ÎNTR-O IREMEDIABILĂ DECANDENŢĂ! Aceasta este declaraţia noastră intransigentă, cine n-are urechi de auzit, n-are decît să mai greşească şi de ici încolo de şapte zeci şi şapte de ori cîte şapte, fiindcă, după cît s-a putut observa la Guadalajara, erorile în fotbal sînt perfect scuzabile şi pot fi date drept tactici şi strategii premeditate adînc. Nu vom analiza aici cauzele decandenţei fotbalului, spaţiul nu ne permite, dar sperăm că fugosul şi talentatul analist sportiv C. Teaşcă se va ocupa în lungile sale vacanţe de antrenor, de aceste cauze într-un volum masiv de eseuri, pe care l-am sfătui să-l publice la editura pentru clasici „Minerva", unde, recent, i-a apărut şi lui Neagu Rădulescu romanul cu tangenţe turfistice „Napoleon fugea repede".

Mă veţi întreba **de ce decadenţa fotbalului?** Au, nu există Pele, au Bobby, au Beckenbauer, au Fachetti, au şi vai Angelo Niculescu? Incontestabil, există. Aş zice tocmai pentru că există. Dar cît va mai rămîne în joc Pele? Oare nu el şi-a deschis recent sau îşi va deschide, dacă nu mă înşel, în Anglia, o expoziţie în gaj cu trofeele fostei şi îndelungatei sale glorii de ieri şi de alaltăieri? Nu miroase asta, dacă nu a muntele de pietate, mai rău, a muzeu, să ne fie iertat, a „finis coronat opus", vorba poliglotului nostru îmbatabil Eftimie Ionescu? Despre Bobby să nu mai vorbim, Bobby dragă, la Guadalajara n-ai rezistat mai mult de o repriză, despre Angelo Niculescu să tăcem de tot, el nu rezista nu o repriză, ci două reprize, le absenta pe amîndouă, temporizîndu-le. Dar se vor găsi, poate, inamici de-ai noştri care vor spune: **Au, nu acestea sînt principalele semne ale decadenţei fotbalului? Au, sînt altele, de pildă, afirmarea vertiginoasă a fotbalului feminin.** Voi răspunde fără înconjur acestor detractori ai sexului frumos, care în misoginismul lor orb îşi fac iluzia că se răzbună pe propriile neveste şi pe mîncărurile lor afumate, aruncînd fără un pic de jenă anatema asupra fotbalului jucat de eternul feminin, le voi răspunde, zic: **Nu, domnilor adepţi ai jocului dur, nu femeia este vinovată de decadenţa fotbalului!** „Dar, cine este, mă rog dumneavoastră", mă veţi întreba în cor? Permiteţi-mi să temporizez puţin răspunsul, să fim întrucît folclorici, să ne întoarcem puţin, adică la oile noastre.

Va să zică prea mulţi se pricep şi discută fotbal, acasă fotbal, în piaţă fotbal, la serviciu fotbal, în deplasare la bodegă, fotbal. Peste tot, jocul cu balonul rotund. Pînă şi literaţii s-au năpustit asupra fotbalului şi fac cronici sportive furibunde. Dacă şi literaţii, de la care, de, ne aşteptam la o protecţie a bunelor maniere... O, tempora, o mores, pentru a-l cita ad-hoc şi pe Aristide Buhoiu. În ce hal ne nivelează pasiunea asta nevinovată şi unanimă pentru fotbal! A venit, în sfîrşit, vremea să ne trezim din această stare! Să devenim noi înşine! Ajută-te singur! Fiţi buni şi blînzi cu aproapele vostru aşa cum sînteţi şi faţă de dumneavoastră înşivă-ţi şi de sine, ca să folosim gramatica impecabilă a lui Dinu Săraru şi a lui Dragoş Cojocaru. Să-i lăsăm pe înşile fotbaliştii să jure de cu adevăratelea că vor juca fotbal şi să se ţină cuvînt pe onoare că-l vor juca la autentic. În general, ca să nu mai lungim simpozionul, iubitori ai fotbalului, fiţi gentlemeni! Altfel, intrăm într-o decadenţă a fotbalului din care nici o mie de suplinitori nu ne vor mai putea scoate! Am zis.

SUPLINITOR VI

JORGE CARRERA ANDRADE

Cel care avea să străbată pămîntul în lung şi-n lat (Franţa şi Japonia, Spania şi Statele Unite, Anglia şi ţările latino-americane), s-a născut „departe de drumurile muri ale lumii", petrecîndu-şi copilăria în ambianţa rustică a unei mici localităţi pierdute pe harta Ecuadorului. Ispita altor tărîmuri a simţit-o, întîi, literar, în anii de şcoală de la Quito. Călătoriile lui poetice au stat sub semnul unor „subtili răzleţi" ca Baudelaire, Francis James, Jules Renard. Tînărul Andrade iubeşte îndrăsneala, dar şi limpezimea, noutatea, dar şi măsura. Poate de aceea curiozitatea lui faţă de suprarealism nu va fi însoţită de adeziune. În anii maturităţii, periplurile îndelungate şi schimbarea orizonturilor devin o realitate de viaţă datorită unei prestigioase cariere diplomatice şi scriitoriceşti care face din Jorge Carrera Andrade o personalitate proeminentă a Americii latine şi una din vocile poetice cunoscute şi preţuite în lumea întreagă.

Aşa cum o învederează poemele tălmăcite mai jos, poezia lui Andrade evoluează firesc între chemările înaltului, între dorinţa de a fi „o biografie pentru folosinţa păsărilor" şi întîmplările „sălaşului terestru", adică determinările concrete, radicale ale fiinţei. Dualitatea se poate regăsi şi în alternanţa dintre „poezia plecării", deschisă spre alaiul lumii de pretutindeni şi „lirismul întoarcerii" spre locul matricial, spre peisajul şi oamenii Ecuadorului natal. Culegeri de poeme ca *Registrul lumii*, *Vizitatorul cetei* şi *Ţara secretă* dovedesc însă că Andrade ştie să transforme alternanţa circumstanţei şi dualismul firii proprii în limpidă, transparentă sinteză poetică.

A. N.

Sălaş pămintesc

Trăiesc într-un castel de cărţi de joc,
o casă din nisip, un edificiu în aer.
Timpu-mi petrec aşteptînd
prăbuşirea zidului şi — fulgerîndă sosire —
vestitorul ceresc, aducător al ultimei ştiri,
sentinţa ce într-o viespe zboară,
porunca precum un bici sîngerînd,
cenuşa de îngeri risipind-o în vînt.

Atunci voi pierde pămîntescu-mi sălaş
şi din nou dezgolit mă voi găsi.
Peşti, stele argintii
cursul răsturnatului cer vor sui
Tot ce culoare înseamnă sau pasăre ori nume
un pumn de noapte din nou va deveni.
Iar pe rămăşiţe de cifre şi de pene,
pe-al iubirii trup, făcut din fructe şi melodii,
ca visul sau ca umbra, coborî-va
în sfîrşit, pulberea fără amintiri.

Biografia pentru folosinţa păsărilor

Născut sînt în secol de doliu al rozei,
cînd motorul pe îngeri de sîrg îi gonise
şi Quito vedea depărtîndu-se ultima diligenţă.
La trecerea ei, arbori bine aliniaţi alergau,
gardurile şi casele noii parohii se perindau
la marginea cîmpiei,
unde vaci placide tăcerea rumegau
iar vîntul pinteni căluţilor dădea.

Învesmîntată-n crepuscul, mama
tinereţea-n adîncul chitarei şi-o păstra
şi doar în cîte-o seară copiilor le-o arăta
Învăluită-n muzică, lumină şi vorbe.
Îmi plăcea hidrografia ploii.
purecii galbeni ai mărului şi chiar
broaştele care făceau să sune
peste lac clopotul lor, mic, de lemn.

Cutreera ne-ncetat marea velă a aerului,
iar Cordiliera era un ţărm de cer.
Tobosarii furtunii ordine primeau
şi deodată regimente-şiroaie atacau,
dar apoi ale soarelui patrule-aurite
rustica şi transparenta pace o re-mplintau.
Vedeam cum oamenii cuprindeau în braţe lanul de orz.
cum pe cer siluete de cavaleri se contopeau
şi vite mugind, încărcate-n vagoane,
spre coasta cu aromă de mango coborau.

Valea se deschidea cu case şi grădini,
stropite-n zori de cîntecul cocoşilor,
trestia de zahăr spre apus se unduia
ca steaguri de pace.
Arbustul de cacao secret, în teacă, averea-şi păstra
şi-n juru-i, ananasul îşi purta parfumata-i platoşă,
iar bananierul, desfăcută, tunica-i de mătase

Totul, în talazuri repetate, trecut-a
precum de spumă zadarnice cifre
Sporindu-şi lichenii, fără grabă, anii s-au scurs,
iar amintirea abia de-i un nufăr
ce dintre ape-şi iveşte
chipul de ins înecat.
Chitara-i doar de melodii sicriu
şi se tînguie-ncet cocoşul cu capul rănit.
Terestrii îngeri, toţi,
chiar şi cel de cacao, cafeniu,
şi-au părăsit, ne-au părăsit sălaşul.

În româneşte de Aurora NICULESCU

Debut : ARETA ŞANDRU

dincolo de fereastră

E greu să crezi că nu vei rămîne toată viaţa ancorat în Sirius, e greu să crezi că mîine n-ai să te mai mai poţi da în balansoar, e greu să crezi toate acestea şi multe altele, pentru motivul inexplicabil că e greu şi atît.

Şi vine un timp cînd regăseşti pe undeva un balansoar, e drept, puţin schimbat, şi descoperi un Sirius, desigur ceva mai puţin strălucitor, dar ce importanţă au toate acestea, principalul e că lucrurile au fost regăsite, echilibrul puţin restabilit. Echilibrul ? te întrebi ciudat şi repeţi din nou, puţin nedumerit, cu o voce metalică : echilibrul ? Ei bine, da, echilibrul ! Şi-apoi te calmezi încet, poate răsuceşti o ţigară cu privirea îndreptată spre un tablou pe care nu-l vezi, dai din umeri, gest mult prea obişnuit cînd ocoleşti un răspuns — şi te odihneşti pasiv într-un fotoliu, reţineţi, într-un fotoliu, cînd nervii tăi încordaţi deja, se gîndesc să se destindă într-un balansoar. Iar balansoar ! Şi-ţi regăseşti cuvintele şi gesturile de demult, uitate — şi ţigara toarce fumîndu-se singură nestingheritâ pe marginea scrumierii verzi. Dar tu nu mai vezi nimic, poate în cameră s-a făcut întuneric sau poate s-a făcut frig sau poate amîndouă la un loc şi ţigara s-a stins între timp dar ce importanţă are, pachetul e aproape plin pe marginea mesei şi e atît de uşor să-l iei şi să aprinzi alta. Şi totuşi mai stai puţin în fotoliu şi-ţi spui că ar fi bine să deschizi fereastra, e prea mult fum în cameră şi-apoi dincolo de fereastră ai putea să vezi Sirius, ei bine, Sirius, şi nu înţeleg de ce tresari... Şi mîna ta caută pachetul de ţigări desfăcut şi mai aprinzi una şi te amuză faptul că o laşi neatinsă mult timp pe marginea scrumierei, ca un ochi mic şi roşu, cu un zgomot abia perceptibil de fişiit de ziar, de viermi de mătase sau de ceva asemănător. Şi comparaţia te face să zîmbeşti din nou, gîndindu-te la duzii de-acasă, de-acolo, de departe, ah, atît de departe acum... Şi duzii aceia înalţi te obsedau o vreme, şi-n a doua vară ţi se păreau totuşi mai puţin înalţi, poate că pomii se făcuseră mai mici sau poate creşteai tu, cine ştie... Îţi aminteşti că veneai cu buzele vinete de fructele mici şi negre, îţi aminteşti de casa mare a bunicului, de mirosul de pere coapte, de peretele din faţa patului, pe care se răsfăţau nişte cerbi cu coarnele prea mari... Şi-apoi te întorci din nou la duzii cu fructele ce-ţi mînjeau cămaşa scurtă, dudele „murdare" cum le numeai tu seara acasă drept scuză în faţa ochilor întrebători ai bunicii şi la oftatul ei îţi spuneai că n-ai să mai faci, deşi nu făcuseşi nimic... Şi lîngă dud era un măr, nu, parcă era un nuc, îţi aminteşti bucuros, şi toamna te urcai printre frunzele lui şi ignorai scara pe care ţi-o aducea bunicul ; şi te căţărai pînă sus cu genunchii goi şi zgîriaţi, cu mîinile verzi de-atîtea nuci desfăcute. Şi-acolo sus parcă erai mai aproape de Sirius. Sirius ? ! Nu ! Sirius a venit ceva mai tîrziu, după balansoar...

Şi ştii precis că mai lipseşte ceva, dar întîrzii să-ţi aduci aminte, cu un fel de dureroasă plăcere şi repeţi din nou amintirile ca pe o lecţie pe jumătate învăţată, evitînd să ajungi pînă la sfîrşitul ei : nucile verzi şi buzele vinete de fructele acelea „murdare" genunchii goi şi zgîriaţi, casa mare a bunicului cu mirosul de pere coapte, cearşaful răcoros, somnul privegheat de ochii bunicii...

Şi gîndul şi amintirea întîrzie mai mult aici şi totuşi vor să ajungă mai repede lîngă Sirius... Iar Sirius ! De ce nu înţelegi că întîi a fost balansoarul acela larg dintr-o bucată de scîndură legată de o creangă a nucului şi de ce să nu recunoşti că ţi-era puţin frică... Ei, dar ce importanţă are acum ? Ştiu foarte bine că n-ai plîns cînd ai căzut prima oară, nu era nucul de vină... Închizi ochii în camera albă de fum şi ştii prea bine că băiatul acela cu pantaloni scurţi trebuie să se scoale din praf... Şi iar zîmbeşti — poate în seara asta ai zîmbit prea mult — şi nu ştiu de ce dar parcă s-a oprit ceva, poate e prea multă linişte în cameră, da, ţigara s-a stins, nu se mai aude nimic din fişiitul acela de ziar uşor desfăcut, din torsul viermilor de mătase ; ţi se pare că te strînge ceva de gît, poate gulerul de la cămaşă e prea strîmt, da,aşa e mai bine şi totuşi ceva contiună să te doară dar nu vrei să recunoşti şi dai vina pe fumul prea des de ţigară. Masa e plină de scurm, fotoliul e prea strîmt şi el — şi atunci deschizi fereastra — sigur, dincolo e mult aer proaspăt — şi ţi se pare că eşti în vîrful nucului şi vrei să o strigi pe ea, dar vocea o cheamă încet şi nesigur pe alt nume, cunoscut de amîndoi, abia şoptit :

— Sirius !...

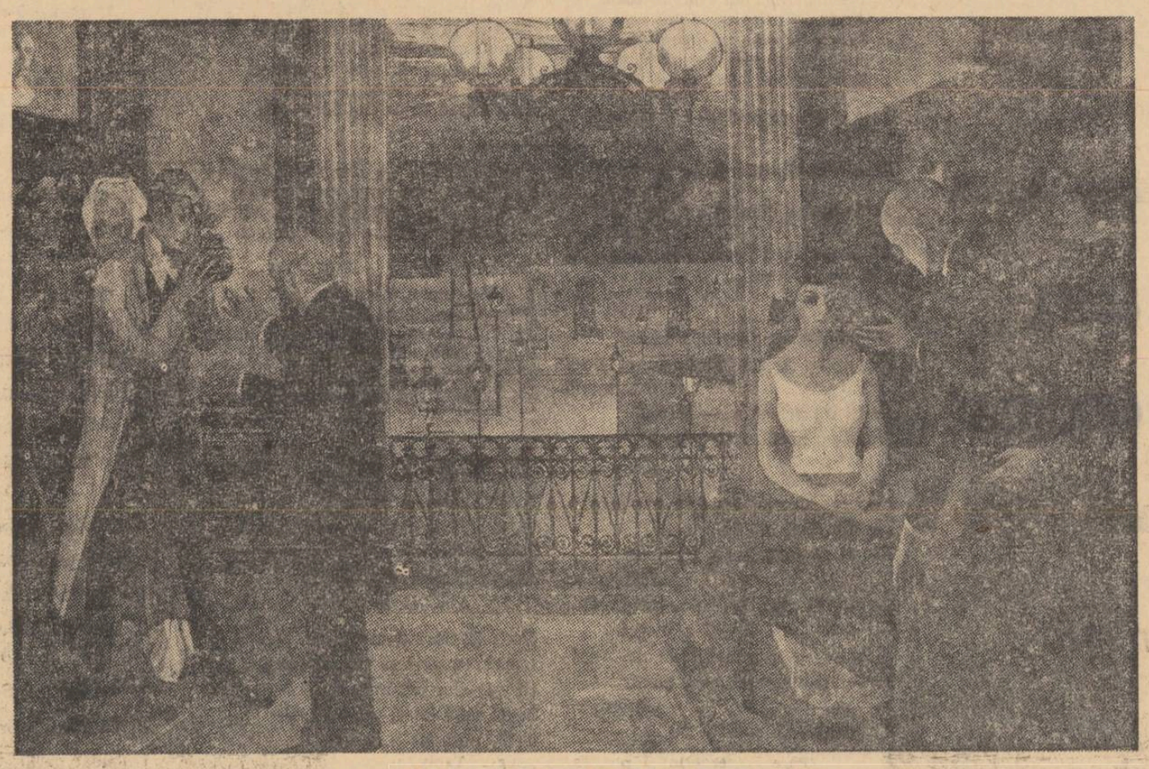

PAUL DELVAUX : ŞCOALA SAVANŢILOR

punct şi virgulă

50 de ani de la apariţia romanului „Ion"

Volumul al IV-lea al ediţiei critice a operelor lui Liviu Rebreanu, conţinînd romanul „Ion", coincide cu sărbătorirea unui semicentenar de la apariţia ediţiei princeps (1920). Niculae Gheran, alcătuitorul ediţiei şi autorul notelor şi comentariilor, şi Valeria Dumitrescu (care semnează Addenda), ne-au făcut, dincolo de un serviciu editorial, incontestabil, un mare serviciu documentar. Prin publicarea „jurnalului de creaţie", a mărturisirilor lui Rebreanu şi a unor documente surprinzătoare, biografia romancierului se modifică substanţial fără ca prin aceasta valoarea literară a operei sale să fie afectată întrucîtva. Anexele textului cunoscut sînt completate cu prima versiune, sau chiar cu primele versiuni, unele fragmentare, ale romanului (Ruşinea şi Zestrea), ni se dau listele de nume, localităţi, case, dealuri, riuri, amănunte epizodice, tabele cronologice de personaje, hărţi şi chiar desene ale prozatorului, ca acea casă a Glanetaşului (manuscris aflat în arhiva familiei).

Notele, comentariile şi variantele ne introduc în epoca redactării romanului şi ne revelează eforturile „stilistice" ale acestui autor, considerat, în genere, un duşman al „frazelor frumoase". Variantele, reproduse cu acribie şi consecvenţă, dovedesc că toate aceste eforturi stilistice sînt legate numai de problemele acţiunii, arta fiind, după expresia lui Rebreanu, în primul rînd, „creaţie de oameni şi de viaţă".

Publicarea unor documente biografice insolite, de o autenticitate indiscutabilă, sparge cadrele comode ale biografiei romancierului, cunoscute pînă acum. Nici „mărturisirile" proprii, nici amintirile Puiei Rebreanu, nici ale altora nu cuprind adevărul întreg, ci numai o legendă verosimilă şi comodă pentru istoria literară. Motivele pentru care Rebreanu vine la Bucureşti ţin de alte raţiuni şi, cu toată extraliteralitatea lor, aceste întîmplări legate de gestiunea care-o avea în funcţia sa de ofiţer în armata austro-ungară (gestiune ca şi Cervantes !) creează destinul unui mare scriitor.

Jurnalul de creaţie al romanului Ion depune dovada unei tensiuni supraomeneşti, care a dus pe autor la o formă definitivă — gîndindu-se în primul rînd la arhitectura acţiunii şi, prin ea, gîndind aproape structuralist fiecare detaliu.

Emil MANU

Shakespeare în România

Revista trimestrială Shakespeare quarterly, tipărită la New York de „Asociaţia Shakespeare din America", a consacrat aproape integral numărul 3/1969 publicării unei Bibliografii mondiale adnotate, pentru anul 1968, editată de E. Habenicht, rod al activităţii unui comitet internaţional de corespondenţi, din care a făcut parte şi profesorul Mihail Bogdan, de la Univeristatea din Cluj. În cadrul indicelui general de nume (C) figurează şi cîţiva oameni de cultură români, alături de contribuţiile lor, şi anume, în ordine alfabetică : Ileana Berlogea (De la Stratford upon Aven pe malurile Rinului, Secolul 20, nr. 9) ; Liviu Ciulei (Bilanţul unei stagiuni, Contemporanul, nr. 25) ; N. Carandino (Pe scenele capitalei, „Romeo şi Julieta", Steaua nr. 3 ; Iuliu Cezar" de Shakespeare, Gazeta literară, nr. 12 ; „Macbeth" de W. Shakespeare, Gazeta literară, nr. 21) ; E. Constantinescu (Orson Welles sau renaşterea cinematografiei, Secolul 20, nr. 9) ; Dicţionar de personaje literare — „Falstaff", Ateneu, Bacău, nr. 3 ; Intre Shakespeare şi cinematograf : un nou „Romeo şi Julieta", Contemporanul, nr. 15) ; Mihnea Gheorghiu (Introducere la Stratford, Contemporanul, nr. 40) ; Mira Iosif (Captiva copilărie a fericirii, Teatrul, nr. 1) ; Radu Popescu (A trecut Rubiconul, Contemporanul, nr. 11) ; V. Streinu (Eminescu şi limba engleză, Luceafărul, nr. 6).

Nic. POPESCU

La „Magazinul istoric"

Acum cîţiva ani, cînd revistele îşi suflau încă în ceafă şi spiritul adversar era confundat cu cel competitiv, a apărut o nouă publicaţie salutată neglijent, îngăduitor sau distrat în colţuri de pagini clocotind de furii literar-săptămînale. Şi „Magazinul istoric" n-a fost de la început o apariţie lunară timidă, care să-şi revendice leneş şi comod dreptul, cuvenitul drept şi răsfăţ al bîlbîielii şi bîjbîielii în căutarea şi fixarea profilului ; s-a instalat ferm şi autoritar pe terenul pe care şi l-a propus iniţial, scormonindu-l — dacă nu devorîndu-l — decent şi pasionant. Totul cunoaşte şi se face cunoscut printr-un stil publicistic de calitate şi pregnanţă care se mişcă viu printre vestigii ori figuri ale trecutului pe care le acuză (sau le mai acuză odată), le reabilitează, le dă reliefuri proaspete sau le îmbogăţeşte cu linii noi, neştiute.

Există o varietate şi o flexibilitate a rubricilor („Aşa vă place istoria ?", suitele de memorii, „Din presa de acum 100 de ani etc."), care amănuntesc, compun sau recompun momente şi evenimente. Se face regretat abandonul „micro-arhivei" care numai de lipsă de alimentare documentaristică nu ducea lipsă.

Printre trudnicile şi zăbovitele noastre reviste lunare, „Magazinul istoric" poate fi găsit în chioşcuri în martie, exact în martie, în aprilie, exact în aprilie, sau în iulie, în iulie, ritmîndu-şi şi respectîndu-şi datele de apariţie. De asemeni, o situare permanentă în ţesătura contemporană a istoriei, actualizează lectura revistei. Trebuie menţionat din numărul ultim : „Ape mari" de Constantin C. Giurescu, editorial în care este consemnată lipsa de precedent în perimetrul istoriei şi al pămîntului nostru, al nemilei stihinice de ape.

Stînjeneşte totuşi titulatura lungă care precede şi intimidează numele desigur prestigioase ale colaboratorilor. Mă gîndeam că — dată fiind frecvenţa semnăturilor — enunţarea titlurilor să fie — contîndu-se pe memoria noastră a lectorilor — periodică. Altfel „doctoratul" repetat în capătul fiecărui articol, poate duce — deplasîndu-i înţelesul sau lăsîndu-l în accepţia lui curentă — la imaginea unei istorii legată la cap, cu aplicări de prisnişte, sau supusă unui „consult" medical specios.

Nicolae VELEA

Jurnalul lui Cocea

În colecţia „Mica bibliotecă de istorie" a apărut recent un text inedit al lui N.D. Cocea, cunoscut pînă acum doar fragmentar din paginile „Magazinului istoric". E vorba de jurnalul scriitorului, care se întinde pe perioada 1 septembrie 1939 — 10 noiembrie 1942.

Interesul major al textului vine de acolo că el oferă cu sagacitatea observaţiei proprie autorului, un tablou, sugestiv al primei părţi a celuj de-al doilea război. Apoi, sînt remarcabile referinţele autobiografice, evidenţiind, alături de pamflet ; un Cocea mai puţin ştiut, — un Cocea vizionar.

Şerban CIONOFF

„Vorbiţi Hexagonala" ?

O carte umoristică în aparenţă — „Hexagonala, aşa cum e vorbită" de Robert Beauvais — dar care dezvăluie mecanica jargonului „modern" cu toate efectele lui groteşti. Citâm dintr-un articol apărut în revista L'Epress, (19 iulie a.c.) care se ocupă de această lucrare îndrăzneaţă :

„...Formulatorul răspunde la toate. Spre a-l utiliza, e destul să formezi un număr cu patru cifre cărora le corespund cuvinte la modă ce pot fi combinate între ele aproape la infinit. Ce vrea să demonstreze, cu umor, Robert Beauvais, inventatorul acestui formulator e că el permite debitarea unor expresii aplicabile în orice domeniu, în orice conversaţie literară, artistică, sau filozofică — azi, cînd o nouă limbă franceză a luat naştere : hexagonala... Toată lumea vorbeşte sau scrie mai mult sau mai puţin hexagonala. La televiziune, la universitate, în ziare, în viaţa curentă. În loc de: „Treburile merg bine", se zice „Situaţia se prezintă normal". În loc de „E tare la istorie şi geografie" — „Cultivă disciplinele care menţin treaz interesul...".

Adăugăm, din buletinele noastre meteorologice, întru sprijinirea hexagonalei, „Vîntul manifestă intensificări moderate", „Ploile prezintă un caracter general" şi fraza cu cerul, cînd îi vine şi cerului rîndul „să prezinte înnourări parţiale cu tendinţe de averse locale".

COMPILATOR

posta redacţiei

ANONIM — MIHAI SINGEORGE. „Rog, mai întîi, pe ce-i ce scriu rubrica „poşta redacţiei", să urmărească cu atenţie aceste presupuse de mine „poiezii", sperînd bineînţeles totodată, că-mi ve-ţi înţelege scrisul, avînd bunăvoinţa să precizeze, dacă se pot numi cu adevărat poiezii — şi mai ales — dacă posedă acel ceva ce laş numi talent".

Da, în ciuda faptului că ortografia dv. dezastruoasă, m-a pus pe gînduri, îvindu-mi chiar bănuiala rea că versurile nu vă aparţin, nu pot să nu recunosc calitatea deosebită a „poeziilor" pe care mi le-aţi trimis. Citez pe cea intitulată **Melancolie III,** corectîndu-i bineînţeles erorile ortografice : — **din vreme în vreme / acelaş veşted dezacord / acelaş galben dezacord / aceeaşi primăvară cu naufragii... / Şi noi privim / departe, stelele / şi recele stinghere ce ne-a cuprins / înseilător de-albastru / / din vreme în vreme / cum se duce verdele / vai, cum se duce verdele / cum se duc veştede, galbene culorile prin ploi şi vînturi ce bîntuie umede unghere /foşnind frunzele moarte / şi noi privim poate / ţărîna dulce / iubitoare pînă la negru / vor ofta nepăsătorii / fără să vrea vor ofta nepăsătorii / fără să vrea vor ofta nepăsătorii / ignorînd refugiul tulbure a urmelor eterne / prin care curg cărările tot mai uitate / tot mai pierdute / tot mai departe / de prezentul ce sfărîmă / mirosul amintirilor".**

Sînt puţin descumpănit. Mă aflu sau în faţa unei mistificări, sau a unui suflet **primitiv,** şi în orice caz, şocat încă de întîlnirea cu literele şi mai ales cu ortografia, dar cu acces spre marile idei. Oricum versurile mi se par o revelaţie.

MIHAI LUPAŞCU. „Vă înaintez, sub pseudonim, un număr de patru poezii, cu rugămintea de a le face loc în coloanele revistei ce apare sub îngrijirea dv. redacţională". Poeziile sună astfel : Am intrat în labirint de iedere / Şi în visuri nu mai am încredere... / Coarda viţei vine spre mine şi-apoi / Îmi cere să-i dau stafidele-napoi / / Porumbul meu îmi spune cu spicul / Că mă aşteaptă pe seară bunicul / Şi-n urmă mă cheamă foşnind stejarul / Şi-n orizont se aşează bizarul". Oricîtă fantezie am dezvolta, noi ceştilalţi, muritorii, n-am putea găsi o mai „trasă de păr" asociere a cuvintelor din rimă, **(bunicul-spicul — stejarul-bizarul)** care par să fi dictat aceste strofe precare. Nu le putem publica. Sau, ca să folosesc propriile dv. cuvinte, luaţi-vă stafidele înapoi !

VICTOR GEORGE DUMITRESCU. Formulă lirică niţeluş demodată, dar, oricum, capabilă, de a ne încinta încă inimile : Dar anii mei, necredincioşi / Nu se întorc să mă ridice / Iar sfinţii dorm cu ochii scoşi / şi plînge Dona Beatrice". Mai trimiteţi.

LUPU GRIGORE. „Ca o cupolă de argint / Sclipeşte asfaltul / Şi-n lungul bulevardului / Nu se aude o şoaptă. / / Deodată bezna se sfîşie / Două fantome apar / Sînt doi îndrăgostiţi care se îmbie / Şi-ncetul cu încetul ei dispar". Zău ?

MATEI I. POPESCU. Titlul **Iubire de oglindă** părea să promită ceva, nu mare lucru, dar, în sfîrşit, părea să promită. Versurile, dar mai ales cele din final, mi-au spulberat orice speranţă : **Sărutasem oglinda în care tu, acum o clipă / Ţi prinseseşi o şuviţă rebelă.** Şi încă ceva : de unde ştiţi că Gioconda zîmbeşte cu un ochi şi plînge cu celălalt ? Mă mir că n-aţi spus : cu un ochi strănută iar cu celălalt face cu ochiul.

J. P. ALEP — „Vă scriu şi eu alături de atîţia alţii. De ce n-am făcut-o pînă acum ? Mă oprea subiectivitatea părerilor". Şi acum, poezia, cu titlu foarte feroviar, **Circuit închis : Natura l-a făcut pe om / Omul şi l-a făcut pe Dumnezeu / Şi amîndoi / Au devenit stăpînii lumii. / / Dumnezeu a creat iubirea / Din iubire s-a născut ura / Iar mama şi fiica / Au devenit stăpînele lumii.**

Ce bine ar fi fost dacă „subiectivitatea părerilor" v-ar fi înterzis şi de astă dată trimterea unor astfel de versuri.

ANCUŢA CARMEN. Dacă sînteţi copil, încă, sau orcium, pe aproape, atunci versurile nu sînt rele : „Înaintam vislind lopeţile / Luntrei din dragoste clădită / şi mă-ndesam vrăjită / în poala lacului imens şi negru / / Şi deodată o stea cu aripa-i / de gheaţă scumpa mea luntre a atins / s-a sfărîmat şi a nins din trupul său captiv de madrigaluri". Dacă nu...

ARVAT DUMITRU. Neconcludent ceea ce mi-aţi trimis. Înclin spre nu.

DENIS GH. „Fără să stricăm prietenia noastră invizibilă vă rog domnilor Neagu şi Baltag să.. apreciaţi". Hazardul a făcut ca scrisoarea dv. s-o recepţionez eu. V-am citit şi versurile. Ce să fac ? Tot ce vă pot spune este că, apreciez, mai mult decît versurile prietenia dv. „invizibilă". Acu e-acu. Cu amiciţie

Cezar BALTAG

ROBERT GURAU. „De ce pleci, aiurito ?" m-a fermecat numai ca titlu. În rest, prietene Roberto, trebuie să-ţi spun că pui cam multe întrebări. O fată nu pleacă niciodată spre nicăieri, ci la alt băiat. Nu ne vine să credem dar aşa se-ntîmplă. Te plîngi : „Ce-o să mă fac eu fără Mihaela, pentru că ea era fluturele meu, numai eu ştiam să-i aduc polen". Te asigur c-o să te faci bine şi că o să mai cari polen cu cobiliţa şi pentru alţi fluturi, dar proză n-o să ajungi să publici.

DUMITRU TUDOR. Nu sînt dispus „să colaborăm la scrierea a douăzeci şi două de romane despre frumuseţile Bărăganului". Zici : „eu o să vă povestesc, fiindcă toată lumea zice că povestesc minunat şi dv. o să scrieţi". Cinstit, mi-ar fi convenit să mă-nham la treabă invers, adică eu să-ţi povestesc şi dumneata să scrii. Dar nu, dumneata vrei să duci greul lucrului şi nu mă lasă inima să te văd chinuindu-te.

STAN LUPAŞCU. Ai dreptate, maestrul Miron Radu Paraschivescu e prea pretenţios cînd cere pe lîngă talent, şi cultură şi probitate ! E scandalos chiar, pentru că domnia-sa putea să-şi dea seama, în aproape cincizeci de ani de activitate literară, că junele scriitor care nu vrea să citească, trăieşte mai comod decît ceilalţi. Şi apoi, lectura, scumpul meu domn, e un viciu — şi noi trebuie să luptăm împotriva viciului.

ION COSMA. În „Livada cu păsări moarte" n-am găsit nici flori, nici fructe, nici buburuze. Numai gogoloaie de lut. Dac-ai fi putut trezi din somnul mult măcar o vrabie !... Dar pentru asta trebuie să te naşti vrăjitor. Şi se pare că ursitoarele sanchii n-au vrut acest lucru.

DULCE FRATELE MEU. Ca să mă fi făcut cu adevărat fericit, trebuia să scrii, **dulce fratele meu Gogu.** Aş fi mîncat luna şi-aş fi-nghiţit petromaxul. **Dulce fratele meu** necunoscut trebuie să-ţi spun frăţeşte, ca în familie, că cele 4 schiţe, cu caligrafie pisată, mi-au smuls cinci căscături. Hîrtia, în schimb, e de calitatea unu, marca urs, şi voi face din ea nişte vaporaşe de toată frumuseţea. Cu prilejul primei ploi le voi lansa la apă şi te rog, dulcele meu frate, aşteaptă-le la gura Siretului şi să-mi scrii şi mie dacă au trecut cu bine în Dunăre. Totodată, dă-mi veşti despre verişoarele noastre, dacă s-au logodit şi cu cine. Mi-e tare dor de voi toţi, mai ales că nu ne-am văzut niciodată.

TITI AVENTURIERU' : Răspunsul meu te va găsi atîrnat pe vreo scară de mătase prinsă de balconul unei Juliete. Opreşte-te o clipă (dar fii atent la aia, să nu dea cu pietre) şi citeşte atent : schiţa e proastă. După asta fă-ţi cruce cu limba-n gură spre cotul burlanului de la etajul II. Ah, aceste blocuri de prefabricate şi misterul dragostei.

Fănuş NEAGU

poeme

ÎN AMINTIREA PREA FRUMOASEI ZULMA

Fecioară nebună de dincolo de barieră și A UNUI NAPOLEON

Bogată, ea, de două'j'de ani.
De-un napoleon, eu june-n bani,
Și i-am mizat, strînși împreună,
Pierzînd, pe-o noapte de mișciună,
În luna mai, printre castani...

Luna un ochi făcu-n castani,
Rotund ca piesa de cinci bani,
Și-averea ne pieri-n genună :
Un pol de ani ! De bani !... Și lună !

Polu-n mărunți — vai — de cinci bani !
Mărunți și cei două'j'de ani !
Mereu din ochi în ochi de lună
Și cheltuind tot împreună...
— E-aproape-o soartă, zic, comună !

. . . . . .

— După mulți ani și mulți castani,
Mulți două'j'de ani, mulți poli în bani
Și multe ochiuri, multă lună.
O-aflai — tot fată, -n două'j'de ani,
Și... colonelă în Comună !

. . . . . .

Apoi ; trotuar, după talani,
Nu-n napoleoni, ci-n gologani...
Și mai tîrziu : groapa comună,
Noapte pe gratis, fără ochi de lună.

Reluare

Dacă-a mea ghitară
Ce-un dor o repară
De trei ori barbară :
Un **Kriss** indian,

Țipăt de arsură,
Butuc de tortură,
Besactea cu ură,
Nu e de alean.-.

Vocea mea haină,
Dacă nu-ți suspină,
Cazna-mi dulce, lină...
— Treabă de un ban !

Dacă pipa-mi sură
Far, cumnecătură,
Mințile nu-ți fură !
— Ars să mă usuc.,.

Și-orice-amenințare, —
Trombă trecătoare, —
Dacă grației n-are
— Urlet să n-apuc...

Și-a inimii toată
Mare-nflăcărată
De-un val nu-i umflată
— Să înghet butuc...

Eu o să mă duc !

Paris

Bastard — Creolă cu Breton
Și-aici ajunse : — mușuroi,
Cocioabe fără zid. Noroi.
Un soare firav și aton.

— Curaj ! La coadă .. Un planton
În șir te-mpinge — înapoi !
— Foc stins ; hîrdaie prin noroi,
Trec goale-ori pline în cordon.

Ici, biată Muză lui fecioară
Făcu trotuaru-n **domnișoară**
Spuneau : Ce vinde ea de-a rîndul ?

— Nimic. — Zăludă sta ca zidul,
Neauzind cum sună vidul.
Uitindu-se cum trece vîntul...

Feminin singular

Etern Feminin și eterna mazetă gogomană !
Fă-ne-a juca, paiațe, plătim pentru decor !
Îți luminăm și rampa... Și tu-n culise, vană
Poți trupul să ți-l dărui pompierului ușor.

Pe-ai noștri umeri biciul plesnească-și dulcea-ți toană
Genunchii ți-ncunună... și junii cerbișori ;
Rizi ! Hai, arată-ți dinții... dar.. avem zbiri de goană.
Și-n noi ceva ce-aduce-a eunuc și perceptor.

...Ah, pari a nu pricepe ? — Nici eu — Dar fă pe zina·
Sîntem beți ; te-nvîrtește ! Și plați : Fă pe hapsîna !
Hai, biciuie-ți pașaua, umilu-ți servitor !...

Să știi să cazi, pe urmă ! — dar cazi, păstrîndu-ți harul —
Și pe nisipul nostru să nu îți lași tiparul !...
— E-n slujba de femeie și de gladiator.

Tristan Corbière

În românește de Tașcu Gheorghiu

Epitaf

În afară de îndrăgostiții începători sau sfîrșiți care pot începe cu sfîrșitul, sînt atîtea lucruri care sfîrșesc cu începutul încît începutul începe a sfîrși prin a fi sfîrșitul, sfîrșitul fiind că îndrăgostiții și alții vor sfîrși prin a începe să reînceapă cu acest început care va fi sfîrșit a nu fi decît sfîrșitul răsturnat a ceea ce va începe a fi egal cu eternitatea care n-are nici sfîrșit a nu fi decît sfîrșitul răsturnat a ceea ce va începe a fi egal cu eternitatea care n-are nici sfîrșit nici început și va sfîrși prin a fi de asemeni pînă la sfîrșit egal cu rotația pămîntului cînd se va fi sfîrșit prin a nu mai deosebi unde începe sfîrșitul de unde sfîrșește începutul ceea ce e orice sfîrșit al oricărui început egal oricărui început al oricărui sfîrșit ceea ce e începutul final al infinitului definit prin nedefinit. — Egal, un epitaf egalează o prefață și reciproc.

(Înțelepciunea popoarelor)

Se omorî din rîvnă, — ori muri de lene crasă
Și de trăi e fiindcă-a uitat : iată ce lasă :
— Regret avu doar unul, că nu și-a fost mireasă —

Nu se născu prin nici o vrană,
Fu-mpins mereu de-un vînt, de-o toană
Și fu un arlechin — tocană
Amestec adulter de zoană

N-avea-ncotro ; — cu vino-ncoa ;
De aur, dar fără-o para :
Nervi — fără nerv· Vînă, -n sfîrșeală ;
Avînt cît vrei, — cu o scrînteală ;
Cu suflet, — și nici-o vioară ;
Și-amor — dar armăsar de-ocară.
— Cu-atîta nume, -un nume n-are —
Cu ideal — nici o ideie ;
Rimă bogată, — fără cheie ;
Re-ntors, — din nici-un drum bătut,
Și regăsindu-se pierdut

Chiar cu-așa vers, poet sadea :
Artist stîngaci, — anapoda :
Și filozof — cum îi trăznea.

Grozav de grav, — de loc grozav.
Actor, în rolu-i fu gîngav ;
Pictor : cînta din clarinetă ;
Și muzicant : dintr-o paletă.

Un cap : Da-n veci cu capu-n pod ;
Și prea nebun spre-a fi nerod ;
Și-o fală-a scos scriind **scofală**
— Din vers e bun doar ce-i greșală

Pasăre rară — și cupon de marfă :
Foarte bărbat... și-adesea șteoarfă ;

A tot destoinic — nătărău ;
La rău prea bun, la bun prea rău.
N-avu ca fiul nesolvent
Din Testament, nici testament
Brav și din teama de anost,
Călcînd în strachini fără rost

Crud colorist, — dar sorbezeamă ;
Neînțeles... lui, mai cu seamă ;
Plîngea, cînta cu-un fals perfect ;
— Fu-ntre defecte — un defect.

N-a fost ceva, nici cineva,
Firesc, doar **poza**-n el era...
De fel **poseur,** pozînd drept unic ;
De tot naiv, fiind prea cinic ;
Crezînd în toate, — apostat,
— Și gustul în dezgust i-a stat·

Prea crud, — căci fript fu deseori
De loc lui, asemănător,
Și de urît și-a rîs atît,
Că treaz sta noaptea-n așternut.
Dus de curenți, — în larg hoinar
Epavă-n veci fără de far

Prea **El** spre-a se fi suferit
Cu capul beat și trupul iască,
Sfîrșit, dar necăpătuit.
Muri pînă ce să trăiască, —
Trăi, pînă să fi murit.

Ici zace — duh pieziș plantat,
Un izbutit — doar ca **ratat**

RENÉ MAGRITTE

Sfîrșitul

O ! cîți matrozi de faimă, cîți căpitani în floare
Ce-n curse depărtate plecau cîntînd pe mare
În zarea-aceasta spelbă n-au dispărut pe veci.,

. . . . . .

Cîți capi și echipaje s-au stins prin verzi păragini !
Oceanul le zmulsese ale vieții pagini,
Și, cu o suflare, totul a-mprăștiat pe valuri,
Nimeni n-o să le știe sfîrșitul îngenune...

. . . . . .

Nimeni ale lor nume, nici chiar umila piatră,
În cimitiru-n care ecoul e stăpîn,
Nici salcia ce-n toamnă și-aruncă frunza moartă
Nici monotonul cîntec de plîngere deșartă
Al unui orb în colțul vreunui pod bătrîn

(V. Hugo : „Oceano nox")

Da, marimarii ăștia — matrozi și căpetenii,
Pe care Oceanul pe veci i-a înghițit...
Plecați voioși spre larguri în lungile bejenii
Murit-au toți — întocmai așa cum au pornit.

Ei, hai așa li-i meseria ; murit-au în ciubote !
La piept cu-a lor gamela, vii-n largile capote...
— **Morți...** Să trăiți ! dar **Cîrna** pe mare umblă rău ;
Cu voi, dar, să se culce : e-a voastră țiitoare...
Ei, — haide : Pe de-a-ntregul : De val duși în viltoare !
Sau trași de-o trombă-n hău...

O trombă... moartea, asta, să fie ? Vela mică
Bătînd prin apă ! — Asta e **a se inunda...**
Un pumn de val năpraznic, apoi catargul pică
Plutind pe unde — asta e **a se scufunda.**

— La fund — Sondați cuvîntul A voastră moarte-i pală
Și-un fleac la bord sub greaua și crîncena rafală...
Un fleac pe lîngă — amara-ncordare zîmbitoare — a
Matrozului ce luptă — Hai, loc, că-mi face greață ! —
Năluca veche, Moartea-și arată altă față :
Marea !...

'necați ? Dar **înecații-s** de ape dulci și chioare.
— La fund ! Cu tot ! Și pîn'la cadet cu o sfidare
În ochi, și-n dinți blestemul ! Scuipînd în spume — urît
Mahorca mestecată cu o horcăitură,
Bind fără grețuri marea, cumplită saramură...
— Cum din gamelă-un gît. —

— Nici groapă de trei metri, nici șoareci de morminte !
Ei, la rechini ! Și duhul matrozului leal
În loc ca-n napii voștri să picure cuminte,
Respiră-n orice val,

Priviți în zare hula umflîndu-se deodată ;
Ai zice albul pîntec cald
Al unei tîrfe-n dîrdori, pe jumătate beată...
Acolo-s ! — Hula face-un fald. —

O, ascultați furtuna ce-a prins, mugind, să fiarbă !..
Ea le serbează ziua. — Serbări ce-ades se-ntorn. —
Păstrează-ți, dar, poete, cîntarea-n lira-ți oarbă :
— Ei : largul **De profundis** sunat de vînt în corn.

...Să lunece, mulțime, prin sihlele fecioare !...
Colinde, verzi și goi
Fără sicriu și cuie, capac și luminare...
— Să lunece lăsați-i voi, **domni peste noroi !**

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 16.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

Anul XIII
31 (431)
Sîmbătă
1 august
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

IULIA IONIŢĂ : PORTRET

cîntece de vară

de Miron Radu Paraschivescu

Piatra

Un joc de fulgere e totul
În jurul meu ; sunt într-un bal
În care mie-mi sunt plus-potul
Pe drumul larg şi triumfal.

N-am învăţat de-atîta vreme
Decît să fac ce-am mai făcut,
Nimica n-am de ce mă teme :
Condeiul meu e-aproape mut.

Din tot ce ştie el să spuie
Nu e nimic ce s-ar putea
Să înfierbînte o statuie
Sau să sclipească într-o stea.

De ce, cînd un nebun aruncă
O piatră, zece înţelepţi
Sar toţi în unda cea adîncă
Să cate-n urma ei peceţi ?

Descîntec

Ce mincinos e cerul şi ce leneş !
Adună norii să-i alunge iar
Cînd, deşertînd căldările de jar,
M-aprinde parc-aş fi Curcanul Peneş.

Idilă în Dobrogea

Înfiorat îi luasem mîna,
Cu inima în gît zvîcnind.
Ea, palidă ca-ntotdeauna,
Mi-a dat şi pieptul să-l cuprind.

Prea covîrşit de-aşa povară
Cum numa-n vis se mai putea,
I-am sărutat întîia oară
Codaţii ochi de rîndunea.

Iar printre brusturi şi legume,
Pe roase culmi, la Cetlagea,
Un smeuriu apus pe lume
Din zarea lîncedă curgea.

Jebel, 1968

Aură

Poate-i un lucru ce vine,
Poate ca mîine va trece,
Pilpîie spaima în mine
Flacăra-i verde şi rece.

Cerul e numai ruine,
Pomii rotunzi ca un zece
Dacă mă lasă, în cine
Spaimele au să se-nnece ?

Dar mi se pare că vine
Calmul, albastru extaz
Peste un vis în ruine

Ce-mi poate face necaz
Dacă prin sfere străine
Singur mai trec, ca un gaz.

Lupta cu îngerul

Dulce, înaltă mireasmă
Salvia-n catapiteasmă.
Nimeni nu vine, decît
Îngerul alb, amărît,
Care m-apucă de gît
Ca pe-un prietin şi frate.
Îngere, nu ai dreptate :
Tu pentru mine-ai lăsat
Zborul înalt, şi păsat
Din mîl, făină şi mei,
Ai tot gătit pentru-ai mei.
Îngere, du-te mai bine
Colea, în case vecine
Unde se roagă la tine
Cîţi ştiu de plîns şi suspine.
Eu sunt uscat, găunos,
Măduva-mi plînge în os,
Mestic urît cu frumos,
Cred într-o sfîntă sminteală,
Dor mi-e puţin de cerneală,
Dar mult mai mult de beteală.
Fiindcă ea-mi spune de-o faţă
Astăzi din lume plecată
Roşu cu părul pe umeri,
Ani pînă-n şaişpie, de-i numeri,
Glesna ei de căprioară,
Coapsă de unde scoboară,
Violoncel şi ghitară ;
Cuib rîndunica, vezi bine,
Cată în sînii ei tineri,
Rîsu-i preface-n ruine
Zîmbetul ochilor mei.
Ştie ea, ştie prea bine
Unde să pună temei.
Îngere-ai milă de mine,
Dă-mi mai urîte femei
Şi mai bătrîne-ar fi bine,
Fiindcă mă sperii să cred
Că-i gura ei pentru mine.
Greu mi-e să nu îmi reped
Braţul de treste, liană
Să-i înfăşor după gît,
Fie de-ar fi chiar icoană
Care să-mi ţie de-urît,
Cu preţul scump zăvorît...
Iată-i şi tînăra mamă :
Bat înc-odată la poartă,
Tace şi muma, ca moartă.

Dilema Alecsandri

Recitind *Pastelurile* lui Alecsandri, am găsit oarecari motive de îndoială cu privire atît la „tehnica (predominant) picturală", cît şi la definirea lor de către G. Călinescu drept „un calendar al spaţiului rural şi al muncilor cimpeneşti", în sensul virgilienelor *Georgice*. Mai degrabă, cum zice tot G. Călinescu, „*Pastelurile* reprezintă o lirică a liniştii şi a fericirii rurale, un horaţianism". Dar cu aceasta n-am spus totul.

În *Serile la Mircești* (care inaugurează, în volum, Pastelurile), Alecsandri evocă, mai pe faţă ca oriunde, intimitatea domestică, euforia la gura sobei, meditaţia la masa de scris. Elemente ale liniştii şi fericirii rurale ? Desigur. Dar mai important mi se pare alt lucru şi anume sugerarea, de la început, a unei *rupturi* între spaţiul naturii şi spaţiul imaginaţiei, separarea unui „înăuntru" de un „afară". Prima strofă a primei poezii din ciclu ne introduce, de fapt, într-un univers închis : „perdelele-s lăsate şi lampele aprinse ;/ În sobă arde focul, tovarăş mîngîios,/ Şi cadrele-aurite ce de pereţi sînt prinse,/ Sub palida lumină apar misterios".

Pentru ca ultima strofă să ne lase să bănuim, o dată cu declinul imaginaţiei, sfîrşitul acestui spaţiu secret al poemului : „Aşa-n singurătate, pe cînd afară ninge, / Gîndirea mea se primblă pe mîndri curcubei / Pîn'ce se stinge focul şi lampa-n glob se stinge, / Şi saltă căţeluşu-mi de pe genunchii mei".

Iată o caracteristică oarecum neaşteptată, fiind la mijloc o poezie pretins descriptivă : atitudinea lirică originară nu constă în contemplarea naturii, ci în *refugiul într-un spaţiu închis şi protector*. Acest spaţiu este camera. Trăgînd perdelele, aprinzînd focul şi lămpile, poetul marchează trecerea din natura propriu-zisă într-un loc unde intemperiile nu pătrund şi liniştea e deplină. Impresia de loc închis, izolat, se măreşte prin zugrăvirea iernii de „afară".

„Aşezat la gura sobei noaptea pe cînd viscoleşte..."

Nu întîmplător primele pasteluri vorbesc de iarnă, de viscol, de ger : primejdiile din exterior clarifică sentimentul de securitate din interior, care este tema latentă, difuză, a tuturor poeziilor „de natură" ale lui Alecsandri. Punctul lor de plecare nu trebuie căutat în descrierea naturii, ci în încercarea de a o aboli. Şi, mai ales, nu teroarea de „boreal" (ca o însuşire a firii poetului) explică această permanentă mişcare retractabilă, recluzivă ; din contra, mişcarea e aceea care se află la originea deselor metafore ale „miezului iernii", ale gerului „aspru şi sălbatic", ale viscolului ce spulberă potopul de zăpadă. Căci mişcarea de recluziune se observă şi cînd obiectul aparent al pastelurilor este primăvara sau vara : „natura" lui Alecsandri este mereu proiecţia unei imaginaţii care se simte la adăpost. Poetul nu priveşte în „afară" decît spre a realiza mai complet satisfacţia de a se găsi în loc ferit. Lirismul *Pastelurilor* provine din emoţia recluziunii, nicidecum din contemplaţia naturii.

Însă o dată cu desăvîrşirea închiderii, imaginaţia se poate redeschide spre cerul ei interior ; după ce a abolit natura, care îi inspira teamă, poetul o reinventează sub o înfăţişare confortabilă. „Prin fumul ţigaretei ce zboară în spirale", el contemplă o natură care are aparenţa celei reale, deşi nu este decît închipuire ; în care ploaia nu udă, gerul nu muşcă, tunetul nu loveşte. Sîntem în cea mai pură convenţie şi plăcerea poetului constă mai puţin în a produce imagini veridice decît în a explora pînă la capăt certitudinile spaţiului său închis.

Această natură confortabilă trebuie să fie numaidecît şi sistematică. Ceea ce G. Călinescu numeşte „calendarul spaţiului rural" este, în fond, calendarul unei imaginaţii, ordinea prin care imaginaţia caută să repete natura. Alecsandri n-ar fi avut de ce să facă inventarul anotimpurilor, dacă ar fi descris cu adevărat natura. Impresiile noastre sînt spontane. Imaginînd însă o natură confortabilă, el procedează după un plan, îşi propune teme (cucoarele, Florile, Paştele, secerişul, etc...), asigurînd o rotaţie fără greş a anotimpurilor şi a activităţilor corespunzătoare, veghind să nu se strecoare nici o inadvertenţă. Imaginaţia este totdeauna mai sistematică decît natura.

Nicolae MANOLESCU

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

Compromisul cu lucrurile

— Într-un număr trecut spuneaţi că rolul de oracol pe care vi-l acordăm în loc să vă crispeze, vă face suficient de vesel şi de senin ca să puteţi vorbi despre lucruri grave. Ce rol ar trebui să vă acordăm ca să vorbiţi despre lucruri vesele şi senine ?

a. p.

— E suficient să acceptăm sugestia că cititorului îi plac astfel de lucruri, mai ales că întîmplări vesele aş putea să povestesc tot atît de multe cîte sînt ele cînd le trăim de dimineaţa şi pînă seara. De pildă de cînd m-am mutat, mereu mi se strică tot felul de lucruri din casă. Asta n-ar fi nimic, dar abia acum înţeleg pasiunea pe care o pun unii oameni ca să dreagă ceva. Ei bine, lucrul nu se lasă dres cu una cu două, ba chiar nu se lasă de loc, are misterul lui, şi cel mult dacă îţi permite să te aranjezi cu el, să ajungi adică la o soluţie de compromis, dar de dezlegat nu se lasă dezlegat.

Cînd am intrat în noua casă, prima oară, în baie persista un miros de canal, deşi instalatorii pe care-i angajasem şi-i plătisem cît ceruseră, lucraseră multe zile cu toată sîrguinţa înainte de a pleca. „Ei, mi-am zis, nu e nimic dacă mai chem încă unul pentru un fleac". A venit, s-a arătat foarte nemulţumit de felul cum lucraseră cei dinainte şi mi-a spus foarte hotărît şi cu acea convingere care-ţi face totdeauna plăcere cînd vezi că un om e atît de sigur de meseria sa : „Aici n-au fost instalatori". „Ba au fost", i-am apărat eu jignit că se punea la îndoială şi priceperea mea în a mă descurca, „N-au fost : ăştia erau plăcintari, nu instalatori."

S-a apucat de lucru, a umblat pe-acolo cu o lampă, scociorind cu mîna prinăuntru vreo juma' de zi. L-am plătit şi a plecat. N-au trecut cîteva ceasuri şi mirosul a revenit. M-am interesat prin vecini ce poate să fie şi mi s-a spus că s-ar putea ca toată pricina să fie de la gura de canal.

Am telefonat I.C.A.B.-ului şi după controlul făcut s-a constatat că nu de-acolo venea. Am chemat alt instalator. I-am povestit toată chestia, plus faptul că mai fuseseră înaintea lui vreo trei iar el a avut un suris indulgent, mai mult pentru sine. Adică, părea el să-şi spună, sînt tot felul de escroci pe lume, se-ntîmplă. Şi mi-a explicat că sifonul de sub baie trebuie să stea în apă şi că aşa cum e acuma nu stă. Apa n-are nivelul necesar. Şi sigur că prin ţeava tăiată se întoarce aerul din canal şi intră în baie. „Dar lăsaţi, astea nu vă privesc pe dumneavoastră, mi-a zis el. V-aranjez eu totul". Şi a doua zi m-am pomenit c-a venit cu două plăci de plumb semisferice, tăiate pe din două, care trebuiau puse acolo, ca să acopere locul unde era sifonul şi să nu mai vină acel aer neplăcut. L-am plătit şi a plecat. Ce simplu ! mi-am zis. Nu puteam să dau peste un om ca ăsta de la început ? De ce neapărat trebuia să vină la mine atîţia inşi care se dădeau drept instalatori cînd ei, vorba ăluia, erau cine ştie ce cofetari

A doua zi dimineaţă cînd intru în baie să mă rad dau de acelaşi miros de care credeam că, în sfîrşit, scăpasem. Am chemat alt instalator. Pe-ăsta l-am prevenit că ştiu că e o problemă dificilă şi să-mi spună de la început dacă o rezolvă sau nu, că îl plătesc numai dac-o rezolvă. Să studieze bine totul dinainte, fiindcă altfel pierde vremea degeaba. Asta i-a dat într-adevăr de gîndit şi, după cîteva ore, mi-a spus clătinînd din cap, minunîndu-se şi el : „Plăcile alea de plumb n-au nici un rost. Instalaţia e absolut normală şi toată problema vine de-acolo că, nu se ştie cum, după utilizarea rezervorului de sus, dracu' ştie de ce, se absoarbe şi o parte din apa din nivelul sifonului. În momentul acela sifonul rămîne descoperit şi prin el vine un miros de jos din canal. Nu-nţeleg de ce se-ntîmplă chestia asta". Zic : „Şi ce e de făcut ?" „Tehnic vorbind, mi-a răspuns el, nu e nimic de făcut. E ca şi cum te-ai întreba de ce un om e mai aşa şi altul mai altfel. Sînt normali amîndoi, dar nu se aseamănă, aşa e şi aici. N-ai ce să zici de instalaţie, seamănă perfect cu alta care izolează complet scurgerea de aerul din baie, dar de ce dracului nu stă ea apa din sifon la locul ei şi se simte atrasă de cea care cade din rezervorul de sus, nu pricep. Nici un inginer n-ar putea să rezolve problema". „Bine, spun eu, zici că tehnic nu se poate nimic, dar practic ? Ţi-nchipui că n-o să mă convingi să mă resemnez şi să accept teoria dumitale. Un lucru bun trebuie să meargă bine, ce mai încoace şi-n colo". „Hm, face instalatorul, sceptic. Aşa credeţi dumneavoastră ? Mă rog ! Vreţi să ştiţi ce să faceţi practic ! Practic, adăugă el, şi faţa i se lumină într-un suris, din cînd în cînd aveţi grijă şi daţi şi dumneavoastră drumul la baie, între două băi, să se umple sifonul, ca să nu mai vină mirosul. Cam o dată pe zi !" „Bine, zic, şi asta pentru tot timpul cît voi locui aici ?" „Da, zice, asta e floare la ureche. Sînt alte situaţii în care pereţii sînt uzi complet, de sus pînă jos, şi nu se ştie de unde !"

L-am plătit pentru acest sfat care într-adevăr m-a dus la un compromis acceptabil cu instalaţia mea care în orice caz ca gravitate era un nimic faţă de nişte pereţi care ar fi uzi şi cînd credeam că am terminat cu baia, au început să se strice flotoarele. Cu astea însă n-am putut ajunge la niciun aranjament. Le-am reparat, dar asta e prea simplu zis „reparat", fiindcă nu ştiu cum sînt făcute şi aceste sisteme de ţinut apa sus în rezervoare, că din două în două săptămîni trebuiesc înlocuite. Ei bine, de vreo trei luni nu se mai găsesc. Odată unul dintre instalatori mi-a arătat unul nou luat de la magazin, neperforat. Asta i se părea şi lui ceva foarte demn de interes, se ulta la el şi nu-i venea să creadă, ca şi cînd ar fi fost mare brînză un flotor cu dispozitivul neperforat, 12 lei ! Mare cheltuială ! Sînt unii oameni ai căror părinţi n-au fost niciodată bogaţi şi fiii lor vor să fie, şi cred că cu economia de la un flotor pot să se procopsească.

Într-o zi mi-a căzut o lentilă de la ochelari şi s-a spart. N-am avut nici o tresărire, mă duc, mi-am zis, la o cooperativă de optică medicală, îmi pune altă lentilă şi gata. Nu mi se mai întîmplase asta de vreo trei-patru ani. Am intrat în prima şi am ieşit repede, fiindcă era prea aglomerată. La a doua am dat de aceeaşi aglomeraţie şi la fel şi la a treia. Ce-o fi cu asta? m-am întrebat. A crescut numărul orbilor din Bucureşti ? Şi am stat la coadă liniştit, de trei ori, în trei saloane diferite, în care mi s-a dat acelaşi răspuns : „Da, vă facem, dar aveţi de aşteptat două luni de zile". „De ce ?" zic. „N-avem lentile". „Bine, zic, eu am acasă ochelari de rezervă, pot să aştept şi mai mult de două luni. Dar dacă alţii nu au ? Flotoare, mai înţeleg că nu se găsesc, am adăugat eu spre nedumerirea tuturor de-acolo, dar cu luminile ochilor ce facem ?"

Şi am ieşit afară şi mi-am adus aminte de unul care, pe vremea copilăriei mele, venea prin sat cu o ladă în spinare în care avea de toate : un *mărchidan*. Striga : „Hai la zdringuri, ciochii, ace, brice..." şi încheia aşa : „...şi ochelari pentru cine nu mai vede, doamne fereşte !"

Era el un biet *mărchidan* care bătea drumurile ţepene de ger ale satelor (îşi vindea marfa mai ales pe păr de porc şi noi ştiam că după anul nou trebuia să apară negreşit), dar aşa nenorocit cum părea să fie, tot nu se dădea el pe unul care avea nevoie de ochelari. Şi avea dreptate.

Marin PREDA

GABRIELA PĂTULEA DRĂGUŢ : „MORIŞCA"

cronica pietonului

Seneca

Aflăm că în noua staţie de metrou pariziană, **ÉTOILE**, potrivit unor măsuri de înfrumuseţare a „lumii de dedesubt" în care oamenii îşi petrec o bună parte din timp, circulînd, se poate citi pe un panou această frază a lui Seneca :

„Nu fiindcă lucrurile sînt dificile, nu îndrăznim, ci fiindcă noi nu îndrăznim, lucrurile sînt dificile".

Ne oprim o clipă, repetînd cu speranţă : **fiindcă noi nu îndrăznim, lucrurile sînt, ni se par sau devin dificile...**

Cetăţeanul grăbit, şovăind în pragul unei acţiuni, va găsi în sentinţa filozofului acel plus de cutezanţă care îi va face problema uşoară, deşi rămîne de văzut despre ce fel de acţiune este vorba şi care-i problema. Pentru ce trebuie să îndrăznim, nu ştim niciodată prea bine, dificultatea ia altă înfăţişare, şi noi trebuie să îndrăznim din nou, ca să cunoaştem preţul îndrăznelii adevărate.

Ce efect ar avea, în locul reclamelor pentru încălţămintea de pînză, ce efect ar produce, într-unul din noile pasaje subterane de trecere bucureştene, versul-cheie al existenţei noastre pe care o credem totdeauna aceeaşi :

„Trecut-au anii ca nori lungi pe şesuri..."

CANDID

cronica literară

Perpessicius: memorial de ziaristică

Mărturisesc că nu cunoșteam aceste articole. Ele ne fac surpriza de a descoperi un alt Perpessicius decît acela pe care îl știam din foiletoanele literare. Un Perpessicius care renunță la ceremonia frazei, un spirit polemic tăios, deschis, intolerant, iritat — ca și Eminescu — de canalia liberală și de bizantinismul politicii noastre. Foiletoanele sînt scrise între 1928-1933 și au ca temă esențială comedia patriotardă și umanitaristă jucată de guvernanții români după război. Un articol spune totul în acest sens. El se cheamă **Incapacitate și cinism,** și vrea să dovedească, între altele, că Partidul liberal, la putere de multă vreme, n-are o doctrină socială constructivă și practică, prin ziare, o demagogie cinică. Iată în ce chip spune toate acestea criticul care, cînd este vorba de o operă literară, îmbracă orice rezervă în două pînă la nouă voaluri de cordialitate: „Observați totodată că nimic, dar absolut nimic nu îndreptățește îngîmfarea cu care partidul monopolului de guvernămînt s-a cocoțat pe gardul politicii de după război, amintiți-vă neîntrerupta serie de patente dovezi de incapacitate, începînd cu Turtucaia și sfîrșind cu împrumutul camuflat de 20 milioane dolari, de ieri — alaltăieri, nu uitați că între aceste două pietre de hotar, mai exact adevărate lespezi de mormînt, ale României Mari se închide, zi de zi, toată putreziciunea moravurilor politice promovate de liberali — pentru a surprinde imensitatea acestui pustiu, cu dunele lui de nisip înfierbîntat, fără nici o surizătoare, cu simunuri devastatoare și cu hoituri de caravane momite pe drumurile pierzării. E însuși aspectul marei dezolări politice, patronată și exercitată de liberali. Ce alhimie, atunci, a putut, poate și — nu-i placă lui Dumnezeu — va putea să mai aurească tinicheaua acestor spezi și sulițe cu care garda îmbătată de vinul îngîmfărilor nejustificate păzește aceste tronuri de brad și aceste gropnițe boltite și pline de toate comorile siluite? Ce alhimie?". Perpessicius reia, deci, din punctul său de vedere — și punctul său de vedere este acela al unui intelectual care a trecut prin experiența dură a războiului — procesul liberalismului românesc, început, cu mult timp înainte, de Maiorescu și Eminescu. Însă aceia aveau o doctrină socială și vorbeau în numele unui partid politic. Ziaristul dintre cele două războaie, cînd este — cazul lui Perpessicius — și scriitor, nu mai crede în nici o doctrină. Punctul din care el privește viața societății este acela al cetățeanului de rînd („naivul contribuabil"), enervat de atîtea societăți de binefacere, de congresele și conferințele unde se discută — la nesfîrșit și fără nici un rezultat, — despre condiția individului pauperizat. Temele ziaristicii eminesciene (ipocrizia „roșilor", oratoria găunoasă, parlamentarismul etc.) nu și-au pierdut, așadar, actualitatea după tăurirea României Mari. Ele revin cu insistență și în acest memorial de ziaristică, neașteptat de corosiv. Pretextele sînt firește altele. Perpessicius vorbește, acum, despre „Fidac", despre comisiile de binefacere, pensiile invalizilor de război, procesiunile pioase la mormintele eroilor, discursurile din parlament, despre doamna Alexandrina Cantacuzino, prezidenta multor conferințe etc., voind a da o idee despre trufia și perfidia liberală. Ziaristul renunță la orice protocol, și propozițiunile sînt atingătoare. Într-un loc e vorba de „silnica dominație aproape seculară a liberalilor", în altul de „nobilele noastre snobismuri", despre — apoi — „eroii de paradă", „ipocrizia în haine de gală" „cavalerism de operetă", „monitorul patriotismului de duzină", „rivna masoneriei școlare", „stupida gogoașă națională" și nu se sfiește a numi hotărîrea parlamentarilor de a-și încasa diurnele pe timpul vacanței o „imensă nerușinare". Polemismul acesta acut nu se pierde în abstracțiuni confortabile — cum se întîmplă adesea în ziaristica noastră — ci coboară la lucruri mai lumești, cum este acela al societăților filantropice. Aici revine în discuție Alexandrina Cantacuzino, oaia neagră a foiletonisticii lui Perpessicius. Onorabila Alexandrina este un Trahanache feminin: prezidentă a Societății femeilor ortodoxe, prezidentă a Comitetului pentru îmbunătățirea traiului, consilieră municipală, președinta „Fidaculuí", reprezentanta noastră la Geneva etc. Începînd un nou articol, pe tema — de exemplu — a invalizilor de război **(Promenada mutilațiilor)**, ziaristul se gîndește că ar putea să provoace curiozitatea societății filantropice feminine, în fruntea căreia se află, firește, inevitabila Alexandrina Cantacuzino, înzestrată cu darul ubicuității. Să mai scrie, atunci, articolul, să mai protestăm? Ar fi să pună în mișcare mecanismul dinainte. Criticul este cu premeditare sceptic: „Sau poate ca să dăm de lucru nobleții feminine din România? Acelei noblețe extenuate de filantropie și de patronaje, preumblată în mașini de lux, pentru a căror întreținere nu se știe cît din subsistența de rigoare a invalizilor se cheltuiește? Nu. Să lăsăm glumele. Să lăsăm nobletea feminină să se descurce în noi și noi filantropisme și să alungăm tichia aceasta de mărgăritar de pe cheliile noastre sufletești..."

Capodopera polemică a lui Perpessicius este foiletonul **Un homerid al gramaticii: Timolean Danaos.** Aici stilul devine insinuant, obsecvios. Timolean (Pisani, desigur, floarea polemismului de altă dată) este „Nestorele ziarismului dacoroman". Formula din urmă ne pune în gardă față de seriozitatea prețuirii date înainte. Tot articolul este o acumulare de laude perfide. Timolean Danaos și-a propus să învețe pe români cum să scrie corect. A dat și dă, fără încetare, sfaturi în această direcție. Ziarele sînt pline de „neîntrecutele-i cataplasme gramaticale". El poate fi considerat un veritabil Catone Censorius, — un „homerid al gramaticii", „un Thersit al asediului gramatical" etc. Construcția polemică se bazează pe o posibilă apropiere dintre numele temutului Catone daco-roman și o formulă din Virgiliu („timeo Danaos"). Știința polemistului este de a introduce în text ircniile cele mai mușcătoare și de a păstra, în același timp, un aer de solemnitate.

Aria problemelor este întinsă și, în **memorialul** de față, ziaristul își grupează foiletoanele în XII capitole tematice **(politice, victime de război, edilitare, salariați și pensionari, școala, pacifism** etc.). Majoritatea dintre ele vizează partidul liberal. Altele se referă — în aceiași termeni — la guvernarea partidului țărănesc. Persessicius este, deci, un spirit independent. Cînd se apropie de zona literaturii (cap. **Litere și cultură, Arte),** el redevine protocolar și liric. Aparița unei reviste în urbea natală, Brăila, îi smulge accente elegiace. Fapta avocatului S. C. Sava (redactorul publicației despre care este vorba) i se pare extraordinară. Nu mai puțin semnificativă și mai plină de poezie este, în ochii criticului, aceea a inginerului Gh. T. Marinescu, redactorul **Analelor Brăilei.** O ceremonie critică nu lipsită de savoare și — repetăm — de lirism, înconjură aceste apariții modeste. Articolele nu mai reprezintă o surpriză pentru noi. Este Perpessicius din **Mențiuni critice** și **Jurnal de lector:** amical, elegiac, cu digresiuni savante și o imagistică supravegheată. Fraza se întinde acum ca o salcie plîngătoare deasupra textului, absorbind toate lacrimile lui lirice. Să cităm și această prezentare a poeziei sentimentale a Elenei Farago: „D-na Elena Farago este întîia noastră poetă care a făcut din vers mai mult un fir de însăilat cuvintele și în fragila pînză de păianjen a strofelor sau romanțelor d-sale a aruncat, ca pe o urnă de lacrimi, în miniatură ,inima d-sale suferindă. Și, cum se întîmplă adesea, în ținutul acesta de miracole al poeziei, pînza de păianjen nu numai că nu s-a destrămat, dar a învăluit, cu gingășii de cuib, pe această pasere rănită și gemetele ei le-a prefăcut în cîntece. Este în poezia d-nei Elena Farago, și încă din volumul debutului de la 1906, o continuă aspirație, un continuu apel către pasărea albastră a dorului și continua frîngere a inimii. Dar inima aceasta, care așa de puternic știe să dorească, în aceeași măsură știe să și sufere. Nimeni n-a scris, și nu numai în poezia feminină, de la noi, unde este unică, tînguiri de iubire, mai discrete, mai ferite de larma răspîntiilor, mai umile în înălțarea lor smerită..."

Judecata critică este discutabilă, dar nu ea constituie factorul esențial în literatura critică a lui Perpessicius, ci altceva: capacitatea de a reconstitui emoția lecturii. Căci, pentru autorul **Mențiunilor,** critica este, lucru hotărît, o **metaliteratură,** un prilej de jubilație sau de tînguire în marginea operei. Întîlnirea cu o carte reprezintă pentru critic o zi de sărbătoare. Cutezînd să o prezinte, el își pune, în consecință, un costum de gală. Faptul extraordinar este că Perpessicius se supune acestui ceremonial de aproape o jumătate de secol. El scrie, adică, de cincizeci de ani despre cărțile altora și n-a avut, se pare, nici un moment sentimentul zădărniciei sau, de l-a avut, nu l-a arătat. Iată un lucru ce întrece orice închipuire!

Eugen SIMION

avant premiera editorială

BUJOR VOINEA

„Elementele"

(versuri) Volum de debut. Editura Eminescu

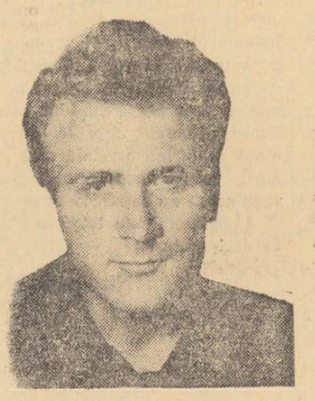

PAUL TUTUNGIU

„Imperiul neodihnei"

(poeme). Editura Eminescu

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGĂM COLABORATORII SĂ NE TRIMITĂ LUCRĂRILE DACTILOGRAFIATE.

★

SCRIITORII CARE AU CĂRȚI ÎN CURS DE APARIȚIE SÎNT INVITAȚI SĂ ANUNȚE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, ÎNSOȚITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALĂ.

comentarii critice

Demnitatea ideii

Iată un nou „roman de dragoste", apărut în Editura *Eminescu*. Este vorba de *Patul lui Procust*. Întîmplarea face să ne ocupăm în ultimul timp cu precădere de această colecție care, adunînd sub un titlu comun opere atît de variate, demonstrează într-un mod original explozia de sensuri pe care marii scriitori o pot aduce temelor consacrate. Dacă s-ar limita numai la romanele sentimentale, editura ar fi consecventă, dar ar deservi demonstrația.

Camil Petrescu nu este un sentimental, în sensul că el nu se lasă pradă efuziunilor. De la o înălțime rece, din aerul rarefiat al rigorilor intelectuale, privirea sa cuprinde cu limpezime spectacolul vieții. De multe ori însă spațiul incandescent al ideii se așează între conștiințe și lume, astfel că lumea se deformează și ia forma unor tipare severe sau dispare cu totul absorbită de arderea clară a imperativelor absolute. Ca și Călinescu, Camil Petrescu este intelectualul care face judecăți a priori asupra existenței. El se află departe de filozofia lui Blaga (și, deci, de intuiționismul bergsonian) care trimite pe gînditor să se substituie fenomenelor pentru a lua act, prin iubire, de esența realului. Raționalist de construcție clasică, Camil Petrescu face din conflictele personajelor sale un adevărat joc al ideilor pure. De aceea teatrul scris de el aduce aminte de piesele lui Ibsen și Brecht. Toți trei seamănă prin dezbaterea de principii, dar deosebirea stă în cîmpul de investigație: Ibsen se ocupă de etică, Brecht de politică, iar Camil Petrescu de problema cunoașterii. În plus, scriitorul român are darul de a insista atît de mult asupra abstracțiunilor, încît ele încep să vibreze și să propage lirism. Farmecul rar al acestui gen de poezie intelectuală trădează însă oricînd luciditatea care îi stă la origine. Poezia, teatrul, romanul, eseistica sa, toate sînt rezultatul acestei lucidități care încearcă să-și asume datele realității fără a ieși ea însăși în întîmpinarea lor. O demnitate rece a principiilor născute o dată cu conștiința separă pe scriitor de realitatea fremătătoare. Patetismul operei lui nu e euforia cunoașterii, ci febrilitatea chemării. Cu o voce uscată de sete, scriitorul cheamă mereu o realitate suficientă sieși să se supună îmbrățișărilor sale. Dar ea rămîne fidelă propriei arderi care nu are nevoie de comunicare.

Suferința unui scriitor coboară totdeauna și asupra personajelor din opera sa.

Transpusă echivoc în termeni erotici, drama demnității ce face imposibilă comuniunea apare și în romanul *Patul lui Procust*. Fred Vasilescu și doamna T. se cheamă cu disperare, dar toată energia apelului lor se comprimă într-o așteptare tăcută. Ei nu vor să renunțe la individualitate fiindcă sînt demni și nici măcar nu înțeleg că acesta e sacrificiul ce li se cere. Ei nu-și dau seama că dragostea e un act de umilință, de depersonalizare. Ca și în cunoaștere, individul trebuie să renunțe la personalitate pentru a se confunda cu un element din afară. Iar înțelegerea se produce abia cînd subiectivitatea s-a dizolvat cu totul în noul cadru de existență. E drept că în procesul cunoașterii reciprocitatea abandonului e mai puțin evidentă. S-ar părea că acolo subiectul cedează totul în favoarea obiectului, minat de un tragic instinct al cedării. În realitate, obiectul nu rămîne pasiv ci, primind dăruirea, se deformează, se deschide relațiilor și rezultatul e adevărul, o progenitură trufașă care își alungă părinții din sfera interesului general. Contopirea reciprocă și plină de umilință în favoarea progeniturii, aceasta e esența comună a cunoașterii și iubirii. Avînd o viață interioară bogată, Fred Vasilescu și doamna T. vor să facă fiecare, din partenerul iubirii, un individ într-o casă străină. Ei nu înțeleg că pentru dragoste ar trebui să renunțe la ceea ce le aparține, să se dăruie unul altuia goi, contopiți într-o realitate ce abia se va naște. Drama lor e o dramă a frigidității intelectuale. E ca și cum gînditorul ar implora cerul să se supună speculației filozofice. Sentimentul unicității duce la această tragică indisponibilitate. S-ar putea obiecta că Fred Vasilescu și doamna T. nu sînt închiși în propria lor suficiență, că ei nu sînt sterili, că au nevoie unul de altul. Da, dar au nevoie nu pentru a se abandona unei creații comune, ci pentru a se anexa unul altuia, cu sentimentul că *ei* contează și nu legea care i-a adus un timp la lumină pentru ca ulterior să-i înlocuiască cu alții. Plenitudinea intelectuală e cauza unei asemenea semeții. Ca și într-o cunoaștere nerealizată din cauza obiectului inert și a cercetătorului distant, protagoniștii romanului gustă insatisfacția pînă la capăt. Tristețea lor e cu atît mai mare, cu cît ei nu înțeleg unde se află eroarea. Ei au impresia că sînt niște exemplare alese care se merită și care ar trebui să rămînă mereu împreună, dar ceva ciudat și absurd îi separă. Abia cînd vor vedea în jur alte drame își vor conștientiza propria lor situație și vor încerca să restabilească, pentru ceilalți, dreptatea. Aceasta cu atît mai mult, cu cît drama celor din jur e caricaturală și, deci, evidentă. În primul rînd, doamna T. asistă la eșecul iubirii lui D. care încearcă să se apropie de ea cu inițiative ridicole. Ca și în cunoaștere, eșecul se datorează inadecvării mijloacelor, mediocrității. De cîteva ori, doamna T. e gata să manifeste interes pentru D., dar acesta găsise tonul din întîmplare și se trădează imediat prin alte inadecvări. La rîndul lui, Fred Vasilescu va observa și el o asemenea dramă, tot asimetrică. Și de data aceasta mijloacele sînt inadecvate, dar nu din cauza mediocrității bărbatului, ci a femeii. E ca și cum mintea cea mai înzestrată s-ar adresa unei realități sărace în adevăruri. Doamna T. și Fred Vasilescu sînt generoși cu alții, dar nu cu ei înșiși. Asistînd la erorile altora, ei ar vrea să intervină, să repare contradicția. Dar chiar și atunci cînd intervin o fac cu un sentiment de neangajare care se datorește tot independenței lor exasperante. Independența lor seamănă cu singurătatea regilor în castele imense. Salvați de umilința pe care o pretind legile firii, ei au libertatea evaziunii, dar nu se pot bucura de ea. Aceasta este, de altfel, și drama autorului cărții: chemînd lumea în imperiul ideilor sale, el nu primește răspuns și rămîne singurul suveran al acestui imperiu. Conștient că ceea ce a înălțat e de o stranie frumusețe, el se simte un nedreptățit și întoarce spatele lumii cu demnitate. Dar demnitatea sa e fără ecou și ascunde o nesfîrșită tristețe.

Înțelepciunea sadoveniană

Cazul Eugeniței Costea, care continuă seria romanului de dragoste inițiată de editura Eminescu, ne atrage atenția asupra unei înclinații pe care adesea nu îndrăznim să i-o atribuim lui Sadoveanu: este vorba de interesul marelui scriitor pentru faptul senzațional. Opera sa ne-a învățat că tot ceea ce se abate de la cursul normal este trecător și neînsemnat, că numai succesiunea nedezmințită a anotimpurilor rezumă trecutul și anticipă viitorul. Într-o asemenea viziune, cazurile complicate de conștiință ar aduce un haos de incertitudini morale. Cu toate acestea, Sadoveanu se aplacă fără sfială asupra celor mai misterioase manifestări, încercîndu-și parcă puterea de a găsi pretutindeni, chiar și în momentele de derută extremă, logica vieții. El privește pe om ca pe o vietate care își complică bucuriile sau suferințele fără a le putea însă falsifica în originea lor. În fața unei întîmplări mai ciudate, el nu-și spune „iată ceva care iese din sfera principiilor generale", ci „iată că pînă și aici se aplică aceste principii". Descoperirea adevărurilor vechi de cînd lumea în cele mai aberante manifestări, aceasta e singura uimire a înțelepciunii lui Sadoveanu.

Să recitim acum împreună **Cazul Eugeniței Costea,** roman, la prima vedere, atît de nesadovenian, prin psihologia de excepție a personajelor sale: Un bărbat își transformă sentimentul conjugal într-o mistică exaltată, pentru ca, apoi, sub dușul rece al realității, să repare contradicția omorîndu-se; un inspector din minister, un fel de Javert, se pune în slujba misiunii sale cu atît zel, încît se înstrăinează de sine; o fetiță de cîțiva ani simte obscur, ca Vitoria Lipan, încălcarea dreptății, iar mai tîrziu, ajunsă la vîrsta plenitudinii feminine, se răzbună pe mama sa rivalizînd-o în succesul erotic. Dragostea orbitoare a lui Laurențiu Costea nu e oare independentă față de cauza inițială? Nu, fiindcă iată ce ne spune Sadoveanu: „Amorul e o violenție a speciei; oamenii de sex deosebit se chiamă în vis, se caută în trezie, spun versuri și cîntă prostii, vin unul către altul, fug unul de altul, se urăsc, se doresc și nebunesc pentru ca să se continue seria". Cele mai de neînțeles comportări, deci și exaltarea utopică a lui Costea, au drept cauză o rînduială a firii. Dar alienarea lui Micu Columbaru? Nu înseamnă ea o sincopă a armoniei, o malformație stranie din care Kafka a făcut cerul întregii sale lumi? De ce să privim lucrurile astfel cînd chiar și un cîine, un inofensiv animal, reprezentînd existența în splendida ei libertate biologică, e în stare să aducă de o sută de ori, cu o obstinență mecanică, pălăria aruncată peste gard de stăpîn? Bine, să admitem că așa e. Să admitem că și instinctul justițiar al Eugeniței Costea seamănă cu intuiția animalului care mîrîie la apropierea unui răufăcător. Dar cum ne vom putea explica extraordinara înflorire a feminității tocmai la ea, o făptură atît de fragilă, educată într-o mănăstire de maici? Știm, fenomenul are o cauză ereditară, dar ce e toată acea frenezie erotică de care, nu numai Eugenița Costea, ci toată lumea mondenă pare cuprinsă? Sadoveanu, cu glasul lui înțelept, ne va lămuri că nu există numai un instinct al individului, ci și unul al comunității: „Europa (...) a pierdut în catastrofa războiului multe milioane de bărbați și e înțeles de ce femeia care e în primul rînd mama bărbaților, tinde inconștient să pună la loc pierderile. (...). Tot așa albinele, după ierni aspre, în care au suferit pierderi mari, au tendința de a roi excesiv, cînd soarele, zeul vieții, suie către solstițiul de vară".

În literatura lui Sadoveanu, ca și în toată literatura română, femeile sînt personajele cele mai memorabile. Aceasta din cauză că spiritul nostru e mai înclinat către contemplație decît către intelectualizarea fenomenelor. Într-o asemenea optică, bărbații interesează mai puțin, fiind mai reflexivi și, deci, mai autonomi, în timp ce femeia, care apără viața, e mai energică și mai importantă în ritual.

Mai ales moldovenii sînt astfel făcuți: înțeleg ordinea evenimentelor, dar nu le abstractizează; considerîndu-le drept urmări ale unor imperative ciclice, previzibile, nu se înspăimîntă la apariția lor, dar le prețuiesc originalitatea. Din cauza organizării lor patriarhale, moldovenii nu sînt priceputi în comerț și nu pot vedea în obiecte valoarea lor universală de schimb. Pentru ei lumea e făcută din elemente unice, neechivalente, așezate într-o veșnică rînduială. Obișnuiți a-și face totul de la început pînă la sfîrșit, ei văd în fiecare lucru originea lui. Știind mereu de unde provine totul, ei nu se pot juca recompunînd o lume arbitrară, nu pot alătura contrarii, deci nu pot specula. Lucrurile bine înfipte în istoria lor nu sînt disponibile pentru combinații surprinzătoare. De aceea nu vom întîlni, la moldoveni, paradoxul și nici construcția făcută de dragul construcției. Încleștați în lume ca într-un somn greu, ei nu-și pot schimba rapid expresia feței și, de aceea, cînd visul frumos urmează coșmarului, zîmbetul lor se desface cu greutate din geamăt. Ei n-au stări sufletești, ci credințe, ei nu se bucură de inteligență, ci de înțelepciune.

Sadoveanu e, poate, cea mai profundă întruchipare a înțelepciunii moldovenești, fiindcă lumea imaginată de el e o lume în care sălășluiește dreptatea. Nu e vorba de morala acestei lumi, ci de rînduiala ei. Sadoveanu nu împarte pedepse și recompense. El nu-și condamnă personajele sale și nici nu le ridică în slăvi. Le privește cu ochiul cuprins de uimire al vînătorului care, așezat în genunchi în fața puiului de sălbăticiune, uită pentru ce a venit în pădure și se-ncîntă de miracolul vieții. El lasă lucrurile așa cum sînt și nu le răstălmăcește. Pentru Sadoveanu crima n-ar putea fi niciodată rezultatul unei iradiații solare insuportabile și nici iubirea — un maladiv elan spiritual renăscut la Veneția. El știe că oamenii se ucid pentru a se domina și se iubesc pentru a supraviețui.

Nu e oare plată o asemenea viziune? Nu, fiindcă ea are forța și adîncimea lumii în epuizabile. Operele care subordonează viața unei idei joacă totul pe o singură carte. Ele fascinează prin spiritualitate, dar se pot oricînd demoda. Povestirile lui Sadoveanu, însă, nu se vor putea demoda niciodată. Și, apoi, ele nu sînt lipsite de spiritualitate. Numai că spiritualitatea lor nu e capriciul unui intelectual în răspăr cu lumea, ci credința străveche a unui neam care a înțeles lumea și a lăsat-o în pace.

Alexandru ȘTEFĂNESCU

compendiu

DIM. RACHICI

„Absolvo te"

De o gravitate inflexibilă, Dim. Rachici pare a acorda deplin credit numai acelui gen de poezie care, străină de tentațiile exercițiului formal gratuit, este chemată să spună neapărat ceva, dacă se poate, ceva fundamental, în ordinea existențială a lucrurilor. O și declară răspicat, într-un soi de ars poetica *: „Cuvîntul care-aduce / norii sau socarele; / care schimbă cursul apelor / și-nsuflețește / păsările de lut. // Unde se-ascunde.. / Cu vîntul care mișcă piatra / sau măcar firul de nisip. / Doamne, cuvîntul".* (În așteptarea miracolului).

Într-adevăr, problematica recentei sale culegeri de versuri (ca de altminteri și a celor precedente: Între mare și cer, *1964,* Dinamica secundă, *1968) ne obligă să recunoaștem că este vorba de un program estetic pe care poetul înțelege să-l urmeze neabătut, pînă la capăt. Toate piesele incluse în sumar, în chip explicit, tind la ținuta unor glose direct ancorate în reflexia lirică. Așa se face că materia propriu zisă a poemului nu are altă chemare decît aceea de a inculca în conștiința și sensibilitatea cititorului o idee revelatoare. Reducînd chestiunea la esența ei, trebuie spus că două sînt căile de transfigurare metaforică a acestui filon meditativ: inscripția reflexivă, servită de notația succintă, aproape eliptică, și transpunerea parabolică, sprijinită pe desfășurări oarecum epicizate, în chip de scurte balade.*

Și într-un caz și într-altul, evident, reușita depinde, în egală măsură, de reala participare, pînă la deplina contopire, a celor două planuri ale demersului poetic, cel obiectiv și cel subiectiv, dar și de știința elaborării, în sensul exactei structurări compoziționale. Pentru prima formulă, un text precum cel ce urmează ni se pare pe deplin concludent: „Cu capul / pe butucul călăului: / și călăul nu se decide încă; / și secunda-n / jurul meu dilatîndu-se / golul în care cădea-voi..." (Tărîm virtual). *O apreciere similară merită și alte titluri:* Absolvo te, Sfinx presimțit, Lespede spartă, Lebedele ireale, Prefigurare, Sotron de unul singur, Saltul. *Într-un număr cel puțin egal, volumul conține poezii de aceeași factură compozițională dar care nu conving din cauza izbitoarei lor artificialități. Temă și argumentare plasticizantă rămîn cu totul în afara implicării lor în ceea ce s-ar putea numi suferința ontologic-lirică a poetului: „Cînd vîntul bate dinspre nord, / Copacii pling plecarea cocorilor. / Cînd vîntul bate dinspre sud, / ei pot spune de primăvară".* etc. (Copacii și vîntul).

Cît despre cealaltă modalitate ideatificată în cartea Absolvo te, *scurte balade grotești, de un sarcasm reținut, precum* Profanarea lui John — Taie — Capete — De — Cîini. Prin inelul de foc, Delfinul, O jumătate de elegie pentru pești. Poem pentru ochit pasărea *depun mărturie sigură în ceea ce privește remarcabilele aptitudini ale lui Dim. Rachici în această direcție.*

GH. ANCA

Eres

Cum au mai observat și alți comentatori, în cazul acestei cărți intitulată cu vădită intenție programatică **Eres** — evident, cu prețul unei maxime aproximații! — pînă la urmă este totuși posibilă identificarea unui anumit filon tematic. Mai mult chiar, deși, într-o redactare ostentativ eliptică, primele secvențe ale volumului ne pun în temă cu modalitatea, să-i zicem epică, la care autorul are de gînd să apeleze. Gheorghe Anca își propune să îmbine tehnica retrospectivei halucinatorie, de sorginte onirică, cu aceea a rememorării autobiografice propriu-zise, plan mereu perturbat și el de cosmaruri. Ceea ce, în cele din urmă, ar trebui să ducă la structurarea unui soi de confesie eliberată de orice constrîngere literaturizantă și, deci, elocventă prin excepționala sa autenticitate ca document psihologic nemijlocit. Cu alte cuvinte, refuzul oricărei convenții. Întrebarea este însă dacă așa ceva e cu putință, știut fiind faptul că denunțarea unei convenții, în planul artei, presupune promovarea unei alte convenții, menită să sporească gradul de veridicitate a materiei originare. Ori, Gheorghe Anca crede a rezolva chestiunea făcînd loc domniei arbitrarului celui mai dezlănțuit, materializat în obscurizare artificioasă; o obscurizare împinsă pînă la deplina ininteligibilitate a textului. Căci, de exemplu ce poate fi înțeles dintr-o mostră sibilinico-asintactică de genul acesteia: „O bătrînă, îmbătrînită femei, e cu ochii slabi, fixați deasupra fără a cuvînta (treptele, descoperirile — cufundări) morții, ploaia prin care trec așezat înspre fulgere cu chipul, muncile (și jaful), soarele uneori, hotarele și ale lui alteori, puterile, prima vorbă — o zi, a doua vorbă — a doua zi, toate vorbele — trei zile, luna pe ceruri, modurile moștenite ca și testamentele toate șterse dintre cele destul de vechi, rușinile femeiești supuse acelor bărbătești pînă ajung să dicteze" etc. etc. Ca să nu mai vorbim de faptul că un întreg capitol este elaborat în exclusivitate în această manieră: „rugăm, milostivim, rușinăm, împleticim, covîrșim, primim, devorăm, admirăm, (într-una, într-una, în tot fără dorință, doar rugăciune)".

În ipoteza că răzbești cu lectura cărții pînă la ultima ei pagină, odată ajuns aici, îți este aproape imposibil să mai crezi în bunele intenții întrevăzute la început. Nu știi, așadar, ce să mai crezi și te întrebi dacă te afli în fața unei dramatice erori sau, pur și simplu, în fața unei cu totul cinice tentative de a stupefia cu orice preț prin ignorarea oricărei norme a bunului simț artistic.

Nicolae CIOBANU

CARTEA DE CRITICĂ

„Contradicția lui Maiorescu" de N. Manolescu

Editura „Cartea Românească"

Maiorescu și actualitatea

La drept vorbind, mă așteptam la o asemenea carte, din partea lui N. Manolescu. Intîi, ca valoare, m-am așteptat la o carte excepțională întrucît nu poate exista nici un dubiu în legătură cu talentul de critic și scriitor al lui Manolescu, pentru nimeni. Această așteptare s-a indeplinit, eseul său monografic avînd caracteristicile autorului așa cum sînt cunoscute din alte cărți, fie ele și mai subțiri ,din cronici și articole, adică e o carte pasionant scrisă, scrisă ca să fie citită cu strălucire stilistică și claritate a punctului de vedere, bogată în asociații neașteptate și organice, originală și avînd mai ales capacitatea de a vedea generalul prin transparența particularului, faptul artistic nefiind decît o cale spre idee, singura care contează cu adevărat în ordinea cunoașterii. Există un fel de moralism al ideilor cum există și unul al faptelor, adică o întrebare determină constant toate întrebările : în ce măsură ne implică această idee generală, cum ne privește, cum poate să rămînă o permanență diriguitoare pentru noi, pentru modul nostru de a trăi ? Cuncașterea nu este un fapt gratuit tocmai pentru că sensul ei profund este ordonarea vieții, stabilirea unei atitudini care să ne scoată din contingența aiurită a cotidianului. N. Manolescu nu este un estetist ci un asemenea moralist al ideii, opera analizată pentru el fiind în primul rînd un mijloc al construirii ideii generale capabile să cuprindă toate straturile personalității.

De aici vine și particularitatea talentului său, vivacitatea sa specială și de aceea cartea sa despre Maiorescu nu are și nu poate avea caracterul unei stricte monografii de arhivă, o stringere de date și fapte interpretate corect și indiferent, nu este o operă de entomolog literar preocupat de clasificarea insectei Maiorescu printre coleoptere sau hymenoptere. Istoria contează, pentru Manolescu și pentru spiritele inrudite lui, adică pentru criticul artist, așa cum a fost Călinescu (și aici e singura legătură constantă dintre cei doi, nu de imitație ci de atitudine fundamentală, structurală), în măsura în care poate fi făcută vie, adică efortul istoricului este de a scoate esența trecutului și de a o transforma în prezent, nu sub forma neapărată a nemișcătoarelor nemanențe ci a unor forțe active care înfrîng curgerea vremii.

„Contradicția lui Maiorescu" este o carte despre un contemporan, este Maiorescu astăzi și „învățătura" lui Maiorescu pentru noi, discută un destin care se repetă și care ne obsedează, este procesul culturii române văzut prin Maiorescu, criticul și fondatorul de cultură care i-a făcut primul acest proces fiind în opoziție cu unele tendințe ce se dovedesc recurente. Maiorescu ne poate interesa în măsura în care aventura sa spirituală este și a noastră sau trebuie să fie a noastră, în măsura în care ideile sale sînt idei-forță și nu concepe moarte, doar atita vreme cît trecutul și experiențele sale mai pot fi **polemică**, ori polemica este atitudinea fundamentală a spiritului, văzut în funcția sa profund dialectică de afirmare și negare. Istoria este interesantă doar cînd nu se ocupă cu trecutul decît ca un artificiu de timp.

Dar oare nu aceasta este cea mai adevărată definire a talentului în genere ? Oare artistul nu este un luptător împotriva timpului ce amenință să se reifice în trecut iremediabil, nu este vivificatorul prin excelență, cel care invie mereu sau încearcă să invie tot ce-i cade sub ochi ?

Înviindu-l pe Maiorescu și făcîndu-l contemporanul nostru, Manolescu a folosit calea criticului eseist și artist în același timp ,adică l-a înviat nu prin portret ci prin problematică, adică în generalitatea lui unită cu particularul, transformînd problemele în probleme-forță. Căutîndu-l în spatele raporturilor specifice caloana formatoare, nucleul formulei. Și era inevitabil ca reconstituindu-l, să găsească nu o coloană de gheață, așa cum a părut el adesea contemporanilor și scolii, ci o contradictie fundamentală capabilă să-l impulsioneze și să-l facă să existe atunci ca și acum La o analiză atentă, Manolescu n-a scris numai contradicția lui Maiorescu ci despre contradicțiile lui Maiorescu, deduse dintr-un conflict fundamental, loc geometric al personalității dar și al momentului istoric ca și al istoriei noastre culturale în genere. O sete de început absolut dar și de organicitate, o necesitate de creație dar și un realism lucid și nemilos. Făcîndu-l viu și contemporan, Maiorescu devine însă și o cale pentru noi de a ajunge la meditația înaltă despre creație și cultură, despre începuturi și continuitate, discutate nu abstract ci în concretul istoric al unei culturi.

Dar și cartea lui Manolescu, fiind realmente profundă, se construiește pe o contradicție, între rigoarea supunerii criticului la obiect, adică supunerea la transcendentul unei alte ființe și epoci, un proces de distanțare deci, și atitudinea vie, de apropiere, de judecată în termenii noștri. Nu-l alt Maiorescu decît a fost el, atunci, dar e un Maiorescu pentru noi. Tocmai din cauza acestei contradicții cartea lui Nicolae Manolescu este profundă, fundamentală și un model, pentru că prietenul nostru și-a asumat riscul de a păși exact pe marginea îngustă ce separă obiectivitatea de subiectivitate, fără ochi închiși, privind spre amîndouă povîrnișurile acestei mereu prezente contradicții.

După această definire, de aici ar trebui începută discuția, cît de actual este Maiorescu ca atitudine riguroasă. Urechiă este și el printre noi, gata să afirme, dintr-un patriotism prost înțeles, că Văcărescu e ceva mai mare decît Goethe, semănînd nedecizia pentru un adevărat început. Va trebui s-o facem în continuare, problema fiind mereu vie și actuală.

Iar N. Manolescu se va întreba în continuare despre soarta criticului cu fiecare articol despre critică întrucît cartea sa este așa de bună pentru că e rezultatul unui impuls de rezolvare a unei obsesii personale. Important este că rămînem mereu cu întrebarea.

Alexandru IVASIUC

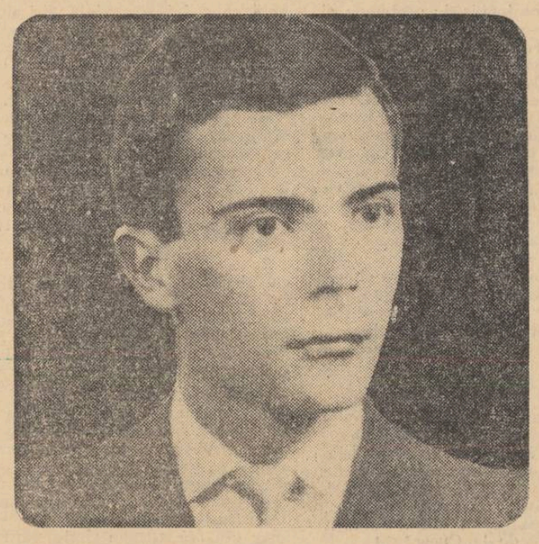

O știință cu hotarele în mișcare

Manolescu trebuia să fie poet. Și chiar este. Un poet cu cheie neagră, răscolind tainele noastre. Criticii de marcă nobilă s-au născut în leagăn cu poeții și duc toată viața în mîini dorul pentru funia de mătase, legată de creanga unui cireș, cu care au zburat în copilărie spre cer. Cine-a prins atunci o pasăre și s-a dus cu ea în lună și a rămas acolo risipește pe hîrtie stele imperechiate. Cine s-a dus în lună și s-a întors pînă seara a întrat pentru toată viața sub marile căi de migrație și, mereu acoperit de-un pod de aripi, umblă spre întîlnirea cu ideea de zbor. La ceas de fum, cînd se clatină lumea, cei rămași și cei întorși din lună, se apleacă pe aceeași carte, aprinși de iubirea pentru oameni.

Critica, așa cum o practică Manolescu, e o știință cu hotarele în mișcare. Pe tiparul apei care-i udă gîndul trec în lunecări închipuite convoaie de luntri. Multe se duc spre nicăieri : pe cele scăldate cu soare le oprește la vadul inimii. Pe coroana lui Manolescu — zic asta pentru că orice critic ține să aibă coroană bătută cu aur — stă scris semnul pierdut (prea multă vreme) al marilor cărturari care-au pregătit poarta sărutului peste istoria noastră.

Cartea despre Maiorescu îl readuce pe Maiorescu între coloanele acestui neam umbrite de tei. Din atita drum pe sub pămînt, cel ce ni l-a suit sub tîmple, pentru vecie, pe Mihai Eminescu, se întoarce la noi, cu pas mai puternic, și pe fruntea și umerii lui, în cartea lui Manolescu, se vede focul și sarea și sîngele din dedesubtul neamului.

Fănuș NEAGU

Critica — prilej de creație

Intr-atit îl interesează pe N. Manolescu să semene eroului său din cartea recent apărută, încît și atunci cînd transcrie mărunte precizări biografice aparținînd strict lui Titu Maiorescu, o face cu convingerea secretă că — prin accident, numai — nu sînt și ale sale. Căci de puține ori **o vocație de creator** s-a convertit în literatura română în inversul său, adică într-o **profesie de critic**, ca în cazul lui N. Manolescu. Am fi putut avea în persoana ce poartă acest nume ori pe unul din poeții noștri, ori pe unul din prozatorii noștri. Avem în el astăzi pe **unul** din criticii noștri, nu pe Criticul nostru. Și asta din prea mult talent. Și asta din aceeași contradicție pe care el o descoperea la Maiorescu, între întemeietor și polemist, între **cel care face și cel care vede că însuși face și are și puterea să judece ceea ce se face.** N. Manolescu nu va putea deveni Criticul pentru că de prea multe ori, în linia G. Călinescu, își va asuma scriitori despre care scrie ca de niște personaje. Critica este pentru Manolescu prilej de creație. Păstrîndu-și termenii își pierde specificul, devine propriu-zis creație, iar operele devin **fapte** ale personajelor unui nesfîrșit roman.

Așa a procedat N. Manolescu și cu Titu Maiorescu : și l-a asumat. Cu o neobișnuită putere. Manolescu însuși se explică și explică procedeul :**„Apelind la Maiorescu, la opera lui, ca la simbolul unui inceput esențial, a trebuit să mă întreb, înainte de orice, prin ce anume poate fi Maiorescu eroul exemplar de care aveam nevoie. Era el real sau îl imaginam pe măsură ce scriam despre el ? Cu alte cuvinte : cum devine Maiorescu al nostru, rămînînd în același timp al epocii sale ? Critica este, netăgăduit, invenție ; dar orice invenție presupune o critică. A vedea în Maiorescu un contemporan cu noi înseamnă, desigur, a-i atribui însușirile unui contemporan ; dar, în același timp, nu-i putem atribui decît acele însușiri pe care opera lui le justifică".**

O atracție dublă se manifestă în această carte ; dintr-o direcție vine imaginea unui Maiorescu modificat de criticul de astăzi și din cealaltă direcție vine imaginea autorului, N. Manolescu, transfigurat de emoția personalității aceluia cu care, în mod ipotetic, se identifică ; iar cînd lucrul îi e imposibil, modifică acea imagine ; critica fiind nu doar observarea nepotrivirii ci și lucrul asupra ei.

„Contradicția lui Maiorescu este, păstrînd toate proporțiile, și contradicția noastră..." afirmă spre finalul cărții N. Manolescu. Și lucrul este profund adevărat. Dar nu pentru că Manolescu, acest critic tînăr, acest spirit viu și incitator, acest — poate ! — creator de cultură, ar semăna în ceva cu Titu Maiorescu. Ci pentru că Maiorescu — așa cum îl întruchipează Manolescu în cartea sa — seamănă cu Manolescu.

Absolut pasionantă prin stil, amuzantă prin exercițiul rigorii pe care îl deprinde în văzul public un spirit liber ca N. Manolescu, fundamentală probabil prin claritatea concepției, prin ambiția tensiunii și prin descoperirile de substanță, **„Contradicția lui Maiorescu"** fixează un critic excepțional și o primejdie la fel : aceea decurgînd din enorma putere de a minți verosimil a lui Manolescu.

„Cartea aceasta nu vorbește pur și simplu despre contradicția lui Maiorescu : **pînă la un punct, ea este o asumare inevitabilă a contradicției. Din două motive : întîiul, pentru că, făcînd apel la Maiorescu ca la un simbol al începutului, ea izvorăște dintr-o obsesie asemănătoare cu aceea a lui Maiorescu însuși : al doilea, pentru că ea nu înfățișează pe Maiorescu în absolut, ci încearcă să-l descopere în opoziție cu imaginea consacrată de istoria literară".**

Asumîndu-și personajul cu atita lăcomie și inteligență, Nicolae Manolescu își scrie, de fapt, autobiografia ideală.

Adrian PĂUNESCU

Civilizația opiniei

Intr-un sat fără ciini, criticul e cel care latră. Un rău exemplu îl oferă criticul din provincie Al. Piru, care se înverșunează împotriva tuturor caravanelor, încurcat imprudent printre picioarele pegașilor. Din fericire, de la Maiorescu încoace, există la noi și autori care înnobilează genul, cu gust estetic și mai ales cu grijă pentru adevăr. Altfel am fi fost de plîns și orice nechemat și-ar face sălaș. Deci funcția criticului e de a păzi (sau de a se face că păzește) și — pe de altă parte — de a întreține gălăgia. O vestală a gălăgiei sacre. Ce s-ar face **Odiseea** fără vacarmul din jurul ei ? Să ne amintim și cuvintele lui Ralea care vedea rostul criticii în crearea de noi puncte de vedere asupra unei opere. N. Manolescu, de vreo șase sau șapte ani încoace, cu o rîvnă de furnică harnică, trăsnește săptămînal și trece peste Apa Sîmbetei cărțile recent apărute. Toate fleacuștețele, toate pretențiile găunoase, romanele fluvii, culegerile de versuri, antologiile de amatori, în fiecare vineri, în **Contemporanul** își găsesc, prin pana lui, un brînci peste Apa Sîmbetei. (Ce mi-e vineri ce mi-e sîmbătă !).

Cărți importante nu apar în fiecare zi și teoria lui e că un cronicar trebuie să se spetească citind tot, forfecînd tot. Eu cred că e bine așa, deși riscul e să-ți obosești retina și să te pomenești rostind sentințe : Tache e mare, Lache e mic ; Mache părea mare dar Sache e ce e ; Tache și Lache formează „o tendință aparte" etc. (Bineînțeles nici Tache nici Sache nici Lache nu există). Manolescu e zgîrcit și nu acordă calificative de **„extraordinar", „intuiție sigură", „prospețime"** unor talente absolut sterse, ori unor lilieci obosiți care i s-au părut c-au înflorit a doua oară. Intr-o vreme cînd nu sînt prea mulți care să lesine pe idei, de dragul ideilor, el leșină. Asta îi face cinste. E un entuziast. E un liric — cu aparat critic. Crede în aparatul său critic ca în altă aia. Dispus, din cauza unor opinii, să intre în dandanale cu inocență. Nu tencuiește aprecieri pripite peste aprecierile pripite ale altora. Intr-o penurie de opere apariția unui astfel de talent e semn de bogăție. Iar faptul că reușește să se miște cu dezinvoltură printre răutăți, șicane și nonvalori e o dovadă de tinerețe. Deși opera de critic se vede la urmă, Manolescu a publicat pînă acum trei cărți care se țin bine în cotoare : **„Lecturi infidele", „Metamorfozele poeziei"**, și — recent — **„Contradicția lui Maiorescu"**, o monografie eseu. Metoda este impresionistă, bazată pe un gust sigur, observații surprinzătoare și un stil frumos, captivant. Unii îl acuză că citează prea multe versuri, ca să lungească articolele, dar asta nu poate fi o obiecție serioasă. Cînd a fost discuția împotriva călinescianismului s-a pomenit și numele lui. E însă greșit să fie considerat călinescian, întrucît stilul Călinescu e un stil de **a cîti**, nu de a scrie. Călinescu în primul rînd a fost un cititor nemaipomenit. Printre rînduri, printre ginduri, printre idei. Mai de mult spuneam că urăsc critica și unii s-au speriat. Urăsc compromisurile făcute de critică, impostorii strecurați aici, care o degradează. Dar exercițiul critic mă seduce și sper că se vor găsi tot mai mulți indivizi care să-i redea **onorul**. Dovadă — acum — Manolescu și alții vreo cîțiva, a căror misiune e destul de anevoioasă. Nu există încă o civilizație a opiniei.

Volumul recent apărut ne propune un Maiorescu viu și de aceea contradictoriu (aparent) scos din critice, discursuri parlamentare, mărturiile contemporanilor și însemnările zilnice. Pornind de la o afirmație a lui Lovinescu din 1940 („Soarta lui Maiorescu a fost să rămînă actual și astăzi, după trei sferturi de veac și din nefericire, încă pentru multă vreme") criticul vede în cel care se ridicase în contra beției de cuvinte, quintesența spiritului estetic românesc : „Apelind la Maiorescu, la opera lui, ca la simbolul unui început esențial, a trebuit să mă întreb, înainte de orice, prin ce anume poate fi Maiorescu eroul exemplar de care aveam nevoie. Era el real sau îl imaginam pe măsură ce scriam despre el ? Cu alte cuvinte : cum **devine** Maiorescu al nostru, **rămînînd** în același timp al epocii sale ? (...) N-am urmărit să redau condiția istorică a operei lui Maiorescu, dar capacitatea ei de a vedea, de a se întreba și de a spune".

Cartea aceasta, care reprezintă o izbîndă a lui Nicolae Manolescu, va stîrni, sper, discuții fructuoase, fiind un prilej nimerit de a ne strămuta viața literară din Obor, în probleme de estetică.

N. Manolescu suportă cu stoicism oalele sparte în literatura nouă. Spargerile astea periodice sînt într-un fel necesare. Sînt ca băile de tărînă în cap pe care le iau puii de vrabie vara în drum. Intr-o dimineață m-am trezit mai odihnit și primul gînd care mi-a trecut prin cap a fost că n-avem critici. Pentru că acel care povestește poeziile lirice nu poate fi socotit, fie el și doctor docent. Pe la colțul străzilor se pot vedea tot mai des cîntare. Dar, cîntarele spiritului, sînt destul de rare. Un critic care se înalță spre inefabil ca autorul „Metamorfozelor poeziei", cantaragiu din vocație, își răscumpără cu aur măsurile și greutățile.

Marin SORESCU

GABRIELA PATULEA DRĂGUȚ : PLANTA

MIRCEA DINESCU

egal

Facă-se voia cărnii în amiezi
cearcănul verii nu ne mai încape,
tineri cădem din moarte spre dovezi
cu sufletul balanțelor în pleoape.

Armuri de îngeri ning în anotimp
pe albul gleznei desenăm săruturi,
cînd vorbele au zestrea lor de ghimpi
egal e somnul în femei și fluturi.

cal de dar

Trec ochii-reci comete prin cerul nimănui
iar ora nu mai naște în trupul meu odihnă,
prea tulbure cascadă a somnului cum sui
aceste neînțelesuri spre partea mea de vină ?

Destinul mai ridică lăcașuri în femei
dangăt de lapte zvîrle clopotnița din țîțe,
copilăria-mi, carne uscîndu-se sub șei
cînd pierde călărețul și traista cu tărîțe,

cînd mituirea morții nu-i totuși în arginți
cînd sîngele înșeală și vorbele dau miere,
cal dăruit, dar căutat la dinți
dezleagă adevărul de blondele himere.

mireasma orei

Iluzia de zahăr s-o frîngem pe genunchi
mireasma orei lasă în noi mai mult eroare
de parcă nimfe albe s-ar dezbrăca în trunchi
ademenind străinii în scorburi de răcoare.
Și staulul primește la iesle un pian.
magii colindă steaua prin pulpele femeii,
din plictiseală urcă Sisif un bolovan
și păcălește poate a mia oară zeii.
O limbă de zăpadă bate în vară stins
în stelele știute oficiază vinul.
un șarpe leagă roua edenului încins
cînd azvîrlim cu pietre și călărim destinul.

LIDIA STĂNILOAIE

de dragoste

Și m-am născut
încovoiere sub povara vorbelor
nespuse.
Feștilă pilpîind
în ceara mincinoasă a îmbrățișării.
Înșelătoare ceară,
pe care n-o fărîmă focul
în pulberi înegrite
ci iar reînvie,
aceeași,
ademenitoare,
hrănind cu neînvinsa-i moliciune
alte flăcări.

Și iarăși mă voi naște
uitînd că am murit
de atîtea ori.
Feștilă pilpîind
în ceara brațelor stăpîne
înfricoșate.
Și nu-mi voi aminti
că focul mistuie numai
feștila.

munții mei

Voi, lei bătrîni cu coamă albastră,
știam că peste ani m-ați așteptat.
Primiți-mă în hora voastră,
primiți-mă cu voi la sfat.

Cînd mă învăluie în neguri îndoiala
cu tonuri grave de violoncel,
ca și pe voi stihiile mă cearcă,
furtunile mă bat la fel.

Și cînd din creste dimineața
s-aruncă hohotind în văi,
pe voi vă schimbă soarele-n palate,
pe mine bucuria în văpăi.

Eu am găsit izvoarele ascunse,
știu iarba printre tancuri și pereți
și-mi mîn din vale turmele de vise
cu lîna încîlcită de scaieți

Despre comunicare...

jurnalul unui martor ocular

Nu se poate comunica. Omul e singur în univers. Un om nu poate comunica cu un alt om... Aceasta nu e numai tema unei intregi literaturi care a dat atitea creații remarcabile ci și a discuțiilor din viața noastră de fiecare zi... Mulți dintre noi avem iluzia sau vanitatea de a recunoaște că „nu se poate comunica". Și atunci avem grija să ne retragem într-o văgăună cu gingășia noastră cu tot... Conștiința superiorității noastre aduce aproape mecanic — izolarea. S-a născut apoi — pe plan estetic — și teoria despre „tragedia limbajului" sau „impasul cuvintelor".. Nu trebuie să cerem cuvintelor mai mult decît e în puterea lor să dea... Cuvîntul în sine nu poate constitui decît formal un mijloc de comunicare. Cuvintele nu sînt aceleași pentru toți oamenii. Cuvîntul — să luăm un cuvînt cu putere de seducție — „Vestigii" — mie îmi sugerează o anume lume de senzații, altuia cu totul altceva... Cuvîntul vulgaritate are pentru mine un sens, pentru alții, un cu totul alt sens... Apoi cuvîntul nu este tot una cu realitatea pe care încearcă s-o definească — sîntem uneori ispitiți să facem această confuzie. Iubirea nu e tot una cu cuvîntul „iubire". Adeseori noi trăim prin cuvinte și uităm tocmai realitatea pe care ele încearcă s-o exprime. Trăirea prin cuvinte abstractizează existența și-o golește de sens.

Dar comunicarea între oameni nu e desigur o problemă de limbaj... Ar fi ridicol să credem că doar din pricina cuvintelor nu ne putem înțelege unul pe altul... Cineva — mai cinic sau mai inconștient — îmi mărturisea că nici nu e nevoie să comunicăm, că „existențele noastre sînt paralele". Acești oameni confundă comunicarea cu schimbul de informații și de idei... Alții cred că similitudinea de idei estetice asigură o autentică punte de legătură. Ideile sînt înșelătoare : ele pot să fie, în formularea lor, identice dar în substratul de viață din care s-au născut, cu totul diferite. Așa că mulți oameni de aceleași concepții estetice își dau seama că în ciuda ideilor asemănătoare nu se pot înțelege. Mai mult chiar... Identitatea de idei estetice nu împedică nici măcar declanșarea urii. Am văzut — în decursul timpului — multe căsnicii nefericite, insuportabile, tocmai între oameni cu gusturi și educație asemănătoare... Ei credeau că dacă au aceeași părere despre roiul iluminismului francez în cultura europeană înseamnă că se iubesc... Identitatea de opinii în privința renașterii italiene n-a împiedicat pe nimeni să-și înșele nevasta sau soțul.

Explicația mai filozofică a incomunicabilității ar fi teama de neant care împinge individul într-o singurătate atroce. Fiecare moare singur și deci fiecare trebuie să trăiască singur. Teama de neant e mai mult o invenție filozofică ; n-am văzut în viața de fiecare zi prea mulți oameni strangulați de abisul pieirii fizice. Poate că asemenea oameni să existe, poate nu i-am întîlnit eu. Omul nu realizează moartea — fiecare om crede în adînc că el este o excepție de la legea naturii — că el, într-un fel sau altul, nu va muri niciodată. „Teama de neant" ar presupune trăirea apriorică a morții, n-am prea văzut oameni de acest fel... Dar să nu ne ocupăm prea mult de lucruri pe care nu le înțelegem... Noi nu discutăm aici lucrurile din punct de vedere filozofic, ci numai din punctul de vedere al experienței noastre, evident limitată. Să ne ocupăm de ideea care spune că fiecare moare singur, și, deci, fiecare trebuie să trăiască singur... Această idee vine în sprijinul altei idei, la fel de răspîndită și cu multă putere de fascinație, că viața ar fi doar o lungă pregătire pentru clipa morții... Asta să fie tot ? Un permanent antrenament, o permanentă gimnastică ce ne-ar permite să trecem cu bine teribilul sfîrșit ? Și de unde știm noi că realizăm exact instrucția care trebuie ? Dacă ne pregătim greșit ?... Am cunoscut odată primejdia morții. Pot să spun că toate cunoștințele mele teoretice, filozofice, teozofice în materie de moarte nu m-au ajutat la nimic. Moartea n-avea nimic comun cu nici o idee. Moartea e o realitate atît de complexă și de nouă încît face inutilă orice pregătire asiduă și sistematică. Sacrificînd viața de dragul unei morți ideale avem noi vreo garanție că înțelegem ceva ? E adevărat că omul moare singur — dar tot atît de adevărat e că nu el trăiește singur... A porni de la moarte spre viață e cred un drum fascinant dar și primejdios.

E dificil să pornești cu înțelegerea, cu fixarea de dogme, de la un lucru pe care nu-l cunoști și pe baza acestei ignoranțe să-ți fixezi test de conduită...

Dacă pornești de la ideea că fiecare moare singur — și, că toți trebuie să ne pregătim metodic în vederea acestei dispariții personale — comunicarea nu e cu putință...

Teodor MAZILU

ION NICOLESCU

IRONICE

amorul unui ghips

Intr-un ceva de marmoră obscură
există un ceva de ghips obscur
mă strîng la pieptul lui ca o armură
eu duc o moartă viață un maur

Sunt grav bolnav mă ghipsule sînt grav
am ghips pe trup în ochi ghipsomanie
sunt ghips și cad sunt regele de sclav
aștept o palmă de la veșnicie

nici azi n-a vrut pămîntul să mă-nghită
m-a amăgit cu un mulaj morbid
dar voi să mor o moarte nesfîrșită
fără de viață fără de motiv

nu pot să cred încremenire-n tine
nu voi să fiu de-o piatră înșelat
mă voi tîrî în sinele de sine
în unde nimeni niciodată exilat

că te zdrobesc mă ghipsule mă ghipse
și mă omor și omor de gîtul tău
imi număr zilele și ies mereu în lipsă
va fi mai bine sau va fi mai rău

FLORICA MITROI

intimitatea efemerei

Astfel cade rugăciunea ca un animal lovit
mă devoră marmori crunte care nici nu s-au născut
astfel e intimitatea efemerei fals de vid
care se lipește-n suflet cu văl roșu neplăcut

Cine este cavalerul ce se vede de departe,
dar nedrept față de sine ca un nor strălucitor
surizînd cu toată gura, cine se ascunde-n moarte
pe cînd corbii mari se iscă de pe sine ca un stol

Astfel spun nelegiuire, astfel mă topesc în ceață,
ochiul meu care furnică vreau să fie cît mai drept
cine este cavalerul care-n sine nu îngheață
cine e asexuatul spirit ce-mi coboară-n piept.

ritualica

Lăsați-mi rănile deschise, lăsați să vină viul șarpe,
voința mea să se desfacă în fetuși colorați de ceară,
să țipe scripeți goi ai lumii, să cer cu mintea o femeie
cristalului ce mă-mpresoară

Un incolor care dezminte voința roșie din limfă,
un alb pitic, premergător,
să fiu bolnava rezistentă
hrănind un mutilat amor

Cu mii de văluri în celule,
cu mii de văluri peste fruct
blestemul apei ce se-ncheagă
pe umbra celui oglindit

ALECU IVAN GHILIA

«ne-nțelese, pline de-nțelesuri»

O toamnă întreagă am trăit, peregrinînd dintr-un capăt în altul de țară (de la Cucoranii Botoșaniului din preajma Ipoteștiului pînă la Lupșa, în inima munților Apuseni) în mijlocul acestei categorii aparte de muritori, ciudați în felul lor, diferiți și foarte asemănători între ei, așa cum sînt înrudiți prin trăsături și ticuri comune maniacii, monomanii, marii ambițioși și pasionați. Spirite întrepide, neliniștiți și agitați, bîntuiți de demonii cunoașterii și-ai frumosului, sînt un fel de argonauți anonimi porniți zilnic în căutarea lînei de aur, agonisindu-și în felul acesta, modest, propria legendă, prin noblețea și perseverența cu care se cheltuiesc nepăstrîndu-și din toate comorile care le trec prin mîini nimic altceva decît elevația insolită și euforică a spiritului. Cine sînt, cum se numesc ei? Sînt o specie aparte de geologi dacă vreți, căci și ei prospectează imponderabilul. Pămîntul, ca și pentru ceilalți și pentru ei constituie o poartă grea de enigme pe care-o deschid zilnic cîte puțin; instinctul lor care seamănă și în această privință cu cel al geologilor, educat prin repetare (ceea ce nu e tot una cu rutina căci în aventura lor — și-n asta constă poate marea frumusețe a aventurii acesteia — acest cuvînt este cu desăvîrșire exclus) instinctul, prin urmare, precis și prompt, dublat, ca o performanță, uneori, cum e cazul profesorului doctor Ion Apostol Popescu din Gherla, de un spirit relevant și erudit; îi face să descopere pretutindeni misterul și esența existenței să pipăie cu mîini de sfinți acele lucruri care sînt hărăzite să le supraviețuiască și avînd proprietăți magnetice în vîrful degetelor, să adune ca Cresus, neprețuite „comori".

Împinși de-o foame și de-o sete bizară, aproape maligną, pe care-o simt în permanență, sînt prezenți peste tot acolo unde ceilalți oameni nici nu bănuiesc că sub tălpile lor sau deasupra capului, într-un cui din perete, arde o flacără. Au ochiul atent, nasul fin și urechea ascuțită a vînătorului de elită, ba, mi se pare, dacă nu-i cu supărare, că au tot ce trebuie să aibă un artist veritabil înzestrat cu fantezie, sensibilitate și inteligență și încă ceva pe deasupra: tăria de-a rezista eșecurilor (ceea ce se poate întîmpla numai cu artiștii cu adevărat mari), personalitatea lor fiind dublată în toate cazurile de un acut simț critic (un fel de cîine polițist care se ține în permanență de ei și-i ferește de erori și falsuri) toate astea numindu-se ca-n terminologia criticilor „spirit de disociere", adică, mai simplu spus, fără o pregătire specială, ei urmărind cam totdeauna și reușind să separe creația autentică de mimetismul dilettant și de impostură. Mulți dintre ei, partea cea mai elevată. Butură de la Cluj, Apostol Popescu din Gherla, sînt, îndubitabil, „oameni de condei", cu cărți prin care au demonstrat, cu originalitate, calități de istorici și critici de artă. Trăsătura cea mai distinctă, proprie acestor oameni cu preocupări atît de diferite dar atît de înrudiți între ei și care-i apropie de marii exploratori și descoperitori — ei înșiși fiind, în fond, descoperitori și exploratori — tenacitatea, perseverența, energia nesecată cu care-și urmăresc țelul. Cel mai fermecător prin blindețea, bunătatea și înțelepciunea lui tipic moldovenească, veteranul tagmei, moș Cristea de la Cucorăni, are o viață întreagă în spate, peste 40 de ani jertfiți săpăturilor arheologice. E un adevărat „savant în materie", cu toate că pregătirea lui este ceva mai modestă, de învățător, la fel cu a lui „Moș Muzău" din Huși și Albu Pamfil din Lupșa. Toți acești oameni ar fi putut să rămînă liniștiți și împăcați cu ei înșiși, cantonați în zona lor de preocupări profesionale, bătătorind perimetrul lor strict școlar, și cu atît mai greu accesibile pentru că erau necunoscute, au luat-o razna, pieptiș, evadînd din cercul lor închis de probleme și preocupări, aventurîndu-se, înarmați cu spiritul lor tînăr, să vineze duhurile timpilor trecuți și să atingă zonele perenității.

Viața bătrînului de la Cucorăni, atît de bogată în evenimente de tot felul — el este acel care a răsculat țărănimea din Ipotești și Cucorăni să oprească actul de vandalism al acelui proprietar troglodit care-a dărîmat casa copilăriei lui Eminescu și tot el acela care a protestat în presa vremii împotriva acestei impietăți și a inițiat, ca o compensație, ca un omagiu adus memoriei poetului, o chetă națională printre învățători construind prima școală din Ipotești — a inspirat cîțiva scriitori contemporani care-au scris cîteva pagini remarcabile despre el. Dar viața bătrînului este departe de-a fi fost descifrată și pătrunsă cu tot înțelesul și frumusețea ei. Viața lui moș Cristea a fost o necontenită zbatere și căutare; mintea lui iscoditoare a scornit cele mai neașteptate lucruri: a aclimatizat smochinul în clima aspră din nord, a adunat din bălți și smîrcuri mătreața broaștei și-a obținut din ea, ca un veritabil alchimist, nasturi și cărămizi; a creat arbori, grîne, fructe aromate, cîteva soiuri noi de trandafiri care să înflorească în permanență pe mormîntul lui Eminescu, ca niște candele... Dar ce n-a încercat și ce minuni n-au ieșit din mîinile bătrînului de la Cucorăni!

Totuși înțelesul cel mai revelatoriu al acestei vieți se află închis, ca într-o criptă străveche de biserică, în lăzi, în rafturi și vitrine îngrămădite în cîteva camere mici, de departe neîncăpătoare pentru strădania atîtor ani, cei mai frumoși ai bătrînului, și pentru relievele — mărturii smulse timpului de mîinile lui; relicve care ar trebui să tronez convingătoare prin ele însele și neprețuite ca niște bijuterii în vitrinele unui adevărat muzeu. Asta-i și mistuitoarea durere a bătrînului: din lipsa unui local propriu, corespunzător scopului pentru care ar fi destinat, nu-și poate vedea visul cu ochii — muzeul de istorie și arheologie.

Nutresc speranța că, pînă vor apare aceste însemnări pe care le scriu după atîta timp trecut de la ultima întrevedere cu bătrînul, Comitetul județean de Cultură și Artă Botoșani, format din oameni de inițiativă, energie și perseverență, atunci cînd e vorba de întreprins acțiuni demne de instituția pe care-o slujesc, va materializa visul învățătorului superior. Muzeul va putea purta cu cinste numele colecționarului Gheorghe Cristea, așa cum se întîmplă în toată lumea, fără prejudecăți naive și fără temeri de supralicitare a numelui bătrînului care are oricum acoperirea sa în aur, e autorul propriei sale opere.

Un „autor" pe deplin realizat, antipodul lui moș Cristea de la Cucorăni — tot moldovean și el, și tot învățător — e „Moș Muzău" de la Huși, caz fericit, nu prin aceea că viața lui ar fi fost scutită de vicisitudini, că pasiunea aceasta de colecționar multiplu nu i-ar fi adus neplăceri, începînd chiar cu cele precuniare (cam tot salariul se ducea „pe apa sîmbetei"), dar o conjunctură favorabilă a făcut să-și vadă întreaga colecție adunată într-un muzeu serios și pe el „patronînd" acest muzeu (trecînd peste faptul că nu-i prea mulțumit de tinerele sale ajutoare) dar bucurîndu-se din plin de cinstea și prețuirea concetățenilor. Mai mult decît atît, așa cum li se întîmplă numai celor născuți în zodii cu adevărat norocoase, în propriul lui muzeu, în liniștea și reculegerea pe care i-o dă „opera împlinită" (pe care-o mai corectează pe ici, pe colo, completînd-o c-un obiect rar, cu-o piesă de preț), „Moș Muzău" sedus încă mai mult de muze (căci și pictează, toată decorația secției de științe naturale aflate în subsolul clădirii e făcută de el) își scrie „memoriile". Nu mă îndolesc ca dintr-o experiență ca a lui și-o viață atît de interesant trăită, poate ieși o carte excepțională, mai ales că din lectura făcută în cămăruța „din beci", mi-am dat seama că bătrînul are „stofă" nu glumă, folosind cu savoare dulceața ușor patriarhală a limbii unui vechi trăitor între viile Hușului, unde aerul e încărcat de efluvii și pămîntul de aburul legendelor. Dincolo de sfătoșenia și umorul lui de esență crengistă, „Moș Muzău", după cum îl arată și numele, vădește o solidă și întinsă informare coborînd pînă în cele mai adînci izvoare ale istoriei acestor locuri atît de bogate în istorie.

Spuneam (și nu mă înșel) că această specie aparte de oameni bîntuiți de neastîmpărul și neliniștea căutătorilor de comori, este îmbogățită și înnobilată de chipurile celor doi călugări de la mănăstirea Nicula (satul icoanarilor pe sticlă) starețul mănăstirii și ajutorul său, părintele Ion.

Între icoanele pe lemn și cei doi călugări trași modest în umbră urmărind extazul de pe fețele noastre ne imaginăm prin cîte străduanii, prin cîte peripeții și mai ales cîtă osîrdie și stăruință le-a trebuit, ani și ani, să adune minunile care le vedeam. Le-am făgăduit să încerc ceva pentru amărăciunea și dezamăgirea ce trăiesc zilnic și-i rog să mă ierte c-o fac atît de tîrziu, fără să trag nădejdea, ca-n cazul muzeului de la Cucorăni, că lucrurile se vor fi aranjat între timp și de la sine. Amărăciunea lor, a acestor doi călugări colecționari (ajutați în păstrarea curățeniei și a „bunei rînduieli" din incinta mănăstirii, de sora starețului, călugăriță și ea) după ce au reușit să adune una din cele mai valoroase colecții de icoane din țară și s-o expună parțial în interiorul micii bisericuțe de lemn este că, ceea ce trebuie să urmeze de aici încolo, adică popularizarea, păstrarea și valorificarea după cele mai moderne principii muzeistice a colecției îi depășește. Și așa sînt numai ei doi și îndatoririle lor sînt cele bisericești în primul rînd. Mănăstirea Nicula, după cum se știe, formează un întreg complex: bisericuța veche de lemn unde se află colecția, construită de dăruitii meșteri locali în stilul celor din Maramureș, între anii 1700—1712 „pe locul alteia și mai vechi", (cum precizează prof. Ion Apostol Popescu, în bogatul său studiu consacrat icoanelor pe sticlă de la Nicula); mănăstirea mare, din mijlocul platoului, construită între 1875—1879 cu acea capodoperă în lemn sculptat a altarului care irumpe sub bolțile bisericii ca un soare și paraclisierul de iarnă cu chiliile (paraclisierul pictat, ca și biserica mare, de călugări) așezată pe panta cea mai de sus a colinei-platou, ca un zid de cetățuie armonios plasat „în cadru", stăvilind parcă înaintarea majestuoasă, încărcată de freamăt și mister a pădurii „de aramă" ce ondulează îmbrăcînd dealurile și colinele din jurul mănăstirii. Un post de ghid bine pregătit, un om de specialitate, într-un cuvînt un muzeograf se poate asigura colecției din Nicula și toată aparatura necesară pentru valorificarea ei pe plan național și internațional. Cu atît mai mult cu cît satul legendarilor iconari este din ce în ce mai asiduu vizitat de turiști și specialiști străini și acest fertil pămînt, rodnic în har nu numai că ne face cinste dar ne și obligă. E ca și cum ai descoperi un extraordinar tezaur, și-l așezi în drumul mare, fără paznic. Atenție, în orice caz, c-am mai pățit-o și prea s-au risipit valori în patru vînturi, ani de zile, de sensibilitate și gîndire românească, dacă nu le-a „înghițit" pămîntul și le-am pierdut, fără să prindem uneori măcar de veste. Decretul apărut anul trecut va pune, cu siguranță, ordine în această haotică mișcare subterană, și dacă ar fi să aplicăm acest decret în spiritul lui, mi se pare paradoxal și-n neconcordanță cu prevederile lui negotul pe scară largă care se practică furibund prin instituția specializată și „legală", prin Consignația, unde simpaticii noștri „peregrini" care bat satele, și-au „mirosit afacerea", aduc „cu sacii" icoane. Consignația le cumpără, evident, la prețuri moderate, dar tot e un cîștig pentru că aducătorii le iau „pe nimic" și ce-i mai trist (și-n asta constă și paradoxul) prețurile fixate după așa zisa expertiză de autentificare și evaluare (care e făcută cu competență și exigență în folosul viitorului cumpărător) sînt și ele destul de modeste comparativ cu prețurile la care se vînd icoanele în Occident. Și nu numai în Occident. O icoană pe care o cumperi la Consignația din București cu 1 000 de lei sau 1 500, în alte părți se vinde cu prețuri exorbitante. Admițînd c-ar fi exagerat ce susțin eu, ceea ce e foarte posibil și nu neg (un caz nu poate include în sine toate cazurile cu care mi s-ar putea argumenta în parte), dar problema în sine rămîne deschisă. Și fără supărare pentru nimeni aș zice că viciul acesta e mult mai adînc, dacă poate fi numit viciu, căci el e, de fapt, un cumul de vicii: indolență, nepăsare, un fel de saturație și de ușoară minimalizare a aceea ce-i al nostru și ne-am obișnuit zilnic să avem sub ochi, de la această luxuriantă bogăție folclorică, de la operele de artizan pînă la operele cele mai remarcabile ale artiștilor consacrați. Cum se explică — și nu încercați să recurgeți la logică aici pentru că ar fi un nonsens — cum se justifică dacă nu se poate explica „enormitatea (că e o enormitate trebuie să cădeți de acord cu mine!) culturală" de-a achiziționa (și ele au fost achiziționate și plătite artistului din fondurile Comitetului pentru Cultură și Artă — și nu cel local, Cluj, ci cel din București), două din cele mai reprezentative statui ale unuia (dacă nu cel mai mare). în orice caz unul dintre cei mai prestigioși artiști contemporani, sculptorul Romulus Ladea și să le ții dosite (parcă i-ar fi rușine cuiva de ele) în curtea interioară a Muzeului de etnografie din Cluj? Una din ele, zace în curtea interioară a Muzeului etnografic. Cealaltă, o grupare plină de voluptate, grație și vigoare care îl caracterizează pe maestru, ar putea înfrumuseța centrul unei piețe știut fiind că orașele noastre (poate cu excepția Clujului și a Iașului) sînt destul de sărace în monumente, în fîntînile țîșnitoare și havuzurile pe care le visa Călinescu și care le-ar conferi o dimensiune în plus de frumusețe și personalitate. Dar, cineva „documentat", poate chiar „responsabil", mi-ar putea obiecta și la asta că „problema, să vedeți, e destul de complexă, nu-i cum o prezentați dumneavoastră, este și așa dar și așa, pare simplă dar nu-i simplă, comportă o analiză aprofundată" și pînă analizăm și aprofundăm statuile se degradează în curtea interioară a Muzeului de etnografie din Cluj — lasă-le să se degradeze că tot sînt plătite și nu sînt plătite de municipiul *Cluj (?)*, sînt plătite de București; lasă Bucureștiul să se îngrijească de ele... numai că Bucureștiul nu are timp de așa ceva pentru că trebuie să „achiziționeze" operele altor autori care vociferează că nu li s-a mai achiziționat de mult! Am văzut aceste „generoase achiziții" expuse în sălile pinacotecii din Alba Iulia — pinacoteca se află în aceeași somptuoasă și încăpătoare clădire cu Muzeul etnografic, excelent întocmit, cu piese rare, — Madona în tonuri verzi din Laz e o capodoperă! și pe cît e de exigent și cu gust întocmit Muzeul etnografic (o adevărată plăcere să-l vizitezi) pe atît de sărac în opere valoroase mi s-a părut „pinacoteca" înjghebată, cum spuneam, din achiziții. Întreaga pinacotecă, cu săli „bucșite" de opere și operele care se întind parcă pe distanțe de kilometri — căci urîtul apasă și obosește

—după umila mea părere nu-și justifică existența decît prin două nume (cu operele respective care onorează numele): Corneliu Baba cu portretul unui muncitor și Ion Vlasiu cu tripticul lui cunoscut: Horia, Cloșca și Crișan. Dar, revenind la problema inițială. După cum se vede sîntem atrași de mirajul extremelor: cînd suprasolicitarea oricăror „valori" fără discernămînt și fără nici un criteriu de gust, cînd disprețul suveran prin care ignorăm operele autentice cu care trebuie să ne mîndrim (și, evident, să le smulgem vicisitudinilor și întîmplării!). Aceste două laturi contrare presupun o complexitate și un joc psihologic și de imponderabile care trebuie mai atent „analizat și aprofundat", de acord, dar ce explicație se poate da faptului, stupid de simplu, că-n Lupșa, satul din inima Munților Apuseni, care e în întregime electrificat, o singură clădire, una singură și asta împîintată chiar în mijlocul satului, la un pas le stîlpul electric (muzeul sătesc) după știința mea primul de acest gen din lume — și sper să nu fiu contrazis nici peste o sută de ani, pentru că nicăieri în lume, nici un alt om oricît de atroce ar fi obsedat de ideea creării unui astfel de muzeu, n-ar putea aduna ce-a adunat aici învățătorul Albu! tocmai muzeul care arată, printre altele, evoluția iluminatului, nu are lumină. În cazul acesta, chiar că nu mai cred că e nevoie să „analizăm și să aprofundăm". E cazul „să luminăm" muzeul. Pur și simplu. Și încă repede, pînă nu ni se face rușine și-atunci trebuie să stingem toate becurile din Lupșa să nu ne mai vedem fețele.

Am vizitat, cu prietenii mei, muzeul din Lupșa, într-o lumină crepusculară, atent să nu-mi scape nimic din comorile aflate acolo, scoțînd cîte un obiect afară, la lumina zilei, să-l văd mai bine. Icoanele mai cu seamă, icoanele pe sticlă și lemn, adunate de învățătorul Albu, merită o cercetare atentă și profesorul Ion Apostol Popescu care ne-a dăruit bogatul studiu despre icoanele de Nicula, dacă ar urca pînă aici, ar rămîne entuziasmat. Am vizitat muzeul din Lupșa cîteva ceasuri, apoi, acasă la învățătorul Albu Pamfil, dinaintea unei mese vîrfuite literalmente de documente și „mărturii", dosare întocmite de mîna lui, i-am privit mîinile, mîinile acestui simplu învățător de țară iluminat de combustia interioară care-l saltă dincolo de condiția obișnuită de învățător și m-am gîndit ce studiu captivant și fabulos s-ar putea scrie despre mîinile acestea. Pe lîngă acel muzeu unic prin originalitatea lui, plin de obiecte, de la cele mai simple și mai gingașe pînă la cele mai complicate și ingenioase create de mîna oamenilor trăitori pe aceste meleaguri, unice, și ele, învățătorul Albu, neastîmpărat ca toți ceilalți „colegi de breaslă", setos de cunoaștere și atent să nu-i scape nimic a adunat un imens material documentar privind toate manifestările zonelor primare folclorice locale, de la legende și istorii legate de fiece drum, de fiece fîntînă, de fiece colțișor de pămînt, care a iscat legende și le-a perpetuat în timp pînă la zicale, ghicitori și eresuri. Spre deosebire de „Moș Muzău" de la Huși, învățătorul Albu nu are „răbdarea", cum zice el și nici „stofa necesară" unei astfel de întreprinderi. Prietenul meu, Octav Păun, de la Universitatea din București, specialist în materie, entuziasmat de materialul existent în „arhiva Albu" și care, fără doar și poate, în mod sistematic și cu metodă s-ar putea îmbogăți pînă la epuizarea totală a întregului fond, s-a oferit să-și asume el această întreprindere. În momentul de față cînd trăim o adevărată efervescență de valorificare folcloristică, depășindu-se faza acumulărilor și trecîndu-se la o muncă științifică, cu delimitări nete între creația de artizanat de ocazie, astfel de inițiative ar trebui extinse spre toate zonele țării și înainte de toate ar trebui „depistați" acei cărturari înimoși și cu dăruire care s-au aplecat cu osîrdie și credință asupra acestui capitol de permanență spirituală românească, făcînd sondaje proprii nevalorificate, de cele mai multe ori, în volume sau publicații. Mă gîndesc la munca de culegător a lui Furtună din Dorohoi, și dacă nu cumva multe comori adunate de el stau și acum închise în lăzi, uitate și necunoscute. Mă gîndesc apoi la profesorul emerit C. N. Iancu, cărturar vestit și veteran al Dorohoiului, mare latinist, iubitor de literatură și folclor, fondatorul, înainte de război al revistei „Fringurele" a școlii normale de la Șendriceni, prieten cu Al. Vlahuță și alți scriitori și oameni de cultură, mă gîndesc ce tezaur de înțelepciune a adunat acest distins intelectual, ce documente, poate uitate și de el, păstrează în dosare, lăzi și pachete și nici unul din noi, foștii lui elevi, nu ne-am învrednicit să ne facem timp și să studiem cum ar putea fi valorificat acest fond de documente și manuscrise.

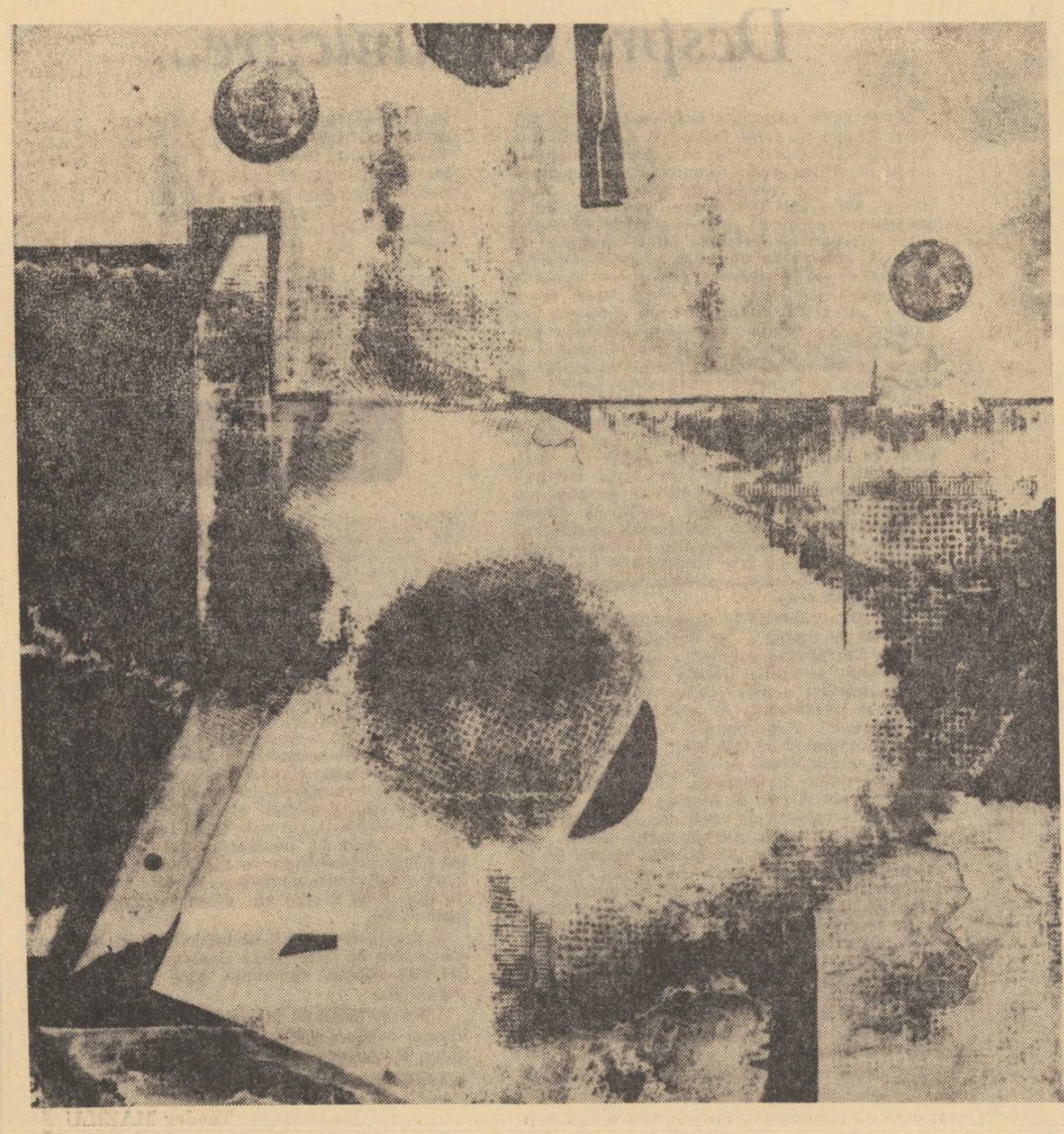

Acest număr al revistei noastre este ilustrat cu reproduceri după lucrările expuse în sala „APOLLO"

ADINA COLOENESCU: EXPANSIUNEA

fiul pierdut

În aceeași zi mi-a făcut pantofii, mi-a spălat picioarele. În acest timp vorbea. Trebuie să recunoaștem că sînt în stare să povestesc nașterea pe dinafară — numai de nu va suna telefonul. Oricum între noi doi nu mai este nimic uman. Totul este o spațialitate, un cadru destul de restrîns și el pentru întreaga noastră frămîntare. Atunci, mai ales atunci, cînd încă nu se crăpase de ziuă, i-am spus cîte ceva despre zborul cocorilor, deși nu era toamnă, ceva despre identitatea noastră, ca după aceea să-mi spună, „Ștefane, tu ești un om fără biografie. Aceasta se pierde undeva între părinții tăi. Dar, sper să nu fii tu ultimul fiu pierdut".

Am văzut cum se năștea soarele dintr-un cimitir cu salcîmi betegi, ca niște ciolane de bătrîni aplecați la rădăcina pămîntului. De-acolo răsare și apune galeș într-un cuîb de barză. Și iarăși ne umple ziua cu încăperile și scările ei. Și iarăși vine noaptea cînd cinăm împreună — nu se știe însă pînă cînd vom devora germinațiile dintre întuneric și lumină.

Ceasul din miazănoapte arată trecerea timpului către spațiu din oră în oră : o naștere, o moarte. Este un ceas cumsecade, nu bea, nu mănîncă și ne judecă în miez de noapte în glas de cîntător. „Fiecare casă își are ceasul ei în peretele dinspre inimă", mă completează ea și suferă cu amar văzîndu-și cuvintele risipindu-se pe podele. „Adună-le" — îi spun. „Pentru tine însă lucrurile pot tăgădui că au fost întocmite spre a arăta deosebirea dintre noi și ele."

— Deosebirea — un cuvînt sacru pe care limba nu-l poate rosti și gîndul nu-l poate cerceta —, suie în cele mai de dinainte rostuite. Trebuie să lăsăm în noi o liniște și tot nu-i de ajuns să ne ascultăm curgerea. Cînd îi fac un dar se uită la ceas, mă privește și se dezbracă la picioarele patului. Lumină sau întuneric, — pentru ea este deopotrivă. „Mai tîrziu nu știu unde te vei duce și de aceea... Vreau să judec înlăuntrul meu. Ai văzut cum se întoarce pasărea la cuibul ei pînă seara, toate sînt minunate, toate se leagă între ele cu viețuire. Moartea are de suferit de pe urma noastră a femeilor. La moartea mamei era lumină mare, o lumină de primăvară împăcată, și ea striga ca-n gură de șarpe, „strîngeți soarele de pe ochii mei că văd o fetică în negru cu o coasă care-mi face semne de ducă și-mi arată un pom cu mere roșii". Semnul ultim. Deci moartea este tot o femeie ca toate femeile, tînără, nemaipomenit de ironică și e pretutindeni, înafară. Ea nu poate fi înlăuntru. Înlăuntru sînt eu cu tine în alt chip împărțind gesturile și gustul.

Semnul mamei cu merele roșii a fost ducerea. De atunci, cîntă pitpalacul și sare peste soarele în trecere prin salcîmi. Mama s-a dus pentru că s-a apropiat prea mult de sine, n-a ascultat golul și căderea i-a fost cu durere și semne. După moarte a urmat răcirea. Polul Nord sau celălalt pol nu-i plin de gheață, ci-i plin de chipuri și mame. Apa e trup și suflet cu pămîntul. Pămîntul e ultimul care urmează. Apoi nu s-a mai văzut nimic. M-am privit, în loc să plîng și am văzut : — eram chiar mama, dacă nu tocmai ea. Întîlnirea cu tine se aseamănă exact cu plecarea tatei la război. De fapt nu a plecat el ci, l-au luat tîrîș-marș. I-au spus că de nu va merge îi va fugi pămîntul de sub picioare. Toată viața nu vreau să înțeleg aceste vorbe. Ești un fel de tata". Fiul pierdut are să se întoarcă, dar, oriunde se va întoarce, va fi o îndepărtare, o apropiere în departele amurg.

nuntă de vînzare

Un cîine și o gară. Într-o gară circumstanțială. Departe o cîmpie cu șantier, mai departe un oraș cu papagali în balcoane. Tot mai departe o apă. Apă multă în care se îneacă-un ochi, o pasăre și celelalte lucruri. Aici s-au oprit oameni, vorbesc de una de alta. „Cît mai este pînă la..." Pomi uscați, pomii gării, și femeia spune că vede o tînără cu oi în soare și în lună vede pe bărbatul ei cu care s-a luat cînd era o blondă cu ochii mari și mă săruta numai pe ochi, și asta-nseamnă despărțire și iată că s-a despărțit de mine, lăsîndu-mă pe lume ca un rîu. Am fotografiile de la nuntă. Vă rog, fiți buni și spuneți-mi, știți pe cineva care cumpără o nuntă ?. — fotografie reală, unde sînt eu cu el, pe un cîmp adumbrit de un cer sur. Are o mare valoare în sine. Acolo am părți originale. Originea mea-i începătura. În celelalte sînt tot eu, peste tot numai eu, cu diferite vîrste, cu diferite chipuri de oameni, de femei, de copii și de cai. Toată viața m-au urmărit niște cai. De aceea bărbatul meu a fost ucis de un cal. Acuma a murit și el. Nici acum nu știu exact, cine o fi greșit, el sau calul ?

De fapt îmi pun întrebarea și tot eu răspund. Nu vă supărați aș voi să știu dacă trenurile pot fi fotografiate. Aș vrea să vă fac o fotografie. Va avea o mare valoare intrinsecă. N-am să vă rețin mult. Toată lumea ar trebui fotografiată, să nu se uite. Am o fotografie cu Adam și Eva. E splendid. Adam are un costum din fibre sintetice, părul tuns scurt, blond ca mine și fumează cu trabuc. A fost cineva în viața lui. Păcat însă că n-a fost fotografiat cînd a fost copilandru. Cred că nici acum nu și-a cumpărat aparat. Ultima oară l-am văzut pe bulevard, la orele mari ale nopții, cu o șatenă după el, căutau un taxi.

Vă spun în credință. Copacii aceștia sînt niște artiști, n-au moarte. Uscați așa cum sînt ei îi voi face verzi, pentru că nu merge să te împotrivești culorilor. Nu sînt uscați, avem noi impresia, ne opunem să credem că muzica își are rol important în această fotografie.

DUMITRU M. ION

melanholia celui care aruncă versuri

Au nu aveți deznădejde nici
În voi, nici în soarte ; milă
Cine să aibă cînd prin naș
Terea voastră muriți ? Cînd
Aruncați cu versuri putrede
În mine, cînd mergeți pe văi
Sau pe deal speriind vîntul
Ori îmbolnăvind florile, eu
Cum să cred că sunteți fără
De pată ? Dacă lingeți picioa
Rele stăpînului vostru și
După atîta scîrbă i se va
Face frig, credeți că va ier
Ta fapta voastră ? Învins es-
Te cel carele are în turme-
Le glasului său viață înain
Te de moarte, pierdut dacă-
Ajunge pe deal și cîntă îm
Bolnăvind vîntul și întune-
Cînd florile.

melanholia acoperirii cu faima melanholiei

Pre cîmpia goală o floa-
Re fugea și-am trimes tur
Me s-o calce-n picioare ;
Floare-a mîncat turmele
Și-a rîs. Pre cîmpia goa-
Lă o floare se închina
Și-am trimes un melc lă
Utar s-o umple de bale.
Dar floarea l-a orbit și
I-a pus coarne. Am văzut
Pre cîmpia goală o floa-
Re care plîngea și am vo-
It s-o împușc : cînd glon-
Tele nebun călătorea m-am
Acoperit de faima melon-
Holiei.

melanholia părului tăiat adormit

Rochile înserării se lasă
Peste trupul tău ; pe ferme-
Cate clipe de viață bărci
De păianjeni se leagănă ; pă
Rul tău atît de negru doar
Me, îl tai și el geme. Ati-
Tea se petrec surizînd, ah,
Împăcate cu moartea cînd
Rochiile înserării te-aco
Peră pe multă vreme, nein-
Teleasă, prefuind saltul flu
Turilor sinucigași.

melanholie în iarbă

Furtuna doarme ; soarele a în-
Ghețat pe noi ; se mișcă iar-
Ba au se cutremură femeia ?
Două jivine ascunse sunt în
Vizuina hainelor de aer. Car
Nea ei destată iarba, țițele
Ei leagănă fînul, pîntecul ei
Pe care gîtul de lebădă su-
Perb e-n rugăciune ? Furtuna
Doarme — cui putem să-i spu-
Nem ?

melanholia săgeții

De la capătul pînă la mar
Ginea săgeții mult și dul
Ce e trupul ei și-n orica
Re cer se arată, aerul ca-
De jertfindu-se cu podoa-
Be de sînge și mare este
Potta liniștii ei închi-
Zîndu-se-n carne.

melanholia spălării degetelor

Am lăsat cartea în arbori
S-o ciugulească paseri de
Pradă ; o apă mergea pe a-
Proape și n-am vrut în ea
Să plutesc cînd dinspre iz
Voare morții treceau cum
Fluturii pe valuri. S-a în-
Noptat deodată ca-n clipa
În care plîng caii de curse
Pe iarba moartă. În riu îmi
Spălam degetele care azi în
Că mai tremurau peste car-
Tea spînzurată în arbori,
Cartea din care paseri mul
Te ciuguleau cîteva vise în
Care nimeni, nimeni nu era
Bun să trăiască.

melanholia lui Omar

În luntrea oarbă-alunecăm,
Privighetori mor în auz —
Cum se aude pînsul tîrgu-
Lui făcut cînd am vîndut
Păcatul morții neguțăto-
Rilor care zburau. Acum, o,
Marginea de zi cum tremu
Ră peste femeia goală : pus
Tiu, grădină cu nisip și
Miere în care doarme soa
Rele. În urmă putred legă
Mînt rămîne : s-au vestit
Măgari cu capete de miel,
Picioare vesele de leu și
Zîmbetul plutește-n aer —
Chiar zîmbetul califului
Ce se spăla pe mîini mai
Înainte de a se spînzura.

NICULAE RALINCEA

meditație

S-au perimat cezastrele ta care-am fost martor,
Mă-ntorc în urmă și revăd locuri
Unde-auzeam de-atîtea ori fluerul mierlei
Și unde simțeam în nări
Parfumul de heliotropi în floare
Adus nu de zefir,
Ci de un vînt sălbatic al unei Terre Nove —
Ce n-avea legătură cu planta exilată —
Parfum ne-adulmecat de frumusețe,
Neraspîndit pe urmele de pași,
Parfumul încărcat de aurora
Și de cultură-a lumii,
De melancolie și de remușcări,
Parfumul absenței și-al primei tinereți.

VINTILĂ ORNARU

joc

Să mi te dau uitării nu mă lasă.
Topește fără veste depărtarea,
Te-aruncă blînd pe plaja-ntunecoasă.

Ca pe o scoică te culeg din valuri
Din strigăte îmi făuresc portaluri
Și pe sub ele-alerg cu tine-n brațe.

Dar cînd revine-n cart hainul soare
Pe țărm mă aflu ciot cu brațe slute..
Iubirea mi-a furat-o hoața mare
Și-o duce către porturi neștiute !

cîntec

Zilele se privesc în noi ca într-o oglindă
Și asemenea nouă arată și ele,
Dimineața fac ochi de ied și zăbovind în pat se alintă
Ca niște femei obosite de coniac și cafele.

Apoi deodată sar îngrozite din pat
Și pleacă supuse la munci.
Unele se-mbolnăvesc, nitam-nisam, de bubat,
Altele ivesc minuni cu înțelesuri adînci,
Ori cel puțin prunci.

Dar cu toate spre seară
Dau ochii peste cap și mor ca niște buburuze.
De milioane de ani se nasc ca să moară
Cu un război pe piept ori cu o pace pe buze.

ION BAIAS

mirare

Cad reci în munți aripele de piatră
În mame se întorc lacrimi de foc
Pruncul în plină solitudine se rătăcește
Ca o mirare cu ochii la un loc

În carnea lui răsuflă nebun pămîntul
Spaima în gură i-a îmbătrînit
Din sine pe buze își coboară
Un început de lume împietrit

Deasupra lui un cosmos de strigări
Așteaptă risipa în stele
Pruncul capul și-l ridică
Mirare foc, și semn mirării mele

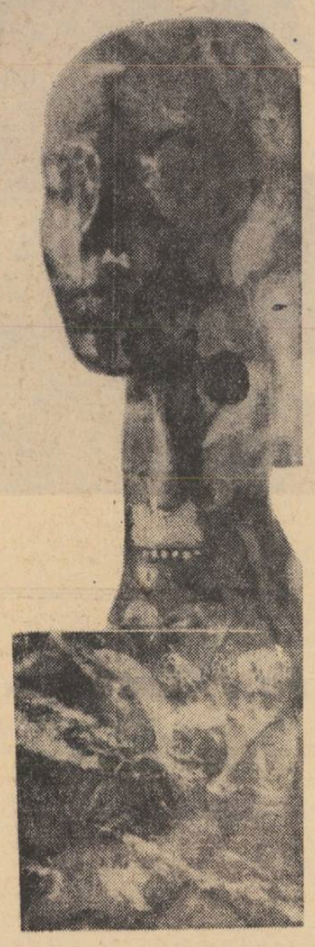

MIHAI DIACONESCU

spre pierdutele stele...

Și cînd tăcute fecioare
subțiate pînă la cer de razele lunii
veneau spre lucitorul riu
eu cu mîinile însîngerate
de ascuțimea umbrelor
îmi simțeam rănile
legate cu fișii de lumină
și fără altă vină
sfere lucii îmi apăsau pleoapele
lacrimi purpurii curgeau să mă spele
eu cu mîinile însîngerate
mîngîiam pierdutele stele.

eu adormeam liniștit...

Eu mai știu cum din negru mă făceam
tot mai alb la creștet
purtam în mîini o sfîntă carte
cu poze colorate dar fără forme
duhuri albe reconstituite
speriau trecătorii-ntîrziați cu aripi enorme
spre seară trupul meu era fără greutate
îmi atînteam privirea spre alte goluri
așa scăpînd mereu din cetate
păsări ciudate se-ntorceau sub pleoape în stoluri.

Eu adormeam liniștit
o stea mă lovea drept în frunte
la tîmplele mele se-aprindeau tot mai des
firele luminii.

flagelul

EUGEN TEODORU

La un moment dat în orașul acela minuscul s-a declanșat o stranie epidemie de dragoste, mai îngrijorătoare decît orice flagel ce se abătuse vreodată asupra lui, de cînd fusese construit, cu aproximativ șase veacuri în urmă. Consecințele nu se putură prevedea de la început. Oamenii trebuiră să urmărească cu răbdare evoluția, pentru a ști apoi ce măsuri profilactice să ia împotriva epidemiei și ce remedii să se recomande.

Ce să faci, cum să stăvilești extinderea alarmantă a bolii și mai ales a simptomelor care dovedeau că virusul provoca preturbări de ordin sufletesc și nervos. Modificau optica, rațiunea și echilibrul unora. Se observă, de pildă, că oameni foarte serioși căzură sub influența contagiunii și nu-i mai recunoșteai, deveneau lascivi, gînditori, pierdeau harurile violoiunii, ochii căpătau o anumită dulceață somnolentă și chiar o doză de strengărie, care-i întinerea.

Ei bine, boala avea un merit însemnat, deloc neglijabil, ocolea familiile întemeiate, pe soții și nevestele acestora îi lăsa în pace doar că le înviora sentimentele, ceea ce nu era de loc rău. În schimb producea nebănuite ravagii în rîndurile holtelor, a femeilor nemăritate indiferent de vîrsta și ocupația lor.

Vorbeam mai sus de niște oameni serioși, poate aș fi vrut să spun calmi, și la locul lor. Aflați că aceștia, și nu numai ei, și-au scos din dulap garnitura vestimentară cea mai elegantă, de la pantofi pînă la costum, de la cămașă pînă la cravată, de la batistă pînă la butonii filigranați, le-au privit cu atenție, le-au curățat. Așa au pornit la serviciu, de atunci încolo, în fiecare dimineață, ca-n zilele de sărbătoare. Parcă și călcătura era altfel decît cea obișnuită, mai afectată, mai plină de grație. În fine, cei ce n-au găsit, să spunem, costumul potrivit cu anotimpul, cu dispoziția sufletească și mai ales cu gustul : dacă nu avea, bunăoară, croiala modernă, au recurs la magazinele de specialitate și-au cumpărat stofe scumpe alese cu mult dichis. Atelierele de lux ale cooperației s-au umplut de comenzi pînă peste cap. Ochii și obloanele centrelor nu s-au mai închis, ci s-a lucrat intens ca-ntr-un iureș. Fiecărui vestmînt i se încredința o cantitate apreciabilă de talent, iar fiecare inimă se pregătea pentru marea întîlnire, pentru marea dragoste, pentru marele vis ce-l adulmeca parcă de la distanță. Apropierea de viitoarele senzații, îmbrățișări și sărutări nu semăna cu nici o presimțire dintre cele trăite anterior.

Pe nimeni n-a surprins nevoia exagerată de eleganță care a pus stăpînire pe oameni ; amploarea exigenției pentru obiecte de podoabe, năvala în magazinele de cosmetice, solicitările clienților în privința mărcii apelor de colonie și apelor de gură, a lamelor fine și a săpunurilor cu clăbuc parfumat, a cutiilor cu pudură, a loțiunilor fixative, a broșelor, a acelor de păr și dantelăriilor.

Febrilitatea pregătirilor de după amiază n-avea nimic comun, să fim înțeleși, cu datoriile cetățenilor față de muncă. Acolo au sporit randamentele, cuviința față de șefii instituțiilor și întreprinderilor, punctualitatea și disciplina au devenit lucruri firești. Care dintre muritori nu rîvnea sub impulsul dragostei să fie un erou, un model de urmat, un tip capabil să epateze pe viitoarea iubită și întregul oraș. În timpul acelor zile de neuitat bucătarii au preparat mîncărurile cele mai gustoase, iar florăresele au adus în piață panere cu flori de o rară gingășie. Fetele de la aprozar și din servicille publice s-au îmbrăcat ca-n reclamele revistelor ilustrate. Privirile erau atrase de drăgălășenia lor.

Cum din iubire izvorăsc toate și la originea majorității faptelor omenești se află fără îndoială dragostea, gesturile delicate s-au înmulțit și au început să fluture pretutindeni. Nimeni de pe acel tărîm nu și-a dat seama, că asemenea purtări l-ar putea face ridicol și l-ar expune ironiilor celor lucizi, deoarece sentimentele filtrate nu erau conforme cu cotidianul și reprezintă apanajul altor mode de mult îngropate.

Cei mai mulți totuși, se treziră prizonierii unei recrudescente adorații față de muzica de cameră și simfonică, chiar dacă o interpretau uneori orchestre dotate cu instrumente electrice, acompaniate de piane vetuste, situîndu-i pe auditori cu simțăminte cu tot în afara epocii.

Sălile de concert altădată pustii, acum erau ticsite. Vă închipuiți ce fericire pe capul celor de la comitetul local de Cultură și Artă fiindcă nu mai erau siliți la exchibiții financiare de tot felul, spre a menține Orchestra Filarmonică în ființă cu sediu, state de plată, schemă de organizare și altele, de acest soi. Nu mai erau nevoiți conducătorii ei să costumeze orchestra țărănește, în prima parte a programului, deschizînd-o în taraf de acompaniament pentru o vedetă de muzică lăutărească, adusă cu pompă de la București, și nici să angajeze pentru comperaj un comic penibil de la televiziune.

În partea a doua, se știa orchestra îmbrăcată în negru intra în programul propriu-zis, dar în sală nu mai rămînea nimeni, decît scaunele „melomane", obligate să încremenească acolo în buloanele ce le fixau în podele și să asculte a nu știu cîta oară de fapt concertul pentru fotolii și orchestră. În acest timp, mulțimile minusculului oraș de deal luau cu asalt sala de cinema, perete de perete cu al filarmonicii, unde juca alternativ fie un western fie un film polițist. Urletele disperate ale călăreților și sgomotele pistoalelor care secerau geamuri, balcoane și oameni, încurcau subtilitățile sonatinelor, cărora dirijorul nu le putea da un accent mai aprins decît cel indicat pe partitură „vivace, senza forza". Puhoiul de bubuituri de alături lua în copite țesătura diafană a compoziției ca pe o eșarfă de mătase călcînd-o în picioare ca un escadron sîngeros. Violența trufașă își avea legile ei implacabile. Dacă nici inspectorilor de la comitet, nici directorului filarmonicii (afară de cazul cînd dirija personal) nu mai apreciau muzica sferelor înalte plecau discret și ei în pauză cu toată lumea atunci ce mai era de făcut ?

Dar lucrurile luară o întorsătură nesperată, de cînd prinse a bîntui boala iubirii prin cartierele orașului. Sala cu filme de groază și de cowboy rămăsese goală, iar filarmonica se repopulă. Problema achiziționării unui bilet deveni foarte spinoasă : abonamentele fură vîndute pe cîte doi ani înainte. Cu alte cuvinte, prosperitate pe toată linia. În fiecare săptămînă un mare dirijor descindea în minusculul orășel, iar numele acestuia intra cu pași vijelioși în istoria muzicii contemporane. Iată prin urmare ce a fost în stare iubirea.

Politicoșii noștri pacienți se arătau dornici de fericire conjugală, căci legăturile duceau după cîteva luni inevitabil la primărie nu numai la concerte, biblioteci, conferințe, meciuri de baschet, voley și oină, sau cofetării. Circiumile și barurile rămîneau fără clienți. Nimeni nu le ducea dorul. Se consumau șprițuri slabe din frigiderul propriu, limonadă și apă minerală. În perioada respectivă cîteva unități T.A.P.L. s-au și desființat, și în locul lor au apărut plăcintării, chioșcuri de răcoritoare și plafar. La puțin timp după izbucnirea vestitei epidemii, care prefăcuse parcă orașul într-o vază de porțelan trandafiriu, plină de flori proaspete, unde oamenii se priveau în ochi zîmbind și se salutau cu condescendență, zilele de altădată cînd se insultau în public, căci le sărea țandra din orice, erau considerate astăzi, o rușine. Își aduceau aminte de perioada aceea neagră, ca de un coșmar. Acum la fiecare pas, auzeai „vă rog, după dumneavoastră, pardon, o clipă, mă iertați, imediat, luați loc, o, nu, vă rog să ședeți, nu sînt obosit, permiteți să vă ajut."... „Dacă aveți nevoie de ceva, sînt dispus să vă fiu de folos, dați-mi un telefon, neapărat !. Din rațiuni omenești am desființat postul șefei de cabinet, care mă ținea izolat de solicitanți. Acum am timp pentru toată lumea. Încercați, să vă convingeți ! Cum ? Mă-ntrebați de limuzină ? O, nu, am lăsat-o la garaj, de mult, spre a fi utilizată în alte scopuri, mai puțin fanteziste decît transportul meu la birou, al nevestei la piață și al copiilor la școală. Acum cînd autobuzele au devenit încăpătoare vehicule recreative, civilizate, lucind de curățenie și bun simț, de ce n-ar fi loc și pentru niște directori ca mine, printre oamenii obișnuiți. Nu, nu, cum să mă mai feresc de cineva, atîta vreme cît mi-am pus în ordine audiențele și n-am mai dat răspunsuri în doi peri, ci am satisfăcut din plin cererile legitime. Vreau să fiu aproape de oameni, mi-e sete de recunoștința lor aceasta fiind singura rațiune, pentru care exist și muncesc. Cum ați spus ? Vorbiți mai clar. Duduie cam tare motorul. Da, da, acuma v-am înțeles. Sigur, am chemat I.A.L-ul să preia foarte urgent spațiul excedentar, compus din mai multe camere, pe care le foloseam doar ca să mă fălesc înaintea rudelor și a prietenilor, să le dau cu tifla, să-i dărîm, să-i umilesc. Le-am oferit tinerelor familii, atît de numeroase și de fericite la ora asta, ele au nevoie în primul rînd de case, să fim înțelegători. Prea multe perechi s-au chinuit în antreuri, în demi-soluri, în camere de serviciu, ori au dormit în aceeași încăpere cu bunicii, despărțiți doar de un paravan sau de o perdea de stambă. Așadar iubirea făcuse lumină și în ungherele acestea întunecate din sufletele semenilor și risipise egoismul lor funciar și nimicitor.

Dar revirimentul cel mai senzațional îl realizase boala iubirii, într-o zonă s-o numesc dificilă a moravurilor noastre, unde nici o lege n-a putut niciodată inspira și nici impune vreo soluție. Normal, obiectiv, științific nu se putea realiza nici o tămăduire, aceasta fiind sursa neîntreruptă a nenorocirilor și dezastrelor psihice care bulversează, — de cînd lumea, — moralul tineretului și nu nu numai al lor. Este vorba de jocul capricios al dragostei care, persecută în primul rînd pe cei urîți și puțini arătoși. Ei nu află mîngîiere, și suferă cumplit, văzînd cum frumoșilor și frumoaselor li se deschid larg, porțile paradisului, cum numai ei au dreptul la dragoste adevărată și nu la milă. Ei bine, de astă dată boala, mai înțeleaptă, ca însăși natura ce o născocise, făcu dreptate și se arătă inimilor extrem de înțelegătoare, le ocroti înfuzindu-le pe nesimțite o doză de narcotic celest frecvent și în cazurile obișnuite (nu degeaba zice proverbul că dragostea e oarbă). Se întîmplă atunci, ca și pocitania să fie văzută de ochii celui îndrăgostit ca o ființă superbă. Bondoaca deveni în privirile iubitului suplă, iar în ochii înamoratei, obezul un veritabil atlet. Varicele sau picioarele groase de sus pînă jos substituirâ adevăratele farmece. În sfîrșit, cocoșați fuseseră luați în serios și avură căutare deoarece o întreagă literatură vorbea despre tandrețea lor nemăsurată față de cel drag. Efluviile dragostei pluteau mai departe deasupra minusculului orășel. Nicăieri pe pămînt nu se concentrase atîta fericire pe metru pătrat, ca în acest colț de lume. Pînă și tontul a avut parte de afecțiune, și lui i s-a sărutat fruntea îngustă și asudată din pricina efortului de a gîndi și de a fi simpatic.

Dispăru ca prin farmec ambiția părintească de a nu îngădui drept gineri sau nurori, tineri cu cîștiguri reduse, simpli muncitori de fabrică, fără mobilă, agoniseli la C.E.C., diplome de stat, apartament sau mașină, de la „Renault" în sus.

Încă o binefacere căzu odată cu boala asupra orașului, ceva care nu se mai pomenise în analele vreunei așezări europene, fetele puteau cere mîna bărbaților pe care-i plăceau, ele avînd dreptul să fixeze întîlnirile și să-i ia la plimbare din pragul casei. Li se îngăduia chiar la petreceri să invite la dans pe cine pofteau, fără ca acest fapt să le compromită. Nici pomeneală despre adulter în vremea aceea, era considerat acolo mai odios ca o crimă.

Lumea se văzu, multă vreme din această pricină, ca printr-un cristal de hiacint.

După cîteva luni însă, epidemia scăzu în intensitate, dar spre surpriza tuturor, oamenii nu-și modificau purtarea cu nimic. Bunele deprinderi intrară în reflex.

Răuvoitorii, care nu lipsesc niciodată, spun că de atîta fericire dulceagă și leșinată, după alte cîteva luni, unii s-ar fi plictisit îngrozitor și ar fi vrut să se schimbe ceva.

E posibil ca scepticii să nu-mi dea cîtuși de puțin dreptate și să susțină contrariul. În fond sînt persoane libere să judece pe cont propriu, și oricum.

Eu aș da orice, ca totuși, un astfel de oraș să existe. Acolo aerul, vestmintele, interioarele și străzile ar fi îmbîcsite de blîndețe și bună creștere. Am fi fericiți, vă rog să mă credeți !

ARTE

FILM

Săli și spectacole

Cerem iertare cititorilor că săptămîna aceasta nu am mers la cinematograf. In locul unor referințe la vreo producție din rețea ne vom ingădui cîteva gînduri despre săli și actul vizionării filmelor.

O statistică ușor de realizat ne permite constatarea scăderii prin virste a interesului pentru film. Omul de 40—50 ani nu merge, credem, mai frecvent de 6—7 ori pe an la cinematograf, în medie, și atunci o face în urma unor stăruitoare semnalări privind calitatea unei pelicule anume sau, pur și simplu, ca să se destindă. Pentru a conferi gravitate vizionării, în multe locuri din lume s-a redus din numărul scaunelor din sălile de cinema, s-a introdus pauza (fine del primo tempo!), *ținta ideală fiind ideea de spectacol, asemănător celui de teatru. La noi o asemenea sală este cea a* Cinematecii *(Union) — unde, și e bine ca D.D.F.-ul să se gîndească la o rezolvare, legitimațiile invidiate se dovedesc, surprinzător, fără valoare! —: de dimensiuni reduse, cochetă, cu scaune tapisate,* Cinemateca *e de o sobră intimitate. Sălile-mamut deschise în noile cartiere au rolul să acopere nevoile de film ale mulților locuitori, dar ele prezintă un serios dezavantaj: consumă numai producții cu dever comercial. Edilii Bucureștiului (și ai celorlalte localități din țară unde se intilnesc situații asemănătoare) se cuvine să aibă în atenție și construirea unor cinematografe de proporții rezonabile, bine utilate, unde spectacolul să poată fi „de artă".*

In copilărie și adolescență vedeam, credem, aproximativ 10—15 filme pe săptămînă, cu o foame de film neînchipuită. Și nu numai atît; la cine știe ce realizare repetam vizionarea (de obicei ascunzîndu-ne prin sală) de nenumărate ori. Firește opțiunile nu contau, dar ne amintim că astfel am putut vedea și filme importante: de unsprezece ori „Crucișătorul Potemkin", de nouă ori „Hamlet"-ul lui Laurence Olivier. Rula, pe atunci, o fermecătoare poveste cu cai și eroism, „Oameni curajoși" — de care ne-am minunat în vreo zece rînduri, de „Fanfan la Tulipe", la fel. De la acesta din urmă ieșeam călcînd cu bărbăție și îndreptîndu-ne spinarea.

E periculos, uneori, să revezi filme (în afara celor intrate în istoria cinematografiei) peste ani. De pildă un film făcut după un basm, ne-a fermecat de nenumărate ori odinioară. Cu o vreme în urmă ne-a fost la îndemînă iar: ce deziluzie! Zina aceea strălucitoare, pe care eroul o părăsea (Doamne, cu cîtă indignare priveam acest gest la zece ani!) în favoarea iubitei pămîntene, era — acum — o respectabilă actriță, marcată de virstă, și foarte just procedează protagonistul că o lasă, plecînd de mînă cu frumușica sa fetișcană!

Ilie CONSTANTIN

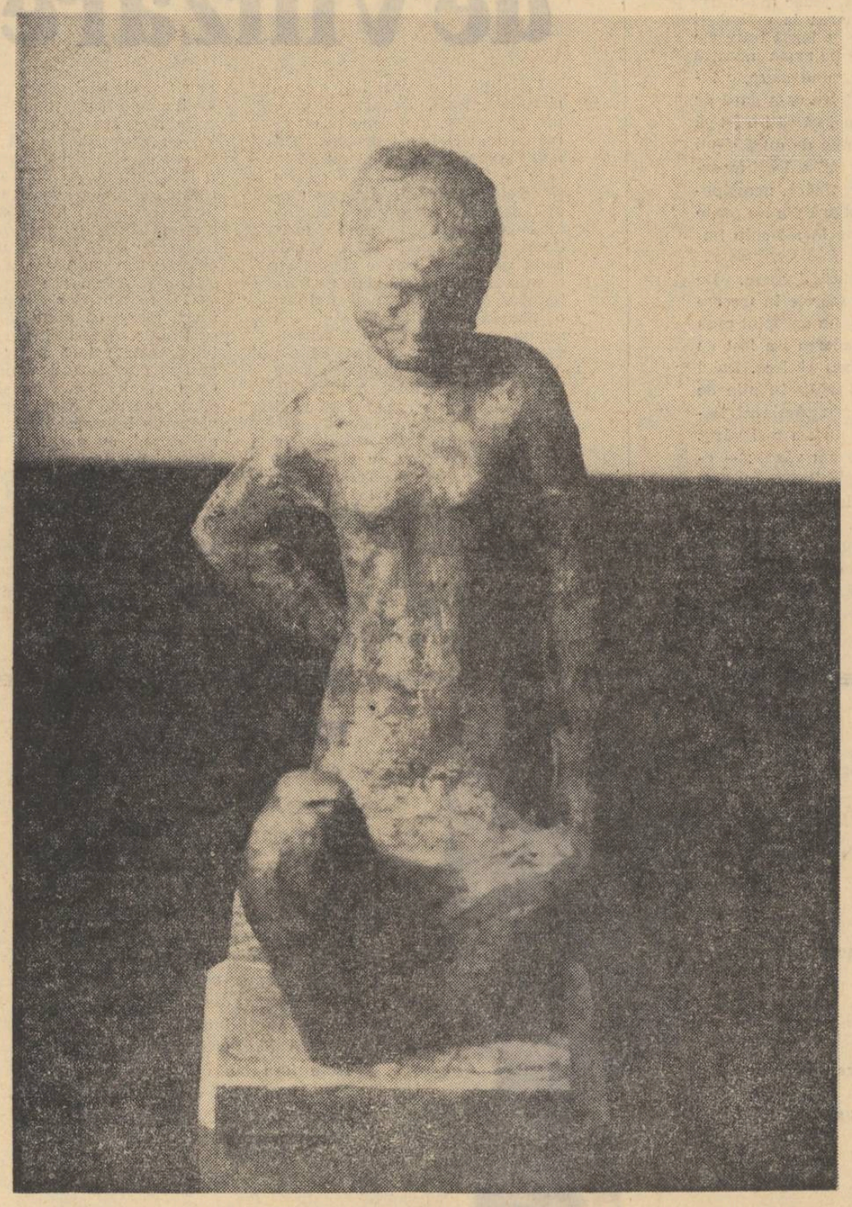

IULIA ONITA : SCULPTURĂ

ARTE

TELEVIZIUNE

Teatrul scurt

Nu de mult prin această rubrică ne manifestam cîteva păreri privind emisiunile teatrale. Obiecțiile noastre vizau printre altele insuficienta preocupare a televiziunii pentru textul original.

Iată însă că luna iulie ne dezminte, televiziunea realizînd în această perioadă un adevărat record de premiere cu piese românești. Performanța e meritorie și o consemnăm ca atare, mai ales cînd două din spectacolele transmise (foarte reușite) au la bază material dramaturgic excelent (in speță „Ripa albastră" de Leonida Teodorescu și „Sanda" de Dumitru Radu Popescu).

Fără îndoială, Leonida Teodorescu este un dramaturg talentat și foarte serios în profesiunea sa. Un dialog viu, o construcție inteligentă, îi caracterizează scrisul. Debutul său de acum cîțiva ani pe scena Teatrului din Brăila cu piesa „Crivățul de aseară" a indus pe mulți în eroare, calitățile sale fiind atunci într-o oarecare măsură ignorate. Piesele următoare însă, au clarificat în bună parte măsura talentului său, „Frunze galbene pe acoperișul ud" (la „Teatrul Nottara" și apoi la T.V.) cît mai ales „Ripa albastră" prezentată de curînd pe micul ecran, relevînd un dramaturg de certă valoare. Acest ultim spectacol este cred o reușită deplină a televiziunii,și pentru aceasta în afara autorului merite revin întregii echipe, bine dirijată de regizorul Grigore Gonța.

Valorificînd cu precizie virtuțile textului și imprimînd acțiunii un ritm alert (cu numeroase momente de suspans judicios pregătite), regizorul ne-a prezentat, repet, un foarte interesant spectacol. L-a ajutat în aceasta, interpretarea de calitate a actorilor Ștefan Iordache, Sebastian Papaiani și Sandu Sticlaru, acesta din urmă realizînd cred eu, un rol antologic. Scenografia semnată de Doina Levința, ca de obicei, excelentă.

In ultima vreme mai mulți prozatori de talent și-au încercat forțele cu succes și în teatru. D. R. Popescu este unul dintre ei, iar recentul premiu al revistei „Teatru" (obținut pentru piesa „Acești îngeri triști") i-a confirmat dacă se poate spune așa calitatea scrisului său în dramaturgie.

Telefantezia intitulată „Sanda" transmisă simbătă 25, a fost deosebită. Regizorul Andrei Brădeanu și actorii Melania Cîrje, Octavian Cotescu, Sandu Sticlaru, au realizat un foarte bun spectacol, în care farmecul și inventivitatea textului au constituit atuul cel mare. Pentru aceste două emisiuni, televiziunea prin redacția sa teatrală merită a fi felicitată. Ceea ce la urma urmei am făcut tot timpul pînă acum. Din păcate, exigența de care a dat dovadă în alegerea celor două texte comentate mai sus, nu s-a păstrat și mai departe.

Stranie mi se pare lipsa de gust a redacției amintite, cînd a inclus în repertoriul său textul submediocru „Discurs pentru o floare" de Paul Everac.

Că l-a inclus în repertoriu nu-i chiar atît de grav. Păcatul cel mare apare din momentul începerii repetițiilor, culminînd cu spectacolul. Despre un spectacol prost nu ai ce spune mai mult decît atît. Eventual că e foarte prost. Cum sîntem o fire emotivă ne oprim la primul calificativ.

Inutil s-au tot foit pe micul ecran Marcel Anghelescu, Ștefan Tăpălagă, Dorin Varga, Magda Popovici. Eforturile lor au fost în van. Inutil s-a căznit Andrei Blaier să explice ceva, acest discurs a sunat în gol, el n-a spus mai nimic. Totul era conceput pe situații false, neadevărate, greu credibile. A fost doar o aglomerare de vorbe, legate între ele arbitrar, fără să reușească niciun moment să transmită o cît de mică emoție artistică, oricum, acest discurs nu are nici o legătură cu arta, iar pentru televiziune el este un eșec.

Radu DUMITRU

P. S. Aș sugera ca celelalte două spectacole să fie retransmise. Merită pe deplin.

EXPOZITII

Waclaw Taranczewski

Biografia pictorului polonez Waclaw Taranczewski, ale cărui lucrări formează o expoziție trezind mai mult decît simplul și ocazionalul interes, este legată de două importante citadele culturale ale Poloniei, Poznan și Cracovia. Și dacă această biografie, cel puțin așa cum ne este ea înfățișată în catalog, nu conține elemente spectaculoase, definirea existențială a artistului făcîndu-se printr-un anume calm și implicare în dezvoltarea artei moderne poloneze, biografia sa artistică conține, cel puțin din punctul de vedere al formei, neîncetate modificări.

Taranczewski este artistul variantelor, al permanentelor tentative de ameliorare estetică și de epuizare a posibilităților. Elementul fix al acestei aventuri îl constituie o conștiință meșteșugărească scrupuloasă și exemplară. Este, de altfel legătura subterană, motivul pentru care aceste lucrări atît de diferite între ele la o primă vedere rămîn totuși în zodia unei singulare viziuni.

Cauza acestei diversități o constituie, desigur, și perioada întinsă în timp din care sînt selecționate lucrările — aproape patruzeci de ani; gustul pentru reluare, pentru epuizare a temei provocă variante la mari distanțe. O natură moartă cu un vas verde, de exemplu, poartă date incredibile pentru trăinicia unei obsesii picturale: 1934, 1943, 1956. După cum „Natură moartă cu figură de sfînt" pare a fi reluată în douăzeci de variante (în această expoziție fiind expuse numai trei.)

Nu conștiința exemplarității animă aceste gesturi de pictor ci, poate, o nostalgie a definirii limitelor. Schimbînd nu numai viziunea picturală sau gradele de interes în care, implicit, intră o dialectică a dragostei și indiferenței față de obiectul reprezentat, dar chiar și tehnica, variantelor par tablouri diferite și chiar așa și sînt, în ciuda aproximativei similitudini. E un alt sentiment în fiecare, o detașare diferită, în aceste partituri complicate ale culorilor. Waclaw Taranczewski este un colorist format în idealul cromatic al fovismului dar în care se recunosc accente bonnardiene și matissiene nu lipsite de importanță și de urmări. Căci, lîngă pînze de o structură explozivă cu mari amplitudini ale tonurilor, apar pînze în care efectul liric al incidențelor decorative nu pot fi explicate altfel.

Pentru Waclaw Taranczewski reevaluarea proprie este capitală. Renunțările, căci acestea există, nu sînt gratuite ci, pur și simplu, ele dovedesc neîncrederea în fixarea definitivă a expresiei. Perioada sgrafitelor cu mari triumfuri ale liniei încizate aproape gestual într-o textură granuloasă de nisip incorporat în ulei confirmă această predilecție de etapă, această alternanță a momentelor de cristalizare.

Expoziția ne indică, în afara variantelor, a reveniriilor și sintezele. Una din acestea poate fi socotită a patra fază a picturii lui Taranczewski, „constituită din picturi în ulei executate recent, concepute din suprafețe sumbre și mate" — după opinia unuia din comentatorii acestei opere. O stare de echilibru a evoluției artistice, în care obiectele pictate — un scaun în atelier, o masă cu obiecte în dezordine, un radiator — sfidează materialitatea curentă, intrînd în zona de mister a picturii. Compoziția liberă a formelor și culorilor confirmă o spontaneitate directă în legătură cu o inspirație bruscă dar amintirea fazelor anterioare, epuizate prin nenumărate variante, explică ușurința cu care sînt făcute aceste ultime lucrări.

In opera lui Taranczewski există, desigur, ceva demonstrativ, reluările nu sînt decît argumente ale demonstrației dar vehemența înlocuiește răceala explicației și patima picturală nevoia de coeziune.

Iulian MEREUȚĂ

revista străină

● *RINASCITA (17 iulie a.c.) O nouă ediție a cărții lui Palmiro Togliatti —* Partidul comunist italian *— a apărut în editura „Editorii reuniți". In ultima pagină a revistei, sub titlul* Prezența lui Togliatti *sînt reproduse extrase din prefața la noua ediție, semnată de Giorgio Napolitano.*

● *SATURDAY REVIEW din 11 iulie a.c. poartă pe manșetă titlul „Cum am descifrat povestea de la My Lai" care se referă la articolul lui Seymour M. Hersh, deținătorul premiului* Pulitzer *pe 1970 pentru reportajul pe teme internaționale. Articolul înfățișează etapele de documentare prin care autorul reportajului a trecut ca să ajungă la adevărul masacrului de la My Lai.*

● *„Anul Beethoven" (200 de ani de la naștere) va fi sărbătorit cu o mare amploare. Televiziunea franceză va prezenta 50 de seri Beethoven cu soliști internaționali. B.B.C.-ul va organiza festivaluri proprii și va transmite emisiile de radio și de televiziune germane consacrate Titanului muzicii. Reunite în cadrul proiectului „European Broadcasting Union", acestor programe internaționale li se vor adăoga filme documentare precum și 5 filme de lung metraj dedicate vieții și operei lui Beethoven.*

● *LES LETTRES FRANCAISES (22—28 iulie a.c.) Ploaie de premii:* Premiul Gustave-Gasser *(„părintele regionalismului bourguignon") va fi decernat la 14 august și va consta din 100 de sticle de „Saint-Romain Mon village 1967", oferite de poetul Roland Thévenin.* Premiul romanului popular *(5 000 de franci) va fi oferit „unui roman de imaginație, în același timp dramatic și sentimental care reia, modernizînd-o, marea tradiție a romanului popular".* Premiul Trandafirul de aur *pentru poezie, obținut de Roland Halbert, student la Nantes,* Premiul Vulcanilor, Premiul Jean Cocteau. Premiul Dijon, *înființat de primăria orașului (o mie de franci)...*

● *LES NOUVELLES LITTERAIRES (16 iulie a.c.) Cronica poeziei, semnată de Jean Rousselot, —* Nou cu orice preț — *cuprinde nu mai puțin de douăsprezece culegeri de versuri, ceea ce marchează o creștere evidentă a producției liricii franceze, aflată în căutarea unui drum original — de unde și tentația noutății „cu orice preț". De semnalat volumele lui André Frenaud,* (De totdeauna) *Vera Feyder* (Țara absenței) *Constantin Casteropoulos* (Poeme noi) *Roger Lannes (Siracuza)...*

● *LA PENSEE Lucrarea lui Michel Pecheux* Analiza automatică a vorbirii *recent apărută în editura* Dunod-Paris *constituie subiectul unei amănunțite recenzii la rubrica „Cărți" în numărul de pe luna iunie al revistei. Partizan al lingvisticii structurale, autorul consideră că orice „vorbire" face parte dintr-un mecanism care este întregul „unui sistem de norme nici pur individuale nici global universale, dar depinzînd de structura unei ideologii politice".*

a. b. c.

SPORT

Cît de trecătoare sînt toate...

A fost de ajuns să plec două săptămîni în concediu ca să-mi dau seama, odată cu apariția lui Suplinitor II și a lui Suplinitor VI, cît de trecătoare sînt toate cele omenești... bunuri, rubrici, onoruri.

Suplinitor II și, mai ales, Suplinitor VI mi-au arătat din nou cu brutalitate că viața, ca și cariera, e nesigură, că dispariția unuia nu e decît prilejul apariției altuia. Ce sumbre zaruri au hotărît această numerotare: II și VI? Cu II încă mai pot da față. Dar saltul brusc la VI m-a cutremurat. Existența însăși, în logica ei secretă, a hotărît totul. Salut dinamica aceasta a existenței care nu încetează să funcționeze nici măcar pe scara accidentată a rubricilor publicistice!

Adevăratul *Suplinitor* se pleacă pînă la pămînt într-o temenea care încălzește pînă la roșu subsolul paginii șase și declară, liber de orice constrîngere, că Suplinitor II și Suplinitor VI își pot lua oricînd locul. Evident, numai la dispariția fizică a lui Suplinitor. Pînă atunci, înapoi în anonimat, cifre care mi-ați înnorat vacanța la mare! Căci n-am fost la Amara. Ci la mare.

Și de abia realizasem liniștea necesară bătăliei cu soarele, cînd Teodor Mazilu lovi în mine. Necruțătorul moralist al rubricii sportive de la *Contemporanul* sări deodată ca ars. Încă o temenea străbate ființa lui Suplinitor. Condeiul vajnic al lui Teodor Mazilu (fixat în întrebarea neliniștitoare pe care și-o pune totdeauna la stadion: *„La cîți metri de poartă e punctul de la 11 metri?"* îmi apăru într-o noapte sub cerul senin al Mahalalei în vis ca un buștean care dormea sub lună. Ca un butuc. Capul meu căzu deoparte și trupul de cealaltă pe acest butuc. După aceea începu vîntul mării.

Avem o campioană (U.T.A.) și o deținătoare a Cupei (Steaua).

Aceasta e impresia generală. Impresia mea e că, abia după primele tururi ale competițiilor europene, vom putea susține liniștiți că avem o campioană și o cîștigătoare a Cupei.

Deocamdată, e mai bine să tăcem.

★

Faptul că Dinu a dovedit un caracter excepțional, recunoscînd că a înscris un gol cu mîna, îmi stîrnește întrebări cu privire la cei cu care nu se înțelege Dinu: „marii" noștri antrenori.

★

Declar, cu mîna pe inimă că Iordănescu este un mare fotbalist. Dacă și el se va pierde, n-avem decît să trecem la oină.

Însă ca să nu se piardă îi trebuie un climat bun. Și nu îl are.

★

Un fundaș modern — Cheran (de la Dinamo) altul, de asemenea modern, Vigu (Steaua) pot da speranțe selecționerilor de mîine. Celor de azi nu le trebuie speranțe.

★

Totuși apărarea echipei Dinamo e slabă. Circulă zvonul că ori de cîte ori se apropie un înaintaș de ea, suporterii dinamoviști bat în iemn.

Din cînd în cînd se aude și sunetul: dinu-dinu-dinu.

★

Topescu — patriarh. Așa a apărut nărăvașul cronicar în pauza unui meci: în postură de tată de religii. Pe fața neclintită a fostului călăreț se citea liniștea sufletească. Topescu bătea șaua, să priceapă iapa.

Un miros de tămîie animă de o bună bucată de vreme paginile revistei Fotbal.

Chioșcurile de difuzare a presei sînt pline de acest pios miros. La cădelniță e o coadă mare, mare de tot.

Pe caseta cu colegiul redacțional al revistei *Fotbal* a început să crească o rășină nobilă și abundentă, ca pe brazii noștri falnici.

★

Tristă comportarea echipei noastre universitare în Iugoslavia unde jucam cu adversari fără pretenții.

Antrenorii studenților noștri sînt foarte vîrstnici. Tot respectul pentru tovarășii Sepci și Rosculeț, dar la circa 70 de ani (fiecare) dumealor pot conduce cu greutate de pe margine un vulcan cu ochii la vitrine.

O acută lipsă de logică se degajă din activitatea Federației de Fotbal.

★

Constantin Teașcă a ajuns la Fenerbahce. La ora de față s-a și refugiat într-un masiv muntos și se ocupă de echipa turcă.

Doamne, nu vreau să fiu în pielea vecinilor noștri mai leneși într-ale fotbalului.

Numai să nu creadă turcii că limba română e viltoarea vorbită de Teașcă! Trebuie precizat de pe acum: nu toți vorbim ca marele Titi. Unii dintre noi știu să vorbească și mai lent.

Succes, celui mai nebun pitic, al cărui dor de aventură e întrecut numai de inteligența sa.

Să sperăm că fotbalul românesc îl va primi mîine pe Teașcă în triumf, ca pe un fiu risipitor gata de treabă.

SUPLINITOR

DESPRE UN INTERVIU ŞI O REMINISCENŢĂ SHAKESPEAREANĂ

Un interviu oferă scriitorului posibilitatea de a face profesiuni de credinţă şi de a mărturisi opţiuni a căror valabilitate rezidă în propria sa experienţă literară. Răspunsurile la întrebări, oricît de strălucite, pot părea incoerente, în lipsa unei autorităţi literare constituite. De altfel, opiniile acestea, de multe ori expuse cu o neglijenţă stupefiantă, nici nu au pretenţii deosebite, şi cine se interesează la urma-urmei de tot ceea ce spune un om într-un moment de relativă bună dispoziţie ? Trebuie o mare vocaţie de jurnalist, interes faţă de conduita publică a scriitorului, idei, farmec de amfitrion şi talent de a conduce discuţia, pentru a realiza un interviu remarcabil.

În puzderia de declaraţii care au împînzit revistele (toate au „Interviul nostru cu...") se poate însă descifra uneori intenţia scriitorului de a formula judecăţi cu valoare obiectivă, anulată în general de precaritatea împrejurării şi de reducţia la un simplu enunţ, fără posibilitatea de a fi argumentat. Confraţii noştri mai temerari riscă totuşi formule brutale, probabil din satisfacţia instinctuală de a-şi pulveriza un adversar, de cele mai multe ori imaginar, de a-l proiecta în neant prin două-trei cuvinte. Există un fond ascuns al fiecăruia, din care vine uneori reacţia de a suprima în gînd un preopinent incomod sau pur şi simplu cineva care ţi se pare că ocupă mai mult loc sub soare. Se naşte, într-un alt plan, impresia că a spune cuiva „geniu" sau „timpit" înseamnă chiar a-l transforma pe nefericitul care ţi s-a pus în cale în ceva asemănător. Am citit astfel, într-o revistă de la Iaşi, o apreciere stupefiantă a colegului nostru Petru Popescu în legătură cu poetul Ion Alexandru. Tipul de judecăţi literare practicat în **Cronica** de autorul volumului de poezii **Zeu între blocuri** depăşeşte simpla intenţie de a oferi cititorului opinii strict personale. Afirmaţiile lui Petru Popescu sînt susţinute cu argumente scoase dintr-o diiatare la proporţiile literaturii române, rezultînd dintr-o reflecţie care depăşeşte sensibilitatea proprie, avînd deci un caracter obiectiv, capabile de a fi supuse cercetării publice. Îmi permit să citez aprecierea lui P.P., cu tot regretul că o pun încă o dată sub ochii cititorilor. Răspunzînd unei întrebări ininteligibile a lui Zaharia Sîngeorzan, **Cum vă explicaţi evoluţia poeziei intelectuale ?**, P.P. răspunde între altele : „Azi considerăm că poezia lui Mircea Ivănescu e intelectuală. Cred şi eu, din moment ce ea coexistă, de pildă, cu poezia lui Ion Alexandru ! Pardon, nu numai că coexistă, dar foarte mulţi n-ar sta o clipă pe gînduri să-l declare pe Ion Alexandru mult mai mare poet (şi mult mai... intelectual !) decît pe Mircea Ivănescu. În absolut, Ion Alexandru e lipsit de orice intelectualitate (nu vreau să spun că nu are talent), şi intrarea lui în cultură se face prin agresiune şi violenţă, nu prin asimilare şi absorbţie, cu rezultate cînd hilare cînd penibile. Dar, faţă de un altul, Ion Alexandru poate părea un adevărat prinţ al bibliotecii !". Nu cunosc motivele care l-au determinat pe P.P. să folosească asemenea cuvinte la adresa lui Ion Alexandru şi textul din **Cronica** nu mă ajută să le aflu. Dacă a traduce în românește pe Rilke şi, recent chiar, în revista **Tribuna**, pe Schiller este un act de „agresiune şi violenţă", s-ar putea ca P.P. să aibă dreptate. Dacă a studia serios filozofia greacă, a frecventa cu asiduitate ginditorii germani şi a mărturisi că pleci la studii în Germania, cu conştiinţa marilor înaintaşi de a aduce acasă ştiinţa altora, mai îmbelşugată, asumîndu-ţi un fel de apostolat, dacă toate acestea înseamnă ceva contrar „asimilării" culturii, atunci Ion Alexandru merita severitatea confratelui său P.P. Lectura atentă a textului furibund din **Cronica** mi se pare a îndreptăţi alte concluzii. Mi-am adus aminte cu acest prilej că un ieşan, membru al cenaclului **Junimea**, dacă nu mă înşel, spunea despre cineva că agitaţia interioară şi nervozitatea îi ţin loc de inteligenţă, cuvinte pline de un crud adevăr, aplicabile şi în alte cazuri.

Pasajul la care ne-am referit este plin de improprietăţi, aproape ilizibil. Un lucru a scăpat observaţiei lui Zaharia Sîngeorzan, dator să vegheze asupra organicităţii interviului. P.P. uită pe parcursul unui aliniat ce voia să spună la început şi produce o foarte „subtilă" fugă de idei. El stabileşte un criteriu pe care apoi nu-l mai aplică discuţiei. P.P. consideră în primele rînduri ale răspunsului său că orice manifestare literară este şi una intelectuală, prin aceea că face apel la cuvînt, „purtătorul gîndirii". Este o determinare de natură a problemei, cu care putem cădea de acord, deşi credem că nu se referă strict la esenţă. Iată însă că mai jos P.P. înlocuieşte atributele stabilite că ar defini literatura ca fenomen intelectual, cu trăsături de circumstanţă, care i se par a rezulta din antinomia presupusă între poezia lui Mircea Ivănescu şi Ion Alexandru. Mai mult, de la aprecieri asupra poeziei, mi s-a părut că se face o uşoară alunecare, abia vizibilă, asupra omului Ion Alexandru. P.P. vorbeşte despre intelectualitatea lui Ion Alexandru în contextul în care îi recunoaşte totuşi talentul, cu mărinimie, ceea ce înseamnă că nu avem de-a face cu o figură de stil, ci că aprecierea se referă cu siguranţă la omul Ion Alexandru, printr-o delicată rupere a poetului de poezia sa, revenindu-se în acelaşi timp la criteriul general de la început. În acest sens ne-am şi luat îngăduinţa de a nu subscrie la afirmaţia lui P.P., invocînd mai sus activitatea de intelectual autentic a lui Ion Alexandru, deşi în principiu refuzăm o asemenea discuţie, interesîndu-ne de opera scriitorului şi mai puţin de stările lui de altă natură. Ce s-ar întîmpla, de pildă, dacă am considera răspunsul lui P.P., la care ne referim, ca un test pentru alte concluzii, şi am studia pe colegul nostru în litera unor ştiinţe despre om care se ocupă de fuga de idei, într-o anumită lumină, ca de un fenomen psihologic ? Nu vom abuza însă, avînd şi exemplul lui P.P., vom recunoaşte doar ca nepotrivită modalitatea de a purta o discuţie atunci cînd nu poţi să urmăreşti firul ei. Între a stabili preliminarii cu valoare teoretică, generală deci, chiar dacă nu precizezi nici una din funcţiile intelectului şi modul său de a lucra, şi apoi a formula concluzii bazate numai pe constatarea unor raporturi de moment, hipertrofiindu-le totuşi în absolut, este o distanţă mai mare decît de la Iaşi la Bucureşti.

Să acceptăm însă că P.P. se referă totuşi la poezia lui Ion Alexandru. Ar putea oare să găsească argumente în **Viaţa deocamdată, Infernul discutabil** sau **Vămile pustiei ?** Ne îndoim, fiindcă în cărţile citate există tocmai o teroare a spiritului în faţa universului material, haotic şi violent, o încercare de eliberare, de „străpungere", cum ar spune un personaj al lui Thomas Mann. Poezia mai nouă a lui Ion Alexandru este în întregime o nostalgie de purităţi absolute, o propensiune în transcendent, iar tragismul său vine tocmai din „la condition charnelle de l'esprit", cum o numea Jacques Maritain, pe care aspiră să o depăşească. Dar nu este momentul acum să discutăm versurile lui Ion Alexandru. Dorim numai să evidenţiem flagranta îndepărtare a lui P.P. de realitatea lor şi caracterul nedrept al cuvintelor sale.

Am recitit interviul din **Cronica**, spre a găsi ca logica altor aserţiuni şi prestanţa intelectuală a lui P.P. să sprijine, în întregul lor, unele scăpări sau formulările mai pripite. Constatările noastre au mers mai departe. În primul rînd, am putut observa că P.P. foloseşte un tip de expresie mai puţin „intelectuală" decît s-ar crede, un fel de limbaj metaforizant, concret, în care gîndul nu este determinat ca gînd : ceea ce ar putea să caracterizeze, după opinia sa, modul de existenţă rural. Romanul „cutie" („în care nu numai că trebuie să pui ceva, dar să ai şi **unde** pune acest ceva") merită să intre într-o antologie de folclor teoretic, dacă există aşa ceva, cu trăsătura lui definitorie : epica „bombată". Constatăm că P.P. e mai puţin orăşan decît crede, dacă sîntem de acord cu el şi socotim că a fi intelectual şi orăşan nu înseamnă numai a purta haine cu croiala nemţească, ci a gîndi într-un anumit fel, în concepte. Dar să mergem mai departe... Raporturile de determinare strictă : sat-povestire, oraş-roman, sociologizante cum sînt, nu corespund de loc adevărului (nu mai insistăm asupra tipului de gîndire care le-a dat naştere. Ne mulţumim doar să atragem atenţia că dogmatic şi sociologizant nu este P.P., aşa cum se teme că ar putea fi acuzat, atunci cînd cere literaturii urmărirea unor obiective cu care sîntem de acord toţi scriitorii, fără îndoială, ci atunci cînd aplică relaţii rudimentare în tratarea problemelor prozei sau cînd stabileşte cu dezinvoltură raporturi de cantitate între scriitori : 80%, 90% etc.). Semnificativ este cazul literaturii italiene. Mi se pare că italienii au trăit dintotdeauna în oraşe, de la strămoşii lor romanii (Romei i se spunea chiar Oraşul), în tot Evul-Mediu, plin de state-oraşe, pînă azi. Cu toate acestea, povestirea, naraţiunea lineară, cum o denumeşte P.P., a fost tot timpul foarte preţuită, avînd chiar o mare înflorire la Florenţa, unde a primit numele sub care a fost cunoscută multă vreme, pînă în epoca modernă. O civilizaţie urbană care a creat totuşi o proză bazată pe povestire ! Iar în cazul literaturii române e mai bine să nu ne pripim la sentinţe, s-ar putea să fim contrazişi mai devreme decît ne închipuim.

Iată că nici ştiinţa nu-i dă dreptul lui P.P. să formuleze judecăţi în absolut („In absolut, Ion Alexandru..."). Nu mai zăbovim asupra altor afirmaţii din interviul său, fiindcă nu ne-am propus analiza lui. Dorim numai să menţionăm faptul că orice scriitor actual poate avea o certitudine în legătură cu literatura noastră : ea refuză injustiţiile flagrante, principiul moral este aici mai viguros decît oriunde, şi nu există apă să poată spăla o pată de sînge intelectual, cum spunea un poet francez. A fost destul ca să se nască bănuiala că Macedonski a scris epigrama infamă la adresa lui Eminescu, pentru ca opinia publică să sancţioneze gestul cu o mare asprime, deşi, să nu uităm, era vorba de Macedonski, el însuşi un poet foarte valoros. Sîntem o comunitate naţională cu o morală severă, nimeni nu-şi poate permite relativisme faţă de etica fundamentală, şi n-ar trebui să scăpăm asta din vedere, cu atît mai mult acum, în momentul ambiţiilor artistice cele mai mari. Cred că Ion Alexandru este un mare poet, fără a-l opune lui Mircea Ivănescu, pe care de asemenea îl preţuiesc, sau lui Ion Negoiţescu, să zicem, pe care îl admir în egală măsură ca poet şi ca critic. Cred că ezitările lui Ion Alexandru în faţa universului infinit al gîndirii, exprimate uneori cu stîngăcie în pagini de gazetă, pot să stîrnească maliţia colegială în discuţiile de cafenea, dar nu justifică aprecieri de felul celor apărute în **Cronica**. Este o nedreptate la care mă opun cu toată conştiinţa demnităţii mele de scriitor. Şi adresez autorului lor cuvintele care încep să aibă o tristă carieră : Caliban, du-te la şcoală şi nu mai agresa poeţii !

Aurel Dragoş MUNTEANU

ADINA CALONESCU : IZVOARE

punct şi virgulă

Din nou despre orgoliul scriitoricesc

Nu e numai vina societăţii. E şi propria lor vină : parcă se încăpăţinează în voluptatea de a lăsa posterităţii amintirea unor mari nedreptăţi. Aşa a fost Al. Macedonski, aşa a fost E. Lovinescu, aşa a continuat să fie N. Davidescu.

Cînd măsori opera acestor scriitori şi o compari cu a altora, care au cunoscut toate satisfacţiile, te întrebi, cu revoltă, dacă au fost orbi sau răi pînă la nebunie cei ce împărţeau răsplăţile în lumea literară ? !

Nu vreau să jignesc nici o venerabilă umbră, dar gîndiţi-vă cine erau poeţii glorioşi ai neamului cînd trăia Al. Macedonski !... De ce l-au prigonit ? Răposatul maestru, e drept, n-a făcut nimic ca să dezarmeze ostilitatea contemporanilor. Dimpotrivă, nu ştia ce să mai inventeze ca să şi-i înstrăineze.

Cît a mai călcat în strîchini bietul Macedonski !...

Iar oamenii n-aşteaptă decît cea mai mică greşeală a ta, ca s-o mărească, s-o difuzeze şi să-ţi fure dreptul, recompensa ce ţi se cuvine, transformîndu-te, dintr-o victimă, într-un vinovat.

Scriitori ca V. Demetrius cad victimele propriului lor orgoliu. Cu cît un artist se bucură mai puţin de recunoaşterea contemporanilor, cu atît creşte în el conştiinţa valorii şi certitudinea apoteozei postume. Cu cît are mai puţin succes, cu atît îi sporeşte, în propria lui imaginaţie şi în cercul restrîns al familiei, meritele şi speranţele în răsplata posterităţii. Cei ce au gustat din plin roadele operei lor şi s-au bucurat de apiauzele mulţimilor sau de consacrările oficiale, sînt mai puţin înăcriţi, deci mai puţin orgolioşi. Nevoia firească a omului de a fi măgulit le-a fost îndestulată dincolo de orice pretenţii. Nu mai fierbe în ei setea de celebritate, bolnăvia febră care mistuie pe muritori. Un scepticism amabil îi face să se apropie de semenii lor, cu mai multă modestie. Numai modestia oamenilor glorioşi e sinceră. A celorlalţi este vanitate disimulată.

*

V. Demetrius a dus o viaţă fără strălucire. Împovărat de o familie grea, el n-a cunoscut decît bucuriile intime, feeriile interioare. În vreme ce numele altora răsunau de toate trimbiţele succesului, bietul poet corecta, umil, poeziile şi proza celorlalţi ; era redactorul „Bibliotecii pentru toţi". Ca orice redactor, se numea director şi făcea corecturile. Cînd l-am văzut ultima oară, în biroul de la „Socec", tocmai revizuia o ediţie nouă a unui poet de mare circulaţie, pe vremuri.

— Ce rău mi-a făcut canalia asta mie ! îmi spuse V. Demetrius, arătîndu-mi broşura din „Biblioteca pentru toţi".

Eram nedumerit : autorul acelor mici poeme lirice a fost un om delicat, pîinea lui Dumnezeu. N-a făcut, nimănui, nici un rău, n-a atacat pe nimeni, n-a jignit pe nimeni, nici cu vorba, nici cu scrisul, niciodată şi nici n-a avut nevoie să trăiască din literatură, deci să-şi înlăture după datină, ciineşte, confraţii din drum.

— Cum aşa ?... l-am întrebat.

Ochii lui Demetrius se înrăiră, buza de jos îi fremătă, cu ură.

— Din pricina lui n-am avut eu succesul, care mi se cuvenea, cînd am început. Toată lumea citea fleacurile lui. Cum era să mă citească pe mine ?

Omul atît de afabil, atît de şters, care era autorul „Tinereţii Casandrei" avea, despre sine şi despre ai lui, păreri cosmice, epocale, catastrofale. Ele contrastau violent cu aspectul modest, cu tonul potolit în care le arunca luminei soarelui şi bolţii azurate.

Victor EFTIMIU

Amintirea lui Dickens

Cu prilejul comemorării a 100 de ani de la moartea lui Dickens (9 iunie 1870), bătrînii din Broadstairs (Kent), unde se desfăşoară acţiunea cărţii Casa Groazei, **au făcut apel la cetăţenii oraşului să se îmbrace după moda victoriană, în amintirea scriitorului.**

Printre cărţile apărute cu aceeaşi ocazie, trebuie menţionată culegerea de eseuri scrise de Dr. Michael Slater, de la Universitatea din Londra, intitulată Dickens 1970, **tipărită la Chapman & Hall, editura unde a văzut lumina tiparului prima carte de Dickens ; de asemenea, lucrarea lui Angus Wilson,** Lumea lui Charles Dickens, **un volum bogat ilustrat. S-a mai întocmit şi un ghid** Londra lui Dickens, **consemnînd toate locurile pomenite de Dickens în opera sa, alfabetic rînduite, de la teatrul Adelphi (din** Pickwick papers) **şi pînă la Wood Street** (Martin Chuzzlewit), **cu o introducere semnată de Monica Dickens, strănepoata autorului. (Dickens a avut zece copii).**

„Prăvălia de antichităţi" de lîngă Fleet Street, **din cartierul presei de la Londra, este, de multă vreme, un obiectiv turistic extrem de frecventat. Acest magazin, un bric-à-brac dickensian, unde se vînd tot felul de lucruri, într-o atmosferă prăfoasă tipic victoriană, ar fi inspirat, după părerea proprietarilor săi şi a cîtorva experţi, scrierea romanului cu acelaşi nume. Reprezentanţii însă de la** Dickens Fellowship **(Bursa Dickens) şi alţi specialişti, susţin că adevăratul magazin, aflat cam la două mile distanţă de locul cu pricina, a fost de multă vreme dărîmat.**

În întreaga ţară, din nord, de la Durham şi pînă pe coasta de sud, la Landport (Portsmouth), au avut loc numeroase manifestări comemorative. La Londra, străbătută de străzi cu denumiri ale personajelor sale şi cu peste zece străzi, bulevarde şi scuaruri Dickens, au fost organizate expoziţii şi conferinţe. Expoziţia de la muzeul Victoria şi Albert a prezentat ediţii princeps, manuscrise, scrisori, spalturi cu corecturile autorului şi alte documente din colecţia dickensiană. La Landport, locul de naştere al autorului, s-a pus în scenă piesa lui Dickens, mai puţin cunoscută, Straniul gentleman **(The strange gentleman). „Dickens House" din Londra, unde autorul a scris** Oliver Twist **şi** Nicholas Nickleby, **a fost declarată muzeu. Rochester, oraşul cu atmosferă patriarhală (unde se desfăşoară, în parte, acţiunea din prima şi ultima lui carte), situat la treizeci de mile sud-est de Londra, îşi revendică atenţia cuvenită pentru incomparabila influenţă, pentru rolul important jucat în viaţa lui Dickens. Scriitorul a murit la Gad's Hill, în imediata apropiere a acestei localităţi ; Gad's Hill Place este astăzi transformat într-o şcoală cu internat, iar micuţa vilă elveţiană, locuinţa lui Dickens în ultimii ani ai vieţii, a fost demolată şi reconstruită în centrul Rochesterului, lîngă muzeul municipal. Odaia de la etajul superior a fost păstrată ca pe vremea lui Dickens, extrem de simplu mobilată : o masă de lucru, un jilţ şi un coş de hîrtii. Pe birou, ultimele două pagini-manuscris din** Misterul lui Edwin Drood **(în traducere românească, sub tipar la „Biblioteca pentru toţi"). Dickens a murit lăsînd această carte neterminată. Muzeul municipal este „Casa Maicilor" din** Misterul lui Edwin Drood, **iar peste drum chiar, se află locuinţa unchiului Pumblechook din** Marile speranţe. **Puţin mai departe, pe aceeaşi stradă, este hotelul „Victoria şi Bull" — hanul Bull unde a tras domnul Pickwick — iar în vecinătate, cimitirul catedralei din Rochester (Cloisterham, în** Edwin Drood), **cu pietrele tombale măcinate de vreme, de unde Dickens şi-a desprins numele multor personaje din opera sa. Dickens dorise să fie îngropat la ţară, lîngă Rochester, cît se poate de simplu, dar presa şi uriaşul număr al cititorilor săi au obţinut încuviinţarea ca mormîntul să-i fie la „Poet's Corner", din Westminster Abbey.**

Nic. POPESCU

Răzbunările iconografiei

La prima vedere, nimic mai uşor decît ilustrarea unei cărţi : se ataşează unor fotografii nişte explicaţii numite legende şi totul se dă la tipar. Cu toate acestea, iconografia este o ştiinţă auxiliară a istoriei literare cu rosturi şi reguli precise, deşi la noi ea nu şi-a cîpătat încă un statut corespunzător. În străinătate însă celor care o cultivă li se acordă consideraţia necesară. Ignorată, această ştiinţă se răzbună, uneori în mod comic.

Iată de pildă, în Ion Slavici, Amintiri ediţie îngrijită de George Sanda, găsim o fotografie care are legenda : „Tribuniştii : Ion Bechnitz, Septimiu Albini, G. B. Duică, M. Pîrvu, I. Russu — Sirianu, G. Coşbuc". Nu poate fi vorba de o încurcătură tipografică deoarece editorul la rîndul său a reprodus atît fotografia cît şi explicaţia după altă carte al cărei autor a corectat eroarea la ediţia II (Pompiliu Marcea, Ion Slavici). „Tribuniştii" din ilustraţia în cauză sînt de fapt junimiştii Iacob Negruzzi, Leon Negruzzi, Nicu Gane, Samson Bodnărescu, etc.

Mai neaşteptate sînt explicaţiile la ilustraţiile din severul volum I al Operelor lui **Ovid Densuşianu**, apărut în 1968 la E.P.L. Aici găsim legenda : „Elena Bacaloglu — Densuşianu, soţia lui Ovid Densuşianu" sub fotografia profesoarei Mia Frollo, prietena ilustrului filolog. Dedesubt adevărata Elena Bacaloglu devine „Elena Densuşianu — Puşcariu sora lui Ovid Densuşianu" ! Cum fiul marelui filolog este în viaţă, o simplă consultaţie putea evita această eroare. În acelaşi volum (pag. 693) explicaţia „Ovid Densuşianu cu un grup de prieteni la Cimpina, 1932" este în realitate : „Ovid Densuşianu cu studenţii, în Vrancea, în vara anului 1922". Din întîmplare, al doilea din stînga care şi-a notat pe exemplarul personal al fotografiei data şi locul executării ei, este unul şi acelaşi cu semnatarul notei de faţă :

Gh. CARDAŞ

În lipsa poetului Cezar Baltag din redacţie, ne îngăduim să răspundem la cîteva scrisori.

GH. CHIŢIMUŞ — Bacău : Într-adevăr vă dezavantajează numele (în nici un caz, locul de origine, cum afirmaţi). Lucru principal, staţi foarte prost cu gramatica şi e scandalos să vă încumetaţi să atingeţi versurile înainte de a vă strădui să scrieţi corect. Să citäm nu din versuri, ci din scrisoarea pe care ne-o adresaţi : „Versurile le trimit bineînţeles pentru publicarea lor, dacă vă interesează acest lucru, ca corespunzător pentru calitatea lor şi obiectiv prin sarcina pe care o îndepliniţi dv. (printre altele) la poşta redacţiei"... Faptul că revistele „Ateneu" şi „Amfiteatru", la un loc, v-au publicat pînă acum peste 12 poezii ar trebui să vă îngrijoreze. Oare revistele citate v-au publicat versuri de genul : „Văzusem multe din misterele zilei / Dinaintea mea pluteau aburii conştiinţei" ? Cît priveşte salutul **„Cu bine"** pe care-l atribuiţi lui Seneca şi cu care vă încheiaţi scrisoarea, vă asigurăm că se foloseşte curent şi la Vaslui, oraş ceva mai mic decît Bacăul.

BEN. CERNĂIANU : Versurile : **„Aş vrea să-mi sparg vitrina cu minciuni / Şi-nchis apoi în rafturile goale / Solemn ca-ntr-un ospiciu de nebuni / Să-mi fac bilanţul boalei ancestrale"** — nu sînt ale dv., le-a scris Ion Minulescu. La vîrsta dv. (susţineţi că aveţi 25 de ani), mai întîrziaţi în farsa de a pune mustar în galoşii altora ?

DUMITRU DOINARU : Afirmaţi că sînteţi profesor de limba şi literatura română. Asta vă obligă enorm, stimate autor, chiar dacă e adevărat că „scrieţi poezie încă din copilărie" şi că aţi publicat pînă acum „într-un ziar judeţean".

MIHAI LAU — Botoşani : Din oraşul prin care a trecut Eminescu, atîta lipsă de respect pentru cuvînt ?

RADU BARDAN — Alba Iulia : Nu înţelegem de ce intitulaţi **sonet** o poezie care nu respectă regulile speciei.

DORING : „Versuri am început a scrie de vreo patru luni". Dumneavoastră aţi zis.

X.Y.Z. Cît respect merită poezia, sperăm să aflaţi. Semnătura X.Y.Z., mă rog. Dar versurile trimise sînt şi mai lipsite de identitate.

DAN LALU : Nimic, peste tot, în vraful dv. de versuri, nimic. Dumnezeule, de ce vă pierdeţi vremea cu o caligrafie inutilă ? Acelaşi răspuns pentru : **I. Bordea** — Craiova, **Vasile Grigoraş** — Tecuci, **M. Tanaru** — Turda, **G. Ciobanu** — R. Sărat, **Alin Soroceanu** — Reşiţa, **Vlad Corbea** — Cluj.

I. CRĂNGAŞI — Timişoara : Splendidă această „meditaţie" : **„Frica este o aşteptare a răului. În frică intră următoarele emoţii : teroarea, şovăiala, ruşinea, groaza, panica, anxietatea. Teroarea este o frică care produce spaimă, ruşinea e frica de infamie, şovăiala este frica de faptele viitoare, groaza este frica produsă de reprezentarea unui lucru neobişnuit, panica este frica care-ţi măreşte debitul vorbirii, anxietatea e frica pe care o simţim în faţa unui lucru neclar".** Din păcate „meditaţia" nu e a dv., e scoasă cuvînt cu cuvînt din cartea lui Diogenes Laertios „Vieţile şi doctrinele filozofilor" apărută în traducere românească în anul 1963 la Editura Academiei. Nu mai citäm şi alte împrumuturi nedeclarate, pe care dv. le numiţi „poeme în proză pentru urmaşi aleşi".

STENTOR

●

ION POPESCU-GUREŞU. „Vacile mele, vacile tale, vacile lui" ne dau brînză cu smîntînă, lapte covăsit, dacă le rugăm frumos ne dau şi ouă de import cu ştampila controlului de calitate, dar niciodată nu vor şti „să dea cu cornul în birocraţia care ne insuflă o deosebită silă". Şi fiindcă veni vorba despre vaci, trebuie să-ţi spun că ai un stil cam boncăluit, adică azvîrlit de fund în sus şi cu botul în pămînt. Să ştii că nu-i nici-o şmecherie s-o faci pe şmecherul dacă n-ai fost făcut pentru asta. Vorba dumitale, pe care-o plimbi cu sorcova pe douăzeci de pagini „lesnicioasele mele întinderi de cap peste gard". Pe linia asta pot să-ţi înşir eu cîte vrei. De-o pildă : cînd crapă oul corbului, nu-nghiţi busuioc pisat ; sau : la sarcofagul pictat dureri de calitate sucombă.

TUDOREL DRAGNEA. „S-a scuturat ovăzul" m-a dus cu gîndul la ideea că se trece vara, timpul nu aşteaptă şi că foarte curînd vor rugini foioasele, iar frunza de iederă se va umple de sînge de vrabie şi de must. În paiele goale care ascund visarea aş fi vrut să ascult cum trece vîntul şi să simt aroma unei tristeţi uşoare. Cuvinte cu care ţi-ai îndopat pixul au ochi de sticlă. Imi pare rău.

IONELA VASILIU. „Sub arcade de plopi tineri" conţine un tremur subţire şi auriu. E şi nu e poveste, e joc aiurit şi cădere. Putea să fie risul pe care-l ai cînd dormi cu capul pe o pernă plină cu iarbă ; nu s-a-nchegat. Te-a amăgit dorul. Ti-a apărut chipul lui la fereastră ? Cînd te vei întoarce cu gîndul acasă, ia din nou foile alea cu scris mărunt şi pune nişte păsări în plopi. Iar în fundul aleii poţi aşeza şi o fîntînă. Bătrînă şi acoperită de muşchi.

JENICĂ HIATUS. Iar ţi-ai schimbat numele ! Vechea poveste cu trişorul care schimbă cărţile dar nu şi cămaşa cu manşetă dublă sub care ascunde, cu mişcări şterpelite, din groapa Ouatu, asul de pică. Întoarcerea pe călcîie — întoarcere tip soldatul Neaţă — m-a făcut să rîd în hohote. Un roi de muşte s-a desprins de pe eghileţi şi s-a mutat pe o moletieră. Cel ce era cîndva „un învăţător abulic" s-a întors şi el cu spatele ca să nu-l lovească în obraz nasturele care ţi-a zburat din tunica apăsată de-o burticică gogonată. Trebuie, totuşi, să recunosc c-a fost frumos şi că-n noaptea aia au cîntat pe patru voci toţi cocoşii de la Combinatul avicol Crevedia. Mersi. Şi pe loc repaus.

GABRIEL LUNCAN : „Două festivaluri şi patru chitare" (adică două chitare pentru fiecare festival) e o schiţă care n-are absolut nici-o legătură cu titlul, tot aşa cum zisa schiţă nu are nici o legătură cu literatura. Ca să nu te superi — dar nu numai pentru asta — îţi promit că voi publica în „Scînteia tineretului" şi un portret al unui jucător de la U.T.A.

F. N.

posta redacţiei

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGĂM COLABORATORII SĂ NE TRIMITĂ LUCRARILE DACTILOGRAFIATE.

*

SCRIITORII CARE AU CARŢI ÎN CURS DE APARIŢIE SÎNT INVITAŢI SĂ ANUNŢE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, INSOŢITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNŢATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALĂ.

1 AUGUST 1970

Dacă trece examenul şi intră la San Marcos...

de Mario Vargas Llosa

Într-o strălucită pleiadă de scriitori — Asturias, Borges, Cortázar, Fuentes, Garcia Márquez — care conferă romanului hispano-american rangul înalt şi audienţa entuziastă de care se bucură azi în intreaga lume, Mario Vargas Llosa ocupă un loc aparte prin tinereţea, îndrăzneala şi reuşitele sale. Născut la Arequipa, în Peru, în 1936, face studii secundare şi universitare la Lima, îşi trece doctoratul la Madrid şi cunoaşte la Paris greutăţile unui exil voluntar, dar şi bucuriile unui neobişnuit de brusc şi categoric succes literar, datorită romanelor La ciudad y los perros **(Oraşul şi ciinii) şi** La casa verde. **Şi căutările temerare ale autorului continuă, culminînd în recenta şi ampla naraţiune** Conversación en la Catedral, **care se vrea — aşa cum se va arăta în alt număr al** Luceafărului **— un roman al simultaneităţii. Cadrul naraţiunii e dat de conversaţia dintre ziaristul Santiago Zavala şi şoferul familiei sale, negrul Ambrosio, care se revăd după 15 ani şi evocă cele întîmplate în acest timp. Întîlnirea are loc la o ospătărie denumită „La Catedrala" (de aici titlul romanului). În fragmentul care urmează se relatează intrarea lui Santiago la universitatea San Marcos din Lima şi primele semne ale revoltei lui faţă de familie. La interferarea conversaţiei din ospătărie (1963) cu episodul examenului de intrare (1948), se adaugă alte îndrăsneli : intervenţia autorului care interpelează pe Zavala la persoana a doua, trecerile neavertizate de la un subiect povestitor la altul şi marile economii făcute la capitolul punctuaţie.**

P. Al. G.

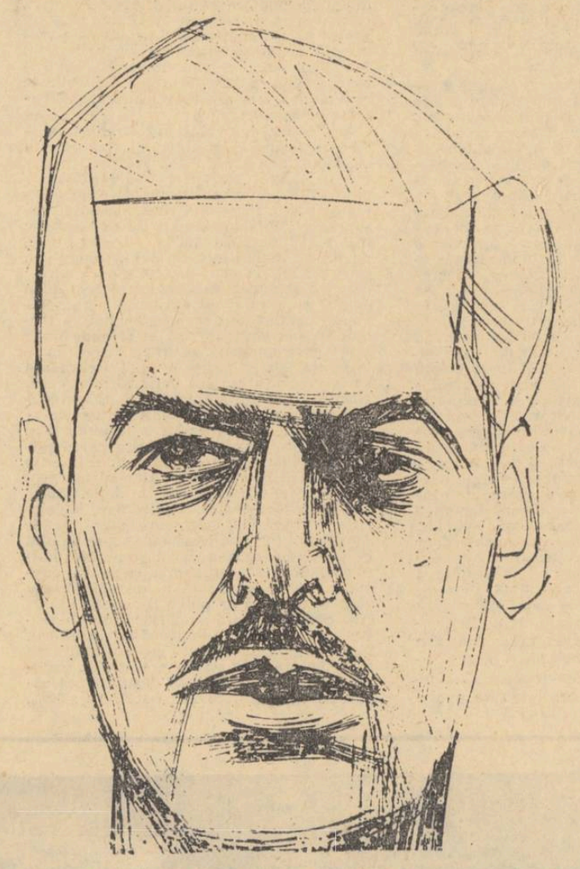

— Aşa încît — spune Santiago — tu ştii cînd şi unde te-ai pierdut : în Pucallpa şi din cauza acestui Hilario Morales. Eu aş da orice ca să ştiu în ce moment mi-am început prăbuşirea.

O să-şi aducă aminte, o să vină cu cartea ? Vara era pe sfîrşite, părea că-i ora cinci şi nu era decît două şi Santiago îşi spune : a adus cartea, şi-a amintit. Era bucuros să intre în rotonda prăfuită cu lespezi şi stîlpi ştirbiţi, era nerăbdător, de-ar reuşi şi el şi ea, optimist, ai reuşit — vezi ? — şi ea de asemenea a reuşit. Ah, Zavala, te simţeai fericit.

— Eşti sănătos, tînăr, ai slujbă, ai nevastă — spune Ambrosio. Ce fel de prăbuşire poate fi asta, *señorito* Santiago ?

Singuri sau în grupuri, cu nasul băgat în notiţe, cîţi din ei o să intre, unde să fie Aida? Candidaţii făceau înconjurul curţii cu pas de procesiune, repetau materia pe băncile aschiate, sprijiniţi de pereţii murdari, îşi puneau întrebări cu voce scăzută. Mulţi săraci, metişi, aici nu veneau tinerii bine. Gîndeşte : mama avea dreptate.

— Înainte de a pleca de acasă, cînd am intrat la San Marcos, eram un tînăr pur — spune Santiago. O batistă curată.

Recunoscu cîteva chipuri de la proba scrisă, schimbă surîsuri şi saluturi, dar Aida nu apărea şi se duse să o aştepte la intrare. Un grup învăţa la geografie, un băiat recita încremenit, ca-n rugăciune, viceregii Perului.

— Ca acelea pe care le poartă domnişorii cînd se gătesc să iasă la plimbare — ride Ambrosio.

O văzu intrînd : aceeaşi rochie dreaptă, cărămizie, aceiaşi pantofi cu tocul jos de la examenul scris. Înainta cu aer de elevă în uniformă, şi silitoare prin curtea aglomerată, întorcea într-o parte şi alta chipul ei de copilă care a crescut, fără strălucire, fără graţie, nefardată, căutînd ceva, pe cineva, cu ochi serioşi de adult. Buzele i se răsfrînseră uşor, gura ei bărbătească se deschise într-un surîs : faţa aspră se îndulci, dobîndi o lumină. O văzu venind spre el : Bună, Aida.

— Socoteam banii o scîrnăvie şi mă credeam capabil de lucruri mari — spune Santiago. Un tînăr pur în sensul ăsta.

— În Grocio Prado trăia o femeie cuvioasă. Mechorita. Da tot ce avea şi o ducea numai în rugăciuni. Ca băiat vreai să fii sfînt ca ea, nu-i aşa ?

— Ţi-am adus *Noaptea a rămas în urmă* — spune Santiago. Numai să-ţi placă.

— Mi-ai vorbit atîta de ea, că mor de poftă s-o citesc — spuse Aida. Uite romanul francezului despre revoluţia chineză.

— Jirón Puno, în strada Padre Jerónimo ? — întreabă Ambrosio. Şi în casa asta dau bani negrilor pirliţi ca subsemnatul ?

— Acolo am dat examenul de admitere în anul în care am intrat la San Marcos — spune Santiago. Mai fusesem îndrăgostit de fete în cartierul meu, în Miraflores, dar acolo, în Padre Jerónimo m-am îndrăgostit pentru prima oară cu adevărat.

— Nu pare un roman, ci o carte de istorie — spune Aida.

— Şi cum a fost ? spune Ambrosio. S-a îndrăgostit şi ea de dumneata ?

— Deşi este o autobiografie, se citeşte ca un roman — răspunde Santiago. Ai să vezi capitolul despre revoluţia din Germania. E grozav, ai să vezi.

— Despre revoluţie ? Aida frunzări cartea, cu vocea şi ochii plini de neîncredere. Dar acest Valtin este comunist sau anticomunist ?

— Nu ştiu dacă s-a îndrăgostit de mine şi nu ştiu nici dacă a ştiut că eu eram îndrăgostit de ea — spune Santiago. Uneori cred că da, alteori că nu.

— Dumneata n-ai ştiut, ea nu ştia, ce încurcătură ! Da' lucrurile astea nu se ştiu oare totdeauna, *señorito* ? Cine era fata ?

— Te anunţ că dacă este anti, ţi-o dau înapoi — şi vocea timidă a Aidei luă un ton de sfidare. Fiindcă eu sînt comunistă.

— Tu eşti comunistă ? o priviri uimit Santiago. Adevărat eşti comunistă ?

Încă nu erai, nu-i aşa, voiai să fii comunistă. Îşi simţea inima bătînd puternic şi se minuna : în San Marcos nu se învaţă nimic, slăbutule, se face numai politică, e un cuib de aprişti[1] şi comunişti, toţi nemulţumiţii din Peru se adună acolo. Gîndeşte : bietul tata. Nici măcar nu intraseşi la San Marcos şi uite ce descopereai.

— În realitate sînt şi nu sînt — mărturisi Aida. Fiindcă e greu să ştii unde se află comuniştii aici.

Cum puteai să fii comunist fără să ştii măcar dacă există un partid comunist în Peru ? Poate fuseseră închişi toţi, poate deportaţi sau asasinaţi. Dar dacă trecea oralul şi intra la San Marcos, Aida va verifica în universitate, va intra în contact cu cei care rămăseseră şi va studia marxismul şi se va înscrie în partid. Mă privea sfidător : poftim, combate-mă, vocea ii era blajină şi ochii insolenţi, spune-mi că sînt nişte atei, cu privirea arzătoare, poftim, tăgăduieşte, şi tu ascultai speriat, dar admirînd-o ; va să zică lucrul acesta există, Zavalita ? Gîndeşte : m-am îndrăgostit oare atunci ?

— O tovarăşă de studii de la San Marcos — spune Santiago. Vorbea de politică, credea în revoluţie.

— Vai de mine, nu te-oi fi îndrăgostit de o apristă — spune Ambrosio.

— Apriştii nu mai credeau în revoluţie — lămureşte Santiago. Ea era comunistă.

— Încărcită chestie — spune Ambrosio. Pe legea mea, băiatule.

Noi candidaţi soseau în Padre Jerónimo, invadau rotonda de la intrare, curtea, se grăbeau spre listele prinse cu piuneze pe un afişier, îşi revedeau febril notiţele. Un zvon de treabă zorită plutea în local.

— Ai rămas privindu-mă ca şi cum ai fi un căpcăun — spuse Aida.

— Ce-ţi vine-n gînd ? Eu respect toate ideile şi de altfel, crede-mă, şi eu am — tăcu, căută cuvintele, se bîlbîi — idei înaintate.

— Zău ? Mă bucur pentru tine — spuse Aida. O să dăm azi oralul ? Tot aşteptînd, mi s-au încurcat toate, groaznic, nu-mi mai amintesc nimic din ce-am învăţat.

— Să repetăm ceva, dacă vrei — spuse Santiago. De ce ţi-e frică mai mult ?

— De istoria universală — spuse Aida. Da, hai să ne punem întrebări. Dar mergînd, eu învăţ mai bine, aşa decît stînd jos, tu nu ?

Trecură prin rotonda de la intrare pardosită cu lespezi de culoarea vinului şi cu săli pe o parte şi alta — oare unde o locui ? — şi la capătul localului era o curte mai mică cu mai puţină înghesuială. Închise ochii şi văzu căsuţa strîmtă, curată, cu mobile austere şi văzu străzile din jur şi feţele aspre, demne, grave, sobre ale oamenilor care mergeau pe uliţi, îmbrăcaţi cu haine gri sau pulovere şi auzi convorbirile lor — solidare, concise, clandestine ? — şi gîndi muncitori şi gîndi comunişti şi hotărî nu sînt bustamantist[2], nu sînt aprist, sînt comunist. Dar ce însemna asta ? Care era diferenţa ? Nu puteam să o întreb pe ea, o să creadă că sînt idiot, trebuie să o fac să-mi spună fără să-şi dea seama. Sigur că şi-a petrecut toată vara aşa, cu ochii ţintuiţi în chestionare, mergînd încoace şi încolo într-o odăiţă cu lumină slabă şi ca să ia note se aşeza la o măsuţă luminată doar de o lampă fără abajur sau de nişte luminări, mişca buzele încet, închizînd ochii, se ridica şi mergînd repeta nume, fapte, plină de noapte şi hotărîtă. Ce-or fi părinţii ? Tatăl muncitor, mama femeie de serviciu ? Mergeau foarte încet, dinastiile faraonice, întrebîndu-se, aproape în şoaptă, Babilon şi Ninive, — o fi auzit vorbindu-se de comunism la ea în casă ? — cauzele primului război mondial — ce-o să creadă cînd va afla că bătrînul lui e cu Odría[3] ? — bătălia de la Marna — poate nu va mai vrea să se întîlnească cu mine, te urăsc, tată. Ne puneam întrebări şi, închipuie-ţi, nu prea ne puneam. Ne împrieteneam. Unde a învăţat, la un colegiu naţional ? Da, la o unitate şcolară, dar el ? La Santa Maria, ah, un liceu pentru băieţii de familie. Nu, erau de tot felul, era un liceu foarte prost, ce vină avea el că părinţii îl băgaseră acolo, el ar fi preferat Guadalupe şi Aida izbucni în rîs : nu te roşi, ea nu avea prejudecăţi, ce s-a întîmplat la Verdun ? Gîndeşte-te : aşteptam lucruri formidabile de la Universitate. O să intre în partid, o să meargă la tipografie împreună, o să se ascundă la un sindicat împreună, o să intre la închisoare împreună şi o să fie exilaţi împreună : zăpăcitule, era o bătălie, nu un tratat şi el desigur, ce zăpăcit, şi acum ea cine a fost Cromwell. Aşteptam lucruri formidabile de la noi, ce crezi.

— Cînd ai intrat la San Marcos şi ţi-au tuns părul scurt, domnişoara Teté şi domnişorul Chispas îţi strigau cap de dovleac — spune Ambrosio. Ce mulţumit a fost tatăl dumitale că ai aprobat examenul, *señorito* Santiago.

Vorbea de cărţi şi avea fuste, ştia multe lucruri despre politică şi nu era bărbat, Mascota, Puica, Veverita păleau, Zavalita, idioatele drăguţe din Miraflores se topeau, dispăreau. Să descoperi că o fată putea folosi la ceva mai mult, îţi dai seama ? Nu numai pentru plăcere, pentru a umbla după ea, gîndindu-te la ea, nu numai pentru a te îndrăgosti, îţi dai seama ? Pentru ceva mai mult. Avea să urmeze dreptul şi de asemenea pedagogia, tu urma să faci dreptul şi literele.

— Faci pe vampa, pe paiaţa sau pe cine naiba ? spuse Santiago : Unde te duci aşa boită şi sclivisită ?

— Şi la litere, ce specialitate ? spuse Aida. Filosofie ?

— Unde am poftă şi unde nu te priveşte, spuse Teté. Nu ţi-am adresat cuvîntul, cu ce drept îmi vorbeşti ?

— Cred că literatura — spuse Santiago. Încă nu ştiu.

— Toţi cei care urmează literatura vor să fie poeţi — spuse Aida. Tu nu ?

— Nu vă mai certaţi, interveni doamna Zoila. Parc-aţi fi cîinele cu pisica. Gata, terminaţi.

— Aveam un caiet cu versuri scrise pe ascuns — spune Santiago. Nimeni să nu-l vadă, nimeni să nu ştie. Vezi ? Eram un tînăr pur.

— Nu te roşi fiindcă te întreb dacă vrei să fii poet — rise Aida. Nu fi burghez.

— Ce te mai făceau să te înfurii spunîndu-ţi „prea-nteleptul" — adăugă Ambrosio. Ce încăierări mai urmau, mamă-doamne !

— Poţi să te duci să-ţi schimbi rochia şi să te speli pe faţă — spuse Santiago. N-ai să pleci în oraş, Teté.

— Şi ce-i aşa rău ca Teté să se ducă la cinema — spuse doamna Zoila. De cînd ai devenit aşa strict cu sora ta, tu care eşti mai liberal şi nu vrei să auzi de biserică ?

— Nu se duce la cinema, ci la *Sunset* să danseze cu derbedeul de Pepe Yáñez — spuse Santiago. Azi dimineaţă am prins-o făcînd planul la telefon.

— La *Sunset* cu Pepe Yáñez ? — spuse Chispas. Cu pramatia aia ?

— Nu că aş vrea să fiu poet, dar îmi place mult literatura — spuse Santiago.

— Ai înnebunit, Teté ? spuse don Fermín, E adevărat ce-a spus ?

— Minciună, minciună — tremura Teté, fulgerîndu-l din ochi pe Santiago. Blestematule, smintitule, te urăsc, aş vrea să te văd mort.

— Şi mie îmi place — spuse Aida. La pedagogie am să aleg literatura şi limba spaniolă.

— Crezi că ai să-ţi înşeli aşa uşor părinţii, nefericito ? — spuse doamna Zoila. Cum ai putut să-l faci pe fratele tău blestemat ? Nebuno.

— Nu ai vîrsta să mergi prin localuri din astea, fetiţo — spuse don Fermín. N-ai să ieşi în oraş nici azi, nici mîine, nici duminecă.

— Lui Pepe Yáñez am să-i rup oasele — spuse Chispas. Să ştii, tată, că-l omor.

Acum Teté plîngea cu hohote, blestematule, vărsase ceaşca cu ceai, de-ar muri o dată, şi doamna Zoila, nebuno şi ea aşa mare şi aşa neisprăvită, şi doamna Zoila pătezi faţa de masă, în loc să bîrfeşti ca femeile du-te şi scrie-ţi versurile de nătăfleţ. Se ridică de la masă şi ieşi din sufragerie şi încă striga versurile tale de bîrfitor şi nătăfleţ, de-ai muri o dată, blestematule. O auzirăurcînd scările şi trîntind o uşă. Santiago mişca încă linguriţa în ceaşca goală ca şi cum ar fi pus în ea zahăr.

— E adevărat ce-a spus Teté ! — surîse don Fermín. Scrii versuri, slăbuţule ?

— Le ascunde într-un caiet după enciclopedie, Teté şi cu mine le-am citit pe toate — spuse Chispas. Versuri de dragoste şi de asemenea despre Incaşi. Nu te ruşina, prea-nţeleptule. Uite cum s-a fistichit, tată.

— Tu abia ştii să citeşti, aşa că era greu să fi citit ceva — spuse Santiago.

— Şi tu nu eşti singura persoană din lume care citeşte — spuse doamna Zoila. Nu fi atît de îngîmfat.

— Du-te şi scrie versuri din astea, de-ale tale, efeminate — prea-nţeleptule — spuse Chispas.

— Uite ce-au învăţat, de ce i-am mai dat la cel mai bun colegiu din Lima — spuse doamna Zoila. Se insultă ca nişte birjari în faţa noastră.

— Şi de ce nu mi-ai spus că scrii versuri ? întrebă don Fermín. Trebuie să mi le arăţi, slăbuţule.

— Minciuni de-ale lui Chispas şi Teté — bolborosi Santiago. Nu-i lua în serios, tată.

Venise comisia de examinare, erau trei, în local se instalase o tăcere tematoare. Băieţii şi fetele văzură pe cei trei traversînd rotonda precedaţi de un portar şi dispărînd într-o sală. Să intru eu, să intre ea. Reîncepu zumzetul, mai dens şi mai zgomotos ca înainte. Aida şi Santiago se întoarseră în curtea din fund.

— Tu ai să intri şi încă cu note mari — spuse Santiago. Ştii toate subiectele pînă la punct şi virgulă.

— Nu crede, sînt multe pe care abia le-am ametit — spuse Aida. Tu însă, sigur că intri.

— Toată vara n-am făcut decît să tocesc — spuse Santiago. Dacă mă trîntesc, mă împuşc.

— Eu sînt contra sinuciderii, spuse Aida. Să te omori e o laşitate.

— Poveşti de-ale popilor — spuse Santiago. Trebuie să fii foarte curajos ca să te ucizi.

— Pe mine nu mă împortă popii — spuse Aida şi din ochi : poftim, poftim, îndrăzneşte. Eu nu cred în Dumnezeu, eu sînt atee.

— Şi eu sînt ateu — spuse imediat Santiago. Bineînţeles.

Îşi continuară mersul, întrebările, uneori erau distraţi, uitau de chestionare şi începeau să converseze, să discute : cădeau de acord, se contraziceau, glumeau, timpul trecea zburînd şi deodată : Zavala Santiago ! Ţin-te tare, îi surise Aida şi să-ţi cadă un subiect uşor. Trecu printr-un dublu gard de candidaţi, intră în sala de examen şi nu-ţi mai aminteşti, Zavalita, ce bilet ai tras, nici chipurile membrilor din comisie, nici ce-ai răspuns : numai că ai ieşit mulţumit.

— Îţi aminteşti doar de fata care-ţi plăcea şi restul s-a şters — spuse Ambrosio. E firesc, băiatule.

Totul îi plăcea în ziua aceea. Localul care sta să cadă de bătrîneţe, feţele candidaţilor de culoarea smoalei, pămîntului sau paludismului, atmosfera în care clocotea aşteptarea, lucrurile pe care le spunea Aida. Cum te simţeai, Zavalita ? Ca în ziua primei comuniuni, nu-i aşa ?

— Ai venit pentru că era vorba de Santiago — făcu pe bosumflata Teté. La comuniunea mea nu ai venit, nu te mai iubesc.

— Vino şi sărută-mă, prostuţo — spuse don Fermín. Am venit pentru că slăbuţul a ieşit primul şi dacă ai fi luat note bune aş fi venit şi la tine. Eu vă iubesc pe toţi trei deopotrivă.

— Aşa zici, dar nu e adevărat — se plînse Chispas. Nici la comuniunea mea n-ai fost.

— Cu scena asta de gelozie o să-i stricaţi ziua slăbuţului, terminaţi cu aiurelile — spuse don Fermín. Hai, urcaţi-vă în maşină.

— Să mergem la *Potcoava*, tată, — Au un lapte bătut şi cremvurşti grozavi — spuse Santiago.

— Ba la *Roata Chicago* care s-a deschis în Cîmpul lui Marte, spuse Chispas.

— Mergem la *Potcoava* — spuse don Fermín. Slăbuţul e cel sărbătorit, trebuie să-i facem gustul.

Ieşi din sală alergînd, dar înainte de a ajunge la Aida — dau chiar notele pe loc, cum sînt întrebările, lungi sau scurte ? — trebui să suporte asaltul candidaţilor şi Aida îl întîmpină zîmbind : i se citea pe faţă că a avusese succes, ce bine, nu mai era nevoie să se împuşte.

— Înainte de a trage biletul, mi-am vîndut în gînd sufletul pentru o chestiune uşoară — spuse Santiago. Aşa că dacă există dracul, o să mă duc în iad. Dar scopul scuză mijloacele.

— Nici sufletul, nici dracul nu există, dar la stai puţin : dacă crezi că scopul justifică mijloacele, eşti un nazist.

— Susţinea părerea contrară în toate, discuta despre tot şi cu patimă, parc-ar fi vrut să se piardă — spune Santiago.

— O femeiuşcă băgăcioasă din alea care dacă zici alb, ele negru şi dacă zici negru, ele nu, alb. Tertipuri pentru a-nfierbînta pe bărbat, dar de obicei se prind.

— Sigur că te aştept, — spune Santiago. Să te-ajut să mai repeţi puţin ? Istoria persilor, Carol cel Mare, Charlotte Corday, naşterea şi moartea lui Danton, factorii externi ai dispariţiei imperiului austro-ungar, să-i cadă un bilet uşor, să reuşească. S-au întors în curtea cea mare, s-au aşezat pe o bancă. Un puşti intră strigînd ziarele de seară, băiatul care sta alături de ei cumpără *El Comercio* şi după o clipă spuse nenorocitii, era culmea. Se întoarseră să-l privească şi el le arătă un titlu cu litere mari şi fotografia unui bărbat cu mustăţi. Îl băgaseră la închisoare, îl exilaseră sau omoriseră şi cine era omul, Zavalita ? Acolo, alături de voi, era Jacobo, blond, slab, neîngrijit, ochii limpezi furioşi, degetul îndoit arătînd fotografia din ziar, vocea înăsprită de protest, Peru mergea tot mai rău, un ciudat aer ţărănesc pe faţa ca laptele, unde puneai degetul ieşea puroi, cum spunea Gonzáles Prada. O faţă întîlnită vreodată, de departe şi în treacăt, pe străzile elegante din Miraflores.

— Încă unul din răzvrătiţii ăia — se miră Ambrosio. La dracu', San Marcos era un cuib al subversiunii, *señorito* Santiago.

Da, altul din tinerii aceia puri, răzvrătiţi împotriva culorii pielei sale, împotriva clasei, împotriva lui însuşi, împotriva Perului. Se gîndeşte : o continua la fel de pur, o fi fericit ?

— Nu erau prea mulţi, Ambrosio. A fost o întîmplare să ne întîlnim toţi trei, din prima zi.

— Pe prietenii ăştia din San Marcos, nu-i aduceai niciodată acasă — spune Ambrosio. În schimb domnişorul Popeye şi colegii de liceu luau ceaiul cu dumneavoastră, îi primeai.

Îţi era ruşine, Zavalita ? Să nu vadă Jacobo, Hector, Solórzano, unde şi cu cine locuiai, să nu cunoască pe bătrîna şi să nu audă pe bătrîn, să nu asculte idioţeniile drăguţe ale lui Teté ? Sau să nu ştie bătrînii cu cine umblai, să nu vadă Chispas şi Teté faţa de uliu a metisului Martinez ? Gîndeşte-te : în această primă zi ai început să omori pe bătrîni, pe Popeye, Miraflores. Rupeai, Zavalita, intrînd în altă lume ; acolo, acolo s-a hotărît ? Gîndeşte-te : rupînd cu ce, intrînd în care lume ?

În româneşte de
Paul Alexandru GEORGESCU

1. Partizani ai partidului APRA (Alianţa Populară Revoluţionară Americană) cu pretenţii iniţiale progresiste, apoi abandonate.

2. Partizan al lui Bustamante, preşedinte al Perului (1945—1948).

3. Generalul Odria, preşedinte al Perului (1948—1956).

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef : Ştefan Bănulescu
Redactori şefi adjuncţi :
Cezar Baltag, Fănuş Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacţie :
Constantin Ţoiu

REDACŢIA :
Bucureşti, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAŢIA :
Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

PROZĂ DE D. R. POPESCU • ARTE • TINERI AUTORI • SPORT

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Anul XIII
32 (432)
Sîmbătă
8 august
1970
8 pagini
1 leu

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

LITERATURA ȘI TIMPUL

Se împlinește un an de la Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român, eveniment istoric care a marcat deschiderea unei etape noi în dezvoltarea patriei noastre. Programul de realizări trasat de Congres este în plină desfășurare, rezultate remarcabile au fost inscrise în activitatea societății noastre, confirmîndu-se justețea liniilor de perspectivă elaborate de partid. Ne sînt vii în minte cuvintele secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, spuse la tribuna Congresului al X-lea, care arătau cu claritate legătura strînsă, fundamentală, între programul de dezvoltare dezbătut de Congres și potențialul creator al poporului nostru: **„Considerăm că dispunem de tot ce este necesar pentru traducerea în viață a acestui program însuflețitor; avem o bază de pornire tehnico-materială dezvoltată; avem un partid puternic, unit, înarmat cu învățătura marxist-leninistă, strîns legat de mase; sîntem un popor harnic, dîrz, înzestrat cu calități deosebite, devotat trup și suflet cauzei socialismului".** În principale domenii de muncă au fost atinse rezultate strălucite în acest an împlinit de la Congresul al X-lea, semnificația lor fiind concludentă pentru realismul hotărîrilor luate de înaltul for al partidului nostru.

Aceste rezultate se înscriu deopotrivă în bilanțul de înfăptuiri cu care poporul nostru întîmpină sărbătorirea zilei de 23 August. La a XXVI-a aniversare a eliberării patriei ne aflăm în plină desfășurare a marilor și îndrăznețelor răspunderi sociale pe care ni le-a pus tuturor în față istoricul Congres al comuniștilor. În domeniul culturii răspunderile nu sînt mai puțin importante și e limpede că multiplele inițiative privind dezvoltarea învățămîntului, științei, culturii, muncii de cercetare, literaturii și artelor, că atîtea îmbunătățiri care au urmat hotărîrilor prevăzute de Congres au avut în vedere să sporească considerabil spiritul de angajare, efortul prețios de a fi mereu în consens cu cerințele majore ale timpului și ale societății noastre socialiste, cu cele mai proaspete cuceriri ale științei moderne, cu cele mai bogate și mai rodnice exigențe în perfecționarea profesiilor.

Un puternic sentiment al istoriei a devenit dominant în toate domeniile de muncă, pe șantierele naționale, în școli și laboratoare, întărind capacitatea creatoare de lucru și de răspundere în fața îndatoririlor colective, în fața problemelor sociale noi, superioare, în fața greutăților. Numeroase sînt exemplele de abnegație, de mare dăruire scopurilor scumpe ale patriei noastre socialiste. Cunoaștem cu toții eroismul, puterea, unitatea cu care poporul nostru condus de partid a știut să depășească grelele încercări datorate calamităților naturale, să învingă, să pornească cu o exemplară conștiință patriotică la reconstrucția, la reînzestrarea locurilor atinse de tragicele întîmplări.

O neabătută împlinire a răspunderilor sociale majore caracterizează conduita cetățenească a omului patriei noastre. Pentru scriitori, tabloul social actual este complex și de adîncime, talentul și puterea de creație fiind chemate să recurgă la cele mai nobile resurse pentru investigarea, cuprinderea și înțelegerea semnificațiilor umane profunde oferite de proaspăta, tulburătoarea și generoasa istorie a patriei noastre frumoase, demne, bogată în evenimente și eroi.

Literatura are deci azi la noi un **timp** fertil, știința și tăria de a folosi și de a pătrunde acest timp fiind chemate să se afirme din plin pentru scrierea acelor cărți substanțiale care să fie pe măsura numelui poporului și patriei noastre, a istoriei sale încununate de un prezent bogat în înțelesuri. Munca scriitoricească, prin ce are ea mai bun, vine și ea în întîmpinarea marii sărbători mărturisindu-și atît realizările cît și continuele îndatoriri majore față de timpul istoric pe care îl trăim și la care sîntem chemați să participăm mereu cu un înalt simț de răspundere cetățenească.

LUCEAFĂRUL

Povestitorul prieteniei

Izvorită dintr-o puternică nevoie de destăinuire, opera de povestitor a lui Panait Istrati este pătrunsă de sentimentul prieteniei. Aproape toți eroii lui Panait Istrati, începînd cu autobiograficul Adrian Zograffi, se pot reduce la un singur tip dominant: omul care tînjește după prietenie, care trăiește pentru prietenie și care vede suprema mulțumire sufletească în găsirea unui suflet bun.

În această căutare a prieteniei se sublimează și se topesc toate celelalte sentimente. Chiar într-o operă atît de plină de erotism cum este *Nerrantsoula* (și care, ca putere de sugestie, este poate cea mai puternică a lui Istrati) chiar în acest roman al unei iubiri ciudate, tot sentimentul prieteniei este acela care covîrșește sufletul povestitorului.

„Un prieten pasionat" este ceea ce caută eroii lui Panait Istrati. Marco din *Nerrantsoula* ar vrea „să realizeze o armonie între patima pustiitoare a cărnii și sublima prietenie. Aceasta din urmă înflorește în statornicie și în durată și pentru ea infidelitatea este un non-sens: cu cît sînt mai mulți prieteni, cu atît e mai bine. Carnea, dimpotrivă, cînd iubește, este egoistă și nu suferă pe un al treilea, dar în același timp se plictisește și tînjește cînd i se dă prea mult din aceeași hrană"! Și mai departe: „În ce privește prietenia supremă, idealul ar fi realizat numai de niște amanți-prieteni, dacă bărbatul și femeia ar putea să rămînă prieteni și amanți în același timp".

Omul descris de Istrati este un căutător de imposibil. Așa cum caută prietenia visată, el caută și dreptatea socială, bunătatea, sinceritatea. Toată viața sa sufletească este formată din aceste elanuri pe care le împiedică, le deformează, le deviază, însă fără să le înăbușe niciodată, societatea, împrejurările și poate, mai ales, sufletul acestui om însuși. La Panait Istrati un realism violent și crud, o observație nemiloasă a firii omenești și o adîncă experiență a vieții temperează romantismul personajelor și restabilesc întotdeauna adevărul situațiilor. Acolo unde acest adevăr ar putea fi pus la îndoială (ca în ciclul povestirilor cu haiduci) tonul de legendă și de baladă veche transfigurează realitatea și o înalță pe culmile poeziei epice.

Neliniștiți și febrili, oamenii lui Panait Istrati se lasă pradă vînturilor vieții cu candoare și sinceritate. Setea lor de sentimente absolute, care îi ridică peste nivelul sufletesc obișnuit, se lasă totuși înșelată dacă nu potolită de apele vremelniciei umane. Sîntem departe aici de vagabonzii sublimi și de criminalii neprihăniți din unele romane rusești. Vagabonzii și golanii lui Istrati sînt frămîntați desigur și ei de năzuințe sublime, dar ei sînt în același timp umani și adevărați, supuși la patimi și la cusururi, încătușați de pasiuni violente, copleșiți de păcate, fulgerați de ură sau înrăiți de dragoste neisbutită. Totuși niciunul din ei nu este fundamental rău, mai mult chiar: fondul sufletesc al tuturora este bun și numai societatea și împrejurările potrivnice și nedrepte îi fac păcătoși și răi. Este aici, la Istrati, o bună parte de tezism și un rousseauism cam naiv, care însă este o consecință firească a setei aceleia de sentimente absolute care, înainte de-a fi a eroilor lui, este a scriitorului însuși.

Căutător de sentimente puternice și curate, plin de credință față de miracolul prieteniei care face pe oameni buni, și îi adîncește pînă la împăcarea supremă cu ei înșiși și cu lumea întreagă, Panait Istrati a avut o viață plină de întîmplări minunate. „Cazul" lui a produs pe vremuri un răsunet european. Și într-adevăr este ceva uimitor și rar în cariera literară a acestui om care, la patruzeci de ani, ajunge să scrie opere pline de culoare, de sevă și de originalitate stilistică, într-o limbă care nu e a lui, pe care a învățat-o tîrziu, la treizeci și cinci de ani, și pe care cu o îndrăzneală nemaipomenită și candidă o înflorește cu idiotisme românești, traduse ad litteram, cu cuvinte și expresii românești transpuse fără niciun înconjur, reușind totuși să aibă o frază de-o eleganță clasică și să fie atît de român în haina lui străină.

Al. PHILIPPIDE

Desen de CONSTANTIN BACIU

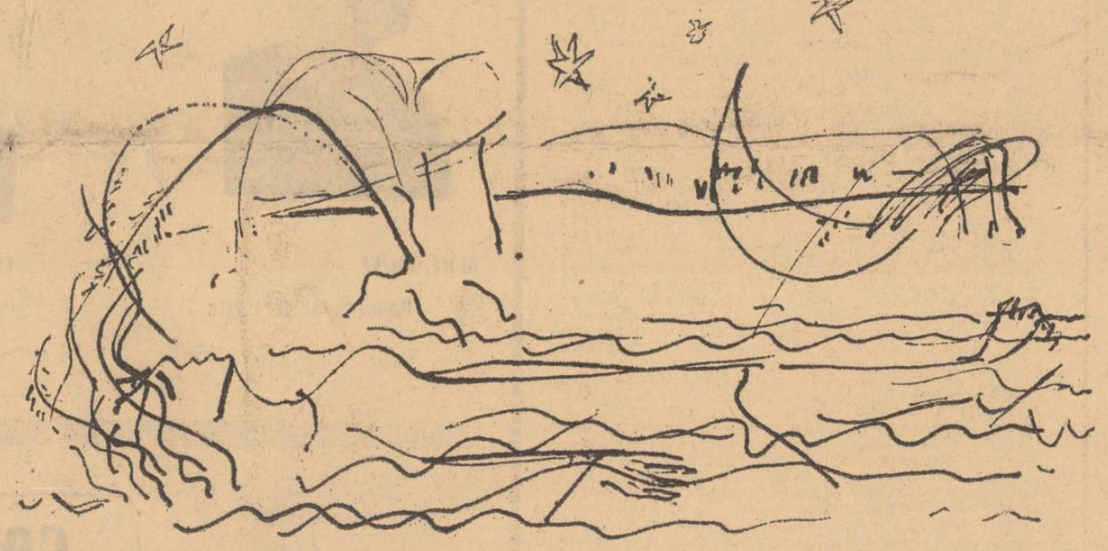

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

Compromisul cu oamenii

— Cu oamenii ajungeți la compromisuri la fel de vesele cum ați povestit data trecută că ajungeți cu lucrurile? Treceți drept un om intratabil

— Oricum nu-mi plac compromisurile sumbre, și aici firea noastră a ajuns să posede secrete netransmisibile. Cum face, cum reușește un român să întoarcă pe dos mănușa tragică și s-o arunce în față destinului? Dintr-un dușman potențial își face un prieten pe viață.

Devenind bucureștean și debutînd în literatură, eram invitat la cenacluri, la revelioane. Asistam la veselia generală crunt și neîmpăcat plin de orgoliul răspunderii universale pe care o simțeam că îmi apăsa umerii și părăseam aceste petreceri insultîndu-i pe toți.

Cum se puteau sclifosi atît de inconștienți, mă întrebam eu, cînd știau totuși foarte bine în sinea lor că într-o zi vor muri? Ce înțelegeau să facă din viața lor? Cum credeau ei că poate fi învinsă această fatalitate? Prin jocuri de cuvinte care îi făceau tot pe ei să rîdă de idioțenia propriei lor gîndiri? Jucau mici scenete, improvizau sau cîntau acompaniați de pian, reclame (eram uluit de memoria colosală pe care o aveau în acest sens) și, pentru ca nimic să nu le tulbure cîtuși de puțin seninătatea sufletească, inventau — inspirîndu-se din Urmuz — jocuri numite, de pildă, Ismailuri, cu ajutorul cărora luau în tărbacă oameni și idei ale timpului, scriind fiecare, pe o temă dată, în stilul vestitului grefier din Buzău, lucruri care constituiau răzbunarea inteligenței lor sclipitoare față de obtuzitatea sau demagogia aberantă a unora dintre contemporanii intelectuali care urcau cu energie și fără scrupule pe scena socială și care, dacă s-ar fi aflat, i-ar fi privat pe acești urmuzieni de libertate pentru multă vreme. Aveau însă grijă să distrugă acele hîrtiuțe. Mă mir cum mă suportau printre ei, fiindcă după fiecare scandal plecam trîntind ușa și aveam sentimentul că am rupt cu grupul lor pentru totdeauna. Nu, după un anumit timp mă invitau din nou, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Iar eu mă duceam crezînd de fiecare dată că o să-i găsesc schimbați. De unde! Peste ani, și asta mi se părea formidabil, dădeam peste aceiași oameni parcă i-aș fi văzut ieri. Ei, bine, am sfîrșit prin a rămîne prieteni, vreau să spun că n-a devenit nici unul dușmanul meu înverșunat, după cîte figuri le-am făcut la toți.

Dar fiindcă cititorul așteaptă de la noi „mărturisiri" literare, e cazul să povestesc că unul din ei era critic literar și că, în clipa cînd i-am dat să citească acea versiune a primului volum din **Moromeții** pe care mă hotărîsem eu în iarna anului 1935 s-o dau la tipar, i-a trecut prin cap că, în sfîrșit, a venit momentul să-mi plătească și mie pentru aceste nenumărate figuri pe care i le făcusem și iată cum a procedat. Mi-a citit cartea și, cînd ne-am reîntîlnit, s-a uitat senin în ochii mei și mi-a spus foarte liniștit și cu multă grijă să fie clar în expunere și să înțeleg exact ceea ce dorea să-mi comunice.

— Impresia generală cu care rămîi după lectura romanului dumitale, mi-a zis el, este, întîi, că eroul, acest Moromete, e cam nebun. Încercînd să cauți explicația în ce constă nebunia lui, nu prea reușești. E foarte autentic descrisă și pare foarte adevărată. Și atunci îți vine în minte că o singură explicație poate fi: că și autorul e cam nebun. Acuma, asta n-ar fi o piedică în calea publicării romanului în revista noastră, dimpotrivă, dar judecat ca roman, nu prea ține, ți-aș propune să faci din el niște nuvele. Ar avea mare succes și ai fi perfect pe linia **Intîlnirii din Păminuri**, dar cu un registru mai bogat și mai profund...

„O să găsesc oare altul mai bun ca ăsta care să se priceapă la literatură?" m-am întrebat eu, trecînd fără să fi înregistrat prea bine peste prima parte a spuselor lui. Fiindcă a doua mă interesa.

— De ce crezi dumneata că romanul meu nu ține ca roman și îmi propui să fac din el niște nuvele?

— Păi uite de ce, mi-a răspuns el ricanind. Și m-am pregătit să-l ascult cu o curiozitate limpede, avea ceva să-mi spună? Era critic literar, sau un simplu veleitar? Era un foarte bun critic literar! Dar avantajul creat de mine prin neacceptarea unei prietenii în stilul pe care mi-l propunea mediul literar a fost decisiv, pentru că omul din fața mea nu m-a cruțat nici el și mi-a spus crude adevăruri cînd existau suficiente motive să mă copleșească cu elogii, cum făcuseră alții.

— Să știi, i-am spus eu la urmă, că mi-ai dat, rînjind, prețioase îndrumări. Păstrează-ți rînjetele pentru amicii dumitale, cărora sînt sigur că o să le povestești cu lux de amănunte cum a decurs întîlnirea, iar eu o să-mi păstrez sfaturile, care n-ar fi stricat să fi ieșit din alt cap. Dar ce să facem! Luăm și noi ce găsim!

N-a înțeles ce i-am spus și a citit neîncrezător prima parte a versiunii refăcute, finale, pe care i-am prezentat-o spre publicare. I-a dat drumul, dar a și scris un articol mic și reticent în „Gazeta literară", ca să poată să scrie pe urmă unul mare, în care să-și arate nemulțumirea că n-am făcut totuși din romanul meu niște nuvele. Ce frumoase ar fi fost! Interesante! Era, ca orice critic dotat, tiranic în opiniile lui și abia la urmă, cînd a citit romanul în întregime s-a convins că eu, și nu el avusesem dreptate, în ce privește ideea dacă trebuia sau nu să fac un roman. Iar eu nu mai trebuia să fiu convins, din moment ce-i ascultasem judicioasele sfaturi, că nu fusese crud cu mine, ci drept.

A scris apoi un articol plin de entuziasm și am devenit prieteni. Și-a păstrat poziția inițială, dispoziția de a nu-mi trece cu vederea scăderile literare. Cu cele umane însă am ajuns amîndoi la un compromis și în cincisprezece ani nu ne-am certat în mod serios niciodată. Am ajuns chiar să cred că faptul a devenit imposibil, cum imposibilă e pentru unii împăcarea, trecerea peste ura care ni se injectează la un moment dat în inimă. Șansa noastră e să fim în acel moment greu al ciocnirii umane obsedați de ceva care să ne acapareze întreaga ființă. Injecția de ură se varsă atunci pe undeva pe lîngă noi.

Dramatice existențe de scriitori și artiști

De vorbă cu Ștefan Roll

— Să mergem spre boschetul unde s-a sinucis Urmuz!

— **Unde anume?** (Ne aflăm pe șoseaua Kisselef).

— Aici, în spatele Bufetului, într-o dimineață a fost găsit domnul Demetrescu cu un glonte de revolver în tîmplă. N-a știut nimeni atunci în '23 că murea Urmuz. În '24 am început să știm. Și acum știm bine.

— Ce se întîmpla deci în acea dimineață?

— Murea un scriitor foarte interesant, un premergător al literaturii absurdului, pe care el o practica involuntar.

— Credeți? Involuntar?

— El continua năzbîtiile din viață, pe care le făcea cu Ciprian. Eram secretar de redacție la **Timpul** și vine la mine Gogu Ciprian. Îi zic: **„băi, nea Gogule, ai 500 de lei pe săptămînă, dacă-mi scri cîte o amintire din teatru; cu o condiție să începi cu Urmuz".** Mi-a dat o pagină din care am aflat că, de pe atunci, l-a înțeles pe Urmuz, în substanța lui literară. L-a înțeles serios vorbind. L-a intuit.

Dovadă că Urmuz făcea **serios** tot ce făcea, e ce-mi spunea Ciprian: în scrisorile pe care mi le trimitea de la Măgurele, Urmuz îmi povestea, de fapt, proza lui.

Sora lui Urmuz mărturisește că pasiunea lui era muzica. El voia să facă muzică. Nu i-a plăcut medicina, nu i-a plăcut avocatura. I-a plăcut muzica. Unii cred că el s-a sinucis pentru că n-a putut să facă muzică, așa cum ar fi vrut.

Urmuz e, cum mai spuneam undeva, un Jarry al României.

— Acest Bufet de la șosea...

— Da. Iată o a doua amintire despre acest Bufet care e făcut de Maicu într-un stil autentic românesc. Aici, prin '29 (dar vezi că eu cu anii stau prost!) m-am întîlnit cu Brîncuși. El venise, cu adresa mea dată de Voronca și Brauner, la mine. A deschis ușa, era iarnă, după masă. Avea tata lăptărie. Vindeam iaurt și cumpăram Lautreamont. Și hop, apare moșulică. L-am recunoscut după o poză. Avea o pălărie pe care o călcase în picioare. Căci, trebuie să știi, nu-i plăceau hainele bine puse la punct, călcate. Asta deși sculptura lui e limpede, curată și bine călcată. Ca să vezi.

Apare deci pe ușa lăptăriei Brîncuși. Am tras oblonul. Am trimis după două kilograme de țuică, le-am pus la fiert pe godin și m-am cinstit cu moșulică și cu ceilalți de-acolo.

— Cine mai era?

— Lumpenul. Pe loc l-au luat la mijloc, făcînd — cum ziceau ei — mișto de **moșulică ăsta care a venit de la Paris.**

Să știi că acest Brîncuși, care era un fel de arhanghel al sculpturii, nu făcea teorie. Să știi asta!

Maxy a convocat repede cenaclul. Au venit Vinea, eu, Luminița Pătrașcu, Filip Lazăr. Brîncuși trăsese la Hotel Bulevard. Venise cu trăsura pe Bărăției. A plecat din lăptărie și ne-am revăzut în salon. Și stăm noi de vorbă... Toți voiau să-l tragă de limbă, să extragă din moș exegeza noii sculpturi.

Dar, cum spusei, el nu vorbea. Nu-i plăcea. El intuia, avea sculptura-n el.

Peste vreun ceas, moșul a zis că pleacă la Hotel. Și m-a luat cu dumnealui. Dar ne-am dus în piață și-am băut, cu Brîncuși și cu Harry Brauner, pînă dimineață.

— Dar ce legătură are toată povestea asta cu Bufetul?

— Stai, măi băiete. Tocmai. A treia întîlnire a fost aici, la Bufet. Dar ai răbdare. Sîntem încă în piață, la **Parcul Sinaia.** Să vezi ce s-a întîmplat. Unul, aflat în picioare, cu o halbă de bere în față, se certa cu becul electric, înjurîndu-l de tămăduire, toată noaptea. Lui Brîncuși i-a plăcut de Harry Brauner. Ne-a făcut și vreo cîteva portrete dar le udase sifonul, le-am făcut cocoloș și le-am aruncat.

— Vă pare rău că nu le mai aveți?

— Da, sigur. A treia întîlnire a avut loc la Bufet, cu Petre Pandrea, cu Vulcănescu și cu alții. Eu am tăcut, plagiindu-l pe Brîncuși.

Unii voiau să afle filiația dintre egipteni și Brîncuși. Tot felul... Pe moșul l-au cam plictisit lucrurile astea.

— De ce nu mai faceți gazetărie?

— În '30, cînd lăptăria noastră a dat faliment (că și eu sînt o victimă a marii crize economice mondiale), tata a tras obloanele și m-a lăsat șomer. Bătrînul ar fi trebuit să aibă niște părăluțe. Dar și el a fost o victimă, că banca unde-și băgase bănișorii, a avut un crah. Bieții bănișori strînși de tata, pentru ca să ne facă și nouă o casă, s-au dus dracu!

Șomer! Auzi? Brunea — Fox, care era la **Dimineața**, m-a luat la biroul lui: „Stai, mă, și tu aici". Că așa se intra atunci în gazetărie. Și încet-încet m-a pus să și scriu. Cinci ani, domnii capitaliști nu m-au trecut pe statul de plată. Scriam și mă duceam cu o hîrtie la madam Petrescu la casierie. Trăgeam cu toții chiulul statului burghez. Eu, Gheorghe Dinu, am fost complice cu marele capital, furînd statul. Și am rămas în presă, la **Dimineața**, la **Adevărul**, și la **Timpul**. Ce bine era în pagina a doua a **Timpului** unde găseai pe Miron R. Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Marin Sîrbulescu.

Stînd acuma și gîndindu-mă la treaba asta a mea care se cheamă viață, îmi dau seama că n-am trăit degeaba. Eu, domnule, am scris în viața mea cronică cinematografică și plastică. În 1941 am scris despre Apollinaire, despre scriitori antifasciști germani. Ehe!

Dar, nea Păunescule, fii atent: lăptăria mea nu era numai o lăptărie surrealistă ci și una unde veneau comuniști.

Uite, Ștefan Voicu, în amintirile lui, are un capitol despre această lăptărie. Eu întîi am fost comunist și după aceea suprarealist, rebifîndu-mă și protestînd.

— Ce este suprarealismul?

— O mișcare, totuși, în sinea ei, revoluționară. Dar să nu zicem surrealiști, să zicem — avangardiști. Ca dovadă unde a ajuns majoritatea avangardiștilor: Fundoianu, Voronca, Brauner, eu, Gellu Naum Dorina Rădulescu, Miron Paraschivescu, Ivașcu, Nisipeanu. În tipografia unde noi tipăream **Unu**, sub mașina plană, Nisipeanu ținea manifeste clandestine.

— Ce fel de om sînteți dumneavoastră?

— Eu cu toți oamenii mă port frumos, ca la pompele funebre. Am scris și un poem care-i place lui Fă-

Adrian PĂUNESCU

(Urmare din pag. 5)

cronica pietonului

Sfere

Pînă acum omul n-a locuit în sfere decît la modul figurat, exceptînd planeta care, o spunem între noi, nu prea respectă regulile formei perfecte atît de venerată de greci. Iată însă că un fabricant german de „mobilă avangardistă" ne propune să locuim **realmente,** în **sfere,** cîtuși de puțin cerești. Acestea, — citim dintr-un buletin de actualități — au întrebuințări multiple și pot fi folosite la șezlong, în grădină, pe terasă sau chiar în odaie... Sfera respectivă este dotată cu un cuier, o casă de bani, lampă de citit, minibar, magnetofon, ventilator...

Nimic nou, așadar, în afara amănuntelor tehnicii, dacă ne gîndim la butoiul celui ce căuta ziua în amiaza mare, cu opaițul în mînă, un om. În dorința lui aprigă de izolare, omul (fără să fi fost găsit vreodată de Diogene) a regăsit el însuși soluția filozofului.

Un butoi avangardist însă, atît de bine dotat cu mijloacele tehnice de azvîrlire a omului din centrul tăcerii, gîndirii sau conștiinței sale, complică și mai mult lucrurile, și-așa destul de complicate, încît de preferat, — pentru cîștigarea liniștii noastre mult rîvnite, — rămîne tot cerul, sfera ideală, fără cuier sau mini-bar — cerul și un cuget curat.

CANDID

cronica literară

Tudor Arghezi : XC

N-au trecut decît cîteva luni de cînd am scris despre *Crengi*, ultima culegere — credeam — din versurile lui Arghezi. A mai apărut între timp un volum (*X C*, cu ocazia împlinirii a 90 de ani de la naşterea poetului) şi vor mai apare, probabil, şi altele, aşa încît orice previziune este inutilă.

Versurile de acum nu tulbură în nici un chip imaginea pe care ne-am format-o despre poet. E vorba de poeme pe care Arghezi le-a lăsat deoparte dintr-un motiv sau altul. Motivul esenţial este, evident, de ordin estetic. Cele 26 de poeme inedite sînt, în fapt, nişte schiţe, însemnări ocazionale, pamflete în cea mai mare parte sau mici fabule cu înţeles foarte amar. *Inedite*, deci, ele nu impun un Arghezi *inedit*, nuanţează numai motive şi reprezentări anterioare. Cunoscută este, între altele, definirea poeziei ca o geometrie a sunetelor clare : „Dansează stihul ritmul şi pas cu pas îl sună. / O rimă-i mai scîlcie o rimă e mai bună, / Dar trebuie o rimă şi-o pauză la vers, / Cum e şi călcătura la horă şi la mers. / Căci de se frînge stihul strîmbat şi dă în gropi / Să crezi că vor răspunde mai bine la ureche / Cînd rimele-s mai strînse, păreche cu păreche. / Ce fel de danţ e-acela ? de surzi ? de muţi ? de orbi ? / De cucuvăi ? de stoluri de bufniţe ? de corbi ? / În care joacă strîmbe picioarele de lemn / Şi ghebele din circă, fără opriri la semn ? / Oricît ar fi şi mirii şi oaspeţii de dîrji, / S-ar auzi un tropot de piedici şi de cîrji. / Gătit de sărbătoare cu fir, să luăm aminte / Că stihul e o nuntă de graiuri şi cuvinte" — prin elemente comune de etnografie şi reprezentări naiv ţărăneşti (există, se ştie, la Arghezi un rafinament al naivităţii şi în această ordine intră şi simbolul artei ca o logodnă sacră sau o nuntă între vocabule !).

Ce este de admirat, aici, înainte de orice, este tehnica poetică, savanta compunere prozodică, remarcabilă la autorul *Cuvintelor potrivite* nu numai în poemele definitive dar şi în scrierile pregătitoare. Din acest punct de vedere, s-ar putea spune că Arghezi nu notează, ca Eminescu, în ciornele lui metafore răzleţe, ci de-a dreptul versuri. Poetul versifică orice îi cade sub ochi — o anecdotă, o alegorie, un blestem, o stare — în fine — de spirit, punînd în acest joc cu rimele o mare gravitate. Ritmurile de acum arată mai ales o mare capacitate, la Arghezi, de a se indigna şi de a traduce această indignare fie în poeme spumegătoare, cu o mare acumulare de expresii muşcătoare, fie — lucru cunoscut şi acesta — în poeme în care se simte un fel de voluptate a aluziei, un venin strecurat cu abilitate în mătasea versului. În cazul dintîi avem de-a face cu pamflete lirice în genul celor din *1907* şi *Cîntare omului*. Citindu-le, nu avem nici o surpriză. Cei ce fug din ţară sînt asemuiţi, de pildă, corăbierilor care părăsesc, într-un moment de primejdie vasul, pentru a-şi salva astfel *rînza (E bine a trăi, Voce din pămînt)*. Fabula este elementară şi versul nu excelează printr-o notaţie ieşită din comun. Tot aşa în *Război şi pace, Puţoiul, Tată, Ţepeş domnul*, poeme discursive de un moralism simplu, previzibil. Indignarea este mai colorată şi capacitatea de invenţie mai mare în *Dedicaţie*, poemul, de altfel, antologic al volumului de faţă. Avem de-a face cu un blestem în tiparul, de asemenea, unei reprezentări ţărăneşti, elementare, fără implicaţie de ordin metafizic din *Blestemele* cuprinse în *Cuvinte potrivite*. Totul este adus, aici, la măsura vieţii comune şi, deşi bănuim că supărarea poetului are raţiuni spirituale mai adînci (contestarea — de pildă — a artei lui de către nepricepuţi şi răuvoitori), ea îmbracă veşmîntul unei alegorii lumeşti. Cineva, un vecin pizmaş, nu iartă poetului faptul că plăvanii lui sînt harnici, că ogorul este roditor, nevasta sprintenă şi pricepută. Poemul dezvoltă temeiurile acestei invidii gospodăreşti, întrerupînd, din loc în loc, discursul cu replici mai dure, vorbe de o cruzime totuşi supravegheată. Diatriba — Arghezi fiind un mare poet al diatribei — se topeşte, astfel, în alegorism naiv şi aluzie incisivă :

„Pizmaşul scuipă-n lacrimile mele, / Usca-i-s-ar gingia cu măsele, / Batjocorind oftatu-meu cinstit, / Decum a tremurat şi s-a ivit. / Intra-i-ar mucegaiurile-n oase, / Îmi pizmuia şi florile frumoase. / Rămîne-i-ar şi limba-n gît, / De ce, întotdeauna făţarnic, m-a urît ? / Pentru că mie-mi plouă pe grădină ? / Că mi-e spălată casa cu lumină ? / El suferă bolind şi-l doare / Că dau ştiuleţii mei mărgăritare / Şi grîul spic mai gros şi bobul mare ? / Că plugul mi-e tot nou şi tot curat, / În dimineaţa sură, la arat ? / Vedea-l-aş spînzurat / / Te-am blestemat, pizmaşule Cutare, / Să putrezeşti de viu şi pe picioare".

Poemul *Măseaua minţii* — notabil şi acesta — pare a fi şi mai legat de anumite circumstanţe biografice, familiare celor ce cunosc viaţa poetului din ultimele decenii. Otrava aluziei este, acum, mai ascunsă şi complicată într-o oarecare măsură de fabula în care este înscris poemul. Miezul ei este acesta : un *dentist*, omul — aşadar — unei meserii onorabile, devine peste noapte *estet*, judecător, cu alte cuvinte de artă. O victimă a acestei curioase metamorfoze pare a fi şi poetul. El se răzbună inventînd o poveste, altfel copilărească, unde este vorba de o ladă de dinţi şi de măsele, de carii, abcese, proteze — lucruri în genere dezagreabile, menite să nască un adînc sentiment de mizerie morală. Fabula poetică este, la rîndul ei, simplă şi străvezie : cimitirul de dinţi de la uşa poetului aparţine celor care au încercat să muşte din cremenea versurilor. Aşadar : „Să vezi, venise-odată-ntr-un stol adînc de muşte / O ceată să mă apuce, speriată, să mă muşte. / Mi-a dat ocol o vreme, nerăbdător s-aştepte / Şi repeziţi, eroii au dat cu gura-n trepte. / Crezînd să-mbuce carne, au dat de ceasul morţii / Zdrobindu-şi căscătura de cremene, cu colţii, / Şi fără să mai poată, căzînd, să se mai scoale / Cu gurile căscate şi cu gingia moale. / Tu dă-le de pomană, le fie cu noroc, / Să-şi spele şi să-şi puie măselele la loc. / Dar ţine-ţi-l fărăşul cu măturile-alături / Că poate-o fi nevoie, zic şi eu, să mai mături".

Să mai adăugăm, la motivele dinainte, şi pe acela dezvoltat în poemul *Nu ştia* din ciclul *Flori de mucegai* şi cîteva litanii înfiorate de ideea morţii (*Doamnă moarte, Litanii*). Alte versuri (*Omule, tu, Baladă* etc.) nu mai au acuitatea şi puterea a lega de punctul fix al unei idei pînza de păianjen a imaginilor rare, memorabile. Sînt versuri convenţionale, didactice, fructul unei ştiinţe prozodice — e drept — remarcabile. Dar numai atît.

Vine întrebarea dacă cei care dau la iveală aceste însemnări de atelier fac sau nu o imprudenţă. De imprudenţă nu poate fi în niciun fel vorba pentru că versurile unui mare poet, chiar şi acelea în care nouă ni se pare a nu auzi muzica spiritului său, ci numai muzica goalelor silabe, trebuie cunoscute.

Eugen SIMION

efemeride

ADEVĂRATA MORALĂ A UNEI FABULE

Saint-Simon povesteşte, în **Memoriile** sale, un caz de vanitate care s-a lecuit prin ridicol. Ceea ce nu înseamnă cîtuşi de puţin că, ridiculizată, orice vanitate se lecuieşte : şi, în afară de asta, nu sînt deloc sigur că scriitorul francez a tras din fapte morala cea mai potrivită.

Povestea este, pe scurt, următoarea : voind să se amuze pe seama extrordinarei vanităţi a unui înalt prelat, regele îl propune discret Academiei pentru un loc rămas vacant. În taină, suveranul sugerează tuturor persoanelor marcante din anturajul său să nu piardă ocazia de a asista la recepţie. Copleşit, M. de Noyon n-are nici ce mai mică bănuială, nimic nu i se pare exagerat faţă de calităţile cu care se crede înzestrat, nici chiar faptul că tînărul abate de Caumartin, căruia îi revine obligaţia de a-i răspunde la discursul de recepţie, se oferă cu prefăcută modestie să-i arate răspunsul înainte de a-l rosti şi să-l supună judecăţii lui. Abatele a compus un discurs parodic, imitînd stilul emfatic şi confuz al prelatului şi îşi ia, astfel, o măsură de precauţie ; spre bucuria lui, prelatul nu numai nu observă nimic, dar merge pînă acolo încît, măgulit ca pasărea din fabula lui La Fontaine, adaugă cu mîna lui „quelques traits de sa propre louange". În ziua hotărîtă, M. de Noyon se înfăţişează la Academie însoţit de o numeroasă suită şi-şi declamă pompos cuvîntul. Abatele de Caumartin răspunde, pe un ton modest şi măsurat, subliniind doar prin uşoare inflexiuni ale vocii pasajele cele mai ridicole, laudele cele mai compromiţătoare. Asistenţa ride pe furiş şi aplaudă, înveselită de farsa ce se joacă sub ochii vanitosului ; numai M .de Noyon continuă să nu priceapă nimic răsfăţîndu-se şi căscînd un mare cioc de mulţumire, ca să spună, apoi, în dreapta şi-n stînga, ce efect nemaipomenit a produs persoana lui la Academie, ce vorbe de preţuire s-au auzit, ce emoţie a cuprins pe toată lumea. Din aceste frumoase visuri e trezit nu peste mult timp prin grija unor prieteni care nu vor să-l lase să-şi consume în tihnă satisfacţia ; ei îi strecoară în suflet îndoiala cu privire la onestitatea abatelui de Caumartin şi reuşesc să-l tulbure în cele din urmă. „Lèxces de la colère et du dépit — scrie Saint-Simon — succéda à l'excés du ravissement. Dans cet état, il retourna chez lui, et alla le lendemain à Versailles où il fit au roi les plaintes les plus amères de l'abbé de Caumartin, dont il était devenu le jouet, et la risée de tout le monde".

Şi Saint-Simon adaugă această încheiere, care constituie, în fond, morala „fabulei" : regele voise doar să se amuze („mais qui voulait toujours partout un certain ordre et une certaine bienséance") şi, pe deasupra, se simţea cauza inocentă a întregii întîmplări, aşa că hotărăşte să-l pedepsească pe de Caumartin alungîndu-l la o mănăstire. Dar M. de Noyon, vindecat de vanitate, ia apărarea abatelui şi se face chiar, de aici înainte, protectorul lui. „Ce trait — mai zice Saint-Simon — l'avait radicalement perdu dans l'ésprit du roi et M. de Noyon n'en eut que le bien devant Dieu par cette grande action, et l'honneur devant le monde".

Morala e în acord cu spiritul creştinesc ; nu ştim însă şi cît e de adevărată. Fiindcă vanitatea se vindecă rareori, iar M. de Noyon trebuie să fi fost grozav de puţin vanitos încît rîsul colegilor de Academie să-l determine a se pocăi. În realitate, lucrurile se vor fi petrecut altfel decît şi-a închipuit Saint-Simon, căruia, dacă nu i se poate reproşa necunoaşterea faptelor, i se poate reproşa în schimb interpretarea lor. E probabil că M. de Noyon nici nu s-a plîns regelui de abatele de Caumartin şi de farsa ce i s-a jucat : dar, pur şi simplu, de zvonurile nerușinate, de insinuările prietenilor. Vanităţii lui (dacă era cu adevărat vanitos) îi stătea mai bine acest mod de a se plînge din care ieşea neştirbită. Căci nimic nu admite mai greu vanitosul decît că a fost luat în rîs ; el se înfurie de orice ironie, dar nu pentru că ar înţelege-o ca atare, ci tocmai pentru că n-o poate înţelege. Însă cum regele nu putea pedepsi pe zvonişti, el se grăbi să scoată pe abatele de Caumartin ţap ispăşitor, socotind că va împăca pe M. de Noyon. Cum să-şi imagineze regele că vanitatea acestuia respingea astfel de compromisuri ! În adevăr, M. de Noyon luă imediat partea lui de Caumartin, căci nu putea recunoaşte în ruptul capului că tînărul său coleg ar fi greşit cu ceva ; nu, totul nu era decît un zvon mizerabil. Vanitosul păru generos faţă de abate, menajîndu-se în fond pe sine. Regele se supără pe el şi, astfel, vanitatea domnului Noyon ieşi biruitoare, încă o dată, de data aceasta chiar împotriva celei mai înalte dizgraţii".

Aceasta fiind încheierea, morala o ghiceşte oricine.

Nicolae MANOLESCU

comentarii critice

Drama latentă

Peisaj cu vaporaşe pare titlul unei culegeri de pasteluri echilibrate şi, din cauza calmului pe care în mod fals îl anunţă, defavorizează pe un autor atît de neliniştit ca Tudor Ursu. Cititorul e tentat să lase cartea de o parte sau să-şi rezerve plăcerea de a citi cîte-o schiţă seara, înainte de culcare, pentru a-şi tempera agitaţia diurnă. Lectura însă îi va trăda aşteptările. Sub linia sigură a instantaneelor sale, autorul a comprimat o tensiune atît de apăsătoare, încît numai cîteva pagini sînt deajuns ca să acapareze chiar şi conştiinţa cea mai independentă. Poate că tocmai aerul impersonal şi nepăsarea cu care e tratat cititorul explică forţa persuasivă a unor bucăţi atît de sumare.

O tematică foarte complexă e tradusă invariabil în acest volum prin secvenţe cinematografice, filmate parcă din întîmplare, dar insistînd proporţionat asupra tuturor amănuntelor. S-ar părea că autorul se lasă rugat să povestească că e plictisit el însuşi de ceea ce va urma, dar, fiindcă tot va trebui să o facă, acceptă să povestească lent şi constîncios nişte fapte cu totul neinsemnate. Povestind pe jumătate adormit, cu o precizie care nu aduce a viioiciune, ci a blazare, autorul intrigă şi stîrneşte curiozitatea. Treptat, desenul său limpede şi senin se tulbură în adînc, ca o apă magnetică, iar atmosfera se face de plumb, închizînd în cercuri reci o situaţie tragică.

Schiţa care dă titlul volumului e cea mai reprezentativă pentru un asemenea mod de a sculpta în cleştar chipul schimonosit al neliniştii. Pe malul unui lac odihnitor, privind pulsul lenes al peisajului inundat de soare, pescarul are deodată revelaţia ciclicităţii exasperante. El îşi dă seama că în ritmul cosmic individual nu mai contează decît ca element de figuraţie şi că unicitatea sa nu e decît o vagă iluzie. Ceva similar trebuie să fi simţit credincioşii din vremea lui Copernic, cînd au aflat că nu Pămîntul, ci Soarele e centrul Universului. Şi totuşi, pescarul nu începe să urle sau să se zbată ca să risipească paralizanta senzaţie a indiferenţei universale. Gesturile lui continuă să fie calme, ca şi respiraţia peisajului. Tocmai aci stă arta patetică : autorul reuşeşte să prindă creşterea asurzitoare a vacarmului interior. Ceva trebuie să intervină pentru a descărca tensiunea insuportabilă şi, într-adevăr, o barcă uşoară taie cu fermitate apele lacului : „Era o fată într-un schif, tunsă scurt, cu părul prins într-o panglică îngustă, cu maioul albastru, aproape ud, lipit de sîni şi cu braţele de culoarea bărcii, continuate în rame. Una cu schifui subţire şi drept ca o lamă de brici, în mişcarea prelungă a vislitului, tăia lacul. Era o tăietură adîncă, dureroasă, din care aştepta să curgă sînge".

În altă schiţă, **Viscolul**, este reluată ideea imposibilităţii de a supune materia. Zăpada care se cerne nepăsător peste munţi pulverizează toate punctele de reper şi face din schiorul rătăcit pe acolo un captiv al propriului său cerc de evadare. Deşi vede că se întoarce mereu în acelaşi loc, el speră că va progresa măcar în înălţime, deoarece zăpada se aşterne necontenit. Dar iluzia aceasta a progresului în spirală se năruieşte rapid atunci cînd schiorul îşi aduce aminte că zăpada se va topi la prima ivire a soarelui. Părăsind cercul absurd, dar lipsit de primejdii, el se va aventura în afară şi va muri sancţionat de lege. Deşi conţine o parabolă evidentă, schiţa nu e didactică şi are o ţinută fermă, statuară, care o face memorabilă.

Din alte perspective, drama captivităţii apare şi în **Barza**, **Molia** sau **Visul unei bărci de la moşi**.

Un procedeu cu totul original susţine schiţa **Un sfert de oră** : segmentînd arbitrar un fragment din timpul mereu atît de egal cu sine, scriitorul descrie spaima latentă a prezentului suspendat. Poate că aici trebuia să lipsească imaginea ceasului orb, fără ace, care măsoară timpul cadenţînd anonim, fiindcă ea s-a uzat în romanul nouului val şi în cinematografie.

Cea mai lungă bucată a volumului, intitulată **Triptic**, nu e şi cea mai bună. Ideea generoasă a identităţii ce nu poate fi stabilită prin introspecţie, ci prin raporturi cu semenii a avut parte de o tratare cam schematică, dar şi ea face dovada inteligenţei artistice a autorului.

Nenumărate alte idei îşi găsesc la Tudor Ursu o întrupare lipsită de fast, dar plină de gravitate. În **Jucătorul de loto**, de pildă, datele cele mai derizorii compun cu discreţie drama subtilă a celui ce nu încearcă nimic pentru a nu eşua. O schiţă ca **Trenul** vorbeşte în termeni familiari despre tragismul aşteptării absurde : „Revine şi pune totul la loc, cu mişcări lente, ordonate, care trădează obişnuinţa şi, cîteva minute, andrelele lucesc întrerupt în mişcarea mîinilor, apoi spatele se reazimă de bancă, iar ochii, căutînd un punct de sprijin, se opresc pe conturul varului cojit de pe peretele de scîndură al magaziei. Caută mai aproape şi reia fisura peronului pe care o urmăreşte cu încăpăţînare pînă în cele mai fine ramificaţii şi din nou i se pare că aude un tren...", iar **Pipa** aduce la nivelul faptului banal imposibilitatea comunicării : „Avea impresia că ţopăie ca un caraghios, în jurul unui cerc, în care erau cinci, pe care îi găsise aici, şi nu reuşeşte să intre".

Asumîndu-şi toate problemele mari ale literaturii de azi, Tudor Ursu încearcă să le descopere în momentele cele mai nesemnificative ale existenţei normale, pentru a se sustrage susceptibilităţii cititorului modern. Preocuparea sa de a rămîne îndărătul cortinei e şi ea un mijloc de a-şi declina responsabilitatea. Şi totuşi, de dincolo de ea, scriitorul îşi trădează antipatiile şi preferinţele. El are oroare şi de neiniţiaţi, şi de blazaţi. El vrea să impună prototipul ideal al omului care experimentează mereu păstrîndu-şi însă puritatea nealterată. În cercul închis al întrebărilor fără răspuns, personajele sale suferă profund, dar decent, fără să scoată un geamăt.

Alexandru ŞTEFANESCU

avantpremieră editorială

ALICE BOTEZ

Pădurea şi trei zile

Editura „Eminescu"

EUGEN BARBU

Jurnal în China

Editura „Eminescu"

LUDMILA GHIŢESCU

Stampe fragile

Versuri.
Editura „Litera"

compendiu

VICTORIA ANA TAUŞAN

catharsis

Mai vechea aspiraţie a Victoriei Ana Tăuşan de a scrie o poezie de amplitudine meditativă, traversată de întrebări existenţiale dintre cele mai grave, este confirmată şi de recentul ciclu de poeme apărut la editura „Eminescu". Titlul cărţii, **Catharsis**, nu pare nici el de loc întîmplător ales, căci autoarea îşi divulgă şi pe această cale intenţiile. Cele cinci ample poeme ale cărţii, se vor, astfel, tot atîtea momente distincte ale unui unic demers poetic impregnat de reflecţia cea mai acută. Aşadar, totul este riguros gîndit. Am spune prea riguros gîndit, întrucît viciul de fond al acestei cărţi stă tocmai în obstinaţia descurajantă cu care poeta vrea să ducă la capăt o întreprindere a cărei geneză trădează un evident fond de strictă elaboraţie cerebrală. De aici plutirea anevoioasă, poticnită, în prolixe şi artificioase discursuri retorice pe care Victoria Ana Tăuşan ni le propune nu odată : „— Ah, voi, ce năprasnice vorbe aţi zis / Cît despre noi, / ce-i dacă vă pare trecerea noastră zadarnică ? Şi zadarnicul ce-i ? / Oare starea ce ne-o spuneţi adesea, există ? / Faceţi dovada ! Cineva tot trebuie să încerce / palate cu bolţi de nisip ! Voi, nu. Celelalte, nu. / Atunci să nu rideţi de noi, cum nu vă vom cere să plîngeţi / cînd orice minune zidită ne piere" etc. **(Insula, V)**. Cît despre tentativele de parafrază mitologică din **Arta de a rămîne Euridice** suferă şi ele de acelaşi retorism superfluu, la care se adaugă o cu totul nefirească supralicitare a numelor proprii. La întîmplare, sînt invocate, în numai două secvenţe, nume precum: Danaide, Prometeu, Iason, Niobe, Herakles, Cerber, Orfeu, Hades, Sisif şi altele. De aceea, este o adevărată surpriză plăcută, cînd, în asemenea fastidioase construcţii, întîlneşti crîmpeie de poezie autentică, în care metafora e strunită inspirat, avînd efecte percutante : „O, Doamne, cine mai ştie ca noi, cum se tămăduieşte o stea / noapte de noapte suflîndu-i pe răni numai cuvinte ?" ; „Tîrziu, vor veni marinarii bărboşi şi vor ride-mpreună / cu strănicii lor căpitani. Vor citi urmele noastre. Vor zice : nu duc nicăieri. Cercuri perfecte într-o minte nebună." ; „Lîngă o singură lacrimă, ce este marea ? / Cînd mori dintr-o lacrimă, cine te salvează ? / Toate bărcile lumii sînt pregătite doar pentru cel ce / izbit e de valuri, sau împins de furtună." ; „Voi, surori Danaide, voi care vreţi să umpleţi / un poem fără margini, spuneţi voi, dacă ştiţi / o femeie care vorbeşte cu adevărat mai înainte / de a fi ajuns în adîncul lacrimii sale !". Sînt cum se vede, toate aceste spicuiri, dovezi ce atestă prezenţa unei vocaţii poetice dintre cele mai demne de reţinut. Este însă necesară o cît mai grabnică eliberare de prejudecăţi şi o cît mai lucidă cunoaştere de sine.

Semne îmbucurătoare, în această privinţă, se întrevăd deja şi în cel din urmă poem al culegerii **(Poemul nisipului pentru corabia sa)**. Nu întrutotul vindecat de retorism, poemul face totuşi dovada unei notabile implicări a pretextului metaforic în fluxul sincerităţii lirice. Iată, de pildă, această lamentaţie : „Corabie, dragostea mea, pace pînzelor tale ! / Auzisem, cîndva, că un poet te-a făcut să pluteşti / pe imposibile fluvii la maluri mereu schimbătoare, / suflînd spre cataroguri cuvintele-i dumnezeieşti. / Eu sînt numai nisipul. Oriîncotro, arşiţă mare. Depind / de marea aceasta care mă surpă, dar care îmi dă, / pentru cei ce rezistă la setea bezmetică, asemenea mie, / Mărgeanul, el, ochiul de mare, care-a orbit / privind din străfunduri prea mari Infinitul... / Corabie, dragostea mea, poate nici eu nu-ţi iubesc / decît curajul de-a trece mereu prin furtuni".

ION MAXIM:

oameni în alb

Ceea ce deosebeşte această carte pe tema războiului de multe altele de acelaşi gen stă atît în autenticitatea fondului ei documentar cît şi în inteligenţa cu care autorul ştie să nuanţeze, în general, evenimentul brut, căutînd să-i desprindă semnificaţiile umane mai largi. Aşa se face că, pînă la urmă, volumul lui Ion Maxim îmbină fericit filonul strict narativ cu comentariul sobru, chemat să lumineze anume reacţii sufleteşti, anume atitudini intelectuale. Sub acest din urmă raport, cartea **Oameni în alb** conţine nu puţine pagini de confesiune şi auto-analiză în care asistăm la iniţieri şi clarificări interioare dintre cele mai caracteristice pentru psihologia tînărului student medicinist de altă dată, plecat voluntar pe frontul antifascist. Spiritul metodic al autorului se resimte peste tot, căci datele şi faptele consemnate în „carnetul cu scoarţe negre" sînt sobru şi exact comunicate, iar schiţele de portret consacrate celor din jur (e adevărat, poate prea sumare şi cam stereotipe) nu hiperbolizează în nici o direcţie. De aceea, discordanţa de ton, în raport cu contextul general, de care suferă unele pasaje, minate de o facilă exaltare literaturizantă, nu poate deloc fi trecută cu vederea : „Apele mari ale neliniştii se revărsau, prăpăstiile neîncrederii se căscau, mlaştina neputinţei înghiţea totul. Şi dintr-o dată pasărea zădărniciei ţîşni în văzduhul înnorat. Am încordat arcul. Săgeata subţire a speranţei a pornit, atingînd-o. Eram atent. Încordat. Încă o săgeată. Aripa-i era frîntă şi căzu". La fel de nepotrivite ni se par şi cîteva imixtiuni ale stilului celui mai searbăd, aşa zicînd doctoral, sub pulpana căruia îşi fac loc reflecţii de cea mai pură banalitate : „Realitatea exterioară ne constrînge să adoptăm o anumită atitudine, pentru că desfăşurarea fenomenelor este determinată şi fără posibilitate de oprire. Oricît ne-am face iluzia că operăm oarecari transformări, legile naturii nu se modifică" etc.

Se înţelege că în locul unor atari alunecări în didacticismul plicticos, preferăm oricînd prezenţa directă a oamenilor, încărcaţi de gîndurile lor simple dar cu adevărat bogate în tîlcuri adînci. Meritul cărţii lui Ion Maxim este tocmai acesta, de a conţine numeroase pagini de o asemenea natură.

Nicolae CIOBANU

TUDOR GEORGE

SONETE

statue

Renascentistă dragoste mă arde
De tot ce mi-e mai drag
şi cu sfială
M-apropii
de făptura-ţi siderală,
Ci înmiit te voiu
cînd mi-eşti departe !

Detest această nimbă de răceală
Ce pare că
— de tine ! —
mă desparte
Şi rebegitul foc al mîinii moarte
Ce nu cutează
gingaşa-ţi petală !...

De nu te-aş şti
că veşnic eşti cu mine
Şi-mi curgi prin trup
ca sîngele prin vine,
De n-aş cunoaşte
viitoarea ceaţă,
Curentul viu sub crusta ce mă-ngheaţă,

Aş crede
că-s o piatră-n care sue
Etern îmbrăţişată-a-ta statue !...

cu vîntul

Cu vîntul mi-a plăcut adeseori
Să mă asemui
— trecător prin lucruri —
Cu gest suav, zburlind beteli şi ciucuri
Şoptind din frunze,
lăcrimînd prin flori...

Ţi-a fost şi ţie dat ca să mă bucuri
Cu tandrul tău sărut să mă-nfiori,
Tu, delicata floare între flori,
Pe cînd făceam prin pajişti giumbuşlucuri...

Ah, vînt ferice, necugetător,
Tu, vînt hoinar
ce treci din frunză-n frunză,
M-asemui mult cu tine :
veşnic zbor !

Îmi place să fiu vînt !
Adesea, însă,
Patetizez şi omeneşte-aş vrea
Să zăbovesc cu tine,
floarea mea !

mai stărui...

Mai stărui dragi cuvinte
ce nu ţi le-aş fi spus ?!
Or nu-i tăcerea-însăşi
cu mult mai grăitoare ?
Ci strălucirea vorbei în clipă-a şi ajuns
Dar flacărea simţirii
mai străruie-n dogoare !

Ascultă-astralul vaer
pe fluviul nopţii-n sus
Sînt bulucite glasuri
aşijderi
trecătoare
Nici astrele acelea nepieritoare nu-s
Rămîne numai
Noaptea
— eterna ei splendoare !..
Aceste vorbe, totuş,
în cinstea ta le-nşir
Ca nu cumva vre-un dubiu meschin să
se-nfiripe

Cum pînza de paingăn
pe-ncinsul trandafir,
Or platoşa de brume
pe-nfrîntele aripe,
Pentru ca să vibreze, strălimpid, diafan
De-o-ncredere deplină
suavul tău timpan...

de-aceea

De-aceea-s uşuratec uneori
De vreme ce
şi grav
e tot atita
Or scorpie de-ai fi,
de-ai fi cum ciuta,
Tot sfişiată
te destrami în zori...

Te-asemui cu Frumoasa,
cu Urîta,
Cu mănătărci te-asemui,
or cu flori,

Neschimbătoare-n ochii-mi iubitori
Nectarul mi-l prelingi
or torni cucuta,
Catran mă-ntuneci,
picuri chihlimbar
Pe rănile
ce mi le faci în dar.

Dantelele de molii or de scabe
Le-nchipui că-s brocarturi
şi podoabe

Cum dalbi paingăni
îşi desfac
pe plită
Porumbele
cu floarea lor cumplită.

bine-i să fii departe

Bine-i să fii departe
de ce ţi-i drag şi scump !
Purificată
trece simţirea ta prin vene.

Din inimă
lungi lugeri
însuliţează-antene
Şi-un mugur izbucneşte
din fiecare
ciump

Boleşti
ca pomu-n iarnă,
dar, picotind sub gene,
Cînd, plumburie, zarea te-apasă,
stins şi timp,
Presimţi
o primăvară
ce izbucneşte-n cîmp
Cu braţe răsfirate
şi-avînturi pădurene

Tu eşti a mea !
Ci, iată,
de tine pururi smuls, —
Răpit acelei toamne de crîncene belşuguri —
Prin iarba rebegită
presimt astralul puls
Şi noua primăvară
a proaspetelor ruguri...

Încrede-te-n sămînţa cu pulbere-n mijloc :
Incendii largi vor creşte
din miezul ei de foc !

privelişti

Căci dacă văd,
din urmă
cum roiu de specii pier,
Cum gigantestii arbori
şi mastodonţi
se sting
Cum munţi semeţi de-alt' dată
ca pulberile ning,
Seminţele iubirii
vor dăinui sub cer ? !

Răzbate peste bolte
ca un astral-paing
Doar soarele sălbatec
ce-şi ţese auster
O plasă de jăratec
în cosmicul ungher

În care
nici orgolii
nici furii
nu-l ating
Priveşte-n cer
sămînţa astrală ce dă rod
Din deltele luminii
care-n străfund se-nnod

Ca înfrăţite flamuri
şi tandre rădăcini
Cum creşte-n mintea noastră
pădurea de lumini !
Fii credincioasă-acestei privelişti ce-o însumi:
Iubirea nu durează
nici clipa astei lumi !

devoratorul în-de-sine

N-am timp !
N-am timp !
Mă vaet că n-am timp !
O, vorbă irosită de pomană !
Doar eu sînt Timpul
— propria mea hrană —
Sînt scorpia ce-şi muşcă
propriul ghimp !

Mă autodevor
c-o foame vană
Ca sfîntul care-şi muşcă
propriul nimb
Ciuntind un colţ
să crească altu-n schimb...
Doar eu sînt Timpul —
Propria-mi persoană !

Eu sînt
şi nu-s !
Şi una şi cealaltă :
O slavă joasă
lîng-o slavă-naltă !
Trăiesc
sau nu :
în mine se-mpreună
Focosul soare,
mortuara lună !

Eu sînt trecutul
eu sînt mai tîrziu
Sînt Timpul — Însuşi...
nici nu vreau să ştiu.

COLECŢII ŞI COLECŢIONARI

Cele mai însemnate colecţii de artă din ţara noastră vădesc mai mult decît simple şi inegale preocupări de frumos. Ele sînt expresia unei necesităţi şi unei pasiuni estetice călăuzite de simţul cert al valorilor. Unii din colecţionarii noştri s-au remarcat îndeosebi — pe lîngă simţul lor practic şi teoretic — prin luciditatea şi rafinamentul cu care au ştiut să adune laolaltă operele caracterizante, ba chiar reprezentative ale unei epoci, unei şcoli, unui curent. Adevăraţii colecţionari de artă sînt, din fericire, numeroşi la noi în ţară. Ei ştiu să aleagă, ba mai mult decît atît, să susţină prin afirmaţii bine documentate valoarea cutărui sau cutărui tablou, să stimuleze interes pentru o scoarţă veche oltenească, maramureşeană sau moldovenească, să reliefeze prin plastice comparaţii frumuseţea ceramicei româneşti. Dar aceşti colecţionari de care vreau să amintesc aci nu s-au limitat la achiziţionarea de opere de artă în vreun magazin de antichităţi sau consignaţie sau în unele ocazii fericite, ci ei au căutat să-şi susţină această pasiune printr-o muncă agreabilă, relaxatoare, după eforturi străine de artă, totodată printr-o strădanie intelectuală dătătoare de multiple şi subtile satisfacţii. Aceşti colecţionari nu se mulţumesc cu atît. Ei urmăresc activitatea colegilor lor cu care se consultă, susţin prin viu grai şi în scris un creator, indiferent dacă el este sau încă nu este cunoscut. Ei se simt datori să-şi facă o părere despre ceea ce înseamnă o atitudine creatoare în general şi participă într-un fel la însuşi procesul de creaţie. Fireşte, aceste colecţii redau preferinţele colecţionarilor, gusturile lor, gradul lor de cultură, amiciţia sau inamiciţia faţă de anumiţi creatori şi devin expresia personalităţii lor. Rolul unor astfel de elaborări cu durată de patru sau cinci decenii nu este numai acela de a aduna şi depozita opere de artă, dar în strînsă legătură cu artiştii, colecţionarii contribuie prin preocupări şi preferinţe, prin discuţiile pe care le suscită la găsirea şi stabilirea unor orientări şi forme noi. Ei au asigurat totodată şi o bază moral-materială unei creaţii fecunde şi merituoase. Printre colecţionari figurează intelectuali din toate domeniile : medici, ingineri, muzicieni, avocaţi, critici de artă, dar şi oameni de afaceri dotaţi cu o deosebită sensibilitate şi cultură, ba chiar oameni aparent străini de cultură, ca să dăm un singur exemplu, pe un chelner de la restaurantul Continental, bine cunoscutul pe vremuri Apostol, care în casa lui — mulţi ani în şir — a primit pe cei înflăcăraţi de pictură şi muzică bună, chelnerul avînd de fapt fire şi preocupări de autentic artist.

Schimburile de tablouri între ei nu erau excluse. Colecţionarul Apostol a oferit o splendidă natură moartă de Tonitza unui alt colecţionar pentru un autoportret acuarelat de Th. Pallady. Un alt colecţionar a oferit lui Corneliu Medrea o ţesătură orientală pentru o sculptură. Trebuie să recunoaştem importanţa acestor colecţii dar şi meritul colecţionarilor care prin preocupările lor au adus şi aduc un aport salutar educaţiei noastre artistice. Trebuie totodată să încurajăm pe tinerii cu vocaţie şi pasiune de colecţionari. E un minunat prilej de iniţiere plastică pentru ei. Colecţiile de artă particulare constituiesc un patrimoniu al întregului popor iar înţelegerea noastră pentru entuziasmul micilor colecţionari poate da mai devreme sau mai tîrziu roade, numele lor putînd să rămînă de-a pururi în istoria vieţii artistice naţionale.

Ca şi cei mai mulţi din artiştii plastici — mai ales cei proeminenţi — admiratorii lor cei mai apropiaţi care sînt colecţionarii nu sînt lipsiţi de ciudăţenii, de capricii ce uneori fac farmecul lor dar alteori sînt nelalocul lor. Contradicţiile îi locuiesc pe toţi aceştia, ceea ce nu e de natură să-i compromită în ochii noştri care împărtăşim sensul acestor cuvinte ale lui Walt Whitman : „I contradict myself ? Very well then, I contradict myself". Adeseori contradicţiile ce bîntuiesc sufletele de artişti se dovedesc artistic fecunde, plăsmuitoare de frumos.

Egoişti şi generoşi, răi şi buni, deschişi oricăror noutăţi sau retrograzi, colecţionarii se recrutează dintr-o categorie ori alta sau tot aceiaşi se manifestă succesiv — după ondulaţiile jucăuşe ale unor reacţii subiective — cînd într-un fel, cînd cu totul altfel. Sînt şi pendulări ce se datorează ecourilor variate, confuze ale unor înfăptuiri, criticelor contradictorii. Dar şi aspiraţia comună către aceleaşi ţeluri în artă îşi spune în anumite epoci cuvîntul. Colecţionarul profesionist — dacă-l putem numi astfel — este antrenat, ca şi artistul, în vîltoarea vieţii creatoare, el luind parte integrantă la desfăşurarea fenomenului de artă. Îmi amintesc de afirmaţia cunoscutului pictor milanez *Aligi Sassu* care îmi spunea cu ani în urmă, după ce vizitase Muzeul Zambaccian, următoarele : *„Adevăraţii colecţionari de artă sînt şi ei la rîndul lor nişte artişti de care colectivitatea noastră are absolută nevoie".*

Sus : Zambaccian şi pictorul Gh. Petraşcu.
Jos : Zambaccian şi pictorul Pallady.

Cînd, în adolescenţă încercam să mă iniţiez în taina frumuseţii plastice frecventam adeseori muzeele Simu şi Kalinderu în care colecţionarii foarte entuziaşti, dar cu un discernămînt nu totdeauna la nivelul entuziasmului, adunaseră de toate şi bune şi mai puţin bune, şi opere originale şi copii şi falsuri. La Simu, în acea frumoasă imitaţie de templu grec găseai la loc de onoare alături de Luchian, de Andreescu, de Grigorescu pe Kimon Loghi sau pe Vermont, lîngă Monet şi Daumier unele nume de pictori străini nesemnificativi sau în acelaşi salon cu Rodin şi Bourdelle lucrări de sculptură de duzină. La Muzeul Kalinderu amestecul era şi mai mare. Dar aşa cum erau, trebuie să mărturisesc că am învăţat enorm vizitînd acele muzee ale unor colecţionari al căror nume merită să fie pe drept lăudate. Alţi colecţionari vestiţi pe vremuri ca Lazăr Munteanu şi Virgil Cioflec şi-au risipit fără noimă colecţiile.

Un exemplu semnificativ de colecţionar modern, pătruns de simţul valorii artistice şi care desfăşoară totodată o asiduă muncă ştiinţifică, organizînd expoziţii şi susţinînd varii puncte de vedere în cadrul conferinţelor sale, este M. Weinberg. Şi dacă acesta a pus un accent deosebit pe opera lui Iosif Iser care domină în colecţia sa printr-o epocă cu adevărat reprezentativă, în colecţia O. Moşescu se găsesc pe lîngă lucrările lui Gh. Petraşcu, Th. Pallady, Fr. Sirato şi lucrări de Lucian Grigorescu pe care merituosul colecţionar l-a apreciat, l-a stimat, l-a apropiat.

Colecţia doctorului Iosif şi Elena Dona, devenită astăzi muzeu, păstrează încă acel caracter intim în care te simţi atras nu numai de liniştea unei profunde contemplări în faţa unor tablouri din opera lui Gh. Petraşcu, N. Tonitza şi Al. Ciucurencu, ci şi de ecoul curiozităţii artistice multilaterale a doctorului colecţionar. Cadrul arhitectural pur românesc, cadru ce adăposteşte obiecte de artă populară ca ceramică, ţesături ,icoane vechi româneşti, etc. strînse cu grijă şi dragoste de Mina Minovici constituie colecţia Muzeului de Artă Populară Dr. Minovici. Aci, expunerea bogată, cu detalii din viaţa poporului nostru, în care portul şi obiceiurile sînt splendid redate, te fac să înţelegi poate mai bine ca oriunde sensul acestei arte. În apropiere se ridică mîndră casa în stil Tudor — devenită de asemeni muzeu — cu mobilă şi obiecte ce te strămută în altă ambianţă şi alt decor.

Kricor Zambaccian, în afara prieteniei afectuoase pe care a nutrit-o unor creatori ce astăzi fac faima artei naţionale şi universale, a înţeles să se apropie şi de începători, astăzi mari artişti, pe care i-a încurajat cu neţărmurită dragoste şi admiraţie prezicîndu-le un viitor succes deplin verificat. Nu s-a mulţumit să-şi înjghebe colecţia, devenită muzeu, cu rigoare şi scrupul artistic ci a înmănunchiat opere româneşti şi franceze ce corespundeau unei viziuni de artă pe care şi-o formase citind şi vizitînd cu emoţie, niciodată diminuată, ateliere de pictori şi sculptori, colecţii particulare, muzee din ţară şi străinătate. Mai mult chiar, el a dăruit multe opere de artă, prietenilor, prietenelor sau vreunui actor sau scriitor admirat într-un elan şi entuziasm spontan pentru a cimenta o afecţiune, o amintire. El era convins că aceste obiecte de artă măreau considerabil durabilitatea acelor relaţii. Ele înlocuiau florile, parfumurile, bomboanele, etc. daruri cu efect trecător. Şi nu odată am întîlnit în casele cunoscuţilor mei opere de Jiquidi, Dărăscu, Vasile Popescu, Iser, Steriadi, Lucian Grigorescu, Pallady şi Andreescu purtînd unele dintre ele chiar dedicaţiile colecţionarului.

Se cuvin de asemenea citate colecţii, devenite muzee, care prin valoarea uriaşă a lucrărilor de artă ce pot fi admirate de oricine, fac mîndria capitalei noastre : colecţiile George Oprescu, colonel Slătineanu, Storck, Tătărăscu, Garbis Avachian etc. Ne pare rău că spaţiul nu ne permite să vorbim de fiecare în parte, căci fiecare prezintă caractere deosebitoare. Am dat cîteva exemple de colecţii şi colecţionari, de caracterul, preocupările şi străduinţele lor în împlinirea unui ideal la care mulţi au ajuns şi de care se bucură astăzi întreaga colectivitate.

Jacques ZAMBACCIAN

jurnalul unui martor ocular

Despre sentimentul vinovăţiei

Unul din sentimentele cele mai violente care mi-au terorizat copilăria şi o bună parte din adolescenţă a fost sentimentul vinovăţiei. Nu ştiu cum s-a născut acest sentiment — păcatele mele de atunci erau incomparabil mai nevinovate decît cele, posibile, de astăzi. Sensibilitatea era însă poate mai vie, şi înregistra cu acuitate orice contradicţie. Infracţiunea cea mai frecventă consta în faptul că furam cîteva bucăţi de zahăr din cutia aşezată deasupra dulapului. Ei, bine, de cum venea noaptea se declanşa o teroare cumplită, fiinţe dintre cele mai întunecate, mai îngrozitoare şi mai diavoleşti veneau să-mi desfacă mîinile şi să-mi ia înapoi amăritele bucăţele de zahăr cubic. Eu nu mă apăram fiindcă mă socoteam vinovat, dădeam dreptate acelor diavoli care mă terorizau în numele eticei. Interesant că, în ciuda terorii la care eram supus noapte de noapte nu renunţam deloc la plăcerea de a fura zahăr cubic. Eram gata să înfrunt şi chinurile iadului pentru această plăcere. Lumea de monştri care mi-au întunecat o parte din copilărie şi adolescenţă venea pe semne, din sentimentul meu că încalc precepte clar stabilite de familie şi chiar de mine însumi, conştiinţa zdruncinată îşi creează propriul ei infern. Eliberarea de misticism, de ideea că există o forţă personală care guvernează lumea şi veghează la etică şi armonia universului, m-au salvat de aceste coşmaruri, şi mi-am trecut întreaga răspundere a existenţei asupra mea. Uneori însă eliberarea de o autoritate laică sau divină, noi o confundăm cu eliberarea de morală, aici e toată complexitatea problemei. Credem că putem să facem orice.

Aceste coşmaruri din primii ani de existenţă nu înseamnă deloc că am avut o copilărie nefericită, frustrată şi aşa mai departe, ar insemna să păcătuiesc în faţa naturii. Dimpotrivă, mi-a rămas amintirea unei vieţi de-o intensitate extraordinară ; pe vremea aceea n-aveam idei estetice care să mă ghideze şi să mă apere de viaţă. N-aveam experienţa vieţii — aveam numai viaţa. Nu trăgeam concluzii filozofice, trăiam pur şi simplu. Concluziile filozofice au apărut odată cu oboseala şi cu dorinţa de a exploata chiar într-un fel spiritual, „experienţa vieţii". O dată cu încercarea de a folosi experienţa în artă sau în viaţă, s-a sfîrşit cu tinereţea.

Dar într-o formă sau alta acest sentiment de veşnică vinovăţie a rămas. Nu trebuie acordat acestui sentiment, dintre cele mai obişnuite, o grandoare abisală, teofizică. De misticism m-am lecuit pentru totdeauna. E un sentiment care urmăreşte cred, existenţa fiecărui om cît de cît conştient de actele sale. Adeseori noi uităm că fiecare cuvînt al nostru, şi nu mă refer neapărat la cel scris, are o consecinţă, dacă am comis o eroare, eroarea se răspîndeşte, se amplifică. Nimic nu se pierde, şi cu atît mai puţin erorile noastre. Gesturi, pe care noi le socotim neinsemnate — o vorbă — spusă în treacăt — pot schimba destinul unui om. Dacă văd la un om suspiciune, teama de viaţă, opacitate, cinism, eu n-am nici o îndoială, şi eu am contribuit ca el să se comporte în acest fel. Şi eu sînt vinovat de suspiciunea lui. Uneori direct, şi, de cele mai multe ori indirect. Dar şi indirect poţi să distrugi un om. Unul dintre fotbaliştii noştri îmi mărturisea că o ironie de-a mea, aruncată în fuga condeiului, i-a schimbat pur şi simplu viaţa. În orice lucru urît care se întîmplă în viaţa oamenilor există, fără îndoială, complicitatea noastră, partea noastră de vină.

De multe ori gesturile noastre iresponsabile se întorc asupra noastră cu o energie sporită, atunci intrăm în panică şi ne plîngem că „viaţa e absurdă". Mulţi dintre cei care exclamă cu superioară tristeţe că „viaţa e absurdă" uită că şi-au adus şi ei obolul.

Dar e mai uşor şi mai plăcut să condamni, să te indignezi, să ai crize de isterie şi mai greu, mult mai greu, să vezi cu luciditate contribuţia ta, partea ta de vină.

Teodor MAZILU

MIRA PREDA

urma

O cupă cu miresme mă îmbie.
În ea, o ultimă petală moare.
Învinsa ei materie mă doare,
Candida ei cădere mă subție.

Adu-mi din mituri, crengi de myrt în floare
În care clorofila întîrzie.
Dezvăluie-mi ascunsa lor magie
De alb trecut în ciclică ninsoare.

Îndoaie-le în așteptări tăcute
Și voi uita chemările-mi durute
Cum uită apa țărmul să-și dezlege.

Întinde-mi punte peste mici glicine.
O, cîte flori s-au scuturat în mine
Ca urma mea de urma ta s-o lege.

MIRON GEORGESCU

orb călciiul vulnerabil

orb călciiul vulnerabil
pas făcîndu-l fără cîrmă
căuta imponderabil
echilibrului o sîrmă

și-ți simțise uitătura
din pupila-ți neagră toarsă
pîn-la os frigea căldura
sîrmei fără cale-ntoarsă

și-a pornit pe uitătură
vulnerabilul călcîi
sigur în tremurătură
nu al doilea cel dintîi

îți vibra privirea-n aer
între ochi călcîi întinsă
și nevaer era-n vaer
coarda de călcîi atinsă

și-ai clipit numai o dată
te gîndea instantaneul
și-n abis trăia odată
vulnerabil calcaneul

ochiul tău oprit pe daltă

și din miez înspre afară
floare albă să deschidă
tăia forme și volume
dalta roșie lichidă

ochiul tău oprit pe daltă
îmi făcea cioplitul lent
și mai dulce lovitura
sculptorului meu dement

roșu scăpărînd pe alb
floarea albă-ți părea mască
și scînteia-n buza dăltii
ochiul ți-l aprinse iască

mi-ai furat atunci scînteia
diamant înfipt în ochi
și-ai plecat și taie dalta
aiurită de deochi

și-ți mai vreau din nou privirea
doar o dată albăstruia
să-mi oprești cioplitul roșu
și să-mi dezvelești statuia

timpului simțindu-i unda

și mă amețea secunda
din nimic adînc sorbită
timpului simțindu-i unda
brici fierbinte în orbită

se pierdea în mădulare
gura seacă de secundă
și mai multă vream licoare
amețeală mai rotundă

înflorea pe buze-arsura
ceasul împlini tipicul
și nici el n-a fost măsura
timpului să-i beau nimicul

cu secunde și cu ceasuri
amețirea n-avea vlagă
cereau tăinuite glasuri
gurile de zi întreagă

și-mi era beția dulce
gura nu vrea să se culce
și beam ani în pași de dant
așteptînd căderea-n șant

ALEXANDRU DEAL

valsa bătrîna doamnă...

— Mi-e silă să cerșesc țigări de la străini, crede-mă, se lamenta el cu aerul acela de nătîngă încredere care i-apropie pe necunoscuți după miezul nopții, sau în timpul unei călătorii feroviare. Uneori îmi permit luxul unor țigări fine. O, făcu el o grimasă visătoare, atunci sînt cineva. Sînt, n-ai să mă crezi, cu totul alt om.

În timp ce piciia din țigara oferită de Octav, pălăvrăgi de cîte și mai cîte. De pildă începu o povestioară ciudată, presărată cu lux de amănunte, cu onomatopei și vii gesticulații, din care Octav, ei, bine, Octav, nu credea o iotă, însă, în cele din urmă, aproape captivat de cele ce puteau fi adevăruri, sau simple închipuiri, se hotărî să asculte cu atenție pînă la capăt ; de fapt își găsise un punct de sprijin cu spatele, lipindu-se de grilajul nesfîrșit, care îi despărțea de noapte, în două : spațiul în care se găseau și spațiul interzis lor : acolo se dormea, ori se făcea dragoste, în tot cazul ferestrele clădirii de dincolo de gard, erau mate, integrate perfect în ramele lor, ramele în ziduri, zidurile mute, impenetrabile, aderau întunericului...

...relata cu aprindere împrejurările în care descoperise un bidon umplut ochi cu bijuterii, (firește, false), în casa fostei baronese, care după titlul cel mic se numea de Pesta.

— Cum adică după „titlul cel mic", îl interogă Octav. Nu înțeleg...

— Lasă-mă, păru șocat celălalt de întrerupere, lasă-mă și ai să vezi. Cu sîngele albastru nu ne putem juca. Deci, întregită se numea Szely de Pesta. Și avea bătrîna doamnă pe puțin 131 de ani. (Domnule, te rog să nu te îndoiești). Obișnuia să-și dea pe buze cu sidefiu de Cyr. subtile văpseluri anume aduse din Apus, de ultima rudă, un domn sfrijit care mirosea a cățel ud, cu pielea obrazului făcută parcă de celuloid, și care îmi spunea „herrule", adică domnule pe nemțește. Rămășițele acestui herr care s-a înecat în împrejurări tragice, într-o cisternă cu petrol (încercînd probabil să sustragă pentru nevoi personale cîțiva litri), sînt îngropate la cimitirul Pomenirea, în orașul A. Vila doamnei Szely de Pesta se află pe strada Cumenicăturii la numărul patruzeci și patru : reții exact, cu toate că au trecut de atunci mai bine de cincisprezece ani. Baroneasa ținea să-și trateze oaspeții pe care de fapt nu-i avea niciodată cu jeleu de lămîie, astfel că în fiecare lună prepara un borcănel pe care-l încuia cu grijă în dulapul imens, de merinde. Avea o sumedenie de asemenea borcănașe (asta am constatat după moartea ei). El era în acele vremuri tăietorul de lemne al baronesei și, la intervale egale, era răsplătit cu cîteva monede nostime, tuciurii, care aveau un clinchet zglobiu. Filleri vechi și inofensivi cu care nu se putea cumpăra nimic : zmulgea o dată cu acești filleri, dosiți în pungi uscate de piele, părticele din trecutul bătrînei doamne.

Și veni o iarnă nemiloasă pentru cei cu sînge cald, cu geruri ticăloase care o alungară pe bătrîna Szely de Pesta în ultima odăiță a vilei. Sta lungită, teapănă în patul imens, acoperită vîrtos de rochii lungi, de broboade și șaluri, iar peste toată această îmbrăcăminte luase o manta soldățească jerpelită și lungă pînă la glezne, cu nasturi balansîndu-se în găicile căscate. Sta și fuma naționale stropite cu apă de roze, pentru a le înnobila mireazma.

...și iată că sosi ziua în care lemnele baronesei se isprăviră...

Singur în pivnița imensă, cu toporul în mîinile înghețate, tremuram, domnul meu drag, tremuram de frig și rușine. Am urcat în silă în odaia doamnei de Pesta și cu sufletul cătrănit i-am transmis cruda realitate. Bătrîna baroneasă s-a ridicat atunci și a rostit : „Domnule, Ciompoteagă — pentru că ăsta-i numele meu — trebuie să-ți spun că asta n-are nici un fel de importanță. Ține, fumează. Îți dăruiesc ultimul fum, pentru că, dacă îl merită cineva, acela nu poți fi decît dumneata, scumpul meu domn și prieten".

Am îndrăznit să-i amintesc, copleșit de emoție, că trebuia să-mi ordone să încep spargerea unor obiecte, pentru că neîncălzită, odaia avea s-o ucidă.

— Niciodată, domnul meu, niciodată.

— Îngăduiți-mi excelență, în caz opus, veți îngheța.

— Nobile domn, eu știu să mă feresc frigului : am trei perechi de ciorapi lungi, patent. Voi rezista.

Eu lăcrimam. Se închise în tăcere. Era sfîrșitul.

— De ce naiba n-ai intrat în harababurile alea cu forța ! interveni din nou Octav, vizibil iritat.

— Nu puteam trece cu una cu două peste vrerea ei, explică Ciompoteagă.

„N-am să vă las, i-am spus. N-am acest drept".

Și am dat-o ușor la o parte. Aproape două săptămîni am încălzit-o cu te miri ce.

— Excelență, astăzi s-a desghețat *clozetul*. Îl puteți folosi din nou.

— Closetul, dragă domnule, mă corectă ea. Closetul îl pot folosi din nou. *Clozetul* niciodată, fie el înghețat bocnă sau nu.

Veneam în fiecare după-amiază și întîrziam pînă seara tîrziu. Îmi spunea :

— Ei sînt niște trădători. Abjecți. N-avem nevoie de ei. Și, te rog, aranjează-mi pătura.

— Excelență, măturînd trotuarul am dat peste o jivină înghețată. Cred că era un cîine. Liniștiți-vă, nu era de rasă. După păr am dedus că putea fi vorba de o corcitură. Ciudat, dar nu mi-a produs scîrbă.

— Domnule Ciompoteagă, sîngelui meu albastru nu i-a fost scîrbă de o jigodie împuțită, niciodată. De nimic pe astă lume nu mi-a fost scîrbă. Nici de baluri magnificiente, nici de Hotel de Ville, unde am fost sedusă de un prinț, care, mai tîrziu, mă înșela cu o subretă de condiție proastă. O, balurile mele, acele clipe de strălucire !...

Și, în ziua de optsprezece ianuarie, totul se sfîrși astfel : în prima odaie, cea mai mare, unde nu mai rămăseseră decît portretele unui conte dat dracului, mare amator de vînători imperiale, cai, femei și ceasornice vieneze, un fel de unchi al doamnei Szely de Pesta, era așezat direct pe podea, un patefon care exala o muzică slabă, necunoscută urechilor mele bicisnice, poate valsuri vechi. Și, atunci, privirilor mele atente, înfometate, li s-au înfățișat o comedie tristă, care m-a înfricoșat peste poate, și, pe care, dragul meu domnișor, n-o s-o dau uitării niciodată. Sînt un om simplu, lipsit de cultură, umilit pînă peste creștet, dar am asistat la un spectacol care nu era făcut pentru mine.

Am văzut aici (Octav închise ochii și dintr-o dată motorul imaginației lui începu să-i arunce flăcări albe în fața privirilor întoarse în el, protejate de pleoape grele și umede, tremurînde, zguduit de ceea ce se construia în el, de ceea ce exista în el, în toracele lui umflat filfiia amplu cupola rochiei albe, a bătrînei doamne, lovindu-l dureros, stîrnind curenți...) și...

...odaia cea largă de pe strada Cumenicăturii, la numărul patruzeci și patru : pereți foarte înalți, cu acele tablouri înfățișînd vigurosul conte, cu fața galbenă, încadrată de mustața opulentă, lățită la capete. Creștetul contelui înfundat în fondul brun întunecat al pastei acum crăpate, în sute de fisuri, canale adînci în vopseaua străveche ; totul era mort de mult, calcinat, și contele și hoardele ciinilor de vînătoare... cozi încîrligate în vînt, trupuri virile și suple, întinse în sărituri bizare : vînatul era ca și ucis. Calul de sub conte cambrat, să-i dăm numele de Felix, deci calul Felix cu picioarele subțiri și nobile, ridicate la nivelul pieptului suplu, ușor bombat. Mici dantelării de spumă, și rînjetul colților ca niște pumnale albe. Salva era deja trasă, teavile armei de Spania, fumegau albicios, inefabil, umărul încordat întîmpinase reculul, scurta durere alunecase și se amplificase în tot corpul pînă în fluierele picioarelor. Capul contelui ușor întors : a mirare, a mîndrie, a compasiune. Un cîine prăvălit în focul cavalcadei, încovrigat, cu ochii dementi, ieșiți din orbite, încercînd să evite călcătura calului. Ochiul căscat al acestuia însă nu exprima nimic. Mistrețul greoi, cu fruntea oțeloasă întoarsă pe jumătate, masivitatea craniului oferindu-se din plin plumbului probabil momentul în care ținta deja ticluită, sortită morții, nu era atinsă. Plumbii ucigași existau undeva între gura armei și țintă : zburau încă. Și iată, și iată, copitele calului tresărind o fracțiune de secundă și zîmbetul contelui de Pesta răstignit în nemișcare, lobul urechii se sălta, infinitizimal mai sus. Plumbul alunecă fulgerător, în același timp spre fruntea expusă a vînatului.

Totul se oprește aici.

Peste acest ecran se suprapune torsul țeapăn al baronesei care valsează singură, valsează țeapănă, ținîndu-și faldurile rochiei grațios în mîna stîngă, întinsă și înghețată cu degetele îngreunate de inele. Mîna descrie un semicerc, inelele strălucesc scurt, stins. Jumătate din tablou este eliberat, apoi, succesiv, bustul se întoarce, acoperă din nou tabloul și ea, dispare țeapănă, prin partea în care și-a făcut intrarea, oferind privirii același tablou, aceeași scenă teribilă de vînătoare. Din nou copitele tresar, zîmbetul contelui se șterge : rămîne ca o intenție, insinuant, el poate fi din nou un zîmbet de început. Momentul în care buzele se încordează, colțurile se fac subțiri, și se îndreaptă în susul obrajilor. Cele două proiectile lansate din armă se apropie și mai mult de țintă, printr-o mișcare bruscă care nu scapă ochilor atenți. Primul proiectil are un ușor avans, ceea ce ne face să credem că încărcătura de pulbere care l-a împins a fost mai bogată sau în egală măsură putem presupune că unul din cocoașe a fost tras cu întîrziere. Acum ne găsim în momentul în care pielea de pe osul frontal e ușor presată de vîrful bombat al plumbului. Ea se subțiază sub acea apăsare, se face ca o pînză în care deja proiectilul s-a îngroșat pe un sfert. Auzim și zgomotul împușcăturilor. Pielea, fie ea cît de groasă (acoperită cu o blană țepoasă, brună, va putea scoate un fel de hîrșăit, norișori de praf...) se crapă într-o figură simetrică, care evocă un Y, într-un fel : din nou bustul alb se suprapune de astă dată mai obosit, cu mișcări moi, încetinite. Oscilează cîteva secunde, se retrage egal obosit, egal dezgustat. Sîngele deja a țîșnit, nu mai mult de patru picături, sîngele se deschide ca o floare otrăvită, intensă, ca niște tentacule care ies din ascunzătoare. Copitele calului au atins solul. La cîțiva centimetri, cîinele care a evitat accidentul stă rostogolit într-o rînă, cu părul sbîrlit pe spinare : se poate ghici că este în afara oricărui pericol.

Scena de vînătoare se îndepărtează privirilor. Rămîne fixată de peretele gol, limitată de rama barocă, aurie, care o încadrează. Totul este mort, acoperit de praf, dat uitării.

Domnul Ciompoteagă continuă : ...nu-mi era mie dat să văd una ca asta... Doamna Szely de Pesta valsa, valsa într-una.

Pînă cînd căzu...

Urmară înmormîntarea, celelalte. Locuința îi fu, bine înțeles, ocupată numaidecît.

Cu mari sacrificii, într-un colț uitat al pivniței, sub o grămadă de moloz, el, Ciompoteagă descoperi bidonul cu pricina : era închis zdravăn, și pe deasupra smolit ca să fie asigurat umezelii. Fără să ezite, într-ascuns, îl transportă în podul casei lui, dosindu-l sub mormane de vechituri. Între timp se văzu nevoit să părăsească de urgență orașul ivindu-i-se ceva de lucru. Și după o săptămînă îi vine de acasă, de la femeia lui, următoarea epistolă : *Scumpumeu Află că sănătatea Mea și a Copiilor noștri e bună și tot așa ție dorim și pentru Tine. Vinerea Mare nea adus Pacoste și străini în Casă. Copiii Noștri se preumblau prin curți și străzi acoperiți de Mari Podoabe. Așa fu și Nenorocirea. Veniră străini și Gradați de cercetară totul. Se dovedi adevărul adevărat, golgoluț. Podoabele erau Mincinoase. Numa fier și sticlă în culori felurite, dar frumoase nespus Copiii Noștri le-au împărțit la pratenari și se preumblau tare fălоși și auriți. Acum sîntem bine și Te așteptăm. Smaranda Ciompoteagă.*

...Octav se simțea înșelat, profund revoltat, îl privea cu dușmănie pe Ciompoteagă : acesta însă pășea liniștit, cu mîinile vîrîte sub pelerina lui de paznic. Își terminase povestea, și, dintr-o dată sfîrșit, anihilat, avu o ușoară părere de rău pentru tot ce înșirase, pe nerăsuflate, străinului. Ce putea pricepe unul ca ăla ?

Aici locuia..

Dacă nu era cu supărare îl invita să intre, Octav primi de îndată, și, în timp ce gazda deschidea o ușă, vopsită într-un verde convalescent, culoare care deja se scorojise în unele locuri, se întreba neliniștit, dacă nu cumva acest domn Ciompoteagă, amabil de altfel, îi va cășuna vreun rău, adică de unde și pînă unde această cunoștință cam forțată, aceste destăinuiri, dacă nu ridicule, atunci cel puțin inutile. Pînă una alta se trezi într-un hol cu pereții fumegoși, nemaipomenit de înalți și, pentru o clipă, se simți copleșit de formidabila noapte petrecută într-un oraș oarecare, străin, nu ostil, ci doar indiferent, noapte petrecută în camaraderia unui oarecare domn Ciompoteagă, care habar n-avea el, Octav, dacă acesta avea de gînd să-l atace, în fond pentru ce ?, la urma urmei putea s-o șteargă, dar picioarele-i erau rebele, acoperite de plăci de plumb, călciiele i se înmuiaseră, deveniră bicisnice și nesigure, cufundate într-o lavă mișcătoare care-i droga actul mersului, îi anihila echilibrul. Trecuseră în fine prin acel hol cu desăvîrșire pustiu, nici o mobilă, fie ea cît de veche, nu-i dădea aerul de locuibil, părea doar o imensă încăpere de trecere, așa cum, foarte de mult, Octav întîlnise în peregrinările lui frenetice, coridoarele pustii și interminabile ale unui tribunal (în care-și petrecea dimineții asistînd la diverse procese tragice și comice în același timp), apoi deschiseră o ușă și de astă dată îi lovi un aer încins și leșios, încărcat de acizii unei respirații fetide, ca și cum mai multe persoane nu tocmai salubre, ar fi dormit acolo nopți de-a rîndul. Tot ce se poate, pentru că pe dată ochii lui Octav fură întîmpinați de culoarea echivocă a unei plapome, puternic bombată, care ascundea probabil un corp foarte opulent, sau, cine știe, poate numai un sistem destul de ciudar de a te odihni. Genunchi ridicați și călciiele lipite de șezut, totuși, părea destul de neverosimil ca un om atît de gras, cum probabil era cel care dormea sub protecția acelei plapome, să se poată odihni în felul acela. Buna creștere a lui Octav îl îndemnă să salute și, într-adevăr, el o și făcu, puțin ceremonios, puțin jenat, închinîndu-se ușor din mijloc.

(Aici cunoscu o puternică tresărire, constituția lui complicată îi făcu o nouă farsă, îi oferi o recidivă, firește, nedreaptă și neașteptată, asemănătoare cu cea petrecută în apropierea apartamentului profesorului M.M. Încercă să se domine, trăia o revoltă acerbă, mastică de cîteva ori cu obstinație, înghiți în sec, în timp ce barba i se întindea țeapănă, oasele faciale se lungeau, tindeau feroce spre torace, barba i se făcu fermă și tăioasă ca o lamă de hîrleț, umplîndu-l de senzații teribile și, zguduit, el ghici, cum se umple de forță fizică, de încăpățînare și voință. Drumul lui spre maturizare se crea, se desăvîrșea, în salturi enorme, îl arunca în geografii bîntuite de vînturi aspre, tăioase, pe care pieptul lui amplu le sfîrteca, le întîmpina cu ușurință la simpla atingere... Începea să domine, să se desprindă de condiția veche și umilitoare de imberb fragil, cu voce cîntată, cu bărbia subminată de coșuri încărcate cu puroi, timorat și gingav în mișcări, cum adeseori se simțea : înfrînt dinainte de a cunoaște lupta, clinoșit de neputeri și întîrzieri. Bunăoară, în urmă cu nu prea multă vreme, ura înghesuiala străndurilor, arareori le frecventa, repugnîndu-i foiala trupurilor felurite, pentru că descoperea hălci de mușchi aruncate pe trupuri străine, investite cu tot ceea ce el nu avea, virile și dense : umilit atingea acei bărbați în trecere, pe furiș, dorind cu ardoare să ajungă aidoma lor, oricît l-ar fi costat una ca asta : pentru el, ei reprezentau independență și nonșalanță : proprietate și liniște, fericire îndestructibilă, îndepărtată și oarecum exotică pentru imaginația lui).

— Acesta este fratele meu, același sînge, replică domnul Ciompoteagă, cu infatuare, de parcă s-ar fi aflat în fața unei vitrine în care se găseau expuse obiecte extraordinare, și el era, fără îndoială, unicul proprietar al lor. Octav însă află cu repeziciune izvorul acestei mîndrii neascunse : Iacob, căci așa se numea urmașul de sînge al domnului Ciompoteagă, nu era un fiețtecine, undeva, în pieptul grăsuliu al lui Iacob, se ascundea un suflet nemaipomenit. Vădise în dese ocazii un talent virulent, împroșcat cu vorbe de spirit pe orice îl interpela : era un mare iubitor de animale. Învățase pînă la trei clase primare, părăsise școala, ferm convins de inutilitatea acestei instituții, firește, pentru unul ca el. Nu muncise niciodată și vîrsta lui se afla undeva între limitele anilor 20 și 30. Ura, pînă dincolo de orice superlativ, impostura și ipocrizia. Credea, de altfel, fără s-o ascundă, că aceste două practici, vor călăuzi umanitatea la dispariția ei cu desăvîrșire. „Și nu vor mai fi decît zburătoarele". În acest răstimp, așternutul tresări de cîteva ori, mișcat de niște seisme toropite și, la intervale neașteptate, apăreau pentru cîteva secunde o scăfîrlie roșcovană care se ițea cu curiozitate la cei doi intrați. Fratele cel mai mare, domnul Ciompoteagă, zîmbi cu căldură, și-i ură bună trezire. „Dacă tot m-ați deranjat, luați loc" îi invită Iacob cu vocea susurînd înăbușit de sub plapomă. „N-aș vrea să te deranjez, veni scuza lui Octav, știi, eram doar în trecere. Cred că ai dormit bine..." Iacob reapăru cu bruschețe, răsări sub privirile lui cu tot bustul, cu obrajii rotofei, infantili, cu ochii de puber, clipind cu repeziciune : și atunci Octav se temu. „Ce te face să crezi că aș fi dormit bine ? Ce vrei să spui cu asta ?". „Nimic... am spus și eu, așa, din obișnuință". „Hi, hi, se hlizi, rece Iacob, ești un ipocrit. Se vede asta de la bun început. Vreau să spun că se vede de la o poștă. Înainte de a intra aici am știut. Și fratele meu nu este decît un sărman ipocrit"

...cum că era ipocrit împotriva oricăror așteptări : își părăsise femeia, pe Smaranda, nevasta de-a doua, supusă și tăcută. Aceasta, singură, își creștea copiii după puterile ei. Domnul Ciompoteagă îl asculta zîmbind „nu ți-am spus eu ?", părea că-l întreabă din priviri pe Octav „e un tip nemaipomenit".

„'S cu toții niște pehlivani. Societatea ar trebui restructurată (pronunța reștructurată). Cu mine în frunte !". Își plimba palmele pe umerii rotunzi, tresărind gelatinos. Avea unghii lungi, cu secere negre de murdărie împrejmuite, și, în genere, era acoperit de o pigmentație ruginoasă, care-i conferea aerul unui detracat. Octav ar fi suportat prea bine toate astea, dacă, cu totul întîmplător, nu ar fi zărit un vas cu o destinație precisă, vîrît sub pat și, care, exala cu perfidie un miros iute de urină stătută. Perspicace, Iacob, îi prinse privirile și chicoti, agită mîinile ca niște aripi ciuntite, îngreuiate de grăsime : „Face băiatu' pipi, noaptea-i frig, îngheață băiatul la picere dacă umblă pă afară. Istoria permite...", „Dumneata ești un..." dar fălcile încleștate de furie ale lui Octav ezitară, n-avea de ce să înjure, n-avea decît să suporte, cine l-a adus aici, decît el, pe propriile-i picioare, bicisnice și trudite : „...porcu' e o libelulă pe lîngă dumneata" ! strigă și reconfortat, părăsi odaia, trîntind ușa.

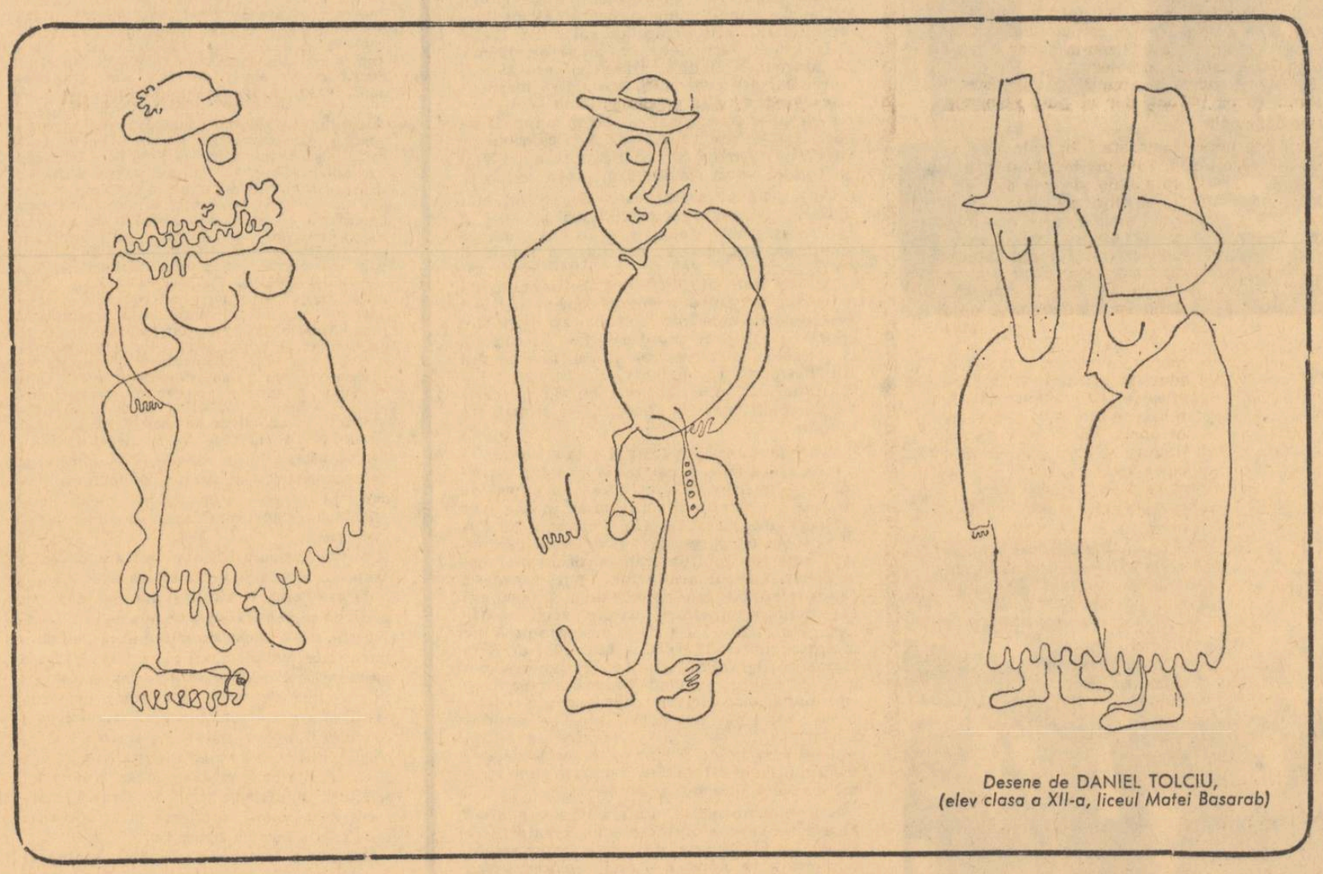

Desene de DANIEL TOLCIU,
(elev clasa a XII-a, liceul Matei Basarab)

VASILE ANDRU

noapte de Sînziene

— Crezi că a vrut să se înece, întreabă femeia, sau nu avea acest gînd înainte de a veni la rîu? A fost un accident? Și azi parcă văd lumea fugind speriată, învălmășindu-se. Doi oameni o scoseseră la mal. Vestea s-a răspîndit și cei care se găseau pe aproape s-au repezit să vadă. Au pus-o într-o căruță și au dus-o în sat. Era din Lisaura, satul care se vede de aici, e cam la doi kilometri. Te-am rugat să rămînem acasă azi; îmi amintesc scena de fiecare dată cînd mi se vorbește despre rîu, sau cînd vin la rîu. Și numele ei, Simona, nu-mi iese din cap, poate pentru că bătrîna aceea îl tot repeta plîngînd.

Pe nisip, alături, se odihnește un braț. Un deget e adîncit în nisip, celelalte sînt distanțate ușor. În apropiere, un aparat cu tranzistori. Un deget s-a ridicat ca un cap de șarpe și se joacă pe butonul circular al aparatului. Nu putem vedea nimic mai mult din cauza unei umbrele cu o suprafață mare din care a fost improvizat un fel de cort, care ascunde totul. Muzică.

— Erau mulți oameni din sat, vorbește iar femeia, și am întrebat ce s-a întîmplat, de altfel toată lumea cerea explicații de la cei ce-o cunoșteau, și cei ce știau ceva povesteau altora, care la rîndul lor povesteau noilor veniți, și totul se deforma uluitor, fiecare adăuga sau denatura, și nimeni n-a mai știut ce s-a petrecut în realitate, apăreau tot felul de versiuni etc. Întîi s-a crezut în accident. Acum lucrurile încep să-mi fie clare. Dar trebuie să mai căutăm, nu se poate să rămînă atîtea zone obscure, să nu înțelegem totul pînă la urmă. Te mulțumești numai cu ce ai auzit atunci? Eu cred că sînt aproape de înțelesul bun. Ascultă și spune dacă nu am dreptate. Fusese noaptea de Sînziene, și ea venise la rîu să facă descîntecul acela. Dar te rog, dă aparatul mai încet, mă mir cum poți să te simți bine cînd îți cîntă strident în urechi!

Degetul mare reglează un ton mai scăzut.

— Am aflat că era o femeie veselă, foarte veselă. O vecină a spus că în ajun fusese exaltată, făcuse glume, și mi-a relatat cîteva din acestea. Sigur, admitem, se poate să fi glumit. Dar asta nu explică nimic, ci dimpotrivă, voalează adevărul. S-ar cere o interpretare, nu-i așa? Gluma în cazul ei este un simptom, un simptom grav, sub care se ascundea ceva de origine nervoasă, s-a gîndit cineva la asta, din toți cîți au comentat întîmplarea? din toți cîți au țesut legende și explicați fanteziste? On, cum pot fi oamenii așa de superficiali, și răi, și indiferenți! Și se gîndesc numai la ei! Eu știu cum s-a întîmplat: Ea a așteptat cu emoție noaptea de Sînziene; a auzit în sat de miracolele acestei nopți și s-a decis să întrebe ursita. (Poate o prietenă i-a destăinuit că se duce la o fîntînă, o prietenă care nu s-a putut stăpîni, sau cu bună știință a vrut să-i sugereze ideea, pentru a o antrena la joc). De altfel, în sat se vorbește mult despre Sînziene, mai ales în preajma sărbătorii. Există și un descîntec care se rostește cu această ocazie la rîu, în fața apei, cunoști? Cred totuși că ideea n-a fost rumegată îndelung de ea. A venit pe neașteptate. A hotărît în secret să meargă și ea la apă, în promițătoarea noapte de Sînziene, să-și vadă norocul și dragostea...

De sub cortul improvizat apare un bărbat. Se ridică pe jumătate și rămîne așa, sprijinindu-se cu mîinile întinse înapoi, ca niște proptele, cu palma lățită pe nisip. Privește înainte imobil, în timp ce soarele îi desenează pe piept forma capului său, alungită mult.

— A fost un accident sau a fost ceva voit? Ce s-a petrecut în realitate? Vei spune că nu se poate afla, că nimeni n-a fost de față... Cunoști obiceiul despre care ți-am amintit, sau nu? Noaptea de Sînziene e considerată o noapte a prezicerilor; fetele merg goale în luncă și privind într-un ochi de apă își caută viitorul. Parcă o văd, doamne, cum se pleacă în fața rîului, să citească pe suprafața apei vînătă-neagră de noapte și de adîncime. Nu crezi că în momentul acela ar fi putut vedea ceva? Am auzit pe cineva susținînd că unora li s-a arătat. Este o autosugestie, desigur, dar tu știi ce putere are autosugestia! Ea a zărit în apă ceva care a descurajat-o. A venit la rîu încercînd o ultimă șansă. Și-a zis: „Dacă voi vedea acolo un băiat frumos, înseamnă că voi trăi. Dar dacă oglinda apei va rămîne pustie și nimic nu se va desena, atunci de ce să mai trăiesc?" Așa a fost. Nu mă gîndesc că un om simplu, de la țară, ar fi atît de superstițios încît să ia o hotărîre decisivă după semne sau nesemne, dar se poate crede că viața ei era într-adevăr pustie, știa că minuni nu i se vor arăta, că pentru ea nu mai există semne bune.

Bărbatul se găsește în aceeași poziție de aproximativ cinci minute. Palma i s-a curbat puțin, formînd un pod, iar vîrfurile degetelor se adîncesc în nisip, ca într-o strîngere de carne. Se văd tendoanele tresărind, încordate, apoi liniștindu-se. Muzică înceată. Privește cu precizie undeva, sau e o reverie prelungită?

— Poate să se fi întîmplat și altfel. S-a aplecat prea mult asupra apei, unde se înfiripa un chip de băiat; o ușoară mișcare a suprafeței rîului desenase o formă confuză, era convinsă că zărește ceva, forma era instabilă, s-a aplecat mai tare, inima îi bătea de emoție ca în preajma marilor revelații, încă nu distingea bine, — oare nu era chiar chipul ei reflectat în apă! — s-a aplecat mai tare, să nu-i scape un amănunt din prezicere, lacomă să prindă totul, uitînd de totul, s-a aplecat încă o dată, și a căzut... Oare asta să fi fost? Nu este prea prozaică explicația mea? Nu o păgubesc oare denaturînd o hotărîre pe care ea a luat-o bărbătește?

Nemișcarea lui durează. Și-a deplasat doar mîna dreaptă, mîngîind nisipul, căutînd o poziție mai comodă. Să descoperim unde se uită mergînd după direcția privirilor sale. Ne va fi greu să alegem de pe plaja rîului obiectul contemplației sale. Poate fi o femeie, un grup de tineri care joacă volei sau pur și simplu o salcie frumoasă de pe malul opus.

— Ai înțeles ce vreau să spun? Adică hotărîrea ei era luată deja, dar pentru a o pune în aplicare, avea nevoie de o confirmare de la cineva mai tare ca ea, de un stimulent venit din afară, și atunci a așteptat noaptea de Sînziene, a așteptat sentința rîului. Parcă o văd, doamne, cum în miez de noapte, s-a dezbrăcat în grabă, și-a lăsat hainele în poiană, alături, și după ce s-a tăvălit prin iarba înaltă și prin florile grase de iunie umed, rostogolindu-se ca o făuniță nebună, pierdută într-o dragoste închipuită, s-a ridicat și a coborît șchiopătînd spre rîu, să privească în ochiul de apă. A doua zi s-au descoperit pe nisip urmele pașilor ei, urme nesimetrice, nu atît pentru că era șchioapă, dar probabil era și extrem de emoționată, și ezitantă. E groaznic să mă gîndesc! (Eu însămi am văzut aceste urme de picior gol!) Iar în poiană, s-au găsit hainele ei sărace, una peste alta, grămăjoară, și florile și iarba în jur, călcate, ca după o dragoste mare...

Privirea bărbatului nu merge așa departe cum credeam la început; ea se oprește la trei pași de ei, unde un băiat modelează în nisip o formă omenească. Lucrarea e aproape gata, mai are de cizelat doar unele părți. Construiește o femeie. Bărbatul urmărește cu atenție lucrul băiatului, palma acestuia pe coapsa femeii de nisip.

— Era infirmă din tinerețe, continuă femeia, și poate asta i-a format încetul cu încetul o optică specială despre viață. A descurajat-o. Dar dacă era într-adevăr descurajată, atunci de ce a amînat atît de mult acest gînd? De ce l-a pus în aplicare așa de tîrziu, după atîția ani? Știu că pe măsură ce timpul trece, te obișnuiești cu răul, și nici de cum el nu devine mai acut pentru psihic. Vorbesc de un rău iremediabil. O hotărîre de sinucidere nerealizată imediat, în momentul de criză, după ce trece timpul nu mai găsești tăria s-o pui în practică. Avea vreo treizeci de ani. De ce s-a hotărît așa de tîrziu? Nu ți se pare că în explicațiile noastre ar trebui să căutăm și o cauză mai recentă, care a agravat lucrurile? Spune și tu ceva, mă mir că poți fi atît de indiferent. Unde te tot uiți de o jumătate de ceas? Sau te gîndești la cele ce-ți povestesc, dar nu vrei să zici cu glas tare părerile tale, din disprețul tău pentru cei ce cer explicații!

Mîna bărbatului se întinde încet, se mișcă pe nisip, înscriind un mic arc de cerc, și ajunge în dreptul mîinii femeii; cele două mîini se ating ușor, în trecere.

Băiatul cizelează coapsa dreaptă, care apare plină și rotundă. El stă în genunchi și cu amîndouă mîinile bate nisipul pentru a-l presa.

— Hai să căutăm o cauză recentă, propune femeia. Poate se împăcase deja cu viața, dar a văzut întîmplător un bărbat care i-a plăcut, și asta a făcut-o să simtă mai tare condiția ei tragică. Dacă pînă atunci infirmitatea n-o deranja în nici un fel, acum, îndrăgostită, aceasta o obseda, fatalitatea ei apărea apăsătoare. Crezi că e bună explicația mea? Se poate să nu fi ajuns la dragoste, dar a mers cu gîndul la un menaj frumos și imposibil... Alt motiv care ar fi? Oh, iar ai dat aparatul la maximum! Ești atît de ahtiat după muzică, încît nici nu știu ce să mai cred despre tine! Dar te-am rugat, dă-l mai încet!

Degetele caută butonul prin pipăire, îl găsesc dar nu ghicesc de la început sensul și, în loc să domolească tonul, îl sporesc, din greșeală. Se aude pentru un scurt timp o muzică stridentă, enervantă, o voce de femeie, în italiană. Apoi tonul e încetinit.

Băiatul a stropit încă o dată nisipul construcției, pentru a se lucra mai bine cu el. Acum cizelează sînii. Are destulă îndemînare în construcții de nisip; se vede că ocupația îl pasionează, lucrează cu grijă, nu se grăbește. Cu palmele făcute căuș rotunjește forma sînilor. Se pare că a pus prea mult nisip pe cel drept, și îl subțiază pe margine. Întîrzie mult cu această operație, trecîndu-și des și apăsat căușul palmei, presînd cu grijă rotunjimile frumoase ale modelajului. E un lucrător exigent. Se ridică, se dă cîțiva pași îndărăt pentru a-și crea perspectivă. Își privește lucrarea, apoi, descoperind o neregulă, se pleacă iar la pămînt, netezind forma de nisip. Dar femeia pe care o clădește este o uriașă în raport cu el, depășește proporțiile obișnuite, și mîinile lui mici abia reușesc să acopere vîrful, partea de sus a sînului.

— Există vinovați? întreabă femeia răstită. Crezi că nu există? Înmormîntarea s-a făcut simplu, cu ceremonia cuvenită, și totul a continuat ca înainte. Nimeni nu și-a mai bătut capul. Eu sînt sigură că există vinovați. Nimeni nu s-a gîndit la un proces? Știi că în cazul cînd cineva determină pe altul la sinucidere, e pedepsit. Nu te-ai gîndit la asta? Nici nu s-au căutat vinovații. Spune, care e părerea ta? Nu se poate ca ea să fi avut această idee așa de la sine! Sînt sigură că există un responsabil pentru toate. Numai unul? Dar sînt mai mulți! Parcă o văd cum mergea prin sat, și cînd se saluta cu oamenii, citea în ochii lor insuportabilă milă. Poate unii aveau chiar oribilă nedelicatețe să-și exprime cu glas tare compasiunea: „Săraca..." Nu crezi că un cuvînt ca ăsta e mai greu ca o palmă? Cunoști insultă mai mare decît îndulgența asta aruncată cu generozitate?

Bărbatul rămîne cu ochi ațintiți la chipul care se conturează tot mai precis, tot mai împlinit, din nisip, în fața lui; o femeie culcată, cu o mînă lăsată pe pămînt pe lîngă corp și alta sub cap, cu capul puțin înălțat, cu un genunchi ridicat leneș în sus.

— Dar unde să-i găsești pe vinovați? continuă ea răstită. Nu m-am interesat încă de familia ei, dar sînt sigură că nici ei nu sînt lipsiți de vină. Poate au făcut aluzii răutăcioase la starea ei, și știi, infirmii sînt mai suspicioși, și au dreptate să fie, trebuiesc menajați. E cumplit cît de răi pot fi oamenii! Poate la o petrecere în casă, după cîteva pahare, s-au spus glume deșănțate, au făcut aluzii idioate la o eventuală căsătorie imposibilă pentru ea, și au rîs!

Băiatul pornește spre rîu, să aducă apă să stropească nisipul, deoarece soarele e torid, și-l usucă repede. Lîngă femeia de nisip nu rămîn decît privirile bărbatului.

— Dar de ce să mearg așa departe, de ce să caut vinovați în familia ei sau în sat, cînd tu ești aici, alături! Spune, tu care te consideri un om bun și rațional, ai fi acceptat tovărășia acestei fete? Ai fi putut trăi în casă cu ea, împreună, căsătorit? Măcar o perioadă! Nu din milă, ci să te fi apropiat de ea sufletește. Ai fi putut? Era o fată drăguță și cuminte, cu un corp rotund, cu forme frumoase, un corp făcut pentru dragoste, o carne care cerea dragoste. Ai fi putut trece peste faptul că era infirmă, că avea un picior mai scurt? Era cuminte, ar fi făcut copii buni, sănătoși. Ce spui? Oh, ce sadic ești! Ce egoist! În fond, ce cauți tu? Ce fel de față ți-ar fi convenit ție? Ești monstruos prin indiferența ta! Gîndește-te că eu aș fi aceea! E uluitor de știut pe cine am alături, cu cine trăiesc. Și fata aceea care a murit degeaba! Crezi că nu te privește? Cum poți să te aperi? Vezi, sîntem și noi amestecați pînă-n gît în afacere. Nu putem face nimic pentru fata asta? Eu am crezut totuși în tine. Iată ce mi-a fost dat să descopăr lîngă mine!

Bărbatul se lasă pe nisip, leneș, obosit, ca după o alergătură, menținîndu-și ochii în aceeași direcție. Băiatul lucrează în continuare; se pare că e pe sfîrșite, totuși elanul său nu e încetinit, dimpotrivă. Mai cizelează o dată, trecîndu-și pripit mîinile peste formele feminine ale modelajului, netezind cu lăcomie și repeziciune, tot mai grăbit, totul e gata, el își mai face de lucru, bezmetic, este o rotire fără sens, fără răgaz; apoi el cade pe nisip, istovit, respirînd greu, cu fața în jos. Bărbatul, care a văzut tot, se retrage definitiv în cort, cu egoism; afară îi rămîne doar o mînă a sa, abandonată ca un obiect.

Femeia se ridică și anunță că va pleca. Îl cheamă și pe bărbat, dar el nu-i răspunde. Femeia spune:

— Toată lumea cunoaște istoria, în vara aceea s-a vorbit o lună despre ea, și totuși toată lumea vine să facă baie și plajă aici. Sau poate aștia, tinerii, nu știu povestea, n-au fost de față atunci, au auzit-o doar, ca pe un fapt oarecare, petrecut cîndva, acum cîțiva ani în urmă, și cînd auzi totul e mai simplu. Și tu, care ai făcut baie acolo chiar ieri, și azi m-ai adus și pe mine! Mă întreb cum poți să fii așa! Cum să numesc asta dacă nu sadism? Cînd mă gîndesc că este abia începutul verii, și zile însorite o să fie mereu, o să dureze mereu, și mereu o să vii, și o să vrei să mă aduci și pe mine, și în vara aceasta, și vara viitoare. Oh, trebuie să fac ceva. Și nici pe tine nu te pot opri, nici zilele frumoase nu le pot opri.. Îmi rămîne să mă închid în casă, e singura soluție pînă voi găsi alta... Și vacanța asta e așa de lungă!

Apoi, murmurînd, ca pentru sine:

— Și sînt așa de hotărîtă să nu-i aștept sfîrșitul... Pentru mine nu există vară.

Atunci descoperă cu ochii modelajul băiatului; fața ei părăsește expresia dezarmată de mai înainte, și i se înăsprește. Ochii i se aprind ca la o așteptată revanșă; exclamă:

— Oh, dar e groaznic! Cine a putut să facă așa ceva? Dar e oribil și rușinos!

Se năpustește la femeia de nisip, hotărîtă s-o distrugă; un tînăr din apropiere o oprește, și ea nu reușește să sfărîme decît picioarele: le-a distrus cu turbare, vînturînd nisipul. Mai mulți au sărit să protejeze modelajul. Și ea pleacă mută, lăsînd chipul de nisip mutilat; se îndepărtează escortată de protestele tinerilor de pe plajă.

ILEANA MĂLĂNCIOIU

POEME

către Natanail

Natanail, sfîntul din geamul cetății
Are un ochi albastru ca al tău,
Puțin mai închis decît celălalt;
Cred că îl bate soarele mai rău.

Eu stau pe-o piatră și mă uit la geam
O pasăre neagră spre el trece:
Ochiul închis se-nchide mai mult
Și se face mai rece.

Oameni tăcuți lîngă mine vin
Nimeni nu știe cine sînt;
Toți se opresc și se uită
La ochiul marelui sfînt.

Apoi oamenii trec, Natanail
Și pasărea urmează zborul său
Și nimeni nu știe că sfîntul din geamul cetății
Are un ochi albastru ca al tău!

atîta piatră

Atîta piatră este sub cetate
Și-atît de-nalte zidurile ude,
Că de la poarta ei, regina
Care strigă de sus, nu se aude.

Domnule paznic, vin și mă rog,
Nu vreau să-ți aduc nici o vină,
N-ai atipit cumva și n-a intrat
Cineva pe furiș la regină?

Aș vrea să-mi dai voie să urc
Pînă la geamul ei, nu te teme,
Am o presimțire că n-o auzim,
Dar înăbușită în somn, geme.

Și urc pe piatra rece de sub zid
Și bat în ușă și mă uit în sus
Și strig cît pot, dar cine să m-audă,
Cînd paznicul cetății doarme dus.

ploua

Plouă în cetate, Natanail,
Picăturile cad drept,
Apele macină zidul
Și stînca pe care te-aștept.

De-a dreapta stîncii e crucea
Cu brațe de piatră tocite;
Scările care duc la ea,
Pe jumătate sînt acoperite.

În stîncă-i mormîntul regal
Cu lacăt vechi de oțel;
Apa din vale-a urcat
Pînă aproape la el.

Plouă în cetate, Natanail,
Apa încet pe ziduri se ridică
Ascult cum plouă și aștept să vii
Și mi se face frică.

somn

Doarme-n iarbă fiul nostru
Cel ce crește-n șapte ani
Cît cresc alții într-o zi
Și eu stau la capul lui,
Să-l păzesc cît va dormi.

El în ochi a-nchis tot cerul
Și se face întuneric
Și pe chipul lui frumos
A-nceput să lumineze
Creierul prin os.

Tu pe bolta-ntunecată
Te cobori încet la dînsul
Și sub fruntea de argint,
Faci o cută pentru rîsul
Și o cută pentru plînsul.

Eu încet îl chem pe nume
Și aștept să se ridice,
Dar rămîne neclintit
Și în liniștea lăsată,
Frică-mi este c-a murit.

cîntec

Dinlăuntrul pietrei se uita Natanail
Cum plîngeam lîngă trupul său;
De ce plîngeți doamnă m-a întrebat
Plîng de mine și de tatăl tău

Glas de izvor avea Natanail
Întrebarea lui îndelung curgea;
De ce plîngeți doamnă se-auzea din nou,
Plîng de mine și de casa mea.

De la un capăt la altul al pietrei
Natanail mă cheamă mereu;
De ce plîngeți doamnă mă întreabă lumea
Plîng de mine și de fiul meu.

de vorbă cu ștefan roll

(Urmare din pag. 1)

nuș Neagu: **„Trandafiri cu ochii scoși, numai morții sînt frumoși".**

— Dar numele? De ce vă numiți Roll?

— Tot pentru că noi voiam să facem ce ne trecea prin cap. Dar nu mai nota tot timpul. Ce dracului faci? Ții mai mult la cititori, ca la tine?

— Sînteți suprarealist?

— Sînt realist, dar cînd realitatea e pe dos par suprarealist.

— Cum vi se pare literatura de azi?

— E o generație foarte talentată, foarte interesantă, dibuind niște terenuri cvasiinedite. Însă aveți un destin și n-o spun cu răutate... Literatura modernistă a fost o necesitate a epocii. Astăzi epoca nu mai are această necesitate. Voi s-ar putea să fiți preambulul mișcării moderniste de mîine.

Mișcarea avangardistă a apărut la noi spontan ca niște sughițuri. Au venit Voronca, Sernet, Brauner și eu în 1924 și am avut prima manifestare trăznită din România: **75 H.P.** a venit **Punct,** cu Scarlat Calimachi. A venit Bogza de la sifonăria din Bușteni cu „Urmuz". Au venit Virgil Teodorescu și Tașcu Gheorghiu de la Constanța cu „Lyceum". A venit Tiberiu Iliescu cu **Meridiane** de la Craiova. A venit Sașa Pană cu **Unu,** de la Dorohoi — la București, unde era centrul de colectare, că noi trăiam cu contractări de vite surrealiste. Petru Vintilă s-a băgat într-o vitrină surrealistă la Caransebeș, cu cartea în mînă. În comuna Militari era un grup de prieteni pirotehniști cu pușlile umplute cu zgomot pur: ei au făcut revista **Vraja.** Direcția pirotehniei a zis că o finanțează ea. Și le-a dat un comisar politic care în numărul 4 a pus în revistă portretul regelui Carol. În numărul 5 ei au renunțat la ajutorul direcției și-au devenit suprarealiști. În comuna Militari au început să apară Aragon, Breton. În comuna Militari... Tudor Ștefănescu, șeful **Vrajei,** a fost primul primar comunist în comuna Militari, după '44.

— Ce vă place din ce se scrie azi?

— Totul în ansamblu. Ciugulesc și-mi pare bine. Sînt un papagal foarte colorat. Îmi place mișcarea voastră ca efort. Se scrie mult, dar nu e rău că e mult.

— Nu cumva suprarealismul s-a învechit?

— Nu. Și știi de ce? Fiindcă se mai vorbește despre el. Totuși o clasicizare apare și la suprarealiști. Pîn-la urmă există o pensionare și-n literatură. Mai toți ne-am clasicizat. Doar Breton nu știu ce ar fi făcut. În ultima perioadă a vieții cumpăra păsări cu colivii cu tot, numai ca să deschidă coliviile și să elibereze păsările. Îi plăcea libertatea.

— Puteți...?

— Nu mai pot mă.

— Puteți încerca două versuri acum, pentru noi?

— În această dimineață, la Bufet, nu știu de ce sufletul mi-a fost atît de boschet.

— Vă mulțumesc.

— Hai totuși să mai stăm și noi de vorbă.

TEODOR VASILACHE

duhul despre hamlet aparte

De ar avea cuvinte să se roage, el
de ar avea măcar un zeu în care
proptit ca într-o cîrjă sclipitoare
ar bocăni prin lume mai mișel...
O, cel puțin un înger de-ar cultiva, o ternă
memorie a unei fete dintr-o mai pură viață
și căreia-ntîlnindu-i privirile de gheață
și-ar plînge cumințenia-n prima pernă.
O lacrimă de ar vărsa cît buturuga
pe care un perfect călău se odihnește
cînd ceru-atîrnă peste pămînt prostește
și fumul jertfei nu ridică ruga;
Ar fi salvat de și-ar petrece, poate
firavul gît în jugul pe care Tatăl Rege
'l sfințește cu sudoarea..., atunci ar înțelege
acest regat mișcînd util din coate.
înaintînd atras de-un țărm obligatoriu
din care nici un far nu a clipit vreodată
și totuși cînd lumina îi cotropește beată
e semn că au ajuns în purgatoriu...

Ei îmbarcați pe vesele fregate
necunoscînd a minții crîncenă galeră
la care trage carnea-nflorind din eră-n eră
în trupul unui fiu, cu pietate.

Desene de DANIEL TOLCIU

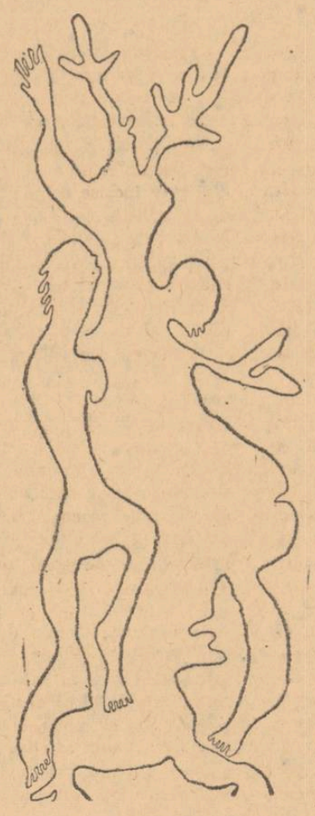

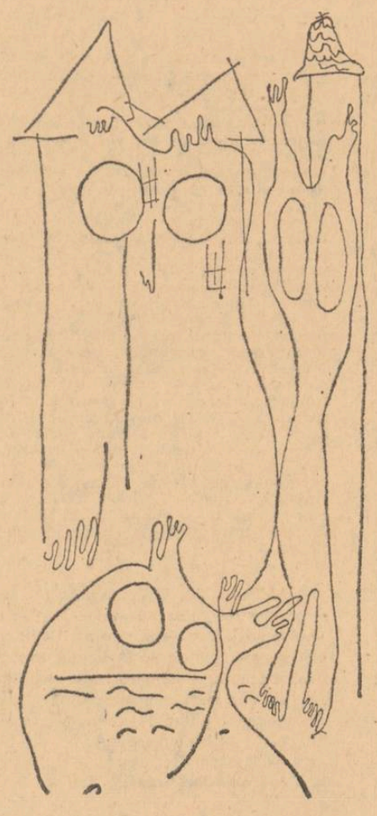

ARTE

TEATRU

Mirtil și Chloe

Cortinele s-au lăsat demult, actorii sînt în vacanță. Ofeliile, înecate în praful replicilor nu neapărat shakespeariene, sînt pe plajă, aruncate de viitura de căldură. Ca și contabilii, socotitorii, micii slujbași din celelalte piese. Rubricile de teatru lesină prin reviste. E un sezon mort, dar se simt fiori de început și nu știu ce entuziasm care ne amintește de **Mirtil și Chloe,** primul spectacol în limba română care tulbură spiritele pe la 1816. Acum se întocmesc repertoriile, ba cred că sînt gata demult, se coace noua stagiune.

În fiecare după amiază văd, pe strada pe care stau, niște picioare ieșind de sub un autoturism : proprietarul, venit de la slujbă, drege și tot drege. Asta mă face să mă gîndesc la regizorii conștiincioși, trebăluind pe sub mașinăria pieselor, cu picioarele ieșite afară. Dar ce ne mărește optimismul e o altă trebăluială. Vorbeam nu demult de teatrele mici, de buzunar. Însă un teatru cît toate zilele, un teatru deșteptător se pune la cale în sub ochii noștri. Acolo unde pînă nu demult se mergea pe sîrmă, se înghițeau săbii și se scoteau panglici se așează cu temei prima scenă a țării. Dincolo de necesitățile de specialitate, noua clădire vine să rezolve și o problemă de înfrumusețare a orașului. Sper că a fost gîndită monumental, așa cum visa demult George Călinescu, obsedat de crearea în București a unor puncte de reazim urbanistic : „Monumente, monumente ! acesta e strigătul românului de mîine. La o parte cu modestia și bunul simț, cu prudența. Un om zăpăcit se împrumută și ridică un palat, n-are cu ce plăti și pierde palatul, însă acesta e o realitate care rămîne. Popoarele nu dau niciodată faliment, tot ce construiesc e un cîștig, orice codire e o pierdere. Melcul e un gram de carne care lasă o adevărată pagodă, să presărăm și noi lumea cu cochiliile noastre : piramide, obeliscuri, columne, arcuri de triumf, foruri și palate".

Marin SORESCU

FILM

Rămășagul unui fonetist

Aici în stațiune — nu are rost să precizăm care anume — filmele se schimbă odată la două zile. Acum e în curs de desfășurare un fericit program de „filme muzicale", foarte în ton cu locul unde ne aflăm. Mica și plăcuta sală a cinematografului nu se poate plînge de lipsa spectatorilor — sînt unii care, am constatat, merg zilnic în fața pînzei albe („să mergem pînă-n pînzele albe" !).

Rulează, ca oriunde, producții de toată mîna. Azi ne-am smuls și noi din tandrele alintări ale unui pîriu cu chef de vorbă, am renunțat să mai urmărim disputa soarelui cu norii (aceștia din urmă au frecvent cîștig de cauză) și ne-am dus să revedem un film — mamut „My fair lady", unde doi actori nemaipomeniți, Audrey Hepburn și Rex Harrisson profită din plin de rolurile suculente ce le-au fost distribuite. Regizorul Georg Cukor și-a văzut apoi pelicula împiedicîndu-se în drumul ei merituos de toate premiile cu putință (opt **Oscar !!**) și, mai ales, de afluența unui public infinit.

Un mare profesor de fonetică, în stare să-ți spună dintr-o frază pe care o pronunți, cam de unde te-ai născut, pe unde ai umblat și pe ce stradă din Londra stai, pune rămășag cu un confrate de branșă că e în stare să scoată dintr-o „frunză de varză strivită" — florăreasa Eliza Doolittle — o ducesă ! Și-asta în șase luni. Teoria lui — și cită vervă a risipit Bernard Shaw în susținerea ei e ușor de constatat — pleacă de la importanța exprimării în viața curentă, ajungînd la floroase exagerări. Citind piesa, văzînd-o pe scenă (cu excelenții Liliana Tomescu și George Constantin) și, acum, reîntîlnind-o adaptată pentru ecran, am înțeles structura strict demonstrativă a acestei faimoase povești. Dar e mult exagerat, dacă nu absurd, să pretinzi că fonetica e totul. O florărească incultă poate ajunge să vorbească impecabil, dar **ce** anume ? Nu se pot concentra în șase luni ani mulți de instruire, cărțile neparcurse nu pot fi înlocuite cu exerciții de pronunție. În acest sens, „Pygmalion"-ul lui Shaw e un text „periculos", el minimalizează rolul educației, al formării intelectuale. Firește, nu despre asta e vorba, toată lumea înțelege că ne aflăm în fața unei **demonstrații,** pe motivul unui mit grav despre creație. Nu personajele contează, ceea ce fac ele, ci lucrurile pe care le **spun.** Oricîtă viață ar turna în ele cei doi actori, Eliza și profesorul Higgins nu sînt mai puțin „inexistenți". Al treilea mare rol îl are nu colonelul, simplu martor, ci tatăl Elizei — moralistul gunoier. El spune cele mai crude adevăruri, atît de dragi lui Shaw, și sfîrșește prin acel magnific regret de a fi fost „aruncat în burghezie", decăzînd iremediabil.

Muzica cunoscutei operete, coregrafia, costumele, imaginea, totul contribuie la desfătarea vizuală și auditivă a spectatorului. Arheologia de modă **fin du siècle** e făcută, să dăm acest exemplu, cu o mare pricepere, cu gust, femeile și bărbații astfel îmbrăcați nu sînt ridicoli (decît în scurte pasaje unde efectul e urmărit), o senzație de firesc în vestimentație, acum desuetă, te reconfortează. Alteori se trece și de această îngăduință, unele toalete sînt pur și simplu fascinante, cum cea de prințesă gracilă, cu diademă, a Elizei, la balul ambasadorilor. Realizatorii au ținut să facă verosimilă și actuală o lume revolută.

În încheiere, am dori să spunem o vorbă despre versiunea românească a dialogurilor. Dificultățile la asemenea pelicule muzicale sînt maxime, ele au fost înfruntate cu osteneală de Milca Băncilă. Acest nume poate fi alăturat de cel al lui Jules Giurgea, amîndouă iscălind potop de traduceri. Cînd o fi lucrînd atîta (și din mai multe limbi) Milca Băncilă ? Măcar să i se mai asigure un pseudonim — două, e apoape crispant s-o întîlnești pe nu știm cîte generice.

Fără voia noastră am fost atenți la o incorectitudine de traducere : e vorba de scena în care prof. Higgins povestește cum Eliza a fost luată drept o prințesă străină. Pe ecran se pronunță clar, de cîteva ori, **Hungarian,** o prințesă **ungară.** Ele existau în acea vreme, de ce nu se respectă replica originală ? Nu știm cine a fost atît de „prudent", procedeul ne pare incorect și riscant. Despre traducerea filmelor și „ajustarea" lor vom mai vorbi, poate.

Ilie CONSTANTIN

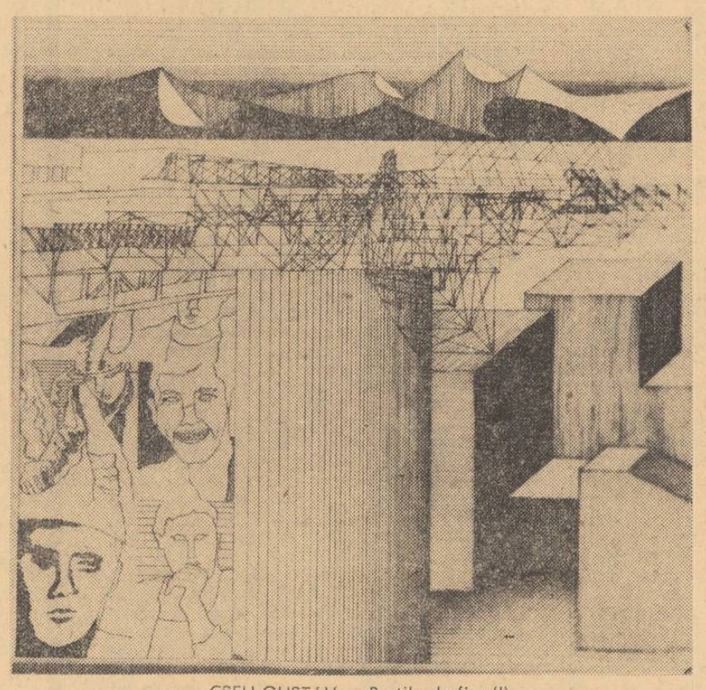

CȘEH GUSTAV — *Porțile de fier (I)*

NICOLAE G. IORGA — *„Ochii orașului"*

ARTE

TELEVIZIUNE

Emisiuni de folclor

Mă refer la o emisiune de folclor care s-a difuzat în urmă cu cîtăva vreme : nuntă din Tîrgu-Mureș. E o referință întîmplătoare, m-aș putea referi la toate emisiunile de acest fel cuprinse în programul de televiziune. FALSURI. De la eternul decor al Muzeului Satului (casele din fundal erau din Tulcea iar dansul din Transilvania) la balerinii-„țărani", de la interpreții vocali cu ambiții de operetă la doinele cîntate cu orchestre de lăutari, de la nylonul-borangic la costumele asezonate-n paiete, de la poanta pe cismă la pirueta-n bocanc. Dac-o mai ținem așa, o să căutăm cuvîntul „folclor" în dicționare și cuvîntul „țăran" în arhivele de istorie.

Dacă n-ar fi televiziunea în cauză, răul ar fi mai mic. De ani de zile Fondul Plastic scoate în liniște nasturi mari, de paltoane, gen ceramică de Oboga și nasturi mici de cămașă, gen ceramică de Tîrgu-Neamț. De ani de zile ansamblurile noastre de dansuri folosesc coregrafi angajați dinadins pentru exerciții la bară, passo-doble folclorice și grația mîinii stîngi. De ani de zile interpreți din Ardeal cîntă muzică din Moldova și interpreți din Oltenia cîntă muzică din Banat. De ani de zile citadinizăm ritmurile de se cîntă briul ca samba și hora ca tangoul apaș. Da. Dar televiziunea e televiziune, de cîte ori îi pronunțăm numele spunem în minte „mass media", termenul este la modă, n-avem ce face, un nasture de Oboga nu sînt patru milioane de telespectatori...

Ne plîngem de ani de zile de ceea ce se petrece-n folclor : în presă, la radio. La radio, mai ales, emisiunile lui Gheorghe Antohi fac tot ce pot : critică, demonstrează. E singurul loc unde se mai găsește folclor de calitate, singura casă mare și sigură unde se poate cumpăra. Dar Gheorghe Antohi e pasăre rară, fiindcă emisiunile lui sînt puține, și puterea exemplului este mică. Radioul nu beneficiază de forța imaginii. De forța imaginii beneficiază televiziunea. Dar tocmai televiziunea... Fiindcă cine concură cît poate la transformarea folclorului în operetă, acceptînd stilizarea pînă la deformare și dulcele pînă la zahăr praf ?

Două-ntrebări : 1) De cînd folclorul de la oraș e mai bun decît folclorul de țară ? 2) De ce n-au acces la micul ecran interpreții țărani ? Sau de ce n-au acces egal ? Să se difuzeze o săptămînă ansambluri folclorice din Capitală și-o săptămînă horele de duminică din Făgăraș. Să cînte vedetele muzicii populare o săptămînă și-o săptămînă bătrînii aceia din dialogurile de la distanță, bătrînii interpreți de balade și copiii doinași. O săptămînă să vedem alegorii înscenate și-o săptămînă nunți autentice. Și să alegem pe urmă ! Dar să alegem noi. Dacă există o arhivă de folclor a televiziunii, și-ar trebui să existe, de ce nu e scoasă la aer mai des ? De ce nu sînt folosiți specialiștii ? Facultatea de filologie pregătește specialiști în probleme de folclor. De ce nu se colaborează cu Institutul de Folclor al Academiei ? Ar fi ajutat să mai scape de praf. Acolo există tezaure inestimabile de bocete, de descîntece și de strigături. Acolo există DIRECȚII. De ce nu se constituie anume echipe ale televiziunii care să aibă ambiția imprimării pentru eternitate a celor mai vechi reprezentanți ai artei populare românești ? De ce nu sînt invitați în studiouri povestitorii, creatorii spontani ? Dacă tot beneficiază de această sarcină de excepție — informarea marelui public — de ce nu informează televiziunea exact ? De ce IMPRESII DESPRE FOLCLOR și nu FOLCLOR AUTENTIC ? De ce ?

Sânziana POP

Antologie lirică

Poezia, se pare, nu suscită un interes prea mare pentru televiziune. Prezența ei aici este mai mult teoretică, prin dezbaterile sau cronicile prilejuite de actualitățile literare.

Rar, chiar foarte rar, putem urmări pe micul ecran momente poetice, iar atunci spațiul acordat nu-i cel mai fericit (programare la ore nepotrivite sau la concurența pe programul doi). Dacă se presupune o lipsă de atractivitate pentru telespectatori, este o eroare gravă ce nu trebuie deloc continuată. Cu atît mai mult cu cît uneori aceste emisiuni sînt deosebite, beneficiind de concursul unor interpreți de seamă, așa cum a fost cazul „Antologiei lirice" de simbătă 25 iulie, susținută de Clody Bertola.

Am văzut-o în mai toate rolurile. Pentru că face parte din familia marilor actori, pe care-i iubesc și-i caut mereu pe scenele noastre. Roluri diferite și numeroase, interpretate cu dăruire și sensibilitate. Talentul ei este copleșitor. Apariția sa este întotdeauna fascinantă, greu de definit, pentru că jocul ei e, dincolo de arta interpretării, fapt de viață, mod de existență.

Nu știu unde a fost mai strălucitoare. În „Copiii soarelui", „Sfînta Ioana", „Cum vă place", „Harfa de iarbă". „Omul care aduce ploaia", „Un tramvai numit dorință" sau în „Livada cu vișini".

Nu știu ce rol a impus-o mai mult. Poate Ioana lui Bernard Shaw, poate Rosalinda lui Shakespeare, poate Elena Andreevna lui Cehov, sau poate oricare altul.

Fiecăruia i-a dat o interpretare rară, plină de farmec și sensibilitate. Și orice prezență a ei devine un prilej de încîntare pentru spectatori. Așa cum a fost de altfel și în recitalul poetic amintit mai sus. Eminescu, Blaga, Bacovia, Botta, Labiș.

A fost unul dintre cele mai emoționante momente poetice dăruite telespectatorilor. Despre care s-ar putea vorbi mult, fără a-l putea însă reproduce.

El trebuie văzut și ar trebui, poate, reprogramat.

Radu DUMITRU

SPORT

Logica a murit, trăiască logica !

Una din două : sau sînt distincte sau nu sînt distincte. Angelo Niculescu a podidit presa cu interviuri în care anunță ba că sînt distincte, ba că se vor lua jucători de la una la alta. Ați înțeles că e vorba despre reprezentativele A olimpică și de tineret. În revista **Fotbal** de miercuri, titlul mare subliniază că sînt distincte. Textul propriu-zis subliniază și una și alta. Logica a murit, trăiască logica !

Și ce mai aflăm ? Mai cunoaștem că **„ideea de bază rămîne aceeași. Ne propunem însă să-i aducem cîteva îmbunătățiri..."** Dar, zei ! Care e această idee de bază ? Că temporizare nu e ! Iată ce spune Angelo Niculescu : **„Folosesc acest prilej pentru a pune la punct unele afirmații făcute în legătură cu un termen „TEMPORIZAREA" atribuit mie. Nu-mi aparține cu atît mai mult cu cît nu corespunde vederilor mele ca principii de joc..."** Deci nu-i aparține. Un termen a rămas pe drumuri. O noțiune a rămas orfană. Vai, vai, vai ! Fondul principal de cuvinte n-are, deci, pentru ce să-i mulțumească lui Angelo Niculescu.

Deci nu e a lui Angelo Niculescu temporizarea ? Deci nici măcar atîta n-a inventat Angelo Niculescu ? Cu surprindere, cu deziluzie, cu disperare, din doi în doi ne manifestăm dezaprobarea : nu se poate, nu lăsați temporizarea pe drumuri ! Eficientul Birou federal trebuie să se intrunească de îndată. E o necesitate a epocii ! Acum, în plină vacanță, trebuie aduși membrii Biroului federal și consultați serios, nu la suprafață, ci adînc în conștiințe, în așa fel încît să se ajungă la o soluție justă în privința temporizării. Rugăciuni și acatiste trebuie avute în vedere printre mijloacele demne de utilizat spre a-l convinge pe Angelo Niculescu că trebuie să-și reprimească la sîn **temporizarea.** Trebuie urgentată buna dispoziție a tovarășului respectiv, trebuie introdusă în sufletul său din nou temporizarea. Și dacă nu și nu, și dacă ba și ba, și dacă ți și ți, atunci trebuie repartizată altcuiva. O temporizare lăsată la voia întîmplării nu e o soluție. Somnul temporizării naște monștri.

Și ce ne mai învață în interviurile sale Angelo Niculescu ?

Angelo Niculescu ne mai învață că dumnealui e deștept, pur și invincibil, că toți cei care-l critică sînt niște terchea-berchea, pe cînd dumnealui e corifeul științei și artei fotbalului. Că în vreme ce toți criticii săi sînt niște Nimenea, el însuși, acesta și acela, este geniul popoarelor.

Și tot în **Fotbal** aflăm din gura domniei sale că **„pregătirea și ideea de joc vor fi aceleași pentru toate loturile".** Adică s-a generalizat jocul pasei imbecile la centrul terenului. Adică jocul inferior de-a **na-ți-o ție, dă-mi-o mie că dirdii de frică"** nu mai e apanajul unui cerc restrîns de aleși — lotul A, în speță. Ci, prin grija federației, toate loturile vor juca la fel. Foarte bună ! Excelentă ! Mai rămîne ca **Ideea** lui Angelo Niculescu să fie predată în școli, la facultăți, la grădinițe și la spitale, și iată o stupiditate ajunsă repede la generalizare. Va să zică — de astăzi încolo — în țara noastră Angelo Niculescu dă linia în fotbal. Bravo, tovarăși din Biroul federal ! Aplauze la scenă deschisă pentru tovarășul președinte Angelescu, de la care așteptam o structură nouă, firească, îndrăzneață a acestui fotbal ! Excelent ! Sîntem liniștiți ! Angelo Niculescu vorbește în numele tuturor loturilor, respiră în spiritul tuturor antrenorilor, decretează în asentimentul tuturor membrilor de birou federal ! Vorba dumnealui a ajuns să fie totul în fotbalul românesc !

Orchestre de muzică ușoară, reviste literare, biserică ortodoxă și comitete de părinți, vii și morți, materie și spirit — totul, totul se va conforma în curînd ideii tactice a lui Angelo Niculescu. Dacă nu cumva se va găsi cineva care să-l trimită la un club mucuț unde să-și materializeze ideile pe cît de penibile, pe atît de funeste.

★

Fănuș Neagu propune reluarea tradiționalului obicei al meciurilor dintre campioană și cîștigătoarea Cupei. O dispută U.T.A. — Steaua ar fi de tot farmecul. Măcar aici să reacționeze și Federația mai rapid. Așteptăm pentru duminica viitoare acest meci. Propunem, de altfel, un cuplaj. Un meci vedetă U.T.A. — Steaua. În deschidere, ori Rapid — Dinamo, ca ocupante ale locului doi în cele două competiții, ori Universitatea Craiova — Dinamo București ca reprezentante ale noastre în **Cupa orașelor tîrguri.**

Așteptăm un răspuns clar la întrebarea noastră : de ce n-am avea o duminică frumoasă ?

★

Cine și-a închipuit că reprogramarea meciurilor din Mexic pe micul ecran îi ajută pe apologeții niculescieni se înșeală. Meciul nostru cu Anglia e dovada strigătoare la cer că pe marginea terenului de la Guadalajara noi n-am avut antrenori.

Au fost foarte drăguți Radu Urziceanu și Eftimie Ionescu că ne-au ținut de urît, povestindu-și una alta pe fondul sonor al unui stadion aprins. Sinceri să fim, ideea a fost bună, realizarea — destul de bună. Mai tristă încercarea lui Radu Urziceanu de a escamota adevărata eroare a tehnicienilor români la Guadalajara. Mai tristă, chiar foarte tristă.

★

De ce — ne întrebăm — sînt atît de încîntați de Angelo Niculescu, numai ziariștii care au avut casă-masă la Gran Hotel, adică Radu Urziceanu, G. Nicolaescu și Cristian Topescu ? E mai pozitivă temporizarea privită din Gran Hotel ? Sau o fi fost strecurată vreo pilulă de îmblînzire în mîncare ?

★

Considerăm că una din măsurile cele mai pozitive ale Federației pentru sezonul care începe ar fi generalizarea rapidă a gratuității intrării pe stadioane pentru elevi. Să creștem măcar niște suporteri ca lumea, dacă fotbaliști nu se mai poate.

★

Ne surprinde tăcerea Federației la criticile pe care condeie prestigioase ca ale scriitorilor Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Ion Băieșu, precum și ale atîtor ziariști i le aduc. Un obicei al presei noastre spune că la critici nu se răspunde prin aluzii, ci direct, la obiect.

Încă mai licăre o speranță în ochii noștri : poate că Federația va avea bunăvoința să răspundă. Ce frumos ar fi ! Ar fi foarte frumos ! Teribil !

SUPLINITOR

revista străină

● LE FIGARO LITTERAIRE (26 iulie a.c.) „Acțiunea noastră (...) va fi o luptă pentru transformarea „Casei de ajutor a scriitorilor", fiindcă în acest organism noi vedem prefigurarea viitorului „Fond literar" la care visa Mallarmé". Articolul lui Bernard Pingaud pledează pentru o formă de organizare socialistă a oamenilor de litere francezi, în cadrul unor pasionate discuții despre condiția scriitorului în societatea modernă.

● Numărul din 2 august a.c. al aceleiași reviste publică, la rubrica *ARTE*, articolul „Despre arta dacilor, din nou despre arta dacilor" pe marginea expoziției tezaurelor de artă românești de la *Petit Palais*, care s-a bucurat de un deosebit succes.

● Un nou gen de literatură care concurează romanul popular și cartea polițistă și care se bucură de o atenție specială din partea editorilor este evenimentul istoric tratat în manieră foiletonistică.

Documentarea se adaugă plăcerii lecturii slujind interesul pentru cultură. Revista *L'EXPRESS* (27 iulie) anunță că în colecțiile deschise de editurile *Flammarion* și *Seghers* au apărut pînă în prezent : „Ideile și moravurile pe timpul regilor" de Philippe Erlander. „Ideile și moravurile în secolul optimismului" (1848—1914) de James Laver. „Panorama secolului lui Pericle" de Michel Nouhaud. „Panorama secolului elisabetan" de André Castagna.

a. b. c.

25 de ani de la moartea poetului

Paul Valéry: cimitirul marin

NU RÎVNI, SUFLETE IUBIT, CĂTRE VIAȚA NEMURITOARE, CI CULEGE TOT CE STĂ ÎN PUTINȚA PĂMÎNTEȘTII TALE ALCĂTUIRI.

Pindar. Pythice III

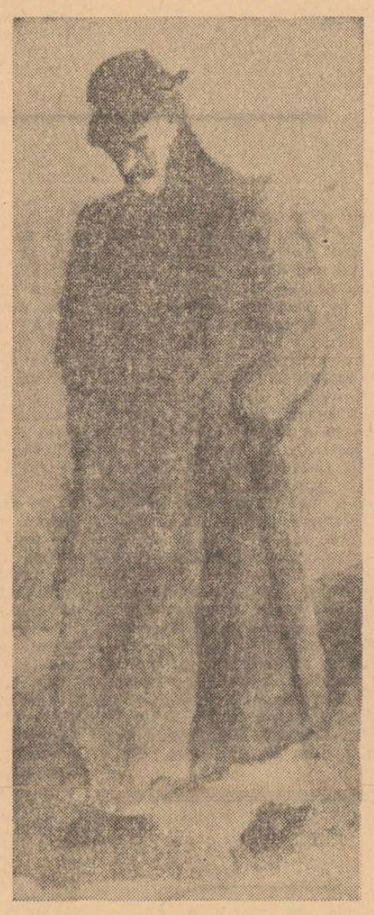

Paul Valéry — autoportret 1894.

Pe mute bolți hulubii trec, tăcut,
Pe lîngă pini și lespezi, fremătînd;
Amiază dreaptă, flăcări legănînd
Și marea, marea, pururi început!
Răsplată mîndră gîndului cel greu,
Cînd ochiul soarbe calmul unui zeu!

Ce gingașă silință nimicește.
În scînteeri de spumă, nestemate,
Ce liniște mirată se abate,
Cînd soarele pe goluri zăbovește;
Din rost etern, o pură năzuință,
E vremea fulger, visul e știință.

Comoară certă, calm nemărginit,
Altar Minervei, albă cuviință,
Sub pleoapa apei, prins în neființă,
Atîta somn în flăcări învelit.
Tăcerea mea!... A duhului clădire
Și culme înmiită peste fire.

Altar al vremii, singurul suspin,
Spre semnul pur mă'nalț și mă gătesc,
Priviri de valuri strîns mă'nvăluiesc
Ci zeilor, supremul dar închin,
Senină scînteiere de poveste,
Dispreț domnesc desfășurat pe creste.

Precum un fruct închipue plăcere
Și rodul smuls împarte bucurie,
Cînd mușcătura sfarmă forma vie,
Adulmec fumul morții ce mă cere,
Iar cerul cîntă'n sufletul-mplinit
Și țărmul tot e zgomot nesfîrșit.

Cer minunat, orgoliul a murit,
Privește cum renasc prin alte vrerî,
Din trîndăvia plină de puteri
Și cum mă pierd în spațiul însorit,
Iar umbra-mi trece peste lespezi gravă
Și mă cuprinde-n unda ei firavă.

Pe rugul verii, suflete, rămîi
Temeinic sprijin, mîndră judecată;
Lumină nemiloasă, înzăuată,
Te dau curată, locului dintîi:
Privește!... Iată, ziua ce răsfață,
Ascunde-a nopții mohorîtă față.

În mine însumi, mie, pentru mine,
Izvor de poezie se-nfiripă,
Pod peste vid și luminată clipă,
Lăuntric glas de măreții senine.

Închis, solemn, sub flăcările tari,
Locaș iubit de facle-ncununat,
Colț de pămînt sfințit, luminii dat
Cu aur, stînci și arbori funerari;
Pe zvon de umbre, marmora cuminte
Și marea adormită pe morminte.

Cățea semeață, de pîngăritor
Ferește-mă! Cu zîmbet singuratec,
Pasc tainice oițe de jăratec,
În turma lespezilor calm păstor.
Alungă visuri foșnete curioase
De îngeri și columbele sfioase!

Aci se schimbă timpul în zăbavă!
Gingașa gîză sgîrie pămîntul
Încins și sterp. Încremenește vîntul
Și-n aer crește nemiloasa lavă...
E vastă viața, beată-n spațiul vid,
Tristețea blîndă, spiritul lucid...

Zac morții sub țărîna cea ușoară,
Ce-i încălzește și le soarbe taina,
Iar soarele a prins în suliți haina
Nămiezii, ce cu sine se măsoară...
Cap înstemat și certă împlinire,
În mine-ascund secreta devenire,

În mine port neliniștita febră,
Căință, îndoială necurmată,
Ascund păcat de piatră nestemată...
Sub noaptea grea de marmoră funebră,
Un stins norod frămîntă glia sumbră,
Doar pentru tine, robotind în umbră.

Din albe mădulare, neant cumplit,
În humă se prelinge calda boare
Și darul vieții trece lent în floare!
Dar unde trece glasul îndrăgit
Și chipul rar, făpturile ciudate?
Ce larvă toarce genele uitate?

Zburdalnicele fete care țipă,
Cu pleoape moi, cu ochiul alintat
Și sînul de văpaie răsfățat,
Cînd buzele au sîngerat o clipă
Și-n lupta ultimă au prins să geamă...
Pămînt e totul. Jocul ne recheamă!

Tu, prea trufașe suflet, ce aștepți?
Ce vis îți va răscumpăra minciuna,
Cînd vraja pleoapelor a frînt cununa?
Cînta-vei oare-n lumea celor drepți?

Dispare tot. Ce gol mă-nvăluește...
Elanul cel mai sfînt se irosește.
Sărmană nemurire auritâ
Și laurii, hidoasă mîngîiere.
Al morții sîn matern, care ne cere,
Minciună cuvios împodobită!
Cum le cunoaștem, cît fior așternd,
Deșarta țeastă, rînjetul etern!

Strămoși din cripte, cranii părăsite,
Învăluite-n pulberea bătrînă
Și pașii voștri printre noi se-nginâ.
Adevăratul vierme, adormite,
De mult uitate leșuri ocolește,
Din viața mea adîncă se hrănește.

E dragoste de mine sau e ură?
Ascunsa ghiară, ce lăuntric scurmă,
Cum cere carnea, rana ce o curmă
Și crește-n gînd, multipla sa făptură!
Presimt și văd și chem bizara față
Și retrăesc din propria sa viață.

O, Zenon, Zenon, crude Eleat!
Cum m-a străpuns săgeata-ntraripată,
Ce zboară, freamătă, și-i nemișcată!...
Trăește-n cîntec gîndul săgetat!
O, Soare crud!... Țestoasa-n umbră crește,
Achile, cel fugar, încremenește!

Înalță-te!... Prin veacuri infinite,
Trup, sfarmă forma gîndului, cuvîntul!
În pieptu-mi obosit, străbată vîntul,
Și frăgezimea mării dăruite!
Adîncă forță, dă-mi-te, cunoaște,
Cufundă-te în valuri și renaște!

Netărmurită mare-nfrigurată
Și hidră îmbătată de culoare,
Hlamidă, fluturînd bănuți de soare
Pantera-albastră, sfîșiind turbată
Scînteietoarea carne a părerii.
Într-un tumult aidoma tăcerii.

Se-nalță, vîntul!... Viața mă recheamă!
Imensa briză se alintă-n carte,
Azvîrlă unda, pulbere departe!
Zburați uimite pagini fără seamă!
Pornește val! Pornește rîs pe goluri!...
Bolți mute; pînze ciugulind în stoluri!

În românește de
Nicolae ARGINTESCU-AMZA

posta redacției

Lavine Baeron — Craiova. Poate să fie vorba de un pseudonim. Dar numele marelui romantic se scrie — Byron. Chiar la vîrsta de 16 ani, cît spuneți că aveți, puțină învățătură, puțină măsură în lucruri și cuvinte nu strică. Folosiți un limbaj ridicol, agramatismul e monstruos, caligrafia imposibilă. Ne întristează versurile dvs., felul primitiv de a gîndi și de a vă exprima. Mai mult decît toate pretențiile nejustificate pe care le mărturisiți în scrisoare: „Aș vrea să îmi dau seama de realizările înfăptuite de mine pînă acum în poezie și de aceea vă trimit două poezii alese la întîmplare". Prea multă întîmplare, domnișoară sau domnule.

Cornel Galben. Nu știu dacă v-ați împrumutat numele de la o culoare, așa cum a făcut și altcineva care semnează Matei Albastru. De la culori treceți brusc la sistemul metric și ne „implorați" să vă acordăm măcar 10 cm² de spațiu tipografic și să vă publicăm o poezie. La fel de neserioase sînt și versurile. Un singur sfat: salvați-vă, cît mai e timp, de agramatism, de celelalte s-ar putea să se mai îndure Dumnezeu.

L. Raica. Citățm cîteva rînduri din poeziile trimise: **Dimineața, să moară lașii, /Cei care nu-și asumă răspunderea/ Să mai trăiască încă o zi./ La prinz, comozii, / Iar seara, să murim noi. / În ce privește eroii/ N-am nicio ideie./ Oricum/ Eroii mor după noi.**

George Doicescu. Lăudabile sentimentele Dvs. pentru satul natal, dar cele ce ne trimiteți nu sînt în nici un caz poezie. Să transcriem o strofă din declarațiile dvs. versificate despre satul Cioara Doicești: Prieten neștiut ce mă citești./ De la Brăila cale de trei poști,/ E-un sat mărunt, pe care nu-l cunoști,/ E satul nostru, Cioara Doicești.

Mihai Lupașcu (pseudonim, Mihai Păltiniș). Nici cu pseudonim. Versurile, corecte și atît.

Petre Marinescu. Din nou gramatica, ce faceți cu gramatica?

Stetoscopus. Pierdere de timp. Să fie o molimă blestemul ăsta de a scrie versuri proaste, cu nemiluita de a cheltui bani, hîrtie și timp și de a asalta redacțiile cu sute de scrisori? Domnilor, duceți-vă la școală!

Corina G. Nu vă transcriem numele întreg, din jenă. O fată, elevă se pare, să scrie asemenea grozăvii, fie ele în proză? Speranța noastră e că v-ați jucat numai. Schița dvs. „Oglindă parabolică", cu tinerei alcoolici, goi de ginduri, cu o eroină așa cum e, nu poate interesa pe nimeni. Regretabil că eroina n-a învățat la timp pentru teza de chimie.

Călin Mihai. „Prea dură-i setea de tăceri" spuneți dvs. într-unul din versuri. După felul prolix în care scrieți setea nu pare a fi autentică. Iarăși gramatica, ce faceți cu gramatica!

Fre-Do — Deva. „Scriu foarte mult, dar arunc mult". De acord, dar nu aruncați în cutia poștală.

Constantin Gheorghe — Naidin. Vă forțați să scrieți simandicos. Păcat, atîția oameni cumsecade se chinuiesc să se prefacă în fața hîrtiei de scris!

Același răspuns pentru: **Eddi; Tuțu Toc; Mihai Șîngeorge; Ctaciu Ion; Pop Monica; Ana N.** (Tobit); **Aramis D'Herblay** — Lehliu; **Armand Diaconu; Simion Șuștiu** — Botoșani; **Tudor Dorian; Livia Ștefănescu** — Birlad; **Boșcotă Ioan; Radu Paul; Adrian Gerda; D.R. Istrate** — Brăila; **Mirică Matilda; Emil Bălțianu; Ion Pleșcanu; Ion Man; Georgeta Anton** — Ștefan-Vodă, Ialomița. Interesante versurile dvs. Par să anunțe un talent. Să vedem ce ne mai trimiteți.

STENTOR

Al. Olaru. — Peste cîteva ore plec la Marea Neagră și scriu pe genunchi — dar nu în grabă — și-aș vrea să spun lucruri frumoase tuturora. De aceea n-o să pomenesc nimic despre „Fragmentarium". L-am primit — și atîta tot.

Mony Reghineanu. — Poeziile sînt la nivelul scrisorii care le însoțește: lipsite de farmec. Nu lași deloc impresia că te-ai fi desprins de pămînt. „Mă destind divizîndumă / Printre lumi extraterestre / Sînt împrăștiat în tot universul / O mînă soarele cuprinde / Alta îndepărtatul Pluton / Cu picioarele mă reazăm / La margini de galaxii". De ce te-ntinzi așa de mult? Fii atent, ai putea să te rupi. Și-ar fi păcat. Eu zic să rămîi la colțul casei și să pui mîna pe carte. Cînd scade umbra, poți să intri-n girlă.

Nebacalaureat. — Se vedea și fără s-o spui.

A. T. Benima. — Povestea (poartă un titlu capabil să ne strice vacanța și nu-l trec aici) e scrisă mărunt și paralelipipedic. Bănuiesc c-ai vrut să ne bagi la idee fixă. N-ai izbutit.

V. B. J. — Susții că poezia „Orbul" ai scris-o în timp ce ascultai „Iarba verde, verde de acasă" sau cam așa ceva. Sînt ferm convins că erai cu mintea în altă parte. Citez: „Lumină!... am strigat / Dar ochii în geamăt au repugnat / Lumină, dorit-a corpul acum legat / Dar ochii nu m-au ascultat" — și tot așa, chiorîștîriș-grăpiș pe distanță de 12 strofe. Îți propun să pui placa aia cu „Pe ulița armenească" sau „zumbalai-zumbalai meștere" și să te gîndești că numai faptul că plec la Mare m-a făcut să nu te arăt profesorului de limba română pe numele adevărat.

Cristina Neagu Plăieșu. — Doamnă, pentru prima oară mi-a fost dat să aud că există „Pui de locomotivă". Treaba asta, pe cuvînt de onoare, năzdrăvănia asta nu putea s-o spună decît cineva care poartă un nume asemănător cu al subsemnatului.

Farkas Ladislau și familia. — Nu consum halucinogene. Nu mă mut la Arad. Refuz să vă dau telefon. Nu v-am visat niciodată. Trimiteți-mi o poză cu familia la cină și cu U.T.A. la șirand.

Răzbunătorul. — Mulțumesc pentru plăcuta strîngere de mînă. Și nu mai fi supărat că n-ai de ce.

Gheorghe M. — Îmi trimite o schiță „cu rugămintea de a vă pleca asupra ei cu toată **ecsigența** pentru a vă da părerea, și în cazul că ar corespunde și comitetului de redacție, poate o publicați, sau voi primi cel puțin răspunsul Dumneavoastră". Răspuns: comitetului nu-i corespunde pentru că nu-nțelege chestia aia cu amorul înșelat. Propun reclamație.

Jenică Hiatus. — Cine sapă hiatusul altuia cade singur în el — și pas de-l mai scoate. Schița „Nasturi noi pentru efecte modtotolite" mi se pare c-am mai citit-o pe undeva. Totul miroase a colportaj mărunt și tuciuriu.

FĂNUȘ NEAGU

Cîteva rectificări la răspunsul tov. prof. univ. dr. docent al. piru

punct și virgulă

Cele două articole publicate în „Luceafărul" din 27 iunie și 4 iulie pe marginea ediției a doua a volumului I din tratatul *Istoria literaturii române* au fost onorate de un răspuns al secretarului tratatului, tov. prof univ. dr. docent Al. Piru, care s-a adresat deopotrivă auditorilor rubricii radiofonice „Controverse" și cititorilor „României literare" de joi 6 august a.c.

Nu vrem să polemizăm cu tov. prof. Al. Piru ci doar să precizăm cîteva amănunte pe care domnia sa, relatind cititorilor și auditorilor conținutul articolelor noastre, le-a prezentat într-o lumină ce nu le este proprie.

1. Scopul articolelor noastre nu a fost *de a analiza tratatul*, ci de a demonstra că *aceasta a doua ediție* este de fapt *o retipărire*, asigurările comitetului de redacție cu privire la „ținerea la zi" și completarea bibliografiei neavind acoperire în text. Am anunțat că *ne abținem intenționat de la analize de altă natură*, ceea ce nu înseamnă că nu o vom face în viitor. Deocamdată tov. prof. Piru nu răspunde *tezei fundamentale* a articolelor noastre ba, aș putea spune că o confirmă.

2. „Valoarea științifică a tratatului" este — contrar celor spuse de tov. Piru — afectată de multe din omisiunile citate de noi. Acest tratat nu se prezintă doar ca o valorificare *estetică* (limitarea la această pretenție ar echivala cu o sinucidere!) ci și ca o *istorie a culturii*, cu întinse capitole istorice și culturale, pentru care nu este indiferent dacă Brîncoveanu și Stolnicul Cantacuzino își achiziționau cărți de la Paris, sau dacă Chesarie de Rîmnic a folosit *Enciclopedia* în loc să o aștepte degeaba cu tov. Ion Gheție. Cine citește capitolul despre Udriște Năsturel după ce a citit studiul lui Virgil Cândea, sau capitolul despre literatura religioasă în sec. al XVIII-lea după ce a citit cartea lui AL. Duțu va înțelege exact ce vreau să spun. În privința regretatului P.P. Panaitescu, el a inserat în tratat o teză care *științific* nu mai este valabilă, și pe care nu ar fi emis-o dacă ar fi cunoscut ediția din 1961 a lui I. Georgescu. Aici, deci, tratatul difuzează cu bună știință *o eroare*.

3. Constat că tov. prof. Al. Piru, secretar al tratatului, nu a citit textul celei de a doua ediții nici cînd a pornit să o apere: dînsul se grăbește să justifice *absența* de la Bibliografie a studiului lui E. Lăzărescu. Dar n-am spus că nu este citat studiul lui Emil Lăzărescu, ci am spus că el este citat „sub tipar" și în 1970, deși a apărut din 1965.

4. Excluderea unor studii din bibliografie, cu bună știință, nu s-a făcut pentru că emiteau opinii inacceptabile: unele opinii ale lui P. P. Panaitescu despre începuturile traducerilor în limba română sînt combătute în tratat, dar cărțile în care au fost emise nu lipsesc de la bibliografie. În schimb, au fost omise contribuțiile prof. P. Olteanu, în timp ce se spune într-o notă că „izvorul slav al Cazaniei din 1581 a fost descoperit de K. I. Koliada". În realitate, cum s-a atras atenția în recenziile la prima ediție a tratatului, cercetătorul sovietic, neștiind limba română, a avansat doar o ipoteză, bazată doar pe asemănarea *gravurilor* și *frontispiciilor* din Cazania de la Zabludov și Cazania lui Coresi. Cel care a făcut *demonstrația textologică* indubitabilă a filiației celor două cărți este *exclusiv* tov prof. P. Olteanu, și-mi amintesc cît de insistent voia o cercetătoare, sprijinită chiar de redactorul responsabil al tratatului, să combată această filiație, într-un studiu în care se avînta în susținerea unei cauze pierdute. Există, deci, *omisiuni de lucrări ale căror rezultate sînt însușite*.

5. Bagatelizarea unor completări bibliografice nu face un bun serviciu cititorilor tratatului: „articolul" lui I. S. Firu despre Cantemir 1-am citat fiindă este de fapt *unica ediție existentă* a unei importante scrieri de filozofia istoriei a lui Cantemir. Cine ar vrea să citească în original *Monarchiarum physica examinatio* și s-ar lua după bibliografia tratatului, ar crede că această scriere n-a fost niciodată editată.

6. Ultima și — pentru noi — cea mai înduioșătoare este asigurarea că „Comitetul de redacție nu a înțeles să abuzeze de informațiile lui Dan Zamfirescu sau altor persoane care nu intrau în colectivul de întocmire a tratatului". Există totuși, la capitolul despre Neagoe Basarab redactat de tov. Piru, o notă, la p. 268, care este transcrisă *integral* (exceptînd paranteza cu numele editorilor moderni) după referatul nostru, depus oficial și citit în ședință publică cu ocazia dezbaterilor machetei. Afirmațiile din acea notă sînt însă expuse și argumentate în studiul *Învățăturile lui Neagoe Basarab — problema autenticității* apărut în „Romanoslavica" VIII, 1963, *alături de alte* două studii: unul care îl precede pe al nostru, I.C. Chițimia, *Considerații despre „Învățăturile lui Neagoe Basarab"*, p. 309-339, altul, care îl urmează, P.P. Panaitescu, *Învățăturile atribuite lui Neagoe Basarab. O reconsiderare*, la p. 403-424. Ambele sînt citate în bibliografia tratatului, atît la ediția întîi cît și la ediția a doua. Cel din mijloc, din care s-au luat informațiile notei cu pricina, lipsește în ambele ediții. Dacă, așa cum ne asigură tov. Piru (care nu știe că Ion Eclesiarhul n-a împărțit cartea altfel decît manuscrisele, ci *numai* N. Iorga) nici o omisiune nu e întîmplătoare, atunci îl lăsăm pe domnia sa să ne ofere definiția gestului. Noi ne mirăm doar că s-a putut petrece într-un tratat numit, popular, „academic".

Dan ZAMFIRESCU

ȘAPTE METRI

(Urmare din pag. 8)

cum a fost tăiat tatăl dumitale), mi-e greu să te cred ucigaș. Și chiar de mi-ai mărturisi: sînt! — nu m-ar interesa.

— De ce nu te-ar interesa?

— Pentru că eu nu trebuie să dau niciun raport nimănui. Nu din asta trăiesc. Și mai ales pentru că pe mine mă interesează acum propria mea tabacheră: căci într-adevăr am uitat-o aseară la cele două femei acasă. Și într-adevăr am vorbit și am venit în mașină cu acele două femei. Și înainte de orice crimă posibilă eu vreau să știu: este tabachera mea acolo sau nu este. Căci de este, ele n-au murit, iar de este, eu ce sînt? Criminal nu, nebun nu. Atunci ce s-a întîmplat astă noapte?

— N-am înțeles de ce aș fi eu reîncarnarea unui spirit vechi? Că te-am bănuit criminal? Și dumneata m-ai bănuit.

— Eu pînă la urmă te-am absolvit. Dumneata mă voiai vinovat, indiferent de adevăr. Și m-ai acuzat...

— Încă te mai acuz, eu n-am încetat să te acuz...

— Perfect: atunci este exact ce voiai să afli? să acuzi un om pentru o crimă nesăvîrșită, zicînd că vrei să afli adevărul, ascunzîndu-te în spatele acestei dorințe de a afla adevărul, ucigînd deci în numele acestei dorințe sfinte. Dumneata vrei să mă distrugi, nu să afli adevărul, căci de l-ai afla, s-ar dovedi că nu sînt vinovat.

— Cum poți dovedi că ești nevinovat dacă mergem în intrarea Iorga și găsim tabachera acolo?

— Asta și vreau: să găsesc tabachera. Ea este dovada că ele trăiesc și că eu am fost aseară acolo și nu altă dată, și că sînt nevinovat. Pînă atunci poate apare și Tică Dunărințu, el este un tip extraordinar de cinstit.

— Ai calculat bine: un procuror care și-a pierdut tatăl n-o să te bănuiască niciodată că i-ai trimis pe altă lume pe cei vinovați de pierderea părintelui său. E și el suflet.

— Înseamnă că te îndoiești de Tică.

— Nu, vreau să te pun în gardă că el dacă o să simtă adevărul, n-o să te acopere. Cum nu te acopăr nici eu. Și la mine ai calculat la fel. I-ai lăsat pe Mardare și pe Cornea în mașină și-ai intrat în goană să mă cauți. Văzînd că nu-ți merge vicleșugul, m-ai insultat: făcîndu-mă adevăratul ucigaș al babelor. Eu însă nu mă supăr cînd sînt insultat, aici ai greșit. Și te-ai mai încurcat într-un loc: acuzîndu-mă de omor, implicit ai recunoscut omorul, implicit ai înlăturat toate bazaconiile debitate la călătoria dumitale de astă noapte și la ceaiul băut cu cele două femei. Poftim ,privește aceste două fotografii, zise Liliac și ieși.

Trecu aproape un sfert de oră și el nu reveni și eu nu-mi îndreptai ochii spre fotografii. Rememorai drumul spre Alexandru Vodă, accidentul, la înapoiere, discuția cu cei trei din mașină. Totul se petrecuse aevea. Nu fusese un vis, în vis îmi apăruse doar însul în pantaloni scurți care-mi vorbise despre Marea Roșie în goarna de patefon. Nu mă înșelam. Se înșelau cei de pe scara blocului unde locuiau femeile în negru, și Liliac. Ușa se deschise ușor și-l văzui intrînd pe doctorul Virgil Cornea (și pe Mardare, urmați de Liliac). Îi adusese din mașină, să nu înghețe, probabil. Se așezară pe scaune în jurul meu și Liliac ceru din nou cafele. Luă fotografiile și le arătă celor doi noi sosiți. Ei înclinară capetele.

— Sînt ele, desigur, zise Liliac și mi le puse în față din nou. Acum le privii: cele două femei în negru mă priveau surîzînd. Le recunoști?

— Da, sînt dînsele.

— Sigur că sînt ele (care acum două săptămîni mai trăiau). Le-am povestit dînsilor în mașină ce-am discutat împreună. Sînt foarte mirați, cumva. Am uitat dumitale să-ți relatez un amănunt: cheile de la apartamentul numărul nouă sînt la mine — o pereche (o pereche se află la nepoata celor două doamne, Laura Băcilă, care n-are curajul să se mute în apartamentul circăresei și vrea să-l vîndă, dar soțul ei nu este de acord, zice să mai aștepte un timp pînă se uită întîmplarea și apoi să-l cedeze fratelui său — Băcilă Octavian, pictor boem, fără casă, prieten cu nebunul de don Iliuță, de-ai auzit de el.). Dacă vrei putem să mergem să vizităm apartamentul: și dacă n-o să găsim tabachera înseamnă că n-ai fost astă noapte acolo, înseamnă c-ai fost acum două săptămîni și atunci ți-ai uitat acolo tabachera. Și tabachera e aceasta, din fața dumitale. Ai încurcat tabacherele.

— Nu înțeleg, zisei.

— O să-ți explice doctorul, i-am povestit și dînsului totul și explicația ce mi-a dat-o mi se pare foarte clară: dacă dumneata nu minți (doctorul susține că acum nu minți: fața dumitale de om ce poate fi bănuit nebun arată că nu minte: că ești convins că astă noapte te-ai întîlnit cu babele), nu minți pentru că nu mai poți: nu mai ești stăpîn pe ce spui. Sau, mai precis, ești stăpîn pe o parte din ce spui, pe partea nevinovată ce ți-ai propus-o să povestești. Partea vinovată (omorul propriu-zis) ai uitat-o. Ai avut un șoc astă noapte (accidentul de mașină) — și ai uitat uciderea babelor. Căci eu sînt de acord c-ai fost în Alexandru Vodă cu Tică Dunărințu. Totul este exact, pînă la accident. De aici n-ai mai trăit exact ce-ai trăit astă noapte, ci ce-ai trăit acum două săptămîni cînd poate le-ai întîlnit pe șosea pe babe și le-ai condus acasă și le-ai ucis.

— Nu-i așa, interveni Cornea. Eu am spus niței altfel. Dumnealui cînd a suferit accidentul a uitat că le-a ucis acum două săptămîni. Și a uitat și că și-a pierdut tabachera. Și cînd s-a trezit din șocul suferit și-a adus aminte numai că și-a uitat tabachera la ele, de restul nu și-a mai adus aminte și nici acuma nu-și amintește. Și-a pierdut memoria de la un punct la alt punct al vieții sale și așa cred că se explică perplexitatea ce-o afișa pe scări cînd l-am întîlnit. O să deschidem ușa și n-o să găsim tabachera și o să-mi dați dreptate cu toții. Și viitoarele cercetări o să confirme teza mea. Priviți-l, ne privește surîzînd: nu crede o boabă din ce spun, dovadă că și-a pierdut memoria — exact porțiunea vinovată: cea în care era înregistrată comiterea crimei și cauzele crimei. Dumnealui nu-și mai amintește nici că le-a cunoscut înainte; crede (adică atîta își amintește, pe sărite, aiurea) c-a avut o discuție despre Horia Dunărințu cu niște indivíde într-o mașină. Pe șofer de asemeni nu-l identifică: și e clar că e vorba de Moise, el era prieten cu circăreasă. Eu l-am cunoscut, știu că venea la ea, doar am locuit ani de zile cu ea pe aceeași scară, în același bloc.

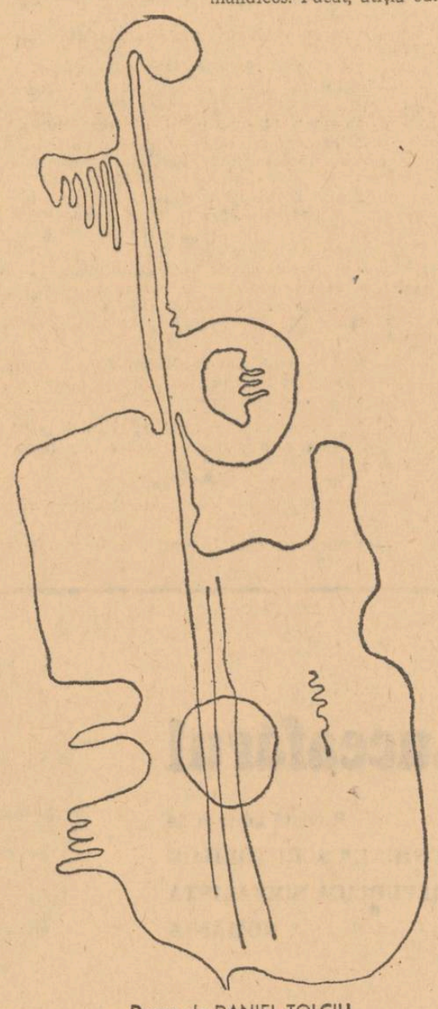

Desen de DANIEL TOLCIU

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGĂM COLABORATORII SĂ NE TRIMITĂ LUCRARILE DACTILOGRAFIATE.

SCRIITORII CARE AU CĂRȚI ÎN CURS DE APARIȚIE SÎNT INVITAȚI SĂ ANUNȚE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, ÎNSOȚITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALĂ.

șapte metri

de Dumitru Radu Popescu

— Glumiți, mă cuprinde pe mine spaima.

— Nu prea e de glumit, au fost înjunghiate, tăiate la gît cu cuțitul.

— Groaznic ! zic eu încă neconvins că insul în izmene nu-și bate joc de mine (prea se scobește nepăsător între dinți). Cum tăiate la gît ?

— Asta-i bună ! Cu cuțitul, sau cu briceagul. Hîrști ! Hîrști ! Le-ai cunoscut ?

— Poftim ? zic eu.

Intre timp coboară și baba de la numărul opt, învelită într-o broboadă. Și se deschide și ușa de la șapte.

— Le-ai cunoscut ? repetă chelul.

— Da... Propriu zis, nu... Sau, cum să spun eu... Le-am cunoscut, dar nu știu cum le cheamă...

— Aha ! zise cel în izmene (L. Mardare trebuia să fie — un amant n-ar sta așa în fața vecinilor).

— A călătorit cu ele astă noapte în mașină, zise baba de la numărul opt.

— Poftim ? n-auzi Mardare.

— Da, recunoscui eu, am călătorit împreună astă noapte, dar vă jur că nu eu le-am omorît... E o situație stupidă, văd... Am să merg la miliție să...

— Fii serios ! îmi rîse în nas Mardare.

— Zău, n-aveam de ce să le ucid... Mi s-a stricat mașina... m-au luat dînsele, adică erau cu un șofer... Și n-aș fi venit aici, de le-aș fi ucis... Cu toate că știu că se spune că... Da, criminalii revin la locul crimei, e verificat...

— Lasă, lasă, mă bătu pe umeri Mardare.

— Zău că nici nu știu cum te chiamă exact. M-au poftit la un ceai, era tîrziu... N-am refuzat, nu era politicos... Am băut ceaiul...

— Aseară ! zise șoptit baba de la opt.

— Ascară, da, recunosc : am băut ceaiul, dar apoi am plecat și mi-am luat la revedere de la dînsele... Nu sînt capabil de-o crimă atît de monstruoasă... cu cuțitul...

— Nu-i sigur, unii spun că-i vorba de briceag, zise Mardare.

— Eu nu port cuțit la mine... Briceag, da, port, poftim, ăsta e briceagul... Dar mă duc la miliție... Domnule...

— Mardare...

— Domnule Mardare, nu vreți să mă însoțiți la miliție... Să vedeți că nu fug, n-am de ce...

— A băut ceai cu ele, șopti baba de la opt vecinelor ce se strînseseră de pe toată scara. Aseară.

— E clar, zise un domn ce urcase de la etajul al doilea, sau de la primul.

— Dînsul e medic, îmi spuse Mardare, arătîndu-mi-l pe insul ce zisese că e clar.

— Ce este clar, dacă nu vă supărați ? îl întrebai pe medic.

— Vorbeam de cu totul altceva, se eschivă medicul burtos.

— A călătorit cu ele astă noapte și și-a uitat la ele tabachera, zise tot șoptit baba de la opt.

— Da, e adevărat, recunoscui, dar asta nu vă dă dreptul să mă considerați asasinul lor... Domnule Mardare, vă rog să mă însoțiți...

— Lasă, lasă, mă bătu el pe umăr.

— Ce înseamnă asta: lasă, lasă ?! îmi pierdui eu cumpătul.

— Lasă, lasă, că nu dumneata le-ai omorît !

— Dar cine ?

— Nu se știe, zise medicul. Eu am asistat și la autopsie... Nu s-a aflat nimic...

— S-a și făcut autopsia ?

— De mult, a doua zi după ce-au fost descoperite moarte.

— Bine, domnule, dar a doua zi e mîine, cum a putut fi făcută o autopsie mîine mă răstii eu la medicul țicnit și burtos.

— Vă înșelați, îmi zise el, a doua zi nu e mîine, a fost acum douăsprezece zile.

Era clar că nimerisem într-o casă de nebuni.

— Zici că ți-ai uitat tabachera sus, aseară ? mă întrebă Mardare (se îmbrăcase și era gata să vină cu mine).

— Da... Dar nu e cazul să mai veniți cu mine, mă descurc singur...

— E bine să vă însoțească, îl auzii pe bortoș și-l văzui făcîndu-i cu ochiul lui Mardare. E zăpadă și poate alunecați...

— Nu alunec, sînt cu mașina...

— Atunci vin și eu, zise medicul. Și-l auzii șoptindu-i babei de la opt: Cu mașina e grav, poate să se ciocnească...

Nebunii își băteau joc de mine. Poate că femeile cele două nici nu muriseră, poate erau pur și simplu plecate de-acasă.

— Vă mulțumesc, le spusei, mă duc singur... Dacă n-au fost omorîte astă noapte, nu eu sînt de vină... Atunci nu le cunoșteam... Mă duc singur la miliție, zisei eu, ca să-i împac și să-mi pot vedea singur de treabă. Casă de nebuni nu putea fi aici, e clar. Doar o familie de țicniți (pe babă se vedea clar senilitatea). La revedere, le spusei, mă duc la miliție...

— A, nu, nu la miliție, îmi zise surîzînd Mardare.

— De ce nu ? întrebai.

— Întîi v-aș ruga să mă duceți pe mine pînă la spital... tot sînteți cu mașina...

— La care spital ?

— Sînt doctorul Virgil Cornea, specialist în neuro-psihiatrie, se prezentă doctorul.

— Nu, îmi pare rău, n-o să vă duc. Luați un taxi dacă vă grăbiți...

— Vă rog foarte mult, zise el, nu mai am timp de taxi... E departe stația...

— Doar nu vă e frică de dînsul ? mă bătu Mardare pe umăr, rizînd.

— Nu...

— Credeam că vă e teamă că vă internează, rise Mardare.

— Nu... Deși în situația de față... Totul e atît de... de amuzant...

— Foarte amuzant, îmi surise cu toată proteza baba de la apartamentul opt...

— Da... Cazuri au mai fost.. A fost băgat omul la nebuni, fiindcă situația era... era nebună... Nu omul... Da, bine, vă duc la clinică, zisei eu ca să pot pleca odată dintre ei.

Mardare și Virgil Cornea mă însoțiră. Medicul mergea mai în fața mea, Mardare mai în spate. Era clar că nu puteam fugi. Singura soluție era să opresc mașina în fața miliției și să fug imediat înăuntru, să le explic ce vor doi nebuni cu mine. Am deschis aparatul de radio și-am început să fluier. Mardare și medicul au început și ei să fluiere. Conduceam foarte încet, căutînd din priviri un milițian. Nimic. Doar civili, parcă toată lumea era acum compusă numai din civili. În fața miliției stopai, stinsei motorul și fugii înăuntru.

Începui să-i explic toată povestea ofițerului de la poartă. Acesta mă asculta c-o ureche și cu alta vorbea la telefon: adică asculta la receptor și vorbea nu știu cu cine. „Un moment, îmi zise, să-l chem pe ofițerul de serviciu". Acesta mă ascultă două clipe, păru că înțelege sau nu înțelege, și mă întrebă: „Și de fapt ce vrei, ce cauți la miliție ?" Reluai istoria: doi nebuni s-au urcat la mine în „Fiat" și vor să mă ducă la spitalul central. „Nu intră în competența mea". „Dar a cui ?" „Știți ce, mergeți la tovarășul adjunct Olteanu". Îi explicați și acestuia. Nu reacționă decît în momentul cînd pomenii numărul întrării Iorga. „În problema asta, tovarășul Liliac..." Și făcu un număr de telefon și vorbi cu tovarășul Liliac, și-l rugă să vină pînă la el și tovarășul Liliac veni. „Mergeți cu dînsul" îmi spuse adjunctul. Îi explicai lui Liliac povestea cu cei doi nebuni care inventaseră o moarte ca să mă ducă la central. Liliac căscă.

— Și ce vrei dumneata, să arestez doi nebuni și să te eliberez pe dumneata ? Dar de unde știi că sînt nebuni, poate că au ei dreptate și dumneata ești nebun.

— Glumiți, tovarășe Liliac.

— Mai glumim și noi, să mai treacă timpul pînă la chenzină. Dar de ce crezi că sînt ei nebuni ?

— Eu am două cunoștințe, cum v-am mai spus. Locuiesc în strada Iorga. Am mers să le văd, mi-am uitat la ele o tabacheră. Și ei mi-au spus c-au murit acum două săptămîni.

— Da, cunosc cazul.

— Care caz ?

— Cu cele două femei ucise acum două săptămîni în apartamentul numărul nouă din intrarea Nicolae Iorga. Eu m-am ocupat de acest caz.

— Atunci cei doi din mașină nu sînt nebuni. Ei susțin exact ce susțineți dumneavoastră.

— Nu, nu sînt. Cum îi cheamă ?

— Mardare L. și... Cornea...

— Virgil Cornea, medicul de la etajul doi și Laurențiu Mardare, apartamentul șapte. Îi cunosc, sînt normali... Cornea, te fac atent, e felcer, nu e medic.

— Atunci ei mă consideră pe mine anormal și au vrut... Nu, ceva nu este în regulă. Cînd au murit femeile ?

— Acum exact două săptămîni, îmi răspunse Liliac. S-a crezut la început c-au fost jefuite. N-au fost, nu s-a luat un ac de la ele.

— Femeile acestea nu sînt moarte, astă noapte am călătorit cu ele într-o mașină, am discutat împreună, am băut o cană cu ceai la ele în casă, am fumat, da, și mi-am uitat la dînsele tabachera.

— Poate confundați strada, zise Liliac. Poate ați fost pe Nicolae Bălcescu, nu pe Nicolae Iorga. E tot o intrare... Sau pe Nicolae Filimon...

— Nu, Iorga... Erau două surori, poate gemene, cele cu care am discutat... Una, soră medicală de meserie, a doua probabil circăreasă... Avea un șarpe...

— Un șarpe, trei maimuțe și doi cocoși. Exact. Poate v-a povestit cineva cazul și l-ați uitat, surise Liliac.

— Nu, n-am auzit de ele. Veneam astă noapte de la Alexandru Vodă. Mi s-a defectat mașina și m-a luat o „Pobedă" în care se aflau și ele. Îl cunoașteți pe procurorul Țică Dunărințu ?

— Da.

— Eu l-am dus ieri la o mătușă a mea în Alexandru Vodă. E o mărturie că am fost acolo. Apoi am pe astăzi o altă mărturie, că mi s-a stricat Fiatul — mecanicul ce mi l-a reparat în pădurea Miersigului. Și al treilea argument că nu mint este tabachera pe care o vom găsi în camera dînselor.

— Interesant, zise Liliac și comandă două cafele.

— Cred că se exclude posibilitatea uciderii lor de către mine, cum a crezut baba cu proteza de la opt...

— Doamna Gheorghe își păstrează toți dinții căzuți, legați într-o batistă, pe fundul unei lăzi. Vrea să-i ducă pe lumea cealaltă cu ea, să aibă cu ce mînca. Trebuie să i-i pună în sicriu.

— E senilă, tovarășe Liliac. La început m-a crezut ucigașul revenit la locul crimei, apoi a crezut că am halucinații... Nu, le-am explicat la toți pe scări, am venit cu ele, (deși nici un știu cum le cheamă) într-o mașină neagră...

Poate v-a povestit cineva cazul și l-ați uitat,

— O mașină...

— Poate ați călătorit cu două moarte, rise Liliac.

— Nu. Nu erau moarte. Numai dacă nu cumva înviaseră și se reîntorceau acasă cu șoferul...

— Cine era șoferul ?

— Nu știu, nu l-am întrebat cum îl cheamă. Omul m-a luat din drum, noaptea, era nepoliticos să-i pun întrebări.

— Și mașina ce număr avea ?

— Păi... N-am fost atent, nu m-a interesat numărul...

— Vedeți, vă cam înșelați... A fost o părere, un vis. Ele sînt moarte, eu am asistat la autopsia lor, la înmormîntarea lor. N-ați fost cu ele, ați visat ! Povestea circulă prin oraș de două săptămîni...

— Eu am venit ieri dimineață în Turnu-vechi. Locuiesc la Cluj. Am venit chemat de mătușe-mea din Alexandru Vodă. L-a dezgropat pe bărbatul ei, unul Ieremia, poate ați auzit de el... Și am vorbit la telefon cu Țică să vină cu mine în Alexandru Vodă și el a zis da și ieri dimineață el m-a așteptat la șapte, cum ne-am dat întîlnire, în Cimpuleț și-am plecat împreună mai departe... De fapt, și eu sînt din județul acesta, dar n-am știut de cele două femei c-au fost ucise... Acuma o să spuneți și dumneavoastră ca și Mardare și Cornea că poate m-am țicnit, ori că am avut și mai am halucinații... Nu, și nici n-am călătorit cu niște strigoi, nu cred în strigoi, nu cred în reîncarnări. Ar fi sinistru să fie așa ! Reîncarnarea m-ar îngrozi ca idee ! Una dintre femei, cea tunsă ca o școlăriță și pe care toată noaptea am botezat-o pentru mine Școlărița era foarte agresivă și sînt convins, după spusele ei, c-a fost amestecată în multe fapte petrecute cu ani în urmă... Cel puțin în moartea lui Horia Dunărințu ! Prea era înverșunată împotriva lui și voia să meargă să-l omoare și nu credea că el a murit. De s-ar reîncarna asemenea ființe, ar fi groaznic, dar ele n-au cum să reînvie, nu sîntem niște profani să credem în... Și apoi cele

Desen de CONSTANTIN BACIU

două femei erau astă noapte vii. Eu cred că nu ele au murit acum două săptămîni și nici nu îndrăznesc să spun o glumă proastă că altele au murit, pe strada Nicolae Bălcescu sau Nicolae Filimon... Nu vă impacientați, nu vă fac, pe un plan subțire, prost, cum mă bănuiți ! Cred că dacă dumneavoastră ați înmormîntat două femei de pe strada Iorga (pardon, întrarea Iorga), acelea n-au fost circăreasa și sora medicală, ci altele, schimbate cu ele de cine a avut interesul să le facă pe ele dispărute, moarte. Dar ele trăiesc ! Și dacă n-ar fi fost accidentul cu tabachera eu mi-aș fi văzut de drum, nu le-aș mai fi vizitat și ele ar fi putut trăi în liniște și să vină din cînd în cînd noaptea pe la casa lor și lumea să le creadă în pămînt ! Sau poate nici ele nu știu c-au fost înmormîntate ! Poate au fost doar plecate în acest timp de-acasă și nu m-aș mira să le văd intrînd aici din moment în moment și spunînd c-au auzit c-au murit.

— Trebuie să vă dezamăgesc în continuare : cadavrele lor au fost identificate de mulți inși care le cunoșteau. Au fost tăiate la gît cu cuțitul, cum se spune... Sau cu un briceag. Nu se știe de către cine. Individul în orice caz a fost surprins aflîndu-se în fața o două femei : el voia s-o omoare numai pe una. Și după ce a ucis-o, a observat că din bucătărie mai vine încă o femeie ce seamănă exact cu cea ucisă... Asta e o variantă. Varianta mea este următoarea : individul n-a venit să fure, a venit să se răzbune pe una dintre ele : și eu sînt sigur că pe circăreasă, nu pe sora medicală. Circăreasa a fost pe vremuri în relații mai mult decît amicale cu diverși inși care au ajutat-o să ajungă în diverse funcții (a fost și asesoare) și mai mult decît sigur a influențat viața sau moartea unui individ al cărui fiu (sau nepot sau chiar acel individ, de mai trăiește) a găsit că nu trebuia iertată. Și-a ucis-o. Dar el cînd a intrat în casă a văzut că există două femei foarte asemănătoare, și și din teama ca una rămasă în viață să-l denunțe, dar mai ales din teamă de a nu o ucide pe cea nevinovată dintre surori și de-a lăsa în viață pe cea vinovată, le-a tăiat beregata la amîndouă. O crimă oribilă, vei spune, însă pe deplin posibilă și ca orice crimă pornită din răzbunare : justificabilă (nu, justificată din punctul de vedere al asasinului). Cea tunsă scurt, Școlărița, cum ai botezat-o astă noapte a fost amestecată și în moartea lui Horia Dunărințu și știe și Țică. Era prietenă cu Gălățioan și cu Moise, cel din Patîrlagele. Iar pe mine, ca milițian, nu mă interesează cum se justifică criminalii : eu trebuie să iau apărarea victimei și să-i dau ei dreptate : căutînd să prind asasinul. E un fel de a spune că-i dau dreptate. Nu, datoria mea este să aflu cine a ucis. De ce, cum, asta e treaba judecătorilor. Eu nu sînt judecător, eu sînt un lucrător salariat să aflu cine față de cine a greșit și mai puțin pentru ce. Așa că eu aș fi foarte încîntat dacă nu ne-am mai pierde în justificări și dacă dumneata ai mărturisi scurt : da, eu sînt !

— Cine să fiu ? îl întrebai.

— Cine, e clar cine ! Dumneata ai săvîrșit acum două săptămîni o crimă perfectă. Locuiești la Cluj, departe, nimeni nu te putea bănui că într-o noapte poți fugi cu Fiatul pînă în Turnuvechi să lichidezi o babă. Căci era cam babă femeia căreia i-ai zis Școlărița. Știai adresa, îți făcusei rost de ea cu mult timp înainte. Noaptea tot orașul doarme și dacă mai și ninge nici o urmă de mașină ori de pași nu rămîne pe stradă. E anotimpul ideal pentru crime. Alibiul cu Clujul era perfect. De niște mănuși se poate face rost. Și chiar de o pistă falsă : o tabacheră uitată în apartamentul moartei. Căci am uitat să-ți spun : singua urmă a fost o tabacheră de argint. Poftim, aceasta este, zise el și scoase o tabacheră dintr-un dulap.

— Dar tabachera mea e acolo ! Și pe ea e desenat un cocoș galic.

— Cocoșul ? rise el. N-are importanță. Dumneata n-ai fost mulțumit cu această crimă perfectă : ai vrut să ieși din raza oricărei bănuieli în vecii vecilor amin ! Și-ai venit și l-ai dus pe Țică Dunărințu (un procuror ! deci un om al legii ! Un alibi teribil !) în Alexandru Vodă și l-ai lăsat acolo și-ai inventat o poveste cu aceste femei care trăiesc și la care ți-ai uitat tabachera ! Și-ai sunat la vecinii de scară : să vadă ei uimirea din ochii dumitale cînd o să-ți spună ei că femeile sînt moarte ! Și să joci comedia : că-i crezi nebuni (partea întîia), și că ei te cred nebun (partea doua). Și să nu mai poți fi bănuit niciodată de vreun amestec în această poveste ! Să se creadă c-ai avut halucinații, sau că le-ai visat, sau că zdruncinat de poveștile auzite despre ele, ai crezut că le-ai întîlnit. Aici e marele dumitale joc ! Ca lumea (în primul rînd cei de pe scară) să te creadă în prima clipă ucigaș, în a doua nebun, și în a treia nevinovat... Ai calculat totul formidabil ! Și accidentul de motor, și povestea închipuită din mașina neagră, și ceaiul ! Ai luat și un mecanic să-ți repare Fiatul. Martori, peste tot martori ai nevinovăției dumitale. Prea mulți martori.

— Ești formidabil, tovarășe Liliac ! Dumneata vrei să găsești vinovatul. Ca să-l raportezi. Vrei adevărul. Ca să-l raportezi. Dar dumneata crezi că adevărul e chiar așa de simplu de găsit și așa de curat ?Eu bunăoară mă tot uit la dumneata și singurul lucru care mă preocupă este : Liliac, numele, de unde ți se trage, de la liliacul din grădină sau de la cel din poduri părăsite, de la plantă sau de la animal ?

— E o întrebare amuzantă...

— De ce nu ești sincer ? Ai vrut să spui : stupidă. Stupidă ca și presupunerea dumitale că eu am făcut un drum atît de lung de la Cluj pînă în biroul dumitale ca să mă denunț ca un ageamiu. Și-mi vine să și mor de rîs cînd mă gîndesc că în mașina mea stau doi inși care mă cred țicnit și dumneata aici, mai dihai ca orice detectiv, stabilești diagnosticul exact: sînt un asasin. Poate ai planificat pe azi să raportezi descoperirea unui asasin. Singura observație care mi-a plăcut din ce-ai spus a fost acel semn de egalitate făcut între cele două femei, între vinovată și nevinovată. De asta nu te-am întrerupt. Mi s-a părut grozavă această egalizare : cînd plătește cineva pentru altcineva, nu se știe care pentru care, fără însă să poată salva pe cel care trebuia singur să plătească. E o stupiditate, dar e aici ceva tragic. Și nu te-am întrerupt fiindcă nici dumneata nu m-ai întrerupt la început cînd ți-am relatat tot drumul meu pînă în Turnuvechi cu cele două femei în negru, ceaiul, visul meu care s-a repetat de trei ori...

— Visul nu mi l-ai povestit.

I-l povestii.

— Aș putea să te dau în judecată pentru acuzația gratuită ce mi-o aduci, tovarășe Liliac. Îți spun tovarășe Liliac fiindcă mă amuză numele dumitale.

— N-o să mă scoți din sărite, luîndu-mi numele în derîdere.

— Femeile în negru de-ar fi fost strigoi, le-ar fi ucis primele raze ale soarelor. Dar ele, văd că trăiesc: vreau să spun că spiritul lor trăiește. Chit că ele au fost omorîte acum patrusprezece zile, de mine sau de altcineva, ele au fost astă noapte în oraș cu mine (să acceptăm această idee a reîncarnării). Și nu mă sperie c-am putut veni și discuta într-o mașină cu niște suflete înviate, mă sperie spiritul lor înviat. Care nu s-a stins, stins de primele raze ale dimineții. Dumneata ești acel spirit. Ori dumneata n-ai murit niciodată și numai eu în marea mea naivitate am crezut că ai murit Te agăți de o tabacheră dintr-un sertar și spui că este uitată de asasin și nici măcar nu te gîndești puțin că aici ai pierdut partida : că eu aș putea acum să-ți spun că nu mi-am uitat nicio tabacheră aseară la cele două femei ! S-o scot bunăoară din buzunar și să ți-o pun pe masă și să te afli în fața raționamentului dumitale înfrînt : căci dacă eu nu mi-am uitat tabachera aseară acolo, și asasinul și-a uitat-o, nu eu sînt asasinul. Și-am adus vorba despre tabacheră ca să te oblig să sari fericit de pe scaun și să-mi aduci tabachera din dulap : fără să-ți dai seama că găsind pe cine să dai vina, te-ai prins în capcană, și arătînd tabachera, îți dezvălui propria vină.

— Nu-nțeleg...

— Înțelegi foarte bine. Cine a anchetat cazul ? Dumneata. Ori dacă dumneata ai săvîrșit crima trebuia s-o treci în raport drept o crimă perfectă. Și ca să înlături orice dubiu asupra incompetenței dumitale (că n-ai găsit nici o urmă) și ca să nu fie redeschisă ancheta ai pus în joc drept corp delict tabachera. Dragă domnule Liliac, ești fiul lui Liliac din Braniște, în Braniște sînt Lilieci. Mama dumitale a fost prima soție a unchiului meu (după mătușe-mea) Ieremia. Ieri la dezgroparea lui Ieremia s-a vorbit despre mama dumitale : soțul ei, tatăl dumitale, a murit tăiat la gît, la doi ani după ce mama dumitale se despărțise de Ieremia și tot de doi ani se măritase cu Constantin Liliac. A murit într-o iarnă, în sanie, venind singur de la Turnuvechi în Braniște. În cojocul cu care era învelit s-a găsit o tabacheră de femeie, pierdută acolo, și pe ea era gravat un nume, al unei circărese cu care fusese văzut mîncînd într-o zahana la Turnuvechi... Circăreasa zisese că mîncase cu el întîmplător la masă și că nu-l cunoștea și că ori ea uitase pe masă tabachera, ori el i-o furase de pe masă cînd fusese la W.C. Nu cunoști numele acelei circărese ? Nu, nu trebuie să-mi răspunzi. Ai vrut să dai vina pe mine, dar eu nu dau vina pe dumneata : mi-e foarte greu să te cred capabil să tai la gît cu cuțitul două femei (exact

(Continuare în pag. 7)

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

MEMORII DE VICTOR EFTIMIU • ARTE • TINERI AUTORI • SPORT

Anul XIII
33 (433)
Sîmbătă
15 august
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

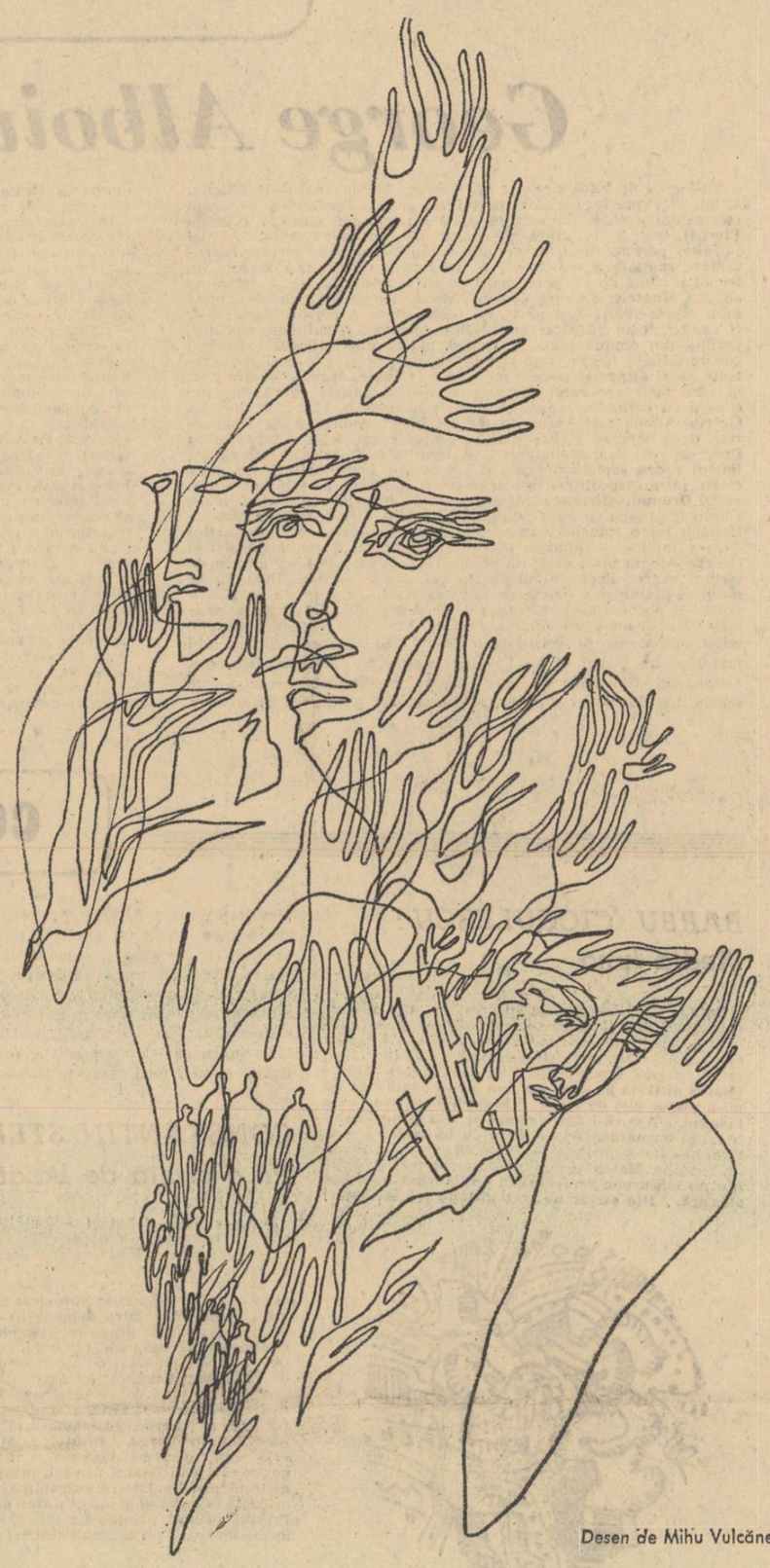

Desen de Mihu Vulcănescu

Din cartea de istorie a poporului nostru

De vorbă cu conf. univ. ION ARDELEANU, director adjunct al Muzeului de istorie a Partidului Comunist, a mişcării revoluţionare şi democratice din România

— Titulatura instituţiei în conducerea căreia activaţi este singulară şi foarte importantă în cadrul tradiţiei muzeistice la noi. Pornim acest interviu rugîndu-vă să ne daţi cîteva relaţii îndrumătoare privind specificul şi iniţiativa creării Muzeului de Istorie a Partidului Comunist, a mişcării revoluţionare şi democratice din România.

— Aş preciza „singular" într-un sens, deoarece el a fost iniţiat şi s-a dezvoltat o dată cu aşezarea pe baze ştiinţifice, materialist dialectice a întregii reţele muzeale din ţara noastră.

Muzeul de istorie a Partidului Comunist, a mişcării revoluţionare şi democratice din România continuă la o altă scară Expoziţia „Momente din lupta poporului", care a funcţionat în anii 1948-1951, Muzeul „Lupta revoluţionară a poporului" (1951-1954) şi „Muzeul de istorie a Partidului Muncitoresc Român", (1954-1965).

În mai 1966, Comitetul Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român a adoptat o hotărîre privind reorganizarea Muzeului de istorie a Partidului. Cu acest prilej s-a stabilit conţinutul tematic şi titulatura actuală. Muzeul este instalat în clădirea din complexul ce formează Piaţa Victoriei, monument al arhitecturii româneşti, construită după planurile arhitectului Ghica — Budeşti între anii 1912-1938, căreia în ultimii ani i s-a adăugat o nouă construcţie, desăvîrşindu-se astfel proiectul iniţial.

Muzeul ilustrează de fapt marea carte a istoriei poporului nostru. Prin exponate se demonstrează în mod convingător că Partidul Comunist este continuatorul luptelor seculare duse de poporul român pentru neatîrnarea ţării, pentru formarea naţiunii române şi a statului unitar, pentru accelerarea progresului social şi înaintarea României pe calea civilizaţiei. În strînsă legătură cu apariţia şi dezvoltarea mişcării muncitoreşti, socialiste, a luptei revoluţionare a clasei muncitoare, a Partidului Comunist Român este prezentată activitatea celorlalte forţe democratice şi patriotice, a ţărănimii, intelectualităţii, micilor meseriaşi şi funcţionari, a tuturor oamenilor muncii fără deosebire de naţionalitate. În acest context, activitatea militanţilor revoluţionari, a diferitelor personalităţi din trecutul istoric este înfăţişată în strînsă legătură cu clasa socială căreia îi aparţin, în funcţie de contribuţia şi de rolul pe care l-au avut în fiecare perioadă a vieţii lor.

Multilateral sînt prezentate momentele principale ale luptei proletariatului internaţional şi legăturile permanente ale Partidului Comunist, ale mişcării muncitoreşti, democratice din România cu mişcarea muncitorească internaţională.

În acest cadru tematic, în 15 săli, cu o suprafaţă de expunere de cca 5 000 m.p. sînt prezentate peste 7 000 de exponate.

— Calitatea şi numărul documentelor de epocă etalate în sălile muzeului ne fac să bănuim un colectiv de cercetători permanenţi care urmăresc cu atenţie specificul problemei. Vreţi să ne spuneţi cîte ceva despre colaboratorii dv?

— Deşi aşa cum spuneţi acest muzeu este singurul în cadrul tradiţiei muzeistice din ţara noastră el a dobîndit un loc de seamă prin munca colectivului său. Numărul cercetătorilor ştiinţifici, al muzeografilor care formează personalul ştiinţific nu este mare. Toţi specialiştii muzeului au participat fie la reorganizarea care s-a efectuat în anii 1963—1966, fie la îmbunătăţirile şi expoziţiile realizate ulterior. Toţi sînt absolvenţi ai învăţămîntului superior. Majoritatea o formează istoricii. Pot spune că reunim în colectivul nostru reprezentanţi ai aproape tuturor seriilor de absolvenţi ai Facultăţii de istorie — Universitatea Bucureşti din perioada 1956—1968. Printre cercetătorii ştiinţifici sînt şi filozofi, economişti, etc.

Preocuparea fundamentală a tuturor este cercetarea istorică. Muncă efectuată cu pasiune, aureolată din partea sutelor de mii de vizitatori, a colegilor din ţară şi străinătate.

— Concepţia demonstrării unor adevăruri istorice pe bază de probe publicistice cum ar fi presa vremii, fotografiile şi mărturiile unor manuscrise, cuprinse toate în sinteze excelent realizate pe bază de fotomontaje cu o grafică extrem de modernă, ne fac să bănuim printre colaboratorii dumneavoastră şi tineri, absolvenţi eventual ai Facultăţii de istorie din Bucureşti. Ne-ar interesa să aflăm, în cazul cînd presupunerea noastră este întemeiată, în ce măsură Muzeul se îngrijeşte să stabilească relaţii profesionale cu mediul universitar, nu numai în scopul de a recruta cadre bine pregătite pentru activitate muzeistică, dar şi pentru a atrage atenţia tineretului studios asupra importanţei muzeului.

— Sînt convins că fără o legătură în acest sens cu mediul universitar activitatea însăşi ar sărăci una din principalele funcţii ale muzeului. Legăturile am putea spune se stabilesc chiar începînd cu „bobocii" facultăţilor de istorie, filozofie, a celor care studiază istoria şi teoria artei etc., continuînd cu membrii cercurilor ştiinţifice studenţeşti şi pînă la studenţii din ultimul an de studii care-şi pregătesc diploma. Fiecare an universitar ne pune noi şi noi probleme referitoare la numărul studenţilor pe care-i primim să-şi efectueze stagiul practicii de vară. Dar principala formă de legătură cu masa studenţească, cadrele universitare o constituie efectuarea vizitelor pe teme care uneori sînt eşalonate de-a lungul a două sau mai multe semestre.

— Calitatea cu totul remarcabilă a litografiilor din muzeu ţine nu numai de excelenta grafie dar şi de raritatea exponatelor. De unde vi le-aţi procurat? Există o arhivă proprie?

— Ele sînt rezultatul cercetării specialiştilor noştrii la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, Direcţia generală a Arhivelor Statului, Muzeul de Artă a Republicii Socialiste România, Biblioteca Centrală de stat, al achiziţiilor, donaţiilor şi preluării în custodie de la diferite instituţii. Desigur, o parte provin din fondurile muzeului, constituite de-a lungul a peste două decenii.

— Dar fotografiile? Sînt cîteva rarisime prin ineditul lor? Fotografiile care reprezintă execuţiile din 1907, de pildă, toate fotografiile de grevă şi de demonstraţii de stradă, mărite la dimensiuni de afiş, atît de emoţionante prin aerul lor familiar şi tragic totodată, fotografiile unora dintre conducătorii de astăzi ai partidului, fotografii făcute în timpul luptei în ilegalitate a partidului, atît de importante în conturarea unei biografii concrete a socialismului românesc, fotografia absolut fascinantă a tovarăşului Nicolae Ceauşescu în vîrstă de vreo douăzeci de ani, membru deja în comitetul de luptă anti-fascist, fotografiile eroilor clasei muncitoare pe care îi ştiam doar din poveştiri?

— În aceste cazuri satisfacţia este poate în mare dublă şi triplă. Pentru epocile mai îndepărtate cînd imaginea unei acţiuni de masă sau portretul unei personalităţi s-au realizat într-un număr redus de exemplare descoperirea este deosebită. De unde le-am procurat? De la familii, urmaşi ai fotografiaţilor, din revistele ilustrate ale vremii, de la colecţionari. O anumită categorie, şi poate cea mai mare, — portretele — provin din dosarele de urmărire şi anchetă care au fost întocmite de organele represive.

— Care este firul călăuzitor al activităţii muzeului? Bănuim că

Sânziana POP

(Continuare în pag. 5)

ÎN ACEST NUMĂR

Proză
de Sorin Titel

Dichotomii teoretice
de Marin Sorescu

Picto-poetul
Victor Brauner

Poşta redacţiei

Revista străină

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

Compromisul cu ideile

Dar cu ideile? Aţi făcut vreodată vreun compromis?

O, despre asta ar trebui să nu vorbim. Ideile sînt viaţa noastră! Ne facem despre noi înşine şi despre lume o idee, sau un sistem de idei, şi nu renunţăm la ele nici atunci cînd vedem că din pricina lor ni se destramă căminul, ne pierdem prietenii şi, uneori, în condiţii excepţionale, de convulsie socială, ne pierdem chiar libertatea şi viaţa. Compromisul cu ideile e un lucru tragic, fiindcă omul simte, instinctiv, că ideea aceea e chiar el în timp ce un om, un lucru, un obiect, nu e decît ceea ce a dat el în afară, o investiţie, dintre care cea amoroasă angajează mai mult sau mai puţin din fiinţa sa, ca şi lumea care-l poate dezamăgi şi pe care o poate dispreţui suveran. Dar ideea despre sine? Asta e ceva cumplit. Eu, mă?! face omul ducîndu-şi mîna la piept ca pentru a-ţi atrage atenţia asupra fiinţei sale, ca şi cînd ai putea fi orb şi nu l-ai vedea. Eu să fac chestia asta? se holbează la tine cu ochii în flăcări.

Dacă această identificare a noastră cu o idee nu ne-ar duce adesea şi la o neasemuită trufie ar trebui să ne admirăm de dimineaţa şi pînă seara. Dar curînd această identificare devine intolerabilă. Începem să pretindem ca toţi ceilalţi să adopte ideea noastră şi devenim cu atît mai agresivi cu cît ni se sugerează de ici şi de colo un compromis cu alte idei, ale altor oameni. Compromis? He, he! Şi cu cît sîntem mai necunoscuţi în profesiunea sau în cercul nostru, cu atît sîntem mai vanitoşi şi cu conştiinţa de sine mai exacerbată. Ţin minte o istorie petrecută pe malul mării, cu un grup de bărbaţi care aşteptau autobuzul să-i ducă de la Eforie la Constanţa. Unul dintre ei, căutîndu-se prin buzunare zice:

— Mă duc pînă colea la chioşc să-mi cumpăr un pachet de ţigări.

Şi n-a adăugat:

— Aşteptaţi-mă, dacă vine autobuzul. Era de la sine înţeles, erau împreună şi pe deasupra erau şi prieteni. Autobuzul vine şi ăştia făcîndu-şi cu ochiul unii altora, se urcă în el, nu-l aşteaptă pe celălalt. Acesta revine în staţie şi vede. Aşteaptă, se urcă în autobuzul următor şi cît pune piciorul pe prima treaptă scoate un briceag din buzunar şi repede îl spală în primii pasageri pe care-i găseşte pe platformă. Este arestat şi condamnat. La proces, după ce se face de către procuror proba că acuzatul este perfect normal este întrebat bineînţeles, ce-a avut cu cei trei pe care i-a tăiat. La care el le-a dat, mormăind flegmatic, următorul răspuns:

„...Să-mi facă ei mie aşa o figură!"

Asta era! I s-a făcut Luminăţiei Sale, gălbejitul Gheorghe, o figură care nu se putea înghiţi! Îi cădea rangul! Şi pentru asta nu era absolut necesar să plătească cei care i-au făcut figura, ci oricare alţii, deoarece erau tot oameni şi purtau răspunderea în această calitate pentru faptul că n-au avut grijă ca Alteţa Sa Serenisimă Sfrinţilă Vasile să nu îndure asemenea afront.

Nu e nici o exagerare. Am în sat un prieten din copilărie pe care l-am vizitat de curînd. A fost exclus din partid pentru motivul, (îl redau aici aşa cum l-am citit în Apelul pe care l-a făcut el către forurile superioare faţă de hotărî-

Marin PREDA

(Continuare în pag. 3)

cronica pietonului

Fîntîni

După statui, oraşul viseză fîntîni, vorbitoare şi ele. Lor le plac florile înecate şi sîngele iedului, cum îi făgăduia fîntînii celebre, Horaţiu: „Cras donaberis haedo", mîine îţi voi dărui un ied...

Noi am moştenit cultul vechi şi păgîn al fîntînii romane, semn de statornicie, de civilizaţie aşezată. Casa se ridică o dată cu fîntîna, şi „ridică", pentru a doua, e doar un fel de a spune, fiindcă în lucrul ei, fîntîna coboară, cătînd în jos ca spre o matcă veşnică, spre adîncul veşnic viu al pămîntului.

Orice poţi să-i refuzi unui om, numai să nu laşi să-şi astîmpere setea din locul apei tale domestice, nu. Ar fi un sacrilegiu înaintea căruia ar da îndărăt şi hapsînul-hapsînilor.

Barbarii nu au avut fîntîni. Barbarii nu au avut nici măcar ideea de a avea vreodată fîntîni. Ei beau din valul trecător, ca şi ei, în istoria lumii, niciodată acelaşi, cum nici ei n-au fost niciodată aceiaşi.

Oraşul să nu uite fîntînile; chiar dacă în existenţa lui ele au devenit podoabe numai, salturi neîntrerupte de iezi albi iertaţi în miezul paşnic al zilei.

Oraşul să păstreze înţelesul lor, care e al vieţii curgînd simplă, voioasă.

CANDID

cronica literară

George Alboiu: drumul sufletelor

Nu-i greu de înțeles poezia lui George Alboiu, destul de dificilă, altfel, ca expresie, dar este destul de greu a explica în ce constă originalitatea ei. E limpede că, încă din volumul anterior **(Cîmpia Eternă)**, poetul se arată preocupat de un mit: mitul cîmpiei infinite, perene, în care trebuie să citim la prima vedere o reprezentare spațială a existenței, o imagine a vitalității sălbatice, un tropot prelung de cai prin locuri pustii și aride. La acest simbol se adaugă **Muntele**, de care George Alboiu leagă, de asemenea, anumite reprezentări, cum ar fi, de pildă, aceea a morții. Muntele ar fi, așadar, locul purificat unde sălășluiesc zeii și sufletele morților, pornite din cîmpia plată și tragică, adică din mijlocul existenței comune. Nu-i, firește, numai atît, poezia are și alte straturi, simbolistica ei atinge și puncte mai înalte. **Cîmpie, Munte, Moarte** sînt, în fond niște concepte abstracte și neutre, poezia adevărată vine o dată cu corăbiile sensibilității ce acostează la țărmurile lor. La George Alboiu este vorba de un sentiment copleșitor de singurătate, de o imagine a sfîrșitului, în ordine cosmică, de o senzație, în fine, de vid și descompunere în tradiția eschatologiei romantice. Poetul evocă șapte amurguri și un răsărit foarte trist, scrie nouă elegii, între care ultima este o elegie a **stingerii.** Alte 16 poeme (în ciclul **Drumul sufletelor)** sînt dominate de miturile eșecului: Cristos, Daniil în groapa cu lei, Oedip, Sisif, Ovidiu, Orfeu, Don Quijotte și Hamlet, toate transpuse în spațiul cîmpiei eterne, infinite, spațiul — s-a înțeles — fundamental în această mică mitologie lirică. George Alboiu este, deci, un poet al apocalipsului și un iubitor de viziuni negre. Poemele lui conțin previziuni sumbre. Dăm la tot pasul de prăbușiri, schelete, de aștrii căzători, de ochi ce se dilată enorm și pocnesc asurzitor, de viermi neadormiți, de turme de animale monstruoase ce colindă Cîmpia Eternă și devoră totul, de nopți putrede și de ceruri scăldate în sînge. George Alboiu este mai ales un vizual și un liric cu imaginația fierbinte. Deasupra cîmpiei lui strălucește un soare negru și pîntecul ei este un imens osariu. Locului neted și înfloritor din vechile poeme agreste i se opune în **Drumul sufletelor** imaginea stingerii sub impulsul unei forțe pe care nu știm cum s-o numim.

De întoarcem spre lumină luna acestei negre melancolii lirice observăm deîndată că George Alboiu nu face în fapt, decît să transpună în decoruri satanice o senzație de spaimă, un încruntat sentiment al singurătății. Cea mai frecventă imagine în aceste elegii grave și amenințătoare este aceea a rătăcirii pe un cîmp gol, fără cărări și fără mustoasa iarbă. Un orb calcă peste țărîna stearpă cu tălpile goale și, rătăcind, se împiedică de un trup străin care — lucru curios — dispare. Trupul străin este copilul de altădată, rătăcitorul de acum este poetul care încearcă a regăsi calea spre starea de beatitudine din altă vîrstă. Am concentrat în această fabulă mai multe poeme din **Drumul sufletelor** ce se hrănesc cu carecare voluptate din pelinul deznădejdii. Sînt și alte reprezentări ale obsesiei de care este stăpînit tînărul poet și una dintre ele ne înfățișează, de pildă, un pom singuratic și de crengile lui un trup spînzurat de care se lovesc, cu sunet de clopot, crengile goale **(Elegie zeilor).** Nu departe de această dezolantă imagine se află turnul singuratic, unicul turn, într-o unică biserică din lume. În turn cîntă un înger și acest înger trebuie să fie poetul, blestemat să supraviețuiască unui dezastru geologic **(Elegia părinților).** Singură moartea este activă, rodnică, și resemnat poetul contemplă astrul ei dătător de reci fioruri: „Aștrii pe cîmpie se rostogolesc, / Numai pe cîmpie și nu e vale / Și nu e deal iar cărările lor / Cheamă picioarele mele. / Ei negri sînt iar dacă / ar fi fost să fie lacrimi / ochi n-ar fi fost așa să plîngă. / Într-un ochi îmi răsare, în celălalt / Îmi apune soarele, pămîntul / urcă muntele pînă cînd? / Din oul corbului în locul puiului / la un veac iese noaptea și cîntă / pe lume atît de străin. / Uitată este bătălia aceea de demult / cînd toți s-au ucis doar eu am scăpat / rătăcesc singur pe cîmpia fără nădejde. / Departe roua de pe genele morților / să curgă în lacul pe care alunecă / lebăda în rugă de seară".

Preocuparea de a adînci un simbol, cosmosul — de pildă — în stare de extincție și de a spiritualiza bătăile inimii vine, firește, de la Blaga. George Alboiu nu este unicul poet din generația mai nouă, care, sub impulsul ginditorului ardelean, încearcă a privi sentimentele într-o oglindă a spiritului și a da impresiilor o coerență, o viziune mai filozofică. Autorul **Drumului sufletelor** mi se pare a pune însă mai multă obstinație în explicitarea acestei idei și a da cuvintelor sale o asprime biblică. Versurile arată o sensibilitate accentuată pentru macabru, plăcerea pentru decoruri solemne și personificări îndrăznețe. **Amurgurile** sale sînt pline de imagini atroce. Pe movilele de pămînt, văzute ca niște sini gigantici, impudici, ard în loc de candele capetele strămoșilor, turme de porci trec grohăind prin cîmpie, cetățile se prăbușesc și ultimul cal de pe pămînt aleargă prin niște locuri dezolante. Și, pentru ca deznădejdea să fie totală, George Alboiu înhamă și soarele la carul ruinelor. În această orgie de întunecimi și amărăciuni numai conștiința vinovăției (care este aceea nu știm!) este albă.

Versurile evocă fapte teribile și prevestesc prăbușiri de ceruri: „Cele șapte amurguri vor veni / și pedeapsa ultimului răsărit mă va ajunge. / Cei șapte frați îmi vor fura / de atitea ori mama și o vor duce. / Cei șapte prieteni îmi vor fura femeia / iar lanțurile spaime / se vor scutura în pomii înșerați. / Valurile scăpate din palmele mele / vor lătra la țărmuri streine, vinovăția / va mai cere un colț de oraș. // Primul amurg să coboare / iar rănile iubirii să mînjească cerul / acolo unde soarele de la venirea mea / pe lume tînjește după primul amurg...".

De dăm puțin la o parte tablourile acestea neguroase și privim mai de aproape poemele observăm că George Alboiu încearcă a defini o stare de orgolioasă însingurare, o amărăciune mîndră și agresivă. Metaforele lui au substanță și volumul, în ansamblu, impune o viziune personală. George Alboiu este — nu mai încape vorbă — un poet de substanță. Nu i-am reproșa decît excesul în direcția terifiantului și apocalipticului.

Eugen SIMION

compendiu

BARBU CIOCULESCU: Media luna

Barbu Cioculescu face poezie cu un discret sentiment de culpabilitate, sezisabil la mai toți autorii proveniți din mari cititori — prea lucizi pentru a-și ignora vasalitatea și prea pasionați pentru a-și refuza poezia. Însemnul acestor poeți este **Masca (Masca distrată pe care am mai pus-o odată / Și nu mi-a plăcut nici de frică, / Însă cică îmi vine ca o mănușă. / Așa că-i dau drumul pe ușă: du-te băiete! / Și nu-ndrăznesc s-o șterg cu buretele.)** iar atitudinea fundamentală — poza. Barbu Cioculescu își concepe **Masca** pe un anti-wertherism declarat **(Eu nu mă arunc pe fereastră / Fluturînd o batistă albastră, / Din sertar nu scot pistolul lui Werther /**

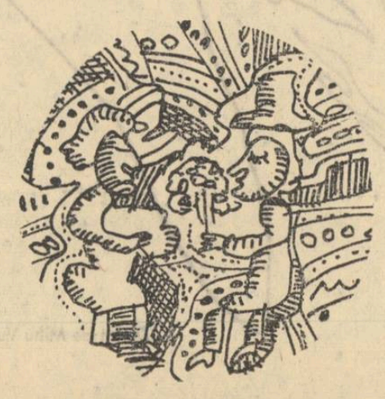

Cu ghirlandele pe țeavă, / Cu asul de pică-n plăsele. / Nu trag de la briu pumnalul subțire / Ce scoate în inimă picături de iubire — / În cuiul din lampă ce ține o / Lampă maură cumpărată în rate nu / Leg frînghia ce aduce noroc...) exaltînd, în schimb, banalitatea, prozaicul, non-eroismul. Găsim chiar și un corespondent feminin al Măștii — o Galatee brută, netransfigurată artistic **(De ce nu ești mai tînăr? / Pentru ce n-ai temeie? / Unde duce drumul lucios? / Îmi faci sandale? / Îmi pui și mărgele? / Arată-mi bucuriile tale / Să mă uit printre ele.)** după cum găsim telefonul, florile de plastic, tabloul cu pepene, televizorul, frigiderul Fram, cina cu parizer — într-un cuvînt, elemente de decor specifice unui univers prozaic, ultrabanal.

Distant, mereu cenzurînd și cenzurîndu-se, poetul trăiește o stare de reprimare continuă neîngăduindu-și nici un fel de „intimități". Poezia lui se revarsă asupra lucrurilor — incapabile virtual să-i divulge — niciodată asupra ființelor și poetul se află în dragoste cu o cămașă, cu o cravată, cu un nasture **(Mă iubește un nasture. / Se simte mic lîngă mine și-ar vrea să lucească. / Nepăsător îl port prins într-un fir / Și-l pierd în larma obștească.)** transferîndu-și deseori subiectele în „lumea celor care nu cuvîntă": **La lampa de neon vin fluturi și nu pot să moară. / Sosesc în turme moi în oriice seară. / Grăsuți și scurți în scuturi, aheii de prin plopi, / Sărind prin țărmi de aer cu lutul de prin gropi, / Vorbind în rînduri strînse cu casca peste ochi. / Pe fiecare l-a ținut în poală / Venera, Hera sau o nimfă goală / Și i-a țesut din pudră cămeșile de zale, / Să zuruie de pofte cînd tropăie prin vale (Ilion V.)** Ceea ce innobilează acest gen de poezie este conștiința superioară a eșecului, lamentto-ul lucid: **Noaptea prin cartierul sărac / Trec urmărit de un drac. // Să nu mă vadă, sînt ferestrele stinse, / Să nu bocănesc, sînt străzile ninse. / Dorm hunii, dorm șcheii între pereți de chirpici. / O, și simt pe aici / O căldură adevărată și grea, / Fără stele, fără cer mare / Uruind la-ntîmplare. / Dacă a-și pune mina pe poartă și aș împinge... / E un ceas prea tîrziu. / Și ninge, / Ninge.**

CONSTANTIN STEFURIUC Pe o vîrstă de băiat

Printre atîtea debuturi nesemnificative, confuze, afectînd maturitate și experiență, Constantin Ștefuriuc se distinge prin limpezimea limbajului și o francheță aproape dezarmantă. Poetul își flutură vîrsta — o „vîrstă de băiat" — ca pe-un stindard, făcînd din ea pavăză și poezie: **Ninsoarea pleacă dincolo de azi / Și-un cîine latră după iarba unei stele. / Eu însumi, fugărit de dragoste și înțelepți, / M-ascund în platoșele vîrstei mele.** Simbolul acestei vîrste, mai exact, al acestei stări de spirit este Prințul, un soi de Zburător al neliniștilor existențiale, „dureros de frumos" și „dureros de prieten": **Tînăr și dureros de frumos prințul, / Tînăr și dureros de prieten prințul / Cerul își arde condamnații în Lună, / Luna își face cuibu-n fîntînă. / Prințul, prințul, prințul. / De ce-i vînt, de ce-i vînt / S-or fi iubind morții-n mormînt / Sau zboară prințul, prințul? / Am văzut pietrele, pietrele / Se rotunjeau precum fetele / Cînd așteaptă în iarbă să plouă / Cu sînii de rouă, de rouă. / Prințul, prințul, prințul.** Un simbol este și Robinson, locuind o insulă pură, „prea albă" și venind în întîmpinarea dragostei dinții cu „cinci pîini și doi pești", „Starea" de Prinț este, în ultimă instanță, o variantă, o posibilitate a stării de grație. Poetul se închipuie, rînd pe rînd, rege al păsărilor **(Și să fiu pot peste păsări rege),** „prim-vicepreședinte al Soarelui", împărat, „aghiotant al lui Dumnezeu", în comunicare directă cu stelele și luna: **Știam de la păsări, auzisem de la un copac / Că stelele trăiesc în cuvinte, / Că atunci cînd îți spun iubito! / Vorbesc cu steaua cea mai fierbinte.** Luna, mai ales, revine obsedant în poezia lui Constantin Ștefuriuc simbolizînd cînd o ființă, cînd un tărîm cu valențe purificatoare. Un „băiat", blestemat să se transforme în chitară, va putea fi iarăși „băiat" numai dacă va fi atins de Lună. Poetul însuși își revendică din Lună o parte din naștere: **Am un ochi supus fîntînii, / Am o mînă ruptă din Lună. / De ce m-ai născut, mamă, noaptea, / N-ai știut că-i nebună, nebună?** De altfel, migrația în tărîmuri (prin definiție) ale candorii — un copac **(Doi copii mari și-au ascuns inimile într-un copac...),** o pasăre **(Ne mutăm în păsări trupul / Și sîntem frumoși ca grîul — / Hai să ne jucăm de-a lumea: / Tu ești salcia, eu — riul.)** o dragoste **(Ținem ploile de funii, / Ne iubeam precum nebunii — / Părul ți-l ridic în soare / Ca pe-o apă în picioare. / Îmi ești dragostea dintîi. Pune-mi vîntul căpătîi)** — apare extrem de frecvent în acest volum. E în această mișcare o tentativă de a prelungi „starea de prinț", de a amîna intrarea în alt trup, în alt timp. Adolescența va fi implorată zadarnic să nu plece, să nu se teamă: **Fuge sfîșiată frunza Lunii... / Vîntul suflă, aprinzînd cărbunii / Ochilor cumpliți de lup. / Tulbure e sîngele în fiare / Moare cîte-un om de dor și moare / Cîte-un lup îmbrățișînd zăpada. / Stai, adolescență, nu te teme, / Stai, și-ascultă lupii din poeme.** Dar „moartea fratelui de sînge" s-a și întîmplat: **Doi copii mari și-au ascuns inimile într-un copac, / Șerpii umblau prin scorburi să le găsească, / Păsările scobeau ferestre spre Lună / Să nu le fie teamă inimilor, să nu putrezească. / / Doi copii mari joacă șotronul, / Unul aruncă inima aproape de moarte, / Celălalt e dureros de sincer / Și-aruncă inima mult mai departe. // Mi-a murit fratele de sînge. / Într-o zi a venit o apă și l-a acoperit cu dor — / De-atunci mi-au crescut frunze pe trup și în sînge / Și nu mai sînt om, sînt plop tremurător.**

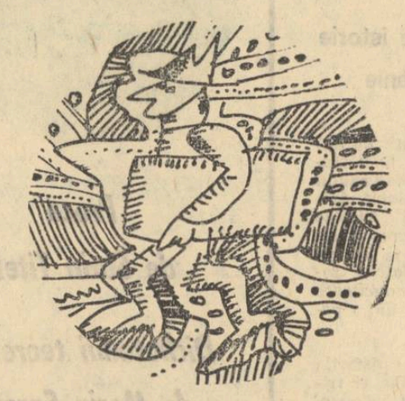

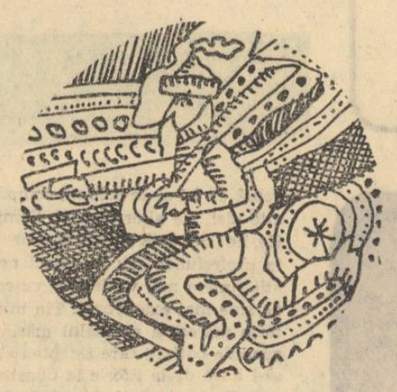

MATEI ALEXANDRESCU Donna Sixtina

Ca formație, Matei Alexandrescu aparține școlii poetice interbelice (a debutat, pare-se, în 1931 cu volumul de poeme **În insula unde-nfloreau coralii),** mai exact, acelor poeți de climat care, fără a avea strălucirea vîrfurilor, au contribuit la nuanțarea peisajului literar. Astfel Călinescu, deși i-a reproșat „arghezianismul", nu l-a omis, totuși, din **Istoria...** sa, menționîndu-i numele la capitolul **Alte orientări.** În **Dona Sixtina** nu mai găsim atît ecouri dintr-un poet sau altul, cît ecoul poeziei interbelice în general: un anume aer, anume gesturi, anume ticuri chiar. Și poate că nici forma fixă a versurilor (sonete) nu a fost preferată întîmplător. Din păcate, nu întregul material poetic al acestui volum se pretează la comunicarea în formă fixă, după cum nici poetul nu reușește întotdeauna să abordeze inspirat genul. Cîteva sonete se disting, totuși, printr-o linie grațioasă și fragilă, ca un desen pe porțelan: **Pe masa mea de lucru trei bujori / S-au scuturat: pe petală cu petală — / Și-mi par versete, dintr-o sacontală, / Traduse în parfumuri și culori. // De-această moarte poți să te-nfiori / Doar tu, Poesis, visului vestală.** Poezia erotică e ceremonioasă dar minată de o ironie abia reținută: **Nu-i zi, iubita mea să nu mă certe. / Mînia ei o simt, ca orice sclav / Și-aștept, esopic, umilit și brav / Stăpîna mea să uite și să ierte.** Poetul afectează umilința, supușenia, condiția de sclav, ca în această frumoasă declarație de capitulare: **O, doamna mea, sînt șoimul tău, supusul, / Pe care din mănușa împletită / Înșăți mă-nalți la cer cu tot nespusul / Tău farmec de tristețe și ispită. // Și cînd mă-ntorc pe za cu-nsingerate / Și muribunde triluri prinse-n gheare, / Mă bat cu înăițimile furate / Și-ți prind pe umăr prada, ca pe-o floare. // Cînd cornul cheamă lung la vînătoare, / Mă-ncerca vechiul dor de libertate, / Dar lanțul de argint, lipsind, mă doare / Și săgetat revin cu vîntu-n spate. // Sînt șoimul care izbuti să placă / Cinstitei Doamne, dar mai mult în joacă.** În aceeași manieră, sonetul către o „Doamnă Fericire": **Privesc în ochii Doamnei Fericire // Ca un bolnav care se oglindește / Într-o rețetă scrisă-n latinește / Și-i caută în zadar o tălmăcire.** Nu lipsesc nici cochetăriile cu un destin villonesc, de „spînzurat" întru dragoste: **Sonetu-acesta epitaf îl scriu, / Sonet de spînzurat la drumul mare, / De creanga unei dragoste amare, / Înmugurită toată-n argintiu. // Un blestemat am fost și, ca urmare, / N-avui la moarte parte de sicriu. / M-au îngropat în dragoste de viu / Cu ritual și rugăciuni sumare.** De unde, și această senectute înfiorată: **Pe unde-ți sînt frumoasele iubite, / Ninși fulgi de nea în juru-ți, piruete? / Cine le prinse-n rame, în perete, / Cu-acel „atunci", pe buze împietrite? // Unde-ți sînt ochii ageri, de herete, / Ce săgetau din zbor, pe negîndite? / Și unde stol de vrăbii, răspîndite / Fetițele cu șorțuri și berete?**

LECTOR

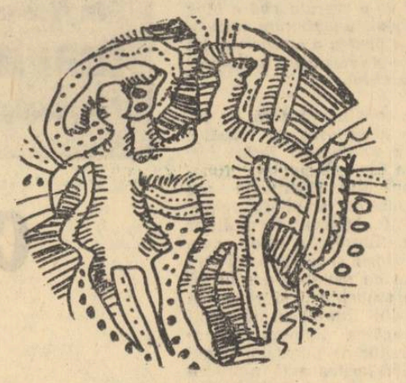

Vignete: TIBERIU NICORESCU

avantpremieră editorială

GRETE TARTLER: Apa vie

Cu acest volum, autoarea — o debutantă, dacă nu ne înșelăm, poate risca, și nu fără motiv, indiferența criticii. Și nu pentru că volumul ar fi dintre cele mai slabe ci, dimpotrivă, pentru că nu e. Să citățm: **Culcatul drum unde șezum / în fildeșul acelui fum / pe care mîna străvezie / l-a cufundat în Apa Vie / și-n care bei din ritmic tei / aleșii timpi epicurei, / se prefirează altul drum / de lene presărat cu fum / din incrustata mea sprînceană / peste uitarea felegeană.** Dar dacă nu e slabă, cartea nici nu depășește un anume nivel dincolo de care începem să căutăm poezii. O selecție mai riguroasă sau, mai bine, amînarea apariției editoriale s-ar fi soldat, credem, cu alte rezultate. Fiindcă nu se pot trece cu vederea versuri confuze de genul: **Să vedeți cum noaptea / mușuroaie de sunete / cu toiege solzoase de pești / o pornesc pe propria ramură / spre cercul unde strălucește Apa cea Vie, / îmbătați de mișcări sărate / se clatină-n pelerinele algelor / cu ochi fascinați de lumină: / să vedeți cum înoată, / cum beau spuma dezlănțuită / și se împing unele pe altele, / iar apa — le stringe-n nisipul cerului ei / ca pe un flux cuvenit.** Nu înțelegem. Cine „pornesc"? „Mușuroaiele de sunete"? Atunci de ce sînt „îmbătați de mișcări sărate"? Peștii? Atunci de ce „se împing unele pe altele"? (subl. ne aparține). Confuz este, pe alocuri, și simbolul „Apei Vii", autoarea nereușind prin el să dea un plus de coeziune volumului și nici să-l pună sub un semn aparte. Stă într-adevăr în puterea criticului să dovedească existența unui poet sau a altuia. Dar nu stă în puterea lui să anuleze cu exces de bunăvoință gramatica în numele unei poezii probabile.

ADY ENDRE

Spre mîine

Versuri editura „Dacia".

NICOLAE BALOTĂ

Urmuz

Studii, editura „Dacia"

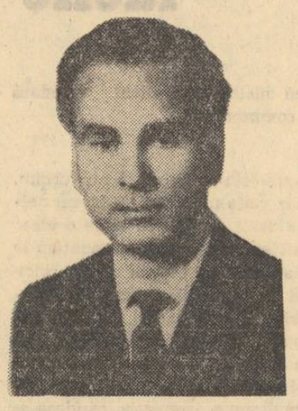

HORIA ZILIERU

Umbra paradisului

Versuri, editura „Junimea"

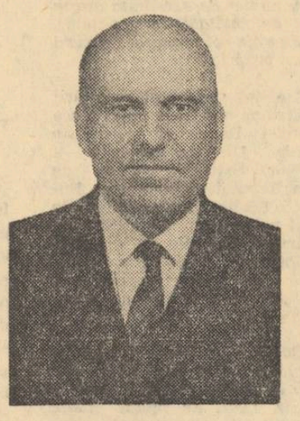

AL. ȘERBAN

Rănile armonice

Versuri, editura „Litera"

efemeride

APARENȚE PARADOXURI DESPRE POEZIE

Poetul, cedînd ispitei de a generaliza, spuse:

— Din multele „definiții" lapidare care s-au dat liricii, o prefer pe aceasta: sensibilitate la unic. Definiția comportă două accente simultane, pe fiecare cuvînt unul, și amîndouă ne ajută să distingem poezia de activitatea științifică (în sensul cel mai larg). O definiție a științei va înlocui aceste cuvinte prin altele oarecum opuse: reflecție și general. Poezia este o sensibilitate la unic, știința, reflecție asupra generalului. Poetul, înainte de a se interesa de legătura dintre lucruri, se interesează de lucrurile înseși. Într-un fel, poet e acela care nu vede pădurea din cauza copacilor. Pentru poet, fiecare lucru are „personalitatea" lui și lirism înseamnă tocmai dezvăluirea personalității latente a lucrurilor. Prin personalitate înțeleg sufletul tainic din lucruri, care nu se exprimă nici în funcția acestora (utilitatea), nici în specia mai largă de care aparțin (clasa, legea). Ce este (ca să ilustrez) poezia mobilelor decît revelarea acestui suflet ascuns în dulap, în pat, în scaun...

— Dar sufletul scaunului — întrerupse Kim, nu ne introduce într-o ordine de semnificații, într-o generalitate?

— E vorba de sufletul inefabil, adică unic, irepetabil, spuse Poetul.

— Atunci poezia ar fi un fel de analiză psihologică a lucrurilor.

— Bachelard zice psihanaliză

— Dar se gîndește la altceva. Ceea ce e unic, irepetabil — adaugă Kim, reprezintă, la scara universului, un accident, iar eu pretind că poezia ne pune în contact cu esențialul. Tu afirmi că privirea poetului sfărîmă unitatea lumii, izolează lucrurile în trăsături ce nu se repetă; eu cred, dimpotrivă, că ea tinde mereu să refacă Marele Tot, să întegreze lucrurile în serii, stabilind analogii. Sufletul scaunului nu mă tulbură prin unicitatea lui, nici prin inedit, ci prin aceea că integrează un obiect aparent inert într-o ordine semnificativă. Lirism nu vrea să zică exprimarea unui spirit particular al scaunului (care nici nu există) ci a Spiritului General ținut prizonier în el.

— Mi-e teamă — obiectă Poetul, că excluzînd unicitatea din poezie vei exclude și sensibilitatea. Nu poți fi sensibil la general, dacă lăsăm cuvintelor sensul propriu. Generalul cheamă reflecția, conștiința. Hotărît, greșești: ce rămîne din poezie dacă-i răpim emoția, sentimentul, uimirea?

— Nu i le răpim, dar le explicăm în alt chip. Poetul e comparat adesea cu un copil fiindcă e capabil de uimire inocentă; însă comparația e principial falsă. Uimirea copilului e pre-logică, a poetului implică logica, rațiunea, gîndirea. G. Călinescu spune că Eminescu n-avea simțul naturii. Ei bine, eu susțin că niciun mare poet n-are simțul naturii, în sensul că natura nu reprezintă pentru el un obiect de încintare ci unul de reflecție. Poetul mare trece prin „păduri de simboluri", cum se exprimă Baudelaire. Reflecția e acel proces care sfîșie aparența ca să afle esența și gîndirea poetului e o curată reflecție. Ea stabilește analogii, legi secrete ale universului, legături, redă lucrul existenței lui cosmice..

— Se confundă atunci poezia cu știința?

— Nicidecum. Mai exact: nu se confundă cu nici o știință anume, dar poate fi socotită suprema știință. Și botanistul și poetul caută esențe. Dar în vreme ce pentru botanist esența e abstractă, rezultat al generalizării, pentru poet esența e, paradoxal, tot concretă. Floarea la care se referă poetul e Planta Mumă, fenomenul originar al lui Goethe (la aminte la cuvîntul fenomen aplicat unei esențe). Blaga spunea că fenomenul originar e o viziune, nu o idee. Ceea ce înseamnă că poetul ce pare a se concentra asupra unei galbene pălării de floarea soarelui vede, în fond, altceva, o himeră esențială aflată în comunicare cosmică cu soarele, după care își întoarce pururi ochii extatici. Dacă botanistul ar vorbi de „sîngele florii" sau de „blana vegetală a animalului", el ar deveni poet: de unde poți deduce că sfera în care poetul își împinge analogiile e mai mare decît a botanistului. Poezia e o știință și obiectul ei e Totul.

— Înțeleg că nu opui poezia științei, că vezi în ea o reflecție asupra generalului... Dar ce vei face cu limbajul poeziei? Cum se compară el cu limbajul riguros al științei?

— Limbajul poeziei se cade să fie chiar mai riguros decît al științei. Într-o metaforă nu putem interveni fără s-o distrugem. Noțiunile savantului au tot atîta poezie cîtă rigoare au metaforele poetului. Nu e nici o contradicție. Într-un plan înalt, poezia, știință sau critică — sfîrși Kim — sînt unul și același lucru, interogație tulburată a spiritului la porțile lumii.

N. M.

VICTOR EFTIMIU : AMINTIRI LITERARE

ÎNCEPUTURI

Nu mă cred un ales...

Trecînd prin fața librăriilor și contemplînd volumele expuse, mă întrebam :

— O să am și eu, vreodată, o carte în vitrină ?

Din galeria venerabilului nostru Teatru Național priveam publicul de jos și-mi spuneam :

— O să ajung vreodată în stal ?

Acestea erau supremele revendicări ale pre-adolescenței mele.

Deși, de atunci, am tipărit atîtea cărți, am rămas cu impresia, dacă nu cu convingerea, că n-am avut o deosebită vocație literară.

Prea am scris multe și de toate, cu sau fără plăcere, ca să mă cred un ales !

Poezii, nuvele, romane, povestiri pentru copii, cugetări, memorialistică, cronici rimate, epigrame, eseuri literare, tragedii antice, drame romantice, comedii burgheze, piese exotice, cronici de teatru și plastică, bilete de plăcintă, reportagii senzaționale, și evocări istorice, — am abordat toate genurile. Omul cu mesaj se rezumă la un singur gen și-l duce pînă la capăt, pînă la fund, pînă la zenit. Eu am făcut excepție de la regulă. Îmi lipsea, probabil, mesajul.

În schimb, am avut de mic, pasiunea teatrului. De unde mi-a venit această pasiune, de la cine am moștenit-o, nu știu.

În familia mea, venită din Epirul albanez, n-am avut pe nimeni care să fi cunoscut spectacolul, necum să-l practice. Bunicul meu Eftimie, (Timco Ceavo) tăia pădurile comunei mele natale Boboștița, tatăl său Vanca se ducea des la Viena, cu harabaua (era, probabil, negustor și aducea soției sale Vancovița conduri de atlas). Atît se știe la mine-n sat despre străbunii mei.

Cine era acel misterios Ceavo, primul dintre ai noștrii, despre care se vorbește, nu-și mai aducea nimeni aminte.

Poate să fi fost el alesul, omul rampei, precursorul, deși în împărăția turcească nu se pomenea de rampă și de comedianți !

Visuri cu mătase vișinie și flori de argint

Nu fusesem la teatru niciodată, dar jucam prin grădinile mahalalei Silivestru, piese cu haiduci. În „Iancu Jianu" înfățișam pe Circ-Serdarul Stoica și aveam o moarte atît de impresionantă, încît eram obligat s-o bisez. În clasa patra primară, la școala Silivestru, la examenul de fine de an, am avut un mare succes, recitînd poezia „Noaptea Sfîntului Andrei" a lui Vasile Alecsandri, mi se pare. Acest triumf care ridica prestigiul întregei clase, a făcut să mi se atenueze notele lamentabile, pe care le aveam la alte materii.

Nu fusesem la teatru. Dar văzusem circul. Circul Sidoli, pe cheiul Dîmboviței. Deacolo am rămas cu patima scenei. Călăreț, trapezist și August-Prostul, în acelaș timp, visam pantaloni scurți de mătase vișinie, cu flori de argint, în relief, un bici cu care să pleznesc văzduhul, în lipsa unei herghelii. Mă dădeam peste cap, asemenea clownilor, mă cățăram în copaci, ca trapezistul.

Am și astăzi, în fundul nărilor, mirosul gazului aerian, amestecat cu mirosul de portocale și de bălegar al circului Sidoli, unde am cunoscut primele feerii, mirajul viziunilor multicolore, lanterna magică, proecțiunile orizonturilor imense ale universului artei, oameni și fantome, peisagii miraculoase, salturi în infinit, suprema fantasmagorie.

De la circ nu mai e mult pînă la teatru.

Cred că dragostea, beția teatrului, mi le-a trezit un fel de prieten al tatălui meu, un omuleț cu cioc și cu sfîrcul urechei roșu, Romulus Gavrilescu. Sub stejarul din fața casei, în strada Silivestru, el ne vorbea, fraților mei și mie, despre Teatrul Național, unde juca unul Nottara, actor mare, dar care persecuta pe alți doi actori, poate mai mari ca el, Iancu Petrescu și Vasile Leonescu.

Tot frecîndu-și cu două degete lobul urechei, Romulus Gavrilescu ne evoca spectrul din „Hamlet", și numărul biletului de loterie, care apărea, scris cu becuri roșii, în visul haimanalelor din „Lumpatius Vagabondus".

Pentru mine, teatrul începea și sfîrșea cu Nottara, cu umbra bătrînului Hamlet și cu numărul incandescent din opereta „Lumpatius Vagabondus". Nu mi-au trebuit decît cîteva săptămîni, ca să deviu teatralist.

Am debutat ca director, autor, regizor și actor, improvizînd o scenă în pivnița caselor părintești. Intrarea : un nasture sau o peniță. Micii spectatori erau așezați pe treptele pivniței... Cîteva scaune (lemn negru răsucit, pluș roșu), luate în lipsa părinților, din salonul de deasupra, și acoperite cu o broboadă a mamei, reprezentau castelul în care Costică omora pe Polux sau Polux pe Costică, în piesa mea „Polux și Costică", palidă imitație a lui Hamlet, povestit de Romulus Gavrilescu.

Cred că bietul meu inițiator în misterele rampei, ar fi căzut din cer dacă i-ar fi spus cineva că băiețelul care-l asculta extaziat, cînd îi vorbea de Nottara, Iancu Petrescu și Vasile Leonescu, va fi interpretat, peste zece ani, la Teatrul Național, de acești mari actori, și că peste alți zece ani, le va fi director.

Cariera mea teatrală s-a dezvoltat vertiginos... De la galerie, fără să-mi mai realizez visul de a trece prin stal, am ajuns direct în loja direcției, ca autor al lui „Înșir-te Mărgărite" și, mai tîrziu, ca director general. Am fost cel mai tînăr autor jucat și cel mai tînăr ocupant al scaunului lui Ion Ghica.

Am început să scriu, foarte tînăr, sub diferite pseudonime, la diferite publicații periodice. Prima revistă în care am tipărit a fost „Speranța", care a apărut numai de patru ori și al cărei director, administrator și principal redactor, corector și împărțitor la chioșcuri eram eu însumi. Aveam vreo șaisprezece ani. Apoi, sub pseudonimele Athanes (poezii) și V. E. Grecu (proză) am colaborat la „Dumineca", editată la „Adevărul" și al cărei director era regretatul poet dramatic și cronicar teatral de mai tîrziu, dr. Adrian Verea. După un an-doi, am semnat întîia oară cu numele meu în „Viața literară și artistică", a lui Coșbuc, Ion Gorun și Ilarie Chendi.

Lui Ilarie Chendi îi datoresc înlesnirea debuturilor mele literare și-i evoc numele totdeauna cu emoția gratitudinei și a unei mari afecțiuni.

Viață de boem... Iată cafeneaua „Macedonia" din pasajul Doamnei, iată ceainăriile de pe Calea Văcărești, unde mă întîlneam cu V. Demetrius, Radu Baltag, cu tînărul luptător socialist Eftimie Barbu, cunoscut sub numele Barbu Eftimiu, cu Dem. Orfănescu și alți poeți famelici... Iată lăptăria din strada Academiei, unde mîncam pentru 25 bani cu Barbu Lăzăreanu, viitorul academician și cu Al. Coler, viitorul secretar de redacție al „Adevărului".

Colaborarea la „Viața literară și artistică" mi-a deschis apoi ușile „Imperialului", cafeneaua bunului Kübler, aflată cam pe locul unde se ridică azi aripa dreaptă a Palatului Republicii.

Ce mîndru mă simțeam să pășesc în acel sanctuar de poeți, de artiști, pe care îi contemplasem cu cîteva luni în urmă, prin geamurile vaste ale cafenelei lui Kübler ! Primul pe care l-am zărit era Alexandru Cazaban.

Vînător pasionat, Cazaban mi-a făgăduit un iepure pe care l-am așteptat cincizeci și cinci de ani. Într-o zi mi-a spus că mi-l va aduce cu siguranță cînd va împlini o sută de ani.

Clienții „Imperialului"... S-au dus, cei mai mulți prea tineri ! Ilarie Chendi, D. Anghel, St. O. Iosif, Ion Minulescu, Ion Adam, Cincinat Pavelescu, I. Birseanu, Andrei Naum, Artur Stavri, D. Nanu, V. Demetrius, Corneliu Moldovanu, N. Davidescu, Al. Stamatiad, N. Pora și-atîția alții, pictorii Baltazar, Vermont, Verona, Steriade, Iser, Satmary, Ressu, compozitorul Alfons Castaldi, sculptorii Paciurea, Stork și Späthe, — floarea artelor și scrisului românesc de la începutul acestui veac.

Să nu uităm nici pe Mihail Sadoveanu și Mihai Codreanu, care soseau cîteodată de la Iași, pe Octavian Goga și Octavian Tăslăuanu, veniți de la Sibiu.

Mi-aduc aminte că, odată, ieșind de la „Imperial" împreună cu G. Ibrăileanu, criticul ieșean mi-a împărtășit emoția pe care i-o dau clădirile bucureștene, cu două și trei etaje și care îi făceau impresia că urcă pîn-la cer.

— Tot mi se pare că se vor prăbuși peste mine !

Cum s-a perimat boema...

Alexandru Macedonski nu venea la „Imperial". Împreună cu discipolii săi, în frunte cu Mircea Demetriad, frecventa vara, grădina hotelului Bulevard, iar toamna și iarna, cînd nu era la Paris — se ducea la cafeneaua High-life, peste drum de „Imperial".

Pe urmă, poeții, pictorii și actorii s-au sălășluit la Terasa Oteteleșanu, aflată pe locul unde e acum palatul telefoanelor.

Clienții cei mai statornici ai terasei Oteteleșanu erau delicatul povestitor Em. Gîrleanu și mucalitul Ion Dragoslav.

Veneau cîteodată la terasă George Coșbuc, Barbu Delavrancea (după premierele pieselor sale), Al. Davila, C. I. Nottara, Ion Brezeanu, soții Bulandra și scriitori din generația mai tînără.

După primul război mondial, cafenelele literare și-au pierdut gloria. Se mai duceau cîte unii publiciști la Capșa, local rezervat pîn-atunci oamenilor politici, cucoanelor și filfizonilor din protipendada bucureșteană.

Restaurantele-cafenele Elyzeu și Corso au mai adăpostit și ele o vreme, pe boemii capitalei.

Astăzi, genul acesta de „boemi", copii ai nimănui, s-a perimat. Nu mai are nimeni vreme de pierdut.

Scriitorii și artiștii își au atelierele lor, unde muncesc și-și primesc răsplata ; actorii joacă în fiecare zi, matineu și seara, se duc la repetiții. Toată lumea își vede de treabă.

Rigorile și neplăcerile gazetăriei. Cinci parale catrenul

Am deschis ochii în lumea gazetărească pe la vreo șaisprezece ani, debutînd ca ajutor de corector de noapte la „Adevărul".

Aveam șef pe bunul A. Nora și eram plătit cu dreptul de a dormi pe masa din biroul de corectură, în zorii zilei, de la orele patru, cînd se încheia „Dimineața" și pînă la orele șapte, cînd începeau lucrările „Adevărului", care apărea pe înserat.

Prezența mea nu fusese încă semnalată directorului Const. Mille, acest mare luptător pentru triumful ideilor sociale înaintate și cald sprijinitor al tinerilor săi colaboratori.

Const. Mille a auzit de mine și m-a luat sub părinteasca lui ocrotire, după ce am publicat în „Dimineața" un articol despre „Crima de la gropile lui Ouatu".

Anchetasem la fața locului și am scris cu juvenilă pasiune și pitoresc, primul meu reportaj. L-am semnat și am cunoscut cîteva ore de glorie. Efemere, desigur, ca orice glorie, dar glorie a fost, incontestabil !

Paralel cu activitatea mea de versificator, nuvelist, romancier și dramaturg, am făcut în permanență gazetărie.

Am trăit în realitatea imediată, în contact cu viața multiplă, cu suferințele, aspirațiile, revoltele, triumfurile și decepțiile semenilor mei. Am cunoscut mizeriile satului și ale periferiilor bucurestene, scrîșnirile din dinți ale celor năpăstuiți, orgoliul, obrăznicia celor bogați și puternici, turpitudinile politicieniste, trădările, parvenirile, prăbușirile oligarhiei de odinioară, întregul cortegiu de suferințe ale poporului, lăcomia și cruzimea celor îmbuibați.

Îndelungate decenii de ziaristică m-au făcut să fiu în permanență treaz, prezent la toate luptele, izbînzile și înfrîngerile contemporanilor mei, mi-au dat o experiență a vieții, o filozofie și o elasticitate pe care omul izolat la biroul său de lucru, în propria lui fantezie, nu le poate cunoaște, nu le poate cuceri.

Gazetăria te face să prețuiești valoarea fiecărei secunde, să fii prompt, exact, să ai inițiative, să nu amîi nimic, să nu lași pe mîine ce poți face azi.

Reporter de fapte diverse pe la 16—17 ani, nu mă mulțumeam, ca alți colegi de breaslă, să transcriu dintr-o condică pusă la dispoziția presei de către prefectura poliției : furturile, incendiile, crimele, sinuciderile petrecute în ajun. Alegeam : „întîmplarea din capitală" mi se părea mai interesantă și mă transportam „la fața locului", să văd cu proprii mei ochi ruinele pricinuite de un foc, cadavrul de la gropile Tonola, spînzuratul din strada Pacienței.

Veneam în contact direct cu populația mizeră de la marginile Bucureștiului, cu bieții copii goi, cu pîntecile umflate și piciorușele subțiri ca niște bețe, acoperiți cu mizga verde a liniei broaștei, culeasă din băltoacele putrede unde se scăldau în amiezile toride.

Bordeie scunde pe locurile unde astăzi se ridică falnice blocuri, circiumile sordide unde se-mbătau spărgătorii și saltimbancii, terorizați de cîte un sub-comisar venal, terorizat și exploatat el însuși de superiori mai venali.

Mai tîrziu, cînd am început să fac cronici teatrale, mă duceam după spectacol, la tipografie, unde îmi scriam recenzia. Culeasă pagină cu pagină, pe măsură ce le scriam și corectam, șpaltul pînă la ultimele retușuri, acea cronică dramatică era gata la trei dimineața, iar după cîteva ore, era citită în foaia, care mirosea încă a cerneală.

Am încă în fundul nărilor, mirosul de plumb și de cerneală al tipografiei, port încă în fundul sufletului imaginea prietenilor „culegători", din care nu știu dacă mai trăiește vreunul.

„Acolo unde miroase a cerneală de tipografie și a clei de lipit decorurile, acolo e patria mea", am scris odată.

Nimic nu mi-a dat mai multe satisfacții decît munca. Munca de reporter și de foiletonist m-a învățat să scriu simplu, limpede și concis, să evit tot ce e inutil, tot ce e repetiție, să fiu cu picioarele pe pămînt, atuncea cînd capul o ia razna în nori.

Celor ce privesc cu o superioritate disprețuitoare îndeletnicirea de gazetar, le aduc aminte că paginile cele mai frumoase ale lui Victor Hugo sînt cele cuprinse în volumul său de reportagii „Choses vues" (Lucruri văzute).

Primul angajament l-am avut, prin 1906, la ziarul „Cronica", al lui Toma Bazilescu. Redacția era în fundul unei curți, pe strada Bateriilor. Aveam simbrie șaizeci de lei pe lună. Cînd am încasat indemnizația primei săptămîni — 15 lei — nu mi-a venit să cred.

Schimbam mereu monezile, de la pataca de cinci lei pînă la băncuță, prefăcîndu-le cînd într-un leu, cînd în doi lei : vînturam arginții, îi mîngîiam, nu îndrăzneam să mă ating de ei, să-i cheltuiesc. Parcă mă văd săltîndu-i în palmă, în piața Sfîntu-Gheorghe, legănat de-o euforie pe care, de-atunci, rareori am cunoscut-o. Ce puțin îți trebuie, cînd ești tînăr, să-ți pară viața frumoasă ! Plecînd de la „Cronica" (nu știu de ce-am plecat, după cum nu știu cum am ajuns acolo), am intrat corector de noapte la „Epoca". Cinci lei pe zi. Sumă colosală care, din nefericire, nu s-a repetat de prea multe ori. Revizuiam, nopticica întreagă, șpalturile lungi și umede, cari miroseau proaspăt a cerneală, iar dimineața, la patru, pe viscole și ger, mă duceam la poștă să ridic telegramele Agenției Havas. Muncă prea grea, pentru nu biet adolescent. M-am îmbolnăvit de gălbenare și, bineînțeles, am fost concediat.

Am intrat, apoi, la ziarul „Prezentul" al lui H. Streitman. Am lucrat acolo trei luni, scriind cu entuziasm și migală, de la articolul de fond pînă la foileton, și pînă la diversele reportagii politice și criminale. Aveam salariu doi lei pe zi, plătiți în trei rate. Dar nu primeam decît maximum două rate din trei. Bietul Streitman, ziarist cult și foarte talentat, o ducea greu și el. În trei luni, mi-a rămas dator optzeci de lei.

Încetînd „Prezentul" să mai apară, am intrat redactor la o revistă umoristică, apoi la alta. Furnizam bucureștenilor, pentru Anul Nou, coli mari tipărite cu bilete de plăcintă. Multă vreme mi-a fost rușine să amintesc acest lucru. Dar cînd am citit că doi tineri funcționari ai bibliotecei Senatului francez au scos, în colaborare, o carte de bucate, nu mi-a mai fost rușine de biletele mele de plăcintă, cei doi meșteri culinari numindu-se Leconte de Lisle și Anatole France. M-am mai îndeletnicit și cu reclame în versuri, pentru mărțișoare.

Cinci parale catrenul. Odată am luat cinci lei pentru o sută și am avut satisfacția primei apariții în vitrină : strofele mele, prinse cu acul de miniatura unui elefant, a unui coșar, a turnului Eiffel de la Paris, un mărgăritărel, o potcoavă, o inimă, un măgăruș un cărăbuș, un as, o cruciuliță, un negru, o cheie, o floare de myosotis, un lăcăt, o turturică, un August-Prostul, un peștișor, un elefant, un semn de întrebare, o broască țestoasă, un iepuraș, și atîtea alte motive de inspirație, — strofele mele erau citite cu glas tare, de trecătorii de pe Calea Victoriei, în cele dintîi adieri primăvăratice.

Nici cînd maestrul maeștrilor, C. I. Nottara îmi recita, peste șapte ani, balada aurului din „Cocoșul negru", n-am simțit o emoție, o încîntare mai puternice decît în acel început de primăvară al lui 1906, cînd îmi auzeam versurile descifrate și silabisite de fetițe-școlărițe sau moșnegi-pensionari, întîrziați în fața vitrinei luminoase de pe podul Mogoșoaiei.

Mă întreb dacă astăzi m-aș mai putea înjuga la asemenea plug. Cred că mai curînd aș scrie o tragedie în cinci acte în versuri, decît o altă sută de catrene, în slava mărțișorului !

Compromisul cu ideile

(Urmare din pag. 1)

rea de excludere), că, s-a crezut el că e Alfa și Omega. E neîmpăcat. A citit enorm și cu anii a căpătat, datorită acestor lecturi, un vocabular criptic și sumbru, în timp ce sufletul lui îl vezi parcă zbătîndu-se să iasă la lumină prin această platoșă de fier a ideilor. Abia deschide buzele, se uită drept înainte necruțător, iar imaginea lui e obsedantă, desculț cum stă pe prispa casei, pămîntiu la față și pătat de o bătrînețe care începe să-i ia din violența gîndirii, dar fără să-i aducă împăcarea. Are o fată care e chiar el, dar cuminte, cu greu spune un cuvînt. A terminat cu bine liceul. Secretul vieții acestui om nu-i mai aparține lui, tot satul îl cunoaște. Muncește ca un cal una sau două săptămîni, apoi cu jumătate din cîștig se duce și bea, cînd proferă teribile amenințări și smulge în același timp și admirația celorlalți prin cunoștințele sale haotice. Îl căinează, ăsta ar fi trebuit să ajungă mare. Dau vina pe băutură.

Odată mi-a făcut la București o vizită și mi-a cerut să-l împrumut cu niște bani. L-am împrumutat. Abia peste ani am aflat ce se întîmplase. Fusese trimis de conducerea cooperativei lor agricole cu niște oi la expoziție în capitală. Ce-a făcut ? Înainte de a le expune, sau după ce le-a expus, nu se știe precis cînd, el le-a vîndut aceste oi și a băut banii. Așa povestesc oamenii din sat, n-aș vrea să-l jignesc afirmînd că eu cred acest lucru. Și că de-aia umbla pe la unul și pe la altul să se împrumute, ca să pună banii la loc. Bineînțeles, chipul lui nu e tot timpul întunecat, are și umor, care e însă, totdeauna strîmb, fără să fie sucit, născut mai ales din situațiile în care e pus. Au vrut odată unii să-l bată, au spart becul din încăperea MAT-ului și au tăbărît pe el. L-au umplut de sînge, l-au tăiat pe obraji. Așa credeau ei. Cînd au aprins însă lumina, furia lor n-a mai cunoscut margini. Îl bătuseră și-l schilodiseră pe altul, pe unul dintre ei, în timp ce el, prietenul meu, se smulsese de sub grămadă și reușise să fugă. Cel care fusese luat drept el l-a dat în judecată fiindcă n-a vrut să stea să fie bătut, învinuit adică atît pentru că a fugit, cît și mai ales pentru faptul că a fost ciopîrțit altul în locul lui. Ar fi trebuit, pesemne, să dea un chiot ca să-și anunțe astfel dușmanii : „Bă, nu mai dați, că eu am fugit !" Mare nărod și ăla !

Altădată, cică, tot la MAT, s-a repezit în trei pe care i-a trîntit pe sub mese, pesemne erau beți toți trei. Și după ce i-a văzut pe jos pe sub scaune cică s-ar fi întors spre un prieten care era cu el și i-ar fi strigat indignat „Ce faci, bă, Ilie ? Mă lași singur cu trei ? !" Adică, erau ăia pe jos, dar cine putea să-i garanteze că n-aveau să se ridice în cele din urmă și să-l învețe minte ? Și era alarmat cu o clipă mai devreme că prietenul său Ilie îl lăsa singur contra trei.

Mi-a citit tot ce-am scris. Despre prima carte a zis că am știut și eu ce s-a petrecut în sat pe ulița noastră și am scris ce-am știut. Adică nu mai mult. Nu e, adică, mare lucru, să scrii ce știi. Și că mai mult de atîta n-o să mai pot. La a doua care nu mai avea drept subiect lumea satului, a zis : „asta e ceva științifico-fantastic !" În sfîrșit, la a doua carte de mari proporții despre țărani a refuzat să spună ce crede dar și-a exprimat în schimb părerea despre autorul ei, că „e cel mai mare speculant al scrisului românesc".

Stau cu el de vorbă pe prispa casei lui și parcă nici nu mă vede. E zi de duminică, dar el a lucrat de dimineață la pădure, la niște puieți. Mă uit la el și-mi dau seama că ideea care a pus stăpînire pe el acum douăzeci de ani nu s-a domolit și că n-o va părăsi pînă n-o să-l devoreze în întregime.

— ...Asta e, îl aud mestecînd parcă printre măsele, ar trebui aici în sat un Felix Edmundovici Dzerjinsky, să bage groaza-n ticăloși și-n contra-revoluționari..."

„...Și îmi dau seama că acest Felix Edmundovici visat ar fi vrut să fie el, dar nu l-au lăsat.. Mă grăbesc să-mi scurtez vizita. Nu-mi place să-mi pierd prietenii din copilărie. Dar nici să le suport tirania conștiinței lor de sine. Un compromis : nu e mai ușor să-i păstrez prin legenda care se crează despre ei ?

Despre obișnuință

jurnalul unui martor ocular

Dacă ne privim cu atenție observăm la un moment dat că reacțiile noastre nu sînt chiar atît de spontane, că adeseori noi ne răspundem înainte de a ne întreba. Avem răspunsurile gata făcute, întrebările, neliniștile n-au decît să vină. De cum ne trezim dimineața noi încercăm, să verificăm sau să punem în aplicare experiența acumulată pînă atunci... Sînt și eu, ca mulți alți oameni uimit de uniformitatea zilelor și mă întreb de ce Dumnezeu oare toate zilele sînt la fel ? Să fie de vină viața care nu ne oferă întîmplări neobișnuite sau să fim noi de vină fiindcă nu le putem observa ? Viața își vede de mersul ei implacabil, așa că trebuie scoasă din culpă. Vinovați putem fi doar noi. Dar de unde să vină această senzație de monotonie atroce care i-a împins pe unii pînă la sinucidere iar pe alții pînă la versuri zguduitoare ?

Cred, sau mai exact, simt că această impresie de monotonie vine din faptul că noi încercăm în adîncul nostru să trăim fiecare zi după un program de dorințe și aspirații dinainte stabilit... Trăim de fapt după un program interior bine pus la punct, viața sufletească nu exclude deloc pedanteria. Nu zilele sînt monotone, ci dorințele și aspirațiile noastre...

Atenți la îndeplinirea întocmai și în bune condițiuni a programului nostru interior nu mai sîntem atenți la viață, noi avem un program de îndeplinit, cînd să mai și trăim ? Dar înaintînd în adînc cu această explorare a ființei noastre observăm că cenușiul și monotonia zilelor se nasc și din frică, din incapacitatea noastră de a renunța la 'ucrurile sigure, verificate de experiență. Orice reacție spontană e barată de frică, că în orice caz am trăit această neplăcută stare de frică și atunci mă întorc pocăit la experiența trecutului. Monotonia dă o senzație de siguranță și între un lucru nou, necunoscut, neprevăzut și o certitudine verificată pînă în pînzele albe, noi vom opta pentru această siguranță. Preferăm să ne plictisim în siguranță decît să fim fericiți în neprevăzut.

Cu timpul noi ne-am creat despre noi iluzia că într-un domeniu sau altul, n-are importanță care anume, sîntem noi puternici, mai bine înzestrați de la natură. De aceea noi încercăm să organizăm în așa fel viața încît să-i deplasăm centrul de greutate tocmai pe terenul unde noi ne credem mai înzestrați, înghesuind mereu viața în țarcul superiorității noastre înguste și discutabile sigur că pînă la urmă se naște acea apăsătoare impresie de cenușiu și monoton. Mulți oameni discută mereu aceleași lucruri în care ei strălucesc și refuză să discute problemele în care strălucesc mai puțin. Sigur că tot strălucind într-o singură idee pe care o susții de ani de zile ajunge să ți se facă lehamite...

De cîte ori apare soarele și începe o nouă zi nu mă mai întreb dacă acea zi va fi la fel ca celelalte, mă întreb dacă eu voi fi cel de totdeauna. Obiceiurile, ticurile, dorințele neschimbate, toate astea mă apasă și de cîte ori apare soarele sînt hotărît să le îngrop pentru vecie. Mi-e rușine să apar în fața soarelui cu aceleași tabieturi. Și cu această hotărîre nestrămutată care nu mă părăsește niciodată îndeplinesc întocmai toate tabieturile, fără o clipă de șovăială. Nobila hotărîre nu mă stinghерește cîtuși de puțin. Hotărîrea — ca orice hotărîre — este exterioară ființei noastre, n-avem nimic comun cu ea. Decizia implacabilă este doar o violență, o metodă de a rezolva superficial o problemă...

Dar eu doream să întrerup brusc monotonia tabieturilor mele, le întrerupeam pur și simplu, nu mai luam și-o hotărîre în această privință. Cum a apărut decizia a apărut și dorința mea secretă de a mai prelungi puțin cenușiul și monotonia zilelor.

Teodor MAZILU

DAN TRIFU

săgeți și albatroși

Mocnind, o nouă zi, sub cerul depărtării
își leapădă un strigăt mai alb ca ochiul sferei,
scăldîndu-se în beznă, ascuns în crinul cărei
lumini se naște-un cîntec pe crengile-ntrebării.

Dar cărui drum eu urma și umbra să-i sărut
cînd în nisipul magic cenușa spulberată
și-a îngropat ecoul divin să i-l ascult
ca pe-o durere-a mării din scoica fulgerată ?

Iar altui timp, eu, bruma-ntomnării de pe fructe
cum voi putea s-o nărui pe-a gurii voastre spuze
cînd rodul, ca și roua ce-a înflorit pe munte
este ofranda stinsă a lacrimii pe buze ?

...Se arcuiește unda sub dorul lumii noastre,
Ni-e vremea vînătoarea cu ochii luminoși ;
pădurile visării pentru Diane albastre
ne vor vînat și arcuri, săgeți și albatroși

tragica puritate

În ochii tăi albaștri rid stelele de brumă
Și luminări de fosfor ninsorile-și ucid...
Pe cupe otrăvite mușcînd o verde humă
Se-apleacă zei de smirnă cu suflete de vid

O, cerul de-i un cuib pe creanga infinirii
În care păsări, noaptea, cresc pui de aurori,
Eu pe frînghii de ploaie, suind precum zefirii
Voi cobori făclii pe talere de nori !...

Și-oi cultiva lumini pe sinii tăi fecunzi
Din care mari mimoze vor înflori de har
Prin ziua preacurată cînd vina ți-o ascunzi
În pîrgul de naramze cu frunzele de var.

ANGHEL MACEDON

Legende frînte

războiul de lînă

Munte de gresie cu coarne de taur
și coadă de drac începea
și botul ajungea o barbă rară
ca o șuviță mongolă
lungă și rea
și rîdea.
Depărtarea a născut o pajură
și călărea un ciine de piatră
urlînd peste-un pustiu adînc
de prăpaste
și mare tălăzuit împietrită.
Și a fost aproape de taur
și a urlat prelung peste el
și muntele a forfăit
și taurul s-a întors prin pintec în el
și a ieșit prin coadă.
Și a fugit porc blînd răsfirat
și-nchiourea s-a stricat
și crestele erau nepătrunse.

regele-stîrc

Unul de-ai lor i-a ucis
și el devenise greier,
devenise paing —
un fel de ceas —
ori, sînt sinaur că el era regele.
O, stîrcul împietrise-n apă
și jalnic becata se ruga nimănui
să-i scape cuibul
care abia de acum
ar fi putut fi amenințat.
O, stîrcul aștepta albastru
și lucirea lui era mov
poate nu lucea :
așa-mi place să cred ;
scotea o ceață care-nvăluia
și păsările hăltii n-au țipat
dar sîngele lor se scurgea din valuri
într-un soare.

valea nomadului alb

Deschideți portile să treacă
Altfel morți albi va grămădi peste voi.
E dansator ciudat
Ca într-un rit al atlanților
La marginea pămîntului
Alb în fața mării de flăcări.
Cu un rit al mocanilor
Surprinși de anotimpuri
În nesfîrșita lor nehotărîre.
El dansează și-și cîntă
Cu multe timbale
Cu multe cavale
Pe multe guri și multe picioare
Întunecime de brate
Într-un acord complicat
Deschideți portile și scoateți gardurile
Altfel morți albi va grămădi peste voi.

valea cucului

Numai la el se duce
și muma lui severă.

Întîi ne-a-îmbățișat pe toți
Sus, mai sus în nucul de aur
Și în vîrful lui era soarele
Și Vasile avea părul cel mai galben
Și eu eram sticletele pistruiat ;
Așa făcuse soarele lumea.

Pe mine m-a uitat și pe ceilalți
Dar s-a dus la el în broboadă
Și l-a isbit în cap să-i schimbe mintea

Și s-a mai dus o dată
Și l-a făcut alb dar mut
Și l-a asemănat cu stejarul
Și i-a dat putere să privească
Dar i-a furat timpul.

D. HONCIUC

ursoaica albă

Toni nu se mai uita la Natalia și în străfulgerarea unei clipe înțelese că tot astfel alunecase viața ei pînă jos de tot, încălzită de voluptatea unei dezvinovățiri care ucide : „eu n-am nici o vina, eu nu-s vinovată".

Trebuie să fi fost trecut de miezul nopții și ploua. Spatele mașinii se arunca pe o pîrtie sticloasă dintr-o parte în alta și Toni dintr-o pornire anapoda, numai așa ca să-și macine nervii ținea accelerația în plin. Știa prea bine că mașina nu mai are cum se urni, dar călca cu îndîrjire pe pedală tot numai așa ca să pedepsească alcătuirea aceea din fier și cauciucuri, care, trebuind să-l treacă dincolo în șoseaua pietruită, îl lăsase tocmai aici, exact unde nu trebuie. Noroiul aruncat de sub roți cădea răpăit pe tabla vopsită și Natalia pe scaunul din spate se lăsa legănată fără împotrivire, nepăsătoare. Toni se hotărî să tragă cheia dar tocmai atunci mașina îi scăpă din mîini, alergînd singură și el se ghemui speriat pe volan — încercînd să-i potrivească direcția după copacul din vîrful tăpșanului. Se munci să cotească un butuc scurt, dar mașina se trase cu încăpățînare spre el și se izbi țăndărindu-și un far.

— Cunoșteai drumul ?

— Nu. Cunoșteam pe dracu... Ghem ! adăugă Toni și scos din fire, călcă și mai tare pedala. Motorul urla disperat, împingîndu-se în butuc în timp ce spatele mașinii începu iar bițiiala aceea veselă asemeni unei babe cu batistă albă în mînă ajunsă la încrucișare de drumuri. Toni trase cheia și motorul tăcu dintr-o dată — ca o sălbăticiune căzută cu capul sub ea. O roată alunecă încet, fără zgomot în șanț sau în vreo adîncitură din arătură și Natalia, rezemată cu umărul de peretele aplecat se uita prin geamul lăcrimat de ploaie, afară, spre pata de cer singeriu din depărtare, sub care se bănuia orașul.

Toni se întinse peste spătarul scaunului, își luă pălăria și ieși afară să se uite. Ploaia, îndoită de un vînt slab și călduț spăla snopul de lumină din farul scăpat nevătămat și Toni intră în acest amestec întreg, țeapăn, însă nu se mai îngriji de accident ci se uita atent undeva, spre copacul din vîrful tăpșanului. Natalia întinse mîna alături după poșetă, o urcă tîrîit în poală, scoase oglinda și-și cercetă înfățișarea. Desfăcu buzele, privi locul gol de unde-i lipsea dintele și nemulțumită puse oglinda la loc. Era numai o nemulțumire liniștită dar dintr-odată o săgetă un țipăt sufocat de durere : „Am fost frumoasă" ! Îi izbucni o lacrimă, care după ce tremură curioasă în pragul ochiului își dădu drumul pe obraz, și Natalia, învoindu-i alunecarea rece își spuse : și nu mai sînt. Sînt urîtă.

Cînd ridică ochii îl văzu pe Toni, de-a lungul bătăii farului, îndepărtîndu-se hotărît spre tăpșan.

Sub poalele dîmbului dispăru în întuneric, apoi se văzu iar sus, lîngă copac. Stătu o clipă acolo, parcă cercetînd și ascultînd ceva, apoi dispăru în partea cealaltă. Cînd reapăru, se opri iar lîngă copac, făcu dincolo niște semne cu mîna și o porni grăbit spre mașină.

Între timp Natalia, ieșind afară, simți un susurat îndepărtat pe care-l asemănă cu un cîntec dar își spuse că i se pare.

— Chiar așa și este, o lămuri Toni.

El dăduse dincolo peste o ciudățenie de om care cînta din fluier în mijlocul arăturii.

Își luară hainele de ploaie, stinse farul, încuie mașina și plecară amîndoi încolo. Apropiindu-se de poalele dîmbului cîntecul din partea cealaltă se întețea și cînd ajunseră sus și omul îi văzu, cîntecul izbucni dezlănțuit în niște țipete vesele și gudurate. Natalia se opri să măsoare împrejurimea înfundată de întuneric și să se odihnească, iar Toni așteptînd-o se uită în urmă : cu lumina aprinsă înăuntru mașina rămase singură între arături ca un paznic de noapte cu felinarul ascuns sub manta. Întunericul îi întruchipa în niște umbre înalte și drepte iar omul de jos cînta nebunește binecuvîntîndu-le apariția. Toni o luă pe Natalia de brat și începură coborîrea adunîndu-și mereu poalele îmbrăcărilor lungi. Cînd se apropiară destul Natalia desluși aproape de talpa movilei un om îmbrăcat într-o manta lucioasă, încăput sub o șapcă mare căzută peste urechi, care le veni fuga în întîmpinare.

— Costel Verina ! se recomandă el țipat, fără să mai aștepte altceva se răsuci încovoiat pe călcîie făcîndu-se călăuză. Mesteca repede noroiul în fața lor și îndată se înșirară toți trei pe o cărăruie în capătul cărei, după pereții albi și un geam abia înroșit se ghicea o căsuță. Depănînd înainte, călăuza spunea mereu ceva, explica, dar din cauza ploii cei din spate nu auzeau nimic.

— Costele ! Costele ! strigă el cu acea voce despicată care anunță pe cei de acasă că au musafiri și că trebuie primiți după cuviință. Dincolo de casă se desprindea din beznă, ca o spinare de animal uriaș, cu oasele negre, arcuirea mută a unui pod de fier.

Ajunseră în bătătură și călăuza mai fluieră și mai strigă o dată numele acela care semăna cu al lui, cînd Toni țipă îngrozit.

— Ce faci mă fir-ar să fii, se stropși fudul omul, eu te strig de după casă și tu stai în prag ? Ia mișcă de aici. Lovi calul cu palma, apoi îl împinse cu mîinile de șolduri pînă eliberă pragul și scăpără un chibrit.

Împinse ușa cu piciorul, ușa scîrții și se bătu de perete, iar el ocrotind flacăra și deschizînd o altă ușă trecu printr-un fel de tindă în casă. Pluti cu flacăra spre lampă, o aprinse și lumina șovăitoare a lămpii se dezvălui mai întîi pe ea însăși, o lampă mică de 5 focuri, apoi restul, o încăpere scundă cu pămînt pe jos, o laită îngustă, un raft de scînduri cu cîteva cărți, o masă sub care pe o policioară se vedeau cîteva blide, o lavită și în capătul ei, prăfuite, lîngă sobă, o plapumă și o perină.

Omul aruncă șapca pe perină, lăsă mantaua de ploaie pe masă, luă ceva, o sticluță, de pe dulăpiorul de scîndură și se feri într-un colț întunecos să nu fie văzut. Își unse părul cu ulei de nucă îl pieptănă la iuțeală, apoi aruncă bocancii se încălță într-o pereche de pantofi încheiați cu catarame galbene și se întoarse atent.

— Vă rog foarte frumos își frecă el palmele în fața musafirilor rămași alături în prag.

— Vă rog foarte frumos, mai spuse el sugrumat de emoție și alergă să aducă un umeraș. Luă hainele musafirilor și purtîndu-le cu mîna în sus prin odaie le așeză pe perete în apropierea plitei.

Ungherele încăperii rămîneau aproape în întuneric așa încît pilpîirea flăcărilor de vreascuri din plită le înviora cu un joc de lumini săltate și inegale.

Toni se uita după Natalia care, trecînd pe lîngă el se oprise într-un ungher întunecos și stătu acolo, strînsă în ea cu fața îngropată în palme. Simțindu-i așteptarea, își aruncă părul pe spate dintr-o smucitură din cap și se întoarse înaltă, împăcată ca și cum venea din altă odaie în care-și schimbase rochia.

Avea în priviri o lucire blîndă care-i spora nepăsarea și demnitatea, acea demnitate din care se înțelege mai curînd promisiunea unei viitoare supuneri și umiliri.

— Ce bine-mi pare c-ați venit, alerga Verina din mijlocul casei unde adunase trei scăunele, spre masă. Iar de-acolo le spuse :

— Ieșisem afară să mai văd cum e vremea și fiindcă aveam fluierul la mine am început să cînt. Stăteam rezemat de stîlp, mă udase ploaia și era gata să mă întorc în casă, da am simțit dintr-odată că mă înțeapă în inimă o bucurie mare și am plecat pe cărare. Am ieșit de sub streașină cîntînd și m-am tot lăsat dus pînă acolo unde ne-am întîlnit.

— Ați primit vreo veste... bănui Natalia venind de la fereastră.

— Nu... se miră omul ștergînd un păhărel. Nu, n-am primit nici o veste, n-am de unde, eu n-am pe nimeni pe lume.

Ochii îi alunecară pe brațele goale ale Nataliei și ea ghici, ceea ce poate îi scăpă atunci lui Toni, că omul împacă în purtarea lui o resemnare mai veche cu dorința sălbatecă, cu o stare de pîndă permanentă.

— Și cu ce v-ați ocupat înainte ? Omul căzu o clipă pe gînduri.

— Am fost simpatic.

Răspunsul veni pe neașteptate, ca și întrebarea, și Natalia se uită lung la Toni. Însă omul văzu că după ce partea de mirare din privirile lor se terminase ei tot se mai tînteriau, dintr-odată îl cuprinse un sentiment de nemărginită deznădejde și părăsire. Bău singur, lăsă paharul și așteptă — dar cei doi se mai priveau încă.

— Am cunoscut cercuri foarte bune, interveni el, categoric, ca și cum ar fi bătut cu piciorul în podea și musafirii tresăriră atenți, gata să aprobe dinainte ceea ce avea el să spună.

Mihnirea de pe fața lui Verina se spulberă dintr-odată așa cum îl cuprinse. Clătină capul aproape cu ochii închiși legănînd o cli-

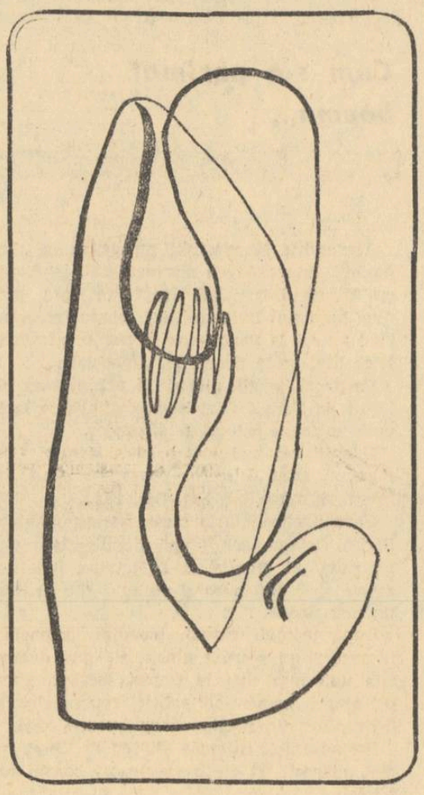

pă, numai pentru el bucuria aceea concretă, presimțită, adusă pe neașteptate de acești doi străini, deloc grăbiți. Și ca recunoștință le oferi mărturisirile lui drept corabie pe care ei, musafirii, ar fi putut pluti de mină pînă dimineață.

— Căci am cunoscut cercuri foarte bune începu Verina, și le-am fost tare drag, dar aici e tot defectul. Oamenii de vîrsta ta îmbătrînesc repede iar cei mai tineri parcă și mai repede...

Și asta te doare. Mă doare. Asta te doare și nu pînă într-atît dar ceea ce-ți uscă inima e cînd vezi că oamenii sînt răi. Adică cît de drag le-am fost eu lor nici unu nu m-a ajutat să mă leg de-o fată. E adevărat e și vina mea căci am avut în vedere o dragoste mare și asta nu se poate. Căci asta nu se poate.

Nimeni n-are atîta timp la dispoziție. Serviți că vorbim noi și despre... Toni își învîrti pălăria pe genunchi.

— Bun ! reluă mai înviorat Verina.

Pînă la urmă m-am împrietenit cu un băiat de treabă, un băiat tînăr, un tractorist. El mi-a făcut cunoștință cu o fată de-a lor, o fată foarte fină, și era cît pe ce să ne căsătorim dar am greșit. Gospodină. Vreau să spun că-mi pare rău și-acuma după fata asta. Căci îmi spuneam : mă port frumos cu ea, mă căsătoresc cu acte în regulă, o pregătesc pentru o dragoste mare, fac un plan al vieții și-l duc imediat la capăt. Însă am greșit. Eram cu prietenii la o serată a lor, a tractoriștilor și stăteam mai mulți într-un cerc. În seara aceea eu nu prea aveam conversație și mă uitam așa la orchestră. „Căci ce ai" ? mă întreabă fata.

Băiatul, prietenul, îi pusese în vedere că o să ne căsătorim și ea se purta foarte atentă.

„He ! zic, bateria, ce-aș mai cînta la baterie.

„Vrei să cînți ! m-a întrebat prietenul.

„Ei, nu, lasă, zic eu, ce rost are.

„Da de ce, s-a înfuriat el, de ce să nu cînți tu, ăla și-așa parcă dă cu oase prăjite în garduri.

Vă repet, băiatul era foarte de treabă, prieten propriu zis, da greșeala a fost a mea. Adică nici eu n-am mai putut face nimic. Băiatul a ieșit dintre noi, a sărit pe postament și... Să mai spun doamnă ? se uită el la Natalia care stătea îngîndurată cu capul pe umăr.

— Da ! da ! Îmi place, îmi place ! se aruncă ea în picioare tropăind din călcîie, iar Toni, de acord cu ea, își aruncă pălăria pe cap și o bătu cu palma pleoștind-o pe ochi.

Verina își frecă palmele încîntat.

— Căci o sărit băiatul pe postament, o vorbit cu șeful orchestrei, șeful o arătat cu arcușul spre mine și dintr-un semn l-o gonit pe baterist. Sala a simțit imediat mișcarea și fiecare a fugit să-și facă rost de pereche. Eu eram destul de prezentabil, aveam tot pantofii ăștia și mi-aduc aminte c-am trecut printr-un culoar de lume dată-n lături respectuoasă. „Cu ce începem ?" mă întreabă vioristul „Un moment" zic. „Mă scuzați" se retrage el politicos și-l lovește cu arcușul în cap pe un membru al orchestrei să rămînă atent la mine. De bucurie un tractorist o aruncat cu basca în bec, iar fata mea îmi făcea semne, de-acolo din cerc, cu o batistă albă. Ar fi fost tare bine dacă știam să cînt. Dar abia atunci am observat că trebuia să potrivesc mîinile între ele și pe amîndouă cu bătaia piciorului și ele nu se potriveau de loc. Da-n sfîrșit, am bătut tare din bețișoare — și vioriștii, șeful de orchestră, o strigat către sală că le oferim pentru început un tango brazilian. Pînă să se deslușească bine lucrurile, oamenii au început să danseze și numai fata mea stătea singură în mijloc, invidiată de toți. O făcusem pentru o clipă, săraca, un fel de regina balului. Eu învîrteam din bețișoare și mă gîndeam că am 42 de ani și c-o pierd pentru totdeauna. Transpirația îmi curgea de pe față în gură, și cuprins de o liniște ca înainte de moarte, căci odată am văzut moartea cu ochii, am să vă povestesc, mă uitam la ea pentru ultima oară. Băieții din orchestră și-au dat seama că nu merge, au schimbat-o pe-o melodie mai iute, eu am încercat să mă țin după ei, da tot nu mergea. Vioristul o lăsat vioara pe scaun și s-o apucat să mănînce semințe. Încetară și ceilalți, lumea nu mai prea dansa și numai băiatul de la acordeon mă mai susținea. Ăla, bateristul de drept o aruncat de departe un muc de țigară pe tobă și pe urmă o sărit cu gura mare la mine : „ci că vezi bă șmecherie că-mi dai foc la baterie". Aici Natalia crezu că-i cazul să rîdă, dar aducîndu-și aminte de dintele lipsă, puse palma la gură.

Se prelungi o tăcere lungă pe care o respectară cu toții.

Verina se ridică, își luă scăunelul și îngheboșat se porni spre fundul odăii. Se rezemă cu un cot de raftul de scînduri și rămase acolo tăcut. „Adică ce credeți dumneavoastră, spuse el tîrziu, că n-ar fi mai simplu să poți spune la prima bătaie în ușă, intră, poftim, bine-ai venit, dragostea mea, bea vin și sărută-mă..."

Lampa scăzu și flăcările din plită își jucau pilpîit luminile scurte pe tavan. Acolo unde stătea el era aproape întuneric și fața lui albă, fără sînge, despărțită de gulerul înalt al flanelei negre, părea suspendată.

Calul se uita pe geam.

— Ce e Costele ? Ce vrei tu băiatule ?, întrebă Verina cu o voce abia auziă.

Calul se uita la el și după uitătura lui blîndă nu se înțelegea nici că se temea de ploaie, nici c-ar fi vrut să vină și el înăuntru, ci doar, că dincolo, afară, e urît și e întuneric.

Natalia se ridică și se porni spre plită, iar Toni, luîndu-și pălăria de pe cap, se ridică și el și începu un fel de plimbare prin care voia parcă să-și restabilească demnitatea din care cedase.

Verina bănui că vorbise prea mult și gîndul că tocmai de aceea musafirii și-ar putea aduce aminte de mașină, ar cere să-i ajute s-o scoată și deci, el ar rămîne iar singur, îl sperie, sări în picioare, plesnindu-se peste frunte, apoi își prinse smucit capul între mîini ca și cum ar fi vrut să-l smulgă și să-l arunce jos : — Om fără judecată ce sunt. Abia acum știu eu de ce nu merge băutora.

Și ieși năvălit pe ușă, lăsînd-o deschisă. Cei dinăuntru rămaseră un timp cu privirile ațintite încolo, și Toni sălta din umeri. Puse pălăria subțioară, scoase țigările și se așeză din nou pe scăunelul lui din mijlocul casei.

— De treabă om, spuse el cu o voce ușor tremurată pipăind meticulos țigările din tabacheră cu degetele.

Natalia avu o tresărire, se uită lung la el, așteptă, dar fiindcă Toni nu mai spuse nimic, ocoli plita pe vîrfuri și se apropie de raftul de scînduri. Luă primul obiect la îndemînă, o cană de tablă, așteptă iar, dar cînd se hotărî să arunce, Toni ridică fruntea și ea încremeni într-un gest de violență care-i subție gura și o îmbătrîni și mai mult. O dezlegă apariția lui Verina.

— Raci ! Ne-ai adus raci ! urlă ea ca aruncată de arcuri cu o voce neomenească. Omul înainta cu o tavă întinsă pe palmă, rizînd rar de bucuria ei înșelată.

— Nu doamnă, spuse el, descîlcind cu cealaltă mînă lujerii încîlciți de deasupra mușchiului.

Dădu să așeze tava pe scaun dar fața i se strîmbă dintr-o dată de o mînie nestăpînită.

— Uite ce e domnule ! la mine în casă poți să faci ce dorești și ce poftești, numai cu foc să nu umbli. Că de nimic nu mi-e frică în viață da de foc mi-e frică.

Vinovat era Toni. După ce-și aprinse țigara, aruncase la întîmplare chibritul, și acum se uita cum se topește sub flacără. Iar Natalia îl asemui în clipa aceea cu Isidor, evreul frumos și nesăbuit în dragoste care, în timpul lui liber umbla cu magnetofonul prin parcuri și acosta bătrînii ieșiți la pensie : „ce părere aveți despre moarte ?"

Uitînd pe loc furia lui anapoda, Verina se frămînta prin casă, preocupat și totodată nemulțumit că nu mai are nimic deosebit de oferit musafirilor.

— Cum să vă mai distrez eu pe dumneavoastră, cu ce să vă mai distrez eu, se agita el.

Natalia se plimba și ea, jucînd pe vîrfuri și pe călcîie, încrucișîndu-se mereu cu Verina și Toni adus la disperare de purtarea ei voit provocatoare se întinse s-o prindă însă nu izbuti decît să-i lovească poalele rochiei cu vîrful palmei. Verina chicoti și abia atunci, dintr-un îndemn tainic al trupului, Natalia se dori văzută de amîndoi și se aruncă pe pat. Își neglijă picioarele, rostogoli perina sub cap în așa fel încît mîna oprită acolo să-i tragă rochia de pe genunchi și începu să fredoneze absentă un fel de cîntec. Calul plecă de la geam.

— Ce e Costele ?, murmură ea la fel ca Verina mai înainte, în timp ce animalul se depărta. Iar în geam apăru o lucire stinsă de lună. Ceasul deșteptător, cocoțat pe raftul de scînduri începu să sune. Verina dădu la o parte perdeluța de stambă de la geamul din spate, un fel de ocniță săpată în perete, și se uită spre pod.

— A stat ploaia, se întoarse el bucuros. E o noapte foarte frumoasă. Eu mă duc afară să pîndesc cînd dă luna între nori și vin să vă anunț. O să stingem lumina și o să privim împreună. Se duse afară, veni repede și suflă în lampă.

— Numai să vă faceți o idee, doamnă.

Se adunară toți trei la geam și Natalia își culcă capul pe umărul lui Toni.

Luna, copacul și calul.

Natalia îl strînse pe Toni de brat dar își simți vîrfurile degetelor reci, nechemătoare.

Luna trecea printre nori și unul mai mic, un nor dezlegat se ținea de ea tolănindu-se pe o parte și alta.

— E foarte simpatic Costel, îi șopti Toni Nataliei în ureche.

— Uite ! uite ! uite ! se aprinse Natalia arătînd doi nori care se munceau să se desfacă unul de altul și nu izbutiră pînă cînd nu veni un altul care trecu întreg printre ei, spintecîndu-i.

— Vedeți, doamnă...

Un alt nor se lățî pînă se făcu un fel de liliac străveziu cu aripile imense, dar trecînd mai departe se chirci și se întunecă. Cei trei se strînseră înfrigurați unul în altul. Veni în goană un nor lung fără nici o formă, care aproape de lună își încetini alunecarea și se opri. Tremură pe loc, se opri, apoi își îndoi un capăt, pînă îl petrecu prin propriul său mijloc de unde ieși sub întruchiparea unui cap despletit. Se înclină de cîteva ori spre lună, apoi lungindu-și gîtul și clătinîndu-se se aplecă șovăitor spre pămînt, încercînd să găsească un sprijin. Calul se dădu înapoi nechezind și faptul îl amuză într-atît pe Toni încît izbucni într-un rîs zgomotos. Izbucni și Verina apoi și Natalia și zăpăciți de propria lor dezlănțuire rîdeau fără oprire, încît geamul începu să clănțăne.

— Să mergem la puț ! strigă Verina.

— Să mergem la puț ! se smuci Natalia, fără să știe ce spune.

— Băutora ! strigă Verina.

— Băutură ! strigă Toni.

Verina se întoarse din ușă, înșfăcă pătura de pe pat și ieșiră unul peste altul.

— Sus ! strigă Costel. Doamnele sus !

— Doamnele sus ! preluă Toni fără să știe încă despre ce-i vorba.

— Pardon.

— Costel, fă-ți datoria ! urlă Verina la cal. Aruncă pătura pe spinarea calului și se dădu un pas în lături, făcînd spre Toni o plecăciune largă. Toni o luă pe Natalia în brațe, o urcă pe cal, iar Verina luînd calul de căpăstru, o porniră peste arătură. Natalia stătea pe cal așa cum stau femeile cu amîndouă picioarele într-o parte și Toni pășind alături, o ținea de mîini.

— Tu ești dragostea mea, îi spuse el copleșit.

O șuierătură îndepărtată despică împrejurimea stăpînită de lună și îndată apăru în întuneric o petrecere de lumini. Venea trenul de noapte. De la fereastra unui vagon, un călător fără somn, făcu niște semne și strigă ceva ce nu se desluși.

— Ce-a zis ?

— Că sîntem nebuni.

— Nebun ești tu, că fugi de viață, strigă

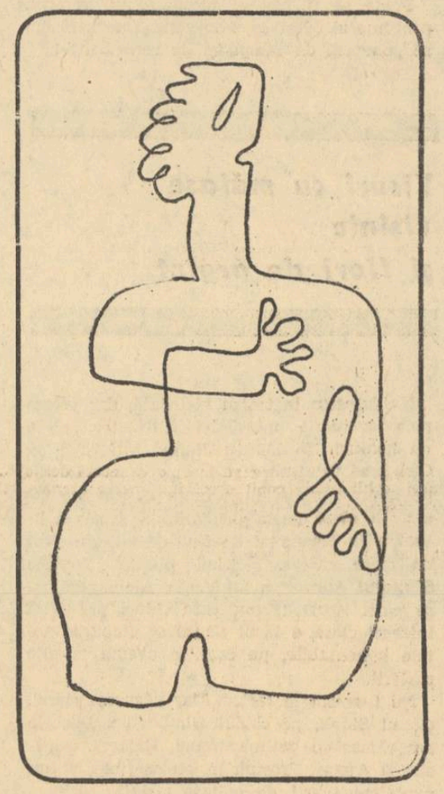

mîndră Natalia după ăla.

Atît fu deajuns că alaiul de pe arătură se opri și aruncă după tren un potop de ocări, Toni îndemnă calul, se depărtă alergînd spre linia ferată și aruncă după tren un pumn de pămînt.

— Bă, filozof parfumat bă !

— Bă, frumosu lui Pazvanti, bă ! strigă Verina.

— Bă, cleiosule, bă !

— Bă, Răducu lui tătucu bă, urlă Toni din străfundul plămînilor.

Natalia nu ocăra, ea numai amenința cu pumnul.

— Bă fiul al tatălui și-al vecinii din marginea satului, bă !...

— Bă figură perpendiculară pe planul de dezvoltare, băă ! Nu se mai vedea de mult trenul.

— Puțul ăsta, se dezdoi Verina reluîndu-și mersul, e vestit în partea locului. Îi zice puțul părăsit și e colea în vale.

Mergea în fața calului și vorbea, iar Natalia mai flutura încă mîna după tren.

— O fi adevărat, n-o fi, continuă Costel, eu n-am de unde să știu da se zice că pe vremuri trăgeau aici haiducii să-și adape caii. Sigur e că mult mai tîrziu o trăit acolo un șarpe uriaș, un balaur, da eu nu l-am apucat. Nu se mai știe de el nimic din timpul războiului și nici nu se știe cine l-o omorît, rușii sau nemții.

Grămezi de nori se vălătuceau și se tulburau deasupra lor și numai copacul din vîrful tăpșanului stătea încremenit și singuratic.

— Am ajuns ! anunță Costel.

Lăsă calul și fugi spre o căpiță de paie din care smulse un șomoiog și-i dădu foc. Veni în goană cu mănunchiul de paie aprins, ocoli calul și se opri la cîțiva pași de ei cu flacăra sus, în așa fel încît să i se vadă fața.

— Ia uitați-vă cum arăt.

Rîdea cu toată fața desfăcută, cuprins de o bucurie sălbatică. Apoi se răsuci, bătu cu flacăra spre casă și o dezmierdă.

— Îți dau foc !

Toni o luă pe Natalia în brațe, ea chiui și Verina trecu pe lîngă ei făcîndu-le semn cu o mînă să-l urmeze. Ajunși pe marginea gîrlei aruncă șomoiogul și flacăra cobora sfredelind întunericul, spre o fîntînă cu ghizd de piatră strălucitor.

— Haida ! comandă Verina și o apucă costiș pe ceea ce va fi fost cîndva vreo cărare, urmat de musafiri.

— Sînteți soți ? strigă el.

— Nu.

— Amanți, cunoștințe ?

— Nu.

— Atunci colegi ?

— Nu.

Verina se opri brusc, se întoarse și se uită la oamenii de deasupra lui.

(fragment)

SORIN TITEL

uitarea

O nouă neînțelegere a intervenit atunci cînd le-am spus că băiatul meu mai mare trebuie să fi crescut foarte mult în ultimul timp. Susțineam că precis a și început să meargă la școală, iar ei m-au contrazis amîndoi, zicîau că probabil vreau să mă refer la fată. Nevastă-ta, spuneau ei, tocmai la plecare ți-a născut o fată, o fetiță de toată frumusețea. Și eu n-am fost de părerea lor i-am contrazis, am căutat să le demonstrez că în ziua plecării nevastă-mea îi pregătea fetei noastre trusoul de nuntă. Nu, au fost ei de părere, în săptămîna în care am plecat fiica ta nici nu se născuse încă, nevastă-ta așteptă să nască dintr-o clipă în alta, abia reușea să se plimbe prin odaie, noi eram de părere că va naște doi gemeni, nu unul singur. Iar le încurci, i-am spus unuia dintre ei, nevasta ta, nu a mea, era însărcinată, era culcată în pat cînd am plecat, cu moașa lîngă ea, tocmai o apucaseră durerile facerii, am stat amîndoi mult timp lîngă patul ei de lehuză, pînă moașa s-a supărat și ne-a dat pe ușă afară. Nu-i adevărat, m-a contrazis el, și de furie s-a făcut foarte roșu, nevastă-mea a născut întotdeauna fără moașă, a avut nașteri ușoare. Da, spuse el, și de emoție începu să lăcrimeze, mi-a născut sărmana de ea doi copii, i-a născut ușor, nici nu știu cum m-am trezit cu ei în casă. Am început să-l contrazic, să-i spun că a avut întotdeauna numai fete, eram sigur de asta pentru că am participat doar la nunta lor, ba și la botez, îmi amintesc că apa era înghețată și tuturor le era teamă să nu primească micuțele pneumonie. Și el m-a contrazis din nou, asigurîndu-mă că cel care a avut întotdeauna numai fete eram eu și nu el. Eu am avut numai băieți, mi-a spus, foarte mulți băieți, mi-a spus, nu-și mai amintea bine dacă era vorba de cinci sau de șase dar aproape toți erau gemeni. Apoi, cu totul pe neașteptate, am căzut pe gînduri, pentru că nu eram în stare să-mi amintesc numărul exact al copiilor mei, și cea ce era mai grav, nu-mi aminteam nici dacă toți erau băieți, sau numai o parte din ei, derută pe care el o observă a fost destul un singur moment de ezitare, o singură privire puțin mai rătăcită pe care el s-o observe, ca, profitînd de dezorientarea și slăbiciunea mea, să susțină că de fapt, și era sigur de asta, eu nici nu am avut copii niciodată, că, după cîte își amintește el, nevastă-mea mergea la mare în fiecare an ca să facă băi de nămol, acestea fiind după cum se știe recomandate în astfel de situații. „Nu, am spus eu, ea se ducea la mare, e adevărat în fiecare an, dar întotdeauna cu copilașii, niciodată singură, îmi trimetea întotdeauna cărți poștale ilustrate de la mare și-i punea și pe copii să semneze, mai bine zis semna ea, ajutînd mînuțelor lor mici să țină creionul în mină, semnăturile lor ieșeau ușor lăbărțate și de cîte ori le vedeam mă cuprindea așa un dor după ei, că mă podidea întotdeauna plînsul". „Nu, m-a contrazis din nou el, și dacă există o diferență între noi, aceia e că tu nu ai avut niciodată copii, pe cînd eu am foarte mulți, o casă plină de copii și o nevastă iubitoare, poți să-ți dau și ție doi sau trei, dacă vrei". „N-am nevoie de copiii tăi, am strigat eu în culmea furiei, păstrează-i pentru tine am strigat, și deodată mi-a fost într-adevăr teamă, teamă că el are într-adevăr dreptate, frică deci că el își amintește mult mai bine decît mine, teamă că toți copiii de care îmi aduceam aminte în nopțile mele fără somn, erau pur și simplu o creație a imaginației mele, că n-au existat adică în realitate niciodată, pe de altă parte nu puteam fi nici prea sigur de buna lui credință, ar fi putut tot atît de bine să mă mintă, să mă ducă în eroare : dar dacă cel care n-a avut niciodată copii era el și nu eu, dar dacă a născocit totul bazîndu-se pe lipsa mea de memorie ? Ba mi-am și amintit pe deasupra că fetița mea mai mare știa foarte bine să croșeteze, să cîrpească ciorapii, mi-am amintit chiar că într-o anumită împrejurare am lăudat-o pentru asta, și atunci am încercat să-mi aduc aminte cum era îmbrăcată în ziua în care stătea acolo la fereastră și croșeta, apoi din nou mi-a fost teamă că ceea ce îmi aminteam eu nu era o amintire, ci un lucru citit undeva într-o carte, nu tot așa stătuse cea din carte la fereastră și croșetase și s-a împuns în ac și așa mai departe, dar nu, îmi aduceam aminte foarte exact, ea era în dreptul ferestrei, puțin caraghioasă în postura asta de femeie matură care stă la fereastră și croșetează, sau cîrpește ciorapii, chiar exact nu-mi aminteam ce făcea, cînd mult mai firesc ar fi fost să se joace cu păpușile, și nu știu de ce, asta pentru foarte scurt timp, mi s-a părut că-i aud glasul, mi s-a părut că o aud cum cîntă în timp ce stă acolo în dreptul geamului, un cîntec pe care dealtfel nici nu-l știa bine, pentru că se oprea din cînd în cînd, aplecată deasupra lucrului, ochii ei de copil urmărind foarte atenți acul cu care cosea, buza de deasupra, cu un puf auriu, ușor transpirată, o singură clipă după totul, apoi din nou începu să-mi fie teamă că ceea ce îmi aminteam eu nu era decît rezultatul imaginației mele mult prea bogată și excitată la maximum, în acel moment. „N-ai avut niciodată fetița, îl auzi tocmai atunci spunînd pe celălalt, care tăcuse tot timpul, n-ai avut decît un băiat care a plecat la război și a murit acolo, pentru patrie, parcă te văd în ziua înmormîntării sub drapel". „Băiatul meu era cîntăreț de operă", am spus atuncea eu, contrazicîndu-l. „Nu-i adevărat, mi-a spus el, băiatul tău cînd am plecat abia învăța să umble, parcă îl văd umblînd de-a bușilea prin odaie". „Nu-i adevărat, am spus eu și de data asta eram sigur că aveam dreptate, băiatul meu cînd am plecat nici nu se născuse încă, nevastă-mea era cu burta mare și din cînd în cînd îi puneam mîna pe burtă ca să-l simt cum mișcă, și de cîte ori făceam gestul ăsta nevastă-mea începea să plîngă". „Nu-i adevărat, spuse el, n-ai avut decît o singură fată, care s-a sinucis în noaptea de revelion, îmi amintesc cît de nefericiți erați, tu și nevastă-ta, plîngeați amîndoi pe umărul meu și eu încercam să vă consolez și nu știam ce să vă spun". Și atunci am știut că de fiică-sa era vorba, fiică-sa care nu se sinucisese, se întîmplase altceva cu ea, și anume reușise să fugă escaladînd fereastra noaptea, pentru că taică-su, știind cu cine are de-a face, o ținea de obicei sub cheie și anume o luase la sănătoasa cu un cunoscut cîntăreț de operă și după aceea fusese adeseori văzută, de mine și de alții, în loja artiștilor, mai ales la spectacolele în care cînta el, nefericit tată cu o astfel de fiică, mi-am spus, ca apoi să constat că nu era vorba de el, că din nou încurcasem lucrurile pur și simplu, citisem în mod sigur despre asta undeva fără să-mi amintesc unde. Și din nou el mi-a spus, profitînd de nesiguranța mea : tu n-ai avut niciodată fete, și atunci am încercat să-mi aduc aminte numărul exact de băieți și de fetițe pe care i-am avut, dar fără să reușesc pentru că fetițele se amestecau pe neașteptate cu băieții, fără ca să mai fiu în stare să-i despart, fețițele se amestecau cu băieții într-o harababură de nedescris, se tranformau unii în alții, ba chiar la un moment dat am fost convins că am un singur băiat și acela mort de timpuriu de meningită, încît am început să plîng ca un disperat, ferm convins că prin dispariția acelui copil, mi se stingea stirpea, că ultimul vlăstar al familiei din care făceam parte dispare odată cu mine, ca în scurt timp să mi se pară că aud din nou vocea băiatului meu mai mare, și în astfel de clipe fericite ei primeau o neașteptată și strălucitoare viață, erau lîngă mine, încît era destul ca să întind mîna, ca să-i mîngîi pe păr și bineînțeles în astfel de momente eram mai mult decît convins că băieții aceia blonzi și înalți sînt fii mei, zadarnic încercau ei să strige că sînt fetițe nu băieți, cu ochii închiși chiar, puteam foarte bine să-mi dau seama că sînt băieți nu fetițe, aveau doar părul aspru așa cum îl au băieții și nu fetițele, stringeam din ochi să nu mă trezesc, îi auzeam atunci șoptindu-mi, așa cum stăteam cu ochii închiși, tată, tată sîntem aici, și-mi era teamă să nu adorm ca să nu-i schimbe, eram atît de mîndru de ei". Ai început să vorbești prin somn, îmi spuneau ei, să bați cîmpii, să vorbești despre nu știu ce copii, pe care, știi foarte bine că nu i-ai avut niciodată, să minți cu nerușinare să-i chemi pe nume de parcă ar fi vorba de copiii tăi, cînd știi foarte bine că ție ți-au murit toți copiii de scarlatină". „Nu-i adevărat, am spus eu, copii mei n-au avut niciodată scarlatină, n-au avut decît vărsat de vînt, singura boală de care au suferit ei, altă boală n-au avut". „Nu-i adevărat, spuneau ei, ai noștri au avut vărsat de vînt și nu la două luni ci la cinci săptămîni, ai început din nou să încurci lucrurile, să vorbești de copiii noștri de parcă ar fi ai tăi, e destul să te uiți la fotografii ca să-ți dai seama". „Fotografiile uneori mint, am argumentat eu, ele pot fi atît de șterse încît cu mare greutate poți să distingi cîte ceva, atît de vechi încît nici nu vezi bine dacă arată chipuri de băieți sau de fete". Apoi am început să numărăm băiețașii din fotografie și ei susțineau că sînt cinci, iar mie, cu toate că am numărat de cîteva ori ca să fiu sigur, îmi ieșiră șase și din nou cel cu fotografia mă bănui de cele mai rele intenții". Hai să-i numărăm încă o dată spuse el, și i-am numărat de mai multe ori, dar mie tot șase îmi ieșiră, iar lui îi ieșeau tot cinci, încît nu reușirăm să cădem de acord. Sînt șase spuncam eu, ba cinci spunea el, hai să numărăm încă odată, spunea el, îmi ajunge spuneam eu, vrei să trișezi, spunea el, poate nici nu știi să numeri, spunea, după cinci vine patru și nu invers, mă lămurea el, nu, invers, îmi dădeam eu cu părerea cum invers se mira el, adică șase, spuneam eu, și deodată m-a cuprins așa o lehamite de numărătoarea asta a noastră, că am simțit nevoia să renunț la tot, să-i dăruiesc lui cu inima deschisă toți copiii pe care i-am avut într-adevăr i-am avut. Îți dăruiesc toți copiii mei, i-am spus plin de generozitate, dar el a început să strige la mine spunîndu-mi că nu are nevoie de darurile mele, că nu are ce face cu copiii altuia, care, orice s-ar zice,

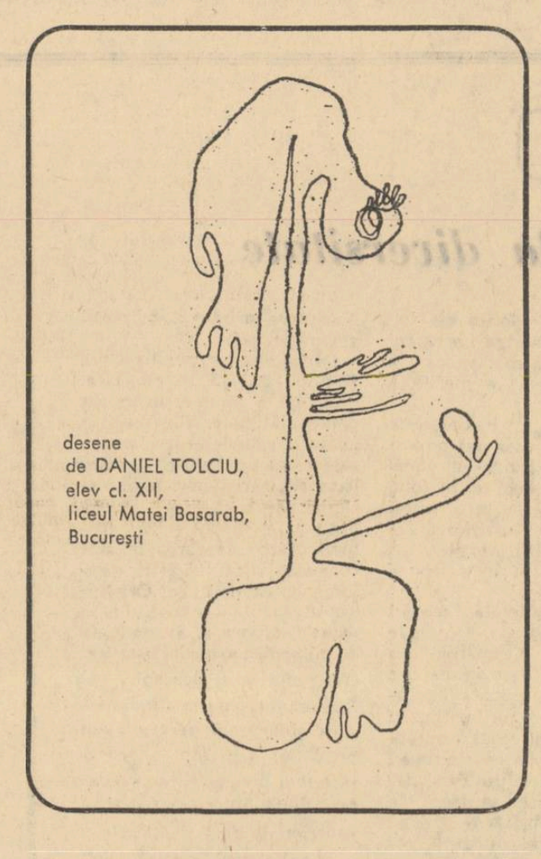

desene
de DANIEL TOLCIU,
elev cl. XII,
liceul Matei Basarab,
București

nu sînt decît niște copii de împrumut, niște bastarzi, ori el știa foarte bine ce se întîmplă cu bastarzii, citise doar în tinerețe „Hoții" lui Schiller și chiar unele piese ale lui Jean-Paul Sartre, suficient ca să-și dea seama că bastarzii au în general o soartă nefericită.

MERGEAM discutînd la nesfîrșit, sporovăind între noi, certîndu-ne tot timpul, contrazicîndu-ne unul pe celălalt, ba uneori eram gata să ne luăm chiar la bătaie, atunci cînd discuția noastră în contradictoriu atingea punctul ei culminant, cînd problema discutată devenea atît de insolubilă încît cel mult o părulală în toată legea ar fi putut s-o dezlege. Avură loc lungi discuții, fără să se poată ajunge la o părere comună, cu privire la orașul din care am plecat, ca odată, tocmai în clipele de tensiune maximă a discuției să ne trezim cu intervenția celui de al treilea, de care aproape că uitasem, datorită tăcerii lui îndelungate. Auzindu-l vorbind, îl descoperirăm mergînd între noi doi, unul în partea stîngă a lui, celălalt în cea dreaptă, și așa observarăm că am vorbit tot timpul peste capul lui, fără să-l vedem sau văzîndu-l fără să-l luăm în seamă. Descoperirăm de asemenea că tot din cauza lui, atunci cînd încercam să ne uităm de exemplu unul la altul în timpul discuției, nu reușeam să ne vedem ; ne aminteam acum foarte bine că de multe ori stătuserăm de vorbă între noi ridicîndu-ne în vîrful picioarelor și privindu-ne peste umărul lui, iar alte ori, cînd în urma unei certe voiam pur și simplu să nu ne vedem, tot pe cel de la mijloc, în stînga și în dreapta căruia mergeam, îl foloseam drept paravan. „Cum te cheamă" ? îl întrebam atunci, făcîndu-ne unul altuia cu ochiul în spatele lui, în așa fel ca el să nu ne vadă. „Nu știu", spuse cel de la mijloc și încercă să zimbească. „Am uitat", adăugă el, recurgînd la un fel de scuză pe care noi nici n-o luarăm măcar în seamă. Și atunci ne trebuiră zile întregi, zile în care făcurăm mari eforturi, ca să-i ghicim numele, ajungînd din nou la grave contradicții, contradicții care se ivirâ încă de la început de la stabilirea celei dintîi litere a numelui său. Mai ales că el nu făcu niciun efort să ne vină în ajutor. Zîmbea tot timpul, cam distrat, în vreme ce noi ne străduiam să ajungem la vreun rezultat fie chiar aproximativ. „Ajută-ne totuși, ne rugam de el, dă-ne o mînă de ajutor". El însă continua să meargă fără să scoată vre-o vorbă. „Nu-mi amintesc", spunea el tot timpul, trecîndu-și mîna peste fruntea asudată. „Concentrează-te, ne rugam noi de el, concentrează-te numai puțin, aproape că-l imploram noi. „Nu pot să mă concentrez, spunea el disperat la culme, mă doare capul, fac eforturi să mă concentrez, dar nu pot. „Ba poți, dar nu vrei, ne revoltam noi și cu timpul am ajuns amîndoi la concluzia că era lipsit de cea mai elementară bună voință că în mod intenționat nu vrea să se concentreze ca să ne facă nouă cît mai multe greutăți, și blestemarăm amîndoi clipa în care am acceptat să plecăm împreună. Interveni acum însă o altă încurcătură : oricîte eforturi făcurăm să ne amintim pentru ce îl luaserăm cu noi, ce caută el deci acolo, între noi doi, nu furăm în stare. Din nou discuțiile se prelungiră foarte mult, fiecare făcîndu-l vinovat pe celălalt de prezența celui de al treilea, mai ales că acesta nu putu să ne fie, în acele clipe în care noi căutam adevărul cu înfrigurare, de niciun folos, căci la întrebările noastre, e drept unele destul de brutale, el răspundea cu invariabilul, „nu-mi amintesc", cuvinte care reușiră cu timpul să ne scoată din sărite. „N-ai pic de memorie, îi spuneam, bătîndu-l cu degetul peste frunte, ai uitat totul, nenorocitule, nici cum te cheamă nu mai știi". „Da, am uitat, mărturisea el printre lacrimi, nu-mi amintesc, nu cunosc, spunea el, dînd din umeri, și privîndu-ne fix cu niște ochi mari și blegi, care nu puteau decît să ne înfurie. În cele din urmă totuși, disperarea lui reuși să ne moaie sufletul : emoționați de-a binelea, începurăm să-l mîngîiem amîndoi cu multă blîndețe. „Sărmanul de tine, poate ești orfan, i-am spus, privindu-i îmbrăcămintea modestă. Trebuie să recunoaștem că e simpatic", ne mai dădurăm cu părerea, după ce-l examinarăm cu multă atenție, apoi l-am sărutat chiar protector pe frunte. „Ce mai încoace și încolo, e de-al nostru strigăram la sfîrșit, în culmea entuziasmului, și ne îmbrățișarăm în final, toți trei, ca frații. Esențialul e că sîntem toți din același țară și din același oraș, concluzionarăm ajunși oarecum la capătul îndelungatei noastre dispute. Locurile pe care le-am străbătut în primele săptămîni ale acelei primăveri timpurii, treziră în sufletul nostru cele mai neașteptate și mai ciudate emoții, și noi înțelegeam că se întîmplau toate astea nu numai pentru că timpul era într-adevăr foarte frumos, nu numai din cauza acelor dimineți blînde și prietenoase, care ne pătrundeau în suflet cu lumina lor dulce, nu numai în sosirea primăverii putea fi găsită cauza bucuriei noastre zănatice, a exaltării noastre aproape istorice : strigam în gura mare, cîntam, aruncam cu pietre după păsări, țopăiam afundîndu-ne picioarele în pămîntul mustos, culegeam flori brînduse, și ghiocei, și ni le agățam de veșmintele noastre jegoase, toată această bucurie a noastră avea și o altă explicație, și anume începurăm să fim din ce în ce mai convinși, impresie bineînțeles falsă, că ținuturile prin care treceam ne erau cunoscute și că, prin ele, cîndva, foarte demult, noi am mai trecut, fără să știm și să ne amintim acuma cînd, și cum s-a întîmplat asta. Și ce mai lună răsări în noaptea aceea, prima noapte a noastră trăită în acele locuri, o lună mare și umedă scăldată parcă în niște ape blînde, și cînd încercarăm, poate și din cauza ciudatei tulburări ivită în sufletul nostru, să ne amintim de cei rămași acasă, le auzirăm pentru o frîntură de secundă glasurile, dar vocile lor erau nu știu cum amestecate, așa cum se aud de exemplu niște voci la radio, cînd posturile, pe ultrascurte sînt foarte îndepărtate și suprapuse, zadarnic încercarăm noi să le despărțim unele de altele, vocile copiilor și cele ale nevestelor ceva mai ascuțite veneau spre noi într-un talmeș-balmeș ciudat încît era aproape imposibil să înțelegi un singur cuvînt așa cum trebuie.

În cea dintîi noapte a acelei primăveri ne adăpostirăm cu toate că timpul era frumos, e lucru știut că primăvara vremea se poate schimba pe neașteptate, într-un conac vechi și aproape dărîmat, prin ale cărui ferestre sparte pătrundeau mari fluturi de noapte, fluturi uriași, care, zburînd, umpleau de fosnete ciudate încăperile. Noi treceam dintr-o odaie în alta cu lanternele aprinse, urmărindu-le zborul cu insistență. Speriați de lumina lanternelor care îi orbea, se loveau de pereții încăperilor, pereții aceia mucegăiți, cu zugrăveala scorojită, și sosirea lor, a acelor fluturi de noapte, după un timp atît de îndelungat, ni se păru de asemenea de bun augur. „Sînt semne bune, ne spuneam, sînt semne foarte bune". Mizgăliturile, caraghioase de pe pereți, ne distrară și ele. Scene caraghioase desenate de vreun copilaș, chipuri de oameni trunchiate și rămase neterminate, de exemplu, o femeie căreia micul zugrav uitase să-i deseneze ochii, și în desuptul căreia scrise cu niște litere de-o șchioapă : „Aceasta e mama", și numai a mamă nu semăna femeia aceea fără ochi, cu un păr zbîrlit făcut din cîteva trăsături de condei, numai a mamă nu semăna femeia aceia cu picioarele ca două bețe, cu urechile ca niște cerculețe, cu o rochie țeapănă care aducea cu un fel de trapez cu laturile strîmbe. Mai erau și alte desene, toate însă neterminante, așa cum am spus, se întîmpla ca o persoană să fie fără o mînă sau fără un picior, sau, și asta era mult mai neplăcut, chiar fără cap, micul desenator uitînd să-l facă. Toate aceste desene nouă ni se păreau cunoscute, aveam impresia că le-am mai văzut odată, fără să ne putem aminti unde. Într-una din sălile conacului găsirăm într-un tîrziu o ladă cu păpuși infirme, cărora, la fel ca desenelor de pe pereți, le lipsea o mînă sau un picior, sau, și acestea erau fără îndoială cele mai urîte, le căzuseră ochii de sticlă colorată. Erau de asemenea, păpuși fără păr, păpuși cu rochiile sfîșiate, sau, la fel de obscene, păpuși în pielea goală. Ele ne provocară o asemenea repulsie și mînie încît le aruncarăm scîrbiți pe fereastră, le izbirăm de pereți, iar capul lor plin cu cîlți zbură în toate părțile. Așa oloage și scălîmbe, le călcam în picioare, urlînd de bucurie. Și totuși ele ne aminteau ceva, fără să înțelegem prea bine ce, și furia noastră împotriva lor era cauzată de un motiv pe care nu eram în stare să-l descifrăm. Și după ce le-am făcut harcea parcea am părăsit odaia aceea ca niște răufăcători. Am mers prin întunerec fără să aprindem luminile, și fluturii de noapte se loveau din cînd în cînd de noi, se încurcau în părul nostru încîlcit și netuns și asta nu era prea plăcut, așa că, în zori, părăsirăm casa aceea nenorocită plină cu fluturi și cu păpuși jegoase.

C. ȘTIRBU

de dragoste

De gîndesc din ceruri cade steaua
de sînt trist izvorul curge clar
cînd iubesc devine flăcări neaua
prin cuvînt văd viscolul polar

Zvîrl o piatră forța-n urmă fierbe
puii-n ouă sparg minuscular
cu luciri de nevăzute jerbe
scoarța dintre umbră și-ntre clar

Ies din tot ce-ating lumini opuse
fără foc s-aprinde-n vatră lemnul
și supuși pe tărmuri nesupuse
semnul tainei ne învinge, semnul.

MIRCEA MICU

fantezie albă

Zăpezile, dantele apretate,
în falduri reci ni s-au lipit de spate,
Vezi, osul lunii galben și lucios
cum tremură alunecînd frumos
tot mai frumos și tot mai jos spre locul
unde-și îngroapă smaltul și norocul.

Ascultă ! se aud sub ghiața sură
cum suflă peștii somnoroși pe gură
și-n scorburile negre ca păcatul,
înăbușindu-și în grăsimi oftatul,
stau urșii gravi visînd cu ochii buni
mări roșii de frăguțe și căpșuni.
Ci numai noi prin vînt ca două nave
de dorul rătăcirilor bolnave,
prin vîntul vînzolind cu-nverșunare
mătasea fulgurilor lunare.
Plutim pe vînt... Lămpașul lunii arde,
salcîmii, demodate halebarde,
se dau din calea noastră la o parte
și ne-nsoțesc pînă departe.

Așa i-am spus și-am pipăit cu mîna
văzduhul și zăpada și țărîna
și aerul am început să-l sorb
cu pielea și cu ochii ca un orb.
Dar nu era... Un cîmp întins, zăpada
ce-și prăvălea deasupra mea cascada
și eu un vînt cu părul alb de ger
și luna ca o lebădă pe cer...

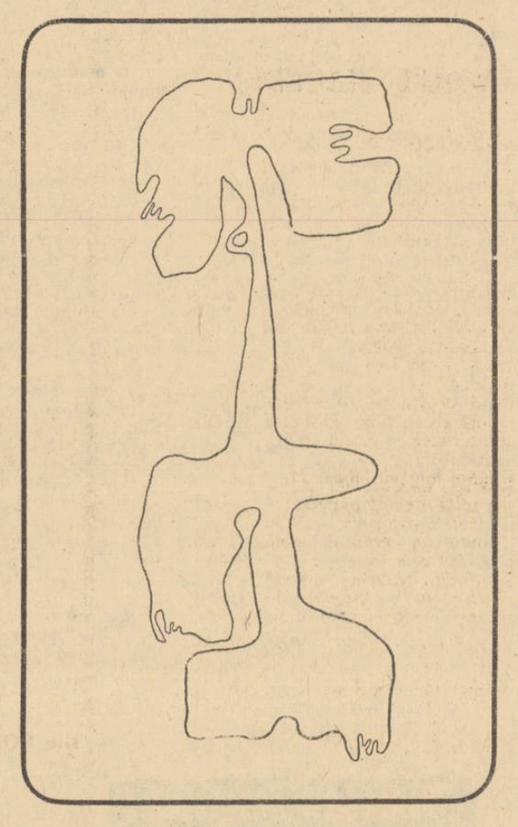

fantezie cu oscilații

Ți-e trupul în lumină frumos ca o liană ;
colori, rotunde linii în ape se desfac
că mă-nfiori de moarte, statuie ireală
ivită dintr-o dată în cerul meu sărac.
Ce pot mai mult cît clipa să-ți dau spre răstignire
eu cel chemat spre-un veșnic și nedorit exod ?
Din trupul dumitale demonic de subțire
rod toamnele buimace și vînturile rod.
Ești o nălucă albă, fantasmă grea din sînge
părelnic ancorată în pieptul meu. Să știi
că ori și cît în cercuri de fur te voi răsfrînge
îndurerați ca marea-mi sînt ochii și pustii.
Să ne curmăm elanul pe-un țărm tăcut. E timpul
întoarcerii la cortul bătrîn din care vin.
La mine-n oase moare în spasme anotimpul,
la dumneata se-arată cerșind foarte puțin.
E-o funie bolnavă încolăcită-n aer.
Ascultă vînătoarea bizarului destin.
Ai auzit prin noaptea hipnotică un vaer ?
M-a săgetat și iată, am mai murit puțin.

fantezie cu verticală

Deschide iar cutia Pandorei sigilată
cu șapte anotimpuri oprite-n timp defunct.
Trage perdeaua groasă în camera pătrată,
deschide-ncet jurnalul intim și pune punct.
Iluzii și speranțe stau strînse între file,
parfumuri felurite de zile și de ore
de cîte ori, spre toamnă, flămîndele pupile
întîrzie în slova banală s-o devore.

Știu, o să juri că mîine vei arde cu nemilă
aceste vagi nimicuri, relicve fosnitoare.
Destul cu fantezia în amintiri fertilă,
s-a scurs besmetic timpul pe fusele orare.
Va mai pieri o noapte ucisă între perne
și-a doua zi cutia va fi din nou uitată
Nehotărîrea veche cu gesturi noi se cerne
spre șapte anotimpuri de spaimă sigilată.
Acesta e sfîrșitul poveștilor banale
cu amintirea-nfiptă în carne ca o spadă,
Tăcutul pisc în vremea reînverzirii sale
păstrează trist pe frunte o stemă de zăpadă.

fantezie cu amintiri

Eu pentru iedera-iederii
cea fără otilire și moarte,
cu devotamentul încrederii
voi arde pînă departe.
Înfășoare-se bărbătește pe trup
această obsesie sfîntă,
aeriană simetrie, de stup,
în care celulele cîntă.
Se scutură frunzele, pierde
pădurea cămașa de sunete
dar din juru-mi iedera verde
s-o smulgă nu-i om să se-ncumete,
Urcă în sus către tîmple
pe coloana aceasta de fum.
Orice ar fi să se-ntîmple
nu există alt drum !

Din cartea de istorie a poporului nostru

(Urmare din pag. 1)

activitatea muzeului nu s-a încheiat odată cu înființarea lui ? Însăși titulatura muzeului ne obligă să ne gîndim la o mergere perpetuă înainte. Ce obiective aveți ?

— Hotărît, este vorba de o activitate perpetuă. Aș aminti că în memoria colectivului nostru, zi de zi capătă noi valențe cuvintele rostite de secretarul general al Partidului Comunist Român tovarășul Nicolae Ceaușescu care cu prilejul celei de a 45-a aniversări a Partidului a spus : „Reorganizarea recentă, în lumina criteriilor stabilite de congres, a „Muzeului de istorie a Partidului Comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România", constituie un început bun. Va trebui, desigur, să se continue munca de cercetare în vederea îmbunătățirii continue a prezentării faptelor și documentelor din muzeu, astfel încît ele să redea cît mai complet și veridic istoria revoluționară din țara noastră". În acest spirit am lucrat în anii ce au trecut. În spiritul acestor idei lucrăm pentru îmbogățirea colecțiilor muzeului în cinstea aniversării semicentenarului creării Partidului Comunist Român.

— S-ar putea să fi fost o întîmplare, dar în ziua în care am vizitat eu muzeul, ghizii lipseau. Și erau și vizitatori străini în fața exponatelor. Considerați că momentele istorice scrise cu majuscule deasupra fotomontajelor suplinesc îndrumătorii profesionali ?

— Pentru vizitatorul individual da. Și socotesc după experiența proprie că satisfacția este mult mai mare dacă „descoperi" singur un document, obiect, o mărturie a unui eveniment, luptător revoluționar necunoscut sau insuficient oglindită activitatea sa în literatură. De altfel, expoziția unui muzeu trebuie să tindă să se autoprezinte, să vorbească de la sine. Evident altele sînt cerințele vizitei în grup și cu un timp limitat. Atunci intervine măestria lectorului care trebuie să prezinte esențialul la nivelul exigenței grupului, precis și mai ales concis.

— Și credeți că formulele de inițiere constînd numai în grafice și în explicații la documente sînt suficiente ? Se intră destul de greu în ideația compartimentelor. De ce nu faceți tabele care să sintetizeze cuprinderea unei săli ?

Cred că formele de inițiere sînt suficiente în principal. Am în vedere rezultatele muzeografiei pe un plan foarte larg. Personal sînt convins că trebuie să eliminăm prezența excesivă a textului. Ce punem în loc ? Obiectul tridimensional, imaginea, autenticul. Iată de ce nu cred că sînt necesare tabele de sinteză ale sălilor.

— Un muzeu de importanța și amploarea aceluia în care lucrați este un organism viu, o instituție activă care credem că se îmbogățește și că necesită a scrie despre tezaurele ei. Există un buletin al muzeului, o publicație de specialitate prin care să comunicați cu publicul larg ?

— Da în primul rînd prin pliantele, albumele, afișele editate. „Revista Muzeelor", anuarele muzeelor de istorie din țară, presă, televiziune. Pregătim pentru apariție în 1971 „Anuarul Muzeului".

— Au existat sesiuni cu caracter științific la care să se fi comunicat cîteva din realizările muzeului ?

— Dsigur. La sesiunile anuale ale muzeelor organizate sub auspiciile Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă. Sesiuni organizate de muzeele județene din Brașov, Deva, Sibiu, Tulcea, în publicațiile muzeelor de istorie din Cluj, Sibiu, Alba Iulia, Deva etc. precum și la sesiuni științifice internaționale, de exemplu sesiunea muzeelor de istorie din R.D. Germania, cu participarea internațională organizată în noiembrie 1969 la Berlin.

— S-ar putea întîmpla ca în marile biblioteci și arhive de istorie din Europa să se găsească material important pentru mișcarea muncitorească din România, ați întreprins ceva în acest sens ?

— În primul rînd, în muzeele și arhivele din țările vecine și prietene precum și marile muzee, arhive și biblioteci din Franța, Marea Britanie, R.D. Germania, Austria etc. Legăturile și schimbările de vizite și materiale cu Muzeul Central V.I. Lenin și Muzeul Revoluției din Moscova, „Muzeul Revoluției" din Belgrad, Muzeul Istoric German din Berlin, Muzeul de istorie contemporană din Budapesta se materializează an de an în noi și noi materiale privind trecutul eroic de luptă al clasei muncitoare din țara noastră.

— Aveți vrt-o doleanță particulară legată, evident, de activitatea dv. în direcția muzeului, și care să facă finalul acestui interviu ?

— Realizarea unui film documentar pe măsura eroicei istorii a Partidului nostru cu ajutorul căruia Muzeul de istorie a Partidului Comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România să fie cunoscut în toate țările de care ne leagă vechi și noi afinități.

ARTE

FILM

Vedetele de altădată

Exasperat de nesansa vizionării vreunui film mai acătări (ce rost avea s-o mai hulim și noi pe această detestabilă femeie frumoasă — venită, pe role, în stațiune — Sara Montiel ?) ne-am repezit la bibliotecă și am împrumutat cartea lui D. I. Suchianu. „Vedetele filmului de odinioară" O bibliografie bogată, transcrisă în finalul volumului și o experiență de cronicar cinematografic și mai bogată, sînt izvoarele lucrării (apărută în Editura Meridiane).

Autorul stabilește nouă fapte de ordin material și alte trei condiții spirituale, toate contribuind la mitizarea vedetelor de cinema și în primul rînd a celor produse de creșcătoria de staruri hollywodiană. D. I. Suchianu hotărnicește între anii 1920—1950 perioada de maximă înflorire a divismului „clasic". Multe din datele oferite de statistică sînt impresionante : „În decada anilor treizeci, circa 90 de milioane de spectatori frecventau sălile obscure. Azi numărul lor a scăzut la 45 de milioane". E aici mutația hotărîtoare determinată de dezvoltarea televiziunii.

Pentru cititorii nostri dorim să cităm unele, fine și penetrante, rînduri din cartea lui D. I. Suchianu, fată de a cărui îndelungată activitate în domeniu (fără să uităm că el s-a ilustrat și în sociologie, literatură s.a.) avem deosebită stimă. Autorul scrie, de exemplu, cu pasiune și decizie, despre diferența dintre actul vizionării în sala de spectacol si la televizor, dintre marele si micul ecran. Se insistă asupra atmosferei „de biserică și sluibă solemnă pe care o dă numai ecranul mare, cu întunericul care ne înfășoară si ne ajută să ne concentrăm sufletește, cu acea singurătate în care ne afundă și ne permite să ne găsim **singuri cu eroul**, numai noi doi, pentru a-i gusta și împărtăsi trăirile. Ba asta ne mută încă si mai departe, ne duce la opera însăsi pe care actorul o joacă, o explică, o distribuie tuturor : la toată acea comoară de probleme al cărei mesager el este. Toate acestea nu au ce căuta, nu-si găsesc locul pe micul ecran, inamic al singurătății și amic al sindrofiilor cu vecini, rude, amici, cafele, telefoane, eventual cîte o palmă cîrpită copilului din dreapta sau o întrebare străină adresată vecinului din stînga". Continuînd șirul argumentelor cu aceeași vervă, Suchianu ajunge la o concluzie nu prea încurajatoare dar anevoie de înlăturat : „Sala întunecoasă e biserică : odaia cu televizorul este cafenea. Acolo te poți distra sau instrui : nu poți însă să te logodești cu durerile lumii și cu marile adevăruri ale omului" (p. 39).

Involuntar, am citat foarte mult și ne oprim din această activitate doar la gîndul că am stîrnit și așa îndeajuns curiozitatea celor ce n-au parcurs încă volumul lui D. I. Suchianu. Cîte pagini remarcabile meritau încă să fie transcrise ! (despre Greta Garbo, John Barrymore, Marlene Dietrich, despre sfîrșitul divismului etc.). O mică rezervă avem față de pagina 129, unde Suchianu îl contrazice pe Baudelaire. Acesta, se știe, „vorbea de **le mouvement qui deplace les lignes**. Se înșela Baudelaire (!!). Linia evocă mișcare, linia este mișcare : chiar cînd e imobilă, are în sine o dinamică implicită : ba chiar o mulțime de mișcări viitoare sugerate, presimțite. O femeie frumoasă cînd ni se arată astfel (fără haine, n.n.), nici un mușchi al trupului nu ne ascunde mișcările grațioase pe care le-ar putea face" etc. În privința nudului feminin aceste aserțiuni pot rezista, dar Baudelaire, urînd mișcarea ce deplasează linii, vorbește despre altceva.

În editura Meridiane apare colecția „Biblioteca cinefilului", cu micromonografii pe teme și personalități. Sugerăm redacției respective (în cazul că nu s-a și inițiat așa ceva) să ia în considerație eventuala editare a unor culegeri de cronici cinematografice datorate unor cunoscuți autori (unii scriitori notorii) din deceniile trecute. Niște „scrieri despre film" ale lui D. I. Suchianu, de pildă, ar fi negreșit o apariție prestigioasă. La fel, o antologie de „ecouri" la ivirea cinematografului la noi, și cîte altele.

Ilie CONSTANTIN

revista străină

● **L' Express** (3-9 aug. a.c.). În dialog cu Pierre Daninos L' Express pune întrebări „indiscrete" : „Aveți o dublă naționalitate, ca a Maiorului Thompson și cea a dumneavoastră ?" „Acum șaisprezece ani Maiorul dumneavoastră scria : „Pietonul american care vede un miliardar într-un Cadillac visează în secret la ziua cînd va putea să urce și el într-al său. Pietonul francez care vede un miliardar într-un Cadillac visează în secret la ziua cînd il va putea face pe miliardar să coboare din mașină pentru a merge ca toată lumea. Întotdeauna va gîndi așa ?" Daninos răspunde în anecdote și povestioare cu tîlc. Este, deci, Daninos un moralist ? „Considerați-mă moralist, dacă vreți... cum zic copiii : „N-am făcut-o expres".

● În ce privește lectura, săptămîna aceasta **L' Express** înclină către cărțile purificatoare : Opere complete de Dickens (Gallimard, Pléiade) și un **Dicționar de meteorologie populară** unde „sînt inventariate animalele, plantele, pietrele, ploile, vînturile și ființele mai mult sau mai puțin magice" care pot prevesti clima, într-un cuvînt, „o întreagă realitate care a devenit străină oamenilor de la oraș".

● **Le Figaro Littéraire** (3-9 aug. a.c.) Și aici „căldură mare". Mauriac e în vacanță pînă la 14 septembrie. Robert Kanteres răsfoiește lenes **Oevres completes** de Lautréamont și două biografii ale aceluiași semnate de François Caradec și, respectiv, Edouard Peyrouzet, în timp ce „criticii și curierii noștri" recomandă spre lectură **Ghidul satelor abandonate**, patru volume cu Tarzan și un roman de André Puig delicios rezumat : „Georges a băut și pe Marcel il doare capul". Robert și Lucien suportă consecințele. „Un personaj unic multiplicat prin jocul oglinzilor".

● Revista continuă publicarea celor mai bune teze de bacalaureat remarcîndu-se cu satisfacție că „un băiat a reusit săptămîna aceasta să se integreze în mijlocul superiorității fetelor". Răspunsuri inteligente la întrebări seducătoare : „Se poate accepta fără rezerve afirmația potrivit căreia munca este o sursă de bogăție ?" „Este suficient a avea o metodă pentru a conduce o cercetare științifică" „Trebuie să ne considerăm jucării ale istoriei sau factorii ei ?"

● **Le nouveau cinémonde** (iul. a.c.) La rubrica de **Opinii libere** Jean-Marie Carzou scrie în contra procustianului timp de proiecție (o oră și jumătate) **Trăiască scurt metrajul**, iar Brigitte Bardot declară nu mai puțin „liber" : „E foarte amuzant să te căsătorești", „Filmele mele au candoarea inocenței" etc. etc. Sub titlul **Marea întoarcere a Katharinei**, Henri Rode rememorează cîteva din ultimele succese ale K. Hepburn **(Ghici cine vine la cină ?, Nebuna din Chaillot, Coco)** precum și prietenia acesteia cu Spencer Tracy.

● **Les Nouvelles Littéraires** (23 iul. a.c.) „François Nourissier a citit săptămîna aceasta... „un roman despre Mafia — **Le parrain** de americanul Mario Puzo. De la 14 iulie pe lista succeselor de librărie, cartea „ a ajuns din urmă pe Hervé Bazin și pe Françoise Mallet-Joris, pe Christine de Rivoyre și pe Guy des Cars, pe generalul de Gaulle și pe Mtur London, pe Gary și cîinele său alb, pe Portnoy și complexele sale".

● In aceeași revistă într-un comentariu despre Bienala de la Veneția, Jean Jacques Lévêque observă selecția echilibrată a României, reprezentată de cinci artiști (printre care Apostu, Iacobi și Marcel Chirnoagă).

● Inepuizabilă ca-ntotdeauna revista nu face nici o concesie verii. Sub titlul **Satiră si utopie** R.M. Albérès analizează cu obișnuitu-i singe rece trei romane : **Chiche !** de Christine Arnothy, **Le monde sans grande-mère** de Gillbert Beau de Lomenie și **Tropicanas** de Jean Cau. Roman de „semi-anticipație", primul descrie viața unei familii modeste în anul 1980 cînd „regină" va fi mașina. Cel de-al doilea e, după expresia lui Albérès „o bufonerie rabelsiană scrisă de un Rabelais modest al secolului XX după recitirea **Banchetului** lui Platon" iar cel de-al treilea conține o satiră transparentă la adresa statelor de tip hispano-american.

● **La Quinzaine Littéraire** (16-31 iul. 1970). Revista se deschide cu un comentariu pertinent asupra a două lucrări mai vechi ale lui Beckett — **Prima dragoste** (1945) și **Mercier si Camier** (1946) apărute recent la editura **Minuit.** Datînd din perioada cînd Beckett scria **Nouvelles et textes pour rien** lucrările „reprezintă una din primele etape a ceea ce s-ar putea numi tentativa de reducere, de despuiere progresivă pe care B. va continua s-o opereze asupra scrisului său".

u. v. z.

ARTE

TEATRU

Dichotomii teoretice

Un studiu clasic și prin urmare nu prea citit este **Modalitatea estetică a teatrului** al lui Camil Petrescu, apărut în 1937 la **Editura fundațiilor** în seria **Biblioteca de filosofie românească** (autorul a avut întotdeauna nobila ambiție de-a fi socotit filosof ambiție îndreptățită de altfel de pregătirea solidă, teoretică și spiritul lucid, critic). Studiul amintit își propune descifrarea **esenței teatrului.** Rar ne mai dă prin minte azi să ne întrebăm cu toată gravitatea ce e teatrul ? — sau dacă ne punem o astfel de întrebare ne amintim de verva ucigătoare de aforisturi filosofice a lui Caragiale : **„Arta este, cum am putea spune mai bine ? este încercarea spiritului omenesc de a satisface o mare nevoie a spiritului omenesc... care are nevoie, pentru a fi satisfăcut, de o satisfacere tot din partea unui spirit, care și acela... în fine... da, în fine..."** Însă problema în sine a esenței teatrului e serioasă. Există o amănunțire la infinit a cunoștințelor și din cauza copacilor uităm pădurea, specialiștii se încurcă în subtilități. Metoda lui Camil Petrescu e fenomenologică și, după cum s-a remarcat, prima încercare de acest fel în domeniu. Sînt cercetate pe rînd, descrise amănunțit, tipurile de spectacol „principalele concepte despre reprezentantia dramatică și critica lor", cu belșug de erudiție. Într-o notă de subsol autorul își justifică metoda : **„S-ar putea împărți bibliografia istorică și teoretică a spectacolului (cea referitoare la natura lui) în două categorii de lucrări : unele elaborate de diletanți și profesioniști ai teatrului, altele reprezentînd contribuția unor esteticieni de seamă la deslușirea întrebărilor pe care le pune arta reprezentanției. Cele dintîi păcătuiesc în genere prin superficialitatea lor, chiar cînd sînt oarecum juste. Constau cele mai adese din memorii ale marilor actori, din interwiewuri de ale regizorilor, din eseuri publicate de critici sau de ziariști ai teatrului. Ziarele de specialitate, sau chiar celelalte conțin numeroase convorbiri cu artiștii și niciodată nu lipsește întrebarea despre concepția lor, despre arta lor dramatică, despre modul în care își realizează rolul, despre jocul confraților. Necesitatea în care se află regisorii moderni, mai toți cu intenții de a impune o „artă nouă", de a se explica i-a constrins și pe ei la o întreagă literatură în care se exprimă judecăți severe despre ce a fost și se propune un nou ideal de artă dramatică. Ziariștii și-au făcut o adevărată specialitate din anchete menite să elucideze mult pasionata problemă a teatrului. Pe de altă parte numeroși critici, încurajați de prețuirea arătată cronicelor lor, le-au strîns adeseori în volum dîndu-le titluri în parte numai potrivite cuprinsului, ca de pildă : „Noul teatru german" sau „Teatrul creator"** etc. Asta era deci situația la noi pe la sfîrșitul deceniului trei. Și mai departe : **„Se poate spune că această literatură nu reprezintă în genere un aport apreciabil pentru promovarea problemelor care ne preocupă. Mai întotdeauna autorii ei ignorează contribuțiile aduse în trecut, criticele temeinice care s-au adus diverselor poziții estetice, și nu fac decît să reia cu mijloace uneori prea reduse, desbateri deacum clasate în istoria esteticei, crezînd că descoperă adevăruri inedite cînd în genere nu fac decît să generalizeze, diletant și excesiv, fără control teoretic observații empirice, de sigur de cele mai adeseori întemeiate dar fără semnificație ori greșit interpretate".** Se face astfel o critică a diletantismului și a studiilor „in paralel:. E deficiența culturilor mici. Ferindu-se de a cădea în diletantism autorul „Patuiui lui Procust" se adîncește în studiul problemei întocmind însă un plan prea vast, un fel de **Magnum Etymologicum** al teatrului care ar fi trebuit să însumeze o sumedenie de cărți. Planurile ciclopice sînt însă greu de dus la îndeplinire. De la lacoma întrebare : **e esența teatrului ?** autorul, devenit mai prudent și mai realist își alege deocamdată o părticică : **esența reprezentației dramatice.** Care e așa dar esența reprezentației dramatice ? Problema e atacată din unghiul de vedere al **tipologiei conceptelor istorice.** Sub acest aspect studiul e temeinic. Luciditatea, capacitatea autorului de scrutare minuțioasă își arată roadele. Considerînd că textul trebuie să primeze oricum, analizează libertatea și creația în teatru, corelația text interpretare — organizată scenic, scrutează diversele formule : teatrul spontan grecesc, pantomima antichității romane, comedia populară medievală, comedia dell' Arte, teatrul clasic și reacțiunea veristă și naturalistă, teatrul de avangardă etc. Autorul recunoaște, în final, că analiza este foarte mult îngreunată de lipsa de precizie a termenilor, că urmările dichotomiilor teoretice se resimt peste tot și **„impresia e că mai curînd am rămas cu sentimentul că asemenea concept** (despre esența teatrului — n.n.) **nici nu e posibil, cel puțin pentru gîndirea științifică de azi".** După aceste preliminarii, rămîne să privim mai de aproape problema, evidențiind contribuția reală a lui Camil Petrescu, teoretician. Deocamdată, reținem și definiția pe care o citează după Joseph Gregor : **„Teatrul e un spectacol organizat, adică este o exhibiție al cărui obiect este o întîmplare reprodusă în fața unei asistențe numeroase în genere convocată".**

Marin SORESCU

EXPOZIȚII

Marginalii la diversitate

...Obișnuința de a crede că artiștii valorează ceva numai în relație este, așa cum se poate proba, deseori falsă. Nu certitudinea existenței unuia sau altuia în raport cu unul sau altul are vreo importanță deși pentru ușurință asemenea procedee pot fi favorabile. O istorie a capodoperelor și nu a autorilor s-ar vedea dintr-o dată constrînsă să devină un șir nemăsurat de mari emoții, de zguduiri sufletești în care n-ar mai încăpea frînturile mai mult sau mai puțin coerente de erudiție scolastică. Chiar și mediocritatea, pentru a urmări mai departe această idee este unică, numai că plictisiți sau enervați de teribila invazie a locurilor comune încetăm să mai percepem. Că prostia nu este un lucru comparabil iată ceva arhi-cunoscut. Și astfel toate gradele de interes pentru un artist se adună într-un singur ghioc în care nu e loc pentru comparații sau analogii.

...Desigur că nu analogiile trebuiesc condamnate. Ele nu fac decît să netezească drumul către operă scoțîndu-ni-l în față mai întîi pe artist. Dar artistul, ființă mișcătoare și sensibilă este de cele mai multe ori (afară de cazul în care este total invers) cu mult mai prejos decît opera. Artistul n-are nici un pic de mister chiar și în cazul biografiilor ascunse în care o scrisoare rătăcită, o vorbă întîmplătoare, un gest mai mult sau mai puțin exact scot o scînteie dorită dar firavă care se stinge prea repede pentru a mai vedea la lumina ei ceva ce merită a fi văzut.

Din păcate, o asemenea conduită frumoasă dar pe atît de iluzorie, rămîne un ideal mărturisit pe ocolite. În fond toate cele scrise pînă acum nu sînt decît justificări, indicații simplificate ale îndepărtării de bucuria crudă a extazului.

...Din obișnuințele acestui colț de pagină sare numele sculptorului Nicăpetre, cu lucrări cioplite, transpuse din seria nesfîrșită a volumelor ocupînd un spațiu, în lumea cu mult mai limitată a formelor cu acces inițiatic. Depășirea obiectului ca și denășirea materiei se face la Nicăpetre printr-o fugă de formulă, prin renunțarea la exercițiul în forme fixe : nud, portret. Nevoia de expresie primează, sculptorul, (tăietorul în piatră, cioplitorul), lasă locul, poate fără vrere, plăzmuitorului. În tensiunea dintre forma liberă cu aspect de natural, de nemodificat și forma cenzurată voluntar cu muchii perfecte se ascund multe din secretele lui Nicăpetre. Pentru că pietrele au uneori un ciudat destin larvar, cu obsesii ale unui terifian regn animal cu specimene fantaste, coborîte parcă dintr-un bestiar heraldic cu încrucișări nepotolite de volute și unghiuri. Plăcerea alexandrină de invenție a monstruosului, păstrînd însă ca fundal permanent un ecran de idealitate, de religie și morală a purității îl singularizează pe Nicăpetre printre sculptorii generației sale.

...În aceeași expoziție Constantin Albani își constată, deși cu o anume întîrziere personală materializarea în „obiect" a unor obsesii picturale constructiviste pentru care detașarea de bidimensionalitate înseamnă ieșirea dintr-o evidentă criză formală. Dar integrarea în aria constructivismului este aproximativă ca definire. Organizarea modulată a spațiului în acest caz pare a fi dominată de puternice aspirații estetice, conștiința unui deosebit rafinament cromatic fiind încă prea abundentă pentru a nu pretinde artistului o detașare mai pregnantă de suprafața tabloului, de exercițiul superior de gust și măiestrie.

...La Valeriu Boborelu, cu care cei amintiți împart sala galeriei Apollo, calitatea progresului ca și superioritatea etapei personale nu pot ascunde însă impasul unui anumit gen de pictură chiar dacă alibiurile sale sînt dimensiunea mare a pînzei și tehnica incontestabilă a picturii practicate. Decantarea treptată a lucrărilor sale de balastul pastei, al amestecului îl duc treptat spre lucruri subtile, poate doar parțial calofile. Renunțarea la o figurare semifolclorică, semiarheologică înseamnă mult pentru acest tînăr și laborios artist dar această victorie este viciată de obsesia permanentă de „a face pictură."

Iulian MEREUȚĂ

TELEVIZIUNE

Regrete inutile

Cît ne căim. Cîte regrete trăim în aceste momente. Și bineînțeles, ca orice regrete, și regretele noastre sînt tardive. Ele ne urmăresc oriunde, astfel că liniștea noastră s-a dus precum un vis frumos.

Și ce e mai grav, începem să avem și remușcări. Ne simțim vinovați. E-adevărat, cunoșteam vorba aceea veche și înțeleaptă : cine are urechi de auzit să audă. O știam dar nu i-am dat importanța cuvenită, un singur moment. Fatal, din păcate. Pentru că nici-o clipă nu ne-a trecut prin minte gîndul (altminteri, onorabil, măgulitor) că televiziunea ne va asculta întocmai și ceea ce credeam noi că e glumă, va fi considerată o sugestie binevenită.

De aceea, trebuie să recunoaștem acum, cînd poate-i prea tîrziu : tovarăși, am glumit. Am făcut și noi ceea ce face toată lumea, un spirit. Credeam că și noi, ca tot românul, avem haz. Ne-am păcălit. N-avem. Iar acum regretele sînt inutile. Nu ne rămîne decît confesarea.

Pe vremea deliciosului „Rocambole", ne-am apucat (ceasul rău) să opiniem împotriva-i, scriind la un moment dat următoarele cuvinte „Atențiune ! Să avem grije, cînd s-o termina „Rocambole", fuga după un altul identic. Doar ne-am întrat în mînă. Și dacă se poate, unul mai lung și mai prost". S-a putut și s-a făcut.

Ce-om fi gîndit noi atunci ? Ce-or fi fost în mintea noastră ? Sîntem ironici ? Avem haz ? Degeaba strigăm acum : Noi nu sîntem ironici. Noi n-avem haz. Sinceritatea noastră nu face nici două parale. Degeaba încercăm să clarificăm situația, strigînd acum elevat : Prieteni a fost un „mal entendu". Inevitabilul s-a produs. Bietii cameni care decid soarta serialelor, au luat drept bună doleanța noastră. Și, ca atare, în cea mai mare grabă au făcut rost, ce-i drept, de un serial mai prost. Ce spun mai prost, spre lauda domniilor lor, au făcut rost de unul f.f. prost, de renumitul „Moara de pe Pad". De unde și de ce atîta exces de zel ?

Pe lîngă această „Moară", „Rocambole" era o bijuterie, o comoară. Era el plicticos din cale afară, dar avea cel puțin mișcare, avea cît de cît o oarecare intrigă. Acesta n-are mai nimic. Îl are doar pe Raff Valone, un morar frumos, în floarea vîrstei, necăsătorit încă, cu stagiul militar satisfăcut, vesel, uneori preocupat (vag, f. vag, de ochii lumii), alteori mai eliberat, dar altceva nimic. Își mai face omul un rost în viață, își mai construiește o moară, dar aceasta prea durează. Imaginea se mișcă parcă ar fi în anul morții. Minutul și metrul.

În „Rocambole", cel puțin, mai apărea un rînjet, un ha-ha-ha diabolic. Aici senin e totul.

În „Rocambole" mai apărea un tîlhar, un satrap, și, să mă ierte doamnele, din cînd în cînd mai apărea și cîte-o fată frumoasă. În „Moara de pe Pad" secată e desăvîrșită.

Doar rîsul lui Raff Valone filmat și din față și din spate și din profil, mai împinge un pic acțiunea. Cînd se schimbă imaginea ne dăm coate, ne frecăm mîinile și fluierăm a pagubă.

Iar pe noi toate acestea ne apasă. Căci fără să carem de la viață prea mult, în inima noastră a încolțit sentimentul culpabilității. Dacă nu încercam atunci să fim ironici, dacă nu încercam să glumim, dacă spuneam lucrurilor pe nume, direct, fără acele ambiguități primejdioase, probabil că această peliculă execrabilă n-ar exista azi pe micile noastre ecrane. S-ar putea, într-adevăr, ca cineva, specialist în achiziționarea filmelor proaste, să-și fi făcut și de data aceasta datoria constiincios. S-ar putea deci să nu fie decît o coincidență !

Dar dacă nu e ?

Dar, dacă mai provocăm și altădată astfel de situații ? Alt, rău. Alte regrete. Dar dacă ?...

Radu DUMITRU

SPORT

Mai vorbim noi...

Încă de săptămîna trecută îmi puneam întrebarea „de ce sînt tribunele goale la marile meciuri de atletism ?"

Imaginea dezolantă a unui stadion pustiu pe care uneori se bat recorduri ar trebui să ne dea de gîndit. Trebuie făcut ceva pentru relansarea atletismului. Poate că o primă măsură ar fi dezvoltarea atletismului românesc. Nici spectatorilor nu le putem cere să fie martiri pe gratis. Adică noi să nu ne calificăm mai nicăieri și ei să vină să vadă cum *nu* ne calificăm noi !?

★

De mai multă vreme în presa sportivă se afirmă stăruitor un doctor care știe să scrie (știind să înțeleagă). Are un stil nervos — deși uneori prea neologistic —, și îi place să spună adevărul. Talentul lui gazetăresc așteaptă totuși o utilizare mai adecvată. Poate se va găsi cineva care să-i dea mai mult de lucru, decît i se dă azi.

Se numește Romulus Balaban.

★

În *Magazin*, Ioan Chirilă atrage atenția unor gazetari străini că pe Dinu nu-l cheamă Tinu. Și bine face. Și și mai bine face punînd punctul pe i, în căutarea motivelor acestei stări de lucruri. Sîntem de acord. Rebotezarea lui Dinu se datorește, între altele, imprejurării că, la Guadalajara, noi n-am făcut gaură în cer.

Nu cunosc vreo greșeală în transcrierea numelui lui Albert, Gento, Eusebio, deși ei n-au fost la *Mondiale*.

★

Se auzise cîte ceva despre nocturna stadionului „23 August". Să se facă lumină !

Televiziunea și Federația trebuie să se pună, de pe acum, de acord. Vrem fotbal la televizor ! Nu prin măsuri forte se cîștigă spectatori. Ci prin fotbal bun.

★

Cuplajele interbucureștene trebuie reînviate. Aici, da, e nevoie de măsuri forte. De altfel, nu ne-am închipuit nici o clipă că, vai, cluburile noastre sînt de capul lor și fac ce vor.

★

Se profilează un nou „Farul" (adică o echipă de foste vedete puse la ambiție). Aceasta pare să fie F.C. Argeș. Noi preferăm drumul Crișului, care a lansat cîțiva jucători.; Crișul a căzut în B. Farul joacă în A.

Mai vorbim noi peste cîtva timp.

SUPLINITOR

punct și virgulă

100 de ani de la nașterea lui W. Wordsworth

S-a născut la 7 aprilie 1770, în Cumberland, regiunea lacurilor din nordul Angliei, unde, la 30 de ani, după mai multe călătorii în Europa, avea să se stabilească pentru a scrie cea mai mare parte a operei. Datorită generozității unui unchi de-al său, W. Wordsworth urmează cursurile la Cambridge. În 1790, la terminarea studiilor, face o călătorie în Franța, Elveția și Italia. În 1791, la Paris, este entuziasmat de Revoluția franceză, dar excesele sîngeroase ale jacobinilor din timpul Teroarei și pînă cînd Bonaparte prelia puterea îl întristează profund și-l fac să-și schimbe radical concepțiile; devine conservator și va rămîne astfel pînă la moarte. În 1793 a publicat două culegeri de versuri de factură clasică: **Plimbare vesperală** și **Schițe descriptive**; compune o tragedie în versuri **The Borderers**. În urma unei moșteniri, se însoară și trăiește la Somerset. De acum încolo își va închina activitatea poeziei. Aici, la Somerset, se împrietenește cu Coleridge. În colaborare cu el, publică în 1798 un volum de **Balade lirice, Manifestul** poeziei romantice engleze. După o călătorie în Germania, însoțit de Coleridge, întors în țară se stabilește în regiunea lacurilor unde duce o viață simplă și bogată în creații poetice: **Preludiul** (1805) este un fragment dintr-un poem filozofic în versuri albe, neterminat, **Singurătate** (The Recluse); **Excursia** (1814); **Ciuta albă din Rylstone** (The white doe of Rylstone, 1815); **Peter Bell** (1819), o culegere de sonete. Din ce în ce mai cunoscut și mai apreciat în Anglia, în 1843 este numit Poet Laureat Se stinge din viață în 1850. Poet al naturii, W. Wordsworth a scris cu multă simplicitate și sinceritate, într-o limbă ferită de artificial. Poezia lui, în general, reprezintă fie o analiză psihologică a meditațiilor sale, fie un catehism puțin pedant — discursiv și pe alocuri dezlînat — de prosternare în fața divinității.

Picasso la Gobelins

Prima tapiserie executată după un desen—colaj de Picasso se intitulează **Femmes à leur toilette** și a fost lucrată în atelierele Gobelins. Conceput în 1937 pentru Aubusson, colajul a fost considerat în epoca aceea prea dificil pentru a fi lucrat. Cu ocazia retrospectivei Picasso din 1967, André Malraux a propus să se facă o experiență în acest sens (după cea cu Chagall, Matisse), iar Pierre Baudouin, de la „Mobilier National" a pus la punct proiectele.

Picasso a semnat „bun de țesut" la 27 iunie 1967; la 7 august, în același an, trei țesători au început lucrul pe care l-au terminat abia la 8 mai anul acesta, după doi ani, opt luni și douăzeci de zile de muncă. Tapiseria măsoară 2,94 m / 4,42 m. Au fost necesare optzeci și patru de culori de lînă. Geneviève Ruh semnează lucrarea. Tapiseria, după ce i-a fost prezentată lui Picasso, la Mougins, va fi expusă pentru public în Franța și în străinătate, rămînînd proprietatea statului francez.

Ceramica veche — metodă de autentificare

Colecționarii de ceramică chinezească din epoca T'ang (618 — 907 e.n.) au astăzi la dispoziție un procedeu științific de a descoperi falsurile. Doctorul în fizică, Stuart Fleming, de la Universitatea Oxford a descoperit o nouă metodă numită termoluminescența, prin care acesta a izbutit să autentifice piese de ceramică din China veche, Italia și Persia. Principiul descoperirii falsului se bazează pe faptul că orice obiect de ceramică prezintă urme de izotopi radioactivi, sau varietăți atomice, ale unor elemente ca: uraniu, thoriu și potasiu. După ce obiectele au fost arse în foc, cu timpul, datorită acestei radioactivități, cristalele de cuarț, feldspat și ale altor minerale din lut tind să fie atacate. Dacă vasul de ceramică este reîncălzit, după vreme îndelungată, cristalele atacate produc o lumină albăstruie, aparent invizibilă, dar detectabilă cu ajutorul anumitor aparate.

Expo *Europa 1925*, la Strasbourg

În sălile muzeului **Vama Veche** (l'Ancienne Douane) din Strasbourg are loc anual o expoziție de sinteză europeană pe tărîm artistic. Tema expoziției de anul trecut a fost **Baletul rus**, iar în 1970, arta europeană din jurul anului 1925, prolixă epocă de interferență a numeroase tendințe artistice apărute înainte sau în timpul primului război mondial — de la arta abstractă, la constructivism, futurism dadaism, pictura metafizică, suprarealism și pînă la neo-expresionism. Aceste curente sînt aprofundate și puse în valoare, ilustrate de nume celebre precum: Chirico, Ben Nicholson, Miró, Picasso, Van Doesburg, Klee, Kandinsky, Mondrian etc. — un adevărat festival de pictură europeană, reprezentată de mai bine de două sute de tablouri. În cadrul sculpturii figurează opere de Arp, Brâncuși, Moore, Julio Gonzales, Gargallo etc. O sală de machete prezintă integrarea artelor în viață, unul din principiile școlii de la Bauhaus.

Vara și ploile trecutului

Anul 1970 va rămîne în istorie nu numai pentru ploile dezastruoase căzute în unele regiuni ale lumii, ci și pentru vremea extrem de capricioasă din timpul verii.

Iată cîteva date consemnate în documentele trecutului privind canicula estivală. În 1214, la Londra, apele Tamisei au scăzut în așa măsură încît fluviul putea fi traversat cu piciorul. Căldurile au durat, fără întrerupere, timp de aproape patru luni.

În verile anilor 1528, 1529, 1530, 1532 și 1533 au fost călduri mari în Franța. Majoritatea riurilor secaseră; la Paris, Marsilia, Lyon și Lille băntuiau tot felul de molime. În 1562, seceta și căldura au distrus recoltele în Franța. În Dauphiné și la Saintonage localnicii erau nevoiți să umble cale de trei-patru leghe în căutare de apă potabilă. În 1681, 1705, 1716 și 1719 asupra Franței s-au abătut noi valuri de căldură de o intensitate dăunătoare. În Provence, în Languedoc, în Guyenne, aproape toate riurile au secat, iar recolta de grîne a fost compromisă. Au pierit multe vite din lipsă de apă. În 1788, seceta s-a făcut simțită mai în toată Europa. Călduri excesive au fost și în 1803; în Normandie unde de obicei plouă foarte des, s-au scurs 94 de zile fără ploaie. În același an, la Paris, Sena a scăzut mai mult decît în 1719.

noi *isme* în artă

Vocabularul modern se îmbogățește mereu cu expresii noi, rezultat al căutărilor asidui în catehismul artei. Iată cîteva asemenea termene care au apărut, ultimele luni, în domeniul artei de avangardă:

— **artă conceptualistă,** expunere de informații și documente, de foi trase la roneotip, benzi de magnetofon, filme etc., sub formă de tablouri, desene și așa mai departe, făcînd apel la participarea cerebrală a spectatorului;

— **artă pauperistă,** colecție de materiale, din pămînt, fiare vechi etc., dispuse într-un anumit fel pe sol, în general, pentru a impune privitorului o luare de contact nemijlocit, „natural" și fără artificii;

— **earth-workism,** fortificații trasate sau sub formă de întruziuni de proporții mari într-un peisaj — trasee, gropi etc. — executate ca niște realizări artistice vremelnice, care nu se supun posesiunii sau conservării;

— **artă situațională,** tablouri, panouri sau „ambiante" care-l plasează pe spectator, în chip voit, într-o situație fictivă, în funcție de referințe tehnologice (știință-ficțiune estetică);

— **structurism,** lucrări executate la mașină, utilizîndu-se de preferință materiale noi — aluminiu, material plastic — pentru a obține anumite panouri, reliefuri, volume;

— **post pop' art,** super-realism: sînt reproduse, mărite — cu o minuțiozitate cvasi fotografică — detalii, ca de pildă o parte din obraz, gulerul cămășii etc., în care nu asemănarea cu realitatea contează, ci noua imagine a realității obținută.

Nic. POPESCU

Autori, cărți și autografe

Există, nu numai la noi, un vechi și bun obicei, ca în cadrul unor librării, sau cu prilejul unor ample și tradiționale manifestări închinate scrisului și cărții, autorii să se întîlnească cu cititorii cărților lor și să le ofere autografe pe ultimele apariții. Ignorată multă vreme din motive mai mult sau mai puțin serioase, această formă de apropiere, de contact direct între scriitori și cititori a fost reluată de cîtva timp de unele librării din București — (în special de librăriile Mihail Sadoveanu și Mihai Eminescu), și din țară. Faptul, îmbucurător, ar merita să fie salutat fără rezerve dacă nu ar exista unele insatisfacții și nedumeriri. Dar, în afara unor rare excepții, librăriile nu au un anumit program de lansare a unor cărți, în cadrul unor anumite zile de întîlnire între autori și cititori, ci totul pare a fi făcut la noroc și întîmplare, după principiul: „Se întîlnește cine vrea, cu cine vrea și cînd vrea". Așa se face că un foarte mediocru autor de romane polițiste dă autografe pe două cărțulii la două librării diferite, că un gălăgios și foarte descurcăreț „maestru", dă pe aceeași carte, roman de duzină, autografe, la cele două librării, în aceeași săptămînă, ba încă și cu caricatura cumpărătorului, oferită ca supliment pe foaia de titlu a cărții (asta ca metodă sigură de atracție și reclamă, după ce într-o puzderie de publicații „maestrul" plasase cîteva anunțuri-reclamă despre cartea sa).

În fața unei atari situații, ținînd seama de respectul cititorului față de literatura de calitate, nu ar fi mai nimerit, cu mai mult folos pentru scriitori și cititori, ca în cadrul acestor întîlniri, ce ar trebui să devină un fapt curent, tradițional, să fie solicitați și aduși cei mai buni scriitori ai noștri, de la venerabilii maeștri (mă gîndesc ce admirabile și apreciate de public, de tineret în special, ar fi asemenea întîlniri cu Victor Eftimiu, Demostene Botez, Ion Luca, Perpessicius Al. Philippide etc.) la cei maturi și chiar mai tineri dar foarte îndrăgiți de public (cărțile lui Marin Sorescu se epuizează în cîteva ceasuri, dar de cînd n-a mai dat el un autograf pe o carte, în una din cele două librării?). Asemenea întîlniri ar căpăta sensul și valoarea unei adevărate sărbători culturale și noi de asemenea sărbători avem nevoie, nu de simple vînzări de carte, cît mai atractive, dar în care, ținînd seama de valoarea cărților respective, cititorul devine mereu păcălit. Avem nevoie de asemenea întîlniri — sărbători și le așteptăm.

Ion TĂTARU

Lirică timișoreană

Sub titlul de mai sus (din păcate, beneficiind de o copertă care întrece în platitudine orice produs similar), într-un volum compact, de peste patru sute de pagini, Casa județeană a creației populare de pe lîngă Comitetul de cultură și artă al județului Timiș publică o amplă culegere de versuri semnate de poeți contemporani trăitori în respectivul colț de țară. Dacă am numărat bine, îngrijitorul culegerii, Nicolae Țirioi, are în vedere nu mai puțin de 45 de nume. Ceea ce — să recunoaștem —, cel puțin la prima vedere, pare a satisface criteriul unei depline cuprinderi. Spunem la prima vedere, pentru că, totuși, după părerea noastră, unele observații se pot face și în această direcție. De exemplu: din generația vîrstnică lipsește prețuitul poet Romulus Fabian: dacă Pavel Bellu, Nicolae Mărgeanu și Petru Vintilă, pe motivul că sînt originari din Banat, nu lipsesc din culegere, este uitat, în schimb, Petre Stoica, a cărui origine este tot bănățeană; în fine, nu înțelegem de ce dintre cei mai tineri, la Addenda, sînt omiși doi poeți de real talent: Șerban Foarță și Eugen Apoca.

Evident, în ciuda acestor observații, apariția editorială timișoreană este meritorie, fapt pentru care îi și semnalăm prezența.

N. CIOBANU

posta redacției

C. Dascălu — Pitești. Vă luați o îndatorire de zeu distrugător. Vă imaginați că puteți fi „salvatorul" poeziei contemporane pe care o calificați drept inadmisibilă, atinsă de molima versului alb, a versului liber etc., combateți, după cum ziceți, „talentele noi, în ideia sfîntă și unanimă de a-i neutraliza spre satisfacția opiniei generale, spre binele literaturii contemporane". Protestele Dvs., scrise în versuri puerile și agramate, pot înveseli:

...Unde e frumosul, muzicalitatea?
Unde e modestul? Unde simplitatea?
Ce rost au cuvinte, care mai de care ...
Ori legate-aiurea, zis într-un stil nou,
De te lasă pur și simplu tablou?
...Comparăi cu străbunii Coșbuc, Alecsandri,
Vlahuță, Eminescu, cu Minulescu I.

Drept răsplată pentru acțiunea sanitară versificată pe care o îndreptați împotriva „poeziei secolului XX", ne cereți, în finalul scrisorii Dvs. (care abundă în erori elementare de cultură) să primim spre studiu, un plic pe care-l veți expedia cu viitoarea poștă, conținînd „circa 200 de poezii, selecții din tot ce am compus pînă în prezent, încă din anii liceului". Da, frumoșii și ireversibilii ani de învățătură ai liceului ...

Marin St. Gheorghe — Gherla. Nu știm dacă nu cumva din aceleași sentimente de a salva poezia, ne trimiteți din lungul Dvs. poem „RENAȘTEREA Nr. 43", capitolul dramatic „NOMĂZII":

Privirea-mi fu atrasă, la fragezii mei ani.
De niște caravane, compuse din țigani.
În ordine perfectă înaintau prin praf.
Căruțe-n toată forma în frunte cu-n vătaf.

Probabil că nu intenționați salvarea literaturii, ci voiți numai să comunicați în versuri vestea, inedită după părerea Dvs., că nomazii au trecut și ei la o viață civilizată:

Incet, încet cultura pătrunde mai cu spor
Puțini mai sînt în cete, și-alese și ei vetre, au case,
Servicii, păsări, o mobilă domnească și un televizor.

Ceea ce poate să pară uluitor și pentru un nomad e că asemenea versuri proaste le trimiteți bătute la mașină.

Geo Nădejde — Drăgănești Vlașca. „Nepotolit de dragoste în datini" vă caracterizați în vers alb etc., spre stupoarea colegului Dvs. C. Dascălu — Pitești:

Deaceea mă pot numi drept orizont de patimi
năucit de cînt de sus și pînă jos
Din mine fiecare fibră scoate-un tunet...

Teodor Răpan — Balaci Teleorman. Deloc ciudat, vă aflați în dialog direct cu cei citați mai sus:

Mă-ndrept din înălțimi cu doruri de cîmpie
ca să dispar în cucii adăpostiți în noi,
și vreau ca să ridic în tril de ciocîrlie
balade smălțuite de soare și de ploi

Edmund Olimpiu — Oltenița. Complicați prea mult limbajul, înainte de a fi învățat să scrieți cît de cît corect.

Rob. Z. — Tg. Mureș. Din nou trebuie să-l citățm pe amicul C. Dascălu — Pitești, scrieți, după cum zice domni-sa, în pamfletele sale involuntar umoristice, o poezie „rebusistică":

Cînd roata o să rupă lanțul
pe care s-a țesut de zor lumină,
Funinginea cînd o să umple smaltul
să-ți amintești de Ou și de Găină.

Pitică Petre — Timișoara. Printre motivele care v-au determinat să scrieți poezie, se află, spuneți Dvs., căsătoria pe care ați contractat-o. Citățm: „În primul rînd, prima poezie am intitulat-o **Te-am cunoscut,** din dragostea prea multă ce o aveam față de soția care o am și care am cunoscut-o atunci în 1966 ... A doua poezie am intitulat-o **Oameni care tac,** întrucît pe parcursul vieții mele cu soția am avut și obstacole de tăcere". Să transcriem ceva din a doua poezie, pentru a vă pune în corespondență cu prietenii Dvs., de vers și de gramatică amintiți mai sus, în această poștă a redacției:

Nu cunosc în astă lume
Decît oameni care tac
Pentru viața care o duce
În acest infern de iad.

Carol Bora — Craiova. Pentru că nu vi s-a răspuns la poeziile trimise, ne expediați copiile, „cu stimă și respect". Din nenorocire, și în copii, versurile Dvs. sînt la fel.

D. Marian. Datele Dvs., biografice sînt interesante. Versurile, însă, nu ne spun nimic.

D. I. K. — Siret. Reținem din poezia „Peisaj" versurile despre păuni:

Triumf culcat pe-un cer de iarbă
proptesc păunii curcubeu.

Sînt ale dumneavoastră?

Neconcludente lucrările poetițești trimise de: **D. Andreescu** — Craiova; **Anton Cristea** — București; **Peter Rozalia** — Tg. Mureș; **C. H. Gherwazi** — Oradea; **H. Pavel** — Arad; **Aurelia Zidaru** — București; **Andrei Freamăt** — Tg. Mureș; **Vasiliu Alexandru** — București; **Circiumaru Elena** — București.

STENTOR

PICTO-POETUL VICTOR BRAUNER

In anul 1924, cînd, cu Ilarie Voronca, Claude Sernet și Victor Brauner, am tipărit primul și unicul număr din revista de avangardă „75 H.P.", întîiul și ultimul din cei pomeniți mai sus, inventau picto-poezia. „Picto-poezia nu e pictură, picto-poezia nu e poezie, picto-poezia este pictopoezia" — proclamau ei!

Și, în revistă, au apărut două din prototipuri. Cu cuvinte date de Voronca, Victor Brauner a realizat o construcție geometrico-cromatică anticipînd parcă în maniera lor inedită un fel de poem plastic al letrismului pe care Izou urma să-l lanseze la Paris printre celelalte stiluri ale mișcării moderniste, ceva mai tîrziu. Românul Izou desigur că știa că picto-poezia care l-a fecundat poate să scornească insolitul lui apostolat literar, care, cu tot scandalul, teoretizarea — fiindcă dadaiști, suprarealiști, letriști se complăceau în acest zgomot al lumii — nu prea s-a consacrat. Acum trei ani, cînd l-am întîlnit la Paris se aduna într-un subsol de piatră cu rafie și măști hidoase pe pereții de birne cu grupul lui. Izou prezida adunarea de marți, asculta ultimele producții ale discipolilor lui, distribuia sarcini politice, menite... să reformeze educația tineretului, pe cea de azi, considerînd-o defectuoasă. Îi ascultau docili și preocupați acești trubaduri ai unui verbiaj din care țineau să desprindem o nouă exegeză a lumii noastre. Sus, în prăvălioara ținută de niște greci care nu-i prea înțelegeau și agreau pe șoarecii de experiență albi de dedesubtul lor, și care nu consumau vinul elin ce-l aveau de vînzare, frigeau în vitrină mielul haiducește, atenți la clientela lor „serioasă".

Dar să mă întorc la Victor cu care am început și pe care vreau să vi-l prezint ca poet. Fiindcă pictura lui este un fantastic poem, iar poeziile lui o ilustrare scrisă a gîndirii lui plastice. Încă în anul 1936 el publica în revista școală de Tiberiu Iliescu la Craiova „Meridian", un poem scris franțuzește. Concepea desenul și pînzele lui într-o viziune poetică la început pe care apoi o transpunea în vederea lui picturală. Titlurile celor mai multe pînze și desene ale lui, au titluri de poeme, de axiome filozofice, de himerele care-l hantau cu superba și inefabila lor tortură pe care a pus-o în pictura lui, în universul lui unic din plastica atît de investigatoare din anii lui și încă în anii noștri.

Poeziile pe care am încercat să le dau în graiul nostru sînt o prefață a expoziției lui — penultime — reprezentînd poate ultima lui turmentată viziune a vieții, intitulată „Conglomeros", personaje plurale, înlănțuite, privindu-ne cu amenințare plină de semnificații!

Ștefan ROLL

mașina privilegiilor

Euforii țin zonele
cele mai din urmă și cele
mai neclare ale intimei ființe —,
mașina privilegiilor este o
soluție hotărîtoare
a aspirațiilor așteptării
învăluită în aura dorințelor.

Intenția devine îndeplinire
și, printr-un auto-pact
inatacabil, această mașină
este un aranjament
necondiționat cu tine însuți.
Mașina privilegiilor,
este „eu" —, este sinele imperativelor
androgine:
cheia dialectică
a reveriilor a ceea ce ar trebui să se
întîmple.

★

Stendhal în Lombardia
Eu sînt un portret imaginar.

bază și vîrf

Sînt în același timp arborele
vieții și axul lumii.
De la baza mea de fecundare, din
substanța mea de Mithridate
crește rodul viitorului.
Eu sînt cele trei timpuri, întreg
prezentul, misterul trecutului,
enigma a ceea ce va să fie.

așteptarea

Eu sînt împodobit cu cele mai
fastuoase bogății totemice ale mele
pentru ca în ofranda mea
a întîlnirii esențiale,
îndeplinirea să poată fi o
țîșnire care nimicește
piedicile condiției mele
restrictive.

dinamismul invizibilității

Pe pardoseala unei odăi
deschisă cerului nocturn
corpul meu este poticnit
ezitînd parcă în ce direcție s-o ia,
eu sînt structura variată, îngrămădită
într-o singură ființă. Puteți
lesne afla marile mele facultăți
dinamice, deoarece nu eu sînt singurul
tipul mamiferului rapid în goană, ci
sînt prevăzut, în același timp
cu aripi și mijloace de a mă tîrî.

Și așa cum vreau pot fugi, zbura
sau să mă strecor printre apropiatele
și umedele buruieni ale pămîntului.

În felul acesta mă înfățișez,
schimbînd sponian starea mea
și făcîndu-mă invizibil în orice clipă.

dialogul interior

Eu stau în dezordinea mea aparentă,
orînduită după legile imaginației.
Formele mele sînt amalgamate
împreunare dintr-o femeie și o pasăre.
Izbucnesc și păstrez în mine un spațiu
mintal neștiut fiind înaintea mea.

În cele două dimensiuni ale mele
mă pot desfășura spre a trăi
dincolo de toate dimensiunile.

fruct nou

Subtile antene
evoluează în jurul cuplului
înlănțuit spre a stimula
eterogena febrilitate.
Îndelungile mîngîieri care
exaltă fără contenire
voluptatea, zămislesc
fructul nou care amplifică
drăgăstoasa savoare.

lumină neagră

După amestecurile succesive
cerute de fiecare început,
fiecare sfîrșit, formele mele
sînt suprapuse și se unesc
ca și culorile spectrului.
„Nunți chimice" ale
viziunii lăuntrice, care
intercepteză, dincolo de frontierele
fascinației emoțiile
fundamentale.
Formele mele păstrează
totuși esențialul structurii lor.
și semnificația
limbajului lor.

reverie

Cufundat într-o stare de
reverie dinaintea obiectelor
familiare, mă găsesc transformat
în această onirică dimensiune
care mă împrejmuie într-un alt spațiu și
într-un alt loc.
Universul evidenței mele
ce-mi era atît de sigur se
modifică și totul este de o
nouă semnificație.

lumina tăcută

Eu sînt împreunarea
umanizată-dezumanizată și,
dincolo de tumultul
circumstanțial, eu sînt
pacea inorganică.
Nici o rază nu străpunge
ecranul ocultațiunii și,
lumina mea rămîne tăcută.

hrana lucrurilor foarte bune

Nu mai sînt ploi de păsări
nu mai sînt sîni de tinere femei
încordat e corpul întreg
cu nervii în celule
clipa ce varsă picăturile sale colorate
trepidațiilor mortuare
frica unei dorințî sanguine-feroce
a femeilor lipite de trup ventuză
algele plantelor cu arome diferite
în dinții mei se amestecă cu limba
în imensa bală a clipei singulare
fără geografie
fără spațiu
și...
nu mai sînt ploi de păsări.

(Publicată — text francez — în revista „Meridian", Craiova, 1936).

Traducere de Ștefan ROLL

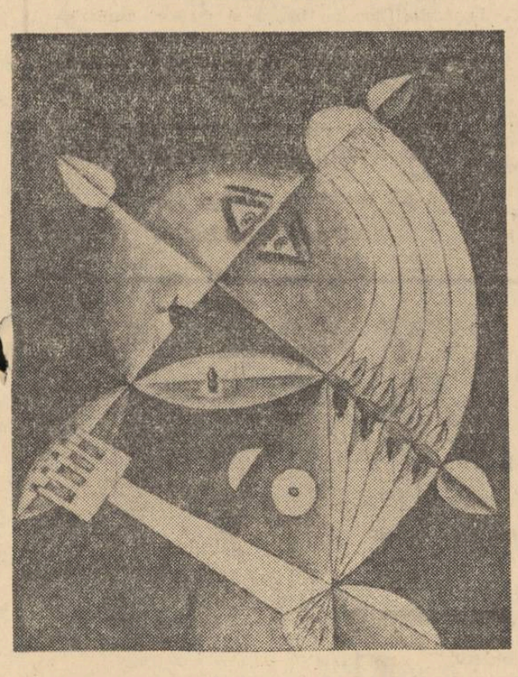

VICTOR BRAUNER: Sărutul (pictură — 1955)

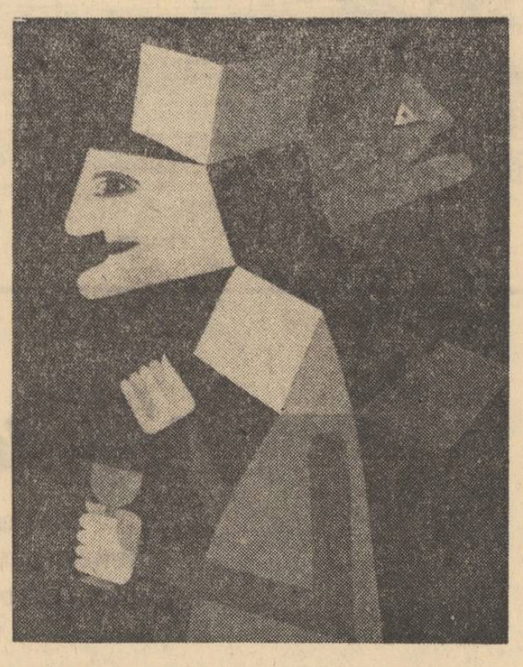

VICTOR BRAUNER: Cocktail (pictură — 1955)

într-un oraș necunoscut

de N. Manolescu

Ce bine știam străzile înguste, întortocheate, casele cu acoperișuri ascuțite de țiglă roșie și clopotnițele strălucitoare ale bisericilor... Și cele șapte turnuri înălțîndu-se nepăsătoare deasupra vechiul zid al cetății. De jos, ele păreau acoperite pînă la jumătate pentru că mai erau cele trei șanțuri de apărare care nu se vedeau și turnurile erau foarte departe de zid, nu creșteau din el, cum s-ar fi părut. De fapt, zidul avea acolo sus, cam o jumătate de metru ; în partea cealaltă însă el făcea o impresie măreață, privit din parcul cu castani de la poalele lui. Din loc în loc se deschideau porți boltite prin care urcau spre terasele de sus scări drepte de piatră. În parc era un pavilion cu stîlpii aproape putrezi și înverziți de mucegaiul care rosese lemnul pînă la măduvă încît te întrebai prin ce minune nu se prăbușește. Și mai erau băncile rare lîncezind la umbră. Nu e curios să ai imagini așa de reale dintr-un loc unde n-ai fost niciodată ? Pentru că pînă atunci nu fusesem niciodată acolo... E adevărat că era de ajuns să închid o clipă ochii pentru a revedea totul, mai mult, pentru a fi acolo. Dacă citeam o carte, orașul acesta devenea locul unde se petrecea acțiunea, dacă scriam o povestire nu puteam scăpa de străzile, de casele și de turnurile lui istorice. Poate pentru că obsesia devenise insuportabilă, am plecat în orașul meu fără să spun nimănui. Dar cum de n-a băgat nimeni de seamă că am lipsit mai multe zile ? Nu, nimeni nu s-a mirat, nimeni nu m-a întrebat nimic, ca și cum n-aș fi lipsit nici o clipă. Și totuși am fost acolo, dumnezeule mare, cum m-aș putea îndoi de asta ? Nu spun că țin minte cum am rătăcit prin oraș, cum am auzit clopotele într-o după-amiază de toamnă, cum am privit de pe zidul cetății coroanele rotunde ale castanilor ca niște umbrele uriașe — poate n-ar fi un motiv să cred că am fost cu adevărat. În visele mele văzusem doar de atîtea ori aceste lucruri. Dar **basmaua roșie ?** Ea nu e o dovadă ? Am întrebat pe toată lumea și nimeni nu știe a cui e sau cum a ajuns tocmai în buzunarul hainei cu care eram îmbrăcat în zilele în care am fost în oraș.

Nu, nici vorbă, trebuie să fi fost... Basmaua doar n-o puteam inventa eu, au văzut-o și alții. Și pe urmă mai este un lucru mai greu de crezut, dar pentru mine tot așa de real. E vorba de un anumit sentiment... Hm, un simplu sentiment și în același timp mult mai mult decît atît. Mă aflam așezat pe muchea zidului de cărămidă, ros de un fel de calviție minerală și vedeam departe, jos, umbrele totdeauna nemișcate ale castanilor, ațipite la picioarele zidului ca niște pensionari care-și fac siesta după masă la soare. Mă simțeam stînjenit. Iată, eram acolo, ascultasem de neliniștea mea și venisem, și acum îmi dădeam seama că nu știu de ce venisem. Ce căutam ? Nu fusese totul o copilărie ? Nu era nimic în trecutul meu care să mă lege de acest oraș necunoscut, în care nu mai călcasem pînă atunci, despre care nimeni nu-mi vorbise. Totul îmi părea în clipa aceea așa de ireal încît eram convins că orașul nu există, nu poate fi găsit pe nici o hartă. Cînd, deodată, o bănuială mă scuturâ ca un curent electric. Fui așa de emoționat încît îmi trebuiră cîteva secunde ca să-mi revin, ca să pot gîndi... **Înțelesesem.** Înțelesesem ce mă atrăgea în locurile acelea : nu, nu era o întîmplare veche, poate uitată, poate trăită în altă viață, ci o întîmplare, dacă se poate spune așa, neîntîmplată, și care (cît de exact aveam sentimentul acesta) trebuia să se întîmple neapărat, poate chiar atunci. Nu cred în presimțiri și nici nu era vorba de o presimțire, mai degrabă era o prestiință, un fel de a trăi în viitor. Tu rămîi unde ești, în timpul în care ești (poate doar puțin încremenit, într-o ciudată nemișcare), iar viața ta merge mai departe și trăiește minutele, ceasurile care urmează. Totul se petrece repede, fulgerător, și, înainte de a înțelege ceva, te afli din nou cum erai, în același loc, în același timp. E un fel de moarte aparentă a corpului care-i îngăduie vieții să trăiască în alt timp decît el. Cineva care ar privi din afară, n-ar observa, desigur, nimic...

— Domnule, nu e așa că ați cunoscut-o ? îmi spuse un bătrîn, cu capul gol, foarte plesuv, care moțăia la soare pe o bancă și pe care dumnezeu știe cum de nu-l luasem în seamă pînă atunci.

— Pe cine ? întrebai

— Pe fata mea, domnule.

— Ah, da, firește, zisei, închipuindu-mi că bătrînul care semăna cu un personaj din Hoffmann trebuie să aibă o fată — salamandră, nemaipomenit de frumoasă, cu obraz lung, suav, puțin palid, cu ochii verzi, cu o inexplicabilă umbră de cearcăn. Mă uitai din nou în josul zidului la coroanele castanilor și, după cîteva secunde, cînd întorsei capul, bătrînul plecase. Îl căutai cu privirile în lungul străzii care începea chiar din dreptul nostru, dar vă spuneam că străzile acestea sînt foarte scurte, așa că nu-l mai văzui... Probabil dăduse primul colț la stînga și acum mergea greu, șchiopătînd, prin umbra caselor cu acoperiș înalt de țiglă roșie. Treptat, neliniștea puse din nou stăpînire pe mine, urcă încet, ca o febră, prin mîini, se opri în capul pieptului, apoi făcu să-mi bată tîmplele. Era ca senzația aceea de **frică**, din copilărie, cînd așteptam să iasă mugurii. Într-o primăvară (aveam vreo opt ani), am pîndit o zi întreagă, urcat în nucul uriaș din grădina noastră, să iasă mugurii. M-am îmbolnăvit și, după două zile, cînd am avut din nou voie să ies din casă, am alergat într-un suflet la nucul meu : crengile erau pline de muguri mici, ca niște explozii vegetale pe creanga uscată. M-a tulburat totdeauna, și după aceea, cînd eram om în toată firea și nu mi-ar mai fi stat bine să mă urc în pomi, trecerea aceasta inexizabilă de la nevăzut la văzut, de la inexistență la existență. Cît durează clipa în care mugurele **apare din nimic ?** Cînd e vreme bună, vara, citesc în chaise-long, în grădină, la umbra unui păr bătrîn și fără rod. La începutul toamnei, aud deodată un foșnet nou, ca de hîrtie, înfiorînd frunzele. Ridic ochii din carte și ascult atent: foșnetul nu se mai aude. Dar cînd reîncep să citesc, îl aud iarăși : știu că se usucă frunzele. Frunzele nu au încă nimic schimbat ; își păstrează culoarea vie, verde, țesătura neatinsă, vinișoarele moi și elastice. Dar undeva în adîncul lor, în existența lor neștiută, care scapă ochiului, zace moartea vegetală. În curînd vinișoarele vor deveni mai lemnoase, carnea frunzei se va rida ușor, ca un obraz încă tînăr, apoi frunzele se vor zbate, în lupta lor surdă cu moartea, se vor chirci, răsucindu-se în jurul codiței, și cînd moartea va urca pînă la ea, va suge puterea codiței, o va lăsa goală ca o țeavă fără măduvă și frunza se va rupe din locul ei. Dar clipa aceea în care moartea își trimite primul zvon, cînd încă nu s-a întîmplat nimic... Ce este ea, de fapt, ce mister se naște acolo, în adîncul ființei arborelui, în rădăcină sau poate mai sus ?

Dar iată că m-am luat cu vorba. Atunci, stînd pe zid, eram așa de neliniștit încît, nemaiputînd suporta mă ridicai și plecai. Rătăcii multă vreme prin parc, unde nu era lume aproape deloc, și în cele din urmă ajunsei la una din porțile prin care se făcea altădată legătura cetății cu exteriorul. Soarele, spre apus, se oprise chiar sub bolta de cărămidă, impăienjenit puțin. Începui să urc. Erau trei terase succesive, după care, sus, începea orașul cu clopotnițele lui sclipitoare. Nu știu cînd ajunsei la una din terase (după cît urcasem, putea să fie ultima, totuși capătul scărilor se vedea încă departe). Cîțiva copii se jucau de-a prinselea, sau așa crezui la început, alergîndu-se printre tufele de soc care creșteau peste tot pe unde erau ruinele cetății. Mai departe era o groapă cu nisip și o alee care se pierdea printre ziduri, pe locul unde fusese probabil cîndva unul din șanțurile de apărare. M-am oprit și m-am uitat cum se jucau. Abia atunci am zărit o fată cam de treisprezece-paisprezece ani, mai înaltă decît era firesc la vîrsta ei, legată la ochi cu o basma roșie. Aștepta. Apoi făcu doi-trei pași înainte, ca o oarbă, întinse mîinile și încercă să prindă pe cineva. Alerga uimitor și de cîteva ori fu pe punctul să atingă umărul sau obrazul cîte unui copil. Copiii se îndepărtară sau chiar se ascunseseră. Unul singur, un băiețel de vreo șapte-opt ani, se învîrtea necontenit în jurul fetei și o striga, de fiecare dată gata să fie prins, dar strecurîndu-se cu o agilitate extraordinară printre mîinile ei care-l căutau neliniștite. Între timp fata se apropiase foarte mult de locul unde stăteam eu și o puteam vedea mai bine. Era înaltă, chiar foarte înaltă pentru vîrsta ei, firavă, cu mîinile și gîtul subțiri, cu un obraz de o stranie paloare. Părul era strîns în două codițe care se zbăteau necontenit ca două aripi. Băiatul o strigă pe neașteptate chiar din spatele meu. Fata veni atunci direct spre mine și, înainte de a putea schița vreun gest, mă prinse de mîneca hainei, puțin mai sus de cot. Se opri nedumerită, tulburată. Atunci îi atinsei basmaua cu care era legată la ochi și ea tresări de această mîngîiere imperceptibilă, împurpurîndu-se ușor. Ridică mîna să-și dezlege basmaua și în clipa următoare îi văzui ochii, niște ochi prelungi, verzi-cenușii, și atît de intenși încît puneau pe obrazul de o albeață sclipitoare umbra neverosimilă a unor gene. Și pentru că mă uitam atît de atent la ea, fata se înroși din nou, fără ca obrazul să-și piardă strălucirea.

— Vă rog să mă iertați, spuse ea în șoaptă.

— Leagă-mă la ochi, îi răspunsei. Așa cere jocul, nu ?

Fata se înălță pe vîrfuri ca să ajungă mai bine și, așa cum stătea, în fața mea, mă legă cu mișcări repezi, aproape febrile. Apoi își trecu palma peste fiecare ochi în parte, netezind mătasea pusă în două, hipnotizîndu-mă parcă. Îi auzii rîsul ușurel, ca o chemare, îndepărtîndu-se și mă lăsai condus de sunetul lui. Copiii care se strînseseră în jurul nostru făceau o hărmălaie nemaipomenită. Dar cu toate strigătele lor ascuțite, auzeam distinct, vocea ei cristalină, cînd la dreapta, cînd la stînga, cînd foarte aproape, încît într-un rînd îi simții răsuflarea caldă pe obraz, ca o părere. Crezusem că o s-o prind numaidecît, însă mă dovedii mai neîndemînatic decît un copil, mă împiedicam mereu de cîte ceva, o dată chiar căzui cu genunchiul în nisip. Glasurile copiilor aproape nu se mai auzeau, doar rîsul fetei venea pînă la mine, din toate părțile deodată. Alergam cu mîinile întinse, mă răsuceam prin surprindere, dar nu atingeam nimic, ca și cum în jurul meu n-ar fi fost nimeni... Și dintr-o dată mă izbi liniștea. Strigătele copiilor încetaseră și era o liniște nefirească. Rămăsei cîteva clipe dezorientat. O teamă ciudată mi se opri în capul pieptului. Sau poate era numai faptul că alergasem... Îmi desfăcui legătura de la ochi și privii împrejur. Nu era nimeni, nici urmă de copii, de fată. Dacă n-aș fi simțit între degete mătasea basmalei, aș fi crezut că am visat. Soarele coborîse de tot și aștepta acum să apună în dosul hornului vînăt al unuia din cele șapte turnuri. Era o tăcere amorțită, ca spre sfîrșitul după-amiezelor de septembrie, în orașul acela. Aerul se vedea pîlpîind ușor. Umbrele palide ale castanilor se șterseră aproape cu totul.

A doua zi am venit din nou. Am urcat treptele pînă la prima terasă unde nu era decît o bătrînă, singură pe o bancă, și care croșeta. O întrebai dacă n-a văzut niște copii jucîndu-se, azi, sau ieri...

— Nu, îmi răspunse, poate i-a văzut sora mea care stă deobicei pe o bancă de pe terasa de deasupra.

Îi mulțumii și urcai în fugă. Sus era o altă bătrînă care semăna foarte bine cu cea dintîi, dar părea mai slabă, iar mîinile care se mișcau pe andrele păreau niște frunze mari, uscate, cu vinișoarele groase.

— Nu mai ține minte, zise bătrîna. Spui că era o fată înaltă și firavă ? Îi arătai basmaua și ea o privi cu atenție, ca și cum și-ar fi adus aminte de ceva, apoi dete cu îndoială din cap. Nu știu, nu știu, sînt prea bătrînă. La vîrsta mea, oamenii uită numaidecît.

Plecai cuprins de o îngrijorare chinuitoare și în ziua următoare venii din nou. Acum erau doi copii care se jucau în nisip. Sînt prea mici, mă gîndii, n-au de unde să știe. Pe terasa de sus, alți doi copii, cam de vîrsta celor pe care-i căutam, îl duceau, ținîndu-l de mîini și de picioare, pe un al treilea și se lăudau că-l aruncă peste zid. Îi întrebai dacă nu s-au jucat și ei acum două zile cu fata aceea cu ochi verzi.

— N-o cunoaștem, n-o cunoaștem, strigară ei și se duseră să-și arunce tovarășul peste zid.

Ah, cum de nu m-am gîndit... Trebuie să-l caut pe bătrîn, pe tatăl fetei. Bătrînul se afla în același loc pe bancă și moțăia, acoperindu-și ochii cu un jurnal îngălbenit. Îi arătai basmaua, dar el nici nu se uită la ea și, după ce împăturii cu grijă jurnalul vîrîndu-l în buzunar, spuse cu tristețe :

— Parcă mai pot să știu după atîta timp... Fata mea a murit cînd avea treisprezece ani, domnule.

Cînd mă dezmeticii, bătrînul plecase.

(Dintr-un ciclu de Pastișe*)*

VENEȚIA

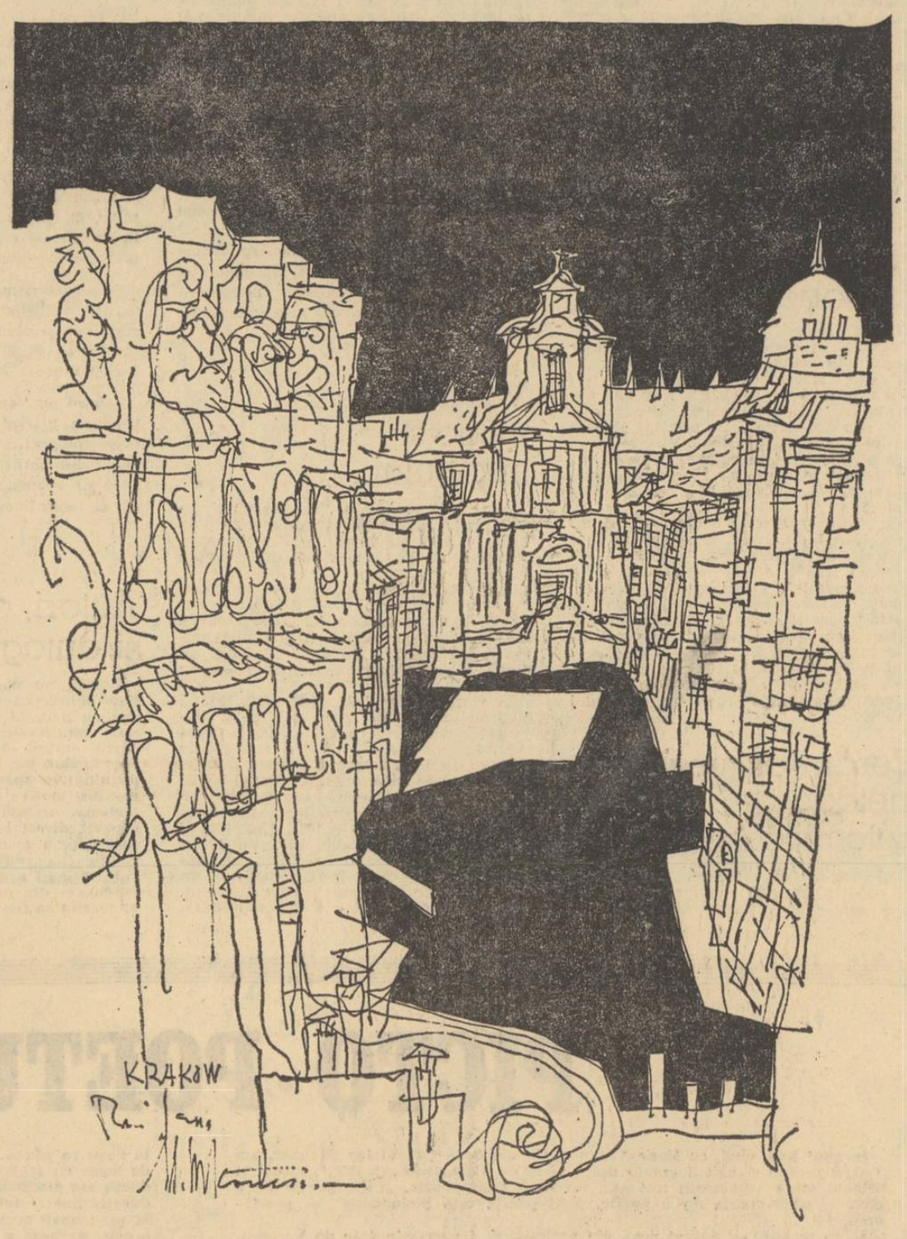

CRACOVIA desene de MIHU VULCĂNESCU

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

MĂRTURIE ÎMI STĂ TINEREȚEA... • ARTE • CĂRȚI NOI • SPORT

Anul XIII
34 (434)
Sîmbătă
22 august
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

23 AUGUST

Sărbătoarea națională a țării noastre are semnificații noi, astăzi, cînd după 26 de ani de la eliberare, numele României s-a înscris în istoria contemporană cu prețioase contribuții la eforturile de pace ale lumii, de construcție, de înțelegere și respect între popoare, în aceste vremi încă atît de convulsionate, cînd pericolul forței încă mai stăruie, cînd focarele de război n-au încetat să existe.

Cîte dificultăți a avut de învins poporul nostru după un război distrugător, după ce dăduse sacrificii imense pentru înfrîngerea fascismului, cîtă putere de muncă și abnegație a depus el pentru renașterea sa socială și națională, pentru edificarea unei societăți menită să înlăture inegalitatea brutală, sărăcia, suferințele, înapoierea, toate acestea au însemnat și înseamnă dovezi istorice de transformare, care țin de biografia intimă a fiecărui cetățean participant la evenimentele de răscruce ale patriei noastre socialiste. Aici și nicăieri altundeva, în împlinirea îndatoririlor față de propria lor țară, în dragostea față de destinul și demnitatea ei trebuie căutată măsura cu care cetățenii noștri înțeleg și știu să cîntărească rostul lor în lume, legătura lor fundamentală cu aspirațiile cele mai nobile de pace și progres ale omenirii de azi.

N-am avut o istorie ușoară, trecutul arată că n-a fost nefericire dezlănțuită în jur care să nu ne atingă și să nu ne revolte și pe care să nu încercăm cu puteri eroice să o învingem și să o depășim.

Poate și măsura noastră în cuvinte își are izvorul în istoria neîntreruptă de dîrzenie și omenie a poporului nostru, de încredere în cele mai raționale căi ale umanității. Cuvintele noastre caută mereu măsura faptelor. Și faptele României socialiste, în ceea ce a construit ea pentru poporul său, în ceea ce a întreprins ea pentru respectul între popoare și pentru pacea lumii, pentru izbînda ideilor socialiste și a adevărurilor marxist-leniniste, stau mărturie a sincerității cu care venim azi să ne sărbătorim ziua eliberării, ziua istoriei noastre noi. Azi, cînd ne știm uniți așa cum sîntem uniți, într-o țară pe care am construit-o zi de zi, pe care o construim mai departe, cu maturitate politică și cetățenească, călăuziți de puternicul nostru partid comunist în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, avem deopotrivă conștiința limpede a drumului istoric parcurs în ultimii 26 de ani cît și conștiința marilor răspunderi, nu mai puțin istorice, care ne stau în față. Ziua de 23 August a fost pentru noi o zi crucială nu numai în 1944, devine crucială în fiecare an, ne cîntărim faptele, realizările, și de la punctul lor cel mai înalt înțelegem să ne continuăm efortul de muncă, de talent, de putere creatoare. 23 August este o dată fundamentală pentru destinul țării și pentru destinul fiecăruia în parte.

LUCEAFĂRUL

Acest număr este ilustrat cu desene de MIHU VULCĂNESCU

ÎN ACEST NUMĂR:

Mărturie îmi stă tinerețea
Evocări de Victor Eftimiu

Frumoasele privelişti
din Țara de Sus
de Alecu Ivan Ghilia

Despre sentimentul naturii
de Teodor Mazilu

Spectacol popular
la Giurgiu
de Marin Sorescu

cronica pietonului

Flori

Mai mult decît celelalte luni ale verii, august a devenit pentru noi luna florilor. Florile păcii și ale speranței. Luna în care florile au memorie și ne devin mai intime, n-au numai rost de podoabă și decor.

În august, florile ne însoțesc salutul pentru anii ce vor veni și evocările a ceea ce a fost pînă la ziua cînd ne-am reîntărit gîndurile păcii și speranței.

În fiecare an purtăm o floare de august.

Și de fiecare dată o dorim mai frumoasă.

CANDID

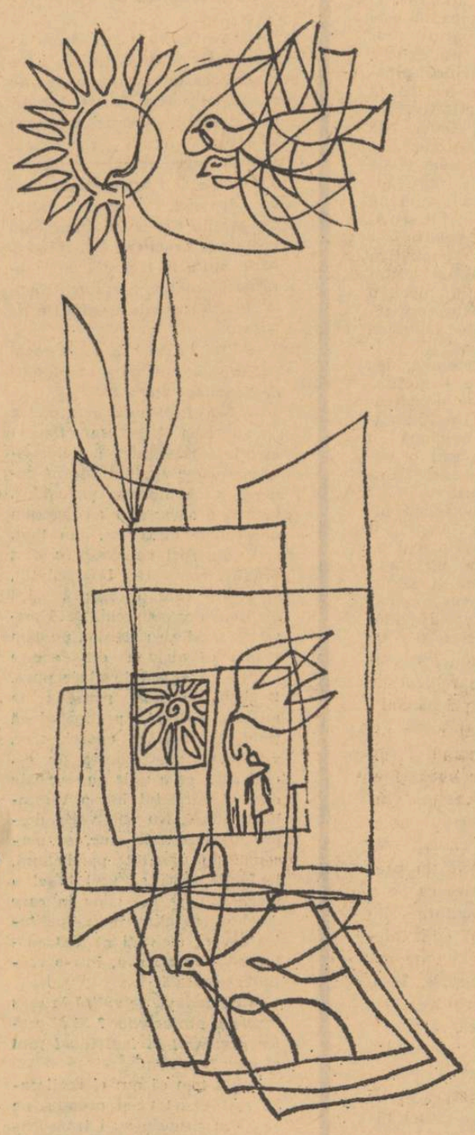

Ordinul de atac

— Unde erați în ziua de 23 August 1944 ?

— În ziua aceea eram la Ulmeni, lîngă Oltenița, unde se afla batalionul nostru de instrucție. Trupa nu citea ziare și nu asculta radio, totuși, în mare, sensul evenimentelor nu ne scăpa. Mi-aduc aminte că aveam comandant de companie un sublocotenent proaspăt, promoție de război, venise la noi primăvara direct din școală, cu gradul de plutonier adjutant. Un bucureștean neliniștit de soarta familiei lui, în acele vremuri de cotitură, părînd mai bătrîn decît mine cu zece ani, deși eram cam de aceeași vîrstă. Am făcut, ca să zic așa, cunoștință într-un moment greu pentru amîndoi. Bucureștiul tocmai fusese bombardat de americani și eu mă aflam în el pentru o noapte, după ce părăsisem batalionul care tocmai trecea pe lîngă capitală, în drum spre Oltenița, nu fără știrea plutonierului șef de cancelarie. Dimineața, după bombardament, înainte de a pleca spre gară, trec pe la redacția ziarului „Evenimentul zilei", unde cu un an înainte, în timpul concediului militar de patruzeci de zile, paginasem singur, la ora unu noaptea, știrea cu căderea lui Mussolini și n-am apucat bine să-mi revăd cunoștințele și să citesc, lacom, telegramele de presă, că pe ușă intră un fel de ofițer după înfățișare, dar cu grade de adjutant și întreabă cu privirea căscată, cine e Preda Marin. Îi răspund că eu sînt și prins de un presentiment mă ridic și îl însoțesc afară. Îmi cere socoteală de ce am părăsit eșalonul. Îi răspund că la ora cînd eșalonul nostru trecea prin București—Triaj, compania mea avea ca locțiitor de comandant pe plutonierul șef de cancelarie, de la care m-am învoit.

— Arată biletul de voie.

— Mi-a dat drumul fără bilet de voie.

— Cu condiția ca dumneata să te prezinți la unitate. De ce nu te-ai prezentat.

— Din pricina bombardamentului.

— Ai pățit-o, zice. Nu trebuia să pleci fără bilet de voie.

M-am înfuriat. Eram nevinovat. Înțelegerea mea cu plutonierul nu suna cum zicea acest adjutant. Aveam bilet de voie, dar nu trebuia să-l arăt, fiindcă maiorul comandant dăduse ordin ca nimeni să nu rămînă în București sub pedeapsă de trimitere în judecată. Știam însă și eu și plutonierul că maiorul nu mai comanda de fapt batalionul și că la Oltenița ne aștepta alt comandant.

Văzînd nepăsarea mea, viitorul sublocotenent se uită la mine cu albul ochilor înspăimîntat. Dar pentru alte motive, cum avea să-mi dau seama. Locuia pe lîngă gara de

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

Nord, care fusese distrusă de bombardament. De-aia sosise din Oltenița, dar nu avusese curajul să se ducă întîi acasă, venise, ca un prost, întîi după mine.

S-au scurs după aceea cîteva luni, timp în care, atît cît permitea diferența de grad, neam împrietenit. Nu era nici mai presus, dar nici mai prejos decît oricare ofițer din promoția și din tagma lui. Evenimentele însă îl țineau în stare de așteptare neliniștită, mica lui persoană resimțea presiunea lor mare și cînd eram numai noi doi, să nu ne-audă plutonierul, mă întreba ce cred.

— Voi, ziariștii, zicea, știți multe !

— Da, noi demult, îi răspundeam, de anul trecut, de cînd a căzut Mussolini, știan că o să cadă și Hitler.

— Da, dar ce-o să se aleagă de armata română ?

— De ce numai de armata română ? Restul oamenilor n-au soartă ?

— Soarta lor, răspundea el, e în mîna armatei.

Cădeam amîndoi pe gînduri. Era pe la începutul lui iunie, tocmai venise contingentul '45, îi tunsesem, le dădusem puști și începusem să-i instruim. Mi se păreau așa de mici și de stîngaci și suport astăzi greu, în amintire, privirile lor castanii, întrebătoare, pline de încredere în noi, contingentul vechi, dar și de ascunsă îngrijorare : „O să mai fie oare timp să învățăm să cunoaștem armele, citeam eu în aceste priviri, sau o să fim trimiși doar pe jumătate instruiți, să luptăm ?" N-au mai avut ! În septembrie am primit ordin de marș, au trecut Carpații și au intrat în lupte grele pentru Ardeal. Au continuat apoi nu prea bine îmbrăcați, și nici prea bine hrăniți și insuficient înarmați, să se bată pe teritoriu străin, în Ungaria, și Cehoslovacia, pînă la sfîrșitul războiului. Și-au dat viețile cu sutele de mii.

Dar să revenim la 23 August. În după amiaza aceea am primit un ordin : să atacăm și să ocupăm un fort german dintr-o pădure apropiată în care se aflau depozitate mari cantități de muniție și materiale de război. M-am uitat la ofițer să văd cum execută ordinul. S-a sculat imediat în picioare cu o expresie de adîncă liniștire a conștiinței și a năvălit jos pe scări. A adunat imediat compania, a înarmat-o cu puști, mitraliere și grenade și a transmis comandanților de plutoane ordinul de atac.

În două ore a cucerit fortul, care s-a predat împreună cu un mort și cîțiva răniți. Nemții nu-și veneau în fire, luați fără veste cum fuseseră și spuneau că nu le vine a crede că aliatul lor de ieri i-a luat prizoneri. Cereau cu tot dinadinsul să le dăm drumul. Ofițerul meu însă parcă nici nu-i auzea. În realitate nici nu se uita la ei. Pentru el ca și pentru noi, ordinul crucial de atac fusese dat și gîndul nostru acum era cum să ne facem toți datoria și armata, pe care o constituiam, să-și îndeplinească misiunea ei grea !

Marin PREDA

cronica literară

(I)

Ce l-a hotărît pe G. Călinescu să scrie o biografie şi, apoi, în cinci volume să examineze opera lui Eminescu, ne spune chiar el în mai multe rînduri. Dorinţa de a vedea drept în literatura contemporană, de a da — cu alte cuvinte — cronicarului literar o perspectivă critică mai justă, ferindu-l, astfel, de exagerările obişnuite ale publicistului, l-a îndemnat să caute cîmpul istoric şi cîmpul istoric pentru un critic român înseamnă înainte de orice Eminescu. A citit, deci, cu un ochi atent şi proaspăt opera poetului şi, cum opera cunoscută nu cuprindea la acea dată decît o mică parte din scrieri, G. Călinescu a trecut curajos la descifrarea şi transcrierea manuscriselor. Operaţie complicată, dezagreabilă, necesară totuşi pentru că postumele arată şi altă faţă a poetului. Criticul şi-a pierdut vremea, aşa dar, copiind lungi extrase şi această pierdere de vreme a dus la scrierea monografiei pe care o ştim.

G. Călinescu nu a fost cel dintîi care a acordat preţuirea cuvenită postumelor **dar a fost, indiscutabil, cel dintîi ochi critic ce le-a citit cu pricepere pe toate şi a încercat, apoi, a reconstitui, luînd în consideraţie întreaga operă, cronologia şi geografia spiritului eminescian. Intîia lui intenţie aceasta a fost : „o refacere anatomică a tabloului spiritului creator eminescian", dar cum operaţia presupune un proces critic mai adînc G. Călinescu a combinat metodele şi a cercetat acelaşi poem cu mai multe feluri de lupe. Cea dintîi îl** descrie, **cea de a doua arată întinderea şi adîncimea lui filozofică, alta dă o judecată ideologică stabilind relaţiile cu alte opere şi chiar cu alte literaturi, şi numai după aceea criticul, cu toate fotografiile pregătitoare în faţă, trece la analiza estetică propriu-zisă a versurilor. Calea nu-i aşa de simplă şi nici atît de dreaptă pe cît am arătat noi, pentrucă o judecată filozofică presupune, cînd este vorba de o scriere literară, şi o privire estetică şi G. Călinescu nu este criticul care, în faţă cu un poem, să nu spună într-o propoziţiune cel puţin ce crede despre valoarea lui.** Descrierea operei **este, în fapt, o primă judecată critică despre ea ; rezumatul concentrează elementele creaţiei şi stabileşte o ierarhie a semnificaţiilor. Intîia ediţie întreţăia aceste radiografii critice cu lungi citate din opera postumă, cu ideea că toate proiectele poetului trebuie aduse la cunoştinţa cititorului. Proiectele au fost între timp publicate şi G. Călinescu a trebuit să ţină seama (deşi numai într-o mică măsură) de acest fapt, reducînd din lungimea extraselor sau suprimînd de tot altele. Aduce, în schimb, exemple noi sau corectează pe cele vechi în urma unei cercetări noi a manuscriselor. Aici se vede că G. Călinescu, iritat nu o dată de umoarea şi prejudecăţile eminescologilor, nu infringe pînă la capăt în el orgoliul specialistului. El a creat un Eminescu din consultarea operei antume şi postume şi ţine să rămînă la ceea ce a creat.**

Poziţia aceasta se poate înţelege pînă la un punct, deşi, fiind vorba de texte, o confruntare a lecţiunilor n-ar fi fost de prisos. G. Călinescu nu pune însă preţ pe astfel de lucruri şi, într-un capitol (tehnica exterioară) **arată zădărnicia de a număra silabele şi de a urmări metamorfozele versului. Pentru el poezia este altceva decît arta de a versifica şi, în acest caz, un cuvînt transcris greşit nu modifică judecata despre poem. Faptul se poate discuta, sigur este însă că G. Călinescu, revăzînd textul vechi al monografiei, capătă convingerea că esenţialul, în ce priveşte opera poetului, il spusese. Cartea era oarecum haotică, dar numai pentru ochiul superficial. Cititorul avizat putea vedea cu uşurinţă firul critic şi putea înţelege necesitatea unei documentări vaste cînd în discuţie este un poet ca Eminescu, obiect perpetuu de comentarii entuziaste şi superficiale. O nemulţumire faţă de prima redactare, G. Călinescu are, totuşi, mai ales în privinţa limbajului** (cam bombastic). Prefaţa, **pregătită pentru ediţia revăzută de a-**

cum, ne avertizează că autorul a plivit curajos, convins că este o vină a încerca să spui în critică mai mult decît spune opera însăşi. Este efectul pe care îl produce (imaginea este extraordinar de sugestivă !) „o ramă excesivă în jurul unui tablou". Ce a schimbat, atunci, G. Călinescu ? A uşurat (spune chiar el) comentariul de parantezele inutile şi a dat materialului o organizare, nu cu totul nouă, dar mai riguroasă şi mai accesibilă. Compoziţia rămîne, în linii generale, aceeaşi (Descrierea operei, Cultura, Eminescu în timp şi spaţiu, Filozofia teoretică, Filozofia practică, Teme romantice, Cadrul psihic, Cadrul fizic, Tehnica interioară, Tehnica exterioară), **în interiorul capitolelor criticul a deschis însă pîrtii noi şi a grupat comentariile în jurul unor motive (teme) fundamentale.**

Nu-i vorba însă numai de o haină nouă pe o gîndire critică veche. G. Călinescu n-a schimbat, adevărat, nimic din esenţa judecăţilor lui, dar şi-a reformulat ideile şi a introdus subtilităţi noi în comentariu,

G. Călinescu

OPERA LUI MIHAI EMINESCU

a concentrat, apoi, şi a stabilit o nouă gradaţie a impresiilor, lărgind totodată sfera informaţiei. Mai ales aspectul din urmă este izbitor în noua ediţie a Operei lui Mihai Eminescu. Criticul a trecut — spune chiar el — la o recercetare a izvoarelor cu scopul de a fixa mai bine opera poetului în cadrul literaturii universale. Săgeţi nenumărate arată în cartea lui G. Călinescu direcţiile gîndirii eminesciene şi indicaţii noi sugerează raza ei de întindere filozofică. Pagina critică (mai ales în Descrierea operei şi Cultura, **dar şi în** Filozofia practică şi Teme romantica) **este congestionată de amănunte, de titluri şi citate din mai multe literaturi. Subsolurile aduc alte valuri de informaţii, cu rezumate de opere şi precizări de izvoare adesea savuroase. Cartea lasă o impresie extraordinară de elaborare intensă, de acumulare neobişnuită de date, în spiritul unei seducătoare erudiţii. G. Călinescu, care a luat totdeauna în rîs pe izvoriştii, socotind comparatismul un refugiu al învăţaţilor fără spirit critic, face, acum, cu voluptate comparatism : stabileşte posibile influenţe, scrie istoria unui motiv literar, cu grija, totuşi, de a nu lăsa nici o clipă impresia că valoarea poemului poate fi determinată de numărul izvoarelor ilustre. De această eroare G. Călinescu se fereşte, şi, cînd are prilejul, ironizează pe cei care nu pot spune despre o terţină că este bună sau rea fără a umple pagina de titluri şi citaţii străine. El are obiceiul să zică în astfel de cazuri de hipertrofie a spiritului critic : „bunul simţ nu găseşte nici o asemănare", sau, mai simplu : „apropierea este absurdă".**

Este una din prejudecăţile pe care le întîmpină cartea lui G. Călinescu. Sînt şi altele, ca de pildă, pedantismul cărturăresc sau prejudecata că Eminescu este un monstru eruditionis, omul cel mai învăţat al veacului, intîiul în toate : şi în filozofie, şi în economie politică şi în filologie etc. G. Călinescu este însă de părere că pioşenia şi critica sînt lucruri deosebite şi cine vrea să dea o judecată dreaptă despre un autor trebuie să omoare în el orice pornire idolatră. Adevărul n-are nevoie de lacrimile sentimentalismului nostru, nici de orgoliul simţului patriotic. Eminescu este — indiscutabil — un mare poet, un spirit genial, dar genialitatea este o noţiune pe care numai totalitatea operei o poate dovedi. A descoperi în fiecare rînd aşternut pe hîrtie sclipiri de geniu este un lucru neserios şi tocmai această neseriozitate o înlătură de la început G. Călinescu punînd studiul lui pe singurul temei real, acela al spiritului critic treaz. Criticul va da, în consecinţă, şi judecăţi severe, în privinţa mai ales a versurilor declamatorii şi abstracte din tinereţe. El continuă, astfel, linia critică din Viaţa lui Mihai Eminescu, **unde biograful avea de luptat cu un număr tot atît de mare de legende şi prejudecăţi. O anumită cruzime critică este, aşa dar, necesară, şi ea se îndreaptă, înainte de orice, împotriva literaturii idolatre şi belferşti crescute în marginea operei lui Eminescu. De la intîia pagină G. Călinescu simte nevoia unei delimitări şi pe măsură ce înaintăm în lectură sporeşte şi numărul ironiilor şi aluziilor.** Cineva, unii, un oarecare specialist sau un aşa-zis specialist, **sînt formule curente de neantizare a adversarilor. Acestea fac textul critic — fatal arid fiind vorba de proiecte şi amănunte bibliografice — viu şi agreabil la citire.**

Opera lui Mihai Eminescu **este, pe scurt, nu o carte nouă dar o carte cu multe lucruri noi, cuăţată în orice caz de zgura primei redactări şi cu linii, în ce priveşte compoziţia, mai precise şi mai suple, fără ca aceasta să insemne o frînare a elanurilor critice, o potolire în vreun fel oarecare a arderii spirituale. Impresia este că peste vechea materie incandescentă a volumelor a trecut, acum, o privire critică mai înaltă şi mai plină de nostalgii eline.**

★

Intîiul volum din Opera lui Mihai Eminescu **a apărut în 1934, ultimul (al V-lea) în 1936, la puţin timp , deci, după ce G. Călinescu scrisese cartea ce a produs cea mai vie şi mai contradictorie emoţie critică : Viaţa lui Mihai Eminescu. Trecerea de la biografie la exegeza operei a fost firească şi criticul a explicat-o nu ca o intenţie de specializare (ideea impotmolirii unui intelectual într-o singură problemă fiindu-i nesuferită !), ci din nevoia de a duce la capăt o lucrare începută. Să fie numai atît ? Ambiţia tînărului Călinescu este, desigur, mai mare. El vrea să scrie un studiu cuprinzător despre Eminescu şi să justifice critic o operă aflată pe buzele tuturor. Această ambiţie este dublată de o muncă faraonică. Contemporanii (între ei severul Paul Zarifopol) sînt uluiţi de puterea de elaboraţie şi de voinţa autorului de a cuprinde un material literar enorm. I s-a reproşat cărţii stufozitatea şi obiecţia nu e fără adevăr, dovadă — între altele — că G. Călinescu însuşi a simţit nevoia după 30 de ani de la apariţia studiului să spargă blocurile comentariului şi să simplifice, acolo unde este cazul, demonstraţia. Însă mai important decît acest amănunt este următorul :** Opera lui Mihai Eminescu **este expresia cea mai fidelă, poate, a spiritului tînăr călinescian. Mai mult decît în** Viaţa lui Mihai Eminescu **se vede aici detaşarea lui G. Călinescu de vechile inerţii ale criticii, efortul — în fine — de a impune un nou limbaj. Procesul se desfăşoară sub chiar ochii noştri, de la un capitol la altul terminologia devine mai sigură şi observaţiile mai pline de sens. Textul de acum reduce, într-o privinţă, din impresia de elaborare febrilă, sub presiunea fişelor, dar lasă neatinsă sugestia — şi aceasta este lucrul cel mai important — că o forţă neobişnuită de creaţie critică încearcă pentru prima oară în cultura noastră să cuprindă şi să stăpînească opera unui mare spirit, de două ori dificilă : odată prin substanţa proprie, a doua oară prin stratul de idei false ce a adunat în jurul ei.**

Eugen SIMION

comentarii critice

Satira povestitorului popular

Anul trecut, editura Minerva *a publicat primul volum de* Opere *ale lui Petre Ispirescu, într-o ediţie critică bine pusă la punct. În momentul de faţă, aceeaşi editură anticipă apariţia celui de al doilea volum printr-o culegere de snoave şi zicători populare destinată publicului larg. Culegerea, intitulată* Lupul pircălab, *este precedată de o prefaţă aparţinînd folcloristului Adrian Fochi care, în cîteva pagini, evocă pe celebrul povestitor şi comentează, în limitele clasificării tematice ,finalitatea morală a bucăţilor publicate.*

Eschivîndu-ne, ca de obicei, de la asemenea sarcini strict ştiinţifice, vom încerca totuşi să traducem farmecul cărţii.

Există, în primul rînd, ca şi în cazul povestirilor lui Boccaccio, încintarea de a descoperi o tipologie simplă şi plină de pitoresc: bărbaţii sînt cel mai adesea copilăroşi şi încornoraţi, în timp ce femeile, de o luciditate diabolică, au idei salvatoare şi se ajută conspirativ; clericii beau şi mănîncă mult, avocaţii pălăvrăgesc, medicii prescriu leacuri greşite. O mică lume de personaje vestrite se desface din şumarele povestiri şi începe să-şi trăiască viaţa zgomotoasă, de bîlci. Nici o obsesie nu deformează spectacolul atît de echilibrat al animaţiei generale. Lumea adevărată se va regăsi cu plăcere în această lume fictivă care îi reproduce, la o scară redusă, raporturile. Înspăimîntat de haosul relaţiilor în care trăieşte, omul comun va putea, în sfîrşit, să măsoare de la înălţime, cu ironie, ceea ce văzuse pînă atunci numai din unghiul captivităţii sale. Aceasta pare să fie prima explicaţie a seducţiei cărţii: ca şi jocul de marionete, ea oferă iluzia cauzalităţii şi raţiunii, iar iluzia aceasta este o compensaţie.

În al doilea rînd, multe din povestirile lui Petre Ispirescu conţin idei de o rară subtilitate. Ele sînt exprimate cu o economie a mijloacelor demnă de invidiat şi aparţin filozofiei populare. Cititorul cultivat va avea astfel surpriza de a vedea prinzînd viaţă adevăruri abstracte. Hazul stă în faptul că unele dintre ele par replici îndreptate la adresa unor vicii de gîndire modernă.

Iată, de pildă, mania „structuralistă," de a defini prin negaţie: un mucalit cere boiangiului să-i vopsească brîul nici rosu, nici negru, nici albastru, nici galben, nici stacojiu; la care boiangiul, răzbunîndu-se, îi indică în felul următor ziua în care lucrul va fi gata: „apoi să nu vii nici marţi, nici miercuri, nici joi, nici vineri, nici simbătă, nici duminică, nici luni, încolo poţi veni cînd vei voi". (Boiangiul şi snovosul). *E clar că o filozofie născută din experienţă nu poate admite decît ca tîntă a batiocurii determinarea prin opoziţie. De altfel, logica clasică demonstrează convingător că o negaţie nu conţine adevăr decît prin referinţă la o afirmaţie anterioară.*

Dispreţul pentru ceea ce sfidează bunul simţ apare şi în altă snoavă, intitulată Păpara: *cineva ,invitat de un prieten la masă, îşi invită acolo încă un prieten care, la rîndul lui, îl va invita pe un altul şi tot aşa pînă cînd ceea ce la început părea normal devenise absurd, fiindcă ochiul nu mai poate cuprinde într-o privire tot lanţul succesiunilor. Aceasta este o trăsătură specifică a concepţiei populare care se încurcă în speculaţii. Un ţăran, de exemplu, n-ar putea înţelege niciodată rolul în societate al unui agent de asigurări fiindcă nu l-ar putea situa spontan în diviziunea socială a muncii.*

Forma care excede conţinutul, reclama ,este o altă exagerare dezagreabilă. Un ţigan care vrea să-şi vîndă o iapă apelează la serviciile unui geambaş şi ascultă cu uluire calităţile pe care acesta le atribuie animalului. Pînă la urmă, exclamă: „— Ia stai mă, nene geambaş, minca-te-aş: dacă este aşa, apoi nu-mi mai vinz iapa !" (Iapa ţiganului).

Povestitorul popular nu ajunge însă la disperare din cauza limbajului. El a înţeles că prin vorbire oamenii îşi comunică informaţii exacte, dar şi stări afective. Ce ar fi, totuşi, se întreabă el cu umor, dacă imprecaţiile, tiradele, răbufnirile s-ar petrece aievea ? Şi atunci, îşi imaginează un lup care, ajuns într-o stare jalnică, se aşează plin de năduf lîngă un călugăr încremenit acolo de frică şi începe să se blesteme : „Crăp de foame şi de osteneală. N-are cine mă lua de coadă, şi să mă învîrtească, şi să mă învîrtească, pînă mi-o rupe coada; încai, să mă aleg cu atît" (Lupul pircălab). *Călugărul, auzind sugestiile lupului, i le pune în aplicare. Vorbele care pedepsesc, iată o idee care l-ar face pe lozincară să sufle în fugă scara istoriei sau să-şi smulgă inima din piept pentru a o oferi mulţimii entuziasmate.*

Alte bucăţi nu au spirit polemic, dar se bucură de aceeaşi inteligenţă. Ele anticipă chiar unele idei mai noi, de pe poziţia practicii.

Tot atît de precis este definită şi relativitatea: „Atunci boul cu cincizeci de lei era scump, fiindcă n-aveam bani. Astăzi, acesta cu două sute de lei este ieftin, fiindcă, de la mila lui Dumnezeu, am putut lega şi noi gura pinzei" (Ieftin şi scump).

Dialectica contrariilor, jocul impulsiv de forţe temperat prin anulări reciproce interne, aceasta este în domeniul moral expresia reconfortantei filozofii populare: „Dator e oricine bine-a se lupta / Spre a înfrunta / Răul ce-nţilneşte. S-apoi, dacă vine / Un rău şi mai mare, el să nu suspine, / Nici să nu se piarză, căci chiar răul, care / Îi stă mai în faţă, e a lui scăpare" (Haita de ciini).

Prin Petre Ispirescu poporul face fine observaţii asupra naturii umane. Nu ne vom mai mira, deci, cînd vom întîlni într-o scurtă istorioară ideea că relele de limbaj trădează intenţii ascunse, idee conformă... teoriei freudiste ! (Las'să zică, numai eu să nu-ţi dau).

Această gîndire îmbogăţită prin tradiţie are conştiinţa propriei sale eficacităţi şi e refractară la orice adevăr de origine teoretică. De aceea, medicul, astronomul sau avocatul se fac de ris atunci cînd sînt confruntaţi cu oameni care cunosc fenomenele direct, de la sursă (Boinavul şi doctorul, Astronomul, doctorul şi ţăranul *etc.*).

Miraţi de profunzimea ideilor, nu vom susţine totuşi că ele sînt cauza valorii estetice. Geniul creaţiei populare sta în puterea de a le gîndi concret. Iar Petre Ispirescu, care s-a făcut interpretul lor, nu trăieşte prin originalitate, ci prin norocul de a fi devenit simbolul unei tradiţii filozofii.

Alexandru ŞTEFĂNESCU

compendiu

ALEXANDRU PALEOLOGU

Spiritul şi litera

(Ed. Eminescu)

Autorul acestei cărţi nu se crede critic : mai mult, nici nu doreşte să fie. Mărturisirea, conţinută în cuvîntul introductiv, n-are, pentru moment, darul să risipească suspiciunile, dimpotrivă, să le amplifice. Dar zicînd „nu îndrăznesc să-mi revendic titlul de critic şi, sincer vorbind, nici nu-l doresc", zice, într-adevăr, Al. Paleologu, că nu e critic ? Credem că nu. Propoziţia cuprinde mult mai mult orgoliu decît ne închipuim. Nu numai că autorul se ştie critic, dar încearcă să se şi definească. Citim în articolul despre Maurois : „Maurois nu e un critic, în sens profesional, şi nici ca formă de spirit, e un cititor pasionat, perspicace şi comunicativ... Comentariile lui literare ţin oarecum de ceea ce Thibaudet numea *critique de nourriture* sau *nourritures littéraires* în sensul în care Gide scrisese *Les nourritures terrestres* : căutarea în cărţi a unui aliment pentru spirit şi sensibilitate şi nevoia de a împărtăşi altora satisfacţiile găsite. Toţi cei care suferim de boala literaturii... cunoaştem această nevoie". Oare nu ni se sugerează aci cu discreţie un „autoportret", chiar dacă Maurois nu e numit critic ? La urma urmelor, cine poate spune exact unde sfîrşeşte cititorul şi începe criticul ? Şi citim în cuvîntul introductiv : „Un critic e un om informat, un om care ştie foarte multe, iar în principiu ştie tot : dispune de autoritate şi stăpîneşte o metodă (am auzit chiar de metodologie). El poate săvîrşi un act magistral care se numeşte *actul critic* (dacă am folosit cumva şi eu această expresie în vreuna din paginile ce urmează, rog să fiu iertat)". Observînd maliţia acestor rînduri înţelegem acum de ce Al. Paleologu nu se crede şi nu se vrea critic. Nu se crede şi nu se vrea *acest* tip de critic. De unde şi impresia că prefaţa trebuie înţeleasă nu ca un gest de negare ci ca unul de izolare, nu ca o confidenţă ci ca o profesiune de credinţă. Cît orgoliu e aici cred că un mai e nevoie să o spunem. Ca şi în carte de altfel. Într-o notă ce însoţeşte articolul despre Biserica Domnească autorul răspunde unor „specialişti în materie" (care i-au atras atenţia că bibliografia e „depăşită" şi că „unele chestiuni tratate... se pun acum în alţi termeni") astfel : „Neapărat că aşa trebuie să fie, dar nu mai am nici răgazul, nici ambiţia să mă pun la punct şi nu îmi vine totuşi să renunţ la observaţiile şi ipotezele mele, pe care le cred cu toate acestea încă valabile şi în bună măsură inedite". Şi mai departe : „Cît despre speculaţiile mele, mai mult sau mai puţin întemeiate, n-am decît să le dau pur şi simplu drept literatură, ca şi, în definitiv, toată lucrarea". Din nou tendinţa de izolare, de desprindere din „contingent" este evidentă. Autorul pare a nu ţine să spună adevăruri ci lucruri credibile, invitaţia de a-i lua cartea drept literatură mai ales aşa trebuie înţeleasă (deşi, la prima vedere, faptul trece drept paradoxal cu atît mai mult cu cît, pe parcurs, îl găsim de nenumărate ori pe autor amestecat în discuţii care-şi dispută adevăruri).

Ca formulă, Al. Paleologu cultivă şi el (pe urmele lui Maurois ?) acele *entretiens* şi *propos*. Din cele douăzeci şi cinci de foiletoane, cîte conţine cartea, niciunul nu e de sinteză propriu-zisă. Autorul e, mai degrabă, înclinat spre analiză ; dar nu analiza în sensul unei demontări, a unei disecţii ci, poate, un soi de vivisecţie — căci obiectul analizelor sale nu e niciodată un „cadavru". Nu lipsesc nici reconstituirile, gen *Societatea românească, spiritul public şi teatrul, între 1849 — 1878*. Aici, ca în mai toată cartea, se simte gustul pentru amănuntul, nu o dată, revelator. Faptul că Iaşul de odinioară, în comparaţie cu Bucureştiul, n-a avut „tradiţie hotelieră" e o chestiune de mentalitate — „în Moldova cineva care se respectă şi are relaţii trage deobicei la neamuri sau la cunoştinţe". Proliferarea genului revuistic şi a publicaţiilor satirice „satisfăcea o dispoziţie caracteristică a vieţii bucureştene, anume *ironia publică*". Piesele lui Diderot, deşi slabe, au deschis calea melodramei căci, dacă autorul lor nu a reuşit, în schimb „era un spirit *maieutic*, care a stîrnit geniul altora". Articolul despre Călinescu debutează cu revelarea unui „amănunt exemplar" — data cînd a fost terminată *Istoria literaturii...*

Formulările au, deseori, aparenţa unui paradox, cu atît mai mult cu cît autorul nu simte întotdeauna nevoia unor justificări. „Mme de Warens, care se culcă cu lachei şi ai cărei ochi albaştri lucesc aşa de frumos printre lacrimi face educaţia sentimentală a lui Rousseau, iar acesta pe a epocii" : „e o gafă la un actor tragic să plîngă reţinut şi cu discreţie" ; „în operele lui Camil Petrescu „toate pasiunile" sînt „pasiuni cavalereşti" iar Gelu Ruscanu „are o analogie cu Tristan" ; „filozofia lui Călinescu era de acelaşi spirit cu cea a lui Leonardo da Vinci, a lui Goethe, a lui Balzac — şi a lui Sadoveanu" etc.

Din cînd în cînd paradoxul se limpezeşte într-un portret imaginar (cel al lui Al. O. Teodoreanu, de pildă, căruia i se găsesc numeroase afinităţi cu Odobescu) sau de-a dreptul fantezist (Caragiale citind satisfăcut *Le confort intellectuel* al lui Marcel Aymée) ori într-o demonstraţie stringentă şi bine argumentată (a se vedea foiletoanele despre Camil Petrescu, Blaga, Eugen Ionescu).

De o perfectă urbanitate, Al. Paleologu nu oboleşte, totuşi, polemica şi o lectură atentă va descoperi în această carte destule puncte de vedere mai mult sau mai puţin polemice, mai mult sau mai puţin transparente. Nimic iritant, nimic nelalocul lui însă, nici chiar fraza „Cînd vom înceta să confundăm pe doctorul în filozofie cu filozoful ?" (a propos de opoziţia curentă T. Vianu — G. Călinescu), cea mai „explozivă" din acest volum.

RADU TUDORAN

Fiul risipitor

(Ed. Minerva)

Ar fi zadarnic să căutăm în cărţile lui Radu Tudoran gusturile criticii de azi. Acest autor nu scrie pentru critică ci pentru cititori, chiar dacă opinia criticii nu-l lasă indiferent. În orice caz, trebuie spus din capul locului, ca o observaţie extraliterară, că Tudoran are un mare succes de public. Că acest succes nu poate impune criticii să-l trateze identic, e de la sine înţeles. În schimb, impune criticii nişte întrebări. De ce se citeşte acest autor, de către cine, ce satisfacţii oferă lectura cărţilor sale etc ?

Avem în faţă un volum recent apărut — *Fiul risipitor*. Am putea folosi expresia obişnuită : „Mărturisim că am citit cartea de la un cap la altul şi n-am moţăit, ca în atîtea cazuri, pe cărţile contemporanilor". Cum sub această formă argumentul n-are valabilitate în plan estetic, vom zice că autorul, urmînd îndeaproape una din cele mai fecunde linii ale prozei româneşti, ştie să construiască şi să-şi stăpînească subiectele. Tudoran are şcoala şi rutina marilor noştri prozatori. Şi profităm de împrejurare pentru a ne exprima o părere (fixă, dacă vreţi) şi anume aceea că proza se învaţă şi că e în mare măsură *un métier*. Sub acest aspect, ea se aseamănă mult cu sculptura, cum, desigur, s-a mai spus. Aşadar romanul „se ţine" în primul rînd prin soliditatea construcţiei. Dar subiectul ? Subiectul e „uşor". E o „reţetă". O liceeană ultrasensibilă şi complexată este sedusă de un bărbat cu o biografie uşor dubioasă şi, după o scurtă convieţuire, abandonată. Apoi bărbatul revine, pleacă din nou, iarăşi revine etc., pentru a dispare în cele din urmă definitiv, într-un bombardament asupra Gării de Nord. Materialul cărţii se organizează, în general, pe aceste sosiri şi plecări ale bărbatului, Eva neexistînd, de fapt, înafara lui, deşi autorul nu o va abandona nici un moment (Eva îşi ucide unchiul, se căsătoreşte cu Oswald, întreţine relaţii fraterne cu studentul Luchi şi cu un bătrîn doctor). Căci Eva este creaţia bărbatului (Adam ?) şi supusa lui. Ea ar fi, deci, o victimă a posesiunii exacerbate, cu un destin decurgînd din această situaţie. Bărbatul este un „fiu risipitor". El risipeşte cu nesocotinţă dragostea femeii, dar şi propria-i viaţă. Autorul are abilitatea să întreţină în jurul acestui personaj o atmosferă uşor misterioasă intercalîndu-i în biografie o mamă belgiană cu reşedinţa la Namur, o avere sau o penurie fabuloasă (după împrejurări), afaceri de talie internaţională, uzanţa unei vieţi pe picior mare şi un cabotinism care îl face simpatic. „Secătura", cum îl numeşte Maiorul, conferă însă cărţii acel specific frison al scrierilor lui Radu Tudoran din *Toate pînzele sus* şi altele. Mai este apoi şi Maiorul — un obsedat sexual, un decrepit cu „pofte" de adolescent şi care, luat în serios sau ca parodie a genului, stîrneşte deliciile cititorului care îl cunoaşte pe marchizul de Sade şi alte poveşti cu „satyri bătrîni". Cum aproape nici un personaj nu e uitat pe drum, în ecomomia romanului von Seele, Getuţa, d-na Alion vor avea şi ei destinele lor. Ceea ce, ca şi „reţeta" însăşi, place foarte mult cititorului obişnuit care, oricît ar părea de ciudat, trăieşte literatura mai intens decît un profesionist, o vede, adică, mai ales ca pe o realitate concretă. Ce „face" cutare sau cutare personaj e, uneori, tot ce-l interesează. Firească, nu e şi un punct de vedere la care critica poate subscrie. Însă, oricum, cărţile se scriu pentru a fi citite, măcar de critică. Şi atîtea cărţi...

Revenind la Radu Tudoran să observăm că „defectul" principal al autorului pare a fi francheţea cu care scrie neştiind să-şi exploateze subiectele astfel încît să convină mai mult criticii...

LECTOR

efemeride

Profesori şi artişti

— Cite feluri de critică sînt ?

— Depinde din ce punct de vedere le împărţim. Te gîndeşti cumva la cele „trei critici" ale lui Thibaudet : ocazională, profesională şi artistică ? Ei bine, eu n-am înţeles niciodată criteriul pe care-l foloseşte Thibaudet. Să-ţi explic. Prima critică, a publicului, a vorbitorilor, nu devine critică decît în conversaţiile lui Rivarol sau în jurnalul lui Amiel, cînd are, deci, aproape toate notele criticii artiştilor. A doua se referă la profesorii propriu zişi, dar şi la Sainte-Beuve, la autorii de manuale de literatură, dar şi la Jules Lemaitre (confundînd, inevitabil, pe profesioniştii de toate tendinţele). Însă poţi să-mi spui ce legătură este între **Causeries de lundi** şi o compilaţie academică oarecare ?

— Nici una. În acest caz, e imposibilă orice distincţie ?

— Deloc. Mi s-a părut totdeauna, ca să-ţi dau un exemplu, că în orice moment din istoria criticii există două categorii de critici : „profesorii" şi „artiştii". Ia cuvintele în sens figurat : spiritele didactice şi spiritele creatoare. Foarte pe scurt, deosebirea este următoarea : profesorii se interesează de literatură, artiştii de Opere ; unii văd pretutindeni filiaţii, norme, raporturi, alţii individualităţi inefabile. În cele din urmă, fiecare epocă îşi creează, în critică, profesorii şi artiştii, aflaţi într-o „ceartă" semnificativă : unii visînd norma, tradiţia şi conformînd Opera lungului şir de opere ale trecutului, alţii visînd abaterea de la normă, excepţia şi conformînd literatura Operei.

— Înţeleg că profesorii sînt tradiţionalişti iar artiştii avangardişti.

— În linii mari şi în limitele îngăduite de o disciplină, critică, foarte tradiţionalistă prin natură.

— Tu ce eşti : profesor sau artist ?

— Întrebare vicleană ! Fiindcă dacă am să spun că sînt cutare lucru şi nu cutare, ai să-ţi închipui că resping implicit cealaltă categorie. Mi s-a mai întîmplat. Există o speţă de cercetători ai literaturii care-şi fac un fel de menire din a transforma astfel de speculaţii în teorii de o fatală exactitate ştiinţifică. Fără să vreau cu tot dinadinsul să glumesc pe seama esteticienilor, îmi stă pe limbă să spun că problemele lor provin adesea din reziduurile carbonizate ale unor stinse polemici. În polemică, devii intolerant şi absolutizezi lesne. Dar să lăsăm pe esteticieni în pace : opoziţia pe care am stabilit-o marchează istoria unei literaturi în orice moment, e, ca să zic aşa, universală. O cultură ar fi de neimaginat fără profesori ca şi fără artişti.

— Înseamnă că au egală îndreptăţire.

— Exact . Nu există decît rareori o formă de critică în stare să definească singură o epocă : există totdeauna spirite dogmatice şi spirite liberale, profesori şi artişti. Astfel, clasicismul francez, nu e reprezentat ideologic numai de **l'Art poétique** ci şi de „discursurile" despre tragedie ale lui Corneille. După cum prefaţa la **Cromwell** trebuie neapărat citită în legătură cu „manifestul contra literaturii facile" (adică romantice) a lui Désiré Nisard.

— Vrei să spui că au şi egală valoare de principiu, ca moduri de a înţelege literatura ?

— Nu. Profesorii nu înţeleg cu adevărat literatura. Dar ei menţin solidaritatea faptelor literare, aduc unghiul istoric, general, care lipseşte artiştilor. Şi mai e ceva: să nu exagerăm deosebirile dintre ei. În fapt, sînt profesori cu oarecare simţ artistic, poate rău întrebuinţat, şi artişti care nu ignoră „les environs des oeuvres". Dacă privim lucrurile cu atenţie, ne dăm seama că niciuna din aceste critici nu există în stare pură. E chiar un mic paradox la mijloc: artiştii, pretinzînd că ţintesc unicitatea operei, trec, vrînd-nevrînd, dincolo de ea, căci ceea ce e unic nu se poate descrie decît tot într-o formulă generală. Nu poţi vorbi despre Maiorescu **in sine**, ca personalitate absolut particulară, inefabilă, fără să vezi în el o idee. Chiar în clipa în care crezi că ai atins individualitatea operei, constaţi că ai transformat-o în altceva, într-o realitate generală.

— Paradoxul se aplică în sens invers şi profesorilor ? Şi ei prefac generalul în individual fără să vrea ?

— Mă tem că nu: ei realizează mai exact ce-şi propun, pe ei opera proprie nu-i transcende. De aceea şi sînt „profesori".

Nicolae MANOLESCU

Povestiri de dragoste

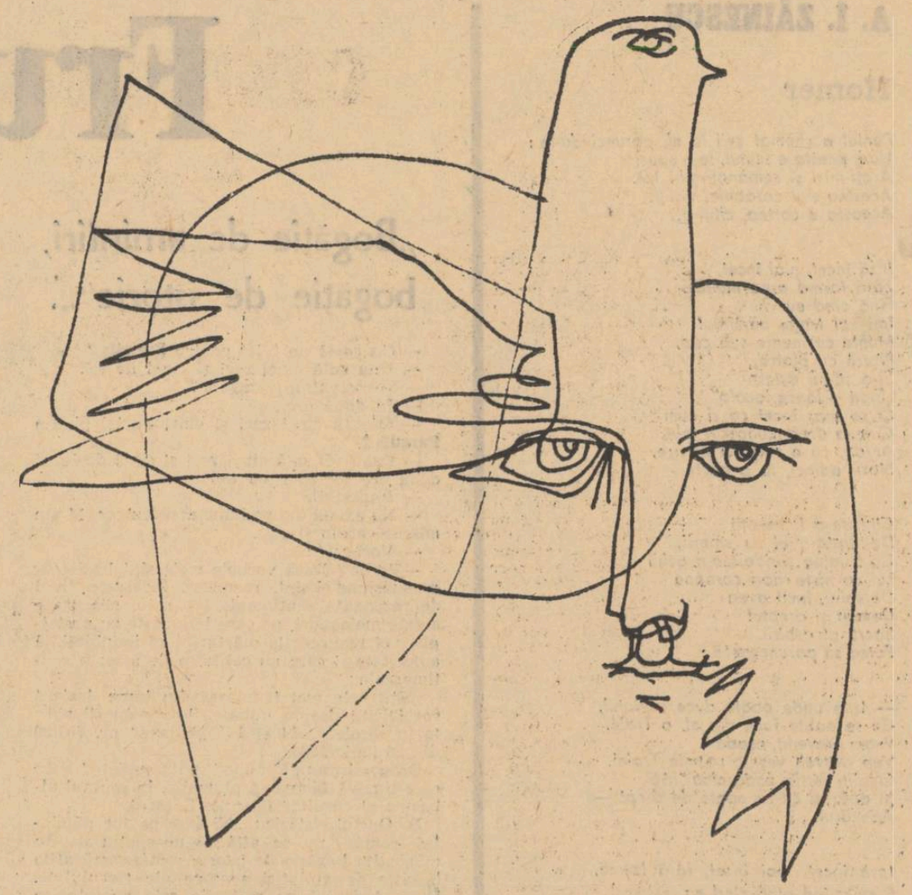

Impresia cea mai intensă, pricinuită de lectura acestei masive selecțiuni antologice din opera epică a lui Zaharia Stancu, rezultă din copleșitoarea stare de zbucium existențial generată de sentimentul iubirii. Este elementul care potențează întreaga materie a volumului **Povestiri de dragoste** și care propune una dintre cele mai captivante piste de investigație critică în universul problematic al prozei fecundului scriitor. Ne aflăm, probabil, în posesia celei mai semnificative ipostaze a motivelor tematice, proprie operei în cauză, în stare să-i dezvăluie latențe ontologice sui-generis. Anticonceptualistă prin structură, refractară în fața oricărei forme de imixtiune a spiritului speculativ și, în genere, a abstracțiunilor, epica lui Zaharia Stancu nu-și refuză totuși patima reflecției fundamentale ; ceea ce o smulge adesea din condiția ei primordială, de ingenuitate poetică, și o plasează într-un alt context, de acută modernitate estetică și problematică. Transferul la care ne referim, evitînd, cum spuneam, calea infrastructurărilor de tip conceptualist, capabile, în chip frecvent, să conducă spre sofisticăria goală, deci acest transfer, la autorul romanului **Ce mult te-am iubit**, se produce în exclusivitate pe terenul inefabil al convertirii întregului demers epic într-o atotcuprinzătoare metaforă revelatoare. În cazul de față, al culegerii **Povestiri de dragoste**, mai presus de orice, este vorba, desigur, de metafora revelatoare a iubirii. A încerca deci să urmărim meandrele acestui motiv tematic, cu scopul de a-i descifra valențele simbolice, este echivalent cu a defini însuși substratul filozofic și moral aparținînd unei bune părți din opera scriitorului. Evident, nu e posibil a epuiza chestiunea în rîndurile de față și, de aceea, în continuare, ne propunem să-i schițăm doar cîteva dintre implicațiile care ni se par cu totul izbitoare.

Cele șase titluri ale culegerii diversifică în direcții de marcată particularitate leit-motivul temei centrale — iubirea —, în așa fel încît impresia de cuprindere „monografică", în cele din urmă, este substanțial susținută tocmai de sesizarea și urmărirea planurilor alcătuitoare.

★

Detașate din trilogia **Desculț** (versiunea restructurată și amplificată din 1961), povestirile, **Grapa, Lupoaica și Constandina** (estetic, perfect autonome în raport cu contextul originar) se circumscriu epicii de apăsată ancorare retrospectivă în istoria social-umană a satului dunărean din primele decenii ale prezentului veac. Se știe că acest roman al lui Zaharia Stancu, în ciuda formulei sale liric-evocatoare, se recomandă totuși ca o complexă frescă epică, izbutind să opereze adînci și minuțioase secțiuni în profilul social, politic, moral al comunității umane din satul Omida. Pe ecranul atît de sensibil și atît de lucid al memoriei lui Darie se fixează, cu o halucinantă concretețe, și aceste episoade de un tragism inimaginabil, chemate să depună mărturie (în direcția funestelor consecințe ale crizei social-economice prin care trece satul românesc la acea vreme) asupra condiției femeii. Apelînd la un termen de largă circulație în limbajul critic actual, resortul intim al dramei prin care trec cele trei eroine ale prozatorului (Măricica din **Grapa**, Marghita din **Lupoaica** și Constandina din nuvela cu același titlu) stă în imposibilitatea **opțiunii**, în sensul realizării lor erotice. Între patima dragostei și împlinirea reală a acesteia la nivelul atingerii idealului de fericire casnică se interpune nemilos avatarul economic care dislocă din temelii valorile morale moștenite din veac. Așa se face că, în această parte a prozei lui Zaharia Stancu, asistăm la ultimul act a ceea ce s-ar putea numi pulverizarea dimensiunii etice a raporturilor din sfera cuplului femeie-bărbat. Aflată într-o situație social-economică limită, în care efortul disperat al supraviețuirii biologice își spune cuvîntul decisiv, escamotînd toate celelalte fațete ale existenței, celula cea mai intimă a colectivității umane, familia, nu mai poate deci conserva nimic din idealitatea milenară a sentimentului erotic. Unei atari presiuni, de-o duritate extremă, cele trei eroine amintite opun o asemenea rezistență încît deconcertează întreaga colectivitate socială din care fac parte. Instinctul supraviețuirii pune în funcțiune nebănuite rezerve de tenacitate interioară, atribut atît de caracteristic, în general, vitalelor personaje din proza lui Zaharia Stancu. Nimic, așadar, nici la Constandina, nici la Măricica, nici la Marghita din resemnarea în postură de victime predestinate în care, pînă la urmă, alunecau, fără speranță de întoarcere, congenerele lor din proza de inspirație rurală a atîtora dintre marii înaintași ai scriitorului. Secretul unei asemenea neomenești tenacități stă în extraordinara lor încăpățînare, în fanatismul cu care eroinele lui Zaharia Stancu se închid în propria feminitate. Este zona pe care nimeni n-o poate clinti din stabilitatea ei. De aici iradiază întreaga poezie tragică a destinului acestor desmoștenite ale sorții. Printr-un derutant paradox, grație nemaipomenitei lor capacități de a rezista în fața valului de asuprire fizică și morală, victimele înving, impunîndu-și punctul de vedere și sfîrșind prin a-i dezarma pe cei din jur, tocmai pe această cale. Dar, desigur, este o victorie iluzorie. Stă mărturie strania și platonica satisfacție a Constandinei de a fi smuls un mizerabil petic de pămînt de la părinții ei adoptivi, a Măricicăi de a crede că marele și unicul ei secret sentimental rămîne pe veci închis cu lacătul încuiat de crîncena tîrguială dintre viitorul ei soț și propriul tată și, în sfîrșit, a Marghitei care, în superbul ei elan de lupoaică tînără, speră a învinge destinul prin actul necugetat al pedepsei sălbatice aplicate prezumtivului denunțător al „păcatului" ei. Disproporția catastrofică dintre consumul de energie și gradul de umilință, de o parte, și deplina inconsistență a rezultatului obținut, de altă parte, dă exacta măsură a suferinței cu care sînt dăruite de destin cele trei eroine. Iar scrișnita impasibilitate a eroului povestitor, Darie, nu face decît să accentueze și să nuanțeze valențele general-umane ale acestei suferințe.

★

Ampla povestire **Uruma**, detașată și ea dintr-un alt roman, **Pădurea nebună**, 1963, mută demonstrația aceleiași incompatibilități fundamentale pe terenul altor realități, termenii propriu-ziși ai ecuației estetice fiind și ei alții. Scrierea lui Zaharia Stancu închide în ea calitățile unui autentic roman pastoral transplantat într-o altă ambianță spirituală, o ambianță traversată de scepticism și suspiciune. Intriga aventuroasă, trepidația amețitoare a desfășurărilor epice, după cum și întreaga atmosferă de romantism fastuos și exotic nu trebuie, deci, să ne înșele și să ne facă să ignorăm substratul meditativ al acestei străvechi povești de dragoste. În finalitatea ei ideatică, narațiunea demonstrează caducitatea atracției erotice, în condițiile în care această atracție nu este fundată pe aspirația celor doi protagoniști, eroul povestitor și tînăra tătăroaică Uruma, de a comunica, în planul cunoașterii. În ciuda patimei lor dogoritoare, a neînfrînatei lor pasiuni declanșate de clocotul violent al simțurilor, boala singurătății nu-i părăsește deloc pe cei doi, dimpotrivă, ea se accentuiază tot mai mult. Iubirea, nedepășind limitele freamătului visceral, le relevă cu deplină luciditate sentimentul dureros al înstrăinării de lume și de ei înșiși. Dorința Urumei de a renaște purificată prin iubire („— Omoară-mă, Lenk. Omoară-mă și înviază-mă, Lenk) este, de aceea, imposibilă. Iar eroul povestitor, cuprins de amărăciune, nu ezită să definească cu maximă exactitate adevărata stare de spirit în care se află amîndoi : „Ca un blestem, năvăli asupra noastră, a amîndorura, și ne cuprinse — sila. Ne ferirăm ochii. Ne lungirăm pe nisip. Ascultarăm foșnetul de pădure, care nu-și leapădă niciodată frunzișul, al mării, pînă ni se mai liniștiră bătăile inimilor. După aceea, ne ridicarăm fără nici un cuvînt și ne repezirăm să ne ascundem netrebnica goliciune în apă. Ca doi dușmani care se urăsc de moarte, ne ținurăm departe unul de altul și înotarăm fără să ne dăm răgaz, pînă ajunserăm în larg".

Speranța povestitorului de a se izbăvi de ticăloșia existenței sale de perpetuu dezrădăcinat, cu prețul cufundării în frenezia simțurilor și cu acela al izolării de ceea ce pînă mai ieri constituise lumea lui de gînduri și de amare confruntări, evident, nu se împlinește nici ea. Fuga de el însuși este zadarnică : „vechea mea dușmancă, mîhnirea (...) mă luă în stăpînire", se confesează el la un moment dat. Dorul neistovit de a pleca, de a vagabonda, de a străbate lumea și de a nu prinde nicăieri rădăcină îl stăpînește din nou :

„— Într-o zi va trebui să plec de aici, Uruma.
— De ce să pleci ? Nu te silește nimeni să pleci.
— Nu pot sta mult timp într-un loc. Se pare că sînt ursit să nu-mi găsesc niciodată nici rostul, nici astîmpărul. Să umblu mereu prin lume... Să umblu...".

Așa se face că, în cele din urmă, pentru eroul lui Zaharia Stancu, romanticul episod al iubirii pentru fiica lui Selim Resit, vajnicul tătar din satul dobrogean Sorg, se fixează în amintire ca un vis straniu al fericirii niciodată din plin trăite, dar cu atît mai răscolitor, mai obsedant.

★

Nu încape îndoială că din tot ce a scris Zaharia Stancu, romanul **Ce mult te-am iubit** degajă cele mai tulburătoare vibrații tragice.

Structurat epic pe episodul limită al înmormîntării mamei eroului povestitor, în substanța lui artistică, romanul este una dintre cele mai autentice elegii tragice din cîte ne-a fost dat să întîlnim în literatura modernă, în general ; un bocet de la început și pînă la sfîrșit. Motivul obsesional, generator de durere inconsolabilă, rezidă în ireparabilul regret de a nu se mai putea comunica, vreodată, prin iubire, cu cea dispărută. Este sentimentul de a cărui revelare deschisă, certă ca a fost frustrată toată viața, deși cei care îi plîng și îi jelesc moartea i l-au purtat ca pe cea mai de preț taină a lor. „— Mărio, Mărio, ce mult te-am iubit eu pe tine ! Ce mult te-am iubit eu pe tine și niciodată nu ți-am spus-o, niciodată !", este refrenul care punctează, ca un țipăt al sufletului, sfîșietorul cîntec de jale pe care îl intonează bătrînul soț pentru pe veci pierduta sa tovarășă de viață. Artistic, excepționala performanță a scriitorului, în această scriere, stă în impresionanta autenticitate cu care este urmărită pas cu pas nevindecabila stare de prostrație a bătrînului Tudor de-a lungul întregului ceremonial al înmormîntării. Sublima absurditate a eroului de a prelungi cît mai mult desfășurarea înmormîntării, în scopul de a nu se despărți de Măria, dă una din măsurile respective stări paroxistice. Gesturile pe care, înnebunit de suferință, le face în fața celorlalți nu sînt nici ele mai puțin elocvente, în aceeași direcție : „Tata îi mai sărută o dată mamei buzele reci și vinete, care acum au început a se înnegri, și-i mai sărută mamei, pentru **întîia oară de cînd o cunoaște** (s. aut.) mîinile reci și vinete".

Jelania mai mult mută a bătrînului Tudor este asociată cu tînguirea fiilor săi — eroul povestitor, ceilalți doi frați, Ștefan și Ion, surorile : Anghelina, Elisabeta, Stela — și cu sunetele stridente pînă la sinistru ale goarnei paznicului Kire. Ceea ce creează o atmosferă de apocaliptică suferință, asupra căreia împietează, din cînd în cînd, reacțiile de o dezolantă nepăsare a străinilor. Ce păcat însă că prozatorul, cîteodată, acordînd prea multă atenție acestui aspect, alunecă în disproporționate digresiuni anecdotice, care nu fac decît să atenteze la puritatea halucinant-poematică a povestirii !

★

A încheia aceste comentarii cu relevarea lirismului tandru și trist din scurta povestire **Lăcrămioara** (desprinsă din volumul I al ciclului **Rădăcinile sînt amare**) înseamnă, de fapt, a sugera cititorului să procedeze și el la fel, adică s-o citească la urmă. E singura cale de a te dezmetici după o atît de îndelungată și apăsătoare rătăcire într-o lume a suferinței de amplitudine tragică, precum aceea din aceste povestiri.

Nicolae CIOBANU

avantpremieră editorială

TUDOR ARGHEZI

Frînturi

Selecțiuni de proză. Editura „Ion Creangă"

IONEL TEODOREANU

Ulița copilăriei

Col. „Biblioteca pentru toți copiii" Editura „Ion Creangă".

avant premieră editorială

NICHITA STĂNESCU

În dulcele stil clasic

Versuri. Editura „Eminescu"

MIHAI UNGHEANU

Campanii

Critică literară. Editura „Eminescu".

poeme

Monumentele mele

Mai în adînc fîntînile și clare
prin grinzi de mănăstiri, război domnesc
ascund în stema lutului un cîntec
frumos, profund, sunînd nepămîntesc
nemuritor sunînd pe vrejul viței
talanga de argint a Mioriței.
Timple de Domni albite de zăpadă,
falangele topindu-se pe spadă
și piepturile sigilate-n scuturi
prin care zboară nevăzuții fluturi
mai în adînc fîntînile și veșnic
în blînd dogoritor de veghe sfeșnic.

Noi știm acele strămoșești coroane
lăsate lin pe frunți de voievozi
dar mai ales acele oase sfinte
dar mai ales acele cranii sfinte
dar mai ales acele temelii...

Cutremurăm un umăr spre alt umăr
curgînd în vremea cu peceți de foc.
Aici, acolo, pretutindeni astăzi
răsună a pămînt udat de ploi
de fundament lăsat drept moștenire
acestor preafrumoși bărbați români.

Și cum din Putna Cozia vibrează
și cum din Dragomirna la Albac
și cum din toate cea mai nemurită
întoarsă-n mit, pe Argeș, la Manole,
același cer albastru, lapte sacru,
curgînd din Voroneț și de mai sus.

Dar mănăstirea cea de Argeș, blîndă,
cu sensul ei profund și legendar,
Mai grea decît o lacrimă amară,
mai scumpă ca o brazdă de pămînt,
și sfîntă ca un sîn de mamă proaspăt.

de MIRCEA MICU

Mereu din Argeș mitul răsărind
în tîmpla țării să-mplinească doina,
aici, la temelia unde bate
o inimă de dac fără de moarte
o inimă de dac precum un soare
a cărui raze sîntem și vom fi.

Noapte la Turda

„Jos, la Turda, pe troiță
luna stă ca o Domniță"

La Turda, pe cîmpie, într-o noapte
trecea Mihai-Viteazul galopînd
și cerul încărcat cu mere coapte
se apleca deasupra strălucind.

Era înalt în șa precum un munte
și brazii îi creșteau din umeri, sus
și-i străluceau sub încruntata frunte
luceferii cei fără de apus.

Pe cer, subțire, luna ca o spadă
spre cușma lui mițoasă se-apleca
cu sclipăt de mînie stînd să cadă
și fulger de argint asupra sa.

Dar Domnul o văzu și strînse frîul
și se-nălță în scările perechi
și-o rupse și o puse ca pe-o floare
mustangului focos între urechi.

De-atunci, pe Cîmpul Turzii cînd e lună
și se aud galopuri lungi de cai
ies oamenii din case, se adună
să-l vadă pe voievodul lor Mihai.

El piere-n zori sub cîmpul alb de rouă
dar pe troița lui cu lemnul sfînt
așteaptă iarăși noaptea, luna nouă,
și pe Mihai să iasă din pămînt.

Noapte la Vidra

Cine-l strigă pe Avram ?
„Iancule, culcă-te Iancule,
pune-ți un brat de fîn sub cap
și-o cetină verde pe inimă".

Muma lui e, pădurea de brad,
muma lui e pădurea neliniștii :
„Iancule, culcă-te Iancule,
lasă-ți izvorul să murmure"

Doamne, cum tremură stelele,
moara de apă le macină
și cineva cîntă mereu :
„Iancule, culcă-te Iancule" !

Calul nechează și sforăie.
și caută-n aer mirosuri.
Șaua e caldă și frîul
se leagănă din mină lăsat.

„Iancule, culcă-te Iancule,"
Sus, pe Găina, zăpezile
ard mistuite de dor.
„Iancule, culcă-te Iancule !"

jurnalul unui martor ocular

Despre sentimentul naturii...

Amintiri neplăcute mă leagă mai ales de oamenii așa-numiți sensibili. Îmi amintesc de o excursie în munți în care am fost pur și simplu terorizat de o asemenea ființă delicată. Ființa cu pricina avea ideea sumbră de a-mi atrage cu vehemență atenția asupra fiecărei frumuseți a naturii, silindu-mă și pe mine să-i împărtășesc entuziasmul. N-aveam o clipă de liniște, cînd credeam și eu că mă pot odihni puțin, eram violent tras de mînecă și împins cu forța spre cine știe ce priveliște încîntătoare. N-aveam însă timp să gust nici acest peisagiu la care fusesem adus în lanțuri : ființa aceea delicată observa imediat altă splendoare și, bineînțeles, mă trăgea într-acolo. Nici o clipă de tăcere, nici o clipă de odihnă, toată plimbarea aceea romantică semăna ca o vînătoare de porci mistreți. Căutam frumuseți cum am fi căutat vînatul. Și cînd, în sfîrșit, le găseam, le ucideam prin graba și neatenția noastră.

Bineînțeles, acea ființă delicată se socotea o mare iubitoare a naturii. Mai mult decît atîta, un fel de specialistă în acest domeniu. Avea nu numai sentimente trainice, ci și cunoștințe foarte bogate. Cunoștea numele tuturor florilor, ierburilor, păsărilor și insectelor. Plăcerea ei era plăcerea de a reconstitui, de a-și verifica informațiile, ca și cum florile ar fi existat pe lume numai ca să demonstreze vastele ei cunoștințe. Cum spunea „gura leului", cum se îndepărta de floare, ea nu voia decît s-o catalogheze și să meargă mai departe...

Sentimentul naturii nu e atît de pur cum ar părea la prima-vedere și cum ar fi firesc să fie... Adeseori găsim ascunse și în acest sentiment contradicțiile și spaimele noastre. Am văzut oameni care au început să iubească natura cînd afacerile nu le-au mai mers, și atunci și-au transformat invidia în alpinism. Unii oameni se îndreaptă cu gingășie sore flori din dispret față de oameni. O ură atroce poate să se ascundă în gingășia cu care sînt udați trandafirii. Nu e adevărat că cine iubește florile, iubește și oamenii... Iubirea — care nu este decît o reacție, nu se poate însă numi iubire... Alți oameni caută în natură absolutul, ei cred că dacă ești mai aproape de soare, ești și mai aproape de adevăr... Interesant de remarcat e că în conștiința multor oameni sentimentul naturii se asociază aproape mecanic cu obsesia călătoriei, evadării, ca și cum natura ar fi un drum, un țel, și nu o realitate imediată... De aceea, există poate nostalgia munților îndepărtați, și de aceea se opresc în fața florilor din preaima lor.

Natura nu e un muzeu care poate fi vizitat turist, natura sîntem chiar noi... Ca să înțelegem copacii, trebuie să coborîm în adîncul nostru. Cînd noi denumim o floare, o analizăm științific, ne-am și situat în altă zonă, am oprit comunicarea directă dintre noi și flori... A privi o floare înseamnă a fi și tu, în acea clipă, o floare.

Teodor MAZILU

A. I. ZĂINESCU

Homer

Poetul a chemat zeii la el, poruncindu-le :
Uite, acesta e scutul, le-a spus.
Arăți-mi-l și semănați-mi-l tot.
Acestea sînt corăbiile, visliți.
Aceasta e cartea, citiți-o.

Însă încet, mai încet,
Fără larmă prea multă
Pînă cînd eu
Îmi voi trage pămîntul
Munte cu munte sub cap,
Piatră cu piatră,
Și-o să-mi aștern
Lîngă o lance, acolo,
O să mor încet ca și cum
Cineva drag, cunoscut mie,
Ar da, cu o singură privire,
Norii adînci, la o parte.

Cîntase-o lume-atît
De-nfiptă-n el cu umerii,
Cu fruntea și-ndoiala-n ochii
Lui ca niște mari coroane
De spini, încît avea
Demult și dreptul
Sacru al orbirii.
Putea să poruncească :

— Uite unde poate duce cuvîntul,
Ce se poate face din el, o Troie.
V-am prevenit, așadar
Veți desveli veșnic ruinele Troiei.
Ocoliți jertfa zadarnică însă
Și apărați cît se poate de drept —
Adevărul.

Însă încet, mai încet, fără larmă,
Prea multă pînă cînd eu
Ți voi spune
Cuiva drag, cunoscut mie,
Și altceva.

I se îndepărtau necontenit însă și ochii,
Ca o cometă prin văzduh, vederea.
Lumea ce-n taină i se retrăgea
Din simțuri ca o alergare
De mări golindu-i vinele,
Uscîndu-i-le reci prin aerul
Cu sunet de corăbii
Goale.

Gol ca un vîrm și-n voia
Nisipului, arzînd pînă la rana
De scoică, a pleoapelor,
O, să se fi uitat în sus,
Numai în sus, la steaua
Sa veșnică, și-ar fi putut
Cu-o desnădejde ultimă să-și întrerupă
Nebună dezgolirea.

Să se fi uitat în sus,
Numai în sus la steaua-i
Și-mpins de răsuflarea ultimă a Troiei,
Să cadă, ca într-un lac, în ea.

Ce rost ar fi avut ? Atîta timp cît singur
Pe el, poetul încă, demult nu se vedea.

Perechi la nesfîrșit

Și-aceste cîmpuri, țara care o închipuie
Atît de calmă-n toate ale ei că nici
Nu mai ai timp să mori,
Nici să fii viu acolo
Și tăinuit e totu, — alergi
De la un capăt, lung, și pînă
La altu-al lumii, vezi ca printr-o peșteră
Prin ceață-adînci semințele, dintre atîtea
Margini posibile doar ele-atunci —
Cele mai aspre

Și cele mai scumpe mie, cele
Mai nebune-ncît pot să le spun
Și libere, o, cele mai libere !
Că-nlănțuite-și rup pînă la spaimă coaja,
Pînă la miez, în fortață, și ard
Pînă la întuneric, goale, pînă
La uitare, reci, și fiecare
Învie legea rădăcinii, toate
La un loc o lacrimă enormă-n coapsele
Și-auzu-ndrăgostiților, cînd sîngele

Ca un topor le cade în genunchi svîrlindu-i
Ca somnambuli prin aer, disperați de greul
Pămîntului care-i și trage umed de picioare
Și îi desbracă-ncet, umăr cu umăr,
Înrădăcinîndu-i cald acolo, pînă cînd
Se mai zăresc prin nori doar tinere
Cămășile lor rumene, cu mînecile
Suflecate, goale ca niște porunci și-o clipă
Ei neființă sînt ; un vuiet doar, migrația
Spre un tărîm din coapse rupt, lumina
Ca printr-o peșteră mereu și astfel
Sînt o alergare veșnică, de la un capăt

Și pînă la altul-al lumii, rodul
Însfîrșit al altor
Semințe ce-i primesc, cununa
Însfîrșit a rîurilor, tac
Strînși pîlnie la gura de argint
A stelelor, perechi la nesfîrșit în șirurile
Adînci ale semințelor, o zo
Ce leagă între ele-n infinit semințele
Legîndu-se-n ei înșiși amforă
Și sete-alături ; suflet

Și trup ca pietrele-ntr-un zid și leagă
Pînă la uitare cerurile între ele, pînă
La nemurire totul, brazdele
Pe cîmp ca niște
Trupuri de îndrăgostiți cerînd
Vie-îndurarea ploilor, să ne rugăm
Deci pentru îndurarea ploilor, iubito,
Și să așteptăm de veghe primul semn...

...În țara ce-o închipuie și-aceste
Cîmpuri albastre, rara
Lor trecere-n semință, rod
Al unui rar îndemn.

Frumoasele priveliști

„Bogăție de amintiri, bogăție de istorie"...

— Cît costă un bilet pentru **Paradis ?**
— Una sută cinci zeci și cinci de lei.
— Și-n cît timp ajungem ?
— În două ore.
— O sută cinci zeci și cinci de lei pînă-n **Paradis ?**
— Exact. O sută cinci zeci și cinci de lei și două ore de zbor cu avionul.
— Imposibil.
— Nu există loc pe lume mai frumos. M-am născut acolo și știu.
— Vorbe.
—Vorbe ? Dacă vorbele mele sînt lipsite de persuasiune și sînt, recunosc, încărcate fiind de rezonanța sentimentală a celui născut pe aceste meleaguri, pe care le iubește cu nostalgie, voi recurge la mărturii de indubitabilă autoritate și care au calitatea de a nu fi sentimentale ;

„Sînt cele mai frumoase din lume declară specialiștii despre mînăstirile românești zidite în secolele 14 și 16" „Expres" nr. 783/20 din 26 iunie 1966.

Dragomirna : „Minune ! Atita suplețe ! Pare că e o navă făcută să pluteasă în seninul albastru al cerului" (George Enescu).

D. Onciul, istoric : „Nicăeri pe tot pămîntul român, nu se află, pe un spațiu atît de mic, atîta bogăție de istorie românească atita bogăție de amintiri scumpe ale trecutului... Dacă Ardealul cu resturile sale arheologice din epocă romană este țara clasică a trecutului roman în Dacia, Bucovina este țara clasică a trecutului românesc propriu-zis".

M. Sadoveanu, rapsod al acestor locuri — înegalabil în toată literatura română — și al acestei bogate, învălmășite și viforoase istorii : „Depozitul umanității e alcătuit dintr-un material imponderabil. Nu-l plouă, nu-l ninge, nu-l spulberă furtunile. Sămînța lui rodește neașteptat și în aparență bizar. Astfel se pot cunoaște în florile de azi a Moldovei, esența lor divină dintr-o jertfă de altă dată... Acest rai, unic prin fertilitate al Daciei, a avut locuitori statornici din cea mai adîncă preistorie, iar cei care s-au adăugat cu vremea s-au supus legilor lui firești. Civilizația, portul și datina de acum zece mii de ani subsistă încă. Trecerea culturii romane de cetate se simte întrucîtva în limbă și inteligență, fără ca fondul original să fie prea alterat".

★

Țara de Sus constituie o lume aparte : umbrele trecutului, prin ce are el mai nobil și mai generos, interferindu-se cu luminile și pagina de frumusețe a prezentului, integrîndu-se în prezent ; oamenii aici mișcîndu-se ca nicăieri în alte părți între aceste două coordanate, fixați în egală măsură în trecut, prezent și viitor, îmbogățind prezentul dinamic și prosper cu rezonanțele de legende și faptele extraordinare ale zilelor apuse :

„Povești și doine, ghicitori, eresuri
Abia-nțelese, pline de-nțelesuri".

faimă sublimă și direptatea marelui său părinte, Ștefan Vodă cel Bun, cel sfînt și cel Mare, Moldova „moșia noastră adevărată și veche", decăzuse treptat și dramatic.

„Toată Moldova din dreapta Siretului era o pădure, în care coarnele cerbilor se amestecau cu coroanele copacilor. Erau de fapt două domnii : una în cetatea de scaun și alta în inima codrului. Desele cotropiri confereau rostul de sistem defensiv. Dar pădurea era totodată și averea țării. În ea mișunau vînatul, zimbrii urșii, mistrețiii, rișii și celelalte jivine cu carnea dulce, ori cu blănuri moi. În fine, ea toată era o substanță rară care în chip de grinzi de blăni de stejar, de cherestea, de brad, dădea omului materia pentru construcții". G. Călinescu.

Siretul, fosta așezare de scaun, cel mai vechi tîrg moldovenesc (alături de Baia măcinată de vreme pînă la neființă) păstrează destule vestigii ale trecutului ca să-l facă și astăzi demn de atenția și interesul nostru. Mai ales că pe aici, oricum, duce drumul spre Putna. Primul mare bărbat din neamul mușatinilor atît de slăvit, Petru I (1375-1391) mută capitala la Suceava, mai aproape de inima țării și de alcătuirile strategice pe care i le îngăduiau locurile și aproape 200 de ani rămîne lăcașul celor mai mari și glorioși voievozi, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Petru Rareș, pînă la Alexandru Lăpușneanu — personaj dramatic, demn de geniul marelui Will — care strămută pe la 1564-1565 scaunul domniei la Iași. De atunci începe mărirea Iașului și decăderea Sucevei cu toate că, încă multe pagini de glorie se vor mai scrie aici.

„Neintrecuta artă a ospeției, omeniei și prieteniei"

Dar, pentru sugerarea atmosferei istorice pline de culoare și inedit, pentru zugrăvirea unui crîmpei palid din tabloul fabulos de contraste al vieții strămbunilor noștri trăitori pe aceste binecunoscute plaiuri paradisiace, să mergem din nou la girul și la mărturia călătorilor străini care, mînați de nevoi sau din propria lor plăcere s-au rătăcit pe la noi, prin acel fund de veac. Moldova pe atunci (continuînd pînă în anii deplinei biruințe a revoluției socialiste) — pe lîngă bogățiile și frumusețile fără seamăn ale truditelor sale pămînturi — trudite și învălmășite cu sînge — a fost țara molimilor și a războaielor, a încrîncenărilor de tot felul și a invaziilor, năpastelor și foametei.

„Toate în Moldova sînt scurte, trecătoare și năpraznice" se spunea. Pădurile pe care le evoca G. Călinescu (moldovean și el) întradevăr „mișunau de jivine cu carnea dulce și blănuri moi", dar țara mai mișuna și de celelalte jivine care izbucneau la fel de sălbatec, din stepă sau codru, apucînd, tăind, spînzurînd și prăpădind. Moldova s-a apărat și și-a păstrat ființa și cu bogățiile sale, care luau drumul Stambulului în chervane burdușite și spre alte părți nesătioase ale lumii dar mai ales s-a încrezut în brațul voinicilor și-n tăișul sabiei. Zimbrul Moldovei — și la propriu și la figurat — cu coarnele lui împlîntate în stema Voievozilor, avea forța unui leu și sprinteneala unei căprioare. Cerbii moldovei erau cu stea în frunte — și asta explică cum a putut prin veac, poate chiar din această predestinare, să răsară „Căprioara" lui Labiș. Ursul, pe atunci, mai voinic decît cel de azi și mai ager, se vîna în luptă piept la piept (cu-o mînă se întindea mîneca largă a cojocului și cînd fiara se sălta în două picioare, cealaltă mînă cu cuțitul îi fulgera burta).

★

Fauquevaux, primul călător francez cunoscut la noi, specialist în negocieri diplomatice care a jucat un rol în Spania și a trecut prin Moldova, venind din Polonia, în drum spre Orient cu o misiune specială din partea regelui Franței — prototipul, se pare, al abatelui de Marenne, cunoscutul personaj sadovenian din „Zodia cancerului" — deplînge starea lucrurilor, stricăciunea drumurilor și a boierilor dar elogiază bărbăția moldovenilor și frumusețea moldovencelor, care, „cu pieptănătura lor înaltă, sînt atît de sprintene ca dănțuitoarele din Spania, săltînd așa de ușor că o foaie de trandafir pusă sub papuc nu se ofilește".

Nicolae Iorga în tomurile lui masive „Istoria românilor prin călători" îi consacră un întreg capitol acestui franțuz.

Fauquevaux a avut prilejul să vadă pe Domnul vremii, Petru Șchiopul, dînd audiențe afară, în curtea scaunului domnesc de la Suceava.

„Ducele Moldovei — notează el — dădea audiențe **avec grandeur et majesté**, păzit de 300-400 de soldați cu săbii și halebarde. Stăteau doi cîte doi pînă la umbrarul unde vara, în jilțul domnesc, împărțea „dreptatea".

Dregătorii îi stau în preajmă. Piritorii vin la el, se opresc în față și îngenunchind, îi vorbesc. Pare că asistăm la o scenă din evul mediu : Ludovic cel Sfînt judecînd pe franCezii veacului al XIII-lea sub stejarul de la Vincennes".

Italianul Benedetto Emmanuele Remondi (1635—1636), vorbește de orașul Baia, „citta grande". Un altul vorbește de moaștele Sfîntului Ion cel Nou de la Suceava, grec din Trapezunt ajuns cu negoțul său de măsline și uleiuri la Cetatea Albă și martirizat de tătari pe la începutul sau jumătatea secolului al XIV-lea. Un cronicar polonez descrie expediția lui Sobiețcki care se săvîrși într-o vreme de cumplită secetă. Dupont, călător francez rătăcit în armata polonă, descrie că după trei ani de secetă necurmată, „pămîntul crăpase de să înghită omul, iarba ardea ca iasca și toți aveau fețele pline de tăciune". Același Dupont are cuvinte de laudă pentru obiceiții și necăjiții noștri strămbuni. „Moldovenii sînt bine făcuți — spune el — frumoși, buni ostași. (în raport cu împrejurările timpului adaugă :) Au istețime cînd se află în afară de țara lor **(ne manquent paint d' esprit)**. Atunci izbutesc foarte bine în toate științele.

Femeile sînt frumoase și bine făcute, cu aerul, grația și un farmec **(agrément)** special al lor".

De altminteri, moldovenii dintotdeauna s-au fălit cu femei frumoase, cu bucate alese, cu vinuri bune și cu arta neîntrecută de nici un popor a ospeției, omeniei și prieteniei. Oricît de sărac ar fi fost, moldoveanul deschidea casa oricui și împărțea cu el tot ce avea. Fire blajină, cu inima largă, iute schimbătoare cînd semnele-l duceau spre neprietenie și hartă, trecea de la joaca vorbelor și întepăturilor de duh, la împunsătura sabiei și la sfărîmarea fălcilor cu buzduganul, măciuca sau pumnul la fel de tare și greu ca buzduganul.

Sasul Reicherstorfer, călător pe timpul lui Despot Vodă în a sa „Charografia Moldaviae" spune : „În această țară nu se află a lipsi nimic din ceea ce ar putea fi de folos oamenilor".

de

ALECU IVAN GHILIA

Graziani, un alt călător al acelor ani, pare de-a dreptul uluit : „Necrezut de multe sînt vitele ; se pun cîte 12 boi la un plug. Deci din Moldova se scoate acea mulțime de boi din carnea cărora se hrănesc nu numai locuitorii Ungariei și ai Rusiei ci și a Poloniei, Germaniei, dar pînă și Italia și mai ales Veneția". De altfel Orientul scornise și-o vorbă de duh : „Nimic mai frumos pe lume decît flăcăul persian pe cal moldovean".

Geologul austriac cu nume francez sau elvețian Hacgnet, ispitit mai mult de bunătățile care se puteau pipăi cu ochii, definește Bucovina ca pe o „grădină vorbitoare și bine sădită" și vorbește chiar de niște mere domnești pe care le-ar fi mîncat și care erau „cît un cap de copil".

„Povești și doine, ghicitori, eresuri.

. . . . . .

Abia-nțelese pline de-nțelesuri..."

„Nu ne cunoaștem țara — scria cu ani în urmă G. Călinescu. — Sînt mulți care cred că numai în afara granițelor ei este de văzut grandiosul sau artisticul sublim". Și spre a demonstra contrariul el dădea exemplul Bucovinei, contemplînd bisericile și mînăstirile ei. „La Suceava contemplăm biserica Sf. Dumitru, apoi Sf. Gheorghe începută de Bogdan Chiorul, sfîrșită de Ștefăniță în 1522. Latura din stînga restaurată, e cam aridă, trecînd peste latura cealaltă, pricepem ce-i lipsea. O minunată contextură de pictură învălmășește tot peretele. Interviul e o adevărată catedrală, iar pictura pare a tapiserie fantastică. Ne pare rău că nu sîntem îmbrăcați în veșminte de brocat". Poposește apoi la Putna, (trecînd pe sub clopotnița de la poartă în „cananul" căruia în 1871 au dormit în fin Eminescu și Slavici). „La Putna se poate juca Shakespeare, în fața celor trei mari ferestre ogivale din tindă, la fel sub cele patru de la Probota lui Petru Rareș — zice Călinescu. Zidurile și turnurile de la intrarea mînăstirii Sucevița cele de la Vatra Moldoviței, cu micul palat domnesc de piatră, cu pridvor de lemn în stil feudal, dau niște decoruri arhitecturale specifice occidentale. Chivotul gotic sub care doarme Arbore poate fi copiat pentru un mormînt al lui Polonius".

Cu rădăcinile adînc împlîntate în glia strămbună, bătuți de toate vînturile și-ncercările, avînd nevoie mai mult ca alte neamuri de-o tărie extraordinară să se țină în picioare, cu fruntea sus, bravii plugari și păstori, părinți ai mioriței, au străbătut timpurile și vițeiile rezemați pe mormintele strămbune, încrezîndu-se în brațul lor tare, în mintea și-n „dreptatea" și locul lor sub soare. Fabulația populară iscase și răspîndise în peisajul fabulos și încîntător, fantasmele minții lor înclinate să pîrăie nepipăitul și să măsoare nemăsuratul : iele și vircolaci, strigoi, demoni și zmei în luptă cu feți frumoși cu mîndre Ilene Cozînzene și cu iscusitul și șăgalnicul Pepele. Legendele sînt pe măsura peisajului și a oamenilor care le-au fabulat.

„...Ștefan Vodă cel Bun cînd s-au apucat să facă mînăstirea Putna au tras cu arcul dintr-un vîrf de munte ce este lîngă mînăstire. Și unde au ajuns săgeata, acolo o făcuțu prestolul în altariu... și așa au făcutu mînăstirea de frumoasă, tot cu aur poleită, zugrăveală mai mult aur decît zugrăveală, și pe dinlăuntrul și pe dinafară, și acoperită cu plumbu.." (Grigore Ureche).

Însăși legenda, cea dintîi, legenda „descălicării" lui Dragoș Vodă din Maramureș.

„Istoricii, care nu afirmă nimic fără act scris și pecetluit au avut dreptate din punctul lor de vedere să înlăture această legendă — scrie Sadoveanu. În locul ei însă n-au pus nimic".

Și cu zîmbetul maliții și înțelept trimite posterității profesiunea lui de credință : („Nefiind istoric, eu îmi îngădui să dau iarăși povestei strămbunilor noștri, dreptul ei. Nu sînt realități numai clădirile de piatră și petecele de hîrtie, mitul păstrează extremități lamura sufletului generozităților. Ceea ce au crezut bătrînii și ceea ce vor crede copiii noștri, desfățați de vis, e un adevăr pe care nu-l vor putea înlătura oamenii prea serioși . Nici un argument nu poate sta mai presus de o frumusețe".

Egală în frumusețe cu însăși credința lor, oamenii de la Voroneț spun că bătrînele clopote de aramă scandează în liniștea ceasurilor de seară, necuprinse cît o eternitate, venind din începutul începutului și ducînd în eternitate :

Ște-fan — Vodă
Ștefan — Vodă...

Și clopotarii cei vechi, stăpîni desăvîrșiți pe meșteșugul lor, obțineau chiar aceste minuitoare performanțe sonore :

Ște-fan — Vodă — m-a făcut...

Sînt prin urmare cu atît mai vii și mai răscolitoare prin adevărul pe care le conține cuvintele lui M. Eminescu scrise ca o închinăciune făcută Putnei și lui Ștefan Vodă : „Crepusculul unui trecut apus aruncă prin întunericul secolelor razele lui cele mai frumoase, și noi, agenții unei lumi viitoare, nu sîntem decît reflexul său".

„Ștefan Vodă domn cel mare
Seamăn pe lume nu are
Decît numai mîndrul soare..."

„O, bărbat demn de admirat — exclama patetic contemporanul marelui stîlp al creștinității cronicarul polon Dlugosz — întru nimic inferior grecilor eroici pe care atît îi admiră".

Iată acum o altă pagină de elogiu a marelui Voievod și a armatei sale privind victoria de la Vaslui (10 ianuarie 1495) semnată de Karl Marx.

„Armata moldovenească compusă din 40 000 de oameni slab înarmați, țărani care fuseseră luați aproape direct de la plug, 5 000 de soldați unguri și 2 000 de polonezi, deși mult mai slabă decît cea turcească, a zdrobit-o complet, numai puțini dintre turci au scăpat cu viață. Au fost omorîte patru pașale, au fost capturate o sută de steaguri.." Karl Marx.

„Dacă orografic Moldova are un singur pisc, Ceahlăul, scrie un reporter de azi, altitudinea ei istorică se hotărnicește într-un punct de diamant, cel mai strălucitor din diademă : Ștefan".

Parafrazînd ce scria despre Voroneț un alt reporter contemporan, povestea care ne-o spune cartea deschisă în văzduh a Putnei se încarcă de adînci și tulburătoare înțelesuri. Ea este o împletire a fondului de cultură al vremii, cu istoria vremii, cu psihologia, arta și sensibilitatea specifică poporului nostru, care se recunoaște în acest monument reprezintă cartea noastră de vizită în lume.

N. Iorga petrecînd o noapte de înviere la Putna, a imaginat și trăit un adevărat miracol.

„...Cînd arama clopotelor, clopotelor celor vechi de tot, prinse a vui în geamăt lung, în hohote de plîns risipite asupra munților și văilor, zguduind ziduri, morminte și suflete, atunci se săvîrși minunea. Aici, în noaptea care-i poate fi mantie, el era cu noi, Ștefan, Ștefan al nostru, voievodul... Mergea cu noi în umbra nopții, între luminile cerului și luminile pămîntului, ducînd după dînsul întreg întunericul pe aripile sale care atingeau munții, zările și depărtarea hotarelor noastre... trecu înaintea tuturor și se odihni în credința viitorului nostru...".

Cu prilejul vizitei conducătorilor de partid și de stat în regiunea Suceava și în popasul făcut la Putna tovarășul Nicolae Ceaușescu secretarul general al Partidului Comunist Român semnase în cartea de aur a mînăstirei aceste memorabile vorbe :

„Cu adîncă emoție am vizitat mînăstirea Putna, unde se află lăcașul de veci al celui ce a fost gloria Moldovei, scut de apărare al gliei strămbune — Ștefan cel Mare, eroul legendar, a cărui luptă și activitate închinate libertății și neatîrnării patriei și poporului, împreună cu a altor mari domnitori ai țării, stă la baza făuririi României. Aceste locuri evocatoare care mărturisesc vechimea tradițiilor noastre de luptă, de cultură și de civilizație, sînt o adevărată școală de patriotism și încredere în forțele poporului, care, stăpîn deplin pe soarta sa, con-

din Ţara de Sus

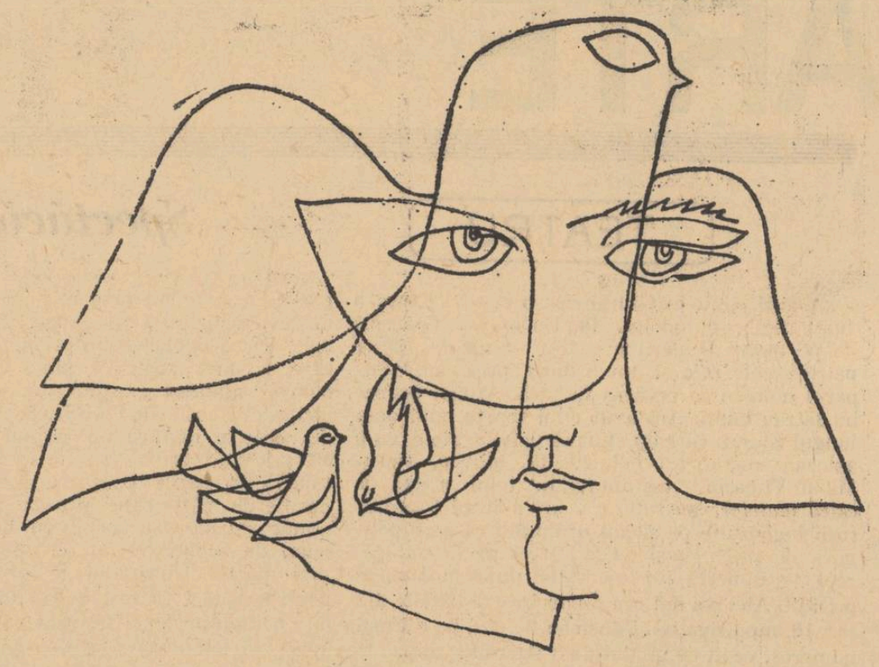

tinuă astăzi glorioasele tradiţii ale înaintaşilor, construindu-şi o patrie nouă înfloritoare socialistă".

★

„...Stam acolo singur şi auzeam cum creşte grîul, iar el creştea prin inima mea dînd bătăilor ei un alt conţinut. Deodată, în uriaşa clepsidră a trupului n-au mai curs fire de nisip ci boabe de grîu. Atunci, am ştiut că arînd pămîntul şi semănînd grîul, omul umaniza eternitatea şi intra în durata ei". (Geo Bogza).

Curate sînt oraşele Moldovei...

Unde e de mers mai întîi şi de stat să asculţi eternitatea umanizată ? La Marginea în preajma Rădăuţilor să vezi pămîntul negru transformat în ulcioare şi strachini de mîinile fără prihană ale olarului sau să te răstorni cu faţa în sus într-un lan de grîu din hotarele *flămînzilor* de altă dată, udate cu sîngele răsculaţilor din 1907 care au aprins scînteia răscoalei în ţară ? Moldova, pentru prima dată în istoria sa, nu naşte *numai oameni*, ci şi giganţi industriali. La Suceava, în apropierea Siretului, pe cîteva zeci de hectare se ridică una din cele mai moderne şi mai mari fabrici de zahăr : adevărat poem arhitectonic, în culori dulci pastelate, cu rampele de descărcare, benzile rulante, bazinul de 5 500 m.c. apă gălbuie, ca un tulburel de toamnă, ce se filtrează şi se pregăteşte pentru recirculare cu cele trei rezervoare... Blocul masiv al fabricii, geometrizat şi fragil, numai sticlă, te face să te crezi în Piaţa Republicii din Bucureşti sau pe Litoral. Călătorind nu departe de aici prin aceste „ţinuturi de margine", de Far-West, M. Sadoveanu fixa în „Reflexiunile unui explorator" fizionomia unui peisaj şi moralitatea unei lumi pe veci apusă :

„...Drumuri triste, africane, Un tîrg bizar. Moşii exploatate după metode necunoscute nouă... Tristeţe şi singurătate. Locuri întinse se desfăşoară goale, fără aşezări omeneşti. Unde şi unde se arată cîte un iaz, cîte oleacă de sat, împresurate de un val de jale, fără un copac, fără nimic odihnitor pentru ochi... Trecem printr-un tîrguşor care poartă numele Săveni. (Au o savoare nemaipomenită rîndurile lui Sadoveanu. Fac cît un muzeu). Un şir de dugheni se desfăşoară de la un capăt la altul, urîte şi murdare... Cea mai de seamă instituţie de aici e un spital. Îl cercetez. Cîteva prăvălioare mici şi joase. Foarte economică construcţie... Trebuie să fi costat 60 pînă la 80 de mii lei, ţinînd seama de moravul şi de cîştigul pe care trebuie să-l fi avut cu toţii". Cum ? „Tovarăşul meu, notează Sadoveanu, zice că s-au cheltuit 200 de mii lei. Şi îndată, alunecînd asupra acestui capitol, îmi adaogă o mică anecdotă despre un ispravnic în vremea căruia s-a clădit palat administrativ în capitala ţinutului. Această capitală se numeşte Dorohoi. Pe măsură ce se aducea materialul, ispravnicul, de faţă cu toată lumea, încărca o parte şi trimetea la oarecare moşie a sa, unde, o dată cu palatul administrativ, se clădea un alt mic palat al proprietăţii. „Ce ! zicea domnia-sa. Nici cu atît să nu mă aleg din ispravnicia mea ?"

Cazul oraşului Botoşani în deosebi şi a Dorohoiului, cele două oraşe reşedinţe ale atîtor glorii ale literaturii şi artei româneşti — Botoşaniul, voievodatul lui Eminescu, Dorohoiul, voievodatul lui Enescu — impun să ne revizuim întregul nostru arsenal de cunoştinţe despre aceste două oraşe şi să renunţăm la pretenţiile şi etichetările vechi, prestabile. Mai întîi ce ştiam. Să luăm numai Dorohoiul ! Ce ştiam despre Dorohoi ! „tîrgul" cel mai din nord... în vremea lui „de glorie" fusese capitală de judeţ, avînd în subordine un tîrg ca Săveniul... Apa se cără cu sacaua... Mijlocul cel mai rapid de circulaţie era birja (firească şi cel mai romantic) Cei cu un spor de erudiţie ştiau că, pe vremea lui Ştefan cel Mare la Dorohoi era spînzurătoarea Domnească şi tot de pe vremea lui Ştefan, zidită în anul 1495, a rămas biserica Sf. Nicolae. Ce nu se ştie de Dorohoi, şi e sub anumite raporturi cu ceea ce se ştie, cu ceea ce se caracterizează Dorohoiul de altă dată, absolut senzaţional ? :

1. Dorohoiul deţine întîietatea pe ţară în ceea ce priveşte curăţenia.

2. La Dorohoi lucrează o excelentă echipă de medici care a dus faima spitalului de aici în tot nordul Moldovei pînă la Iaşi şi Bacău.

3. Folosind o bogată tradiţie, perpetuînd aceeaşi exigenţă, perfecta organizare şi talent pedagogic Dorohoiul se situează printre centrele cele mai avansate în materie de învăţămînt.

4. De pe acum sînt trasate jaloanele unei industrii moderne care va căpăta tot excedentul braţelor de muncă.

5. Aşa cum anul trecut sărbătorirea zilelor Eminescu s-a făcut la Botoşani cu un fast, competenţă şi pioşenie care au stîrnit entuziasmul tuturor participanţilor anul acesta omagiul naţional adus geniului muzicii româneşti, lui George Enescu se va desfăşura prin serbările care vor avea loc la Liveni şi Dorohoi.

Încă de pe acum artişti şi muzicieni de prestigiu şi-au anunţat participarea. Pictorul Ion Murariu fiu al acestor locuri, născut la Trăstiana un sat din marginea Dorohoiului, din vecinătatea livenilor lui Enescu, care, în cadrul zilelor Eminescu la Botoşani a avut una din cele mai emoţionante manifestaţiuni prin expoziţia de acuarele deschisă special, ca un adaus operei eminesciene din care s-a inspirat, îşi aduce aportul şi anul acesta, omagiul său dedicat genialului conjudeţean fiind o expoziţie cuprinzătoare, ilustrînd locuri şi scene din universul muzical enescian.

Panoramic al industrializării

La Suceava, de sus de pe ruinele turnului vezi, ca dintr-o scenă antică de piatră, priveliştea din lunca Sucevei. Priveliştea bătrînului şi tînărului oraş reprezintă un spectacol grandios al industrializării — scrie reporterul Traian Filip, sucevean de baştină. Suceava are un institut superior de învăţămînt, şcoli de toate gradele, o casă de cultură („Ciprian Porumbescu") cu un cor demn de numele compozitorului de la Stupca, biblioteci, cămine culturale, un început de efervescenţă literară şi artistică organizată în jurul ziarelor regionale, atît de la Suceava, cît şi de la Botoşani, care publică pagini literare la nivelul celor mai bune pagini de revistă din ţară. Recent la Suceava a avut loc Festivalul de poezie. N. Labiş evidenţiind numeroase talente. Mîndria oamenilor trăitori în aceste ţinuturi de legendă o constituie, fără îndoială, marile obiective industriale create în ultimii ani, unităţile agricole de stat ca cea de la Coţuşca — Botoşani specializată în zootehnie, staţiunea pomicolă de la Fălticeni, staţiunea de cercetări agricole de la Suceava, grădina experimentală cu aclimatizări de smochini în clima din nordul Moldovei de lîngă Ipoteşti, G.A.S. Trăstiana, vestit prin cultura porumbului ca şi cele cîteva cooperative agricole de producţie vestite, care şi-au cîştigat un bine meritat prestigiu, rutinare şi multimilionare.

La Botoşani oraşul celor mai violente contraste, unde alături de cartierul aristocratic al boierimii cu palate somptuoase şi vile copiate din Alpii Elveţieni, cu grajduri de curse tapetate cu oglinzi de Veneţia, unde călătorul era izbit de demarcaţia netă a liniei de centru cu strada mare — sediul marilor angrosişti şi negustori — şi cartierul calicimii care văzut din turnul bisericii Uspenia arăta înecat în noroi, — în aceste locuri s-au construit cartiere noi, drumurile africane au dispărut înlocuite de blocuri zvlete moderne ; s-a construit fabrica de textile, fabrica de jucării nu departe de Botoşani, în marginea oraşului Dorohoi, pe malul Prutului, la Mirceni, se exploatează mina cu cel mai bogat nisip de calitate din ţară pentru Industria sticlăriei ; un zăcămînt uriaş de nisip de aceeaşi calitate s-a descoperit între Botoşani, Adeşti şi Dorohoi. Drumurile cele mai tăcăloase drumuri de altă dată sînt pe direcţiile principale în toate zonele asfaltate ; Botoşani, Suceava, Siret, Rădăuţi, Putna ; Suceava — Fălticeni cu trecerea în cealaltă parte a Moldovei spre bazinul viticol de la Odobeşti, sau spre Tg. Neamţ, Piatra Neamţ şi mănăstirile Agapia, Văratec, Secu, Durău, spre lacul de acumulare şi hidrocentrala de la Bicaz, Ceahlău şi prin Cheile Bicazului, pe lîngă Lacul Roşu în Ardeal ; de la Suceava spre nord, celălalt traseu spre Humor, Cîmpulung, este cel mai tentant, ducînd deopotrivă la mănăstirea Humor, Voroneţ, Vatra Moldoviţei, ca şi pe Rarău de la Cîmpu Lung şi pe Vatra Dornii, trecînd pe la Cabana şi restaurantul Mestecăniş, punctul cel mai înalt şi mai spectaculos, de-o frumuseţe sublimă, de unde se poate cuprinde întreaga panoramă a munţilor Bucovinei, ca apoi pe serpentine ameţitoare să cobori la Vatra Dornii şi mai departe să străbaţi spre Toance şi Broşteni, pe valea Bistriţei, unul din cele mai fermecătoare şi sălbatice locuri de-o frumuseţe dumnezeiască, ispita cea mare a pescarilor de pe patru continente, cu mirajul celui mai nobil pescuit de păstrăvi care se poate imagina vreodată pe Barbar şi Bărnărel şi de lostriţă — regiunea neîncoronată a apelor luncii, adevărat monument al naturii. Spaţiul nu ne îngăduie să schiţăm o descriere a minunăţiei locurilor, dar aceste locuri cîntate în „România pitorească" a lui Vlahuţă nici nu se pot descrie la drept vorbind. Ele trebuiesc văzute numaidecît şi revăzute, drumul de preferinţă îl recomandăm a fi făcut atît cu pasul pe buza prăpăstiilor, urcînd în pădurile cerbilor şi urşilor, hălăduind aici ca la începutul lumii sau coborînd la vale cu plutele. Merită să vii din celălalt capăt de mare ca să vezi şi să trăieşti aşa ceva. Nu mai vreau, să spun de un alt drum spre Prislop, sau spre Poiana cu arhitectura ţărănească de graţie, originalitate şi frumuseţe unice, de o oră pe care o poţi petrece neapărat trecînd prin Vatra Dornii în parcul băilor, cu ploaia de veveriţe care-ţi sar pe umeri.

Platon Pardău poet şi ziarist, drumeţ pasionat ca toţi moldovenii, descrie unul dintre ultimele puncte de atracţie ale judeţului Suceava. „Închipuiţi-vă o călătorie pe fundul unui vulcan — scrie el, descriind craterul celui mai lung munte din Europa. Platourile care încep de la baza craterului spre răsărit, sud şi sud-est cu peste 60 de km. pătraţi, întindere nemaiîntîlnită la o altitudine de 2 000 m. Accesibil doar imaginaţiei unui Jules Verne, spectacolul de pe muntele Căliman e fantastic. Peşterile de şocolată..."

Tunelul acesta printr-un munte de şocolată care miroase a pucioasă e construit de natură ; un altul însă construit de mîna omului îl întrece în grandoare. Ostra, Tarniţa, Leşul Ursului şi Bîtca Popii localităţi cu rezonanţă şi-au cîştigat în ultimii ani şi-şi dobîndesc neîncetat dreptul la o existenţă din ce în ce mai glorioasă alături de vechile şi renumitele locuri ale mineritului din ţară. Drumurile a trei raioane se îndreaptă spre Aluniş, spre minele de pirită şi cupru —sfredelit dintr-un capăt în altul de cel mai lung tunel din ţară, pînă în valea Suhăi, la Tarniţa, la staţia de flotare.

În sfîrşit, rămas mai în urmă dincolo de Mestecăniş, lîngă Pojorîta, n-am pomenit de drumeagul cotit, şi-ngropat în umbra brădişului, lîngă struna sclipitoare a unei ape jucăuşe care alimentează cunoscuta crescătorie de păstrăvi de la Valea Putnei şi toate păraiele şi păriaşele din jurul acestei rezervaţii speciale, cu sate curate ca nişte alesături de ştergare şi dibaci alchimişti care ştiu să prepare în ediţii împodobite în cununi de brad una din cele mai delicioase şi rafinate opere culinare : păstrăvi afumaţi în cetină de brazi. Urcînd pe-aici la stîni, în costişa muntelui — sau aranjînd prin anume localnici ca muntele cu costiţele lui însorite să coboare în vale — se poate mînca faimosul bulz pe jăratec făcut din brînză de burduf, la care, neapărat — în lipsă de vin bun — tradiţia — cere ca setea ce urmează să fie astîmpărată cu nu mai puţin vestita bere de Solca, bere care poate sta cu cinste în faţa celei de Pilzen sau a berei olandeze. Şi pentru că a venit vorba de bere nu trebuiesc uitaţi nici castraveţii de Rădăuţi, muraţi după o tehnică specială, cu butoaiele aruncate în apa Moldovei, ca şi de merele de Fălticeni sau plăcintele cu poalele-n brîu, pufoase şi moi de ţi se topesc în gură, rumenite de gospodinele Dorohoiului.

Şi cum îndestulaţi de bunurile pămînteşti, pe roada şi dulceaţa pămîntului lumea ni se pare mai veselă şi cele ale sufletului mai înalte şi grave, să pornim din nou. Bucovina e plină de ispite şi ademeniri turistice : păduri, poiene cu iarbă grasă şi moale ca untdelemnul, drumuri trainice de munte, cărarui zburdalnice cusute pe firul apelor repezi ; pereţi de stînci pe Valea Bistriţei la Toance, şi dincolo de Toance, care-ţi apar pe neaşteptate în faţa ochilor ca o inexplicabilă şi uluitoare expoziţie de sculptură geometrică făcută de un geniu necunoscut... Un funicular pe Valea fierului, urcă spre minele de la Arşiţa. Un vultur încremeneşte pentru o clipă deasupra ruinelor cetăţii Neamţului ca-ntr-o stampă voivodală. O ciută graţioasă, ca un iureş îmblînzit ţîşneşte din pădurea de brazi de la Adîncata şi se opreşte în mijlocul şoselei zăpăcită.

— Mulţumesc, nu mai e nevoie. Mă prezint chiar azi la Tarom să iau un bilet pentru Paradis.

— Vreţi să spuneţi, Suceava !

— Bineînţeles, prin Suceava spre Paradis.

— Ca lectură în avion vă recomand un crîmpei din scrierile lui Arghezi: „Am poposit în Bucovina ta, — soţia poetului a fost bucovineancă — între marile cucoane în odăjdii arhiereşti ale ţinutului vostru, cucoanele spicului de grîu şi ale cîrjilor de păpuşoi. Auzindu-vă graiul parcă scris cu slovă veche, l-am ascultat ca nişte şoapte săpate pe piatră. Netede ca Luceafărul vă erau bărbăţia şi hotărîrea. V-am văzut încălzind înul, depănînd cînepa doborînd movila înului cu furca, adunîndu-vă turmele cu vorbe de cărturari, stăpînind taurii, strănepoţi de zimbru, cu căutătura ; femei întregi cu tulpina subţire şi cu sprînceana dreaptă, fecioare tefere, nume neşovăit...".

TRAIAN IANCU

Puntea soarelui

Printre crengi cu umbra-n barbă
Prin coroana unui tei,
Un fascicol de scîntei,
Alb, ca floarea de narcise,
A pătrunș, cetind în vise,
Soarele, pe-o punte-n iarbă...

Cum cresc crude din pămînt,
Firele de iarbă, toate
Parcă-s fete răsfăţate
Ce cu soarele dau faţă...
O fi seară ?... Dimineaţă ?...
Le privesc, cum cresc rizînd !...

Şi mă duce-un gînd departe,
Şi mă-ntreb în mine-aşa,
Pe-acel loc, de nu cumva,
Pe-acea punte, ce nu moare,
Unde curg fîntîni din soare,
N-a fost ploaie şi ninsoare ?...

Cu inima şi cu gîndul,
Cu urechea aplecat,
La pămînt am ascultat,
Tot mi-a spus şi mi-a tot zis,
Pînă cînd mi s-a deschis...
Ceru-n suflet şi Cuvîntul...

Şi-am crezut, că pot să spui...
Ce e-n viaţa trecătoare,
Puntea cea nemuritoare,
Care-nvie, care moare...
Ne sărută-n drum de zare...
Soare-i oare ? Soare nu-i ?...

— E o lumină !... Faţa ei,
Vine-n noi din larga zare...
Parc-ar răsări din mare,
Punte-n raze şi scîntei,
Pînă-n iarba de sub tei...
Care-ncheagă-n fiecare
Om, un luceafăr şi-o mişcare...
Dorul vieţii, visul ei ! ?...

Cine poate-acum dormi ?...
Cînd răsare-n taina zilei,
Susurul sorosonfirei,
Puntea, taina zilei noastre,
O culoare dintre astre,
Revărsată-n drum de zori
Pe-un cînt de privighetori : ?

Cine poate să rămînă
Nemişcat ?... Cînd dintr-o rază,
Universuri scînteiază-n
Soarele ce luminează ! ?...
Păsările-n cînt subţire,
Desfac zorile în fire
De argint, fără sfîrşire...
Fire-n zori şi zori în fire,
Iarbă-naltă-n unduire,
Într-o naştere păgînă,
Ce din fire-o să rămînă,
Fire albe de lumină...

Fire-n punţile de soare,
Peste codri, peste ape,
Peste sîngerări de-aproape...
Ce lăuntric le-am ascuns...
Le-a trăit lumea de-ajuns !...
Ţări şi mări, casă de casă,
Grîu-n holda cea mănoasă,
Clopotul, pasărea-n zbor.
Omul — Om, — vînat călător —
Toţi doresc şi toţi aşteaptă,
Ca şi iarba, de sub tei,
Să pătrunză — şi-nspre ei,
Puntea soarelui, cea dreaptă !...

Căci şi ţara de-mi sporeşte,
Puntea soarelui mi-o creşte...
Ea îi dă-n furtuni tăria,
Să-şi croiască veşnicia !...
Puntea soarelui mă-ntreabă :
— Dece-am rupt cămaşa neagră ?...
— Am rupt-o, că n-am iubit-o
Raza mea nu mi-a dorit-o !...
Raza-am fost şi printr-un pom,
M-am născut din ea un om...
Om din rază, şi n-ascund,
Ce-aş dori, ca să-i răspund,
Punţii soarelui, să ştie
Cel puţin a mea minie,
Cîntec despre veşnicie...

Cînd venea greul, să-l vază,
Omul — Om, se făcu rază...
Furişat prin crengi de tei,
Luminînd în anii grei,
Cum făcură şi strămoşii,
Sub stindardele lor roşii...
Greu, din legendar pogrom,
Făcu raza Omul — Om !...
Cîntec făuri din El...
Şi pe vale şi-n muncel ?...
Iar, prin umbră, din pămînt,
Iarbă-n fire !... Cîte sînt ?...
Floare albă din cireşi
Pentru ochi frumoşi şi-aleşi !...

Puntea soarelui, odată,
Plăsmui-n făptură-o fată,
Fată, zînă răsfăţată,
De juni mari, în hori jucată,
Dar de soare sărutată...
Încît, prea frumoasa fată,
Fată, zînă răsfăţată
Şi de juni în hori jucată,
Visa, dornică de soare,
Faţa lui... nemuritoare !...
Şi-a cerut o dezlegare
De la pămîntenii ei...
Le-a zis fata :
— Ce să ceri ?...
— S-o lase, voia pe semne,
Să se-ntoarcă mai devreme,
Din pămînt, iar lîngă soare,
Să fie nemuritoare !...

Soarele mult o-ndrăgea,
Că era chiar draga lui...
Una-i draga Soarelui !...
Zînă-ntre zîne aleasă,
Şi ca visul de frumoasă !...
C-avea stele blonde-n păr,
Şi părea, că-ntr-adevăr,
Înspre zori de revărsare,
Soarele, din chipul Ei,
Parcă răsărea din mare...
Se-mbrăca, din faţa Ei,
În mantie de scîntei !...
Şi de mult ce-o îndrăgea,
El, pe cer, mai greu fugea,
Mai mergea, mai nu mergea...
El, izvorul vieţii noastre,
Urca-n slăvile albastre,
Ca să-i fie fetei dor
De un soare călător !...
Fata n-a-nţeles nicicînd,
Dece soarele, curînd,
Venea iute-nspre pămînt...
Cînd putea, fără grăbire,
Să stea tot în nemurire,
După norii cumulus,
Dus în nemurire, dus...
Dară soarele venea
Spre pămînt, cu dragostea,
Spre om, cu iubirea sa !...
Ziua, parcă tot creştea,
Noaptea parcă se scurta,
Soarele că lumina.
Pe-o cărare, cînd venea,
Pe o punte ce-şi făcea,
Draga, că şi-o admira...

Şoptea fata, nu oricui :
— Eu sînt Zîna Soarelui !...
Zîna şi iubita lui...
Dar nicicînd n-o să i-o spui !...
În zadar, că nu spunea,
Fata tare mi-l iubea...
Soarele, că mi-o ştia !...
Că e crudă, dar cu ştire,
Dornică-i de nemurire !...
Dar ştia el ce ştia,
De-aceea tot cobora,
Pe-acea punte de mister,
Pe pămînt, venind din cer,
Printre crengi, cu flori de tei,
În fascicol de scîntei.
Peste iarba din livadă,
Unde-sta fata să-l vadă !...

Coborît-a, coborît,
Soarele pe-acest pămînt,
În căruţă de argint
De argint, purtat de vînt,
Pînă-n flori de mărgărint,
Într-un ziurel de ziuă,
Dragostea fetei s-o ţiuă...
Şi în iarbă pe amurg,
Şi în apele ce curg,
Cînd sclipeşte cu scîntei,
Şi-n carate nestemate,
Pentru coroniţa ei !...
Colo-n vale, lîngă moară,
Lîngă moară, lîngă sat,
Ilenuţa cea frumoasă
Spală haine ne-ncetat,
Zăbovind în aşteptat...
Eu îi spun, ca să se lase.
Ea-mi răspunde tot mereu :
— Eu spăl haine de mireasă,
Căci l-aştept pe badea-l meu...
Soarele lui Dumnezeu !...
Dumnezeu, ca să mi-l ţiuă,
Ziurel de ziuă !...

Soarele a-ntîrziat,
Cu vecia încurcat,
Fata greu, că mi-a oftat,
Şi din ochi a lăcrimat...
Cui, inima nu se stringe,
Cînd o fată, ca ea, plînge ?...
Şi ceru-ntr-a ei credinţă,
Să devină, de-i putinţă,
Din fiinţă-n nefiinţă !...

Ca un zumzet planetar,
Fata a primit, în dar,
Dezlegare, de la soare,
Să plece cu Carul Mare,
Pe cerul fără hotare...
Să se urce-n Carul Mic,
Pînă-ajunge la voinic...
Pînă-ajunge-n Carul Mare,
La Mirele ei, la Soare !...
Stelele-i ghiciră taina,
Îi schimbară, pe drum, haina,
Haină nouă, argintie,
Pentru-a soarelui soţie...
Că mi se-oglindeau, în ape,
Pietre scumpe, pe aproape,
Ochii ei lucind la stele,
Stele-n ape, ca mărgele
Renăşteau iluzii noi,
Pietre scumpe şi alese,
Pe care, bogaţii lumii
Aleargă să le cîştige
Pentru-a lor împărătese !...
Căci şi ele-ntr-o neştire
Doresc, toate... nemurire !...

Şi-a ajuns fata la Soare,
Ce stătea în aşteptare,
S-o prezinte-n constelaţii,
Altor sori şi altor spaţii,
Altor timpuri, ce silhui,
Nasc din raza soarelui...
Un sărut, cu înfocare,
Primi fata de la Soare...
Ea, ce-i drept, neştiutoare,
Lung îl sărută pe Soare !...
Pînă cînd îl adormi,
Şi în vis, cu el, vorbi...
Cînd Ileana-n ocolire,
Întrebă de nemurire,
Spunîndu-i, c-o să rămînă,
Lîngă el... rază... şi zînă !...
Zîna Soarelui... stăpînă !...
Stăpînă pe Nemurire !...
Soarele, de fericire,
Cît e El, Soare de soare,
Spuse fetei un secret...
Şoptindu-i, în vis încet...
Ca o rază prin brădet...
— Draga mea, acum îţi spui;
Tot secretul soarelui...
Şi al nemuririi lui...
Nemurirea e mişcare !...
Drum 'nainte şi schimbare...
Pin'şi nemurirea mea,
Tine ziua, nu noaptea !...
Şi de-aceea, am schimbat,
Universul pe-nserat...
Si-l fac jumătate ziuă...
Ziuă plină de lumină.
De-aia lumea mi se-nchină !...
Şi ca să ţi-o dovedesc,
Din somn, eu, cînd mă trezesc,
Că dormii, atîta dor,
Cît trecu pe-aproape-un nor...
Eu, te fac lună pe cer,
În al doilea emisfer.
Iar în cel dintîi, mă duc,
Să mă urc cu raza-n nuc,
Ori în tei, căci pe pămînt,
Între oamenii ce sînt
Ai mişcării îngeri noi,
Acolo trăim şi noi,
Veşnicia, lîngă ei,
Raze sfinte şi scîntei...
Între inimile lor,
Rostuind nou viitor
Viitor nemuritor...
Tu nu vezi, că lîngă mine,
Sînt alţi sori !... Ce rid de tine ! ?...
Că nu ştii, că ei, la rînd,
Au pămînt şi alt pămînt,
Unde-şi duc raze, cu sete,
Călători printre planete...
Peste luni nemărginite,
Pe tărîmuri infinite !...
Dară vezi şi tu, vezi bine,
Ceilalţi sori nu au ca mine,
Şi ca mine şi ca tine
Fericirea, de-a avea
Oamenii, de seama ta !...
Ce-ncălzesc cu Raza mea !...
Tu eşti Steaua vieţii mele,
Eşti Luceafăr între stele,
Şi unirea mea cu ele...
De-aia, fata mea cea bună,
Dacă vrei, eu te fac Lună,
Ca să străjuieşti, pe cer,
În al doilea emisfer...
Noaptea plină de mister...
Pînă ce eu pe pămînt,
În mişcare şi în crez,
Nemurirea mi-o păstrez,
Pe o punte de scîntei,
Prin coroana unui tei,
Alb ca floarea de narcise,
Voi pătrunde-n om şi-n vise,
Pînă-n firele de iarbă,
Printre crengi, cu umbra-n barbă !...
Iar în noaptea viitoare,
Ca să fii nemuritoare,
Stai de veghe tu, stăpînă,
Peste ei, o nouă Lună,
Nu pustie. Lună-Vie,
Rumenă de bucurie,
Vieţii omului solie !...
Iar eu plec dincolo dus,
Oi sta jos, oi sta şi sus,
Si-oi creşte şi flori şi rouă,
Rupe-oi morţii coasa-n două !...
Asta-i viaţa Soarelui,
Si-a nemuritorului !...
Căci şi eu sînt tot pămînt...
Fost-am fir de iarbă-n vînt...
Si-am cîntat ce mi-a fost drag
Codrii cu păduri de fag,
Şi-am copt mere şi-am copt fragi,
Tot cîntînd pentru cei dragi,
Si coc spicul grîului,
Pentru om şi viaţa lui,
Tot în cîntecul ceresc.
Frate celui pămîntesc !...

Fata cînd mi-l asculta,
Soarelui, că îmi vorbea :
— Frunză verde de oväz,
Te cunosc, soare, pe mers,
Pe mersul tău, dat pe spate,
Ca să speli multe păcate...
Păcate de dragoste,
Ce te bagă-n pacoste !...
Uite, eu de ce venii ?..
— Ca să aflu ce dorii !...
— Dacă ţi-s viola albă.
Dacă ti-am fost si ţi-s dragă,
Du-mă soare, duce-te-ai,
Unde-o sta apa să stai
Şi vreme să nu mai ai !...
Că mindruţă ţi-am fost eu,
Tu nu umbli-n rîndul meu !...
Ci în rîndul tuturor,
Ca să fii nemuritor !...
Tu eşti Soare, şi ce-ţi pasă,
Dac-a fost să-ţi fiu mireasă ? !...
Tu te duci iar pe pămînt,
La oameni, şi-al lor frămînt...
Unde Maica mea-n cuvînt,
Dacă vin şi eu cu tine,
M-o-ntreba, ai s-auzi bine ?
— O, fiică, ficuţa mea,
Bine-i la soare, or ba ? !...
Iar eu i-oi răspunde-aşa :
— Taci, maică, nu mă-ntreba,
Şi te uită-n faţa mea,
C-o gălbenit, ca ceara,
Şi-o-nverzit, ca iedera !...
Maica fetei auzea,
Şi-n iatac mi se cînta,
Pe-o rază de soare-aşa :
— Leano, măiculiţa mea,
Nu ţine Soarele-ascuns,
Te-ai dus sus, ţi-a fost de-ajuns !...
Vino lîngă noi acasă,
Cu soarele tău, la masă !...
Face satul nuntă mare,
C-am dat fata după soare,
Să fie nemuritoare !...
Tu, nu vezi, soarele, tu,
Că deschide sufletu ? !...
Tu nu vezi, fată cuminte,
Că-ndeamnă pe om să cînte ? !...
Cînd se-aprinde raza lui,
Schimbă faţa omului,
Si soarta românului !...
Ascultînd, de pe pămînt,
Glasul mamei, cel mai sfînt,
Soarele privi la faţă...
Şi cu ea cîntînd de-odată :
— Hai să mergem pe pămînt,
Printre vămi de cer zburînd,
Printre crengi, cu umbra-n barbă,
Prin coroana unui tei,
În fascicol de scîntei
Alb, ca floarea de narcise,
Să-ncălzim şi om şi vise...
Pe o punte-n iarba verde,
Unde umbra o vom pierde,
Născînd nouă nemurire,
Nu stînd singuri, în neştire,
Printre ceruri de safire,
Izolaţi de lumea-n care,
Noi aducem stele, soare,
Pe puntea nemuritoare...
Pe o punte de mister,
Ce-o smulge geniul din cer
Si-o aduce pe pămînt,
Între oamenii ce sînt
Ai mişcării îngeri noi.
Luminînd doar faţa lor,
Geniul cel nemuritor,
Comunist de dor, de dor !...

ARTE

TEATRU

Spectacol popular la Giurgiu

„A auzi cîinii în Giurgiu" e o expresie care a luat fiinţă, neîndoios, la Bucureşti. Orăşelul de pe malul Dunării a fost timp de peste patru secole *raia* şi. un urdiniş, prin care viesparul otoman se revărsa în ţară. Atunci probabil lătrau cîinii. Am avut cîini foarte buni de-a lungul istoriei care au ştiut să urle la stele cu o aplecare metafizică neîntrecută. Mircea, Ţepeş, Mihai Viteazul, înştiinţaţi în felul acesta *pe calea undelor*, au retezat scurt avîntul fesurilor roşii înghesuite pe şleaul drumului ca pe o panglică de prins muşte. Cînd treci pe la Călugăreni te uimeşte azi modestia unui monument pricăjit. Aici s-a dat cea mai crîncenă bătălie din sec. 16 împotriva unui duşman de zeci de ori mai numeros, venit cu gîndul de-a strămuta raiaua la Bucureşti ? Eroul necunoscut de atunci, ca şi eroul cunoscut Mihai, merita un bronz care să domine atît Dunărea cît şi capitala. O sabie imensă, înclinată spre sud ar fi suficient.

Revenim la Giurgiu. E de mirare că stăpînirea turcească a trecut aici aproape fără a lăsa urme : nici în arhitectură, nici în obiceiuri, grai etc. Giurgiu e un oraş mic iar cîteva încercări de sistematizare i-au stricat şi bruma de farmec. Tîrnăcopul s-a înfipt miop exact în locul care trebuia păstrat : piaţa centrală, *farfuria* cum îi spuneau giurgiuvenii, pentru a ridica aici cîteva cutii de chibrituri. Păcat că multe din oraşele noastre nu dispun de edili cît de cît pricepuţi care să fie în stare să-şi cheltuiască fondurile puse cu generozitate la dispoziţie de către stat într-un mod care să însemne creaţie iar nu lucru de mîntuială, un semn de bogăţie şi nu de umilinţă. Pentru că prin portul Giurgiului a salahorit Eminescu, pentru că aici a fost dascăl un timp Ion Barbu ne simţim legaţi şi prin poezie de acest sat mare şi îndărătnic. La Giurgiu te poţi bucura în fiecare an (de *Stă-Mărie)* de un izbutit tîrg. (Anul acesta ţine o săptămînă, în beneficiul sinistraţilor). E un spectacol amintind de teatrul popular, cu încîlcite rădăcini în comedia antică şi ritualul păgîn. Dăm la o parte turta dulce, halviţa, pocnitorile. Miezul e fantastic şi „caraghioz". Pe vremuri apăreau la bîlci Marioara şi Vasilache, închipuind istorii pe sfoară, spre hazul *galeriei*. Centrul atenţiei — tiribomba, căluşeii care se fugăresc în cerc pe sus. O scenă turnantă *sui generis* şi mă gîndesc că un regizor ar putea înjgheba un spectacol interesant cotind mai încet comedia, şi jucînd aici sus o piesă. Şi comedia se mişcă — într-adevăr. Cei care vin acum pe Drumul Untului, pe la Groapa Hogii, satele dînd năvală la centru să se culturalizeze, ar putea vedea spectacole de bîlci ca să zic aşa la înălţimea aspiraţiilor. Ceva care să se compare cu mult căutatele în apus spectacole de sunet şi lumină.

Bîlciul e un fel de cros pornit spre metafizică. Dar din *sunetul şi lumina* de la Giurgiu nu trebuie să lipsească nici cîinii. *„Stăpîne stăpîne mai cheamă şi-un cîne"*. Drumul Untului care făcea să se scurgă peste Dunăre grăsimea păşunilor cere şi-un cîne. In vremile de grea cumpănă, cum au fost atîtea, urechile se ciuleau adulmecînd : lătrau cîinii în Giurgiu ? În tăcerea de veacuri acest lătrat capătă rezonanţe adînci de orgă.

Marin SORESCU

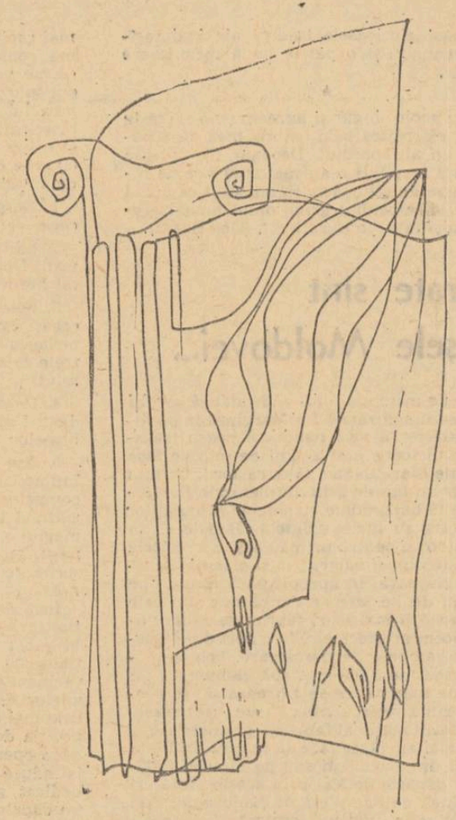

EXPOZITII

Transcripţia elogiului

...Tapiseria e un ecran al unor năzuinţi sublime. Fie şi numai pentru că ochii se opresc pe un lucru al naturii, fie şi numai pentru că mîna atinge ţesătura de poveste a lînii — înseamnă ceva din puţinele mistere nedezlegate ale percepţiei artistice. Atunci cînd tapiseria a fost ceea ce trebuia să fie, o victorie a naturalului...

...Iată o expoziţie pe care simţurile pot s-o îndrăgească : tapiseriile lui Mimi Podeanu cheamă în primul rînd uimirea ca pe un elogiu neformulat. Din privilegiate ale genului decorativ, aceste tapiserii încheagă o existenţă a reveriilor, omiţînd cu suveran dispreţ tot ceea ce nu este armonie. Un peisaj concurînd prin fidelitate a detaliilor pictura...

Un Lurgat — reper minim dar suficient — oglindeşte tapiseria din unghiul unui artist definitiv dăruit genului. Mimi Podeanu oferă tapiseriei adevăratul ei destin, în timp ce fabulaţia proprie se întrupează în ţesătură.

...O lume acvatică de adîncuri marine se abandonează căldurii aurii a unei plaje, cochiliile şi ghiocurile încremenesc ca relicve ale regnului („Plaja"), insecte legendare înţepate în şoldurile subţiri, oprite din vibraţia lucioasă a aripilor. („Amintiri de la Muzeul Antipa"), o întreagă floră de grădină cu grase plante domestice („Grădină noaptea") ; în toate aceste teme, reflectîndu-se unele pe altele ca în nişte oglinzi paralele, mirajul invizibil are o dezlegare delicată de a se arăta. „Orga verii", „Primăvara" sau „1907" — iată lucrări în care stilul decorativului cîştigă o semnificaţie ce-mi păruse îndoielnică în faţa unor străini metri de ţesătură ai altora.

Desigur, fascinaţia stilului acestei artiste vorbeşte despre o tehnică aproape imprevizibilă în performanţele ei.

Iulian MEREUŢĂ

TELEVIZIUNE

Incoruptibilii

Dacă în numărul trecut ne-am manifestat dezaprobarea asupra prezentării serialului „Moara de pe Pad", am făcut-o cu delicateţe, folosind tot timpul un ton blajin.

N-am spus nicăieri că această „Moară" ar fi proastă, ci submediocră, n-am declarat niciodată că ea ar avea puţine calităţi, noi nu i-am găsit nici una.

De aceea ne-am bucurat peste măsură cînd episodul din săptămîna trecută a durat cu 5 minute mai puţin decît precădentul. Nu-i prea mult, veţi spune dvs. Nu-i prea mult, dar nici nimic nu e. E un început şi, dacă ne putem permite, un succes. De unde se vede că tonul manierat face foarte mult la o cronică t.v.

Cunoscînd probabil perfect principiul din mecanică al acţiunii şi reacţiunii, responsabilii serialelor au lansat cam în acelaşi timp cu „Moara" o altă peliculă căreia, oricît de încrîncenaţi am fi, cu greu îi găsim vreun cusur.

Pe semne, şi-au spus dinşii, nu e bine să avem pe micul ecran numai filme bune, dar nici numai seriale slabe nu e corect. E bine, conform principiului mai sus amintit, să fie una caldă, una rece. Astfel echilibrul de forţe se menţine intact, iar liniştea e şi ea asigurată. Dacă acesta-i calculul ce şi l-au făcut, au nimerit-o. Pentru că, pe cît de greu digerabil e „Moara de pe Pad", pe atît de excelent ni se pare fiecare din episoadele „Incoruptibililor". Este, cred eu, cel mai reuşit film de aventuri prezentat la televizor în ultima vreme.

Pornind de la fapte reale, păstrînd întocmai — atmosfera şi personajele epocii, el reuşeşte să ne ţină încordaţi pînă la capăt, cu toate că ştim întotdeauna dinainte învingătorul : Eliot Ness.

Acţiunea se petrece în perioada prohibiţiei din America, perioadă în care gangsterii au apărut ca ciupercile, şi cînd, dacă rosteai Chicago, în acelaşi timp, îţi veneau în minte cuvintele glonţ şi sicriu.

Tema este clasica temă a filmelor poliţiste : lupta justiţiară dintre bine şi rău.

În „Incoruptibilii", în oraşul crimei, de o parte stau gangsterii şi de cealaltă Ness cu oamenii săi... Şi în fiecare simbătă asistăm cum rîndurile celor dintîi se subţiază văzînd cu ochii.

Filmul este excelent realizat. Este, aşa cum s-a întîmplat odinioară. Nici-o complicaţie în plus. Nici-o viziune nouă inutilă. Personajele sînt uimitor de simple. Merg direct la ţintă. Fără ezitare. Aproape naiv de sigur pe ele. Acţiunea nu trenează nici un moment, nici-o lungime inutilă nu apare.

Aşa cum am mai spus, această peliculă ni se pare deosebită, iar prezentarea ei pe micile noastre ecrane binevenită.

★

Într-un articol mai vechi, remarcam ritmul susţinut al premierelor teatrale. El se menţine neschimbat, şi sperăm să nu fie doar un simptom estival. Ultimele două spectacole, „Iubirea unui subaltern" de T. Mazilu şi „Pacea" de Aristofan, au constituit succese demne de subliniat.

Atît Cornel Todea cît şi Magda Bordeianu, regizorii celor două producţii, merită toate felicitările noastre. Ei au găsit soluţii ingenioase, realizînd spectacole de ţinută. Remarcabil ni s-a părut Marin Moraru în „Iubirea unui subaltern", susţinînd cu brio o partitură dificilă.

Radu DUMITRU

SPORT

Meditaţiuni

Orele sînt tîrzii. Revista trebuie să intre în rotativă. SUPLINITOR nu ne-a trimis cronica din locurile unde-şi petrece vacanţa. Măcar despre o umbră de salcîm să fi scris, despre o mirişte, despre o piatră kilometrică, despre o coropişniţă... să ne fi trimis ceva, n-aţi observat, cronicarii de la alte publicaţii au încropit totuşi în săptămîna asta meditaţiuni despre o mulţime de abstracţiuni sportive, aer, apă minerală, salutări de la Podul Iloaiei şi de la 2 Mai, dar tot au scris, numai El nimic.

Deci, cineva trebuie să îmbrăce echipamentul lui Suplinitor VI şi să improvizeze o cronică sportivă (Suplinitor II şi-a luat echipamentul de pescuit cu sine).

Dar ce poţi scrie la orele astea tîrzii decît nişte meditaţiuni ?

Şi nici măcar nu plouă ca să poţi folosi introducerea : „Picăturile de ploaie bat în geamuri. Fulgeră. Tună. Trăznește. Un sentiment de tristeţe şi singurătate onirică cuprinde încăperea. N-a mai rămas nimeni. Nimeni în noctumă. Un fulger spintecă totuşi transversal pustiul. Ca într-un vis apare alergînd solitar, fosforescent, Beckenbauer, cu mîna bandajată lipită de piept, pătrunde prin ploaie, tunete şi fulgere... Dispare... De jur împrejurul imensului stadion luminat brusc a giorno se văd ca printr-un fum diamantin deasupra tribunelor goale zeci de mii de umbrele multicolore rămase singure şi deschise. Umbrelele sînt fără spectatori. Ploaia rapăie pe carapacele umbrelelor care ele doar au mai rămas loialele fotbaliului, etc., etc...."

Dar nu plouă. Şi meditaţiunile întîrzie să vină. Colajul de texte nu se mai poartă. Despre plajă s-a scris, despre nisip s-a scris, despre apă minerală s-a scris, despre Angelo Niculescu s-a scris. E o mare sărăcie de subiecte în vacanţă.

★

A face meditaţiuni nu e un sport. Şi apoi, vorba lui Dragoş Cojocaru şi a lui Dinu Săraru, meditaţiunile sînt cerebrale, cle are nevoie de un plus de altitudine, consistînd pînă la urmă într-o primă de periclitate. Ce cronică excelentă s-ar fi putut scrie de pildă despre balcaniada de atletism ! Da, grecul cu prăjina a fost superb. Înainte de a sări îi vorbeau degetele miini stingi cu minerul prăjinii şi încheiau un pact sfînt. Un pact care l-a făcut să rămînă singur şi victorios în concurs. Ştacheta fusese ridicată la 5,40 metri sau peste. Cînd rămîi singur în concurs, competiţia abia începe... Iată o meditaţiune de la care am putea pleca nu numai în sport, ar spune un antrenor federal cu ceva ore şi calităţi de profesor-diriginte.

★

În curînd va începe campionatul de fotbal. Se vor dezlănţui iarăşi patimile, polemicile. Ah, ce clipe vor veni ! Băieşu la **Munca**, Fănuş Neagu la **România Literară**, SUPLINITOR la **Luceafărul**, Teodor Mazilu la **Contemporanul**, Eugen Barbu la mai multe. Spectatorii au deci o şansă : dezamăgiţi de fotbal în continuare de vor fi, literatura foarte bună a cronicilor sportive o vor citi. E o lege a compensaţiei. Aţi auzit dumneavoastră de vreun cronicar sportiv brazilian care să fie de talia cronicarilor noştri ?

Sînt ultimele zile de vacanţă, în curînd jucătorii vor schimba fanicanele, vor răsuna stadioanele. În atîta vacarm Cristian Ţopescu, Aristide Buhoiu şi Mircea Radu Iacoban vor face meditaţiuni pe viu, iar cronicarii de la radio nu vor avea răgaz să transmită de pe terenurile din provincie din pricina meditaţiunilor cronicarului central care-i pilotează din studio. Frumoase clipe, captivante faze de cronicăreală sportivă. Şi cu aceasta, meditaţiunile de mai sus umplind spaţiul tipografic de care era nevoie în rubrica de faţă, încheiem în aşteptarea lui SUPLINITOR-titularul.

Suplinitor VI

revista străină

● PARIS MATCH *(8 aug. a.c.) In maniera obişnuită (relatarea sub formă de fotografii), revista oferă reportaje interesante despre expediţia echipajului Ra, festivalurile de muzică pop din Aix-en-Provence şi Biot, filmele lui Jules Dassin etc. Imagini tulburătoare din „oraşul" negrilor — Harlem — găsim în reportajul lui Jack Garofalo,* SIX SEMAINES DANS HARLEM INTERDIT. *Sub fotografii, autorul notează sec : „Această familie ocupă două camere într-un imobil deteriorat pe Strada a opta. Billy este un privilegiat : nu e şomer. Ocupaţia : măcelar. Salariul : 65 dolari pe lună. Un alb ar avea 95. Chirie : salariul pe o săptămînă, lunar. Niciodată plimbări, nici călătorii. Distracţii : poker şi partide de pescuit în Hudson". Sau: „Billy asigură un oarecare confort soţiei şi celor patru copii ai săi. Dar care este viitorul lor ? Un tînăr negru care face patru ani de colegiu, spune sociologul american Herbert Müller, poate spera să obţină unul din posturile ocupate de albii fără studii secundare".*

● *Potrivit unui referendum improvizat ad-hoc de şapte studenţi în drept din Nanterre (care nu ştiau ce să citească în vacanţă) cele patru titluri menţionate în toate răspunsurile au fost :* L'Histoire mondiale de l'après-guerre *de Raymond Cartier,* Histoire de la flibuste *de Georges Blond,* Histoire mondiale de l'astronautique *de Von Braun, şi* Zigzags de Paul Andréota. *Aşadar, trei cărţi de „istorie" şi un roman poliţist. Şi un veritabil subiect de sociologie.*

● LE FIGARO LITTERAIRE *(10—16 aug. a.c.) „Atleţii super-lecturii . De-acum înainte, putem citi Străinul în douăzeci de minute şi Mizerabilii într-o oră". „Trebuie să ştim că distanţa cea mai scurtă dintre o pagină şi alta este diagonala". Sub aceste titluri şi subtitluri frizînd reclama, un articol serios despre o problemă serioasă : informarea în raport cu capacităţile relativ limitate ale omului de a parcurge imensul material tipărit. Şi o soluţie : însuşirea unei tehnici superioare de lectură, respectiv „lectura rapidă sau dinamică". Potrivit statisticilor, noua metodă de a citi ar permite dezvoltarea unei viteze de lectură de 1600—1800 cuvinte/minut (adică, o viteză de cca. opt ori mai mare decît viteza „normală" — 200—250 cuvinte minut). Se va impune, oare, lectura dinamică ? Dar, mai ales, va avea ea consecinţe asupra literaturii ?*

● *„J'ai même rencontré des libraires heureux", declară în aceeaşi revistă Jacques Jaubert (parafrazînd titlul unui film binecunoscut), într-un articol despre librării şi librari. Spicuim cîteva din principiile unui librar „fericit" din Compiègne : 1) vizitatorul trebuie să poată intra în magazin fără să salute şi să plece fără să cumpere nimic ; 2) clientul care a cumpărat o operă de ficţiune poate cere rambursarea cărţii dacă nu e mulţumit de ea ; 3) clientul poate sta şi citi în magazin sau pe o terasă din apropiere. Şi cîteva proiecte de viitor ale aceluiaşi : să-şi servească cu ceai clientela şi să-i pună la dispoziţie un pian.*

● *„Zgomotele oraşului nu pătrund pînă aici. Moartea însăşi, pentru prima dată, ezită să bată la poarta cu grilaj a institutului". Cu aceste frumoase cuvinte se încheie reportajul lui Fernand Gigon din „Le Figaro"... despre Institutul de Geriatrie din Bucureşti, despre doctoriţa Ana Aslan.*

● *„Romanul poliţist al lunii" este, după opinia lui Jean-Jacques Gautier,* Un ucigaş recalcitrant *de E. V. Cunningham. Parafrazînd, cu sau fără voie, stilul gelat al cărţii, J. J. Gautier ni-l recomandă în termenii următori pe Breckner, eroul principal : „Breckner este ucigaşul model, ucigaşul ideal, ucigaşul visat". Şi continuă, nu mai puţin serios : „Pe scurt, pentru un ucigaş întrebarea nu este : a fi sau a nu fi, ci, aşa cum a fost înscrisă ea în chip de subtitlu pe frontonul ediţiei franceze (Presse de la Cité, colection Mystère, nr. 47) : Ucizi sau nu ucizi ? Şi, în general, în această slujbă, e mai bine să ucizi, adesea repede şi complet. O persoană ucisă pe jumătate sau pe trei sferturi riscă să-ţi facă mari necazuri. În rezumat, frumoasa profesie pretinde o lipsă absolută de curiozitate şi o conştiinţă profesională foarte înaltă".*

● *Un om cu nume de oraş, Amsterdam şi un buldozer sînt protagoniştii principali ai romanului* Le Demolisseur *de Jacques Folch-Ribos. Marc Alyn (care semnează comentariul acestei cărţi în „Le Figaro"...) vede în pornirile distructive ale personajului o formă de protest în contra indiferenţei generale, în contra unei lumi în care „mecanismele înăbuşă vocea umană".*

Un fel de „demolisseur" pare a fi şi „Aristide", atunci cînd încearcă să rescrie cîteva din maximele lui la Rochefaucauld, susţinut de o caricatură blîndă semnată Redon şi un supratitlu redacţional de circumstanţă : „A fost autorul Maximelor un mare scriitor ?"

● *Tot Marc Alyn comentează şi romanul unui tînăr autor german, Ror Wolf. Intitulată* Teribilul festin *cartea conţine „descrierea unui ospăţ, mai exact a unei orgii gastronomice şi, uneori, erotice, ale cărei faze, de la aperitiv pînă la desert, evocă în memoria autorului alte ospăţuri luate cu alte ocazii în compania unor comeseni diferiţi..". „Totul în această carte salivează, mestecă, digeră..." notează în continuare Marc Alyn. Şi sfîrşeşte prin a declara uşor malitios : „Ror Wolf ? Fără îndoială, cea mai fină furculiţă a literaturii germane de azi".*

● L'EXPRESS *(10—16 aug. a.c.). În articolul* Pentru a face plăcere adulţilor *Madeleine Chapsal se ocupă de unele cusururi ale literaturii pentru copii, cusururi legate de tiraj, calitate, departajare pe virste, posibilităţi de desfacere etc. De unde se poate vedea că şi în patria lui Pif, Riquiqui şi Roudoudou, literatura pentru copii are problemele ei.*

u. v. z.

punct și virgulă

„Memoriale"-le lui Vasile Pârvan

Dincolo de arheologie, Vasile Pârvan e un literat și un filozof al culturii cu o operă plină de semnificații pentru descifrarea spiritualității românești pe plan european. Tipărirea Memorialelor **ca și a celor patru prelegeri publicate acum o jumătate de secol sub titlul** Idei și forme istorice **devin o necesitate stringentă. Editura pentru literatură, azi** Minerva, **a anunțat în două rînduri această apariție, fără să vedem însă în librării cartea. Prin formația sa și chiar prin stilul operei sale, al** Memorialelor **în special, Vasile Pârvan a stimulat la noi o concepție universalistă despre cultură. Ideile sale au slujit ca pivot ideologic studiilor și recomandărilor lui Tudor Vianu din** Fragmente moderne **(1925). Provincialismul unei culturi din programe de culturalism etnic a fost combătut de Pârvan. Mai devreme decît Vianu, Pârvan a militat pentru un „ideal clasic al omului" și, anticipînd pe George Călinescu, a pledat pentru un neoclasicism românesc cu finalitate universală sau cel puțin europeană.**

Formula clasică, reiterată pe plan estetic între cele două războaie, care ar cuprinde și pe Ion Pillat (ca poet și teoretician) a avut în Vasile Pârvan forța ideologică a unui titan care a propulsat-o aproape ca un ritual. Un cîntec pârvanic mi se pare în mare parte opera lui Dan Botta; Carmion-ul **său își are modelul în** Memoriale **și** Idei și forme istorice, **neegalindu-i însă rezonanțele adînci, aproape viscerale. Sînt încă multe de făcut pentru a contura în istoriografia literară românească această mare personalitate. Unele din articolele și conferințele sale mai sînt risipite în reviste sau rezumate cu lungi citate în pagini de ziar; corespondența sa, atît de literară, cu o eleganță stilistică renascentistă și cu o ținută academică, oferă oricînd proporțiile unei cărți. Rîndurile de față sînt numai o sugestie.**

O precizare cu privire la colaborarea Ion Barbu-Ion Vinea

Simion Mioc reia în cadrul unui articol consacrat lui Ion Barbu **și** Ion Vinea **(din Orizont XXI, nr. 4/1970, p. 40), între altele, o discuție foarte aprinsă, dusă acum doi ani în legătură cu paternitatea poemei** Răsturnica **de Ion Barbu.**

În Steaua (XIX, nr. 9, sept. 1968, pag. 121—122) pusesem problema colaborării lui Ion Barbu cu Vinea, sesizînd existența a două poeme semnate B. Iova: Răsturnica (Contimporanul, **nr. 62 din octombrie 1925, pag. 1) și** Continuare **(Ibidem, nr. 88 din 8 dec. 1929, pag. 1). După analiza textului ajungeam la concluzia să prima e scrisă de Ion Barbu iar cea de a doua de Ion Vinea. Prin intervenția Constandinei Brezu în** Contemporanul **(6 dec. 1968, 1 ian. 1969) s-a stabilit că pseudonimul pe care eu îl aribuiam ambilor poeți, aparține numai lui Vinea. Constandina Brezu înclina să creadă în mod eronat că butada** Răsturnica **e scrisă de Ion Vinea. (Revista** Contemporanul **chiar reproduce textul butadei sub semnătura: Ion Vinea). În nr. 12/1968 al României literare academicienii Al. Rosetti și Șerban Cioculescu, arbitrează litigiul și ne dau dreptate iar Dinu Pillat reproduce poezia în culegerea apărută recent în** Biblioteca pentru toți. **În** Steaua XX, nr. 4/1969, p. 117—118 **reiteram litigiul aducînd precizarea că publicarea poeziei s-a făcut la cererea lui Ion Vinea care o audiase într-un cadru foarte goliardic, alături de alți prieteni, în lectura autorului. Cum, Ion Barbu era proaspăt asistent al profesorului Gh. Titeica, deci universitar, lesne de înțeles, făcînd un raport sumar între conținutul libertin al poeziei și rigorile profesiunii sale universitare, a solicitat lui Vinea s-o publice cu unul din pseudonimele lui, și astfel poezia a apărut semnată de B. Iova.**

In argumentarea tezei noastre mai amintim și o scrisoare a lui Ion Barbu către Tudor Vianu, comunicată nouă de Dinu Pillat, document în care se spune clar: „...Într-o circiumă unde am și scris prohodul pentru „Răsturnica" **(sublinierea noastră) Scrisoarea este datată 18 mai 1922. Poemul a apărut în** Contimporanul, **lui Vinea în 1925; Șerban Cioculescu posedă o versiune primară a poemei, din 1919, data cînd, în circiuma amintită, Ion Barbu a compus butada.**

Emil MANU

Unde sînt edițiile bibliofile?

La noi, a dispărut în ultima vreme, obiceiul editorial al edițiilor pentru bibliofili. Dincolo de snobismul unor gusturi sau de capriciul unor autori, ediția pentru bibliofili e un act de cultură și, chiar mai mult, de rafinament al unei culturi. Cartea devenită operă de artă (grafică și tehnografică), scoasă din circuitul stereotipiei, oferă ochiului și inimii „cel mai perfect viciu de necondamnat", după expresia lui Valery Larbaud.

De cîteva luni poetul Ion Caraion a anunțat o asemenea carte personală, cu înscrieri pentru bibliofili. Nu la aceste modalități ne gîndim în primul rînd. O ediție bibliofilă din opera lui Ion Barbu sau Matei Caragiale, o reeditare integrală luxoasă și numerotată din Eminescu, Caragiale sau Rebreanu, un fel de colecții Pleiade românească ne-ar oferi și textul și spațiul esențial pentru un intelectual invadat de tipărituri. Ne întrebăm ca și Arghezi de ce erau frumoase tipăriturile călugărilor de la Neamț?

Izvoare folclorice și creație originală

Sub egida Academiei de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România și elaborată în cadrul Institutului de teorie și istorie literară „G. Călinescu", culegerea „Izvoare folclorice"... cuprinde studii dedicate uneia din cele mai controversate și în același timp din cele mai bogate epoci literare românești, epoca de formare și afirmare a unor scriitori ca Mihail Sadoveanu, Octavian Goga, Gala Galaction, Ion Pillat, Lucian Blaga, Ion Barbu, V. Voiculescu. Cercetarea filoanelor folclorice în opera scriitorilor citați urmărește mai puțin identificarea unor contacte ci mai mult **sinteza unor viziuni, evoluția și transubstanțierea estetică a unor teme. De aici, se ajunge ușor la concluzia că scriitorii moderni iau contact cu un folclor mai arhaic și mai criptic, cu forme mai puțin circulate, cu climate mai platonice, ajungîndu-se uneori la o receptare aproape suprarealistă a folclorului; descintecul, superstiția, jocul copiilor (dus pînă la abstracționismul ritmic), mitul, doina arhaică etc. iau locul fondului principal de folclor. Dar mai mult, unii poeți, ca Ion Barbu, de exemplu, își creează folclorul lor, ajung la simili folclorici, greu de descifrat pentru un spirit nereceptiv la poezia nouă. Blaga vorbea de un „climat fecioralnic" al poeziei populare pe care poetul cult nu-l va găsi niciodată, Ion Barbu se desolidariza „în destin" de literatura de pitoresc și de aceea o recreea V. Voiculescu își căuta în amintiri „Vracii bătrîni, mari descîntători de pești", amintindu-și „bocete de mireasă" sau „descîntece de urs", toate trecute prin simbolistica visului sau a tainei. Sadoveanu remodela vraja orientală a** Cărților populare **dînd vorbelor o senzualitate moldovenească iar Galaction o magie balcanică. Goga își găsea tonul tragic în bocetele ardelene și voluntarismul profetic în arhaizarea existenței. Iată numai cîteva din ideile acestei cărți de studii realizată de Ovidiu Papadima, Emil Manu, Viorica Nișcov, I. Oprișan, G. Muntean.**

M. EMILIAN

avantpremieră editorială

DUMITRU M. ION

Balcanice

Versuri. Editura „Albatros"

GICA IUIEȘ

Atențiune, Carolina!

Roman. Editura „Ion Creangă"

Mărturie îmi stă tinerețea

(Urmare din pag. 8)

mare talent, cu idei democratice și al cărui volum „Lumea necăjită" e vorba să fie reeditat în curînd.

Mai veneau la „Imperial" poeți cu nume sau pseudonime grandiloevente... După Iuliu-Cezar (Săvescu) iată pe Alexandru Theodor — Maria Stamatiad și pe V. Demetrius, ardelean de origină și pe care-l chema Vasile Dumitrescu, V. Demetrius mi se pare unul dintre cei mai nedreptățiți scriitori ai noștri. Autor de romane realiste cu profunde preocupări sociale, el a publicat în volumele „Versuri" și „Trepte rupte", strofe suave, de-o tulburătoare muzicalitate.

Adeseori pe mine ca pe-un clavir
deschis
Tu ai trecut o mînă ce-a suspinat
durere...

Sau:

Domniță, crească mătrăguna
Pe drumurile unde noi
Purtam, încoronat cu luna
Un singur suflet amîndoi...

Din acele vremuri depărtate, mi se perindă-n ochii minții chipuri șterse, fantome trecătoare, atîția și atîția poeți minori, care n-au lăsat nici o dîră...

Poeți minori!... Soldați căzuți înainte de vreme, pe cîmpul de luptă al literaturii... Sînt mulți, foarte mulți, mult mai mulți decît cei ce-au izbutit să-și facă un nume. Nu o dată vei găsi în recolta lor firavă, modeste flori de cîmp, în care pîlpîie o năzuință, o veleitate, o vibrație de frumusețe... Au fremătat ca fluturii de noapte în jurul unei flăcări, și-au ars aripile plăpînde, s-au prefăcut ei înșiși în pulbere cenușie.

Acestora, cei sosiți din cine știe ce colțuri de provincie, din cine știe ce sate anonime, ispitiți, atrași, amăgiți de fastul metropolei care consacră, te urcă pe culmile gloriei — acestora, marele nuvelist francez Guy de Maupassant le-a închinat o poezie care-i plîngea și care poezie se sfîrșea așa:

Cîți ochi uimiți în noapte nu se sting!
În depărtarea voastră nu pătrunde
Decît ecoul celora ce-nving!...

Într-adevăr cine cunoaște, cine-a scris viața miilor și miilor de victime ale dorului de realizare, de biruință, în cetățile supreme, atît de vitrege pentru cei slabi?

În depărtarea voastră nu pătrunde
Decît ecoul celora ce-nving!...

Frumosul cap
cu nări subțiri
și bolta frunții plină

Marii pontifi ai literelor românești erau I. L. Caragiale, Al. Vlahuță, George Coșbuc și Barbu Delavrancea. Nu veneau la Imperial și la Kübler.

Pluteau în sfere prea înalte, ca să se amestece cu noi, tinerii începători care îi învățasem în școală și-i veneram.

Acești patru corifei ai srisului românesc reprezentau oficialitatea.

Alexandru Macedonski, cum am scris mai sus, nu era bine văzut, în acea vreme, fie din pricina epigramei greșit interpretată de contemporani, fie din pricina ciudățeniei sale, a firii sale capricioase, a spiritului său sardonic, care compromitea inima lui bună, entuziastă pînă la exagerare. Avea și el snobismul jobenelor și al radingotelor cenușii, al bijuteriilor false, al atitudinilor exotice, aduse din Cartierul latin al Parisului, unde scriitorii simboliști se îmbrăcau în costume și draperii mirobolante, căutînd să se evidențieze prin bizarerie, „să epateze pe burghezi".

Poate nici poezia lui Macedonski nu era făcută să placă într-o epocă de viitor sămănătorism. Maestrul mai avea și voluptatea gafelor. Făcea cîte una boacănă cînd îi-era lumea mai dragă.

Nici elevul său cel mai important, Duiliu Zamfirescu nu se bucura de-o prea mare popularitate. Bărbat frumos, bogat, elegant, solemn, plin de el însuși, olimpian.

Ținînd lumea la distanță, Duiliu Zamfirescu își petrecea vremea mai mult în străinătate, în misiuni diplomatice. N-avea contact cu lumea literară din țară, era un izolat, minimalizat de critici — printre care cel mai acerb i-a fost Dobrogeanu-Gherea. Gherea l-a numit pe Duiliu Zamfirescu „Pesimistul de la Soleni!"

Prozator de mare clasă, autorul „Vieții la țară" și al „Novelelor" a mai fost și un poet de mărimea-ntîi, mînuind un vers marmorean și totuși cald, hieratic.

Printre ultimele lui poezii trebuie menționate poemul „Miriță", în care trei strofe închinate lui Mihai-Viteazul au aceeași muzicalitate, același sentiment, aceeași splendoare ca „La steaua care-a răsărit" a lui Eminescu.

Măria ta, demult ești mort
Iar eu, cuprins de jale
Cernită inimă mi-o port
Prinos Măriei-Tale.

Atîția ani de veșnic somn
De nu mai poți să-i numeri
Decînd frumosul cap de domn
Ți l-a zburat din umeri.

Frumosul cap cu nări subțiri
Și bolta frunții plină
Catapeteazmă de gîndiri
Zidită din lumină...

Aghiotant al lui Macedonski mai era și poetul Mircea Demetriad, fratele Aristizzei Romanescu, un tip fermecător, plin de vervă, cu ochii scînteietori, cu părul și bărbuța creță. Am petrecut cu el ore neuitate, pînă spre ziuă, în grădina cafenelei Bulevard. Apoi plecam sus, spre Calea Moșilor, unde era o simigerie care pe la trei dimineața scotea covrigi cu susan, calzi. Cinci parale colacul. Ne îndestulam foamea zorilor.

Mircea Demetriad era ceea ce se numea pe atunci (și nu știu pentru ce!) un poet „decadent". Scria versuri frumoase ca acestea și atîtea altele:

Sub bolta înstelată — albastru uranisc
Mă clatin de beția luxuriei nebune,
Orchestra de senzații în mine nu apune
Și drumul cel mai neted îl urc ca pe un
pisc.

Amintirea lui Mircea Demetriad mi-e întunecată de-o mîhnire pe care i-am adus-o.

I se jucase, prin 1911 la Teatrul Național, o feerie orientală, „Visul lui Ali". Eu făceam cronica teatrală la ziarul „Universul" și sub impresia neplăcută pe care o lăsase publicului această premieră, am publicat, chiar a doua zi, un articolaș care nu-i era favorabil. Tinerețea care se crede atotștiutoare, atotbiruitoare, nu e indulgentă. Am regretat toată viața această ieșire împotriva unui coleg mai vîrstnic, atît de bun, atît de cald și atît de talentat, cum a fost Mircea Demetriad.

Singurul merit al cronicei mele de atunci este opoziția pe care o făceam artificiilor scenice, spectaculoase, cu care regia încărcase poemul dramatic. Susțineam că pe primul plan trebuie să treacă textul poetului. Iată o părere valabilă și azi. Cu o vie satisfacție constat că tinerii noștri critici se ridică și ei împotriva abuzului de scenografie care se practică pe unele scene ale noastre.

Corabia-n goană trecea,
Cîntau legănatele valuri

Legați printr-o trainică prietenie, admirație și stimă reciprocă, Vlahuță, Caragiale, Delavrancea și Coșbuc au fost puternici și prin această confraternitate.

Fiecare a contribuit la gloria celuilalt, prin scris și grai vorbit.

În articolele pe care le-am consacrat lui Caragiale cu prilejul semicentenarului de la plecarea lui dintre noi, am omis să menționez admirația pe care autorul „Scrisorii pierdute" i-o purta lui Coșbuc.

Parcă-l aud, după o entuziastă prezentare, parcă-l aud pe Caragiale recitînd cu vocea lui baritonală, cam dogită, o strofă a poetului „Baladelor și idilelor":

Alături de strîmbele maluri
Corabia-n goană trecea,
Cîntau legănatele valuri
Cîntau și matrozii pe ea...

Desăvîrșit om de teatru, Caragiale (îmi vine greu să mai scriu, familiar, „Conu Iancu" sau „nenea Iancu") punea accentul pe fiecare silabă și printr-o caldă vibrație, cu o perfectă dicțiune dădea valorile cuvenite versurilor alegre ale poetului țărănimii.

★

Intrînd, foarte tînăr, în arena literară, am avut norocul să cunosc și să fiu primit cu bunăvoință de acești iluștri înaintași.

Caragiale mă aprecia, Delevrancea știa pe dinafară și-mi amintea frînturi dintr-o poezie a adolescenței mele „Curtea arsă":

O, și cîte spune vîntul
Cînd jelește prin ruine!...

Lui Coșbuc îi plăceau versurile pe care le publicam prin foile din Ardeal. Îmi vine greu să reproduc — și nu le reproduc — elogiile pe care mi le adusese marele poet. Vlahuță m-a iubit mult și-mi dăruia cărțile lui „cu dragoste frățească". St. O. Iosif care îmi refuzase, ca referendar al editurii „Minerva", o culegere de poezii „Nopți albastre" sfătuindu-mă într-o scrisoare, să renunț la scriitoricescul meșteșug, mi-a oferit, mai tîrziu, cu mențiunea „Celui care vine de la cel care se duce", cartea lui de Cîntece — poeziile cele mai vibrante pe care le-a înregistrat lirica noastră, de la Eminescu.

N. Iorga a fost cel dintîi care mi-a elogiat în „Sămănătorul", micile poeme pe care Ilarie Chendi mi le tipărea pe prima pagină a „Vieții literare și artistice".

Scriu aceste lucruri nu dintr-o prostească îngîmfare, dar ca să-mi exprim gratitudinea pentru bunăvoința cu care acești oameni de seamă mi-au încurajat debuturile, ca să-mi arăt mulțumirea că încercările mele literare, spre deosebire de ale altor confrați tineri, nedreptățiți, mi-au fost ocrotite.

Am avut norocul să cunosc și să stau în preajma binevoitoare a unor scriitori dintr-o generație mai veche decît a lui Caragiale, Vlahuță, Delavrancea și Coșbuc, am cunoscut pe Iacob Negruzzi, care, acum o sută douăzeci de ani juca, la Iași, ca diletant, într-o piesă de Vasile Alecsandri, un rol pe care-l jucase și tatăl său admirabilul povestitor, Costache Negruzzi. L-am cunoscut pe Titu Maiorescu, pe Ion Slavici, pe Petre Dulfu, autorul celebrelor „Isprăvi ale lui Păcală" care a trăit aproape centenar, pînă-n zilele noastre.

Poate că voi avea prilejul să scriu și despre acești oameni intrați în legendă. Genul memorialistic e foarte delicat: evocînd pe precursori, ești nevoit să vorbești uneori și despre tine însuți. Iar celor ce, în fond, au prejudecata modestiei și se tem să nu cadă în grandomanie și ridicol, le vine destul de greu să se autoevoce, să se autotămîieze.

În slujba istoriei literare, putem lăsa deoparte modestia. „Înțeleg să fiu modest, dar cu o condiție: să se știe!"

D. CORNELIU — *Cîmpulung Moldovenesc. Am luat în atenție observațiile Dvs. asupra publicației noastre. Cît privește tirajul revistei, acest lucru nu depinde cu totul de noi, vom face toate eforturile ca numărul exemplarelor să fie cît mai aproape de cerințe. Lucrările pe care ni le-ați trimis prezintă interes. Continuați și scrieți, selectați riguros ceea ce trimiteți redacției. Sperăm că în curînd vom primi de la Dvs. versuri bune.*

poșta redacției

EUGEN EVU. — *Cam căutat pseudonimul, dar, în sfîrșit, versurile ni se par de data asta citabile. Reproducem aici poezia* Amarul mierii:

„Necunoscutul rănilor ne-înfrică
ard buzele la semnele căderii
iar mai presus de liniștea aceasta
ne tulbură ascuns amarul mierii,
înnegurați de rod uitarăm floarea
și-n mirtul rupt de iarnă rătăcim
de ne iubim e numai depărtarea
cuvintelor în care ne zidim...

D. SERAFIM, *Drăgotești Dolj. Cum e posibil să scrieți astfel și încă despre Eminescu? Orice sfat pare inutil:*
O, ce mai ființă, ce mai geniu.
Lumină a marelui său literar domeniu.
A scris dulce, a scris mult
Strălucindu-l pe-al său mare cult.

GH. MARIN, *Gherla. N-a fost deajuns că ne-ați trimis lungul poem* RENAȘTEREA NR. 43 *(din care am citat săptămîna trecută) ne trimiteți acum alte două poeme, la fel de agramate,* RENAȘTEREA NR. 44 *și* RENAȘTEREA NR. 45. *Ciudată situație. Împreună cu amicul dvs. D. Serafim și cu alții sînteți hotăriți să renașteți totul, fără să vă gîndiți cîtuși de puțin la dvs. Atîta uitare de sine e îngrijorătoare.*

CEZAR CONSTANTIN, *Căzănești — Ialomița. Pare că sîntem martorii unui amestec al aritmeticii elementare în poezie, ne trimiteți și dv., printre alte poeme, două intitulate* GÎNDURI ALBE 14 *și* GÎNDURI ALBE 22. *Să citățm cîteva vorbe din „22": „Să treacă un timp pe inima gheții/ și noi în tîmpla de clei a pămîntului/ Să așezăm masă cu ochi răstignind" etc. etc.*

LEZEU GH., *Gotlob. Ne întrebați dacă puteți „coresponda" cu publicația noastră. Cu mare plăcere. Subiectele le alegeți dvs.*

REGI T. *Ne scrieți: „anotimpul nu mă poate obstacola" și ne trimiteți versuri pe care le considerați bîntuite de neliniști, „un strigăt smuls unei experiențe-limită irepetabile, din care ieși orb, pipăind înfiorat contururi și dimensiuni". Caragiale ar fi spus: „C'ești copil?" Nu vă temeți, n-aveți neliniști. Remarcăm, deocamdată, caligrafia dvs. impecabilă care n-are cum să fie tulburată de „meditațiunile" versificate, pline de locuri comune, pe care ni le-ați trimis.*

MONICA POP, *Carei. O fată cu șorțuleț de școală din Carei, așa vă bănuim și noi altfel, ne trimite versuri scrise stîngaci în care vorbește de năluci, de beznă, de enigme și printre acestea toate imaginează din cînd în cînd pînze de safire și rubine „ce se scaldă în marea numită cer". Vă mulțumim pentru acest dar naiv și ciudat și vă dorim un foarte bun și senin început de an nou școlar.*

STAN VIOREL, *București. Pe o foaie velină ne expediați patru poezii sub titlul* GÎNDURI DE MOARTE. *Felul cum scrieți ne face să credem că nu luați în serios poezia, sperăm, în schimb, că sînteți un tînăr plin de vigoare.*

AL. MARCU, *Turda. De la un student în biologie așteptăm mai multă rigoare a gîndirii și mai multă frumusețe a versului.*

NICOLAE ANDREESCU, *Roșiori. Nu știm dacă e nimerit să vă începeți „cariera literară" cu o „Ars poetica", pe care, după cum spuneți, „vă las pe dv. s-o deslușiți". Regretăm, deocamdată nimic limpede.*

★

Neconcludente lucrările trimise de: LILIANA GANGAS, *Balș;* ARISTICĂ BĂGHINĂ; *Tr. Severin;* ANA N. *Alba;* LIVIA ȘTEFĂNESCU, *Birlad;* CONSTANTIN GHEORGHE NAIDIN; GEORGE MĂRUNȚ, *Sibiu;* TITU C-TIN TOC, *Bușteni;* A. VIORESCU, *Roman;* COȘMAN CONST., *Predean;* C. CIOBOTEA, *Motru;* I. TEODORESCU, *București;* ALBEL ABA, *București;* MICULESCU GEORGE, *Timișoara:* FLOREA RADU, *București;* CĂTĂLINA ARBORE, *Pucioasa;* N. SILVESTRU, *Adjud;* D. R. ISTRATE, *Brăila;* VALENTINA LAURA, *Huși*

STENTOR

●

GHEORGHE CONSTANTIN-NAIDIN. *Îmi scrie că e mort. Exact cum cități. Domnule Naidin, dacă e glumă, e sinistră, dacă-i adevărat, doamne miluiește. Îți mulțumesc, ca iubitor de poezie, că altcîndva ți-ai „dăruit trupul spre a se încarna în dînsul, sufletul prea distinsei doamne, și prea distinsei poete — Elena Farago". Ai făcut o faptă bună, să știi, și bănuiesc c-ai fost recompensat. Spune-mi, acolo, în rai, cu cine stai în bancă? Pariez că ești umăr în umăr cu Oșlobanu, pentru că habar n-ai de gramatică. Auzi, dacă mai vii vreodată pe pămînt ia forma următoarei fraze: Pe drumul care duce la spitalul ăla din marginea Bucureștilor, că mai e unul și pe la Iași... etc.*

RISC. *Ți-ai ascuns numele sub un zar cu ochii morți. Bucata „Numai florile zîmbesc" e prea friguroasă. Florile pe care te-ai gîndit să le plantezi în ea erau duse la culcare în momentul cînd te-ai apucat de scris — și pe toate cele patru pagini miroase a noapte goală.*

MARIETA LIVIA DUSPAS. *Am citit amîndouă variantele „Dansului". Zîmbind, și cu fereastra deschisă ca să-mi pară mai lunatică tristețea adolescentină pe care o împrăștie „Dansul". „Fluturi cafenii, înțepeniți. Fluturi morți. Și plin de fluturi morți e muzeul meu sentimental". Am citat această frază pentru că ea vestește cîntecul. „Dansul" se produce deocamdată pe un foarte subțire fir de melodie. De aceea se și rupe uneori. Tristețele dragostei sînt cele mai frumoase ploi. Trezește cîntecul, întîi cîntecul. Și cîntecul va chema singur dansul cu fluturi și cu tristețea unei fete care-a iubit și crede că altă dragoste nu va mai veni. Nici-o grijă, într-o zi, la un colț de stradă...*

CORNELIU CONSTANTIN. *Toate trei schițele sau momentele mi-au cîștigat atenția. Cea mai bună mi se pare „Simbol" — se frînge în ea ceva grav, o durere neștiută, care se întoarce mereu, obsedant și se atîrnă de inimă. Voi încerca s-o public. „Deasupra orașului începe șters, ca un basm spus cu gura plină de miez de pepene", dar imediat fraza capătă convulsii. Păcat că sfîrșitul e ratat. „Stația următoare" cuprinde o idee frumoasă. E nevoie, însă, să obosești îndelung asupra ei.*

D. IARCA — *Neiscăliții de care pomenești în scrisoare sînt capabili să arunce pe sobă nu numai plicurile care le sosesc în chichineața lor îngustă, ci chiar și cămășile din spinare. Trebuie să-ți spun că mi-au plăcut prozele. Nu sînt schițe, sînt poate însemnări de jurnal — n-are nici-o importanță de altfel —, scrise ascuțit și cu humor. Pune cap la cap vreo zece pagini, aruncă-le-ntr-un plic și trimite-mi-le.*

Fănuș NEAGU

avantpremieră editorială

IOAN GRIGORESCU

Cealaltă moarte

Nuvele. Editura „Albatros".

FLORIN MUGUR

Cartea regilor

Editura „Eminescu".

ION APOSTOL POPESCU

Studii de folclor și artă populară

Editura „Minerva".

mărturie îmi stă tinerețea...

Evocări de Victor Eftimiu

Amăgitorul diavol cu coada înstelată

Dacă, la bătrînețe, anii trec vertiginos, fără să ți se întîmple mare lucru, cît de amețitor se succed toate întîmplările vieții cînd ai pornit-o la drum, tînăr, fără nici un sprijin și fără să te lași pe tînjeală, cu sufletul plin de mirajele viitorului miriadar !

Știu că am lucrat prin diverse redacții și diverse tipografii, redacții friguroase, tipografii instalate în magherniță de scîndură, cu vîntul și zăpada care se strecurau pe sub uși, printre zăbrelele aburitelor ferestre. Simt și azi, pe cerul gurii, gustul cărbunilor stinși, din sobele de tuci. În fundul nărilor, îmi stăruie încă fumul petrolului din lămpile de tinichea, și al lumînărilor de seu, lipite de pupitrul zețarului...

Ah, bunii mei prieteni, zețarii ! Bieții tipografi de odinioară !

Praf de cositor, care le mînca dinții pînă la rădăcina înverzită, pe urmă le fărămița plămînii și le otrăvea sîngele.

Foame și frig. Degete înghețate. Decoruri sinistre. Ganguri sordide, unde mirosea a mucegai, a varză murată putredă și a guzgani morți...

Pe urmă, iată putregaiul moral în care neterfeleam cu toții, vinovați sau nevinovați, complici sau victime ale acelei lumi de politicianism abject, de șantaj, de prostituție...

Cuprinsul gazetelor de atunci : crime senzaționale. Incendii. Spînzurați. Înecați. Furturi. Deplasările cutărui șef de organizație. Tehnica zvonului : cine va face viitorul guvern ? Campanii violente încetate brusc. Se cunoștea a doua zi și prețul tăcerii. Scandaluri, intimități familiare date în vileag.

Tocmeli ca să nu înceapă o anumită campanie, tocmeli să înceteze. Samsari care regizau aceste tranzacții și trăiau în marginea publicisticei, dîndu-și titluri pompoase. Redactori care, pentru un plus de cîteva zeci de lei pe lună, treceau de la o gazetă a unui partid, la oficiosul partidului rival, ducînd noului stăpîn și secretele foștilor patroni.

Croncanii de la direcție și primii lor redactori, își ridicau palate, în vreme ce tinerii imbecili cari le umpleau coloanele, fericiți să ne vedem numele la gazetă și să primim o binevoitoare strîngere de mînă de la „șeful" îmbuibat, trăgeam pe dracul de coadă, o coadă care ni se părea înstelată... Coada înstelată a dracului ! Iată o imagine suprarealistă ! S-o notăm !

Un ungher fericit pentru cincisprezece parale

Cafeneaua literară de la începutul acestui veac ținea loc de academie, club, redacție și adăpost, poeților famelici ai epocei :

S-au adunat în cafenele
Boemi săraci și visători,
Poeți cu frunțile în nori,
Nerăbdători să urce-n stele..

Erau ceainăriile de pe calea Văcărești, era cafeneaua „Macedoniei" din pasajul Doamnei unde, pentru cincisprezece parale (un gologan și jumătate) îți cumpărai luxul unui ceai și dreptul de a respira cîte ore pofteai aerul îmbîcsit de tutun ars și de cărbune fumegător, iradiațiunile mingîietoare ale unei sobe de tuci, care se cocea și te cocea, într-un ungher.

Apoi, proletarul muzelor trecea, cînd zeița Fortuna îl favoriza, în localul de pe podul Mogoșoaiei, colț cu strada Imperială, cam pe unde se închide acum aripa dreaptă a Palatului Republicii. Cafeneaua se numea „Imperial" era ținută de un neamț din Svițera, Kübler, care Kübler a deschis mai tîrziu, pe strada Academiei, un alt local ce-i purta numele.

Cînd am înaintat și eu în grad — prin 1906-1907 — și părăsind „Macedonia" și ceainăriile din Calea Văcărești, am putut să-mi ofer, în schimbul a patru gologani (patruzeci de bani) un „capuținer" la „Imperial", printre clienții numitului Imperial mai plutea umbra îndurerată, amintirea a doi poeți, morți prea timpuriu, Ștefan Petică și Iuliu Cezar Săvescu. Era pe vremea cînd „poet" însemna sărăcie, vagabondaj și oftică. Vremurile noi nu cunosc genul. Morțile tragice nu mai bîntuie printre scriitori. Cu excepția bietului Labiș, cel mai talentat din generația lui, asasinat de un accident stupid, nu mai auzim de poeți uciși de mizerie, tuberculoză și demență.

Ultimii din specia aceasta nefericită au fost Artur Ienășescu, strigoiul de pe Calea Victoriei, profilat pe vitrinele aristocratului Capșa și Dumitru Marcu, un fecior de țăran din Poiana Sibiului cu care, prin 1908—1909 am fost coleg de redacție la „Țara noastră" a lui Ilarie Chendi și Octavian Goga, în Hermannstadt-ul de odinioară.

Dumitru Marcu era un băiat puțintel, cu părul creț, cu mustăcioara răsucită și cu pomeții obrazului trandafirii, stigmat al boalei necruțătoare care l-a și răpus, prin 1909

Cu-o groapă-n vîrf de munte fericiți-l
Pe cel ce pentru totdeauna pleacă :
E mai aproape soarele de vîrfuri
Iar cerul-i primitor cu morții tineri...

Dumitru Marcu scria versuri frumoase, scria aforisme destul de originale sub titlul „Pulbere", era responsabil al revistei noastre și purta joben.

Se oferise („Tot mor eu !) să-și ia asupra articolele care duceau, eventual, în temnițele habsburgice pe autorii suspecți de iredentism.

Ridica Horațiu mina...

Vestita cafenea Fialcovschi, din piața Teatrului, eu n-am apucat-o. Veneau acolo actori bătrîni și tineri scriitori, printre cari Iuliu-Cezar Săvescu, cirac al lui Alexandru Macedonski, marele poet blestemat. Suflet magnanim, mai generos decît ceilalți maeștri contemporani lui, încuraja pe debutanți, îi primea cu dragoste părintească, le publica versurile, le plătea, din sărăcia lui, o halbă de bere la „Căpitanul", pe bulevard, la spatele statuiei de azi a lui Spiru Haret, sau un șwarț cu lapte, în grădina cafenelei Bulevard.

Iuliu Săvescu a publicat cîteva poezii în „Literatorul" și „Liga ortodoxă", conduse de poetul „Nopților" și al „Rondelelor", reviste fără mare circulație, cu apariția neregulată și care nu puteau consacra pe un debutant.

Iuliu Cezar Săvescu a murit la treizeci de ani, într-o neagră mizerie.

Se vorbea încă, la „Imperial" de poetul care juca table la Fialcovschi ; se citau strofe din el, printre care două frumoase poezii, care merită să fie scoase din uitare și comunicate cititorilor de azi. Versuri limpezi, muzicale, pline de imagini evocatoare.

Influența lui Macedonski se resimte în poezia lui Săvescu ; de altfel, mai toți poeții care au început pe la sfîrșitul secolului trecut și la începutul veacului nostru au fost tributari lui Macedonski. Maestrul a influențat literatura epocei, în aceeași măsură ca Mihai Eminescu.

Fiindcă am pomenit de Eminescu, e locul să amintim că Alexandru Macedonski a suferit decenii întregi oprobriul public pentru un nefericit catren pe care l-a tipărit în ziua cînd „Luceafărul" s-a întunecat, cînd bardul țării a fost dus la spitalul de nebuni.

Zeci de ani a fost hulit Macedonski pentru cele patru nefericite versuri.

Și dacă am redeschis acest penibil proces o fac întru reabilitarea poetului „Nopților", care nu o dată mi-a exprimat adîncul său regret pentru cele întîmplate.

Macedonski susținea că nu în Eminescu a vrut să lovească. Dar o fatală coincidență a făcut ca strofa incriminată să apară în aceeași zi cînd genialul Mihai era internat.

Accentul de sinceră căință al lui Macedonski era atît de convingător, pornit din atît adînc de inimă, încît ar fi nedrept să-l tot apăsăm cu aceiași povară, să-l scoatem din literatură, cum au făcut-o, cu perfidie, numeroșii săi dușmani, decenii întregi. Din fericire, însă, astăzi Alexandru Macedonski a fost pus la locul ce i se cuvine.

Ca mulți alții, Iuliu Săvescu a debutat sub ocrotirea și influența animatorului care a fost Alexandru Macedonski.

Iată poezia lui „La polul nord, la polul sud", remarcabilă mai ales pentru epoca în care a fost scrisă.

La polul nord, la polul sud, sub stele veșnic adormite,
În lung și lat, în sus și-n jos, se-ntind cîmpii nemărginite,
Cîmpii de gheață ce adorm pe așternutul mării ud,
Cu munți înalți, cu văi adînci, la polul nord, la polul sud.

Cînd dintre munții solitari îngălbenește luna plină,
Vărsînd pe albul dezolat o cadaverică lumină,
Se văd ieșind ai mării urși, cu ochi de foc, cu pașii rari,
Cînd dintre văile adînci, cînd dintre munții solitari.

Și dorm adînc, și dorm mereu nemărginirile polare,
Iar din prăpăstiile-adînci se aude-o stranie vibrare,
Și urșii albi, înduioșați, într-un oftat adînc și greu,
Se-ntind pe labe de sidef și dorm adînc, și dorm mereu.

Iată și „Fîntîna Blanduziei" legănată de același ritm armonios, impecabilă ca formă și care poate fi socotită printre cele mai frumoase ce s-au scris pe-atunci.

La fîntîna Blanduziei
Sta Horațiu-adeseori,
Și pe unda poeziei
La fîntîna Blanduziei
Împletea cununi de flori.

Și pica, pica fîntîna
În susurul matinal,
Ridica Horațiu mîna
Și pica, pica fîntîna
Versuri clare de cristal.

În tăcutele boschete
Se-auzea cîte-un suspin.
Era Bachus printre fete.
În tăcutele boschete
Între cupele cu vin.

Și se bea, se bea-n neștire,
În dumbrăvi ca și în lunci,
Era numai fericire.
Și se bea, se bea-n neștire
Astfel cum se bea atunci.

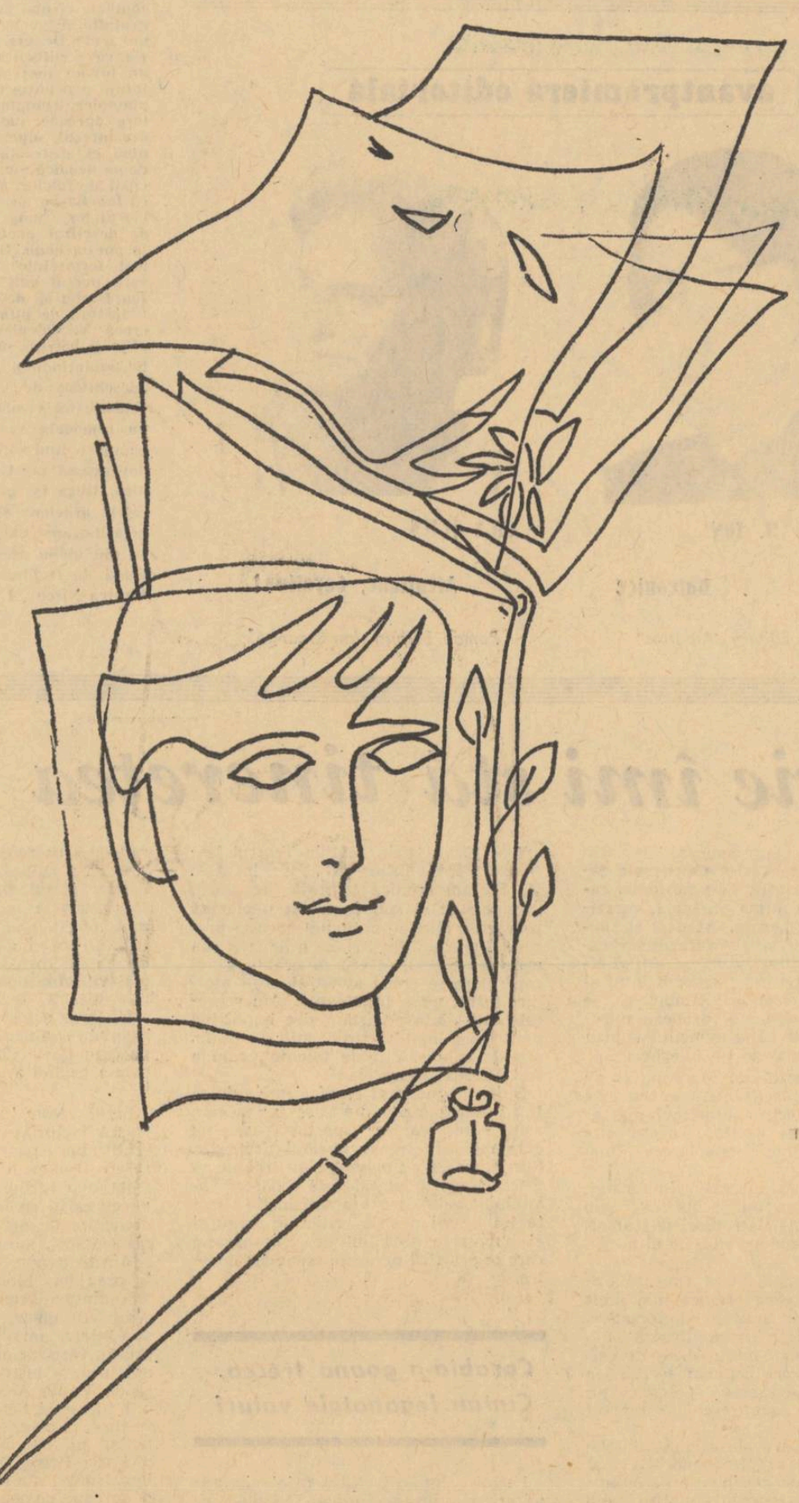

Iar satirii, fără saț
După nimfe alergau.
Suridea divin Horațiu
Iar satirii, fără saț
Le prindeau și le jucau.

Și era pe-atuncea viață,
Ah, ce timp fără păcat !
Era veșnic dimineață
Și era pe-atuncea viață,
Și Horațiu împărat !

Iuliu Săvescu a venit la București tînăr, frumos, voinic, încrezător în viață, dornic s-o biruiască. Dar vitregia vremilor l-a înfrînt. Ce le trebuia îmbuibaților din palate, un nou poet ? L-au lăsat și pe el să se prăpădească în tagma nefericiților boemi mizeri, ftizici, alcoolici, cu mintea rătăcită.

Ultimii ani din viață, Iuliu Săvescu și i-a depănat într-o odăiță mizeră, singur, nemîncat. La cafenea, nu consuma nimic, neavînd cu ce să-și plătească un pahar cu lapte. Nu mai îndrăznea să se așeze la masa scriitorilor : era slab, cutreierat de-o tuse seacă, galben, îmbătrînit. Ședea lîngă soba de tuci, cu pardesiul zdrențăros pe el și se încălzea : focul, singura lui hrană, singura lui alinare...

A murit la spitalul Brîncovenesc la 9 martie 1903... A murit surîzător, împăcat, fericit că a scăpat de amarul unei existențe ticăloase. Pe Podul Mogoșoaiei, trecînd de la spitalul Brîncovenesc spre cimitirul Pătrunjel, dricul săracilor purta spre locul de veci un sicriu acoperit cu flori de primăvară. Carul funerar era urmat de bunul Kübler, patronul cafenelei și de scriitorul Alexandru Macedonski, Mircea Demetriade, Cincinat Pavelescu, D. Karnabatt și Ștefan Petică, toți discipoli și colaboratori ai cenaclului Macedonski.

Imperiale daruri de cioburi de sticlă colorată pentru artiști și scriitori

Ștefan Petică. Alt poet, altă victimă !

Venise în Capitală, din comuna lui natală București, unde a și murit, înainte de vreme, după ce trecuse prin purgatoriul bucureștean.

Ultimii săi prieteni îmi vorbeau de el ca de o apariție stranie, donchișotească. Își purta capul în stele.

Vedea toate prin prisma idealismului, poetiza cele mai mici amănunte ale vieții.

Exagera. Înfrumusețа, înnobila toate, pînă la absurd. Sărăcia lui mergea în contrapunct cu mania eleganței, a unei eleganțe vestimentare demodate...

Hainele uzate, mototolite i se păreau costumele fastuoase ale scriitorului englez Oscar Wilde, la modă pe atunci și pe care-l admira.

Ștefan Petică avea un nas acvilin, un barbișon blond-cenușiu sub pălăria mare, neagră, cu bordurile largi și cu care saluta ca un spaniol de melodramă.

Imaginativ pînă la mitomanie, transforma lecturile în realitate.

— Vara mi-am petrecut-o în Rusia, unde am făcut o vizită lui Tolstoi ! povestea el.

Și reproducea convorbirile avute cu pustnicul de la Iasnaia-Poliana, ideile — citite prin cărți și reviste — convingerile sociale, religioase, apostolice ale genialului moșneag, mărturisite lui însuși, Ștefan Petică. Confrații îl ascultau cu o prefăcută atenție și cu un surîs de ironie.

Fecior de țărani săraci din Moldova, Petică evoca în cafenelele bucureștene splendoarea castelului medieval în care se născuse, galeria strămoșilor lui, boieriți de Ștefan-cel-Mare.

Cînd nu era văzut în birturile modeste unde se-ntîlneau de obicei boemii de teapa lui, poetul „Fecioarei în alb" spunea că a luat masa la Capșa cu prințul cutare, în compania celebrei Carmencita, dansatoarea de la varieteul Hugo, căreia îi oferea pietre scumpe, (sticle colorate) și-i făgăduia diamantul negru, ascuns într-o firidă, în pimnițele castelului strămoșesc.

Mania sticlelor colorate, pe care le dăruia ciracilor drept nestemate aduse de la Paris și remise lui de către miliardarul american Rockefeller, mania aceasta nevinovată o avea și Alexandru Macedonski.

Odată l-a fericit cu un pumn de giuvaeruri și pe un tînăr actor bucureștean, entuziasmat de felul cum acesta îi recitase o poezie. L-a felicitat cam așa :

— Manolescu [1]) fleac, Nottara moft ! Tu ești cel mai mare tragedian al țării. Ține smaralde ! Ține rubine ! Ține opale !

Și-i umplea buzunarele cu nestemate. Din nefericire, tatăl fericitului posesor al acelor pietre scumpe era ceasornicar și se pricepea la giuvaeruri.

Bătrînul orolog l-a adus la realitate pe junele actor, cel mai mare tragedian român.

Povestea bijuteriilor lui Macedonski și Ștefan Petică n-o vom privi numai sub aspectul ei comic, copilăresc.

Asemeni țăranilor obidiți, care în sărăcia lor, în frigul și foamea care-i usca, născoceau palate de marmoră și porfir, cu mese încărcate de toate bunătățile pămîntului ; asemeni beduinului însetat, care popula pustietățile Saharelor cu havuzuri, grădini și cascade miraculoase, — sărmanii poeți, în viața lor plină de privațiuni, imaginau viziuni de lux și splendoare, fasturi supreme.

Foamea românului, setea arabului le întraripa fantezia și acestei fantezii datorăm minunatele narațiuni populare, basmele care au străbătut continente și secole.

Tot așa, din visurile, din speranțele, din așteptările lor, scriitorii ne dau frumusețі nepieritoare. Jocurile spiritului sînt cu atît mai puternice cu cît trupul e mai istovit. Din mizeriile realității se alimentă feeriile interioare. Privațiunile sînt hrana sufletului.

O victimă a propriei sale imaginații a fost și nefericitul Ștefan Petică.

A făcut și gazetărie, cu mult talent. Dar, pe vremea aceea, nici gazetăria nu-și hrănea omul.

Cîteva luni după moartea bunului său prieten Iuliu Săvescu, Ștefan Petică, trei ani mai tînăr decît el, i-a reluat tragica poveste. La cafeneaua lui Kübler, izolat de ceilalți scriitori, Petică sta, în colțul unde agonizase și Iuliu Săvescu. Îmbătrînit, slăbit, se încălzea la aceiași cărbuni din soba de tuci, tușea. Simțindu-și sfîrșitul, a plecat acasă, la castelul medieval al străbunilor, din Buceștii Tutovei, și a murit în umila casă părintească.

Plecarea lui din viață n-a stîrnit o prea mare vîlvă la București. Numai Ilarie Chendi, apoi D. Karnabatt i-au consacrat articole însuflețite și emoționante.

Noi, generația imediat următoare lor, povestim din povestirile și scrisul altora. În cartea sa „Bohema de altădată", apărută în editura „Vremea", poetul și ziaristul atît de talentat D. Karnabatt, mort și el acum cîțiva ani, publică două documentate articole despre Iuliu Săvescu și Ștefan Petică, pe care i-a cunoscut bine, cu care a început munca literară și gazetărească.

Poeți de care nu mai pomenește nimeni astăzi și al căror nume n-ar trebui lăsat în negura uitării, veneau la cafeneaua Kübler, în vremea cînd se aprindea strălucita pleiadă a lui Șt. O. Iosif, D. Anghel, Octavian Goga, Panait Cerna, Mihai Codreanu, Ion Minulescu, Bacovia...

Printre cei rămași necunoscuți vom cita pe Ion Bîrseanul și Andrei Naum, pe francezul Boniface Hétrat, un profesor în vîrstă, cam arțăgos, cam antipatic, cu dinții stricați și pe care Ilarie Chendi îi numise Barbă-Putredă. Hétrat a scos o carte de versuri românești, „Aevea".

Ion Bîrseanul și Andrei Naum au publicat versuri în „Viața literară și artistică" a lui Coșbuc, Ion Gorun și Ilarie Chendi. Ion Gorun era un poet, un povestitor, un ziarist de

[1]) *Grigore, marele interpret al lui Hamlet și rivalul lui Nottara.*

(Continuare în pag. 7)

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Toiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

Anul XIII
35 (435)
Sîmbătă
29 august
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Literatura deceniului VII

Ne apropiem de sfîrşitul ultimului an al deceniului VII. Multiple probleme ale literaturii actuale, ale emancipării şi dezvoltării ei în acest deceniu, îndreptăţesc nu numai o privire retrospectivă asupra unui tablou literar pe cît de bogat pe atît de nuanţat, dar şi o seamă de întrebări fertile observaţiei critice.

Desigur, încercări, şi nu numai încercări, au fost făcute în acest sens, să ne amintim numai discuţiile din ultimii 2—3 ani din publicaţii, purtate cu prilejul fiecărui „an literar" în parte, cînd cărţile, evoluţia autorilor erau privite în strînsă legătură cu ceea ce a adus nou deceniul VII în poezia, proza, critica noastră. N-au lipsit nici accentele polemice, un lucru pare că s-a impus, acela că o discuţie poate avea şanse de a fi purtată în limitele firesti, dacă literatura acestei perioade este privită în relaţiile organice, de continuitate cu ceea ce adusese valoros şi durabil cărţile afirmate în perioadele anterioare. Fără îndoială, o carte, o seamă de cărţi bune care s-au impus recent criticii şi publicului n-au nevoie pentru a li se sublinia valoarea, de a fi contrapuse, cu sens de negaţie, unor cărţi remarcabile, unanim recunoscute, apărute în perioadele precedente. Coeficientul de durabilitate capătă, desigur, garanţie cînd raportul de valoare este nu numai păstrat, dar şi folosit ca instrument în discuţie, cînd liniile de evoluţie sînt în mod lucid şi distinct observate, fiindcă fără un sens şi un spirit de continuitate faptele de cultură nu pot fi privite nici istoric, iar în cazul literaturii nici cu măsuri rezonabile de valabilitate estetică. O discuţie asupra literaturii noastre afirmate în deceniul VII, asupra particularităţilor ei, asupra punctelor ei sensibile realizate în poezie, proză, dramaturgie, critică, ar cîştiga tocmai în interes, în adîncime şi perspectivă, dacă ar ţine seama de aceste legături de continuitate, de reperele istorice considerate nu numai din punctul de vedere al unui trecut foarte apropiat. Izolarea unei literaturi — spunea cineva — nu e bună nici atunci cînd din nevoi stricte se operează analize şi sinteze pe perioade extrem de limitate.

Pentru revista noastră ar fi tentantă o astfel de discuţie de cuprindere şi am lansat deja invitaţii poeţilor, prozatorilor, criticilor, dramaturgilor de a-şi spune părerea, de a răspunde la întrebarea pe care în ultimul timp, de atîtea ori, ne-am pus-o nu numai noi, scriitorii, ci şi publicul ataşat cărţii de beletristică: **Ce a însemnat deceniul VII pentru literatura noastră actuală, pentru dezvoltarea ei?** Reînnoim invitaţia şi avem toate motivele să credem, şi prin felul cum colaboratorii noştri au răspuns în coloanele revistei cu prilejul atîtor dezbateri, şi prin răspunsurile la tema amintită mai sus, care au început să vină la redacţie, că discuţia poate fi pe cît de utilă, pe atît de bogată în observaţii şi în schimburile de păreri. Bineînţeles, contribuţia criticilor literari va fi şi de astă dată atent aşteptată şi primită, dorind să fie larg reprezentată, iar întîlnirea într-o dezbatere pe cît de colegială, pe atît de disputată, cu poeţii, prozatorii şi dramaturgii noştri va oferi bunul prilej de a cunoaşte o diversitate de inteligente puncte de vedere, de a scoate în evidenţă efortul comun pentru drumul ascensiv al literaturii noastre actuale, pentru noutatea ei în problematică, pentru îmbogăţirea substanţei şi expresiei sale. În acest sens, de o reală importanţă se anunţă mărturisirile, punctele de vedere ale scriitorilor tineri care s-au afirmat în acest deceniu VII, care au contribuit cu cărţi valoroase la tabloul literar distinct din ultimii zece ani, care şi-au alăturat talentul, pasiunea pentru noutatea artistică şi pentru seriozitatea muncii literare, scriitorilor vîrstnici cu o reputată şi recunoscută activitate, autori ai unor pagini antologice. Sperăm să deschidem cît mai curînd coloanele revistei noastre acestei discuţii asupra literaturii deceniului VII, încredinţaţi fiind că există toate datele ca dezbaterea să se desfăşoare la un bun nivel, la un ton urban şi cu foloase reale scopurilor scriitoriceşti respectabile.

LUCEAFĂRUL

Întîlniri cu Attila

Mă plimb noaptea pe cîmp. La răscruci
Mă-ntîlnesc cu Attila.
Îl întreb cîţi ani are. Răspunde rîzînd:
Nu ştiu cîţi ani am, nu ştiu, nu mai ştiu.

Mă plimb noaptea pe cîmp. La răscruci
Mă-ntîlnesc cu Attila.
Îl întreb unde-i sînt oştile. Îmi răspunde rîzînd:
Nu ştiu unde sînt, nu ştiu, nu mai ştiu.

Luna se uită la noi şi rîde,
Stelele se uită la noi şi rîd,
Iarba îşi ciuleşte urechile, rîde,
Orzul îşi ciuleşte urechile, rîde.

Umblu noaptea pe cîmp. La răscruci
Mă-ntîlnesc cu Attila.
Îl rog să mă poftească în cort,
În cortul lui ţesut cu fire de aur.

Rîde Attila, hohoteşte şi rîde
Şi după ce rîde îmi răspunde rîzînd:
Nu mai am cort, nu mai am nici un cort,
Mă bate ploaia, vîntul mă bate.

Îl întreb atunci unde-i e calul,
Calu-i faimos care-şi potolea setea
Numai cu boabe de rouă,
Calul ce se hrănea numai cu boabe de aur.

Attila rîde şi hohoteşte,
Hohoteşte şi-mi răspunde rîzînd:
Nu mai am cal, nu mai am nici un cal,
Nu mai am cai, nu-mi mai trebuie cai.

Rămînem numai noi doi în cîmp,
Numai noi doi rămînem în cîmp.
Luna se uită la noi şi rîde,
Stelele la noi se uită şi rîd.

Noaptea e-naltă şi plină de stele,
Cîmpul creşte ierburi şi greieri,
Orz creşte cîmpul, orz şi ovăz,
Pe mine şi pe Attila cîmpul ne creşte.

Attila cîntă-n latină un cîntec,
Barbarul a băut o carafă de vin
Şi-acum cîntă-n latină un cîntec,
Un cîntec de iubire şi moarte...

Un cîntec de iubire şi moarte..

Zaharia STANCU

ALEXANDRU MOHI: PACE

Obstacole în calea lecturii (I)

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

— Ce citiţi? Care sînt autorii dumneavoastră preferaţi?

— Autorii mei preferaţi au început să fie doar cei care mă feresc de senzaţia, care mi se furişează adesea, cînd citesc, în inimă, că în loc să ies afară şi să trăiesc, stau închis în casă şi pierd timpul. Altădată nici-un scriitor care purta acest nume nu mă făcea să preţuiesc, atît de avar, propriul meu timp, al existenţei mele. O pagină bună mă răsplătea, îmi era suficientă; acum toată cartea trebuie să fie bună! Tot felul de obstacole stau în calea lecturilor mele. Iată de pildă, fiindcă am fost atras de această întrebare săptămînală spre „mărturisiri", am cumpărat ce-a apărut recent pe această temă, Sadoveanu, *Amintiri literare* şi *Anii de ucenicie*, Ion Barbu, *Versuri şi proză* şi, fiindcă era vorba de un scriitor din judeţul meu, Galaction, *Chipuri şi popasuri*. Să văd, zic, cum au scris ei, după ce am văzut, mai demult şi am admirat, copleşit, cum se pot scrie confesiuni spunînd tot adevărul în felul cum a făcut-o, de pildă, Rousseau. Ştiam, aveam adică în minte ideea că la scriitorul român marea confesiune e opera sa, şi că adevărul crud despre existenţa pe care a dus-o, ca om şi ca scriitor, îi cam displace. Lumina în care s-ar pune, respectînd adevărul, nu-i convine, deşi, aşa cum s-a spus, adesea viaţa şi firea sa sînt mai spectaculoase decît opera. Totuşi, mi-am spus, să citesc, oricum, voi găsi ceva revelator.

„Mărturia literară" a părintelui Galaction nu mă surprinde însă cu nimic faţă de ceea ce opera sa dezvăluie. Vreau să spun că n-o luminează cîtuşi de puţin din vre-un unghi nebănuit şi nici n-o întunecă. Ceea ce e strălucit la acest povestitor rămîne, aşa cum se cuvine, inexplicabil, iar ceea ce e slab se explică din gros prin etalarea intenţiilor morale. Părintele cade în „greşala" trufiei cînd ne arată cu degetul ideile creştine care i-au călăuzit existenţa şi creaţia. „Aşa cum se întîmplă cu orişicine, care a cutezat să turbure pe contemporani cu visurile şi cu scrisul lui am căşunat şi eu discuţii, controverse şi schisme, declară el. Unii nu se pot împăca cu limba mea literară; alţii mă găsesc prea bigot şi moralizant; alţii — cu mai multă devoţiune şi mai puţină jertfă deşartelor frumuseţi pămînteşti... Îi rog pe toţi să citească şi să recitească bucata mea *Trandafirii*. Bucata aceasta rezumă, lămureşte şi simbolizează, surprinzător, toată simţirea şi toată literatura mea."

Dacă e aşa, îmi zic, hai să citesc această bucată. Şi caut la pagina 59. A scris-o în 1910, adică la 31 de ani, în plină putere, iar recomandarea s-o citim ne-o face în 1942, cu 19 ani înainte de moarte, deci la vîrsta cînd spiritul e mai puţin şovăielnic şi poate greşi mai greu. Asta în viaţa morală şi în viaţa practică, sau în ştiinţa despre viaţă şi despre moarte, — dar nu despre artă. Eliberarea spiritului de vitalitatea biologică nu duce pe artist în mod obligatoriu spre iluminări estetice. Tolstoi era chinuit la 60 de ani de povara dorinţelor trupului său, fără să ne spună însă, el care ştia parcă totul, că odată scăpat de această povară şi creaţia artistică în cazul lui eşuează în didacticism. Maturitatea artistică nu coincide obligatoriu cu maturitatea biologică şi uneori nici chiar cu a spiritului. Este arta o categorie a spiritului, ca fenomen obiectiv, subiectiv însă forţa creatoare a artistului n-are vîrstă şi se manifestă printr-o independenţă turburătoare atît faţă de stadiul biologic al vieţi creatorului, cît şi faţă de stadiul spiritualităţii lui.

Părintele Galaction povesteşte cum o fată l-a plăcut la vîrsta şcolară de 12 ani şi i-a dat un buchet de trandafiri. Turburat, băiatul găseşte apoi în sine un impuls religios care învinge dorinţa sexuală care creştea în el asemeni unui fir de iarbă otrăvită şi depune aceşti trandafiri sub o troiţă. «„Aici să depui florile tale" am auzit clar în mintea mea... Cuvinte minunate, cuvinte simbolice!».

Într-adevăr! De-aici avea să iasă povestirea *De la noi la Cladova*, cu care părintele s-a mîndrit mult. În ea, un preot are puterea de a împărtăşi cu grijanie şi nu cu altceva o femeie care murea după el. Cînd am citit, de mult, această nuvelă nu-mi venea să-mi cred ochilor. Cum e posibil, îmi ziceam, să conceapă cineva o asemenea mistificare a sufletului unui biet preot, care trăia destul de paşnic în Cladova lui şi nu era cine ştie ce căutător al inocenţei pierdute, care să lupte, asemeni unui părinte Sergiu, cu însăşi Ispita, apărută fără veste, în chilia lui şi dorind să-l piardă? Biata Borivoica îl iubea pe dunăreanul nostru din tot sufletul, îl dorea ca bărbat dar nu-l ispitea pe credincios, nu-i păsa de credinţa lui, nu vroia să-i corupă sufletul, să-l rupă din armonia unei aspiraţii către care, eventual, s-ar fi chinuit. De aceea şi bietul preot nici nu e silit să-şi taie vreun mădular ca să reziste.

Mă uit la sfîrşitul cărţii cu chipuri şi popasuri. Ce să mai citesc? Acest obstacol, istoria cu trandafirii, mă împiedică să merg mai departe. Cine i-a strecurat copilului ideea că... ce e cu viaţa ideilor şi viaţa oamenilor?... Hotărît, viaţa părintelui Galaction trebuie să fie foarte interesantă. Dar el nu avea s-o spună... Citez mai departe în sumar: *Cum l-am supărat pe Caragiale*. Nu cred! Cum să-l fi supărat părintele Galaction pe Caragiale?

Închid cartea şi ies afară. Şi atunci îmi aduc aminte că Gala Galaction ne-a lăsat, pe lîngă aceste articole care *nu ni-l dezvăluie*, un *Jurnal* de mii de pagini. Nu ştiu: a apărut oare acest *Jurnal*? Şi îmi spun că trebuie negreşit să-l citesc şi să aflu: într-adevăr, aşa a făcut acest mare povestitor cu trandafirii aceia pe care i-a dat fata?

Marin PREDA

cronica pietonului

Inventar

Oricît de binevoitori am fi, nu putem în nici un caz să admitem că funcţionarii noştri comerciali se trag din zeul acela cu aripi iuţi la picior. Mai curînd am fi ispitiţi că credem că ei descind dintr-o mamă broască ţestoasă comună mereu închisă în interminabile socoteli lăuntrice. Cea mai fericită zi a lor, (spre nefericirea cetăţenilor) e cînd pun pe geam afişul izbăvitor. Mai răsuflă omul — altă viaţă... Cetăţeanul, sîcîit, cu banii munciţi în buzunar, fuge-n colo, şi-n coace. Ar zice, săracul „ei, lasă, că de aici încolo, ţi-arăt eu, mă duc numai la celălalt", dar celălalt (ce frumoasă categorie filozofică mai era şi cuvîntul acesta, plin de toate promisiunile dialecticii) celălalt, deci, e şi el în inventar ş.a.m.d.

Ca unul ce umblă pe jos şi îşi face singur cumpărăturile, aş putea să dau o definiţie sociologică, psihologică, paralogică şi, la nevoie, chiar şi teratologică, noţiunii intrată cu atîta deliciu. (ce zic eu deliciu, entuziasm!) în uzul magazinelor noastre de tot felul. „Inventar"... „Închis pentru inventar"... „Sîntem în inventar" — ca în rugăciune... cîte şi cîte astfel de propoziţii scurte şi concise, fără vorbă multă, să nu pierdem timpul, nu descoperă fantezia onorabililor noştri responsabili de „unităţi". Ei parcă se înţeleg între ei să înceapă cu toţii deodată numărătoarea, pe branşe şi pe străzi, pe colţuri de străzi, unul lîngă altul, nu cumva să găseşti alături ce cauţi — să te duci după un şiret tocmai la dracul în praznic, închis şi el pentru inventar.

De ce nu-şi fac onorabilii socotelile noaptea, ca buni negustori? Ziua să rămînă întreagă a mişteriilor care au bani, şi plătesc, astfel încît tot comerţul să salte. Cel mai bun şi mai discret inventar este inventarul nopţii. Mărfurile atunci am auzit că încep să se strige între ele, ca la un apel, şi în tăcerea prăvăliei negustorul cu har le socoteşte mai bine.

CANDID

ÎN ACEST NUMĂR

Cronica literară de Eugen Simion
Efemeride de Nicolae Manolescu
Proză de Ion Bledea, Dumitru M. Ion şi Aurel Dragoş Munteanu
Versuri de Felix Sima, Nicolae Lupu, Ion Nicolescu
Poşta redacţiei de Cezar Baltag şi Fănuş Neagu

cronica literară

G. Călinescu

OPERA LUI MIHAI EMINESCU

(II)

În ce chip procedează G. Călinescu ? Printr-o descripție amănunțită, cum se știe, a operei antume și postume, întocmind, astfel, cea dintîi fișă critică a ei. Citeva definiții memorabile ne întîmpină încă din această fază : *Luceafărul*, de pildă, este un „catehism al geniului", *Memento mori* cuprinde „jălalnici psalmi", alt poem arată o „metafizică uranică a sufletului". G. Călinescu încearcă a prinde esența unei scrieri în formule lapidare, indicînd — pe scurt — temperatura ei spirituală. *Sarmis* ar fi dominat de un pesimism sarcastic și de o filozofie machiavelică. Fișa ideologică a poemului dramatic *Mira* înregistrează : „exaltarea schilleriană, naționalismul patetic, elogiul bătrînilor și vestejirea tinerilor, stilul declamator (...), firea demoniacă a personajelor" și, cu aceasta, criticul a spus îndeajuns pentru a ne face o idee despre operă. O primă privire cercetătoare trece peste ea și rezultatul este comunicat pe scurt, la capătul de regulă al unui rezumat și al unui lung extras din manuscrise. Pentru proiectele epice ale lui Eminescu radiografia critică indică „amestec de scriere de colportaj, de poveste gotică și de hoffmanism", cu precizarea suplimentară în cazul nuvelei *Cezara* că, stilisticește, ea rămîne în cadrul „romantismului jean-paulizant, cu peisaj italic, rousseauianism și extaz în fața naturii". O fișă centralizatoare indică, la sfîrșitul acestui capitol, rezultatul cercetării. Criticul împarte opera pe epoci (împărțire, în general, făcută și de alții) și stabilește, ca să spunem așa, psihologia spiritului eminescian în aceste faze. În cea dintîi (epoca prestudențească) caracteristică ar fi „o inspirație patriotică înăbușită de alegorie și platonism naiv, cu eroi lunatici și filozofanți, cu tînguiri fără durere profundă și exaltare pasională fără sensualitate"... Ca student, Eminescu este dominat, spiritualicește, de un patriotism mai politic („cu început de xenofobie"), la care se adaugă „byronismul și faustianismul, o mare bucurie de aberație fantastică, teoria dragostei angelice și demonice cu izbucnirea senzualității, schopenhauerism integral și cam zgomotos, obsesia morții cuiva"...

Este limpede că G. Călinescu încearcă a lua, acum, de sus fotografia unui mare fluviu, indicînd, de exemplu, pentru ultima etapă a creației eminesciene, un naționalism explicat sociologic și o mizantropie mai profundă, cu izbucniri de mînie colorată în pamflete.

Criticul face, deci, biografia operei silit de împrejurarea că opera este insuficient cunoscută, dar biografia înseamnă, în fapt, pentru G. Călinescu o radiografie rapidă a spiritului, o fixare a frontierelor, o acumulare — în fine — de indici necesari în operațiile următoare.

Cultura, Eminescu în timp și spațiu — al doilea capitol — cercetează întîiul strat al operei, cel filozofic. Este locul unde G. Călinescu pune cele mai multe date bibliografice, *Opera lui Mihai Eminescu* fiind din acest punct de vedere cartea cea mai erudită din critica românească. Textul folește de referințe și numărul trimiterilor la subsol crește. Sînt paginile cele mai aride ale studiului, dar G. Călinescu știe să îndulcească severitatea textului prin comentarii din loc în loc mai apropiate de natura estetică a poemului. În *Cînd te-a văzut, Vereno* remarcă, de pildă, accentul baudelairian, în altă parte sufletul naturist al creației și, înainte de orice, un sentiment al proceselor fundamentale în univers. Intenția mai profundă a studiului este de a defini spiritul eminescian în întindere, amplitudinea lui. Un Eminescu preocupat de mitologia nordică și de filozofia indiană, avizat în ce privește economia politică, filologia și istoria, un spirit, în fine, romantic — foarte cultivat și speculativ în cadrul unei gîndiri mitice, un vizionar cu multă știință de carte, fără a fi un monstru de învățătură — aceasta este imaginea ce se prefigurează în riul unei documentații vaste. Surprinde, aici, prețuirea din cale afară de binevoitoare a criticului pentru Bolliac („un viguros poet al colosalului, al devenirii cosmice, al invectivei") și Depărățeanu („poet remarcabil, avea sarcasm și o mare inventivitate verbală"), în contrast cu opinia foarte reticentă față de un poem ca *Odă în metru antic* : „o urmare neînsemnată a unor studii harnice de versificație latină, făcute de temeiul lui Horațiu" (p. 365, vol. I).

Strins legat de capitolul *Cultura lui Eminescu* este cel următor : Filozofia teoretică, unde criticul încearcă a da o traducere filozofică a simbolurilor. El are de întîmpinat, acum, altă serie de prejudecăți, pe deasupra tuturor prejudecata criticii ce vede prea multe înțelesuri într-o operă. *Luceafărul* a devenit o scriere inițiatică și G. Călinescu se amuză citind interpretări hazardate. Pentru unii Hyperion este un Orfeu paganic, pentru alții Logosul, verbul creator sau, într-o alegorie mai apropiată de condițiile noastre, Luceafărul ar reprezenta România geologică, iar Cătălina națiа românească etc. Dar ce poate să însemne mitul Luceafărului ? G. Călinescu propune și el o interpretare, nu cu totul nouă : „Luceafărul — temă comună romantismului — e mintea contemplativă, apollinică, cu o scurtă criză dionisiacă, aspirînd fericirea edenică a topirii în natură, care îi este însă refuzată prin faptul dilatării acelui epifenomen ce dă cunoașterea mecanicii lumii, și anume conștiința, în vreme ce Cătălina simbolizează obscuritatea instinctului înfrățietor cu natura, spre care alergase goală Cezara. Prin chiar mitul său de altfel, Hyperion e «cel de sus», titanul zonei siderale, părinte al soarelui și, prin opoziție cu Pămîntul, divinitatea substanței fotoeterice" ... (II, pag. 102).

Cu aceasta, criticul a păsit propriu-zis pe terenul analizei. Portretul dinainte e reluat sau, mai bine zis, G. Călinescu ajunge la el pornind din alt punct al operei. Se observă în comentariu un procedeu pe care criticul îl semnalează la Eminescu poetul nu reface poemul, nu reia, altfel zis, azi ceea ce a abandonat ieri, ci elaborează pe aceeași temă un nou poem, luînd totul de la început. Cu oarecare nuanțări aceasta este și tehnica folosită de critic : demonstrează de fiecare dată uranismul sau neptunismul lui Eminescu. G. Călinescu urmărește, în fond, cîteva idei fundamentale în toate învelișurile poemului, dînd impresia unui pictor care refuză să-și încheie tabloul. Și în *Filozofia teoretică* și în *Teme romantice* și în alte capitole e vorba, în fapt, despre lucruri asemănătoare : *sideromania* și *somnia* lui Eminescu, despre *borealismul, naturismul*, mizantropia sau obsesia genezei și a stingerii universului. Deosebirea este doar că datele poemului sînt privite, aici, din unghiul unui sistem teoretic. Care este acesta în cazul lui Eminescu ? Criticul se desparte și în acest punct de alți interpreți. Filozofia poetului este eclectică și a vorbi de o gîndire originală înseamnă a forța adevărul. Originalitatea reală este aceea ce izvorăște din interpretarea personală a unor idei cu o circulație largă în filozofia veacului. Eminescu este un schopenhauerian (acest element este indiscutabil) și în compunerea gîndirii lui intră un pesimism afectiv, idealism transcendental, heraclitism, naturism cu elanuri dionisiace și — fapt important — multe concepte nebuloase. Pe acestea criticul le studiază în subcapitole speciale : *ocultism, geocentrism, magie, teoria îngerilor, metempsihoză*, în stilul asociativ cunoscut. Întrebarea este, văzînd influențele din Schopenhauer, Fichte, Hegel, Hartman, ecourile apoi — din filozofia indică și familiaritatea lui Eminescu cu ocultismul, magia etc., în ce constă contribuția poetului pe acest plan. G. Călinescu are și la această problemă un răspuns : „în primatul naturii și al corelatului ei uman, instinctul". Aceasta vrea să spună că Eminescu interpretează în chip propriu simbolurile filozofiei și în privința, de pildă, a ascezei — ca soluție de viață — deosebirile de Schopenhauer sînt însemnate. Ieronim, Cezara, Euthanasius sînt niște naturiști voluptoși. Fuga lor din viață înseamnă nu o omorîre în ei a dorinței de a trăi, ci prilejul unei explozii de vitalitate. Faptul este evident și lucru nou în interpretarea lui G. Călinescu este de a fixa acest amănunt într-un sistem mai general de simboluri. Numai atît ? Este, firește, și modul lui G. Călinescu de a face analiza unui text și de a-l folosi ca pretext pentru o creație critică nu cu totul independentă dar suficient de detașată și cu sugestii atît de personale încît, de la un punct obiectul de meditație devine subiect ce se cercetează pe sine cu o neliniște din ce în ce mai mare. *Neptunismul, uranismul* sînt în egală măsură, concepte călinesciene și, din niște versuri care la prima vedere nu spun nimic, criticul găsește surprinzătoare temeiuri de reflecție. Cartea aceasta, vrem ca să spunem, are un lirism fundamental, deși există multă stăpînire de sine în comentariu și o voință de obiectivare ce se observă numaidecît. G. Călinescu creează, în fond, din materialul oferit de opera poetului oglinzile în care să se reflecte nu numai adîncimile unui mare liric dar și înfățișările spirituale ale criticului. A-l numi (folosindu-i limbajul) un *uranid* cu aspirație (prin frecventarea asiduă a culturii) apollonică nu este departe de ideea pe care G. Călinescu însuși o are despre sine.

Filozofia practică urmărește modul în care sînt traduse conceptele dinainte în articolele politice. Nu sînt propoziții critice noi aici și nici nu se vede o interpretare care să nu fie în spiritul adevărului. Multe probleme sînt delicate (naționalismul lui Eminescu, de pildă) și G. Călinescu caută poziția cea mai obiectivă pentru a le discuta. *Xenofobia, antiliberalismul* sînt atitudini economice și a le interpreta altfel este o exagerare. Eminescu este un conservator progresist și toate teoriile lui pornesc de la principiul că societatea trebuie să urmeze îndeaproape natura. Atingînd această idee (însoțită de o exemplificare vastă), criticul rediscută conceptul și aduce metafore noi în sprijinul naturismului eminescian. Iată, într-un loc, explicația nostalgiei pentru viața elementară a materiei : „O stare de inocență bizuită pe instinctul sexual nu mai are nimic din ascetismul sterilizat al anahoretului schopenhauerian. Pustnicii lui Eminescu fug de formele prea înaintate de conștiință, dar contemplînd natura nu scot un ferment de anulare a voinței universale, ci o voluptate de a se topi în Cosmos. Acești pustnici naturiști caută în natură fericirea dezlănțuirii totale a instinctelor. Privațiunea lor nu e primitivă, ci hedonistică, și asceza înfățișează numai o întoarcere dionisiacă spre treptele de jos ale obiectivizării Voinței"...

Elementul inedit în această interpretare, dată și mai înainte, este ideea Voinței schopenhaueriene, fixarea, altfel zis, unei atitudini morale pe o bază filozofică. Ochiul nostru rămîne surprins de astfel de corelații scoase din textele cele mai comune. Un fapt este limpede în demonstrația călinesciană : filozofia practică a lui Eminescu pornește dintr-o concepție, teoretică mai generală și, în acest caz, ziaristica lui nu trebuie interpretată ca fructul unei simple doctrine de partid și nici nu trebuie scoase din ea (cum s-a făcut) temeiuri pentru a justifica o poziție politică practică. Articolele arată o concepție unitară și o stare de spirit.

Ar fi de discutat aici *reacționarismul* lui Eminescu de care au vorbit și G. Ibrăileanu și E. Lovinescu. Este Eminescu un *reacționar* ? Întrucît se opune noilor forme sociale, da, dar în acest caz și Maiorescu, Creangă, Caragiale, chiar Gherea sînt *reacționari* pentru că resping, ca toți scriitorii din aceste decenii, liberalismul ca doctrină politică și pe liberali ca oameni politici. Critica lor vizează ceea ce Eminescu numește *bizantinismul* social, o stare, adică, morală și, din acest punct de vedere, rezerva este îndreptățită. Fiind,apoi, vorba de articole în care intră, deși sub chipuri deghizate, multă artă, critica este pe de-a-ntregul îndreptățită, pentru că — lucru cunoscut — arta are totdeauna dreptate. G. Călinescu nu ocolește aceste lucruri mai complicate și păstrează totdeauna în judecată o poziție de obiectivitate. I s-ar putea reproșa doar că pune prea mare seriozitate în a examina, de exemplu, ideea de stat la Eminescu sau aceea despre *liberul schimb și prohibiție, presă, biserică, educație* etc., deși multe din ideile poetului sînt comune în epocă.

Eugen SIMION

avantpremieră editorială

I. F. TURGHENIEV

Din povestirile unui vînător

Colecția „Biblioteca pentru toți copiii". Editura „Ion Creangă".

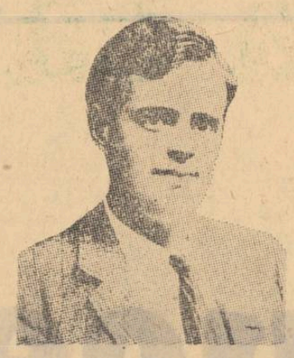

JACK LONDON

Colț alb

Colecția „Biblioteca pentru toți copiii". Editura „Ion Creangă".

compendiu

HENRIETTE YVONNE STAHL

Orizont, linie severă

Henriette Yvonne Stahl cultivă o poezie austeră, cerebrală, despuiată de podoabe. Poemele au o concizîune aproape eliptică obținută (lucru curios la un prozator) fie prin suspendarea verbului (Gest hieratic / Simbolică înfrățire / Cu înălțarea așteptărilor / Împuternicind etern înălțarea / În vis fără sfîrșit / Și faptă pe pămînt.), *fie prin utilizarea lui repetată, chiar unică, pe parcursul întregului poem* (Te iubesc cu răsăritul soarelui / Te iubesc cu spațiul nemăsurat / Te iubesc cu sclipirea stelelor curate / Te ubesc cu puterea valurilor răbdătoare / Te iubesc cu credința mîinilor smerit întinse / Te iubesc cu bătăile inimilor toate / Te iubesc cu iubirea lumii întregi) *Rima este și ea abolită aparînd cu totul accidental, asemeni metaforei. În schimb, abundă comparațiile și epitetele — un inevitabil reflex de prozator.*

Și tot ca un reflex de prozator trebuie văzută distanțarea autoarei, neimplicarea ei în poezie, în sfîrșit, impersonalizarea emoției, a sentimentului, chiar cînd verbul apare la un mod personal.

Cu un gust sigur al poeziei H. Y. Stahl ocolește narațiunea preferînd în locul unor glosări pe temă un lung poem, de dragoste mai ales care este acest volum : E fruntea grea ca lespedea pe gînduri / Totul alunecă spre oboseală... / Am fost lîngă tine și n-ai simțit / Dumnezeu voia să binecuvînteze / Și n-ai primit... Să nu mă lași să greșesc / Tu ești puterea. Să nu mă dai uitării / Tu ești iubirea / Să nu mă lași în pustiu... Stelele au tremurat / Stelele au implorat / Stelele au așteptat / Alături mie / Răspunsul Tău... Inima e tristă, pînă la moarte tristă...

AL. ANDRIȚOIU

Simetrii

O melancolie aleasă, vag contrafăcută, străbate de la un capăt la altul acest volum de poezii al lui Al. Andrițoiu. Poetul are voluptatea evocării lumilor dispărute sau în declin : orașe care și-au perdut strălucirea (Pe fostul lux al tîmpului, sigiliu. / Oglinzi venete, mobilă Empire, / Au lucrurile lacrimi ca-n Virgiliu, / au lucrurile lumii cimitir. / / Racine cu pietele de înger bate la porți stilate. Nobilii sînt morți / și numai marmura-i clasicitatea / în leii ficși, de pază puși la porți), *cimitire de nave* (Rotunde scînduri de corăbii moarte / și cedrii putrezi ancorați în port / sub stult pavilion. Liban pierdut /, de alba lui mireasă din scriptură), *palate fantomatice* (Din seuri albe și olei / țîșnea lumină spre lumină, / pe piei de biber și-alte piei / de preț, visa o stirpe fină —), *existențe aventuroase* (Poate pirați cu steaguri despicate / ca limbile de șarpe elegant / sînt printre ei și eu, peste etate / strămoși fiindu-mi mie, din Levant / / Rîvnim spre sud norocul. Din nadir ne / sărută luna chipul hrăpăreț. / Pîndim corăbii cu smaragd sau smirne , / cu aur sau cu dulci femei de preț). *Se închipuie chiar și un „declin" al sentimentelor, ca în această, subtilă* Livrescă : De la o vreme sînt semeț și pur, / iubesc femei din cărți, femei cîntate... / Mi-e dor de Lucia de Lammermoor, / spre Butterfly un tainic dor m-abate, / dar mă rețin pios ca un abate / / ...Iubesc femei de spirit și hîrtii, / regine decupate dintr-o carte... *Toamna și iarna devin anotimpurile preferate și poetul va evoca, deopotrivă, degradarea vegetației și hibernarea spiritului. Astfel, într-un* Moment de iarnă *el se închipuie la țară, instalat bucolic la gura sobei :* Și-nvîrț c-un deget globul pămîntesc / și dorm pe hărți și răsfoiesc atlase, / citesc biografii și-mbătrînesc / posac prin zilele feruginoase.

Dar dintr-un reflex de apărare, specific poeților sentimentali (și Andrițoiu este un sentimental) melancolia apare tot timpul dublată de ironie, tristețea mereu disimulată, spaima mereu cenzurată. „Clasicitatea mea-i anonimatul" spune poetul, de teamă să nu se divulge. De aici, și portretul pe care și-l face trăgînd tușe ironice, răutăcioase chiar.: Să mai trec prin nadir / Ca-ruditorul Shakespeare, / Să mai cînt prin zenit / Ca păstorul mîhnit, / Și cu litere turme, / Și cu lirică poză ; / Să mă duc fără urme, / Către-o mistică rază. *Din arsenalul mijloacelor de disimulare nu lipsește nici autodefăimarea, poetul acuzîndu-se de lipsă de simțire* (Durerea mea-n sintaxă este / că nimeni nu-mi mai dă de veste / pe unde simt și ce mai fac...) *sau acoperindu-se de „ridicol"* (Îngălbenesc frumos ca o gutuie / de-atîtea teme, teze și idei...) *Ironia se întinde în volum ca o boală frumoasă și poetul va transcrie astfel o stare de „suavitate" :* Chiar ea, iubita mea de pînă ieri, / cu cărnuri tari și coapse chiraline, / se face-acum femeia de mister, / femeia ideal/ femeia-n sine. / / În loc de-odrasle, ea va naște un stil, / o epocă sau un concept de seamă, / căci pîntecul i-a devenit pistil / luminii, — fecundînd lumina mamă.

LECTOR

avantpremieră editorială

JULIA HASDEU

Domnișoara ursuză

Roman pentru copii. Editura „Ion Creangă".

OCTAV DESSILA

Iubim

Roman (3 vol.) Editura „Eminescu".

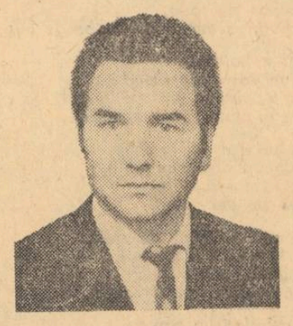

COMAN ȘOVA

Astrul nimănui

Versuri. Editura „Eminescu".

J. D. PIETRARI

În țara lui April

Versuri. Editura „Ion Creangă"

efemeride

Povestiri senzaționale

Mi-a căzut în mînă o traducere recentă din Villiers de l' Isle-Adam, datorată lui G. Marcuson și intitulată **Povestiri fioroase.** Nu este cea dintîi, în românește, dar este cea mai amplă și cea mai fină. Lucru cu atît mai demn de a fi relevat, cu cît autorul lui **Tribulat Bonhomet** este un stilist fermecător, scriind într-o limbă strălucitoare și dificilă ; somptuoasă și, în același timp, ironică, rafinată dar suplă, ea seamănă cu o apă ale cărei reflexe înșelătoare ne fură ochii.

Iată chiar titlul : **Povestiri fioroase** traduce pe **Contes cruels.** Ce va să zică în definitiv „cruels" ? Nu mă îndoiesc că traducătorul și-a pus el însuși întrebarea, deloc simplă, la un prozator de tipul lui Villiers. Orice dicționar de sinonime sau analogic ne dă nenumărate sensuri : crude, inumane, ucigătoare, barbare, atroce, feroce, sălbatice, teribile, violente, cribile și, desigur, fioroase. A traduce titlul înseamnă și a-l explica, într-un fel ; punînd în discuție literatura însăși a lui Villiers.

Povestirile fioroase reprezintă una din reacțiile față de proza naturalistă, dominantă la mijlocul secolului trecut, și nimic nu le caracterizează mai bine decît oroarea de presupusa banalitate a realului. Un contemporan numea pe Villiers „un exorciste du reel". Imaginația lui este curată fugă de obișnuitul din realitate. Villiers își intitulează altă serie de povestiri **Histoires insolites,** adică neobișnuite, cum traduce G. Marcuson. Tot ce e banal e disprețuit și realitatea însăși socotită plată. Autorul nu reține decît bizarul din evenimente ; personajele lui ascund sau mărturisesc taine de necrezut ; atmosfera e încărcată (imbicsită !) de mister ; psihologiile sînt nu o dată aberante sau patologice. Povestirile par de aceea veritabile colecții de ciudățenii, iar Villiers un maniac superior al senzaționalului.

Aici trebuie căutate, deopotrivă, originalitatea imaginației lui Villiers și limita ei. El nu urmărește să opună lumii reale o lume de vis, de semnificații tulburi și zguduitoare ; dar, pur și simplu, citește lumea reală ca pe una care abundă în întîmplări extraordinare. E un realist paradoxal, care în locul banalului vede neobișnuitul. Domeniul lui din realitate este acela al senzaționalului ; și Villiers îl exploatează într-un spirit aproape la fel de pozitiv cum îl exploatează Zola pe al său. Ce e curios e că tocmai putere de transcendere nu are prozatorul, care nu se liberează de realitate decît ca să se întoarcă, pe o altă cale, la ea.

Sarcasticul critic al scientismului (din **Mașina care aduce Glorie,** din **Aparatul pentru analiza chimică a ultimei suflări** etc.) scrie, în fond, el însuși niște povestiri în care visul, confuzia simțurilor sau revelațiile de tot felul iau locul, ca mijloace de investigație, științei și observației pozitive. Și personajele sale joacă uneori roluri de experimentatori ; atît că experiențele lor ating exact acele straturi ale realului pe care le evită realiștii. Un caz semnificativ îl reprezintă doctorul Velpeau din **Le secret de l'échafaud,** care convinge pe un coleg al său, condamnat la moarte, să se supună unei experiențe menite a revoluționa fiziologia. Îi cere anume ca, de îndată ce capul îi va fi despărțit de trunchi, să răspundă printr-o clipire din ochi la întrebarea ce i-o va adresa. În adevăr, ochii domnului de la Pommerais clipesc conform înțelegerii ; ciudatul experimentator părăsește foarte tulburat locul execuției. Ceea ce lipsește povestirii, ceea ce lipsește literaturii lui Villiers în genere, spre a elibera pe de-a-ntregul imaginația de obsesia realului (fie și sub forma aceasta răsturnată), este un sens superior al revelației, altfel spus, al mesajului însuși pe care imaginația îl poartă. Doctorul Velpeau nu putea privi ochii lui de la Pommerais fără să înnebunească ; astfel de taine se revelă doar cu prețul vieții celui care le află. Înțelegînd, Velpeau n-ar mai fi putut transmite mai departe nimic și taina ar fi rămas taină.

Nicolae MANOLESCU

albă ca zăpada

Către seară Enigel s-a trezit ; am venit lîngă ea și am privit-o adînc, pînă dincolo de ființă. Malvine a plecat să-i spună vizitiului să se-ngrijească el de focuri, să pună lemne în cămine și să spargă cu mîna lui gheața și să-ndemne slugile să ducă toți caii la apă și să le umple animalelor ieslile cu fîn .

Enigel s-a lăsat atinsă de privirile mele și a șoptit :

— Ai vrut să vezi dacă-mi mai bate inima ?

Pentru o clipă n-am știut să răspund. Mi-am adunat toate puterile, am privit-o cum nu mai privisem nici o femeie pînă atunci.

— Da te-am atins și m-am înfiorat. Trăiai !

Enigel mi-a cuprins mîinile care nu erau în stare să clipească, să tresară :

— Te-ai prefăcut ? am întrebat.

— Nu. Cum poți să crezi asemenea lucru ? Pînă acum nu m-a mîngîiat nimeni peste inimă. Nimeni. Cînd m-am trezit am simțit un fior care cobora peste pieptul meu. Fiorul a cinci degete. Ți-am văzut mîinile și mi-am închipuit că fiorul se datorează lor. Știi, am văzut vulpea, asta a fost totul : cum poți crede că m-am prefăcut ?

Din ochii ei s-au prelins două lacrimi, au alunecat către marginile durerii ei și atunci i-am sărutat mîinile și am înlăturat lacrimile și apa lor ardea. A venit Malvine și mi-a dat de înțeles să mă îndepărtez pentru a-i ajuta să schimbe cămașa, dar Enigel a găsit cu cale că nu e nevoie să plec. A rugat-o pe Malvine să aducă lîngă ea vulpea și Malvine nu s-a lăsat așteptată. S-a ridicat.

Enigel mi-a luat mîinile între ale sale și mi le-a așezat deasupra inimii :

— Ce copilărie : Auzi ? Bate...

M-am lăsat să plutesc în ochii ei și pluteam ca o obsesie multiplicată în vîrtejuri primejdioase, lovindu-mă de maluri ; cu cît mă loveam mai iute cu atît doream să revin în vîrtejuri și să mă scufund.... .

— Ajută-mi să îmbrac cămașa adusă de Malvine.

— Eu ?

— Tu. Ești singurul bărbat care mi-a atins carnea. Nu știi să înfiorezi o femeie decît atunci cînd leșină ? Nu mă lăsa să cred lucrul acesta...

A rămas în fața mea goală, albă ca zăpada ; peste trup îi cădeau în valuri repezi ochii mei și Enigel s-a răsucit și a tresărit :

— Ajută-mă să îmbrac cămașa adusă de Malvine.

Mîinile mele au trecut peste zăpada ei și o dată cu mîinile cămașa albă s-a așezat peste trupul înviorat : Știi, am să mă joc cu vulpile și apoi am să cînt. Cînd va veni vizitiul să arunce lemne în cămin, cînd va veni să mă vadă, am să-l trimet să-mi aducă din sanie cobza mea, ori poate vrei să o aduci chiar acum, tu, singur, fiindcă trebuie de acum înainte să știi mereu cum îmi va bate inima.

Am coborît în curtea castelului și am căutat caleașca ciudată, albă, cu dungi negre peste încheieturi, caleașca cu însemne, pe tălpici de sanie. Parcă așezase cineva un înger cu picioarele pe zăpadă și-l alungise, îl lățise în așa fel încît partea din față a saniei — caleașca semăna bine cu niște aripi albe gata să se miște și să zboare peste întinderi. Am privit mai atent și mi s-a părut că am în față o fostă caleașcă de circ. Nu era vorba de nici un însemn nobilitar. O caleașcă de circ. M-am cutremurat și am atins marginile : pînză albă. Am smuls-o și dedesubt am văzut lemnul plin de desene. Pe lemnul alb, binc lustruit cineva desenase cu sînge diferite forme ale omorului. Am descoperit pe un fel de cimp, lîngă niște flăcări, ofrande ; animale multe și primejdioase care-ți pot tulbura somnul. Primul omor : Cain îl omorîse tocmai pe Abel. Se bucura. Am privit mai atent. Nu, nu era primul omor. Semăna numai. Semăna atît de mult cu toate celelalte. Le-am atins și mi-a fost teamă : poate era sînge sau poate vopsea. Cine putea să-mi spună adevărul ? Șapte pitici morți lîngă o floare. Dar unde e Albă ca zăpada ? Sigur povestea nu era așa. Nimic nu era adevărat. Și totuși iată unul dintre pitici semăna cu bărbatul Malvinei, altul, am presupus cu domnul Miriam. Ceilalți erau întorși cu fața spre pămînt și de sub gulerele hainelor lor albe, pure curgeau cîteva firicele de sînge. Cine erau ceilalți morți ? De ce-i așezase cmul care pictase cu fața la pămînt ; de ce nu-i arătase cu ochii spre oameni, cu gîndurile lor ultime spre cer, spre un cer închipuit. Caleașcă de circ !

Atunci a venit lîngă mine vizitiul. Mi-a pus mîna grea pe umăr

— Asta e domnul Miriam ; dacă te-ai gîndit la el, te-ai gîndit bine. Celălalt e bătrînul cel frumos pe care eu l-am omorît. La ce anume te gîndești ?

DUMITRU M. ION

— La multe. E o caleașcă de circ sau o caleașcă mortuară ?

— Nici una, nici alta. Am cumpărat-o lîngă un fluviu, cînd am coborît din munți. Ne-a plăcut că are aripi. Ne-am gîndit la zbor, la tămăduire. Nu ne-am despărțit de ea. E lemn legat bine de băștinași...

— Dar morții, morții ? Ce e cu morții ?

— Domnule, nu te gîndi la morți. Nu te gîndi.

Dar cei șapte pitici ? Spune-mi unde e Albă ca zăpada ? E moartă, e moartă și ea ?

— Da, domnule... Adică nu... Care Albă ca zăpada ? Femeia în alb este și ea omorîtă în vis. Uite, aici.

A pus mîna peste femeia albă înconjurată de o siluetă de sînge :

— Era aproape de pitici. Cum de nu am văzut-o ?

— Poate ai pus mîinile, te-ai sprijinit tocmai de locul ăsta și n-ai văzut dincolo de el.

— E întoarsă cu spatele. Imi spune ceva că mai poate merge, dar din ea picură sînge...

— Naivități, domnule, naivități... Am încercat să sculptez caleașca la început, dar m-am răzgîndit. Ideea mi-a dat-o Enigel : altfel, îți dai seama, domnule, aș fi sculptat pe caleașcă toate omorurile pe care le-aș fi găsit în Biblie.

— Poate. ..

— A, nu... cîteva numai : bineînțeles nu aș fi uitat clipa aceea unică a primului omor .Celelalte... Cred că a avut dreptate Enigel : eu nu sculptasem decît în gheață, făceam forme de zăpadă. Aveam chiar un palat de gheață cu multe încăperi, cu statui moarte. Le luasem din Biblie. Totul e luat de acolo și viața și moartea. Enigel m-a îndemnat să iau de la băștinași culori. Și am cumpărat culori. Cei șapte pitici de care pomenești dumneata sînt în cartea sfîntă. La fel și femeia, femeia îmbrăcată în alb. Dar acolo i-am găsit pe toți fără suflet, morți. De aceea i-am pictat cu fața la pămînt, iar pe femeie cu spatele spre lume. Vezi și cei doi, Miriam și omul Malvinei, sînt întorși cu spatele spre lume, dar mai apoi fiindcă i-am cunoscut le-am făcut fața întoarsă spre cer. Vezi au fața la ceafă ca fățarnicii.

— Femeia, femeia albă era și ea moartă, spune ! Nu-mi amintesc și doar am citit Biblia cît am stat în mînăstire și mai apoi...

— Poate ai avut o clipă de rătăcire. Sigur, o clipă de rătăcire, domnule. Intr-o clipă de rătăcire poți să închizi ochii și să uiți. Ori degetul s-a așezat tocmai pe foaia aceea și n-ai văzut adevărul niciodată : e păcatul dumitale, domnule. Sînt sigur că s-a întîmplat la fel ca adineauri cînd ți-ai așezat palmele peste femeia albă. M-ai întrebat dacă era moartă. Nu, nu era moartă : era numai adormită, dar mai apoi, ce pot să mai știu ? Dacă stau să mă gîndesc bine, da, da, a murit la un an după adormire. Și acum ajută-mă să acopăr din nou cu pînza caleașca. Te-a îndemnat cineva să dai pînza la o parte ? Dumnezeu, cine ? Voiai să intri înăuntru ?

— Da, voiam să intru.

— Moartea te-a împins de la spate, spune adevărul ! Nu ai simțit nici o adiere, nici o umbră umblînd primprejur ? Nu te-a ajutat nimeni să ridici pînza ?

— Nu ; nu m-a ajutat nimeni ; cine era să mă ajute ?

— Pînza era lipită de lemn, domnule : nu ți s-a împotrivit cînd ai ridicat-o, deloc, deloc ?

— Nu.

— Dealtfel nici nu era o pînză obișnuită. O cumpărasem de la băștinași o dată cu toate culorile. Era făcută din frunza unui arbore, sau mai multora cine știe.. Cînd am trecut printr-un sat unde murise sfînta Filofteia am acoperit toate scenele omorurilor cu pînză și după ce ne-am închinat lîngă sicriul de argint am găsit pînza lipită de caleașcă și n-am îndrăznit s-o dezlipim.. Spune cine te-a îndemnat să vii la caleașcă ?

— Enigel.

— Enigel ?

A stat cîteva clipe lîngă mine, m-a privit blînd și apoi s-a depărtat. Am tras ușa ușoară, am cumpănit-o de cîteva ori și am găsit cobza pe care-o dorise Enigel, spînzurată. M-a izbit culoarea singerie a mătăsii care împodobea în interior caleașca. Am privit mai atent și atunci am văzut cu uimire că dacă îmi schimb locul pe deasupra mătăsii roșii alergă fete albe duse de valuri pînă la marginile calești, pînă în colțuri. M-am scuturat și mi-am zis că m-a tulburat discuția cu vizitiul. Am luat cobza, dar cînd am ești am scăpat-o în zăpadă. Erau două oase lungi alipite între ele și o tigvă omenească șlefuită, prinsă în cuie făcute din oase. Deasupra treceau trei strune galbene. Mi s-a părut că în clipa aceea din zăpadă mi-a surîs Enigel. Asudasem și-mi era teamă. Poate că era cineva împrejur care îmi ajutase să ridic pînza de pe caleașcă. Am luat craniul în brațe și am alergat către castel.

Cînd am ajuns lîngă Enigel, ridea, se juca, se bucura de viclenia cu care vulpile plîngeau lîngă ea sau rîdeau subțire ca niște clinchete : puii de vulpe îi alegeau degetele mîinilor, le prefera pe cele mici și inelarele, le mușca ușor și apoi fugeau către cămin. Vulpea bătrînă, șchioapă, ședea neclintită. O privea pe Enigel în ochi ; într-un tîrziu mîinile albe au cuprins gîtul vulpii și au alunecat ca o sanie albă peste foc. A rînjit vulpea bătrînă ; s-a îndepărtat apoi cu puii ; vulpile au alunecat pe scări minate de Malvine și Enigel a întins mîna după craniul pe care-l țineam în brațe strîns cu frica de a nu-mi scăpa iarăși.

Și-a trecut degetele subțiri peste corzi și ele s-au cutremurat. Cîteva sunete au curs prin aer și au luat foc în cămin. A venit și vizitiul : uitase parcă dintr-odată totul. S-a așezat lîngă mine și Malvine. S-a lăsat tăcerea și eu m-am ascuns în mine ca și cînd nu mai existam decît într-un punct știut doar de sufletul meu, un punct cu atît mai greu de găsit cu cît ar fi fost mai căutat.

ILIE PURCARU

baba tinca

(fals rondel)

ia violete domnule
ia toporași
parcul s-a-nchis
ca un paraclis

nu mai e nimeni
nici înlăuntru
nici în afară
nici în sine-mi

fața aceea
nici n-a fugit
nici n-a murit
nici n-a venit

ia violete domnule
ia pînă cînd

n-o să se facă
garoafe de rînd

paznicul parcului
dacă vrei
mătură ochii
de pe alei

și glezne din frunze
dacă vrei

spulberă totul
pentru trei lei

oh domnule domnule
de ce n-ai vrea
să iei cu tine
floarea de a

atuncea ia
floarea de zet
și pune-i numele
elisabeth

hei domnu domnu
parcul e-nchis
în paraclis
te așteaptă somnul

moartea din muzeul imaginar

(subistorie)

pe tobele de piele hu-hu gongul cădea
în înfundări de ape sub munți la moldovă

sub arcul dimineții lucid ca un venin
boierul cu păr negru doar gîtul ca de crin

urca purtînd pe pajiști de vreme galeș capul
spre eșafodul negru unde zîmbea harapul

pe tobele de piele hu-hu gongul cădea
în înfundări obscure boierul surîdea

și surîdeau în preajmă și vodă și miniștrii
și doamne și domnițe cu dinții lungi sinistri

și măscărici cu tumbe și gloatele puzderii
venite-n haite albe pe cîmpul primăverii

trumos țipau țimbale și-n greaua depărtare
plutea parfum de clopot fiind vinerea mare

invidioși pe-alături surîd boierii tineri
jurîndu-și să trădeze și ei în alte vineri

și cum luci securea suav tăind în zi
pe tobele de piele amurgul se ivi

dar ce magnific sînge ca piersica mustea
pe tobele de piele hu-hu gongul cădea

pe tobele de piele sub munți la moldovă

pure girl

o blîndă miss elisabeth
venită din glasgow în țara
cu fosnet aspru de semințe
sunînd în zări ca nyagara

cu trandafiri înalți de ploaie
căzînd în fire aurite
și voievozi în cămeșoaie

umblînd desculți răcnind la vite

de două mii de ori pe noapte

de umbre grele violată
o blîndă miss o guvernantă
venită de la glasgow fată

dar țara uriașilor
elisabeth tu o-nchideai
cu hiperbolice miresme
ca-ntr-un surîs în evantai

clavir calcinat

cocoanele bătrîne în alb ca niște molii
sclipesc din evantaie privindu-l cu ochi mari
pe ochii lui serafici cad umbrele înfolii
din biblioteca veche care s-a scurs în cari

salonul vechi în care se întregesc fotolii
pendula de argint cu fosnete gingave
cocoanele în alb migrene pentru molii
și florile de seară descopciate-agrafe

salonul vechi în care amurgul descusut
cu niște spade albe desprinse din perete
a-nvins adolescentul limfatic și hîrsut
pe catafalcul moale de ore lungi și-ncete

acuma cu un geamăt el mușcă dintr-un măr
și dinții zale flasce după-un vetust turnir
un sfînt de bizanț roșu îl mîngîie pe păr
cînd rîde mîța crudă țiganca de safir

blestemu-l înfășoară cu ape de venețiii
trup volatil și umed în apele subțiri
el simte cum îl scurge un duh la morbideții
și-i sună lung prin oase un plîns de trandafiri

siliți mor trandafirii stilați în uscăciune
își trece-o mînă albă prin părul cel bălai
cocoanele ca molii bat viu din evantai
e ora ce vestește o altă narațiune

PAUL SIMA :
LEGENDA
LUI DRAGOȘ

FELIX SIMA

Prezicere de dragoste

plecate cu gîndul plecate
sînt păsări trăsuri pentru nunți
plecate cu gîndul plecate
trăsuri peste dealuri și munți

ajunse la tine ajunse
le-ntorci cîte sînt cîte sînt
ajunse la mine ajunse
te caut în ele pe rînd,

NICOLAE LUPU

Cunună

Tăcere luminînd pe ochi,
Pustie lacrimă se-neacă-n zori,
Mai veche apa fulgeră pe cumpeni
Și întunericul se-ncheagă-n flori.

Cîmpii se clatină de-amurg,
Lumină putredă înghină
Și cînt încet prin tînără-adîncime
Și umbra-mi singeră-nflorind în mînă.

Întunecat de-a pururi e
Înaltul foc dospindu-se în apă,
Flăcări tîrzii se descărnează-n piatră,
Învăpăiată-ntunecime crapă.

Și merg pe cîmp pierzîndu-mă de cer
Enormă luminare pilpîind,
Iubirea cade peste suflet arsă
Și se cunună ochii răsărind.

Sicriu de rouă se coboară-n munte,
Înger murind cu aripa în gol,
Uitare-mpodobindu-se cu stele
Dînd soarelui și lin știi ocol.

La nuntă însetată ard
Crini negri peste mesele de-argint,
Viltoare crudă cade din pahare,
Oamenii string luminile orbind.

Făclii se macină-n pămînt,
Coroanele de aripi cîntă,
Urnă de foc răcindu-se-n lumină
Coloanele pîrlind de noapte sfîntă.

Fluturii-ntreb dacă-s mai mort
Călcînd prin florile înalte,
Mire în giulgiuri albe-nvești mîntat
Purtînd pe piept jertfelnicele calde.

Despre relațiile între oameni...

jurnalul unui martor ocular

Apa de la baie — așa cum se întîmplă uneori — nu voia să curgă ; mă și pregăteam să-i fac o scenă mecanicului. Ispita unui protest temperat, plin de nobil venin, se dovedea mai mare decît ispita unui duș. Brusc însă, apa a început să curgă și-mi dădeam seama cu nesfîrșită tristețe că pierdusem ocazia de a dojeni un om. Am fost silit să renunț la accesul meu de violență pe care mi-l pregătisem cu atîta grijă. Din nefericire adeseori nevoia noastră de a ne indigna, de a reproșa cuiva una sau alta, devin o necesitate fundamentală. Sînt copii care renunță la mîncare numai ca să creeze părinților o stare de culpabilitate. Plăcerea de a jigni pe cineva poate să întrecă plăcerea stîrnită de cele mai firești instincte. Din pricina acestui violent egocentrism relațiile dintre oameni se degradează. Cînd interesul biologic sau sentimental se stinge, ființa cîndva dragă ne apare ca o ființă străină, noi investim lirism numai în ceea ce ne convine și aduce un profit imediat. Profitul pe care-l aveam ne crea iluzia unei relații ideale.

Deși mulți oameni se laudă cu relațiile lor, deși nu puțini declară cu mîndrie că „ei au casa deschisă" — aceste relații nu există .Mulți oameni trăiesc izolați în egocentrismul lor, chiar cînd iubesc sau cred că iubesc ; relația pe care o promovează nu e decît prelungirea acestui egocentrism. Relația cu un om nu înseamnă schimburi reciproce avantajoase, ci comunicare.

Dar adeseori noi nu comunicăm cu cei cu care sîntem într-o relație. Între două vanități nu poate exista comunicare. Viața nu poate exista fără relații umane — viața ne împinge implacabil spre aceste relații — dar noi nu prea reușim să înțelegem tot ce se întîmplă.

Adeseori mă întreb : cum să fac ca relațiile mele cu oamenii să fie perfecte ? Cum dumnezeu să procedez ca să nu fac pe nimeni să sufere? Cum să fiu loial într-o relație, fără să mă înșel pe mine ? Fidelitatea care are la bază auto-mutilarea e tot o formă de duplicitate. Fără să vrea, într-o relație, chiar în cea mai gingașă, unul din parteneri va încerca să ocupe un loc mai important și odată ce apare inegalitatea, relația s-a spulberat. Fiecare încearcă să-și exploateze calitățile, să-și impună punctul de vedere, să aibă ultimul cuvînt, de aci, încordarea, suspiciunea și chiar aversiunea care însoțesc multe relații. Important e ca într-o relație fiecare să-și fie lui credincios, din această fidelitate față de sine se pot naște relații simple, loiale. E greu să fi loial cu celălalt dacă te minți în primul rînd pe tine. Un om care minte pe altul se minte, în mod sigur, și pe sine. Minciuna e mai mult decît un păcat — e o stare de contradicție. Nimeni nu minte într-o stare de beatitudine.

Oamenii care nu se cunosc pe sine sînt incapabili de relații. Ei nu se cunosc pe sine și — din această pricină — mint de îngheață apele, chiar cînd cred că spun adevărul. Dacă nu cunoști adevărul — degeaba vrei să-l comunici. Sinceritatea nu este, cred eu, o trăsătură de caracter, ci intensitate, pasionalitate, inteligență. Omul prost este inevitabil ipocrit. Minciuna poate să devină atît de violentă și de densă în existența unui om încît acel nefericit nici nu mai are sentimentul că minte. El este în întregime o minciună, așa nu mai are probleme, minte cum ar respira. Înainte de a minți pe altul, omul se minte pe sine, chiar în straturile cele mai adînci. Cunosc pe cineva care de ani de zile, povestește cu multă naturalețe, spirit critic, indiscutabil humor, o întîmplare la care n-a participat, dar, la care, pe semne, voia să participe. Minciuna s-a înrădăcinat atît de adînc în el încît, odată, îmbătîndu-se și pierzîndu-și controlul, a recunoscut că, da, a participat la acea întîmplare. Ce fel de relație ai putea să ai cu un om care se minte pe sine cu atîta convingere ?

Relațiile ne produc adeseori dezamăgiri sau, mai exact, nevoia noastră de schimbare capătă forma mai acceptabilă a dezamăgirii : X m-a dezamăgit, Y n-a fost ce-am crezut. Ca și cum Y ar avea vreo vină că noi i-am atribuit calități pe care nu le avea. Sau chiar dacă ar avea vreo vină, vina principală e a celui care s-a înșelat. Atunci apare nevoia de schimbare a relațiilor, prindem gustul „rupturilor"..., căutăm mereu ceva deosebit. Decît să înțelegem relația în care trăim, preferăm întotdeauna s-o schimbăm cu alta mai pură. Sigur că da, noi denumim nevoia noastră simplă, epidermică de distracție „nevoia de puritate". Căutătorii de relații pure nu obosesc niciodată, pînă la adînci bătrînețe, tot caută puritatea și tot n-o găsesc. O relație nouă nu înnoiește pe nimeni ; dacă sîntem vechi, vechi rămînem. Dar decît să ne înnoim noi, preferăm să ne înnoim relațiile, e și mai comod, e și mai plăcut. Cineva îmi mărturisea că-i spusese unei femei tot ce putea să-i spună și se gîndea cu toată seriozitatea la o altă legătură. „De ce ?" l-am întrebat. Mi-a răspuns simplu : „Caut o altă femeie ca să pot s-o iau de la capăt, nu pot să inventez nimic nou". El avea niște ticuri — cum se epuizau ticurile, cum își lua calabalîcul și pleca în altă parte. Înșelătoare, iluzia de prospețime și noutate ne dă, nouă oamenilor, o relație inedită. Relația se schimbă, noi rămînem aceiași. Și-n puținele clipe de luciditate recunoaștem că n-am făcut decît să ne tîrîm egocentrismul dintr-o garsonieră în alta.

Teodor MAZILU

Leon și ultimii săi trandafiri

de AUREL DRAGOȘ MUNTEANU

Domnul Leon se simțea tot mai rău. Căzuse într-o mare apatie, nu mai răspundea nici unei solicitări exterioare și nu mai recunoștea pe nimeni. Nu avea desigur nici un fel de dureri, stătea toată ziua cu ochii pironiți de perete, inert, fără să schițeze vreo mișcare. Activitatea din jurul său devenise tot mai mare, femeile se agitau, șușoteau, îi schimbau așternuturile, îi dădeau apă, animate de o reală solicitudine, dar și de o curiozitate amestecată cu cruzime. Îl pipăiau, îl căinau, se întrebau dacă nu mai e nimic de făcut, în timp ce el urmărea pe retina ochilor săi sticloși imagini pe care nu le va povesti nimănui. Slăbise enorm și pielea i se făcuse pungi, atîrnînd disgrațios, întîi greoaie, plină încă de grăsime, apoi tot mai uscată, crăpînd pe alocuri și sîngerînd ușor din cine știe ce pricini. Domnul Leon nu lua seama la nimic, stătea în mijlocul propriei sale ruine majestos, fără aerul de muribund tăcut, plin de o înțelepciune adîncă. Era greu de crezut că se află în stare de inconștiență. Fața lui păstrase expresivitatea unui om care gîndește și mai multă vreme cei din casă și-au închipuit că s-a retras în mod voluntar în necuvînt și i-au adresat o mulțime de imputări și chiar amenințări. Aveau impresia că devenise ironic și distant, chiar că îi ia peste picior și Zoe s-a înfuriat la un moment dat, întrebîndu-se de ce se ocupă oare de un străin refractar, cînd avea atîtea pe cap în propria ei viață. Adevărul este că se atașase foarte mult de domnul Leon și că se mustră imediat pentru ieșirea ei, dedicîndu-se timp de cîteva săptămîni îngrijirii lui. Fără prea multe efuziuni, domnul Leon îi fusese ca un tată și suferea enorm să-l vadă chinuindu-se. Îl izolase de tot restul casei și nu mai dădea nimănui voie să-l tulbure. Era geloasă pînă și pe îngrijirile Savetei. Aceasta din urmă stătea prin forța lucrurilor mai mult cu bolnavul, Zoe avînd și propria ei familie pe cap.

Cu vreo două săptămîni înainte de sfîrșitul său, domnul Leon își reveni, își recăpătă conștiința. Într-o dimineață o rugă dintr-o dată pe Saveta să-i deschidă geamul. Femeia se lumină auzindu-l vorbind, în mintea ei se aprinse o ultimă speranță. Domnul Leon schiță chiar un gest vag în direcția ferestrei, pronunțînd apoi cu greu cuvintele. Fără să-și dea seama ce face, femeia se repezi imediat să-i îndeplinească dorința, apoi alergă în apartamentul soților Serbac să-i aducă vestea lui Zoe. O găsi alături de Gabriel și strigă într-un suflet:

— Vorbește, vorbește, don' Leon, vorbește!

Zoe o întrebă precipitat:

— Ce faceeee...! Ce spune? Ce spune? Vrea ceva?

Își recăpătă imediat stăpînirea de sine, gîndindu-se că n-ar proceda bine să năvălească așa, toți deodată, în încăperea bolnavului. Se reținu și spuse tuturor celor de față:

— Lăsați-l în pace, mă duc eu imediat să-l văd!

Un singur gînd rămăsese în creierul gol al domnului Leon, că e dimineață și că trebuie să plece în oraș. Mișca umerii într-o parte și în alta ca și cum s-ar îmbrăca, agitat, ochii i se roteau în orbite, se hițina tot, patul scîrțîia, cearceafurile și pernele se învolburau, încît Zoe găsi înăuntru o atmosferă de coșmar, incredibilă. Îl liniști pe bolnav, îi dădu să bea ceva și rămase stupefiată cînd îl auzi murmurînd:

— Mulțumesc!

Domnul Leon se concentră asupra micului univers în care trăia. Redescoperea ambianța camerei sale, totul i se părea nou, strălucitor, ba lua cunoștință de lucruri, însă fără mirare, cu un interes pur de cunoaștere, i se părea că înainte nu văzuse nimic din ceea ce-l înconjura. În colțul din dreapta patului se afla o mică etajeră cu cărți. Ceva îi spunea domnului Leon că nu-i era străină. Își plimbă ochii asupra cotoarelor și se convinse că nu putea să aibă vreo legătură cu el. Erau în majoritatea lor cărți foarte vechi, de înțelepciune orientală, multe cotoare din piele roșie, desigur că bolnavul nu le atinsese niciodată și ochii nu se opriră deloc asupra lor. O dîră lungă de praf era luminată de o rază și firișoarele minuscule păreau că trăiesc, strălucitoare. Ochii muribundului zăboviră, îi făcea o mare plăcere să vadă așa ceva, praful devenise auriu, lumina se întări și atunci primi luciri diamantine, părea că cineva presărase o pulbere prețioasă pe etajera cu cărți. În curînd lumina scălda tot raftul și domnul Leon constată că praful acoperise mai mult decît credea. Volumele groase aveau un strat subțire pe coperți, lemnul părea că produsese praful din sine, un strat de frumusețe, minunat. Domnul Leon se gîndi că totul este compus din cristalele acelea mici și că nu trebuie decît foarte puțin ca să-și piardă unitatea și să se împrăștie sub formă de particule mărunte-mărunte, să se lase peste lume, să învăluie protector animalele și oamenii, turba și aurul, totul, totul. Miliarde de cristale mai mari și mai mici zac tolănite în eter, compunîndu-se și recompunîndu-se mereu. Ochii bolnavului descoperiră apoi că toată raza era împînzită de praf, de la geam pînă la etajeră, că foia de pulbere vie. O clipă îi trecu prin cap că ar putea să aibă într-adevăr viață, de un alt tip decît cel obișnuit, iar ei să nu-și fi dat seama pînă acuma. Privi cu și mai mare atenție, firișoarele se mișcau, se ridicau, coborau, lent, dar sigur, păreau că îndeplinesc cine știe ce program dinainte stabilit, că acționează după un cod secret. Pe tot parcursul razei luminoase exista o activitate foarte intensă, viață care nu se oprea nici o clipă din cursul ei. Domnul Leon coborî pleoapele, încercînd să determine exact un firișor de praf și să-l urmărească în evoluția lui. Izbuti de cîteva ori, cu prețul unor eforturi incredibile, dar i se părea imediat că l-a pierdut și că l-a înlocuit cu altul. Nimic nu particulariza un fir de pulbere de altul. Domnul Leon continua totuși încercarea sa și avu impresia că reuși să păstreze în atenție mai multă vreme o particulă infimă. Își mută ochii pe marginea ferestrei unde foiala era și mai mare, părea cu adevărat vie. Praful trăia, domnul Leon nu se îndoi nici o clipă și îl cuprinse o scîrbă uriașă de tot ce există, simțea că este și el acoperit de aceste mici viețăți, că în porii lui își au culcușul ființe imposibil de văzut cu ochiul liber, dar nu mai puțin reale, cu viața lor fiecare, cu murdăria naturală, cu hrana lor, care este poate însăși carnea lui, a domnului Leon. Își ridică încetișor o mînă, privi către fereastră pe deasupra ei, dar nu se zărea nimic, numai pielea devenise ușor transparentă, luminoasă. Bolnavul se mai liniști și-și întoarse ochii din nou către geam, căutînd să-i fixeze asupra lemnului scorojit ușor, unde i se păruse că se naște praful care invadase încăperea. Observă însă o muscă obosită, îmbătrînită în anotimpul tîrziu, cum încearcă fără succes să se urce pe sticlă. Căzu de cîteva ori pe spate, împiedicîndu-se de vopseaua crăpată și rămînînd așa, cu piciorușele nenumărate în sus, zbătîndu-se disperată. Își reveni la poziția normală și încercă din nou. Se plimbă încet pe marginea geamului, apoi ridică partea din față, așa, așa, greoaie, apoi iarăși căzu. De data aceasta nu se mai opri pînă jos pe covor unde rămase nemișcată cîteva momente, apoi se zbătu violent și se întoarse pe picioare. Stătu din nou cîteva clipe și în cele din urmă se răsuci către perete, suind încet. Se oprea din cînd în cînd, ca orice ființă obosită și la marginea de sus părea că nu va fi în stare să escaladeze pervazul. Fu dată înapoi de cîteva ori, era probabil cît Everestul, pentru piciorușele ei mărunte, apoi trecu totuși pe lemnul vechi. Domnul Leon se întreba de ce dorește oare să se afle pe sticla netedă, de ce se chinuie atîta. Musca izbuti în sfîrșit, se ridică pe geam și făcu cîțiva centimetri, rămînînd apoi nemișcată. Se afla în bătaia soarelui, se înviora desigur sub căldura lui. Domnul Leon nu-și putea lua ochii de la gîza aceea și rămase așa cîteva ceasuri, urmărind viața ei pîlpîitoare. După un timp raza se ridică cu cîțiva centimetri, pierzînd musca din fascicolul său. Gîza se trezi, se ridică pe piciorușe și se mișcă din nou lipindu-se de sticlă exact în lumină. Domnul Leon izbuti să schițeze un zîmbet grotesc și mulțumit. Se gîndea că ființa năpăstuită de vreme, al cărei ciclu avea să înceteze în curînd, se afla de fapt în eternitate, trăia un prezent continuu, fără nici o teamă, fără nici o zbatere inutilă, fără durere și fără întristare. Exista un echilibru miraculos în natură și nimeni n-ar fi putut să înregistreze convulsii morale, cine știe de tulburări ascunse din cauza acestei morți. Și este totuși o stingere ca oricare alta, pentru viața cosmosului are exact aceeași importanță cu a lui Einstein, este viață, energie condensată. Cine în afară de orgoliul nostru nemăsurat ar putea să afirme că el este mai important decît musca aceea de pe geam?!

Domnul Leon se simți invadat de jale. Va muri și el, fără nici o îndoială, nu mai este nimic de făcut. Murmură încetișor: nu mai este nimic de făcut. Universul lui era definitiv redus la această încăpere, la viața joasă a gîngăniilor dinăuntru și la peripețiile luminii. În clipa aceea domnul Leon ar fi vrut să stea pe un cuib de vipere, să colcăie viața în jurul său, ar fi vrut să fie un miliard de ploșnițe și de păduchi, să simtă că în jurul lui se trăiește, să vadă gîngănii fugind uluitor de repede pe piciorușele lor scunde, înfrigurate, căutîndu-și hrana, să vadă lipitori cum sug cu sete sînge, să urmărească viața glorioasă și infinită din univers. Ar fi vrut să stea pe mușchi și pe iarbă udă, să simtă cum crește sub el, să prindă rădăcini, să le întindă hulpave pe dedesubt, să biruie orice împotrivire, să crape pereții care se împotriveau, să sară în lături dalele de piatră, să vadă jivine cum se luptă și-și iau viața pentru ca să trăiască, să cadă asupra lui cascade și să simtă pești lucitori, să-i crească unghiile și să fie în stare să sfîșie cu brațele. Peretele din fața lui sări în lături și se deschise o pajiște cu gladiatori, mulți, oameni fioroși aduși din Tracia, parți barbari și fără milă, se luptau deciși, hotărîți să-și apere viața, să ucidă fără milă pe adversar. Robii dezgoliți pînă la mijloc înconjurau amfiteatrul, cu săbii enorme la brîu. Se dădu drumul în arenă și unui grup de tigri, care intrară în mijlocul luptătorilor încleștați, rupînd cu fălcile lor nemiloase în dreapta și în stînga. Un țipăt imens de spaimă cutremură masa umană amenințată. Nimeni nu mai știa de ce să se apere. Îl primejduia sabia sau măciuca vecinului, și în același timp ghiarele și colții fiarelor înfometate își făceau datoria. În cîteva minute tigrii fură măcelăriți și oamenii se priviră o clipă în ochi, înspăimîntați, apoi reluară loviturile între ei. Domnul Leon ședea pe un scaun mai înalt, în mijlocul mulțimii și făcu un semn discret. Gratiile zăngăniră și zece tigri de Nubia, fiare nobile și sîngeroase, de o putere fără seamăn, năvăliră înăuntru. Era de nedescris, mulțimea țipa înfiorată, excitată de spectacolul sîngeros, creștinii își făceau cruce pe ascuns, alții aduceau mulțumiri lui Zeus. Gladiatorii se împuținară imediat, nimic nu rezista fiarelor din deșert. Se strînseră unii într-alții, obosiți, leii înălțau glasul lor de spaimă și săreau cu piepturile lor care păreau invincibile. Oamenilor le ieșiseră ochii din orbite, venele de la cap crăpau de spaimă și de efort, gesturile inutile de apărare aveau măreția luptei cu titanii, erau frumoși și mîndri. În curînd pe arena de piatră nu se mai vedea decît o masă de trupuri înfiorate, un țipăt prelung spărgea urechile spectatorilor, vaierul pîntecelor sfîșiate, al craniilor sparte în gurile imense de fiară nemiloasă. Un leu se culcase pe burtă într-o parte și lingea fălcile însîngerate, altul zăcea tolănit pe o latură în mijlocul corpurilor mutilate. Viața triumfa viguroasă, un luptător alerga de colo-colo, cu fierul gol în mîini, ferindu-se să atragă atenția vreunei bestii și atunci din mulțime începură să dea cu pietre asupra lui strigîndu-i că e laș și că a mîncat pîinea de sclav la Roma pe degeaba. Omul începu să se apere cu mîinile și nu era atent cînd dădu cu spatele de o fiară care îl trăzni cu laba, crăpîndu-i capul. Rămase încă o clipă în picioare, sabia îi alunecă din mîini și pe față i se întipări o expresie de mirare atît de stupidă, atît de caraghioasă, încît cei de față începură să rîdă cu hohote.

Domnul Leon nu dădea nici un semn în legătură cu activitatea prodigioasă a imaginației sale. Stătea nemișcat în mijlocul patului, rezemat de perne și numai pe retină galopau frenetic secvențele romane ale filmului său interior. Încetișor, totul se transformă într-un pustiu, nu se vedea decît nisipul arzător, încins, se simțea dogoarea lui pe obraz, mult nisip, pietre sfărîmate ici-colo. Departe, departe nisipul devenea argintiu, apoi se făcea un lac întins și se unea cu cerul. Imens, în jurul domnului Leon era deșertul. Înainte și înapoi, la dreapta și la stînga, în sus și în jos. Deșertul se întinde, gîndi omul. Se întinde și numai e decît nisip, suflarea înghite nisip, între dinți s-au strecurat boabele mărunte și gura păstrează gustul de piatră și nisip. Domnul Leon era ca într-un cuptor, nisipul ardea, sub influența căldurii înspăimîntătoare se împietrea, boabele se topeau și se uneau apoi, formînd o rocă dură. Domnul Leon se trezi pe o platformă de piatră încinsă, înroșită, dogoritoare, se perpelea și se mira că nu se poate ridica și că trebuie să rămînă în poziția asta care nu-l apăra de loc, trebuie să stea, cu picioarele întinse, arzîndu-se tot. Își dădea seama că ar fi trebuit să se ridice și să plece, să o ia la fugă și să se îndepărteze de locul rău, de iadul înflăcărat, deși nu mai exista nici o șansă, fiindcă în jurul său totul era piatră încinsă, cît vedeau cu ochii. Piatră peste piatră. Nu mai rămăsese nimic. Nu a mai rămas nimic, suspină domnul Leon. Piatră peste piatră. Nici o urmă de vegetație, nici o amintire a vieții nu se afla pe tot platoul imens, pe tot pămîntul. Domnul Leon era singur și suferea, piatra ardea tot mai tare, se înroșea, nu mai aducea de loc a tărîm omenesc. În curînd începu să se onduleze, domnul Leon nu înțelegea ce se întîmplă, se văzu numai ridicat într-o clipită sus-sus, amețitor, apoi căzu fără cunoștință, negru, negru, i se păru că se afundă, că a căzut într-o căldare cu smoală și numai tîrziu s-a regăsit din nou în deșert, în jurul lui totul era nisip, cît vedeai cu ochii, nimic, în zare nu era decît nisip, o căldare imensă, un ocean de nisip, fin, mărunt ca un praf ucigător, și în curînd începu să se ridice din cauza căldurii, a cine știe cărui vînticel abia simțit. Era un praf înăbușitor, care intra în nări, umplea plămînii, se aduna în gură, paraliza vorbirea, orbea, împăienjenea ochii, se punea sub pleoape, se strîngea între degete, la încheieturi, sub brațe, între picioare, unde voiai și unde nu voiai. Înecăcios, te frigea, îți venea să scuipi sînge, teribil.

Pe chipul domnului Leon nu se putea observa nimic din peripețiile lui, aventurile grozave ale închipuirii dezlănțuite. Impasibil, nu mai scosese în ziua aceea nici un cuvînt, ochii lui aveau din nou expresia ironică, privirea retrasă în depărtări. Zoe intră de cîteva ori, îi dădu un ceai după-masă și rămase mai bine de o oră pe un scaun în partea dreaptă a patului, nemișcată. Se lăsase dusă pe gînduri, ofta la intervale destul de mici și se sculă apoi, cu mișcări încete, de femeie obosită, chinuită de griji și de veghe. Nu-l mai privi pe domnul Leon, ca și cum acesta nu ar fi zăcut în patul de alături. Ieși, fără a mai reveni pînă seara, cînd intră alături de doctorul Boroianu, găsind-o înăuntru pe Saveta care îl schimba pe bolnav cu mare greutate. Doctorul întrebă dacă stătuse liniștit, așteptîndu-se la manifestări violente, avînd în vedere temperamentul domnului Leon și stadiul avansat al bolii, care presupunea dureri. Doctorul înconjura patul cu grijă, deși domnul Leon trona în mijloc tăcut, fără a mișca vreun mușchi pe fața slăbită, ca un Budha contemplativ, o mască de oriental abstras. Doctorul presupunea o paralizie generalizată și de aceea dădea din cap îngrijorat. Nu mai avea nici o speranță, cu toate acestea spectacolul evoluției fatale a bolii îl mîhnea și se simțea invadat de o tristețe adîncă. Nu-l iubise pe domnul Leon, îi fusese chiar antipatic, nu putea suferi interesul bolnăvicios al acestuia pentru moarte. Își amintea că se certaseră o dată la masă, fiind amîndoi invitații lui Zoe, și-l făcuse „cioclu", spunîndu-i că-l angajează dacă vrea în serviciul spitalului său, unde se murea pe capete, avînd de a face numai cu maladii incurabile. Doctorul era un pesimist de felul său, adormise apoi la masă, din cauza oboselii și nu-l mai auzise pe domnul Leon desfășurîndu-și argumentele. Acuma îl avea la discreție, zăcea în fața lui și doctorul știa că nu e mai mult decît un cadavru, că nu e decît un mort care pare că mai trăiește. „Cum sîntem cu toții" își spunea el. Știm precis că vom muri încă de la naștere, viața este ea însăși o boală care trebuie tratată într-una. Se trezi, dîndu-și seama că aceste cuvinte ar fi putut să le pronunțe și domnul Leon. Doctorul sta la picioarele patului și simți un tremur ușor. Nu-și mai aducea aminte dacă el pronunțase cuvintele de adineauri sau le auzise de la domnul Leon. O stranie legătură exista între cei doi bărbați și scurtul moment de oboseală și de amețeală i se păru doctorului peste măsură de lung. O piclă se lăsase peste creierul său, peste firea sa umbroasă, și o clipă se crezuse în locul domnului Leon, se văzu pe sine în patul larg, se numea Leon Bulgăreanu. Se trezi anevoie și-și luă gentuța, spunîndu-i lui Zoe că va veni în dimineața următoare.

Domnul Leon rămase din nou singur, dacă putem spune așa deoarece ei fusese tot timpul în lumea lui, fără a lua seama la ceea ce se petrece în jurul său. Agitația nu-l influența de loc, stătuse nemișcat, ochii nu-i clipeau, ca unui mort. Tîrziu, spre seară, cînd pașii de pîslă ai întunericului intraseră deja în camera sa, coborî pleoapele și ținu cîteva minute ochii închiși, scoțînd un sunet ușor de durere, o tînguire de om care nu mai are nimic de sperat. De fapt nu-l chinuia disperarea sfîrșitului său apropiat, apatia îl ținea încă în brațele sale de indiferență, ci foamea. Pentru prima oară de la începutul bolii, domnul Leon simți că măruntaiele sale cerșeau, că dezolarea lor era plîngăreață. Un gol imens părea că-l ridică deasupra patului, se simți o clipă dus de un cearceaf, se înfricoșă la gîndul că poate cădea. Amețit, deschise ochii și se văzu tot în pat, în poziția lui obișnuită, nemișcat. Foamea îl chinuia însă din ce în ce mai tare, îi provoca un fel de greață oribilă, o amărăciune puturoasă în cerul gurii. Domnul Leon se întreba de ce nu vine nimeni la el, cum de fusese uitat, părăsit în halul ăsta. Nu știa prea bine ce se întîmplă cu el, încerca un fel de stupoare, găsindu-se întins fără ajutor între cearceafurile de o curățenie enervantă. Pe noptiera de lîngă pat se afla un pahar cu ceai, acoperit de o bucată de tifon. Domnul Leon o zări, ochii îi ieșiră din orbite, pofticioși, dar constată că nu avea nici o putere de a se întinde și de a lua cu mîna ceașca aceea care conținea însăși viața sa. Îi era imposibil, încerca la un moment dat să-și miște dreapta, dar ea nu-l mai asculta, domnul Leon nu-și mai aparținea și atunci își dădu seama, știu concret, fără nici o părere, fără vreo urmă mincinoasă a vieții, că va muri, că nu mai e într-adevăr nimic de făcut.

Îi era totuși foame. Dorința fără margini îi sfîșia măruntaiele. Nu era propriu-zis senzația, spasmul, cererea de neocolit a organelor, ci mai mult gîndul lui că trebuia să mănînce, că hrana înseamnă viață, prelungirea existenței. Se trezise din letargie cu ideea asta înfiptă ca un cui în mintea sa: că trebuia să mănînce, că numai așa va putea să reziste. O febră a supraviețuirii îl cuprinse, începu să scrîșnească anevoie să profereze blesteme și înjurături la adresa femeilor care nu-l serveau, care îl uitaseră. „Ce dracu fac femeile astea?" se întreba el într-una. Nici nu-i trecea prin cap că ajunsese în sfîrșit la momentul suprem, cînd putea să realizeze gîndul lui de o viață, ar fi fost în stare să ucidă pe oricine l-ar fi oprit acum să mănînce punîndu-i sub ochi propria lui imagine descompusă, așa cum se prezenta în fața morții, a trecerii aceleia definitive pe care o contemplase cu ochi avizi atîtea decenii. Nici un gînd nu mai frămînta conștiința lui Leon Bulgăreanu, viața lui interioară se stinsese în focul dorinței de neostoit, a foamei apocaliptice. Se agita în sinea lui, se frămînta ca să găsească o soluție măcar pentru a aduce mai aproape paharul cu ceai de pe noptieră, să-l ridice cu amîndouă mîinile și să-l dea peste cap, să-l bea pînă la fund, să soarbă ultima picătură, tot ceea ce era înăuntru, tot, ceaiul acela, un elixir, poate că tocmai ăsta să fie medicamentul atît de mult căutat, poate că tocmai el va menține viața, va conserva firișorul incert, va menține animația în trupul său vlăguit cine știe, poate că așa este, și uite, nimeni nu vine la el, nimeni nu se gîndește la el. Lacrimi fierbinți curgeau pe obrajii domnului Leon, lacrimi de singurătate, de revoltă, de regret, de furie, de împăcare, lacrimi de durere, lacrimi de nostalgie pentru viața lui care nu mai era. Își aduse aminte atunci, într-o clipită, de tinerețea lui voinicoasă, de procesele puține de la începutul carierei, cînd verbul său violent îl făcuse temut și părea că anunță o mare carieră de penalist. Nu era ușor să-l ai adversar, toată lumea din București venea să-l audă și femeile se dădeau în vînt după el, doamne din înalta societate, toată lumea bună. Înalt și voinic, plăcea la vedere, neînduplecat, decis, minuțios în concluzii, cu glasul tunător. Lacrimile domnului Leon de acum se încălziră o clipă la trecerea acestei imagini familiare pe retină. Toată lumea fusese mirată auzind că va renunța la bară pentru a intra în slujba unui ministru, ca șef de cabinet. Plecase apoi în Orient, nimeni nu se gîndise o clipă să lege abandonul tinerei promi-

siuni de acest voiaj. Îl atrăsese perspectiva cunoașterii unor țări îndepărtate, fusese la Tokyo unde îi primise o gardă de samurai cu armuri negre și asistase la oficierea unor rituri misterioase în pagode ale sectei Zen, vizitase șantiere arheologice care îi vorbeau despre civilizații apuse în urmă cu milenii, văzuse temple învelite în verdeață, pline de șerpi, tăcute, avînd totuși un limbaj misterios în construcția zidurilor, în plasamentul lor și în orientarea diferitelor elemente. Cunoscuse un Budha viu și pe Dalailama, aproape un copil, rămăsese în India peste șase luni, cerîndu-și un concediu și stătuse în Himalaia cu yoghinii. Experiența lui asiatică nu a durat mai mult de doi ani, dar rămăsese cu ceva esențial din ea, cu o contemplație permanentă a morții, a misterului biologic al transformării omului în cadavru. Văzuse un cimitir străvechi și se întrebase asupra miliardelor de miliarde de ființe care se sting sub soare, care se reîntorc în eter, trecînd prin cimitir. Drumul nostru devenea pentru el foarte limpede, spațiul infinit se strîngea între pereții necropolelor omenirii. Se întorsese acasă fără să povestească nimănui, nimeni nu știa marea problemă a vieții lui. Lăsase dreptul în paragină, nu mai făcu treabă nici la politicianul lui cu legături obscure, intrat în tot felul de organizații inițiatice, care plecă de altfel în Liban la scurtă vreme, pentru totdeauna, de teama războiului care se apropia, știind că nu va mai fi chemat niciodată să guverneze. Leon Bulgăreanu deveni un jurist de duzină, dar pierduse orice fel de ambiție în viața publică. Cerceta numai disoluția universală, moartea continuă a lumilor vii. Nu se căsătorise niciodată, decăzuse iremediabil în ochii foștilor săi prieteni.

Doamne și cîte ar fi putut să facă, lăcrima domnul Leon. Nu-și mai aducea aminte nimic din toate concluziile sale, din tot ceea ce i se părea că adunase totuși în răstimpul cîtorva decenii de agitație intelectuală permanentă și de cercetare curioasă a unui material foarte vast, atît de empiric, prin frecventarea cît mai multor muribunzi, cît și teoretic, citind tratate medicale, opere mistice, mărturisirile unor inițiați. Ce rămăsese? Ce se întîmpla acum? Era el, sigur el, Leon Bulgăreanu, și-și dădea seama că murea, era sigur, se întîmpla, nu mai putea fi nici un dubiu. Acum, cînd îl părăsiseră răul și necazurile trupului său istovit, nu mai simțea nimic deosebit, nimic în afară de gîndul său năucitor, de frica nemaipomenită, nu-i producea nici o revelație, parcă n-ar fi nimic, parcă nu s-ar petrece nimic. Și totuși, așa era nu putea să facă o atît de tragică confuzie, el **trebuie să moară**, poate că avea să se întîmple chiar astăzi, poate. Și domnul Leon făcea constatarea fantastică, zdrobitoare, că toate lucrurile sînt așa cum trebuie să fie, că nu poate să descopere nimic, că nu există decît gîndul ăsta teribil, unic, în toată forța lui, în spaima inexprimabilă, negrul ăsta absolut, întunecarea minții, că moare, pierderea repetată a cuvîntului, a ceea ce spune în sinea lui, parcă o pînză neagră i s-ar pune peste un ochi interior, doar atît. Doar asta era, așa se petrece, ce este? Făcu un efort de ascultare, își limpezi auzul, de parcă tot ceea ce avea să se întîmple și-ar fi anunțat prezența prin zgomot, prin neliniște acustică. În cameră era liniște o liniște de mormînt, numai el își mișcase gîtul înțepenit care pocnise. Nu era nimic! Bine, dar el simțea că se duce și totuși îi era foarte bine, se simțea ușor, încetase orice rău fizic, avea chiar impresia că este foarte bine, din cauza slăbiciunii pierduse senzația de sufocare, de apăsare pe inimă, este oare încă posibil să se facă bine? Urma unei speranțe îl învioră pe domnul Leon, îl bucură și-i creă o stare de euforie. Ar fi vrut chiar să se scoale și atunci constată din nou cît este de slab, fiindcă numai gîndul de a merge îl obosi atît de tare încît plonjă în somnolența lui obișnuită.

Saveta intră fără să aprindă lumina și crezu că doarme. Se consultă cu Zoe dacă este cazul să-l trezească pentru a-l hrăni sau dacă nu ar fi mai bine să-l lase în liniștea lui, să se odihnească. Zoe hotărî să rămînă așa, iar Saveta aerisi, deschizînd larg ferestrele. Femeia rămase și ea în cameră, uitîndu-se afară. Cerul era opac, un ochi întunecat spre orizont, Saveta era superstițioasă și frica o țintui pe scaun. Lîngă ea, în stînga, foarte aproape, se afla domnul Leon și femeia se gîndi cu spaimă că poate a murit deja, poate că nu este decît un cadavru și cine știe ce metamorfoze obscure se petrec chiar în aceste clipe și o pot prinde în lațul lor magic, luîndu-i mințile sau creînd în viața ei cine știe ce fenomene anormale. Auzise în copilăria sa tot felul de povești incredibile despre morți, despre strigoi și altele asemănătoare, rîsese întotdeauna de ele, dar în clipa asta își dădu seama că îi era frică și că toate credințele primitive existau în ea. Domnul Leon horcăi odată, oftă adînc și Saveta paraliză, înțepeni pe scaun, imaginîndu-și cum o țintuiește cu privirea din pat și poate că îl enervează prezența ei. Nu îndrăzni totuși să miște nici un deget, frica îi luase orice posibilitate de a pleca. Ar fi vrut să-și întoarcă ochii către bolnav, dar gîndul nu asculta porunca ei și rămase în continuare așa cum se găsea la început. Groaza o covîrși pe femeia simplă și bună, întunericul în preajma domnului Leon era de nesuportat, Saveta încercă să țipe, gîtuit, dar sunetele nu ieșeau din gura uscată, simți că se pierde, că se duce, se lăsă în voia apei negre, pînă cînd o trezi vocea fermă a lui Zoe, ai fi spus că nu se întîmplase nimic, chiar nimic, și Saveta privea buimăcită în jur, văzînd că toate sînt la locul lor, iar domnul Leon rămăsese impasibil în patul alb și mare, fără a da nici un semn că și-ar fi recăpătat din nou cunoștința.

Domnul Leon încerca în continuare foamea teribilă, o dorință imensă de a mînca prăjituri, dulciuri, compoturi, orice ar fi dulce, dulce, zahăr imens, căpățîni uriașe, închipuirea lui crea priveliștea unor văi de zahăr, se scursese pe pante și se adunase jos, straturi, adevărate terase de zahăr alb, strălucitor, domnul Leon ar fi mîncat și cu ochii, îl durea faptul că nu putea să se întindă, dorea un car cu prăjituri, ar fi mîncat o săptămînă întreagă. Îl supăra abdomenul, o durere roșie, de o mare violență, abia acum domnul Leon simți că golul din stomac începea să-l roadă, sigur, să se întindă și să doară, simțea că îl mănîncă, că îl devoră, că se întinde, hrănindu-se din sine însuși. Foamea imensă atinse paroxismul, nu putea să creadă că cei din casă sînt atît de cruzi, prin fața îi treceau figuri familiare, i se părea că o recunoaște pe Zoe, apoi chipul deveni imprecis, dar oricum era cineva cunoscut, nu putea să se înșele, și cum de nu-i dădeau nimica? Încercă să strige, să le facă semne, erau mai mulți acuma, mulți, mulți, fără număr, invadaseră încăperea, se suiau pe scaune, unii se cățărară pe patul lui, se urcară pe de lături, agățîndu-se de el, figură lîngă figură, schimonosite, și nici unul nu se gîndea să-i dea măcar o bucățică de zahăr, măcar ceva, iar golul din sine se întindea, îl durea înfiorător și domnul Leon avea impresia că stomacul lui trăiește independent, că este o mică fiară cuibărită în abdomenul lui, un dihor, și că a trecut la acțiune, sîngeroasă, că îl mănîncă pe dinăuntru, că îi devoră ficații, că îi suge sîngele și golul din sine devenea tot mai mare, mai mare, domnul Leon avea impresia că se înghite singur pe sine, că s-a întors asupra propriului său corp și că se autodevoră, în clipa aceea simțea că are nevoie de ajutorul celorlalți, că ar fi minunat dacă el l-ar înțelege și l-ar ajuta, Zoe cea bună, care nu-l lăsase niciodată, care îi dăduse adăpost în momentele sale cele mai grele, poate că omul acela uscat, soțul ei ar putea face ceva, se află și el odată la ananghie, este desigur foarte bolnav și nu poate face singur nimic, chiar nimic, și acuma îi e foame, foame, îngrozitor de foame, și nimeni nu-i dă nici măcar o bucată de pîine sau o lingurită de zahăr, zahăr, da, zahăr, mult, mult zahăr. Mulțimile intraseră în încăpere, înghesuite, se rezemau de pereți, se ridicau pe vîrfuri și se uitau la domnul Leon, erau cu ochii ațintiți spre el. Ar fi vrut să-i gonească, să-i alunge cu vorbe grele, nu înțelegea ce căutau acolo, ce voiau de la el. Ce doreau? În mintea domnului Leon țîșni apoi gîndul că nu se afla aici băiatul acela pe care-l îndrăgise ca pe un copil, singurul din puzderia de curioși ai cercetărilor lui, pe care-l iubise ca pe propriul său băiat, Georges, fiul lui Fotiade. Nu-i arătase niciodată ce credea despre el, deși afirmase adeseori că îl consideră o minte strălucită, și ținuse la Georges din prima clipă, suferea cînd trecea mai mult timp fără să-l întîlnească, iar acuma pe patul său de boală îl vedea pentru prima oară și se bucură, lacrimile porniră și-și spuse că nu se înșelase, că-și dăduse bine seama, el era, cel mai bun, cel mai iubit. Îi fusese întotdeauna rușine să o spună deschis, se prefăcea că abia îl cunoaște, că îi este mai mult decît un străin, domnul Leon era un om cu pudoare, dar acuma putea să recunoască, în sfîrșit, nu exista nimic în stare să-l oprească, și nimeni nu ar putea să revendice un loc în inima lui decît tînărul acesta aproape un copil, întotdeauna preocupat, obsedat de propriile lui temeri, neglijat de toată lumea, uitat de propriul său tată. Domnul Leon se gîndea cît de drăguț fusese, uite că venise să-l vadă acuma, cînd nu se mai putea abate de la drumul știut, cînd calea lui fusese aleasă, vai, cînd nu mai exista întoarcere.

Zoe se întreba dacă domnul Leon nu avusese cumva un atac. Imobilitatea lui o îngrijora peste măsură și se duse să dea un telefon medicului pentru a-i cere sfatul, cu toate că acesta nu plecase nici de trei ceasuri. Femeia îl îngrijise și pe tatăl ei, avea un simț al evoluțiilor neașteptate ale muribunzilor și voia să încerce totul pentru domnul Leon. Era singura care nu-și pierdu-se capul, din tot anturajul lor, ținea încă bine frînele în mîinile sale voinice, și hotărîse să rămînă pînă la sfîrșit alături de bolnav. Doctorul îi dădu asigurări că totul se petrece cum trebuie și că nu are nimic de făcut.

Domnul Leon cutreiera pustiuri. Dune înalte, dealuri de nisip luceau în depărtare și el urca greoi, cu pasul rar, sprijinindu-se într-un băț de pelerin. Era bătrîn și singur, i se spusese prea tîrziu porunca, poporul nu-l mai asculta, emirii deveniseră războinici și nestăpîniți, școlile profetului se aflau în paragină. Leon trecea de la o oază la alta, bea din apa triburilor, cumpătat, și stătea pînă tîrziu de vorbă în liniștea corturilor. Glasul său făcea tăcere, era autoritar, și o dată îl plezni drept în moalele capului pe un sultan de lîngă golful Persic pentru că nu ascultase cu destulă atenție cuvîntul lui Alah și al Profetului. Acuma se afla din nou pe dune și mergea aiurea. Munții de nisip deveniseră tot mai înalți, urcușul lor era tot mai dificil și anii domnului Leon tot mai mulți. Începuse să tușească, să scuipe mult, și gura i se usca de sete, iar oazele nu se vedeau, se aflau tot mai departe. Domnul Leon mergea cu privirea ațintită departe și auzea sunet de dairale și cîntece legănate, susurate de femei frumoase, cu mișcări ca visurile Profetului, pline de tîlcuri și de mister. Barimbimbambammimbambimmarambambam, sunau ușor ca pietricelele presărate de acoperișuri și domnul Leon vedea colțurile umbroase ale moscheielor și auzea tînguirea muiezinilor, litania lor înaltă, se simțea purtat de subsuori ca unul din stăpînii lumii, apa bazinelor clipocea și bunătățile se lăfăiau în tingiri, huriile își mulau corpurile cu mîini unduioase, era însăși grădina lui Alah, raiul mahomedan, și domnul Leon se tîra pe nisipuri visînd frumusețea fără seamăn și bucuria simțurilor treze din sînul divinității. Nisipul strălucea, auriu, se făcuse tot mai luminos, aburii imaginației păreau că ies dintre firișoarele de mică presărate cu dărnicie peste lume, forme tot mai ciudate păreau că-l ademenesc pe domnul Leon, îl atrăgeau în mirajul și cîntecele lor. Ochii lui ieșiți din orbite lăcrimau la vederea paradisului ceresc, întindea brațele ca să cuprindă atîta minune și alerga, împiedicîndu-se de bățul lui și de haina largă, sărăcăcioasă, de pribeag. Cît este totul de frumos în lumea ta, o doamne. Cît de minunată este lucrarea mîinilor tale. Ce splendoare naște gîndul tău prea-fericit. Ce frumoși sînt trandafirii și florile tale, ce roșie și ce curată este petala lor și ce minunate sînt femeile tale și apa cristalină, și doamne cîtă dulceață ai lăsat în lumea ta, cîtă voioșie și putere de viață, cîtă dragoste, cîtă mîndrețe. Leon se prăbuși pe o dună, lăsîndu-se să alunece în jos, la marginea ei, îngropat pe jumătate. Gura plină de nisip era arsă de sete, flăcări multicolore îi jucau sub pleoape, pete galbene se întindeau și explodau, se adunau într-un vîrtej năucitor, luminau intens și apoi se stingeau, ca să apară altele și altele. Domnul Leon se ridică anevoie și porni din nou, legea lui era drumul și el știa că nu se poate abate, că orice încercare era vană, iar ispitirile îl încearcă numai și că nimic nu este adevărat după cum nu este adevărat pustiul ăsta și munții de nisip, după cum nici el nu este decît un vis, o arătare nevrednică. Domnul Leon pășea cu ochii în pămînt, căutînd drumul cu toiagul, pipăind în față încetișor. Ochii roșii nu mai vedeau nimic, decît albul rîurilor de pe culmi, apă răcoroasă, și umbrele de sub palmieri, liniștea, și pacea promisă. Minaretele apăreau din nou în depărtări, o cîtă

(Continuare în pag. 5)

ION NICOLESCU: „IDOLATRII"

Sonet scolastic apocrif

Marmura marmura
marmura
suflet al gîndului pare
nu suntem nu suntem
oare
lebede lebede lebede

rece și clar ne desparte
marmura marmura
marmura
lebede lebede lebede
cară viața în moarte

lebede lebede lebede
*nu înjosiți nu sminti*ți
marmura marmura
marmura

marmura marmura
marmura
e o țară mîhnită de
lebede lebede lebede

Și nu uita Iornionul

ți-a dat sfîntul mocasîni
ca să mi te faci stăpîni
ești vizon de nu mai
vezi
cîtă jalobă au mezi

că tu faci ce faci furori
dar pe mine mă omori
nu par tînăr, tînăr îs
nu-s de plîns dar nici de
rîs

minți că moartea a
rămas
cu-alde tine la taifas

eu am fost la dumneata
cu o martoră a mea

moartea știe că nu-ți cer
decît un pogon de cer
să mă uit prin el doar eu
cînd va trece dumnezeu

minți că n-am de tine
loc
am de veci dar n-am
noroc
de norocul tău ce-mi
pasă
moarte să fie frumoasă

moarte să fie de moarte
și să am și eu o parte
parte oarbă nevăzută
cînd te vede te sărută

hai hai mai dihai
nu-i goni așa pe cai

moartea e amanta mea
și mă ling pe bot cu ea

fiindcă nu-s pocit mărite
nice gîndu-mi umilit e
sunt eterna talpă-a țării
valul fără val al mării

strînge țoală peste țoală
nu ți-a zis nimeni te
scoală
căptușește-ți vai
mormîntul
că și-acolo bate vîntul

nu-ți voi scoate niciodată
irișii mă nestemată
voi trăi cu tine strună,
într-o falnică minciună.

Brizbriz

amor morun reptila
oarbă
un mut de clopot cheamă
surd

el în de el să mă
absoarbă
glasvantul unui ochi
absurd

se trec fanfare de pirați
bat toba mării stacojie
cu geniul morții suntem
frați
pe-o coajă de melancolie

închide pleoapa orb
măret
proclamă-ți sufletul ermet
noi vindem marfă fără
preț
epava prințului poet

prea multă pîine și cuțit
ce gălăgie-i omenirea
pesemne că voi fi murit
și mi s-a jefuit gîndirea

Desene de MARIUS RĂDULESCU

ION BLEDEA

somn limpede și frumos

S-a dus, ca să se lămurească-n babă, cu sufletul, sau altfel. Că mulți s-au lămurit astfel și cînd a sosit vremea norocului norocul i-a căsăpit și le-a dat totul, toate cele de trebuință. Ea n-avea nevoie de multe, vroia doar să i se spună cînd se va-ntoarce el și dacă se va-ntoarce vreodată. Cu acest gînd a bătut în ușă, cuminte. Atît de cuminte că nimeni nu i-a răspuns, nimeni n-a zis pleacă sau intră și a rămas acolo înnegurată pînă cînd n-a mai putut rămîne și a intrat, înclinînd capul.

Baba era acolo, era piatră, era chiar atît de piatră pe cît spunea lumea că este, părul nu-i era păr ci ceva așa, ca niște semne de boală căzute pe umeri, ochii tot piatră, fruntea, sînii care n-ar fi trebuit să fie, și ei erau, tot piatră.

S-a apropiat de ea și a-nceput să-i bîiguie-n urechi povestea aceea cu lepădatul. Cum ea a lepădat în somn, într-o noapte drăcească și cum bărbatul care era lîngă ea a simțit că se supără Dumnezeu și a plecat. Cum ea nu l-a lăsat să plece și el, care era bărbat (și încă mai e, dar nimeni nu știe pe unde), a plesnit-o și și-a zis că-l trăsnește Domnul și ea iar s-a ridicat și el a mai cîrpit-o odată și apoi s-a dus pentru totdeauna, bărbatul. Și a zis mai departe, că ea nu poate fi fără bărbat și că baba (tu, babă, a zis) trebuie să uite că-i piatră, să nu mai fie piatră și să-i spună, orice să-i spună, cam încotro gîndește acesta și pe unde se află, bărbatul. Că ea n-are vină, a lepădat în somn, tocmai cînd în cap, în vis, i se juca pruncul de-a huța, somnul era limpede și frumos și ea nu simțise nimic, doar într-un timp i se năzărize că o apasă un călcîi pe pîntec dar a crezut că-i bărbatul și a dormit, ea, mai departe. Că numai Dumnezeu o putuse face așa, fără durere, era mîna Domnului la mijloc, dar Domnul n-a pedepsit-o din vină sau din preacurvie ci din niște pricini pe care doar El le știa, dacă le știa (și dacă nu le știa treaba lui, lui Dumnezeu nu-i place să-i poarte alții de grijă), așa că să se-ntoarcă. Să se-ntoarcă, a mai zis odată femeia dar vrăjitoarea tot piatră era, doar părul acela care nu era păr fi tremura zgîlțîindu-i capul, încet.

Era piatră și femeia își zise că trebuie s-o facă să nu mai fie, așa i se spusese ei, femeii. Că atîta vreme cît baba era piatră degeaba încerci s-o ricîi la cap și că știe ea, baba, de ce. Hotărî să-i spună mai multe, și-i spuse că nu e vorba numai de bărbat dar cum să rămînă ea pustie și goală și însingurată ca o oaie stearpă. Că el a plecat colțuros pentru că ea lepădase, numai din pricina asta a plecat și nu din altele, că al acestui bărbat și nu al altuia trebuia să fie plodul pe care-l pierduse, bărbatul știa asta temeinic și n-a bănuit nimic, n-a bănuit niciodată altceva, nici n-avea ce să bănuiască.

Dar baba tot piatră era și își dădu seama că trebuie să-i spună, altfel baba va rămîne piatră pînă la sfîrșit și ea va fi bătut drumuri lungi pe degeaba. Și-i spuse. Îi spuse că nu a bărbatului plecat trebuia să fie odrasla, ea venise din alte părți, de la alții, dar bărbatul n-avea de unde să știe și nu asta l-a făcut să plece ci frica de Domnul, de trăsnet. El trebuie să se-ntoarcă într-o bună zi și ea, baba, va fi bună și-i va spune că poate s-o facă oricînd, a mai făcut ea așa ceva și pentru alții.

Totul rămînea ca la-nceput, piatră. Și ea zise că da, n-ar fi trebuit să se-ntîmple chiar în somn, dac-ar fi fost trează s-ar fi căznit să ascundă ceea ce era de ascuns, numai mîna domnului era la mijloc căci nu simțise nimic, n-o duruse nici măcar sufletul, ea, baba, care a fost femeie (și încă mai e, dar vrăjitoare, de piatră, bătrînă) știe că nu așa se întîmplă și că dacă se-ntîmplă astfel nu-i lucru curat sau e prea curat ca să-l poți pricepe.

Cînd a văzut că tot piatră rămîne încremeni de groază, apoi începu plîngerea și se trînti la picioarele babei, sughițînd. Plînse, cădeau lacrimi peste picioarele babei, dar ea nu le simțea, sau le simțea dar nu vroia să arate, vrăjitoarea. Și-i spuse că el n-avea de unde să știe că ea a lepădat ceva străin de carnea lui, apoi mai zise că nu din vina lui Dumnezeu se întîmplase, luase ea drojdii cu apă leșioasă dar a adormit și s-a-ntîmplat și a plecat bărbatul, s-a-ntîmplat fără dureri și doar aici își vîrîse domnul mîna, o făcuse să lepede fără chinuri ca să-și primească pedeapsa.

Nici părul nu mai filfîia, încremenise ca un ochi de mort, țeapăn. Baba nu mișca și femeia n-avea ce să mai zică, îi spusese totul, scosese din ea tot ce era de scos, baba știa totul și nu se mișca, deavolul nu-i primise spovedania sau baba îi spusese acestuia, deavolului, să n-o primească sau spovedania era prea neînsemnată ca să ajungă pînă-n Gheenă.

Era surdă de tot și nu mișca și dacă nu mișcă ce să-i mai zică, n-are altceva de spus și baba știe prea multe. I se tulbură femeii cuviința, ceva ca o arsură o azvîrli în picioare, baba era piatră și o îmbrînci femeia cu toată puterea pe care-o avea la ea, hîrca se clătină, se sfărîmă împrăștiindu-se pe jos.

Femeia o zbughi afară, avea acum în circă nu numai rușine ci și moarte, avea tot ce-i trebuia ca să călătorească în liniște, molcom. Călători încet pînă acasă și-l găsi acolo.

Era acasă, venise, de undeva din lume culesese și el o odraslă, nu era singur. Adusese odraslă cu el și trebăluia bucuros, femeia își zise că ce, mulți rătăciți hrănește pămîntul, trebuie să-i hrănească, de aceea e pămînt, așa că se dezlegă în jurul plodului și începu să-l hrănească, palid, neînvrăjbit.

VASILE ZAMFIR

Peisaj cu gară

Mestecenii, departe, veghează pe coline,
— Un tren, cu mine-n brațe, aleargă
sacadat ;
Romantic, după multe peregrinări străine,
Uitat de-un sfert de secol, mă reîntorc
în sat.

Lîngă peron, castanul, așteaptă-un tren
se pare,
Că-l știu de-atîta vreme, acolo pironit ;
Ascultă telegraful, privește semafoare,
Cînd trece, fix la zece, un tren de antracit.

Pe țarina fierbinte se pîrguiesc harbuzii ;
— De caraulă, barza veghează pe-un coșar,
Adie o aripă de vînt și cucuruzii,
Sporovăiesc ca pruncii citind pe-abecedar.

Văzduhul cald cu miros de ierburi incropite,
Tresare de lăcuste, de greieri și cosași
Și pare că-i murmurul unei armate scite,
Care mai trece vara din glie în urmași.

Foșnește cerul...

Foșnește cerul, frunzele-i mărunte.
De unde-atîtea stele se disferic ?
Doar broaștele pornite să le-nfrunte,
Prin lacuri fac gargară cu-ntuneric.

Salcîmii-n vis își leapădă parfumul....
Planeta, ca un tren printre stihii,
Ne duce adormiți, cătîndu-și drumul,
Prin noaptea-n care veacurile-s vii.

Mă doare spinul unui gînd ce crește
Din însuși duhul nopții otrăvite,
Cînd cerul cu lumină mă-ntregește
Din aurite, limpezi stalactite.

Se lasă frig...

Din streșini metronoame bat precise
Spărgînd secunde-n lunga după-amiază,
Tot cerul în galop parcă necheză
Și norii trec cu aripe deschise.

Am pregătit în vaze de pămînt
Un crîng de liliac și iasomie,
Să te vrăjească ele, să te-mbie,
Cerîndu-te la ploaie și la vînt.

Se lasă frig. Dansează plopii, viața,
Pendula bate ceasuri uniforme,
În așteptare chipuri gri, informe,
Că de abia le măsuri cu penița.

Să-ți mai aștept sosirea ? Pașii mici ?
Și luna răsărind cu tine-n praguri ?
— Harapnice scriu noaptea cu zig-
zaguri ; —
Se face timpul clisă și urzici.

Excelsior

Acolo unde cerul și sufletul sînt una
(Pornite spre înalturi și unul și cel-lalt)
Stau păsări mari ciudate, cu aripi de bazalt
Neizbutind să urce spre slavă mai niciuna.

Au păsări sînt ? Sau poate desprinse,
cine știe,
Dintr-un coșmar cu pajuri, se apropie greoi,
Și-n tropot de copite și coamele vîlvoi,
Crează pentru basme o sumbră-alegorie.

Orbite de culoare, de sunete și de
Albastra armonie din slovele aceste
Vor împietri în vreme sărind peste
tempestre,
Și vor veghea ca sfinxul strejer la piramide.

Sînt slovele pe care le-am zugrăvit cu trudă
Pe foi de manuscris în nopți de iarnă
lungi,
Cînd nu mai știi urîtul cu ce să-l mai alungi
Și cînd urechea cearcă trecutul să-l audă.

Primește-le. Sînt toate aici. Și-s pentru
tine ;
Iar cînd la primăvară în luna lui april
Vei auzi cum țipă cocorii dinspre Nil
Și zările s-or sparge în tăndări apoline.

Îngroapă-le-ntr-o brazdă și așteaptă cu
răbdare
Și mai cu seamă crede, că toate, într-o zi,
Învăluite flori albastre curînd vor înflori
Ca oamenii să-nvețe pe noi abecedare.

Sub legi nestrămutate

Ei doi... un parc... o bancă... privirile-
mpletite
Deasupra lor castanul, (foșniri duminicale ;)
Din contopirea simplă a tinereței lor,
Se-ntruchipa statuia hipnozei ancestrale.

Ea-și rezemase fruntea pe umărul puternic,
Învăluindu-l tandru în duh de veșnicie ;
Și în tumultul care îi bîntuia, clădeau
Întreaga milenară a lumii armonie.

De mii de ani, asemeni, în vasta simfonie
A serilor, sub stele și ramuri, se petrec,
Venind din începuturi, curgînd în veșnicie,
Sub legi nestrămutate — nestrămutate trec.

Să nu-mi spui să ne-abatem, să rupem legi
și rosturi.
— Vremelnicia noastră, nu-i ramură s-o
frîng ;
Nedumeririi tale arată-i sensul simplu,
Pe băncile ascunse prin parcuri și prin
crîng.

Leon și ultimii săi trandafiri

(Urmare din pag. 4)

înțelepciune era între zidurile lor și cită împăcare ! Domnul Leon era în deșert și calea se pierduse, toiagul său rătăcea în neștire. E sigur, murmura el, deșertul se întinde, depărtările erau de nisip și cerul și aerul și apa, totul era de nisip, totul era uscat și fără viață, neomenesc. Vîntul începu din nou tulburarea sa, învăluindu-l pe domnul Leon în haina de piatră a firișoarelor necruțătoare. Nisipul compact îi prindea picioarele și îi mingiia mîinile, purtat de aripile greoaie ale simunului. Susurul său îmbătător părea că aduce de departe cuvinte răzlețe și domnul Leon stătu un timp să asculte. Hohote de rîs triumfătoare păreau că răzbat pînă la el, apoi nisipul plutitor întunecă orizontul, stinse lumina, și pribeagul văzu tot mai greu, umbra mare îl acoperea întreg, cerul era de piatră fărîmată, ochii se umpluseră de nisip, nisipul rodea mîinile și pieptul lui slăbănog, îi pătrunsese în stomac și intestinele și le simțea îngreunate de nisip. Domnul Leon rătăcea în drum spre Mecca, pe un drum bătut de simun, și cuvintul profetului se stingea în gîtul său. Pornise ca Trimis, avea de spus, cuvintul nu era al lui și nu se putea opri. Înainta vitejește și vîntul se sparse retrăgîndu-se cu un vaer, lingîndu-i picioarele. În față se deschidea vederea unei cetăți albe, ocolită de primejdii. Numai corul huriilor minunate ridica glasul său de apă către cerul albastru. Plînsul de fericire al domnului Leon murmura : Asta, sigur că asta este, fusese trimis și aici e locul !

*

Gabriel fusese șocat de îmbolnăvirea domnului Leon. Mai mult decît orice îl intrigase atmosfera de mister care se țesuse în jurul lui, șușotelile și faptul că toată lumea se ferea să-l pună la curent pe copil de toată importanța evenimentului și de implicațiile lui. Deznodămîntul fusese de la inceput previzibil, nimeni nu se îndoia de sfîrșitul bătrînului și erau copleșiți, dar se temeau să explice lui Gabriel ce însemna boala și moartea. În afară de vizita întreprinsă pe furiș de acesta, nu-l duseseră niciodată să-l vadă. Rămăsese atunci cu o vagă impresie că ceea ce se petrecea însemna o eroziune foarte adîncă a tot ceea ce se poate vedea, ca stingerea și aprinderea luminii, insuportabile pentru simțurile sale tulburate, ca inserarea și prăbușirea nopții sau ca toamna brumată de afară. Copilul rămînea tot mai mult cu privirile în gol, se strecura în camera lui taică-său și se întindea pe divan, gîndindu-se la domnul Leon. Îl revedea cum doarme învelit în cearceafuri, alb la față, fără sînge, cu o expresie neomenească. Nimeni n-ar fi putut spune ce îl frapase atît de tare, dar copilul sughița speriat și nu putea să-și alunge din minte imaginea muribundului. Seara cînd se culca, în discuțiile cele mai inofensive cu maică-sa, cu Saveta sau cu orice străin, la mijlocul unei propoziții, se întrerupea și spunea : „Domnul Leon stă pe pat, da, stă întins și doarme". Cuvintele lui nu spuneau nimic din hăul interior al băiețașului și de aceea rideau de el, bucurîndu-se că nu înțelege nimic. Ajunsese o obsesie figura domnului Leon și camera lui curată, cu cearceafuri albe întinse peste patul larg. Băiatul se apropia uneori tiptil, pășea încet pe coridor, uitîndu-se într-o parte și în alta, ar fi vrut să pătrundă din nou la bolnav, dar nu mai îndrăznea să apese pe clanță și se întorsese de cîteva ori de la ușă. În fond nimeni nu l-ar fi putut împiedica să intre, maica-sa întelesese asta și îi spuse odată că ar fi bine să nu-l deranjeze pe domnul Leon fiindcă este bolnav și trebuie să se odihnească. Nu-i explicase desigur ce însemnă asta, era grăbită și se poate spune de altfel că îl neglijase foarte tare pe Gabriel în săptămînile din urmă ale chiriașului său. Tatăl se abstrăsese ca întotdeauna în studiile sale iar copilul rătăcea prin casă, în voia aprehensiunilor, a temerilor nelămurite, presimțind o catastrofă. Nu putea să nu observe forfota, vizitele medicilor, figurile mohorîte ale vizitatorilor, toată grija și supărarea pe care o declanșase starea domnului Leon. O auzise odată pe Saveta spunînd : Săracu don'Leon !, și reținuse formula. Adoptă o expresie de tristețe, își boteza chipul lui delicat de copil și murmura : „Săracu, săracu don'Leon !"

Domnul Leon nu-și mai amintea de nimeni, nici de Gabriel, nici de altcineva. Singurătatea își strîngea cercul de fier în jurul său. Nu mai veneau să-l vadă foștii prieteni, nu avea rude, și la urmă ajunsese că nu recunoștea pe nimeni, nici chiar figurile apropiate, ale Savetei și a lui Zoe. Impenetrabil, masca lui de zeu oriental îi fixase expresia definitivă, bolnavul accepta tot ceea ce hotărau ei, hrana și tratamentul medical, fără a mai opune cea mai mică rezistență și în ultimă instanță fără a mai fi consultat. Singurul care nu se însela asupra posibilităților sale de a intra acuma în contact cu lumea era doctorul. El știa că retragerea fusese făcută în deplinătatea facultăților, că domnul Leon plecase în mod conștient cu un ceas mai devreme din această lume. Ar fi putut să continuie o agonie publică, beneficiind de ajutorul ipocrit și de consolarea oamenilor, dar el alesese calea cea mai grea : confruntarea cu sine. Fiindcă își dădea seama mai bine simțea în carnea lui că nu există scăpare. Faptul că va muri nu mai era pentru el sublimat într-o propoziție obiectivă, atît de ușor de suportat, așa cum spun oamenii : vom muri, sau : voi muri, sigur că da, fără a crede de fapt în realitatea ei, știind că nu se poate întîmpla. Pentru domnul Leon nu mai exista enunțul acesta, el nu se mai gîndea că moare, el murise deja, refuzînd să mai participe într-un fel la ritualul comun, la agonia conștientă, plină de minciuni. Pentru el era mai mult, el trăia moartea, și de acolo venea zîmbetul inteligent, care putea fi doar o impresie, sau mîna lui concentrată, impasibilitatea lui înșelătoare, care de fapt era aplecare imensă asupra singurului prezent absolut. Se golise de prejudecăți, de falsele probleme ale incertitudinii. Nu mai încăpea îndoială : asta era. Starea de bine organic, pregătirea obscură a exploziei finale, a ruperii violente, favoriza tentativa lui. Nu mai voia să afle nimic, să descopere nici un mecanism, nu mai voia să spună nimănui nimic, nu mai avea nevoie de nimeni, nu lăsa nici-un testament moral, asta era. Murea. Domnul Leon murea. La un moment dat ar fi vrut să se termine, nu mai avea nici un sens să dureze, era calm, nu avea dureri și nu se gîndea la moarte, dar simțea că trebuie să, e cazul, fiindcă nu mai dorea să știe nimic, era desigur momentul să, nu mai avea nici un rost, nu mai păstrase legături cu lumea, ar fi fost înfiorător să se întoarcă din drum. Închidea ochii avînd senzația că se cufundă, că-și pierde cunoștința, ar fi vrut să poată sfîrși în felul acesta, adică să nu mai știe nimic, să nu mai fie. Descoperea că gîndurile îi reveneau totuși, timide, și că durerea era pe punctul de a izbucni. I se făcu frică, o frică de moarte, teama colosală, fără sens, creierii i se lichefiau, pleoapele i se încălzeau, apoi ochii, simțea o pastă fierbinte cum îi clocotește în gît, greoaie, de mercur. Totul se făcea pe urmă lumină, căldura unei speranțe, liniștea buneistări aparente, pacea dinainte de furtună. Domnul Leon era bine, nu se mai gîndea la ceea ce a fost și nici la ceea ce va veni. Era acuma, stătea în liniștea lui adîncă și urmărea drumul luminii prin încăpere. Soarele apusese de mult, întunericul domolise frămîntările de peste zi și casa se cufundase în tăcerea somnului de moarte. Numai domnul Leon mai vedea o rază strălucitoare de la pervazul ferestrei pînă la raftul cu cărți din dreapta, și urmărea viața firișoarelor de praf care o străbăteau. Zîmbea pentru prima oară de la începutul bolii, fața toată i se destinsese, o bunătate imensă o invadase, bucuria acestei frumuseți nebănuite. Raza se întinse și în curînd lumina invadă încăperea, domnul Leon își umplu plămînii, era plin de minunăția clipei, ar fi vrut să spună ceva, să țipe de bucurie, dar nu scoase decît un horcăit înfiorător și căzu pe o parte, avînd o expresie de intensă fericire. Murise.

Primul care îl văzuse de dimineață pe domnul Leon fusese Gabriel Serbac. Copilul se trezise cel dintîi și rămăsese o vreme în pătutul lui, gîndindu-se la tot ceea ce ce petrecea în casă. I se păruse că mama lui se purta în aceste zile mai neliniștită și mai îndurerată decît oricînd. Cu o seară înainte fusese absentă în timp ce îl spăla, iar la un moment dat se arătă foarte dură, cînd copilul o distrăgea de la preocupările sale prin joaca și risetele lui. Băiatul se speriase și începuse să plîngă, înfricoșat. Nu o întrebase nimic, dar își dădu seama că este în legătură cu domnul Leon, care stătea în camera lui, singur, ca o amintire. Poate că nici nu mai era acolo, nimeni nu-i pronunțase numele în ultimele săptămîni în fața băiatului, nu-l mai văzuse ieșind, și cine știe, dacă plecase, dacă se întîmpla altceva în camera din fundul coridorului, pe dreapta ? ! Gabriel sări din pat, își luă papucii și ieși cu grijă, trase cu urechea la ușa dormitorului părinților, nu auzi nimic, și o luă încetișor la fugă pînă la capătul coridorului. Aici se opri, temător. Nu avea curajul să meargă înainte, rămase puțin în picioare, apoi se lăsă pe vine, preocupat. Ultima sa vizită la domnul Leon lăsase impresia că nu era de loc ceva obișnuit să-l deranjezi în singurătatea și gîndurile sale Băiatul nu putea să uite atmosfera apăsătoare din încăpere, aerul stătut și greu, ca o suflare puturoasă de animal marin, de balenă care moare, deși geamurile erau deschise și soarele de afară își trimitea din belșug razele peste pervazul din lemn îmbătrînit. Doamne, băiețelul nu putea să uite fața imobilă a bolnavului, ochii lui întorși înăuntru, contemplînd parcă cine știe ce întîmplări grozave. Gabriel stătea pe coridor, în pijamaua lui albastră și se întreba dacă nu avea să i se întîmple ceva, dacă făcea bine să intre în cameră. I se făcu frig și atunci se apropie de ușă, apăsă pe clanță și păși înauntru. Domnul Leon zăcea pe o parte, cu capul căzut în jos, atîrnind peste stinghia patului cu privirea întoarsă către ușă, cu ochii sticloși și o expresie de mare bunătate, de căldură întîrziată pe trăsăturile sale încă nealterate. Băiatul nu cuteză să treacă mai mult de un pas peste prag, încurajat. I se părea că domnul Leon este treaz și de aceea simți nevoia să se scuze. Bîigui :

— Am vrut numai... Sigur... Doar să... să vă văd... să văăăd, numai să văăăd...

Domnul Leon nu spunea nimic și atunci băiatul se încurcă. Mai privi odată corpul care stătea într-o poziție atît de ciudată și apoi se întoarse, ieșind în fugă și lăsînd deschisă ușa de la cameră. Fugea fără să se mai ascundă, pe coridor, și se aruncă în pătutul din camera lui, acoperindu-se repede cu pătura.

Gabriel simțea că ceva este cu totul anormal în legătură cu domnul Leon. Ochii aceia neomenoși, de ghiață, și expresia blîndă a feței rămăseseră în fața lui, i se părea că se strecurase sub pătură, că sînt acolo, iată, nu avea decît să se uite ! Copilul se înfioră și-i veni să plîngă, ar fi vrut să fie acuma cu cellalți, pentru prima oară simțea că avea nevoie cu adevărat de părinții lui și de Saveta, și toți oamenii cunoscuți și necunoscuți. Ar fi vrut să vină cu toții și să-l scape de imaginea obsedantă, de omul trintit peste pat, într-o poziție incomodă, pe o parte, răsucit cu fața către ușă. Nu mai văzuse pe nimeni stînd în poziția asta, rupt de mijloc, holbat și incremenit. Probabil că voise să-l sperie, deși Gabriel nu-și dădea seama cît joacă și cît lucru serios era în atitudinea domnului Leon, în omul brutal de care se ferise, în general, pentru că relațiile cu el erau întotdeauna stingace și impregnate de violență. Vorbea zgomotos și-l lua cu o mînă de umeri, stringîndu-l tare, zgîlțîindu-l cu brutalitate. Poate că și acuma ar fi vrut să facă ceva asemănător, să-l sperie și apoi să asculte rînjind țipetele sale ascuțite, cine știe ce voia să mai facă, bucurîndu-se în felul lui greoi.

Copilul se gîndi apoi că nu era nimic din toate astea. Rememoră scena în întregimea ei și-și dădu seama că încăperea domnului Leon avea parcă ceva în plus, sau în minus, nu putea să știe cu precizie. Era totuși ceva, o realitate misterioasă, parcă totul se învăluise brusc acolo într-o pînză transparentă și ieșise din ordinea lucrurilor, din curgerea normală. Copilul nu mai văzuse niciodată un mort și n-ar fi putut acuma să-și imagineze că domnului Leon i se întîmplase ceva mai grozav decît ar fi putut spune cineva, dar instinctul îi șoptea că se petrecuse un mister adînc, că domnul Leon pășise pe o cale pe care nimeni nu o mai putea înțelege. Băiatul începu să plîngă încetișor, fără frică, nu, sigur nu era frică, ci doar uimire sau spaimă pură, adică mirare mai adîncă, incomensurabilă, în fața necunoscutului. Ce se întîmplase oare cu domnul Leon și de ce voise el să joace împreună cu Gabriel jocul ciudat și înfricoșător. Băiețelul își strîngea genunchii la bărbie și plîngea cu lacrimi fierbinți.

Tîrziu, copilul auzi vaierul din primul moment, tînguirea sălbatică, geamătul subțire al Savetei. O notă prelungă de glas ancestral rămăsese suspendată pe coridorul principal al casei, intra în dormitoarele și camerele de lucru înșirate de o parte și de alta, se răsucea în spațiu și încolăcea trupul răsturnat al mortului. Femeia plîngea ca în satul ei, cum o auzise pe mama sa, și Zoe se înfioră, înțelegînd. Alergă repede și se adresă cameristei pe un ton foarte aspru, jignitor, căutînd să întrerupă lamentația sfîșietoare, înnebunitoare. Dar Saveta nu mai vedea pe nimeni, ședea pe covor, cu ochii țintă la ceea ce fusese domnul Leon, și nici o forță din lume n-ar fi putut să o oprească să-și spună durerea. Omul de acolo nu-i fusese apropiat, îl slujise și atît, ca pe un străin, fiindcă așa îi poruncise Zoe, fără a încerca vreodată pentru el altceva decît deferența care i se cuvenea în calitate de chiriaș privilegiat al doamnei Serbac. Murise însă, întruchipa deci misterul esențial în fața căruia femeia se închina.

ARTE

ARTE

TEATRU

Sufleurul, o personalitate cu tradiție

La sfîrșitul stagiunii, directorul de teatru onest să-i ceară sufleurului. În fața întregului personal, cu tot ceremonialul de rigoare, să-l roage să-i ierte **stagiunea.** A fost pus să sufle (cu convingere) cam multe banalități, inepții. A fost pus să transpire și să aibă emoții (există și aici **trac)** pentru te miri ce frumoasă intenție ratată.

Eminescu, abia adolescent, intra în cușca sufleurului, plin de entuziasm, ca în balonul lui Jules Verne. Spera poate ocolul lumii. N-a făcut decît ocolul cîtorva orașe și orășele. I-a rămas însă pasiunea pentru teatru și, în fața ochilor, **scena,** mizerabilă ori minunată, amplificată pînă la proporții cosmice. **Privitor ca la teatru** — n-a putut rămîne, absorbit de marea lui acțiune. Se mai pot cita mulți alți sufleuri celebri. (Înaintea lui Eminescu, la noi, Ion Eliade Rădulescu).

Există o artă și a suflatului, cum actorul trebuie să aibă dexteritatea de a vîna din zbor vorba. Se povestesc multe anecdote cu sufleuri distrați, încurcînd tablourile ori chiar actele. Dă-mi mie un sufleur bun — și-ți recit Mahabharata, ca pe nimica. Îmi închipui însă un spectacol cu actori muți și surzi — gesticulînd pe scenă și doar vocea sufleurului, mare și disperată ca broboanele de sudoare pe o frunte lovită brusc de amnezie. Sînt texte care trebuie verificate pe spirite tari de ureche.

Nu pot să închei fără a omagia titularul de drept al împrăștierii tuturor vorbelor și replicelor noastre în lume : vîntului. Mai ales trebuie pomenit în zile de caniculă, cînd adierile zac ferecate pe undeva, ca pentru o aprobare, iar actorul din fiecare cetățean bîjbîie toropit pe străzi și prin piețe, așteptînd foarte încurcat unda de fericire și marea tiradă a vieții care întîrzie.

— Suflă, mă !

Marin SORESCU

TELEVIZIUNE

Proiecte și promisiuni

Cu puțin timp în urmă, Televiziunea Română a organizat o conferință de presă cu scopul informării ziarelor și revistelor asupra planului de perspectivă și a emisiunilor ce urmează a fi prezentate curînd pe micul ecran.

Considerăm că-i util să înfățișăm cititorilor din proiectele televiziunii.

De o mai mare atenție se vor bucura în viitor emisiunile literare, preconizîndu-se o mai judicioasă programare, cît și îmbogățirea sumarului. Astfel, în cadrul „Actualităților literare" în afara obișnuitelor dezbateri și cronici literare scriitori de prestigiu vor prezenta în lectură proprie fragmente din ultimele lor lucrări.

Poeziei, o apariție atît de rară în trecut, i se va afecta spațiu în plus. Sîmbăta, programul 2, emisiunea „Poesis" oferă poeților posibilitatea alcătuirii unor antologii din creația proprie. De asemeni, micul ecran va ocaziona recitaluri poetice susținute de artiști de frunte ai scenei noastre. Teatrul este prezent în viitor cu precădere prin spectacole transmise din studio. Dramaturgiei originale i se va acorda o atenție sporită. Săptămînal, teatrul scurt prezintă piese ale autorilor contemporani. Clasicii români și străini vor fi și ei prezenți cu regularitate. Cele mai reușite spectacole ale teatrelor bucureștene și din provincie urmînd a fi preluate de televiziune. (există deja în acest sens un proiect de colaborare a teatrelor cu televiziunea).

O inițiativă interesantă este emisiunea „Vă oferim aparatul de filmat", prin care unii scriitori își fac debutul ca realizatori (regie, text, comentariu) a unor filme de actualități. Marin Preda, Fănuș Neagu, Nichita Stănescu, Pop Simion, Gh. Tomozei, Mircea Grigorescu și-au confirmat colaborarea.

Serialele, care, se pare, cunosc o mare audiență de spectatori vor continua cu ecranizările după operele literare ale lui Huxley și George Eliot. Cele românești, promisiuni mai vechi, sînt anunțate ca sigure în viitorul nu prea îndepărtat. Există proiecte pentru șapte proiecte de acest gen : **Neinfricații** (scenariu Eugen Barbu , regia Iulian Mihu) ; **Voiajorul** (scenariu Titus Popovici, regia Cornel Todea) ; **Această planetă, pămîntul** (nouă episoade despre înfăptuirile și preocupările civilizației umane în ultimele trei decenii, scenariu de Paul Anghel și Sergiu Verona) ; **Războiul undelor** (după un scenariu de Eugen Barbu și N. Mihail) sînt cîteva dintre ele. Emisiunile de varietăți, foarte populare dar, în trecut, destul de slabe, reapar și se speră în reușite. Primele două : **Cortegiul dionisiac** de Romulus Vulpescu și **In vizită la Hanu-Ancuței** de Alecu Popovici. Telecinemateca își înscrie în repertoriul său cîteva succese ale cinematografului mondial : **Domnișoara Iulia,** al suedezului Al. Sjöberg, **De ce-ai întîrziat,** cu Michèle Morgan și Henri Vidal ; **Adam avea 4 fii,** cu Ingrid Bergman, **Arsenic și dantelă,** cu Cary Grant, și altele.

Printre noutăți notăm și viitoarele parodii muzicale producții autohtone și import după diferite opere literare. Foarte interesantă este, credem, încercarea televiziunii de a achiziționa și prezenta pe micul ecran celebrele lecții de educație muzicală ale lui Leonard Bernstein la pupitrul Orchestrei simfonice din New York .Ar fi una din cele mai utile emisiuni de cultură muzicală.

Acestea ar fi numai cîteva proiecte de viitor ale televiziunii. În fixarea lor, am fost informați, s-a ținut cont de sugestiile telespectatorilor și ale cronicarilor de specialitate. Ele sînt, desigur, interesante și pot asigura programe de calitate pe micile noastre ecrane. Sperăm într-o realizare cît mai bună și, mai ales, sperăm ca ele să nu rămînă doar promisiuni.

Radu DUMITRU

EXPOZIȚII

O expoziție - trei centre artistice

Obișnuitele discriminări care se fac în stabilirea judecății de valoare mi se par, în fața expoziției de artă plastică a filialelor Timișoara, Tîrgu Mureș și Ploiești total inutile. Mai mult, nivelul și intensitatea preocupărilor (în multe cazuri) implică disocieri nu atît restrictiv geografice cît mai ales din punctul de vedere al unor sensibilități diferite, al unei amprente de atmosferă pe care o lasă un colectiv sau altul.

La Timișoara ideea modernității formei și tendinței accentuate de revizuire a conceptului artistic depășește simplul enunț și însăși existența unui grup mixt de plasticieni și matematicieni cu o denumire generică vizînd un anume anonimat, tipic desfășurărilor și construcțiilor artei moderne, Sigma 1, *este, dincolo de un argument, o necesitate în sfîrșit înțeleasă.*

La Tîrgu Mureș obsesiile picturii de șevalet se mențin în limitele unui expresionism sincer, devenit, prin afinități sau contaminare, stil aproape colectiv. Fără a fi o reducție, o asemenea constatare reflectă fără îndoială o zonă compactă de intenții.

La Ploiești tendințele spre decorativism sînt nete. Cei cîțiva coloriști sînt suficienți pentru a imprima o direcție totuși clară, în ciuda faptului că spiritul acestei selecții oscilează între tradiție și modernitate.

În aceste posibile definiții nu intră, desigur, printr-un firesc proces de abstragere, lucrările diletante. În fiecare secțiune, selecția a acționat cu blîndețe, ocrotind — bănuiesc — susceptibile orgolii locale. Spun aceasta, pentru că, de abia începînd cu expoziția de față (parțial și expoziția de artă plastică din Cluj), se poate vorbi de o reprezentare finalizată, depășind scopul pur informativ. Așadar, clasificările sînt fortuite și provizorii. Și totuși secțiunea timișoreană se impune. Nu numai printr-o detașare în aria preocupărilor contemporane ci mai ales prin siguranța rezultatelor. În primul rînd, acest grup Sigma 1. *Fiind primul colectiv în care inspirația artistică urmează un sever traiect matematic, el trebuie salutat ca atare. Dar ansamblurile spațiale pe care ni le înfățișează fotografiile (idee excelentă în situația fatal limitată de posibilități de execuție și materiale) vorbesc despre o „ars constructiva" tipic modernă, rezervată marilor aglomerări urbanistice. Programul ambiental provenit de la* Sigma 1, *pe linia spiritului constructivismului, dovedește resurse reale.*

O expoziție exclusivă ar putea impune, în sfîrșit, discuția despre arta urbanistică pe temeiurile ei reale și moderne.

Sculpturile lui Gabriel Kazinczy, ansamblurile pictate ale lui Gabriel Popa, sculpturile lui Petru Iecza, lucrările lui Zoltan Molnar și Romut Nuțiu — iată indicațiile cele mai semnificative pentru fercoarea care-i stăpînește pe artiștii timișoreni. Ar fi interesant de căutat explicațiile unui fenomen cultural care, prin amplitudine, depășește simpla excepție.

Dacă la Timișoara delimitările sînt ferme, așa cum am mai spus, la Tîrgu Mureș și Ploiești definirea este provocată de o sumă de artiști talentați și laborioși. Excepțiile sînt mai puțin numeroase ; ele sînt de abia de acum de așteptat. A cita în acest caz nu înseamnă neapărat a alege ci a sublinia. Păstrînd indicația de caracter estetic a colectivelor, trebuiesc amintiți Ambrus Imre, Balasz Imre, Zolcsak Sandor și Porszolt Borbala, de la Tîrgu Mureș, Ion Hoeflich, Petru Popovici, Ion Lăzeanu, Victor Munteanu și Ovidiu Pașina de la Ploiești.

Iulian MEREUȚA

Infatigabilul jandarm

FILM

In momente dezagreabile, atunci cînd mulți dintre noi căutăm în memorie imagini vesele în stare să ne readucă buna dispoziție, s-a întîmplat să se ivească înaintea noastră, cu vioiciune, înfiripîndu-se din cine știe ce reproducere, o caricatură veche de cîteva decenii. Aparține unui maestru al șarjei franceze (ignorăm cu ingratitudine numele lui) și e destul de simplă : un cărucior de copii, sistem landou, din care iese bustul unui neașteptat ocupant — un jandarm mustăcios plîngînd în hohote. Cu chipiu, încheiat la toți nasturii, cu toate galoanele regulamentare, omul ordinii hohotește ca un prunc disperat uitat de un tată beției la intrarea bodegii.

Mult trebuie să-i mai „simpatizeze" francezii pe păzitorii ordinii (les flics ?), de vreme ce se amuză de atîta vreme, cu atîta cheltuială, umplînd lumea cu isprăvile lui, pe seama gogonatelor aventuri ale gradatului din Saint-Tropez ! Cîte pelicule s-or fi adunat pînă acum, lăsînd intactă posibilitatea unor noi năzdrăvănii ? Vreo trei ne-au înviorat și pe noi, uluindu-ne cu copilăriile, improvizațiile etc, etc., ce constituie substanța lor epică. Autorii scenariilor toarnă cu seninătate povești care, nemestecate bine, sînt filmate în grabă, cum fac gazdele la marile petreceri după ce s-a terminat vinul onorabil și avîntul consumatorilor zvîntă orice se mai află prin cămară. Ia să aibă și studiourile respective o redacție de scenarii, ca aceea ce ostenește asupra manuscriselor destinate industriei buftene, n-ar mai fi cu putință asemenea filme neserioase ! Dar așa realizatorii jandarmului exploatează succesul (fără scrupule pentru modestia incopeliii) și spectatorii merg să rîdă (nejustificat !) de Louis de Funés, ocolind serioasele, temeinicele, în colectiv cumpănitele noastre comedii cinematografice. Noi, urmărind cu crispare **capodopera** în dramă, film istoric, comedia ș.a., trecînd în drum spre desăvîrșire scenariile, riscăm să n-o prea găsim. E nevoie, dacă ne va crede cineva sau nu, de mai multă încredere în creatorul individual. O poezie nu poate fi scrisă în cor, un scenariu cinematografic ajunge adesea să fie o operă cu mulți părinți. Să-l lăsăm pe cutare să facă el filmul de la A la Z, și dacă nu iese bine să fie el de vină, nu cine știe cine de pe parcurs care-a schimbat cu o „sugestie" aproape totul. Fără a merge „pe mîna cuiva", nu vom avea nici capodopere, nici succes. Și asta e valabil, credem, pentru toate „calibrele" de film.

Louis de Funés face toți banii, oriunde apare. De asta sînt conștienți producătorii filmelor sale și toată grija lor este să-l pună pe el în valoare. E o înțelegere tacită cu spectatorii : îl vreți pe de Funés ?, par a întreba producătorii, poftiți, el e, iată-l aici, dincolo, trist, vesel, nervos, tandru, viteaz, norocos, ingenios, șofînd, urzind intrigi, curtînd, descurcîndu-se uitați-vă la el și consumați-l... pînă o să vă săturați ! Căci simpaticul actor va ajunge, dacă nu a și făcut-o, să ne scoată din sărite. Și atunci ne vom aminti de realizări mai vechi ale sale, de pe vremea cînd se apropia de succes, anevoie, sau era la începutul lui : pentru noi, de pildă, cea mai frumoasă din multele sale apariții rămîne cea din „Nevăzut, necunoscut".

Succesul — mai ales de **box office** — își are însă legile sale și numai naivii îl resping, în numele unor grave comandamente, aplicate în mod exterior. Și noi avem comici formidabili, comparabili fără ezitare cu Louis de Funés. Îi vom aștepta tot în pelicule „temeinice" ? E o eroare și ne-ar face o mare plăcere să-i vedem lansați de Casa noastră de filme în spumoase și nepretențioase comedii, la care lumea să rîdă din toată inima, iar cronicarii să nu le judece cu intransigență unilaterală.

Ilie CONSTANTIN

SPORT

Fotbal actual, numele tău este formalism !

In vechea idee autohtonă — că fiecare naș își are nașul — apărură acum, la sfîrșit de vară, și suplinitorii lui Suplinitor. Căci, Doamne, posibilitățile umane sînt infinite și acolo unde crezi că ai dat de marginea Universului, observi că se află un nou început. Ce relativi sîntem și ce ușor de suplinit ! În acest timp, campionatul se apropie și mîine începe. Avem presentimentul că acesta va fi **campionatul cel mare.** Iată, echipele se regrupează noii veleitari par timizi și cînd colo, în fiecare dintre ei zace probabil cîte un Gigi Tătaru. Chiar în Iordănescu a ațipit un Gigi Tătaru. Mare „fentos". Iordănescu nu promite nici el să se astîmpere curînd. Dar mimetismul în fotbal nu e decît repetarea pe un alt plan a mimetismului literar. Modele se ține lanț și aci, ca și la noi. Și sînt mai ales modele formaliste, mode care revoluționează suprafața. Ah, unde e epica greoaie, în fotbal și în literatură ? ! Ah, unde e echipa timpurilor noi ? ! Nu se înțelege mai nimic din fotbal ca și din literatură S-a dus limpezimea pasei în adîncime, odată cu dispariția conflictului real al romanului. Fotbal actual, numele tău este formalism ! Și atunci ce ne mai revoltăm noi că U.T.A. va cîștiga din nou campionatul ? Zadarnic este plînsetul lui Fănuș Neagu pe ruinele fostului campionat. Batiste noi pentru noile lacrimi, căci nu echipa cea mai bună va cîștiga campionatul viitor. Și formalismul — cum ar spune Teodor Mazilu — nu e o vorbă goală. Tulpina fotbalului nostru — cum ar spune un poet metaforic — se înalță pe solul formalismului excesiv. Și nu e bine. Dar, cum ar spune un critic de idei, nu e nici rău. Adevărul e pe undeva pe la mijloc. Și din formalism în formalism iată-ne la sfîrșitul acestui campionat. Iarăși regrete, iarăși injurii, iarăși pretenții. Iarăși puncte, iarăși retrogradări. Vai, ce veac am apucat ! **Scinteia Tineretului** va căuta noi formule de publicistică sportivă, inamici vehemenți vor poposi în paginile ei. Ca o jertfă se va ridica la ceruri fumul de tămîie la adresa Federației din paginile revistei **Fotbal,** ca și — în ultima vreme — din ale ziarului **Sportul.** Amabilii constructori de biserițe din aceste publicații vor călători mult, mult de tot, în străinătăți. Pana lor va transmite reportagii de la fața locului, între verb și substantiv va fi un dezacord mortal, scorurile vor fi comunicate grațios și sobru, iar comentariile vor umfla matca riurilor. În **Contemporanul** va continua să se afirme Teodor Mazilu, singurul cetățean român care nu se pricepe la sport. Nu se pricepe e puțin zis. Cel mai potrivit cuvînt ar fi afon. Și poate că totuși Teodor Mazilu e cel mai bun cronicar al nostru, căci nicăieri ca-n pagina lui nu găsești o asemenea distanță față de sport. Glorie lui Teodor Mazilu, cel care din instinct a găsit calea cea bună : **indiferența absolută.** Glorie și închinăciune !

★

Ce se va întîmpla cu U.T.A. în fața marei sale adversare, nimeni nu știe. Nici noi nu credem că arădanii s-au pregătit serios pentru confruntarea cu Feijenoord. Dar nici disperarea lui Eugen Barbu nu ni se pare o soluție. Faptul că arădanii și-au petrecut concediu la Moneasa, îl determină pe vajnicul autor al romanului **„Șoseaua** (Feije) **Nordului"** să se repeadă buluc pe semnalul de alarmă și să-l extenueze ca la prăbușirea unui continent. Moneasa i se pare intraductibilului nostru prozator un fel de groapă cu lei, în care nenorocirile se țin lanț iar șansele se duc pe pustii. În cunoscutul său stil alarmat, Eugen Barbu se revoltă împotriva unui drept cîștigat prin Codul Muncii : **drentul la concediu.** Nu e chiar așa de absurd, dacă ne gîndim bine, că jucătorii arădani s-au odihnit și ei cîteva zile, într-o stațiune din Ardeal. Ca să fie liniștit, Eugen Barbu ar fi preferat, desigur, să-i vadă pe Lereter și pe Domide străbătînd țara, de la Oradea pîn-la mare, cu mingea la picior. Nici așa. N-o fi U.T.A. cea mai bună echipă din Europa, dar campionatul l-a cîștigat jucînd. Meci de meci, cum a putut și ea. Nici noi nu înebunim după jocul arădanilor. Nici noi nu avem tresăriri cînd rostim numele Brașovschi. Dar să ceri în **Informația Bucureștiului** interzicerea concediului pentru cei care au cîștigat campionatul, se pare o pedeapsă excesivă. Dacă Federația ar lua în serios strigătul de o entuziastă indignare al lui Eugen Barbu, n-ar fi exclus ca la anul echipele să refuze pe rînd cîștigarea campionatului.

Și totuși, ceva adevăr se află în rîndurile scrise de Eugen Barbu. Risipa de dezlegări pe care au făcut-o conducătorii clubului arădan, nu e a bună. Poate că o risipă de dezlegări asemănătoare n-ar strica și în lotul de conducători ai echipei.

★

Pe de altă parte, revista **Tribuna** dedică o pagină întrebării fundamentale **„Cine se teme de U.T.A."** Alt exces. Propunerea noastră — venită din experiența personală a Suplinitorului este ca despre U.T.A. să se vorbească deocamdată cît mai puțin. Căci exemplul lui Angelo Niculescu ne stăruie încă în memorie. Cu cît l-am criticat, cu atît l-am consolidat. Cine vrea să consolideze U.T.A. — s-o critice deci. Cine vrea, de asemenea, s-o consolideze, — s-o laude. Cine vrea s-o distrugă, să tacă.

★

Cu un deget monumental în dreptul buzelor, rostim acum la începutul noului campionat : **Ssst !** Și văile conștiinței răspund și ele : **sssst !**

SUPLINITOR

revista străină

• *L'EXPRESS (17—23 aug. a.c.). În clasamentul săptămînal al cărților continuă să conducă* Le Perrain *de Mario Puzo. Pe locurile 2—3 se află Hervé Bazin (care a trecut de pe locul 4 pe locul 2) și Guy de Cars. După 22 săptămîni a ieșit din competiție* Voyages avec ma tante *de Graham Green și a intrat* Percy *de Raymond Hitchock.*

• *Deși nu a figurat pînă acum pe lista primelor zece clasate,* De gens chics *de Joyce Carol Oates pare a fi una din cele mai discutate cărți. Comentînd-o pentru L'EXPRESS, Jacques Caban are amabilitatea să detalieze epitetul de „Față-Palidă" ce se dă în mod curent autoarei, atrăgîndu-ne atenția că în America romancierii sînt împărțiți în două „triburi" : Pieile-Roșii (realiste, adepte ale accentului din Vest, grupate în jurul numelui lui Marc Twain) și Fețele-Palide (sofisticate, influențate de cultura europeană, adepte ale accentului „pincé" din Est, grupate în jurul numelui lui Henry James).*

PICASSO :
PEISAJ MEDITERANEAN
(fragment)

• *Foarte aspru primită, ultima carte a lui Maurice Druon,* Lettres d'un Européen. *Jean-Louis Ferrier nu ezită s-o numească „o suită de doleanțe fără originalitate" și să-i reproșeze autorului că „raționează în 1970 ca și cum ar aparține generației lui George Duhamel, pe care îl citează din abundență".*

• *PRISMA (nr. 6, a.c.). Sub titlul* Cavalerul jumătății de cal, *revista vest-germană inserează în paginile ei un articol despre* Baronul Münchhausen *de la a cărui naștere s-au împlinit anul acesta două sute cincizeci de ani. Potrivit documentelor, Hieronymus Carl Friedrich von Münchhausen s-a născut la 11 mai 1720 la Bodenwerden (în apropiere de Hanovra). La doisprezece ani, paj al ducelui de Braunschweig, îl urmează pe fratele acestuia în Rusia dedicîndu-se mai apoi carierei militare. Pensionat la treizeci de ani (după ce fusese înaintat căpitan), baronul revine în tîrgușorul natal delectîndu-și concetățenii cu minunate povești. Tocmai cînd își sărbătorea cea de-a șaizecea aniversare află cu indignare de tipărirea anecdotelor sale. În 1775 apare (datorită unui cărturar aventurier — Raspe) prima ediție engleză a cărții iar în anii 1786—1788 poetul Gotfried August Bürger publică traducerea germană, indicînd, totodată, și numele întreg al autorului. Baronul, ca întreg orașul de altfel, se simte jignit ; mai mult, amărît peste măsură de „rușinea" pățită, pare să-și fi pierdut chiar... darul de povestitor. Moare la 22 februarie 1797, după ce-și petrecuse ultimii ani în umilință și sărăcie, nu numai din pricina „minunatelor călătorii" dar și din pricina celei de-a doua soții, o fată de șaptesprezece ani cu care făcuse imprudența să se căsătorească.*

• *LA QUINZAINE LITTÉRAIRE (1—31 aug .a.c.). Al 100-lea număr al revistei este marcat printr-un editorial, un articol-bilanț* (Littérature 70), *semnat de Pierre Bourgeade și o listă cu cele mai bune cărți comentate, în majoritate, de colaboratorii revistei în cursul celor patru ani și jumătate cît au trecut de la apariția primului număr (15 martie 1966).*

• *Influența lui Borges, vis și realitate în literatura fantastică, noul roman francez, colaborarea cu Antonioni (filmul* Blow up) *sînt numai cîteva din subiectele abordate în dialogul Julio Cortazar — C. G. Bjurström (la rubrica* Entretien). *Cochetînd puțin cu „fantasticul", Cortazar declară : „Ceea ce se numește fantastic este un fel de ipoteză de lucru. Ceea ce sîntem pe cale să facem noi în acest moment și aparatul cu care mă înregistrați este tot așa de fantastic ca oricare din povestirile mele. Eu nu fac deosebire între realitate și fantastic".*

• *LES NOUVELLES LITTÉRAIRES (13 aug. a.c.). La rubrica inaugurată nu de mult —* Le Dossier —, *în scopul popularizării literaturilor mai puțin cunoscute publicului francez, Kai Laitinen semnează articolul* Connaissance de la littérature finlandaise. *Materialul, divizat în cîteva subcapitole* (Contactele internaționale. O literatură oglindă. Apariția pamfletelor și Generația de după război), *oferă o imagine de ansamblu a literaturii franceze contemporane a cărei trăsătură principală pare a fi absența unei generații de mijloc : „Pentru a schematiza, singuri bunicii și nepoții au făcut dovada unei activități literare. Generația taților a rămas foarte răzlețită". În cadrul aceleiași rubrici, cunoscutul prozator Veijo Meri semnează nuvela* Le tueur.

u. v. z.

punct și virgulă

O poezie cu patru autori

În toamna anului 1911, noul director al Teatrului Național din Craiova, scriitorul Em. Gîrleanu, avînd ca secretar literar pe Liviu Rebreanu — căruia, fiindcă era blond și avea ochi albaștri, noi îi spuneam „neamțul" — deschidea stagiunea cu un act în versuri al meu „Rapsozii", o evocare a lui Alecsandri și Eminescu, și cu „Înșir-te Mărgărite". (În amîndouă aceste piese a jucat Fani, viitoarea soție a lui Rebreanu).

Cîțiva confrați urmau să plece din București în cetatea banilor, ca să dea mai mult fast inaugurării direcției lui Gîrleanu.

Printre aceștia erau D. Anghel, Șt. O. Iosif, Octavian Goga, Ion Minulescu, Cincinat Pavelescu și Natalia Negru, soția lui Iosif, devenită soția lui Anghel.

Deși cel mai tînăr dintre ei, eu eram șeful caravanei ,organizatorul expediției. Trebuia să vină și George Coșbuc.

În colecția de manuscrise a Academiei R.S.R., înregistrată cu numărul 23455, un coleg a găsit o scrisoare a mea (cum va fi ajuns acolo ?) către poetul tărănimei, prin care îl pofteam cu noi, și care scrisoare glăsuiește așa :

„Scumpe Maestre.

Te-am căutat de două ori, ca să te iau la Craiova, Eu plec cu Cincinat la 6. Te rog foarte mult să vii negreșit, mîine, cu trenul de 6 dimineața, fie cu cel de 8 dimineața, fie cu cel de 2 p.m., care ajunge acolo la zece seara.

Noi tragem la hotel „Minerva".

Îți aducsem și cei 150 lei de drum.

Te așteptăm neapărat.

Ar fi o mare decepție pentru craioveni să nu vii.

Devotat
Victor Ieftimiu"

Nu știu din ce motive, Coșbuc n-a venit. Am plecat cu Goga, Iosif, Anghel, Cincinat, Minulescu.

— În ce compartiment ne urcăm? m-am sfătuit cu Goga. Să călătorim cu Anghel și soția lui ? Nu l-ar mîhni pe Steo acest nou abandon ?

Recent părăsit de Natalia Negru, care se căsătorise cu cel mai bun prieten al său, colaboratorul cu care ne-a dăruit atîtea frumuseți : „Caleidoscopul lui A. Mirea", „Cometa" și „Legenda funigeilor", Șt. O. Iosif era profund rănit de această părăsire. L-am luat în compartimentul nostru. În vremea aceea, Goga și cu mine eram foarte veseli ,spuneam glume, rîdeam în cascade din nimica toată.

În tovărășia noastră, delicatul, îndureratul poet al „Patriarhalelor" era să-și mai uite marea tristețe, prezența atît de apropiată a femeiei pe care a adorat-o și a cîntat-o pînă la moarte.

În gară la Slatina, trenul s-a oprit. La etajul locuinței șefului de gară, printre glastrele de mușcată, am zărit un cap frumos de femeie tînără, care se uita cu oarecare nostalgie — sau ni se părea nouă că e melancolică — la vagoanele înșirate pe linie.

În imaginația noastră de poeți, am decretat-o îndrăgostită subit de unul dintre călătorii care priveau pe ferestrele vagonului.

Urmăriți de acea grațioasă apariție, în zgomotul sacadat al roților de tren, ne-am apucat să închinăm versuri femeii dintre glastrele de mușcată.

Ducîndu-și viața solitară —
Un suflet trist și visător —
Nevasta șefului de gară
S-a-ndrăgostit de-un călător.

Dar trenul a plecat și-n goana
Cu care monstrul a trecut,
În suflet i-a lăsat icoana
Frumosului necunoscut.

Și trenuri vin și pleacă iară
Și nu știu ranele ce-o dor..,
Nevasta șefului de gară
S-a-ndrăgostit de-un călător...

Abia încheiasem rodul colaborării noastre și iată-l intrînd în compartiment pe Cincinat Pavelescu, care își vizitase, pe rînd, confrații aflați în tren.

I-am arătat cele trei strofe.

— Excelente ! ne complimentă el. Dar eu aș face alt final !

— Poftim ! Așează-te aici și scrie !

Cincinat reciți poezioara, scoase plaivazul și cu darul său de neîntrecut improvizator, așternu pe hîrtie acest catren :

Și trenuri vin și pleacă iară
Și plictisită-ntr-un tîrziu,
Nevasta șefului de gară
A deraiat c-un macagiu !

...Și iată cum patru poeți cu oarecare reputație, au scris o scurtă poezie, record unic, cred, în toate literaturile.

Gluma aceasta versificată, semnată Goga, Iosif și Eftimiu a apărut, fără adaosul lui Cincinat, în „Flacăra" de odinioară.

Victor EFTIMIU

Catalogul unei colecții

De curînd, Editura Minerva a tipărit un instructiv catalog al celei mai răspîndite colecții literare din țara noastră : „Biblioteca pentru toți". Apariția este prilejuită de cei 75 de ani ciți au trecut de la înființarea respectivei colecții. Evident, se au în vedere seriile ce s-au succedat de-a lungul deceniilor : seria Carol Müller — Dumitru Stăncescu (1895—1900) ; seria Leon Alcalay (1900—1923) ; seria Socec (1923—1949) ; seria E.S.P.L.A. (1950—1959) ; seria nouă, numerotată, la E.P.L. și apoi la Editura Minerva (1960—1970). Document întocmit în conformitate cu rigorile de bază ale bibliografiilor analitice, catalogul B.P.T. procură adevărate revelații amatorilor de statistici. De exemplu, referindu-ne doar la ultima serie : 577 de numere ; tiraj total — 42 761 000 exemplare ; tiraj mediu 78 565 exemplare ; scriitori de mare succes în B.P.T., ale căror opere tipărite aici depășesc tirajul de 150 000 exemplare : M. Eminescu, G. Coșbuc, Ch. Dickens, I. Creangă, Al. Dumas — fiul, H. Beecher — Stowe, E. Brontë, Stendhal, Liviu Rebreanu, G. Călinescu, O. Goga etc, etc. Asemenea date sînt elocvente prin ele însele.

Spicuirile din planul pe 1971, inserate la sfîrșitul catalogului — date fiind numele de autori și titlurile din operele lor — sînt cu totul edificatoare pentru ceea ce atît de răspîndită și prețuita colecție își propune să realizeze în viitorul cel mai apropiat. Mai mult curaj s-ar impune totuși în lansarea în această populară colecție a celor mai valoroase cărți apărute în ultimele perioade.

Nicolae CIOBANU

Nostalgia afirmării dificile

Din nou foarte bună revista Schinox numerele 6—7. Și pentru că e din nou foarte bună, revista ne aduce aminte că sîntem datori cu un răspuns.

Considerînd într-un număr trecut că tinerii studenți clujeni din grupul Echinox dau semne de vedetism, ne-am aprins paie în cap. Ni s-a răspuns violent că nu. Drept să spunem, nici nu ne așteptam că revista Echinox va sări repede să încuviințeze diagnosticul nostru. Vedetismul însuși nu i-ar fi dat voie să o facă. Dar numărul recent e din nou o bucurie. Texte bune, cronici pertinente, un echilibru compozițional remarcabil.

Și totuși vedetismul n-a dispărut.

După un rechizitoriu cam nemeritat la adresa restului lumii, Dinu Flămînd — de exemplu — descinde în pur ridicol, declarînd într-un interviu interlocutorului său : „Noi, după unii, n-am avea dreptul la existență literară și spirituală decît printr-un accident, și atunci în ani serioși de îmbătrînire. De aceea puțini ne observă și ne dau girul. Crede-mă !"

Că Eugen Uricariu, care i-a luat interviul, l-a crezut sau nu, nu știm ; noi n-avem cum să-l credem, și asta dintr-un motiv simplu : fiindcă nu e adevărat ce spune.

Rareori a fost primită de celelalte reviste atît de călduros o revistă. Și asta nu numai pentru că Echinox e o revistă bună, ci și pentru că a funcționat acea generozitate pe care n-o observă Dinu Flămînd. Desigur, e mai nobil să te afirmi contrar voinței celorlalți. E de înțeles o asemenea nostalgie. Din păcate (și din fericire) revista Echinox s-a afirmat cu concursul celorlalți. Încolo, toate bune.

I. PAPADOPOL

poșta redacției

PANDURU GABRIELA. *N-are rost să simulez insatisfacție față de niște lucruri atît de drăguțe : „Într-o seară-ntunecoasă / Pe aleia dintre tei / El mergea spre a lui casă / Uitîndu-se în ochii ei". Ați spus totul. Și, cît de simplu !*

JIVA FIȚU. *Stați, ca să zic așa, rău cu limba. „Un dor etern mă lumina : desnodul firului de ață" nu ne trimite la Parce ci la remaiatul ciorapilor. Iar versurile de mai jos, ce se vor senzuale, alunecă ușurel pe lîngă linia trivialului: „Simt zbaterea sinilor în mine înfipți / moale rămîn ca statuile / cu ochii dorințelor fripți / și vreau sărutul mijlocului tău melodic / împletit în mișcarea reptilă / mulțumire deplină să fie". Mai reproduc o dată primele două versuri : „Simt zbaterea sinilor în mine înfipți / Moale rămîn ca statuile" și renunț la prerogativa de judecător.*

N. N. — CARACAL. *Dulce de tot maniera dv. de a scrie : „Cei (sic !) drept, mi-e greu cu tine / Dar fără tine simpt (sic) că mor / Că aerul se scurge / Din înălțimea rocilor / Trăgînd nebun din mine". Aș fi ipocrit dacă n-aș recunoaște că m-au și amuzat aceste patetice declarațiuni de amor. Mai ales finalul : „Aș vrea să mor pe sînii tăi / Să gust din gura ta de zahăr". Sînii ăștia, domnule, multă cerneală mai produc.*

MARIANA GHENCEA. *Încă neconcludent. Reveniți după o bucată de vreme.*

DUMITRU HURUBĂ. *Instinct simbolic al interogației largi și al sonorităților onomastice : „Unde mă duc pe cărare / Prin noaptea rea, cenușie ? / Poate știți voi, oarecare / Ileană, Marie // Unde mă duc prin pădurea / Fără nicio poiană. / Răspunde-ți-mi, de aiurea / Marie, Ileană... // Marie, Ileană... Ileană, Marie... / Pe șesul putred al porții / A țipat o pasăre cenușie / Pasărea morții". Mai trimiteți.*

MARIA IOVIȚU : *Sînt oameni care scriu mai mult cu hotărîre, decît cu talent. Sînteți dintre aceștia : „Nu-s eu Făt-Frumos, știu bine / Cu sudoare și ulei / Iar în loc de iatagan / Mînuiesc cum știu mai bine / O pilă și un ciocan // Astea sînt armele mele / Și-o conștiință nepătată / Iar Ileana mea-i răpită / De-o mașină automată", I-auzi, dom'le !*

DACIA MĂRIN. *Transcriu, cu reală plăcere, frumoasa poezie HOLOCAUST : „În somnul gri tăceam a rugăciune / cu visul mistuit de zbor / iar flautul suna din ce în ce mai stins / și ora-n preajmă risipea / nisipul perlei din scoica sfărîmată / atît de simplu-n palma de-ntuneric ! creștea în golul cerc / șopirlă verde / nemeritată, tulbure o-sîndă / pe sufletul care-a-nceput, nălucă, / s-alunece în largul asfințit / primit în zări tîrzii, crepusculare / cînd țipătul pustiului s-a șters / ca fluturele moale de zăpadă / topit pe un pervaz de Univers". Foarte frumoasă, după părerea mea, această poezie. Am reținut din ciclul trimis și alte 5 bucăți pentru o viitoare publicare.*

Cezar BALTAG

IOAN I. PURZA. *Aștept de la dumneata schițe, de genul aceleia cu care te-am publicat, nu scrisori aiurite despre echipa U.T.A. și minunile săvîrșite de ea. De altminteri încep să mă îndoiesc de sîngele care curge prin lemnul creionului dumitale cînd citesc fraze ca acestea : „Orchestra fotbaliștilor constănțeni, acind ieri în Tufan un violoncelist de primă clasă, a oferit giuleștenilor un splendid marș funebru de Chopin. Și Aradul, oraș cu vrăji de cîntec și parfum de iubire, a venerat minute-n șir numele soliștilor din străvechea cetate a exilului lui Ovidiu". Te asemeni la stil cu U.T.A.*

I. L. HEDEȘIU. *Scrisoarea dumitale se situează în marginea adevărului. N-am obiceiul să răspund la toate mofturile. Prin urmare, salut.*

ANGELO MUREȘAN. *Micul eseu intitulat „Aberație" este într-adevăr aberant. Nu știu dacă ăsta ți-a fost scopul.*

FIICA SPERANȚEI. *Ți-am răspuns și-n numărul trecut. Dar acum vrei un șfat, vrei să-ți spun eu spre ce să te îndrepți, filozofie sau literatură ? Tot ce pot să-ți spun e că filozofia exclude cochetăria. Nu încerca acolo.*

COMAN MIHAI LUDOVIC. *Cele trei povestiri, scrise la malul mării, n-au nimic din vuietul valurilor și nici din culoarea apelor primenite de vînturi mirosind a sare. Vino spre vaduri cu apă dulce și corcoduși, n-are haz să stai proțăpit într-un picior pe o stîncă. Te bate soarele-n ceafă pe degeaba.*

ION BOLOȘ. *„Inscripția ploii" — povestire cu mers tărăgănat, axată pe o idee joasă. Trimite-mi ultimele lucrări, ai talent, și te vom publica în continuare.*

V. NAȘCU. *Mulțumesc pentru vignete. Le vom folosi.*

CILNER. *Pe dealurile unde-ți petreci viața au început să se coacă viile. Miroase a razachie, și pe sub nori trec calești închipuite, și umbra domnului Pillat se plimbă prin cerdacul de la Florica. Atîta toamnă frumoasă coboară din Muscel ! — nu pot să-ți răspund ce cred despre versurile dumitale.*

GEORGE BUFTEA. *Progres evident. Scutură-te, însă, de citatele anglo-saxone. E un tic enervant.*

AUREL FLEURENȘU. *Citez prima strofă din „Natura" : „Hai să plecăm iubit-o de aici / Spre-acea frumoasă insuliță / Unde frumoase pitulici ! O să ne-întîmpine întotdeauna / Și ea Natura se numește". Dacă plecați, luați și-o mistrie și niște var să tencuiți cuiburile de pitulice cînd le sparge furtuna. Și să-mi trimiteți și mie o vedere, cu două rînduri, dar în proză, nu în versuri.*

COSTICĂ AMĂGITU. *Eu, Costică, n-am să te amăgesc : talent, în schițele tale, cît iarbă pe capacul ceasului meu.*

Fănuș NEAGU

comentarii critice

„Sentimentul romantic" al poeziei lui Ion Barbu

Romulus Vulpescu ne oferă prilejul unui mare festin poetic : sub ingrijirea sa a apărut în librării un volum cuprinzînd versurile lui Ion Barbu. Ca și altădată, spiritul fin al editorului a dat cărții un aer sărbătoresc, inimitabil. Ne amintim cum a debutat Romulus Vulpescu : un volum de versuri romantice, cenzurate de o elegantă ironie. Regăsim acum același temperament. În lumina lui, versurile lui Barbu se aprind de o nostalgică irizare. Ceea ce era consacrat ca jubilație intelectuală își dezvăluie astfel fața de vis. Un Ion Barbu glacial, editat de Romulus Vulpescu devine un Ion Barbu sentimental. E o regie discretă, care nu modifică textul, dar îl pune în scenă favorizîndu-i latențele.

De pe această poziție efemeră vom reciti poezia lui Barbu. El e același fin instrument care vibrează închis sub cristal, dar, de undeva, dintr-un joc de penumbre, se amestecă tînguirea impură.

Un poem ca *Selim*, de exemplu, e o caldă evocare sentimentală. Exclus de la trebuirile celor mari, copilul stă „singur și mic, în pragul ușii". Pe uliță trece Selim, neguțătorul de dulciuri, descins din „hora dezmățată a spaimei", adică din necunoscut, din lumea exterioară. Turcul e un uriaș enigmatic, „pururi încălerat cu vîntul", stîrnind curiozitate și teamă, fascinînd ca un personaj de basm. Dintr-o solidaritate obscură, copilul iese în întîmpinarea străinului : „Săgețile poruncii zvîrneau în puf de rugă. / Să nu urmez chemării adînci — aș fi putut ? / La namila din poartă m-am năpustit, în fugă, / Obrajii să mi-i sprijin pe palmele-i de lut".

Puiul de om vrăjit, privind de jos mîna aspră a turcului care îi dezvăluie comoara de bunătăți, iată o scenă de-a dreptul romantică, imaginată parcă de un Victor Hugo.

Același miraj al copilăriei, al fraternității cu ființele mici îl descoperim în celebrul poem *După melci*. Zumzetul mărunt de viață, iarba, bulgării de pămînt, un întreg univers ignorat de maturi îndeamnă pe copii la o explorare frenetică. Devenit deodată grav, unul dintre ei se apleacă cu uimire asupra melcului tăcut, enigmatic. În acea clipă, printr-o ciudată exaltare a fanteziei, copilul învață să mintă, să ademenească. El crede în minciuna lui, el e, ca și melcul, o victimă a imaginației generoase. Latura tragică a poemului nu stă în experiența morții, care l-ar situa alături de *Moartea căprioarei* a lui Labiș, ci în revelația consecințelor jocului. Copilul devine într-o clipă bătrîn, fiindcă înțelege imposibilitatea gratuității. Orice gest, orice vorbă mișcă ceva în lume, instaurează sau dezorganizează o ordine : „Melc, melc, ce-ai făcut / Din somn cum te-ai desfăcut ? / Ai crezut în vorba mea / Prefăcută... Ea glumea !"

Sentimentalismul lui Ion Barbu nu se reduce însă numai la asemenea reverii.

O certă înclinație romantică conduce pe poet la găsirea unui ton tînguitor, de baladă, încărcat de o nemotivată tristețe. Romanticii sînt aceia care nu pot participa la orgii. Cînd toți petrec și se veselesc, ei au sentimentul zădărniciei. De aceea, ei nu cer lăutarilor cîntece de lume, ci povești de demult, despre iubiri nefericite. Aceasta e atmosfera din *Riga Crypto și lapona Enigel* ; menestrelul este rugat să spună o poveste tristă, cunoscută dinainte, și tocmai de aceea apreciată ca o promisă voluptate a amărăciunii : „— Zi-l, menestrel ! / Cu foc l-ai zis acum o vară ; / Azi zi-mi-l stins, încetinel, / La spartul nunții, în cămară".

E drept, foarte puține poezii barbiene au o ținută romantică de necontestat. Dar reminiscențe sentimentale se întîlnesc în aproape toată opera sa. Indiferent de ideea care se află în centrul atenției, reverberația romantică o însoțește mereu, izvorînd din starea de vis, din contemplația extatică.

Puțini poeți români ,după Eminescu, au avut într-o asemenea măsură darul de a exalta formele diafane ale materiei. Frumusețea plutitoare a *Păunului* nu va mai putea fi, probabil, tradusă vreodată, în cuvinte de o asemenea imaterialitate : „Se ploconea răsăritean și moale, / Mălai din mîna ta să ciugulească / Albastru pilpîia și cald, la poale, / Ca pinzele alcoolului în ceașcă".

La fel, grația aeriană, virgină, din *Oul dogmatic* : „Din trei atlazuri e culcușul / În care doarme nins albușul / Atît de galeș, de închis, / Ca trupul drag, surpat în vis".

Ca și Rimbaud sau Arghezi, Ion Barbu nu e numai poetul stărilor pure, fragile El are și forța de a imortaliza materialitatea grotescă, ca un veritabil romantic care șarjează pentru a discredita. Iată, de pildă, poemul *Un personaj eteroman*, adevărată demonstrație a virtuozității de pamfletar : „Părăginit. Oase destule / Cu rezistență la rotule. / Biet prun uscat prin buruieni / Cu doi ochi verzi ca doi licheni / Sub spaniolă pălărie / Culturi de herpes și chelie / Și subțiratec, fumuriu / Păr sărăcit de-argintul viu..." etc.

Și apoi, chiar cînd nu e vorba de pamflet, Ion Barbu își trădează preferința pentru pitoresc : „Ce ruginiri de ape trezite și ce brîncă / Lăsară fierul rînced și lemnul buretos ? / În loc de aur, pieptul acelui trist Argos / Ducea a lînă verde, de alge năclăite, / Pe cînd la pupă, trase-edec ca niște vite / Cu țeastă nămoloasă și cornulețe mii, / Treceau în brazda undei șirag de răgălii" *(Nastratin Hogea la Isarlîk)*.

Nicăieri nu există căi de mijloc. O antiteză severă desparte diafanitatea, de materialitate, candoarea de degradare. E și aici dovada unui temperament romantic ce nu confundă visul cu proza vieții diurne.

Ca să-l citim pe Barbu în modul acesta, a trebuit să ignorăm sensuri esențiale. Am făcut-o sub influența unui anumit mod de a edita opera lui Barbu, dar și ghidați de o secretă convingere : o idee se poate oricînd demoda, dar un sentiment se clădește și se risipește mereu fără a ajunge vreodată la desăvîrșire. O omenire care va cuceri cosmosul va rămîne totuși o omenire vulnerabilă sentimental. Cei care vor rîde cu superioritate de ipotezele anacronice ale poeziei lui Barbu nu vor putea însă trece cu ușurință peste o constatare în aparență atît de banală : „ — Iarna coarnele se fring, / Melc nătîng !"

Alexandru ȘTEFĂNESCU

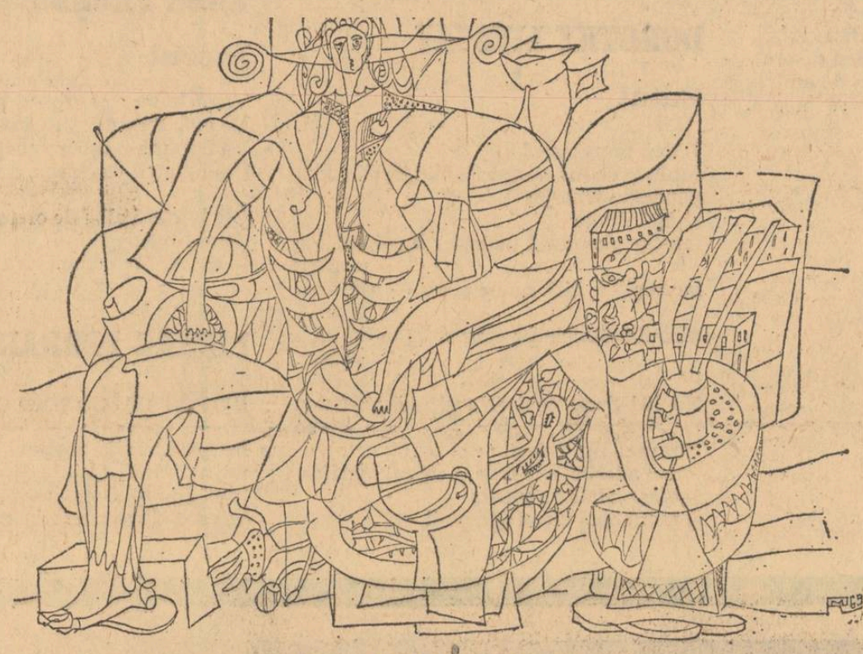

Desene de MARIUS RĂDULESCU

GRIGORE SMEU

migrație

Cam din primăvară, bătrîna căzuse pradă unei nostalgii difuze pe care căuta să și-o ascundă. Parcă soarele ar fi trecut pe lîngă ea de mii de ori fără să-l bage în seamă și deodată, cu o clipă înainte de a pieri, dogoarea lui îndepărtată, multicoloră, i-ar fi aprins sufletul. I se părea că-și duce zilele în două vieți deosebite. Umbla după treburile obișnuite, punea mîna pe lucruri, se ducea la grădină, făcea mîncare, vorbea cu ai casei, dar, în același timp, gîndurile o purtau neîncetat înapoi, către o lume a ei, numai a ei. Tinerețea-i clocotind de chipuri surîzătoare, curioase, de nedeile gălăgioase, de oboselile din țarini în vipia verii, de ciudățeniile și bolile trecătoare ale copiilor, de însetarea și teama cu care întîmpinase viața — toate începuseră să se miște din nou, aproape, foarte aproape și totuși neînchipuit de departe. Le privea și le auzea, imagini și vorbe, dar nu le mai putea atinge cu mîna. Simțea că totul e al său și totuși nimic nu se lăsa atins, pipăit, întocmai ca soarele care scapătă și te momește cu lumina lui de amurg încendiar, care alunecă și nu te lasă s-o prinzi. Părerile de rău se infiltraseră în toată făptura ei răsucită de bătrînețe. Toți cei de o seamă muriseră demult. Deși trăia între ai ei, părînd că nimic nu s-a schimbat, începuse s-o roadă însingurarea. O rătăcire grea, amară, ispititoare, o întorcea neîncetat cu fața înapoi. Mergea cu capul în pămînt, ca și cum ar fi chinuit-o ceva pe care nu-l putea duce pînă la capăt, nu-l putea limpezi.

Pe la mijlocul verii, își simțise trupul prea greu. Nepoții îi căutară o vergea ușoară de corn, cu măciulie la capăt. O cojiră și o uscară. De atunci nu se mai despărți de ea. Oriunde mergea, se sprijinea în vergea. Se simți parcă mai ușor, mai puțin copleșită.

Pe nesimțite, raza drumurilor i se scurta. Ultima oară cînd mai urcă dîlma din capătul grădinilor de zarzavat fu o dimineață de august. De acolo, sprijinită în vergeaua de corn, privi — fără să-și dea seama c-o face pentru ultima oară — jocurile văzduhului încins deasupra dealurilor cu vii.

Peste apă, în capătul de jos al grădinilor, mai merse o vreme. Apoi mai putu trece dincolo de portița gardului care despărțea curtea de țarini. Cu vergeaua în poală, se așeza pe un taburet, alegînd acel loc al curții de unde să poată avea totul sub privire, dintr-odată. Proceda așa dintr-un simțămînt acut al prezenței sale permanente în mijlocul chipurilor, al animalelor și lucrurilor care o făcuseră de atîtea ori să se bucure și să sufere. Stătea întoarsă cu fața nu ca o stăpînă. Îi plăcea să pipăie cu privirea sufletul casei.

Cu timpul, devenise tot mai tăcută, mai întoarsă în sine. La începutul toamnei, se gîrbovi de tot. Chiar șezînd pe taburet, trebuia să ridice bățul din poală și să-și sprijine bărbia în măciulia lui. Cînd cîrdurile de gîște sălbatice începură să migreze, ea le auzi. Se ridică de pe taburet, căutînd să străpungă cerul. Dar privirea nu mai bătea pînă acolo. Poate de slăbiciune și neputință, poate pentru că întotdeauna o tulburaseră glasurile acelea străine, tainice, începu să plîngă încet, fără suspine.

În zilele acelea migrația păsărilor se ridică la apogeu. În zori și în amurg, o pîclă lăptoasă, înecăcioasă ca fumul de lemne verzi, se lăsa pînă jos, la firul ierbii. Zgomotele obișnuite, pașii trecătorului de pe drum, deveneau surde, imprecise, căpătau o tonalitate de depărtare enigmatică. Atunci gîștele asaltau cerul. Coborînd pînă deasupra caselor, a grădinilor, cîrdurile se încrucișau, se amestecau, schimbau direcția în dezordine, tînguindu-se strident, rătăcitor. Părea că poartă cu ele o forță primară, pe care o agită în văzduh. Apoi, cînd pîclele se retrăgeau și cerul devenea înalt și pur, păsările se linișteau, se aliniau metodic, sus, foarte sus, lansînd din cînd în cînd strigăte scurte, de hoinar nepotolit.

De îndată ce se ridica ceața, bătrîna ieșea în curte și se așeza pe scaun, cu bărbia proptită în bățul ei de corn. Nu mai vorbea aproape deloc. Părea că nu mai aude și n-o mai interesează nimic în afară de strigătele acelea libere, neostoite, din înaltul cerului.

Într-una din acele zile, cum stătea nemișcată pe scaun, o cuprinse dintr-odată neliniștea. O neliniște seacă, violentă, fără motiv, neștiind dacă vine dinafară sau dinlăuntrul ei. Broboane mari, limpezi, îi răciră fruntea, fața, pieptul. Se ridică numaidecît, cu o vioiciune care o uimi. Dar nu fu decît o înșelăciune pentru că în clipa următoare bățul îi căzu din mînă. I se păru că toate stau atunci pe loc, încremenesc ca niște jucării. Noră-sa Aurelia, care spăla alături, văzu ce se întîmplă. Abia avu timp s-o prindă în brațe. Alergară și ceilalți și-o duseră în casă.

După ce o culcară cu fața în sus, ochii i se măriră. Cînd îi aprinseră luminarea, auzi scrîșnetul chibritului ca pe două nuci sparte una de alta. Zgomotul acela scrîșnit îi crescu brusc în auz ca vuietul unui munte care se dărîmă. Apoi el se îndepărtă, descrescu treptat, deveni un scîncet indecis, monoton, ușor ca o spumă. Din nou crescu, ca un vuiet prelung de cutremurare fără sfîrșit și deodată, scurt, se reteză.

poeți canadieni contemporani

NELSON BALL

Praf

Praful plutește
în aerul însorit

și vine de se-așează
straturi-straturi :

o gingașă blană
căptușindu-ne odăile.

BARBARA CARUSO

Zori

Dimineața a intrat sărind în camera mea
s-a împiedicat de un scaun
și s-a prăbușit în pat
Am zvîrlit după ea cu ceasul deșteptător

LEONARD COHEN

Ce fac aici

Nu știu dacă lumea a mințit.
Eu unul — da.
Nu știu dacă lumea a uneltit împotriva dragostei.
Eu unul — da.
Climele torturii nu-s a bine
Eu unul am torturat
Chiar și fără norul în chip de ciupercă
Tot aș fi urît.
Ascultați
aș fi făcut aceleași lucruri
chiar dacă n-ar fi moartea
nu vreau să fiu ținut ca un bețiv
sub robinetul rece al faptelor
neg scuzele universale.
Aidoma unei cabine telefonice goale prin dreptul căreia treci noaptea
și ți-o aduci aminte
aidoma oglinzilor din holul unui mare cinematograf
în care te privești numai la ieșire
aidoma unei nimfomane ce adună o mie
de inși într-o stranie frăție —
eu unul v-aștept
pe fiecare din voi să mărturisiți.

JOHN ROBERT COLOMBO

Mileniu

Cînd vremea în sfîrșit se va-mplini
nu-i nevoie să fie rostită nici o vorbă.

Nu-i nevoie să se spună nimic
și totuși nici un gînd nu rămîne nespus.

Totul se va ști ca și cum
din totdeauna ar fi fost știut

Și va fi totul simțit

ca și cum din totdeauna ar fi fost simțit

Nici o schimbare n-o să fie
ci doar o deosebire

Nici un ceas
care să nu fi fost ceasul de-acum

Nici o teamă de ceea ce trebuie să fie
la vremea cînd trebuie.

ROY DANIELS

Noe

S-au adunat în juru-i sfătuindu-l s-o lase baltă
Au alcătuit o comisie și-au încercat să-l pună-n minoritate
I-au anulat autorizația de construcție și i-au șterpelit
Planurile. Stau uneori și mă minunez
cum de-a sfîrșit-o cu bine.

Le-a prevestit că vine urgia, că-au să se căiască,
I-a rugat să creadă că apele se vor umfla,
I-a-mbiat să-i ducă la limanul izbăvirii,
O lume nouă. Erau morți și el o știa.
Fără nici un rost.
Și apoi a început ploaia.
Cîțiva stropi mai întîi care abia de-au udat pămîntul.
Pe urmă-a turnat cu găleata, șiraiele repezi năpădind orașul —
Și-n sfîrșit, potopul general. Bătrînul,
Artritic de ani și ani de trudă și dispreț,
Sta încovoiat pe puntea lui de amiral
și-i privea cum se înecă.

LIONEL KEARNS

Martor

Lună plină

Și o pojghiță de zăpadă

Copaci
negri
oglindindu-se-n cer

Dintr-o dată
vuiește
vîntul.

Aș vrea — maladiile lecturii... — să pot alcătui în timpul vieții mele o antologie a poeziei universale, din al cărei cuprins încerc aici, azi, să ofer cititorilor doar o foarte vagă schiță a poeziei canadiene contemporane. Ea nu-i decît preludiul subțire la capitolul unei contribuții lirice care se exprimă în două limbi de circulație universală: aceea a Franței, aceea a Angliei — și care pune orgoliul a două speranțe, nici una mai săracă în experiențe, să fuzioneze. Știu că pasiunile mele nu sînt pasiunile multora dintre contemporanii mei. Dar mai știu pe de o parte și că nu se poate face cultură (de artă, ce să mai vorbim !) fără pasiune, iar pe de alta că mulți dintr-înșii au —bineînțeles — treburi, orizonturi și rațiuni într-adevăr incompatibile cu cenușăriile literaturii, care mănîncă viață, dau incertitudini, procese de conștiință și răsplăți tîrzii sau puține. Dar oare tîrziul nu s-a născut și el cu o noimă ?...

Sînt vreo 4 luni de cînd în „România literară" publicam o pagină de poeme de Irving Layton (n. 1912 —), originar din România, plecat la vîrsta de numai 2 ani, împreună cu părinții săi, în țara de la nordul Statelor Unite, dincolo de ocean.

In ultima vreme, un alt român face acolo, în Canada, pentru lirica noastră, mai mult decît facem noi în acest domeniu : este vorba de Nicholas Catanoy — poet, fizician, medic și filozof. Prin grija lui, căptușită cu idealism, sacrificii și nostalgie, vor apare în S.U.A. și în Anglia antologii ale poeziei românești contemporane. Cîțiva din poeții paginii de față, o treime, sînt colegii noștri de dincolo, care au tradus din noi pentru „Penguin Books". Să-i și numim : Nelson Ball, John Robert Colombo, Lionel Kearns, Dorothy Livesay, John Newlove. Ceilalți — pot fi prietenii noștri de mîine. Și tot e ceva.

I. C.

DOROTHY LIVESAY

Satul

E fără nume satul
colibele de lut, acoperișul de iarbă tunsă
pămîntiu pînă jos
și fără nume
femeia ghemuită afară lîngă un foc prizărit
iar copilul, fără nume și el, — băiat ori fată —
cărînd scăunele pe care să șadă cei ai casei.

Nu li-i drag locul ăsta și nici nu-i dau nume
sînt prea lipiți de el :
miros a iarbă, a frunze, a colbul nemilos,
și cresc odată cu ploaia
și mor odată cu stropii ploii
Între ei și pămînt
nu simt osebire
iubind glia tot cît își iubește un om propria-i mînă

O folosesc, și-și duc zilele
ori o retează, și mor.

JOHN NEWLOVE

Cînd ne vedem pe noi

E prost filmul în care sîntem viriți și zîmbind
cînd ne vedem. Orbecăim printre
platitudinile de care am rîs
și rîdem din nou cînd vedem
cît sînt de-adevărate, deși în toate chipurile
nu ni-i dat a fi ; iar mohoritul ornic
ne tot afundă.
Ai spus că azi după amiază
șoarecii alergau prin patul nostru
în vreme ce-l primeneai ; nu-i decît
pe jumătate al nostru, — jumătatea cealaltă
e-a zburdalnicilor șoareci care nu fac nimănui
atîta rău cît facem noi, tu și cu mine, cînd rîdem.

RENÉ PAGEAU

Inecul

Viața lunecă pe ulucul apelor !
De apăsarea morții trupul îngreuiat
Va fi mîine-o ușoară abatere de epavă
Cînd marea va clătina din degete.

C-o brățară albă de oseminte,
Amintirea copilului
E legată de-ncheietura mîinii mamei

PIERRE PERRAULT

Fără întoarcere

De mă-ntorc în noapte
nu-nvinovăți amiaza
înțelepții sapă lumina
pe care-o zvîrl în soare nebunii
păsările au cîntat
ca să-ncerce prilejurile

nu mă bănuiți c-aș vrea
să scap de clipa de-acum

oricînd liniștea
ulmilor o-nfrunt

nu poți face porumbeii
răspunzători de statui

mi-i străin rostul
soarelui în miez de noapte
aurul nu face rădăcini

JEAN-GUY PILON

Totul e încă de spus

Aștrii înceți ai ochilor
Mută hotarele și culorile cerului
Senine ziduri și de neînlăturat
Stindarde ale fricii odihnindu-se
Vin prelingîndu-se prin toate crăpăturile zilei

Praful cărnii noastre absoarbe
Din tine misterioasa-i continuitate —
Speranța

FERNAND OUELLETTE

Unghiile

Goală și-aromitoare armonie-n antipod
orice-ademenire de feciorești izvoare
ce clocotea în plete

Sfîșiind umbrele ți se deschideau atunci
pîn-la inelul aripilor și lacrimilor, picioarele.
Atît de limpede și neagră — tu ! te iubeam.

De cum se-mbătă de tine ochiul
pe țărna de deasupra celor morți,
furtuna totul răsturnă-n adîncu-mi.

Și unghiile ți-or sfredeli trupul
cu tot ce-avea mai fraged și rotund

JEAN ROYER

Taină

Mîinile tale
ca niște păsări
de desenat cîntecele verii
de despletit luna august
la petalele degetelor

Prelung melodios gestul tău
armonizează spațiul
ritmînd zămislirea Evei
în brațele vremii
netezește forfota lucrurilor
să răsară deasupra zilei dragostea ca o apă

Am văzut înmugurind viața
din mîinile tale ca dintr-o grădină închisă
în care timpul și-ascunde culorile
și gîlgîind în palma
iernilor tale, dragostea.

A.J.M. SMITH

Știri despre Phoenix

Se zice că Phoenixul e pe moarte, unii spun c-a și murit.
Mort fără scăpare, susține una din știri,
Dar a fost suprimată, oficialitatea o tăgăduie —

Cred și eu că mințea cel ce a transmis-o.
În orice caz, mi s-a spus că a fost împușcat
Ca măsură de prevedere, chit că minți se ori ba.

În românește de ION CARAION

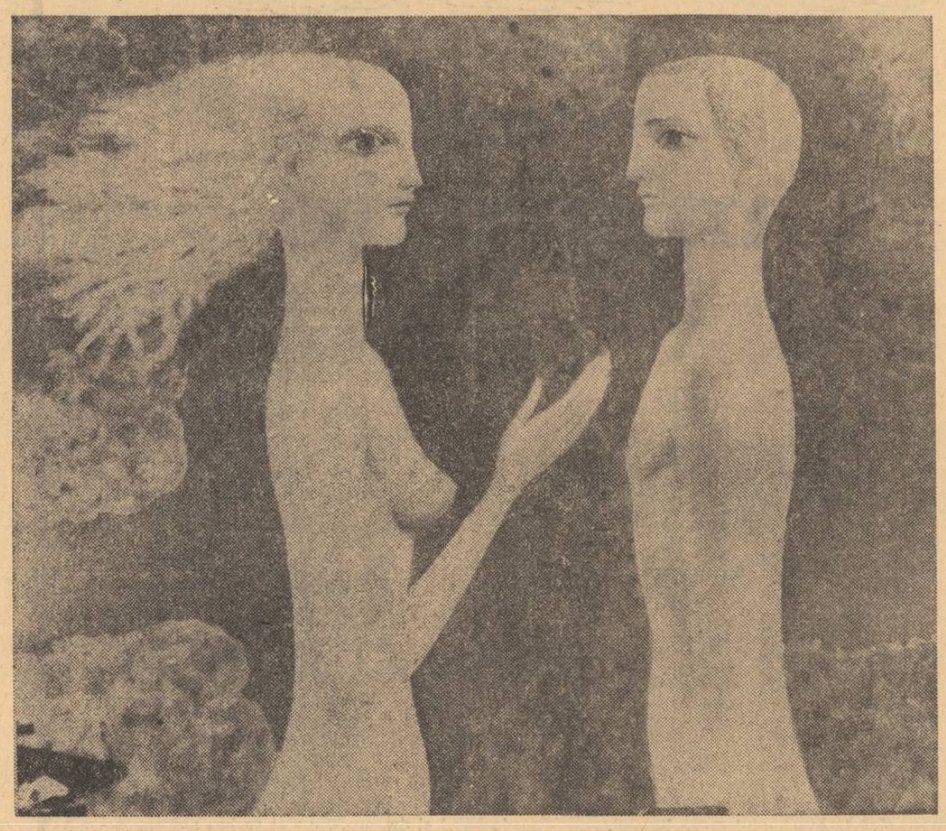

ȘABIN BĂLAȘA : TINERI

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

Anul XIII
36 (436)
Sîmbătă
5 septembrie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎN ACEST NUMĂR POEME DE:

George Alboiu, Ioana Bantaș, Constanța Buzea, Ilie Constantin, Angela Croitoru, Leonid Dimov, Mircea Dinescu, Grigore Hagiu, Dan Laurențiu, Iolanda Malamen, Gabriela Melinescu, Adrian Păunescu, Nichita Stănescu, George Virgil Stoenescu, Mihai Ursachi

ENESCU

O destul de îndelungată experiență de îndrăgostit al Muzicii (niciodată îndeajuns de doct în materie și întotdeauna destul de naiv și de umil în preajma miracolului sonor ca să nu-mi istovească entuziasmul) m-a învățat să nu primesc cu mare plăcere literatura născută din muzică — romanțurile despre compozitori, explicațiile încercînd să traducă în cuvinte un limbaj intraductibil, speculațiile literaturizante ce se chinuie să afle cu orice preț „semnificații" chiar și unei cadențe, unui arpegiu. Ba, aș spune, pe măsură ce am înțeles mai bine *ce se petrece* cu adevărat într-o lucrare muzicală, din ce materie fluidă se alcătuiește universul ei, am simțit mai vie repulsia față de anecdota parazitară, de concluziile „ce se desprind", de învățăminte ce se reții și altele. Dacă Poetul, invitîndu-ne să pătrundem taina îmbrățișării fertile a fierului cu brazdele veacului ne previne să ne apropiem de pluguri cîntînd, bunul simț și gustul nepervertit ne cer să nu ne apropiem niciodată de Muzică vorbind.

Aceste gînduri mă urmăresc acum, după ce am ridicat acul de pe spiralele discului și au încetat acordurile *Simfoniei a III-a cu cor* a lui George Enescu. Pentru a cîta oară copleșitoarea impresie a muzicii Lui se risipește, de îndată ce evoc paginile unor comentatori improvizați ce s-au străduit să distingă în această capodoperă chipul unui erou în luptă încleștată cu destinul, conflictul dintre bine și rău, și alte asemenea povești? Ascultați cu puțină sfințenie, cu puțină umilință această muzică profundă și fastuoasă, abandonați-vă imprudent mareei sonore ce nu va întîrzia să vă cuprindă ființa, să vă transmită pulsul Mării și fiorul adîncimii, și veți zîmbi îngăduitor la orice asemenea literaturi. Muzica lui George Enescu este expresia unei gîndiri colosale, a unor sentimente grave și delicate în același timp, numai că întreg acest univers se construiește pe alte coordonate și cu alte mijloace decît cele propuse adeseori. Un mare artist suferă întotdeauna de un păcat involuntar: bogăția semnificațiilor care se desprind din opera sa sau sînt numai sugerate de ea, îngăduie și invită la abuzul de imaginație al comentatorilor. În ceea ce îl privește pe Enescu, avem bucuria de a cunoaște că, pe lîngă ampla acțiune care se desfășoară de ani întregi pentru difuzarea integrală a moștenirii sale artistice în masele largi (audiții radiotelevizate, concerte, partituri, discuri, etc.) se face în ultimul timp un efort remarcabil de a se aborda științific, cu înțelegere și rigoare, fiecare opus, dintr-o viziune a creației în sfîrșit nouă și serioasă expurgată de broderii literare și de speculații aproximative. Acum, în preajma sărbătoririi Lui, printr-o manifestare internațională de prestigiu cum sînt Concursul și Festivalul care îi poartă numele, această nouă treaptă a înțelegerii personalității sale este echivalentă cu o redescoperire. Într-adevăr, așa cum s-a mai observat, Enescu n-a avut numai un destin, ci mai multe, adesea paralele, unul incomodîndu-l pe celălalt, în realitate unul completîndu-l pe celălalt. Încă și astăzi sînt numeroase opiniile, în străinătate, în deosebi, precum că Enescu a fost un mare violonist și dirijor care a încercat uneori și pana compozitorului. Istorii ale muzicii de mare autoritate cad în eroarea aceasta. Adesea chiar noi începem să credem că așa stau lucrurile și, ca atare, nu-l ascultăm cum ar trebui pe cel care, în afară de faptul că a fost deschizătorul de drumuri al muzicii românești, reprezintă una dintre personalitățile cele mai originale, cele mai unitare și mai reprezentative ale muzicii universale. Afirm aceasta cu convingere și emoție, pentru că Enescu, cel din *Oedip* sau din *Simfonia de cameră*, cel din *Sonata a III-a pentru vioară și pian*, sau din „Vox maris" își devansează, ca orice artist genial, epoca, contemporanii. O simplă privire a cronologiei muzicii universale e convingătoare: data nașterii unor lucrări ale lui Enescu indică o gîndire creatoare, o unitate de stil și o noutate a expresiei pe care puține opere contemporane lor o ating. Și puține sînt operele altor compozitori, mulți dintre ei „faimoși", care să-și păstreze atît de nealterate tinerețea și semnificațiile artistice. Îmi este teamă să afirm, dar nu mă pot opri de a da curs sincer gîndului, care constată că încă nici noi, astăzi, nu am ajuns la înțelegerea exactă și deplină a dimensiunilor reale, colosale, ale gînditorului Enescu. Dar nu sîntem departe de acest țel.

De aici se desprinde însă o mare datorie pe care o avem față de memoria și de moștenirea Lui: aceea de a-l cita mai puțin, dar a-l asculta mai atent, mai frecvent, mai pur. Un prieten care obișnuiește să exagereze pentru a afirma adevăruri indiscutabile vorbind despre Sadoveanu, Arghezi, Brâncuși, Țuculescu, observa că avalanșa de comentarii, de trimiteri, alegorii și comparații la opera lor tinde să ascundă, ca o iederă agățîndu-se pe o statuie, liniile esențiale și imaginea integrală a frumuseții ce ar trebui să ne atingă mai direct. În loc să ni-l apropie, ele ni-l îndepărtează. De aceea, ca și în cazul altor valori, este bine să ne amintim încă o dată chemarea lui Călinescu: mergeți înainte de toate la text! Părerea unora care susțineau că muzica lui din urmă ar fi abstractă, inabordabilă nu rezistă după ce ai ascultat cu pioșenie și limpezime a gîndului opusurile maturității. Propunerea contactului nemijlocit cu textul, adică cu opera vie, este o datorie pe care urmează să o împlinim, mai ales cei mai tineri dintre noi, pentru că gîndirea lui, în mod miraculos, este foarte tînără și foarte proaspătă. Este impresionant cîtă adîncime au spusele muzicianului în diferite ocazii. Dar este copleșitor cît de actuale și de pătrunzătoare sînt ideile operei sale pe care trecerea timpului nu le evidențiază treptat. Asemenea tuturor creatorilor de geniu ai artei românești, George Enescu a ridicat la semnificații universale valorile dintotdeauna, virtuțile perene ale spiritualității noastre și au făcut-o nu numai cizelînd motivele și caracterele specifice acestui spațiu și acestei lumi — înțelegere incompletă și, într-o vreme, mult și exclusiv subliniată — ci și propunînd muzicii universale exemplul unei gîndiri artistice de o mare puritate și o rară elevație, tăria și forța acestei gîndiri întruchipîndu-se în opere definitorii pentru însăși arta secolului nostru.

Marele lui patriotism cred că trebuie înțeles și în lumina acestei contribuții românești de netăgăduit la mersul omenirii către Bine, către Frumos.

Mircea Horia SIMIONESCU

Obstacole în calea lecturii (II)

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

În legătură cu viața adevărată a scriitorului iată un exemplu în care ruptura dintre realitățile brutale ale existenței lui și operă pare definitivă și nu constituie nici-un fel de obstacol în calea lecturii. Scriitorul (mă gîndesc la Mateiu I. Caragiale după lectura în „România literară" a încă unui interesant articol al lui Șerban Cioculescu despre viața lui) și-a confecționat într-atît o altă biografie, încît, identificîndu-se cu ea, începe apoi să creadă el însuși în ceea ce a imaginat și să-și descrie această falsă viață cu o atît de mare autenticitate încît ceea ce aflăm apoi despre adevărata lui existență ni se pare ireal, vulgar, străin de el și în orice caz foarte revelatoriu pentru operă într-un fel care n-o alterează cu nimic. Această stranie dualitate n-are un ecou profund în conștiința lui ca în cazul unui erou dostoievskian. Scriitorul ne minte în față, fără să clipească, zicînd că n-a avut părinți și că se trage dintr-un neam umilit care n-a ajuns încă, pînă la el, la lumină.

Pentru noi se pune într-adevăr problema dacă să acceptăm sau nu aceste fumuri și cred că Șerban Cioculescu, pe bună dreptate, e supărat pe cei care iau aceste fumuri drept adevăruri, încercînd să creieze deci astfel, pentru cititori, o biografie spirituală idilică a scriitorului, bună doar, și nici atunci, pentru uzul școlar. Căci scriitorii sînt conștiințe ale colectivității naționale și nu sfinți. Și conștiința colectivității naționale e suma virtuților și scăderilor noastre și nu suma unor concepte, frumoase, dar moarte. Și aici ajungem la aspectul dramatic pentru o cultură mijlocie ca a noastră care e amenințată să devină mică dacă nu are tăria să se uite în oglindă, să-și vadă adevăratul chip, să nu întoarcă nasul strîmbîndu-se cu falsă pudoare cînd își vede urîțeniile, ci să le corecteze într-o luptă încleștată cu destinul, fără teama înfrîngerilor. Fiindcă ăsta e spectrul care sperie adesea pe omul nostru de cultură: dacă, punem viața noastră sub lumina totală a adevărului, nu se vor găsi oameni slabi, care, privindu-l, vor dezarma și coeziunea colectivității noastre naționale va slăbi? Desigur, nu e o teamă fără rost, revelarea fără pregătire sau într-un moment nepotrivit a unui adevăr poate dăuna. Și aici putem cădea de acord că pregătirea e necesară. În prealabil falsificarea adevărului unei opere sau a unei vieți (deci a unei conștiințe) nu este justificată cu nimic, precum nu este justificată nici invocarea absenței momentului prielnic pentru revelarea unor fapte de mare interes în cazul nostru, cultural, cînd analiza acelui moment ne arată dimpotrivă că nimic nu ne împiedică să discutăm despre scriitori așa cum sînt ei și nu așa cum vor ei sau noi să fie. Asta nu înseamnă că defăimătorii sau babele literare, dornice de a scormoni în cenușa din vatra scriitorului, trebuie să vadă în rîndurile mele o încurajare de a o face. După cum nici sincerii păzitori care venerează și apără mormintele sfinte ale oamenilor noștri de valoare nu trebuie să vadă în îndemnul de a nu ne teme să ne uităm în oglindă, un sacrilegiu.

Revenind la Mateiu I. Caragiale, putem să fim pe deplin liniștiți. Cartea sa „Craii de Curtea Veche", fără să zicem ca el că **„este realmente magnifică"**, expresie care s-ar potrivi doar unor creații ca „Mizerabilii", „Război și pace" sau, la noi, „Scrisorilor" eminesciene care pe lîngă puterea și profunzimea inspirației ne fac să simțim incendiul înalt al conștiinței neliniștite a creatorilor lor, este o frumoasă carte fără cusur, datorită căreia putem să-i iertăm autorului ei toate păcatele, fără să-i inventăm însă virtuți pe care nu le-a avut. Ba chiar putem să ne punem întrebarea dacă nu cumva unele scene de familie, al căror erou a fost Mateiu, nu conțin mai multă putere de evocare, prin răutatea care le animă, decît cumințenia celorlalți ai lui Caragiale. Istoria cu pusul îndelungat al mănușilor - ca să nu-i altereze gingașa mînă frigul clanței cînd rebegitul tată bătea în geam în viscol să i se deschidă ușa mai repede, ne face parcă să-l vedem aievea pe marele Iancu cu mustața zbîrlită de furie, năvălind pe ușă și strigînd: imbecilule! Iar fiul rînjind! Aici d. Șerban Cioculescu nu trebuie să fie indignat, dacă mi s-a părut că este, fiindcă amintirea e de preț. Cumințenia lui Luca Ion nu ne-a lăsat o amintire ca aceasta atît de vie despre tatăl său.

Nu, viața lui Mateiu I. Caragiale, în ciuda crudelor și inavuabilelor ei aspecte, nu constituie pentru mine un obstacol în calea lecturii operei sale. Desigur, el trebuia să spună despre ea că **„este realmente magnifică"**. Conștiința estetică, aflată la baza acestei creații, îl îndreptățea. Puțini mai au azi curajul să sferuiască atît de îndelung o carte. Iar dintre cei ce o fac, puțini reușesc să închidă în această carte o lume cu care s-ar identifica. N-are importanță dacă această lume e reală sau a trăit doar în imaginația lui. După cum n-are importanță dacă această lume ne place sau nu. Ne place „scriitura", cum ar zice azi un adept al „noului roman" francez. Și cred că **„umbra marelui Mateiu"** va tremura auzind cît de la modă pot fi „craii" săi la atîtea decenii, cînd alții dispar sau intră, clasicizați, în manualele școlare și nu mai discută nimeni despre ei.

Marin PREDA

CERBUL

Pe pajiște-n belșug de înflorită iarbă
Dormea un cerb învins cu fața la apus.
Lumina lin cădea, pe liniștea-i, de sus,
Broboane mari, rotunde i se-nchegau în barbă.

Victorios mi-am șters de udătură spada
Iar calul l-am izbit cu pintenii în pîntec.
Pădurea era plină de freamăt și de cîntec,
Nori rari își destrămau departe-n slăvi, zăpada.

Și-am mers! Și-am mers! Cînd seara a pogorît tîrziu,
Cu stoluri de lăstuni și negre ciori nătînge
Mi s-a părut, deodată, că-ntreg văzduhul plînge.

M-a apucat atunci dor aprig, amăriu,
Pe pajiștea de basm ce ruginea în sînge,
Sfîrșindu-mi suferința, în locul lui să fiu.

DEASUPRA LUMII

Deasupra lumii atîrnă
Nor negru de mare tristețe.
N-aș putea să vă spun că vulpea
N-are coadă și-i cîrnă.

Fiecare din noi are o zi
Cînd se simte-n văzduh ciocîrlie.
Apa bălților e lîncedă,
A izvoarelor vie, zglobie.

Am lepădat vechea mea zeghe,
Mă aflu cu spada în fața porții.
Cetatea îmi cere să stau de veghe
Îmbrăcat în cămașa morții.

Zaharia STANCU

cronica pietonului

Pisica și fluturele

Amicul meu Pangloss, metafizicianul, mare iubitor de pisici, orășan delicat, deprins mai mult cu ideile și cu armonia divină a lumii, s-a întors îngrozit din vacanță, de la țară. Am văzut o pisică mîncînd un fluture! m-a anunțat dramatic, încă de pe scara vagonului, trenul nici nu oprise. Obișnuit cu generalizările pripite, păcatul metafizicii, el lucrează acum la un tratat poematic „Despre natura lucrurilor trecute cu vederea" în care și-a propus să combată toate erorile, printre care și proverbul cunoscut în care se afirmă, necontrolat și cu ușurință, că nu tot ce zboară se mănîncă. Ba se mănîncă, susține cu tărie Pangloss. Am tras cu ochiul la notițele lui așternute de-a valma și am reținut aceste observații: „Pînda din iarbă. Fluturele mare și colorat absorbit de visări mișcîndu-și calm aripile. Pînda mult prea atentă și precaută a pisicii față de absența, reveria dezarmată a fluturelui. Asta o spun acum. Atunci (cum ședeam lungit în iarbă) credeam că pisica îl admira ca și mine. Ea se repede. Fluturele prins în gheare, ușor, prea ușor, încît toată pînda pisicii fusese o exagerare ridicolă. Expresia scurtă de satisfacție, atît de umană, din ochii ei verzi, cînd l-a prins. Cum l-a rontăit. Încet, cu grijă, știind pe semne ce hrană nobilă era fragilitatea înghețată a numitului. Praful sau polenul scuturîndu-se de pe aripi în timp ce el trecea în ea, devenea treptat pisică, așa cum devine fiece aliment care intră în mecanica atroce și superbă a existenței".

CANDID

cronica literară

G. Călinescu
OPERA LUI MIHAI EMINESCU

(III)

Am putea socoti capitolele de pînă acum ale cărții ca o pregătire îndelungată și amănunțită pentru ceea ce urmează, o punere în temă documentată, înainte de a intra propriu-zis în inima operei literare. Însă noi știm că aceste forări în straturile operei au scos la suprafață multe simboluri și au dat minții noastre o imagine despre întinderea și profunzimea spiritului eminescian. **Temele romantice** și celelalte diviziuni caută a prinde acum, în formule mai precise, substanța lirismului.

Două sînt după Călinescu temele fundamentale în opera lui Eminescu: **facerea și desfacerea**, geneza și extincția, **fundul cosmogonic și fundul eschatologic.** Din acest binom derivă toate atitudinile (mitemele) poetului: **lunatismul, somnia, uranismul, neptunismul, borealismul,** idealul **artemidic** (idealul, cu alte cuvinte, al femeii virile), vocația uranică etc. Motivele sînt studiate o dată ca teme în cadrul romantismului și, a doua oară, sub o formă mai concentrată, ca niște concepte de sine stătătoare. În primul caz, G. Călinescu întocmește ceea ce am putea, numi, cu o formulă a lui Gaston Bachelard, o **diagramă poetică.** Aceasta înseamnă a examina temele (obiectele) lirice și a stabili capacitatea lor poetică. G. Călinescu este cel dintîi care procedează astfel în critica noastră (procedeul va fi reluat în eseul **Universul poetic. Luna, cristalul, statuile, mortul frumos, femeia titanică, geniul, nebunia** sînt simboluri cu o largă circulație în cadrul romantismului și de ele se leagă o psihologie și o metafizică poetică. Un studiu comparativ al **obiectului** este, în această împrejurare, necesar. **Lumini siderale?**, iată o noțiune curentă și ea iese din poziția contemplativă a romanticului față de macrocosmos. O întîlnim la Eminescu **(La steaua),** dar și la Platon, Cicero, Fontenelle, Goethe etc. Și mai bogat în semnificații este cristalul. G. Călinescu, făcîndu-i diagrama de care vorbeam, concentrează multă erudiție și o mare putere de a fantaza. Giordano Bruno, Iakob Böhme, Hegel, Luis Vélez de Guevara, Grimmelshausen, Paracelsus, Tiek, E.T.A. Hoffman și, bineînțeles, Eminescu (pretextul acestei seducătoare incursiuni) sînt doar cîțiva autori care au pipăit cu ochiul spiritului lor suprafața netedă și translucidă a cristalului. El este o lacrimă a materiei amorfe sau, în imaginația lui Călinescu — „un succedaneu al luminii solare pe pămînt și, magic, el este, în afară de foc, momentul cel mai luminos al Spiritului petrificat în regnul mineral. Pe de altă parte în lumea fizică un cristal este un indiciu de organizare, deci de revelare formală a Spiritului. Pămîntul însuși, în întregul lui, este un organism de structură cristalină, e un «Kristall des Lebens». Asta e părerea lui Hegel. Am putea adăoga că față de lutul amorf, cu desăvîrșire absurd și deprimant, cristalul este un mesaj logic al geologiei, un prilej de inteligibilitate în lumea haosului material".

În astfel de disocieri în care intră multă știință de carte și o fantezie critică fără egal, G. Călinescu este mai călinescian decît oriunde. Se vede limpede știința lui de a apropia lucruri imposibil de apropiat, altfel, zborul înalt al spiritului și coborîrea lui cu repeziciune la sol purtînd cu sine prada unei metafore rare.

Popasul următor este mai îndelungat. Referințele bibliografice sînt mai rare, criticul — punînd accentul pe analiză — caută a numi, acum, noțiunile de bază ale lirismului. Esențială este, după Călinescu, Somnia, cufundarea — cu alte vorbe — în inerția vegetală. Opera lui Eminescu este dominată de acest element hipnotic, multe nuvele fiind succesiuni de adormiri. Eroii adorm în împrejurările hotărîtoare ale existenței lor. Legat de această stare a spiritului este visul, momentul culminant al **somniei.** G. Călinescu examinează pe toate fețele și acest element. Nuvelele, poemele mai sînt citite o dată din acest unghi, cu încheierea — evident dreaptă — că pentru romanticul Eminescu visul reprezintă regimul liric normal. Se poate vorbi, atunci, de **oniromancia** eminesciană.

Mișcarea critică următoare atinge două puncte esențiale ale poeziei: **neptunismul** și **uranismul.** Pentru Eminescu ele sînt, mai întîi, reprezentări ale haosului cosmic, aspirații, apoi, intime ce asociază aproape toate momentele esențiale ale existenței: iubirea, geneza, stingerea, visul etc. Zborul, de pildă, reprezintă un moment important în dragostea eminesciană, ca și somnul. Tot așa apa, element primordial, matern. Poetul creează o adevărată **mitologie neptunică.** G. Călinescu a descoperit, cu un cuvînt, fața uranică și fața neptunică a lui Eminescu și tot el a vorbit pentru prima oară de **borealismul** poetului. Însă borealismul este numai o reprezentare din ceea ce am putea numi, la Eminescu, vocația serafică. **Serafismul** constituie altă față a spiritului eminescian și este de mirare că G. Călinescu n-a insistat asupra ei sau, mai bine zis, n-a pus-o în rîndul atitudinilor (miturilor) mari. Nuvelele, versurile erotice, poemele de reverie cosmică au un strat serafic, un moment de liniște și lumină. El apare de obicei la capătul unei aventuri prin haosul universului sau constituie punctul ei de pornire. Am numi serafismul starea de grație a spiritului eminescian, aceeea care sugerează un echilibru, o suferință depășită, o aspirație dobîndită pentru o clipă. E limbul lirismului eminescian, podul subțire de ceară dintre extazul iubirii și sentimentul adînc al morții. Chiar adormirea începe, la Eminescu, printr-o operație de sublimare a naturii, iar în ce privește visul este lucru știut că el reprezintă o acumulare de viziuni edenice.

În vecinătatea acestor aspirații, dacă nu chiar în momentul lor hotărîtor, se află sentimentul erotic. Este punctul în care G. Călinescu se îndepărtează cel mai mult de critica tradițională. Întîiul șoc îi provocase **Viața lui Eminescu. Opera** aduce o documentație suplimentară și rezumă ideile în propoziții mai răspicate. Acestea sînt pe scurt următoarele: erotica lui Eminescu este lipsită de spiritualitate, ea se bizuie pe inocență dar în nici un caz pe „virginitatea îngerească". Prezența conștiinței constituie o tulburare a mecanicii sănătoase a firii, iar dacă, totuși, ținem să vorbim de spiritualism în poezia de iubire a lui Eminescu atunci ea nu poate fi decît un **spiritualism afrodisiac.** Intelectualism și sentimentalism? — se întreabă Călinescu, iritat de încăpățînarea criticii mai vechi — „iată ce lipsește din erotica eminesciană, în fundamentul ei suav genitală". Alte noțiuni: **religie sexuală, somnolență estatică** vin să completeze ideea dinainte, formulată, încă o dată în acești termeni: „erotica elementară fără intelectualism și cu o capacitate afectivă care nu trece dincolo de sexualitatea idilică este statornică la Eminescu".

S-a reproșat și se reproșează încă lui G. Călinescu faptul de a vedea în Eminescu un rostogolitor de femei și de a ignora elementul de spiritualitate din poeme ca **Odă în metru antic.** Observația nu este fără temei și E. Lovinescu a încercat în **Mite** și **Bălăuca** să impună (pe calea ficțiunii) o altă imagine a eroticii eminesciene. Chestiunea se poate discuta, dar să vedem cu ce folos. Călinescu a văzut în Venera eminesciană o sălbăticiune ademenitoare și imaginea constituie un element dintr-un portret mai general. Ideea unui poet care prețuiește în dragoste chemarea inițială, beția îmbrățișării și adormirea, ca moment esențial, rimează cu ideea — fundamentală în studiul lui G. Călinescu — a unui Eminescu, cu o mare intuiție a proceselor vitale. Sub acest unghi, portretul este unitar și, în ciuda a ceea ce i-a spus, criticul dovedește o mare consecvență.

În privința eroticii mai este însă ceva de zis. Ideea unei poezii în care amorul este totdeauna ferin (G. Călinescu spune într-un loc: **ărmăsăresc)** intră în contradicție cu altă idee, subliniată de mai multe ori: aceea de abstragere din lumea violențelor materiale. Faptul, de exemplu, că îndrăgostiții lui Eminescu adorm, **somnia** fiind forma supremă a iubirii, constituie o abatere și chiar o contrazicere a ideii de iubire naturală, în plenitudinea simțurilor deslănțuite. O explicație a acestei nepotriviri G. Călinescu nu dă și, la drept vorbind, ea nici nu poate fi dată. Criticul se mulțumește a spune doar atît despre erotica poetului: „jălalnică și focoasă" sau — forțînd sensul cuvintelor — „serafism animal".

Eugen SIMION

AVATARURI „METODOLOGICE"

Ea însăși un comentariu critic și teoretic privind, cum îi place autorului să spună adesea, „metodologia" exegezei literare, cartea lui Ion Vlad, la rîndul ei, îndeamnă la reflecții, să spunem așa, mai aplicate intimității, dialecticii interioare a domeniului în cauză. Volumul *Între analiză și sinteză*, nici mai mult nici mai puțin, se vrea *o lecție* pe care autorul o ține în fața criticii și istoriei literare actuale. În chip deliberat, scopul urmărit este acela de a formula în termeni categorici un *statut* cît mai complet, căruia criticii și istoricii literari de azi sînt chemați a-i da ascultare cu maximă supunere. Să recunoaștem că atari chemări la ordine, din cînd în cînd, sînt binevenite, căci, fără a ne închipui că vor fi într-adevăr urmate, ele au meritul de a suscita utile confruntări legate de întreg ansamblul condiției teoretice de la care se revendică domeniile supuse discuției. Pledînd pentru un „comportament intelectual al istoricului literar", în capitolul introductiv a lucrării sale, Ion Vlad formulează tranșant deziderate ideale de tipul celor ce urmează: „Cercetarea deplină și completă (istoria literară este un studiu filologic, sociologic și estetic) a proceselor reale ale culturii românești devine un act angajat și responsabil ca atitudine și ținută științifică. Neignorînd că relațiile sînt multiple, că ele nu sînt produsul unor determinări mecanice, că scriitorul și opera nu se găsesc într-un raport imediat, de ordinul transparențelor și al simplelor treceri din conștiința creatorului în construcția operei, cercetarea se validează ca proces științific din momentul cînd devine o judecată susținută pe conjugarea tuturor factorilor implicați. Atunci istoria literaturii va produce interpretări pertinente, fără fluctuații și fără ezitări." Evident, adevărul acestor teze este mai presus de orice îndoială și un maliției s-ar putea întreba de ce mai este nevoie să fie reformulate cu atîta aplomb profesoral de vreme ce nu puțini dintre exponenții profesiei doresc cu ardoare să satisfacă într-o cît mai mare măsură exigențele mult rîvnitei critici și istorii literare „complete", „totale". Totuși, în volumul lui Ion Vlad, postulatul de mai sus își justifică exprimarea atît de tranșantă întrucît, spre surprinderea noastră, autorul pare a avea revelația indiscutabilei posibilități ce el să se realizeze întocmai. Sursa acestei nemărginite încrederi stă în puternica fascinație a metodei structuraliste, căreia i se acordă virtuți nelimitate, în sensul că ea ar face posibilă, afirmă autorul, „convergența criteriilor în disciplinele literaturii". Pînă la urmă, pentru Ion Vlad, cum singur declară, „orice încercare de a adecva o metodă (în cazul de față cea structuralistă, n.n.) la pretențiile literaturii poate obține rezultate"; asemenea rezultate încît „universul edificat în actul creației să ne apară ca un proces integral, satisfăcînd năzuința noastră de a controla opera ca *totalitate*" (s.a.).

Rămîne de văzut în continuare în ce măsură argumentația acestei încrederi ne convinge, căci, oricum, doar simpla vehiculare (fie ea și febrilă!) a termenilor și a expresiilor aparținînd arsenalului lingvistic structuralist nu-și poate fi suficientă ei însăși (formalizare, invariantă, scriitură, dominantă semantică; plan paradigmatic și plan sintagmatic, analiză funcțională, subiect emițător și subiect receptor etc., etc.). Or, tocmai în această latură, decisivă, situația oferită de volumul *Între analiză și sinteză* este cel puțin paradoxal. Meritele incontestabile ale autorului, vocația sa autentică de analist și de teoretician se relevă tocmai în împrejurările în care tezele structuraliste, dacă nu absentează cu totul, sînt în orice caz asimilate și utilizate cu multă libertate. Avem în vedere, în primul rînd, cu totul remarcabilele eseuri *Edificiu epic și aspirație spre epopee* — dedicat problemelor de compoziție în opera lui Liviu Rebreanu — și *Coordonate epice*, ambele serii, în care spiritul fin al disocierilor și capacitatea sintetică își dau întîlnire la tot pasul. Ar fi putut beneficia de aceleași atribute cel puțin încă două piese ale sumarului (*„Narațiunea biografică" în istoria literaturii și Convergența criteriilor în disciplinele literaturii*: *D. Popovici*), dacă în analizele sale, comentatorul s-ar fi menținut cu mai multă fermitate într-o tonalitate detașată, obiectivă, menită să favorizeze deplina suveranitate a spiritului critic. Mai ales în articolul despre Dimitrie Popovici, Ion Vlad alunecă, pur și simplu, în apologetismul cel mai direct. Prețuitul istoric literar clujean este respectat de către exegetul său la modul exultanței neînfrînate. E greu totuși de acceptat fără rezerve ideea potrivit căreia, prin Dimitrie Popovici, „Cercetarea literară contemporană își realizează programul integral" și că opera sa „Ne confirmă intelectualitatea unei cercetări românești la curent cu dimensiunile științei literare moderne". Dacă acesta ar fi adevărul, atunci cum i-am mai putea aprecia, prin ce cuvinte, pe un E. Lovinescu, G. Călinescu sau Tudor Vianu?

Interesante privite fragmentar (observații originale, definiții demne de atenție și, în genere, o bună informație), aproape toate celelalte eseuri incluse în sumarul volumului suferă de o unică și fundamentală carență: excesul — împins nu o dată pînă la supralicitarea fastidioasă — de impologie, un exces generat de prea marea fidelitate față de practicele la modă ale metodei structuraliste. Așa se face că chestiunile supuse interpretării, de data aceasta, sînt din capul locului handicapate de inflexibilitatea canoanelor care, din păcate, în loc să nuanțeze și să relativizeze în chip creator aprecierile, conduc spre fărîmițare și, mai ales, spre formulări pe cît de restrictive tot pe atît de inoperante. Cuprins de un soi de mistică a demonstrației prin apel strict formalist la noțiuni și expresii de natura celor citate mai sus, autorul se plasează, cu o superbă lipsă de circumspecție, în cel mai nefavorabil unghi de receptivitate critică. Fetișizarea schemelor și a clasificărilor recrutate din sfera cea mai ortodoxă a teoretizărilor structuraliste, este, așadar, fatală. Iată de ce în articole ca cele intitulate *Formă și structură*, *Alegerea criteriilor în examenul creației literare* și *Comentarii la o categorie a operei: compoziția* supără în cel mai înalt grad intransigența prezumțioasă a postulatelor. Cît privește aserțiunea, implicată chiar în enunțul titlului, din articolul *Un precursor al cercetării literare contemporane* (citește structuraliste n.n.): *M. Dragomirescu*, nici vorbă, traduce un asemenea exces de zel pe care numai mistica pro-structuralistă a lui Ion Vlad îl poate explica.

Ca să încheiem printr-un paradox, vom spune că lucrarea lui Ion Vlad — fără a-i ignora meritele de „structură" — își asigură interesul general mai ales prin avertismentul pe care, în cele din urmă, ne îndeamnă să-l reținem. Date fiind cele spuse în însemnările de față, este lesne de înțeles ce anume avertisment avem în vedere.

Nicolae CIOBANU

CREAȚIE ȘI CONTEMPLAȚIE

comentarii critice

Un volum cu tablete de Tudor Arghezi, cuprinzînd ciclurile Ce-ai cu mine vîntule? *și* Pe o palmă de țărînă, *a apărut de curînd în* Biblioteca pentru toți. *Mai mult decît versurile care se închid în sine pentru a se autonomiza, aceste poeme în proză ale lui Tudor Arghezi ne pun fără echivoc în contact cu idealul practic de viață al autorului.*

Asemeni lui Goethe, poetul român este un constructiv care are oroare de răzvrătire. El nu colindă lumea, ci stă în mijlocul curții, cu grebla în mînă, și scrutează cerul. Goethe încă își mai trăda uneori interesul pentru forțele răului; ele îl stimulau, îi provocau un fel de superbie divină. Arghezi, însă, neavînd gustul gratuității, intră în panică la orice semn de dezordine. Omenirea fiind o virtuală mulțime rebelă, el își zăvorește porțile curții și caută să obțină totul în gospodăria sa proprie, pentru a se eschiva de relații. Numai înăuntrul zidurilor domnește pacea și certitudinea; în afară totul e străbătut de conflicte. Disperarea tragică a unui secol care nu a putut să-și domine istoria nu a pătruns în sufletul încruntat al poetului. El a rămas un pater familiae aplecat tăcut peste ogorul său, mîndru de a-și face singur totul, începînd cu hrana cea de toate zilele și sfîrșind cu arta, religia, legile. El e un inospitalier, un ursuz. Pe străini îi bănuiește de violențe și îi trimite acasă, la rosturile lor, Pe frontispiciul casei sale poetul a gravat principii morale: muncă, dragoste, înțelegere. Dar aceste principii nu s-au născut dintr-un elan arzător, ele au numai scopul de a conserva ritualul domestic.

Toate aceste precauții, tot acest sacrificiu de a renunța la lume pentru a obține o mică libertate îngrădită nu izvorăsc însă din narcisism. Poetul are nevoie de liniște pentru a contempla cerul în găleata cu apă. Aici începe marea taină a operei lui Arghezi. Prins de treburi, robotind printre acareturile sale, el pare la prima vedere un patriarhal care a dilatat ritmul vieții, un gospodar mîndru de înfăptuirile sale, un epicureu care ridică în lumină cupa de vin. În realitate, ochii săi privesc dincolo de mîinile sale. O muzică rece, neauzită de alții, i se strecoară în suflet. Pentru a avea dreptul la ea, poetul a trebuit să muncească o săptămînă întreagă. La sfîrșitul ei, însă, poate să se odihnească. E duminică.

Toată opera lui Arghezi ni se dezvăluie plină de această atmosferă sărbătorească. Numai că sărbătoarea lui nu are schimonoselile carnavalului; ea se încarcă de gravitatea unei adevărate solemnități. Demn de dumnezeu, fiindcă l-a reeditat în impunerea ordinii, poetul se poate așeza pe un scaun, în livadă, pentru a contempla cu ochii închiși acel susur difuz al existenței nemărginite.

O asemenea impresie generală asupra creației argheziene poate fi susținută prin exemple concrete de formulări manifeste. Mai ales aici, în proza sa, poetul nu s-a sfiit să se explice cu fermitate. Orice hybris provoacă panică în sufletul lui Arghezi. El nu are voluptatea păcatului, el nu e un demoniac, ca Baudelaire, cu care se fac adesea atîtea analogii. Un cîntar defect, de exemplu, poate fi pentru gospodarul obișnuit cu rînduiala semnul unei posibile dezarticulări a mecanicii generale: „Gol, cîntarul sta povîrnit într-o parte ca și cum un picior nevăzut călca tirizia din văzduh..."

Ploaia, care îi face pe simboliști să-și compenseze captivitatea fizică prin evaziune, nu convine spiritului arghezian. Pentru el inactivitatea duce la prozaism: „Pe ploaie, sufletul încetează de a mai fi zburător, de o ființă cu focul, care se aprinde numai la uscăciune. Cu aripile strînse, cu anteriul penelor ridicat, el străbate noroiul, pipernicit și sărac". (Nocturnă) *Închis în casă din cauza vijeliei, el se simte năpăstuit și fraternizează cu toate făpturile, fiindcă o reduce la condiția lor:* „Se mai face vreodată ziuă? Va mai răsări vreodată soarele peste sălcii? Va mai încolți luceafărul de seară? Muscă, te-am prigonit o viață întreagă: unde ești? Aș vrea să te văd și să te iert" (De toamnă).

Arghezi s-ar rușina să mărturisească asemeni lui Blaga, „fiu al faptei nu sînt". *Lenea romantică e o obrăznicire a spiritului care începe să uite că există restricții. Și fără restricții, gîndirea argheziană nu se poate imagina. Ele sînt punctele de reper ale oricărei construcții, ele dau certitudinea conștiinciozității. De abia după ce munca a luat sfîrșit, urmează sărbătoarea liberei contemplații:* „Și pentru că nu e voie nici să dorm, ca nu cumva să visez frumos, muncesc. Sînt un rob: trebuie să muncesc. Și muncesc cu toate vitele sufletului meu, înjugate la întuneric. Și mă izbăvesc." Etc.

Contemplîndu-și creația, poetul se simte uneori strivit de rivalitatea cu cerul și afectează disperarea zădărniciei. Apostrofările sale ascund însă un orgoliu secret. Opera sa ar fi epuizabilă, dacă privirea s-ar opri asupra ei pentru estimări funcționale. Dar Arghezi nu contemplă ceea ce a creat, ci creația însăși. Într-o stare extatică, el confundă astfel meșteșugul cu inspirația, efemerul cu absolutul: „Mă supără un spin de aur încolțit în mine, nevăzut, de cîte ori mă plec: trebuie să merg înnalt, cu fața către spinii de argint ai nemărginirii. Inima mi se bate ca o sită care cerne vînt și lumină" (E adevărat...).

Alexandru ȘTEFĂNESCU

avantpremieră editorială

URSULA ȘCHIOPU

Poeme

Editura „Dacia" — Cluj.

TOMA GEORGE MĂIORESCU

Ucigașul și iloarea

Antiroman aleatoric și polițist în urmărirea ideii. Editura „Eminescu".

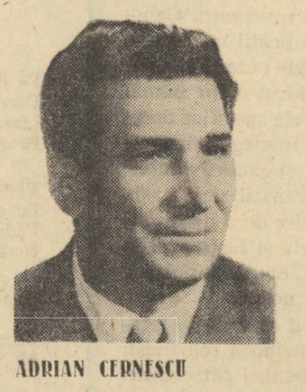

ADRIAN CERNESCU

Anacron

Roman. Editura „Eminescu".

efemeride

Corespondența lui Tudor Vianu

După paginile vibrante și grave ale **Jurnalului** (pe care îmi place să-l cred opera lui **literară** cea mai importantă), cine s-ar mai fi îndoit de darul de evocator și de portretist, într-o ordine interioară, al lui Tudor Vianu? Sînt sigur că nu puțini au fost aceia care au bănuit de pe atunci ce lucruri uimitoare ne-ar putea destăinui corespondența. Și nu doar sub raport biografic; dar ca artă literară. Am citit cu atenție cartea întocmită de H. Zalis (autor și al unei prefețe, exactă în spiritul ei, și al unor note lămuritoare), care și-a luat sarcina ingrată de a smulge arhivelor de familie și de a le face publice cîteva zeci de scrisori. Oricît de sumară ar fi această **Corespondență** (și este, vai, sumară!), ea reprezintă o operă de o extraordinară, pe alocuri, valoare morală și literară, și care ne revelă în Tudor Vianu pe unul din marii noștri epistolieri.

Raritatea relativă a genului scrisorii la noi (deplînsă cîndva de G. Călinescu) se compensează prin excelența celor cîteva manifestări în acest domeniu. O istorie a literaturii epistolare românești n-ar fi, din această cauză, de neconceput, cu atît mai mult cu cît ea ar cuprinde, nu o dată, operele capitale ale unor autori. Ion Ghica intră cu siguranță în această categorie ca și, probabil, M. Kogălniceanu, dacă ne gîndim la scrisorile lui de tinerețe. Dar oare prozele lui Alecsandri nu au, de atîtea ori, factură epistolară? Și ca să mergem mai departe: **Pseudokineghetikos** nu este, într-un fel, o lungă scrisoare, care se folosește de toate îngăduințele genului, spre a combina farmecul impresiei nemijlocite cu strălucirea erudiției?

În ce-l privește pe Tudor Vianu, era oarecum de așteptat ca el să regăsească în scrisori o parte din acea libertate constrînsă să se elimine din operele celelalte și întreg acel ton, deschis, afectuos, așa de potrivit omului generos, animat de un adînc cult pentru prietenie, deopotrivă absent din operele propriu-zise. Dar este oare adevărat că scrisorile se sustrag cu totul de la rigorile pe care autorul le inventează și le respectă în studiile sale erudite? Ar fi să ignorăm, pe de-o parte, tocmai complexitatea scrisorilor, variatele lor resurse de expresie literară, și pe de alta, faptul că „dualitatea" firii lui Tudor Vianu n-a putut să nu lase nici o urmă într-un domeniu ca acesta. Ce-i drept, măcar în corespondența de primă tinerețe, există accente neobișnuite, de oboseală ori de disperare, și un limbaj mai crud, mai direct, care ne dă iluzia că ne aflăm în fața unui Tudor Vianu mai „pur" decît oriunde:

„...Și anii s-au lungit și s-au adunat și nu știu cînd o să termin și cînd voi putea conta pe o armonie statornică și dacă voi mai putea să mă bucur vreodată, dacă mai este vreo speranță să mă curăț vreodată, dacă nu cumva mi-am încheiat aici viața... Aș vrea să spun lucrurile astea tare, să le strig. Sînt singur. Sînt nenorocit și condamnat. Niciodată n-am simțit plăcerea să trăiesc. Am păcătuit mereu prin mohoreală. Aș vrea să pot blestema pe cineva. Totul este vinovat. Rădăcinile sînt putrede. Mediu ticălos, lipsit de delicatețe morală, din fașe. Mult m-am chinuit".

Însă acest Tudor Vianu dispus să vorbească cu voce tare este la fel de incomplet ca și celălalt, protocolar, de la maturitate. Ca document sufletesc și ca literatură, scrisorile sînt expresia unei dualități lăuntrice: ele desfășoară în timp procesul însuși al formării măștii lui Tudor Vianu. Sinceritățile, uneori patetice, îi ia locul ceremonia și distanța. Desigur, e greu de tras concluzii pe atît de disparate exemple și, mai ales, e greu de afirmat în ce măsură anume împrejurări biografice ori de altă natură sînt, ele, răspunzătoare de tonul mai convențional pe care-l au scrisorile din a doua jumătate a vieții. Dar e de necontestat faptul că „stilul" pe care Tudor Vianu și l-a impus în toată activitatea sa a sfîrșit prin a se reflecta și în corespondență. Scrisorile indică limpede cum s-a suprapus un stil exterior, o conduită meditată, peste stilul interior, originar, de viață și de gîndire.

Și, totodată, ne ajută să înțelegem mai bine acest stil „exterior", înțelesul pe care Tudor Vianu l-a dat reprimării subiectivității. Două lucruri ne atrag atenția în psihologia lui Tudor Vianu: interzicerea nevoii firești de a vorbi despre sine și simpatia, tot programatică, față de ceilalți. De aici, discreția, pudoarea sentimentelor proprii, absența patetismului și polemicii. Dar din ce punct obscur al conștiinței pornesc ele? Sînt numai un program lucid sau exprimă o secretă slăbiciune, o neîncredere? Iată întrebări de neocolit, cînd avem în vedere personalitatea lui Tudor Vianu, și care preced examenului artei literare, fermecătoare și subtile, a scrisorilor.

N. M.

Semnificația lui Maiorescu

Trebuie spus din capul locului : nu avem de-a face în cazul cărții lui Nicolae Manolescu despre criticul Junimii cu o monografie de tip obișnuit. Este un eseu care privește literatura actuală prin optica unor împrejurări exemplare. În mijlocul lor se află Maiorescu. Destinul nostru literar este citit cu ajutorul său. De fapt această carte deschide o perspectivă esențială asupra întregii noastre istorii literare. Aș îndrăzni să afirm că este cartea semnificativă a unei vîrste a literaturii noastre. Tot așa cum în roman nu mai poți rămîne la canonul balzacian, să zicem, al speciei, în critică ar fi ridicol să repeți o experiență clasică, fie ea oricît de strălucită. **Contradicția lui Maiorescu** nu poate fi cercetată cu „ochelarii bunicii", după cum este de presupus că Saint-Beuve, de pildă, ar gusta destul de puțin cartea lui Ian Kott despre Shakespeare, una din marile realizări europene ale criticii, cu care trebuie alăturată. Adevărul adevărat este că Nicolae Manolescu nu a scris propriu-zis despre Maiorescu, ci despre literatura actuală. Alegîndu-și personalitatea dominantă a criticii, autorul a voit să găsească într-însa toate datele care definesc literatura română în absolut, el a fost sensibil mai ales la antinomia sa fundamentală, la dereliția intimă a personajului, semnificativă în esența ei pentru oricare dintre marii scriitori români. Nu doar Maiorescu a clădit pe „un zid părăsit / și neisprăvit". Tentativa lui este a noastră a tuturora, sîntem nevoiți în fiecare epocă să întemeiem moravuri literare, să instituim principii, să „preluăm", în loc de a continua firesc efortul înaintașilor. Începem adică totul de la capăt. Ne întoarcem la Maiorescu. În această împrejurare stă valoarea lui reprezentativă.

Îl cunoaștem pe Nicolae Manolescu din cronica săptămînală a **Contemporanului**, din **Lecturi infidele** și din **Metamorfozele poeziei**. Acuitatea excepțională și talentul expresiei critice l-au făcut de la început unul dintre recenzenții cu cea mai mare autoritate. Nu știu cine dintre criticii actuali se poate lăuda că este mai citit decît Manolescu și cred că audiența sa nu se datorează numai tirajului revistei. Se cade totuși să mărturisim deschis că o bună parte din producția foiletonistică de la **Contemporanul** și primele cărți au putut să dea naștere în mod firesc la scepticism în ceea ce privește vocația sa pentru construcția durabilă și perspectiva mai adîncă a lucrurilor. Nicolae Manolescu nu are nevoie de condescendența noastră. O dată cu **Contradicția lui Maiorescu**, el este un mare critic, iar scrisul lui săptămînal primește ponderea care i se cuvine în cadrul unei activități mai ample și mai semnificative. Poate că nu este însă corect să-l numim „un critic". Cartea lui Manolescu este însemnată în primul rînd fiindcă ea devine mai mult decît o pagină de critică sau de istorie literară, așa cum au fost gîndite cele două discipline la noi, pînă acum. Este cazul să mă explic !

Vreau să spun că în general criticul român a fost obligat să facă operă de pionierat, în dublu sens. Întîi, el era judecătorul, autorul propoziției de valorizare, cea mai elementară operație axiologică. Tipul de activitate consemnat mai sus se referă nu numai la critica producției noi, ci la întregul literar românesc. În **Istoria** din 1941, Călinescu se simte obligat să stabilească ierarhii și să dea note, ca unor apariții de ultimă oră, tuturor operelor și autorilor intrați în discuție, de la începuturile scrisului românesc pînă la zi. Nu interesează în ordinea noastră de idei justificarea atitudinii, ci realitatea ei. Criticul român a fost nevoit în permanență să reafirme valoarea marilor noștri scriitori și să excludă impostura, dar nu prin supunerea operei unor întrebări fundamentale, din perspectivă schimbată față de circumstanța apariției, care să adîncească sensurile ei artistice, adăugînd aspecte noi în cercetarea ei, ci pornind întotdeauna de la început, fie pentru că imaginea adevărată fusese falsificată, fie pentru că autorii mari erau pur și simplu contestați. Clasicii devin la noi în mod periodic obiect de cronică literară, în situație de debutanți. În al doilea rînd, odată ce criticul român se simte cît de cît în siguranță cu privire la poziția scriitorilor în conștiința publică, începe munca sa de informare, apare monografia utilă, care servește cititorului date elementare cu privire la biografia sa și la viața operei, istoria lui „exterioară". Este momentul cînd se afirmă supremația documentației, a „specialistului". Au putut astfel să apară scrieri onorabile, fără îndoială, în afara lor cultura națională nu ar putea să existe. Nici una dintre ele nu poate să constituie însă un moment suprem de afirmație a spiritului. Majoritatea se perimează prin evoluția firească a cercetării și a sporului documentar, sau rămîn în partea lor bună opere didactice, utile, să zicem, examenelor de bacalaureat. Criticul român a fost rareori pus în situația de a contempla operele în esențialitatea lor, inaugurînd dialogul fundamental dintre gîndire și poezie, depășind problematica de circumstanță pe care o ridică apariția unei cărți și afirmîndu-i valoarea prin simpla ei situare într-un plan uman foarte semnificativ. Iată, de pildă, estetismul este restrictiv, el atenuează sensurile operei literare și-i reduce din întinderea consecințelor în planul uman. Nicolae Manolescu depășește în cartea despre Maiorescu optica strict estetică din cronicile săptămînale. Ea era justificată atunci cînd examenul calității artistice este cel dintîi care măsoară viabilitatea unei cărți. Acum apare un tip de investigație mai profund, opera lui Maiorescu va fi punctul de plecare în considerarea unui destin personal și colectiv, cu implicații atît literare, cît și psihologice, politice, sociale etc. În **Contradicția lui Maiorescu** criticul Nicolae Manolescu este nou față de întreaga sa activitate dinainte. Rapiditatea diagnosticului și alunecarea stilistică face loc examenului mai adînc, cercetării îndelungi, propensiunii către speculația bogată în concluzii generale. Limbajul său critic îmi pare îmbogățit de pe urma unui contact cu filozofia germană mai nouă, îndeosebi cu opera lui Heidegger, de la care a fost deprins un tip de lectură a textului. De asemenea, nu lipsesc sugestiile de mare finețe care rezultă din punerea în pagină, din regia călinesciană a textului. Nici un citat nu este indiferent, ele slujesc pe autor atît în ceea ce privește argumentația, pentru ordinea strictă a cărții, referitoare la personalitatea lui Maiorescu, cît și raportate la condiția actuală a literaturii și la ideile lui Manolescu despre starea noastră literară. Reluați oricare pagină a cărții și veți putea constata o **mise en page** mai importantă de multe ori decît ceea ce spune textul însuși.

Tapiserie de MIMI PODEANU

O observație curentă la marile literaturi ale lumii este că ele nu posedă istorii literare, sau în orice caz că o istorie a literaturii nu consacră marii critici. La noi fiecare critic visează de fapt să scrie una. Extinderea la proporțiile întregului este măsura vocației excepționale. Faptul este desigur cu putință și datorită puținătății secolelor de literatură adevărată. În literaturile de referință istoriile literare sînt manuale de instrucție școlară, necesare pentru examene, sau în orice caz unei informații sumare. Un mare critic nu are nevoie de întreaga masă a faptelor literare pentru a evidenția opinia sa în legătură cu aventura artistică a unui popor. Este de ajuns analiza unei personalități și a unei opere reprezentative sau a unei perioade literare. Dacă excludem din istoria literară necesitățile informative, justificarea ei stă în ideea pe care o incorporează, în viziunea organică a totului supus unei finalități. Geniul lui Călinescu a fost conștient de acest fapt și de aceea **Istoria** lui începe propriu-zis cu enunțul parafrazat după Miron Costin : **Nasc și la Moldova oameni**, prezent mereu în subtext și culminînd cu eseul final despre specificul național. Dar această operație se poate constitui și fără hipertrofierea criticului, fără apetitul asiat la cuprinderea întregului, ca un Gingis-Han care nu se mai poate opri pînă nu a cucerit tot orizontul. Prin **Contradicția lui Maiorescu**, Nicolae Manolescu arată inutilitatea unui tip de istorie literară și cred că în trăsătura remarcată de noi stă unul din motivele de importanță a cărții lui. Ea este o meditație asupra literaturii române, asupra evoluției și condiției sale dramatice, mult mai cuprinzătoare decît patru tomuri de fapte moarte, negîndite în lumina lor esențială. Remarcat îndeosebi pentru finețe analitică, Nicolae Manolescu demonstrează o putere de sinteză remarcabilă la scara întregii literaturi române de pînă astăzi.

Mi se pare că titlul nu este cel mai potrivit. Nu este vorba propriu-zis de o contradicție a lui Maiorescu. Nicolae Manolescu însuși, atunci cînd determină accepțiunea sa, vorbește mai mult de o tensiune interioară, decît de o adevărată contrazicere. Atitudinea polemică era de asemenea una de întemeiere, tot așa cum înainte de a turna o fundație trebuie să cureți terenul, să-l faci liber pentru lucrul tău. Maiorescu nu se ridica împotriva literaturii dinaintea sa, ci avea în vedere ceva care trecea drept literatură, fără a fi de fapt. El are conștiința adevărată a celui dintîi și refuzul stării de lucruri din vremea sa nu se făcea pentru edificarea lui sau din vocația contradicției, ci pentru lămurirea cititorului care avea să fie desigur șocat de poziția sa. Există o contradicție numai dacă privim poziția lui Maiorescu din punctul de vedere al literaturii române, care trebuie mereu să refacă experiența lui, dar nu credem să fi fost în însăși structura pontifului Junimii. El este pentru noi imaginea vie a marii personalități care își domină epoca prin coerența structurii. Un portret făcut de Hegel pentru un gînditor de demult mi se pare că i se potrivește de minune : „El se înalță în fața noastră ca una dintre acele mari naturi plastice, acei îndivizi turnați absolut dintr-o singură bucată, cum sîntem obișnuiți să întîlnim adesea în acea epocă, — o operă de artă clasică desăvîrșită care s-a ridicat ea însăși la o atare înălțime. Aceste naturi nu sînt făcute de împrejurări, ci ele însele au realizat în mod independent dintr-însele ceea ce au fost ; ele au devenit ceea ce ele însele au voit să fie și au rămas credincioase față de ceea ce au devenit. Într-o operă de artă adevărată, latura prin care excelează este faptul că ea înfățișează o idee oarecare, întrupează un caracter încît fiecare trăsătură este determinată de această idee ; și întrucît s-a realizat aceasta, opera de artă este, pe de o parte, vie, pe de altă parte frumoasă : frumusețea supremă, realizarea cea mai desăvîrșită a tuturor laturilor individualității, se înfăptuiește conform unui unic principiu interior". Repet, contradicția semnalată de Nicolae Manolescu mi se pare a fi numai a literaturii noastre, în care Maiorescu este un termen al raportului. De altfel, într-una din cele mai semnificative pagini ale cărții, comparabilă cu tot ce are mai bun critica românească în general, referitoare la sentimentul absolutului artistic, realizat într-un muzeu din Paris, prin întîlnirea cu arta Khmer, Nicolae Manolescu profesează o atitudine asemănătoare. Cînd avem de-a face cu opere care pot fi rupte din lanțul cauzalității, care ies de sub tirania timpului, dispare în fond și posibilitatea de a le analiza, insistînd asupra laturilor contradictorii. Am acceptat la început teza lui Manolescu în sensul unei ipoteze de lucru. Cartea însăși o anulează la sfîrșit, cu toate că se încheie prin capitolul **Contradicția lui Maiorescu**. Lectura devine o adevărată aventură a cunoașterii personalității în discuție și a literaturii noastre, plină de efecte, scrisă într-un stil inimitabil, plin de poezie a gîndirii, de adîncime și de farmec. Cartea lui Nicolae Manolescu mi se pare una dintre cele mai mari opere ale literaturii noastre din ultimele decenii.

Aurel Dragoș MUNTEANU

jurnalul unui martor ocular

Despre plăcere...

Toți cei care caută să înțeleagă omul au discutat cu dramatism despre plăcere, întrebîndu-se dacă aceasta e o binecuvîntare sau o capcană menită să atragă biata noastră ființă și s-o îndepărteze de la esența realității. Se spune deasemeni că în orice plăcere prezentă se ascunde o durere viitoare, și cine vrea să se ferească de suferință trebuie să întoarcă spatele tuturor plăcerilor... Dacă ar fi așa — refuzul plăcerii ar fi un act de lașitate, căci a refuza plăcerea numai pentru a scăpa de durerea care inevitabil o însoțește nu mi se pare prea demn de laudă. A ignora plăcerea, e ca și cum ai ignora moartea ; ne convine sau nu, amîndouă există. Alții susțin că plăcerea ar trebui sublimată, transformată în ceva superior. E foarte răspîndită teoria despre sublimarea energiei sexuale în energie spirituală. Eu nu cred că așa ceva e cu putință. Și de ce trebuie să corectăm noi natura și să-i dăm unei energii altă întrebuințare decît cea firească ?

Trebuie să mărturisesc că, citind cărți de filozofie și teozofie am fost neplăcut impresionat de energia cu care atîtea minți luminate se năpusteau împotriva plăcerii. Aveam impresia că filozofii voiau să-mi dea mie personal o lovitură. Desigur, reacția mea nu era numai pur teoretică, eram îngrijorat și la ideea că plăceri pe care eu puneam atîta preț puteau să fie lipsite de normă... Dacă filozofii aștia au dreptate ? Dacă mă bucur degeaba ? Pînă la urmă închideam cărțile cu furie. Ce-au domnule, filozofii, cu plăcerea noastră ? De ce vor să ne-o fure ? De ce, dacă tot vor să ne fure ceva, nu ne fură suferința ? Sigur, îmi spuneam eu, plăcerea n-o fi calea cea mai bună spre înțelegerea realității, dar nici suferința nu-mi inspiră prea multă încredere. Ca să fiu sincer, suferința îmi trezea mai multe suspiciuni decît plăcerea. Ignorarea plăcerilor firești nu este oare vanitate, speranța secretă în plăceri superioare ? Ascentismul îmi spuneam eu, n-are și el deliciile lui ? Teoriile moștenite din cărți nu mă ajutau să înțeleg mare lucru, și atunci, am hotărît să le las baltă, și să caut să înțeleg singur. La început — bineînțeles — căutam să verific în practică teoriile, după fiecare plăcere așteptam, resemnat, pedeapsa durerii. Uneori venea durerea, alte ori nu venea, — în orice caz nici o teorie nu se realiza în întregime în practică.

Decisiv a fost poate bunul simț cu care am recunoscut existența plăcerii, ca pe-o realitate implacabilă. Indiferent de consecințe, indiferent că te îndepărtează sau nu de absolut, plăcerea există. Ceea ce există — există — de aici începe înțelegerea tuturor lucrurilor. N-au decît să țipe filozofii cît or vrea. Ce vină am eu că pe lumea asta există femei, fructe, flori, senzații, parfumuri, adieri, miresme ? Nu eu am născut miresmele florilor. Nu puteam să am nebunia de a spune că aceste lucruri nu există, că sînt doar o iluzie. Exemplul sfinților părinți care ignorau ziua femeile ca pe urmă să fie torturați noaptea în somn de cumplite coșmaruri, îmi spunea că ceva dreptate am... Important era nu să evit plăcerea ci s-o înțeleg. Desigur, puțină viclenie era și aici, dar, pesemne, nu era numai viclenie. Știu, poate eu nu căutam să înțeleg plăcerea ci mai degrabă s-o justific. Mi-ar fi părut foarte rău ca asceții să aibă dreptate. Am admis existența plăcerii cu toate avertismentele filozofilor care-mi spuneau că dacă admit plăcerea, pierd absolutul. Plăcîndu-mi poate prea mult viața, riscul pierderii absolutului nu mi se părea chiar atît de mare.

Am observat că există plăceri care nu-mi lăsau după aceea nici o stare de mahmureală sau de contradicție, durerea cu care m-au înspăimîntat filozofii nu apărea. Îmi spuneam că poate refuz eu să văd durerea, că dorind să am dreptate scrîșneam din dinți și nu oftam chiar cînd sufeream. Se întîmplă însă să ne suspectăm și pe degeaba. Am înțeles atunci că o plăcere spontană, născută din respect și iubire, față de viață, o plăcere care se consumă atunci și nu devine un program de viață, n-ascunde în ea durere. Plăcerea n-ascunde în ea suferință, suferința ascunde căutarea plăcerii, organizarea vieții numai sub acest principiu. Suferința apare numai odată cu nevoia de a continua o plăcere, odată cu această idee nefastă apare drama de a o pierde, grija de a nu o pierde, sau dorința de a o intensifica. Cine caută plăcere, cine urmărește în viață ca un obiect suprem plăcerea — va găsi întotdeauna suferința, frica, angoase, sentimentul de frustare. Ei nici nu mai au timp să guste plăcerea, ei stau săracii de gardă, să nu le-o fure cineva. Dar plăcerea urmărită cu premeditare, smulsă cu ipocrizii, amenințări, disperări, stratageme, — mai e oare o plăcere adevărată ? Aș îndrăzni să spun că acest fel de plăcere nu numai că aduce suferință, dar este de la bun început suferință. Fără iubire — plăcerea nu ni se dezvăluie, aici e toată grozăvia. Cunoaștem cu toții ce anoste, ce reci, ce penibile sînt clipele petrecute într-o plăcere lipsită de bucurie... și emoție... Plăcerea născută din iubire și respect față de viață, nu ne izolează de oameni, atunci iubim și florile și femeile în egală măsură, atunci iubim totul... Și cînd există iubire, cum ar putea oare să mai fie loc pentru durere ?

Teodor MAZILU

avant premieră editorială

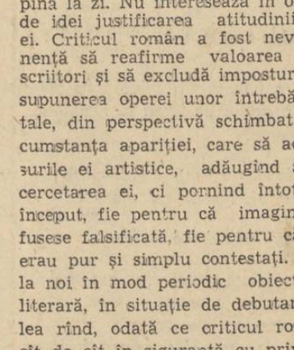

AL. SĂNDULESCU

Delavrancea

Micromonografie. Editura „Albatros".

DANIEL TURCEA

Entropia

Versuri. Editura „Cartea Românească".

ADDENDA

B. FUNDOIANU

umorist

Se știe că mulți scriitori — din trecut sau contemporani — au cultivat cu multă virtuozitate — o dată cu proza gravă, drama, comedia, poezia etc. — și alte specii literare ca de pildă fabula, cronica rimată, epigrama sau chiar revista.

Exemple se pot da destule. Este suficient să amintim cîteva nume : Caragiale, B. P. Hașdeu, D. Anghel, Șt. O. Iosif, Victor Eftimiu, Aurel Baranga.

Istoria literară a consemnat cu simpatie duelurile epigramatice sau polemicile spirituale și caustice pe care atît autorul Momentelor, *cît și creatorul piesei* Răzvan și Vidra *le-au purtat adesea cu unii contemporani, fie în diversele publicații ale vremii, fie — mai cu seamă — în revistele umoristice pe care le conduceau:* Moftul Român *și respectiv,* Aghiuță.

Cine nu-și amintește, de asemenea, de faimosul Caleidoscop *a lui A. Mirea, pseudonim sub care se ascundeau numele unor poeți, cu destine atît de tragice : D. Anghel și Șt. O. Iosif, ca și de cronicile rimate din* Flacăra *lui Const. Banu, semnate Mefisto ?*

Printre scriitorii de prestigiu care au cultivat la începuturile sale literare genul satirico-umoristic — acum mai bine de șase decenii — se numără și B. Fundoianu, autorul celebrelor Priveliști.

Cine își mai aduce aminte astăzi, — afară poate de cîțiva prieteni din generația sa — că în 1915, cînd poetul avea 17 ani, acesta își încercase norocul în literatură, bătînd mai întîi pe la porțile foilor umoristice care apăreau ca frunza și ca iarba.

Adresîndu-se unei reviste de specialitate căreia îi trimisese spre publicare cîteva epigrame, Fundoianu primește la „poșta redacției" următorul semnificativ răspuns : „Benjamin, Iași : *Epigramele d-tale ar fi prețioase pentru o revistă de literatură gravă. La noi, ar părea pedante niște bucăți care necesită pentru o mare parte din cititori — notițe explicative. Recunoaștem cu plăcere însă, că stăpînești genul cu gingașă măiestrie". Pasă-mi-te, revista în cauză se adresa unei categorii de cititori cu pretenții mai modeste. Fundoianu călcase cu stîngul. Asta nu-l descurajă de fel, tînărul poet devenind în curînd colaborator permanent la unele publicații literare serioase.*

B. Fundoianu a scris și a publicat în perioada 1915—1917 — afară de versuri originale, traduceri, articole, cronici literare etc. — sub diferite pseudonime — și numeroase epigrame, monologe, cronici rimate etc. la foile umoristice ale vremii printre care și Mojicul, *editat de ziarul* Rampa.

Din manuscrisele inedite care se află în arhiva subsemnatului face parte și următoarea Petiție : „Amicul Ygrec, Excelență / Căzut-a la licența-n Drept, / Dar fiți mărinimos și drept : / E prima lui de drept licență".

La fel de necunoscute au rămas și cele cîteva Sonete creștine *adresate lui Cincinat Pavelescu. Ele au următorul motto : „Lui Cincinat, care-și republică în numărul de Paște al* Flacărei *(anul 1917 n. n.) poezia* Isus apărută și anul trecut". *Citățm din aceste sonete două strofe : „Amicul nostru Cincinat / Și-a zis cu versu-i aripat : / Hristos de atîția ani învie / Și nu-i fu socotit păcat / De ce mi-ar reproșa, deci, mie / C-am înviat și eu odat ? / / De ce învie Crist tot anul / Și nu-mi învie mie struna ? / — El, vezi, învie că trăi / Dar tu, fuși mort întotdeauna".*

Printre stihurile pline de duh care se remarcă atît prin nota lor originală, cît și prin calitatea literară se află și poezia — rămasă inedită — Clopotele din Sărărie.

Scrisă pe o carte poștală, ea nu este datată, așa cum obișnuia poetul. După toate probabilitățile, poezia a fost scrisă în anul 1916. Este perioada în care Fundoianu a început să scrie ciclul de inspirate poeme, — risipite prin revistele literare — și cuprinse mai tîrziu în volumul Privelești, *care l-a și consacrat.*

Iată mai jos textul acestei spirituale „discuții bahice" între clopotele bisericilor din cartierul Sărărie din Iași, care i-au procurat — în tinerețea sa — motive de inspirație regretatului poet.

Paul DANIEL

Fotografie din anul 1932

Clopotele din Sărărie

Nu știu zău, de cînd anume, fie drept-ori strîmb să fie,
Dar aud spunînd prin lume, că la Iași, prin Sărărie
Clopotele, la biserici, slujbă mare cînd vestesc,
Între ele chiar vorbesc.

Și la astă vorbă-anume, cam vreo cinci biserici stau
Și cuvîntul lor și-l dau,
După rînd, cum fiște-care
Are clopot mic, sau mare.

Astfel, sfîntul Haralamb, după cîte-am auzit,
Are clopot potrivit.
Sfîntul Atanasă iară, ca un sfînt vestit și el
Are clopot măricel.

La biserica din Vale, care Vulpe se numește
Și la cea mai de pe coastă care-i zic Buna-Vestire
Cam așa se potrivește,
Că sînt clopote ce sună mărunțel cu glas subțire.

Iară clopot mare, zdravăn, tare-n glas și gros la ton
E la sfîntul Spiridon.

Cînd e zi de sărbătoare, pentru ce, nu știu să spun,
Hai, Buna-Vestire începe ea dintîi : Vin bun, vin bum, vin bun !
Iară sfîntul Haralamb, mai din sus, din deal, răspunde :
Unde, unde, unde ?

Atunci sfîntul Atanasă, liniștit, cam gros la glas,
Și ceva cam... știi, pe nas
Zice pe dată, parcă se-ntrece :
La Bolta rece, la Bolta rece.

Astfel de vorbă cum se rostește,
Vulpea, din vale, hai glăsuiește :
Cine plătește, cine plătește, cine plătește ?

Iară sfîntul Spiridon la astea toate,
Ca cel mai mare, face cum poate,
Și le răspunde și el pe dată, cum chiar e și datoria :
Epitropia, Epitropia.

atelierul

NICHITA STĂNESCU

LECȚIA DE ANATOMIE

Ai altora

Mi-aș pune ceafa doar pe osul zvelt
al păsării mîncate de pene și de carne
și tocmai ca și călărețul celt
cuvîntul l-aș fi zăngănit drept arme

Vom năvăli acum pe sufletul cuiva
îi vom lua și ultima silabă
cînd, doamnă, numai dumneata
îți vei decade firea în octavă

Aduceți diferite trupuri
de capre mai ales behăitoare
chiar și de greci muriți pe scuturi
otrăvitoare.

Decade felul meu de a ți
se stinge timpul, ora
Dulceață mea de Noemi
fuserăm ai altora..

Marină

Înfășurat într-un val,
strîngînd în brațe un pește
simt malul cu iarbă natal,
cum mă izbește

înfășurat într-un corp,
strîngînd în sine un cuget,
mi-e strigătul orb
lovit de un muget

Înfășurat într-un semn
cu gura pe-o cifră,
te-aud cum mă chemi
dulce hidră.

Noe

A e o literă. I altă literă
pe care nebunul de mine le cîntă pe
citeră.
Ciinele este un animal, iarba o plantă
din care nebuna de tine se saltă
Ochiul este o pierdere
Cuvîntul, deridere,
pe care pe scîndura
orelor, udele.
viețile multelor
ni le salvăm.

Foarte cîine

Foarte ciine-am vrut să fiu
cu lătratul în pustiu
și cu dintele cel viu
mort la tine-am vrut să viu

Foarte pasăre am vrut
să-ți adorm doar peste scut
lepădat și început
de numai ce m-a durut

Foarte om poate-aș fi fost
dac-aș fi știut vre-un rost
ce este în tine os
și ce este roșu-n, roz

Cîntec lent

Ciine, iepure, cal, taur..
felurite morți ușoare
de-ale mele voi sînteți, vai, de-ale mele
cînd nimic nu mă mai doare

Iarbă floare, ghindă, strugur..
morți posibile de ieri
cînd eram cu limba smulsă
și urlînd

Pietre și nisip și luciuri
o, voi dragi de morți
de-ale mele și ieșite
neînvingător la sorți

Lecția de anatomie

Vino cu mine să-ți arăt
cît mai repede cu putință
o nuntă de fluturi, pictați
pe roțile locomotivei...

Să ne agățăm de fum
ca să privim lecția de anatomie
Astăzi se va diseca un cuvînt
deși nu e voie

Vrei să învii? Nimic mai simplu!
Vino cu mine
și repetă, repetă într-una în gînd:
suntem un fluture
suntem un fluture!

Tu

Tu ai crescut pe sufletul meu
cum crește cîinele pe lătrătura sa
cum crește timpul pe ding-dang
și zeul cînd ne vine să ne spînzurăm

O, creier în genunchi, de cîte ori
tu te-ai izbit cu tine însuți
de nevăzutul ochilor cel înfundat
în durele orbite

Tu te rugai, băteai mătănii..
Iar ochii ce vedeau?
Vedenii!

Autoportret de sîmbătă seara

Mai jos de creier totul e o conjunctură,
state și regiuni și animale
în legea cea mieroasă și de ură
care a dat-o maica dumitale.
Iar pentru mers, păduchele de tifos
ales îmi pare și voios
să poarte boala cu mult ifos
și, și coroana ei, mult fioros
Azi am aflat că port sub creier
mai dedesubt și mai departe
tălpi tropăite ce m-alergă
zîmbinde, către moarte.
Ochi în borcan și cer cu nori
și cerb cu lupi
și fuge,
de sus în jos
e-un rug frumos
și nu știu ce e după..

MIRCEA DINESCU

Numai timpul

Mulțumiților de sine
nu le trebuie dovezi
florile din mărăcine
pentru ei sînt pururi verzi.

O cometă de răbdare
cerul sîngelui le-a scris
vorba-i doar o amînare —
prăștie spre paradis.

Iarba oaselor nu-i stringe
lucrurile nu s-au plins
calul orb le va ajunge
chiar dacă doresc un minz.

S-ar topi ca o zăpadă
palidul cîștig la sorți
numai timpul n-o să-i creadă
că abia născuți sînt morți.

Hidalgo

Păcatul pune șaua pe fericite pleoape
să galopeze ochii prin lucruri și femei
slăbească-mă Infernul cu cele două
ape
cum mi-am trecut făptura prin
gropile cu lei.

Dă fructe biciul zilei prin iarba
nupțială
și-n trupuri inculate fac simțurile jaf
un dumnezeu eretic se oglindește-n
smoală
iar Crist pe cruce are și pernă și
cearșaf.

E totuși adevărul o palidă zăpadă
sau fluture de noapte al cărui
vierme sînt?
Orb în cuvînt mai clatin cometele
cu coadă
așa cum Don Quijote desculțe mori
de vînt?

Intrare în mine

Să nu-mi topești cu răsuflarea
zăpada oaselor subțiri.
dacă ți-e dor de luminarea
sîngelui meu să nu respiri.

Taie din soare o felie
în ceaiul lucrurilor vagi,
mănușa de melancolie
a sufletului să mi-o tragi.

Și vei zări sublimul vierme
poate cuvîntul străveziu,
țesîndu-mi umbra între perne
pururi datornic — mortul viu.

CONSTANȚA BUZEA

Gemenii

Disprețuit e harul deznădejdii,
Nestinsă contemplarea dintre gemeni.
Oglinda mea fiind, de ce nu-mi semeni,
Tu care harnic îmi prezici primejdii?

Părem că sîntem fiii unor steme
Pe care nimeni nu le mai gîndește.
Sîngele cui, pierduți ne osîndește
A fi, prin cimitire de poeme?

Nu ne-a fost dat, mai cred, același
simț și
Neputrezita inimă de ceară
Ca în virtutea ei să fim ca sfinții.

Păscuți de trup, desăvîrșit să pară,
Acest păcat destăinuirăm minții,
Căci, neputîndu-l stinge, ne omoară.

Treisprezece

Pe sunetele călărind albastru
lubindu-le, eu le și fac o limbă.
Păscut să fie calul ce mă plimbă
Ori mă îndepărtează de dezastru!

Prin tine, norocoase treisprezece,
Aleg din cui un galben ghem de tunii,
Eu pipăi turnuri, ramuri, ca nebunii,
Și treisprezece zile voi petrece.

Speră, mizînd pe clipa ce mă ține,
Fii legea ei cea plină de asprime,
Și uite-te din cînd în cînd la mine

Ca-ntr-o oglindă fără adîncime!
Vezi dimineți de zîmbet, seri de crime?
Un ochi plecînd și altul care vine?

Invocație

Sînt zborul mut al unei păsări oarbe,
O buhă ori un liliac. Enorme
Sînt celelalte simțuri fără vorbe,
Luna le fascinează și le soarbe.

Un cap de șarpe înțelept inventă
Sufletul meu asupra nopții lumii.
Nu mi-este jale, deznădejde nu mi-i,
Șoareci de spirt umbrește-aripa-mi
lentă.

De groaza lor și mie mi se face
O groază, rece însă, triumfală.
Ei sînt microbii veșnici, eu sînt boală,

Sînt clipa ucigașă care tace
Pe cînd se mișcă într-o rază goală
Care inspiră somn și varsă pace.

Sala nervilor

În sala nervilor este tăcere,
Lipsește aerul, lipsesc curtenii,
Regele joacă gol în golul scenii
Un rol nedemn de marea lui putere.

În sala nervilor nu e lumină,
Și regele nu se așează-n stemă,
Afară slugărimea îl blestemă.
Cînd sîntem singuri, sîntem și de vină.

Dar pentru a te-mbrățișa cum nimeni
Cu steaua ta ce vine-nfiorată
La sute și la mii de ani odată,

Nu treci nici tu mai mult decît o pată.
Și muritorii văd întunecimi-n
Sîngele ars al dulcei tale inimi.

În locul unui sondaj — cu întrebările „La ce lucrează poeții noștri?", „Ce cărți intenționați să publicați în curînd?" sau „Ce aveți în lucru, în atelierul Dvs? — am preferat răspunsuri mai directe, adică versuri din viitoarele și apropiatele lor cărți (în unele cazuri, din foile pe care au ezitat să le dea tiparului).

Imaginea pe care o închegăm — publicînd în paginile de față aceste răspunsuri, cu gîndiri și

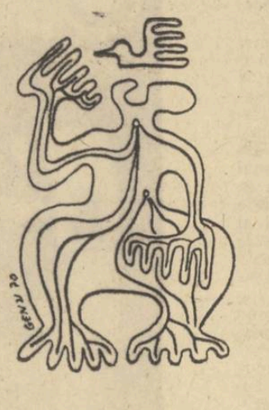

GEORGE ALBOIU

E rătăcit elixirul

Cînd truda pămîntului se tînguie-n lume
îngenunchez în vidul de aur
unde spre cer se ridică din propria-i
lacrimă
pierduta pasăre Phoenix.
În ziua de gheață e rătăcit elixirul
păsării zburînd prin pămînt
după raza ce-o lasă pe cărările mute
făclierii preavrăjitei morți.
E rătăcit elixirul de aceea tu plîngi
și tînguitoare aripi vor crește din lacrimi
să te ridice, să te ridice la cer.

Înger căzînd

În pămînt m-am născut, prin pămînt umblu
în adînci și fără de sfîrșit subterane.
Trec prin izvoare de prăpăstii
cu fruntea încercînd cel mai gros întuneric.
Prin pămînt mă tîrăsc de cînd m-am născut
dar dacă tot umblu în atîta orbire
să ies la lumină aș vrea
cu țărîna în creștet pe vîrful unui munte.
Și orb de clarul lumii să mă prăbușesc
de-acolo în mări de pămînt
s-ajung în cuibul cald din subterane,
să-mi cat pe bîjbîite
și să-mi sărut și să-mi înjunghii
pîntecul mamei
ce tot pe întuneric m-a născut.

Palidul edict...

Roditoare e lumea sub plînsoarea sferelor
lină și fără oprire nașterea ta luminînd
blîndule Kama.

Raza în două s-a rupt și mai mare
e tînguirea ei, numai cel pierdut — mi
s-a spus —
are răni care așa dulce murmură.

Doar nările fiarei lîngă florile sîngelui
pe care vrea a le paște
freamătă asemeni ție acum
rătăcit între smirnă și suverana fecioară.

Căci împiedică nașterea — numai astfel
mai puțină e moartea dar cine
poate rămîne de gheață sub plînsoarea
fierbinte
a sferelor nașterea ta luminînd
blîndule Kama?

Om

Din ce rană a lumii se ridică noaptea
ceresc balsam al unui singur geniu?
Degetele mele mîngîie-ntunericul
căutînd femeia
care-n întuneric s-a ascuns.

Ori poate și atunci lîngă trupul tău
tot întunericul îl mîngîiam Eufros?

În căutarea lacrimei

Lucește fața ta în raza morții
coboară ochii înserarea vine
ca un balsam, o, tristule fecior
cu buze-mpotmolite în buzele divine.

Sufletul tău e-n mari cîmpii pierdut
el caută cu pleoapele plecate
lacrima mumă care l-a născut...

Imn

Toate ființele-n veci nu satură pîntecul
morții
dar tu care vrei prin carnea ta să
o-ndupleci
fie că ziuă ar fi sau întuneric Eufros?

Nu mai privi către mare ca și cînd ai
spune:
ce tristă e astăzi și palidă nemărginirea,
mai tristă ca-n zori este seara
nemărginirea...

Toate ființele-n veci nu satură pîntecul
morții
dar tu care vrei rătăcit doar femeia
s-o-ndupleci
cînd trist înflorește în aștri nemărginirea...

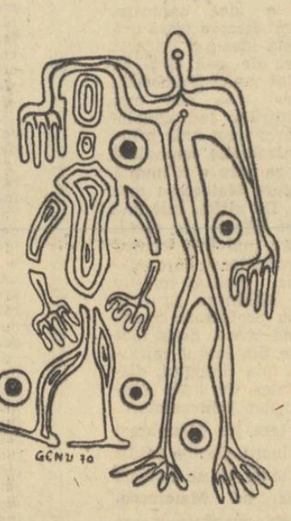

LEONID DIMOV

Vîrf

Vom ajunge la local
Știi, localul cu surprize,
La nocturnul carnaval
Plin de herțogi și marchize,

Un celebru jude gol
În Infern drumul tăia-va,
Stîrb, va fluera Eol
Subțiind în sus octava,

Ce vom spune cînd Eac
Ne va arăta departe
Turnul alb cu vîrf de ac
Scînteind adînc în moarte?

Ce vom face cînd, din nou,
Va răspunde, ca din vale,
Palid, verdele ecou
Al palatelor ducale?

IOLANDA MALAMEN

Starea de grație

palid anotimp
și ape cu ghețari
de lume mă desprind
ca o statuie sfîntă

mai urc un leș de munte
pe continente mari
doar cerul gurii poartă
o pasere ce cîntă.

Ziuă

adio ape negre
cutremurul din mine
s-a liniștit spre ziuă
ca fulgerul vînat

din lumea de cuvinte
cu aripile pline
am spart o apă
m-am rugat

ninsoare și ninsoare
jur împrejurul meu
eu centru-n univers
rotindu-mă ascult

cum un ghețar vă taie
casele bătrînești
și se întoarce orb
din iarba de demult.

MIMI PODEANU

Cocoși de munte (tapiserie)

DAN LAURENȚIU

De azi înainte

Te voi stringe la piept
ca pe o rază nemuritoare
ochii tăi adormiți se deschid
în adîncuri ce taină îi luminează

și cum va răsuna oare
de azi înainte de aici încolo
rîsul meu fericit
în aurita pace a somnului tău

și cum vor trăi acele sfinte
valuri de mîine fără inima
noastră care dorea
să le promită o viață veșnică

iată ce mai pot să te întreb
acum vai cînd surîsul nopții
coboară peste lumina
ochilor mei

Din splendoare

E o adîncă liniște
dar orașul și-a pierdut din splendoare
iată un înger călătorind fără
călăuză pe aici te rog

spune-mi draga mea
nu-l așteaptă o nenorocire
mai puternică decît spinul acela
care se vede în talpa ta radioasă

o spune-mi draga mea tu
care știi că am iubit mai
presus de orice pacea și înțelepciunea
unui tei luminînd pe fundul mării

nu crezi că acelui înger
rătăcind pe aici i se va
întîmpla o nenorocire
la care nici nu se așteaptă,

nu crezi că va iubi
nu crezi că va muri

Dimineață

Desigur îmi spun e zi încă
sau poate fi noapte soarele
doamne a trecut de mult prin sufletul
oamenilor căci se vede lumina
stelelor

studiul profund al melancoliei
cere o masă de brad și nici
măcar un cîine: roșu nu trebuie
să latre pe o mare neagră

dacă aș privi ochiul acesta
sumbru pe care-l țin în palmă
și aș spune cum a putut să-mi promită
bucuria extazul beatitudinea

în acel timp cînd îmi întorsesem
fața albă la forma esențială a ceea
ce eram
binecuvîntînd

dimineața unui geniu
mort la țărmul mării negre
unde bat valuri alegre
din mileniu în mileniu

o dacă privesc ochiul acesta sumbru
pe care-l țin în palmă trebuie
să înțeleg că lumina paradisiacă
a ta iubito aici își află originea

Iată

Aceasta a fost învățătura inimii
tale aurii pe care ai împărtășit-o
în puterea nopții prietenilor tăi
albaștri
bucuria extazul beatitudinea

cum a putut gura ta să șoptească
apoi să strige aceste vorbe
în grădină dacă nu erai încă
cel mai căzut dintre oameni

căci iată astăzi te văd bucurîndu-te
de mînia solară a unei pietre
că vai n-o să-și odihnească niciodată
oasele pe trupul tău atît de sensibil

iată că o floare
se deschide în pieptul tău
cel care atît de bine ai știut
să ocrotești întunericul iată crinul

și iată vai cenușa ideală a celui
care ai fost aici printre discipolii
mîndri
că te-au putut vedea cu ochii în
lacrimi
iat-o în tăcerea fără odihnă a mării

Crinul

O cînd priveai lumea cu ochii în
lacrimi
stere luminoase cădeau din ceruri
și cu aripi de înger se așezau
la picioarele tale predicînd iubirea
și pacea

o penumbră de aur în amurgul
acela culcat pudic într-o țară
neprihănită

îți sărbătorea chipul de efeb glorios
și lira ta cucerise favoarea zeilor

ce fiare întunecate beau astăzi
apa muzicii funerare o styxul
era pe atunci încă un slăvit
loc al mîntuirii și ochii tăi străluceau
fericiți

cine știe de cînd în această
noapte electronică un balet
de păsări mecanice îți sfîșie
pielea de aur ai fost un copil

dacă au putut cîndva să-ți vrăjească
inima îndurerată acele nimicuri
sfinte iată cine știe de cînd în
noapte
un balet de păsări mecanice te sfîșie

obrazul tău se retrage ca o lacrimă
de sînge în peștera inițială
în mormîntul acela albastru
acum vei sărbători învierea unui crin

GEORGE VIRGIL STOENESCU

Glas și umbră

Cîntatul meu a fost o clătinare
În zei cuprinși de furii și amor
Nu vreau vechi ritmuri peste reci comori
Din cornul lunii scurse-n alinare.

Împrăștiate golurile-n țeste
Mi-au strîns pe umeri mărginirea oarbă
În aburul din stele să mă soarbă
Pe răstigniri de zare lîngă creste.

Clocotitor de soare peste mîine
Cîmpia grea din noapte mă hrănește.
Cu fierul împlinit de dor în pîine

Pe urmele rostite omenește
Păzește nemurirea ca un cîine
Coroana cerc în visul ce rănește.

Drum spre Zamolxe

Ochiul meu a plîns cochilia-n oftat
Și cercurile roase din afară
Cîntecul-ger în orbita stelară
Pe sulițî zilele l-au scurs însetat.

Holbată rana frunții împresoară
Cenușa mîinii arse-gînd sărutat,
Sarpele din lacrima mea m-a mușcat
Cînd aburul din oase iar coboară

Pedepsele frumoasele rînd pe rînd
Cum mi s-au legănat crescînd o frunte
Nouă va sosi cîmpia în curînd

Au înghețat luminile sub munte —
Ecoul cărnii lăsa-va strecurînd
Din morții vii prin melci blestem o punte.

Spleen

Îmi vin din ce în ce mai rar în minte
Chinuitoarele-ntrebări de om și fier.
Mă îndîrjesc să cred că nu îmi pier
Nemulțumitele trufii ce știu s-alinte

Și simt așa un dor prin cercuri vag
Mătreața domnului mi s-a-ncleiat pe
frunte
Nu vreau răscoale,-i liniște pe punte...
În templu greu dorm vulturii sub prag

Mai e apoi o teamă de prin umbre
Duioase luminări ard colțurile sumbre
Nu vreau să văd că n-am avut curaj

Înviorat la nunțile de regi
Mă rod iar viermii mei pribegi..
Încep din nou vechi comedii c-un paj.

Nazuri domnești

Stau într-un zid tăcere os albit
Mi-e bucuria fără viață prinsă
De suferința mea să știu aprinsă
Sărmana punte către neclintit.

Inel cu piatra oarbă de dorinți
Îmi caut moartea viscolită-n stîncă
Credința repetată și adîncă
Din sărutarea arsă de arginți.

Ușoarele cruzimi s-ar vrea unice
În crucile plecate pe colnice...

poeților

cu imagini" — *deși incompletă pentru fiecare poet în parte, incompletă iarăși, pentru că n-am putut cuprinde atîtea nume cîte doream — poate da, totuși, o sensibilă sugestie asupra momentului prezent din atelierele poeților, asupra versurilor aflate pe masa de lucru sau în caietele de unde ei nu se hotărîseră pînă acum să publice ceva...*

LUCEAFĂRUL

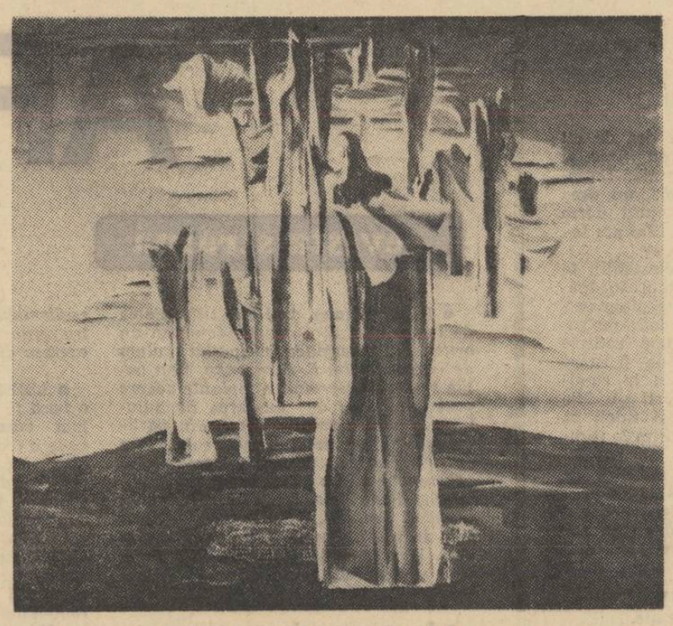

ION LULEA-GORJ STRĂBUNII (tapiserie)

ILIE CONSTANTIN

La beauté

lui Paul Everac

Trece printre robi stăpîna
mîngîindu-i la-ntîmplare,
i se lasă moale mîna
pe o coamă, pe-o spinare.
Cum aleargă peste unde
cearcănele de zefire,
nervii galeși îi pătrunde
retezați din amintire.

Ca o teamă te apropii,
frumsețe, printre rînduri,
nu-și ridică geana robii,
te îndepărtează-n gînduri.

Între cei captivi de-a valma,
mai uitat, mai fără nume,
zînă mă atingi cu palma
aruncîndu-mă din lume.

Pe cînd pierderea nebună
de departe-mi lasă cale
și văd gloata cum se-adună
împrejurul slavei tale.

În ograda fără zare
porcii grohăie ferice ;

dintr-a zînei ignorare
nimeni n-o să ne ridice.

Scară la cer

Bătea amurg în luminișul ideal
umbra de arbori exasperînd-o
treptat
bătea amurg și sufletul meu
ca un val
trupul nevrednic mi-l legăna,
înspumat.

Sufletul părăsindu-mă lent
ca amintirea flăcării peste
un rug
ca fostul trunchi arborescent
de-asupra retezatului butuc.

Și eram tot o încleștare, dar
din mîini scăpam cu disperare
ultima treaptă-a sufletului, care
scară la cer suia, și în zadar.

MIHAI URSACHI

În flăcări

Pasăre gravă,
cine ești tu,
care îmi vrei
singurătatea ?

Din ce te tot naști
să te hrănești
cu singurătate ?

Pentru ce-mi ciugulești
ochii naivi
ai singurătății ?

„Sîngele meu
purpura singurătății.
Din flăcări,
pe veci pentru flăcări,
în flăcări..."

IOANA BANTAȘ

Cînd te întorci din soare

Cînd te întorci din soare
înaintea ta vine sulița,
înainta ta vine cîinele,
înainta ta vine sufletul.

Părul meu miroase a miere
ca lipanul,
cu ierburi descîntate
pămîntul îl aștern
să nu-ți trimită-moartea
peștitori în somn.

Și cum adormi lunatec
în frunze de aloe
îmi pari un Lucifer blînd
și răstignit de voci.

Descîntec pe cer

Cum o să vină arșița,
cum o să crească sarea
chicură în păr,
cum o să intrăm
în umbra animalelor noastre,
cum o să spună paparudele
legenda apei ieșită din infern
peste această cetate !

Cum înotau pisicile roșii lîngă cer
cu oasele străbunilor furate,
cum au plecat bărbații
de vii
în celălalt tărîm
să lege gura ploii
cu răsuflarea lor.

Nepregătit precum o piatră

În pămînt mă întorc
nepregătit precum o piatră
fără ceremonia adormirii
ci numai spaima
îmi privegheză casa,
respiră-n locul meu,
îmi merge mersul
și-mi luminează
cercul memoriei pustiu.

Alunec în vise fără să le știu
precum un mort
trezit prea devreme,
venit prea tîrziu.

Această față

Masca mea de rit
această față
martoră greșelii
de fiece zi.

Cel zidit în miere
îmi face semn să tac
cînd limba îl despică
și-l macină-n venin.

Fața de blestem,
această față
la care mă întorc
după fiece noapte
să-mi vindec trufia din somn.

GABRIELA MELINESCU

Ioan urcînd scara întunecată

Tocmai cînd încercam vrăjitoresc
să facem un balsam pentru durere
și dizolvați noi ființe, mi-aduc
aminte
eram,
un ac de fildeș înțepa fructele
și peste vase cilindrice îmi apăruse
un peisaj cu ape în care marinarii
noile vase încercau.

Noi ne-am strigat și am adus alcoolul.
Din sticle am băut înebuniți.
Nu știți ce foșnet a ieșit
și deasupra vaporilor în agonie
trupul ca un tub de orgă mi-a plutit.

Și bula de mercur oprindu-se
la șaptezeci de grade
bătea ca propriul trecut
mușcînd din dreapta și din stînga
izbindu-se de ziuă
cum dulce limba de dinții
strălucitori ai unui mut.

Sau din halucinație
sau din dorința
de pe cînd eram copii
eu mă rugam
să ningă peste lucruri vii.

Și-n acest loc în care-a stat
balsamul pregătit vrăjitoresc
pentru durere
s-a înălțat viața ușoară,
o slavă cum numai carnea
coroanelor
o poate cere

Părinte, atunci eu te-am văzut pe tine
cum vii de-aproape și
parcă nici n-ai fi acum,
tije subțiri în lume te suspendă
și nu-ți miști decît
placa magnetică
care-mi atrage pieptul.

Dă-mi pacea fierbinte a nimănui,
eu mă rugam
și literele din vorbirea mea
puternice mi se lipeau de casca lui.

Dacă ne poți vorbi, spuneam
ademenește-ne cu amețeala firii tale,
adu-ne mai aproape suflul
metalelor.

Priveam cum se evaporă
tot ce aveam în preajma mea,
cum un miros pătrunde
sub pielea fragilă în care îmi vorbea.

Tu, vii de-aproape și te văd,
și parcă nici n-ai fi acum,
numai mișcarea ta
îmi spune că ai suflet
ceva interior te mînă
către zadarnic altceva.

A nins,
tată, înzăpeziți sînt munții.

Nimic pentru mine,
decît să-mi spun povestea lui
Schiller
care mă vrăjea ;
Cum nici un viitor nu este pe
pămînt
doreai în slavă mare să existe
la marginea pămîntului curbat
într-o derîdere o casă mică
înprejmuită de grădini
și la ferestre frunze ca sabia străină
și chicoteli și șoapte să existe
în pereți
și ochii celor care stau în casă
într-o derîdere
să ude copacii cu lacrimi de bucurie
căci la încheietura lor,
pe ramuri cum e osul alb puternic
atîrnă spînzurați
dușmanii.

O, numai sub această formă
viața nerostită
a fost fiica ta,

tocmai cînd încercam
vrăjitoresc să facem
un balsam pentru durere.

ADRIAN PĂUNESCU

Eu toată iarna

Eu toată iarna, pe fundul adînc
al lumii mele, șovăi și plîng.

Mîna, în umăr mi se acrește,
cu-ncetineală și deznădejde.

Geamul mi-l curăță, curtea mi-o spală,
femei bătrîne, ce rid prostește,
femei din slujba municipiă.

Pleznește ochiul pisicii de sete,
fumul pe horn e acum numai pete.

Am și un radio ca o spinare
care și el doar pe mine mă are.

Și cînd fac focul, nu-l fac decît
pentru o oră, cînd mi-e urît.

Și cînd îmi trebuie ca să usuc
mobila umedă, făcută din nuc

precum și mîneca, suflecată invers,
cu care de lacrimi mă șterg și m-am șters

Să nu uit că mîneca e de la o haină,
iar haina îmbracă pururi o taină.

Să nu uit că-i haina cu care se-mbracă
demonul meu, tot de stirpe săracă.

Eu toată iarna, pe fundul adînc,
al lumii mele, în formă de arcă,
dorm, aprind focul, șovăi și plîng.

Vis

Luminile s-au stins într-adevăr
aud cum crește-ncet firul de păr,
și-n negura de dor și deznădejde
îl văd cum tremură și-ncărunțește ;
în teasta mea cu enervați tăciuni
cu facle se aleargă doi nebuni,
și unul — celuilalt îi povestește
vorbindu-i sfidător în păsărește
cum trebuie pe-un nerv nervos să-ncalci,
și celălalt agită două mîini
ca semn că e din indivizii care-și
vorbesc un dialect vorbit de șoareci.

Și urmărindu-i cum urlînd se duc,
mă-ntreb : ce drum vor apuca pierduții ?
Căci teasta-mi are două instituții
doar o biserică și-un balamuc.

Ei fug mereu prin legănarea ierbii
ce — cum spuneam — încărunțește blînd,
cu facle albe-mi devastează nervii
străine limbi prin osul meu urlînd.

Pe urmă lasă faclele din mînă
și-ngenunchind în ierburile verzi,
ca o ciudată cocă se adună
și gem îmbrățișîndu-se pervers.

Faclele lor mi-aprind întregul cap,
biserică și balamuc sînt una,
în flacăra care troznește alb
pe cînd nebunii cred că iese luna.

Apoi, deodată, tot ce știu se schimbă
cei doi sfîrșesc hilarul, strîmbul rut,
prin cerul gurii ei îmi cad pe limbă,
o răsucesc în spasme și mi-o plimbă
prin zarea unui grai necunoscut.

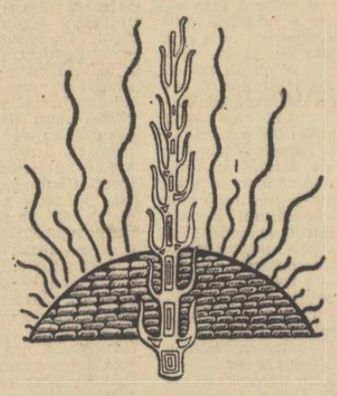

Vignete de EUGEN GRUESCU

Ioana

Ioana, începutul morții noastre,
numele florii ce ne va strivi,
închiderea a patru ochi de-a pururi,
Ioana, pofta noastră de-a nu fi.

Sub pașii tăi pămîntul sună ca lemnul
care ne-așteaptă să îngenunchiem,
Ioana, cînd tu te-ai născut mărmurarii
pe crucile noastre săpau primul semn.

Ioana, tu ești. Noi de pe acum nu mai sîntem
O, tu, copil disperat, cap cu ape albastre,
fierăstraie au început să ne cerceteze
gleznele,
căci tu ești începutul morții noastre.

Ne uităm la tine, moștenitoare a unor
falduri întunecate pentru apropiați.
Putem lipsi, tu ești. Ioana, stăpîna cenușii,
sună de oasele noastre podișul pe care-l
străbați.

Însuși

Isus — în lacrimile unui tîmp —
adolescentul văduv și neclar,
își scuturâ grumazul plin de ghimpi
și se retrage pe o cruce, iar.

Rîvnim măcar alt chin, un alt destin,
dați-ne, solzi cerești, un alt refuz,
sîntem tăcuți și grei, ne plictisim,
și ce parcurgem triști, am mai parcurs.

Dar poate numai asta-i Dumnezeu,
un singur cap hrănit de-un singur vis,
un turture ce picură mereu
în gerul universului închis.

Monotonia fără nici un scop,
roată a nici o cale tînjitoare,
ochi dezvoltat enorm, în grinda mare
a unui cap pe totdeauna orb.

El rîde cu un dinte (ce-i Isus)
el plînge cu o lacrimă etern,
pentru-a fi sus, refuză vorba sus
sfinx de tîrziu, de geniu și polen

Face mereu același lucru strîmb,
dar nu aude vocea altor căi,
el nu inventă. Stăruie. E-un dimb
în care se-ntețesc polipii săi

Și-atunci — degeaba cerem ! N-avem cui.
El nu-și aude nici atîta, plînsu-și,
și neînduplecat în pofta lui
nu se atinge de nimic. E însuși.

Oxizi

Axa pămîntului s-a ros
a prins rugină și s-a ros,
de-atîta vremi ce vin ploios.

Și-n liniștea acestei nopți
se-aud oxizii lumii copți,
înaintînd pe strîmbe roți.

Axa pămîntului nord-sud
locuitorii o aud
crăpînd și scîrțîind nord-sud.

Și-atunci locuitorii știu
că este zgomotul tîrziu
al unor bulgări pe-un sicriu,

ce integrîndu-se domol
în învîrtirea de burghiu
a oxidatului subsol

vorbește gros, că nu e gol.

ANGELA CROITORU

În ziua înaltă

Cînd privesc în ziua înaltă
în lumina arcuită
o coloană simt din suflet
cum se înalță
năzuință ce transcende
marginile clare.
Edificiul lumii neînțelese
de sens se luminează
prin zborul fără țintă al unui fluture
prin chemarea tremurată a caprei
către iezii ei.
O, sfinte, ireductibile lucruri simple !

Melancholia

Tu, clipă alergătoare,
fir de praf
mai puternică ești decît stînca,
bîzîitul tău e mai puternic
decît glasul egal al adevărului.
Bucuria și durerea nu sînt decît
instrumentele tale amăgitoare,
arcanele cu care ne prinzi
și ne tîrăști după tine
zdrențuindu-ne în cursa ta.
Singură contemplația pururi melancolică
ne poate smulge imperiului tău,
Cerne-se atunci nisipul clepsidrei,
nu voi plînge și nu voi rîde.
Oricîte bucurii și dureri ai îngrămădi
în talgerul balanței
nu vei sălta potrivnicul talger
pe care-l trage în jos adevărul
neschimbător și imponderabil,
adevărul cel blînd și neînduplecat
ca un meditativ animal,
steaua îndepărtată, cea mai îndepărtată
și nestinsă.
Atunci, neputincioase, haitele tale de demoni
în zadar vor trage de veșmîntul meu
și mă vor înțepa și vor căuta să mă
asurzească
prin țipete, prin șoapte, prin blînde
chemări.
Adevărul se va odihni la picioarele mele
ca o oaie săracă în duh
și eu mă voi încredința lui
și va luci în fundul nopții
ca o stea
și-mi va fi stîncă.
Și sufletul meu nu va spera și nu va
desnădăjdui
și cu un compas nepăsător
voi întîmpina și voi măsura clipele
și întîmplările.
Armele studiului și-ale acțiunii mă vor apăra
și o egală melancolie îmi va fi deviza.

Introspecție

Sînt singură în fața nopții,
sînt singură, cu cerul.
Departe-s oamenii de mine
și sbuciumul s-a alinat.
Pe sufletu-mi m-aplec
și fața-i potolită o observ.
Ca marmura-i lipsit de tresărire,
o lină cădere fin se cerne'n el.
E oare aceasta plenitudine ?
E oare vid?
Ușoară sînt, ca fără trup
și vîntul unui sbor mă cheamă,
dar nemișcată rămîn,
de rădăcini adînci fixată,
într-o deasă și strînsă țesătură prinsă,
pe un dens și greu sîmbure crescută.

GRIGORE HAGIU

cealaltă noapte

la casa părăsită din marginea orașului
în fiecare seară vine
bărbatul între două vîrste
cînd gravitația își naște
ciudatele-animale
și somnambulii fură lebedele de pe lacuri
în cercul galbenului felinar
trupul său gol cu biciul se înlănțuie
un laocoon nemîntuit
în mintea nimănui născut
pielea cu piele se împreunează-adînc
de parcă-ar vrea să-și schimbe
locul între ele
și geamătul își învechește rana
în urechea mea
dar cine e bărbatul
pentru ce se sîngerează
iată-l acum prin iarbă lîngă arbori
în dreptul lunii răsărit sfios
cu capul însetat de nuferi după ploaie
un călător nehotărît ai zice
și care nu-și mai recunoaște drumul
nuntitul musafir al celeilalte nopți
fără străbuni
fără urmași

v-aud prin preajmă

ce fel de animale
sau ființe poate
mai sînteți și voi
lent
din adînc
pe dibuite
hrănindu-vă cu greutatea lumii
să nu vă văd
cu ochiul liber
oricum de la o vreme
v-aud prin preajmă
vă simt cu lipsa mea de greutate
se îndesește
aerul în aer
veniți cu carnea încleiată
de mierea zumzăită îndelung
în ochiul unui sfinx bătrîn
nu-i foamete
în universul vostru
nu-mi lingeți mîinile
nu-mi adormiți în prag
e o părere cîntecul
mi s-au isbit o clipă numai
vertebrele-ntre ele.

era o vreme

drept sacru alb
în propria lui sare
sufletul își înălțase oul
surprins în plină față
de-mpușcăturile a trei ferestre
aprinse deodată-n întuneric
nebunul se-nchirci fulgerător
căzu pe trotuare
la baza frigului
aproape isgonindu-l
părerea unui mag scotea scîntei
din două oase-ncrucișate
în proaspete morminte
și nelocuite
galbene capcane
lupii sbîrliți
și hămesiți de foame
singuri se prindeau
era o vreme
cum fusese alta
cînd ochii parcă-și mai încrucișau
privirea
cu visele-aburind
din capete de sfinți serviți pe tavă

de la capăt

amurg al nimănui
apă sporită în fîntîni
de-albastrul fără pată încărcați
așteaptă arborii o mînă castă să le deie foc
țepoși sbîrliți și slabi
rămîn înfipți în aer cîinii negri
mai ține viețile părinților legate
de glesna mîinii care scrie
mai oglindește-te în fum
la hornurile strîmbe
cu luminări se umblă-n așteptata încoltire
și ciocurile păsărilor cresc în somn
respinge iarăși de la capăt
totul
prea moale-i sîngele bătrîn să ție zidul
grăsimea ursului scăzută nu mai prinde
în cumpănă de aur
încercatul anotimp
se umflă morții și e loc destul
pe unghiile lor solzoase mult crescute
să-ncapă toată turma
străvechiului corăbier

sînt visat

orice s-ar crede sînt visat
orice veți zice sînt visat să știți
visul și-a făcut biserică în carnea mea
animalele și-ascut mirosu-n preajmă
parcă și fîntînile mă bănuie
stelele dau semne de neliniște
rar
mai rar
numai animalele fîntînile și stelele visate
vin să moară-n făraumbra care mă înalță
sînt visat pe spațiul șubred
miezul celor două mari treziri
însă ce organ se naște pentru spaimă
aripile înlăuntru cum să doară
și ce chin din lipsa lui să-și facă față
sînt visat
mă seacă visul
steag pocnit sbătut smulgîndu-mi
din tăcerea din adîncul
și lumina ei șira spinării
sînt visat și nu pot spune
sînt visat și nu am gură
sînt visat fără cuvinte
visul însuși mă mănîncă

(Din volumul în curs de apariție „Nostalgica triadă")

Eli, Eli...

Noapte de veci pentru cel răstignit
în el însuși...

Căci la picioarele sale nu au să plîngă
Aducătoare de mir,
Și nici un apostol nu-i va vesti
mîntuirea...
În pînză eternă pe dînsul nu-l întășoară
Și nimeni n-au ars pentru el mirodenii
Și smirnă.
Părintele său își întoarce privirea în nouri
Cînd el, dîndu-și sufletul, roagă iertare...
O, sîngele său picurînd în țărîna
fierbinte
Nu naște altare de purpură și nu se
preface-n
Orgii de garoafe aprinse... Iar cele trei
lacrimi
Nu s-au făcut mărgărint.

Noapte de veci pentru cel răstignit în
el însuși.

ARTE

FILM

La căminul cultural

În comuna transilvăneană, unde am petrecut cîteva zile plăcute, oamenii te informează de îndată că la anul (dar chestiunea nu e anunțată încă oficial) localitatea *va deveni oraș!* De pe acum în centru e obligatoriu să construiești casă cu etaj. Ca nou sosit, ești plimbat cu plăcere și invitat să admiri noul magazin universal, cofetăria elegantă (mărturisim, fără ezitare, că i-ar sta bine chiar în București!), în fine, să-ți imaginezi cum va țîșni — în curînd — apa din fîntîna arteziană amenajată în fața căminului cultural.

Afișe tip anunță, chiar în apropierea viitoarei arteziene, că azi și numai azi rulează cutare film, apreciat cu litere de mină, ca „foarte frumos". Ne-am pregătit să venim chiar după cîteva ore, seara, să ne facem o idee. Doar colegii noștri de pe la alte publicații nu se duc toată ziua-bunăziua la țară să scrie despre filmele de la căminele culturale.

Seara (era sîmbătă) lîngă fîntîna arteziană o impunătoare fanfară ne-a dat de înțeles cu puternicele sale emisii, că înauntrul căminului are loc un bal, cu mare afluență de tineret. Amuzant era că această fanfară urma să execute o parte din dansuri, dacă nu pe toate. N-am avut curiozitatea de a o vedea într-o asemenea evoluție și am amînat pentru a doua zi, duminică, vizionarea.

Iată-ne în sală. Clădirea nu e nouă, motivele arhitectonice locale par doar parțial uritite de neonul recent, un mic balcon planează de-asupra încăperii. Cîteva sute de persoane sînt pe cale să ocupe rîndurile de scaune (dar nimeni n-a fost așa de irresponsabil să se așeze în primele cîteva rînduri, cu toată aglomerația, apropierea lor de ecran fiind de-a dreptul insuportabilă).

Nu avem de gînd să vorbim despre „frumosul" film vizionat (o neglijabilă producție polițistă), ci să ne mai amintim unele amănunte ale acestui act de vizionare cinematografică la căminul cultural dintr-o comună. răsărită. Mai întîi e de observat că locuitorii de acolo iubesc de-a binelea filmul: cu o jumătate de oră înainte de începerea proiecției băieții nervoși ocupă decisiv șiruri întregi de scaune pentru marile familii. Curînd vin și titularii, locurile se umplu în cîteva minute (oamenii, foarte ferchești). Conversații nenumărate se pornesc — micile întîrzieri ale operatorului nu deranjează, astfel, pe nimeni. Toți ascultă atent ce se vorbește(chiar neînsemnatele noastre schimburi de fraze cu o rudă erau ascultate, cu toată considerația, de vre-o șase-șapte persoane: discreția pare aici nelalocul ei).

Aflăm că se schimbă afișul mai des de cît se poate presupune: *patruzeci* (!) de filme se așternîn fiecare lună pe pînza locală. De aceea sînt frecvente programele duble, nu prea gustate de spectatori, dintre care mulți dorm (și mai mulți pleacă) la al doilea film am verificat aceasta pe loc, în duminica aceea.

În sfîrșit, cîteva cuvinte despre detestabilii 16 milimetri. Deși sala e mare, ecranul încăpător (lat!), de obicei se aduc pelicule „înguste". Obrazul eroului principal se vede doar pe jumătate, la marginea ecranului, toate cadrele sînt secționate jalnic, o senzație de frustare te urmărește. Ce s-ar putea face ca la căminele noastre culturale actul vizionării să fie „normal" iar spectatorii numeroși și fideli să se poată bucura cu adevărat de film? Ridicarea spectacolului cinematografic în mediul sătesc, aflată în atenția organelor noastre de stat, se cuvine a fi accelerată. Pînă la dotarea cu noi aparate ne pare util ca lucrătorii din rețeaua de difuzare să umble mai des prin comune, acționînd pe loc acolo unde condițiile nu corespund. Ne pare important să semnalăm toate acestea, din stimă pentru locuitorii satelor noastre, înflorind în civilizație.

Ilie CONSTANTIN

TELEVIZIUNE

Mă rog, nu se poate, nu se poate...

Printre emisiunile așteptate cu destulă curiozitate de telespectatori se numără, fără-ndoială, și emisiunile-concurs, transmise pe micul ecran, de regulă, luni seara.

Mai mult chiar, dintr-un sondaj al televiziunii rezultă că „Steaua fără nume" ar fi cea mai populară transmisie, pe un loc nu prea îndepărtat situîndu-se și ceea ce mai înainte se numea „Între metronom și cronometru". Din păcate, însă, în ultima vreme, calitatea lor s-a cam deteriorat, afirmație valabilă în mai mică măsură pentru emisiunea muzicală (ce se remarcă acum printr-o absență prelungită), dar foarte exactă cînd e vorba despre concursul cu public. Nu știu cîte din stelele lansate de trofeul de bronz oferit cu zîmbet larg de Dan Deșliu vor străluci în viitor. Probabil nu prea multe, dacă ținem cont de larghețea juriului ce le notează. De altfel, locul prim din sondaj nu trebuie neapărat interpretat ca o satisfacție absolută a telespectatorilor, ci mai degrabă ca o aspirație a lor spre mai bine (tot așteaptă și speră omul să apară o adevărată vedetă).

Nu de puține ori, în cadrul unor așazise emisiuni distractive, fete vinjoase și, probabil, harnice, ne bombardează cu sunete stridente și false. O singură apariție pe micul ecran și cartea de vizită e confecționată.

Utilitatea concursului „Steaua fără nume" este evidentă, dar la fel de evidentă este și necesitatea unei exigențe sporite a juriului și a redactorilor muzicali ai televiziunii. Pe hazul și inteligența lui Dan Deșliu noi mergem pînă-n pînzele albe.

Cealaltă emisiune-concurs (din păcate, nimeni nu poate afirma cu exactitate cum se intitulează) este foarte departe de ceea ce ar trebui să fie. Ea nu lansează pe nimeni și nu-i nimic rău în asta (chiar e mai bine, ar putea spune unele spirite măcinate de invidie). Această emisiune chestionează cunoștințele unei persoane anonime pînă-n acel moment, dintr-un anumit domeniu. Dacă persoana știe, ea devine cunoscută și admirată, iar, pe lîngă notorietate și admirație, persoana mai obține și un premiu. Desigur, nu pentru bani sau alte avantaje materiale ne zbatem în viață. Nici gînd, toată lumea știe adevărul prea bine. Satisfacția morală, în primul rînd, și apoi cea materială. Aceste considerații sînt însă în primul rînd ale concurenților. Pe noi și pe telespectatori ne interesează ca aceste emisiuni să fie instructive și, dacă se poate, și distractive.

Și nu se poate. Mă rog, nu se poate, nu se poate. Cel puțin instructive. Nici instructive nu prea se poate. Și de ce să nu se poată? Desele modificări în regulamentul de funcționare nu au adus nici o înviorare, ci, mai degrabă, o splendidă confuzie. Nu mai putem ști acum cu precizie ce se va întîmpla peste două săptămîni. Din „metronom și cronometru" a devenit „metronom fără cronometru". „Din metronom fără cronometru" a devenit „7 întrebări". Iar din atîtea întrebări a devenit „Unul din doi". Și din „Unul din doi"? Pentru mine personal este o lovitură. Să nu mai am încredere nici în consecvența acestei emisiuni?

Probabil cineva și-a descoperit o vocație din a face regulamente. Un post mai bun nici că se putea. Toată admirația și invidia mea.

Cea mai rizibilă dintre toate însă mi s-a părut emisiunea cu „7 întrebări". Oricine putea face ce vroia. Era o mare animație acolo. Hazul prezentatorilor foarte suculent, de genul: „Na-ți-o frîntă că ți-am dres-o", iar gravitatea întrebărilor, capitală: să fie mingea de handbal sau să fie oare ea de voley? De handbal au strigat majoritatea. Și s-au înșelat cu toții!

Nu-i nimic. Putem avea deziluzii mai mari. Și una dintre ele ar fi ca televiziunea să continue în nivelul scăzut al acestei emisiuni concurs. Care, altminteri, ar putea fi și utilă și foarte interesantă.

Radu DUMITRU

EXPOZIȚII

Între Poussin și Warhol

Pentru Jasper Johns (ca și pentru Rauschenberg, Lichtenstein sau Oldenburg) reapariția imaginii, recrearea unui mesaj plastic coerent fundat pe idolatria obiectului determină existența propriei arte. Această nouă definire estetică presupune o descifrare mai atentă a condiției sociale a artistului, supus unei permanente invazii de imagini, martor al unei continui tulburări a ordinei vizuale.

Discursurile tragice ale generației de artiști americani de după război, Franz Kline, de Kooning, Jackson Pollock, Arshile Gorky refugiați în revărsările informale ale expresionismului abstract sînt înlocuite de revenirea la autonomia obiectului, la redarea lui concretă, la detalierea lui fizică. Rauschenberg, Johns, Oldenburg, Warhol sînt purtătorii de cuvînt ai acestei ordini estetice și fără îndoială trecerea de la expresionismul abstract la pop-artă reprezintă o revoluție, o importantă mutație de valori, de surse. Ajunsă într-un moment de acută criză, nu numai de limbaj dar și de soluție existențială (sinuciderile lui Gorky sau Pollock sînt doar exemple) arta americană se redescoperă printr-o schimbare a originilor, printr-o adecvare la universul civilizației de consum, la uriașul flux al informațiilor vizuale.

Între un Kline și Rauschenberg este aceeași distanță ca între Poussin și Warhol. Și totuși aceste antinomii sînt aparente. În fața unei lucrări de Jasper Johns critica de artă este obligată nu la o adaptare ci la o reformulare a termenilor. Dar dacă o asemenea acțiune este posibilă în aceeași măsură este ea și necesară? Căci schimbarea modului de a vedea, apariția unui nou spirit în a inventa sau prelua motivele, apartenența la un alt fel de a trăi pictura nu înseamnă o renunțare la legile specifice artei. Celebra lucrare „Cutiile de supă Campbell" a unuia din artiștii americani la care victoria situațiilor non-expresive este definitivă, Andy Warhol, se supune în primul rînd unei legi de ritmicitate indiferent dacă la nivelul mesajului aceasta presupune fidelitățile și infidelitățile sloganului. Dacă pentru Warhol distrugerea semnificației obiectelor civilizației de consum se realizează prin repetiție, pentru Jasper Johns un rol identic îl joacă imaginea drapelului, a țintelor de tir, a hărților și a cifrelor. Semne artificiale, ținînd locul a ceva, construite sau desenate de om, ele reintră în opera lui Jasper Johns într-un alt circuit reprezentațional ca printr-o multiplicare în oglinzi deformante.

În imaginea cutiilor de bere Ballantine Jasper Johns nu vede sau nu dorește să vadă decît obiectul de gravură al unei litografii în șapte culori la dimensiunea 0,316/0,284. Reprezentarea nu conține nimic 'afectiv, este pur documentară, neutră, non-intenționalã.

Dar ca și Rauschenberg, Jasper Johns aparține generației '50 constituind o trecere de la expresionismul abstract la pop-artă. Elementele spontane, subiective dictate de intuiție și gest se găsesc pretutindeni în opera pictorului american. În lucrarea „Epidermă cu poemul lui O'Hara" caracterul obiectiv, neutru al textului dactilografiat al versurilor sau al etichetei standardizate descriind cu indiferența unui buletin de identitate coexistă cu cel subiectiv, liric al imprimării fizice, cu moliciunea căutată a numeroaselor nuanțe de culoare. Rămîne curioasă și neașteptată senzația unei blîndeți artificiale, unei comunicări ce tolerează rafinamentul, caligrafia frumoasă, scriitura cursivă.

Dacă situația artei americane contemporane se poate desluși în opera lui Jasper Johns, în aceeași măsură devin explicite rigorile care o determină. Modificarea spiritului artistic, aparența de avangardă (reală din punctul de vedere al situațiilor plastice) se dovedesc a fi în cele din urmă doar o altă manifestare a legilor dintotdeauna ale artei. Critica refuzînd în fața acestei modalități artistice să se adecveze, operînd în continuare cu instrumentele limbajului tradițional ar defini poate mai puțin din noua propunere estetică dar nu i-ar scăpa nesezizat efectul artistic.

Din această perspectivă distanța dintre Poussin și Warhol nu este atît de mare.

Iulian MEREUȚA

SPORT

Paiul din ochiul altuia e mai gustos

Mare bășcălie la adresa **Progresului București** care pare a fi nevinovăția însăși, nevinovăția cu „N" mare. Dar noi nu sîntem de acord cu această bășcălie. Noi nu credem că starea de început a echipei contează. Să mai așteptăm! Pe noi ne-a indignat ușurința cu care arbitrul meciului **Steaua — Farul** a acordat al doilea gol al Farului. Asta mi s-a părut insuportabil. Pe pagina întîi a revistei **Fotbal** (felicitări pentru document!) e arătată cu degetul faza în care portarul militar e faultat și deci pus în imposibilitate de a para golul. O contestație a clubului **Steaua** s-ar fi impus. **Farul** e o echipă insuportabilă. După ce că joacă slab, mai și faultează. Vai de oasele lui Iordănescu! Vai de oasele diviziei A! Atenție la **Farul**, echipa impusturii zilelor noastre!

Lăudîndu-l pe remarcabilul ziarist Romulus Balaban am rupt prietenia dintre Eugen Barbu și inteligentul doctor de la **Sportul.** Căci imediat Eugen Barbu l-a atacat sub centură pe Romulus Balaban, cauzîndu-i ușoare urme de condei. Prozatorul a scos cu caracteristica sa pensetă cuvinte dintr-un reportaj al lui Balaban și le-a dat gurii tîrgului.

Pe linia cunoscutului său îndemn mai vechi, după o călătorie în Grecia: **o, tinere, du-te la Atena să vezi manuscrisele lui Socrate,** romancierul face curățenie în sintaxa actuală. Descoperind **manuscrisele** lui Socrate, E. Barbu părea capabil de mai mult. Părea capabil de descoperirea benzii de magnetofon cu vocea lui Hannibal, a albumului cu fotografiile familiei Isus Hristos etc. Dar ocupațiile l-au răpit.

Și pentru că veni vorba, să facem și noi o precizare. Adresîndu-se recent (numărul din august al revistei **Ateneu)** Marii Britanii, de la om la om, Eugen Barbu începe în românește și sfîrșește într-o engleză aproape impecabilă: **„Noapte bună, ladies and gentlemAns"** (subl. n.). Ceea ce e frumos. Numai că pluralul lui **gentlemAn** nu e, din păcate, **gentlemAns,** ci prin excepție, prin pură excepție, gentlemEn.

Totdeauna paiul din ochiul altuia e mai gustos, în vreme ce pe birna din ochiul propriu se pot tăia lemne bune.

Oblemenco a decis soarta unui meci și a primit nota 6 în **Sportul** și 7 în **Fotbal.** Cam rușinos pentru cei care au uitat ce e golul decisiv. Dar cine decide în fond notele? Propunem ca spectatorii, prezenți pe stadion, să decidă aceste note, prea des falsificate de un cerc restrîns de aleși. Cum s-ar putea proceda practic? O dată cu biletul de meci, spectatorul să primească și o hîrtie (sau albă sau, la rigoare, completată cu numele jucătorilor) pe care să noteze după cum îi dictează conștiința. N-ar fi mai echitabil?

Ne-a scris Teașcă din Turcia. Nu e foarte vesel excepționalul nostru antrenor exilat la Bosfor. Indignarea lui e mare în contra lui Sasu care după un meci și după niște incasări a fugit de la Fenerbahce. Poza drumețului fără leac Sasu a apărut la loc ridicol în presa turcă: Sasu dormind pe o banchetă — sau vînzîndu-și inelul, în așteptarea avionului. Unde e Sasu, tovarăși de la Federație?

De ce nu i se dă drept de joc lui Țarălungă? Este inadmisibilă atitudinea față de acest talentat jucător, căruia i se răpește șansa în cei mai frumoși ani ai carierei lui.

Circulă zvonul că Angelo Niculescu ar avea geniu. Dacă fapta se dovedește, lucrurile se schimbă în orice caz noi nu știam pînă acum. Se impune însă o animată ședință de Birou federal care să cerceteze adînc, să ia în discuție și să voteze existența geniului lui Angelo Niculescu. Altfel, nimic nu mai are niciun sens. Altfel, ne pierdem și ultima iluzie.

Anunțăm pe această cale că în meciul **U.T.A.— Feyenoord** noi vom ține cu **U.T.A.** Hotărîrea este definitivă.

Cădurosul nostru apel **„Ah, unde-i oina de-altădată"** a revigorat multe ciomege. Precizăm încă o dată că numitul **ciomag** este un mijloc și nu un scop în sine. Nu dorul de ciomag ne-a dictat acel articol, ci dorul de o utilizare nobilă a ciomagului.

Pădurile freamătă și continuă să crească. Oina devine, pe zi ce trece, o necesitate tot mai puternică.

SUPLINITOR

ARTE

revista străină

● *IUNOST (aug. a.c.) Sub titlul* Setea de integritate, *E. Sidorov semnează un articol pe marginea ultimului volum de versuri al lui E. Evtușenko,* Idut beliie sneghi. *Observînd că opiniile despre poet „amintesc de mișcarea pendulului", Sidorov numește cîteva din particularitățile poeziei lui Evtușenko, cum ar fi preluarea tradiției democratice nekrasoviene și a stilului oral maiakovskian. Referindu-se la un poem mai vechi al poetului, Sidorov scrie:* „Recitiți, de pildă, Supliciul lui Stenka Razin... și veți simți că fără Evtușenko, cum și fără alți poeți cunoscuți și iubiți, poezia noastră ar fi mai săracă".

● *În același număr semnează versuri Bella Ahmadulina (ciclul intitulat* Dom tvorcestva) *și un grup de poeți din republicile unionale.*

● *Concursul muzical Ceaikovski face obiectul unui comentariu* (A patra primăvară), *semnat de Natalia Laghina. Referindu-se la participarea românilor, aceasta scrie:* „Plăcută a fost și întîlnirea cu înzestratul violonist din România, Andrei Agoston (premiul al șaselea) — elevul unuia din primii laureați ai concursului Ceaikovski, inteligentul, impetuosul Ștefan Ruha.

● LES NOUVELLES LITTÉRAIRES *(13 aug. a.c.) „Nevoit" să-i citească și pe structuraliști* („Sans eux nous en resterions aux histoires de mauviettes de Françoise Sagan, ou aux jeux d'échecs des romans de Robbe-Grillet"). *R.M. Albérès se ocupă în acest număr de trei cărți: o culegere de texte teoretice editate de revista* Change (Le dessin du récit), *studiul lui Jean Paris,* Ravelais au futur, *și un dialog Francis Ponge — Philippe Sollers* (Entretiens). *Intitulat* Monsieur récit est mort, *comentariul se remarcă prin incisivitatea și maliția elegant camuflate. Astfel, referindu-se la Ponge și Sollers, R.-M. Albérès notează:* „Pentru stilul și pentru intențiile sale pe care din cei doi îi preferați? Pe poetul care ține la lucruri, la obiecte, la animale sau pe teoreticianul care ține la rădăcinile și originile limbajului? Opoziția nu este atît de accentuată pe cît pare: Ponge este un om viu, Sollers este (aici) un pedagog. Unul are nevoie de celălalt, și invers. Aceste Entretiens sînt, la urma urmelor, o comedie de Molière".

● *Cu prilejul împlinirii (la 24 octombrie 1970) a 150 de ani de la nașterea lui Eugène Fromentin, revista publică un interviu cu Erik Dahl, strănepotul lui Fromentin, și un articol* (Un maître d'autrefois), *semnat de Jean-Jacques Levecques. Ambele texte se referă la expoziția deschisă recent sub egida Bibliotecii municipale și a Muzeului de arte frumoase din La Rochelle și consacrată* Pictorului și scriitorului *Fromentin.*

● FANTASMAGIE *(mai a.c.)* „Buletin trimestrial al centrului internațional al actualității fantastice și magice", *cum se intitulează, publicația apare la Bruxelles sub direcția lui Aubin Pasquier. Numărul pe luna mai cuprinde o seamă de texte și ilustrații de factură „fantastico-magică", recenzii, recomandări de cărți și expoziții. Printre poeții publicați se numără și românii Horia Zilieru și George Popa (de la Iași). Max Bucaille semnează o notă despre Emile Malespine, unul din fondatorii supra-realismului, transcriind, totodată, pentru cititori cîteva „aforisme și proverbe" extrase din opera acestuia.*

● L'EXPRESS *(24—30 aug. a.c.) După o vară în care pînă și parlamentul și-a luat vacanță, Jean-Louis Ferrier prevede o toamnă animată, bogată în cărți. Semnalul îl va da, probabil, editura Gallimard cu romanul lui Jean-Pierre Chabrol,* Le Canon Fraternité. *Editura Seuil anunță pentru 5 septembrie cartea biologului Jacques Monod (laureat al premiului Nobel),* Le Hasard et la nécessité, *în timp ce Flammarion, credincioasă „vechii gărzi" va publica* Bloc-notesul *lui Mauriac și* Memoriile *lui Maurois. Nu se știe ce vor mai face „teroriștii" (respectiv debutanții și adepții „noului roman") dar e aproape sigur că, „în absența marilor conducători", „locotenenții" (J. M. G. Clézio, Michel Tournier, François Nourissier etc.) vor încerca să preia conducerea. Pînă atunci însă...*

● Studiile de stil *ale lui Leo Spitzer (1887—1960) sînt o lectură extrem de interesantă, cu atît mai mult cu cît autorul e un structuralist care nu teoretizează ci care practică. Vizînd literatura franceză în ansamblul ei (de la Jaufré Rudel la Michel Butor) L. Spitzer „tinde să descopere spiritul fiecărui scriitor pornind de la limbajul său singular". Rezultatul este o serie de demonstrații vii, captivante, care îl fac pe recenzent (J. L. Texier) să exclame în final: „Așteptați să găsești un savant, și găsești un om!"*

● SCALA *(sept. a.c.) Supranumit „sala de lectură", din 1952 funcționează la Darmstadt, în R.F.G., un juriu care se întrunește de douăsprezece ori pe an pentru a desemna „Cartea lunii". După cum informează Ernst Liber, acest juriu, foarte apreciat, nu ambiționează să se constituie într-o autoritate critică ci doar să facă publice preferințele sale literare. Singurul drept pe care și-l ia — se spune — este acela de a se înșela.*

● *Sub titlul* Pop. Made in Germany *revista publică o suită de texte și fotografii despre arta „pop" cunoscută în Germania de pe timpul... comicului Karl Valentin (1882—1948). Ce făcea acest comic? Cam tot ce fac azi „maeștrii pop", adică: bătea un cui în perete și scria dedesubt „de acest cui depinde soarta mea"; numea o chiuvetă veche plină cu apă „oglindă sculptată" și o partitură muzicală de Paul Lincke introdusă într-un borcan cu dulceață „aer berlinez". De unde și concluzia că Muzeul Karl Valentin din München este primul muzeu „pop".*

● PARIS MATCH *(22 aug. a.c.). Într-un articol despre ORTF, Jean Caun acuză televiziunea franceză de tendințe „anglo-saxone" și citează în sprijinul acestei opinii scrisoarea unui locuitor din Tourves către serviciul de taxe ORTF. Iată scrisoarea, o veritabilă mostră de umor francez: „Domnule, am primit mandatul privind taxa dar văzînd marele număr de discuri sau de cîntăreți interpretînd în engleză mă întreb dacă trebuie să achit această taxă în dolari, în lire sterline sau în franci francezi. Răspundeți-mi cît mai curînd posibil căci n-aș vrea să plătesc suprataxă. Bineînțeles, cum limba engleză este cea mai folosită la ORTF, am redactat această scrisoare în engleză socotind că voi fi mai bine înțeles"...*

● LES NOUVELLES LITTÉRAIRES *(20 aug. a.c.). Pe marginea cărții lui Abraham Moles* Afișul în Societatea urbană, *Jean Cazeneuve ne oferă în pagina a treia a revistei un comentariu pertinent despre* Limbajul afișelor *accentuînd pe mesajul lor dublu (semantic și estetic) și pe funcțiile lor multiple (de a anunța, de a convinge, de a crea o ambianță, etc.).*

● *«Divorțul dintre poeții care înțeleg să se servească de limbaj ca de un mijloc de comunicare și aceia care „în numele unui ideal ce se vrea mai aproape de mase" repun în discuție însăși constituirea limbii» este subiectul articolului semnat de Jean Rousselot la rubrica* La Poésie, *analizînd cîteva volume de poezii* (Poèmes de l'année — *antologie întocmită de P. Seghers și A. Bosquet,* Récitatif *de Jacques Reda,* Le Silence *de Alain Suied și* D'amandes au feu de l'idole *de Fred Bourguignon) autorul pledează pentru „siguranța limbajului" împotriva „dezintegrărilor lingvistice care pretind să prefigureze poezia de mîine". Ce va răspunde* Tel quel?

● *Doi maeștri americani ai literaturii fantastice sînt prezenți în librăriile pariziene cu un grupaj comun de zece povestiri. Ei se numesc Ray Bradbury (cunoscut cititorilor români din* Fahrenheit 451) *și Robert Bloch. Din păcate, povestirile — crede recenzentul revistei — nu vor putea fi gustate decît de cititorii definiți de Baudelaire prin propoziția „Les charmes de l'horreur n'enivrent que les forts". Așa că...*

u. v. z.

MIMI PODEANU: TEZAURUL DE LA PIETROASELE (tapiserie)

duelul cu crinii

LECȚII

Abia apărute (și în același timp cînd, pe de altă parte, el mi le trimitea în țară...), acum o toamnă cumpăram dintr-un drugstore parizian ultimele poeme ale lui Jaccottet: Leçons.

De la o anumită oră a serii e atîta vînzoleală, tumult, zgomot, culoare, dezmăț, ofertă și poliție în jurul pieții Pigalle (iar eu stam în imediata apropiere a Pigalle-ului), că o singură clipă de instantanee frîngere a talazului nocturn pare ceva neterestru și taie ca briciul. Între două marsupii de huete timpul așează la iuțeală cîteva semințe de miracol. Și hula reîncepe. Dar pînă... Dar pînă să-și reia barbariile orgii sale pestrițe, domnește un moment de peste... Poezia, ca o alungată pînă-n acel moment, se întoarce acasă în vîrful picioarelor. Și în noapte, în noaptea care trecuse, avusesem parte — era rar — de o astfel de pauză între doi munți de vacarm. Sincopa tăcerii (bătea o lună ciufulită în fereastră, cu plisc de pasăre nervoasă) mi-a deschis geamurile. Ezita? Nu. S-a furișat în mine, a dat la o parte din amintire membrane, eteruri, mucoase, visc, pentru ca să reia cu șoaptă o scandare: „Atîtea liniște-i în jur, de-mi pare că aud / Cum se izbesc de geamuri razele de lună". Era, fusese atîta liniște... Atîtea raze de lună...

Și a doua zi mi s-a deschis, hazard, cartea lui Jaccottet tocmai la acele (ca de Blaga, parcă) versuri brusc obsedante, prin care lirismul poetului elvețian părea un glas din țara mea: E-n noi o atît de mare tăcere / c-am putea auzi / trecînd o cometă / spre noaptea fiicelor fiicelor noastre.

Alături de Blaise Cendrars și Marcel Raymond, — poet, eseist și traducător subtil, de o selectă audiență și meritat prestigiu, Philippe Joccottet (n. 1925 în Vaud), care trăiește retras la Grignan (Drôme), într-o patrie adoptivă nu în aceea de origină și care a tipărit mai mult la Gallimard decît la Payot (unde, în 1954, debuta cu La semaison*), este cel de al treilea elvețian a cărui dimensiune, structură și notorietate se oferă lumii prin intermediul culturii și limbii franceze și pe care istoria literaturii Franței tinde (nu numai, la paritate, ci parcă mai lacom decît o face însăși, legitim, critica literară a Elveției) să și-l însușească.*

Dacă l-am apropiat de Blaga, e măcar pentru două motive, însă — de fapt — pentru mai multe: știe cînta lacrimile, care-s lumină fluidă și lumina, care-i lacrimă colorată: Aproape nu văd nimic decît lumina / țipetele-ndepărtatelor păsări: noduri ale ei. *Sau:* Ascult bătrînii / dăruiți prietesugului cu lumina / ... N-aș vrea decît să-ndepărtez / ceea ce ne desparte de lumină. *Sau:* Nu v-așteptați / să logodesc lanțurile cu lumina / ...sîntem plini de milă și scîrbă. / În ziua presărată cu păsări.

Însuși omul nu-i decît „un nod al văzduhului", o „cascadă celestă", o „lampă stinsă" care însă „reîncepe lin în văzduh" și însemnătate n-are nici felinarul fructelor / nici pasărea hazardului / nici imaginea cea mai pură ...ci primenirea mai degrabă a rufelor și a apei / mîna ce veghează / și — scoică răbdării — mai degrabă inima.

Nu știu cu certitudine unde sîntem, călătoria e lungă, tenebrele complicate, necunoscutul imens, simplitatea vicleană, vicleniile bizare, dar poate Jaccottet intuește că oriunde am fi, singurătate din singurătate, „Nimeni nu poate veni pînă aici", că omul „copil fără sprijinul lacrimilor" — se află (l'innommable! — *misteriosul...) în fața celui* ce pururi și-a iubit închisoarea, zidurile, / el — păstrătorul cheilor casei...

Nu mai mic prozator decît poet și traducător nu mai puțin valoros și remarcabil decît eseistul din L'entretien des muses — *1968 (unde îi întîlneam în cordiale incompatibilități pe Claudel cu Breton, pe Pierre Jean-Jouve cu Reverdy, Pe Saint — John Perse cu Guillevic, pe Jean Tardieu cu Henri Michaux, în sfîrșit pe Eluard și pe André du Bouchet, pe Pierre Oster și pe Jean Follain), Philippe Jaccottet scria anul trecut despre Ungaretti, în viață încă și din care tradusese pentru francezi* Innocence et Mémoire *că „dacă iluminează, e pentru că vorbește cu tot atîta căldură cîtă cunoaștere, din lăuntru și din afară". Despre lirica lui s-ar putea vorbi cu temperatura cuvintelor lui Ungaretti: „adevărata poezie nu e nici facilă nici dificilă: e poezie", căci „Meritul ar consta în a fi modern nu prin manierism, cum e ușor și în zadar, ci dezorientînd cu statornicie urmăritorii, ca și cum de fiecare dată limbajul ar trebui reinventat".*

Asta însă după ce, la Ungaretti, cunoști valoarea „obscurității dezorientante a noului"... Este expresia lui. Și „lecțiile' lui Jaccottet și-au incorporat-o, deși — îl citãm — în duelul său cu crinii, în nelogodirea cu lumina a lanțurilor, nu mai e vorba de trecut.

Călăuzind muribunzii și morții, defrișînd poteci în abis, Jaccottet a rămas pe buze c-un „iz de zei bătrîni".

Ion CARAION

„CARACTERE TENEBROASE"

„Filosofia să se ferească de a voi să fie moralizatoare" zice Hegel într-un loc. Nu numai filosofia, dar arta în genere și nu mai puțin critica și istoria artei și literaturii riscă mult cînd adoptă un atare punct de vedere moralizator. Dar e nobil, e frumos să asumi riscuri.

Riscul de care vorbim și l-a asumat cu toată hotărîrea maestrul Șerban Cioculescu, într-o acțiune perseverentă de stigmatizare a memoriei lui Mateiu Caragiale, pe care-l denunță posterității ca pe un „tenebros caracter" (*România literară*, 27. VIII. 1970).

După o întrerupere de trei luni, maestrul Cioculescu a revenit așadar la atac. Nu putem să nu-i admirăm consecvența și rigoarea, intransigența morală cu care înfierează reiterat, ca un John Knox al istoriei literare, păcatele autorului *Crailor de Curtea Veche* împotriva modestiei, pietății filiale, austerității, muncii etc. În privința muncii e clar că Domnia Sa nu înțelege să țină cont de migala deșartă cu care incriminatul a elaborat versurile din volumul *Pajere* și proza din *Remember* și *Craii de Curtea Veche*. Munca meritorie ar fi fost desigur silința la o cuminte școlaritate universitară și apoi într-o onestă slujbă din care să se întrețină fără a recurge la expediente și „ponturi".

Am încercat să fac pe „advocatus Diaboli" și să iau apărarea incriminatului, ridicînd ceea ce se numește un „incident": arătam că acuzarea și-a mărginit ancheta numai în domeniul scrisorelelor din junețe și al unor prezumții *juris tantum*, fără a cerceta și textul capital al scriitorului. (În speță mă refeream la un pasagiu din *Craii de Curtea Veche* din care se vede clar că „quinta manuelina" pe care maestrul Cioculescu a declarat-o din capul locului irevocabil floare e de fapt o casă cu toate acareturile ei.) Manevra mea era, evident, dilatorie: o șicană avocățească prin care încercam să mut discuția de pe terenul preceptelor etice (eram cît pe ce să scriu „bîrfelii") pe cel al literaturii. Dar nu mi-a mers. Maestrul Cioculescu mi-a disprețuit intervenția. (Căci, firește, nu pot merge cu prezumția pînă la a crede că nu ar fi avut ce să răspundă: malițiia și incisivitatea Domniei Sale bine cunoscute i-ar fi asigurat în orice caz ultimul cuvînt: mă așteptam — cu teamă, recunosc — să-mi închidă gura, fie dovedind irefutabil că „quinta manuelina" e totuși floare, fie admonestîndu-mi impertinența de a aduce asemenea perfide întîmpinări unui academician cu intransigente principii etice. Dar maestrul Cioculescu nu m-a onorat cu nici un răspuns, scutindu-mă astfel de rușine).

confidențele unui maniac

Dar, cum rigoarea principiilor morale e neapărat de o aplicabilitate universală, maestrul Cioculescu nu se va da, desigur, înapoi, să condamne cam trei sferturi din marii scriitori și artiști ai lumii, care intră în categoria „caracterelor tenebroase": Alexandru Odobescu, Verlaine, Rimbaud, François Villon, Christopher Marlowe, Dostoievski (care juca nebunește la ruletă pierzînd banii familiei), Baudelaire (care nici el n-a vrut să „muncească", era cinic și vicios, disprețuitor și „poseur", „dandy" etc., scandalizînd oamenii de treabă prin recomandarea de a mînca creier de copil nou născut și îndemnînd cu arma în mînă, la 1848, să fie împușcat propriul său tată vitreg, generalul Aupick, cel care, ca ambasador la Constantinopol, în 1849, s-a purtat frumos cu pașoptiștii noștri).

Ar mai fi de adăugat că din banii lui Al. Bogdan-Pitești (proveniți din surse inavuabile dar notorii) s-au înfruptat, afară de Mateiu Caragiale și — cum se știe — Arghezi, nu puțini dintre marii noștri pictori, de la Luchian la Camil Ressu. Tenebroși, tenebroși...

Firește, vorba lui Gide că sentimentele bune fac literatură proastă, nu e general valabilă; și cu sentimente rele se poate face destulă literatură proastă (și nu mai puțin proastă critică și istorie literară).

Maestrul Cioculescu mai are și meritul unui superb paradox. Căci a devenit o banalitate să combatem filistinismul.

Alexandru PALEOLOGU

IMRE BALAZS : BĂRBAT ȘI FEMEIE

LITERATURĂ BULGARĂ ● O POVESTIRE DE IORDAN RADICICOV

Aralampi, aralampa și aralampismul

Era unul dintr-ai noștri, negustor de vite. Umbla prin munți și bordeie, se tocmea cu ciobanii și lua cîteva oi și capre, animale mărunte pe care le vindea tîrgoveților. Nu știu cît o fi cîștigat de pe urma negoțului ăsta, dar ceva tot a agonisit, deoarece a reușit să-și cumpere o scurtă de piele, așa cum poartă adevărații geambași.

Îl chema Haralambie. Cum ai noștri însă nu pronunță niciodată cum trebuie numele oamenilor, îi spuneau *Aralampi*. De cu primăvară țăranii se înțelegeau cu el să le aducă capre lăptoase. Că le aducea capre cu ugerul cît o nucă e altă poveste, de la fiecare oamenii nereușind să mulgă decît o filigeană de lapte. Țăranii se tocmeau cu Aralampi, îi imputau că nu a adus ceea ce ceruseră, iar el, la rîndul lui, îi încredința că a luat caprele cele mai de soi, că le-a luat în pierdere, că a rupt două perechi de opinci, și așa mai departe.

Țăranii acceptau caprele, le mulgeau pînă la capătul verii ca apoi să le vîndă tot lui Aralampi, care mai ciupea din preț, cică erau sleite și le ducea să le vîndă geambașilor de la oraș.

Într-un rînd negustorului nostru îi dispăru o capră. Povestea că a trecut prin pădure cu turma venind după el și deodată a auzit că a fîșîit ceva. „O fi fost o ascunzătoare de partizani" — spune el. Turma o zbughise înainte, dădu fuga destulă vreme pînă să ajungă la livezi. Abia acolo a observat că-i lipsește o capră. S-o fi adulmecat careva, nu era cine; caprele atunci cumpărate nu știa ce nume au și nici nu întrebase de asta. Să se întoarcă în pădure s-o caute, nu știa ce-l poate aștepta. Pădurea e plină de spaime, spaima pîndindu-te dindărătul fiecărui copac.

Nevasta lui Aralampi deîndată împrăștie știrea în tot satul cum că partizanii furaseră capra bărbatului ei. Era grasă cît o căpiță de fîn și la fel unei căpițe de fîn umbla prin sat, trăncănind celorlalte surate. În timpul ăsta precupețul nostru era la cîrciumă să bea, vrînd să-i convingă pe săteni că negoțul e ceva mai riscat decît viața și că după urma lui nu ai decît pagubă. „Omul că-i om și se prăpădește, darmite negustoria — îi replicau țăranii —; tu cînd te culci lîngă nevastă-ta, nu te pierzi ca acul în carul cu fîn!".

Cu toate astea capra nu a găsit-o.

La un moment dat Aralampi gîndi să-și sporească negoțul, să înceapă să cumpere vite mari dar evenimentele i-o luară înainte că omul merge totdeauna în urma timpului.

Cînd veni 9 septembrie, precupețul nostru se înhămă la el. Dispăru un timp, țăranii întrebau pe jumătatea lui că unde este și ea le răspundea că trebuie să fie pe undeva. Unii își dădeau cu părerea că s-ar fi ferit de autorități deoarece făcuse negoț cu vite, că se cunoștea cu toți geambașii, că e destul să-i vezi scurta lui de piele, ca să pricepi că nu poate fi cu regimul. Alții erau de părere că trebuie să fie chiar arestat și dacă nu este chiar condamnat; alții își aminteau de caprele jigărite care li le aducea și din care mulgeau deabia o filigeană de lapte, susținînd că lucrul acesta nu putea să-i fie iertat. Regimul de azi ține seamă de toate, e cu ochii în patru și nu poți ascunde nimic de el.

Totul era bineînțeles numai presupunere și șaradă, de aceea fu mare surpriză cînd Aralampi apăru tot în șuba lui de piele, cu lentă roșie la șapcă și cu carabină. „Moarte fascismului, libertate pentru popor!" exclama Aralampi. „Și noi am dat ceva regimului acesta!" Pentru ca, după asta, să întrebe dacă există ceva suspecți prin sat, că el pentru asta fusese trimis. Dar cum suspecți nu existau Aralampi s-a înapoiat la oraș.

Oamenii au început să sporovăiască cum că Aralampi nu făcea numai negoț cu vite dar și o altă treabă de care nimeni nu știa. Și începură să-l respecte chiar. Unii afirmau, bănuiau ei, că nu așa de florile mărului umblă el prin munți și pe la bordeie...

O întrebau chiar pe nevastă-sa, dacă nu înnoptau niscaiva înși pe la ei, și ea le răspundea că e tot ce se poate.

Șaradele au circulat mai multe zile și se zvonea chiar că Aralampi o să fie noul primar al satului. Dar nu a fost ales primar și, într-o zi apăru fără nici un fel de podoaba și arme și nici nu mai spunea „Moarte fascismului; libertate pentru popor!".

A fost întrebat că ce se întîmplase, nu spuse nimic, dar s-a aflat pe alte căi cam ce s-a întîmplat:

După venirea partizanilor, negustorul nostru a fost dintre primii care au început să strige prin oraș: „Moarte fascismului, libertate pentru popor!". Partizanii instauraseră puterea populară, punînd pe fiecare acolo unde-i era locul, și era necesar. Aralampi s-a dus de îndată acolo și a început să strige: „Moarte fascismului, libertate pentru popor!". A strigat el cît a strigat că a asurzit pe cei de la autorități care l-au invitat să plece de acolo. Aralampi trecu în cealaltă parte a drumului și a urlat de acolo toată noaptea. Sta el pe o margine a trotuarului, i se face somn, capu-i cade pe piept dar se scutură și începe din nou să strige. S-a dus și în hale cînd dimineața a venit noul schimb. A înfulecat o ciorbă de burtă, a strigat de vreo două ori în ziua aceea și s-a dus la gară la venirea și plecarea trenului din oraș ca să zbiere și acolo și mulți dintre călători făceau cor cu el...

În cele din urmă i-au dat o carabină și l-au trimis în sat să caute suspecți, dar s-a întors cu nimica și i-au luat pușca.

Aralampi însă nu a disperat.

Cîteva nopți le-a petrecut pe lîngă cazărmi, întîmpinînd pe voluntarii veniți de prin sate și strigătele lui au ajutat la formarea gărzilor. Nu i-a trecut nimănuia prin minte să-l invite să se înscrie și el în gărzi și negustorul nostru a pus coada între picioare și s-a întors în sat, la organizația de bază. „Salutare — rosti el celor de la apărare. — Salutare — i-au răspuns aceștia, dar să nu mai strigi. — Nu pot, a răspuns Aralampi: „Moarte fascismului, libertate pentru popor!". — Atunci, strigă ceva mai încet, comandantul are de lucru".

Cînd auzi de comandant, Aralampi începu să strige și mai tare, dar comandantul plictisit de atîta gălăgie, l-a chemat pe subaltern, întrebîndu-l ce înseamnă toate aceste strigăte continui, — ce orașul trebuie să se transforme într-o hărmălaie? Subalternul l-a lămurit că Aralampi e ăla care strigă. Comandantul se vede că nu prea a înțeles despre ce poate fi vorba, sau că era prea obosit, deoarece i-a spus: „Prea s-au înmulțit acești aralampi. Ia mai, împrăștiați-i ca să ne putem vedea de treabă liniștiți, fiindcă revoluția cere treabă, nu aralampi!".

Cine știe la ce s-o fi gîndit comandantul spunînd să-i împrăștie pe aralampi. Nici nu aveai ce împrăștia, pe Aralampi l-au trimis acasă.

Din toate astea ceea ce a rămas este povestea *cum negustorul nostru Aralampi a făcut o mare aralambă pînă în oraș...*

Traducere de GH. DINU

punct și virgulă

Pentru o colecție „manuscriptum"

Prin 1927 Petru Cătunaru, un editor bucureștean rămas anonim („întreprinderea" sa de editură avea sediul în str. Haga nr. 3) scotea niște caiete bibliofile, legate cu șnur roșu, tipărite pe hîrtie de Japonia și Olanda, dublate de un tiraj pe hîrtie velină. Caietele aveau în medie 28—30 pagini „scrise" cu mîna de autorii lor, completate tehnografic de o notiță bio-bibliografică. În această colecție au apărut patru broșuri, în speță „manuscrisele" lui Octavian Goga, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu și Ion Minulescu. Editorul își propusese să publice 12 broșuri pe an, dar lucrurile au rămas numai în proiect.

O colecție „manuscriptum", auspiciată, de stat, ar putea crea un fond de aur din manuscrisele scriitorilor noștri de azi. O asemenea întreprindere de facsimilare a unor manuscrise regrafiate cu grije de scriitori și completate cu desene sau ilustrații originale ar începe să schimbe funcționalitatea tehnografică a cărților trecîndu-ne de la utilitatea tehnocratică a cuvîntului tipărit la plăcerea tipăriturii artistice, poate cea mai intim legată de personalitatea neștiută a scriitorului.

Emil MANU

Să privim lucrurile cu puțin umor...

O, graba firească impusă de apariția săptămînalelor noastre!

În impunătoarea listă a poeților care folosesc „îngeri" în poeziile lor, maestrul Șerban Cioculescu putea să mai adauge, lîngă Florin Mihai Petrescu Platon Pardău și Nora Iuga, și alte nume: Shakespeare, Dante, Eminescu, Pușkin, Rilke, Lermontov, Baudelaire, Novalis, Eluard, Ungaretti, Geo Bogza, D. R. Popescu („Acești îngeri triști"), Fănuș Neagu („Îngerul a strigat"), Nichita Stănescu (în același număr al revistei în care maestrul Șerban Cioculescu publică articolul în chestiune).

Gheorghiță și persoana I

De o bună bucată de vreme, întîmplarea face (și întîmplarea e rudă cu nenorocirea!) să semneze număr de număr, în revista „Ramuri", un critic cu numele de G. Gheorghiță.

Semnalăm posterității și indirect și contemporaneității pe neiertătorul Gheorghiță, personalitate care s-a pus în funcțiune alegîndu-și ca dominantă asprimea. Gheorghiță e aspru de fiecare dată în pagina a 12-a a revistei „Ramuri". În numărul din august, în aceeași pagină, Gheorghiță execută, cu citate din Adrian Marino, pe Mircea Vaida. Să fie sănătos, neiertătorul Gheorghiță:

Ceea ce intrigă, totuși, este brusca infatuare a acestui băiat aproape anonim care scrie negru pe alb, folosind din belșug persoana I: „Am recitit cu același interes ca acum un an..."

Cu ce interes o fi citit Gheorghiță, acum un an, cartea despre care scrie abia acum?!

În ce zi anume din 1969 va fi luat în mîinile sale tomul respectiv?!

În ce va fi fost îmbrăcat Gheorghiță atunci?

Sînt întrebări asupra cărora trebuie neapărat să mai meditäm.

Dîndu-i notă de trecere lui I. Negoițescu, același neiertător Gheorghiță nu uită să așeze la zidul infamiei erorile criticului.

Găsim și lucruri bune în „Însemnările critice" ale lui I. Negoițescu, Gheorghiță conchide: „Toate acestea te fac să uiți că, într-un rînd, intrigă..." ș.a.m.d.

Iată dar că Gheorghiță e mai liniștit. Lumini răcoroase consolidează fruntea zbuciumată a acestui anonim care-și face prea multe probleme.

COMPILATOR

poșta redacției

S. RĂDUȚU. Scrisoarea foarte simțită și plină de umor. Epigramele, în schimb, total nesprincenate și fără pic de vino-ncoa.

ALEXANDRU DINCĂRUȚĂ „Limpede e cerul toamna" — proză a cărei valoare se oprește la titlu. Mai departe, pare-se, nici n-ai avut intenția să treci, pentru că bucata numără numai 18 rînduri. Cînd o să te refaci după atîta muncă de creație împrumută de la o bibliotecă niște cărți și apucă-te de citit. Ai grijă, dintre ele să nu lipsească abecedarul, partea a II-a.

DUMITRU FRÎNCU. Mă iei cu „Salve, nea Fane, hai să fim colegi", n-am nimic împotrivă, hai să fim — ce mă costă? — dar 'mneatale îmi prepui să fim de suflet, de sînge și de pahar (la pagubă nici că ți-e gîndul!) pe o proză furată din Nicolae Velea. Eu, cu Velea, sînt foarte bun prieten. Nu ne-am furat niciodată nimic — în afară de vorba de la gură („binevoitorii" numesc acest lucru pahar) — de ce mă silești să subsemnez niște rînduri frumoase pe care nu le-am scris?! Dacă e să fim mitici, să fim p-ale noastre, așa că te rog... Dar nu te rog nimic. Salve!

AURICĂ ȚANDUREANU. Bărăganul e o cîmpie netedă, cu marginile pierdute în ape. Îl iubesc, acolo m-am născut, acolo trăiesc și acolo o să mor. Susții că ești din Bărăgan și scrii fraze ca asta: „Spații, cît cuprinzi cu ochii, spații!... spații întorcîndu-și obrajii spre cerul senin... senin, într-un suprem acord de similitudine". Două din una: or te-a bătut soarele-n cap cît a fost vara de lungă, or ți-a căzut luna pe casă și n-ai pe unde să mai scoți burlanul. Aurică, Bărăganul e a opta minune a lumii — dacă nu știi să vorbești despre el mai bine așează-te într-o albie și dă-ți drumul pe Ialomița. E mai romantic și face bine la culoare că devii bronzat. Asta va să zică acord de similitudine. *Și dacă mă iubești, scrie-mi că ești din Apenini.*

MARIN PĂUNESCU. „Examen" — soldat cu corigență — „drumul căutării, al cunoașterii, te încordează, te saltă spre culmi mai luminoase", dar te și lecuiește de umblet. E adevărat „berzele aduc copii", dar uneori copiii (vezi superstiția italiană) cresc și într-o brazdă cu varză. Vorbești de lăstuni, mănînci iarbă dulce și scrii „că eu sînt tînăr, nejust, fumez, iubesc damele din orașul vecin și promit literatură pesimistă". - Marine porumbul urlă pe cîmp necules și noi facem navetă cu sentimente închipuite. Ce vom bea la anul?

ION VASILE STRĂTESCU. „De-am fi sorbit, cei lacomi, ispita din pahare / Am fi căzut dincolo, spre marea nepăsare". Te rog, acum, la ora gutuilor, ora în care toate bunicile au mersul de magiun, să nu te superi pentru două cuvinte schimbate (dau în locul lor un pachet de tutun) și să citești cu ochi trecut prin strugure frumoasa poezie românească de azi. Vei găsi acolo (dacă ai talent) ceea ce îți lipsește: mireasmă amețită și-un cîntec aiurit.

Neconcludent: *ȘTEFAN BALUSCĂ, VASILE POPOVICI, I. GRĂȚIANU, E. RAXIU, ION TUNARU, AL COMINOFF, C. MUȘETEANU, V. BUCIU, I. GHEREA, P. I. GORJ, SABIN. G, ION VASILESCU, V. PANDURU, C.M.E., FLOREA TRAIAN, C. MIRCEA, GH. OLENICI, T.C., ION RÎULESCU, LASCĂR COSMIN, MARIN BUZĂU, I. STOIAN, C. V., ADOH, G. STELIAN, MARIN DODAN, CONSTANTIN D., GE. GHIȚĂ, ALAIN, G. LAZĂR, SIMION TUDOSE, D. COSTAN, MARIN DELEANU, NELU BAROANĂ, TG. G., C. ABĂLAȘEI, B. ANASTU, VIOREL BĂȘTINARU, CONST. MÎNDRUȘ, ELI TUZU, A. NISTEA, FILIMON CREZU, TOHĂREANU ADY, MILIE SANDU, E. GRIBA, FLORIN CONĂCEANU, AURORA DURDUN, O.W.Z. ELIN TITI, ȘOPCA PAMFIL, VIVI GOREA, BOB ILIEȘU, OVID HĂURAN, PUIU COSTIN, VLAD NUCULEA, LILIAN PĂUN, VOITA SILENA, MERIȘOR RINDE, FILIP FORTUNATU, NEGRU ILIE JAN, STELIAN GEORGE, MERCUȚIO, THE COWN, ALEA JACTA, U. ZEFIR, EMIL ȘINDRILEAN.*

Fănuș NEAGU

●

GODOT: După concediu, cu întîrziere (de ce n-ar aștepta și Godot în definitiv?) am deschis plicul dv. Iată constatările mele: 1) Poezia Godot, dedicată lui Nichita Stănescu, este, în sens nefericit, foarte „stănesciană": „Eu îl cunosc / El nu mă cunoaște / Eu i-am întins un gînd / El e de negîndit / Eu i-am întins o închipuire / El e de neînchipuit". 2) Poezia „Vîrsta izvoarelor" nu mi-a spus absolut nimic. 3) Poezia Adagiu e din nou un fel de pastișă, executată fără har, deformînd foarte tare modelul: Mă las contemplat de izvoare / Așa cum frunza se lasă / Contemplată de vînt / Oh existența — oglindă retrovizoare / mi-amintește că sînt" *4) „Ce vis ciudat avui", „Osette", „Aproape erori" mi s-au părut mai personale. Așadar, deocamdată, să mai... așteptăm. Uneori talentul seamănă mult cu personajul veșnic absent al piesei lui Beckett.*

LILI FORMINTE: La 16 ani, cît ne spuneți că aveți, puteți fi atît de înclinată spre contemplare și meditație a Nirvanei? Citez:

Dintr-o lungă rătăcire / Al cărei drum nu-l cunoșteam / Priveam plină de mulțumire / Către tăcerea ce păstram // Și oare nu ești fericit / Atunci cînd singur stai / Cînd nimeni nu-ți dă de gîndit / Iar timpul prinde grai".

Nu îndrăznesc să vă tulbur concentrarea interioară. Deși, dacă așa stau lucrurile, faptul de a vă aduce la cunoștință că poemele dv. nu sînt, deocamdată, pentru noi, concludente, nu vă poate zgudui. Cu atît mai puțin blîndele (așa cred) mele ironii.

I.I. TOPOR, elev, tot 16 ani, își iese pentru prima oară „din găoace" (formularea îi aparține) și ne întreabă cu emoționată candoare:

„Aș dori să știu dacă voi putea cunoaște vreodată satisfacția de a fi publicat, dacă am sau nu talent". Opinia mea este: Da. Cu toată stîngăcia, cu toată crisparea poeziilor pe care le am sub ochi, versuri, cum sînt cele de mai jos, vădesc o sensibilitate puțin comună și anunță o inimă de poet: „Vine o vreme a setei/ și uriașii pling / pînă în inimi de cer / acum trec corăbii / ucise corăbii / alungă o mare apă / prin care nu se poate vorbi / inima / cît de aprig ne cere o trecere / dar Albul e roata / Fintînilor înalt din ceasul fix". *Aș dori mult, ca evoluția ulterioară a tînărului nostru corespondent să confirme pronosticul meu, temperat, dar decis.*

VIVI ANGHEL: „În ziua solstițiului / primesc de la soare binecuvîntarea / Dacă s-ar opri o clipă / mi-ar dispare mîinile / străine atunci / și gura și cuvintele și fața". *Iată cîteva versuri, remarcabile cred, mai ales dacă mă gîndesc că autorul lor este de abia elev în clasa a VII-a.*

D. SILVIA. Nimic deosebit în singura poezie trimisă.

VERONELA FODORINA. N-am înțeles deloc caligrafia (vorba vine) dv. Cum ați găsit un pseudonim atît de sugestiv?

Cezar BALTAG

ce a însemnat deceniul '60-'70 pentru literatura noastră ?

Ancheta „Luceafărului“

Dinamism și abundență

Am încheiat un deceniu rotund de literatură românească. Este un interval prea apropiat pentru ca — în afară de cîteva excepții — să ni se profileze exact ceea ce într-adevăr „va rămîne“. Invocăm cu atît mai justificat o asemenea rezervă cu cît cele mai reprezentative lucrări literare s-au îngrămădit către sfîrșitul recentei perioade, așa încît ne stau prea în față. Critica, — admițînd verdictul ei pozitiv — le poate stabili, în atari condiții, cel mult ponderea în epocă, dar nu și rezistența în timp. Ceea ce, însă, putem spune cu absolută certitudine este că deceniul ca atare, privit în volumul său global și în semnificația sa, va înscrie o etapă memorabilă în istoria literaturii noastre.

Mai întîi, el înseamnă o deschidere imensă, o lărgire neașteptată de orizonturi, dinamizată de o izbucnire impetuoasă — un fel de **Sturm und Drang,** la care am asistat cu toții. Faptul poate fi surprins sub două aspecte, de altfel legate între ele.

În primul rînd, ca perimetru al participării, ne atrage un deosebit interes. Înlăuntrul său s-a făcut apel la toate forțele creatoare din toate generațiile, forțe care, laolaltă, s-au văzut deopotrivă de viu stimulate. Ca urmare, nicicînd pînă acum n-am întîlnit atîtea **afirmări** și **reafirmări** în scrisul nostru.

În al doilea rînd această perioadă se impune prin numărul, varietatea și noutatea problemelor, a temelor și a metodelor literare. Ea cuprinde un incontestabil avînt de împrospătare și de primenire fecundă, care a străbătut toți ultimii zece ani. Surprindem aci o violentă mișcare de compensație, pe care am asemui-o cu a naturii însăși în anumite împrejurări. La ce vrem anume să ne referim ? S-a observat că natura determină cele mai multe nașteri tocmai în momentele concomitente cu pierderile excepționale ; și tot ea deplasează aerul furtunilor pentru a umple formările de goluri în atmosferă.

Tocmai asemenea goluri a adus ultimul deceniu și în viața noastră literară. Într-adevăr, nici unul din toate deceniile trecute n-a înregistrat atîtea pierderi de valori ca etapa 1960—1970. Este perioada în care s-au stins din viață Sadoveanu, Arghezi, Ion Barbu, Lucian Blaga, George Călinescu, Tudor Vianu, Mihai Ralea, Ion Marin Sadoveanu, Cezar Petrescu, Adrian Maniu, Ion Vinea, V. Voiculescu, Petre Pandrea. S-a scufundat parcă o lume, și furtuna de **Sturm und Drang** a acestui deceniu, cu varietatea imensă a inițiativelor și tentativelor sale, a venit să o înlocuiască. Ne aflăm încă în iureșul ei, care amestecă în vîrtejul improvizațiilor semințele cele mai consistente și mai fecunde. Urmează cu certitudine ca, în viitoarea perioadă 1970—1980, unde am și intrat, toată această mișcare de dizolvare să se limpezească și să-și precizeze definitiv conturul valorilor.

Observația ni se pare a fi aplicabilă nu numai la beletristica originală, ci și la literatura de traduceri, la studiul literar și la eseu. Deși aci există de la început criterii mai ferme de judecată, fiindcă ideile sînt totdeauna mai direct verificabile decît intuițiile, totuși un anumit stadiu de revizuire reclamă și ele. Unele dintr-însele pot fi, însă, apreciate de pe acum ca extrem de subtile și de interesante.

Într-un cuvînt, contribuția pe care o vedem esențială a ultimului deceniu se caracterizează prin dinamism viu și prin abundență. Precipitatul pozitiv al diferitelor sale creații va începe de-aci înainte să se precizeze deplin. Valoarea, însă, a deceniului în sine și-a cîștigat de astăzi încă, prin viguroasele sale linii de forță, un loc sigur în viitoarea istorie a culturii noastre.

Edgar PAPU

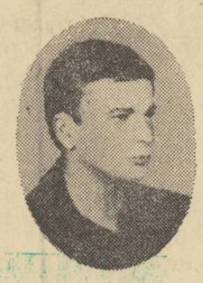

Deceniul care afirmă

Sigur că există continuitate ! Cine o contestă ?

De cîtăva vreme, cîteva glasuri scriitoricești pledează pentru literatura deceniului șase ca și cum cineva ar fi contestat-o. Pledoaria este atît de înverșunată, încît îți vine să crezi, atunci cînd nu ți se sugerează de-a dreptul, că întregul deceniu șapte este din punct de vedere literar mediocru dacă nu cumva chiar slab. Se citează nume ilustre, iar cap la proză totdeauna este citat G. Călinescu și romanul său „Bietul Ioanide“. Se uită însă cît de glacial a fost primit, ce articole de-o pagină demonstrau atunci (în deceniul șase), sub o formă sau alta, cît de neavenită este cartea. Tot în deceniul șase, criticul Nimeni scria despre putrefacția poeziei lui Arghezi. Despre Blaga, ce să mai spunem...

O literatură încurajată este și o literatură bună. O literatură pe care o descurajezi cu obstinație nu poate produce valori.

Deceniul șapte a preluat marile valori singuratice ale deceniului șase, îmbogățind literatura noastră cu noi capodopere. Dar acest deceniu șapte are o trăsătură nouă, superioară celui antecedent : Valoarea estetică are o tendință de a se generaliza în lumea scrisului, iar opera literară se constituie *nu polemic* ca în deceniul șase ci armonios, ca rezultat al meditației și al cercetării atente și nestînjenite a realului.

Un timbru nou și pur a răsunat în literele românești. Pe lîngă numele afirmate mai de dinainte, dar care și ele aveau să-și dea adevărata măsură abia acum, nume noi au început să răsară în anul de grație 1960.

Inspirata colecție *Luceafărul* lansa în acest an volumul de proză „Poarta“ al lui Niculae Velea. Dar explozia de valori a aparținut mai întîi poeziei înscriind în cartea de aur a dreptei istorii literare destine și viziuni poetice de o rară diversitate și de o profundă rezonanță, cum sînt acelea ale lui Grigore Hagiu, Gheorghe Tomozei, Cezar Baltag, Ion Gheorghe, Ion Alexandru, Mircea Ivănescu, Marin Sorescu, Petre Stoica, Liviu Călin, Florin Mugur, Emil Brumaru, Ilie Constantin și încă atîtea altele.

În acest deceniu al șaptelea își fac tîrziu dar cît impresionantul debut literar în carte, Ștefan Augustin Doinaș și Leonid Dimov, și tot în acest deceniu își dă adevărata măsură a valorii, în cartea „Drumul spre Dikson“, poetul Dan Deșliu. Acum, în acest deceniu, Al. Andrițoiu, A. E. Baconsky, Aurel Rău, Tiberiu Utan, Tudor George își împlinesc personalitatea și tot în acest deceniu al șaptelea Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, își fundamentează opera poetică, Nina Cassian își continuă ascendent lirica sa inefabilă iar Ion Bănuță ne face să-l iubim pentru poezia sa amintind de pictura naivă.

Exemple pentru poezie se pot găsi cu mult mai multe, dar și acestea pe care le-am citat așa cum mi-au venit sub condei sînt revelatoare în a demonstra superioritatea netă în lirică a deceniului șapte față de cel precedent.

Și este și firesc să fie așa, pentru că această înflorire a literaturii coincide cu înflorirea patriei pe care o slujește.

Dar nu numai în poezie deceniul șapte și-a afirmat valoarea ridicată, ci și în proză.

Alături de Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Marin Preda și Titus Popovici, au apărut noi și mari prozatori ca Niculae Breban, Fănuș Neagu, Al. Ivasiuc, trasînd noi direcții, deschizînd drumuri încă nestrăbătute pînă la ei în proza românească.

M-am referit numai la poezie și la proză. Lucruri similare se pot spune și despre teatru (unde Teodor Mazilu și Ion Băieșu strălucesc) și despre critică.

N-am intenția și nici n-am avut-o, să fac înșiruiri de nume și clasamente. Clasamentele sînt bune numai pentru fotbal. Am vrut să afirm și afirm că deceniul șapte este un deceniu valoros și fericit pentru literatură. Fie ca deceniul opt să aducă literaturii noastre măcar atîtea nume noi și de prestigiu cîte a adus deceniul șapte!

Nichita STĂNESCU

Perspectivă radicală

Ce a însemnat deceniul 7 în literatura română „de azi“ ? Aș fi tentat să răspund : în primul rînd, o perspectivă **radicală** asupra deceniilor imediat anterioare. Radical are aici un dublu înțeles : de continuitate și de ruptură. Înainte de a se caracteriza prin ea însăși literatura unui timp se caracterizează prin atitudinea față de un anumit trecut ; înainte de a spune ce aduce nou o epocă, trebuie să spunem ce continuă și la ce renunță din ce e vechi.

Din acest punct de vedere, deceniul 7 este aproape tot atît de radical ca și deceniul 8 al secolului precedent (după 1867), ca și deceniul 3 al secolului nostru (după 1919). Oricît de artificiale ar fi astfel de secțiuni în viața unei culturi (și sînt artificiale), ele marchează momentele de cotitură sau de salt, cînd literatura se neagă pe sine ca să se salveze de la stagnare sau de la ruină sau, pur și simplu, ca să-și găsească un echilibru superior.

Două trăsături de egală importanță mi se par că definesc deceniul 7 : marea bogăție a literaturii lui și spiritul critic. Cum orice definiție simplifică, și aceasta simplifică. însă putem justifica fiecare trăsătură foarte lesne. Cantitatea (istoricii literaturii știu aceasta) joacă un mare rol în destinul unei culturi. Asupra valorii literaturii noastre de după 1960, asupra valorii fiecărei opere în parte, putem discuta : dar cine va tăgădui că există un număr impresionant de opere, din care o mare parte interesante și semnificative ? Prin spirit critic înțeleg conștiința perspectivei asupra trecutului (și, implicit, asupra prezentului). Nu se poate închipui perspectivă radicală fără o conștiință radicală : în 1867 această conștiință se numea Maiorescu, în 1920, Lovinescu, astăzi, cînd critica însăși și literatura au evoluat, s-au diversificat, deși nu mai putem da un singur nume spiritului critic, îl putem constata și analiza. Oare întîmplător se reeditează în deceniul 7 atîtea opere esențiale ale literaturii antebelice ? Oare întîmplător se poartă acum atîtea discuții despre tradiție și despre destinul istoric al literaturii române ? Spiritul critic consolidează bogata literatură care se scrie după 1960, îi află rădăcinile istorice, o justifică și îi dă un mare impuls.

Nicolae MANOLESCU

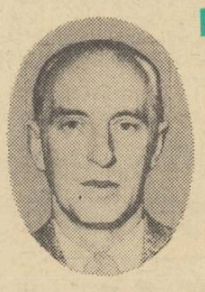

Răspuns prin valoarea cărților

A formula o întrebare este mai ușor, decît a răspunde. Și dacă nu mă înșel este vorba de o perioadă istorică hotărîtoare pentru prezentul țării noastre, deci și pentru prezentul nostru personal cît și al literaturii noastre pe care o facem, deci întrebarea nu poate să nu aibă și o finalitate politică. Adică întrebarea și mai precis formulată ar suna așa: cum s-au simțit literatura, scriitorul patriei noastre, scriitorii români și scriitorii naționalităților conlocuitoare în atmosfera timpului social parcurs în deceniul șapte. Dacă punem această întrebare, cel mai autentic răspuns îl dau, cred, cărțile noastre. Și desigur revistele noastre literare, poate nu chiar în ansamblul paginilor lor. Ar fi poate o sarcină prea anevoioasă de a trece în revistă în cîteva zeci de rînduri operele mari și mici — timpul în unele cazuri va inversa aceste valori, — o sarcină fiind, în ultimă analiză, a istoricilor literari. În ceea ce privește dezvoltarea, transformarea ideilor în literatură și în consecință și a formelor literare, aici ne putem permite o incursiune publicistică, oricît de riscantă ar fi ea. Oricum, cred că trăsătura principală a unei schimbări față de deceniul anterior constă în ruperea fundamentală cu dogmatismul în beletristică, în critică literară și în istoriografie literară. Orice rupere — cînd ține seama de continuitate — produce zguduiri. Cel puțin în conștiințele nemimetice, adică creatoare. Socot aceste zguduiri drept sursa tectonică a creației literare. Am cădea pradă unor iluzii dacă nu am accepta realitatea că ruperea literaturii și a gîndirii din cercul ne-magic al dogmatismului nu ar fi produs drame, frămîntări adînci și cuprinzătoare. Curentele literare, de gîndire, ca orice formă a spiritului uman tind în general la perpetuare la hegemonia unui „singur adevăr“. Marea explozie în literatura noastră a fost produsă prin restaurarea politică al adevărului filozofic hegelian — spun Hegel, fiindcă dialectica lui stă la baza concepției filozofice a lui Marx, și fiindcă se cuvine să ne gîndim la Hegel fiindcă s-a născut acum 200 de ani —, anume, că nu există adevărul absolut, deci nici adevăr absolut ca coordonator general valabil al existenței umane și sociale, al relațiilor interumane și intersociale — sau pe planul cel mai concret politic : interstatale ± ceea ce pentru libertatea scrisului, chiar în căutarea adevărului, adică a punerii întrebărilor, înseamnă o condiție de fond, înseamnă condiția descătușării ca și celălalt principiu filozofic enunțat pe planul politic : diversitatea în unitate. Eu cred că justețea acestui drum pînă la punerea acestei dialectici în practică, un drum de luptă politică, atît de greu format își găsește deplină justificarea în rezultatele literare acestui deceniu, în operele care au părăsit atelierele scriitorilor din țara noastră chiar în ultimii ani. Premiile literare ale Uniunii Scriitorilor pentru cărțile de proză și poezie din anii 1968 și 1969, împreună cu o producție literară care din nefericire, din nesănsă a rămas în afara premierii, au dovedit, că s-a produs o adevărată explozie în proza și în lirica noastră. În anul 1968, în literatura română poate mai mult în proză și în literatura maghiară din patria noastră mai mult în poezie. În anul 1969 această explozie a prozei s-a repetat în proza maghiară din România. Ceea ce nu s-a petrecut cu ajutorul Sfîntului Duh. Este vorba de un fenomen concret, palpabil, istoric, social, în sfera — să nu ne rușinăm să o spunem, sîntem doar marxiști — în suprastructură. În suprastructură în urma unor transformări eliberatoare — și desigur nu în unisonul unui cor bisericesc — ci prin frămîntări extraordinare a unei întregi societăți și prin sforțări nemaipomenite ale conștiințelor, într-o luptă enormă a contradicțiilor. Tot ceea ce noi putem socoti valabil în acest deceniu ca rezultat literar remarcabil, nu este altceva decît obiectivarea, sau individualizarea acestei mișcări zguduite a conștiințelor pentru elucidarea umană a soartei noastre, soartei ca un drum spre mîine, în operele literare și de gîndire care ajungînd la desăvîrșirea formei lor au început existența lor suverană. Dacă aceste opere sau cel puțin cîteva din ele, vor sta în picioare și mîine, se va dovedi că nu numai frămîntatul deceniul șapte al patriei noastre, dar și literatura ei a fost mare. Noi credem în această măreție, iar urmașii noștri într-o constelație poate mai fericită, vor decide, dacă am contribuit la fericirea lor, dar cel puțin la înțelegerea condiției umane în care noi am scris pentru noi, dar și pentru ei. De altfel, eu însumi aș fi preferat să răspund unicei dv. întrebări prin cîteva pagini de întrebări. Viabilitatea întrebărilor fiind totdeauna mai sigură decît a răspunsurilor.

MELIUSZ Jozsef

Mai multă speranță decît oricînd

Fiecare deceniu într-o literatură *existentă*, cu ferment creator păstrat, afirmă opere și scriitori noi, are un secret și un parfum aparte, o lumină inefabilă a timpului care rămîne în cărți ca lumina specială a unui tablou. De cînd nu mai credem în eterna imitație a modelului clasic știm că *noul* este o valoare și, indiferent de interesele noastre, cînd ne identificăm cu o cultură, ne bucurăm de apariția lui. Un timp ce nu aduce nici o prefacere este un timp mort, o simplă unitate aritmetică de diviziune.

Deceniul care a trecut, afirmînd și el valorile sale, e mai mult decît atît, reprezintă un moment de cotitură, cu mari șanse pentru dezvoltarea ulterioară.

Întîi, pentru că a fost un timp al unor întrebări esențiale despre artă și definirea ei prin sine și în raport cu lumea. A înflorit „ars poetica“ în conștiința critică și în fiecare operă în parte, poeții s-au întrebat ce este poezia și romancierii au strecurat în cărțile lor „romanul romanului“. Deși organic legată de societate, literatura a ieșit din orice funcție ancilară, a căpătat o demnitate a ei de mijloc *specific* de expresie, de realitate umană de neînlocuit. Pe măsură ce a devenit mai plină și mai răspunzătoare de sine, ea a început să joace un rol, social mai eficient, adică un rol creator, de definire a marginilor unei realități ce astfel capătă formă. Aria faptului literar a crescut și s-a adîncit, ca și funcția creatoare de artă a imaginației, mai mult, a fanteziei ce raportează pe om dincolo de limitele sale. Deceniul care a trecut poate fi definit în primul rînd deci ca un deceniu de reîntremare a fanteziei și a limbajului plastic care o întovărășește.

Și nu numai atît. Literatura nu s-a deschis spre sine numai, narcisic, dar și spre trecutul și tradițiile sale. Așa cum am mai spus în alt loc, astăzi noi ne privim înaintașii „față către față“, deși deosebiți, știm că sîntem membrii unei serii. Cu unele exagerări, poate, am subliniat că facem parte dintr-o cultură specifică, avînd ceva anume de spus. Nu ne putem da seama azi de toate consecințele marelui număr de reeditări ale clasicilor noștri, ce înseamnă să trăiești într-un timp al reluării istoriei tale, în ani în care apar cîte două ediții sau trei Ion Barbu, sau Blaga, sau Bacovia. Nu ne dăm seama decît atunci cînd ne amintim cum a fost atunci cînd acest lucru nu se întîmpla.

Nu ne comparăm cu trecutul numai, dar și cu un prezent mondial, să ne bucurăm că ne putem compara, chiar învinși, cu Proust, Faulkner sau Dostoevski.

Deschiși spre trecut și prezent, conștienți de forța și valoarea imaginației, știind că nu sîntem oglinzi,ci creatori și cu adevărat participanți, ne proiectăm spre viitor, prețuim originalitatea, trăim febra și neliniștea creatorului, într-o competiție a valorilor mult mai severă.

Literatura născută în ultimii ani, cea de acum, ca orice termen viu, are desigur și umbre, impreciziuni, lucruri nenăscute pe deplin, în curs de a se naște. Dar include, tocmai de aceea, tocmai pentru că are conștiință de sine și se întreabă, mai multă speranță decît oricînd.

Alexandru IVASIUC

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

ION BARBU ÎN EDIȚIE NOUĂ • TINERI AUTORI • ARTE • SPORT

Anul XIII
37 (437)
Sîmbătă
12 septembrie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

DIONYSOS CONDUCINDU-ȘI CORTEGIUL (500 î.E.N.)

Școala

Ne aflăm în preajma deschiderii școlilor, eveniment aflat deopotrivă în atenția celor mai diferite generații — elevi, profesori, părinți — cît și în atenția deosebită a preocupărilor importante de ordin social-cultural care animă întreaga noastră colectivitate obștească.

Școala este o problemă care privește direct viitorul, cultura și pregătirea socială de mîine a celor ce vor prelua serioase îndatoriri cetățenești — și de aceea prezentul școlii, cultivarea celor mai bune tradiții ale învățămîntului devin chestiuni de interes fundamental pentru progresul existenței materiale și spirituale ale unui popor. Avem tradiții strălucite în domeniul învățămîntului, deși istoria lor nu e prea îndepărtată. Faptul că dezvoltarea rapidă și de anvergură a școlii la noi a coincis cu vremurile moderne e nu numai un semn de tinerețe, dar și unul de calitate spirituală, de sensibilă acordare la procesul viu, nou, al dezvoltării și mutațiilor sociale, la procesul de mari progrese înregistrate impetuos în domeniul științelor și culturii.

Cît de mare a fost și este interesul societății noastre socialiste pentru școală și învățămînt, dovadă stau continua înzestrare materială oferită lăcașurilor de studiu pentru cele mai tinere generații, permanentele înnoiri care s-au adus sistemului de învățămînt, gradelor sale de instrucție, răspîndirii rețelelor de școli în întreaga țară în vederea realizării unui echilibru de dezvoltare și de acces la binefacerile culturii și civilizației.

Răspunderile sociale sînt, în acest sens, pe cît de mari, pe atît de esențiale, ele revenind deopotrivă profesorilor, tinerelor generații, celor care întocmesc cărțile de studiu necesare, manualele de învățămînt. Școala nefiind un dat, ci o realitate în plină mobilitate, un fenomen dintre cele mai sensibile la perpetuă înnoire, a chemat și cheamă la gîndire vie, la înaltă conștiință civică față de răspunderile sociale prezente și față de acelea la care viitorul patriei ne obligă.

În preajma deschiderii noului an școlar, medităm, de aceea, nu asupra unui eveniment trecător, oricît mișcare afectivă ne-ar produce, ci asupra unei permanențe de mare valoare obștească, care ne cultivă și înnobilează unitatea de popor și de țară, de încredere și de profundă responsabilitate față de destinele noastre.

LUCEAFĂRUL

ÎN ACEST NUMĂR

Continuă ancheta revistei asupra deceniului literar '60 — '70

Un semn de întrebare

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

Multă vreme am crezut că sînt scriitorul fericit și inocent care poate să-și populeze răbdător lumea sa cu noi povestiri și romane, într-un efort unilateral, neturburat decît de grijile cotidiene, și care în mod voluntar, cunoscîndu-și bine puterile, n-a căutat și nici n-a dorit cu tot dinadinsul, satisfacțiile activităților obștești. O singură dată am uitat de mine însumi și am așteptat acum șapte-opt ani să fiu ales membru al Academiei. N-am fost ales și orgoliul meu a fost rănit și desigur că acum nu mai doresc să fiu ales membru al acestui înalt for de cultură. S-a opus atunci, în secția respectivă, Mihai Beniuc care, bun funcționar al Uniunii Scriitorilor, nu poseda dezlegarea respectivă de la alte foruri care însă nu era necesară, cum s-a dovedit la alte secții. M-aș fi simțit jignit dacă nu s-ar fi opus și G. Călinescu care nu uitase că romanul său **Scrinul negru** îmi displăcuse profund, și scrisesem în acest sens despre el. Viziunea idilică a adaptării intelectualului român de formație veche, estetizant și idealist în concepție, la ideile revoluției proletare, materialiste, mi s-a părut prea penibilă ca să nu fac opinie separată de corul elogiilor care i se aduceau. Desigur, dacă tribulațiile bietului Ioanide ar fi fost descrise realist n-aș fi fost atît de rău impresionat de acest roman. În carte, lui Ioanide i se deschideau toate ușile, fără să i se ceară altceva decît declarații lozincarde despre socialism. Îi era ușor să le dea? În realitate, în viață adică, după apariția romanului **Bietul Ioanide**, G. Călinescu a fost scos cu brutalitate de la catedra sa de profesor unde lăsa amintiri și regrete de nești generațiilor de studenți prin improvizațiile sale geniale și talentul său oratoric atît de rar la un gînditor de mare clasă. Aici voi deschide o paranteză, care s-ar putea să aibă legătură cu ceea ce vreau să spun.

Mulți nu cred că trebuiesc judecate astfel erorile sau scăderile unei mari personalități și că trebuiesc trecute în mod decent, cu vederea, mai ales că toți avem asemenea scăderi, și rar meritul de a fi mari. E adevărat, dar din ce e formată atunci o conștiință? Nu din totalitatea actelor și gesturilor ei **adevărate?** Puse în lumina **adevărată** a împrejurărilor în care s-au produs, și care îl pot absolvi dar și apăsa? E ușor de pildă să-l acuzi azi pe Flaubert de represiunea Comunei din Paris, cum face J. P. Sartre, la mai mult de o jumătate de secol după producerea evenimentului. Dar e stupid, pentru că starea de spirit de astăzi a domnului Jean Paul Sartre, „revoluționară" și pusă la adăpost nu se potrivește cu starea de spirit a unui scriitor din Franța anilor 1870, (fără să mai vorbim că protestele așa-zis revoluționare ale autorului **Greței** sînt atît de unilaterale!). Nu l-am citit însă ultima carte despre care recenziile scriu că a căzut în extrema cealaltă, spunîndu-ne el nouă, pe un ton deprimat și acuzator ce avem de făcut noi, în țările noastre socialiste, de aici înainte. Da, dacă Flaubert n-ar fi fost numai un scriitor aproape izolat în orășelul său și chinuit de ideea perfecțiunii în artă scoțînd adevărate răgete de furie în odaia lui cînd fraza și cuvîntul nu sunau cum dorea el să le audă, ci ar fi fost și deputat în guvernul Thiers care a ordonat represiunea, atunci da, îl putea socoti responsabil de execuția miilor de comunarzi. Dar el n-a fost ,după cîte știu eu, deputat în acel guvern, după cum n-a fost comunard, asemeni pictorului Courbet, care a pătimit mult pentru asta. Nu toți marii scriitori sînt și martiri ai unei cauze care adesea n-are nici-o legătură cu lumea pentru care s-au născut ei s-o descrie sau s-o picteze. De pildă, Chagall, care a fost comisar, sau ceva de acest gen, în Vitebsk în timpul perioadei revoluționare sovietice. Ce legătură are asta cu rabinii lui verzi din frumoasele sale tablouri, sau cu tinerii lui evrei care zboară prin aer sărutîndu-se cu gîturile îndoite? Splendidul **Nud de-asupra orașului,** pe care l-am admirat îndelung într-o retrospectivă Chagall la Köln, era tot ce putea fi mai demn de dispreț pentru un Maiacovsky care cu adevărat se născuse să cînte revoluția proletară din Rusia. Un culpabil a fost socotit de către opinia franceză la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial L. F. Céline, un mare scriitor și într-adevăr o conștiință asaltată de întuneric, care în primele sale două romane și cele mai bune, cutremură din punct de vedere moral mult mai tare pe cititor decît o conștiință luminoasă. Intransigenți însă, francezii, care îndurară atîția ani rușinea înfrîngerii și a ocupației, nu l-au iertat decît tîrziu, cînd spiritele s-au mai potolit și cînd vinile obiective ale scriitorului s-au dovedit că nu cad sub rigorile legii care condamna colaborarea cu ocupantul. Și cu toate astea unii din compatrioții săi nu uită nici azi tristele lui rătăciri, și nu-i acordă locul pe care îl merită, de cel mai original scriitor francez al secolului 20.

La noi moravurile culturale sînt mai blînde, datorită vicisitudinilor istoriei, care au dislocat în numai un secol, în atîtea direcții disparate și de atîtea ori conștiința omului de cultură încît l-au făcut adesea fatalist și sceptic în forul său interior și cu o filozofie a compromisului în viața exterioară. Blîndețea aceasta a noastră pe care cîteodată o ridicăm la rang de virtute nu e totdeauna cea mai bună armă cu care să ne putem mîndri, fiindcă pe terenul ei lipsit de vigilență și pe cultul ei față de valori, ridicat adesea sus, pînă la dispariția oricărui relief viu a unui om de cultură sau scriitor și transformarea lui în icoană, apare intoleranța extremă, întîi în idei și apoi în fapte în fața căreia, cu stupoare, vedem cum cedează chiar și marele creator, deși o analiză a momentului respectiv ne dovedește că alternativa nu era martirajul sau compromisul, ci doar pierderea unor oarecari poziții sociale de favoare a căror patimă de a le ocupa trebuia ferm suprimată.

Dar acum, că lunga paranteză a devenit parcă chiar subiectul răspunsului meu, să revin totuși la ideea că mulți ani mi-am scris cărțile cu un sentiment deplin de inocență, prin faptul că nu-mi aminteam să fi făcut vreunui coleg de literatură nici-un rău. Binele l-am uitat întotdeauna împreună cu cel căruia i l-am făcut, ca să nu fiu decepționat de nerecunoștința oamenilor și să port cuiva pică. (Mecanica aceasta a sentimentelor, care face obiectul satirei lui Teodor Mazilu, nu e chiar esența vieții noastre, deși este adevărată și omul se confundă adesea cu această esență. Cînd surprinde acest moment de confuzie din viața oamenilor piesele sale sînt admirabile. Pentru a scrie, un scriitor are nevoie de timp și de libertatea spiritului și are și așa îndeajuns de luptat cu suferința sa naturală pe care i-o stîrnește, ca oricărui om, goana lui pe acest pămînt după fericire, ca să se mai împovăreze și cu recunoștința temporară a cuiva).

Dar iată că acum îmi vin în minte chipuri și scene care îmi turbură această inocență. Nu le-am pricinuit acestor chipuri nici un rău, iar scenele nu le-am provocat eu, dar amintirea lor mă face să mă simt mohorît și să mă gîndesc cu deznădejde la izolarea la care ne condamnă adesea destinul, care ne împinge orb numai spre realizarea scopurilor lui care se rezumă la cuvîntul **faptă.** Noi i ne supunem inconștienți, cuprinși apoi de zadarnice regrete. Dincolo de **faptă** mai e ceva, și e prea tîrziu, cînd ne dăm seama, să mai realizăm, pentru împlinirea noastră, acest ceva pierdut pentru totdeauna. Nu ne-am născut doar să scriem o carte, sau să construim un pod, sau o frumoasă clădire și pe urmă să murim. Dar pentru mai ce? aș putea fi întrebat. Nu știu încă să răspund la o astfel de întrebare.

Nu cunosc deloc viața Hortensiei Papadat Bengescu. Am văzut-o prima oară în 1943, la puțin timp după ce începusem să frecventez cenaclul lui Eugen Lovinescu, frecventare care n-a durat mai mult de cîteva luni, fiindcă în aprilie am fost eu luat militar și în iulie, cînd eram într-un concediu, marele critic murea și am mers în urma cortegiului său funerar împreună cu Constant Tonegaru. Citisem în cenaclu o bucată intitulată „Calul" scrisă cu o duritate pe care ulterior am pierdut-o. Lui Lovinescu nu i-a păcut, dar avusesem noroc să-i citesc la altă ședință o nuvelă mai tradițională intitulată „De capul ei" și pe care

Marin PREDA

(Continuare în pag. 3)

Încă o dată

DEBUTANȚII REVISTEI NOASTRE
În pagina 8:
Poeme de
MIRCEA DINESCU

Să spunem iar, de la-nceput,
Balada celui nevăzut
Ieșind, imens și cenușiu
În zorii zilei cu-al său fiu:
Un șoarec palid, catihet,
În pufulete violet.
Cît de pustii, de plîngătoare
Par treptele de la intrare
Și chiar odăile ovale
Cu mopși și diamanticale!
Cum se lovesc din geam în geam
Fluturi pudrați cu monogram!
Cum zac, uitate în potire,
Ambrozii calde-n nesimțire
Și cum privesc de peste tot
Delfinii cu lumini în bot!
Cu toții stau ca să primească
Alai cu țiteră lumească:
Crivatul, pernele, covata
S-au clătinat: e totul gata!
Azi șoarecele catihet
Cu pufulete violet,
Va scrie-n scrum, de la-nceput,
Balada celui nevăzut.

Leonid DIMOV

Criticul și poetul

Aproape întreg „dosarul" raporturilor dintre Sainte-Beuve și Baudelaire se găsește în Contre Sainte-Beuve *de Proust. Firește, Proust scrie pentru a lua apărarea poetului contra criticului și, animate de acest* parti-pris, *comentariile lui sînt de o adîncă ironie. Sainte-Beuve iese strivit. „Avec Sainte-Beuve — conchide Proust — que de fois on est tenté de s'écrier: quelle vieille bête ou quelle vieille canaille..." Lucrurile pot fi privite, nici vorbă, cu mai mult sînge rece și criticul, la rîndul său, apărat contra poetului. Același „dosar", într-o lectură diferită. În ce mă privește sînt convins însă că Proust nu se înșela asupra șovăielilor lui Sainte-Beuve, că intra în ele și obtuzitate și micime de suflet (în cazul procesului). Așa că nu-mi propun să apăr pe critic, ci doar (în cîteva rînduri) să atrag atenția și asupra altor motive, ale tăcerii, ale rezervei sau ale agasării lui.*

Baudelaire avea un mare cult pentru Sainte-Beuve (cu șaptesprezece ani mai vîrstnic și devenit o autoritate), trimițîndu-i versuri și... turtă dulce sau scrisu-i exaltat despre Joseph Délorme *și* Lundis. *Cu toate acestea Beuve ezita să consacre* Florilor răului *un articol. Cum să-l învinui pentru aceasta? Ca orice critic, el își nutrea autoritatea și din rezervă. Baudelaire nu se dădea în lături să-l flateze sau să-l implore, pentru el fiind de mare importanță o recenzie iscălită Sainte-Beuve. Mai mult: în timpul procesului* Florilor, *i-a cerut să-l apere public. Din nou, Sainte-Beuve a ezitat. Astăzi gestul ne pare, probabil, scandalos. Dar atunci lucrurile nu erau clare și criticul se va fi temut să-și vadă numele tîrît într-un scandal. Proust vorbește de lașitate. Este și nu este așa: autoritatea criticului nu e pur literară, dar, într-o măsură, socială. În proces, Sainte-Beuve s-ar fi transformat din critic în partizan al poetului și ar fi devenit vulnerabil. Prietenii lui Baudelaire i-au reproșat violent tăcerea. Nu și Baudelaire însuși, mai inteligent și mai fin, și cunoscîndu-și mai bine interesul. Proust are aerul de a socoti pe Baudelaire un copil mare, care se lovește de cinismul bătrînului său „prieten" ca și cum s-ar da cu capul de un perete. Însă Baudelaire știe ce vrea și nu-i deloc străin de ambiții lumești. Dovadă că-și depune candidatura la Academie, retrăgîndu-și-o abia cînd Sainte-Beuve, surprins, îl sfătuiește în acest sens. Cu această ocazie, Sainte-Beuve caracterizează fugar* Florile *(într-un articol despre candidaturi) drept un „petit pavillon que le poète s'est construit à l'extrémité du Kamtchatka littéraire" și adaugă: „j'appelle cella la Folie Baudelaire...". Departe de a fi falsă, caracterizarea arată destul de limpede de unde proveneau nedumeririle criticului: din noutatea poeziei. Și alte expresii ale lui Sainte-Beuve în legătură cu Baudelaire sînt la fel de echivoce: „talent curieux", „pétrarquisant sur l'horrible". „abandon quasi précieux d'expression". Totuși, Baudelaire e fericit de aceste slabe vorbe — pe care el le consideră elogii — și se grăbește să se desolidarizeze de prietenii lui care atacaseră pe Sainte-Beuve. Se remarcă îndată și un alt aspect. Criticul stă între focurile conjugate ale poetului însuși (foarte stăruitor cînd e vorba să ceară un articol) și ale prietenilor lui. Libertatea de judecată îi este serios periclitată. Cît despre starea de spirit... Probabil, fără să vrea, cu cea mai deplină inocență, Baudelaire îl exceda pe Sainte-Beuve.*

Toate aceste explicații sînt prea „psihologice" ca să-și păstreze valoarea și într-un plan absolut ca acela în care Proust analizează raporturile dintre Baudelaire și Sainte-Beuve. Dacă ne amintim că Baudelaire este „Ce plus grand poète du XIX-e siècle", abilitățile și rezervele lui Sainte-Beuve ne par, fatal, ridicole. Însă uneori o astfel de perspectivă relativă e necesară. Sainte-Beuve n-a intuit geniul lui Baudelaire. De acord. Dar, dacă l-ar fi intuit, e sigur că ar fi procedat altfel? Dacă i-ar fi consacrat în cele din urmă (sau chiar din capul locului) articolul reclamat de poet ar fi dispărut celelalte ezitări și rezerve? Din păcate, faptul de a-i fi contemporan îl împiedica pe Baudelaire să ajungă, în ochii lui Sainte-Beuve marele poet. Aici și nu aiurea trebuie căutată sursa erorii criticului. Privea prea de aproape. Pe scurt, aș spune că neînțelegerea lui Sainte-Beuve în privința lui Baudelaire nu e una de excepție, ci una foarte comună.

Nicolae MANOLESCU

cronica pietonului

Vărul Septembrie

Bine ai venit, îți spunem, vărule înșelat, vărule curățat la jocul tău de cărți jucat pe frunze. Lasă că nici nu se putea altfel, din moment ce te iubim. Fii deci bine venit printre noi, păgubosule, frumosule, răcorosule...

Porumbul a obosit, via a obosit, lumina a obosit. Nu știm ce avem sau ce nu avem, sigur e că avem și nu avem, cum e mai rău, și acest rău al nostru înălțător se numește rău de Septembrie.

Darnicule, prea-seninule, te vom așeza între noi în via culeasă, sub nucul galben, bolnav de îmbrățișările verii, și îți vom spune povești, ca unui întors de departe. Ce-a fost și ce-a mai fost și ce-ar mai fi fost dacă n-ai fi venit tu, risipitorule, limpede-văzătorule.

Și-abia atunci vom înțelege, noi, ceilalți, cu poveștile noastre, că totul începe să se vadă mai clar, după ce începi să renunți (prefăcută renunțare!) că mai puternică decît floarea și frunza, guralivele și trufașele, rămîne lucrarea tăcută și temeinică de dedesubt.

CANDID

cronica literară

G. CĂLINESCU: OPERA LUI MIHAI EMINESCU

(IV)

Trecînd peste alte noțiuni (**germinație, geologia sălbatică, rusticitatea** etc.), să vedem mai precis opinia criticului despre valoarea poemelor. O aflăm mai ales în capitolul **Technica interioară,** unde G. Călinescu judecă cu precădere poeziile antume. Părerile nu sînt deloc pioase. Am semnalat cîteva severități. Pot fi aduse și altele. În genere, poezia publicată în faza de început nu place criticului. O găsește discursivă și abstractă, sufocată de cuvinte fără rost. În această categorie intră **Veneră și Madonă, Înger și Demon,** dar și alte poeme din epoca de maturitate : **Odă în metru antic, Scrisoarea a IV-a, Kamadeva, Rugăciunea unui dac.** Blestemul lui Sarmis din **Gemenii** îi pare în schimb a fi „tot ce s-a scris mai frumos în poezia română" (409, II). Tot ce s-a scris mai frumos ? Dar poemul acumulează multe abstracțiuni și este de un retorism bătător la ochi. În genere, criticul respinge sau arată o mare rezervă față de ceea ce școala a promovat din Eminescu (poemele retorice, poeziile „cu farmec") și prețuiește ceea ce spiritele didactice au socotit a fi nebulos și imperfect în opera poetului.

O detașare de critica lui Maiorescu se observă numai decît. Maiorescu prețuia omul clasic din Eminescu, suferința abstractă, seninătatea. G. Călinescu îi opune imaginea unui liric vizionar, chinuit de priveliștea haosului universal, un romantic noros și metafizic, frenetic și ataraxic, de o surprinzătoare modernitate. Alți critici au dat o mare însemnătate laturii muzicale a versului sau au măsurat (T. Vianu) adîncimea unui cuvînt-cheie : **dorul,** cu tot ceea ce presupune el : contemplație senină, nostalgie, voluptatea suferinței etc. G. Călinescu opune și acestor reprezentări ideia unui spirit uranic, **urieșesc,** obsedat de marile mituri, un titan — în fine — al speculației tulburi, „pierdut în zările mitului".

Criticul nu pune, apoi, în privința versului, prețuire pe perfecțiunea formală. Luciul de sidef al unui sonet îi trezește suspiciune. Eminescu îi pare a fi uneori prea **stilist** și versul cu prea mult farmec. Urechea prinde cu mai mare plăcere muzica venită din adîncurile poemului decît muzica adormitoare a silabelor. Fișiitul „buruienilor inconștientului" — cum le zice criticul — solicită în mai mare măsură intelectul și tocmai această participare a spiritului nostru este semnul unei creații vii, inepuizabile. Uneori sunetul acesta îndepărtat ajunge la noi trecînd printr-o pădure de metafore obscure. G. Călinescu ne îndeamnă să nu fim pedanți și să condiționăm plăcerea noastră de geometria versului. **Călin Nebunul,** poem — cum se știe — abandonat de Eminescu, este „o capodoperă de epopee fabuloasă în stil țărănesc, superioară prin invenție verbală și imaginație poetică variantei culte" (p. 524,II). În același sens sînt judecate și **Mureșan, Povestea magului, Memento mori, Gemenii,** poeme, după critic, capitale, deși nu lipsite de obscurități. Căci sînt și puncte moarte în opera lui Eminescu și G. Călinescu nu se rușinează a le arăta cu degetul. Nu are, în genere, prejudecăți în privința antumelor sau postumelor, și nu-și face un program din a ridica pe unele și a cobori pe altele. La asemenea neseriozități criticul nu coboară niciodată.

G. Călinescu se ocupă, în ultima parte a studiului, de tehnica exterioară, examinează, adică, versul sub raport formal. Poemele trec pentru ultima oară pe sub privirea întrebătoare a criticului, pregătit să le întîmpine cu toate instrumentele de expertiză stilistică. El numără silabele și ciocănește arama versului pentru a-i auzi sunetele. Unele-i par „seci și lemnoase", altele pline, de o muzicalitate profundă. Însă operația în sine nu-i face plăcere și, înaintea tuturor, criticul este convins de zădărnicia ei. Este lucru știut că nu se poate explica muzica spiritului prin muzica versului. Criticul duce, totuși, pînă la capăt studiul, arătînd chiar oarecare pedanterie. El indică rimele proaste și rimele bune, urmărește, apoi, mișcarea accentelor în poem și cîntărește versul din punct de vedere sintactic și morfologic. Semnalează cu mare satisfacție „incorectitudinile". Acestea vin în sprijinul ideii mai generale cum că Eminescu n-ar fi un poet interesat de perfecțiunea formei. Calul de bătaie este, acum, Alecsandri, citat mereu ca exemplu de versificator desăvîrșit și plat.

Acest capitol scris fără tragere de inimă vrea să dovedească, deci, că Eminescu nu-și corectează versurile, nu cultivă — cum cred mulți — forma și nu-și refăce propriu-zis poemele : scrie altele noi, reluînd ca un compozitor tema muzicală inițială în partituri independente. Studiul variantelor n-are, atunci, nici un rost. Critica genetică este o disciplină care pentru G. Călinescu nu există. Ea nu vede decît vizibilul din operă și nu explică decît explicabilul.

Este, în această judecată, un adevăr și o exagerare. Perfecțiunea versului nu este încă — adevărat — un indiciu de lirism profund, în lume fiind mulți versificatori corecți și foarte puțini poeți mari. Însă a avea aprioric suspiciune față de orice efort de artă — în înțeles, aici, de tehnică formală — este o exagerare. Eminescu silește gramatica să se supună muzicii ideilor, și lasă gîndul să alerge slobod printre vocabule, dar se vede la el și preocuparea pentru acustica și plastica versului. Cine întocmește un dicționar de rime de 500 de pagini cu scopul de a-l consulta și scrie de 13, 14 ori același vers nu arată a fi cu totul desinteresat de înfățișarea poemului. A susține, atunci, că „varianta lui Eminescu nu tinteste îmbunătățirea formei ci găsirea adevăratei mișcări a ideii" (573, II) înseamnă a separa două lucruri ce nu se pot separa, pentru că **găsirea** ideii este totodată **îmbunătățirea** versului. Am fi foarte curioși să știm cum se poate determina metamorfoza ideii fără a vedea succesiunea expresiei materiale a poemului.

G. Călinescu are, cu toate acestea, suficiente motive să fie sceptic față de cei care exultă la Eminescu forma și-l recomandă totdeauna ca model. Însă imitația în poezie nu este posibilă decît pe planul ideilor și, fapt curios, poeții cei mai eminescieni (Arghezi, Blaga, Philippide, într-o oarecare măsură Barbu), sînt aceia care, sub raportul expresiei, se îndepărtează mai mult decît oricare alții de muzicalitatea versului eminescian.

Mai sînt în studiul substanțial al lui Călinescu și alte lucruri discutabile. Este, de pildă, sigur că Gellianu nu este aceeași persoană cu Anghel Demetriescu, cum a crezut N. Iorga și, după el, și G. Călinescu (p. 569, II). Criticul nedreptățește, apoi, un mare poem : **Odă în metru antic** și mă întreb cu mirare de ce. **Luceafărul** este examinat de mai multe ori din punctul de vedere al filozofiei și al circulației motivului liric, dar o analiză estetică amănunțită a poemului n-am observat. Să fi avut Călinescu sentimentul că tot ce se poate spune despre această alegorie s-a spus ? Dacă îmi amintesc bine, vechile **Analize** îi acordau mai mult spațiu. Nu avem, apoi, încredințarea că toate articolele incluse în ediția Crețu aparțin lui Eminescu. Sînt destule voci care contestă autenticitatea unora dintre ele. Citind masiv, G. Călinescu nu arată nici o suspiciune privitoare la autenticitatea lor. Însă suspiciunea trebuie să existe pînă ce nu avem dovada concludentă că editorialele (nesemnate) din **Timpul** au fost scrise de Eminescu și nu de altcineva. Poate că G. Călinescu are această dovadă, dar n-o comunică.

Esențial este însă de a vedea dincolo de asemenea fatalități creația critică, și sub acest aspect **Opera lui Mihai Eminescu** este o carte de cea mai mare însemnătate pentru cultura română. Reapariția ei constituie, indiscutabil, un mare eveniment literar, deși, văzînd blazarea unei părți a criticii noastre, n-am zice că acest fapt se înțelege. Critica discută la nesfîrșit o broșură pe o temă similară și se interesează cu mai mare plăcere de versurile inextricabile ale ultimului debutant. Curios !

Eugen SIMION

P.S. — Cartea a apărut la mai vechea Editură pentru literatură sub îngrijirea lui Andrei Rusu. Remarcăm modul serios și competent de a edita un text critic. Faptul, de pildă, că îngrijitorul ediției a dat, între paranteze, lîngă lecțiunea lui G. Călinescu din manuscrisele eminesciene și lecțiunea altor editori este demn de a fi semnalat. Foarte util și bine întocmit de asemenea indicele de nume și de opere. Însă în privința notelor reproduse din **Studii și cercetări de istorie literară și folclor** (1956—1957) și a articolului introductiv : **Contradicțiile erei burgheze oglindită în ideologia lui Eminescu** părerea noastră este alta. Notele penalizează de regulă la subsolul paginii ceea ce criticul susține în restul ei. Ele au avut, la apariție, un caracter circumstanțial. Trebuia lăsate, cred, deoparte. Tot așa articolul citat. El pare un clopot cu sunet străin la intrarea unei opere cu altă muzică a ideilor.

ce a însemnat deceniul '60-'70 pentru literatura noastră ?

Critica revine la misiunea ei

Inevitabil o privire asupra deceniului literar abia încheiat va proceda prin raportare la deceniul anterior și la întreaga desfășurare postbelică, interesîndu-se nu numai de faptele strict literare dar de ansamblul formelor de manifestare intelectuală, de mișcarea ideilor și de climatul spiritual, factori care determină, în chip hotăritor și în oricare epocă, evoluția literaturii.

Nu împărtășim ideea hiatusului, a spațiului alb și a crizei de valori ce ar caracteriza, după unii, perioada 1950-1960 dar nu ignorăm nici traumele acelui timp, excesele anulatoare decurgînd din specificul unui moment social de restructurări radicale. Valorile, cite s-au putut afirma atunci, au făcut-o în circumstanțe neprielnice, avînd aproape totdeauna de luptat cu îngustimi de optică și prejudecăți deformatoare. Mai robustă, proza s-a impus prin cîteva opere de verificată rezistență : **Bietul Ioanide, Un om printre oameni, Desculț, Moromeții,** scrieri a căror ivire marchează într-adevăr profilul unei epoci literare. În mai mică măsură realizează acest lucru poezia și aproape de loc critica, domenii unde factorii conjuncturali și rigiditățile de concepție au diminuat simțitor posibilitățile de afirmare originală.

Încă înainte de 1960 și mereu mai accentuat după această dată o schimbare a început să se producă, modificări de atitudine care au antrenat un îndrăzneț proces de emancipare a conștiinței literare proces care a cunoscut ezitări firești și temporare retrageri, destule oscilări de moment, însă ireversibil, după cît ne putem da seama, în tendințele lui fundamentale.

Noul spirit în cultură, fertilizator, dialectica ne determină (și cu cîtă îndreptățire !) să îl raportăm la prefacerile din viața noastră social-politică la întreg contextul de evenimente care au caracterizat realitatea românească a ultimilor ani. Rezultă drept una din dominantele acestui deceniu deschiderea conștiinței literare spre un orizont de cunoaștere și explorare cu mult mai extins decît în intervalul anterior. Valorile de cultură ale trecutului național au fost reintegrate viziunii noastre și de asemeni spațiul din afară, european. Literatura română dinainte de război era o literatură consonantă cu spiritul secolului. Literatura de azi tinde să redevină sincronică, nu în sensul că ar accepta soluții subordonate, ci în acela că își fixează niște criterii de raportare la exterior, fără de care înaintarea ar fi șovăielnică și lipsită de orizont.

În deceniul de care vorbim critica revine la misiunea ei, proces complicat desfășurat în mai multe faze de limpezire, unul din momentele decisive fiind anul 1964 cînd are loc rediscutarea în termeni adecvați a contribuției lui Titu Maiorescu. Fără acest act restitutiv gîndirea critică românească s-ar fi menținut în cadre improprii, săvîrșirea lui însemnînd refundamentarea judecății critice pe argumentul valorii estetice. Efectele s-au văzut imediat : o mare bogăție de exegeze și un stil de interpretare care anunță configurarea unei școli critice noi în descendența prestigioasă a tradiției antebelice.

Toate aceste împrejurări, și încă altele pe care nu le-am schițat, au dus la eflorescența impresionantă de nume tinere, în special în ultimii cîțiva ani, ale căror opere de astăzi și viitoare promit să acopere măcar o parte din marile goluri pe care le-a lăsat în cultură stingerea atîtor scriitori iluștri, din generațiile vechi, pe care tot acest deceniu a înregistrat-o.

Dacă acestea sînt, în mare, fenomenele de semn pozitiv ale ultimului deceniu, să enunțăm, măcar, și aspectele neliniștitoare. Reacția, justificată, față de schematism și sociologizare a generat la rîndul său excese care dobîndesc, în anumite zone ale mișcării literare, un caracter de cronicitate. S-a mai vorbit despre tendințele subminatoare ale „dez-epicizării", despre estomparea socialului din proză, fenomene care generează o producție devitalizată și ternă. Paralel, în poezie înregistrăm o prea mare abstractizare, o pierdere a concretului fremătător în favoarea unui conceptualism rece. Sînt simptome de epuizare, de scădere, în orice caz, a suflului vital și chiar dacă nu exprimă trăsătura dominatoare a momentului, nu pot fi totuși trecute cu vederea.

G. DIMISIANU

Frămîntările unui deceniu

Pentru a spune adevărul, și fiindcă vorbim de o cauză, cea a literaturii române, atît de scumpă celor ce-și înțeleg deplin responsabilitatea, se cuvine să subliniez că nu *întreg* deceniul '60—'70 își merită numele de timp regenerator, mai mult chiar, că debutul lui e departe de a constitui o pricină de mîndrie și satisfacție pentru cel ce privește în urmă, precum și de a fi semnalul, sau măcar anunțătorul acelor acțiuni reparatoare care îi vor alcătui totuși nu peste mult, profilul. Căci aceste acțiuni n-au întîrziat să-și arate efectele și lor le datorăm tot ce astăzi numim avînt literar, vîrstă a maturizării, sau — într-o viziune mai puțin roză, nu și mai puțin încrezătoare — convalescență lungă, dar cu rezultate optime. Și-a îndreptat mijlocul și cine n-a vrut, pentru că în noua vîrstă au fost abolite și, în tot cazul, au încetat de a mai fi privite ca însuși rostul de a fi al literaturii toate acele improvizații subliterare care, ca să „treacă", își adăugau fără scrupule fortifiantul lozincii.

Îmi permit să vorbesc de convalescență, și nu întîmplător. Pentru că, asemenea unei răni care, vindecîndu-se, leapădă crustă după crustă, și literatura acestor ani, pentru a se înzdrăveni, a trecut prin faze intermediare, fiecare din ele superioară celei precedente, dar conservînd multă vreme caracteristicile unui proces de remediere neîncheiat. La aceasta s-a adăugat, ca să complice și mai mult ecuația, ivirea în condiții nu peste tot prielnice, a unei puternice generații de tineri talentați, dar pentru că adolescența literaturii e și ea o boală (ca năpîrlirea șerpilor, ce nu-și încap din timp în timp în piele), am asistat și asistăm și aici la trepte spre o maturizare (singura de luat în considerație) care în unele cazuri a și venit.

Nu știu dacă stă în puterile unui deceniu (cel despre care vorbim fiind — din pricinile arătate — și ceva mai scurt, de vreo șapte ani numai) să facă față tuturor exigențelor îndreptățite, și dacă nu cumva, aflîndu-ne într-o epocă de regenerare, procesul pretinde o perioadă mai lungă, ce ne stă de fapt în față. Aș vrea să spun că, dacă pentru poezie în genere, pentru critică chiar, anii care au trecut au dus la transformări de-a dreptul entuziasmante (în sensul că s-au cîștigat și recîștigat nu numai opere și forțe noi ci și o înțelegere nouă a condițiilor de existare pentru cele două delicate domenii), proza, în schimb, evident și teatrul, iar odată cu el și cinematograful, șovăie între formule în care, pe o cale sau alta esopicul, tendințele derivative își spun exagerat cuvîntul. „Închis pentru lucrări", „drum în refacere", „accesul prin ocolire" sînt invitații pe care le întîlnim de obicei pe drumurile publice. Unii prozatori se pare că le aud și le întîlnesc ceva mai des, cel puțin așa îmi explic o seamă de comportări care, oricît de felurite ca manieră, au totuși o notă comună, și anume credința, ajunsă la unii idee fixă, că singură „bucla" poate uni convenabil două puncte.

Evident, și aici lucrurile stau mai complicat decît încerc să le prezint. Formulele „ocolitoare" au fost favorizate, măcar în parte, și de ponderea pe care complicarea o are în orientările moderne ale prozei, ca manifestare a unei complexități ce nu și-a găsit încă expresia clasică, apoi și de etalonul mult mai pretențios al judecății de valoare, ceea ce a avut ca prim rezultat deprecierea „realismelor" facile și, cu atît mai mult, a realismului de retortă.

Indiferent de pricinile fenomenului, romanul, scena, filmul românesc simt ca pe o invaliditate absența acelor priviri care, prezentînd (numai în aparență) riscul de a fi uneori stingheritoare, aduc în compensație imensul avantaj de a fi mai puțin piezișe (la propriu și la figurat) și, în consecință, o imagine mai autentică despre scriitor și opera lui, ca fermenți spirituali ai progresului.

E desigur misiunea deceniului în care vom păși să onoreze și această delicată creanță.

Cornel REGMAN

Paupertate și bogăție

E foarte dificil pentru un autor a cărui prezență literară începe o dată cu debutul deceniului 1960—70, despre care vorbim în această anchetă, să se exprime global cu privire la însemnătatea acelui interval de timp în raport cu cea a deceniilor anterioare. E ca și cum un ostaș mărșăluind asudat, cu o povară de echipament în spinare, atent la ceafa celui din față și iritat de micile contacte-izbituri cu vecinii (călcat adesea pe cizmă) s-ar apuca să-și dea cu părerea despre întregul eșalon, din evoluția căruia el vede puțin. Comparația nu trebuie luată ad litteram, marșul literar fiind altfel, mai dezordonat, individul are altă importanță, etc, vrem doar să spunem că este riscant să emiți opinii despre roadele literare ale unui întreg deceniu, privind de la modesta masă de scris a fiecăruia.

Nu există, în principiu, hiatusuri în mersul culturii ; chiar atunci cînd într-o perioadă oarecare (restrînsă) lucrurile de valoare sînt mai puține se constată o presiune a perioadei ulterioare. O mare înflorire, verificată și cantitativ, compensează întrucîtva relativa paupertate anterioară. Deceniile 1900—1920 sînt, de pildă (cu excepțiile de rigoare !) sărace în cărți de seamă. Dar ce urmează după aceea ? : două decenii splendide, incredibile, de-a lungul cărora creațiile de mare însemnătate abundă. Înclinăm să credem că aproximativ o dată cu începutul deceniului 1960—70 literatura noastră a reintrat pe calea mare a creațiilor interbelice. Vom preciza imediat că la această înflorire deosebită participă (cum arăta Nichita Stănescu în numărul trecut al revistei) **toate** generațiile literare, că ar fi o vană exagerare să se acorde toate meritele promoțiilor tinere — al căror rol se cuvine, însă, a fi subliniat cu toată hotărîrea.

Am dori să semnalăm un element nou în viața noastră literară, necunoscut înaintea deceniului șapte : rolul sporit al **cărții** editate în fixarea numelor de autori. Un Ion Vinea și alții își puteau îngădui cîndva să nu publice volume de poezii (sau s-o facă, precum Arghezi, foarte tîrziu), azi abia după apariția unei sau mai multor plachete — lesnicioasă, altminteri — cineva poate reține atenția criticii. Desigur, acest fenomen are ca revers al medaliei o scădere considerabilă a însemnătății colaborării la reviste, multe din ele, din puținele cîte sînt efectiv literare, acordînd cu facilitate azil autorilor de toată mîna, sub semnul unei „democrații" discutabile : să fie bine, toată lumea să-și aibă loc în pagini, cu schimbul. Dar pe tema revistelor și a colaboratorilor se poate face o discuție separată.

Ilie CONSTANTIN

jurnalul unui martor ocular

Despre starea de contradicție

Îmi dau seama că multe din zile îmi sînt întunecate, devorate, de o stare de contradicție care nu vrea să mă părăsească... Eu aș părăsi-o, dar ea nu vrea să mă părăsească deloc, ca și cum starea de contradicție nu mi-ar aparține, ci ar fi o agresiune din afară, ca o boală de pildă. Fenomenul e explicabil psihic ; starea de contradicție ne dă o senzație de înstrăinare de noi înșine, nu ne mai simțim stăpînii faptelor noastre... Avem impresia, evident neplăcută și obositoare, că gesturile cele mai intime nu ne mai aparțin, că între ceea ce gîndim și ceea ce facem există o permanentă ruptură... Multe din actele pe care le comitem nu ni se par pe măsura sensibilității noastre, că toate astea le facem, mai greu dar tot le facem.

De unde vine această stare de contradicție ? Am fost crescuți cu iluzia că în conștiința noastră se dă permanent o luptă între bine și rău... O întreagă literatură s-a scris despre acest atroce război interior... Dar oare binele se poate cu adevărat lupta cu răul — sau această bătălie nu e decît o amăgire ?! Eu cred că este o amăgire. Ce fel de bine e ăla care vrea să ia răul de gît și să-l pună la pămînt ? În conștiința noastră se desfășoară desigur, bătălii crîncene, dar nu între bine și rău, ci între ceea ce credem noi că sîntem și ceea ce sîntem cu adevărat... Eu, de pildă, să zicem, nu cred că aș putea comite un gest de indelicatețe, am despre mine această iluzie măgulitoare, cînd văd că totuși sînt capabil de asemenea gesturi mă revolt, am o stare de contradicție. Întrebarea care se pune este însă : de unde vine revolta mea ? Din pricină că am făcut un om să sufere sau fiindcă eu n-am fost la înălțimea idealului pe care mi l-am închipuit despre mine ? Suferința aceasta este o expresie a sensibilității sau a vanității ?! Iată, cred eu, enigma care trebuie descifrată... Adeseori, psihicul nostru e duplicitar ; el se împarte inadins și artificial într-o zonă superioară și o zonă inferioară. Teozofia a justificat diviziunea conștiinței. Zona inferioară își face de cap, iar zona superioară se transformă într-un tribunal care trage la răspundere zonele mai violente... Eu nu cred că există zone superioare și zone inferioare — conștiința omului este una singură — această împărțire arbitrară este o simplă fantezie menită să ne împiedice de a ne întîlni direct cu realitatea. Omul sensibil n-are o conștiință duplicitară, n-are zone terestre și zone metafizice, n-are un „eu" inferior și un „eu" divin ; el trăiește viața cu toată ființa lui. Pînă la urmă, dacă omul nu renunță la acest război interior se trezește la un moment dat că zonele inferioare se înțeleg de minune, că binele și răul se stimulează și se ajută reciproc...

Există desigur și stări de contradicție autentică, o contradicție care se naște în clipa în care începem să realizăm cine sîntem... Observăm cu umilință că nu sîntem atît de grozavi cum ne-am închipuit, nici atît de delicați, nici atît de inteligenți... E o nemulțumire în stare pură, care nu urmărește nimic și care nu poate fi domolită de niciun avantaj material sau social... Dar o contradicție pe care n-o înțelegem și pe care n-o înțelegem fiindcă n-o trăim cu intensitate, se poate transforma într-un automatism. Atunci — contradicția nu mai e ceva viu — o durere vie — ci un obicei ca oricare altul. Ne obișnuim să trăim în contradicții, să trăim în confuzii și să înotăm în probleme... Observăm că multe lucruri care înainte ne indignau, acum nu ne mai indignează, ne-am obișnuit să fim frivoli — cu toate astea noi continuăm să ne indignăm în amintirea a ceea ce a fost odinioară. Nu vrem să ne părăsim indignările noastre, cum nu vrem să ne părăsim papucii de casă... Sensibilitatea noastră s-a transformat în vanitate stupidă. Cum să nu mă indispun de-o porcărie ? Cum să nu mă aplec eu cu emoție în fața unui copac ? Nemulțumirea s-a stins, a devenit o amintire de care nu vrem să ne eliberăm...

Dar se mai naște o îndoială, poate cea mai cumplită... O stare de contradicție care n-a fost pînă la urmă depășită și înțeleasă a existat ea oare cu adevărat ? Dacă n-a fost decît o invenție a minții noastre care nu voia să admită deschis mediocritatea ? Starea de contradicție poate fi și o formă de lașitate, refuzul de a admite realitatea și plăcerea de a continua ipocrizia sub drapelul sacru al bătăliei interioare... Nimeni nu ne împiedică să ne schimbăm imediat... Dar în loc să ne schimbăm imediat, adeseori noi preferăm să trăim cu iluzia că în noi se luptă binele cu răul... Binele nu este un arhanghel și nici răul un balaur : problema nu se poate rezolva printr-o bătălie sîngeroasă. Înțelegerea vine cînd bătălia încetează, cînd admitem că de fapt conștiința noastră este una singură... Duplicitatea poate să ducă la spectaculoase războaie interioare, dar niciodată la inteligență.

Teodor MAZILU

ion barbu

Opera poetului în ediția lui Romulus Vulpescu

Ghilotina de diamant

Dîndu-ne o ediție exemplară a poeziilor lui Ion Barbu, Romulus Vulpescu ne familiarizează cu ștersăturile manuscriselor poetului. Sînt tăieturi magistrale, ghilotine de diamant, lovituri de rece spadă poetică în urma cărora țîșnește pur sîngele de raze al polarei poezii barbiene. Astfel cunoaștem că **Aura** era cîndva **Epitalam, Suflet petrecut** se numea **Moarte, Neuitatul timbru** a purtat o vreme titlul searbăd **Apropiat, Margini de seară** se chemau **Prezență,** iar **Paznicii** aveau titlul de tot explicat **Preludiu la dansul planetelor exterioare.** În fine să ne închipuim și împrejurarea că poezia **Oul dogmatic** a apărut în 1926 sub titlul, curat gastronomic, **Vegetariană !**

Cunoscînd toate acestea, aș medita mai degrabă asupra faptului că arborii spiritului celui mai treaz își au rădăcinile tot în „vulgara materie", dar pentru atîta, credința mea nu s-ar micșora. De aceea nu pot împărtăși dezinvoltura maestrului Șerban Cioculescu care în numărul trecut al României literare notează : „Ca toți scriitorii autentici, poetul Ion Barbu reflecta îndelung asupra fiecărui cuvînt înainte de a se hotărî să-și publice o poezie". Da, sigur, și asta, dar parcă nu numai atît...

Ediția Vulpescu are marele merit de a ne introduce în laboratorul de alchimie al poetului, acolo unde în dezordinea de retorte și alambicuri („cu duhul curb ca Paracelse / amar sortit la foc sordid") veghează arcanul magic al Verbului, acolo unde fierb silabele care operează marea transmutare.

Acolo și numai acolo, printre variante, reveniri, anulări, tăieturi putem urmări drumul capricios și aproape de necrezut al Revelației.

Al doilea merit de seamă pe care îl găsesc acestei magistrale ediții decurge din primul în posesia hărții complete, conținînd și drumurile laterale, adică variantele, calea de aflare a „cheilor" poeziei lui Ion Barbu devine mai puțin dificilă. De pildă, simpla apropiere a titlurilor aceleiași poezii : **Moarte și Izbăvită ardere** ne lămurește aproape automat sensul textului.

Venind după **Pagini de proză,** îngrijite de Dinu Pillat, volumul editat de Romulus Vulpescu este prima ediție a **Poeziilor** lui Ion Barbu, cu adevărat exemplară.

Cezar BALTAG

Colofon

„Ion BARBU, *Poezii*, ediție definitivă, cu variante, cu note și cu indici, ilustrată cu 12 desene (portrete și caricaturi), îngrijită și prezentată grafic de Romulus VULPESCU" este una din acele izbînzi editoriale și grafice care mai pot păstra, un timp, în viață specia — pe cale de dispariție — a iubitorilor de cărți desăvîrșite. Acest volum, care adaugă la bucuria spiritului o rafinată voluptate a ochiului, ar rămîne unic, dacă omul de gust și poetul Vulpescu nu s-ar depăși necontenit pe sine, cu fiecare carte pe care o scrie, o traduce sau o îngrijește. O îndoită dragoste, o pasiune mistuitoare se face vădită în ea i o dată față de „fîntîna" lirică „de sfîșiate luxuri" a lui Ion Barbu, a doua oară față de cartea în sine, ca obiect de artă, ca unicat. Dacă, astăzi, nu mai putem să ne scriem cărțile cu mîna noastră, cu acele trăsături de condei care păstrează vizibile imaginea propriului nostru caracter — pare să spună îndeletnicirea nobilă a poetului traducător și îngrijitor de ediții rare — atunci măcar să le tipărim cu mîna noastră, atenți la fiecare corp de literă, la fiecare așezare în pagină, la arhitectonica volumului, în care fiecare caracter grafic joacă rolul muzical al unei note într-o partitură. Semnele care se văd, ne încîntă ochiul, pentru că ele însele *cîntă*. Urînd cartea ca produs de serie, Vulpescu înțelege să dea seriei însăși noblețea estetică a unicatului, învăluind lucrul mecanic tipografic în aburul lucid al actului intelectual.

Specialiștii vor discuta, fără îndoială, ediția în sine, munca de cărturar rarisim a îngrijitorului. Eu mă mulțumesc, acum, să iau încă o dată cartea în mînă, s-o deschid cu emoție, și să consemnez — pentru cei cărora atîta dragoste și abnegație ar putea să li se pară un simplu act de rafinament estetic — implicațiile lui etice, citînd aceste rînduri de pe supracopertă : „Un lucru al artei e, în primul rînd, un lucru moral. E imoral să iei în deșert tainul tău de muncă și să nu faci atît de bine cît poți face".

Ștefan Aug. DOINAȘ

O fervoare

Un uriaș val de admirație, venerare și pietate umple spumegător și spornic posteritatea lui Ion Barbu. Și fiindcă într-adevăr cine iubește mult iartă mult (mă refer și la nesemnificația estetică a unor pagini relevate azi), culegerile de edite și inedite, versuri sau proză, apărute prin străduința răsplătită a mai multor oameni de litere (Al. Rosetti, Liviu Călin, Dinu Pillat și acum Romulus Vulpescu) au mers treptat de la retipărirea cîtorva poeme din periodice, cărora li se adăuga doar o treime din cele 34 de unicate ale **Jocului secund,** pînă la demonstrația de seducătoare perspectivă deschisă de volumul **Poezii** (550 pag., Albatros, 1970) de sub îngrijirea lui Romulus Vulpescu.

Așadar la vîrsta de 35 de ani Ion Barbu își publică în **Joc secund** cele 34 de poeme care concentrează exemplar un poet cu totul diferit. Ele rezumă și fac eternitatea lui, deși sînt bogat și divers luminate la rîndu-le de murmurele, marmora și mreaja fosforescențelor atîtor postume, inedite, versuri de circumstanță sau bucăți risipite prin publicații anterioare **Jocului secund** sau urmînd anului de apariție al acestuia. Expresie de maximă sublimare a întregii noastre lirice, Barbu e încă privit ca un caz aparte. Și, personal, cred că nu la întîmplare, dacă rămîn al neclintitei convingeri că fiindu-i cu neputință să suporte, din cauza orgoliului, un dialog de glorie cu Arghezi (căruia — la modul său — îi seamănă, fără paradox, în mai tot ce i-a reproșat) a transformat acest orgoliu, cu o voință singulară în toată literatura română, în retragere și tăgadă, ceea ce înlăuntrul literaturii noastre n-a fost mai bine nici pentru ea și nici pentru Ion Barbu. La englezi, cînd apărea și-și începuse torida ascensiune Byron, s-a întîmplat un același lucru cu Walter Scott. Dar cel puțin insularul se retrăgea în proză. Ion Barbu s-a retras în versuri ocazionale, în versuri de circumstanță, în improvizații uneori incantatorii și născătoare de voluptoase delicii, dar — la un loc — alcătuind totuși o înfrîngere. Nu e nici o mîngîiere să constați că majoritatea liricii barbiene, iată că relevată prin laborioasa fidelitate a lui Romulus Vulpescu în amplele sale cuprinderi, e în majoritatea împrejurărilor ei o lirică de... împrejurări, ocazii, mărunte accidente, confesiuni, decoruri și traforaje biografice, cu toate că — prin „roua harului" — adesea ridicate la treapta „Albatrosului ouat".

Am retipărit în fruntea **Agorei** (1947), spre supărarea ulterioară a lui Arghezi care nu considera alegoria decît „o bucată narativă", poemul **După melci** al lui Ion Barbu. Rebarbativ, inegal, irascibil, de-o capricioasă exigență și nu numai atît, însă determinînd simpatia neliniștii, prin extremă scrupulozitate, corecta la infinit, ca și Camil Petrescu, peste textul și corectura din urmă, scoase, și apoi peste îndreptările acelora, și iar, și iar... Ori, cum la un moment dat se intra în criză de timp, cum venea și clipa cînd orice intervenție suplimentară era tardivă și de prisos, atunci rezultau mîhnirile. De aceea varianta din **Agora** a poemului **După melci** a comportat, inevitabil, din parte-i, apoi, retușări. Însă dacă s-ar fi mai pus cumva în discuție în timpul vieții sale încă o republicare a textului, apoi sînt sigur că nici retușările din urmă n-ar fi mai fost chiar ultimele. Un Romulus Vulpescu hărăzit ipotetic să lucreze împreună cu autorul la întocmirea de azi a ediției **Poezii**-lor (care i-a cerut 4—5 ani și care e un imn fără pereche ridicat de un poet altui poet) n-ar fi mai terminat-o niciodată. În schimb, ea era alta...

Tot în anul apariției **Agorei,** am scris despre Ion Barbu într-o tăcere generală. Voi povesti altădată urmarea... „Cu Tudor Arghezi, spuneam, ieșim din trecutul poeziei românești ; cu Ion Barbu, intrăm în viitorul ei".

Prin revistele **Ramuri, Astra, Viața românească** și **Gazeta literară** am și publicat unele din versurile reproduse — azi, cu aparatura critică — de Romulus Vulpescu. De acest Romulus Vulpescu atît de rar și atît de puțin prezent în comentariile comentatorilor de profesie, însă care (cu o pasiune aproape nemaiîntîlnită la fel de înalt la vreun altul dintre toți confrații săi de harfă) iubește, cînd e vorba de carte, și forța magică și pe aceea, ademenitoare, a înfățișării ei materiale, grafice. Ca dovadă — ediția Jarry, care poate stîrni gelozia oricăror editori străini. Ca dovadă — culegerea aceasta de peste 500 pag. a poeziilor lui Ion Barbu, inestimabilă în luxul de numerice eforturi cerute aproape de fiecare filă, aproape de fiecare rînd.

Îngrijitorul cărții, adevărat templier, este unul din familia acelor puțini scriitori, mai mult singurateci, care fac mult, cu chemare și competență, pentru prezentul și viitorul unei culturi, însă despre care se vorbește puțin, fugitiv și ocazional. Redusă cronic, în preocupările sale de dincolo de recenzia săptămînală, doar la cîtiva aceiași autori mereu și mereu, care — chiar valoroși, cînd și cînd, cîte unii și în cîte un caz — încă satură și încă tocesc de la un timp orice curiozitate, critica noastră (o ! critica noastră...) își sărăcește singură orizonturile cînd scade din competiție, prin indiferențele și tăcerea sa culpabilă, o serie de valori cel puțin de o aceeași importanță cu cele vehiculate. Nu e acesta vreun normativ și nu e aceasta o persecuție, ci doar aspectul jenant al lipsei de respect pentru sineși pe care îl are o literatură, închipuită sau reală, cînd ea se practică numai între și de către prietenii rău înțelese și constă numai din mărunte servicii de presă, camarile și micimi.

Romulus Vulpescu n-are prețuirea pe care o merită, — și el este o fervoare.

Ion CARAION

Voluptatea erudiției editoriale

Spirit iscoditor și mereu insolit, dublat de o seriozitate rafinată, Romulus Vulpescu e un permanent **degustător** de cuvinte și de imagini. Textele originale (poeme sau pagini de proză) ca și traducerile pe care le comentează cu o erudiție voluptoasă, întotdeauna nonconformistă, sînt stimulate în mare măsură de viciul său literar : edițiile pe care le îngrijește ca și articolele pe care le publică, deși aglomerate de aparate critice cu înclinație filologică, nu formează un material uscat-informativ, neutru, cum am fi ispitiți să credem la prima impresie ci din contră, o literatură vie sau mai exact un comentariu, fie chiar documentar, al unei literaturi în prim plan. Ca să definesc mai bine acest spirit aș divulga o confidență extrem de semnificativă, indicînd existența unui autograf cu subsoluri, adresat lui G. Călinescu, unde în cadrul dedicației, Romulus Vulpescu face cîteva trimiteri, ca-ntr-o pagină a unei ediții critice comentate. (Cartea se află în colecția Casei Călinescu).

În cazul poemelor lui Ion Barbu, toate cele spuse de noi sînt adevărate cu prisosință. La începutul acestor însemnări, vorbeam de nonconformismul lui Romulus Vulpescu care constă, aici, mai ales în faptul că scoate o ediție critică, și într-un fel ultra critică, la o editură ce nu are drept obicei tipărirea unor asemenea ediții și dovedește că o bună ediție depinde de editorul de texte în primul rînd. Sîntem de acord întrutotul cu Romulus Vulpescu și în privința organizării materiei în așa fel ca trimiterile, comentariile, variantele lexicale și prozodice să se facă la fiecare poem și nu la finele cărții. Trimiterile sînt adresate cu strictețe obiectului iar textele originale barbiene sînt căutate și descoperite în periodice diverse, în foi mărunte ca și în marile reviste, la colecționari, la profesori, la prietenii de cafenea sau de interior ai poetului, cu alte cuvinte bibliografic ni se revelează un adevărat univers circulator barbian. Că i se pot aduce obiecții de metodă, sau că i se poate sugera completarea bibliografiei (cu studiul lui Dinu Pillat, de exemplu, apărut acum doi ani în **Revista de teorie și istorie literară** sau cu micromonografia aceluiași autor, din 1969) sînt lucruri care nu denaturează cu nimic imaginea structurală a cărții de față, realizare în care avem pentru prima dată un Ion Barbu **integral,** prezent pînă acum în dactilograme și transcrieri diverse. Micile poeme de circumstanță care se vor mai afla la vre-un prieten apropiat sau în vre-o arhivă nu mai pot schimba dimensional această imagine.

Prin ediția lui Romulus Vulpescu (ne gîndim și la proiectatul volum al **prozelor)** se împlinește și un destin al marilor noștri poeți : după Eminescu, în exegeza lui Perpessicius, Ion Barbu beneficiază de aceeași atenție. Întinderea operei lui Ion Barbu i-a permis însă editorului său jocul cu exhaustivitatea.

Emil MANU

„Un atît de semeț triumf"

E sigur că în absolut triumful lui Ion Barbu nu are cum atinge o mai înaltă împlinire decît cu cartea din 1935 a lui Tudor Vianu, care i se alătură de atunci nedespărțit, precum comentariile lui Porfir la *Organon*-ul lui Aristotel.

Tot ce s-a scris de atunci și se va mai scrie, oricît de pătrunzător și de strălucit, nu s-a putut și nu se va putea scuti de a o lua ca temei împreună cu opera însăși a poetului. De altfel, cele mai de seamă texte, în afară de cel al lui Vianu, rămîn briliante „contribuții" sau „puncte de vedere".

Față de acel triumf în absolut, efectul imediat al poeziei lui Ion Barbu ca „influență" asupra contemporanilor, prin proliferarea unui pseudo-hermetism, nu rareori ingenios compus și din întîmplare uneori chiar inspirat, a marcat desigur epoca și este ca atare o izbîndă în istoria literaturii, dar într-un plan al relativului. Mai tîrziu poetul și-a repudiat această filiație, numind-o : „o descendență lirică în ale cărei grimase nu mă recunosc. Nimeni nu are dreptul să se lase influențat de mine dacă nu e geometru și dacă nu a refăcut pe socoteală proprie (și în același spirit auster ca mine) experiențele esoterice care stau la temeiul poeziei mele" (într-o scrisoare din 16 iulie 1959 către avocatul Filip Enescu). Nu e mai puțin adevărat că această severă recuzare nu a notificat-o Barbu decît *post-festum*, mult mai tîrziu. Faptul că la vremea lor el a investit *Eulalii*-le lui Dan Botta cu faimoasa *Veghe*, arată că cel puțin atunci și în acest caz el și-a recunoscut un mezin. Firește, *Eulalii*-le sînt exact ce spune titlul, adică fericite vorbe, sau fericite foneme ; ele nu au strictul sens intern, rațional și transcendent, al hermetismului conceptual. Dar sunetul frumos și rînduit nu e mai puțin incantație și nu e bastard în filiația lui Orfeu, zeul trac.

Aproape patru decenii, mai tîrziu, Ion Barbu cunoaște al doilea mare triumf, nu mai puțin semeț ca primul. De astă dată nu în absolut, dar într-o asemenea mărime a relativului încît echivalează absolutul : a cucerit și cucerește mai departe mulțimile. Aceasta înseamnă că mulțimile nu mai sînt „gloată" ci împlinesc virtualitatea lor de a lărgi mereu cercul în care se înscrie elita spiritului. Nu este aceasta o confirmare a dezideratelor și profeției socialiste ?

Ion Barbu și Matei Caragiale în „Biblioteca pentru toți" ! Faptul marchează o dată și impune luarea aminte.

După ce Dinu Pillat a dăruit prima înfățișare în volum a prozei lui Ion Barbu, una din prozele supreme ale limbii și gîndirii românești, și după ce același Dinu Pillat a dat-o din nou la iveală, (împreună cu prima transcriere exactă, din 1930 încoace, a versurilor poetului,) într-o ediție populară, sărbătoarea și-a atins zenitul cu marea ediție, îndelung și scrupulos întocmită de mușchetarul benedictin Romulus Vulpescu.

Am auzit că i s-ar imputa acestuia bănește și nu puțin migăloasa grijă și străduință pentru alungarea greșelilor și rotunjirea întregului. În regnul lumesc al contabilității, năzuința către perfecțiune și calitate se penalizează.

Noi însă nu putem decît s-o salutăm cu adînc respect.

Alexandru PALEOLOGU

Un semn de întrebare

(Urmare din pag. 1)

Geo Dumitrescu o reținuse s-o publice în efemera sa revistă „Albatros", dar pe care n-a mai avut timp s-o publice, preferîndu-l în numărul acela, auzi dumneata, pe Nic. Smeureanu, lucru pe care el nu știe că n-o să i-l ierți niciodată... Lovinescu a exclamat de cîteva ori în timpul lecturii, cu vocea lui subțire și senină : Are talent !... Are talent ! Ei, mi-am zis eu atunci plin de trufie, păi dacă am talent stați să vă citesc una care să justifice mai bine această apreciere. Și am venit cu **Calul.** „Hm ! a exclamat criticul la urmă, în tăcerea plină de nesiguranță care se lăsase. Descriptiv, descriptiv...".

În cursul săptămînii următoare cineva mă anunță că Eugen Lovinescu vrea să mă vadă imediat. M-am dus și l-am găsit în același birou : avea un musafir, o doamnă în vîrstă.

— Ia loc, domnule mă invită criticul. Uite, (îmi spuse în treacăt cu o mică emfază) doamna Hortensia Papadat Bengescu... o cunoști ?... E cea mai mare scriitoare română.

M-am uitat la doamna din fața mea și n-am recunoscut deloc în figura ei îmbătrînită și obosită, pe „femeia din fața oglinzii", în plină frumusețe matură așa cum o arăta, în „Istoria literaturii", G. Călinescu. „O fi ea cea mai mare scriitoare română, am gîndit eu, dar dacă nu mai mă pot îndrăgosti de ea și ea de mine, ce folos ?" Aveam douăzeci de ani, cum puteam gîndi altfel ? Îl admir abia acum pe Sadoveanu care în alt timp istoric la vîrsta mea de atunci „se stabilește la Fălticeni și se căsătorește cu Ecaterina Bălu", cum spune, în „tabelul său cronologic", prefațatorul. A avut apoi timpul să tot stea de vorbă cu tot felul de moși uitați de Dumnezeu, care nu lipsesc din literatura lui cum nu lipsesc nici din viață. „Nu mă interesează persoana dumitale" i-am spus eu în gînd bătrînei din fața mea și mi-am întors privirea spre critic, să aflu de ce mă chemase.

— Un domn, mi-a spus el atunci, al cărui nume nu trebuie să-l știi îți oferă zece mii de lei în schimbul nuvelei dumitale „Calul", pe care te roagă să i-o trimiți prin mine, în original, așa cum ai scris-o, și copie să-ți faci dumneata după ea. E un admirator al dumitale din cenaclu. Ca să vezi, a mai adăugat criticul cu o blîndă filozofie, nici n-ai apucat să te afirmi și ți-ai și găsit admiratori. Ține-te bine !

Am luat banii încîntat, reprezentau cam două salarii de-ale mele de proaspăt secretar de redacție la un jurnal despre care am mai pomenit data trecută, și la care am putut intra tot prin recomandarea criticului, către Ion Vinea, care era director, patron fiind celebrul pe atunci, Pamfil Șeicaru. M-am grăbit să-mi copiez manuscrisul și să trimit bizarului meu admirator, originalul. Am aflat abia tîrziu de la Zaharia Stancu, că trebuia să fi fost Dinu Nicodim, prieten bun cu criticul, scriitor incifrat, ilizibil, om foarte bogat și de o cruzime rafinată cunoscută numai de puțini, care explică pesemne plăcerea pe care i-o făcusem eu cu uciderea minuțioasă și cruntă a „calului" meu.

Prin 1952 mă aflam la Tușnad într-un prim cenaclu adevărat din viața mea. Un prieten foarte neliniștit în conștiința lui, neliniște care n-o înțeleg nici azi, mă avertizase prin luna mai a aceluiași an, că dacă nu scriu imediat ceva prin care să fac să dispară norii unei maladii literare inventate de care mi se legase numele (naturalism !) și în care nepăsător pluteam, voi fi exclus din Uniunea Scriitorilor și maladia literară se va transforma în una politică. Atunci va fi grav.

— N-am, acuma, chef să scriu, i-am spus. Nu vreau să fiu scriitor.

— Ești scriitor, mi-a spus el. Tot trebuie să scrii. Scrie **acum.**

— Ce să scriu ?

— Du-te pe la țară, vezi ce e, și scrie.

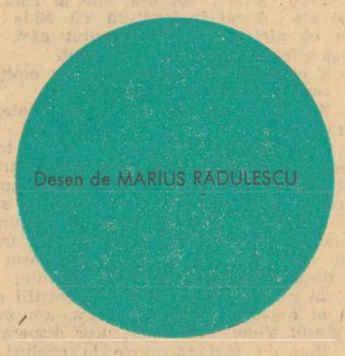

Reușise să mă neliniștească și pe mine. M-am dus pe la țară, dar nu la mine în sat, ci undeva prin Moldova, în regiunea Huși și acolo la primărie am văzut o scenă : un tînăr țăran rău îmbrăcat și cu o biată pălărie în mînă este strigat să vie și să semneze actul prin care adera și el la o agricultură cooperatistă. Semnează și pe urmă are o clipă de derută cu tocul în aer ; parcă s-ar fi abătut deodată asupra lui toate întrebările : cum trăise nu fusese bine... Prin iscălitura asta în care el dădea tot, o să ducă și el altă viață ? „Hai bă, scoală-te de-acolo, s-a auzit atunci o voce poruncitoare. Ce faci, înțepenișI acolo ?" Tînărul om s-a ridicat brusc, s-a lovit cu genunchiul de masă și fruntea lui mare și albă ca hîrtia, întîi s-a împurpurat, apoi s-a făcut de o paloare mortală. Ce descărcări afective se petreceau în el ? Ce prăbușiri ? Chipul i s-a lungit, s-a tras în jos ; s-a dat la o parte, a mai stat printre oameni cîteva minute. Nimeni nu-i adresa un cuvînt. A luat-o tăcut pe lîngă garduri și s-a dus încet fără să se uite îndărăt.

N-a fost singurul lucru pe care l-am văzut atunci, dar întors la București și plecînd spre Sinaia, am scris această schiță, care avea vreo douăzeci de pagini și se numea „Desfășurarea".

— E bună, mi-a spus prietenul meu, criticul, dar n-ai spus tot. Cine era cel care i-a adresat cuvintele acelea dure ?

— Cine știe ce tîmpit !

— În cazul ăsta sentimentul dureros pe care îl descrii tu își diminuiază semnificația.

— Ai dreptate. E un nesimțit, probabil un individ care vedea în afacerea care se încheia ceva foarte avantajos pentru el, dar fără vreo semnificație mai înaltă.

— Păi tocmai de-aia nici n-a înțeles ce sens profund avea pentru celălalt tot ceea ce se întîmpla în sat. Sau a înțeles, dar a vrut să-l umilească.

— Așa e. Am să insist asupra acestui personaj negativ.

— Și trebuie să spui și cine e, a continuat prietenul meu, criticul. Ce poziție socială ocupă, e în partid, sau nu e ? Pe urmă n-ai descris cum au ajuns acești țărani deocamdată puțini, la convingerea că trebuie să-și facă altă viață !

Aici m-am înfuriat. I-am răspuns că în intenția mea a fost să descriu numai atît cît am descris și nimic mai mult.

— Da, dar nu e suficient, mi-a răspuns el. N-o să apară.

— De ce ?

— Nu se înțelege cine e individul care îi adresează acele cuvinte dure. Trebuie să arăți satul, cu tot ce se întîmplă acum în el.

— Și ce mai rămîne din ce am vrut eu să spun ?

— Tot. Și e interesant. Și nuvela va apărea. Și alungi și norii care s-au strîns deasupra capului tău, — mi-a mai spus acest prieten cu o stranie pasiune, care a fost mai convingătoare decît argumentele lui.

Ținea foarte tare la mine, eram de aceeași vîrstă, știa pe atunci mai multe decît știam eu și vroia să mă apere de o primejdie de care eu nu eram conștient. Eram singuri, noi doi, în camera mea frumoasă de pe strada Ana Davilla și se făcuse dimineață... Generațiile afirmate tăceau. Se afirmaseră. Mihail Sadoveanu scrisese sau se pregătea să scrie **Mitrea Cocor** care avea să-i aducă pe plan internațional o medalie de aur, dar nu premiul Nobel, pe care îl merita și pe care sîrbul Ivo Andrici avea să-l primească. Omul pe care îl admiram de mult, G. Călinescu, se ținea departe de generația mea, și cînd l-am vizitat o dată, a crezut de cuviință că trebuie să-mi spună din cinci în cinci minute, fără nici o legătură cu discuția de care de altfel marele om n-avea nici un chef : „Știi, nu se mai întorc vremurile... roata istoriei... socialismul va fi învingător..." Am înțeles că avea probabil mulți musafiri reacționari pe care îi da afară în felul acesta. Întîi m-am simțit jignit, dar apoi am început să rîd : „Și de-aia sînteți dumneavoastră săptămînal optimist ?".

Am publicat nuvela îngroșată considerabil în August și am plecat să mă odihnesc la Tușnad unde Uniunea Scriitorilor avea o vilă. Am găsit acolo, printre alți scriitori și o doamnă nu atît foarte bătrînă, cît foarte retrasă și foarte absentă. Cine e ? am întrebat. Mi s-a răspuns că e Hortensia Papadat Bengescu. O însoțea aproape tot timpul Claudia Milian, stăteau de vorbă amîndouă, dar nu prea mult. Nu mi-era mie atunci gîndul la viața celei mai mari scriitoare române cu problemele grave care se puneau generației mele. Și pe lîngă asta aveam treizeci de ani și „scriitorul, deși se stabilise evident în București, nu se căsătorise încă cu nimeni și n-avea știința de a se apropia de colegii săi ajunși la capătul unei vieți și al unei opere", cum ar putea scrie în viitor, un autor de „tabele cronologice" de vieți.

N-a stat mult acolo Hortensia Bengescu. Nu se simțea bine, ne-a explicat Claudia Milian. Dacă ar fi murit atunci gîndul la destinul ei nu mi-ar fi tulburat cu nimic astăzi amintirea acestor prea efemere întîlniri. Dar am auzit că a mai trăit cîțiva ani și un alt prieten al meu, tot critic, a vizitat-o într-o iarnă acasă. Locuia în condiții înspăimîntătoare și acest prieten nu mi-a spus și mie atunci să mă duc s-o văd și eu. Mi-a spus mai tîrziu (cînd era prea tîrziu !), într-o zi, cînd marea scriitoare nu mai era pe această lume ca să ne mai pună nouă, generațiilor mai tinere (și la urma urmei și propriei ei generații strălucite) un tăcut și neluat în seamă de nimeni, semn de întrebare.

Iar astăzi, eu nu știu să răspund la acest semn. Și mă întreb : mai pot să mai mă simt atît de fericit și de inocent ca altădată, și să-mi scriu, răbdător, cărțile pe care trebuie să le scriu ?

nida

NICOLAE PĂDURARU

Am dat ușor din cap. Puștiul se uita la noi sprijinit de bordul mașinii, sau prin noi, și poate știa ce vorbește maică-sa cu ghidul, în fond, trecuseră prin mai multe țări și fiecare din ghizii de acolo fusese luat deoparte și făcut părtaș la marele secret.

— Dumneata ești prea tînăr ca să ai copii, probabil..., zise doamna X. Eu nu mai am pe nimeni în afară de Bob, soțul meu e foarte ocupat cu afacerile și nu poate lipsi atîta timp. Apropo, diseară trebuie să-i dau un telefon...

— O să înnoptăm într-un oraș mare, doamnă, aveți telefon internațional.

— Cu Bob nu știu niciodată unde înnoptez. Avem un cort în mașină. Dormim pe cîmp, pe malul apei, — zîmbi doamna X., și eu sînt puțin reumatică, dar n-are a face! oftă ea. Bob are 13 ani, merge pe 14. A stat bolnav la pat aproape un an, și-n timpul ăsta taică-su i-a adus o stație de radio mică de amatori, care i-a prins atunci foarte bine. Și-a făcut prieteni, pe calea undelor, în toate părțile lumii. Are un prieten și aici la dumneavoastră în România, am uitat cum îl cheamă...

— Și-a venit să-l vadă.

— Nu domnule, nu numai atît.

Doamnei X. îi venea din ce în ce mai greu să vorbească.

— Poate că boala... poate că boala să fie de vină, poliomielită, — preciză ea. El e foarte normal, ai să-l vezi, un copil bun, mănîncă bine, doarme, e foarte bun la învățătură, mă ascultă... Dar de cînd cu boala și cu aparatul ăsta... i-a venit așa un fel de idee fixă... nu știu cum să spun... își închipuie niște lucruri care nu există, absurde...

Puștiul se întorsese cu spatele la noi și se uita la mașinile care treceau granița.

— L-am consultat fără ca el să știe că e consultat, cu mai mulți psihiatri și psihologi... ne-au sfătuit să-i facem pe plac, altceva nici nu ajută...

— Ce fel de idee... fixă?

— Sînt mama lui, dar... E și vîrsta pubertății.

— E vorba deci de-o fată.

— De-un glas de fată, Nick. De-un glas de fată. N-a văzut-o niciodată. A întîlnit-o pe unde, cu aproape un an în urmă, și... nu știu, s-a-ndrăgostit, e fascinat, hipnotizat, că nu te mai poți înțelege cu el cînd vine vorba despre asta. Se blochează, ocolește privirea, tace, se roșește...

— Eu nu văd nici un rău în asta, doamnă.

— Nu ți-am spus tot. Pe urmă a început s-o caute, vrea s-o întîlnească. Dar ia-o de unde nu-i! Fata asta nu există în realitate. Trebuie să fie vorba de-o șarlatanie, dacă m-aș pricepe la radio și la de-alde astea i-aș da eu de urmă, că-mi distruge copilul himera asta.

— E foarte neclar, doamnă. Nici eu nu-s prea tare la radiofonie, însă am aflat că orice stație poate fi detectată simplu, cu un goniometru.

— Dumneata ce-ți închipui că facem noi acum? zîmbi doamna X. O căutăm cu goniometrul ăsta. Însă trebuie să fie altceva la mijloc, vreun principiu nou de emisie, nu știu, fiindcă goniometrul nostru nu face doi bani. În epoca asta a invențiilor o fi apărut un emițător nou, care nu se lasă detectat cu una cu două. Vreo născocire din astea cîte sînt atîtea.

— Ați verificat goniometrul, e bun? făcui eu neîncrezător.

— Are trei goniometre de trei tipuri diferite în mașină! Le-a comparat de o sută de mii de ori cu confrații lui radioamatori, ba a intervenit soțul meu, a explicat cuiva și l-au lăsat pe Bob să-și compare aparatul cu goniometrele poliției. Toate trei sînt foarte bune. Nu mai spun că m-au costat o groază de bani...

M-am frecat pe bărbie, gînditor. Bob mînca un sandwich.

— Deci ce vă aduce în România, doamnă?

— Fugărim fantoma asta, emițătorul ăsta. De două luni de zile.

— Păi spuneați că goniometrul n-ajută.

— Uneori pare să indice niște direcții... Ceva tare vag, niște erori probabil, însă Bob trasează direcția pe hartă și merge într-acolo. Ne-am învîrtit prin Europa de-am amețit... Norvegia — Italia; Spania — România...

— Ultima direcție intersectează România...

— Da, o să-ți arate Bob pe hartă. Vrea să-l vadă și pe colegul lui român, am uitat numele... din orașul Bacau.

— Bacău, am corectat eu automat, cu gîndul aiurea.

Doamna X. privi ceasul. Arăta într-adevăr obosită, cu hainele într-o neorînduială care nu i-o fi fost specifică, ușor resemnată...

— Lucrurile așa stau, Nick. Dacă te trădezi față de Bob...

În general, mă înțeleg bine cu copiii. Dar cu unul care a stat un an de zile în cameră, imobilizat...

— Hello, Bob. Arată-mi și mie harta aceea, m-am apropiat eu.

Fără vorbă, puștiul întinse mîna pe geamul mașinii, scoase mai multe hărți și desfășură una pe capota motorului. Era o hartă destul de amănunțită a Europei, împînzită de linii roșii — punctate și continue — direcțiile gonio pe care fuseseră pînă atunci. Una din liniile continue pornea din Ungaria spre Aiud.

— Aici ai vorbit ultima dată, am bătut eu cu degetul în Ungaria.

Bob mă privi scurt, avea sprîncenele stufoase.

— Să știi, Bob, eu nu-s prea tare în radiotehnică, poți să mă păcălești cînd vrei.

— Pentru ce să te păcălescu?

— Nu știu, poate așa, de plăcerea păcălitului. Cum o cheamă?

— Nida.

— E mai mare decît tine?

— Nu cred. Nici n-am văzut-o. Atîta știu, o cheamă Nida.

— Și cum vă înțelegeți, în engleză, în franceză?...

— Engleză.

— Deci știe engleză. Are accent străin, cumva?

— Are. Spune că a învățat-o engleză unul Sandu Covaci, din orașul Bacau.

— Bacău, corectai eu, moale. O cunoști de mult?

— Da, de mult... Într-o furtună, astă primăvară, cînd mi s-a rupt antena pe jumătate. Cu antena întreagă n-o mai recepționez. Nu-i interesant?

— Ba da; bine că ți-ai dat seama și ai lăsat-o așa.

— Am lăsat-o că nu se putea altfel. Eram în pat. Îl chema pe Sandu Covaci, YO5 RQZ, din... Ba-cău, pronunță Bob cu grijă. Ăla nu răspundea. Se-ntîmplă. Se mai strică stația, n-ai recepție în zonă, ori... ești bolnav... L-a chemat multă vreme, în fiecare luni și joi pe la 8 seara. Atunci m-am hotărît s-o ajut pe Nida: l-am chemat și eu pe Sandu Covaci. Tot așa, zile la rînd. Pe urmă am intrat în legătură cu Nida să-i spun că nici eu nu l-am putut găsi. Am rămas prieteni... și de-atunci o caut.

— E oare cu putință să aibă un emițător nou, care nu poate fi detectat?

— Așa zicea mama. Tot ce se poate, — făcu el sec.

În seara aceea doamna X. vorbi totuși cu soțul ei, fiindcă Nida urma să mai transmită abia luni, iar pînă atunci puștiul aproape că nu trăia. Clujul ne-a oferit un spectacol de operă și unul de circ, precum și renumita lui cremă de castane cu frișcă. Eram nerăbdător să ascult și eu glasul Nidei, dacă avea să-mi permită puștiul. Iar luni, în plin cîmp, departe de parazitii electrici ai orașului, la ora 8 seara, am ascultat glasul Nidei, glas tînăr, ușor disperat că nici Bob nu mai răspunde la apeluri, un glas venit în valuri, interferat de alte stații, de foarte departe. Bob manevra grăbit cînd un goniometru cînd altul. Dacă m-aș fi pricput cît de cît la goniometrie, aș fi înțeles totul mult mai devreme, poate încă de pe atunci.

— Vreo direcție nouă, Bob? vorbi doamna X., din întuneric.

— Nu, mamă... Aceeași.

— Ce vrei să facem pînă joi?

— Eu zic să mergem la Sandu Covaci, la Bacău.

— E departe Bacăul ăsta, Nick? întrebă trudită doamna.

— Pînă joi ajungem. Trecem prin niște locuri care o să vă placă.

Doamna X. nu comentă nimic. Dîrdîia ușor de frig. Puștiul strîngea aparatele în cutiile lor și nu-i puteam vedea fața. I-am văzut-o după vreo oră, cînd nu mai era același lucru: se însufleți se, dar exprima prea multă tristețe pentru un copil de vîrsta lui.

Am avut deci timp s-o luăm pe cele mai frumoase drumuri, conduceam eu, povestindu-le cum ar fi făcut-o bunicul istoria locurilor dimprejur, cu legendele și basmele și întîmplările oamenilor. Aproape de Lacul Roșu am coborît toți trei și ne-am rugat de un țăran cu un bici năzdrăvan să ne lase să mergem puțin în căruța lui trasă de boi, treabă care a distrat pe toată lumea, inclusiv pe Bob, care ne-a rugat să-l mai lăsăm puțin, fînul mirosea altfel decît benzina mașinii: ne-a spus tulburat că el a mai mers cu asemenea car, în fin, nu-și poate aminti unde și cînd... Doamna X. s-a uitat cu îngrijorare la el, dar eu am știut că nu-i nimic rău, și eu vizitasem locuri pe care le cunoșteam de undeva, deși le vedeam întîia oară, și alții poate la fel.

Țin minte că am pretextat ceva ca să nu mergem cu barca peste pădurea scufundată a Lacului Roșu. Unii spun că se distrează plutind printre trunchiurile osificate, dar aceia sînt puțini. Lacul degajă tristețe. Cei care l-au văzut își aduc aminte de el ca de o vrajă, iar cîțiva pe care-i știu și pe care mă feresc să-i judec vin acolo an de an, cu barca peste copacii morți, fiindcă altfel nu pot. I-am arătat lui Bob lacul din mersul mașinii și am trecut mai departe, spre vilele din celălalt capăt al stațiunii, de lîngă intrarea în Cheile Bicazului. Făcusem drum lung și am poposit acolo. A doua zi era miercuri.

A doua zi am ajuns și la Bacău, pe strada Mușteior, la numărul 16. Numai eu cu Bob. Antena era sus pe casă, o antenă bizară, octogonală, la care puștiul se uită cu atenție în vreme ce eu apăsam, de cîteva minute, soneria.

— Bună ziua, spusei unui moșneag cu ochelari tulburi și bulbucați, îmbrăcat în jachetă.

— 'Ziua, ce-i?

— Cu tovarășul Sandu Covaci, vă rog.

— Covaci? Care Covaci? Zi-i mai tare niței. Și eu sînt tot Covaci.

— Sandu! am urlat eu.

— A, Sandu. Frate-miu. E mort, domnule, de două luni l-am îngropat. Ce-ai cu el?

— Cum mort?... șoptii eu, dezorientat.

— Da, ce te miri, la 78 de ani...? Hai în casă, hai.

Puștiul și cu mine l-am urmat pe moșneag printr-o cameră întunecoasă plină de obiecte mari acoperite cu huse, probabil stația de emisie-recepție, într-o sălită cu două mese rotunde și un pat covățit. Sub pat era o cloșcă.

— A cui ești dumneata?

— Din București, radioamator din București.

— Aha. Ce să-ți fac...? Asta-i.

— Spuneți-mi, cine era Nida?

— Nida? O fată, da' de unde știi? El a învățat-o englezește.

— El? Dar mai înainte ce limbă vorbea?

— Asta nu știu, nu știu. Eu cînd am venit aicea să-l grijesc, vorbea cu dînsa englezește.

— Și din ce țară e Nida?

— Țară? Știu eu? Poate că-i de la noi, poate nu... Nu m-a-nteresat. Pe mine nu mă-nteresează joaca asta a dumneavoastră. E! Ai să-i dai ceva, vreo datorie, bani, ceva?

— Eu? Nu.

— Asta-i. E mort, gata.

Puștiul primi vestea calm, fără comentarii, deși am încercat cu prudență să-l trag puțin de limbă, să-i văd reacția. Trebuia să dau un raport maică-si. Iar aceasta, la telefon, soțului. Mă tem că n-au avut ce comenta de pe urma vizitei la Covaci. Despre morți, numai bine.

— Nick, mă întrebă puștiul, care-i cel mai înalt munte de pe-aici?

— Altul nu știu, decît Ceahlăul: 1 904 metri. Ți l-am arătat eu.

— În ce direcție? Poftim busola, poftim harta.

I-am arătat puștiului direcția și l-am întrebat de ce are nevoie de ea. Mi-a spus că vrea să se asigure el de un anumit lucru. Atît. Și pînă luni abia dacă a mai scos cîteva vorbe.

Ziua de luni, ora 8 seara, ne-a prins pe platoul transilvan, pe drumul către Sfîntu Gheorghe, la o margine de crîng cu sălcii. Curge un pîriu fără nume. Bob mi-a cerut din nou să-i arăt direcțiile către cei mai înalți munți dimprejur, treabă pe care am făcut-o în ultimele lumini ale apusului. Se lăsaseră pîcle de seară și orizontul apărea alburiu și albăstriu. Opt fără două minute. Vijîia cîte o mașină pe drum, cu farurile de-acum aprinse. Bob era instalat pe iarbă, cu goniometrele, stația, harta și busola împrejur. Gonise toți greierii din preajmă, ca să audă bine. Deși am fost foarte atent mi-a scăpat momentul stabilirii contactului; puștiul schimba un goniometru după altul și nu mi s-a părut că ar rătăci în căutarea sursei, ci că, dimpotrivă, le fixează cu multă precizie într-o anumită direcție. Sau poate mă înșelam eu, din nepricepere.

— Ceva nou, Bob? vorbi prin întuneric doamna X.

— Nu mamă.

— Acuma ce mai faci?

— Vreau să mergem...

Doamna X. se apropie de el prin iarbă.

— Ai zis acasă, Bob?

— Da.

— Doamne Dumnezeule...

De frică să nu audă altceva decît auzise, doamna nu a mai întrebat nimic. Am condus cu viteză mare, parcă tot din aceeași cauză, să nu-l las pe puști să se răzgîndească, și-am ajuns la Brașov pe la ora 9.

— Poate doriți să urcați cu liftul pe terasa hotelului, se vede foarte frumos noaptea...

— Mulțumesc, Nick, dar sînt puțin cam obosită... Ne întîlnim peste jumătate de oră la masă, da? Hai Bob, vino să te speli un pic.

— Eu, mamă, urc puțin cu Nick pe terasă: ce cameră avem?

— 313, cîți doamna X. Nu întîrziați!

Sus pe terasă mai era doar o pereche de îndrăgostiți, dar în celălalt capăt. Ne-am sprijinit de balustradă să privim în tihnă Brașovul noaptea, iar eu am aprins o țigară.

— Auzi, Nick... Ce constelație e în direcția asta?

— A Lirei. Constelația Lirei.

— Este foarte departe?

— Foarte departe.

— Așa mi-au spus toți ghizii, zise Bob înăbușit.

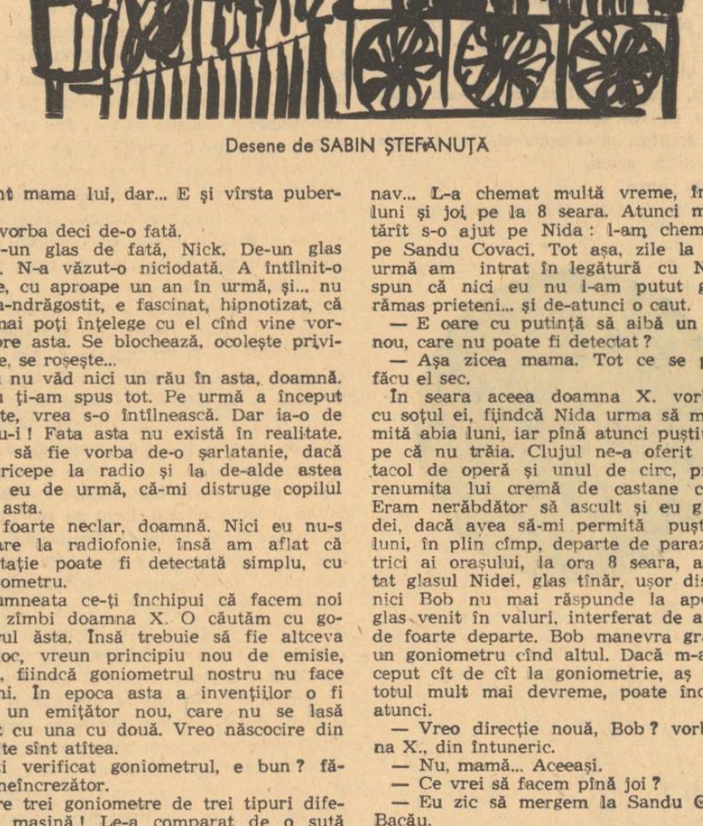

Desene de SABIN ȘTEFĂNUȚĂ

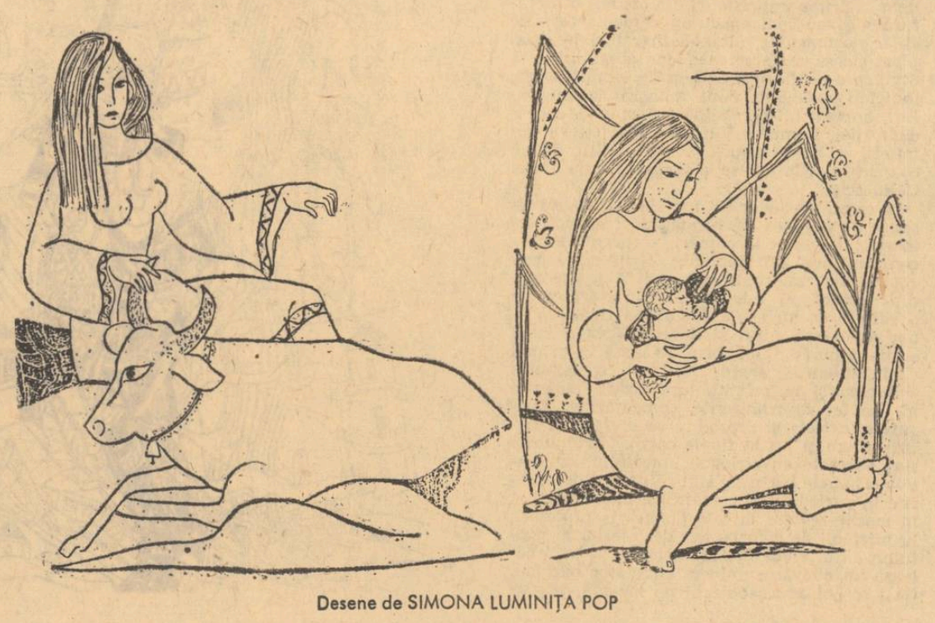

Desene de SIMONA LUMINIȚA POP

ANDREI UJICĂ

apă de uitare

În oglinda ovală se vedeau pereții camerei cu zugrăveala ștearsă și negri de fum și mobilele gălbui și globul albastru al lămpii agățate de tavan. Pe dulapuri erau mereu valize cu suluri de hîrtie pentru învelitul cărților și al caietelor de școală.

Erau două paturi largi de tot acolo, acoperite peste zi cu pături de lînă. Al meu avea pătură albastră și al bunicii pătură roșie.

La sfîrșitul lui octombrie, în noiembrie și la începutul lui decembrie ploua mereu în oraș și nu iese nimeni din casă. Străzile sînt pustii și ude și cîteodată dimineața sau seara e ceață.

La începutul ploii într-o toamnă, mama mi-a spus că am să plec să fac liceul într-un alt oraș. Am urcat cu bunica în tren și am văzut picăturile care se prelingeau pe geamuri și pe peron stătea mama cu părul ud și șeful de gară.

Mama se plimbă singură primăvara.

Ei ne-au făcut cu mîna și trenul a plecat.

De atunci nu mai merg acasă decît în vacanțe și cîteodată și în timpul școlii pentru două zile: sîmbătă și duminică.

În oglinda ovală se vedea camera cu lumină cenușie și puțină. Pe jos aveam covoare de zdrențe și într-un colț o sobă de tuci. Bunica era plecată la Schmetterland și am stat cîteva zile singur.

Făceam toată ziua focul, mirosea a lemn în cameră și a portocale de la cojile întinse pe dulap, și afară ploua mereu (era începutul lui decembrie) și ascultam muzica la radio. Radioul era așezat pe noptiere de la capătul patului. Deasupra stătea veioza.

În oglindă se vedea un lac și cîțiva mesteceni în jur și trei lebede.

În spate se întindea pînă departe un gazon verde și aproape de orizont se vedeau turnurile unui oraș.

Doi domni cu pălării mari și săbii subțiri la șold stăteau în picioare în dreapta lacului și pe malul celălalt o doamnă era întinsă pe iarbă. Oamenii nu se mișcau și nu bătea nici vîntul, fiindcă ramurile mestecenilor erau neclintite.

În oglindă se lăsa seara, atunci cînd se lăsa și în oraș și se întuneca în cameră.

Afară ploua mereu și în casă era cald și mirosea a portocale și a lemn.

Stăteam întins pe pătura albastră și citeam sau ascultam muzică la radio. Mă bucuram că bunica era plecată acasă și puteam sta cîteva zile singur.

Dimineața se lumina tîrziu pe la opt, în oraș era lumină cenușie, se auzeau doar copitele cailor de la dric cum plescăiau pe pavajul ud și de la o fereastră vedeam sicriul cu coroane de flori albe și pe capră birjarul avea hainele ude din cauza ploii. Nu mergea după mort decît preotul, și rudele apropiate. Era singurul lucru pe care-l vedeam în oraș fiindcă în rest străzile erau tot timpul pustii și nu se auzea decît ploaia.

În oglindă totul stătea nemișcat.

Undeva în dreapta lacului, după pîlcul de mesteceni era o șosea plină cu praf pe care se vedea o trăsură cu patru cai și un vizitiu cu mîna ridicată să-i biciuiască.

Toată ziua ploua, apa se prelingea pe geamuri ,în cameră era lumină puțină, și eu stăteam întins pe pat și priveam în oglindă. Nu se mișca nimic acolo.

În zare, turnurile orașului erau acoperite de ceață, dimineața și seara vedeam luna deasupra copacilor și mai tîrziu, deasupra orașului.

Lîngă lac cei doi domni cu pălării cu boruri largi aveau o mînă sprijinită în șold și pe cealaltă o țineau pe garda sabiei. Stăteau cu spatele la mesteceni și pe șosea trăsura încremenise cu caii în galop și cu vizitiul ridicat în picioare, și ținînd biciul deasupra lor.

Femeia era întinsă în iarbă pe malul celălalt al lacului și-și ținea fața îngropată în mîini. Poate că plîngea.

Într-o zi, unul din cei doi domni a ridicat o mînă ca să-și șteargă fața de praf și atunci s-a auzit o frîntură dintr-o melodie cîntată la flașnetă și trăsura s-a mișcat pe șosea trecînd puțin de pîlcul de mesteceni, biciul din mîna vizitiului a lovit crupa unui cal și totul a încremenit din nou. Apoi nu s-a mai întîmplat nimic pînă seara. Domnul a rămas cu mîna pe față.

Am adus lemne și am băgat pe foc și am mîncat o portocală pe care am găsit-o într-un sertar.

După masă am deschis geamul și am văzut ploaia, eu fumam sprijinit de pervazul ferestrei și pe stradă a trecut din nou dricul cu preotul și cu două rude ale mortului în urmă.

De obicei erau trei înmormîntări pe săptămînă în oraș.

În oglindă a răsărit luna, acolo n-a plouat deloc și pînă dimineața nu s-a mai întîmplat nimic.

Noaptea am băgat pe foc și am fumat iar o țigară.

În oglindă era liniște.

Dimineața se lumina tîrziu ,pe la opt. În cameră era cald.

Am găsit în cămară niște mere și le-am așezat pe noptiera de lîngă patul bunicii.

Lipisem afișe colorate pe pereți.

Bunica era plecată în orașul nostru unde locuia mama singură în casa mare, cu pianina neagră la care cîntam toamna și iarna cînd mai eram acolo.

În oglindă, domnul care se mișcase cu o zi înainte își mai ținea încă mîna pe față în dreptul ochilor. Ploaia cădea mereu lovind în geam. După un timp, domnul și-a coborît mîna și iarăși s-a auzit o frîntură dintr-o melodie cîntată la flașnetă și trăsura a mai înaintat pe șosea. Domnul a rămas puțin nemișcat și după aceea s-a întors cu fața către tovarășul său și a făcut o plecăciune.

Se auzea acum melodia cîntată fără întrerupere la flașnetă. Trăsura gonea spre oraș ridicînd praf în urmă. Flașneta cînta mereu o melodie monotonă. S-a mișcat atunci și celălalt domn și a făcut și el o plecăciune. Doamna întinsă pe iarbă a ridicat capul.

Cei doi s-au îndepărtat și-au aruncat pălăriile în iarbă și și-au scos săbiile.

Nu auzeam decît ploaia care lovea geamul și melodia cîntată la flașnetă.

Domnii au intrat în gardă și după aceea au început să se lupte. În oglindă amurgea. Se lăsa seara și în oraș. Doamna se ridicase în picioare și privea speriată de pe malul celălalt al lacului.

S-au luptat aproape o jumătate de oră pînă cînd dintr-odată și-au vîrît în același timp săbiile unul în celălalt. Au căzut amîndoi cu piepturile străpunse. Unul s-a prăbușit cu fața în lac. Celălalt a mai făcut doi pași cu mîinile desfăcute în lături, apoi și le-a încleștat pe sabia vîrîtă în el și a căzut în iarbă.

Trăsura străbătea drumul care șerpuia prin mijlocul cîmpului verde aproape de oraș. Se vedea ca un punct cu negru și în urma ei o dîră de praf pe șosea.

Doamna alerga pe lîngă lac, privind cadavrele de pe malul celălalt.

Lebedele lunecau într-o parte și într-alta pe apă.

În cameră era cald și eu mi-am aprins o țigară.

Nu se întunecase de tot încă.

În oglindă soarele apusese.

Doamna se dezbrăcase pe iarbă și-și rupea în fîșii rochia albă. A împletit după aceea o frînghie lungă și destul de subțire. Melodia se auzea fără întrerupere cîntată la flașnetă. Doamna a legat șireangul de ramura unui mesteacăn și la celălalt capăt a făcut un laț.

A stat în picioare goală în fața lacului și vîntul încrețea suprafața apei și mișca ramurile copacilor, și părul negru al doamnei. După aceea ea s-a urcat în mesteacăn și s-a spînzurat.

Trăsura intrase în oraș fiindcă nu se mai vedea nimic pe drum.

Se însera încet.

Trupul gol al moartei lucea alb și se legăna în copac.

Avea părul căzut pe față.

Ploaia lovea geamul și era liniște.

Flașneta se oprise.

În oglinda ovală se vedeau pereții camerei cu zugrăveala ștearsă și negri de fum și mobilele gălbui și globul albastru al lămpii agățate de tavan. Pe dulapuri erau mereu valize și suluri de hîrtii pentru învelitul cărților și al caietelor de școală.

Oglinda avea o ramă din lemn galben și cîte o noptieră plină cu vrafuri de cărți prăfuite de-o parte și de alta. Erau două paturi largi de tot acolo. Acoperite peste zi cu pături de lînă. Al meu avea pătura albastră. Al bunicii avea pătură roșie. La sfîrșitul lui octombrie și noiembrie și la începutul lui decembrie ploua mereu în oraș și nu iese nimeni din casă.

Se făceau trei înmormîntări pe săptămînă. Dricul trecea cu preotul și rudele apropiate ale mortului în urmă. Era singurul lucru pe care-l vedeam în oraș fiindcă în rest străzile erau tot timpul pustii, și nu se auzea decît ploaia. Bunica era plecată la Schmetterland. Acolo locuia mama singură în casa mare cu pianina neagră la care mai cîntam toamna și iarna cînd eram acolo.

În oglinda ovală se vedea camera cu lumină cenușie și puțină.

Aprindeam veioza de la capătul patului și citeam întins pe pătura albastră și afară ploua, bunica dormea sau citea și ea ori asculta muzică întinsă pe pătura roșie.

În oglinda ovală se vedea camera cu lumină cenușie și puțină.

NICOLAE CREȚU

felinarul

Din partea stîngă a compartimentului apăru controlorul, în uniformă de polițist, destul de ponosită. Felinarul dreptunghiular totdeauna aprins, zi, noapte, îi atîrna pe piept. Prin sticla afumată, cu funingine căzută și praf la încheieturi flacăra pîlpîia galbenă ca fața unui mort. Îi făcu semn Contelui. Fără să-i spună nimic controlorul îi arătă cu mîna s-o ia pe culoar înainte. Trenul opri într-o stație, Contele se întoarse spre controlor :

— O clipă, domnule, numai o clipă, și coborî din mersul încetinit al trenului pe peron. Își făcu loc cu coatele pînă aproape de ieșire. Nu-și putea imagina că atîta mulțime călătorea noaptea. Toți erau cuprinși de același fior al călătoriei — și fețele vesele cu cămăși colorate descheiate la un nasture și fețele serioase cu pălării lăsate pînă la dunga ochilor, și fețele triste, și cele indiferente. Din cînd în cînd o crainică nedormită anunța plecarea sau sosirea vreunui tren. Prin locuri retrase se arătau femei singure, cu privirea pierdută cine știe unde. Unele își ștergeau pantofii de praf cu o batistă pe care o aruncau apoi mototolită într-o poșetă neagră, sau roșie, sau crem. Altele își mai fixau odată dunga ciorapilor pînă la chiloții subțiri, perforați fiindcă era vară. Și cîte una din ele dispărea în umbra vreunui costum voluminos de culoare închisă, de obicei culoare închisă pentru că manșetele cămășilor erau albe, orbitor de albe, scrobite, prinse în butoni uneori de argint, alteori de vreo cîțiva lei, iar din mînecă ieșeau niște mîini cu degete delicioase ca niște cîrnăciori, degete cu inele scumpe din aur, verighete, inele cu diamante, inele de tablă, degete care purtau aproape totdeauna cîte o servietă de voiaj voluminoasă, servietă de culoarea cafelei cu lapte, servietă roșie, albastră, neagră, nu mai contează ce culoare. Pentru nimeni culoarea servietelor nu are vreo importanță prea mare. Din două difuzoare agățate de stîlpi curgea melodia unui tînăr compozitor, parcă venea direct din cerul prea întunecat din cauza luminilor :

Simt ceva mortal aici
în regiunea ființei mele
ziua mă doare soarele
noaptea luna și stelele...
ce să mă fac,
doctore...

Contele ieși în fața gării. Orașul întreg ardea în melodia aceea. Avu intenția să-și ducă mîinile la urechi, își dădu seama că era inutil. Melodia izvora la fel din interiorul său, fiecare celulă părea să fie un focar, șingele de la cap la picioare îi înlesnea trecerea. Urcă într-un autobuz aflat în ultima cursă. Scoase bilet, se așeză pe un scaun alături de o persoană tînără, își descheie nasturul cămășii, duse mîna la gît și avu senzația că-și desface lațul unui streang. Ceasul din turnul primăriei bătu miezul nopții. Autobuzul porni, coti pe vreo cîteva străzi, ajunse prin dreptul bisericii sfinților Împărați, trecu de parcul Libertății, de podul Palașanu pe sub care nu mai curgea nici o apă. Probabil secase, în dunga luminilor albia se arăta crăpată. Curînd ieși afară din oraș. Se oprea la cîte o stație, scaunele se goleau de doi-trei călători. Șoseaua șerpui printr-o pădure, coti apoi spre un sat semnalat prin luminițe tremurătoare, trecu mai departe. De o parte și de alta, dealuri brăzdate de văi domoale. Persoana de lîngă Conte era foarte tînără, o fetișcană. El îi aprecie tăietura ochilor, tăietură divină străjită de gene lungi, întoarse. Altceva nu mai putu să deslușească pentru că ochii aceia îi tăiau respirația. Într-un tîrziu o întrebă cum de nu-i este frică să meargă singură la asemenea ceas și ce vor spune cei de acasă, cum de au lăsat-o, fetele mai ales trebuie să fie în pat, la ora aceasta somnul este singurul lor domn.

— O duduie ca dumneata ar trebui păzită cu arme, observă el.

— Dumneata uiți că m-ai căutat domnule Conte, îi răspunse fata. Uiți c-ai tocit cu genunchii dușumelele din fața altarului, chemîndu-mă.

Contele își duse mîna la gît, din nou avu senzația că-și desface lațul unui streang.

— Cu neputință, duduie. Nu v-am chemat niciodată. Apoi se întoarse către ea. Cu neputință. Doar pe copila din Liban am invocat-o. Nopți întregi ochii mei i-au desăvîrșit imaginea. Ea este pururi tînără și pe tărîmul acela nu putem ajunge decît tîrîndu-ne printr-un labirint de sare. Ea este mireasa Libanului. Ea are cincisprezece ani și ochii de safire. Ea nu coboară printre noi.

— Credința dumitale, domnule Conte, nu-i deplină. Privește-mi ochii.

Contele zîmbi îngăduitor. Îi luă mîinile într-ale sale și îi privi ochii, două tăieturi divine străjuite de gene lungi, întoarse.

— Doamne, ai ochii de safire ! E cu neputință ! Tu ești Debora !

— Pentru dumneata sînt Carmen, domnule Conte. Pentru fiecare muritor eu port alt nume. Dacă lucrul acesta îi poate alina.

Carmen îl strînse puternic de mînă :

— Atenție, domnule Conte. Taxatoarea doarme, șoferul doarme și el, și noi sîntem singurii călători. Taxatoarea adormise cu capul pe brațul stîng, cîteva șuvite de păr atîrnau peste ochi, desprinse din clame. Dormea foarte senin, somn de copil. Contele sări imediat, apucă volanul și vru să frîneze. Frînele erau defecte.

— Ajută-mă, Debora. Fata îl tîrî pe șofer pînă la un scaun. Vom merge pînă se va consuma toată benzina. Și se va termina curînd, adăugă Contele, consultînd indicatorul de benzină.

Motorul bîzîia depărtat, farurile abia dacă luminau cîțiva metri în față. Contele privi atent prin geam și fu surprins să observe că asfaltul șoselei dispăruse. Dispăruse și șoseaua, nu era decît o pajiște venind din întuneric, cu repeziciune înghițită de roțile autobuzului. Curînd acesta se opri, cei doi călă-

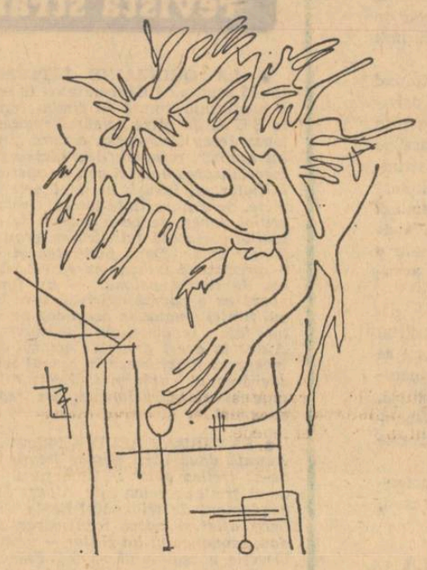

tori coborîră. Se depărtară de autobuz în noapte, cîteva astre fosneau mărunt deasupra, pace deplină, fînul cosit se topea de mirosuri, ei simțeau focuri albastre în căpițe, auzeau picăturile de rouă lunecînd spre staminele florilor somnoroase. Flăcări întunecate se ridicau pe orizont. Contele apucă mîna fetei și porniră în acea direcție. Urcară o colină, se opriră sus :

— Trebuie să rămînem aici pînă dimineață, Debora. Nici un semn după care să ne luăm. În plus avem șansa să ne rătăcim.

— Imposibil, domnule Conte. Trebuie să fiu acasă înaintea zorilor. Fata luă mîna dreaptă a Contelui, îi deschise pumnul și acesta simți cum arătătorul ei dibui linia vieții, apoi linia dragostei. Acolo unde se uneau, degetul se opri. Cu ajutorul dumitale am să ajung acasă. De altfel palma îmi arată destul de bine drumul, e o hartă pe care mă descurc lesne. Aici locuiesc eu. Fata apăsă cu degetul intersecția celor două linii. Aici sînt munții Efraim, domnule Conte, să ne grăbim. Cheia de la poarta cetății îmi dă de veste că servitorii au aprins făclii să mă caute.

O vreme nici unul nu mai scoase nici o vorbă. Contele privi de partea cealaltă a colinei și descoperi în vale o lumină mică, lumină mișcîndu-se încet, oprindu-se, mișcîndu-se, descriind parcă un cerc.

— Să mergem într-acolo Debora. Lumina aceasta ne cheamă.

Contele simți cum îi cresc aripi, parcă umerii i se desfăceau ușor, numai inima îi bătea nebunește. Ajunseseră la o portiță din lemn, Contele o deschise. Înăuntru cîteva cruci susțineau candele cu flacără galbenă, pîlpiind. Cîteva morminte împrejmuite de gărduțuri de fier luminate de flacăra care juca pe candele. Mormintele erau presărate de o parte și de alta în jurul unei biserici scunde, cu ziduri din birne, cu geamuri mici luminate. Deasupra ușii, o scîndură lustruită pe care scria cu litere mari, fosforice :

„Urmează-mă Deborah, e vremea să trăim
Ținîndu-ne de mînă în munții Efraim".

Prin ușa deschisă se răspîndea miros de tămîie, în mijloc candelabrul cobora pînă jos susținut de boltă cu un lanț de reflexe aurii. Brațele candelabrului ca niște șerpi încremeniți aveau la capete luminări, acolo părea să fie cap de șarpe, iar lumina ochi magic de șarpe. Resturile picurau pe dușumea și acolo picăturile albeau dintr-odată, își pierdeau strălucirea, deveneau resturi albe, sfărîmicioase, roase de păcate cerești. Dimineața probabil stratul de ceară va fi măturat de îngeri cu aripi întunecate. Ori îl va mătura însuși preotul cu mătura aruncată într-un ungher, va fi aruncat afară asemeni îngerilor cărora nu li se îngăduie căință. Din cauza luminilor picturile de pe pereți apăreau ca printr-o perdea de ceață, poate chiar cerul acela albastru alburiu din picturi s-a răspîndit în biserică. În altar preotul înălța rugi, un cor nevăzut îl acompania

Contele se apropie pînă în pragul ușii, cu umărul lîngă umărul fetei. Dădu să treacă peste prag, picioarele parcă nu-l mai ascultau. Deborah trecuse deja dincolo. Nu-și putu da seama ce se întîmplă, simți că înghite în gol. Pragul îl despărțea de fată. Ei se țineau pe deasupra de mîini. Contele se vedea părăsit de puteri, o forță îl trăgea înapoi.

— Părinte, logodește-ne, strigă el în sfîrșit. Corul nevăzut îl acompania, ruga deveni muzicală, pătrunzînd în altar pînă la urechea preotului. Acesta ieși în amvon. Contele recunoscu în persoana lui pe domnul Abate.

— Veți primi binecuvîntarea fiii mei. Vă așteptam, totul e pregătit.

Dispăru o clipă. Contele întoarse capul spre portița de la intrare și ascultă ciulindu-și urechea. Pînă la ei se auzea din ce în ce mai aproape lătrat de ciini. El o apucă pe Deborah de dincolo de prag cu amîndouă mîinile de umeri, o strînse la piept. Doi dulăi negri pătrunseră pe portiță, lătrînd mînios, unul se repezi apucîndu-l de picior, celălalt așteptă gudurîndu-se pînă cînd stăpînul său ajunse aproape.

— Ridică-te, domnule Student. Să mergem. Contele prăbușit în pragul bisericii își clătină capul, își șterse șuvița de sînge de pe frunte și-și privi adversarul.

Controlorul transpirat, își trecu mîneca roasă a hainei de polițist peste față. Își luă ochelarii aburiți de pe nas, și-i frecă de cealaltă mînecă. Felinarul dreptunghiular atîrnat de gît păru și el transpirat, iar flacăra după sticla plină de funingine gîfîia gata să moară.

— Să mergem, domnule Student.

Glas înfundat, gros, plin de mustrare.

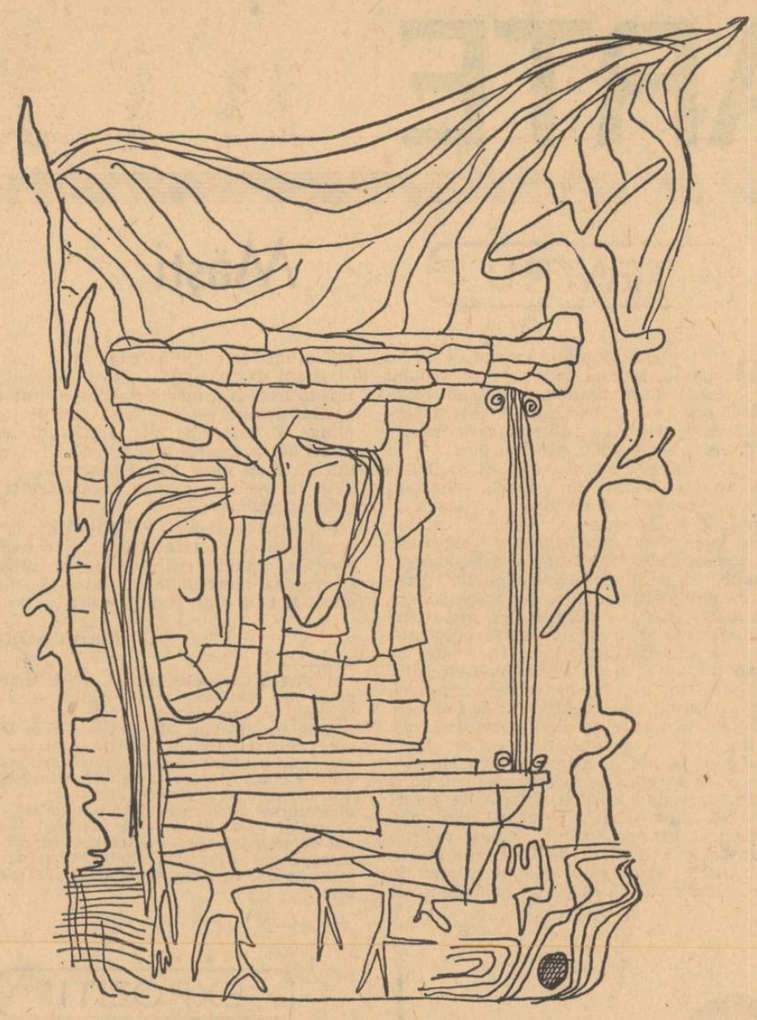

Desene de DANIEL TOLCIU

VALERIU OIȘTEANU

rotativa

SEARA. De pe toate acoperișurile atîrnau odgoanele cu ancore la capăt, steguțe colorate fluturau printre cablurile întinse. Tramvaiele se retrăgeau prin piață, trăgînd interminabile cozi de remorci cu lumina slabă, ocolind rondul și apoi suind spre depou într-un slalom complicat printre stîlpii felinarelor. Lîngă rigolă se strînseseră bucăți de pîslă, hîrtii lungi și părți dintr-un animal crustaceu mișcînd obosit din maxilare. Contactele metalice luceau mat pe panoul de comandă al depoului în care tramvaiele intrau tîrînd corpurile obosite cu reclame proaspete, neuscate. Vîntul mișca odgoanele și ancorele se prindeau de cîte au geam deschis, trăgînd remorcile cu degetele încîrligate spre pîlnia neagră a gurii de canal. Mai multe tramvaie avuseseră aceeași soartă. Se desfăceau sub mușcăturile crustaceelor și se prăbușeau în jos, pîrghii, reostate, cadrane, manșoane de aramă cu zgomote guturale de clipocit. Pe pavajul pieții rămîneau doar tablele strînse cu grijă, una peste cealaltă. O mică flacără albăstruie apărută sub ele. În curînd, vîrfurile ei se îngălbeniră și metalul se scoroji pînă ajunse să se prelingă ca o falangă argintie spre gratiile chepengului. Unele remorci reușeau să se smulgă din ghiarele ancorelor și din plasa cablurilor și inerția le purta pe șinele orașului prin pieți cu sens giratoriu și pe străzi laterale pînă ajungeau pe căi de ocol la gardul depoului. Acum totul se liniștise. Steguțele fluturau paralel iar ancorele atîrnau demn pînă sub geamurile subsolurilor, corpurile zgîriate ale remorcilor erau acoperite cu haine lungi mirosind încă a vopsea, colți de pisică extrași cu grijă dintre spițe. Ultima remorcă cu luminile stinse trecu în viteză prin piață. Pe partea exterioară a unuia dintre pereți atîrna trupul unui om tînăr de statură mică, gol, petrecut și străpuns de crengi arcuite ce-i intraseră cu partea lor ascuțită prin carne fără să lase nici o urmă de sînge. Cizmele întinse pe șanuri atîrnau alături de proteze bătute în ușă la înălțimi diferite, pe frontalul remorcii un barometru cu sticla crăpată în diverse sensuri și slab luminat. Tramvaiul era deschis în partea din spate, cu scaune din papură împletită și balustradă cu marginile tivite în roșu. Crenelurile și turnulețele împodobeau acoperișul marcat în colțuri de cîte un sceptru. Tramvaiul se îndepărtă spre fundal pe care se mai zăreau ruinele unui templu. Copacii purtau draperii lungi care cădeau în falduri ca o togă pe crengi de care erau proptite scări sau atîrnau lănțișoare cu belciuge sclipitoare, steaguri de diferite mărimi, majoritatea din piele — aveau imprimate scene de luptă a căror zgomot nu se stinsese încă, sau animale marine, calcani cu urechi mari îmbrăcați pe margine cu penajul exotic al unei aripi, și cu o coadă solzoasă care se desfoia lent de sub o carapace de țestoasă de sub care răzbătea o serie de copite scurte dar ascuțite cu un șir de pinteni. Ceilalți copaci purtau cumpene de clopotnițe și capcane de diferite construcții din lemn și sfori, arcuri ce se declanșau în serie periclitînd ascensiunea din toate părțile. Tramvaiul încetini brusc, în fața lui pămîntul se ridicase într-o multitudine de mușuroaie din care țîșniră stoluri de lilieci. Liliecii tineri se rotiră pînă formară din aripile lor umbrele largi de sub care atîrna în valuri părul castaniu. Ceilalți muriră acoperind gardurile, peste ei păși pe părul alb personajul tapiseriei care acoperea ogivele, cu tenul tot atît de alb și o mantie scurtă, costum întins pe corp, acest personaj intim se îndepărtă călcînd peste perechile de felinare ce se stingeau în urma lui către un instrument muzical din lemn galben, un hibrid imens între harpă și contrabas.

NOAPTEA. Brusc, dinspre oraș se auzi o melodie necunoscută. Abia acum putea observa că toate clădirile erau acoperite cu huse de culoare închisă ce-și lăsau faldurile bogate de-a lungul zidurilor pînă la subsol, sau cuprindeau corpul clădirilor ca într-o centură astfel încît se vedeau prin pînza groasă canaturile ușilor și a ferestrelor, coloanele și frontalurile baroce ca niște nervuri. Husele enorme erau prinse în chingi multicolore, curele și sfori, bumbi de metal sau ferm închise cu un zig-zag de fermoare lucind mat în lumina reflectoarelor. Trompetiștii se ridicau lin din spatele acoperișurilor, sunetele sucombau pentru un moment și din nou reveneau pe deasupra caselor. Pe străzi își făcu apariția un șir de bărci. Scrîșnetul lemnului pe pavaj se prelungii pînă în piața centrală. Din calele bărcilor apăru un grup de bărbați de diferite virste și înconjurară clădirile. Începură să strîngă husele de pe acoperiș, înfășurînd pînza groasă în rulouri, se agățau de fermoarele metalice rămînînd suspendați și atunci se prindeau de mîini, de glezne, pînă ajungeau să se proptească în dalele de ciment și să desfacă dinții metalici. Se balansau pe bumbii grei trecînd fără efort prin ochiurile brandemburgurilor cu corpurile răsturnate. Husele se prăvăleau fără zgomot de la înălțimea de zeci de etaje. Cu o îndemînare nebănuită, împătureau pînza îndoindu-se și trecînd pe sub noduri, corpurile lor se izbeau în aceste sărituri și atunci se prindeau de mijloc continuînd zborul, purtînd în cealaltă mînă sulurile grele avînd picioarele întinse, lipite .

Clădirea rotativei rămăsese acoperită. În iahtul din piața orașului se aprindea deja focul, husele erau aruncate una după alta, răspîndind un miros greu ce se lăsase împreună cu fumul pe străzile întunecate. Trompetiștii coborau de pe calota rotativei, călcînd solemn pe scara cu bare de metal, corpurile lor erau acoperite cu ceară albastră iar ochii protejați de lentile concave de lemn. Trompetiștii săreau elastic, o clipă rămîneau suspendați într-o piramidă aeriană, sunetul se oprea într-o acută, apoi se desprindeau pe rînd din acest repaus agățîndu-se de pînza iachtului. Convoiul de bărci se puse în mișcare. Iahtul din capul coloanei îngreunat de cenușă împrăștia un ultim fum. Restul bărcilor hîrșîiau fundurile de lemn pe pavaj, în bărci săreau din mers bărbați de diferite vîrste. Reflectoarele se stingeau și o lumină puternică răzbătea acum din calota rotativei. Zgomotul motoarelor se auzea înăbușit de sub pliurile husei și am pătruns în clădire strecurîndu-mă sub pînza grea violetă. Rotativa mergea în gol. Cerneala curgea în șiroaie paralele pe cilindrii de metal, pe litere și pe grătarul de jos, răspîndind un miros greu de indigo. Presele hidraulice de diferite dimensiuni coborau și se ridicau în contra timp iar cele mecanice acționate de curele mișcau paletele pieselor simultan, conștiincios revărsînd din pistoane ulei ce se amesteca cu cerneala formînd vîrtejuri și curcubee. Roțile dințate se uzaseră și acum se învîrteau numai acelea angrenate prin frecare. M-am apropiat de presa cea mare, încremenită și m-am întins pe talerul de jos. Simțeam pe tot pieptul netezimea și răceala metalului. Aruncai o privire de-a lungul sălilor nesfîrșite cu zgomotul monoton suprapunîndu-se peste cel din apropiere, o forfotă îmi atrase atenția, din fund printre ușile deschise se vedeau venind rostogolindu-se role mari de hîrtie albă lucioasă. Acaparau încet sală cu sală, prindeau viteză, zgomotul era asemănător cu cel al avalanșei. Presa cobora încet neobservabil.

Ianuarie 1967

PETRE DAN LAZĂR

mezaninul

Locuiam la mezanin cu încă vreo cîțiva frați, nu știu exact cîți, dar cu siguranță un număr impar, deoarece întotdeauna apărea la cină o lingură dintr-un alt serviciu, pentru care ne băteam în parte. Lucrul ăsta l-am înțeles mult mai tîrziu, cu puțin înainte de a mă căsători, cînd am primit niște cadouri costisitoare, care nu puteau fi decît furate de cine știe unde. Eram superficial și nu am întrebat nimic, sau poate că nici nu vroiam să aflu, în definitiv puteau fi cîștigate la barbut sau la luptele între cocoși, interzise prin părțile noastre, dar care se practică și acum pe scară largă. Înainte fusese o prăvălie unde se vindeau curele și catarame, din care cu greu ar fi putut trăi cineva, așa că probabil patronul învîrtea și alte afaceri și se răfuia din cînd în cînd cu autoritățile. În cele din urmă a dat faliment și nu mai știu prin ce minune am nimerit noi acolo și am zidit ușa din spate, care făcea legătura cu apartamentul de la etaj. În colț se deschisese o cafenea, unde fumam țigări de foi toată ziua, consumînd adeseori pe datorie, în contul eventualelor cîștiguri la cursele de ogari sau la alte jocuri tot atît de serioase. Eram o fire nervoasă și brutală, mă răsteam la oameni pentru te miri ce și nu de puține ori mă mustrau prietenii, încît aveam sentimentul ciudat că sînt infirm. Mama ne interzicea să ne îndepărtăm considerabil de acest provizorat în care locuiam deja de cîțiva ani și cu deosebire într-un anume loc să nu mergem. Păreau ruinele unei cetăți medievale, ridicată undeva pe o colină din apropiere, cu zidurile de apărare distruse parcă de furia unui popor migrator, care s-a abătut neașteptat peste aceste meleaguri. Castelul era mai

Desen de MAFTEI ADRIAN

pustiu acum și nu îndrăznea să îl cutreiere nimeni de la un capăt la altul, mai cu seamă că șobolanii se înmulțiseră îngrijorător de mult, precum și insectele de tot felul și reptilele ruginite, care au cotropit landa în vremea din urmă. Fîntîna secase de o bună bucată de timp, iar ciutura dispăruse cu desăvîrșire. O furaseră ciobanii în drum spre pășuni mai bogate sau poate ciosul coborînd din vie să-și astîmpere setea. Lumina pătrundea ieftin prin lucarne și prin ferestrele cu draperii smulse de o mînă prea nervoasă, astfel încît construcția părea mai strălucitoare decît în vremurile ei cele mai bune. Murise totuși, o moarte clinică parcă o cuprinsese și acum, cînd o revăd în halul despre care nici nu pot să-ți vorbesc, un sentiment de tristețe profundă mă încearcă. Sicriele de plumb au rămas neatinse, cu toate că nu le mai pot silabisi numele complicate, săpate într-o limbă ciudată și veche, poate a gepizilor, care nu s-au prea statornicit prin părțile noastre. Îți amintești sălciile pe care vara le răsuceam pe bigudiuri ? Au contractat o tuberculoză mult prea osoasă, încît au îmbătrînit și s-au zgîrcit de tot, că de-abia dacă se mai oglindesc în mlaștina, și așa înjumătățită, care emană un miros cu iz de stîrv. Mai vîsleam către seară și căutam cuiburi de rață sălbatecă, mai vinam și mai înotam în răstimp. Nuferii s-au stins pe rînd și le-au putrezit rădăcinile în nămolul pe care îl răscoleam cu mîinile, de cîte ori ne pictam trupurile, cu pretenția absurdă să ne vindecăm de cine știe ce boală închipuită. Și iarăși mă întorc la sicriele de plumb, cu efigiile șterse de atîta ploaie și alizeu. Mă obsedează morții, mai ales cei tăcuți și sinceri, mă obsedează ultimele cavouri cu pereții umezi încă. Apa se infiltrase vicleană prin fisurile rocilor superioare, și acum parcă plîngeau, vinovate, cu toată neființa lor. Încep să număr sicriele și să gîndesc că nu e posibil să fi avut atîția frați, numai pentru faptul că sîntem niște animale superbe, mult mai suferinde și mai inconștiente decît oamenii. Cineva a presărat flori proaspete peste morminte, iar sub o candelă aprinsă odihnește, uitată, batista înflorată a mamei... Trebuie să plec. Negreșit, trebuie să plec. Simt că înnebunesc cu fiecare ceas care trece, ca un joc bătrîn și singur. Mama coboară treptele de marmură, pășind încet și nesigur, cu picioarele parcă rămase înfipte undeva în inimile generoase ale morților. Se întunecă...

ARTE

TEATRU

Măşti

Teatrul, în timpuri străvechi, a apărut ca o ruşine a societăţii, avîntul spre artă al omului primitiv ascunzîndu-se timorat sub măşti. Existau : masca celui stăpînit de furii [1]), masca personajului vesel, precum şi a celui care trebuia să moară. Jocul era ţeapăn, grotesc, menit — în secret — să bage în sperieţi chibiţii tribului care în staluri înalte (în copaci), ronţăiau în linişte autorii improvizaţiilor teatrale precedente. Căci spunea vrăjitorul : „Cîtă vreme nu vom mînca toţi autorii de paparude, nu vom avea ploaie. Uitaţi-vă la tribul vecin : de ce au mereu norul deasupra capului ?" (traducerea e aproximativă). Între timp spectacolul mergea înainte, dintr-o ambiţie sau, mai bine spus, dintr-un instinct al conservării jocului. Măştile şi-au cucerit dreptul lor în cetate, ba chiar s-au prins atît de tare încît coborîrea lor de pe chipuri, tot în timpuri străvechi, apărea ca o profanare ; un nou conformism de bravadă, stîrnind chiar o reacţie de indignare unanimă, pe care am putea-o compara doar cu campania anti mini-jupe de azi în anumite părţi ale globului. Jocul cu mască era, să recunoaştem, după atîta timp, degradant pentru actorul de geniu. Te mişcai sub un sentiment pe care-l aveai dat, o dată pentru tot spectacolul. Puteai tu, sub buzele de roşcove şi dinţii de boabe de fasole, să rîzi homeric : dacă roşcovele îţi atîrnau în jos — tot plîns era. Sau să plîngi homeric : colţurile buzelor căţau în sus... ce să mai vorbim !

La noi n-a existat — slavă Domnului — perioada tragică a măştilor. Cine a vrut să plîngă, a plîns deschis — cine să-şi bată joc de cel care plînge, a făcut-o pe faţă. Există însă colecţii de măşti de la diverşi intelectuali din Bucureşti şi din Craiova care atestă interesul — şi acum ca şi în trecut — pentru deghizarea **la o adică ;** pentru jocul ascuns.

Judecînd cromatic, măştile sînt de efect, şi Ţuculescu a avut intuiţia unei halucinaţii ancestrale, privind sclipirile de pe cojocul mitos şi fruntea încununată cu salbă de mărgele de sticlă şi bani găuriţi a brezaiei.

Marin SORESCU

[1]) **Piruete în străchini.** Al. Piru, autorul romanului de tot hazul — involuntar — „Cearta", se căzneşte să execute de dragul nostru o seamă de piruete în străchini (de Oboga). luate în custodie spre „culturalizare". Îl urmărim amuzaţi, tot sîntem noi decişi a vedea cît mai multe spectacole. Pînă acum a uimit Craiova, unde este decan, şef de catedră, redactor şef al revistei „Ramuri" şi sperăm, spre binele urbei, problema e încă în tatonare, director al Teatrului Naţional, şi — dă doamne ! — al Editurii atît de necesare, spre a putea apoi supraveghea mai îndeaproape cula lui Tudor Vladimirescu din Mehedinţi. O chiuitură a domniei-sale : „Vă fac cultură".

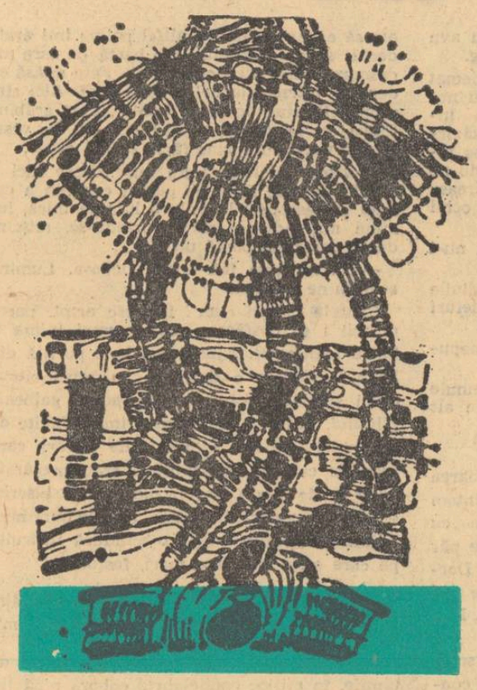

TELEVIZIUNE

Zile ale muzicii

Evenimentul artistic cel mai important al acestui început de toamnă este, fără îndoială, Festivalul „George Enescu" ajuns deja la cea de-a cincea sa ediţie.

Interpreţi şi ansambluri muzicale de seamă au venit de pretutindeni în capitala noastră spre a aduce, prin concertele şi recitalurile ce le susţin, omagiul lor celui ce-a fost şi va rămîne o mare personalitate a muzicii simfonice universale. Prilej foarte nimerit pentru televiziune de a face o largă popularizare operei enesciene, şi de a prezenta marelui public pe aceşti virtuoşi interpreţi, invitaţi ai festivalului. Ceea ce, spre lauda ei, televiziunea noastră realizează seară de seară.

Primul dintre oaspeţii străini ce a concertat pe scena festivalului a fost unul dintre elevii celui omagiat şi sărbătorit, violonistul mexican Henryk Szeryng, de altfel o mai veche cunoştinţă a melomanului român.

Nu avem veleităţi de muzicolog, dar cred că recitalul acestui mare artist a fost remarcabil, arta sa atingînd acum cele mai desăvîrşite nuanţe.

Am mai avut ocazia să-l ascultăm cu ani în urmă, în zilele celei de-a doua ediţii a festivalului, cînd a interpretat trei concerte de Bach, Beethoven, Brahms, cu autenticitatea şi dăruirea specifice artistului de prestigiu.

Recenta sa apariţie, în două seri consecutive, va constitui, cu certitudine o prezenţă memorabilă. Recitalul de duminică seara, o rafinată selecţie (Debussy, Bach, Mozart, Carillo) dar mai ales concertul de luni, ne-a întărit impresia deosebită ce o aveam despre marele violonist Henryk Szeryng. Concertul în Re major pentru vioară şi orchestră de Beethoven a fost un moment rar, de neuitat.

Aceste două „seri Szeryng" au fost din fericire transmise şi pe micul ecran. Felicitînd televiziunea pentru inspirata şi utila sa iniţiativă, ne manifestăm speranţa că şi-n următoarele zile vom putea asista la astfel de manifestări neobişnuite. Agenda festivalului îi oferă posibilitatea.

★

Parcă pentru a completa personalitatea lui Szeryng în cadrul studioului N am urmărit cu interes interviul acordat televiziunii române, prin care artistul mexican îşi manifesta fără rezerve admiraţia şi recunoştinţa sa faţă de cel ce i-a fost profesor şi îndrumător, faţă de George Enescu.

În cadrul aceleiaşi emisiuni duminicale, două pelicule ne-au atras atenţia în mod deosebit, şi le consemnăm ca atare. Este vorba de interviul înregistrat de televiziunea engleză cu celebrul regizor Peter Brook, a cărei strălucită montare cu piesa „Regele Lear" publicul bucureştean a avut ocazia să o vadă în iarna lui '64, şi de un extraordinar ansamblu coregrafic african. Senzaţionalul număr prezentat l-am dori retransmis.

Radu DUMITRU

Desene de MAFTEI ADRIAN

EXPOZIŢII

La Amfora...

Regretul de a nu putea scrie întotdeauna despre o sală de expoziţie a tinerilor, despre un spaţiu mai puţin pretenţios dar transformat prin gesturi artistice îndrăzneţe într-o preţioasă galerie a ideilor noi e o tristă confirmare a unei necesităţi. Mişcat de tonul patetic al disputei despre progres în artă poate cineva ar oferi acest dar uşor de făcut însă neîncăpuit de promiţător pentru dezbaterile artistice româneşti.

„Tineri la Amfora" — iată un titlu care vorbeşte despre o selecţie pe care o facem cu plăcere dar mai ales cu melancolia ce se naşte privind vetustele moduri de a prezenta şi impune arta. Din cînd în cînd la galeria Amfora expun tineri (singura sală consacrată cu intermitenţă debutanţilor însoţiţi însă de multe ori cu plictisitoare cintece de lebădă). Deşi spectrul programărilor oficioase şi reci ne însoţeşte sînt săptămîni cînd la Amfora poţi uita de zarva gîndurilor indiferente. Critica de artă devine atunci legitimă ; participînd, ea există în sfîrşit prin emoţie încît a supralicita nu înseamnă a supraestima ci doar o dorinţă de a convinge.

Între ultimii doi artişti care au expus la Amfora, Dan Cioca şi Adrian Maftei, apropierile sînt hazardante. Siluetele lor artistice — aşa cum aceste simple crochiuri încearcă să le facă — sînt diferit colorate.

Dan Cioca este un temperament care ştie să se subjuge, să urmeze natural sensul dotării sale artistice. Colorist vivace şi abundent, dispensîndu-se de rigoare atunci cînd suflul exprimării cromatice îi este suficient sau pătruns de ea cînd dezordinea formală pare să-l amenînţe, Dan Cioca se dezvăluie real şi franc în colaje. Sînt suficiente calităţi plastice, suficiente subtilităţi de compunere şi armonie în gravurile sale. Un simţ al ritmului, un gust al euritmiei le definesc. Colajele sînt însă virtuozităţile artistului. Cu altă intenţie decît foamea de real sau senzaţia de materie (deşi căutarea cu fantezie printre deşeurile colorate presupune o cunoaştere a epidermei lucrurilor) colajele lui Dan Cioca par picturi nervoase, libere, declarate sinesteziilor făcute cu o paletă a insolitului colorat. Fiică a tensiunii tehnicii, a supraabundenţei de exerciţiu, virtuozitatea implică un rafinament dar desigur în acest caz nu molatec şi firav ci, paradoxal, al asprimii şi neglijenţei.

Un paradox există şi la Adrian Maftei, mai profund şi mai revelator pentru acest tînăr artist care debutează acum. Seriozitate a jocului sau distrugere prin joc a gravului — iată termenii unei relaţii în care pe rînd fiecare poate fi mimat sau înlocuit. Întrepătrunderea de caractere face farmecul expoziţiei intitulată cu nonşalantă poetică „Cameră pentru o după-amiază fluşturatică". Această cameră, în fond o tentativă de artă ambientală, un ennvironment incipient este o uzurpare a seriozităţii mobilierului, a funcţiei şi aranjării lui.

Ansamblurile compuse din fragmente de scaune, cuiere, oglinzi colorate strident într-un roşu industrial intră în ordinea estetică a artei obiectuale căreia i se asociază puţină atmosferă suprarealistă de umor macabru şi fantast. Expoziţia nu poate fi simplu vizitată, ea trebuie, pentru a o consuma, trăită. Pregătită pentru un spectacol liniştit, camera pentru după amiezele fluşturatice îşi aşteaptă oaspeţii.

În parte realizată, această tentativă de artă ambientală ne înlătură inhibiţiile de spectatori neutri. Şi cred, într-o mare măsură şi pe cele ale artistului.

Iulian MEREUŢĂ

FILM

Un film la care e aproape un lucru de bun simţ să leşini de frică

În programul de cinematecă generalizată al reţelei noastre de cinematografe (vechi, vechi, dar nu ştim în cîte colţuri din lume nivelul calitativ al filmelor din difuzarea curentă este atît de ridicat !) te solicită o capodoperă a cine-terorii : „Păsările" lui Alfred Heatchcook. Ai, cu adevărat, impresia la sfîrşitul spectacolului că te-a primit în audienţă excepţională the King, suveranul suprem al producţiilor de groază. Ieşi aproape scos pe braţe de oamenii ordinii, zdrobit.

„Cam lent", îi şoptea cu pricepere un specialist graţioasei sale vecine la derularea primei bobine. (Stăm adesea lîngă oameni de meserie). Dar ceea ce părea lent se dovedeşte o inimitabilă pregătire psihologică, o acumulare treptată de nelinişte, pînă cînd totul devine de neîndurat şi, / ca în veselele caricaturi cu îngeri proveniţi din şoferi accidentaţi / s-a întîmplat (am aflat) ca un număr oarecare de spectatori mai expresivi să-şi expulzeze sufletul de oroare pe parcurs. Sînt obişnuiţii cardiaci imprudenţi, care trebuiesc feriţi de Heatchcook şi de meciurile de fotbal cu miză mare.

Generosul maestru şi-a gîndit filmul în aşa fel încît el să se adreseze unor categorii felurite de spectatori. Cei mai nepretenţioşi se lasă torturaţi de povestea în sine, emiţînd mici chiote, iar pentru aceia care obişnuiesc să cadă, uneori, pe gînduri, ciudata agresiune a zburătoarelor asupra unei localităţi de pe malul californian al Pacificului „Păsările" sînt un prilej de gravă îngîndurare. Nu e doar o joacă de-a războiul dintre păsări (pescăruşi, ciori, graури etc.) şi oameni. Heatchcook vorbeşte despre unul din cele mai neliniştitoare aspecte ale civilizaţiei pămîntene : care e locul real al omului pe glob ? Nu cumva el tinde să ocupe cu mult peste cît îi este necesar, descumpănind echilibrul vital al planetei ? (O frumoasă carte din anii '30 a unui savant american descria o înfruntare dintre furnici şi oameni, încheiată prin soluţii dictate de raţiune).

Păsările lui Heatchcook, un film la care e — în glumă spunem — aproape un lucru de bun simţ să leşini, te subjugă întîi cu proiecţii şi te urmăreşte multă vreme după aceea. Abia după ce ieşi din sală te înspăimînţi mai tare, dar altfel, nu doar visceral. Putem spune că prin gravitatea meditaţiei ce o provoacă, „Păsările" marelui maestru al groazei intră în seria filmelor generoase

Ilie CONSTANTIN

SECVENŢĂ DIN FILMUL „PĂSĂRILE"

revista străină

● LA QUINZAINE LITTÉRAIRE *(1—15 sept. a.c.)* Obscenitatea în teatru, *o conferinţă ţinută în limba franceză în S.U.A. de către celebrul regizor polonez Jerzy Grotowski, asupra „teatrului nudist", combate degradarea şi comercializarea acestui gen de spectacole. Iniţiator, el însuşi, al unei arte complete, de o sinceritate totală, Grotowski critică sever, de pe o poziţie de spiritualitate elevată falsificarea grosieră a ideilor sale. „Dacă nuditatea şi sexul — precizează în expunerea lui, marele om de teatru polonez — nu funcţionează ca o poartă deschisă spre întregul fiinţei umane, în acest caz ne aflăm în faţa fenomenului pornografiei... Ajuns la acest punct... actorul-cocotă începe să funcţioneze în sensul cel mai adevărat al cuvîntului. Regizorul devine şi el, literalmente, un regizor-proxenet...".*

● SATURDAY REVIEW *(august a.c.), Anunţă două cărţi despre istoria celui de-al treilea reich : Dinăuntrul celui de-al treilea reich de Albert Speer, condamnat de tribunalul de la Nürenberg, aflat şi azi în închisoarea Spandau, economistul lui Hitler — veritabilă disecţie a regimului nazist.* Faţa celui de-al treilea reich *de Joachim C. Fest completează tabloul corupţiei şi brutalităţii regimului hitlerist, cu deosebirea că autorul, ziarist de profesie — de acord cu mărturisirile lui Speer în multe privinţe — îl include pe acesta din urmă în galeria marilor vinovaţi.*

● *Într-un alt număr din august, revista americană menţionată mai sus publică un articol în care se anunţă o nouă încercare de ecranizare după cartea lui Thomas Mann „Moartea la Veneţia" — trei încercări anterioare soldîndu-se cu un eşec. Regizor, Luchino Visconti.*

a.b.c.

● LE FIGARO LITTÉRAIRE *(17—23 august a.c.),* Lettres d'un Européen *de Maurice Druon continuă să fie în atenţia presei literare. În dezacord cu recenzentul de la L'Express, Michel Droit pledează cu căldură în favoarea cărţii într-un articol intitulat semnificativ* Druon n-a aşteptat Europa pentru a fi european.

● *Acelaşi Michel Droit semnează în numărul următor al revistei (24—30 august a.c.) comentariul la două scrieri de Jean Cau („un pamflet care se citeşte ca un roman" —* L'Agonie de la Vieille *şi „un roman în formă de pamflet" —* Tropicanas*) în timp ce Robert Kanters îşi intitulează foiletonul săptămînal* Fantomas est-il immortel ?

● LES NOUVELLES LITTÉRAIRES *(27 august a.c.). Centenarul morţii lui Lautréamont este marcat prin articolele semnate de Roger Caillos* (Lautréamont poète sauvage), *Claude Jean-Nesmy* (Lautréamont et Rimbaud) *şi Jean Rousselot* (Lautréamont nous demeure inconnu). *În primele două se încearcă o paralelă cu Victor Hugo şi, respectiv, A. Rimbaud în timp ce prin al treilea Jean Rousselot ambiţionează o privire generală asupra scriitorului, apăsînd pe incertitudinile şi erorile care continuă să persiste. Astfel, Rousselot începe prin a proba cu texte luciditatea atît de contestată a autorului pentru a se ocupa apoi de natura suprarealismului lui Lautréamont, de lecturile sale (Sade ?, Hegel ?, Ernest Laville ?), de numeroasele „pete albe" ale biografiei acestuia etc. Să mai adăugăm că recentele biografii confirmă relaţiile lui Lautréamont cu Frédéric Damé, cum s-a presupus la noi de către Eugen Jebeleanu şi, recent, de către Al. Paleologu.*

● *Sub titlul* Le jour où Eichmann dut payer, *Jacques Robichon publică un interesant articol despre prinderea, judecarea şi condamnarea lui Adolf Eichmann, unul din cei mai cinici criminali de război, vinovat de moartea a cinci milioane de oameni.*

● *Victoria and Albert Museum din Londra a deschis recent o expoziţie dedicată centenarului morţii lui Dickens (20 septembrie). Organizatorii au avut ingenioasa idee de a reconstitui etapele vieţii scriitorului într-un decor ce evocă străzile unui oraş şi de a alterna tablourile de epocă cu scene din viaţa contemporană, sugerînd astfel mai pregnant sensibilitatea marelui scriitor la problemele sociale.*

● LE FIGARO LITTÉRAIRE *(31 august—6 septembrie a.c.). Revista oferă în avant-premieră editorială extrase din* Memoriile *lui André Maurois, ce urmează să apară luna aceasta la Flammarion. Fixînd cîteva momente cruciale din existenţa scriitorului (exilul american, reintoarcerea în Franţa eliberată, candidatura lui Jean Cocteau la Academie, alegerile prezidenţiale din 1965) aceste ultime „memorii" se încheie cu relatarea evenimentelor ce au premers operaţiei fatale şi morţii, relatare cu atît mai tulburătoare cu cît ea sfîrşeşte astfel : „...je sais que l'on souffre un peu, qu'on le supporte et qu'on se trouve ensuite heureux d'avoir éliminé un danger. Mais je redoute ce choc. (Essendieras, septembrie, 1967).*

● *După cum rezultă din programele teatrelor, date de curînd publicităţii, în stagiunea 1970—1971, la Paris, Eugen Ionescu (cu patru piese) va fi alături de Jean Anouilh, autorul cel mai jucat. Vor mai figura pe afişele teatrelor Harold Pinter* (Îngrijitorul), *Giraudoux* (Războiul cu Troia nu se face), *Henry de Montherlant* (Oraşul al cărui prinţ este un copil), *Françoise Sagan* (Un pian în iarbă). *Comedia Franceză anunţă pentru perioada 7—15 decembrie o „serie Rostand" constînd din opt reprezentaţii consecutive cu* Cyrano de Bergerac *iar Le Lucernaire un montaj Voltaire* — Pamphlet contre la bêtise. *Va fi o stagiune fără Molière, fără „clasici", în general, şi, sub acest aspect, montajul Voltaire este semnificativ. Un spectacol interesant se anunţă* Ivanov *de Cehov.*

● *Din iniţiativa lui Bernard Lenteric (scenarist şi regizor de televiziune) a început să funcţioneze la Paris „Alló Ciné" — o întreprindere care proiectează filme la domiciliu. Dispunînd de un repertoriu bogat, numeroase maşini şi echipe de specialişti „Alló Ciné" nu primejduieşte, deocamdată, existenţa sălilor publice. Cauza ? Cei 480 de franci, cît costă o şedinţă de proiecţie.*

● *În paginile 33—34 — „dureroasa confesiune a unui tată de familie care, în timpul celor patru săptămîni de vacanţă, a vizitat Franţa în maşină cu soţia, fiica şi fiul său". Semnată de Bernard Pivot, „confesiunea" aceasta e al treilea text despre „plăcerile vacanţei" publicat de revistă. Primul —* J'aimais Paris au mois d'aout *aparţine lui Robert Buchard iar al doilea —* Mes vacances à l'hôpital anglais *lui Pierre de Boisdeffre (a se vedea nr. 1265—1266, a.c.).*

u. v. z.

SPORT

Ruşinea intercontinentală

Vedeţi dar că nu e nevoie să mergi pe stadionul Abatorul sau să vizitezi, transfigurat de emoţie, Ciorogîrla, — pentru a avea sentimentul deplin al penibilului, al ridicolului, al lucrului jos. Deschizi televizorul şi iei legătura cu Rotterdam-ul, unde în fum de petarde şi în zgomot de corzi vocale extenuate se desfăşoară marea, nemaipomenita ruşine intercontinentală. Joacă Feijenoord Rotterdam cu Estudiantes, echipă venită de peste ocean ca să le arate bieţilor noştri cotonogari, generaţiilor şi generaţiilor de cotonogari, veteranilor şi începătorilor în ale gioalei, să le arate cu încetinitorul şi cu grăbitul, să le arate cu căldură, cu speranţă şi cu omenie că noi, ca fotbalişti, şi în materie de cotonoagă sîntem mult în urmă. Piaţa mondială şi-a mărit exigenţele, o, voi, cotonogari din Floreasca-Tei, de la Caracal şi de la Satu-Mare ! Nu sîntem competitivi în materie de cotonoagă. Am rămas nişte subtili, nişte sfioşi şi fotbalul mondial ne-a lăsat în urmă, iar ochii argentinienilor şi olandezilor s-au uitat cu dispreţ la noi, dîndu-ne cu **sic** de pe minunatul gazon rotterdamez.

Nu m-am simţit de multă vreme atît de umilit ca miercuri seara, cînd am înţeles că nici supremaţia în materie de antijoc nu ne aparţine. Angelo Niculescu ni s-a părut în ziua de 9 septembrie 1970 un ofensiv înrăit, iar jocul echipei noastre la Guadalajara mi-a apărut în memorie ca o culme a riscului şi a imprudenţei explozive. Iartă-mă, nene Angelo, pentru laurii de cel mai prost antrenor din lume pe care ţi-i acordasem ! E o eroare tot ce-am spus. E o gravă eroare. E mai mult decît o eroare. E un păcat. E mai mult decît un păcat. E un adevăr spus cînd nu trebuia. De miercuri, 9 septembrie, alta e concepţia mea despre fotbal. Am început să înţeleg că se poate şi mai prost decît credeam. Jucătorul Neagu de la Rapid, în care investisem atîta venin, mi-a apărut (iertare, maestre Cioculescu !) ca un înger în noaptea de miercuri. Am adormit cu fotografia lui Sătmăreanu în mînă. Lucescu pe care iar îl văd în lotul naţional absolut pe nedrept, mi se pare de miercuri un mare jucător care, chiar dacă n-a jucat la Rotterdam, a fost cel mai bun jucător de pe teren. Şi aşa mai departe...

Divizia noastră Naţională A mi-a apărut ca incapabilă de a produce jucători atît de străini de ideea de sport ca acele formaţii pe care Televiziunea ni le-a adus în case. Dar e momentul opţiunii definitive : ori ne decidem pentru fotbal, ori ne decidem pentru antifotbal. Sufletul meu nu mai rezistă în această cumpănă. Sufletele noastre sînt hărţuite în două direcţii şi nu e bine. Faceţi ceva pentru noi ! S-o apucăm pe panta fotbalului, sau s-o apucăm pe panta cotonoagei ! Să renunţăm la acest compromis în care ne scăldăm, jucători, antrenori şi comentatori ce sîntem astăzi şi mîine ! Fotbalul (că altfel nu pot să-i spun) pe care l-am văzut la Rotterdam a născut în mine — pe de o parte mîndria, pe de altă parte umilinţa. Şi cît poate să reziste totuşi un om între mîndrie şi umilinţă ? Destul de puţin. Şi eu ţin la longevitate mai mult ca la ochii din cap. Ruşinea intercontinentală de miercuri m-a întărit şi mai mult în ideea că trebuie să trăiesc exagerat de mult. Iată că o ruşine intercontinentală are şi ea rolul ei stimulator.

★

Privite retrospectiv, după îngurgitarea (pe cale vizuală) a meciului susnumit, meciurile din Divizia noastră A îmi apar ca sublime. Fănuş Neagu considera că între Rapid şi Jiul s-a întîmplat ceva groaznic, că a fost un fel de ţurcă sau mai ştiu eu cum, ceva neplăcut, zis însă foarte veninos, cum ştie dumnealui să le zică. Noi considerăm acelaşi meci drept o capodoperă. Un exemplu. Un exemplu molipsitor. Două exemple. Trei exemple. Trăiască Rapid ! Trăiască Jiul ! Trăiască jocul dintre ele ! Bravo Universitatea Cluj ! Bravo Petrolul Ploieşti ! Un insucces cu 0—5 al vostru, al petroliştilor la Bacău, mi se pare mai nobil decît victoria lui Feijenoord. Inexistentul vostru portar e zeul inimii mele, înaintea lui Kindval. Uite-aşa !

★

Critica a ajuns foarte departe. Cineva critică pe altcineva pentru gongorism, cîtînd următorul exemplu : „Se aprind creerii jucătorilor". Într-adevăr e prea tare. Cel care a scris asta trebuia să se mai gîndească. Dar nu s-a gîndit şi a trecut-o pe hîrtie. Ce justă critică ! Dar, cel care îl critică pe celălalt de gongorism, luat cu treburile, uită, să se mai uite prin propriile sale articole. Căci Eugen Barbu (inevitabilul Eugen Barbu !), crititicîndu-l pe Romulus Balaban că a folosit această gongorică formulare, a uitat că d-sa a lansat-o. Asta se întîmpla în **Almanahul literar** de anul trecut, unde titlul unui interviu al lui Eugen Barbu cuprindea această magică şi gongorică formulare : **„Să aprindem creerii jucătorilor".**

Critica a ajuns realmente foarte departe. Departe de tot.

SUPLINITOR

SNOBISM, ETC.

Cuvîntul „snob" vine pare-se, de la abrevierea menţiunii **sine nobilitate** în dreptul numelui elevilor nearistocraţi în cataloagele colegiilor Eton şi Harrow (deşi în Larousse se dă altă explicaţie termenului). Aşadar Maiorescu de pildă, ca elev al şcoalei Theresianum de la Viena, ar fi fost propriu-zis echivalentului unui „snob". Dar, cu toate că prin natura poziţiei lui sociale ulterioare Maiorescu a cultivat relaţii personale în sferele înalte ale societăţii româneşti, iar prin a doua lui căsătorie a intrat chiar în atari legături de familie, el nu a prea fost ceea ce înţelegem de obicei prin acest termen, adică un vanitos ahtiat de strălucire mondenă, arborînd în chip factice obiceiuri distinse şi eventual şi titluri nobiliare apocrife. Dar Mateiu Caragiale s-ar părea că ar intra în această categorie : un roturier cu fumuri nobiliare.

Totuşi, aşa cum apare manifest în opera lui Proust, snobismul nu e numai un bovarism, ci afectează foarte des aristocraţi autentici. E în fond o manie ca oricare alta, dar mai ridiculă. Şi cu toate că în principiu ne apare incompatibilă cu inteligenţa, sîntem nu rareori surprinşi s-o întîlnim la unele spirite remarcabile. Nimic nu e întreg şi pur, mai ales inteligenţa, care nu e la nimeni nici constantă, nici omnivalentă. Dar e de remarcat că la oamenii inteligenţi nu prea întîlnim snobismul intelectual, ci doar pe cel propriu-zis social. E o problemă de psihologie ce ar merita poate să fie explicată. Nu-mi propun s-o fac aici (şi mărturisesc că nu mă prea interesează).

Ce vreau să spun aici e că, de pildă, Mateiu Caragiale nu pare să fi fost totuşi un snob. Bovarismul şi

confidenţele unui maniac

mitomania lui nobiliară nu-şi căutau de loc omologarea modernă. Avea prea mult orgoliu ca să fie vanitos. Nu frecventa reuniunile mondene, numele lui nu apărea în rubricile de „high-life" din „L'independence roumaine" sau alte gazete similare. Şi nu e de crezut că dacă ar fi vrut n-ar fi putut să fie admis în acea „societate înaltă" românească, în care accesul nu cerea cine ştie ce probe şi în care avea destui prieteni.

Mania şi mitomania lui heraldică şi nobiliară, pe care maestrul Ciorculescu le denunţă cu atîta indignare, reprezintă un fenomen nu prea rar printre scriitori. Rivarol arbora fără jenă un fals titlu de conte care nu convingea pe nimeni, dar care i se tolera. Balzac şi-a remaniat numele părintesc, inventîndu-şi şi o genealogie cu strămoşi iluştri tocmai în vremea merovingienilor. Nietzsche pretindea că se trage din nu ştiu ce baroni balţi, lituani sau leşi. Gérard Labrunie şi-a înlocuit acest modest nume cu splendidul „de Nerval". Isidore Ducasse s-a făcut „conte de Lautréamont" (acesta e limpede că nu pretindea nici o recunoaştere, cu un nume aşa de insolit şi străin de repertoriul numelor feudale. Poate că vroia să însemne : „celălalt munte" sau „celălalt în amonte", (după cum „Maldoror", ar însemna „bolnav de oroare"). Să mai adăugăm şi cazul lui Macedonski, cu care sîntem departe de a epuiza lista.

Cu singura excepţie, poate, a lui Rivarol, care îşi trăgea subsistenţa din mondenitate, toţi ceilalţi au fost solitari, excentrici sau mizantropi. La unii, ca Barbey d'Aurévilly sau Villiers de l'Isle-Adam, pretenţiile nobiliare nu erau de loc apocrife dar aparţineau aceleiaşi psihologii donquijoteşti. E aici în fond acel „pathos al distanţei" de care vorbea Nietzsche, şi mai e şi un mod de a trăi în planul imaginarului. Toate acestea nu au nimic comun cu snobismul.

Alexandru PALEOLOGU

avantpremieră editorială

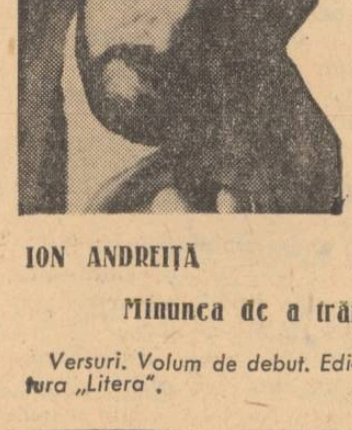

ION ANDREIŢĂ

Minunea de a trăi

Versuri. Volum de debut. Editura „Litera".

VALERIU ARMEANU

Să visăm

Versuri. Editura „Eminescu".

INA OTILIA GHIULEA

Cu chitara şi paharul

Pretext pentru un „Muzical" în trei părţi, fără pauză. Editura „Litera".

Itinerar bulgar

Reverii pe Vitoşa

Cam ceea ce este Tîmpa pentru Braşovul nostru, este pentru Sofia piscul Vitoşa, cu deosebirea unei înălţări mai cutezătoare către ceruri. De aceea nici nu are aspect de punct strategic al cetăţii, trezind în minte, mai curînd, asociaţii cu cine ştie ce sediu providenţial, hărăzit forţelor protectoare. Cînd l-am zărit mai întîi, de la al şaselea etaj al hotelului Rila, mi s-a părut hieratic, pierdut cum era în pîclele acelei dimineţi mohorîte de decembrie. Mase de ceaţă îl fereau de raza privirilor iscoditoare şi sub straturile sure, ca nişte enorm-desfăşurate fuioare de lînă, se puteau închipui petrecîndu-se adevărate mistere.

Fireşte, închipuirea mergea cam departe, totuşi într-o direcţie nu tocmai eronată, fiindcă dacă la prima încercare de explorare misterele aveau să se risipească, cum era de aşteptat, impresiile urmau să depună pe fundul sufletului cîteva himerice cristale. Chiar la poale, Vitoşa adăposteşte ocrotitor, o nestemată încredinţată pazei sale, pietrificarea de pietate şi graţie cuvioasă a secularei Boiana, crescută parcă din coasta muntelui, mai veche şi mai umilă în vechimea ei decît bătrîna noastră Bogdana, ctitorită în Rădăuţii Bucovinei de străbunul Marelui Ştefan. La fel de discretă din afară, pitită nu printre castani, dar printre brazi ceremonioşi, în cetina cărora se hîrjoneau veveriţe, Boiana — minusculă şi neînsemnată cum vrea să pară — rezervă în interior surpriza unui somptuos, mîntuitor miraj. Din frescele, care stau aproape să-ţi atingă creştetul sau abia îţi permit să te furişezi pe lîngă ele, privesc înmărmurite în canoanele bizantine, chipurile suave ale boierului Kaloian şi soţiei sale Dessislava, ale mucenicilor Evstrati şi Efrem şi cîţi or mai fi încă, întruniţi în conclav de veacuri spre a judeca, să sperăm cu îngăduinţă, necredinţa şi păcatele urmaşilor. Contaminat, temporar cel puţin, de evlavie, nu-ţi rămînea decît să evadezi spre înălţimi în căutarea purificării cuvenite. Dincolo de impenetrabilele, insondabilele cortine de ceţuri, în întîmpinarea ochiului se aşternea tărîmul feeriei albe, cînd şi cînd săgetat de salturile ciutelor şi cerbilor, pentru care motorul maşinii venea să tulbure ancestrala aşteptare a vreunei Artemize în van sorocite. Ţîşneau dintre trunchiurile de brad şi se afundau între ele, cu teama vizibilă la fiece salt de a nu trăda taine de mult şi definitiv legiuite pădurii, de însăşi imaginaţia mitologică a omului.

Tot un fel de nevoie de a ne colora în treacăt măcar existenţa cu pigmenţii închipuirii şi de a-i împrumuta dimensiuni peste marginile comunului, era şi această ispită de a lua în stăpînire întreaga panoramă desfăşurată de pe creastă ! Aci, altitudinea se transformase în linişte îngheţată, în scîrţîit al paşilor pe zăpadă care capătă rezonanţe hipertrofiate, irită urechea şi se imprimă insolit pe fondul tăcerii încremenite, îngăduind să se audă pînă şi bătăile inimii. O singură mişcare ! — vibraţia în aer a vaporilor proveniţi din respiraţie şi, undeva, dedesubtul nostru şi în adîncul văii largi fumeginde, pulsul accelerat al oraşului, mai mult bănuit decît identificat în toată întinderea lui. De sus, aceeaşi senzaţie ca şi din inima oraşului, de aşezare încă scutită de febra aglomeraţiilor haotice, cu artere practicate geometric, cu clădiri deloc uluitoare, satisfăcute de avantajul de a nu se precipita unele peste altele, cu oaze de recreaţie domestică distribuite generos. Reperele arhitectonice, cîte se pot fixa, cu excepţia eventual a turlelor catedralei Alexandr Nevski, par şi mai puţine decît în realitate, întrucît le lipseşte impetuozitatea, fugind de semeţie ca de viciu. Nu sînt neapărat creaţii modeste, dar mărturisesc mai totdeauna absenţa oricărui orgoliu. Vecinătatea muntelui impunător trebuie să fie la originea atîtor avînturi retezate. Zidurile, şi mai vechi şi mai noi, se înşiruie masive, făcute să cucerească cel din urmă prin supleţe, parcă apăsate de poveri inimaginabile, neîndrăznind să ridice fruntea spre un azur rezervat din tată în fiu creştetului solitar al Vitoşei. Vei căuta în zadar să distingi de deasupra silueta semicirculară a Universităţii, a palatului Băncii, chiar a Teatrului Naţional cu colonadele sale corintice. Mai repede se smulge din anonimat roşia moscheie, în contrast cu clădirea din preajmă a Ţ.U.M.-ului ori hotelul alăturat, Balkan, aşezate statornic pe locurile lor, pentru eternitate, nepăsătoare la emoţia imponderabilului, confirmînd celui ce le scrutează refuzul devenit reflex s-ar zice, al competiţiei cu înălţimile. Ici, colo, în cartierele în curs de dezvoltare la extremităţile Capitalei bulgare, se încearcă spargerea plafonului tradiţional, cu minime şanse de izbîndă deocamdată, deoarece toate elementele urbanistice ale oraşului indică extinderea preferenţială pe orizontală. Vitoşa va rămîne, aşadar, să capteze şi să compenseze pe mai departe majoritatea veleităţilor de verticalitate, ca un simbol intangibil tocmai fiindcă este unanim consacrat. Aşa se şi explică de ce locuitorul Sofiei integrează obişnuit şi, fără să-şi dea seama, resemnat muntele în fiinţa oraşului, indiferent dacă străinului îi va fi trecînd prin gînd că situaţia s-ar cuveni interpretată exact invers, întrucît Vitoşa — fie şi abia ghicită sub năvala norilor, ca în acel miez de iarnă — striveşte oraşul, îi anexează potenţialul de fantezie şi-i trece abuziv în contul său parte dintre rezervele virtuale de personalitate.

Geo ŞERBAN

Un poet suedez

ION MILOŞ

Numele poetului suedez pe care-l publicăm astăzi ne pare familiar. Şi este. Ion Miloş, licenţiat în filozofie la Belgrad şi în filologie romanică şi linguistică generală la Sorbona, a debutat în 1953, la Vîrşeţ în Iugoslavia cu volumul de versuri în limba română Muguri. Stabilit în Suedia în 1964 predă la Upsala şi la Malmö limba română, franceza, suedeza şi sîrbo-croata. A tradus în suedeză Eminescu, Arghezi, Blaga. Lucrează la o Antologie a poeziei româneşti în suedeză. Ca un fapt curios amintim că Ion Miloş a venit în România pentru prima oară în 1968, la Congresul de linguistică romanică.

Poeziile pe care le publicăm acum le-a scris în limba română — un omagiu în plus adus literaturii româneşti.

L.

Versuri de dimineaţă

I

De azi dimineaţă
Lumea nu mai seamănă cu ea însăşi.
Adevărurile sînt minciuni şi nimic nu mai are ro3
Iubirile fug şi inimile nu se mai întîlnesc
Simfoniile sună rece şi departe...

Întinderi străine şi mări de forţă şi polen.
Fruntea e oarbă.
Profetul îşi pipăie calea cu băţul.
Stelele pocnesc patetic ca nişte metafore superbe
O mamă ţipă lung şi disperat.

Ţipătul acesta trebue ţinut minte şi învăţat.
Spus copiilor şi mereu repetat nepoţilor,
Explicat zilnic oamenilor puternici şi laşi :
Clipa goală de nădejde mai groaznică-i ca moartea.
Nu ucideţi mierlele de dragul păcii pomului uscat !

Ce trist dacă n-ar fi decît trandafiriul clavir,
Prescripţiile şi normele eficace, una cîte una
Şi toate feţele surde ale lucrurilor.
Ce pustiu, de n-ar fi fost strigătul tragic al femeii —
Mama care naşte zîmbind... şi moare — !

Să binecuvîntăm femeie, eterna auroră a lumii !
Să cîntăm apusul, această moarte vie !
Dimineaţa nouă e cîmpul de bătaie —
Iar promisul rai se vede ca prin ape...
Întinde mîna şi prinde pasărea din zbor !

II

La ora şapte dimineaţa,
Cuvintele sînt trandafirii albi pe masă
Lumina-i surîsul tău ce lunecă pe ape.
Aroma-i părul despletit şi buzele sărutate
Treziţi-vă la ora şapte dimineaţa, s-auziţi muzica soarelui !

Cine se scoală la şapte dimineaţa
Şi cel dintîi începe jocul
Va cuceri şi mărul şi mireasa.
Cine se trezeşte şi rosteşte primul cuvîntul
Devine şi opera şi creatorul —.

Cine-i deştept şi-ajunge-ntîiul la vîrf
Va primi şi lauda şi cununa —
La ora şapte dimineaţa :
Cîntecul cucului pe ramura frîntă a timpului,
Rîsul munţilor şi sborul pădurilor de fum...

Părăsiţi odăile la şapte dimineaţa !
Risipiţi-vă pretutindeni în toate rădăcinile :
Ca fulgerul, peştele, pasărea şi fiara...
Într-o zi ne-om întîlni pe străzi, străini, fără iluzii...

Putea-vom să ne recunoaştem în anotimpul care vine ?

La ora şapte dimineaţa,
Cuvintele sînt trandafiri albi, lăsaţi pe masă.

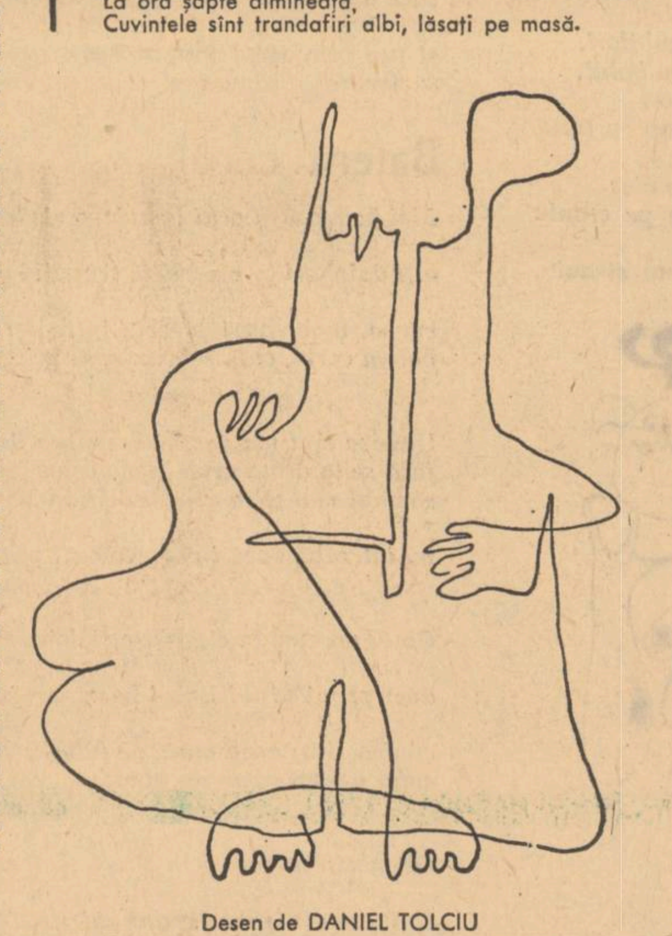

Desen de DANIEL TOLCIU

avantpremieră editorială

DUMITRU M. ION

Paştele cailor

Roman. Editura „Cartea Românească".

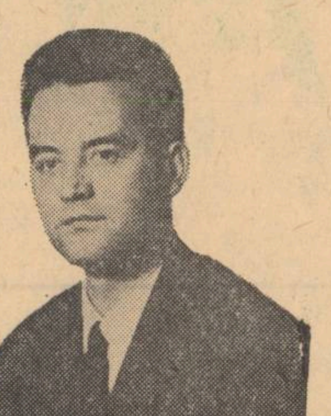

TEOFIL BĂLAJ

Schimbarea la faţă

Poeme. Editura „Eminescu".

poşta redacţiei

M. DRAGAN. Poezia dv. îşi propune ţeluri sublime : tunderea adolescenţilor, lungirea fustelor etc. Prima poezie este Unor tineri pletoşi, *a doua* Unor tineri bărboşi, *a treia* Unor tinere cu minijup *şi aşa mai departe. Măsura exactă a „talentului" dv. o dau versurile: „Voind să facă-n viaţă poză / Se duce la restaurant / Şi-i face curte la dizeză / Să pară mai interesant. / Fumează doar ţigări străine / Plimbîndu-se pe bulevard / Şi-ntotdeauna el se ţine / După femeile cu fard".*

S. GELU-SONYI. „Noaptea a intrat pe geam / A sărit pe masă / şi de pe masă în cui". Nu zău ?

M.N. FLORIAN. „Cu toate că sînt destul de... bătrîn (am 20 de ani) nu am publicat încă în nici-o revistă literară". Ei bine, aflaţi, dacă nu cumva ştiţi, că nu sînteţi chiar aşa de bătrîn. Poeziile nu mi-au displăcut. Citez din foarte candida Despuiată pîn-la zbor : Stăm pe umbre răstigniţi / Sub tavanul unei ploi / Şi ochii tăi desţeleniţi / puneau virgule-ntre noi / Îţi trăia nomadă glezna / palid suspendată abia / Se usca pe tine bezna / Zbuciumat ca o vopsea / Ne bucuram istovitor / Stînd deasupra lîngă lauri / de sunete şi de gol / cu sîngele plin de tauri". *Citez din „S-a cam petrecut septembre" : „Cu priviri sălbăticite / toamna se zbate în stări / Şi ne-azvîrle cu cuţite / de apă în răsuflări / Presimt în aer arzînd / prelung huruit de semne / cînd frunzele-or fi curînd / oarbe roţi subpămîntene". Pur şi simplu, foarte frumoase poezii. Cînd o să aveţi drum pe la Bucureşti, faceţi-vă timp şi treceţi pe la redacţia noastră.*

TEIU COMAN. „Îmi îndrept rîndurile de faţă spre priceperea şi bunăvoinţa dv. pentru a-mi limpezi (dacă faptul permite ca înlinaţia de început să fie canalizată) primele începuturi în creaţia poetică".

Da, „faptul permite ca înclinaţia de început să fie canalizată" : „Fecioarele-ape unda şi-o poartă / Sărutînd pămîntul în îmbrăţişare sfîntă / Fecioarele-ape cu unda ca sinii / Fecioarele-ape şi cîntă şi joacă". Mai mult decît atît, „faptul permite", ca „înclinaţia de început" să fie chiar, stoarsă bine şi uscată la soare pînă cînd metaforele dv. vor fi ceva mai mult decît „apă cu unda ca sinii".

STAN VIOREL. Poeziile dv. nu sînt de tot slabe, dar primim atît de multe versuri „mijlocii". încît pur şi simplu, nu vă pot încuraja pentru încercările trimise.

A. P. SANDU. Citiţi răspunsul de mai sus.

NICOLAE FIRULEASA. Poeziile Metamorfoză, Împlinire, Ecou de romanţă *conţin şi versuri frumoase. Mai trimiteţi.*

MIHAI ACIDOR. „Iubesc mult de tot literatura, ceea ce nu mă împiedică să fiu în clasa XII-reală". Foarte frumos, căci dacă vă împiedică n-am făcut nimic. Versurile nu strălucesc.

C. NICHIFOR. „Pentru poezie prefer forma fixă, de obicei rondelul şi mai apoi gazelul. La sonete nu mă bag".

E foarte bine că mai aveţi ceva sfînt !

LICA COSMIN. Probabil că aţi găsit, după îndelungi căutări, acest pseudonim dodecafonic. Citez cîteva versuri din Laocoon : „Şi cel mai mic dintre fii / Şi cel mai mic dintre fraţi / Şi bătrînul privindu-i / Şi totuşi uniţi între ei / Şi bătrînul privindu-i / de-o vîrstă fiecare / cu propria reptilă / unul în prelungirea celuilalt / fără să se audă / în vocea oarbă a sîngelui". *Am eliminat, intenţionat, cîteva versuri foarte slabe şi de prisos.*

DOBRE NEAGU IEPURE. *„Fumînd în linişte un trabuc greu" — bucată înceţoşată, cu tuşe de fum negru. Scriitorul nu poate fi un agent de săruturi, scriitorul adevărat n-a fost niciodată asta şi cu atît mai puţin în vremea noastră, atît de populată de neînţelegeri, dar nici să escamoteze viaţa n-are dreptul. Scrisul se face numai dinăuntru spre în afară, altfel riscă să nu fie nimic.*

TUDOR LIPCANU. *Te joci. Înţeleg că ai timp s-o faci — la 19 ani nu te doare ziua pierdută — dar eu n-aveam cum să citesc cele „122 de jocuri scrise pentru plăcerea mea". După primele cinci mi-am dat seama că au fost într-adevăr scrise numai şi numai spre plăcerea Dumitale şi că sînt fără folos pentru oricare altul.*

CRI-CRI. *O clipă m-am simţit tentat să-ţi răspund cu miau-miau. Dar cred că eşti în fond o fată cumsecade (pe deasupra şi frumoasă) aşa că m-am întors la vorba mieroasă Cri-cri. Vrei să ajungi vedetă scriind. Cri-cri eşti naivă. Eşti o panseluţă, greieraşule. Vedetă e Belmondo sau Sofia Loren. Scriitorul e scriitor şi nimic mai mult. Dacă vreunul ajunge vedetă, asta i se întîmplă la bătrîneţe sau după moarte. Ceea ce, trebuie să recunoşti, e întotdeauna prea tîrziu. Şi nu merită, Cri-cri, să te chinuieşti cu creionul pînă-ţi trosnesc degetele. Dacă ţii să scrii, trebuie să stai închis în casă zile de-a-rîndul, luni întregi, şi tu Cri-cri vrei să te vadă lumea şi să te bată cu flori.*

PASCAL ALEXANDRESCU. *„Ah, duios cînta chitara" aş fi preferat să mi-o trimiţi pusă pe note. Plăteam cuiva să mi-o descifreze la pian şi poate găseam ceva plăcut, un sol sau un do — aşa n-am făcut nimic. Ai un fel de curaj al stilului, dar de speţă joasă, mă şi feresc să reproduc vreo frază.*

DUMITRU IANCU ŢUŢUIANU. *Îmi ceri să te scot din necaz. „Domnule, eu sînt îndrăgostit şi dacă n-apare bucata asta, fata cu pricina îşi pierde bărbatul vieţii ei". Domnule, dacă eu îţi public bucata asta, fata cu pricina devine de te tîrăşte prin şapte tribunale — „aleasa inimii mele are doi sîni cît doi curcani" — iar eu ştiu ce va să zică să te judeci. Dacă vrei să rămîi „bărbatul vieţii ei" fă-te mic şi stai cuminte. Mai ales că scrisul nu te prinde de loc.*

ION CEARĂ. *Vrei să te publicăm. „Plătesc cît cereţi, publicaţi-mi schiţa* Iarbă galbenă". *Stai să vezi, noi înţelegem lucrurile altfel, noi plătim celui care publică. Ai nimerit-o pe dos. Dacă* Iarba *era puţin mai proaspătă şi mai verde, dacă era plouată la timp, dacă mirosea a floare, dacă era umblată de păsări şi de vînt...*

TIMOFTE MACOVEI. *„Ceas de toamnă" — poveste seacă. Eu i-aş fi pus minutare de fum (cadranul, neapărat, avea pereţi de piersică), cifre din seminţele scăpate de păsări pe drumul spre Sud, i-aş fi boit capacul cu sînge de măceşe şi l-aş fi atîrnat între frunze, pe inima lemnului. Dumneata l-ai găsit la un colţ de stradă, du-l la obiecte pierdute.*

ION B. „Soare şi amintirea unei amiezi" — *lichid vîscos, păstrat în perfectă stare într-o eprubetă emailată".* Deducţie logică : *plicul din material plastic se făcea că este.*

Neconcludent : G. Caragaceanu, Cremer, Visu Mihai, Tudor Opal, Vancu Margareta, Lucia Dudu, Bob Scurtu, C. Dumitrescu, O Mărgineanu, Maria Cortez, Nicolae Mariana, W. Dimo, A. Pop, V. Bîrgău, N. Baroană, Vic. Vgn, N. Dobrogeanu, Jaris, Alin Antazar, Marian Constantinescu, T. Timan, Bodea Butoieşti, Heautontimorumenos K.

C. B.

Fănuş NEAGU

punct şi virgulă

O prea grea răspundere

Trei edituri, Ştiinţifică, Meridiane şi Albatros şi-au asumat în grabă (în lunile martie, mai şi din nou martie) o grea, o foarte grea răspundere : aceea de a refuza tipărirea unor cărţi ale lui Petre Pandrea. Ciudată şi regretabilă coincidenţă — acest refuz al editurilor citate de a reda opiniei publice opera puternicei personalităţi care a fost Petre Pandrea. Editura Meridiane merge foarte departe cu refuzul, căci spre deosebire de celelalte două case ale cărţii, îndrăzneşte să califice lucrarea „Brâncuşi — amintiri şi exegeze" drept — atenţie ! — „nepublicabilă". Deţinem cele trei scrisori de refuz ale editurilor numite, adresate fiului lui Petre Pandrea, dr. Andrei Pandrea.

Poate că, răspunderea acestui refuz fiind prea mare, se va încumeta cineva să ia de pe umerii unor redactori, care semnează în general indescifrabil, sarcina grea, inestimabilă aproape, a justei preţuiri pe care ar trebui s-o avem faţă de dramaticul, neuitatul Petre Pandrea.

Adrian PĂUNESCU

Cibinium

Actuala ediţie a „Cibiniumului" se va desfăşura în municipiile Sibiu şi Mediaş, precum şi în alte localităţi urbane şi rurale cunoscute pentru tradiţia lor cultural-artistică : Sălişte, Tilişca, Poiana Sibiului, Jina, Cisnădie, Slimnic, Boiţa, Sibiel.

Două vechi instituţii de artă sibiene : Filarminica de stat — cu aproape 200 de ani existenţă — şi corul „Gheorghe Dima", aflat în al 92-lea an al activităţii sale se vor afirma, în prim plan, în cadrul manifestărilor ce se vor desfăşura între 20—27 septembrie. Le vor completa corul „Bach" şi corul de cameră al Casei de cultură a municipiului Sibiu, două formaţii de mare prestigiu pe meleagurile Cibinului

Un concert de orgă va fi susţinut în incinta catedralei evanghelice din Sibiu de renumitul organist, profesorul Fr. X. Dressler, precum şi Gasparo da Salo.

Acordînd, la actuala ediţie, locul prim muzicii culte, testivalul „Cibinium" oferă şi celorlaţi mesageri ai artelor posibilitatea de a se manifesta. „Casa artelor", din Piaţa 6 Martie din Sibiu, va găzdui, încă din prima zi a festivalului, o expoziţie a instrumentelor muzicale populare de la cele mai vechi pînă în zilele noastre. Multe dintre ele au fost achiziţionate în vederea festivalului. Vor veni să facă demonstraţii meşteri de pe întreg cuprinsul judeţului, care vor oferi vizitatorilor probe practice şi-şi vor vinde produsele. Expoziţia este unică în ţara noastră. Şapte judeţe îşi anunţă participarea la înfruntarea pe care le-o va oferi concursul de fluieraşi organizat de „Cibinium '70" şi dotat cu premiul „Fluierul de aur".

În dorinţa de a reînvia arta olăritului, cîndva de mare faimă pe meleagurile limitrofe Văii Hîrtibaciului din judeţul Sibiu, organizatorii au solicitat participarea unor meşteri olari din judeţele Argeş, Bihor, Cluj, Hunedoara, Ilfov, Mureş, Maramureş, Olt, Prahova, Suceava, Vaslui şi Vîlcea, care vor sosi la Sibiu pentru a contribui la reuşita tîrgului-concurs al olarilor din cadrul manifestărilor prilejuite de „Cibinium '70".

Artiştii plastici sibieni vor întregi atmosfera prin două microexpoziţii organizate în aer liber pe sub vestitele arcade din Piaţa 6 Martie şi bulevardul Nicolae Bălcescu. Expuse pentru cumpărare, lucrările lor vor aduce ceva din specificul sibian în pictură, grafică, artă decorativă.

Ca şi în precedentele ediţii, organizatorii „Cibiniumului" vor oferi vizitatorilor şi participanţilor la festival plimbări de divertisment în judeţ. La Mediaş vor putea vizita expoziţia memorială Ştefan Ludwig Roth, deschisă cu prilejul actualei ediţii a „Cibiniumului", precum şi o expoziţie a artiştilor plastici medieşeni din cadrul filialei Sibiu a Uniunii Artiştilor Plastici. În satul Sibiel, comuna Sălişte, se va organiza o expoziţie de icoane pe sticlă, iar la Boiţa (Turnu Roşu) se va deschide, cu acelaşi prilej, un muzeu sătesc — al patrulea din seria celor organizate pînă acum de „Cibinium".

Două premiere se pregătesc în aceste zile la Teatrul de stat Sibiu („Ploşniţa" de Maiakovski şi „Răzbunarea sufleurului" de V.I. Popa) şi se vor încadra în manifestările din acest an ale „Cibiniumului". Tot la acest capitol se înscrie şi montarea în decorul pregnant medieval din Piaţa Aurarilor a unei reprezentaţii intitulată „Balade şi cîntece de demult" în interpretarea unui colectiv al secţiei germane a teatrului sibian, sub conducerea actorului Christian Maurer.

Vestita tipografie sibiană a pregătit numeroase afişe-program, cocarde şi o carte a festivalului cuprinzînd aspecte din viaţa culturală a judeţului. Vizitatorilor le sînt oferite din acest an brelocuri, fanioane, portvizite şi portmonee, purtînd emblema „Cibiniumului".

În fine, începînd cu această a treia ediţie a festivalului de la Sibiu, între 20—27 septembrie, un mare steag alb, avînd imprimată în albastru emblema festivalului, va flutura din înălţimile cupolei Turnului Sfatului, cel care străjuieşte, de-o parte şi de alta, Piaţa 6 Martie şi Piaţa Republicii. Tot din acest turn, o frază muzicală, culeasă dintr-o compoziţie a dirijorului sibian Gheorghe Şoima, va fi difuzată în tot oraşul la orele care marchează începutul.

Marius VINTILĂ

poeme

de Mircea Dinescu

În mătănii cu absint

Ca omida lunecam
pe o frunză de femeie,
sora geamănului ram
Daphné înflorea sub cheie.

lîngă palidul cîştig
Doamne de-aş avea ce pierde
ard în sînge şi mi-e frig
trupului din ceaţa verde.

Numai paşii lor îi simt
nedorind să mă refuze,
în mătănii cu absint
îngeriţe sting pe buze.

Echilibru

Mai bănuiam vulpi vesele
prin ei
şi şerpi pe podul palmei, arzînd
sfioşi spre rugă,
la rădăcina casei unde piei
de oboseală ţin sub ger drept
glugă

Şi caldele zăpezi îi luminau
ca pe copii cu părul alb
la vamă,
fiindcă bătrînii nu mai au
mirosul sfînt a plîns de mamă

Apoi din amintiri mutaţi
pe umbrele de păsări către rai
cum tremură pămîntul sub
bărbaţi
tînjind femei cu capete de cai.

Post festum

Vin îngerii la fagurii cu fiere
de parcă vorba s-ar rosti pe dos
cîţi ghimpi va da această
mîngîiere
cînd flautul e altoit pe os ?

Pictează somnul pînzele făpturii
cireşi aprinşi în sînge de băiat,
iar lucrurile se mai plîng
naturii
că-n laptele lor nu m-am
îmbăiat.

Şuieră moartea fără de ruşine
cum vipera ruginilor în fier,
nimic nu înfloreşte pentru sine
şi măştile petrecerilor pier.

Trandafir mascat

Deşi e gol vasul Pandorei
nimic nu-mi pare prea tîrziu,
îmbălsămez nimicul orei
ca pe un mort trandafiriu

Ochi înflorind pe o balanţă
cînd ochiul celălalt e calp,
umbra se plînge de distanţă
îngerii plîng de prea mult alb.

Cameleonic vorba arde
un trandafir mascat cucută,
mă cred aici fiind departe
şi nu ştiu cine-n trup se mută.

Fluture

Rîde în ceruri un bolovan —
lacrima blondelor sfere ;
moartea repară fără vreun ban
ochiul corupt de himere.

Somnul divulgă tot ce nu ştiu
cămaşa vorbei mă strînge
voi fi coconul trandafiriu
fluturul florii din sînge.

Umbra sătulă de paşii mei
se-nhăitează cu îngeri
de-ar ciuguli-o iuţi porumbei
trupule, tu ai să sîngeri ?

Altă faţă

Umbra miroase a minciună
sîngele totuşi poartă mănuşi
mă-nec în mine şi strig o mînă
lebăda doarme oarbă în urşi.

Floare a somnului o să te
scuturi
peste aceste palide măşti
cum dogorăşte viermele-n
fluturi
învaţă-n tine să mă cunoşti.

Balada de pierdere

Sînt pentru noapte lampă
subţire
şi cu fitilul sîngelui scurt
lîng-un perete ard în neştire
suflă spre mine clopotul surd.

Tînjesc departe şi nu am casă
piatra-nfloreşte dinspre
genunchi
în locul pleoapei vreau
o mireasă
mamă veşteşte ceasul la unchi

În pivniţi vinul albit pe frunte
leagănă luna pentru-un argint
îmi caut trupul de peste munte
voalul miresei l-o fi orbind

Să ardă blonzii blonzii salcîmii
voi fi prin sînge fratele lor,
nu pot întoarce tremurul
mîinii
pe sînul Maicii de lîngă nor

Dar pune mamă jar în mireasă
plîngi de pe-acuma căci am
să cînt,
şadă cu toţii veseli la masă
eu mai întîrzii pe sub pămînt.

Şah

Intră-n mine steaua pînă-n subţiori,
cîine slab, împinge sufletul cu botul,
rîde umbra rîde sus pe căpriori
şi mă crap de ziuă şi mă crap cu totul

Tîrîtor prin lucruri nu am de ales
fluturele pleoapei zboară de pe craniu
şi angelic latru sau neînţeles
devenind o piesă-n şahul ăsta straniu.

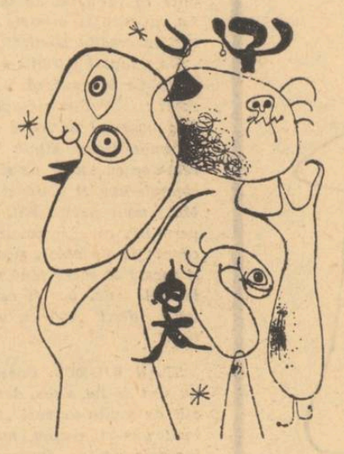

Prin lume

Clownii dorm prin scorburi descoperite-n
regi
stîrvul acestui înger se face flaut negru,
cînd umbra mai pîndeşte şuierătoare-n
crengi
ca un cuţit mă-mbracă pe lama lui
întregul.

Dă fiecărui lucru putinţa de-a cădea
iar vorbei luminare să-mi sigileze ochii,
neantul procreează se muşcă stea cu stea
nu cîinii melancolici pe marginile gropii.

Parcă nici unul dintre foarte tinerii noştri poeţi nu are gravat mai precis şi adînc, pe fruntea sa, nobilul stigmat al poeziei, ca Mircea Dinescu. El nu are decît 19 ani. O siguranţă rară, o senzaţie de puternică şi misterioasă încredere mă încarcă ori de cîte ori mă gîndesc la condeiul său fericit, la destinul lui, atît de plăcut stelelor.

Este, fără doar şi poate firesc, ca, atunci cînd se arată Talentul, oamenii să se încline cu emoţie, luminaţi brusc de flacăra unui sentiment neobişnuit, parcă transmis lor dintr-o îngrămădire astrală îndepărtată. O stare aproape vizionară, aidoma celei pe care o încercăm cînd privim o dimineaţă frumoasă, ne umple întotdeauna ori de cîte ori descoperim, printre noi, semnele Celui Înzestrat, ale acelui pe care iremediabil şi definitiv l-a sărutat pe frunte Poezia. Stelele îl iubesc, oamenii îi fac loc să treacă, sunetele lumii i se supun.

Este semnul participării noastre la miracolul Fenomenului Rar.

Cezar BALTAG

Dar cine cîntă doamne numele meu în cer
căci din senin coboară precum un fulger
plînsul
şi fug prin sacul lumii cu sîngele jungher
să izvorască ziua mai repede într-însul

Batem cerul

Mai lucrează-n ochi femeia, o rîndea de foc
e vinul
alţi dulgheri în vrednicia trupului găsim
mai greu
vorba, îngerească pleavă, întregeşte încă plinul
batem cerul, cum se spune, să priceapă
dumnezeu.

Undeva sînt uşi deschise, umbra fluieră neantul
facă-se la urma urmei voia celor fără ham,
somnul mai felin coboară cînd într-unul
cînd într-altul
nu întreabă dacă-i voie, ce ochi poartă
sau ce hram.

Cîntă vremea în clepsidre şi dansăm
peste putere
doar prin Turnul Babel parcă am jucat
în contratimp
cineva, n-aş avea gură, ne iubeşte şi ne cere
chiar de-am vrea din bunătate să-i dăm
altceva în schimb.

De-ar striga cocoşi în sînge să trezească pururi
gîndul
Univers din prea-lumină cît exist încerc şi eu,
scriem apele cu visla, cu picioarele pămîntul
batem cerul, cum se spune, să priceapă
dumnezeu.

Invocaţie nimănui

În piatră toarnă fluturi şi-n trupul meu
dovezi —
munţii melancolici bat în felinare,
noroiul poate-ascunde un înger prin cîrezi
e altul adevărul dacă nu-i dat cu sare ?

Absurd sublim

Nu mi se-ngăduie să fim
ceea ce sîngele nu poate,
ninsoarea-absurdului sublim
pune comedia pe roate.

Un orb ne-a desenat pe toţi
fără să ştie unde-i capul
şi tragem zeităţi pe roţi
şi muzica primară-i trapul.

Ca pasărea pe limba ei
cel ce gîndeşte — cel ce piere
din doi în doi, din trei în trei
trăim cu spaima de putere.

Joc de noroc

Pe maidanul vieţii aruncăm
cu oase
drept cîştig părinţii, pierdere
tot ei
carnea mea visează numai
şase-şase
să se înnegrească cerul în femei

Dincolo de soare arde o pendulă
care ţine-n sfîrcuri mierea
din destin
şi cum firea noastră-i veşnic
nesătulă
ochiul niciodată nu va fi prea
plin.

Aşteptăm la zaruri să adoarmă
sorţii
timpu-i deopotrivă lup flămînd
şi ied,
viii sînt cu viii, morţii sînt
cu morţii
cineva mă strigă şi parcă
mă pierd...

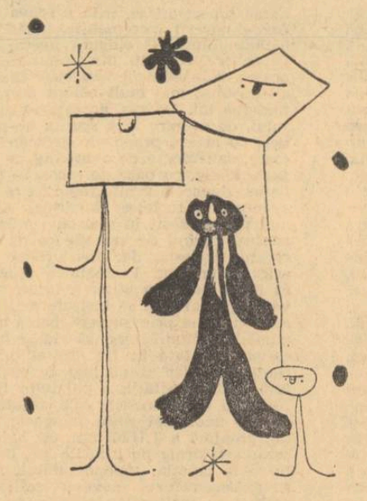

Desene de JOAN MIRO

Mi-ar trebui o viaţă să pot cădea felin
în plasa vorbei şade păianjenul cu cruce,
purtat pe alte buze mi-e sufletul mai plin
din mărăcinii serii nu ştiu ce-o să-l
descurce.

Colind copilăria cum viermele un fruct
iar dacă-mi scutur umbra aştept măcar
o frunză,
ca Tantal întind mîna dar cerul parcă-i
rupt
şi seara mă descrie frumos pe nici-o pînză.

Bal transparent

Domnul sînge începu să fie curtenitor
atît de feminin sărea într-un picior
se îmbrăca într-o rană subţire cu voal
dansînd impudic o coasă din bal
apoi de-a v-aţi-ascunselea înspre seară
pîn-au rămas copiii de sticlă şi de ceară.

Glas

Rupe din mine somnul, copiii,
la malul părinţilor
şi vîsle de oase
trag sudoarea acestei cîmpii
pe gurile soarelui negru
să-i lase.

Vinovat doamne şi umbrit
de infern
iată risipa —
somn al tăcerii
cade pe sufletul meu
şi din stern,
urşii ascultă-n femei glasul
mierii.

Înserare

Cum mi se face înăuntru frică
îmi izbucneşte iarna dintr-o
mînă,
trupul coboară, ochiul se ridică
şi fructul verii încă se amină.

E domnul Ceas în hainele
de seară
iubind pe doamna X
pe domnul Y,
numai această moarte,
domnişoară,
surîde iar şi nu pot să mă
vindec.

Laocoon uitat

O, cum andreaua sîngelui
lucrează
biserici albe în globule roşii,
osul meu tînăr s-ar dori
spetează
a soarelui sub care ard cocoşii.

Nimic nu-ntreabă trupul,
nici nu ştie
de existenţa mea de sub
armură,
ci limba doar e şarpele ce-mbie
Calul Troian să-mi ţopăie
în gură.

Strîng dulci dovezi dar totul
se divide
Cuvîntul-cal doreşte încă
mînzul
şi iarba mai subjugă piramide
în Troia unde înfloreşte plînsul.

Cîntar

Iarba nu e sătulă de noi
altfel s-ar naşte monştri
de iarbă,
steaua aceeaşi e în gunoi
altfel ar pune piatra să fiarbă.

Lumea rodeşte pe un cîntar
veştedul pune zăbrele florii,
tînăr nechează calul de dar
îmbătrînind muritorii.

Totuşi natura pare un ban
gata să cadă pe-o faţă,
steaua scrie în mine un an
pămîntul o viaţă...

Sens interzis

Trecem pe străzi mai mult
în goană
mai mult cu ochelari de cai
şi totul e precum o goarnă
ţipînd între pămînt şi rai.

Euforia ne mănîncă
uitaţi copii sau vagabonzi,
nu-i apa tulbure adîncă
cum nu sînt îngeri fiii blonzi.

Bezmetic cer silit pe roate
e totuşi timp să ne ferim,
cu cei ce altfel nu se poate
sau ne muşcăm sau ne iubim.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef : **Ştefan Bănulescu**
Redactori şefi adjuncţi :
Cezar Baltag, Fănuş Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacţie :
Constantin Ţoiu

REDACŢIA :
Bucureşti. Bd Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 64 ; 12 16 10

ADMINISTRAŢIA :
Şoseaua Kiseleff 10. tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : **Mircea Popescu**
Paginator : **Nicolae Ion.**

SIMPOSION BRÂNCUȘI • TINERI AUTORI • ARTE • SPORT

Anul XIII
38 (438)
Sîmbătă
19 septembrie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

N. N. TONITZA : VERONICA

VIENA : PALATUL SCHONBRUNN

Marin Sorescu, Valeriu Râpeanu și Nicolae Velea răspund la ancheta revistei noastre: „Deceniul literar '60 — '70"

În pag. 6 — 7
PATRU DESENE
de
TAȘCU GHEORGHIU

Viena tinereții

Viena e dragă amintirilor noastre pentru că a locuit și a lucrat acolo o vreme Mihail Eminescu, Ioan Slavici, Ciprian Porumbescu.

Pe vremea tinereții mele era centrul Europei. Atîtea naționalități se frămîntau în mijlocul ei. Fiecare cu revendicările ei, cu frămîntările tineretului, cu atîtea popoare care luptau pentru independență...

Cu prilejul vizitei pe care Președintele Consiliului nostru de Stat o face în marele oraș imperial de odinioară, ni se răscolesc amintirile și încercăm să așternem din primele impresii ale acestui oraș, în care arhitectura îmbracă toate stilurile, parcurile sînt pline de copaci înfloriți primăvara iar împrejurimile, cu apa lor rece, o încîntare pentru sufletele noastre!

De la Viena am plecat la Paris. Și timp de trei luni am agonisit acolo, cu colaborarea la ziarele din Ardeal și vechiul regat cele 60 de coroane care-mi trebuiau pentru drumul pînă în capitala Franței, unde am trăit cu 11 coroane atît cît poți și cum poți trăi într-un oraș unde aurul curgea în valuri, iar echipajele îți luau ochii.

Am ajuns la Paris pe o zi ploioasă care m-a decepționat. La început, Parisul te deziluzionează, te neliniștește, îți pare vechi, gata să ia foc. Monumentele celebre își pierd uriașele proporții în închipuire, străzile par mai înguste de cum te așteptai, Sena destul de prozaică.

Mai ales cînd ai stat aproape două luni la Viena — orașul florilor și prăjiturilor și-al femeilor frumoase — Parisul zgomotos și grăbit te contrazice.

Viena e un oraș, într-adevăr, poetic. E liniște mai multă, mai multă intimitate, parcurile și străzile te îmbie, iar în magazine ești măgulit, esti onorat cu „domnule doctor" sau „domnule baron". Și asta e ceva. De cele mai multe ori, te măgulește o calitate pe care nu o ai.

La Viena bulevardele au ceva familiar, care te atrage și te-nlănțuie ziua întreagă. De farmecul acestui oraș, centru spiritual european de mari rezonanțe, și-au legat numele atîția străluciți reprezentanți ai poeziei, picturii și muzicii.

Gîndurile ne duc din nou la Viena! Viena veșnic tînără.

Victor EFTIMIU

ÎN PAGINA 8:

SIMPOSION DE METAFORE LA BRÂNCUȘI

Semnează: Șerban Cioculescu, Iordan Chimet, Alexandru Lungu, George Macovescu, Emil Manu, M. H. Maxy, Constantin Noica, Mihail Petroveanu, Virgil Teodorescu

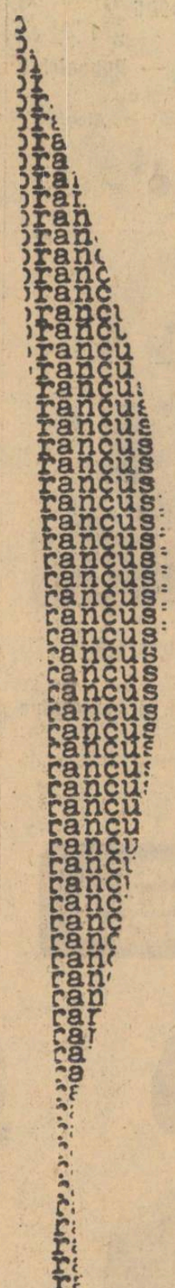

ILUSTRAȚIE DE JIRI KOLAR

ÎN FIECARE SĂPTĂMÎNĂ, MARIN PREDA RĂSPUNDE LA O ÎNTREBARE

Obstacole în calea lecturii (III)

Consumul de literatură, la radio, în presă, la televiziune precum și apariția scriitorilor în scrierile memorialiștilor, rudelor, prietenilor sau admiratorilor sinceri, crează adesea scriitorului o imagine cu efecte rele, greu reparabile, asupra curiozității cititorului, curiozitate care e un lucru tot atît de misterios, sau în orice caz fragil ca și intenția artistică înainte de a se produce. Asaltați această curiozitate pe toate aceste canale, oferindu-i o imagine robot a scriitorului și a operei și ați distrus pentru multă vreme atracția naturală între cei doi poli (creație, curiozitate), întreținută cu atîta trudă și prudență de artist în cursul vieții sale, dar pe care moartea îl împiedică să mai poată interveni. Toată viața somnul său a fost populat de obsesii și neliniști ca nu cumva operele lui să plictisească, interesul pentru rodul imaginației și simțirii lui să înceteze, obstacole imprevizibile să apară în calea lecturii cărților sale.

Ei bine, ceea ce a reușit el, strică alții. Opera de artă poate plictisi. Ascultați o emisiune, să zicem despre Rebreanu. Coșbuc cică i-ar fi spus: muncă, răbdare și încredere. Dacă nu ai astea, n-ai făcut nimic! Și apoi: un sfert de talent, trei sferturi muncă, dacă n-ai astea, iar n-ai făcut nimic! Cuvintele lui Coșbuc!

Vasăzică opera de artă nu se datorează precumpănitor talentului, ci muncii. E o idee pe care înșiși scriitorii, imprudenți și din dorința de a alunga dintr-ei pe leneșii și pe misticii inspirației, au lansat-o pe piață, micșorîndu-se inutil, fără să-și dea seama, în fața gîndirii comune care a și tresărit: Aha! Așadar muncă! Talentul nu e așa de important! Păi dacă e vorba de așaceva, ce mare ispravă, și noi știm să muncim... Drept care, cei mai îndrăzneți dintre ei și-au suflecat pînă sus mînecile și s-au și pus cu brîncile pe treabă. Cărți voluminoase și multe la număr au început să asalteze editurile din întreaga lume. Editorii nu le pot respinge pe toate. Iar ceilalți dintre ei, mai puțin ambițioși, au început să declare că n-au ei timp să scrie, că i-ar vîrî în buzunar pe toți acești scriitori ale căror nume apar mereu prin reviste și ziare de au ajuns să-i plictisească.

Pe urmă manuscrisul lui *Ion*..., care era să se piardă... Și cum se ajunge apoi la întrebarea: pe cine parafraza Rebreanu în scena în care vechiul prim-ministru și noul prim-ministru se sărută în parlament? Pe Caragiale, pupat piața independenții! Vasăzică doi mari scriitori reduși la rolul de mici propagandiști puși în fața unui public amestecat într-o sală în care după conferință urmează film. Este efectul negativ al popularizării operei de artă, popularizare la care însă nu putem renunța cu nici-un chip, dar pe care trebuie totuși s-o controlăm cu o severitate cu atît mai mare, cu cît alcătuitorii acestor emisiuni, sau autorii de „memorii" ne pot riposta că tot ceea ce spun ei sînt lucruri riguros adevărate.

Da, rupte din contextul vieții și operei, puse cap la cap și confecționată astfel o biografie și o operă pe gustul comun. E posibil așa ceva? ar întreba cineva incredul. Un mare scriitor rămîne un mare scriitor, orice i-ai face!

Ba nicidecum, puteți încerca dumneavoastră înșivă și veți vedea că nu e atît de greu pe cît pare la prima vedere. Faceți o ediție Caragiale în care să puneți în frunte și în cantitate mare bucăți ca „Arendașul român", „Românii verzi", „Rrromânul", „Rrromânca", „Savantul român", „1907 din primăvară pînă în toamnă", ș.c.l., scrieți o prefață apăsată în care să arătați că valoarea piesei „O scrisoare pierdută" stă exclusiv în faptul că demască moravurile electorale și ale așazisei „libertăți" burgheze și veți diminua cu 30 la sută interesul pentru operă al tînărului cititor neavizat și care aude pentru întîia oară din această ediție că I. L. Caragiale e un mare clasic român cu valoare universală. Cine să mai observe în acest caz că fascinația operei literare asupra cititorului nu se exercită prin ideile ei de suprafață, prin aparența ideologiei ei comune, ci prin ideile ei adînci care o fac rezistentă în fața timpului și care depășesc cadrul strîmt al decorului istoric? Altfel ce interes ar prezenta pentru noi niște alegeri dintr-un regim care practic nu mai există? Și apoi, creația în sine? De ce trebuie bruiată cu astfel de scrieri al căror rol de moment s-a epuizat? Nu este creația un lucru care atrage pe cititor în aceeași măsură cu ideile care îi dau coeziunea secretă? De ce n-am alege atunci, în primul rînd și poate chiar exclusiv, în ediția noastră, numai acele lucrări care sînt și desăvîrșite din acest punct de vedere al creației? Nu așa a gîndit și autorul însuși cînd le-a ținut departe de volumele editate de el în timpul vieții?

Să nu uităm că toate acestea, memorii, amintiri, ediții, intră în biblioteci și stau acolo și cititorul naiv (și nu sînt toți cititorii, la început, naivi?) dă de ele, nu le mai poate scoate nimeni chiar dacă toată breasla noastră ar protesta. După ce criterii să le mai scoți, din moment ce au fost publicate? Ți se poate dovedi, cu „scrisorile" în mînă, ale scriitorului, că nimic nu e inventat.

Nu există decît o singură cale sigură pentru scriitor de a se apăra de acele „amintiri" și „ediții" ale contemporanilor care i-ar vulgariza viața și opera. Să spună el însuși despre sine și creația sa astfel de adevăruri dure încît nimeni să nu mai poată trece peste ele. Putem să mai trecem peste jurnalul intim al lui Maiorescu? El există și e complicat să-i răstălmăcești sensurile. Titu Maiorescu l-a scris însă de mic. Într-adevăr, nu la bătrînețe trebuie începută această întreprindere, ci încă la tinerețe și terminată la maturitate. Fiindcă scriitorul român, ajuns venerabil, se irită prea adesea de îndrăznelile sale de odinioară și penița sa nu mai alunecă pe hîrtie decît ca să istorisească frumoase fabule poetice, menite să-i creeze o figură aureolată de înțelepciune. Da, dar după ce el nu va mai fi în viață, se vor găsi tineri talentați și cinici care vor sfîșia această mască. Și aceștia nu vor fi cei mai răi, fiindcă nu-l vor nega, ci îi vor restabili doar (e drept adăugînd și hohotele lor de rîs) statura lui vie și plină de interes pe un soclu verosimil. Cei mai răi vor fi înșii duioși, care vor vărsa lacrimi de venerație pe fabulele lui și vor produce, ștergîndu-se cu mîna la ochi, emisiuni pentru ilustrarea ideilor și necesităților curente ale timpului, la radio, televiziune și în manualele didactice. Și memorii!

Mi se face frig cînd mă gîndesc! Hotărît, trebuie să iau măsuri, să-mi scriu eu însumi încă de pe acum „amintirile", „mărturisirile" ș.e.t.e.r.a. Nu e nici-o glumă!

Marin PREDA

cronica pietonului

Dunărea albastră

Se spune că iarna la Viena ninge cu zahăr. Orașul atunci are mireasma cozonacilor și Mozart răsună cel mai acasă. „Heimlich": de netradus, cum am spune noi, fără să ne înțeleagă nimeni exact, dor.

Aceste stări înrudite prin însăși neputința de a le tălmăci altfel decît în cîntec și poezie, ne apropie, ca popoare blînde, pașnice, care detestă brutalitatea și aroganța.

De aceea Eminescu, trimisul dorului nostru la Viena, a vibrat atît de profund în armonia sufletului vienez.

De aceea Enescu, ridicînd la cer ideea națională pe aripile unei păsări al cărei întreit simbol este gingășia, libertatea și cutezanța spiritului, a iubit orașul lui Mozart.

A fost o vreme cînd ochii se îndreptau spre Viana. Pornind spre ea cu jalbele lor, iobagii ardeleni care știau de milenii ce trecătoare-s toate, se milostiveau de Cezar, ca zeii, zicîndu-i blajin, aproape duios, „drăguțul de împărat"...

Dunărea bătrînă ne leagă. Dunărea cîntă la izvor cîntecul ei albastru de totdeauna, albastru ca speranța și prietenia.

CANDID

cronica literară

Nichita Stănescu
ÎN DULCELE STIL CLASIC

În dulcele stil clasic arată un Nichita Stănescu mai tandru și sentimental și, pînă la un punct, mai retoric și mai accesibil decît în alte poeme luminate de ochiul abstract al unui spirit ce face din joc o speculație și din speculație, nu o dată, un joc. Un ochi **lăuntric** se deschide și în aceste versuri congestionate de idei, dar ceea ce domină este jubilația și afectarea unei mari suferințe erotice. Sub acest aspect, poemele își merită titlul: deși mai speculativ și cu o metaforă mai abruptă, Nichita Stănescu pune în versuri **ah**-ul și **oh**-ul lui Ienăchiță Văcărescu și varsă cu prefăcătorie lacrimi în niște jălalnice romanțe de o simplitate rafinată. A spune însă că poetul renunță la temele lui și că **dulcele stil clasic** înseamnă o întoarcere la figurația poetică tradițională este mult.

Întîiul ciclu **(Unsprezece feluri de a-ți pierde lumea)** este independent de restul volumului și meditează în jurul unor noțiuni pe care le-am mai întîlnit în versurile lui Nichita Stănescu: **sinele,** verbul-creator, îngerul ca simbol al creatorului, teroarea de diviziune, un acut sentiment al timpului etc. Surprinde, și aici și în alte poeme, frecvența noțiunii de **sine, sinele** ca entitate, ca numen și, totodată, ca abis al lucrurilor. În versurile lui Nichita Stănescu obiectele intră și ies din **sinele** lor, ideile, sentimentele coboară sau urcă spre punctul în care sălășluiește **sinele,** poetul însuși plonjează de mai multe ori în **sinele** lui și gestul acesta pune în mișcare mari resorturi afective. Să amintim că **sinele** este o categorie fundamentală și în filozofia existențialistă. Pentru Sartre este elementul cel mai important în actul **neantizării:** „la néantisation est l'acte par lequel la conscience se libére de **l'en soi** en le pensant... **Le pour-soi** surgit comme néantisation de **l'en soi**". Lăsînd orice determinare deoparte și privind strict estetic lucrurile, să observăm plăcerea lui Nichita Stănescu de a vehicula această metaforă cu mai multe înțelesuri. **Sinele** poate fi conștiința materiei sau arhetipul, ființa misterioasă din adîncurile elementului. Într-un mic poem cosmogonic **(Izgonirea din rai)** sinele izgonește **sinele-bolnav** și acesta, avînd vocația creației, naște rîurile și pădurile, munții și mările :

„Ce avem lichid pe pămînt
e trupul sinelui sfînt
tot ce e apă curgătoare
e trupul lui în închisoare.
Tot ce e loc cu apă sălcie
e sprînceana lui vie.
Oceanul numit Pacific
e lăbărțarea fostului buric.
Șira spinării...
drumul în valuri al sării.
Făr-de-greutatea absolută, însă
e pururea plînsă.
Ea ar putea să izgonească munții de piatră
din inima ei idolatră —
și atunci munții ar rătăci
către planeta „I"
„I" este planeta cea mai grea
iubindu-se numai pe ea".

Să nu scăpăm din vedere că în mitologia lirică a lui Nichita Stănescu **sinele** — „curgînd peste sine" — se transformă în **cuvînt,** iar din ciocnirea **sinelui** cu **sine** ies mari drame geologice.

E, aici, o pură speculație, un joc de termeni, sau o conștiință mai profundă a complexității universului ? Poemele păstrează, în această privință, o nehotărîre, o cultivă chiar, punînd gîndurile cele mai profunde și metaforele cele mai pline de sens în vecinătatea jocurilor verbale, delicioase și gratuite. Căci, muntean, Nichita Stănescu nu disprețuiește **spectacolul** în poezie, moftologia, combinația vocabulelor insolite. Pînă a ieși la iveală și sub înfățișarea lui cea mai pură, lirismul să hrănește ca și calul răpciugos din basm cu jăratecul cuvintelor. În privința lor Nichita Stănescu își ia libertățile cele mai mari. El îndoiește fraza și schimbă terminația cuvîntului, caută forma arhaică sau inventează, cînd este cazul, un termen cu o sonoritate nouă. Zice **vergură** și **trimbulind, lingă linga, mai capră și mai apă rece, mai de cal și mai de șapte, mai „R" și mai „E"**, jucîndu-se, firește, dar cu aerul cel mai serios de pe lume.

Fluența poemului este uneori întreruptă de asemenea răsfățuri verbale în care Nichita Stănescu pune multă inteligență, pricepere tehnică și, cum am spus, și multă gratuitate. E, poate, modul lui de a tempera tensiunea versurilor, de a odihni spiritul nostru și de a-l pregăti pentru o nouă explozie a ideilor.

Cele **Unsprezece feluri...** din întîiul ciclu al volumului sînt, în fapt, douăsprezece poeme reflexive și fantastice. Am citat mica fabulă cosmogonică **Izgonirea din rai.** Să citățm și poemul **Moartea păsărilor** unde apare pentru prima oară în acest volum cu mulți îngeri, păsări și cai năzdrăvani, întîiul înger spînzurat de propriul lui har. Îngerul este, deci, albatrosul lui Nichita Stănescu și, ca și acolo, vrea să sugereze condiția creatorului. Însă simbolul are în cazul de față o decorație ce sugerează o teroare a grotescului. Se înnorează cu păsări și peste capul îngerului sugrumat de vocația lui cade o ploaie de ouă sparte. Plouă torențial cu albușuri și gălbenușuri, aerul însuși luînd înfățișarea unei mizerabile paste.

Un vechi simbol poetic este și lupul singuratec. Nichita Stănescu îl introduce și pe acesta într-o ramă fantastică. Lupului sceptic și mîndru din poemul lui Alfred de Vigny îi ia locul un lup visător și delirant, un simbol poate **(Despre lupul singuratic)** al timpului devorator. Lupul lui Nichita Stănescu se hrănește cu creieri de înger și visează întinderi borealice, într-un timp indeterminat. După lup, vine leul. Acesta năvălește în poem **(Pierderea cunoștinței prin cunoaștere)** însoțit de o turmă transparentă, scoțînd — ce ciudat ! — urlete străvezii.

Înțelesul mai adînc al acestor tablouri animaliere de un fantastic terifiant este condiția creatorului de artă, figurată de Nichita Stănescu în acest chip mai complicat, cu multe naivități studiate.

Rafinamentul este și mai evident în poeziile erotice, niște cîntece — cele mai multe — tînguitoare și prefăcute. Ele sînt adresate unei **domnișoare-doamne** pe care poetul o numește, cu metafora lui Ienăchiță, **canare.** Ca și acela, se dă de ceasul morții, acuză dureri insuportabile, jură pe cer și pe pămînt pentru a îmblînzi inima neîmblînzită a femeii. Florile vechii retorici amoroase sînt montate în versuri de o ironie cordială. Murmurul dulce al canarului devine cercel și cercelul este fixat cu mîndrie la urechea stîngă. Mai modern și cu o viziune mai atroce poetul își visează, în altă parte, iubita în chip de iapă alergătoare prin poene **(Doi cai).** O altă imagine **(A mea)** înfățișează eternul cuplu într-un decor casnic, fără sublimități. Femeia pregătește zeama acră pentru întoarcerea bărbatului beți și-și întinde părul negru de la ușă spre pat (și cu această imagine nouă coaja dinainte a poemului este aruncată !) pentru ca „să nu greșească bărbatul niciodată / drumul predestinat".

Însă de obicei elegia se purifică și portretul devine vaporos, imaterial ca într-o pictură impresionistă:

„De ce nu m-aș putea uita înfiorat / la brațul tău suav, cînd dormi, / atît de bine tu mirositoareo, / cu ochi închiși, enormi
De ce n-aș crede că vin zeii / călări pe lungi miresme / ca să-și depună umbra lor / la tine peste glezne...
De ce n-aș crede că există / tu ce respiri în unde, / tu singură, văzuto doar cu ochiul / triunghiular, din frunte".

Într-o manieră asemănătoare sînt compuse și celelalte balade și romanțe din volum — unele de-a dreptul excepționale **(Sete, Și adevărată — și jucată, Scurtă baladă, Miezul nopții** etc.). În vechile tipare ale speciei, Nichita Stănescu pune o ingenuitate și o putere de figurație nouă. El spiritualizează, dar cu discreție, cîntecul erotic, îi pune o aripă ce atinge și un alt plan al simțurilor noastre:

„Se dizolvă în mine, încet, / chipul tău de piatră solubilă / o, tu, dansînd un menuet, / pururea nubilă.
Mă vor bea cîndva, zeii / și vor simți în mine gustul tău, / cîndva, cînd întomna-se-vor teii / de sete și de rău.
Dar încă mai ninge, încă mai ninge / cu tine în mine rămîn înghețat / ...suavă meninge / și somn tulburat".

Poetul tulbură de regulă desenul inițial și transformă melancolia în angoasă. El simte în aceste clipe apăsarea lui „s" din **sunt** (o obsesie mai veche a lui Nichita Stănescu) și aude în preajmă zboruri de îngeri negri. Poemele **în dulcele stil clasic** își schimbă, atunci, ritmul și renunță la ornamentația veche : devin speculative și abstracte, totuși nu atît de abstracte ca să nu se înțeleagă inconformismul lor fundamental. Știința sau poate șiretenia lui Nichita Stănescu este de a se face că se joacă sîncer cu niște jucării ce se cheamă univers, destin, existență, iubire, moarte, singurătate etc.

Eugen SIMION

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Alter ego

Versuri. Editura „Eminescu".

SERGIU FĂRCĂȘAN

Teatru

Editura „Eminescu"

RADU THEODORU

S. O. S. — Puhoaicle!

Reportaje. Editura „Albatros".

MARIN PORUMBESCU

Gușterii și patru pipe

Schițe, povestiri. Editura „Albatros".

avant premieră editorială

CORNELIU STURZU

Duhul pietrelor

Versuri. Editura „Albatros".

MARIANA FILIP SĂRĂȚEANU

Gardul cu șerpi

Versuri. Editura „Litera".

ROMULUS GUGA

Isus și ceilalți

Roman. Editura „Dacia"-Cluj.

compendiu

STUDII DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ ȘI COMPARATĂ

Caracterul de lucru al acestor studii (întocmite de membrii sau colaboratorii din afară ai Institutului „G. Călinescu" potrivit unui plan de activitate) precum și semnificația editării lor — „valorificarea în colectiv a lucrărilor efectuate de cercetători" — exclud tratarea acestui volum ca o lucrare unitară, și ca atare, deosebirile de metodă, nivel etc — evidente — nu pot fi obiectate. Ceea ce interesează este aria preocupărilor și semnificația fiecărui studiu în parte. Tematica aleasă reflectă (în culegerea de față) predilecția cercetătorilor pentru scriitorii secolului al XIX-lea, preocuparea exclusivă de fenomenul literar european și urmărirea cu insistență a raporturilor literaturii române cu cea străină.

Volumul se deschide cu studiul lui I. C. Chițimia (care semnează și cuvîntul introductiv) *Literaturi slave comparate in cursul lui Adam Mickiewicz la Collège de France.* Noutatea temei (poetul Mickiewicz autor al primei și, deocamdată, unicei istorii comparate a literaturilor slave) cît și ținuta prezentării recomandă studiul nu numai ca valoare intrinsecă dar și ca model de cercetare.

Următoarea lucrare, semnată de Eugenia Oprescu, este consacrată ecourilor lui *Molière în România* și își propune să trateze problema sub trei aspecte : al traducerilor din Molière, al comentariilor la opera acestuia și al influențelor asupra literaturii române. Cele douăzeci și cinci de pagini de comentariu consistent (și bibliografia) reușesc să traseze în linii mai sigure decît pînă acum subiectul dar reclamă, totodată, aprofundarea lui.

„O temă de mai mică amploare, *Al. Pope în literatura română*, își alege Ileana Verzea reușind mai mult sub aspectul epuizării problemei. Astfel traducerile românești din Pope sînt comentate prin comparație cu textele originale și cu versiunile ce au slujit ca intermediar iar bibliografia este adusă la zi.

Și Medeea Freiburg aduce la zi receptarea operei lui *Lope de Vega în România* dar, pe de o parte, se abate prea des de la subiectul propus (ca să povestească, de pildă, *Steaua Sevillei*), pe de altă parte, urmărește nediferențiat modalitățile de receptare (traduceri, spectacole, prefețe, emisiuni radio, comemorări etc).

Ocupîndu-se de Zola, Cornelia Ștefănescu își împarte studiul în trei subdiviziuni : I — Emile Zola și critica literară franceză ; II — O lectură recentă a operei lui Emile Zola ; III — Efectul teoriilor și romanului lui Emile Zola în România. Comentarii și realizări (după rezumatul lucrării redactate în limba franceză). Prima, dar mai ales a doua parte, nu ni se par îndeajuns de justificate. Prima — fiindcă nu reușește să depășească faza colajului și să fie „o expunere comentată de opinii critice ale contemporanilor lui Zola", cum își propune. A doua — fiindcă „foarte proaspăta lectură" a operei lui Zola nu a condus la o interpretare pe măsură. Partea a treia, cea mai bună în limitele studiului, urmărește ecourile operei lui Zola în România mai puțin sub aspectul traducerilor și mai mult sub aspectul comentariilor, al discuțiilor declanșate, al influențelor. Totodată „fenomenul Zola" devenind, prin obișnuita extensie, „naturalism", pe parcurs, cercetarea se complică — nu inutil, dar cel puțin peste posibilitățile spațiului afectat. De aceea, credem și zice autoarea că „a încerca să cuprindem în totalitatea lor măcar traducerile din opera lui Zola ar fi o utopie...". Altfel, „utopia" e dintre cele mai realizabile. Studiile despre Pope, Zola, Molière și Lope de Vega suscită o discuție despre metodă, cu atît mai mult cu cît într-o clasificare improvizată ele aparțin aceluiași tip. Schema de lucru adoptată de Eugenia Oprescu ni se pare sub acest aspect mai limpede și, alături de bibliografia însoțitoare (pe care, de asemeni, numai E. Oprescu o dă), mai eficace.

Următorul studiu se referă la Eminescu. Deși crispat și abrupt, căci tema intimidează, comentariul lui Gheorghe Ceaușescu *(Imaginea Greciei și a Romei antice în poemul „Memento mori")* își justifică prezența în acest volum. Justificate ni se par și studiile despre Henry James (de Gheorghiță Dumitriu). Eliza Arzeszkowa (de Stan Velea) și Alois Jirásek — autori mai puțin cunoscuți în România — deși mimarea unui limbaj „academic", încărcat de neologisme („sicitate rebarbativă", „resurecția revolutului", „imagini îndelebile", „insanitate", „ființe venuste", „patos redondant" etc.) este, pe alocuri, supărătoare.

O contribuție interesantă la exegeza schilleriană o constituie studiul lui Ovidiu Papadima *(Schiller ca gînditor politic față de epoca sa)* redactat într-un stil sobru și concentrat ce amintește de impunătoarea lucrare despre Bolliac și bunele tradiții ale Academiei.

Am lăsat mai la urmă studiul lui M. Novicov despre *Mihail Șolohov și literatura contemporană* fiindcă reprezintă, sub aspectul terminologiei critice, un caz de desuetudine. Mărturisim că n-am mai întîlnit de mult lucrări în care judecata critică să fie înlocuită cu exclamația (de tipul „De ciinoșenia unor oameni se înfioară și lupii !") ori argumentată cu... amintirile personale ale exegetului Limbajul, este, pe alocuri, rudimentar, vulgarizator chiar („Latura tare a socialismului utopic... era critica sistemului capitalist", „albie estetică ideologică", „complexul de imprejurări care îi gîdilă plăcut amorul propriu", „moraliștii luminați ai erei capitaliste își storceau creierii ca să găsească vreo ieșire...") și generator de confuzii. Confuze sînt și unele interpretări ale operei lui Șolohov (sensul tragicului, revoluția ca „răscumpărare"). Faptul e cu atît mai regretabil cu cît nu avem încă o exegeză pe măsura acestui scriitor.

CONSTANȚA TRIFU Cronica dramatică și începuturile teatrului românesc

Deși titlul lasă această impresie, cronica dramatică nu face obiectul unor preocupări speciale în lucrarea Constanței Trifu ci este subsumată cercetării generale — începuturile teatrului românesc. Aceasta, pe de o parte datorită puținătății materialului documentar, pe de altă parte datorită însăși concepției autoarei care înțelege mai elastic decît se obișnuiește în mod curent de noțiunea de cronică dramatică : „A scrie despre cronica dramatică înseamnă a scrie despre piese și despre spectacole, despre concepție de repertoriu și despre modalități de reprezentare scenică... a privi... în sufletele celor care i-au hotărît ființa... a-i așeza pe acești oameni în societatea vremii lor, a le cerceta influențele și aspirațiile, a le înțelege... gîndurile și a le cîntări cu grijă faptele". Cum se vede din această mărturisire ușor sentimentală, autoarea ambiționează și chiar reușește (în limitele propuse) o „istorie", fără ca aceasta să fie, totuși, unicul merit al cărții. Cartea este și o istorie dar și o sumă de dovezi în care fiecare fapt, fiecare informație devine o piesă de dosar probînd funcția fermentativă a teatrului în cadrul oricărei culturi. Literatura, gazetăria, muzica românească, în special la începuturile lor, au datorat mult teatrului sub imboldul căruia s-au înmulțit traducerile, s-a dezvoltat presa, s-a format și rafinat opinia publică etc. Faptele probează, de asemeni, funcția politică a teatrului românesc care, încă de la începuturile sale s-a dovedit receptiv la comandamentele istoriei. Reprezentația cu **Hecuba** a fost o replică națională la școala grecească, **Fanatismul** — un protest contra asupririi și intoleranței, piesele lui Molière — un mijloc de îndreptare a moravurilor, **Saul** — o chemare la unire și libertate etc.

Urmărind mișcarea teatrală pe ambele „fronturi" (Moldova și Țara Românească) și sub multiplele ei aspecte (spectacole, traduceri, piese originale, societăți și școli dramatice, cronici și comentarii, publicații speciale) Constanța Trifu reușește nu doar o imagine de ansamblu asupra teatrului românesc de pînă la 1848, ci și o interesantă galerie de portrete (actori, cronicari dramatici, directori de teatru, literați) din care nu lipsesc Asachi, Eliade, Millo, Costache Caragiale, Aristia, Alecsandri, Kogălniceanu, Negruzzi.

Fără îndoială că autoarea a dispus de o informație bogată și poate că sistematizarea ei sub forma unei bibliografii finale n-ar fi fost de prisos. Dar ne-am fi mulțumit și cu un indice de nume.

LECTOR

efemeride

Căutarea lui Averroes

— Să ne continuăm discuția începută data trecută. Spuneai că pe criticii „artiști" opera pe care o scriu îi transcende. Cum prin artiști înțelegi pe criticii cu spirit creator, deduc că, în critică la fel ca oriunde, creație înseamnă depășirea proiectului inițial...

— Foarte firesc. Spunem despre Balzac că, în Comedia umană, și-a depășit concepțiile despre societate, de la care pornea...

— A creat oameni adevărați și o societate adevărată, asta vrei să spui ?

— Nu tocmai. Vream să spun că, în cazul lui Balzac, care e un creator epic, romanele au depășit concepția prin spirit critic. Romancierul Balzac are un spirit critic, în raport cu eroii cărora le dă viață, pe care omul nu-l avea cînd făcea ideologie. Să luăm acum pe critic : cînd are talent și nu se mărginește să „explice" literatura, ci o asumă după o viziune originală, și el își depășește proiectele, în sensul că începem să-l citim pentru el însuși mai mult decît pentru opera analizată.

— Curios lucru : scriitorul se depășește prin spirit critic și criticul prin spirit creator.

— De ce curios? E foarte normal : spiritul critic, în înțelesul strict de judecată de valoare, nu mai e totul într-o operă critică ce-și sparge limitele (deși rămîne implicat). Autorul despre care scriu devine personajul unei drame de idei și mi-l „însușesc" în așa măsură încît îmi închipui că l-am creat eu. Nu-l mai judec : el există, grație gestului meu creator, și mă plec în fața existenței lui. Critica schimbă, în stadiul ei ideal, perspectiva explicatoare și valorificatoare cu o alta, să-i zicem, ontologică.

— Profesorii îți vor obiecta că asta nu mai e critică, dar, cel mult, eseistică.

— Critică eseistică, n-are importanță. Probabil că, la nivelul cel mai de sus, orice critică devine eseistică. Deși sînt și eseuri care „explică" operele, iar eu tocmai de putința explicării mă îndoiesc. Critica nu explică opera, pentru că, în fond, opera nu cere să fie explicată. Îți închipui că are mai multe șanse de a o explica profesorul care o ocolește prin istorie sau prin sociologie decît impresionistul care merge de-a dreptul la țintă ? Asemeni amăgitoarei Meka din poezia lui Macedonski, opera plutește fantomatic în închipuirea tuturor ; dar, spre deosebire de ea, nu poate fi cucerită nici de emirul care înfruntă jarul pustiei, nici de călătorul pocit care preferă drumuri ocolite... O operă nu este decît un astfel de apel, o himeră, ce ne tulbură. Hegel afirmă că natura nu este, ea, frumoasă sau urîtă, prin faptul că există numai în sine, în vreme ce frumusețea caracterizează produsele spiritului, menite să se dezvăluie spiritului : „Penele bogate în culori ale păsărilor strălucesc și cînd nu sînt văzute, cîntecul lor sună și neauzit ; scaietele luminos, care înflorește numai o noapte, se vestejește fără să fie admirat, în poienele sălbatice ale pădurilor sudice, iar aceste păduri, la rîndul lor, desișuri împletite din cele mai frumoase și mai luxuriante vegetații, răspîndind cele mai aromatice și mai bine mirositoare parfumuri, putrezesc și pier tot atît de puțin gustate. Opera de artă însă nu e atît de ingenuă pentru sine, ci ea este în chip esențial o întrebare, un cuvînt adresat inimii care-i răspunde, un apel către suflete și spirite" (trad. D. D. Roșca).

— Dacă opera e un apel, atunci critica e un răspuns.

— Un răspuns și un apel, la rîndul ei. Merleau-Ponty zice despre filozof (Eloge de la philosophie) *un lucru care se potrivește și criticului : „Ce qui fait le philosophie c'est le mouvement qui reconduit sans cesse du savoir à l'ignorance, de l'ignorance au savoir, et une sorte de repos dans se mouvement...". Și critica este un provizoriu răspuns între două întrebări permanente. De aici îi vine valoarea de creație : din faptul că e un demers care își atinge scopul doar pierzîndu-l mereu. „Elle est — ca să citez vorba cuiva despre literatura modernă — comme cette héroine racinienne qui meurt de se connaître mais vit de se chercher".*

Îți minte acea tulburătoare „căutare a lui Averroes" pe care o povestește, într-o nuvelă, Borges ? Prizonier al mentalității islamice a timpului său, Averroes nu poate afla sensul a două cuvinte pe care le întîlnește în Poetica *lui Aristotel : tragedie și comedie. Povestind neputința personajului său, Borges își dă seama că, în fond, el însuși scriind despre Averroes se află într-o situație analogă : aceea de a se vedea în Averroes mai curînd pe sine însuși decît un erou real ; și, în același timp, de a fi el însuși, Borges, scriitorul, numai în măsura în care el inventează pe Averroes. Ce este criticul, în fața operei impenetrabile, dacă nu un alt Borges încercînd să dea viață lui Averroes ? Opera nu există decît dacă criticul se proiectează în ea și, în același timp, ca să fie critic, trebuie să existe o operă în care să se poată proiecta.*

Critica nu e simplă căutare : ea presupune, deopotrivă cu încredințarea că niciun răspuns precis nu se va găsi vreodată la apelul operei, puterea de a merge pînă la capătul fără capăt al căutării. „În clipa în care încetez a mai crede în el — își încheie Borges povestirea — Averroes dispare".

Nicolae MANOLESCU

TUDOR GEORGE

Lieduri pentru revedere

On revient toujours...

O portocală-n palmă, totdeauna,
Un fruct cuprinzător, poate chiar luna,
Obrazul tău mi-a stat ca-ntr-un căuș
Cuprinsă-n suflet, toată, ca acuș :

— Nu te-ai schimbat deloc !...
(Ridata-mi palmă
Se-mbină-n ridul feței tale, calmă,
Și-mbrățișînd, în pliuri, zimț cu zimț —
Rotundul chip de-alt'dată ți-l mai
simț...)

Compacți și tratnici, etanșeici, duri,
Ca piatra scursă-n tainice fisuri, —
Pe firul vechi al nostru, cel de ieri,
Ne-am îndurat aceste-mbrățișări...

Regrete eterne

O, anii noștri vii, epistolari !
Pedantă, tu, cu stilul tău
mi-apari...

Îmi amintesc boțitul cocoloș :
Scrisoarea mea
— meteorit la coș !...

Și-acuma, peste ani, îți văd deodată
Obrazul strîns, figura creponată...
O, timpul, draga mea
— dacă observi —
Ne-a strîns în palmă chipul,
tot cu nervi !...

Mi-am amintit de anii cei frumoși...
O, timpul, ce-l boțirăm
— cocoloș !...

Nimic nu s-a schimbat

Nu s-a schimbat în ochii tăi lumina :
Pupilele-ți sînt lucii ca măslina,
Ard încă vii
— opaițul din ei
Străfulgeră cu pete de ulei...

Numai laleaua pleoapelor domoale
Și-a vestejit căușul de petale
Și ca o crizantemă prinsă-n creștet,
Pe chipul tău pliat,
văd smocul veșted !

Dar — tot cochetă doamnă, cum te
știu,
Cu duh de mosc în fiecare pliu —
Superbă-n rochia ta, floratul șal,
Prin care vîntu-alungă val de val...

Nu te-ai schimbat !
Prin brizele ridate,
Presimt eterna ta feminitate !
Pereno, tu, frumoasa mea de ieri,
Persistă-n pragul stinsei primăveri !...

Și nici nu-s trist...

Mi-am amintit de fiecare gest !...
Acum,
stă brațu-n umăr ca un lest, —
Ca vîsla frîntă, spînzurînd de-o barcă
Smolită-n smîrc,
ce nici-un val nu-ncearcă...

N-o să mai spintec unda de cristal
Cu șoldul ei, cu unghiul ogival
Foșnind prin trestii suple, printre
sălcii
Ce tăinuiră legănarea bărcii...

Și nici nu-s trist...
Doar prind să mă-nfioare
Cu umezi plase
brizele ușoare
Și parcă simt, cutremurat, prin trup
Cum valurile-n țărmuri bulgări rup...

Lied

Ești, totuș, tu...
și eu...
Nu ne-am schimbat...
Te văd ca-ntru-un ecran televizat —
Slăbiții noștri ochi, sau vîrsta, oare,
Cu-acest tifon ridat să ne-nfășoare ?

Mai amintește-ți, poate, anii-acei
Cînd ne-nfășau zburdalnici funigei,
Cînd peste ochii noștri plutitori
Ningeau primăvăratece ninsori...

Cine credea pe-atunci c-o să
se-așternă
Pe chipul nostru-adevărata iarnă ?
Dar timpul minte ! Nu-i adevărat !
Așa te știu de-atunci...
Nu te-ai schimbat !

Sărutul

Nu mai zîmbești cu dinții tăi perlați,
Sînt unii lipsă, alții aplecați...
Și buza ta de purpură fragilă
S-a creponat, rulînd ca o zambilă...

M-am închinat, ca domnii cei bătrîni,
Înfiorat să te sărut pe mîni...
Tremurătoarea-mi buză stete-n rit
Pe mîna ta cu crinul vestejit...

Recunoscui și vestejita-mi mînă
Foșnind cu crizantema ei bătrînă...
O, — mă gîndeam —
așa-nchinat cum sînt,
Pleca-m-aș ca butacii-nspre pămînt !...

Să nu cutez privirea s-o ridic,
Nemaivăzînd, din tot ce-a fost, nimic !
Dar cutezai...
Țintii spre ochii tăi :
Pluteau, afund, nestinsele văpăi...

Din apa lor, cu lintiță de pară
Imaginea-ți de foc zvicni-ntr-afară :
Mi-ai apărut tot tu, ca o rusalcă...
Te-am strîns la piept...
ne sărutarăm...
parcă...

Atuncea

Tăios, vîntoasa toamnei o aud,
Mimînd convoiul frunzelor spre sud...

Unde ești tu, cu care m-am plimbat
Prin parcul nostru verde-n lună și-n
lat ?...

Unde ești tu, cu care, de pe punți,
Svîrleam florii în valuri, ca la nunți ?...

Unde ești tu, fermecătoare roză,
Pe care nu te am în nici-o poză ? !

Tîrziu și toamnă...
Ultima pereche...
O voce stranie ne șoptea-n ureche :

— Ia stați aici, pe-o bancă, liniștiți...
Închideți ochii...
Fiți „atuncea"...
Fiți !...

Va fi cîndva

Aceea ce acum mi se cuvine
Eu știu că o să am, dar prea tîrziu :
Mă voi uita cu ochi plecați la tine
La chipul creponat, brodat în pliu !

Acum, cît încă ochii mei sînt ageri
Și chipul tău ca floarea de cais,
Să ne-ncleștăm firești noastre-atrageri
Și sufletul să ni-l lăsăm deschis !

Dar nu e timpul nostru — vezi ? — căci,
iată
Mă gîrbovesc în stearpă truda grea,
Pentru ca-n totul gîrbov altădată
Să-ți pot cu cinste spune : „draga
mea" !

Iar tu te frîngi cu grijile mărunte,
Din care a te zmulge nu-i cinstit,
Să-nu se-ncline-mbătrînita frunte,
Cînd tu-mi vei spune : „știi cît te-am
iubit" !

E-n totul ceva crud ! O stea stupidă
Ce amîndorur vrerea ne-a-ncleștat,
Înlănțuind ca într-o crisalidă
Un zbor superb de flutur creponat !

Dar nu-i nimica !
Fiecare carte
La fel s-a scris : cu palma de-o atingi,
Vei mîngîia sfioase tenuri moarte
Și gingășia arselor meningi...

Vom fi și noi o carte de iubire
Și chipul tău în pagini am să-l pui,
Presîndu-l cu meningea mea subțire
Spre evocarea vremii care-acu-i...

Pierduți în geologicele trepte
În șist de tomuri prin biblioteci,
Deplinei fericiri ce-o să ne-aștepte
Ne-om toropi îmbrățișați pe veci !...

Solstițiul amintirilor

Acum,
cînd iată-ne-n solstițiu,
Cu arcul nostru-ntins deplin, —
Sagitatoriul exercițiu
cedînd, de-acum, cîte puțin. —

Acum,
cînd brațul ferm
și ager —
Săgeții de-i căta altoi
La cumpăna supremei trageri —
Ceda-va gestului, napoi, —

Acum,
cînd iată ziua noastră
Și vara noastră
— la zenit —
Cedînd ardența ei albastră
Spre cerul toamnei, —
prevestit, —

Pe-un vîrf de stog,
de-acu te suie
Și — cocorește —
să-ți deșiri, —
Privind din trupeșa-ți statuie -
Un cer întreg de amintiri...

Pleca-vor înspre sud cocoare -
Din arcul zării săgetînd —
Dar pentru tine nu-i plecare,
Întoarceri în-de-sine sînt...

Vedea-vei soarele de-a dura,
Ca griva
— coadă-n bot — colac,
Troenele ți-or umple gura,
Te-i povirni-n infern, posac...

De-acum,
într-un declin alegru, —
Înaltul Soare ce-l trăiși
S-o pogori-n Solstițiul-Negru,
Ci Noaptea s-o-ntrema din Zi !...

ce a însemnat deceniul '60-'70 pentru literatura noastră ?

Un proces de continuitate

Felicităm ideea revistei „Luceafărul" care ne propune spre dezbatere o temă atît de pasionantă : literatura deceniului 60—70. Chiar și cei ce au debutat recent îl pot reconstitui nu numai din colecții, ci l-au trăit efectiv. Ideea este cu atît mai fericită cu cît ne incită să începem a schița această istorie a literaturii românești contemporane despre absența căreia revista se îngrijora — și nu fără temei — în numerele sale trecute.

A fost un deceniu fertil din toate punctele de vedere, a fost un deceniu în care s-au creat opere ce s-au impus avînd toate șansele să se înscrie pe orbita perenității.

Care ar fi, după opinia mea, cîteva din caracteristicile esențiale ale acestui deceniu : în primul rînd afirmarea masivă și categorică a unei generații tinere. Unii din ei și-au făcut intrarea prin acele memorabile prime volume ale colecției „Luceafărul" (Nichita Stănescu, Ștefan Bănulescu, Marin Sorescu, Cezar Baltag, Ilie Constantin, Grigore Hagiu, Mihai Negulescu) dar fluxul a fost continuu și, cîțiva ani mai tîrziu, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Ion Alexandru, Constanța Buzea, au marcat o prezență ce dovedea o direcție estetică fericită a literaturii noastre. Apoi, generațiile s-au succedat : de la Fănuș Neagu, D. R. Popescu, N. Breban pînă la Petru Popescu și Aurel Dragoș Munteanu, fără să uit pe Alexandru Ivasiuc și Mircea Horia Simionescu, care ar face trecerea dintre cele două generații. Literatura s-a îmbogățit nu numai în numărul de opere bune ci și în calitatea ei generală. Deceniul 50—60 a numărat opere excepționale pe care le-am reamintit adeseori, dar calitatea generală a literaturii atunci era desigur inferioară și mai ales prin proliferarea unor anume opere risca să acrediteze în rîndurile cititorilor o idee eronată asupra artei ce era înțeleasă doar ca o „reflectare" fotografică a realității.

Prin aceasta am spus oare că între cele două decenii există o ruptură ? Nicidecum. Cred că organicitatea dezvoltării literaturii române se validează și acum în chip plenar : scriitorii adevărați, afirmați în deceniul precedent sau a căror carieră începuse cu mult înainte, au dat și între 1960—1970 opere fără de care peisajul literaturii române nici nu ar putea fi conceput : „Pădurea nebună" și „Ce mult te-am iubit", volumul II din „Moromeții", „Intrusul", „Principele", „Elegie pentru floarea secerată, „Sfîntul Mitică Blajinul", „Opinia publică", „Simple coincidențe", „Camera de alături", „Moartea unui artist", „Petru Rareș", piesele lui Mirodan, nuvelele lui Lăncrănjan ca și versurile din ultima vreme ale unor poeți precum Maria Banuș, Nina Cassian, Radu Boureanu, ne atestă această confraternă existență a generațiilor nu numai pe planul unei idei teoretice ci pe acela al operei propriu-zise. Critica literară a salutat deopotrivă operele celor tineri ca și pe ale celor ce își cuceriseră încă dinainte notorietatea. Deci, insist, nu fenomen de ruptură ci unul de firească împlinire și evoluție în care glasurile noi s-au armonizat cu cele existente, cu cele ce reprezentau talentul autentic. Că s-a produs și un fenomen de reclasare a valorilor, că opere sau topit — în sfîrșit — în uitarea binemeritată după reanimări inutile, nu-i mai puțin adevărat. Dar același proces se va petrece și cu acele opere ale deceniului 60—70 care nu s-au susținut prin valoarea lor reală, ci printr-o reclamă adeseori zgomotoasă. Aș putea spune, chiar, există și alte paralelisme între deceniul 60—70 și cel precedent. Mă gîndesc anume la fenomenele de mimetism față de curentele de dinainte : dacă în deceniul 50—60 se recomanda drept unică formulă literară un anume realism fotografico-naturalist, cu dominante eticiste de tip vlahuțian, nici în acest deceniu toate modelele nu au fost noi. Și acum s-a scotocit prin arhive și s-a desmormîntat un suprarealism desuet a cărui reactualizare a avut aceleași rezultate hibride. Cred că și într-un deceniu și în celălalt au învins numai scriitorii care au fost conformi cu propria lor personalitate și structură literară. Deceniul 60—70 mai este important și prin crearea unui climat critic cu totul superior celui precedent. Condeie critice au existat și atunci și încă de mare valoare dar ingerințele administrative, clișeele, înțelegerea primitivă a unor noțiuni de teorie literară, un dogmatism sufocant în ceea ce privește istoria culturii ce nu permitea citarea unor nume precum Titu Maiorescu, Nicolae Iorga, Lucian Blaga etc., cu etichete adeseori jignitoare, faptul că mulți ani personalități precum Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Ion Biberi, Alexandru Piru, Zoe Dumitrescu-Bușulenga și alții nu au avut acces în paginile revistelor, că ediții monumentale precum „Opere I" Caragiale și „Opere IV" Eminescu au fost întîmpinate cu rezerve absurde, mergîndu-se pînă acolo încît s-a cerut la un moment dat (în 1952) ca ediția Eminescu să nu mai fie continuată de maestrul Perpessicius ci de un „colectiv" — iată fapte care atestă că respectivul climat nu era de loc propice dezvoltării nici criticii, nici istoriei literare. Ce ne-a adus deceniul 60—70 pe acest tărîm ? Nu numai o masivă reeditare a clasicilor. Acesta ar fi doar un aspect pur cantitativ deși deloc neglijabil, ci faptul că toți acești mari scriitori și oameni de cultură: Maiorescu, Macedonski, Iorga, Blaga, Lovinescu, Voiculescu, Ion Barbu, Ion Pillat, Matei Ion Caragiale, Alexandru Philippide au intrat în conștiința publicului ca adevărate și mari valori, că astăzi nu mai putem concepe literatura română fără prezența lor spirituală. Că mai sînt scriitori și opere care își așteaptă încă retipărirea, că uneori restabilirea acestor valori s-a făcut prin campanii puerile de „demitizare", nu-i mai puțin adevărat. Astăzi se vorbește pe șoptite despre Sadoveanu care a fost totuși un *geniu*, scriitorii secolului al XIX-lea încep a fi citiți cu oarecare jenă și considerați remediabilii demodați.

După cum este tot atît de adevărat că nici astăzi discuția critică nu respectă toate regulile obiectivității, că se încearcă „desființarea" celor ce nu cred în anume jocuri facile și desuete, că atunci cînd ești împotriva unui suprarealism întîrziat și anacronic nu ți se răspunde cu argumente ci cu etichete. Dar deceniul 60—70 a fost un deceniu fertil în care ne-am regăsit propria ființă, în care s-a scris mult, uneori prea mult, dar s-a scris mai bine, în care literatura română ne-a apărut în organicitatea ei desăvîrșită. Un deceniu fertil în care și cei tineri și cei mai puțin tineri și cei în vîrstă au dat *opere*, opere adevărate, opere ce au intrat în marele circuit de valori al țării și uneori nu numai al ei.

Valeriu RĂPEANU

Să ne intereseze mai mult deceniul care vine

Este adevărat că deceniul 7 este cel mai important, dar ce o să facem noi în deceniul care vine ! Stratificarea vrafurilor de idei și tendințe abia urmează să incite spiritul lucid și intransigent al criticilor și de aceea, într-un fel, ne luăm mîna de pe acest deceniu și-l lăsăm moștenire criticilor să-i lumineze luminile. Mai ales că acești zece ani veneau, în 1960 după foarte lunga perioadă de zece ani anterioară despre care cerem permisiunea să nu mai vorbim. Cîteva piscuri, neprinse bine de tăvălugul dogmatismului, trebuie mereu amintite. Să nu uităm că aceea a fost perioada cînd n-au „existat" Arghezi, Blaga, Voiculescu, Pillat, Barbu, iar Eminescu însuși figura, la început, cu un „sfert de normă" — cu prima parte din „Împărat și proletar" și cu poezia „Viața" — spațiul corespunzător de geniu românesc fiind ocupat de niște inventi și inovații. Ne cutremurăm și facem glume ca să ne ascundem într-un fel amărăciunea ; cerem scuze hîrtiei care sperăm să nu fi prins și păstrat năravul.

Deceniul 8 care vine ne acordă un spațiu tipografic și sufletesc care ne obligă. Ar fi exact timpul necesar — socotind și deceniul 7 — pentru a ne putea compara cu literatura „interbelică", perioadă maximă de înflorire a ceea ce numim „literatura română modernă". De aceea ne interesează mai mult timpul literar din viitor. În ce ne privește am început să scriem în deceniul 7 fără a roși. Mari idei se filfiie ca niște mulete prin fața coarnelor peniții, întăritîndu-le. Se va vărsa iarăși cerneală.

Marin SORESCU

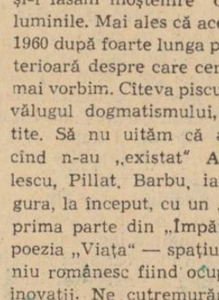

Deceniu deschis

A fost un deceniu marcat de la început de apariția dacă nu simultană și explozivă, totuși într-o succesiune rapidă și surprinzătoare a unor lucrări în care emoția era măsurată cu emoție, imaginea sau situația artistic-semnificată — cu desenul sau conturul precis, unic, pe dimensiuni potrivite, necesare.

A fost — într-un fel — o restituire prin **faptă estetică**, a conținutului și exactității unor noțiuni sau termeni care pluteau și de mult circulau pe niște perne de aer aplicîndu-se egal, somnolent și liniștitor aproape tuturor. Iar cînd nu se puteau aplica — se năpusteau dacă nu asupra mesei de scris a cutăruia — măcar asupra destinului cărților și planificării, — prin amînări sau refuzuri — a apariților editoriale.

Revistele pedepsiseră de mult și mai pedepseau încă, neostenind, în proză pe dușmanii înveterați, răi și neîndeminatici, băgînd cîte un pietroi în măcinătorul mașinii de treierat sau deșurubînd rotițe în fabrici, cu intenția clară de a sabota. În „sectorul de poezie" lirica intimistă, depistată rar, dar cu ochi neadormit, era pălmuită în articole cu continuare în numerele viitoare ; dar tot revistele — fie prin receptivitate, fie cedînd asalturilor repetate, au fost cele care au consemnat „tresăririle noi" și, prin repetiția publicării le-au trimis și uneori impus editurilor.

Surprinse, sleite sau cu mahmureală de început de an și deceniu, automatismele critice și preceptele „orientării tematice" sau „greșelilor de conținut reflectate neabătut în formă" și ale întregului cortegiu cunoscut, n-au mai avut timp să-și tragă sufletul, iar creioanele încărcate de răspunderi n-au găsit repede tușul aprig și cu care să corecteze textele și să taie în literă vie.

Conturat și structurat prin așezarea într-o suită largă a cărților purtînd semnături care țineau de vîrste și generații diferite, deceniul trecut a „teoretizat" mai tîrziu, — acceptările și negările săvîrșindu-le în febra alcătuirii lucrării sale artistice.

Sigur, a mihnit și îndurerat cramponarea și înțepenirea unor talente adevărate în ticuri și obișnuințe istovite și sigure, necercetate de greșeală, dar nici de ochiul și degetul cititorului, ca și de persistența unor condeie critice avizate ; în același fel prudent și somnoros-egalizator, sforăind locuri comune, — de a se apropia de caste.

Părea că se petrecuse îndelung un joc de-a baba-oarba între oameni mari și cînd în sfîrșit sosise momentul rivnit al îndepărtării și aruncării legăturilor de pe ochi, cei care le purtaseră nu mai puteau vedea. Se jucaseră prea mult. Sau, comod, nu voiau să le arunce.

Nemărginindu-se și nefiindu-și, egoist, suficientă doar sieși lucrarea artistică cuprinsă între anii acestui deceniu, a întreprins acțiuni și incursiuni de recuperare sau cum s-a spus, cam tehnic, de reparare, — a unor lucrări nedreptățite din perioade precedente, amenințate dacă nu de mistificări, aplauze ori acuze sociologiste, oricum de traiectorii deviate în istoria literară. Se poate, cred, spune că de-abia acum au fost citite bine pînă la cap cărți ca „Bietul Ioanide" și „Scrinul negru", „Desculț" sau „Moromeții". Nume de copleșitoare și largă suprafață culturală (Blaga, V. Voiculescu, Maiorescu etc.), îmbrîncite sau scoase silnic și brutal nu numai din seria constantelor valorice românești dar și din obligatoriile referințe critice, au fost redate acum circulației și reintegrate conștiinței estetice largi.

Și aceasta nu doar prin efortul criticii competente și în sfîrșit calificate, dar și prin contextul literar general al cărților care, așa cum se bănuie, își aruncă și-și împrumută lumini cu care-și dezvăluie și mărturisesc reciproc linii și muchii ascunse și neștiute.

Vitrina literară a deceniului șaizeci-șaptezeci, în a cărei margine dinspre deceniul nou s-a rînduit poezia aleasă și rară și în sfîrșit romanul puternic și rezistent, stă alături de cele mai bogate și norocoase vitrine ale altor decenii literare românești. Prin ce a deschis și a lăsat deschis.

Nicolae VELEA

jurnalul unui martor ocular

Despre violență

Din copilărie mi-a rămas o adîncă oroare față de scenele de violență ; niciodată n-am înțeles cum de reușesc unii oameni să transforme violența într-o distracție, să privească o bătaie sau o ceartă stupidă ca pe-un spectacol. Eu refuzam să asist la asemenea scene, deși, în mahalaua în care am copilărit, nu duceam de loc lipsă de aceste triste spectacole. S-ar putea ca noi să asistăm cu plăcere la asemenea scene tocmai din pricina violenței care există în noi, dacă noi nu putem injura sau lovi, măcar s-o facă alții în locul nostru. Violența s-a asociat întotdeauna — sub o formă sau alta — cu lașitatea. Chiar și oamenii cei mai fragili și mai delicați ascund uneori o mare admirație pentru violență... Adeseori violența se confundă cu vitalitatea și curajul în fața vieții. Aplauzele care însoțesc „bătăile" din filme — e în mod sigur unul din cele mai triste peisaje umane. Un intelectual fin, trăit prin biblioteci, îmi mărturisea într-o seară : „N-am mai văzut un film cu împușcături și cadavre de două săptămîni... Dacă nu văd un cadavru și-o împușcătură nu mă simt om"... Oricît era el de delicat, fără o împușcătură—două, viața i se părea searbădă. Violența fusese ridicată la rangul de „hrană sufletească". Admirația pentru violență e tot violență, o violență lăsă care preferă să se manifeste prin intermediul altora...

Transformarea violenței în spectacol, în motive de distracție, deconectare și alte inepții de acest gen — dovedește că mulți dintre noi privim încă superficial problema violenței. Violența nu se manifestă numai în crime, jafuri și violări. Ea coboară perfid în straturile cele mai adînci ale conștiinței noastre. Ea se manifestă în sexualitate — sînt bărbați care vorbesc despre dorința de a trăi cu o femeie cu ferocitatea cu care ar vrea s-o ucidă... Dacă nu reușesc s-o ucidă, măcar s-o posede... Violența se poate manifesta în lumea abstracțiilor, o idee falsă echivalează cu o crimă... Ea coboară și-n artă — mulți artiști s-au specializat în a furniza amatorilor senzațiile tari de care aceștia au nevoie... Asemenea artiști sînt tot una cu bandiți de drumul mare — numai că — spre deosebire de ultimii — ei n-au nici un risc, după ce propovăduiesc crima mai primesc și drepturi de autor...

M-am gîndit adeseori observînd repulsia mea față de violență, dacă eu sînt cumva o ființă fericită, scăpată prin cine știe ce întîmplare de acest blestem... Mi-am dat seama că oroarea mea față de violență vine poate mai curînd din motive estetice și mai puțin din candoare. Violența mi se pare nu numai înfricoșătoare, ci și stupidă... Și nu numai stupidă ci și utopică. Nici o problemă nu se poate rezolva prin crimă... Au fost firi exaltate și iresponsabile care au vorbit despre „ingenuitatea crimei". Ei socoteau că violența e un drum spre cunoaștere... „Lăsați asasinii în pace — spuneau acești filozofi — ei ucid ca să se poată cunoaște pe sine... Afirmația nu e numai monstruoasă, este și falsă în același timp. Nici o crimă n-a arătat nimănui chipul lui adevărat. Unde s-ar ajunge dacă toți oamenii și-ar face din crimă un mod de cunoaștere ? Crima nu este o oglindă în care putem să ne privim pentru a ne vedea așa cum sîntem în realitate... Violența — mijloc de cunoaștere — cînd violența se strecoară în metafizică ea devine și monstruoasă... Violența n-are nici un scrupul în oarba ei pornire, nu se sfiește să ia de partea ei chiar și absolutul...

Oroarea mea față de violență e oare numai de ordin estetic ? Ar însemna să mă denigrez inutil afirmînd că repulsia mea are doar rădăcini estetice... Totuși, aș vrea să încerc să văd mai adînc și mai exact raporturile mele cu violența...

Un anumit respect pentru viață, un respect spontan pentru care personal n-am nici un merit, m-a sfătuit întotdeauna să las viața să curgă : să nu caut să obțin nimic cu forța, să respect nu numai inteligența omului dar chiar și erorile lui... Pe undeva imaginea asta mi se pare, totuși, idilică... Chiar o asemenea ființă ingerească să fie ea ? Fără îndoială, nu. În ciuda acestor idei generoase și rezonabile, furia, o furie cumplită simt că mă înecă. Adeseori n-am nici o înțelegere pentru ideile altora, devin verde de mînie cînd cineva îndrăznește să gîndească altfel decît mine. Convingerea absolută în justețea ideilor noastre tot violență se cheamă. Numai că, pe semne violența mea e mai ascunsă — mai stăpînită... Ea s-a refugiat cu tot calabalîcul pe planul gîndirii. Uneori violența mea se asociază c-un sentiment de echitate, de justiție. „Eu pot să fiu violent... Eu am dreptate". Confund mîinia cu adevărul, pentru ca să pot bate și mai tare cu pumnul în masă. Chiar cînd nu scot o vorbă, chiar cînd nu comit nici un gest urît, unii oameni au impresia că prin intoleranța mea respir în jur violență. Nu trebuie doar să ne indignăm de violența altora — asta e poate cel mai ușor — trebuie să vedem și propria noastră violență.

Teodor MAZILU

MIRELA FILIMON

Ascuns

Te-ai ascuns în primăvară
suflet ascuns,
dar ți-ai uitat ochii în pomi.

Te-ai ascuns în vară
chip ascuns,
dar ți-ai uitat buzele în flori.

Te-ai ascuns în toamnă
trup ascuns,
dar ți-ai uitat mîinile-n vii

Te-ai ascuns în iarnă
fantomă ascunsă
dar ți-ai uitat
groaza-n pămînt.

VALENTINA MOȚOC

Iubirea mea

La fîntînă noaptea cînd
cerul cu stelele lui de foc
e ca oricînd mai aproape de voi
eu i-aș putea sări strigoiului
drept în față.
Piatra pe care mă urmărește el stins
îl ridică clătinător deasupra fîntînii.
Din ochii mei nu a fost clipă să nu
țîșnească
văpaia iubirii.
Peste fîntînă l-am lepădat.

Iubită soră

Ea a fost aici și ne-a văzut?
Ori ea ne cunoaște de mult și nu ne-a
întrerupt.
Dacă cineva dintre noi o singură dată
i-a trecut cu mîna peste față
și dacă s-au văzut cu adevărat
din iubire prea mare nu s-au înspăimîntat.
Știu cum el te-a pețit cu chipul
unui bărbat smerit.
Vijelia s-a întețit
întunerecul ne cuprinse pe toți
și luceam cum eram îmbrăcate.
Logodnicul cel silit pe mine mă iubea
nemărginit.
Cînd mîna a întins între noi s-a făcut
lumina vîlvoi.
Numai tu soră mea erai schimbată
erai goală de sînge și cu încetul dintre noi
plecată.

O, ferite frate!

O ferite frate nu te apropia
nu ști în cît balsam de negru nomol
mă cufund.
În curînd durerea îmi va încleia pieptul
pleacă de aici răul morții mă prinde din
urmă
roșii cireși îmi cad în palmă
liane umblătoare îmi fură ochii mințîi.
– Ce zici că-mi ceri?
Pentru cei care mă urmăresc
cad ca ispita, cu fața la apă.

ION MURGEANU

Vale

Mai mult decît mi-i dorul mai mult decît
mi-i focul
Mai sus ridic sprinceana rămîn mai jos
nebun
Ce gînd de veșnicie în cornea vieții sapă
Și cît o să mai sape neistovitul gînd?

Puterea mea răpusă de fiecare clipă-i
Și îngerii se-adapă din ochii mei flămînd
Lumina mi se rupe mereu de-această apă
Sunt cavalerul nopții în sine căutînd

Aș vrea să-mi curm odată-ndoiala și
și pricina
Vieții ce lucrează că sunt ori că nu sunt
Mai mult decît mi-i dorul mai sus decît
sprinceana
Un cer albastru focul dezlănțuie adînc

Și gîndul veșniciei la rădăcină-mi sapă
Voind să mă dezgroape mai mult decît atît
Dar uite într-o vale puterea mea-i săracă
Și îngerii se-adapă din ochii mei țipînd

Dar uite că e drumul ce duce nu știu unde
Și uite că-i ținutul prin care mai trecum
Azi noapte erau stele pe-aici și-n zori
o apă
Și-acum această vale e înecată-n fum.

ALEXEI RUDEANU

Zorii înghețați

1.

— Nu cred, repetă încăpățînat Alexander Longin, nu-mi pot permite să cred nici un cuvînt din toate vorbele astea răzlețe, aruncate în vînt — accentuă, adresîndu-se poate Femeii, poate Călăuzului —, mă auzi? Imbecil mizerabil! continuă el sentențios, privind patul de campanie, și se apropie energic de pat și-l dezveli brutal pe individul înțepenit sub cearșaf.

Mortul era alb și avea ochii închiși, iar gura — foarte puțin întredeschisă — părea a unuia care doarme somn greu, ca după beție. Alexander Longin își înfundă mîinile în buzunare și rămase aplecat asupra mortului, așteptînd un răspuns, și prin stofa subțire a pantalonilor englezești se vedea cum își frînge agitat pumnii în buznare. „Nu cred!" aproape că țipase, și sticla afumată a lămpii cu petrol mai zăngănea încă sub pălăria de tablă, cînd Alexander Longin își trase mîna dreaptă din buzunar și-l pălmui fulgerător pe mort, pe amîndoi obrajii bine bărbieriți, o dată cu palma și o dată cu dosul palmei, repetînd cu maxilarele încleștate, gîfîit, din ce în ce mai gutural: „Nu cred! Nu cred! Nu cred!" Se auzea limpede tremurul lămpii pe lanțul ei ruginit, iar umbra lui Alexander Longin, încovoiată, se împreuna pe peretele galben cu profilul mortului, într-o sărutare de oameni beți, undeva sub un felinar de la periferie, cînd nimic nu tulbură liniștea gravă a nopții. Observînd alăturarea umbrelor pe perete, Femeia își holbă ochii, și pupilele ochilor ei crescură acoperind aproape tot irisul și îngustîndu-l, iar capul i se avîntă înainte cu repeziciune.

— Aduceți lampa aici! ceru Alexander Longin.

Călăuzul desprinse îndeminatic lampa din cîrligul lanțului și, ferindu-și ochii de lumina gălbuie, începu să pășească nesigur pe scoarțele răvășite, apropiindu-se de mort. Scoarțele erau aspre și noroiul uscat de pe pînza lor trosnea sub pașii Călăuzului, cum trosniseră, dimineața, paiele risipite pe peronul pustiu al stației, cînd în urma trenului rămăsese numai țîrîitul egal al greierilor, sunetele acelea ale cîmpiei verzi sub soarele care incendia ierburile fără sfîrșit.

— Caută tu! îi șuieră Alexander Longin, poruncitor, Călăuzului la ureche, deși dimineața avusese și-o ezitare în glas („N-ai să-mi arăți tu nimic aici, dar nimic, și nici drumul cred că n-ai să-l mai știi!"), și Călăuzul cercetă obrazul livid, cu pielea întinsă, pe care palmele lui Alexander Longin nu se întipăriseră absolut de loc. Am spus:

— Niciodată, și dacă-l tai acum cu cuțitul, nici sînge n-ai să vezi.

— Nu cred! vorbi iarăși răspicat Alexander Longin, vîrîndu-ne palmele roșii sub nas. Priviți! Am dat în el ca-ntr-un sac. Caută!

Călăuzul se sili să descopere vreo urmă pe obrazul mortului, aproape că-l atinse pe mort cu bărbia — într-atît de aproape îi iscodea — și m-am gîndit că, dacă ar fi mîncat unul din ei înainte de asta ceapă sau praz, sau usturoi, celălalt ar fi trebuit să tresară ori să-și ferească obrazul. Dar mortul era demult țeapăn, iar Călăuzul nu mîncase, știam, decît ceai cu marmeladă — cestile stăteau goale pe masă, și rămășițele marmeladei se-ntunecaseră la culoare, bătînd în cafeniu, acolo unde Femeia nu apăsase bine cîrpa udă de spălat vase. Iar cînd Călăuzul scăpă lampa din mînă și sticla se sparse, și lumina se stinse, Femeia se dezmetici din amorțire și scoase un țipăt ascuțit, încît copilul începu să plîngă.

Odaia se umplu repede de zgomote, Alexander Longin pîpăi cu degetele tocul ușii sau al ferestrei, să iasă afară, Călăuzul își pocnea buzunarele cu palma, căutînd probabil chibrituri, și trei drumeți, cîți eram — inutili și neputincioși în odaia cufundată în beznă — stînjeneam cu mișcările noastre alergătura Femeii, iar ea încerca să se împartă între lampa ce trebuia aprinsă și copilul care striga, totul în foșnete și în sughițurile copilului și-n gustul fumului de petrol.

— Nu cred, mormăi nemulțumit Alexander Longin. Trebuie să se vadă ceva, un semn cît de mic, și hîrtia obișnuită rămîne șifonată dacă o mototolești și-o întinzi după asta la loc, și am dat în el ca-ntr-un sac, trebuie să apară o vînătaie...

— Dar s-a răcit de tot, domnule, îl întrerupse Femeia, poate dacă mai era cald simțea și el, cine știe... O să vedeți că are să-i crească mai tîrziu barba, da, și unghiile au să-i crească, și dacă l-ar dezgropa peste o săptămînă, pentru anchetă, aș putea foarte frumos să nici nu-l mai recunosc, ce, îl mai știe cineva pe aicea? Dar n-au să mai vină, știu sigur că nu am pe cine să aștept, cînd v-am văzut, dimineața, în gară, întîi m-am speriat, dar cînd a-ți luat-o drept peste cîmp am știut că sînteți alții și am venit fără teamă acasă, aici acasă la mine, și ăsta mic nu se dumerise încă de ce nu-i răspundea el, răposatul. L-a crezut beat, da, conchise Femeia, și a-prins un băț de chibrit, și în lumina lui slabă ochii copilului căutau mari și limpezi spre Alexander Longin — ca și cum l-ar fi fixat tot timpul prin întunericul desăvîrșit —, iar Alexander Longin avu o tresărire întîlnind privirea aceea hipnotică, de vietate la pîndă, și smunci clanța, dar ușa nu se deschise.

Acum tăceam toți și părea că fiecare se apropie furișat de ceilalți, ne așteptam să tresărim la atingerea mîinilor unuia sau altuia, și ne înțepenirăm în locurile noastre, pîndind urma pașilor iuți ai Femeii: scoarțele adunate lîngă patul mortului, apoi de jur împrejurul mesei, ocolind scaunele, căutînd un obiect oarecare, iar cînd lumina se aprinse și-ncepu să crească înalt în odaie, ridicîndu-se pe pereți și dezvăluind o mulțime de lucruri pe care nici unul dintre noi nu le observase pînă acum, Femeia ni se înfățișă tînără și aproape bine dispusă, și nemulțumirea de pe chipul ei limpede luminat putea să aducă și cu un zîmbet.

— Ședeți, zise.

2.

Pozițiile noastre ale tuturora unul față de celălalt erau negreșit firești, exceptînd conul de umbră ce ne despărțea de Femeie, niște poziții cu atît mai normale cu cît singurul cu adevărat străin continua să rămînă copilul, cu plînsul lui caracteristic. În orice caz, Alexander Longin izbutise să cîștige încrederea deplină a Femeii — neverosimil, tocmai prin mijlocirea copilului — cînd, întorcîndu-se în odaie cu găleata plină de apă, îl ciufulise întîi pe copil, răvășindu-i cîrlionții galbeni, apoi îi dezmierdase cu degetele reci burta goală, și copilul rîsese pînă-i dăduseră lacrimile de rîs, iar Femeia primise ceremonios din mîna străinului cana cu apă proaspătă, dintr-aceeași mînă cu care Alexander Longin mîngîiase copilul. Și ne aflam într-o cameră liniștită și luminoasă, și rîsul copilului — revărsat asupra fluturilor de noapte — dădea nopții acesteia o înfățișare de sărbătoare, iar cînd ridicarăm cănile în care Femeia ne turnase apa îmbietoare, ne așteptam să ne vină în nări o aromă plăcută de vin. Dar am băut apă, și apa ni s-a părut mătăsoasă, iar cănile luate din mîna Femeii miroseau la buză a busuioc.

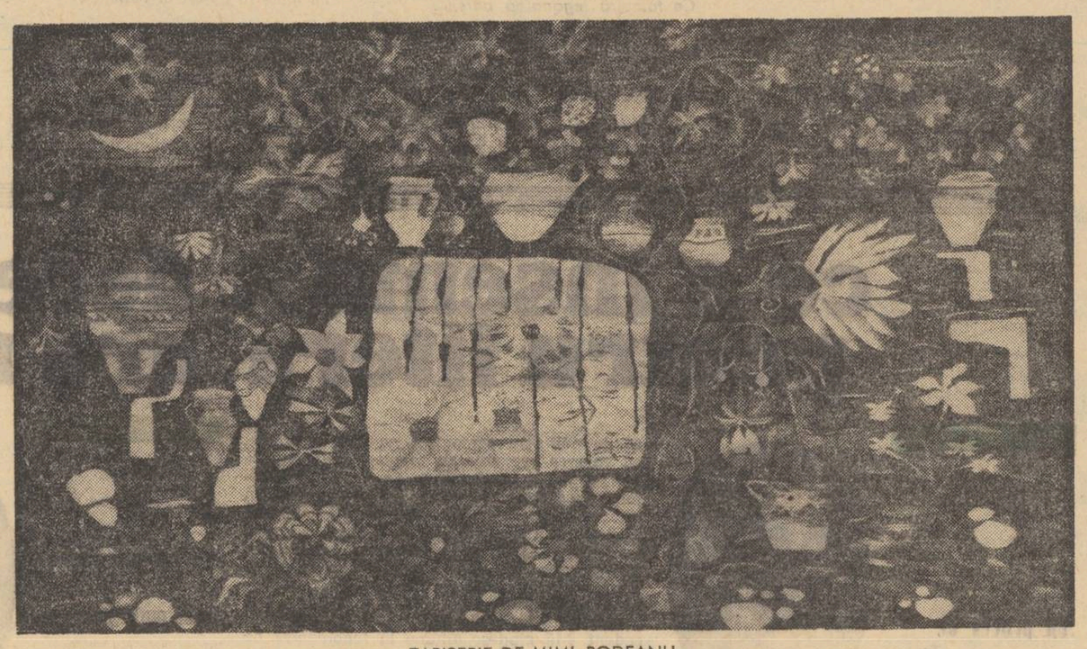

TAPISERIE DE MIMI PODEANU

Apoi apa prinse să șfîrîie în ceaunul de tuci de pe sobă și băurăm cîte o ceașcă de ceai fierbinte, în care Femeia puse niște ierburi uscate și boabe mici, culese din floarea aceloraș ierburi. Beam ceai, iar copilul stătea nemișcat în patul lui și privea fluturii în zborul lor dezordonat, și după felul cum începu să clipească, des, ațintind cu privirile aripile lor rotitoare, știam că avea să adoarmă curînd. Femeia văzu și ea cum dormita acolo copilul, și-n clipa în care mă prinse inexplicabil somnul am mai avut timp să observ un zîmbet rece și o lumină înghețată pe tot chipul ei.

Am încercat apoi să prind cumva privirile Călăuzului și pe ale lui Alexander Longin, dar primul stătea țeapăn pe scaun și-și trăsese cozorocul pe ochi, iar celălalt o suduia foarte atent pe Femeie, care vorbi stricat la-nceput, nimerind cuvintele pe ghicite, și numai simțindu-se examinată de Alexander Longin își coborî glasul și-l frînse, cum îndoise mai înainte nuielele pentru foc, își frînse cu hotărîre cuvintele și prinse să le alăture răgușit.

— „Să nu-l faci, mi-a zis, că nu avem cum să-ncăpem trei oameni aici, Sarah, pînă nu ne mutăm într-o casă adevărată", începu ea și vru să adauge ceva, dar glasul copilului o întrerupse: „Unde-ai stat, tată, atîta?!" și m-am căznit degeaba să descopăr pe fața copilului vreo urmă de viață. Adormise? Vorbise prin somn?

— Cu ce ai dres ceaiul? am întrbat-o, silindu-mă să mă ridic de pe scaun, dar Călăuzul mormăi un fel de amenințare. „Nu-l enerva!" mă avertiză Alexander Longin, desenînd linii paralele în marmelada uscată de pe masă. „Nu-l enerva că sare în sus și răstoarnă tot muntele ăsta de lăzi!" mai zise Alexander Longin, iar Femeia rise cu toată gura — pentru prima dată în seara asta — și-l asigură că lăzile sînt legate cu sîrmă și bătute în cuie întreclaltă.

— Mereu îmi sluțea numele și m-a botezat cu numele ăsta țigănesc numai în ciudă, ori poate a avut el una pe undeva, nu știu. Nu bănuiam încă nimic pe atunci, pe unde a mai umblat, cu cine a mai trăit, ce-a mai făcut el pe unde o fi fost altădată. Nici nu voia să-mi răspundă nimica, și nici nu l-am mai întrebat, pînă-n ajunul Crăciunului cînd ne-am întors cu camionul de la oraș. Am fost la film. Era o noapte stricată, bolborosea apa-n fîntînă de-atita ploaie, și pînă să ajung eu la ușă — cum săream printre pietroaie — a venit din urmă și el, cu lanterna. Am urcat scara asta de lemn, ca pentru găini, și cînd am deschis prima ușă l-am găsit între ușă pe ăsta cu burta goală, murdar ca o cioară și cu ochii sticlind lupește. Avea numai o cămașă pe el, largă și lungă, și cămașa îl făcea și mai mic, iar picioarele le ținea unul peste altul, că era desculț, și-și împingea înainte burta umflată de prune. Ce-i mă? am strigat, mai speriată ca el, și nu mi-a răspuns nimic, dar s-a proptit cu picioarele-n prag, ca un cățel prost. El, mintuitul de răposat, i-a băgat lanterna în ochi și a strigat ca mine: „Ce-i, mă?!" dar și mai înspăimîntat, că știa ce era. Și deodată ce-l aud pe burticos că zice: „Tată, unde ai stat atîta?" nervos și aspru, ca un om mare, și numai ochii îl arătau copil, că rîdea la lanternă și nu se temea, al dracului, l-a recunoscut pe răposat după glas... — lungi cuvîntul Femeia și-și coborî vocea pînă la șoaptă și-l întrebă pe Alexander Lorigin:

— Spuneți-mi dumneavoastră, că-i cunoașteți pe amîndoi, au adormit ori să le mai dau cîte o ceașcă de ceai?

— Și el?

ION MĂRGINEANU

Sete de păcat...

păcatul nostru nu are stăpîn
s-a născut frumos sub Carul Mare –
stea cu cearcăne de tîn

greierii și-au făcut în el culcuș
și se rup cu apele cînd bat
boiștea în pești bărbat

să nu lăsăm să-l secere vreo brumă
nu-i soare mai înalt decît udîndu-l
cu bucurii și lacrimi împreună

Azi...

azi mi-e închisă mîna nu vrea să
te primească
s-a prăbușit o cale prin ridurile-i reci
sărutul e olog cu întrebări prea joase
și îl astupă noaptea prin care nu-l
petreci

se-ngrașă într-o parte uitarea-n ochiul
sting
și umerii sînt țărmuri pe care calcă
vîntul
îndepărtînd în alge oaza de fecioară
pe care n-o mai joacă în clopote
cuvîntul

azi drumurile-n palme sînt false
horoscoape
și nu știu cum arată nici lacrima
căruntă
de dincolo de pașii ce seamănă
la greieri
în trecerea-ți zgîrcită de iarbă prea
mărunță

ION LOTREANU

Lied în gri

Tropical inseninat pe șale
Calul sur se uită în oglindă
Și în loc de umbra coamei sale
Vede corbi lipiți de ași de ghindă

Cu amnarul rece din copită
Mă atinge pînă cînd tresar
Trecem prin oglinda aburită
Supți de raza cercului polar.

Lied cu prinț

Cu fața jumătate plînsă
La malul unei mări străine
Cerșea un prinț meduze. Însă
Cu cretă neagră pe vitrine

Notau corali cu disperare
O frază dintr-un text dedus
„avem nisip și-n ape sare
dar jumătăți de lacrimi nu-s".

FLORU MIHĂESCU

Concert de muzică ușoară

Interiorul era ca o fotografie mișcată,
chitara-ntrunzea în mîna păginâ.
Ca-ntr-un ghioc bănuiam cum s-arată
somnul ascuns în fîntînă.

Mă gîndeam la o heraldică nouă
pe pietre crescute cu pruncii-n spinare
și era tîrziu și auzeam cum plouă
un saxofon pe cărămizi solare.

Îmbătrînea în gura femeii o melodie
la modă,
ritmul nebun murea spînzurat
pe pereți.
Numai privirea mea răutăcios-încomodă
te căuta prim-prejurul acoperit
cu bureți.

Navamalica

Cerul curgea ca un șarpe și tu
mi-ai arătat o gleznă amară.
Numele tău mă traversa nelegiuit.

Evantaiul acela cu șapte blesteme
mi-a azvîrlit lumina la ciini
și graiul mi l-a smuls
ca pe o fiară spurcată.

Dar numele tău niciodată nu va muri
pentru că ne vom întîlni dincolo
de evantaiul cu șapte blesteme.

ION TRANDAFIR

Stampă

Se dezmorțește cerul în cuvînt
cît arde bradul nins ca o fecioară;
de ce să fac zăpezii jurămînt
cu-n verde care știu c-o să mă doară?

Afară pînza timpului mă fură,
dar unde? în ce ochi alunecos?
cînd urșii dorm cu cetina la gură
și muntele ajunge pîn la os.

Îmi lasă cornul cerbului țesut
pe locul armei, liniște în coapsă
și pasărea ulciorului de lut
mă vindecă de alb ca o pedeapsă.

Zbor pe lumină

Timpul brazilor – arcadă,
ține-un suflet de zăpadă;
Ui! săgeata neajunsă
a mișcat în sînge-o frunză.

Trage săbii și paftale
mierea clipelor la vale
și se clatină sub mal
coama veștedă de cal.

Nici o piatră nu-i de vină
că dau zborul pe lumină,
fluturi galbeni de arnici
cînd se crapă timpu-n bici.

Reazimă ursoaice slabe
cerul negru între labe,
să scape de vîrcolaci
taina lumii pe sub fagi.

Stea căzută fără leac
pe ogor de om sărac:
apa ochiului în prund –
miel abia fătat și-l tund.

Cîntec

Tot știu să trag o punte din cocoare
cînd rugi mai scurte am de străbătut;
rostește-mă-n arcada migratoare
sub brazii care încă n-au crezut.

Și lasă-mi nerăbdarea într-o formă
de ierburi viciate după ploi,
să ocrotesc tîrziul din cuvinte
cu lemn de stea, cu ram de amîndoi.

Cît mai rămîn în cîntec să desferic
un rest încet din pasărea pierdută,
auzul, mai departe de-ntuneric,
ca pe o luminare mă-nprumută.

CORNELIU VADIM TUDOR

Poem de rai

1.

tu știi: în nări cum tremură duhoarea
de maldăr ars de frunze și de mil
răchitele cum fosgăie sub gușteri,
blînd luate în răspăr de-un vînt sătul
acestor lucruri fără de prihană
tu li te dai și li te iei pe rînd
cu-același gest cu care fiindu-ți foame
nu doar mănînci, ci te surprinzi
mîncînd

2.

căzu lepădatul din cuib, iar acolo
în locul pe unde s-a scurs spre
pămînt
o flacără ruptă păruse, nu aer,
laringe cu plasă de cancer, și strîmt
el, singur rămas nepătat, în cădere
a tras peste sine încendiul stîrnit –
cum gura soldatului mort, rugăciunea
cum sîngele, trupul din care-a pornit

3.

și noi iubind! acestea fiind spuse
veșmîntele de în ne-au mai rămas
zvîntate-n abur limpede de smîrna,
sub răsuflarea unui șarpe gras
neștiutor de cîte se întîmplă
nici zodiei sub care stăm, sătui,
nici nouă și nici lui... sau poate nouă
și niciodată lui, sau poate lui

ai zilei

— Atunci ne-am certat. Atunci i-a venit lui prima dată ceva, că toată noaptea m-a sugrumat în așternut, și mi-a fost greață de el și de Sarah, am înțeles eu cine era. Sarah. Cînd s-a dezmeticit, l-am rugat să-mi vorbească ceva despre ea. S-a uitat la mine năuc și a ris, a cerut să-i dau o cană de apă — chiar asta, crăpată — și mi-a spus un lucru din care sigur am înțeles eu că i-a venit ceva rău în noaptea aia : „ Sarah, a zis, tu nu ești întreagă la minte, frumoaso ! Pe tine te supără capra. Ai tu suflet bun, dar nu ești întreagă la cap". Spală-te pe ochi, l-am amăgit, și-ți fac ceva de mincare și-i dăm pe urmă ceva și ăstuilalt cu burta goală, dar așa-i că-mi spui despre aia ?

— Îmi vine părul în ochi, zise deodată copilul. Să mi-l tai, zise, și, mi-am mijit ochii să văd ce face copilul în pat, dar patul era gol și cearceaful bine netezit nu păstra urma cuiva care ar fi dormit acolo.

— În dimineața aia, spuse speriată Femeia, s-a spălat el prima dată în fîntînă, și-a dat drumul pe lanț și s-a spălat acolo, cu un picior pe găleată și unul pe ghizd, și s-a suit înapoi singur, ținindu-se tot de lanț. A intrat iute în casă și a umplut casa de frig, s-a șters pe-ndelete și l-a sărutat pe ăsta cu burta goală, și cînd i-am dat ceaiul și marmelada a zis : „Tu îl cunoști pe Nicolai — ăla cu caprele. Nicolai îmi promite o capră și zice s-o iau de la el cînd o să-i dau banii. Fac rost de bani și mă duc după ea, și Nicolai îmi spune că a dat capra lui Nichita, că s-au înțeles la un preț mai bun. Eu îl înjur pe Nicolai și-l afurisesc pe Nichita, că mi-au dat peste cap tîrgul, nu am nimic cu capra. Ție de ce ți-e ciudă pe capră, Sarah ?" Și și-a băut ceaiul și a plecat, că-n dimineața aia Dunărea se vedea din podul șopronului. Cînd nu se vedea, puteam sta zile întregi împreună, unul lîngă altul, și eu îi făceam de mîncare iar el își dregea uneltele. Rar cînd se văd valurile din podul șopronului, dar ce vă spun eu, ați văzut singuri azi dimineață, cînd v-am așezat fînul pentru culcuș... Atunci am rămas iar singură-n casă, dar îl aveam și pe ăsta cu burta goală și l-am înțolit, l-am spălat pe picioare cu petrosin și l-am tuns bine cu foarfeca împrejur, că-i venea părul în ochi, n-a ciriit de loc, și cînd i-am dat și lui un ceai cu marmeladă, m-a întrebat : „Tu cine ești ?" Chiar așa a zis burticosul : „Tu cine ești ?" între două înghițituri de ceai, îl bea hulpav, tot ca un cățel, și avea botul uns pînă la urechi cu marmeladă, cred că a mîncat atunci marmeladă numai de Paști, pe unde o fi trăit el. Și m-a scos din minți cît de prost putea fi să mă întrebe una ca asta, și l-am bătut — nici nu s-a smiorcăit, se uita numai cum dau în el, se uita să vadă dacă-i rămîn vînătăi pe picioare unde-l atingeam cu făcălețul —, și m-am gîndit după asta la capra pe care a cumpărat-o Nichita. O fi cumpărat cu adevărat Nichita vreo capră de la nemernicul de Nicolai ? Sau cine luase capra care ni s-ar fi cuvenit nouă ? A trecut Anul Nou și au trecut sfinții din ianuarie și din februarie, s-a desprimăvărat cam tîrziu anul ăsta, dar n-am mai aflat nimic despre capră. Pe urmă, cu primăvara, i-am spus c-o să avem și noi unul, pe-al nostru, și mi-a zis iar vorba lui de batjocură : „Sarah, să nu-l faci că nu avem cum pînă nu ne mutăm într-o casă adevărată". Și-am vrut să-l scot, m-a dus la spital, mi-au făcut analizele și mi-au căutat acolo vreo boală — mă rugam la Dumnezeu să n-am dar eram întreagă și n-aveam nimica. N-a vrut să mi-l scoată nimenea, degeaba am încercat cu bani, toți ziceau că ar fi caz de închisoare. Ne-am întors acasă ca morți, ca bătuți în cap, și tot drumul m-am gîndit la capra aia a lui Nichita...

— N-ați avut o rîndea să geluiți patul ăsta al copilului ? o întreabă Alexander Longin.

— Se putea zgîria pînă la sînge în scîndurile astea crăpate și pline de așchii, își dădu părerea Alezander Longin.

— Fiindcă era prost, da ! ridică tonul Femeia. I-am spus, și el a știut, dar m-a crezut neroadă. Cu asta a greșit el cel mai mult față de mine, că m-a crezut neroadă... oftă Femeia cu amărăciune, cu acea amărăciune măruntă care se așterne pe chipul femeilor cînd li se arde în cratiță un sos oarecare. Rîndea ? Nu l-am văzut niciodată să umble în mînă cu vreo rîndea.

Lampa se stinse încet-încet, pe măsură ce filtrul absorbea ultimele picături de petrol, și în semiobscuritatea odăii îmi defilară prin fața ochilor cizmele Călăuzului și bocancii țintuiți ai lui Alexander Longin, apoi amîndoi mă urcară pe ceva și mă legănară ieșind în curte. Îndreptîndu-ne spre șopron, după ce Femeia mai scoase altă găleată de apă din fîntînă, lipăind iute spre casă vărsînd apa din găleata preaplină, în curtea pustie nu se mai auzi nimic. Din cîmpie ne împresură țiriitul egal al greierilor, iar fînul din pod mirosea a șoareci de cîmp.

3.

Poate că pe toți trei ne-a cuprins somnul deodată, ori rătăceam încă în beznă între gara lăsată departe, în urmă, și șopronul acesta pe neașteptate răsărit dintre ierburi, cînd cei doi coborîră șerpește pe scară și prin ogradă filfîi rece o umbră albă, înaltă, apoi am auzit scara cealaltă trosnind — „ca pentru găini" — și zăvorul alunecă scîrțiind, descoperind ușa, iar umbra se topi înăuntru.

Parcă prindea să se lumineze de ziuă, ori poate răsărise la celălalt capăt al șopronului luna, cînd Alexander Longin mormăi ceva, își răscoli buzunarele pantalonilor așezați pe dunga pe-o grindă, își aprinse și el țigara și zise cu superioritate :

— A crezut-o cam proastă, e-adevărat. Nu s-a așteptat la una ca asta, dar dacă ar fi știut locul din timp, s-ar fi dus mai repede să-l dezgroape. Așa au trecut două luni, și cînd a găsit locul, vulpile mîncaseră aproape totul. A adunat oasele fără să-și dea seama că vulpile puteau fi turbate, nici n-a bănuit, și s-a zgîriiat poate în vreun oscior, sau ce-a făcut, niciodată nu se știe exact perioada de incubație. Mîine plec înapoi. Dumitale îți plătesc totul, dar să mă conduci pînă la gară.

— În regulă, răspunse slugarnic Călăuzul. Este un tren la amiază.

— Stupid, conchise Alexander Longin. Dacă lăsa lădița acolo, vulpile ar fi ros pînă la urmă și oasele, și nu s-ar fi știut nimic, niciodată.

Acum ziua venise cu adevărat și în răcoarea cîmpiei doar niște păsări se auzeau țipînd, departe-departe. Cîmpia ni se înfățișa din pod frîntă, și Alexander Longin respira egal, credeam că adormise, iar Călăuzul, întorcîndu-se, se șterse îndelung pe mîini cu un șomoiog de fîn, cum fac șoferii curățîndu-și degetele, după ce isprăvesc o pană oarecare în drum deschis.

— A zis că nimeni n-o crede — îmi șopti confidențial Călăuzul — că a dus lădița undeva la raion, dar n-au vrut s-o asculte, și cînd a ajuns în audiență la un comandant, cred că minte, că nu știe ce comandant era, zice că cineva i-a furt lădița din coridor, unde o lăsase pe-o bancă. Auzi, că ar fi fost pe-acolo niște zugravi care vopseau biroul comandantului. Și-acum umblă de cîteva luni să i se dea o hîrtie, nici ea nu știe pentru ce, și zice că a trimis scrisori în toate părțile, și ca să fie sigură că primește răspuns, le-a iscălit „o anonimă". Mi-a venit să vărs acolo tot ceaiul cînd am dat cu ochii de lăzile celelalte de marmeladă, scuipă Călăuzul, un morman de lăzi pînă-n pod, iar Alezander Longin exclamă :

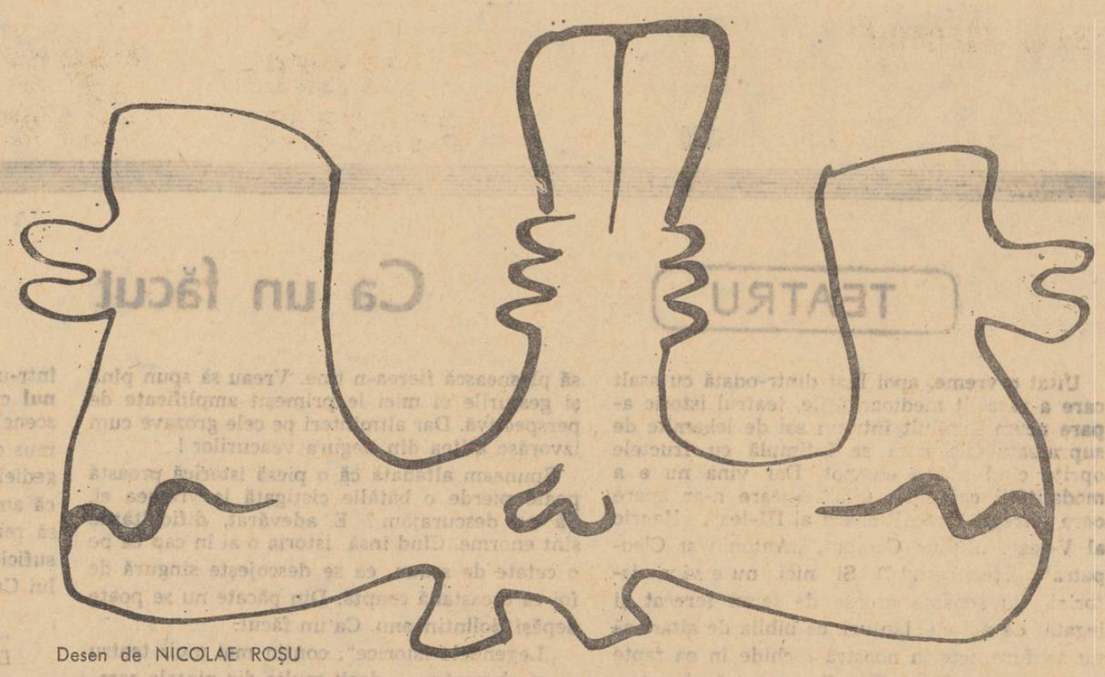

Desen de NICOLAE ROȘU

— Ia batista ! indignat, ofensat.

Fumam iarăși cîteșitrei, suflînd fumul spre acoperișul crăpat. Privind bucata de cîmpie care ni se înfățișa din pod, descoperirăm și în ogradă ceața învolburîndu-se în jurul fîntînii.

— Eram sigur, zise brusc Alexander Longin, reproșîndu-ne ceva foarte grav. Altfel nu se poate imagina, m-am convins, dar mă-ntorc chiar astăzi, deși mi-am dorit extraordinar să ajung aici. E prea mult pentru mine să-mi fac din asta o strălucită carieră : prea e chior norocul, și-așa avea mult timp impresia unui succes nemuncit. Am să mă-ntorc iarăși fără glorie în orașul în care de-atîtea ori tot fără glorie m-am întors, dar e mai bine așa, mult mai bine, nimeni nu știe s-o aprecieze corect cînd îi scapă stupid printre degete. Acum o las singur și va fi prima mea minciună, o minciună încîntătoare de la care cu adevărat pot să pornesc mai departe și să mă-ntorc după pofta inimii de unde-am pornit, cînd am venit aici.

— Care ? întreabă lingușitor Călăuzul.

Coborînd scara, mi-am ferit cu atenție degetele de așchii .Din mijlocul curții, dintre pietrele ude presărate în jurul fîntînii, podul șopronului se desena estompat în ceață și arăta pleoștit și mai scund decît în ajun. Aveam de făcut încă patru-cinci pași pînă la scara „ca pentru găini". Ceața se îngroșa, și în clipa în care mă răsuceam pe călcîie, am văzut un abur subțire ridicîndu-se din fîntînă.

Iarna, 1969/1970

GHEORGHE ISTRATE

Asnoapte steaua a dat semn...

Bucură-te, femeia mea !
Asnoapte steaua a dat semn :
A lepădat din gheară
Grăunțe de lumină —
Polen divin păstrat
Anume pentru-mpreunarea noastră !

Ferestrele singure s-au deschis
Și încă o umbră va locui cu noi
Pînă la facerea cealaltă a nopții
Cînd ne vom împărți așternutul
Și clipa de-acum cu hărnicie lăudîndu-ne
Dobitoacelor care ne încălzesc
Pe dinafară odaia...

Așa dar, bucură-te, femeia mea !
Sîngele nostru muritor
Primește cu sfiiciune și candoare
Lămpile cerului mulate
În lumina pe care-o vom boteza
Cu numele nostru de taină —

Pe care pămîntul îl va suna
În miezul lui înfricoșat și uriaș...

Valea plîngerii

Au, cine oare m-a pus
Paznic
La gura acestui animal imens
Dormind întins pe căpriorii pămîntului ?

Doar eu și-un gînd
— Un turn de ceață
Prin care-adeseori se-arată
Un ochi nălucitor —
Mai priveghem sub lămpile acestor fluturi
Purtători de sevă galbenă.

Stau singur potrivindu-mi tălpile
În urmele uscate pierdute de vreun zeu bătrîn
Și-n taină chipul mi se-adună
Pe-o mască-nfiorată de presimțire.
Pe cînd sfinxul cîmpiei
Înnumără primejdiile și rîde
Rotindu-și degetul pedepsitor
Prin apa surdă.

O, Valea cu răsuflătorile sparte
E-un animal cu ochiul uriaș
În care se scufundă înghețate
Priveliștile lumii.

Pe umerii și genunchii mei scurși
Din ceara rugătoare
Curge uleiul sfînt
Și umbrele cerului.
Au, cine, oare, m-a pus
Paznic aici, la răsuflătorile Văii ?
Buza răzvrătită împinge cuvîntul.
Îl leapădă și-l scuipă,
Gîndul renunță să rabde și iese
În gura veacului
Și strigă...

NICOLAE COMĂNESCU

Enoh

Cuprinse bătrînul faun toată privirea
De la început epistola lui vestise moarte
Și curajos s-au făcut moarte în osul
Cel fără vestire și neadevăr

Și au adus în cinstire pe fiul său
Și el a intrat temut pe poarta din spate
Și a zis sînt fratele nu fiul

Deodată a început să cînte duhul păstorului
Apăsînd cu tîmpla pe ziua a șaptea
Iar duhul păstorului n-a mai vrut sînge
Și ochiul său s-a retras plictisit

Te pot ocoli...

Te pot ocoli și de această dată
Cu un atrăgător surîs
Marie a cerbilor părăsește
Chipul tău și vino nestîrșit
Acoperînd cu glasul mecanic
Închipuirea acestei peșteri
Din care mă rebau nocturn și diavol
Unui copilăresc spectacol
O și acum pe pieptul tău
Vor năvăli carnavalești insecte
Și salutîndu-și umbra de abia
Tîrziu vor înțelege moarte
Pe unde trece drum ecuatorial
În pas cu pasul tău nepreîăcut
Prin toamna cerbilor de doamne ajută
Cînd suferă în pînză de licheni.

GABRIELA GHEORGHIU

Dureri

Toate durerile tale
Mi se cuvin chiar dacă
Luminile se pierd în
Marea întîmplătoare

Toate durerile lumii
Nu pot să ascundă
Clipe necunoscute care
Vor veni ca boarea unei

Dimineți însorite. Simplu
Trec uneori aceleași mari
Dureri peste cele mai umile
Ființe. Nu putem bănui

Lumea păsărilor trece neobservată
Neobservată... nici tu
Nu ai de ales între
Isvorul care nu ți-a

Fost dat și puterea
De a muri de disperare că
Nu te-a aflat
Pămîntul și luna.

Într-o altă venire
Cînd totul ți-era
cunoscut. Nu te-a
Aflat oceanul de la

Răsărit și nu te-au
Aflat pustiurile, astfel
Că luminile tale
Mie mi se cuvin chiar

Dacă durerile se pierd încă în
Marea întîmplare...

Flacără

Eu stau în afara mea
Deoparte, fără să întreb
Ce voi face după înviere
Și aici e apa.

Ah, aici e marea
Și izvorul ! El mă cheamă !
Iubeam o altă iubire
Și muream de dragoste

Pentru o altă dragoste, căzînd
Într-o ardere
Uriașă, nebănuită,
Necunoscută, nețărmurită,

Neîntîlnită, neghioabă...
Necontenită...
Flacăra năștea
Flacăra. ...

Care ascunde ura...
Și tu nu vezi. Nu simți,
Decît văpaia care
Mistuie. Și eu stau

În afara mea
Deoparte, cînd în mine
E ura și moartea
Și rodul care este tot moarte

Pentru astrul tău potrivnic,
Eu tac pentru că știu că
Te amăgesc, te mînt
Pentru două vieți și apoi, plec,

Pentru totdeauna...
Pentru că acolo e apa,
Acolo e marea și izvorul
Și ele mă cheamă.

MIHAELA HAȘEGANU

Ani morți

Am uitat de mult zborul albastru al pescărușilor.
O-i, oi ; b-o-i, boi.
Rînjetul camerelor fără suflet este același în toată lumea.

..Și mai cred în dragoste numai pentru că o cîntă Aznavour.
Aș vrea să-mi scot rochia albă
și să merg desculță prin ploaie.
Cine vine cu mine peste bariera timpului ?

Fac cinste cu o amendă !
Și măcar de-aș putea
în noroiul trotoarelor, să păstrez
camelia nevinovăției,
și s-o așez pe altarul
tinereților noastre neträite !

Refuz

Refuz cu o conștiență încăpățînare
ceea ce alții numesc experiență.
Chiar dacă mă voi da cu capul de ziduri
și chiar dacă-mi voi sîngera picioarele de spinii vieții,

nu-mi voi pune niciodată ochelarii
pe nas,
să rostesc superior și absurd :
„Așteaptă doar, să mai crești !..."
Și oricare-mi vor fi patimile,

voi continua să cred că oamenii sînt buni,
că există iubire
și că primăvara învie totul.

Prefer vîlvătaia focului,
dacă acesta este prețul strălucirii,
și voi întinde mîna spre ea.

LAURENȚIU CÂRSTEAN

Precum nemărginirea de o clipă

precum nemărginirea de o clipă o albul imn
al nopții închipuind mult așteptata vindecare
de sine prin cringul de șerpi tematori treceam
rostogolit de o moarte frumoasă
se poate pleca (mi-au spus ei) și doar prima
oară călătoria ta va fi fără întoarcere — ca
un plînset — și doar prima oară îngenunchind
în aripa albă a visului tău

pe cînd necunoscuți preoții luminii
înălțau ca pe o rugăciune
lacrima așezată în miazănoapte

Dacă prin somn...

dacă îndurerat mă întorc pînă unde
sub clopotele pădurii ascultam amiaza
urcînd spre amiază
o dacă m-aș întoarce îndurerat
unde ochiul meu lăcrimase de liniștea
tainei
dacă în somn ai veni tu și întinzîndu-mi
mîna m-ai conduce prin acele amurguri
de aur
arătîndu-mi pirguitele fructe din grădina
tatălui tău
o dacă în somn ai veni tu
și dacă prin somn ai veni tu
aprinzînd firave luminări
la căpătîiul suferinzilor aștri.

EMIL CIURARU

Oglinzi

După ce-am simțit
gustul pîinii
am început să privesc în oglinzi.
În oglinda copilăriei
vedeam
raze-argintate
din jocuri naive
lăsate.

Apoi am schimbat oglinda
cu oglinda tinereții
și eram tînăr
în mîini țineam
cîmpie și munți,
iar luna venise pe-un umăr
pe cel drept
pe cel sting
nu mai țin minte.

De la un timp privesc
în oglinzi pătrate, rotunde...
Ciudată fire
totul devine simțire
revărsată în dureri
de frunză, de nori.

Cînd mă voi îndrepta
spre eterna tăcere
voi privi în oglinda durerii
și voi fi, desigur, durere.

Venire pe dor

Dorul meu vine
prin aripi din satul natal,
prin zîmbetul mamei și-al sorei,
prin doina revărsată-n caval,
prin sunetul pașilor horei.

Dorul meu vine
prin albastrul pupilelor tale,
prin lacrima cascadei încrustate,
prin cîntecul nătramei dintîi
născut după miezul de noapte.

Dorul meu vine
prin cumpăna-n zidire,
prin sărbătoarea cu gura-ncleștată,
prin pierderea clipei
de nimeni redată.

Plecarea mamei

Tăcută
în singurătate
își luase
lacrimile,
iar eu pentru că
băiat m-am născut
am oprit clipa tristă
încleștînd-o pe risul
crispat bărbătesc.
Cînd peste ochii mamei
colindau depărtate meleaguri
bărbăția mi-o răpise
tainic
lacrimile.

VINTILĂ ORNARU

Drumul

Ce greu mi-a fost s-ajung pînă la tine
Să te găsesc întreagă și frumoasă,
Grădină saturată de verbine,
Miritică fîntînă răcoroasă !

Acum cînd ești aici și ești a mea
Și echilibru-n toate e monadă,
Spre neștiute porturi aș pleca
Neliniștit neliniștilor pradă !

Nu tu ești împlinita frumusețe,
Cu rotunzimi tulburătoare, pline
Ci drumul cu spinoasele lui fețe
Ce-a dus și duce veșnic către tine.

În el găsesc supremul căpătîi
Ca-ntr-o romanță cînd plecînd, rămîi !

Ne despărțim...

Ne despărțim, iubito ! Oare știm
De ce atît de des ne despărțim ? !

Să fie despărțirea o-ncercare,
Ori moartea-nceată a iubirii,
Naivul joc pe care-l joacă fiecare
Cu-ngrozitorul gînde-al despărțirii ? !

Ori poate că-i chemarea către îngeri,
Chemarea către marea despărțire
Cînd în zadar te-mpotrivești și singeri
Zidindu-i morții-n față o iubire ? !

Oricare-i adevăru' atîta știm :
Ne despărțim, ne despărțim, ne despărțim !

ARTE

ARTE

TEATRU

Ca un făcut

Uitat o vreme, apoi luat dintr-odată cu asalt care a răscolit mediocrităţile, teatrul istoric apare acum învăluit într-un soi de lehamite de supra-saturaţie cum se întîmplă cu fructele oprite cînd ajung compot. Dar vina nu e a modalităţii ca atare. (Shakespeare n-ar apare oare vitregit fără „Richard al III-lea", „Henric al V-lea", „Iulius Caesar", „Antoniu şi Cleopatra", „Mechbeth" ?) Şi nici nu e vina istoriei. Cu scoarţe groase de lemn ferecat şi legată de noi cu lanţuri, ca biblia de altar să nu se fure, istoria noastră închide în ea fapte tari în stare să taie răsuflarea oricărui autor. Cînd istoria îţi face un bau-bau, te poţi speria să plesnească fierea-n tine. Vreau să spun pînă şi gesturile ei mici le primeşti amplificate de perspectivă. Dar altminteri pe cele grozave cum izvorăsc atîtea din negura veacurilor !

Spuneam altădată că o piesă istorică proastă poate pierde o bătălie cîştigată la vremea ei. Să ne descurajăm ? E adevărat, dificultăţile sînt enorme. Cînd însă istoria o ai în cap ca pe o cetate de scaun, ea se descojeşte singură de foi ca o castană coaptă. Din păcate nu se poate depăşi Bolintineanu. Ca un făcut.

„Legendele istorice", conţin mai mult teatru — să observăm — decît multe din piesele compuse de atunci încoace. Bolintineanu scriind într-un moment de elan patriotic a dibuit tonul cu o intuiţie de mare poet, luînd floarea scenelor frumoase şi a faptelor de vitejie. Camus distingea două epoci mari în evoluţia tragediei : teatrul antic şi cel al Renaşterii, spunînd că am putea „trage nădejde" ca epoca noastră să reînvie tragedia. În istoria veche există suficiente fapte care să alimenteze speranţa lui Camus.

„Nu vă urez viaţă, căpitanii mei,
Dimpotrivă, moarte, iată ce vă cei".

Marin SORESCU

FILM

O peliculă veştedă

Un prieten ne-a dus la cinematograful cutare de pe bulevard, hotărît să ne convingă de fapt că scăpasem un „film tare" ! : **Intîlnirea.**

Ce este **Întîlnirea ?** Una din nenumăratele coproducţii franco-italiene, cu excelente distribuţii (reţinem pe Annie Girardot şi pe rarul actor Philippe Noiret), cu dialog bun, imagine plină de iscusinţă, fond muzical demn de atenţie, regie atrasă de prestigiu (Jean Delannoy) şi alte atracţii.

Dar ce veştedă peliculă ! Şi enervant, mai cu seamă, este Jean Claude Pascal — a cărui figură aminteşte de un motan căruia ne-ar face plăcere să-i dăm vînt de pe acoperiş. Pascal oferă exemplul tipic al „preaactorului", omul care te poate şi învăţa cum să faci cele mai obişnuite gesturi. Ne amintim ce furori a făcut el la Braşov cînd a lăsat pe snobi cu gura căscată aprinzîndu-şi ţigara (ce gest ! ce rotunjime ! ce alură !, ce stăpînire a fiecărui muşchi !, etc, etc). Noi, ceilalţi, mîngîiem pe cap te miri ce copil şi habar n-avem cum trebuie s-o facem. Şi iată-l pe J.C. Pascal cum face el operaţia, cu atîta deplinătate că orice altă tentativă pare depăşită.

Lăsînd exagerările la o parte, Pascal ne pare fastidiosul şi veştedul interpret excesiv, preocupat nu de **comunicarea** profundă a personajului ci de **suma mişcărilor** acestuia.

Acţiunea e complicată, trasă gratios de plete, cu mari scîncete morale, pe tema bine obosită: **săracii oameni bogaţi !** Doamne, ce mai suferă familia miliardarului Kellermann de pe urma ticăloasei avuţii, şi cum ajunge ea la crimă şi după aia îşi dă seama ce păcătoasă este împrejurarea de a fi miliardar !

O peliculă veştedă, veştedă, veştedă !

Ilie CONSTANTIN

Două portrete imaginare „LAUTREAMONT" de TAŞCU GHEORGHIU

SPORT

Cerem un riguros control anti-ţoping

Miercurea cu patru victorii a fotbalului românesc este absolut fantastică. Parcă ne-am pregăti să renunţăm definitiv la fotbal, aşa de bine ne-am comportat în competiţiile europene. Cea mai îmbucurătoare victorie este egalitatea pe care U.T.A. a realizat-o la Rotterdam în faţa campioanei lumii intercluburi. Modesta formaţie de la Arad n-a ţinut seama nici de bocetele cronicarilor, nici de faima adversarilor, şi a făcut 1—1. Cine ştie ce va urma, cine ştie ce va fi în retur ? ! Doamne fereşte de o răzbunare a olandezilor ! Doamne fereşte de îngîmfarea celui modest ! Deocamdată însă aplaudăm performanţa arădanilor, puţin surprinşi, e drept, dar nu surprinşi de rezultat, ci de confirmarea încrederii noastre din ultima vreme în U.T.A. : **singura echipă românească în care jucătorii şi antrenorul constituie o unitate.** Jucătorii nu sînt mai buni decît antrenorul, antrenorul nu are idei mai multe decît fundaşul-stînga. Fără a străluci — nici antrenorul şi nici jucătorii — U.T.A. constituie exemplul întremător al unui just echilibru între ideea tactică şi jucătorii care-o slujesc. Performanţele ei sînt în primul rînd ale acestui echilibru. Repetăm, U.T.A. nu este echipa noastră preferată. Dar un omagiu se cuvine antrenorului şi jucătorilor care miercuri, la Rotterdam, s-au dovedit capabili de o bună stare morală.

★

Desigur, ne şi face plăcere să căutăm nod în papură lui Eugen Barbu, dar de data asta ni se pare că domnia-sa a fost surprins într-un nou flagrant delict de vorbă-n vînt. Cititorii sînt rugaţi să-şi aducă aminte ce bice a rotit Eugen Barbu asupra capetelor arădanilor, cînd aceştia au plecat la Moneasa să-şi facă bruma de concediu. I-am atras atenţia lui Eugen Barbu să nu fie rău şi să nu se ridice atît de vehement împotriva concediului, atît ca idee cît şi ca realizare practică. Tovarăşul Barbu, nu şi nu ! Că de ce s-au dus arădanii la Moneasa, că iar o să ne facă de rîs, că să fie împachetaţi şi trimişi la vedere publicului, că nu e bine, ba chiar mai mult, că e rău. Noi însine propusesem, tangenţial, nişte destituiri la U.T.A. deşi — pe linia optimismului care, aşa cum afirmă Edgar Papu în unele articole ale sale, caracterizează poporul român, — nu observasem că dracul ar fi fost atît de negru. În ziua meciului, însă,Suplinitor a făcut trei pariuri cu trei cunoscuţi scriitori contemporani în viaţă, susţinînd d-lui că U.T.A. va scoate un meci nul la Rotterdam. Ceea ce se şi întîmplă mai alaltăieri şi ne bucurarăm cu toţii. Însuşi Eugen Barbu exclamă în **Informaţia** de joi cum că acesta ar fi un vis. Trecerea realistului prozator în tabăra visului (cunoscută şi sub numele conspirativ de onirism) se datorează deci lui Lereter şi lui Florian Dumitrescu. Ne bucurăm că putem să spunem astăzi, cu toată gura, în plinătatea intuiţiei noastre : **Nu, maestre, dracul nu e atît de negru !** Asta nu înseamnă că, de acum încolo, toţi cei care-şi vor petrece concediul la Moneasa vor face meci nul la Rotterdam. Simpla cazare la Moneasa nu rezolvă mare lucru. Mulţi cetăţeni şi-au petrecut concediúl la Moneasa şi totuşi n-au făcut 1—1 cu Feijenoord. Probabil că U.T.A. ştie şi ceva fotbal. Lucru pe care trebuia să-l observăm mai din vreme.

★

Echipa pe care contăm noi cel mai mult, Steaua, a bătut la Lvov. Tătaru, din care făcusem caricatură, a marcat în minutul 88. Bravo ! Dar putea şi el să marcheze mai devreme. Ah, încăpăţînarea !

★

Universitatea Craiova a bătut şi ea o echipă maghiară de nivel mediocru. Dar presa consideră victoria oltenilor un fel de mizilic. De unde deducem că lucrează prea puţini olteni în presă, tovarăşi.

★

Echipa formată din iniţiale (P.A.O.K.), deci echipa din care n-au mai rămas decît iniţialele, s-a purtat ca o liderită poposită printre ageamii. Dacă spectatorii ar fi avut tot atîta chef de scandal cît bieţii greci, ar fi ieşit o bătaie cum numai în America Latină se mai întîmplă din cînd în cînd. Nefiind pe stadion, am urmărit la televizor feţele schimonosite ale oaspeţilor, căznindu-se să explice — în limba greacă nouă — cum se zice cite ceva despre mamă, despre tată şi despre celelalte... Remarcabil arbitrul întîlnirii, care nu s-a lăsat impresionat nici de limba greacă nouă, nici de temperamentul cam zăltat al vorbitorilor. La Dinamo, eu simt un sabotaj sistematic al jucătorilor împotriva antrenorului. Îl simt şi declar că îl simt.

★

Delirul verbal continuă la Televiziunea Română. De la Ploieşti vocea lui Mircea Radu Iacoban, de la Bucureşti vocea lui Radu Urziceanu, — voci, voci, voci ! Nebunie mare, un microfon în dreptul gurii unui crainic ! E de înţeles deci un dezacord gramatical, dar parodiile de prost gust după poeziile lui Mihai Eminescu, făcute flegmatic de M. Radu Iacoban, ne-au scos din sărite. N-ar fi exclus să-i auzim pe crainici cîntînd, sau transmiţînd indicaţii gospodăreşti celor de acasă.

Aşa cum în fotbal, în sporturi în general, s-a introdus un riguros control antidoping, se impune la Televiziune un şi mai riguros control anti-ţoping. Căci de la Ţopescu încep toate. Şi totuşi, el e cel mai bun. Nu cerem un control anti-ţopescu ci un control anti-ţoping.

SUPLINITOR

TELEVIZIUNE

Sfinte Sisoe !

Alţii poate nu greşesc, au poate o existenţă consecventă, ferită de erori. Noi, însă, ne-am înşelat de mai multe ori în viaţă (vezi cazul Rocambole, *vezi* Moara de pe Pad), *dar de fiecare dată am avut tăria să ieşim în faţă spre a ne recunoaşte păcatele. Ceea ce, cu tristeţe, vom face şi acum.*

Crezusem mai de mult că, în sfîrşit, noi am descoperit absolutul. Că am pus mîna pe el (ca şi cum absolutul e la îndemîna oricui, ca şi cum el ar umbla brambura pe străzi, doar-doar l-o ghici cineva). Firi naive, prea încrezătoare, nepregătite, desigur, pentru loviturile de mai tîrziu ale vieţii. Şi am consemnat descoperirea noastră cu litere de-o şchioapă.

Era vorba de-o emisiune de varietăţi, ce-i drept, foarte precară. Credeam atunci că mai jos decît atît nu se poate cobori. Se poate, dragii noştri cititori, se poate !

De acest adevăr ne-am convins deabia duminică 13 septembrie, cu ocazia parodiei Minunile Sfîntului Sisoe.

Ceva mai prost nu s-a văzut în ultimii 10 ani şi, sperăm, nu se va mai vedea (de altfel, ar fi şi foarte dificil), nici la noi şi nici aiurea, pe alte continente.

Cu aceste parodii, uşor se poate cîştiga orice festival ipotetic al filmelor execrabile de scurt sau de lung metraj. Nu are importanţă. Indiferent unde, indiferent cum, mergem la sigur.

Putem fi liniştiţi. Cînd se va ivi prilejul, scoatem jucăria din raftul ei şi-o lansăm pe piaţă. Cu ochii holbaţi vor rămîne toţi, fie ei competitori, fie ei membri ai juriului. De unde şi propunerea mea de a decreta emisiunea în cauză drept monument al naturii, iar pe realizatorul ei principal (text + regie) alt monument al naturii. Astfel, de acum înainte, în această privinţă, a monumentelor naturii, vom sta excelent.

Ce o fi urmărit Marin Traian, abilul regizor şi ingeniosul constructor de anecdote, e un mister, şi mister va rămîne foarte mult timp. Probabil dînsul dorea peste măsură să dea o grea lovitură misticismului, şi, profitînd de ocazie, să mai producă şi nitică bună dispoziţie în rîndul telespectatorilor şi al familiilor lor.

Trebuie să-i aducem la cunoştinţă „realizatorului", că misticismul nu s-a prea sinchisit de producţia sa, iar buna dispoziţie a lipsit cu desăvîrşire. În cadrul emisiunii vizionate, am avut parte doar de un derbedeu de duzină, un escroc de slabă calitate, care debita cele mai incredibile inepţii. Dînsul era Sfîntul Sisoe parodiat de Marin Traian. Vulgar ca ultimul analfabet, s-a prezentat lamentabil, în cadrul celei mai vulgare emisiuni posibile.

Priveam uluiţi, înlemniţi şi, de ce să ne ascundem, umiliţi. Prea îşi băteau joc de noi „realizatorii" parodiei.

Marin Traian a mai produs şi alte pelicule, strălucită niciuna, dar chiar pînă aici nu-l credeam în stare. I-a trebuit pesemne multă trudă, mult efort.

Timp de o oră, Sfîntul Sisoe i-a oferit prilejul „glumeţului" regizor să prezinte o jalnică producţie. Sperăm că un altul nu-i va mai da ocazia.

Din nefericire, în jocul acesta grotesc, s-au lăsat angrenaţi şi cîţiva actori talentaţi : Marin Moraru, Ogăşanu, Trestian.

Epilogul scris de preţuitul dramaturg Tudor Muşatescu, evident de bună calitate, nu a putut salva nimic. Probabil căpeteniile acestei execrabile emisii şi-au închipuit că-şi pot permite orice, dacă-s adăpostiţi de un nume prestigios. Pe generic a apărut : Minunile Sfîntului Sisoe, prelucrare şi ecranizare după George Topîrceanu de Marin Traian. *Nimic de Topîrceanu. Ne mirăm şi ne întristează lipsa de scrupule cu care s-a lucrat. Numele lui Topîrceanu nu trebuia astfel folosit.*

Un alt regret ne mai manifestăm. Acela că transmisia a avut loc în minunatele zile ale Festivalului „George Enescu", festival care a fost redat cu deosebite eforturi şi-ntr-un mod admirabil de către televiziunea română. În timp ce pe programul 1 apărea şantajistul Sfînt Sisoe, pe celălalt canal se putea urmări un excepţional spectacol de operă : Faust, *într-o excelentă distribuţie : Crilovici, Dan Iordăchescu.*

Puţină răbdare putea să existe. Dacă vrem neapărat să transmitem ceva lamentabil, cel puţin s-o facem mai discret.

Radu DUMITRU

revista străină

INFOR-AUSTRIA. Buletinul cultural informativ (trim. III) care apare la Viena anunţă transformarea în casă memorială, într-un viitor apropiat, a locuinţei marelui poet austriac Georg Trakl. Casa din Salzburg în care azi locuieşte sora poetului a rămas neschimbată.

Premiul Georg Trakl *(30.000 de şilingi) a fost atribuit anul acesta lui Max Hölzer, scriitor născut la Graz şi care în momentul de faţă trăieşte la Paris.*

LE FIGARO LITTÉRAIRE (7—13 sept. ac.). Număr închinat în întregime memoriei lui François Mauriac. Reproducem din rubrica sa săptămînală „Bloc-notes", alcătuită postum de redacţie din fragmente ale unor însemnări apărute în ultimii ani, această emoţionantă mărturie stăpînită de gîndul morţii şi de o exemplară conştiinţă profesională : „Mă neliniştesc uşurinţa pe care o am de a-mi recăpăta speranţa şi de a mă aşeza din nou la masa de lucru, în momentele cînd mă aflam în starea de suflet a credinciosului ce ştie că dintr-o clipă într-alta o mînă i se va lăsa pe umăr... Romanul întrerupt şi pe care îl credeam mort se agită iarăşi în mine şi mă văd în liniştea bătrînei mele case, scriind ca pe timpuri, cele patru pagini zilnice. „Dar eşti nebun ! Eşti nebun !", îmi repet, nemaigăsind nici o putere asupra acestei tardive reînverziri. La urma urmelor însă poate că nu e nebunie, ci înţelepciune să acţionezi ca şi cum ai avea înaintea ta, rezervat, întreg viitorul, spre a înfăptui visul minunat care este romanul ce-l porţi în tine..."

POLONIA. În numărul de pe luna septembrie, revista lunară varşoviană adresează tuturor cititorilor săi — „simpatizanţi sau inamici" — invitaţia de a participa la un concurs-sondaj intitulat : „Întîlniri cu istoria Poloniei". Participanţii la acest concurs pot trimite redacţiei indiferent ce material legat de istoria Poloniei — fotografii. albume, documente de familie, lucrări literare, cîntece, impresii personale, de călătorie sau de lectură, schimburi de scrisori, amintiri din cel de-al doilea război mondial etc. Condiţia esenţială a concursului, dotat cu numeroase premii, este autenticitatea.

HEBDOMADARUL POLONEZ (3 sept. a.c.). La rubrica „Artă şi cultură" — citim un articol interesant despre festivalul tradiţional de muzică de la Duszniki, o staţiune termală, unde Chopin într-o zi din august 1826, venind la o cură de ape minerale, pe cînd avea 16 ani, a dat un concert care a făcut o impresie extraordinară asupra auditorilor. Reţeta spectacolului a fost destinată orfanilor unui muncitor care decedase subit. Din august 1946, în Polonia eliberată, an de an la Duszniki răsună muzica lui Chopin.

LES NOUVELLES LITTÉRAIRES (3 sept. a.c.). Reproduce pe prima pagină ultimul interviu al lui François Mauriac.

Pe aceeaşi pagină întîlnim semnătura lui Montherlant sub titlul „Posteritatea e castă". Articolul defineşte noţiunea de clasicism printr-o ruptură între operă şi conştiinţa cititorului, cînd reproşul (operei) nu mai este perceptibil. „Posteritatea nu numeşte clasice decît operele ale căror picanterii s-au pierdut sau a căror virulenţă s-a atenuat". De unde, concluzia : „Autori pe care nu vă momeşte decît succesul, porciţi-vă cu toată îndrăzneala. Dacă vizaţi însă posteritatea, vorbiţi despre acele lucruri *cît mai puţin posibil".*

a. b. c.

duelul cu crinii

Frica de a uita

Die Angst zu vergessen... *Ca niște umbre care — în întregimea lui gustoasă și de o îmbătătoare cordialitate — nu vor mai lăsa niciodată soarele să rîdă în valuri, m-au impresionat aceste cuvinte ale Anisei Koltz. Luxemburgheză, poeta se numără printre colaboratorii la „antologia" MASA TĂCERII. Dar cine ia în seamă și cit pe scriitorul unei țări mici, unui Ducat peste oamenii și așezările căruia, de sute de ani, armatele multor puteri au trecut în toate părțile, zdrobind? Poate că de aceea și frica de a uita: „fiecare își repetă moartea (de nenumărate ori) înainte de a muri". Nu fiindcă n-ai vrea s-o uiți, dar cum? Poți judeca aspru multe cusururi omenești. Frica, însă, nu. Dacă e și ea un cusur... După ce se instalează în tine, ea duce o existență ciudată, continuă și aparent discontinuă, care nu aboleșe luciditatea, ba chiar nostalgia curajului, și care poate avea scăpărările ei de mîndrie. Anise Koltz mărturisește: „Nu fac parte / din literatii Germaniei // ce-mi pasă / de politica lor / și de trecutul nebiruit // Luxemburgul / a fost ocupat în 1940 / 1/2 din țară distrusă / 1/10 din populație deportată / și ucisă // nu există serviciu militar obligator / țările învecinate cu noi / sînt Franța și Belgia / vorbim zilnic 3 limbi / ca să fim înțeleși". Iar în altă parte rezumă (e o definiție?) ceea ce s-ar chema Patrie: „Aici trăiesc / am drept la vot / și plătesc impozite".*

Am cunoscut-o, scrie în limba germană, pe Anise Koltz, acum 2 ani, la Mondorf, o stațiune balneo-climaterică de la granița cu Franța: deschizi portița unei grădini și cînd ai trecut podișca, dintr-un pas, ai trecut pe teritoriul vecinilor. Ea organiza, nu știu dacă o mai face, aproape în fiecare an, acolo la Mondorf, cu sacrificii personale, entuziasm și insistențe, un soi de întîlnire literară a poeților din felurite țări — și este o mai autentică poetă decît multe surori și colege ale sale de literatură din literaturi cu tradiții orgolioase. Dar ghinionul care urmărește cultura statelor mărunte își are greutatea intervenției sale.

La sfîrșitul anului trecut, primeam din partea ei un volumaș de peste 50 miniaturi lirice: Den Tag vergraben. *Ce avertisment, să citești: „Ca să nu mintă / îmi biciuiesc / vorbele // vorbele mele-s / pietre / care vă lovesc // n-au somn vorbele mele / vorbele mele-s cîini bătrîni". Urechile îi trăiesc trupul „ca un iaz", fără să cunoască adîncimea apei, soarele este și el „un străvechi animal domestic", „tu nu ești nimeni", „nimeni nu vine", cel căutat e „altundeva". Pe marginea versurilor Anisei Koltz s-ar putea improviza un eseu existențialist sau o diagramă a înstrăinării, a solitudinii, a demonetizării și decompoziției cuvintelor: „Cuvintele pot fi înlocuite". Nu numai atît: cuvintele pot rămîne fără oameni, pustii de orice nucleu și ipoteză, simplă lenjerie degradată, tinichele de întuneric: „Zăceam moartă sub mama / placenta mea trăia / ea a fost alăptată în locul meu / eu nu-s / eu / viața nu-i / viața / moartea nu e moartea / să nu mai vorbim despre asta", Dacă nu dilat comentariile, dacă nu implic în aceste puține rînduri considerații critice, comparații și analize, este pentru a nu dezavantaja pregnanța unei poezii lapidare, care se pledează singură, întîrziindu-i cît mai ampla și mai rapida ajungere la cunoștința cititorilor. De pildă, această fiolă de sarcasm și reducție umană, care-și pune pălăria filozofului: „Copacul = un copac / iarba = iarbă / casa = o casă // poți verifica // copacul e din lemn / face frunze / îl ucide pe tăietorul de lemne / însuși e ars // iarba crește/ întețășută cu flori / ascunde cîmpuri de mine / e cosită ca nutreț // o casă e din piatră și ciment / are-un acoperiș / adăpostește incesturi / se darmă // există animale minunate / care locuiesc în copac, în iarbă și-n casă".*

Am însă în față încă două cărți de-ale Anisei Koltz, acestea în ediție bilingvă (germană și franceză), apărute în 1970, una în Elveția și cealaltă în Belgia. Întîia — Nachachmung des Tages *(respectiv* Imitation du jour*) e tradusă și tipărită de Henry Fagne, un om de peste 50 de ani, slăbuț, ironic, viu și inimos, care practica la Mondorf, în 1968, genul interogativ. La versiunea în franceză a celei de a doua* (Vienne quelqu-un — Käme doch jemand) *autoarea s-a bucurat de concursul a patru confrați: Andrée Sondenkamp, Anne-Marie Kegels, Vahé Godel și René Menard a cărui primă soție era românca. La începutul uneia din ultimele două cărți, Anise Koltz își făgăduie: „Tăiați-mi crengile / retezați-mă în bucăți / păsările n-or înceta să-mi cînte / în rădăcini". Ceea ce n-o oprește să constate însă, deși „Ziua poartă stele în gură", că „Toate păsările sînt cenușii". Ba poeta își fabrică și un fel de circumstanțială suveică umană, „un punct în spațiu și timp": pe* domnul P. *Ceva asemănător în parte cu un amestec de Monsieur Monsieur* (Jean Tardieu), *Plume* (Henri Michaux) *și... Zazie* (Queneau). *Personajul Anisei Koltz inspectează un univers fără sens, fără virilitate, fără angajări, unde nimeni nu mai girează nimic și-n care vorbele-s pleavă, materie scrumită și abandonată: „Domnul P nu știe ce e posibil / dar sigur e / că nimic nu-i imposibil // cînd spune adevărul / îl născocește / cînd minte / se născocește // el n-are nevoie de fapte / vrea cuvinte". Și de îndată, atunci; „imaginea coincide / cu lipsa de răspundere / a cuvintelor". Frica de a uita a Anisei Koltz e, în lumea contemporană, rudă nu cu o criză de conștiință, atît ar fi puțin, cît cu avertismentul. Și cu răspunderea.*

Ion CARAION

Supralicitarea poeziei și clișeul originalității

Se face simțită o supralicitare a poeticului, însoțită de o supărătoare demagogie: scriu unii „Poetul" și „Poesia", cu majusculă, arborează la tot pasul un aer hierofantic și un ton oracular. Ciudat e că aceste fasoane și pretenții la prerogativele unui sacerdoțiu apar în serie, ca efect tocmai al unei secularizări și, deci, diluții a lirismului; hierofania devine simplă boscărie de iarmaroc.

Scrierea modernă a poeziei, sau, ca să folosesc un termen ce mă irită prin voga de care se bucură, „scriitura" ei, permite platitudinii și lipsei de substanță să se disimuleze sub o prefăcută obscuritate, o frustețe pastișă sau o similicandoare. Facilitatea procedeelor nu e totdeauna lesne discernabilă și nu rareori impostura sau autoiluzionarea iau aparențe plauzibile de poezie; nu rareori criticii, cu bună credință, sau din teama de a nu părea opaci ori înapoiați, iau drept monedă bună aceste emisii inflaționare. În nemărturisita lor nesiguranță își zic poate și ei, ca M. Bergeret al lui Anatole France: **„Et si c'était un chef-d'oeuvre ?"**

Dar poezia veritabilă, tocmai pentru că e neapărat un fel de hierofanie, nu poate fi decît o stare de excepție, indiferent dacă se manifestă printr-un flux spontan sau prin dificilă și lentă elaborare de chintesențe. De aceea poetului nu-i stă bine îngălarea „poetică" a cotidianului. În cotidian poeții veritabili sînt oameni cotidieni, tocmai fiindcă poezia nu e de categoria cotidianului (chiar dacă se exercită în fiecare zi).

Dacă poezia nu e materie cotidiană, asta nu înseamnă

confidențele unui maniac

că nu poate fi cotidianul materie poetică, însă transfigurat, esențializat, ridicat la absolut, în sfera revelațiilor (căci cotidianul e plin de înțelesuri uitate).

Poezia nu spune nimica nou: noutatea ei e o iluzie care ține de șocul, de comoția prin care ne deșteaptă din „somnul dogmatic" al poncifelor. Dar poncifele sînt epifenomene, iar „deșteptarea" e o „revenire în fire". Poezia ne readuce în fire, adică ne convoacă la esențele prime; cum spunea Ion Barbu, ea „instruiește despre lucrurile esențiale".

În artă a nu fi decît nou înseamnă a nu deveni niciodată vechi cu adevărat, ci foarte curînd vetust; a fi doar „original", înseamnă sigură și grabnică uitare. De altfel marii artiști nu sînt niciodată originali, ci cu totul dimpotrivă: sînt unici și neconfundabili. Asta tocmai prin darul de a revela evidența, de a făuri irevocabile locuri comune. „Originalitatea", aceasta în definitiv meschină ambiție, este o **idée reçue**, un clișeu, multiplicabil în serie, la voință, ca orice clișeu.

Poezia este o **anamnesis** platoniciană, chiar și cînd vaticinează: Bloy spunea că profeția e o reamintire.

Amintesc toate acestea pentru a sublinia vechiul adevăr că poezia cere disciplina și rigoarea prin care, ca în orice „exerciții spirituale", se face posibilă starea de excepție din care decurge siguranța și autoritatea exprimării. Chiar și în acel **„ne va pas chercher tes mots sans quelque méprise"** al lui Verlaine, „greșeala" are ceva infailibil. Numai această siguranță a stării de excepție transformă obiectul poeziei în evidența irevocabilă (oricît ar fi de obscură), fără de care nu se deosebește de incontinența și demagogia lirică.

De aceea, unul din elementele poeziei poate fi aforismul.

Alexandru PALEOLOGU

CARNET VIENEZ

În **Stephansplatz** urmele pașilor lui Eminescu și Slavici, alunecînd spre mai mult decît modestele lor gazde din **Portzelangasse 9, Dianagasse 8 și Adamgasse 5.** Mai sînt încă, suspendate în încăperile din **Mariahilfestrasse** sau **Kirchengasse**, marile semne de întrebare pe care tînărul Blaga și le va fi pus în timp ce-și pregătea teza de filozofie. Și mai sînt, la Viena, multe răscruci de cărturari și artiști români, începînd cu Șincai și Petru Maior și nesfîrșind cu George Enescu! Dar nu această Vienă, oricît de apropiată preferințelor noastre, nu această Vienă este aceea de care vreau să vorbesc aici!

Sînt în Viena lui Mozart și Beethoven, a lui Liszt și Schubert, a lui Brahms și Strauss. Mai precis, în Viena dinastiei Strauss. Aș avea motive să afirm — și n-aș fi cel dintîi, nici ultimul! — că Viena este, mai mult decît oricare alt oraș al lumii, metropola esențială a muzicii. Casele și străzile ar fi primul argument. Pe **Farbegasse** a locuit copilul minune, Mozart. În **Milchgasse**, la nr. 1, a compus „Răpirea din Serai"; în **Damagasse**, nr. 5 — „Figaro"; iar pe **Wahringerstrasse**, nr. 26 — „Cosi fan Tutte". La nr. 54, pe **Nussdorferstrasse** a văzut lumina zilei Schubert, iar pe **Lerchenfelderstrasse**, la nr. 15, Iohann Strauss, regele valsului. Primele acorduri ale nemuritoarei „Dunărea albastră" au răzbit în stradă prin ferestrele deschise ale casei din **Praterstrasse**, 54. „Maeștrii cîntăreți"; l-a creat Wagner pe **Hadikgasse**, în casa care poartă nr. 72. Și aș putea continua, probabil, neomițind nici o stradă, dacă n-aș considera nuda lor înșiruire incomodă și inutilă. Numai numele lui Beethoven este înscris în marmură policromă, pe zidurile patinate ale caselor și palatelor Vienei, de mai mult de 50 de ori.

Istoria condensată se sublimează sub atîtea nume și devine timp. Anii se convertesc în celulele străvezii și se ordonează în cataloage sonore sub genericul **Opust. „Patetica"** devine **Opust...**, „Eroica"... Opust... iar **Simfonia a IX-a**, în seara aceasta sub bagheta lui Herbert von Karajan, devine inceput și sfîrșit al demnității Omului; în care sublimul e totul și existența ta nimic. Pentru că, furat de melos, nu știi ce a existat mai întîi: Viena sau muzica. Sau amîndouă deodată. În stalul **12 bis** tu ești întotdeauna în plus; o inimă devotată care bate să spargă pieptul și care nu face nimic, pe simplul motiv că **Maestrul** e **Perfecțiunea:** singurul demiurg posibil în spațiul melodic în care s-a născut desăvîrșirea.

Și totuși Viena nu-i doar a muzicii. Este și a culorii — la urma urmei, și aceasta, tot un fel de muzică: de un alt gen.

La **Kunsthistorisches Museum** pătrundem în altă lume. E lumea celor care au văzut cu privire adîncă, pătrunzătoare, omul și viața și le-au înfățișat cu mijloace puternice, subtile, în scăpărări de aur și umbre, de lumină și culoare. Marea colecție de Velasquez, de Breugel cel Bătrîn, cei cîțiva Dürer te opresc locului ceasuri întregi, cu acea viziune a realității care, deși foarte personală, e și a ta, în care recunoști adevărul uman și mergi mai departe în cunoașterea lui.

Costin NASTAC

TAȘCU GHEORGHIU: Ilustrații la „CINTURILE LUI MALDOROR" de LAUTREAMONT

posta redacției

F. A. PAGANEL. Ești într-adevăr o persoană particulară sau un fel de cooperativă pentru confecționat manuscrise? Îmi spui că scrii numai în timpul liber — și, Doamne, ce mult timp liber ai dacă întrebuințezi numai majuscule! Mă bate gîndul că ești vreun paznic de far. Da' nu, nu ești, că nu-ți miroase manuscrisul a strimtoarea Dardanele. După cugetările înșirate în pagină cred că ești călugăr și-ai găsit piatra filozofală.

D. RĂDĂȘANU. Sir Rădășanu, citește-l pe Sir Conan Doyle — pentru a te lămuri ce e cu romanul polițist — și gramatica limbii române — pentru a te obișnui să scrii corect. „Vîld, tragel *în șanț, ordonă Bruno" — iată o frază pe care s-o tragi de pe Edgar Quinet pe Academiei și s-o iei la puricat dimpreună cu sora ei de mai jos: „Cu tot singele rece și calmul cu care era înzestrat, Bruno rămîne perplex scurt-circuitat gata să scape lanterna din mînă". Peste toate astea vreau să-ți pun o întrebare: de ce toți autorii de romane polițiste (realizați sau nu) își plasează acțiunea cărților la Sinaia? Dacă e să ne luăm după ei, jumătate din populația Sinaiei și trei sferturi dintre turiștii în trecere pe Valea Prahovei au sucombat ciuruiți de gloanțe în vilele de pe versantul Furnica. De ce oare criminalii nu-și atacă victimele și la Dîrste, Bușteni sau Poiana Brașov? Dacă poți să-mi dezvălui misterul ăsta îți rămîn recunoscător toată viața.*

RUSOIU GENEL BOUREANU. Citez din poemul Decebal: *„Decebal, ce fior ne cuprinde venele! / rostind literele sale (...) Potecile se lățesc înaintea oștirii sale / Coifiul său fișiie și acum / în sufletul dezideral al Crivățului. De-ce-bal!"*

Poemul n-are absolut nici o valoare, am citat rîndurile de mai sus pentru că ești navetist și pe vremuri am făcut și eu naveta. Spune-mi, se mai joacă șeptic în tren? Sau s-a trecut la țintar?

M. ILEANA Din cele 3 poezii trimise mie (de ce-l ocolești pe Cezar Baltag, și el vrea să se-nveselească) voi cita, fără să-ți alterez ortografia „La malul mării": Marinar tu nu știi / Cît de mult te dorește lumea / Sasculte din nou / Glasul tău și chitara / Marinarul în larg a plecat / Dar cu ochii pe țărm a rămas ca vrăjit / Căci pe țărm sta o fată cu ochi aurii / Cu ochi albaștri ca cerul senin / Cînd e ia cine e ia / Perdută pe țărm singurea? / Cine era era fata ce mult îl iubea / Pe marinarul ce mareal fura (răpea) / Cine e ia cine e ia / Rivala Mării era". Mai trimite-mi, trimite-mi mereu — Și mai ales să nu mă dai uitării atunci cînd vor începe ploile.

OCTAVIAN PLATON. Piesa „Tigrul și antilopa" a cărei acțiune se petrece în zilele noastre în orașul București, într-o casă cu salon sobru mobilat, nu se deosebește cu nimic de articolele alea țepene pe teme de morală pe care, cînd le citești, îți vine cu cuburi de gheață de la stomac.

AUREL POP. Unii cred că scriu literatură și mi-o trimit mie, alții deturnează avioane — lumea-i mare.

Fănuș NEAGU

ION MINGHERAȘ, ce se recomandă „artist liric" în scrisoarea cu care își însoțește poeziile, ne trimite niște versuri pastorale care sună cam așa: *„Peste dealuri și coline / Sus pe coama Gruiului / Stă păzit de al său cîine / Un cioban cu turma lui".* Deci, pînă aici, totul este ca în poezia lui Soricu. Mai departe: *„Dar de-o dată dinspre sat / Cîne urc-agale?"* Lupul, care vine să-l mănînce, sîntem gata să exclamăm pripit, ignorînd amănuntul că lupul nu poate veni dinspre sat ci dinspre pădure. Ei bine, nu. Nu lupul ci... draga ciobanului, care, vezi, doamne, surpriza este de tot mare, nu vine să-l mănînce ci dimpotrivă să-i aducă de mîncare: *Dar de-odată dinspre sat / Cine urcă agale / Draga-i vine pe-nserat / Cu merinde-n cale".*

EUGEN NEAGU. Din cele trei compuneri trimise nu mi-a displăcut *Răscruce* din care citez: *Și iar imi topesc verde-n nesomn / prin ochiul vidului cad comete lăptoase /, O, mă tirăsc zeii pe sus, prin plinsul iubirii / Apoi alunec in mine odată cu visul // Acum ingerul este paianjen, este schelet / incotro să-mi mai îndrept mîinile decît / numai în beznă și numai în beznă / aici unde dintr-o dată incep să înot în eter".* Cu tot tonul nițel prea sepulcral, poezia e relativ frumoasă.

ION CONSTANTIN — Nu credeți că e riscant la cei 16 ani ai dv. să rostiți cuvinte atît de definitive și grozave: „Am iubit o fată dulce / Cum n-am să mai iubesc / Și aminte mi-oi aduce / De ea cît am să trăiesc"? Deși n-au nimic sau aproape nimic comun cu poezia, aceste jurăminte și blesteme fanteziste, de preadolescent mult prea candid, degajă un fierbinte și fermecător aer de sentimente mimate: *De azi în veci și veci / Am să te caut mereu / Ce bine ar fi fost să nu pleci / De la sinul meu".* Fals, slab, ridicol și totuși fermecător.

V. POPPA GHEORGHIU. Narațiuni în stil și măsură antonpannescă, greu de citit, poticnite de tot și fără cursivitate. Nu.

POPA CONSTANTIN. Ciudată contradicție între caligrafia de copil cu care ne scrieți și versurile ce trădează psihologia unui adult răscopt: *„Ai trecut ocultă, metafizică / conflictuală / și-mi dansam ochii pe muzica trupului tău. // Erai abruptă, mistică / fenomenală / și-un nor am rămas / fără cer cînd te-ai tot dus / Te-ai tot dus".* Ce să cred? Dacă sînteți, într-adevăr, „la vîrsta florilor", așa cum spuneți, n-ați fi putut scrie așa. În plus, copii care spun singuri: „Sînt la vîrsta florilor", nu-mi inspiră încredere.

MARIANA GEMMA GRĂMESCU. „Frunzele s-așternă / E toamnă / Noi cu dragostea pornim, / Și natura o găsim. / La fel de încîntătoare / E mai frig / Dar nu-i nimic / O să ne încălzească ea / Dragostea". Îmi place sinceritatea. Versurile nu.

Cezar BALTAG

punct și virgulă

O nouă culegere de basme în B. P. T.

Printre ultimele apariții ale populare colecții (nr. 576) se înscrie și volumul Sora soarelui. Este vorba de o masivă culegere de basme, aparținînd lui Dumitru Stăncescu, figură remarcabilă a folcloristicii românești, contemporan și discipol al lui B. P. Hașdeu și Al. Odobescu, în același timp scriitor sincer apreciat de Al. Macedonski. Recenta apariție, datorată străduniei demne de toată stima depuse de Iordan Datcu, însumează aproape tot ce a lăsat harnicul și, am putea spune, inspiratul colecționar. Două sînt însușirile fundamentale ale basmelor culese de D. Stăncescu: surprinzătoarea autenticitate de conținut și de expresie (în sensul atentei evitări a unuia din păcatele frecvente în folcloristica mai veche și mai nouă: imixtiunile literaturizante) și, totodată, marea diversitate de ordin tematic. Sub cel din urmă raport, colecția D. Stăncescu îmbogățește substanțial registrul motivelor epico-problematice propriu epicii noastre populare. Este unul dintre meritele sobrei și riguroasei prefețe semnate de I. C. Chițimia de a fi insistat tocmai asupra acestor aspecte.

Binevenită ni se pare, de asemenea, inserarea la sfîrșitul volumului — în chip de omagiu — a eseului Dumitru Stăncescu primul director al „Bibliotecii pentru toți", **eseu semnat de Tiberiu Avramescu.**

Nicolae CIOBANU

Scrisoare către redacție

În numărul din 12 septembrie 1970 al revistei dv., la rubrica „Punct și virgulă", a apărut, sub semnătura tovarășului Adrian Păunescu, o notiță critică la adresa a trei edituri: Meridiane, Științifică și Albatros cărora li se reproșează a fi refuzat „în grabă (!)... tipărirea unor cărți ale lui Petre Pandrea".

Nu știm ce cărți și cu atîtă grabă au fost respinse la celelalte edituri incriminate, dar trebuie să arătăm că în privința editurii Meridiane autorul notiței, manifestînd el însuși o grabă evidentă, nu a avut curiozitatea să verifice informațiile primite și dezinformează la rîndul său, învinuind fără temei, trăgînd la răspundere, ba dînd chiar și sugestii de sancționare a celor vinovați.

Respingînd categoric învinuirile aduse trebuie să arătăm că regretatul Petre Pandrea a găsit la editura Meridiane, contrar celor afirmate de autorul notiței, toată prețuirea pe care o merită. Încă în 1968 i s-a publicat volumul „Brâncuși — Amintiri și exegeze", iar în prezent se pregătește o a doua ediție a sa. Ne pare rău că tovarășul A. Păunescu nu știe nimic de apariția acestei cărți.

Pentru a clarifica lucrurile, trebuie să arătăm că, într-adevăr, editura Meridiane a respins un text de circa 600 pagini aparținînd lui Petre Pandrea. N-a făcut-o însă deloc în grabă, ci abia după o cercetare atentă în urma căreia a ajuns la concluzia că, neavînd aproape nimic comun cu subiectul enunțat, cu Brâncuși adică, manuscrisul nu se încadrează în profilul editurii. De altfel, dacă ar fi consultat acest manuscris, și tov. Păunescu ar fi putut să-și dea seama că se află în fața unor insemnări disparate, prețioase desigur, interesante, purtînd amprenta personalității acestui scriitor de valoare, dar departe încă de a putea primi bunul de tipar. Fiind vorba de amintiri și considerații eteroclite de istorie, drept, sociologie, filozofie, politică, artă, cultură în genere, ele constituie mai degrabă ceea ce ar putea fi o addenda într-o ediție de opere complete, dar și aceasta cu condiția să fie puse în ordine, revăzute, adnotate de un exeget competent și devotat.

Chiar și în acest caz însă, presupunînd că aceste operații obligatorii s-ar realiza, volumul nu și-ar justifica apariția în cadrul editurii Meridiane, editură profilată după cum se știe pe producția de carte de artă.

Așa stînd lucrurile, nu putem decît să regretăm învinuirile nedrepte și tonul pe care ele au fost aduse editurii noastre.

În speranța că veți insera acest răspuns în coloanele revistei pe care o conduceți, primiți asigurarea deosebitului meu respect.

Redactor șef,
Modest MORARIU

O PRECIZARE

Tovarășul Păunescu știe și ce este editura „Meridiane" și ce carte a lui Petre Pandrea a publicat ea. Dar tocmai nu despre asta era vorba. E regretabil că tovarășul Morariu nu răspunde întrebării, ci vorbește mult.

Tovarășul Păunescu se încăpățînează în ideea că rolul unei edituri este — mai mult decît digresiunea — tipărirea cărților de valoare.

Adrian PĂUNESCU

Provocare

(Urmare din pag. 8)

meridiane exotice. Sub acțiunea aceluiași nucleu închinările redactate în proză, evocări, schițe biografice prind accentul marilor solemnități, al oficierii unui cult sacru, iar cele cîteva comentarii, semnate și de românii Dan Botta și Dan Hăulică, ridică observația critică pînă la orizontul zborului. Exceptînd fila dedicată de un spaniol „Amintirii României" ca ținut de frumusețe și confort sufletesc dar nu ca patrie a omagiatului, toate celelalte — și aceasta este principala particularitate a „dosarului" Brâncuși — se articulează în același timp ca piese independente, ca „poezii" legitime în sine și ca dezvoltări concurente ale „subiectului". Universul brâncușian, văzut sintetic sau pe una ori alta din dimensiuni (solaritate, elan pur, patos al vieții și morții, fuziune originară a omului și cosmosului, transparență absolută sau arhaitate ireductibilă), termen de referință al durerii de a exista (ca la un Paul Celan) ori sugestie pentru o reconciliere posibilă a ființei (Jean Claude Renard), în fine simplu pretext de meditație asupra condiției umane (Krolow) sau portativ pentru vocalizele lui Jandl și grafismele cutărui concretist, se desface și recompune cu o plasticitate pe care, paradoxal, doar el, inventatorul formelor abstracte, o putea tutela. Dacă omul Brâncuși, atletul ascet dintr-însul umilitor exemplu de rigoare și frenezie, n-ar emula, într-o forță inspiratoare, cu lumea de idei ieșită din mîinile sale, sublim țărănești. Desigur prezența lui fecundă în conștiința artistică a timpului solicită, s-ar zice, spontan. Dar Ion Caraion, creatorul antologiei, nu a executat numai oficiul de catalizator sau de mediator, obstinat, cum îl știm, în proiecte, între Brâncuși și harpiștii acestuia. Pentru colaboratorii direct solicitați, Ion Caraion a fost, este, aruncătorul unei sfidări, al unei „provocări" cu atît mai pasionante cu cît a prins.

Materia într-o somnolență activă

(Urmare din pag. 8)

vare în haosul aparent de influențe încîlcite, întrerupte și reciproce, creșterea și decăderea care guvernează oriunde și pentru vecie materia într-o succesivă, simultană, necontenită mișcare, plantele și animalele, lucrurile, și acest fluid *accident hidrauiic* care este omul, mișcarea neobosită și violentă între cei doi poli, deformată în esență ei statuară pînă la perfecția interferențelor primordiale — aceasta este „Pasărea măiastră" a lui Brâncuși.

Pentru *Marc Alyn*, Pasărea „însămînțează văzduhul prin tăria tăcerii, devine amețeală și în căderea ei se îmbracă".

Pentru *Astrid Hjertenaes Andersen*, Pasărea lui Brâncuși este: „Un arbore izbucnind în existență... Înălțîndu-și capul AB OVO... Mai uriașă decît vîntul, o piatră ușoară luminînd printre pietre".

Foarte frumos o botează Pierre Beausire: „Senin tain de pace...".

Și Blaga: „Un clopot prin lume purtat.

Fosfor cojit de pe vechile oseminte ne pare lumina din ochii tăi verzi".

Pasărea este arhetipul sculpturii lui Brâncuși, impus atenției sale artistice așa cum s-a impus primului artist sălbăticiunea în lupta pe viață și pe moarte din era grotei.

În ochii noștri e *Pasărea* care visează cu ochii ei fosforescenți, anihilînd timpul.

În ochii noștri e *Pasărea* care planează, ormonizînd furibundul asalt al contrariilor.

De, altfel, făcînd un examen al imaginației putem constata că, într-o viziune generalizată *Pasărea* joacă rolul principal, fortificînd caracterul voluntar al contemplației și transmițînd frumusețil, aflată în primejdie un caracter ofensiv.

Și totuși pare a fi fost eliminată din concept, pasărea cu o singură aripă, întotdeauna exterioară în așa fel încît să nu împiedice contopirea aeriană, nevoită, în cel mai strict înțeles al cuvîntului, să zboare în tandem, realizînd deci o imagine aproape tot atît de perfectă a cuplului etern ca și SĂRUTUL.

A fost eliminată, iarăși, pasărea care se naște în văzduh, din ouăle ouate în văzduh de maica ei, această pasăre care nu atinge niciodată apa sau uscatul, petrecîndu-și existența, pînă la dispariție, în aer.

A fost, se pare, exclusă și pasărea care își face cuibul în luminișul aflat la limita dintre cer și pămînt.

Dar nu! Este o simplă aparență!

Pasărea măiastră le conține, așa cum o conține și pe femeea fără cap sau cu o sută de capete, prin efortul suprem spre desăvîrșita stabilizare a imaginei, în care vitalitatea și frumusețea sînt prezente într-un miraculos și perfect echilibru.

Pentru a supune materia unei evaziuni lente, absolut indispensabilă, din care să nu lipsească fluidul uman, Brâncuși a recurs la forma ovală, mai bine zis la o formă intermediară între oval și sferă, la acel „ceasornic fără minutar", acel „palat de nuntă și cavou", chintesență a creșterii și decăderii în ciclurile ei infinite.

Această Antologie alcătuită cu sensibilitate și discernămînt, este, pe lîngă un elogiu adus marelui Brâncuși, o carte de poezie adevărată.

O artă respinsă de ploi și înfiată de ape.

masa tăcerii

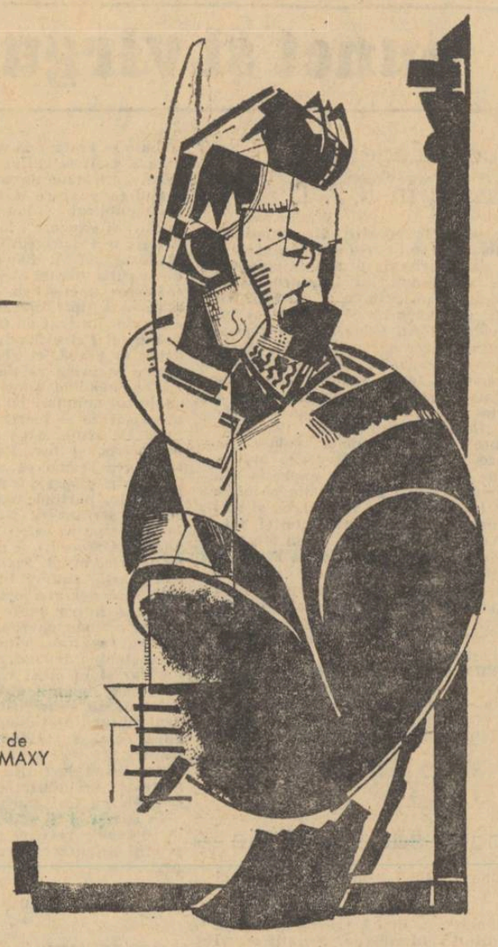

Portret de
M. H. MAXY

Reculegere lîngă...

Numai cine nu s-a învrednicit să vadă, în cadrul ei natural, *Masa tăcerii*, ar putea să încerce a tăgădui caracterul adînc românesc al ideii care a conceput-o. Am avut prilejul să cercetez locul, cînd l-am vizitat pe fratele meu în lagărul de la Tîrgu-Jiu. Am avut atunci intuiția unor prezențe de totdeauna care străjuiesc, sfătuind în taină asupra destinelor neamului nostru. Mi-ar fi trebuit scufia fermecată, ca aceste prezențe de părinți să prindă trup și glas, să-i văd și să-i aud aievea. Iar *Coloana nesfîrșită*, desfășurată ca un fum, veșnicit în metal, mi-a sugerat ideea veghei permanente, cu care neamul nostru este dator, ca o condiție de existență, „în calea răutăților", întocmai ca fumul ce se înalță odinioară pe dealuri, ca să dea sfară-n țară și tot românul să ia aminte.

Ca și înțeleptul meșter care a dat viață pietrei, cioplind-o și lustruind-o, ca să atingă esențele și să le stoarcă picătura adamantină a Ideii, românul este omul care vrea în orice împrejurare a vieții să se lămurească, adică să desprindă din hățișul de impresii în care se zbate, lamura : adevărul curat.

Printr-această trăsătură caracterologică principală, Constantin Brâncuși este solul genial al poporului nostru. În acest semn el a învins, rupînd barierele meșteșugului său și ale granițelor și a atins universalitatea. Un popas la *Masa tăcerii* ne îngăduie nu să visăm, ci să intuim ceiace sîntem și ceiace se cade să ne îndatorăm în lume.

În simposionul de metafore culese prin rîvna inteligentă a poetului Ion Caraion, el însuși explorator al esențelor, ne-am bucurat să citim omagiile unui număr impresionant de scriitori și artiști, care-l așează pe Brâncuși foarte sus, printre cei mai de seamă sculptori din lume. Cine ar putea stoarce din aceste omagii cuvîntul-cheie, așa cum l-a dorit Ion Vinea, în prea frumosul său poem *Pasărea măiastră*, închinat „lui C. Brâncuși" ? „...din năzuințî cuib cuvîntului să boltim".

Dacă această pasăre, universal admirată, a putut stîrni ideia unui templu care s-o închidă ca pe o divinitate, menită să înalțe cugetele către Zenit, *Masa tăcerii* ne îndeamnă și ea la o reculegere. Ea ne învață să ne regăsim ființa, bîntuită în veac, și astfel, purificați, să dăinuim pe acest pămînt, pe pămîntul nostru.

Șerban CIOCULESCU

La duelul spíritului

Despre Dickens s-a spus — Brandes, poate — că a mărit, prin opera sa, firește, cantitatea de bucurie de pe pămînt. Și Stendhal spusese că „arta este promisiunea unei bucurii", iar mai tîrziu Bergson apărase ideea, scriind că „oriunde este bucurie, este creație". Secolul nostru însă a renunțat, pe direcția principală a albiei pe care curge, la acest ideal prea puțin rafinat, substituindu-l, în schimb, inteligența.

Putem, evident, să ne declarăm de acord sau, dimpotrivă, să ne îndoim de măreția acestei unice rațiuni de existență a artei, revendicată cu glorie exclusivă și cu proiecție aproape planetară în zilele noastre, numai de la valorile intelectului pur, invulnerabil, detașat de influențele, cursele și slăbiciunile sensibilității, dar nu-i putem contesta prezența tiranică. Și nu există, astăzi, nici un aspect organizat al vieții sociale, niciun interes de orice natură al statului contemporan care să nu fie apărat uneori, cu un lux uimitor, excesiv și chiar inutil, de mijloace, tehnici și modalități pe care inteligența practică i le pune la dispoziție.

Cauzele cele mai evident drepte nu izbîndesc de la sine și justețea lor nu este recunoscută prin simpla mișcare a vieții. Trebuie de fiecare dată luptat, și trebuie să fim fericiți că lupta — sau oricum îi vom spune : întrecere, competiție, confruntare — se dă sau, oricum, se dă din ce în ce mai mult cu armele oferite de inteligență și în spatele cifrelor bune sau rele, vedem tot mai dese ori învingătorii sau învinșii la duelul spiritului. Pe acest tărîm, și în acești ani ai vremii noastre, arta are tot mai evident un cuvînt de spus (deși fără a ne face iluzii că el ar putea deveni vreodată precumpănitor).

Acest primat al inteligenței ni s-a părut revelator, într-un chip aproape simbolic și pentru destinul artistic al lui Brâncuși (cu observația de excepție, ca pentru toți marii singurateci ai secolului nostru, că acea părăsită bucurie a lui Dickens va fi păstrată, în felul său și după legile altei experiențe umane, în opera sa) și pentru destinul antologiei pe care poetul Ion Caraion i-a dedicat-o. Nu cunosc în biografia vieții noastre editoriale, o lucrare care ca idee inițială, structură sau împlinire finală să comunice mai multă noblețe și încredere în geniul spiritului nostru. Expresia „politica culturală" capătă sens și eficacitate reală, fundamentîndu-se pe asemenea experiențe vitale și utilizînd asemenea instrumente de lucru.

Și mi se pare, dacă nu dramatic, cel puțin întristător că tocmai critica, disciplină ce reprezintă — sau în fine, ar trebui să reprezinte — inteligența în gestul ei fundamental de împărțire a dreptății estetice și de stabilire cu purificat simț de răspundere al ierarhiilor spiritului, nu a înregistrat cum se cuvine superbul gest de cultură românească reprezentat de „Masa tăcerii". Așa cum complexul mecanism de stabilire al tirajelor (care continuă în existența cărților gîndirea organizatorică, inteligența practică) a îngustat și bagatelizat de la început zona de acțiune și influență a antologiei, acordîndu-i un tiraj pauper, interzicîndu-i astfel posibilitatea de a purta cît mai departe chipul unui mare sol al culturii noastre oglindit în conștiința lumii.

Iordan CHIMET

După două înstrăinări

Cum l-am putea ierta pe Ion Caraion de a fi lăsat pe frontispiciul cărții sale despre Brâncuși această pasăre împăiată — eticheta de antologie ? O antologie e un cimitir. Îngrijitorul său ne asigură că e vorba de un cimitir perfectibil și promite, smerit, deshumări cu împărțiri cît mai drepte de cripte și cavouri. Dar timpul trece și antologiile rămîn cimitire finite și închise, lipsite pînă și de foșnetul sugrumător de frumos al fantomelor. Antologiile se fac, chiar cînd autorii lor depășesc condiția de impiegați sau arhivari culturali, într-un jilț comod, folosindu-se drept unelte foarfeca și gumarabica.

Masa tăcerii a fost înălțată în aerul liber al poeziei cu mijloacele primordiale și eterne ale poetului. Dacă există o culoare a duratei trudite și a liniștii neîmpăcate, dacă gîndul alunecînd spre vis emană o **mireasmă** care nu-i decît sudoare și sevă a acestei treceri, dacă singurătatea creației e uneori atît de acută încît se face auzită ca o lacrimă cosmică — începem să înțelegem respirația ideii ce s-a întruchipat în carte. La **Masa tăcerii** sînt aduși să-și petreacă o clipă de tihnă înfiorată un mare număr de oaspeți cu chipuri deosebite, inimi ciudate și priviri necunoscute. Prin șoaptele și cuvintele lor trec păsări de lut, care, sub ochii noștri, intrînd în statornicia vie a acelei lumi numite Brâncuși, se trezesc zburînd. Iar unele vor cunoaște dincolo de îndoială, bucuria dureroasă de a muri și a se naște prin ou. Între două vocabule se sparge un pește de văzduh rotund și vom vedea căzînd din pîntecele lui icre luminiscente, mari cît stelele care plouă în luna lui august. Cu pupile de litere ne privește șarpele înțelepciunii și șuierul lui s-a făcut lumină și răcoare, așternîndu-se pe cărările ce ne poartă să reintrăm altfel și mai adînc în spațiul de veșnicie al zeului formelor celor mai pure.

Scheletul muzical al acestei cărți, care are rigoarea unei simfonii, a fost sfîrnit de pasiunea lui Ion Caraion, pentru ca apoi tot el să-și dirijeze bogata orchestră, dăruind întregului o carnație sonoră de rotunjimi și sveltețe. Instrumentele sînt multe și necrezut de diverse, dar se supun unor echilibre subtile, dictate de bagheta aproape magică de dincolo de necunoscutul ferestrelor.

Nu avem putința de a uita că am fost martori la trecerea numelui lui Brâncuși prin cel puțin două înstrăinări la fel de triste : o ignorare agresivă (de care s-au bucurat toți pompierii culturali) și o vulgarizare înspăimîntătoare (care adusese coloana fără de sfîrșit pe cutii de bomboane și de chibrituri, pe afișe de sorcovă și pe decoruri de chermeze la sfîrșit de săptămînă). **Masa tăcerii** ni se pare un pas imens și hotărîtor pe calea restituirii necesare a tot ceea ce Brâncuși înseamnă cu adevărat pentru țara cu al cărui nume se confundă și pentru cerurile întregului pămînt. Înfăptuirea acestui arbore de acid și duioșie care răspunde, cînd îl strigă păsările visului și-l cheamă sălbăticiunile veghei, la numele de Ion Caraion, este una dintre cele mai vii și mai polivalente ambasade extraordinare pe care cultura românească a știut să și le nască în ultimul răstimp.

Alexandru LUNGU

O metaforă a lumii

O carte deosebită și rară în felul ei. Spune în Prefață Ion Caraion, alcătuitorul antologiei, că „nici unui alt artist, în toată literatura română și nici unui alt artist român, în toată literatura universală nu i s-a mai închinat în viață — și mai ales de cîțiva ani încoace — un atît de nesfîrșit colier de poeme, ca lui Constantin Brâncuși". Aș îndrăzni să extind această apreciere și, cu riscul unor erori nesemnificative, aș spune că în toată literatura universală nici unui artist — iau cuvîntul în adevăratul sens al lui — nu i s-a închinat un atît de nesfîrșit și variat colier de poeme.

Ideea lui Ion Caraion de a străbate lumea, a o răscoli și a găsi aceste poeme, scrise pe toate paralelele și meridianele și de a le închega într-un simpozion de metafore a depășit limitele colecționarului de frumuseți. Ea a izvorît într-un poet autentic, din marea iubire și marele respect al lui pentru tot ce este **Poezie**, fie ea scrisă cu litere, înșirată cu culori sau încrustată în piatră.

Brâncuși este poetul formelor. Opera lui este poezie, este o imensă metaforă a lumii, o metaforă de o simplitate dusă pînă la demiurgic. Tocmai de aceea, a încerca să o desfaci, să o explici, să o interpretezi înseamnă să o nărui, să-i spulberi farmecul.

Poemele închinate lui Brâncuși sînt cîntece care acompaniază poezia operei brâncușiene. Melosul este variat, tonul și vibrația diferite, dar modul în care le-a îmbinat Ion Caraion constituie un ansamblu sonor de o mare frumusețe învăluind în armoniile lui, fără să distoneze, monumentul artei lui Brâncuși.

O mențiune deosebită merită traducătorul Ion Caraion. Poetul s-a relevat și aici. Frumusețile originalelor au trecut nealterate în limba română. Uneori, tălmăcitorul a depășit originalul mărind vibrația poetică, dînd în traducere noi valențe unora dintre poeme.

„Masa tăcerii" este o antologie deosebită.

Alcătuirea ei reprezintă un act de cultură a cărui valoare o va reliefa la adevăratele ei dimensiuni trecerea timpului.

George MACOVESCU

Cartea artelor dedicată artei

Simpozionul de metafore la Brâncuși mi-a readus în minte un sfîrșit de vară, de acum două decenii și ceva, petrecut cu Ion Caraion în preajma Hobiței, în partea de munte a Mehedinților și Gorjului, cînd, entuziasmați de regiunea carstică a Băii de Aramă și Ponoarelor am descoperit deodată că toate gurile de peșteri de pe acolo aveau liniile lui Brâncuși. Oamenii semănau cu el, stîlpii tinzilor și pridvoarelor, ca și ai porților lucrate cu barda și joagărul, liniile arhitectonice ale caselor oltenești etc. ne deschideau un spațiu sensibil de muzeu imaginar modern, dar cu oameni de vechimea dacilor adevărați, al căror Olimp trebuie să fie și acum pe undeva prin munții Gorjului.

Vorbindu-mi despre Brâncuși, Ion Caraion mi-l descoperea, deși eu eram de acolo, și el neavîndu-l material decît printr-o statuă funebră insolită din cimitirul Buzăului. Pe o anumită lungime de undă, Caraion intuia simplitatea absolută a universului brâncușian.

Ceva din temperatura acelui prim contact fizic și metafizic cu lumea lui Brâncuși se transmite în **prefața** antologiei prin care Ion Caraion aduce, în fond, mărturia cîtorva arte dedicate artei. Această prefață, explicînd rostul operelor cuprinse în paginile cărții, este ea însăși un poem cu comentarii de mare forță lirică, dublate de insolite adagii asociative. E o comunicare magică, un eseu-descîntec, de care trebuie să țină seama și specialiștii în ale plasticei și literații.

O carte făcută cu sufletul, cu pasiunea pentru pasiune, dar și cu răbdarea unui meșteșugar din corporațiile Evului de mijloc, înzestrat cu o severitate, din păcate demodată ; o asemenea carte nu putea să nu aibă succesul plenar și adeziunea atîtor meridiane, cel puțin cîte sînt reprezentate de textele tipărite. Chiar după apariție, Janine Mitaud (Franța) a publicat pe pagina I-a a **României literare** un poem trimis după imprimarea volumului, Pierre Marie, directorul revistei și colecției **Poésie vivante** (Geneva) unde o bună parte din materialul cuprins în antologie apărea cu un an înainte, a închinat și el un poem sculptorului român, iar Jiri Kolar, poet cehoslovac legat de poezia concretistă, a prezentat într-o antologie, **Concrete Poetry**, un omagiu sui-generis **Păsării măiestre.** (Îl reproducem).

Dar lista nu se încheie aici ; ea rămîne deschisă ca și prezența lui Brâncuși în univers.

Emil MANU

În perspectiva eternității

Vă mărturisesc de la început că prima impresie pe care mi-o face antologia lui Ion Caraion e mai mult decît o dovadă că încercările atîtor artiști de a respira fascinați de sufletul brâncușian sînt în fond o condiționare emoțională a propriei lor existențe, un document al unei apartenențe spirituale la fluxul care unește toate energiile creatoare ale acestui secol. Consider suita de **metafore**, armonia de texte și desene, selecția de elogii adresate lui Brâncuși drept un fragment din universalitatea sculptorului român.

Editura **Univers** ne-a oferit o carte de înaltă ținută, de adevărată artă grafică, realizare egală cu o chintezență plastică de poezie, gîndire și sensibilitate.

Apreciez în mod deosebit textul propus de Ion Caraion în fruntea acestei cărți, text care conține semnificativ și simbolic noutatea antologiei. Restul se poate defini ca opera unui bun sau mai puțin bun culegător de perle.

Aceste omagii polivalente dau imaginea fidelă a pătrunderii sculptorului român în conștiința universală, sînt un fragment concludent din partitura Corului Eladei brâncușiene.

Cred că prin profunzimea semnificațiilor și prin înțelegerea absolutului brâncușian, Ion Caraion a încercat să-l așeze pe Brâncuși în perspectiva eternității. Prin această carte, implicarea biografiei și operei lui Brâncuși la definirea secolului al XX-lea trebuie să fie socotită ca una din cele mai adevărate participări ale omului nou la istoria vremii noastre.

M. H. MAXY

...A sculptat infinitive lungi

Se miră unii, mai ales străini, cum a fost cu putință sculptura lui Brâncuși. Dar dacă nu cunosc gramatica română... Ar găsi poate acolo ceva lămuritor, care e dincolo de cultura populară românească, dincolo de artele primitive, ca și dincolo de modernism, toate invocate aci. Sau poate e cu ele cu tot, dar dintr-alt strat, dintr-alt zăcămînt al vieții spiritului.

De altfel, nu au artele plastice un raport ascuns cu gramatica ? Rubens a pictat adjective, Peter Breughel o puzderie de substantive, în timp ce impresionismul a pictat adverbe și locuțiuni adverbiale. Unii trec în sintaxă, alții rămîn la fonetică. Brâncuși s-a ocupat de regele formelor gramaticale, de infinitivul lung.

Nu toate limbile fac treabă atît de bună ca a noastră cu infinitivul, dezvoltîndu-i o a doua formă, „infinitivul lung", și invadînd lumea leneșă a substantivelor cu agenții lui. De la a se naște-naștere și pînă la a se surpa-surpare, tot ce e creștere, trecere și petrecere, tot ce e încercare, ispitire și împlinire, se lasă descris de infinitivele lungi. Sub însuflețirea lor, lucrurile prind viață, totul intră în înmugurire, și, ca toiagul lui Moise care odrăslea, ființa lumii se preface în fire, adică într-un infinitiv lung.

Brâncuși a sculptat germinarea, așa cum a sculptat adormirea, înălțarea și, peste tot, desăvîrșirea, ca o neîncetată mîngîiere a formelor, întocmai pietrei spălate de apă. Nu a redat zborul ci zburatul, zburarea. Sărutul lui nu e un simbol, nici un act simplu, ci e un proces fără de capăt, o sărutare. Pe Domnișoara Pogany a tradus-o într-un infinitiv lung. Nu se poate sfîrși cu nimic, sfîrșitul însuși e „săvîrșire".

Dar, ocupîndu-se cu regele formelor gramaticale, Brâncuși a regăsit firesc începuturile, de care singur suveranul acela se întîmplă să știe, în societatea civilizată a cuvintelor. Căci într-adevăr, ce este mai originar, în rostirea omului, decît ceva de ordinul infinitivului lung ? Undeva în pădurile sale, omul începuturilor nu știa încă să dea nume lucrurilor ele însele, dar le prindea stările și procesele : aci e o foșnire, aci e o curgere sau o alergare ; ceva îi putea fi amenințare, altceva prilej de îndestulare și fericire. Foamea, frica, erosul, toate sînt întîi infinitive lungi.

Iar cel mai adevărat infinitiv lung e cel care acoperă pămîntul întreg și viețile oamenilor laolaltă, după cum se întinde peste tărîile cerului : e tăcerea. Dintre tăceri, Brâncuși a ales-o pe cea adîncă, mai grăitoare decît toate, tăcerea omului, și a sculptat-o. A tăcea-tăcere, ce lung infinitiv ! Vreo mie și ceva de ani se făcuse el neauzit aci („boicotul istoriei" spunea cineva), în lumea din care avea să se desprindă, cu stîlpi de pridvoare și verbe cu tot, Brâncuși.

Dar din tăcerea aceasta, ținînd fie de istorie fie de gramatica românească, el avea să facă un monument universal. Universal ? Da, la propriu universal, adică plin de tîlc pentru oricine. O catedrală nu e așa ; o piramidă nu e așa. Dacă — ducînd gîndul pînă la capăt — îți închipui o ființă extraterestră venind să ne vadă, nu-i poți arăta o catedrală, nici o piramidă, fără explicații. „Stai să vezi ce au vrut oamenii", i-ai spune. Dar în fața *Mesei tăcerii*, ai spune doar : „Stai și vezi". E o cloșcă cu pui, ar pricepe marele străin, dacă sînt vietăți cu pui și în lumea sa ; ori e un gînd cu faptele lui ; ori este Unu și Multiplu, și-ar spune — căci măcar geometru ori filozof ar fi și el.

Și ce e plin de tîlc, este nu numai că el ar înțelege ceva, dintr-o masă goală și niște scaune goale : ar înțelege că sunt goale, că e acolo o așteptare, sau o tăcere. Ar înțelege așa dar și el, în felul său, că e vorba de un infinitiv lung, pînă la capătul lucrurilor, lung, și puțin dincolo de ele.

Constantin NOICA

Provocare

Spiritul critic are și el prejudecăți, poate mai tenace decît cele comune datorită orgoliului care-l însoțește mai ales în iluziile despre infailibilitatea sa. Așa se explică probabil de ce, convins că nici faimoasa suită mallarméană de „Omagii și morminte", rezervată între alții lui Poe și Baudelaire, nu salvează genul dedicator de la soarta efemeridelor, am privit inițial „Masa tăcerii" nu numai cu scepticism de principiu ci și cu temerea de a mă afla în fața unei întreprinderi pe cît de pioase pe atît de turistice (înțelegeți ce vreau să spun), oricum zadarnice... Motive suplimentare, cred, spre a recunoaște antologiei, odată confruntat sumarul cu textele, calitatea de „sumă" de poezie autentică, avînd în Brâncuși un veritabil centru de radiație, capabil să pună în stare de șoc fervenți fără grație unui Rilke sau Blaga și fără statura unui Sandburg, talente abia în afirmare, precum Jean Claude Renard, sau, cel puțin pentru unul ca mine, anonimi de pe

Mihail PETROVEANU

(Continuare în pag. 7)

Materia într-o somnolență activă

...iată, în rezumat, exprimată prin titlu, imaginea elogiată de cei peste șaizeci de poeți și gînditori, admirabil imn cuprins de Ion Caraion între coperțile Antologiei sale : „Masa tăcerii", — carte în care nimic nu este lipsit de importanță și nimic de prisos.

Să-i mulțumim în primul rînd poetului Ion Caraion pentru această frumoasă carte, căci *simposionul de metafore la Brâncuși* n-a însemnat numai rîvnă și trudă cheltuită din dragoste pentru marele artist prin care „spiritul românesc a pătruns ca un sfredel în plasma circuitelor universale", ci sacrificii materiale pentru împlinirea cărora el era de-a dreptul contraindicat.

Creșterea și decăderea, îndubitabilul naufragiu și îndubitabila sal-

Virgil TEODORESCU

(Continuare în pag. 7)

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

Biblioteca municipală
Odorheiu-Secuiesc

TEATRU DE FĂNUȘ NEAGU • TINERI AUTORI • ARTE • SPORT

Anul XIII
39 (439)
Sîmbătă
26 septembrie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

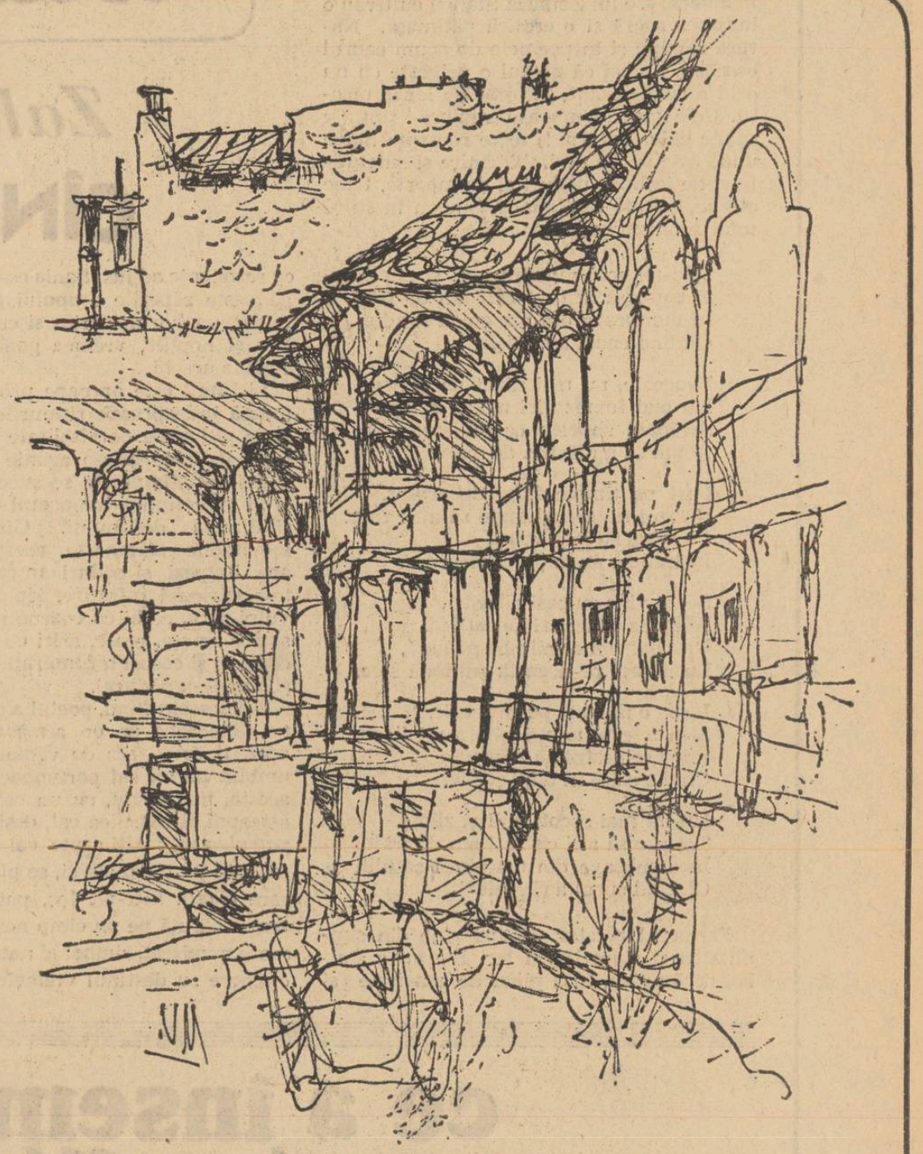

MIHU VULCĂNESCU : Hanul lui Manuk, azi, în reconstrucție

ÎN FIECARE SĂPTĂMÎNĂ, MARIN PREDA RĂSPUNDE LA O ÎNTREBARE

Reflecții asupra viitorului

Astăzi, fiul meu (șase luni!) a vrut să mănînce globul pămîntesc. Cititorul să fie liniștit, nu voi divulga cu ajutorul literaturii viața intimă a băiatului, scriindu-i rînduri „pentru adormit", sau, în vreun roman, „sfaturi pentru fiul meu", etetera. Întîi pentru că ignoranța e o stare care trebuie trăită la vîrsta necesară, ca o protecție împotriva a tot ceea ce o poate lua înaintea experienței, adică a inteligenței precoce. Și apoi, libertatea, acel sentiment divin de triumf care ne stăpînește cînd privim cerul și pădurile numai în anonimat tîșnește parcă atît de copleșitor din ființa noastră. Asta nu înseamnă, firește, că neanonimii sînt înlănțuiți, ci doar că ei au, vorbind în jargon științific, o *genă* de adaptare în plus la o anumită activitate publică. Dacă fiul dumneavoastră n-o are, de ce să-l nenorociți atentînd la anonimatul lui, în care el e stăpîn fericit pe un avion, pe o locomotivă, sau pe un transatlantic? Un băiat, călare pe un excavator pășitor, care înfige în moloz cu zgomot și manevre julverniene, dinții cupei uriașe de metal pe care o manevrează de sus, sau un tînăr inginer monteur, care așteaptă un tren cu piese împachetate, fără viață, cărora el urmează să le găsească subtilele ghivente, să le îmbuce și să facă astfel să apară strălucitoare de frumusețe și de putere, turbina și generatorul de curent care va lumina orașul, ce-și poate dori mai mult un părinte pentru fiul său?

Așa gîndim noi, părinții! Dar ce vor gîndi ei, copiii, cînd vor fi în stare de a gîndi? m-am întrebat văzîndu-l cum se uită, cu o expresie de încîntare extremă, spre globul pămîntesc de pe biroul meu. Culorile lui frumoase îl atrăgeau și a întins mîinile spre el. Cred și eu, am gîndit, e frumos pămîntul nostru, culorile lui sînt adevărate, nu e nici o iluzie, ne place și nouă, nu numai ție. Și i l-am dat să văd ce face cu el. L-a apucat foarte strîns în brațe și odată luat în posesie, după cîteva clipe în care uimirea lui s-a întors înapoi de unde ieșise, l-a dus la gură și a vrut să muște din el.

Ei bine, i-am spus, asta să n-o faci, chiar dacă soarta te va împinge să ajungi un cuceritor. Pămîntul nostru nu e nici de luat în posesie de o singură persoană și nici de înfipt dinții în el și mîncat. Mai trebuie și la alții, nu e numai al tău!

Și i-am luat, enervat, globul nostru terestru din brațe. Da, mi-am zis, dar cînd va fi cu adevărat pe mîna lor, ce vor face din el? Unii se mîndresc în mod stupid văzîndu-i pe copii jucîndu-se de-a rachetele și de-a cosmodroamele, zicînd că vor face și vor drege cu ele prin cosmos, că asta e o mare ispravă, ca și cînd isprava asta n-am fi început-o noi, și ca și cînd nu ne-ar trebui un secol de aici înainte să ne gîndim dacă drumul pe care am apucat este sau nu cel bun, și dacă nu e, să lăsăm acest mare semn de întrebare copiilor noștri, să răspundă la el și să oprească energic, dacă asta va fi concluzia la care vor ajunge, cursa care se impune omenirii nu știm de către cine și ne tulbură mințile.

Degeaba citește un posesor de automobil că în frumoasa dimineață în care el se pregătește să plece și să-și petreacă week-end-ul la iarbă verde, o sută dintre cei ca el au deja certificatul de deces în buzunar, iar pe cîteva mii îi așteaptă deja rotile în care își vor petrece restul zilelor, sau cîrjele care le vor înlocui picioarele. Nimeni, citind acest adevăr al statisticilor, nu se va duce speriat la C.E.C. și va da altă destinație banilor pe care îi strînge pentru mașină. Deși ardeleanul, mai înțelept parcă, are o vorbă :

dacă vrei să more
cumpără-ți motore

Și nimeni, avînd deja această mașină, nu se va duce să dea un anunț la mica publicitate : *vînd Fiat-1300, stare excepțională, ducă-se pe pustii!* Nici semnatarului acestor rînduri nu-i trece prin cap să facă așa ceva. Acei o sută de morți săptămînal și acele cîteva mii de grav răniți sînt alții, nu noi. Sînt persoane abstracte, ființe fără chip și formă, care numai lor o să li se întîmple astfel de pocinoage, pe-acolo prin Franța, nu nouă, aici în România.

Ce legătură are asta cu cosmosul? ar putea să mă întrebe cineva. Cucerirea spațiului extraterestru și a planetelor este visul milenar al omenirii. Cum o să ne oprim de a o mai face? Are legătură, fiindcă face parte din același sistem tehnic care a creat automobilul. Și dacă, așa cum ne arată studiile, acesta din urmă ne face mai agresivi la volan, unde e progresul? „Faptul că un individ poate fi investit brusc, din chiar clipa demarării, cu o putere materială și cu o forță disproporționată față de mijloacele naturale de care dispune fără efort apreciabil, constituie o sursă posibilă de abuz", scrie cercetătorul. Dar cei care dispun de mijloace mult mai mari? Are omul destulă minte ca să stăpînească forța colosală pe care inteligența lui iscoditoare a descoperit-o?

Am citit și am recitit în acești ani, de cîteva ori, admirabila carte de o mie cinci sute de pagini, a ziaristului american William Shirer despre *Cel de-al treilea Reich, de la origini pînă la cădere*, într-o traducere franceză, care mi-a plăcut așa de mult încît simt un regret că divulg aici această lectură parcă numai a mea. Am avut sentimentul, și am fost gelos, că citesc parcă un al doilea „război și pace" al timpurilor noastre, scris pe bază de documente, căzute în mîinile armatei americane, vîrîte în cutii și lăsate să zacă undeva în arhivele secrete ale statului american. Bravul ziarist, care trăise mulți ani în Berlin adus de meseria lui, le-a cercetat cu pasiune și a avut talentul de sinteză necesar să scrie nu cincisprezece mii de pagini, cît ar fi putut fi tentat, ci de zece ori mai puțin, avînd deci, asemeni unui mare romancier, intuiția atît a limitelor curiozității și atenției cititorului, cît și a limitei interesului pe care îl poate stîrni un astfel de subiect despre care s-a scris atît de mult. Expunerea este simplă și autorul posedă puterea de a se abține de la comentariile la care ar fi fost un european ispitit. Format la școala „faptului" la care fuseseră formați scriitori străluciți ai generației sale, W. Shirer se mulțumește cu o singură idee pe care studiul documentelor i-a inspirat-o : avea în față arhivele unor cuceritori. Atît. Să povestească deci lugubrele lor fapte, (fiindcă vor fi lugubre, documentele o dovedesc), urmărind această idee simplă și purtat de experiența sa directă pe care i-a prilejuit-o șederea chiar în acei ani în Germania... Iar nouă să ne dea posibilitatea să medităm liber asupra lor.

E greu de înțeles. De ce, după primele anexări, a Austriei și a regiunii sudete, care limitau cuceririle germane la teritorii locuite de germani, și acceptate în mod laș, de către celelalte puteri, Hitler nu s-a oprit? Atacul asupra Poloniei a declanșat *de facto*, începutul celui de-al doilea război mondial. De ce a atacat Hitler Polonia? De ce adică a declanșat el războiul? Odinioară Tolstoi, respingînd explicațiile istoricilor și militarilor, se întreba ce a căutat Napoleon în Rusia și nu găsea un răspuns în afara determinismului la care e supusă ființa umană îndată ce pe locul unde ea trăiește apare un mit și un mecanism care îl propagă și îl transformă în forță care supune voințele și influențează conștiințele. I se reproșează lui Napoleon executarea ducelui d'Enghien! Ce glumă! Citiți cum s-a purtat Hitler nu cu un om, ci cu popoare întregi sub ochii unei omeniri care se uita la înjosirile la care erau supuse aceste popoare ca și cînd n-ar fi privit-o nicidecum.

S-a întîmplat ceva care ne pune o gravă dilemă în față. Acest cuib de cuceritori, care reușiseră să pună mîna pe națiunea germană deodată se prăbușește în conștiința noastră citindu-le faptele, în clipa cînd aflăm că la ideea lor de cucerire s-a adăugat sau a fost însoțită în planurile lor de ideea de exterminare a celor cuceriți sau transformarea lor în sclavi, în sensul pe care îl avea în antichitate acest cuvînt. *Idee care a fost pusă în practică.* Istoria însăși parcă stă la îndoială : să-i treacă pe acești posedați în filele ei? Intră și astfel de fapte în istorie?

Dar pe ce s-au bizuit ei totuși pornind la neagra lor aventură? Nu putem să evităm să ne gîndim că s-au bizuit pe puterea armelor, a armamentului modern în general. Mașinile, ingenioasele mașini... Motoarele, ingenioasele și puternicele lor motoare au duduit pe pămîntul Europei și au îngrozit populațiile cu sinistrele sirene care urlau, însoțind avioanele, stukas-urile lor în picaj. Göring a fost personal, un bun aviator, dar el a fost mai ales un mare organizator al acestei arme. Cutare alt bandit ca și el a fost un mare financiar care a făcut ordine în finanțe și a redresat marca prăbușită. Un altul a redresat industria, care a început să lucreze ca un ceasornic de precizie, întors bine la timp... Nici nu-ți vine să-ți crezi ochilor citind! Îți cade cartea din mînă!

Fiecare secol își are dilemele și temerile lui în ce privește viitorul. Citim, rîzînd cu ironie, de ce se temea omul din secolul cutare, că va fi în secolul următor! În secolul următor însă, nu s-a întîmplat nimic! Și nici în cele următoare acestuia.

În secolul nostru însă s-a întîmplat. Revoluția franceză e un poem idilic față de ceea ce s-a petrecut cu noi în numai cincizeci de ani. Și copiii sau nepoții generațiilor actuale nu mai au dreptul să ia cunoștință cu ironie de temerile și neliniștile noastre. Și să zică : ia uite de ce se speriau săracii bunici.

Nu sîntem săraci! Și dacă vor să nu li se întîmple lor ceva și mai rău, să se gîndească bine : din moștenirea pe care le-o lăsăm, acest cult pentru mașini, este el bun sau nu?!

Deturnarea atenției are consecințe enorme : Cultul soarelui, de pildă, n-ar fi mai bun, în timp ce am continua să ne perfecționăm utilele noastre mașini cu care să zburăm și în Sirius, dacă avem chef? Sau al apei, misterioasa apă din care am ieșit, mama noastră și care înconjoară cu albastrul ei strălucitor, globul pămîntesc?

Marin PREDA

Tradiție și progres

Activitatea literară este unul dintre faptele umane cele mai legate de timp, considerînd aici timpul atît în existența lui obiectivă, măsurabilă, cît, și mai ales, în realitatea lui psihică, mai exact : în acțiunea lui asupra psihicului uman și cu care scriitorul are a face mai mult decît au de a face alți oameni. Bineînțeles, orice activitate omenească este supusă timpului, într-un fel sau în altul. Acesta este un adevăr banal. Dar, ca orice adevăr banal, și acesta nu e rău să fie citeodată cercetat din nou. Cercetîndu-l cu privire la literatură în comparație cu alte activități umane, oricine poate observa că, de exemplu, ideea de învechire are în dezvoltarea literaturii un înțeles deosebit de acela pe care îl are în dezvoltarea activității materiale a omului.

Prin trecerea timpului o operă literară, de la început valoroasă — și adaug imediat : indiferent de aprobarea sau dezaprobarea contemporanilor — își întărește valoarea și se înscrie tot mai adînc în durată. Așadar, în general vorbind și ținînd seama numai de valorile adevărate, în literatură veche nu este tot una cu învechit. În dezvoltarea literaturii epitetul de depășit nu este la locul său, iar atunci cînd este întrebuințat în aprecieri critice el provine dintr-o falsă considerare a creației literare, mai exact spus, provine dintr-o asemănare greșită a literaturii cu alte activități umane în care perfectibilitatea se exercită într-un domeniu material. Este exact ceea ce se face atunci cînd, de exemplu, un manuscris prezentat la o editură este măsurat cu centimetrul pătrat, importanța lui crescînd cu suprafața hîrtiei scrise.

Cred că se poate vedea din cele spuse pînă acum că în dezvoltarea literaturii tradiția are o însemnătate adîncă, pentru că această însemnătate izvorăște din firea adîncă a lucrurilor. Fenomenul literar, în dezvoltarea lui, este sprijinit și nutrit de tradiție și, lucru de fel paradoxal, el este ajutat de tradiție să se dezvolte armonios și viguros. Ce înseamnă tradiție în dezvoltarea literaturii? Aș înțelege prin tradiție literară un ansamblu, mai mult sau mai puțin orînduit, de obișnuințe, de maniere, de deprinderi și în același timp, un mănunchi de opere exemplare prin construcția lor durabilă, așadar un tezaur de valori clasice. Tradiția presupune și chiar cere oarecare trecere de timp și o așezare temeinică și trainică a fondului spiritual al unei literaturi. Felul în care tradiția se face simțită nu este acela al imitației unor modele, ci continuarea în forme întotdeauna susceptibile de înnoire a acelui fond spiritual de care am vorbit. Acest fond spiritual formează ceea ce este comun, nu numai la un moment dat ci de-a lungul unei mari perioade de timp, tuturor scriitorilor unei literaturi. Este ceea ce te face să spui despre o operă literară, după primele pagini citite, că aparține unei literaturi sau alteia. Cu alte cuvinte în prezența acestui spirit se simte firea națională a unui scriitor, indiferent de temele pe care le elaborează, indiferent de moda epocii, indiferent chiar de universalitatea pe care el o poate avea sau o poate căpăta.

În activitatea științifică o metodă de cercetare nouă poate anula o metodă mai veche. În literatură, o artă literară nouă, un mod de expresie nou, nu anulează arta literară mai veche, modul de expresie mai vechi. Acest lucru este chiar, în literatură, de negîndit. Arta literară a lui Victor Hugo nu desființează arta literară a lui Virgiliu, modul de expresie al lui Hugo nu este anulat de acela al lui

Al. PHILIPPIDE

(Continuare în pag. 6)

Hanul lui Manuk și enigmele unui aventurier

Edilii Capitalei au avut excelenta ideie să reconstituie vestitul han al lui Manuk, care era acum o sută de ani un centru în centrul Bucureștilor, un punct plin de viață în mijlocul acelor ulițe scurte și întortochiate în care bucureștenii vor găsi urmele unui trecut apropiat și vor admira opera actuală de tăiere a bulevardelor, a străzilor lungi, spațioase și drepte.

Aceste străzi erau înguste și întortochiate ca pădurile din care a ieșit Bucureștiul și care se întindeau pînă la Dunăre. **Danuib** în limbă slavonă însemnează **„stejar"**, Dîmbovița **(frunză de stejar).** Numele județului Ilfov vine de la **Ilf,** codru de arin. **Ialomița** înseamnă **„stea stearpă".**

★

Acest Manuk era un armean bogat. Ducea o viață de fast și făcea diplomație. În războiul turcilor cu rușii, el a dus tratative între cele două puteri, fiind și agreatul Țarului și al Sultanului, care l-a numit Domn al Moldovei. Firmanul, însă, n-a fost pus în aplicare iar Manuk a murit mai tîrziu, otrăvit. În epoca noastră, hanul său a devenit „Hotelul Dacia", care avea și o scenă de teatru și făcea concurență aprigă Teatrului Național. Stilpul acestei formațiuni artistice îl constituia un actor celebru pe atunci, Bozianu.

Sala de la hanul lui Manuk devenise o concurență serioasă a Teatrului Național din București. Cînd se supărau pe direcție, actorii plecau în grup la hanul lui Manuk, și jucau pe scena acestuia. În copilăria mea, am văzut acolo piesa „Păcală și Dracul", care mi-a inspirat, probabil, „Cocoșul Negru".

Mai era la hotelul Dacia, pînă-n zilele noastre, un restaurant, camere pentru pasageri și o curte imensă plină de vite, de căruțe și de oameni veniți cu treburi la București.

Hanul lui Manuk a fost ridicat după trei ani de la căderea sultanului Selim al III-lea (1808) și a dăinuit pînă acum cîțiva ani, cînd a fost dat pradă tîrnăcoapelor nemiloase. Arhitectura lui era orientală. Prin aceasta, era un punct de atracție al călătorilor și un tîrg care le întrecea pe toate, contribuind la dezvoltarea comercială a capitalei noastre, al cărei centru era pe atunci dincolo de Dîmbovița. Palatele domnești se zideau acolo iar locul care a devenit astăzi centrul Bucureștilor, era o simplă periferie. Cînd s-a ridicat „Ateneul Român", presa a protestat vehement împotriva unei instituțiuni atît de importante care se ridica „dincolo" de „barieră". Acolo unde e acuma Biserica Crețulescu, alături de Palatul Republicii, era un han la marginea orașului pentru adăpostul drumeților. Biserica Crețulescu a fost ridicată de una din fetele lui Brîncoveanu, Safta. Era închinată memoriei celor uciși : domnitorului Constantin Brîncoveanu și a fiilor săi supliciați la Constantinopole, la „Edicule", „închisoarea de la șapte turnuri". Cele mai importante hanuri erau mai toate în partea comercială de atunci a Bucureștilor, printre străzile breslașilor : strada șelari, strada gabroveni, lipscani și a tuturor negustorilor care-și aduceau marfa din Gabrova, din Lipsca și din alte orașe occidentale.

Constantin Brîncoveanu a căzut victima unchiului și secretarului său stolnicul Constantin Cantacuzino, numit „Costache Cilibiul", un om foarte cult, care purta corespondență cu puterile Austriei și cu Rusia și care și-a trădat unchiul, predînd aceste scrisori turcilor. El intriga ca să-și aducă pe fiul său la tron, pe Șerban Cantacuzino. Dar aceste intrigi nu i-au priit, deoarece atît stolnicul Cantacuzino cît și fiul său Șerban au fost, la rîndul lor, omoriți de sultan. E celebră fraza văduvei lui Constantin Brîncoveanu :

— „Am atîția bani să fac un pod pînă la Dunăre și să-mi răscumpăr bărbatul". Averile lui Brîncoveanu erau imense. El a fost decapitat și pentru faptul că n-a vrut să spună unde le are.

Manuk a cumpărat cu banii Baraicdarului (adică purtător de steag, înalt rang în armata turcească) moșii, tîrguri, case și chiar munți. Păzitorul steagului verde al Profetului, Baraicdarul avea toată încrederea în el, dovadă că-i încredințase și averea proprie s-o plaseze favorabil. Burduf de bani, Manuk a plecat să trăiască la Paris, unde aventurierul armean a dus o viață princiară în palatul pe care-l avea în strada Verneuil. Se spune că cu avuțiile și cu risipa sa a „speriat Parisul". Guvernul lui Mahomed al II-lea a cerut lui Napoleon I, extrădarea străinului. Manuk a fugit în Rusia unde, ca și la Paris, a continuat o viață de fast. Fuga lui Manuk a fost provocată de prietenul său Fouché, care era ministrul poliției și care i-a atras atenția asupra cererii lui Mahomed al II-lea și, ca urmare, i-a înlesnit și fuga. Manuk avea tot ce trebuia ca să se înțeleagă cu Fouché, marele și puternicul ministru al poliției și om al zilei și ale cărui banchete rivalizau cu ale lui Talleyrand. De aceea nu puteau să aibă sfîrșit bun, oricît ar fi opus șiretenia orientală diplomaților iscusiți din capitalele occidentale.

Printre vizitatoarele de la Paris ale lui Manuk, care fusese ridicat la rangul de print de către sultan, se afla și o vestită chiromancieră care făcea furori pe vremea aceea și

Victor EFTIMIU

(Continuare în pag. 3)

cronica pietonului

Enciclopedice

Spada lui Carol cel Mare, cu care se tăiau capetele gentilomilor era numită nostim, între intimi, „Petrecăreața". Spînzurătorii, vulgul îi zicea cum nu se poate mai nimerit „Văduva", ca o trimitere șugubeață la situația unei femei veșnic singure, de care bărbații rînd pe rînd se prind și se desprind. Fantezia populară este capabilă să facă pitorești și cele mai odioase cuvinte. Cînd este vorba de umor, știm că resursele noastre nu se termină niciodată, oricît de teribilă ar fi împrejurarea.

Valul de violență care bîntuie azi omenirea trezește ideea unei posibile istorii a instrumentelor de tortură, a unui dicționar complet al supliciilor fizice și morale de la origini pînă în zilele noastre. Ar fi o lectură captivantă. Ar fi un succes editorial de mare răsunet. Lumii, orice s-ar zice, îi place, din instinct, literatura neagră, pentru ca apoi viața să i se pară mai luminoasă, după remediul știut al tragediei antice.

Ce surpriză, răsfoind enciclopedia franceză de la finele sec. XIX (cînd totuși grozăviile nici nu începuseră bine), să afli, de exemplu, că ghilotinii era cît pe-aci să i se spună, foarte gingaș, aproape frivol : „Louisette", după numele doctorului Louison, co-inventatorul mașinii de scurtat capetele. Doctorul Guillotin, colegul său de invenție, a avut mai mult noroc, legîndu-și numele de sus-zisa, iar doctorul Louison se zice că ar fi fost disperat văzîndu-se întrecut la roata nemuririi.

Așadar, Louisette. Pauvre Louisette!

CANDID

ÎN ACEST NUMĂR

Deceniul literar '60 — '70
Suplinitor se divulgă
Ilustrații de Mihu Vulcănescu

cronica literară

Zaharia Stancu

CÎNTEC ŞOPTIT

Dacă dăm de o parte versurile ocazionale, avem surpriza de a redescoperi în volumul *Cîntec şoptit* un imagist profund şi un elegiac cu simţ muzical. Versurile mai vechi ale lui Zaharia Stancu cultivau o bucolică aspră şi o erotică pătimaşă. Natura rămîne şi în poemele de acum cadrul esenţial, numai că poetul o priveşte cu un ochi melancolizant, înfiorat de ideea morţii. Cele mai frumoase versuri sînt (le spune chiar autorul !) nişte romanţe naive unde este vorba de îmbătrînire şi singurătate, de ierburi, păduri şi de moarte, teme eterne, tratate de Zaharia Stancu în stilul unui animism nostalgic :

„Nu-mi mai număra anii şi zilele,
Tot n-o să afli cît mai am de trăit.
În dumbrava din marginea satului
Cîntînd cucul a răguşit.

Dragoste, nu mai sărut pe nimeni,
Nu mai fumez nici măcar o ţigare.
Altădată zburam ca un zmeu,
Acum ca un lăstun de mare.

Port pe tîmple fulgi de argint,
Nimeni nu se-nghesuie să mi-i fure.
Ca să tai stejarii rotaţi
Îţi trebuie nu cuţit, ci secure.

Seara vine cu paşi albaştri,
Noaptea cu iepuri de catifea.
Unii oameni se plimbă pe lună,
Eu numai pe-această şubredă stea.

Iarba e iarbă şi pe-ntuneric,
Şi-n miezul nopţii rămîn vii florile.
Roua se destramă atunci
Cînd o calcă în tălpi zorile.

Nu-mi mai socoti anii şi zilele,
Tot n-o să afli cît mai am de trăit.
În dumbrava din marginea satului
Cîntînd cucul a răguşit"

Farmecul acestor versuri vine din simplitatea şi sinceritatea lor. Ele au o simbolistică naivă, însă plină de gravitate şi cu rezonanţe adînci. Sania eseniniană aleargă peste zăpezile timpului *(Grîu şi pălămidă)*, un lup misterios şi crud înghite zilele şi nopţile, vremea goneşte cu cercei roşii la urechi.

Lirismul este aproape procesual şi urmează îndeaproape ritmurile naturii. Materia plesneşte de vitalitate sau se pregăteşte să intre într-o agonie blîndă, luminoasă. Anotimpurile se succed implacabil şi în succesiunea lor poetul citeşte ireversibilitatea destinului. Gîndul *trecerii* inevitabile stăpîneşte aceste poeme cu ape limpezi şi păduri în care trăiesc, într-o curioasă înfrăţire, iepuri galbeni şi vulpi sure, cerbi cu coarne rămuroase, ursoaice leneşe, grase, arici cu ochii roşii, iscoditori şi cocoşi înfumuraţi şi prezumţioşi *(La mine-n pădure)*.

Adolescent fiind, poetul a călărît ca Sfîntul Gheorghe pe un armăsar alb, focos, apoi, tînăr — ars de văpăile iubirii — a umblat pe un cal porumbac, schimbat şi acesta, mai tîrziu, cu un cal murg. Acum aşteaptă al patrulea cal, desigur negru *(Al patrulea cal)*. Alţi şapte cai aleargă înspumaţi pe un cîmp alb şi, se pierd dincolo de zare *(Caii)*. Într-alt loc, patru cai negri trag o căruţă pe un cîmp nesfîrşit, sub un soare nemişcat, simbol al naturii perene, în opunere cu destinul vremelnic al omului :

„Mă plimb pe cîmp cu căruţa.
La ea sînt înhămaţi patru cai negri.
Uneori caii se văd, alteori nu se văd.
Copitele lor sînt potcovite cu aur,
Scapără într-una, scapără-ntr-una,
Cîmpul n-are început, n-are sfîrşit.
Deasupra cerul albastru, boltit,
Şi soarele nemişcat în amiază,
Nici nu răsare soarele, nici n-apune,
Stă mereu nemişcat, în amiază.
Dau cu biciul în cai, caii aleargă,
Dau cu biciul în soare, soarele tace,
Tace şi rămîne tot nemişcat.
Mi-e dor de-un amurg, ori mi-e dor
De-un proaspăt răsărit, —
Dar soarele stă pe loc, nu se mişcă.
Dau cu biciul în cai, caii aleargă.
Căruţa aleargă, aleargă..."

Simbolurile sînt vizibile şi chiar previzibile, însă tocmai fuga de complicaţie, de ambiguitate şi abstracţiune — într-o literatură prea complicată şi abstractă cum este cea de azi — constituie originalitatea şi profunzimea acestor poezii întoarse în chip programatic la temele fundamentale. Înaintea tuturor este presimţirea sfîrşitului, figurată în mai multe feluri. *O romanţă* pune, eminescian, acest sentiment sub semnul timpului ce creşte ameninţător în urmă înghiţind totul :

„Viaţa mea a fost miere şi fum
Acum e drojdie, acum.
Ce albă, ce trasă mi-e figura !...
Mîine nimeni n-o să-mi sărute gura,
Nimeni n-o să mai îmi sărute gura"...

Altă romanţă *(Romanţă naivă)* trage acelaşi motiv în simbolul saniei de argint ce aleargă nebuneşte pe un lac îngheţat. Şi mai direct, Zaharia Stancu vorbeşte de amurg, de iubiri pierdute, de ceaţa ce se lasă peste lucruri, de o natură — în fine — atinsă de o boală misterioasă *(Acum, te-am văzut ca prin ceaţă, Dragoste, În pădure veche, bătrînă, Peisaj)*. Ritmica materiei este încetinită şi, adaptîndu-se ei, versurile devin legănătoare, muzicale, *şoptite* cum zice poetul. Citindu-le, ne dau senzaţia unei unduiri de sălcii plîngătoare deasupra unui riu negru, de tremurare de plopi înalţi şi subţiri în amurg, de bătaie lină de valuri. Iată transpusă această viziune naturistică într-un poem admirabil :

„Seara vine cu cerbi, cu bouri,
Vînătorii mînjesc zarea de sînge.
Se bucură în iaz broaştele ochioase,
Luna ciuntită cînd rîde — cînd plînge.

Şireata vulpe albastră a nopţii
Se furişează printre zăpezi.
Trebuie să ai un ochi în frunte
Dacă ţii negreşit s-o vezi."

Sînt în volum şi versuri cu un ritm mai precipitat şi o viziune mai polemică. Acestea îşi trag amărăciunea din cucuta vechilor poeme sau transpun în catrene ceea ce autorul a dezvoltat pe larg în prozele lui. Multe versuri din această categorie sînt demne de a fi semnalate. Preferinţele noastre merg însă spre elegiile pline de demnitate şi suferinţă senină din *romanţele* naive şi jeluitoare.

Eugen SIMION

ce a însemnat deceniul '60-'70 pentru literatura noastră ?

Idealul unei critici protcicc

În numărul precedent al revistei, cu totul potrivit definea prozatorul Nicolae Velea deceniul '60—'70 : *deceniu deschis*, scria domnia sa. Într-adevăr, acesta pare a fi atributul cel mai semnificativ al vieţii literare româneşti actuale şi o eventuală tentativă critică de a identifica deschiderile acesteia, adică gama receptivităţii ei pe atîtea şi atîtea planuri, ar echivala într-o bună măsură cu însăşi încercarea de a-i aproxima condiţia estetică. Pe scurt spus, cîştigul principal obţinut în urma unei atare operaţii critic-teoretice ar rezida în schiţarea fizionomiei estetice, a personalităţii sui generis pe care prezenta perioadă literară o propune. Semnificativă şi îmbucurătoare ar fi, astfel, revelaţia unei personalităţi cu adevărat proteice, ceea ce face de-a dreptul imposibilă aspiraţia de a o cuprinde la modul bilanţier, aşa-zicînd, dintr-o singură ochire, în conformitate, cel mai adesea, cu un singur criteriu, acesta la rîndu-i, şi el exterior, de circumstanţă. De aceea, sincer vorbind, numai metoda de lucru monografică, aplicată fie la întreg, fie la părţile alcătuitoare, şi-ar putea dovedi eficienţa. Numai această metodă ar exclude, principial, recrudescenţele simplificatoare şi egalizatoare, care — să recunoaştem — nu proliferează mai puţin ca altădată în paginile de eseistică lejeră, de o subtilitate pauperă, ale criticii contemporane. Obstinaţia de a-şi contempla voluptos chipul în oglinda cu apele ostentativ tulburate ale operei literare constituie, credem, una din marile şi inevitabilele servituţi ale acestui tip de critică, mai întotdeauna incapabilă de a se supune la obiect. Fenomenul este cu atît mai demn de luat în seamă, cu cît el tinde să ia proporţii îngrijorătoare, nefiind de ignorat în acelaşi timp nici împrejurarea că, în faţa lui, critica de orientare analitică, de investigaţie riguroasă pare a da adesea semne de inhibiţie, de timorare.

Vrem să spunem, prin toate acestea, că imaginea reală a literaturii epocii noastre, o imagine surprinsă în superbul ei proteism, cu specială atenţie acordată excepţionalelor cuceriri şi tendinţe manifestate în ultimul deceniu, riscă să nu beneficieze de evaluările critice cele mai adecvate, mai apropiate de adevăr. Pornim de la ideea că o epocă literară distinctă îşi asigură — cum se exprima Tudor Vianu într-un studiu de metodologie literară — cele mai de preţ „izvoare interne" tocmai prin cuantumul de date receptate direct de la sursă de către critică. Receptivitatea ei promptă şi proaspătă este în stare să conserve elementul cel mai greu de recuperat pentru posteritate ; spiritul viu, aproape indefinibil, al epocii în cauză.

Se pune deci întrebarea dacă proteismul, calitate esenţială a literaturii române din deceniul '60—'70, nu se cuvine a caracteriza în acelaşi grad şi viaţa criticii literare româneşti actuale. Aceasta, în sensul în care am încercat să ne explicăm în aceste rînduri care nu s-au vrut de loc povăţuitoare, scopul lor ultim fiind unul de ordin strict confesiv.

Nicolae CIOBANU

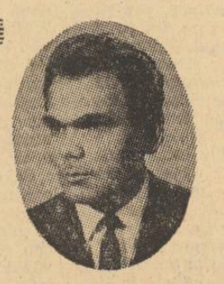

Cînd conformismul s-a retras...

Mai întîi nu pot decît să mă bucur că metoda mea de a aborda literatura română dintre 1940—1950 a găsit un larg ecou şi că după ce s-a pus problema deceniului literar 1950—1960, care a existat totuşi, se discută acum despre deceniul 1960—1970.

Evident, în literatură nu sînt graniţe fixe absolute şi susţine că în 1950 sau 1960 a avut loc o schimbare radicală în literele româneşti ar fi o naivitate, cu toate acestea **a posteriori** parcă vedem totuşi nişte transformări, nişte modificări sensibile, care, dacă nu s-au produs într-un singur an, s-au petrecut în interiorul fiecăruia dintre cele trei decenii amintite. Arătarea tuturor particularităţilor literaturii române din deceniul 1960-1970 va putea fi întreprinsă numai după ce vom avea un tablou critic cuprinzător al faptelor, deocamdată personal n-aş putea face decît observaţii cu caracter foarte general.

Un fenomen caracteristic mi se pare trecerea scriitorilor de la viziunea jurnalistică a evenimentelor la căutarea universalului în particular, trecerea, cu alte cuvinte, de la simplul reportaj la creaţia durabilă, scoasă din observarea generalului, nu a efemerului. Aceasta înseamnă, în proză mai ales, o revenire la realism, înţeles însă în chip superior, nu ca reproducere plată a realităţii. În poezie, de asemenea, s-a trecut de la notarea cotidianului şi a ocazionalului la interpretarea metaforică a universului, de la lozinci versificate la o poezie de cunoaştere.

În poezie ca şi în proză am parcurs în ultimii zece ani o multitudine de experienţe care dacă nu s-au soldat totdeauna cu opere demne de luat în consideraţie au făcut totuşi imposibilă proliferarea scrierilor de duzină, prolixe, ilizibile. Dacă multe din prozele scurte şi poeziile ininteligibile pot fi socotite perimate, fără să fi avut vreodată un larg ecou în public, vremea romanelor groase şi a epopeilor în versuri a trecut şi ea. S-a cîştigat o demnitate a scrisului, s-au descurajat vechile inerţii şi asistăm la debuturi de calitate surprinzătoare.

Nu se mai trec piesele de teatru confecţionate pe o singură temă cu conflicte şi eroi standard.

În critică dogmatismul şi sociologismul vulgar sînt tot mai rare, au început să apară cronici curajoase şi interesante în care valorile sînt disociate şi ierarhizate. Conformismul s-a retras de pe cîmpul de bătaie aproape cu toţi reprezentanţii săi.

Alt fenomen extrem de caracteristic al deceniului care se încheie este apariţia sau revenirea în cîmpul literaturii a unui mare număr de scriitori. Era firesc ca după dispariţia lui Sadoveanu, Arghezi, Blaga, Barbu, Călinescu să se afirme cu mai multă putere generaţiile succesoare şi să se nască forţe noi. Începînd chiar din 1960, apoi din 1964—1965 asistăm la o adevărată ecloziune de poeţi, prozatori, dramaturgi şi critici, de pe acum autori de opere care îngăduie cele mai bune speranţe şi care au toate şansele să întemeieze în literatura română, după epoca lui Eminescu şi epoca lui Arghezi, o nouă perioadă de aur.

Al. PIRU

Trecînd zăpezile de odinioară

În acest interval s-au stins mari oameni şi s-au ivit ca dîrele de cometă, ecourile în urma lor : blagieni, barbieni, arghezieni... Nu e vorba de epigoni, ci de continuatorii care duc mai departe cuvîntul românesc. Puntea deceniului '60—'70 ar putea să fie, numai criticii, anului 2000 vor putea spune dacă e într-adevăr astfel, tărîmul în care s-au întîlnit şi s-au despicat apele. La generaţia interbelică ne gîndim deja, ca la *„zăpezile de odinioară"*. În acest deceniu s-a cristalizat, am impresia, o nouă conştiinţă literară. Blaga, Ion Barbu, Arghezi, Vinea, Călinescu şi Vianu îşi dobîndesc deplina clasicitate. Critici îndrăzneţi i-au retălmăcit pe Eminescu şi Maiorescu. Portretele împăienjenite ale unor patriarhi literari, precum Budai-Deleanu au început să fie şterse de colb şi descifrate cu alţi ochi. Se discută literatura într-un context lărgit, comparatiştii noştri pun în circulaţia meritată valorile româneşti. Un sînge tînăr curge ascuns, în conştiinţe. Dialogul între generaţia interbelică şi generaţia noastră s-a împlinit cu adevărat, abia în acest deceniu ; e un dialog între structuri, o mişcare interioară înfăptuită în straturile abisale, între operele vechi, cele scrise în aceşti ani şi cele care se vor naşte mîine. Dar, să nu ne amăgim că tot ceea ce critica „a consacrat" în această perioadă va dăinui. Şi invers : chiar unii „executaţi" ai deceniului critic, vor putea fi înţeleşi abia mai tîrziu. Sub ochii noştri, vreau să cred, se stabileşte esenţa unei noi structuri literare. Azi durăm un prag, o poartă semănînd cu aceea a lui Brâncuşi, în care va fi săpat, poate cîndva, blazonul deceniului 7. Timpul... deceniul 8... 9... Sfîrşitul veacului va fi, totodată, amurgul unei generaţii, al unei structuri literare ce se naşte azi. Vorba poetului : *„Vulturul ce roteşte sus / va fi atunci de mult apus. // Lîngă Sibiu, lîngă Sibiu, prin lunci / numai stejarii vor mai fi şi-atunci"*.

Mircea VAIDA

efemeride

Cum se scrie istoria

Două cărţi (apărute recent şi în traducere românească) ne vorbesc despre Evul Mediu european ; aceea a lui Jacques le Goff despre începuturi şi despre cele patru secole ale maturităţii ; aceea a lui J. Huizinga despre „toamnă", adică despre declin. Metodele folosite sînt, într-o privinţă, opuse : le Goff porneşte de la substructurile civilizaţiei medievale spre a ajunge la o imagine a civilizaţiei înseşi ; J. Huizinga porneşte de la multele reprezentări ale Evului Mediu în opera cronicarilor, memorialiştilor şi istoricilor spre a-i extrage esenţa.

Cum se scrie, aşadar, istoria ? Cum o scrie Jacques le Goff care aplică Evului Mediu „metodele folosite pentru civilizaţiile fără documente scrise" sau cum o scrie J. Huizinga care-şi scoate din literatură o parte a elementelor de construcţie şi clădeşte o imagine proprie, mai degrabă pe alte imagini decît pe fapte ? În ce constă adevărata „explicaţie" a istoriei : în ceea ce presupunem a fi **dincolo** de faptele ca atare sau în ceea ce tradiţia cultă sau populară conservă **dincoace** de ele ? În substructurile sau în suprastructurile ei ?

Jacques le Goff rezervă celor dintîi locul principal. Spre a spulbera legendele — aceea întunecată sau aceea luminoasă — despre Evul Mediu el utilizează „tehnicile cele mai moderne ale cercetării" : arheologia, climatologia, analiza chimică de laborator, palynologia, dendrologia etc. Acestea „preiau rolul ştiinţelor tradiţionale : epigrafia, paleografia, diplomatica", ca şi a hrisoavelor care „au încetat de a mai exprima toată realitatea medievală". Studiul statistic, tehnic sau economic permite unui „nou ev mediu" să se nască : „Un ev mediu fără texte şi fără inscripţii răsare în istorie şi nu se mulţumeşte să întregească evul mediu cunoscut pînă atunci, ci îi modifică imaginea în profunzime, căci îl aşează la locul ce i se cuvine, care este cel al epidermei, al stratului de poleială superficială".

Dimpotrivă, J. Huizinga, fără a dispreţui şi astfel de informaţii, se încrede mai cu seamă în chipul pe care Evul Mediu — viaţa, religia, războaiele, munca, organizarea socială, arta ş. a. — îl are în documentele scrise sau chiar literare. Să fie aceasta o optică principial falsă pentru că se opreşte la epidermă ? Sau cealaltă este prezumţioasă socotind că nu e vorba decît de o epidermă ?

Ceea ce mi se pare interesant este că, în cărţile lui le Goff şi Huizinga, metode opuse conduc la un rezultat asemănător : o istorie vie, captivantă, mai presus şi de litera documentelor, şi de faptele în sine, deşi apărîndu-se prin spiritul unora şi prin realitatea altora de goala speculaţie sau de pura invenţie. Va să zică, aici ca şi oriunde în ştiinţă, metodele sînt pînă la un punct indiferente : contează ceea ce realizăm cu ajutorul lor. O hartă sau o planşă statistică a lui Jacques le Goff comunică tot atîta „inefabil" cît un montaj de texte scrise la J. Huizinga. Spiritul Evului Mediu nu e de găsit, aşa zicînd, nici în procedeul carbonului, luat în sine, nici în Froissart sau în Commines : procedeul carbonului ca şi cronicile sau hrisoavele îl pot revela, după cum îl pot ascunde. Atîrnă de felul în care le vom utiliza. Atîrnă, cu alte cuvinte, de lectura pe care sîntem în stare s-o facem. Pentru unii analiza rămăşiţelor vegetale ori cunoaşterea inscripţiilor sînt la fel de vane. Pentru alţii, istoria vorbeşte în spatele celui mai neimportant amănunt, reînvie în cel mai banal hrisov. Jacques le Goff şi J. Huizinga fac parte dintre ultimii : nu metodele (opuse) îi caracterizează, ci intuiţia concretă a istoriei.

Nicolae MANOLESCU

compendiu

MONICA PILLAT

Corăbii

Editura Cartea românească

Posesoarea unei voci calme, învăluitoare şi uşor desuete Monica Pillat a intrat în poezie oarecum pe tăcute deşi debutul (cu o carte pentru copii) a şi fost încununat cu un premiu. Se moşteneşte, poate, un destin, căci, să ne amintim, în ciuda profeţiei timpurii a lui Macedonski, nu primele volume l-au consacrat pe Ion Pillat. Dar să nu anticipăm...

Corăbii este, înainte de orice, cartea unei stări : inocenţa. Realitatea este percepută, asemeni crisalidei, de după un înveliş şi reflectată ca atare. „În faţa lumii" poeta se simte neştiutoare şi dezarmată, în contact cu o realitate aparentă :...

Eu însămi sînt / În faţa lumii fără scut, / Şi tot ce ştiu e doar cuvînt / Şi ceaţă fără început. Numită iar nu trăită aceasta e, aşadar, o realitate a cuvintelor, a învelişurilor sonore, a pojghiţelor şi tegumentelor pe care navighează lin „corăbii versuri" : **Corăbii, versuri plutitoare, / Plecau pe sufletele-mări / Sirene-gînduri foşnitoare / Cîntau chemînd în depărtări. // Mă-nlănţuise dorul şarpe / Şi alge lungi de somnuri verzi / Visau pe valurile harpe / Şi păsări mari păreau zăpezi.** Deloc întîmplătoare, această încărcătură imagistică şi melodică înfloreşte pe dinafară cu vîntul astfel că mai toate poeziile apar invadate ca de o natură luxuriantă, ea însăşi poezie în sine : **Delfini bolnavi mă-mpresurau, / Meduza lună delira, / Băloase, stelele scuipau / Fluidul foc pe faţa mea...; / Adoarme pasărea pe vînt, / Pe lac tăcutele rugini, / Păunul toamnei bea visînd / Din ape galbene — lumini...**

Apariţii fantomatice ies uneori din oglinzile imaginaţiei înfierbîntate : **un băiat travestit în Crist / Şi-am ris cu toţii de Isus / Şi l-am hulit. Dar un băiat / Cu glasul stins şi trist ne-a spus / Că-l doare trupul, şi-a plecat... A mers pe drum şi n-a găsit / Măcar o iesle şi un bou — / „O Doamne, totul a murit / Şi eu care mă-ntorc din nou !,** o regină medievală, o infantă pictată **(O mină, visînd asfinţea, / O rochie-n tablouri foşni. / Infanta tăcută trecea / Prin gloata de ochi cenuşii.)** Iubirea însăşi, nu e decît o nălucă a cărei întruchipare se presimte : **El va veni. Mă va-ntreba : / — Cine eşti tu de-mi stai în drum / Şi porţi pe braţe umbra mea, / Cînd timpul ne preface-n scrum ?** Dar în cutele moi şi calde ale acestei poezii inocenţa tinjeşte după „continentul necunoscut" încă : **De la un timp nu ştiu prea bine, / Sufletul meu ca un vultur / Dă roată mărilor străine / Rupînd cu ghearele azur. // Adulmecînd ca o jivină, / În nară simt miros de lut. / Şi-mi caut prada la lumină: / Un continent necunoscut.** Pierderea inocenţei ar putea însemna această superbă **Vînătoare: De cum ieşi din vizuină, / Vulpea simţi că cineva / În bezna caldă o pîndea / Şi vru să fugă. Dar străină, // O voce surd, pe drumuri stinse, / Trezindu-i spaima o chema. / Porni orbeşte. Necuprinse, / Treceau pădurile prin ea. // Cînd s-a întors, nici vizuina / N-o mai găsi şi nici pe ea... / Luna-mpuşcată se zbătea În cerul moale ca răşina // Şi trupul vulpii se-nnopta...**

DARIE NOVĂCEANU

Tehnica umbrei

Editura Eminescu

Între multiplele preocupări ale autorului (poet, eseist, traducător, jurnalist) nu ştim care e mai ambiţioasă dar dacă aceasta e poezia atunci trebuie spus din capul locului că Darie Novăceanu n-are atît vocaţie cît rutină în compunerea versurilor şi afirmaţia poate fi dovedită pe aproape orice poezie. Iată, de pildă, **Versuri pe care le-aş fi scris în anul 106,** respectiv circa o sută de substantive dispuse alfabetic (de la A la Z şi din nou A) în cinci strofe şi jumătate, după modelul : **Ancoră, Apolodor, aroganţă, absurd, abdicare. / Barbarii, Boerebista, bărbaţii, beneficiu. / Caesar, coroană, condiţii, cădere. / Dacia, Decebal, demnitate, durere... etc.** Evident, selecţia cuvintelor a vizat ilustrarea unei idei cu obţinerea efectelor poetice corespunzătoare dar poezia ca atare nu există în afara acestei puneri în pagină. La fel în poeziile **Trei caracoli, Într-o joi,** unde se mizează pe efectul poetic al repetiţiei : **Joi va fi, desigur, joi va fi, / Mă voi răzima de cerul ţării, / Va fi joi, dar numai pentru mine, / Joi va fi, dar numai pentru moartea mea,/ Mă voi răzima de cerul ţării, / Ca un prunc aşa am să mă răzim, / Va fi joi în clipa-aceea, / Joi va fi în cer şi în lumină, / Joi în ochi, în suflet, joi în glas, / Joi în munţi, în ape joi va fi...** Dacă aici însă funcţionalitatea repetiţiei este anihilată prin suprasolicitare, nu acelaşi lucru se întîmplă în poemul **Şi-acum, înviază,** unul din cele mai reuşite ale volumului. **Chiromanţie, Dubla singurătate, Visez un tigru, Un timp albastru** amintesc superficial de Sorescu. Dar nu pentru aceasta le-am numit (de altfel, poeţii tineri îşi datorează azi prea mult unii altora pentru a putea avansa fără riscuri asemenea comparaţii), căci ele amintesc de Sorescu cum amintesc altele de alt poet şi toate la un loc de lecturile autorului. Le-am numit fiindcă găsim în ele într-o formă aparent soresciană predilecţia pentru realităţile teoretic neproductive sub raport poetic. De unde şi tendinţa de a reabilita cotidianul, banalul, faptul divers. Adică ce e mai greu sau, în orice caz, peste puterile autorului. Căci ce altceva decît o glumă joasă, involuntar vulgarizatoare este această **Mica publicitate : Poetul : Ofer mormînt, cruce de marmură, flori / Pentru un ţărm de mare bîntuit de lună. / Laşul : Cedez loc de veci, frumos, poziţie centrală. / Eroul : Monument funerar, marmură roşie, caudelă, / Contra o palmă de pămînt cu iarbă şi arbori. / Filozoful : Mormînt trainic, formă grecească, / Pentru monument funerar, marmură roşie sau piramidă.**

Ca un corolar (sau un subterfugiu ?) al poeziilor apare adesea intenţia moralizatoare. Autorul glosează cu candoare pe tema opoziţiei sat-oraş **(Ţăranii se duc seara să doarmă ca nişte păsări, / Îşi construiesc vise din nou şi pămînt, / Iar noi deschidem televizoarele... Toată ziua ţăranii rămîn pe cîmp şi dau cu sapa, / Înfăşuraţi în cripătul verii, / Ca nişte soldaţi în armuri medievale. / Noi mergem la ştranduri, facem plajă / Cu autointelectualii la Eforie-Sud),** pe tema „liniei de plutire", scrie necrologe „pentru adulteri" şi-şi face **mea culpa** pentru greşeli : **Am greşit, Doamne, destul pentru mine, / Greşelile mele sînt acelea că am iertat, / Întotdeauna, / Greşelile greşiţilor mei...**

Să mai amintim formele de „hispanism" superfluu care decorează o serie de poezii : dedicaţii („lui Heberto Padillo" ; „pentru don Jorge" ; „lui Nicanor Parra, dintr-o dată"), datări („Lima, septembrie, 1969" „Buenos Aires, 12 septembrie, '69"; „Miraflores, Lima, 1969"), motto-uri în spaniolă. Volumul este scris şi întocmit cu o vădită preocupare pentru înfăţişarea exterioară, pentru obţinerea unei „prime impresii" favorabile. Să recunoaştem, că sub acest aspect autorul a reuşit. Tipărit pe o hîrtie care a stîrnit invidii, aureolat de fascinaţia unor călătorii, punctat de cîteva reuşite, volumul îşi justifică apariţia editorială. La urma urmelor, Darie Novăceanu nu e singurul autor care-şi suplineşte minusul de vocaţie cu artificiile genului şi nici artificiile acestea nu sînt atît de neproductive pe cît par.

LECTOR

Semnul de apă al vacanței

În dimineața cînd toți puștii au trecut pe lîngă poarta mea la umbră căscînd fericiți vara fără să mai scoată nici un elefant pe pînza de păianjen, precum se întîmplă în cintece la vîrsta aceea, Frances profesoara mea a făcut unele semne din frunte, fumurie și nervoasă. Și o vedeam de la fereastră așa cum vezi creaturile în pampas fără să zîmbesc cine știe ce dar am bătut în geam cu mîna, ca și cum pe acele ziduri ale școlii noi și repezi sub cojile rare de umbră, țeasta severă a făptuirii ei reîncarnate în valea apei veche și țeapănă și-n noaptea severă cu menestreli migdalați sorbind cu zgomot nefericirea preacurată a lunii. Ca și cum acolo s-ar fi împiedecat într-una din scîrba imensă dulcea rază pe veșmintele ei cenușii înnodate la spate. Și îmi aduc aminte cum pretutindeni în somnul prost al acelei dimineți de vară o scăpase răzbunător duhul pe ape, o vedeam pe Frances ștergîndu-și de frunte degetul arătător, scîrbos, în semn al tăcerii din parc și victimelor slabe de ceară și lumină, uite așa deci mi-am adus aminte că urmau să se împartă premiile la șmecheri.

Desigur, mi-am spus de dimineață, dacă la vremea respectivă aș fi ținut pentru mine secretele Clubului cu Inocenți și aș fi tăcut din gură și una alta iată că un premiu întîi s-ar fi găsit în toată clasa pentru mine la serbarea de sfîrșit de an școlar cînd vorbele duioase în aerul înmiresmat (și calde prietenii se înfiripă pe gardul școlii străveziu înlăcrimat) deși asta conta mult mai puțin atunci la spartul tîrgului.

Am băut laptele pe terasă și mi-am făcut cîteva socoteli, în primul rînd pianul, ce pana lui Ipolito, am zis, cum se zice, ce sens mai are să cînt octave dacă mi se face silă de stat cu genunchii îndoiți acolo și miroul de fildeș în palmă absolut tot timpul, cînd abia la toamnă se ține cu juriul alt concurs. Am strîns notele, le-am îndesat ușor în noptieră și am șters praful foarte bine, apoi am vărsat restul de lapte în pămîntul de la filodendrom și m-am întins pe covor ca să mai stau de vorbă cu mama și cum spuneam, să-mi fac socotelile, căci în al doilea rînd Alexandru plecase în practică pe malul mării, tocmai venise vara, adică toată lumea înțelegea acest lucru, și pereții dinspre stradă împărțeau conturul umbrelor la fiecare schimbare de ceas.

— Nu știu, spunea Frances într-una din zile pe acest motiv, de ce-ți place să vii la școală după apusul soarelui.

A rămas pe catedră cu mîinile pe ochi și s-a făcut tăcere.

— Nu cred că vă amintiți, i-am spus, este și era cam frig și lumea prost dispusă, dar Clubul Inocenților s-a mutat în parc. Unde iarba domoală se întinde sub bănci, la debarcader și se lasă pe gene sufletul stafiilor dulci cu scurgerea lor stinsă de lămpi, dar dacă se face întuneric pretutindeni și rădăcinile zvîcnind mai reci, poți să dai cu banul dacă vrei, tresărind scînteie lacul. Stăm la umbră foarte leneși tragem chiulul, umflăm bicicletele sau de vorbă, în sfrișit, și Pruș a învățat să cîntec la chitară.

— Bine dar după apus, spuse Frances, care nu înțelegea ce mai este și gașca asta, te rog să-mi răspunzi.

M-am ridicat în picioare și am trîntit servieta pe glezne, tresărind scînteie liniștea vacanței de sus în jos, o ce goală-mi pare / coaja vinovatei căi, osul stins și supt al plăjii / legănată sare, sufletul bătînd ploios, și am lăsat-o să creadă că eroul Ipolito este un vagabond la debarcaderul parcului, un urît, fără familie și un incult.

— De altfel îi place, i-am spus despre el cît de mult îi place să doarmă pe iarbă sau cu capul răcorit sub pînza apei, clipind în somn sfios la fel ca mine, iar prietenul nostru mai mic Pruș îi desenează costumul de cavaler pe un caiet alb, căci are ce să deseneze în definitiv, podoabele pe care le-au șutit piranții din epava colorată verde cu delfinii foarte încurcați la doagă, despre care am mai avut prilejul să vă spun. Ron nu se pricepe, aduce întotdeauna algele pentru ierbarul meu ca să-și treacă timpul, vă dați seama, apoi cînd se trezește cîntăm.

— Imnul și mai cum cîntați.

— „Imn pe patru pene sibeline". Cîntăm și nimeni nu poate uita vreodată mai ales că a luat foc școala noastră, curioasă, figură, fiindcă veni vorba.

— Veni vorba.

— Veni, e foarte frumos, ce rost are să mint, în parcul ăsta al lui Ipolito căci cavalerul Ipolito știe și s-a născut cîntînd de toate tresărind scînteie lacul precum și felurite balade compuse cu gîndul la incendii și o mulțime de terchea berchea. Numai că într-o seară lui Ron i-a venit o idee, cu toate acestea nimeni nu-și închipuise că ar fi putut da foc la școală, întrucît el e la fel ca mine a venit să învețe aici din clasa întîi și avem casa foarte aproape.

— Minciunile pe această temă nu merg prea departe, spuse Frances și cîteva fire amintind de palida cenușă i se clătinau de-a dreapta și de-a stînga feței, creatura s-a întristat pe catedră căci i se făcuse milă de mila mea, și de faptul că Ron și cu mine sîntem din aceeași familie, așa deci văzînd una ca asta m-am foit spre ușă întrucît vine vara și vacanța și nu are nici un fel de sens... Și tocmai vă spuneam de cînd m-au pus părinții să învăț pianul și poarta din parc ruginește, este o criză teribilă de timp și pretutindeni Ipolito mon amour.

— Ipolito, mon amour.

— Adică nu. Ron spunea că este prea devreme, și pentru că veni vorba, de ce să nu aibă dreptul un premiant cum este el, să lanseze un zvon, orișicît, orice zvon, că a incendiat clădirea școlii, că a păcălit portarul și pe cîinele Katharsis și înghițînd în mare grabă algele din fereastră. El a furat inelul de logodnă al cuiva, lăsat pe undeva din zăpăcită fericire și a stropit cu vermut acoperișul sălii de sport, cuprins de flăcări de la începutul începutului afurisitului de incident. Apoi băiatul ăsta sărise în castanul meu de lîngă casă și, din streașină, deși frigea la ora cînd a fost să fie, am aruncat amîndoi cu ceva anume în pompierii și trecătorii și lumea și așa mai departe, mărturisiri complete pentru că altfel, vă dați seama cît mi-aș ține gura, și acum lăsați-mă să plec. Cum adică.

Adică dumneavoastră dați crezare poveștii cînd ar trebui la vremea asta să stați smirnă la careu cu gene ostenite în luminare. Căci un copil care minte așa cum minte Ron este vinovat de conținutul intrinsec

al realității implicate în discurs
chiar dacă pentru ultimul din ultimii portari loiali este
vorba de un discurs în sine ghemuit în evenimentul propriu-zis dar dinafară mărind tragismul nu contest, dar în curentul slab al opiniei al cărui șef de altfel Ron bietul copil n-a ajuns niciodată pentru că împlinise o vîrstă și tata ne-a îmbuibat pe toți la cofetărie la ora cu pricina în cinstea sa.

Cînd am deschis ochii Frances trecuse la lecția nouă, îmi era foarte cald cu capul gol în lumina zilei, cretină zi a mai fost și aceea cu spațiul foarte alb întors pe ape, cînd mi-am adus mai repede aminte că nu este vorba de muzică sau de pian, nu mai aveam unde să cînt pentru cine și pentru ce, nici un fel de clape ostenite seara suflînd în luminare pentru mine așadar. Lacrimile lui Ipolito căzeau pe veșmîntul împănat, îl pictașeră totuși în grabă, o petală de cenușă bătînd cu grijă umbra mică din carte a vrăbiilor prăpădite și reci, căci venise toamnă vara, ca și cum din bărcile mari ale următoarei noastre vacanțe semnele nisipului sarmat ar fi căzut de mult din leagăn pe fruntea copiilor uciși, oh ce porcărie, spunea Ron despre ele, acru și înfuriat la drept vorbind, de atîta sînge.

Sabia eroului meu, zic, dar am tăcut, am închis deci pianul pentru cîtva timp, mi se făcuse oarecum silă de exerciții și am închis portretul lui Ipolito pentru că dă-l naibii, muzica și pe altă lume apele, dar nu prea sînt deloc de mine, adică încui cu cheia acest pian, am spus, căci răbdarea, cred, are marginile ei, vara.

Mi-am căutat ceva mai repede costumul de baie, dar nimic, doar o tristețe cu totul și totul, pînă cînd mi-am răcorit capul nărod la duș și apoi în patru labe prin dulap să caut un prosop, avea destule dungi pentru gustul meu sibelin, și alte lucruri. Încît așa a fost în ziua aceea, am dat jos bicicleta pe scări ca să ajung să înot în bazinul din Mar Colin, ba chiar mama văzîndu-mă în halul ăsta de chef de bizîit și că nu mai am vreo șansă cu premiul sau cu muzica pentru pian, că-l amîn naibii, a deschis larg ușile, du-te,

IRINA GRIGORESCU

a spus, deși știa că este cam devreme vara pentru a înota în bazinul ăsta, dar du-te a spus văzînd că sînt așa cum sînt, și mi-a dat voie să beau limonadă.

Am făcut-o la dreapta pe bulevard și am prins cu grație vîntul după troleibuz, obiect iubit, dar s-a deranjat la fir în dreptul unei zebre, cum se întîmplă, și apoi tot mereu anapoda la dreapta și la umbră bine, mi-am spus, sub aerul scos de păsări inocente bîntuind copacii vara, pînă la intrarea în parcul Mar Colin. Cînd lăsasem bicicleta lîngă unul dintre vestiare, pămîntul însă începea să facă un șanț urît cu apă, foarte dubios ce dracu, mă miram strîngînd ochii enervată, deși nu aveam treabă cu nimic, și Pruș a ieșit în fine șiroindu-i motul din bazinul pentru începători ca să strîngă robinetul pe dedesupt.

— Astă noapte am visat că Ipolito al tău, spuse puștiul ca un mizerabil, că l-au ucis amicii pe Ipolito în barcă, neagră și sarmată barcă / a făpturii sibeline și gustul de vacanță mare al minunii / vorba ta Ina, vacanță mare foarte mare, căci vine vara dar să știi că pe Ipolito l-au cărat pe altă lume apele. Zăcea sfios în iarbă și din pianul negru și mare pe care-l ținea alături sîngele îi curgea direct pe buze și toate clapele albe și negre fără discriminare absolut, tăiate în bucăți împinse grațios în pălăria sa binecunoscută avînd pana și semnul făpturilor marine. Adică stai puțin, mă gîndesc Ina că de fapt la început, dar stai puțin că și cu sabia, roșu și negru, a fost o anumită chestie, și te rog acum să nu mai bîțîi roata de la bicicletă în acest șanț. Mare canalie Ipolito, cavaler și talentat, l-am visat pentru că aseară s-a dat la radio un concert mai lung din opera sa și ce crezi tu că am mîncat pe urmă, ce crezi, Ina.

— Cherculaci cu lapte, haide Pruș, zic, astăzi se împart premiile în clasă, la noi, dar tu ai fost deștept întotdeauna. El și-a întins motul pe deget ca să vină cu mine înapoi în apă pentru că ce, unde scrie, spuse, și îl cam durea glezna sărind rapid însă în general fusese deștept, fiindcă era cald și prea puțină lume la bazin ca să-ți pară rău de premii din astea, omnia vanitas, și cred că puștiul avea dreptate.

Am atins și problema vacanței pentru că ea vine dacă vine cu sau fără premiu, orașul vara se sparge urît cu toate parcurile prăfuite ca naiba și toate roțile fac șanțuri în asfalt, ce vrei, sud-estul Europei și mereu fluid.

— Ce infect, a spus Pruș vorba mea, cu ochii închiși și eu la fel, închiși, pentru că la începutul verii bazinul se îndoapă de ăștia cu sare contra infecției, dar am stat de vorbă mai departe despre vacanță și unde anume să alegem locul ei, așa genele suflînd închise, cu toate gîndurile la apă / la nisipul luminat de Lună / cărarea dulce a dragostei pentru om și / amurgul pretutindeni împănat de sfînta spumă / am pus în balanță pro și contra și am făcut toți trei, Pruș, Vani și cu mine în acea zi de grație, alegerea infectă a locului pentru vacanța la mare.

Iar mai departe dulcea goană a culorii albe sub genunchi, căci nu ne grăbeam încă tare, aerul se topea sfios ca un erou de toamnă la marginea aleii, și la drept vorbind cu ghidoanele noastre trei strîmbe și slabe nu puteai să mai aștepți un fosnet vara în viteză, așadar am cîntat cu grație pe cele trei voci în timp ce parcul se golise groaznic, penele de vînt ne șovăiau pe față, este ceva mai vesel, am spus ținînd chitara, și la capătul sudic al aleii ai fi putut sorbi cu plăcere bucățile grele de umbră dar mi se făcuse cu adevărat frig, foarte frig, la poarta parcului Mar Colin.

Iar cînd am terminat, cu alegerea vacanței am primit felicitări în grabă, vacanță plăcută la mare, s-a spus, și bărbi din astea, apoi am scos puștii de mînă și am trecut strada făcînd ochi foarte mari.

Pruș mînjise ochelarii din plictiseală, a spus că nu, dar foarte bine, și-a adus din nou aminte că exact așa se întîmplă și că de fapt porcăria de zvonuri din școală la adresa incendiatorului se refereau toate la Ron, așa că trebuia să fi ținut măcar acum discursul, trimițîndu-i acolo unde merită pe siderații cu conducta lor de gaz.

Am întors bicicletele pline de amețeală, căci venise totuși vara vacanța și duhul pe ape și am plecat pe urmă mai departe fără să mai scoatem vorbe despre nimic, am clipit mai des la vînt și mi-a părut cam rău că Ron se sperie atît de tare în ultima zi a serbării și poate că eu în locul lui, dar cine știe. Cîntam ușor în gînd și se făcuse cu adevărat frig, foarte frig la sud de parcul ăsta Mar Colin, ca să nu mai țin minte că venise vacanța chiar așa, căci ce rost are, și apoi în fine pe buze gustul minunii, începea să plouă.

Am clipit mai rar căci ploile sînt uneori sărate vara nu știu dacă știți, și am văzut mîinile lui Ipolito pe pian pline de sînge, ca și cum visul acelui puști timpit pe bicicletă în fața mea ar fi fost destul, dar ce, zic, căci nu este posibil, Ipolito mon amour, și nu știu dacă ploile vor sta. Cu toate acestea, n-am scos atunci nici un cuvînt despre ele sau despre portretul, cavalerului cu spadă și sînge pentru că Alexandru plecase de mult și visele sînt vise și vara ploile sînt ploi. Ipolito al muzicii este o mare păcăleală, dar totul se dezghiață lîngă mine în ploaie în pumnii săi atinși de fum, cît despre povestea incendiului născocit la serbarea inocenților, ducă-se premiul întîi ducă-se căci iată vine vara, Cherculaci în vacanță, am rîs, și genele mi s-au îndoit în apă cu sunetul albastru și sărat ca o putere de vacanță. Știam în fine că totul se va sfîrși infect așa cum s-a sfîrșit la vîrsta aceea și moartea tragică a lui Ron, căci se mai întîmplă să știi dinainte, am tăcut deci și apoi era prea devreme să mă las cu ochii în lacrimi la coada chitării lui Pruș pe bulevard, fără să mai gîndesc la confuzia asta de serbări, cu totul și cu totul. Căci eroul dulce al zăpezii mi se zbătea sub pleoape și ce pana voastră de puști, spuse, premiile sînt premii însă vara ține inocenții, veșnic clipe grele, haide, zic, avem nevoie de chitări, și chiar am scos un sunet slab de mirare, însă am întors la timp ghidonul și nu m-am mai gîndit, căci ce rost are.

EMIL BRUMARU

Tangourile lui Julien Ospitalierul

I.

O, iar zaharisește crini prin casă
După amiaza-n aerul divin !
Îngenunchiat pe fețe vechi de masă
Din nou secrete fragede dețin.

Dulapuri toropite-mi cad în brațe,
Nostalgice, cu diafanul gînd
De a-mi gusta extatica dulceață
A rugăciunii spuse surîzînd.

Și-n timp ce-n vînt cuvintele se-mbină
Cu fluturii, iubindu-se frumos,
Mi-e sufletul suflat în lene fină,
În praf de mușețel și-n roua roz.

2.

Semeț ca roua, blînd ca arpacașul,
Viteaz ca fulgul dalb de porumbiel,
Înflăcărat de fluturi, trist și frel,
Sufletul meu nu și-a pierdut curajul.

Ci-mbobocind în fragede căpițe
De pătrunjei cerești și crini bufanți,
Încheie dulce lanțul vechei spițe
A îngerilor la pantofi cu glanț.

Și de aceea c-o sfială sfîntă
Pisicile mă iau de după gît
Și, rușinați, prepelicarii cîntă
La clavecin să-mi treacă de urît.

3.

Ce gratii mătăsoase am la geamuri,
Ce moi capcane-mi pune roua-n prag !
Deasupra casei pîlpîie pe flamuri,
Muiat în ceaiuri, auriu posmag

Pe care-o să ți-l dau în seara clară,
Îmbujorat și tandru, să-l mînînci,
Cînd flăcările-ncep suav să doară
În plitele și-n lămpile adînci,

Și-amurguri fericite-adorm în fluturi,
Și se topesc în jghiaburi lujeri vechi.
Destinu-i plictisit. Crude perechi
De miei ling sare. Lin pocnesc sărutări...

4.

Dar cîrlionții ce-i suspină mielul
Îndrăgostit lulea de fragi spuziți,
Vița-nțepită-n franjuri de tot felul
La marile verande, din capriț,

Sipcile dulci în zori cînd melcii schimbă
Piper pe rouă și pilaf pe flori,
Motanii ce își pun parfum pe limbă
Și, chercheliți, adorm în cimbrișor,

Și-acele puține mici și diafane
Iubind burlane pînă la extaz ?
Dar îngerii ce-mi dăruiesc bomboane
Fierbinți și mă sărută pe obraz ?

5.

Să luăm surîzători străvechea birjă
Spre-a vizita gentili cișmele dulci
Și dimineața, fără nici o grijă,
Cu sufletele-mpăturite-n fulgi,

Să ne spălăm pe față lin cu umbră
Prelinsă de pe-un gri mărgăritar ;
Oh, admirînd naivi cum roua umblă,
Am duce-o viață moale de mărar,

Vecini cu melcul și cu leușteanul,
Topiți pe veci în flecăreli de-azur
Și zile-ntregi am mîngîia motanul
Pufos al detectivului Arthur.

Despre inteligență...

jurnalul unui martor ocular

Cuvîntul „inteligent" e poate cuvîntul cel mai des și mai fără noimă folosit... Cutare e inteligent, cutare nu e inteligent... Unul e foarte inteligent dar altul — prin comparație — e și mai inteligent... Prostia e acuzația cea mai frecventă, pe care ne este dat s-o auzim, mai frecventă decît senzația de crimă sau viol... Care nu se plînge de prostia vecinului ? Care imbecil nu e sătul de prostia din jur ?

Care nu se plînge că n-are cu cine schimba o vorbă de duh ?

Specialiștii s-au încumetat să definească inteligența, a venit și medicina în ajutor, unii au ajuns la concluzia că există teste prin care ne putem convinge dacă avem de-a face c-un geniu sau un cretin. Unii cred că inteligența ar fi capacitatea de a acumula informații și de a le folosi la momentul oportun... Filosofii spun că inteligența ar fi ceva, iar înțelepciunea cu totul altceva... Aici vanitatea omenească se exercită cu cea mai disperată violență. Mulți oameni acceptă să fie decretați ticăloși, dar nu acceptă să fie decretați idioți... Ei cred că între prostie și ticăloșie ar exista o mare și substanțială diferență...

N-aș vrea în aceste rînduri să dau o definiție a inteligenței, ci aș vrea să vedem împreună dacă aceste teorii nu sînt cumva false... Dacă ne dăm seama de ceea ce este fals într-un lucru, adevărul apare fără să-l căutăm cu tot dinadinsul. Adeseori ne este dat să auzim... : Cutare individ e lipsit de scrupule, dar e teribil de inteligent sau... cutare individ e lipsit de sensibilitate, dar e neobișnuit de inteligent... Niciodată n-am înțeles ce fel de inteligență e aceea care te împinge spre contradicții, cînd rostul inteligenței e tocmai de a le înțelege și depăși... A admite că poate exista inteligența în afara sensibilității, e o absurditate, căci în felul acesta admitem că inteligența e ceva rece, împietrit și amorf... Expresii ca acestea „îi merge mintea" sau „are mintea ca un brici" — te duc la concluzia că mulți oameni confundă pur și simplu inteligența cu prostia... O minte „care merge" nu poate fi, în nici un caz, inteligentă... Nu poate fi inteligentă decît o minte liniștită, care nu se agită, nu se zbuciumă, nu se zbenguie, care încearcă să se înțeleagă... Inteligența aduce tăcere, nu agitație și vorbe de spirit.

Auzim că alții sînt inteligenți fiindcă în conversație „au replică" — a avea replica în conversație e iarăși dovada de prostie, fiindcă demonstrează că individul are obsesia reușitei și nu obsesia adevărului... Un individ nu poate fi mai inteligent decît alt individ, sau mai prost — inteligența nu se judecă prin comparație cu un alt individ. Faptul să zicem că cineva e mai inteligent decît un alt om, nu înseamnă că în abstract nu e idiot... Inteligența nu se judecă nici în comparație cu Kant, nici în comparație cu Freud, inteligența se judecă în comparație cu adevărul... Atunci ce rost au frazele de acest gen : „Eu sînt mai inteligent decît cutare..." S-ar putea ca X să fie mai inteligent decît Y, dar asta nu înseamnă că nu pot fi amîndoi idioți... Ierarhia în cadrul prostiei n-are nici o importanță...

Greșeala fundamentală pe care îndrăznesc să cred că o fac psihologii și alți specialiști vine din convingerea lor că inteligența ar fi o calitate, ceva din calitățile individului, un atribut al personalității... Unii au această calitate, alții n-au această calitate... Eu cred, sau mai exact, eu simt că această idee este falsă, inteligența nu este un atribut, o calitate printre alte calități, ci viața însăși... Inteligența este viața și nimic altceva. Doamne-Dumnezeule, cum ar putea fi altfel ? Cum această frază sună puțin cam pretențios, am să încerc, în măsura puterilor mele sau și mai exact, pe măsura seriozității mele, s-o precizez, s-o fac mai accesibilă...

E știut că senzația de prostie, de plictiseală și de enervare ne-o dă gîndirea automată, mecanică, frazele comune. Omul din fața noastră nu trăiește spontan în clipa în care se află alături de noi ci își aduce aminte de fraze comune, de idei înmagazinate. Inteligența e spontană, ea descoperă adevărul în prezent, îl trăiește, nu-și amintește adevărul... A trăi adevărul, e dovada de inteligență, a-ți aminti adevărul e dovada de prostie... Gîndirea vie e cea care se naște atunci, imediat, în prezent.

Gîndirea care se bazează pe trecut n-are nici o valoare. Trecutul e întotdeauna prostie. Eu, ca să fac conform obiceiului o mărturisire, nu m-am despărțit niciodată de oamenii care m-au urît sau m-au trădat. Eu m-am despărțit de oamenii pe care i-am socotit proști — căci prostia mi se pare mai rea decît înșelarea. Un om prost nu există și cum Dumnezeu poți avea relații cu un om care nu există ?

Teodor MAZILU

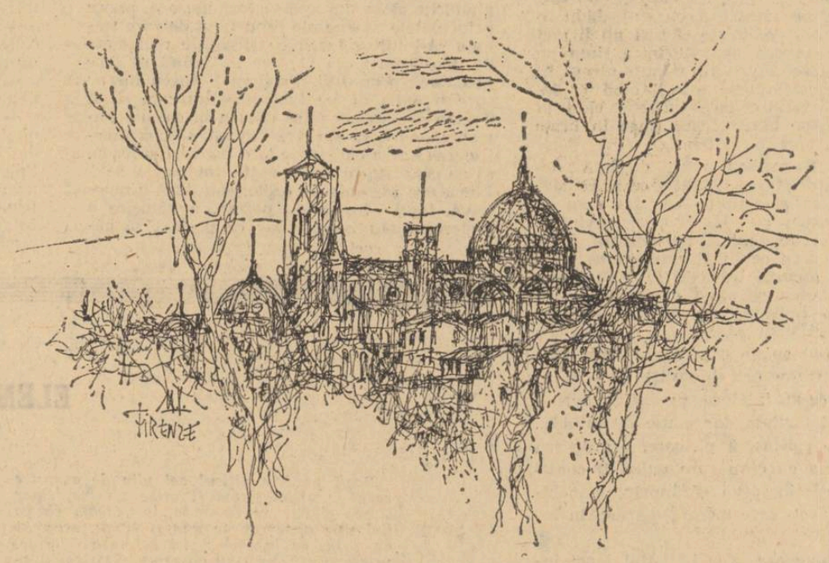

Hanul lui Manuk și enigmele unui aventurier

(Urmare din pag. 1)

care, cu cel mai mare sînge rece îi spuse că va muri otrăvit, lucru care s-a și întîmplat. Dar el, fatalist ca toți orientalii, nu credea în prevestirile unei oarecare pariziene. Servitorul său cel mai credincios fusese însărcinat cu această misiune criminală. De ce ? și de cine ? nu se știe. Probabil că ascensiunea, prestigiul său pe lîngă curtea Seraiului, ridicase atîtea invidii, încît nu este exclus ca Manuk să fi căzut victima propriilor sale mașinațiuni.

El a trăit epoca tulbure a domniei lui Napoleon I și în acest vîrtej nu putea să moară de moarte bună, mai ales în situațiunea lui de străin, de aventurier fanariot levantin, care, prin aceasta, îi făcea o stare nu prea favorabilă, iar intrigile sale politice nu puteau să placă cu nici un preț dictatorului lumii. El împărțea daruri cu nemiluita. După moartea lui, fiii săi, i-au dăruit Țarului Alexandru I, un diamant atît de mare și de strălucitor încît se spune că lumina și noaptea.

Acest armean inteligent, viclean, crunt și, în același timp, cu mari supleți de diplomat, era primit oriunde cu brațele deschise. Bătrînii vorbesc și astăzi de aventurile amoroase ale armeanului, al cărui diminutiv Manuk venea de la Manole (Emanuel), nume foarte frecvent la armeni. De unde venea, din ce neam se trăgea, ce ranguri avusese în împărăția sultanului, nu se știe. Se știe că a fost un diplomat iscusit, folosit și de turci și de ruși. Boieroaicele române, ruse și curtezanele Parisului nu ezitau prea mult de a i se arunca în brațe. Mîncărurile pe care le fabricau bucătarii bogătașului armean erau foarte gustate și nu refuza nimeni invitațiile la ospețele lui.

Camerele vestitului han erau bogat mobilate cu sofale și covoare orientale de preț și, în vreme ce în curte mugeau boii carelor și scîrțîiau roțile, vizitiii strigau, negustorii își lăudau marfa, în saloanele luxoase se jucau jocurile vremii, la care marii dregători pierdeau averi uriașe, ba, uneori, își pierdeau și soțiile. Erau domnitori ultimii fanarioți. La dezgropările care s-au făcut recent la noi, s-au găsit în pivnițele hanului și două capete tăiate ale unor dregători sau hoți de rînd, prinși cu mîța-n sac.

Voievozii de la Curtea Veche întreținеau cele mai cordiale legături cu acest permanent călător, care nu venea cu mîna goală niciodată și amesteca mărfurile orientale cu podoabele de preț venite din occidentul european. Se pare că însemnătatea lui în lume era atît de mare, garanțiile lui de imparțialitate atît de puternice, încît și cancelariile moscovite, cît și cele de la Istambul, aveau toată încrederea în el și-i dădeau mîna liberă să trateze condițiile păcii între cele două mari națiuni. Nu odată soarta principatelor române depindeau de bunăvoința aventurierului Levantin, care știa nu numai să facă daruri bogate, dar să și primească.

★

Nu va trece mult și acest han va fi inaugurat cu toată celebritatea necesară. Am dat sugestii edililor noștri ca la inaugurarea noului han Manuk, să fie invitate personalități de seamă și diplomații din București și să li se servească mîncăruri românești, cu lăutari români, în atmosfera epocii.

Va fi, desigur, un eveniment de care se va vorbi mulți ani de azi înainte.

23 septembrie 1970

febră

de VASILE VĂDUVA

Nu se poate să fie adevărat, am febră, — se gîndi jurisconsultul Traian Georgescu apăsîndu-şi pleoapele cu mîna. În mod sigur am febră, am răcit în hotelul ăla păcătos, sînt istovit, ar fi trebuit să mă odihnesc în noaptea asta, să iau o aspirină şi să aştept trenul de mîine dimineaţă ca să mă-ntorc la Bucureşti. Am febră, mai mult ca sigur că am febră, iată îmi ţiuie urechile, am halucinaţii nu trebuia să plec noaptea la drum...

Deschise ochii, clipi de cîteva ori şi privi iar spre bancheta din faţa sa, sperînd că acum o să vadă altceva, că ceea ce văzuse mai-nainte fusese o nălucire şi atîta tot, datorată spaimei şi oboselii, dar nu.

Trupul soţiei sale era tot acolo, lipsit de viaţă, întins pe plușul albastru al canapelei şi Traian Georgescu închise iar ochii şi iar îi deschise, dar vedenia nu dispărea, iat-o acolo zăcînd nemişcată, cu liniile feţei mult întinerite de moarte şi straniu de frumoase în încremenirea lor, iată-l şi pe ucigaş, îngenunchiat lîngă ea, cu fruntea rezemată de pieptul ei, împresurat de pasagerii care umpluseră compartimentul.

Îşi aminti cum îi găsise pe cei doi dormind îmbrăţişaţi în întunericul compartimentului în care el intrase din pură întîmplare, cum ar fi putut intra în oricare altul, şi fără să desluşească feţele celor doi, se aşezase pe canapeaua liberă lîngă uşă cu gîndul să doarmă şi el, dar femeia începuse-ntr-o vreme să scoată nişte sunete foarte ciudate trezindu-l pe bărbatul de lîngă ea, acesta o zgîlţîise şi-o înghiontise de mai multe ori fără ca ea să se sinchisească şi bărbatul îi povestise lui Traian Georgescu cîte-n lună şi în stele ca să-i explice că femeia de lîngă el e contesă că e beată şi că de aia face aşa cum face, pe urmă scos din fire de sughiţurile şi ghiorţurile care nu mai conteneau, o înşfăcase de gît, o izbise cu capul de perete şi răsturnînd-o înfuriat pe canapea o strangulase şi degeaba încercase Traian Georgescu să intervină, bărbatul era mult mai puternic decît el, îl îmbrîncise cît colo şi Traian Georgescu năvălise strigînd pe culoar, dar nu izbutise să se facă înţeles de la-nceput de pasagerii pe jumătate adormiţi şi cînd aceştia îl însoţiră în sfîrşit în compartiment femeia era deja moartă, asasinul plîngea îngenunchiat şi atunci, cineva aprinzînd lumina, Traian Georgescu dăduse cu ochii acolo pe canapea de Elena.

Nu se poate să fie adevărat, îşi zisese el aşezîndu-se năuc pe locul său de lîngă uşă, în vreme ce tot mai mulţi curioşi se agitau îngrămădindu-se în compartiment şi pe culoar. Nu se poate să fie adevărat, am halucinaţii, probabil am febră, îşi zicea el din ce în ce mai năuc, închizînd şi deschizînd mereu ochii, dar vedenia nu dispărea şi totuşi, nu poate să fie adevărat, ce să caute Elena în trenul acesta de noapte şi-n tovărăşia acestui bărbat cărunt, aproape nebun care o strînsese de gît şi care acum stătea îngenunchiat lîngă ea, plîngînd şi mîngîindu-i rochia în neştire ? !...

Cum să întrebe ?

Cum să le spună oamenilor că o cunoaşte pe victimă, că moarta este soţia sa, cînd celălalt o îmbrăţişa plîngînd cu fruntea rezemată de pieptul ei, — de parcă el ar fi fost soţul îndurerat, iar Traian Georgescu, zgribulit în ungherul de lîngă uşă şi cu ochii tulburi asasinul.

Oamenii discutau, dar el nu înţelegea nimic, aproape nici nu auzea, vedea doar gesturi şi buze mişcîndu-se ca-n filmele mute, am febră, îşi zise, în mod sigur am febră, — bărbatul îngenunchiat le explica ceva celorlalţi arătînd mereu spre Elena, apoi se ridică în picioare, nu era chiar atît de voinic cum i se păruse lui Traian Georgescu în întuneric, era chiar slab şi nu prea înalt, acum arăta ceva spre uşă şi oamenii ieşiră unul cîte unul, — unde plecaţi ? ! ar fi vrut să strige Traian Georgescu, dar compartimentul începu să se lase încet într-o parte pe urmă în cealaltă, numai de n-aş vomа ! îşi zise şi-şi apăsă pleoapele cu mîna şi cînd deschise iar ochii, pe culoar nu mai era nimeni, — m-au lăsat singur cu ăsta ! se cutremură el, dar cum e posibil, cum să plece aşa, tot, am febră, în mod sigur am febră...

Simţi o atingere uşoară pe umăr, încă una, şi Traian Georgescu se răsuci speriat spre bărbatul care se aşezase lîngă el pe banchetă şi care-l privea trist continuînd să-i mîngîie umărul.

— Vă este rău, constată acesta cu vocea lui surprinzător de blîndă, vă este rău, aveţi ochii tulburi, sînteţi palid şi tremuraţi tot. Cum să vă ajut ? se frămîntă el şi negăsind cum, îl mîngîie din nou pe umăr. Şi mie mi-e rău, chiar foarte rău, pot spune că sufletul meu este acum la pămînt, chinceşte şi se tăvăleşte ca un ciine cu şira spinării frîntă şi urlă cu ochii-n ochii mei, dar eu ce pot să-i fac, ce mai pot eu să fac, dacă eu sînt ciinele şi tot eu sînt roata care-a trecut peste mine ? !... pentru că eu, cine altcineva decît eu, eu cu mîinile astea... mîinile astea ale mele... şi le întinse în faţă cu degetele răşchirate, nişte mîini foarte albe, cu încheieturi subţiri şi tremurînd ca într-un acces de friguri.

Traian Georgescu le privea prostit, nu-şi putea lua ochii de pe ele, simţi chiar un tainic imbold să le atingă pentru că mîinile acelea nu mai erau acum mîini, sau erau şi mîini dar erau şi altceva, ceva ce nu putea fi cuprins de gînd sau de cuvinte.

— Cu mîinile astea, repeta celălalt, cu mîinile astea... şi ea n-o să mai cînte de-acum niciodată, n-o să-mi mai răvăşească şi n-o să-mi mai aline niciodată sufletul cu cîntecele ei tulburătoare... Am rămas singur, Doamne, mai singur ca un copil orfan, pentru că eu sînt pe ducă, sînt aproape bătrîn, cînd şi unde să mai găsesc un prag lîngă care să-mi aciuez sufletul pustiu şi îndurerat ? Pe ea o mai aveam în lumea asta, numai pe ea, nepreţuita şi sărmana mea contesă, amuţită de-acuma pe vecie. Ce-am făcut, Doamne, ce-au făcut mîinile astea ale mele, de ce mi-ai întunecat Doamne minţile ca să fac ce-am făcut ? !.. De genunchii cui o să-mi mai rezem fruntea doborîtă de vraja cîntecului, lîngă genunchii şi lîngă cîntecul cui o să mai plîng cu sufletul răvăşit de melancolie, privirile cui mă vor mai mustra cu atîta tristeţe cînd am să beau şi am să tot beau peste măsură ? şi cine, cine-mi va...

Dar nu putu să termine, vocea-i sui brusc în octavă tremură o clipă şi se frînse scurt în dinţii care ţăcăniră mărunt străduindu-se zadarnic să oprească plînsul.

— Nu mă pot stăpîni domnule, zise el printre hohote, iertaţi-mă că nu mă pot stăpîni şi behăi ca o oaie în faţa dumneavoastră, dar sînteţi un nobil şi înţelegeţi ce este durerea...

Traian Georgescu nu înţelegea însă nimic.

Îl vedea şi-l auzea ca prin ceaţă pe bărbatul de lîngă el şi tot ca prin ceaţă vedea trupul întins pe spate al Elenei. Iat-o lipsită de viaţă la nici doi metri de el în trenul acesta de noapte care venea de undeva din nordul ţării. Iat-o jelită de un necunoscut, care mai întîi o ţinuse în braţe, apoi o lovise şi o strînsese de gît.

Neînţelegînd nimic, Traian Georgescu se uita năuc la faţa ei mult întinerită, la ciudata rochie mov cu dantele, la părul pudrat, toate încremenite acolo pe canapeaua cu pluş albastru, făcînd din Elena o femeie neştiută niciodată de el, o femeie venind parcă din alte secole, răspunzînd cumva fantasmagoriilor depănate de necunoscutul ăsta cărunt şi pe jumătate nebun.

— Ştiţi, cum să vă spun, se înroşi Traian Georgescu, vă întreb pentru că şi eu o cunosc...

Dar celălalt nu fără nici-un gest de surprindere.

— Păi cine n-o cunoaşte, dragă domnule ! exclamă el necăjit. Cine n-o cunoaşte pe contesă ! I s-a dus vestea unde vrei şi unde nu vrei ca unui cal breaz. Cel puţin în oraşul meu nu există om să n-o ştie, chiar cine n-a văzut-o niciodată, a auzit de la alţii şi tot e-n stare să povestească o grămadă de lucruri despre ea, unii simple baliverne, alţii adevărate legende fiecare cît îi poate mintea. Dar ce-i păsa ei de toate astea ! Contesa-i contesă domnule, vorba proverbului,

Sau eu sînt nebun ! se cutremură deodată Traian Georgescu simţind cum un fior rece i se prelinge de la ceafă în jos pe şira spinării, pentru că ce să caute Elena aici şi chiar el, adică el da, el se-ntorcea de la C., fusese acolo-n interes de serviciu şi alergase trei săptămîni ca un cal şi iată că-n timpul ăsta Elena plecase de-acasă, mai plecase ea o dată, dar cu ani în urmă, o dragoste sau un capriciu de-al ei, îi şi spusese cu cine pleacă şi unde şi el îi spusese că n-are decît, nu avusese niciodată dreptul să fie gelos şi nu putuse niciodată să fie puternic sau altfel, şi ea chiar plecase, dar trecuseră de-atunci foarte mulţi ani, Elena nu mai era acum o femeie tînără, şi iată că-n lipsa lui plecase din nou, de data asta ca să-i cînte de inimă-albastră unui ramolit beţiv şi violent în cine ştie ce oraşel din nord şi iat-o acum ţeapănă şi fără suflare pe bancheta unui tren de noapte, iat-o cu părul plin de pudră şi-mbrăcată în ciudata rochie mov cu dantele, arătînd ca o moartă din alte vremuri, sau ca o cîntăreaţă de operetă dinainte de război... Sau eu sînt nebun ! se cutremură deodată Traian Georgescu şi simţi cum un fior rece i se prelinge de la ceafă în jos pe şira spinării.

— Sărmana mea contesă ! o, sărmana mea contesă ! se jeluia suspinînd cu faţa-nfundată în palme bărbatul de lîngă el. Cum ţi-am făcut de petrecanie, cum te-am distrus eu cu mîinile mele ! Cine va fi-n stare-n toată lumea asta să mi te facă la loc, cine o să te poată face să mai cînţi vreodată ?!...

Dacă am înnebunit ? se cutremură Traian Georgescu din nou şi-n minte îi răsăriră imagini dintr-un ospiciu vizitat pe vremea cînd era procuror, pe urmă alte imagini mai vechi, pe care crezuse că le-a uitat de mult, dar iată cămăruţa joasă a ceasornicaruluigiuvaergiu înţesată cu maşinării minuscule, fel de fel de ceasuri şi păpuşi cu arc şi cutii cîntătoare şi el simţind că înnebuneşte lîngă trupul ce mai zvicnea uşor pe podele şi Berta intrînd şi mingîierile ei de-atunci pe obraz şi sutele de tic-tacuri în jur şi zecile de păpuşi de tablă, iar jos, pe podele, ochii aceia albaştri peste care Berta trăsese pleoapele cu virful pantofului, în timp ce el se ruga încremenit ca totul să fi fost un coşmar şi avusese coşmaruri destule pe urmă, poate că şi acum avea un coşmar, Elena moartă în tren şi el priveghind-o alături de ucigaşul cărunt care plînge...

— Daţi-mi voie nobile domn, îi spunea acesta printre lacrimi, daţi-mi voie să-mi sprijin fruntea îndurerată de umărul dumneavoastră, daţi-mi voie, puterile-mi sînt pe sfîrşite şi simt cum suferinţa mă dărîmă...

Şi mai-nainte ca Traian Georgescu să înţeleagă şi să poată face vreo mişcare, se pomeni cu capul ucigaşului în braţe, un cap greu şi noduros, pe care, buimac, începu să-l mîngîie încet pe creştet, ceea ce-i dădu o neaşteptată stare de linişte şi nici nu îi mai observă pe pasagerii apăruţi între timp pe culoar, deşi aceştia priviră minute-ntregi în compartiment uitîndu-se miraţi cînd la femeia ţeapănă întinsă pe banchetă, cînd la bărbatul aproape bătrîn, care ţinea în braţe un alt bărbat aproape bătrîn.

Şi Traian Georgescu simţi deodată nevoia să-i mărturisească celuilalt că şi el odată, de mult, că şi mîinile lui, dar cum să spui toate astea, cu ce cuvinte, cuvintele strică în astfel de situaţii deformează, spun altceva decît ceea ce ai fi vrut tu să spui, iar cel care ascultă înţelege la rîndul său altceva decît ceea ce spun cuvintele şi rămîn astfel o mulţime de lucruri nespuse, pentru că n-ai cum să spui, ce-ar înţelege cineva cînd i-ai spune că-n fiecare dimineaţă îţi este atît de urît încît îţi vine să te spînzuri, şi ce-ai înţelege tu însuţi auzind exact aceleaşi cuvinte dar spuse de altul ?...

Bărbatul se ridicase-n picioare, o acoperea acum pe Elena cu ceva care putea fi considerat un pardesiu, ceva cărămiziu, neînchipuit de lung, sub care moarta dispăru în întregime.

— E mai bine aşa, zise bărbatul încet întorcîndu-se spre Traian Georgescu. Aşa o să atragă mai puţin privirile, ştiţi, oricînd se poate ivi un curios care să atragă aici o droaie de gură-cască. Ar fi bine chiar să sting lumina...

— Da, da, stingeţi-o, bîigui Traian Georgescu, o să fie mai bine pe întuneric, stingeţi-o...

Iar celălalt, după ce scoase capul pe culoar privind repede într-o parte şi-n alta, răsuci comutatorul, mai zăbovi o clipă-n picioare şi se reaşeză lîngă Traian Georgescu.

Pe fereastra compartimentului se puteau zări uneori luminiţe pîlpîind îndepărtat, în pîlcuri sau cîte una, într-o vreme defilară vertiginos ferestrele unui alt tren şi iar linişte, doar ţăcănitul molcom al roţilor şi de undeva, dinspre celălalt capăt al vagonului, un zumzet nedesluşit de tranzistor.

— Dormiţi ?...

— Nu dorm, tresări Traian Georgescu.

— Nici eu nu pot să dorm, şopti celălalt. Îmi umblă prin minte fel de fel de ginduri în legătură cu contesa şi ochii mi se umplu de lacrimi fără să vreau.

— O cunoaşteţi de mult timp ? — se-ncumetă deodată Traian Georgescu să întrebe.

— De foarte mult timp, domnule...

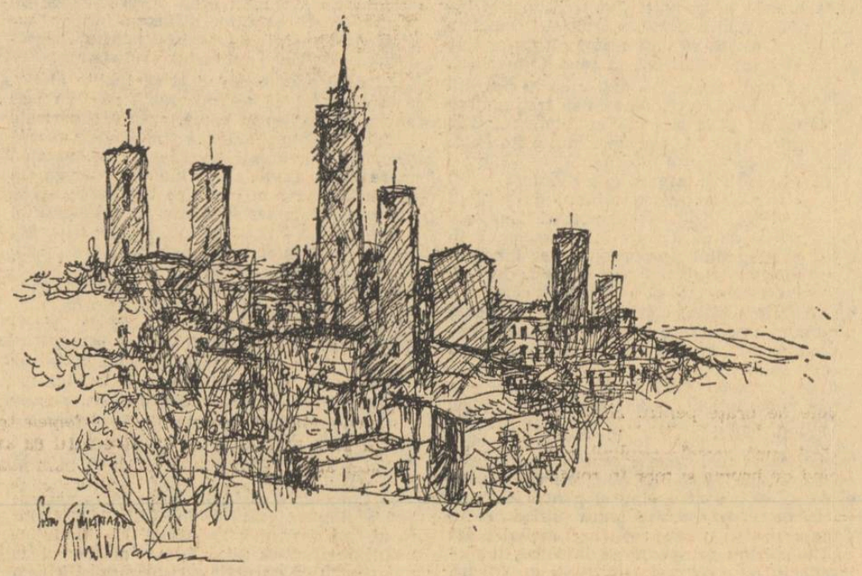

om care să viseze numai frumos. Şi în cele trei săptămîni petrecute la C. i se întîmplase o dată să sară din somn îngrozit, aproape paralizat, părîndu-i-se încă multă vreme după ce se trezise că în pat lîngă el se zvîrcoleşte cineva trăgînd să moară.

Se frecă la ochi şi ca să scape de toate gîndurile astea, încercă să formuleze în minte principalele puncte ale raportului pe care trebuia să-l întocmească cu situaţiile reclamate de beneficiarii din C., dar nu izbuti să lege nici două propoziţii. Privirea îi fugea mereu spre momîia de pe bancheta din faţa sa şi Traian Georgescu simţi din ce în ce mai puternic nevoia să aprindă lumina, să dea învelitoarea aceea cărămizie la o parte şi să vadă, să se convingă o dată pentru totdeauna dacă Elena era într-adevăr acolo, sau dacă dimpotrivă, totul fusese o părere, o nălucire a creierului său istovit. Dar ce pretext să găsească pentru a aprinde lumina aşa pe neaşteptate şi mai ales cum să motiveze pe urmă faptul că a pus mîna pe o haină care nu-i aparţine ?

Bărbatul de lîngă el începu să tuşească şi să se foiască, se ridică nemulţumit în picioare, privi două-trei minute pe fereastră, după care îşi plimbă încet mîna de-a lungul improvizatului giulgiu cărămiziu şi se aşeză la loc respirînd şi pufăind zgomotos.

— Dar a ce dracului mirosiţi domnule ?! explodă el deodată.

— A ce miros domnule ?! tresări Traian Georgescu, care numai la o astfel de întrebare nu se aştepta.

— Şi eu care v-am considerat tot timpul un nobil, bodogănea celălalt indignat.

— A ce miros domnule ? întrebă din nou Traian Georgescu, ruşinat şi zăpăcit, gîndindu-se la camera igrasioasă de hotel unde petrecuse trei săptămîni, neavînd la dispoziţie pentru spălat decît un lighenaş şi o cană de tablă de trei litri de apă.

— A mort domnule, iertaţi-mă că v-o spun aşa de la obraz, dar mirosiţi a mort în morgă, — nu tu zambile, nu tu iasomie, nu tu regrete ! Morgă domnule ! mortul şi cimentul, atît !... Vă ţineţi mare acolo-n ungherul dumneavoastră, nu faceţi nici-o mişcare, nu catadixiţi să scoateţi o vorbă, dar de mirosit, miroşiţi ! Las-că suportă proştii ! Aici e compartiment de-a-ntîia domnule !...

— Domnule, bîigui Traian Georgescu încercînd să protesteze.

— Nici-un domnule, nimic ! Credeţi că dacă mi-aţi ţinut capul la pieptul dumneavoastră şi m-aţi mîngîiat pe creştet ca o mamă profitînd de momentele mele de adîncă tulburare şi durere, pe care nu le-am tăinuit considerîndu-vă un nobil, credeţi aşadar că dacă s-a-ntîmplat ce s-a-ntîmplat, vă puteţi permite acum să-mi daţi peste nas cu acest miros insinuant şi perfid ?! Vă închipuiţi poate că nu-mi dau seama unde vreţi să bateţi, vă aduc însă la cunoştinţă că-mi dau seama şi încă foarte bine. Dar vă întreb : în numele cărui drept moral vă permiteţi acest lucru ? În numele cărui drept moral vă permiteţi să-mi aduceţi aminte de morţii din morgă ? De ce sînteţi rău domnule ? De ce vă apucaţi să răscoliţi în sufletul meu, destul de întristat şi fără asta ?...

— N-am vrut domnule, iertaţi-mă, zău că n-am vrut ! bolborosi repede Traian Georgescu, temîndu-se de posibilitatea unei noi crize de furie din partea nebunului de lîngă el, nu mai încăpea nici-o îndoială că omul era nebun şi Traian Georgescu ar fi vrut să se afle măcar pe culoar dacă nu în alt compartiment, dar cum să iasă, cum să se ridice-n picioare şi cum să deschidă uşa, cine ştie ce i s-ar fi putut năzări nebunului şi cine ştie ce reacţii neaşteptate ar fi avut, putea să-i sară în spate şi să-l strîngă de gît, sau să-i dea cu ceva-n cap, — calmaţi-vă domnule, n-am vrut, calmaţi-vă ! îi zise străduindu-se să rămînă cît mai nemişcat pentru a nu-i trezi celuilalt vreo suspiciune.

— Sînt calm domnule, sînt chiar foarte calm, deşi mi-aţi tulburat sufletul cum nici nu vă închipuiţi.

— A fost fără voia mea, vă rog să mă credeţi că a fost fără voia mea...

— Fie ! vă cred ; dar asta nu schimbă cu nimic situaţia. Aţi vrut sau n-aţi vrut, aţi dat cu piatra-n baltă şi iată : o tristă şi neliniştită stafie umblă acuma prin mine ca printr-un cimitir blestemat. Cum dracu aţi izbutit, dragă domnule, să mirosiţi în halul ăsta ?!...

— Probabil că igrasia din camera de hotel unde-am stat, începu Traian Georgescu să explice jenat, dar celălalt sări imediat în sus nelăsîndu-l să spună mai departe.

— Nici-un hotel, domnule ! Să nu-ncercaţi să-mi vindeţi mie gogoşi de astea cu hotelul, pentru că dumneavoastră nu mirosiţi a hotel sau a altceva, mirosiţi precum v-am spus : a morgă. Simţul meu olfactiv cunoaşte mult prea bine acest miros ca să se-nşele. Şi acum să stabilim adevărul adevărat, oricît ar fi el de zguduitor pentru mine. Spuneţi-mi : sînteţi autopsier ?

— Ce vă închipuiţi domnule, bîigui, zăpăcit Traian Georgescu.

— Nu-mi închipui nimic domnule. Mie să-mi spuneţi doar atît : sînteţi, sau nu sînteţi ?

— Nu,...

— Eram aproape sigur ! exclamă celălalt... Ştiam că nu o să mi se dea această şansă... Aşadar sînteţi mortul !...

— Ce mort domnule, se-nfioră Traian Georgescu, veniţi-vă-n fire, ce mort ?!

— Aţi recunoscut singur că nu sînteţi autopsier...

— Sînt jurisconsult, domnule, jurisconsultul Traian Georgescu de la Trustul de construcţii-montaj numărul opt din capitală, jurisconsult, înţelegeţi ?

— Înţeleg, asta vă închipuiţi dumneavoastră că sînteţi, dar nasul meu nu poate fi înşelat. Sînteţi mort, domnule, şi încă un mort vechi, pentru că mirosiţi de-mi strîmbaţi nările. O, doamne, mirosul acesta pe care credem că-l uitasem, mirosul acesta de mort fără familie, de mort mucegăind pe mesele de ciment ale morgăi, cei mai trişti morţi cu putinţă...

— Dar nu sînt mort domnule, se apără Traian Georgescu, simţind tot mai des fiori de gheaţă prelingîndu-i-se pe şira spinării.

— Sînteţi, nu are nici-un rost să negaţi, mirosul dumneavoastră vă trădează. Şi-ncep să bănuiesc şi cine sînteţi, iar sufletul meu profund tulburat şi plin de compasiune vă înţelege şi vă aprobă această dureroasă revenire printre cei vii. Vi s-a făcut dor de ea, nu-i aşa ? întrebă bărbatul coborîndu-şi deodată glasul pînă la şoaptă.

— De cine să mi se facă dor ? se cutremură Traian Georgescu.

— De ea, şopti bărbatul arătînd spre moarta acoperită cu ciudatul veşmînt cărămiziu ; de iubita şi sărmana noastră contesă, care ştiu ce-a-nsemnat pentru dumneavoastră şi pot spune că am ştiut şi-atunci. O, domnule, mă veţi putea ierta vreodată că v-am luat-o ? şopti el răguşit. Voi fi iertat vreodată că v-am ucis ca să v-o pot lua ?...

Şi vocea îi tremură şi se stinse şi bărbatul se lăsă în genunchi în mijlocul compartimentului, cu mîinile împreunate a rugăciune spre Traian Georgescu, care-l privea înfricoşat, fără să poată face o mişcare şi fără să poată scoate o vorbă, ca-n visele lui urîte, dar acum nu visa, şi nici în visele acelea îngrozitoare nu fusese niciodată el mortul, şi nici acum, era viu, nu-l ucisese nimeni, nu era strigoi, era viu, dar cum să spună toate astea, buzele i se mişcau în gol, fără să poată scoate o vorbă, şi chiar de-ar fi putut vorbi, cui să-i spună că-i viu ?

Elena era moartă, iar celălalt nebun...

ELENA NESTOR

Ploaia

După perdele piticul cel plin de surprize care de altfel putea fi orice altceva, chiar şi un gîndac de colorado, îl vedeam ca pe un pitic exagerat de mic şi fragil, sclipitor de roşu, se legăna şi îşi schimba forma, prietenii mei nu l-au observat, Graţiela Burlacu m-ar fi putut înţelege cu vreo două ceasuri în urmă cînd încă nu-i venise în minte ideea aceea nouă, inocentă în felul ei, sub a cărei inocenţă căutau toţi fără speranţă, incoerenţa cu care se exprimase îi făcea să creadă că acolo se ascunde ceva, dar ea nu fusese niciînd şireată, căutasem zilnic, fiecare în parte să-i imaginăm o aureolă de candoare şi mister, dar misterul nu erg mister, ci nesiguranţă, oarecum prudenţă, însă cel mai prudent eram eu asigurîndu-i adesea că la Graţiela Burlacu nu e vorba decît de aiureala unui „om fără căpătîi". Îi priveam pe toţi cu indulgenţă, aveau ceva pitoresc, citeodată părea goală pe dinăuntru, alte ori aducea lucruri atît de noi, uneori era frumoasă, alteori posacă.

Ea, ea m-ar fi înţeles, m-ar fi ajutat să dezleg taina piticului, ea precis ar fi ştiut cine e, era desigur o legătură între apariţia piticului şi prezenţa Graţielei Burlacu, cine ştie dacă nu el a adus-o din nou la masa noastră, am mulţumit piticului.

Vorbea ţinînd braţele lungi şi subţiri cu palmele împreunate în mijlocul mesei, lăsa capul în jos sau pe umăr, noi ascultam înghesuiţi unul în altul ca să nu-i incomodăm gesturile, „uite, eu..." şi-şi muşca buzele ferm şi se uita undeva pe masă, şi-şi lăsa din nou capul pe un umăr ca să nu-i alunece părul pe obraz, devenise atît de convinsă de ceea ce spunea.

— De ce nu veniţi şi voi ?

— Eu am nevastă, copil, a spus Pavel.

— Eu şi Gică Mirea am terminat şcoala de mult, am uitat, ne-ar veni greu.

Ploua, Graţiela Burlacu continua să argumenteze, iar băieţii spuneau molateci că e prea departe, că n-au timp, se apropiau mulţi, dar aflînd despre ce e vorba plecau tăcînd, cei patru stăteau nemişcaţi şi neconvinşi, obosiţi de lumina sidefie, de sala mare cu mese roşii, patrate şi goale, geamurile erau şi ele patrate, dar negre, acoperind un întreg perete, mă obişnuisem cu sala asta albă, cu Graţiela Burlacu, cu acea neobişnuită Graţiela Burlacu, noi eram mulţi, ea era unică, în fiecare moment era alta, pentru fiecare din noi era alta. Ei nu auzeau decît glasul fetei, eu vedeam şiroaie pe geamul negru şi ascultam ploaia leneşă, piticul jucăuş pentru care nu cutezam s-o întrerup pe Graţiela Burlacu era o pată roşie, variabilă în intensitate, se mişca, se rotunjea, se fragmenta, era unicul lucru care-mi putea distrage atenţia, vorbele Graţielei Burlacu nu le urmăream pentru că nu-mi erau adresate, doar inflexiunile vocii pătrundeau în mine şi în funcţie de ele piticul îşi modifica forma iar picăturile de apă îşi grăbeau sau îşi încetineau alunecarea.

Mîna Graţielei Burlacu gesticula cu amplitudine minimă, purta ca de obicei o bluză bleu, cînd am descoperit că piticul era un bec reflectat în geam, mi-am amintit că în seara aceea avea să fie dans, am ieşit singur în ploaie şi n-am mai avut răbdare să-l aştept pe Mirea să mă ducă acasă cu motocicleta. Pe asfalt năvălise noroiul, în jur nu erau copaci, nu se auzea nici o maşină, în ciuda ploii oamenii începeau să se adune, erau mulţi şi atît de puţine fete, iar între ei pata aceea bleu care se numea Graţiela Burlacu, oh, oribil nume, şi tocmai o fată să se numească aşa... tovarăşa Burlacu, auzi... Burlacu, e drept că nu se amuza nimeni din pricina asta, dar oricum, ar fi trebuit să se numească altfel. Mergeam la dans foarte rar, cu toate că nu aveam decît 8—10 ani mai mult decît cei 4 băieţi, ei mă socoteau bătrîn şi nu eram bun decît să le dau sfaturi şi să le ascult confesiunile, dar nu acesta era motivul, înainte de venirea Graţielei Burlacu rămîneam cu ei sîmbăta, dar acum mă temeam să nu bănuiască cineva că i-aş da tircoale fetei. În toţi aceşti doi ani n-am schimbat decît formule de salut cu ea şi aceasta le plăcea băieţilor, de aceea veneau la mine pe rînd seara să ne sfătuim şi astfel am ajuns să ştiu despre Graţiela Burlacu mai mult decît fiecare dintre ei.

M-am depărtat de club, picăturile de ploaie mă izolau de tot şi de toate, primeam binevoitor botezul toamnei incipiente, în jurul luminilor rare noaptea fabricase tonuri metalice, în urma mea rămăsese fosforescentă sala de unde plecasem de bună voie şi nu vroiam să mă mai uit spre ea, prevăzător mi-am înfrînat un gînd de a privi înapoi, căci mă temeam să nu mi se adincească sentimentul toamnei care într-o ploaie de simbătă riscă să se transforme într-un sentiment al noroiului, al bălţilor. Sub tălpi, moliciunea seacă a prafului ud mă liniştea, da, într-un fel eram liniştit ca-n orice altă astfel de zi, faptul că pe acolo mai treceau oameni mă încredinţăa să nu mă uit pe unde calc, n-aveam nici umbrelă, mă gîndeam la ei toţi şi stăruia pata bleu alăturată piticului roşu ca un semnal, împrejur tremura bezna compactă străpunsă de acele reci şi ostile ale stropilor, sub ei mersul meu era o zbatere, o dispută cu apa pe care n-o ocoleam, mă uitam la şosea şi coboram fără s-o văd, nu mai erau nici oameni, din cauza frigului deveneam agitat, mergeam ca şi cînd ar fi avut un scop precis, ca şi cînd m-ar fi aşteptat cineva, mă antrenam în lupta cu răceala apei şi întunericului, ud pînă la piele mă autosugestionam că exilul meu e confortabil pentru că speram ca ploaia să mă liniştească. nu-mi auzeam paşii, am trecut pe lîngă locul unde trebuia să cotesc spre baracă şi am continuat să cobor, ridicînd ochii n-am văzut decît stilpi, lumini punctate de picături săltăreţe şi prelungi, mi se cernea în faţă o negură şi o linişte neconcludentă, am început să merg încet, aşa ca să treacă timpul, aş fi dorit foarte mult să-i ştiu pe băieţi adunaţi toţi în camera mea, deşi do-

cutii cu vopsele uscate

Cînd s-a deşteptat, trecuse bine de amiază, în cameră era răcoare, un gîndac negru, din cei puturoşi, rodea într-un colţ, între cutii cu vopsele uscate, o coajă de pîine de secară, îl vedea atît de aproape de ochii lui, lucios şi străin, încît ar fi vrut să-l strivească, mai bine nu, alături domnul Hessmanstrag tuşea uscat şi-l auzea urinînd, apoi se făcu tăcere, gîndacul negru se ascunsese, sătul, trebuia să vină Robert, bine ai venit, prietene al meu şi frate geamăn, glăsuieşte urarea.

Robert s-a întors de pe unde-l purtaseră nevoile, posac, obosit şi rău. Băuse iarăşi, avea şi cu el cîte ceva, de-ale gurii nimic, nici nu s-a uitat la bătrîn şi doar îl iubea într-un fel, a intrat şi a spus... Klaust ai făcut bine că ai rămas. Se cade să ne placă lucrurile rotunde, terminate adică, iar povestea care se sfîrşeşte cu mine tot de la mine ai să o afli, de atunci şi pînă astăzi...

A aşezat sticla pe podea, Klaust s-a ridicat şi el şi a clătit două ceşti de porţelan, subţiri ca hîrtia, ciobite, a turnat şi l-a aşteptat să înceapă, cu milă omenească, cum altfel. Robert tăcea şi tăcea şi nu se mai hotăra, dar cînd a fost şi-a vorbit, mult, după ce s-a mai întunecat şi-a mai scăzut lumina între ziduri, iar Hessmanstrag, flămînd, a renunţat în sfîrşit să mai strige, întins în patul lui, că i se cuvine şi lui pe lumea asta, că ar vrea o fată ca o acadea, de fapt ce-i trebuia era mai degrabă o fiertură fierbinte, dar aşa era el, îi plăcea să le facă celor din jur viaţa amară ca să fie, de aceea, somnul dulce, părea că niciodată n-a fost Klaust mai singur şi nici Robert mai departe de el şi, har domnului, aşa era. Robert, spuneam, a stat tot timpul rezemat de uşă, cu spatele, mîinile şi le adunase pe piept, în cruce, cucernic poate, dar prea treaz nu era el, parcă îi era frică, parcă ruşine, Klaust îl asculta şi nu-i părea nici lui bine, îi era foame tare, rachiul şi vorbele altuia nu mai ajută de mult, la nimic. Da, dar...

...dar, atunci, în tren, drumul a fost lung către miază-zi. Robert moţăia, se gîndea la casa pe care o lăsase în urmă, mai ştii cum vine ceasul cel rău, la mătuşa Ernesta, atît de cumsecade, avea aceasta să-l sărute pe frunte, bunătate şi tristeţe, căci era singura de un sînge cu el care mai făcea umbră pămîntului degeaba, aşa cum şi trăise, la Fiegman, dă-l dracului, vagoanele se clătinau şi flacăra lămpilor puţine, cu ulei de rapiţă, clipea galben pe chipuri slabe. Din cînd în cînd opreau în cîmpie, conductorii plictisiţi anunţau staţia, Sarmstadt, o clădire scundă de cărămidă roşie, în stînga closetele, în dreapta closetele, Redstadt, era vînt şi foşneau pe peroane ziare pe care nu le citise nimeni. Griegstadt, o femeie aştepta aici întotdeauna alt tren, care, şi iarăşi şi iarăşi. Femeia îşi pierdea zilele şi nopţile zadarnic căci nu toate arată pe dinăuntru aşa cum se văd ele, din cîmp, de pildă, de pe malul unui iezer cu miros de peşte mort şi de papură, cînd paşti vacile şi murgul iarbă verde, iar el, trenul, izbîndă de noapte, crezi că ajunge acolo unde tu nu ai fost niciodată, dar îţi închipui cam cum ar fi şi iată că bine. Ranenstadt... Karmstadt... Vecinii lui, oameni între două vîrste, ciolănoşi, cu capetele rase, cu ochii mari şi negri, şopteau: „măi, frate, şi m-a pus ăla, secătura, să stau într-un picior şi ardea soarele, mă, de te usca, curgea sudoarea de pe mine şi stăteam şi nu puteam să mă mişc nici atîtica că-şi lăsase javra lîngă mine să mă păzească şi cum mişcam, cum rînjea şi horcăia, să-mi sară-n gît şi să mă rupă... şi era zăduf, mă, zăpuşeală cum nu se mai află şi-i era cald şi cîinelui, îi atîrna limba, băloasă, dar nu se dădea dus, că-l învăţase să se dea la om şi-l hrănea numai cu mărunţaie, era voinic tare, n-aveai ce-i face, dărîma lupul... mai era şi stăpîne-su, minca-l-ar viermii, cu dreptatea lui, pe undeva, pe acolo şi uite-aşa îşi bătea joc de sufletul unui amărît, că nu mai puteam, mi se umflase genunchiul şi mi se arătau numai sălcii şi doniţe cu apă, mă durea şi mai erau patru ceasuri, pe puţin, pînă să se mai potolească arşiţa... măcar vînt să fi fost, ca acum, dar n-aveam eu norocul acela, o frunză nu se clintea, albi salcîmii şi le cădea floarea din senin, văzduhul era încins ca untdelemnul... tare mi-era greu şi mă... mamă, tot ea, şi-mi aduc aminte că-mi spunea că ei nu-i e frică de cîine, poate să fie şi necuratu-n el, îl scuipă odată drept în bot şi el închide ochii şi se linge, prostul, că-i animal şi-i curat de felul lui... ei, şi-aşa am făcut, dar a mers greu, că-mi era gura arsă, de unde... pînă la urmă tot am izbutit căci mi-am închipuit cum făcusem într-un an la crîşma lui Stasov, şi crîşma-i bună la ceva, ce crezi, cînd supsesem o alămîie mare ca să-i fac pe ăia cu nunta şi cu orchestra lor să se cărăbănească, m-ar fi jupuit ţiganii de viu că le stricasem cîştigul, le ploua în gură cînd se uitau la mine, cum să mai cînte... ei, şi cum se lingea dihania odată schimb şi eu piciorul cellat, nu m-a simţit, ce mai, şi aşa am făcut pînă seara, gîndindu-mă cînd la acrituri, cînd la scîrboşenii... de cald, ce să zic, tot aşa era, dar mai mergea... frăţioare, mă, şi vine ăla de unde se dusese, mă priveşte cu ochii mijiţi, se uită şi la cîine şi-odată mă pocneşte cu vina aia de bou şi dă-i, vînăt m-a lăsat... ştia, se vede, şi el, avea pesemne, şi el o mamă, căci de ce m-am ferit tot n-am scăpat... a bătut şi cîinele, săracul, şi l-a înjurat urît, avea, poate, şi-o mamă de cîine, mama lui...".

Au oftat amîndoi şi-au tăcut, trenul a mai mers ce a mai mers şi s-a oprit, cei doi au coborît, drum bun, cale bătută, îi vedea pe geam cum se pierd în întuneric, în cîmpie, îmbrăţişaţi pe după umeri, slabi şi osoşi:

„Dar ţine băiete, ţine aproape,
Nu vezi, convoiul s-a-ndepărtat
Şi-o santinelă, cu sînge rece,
Un pat de armă în piept mi-o dat...
Haida, haida, nu-i nimicaaa..."

Lui Robert nu-i venea să creadă că se întîmplă şi aşa, cei doi tăiaseră la sare, da, pentru păcate adevărate, trenul plecase deja, glasul roţilor de tren, era departe de ei, cum mergeau printre căpiţe de lucernă, aromitoare, împreună, spre vreo aşezare de şes, unde nu se găseşte decît rachiu de secară ori de sfeclă albă, basamac, dar era nevoie de braţe pentru coasă, nu te întreba nimeni de unde vii şi ce hram ţii, ei aveau să-şi rupă coatele trudind, prin octombrie, cînd dă bruma şi mor în rouă albă păianjenii cu cruce, vor lua banii, răsplata, se vor îmbăta repede şi bine, unul dintre ei va băga o mînă în buzunar să scoată bumăştile, să-l vadă lumea şi să cinstească scripcarul, va găsi acolo un cuţit lung, cu lama subţire şi albastră, ochii lui se vor mări speriaţi, de ce trebuie aşa, de ce nu se poate altfel, îşi va aduce aminte că odată, demult, şi gata, prietenul va sta întins pe spate, **aber kleiner weise doch nict, bald kommt der Tod**, cîrciumăreasa va ţipa, aoleu şi vai de mine, lăutarul va fura hîrtiile mototolite aruncate pe masa umedă, o sută, două, trei, să-mi sară ochii, conaşule, dacă am luat ceva, patru, cinci, şase, cel lovit va avea în colţul gurii un fir de sînge negru şi se va mira şi el de ce nu se poate altfel, de ce trebuie aşa... ştii, Robert, las-o încurcată, nu mai cobi, poate vrei să spui că prietenul, oh, prietenul, dar mai bine uită, conductorul, iată-l, a trecut pe coridor, Rinmeg, e şi el un necăjit şi-un fumător de lulea... Aici a coborît şi el, îngrijindu-se de bagaje, de ce mai avea, lăzile cu mere pentru Ernesta, ziarele de ieri şi **Calendarul bunului apicultor** pe anul acela, pe care-l cumpărase de la un vînzător ambulant pentru că-i plăcuse o reproducere, **Venus din Urbino,** pripăşită cine ştie cum pe copertă, se sfîrşise, era capătul, se vedea prin stuful încă verde, parşivă, apa tulbure a bălţii şi pe malul înalt, neclară ca speranţa, întunecată, vila Ernesta.

*

Revederea a fost ca între rubedenii, simplă, s-au sărutat, s-au întrebat de sănătate, mulţumesc, Ernesta a pregătit o cafea amară, Robert a băut-o fierbinte şi cuviincios, şi s-au culcat, mai era destul pînă dimineaţa. Cînd s-a trezit camera era aurie, soarele roşu şi pretutindeni, în mari fructiere de sticlă, erau clădite merele aduse de el, lucioase, mătuşa lui, atît de tînără încă, le ştergea de praf cu o cîrpă curată, iar din bucătărie vocea ei plină, îl chema să mănînce. Uneori se mira de ce nu i-a venit aşa, o poftă, să o ia în braţe pe femeia aceasta cu trupul plin, sănătoasă ca o bucată de lemn, plină de umbre rotunde şi de puf alb, — dacă ar fi făcut-o vreodată atunci mai întîi ar fi vrut să o sărute pe git, unde obosise puţin şi unde îi era carnea ca miezul migdalei — şi nu ştia ce să-şi răspundă. Îşi spuneau pe numele mic, se alintau chiar, cînd erau între ei doi, pentru că Robert simţea cît ar supăra-o de i-ar aduce aminte că ar putea să o respecte şi el credea că mai degrabă pentru aceasta nu li se întîmplase. prea aveau nevoie unul de celălalt, ca un bolnav de alt bolnav, decît fiindcă lucrul acela era spre primejdia sufletului.

Se spălă îndelung, avea în cameră un lavoar pe care găsea de fiecare dată cînd venea acelaşi săpun de levănţică şi acelaşi ştergar de in aspru, vîrstat cu broderii, mîna uşoară a mătuşii, dar ce-i plăcea lui mai mult şi mai mult erau ligheanul şi cana, amîndouă de faianţă veche, smălţuite gros, albe, în care apa părea mai apă decît era, apoi au mîncat omletă cu şuncă şi cafeaua rămasă de cu seara. S-au înduioşat amintindu-şi de ai lor, ea l-a întrebat cît are de gînd să rămînă, aşa, două, săptămîni, bravo, aici sînt atît de singură, iar atît de multe zile nu-s nimic, se tot duc, du-te şi tu de te scaldă.

Balta l-a primit ca pe o piatră caldă, încremenită între trestii, potolită şi străină, iar cînd s-a întors, tîrziu, Ernesta se odihnea. Au prînzit în odaia ei, unde totul era palid şi matern, demodate erau şi lămpile cu picior de metal şi patul cu tăbliile pictate, — scene de la vînătoare de vulpi, cu ogari şi purtători de cornuri — şi tapetul cu flori mici, discrete ca o întîlnire între două lesbiene. Mătuşa Ernesta, ca orice femeie trăită prea mult doar cu ea şi pentru ea avea acea aplecare spre aluaturi dulci, cum numai plictiseala şi singele subţiat ţi-o poate da încărcase masa cu **palais des dammes,** numai stafide şi rom bun, cu **pains noisettes,** cînd le ronţăia puteai să-i preţuieşti dinţii curaţi şi cu **croque-en bouche** de fructe caramelate după care se dădea în vînt. Aşeza peste caramel felii de portocale, alese de aceeaşi mărime, pe urmă mirabele şi mandarine şi curmale, punea totul pe un fund de **pâté sucré** şi le ţine în gheaţă, cum să nu-i placă. Era o parte din felul în care Ernesta vieţuia, retrasă şi neispitită, cu acea încredere în ce a fost pe care o are cel ce stă strîmb şi judecă drept, acela ştiind ce să păstreze din ce a avut odată şi-a părăsit ori s-a trecut ca floarea de cireş, amară. Ernesta înţelegea mai degrabă să colinde halele de vechituri, unde o cunoşteau toţi telalii, căutînd vase filigranate, icoane îmbrăcate modest în argint înnegrit, romane mălăieţe de Daphné du Maurier sau Christian de Caters, ibrice de aramă bătută. Cumpăra însă, mai ales, pachete de scrisori legate cu panglici decolorate, ale altora desigur, se găseau pentru ea destule, căutau negustorii prin sertarele scrinurilor cînd îşi vindea unul agoniseala şi i le păstrau, ea le citea cînd n-avea ce face, o costau cîţiva bănuţi şi se tăvălea, spunea ea, în sentimente. Ar fi putut, şi încă cum, să sucească capul vreunui bărbat aşezat, i-ar fi fost mai la îndemînă şi poate mai cu folos, dar n-o făcea sau Robert nu ştia; nu se căia că-i trecuseră ploile dintîi, înnebuniseră destui după zîmbetul ei, pe mulţi îi băgase de timpuriu în mormînt, unii dintre ei îşi mai aduceau aminte de ea ca de o blană mare de urs, ca de un pahar de vin negru, ca de un foc de butuci de fag într-un cămin de cărămidă roşie, seara, şi ardea doar o lumînare subţire, de ce să nu ardă, ori, mai bine, ca de un sărut grăbit, tremurat, într-o gară, dimineaţa, iarna, în ceaţă. Credea Robert că de aceea iubea Ernesta atît fleacurile roze ale tinereţii ei, urma ei pe ceară caldă — oricum, aici la Rinmerg, timpul nu avea preţ. Atunci cînd li se făcea dor, unuia sau altuia, parcă dădea o molimă, veneau să o vadă de pe unde se împrăştiaseră căutîndu-şi un rost, pe unii îi cunoscuse şi Robert, bărbaţi voinici şi rumeni, cu ochii moi, sfioşi şi alţii, schilavi, porcoşi, numai fiere, cu uitătura rece, parcă aveau sînge de şopîrlă în ei — apăreau deodată în prag, umbriţi, şi-i şopteau răguşit numele. Cu toţii o găseau mîncînd, plictisită, **croque-en bouche,** aşa cum probabil o lăsaseră cu ani în urmă, într-o cofetărie mică, cu stînjinei proaspeţi pe fiecare masă, dintr-un orăşel de munte; ea îi mărturisise lui Robert că acolo se despărţise de toţi, făcea ce făcea şi-i ducea la Saint-Honoré, între brazi, sub stele multe, unde le spunea că nu se mai poate, a zburat puiul cu aţa, pe care îi ştia mai săraci cu duhul îi întreba dacă nu vor să le lase ceva, amintire s-ar chema, voiau şi atunci le scria grăbită cîteva cuvinte, cam aşa, cu dragostea cea care a fost, acum lasă-mă, nu le cerea să o uite, la ce bun. Aceştia, cel puţin, n-o mai căutau, plîngeau şi se-nsurau. Nu era numai o toană a ei chestia asta. Ernesta înţelegea că aşa se rupea mai uşor şi mai avea şi bucuria de a-i vedea plecînd, mîndri sau umili, întotdeauna adînc mîhniţi, fiecare cu un fel anume al lui de a încerca să-i dovedească ei care-i privea, Ernestei care îi mîngîiase cînd tresăreau în somn şi se strîngeau, ca-n pîntec, la început, copii înfricoşaţi de lumea de dincolo, ei care se credeau singuri cînd ea era alături şi blîndă, şi de cîte ori nu erau ei puternici pentru că ea nu voia să fie, dumnezeule, că înţelege bărbatul nestatornicia femeii, ehei. Unul singur, venind, o tulburase pe Ernesta iar aceasta se petrecuse mai demult. Venise către înserat, un bătrîn înalt, cu părul sur, tuns scurt, cu haine negre, ghetre albe, cu monoclu fără şnur, înţepenit sub arcada dreaptă parcă pentru veşnicie, solemn ca un judecător în robă cînd e căsătorit şi-l înşeală nevasta, cu urmele unei boli de ficat care-i pătaseră faţa rasă Se aşezase fără să spună o vorbă, strîngînd între picioarele slabe bastonul de trestie de mare, Robert nu credea că-l poartă de nevoie ci aşa, Robert mai bănuia că domnul cel slab avea pe dedesubt lenjerie de mătase, prea îi era scrobit gulerul cămăşii, prea îi sclipeau scump butonii, cu siguranţă că nu asudase vreodată, nici măcar cînd se culcase cu vreo fecioară oacheşă, căci, uneori, şi asta se poate, vă jur.

I-a lăsat singuri, Ernesta nu l-a oprit, nici nu-l vedea, palidă mai era. Nici acum Robert nu ştia dacă şi-au spus atunci lucruri numai de ei ştiute ori de şi-au mulţumit, aplecîndu-se pînă la pămînt unul în faţa celuilalt, frumos şi ruseşte: bogdaproste, Ernesta Gudeman, pentru că ai trăit şi-ai iubit odată cu mine, nevrednicul, între oameni, iar de ţi-am greşit, iartă-mi, acum cînd încă mai sînt ţărînă şi mîine cînd nu voi mai fi, aşişderea. Cine era acesta, slabul şi perversul, domnul cel negru pentru care toate lacrimile sînt de bucurie, în cîte oraşe cu uliţe înguste, fără lumină, doar luna cu care nimeni nu are ce face, şi de cîte ori nu se va fi înclinat el, inima lui turtă sfîntă, prescură cu semnele căinţei, Robert nu aflase. Klaust îl văzuse, dar nu-l ştia, caleaşca lui cu cai de fum astăzi cine-o mai cunoaşte, Ernesta, care l-a sărutat pe gură, în sea.a aceea şi altădată, a tăcut de trei ori şapte zile...

...Alături, domnul Hessmanstrag se mişca şi Robert încetă să mai vorbească, poate ostenise, nu se mai vedeau, era noapte plină, se ştiau însă acolo, adunaţi degeaba, bătrînul dărîmat de alături scîncea flămînd şi părăsit, Klaust nu-l mai credea, dar Robert, care apucase să-şi rupă odată pîinea în două, dă-mi şi mie, na şi ţie, nu avea de ales. Aşa se petrec lucrurile de obicei, mergi liniştit pe strada Becker, ajungi în dreptul tutungeriei lui Bruno şi acolo îl întîlneşti pe el, milogul, cel cu faceţi-vă pomană, şi-i dai, de sufletul cui vrei tu, un gologan, dar iată că te mai poartă soarta prin partea aceea a tîrgului şi nu-ţi mai vine să treci atît de senin, milogul are în jurul lui aerul nevolnic al milei tale dintîi, acum nu mai cere, nu mai încearcă să te convingă că este un biet copil din flori, sărac de mamă şi de tată, de amîndouă dintr-odată, lepădat lîngă un burlan şi crescut în bălării, nu-şi mai scoate la vedere hibe ascunse, cum n-ai tu, te ştie, îl ştii şi tu, o să-i mai dai, căci de nu, după puţină vreme ţi se va face teamă, o îndoială păcătoasă o să te macine şi-o să te-ntorci din drum, îl vei găsi tot acolo, sprijinit de zid, încrezător, cu farfuria în care au căzut monedele altora la picioare şi banul tău va suna şi el, vamă. Ah, oare niciodată nu ai simţit nevoia ca atunci cînd căinează cineva în faţa ta viaţa lui de chior, doborît de atîta nedreptate, el nu are iar tu ai, cu capul lăsat pe masă, — ce spun s-ar petrece într-o bodegă —, să pocneşti din degete, plici, ca să-l faci să te privească şi atunci, dacă se poate fără durere, ochiul tău stîng să se acopere cu albeaţă şi să se scurgă, viscos. Atunci ai afla şi tu ce înseamnă mînia, zău aşa.

Aşa ceva însă, nu e în puterea noastră şi Robert i-a dus domnului Hessmanstrag puţină brînză şi puţin peşte afumat, Klaust îl auzea cum se îneacă mestecînd lacom, curînd avea să fie sătul şi-are să-l mustre din nou pe Robert că i-a adus străini în casă. Robert n-o să-l asculte şi-o să închidă uşa, iar va bea şi iar...

*Din volumul **Pentru eroi, ziua a şaptea**

OCTAVIAN STOICA

de sîmbătă

rinţa mi se părea prostească, doar aveau să vină negreşit nu aveau unde să se ducă în altă parte şi apoi puteam foarte bine să mă culc înainte de venirea lor, nu aveau de adus nici o noutate. Am luat-o înapoi prin ploaia egală cu intenţia să mă duc la club ca să aflu dacă s-au hotărît şi ei să urmeze liceul seral, se făcuse însă tîrziu şi eram obosit.

Graţiela Burlacu, doamne cît de urît îi suna numele, nu ştiam de unde a venit, unde s-a născut, dacă are undeva o casă, ştiam doar cîţi ani are, faptul că servea la masă a făcut-o în scurt timp cunoscută tuturor, era slăbuţă de tot, puţin arămie, puţin palidă, nu aştepta să fie condusă, să fie însoţită la plimbare, de cînd venise ea mergeam toţi cinci deodată la cantină şi cînd venea la noi la masă o întrebau toţi pe rînd „ce mai faci?" , spunea cuvinte puţine apoi întreba la rîndul ei „dar voi?" Băieţii se repezeau să vorbească în cor, iar Graţiela Burlacu pleca rizînd fără să fi priceput ceva, rămîneam eu să judec cui i-a zîmbit mai frumos. Pavel se simţea jenat de calitatea aceasta de candidat la un zîmbet dar nu se da bătut, Petrescu n-ar fi dansat cu ea în ruptul capului dar nu lipsea nici o sîmbătă, la Mirea şi Bratu mă gîndisem de multe ori, eram convins că pînă la urmă fata îl va alege pe unul din ei şi aş putea spune că eram întrucîtva îngrijorat de viitoarea întorsătură a lucrurilor însă nu eram în stare să prevăd nimic, de aceea îi aşteptam nerăbdător în fiecare sîmbătă. Erau prieteni nedespărţiţi, veniseră aici în urmă cu 5-6 ani, dar de cîteva luni se suspectau, veneau la mine pe rînd, fiecare căuta să-şi evidenţieze superioritatea, se invidiau, se urmăreau, fiecare scotocea pe ascuns buzunarele celuilalt şi tot pe ascuns îşi mototoleau cămăşile reciproc sîmbătă înainte de dans, de cîteva zile Bratu se mutase la Pavel a cărui soţie era foarte indignată pentru că cei doi nu vorbeau decît despre Graţiela Burlacu, iar copilul care auzea totul striga prin curte tam-ni-sam în toiul jocului „Graţiela Burlacu, Graţiela Burlacu !...".

Dar fata avea grijă să danseze egal cu fiecare, eram şi de astă dată nerăbdător să ştiu, am ajuns la baraca ce m-a întîmpinat cu golul neprietenos dinăuntrul ei, nu găseam cheia, cutia de chibrituri mi se udase, uşa s-a deschis cu un zgomot greu, de mult nu mai descuiasem şi nu mai încuiasem, demult nu mai găsisem şi nu mai lăsasem baraca goală, am intrat pipăind pereţii în întunecimea cu miros dens de tutun, deschideam ochii mari dar nu puteam distinge nimic, mi-am scos balonzaidul şi cred că pe duşumea l-am aruncat, m-am împiedicat de un prag şi m-am lovit probabil de cuier şi de multe alte lucruri, am pipăit mult timp pereţii dîrdîind de frig în căutarea comutatorului, cînd am izbutit să aprind lumina m-am pomenit în odaia celor doi foşti prieteni, am stins şi am ieşit repede, la mine era o ordine plicticoasă, mi-am îmbrăcat pijamaua, am început să caut prin hîrtoage din plăcerea de a le răvăşi, n-am aprins difuzorul pentru că vroiam să-i aud pe băieţi venind şi apoi mă apăsa liniştea imaculată a ploii, mi-am făcut patul şi m-am întins dar n-am putut sta mult, m-am ridicat în picioare, mă plimbam în jurul mesei şi foarte des luam cîte o hîrtie şi o mototoleam, sau o făceam bucăţele, cînd dezordinea a devenit obositoare, am întins faţa de masă şi am aşezat pe ea o sticlă de vin şi nişte pahare, în sfîrşit a venit Petrescu singur şi mi-a povestit că cei doi au băut, apoi Mirea a dansat mai mult cu ea, Bratu s-a apropiat, a urmat un schimb de pumni după care cei doi au ieşit afară şi pînă să se ducă cineva după ei au urcat amîndoi pe motocicletă.

A doua zi Graţiela Burlacu a venit să mă întrebe dacă Bratu a avut într-adevăr un accident de motocicletă şi dacă ea are vreo vină în toate acestea, şi n-a mai plecat de la mine, trebuia, firească, s-o scap de numele acela nepotrivit.

MIRON GEORGESCU

ochiul surd, urechea oarbă

în ureche ochi deschis
pleoapa spînzurată-n vis
să se vadă cu domolul
sol diezul mi bemolul

şi în ochi urechea con
hămestită după son
să se-audă cu încetul
verdele şi violetul

ochiul surd urechea oarbă
vorbele-s gata s-adoarmă
cîntă mutu surdu-ascultă
melodie gri ocultă

şi mă mistuise dorul

te chemam cu-arătătoare
deget drept şi deget stîng
celelalte în sudoare
tremurînd să te ajung

şi-am trimis arătătoare
dorul le făcuse moaşte
şi mi-am zis că poate naşte
mîna alte zburătoare

şi mă minstuise dorul
să-ţi sărut arătătorul
şi-aveai zece inelare
şi eu ciung de-arătătoare

dur la deal şi dur la vale

şi cum ţipă cvadratura
de-un patrat bolnav de cerc
şi mă-ncearcă şi-l încerc
dorul datului de-a dura

gem în colţuri de patrat
puncte patru cardinale
şi visez înfrigurat
dur la deal şi dur la vale

dur în jos gură de iad
celor mai pătrate vad
dur în sus gură de rai
cercuri pe picior de plai

circumflex peste vocală

vine-n frunză strîmbă-lemne
strîmbele să mi le-ndrepte
mi-a venit strîmbă frumos
pînă-n măduvă de os
şi mă doare strîmbă-lemne
strîmbă-fluier strîmbă-semne
strîmbă-vorbă şi zicală
circumflex peste vocală
îndreptat de patru lemne

GRIŞA GHERGHEI

stau ca un sfînt

femeile se-ntorc din amintiri
şi bat cu pumnii în genunchii mei
e un scandal cu aşternuturi vechi
şi-nfăţişări adînc molipsitoare
stau ca un sfînt şi număr enoriaşii
care-au plătit atîtea restaurării
nebănuind cum mi se şterge urma
şi-n ce pedeapsă nouă se cuprinde

cineva

voi rămîne afară
ca un lucru străin
aruncat de un val
cu mult înaintea stăpînului
cineva mă rîvneşte
şi-mi pune alături
obiecte mai vechi
aşteptînd să m-asemăn
şi să poată striga
ce-am găsit e al meu

n-am de ales

n-am de ales
va trebui să mă iubesc
să-mi ţin cu respiraţia parte
să-mi înconjur cu sînge gura
şi să fiu bun
cît ţine blana
n-am de ales
pentru puţinul meu străin
ascuns aproape în neştire
exist
sătul de mine însumi

stare

în mijlocul străzii
adică
un şarpe care vrea să vorbească
adică
o singură piele
pentru trei obiceiuri
cînd se aşteaptă aşa
în mijlocul străzii
chiar
pentru ce

vă rog

vă rog să nu vă deranjaţi
nu cînt aşa de unul singur
şi nu aud decît atunci
cînd vreau s-audă cineva
acum printre cuvinte doamnă
se plimbă iar o rudă moartă
şi pînă la sfîrşit de frază
veţi mai găsi o catedrală
vă rog să nu vă deranjaţi
această rudă m-a iubit
şi umblă-ncet ca să-mi ajungă
ce-a mai rămas de moştenit

NICOLAE NASTA

Întoarcere

Poate mîine, din pridvorul casei natale,
un nepot îmi va arăta drumul
şi voi porni în lume pribeag cu paşi grei
răpus de rădăcinele amintirilor mele.
Pe o piatră, voi sta de veghe,
desenînd contururile ogrăzii.
Voi fi arhitectul casei natale.
Voi răsădi pomi şi trandafiri în boltă.
Din ascunzişul gîndurilor
Voi scoate portretele părinţilor
şi le voi privi şi voi geme.

De dor, mă voi întoarce pe aceeaşi uliţă
şi din pridvorul casei natale
acelaşi nepot îmi va arăta drumul
şi voi fi un sicriu mişcător
pe apa drumului fără de moarte.

Acum

Acum mă cheamă somnul
într-un arpegiu grav,
să trec fără de voie
hotarul vieţii mele
spre lumi în care cerul
nu mai păstrează stele
şi nu e nici o floare cu zîmbetul suav,
ci numai tină oarbă şi rădăcini ce vin
să-mi soarbă nemişcarea ce-a dăruit senin
şi cîntecul pe care nu l-am cîntat întreg
şi bocetul pe care Acum, îl înţeleg.

Acum, mă cheamă somnul...

Să nu mai vii!

Să nu mai vii! Aleile sînt scrum
Şi scrum sînt astăzi visurile mele.
Şi zările de mînăstiri sînt scrum.
Şi scrum sînt toate zările de stele.

Să nu mai vii! Izvorul a secat
Şi morţi sînt solzii argintii din ape.
Furtunile pe flaute-au călcat.
Pădurile au ruginit pe clape.

Să nu mai vii! De-acum nu te mai chem.
Nu te mai chem. Mi-i rana prea adîncă.
Flămînd de cîntec tot mai sui pe stîncă
Şi singerez şi sui şi te blestem.

ARTE

TEATRU

Emoţii, aşa şi pe dincolo

Aşteptăm stagiunea. Ce să ne mai ascundem după deget. Orice răbdare are o limită.

În spatele cortinei se trag ultimile sfori şi se înlocuiesc cu sîrmă. Astă vară inventam o stagiune din lipsă de subiecte de cronică, acum nu vom mai prididi cu exemplele. E drept, nu le ştim încă, misterul e în spatele amoraşilor de pe pînza de la cornişa scenei şi merge pe sîrma care spuneam că înlocuieşte sfoara. Parcă văd că vor fi idei care au scăpat direcţiunilor de teatru.

Piesa aceea originală scontată e în repetiţie. Ne place să credem asta Şi parcă o repetăm şi noi cu gura închisă. Autori-surpriză, spectatori-surpriză, repertorii-surpriză. Acum cînd străzile proaspăt asfaltate, sînt — odată cu începerea ploilor — desfăcute minuţios de tîrnăcoape în căutarea acelei ţevi fantomă care nu se mai găseşte odată, speranţa noastră într-o reînviere din pămînt a talentului dramatic, creşte.

Aplaudăm belşugul de fantezie, energia cheltuită risipitor în repetiţiile care ocupă în aceste zile nu numai scena ci şi sălile, înnobilîndu-ne aşteptarea; mîna noastră făcută streaşină la frunte, parcă salută cotitura.

La început de stagiune sîntem din nou în leagănul celor mai frumoase speranţe şi chiar gungurim: publicul va fi prin urmare şi el nou născut. Ultimele indicaţii de regie sînt înfulecate în grabă, iar actorii par foarte naturali în rolul care, în sfîrşit, le vine ca o mănuşă. Le urăm să nu ne arunce mănuşa. Cît despre autori, sperăm că în această stagiune vor fi şi ei jucaţi. Ne gîndim, bineînţeles, la autorii din toate generaţiile. Desigur, se va spune şi de aici încolo, că singura problemă spinoasă rămîn tot cronicarii dramatici. Destinul lor fiind pecetluit să aşteptăm stagiunea. Aşa e în Bucureşti, aşa e în provincie, febrilitate, spirit de echipă renăscut, în toate teatrele, pe toate scenele. Aşa şi pe dincolo.

Marin SORESCU

FILM

Numai mortul va răspunde

Într-o seară, acum vreo săptămînă, în frumoasa grădină a Casei Ziariştilor, osteneam — într-un colectiv restrîns — la un produs de podgorie Spre mirarea noastră o mare economie de curent electric părea a-i stăpîni pe gospodarii restaurantului, ne chinuiam să sfîrtecăm ţesuturile slabe ale unei vaci (sacrificate la o etate înaintată) mai mult pe ghicite. Motivul obscurităţii era filmul despre care vorbim azi, „Numai mortul va răspunde", ale cărui personaje puteau fi întrezărite printre plopi pe ecranul din vecinătate.

Iată-ne, întărîtaţi de titlu şi de imaginile furate de la „masa presei", într-un cinematograf vechi (Moşilor, de cîteva ori renovat) traversînd filmul cu pricina. Vom spune că e o bună peliculă de serie. Şcoala poloneză, atît de cunoscută, determină, ca şi în cadrul altor cinematografii, o sensibilă ridicare a nivelului artistic mediu. Un film „oarecare", produs de cineaştii care au în spate prezenţa impunătoare (şi presupunînd obligaţii) a unei „şcoli" naţionale, e parcă altceva decît un film „oarecare" unde o asemenea prezenţă e greu de constatat.

„Numai mortul va răspunde" al lui Chécinski (s-ar putea să transcriem eronat numele poloneze, cu o ortografie atît de încîlcită), respiră pricepere în meserie şi ştiinţa de a nara interesant- cinematografic. Sigur că în multe locuri dramatismul e ajutat cu mîna dar cum — la urma urmelor — întregul gen „poliţist" (roman, piesă, film) presupune o doză de detaşare şi făcut, ajustările nu deranjează.

Plăcută este decizia cu care regizorul şi-a asigurat în distribuţie numai interpreţi urîţi. Căpitanul Pawel (actor Flipski) e dur şi dramatic dar cioplit neaspectuos, sergentul-scutier, parcă dinadins, are un chip hotărît ingrat şi trupul deformat de grăsime; tînăra Renata (Wisnjewska) lasă că întîrzie pe platouri de vreo două decenii, îţi produce iritare în scenele erotice, nimeni, dar nimeni nu se încadrează în tiparele hollywoodiene de altădată. De aici senzaţia de real, de oameni obişnuiţi, şi nu de eroi înfrumuseţaţi cu toate dresurile şi luminile.

Defectul mare al filmului e mediocritatea lui. Ea ţi-l smulge din memorie imediat ce ieşi din sală. Dar nu se întîmplă acest lucru cu cele mai multe din pelicule? Astfel, prin eliminarea automată a memoriei, pot fi cu putinţă realizările de excepţie. Şi nu numai în cinematograf.

Ilie CONSTANTIN

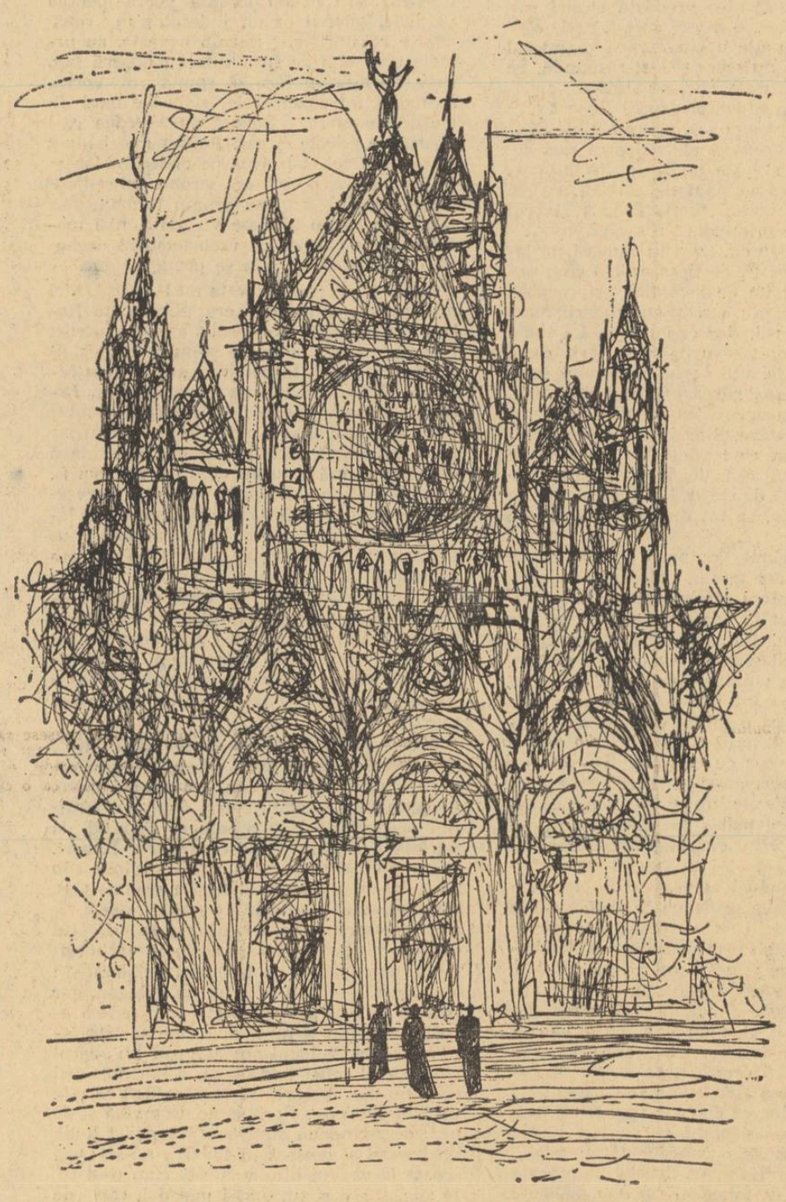

MIHU VULCĂNESCU: DOMUL DIN SIENA

PLASTICA

Mihu Vulcănescu

Mihu, de cînd îl ştiu — şi-l ştiu de nişte ani buni printre care-au fost şi unii răi — dă cu bidineaua pe cerul hîrtiei şi cu zugrăveli de sprînceană — şi, ca dintr-un pămînt bogat, pe hîrtie răsar case şi oameni şi arbori şi cer, toate cununate în sufletul lor adînc cu o vorbă frumoasă care stă să fie rostită şi nu e, cu miere neagră din tulpină de taină şi cu flacără verde luată din geamuri descîntate de dragoste. Mihu e, înainte de toate, un pictor al Bucureştilor, dar al oraşului coborît în istoria orientală, colindat de năluci. Mihu a luat suflet şi untdelemn de poveste de la Craii de Curtea Veche. Într-o noapte de iarnă, cu ninsoare pletoasă, am căutat cu el şi cu Tomozei circiuma Arnoteni a lui Paşadia, şi numai el a găsit-o, cu pensula aia în care sînt trei fire de păr aţurite (astea n-au crescut pe ureche de viezure, s-au desprins din lună într-o seară cu tei) şi i-a pus înaintea porţii un copac îndurerat, cu vînturi de demult.

Mihu e obsedat de culoarea albastră şi roşie — acel roşu din asfinţiturile de iulie şi din apogeul toamnei, acel albastru din culme de august şi din cerul de mătase al Italiei.

Peste peisajele lui din Bucureşti (dacă întîrzii mult între ele auzi venind din fundul lumii o trăsură şi potcoavele cailor cad rar) curge-o noapte melancolică şi grea, lîngă desenele din Italia se sparge un val de mare liniştită şi trec învăluite în cîntec gondole, perechi şi neperechi, ca într-o pînză de nebunie uscată.

Mihu, pictînd, povesteşte.

Şi cred că în serile lui ascunse, la el în odaie vin oameni din Bucureştii de demult şi-i spun în şoaptă poveşti neştiute de nimeni. Altfel de unde ştie el toate străzile uitate?

Fănuş NEAGU

revista străină

● *BABEL (nr. 2 a.c.) Organul oficial al federaţiei internaţionale a traducătorilor patronat de U.N.E.S.C.O. publică o serie de articole de strictă specialitate. „Onomatopee şi traducere", contribuţia lui Claude Noel, pune, în termeni spirituali, problema echivalenţelor de expresii desigind stări sensoriale, imitaţii de zgomote etc. Ploaia în lume nu cade la fel. În Anglia ea face „pit-pat" sau „pitter-patter", în Franţa „plic-ploc", în Germania „plitsch-platsch", în Italia „tic-tic", la ruşi „khliup" ş.m.d. Nici armele nu cad de acord: mitraliera franceză face „tacatacatac", cea germană „ratatatata", italiana (ca goarna românească) „ta ta ta ta", rusa „trak-tak-tak". Iată dificultăţi de interpretare la care traducătorii de pe tot globul ar renunţa bucuroşi, dacă nu li s-ar mai oferi prilejul...*

● *LE FIGARO LITTERAIRE. Coperta numărului de la mijlocul lui septembrie — „Les livres de la rentrée" — anunţă recolta de cărţi din pragul acestui început de toamnă. „Primele romane, primele suspine". Foarte mulţi debutanţi, o renaştere a romantismului şi a literaturii de capă şi spadă. Astfel aflăm că Jaqueline Monsigny totalizează în prima sa lucrare Floris, mon amour (citîm) 13 dueluri, două mii de focuri de pistol, 4 răpiri, 2 violuri şi o execuţie.*

● *L'EXPRESS (13 sep. a.c.) Succesul înregistrat de scriitorul american Erich Segal cu romanul său „Love Story" — (Poveşti de dragoste) — plasat pe locul doi în „marea paradă a ediţiilor" este socotit un adevărat fenomen social, din care sociologii pot trage toate concluziile. Acest „best-seller" dezvăluie înclinarea actuală a publicului cititor pentru romantism, în tradiţia „Doamnei cu camelii", ceea ce a determinat pe unii critici să denumească romanul lui Erich Segal „pop (muzică) cu camelii". Un fiu de bancher se îndrăgosteşte de o fată săracă. Părinţii bogaţi se opun căsătoriei, care are totuşi loc, în ciuda voinţei lor, băiatul face o carieră strălucită, prin el însuşi, ca un Romeo activ şi ambiţios însă Julieta sa moare de leucemie în plină fericire. Dacă elimini argoul, cinismul aparent „cocaseria dialogurilor" (tip Salinger), rămîne clasica ţesătură a poveştilor de iubire de totdeauna.*

● *În numărul imediat următor al săptămînalului menţionat, criticul literar Robert Kanters semnează la rubrica „Spectacole" articolul „Circul teatrului parizian" — o trecere în revistă a celor mai importante producţii ale teatrului francez de la Ionesco „anvangarda părinţilor" (de acum 25 de ani, Jarry fiind „avangarda bunicilor") pînă la piesele jucate de teatrul de propagandă, de teatrul erotic — „Teatrul Naţional popular", „Théatre de France", „Le Vieux-Colombier" etc. Concluzia (identică pe tot globul) este că teatrul prost (ca şi moneda) alungă pe cel bun şi că doar o politică culturală de calitate ar putea remedia situaţia.*

● *LES NOUVELLES LITTERAIRES (10 spt. a.c.)... „Astfel, romancierilor candidaţi li se adaugă o hoardă de eseişti, de istorici şi de ziarişti care se îmbulzesc la intrarea acestui sezon ca şcolarii la poarta şcolii..." O avalanşă de cărţi e gata să se reverse în vitrinele librăriilor franceze. La Gallimard, Michel Déon cu „Poneii sălbatici"; la Grasset, şapte romane, printre care cel al lui François Nourissier, „Moartea unui cvadragenar", la Flammarion, André Maurois, cu un volum de memorii şi Jules Romain cu „Amintiri" a şaizeci de ani de literatură: la Plon, un eveniment de răsunet mondial, publicarea în luna noiembrie a primului tom „Mémoires d'espoir", semnat de generalul de Gaulle; la Librairie academique Perrin, cartea de război a lui André Brissaud, „Ciudatul amiral Canaris" etc. etc. Lista apariţiilor viitoare continuă pe o jumătate de pagină. Toamna editorială cea mai strălucită, se menţionează. Domină autorii care au împlinit 40 de ani.*

● *IUNOST. Numărul 9 al revistei publică noul poem al lui Andrei Voznesenski „Ghetari-69". Poemul este închinat studentei Svetlana Popova dela Universitatea din Moscova, care a murit în mod eroic în timpul unei expediţii de iarnă. Conceput ca un prim capitol dintr-un triptic, poemul cîntă dîrzenia şi curajul tineretului.*

a. b. c.

TELEVIZIUNE

„De unul singur"

O emisiune destul de criticată în trecut (n-avem noi inima asta) a fost „Căminul", emisiune mai mult pentru familişti, urmărită însă şi de unii celibatari în timpul lor liber. Desigur, nu trebuie neapărat ca o emisiune să se adreseze numai unei anumite categorii. Pentru că, se ştie prea bine, sînt nenumărate cazurile cînd oamenii trec fără prea multe pregătiri dintr-o categorie în alta.

În cazul nostru, din necăsătoriţi în necăsătoriţi, şi uneori şi invers, ceea ce, ar însemna ca, odată starea civilă schimbată, să întrerupi brusc, fără să anunţi în prealabil pe nimeni, vizionarea emisiunii urmărită anterior.

Oricum, existenţa „Căminului" este binevenită şi o consemnăm ca atare, prin ea multe lucruri necunoscute ne devin dintr-o dată familiare (de exemplu, cum să mobilăm dormitorul, cum să ţinem capul drept, cum să ieşim pe uşă afară). Începutul ei, aşa cum am mai spus, a fost cam stîngaci, iar ora de transmisie nepotrivită, mai ales pentru cei proaspăt însuraţi. Receptivi însă la observaţiile cronicarilor t.v., realizatorii au modificat şi ora şi conţinutul, reuşind în scurt timp să realizeze un program interesant, atractiv.

Remarcăm noul cuplu de prezentatori ce au fost lansaţi cu această ocazie, adică pe simpaticii actori Sanda Toma şi Ştefan Tăpălagă. Farmecul lor asigură un trai bun „Căminului".

Filmele artistice sînt aşteptate cu interes de telespectatori, ele ocupînd în agenda televiziunii un loc important.

Ne-am ocupat mai de mult şi noi de acest capitol, neavînd, ce-i drept, întotdeauna cuvinte de laudă. Mai ales pentru virsta prea înaintată a unora şi mai ales datorită selecţiei destul de discutabile. Iată însă că joia trecută am urmărit cu deosebit interes o excelentă peliculă, „De unul singur", premieră pe ţară. Inedit este faptul că filmul este o producţie foarte recentă (1969). Sîntem convinşi că achiziţionarea lui n-a fost o problemă prea uşoară. Din contra. Dar „De unul singur" a meritat toate eforturile şi sacrificiile făcute. Valoarea lui este deosebită. De o înaltă profesionalitate, jucat excelent, acest titlu trebuie să fie reprogramat cît mai curînd.

★

Ultimul „telecinerecital de comedie" a avut drept personaj principal pe actorul Octavian Cotescu. Personalitate marcantă a scenei româneşti, Cotescu a avut ocazia să-şi demonstreze încă o dată ridicata sa valoare artistică.

Cotescu este un succes sigur. Puţini actori se bucură de atita popularitate (binemeritată) ca el. Orice apariţie a sa este remarcabilă. De acest lucru ne-am convins din nou vizionînd emisiunea ce i-a fost dedicată, şi pe care am revedea-o cu mare plăcere.

Lăudînd televiziunea pentru aceste interesante recitaluri actoriceşti, ne manifestăm totodată regretul că ele au loc la intervale prea mari.

Radu DUMITRU

SPORT

Suplinitor se divulgă Suplinitor vă spune rămas bun

A venit şi clipa smulgerii măştilor. **Suplinitor,** cu masca în mîna dreaptă, dictează la maşină această cronică de rămas bun. A făcut şi el cît rău a putut; a nu se pretinde oricui să facă răul cel mare. Cu modestele sale puteri, **Suplinitor** a semănat şi el confuzia în fotbal. Un singur merit îşi recunoaşte individul din subsolul paginii 6 a **LUCEAFĂRULUI: că a spus adevărul despre oină.** Dar oina tot n-a progresat. Cînd se gîndeşte la oină, tînărul **Suplinitor** parcă şi-ar strecura capul între picăturile de ploaie ale veacului XIX. Încolo, **Suplinitor,** n-a făcut nici un bine. Iar cînd l-a făcut, l-a făcut fără voinţă Aşa că vă roagă să-l iertaţi. Şi vă mai roagă să-l iertaţi pentru că n-a atins culmile răutăţii, pentru că a fost sentimental cum e şi acum cînd un zgomot foarte neplăcut de Boeing sau de Rolls-Royce, venind tocmai de la aeroportul internaţional Otopeni, acoperă hohotele sale nearticulate de plîns, pe ruinele acestor litere din pagina de arte a LUCEAFĂRULUI. Nici cheag ca lumea n-a apucat bietul **Suplinitor** să prindă, şi o bursă peste ocean l-a răpit de pe stadioane. Aşa încît întregul său sistem se prăbuşeşte în flăcări şi numai binevoitorii pot găsi în el o urmă de coerenţă. Astfel se încheie o carieră de cronicar sportiv, fără ca autorul ei să fi devenit nici suficient de viclean, nici suficient de cunoscut. Ar mai fi de făcut precizarea că **Suplinitor** (nici 6, nici 4, nici 112, ci pur şi simplu **Suplinitor) este**

Adrian PĂUNESCU

Tradiţie şi progres

(Urmare din pag. 1)

Paul Valéry, expresia lui Arghezi nu face să se învechească expresia lui Eminescu, şi aşa mai departe. Dimpotrivă, cum am mai spus, vechimea sporeşte, în literatură, tăinicia unui stil.

În literatură, ca şi în artă în general, nu există progres în sensul în care există în domeniile de activitate materială, sau cum există în medicină de exemplu. După părerea mea, în domeniul spiritului, progresul, dacă este, se face mult mai încet: mai exact, se răspîndesc în omenirea largă, deprinderi, comportări, idei, care au fost încă de multă vreme cunoscute şi practicate de cîţiva, nu prea mulţi. Aceste deprinderi, aceste comportări, aceste idei privesc îndeosebi fiinţa morală a omului. În această privinţă îmbunătăţirea (pentru că acesta este, aici, cuvîntul exact) îmbunătăţirea se face, am impresia, foarte încet. Şi, de asemenea, este greu de închipuit că toată lumea ar putea ajunge la înţelepciunea şi mărinimia lui Marcus Aurelius şi a lui Epictet. Dar să ne întoarcem iar la literatură (în care, de altfel, se înfăţişează, se confruntă, se înfruntă toate marile teme fundamentale ale spiritualităţii umane). Să mai adaug că aceste teme nu sînt multe. Pasiunile şi astăzi sînt tot acelea pe care le descrie şi le analizează Aristotel în cartea a doua a Retoricei *sale. Împrejurările, peisajul material, relaţiile exterioare între oameni, acestea se schimbă; firea umană şi conflictele inerente acestei firi rămîn, în adîncul lor, aceleaşi. Ce se schimbă atunci în tratarea literară a acestei firi şi a acestor conflicte? Se schimbă expresia; forme noi de expresie se pot ivi (dar şi aici, pot spune dintr-o destul de lungă cercetare a fenomenului literar din vechime pînă astăzi, că în literatură, în arta literară, noutatea, mai exact înnoirea se face în chip temeinic numai păstrînd măcar cîteva rădăcini în ceea ce a fost). Ex nihilo nihil. Am arătat cu alte ocazii, încă de acum treizeci şi cinci de ani, că chiar cei mai îndîrjiţi inovatori literari simt nevoia de a-şi găsi precursori, e drept că întotdeauna mai îndepărtaţi în timp, o caracteristică a inovatorilor literari fiind disprepul şi contestarea distrugătoare a trecutului foarte apropiat.*

În ce măsură progresul tehnicii, caracteristic pentru actualitatea noastră, are o influenţă asupra literaturii, şi mai ales: care este natura acestei influenţe? Progresul tehnic adaugă fără îndoială aspecte noi la peisajul material, poate chiar la relaţiile dintre oameni, oferă împrejurări, fapte, chiar conflicte materiale noi faţă de cele folosite de literatura trecutului. Toate acestea, însă, pentru producerea fenomenului literar nu înseamnă numaidecît a merge înainte şi a merge mai bine, potrivit înţelesului strict al conceptului de progres, ci înseamnă pur şi simplu o sporire a materialului ilustrativ. Ar putea avea vreodată, chiar cu începere de astăzi, vreo influenţă maşina electronică asupra creaţiei literare? N-am făcut şi nu fac pronosticuri; în dezvoltarea plină de surprize a literaturii pronosticurile de orice fel dau greş de cele mai multe ori. Am impresia că maşina electronică poate aduce servicii interesante în ce priveşte cercetarea fenomenului literar. Nu ştiu în ce măsură ar putea să aducă servicii în producerea literaturii. Mă mulţumesc să expun un fapt pe care l-am constatat. Am citit într-o revistă o poezie produsă electronic şi am citit în altă revistă o poezie scrisă de un schizofrenic. Între amîndouă aceste poezii asemănarea este perfectă. Una poate înlocui pe cealaltă. E drept că sînt şi poezii scrise de oameni care fac pe schizofrenicii de dragul înnoirii cu orice preţ. Coincidenţa este desigur interesantă şi poate să dea de gîndit.

Noutatea nu înseamnă în chip necesar, în literatură, mai bun, mai aproape de desăvîrşire, mai confortabil, mai folositor. De cincizeci de ani încoace am asistat, uneori am şi participat, la cîteva asemenea acţiuni de înnoire. Afirm şi pot dovedi oricînd că nu întotdeauna înnoirea a fost cerută de necesităţi adînci. A fost de foarte multe ori efectul unei mode şi acest efect a dispărut o dată cu moda. Mijloacele de expresie s-au îmbogăţit o dată cu dezvoltarea materială a lumii moderne. În faţa acestor fapte observatorul creaţiei literare trebuie să-şi păstreze calmul şi să nu se entuziasmeze prea repede. Între cultul exclusiv al trecutului, al oricărui trecut, şi înnoirea cu orice preţ este o potolită cale de mijloc. Nimic nu trebuie preţuit numai pentru că are vechime şi nimic nu trebuie preţuit numai pentru că e nou.

Dezvoltarea literaturii este, în generalitatea ei, ca o construcţie în continuare. Această construcţie are o particularitate, o însuşire care îi dă o caracteristică adîncă. Tot ce se adaugă nou (şi vorbesc aici numai de valorile destinate să rămînă) se sprijină pe ceea ce este deja construit. În acelaşi timp ceea ce este deja construit capătă, prin construcţiile noi, o tăinicie şi mai mare. În modul acesta trecutul, prezentul şi viitorul literaturii se înfăţişează diferenţiate dar nu antagoniste. Nimic nu se desfiinţează numai prin faptul că se ivesc construcţii noi. Se dărîmă de la sine numai ce a fost şubred de la început. Această construcţie în continuare este favorabilă lărgirii cîmpului de observaţie şi întrebuinţării a cît mai multe mijloace de expresie. Tradiţia, susceptibilă mereu de îmbogăţire, cu însuşiri noi provenite din noi experienţe, trăieşte fecund în adîncuri şi călăuzeşte pe nesimţite. Îmbinarea dintre tradiţie şi înnoire asigură tăinicia construcţiei şi o dezvoltare măsurată, proporţionată şi armonioasă a literaturii şi aşează vocaţia scriitorului pe aceeaşi treaptă de valoare spirituală pe care stă pasiunea cunoaşterii pure de care este cuprins, în cercetările sale, omul de ştiinţă.

EXERCIŢIU SOFISTIC

Ce s-ar fi întîmplat dacă Adam ar fi mîncat din pomul vieţii ?

E de remarcat că în Scriptură Dumnezeu nu a interzis lui Adam să mănînce din pomul vieţii ci numai din cel al cunoaşterii. Pe de altă parte însă, cită vreme se găsea în stare de inocenţă, adică de ignoranţă, necunoscînd binele şi răul, Adam nici nu s-ar fi putut îndemna să mănînce din pomul vieţii. Cită vreme nu-i apăruse spiritul, adică şarpele, el nu putea resimţi nici o curiozitate, nici o atracţie, nici un eros. Cum spune Kirkegaard : „omul în stare de inocenţă nu e pus ca spirit ; e un suflet în unire imediată cu firea sa" (Le concept d'angoisse, *trad. fr., Paris, 1935, p. 83, § 5). „Căderea" omului, sau „păcatul originar", coruperea firii umane şi indirect a firii întregi s-a produs prin spirit ; păcatul e spiritual, nu trupesc. Erosul ţine de spirit. Spiritul se manifestă totdeauna ca mediaţie ; ieşirea din imediatul inocenţei e operată de apariţia spiritului. Mitul şarpelui sugerează prin atributul său de unduire, subtilitate, malignitate, seducţie, acţiunea spiritului şi caracterul său ambiguu.*

Şarpele nu-l putea îndemna pe Adam către pomul vieţii căci s-ar fi dezminţit pe sine ; agentul nefiinţei nu poate invita la plenitudine şi viaţă. Dar dacă după consumarea „păcatului", cunoscînd acum binele şi răul, deci putînd avea el însuşi sensul împlinirii, Adam ar fi mîncat numaidecît din pomul vieţii, s-ar fi produs un lucru extraordinar : s-ar fi îndumnezeit. Consecinţele : şi-ar fi anulat păcatul (căci devenind Dumnezeu nu putea fi „pecant") dar l-ar fi dezminţit pe Dumnezeu căci nu s-ar mai fi adeverit vorba divină „vei muri".

confidenţele unui maniac

Pe de altă parte, devenind Dumnezeu dar neputînd lua locul lui Dumnezeu, deoarece creat fiind nu avea caracterul eminamente divin al „increatului", al eternităţii originare, deci n-ar fi fost un perfect Dumnezeu, el s-ar fi pierdut pur şi simplu în Dumnezeu, deci ar fi dispărut, zădărnicind astfel creaţiunea şi dezminţind iarăşi pe Dumnezeu. Dar un Dumnezeu dezminţit e negat în esenţa sa, e dirimat, pur şi simplu desfiinţat. Astfel, dacă ar fi mîncat din pomul vieţii, Adam efectuînd actul total al fiinţei, plenitudinei şi binelui absolut, ar fi efectuat totodată triumful nefiinţei şi răului absolut. Şi ar fi dat şarpelui o satisfacţie mai mare decît ar fi putut acesta să pretindă şi să suporte : căci pe de o parte, după cum am spus, şarpele nu-l putea îndemna către pomul vieţii fără să se dezmintă pe sine, iar pe de altă parte, o dată cu triumful absolut al nefiinţei nu mai e loc pentru nici un fel de spirit, pentru nici un fel de eros şi pentru nici un fel de mijlocire. Şarpele (adică spiritul) ca agent al răului ar dispare şi el. Iar principiul răului fără „agent" (agens) *e inactiv, inoperant, deci nul. Astfel gestul absolut al binelui înseamnă triumful absolut al răului şi totodată anularea simultană şi a binelui şi a răului. Aşadar nu ar mai rămîne nimic, nici rău, nici nefiinţa. Toată această ipoteză e de negîndit. Totuşi Dumnezeu pare a o fi gîndit : „Domnul Dumnezeu a zis : Iată că omul a ajuns ca unul din Noi, cunoscînd binele şi răul. Să-l împiedicăm dar acum ca nu cumva să-şi întindă mîna, să ia şi din pomul vieţii, să mănînce din el şi să trăiască în veci".* (Gen., *III, 22) Dar cum să trăiască în veci faţă în faţă cu un Dumnezeu care i-a spus „vei muri" şi pe care l-a dezminţit şi l-a negat ? Şi cum să trăiască în veci cînd nici vecii nu mai sînt ? Iată-l pe Dumnezeu iarăşi dezminţit.*

Alexandru PALEOLOGU

Poeţi polonezi

STANISLAW GROCHOWIAK

Noapte bună...

Noapte bună cap — cum arătai ?
Noapte bună chip — unde vei răsări din nou ?
Pe ce ziduri, sub ce lună nouă iernatică
Te vor zări paznicii şi vor pune tunurile să bată ?

Noapte bună mîini — în ce ghips turnate ?
Noapte bună tălpi bătătoare de drumuri—
Pe ce tărîmuri şi pe ce mări
Spre Itaca sărăcită de cîini şi de oameni...

Viscolul

Şi acum priveşte : din nou zăpezi,
Sticriele de sticlă ale pleoapelor tale — acoperite,
Gura — viscolită
Păienjenişul de gheaţă
Doarme în nările tale.

Şi acum simte : din nou se-abate gerul
Vinele tale îngheaţă ca florile pe geam.
Pe limba caldă se aşează îngerul frigului
Iar cerul gurii s-a acoperit de promoroacă.

Şi-acum ascultă : tăietorii de lemne bat în lemn,
Săniile alunecă pe zăpadă ca pe vreascuri arginţii.
O pasăre a îngheţat.
A căzut
Şi s-a izbit de pol

Iar sunetul e atît de subţire de parcă ar fi strigat cineva.

WISLAWA SZYMBORSKA

Natură moartă cu balon

În locul întoarcerii amintirilor
în cilpa morţii
îmi doresc întoarcerea
lucrurilor pierdute.

Să intre pe ferestre, pe uşi umbrelele,
geamantanul, mănuşile, mantoul,
ca să pot spune :
ce nevoie am de ele.

Agrafele, pieptenul acela şi celălalt,
trandafirul de hîrtie, şnurul, cuţitul,
ca să pot spune :
nu-mi pare rău de nimic.

Oriunde ai fi, cheie,
încearcă să vii la timp,
ca să pot spune :
Rugină, dragul meu, rugină.

Se va lăsa un nor de adeverinţe,
de permise şi de formulare,
ca să pot spune :
Soarele apune.

Ceasule, ieşi din riu
şi lasă-te luat în mînă,
ca să pot spune :
Te prefaci că eşti oră.

Se va găsi şi balonul
luat de vînt,
ca să pot spune :
Aici nu sînt copii.

Zboară pe fereastra deschisă
zboară în lume,
să strige cineva : o !
de-aş putea plînge.

La un pahar cu vin

M-a privit şi mi-a dat frumuseţea
iar eu am primit-o parcă era a mea.
Fericită, am înghiţit o stea.

M-am lăsat închipuită
după chipul şi asemănarea
din ochii lui. Dansez, dansez
în tîlfiit de aripi neştiute.

Masa e masă, vinul e vin
în paharul ce e pahar
şi stă stînd pe masă.
Iar eu sînt închipuită
ne-nchipuit de-nchipuită,
închipuită pînă la sînge.

Îi spun ce vrea : despre furnicile
ce mor din dragoste,
sub constelaţia păpădiei
Mă jur că trandafirul alb,
stropit cu vin, cîntă.

Rid, îmi plec uşor
capul, parcă aş verifica
o descoperire. Dansez, dansez
într-o piele uimită, în îmbrăţişarea
care mă creează.

Eva din coastă, Venus din spumă
Minerva din capul lui Zeus
erau mai reale.

Cînd el mă priveşte
îmi caut urma ! pe perete. Şi văd numai
cuiul de care a atîrnat cîndva un tablou.

Sînt prea aproape

Sînt prea aproape ca să mă viseze.
Nu zbor deasupra lui, nu m-ascund
Sub rădăcinile copacilor. Sînt prea aproape.
Peştele-n năvod nu cîntă cu glasul meu.
Inelul nu se rostogoleşte din degetul meu.
Sînt prea aproape. Arde casa cea mare
fără strigătul meu. Prea aproape
ca să bată clopotul în părul meu.
Prea aproape ca să pot intra ca un oaspete
înaintea căruia se deschid pereţii.
Niciodată n-am să mor a doua oară atît de uşor,
atît de dincolo de timp, atît de neştiut
ca în visul lui. Sînt prea aproape,
prea aproape. Nemişcată în îmbrăţişare,
aud sisiitul şi zăresc solzii lucioşi
ai acelui cuvînt. Doarme,
mai aproape acum de casierita circului ambulant
cu un leu, văzută o dată în viaţă,
decît de mine, culcată alături.
Acum pentru ea creşte în el valea
cu frunziş roşcat, închisă de muntele înzăpezit
în văzduhul azuriu. Sînt prea aproape
ca să-i cad din cer. Ţipătul meu
n-ar putea decît să-l trezească. Sărmana,
închisă-n propria-mi înfăţişare.
Şi am fost mesteacăn, şi am fost reptilă,
şi ieşeam din timpuri şi din atlase,
schimbîndu-mi culorile pielii. Şi aveam
darul de a mă face nevăzută în faţa ochilor uimiţi —
o bogăţie a bogăţiilor. Sînt aproape,
prea aproape ca să mă viseze.
Îmi scot de sub capul lui braţul
amorţit, plin de ace închipuite.
În vîrful fiecărui ac s-au aşezat, la numărătoare,
îngerii alungaţi.

În româneşte de
Ion PETRICĂ

MARIE-THERESE KERSCHBAUMER

(AUSTRIA)

al treizeci şi doilea an

sînt rod
şi-alunec
şi mă pierd
dintr-o străină mînă

eu însămi
timpul meu şi toată
dulceaţa grea
se-mprăştie necunoscute

iubitul pleacă la cairo
şi pleata lui exală ambră

tu

tu pentru mine eşti
ce înseamnă lupoaica
pentru băieţandru

şi ce înseamnă pentru arbori
picioarele copiilor
desculţe

şi ce înseamnă
pletele femeilor
pentru vînt

tu pentru mine eşti
ce-nseamnă tînguirea fiarei
în primejdie

tu pentru mine eşti
ce-nseamnă pentru străin
pîinea şi sarea

lied

cînd părul meu
de buza ta-i
desprins

de cîntec
părăsită sînt
şi cîntec nu mai am de loc

şi moartea mea
această moarte
ţie dăruită

histria

adînc dobrogea străbătînd-o
vezi arborele singuratic şi pleşuv
din depărtare-n depărtare
nu stă în peisaj mai mult decît un vis

cînd frunzele îl leagănă şi-i cad
nimic în sinele-i nu-l mai agită
şi rădăcinile şi crengile îi sgîrie
deopotrivă calcarul şi bolta

doar păsări rare îl mai locuiesc
mai negre-n palidele ramuri
şi în coroana lui aprind
tăcute sărbători funebre

adînc dobrogea străbătînd-o
la arborele-acela petrecut prin vară
şi de la o piatră de mormînt la alta
ajungi o histrie de vis

În româneşte de
Ana MUREŞANU
şi Grigore HAGIU

poşta redacţiei

„Şi lumea va striga în urma noastră / cu teama lupilor singuratici / implorînd cerul / şi ne va scoate vorbe ca unei fete mari / apoi ne va aşeza în cutia uitării / ne va uita a doua oară / iar noi ne vom spune ades / cu urechile perforate de sudalme / că am trecut şi prin dinţii / acestei himere". Frumos, chiar foarte frumos pentru un elev de numai 17 ani.

M.N. FLORIAN:—Aceeaşi bună impresie mi-au făcut şi versurile trimise mai recent : „Se face-n fecioare frig / Ca-n odăi fără oglinzi / noi într-un trup de cîştig / ne rotim goi şi lichizi // Pe ţipătul unui fum / stă privirea tolănită / groapa nu se ştie cum / s-a-nbrăcat în piramidă" etc. Aştept, aşa cum ne anunţaţi în ultima scrisoare să ne faceţi o vizită la redacţie.

DUMITRU INGINERU — Versurile şi de astă dată sînt tot nepublicabile. Dacă scrisul, aşa cum îl înţelegeţi dv., vă împacă cu dv. însivă şi cu lumea, continuaţi (bineînţeles fără să vă gîndiţi la publicare). Dacă nu, renunţaţi.

AL. FLORIN ŢENE — Senzaţii difuze, transcrise îngrijit, cu evident simţ artistic : „Să zbori / să te rupi de pămînt / asta înseamnă tăcere / să dormi cu nările dilatate de albastrul cerului / să urmăreşti norii trădaţi de ploaie / pe ferestrele închise / asta înseamnă / să zbori / fără să te rupi de pămînt". Oaze de delicată poezie în notaţiile lirice pe care ni le trimiteţi. După cîte ştiu, sînteţi un vechi corespondent al rubricilor de „poşta redacţiei", unul din aceia care primesc răspunsuri politicoase, favorabile chiar dar nu prea reuşesc să publice. Oare nu scrieţi cam prea egal, cam prea monoton, cam prea domol-insistent ca o burniţă de toamnă ? Poezia dv. pare „încetinită", vătuită, lipsită de reliefuri mai vii, ca şi cum s-ar naşte într-un aer surd, fără vibraţie, încremenit. Mă înşel oare ?

IBI PAVEL. — Practicaţi un gen de umor pe care l-aş numi melancolic. Formula e interesantă, dar dv. nu-i respectaţi, întotdeauna, exigenţele. Am reţinut versuri bune, niciodată însă o poezie întreagă. „Film de prea lung metraj" este, din ce mi-aţi trimis, parcă cel mai amuzant lucru.

GHEORGHE IONESCU — Versurile dv. n-au avut darul să mă convingă.

VALERIU BALCAN. Versuri frumoase, metafore de convingător relief, deşi cam stîngaci construite : „Ziua sărută sîngele uimit / Şi vulpi flăminde rup fîşii din soare. / Ochiu-i nacelă către infinit / Cînd nu mai ştim ce dragoste ne doare // La malul orb al trupului tînjim / O cheie ne încuie-n suflet stele... etc." Atenţie la tamponări de silabe ca în versul al doilea din acest început de strofă : **„Iar spiţele solare fring odihna / Celor virstaţi de ganga grea de dor"**. Ca impresie concluzivă : aptitudini certe, dar exerciţiul poetic de pînă acum este insuficient. Mai trimiteţi.

ADRIAN MARIA LANGA — Aş fi curios să ştiu dacă asocierea **Baudelaire-Saturn-zodie,** este o intuiţie care vă aparţine, sau e doar o reminiscenţă dintr-o poezie de Nichita Stănescu. Versurile nu sînt rele : „ A fost un timp bătrîn / pe care de abia-l susţineau cuvintele... / A fost o zodie capricioasă. / Saturn s-a dat peste cap / însingerat ca un taur / încrustînd cu coarnele-n arenă / domnia lui Baudelaire". De asemeni :

„Şi lumea va striga în urma noastră / cu teama lupilor singuratici / implorînd cerul / şi ne va scoate vorbe ca unei fete mari / apoi ne va aşeza în cutia uitării / ne va uita a doua oară / iar noi ne vom spune ades / cu urechile perforate de sudalme / că am trecut şi prin dinţii / acestei himere". Frumos, chiar foarte frumos pentru un elev de numai 17 ani.

M.N. FLORIAN:—Aceeaşi bună impresie mi-au făcut şi versurile trimise mai recent : „Se face-n fecioare frig / Ca-n odăi fără oglinzi / noi într-un trup de cîştig / ne rotim goi şi lichizi // Pe ţipătul unui fum / stă privirea tolănită / groapa nu se ştie cum / s-a-nbrăcat în piramidă" etc. Aştept, aşa cum ne anunţaţi în ultima scrisoare să ne faceţi o vizită la redacţie.

DUMITRU INGINERU — Versurile şi de astă dată sînt tot nepublicabile. Dacă scrisul, aşa cum îl înţelegeţi dv., vă împacă cu dv. însivă şi cu lumea, continuaţi (bineînţeles fără să vă gîndiţi la publicare). Dacă nu, renunţaţi.

AL. FLORIN ŢENE — Senzaţii difuze, transcrise îngrijit, cu evident simţ artistic : „Să zbori / să te rupi de pămînt / asta înseamnă tăcere / să dormi cu nările dilatate de albastrul cerului / să urmăreşti norii trădaţi de ploaie / pe ferestrele închise / asta înseamnă / să zbori / fără să te rupi de pămînt". Oaze de delicată poezie în notaţiile lirice pe care ni le trimiteţi. După cîte ştiu, sînteţi un vechi corespondent al rubricilor de „poşta redacţiei", unul din aceia care primesc răspunsuri politicoase, favorabile chiar dar nu prea reuşesc să publice. Oare nu scrieţi cam prea egal, cam prea monoton, cam prea domol-insistent ca o burniţă de toamnă ? Poezia dv. pare „încetinită", vătuită, lipsită de reliefuri mai vii, ca şi cum s-ar naşte într-un aer surd, fără vibraţie, încremenit. Mă înşel oare ?

IBI PAVEL. — Practicaţi un gen de umor pe care l-aş numi melancolic. Formula e interesantă, dar dv. nu-i respectaţi, întotdeauna, exigenţele. Am reţinut versuri bune, niciodată însă o poezie întreagă. „Film de prea lung metraj" este, din ce mi-aţi trimis, parcă cel mai amuzant lucru.

GHEORGHE IONESCU — Versurile dv. n-au avut darul să mă convingă.

VASILE SULCINĂ. „Neglijenţa" e o schiţă în care un începător într-ale scrisului, refuzat la poşta redacţiei, ajunge om celebru peste ani — pe linie administrativă — şi se răzbună pe scriitorul care i-a refuzat schiţele sau poeziile, neprimindu-l în vorbă. Înţeleg unde baţi, dar nu pot să mă corijez. Şi s-ar putea, doamne, să ajungi şef de formaţie de pompieri şi mie să-mi ia casa foc şi nici să nu te uiţi la mine. O să car apă singur, cu căldarea şi cu lingura, o să-mi construiesc tulumbă proprie — schiţa e în afara literaturii.

MUSCAT OTONEL (vin pe care nu-l beau, e dulce, e lăliu, nu-mi place nici cu sifon, e pentru doamne) — partida aia de pocher pe care o descrii, săracă pînă la unghie şi sordidă. Ştiu pocher — nu-l mai joc de mult şi, pe cuvînt, nu te mint —, în Italia am stat o noapte întreagă într-o cafenea unde jucau pocher (şi iar nu te mint) patru orbi (doi din ei erau şi ciungi !) asistaţi de prieteni, am stat şi-am chibiţat, amîndoi ştim jocul, însă dumneata îl întinzi prea mult pe boabe de porumb. Cînd dialoghezi, tragi cacialmale, îţi tremură mîna şi văd că ai chintă spartă. Dar ştii să faci pe de trei ori miza cu o glumă frumos întoarsă. Vreau să-ţi spun că ai umorul omului lefter. Trebuie să te aduni în această direcţie şi să ieşi din subsolul cuvintelor ioase. Cip...

P. ARIPĂ. Îţi public titlurile celor zece romane pe care le ţii în manuscris, zgîrcitule, dar pun o condiţie : romanele să le trimiţi altcuiva. Şi acum titlurile : Dracul şi-o cătană, Didina, Îngerul domnului Tel, Casa din pădure, Caravana, Aici au plîns arborii, Doi contra doi, Drumuri sinonime(ăsta trebuie să fie tare condensat, n.n.), Păpuşa, Cazul doctorului S.

RADU IANCU NICOLAE. „Bătrînul şi vulturul" — nuvelă despre moş Ţuţu şi baba Ila şi orătăniile din ograda lor — e scrisă larg şi cu tot dichisul ăla care i-a îndepărtat pe cititori de la literatura despre ţărani. În lucrare găseşti tot ce vrei, moşi sfătoşi şi babe moarte în somn, cocoşi duşi în şorţ la biserică, obiele uscate după sobă, gard uns cu păcură, pui de cloşcă şi ouă de raţă, dar nu întîlneşti o singură figură pe care s-o ţii minte.

ŞTEFAN BABUŞCA. Schiţa „Zece cuţite în inimă" nu e nici poliţistă, nici criminală. În oraşul unde locuieşti am scris şi eu o dată un roman poliţist (foarte prost). Aveam, ca şi dumneata, tot 19 ani, şi, la fel, nu ştiam aproape nimic despre lume. Spui că citeşti mult — foarte bine — dar citeşti haotic. Cînd citeşti, ţine alături pe masă şi un dicţionar român-român. Asta, ca să te ajute să nu mai scrii fraze stupide : „ochii îi alunecau decurgători pe hîrtie". Mai trimite-mi. Dar nu schiţe poliţiste.

NICOLAE ŞARPE. Din bucata „Malul cu arini" am învăţat că nu e bine să opreşti maşina cînd îţi face semn un cetăţean proptit pe marginea drumului. Dacă o să-mi cumpăr vreodată automobil o să ţin seamă de păţania dumitale. Îţi mulţumesc.

ELSINOR NAVOIA. Reproduc scrisoarea : „Scriu de vreo 21 de ani numai prostii din care două vi le-am trimis şi d-tră în plicul anterior. M-am hotărît să-mi schimb meseria şi să mă fac popă, vreau să mă pun bine cu Dumnezeu. Aici se sfîrşeşte cariera mea literară care, de fapt, nici n-a început"... **Răspuns :** Binecuvîntează, sfinte părinte, dar fii atent, dacă într-o biserică avînd poezia „Psalm" în buzunar n-o să faci purici mulţi pe lîngă iconostas. Citez o strofă : „Hei, Doamne, ce ţi-aş da în cap c-un ciot / Uite-aşa, de-al dracu, ca să ştii / Că prea sînt depărtat şi nu mai pot / Să umblu mort şi singur printre vii".

Cezar BALTAG — **F. N.**

Echipa de zgomote

(Urmare din pag. 8)

ALEXANDRU). Cine-i fiul bizonului nu spurcă apa din care bea.

ALEXANDRU : Cînd te naşti a doua oară, trebuie să te... pe lume. *(NIL pune mîna pe fruntea lui ALEXANDRU).*

NIL : Ziceai că ţi-au răsărit coarne. Nu sînt coarne de bizon. Sînt de ied. De-aia şi vorbeşti prostii.

IOANA : Nu vorbeşte. Behăie.

VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE *(IOANEI):* Domnişoară, vă rog să m-ascultaţi mi-aţi cumpărat un evantai şi vă datorez recunoştinţă. Eu şedeam în leagăn. Electricianul ăla care-mi face mereu cu ochiul a legat în ramurile cireşului un leagăn, deasupra a tras un fir şi-a pus un bec, mă dădeam huţa şi mă gîndeam la un model de veioză — bărbatul meu cînd nu găseşte pene de păun mi-aduce trestie japoneză să-mpletesc veioze. Stam cu ochii închişi şi cineva m-a prins în braţe şi m-a sărutat. N-am deschis ochii, m-a sărutat cu buzele amare şi-am crezut că-i bărbatul meu. Dumneavoastră poate mă credeţi o căţea blestemată, dar eu n-am ştiut că-i Alexandru. Am deschis ochii cînd a început să vorbească... „Du-mă la voi, zice, arată-mi caseta cu fotografii şi-ţi desenez trei maci roşii. Mă jur că ţi-i fac cu sînge din braţul meu".

MUŞAT *(lui ALEXANDRU) :* Îţi chinuieşti sufletul în zadar. Nu s-a păstrat nici o fotografie de la Monica-Sofia.

ALEXANDRU : Bărbatul ei *(arată spre VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE)* cînd umblă după păuni poartă în buzunar o fotografie. Şi-n fotografie e o femeie care se scaldă într-un bazin.

VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE : Care femeie nu merită s-o priveşti. Slabă, holbată, numai piele şi os. Femeile de genul ăsta n-ar trebui să se fotografieze. *(MARIA izbucneşte în rîs. Un hohot de satisfacţie cleioasă).*

MUŞAT *(plin de ură) :* Pe cuvîntul meu, dacă nu taci, dacă nu te opreşti imediat, îţi rup gura. *(Se repede spre ea s-o pocnească. NIL îi barează calea).*

MUŞAT : Nu mă zăpăci, Nil. Cînd îşi bate cineva joc de Monica-Sofia pot să mă schimb în bizon foarte repede.

NIL : Astîmpără-te. E o schimbare care nu-ţi reuşeşte.

MUŞAT : Dacă-i iei partea, te izbesc în ficat. Dacă ea mai rîde de Monica-Sofia şi tu o aperi, te izesc în ficat. Şi cazi jos, pe cuvîntul meu. Pot să am o lovitură neiertătoare.

ALEXANDRU : S-a trezit cîinele — fluture!

NIL *(lui Muşat) :* L-ai crescut rău. *(Lui ALEXANDRU).* M-am întors să-mi găsesc fiul şi să-l schimb în bizon. Dar tu eşti păiăria mea uitată pe gunoi. Eşti jartiera de la ciorapul nevesti-ti.

IOANA : Nu-ţi dau voie să mă insulţi !

MUŞAT : Nici eu nu-ţi permit, Nil.

NIL : A, tu mă plesneşti în ficat ! Cînd plesneşti un om în ficat şi nu-l dai gata, fereşte-te. Dacă nu cade jos, îi ies şerpi pe gură, din ureche-i sare o panteră, iar din creier pui de nevăstuică şi de bursuc.

MARIA : Lasă-l în pace, Nil. Vreau să mă bată *(lui MUŞAT).* Sînt femeia ta, Muşat, loveşte-mă, ai dreptul. Dă-mi o palmă şi-o să mi se pară că dumnezeu a coborît în odaia asta împuţită ca să ne-aducă struguri copţi. Bate-mă cît vrei, dar nu-mi mai vorbi de Monica-Sofia. M-am săturat s-aud mereu de ea. Stau cu tine de douăzeci de ani şi-n fiecare zi o simt între noi. Mi-e silă de numele ei ca de mătreaţă. Uitaţi-vă-n oglindă. Toţi aveţi mutrele stîlcite, aveţi mutra ei. Vă credeţi bizoni, dar aţi eşuat demult într-o haită de cîini lătrînd la lună.

MUŞAT : Sufletul Monicăi-Sofia pluteşte peste Delta Dunării.

MARIA : Prostule. Am venit la tine singură, dar într-o zi am să-ţi bag un cuţit în beregată.

MUŞAT : Eşti o muscă beţivă. Era, aşa cum sînt aviatorii, înaltă şi cu ochii curaţi.

MUŞAT : Ea nu era ca orice femeie. Nu era deloc aşa. O femeie, cînd o iubeşti, poţi să zici că e pasăre, că-i zepelin.

MARIA : Sau planor.

NIL : Lîngă ea te simţeai ca un cavaler al văzduhului.

MARIA : Întorce-te la ea, Nil !

NIL : Unde ?

MARIA : Monica-Sofia n-a murit.

NIL *(înfundat):* Bunavestire Maria, opreşte-te. Îmi creşte păr de cîine pe spinare.

MARIA : Uită-te la taică-tu, Alexandre. Uită-te şi urlă. În numele Tatălui *(lui NIL)* şi-al Fiului, pe care l-ai găsit şi nu te recunoaşte *(arată spre MUŞAT)* şi-al Sfîntului policandru fără picioare, în care s-au stins toate luminările, *(gest spre IOANA)* şi-al Proastei care iubeşte şi-al Tîrfei *(arată spre VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE)* care fură bărbaţii...

VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE : Doamnă, ăştia sînt cîinii de la şcoala de dresaj dintre lacuri. Îi cunosc pe toţi îngrijitorii de-acolo. S-au încins la jocul de cărţi şi cîinii şi-au luat tălpăşiţa.

IOANA : Vreau să plecăm acasă. Dacă mai rămîn aici o clipă, înnebunesc. Vreau să mă-ntorc în oraş *(cîinii lătră la uşă, IOANA, îngrozită, arată într-acolo).* Uite, se mişcă minerul uşii. Vor să deschidă, vor să spargă uş.a *(ALEXANDRU trece la uşă şi controlează zăvorul).*

ALEXANDRU : Dar sînt paznicii. Şi toţi cu arme.

MUŞAT : Nu mă zăpăci. Aia dorm în foişoare. Îi ştiu eu foarte bine.

VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE : Deschidem fereastra şi-i strigăm. Strigăm toţi odată: hei, veniţi aici, ne-au înconjurat cîinii. *(La fereastră, boturi de cîini. Toţi din scenă îi văd şi amuţesc. NIL apucă masa, o răstoarnă şi o fixează în dreptul geamului. Lătratul cîinilor pătrunde acum înăbuşit).*

NIL : V-aţi speriat — Tremuraţi. *(Lui MUŞAT).* Ai faţa asudată, Muşat.

MUŞAT : Mi se rupe inima pentru femei.

NIL : Ţi-e frică. Dar în viaţa fiecărui om e un cîine. Scrie şi-n cărţi : cîinii sînt prietenii credincioşi ai omului. Chiar şi cînd au gură de leu sau de tigru.

ALEXANDRU : Îmi plac cîinii care umblă după cătele, nu după oameni.

NIL : Nimeni nu cumpără cîini ca să-i omoare, ci ca să-i pună să ucidă. Dumnezeu însuşi ucide oamenii şi prăseşte cîinii — şi Petru se cheamă cîinele lui cel mai bun. *(MARIA, complet năucă, începe să cînte).*

MARIA : *Cînd răsare prima stea în Bucureşti.*

MARIA şi VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE: *Şi s-aprinde prima lampă-n strada mea.*

NIL : Bunăvestire Maria, cîinii ne mănîncă felinarele. Sînt flămînzi de carne şi de felinare.

MARIA : Ca să nu mai latre, trebuie să facem un tîrg cu ei, Nil. Tu eşti fiul bizonului.

NIL : Singurul bizon adevărat din neamul nostru a murit. Eu sînt numai sprînceana bizonului şi nările lui injectate de furie.

IOANA : Eşti o corcitură, unchiule Nil : bizon şi cîine, jumătate bizon, jumătate cîine.

NIL : Am ştiut de la-nceput, fetiţo, că tu eşti cea mai periculoasă.

VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE : Domnule, nu trebuie să vă certaţi. Dacă tot n-avem cum ieşi de-aici, să jucăm un joc de societate.

NIL : Sau să desenăm trei maci roşii. Cu sînge de la mînă.

ALEXANDRU : A fost o prostie, n-am spus-o serios.

NIL : Taci ! Cînd ai spus-o erai fiul meu.

IOANA : Unchiule Nil, cineva trebuie să-i cheme pe paznici.

NIL : Bunavestire Maria, ăsta e tîrgul ?

MARIA : Preţul fringhiei Nil.

NIL : Care se fixează în Noaptea învierii cîinilor. *(Cîinii s-au învrăjbit din nou — latră şi sar pe ziduri, întreaga noapte de-afară e un gîtlej de cîine).*

IOANA : Cineva trebuie să încerce să iasă. Ca să nu înnebunim cu toţii.

MUŞAT : Sigur, Nil, cineva trebuie să iasă. Nici eu nu mai rezist nervos. Şi eu sînt la capătul puterilor.

NIL *(trist) :* Neamul nostru, Muşat... Ştiam că voi sînteţi lemnul şi cuiele mele.

ALEXANDRU : Isprăveşte cu poezia proastă ! Cineva trebuie să iasă, nu-nţelegi ? ! *(NIL vine în mijlocul scenei, ia o pereche de copite de cal, şi le fixează pe mîini, se apropie de MUŞAT).*

NIL : Ninge, ninge în America. Şi trec sănii pe zăpadă. Miroase a iarnă bună. Şi pe fruntea fiecărui bizon mort dansează Isus Corbul.

MUŞAT : Nu mă zăpăci, Nil. Numai tu eşti fiul bizonului.

NIL *(sec) :* Deschide uşa. Şi ai grijă s-o împingi repede la loc.

MUŞAT : Foişoarele sînt pe malul lacului, în dreapta.

MARIA : *(răcnit) :* Isprăveşte. Muşat ! *(MUŞAT şi NIL se apropie de uşă. MUŞAT descuie zăvorul, crapă uşa, NIL iese, cu spinarea îndoită. MUŞAT trînteşte uşa, trînteşte zăvorul pe ea şi rămîne nemişcat. Afară, cîinii lătră fioros — şi-ntreaga scenă se cutremură de duşmănia lor).*

MARIA : Îngropaţi cîinii sub pragul bisericii. Şi cine-o trece pragul fără să latre, să-l faceţi vinovat.

MUŞAT : În numele cui, Maria ?

MARIA : În numele bizonului şi-n numele cîinilor. Vinovat ! Vinovat ! Vinovat ! *(Apucă ciocănelele şi se porneşte să bată toaca. Lătrat de cîine şi bătăi de toacă — amestec de mizerie şi de cruzime).*

MUŞAT : Ajunge, Maria. Nu ne zăpăci !

— Sfîrşit —

echipa de zgomote

de Fănuş Neagu

PARTEA A DOUA *)

PERSONAJE :

Muşat Rîmniceanu
Nil, fratele lui Muşat
Maria, soţia lui Muşat
din a doua căsătorie
Alexandru, fiul lui Muşat
Ioana,
logodnica lui Alexandru
Vînzătoarea de evantaie

În scenă, NIL, singur. Trage nervos din ţigară şi joacă în mîini perechea lui de copite. Le aruncă, se apropie de perete, desprinde o fotografie. O ridică în dreptul ochilor, apoi împunge şi o găureşte cu ţigara. Intră IOANA. NIL o simte, se opreşte... IOANA înaintează, îi ia fotografia, o atîrnă la locul ei pe perete. Arsurile din fotografie sînt nişte răni negre.

NIL (scăzut) : I-am scos ochii. În neamul nostru...

IOANA : Tu-l în şapte pe mă-sa.

NIL : Învăţi repede, fetiţo. Vreau să spun că eşti dată dracului cînd n-o faci pe proasta.

IOANA : Voi m-aţi învăţat să-njur.

NIL : Înjurătura e semnul călăului. Mica spînzurătoare făcută cu fierul roşu pe fruntea lui. Cîteodată, a fi bizon înseamnă a fi om de onoare sau călău. Azi te-am privit atent şi-am văzut cum îmboboceşte noroiul în tine. *(Pauză).* Ce e afară ?

IOANA : Fulgeră.

NIL : Scot limba la noi toţi cerşetorii suiţi la cer *(IOANA netezeşte cu palma fotografia arsă de NIL).* Îţi pare rău de fotografie ? De la o vîrstă încolo, dacă nu vrei să-nebuneşti, trebuie să scoţi ochii amintirilor. Mai ales atunci cînd patru capete de bizon au turbat împotriva ta şi aşteaptă sub ferestre să te-nghită. Dac-aş avea acum două kilograme de vrăbii vii le-aş scoate ochii cu unghia şi-aş lipi ochii ăia pe geamuri. O fereastră plină cu ochi morţi te apără. Îndărătul ei te simţi la adăpost, ca-ntr-o închisoare bine ferecată.

IOANA : Domnul Muşat plînge.

NIL *(cabotin, cîntă)* : SÎNT LACRIMI SFINTE DE IUBIRE...

IOANA : Domnul Muşat plînge, iar Alexandru a dispărut. Mi-e frică, unchiule Nil.

NIL : Se vede. Pentru că vorbeşti cu gura plină de furnici. Dar n-o să i se întîmple nimic. Am trezit bizonul care dormea în el, l-am scos din pielea veche şi răpănoasă, asta-i tot. Pînă acum Alexandru era un bivol bleg, cu botul în grîu, eu l-am scos la iarbă sălbatică şi l-am făcut bizon. N-a dispărut, îşi caută cărarea prin iarba sălbatică. În noaptea asta, cînd ne vom întoarce acasă, Alexandru va fi bizon întreg, sînge, carne şi copită de bizon, şi va săvîrşi prima mare prostie din viaţa lui. Adevărul e insuportabil.

IOANA : N-avea nimeni nevoie de adevărul tău.

NIL : Ştiu. Niciunul din voi. Pînă la moarte. Dar aveam eu nevoie de el. Adevărul mîriia la mine, mă întărîta, îmi trăgea picioare în coaste...

IOANA : Şi-ai hotărît să plătim noi.

NIL : Toţi pierdem. Mereu. Sîntem o apă şi-un pămînt în privinţa asta. Iar ţăria noastră nu stă în adevăr, ci în spaima de adevăr. Adevărul e un struţ. Ţine capul în nisip şi fundul la soare. Cînd fundul se rumenească bine, te-apucă pofta să-l mănînci. În rest, adevărul e apă chioară.

IOANA : Aş vrea să te iubesc, unchiule Nil.

NIL *(sarcastic)* : Toţi mă pîndiţi ! Şi cea mai primejdioasă dintre toţi eşti tu. Cred că în noaptea asta, Alexandru şi cu tine veţi aprinde o sută de lumînări sub patul pe care dorm şi la ziuă veţi răscoli cenuşa mea. El, cu botul, tu... cu lăbuţele.

IOANA : L-am strigat pe Alexandru pe toate coridoarele şi nu răspunde.

NIL : La felinarele dintre copaci te-ai uitat ? Poate atîrnă de ele.

IOANA : Lua-ţi-ar gura foc !

NIL : Într-o zi, cînd n-o să-mi vîjîie capul ca azi, o să-ţi presar gîndaci în păr. *(Se întoarce spre uşa din stînga. Strigă)* Muşat ! *(din depărtare răzbate lătrat de cîine. NIL se răsuceşte spre IOANA. Ciinii latră din nou).* Ciinii. Cele mai scîrboase fiinţe *(răcnit)* Muşat, bărbatul cînd plînge, cheamă moartea ! *(Spre IOANA)* : Gîndacii pe care-i pregăteam pentru tine au început să-mi intre-n urechi. *(Se-ndreaptă furios spre ieşire).* Eşti o raţă păduchioasă, Muşat ! *(În uşă, NIL se izbeşte de MARIA).*

MARIA : De ce răcneşti, Nil ?

NIL *(dîndu-se înapoi)* : Bunavestire Maria. Îmi strigam fratele... şi-ai apărut tu. De la un timp, ori de cîte ori strig pe cineva care mi-a fost drag, apare o căruţă cu fantome.

MARIA : Pentru că ţi-ai ucis fratele de două ori te crezi regele bizonilor ! Eşti o canalie, Nil.

IOANA *(MARIEI)* : L-am rugat să se ducă să-l caute pe Alexandru dar puţin îmi pasă ! *(lui NIL)* Vrei să-l vezi pe Alexandru cu gîtul atîrnat de felinarele din curte !

MARIA : Alexandru a plecat. S-a dus spre lacuri.

IOANA : Nu se poate ! Trebuia să-mi spună. Trebuia să mă ia cu el.

NIL *(IOANEI)* : Aşează-te pe ladă şi culcă-te. Sau gîndeşte-te cum poţi să faci dintr-un bizon un iepure de casă, cu burta plină de lăptuci.

IOANA : Maria, jur că acest om nu e tatăl lui Alexandru ! Jur că ne-a minţit pe toţi ! Domnul Muşat e tatăl lui Alexandru. El nu mi-a spus niciodată o vorbă urîtă. *(Lui NIL)* Domnul Muşat crede şi spune că sînt la fel de frumoasă ca magnolia din Piaţa Palatului. Astă primăvară, în noaptea cînd m-am logodit cu Alexandru...

NIL : Aţi pus verighetele într-un pahar cu apă, sub icoană, şi dimineaţa v-aţi spălat cu apa aia pe ochi ca să fiţi mereu curaţi.

IOANA : În noaptea logodnei n-am dormit nici o clipă. Ne-am dus cu domnul Muşat în Piaţa Palatului şi-am dansat în jurul magnoliei. Eu eram magnolia şi Alexandru era migdalul meu.

NIL : Şi Muşat ? El ce era ?

IOANA : El era *(caută)*... era chiar Piaţa Palatului.

NIL *(dispreţ)* : Era marele escroc. Protejat de dragostea voastră. Era ţapul şchiop ţopîind pe mormîntul Monicăi-Sofia. Muşat a făcut din Fîntîna cu Zodii o mocirlă unde verşi gunoaiele. Bunavestire Maria, Muşat mi-a jefuit ochii, a răzuit cu cuţitul de pe fundul ochilor mei noaptea logodnei lui Alexandru. În viaţa mea am văzut livezi de portocali şi de lămîi, golfuri de mare pline de păsări, tupuri de femei minunate, dar n-am în ochi ceea ce despică viaţa unui om, n-am în ochi imaginea tatălui meu murind şi noaptea logodnei fiului meu.

MARIA *(leneş, parcă fără ranchiună)* : Du-te dracului Nil, dar să te duci drept înainte, drept înainte, fără cotituri.

NIL : Bunavesire Maria, nu mi-e frică de draci. De-atîtea ori am stat faţă-n faţă cu ei !

MARIA : Ştiu. I-ai chemat cu haina roşie *(autoritar).* Întinde mîinile Nil, vreau să-ţi văd mîinile de-aproape. *(NIL se supune. MARIA i le prinde într-ale sale şi le priveşte lung.)* Vino aici, Ioana, şi priveşte degetele astea lungi şi frumoase. *(Rar)* Sînt mîini de călău. Iertaţi-l, mi-a zis Muşat, adineaori, lîngă uşă, iertaţi-l, pe Nil, pentru că acolo unde a fost, el a fost călău *(IOANA se dă înapoi, înspăimîntată. MARIA urmează spre NIL).* Mîngîie-mă, Nil. *(NIL, uimit, îşi poartă palmele pe părul şi pe umerii ei. MARIA rîde alintat).* Te pricepi să dezmierzi. Dar ai palmele reci. Se cunoaşte că nu le-ai purtat pe sînii femeilor, ci numai pe gîtul lor.

(MARIA apucă mîinile lui NIL şi le sărută. IOANA, înfricoşată, se repede spre uşă împiedicîndu-se de lucruri. Bate cu pumnii şi strigă cu voce tremurîndă)

IOANA : Domnule Muşat !

MUŞAT *(din culise)* : Nu mă zăpăciţi ! Vorbesc cu domnul inginer *(pentru inginer)* Da, domnule inginer, am înţeles şi vă rog să ne iertaţi pentru toate.

IOANA *(bate cu pumnii în uşă)* : Maria şi-a pierdut minţile !

MUŞAT *(deschide uşa, în braţe cu două perechi de copite)* : Fereşte picioarele, măi fată *(Calm, înaintînd spre ladă)* Domnul inginer care se plimbă pe afară şi se gîndeşte la un film cu Napoleon pe care trebuie să-l facă cu francezii, mi-a ordonat să potcovim copitele *(Îngenunchiază lîngă ladă, cotrobăie, scoate un ciocan, potcoave, caiele)* Nu i-a plăcut cum am tropăit... „aţi tropăit uşor, fără vlagă"... acum o să tropăim cu potcoavele *(lui NIL)* Ţine ciocanu ăsta... Aşa. Poftim şi două potcoave. Dacă e ordin, eu mă supun. Potcovesc copite de cal, copite de asin, copite de bizon, copite de om.

MARIA : Chiar şi copite de drac bălţat.

MUŞAT *(enervare dezlănţuită)* : Muscă betivă ! Cloşcă ! *(Lui NIL şi IOANEI).* Voi nu vedeţi că e beată ? *(Fixează o potcoavă şi bueşte cu ciocanul)* Cloşcă ! Cloşcă pe ouă de păduchi *(Punctează fiecare vorbă cu o bătaie de ciocan)* Într-o zi o să ne plesneşti în şanţ. Of, ce-o să răsuflu atunci ! O să mă-ngraş cu o tonă.

MARIA : Îmi doreşte moartea, ticălosul ! *(Lui MUŞAT)* Vrei să vină cucuveaua să-mi ciugulească ochii ! Dar tu mi-ai pus sticla în mînă. Am băut sub ochii tăi şi m-ai aşteptat să beau, ca să-mi spui de Nil c-a fost călău. Ştiai că dacă beau, latru. Ei, află că jocul ţi-a ieşit pe dos. I-am luat mîinile şi i le-am sărutat. *(lui NIL)* Unchiule Nil, întinde mîinile iar. Nu-ţi fie frică, nu te muşc. *(NIL n-o ascultă. Bate cu ciocanul în caiele. MARIA, de ciudă, e gata să izbucnească în plîns. Din depărtare, pentru o clipă, se aud iar ciinii. MARIA îi ascultă atentă. Apoi, în pragul isteriei)*

MARIA : Miroase a cîini, fii ai bizonului. Ascundeţi-vă coada ! *(Apucă ciocănelele de lemn şi loveşte toaca. Virtej de nebunie. MUŞAT, scos din sărite, se aruncă, îi smulge ciocănelele, o împinge, ea cade în scaun).*

MARIA : Lasă-mă. Vreau să vă sparg timpanele.

IOANA : Potoleşte-te, Maria. Dac-apare acum inginerul şi te vede, ne desface contractul.

MARIA : Cine ? Tinicheaua aia cu guşă ? Azi nu mi-e frică de el. Unchiule Nil, într-o zi te invit să ne îmbătăm amîndoi. Îţi spun un secret : eu sînt foarte bine antrenată. Muşat m-a scăpat din mîini, nu mai are putere asupra mea. Ca să mă reţină îmi cumpără băutură şi mă-nchide-n odaie. Eu mă trîntesc pe pat şi beau. Deasupra, pe perete, atîrnă sabia cu care bătrînul vostru bizon s-a bătut în război, la Turtucaia. E o sabie scumpă, cu zgarda de argint, e mai degrabă o cruce. Nil, eu trăiesc cu o falcă în eclipsă de lună şi cu cealaltă în plin soare. Ca să mă vezi întreagă trebuie să-mi dai vin. Îmi place fumul care se ridică din vin. Torni în pahar, vinul gîlgîie şi se ridică un fum subţire. Fum galben, cînd vinul e alb, fum roşu, de trandafir, cînd vinul e negru şi vechi. Vinul bun îl simt în mine ca pe un copil pe care trebuie să-l nasc. După ce-l beau îmi mîngîi pîntecele şi vorbesc cu copilul meu : vreau să ai ochi albaştri... Ia spune-mi, condamnaţilor la moarte, înainte de a fi trimişi pe lumea ailaltă, li se dă să bea ? Şi ce li se dă ?

NIL : Un păhărel de coniac. Dar nu-l beau cu credinţă. Îl aruncă pe gît direct în stomac. Sînt foarte grăbiţi s-o pornească la drum. Aproape toţi se duc la moarte ca la o femeie desfrînată. *(Azvîrle copitele, apucă pantofii şi se încalţă).*

IOANA : Dar femeile ? Ele cum se duc la moarte ?

MUŞAT : Nu te-amesteca în discuţia asta josnică. Mai bine du-te afară şi priveşte cum coboară ploaia din munţi. Iar tu, Nil, nu fă pe deşteptul. Potcoveşte copitele...

NIL : Mi-e scîrbă ! Tu nu vezi că bestia aia de inginer îşi bate joc de noi ? *(Ia copitele din mîna lui Muşat şi le aruncă într-un colţ al scenei).*

MUŞAT : Eu nu mă răzvrătesc, Nil. În viaţă trebuie să te-mpaci cu toată lumea.

NIL : Sîntem proşti, Muşat. Ni se comandă să galopăm pe cai morţi, încălecăm pe spinarea lor putredă, şi-n loc să ni se urce sîngele-n cap ne-apucăm să chiuim.

MARIA : Femeile se duc într-acolo cu fruntea sus, nu-i aşa Nil ? *(IOANEI).* Cînd o femeie ajunge pe drumul ăla înseamnă că a cunoscut toată înşelăciunea şi urîtul.

MUŞAT : Numai nebunii discută mereu despre moarte.

MARIA : Du-te-afară şi te dă în leagăn. E un leagăn în cireşul din curte.

NIL : Femeile încearcă şi vor să moară aiurea. O prinţesă românca... nu ştiu dacă era prinţesă adevărată, era mai mult un fluture... ştia că trebuie să moară, riscase totul şi pierduse, dar nu vroia să moară în şteang. „În şteang o s-atîrn înaltă şi e oribil să fiu înaltă numai după moarte". Era ca o păpuşă şi-ar fi vrut să moară iarna. „Lăsaţi-mă pînă la Crăciun, vreau să plec cînd afară ninge".

MARIA : Voia să plece în noaptea rătăcirii magilor. Poate credea în naşterea lui Isus. Eu, în noaptea aia sfîntă, visez că-i gîdil la tălpi pe toţi copiii din lume şi ei rîd.

NIL : Ea avea alte vorbe. Spunea că vrea să moară lîngă focul din noaptea de Crăciun mîncînd fructe otrăvite. Două caise sau o portocală injectate cu otravă şi amestecate într-un coş cu fructe sănătoase. Întinzi mîna, alegi şi-n clipa următoare muşti din moarte sau furi încă un minut din viaţă.

IOANA : Trebuia să intervii pentru ea.

NIL : Nu puteam.

IOANA : Păcat. Celor înfrînţi ar trebui să li se acorde dreptul să-şi aleagă moartea pe care o vor. Măcar atît.

MUŞAT : Cei înfrînţi sînt prea mulţi. De aceea nici nu capătă milă. S-ar strica balanţa, nu-nţelegi ? *(Lui NIL, duios)* Hai să nempăcăm, Nil. Iartă-mă că i-am spus Mariei cum ai trăit tu acolo, am fost supărat. Cînd se-mpacă doi fraţi, înfloresc caişii a doua oară. Hai să cîntăm amîndoi : Ninge, ninge în America.

NIL şi MUŞAT *(amîndoi într-un glas, dar fără convingere)* :

„Ninge, ninge în America
Noi sîntem copii de şcoală".

(MARIA se ridică de pe scaun, îi apucă de mîini, îi tîrăşte prin scenă, urlă lăbărţat).

„Doi cocoşi cu cioc de-angint
Dimineaţa-n zori ne scoală".

(Brusc, NIL se desprinde de Maria).

NIL : Nu pot, Muşat. E stupid să-ncerci să legi noaptea asta plină de copite de cal cu toate nopţile mele pline de zdrenţe. Eu mi-am pierdut vocea cu fiecare om pe care l-am ajutat să urce cu gîtul în funie. Cînd a murit prinţesa aia mică, atît de mică încît cred şi astăzi că avea maţe de mătase, am cumpărat portocale şi caise, m-am suit pe scările care duc la cea mai frumoasă biserică din oraş şi le-am mîncat pe toate şi-am pus sîmburii în sîn. Alături cîntau băieţi şi fete — nopţi de-a rîndul se string acolo şi cîntă şi aşteaptă să vină cineva să-i aleagă — mîncam caise şi portocale şi ei cîntau mereu, nu ştiau că sînt călăul, ei aşteptau să vină cineva să-i aleagă şi să-i ducă spre glorie şi m-au întrebat : „Vă place ?" „Da". „Alegeţi pe unul dintre noi" — să-l aleg şi să-i port noroc ; să-i spun : „tu eşti cel mai bun" şi el să viseze şi să creadă în noroc. Am fugit fără să scot un cuvînt... şi toţi sîmburii de caise din sîn îmi căzeau în bocanci. Ninge, ninge în America, dar caisul s-a uscat.

MUŞAT : Nu mă zăpăci, Nil. Eu vreau să uităm tot răul pe care ni l-am făcut unul altuia şi să fim din nou ca în copilărie. *(MARIEI şi IOANEI).* Pariez că n-o să ghiciţi cu ce ne distram noi doi cînd eram doi pui de bizon.

MARIA : Topeaţi untură şi-o vîrsaţi fierbinte pe gîtul băieţilor din vecini.

MUŞAT : Ne distram cu bicicleta. Şi ne duceam la baluri în satele din preajma Bucureştilor.

NIL : Tu n-ai intrat niciodată într-o sală de bal.

MUŞAT : Aşa este. Eu rămîneam în marginea satului şi tundeam copiii de ţăran. Am un defect la picioare şi n-am putut să învăţ să dansez vals.

IOANA : Dar pe vremea aia era la modă tangoul argentinian.

MUŞAT : Fii atent, Nil, fata asta îşi închipuie că pe vremuri lumea avea mai puţin sînge în vine *(larg)* Domnule, poate eram mai naivi, dar sînge aveam din belşug.

NIL : Aveam chiar prea mult. Dovadă c-am udat cu sînge toate cîmpiile Europei *(Lui MUŞAT, cu silă)* Tu, cînd vrei să fii bun, miroşi a centură de soldat. N-ai învăţat valsul, fiindcă-n vals nu-ţi poţi călca partenera pe picior. *(Schimbînd tonul).* Cînd iei înfăţişarea asta de miel dat de pomană peste mormînt, ce pregăteşti în tine ?

MUŞAT : Eu ? Nimic.

MARIA : Pregăteşte lasoul. *(Muşat rîde pitigăiat. Apoi, brusc, se propteşte bine pe picioare şi cu braţul drept aruncă un lasou imaginar. IOANA şi MARIA se feresc instructiv, NIL rămîne nemişcat).*

MUŞAT : Eşti un bizon adevărat, NIL. Bătrînul nostru ştia de ce te iubeşte. Pe mine mă considera o foaie de carton pictată cu găinaţ.

NIL : Trebuia să-ţi vadă urechile. Sînt la fel de găurite de glonţ ca şi ale mele. Dar tu ai avut ideea s-astupi găurile cu cercei.

MARIA *(numai pentru ea şi spre sictirul lumii, cîntă)* : „Hei, Jhony, Jhony, sparge sarcofagul / Ca să ciupim mumiile de şold". *(Zgomot în culise şi vocea lui ALEXANDRU, înginînd acelaşi cîntec ca şi MARIA : „Hei Jhony, Jhony, adă faraonii"...).*

NIL *(ameninţător către cei din scenă)* : Dacă unul din voi îndrăzneşte să-i spună lui Alexandru *ce-am fost eu acolo...*

MARIA : N-ai fost nimic, unchiule Nil. Sau ai fost bizonul alungat.

NIL : Bunavestire Maria. În noaptea asta Dumnezeu culege via pentru tine.

MARIA : Mulţumesc, Nil. De cîte ori o să mai beau vin, o să mă gîndesc că miroase a picîorul lui Dumnezeu.

NIL : Vinul bun miroase a haine de familie — singurele în care te simţi cald şi plăcut.

MARIA : Spui prostii, Nil. Vinul bun, vinul curat nu se bea în familie. *(Intră ALEXANDRU şi VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE. În clipa de pauză care marchează apariţia lor se aud din nou ciinii. Latră acum mai aproape şi mai îndîrjit).*

ALEXANDRU *(către NIL şi MUŞAT, uimit)* : Ce păcăleală ! Jur pe echinocţiul de toamnă că m-aşteptam să vă găsesc cu beregăţile sfîşiate.

IOANA : Te rog să nu fii impertinent. Şi să-mi spui imediat pe unde-ai umblat ?

ALEXANDRU : Fată scumpă, lasă-mă să mă topesc în acest minunat tablou de familie. Tatăl meu *(arată spre NIL)*...

IOANA : Domnul Muşat e tatăl tău !

ALEXANDRU : Greşeşti fundamental. Sînt fiul bizonului sălbatic.

MARIA : Ce poftă am să vă văd pe toţi crăpînd !

ALEXANDRU *(încercare de-a fi ca NIL)* : Bunavestire Maria, n-am supt laptele tău. Singurul lucru care mi l-ai dăruit pe lumea asta e un peşte de sticlă în care păstrăm oţetul pentru salată. *(IOANEI).* Sînt fiul bizonului. Pune-mi mîna pe frunte şi-ai să simţi că mi-au dat coarnele.

MUŞAT : Vezi, Nil ? Adevărul schimbă carnea de pe om.

MARIA *(IOANEI)* : Cînd se întîrîtă un prost, eu îmbătrînesc cu doi ani.

ALEXANDRU *(tot IOANEI)* : Sînt fiul bizonului — şi ca să-ţi risipesc orice îndoială, te anunţ că în jumătatea de oră în care-am lipsit te-am înşelat cu această femeie *(arată spre VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE).*

MARIA : Ca să vezi ce pui de tîrfă !

MUŞAT *(MARIEI)* : Taci ! *(lui ALEXANDRU)* : Nu-ţi permit să te porţi ca un gangster. Eu sînt şeful familiei, eu conduc corabia.

VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE *(lui MUŞAT)* : Domnule, Alexandru e nebun.

IOANA *(isterică)* : Vrăjitoare mîncinoasă !

NIL : Fii cuminte, Ioana. Dacă se supără o fată frumoasă se scufundă brînduşile *(lui*

(Continuare în pag. 7)

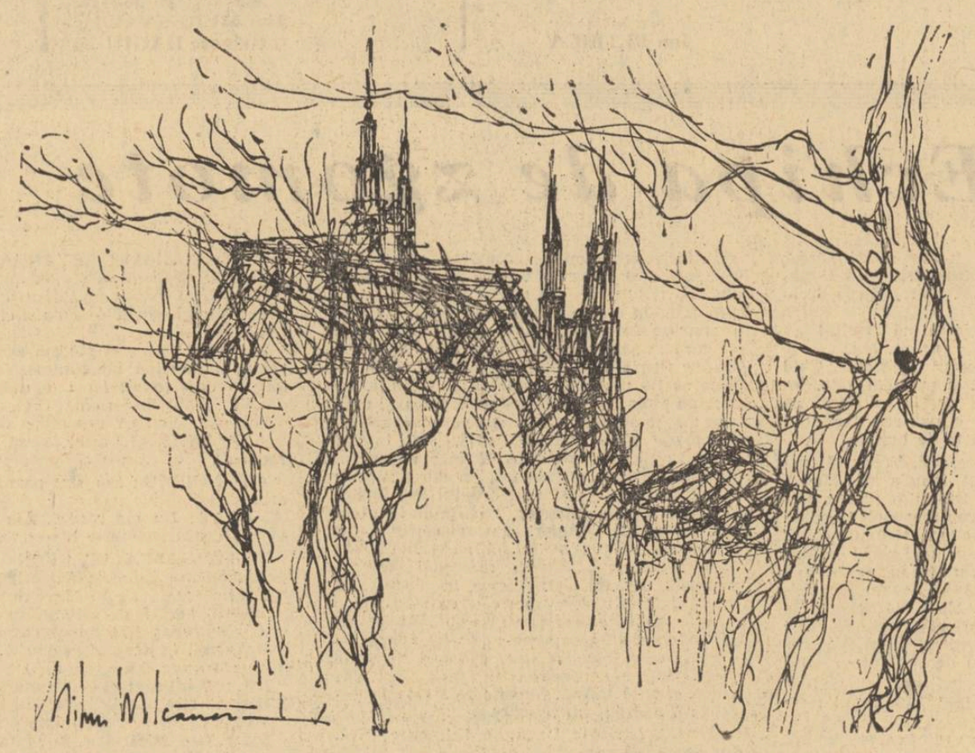

*)*Prima parte a apărut în „România literară" din 11 iunie a.c.*

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef : Ştefan Bănulescu
Redactori şefi adjuncţi :
Cezar Baltag, Fănuş Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacţie :
Constantin Ţoiu

REDACŢIA :
Bucureşti, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAŢIA :
Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.

POEME DE APOLLINAIRE • ARTE • SPORT • REVISTA STRĂINĂ

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Anul XIII
45 (445)
Sîmbătă
7 noiembrie
1970
8 pagini
1 leu

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

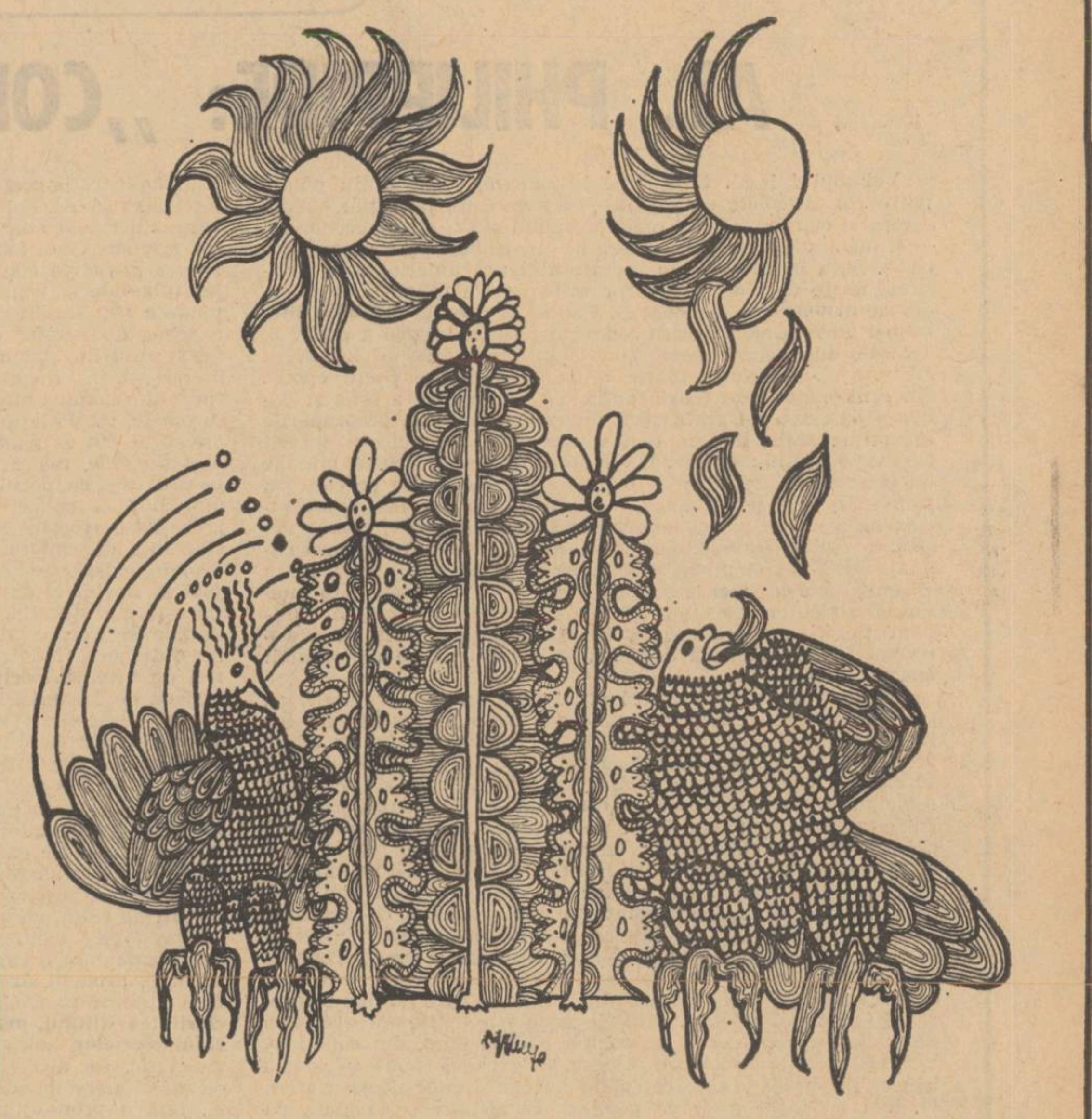

Desen de VALENTIN CIOBANU

Consternanta problemă

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

Cînd facem cunoștință cu cineva, oare se tocesc vreodată astfel de întrebări : De unde sînteți ? Din ce oraș ? Ce meserie aveți ? Ce vinuri, sau pomi, sau alte roade ale pămîntului cresc pe acolo ? Cum sînt oamenii : vrednici, vorbăreți, petrecăreți, posomorîți, tăcuți ? Moravurile sînt blînde ? Dar femeile cum sînt ? Fetele sînt frumoase ? Ce oameni de seamă aveți ? Aveți medici buni ? Oamenii trăiesc mai mult sau mai puțin ca în alte părți ?

Dorința e nu numai de a se informa, ci de a găsi ceva comun, și într-adevăr această dorință nu întîrzie să fie satisfăcută : descoperim că am fost în același liceu sau facultate, sau în același regiment, și că avem, prin soțiile sau rudele noastre sau prietenii noștri cunoștințe comune, despre care, vorbind din unghiuri noi de vedere, descoperim lucruri neștiute, revelatoare, pe care nu ni le-am fi putut niciodată imagina în strînsă legătură cu ele. Astfel ceea ce e omenesc în noi se lărgește sporind în suprafață și în adîncime. Devenim mai bogați nu pentru că ne-am sporit cercul cunoștințelor, ci pentru că așa cum ni se întîmplă într-o galerie, putem trece dincolo de anumite întrebări cărora nu le găseam răspuns, sau ni se dărîmă niște răspunsuri în care crezusem. Cine din noi nu cunoaște și nu admiră pe acei oameni care în orice oraș s-ar da jos, îi vezi cum la primul colț de stradă întîlnesc pe cineva cunoscut sau care cunoaște pe cineva cunoscut și începe de îndată să stabilească cu el legături, care nu o dată le schimbă cursul vieții. Și cine dintre noi nu simte, pe lîngă uimire, invidie pentru însușirile acestor semeni dotați ? A comunica cu alți oameni și a trăi în permanență, ca să zicem așa, în mijlocul întregii umanități sub cele mai diferite forme, de la cele mai bizare și chiar degradate, la cele direct pasionate, nu e oare asta aspirația noastră secretă, chiar stăpîniți de o mizantropie de nevindecat ?

Dar dacă astea sînt consecințele comunicării directe dintre un om și ceilalți pornind de la însușirile specifice ale omului social, ca individ obișnuit, ne imaginăm ușor și la urma urmei așa ne explicăm și una din trăsăturile fundamentale ale vocației artistice. O carte e un om care îți intră în casă, ți se așează în fotoliu și începe să-ți vorbească despre el și ai lui, părinți și prieteni, regiunea lor de odinioară, sau de acum. Tolstoi nu stă în raft ci în conștiința noastră, unde a lăsat urme de neșters cu povestirile lui despre Rusia, pe care citindu-le, ne-am descoperit în noi înșine un suflet asemănător, deși noi sîntem români sau turci. Nici Flaubert și nici Shakespeare nu stau în rafturi. Despre o femeie cu dorinți și aspirații prea mari și neîmplinite, dintr-un mediu de provincie, spunem că e bovarică, deși Madame Bovary era franțuzoaică. Despre Mihail Sadoveanu, scriitor român, noi spunem că a „sadovenizat" plaiurile Moldovei, adică nu le mai putem vedea de-aici înainte decît cu ochii scriitorului, el fiind acela care a creat mai dinainte în conștiința noastră imaginea frumuseții lor miraculoase. Avînd ocazia să trec printr-o regiune semi-muntoasă din Moldova, numită Neagra Șarului (care e titlul uneia dintre povestirile lui) am putut să simt eu însumi ce înseamnă forța sa magică de evocare și puternicul sentiment al naturii care domină opera sa și ni-l transmite și nouă. Se poate o izbîndă mai mare pentru un scriitor decît aceea de a-și popula plaiurile cu sufletul său ? Fără Homer ce-am putea ști despre marile mituri ale unui popor a cărui spiritualitate a înflorit apoi în bazinul Mediteranei, și a cărei influență asupra civilizației noastre europene de astăzi n-a încetat încă ? Ghebosul Richard al III-lea, din piesele după cronici ale lui Shakespeare, cine nu l-a avut și la el în istorie uzurpînd tronuri și pricinuind, ca o ciumă, mari suferințe oamenilor, și uneori chiar popoarelor, cum a fost, de pildă, Hitler ? Acest paranoic a cărui gîndire delirantă de asasin a acaparat și a pus stăpînire pe sufletele cele mai josnice ale unui popor din sînul căruia ieșiseră totuși Kant, Goethe, Beethoven și Mozart ? Un aspect al acestei tragedii îl găsim în romanul *Doctorul Faustus* al lui Thomas Mann, care caută în psihologia unui anumit tip de umanitate din sînul alor săi, sursa de întuneric care avea, începînd din secolul trecut, să crească mereu și să pună apoi stăpînire pe conștiințe în secolul nostru, în Germania, dar și în alte țări. O carte ca aceea citată mai sus nu stă nici ea în raft, ci face din povestitorul ei german, (un umanist provenit din tradițiile democratice ale secolului al XIX-lea) un prieten al nostru, care ne cîștigă simpatiile pentru el și toți compatrioții lui germani asemănători lui. Am putea afirma fără teamă că exagerăm prea mult și nu numai pe baza acestui exemplu, că nici un alt mijloc care să ajute mai mult la înțelegerea și prietenia între oameni și popoare nu ni se pare mai direct, mai eficient și mai durabil ca literatura și creația artistică în general. Ba mai mult, apărută pe un fond deja existent de prietenie și înțelegere, puterea literaturii poate face să crească și mai mult aceste sentimente.

De aici, marea importanță a difuziunii, care în vremurile noastre a căpătat un aspect atît de major încît unii au început s-o confunde cu universalitatea. Universal, adică, ar fi acel scriitor răspîndit în toată lumea. Desigur un scriitor nu face o astfel de confuzie. Noi știm, de pildă, că Shakespeare a trecut granițele țării sale abia două sute de ani mai tîrziu, nu înseamnă că abia atunci a devenit universal, el era universal din chiar clipa apariției sale la teatrul *Globus*. De asemeni Dante care, în secolul al XIII-lea era necunoscut în Europa. Ni se poate însă răspunde că mijloacele de tipărire și de difuziune au sporit de atunci atît de mult și de o așa manieră, încît o carte nouă, tipărită să zicem la Roma, apare simultan și în librăriile din Paris, Londra sau Madrid și de valoarea ei pot lua cunoștință în cîteva luni toți iubitorii de literatură.

Asta este adevărat ! Și e un fapt brutal și pozitiv care dacă nu modifică fundamental problema universalității unui scriitor, (în sensul că problema difuziunii nu poate cădea tot în sarcina operei), schimbă totuși raportul practic de comunicare între culturi. Cine se cunoaște, se poate împrieteni, cine e prieten poate deveni frate. A cunoaște cultura altui popor înseamnă a-i cunoaște sufletul.

Noi românii, sîntem un popor a cărui curiozitate pentru literatură e în continuă creștere. Această curiozitate e susținută de politica de încurajare a literaturii adoptată de statul nostru ca un principiu al politicii sale generale față de cultură, prin menținerea unui preț accesibil al cărții beletristice și prin acordarea de tiraje imense pentru capodoperele literaturii române și universale. O sută de mii de exemplare e un tiraj mediu care dispare în cîteva luni și uneori chiar în cîteva săptămîni. Mai mult, scriitorul român rar face excepție să nu scrie despre țările pe care le cunoaște. Aș putea să citez aici cel puțin douăzeci de scriitori români de seamă, romancieri și poeți care au scris poeme, reportaje, însemnări de călătorie, amintiri și nuvele inspirate de peisajul și viața altor țări. Arghezi și Călinescu, Zaharia Stancu și Geo Bogza, Eugen Barbu și A. E. Baconsky, Veronica Porumbacu și Victor Tulbure, Dumitru Corbea și Aurel Rău, Pop Simion și Titus Popovici, savantul Al. Rosetti și Mihail Ralea, Eugen Jebeleanu și eu însumi, dar lista e mai lungă și are în vedere doar scriitori care trăiesc sau au trăit între deceniile 50—70. Lista traducerilor noastre din literaturile străine, este fără îndoială, egal de bogată cu a acelor culturi care se mîndresc cu faptul că traduc aproape tot ce e valoare în lume.

Da, a venit însă timpul să ne punem și noi o gravă întrebare : Pentru ce pe noi nu ne traduce nimeni ? Ar trebui să fim indignați de faptul că un scriitor francez sau italian mediocru primește la noi din partea librarilor comenzi de șapte-opt ori mai mari decît la el acasă în timp ce scriitorul român bun bate zadarnic la ușile editorilor din aceste țări. Cu ani în urmă eram convins că scrisul românesc e intraductibil și nu mă miram că nu sîntem cunos-

Marin PREDA

(Continuare în pag. 2)

APOLLINAIRE văzut de G. de CHIRICO
(În pagina 8, POEME de Apollinaire)

Profesorul Al. Rosetti

Dintr-o relatare radiofonică aflu că Al Rosetti a împlinit zilele acestea 75 de ani. Îl credeam, mărturisesc, mult mai tînăr, fixat cum este de mult timp într-o fizionomie senină, solară, fără vîrstă. Sporul de ani nu mai adaugă, la oamenii de acest fel, nici o linie, nici o umbră nouă. Spiritul și-a găsit o expresie desăvîrșită și expresia nu cunoaște de la un punct al evoluției sale modificări esențiale. Al. Rosetti este un asemenea caz fericit de concordanță și statornicie a elementelor biologice și zîmbetul lui veșnic arată o tinerețe spirituală pentru care mulți tineri l-ar putea invidia. Omul are, indiscutabil, o mare personalitate și deține secretul unei rare vocații : **vocația prieteniei.** T. Arghezi, I. Barbu, i-au dedicat poeme, instabilul Camil Petrescu i-a arătat cu consecvență simpatia cea mai aleasă. G. Călinescu i-a făcut în **Istoria literaturii** un portret memorabil.

L-am cunoscut, ca mulți alții din generația mea, ca profesor, spre sfîrșitul carierei lui universitare. Impresiona, înainte de orice, prin lipsa oricărei solemnități. Detașarea, buna dispoziție, cordialitatea puteau fi observate imediat la profesorul de istoria limbii literare apărut la catedră fără protocol. Privirea conferențiarului era absentă, fraza curgea lent, corectă și **albă,** fără schimbări de modulație, fără preocuparea de a colora vorbele. Însă vorbele aveau întotdeauna miez și Al. Rosetti spunea lucruri esențiale.

Al. Rosetti are, de cînd îl știm, o figură deschisă, voievodală, privirea lui te străbate odată și se fixează, apoi, într-un spațiu nedefinit. I-am fost de mai multe ori prezentat dar n-am vorbit, în fapt, niciodată cu el. Îl observ adesea trecînd pe străzi cu miinile la spate, absent, fără să dea vreodată sentimentul că se grăbește. Cei care îl cunosc mai bine și au trăit în preajma lui vorbesc de egalitatea de umoare și de tactul omului, însușiri de preț, neobișnuite în lumea agitată a literelor. Acestea l-au ajutat — alături, firește, de gustul și cultura lui întinsă — să fie un mare editor, un editor ideal.

Însă înainte de orice, Al. Rosetti este un filolog de o speță ce devine tot mai rară astăzi. Vreau să spun că Al. Rosetti este un **filolog total,** un spirit ce năzuește la sinteză. **Istoria limbii române,** carte de căpătîi, iese dintr-o asemenea concepție, părăsită, azi, cînd tinerii filologi devin specialiști într-un domeniu restrîns al limbii. Ei scriu cărți despre conjuncții și prepoziții, cărți, fără îndoială, utile, dar n-ar trebui — după știința mea — să-i părăsească gîndul de a scrie într-o zi o **istorie a limbii române,** o operă de sinteză și meditație.

Al. Rosetti a depășit de mult granițele strictei specialități și și-a notat impresiile de călătorie și de lectură în niște pagini pe care o editură le-a reunit, recent, într-un singur volum (**Note din Grecia. Diverse. Cartea albă**). Este cartea unui spirit cultivat, cu emoțiile supraveghiate. Impresia este comunicată direct, fără preocuparea de a nota solemnitatea clipei prin solemnitatea vorbei. Acropole îl emoționează, dar emoția nu-l copleșește. Măreția templului grecesc îi pare a rezida nu în spațiul ce-l ocupă, ci în armonia proporțiilor. **Eleusis** este o deziluzie și pentru a nu o prelungi, peregrinul scurtează vizita printre ruine. La Micena este din nou emoționat, la Epidaur dezolarea revine. În India este atras de spectacolul străzii, în Franța priveliștile se asociază cu lecturile. Stilul relatării este telegrafic, ochiul, curios și proaspăt, surprinde esențialul. În același fel sînt scrise și memoriile și impresiile asupra cărților, concentrate în niște tablete în care erudiția nu strivește bucuria lecturii.

Al. Rosetti reprezintă, cu un cuvînt, în cultura noastră un punct de referință și un factor de coeziune și progres.

Eugen SIMION

cronica pietonului

Deziluzia noastră, afișul

Să fie ochiul nostru obosit, prea solicitat de televiziune, prea fascinat de frumusețea toamnei tîrzii ? Nu mai înregistrăm nimic deosebit în arta afișului. Ocolim panourile cu afișe de teamă să nu ne molipsim de monotonie și banalitate. Autobuzele parcă și-au mai schimbat mărcile, rochiile lungimea, afișul, dimpotrivă, lasă impresia că e făcut din deșeuri de grabă și inteligență. Afișul de spectacol poate fi ușor confundat cu ordonanțele de gospodărie locativă, la rîndul lui afișul care anunță, să zicem, concertele conduse de un dirijor celebru seamănă cu afișul enumerativ de adrese utile : reparații de gaze, sobe, calorifere, parchet, zugrăveli, broaște-chei, plăpumi, podoabe, antene de bloc, deparazitări. Cineva motiva monotonia afișului prin dorința excesivă de sobrietate. Scuză care ne-a făcut să rîdem, deși, mărturisim, sîntem foarte sobri, altfel n-am risca să rămînem pietoni. Bine, se va replica, dar ce stiluri să „abordeze" afișul ca să fie atractiv ? Să recurgem la un plagiat și să reluăm o butadă fără să mai cităm numele autorului : Toate stilurile sînt bune în afară de cel plicticos.

CANDID

ÎN ACEST NUMĂR

Cartea de proză de Nicolae Ciobanu și Alexandru Ștefănescu

Goldoni la Ploiești de Marin Sorescu

Poșta redacției de Cezar Baltag și Fănuș Neagu

Sport: Miercurea cu șase reprize de plumb

cronica literară

AL. PHILIPPIDE: „CONSIDERAȚII CONFORTABILE"

Volumul lui Al. Philippide însumează, lîngă studii noi, o parte din articolele mai vechi — acelea care, probabil, au dat autorului convingerea că mai corespund și azi convingerilor lui — și un număr nu prea mare de însemnări cu caracter aforistic. Sînt, în ce privește literatura critică anterioară, și omisiuni, unele de-a dreptul surprinzătoare. Un foileton, de pildă, despre **modernism,** din care G. Călinescu citează în **Istoria literaturii** un fragment pentru a dovedi poziția estetică a poetului, lipsește, după cum lipsesc și alte însemnări despre literatura fantastică sau acelea, foarte numeroase, despre poeții epocii. Al. Philippide alege foarte puțin din tot ceea ce a scris și volumul de acum nu arată decît într-o mică măsură preocupările lui, remarcabile, într-un domeniu cercetat de mulți și cucerit de foarte puțini: critica. Căci, deschisă oricui, critica impune un grad de abstracțiune și o putere de abstragere pe care un poet rareori le poate satisface. Cele mai multe însemnări făcute de poeți pe marginea cărților sînt, în realitate, poeme deghizate, glose binevoitoare în care metafora se adaptează ritmului mai lent al prozei critice. Absența spiritului critic și, în genere,, lipsa de idei le fac efemere. Puțini sînt aceia care înțeleg că a face critică nu e totuna cu a compune imagini, ci — lucru vechi — a justifica estetic opera, ceea ce vrea să zică o reconstituire muzicală a ideilor și o judecată pe cît posibil exactă, a lor.

Al. Philippide scrie critică altfel decît își scrie versurile și, om de cultură întinsă, pune totdeauna dezbaterea literară într-un cerc mai larg de probleme în care spiritul lui se mișcă fără dificultate. Sentimentul că trăim nu într-o provincie culturală, ci într-o cultură veche, sincronică, originală îl avem răsfoind și aceste **Considerații confortabile.** Ele se rotesc în jurul citorva națiuni esențiale: modernismul, tradiția, **specificul,** romantismul și clasicismul, fantasticul, senzaționalul și, bine înțeles, Poezia, pe care, totuși, poetul se ferește s-o închidă într-o definiție, preferînd să spună mai degrabă ce nu este decît ceea ce este. Cîteva sugestii sînt cu toate acestea, de reținut și una dintre ele lasă să se înțeleagă că **Poezia** se explică prin ea însăși și nu trebuie să încercăm a descoperi **ceva** dincolo de ea: „pentru că nici nu mai este altceva nimic sau, dacă mai este ceva, este ceva necuprins în poezie, și care nu mai interesează fenomenul poetic". Al. Philippide este foarte aproape, aici, de Valéry și, în genere, de poziția poeziei pure, din care însă exclude orice nuanță de misticism. El vrea să spună că poezia își este suficientă sieși, dar unde începe și unde sfîrșește sfera ei, iată un lucru greu de precizat. Baudelaire o compara cu emoția pe care o provoacă observarea unui nor, Brémond cu o rugăciune, alții cu contemplarea unui apus de soare sau cu mirosul unei flori. O elevație, deci, a spiritului, o stare de grație și o trăire pe alt ritm muzical. Orice definiție devine, fatal, o aproximare, o încercare de a explica inexplicabilul. Al. Philippide nu e departe de acest înțeles, cu toate că, spirit raționalist, nu se mulțumește a da roată necunoscutelor. Observațiile lui avertizează, îndeosebi, asupra excesului de **explicitare** în critică, viciul spiritelor care vor să descopere în orice silabă a poemului un înțeles adînc, posibil a fi tradus în noțiuni comune. Înțelegerea poeziei este necesară, dar nu și bagatelizarea ei printr-o explicație didactică. Iată un avertisment sănătos. Altul privește prejudecata temelor în poezie. Că ar fi, adică, teme bune și teme rele, mari și mici, eterne și efemere. Al. Philippide spune simplu și în spiritul negreșit al adevărului că „nu există în poezie teme triviale, ci numai simțiri triviale" și, în altă parte **(poezia brînzei):** „nu calitatea temei e hotărîtoare, ci calitatea celui care o întrebuințează și care o transfigurează fără s-o falsifice". O limită există, totuși, în această libertate, și Al. Philippide o numește în acest chip: „versul, prin firea lui, nu poate exprima orice și (...) sînt teme mai puțin potrivite pentru poezie și care nu pot fi cultivate cu folos decît în proză".

Care sînt acestea, poetul nu mai spune, dar le putem bănui. G. Călinescu făcea (în **Universul poeziei**) o demonstrație contrarie: orice obiect este apt de a deveni poetic, depinde numai de atitudinea față de el. Aceasta vrea să spună (fapt elementar) că poezia nu este a obiectului, ci a celui care observă obiectul. Se produce, în acest caz, un transfer, o deplasare de **simpatie,** o înnobilare spirituală, idee pe care o recomandă și Novalis și, în genere, romanticii. Despre o înnobilare a faptului derizoriu vorbește și Al. Philippide, însă raționamentul lui este mai prudent: pentru a deveni cu adevărat poetic un lucru trebuie să ofere posibilități de neprevăzut și de surpriză, căci: „neprevăzutul, posibilitatea surprizei, necunoscutul, nevăzutul sînt condiții prielnice poeziei". Din acest punct de vedere **viața, cerul, floarea** sînt mai poetice decît o **mașină** — un produs finit, calculat, prevăzut pînă la cele mai mici amănunte. Cu un cuvînt, **mașina,** lipsită de mister, de neprevăzut, e mai puțin poetică. Însă, de gîndim astfel deplasăm din nou accentul de pe **atitudinea estetică** pe **temă** în poezie, eroare pe care, în alt loc, Al. Philippide o combate. Mașina nu ascunde, cu adevărat, surpriza, misterul, dar cel care o contemplă da și, în acest caz, condiția poeziei este satisfăcută. Un monstru de metal poate să ne dea, ca și o furtună naturală, un sentiment de teroare, sau ne poate duce la ideea expresioniștilor că proliferarea tehnicii amenință ceea ce este natural, original, pur în existență.

Demonstrația poetului poate fi, așadar, răsturnată. Însă noi înțelegem că Al. Philippide introduce anumite clauze în ce privește libertatea absolută a poetului pentru a justifica poziția lui, circumspectă, față de exagerările **modernismului.** E noțiunea ce preocupă mai mult decît oricare alta pe autorul **Stinciilor fulgerate** și vom vedea îndată de ce. La debut, Al. Philippide a fost socotit un modernist al imaginii și chiar un spirit anarhic, distrugător de ritmuri tradiționale. Poetul și-a manifestat însă de mai multe ori atitudinea față de noile mișcări literare și, în fragmentul reprodus de G. Călinescu, se vede limpede că, spirit modern, în pas cu evoluția sensibilității lirice europene, Al. Philippide respinge **modernismul** ca nefundat în pretenția lui de a aduce date sufletești noi. Mai tîrziu această obiecție cade, mai mult: devine un element pozitiv, acceptabil pentru estetica poetului cel puțin din punct de vedere principial. Iată ce spune în articolul **Pe urmele suprarealismului:** „rezultatul sforțării suprarealiste este un material psihic considerabil, dar inform și destinat să rămînă astfel mereu". Un progres există, deci, chiar dacă mijloacele de expresie nu-l ajută să devină și durabil artisticește. Aici și în alte texte poziția este mai degrabă de tăgăduință și, în acest punct, Al. Philippide se apropie de G. Călinescu. Acceptă starea de spirit revoluționară, înnoirea, negațiunea clișeelor, dezlegarea poeziei de vechile inerții, dar nu acceptă dezordinea, lipsa de rigoare, de coerență. Pe scurt, Al. Philippide admite **ideea** modernismului, nu și **expresia** lui prolixă, incongruentă. Ochiul mai atent descoperă aici nu o poziție retrogradă, ci o înțelegere a poeziei ca expresie a spiritului cultivat, ca elaborare, cultivare a impresiilor.

Însă circumspecția pe care o arată Al. Philippide față de modernism este interesantă mai ales prin ceea ce ascunde decît prin ceea ce exprimă: spiritul iubitor de ordine și clasicitate al poetului. Al. Philippide este — se numește chiar el — un romantic, înțelegînd prin romantism o atitudine esențială, un **stil** de viață, un spirit atras de zona rodnică a umbrei și de perspectivele vieții interioare. Însă acest romantic atras de enigme are o curioasă prețuire pentru ceea ce este clar, ordonat, prudent, armonios, noțiuni esențialmente clasice. Cînd face analiza unei cărți scoate în evidență, înainte de orice, **claritatea stilului, măsura, perfectul echilibru, cumpătarea, dozajul efectelor,** adică tot ceea ce intră în prevederile unui spirit clasic. De aici vine și prețuirea lui pentru tipul de artist pe care Valéry îl numea **poeta-faber.** Ion Barbu este printre ei. Iată o propoziție edificatoare: „această poezie înfruntă atît modernismul fals și fără rost, cu care nu are nimic comun, în ciuda citorva obscurități, cît și rumegătura tîmpă a vechilor motive poetice, zise eterne". Rebreanu, Slavici sînt acceptați, tot așa, pentru precizia limbajului. Pillat pentru „siguranța deplină", „perfecta cunoaștere a mijloacelor", „tendința spre concizie", „adîncimea formei". Însă, prudent, Al. Philippide respinge poezia solemnă și găunoasă, opera versificatorului abil. Poetul ideal este Paul Valéry, tipul liricului ce își stăpînește emoțiile, pasionat rece, cerebral fără să speculeze excesiv. Cineva numea acest fel de poezie un **uragan înmărmurit,** ceea ce vrea să numească o pasiune dezlănțuită turnată în forma de piatră a versului. Imaginea nu-i străină de spiritul liricii lui Philippide, poet obsedat de armonia și limpiditatea materiei verbale. Articolele lui combat superfetația verbală, **scribita** (este expresia poetului), manierismul sub indiferent ce formă. Eseistica lui Blaga este citită din acest unghi, cu încheierea că filozoful își alege, în demonstrație, vorbele și manifestă o prea mare iubire pentru formule. În **literatura senzațională** (pe care Philippide o recomandă) atrage, tot așa, atenția asupra abuzului **de neverosimil,** o primejdie pentru literatura noastră. În **literatura fantastică,** prețuiește, coerența verosimilul, logica demonstrației, și autorii preferați în acest gen sînt pentru el E.T.A. Hoffmann și Edgar Poe, poeți ai deducției și raționaliști ai enigmaticului.

Este vorba, în acest caz, de un concept unitar privitor la cultură și în cazul lui Philippide, el este mai degrabă de ordin clasic. Un clasicism însă pe deasupra școlilor existente, un punct de maturitate al artei, o tragere a materiei incandescente în cristalele reci și translucide. Rareori întîlnim o mai mare consecvență, ca la Al. Philippide, între spiritul poeziei și spiritul care gîndește poezia. Poetul român, în genere, este plin de prejudecăți și are despre poezie păreri inferioare versurilor lui. Al. Philippide face o excepție și excepția se traduce, întîi, printr-o capacitate remarcabilă de speculație, și, al doilea, printr-o prelungire a gîndului în planul artei.

Nu vrem prin aceasta să spunem că toate opiniile poetului **sînt** de acceptat. Ceea ce spune, de pildă, despre **tradiția** noastră literară este discutabil. Avem, cu siguranță, un sentiment al trecutului, o mare sensibilitate la comic, o înclinare spre poezie și povestire, dar de ce n-am cunoaște și **anxietatea metafizică?** Dintr-o simplă ipoteză Al. Philippide trage o concluzie în planul literaturii și concluzia contrazice o realitate literară evidentă. Dovadă și faptul că poetul a simțit nevoia, revăzînd părerile mai vechi, să se detașeze de ele: „Romanul așa-zis de analiză — scrie el în 1936 — este împotriva firii literaturii noastre, deci împotriva firii românului, care respinge hotărît analiza **seacă** și precisă (...). Sfredelirea în clipa psihică a lui Proust și căutarea timpului pierdut sînt tot ce poate fi mai împotriva firii noastre — și deci tot ce poate fi mai anormal în literatura noastră"...

Afirmația de aici (inutil a-i mai dovedi gratuitatea) ar plasa pe Al. Philippide în rîndul spiritelor tradiționaliste. Să nu ne grăbim însă, căci, numai cu cîteva pagini înainte, poetul combate „culbecismul național", înfumurarea provincială, izolarea în tradiție. Al. Philippide este, în fond, un spirit ce are sentimentul eternității valorilor, moderat și receptiv la înnoire, un poet clar al enigmaticului, nocturnului, obsedat de perfecțiunea și sănătatea clasică.

Considerațiile confortabile ni-l arată și ca pe un moralist cu simțul formulărilor concise. Cele mai multe privesc condiția poeziei și transmit o indescriptibilă tristețe. Philippide vede lumea goethean și preamărește statornicia, frumusețea întregului, inteligența sentimentului, comunicarea incomunicabilului în poezie, trăirea înceată, profundă, cultul misterului și al formelor durabile, ceea ce presupune o mobilizare a valorilor raționale, o pîndă îndelungă a intelectului. Ce am putea cita?

„Prea multe idei una după alta, o îngrămădire de idei împiedică mersul limpede al gîndirii, provoacă o congestie a cugetului, paralizîndu-l".

„Infinitul nu este, nu poate fi element de artă. Arta presupune finitul, e condiționată de finit. **Le fini** e un termen care exprimă tocmai desăvîrșirea artei. Arta nu există decît în anumite limite — limite care pot fi mereu altele la fiecare artist, cu fiecare operă, dar care la un moment dat trebuie să fie precizate tocmai pentru ca opera să poată fi construită"...

„În compoziția adevărului intră citeodată și neadevăruri mici"...

„Optimismul este o formă superioară a egoismului"...

Eugen SIMION

avantpremieră editorială

ELENA IORDACHE-STREINU

Păuna și copiii ei

Roman. Editura „Eminescu".

ZAMFIR VASILIU

Cupola amintirilor

Editura „Eminescu".

ANA BLANDIANA

Cincizeci de poeme

Editura „Eminescu".

ALEXANDRU IVASIUC

Păsările

Roman. Editura „Cartea Românească".

S. DAMIAN

Intrarea în castel

Încercări de analiză a prozei. Editura „Cartea Românească".

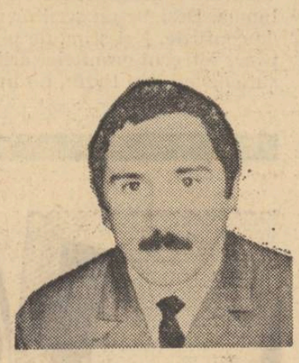

G. DIMISIANU

Prozatori de azi

Critică literară. Editura „Cartea Românească".

posta redacției

NESEMNAT. Poeziile intitulate, în ordine, Florile, Cerul pentru pămînt, Iubire, Psalmul zilei, *nu mi-au demonstrat calități deosebite.*

Așadar, nu.

VASILE CARAFFOLI. Versurile dv. sînt neconvingătoare.

NICA T. Versuri la nivelul înțelegerii copiilor. Vă recomandăm să le trimiteți la revistele cu acest profil.

TEODOR AMARU. Aceeași gestică simbolistă, același gust pentru spectacolul cuvintelor date cu fard: „Amurg de clape-n ape stranii / mingiie oasele pe prund / Din piscuri picură litanii etc".

ION NAVALI. Citeva versuri frumoase „un lup secret / se plimbă prin părul tău / coboară în umeri / și-și pierde caninii / alunecă-n lungul coapselor / și-și uită o ureche lunecoasă / traversează genunchii / ajunge-n călcîi, unde latră frumos o dată / și moare".

SIMION SILVIAN. Din poezia intitulată scurt și cuprinzător: „Cerșind zadarnic o privire din ochiul tău inflăcărat", am reținut ideea sublimă că iubita are insomnii: „În ochii tăi, frumoaso, aduni melancolie / Și zboruri retezate în pustiu / Ești singura ființă care veghează-n lume / Cînd toți adorm în noapte, doar tu rămîi tîrziu". Partial, am găsit și versuri frumoase.

STRUȚ IOAN. Furii de adolescent foarte candid: „Ca leul ce se zbate / În mlaștină cuprins / Așa mă simt și eu / Foarte tare strîns. / Ca zimbrul ce împunge / Pe dușmanii săi / Așa aș împunge și eu / Pe dușmanii mei / De nimeni nu mi-e frică / Nu știu ce-i viața / Nu știu ce-i durerea / Dar știu ce-i amorul".

Dar cu cașul (la gură) cum stăm?

Cezar BALTAG

BIANA NORD. Nu știu dacă scrii pentru că ai ceva de spus, mie-mi face impresia că scrii fiindcă ai ceva de plătit. E bine și așa, pentru că avînd de plătit spui lucrurilor pe nume, și rezultatul: o proză densă, veninoasă pe alocuri, cu îndrăzneli de limbaj rar întîlnite pe la fetele din Ardeal care cresc mari, în primul rînd ca să fie pețite de notari. Voi încerca să public „Șaisprezece ore", dar îți voi schimba titlul. Poeziile, aleasă doamnă, le-am mai citit, scrise de alții, și scrise foarte bine. Rămîi la proză.

RIDICHE SUM. Ești! Dar nu știu dacă de toamnă sau de primăvară. Schițele, în mod cert, sînt de pus pe gardul vecinului cînd vrei să-i moară găinile și să-i turbeze ciinii. Acum vin și eu cu o întrebare nevinovată: de ce scrii pe carton și nu scrii pe hîrtie? Cele două schițe au încăput într-o lădiță — mai să mă ia lesinul cînd am văzut-o — dar ce mă fac dacă te apuci de roman? Deocamdată eu te rog să-mi trimiți o nuvelă, pentru că avem de învelit două camere la redacție în care plouă. Îți mulțumesc anticipat în numele colectivului de la „Luceafărul" și bate-ne telegramă cînd trebuie să fim cu camioanele în stația București-mărfuri. Nuvela poa'să fie și onirică, dar cartonul, cartonul să fie neapărat gudronat. Și dacă-ntr-o zi te vei apuca să scrii pe piatră cubică, trimite manuscrisele la Casa Scriitorilor, fiindcă vrem să asfaltăm grădina.

UMBERTO A. Dacă un singur vers de-al dumitale mi-ar fi amintit de Umberto D., n-aș fi plecat din pragul editurii pînă nu ți-aș fi văzut volumul tipărit.

THE FINCH. Spune-mi cinstit: ți-ai intitulat povestirea „Vin din struguri" fiindcă te-ai sătura să tot bei vin de-ăla de surcele din sfeclă furajeră? N-ai făcut bine, bătrîne. M-ai înșe'at. Luîndu-mă după titlu, eu m-am înfundat cu tot cugetul în poveștea aia de una, două, patru, opt foi, și jur că n-am sărit un rînd sau o literă, dar n-am găsit adresa localului unde se vinde vinul din struguri.

GHEORGHE CODREANU. „Un concert simfonic extraordinar" m-a convertit la dodecafonism. Cred că ești din Arad și ai boală pe mine c-am scris despre U.T.A. că nu e echipă mare, altfel, de ce să-mi fi trimis tocmai mie schița asta? De-acum încolo, dacă vrei să mă pedepsești, vino și-mi bate toba sub geamuri între orele 1—4 dimineața, pune-mi capcane sub masa de bucătărie ca să nimeresc cu piciorul în ele și să urlu, dar nu-mi mai trimite schițe. În caz că nu poți și nu poți să te oprești din scris, trimite-mi totuși vorbă ca să plătesc pe cineva să mă dezlege de păcate.

DUMITRU STROP. Strop, Strop, dar scrii poeme fluviu. Ați uitat cu toții de madrigal sau de sonete. Fluviu, nimic altceva decît fluviu. Citez din „Impăcare" (file de poveste): „Într-o zi cînd viața cearcă panta / lumii s-o prăvale, Cristinel / plin de durere, i-a vorbit nevestei sale, / Du-te, dragă, de la mine la căsuța-ți părintească / Nu mai pot trăi cu tine, ori ce-ar fi să mă oprească" — și te rog, celelalte riuri de asonanțe și minuni să le îndrepți spre revista „Argeșul". Mi-a spus Gheorghe Tomozei că lor încă nu li s-a tras gaz în sobe, fac focul cu lemne și, vorba aia, furnizor ca matale mai rar.

PETRANU. „Tot binele cu rău lui — o fotografie neretușată după modelele de gang. Lasă poveștile cu morți care vorbesc și strecoară-te în lumea străzii. Știi să scrii, dar n-ai ceea ce se numește ureche. Adică nu știi s-asculți și să furi vorba potrivită. Te sfătuiesc ca o zi pe săptămînă să te duci la furat vorbe în obor, în tramvai, în magazine, în circiumi. Baie absolut necesară oricărui începător într-ale scrisului.

Fănuș NEAGU

efemeride

Sadoveniana

Nu este toamnă în care să nu ne amintim de Sadoveanu. I s-a consacrat și anul acesta articole, studii și numere întregi de revistă. Stima de care se bucură opera lui continuă să fie, într-un fel, uimitoare, și numele niciunui scriitor român, în afară poate doar de al lui Eminescu, nu are rezonanța numelui lui. Toată lumea știe cine este Sadoveanu, căci Sadoveanu a devenit un simbol cultural.

Ceea ce înseamnă, desigur, a fi mai mult decît un mare scriitor. Dar, în cazul lui Sadoveanu, înseamnă și altceva, și anume a fi chiar mai puțin decît un scriitor obișnuit: onorurile ascund o neaderență la spiritul operei, clasicitate vrea să zică, fiind vorba despre el, desuetudine. Stima unanimă nu ne ajută nici să-l cunoaștem mai bine, nici să-l citim altfel. Nu eu voi nega că s-au scris despre Sadoveanu pagini extraordinare; dar nu s-a scris încă o adevărată sinteză. Comentariile întrec, probabil, volumul operei înseși; dar nu fac o carte, CARTEA, pe care Sadoveanu o merită ca orice scriitor. Critica lui Sadoveanu se găsește în preistorie. Generații de critici au aminat sinteza, copleșite de prodigioasa carieră literară a autorului Baltagul, *aflînd o scuză în perspectiva prea apropiată. Dar iată, sînt nouă ani de la moartea lui Sadoveanu și optsprezece de la ultima lui carte importantă: sinteza așteptată nu s-a produs încă și e de presupus că nu se va produce curînd.*

N-am pretenția că spun lucruri noi. Am mai scris eu însumi despre o parte din ele, repetînd sau anticipînd pe alții. E vorba de a constata un fenomen.

Să facem un pas mai departe și să încercăm a-l explica. Motivul invocat de obicei (sau care se subînțelege) este scăzuta receptivitate față de opera lui Sadoveanu, de la care prozatorii moderni s-au întors spre alte „modele", și în care cititorii nu se mai regăsesc decît în parte. Dar constituie acesta măcar, un adevărat motiv? A nu scrie despre un autor nu-i totdeauna o dovadă că autorul respectiv s-a perimat; poate fi și inerția criticii. Cine explică pe cine: demodarea lui Sadoveanu, tăcerea criticii sau tăcerea este cea care a creat impresia de demodare? Și, apoi, este o eclipsă, un dezinteres temporar, sau un proces ireversibil care va sfîrși prin a distruge mitul lui Sadoveanu? Și aici ne izbim de un fapt elementar, de la care am și pornit: cum să răspundem la întrebări înainte de a fi în posesia cărții (sau a cărților) fundamentale? Ar fi o ușurință și o eroare să decidem de astfel de grave lucruri înainte ca această carte să se fi consacrat lui Sadoveanu.

Și totuși, ce împiedică apariția ei?

Într-o măsură, e de vină deprinderea criticii noastre de a se fărîmița în întreprinderi mărunte, ocolind sintezele. Căci, în definitiv, nu numai Sadoveanu e comemorat fără a fi analizat, descifrat în cele mai speciale perspective de detaliu fără să fie citit și în totalitate.

În al doilea rînd, lipsa curajului de a lua lucrul cu adevărat de la-nceput, cum spune Maiorescu. Spre a redescoperi pe Sadoveanu trebuie să o ludăm de la început. Lîngă fiecare rînd al său prejudecata păzește ca un cîine, am putea afirma cu o frază a lui G. Călinescu referitoare la Eminescu. Trebuie, cu alte cuvinte, să nu ne temem a recunoaște cîteva adevăruri simple, între care acela că opera lui Sadoveanu e de o mare inegalitate. Prima sinteză critică va trece inevitabil prin această ingrată și plină de riscuri etapă a curățării lăstărișului de scrieri minore care ne strică perspectiva asupra marilor monumente. Și nu doar atît: trebuie desprinsă de pe opera lui Sadoveanu ciuperca monstruoasă a comentariilor plate și stupide, cu mult mai bine înfipte în carnea ei decît acelea inteligente și, în orice caz, cu o mult mai largă forță de convingere. Ele întreține impresia că Sadoveanu este un autor plicticos. Așa se învață la școală! Am răsfoit (ca să răspund la o anchetă) manualul de liceu în care se analizează Sadoveanu: ei bine, nimic, dar absolut nimic din ce se scrie acolo nu e în măsură să ne îndemne a-l citi pe Sadoveanu. Dimpotrivă. Cele mai îngrozitoare platitudini și o optică principial falsă transformă pe cei dintîi cititori ai lui Sadoveanu, elevii, în tot atîția neiubitori ai lui. Iar la bibliografie se recomandă un singur titlu critic: o carte de acum cîțiva ani și care a servit, desigur, ca model textului din manual!

Prima sinteză remarcabilă consacrată lui Sadoveanu va trebui să fie, din aceste motive, o carte polemică și reparatoare, pentru ca pe ea să se poată întemeia o „educație" adevărată a cititorilor în spiritul acestei opere extraordinare. Ea va dovedi că nu Sadoveanu este un scriitor depășit, dar că noi n-am știut să descoperim în ce-i constă modernitatea.

Nicolae MANOLESCU

Consternanta problemă

(Urmare din pag. 1)

cuții. Acum însă cînd văd cărți intraductibile ca **Ubu rol** de Jarry, traduse totuși (și încă în ce condiții grafice) nu mai cred că un Caragiale sau un Sadoveanu sînt atît de criptici încît să acceptăm ca o fatalitate rămînerea lor în afara circuitului cultural european. Cum, ar zice cineva, dar nu sînt? Nu, nu sînt! Valorile impuse o dată, revin în circuit, chiar dacă după un lung interval. Ori, Rebreanu, Sadoveanu, Camil Petrescu și alții, traduși o dată, nu i-a mai reeditat apoi nimeni, sau prea puțini. Un exemplu pentru mine este Ibsen, scriitor care a scris într-o limbă la fel de greu de tradus ca și a noastră. Ibsen s-a jucat la noi și în alte țări înainte de război, a revenit de curînd și va mai reveni. De ce oare? Fiindcă argumentul universalității limbii în care el a scris nu mai poate fi invocat.

Dar nu voi intra mai adînc în stufărișul acestei consternante probleme, ar însemna să risc să iau cunoștință de adevăruri care nu mă privesc și să nu mai pot dormi. Nu e treaba scriitorului să se zbată toată viața să fie tradus peste hotare, cînd compatrioții săi ar trebui ei să aibă grijă de asta. Dacă s-ar lăsa prins în această cursă, mă tem că forța lui creatoare s-ar turbura. Ori, el are nevoie de ea, nealterată, fiindcă nu e ușor să placă cititorilor săi, de la el din țară, care nu sînt puțini, din douăzeci de milioane cîți se recrutează...

cartea de proză

DRAMA DEGRADĂRII MITULUI

Descendența romanului **Moartea lui Orfeu** din opera epică anterioară a autorului său, în multe privințe, este puternic marcată de o seamă de caracteristici, care, în cele din urmă, definesc însăși viziunea artistică și problematică a acestui zbuciumat și frenetic prozator, care este Laurențiu Fulga. O incursiune critică atentă în „structurile" romanelor **(Eroica, Steaua bunei speranțe, Alexandra și infernul)** și volumelor sale de nuvele **(Straniul paradis, Concertul pentru două viori)** ar conduce la constatări revelatoare în acest sens și, astfel, ne-am edifica suficient asupra antecedentelor artistice ale prezentei scrieri. Inainte de orice, ni se pare că deosebit de izbitoare este natura obsesivă, în sens complex, a temperamentului artistic cu care este dăruit Laurențiu Fulga. Spunem în sens complex pentru că, în cazul de față, categoria aceasta, a obsesionalului, din dat psihologic originar, prin acumulări și restructurări succesive, în ordinea experiențelor de viață și, implicit, prin sublimare, a experiențelor artistice, după cum și în aceea a inițierilor ontologice, pare a fi devenit, ca să spunem așa, nexusul central, care proliferează întreg ansamblul de elemente particularizatoare ale creației scriitorului. Așa se face că preferința pentru anumite teme epice și pentru anumite categorii de personaje, bîntuite, subconștient, de traumatisme tulburi, indefinibile, circumscrise psihologiei abisale, atrage după sine căi de investigație și de transfigurare narativă de un tip tot atît de obsesiv, dintre care aplecarea spre viziunile de halucinație onirică și proiecția în fabulosul mitic par a deține ponderea esențială.

Ca filieră istoric-literară, încurajați și de fidelitatea aproape exemplară cu care cartea sa de debut, **Straniul paradis**, ne orientează în această direcție, am fi înclinați să situăm pe Laurențiu Fulga în directă descendență din proza cazuistic-psihologizantă, de frenetică exaltare a experienței, cu ostentative trimiteri la duhul literaturii lui André Gide. De altminteri, fenomenul resurecției gideanismului, la noi, în proza anilor '40—'48, este un fapt ce ține de domeniul evidențelor. În treacăt fie spus, este deci de mirare că Al. Piru, în **Panorama deceniului literar românesc 1940—1950** nu-i înregistrează mai ferm prezența; ca să nu mai vorbim de inexplicabila absență a lui Laurențiu Fulga, cu interesanta sa carte, **Straniu paradis**, din sumarul aceleeași lucrări, la capitolul consacrat tinerei generații.

Ceea ce reține atenția, revenind în perimetrul operei acestui prozator, este procesul de maximă tensiune declanșat de resortul predispozițiilor mai sus relevate. În confruntarea lor cu formule romanești care nu odată au opus o puternică rezistență nelăsîndu-se deci asimilate decît în parte, aceste predispoziții și-au conservat ele însele substanța. Metamorfozîndu-se succesiv, de la o scriere la alta, ele au izbutit, în sfîrșit, să-și recucerească locul ce și-l revendicau încă din perioada cărții de debut. După temerarele tentative de roman epopeic, marcate de **Eroica** și **Steaua bunei speranțe**, în care propensiunea spre cufundare în lumea obsesiilor onirice este mereu cenzurată de efortul încrîncenat depus în direcția descripției și a narațiunii așa-zis realiste, Laurențiu Fulga se eliberează de tutela unor cunoscute prejudecăți, tocmai în acest sens, al propriei regăsiri de sine. Așa se face că în intens dramaticul roman **Alexandra și infernul** prozatorul se eliberează de tema-obsesie a războiului tocmai cu prețul asimilării ei cvasi-integrale unei viziuni simbolice, implicate într-o tratare epică și analitică de mare încordare funambulescă, terifiant-psihologică. Mai departe, calea străbătută de aici pînă la romanul **Moartea lui Orfeu**, pe acest plan, constă în completa renunțare la ideea plăcării viziunii în cauză pe materia unor teme și a unor resurse narative de riguroasă extracție concret și spectacular istorică.

Ultimul roman al lui Laurențiu Fulga, începînd cu titlul, continuînd cu substanța propriu-zisă și încheind cu semnificațiile spre care se ține, aspiră la structura unei pure parafraze mitologice, chemată să depună mărturie concludentă asupra condiției umane contemporane. Ambițiile prozatorului sînt, așadar, ieșite din comun, iar modalitatea artistică aleasă, cum se va vedea, este și ea de-a dreptul insolită. Cheia înțelesului existențial al scrierii ne este indicată cu suficientă claritate de însuși personajul ei central, sculptorul, care, în epilog, răscolit de propria-i luciditate, nu ezită să afirme următorul adevăr despre sine: „Cred că marea mea nenorocire a constat în acordul perfect dintre conștiință și instincte. Vreau să spun: în subordonarea nemijlocită a conștiinței mele — instinctelor! La orice tentativă a conștiinței de a se judeca și pedepsi, instinctele (dimpotrivă) își impuneau dreptul de a decide în locul ei și de a fi satisfăcute imediat. De aici — ușurința cu care mi-am considerat întotdeauna faptele, oricît de grave ar fi fost, excluderea oricărui sentiment al răspunderii față de victimele mele, față de mine însumi". Și mai departe: „Apelînd de fiecare dată la altă afirmare a instinctelor, faptele vechi erau implicit împinse cît mai la fund, în bolgiile din mine, să zacă acolo neștiute, necunoscute altora, să nu se ridice niciodată împotriva mea". Iată însă că, în conformitate cu legile implacabile ale destinului, a sosit momentul adevărului, cînd respectivul mecanism de substituire și automistificare se face țăndări, personajul nemaiputînd ocoli diagnosticul moral decisiv: „Speranța mea însă că le-aș putea iar domestici (este vorba, evident, de ceea ce, cum am văzut, eroul numește „bolgiile din mine". n.n.) cum de-atîtea ori le-am mai domesticit pînă acum, s-a izbit, paradoxal, chiar de rezistența instinctelor, mai precis — de imposibilitatea de a le satisface iarăși printr-o altă nelegiuire".

În intimitatea ei, ideea romanului stă în imposibilitatea eroului de a se disculpa față de sine, în împrejurarea în care fapta lui de creator încearcă să-și asigure rațiunea supremă prin apel la trădarea adevărului, în favoarea spiritului de conservare, a satisfacției egoist-utilitariste. Noul Orfeu modern sucombă odată cu Euridice — în roman întruchipată de tînăra femeie Horația —, căci din cauza succesivelor acte de mercantilizare morală a darului său artistic, nu numai că nu mai poate să-și reînvie iubita, dar îi este interzisă de destin însăși putința de a-i recuceri ființa, în eternitate, prin cîntecul său. Degradarea mitului este, deci, pe cît de dramatică în datele ei existențiale, pe atît de exemplară în finalitatea ei etică. Gestul ultim al eroului — anume, dementa coborîre de viu în groapa mortuară a femeii iubite — încheie, la modul simbolic, însăși dilema lui ontologică, căreia este chemată să-i argumenteze viabilitatea artistică întreaga substanță a cărții. Ca desfășurare epică, arhitectonic, romanul este conceput după tehnica circuitului închis. De aceea, momentul final al epilogului contrapunctează momentul narativ inițial, al primului capitol. Între ele, între aceste două momente, pe parcursul a 24 de ore, cîte se scurg de la moartea pînă la înmormîntarea Horației — alias Euridice, se consumă tribulațiile cu valoare de experiență limită ale eroului. Remarcăm desigur impresionanta abilitate a romancierului de a beneficia de modelul clasic oferit de **Ulysse** al lui James Joyce, în ceea ce privește subtila interferență de planuri epice fixate pe axele, interferente și ele, ale timpului obiectiv, ale celui psihologic și ale celui rememorat. Dar ceea ce ni se pare cu adevărat valoros în acest roman este extrem de convingătoarea implicare a pretextului mitologic în spiritualitatea umană contemporană. În acest sens, de o continuă și echilibrată solicitudine se bucură trecerile imprevizibile din planul narațiunii și al observației obiective, fenomenologice, în acela al restructurărilor și potențărilor metafizice, la dimensiunea visului și a transei halucinatorie. Ambiguitatea bine strunită de care se dă dovadă în interferarea celor două coordonate face posibilă convenția artistică fundamentală a romanului: pe de o parte, dialogul peste moarte dintre erou și femeia iubită; pe de alta, dedublarea faustică a aceluiași erou care, atingînd limita paroxistică a lucidității, are norocul satanic de a-și vedea întruchipat propriul alter-ego într-o ființă cu o existență relativ autonomă, precum în celebrul roman dostoievskian **Dublul** sau în tot atît de celebrul poem eseniân **Omul Negru.**

Ne-ar fi plăcut să ne oprim aici cu aceste succinte notații despre ultimul roman al lui Laurențiu Fulga, dacă o seamă de scrupule critice nu ne-ar obliga să semnalăm neapărat cîteva neajunsuri care nu ni se par de loc neglijabile. Mărturisim că după încheierea lecturii, pe neașteptate, ne-a urmărit următoarea întrebare: ce anume face oare ca **Moartea lui Orfeu** să nu satisfacă întru totul din punct de vedere artistic? S-ar putea să greșim, dar, în cele din urmă, am rămas cu sentimentul că respectiva doză de nemulțumire este alimentată, în primul rînd, de cîteva grave excese. De pildă: exagerata pedalare pe o tonalitate narativă patetic-retorică, imixtiunile, nu puține la număr, venite din partea unor pasaje de o reflexivitate destul de superfluă, sau nejustificata încărcare a dosarului faptic și moral, în cazul eroului central, căruia, între altele, i se pun pe seamă cel puțin cîteva morți și sinucideri pasionale. Făcînd observația din urmă, ne mai gîndim că romancierul ar fi putut avea deplină încredere în sursa argumentelor mai puțin faptice, de un concretism senzațional, spre a se cufunda decis în subteranele disociațiilor și analizelor de ordin psihologic. Și apoi: cît de util ar fi fost un continuu efort de reprimare a elanurilor verbioase, în favoarea unui stil cît mai stăpînit, guvernat de acea superioară detașare capabilă să imprime întregului demers epic o ținută așa-zicînd impersonală, neutră!

Oricum, nu putem încheia înainte de a afirma că romanul **Moartea lui Orfeu** reprezintă un succes deosebit pentru autorul său, în sensul netei depășiri proprii. În același timp, nu ezităm să spunem că, în general, avem de-a face cu o tentativă romanescă dintre cele mai spectaculoase de pe cuprinsul prozei noastre contemporane.

Nicolae CIOBANU

Roman și personaj

Un joc fremătător de artificii, luminînd ne-ntrerupt, aceasta e imaginea Scarabeului sacru, noul roman al lui Aurel Dragoș Munteanu. S-ar părea că autorul este un liric al ideilor pure, dacă n-ar plasa personajele într-o ordine socială. Dar epica lui e un simplu pretext. Cartea înrobitoare, tîrînd pe tulbure căi și transformînd sufletul ca o lungă și complicată inițiere nu consemnează întîmplări memorabile. Întoarcerea domnului Leon Bulgăreanu acasă și apoi moartea sa, sechestrarea orgiastică a cuplului Georges—Magda într-un subsol insalubru, capriciile solitare ale unui copil de patru ani și plimbarea duminicală a șoferului Paul Dumitrescu, iată cele cîteva întîmplări pe care s-a clădit toată cartea. Și totuși, spre interiorul acestor banalități se îndreaptă fascinația autorului.

Să revenim asupra traseului parcurs de Leon Bulgăreanu, în drum spre propria sa locuință. Străbătînd străzile șterse, mărginite de case care au defilat de sute de ori prin fața ochilor obișnuiți a ignora amănuntele, domnul Leon Bulgăreanu suferă brusc o disproporționare a atenției sale. Cine știe ce nemulțumire exterioară a provocat surparea în avalanșă a unui spirit ruinat mai demult, dar păstrînd încă un echilibru precar. Cert este că el nu mai poate acum să țină obiectele la distanță pentru a le selecta economic. Toate elementele lumii din jur se impun cu o obositoare prezență, ieșind din structura care le anonimiza. Ele par animalele înnebunite ale unui dresor conștientizat, căzut din condiția sa de divinitate abstractă. Înaintea domnului Bulgăreanu, sute de generații au încercat să repare conflictul dintre om și natură. S-au construit case care separă de vijelii, s-au înălțat metafizici care separă de haos. Și iată că, deodată, domnul Leon Bulgăreanu pierde aceste inlesniri dobîndite cu trudă. El se află în fața unui eveniment pe care nu-l mai poate trăi social; este vorba de moarte.

Presimțirea obscură a morții aprinde sufletul, violent, arzător, repunîndu-l totodată în condiția sa primordială de aberație a ritmului cosmic. El se simte invadat de obiectele care îl cer dușmănos, ca o apă care a rupt toate zăgazurile.

O viață întreagă domnul Leon Bulgăreanu a încercat să-și vîndece spaima de moarte prin înțelegerea morții. Toate teoriile sale, inclusiv aceea potrivit căreia moartea este interioară existenței universale, nu făceau decît să exteriorizeze, adică să pună în termeni inteligibili, fenomenul ascuns. Acum el însă trăiește ceea ce nu i s-a putut niciodată comunica. Și tocmai această aventură de necomunicat, a sfîrșitului, este povestită de scriitor cu o forță halucinantă. El lasă deoparte conceptele și se abandonează unei imaginații în delir, care nu trece însă niciodată dincolo de pragul inconfundabilei realități. Cititorul nu descoperă astfel avatarurile unui personaj oarecare, ci se descoperă tot mai mult pe sine, luînd act cu uimire de propria sa existență. Stări manifestate latent, neobservate fulgurații ale morții sînt resuscitate în cititorul cuprins de o adevărată frenezie a renașterii sale. Iar moartea, în viziunea rafinatului scriitor, nu e deloc o descoperire paralizantă. Ea e un strigăt de viață, o recrudescență a simțurilor, o trezire nemărginită a spiritului la propria sa demnitate.

Domesticind lumea sau narcotizîndu-se pe sine pentru a aplana conflictul iremediabil, spiritul se umilește și își trădează vocația. Numai un act de curaj îl poate reabilita. Conștiința morții îl reaprinde, îl face din nou un pol al tulburătoarei tensiuni, iar conștiința singurătății îi trezește simțul moral și îl cheamă la solidaritate umană.

Experiența erotică a lui Georges Fotiade e, de asemenea, o experiență a morții, consumată în adîncime, ca o vîlvătaie care excită resursele vieții. Magda e pentru el haosul domesticit provizoriu. Cînd convenția cade, adică atunci cînd se destramă confuzia dintre erotism și maternitate, Georges Fotiade suportă conștientizarea acută care îl duce la tensiune și la creație.

Tot experiență a morții e și drama copilului care devine om în momentul cînd află că va muri. El simte efluvii de sînge în vine și trăiește sfidător prezentul invulnerabil.

Alex. ȘTEFĂNESCU

cei mai tineri autori

MIRCEA DINESCU

Cîntul adolescentului din tei

Cerul întinde plasa din visuri cu femei
dacă voi fi păianjen sau flutur nu-i tot una
cu părul blond urc seara în florile din tei
și moartea prin mireasmă abia strecoară
mîna.

Numai de sînge, doamne, nu pot să fiu
ascuns
cînd veștedă mi-e gura de cîte se întreabă
un deget odihnește pe buze a răspuns
și florile cad pleoape spre ochii mei în
grabă.

Cînt

O, doamne ce pîndă pe carnea de îngeri
călcăm în plăcere dar peste înfrîngeri

Odată lumină se face și seară
zăpezii numindu-se Odinioară

Și dacă tristețea n-ar crește în mine
floare-aș dori-o pe limpezi coline

Să-mi bucure ochii tăiați din greșeală
cînd moartea lucrează cu rîvnă egală

Intreb unde-i patria celor cu vină
și mi se întinde un crin de benzină

Dar unde e oare, dar unde e oare
în muzica sferelor sau în eroare?

CORNELIU OSTAHIE-COSMIN

Eden de seară

Mă doare chipul scurs în liniștea oglinzii
ca un departe veșnic al țărmului lumesc
de cînd plecarea nu-i decît o amînare
ori un balans de care mai vreau să
mă-ndoiesc.

Iluzia căderii peste un vînt apus
îmi mîntuie credința edenului de seară,
chiar dacă-n ierburi urcă mai tulbure beția
spre care o putere tîrzie-o să mă cearcă...

Te-aprind în mine duh al sevei plutitoare,
o lege ne-ntîmplată ne va supune iar
ca să putem rămîne cînd pentru steaua
noastră
vom lumina o vreme din ce în ce mai rar.

jurnalul unui martor ocular

Despre oboseală

Observ cu uimire cum mă învăluie oboseala. Numai la asta nu mă așteptam. Asta mă surprinde cu adevărat, căci, cu toate păcatele mele, nu credeam că am să obosesc vreodată. Mă vedeam mereu atent, plin de curiozitate față de oameni, față de tot ce se întîmplă în jurul meu. Și uite că...

De unde se poate naște această oboseală? Poate că sătui de experiențe, refuzăm să mai încercăm experiențe noi... Poate fiindcă știm că aceste experiențe nu vor fi niciodată noi, că vom merge exact pe aceleași drumuri pe care am mai fost odată... Avem deja o experiență a vieții, asta ne dă un neghiob prestigiu față de noi înșine, privirea noastră a devenit mai necruțătoare, nu mai putem fi atît de lesne înșelați. Avem impresia că într-un fel viața noastră s-a încheiat, fraza „nu mai aștept nimic de la viață" o auzim de dimineață pînă seara... Experiența îngreunează pe mulți oameni; ei așteptau ca viața să se desfășoare după cum voiau ei, și, cum așa ceva nu e cu putință, ei se simt frustrați, jigniți. Viața merge mai departe, ea ne ofensează și nu decorează pe nimeni. Oricît am primi de la viață, noi tot avem impresia că meritam mai mult, că ori ce ar face, viața ne rămîne datoare.

Fericirea există pur și simplu, nu poate exista „goana după fericire". Poate exista goana după plăceri. Poate exista goana după averi. Dar fericirea nu este un vînat după care alergi cu limba scoasă. Dar oamenii aleargă o vreme după ceea ce cred ei că este fericirea, și-n această goană prin pustiu, obosesc. Nu mai vor să gonească după fericire. Vor să se apropie de ea, pe furiș, s-o ia prin surprindere. Ei și-au pus speranța într-un om, și acel om n-a corespuns așteptărilor. Și atunci încep să tragă concluzii, și-n loc să trăiască, adună principii.

Cei care obosesc, n-au iubit niciodată. E uimitor să vezi cum mulți oameni nici măcar nu-și închipuie că în această viață mai trebuie să dăruiască și ei ceva. Ei au o psihologie de cerșetori, pîndesc pe la toate porțile, duioșie, afecțiune, se milogesc în continuu. Ei n-au simțit niciodată nevoia să dăruiască. Ei n-au trăit niciodată bucuria dăruirii. Ei pînă și senzațiile le cerșesc. Ei nu știu de fapt decît să cearcă și să se simtă frustrați cînd nu li se umple desaga cu tot ceea ce vor: nefericite și egoiste ființe. Sînt convins că unde există multă nefericire, există și multă răutate. Oboseala este și o chestiune de calcul meschin. Individul vrea să-și reorganizeze viața, să cearcă poate mai puțin, dar mai metodic, în așa fel încît să elimine riscul refuzului. Cerșetorul a devenit mai modest. Auzim mereu patetica și ipocrita frază: „Nu trebuie să cerem prea mult oamenilor"... Cu alte cuvinte, ceva tot trebuie să le cerem.

Oboseala se naște și din frică, unii oameni simt nevoia să se retragă în cîteva distracții sigure. E perioada în care se ivesc tot felul de manii și tabieturi, cînd mîncarea devine instinctul predominant. Aventurile spontane sînt privite cu ironie și mulți oameni se scufundă în mlaștina unor mediocre certitudini. Mulți numesc această mlaștină „echilibru interior". Dar echilibrul care nu se improspătează clipă de clipă nu există cu adevărat. Tabieturile anulează totul și farmecul misterios al vieții dispare. Ei cred că experiența vieții le dă dreptul să se acrească. Eu cred că cel care s-a acrit, demonstrează că n-are de fapt experiența vieții. Cine a cunoscut cît de cît viața n-are niciun motiv să fie sceptic. Scepticismul unora, atît cît există, vine, în mod sigur, din ignoranță. Iar de obosit, obosesc numai cei care n-au trudit niciodată, care n-au ars niciodată, care n-au iubit niciodată.

Cine a iubit, cine s-a consumat, cu pasiune, nu obosește niciodată.

Teodor MAZILU

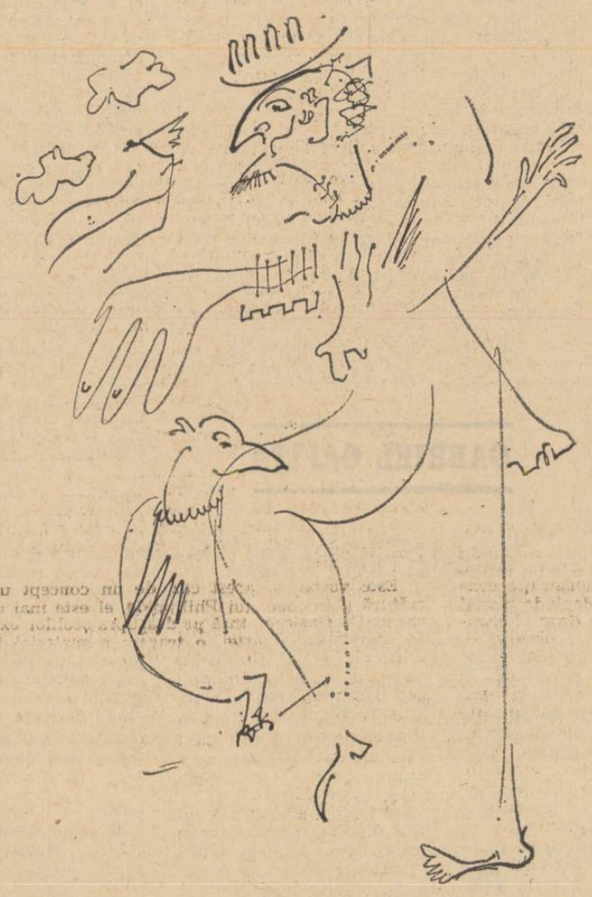

Desen de MIHAI MIRCEA CIOBANU (sus)

Desen de FLORIN PUCA (jos)

MIHAI VELCESCU

Cîntec de dragoste

O, Ramon străfulgerata
Cu seceri în gîtul mîinii
Ciinii
Ți-au băut din pleoapa gurii
Cînd plecam sub sîni condurii
Pata
Pe urechea
De pe pîntec
Ți-a înroșit-o de vin strechea
Și-a prelins-o-n nări un
cîntec.
Oh, brățară
Buza-nțeapă urechiușa
Dintr-o indică blesteamă
Raja, Satva și Purușa-i
Teamă.
O, Ramon
Gleznă de somn
Scapără cerceii-n beznă
Și adoarme-mă de gleznă
Să mă legăn legănare
Sus în noaptea din picioare.

Elegie

Exotică lebădă
Innot desen
De sine pe nisipuri
Incoronată cu tărîmuri
De vechi cămile sub taifunuri
De ce
Unde te-ai dus
Și cum
Cînd ai cîntat
Și ai dansat goală pe dune
Dar cît
Piper cădea din cer
Prin poate
Bob după bob spre subțiori
Strigoi de umezite șoapte
O, da
Picioarele ți-au fost
Clepsidre
Golindu-se de-arabii pulberi
Și cum
Urme de purpuri
Lung tîlîit prin gît spre
pliscul
In care
Se visau prag de somn
cîmbale;
Exotică lebădă neagră
Prin ce
Unde te-ai dus
Și mai ales
De ce m-ai luat ca sclav și
dră de cărbune
De cînd și încă-s
La drumul prin pustiu cu tine.

ION IUGA

Înserare

Mina ta de ceață
rouă-ntre pleoape îmi cuvintă
cu-aripi de înger vîntul ne
întreabă
subt lespede de ce călătorim

iată-ntre noi apa
lunecă-n flori
iubito
subt văi
cu-aripa lui de înger cîmpul
mi te spune

Tăcută încoronare

Mina ta-i garoafă-n rugăciune
peste hîrtiile ce plîng
din umbra ei cernelurile mele
sunt roșii cu izvor de vînt

ce frig se-nspăimîntă pe masă
și-și duce pașii fără urmă
iubire mîntuind

cu mina ta garoafă-n rugăciune
în mine pogoară iubito
zeiță
și sclavă
azi tăcută-ncoronare
în mina ta garoafă-n rugăciune

Cîntec închis

Și mortul e cîntec
de vrei să plîngi
caută-i degetele o clape ale
pianului
la care Homer învață sunetul

razele mîinii
joc de nisip întierbîntat
asemeni femeii răstignite

cine-mi dă voie noapte să pătrund
printre coapsele albastre
mie ciinelui care mușcă în somn

cînd paseri coboară-n cuiburi
și boala pe drumuri devine
nebună
și nimeni nu mai rămîne

Plîng fetele seceta

Unde-mi locuiesc ferestrele
fără întrebările tale
în praf veșmintele mele
strada cu tălpile mele se ceartă
și-n suflet sigilii așază

amurgurile zac în secetă
ard în obloane
de cenușă copacii
(mîinile mele zadarnic le caută
coaja)

pe-acoperișe cerul prat răscolit
plîng fetele secetă
cîntecul le moare pe buze
(vai ce statui colbuite)

vin fetele din strada vecină
în genunchi trandafiri răniți
pe palmele subțiate de soare
ploaie așteaptă

și vii tu pentru toate vii tu și
cîmpul

verde se face
de cer ferestrele-dragoste
și-amurgurile din obloane
coboară verzi și-mi înfloresc urma
și rănile

fetele orașului plîng pentru tine

Ritual

Și vine buha clopot sur
un ochi în geam altul în casă
și-i neagră scara care fuge

prin horn pisicile în ceartă
scot fum în noapte ochi de fum
și-i ceață scara care fuge

și vine buha din clopot mărgele
pe masă-mi cad din fiecare unghi
se rupe scara din genunchi

și vine buha clopot sur
un ochi în geam altul în casă

Asemeni lui

Vinete icoane
din ramă mă strigă
picioarele mele osîndite de sare
numai în jos aleargă

roase de carii
sunt mai ușoare sunt vîntul

ci crește nămol peste umeri
bisericile fug alături pe ape
unde-i țărmul acela
luminări s-aprindem

Nocturna așteptare

Spre mine clopotarii toți
gonesc cu tîrgul
și un viscol
verigile de la picioare
înțelepciunea apei mi le-a prins
și latră singure
alt viscol
în casa noastră pustiită
naște somnul

se-ntorc zăpezile iubito
de mă acoperă-ntr-un număr
iubește-mă

sămînța-i vie
pînă te cheamă roua-n arbori
și clopotarii tîrgului
în iarba noastră se scufundă

Razbunarea lui Yarmin

GABRIEL GAFIȚA

Orientul este plin de călători. Între aceștia unii sînt înțelepți vestiți nu doar aventurieri ce-și riscă viața în cele patru vînturi ale deșertului ; cetatea lor nu e niciuna anume, ci ei rătăcesc din ținuturile Maurilor pînă către Persia, tăindu-și vad curiozității cu iataganele și apoi tămăduind rana cu învățături din Coran. Ei și oamenii lor — căci sînt un fel de tilhari filozofi — pornesc la drum cu pungile pline și în loc să le golească, mai vîrtos le umplu. Toți sînt iscusite iscoade și se bucură de trecere în multe cetăți, pentru ale căror monarhi au totdeauna un răspuns de șoptit în cămările surde și oarbe. Iar de pe urma călătoriilor felurite rămîn jurnale mărturisind o aleasă cunoaștere a lucrului cu condeiul, așa cum este și cel al lui Omar Anatolidul, a cărui viață se întinde pe vreo trei secole, neputîndu-se hotărî în care din ele să așeze cei optzeci și patru de ani ai săi.

Omar Anatolidul pare să fi fost unul din cei mai căutați astfel de călători, căci dintre jurnalele păstrate, al lui e cel mai lung. Undeva, la început, mărturisește despre caligrafia măruntă a pergamentelor că scrisul aparține unui scrib aflat în suita sa, a cărui singură îndatorire era să aștearnă după dictare faptele stăpînului. (Nu știm, prin urmare, cît din jurnalul lui Omar aparține lui Omar și cît scribului).

În pergamentul șaptezeci și șapte este expusă una din numeroasele sale călătorii, pe care singur o numește „cea mai lipsită de neprevăzut, dar nu și cea mai lipsită de interes."

...Aflîndu-mă în slujba regelui din X. (șters) în acest al cincizeci și treilea an al trecerii mele pe pămînt — spune drumețul — m-a chemat într-o zi în marea lui Bibliotecă, unde se știa că nu primește decît pe cei aproape de inima sa. M-a întîmpinat între rafturile încărcate de papirusuri și pergamente și m-a poftit să stau alături de el, între două grămezi de table cuneiforme. Dar nu din acelea voia să-mi arate. A scos cu grijă un pergament, l-a desfășurat pe jos și a început să-mi citească. Era un „Tratat despre tainele căii robilor". Scriitorul lui dovedea nu numai cunoașterea tratatelor egiptene și asiriene despre mersul stelelor, ci întrebuința și gîndul său propriu cu mult folos, încît în zilele următoare mi-am tocit genunchii și palmele stînd aplecat asupra rîndurilor acelui învățat de care nu auzisem decît vorbe în treacăt : Abdullah cel Bătrîn. Află-l mi-a poruncit stăpînul meu, și adu-l aici !, dar unde să găsești un om în Orient, mai cu seamă cînd a scris și un tratat, singura mea dovadă pentru a-l afla ? Am privit din toate părțile pergamentele lui Abdullah cel Bătrîn încercînd zadarnic să-i dezleg locul pe pămînt : printre rîndurile sale nu se putea citi.

După o muncă migăloasă de mai multe săptămîni în șir, care mi-au scurtat vederea cu încă un deget, cartea și-a deschis în sfîrșit porțile dinaintea mea : prin așezarea Carului Mare și a stelei Alcor față cu Proxima, nu se putea ca bătrînul înțelept să le fi văzut de pe meleaguri foarte apropiate de ale noastre. Încercîndu-mi adînc memoria am descoperit, după neîndestulătoarea mea știință, cam de unde privise Abdullah astrele. Trebuia, deci, să-l caut departe și mi-am vestit stăpînul că plec spre țara Indușilor, acolo unde credința în Allah este sfîșiată de alte religii eretice care îmi umplu inima de amar.

Urmează o descriere amănunțită a drumului parcurs de Omar Anatolidul peste deșerturile Asiei, pînă aproape de vărsarea Indului, descriere pe care o omitem dinadins fiindcă, deși condeiul călătorului arab mărturisește ascuțime la portrete sau scene, el se tocește de mai multe ori în răstimpurile dintre acestea.

L-a aflat, după lungi căutări, pe Abdullah cel Bătrîn în cetatea Kaawa, unde stăpînea ca monarh ; nu era neobișnuit în neamurile arabilor ca un rege să fie și învățat. Abdullah cel Bătrîn era paradoxal fiul lui Abdullah cel Tînăr, care domnise peste aceeași cetate și rămăsese vestit și el printr-o carte de pilde cu deosebire de înțelepte pentru vîrsta lui nu tocmai coaptă. (Murise la treizeci de ani). Omar povestește însă mai departe :

Am stat la vorbă cu regele cam cît ar curge o singură dată o clepsidră, însă a fost deajuns ca îndoiala să se înfigă în gîndul meu asemeni unei săgeți. Regele are un fel plăcut de-a grăi, ungînd cu miere fiece vorbă, să alunece mai ușor pe ureche. Vocea i se mlădie într-un fel de cîntec neîntrerupt, iar din cînd în cînd potrivește în cuvintele sale o rimă pe care eu o laud peste măsură ca să-l trag de limbă pentru a spune încă mai mult. Un învățat nu s-ar lăsa pradă jocului meu înșelător. Un învățat ar cuvînta mai puțin despre cele pămîntești și mai mult despre cele cerești, religioase ori filozofice. Dar Abdullah cel Bătrîn m-a dus și mi-a arătat haremul său, care, zice-se, i-ar fi purtat faima pînă departe. Mărturisesc a nu fi găsit nici măcar în haremul său rafinamentul ce s-ar cuveni unui cărturar. Prea mult lumesc îl asaltează în palatul strălucitor din Kaawa. Ochiul meu n-a zărit nici o Bibliotecă prin încăperile pe unde am fost purtat și îmi vine îndoiala ucigașă că fiul lui Abdullah cel Tînăr nu este monarh numai peste niște supuși neînvățați și umili, care se prosternează la trecerea oricărui străin (chiar și a soldaților lui), ci și peste niște prea-luminate minți ce gîndesc pentru el din întuneric.

De aici înainte, stratagema a fost de-a-i întinde mereu capcane, în care cădea senin și nebănuitor, adeverindu-mi presupusurile inițiale. Știam acum cine era Abdullah cel Bătrîn — un biet rege, pentru care interesul meu se stinsese, fiindcă îl citisem tot, de la cap la picioare încă din primele zile ale șederii mele în Kaawa. Nu urmăream decît să-l aflu pe acela, sau pe aceia, ce-și ascundeau știința sub numele său. Am adus vorba pe ocolite în cîteva rînduri despre supușii spirituali sau discipolii, pe care totdeauna un înțelept îi ține pe lîngă sine, anume aceia ce se hrănească din frimiturile de la ospățul magistrului cu știința și se îngrijeau în același timp ca magistrul să nu lase în urmă frimituri. cumva, din nebăgare de seamă. Abdullah se ferea de răspuns ca de un șarpe veninos.

Și într-o dimineață providența mi-a călăuzit pașii către o aripă a palatului pe care o studiasem de afară dar nu izbutisem încă s-o văd și dinăuntru. Un soldat dormea pe jos, rezemat de perete, cu iataganul, arcul și tolba de săgeți alături, păzind intrarea. Fără îndoială, nu mi-a fost greu să pășesc peste picioarele lui întinse și să pătrund în domeniul necunoscutului interzis. După ce am rătăcit o vreme prin săli nesfîrșite, atît de asemănătoare cu cele văzute pînă atunci, am ajuns în fața unei perdele moi, dincolo de care se afla un perete. Am vrut să-l ocolesc, dar mi se ofereau două drumuri, amîndouă inconjurîndu-l, unul pe o parte, celălalt pe altă parte. Am hotărît s-o iau spre stînga. Pășeam ca omul care a recîștigat darul neprețuit al mersului, după ce l-a pierdut cine știe în ce fel, și încearcă pămîntul cu vîrful piciorului înainte de fiecare pas, ca să știe dacă nu se va scufunda în el. Așa înaintam eu. După un timp am întors capul, dar în spate se ridica un alt perete cenușiu, la dreapta, la stînga privirile mi-erau oprite de ziduri asemănătoare și orice cale înapoi dispăruse. Trebuia să nu mă opresc, ci să înaintez fără încetare pînă la aflarea unei ieșiri din impas. Deodată o voce a răsunat într-o latură :

Bun venit în labirintul meu străine !

Părea că omul se desprinsese din zid să mă salveze din labirintul al cărui nume nu îndrăzneam să-l pronunț nici pentru mine. Îmbrăcămintea lui semăna cu a mea, era tot o sutană albă, fără vreo podoabă. Purta capul descoperit și avea o față negricioasă, cu barbă aspră și mustăți.

Numele meu e Yarmin din Kaawa...

Auzindu-i numele necunoscut am știut că el este omul căutat.

...înțelept al lui Abdullah cel Tînăr și acum al lui Abdullah cel Bătrîn.

Mi-am dus mîna la frunte, la buze și m-am închinat către el.

Sînt călătorul Omar — i-am spus, născut în Anatolia. Îmi sînt rude oameni din toate cetățile arabe în jurul Mării din Mijloc.

Fără îndoială că a trebuit să-i deapăn povestea vieții mele, pe care am scurtat-o pe cît mi-au îngăduit călătoriile ce au umplut pergamentele pînă aici și am ajuns, în sfîrșit, la ceea ce așteptam mai mult : Yarmin din Kaawa și-a început istoria vieții.

Din nou pradă condeiului, Omar luminează cititorului său felul în care un tînăr sărac, din părinți încerți, cum era Yarmin din Kaawa, s-a ridicat de la blidul de pămînt pînă-n culmile înțelepciunii, croindu-și drumul prin mare suferință.

Abdullah cel Tînăr m-a ținut în mare cinste — povestește el. Stăteam alături la ospețe și de cîte ori se abătea vreun străin pe la curtea din Kaawa, mă înfățișa cu multă fală, ca pe un dar neprețuit al căutărilor sale îndelungi. Eram tînăr, de-o vîrstă cu regele și umpleam cu mintea pe care Allah mi-a dat-o cealaltă față a monarhului meu. El era frumos, avea limba ascuțită și ochiul ager, dar stricăciunea l-a răpus.

Am rămas, prin urmare, sfetnicul plodului său pentru care inima nu-mi bătea deloc și căruia nu m-am sfiit nici o clipă să-i arăt simțămintele mele ostile. Am început construcția unui labirint după desene făcute de mine însumi și apoi am ucis zidarii și ars planurile. Pe măsură ce creștea Abdullah cel de astăzi, se ridica și labirintul unde aveam să-mi găsesc refugiul mai tîrziu.

Yarmin mă conducea nesovăitor prin meandrele împărăției sale pentru un singur om — adaugă Omar Anatolidul. Să nu fi fost el, cred că aș fi îmbătrînit și murit în labirintul din Kaawa. Mi-a explicat că acea uimitoare construcție nu avea nici un principiu fundamental și că degeaba aș fi apucat mereu drumul spre stînga, cum se face de obicei pentru a ajunge în camera centrală a unui labirint, fiindcă o asemenea cameră nu exista, după cum drumurile fuseseră în așa fel potrivite să-l ducă pe călătorul temerar în anumite noduri în care se învîrtea pe loc. Yarmin din Kaawa era un dușman al silogismului, susținînd că silogismul ucide rațiunea și înalță dogma.

Dacă am urma calea silogismelor — spunea el, inseamnă că putem ieși din orice labirint mai devreme sau mai tîrziu, oricît de încîlcit ar fi. Ajunge să ne alegem o propoziție, spre pildă : apuc tot al doilea drum la stînga și fac așa cum am hotărît. Un labirint obișnuit, fie și mai mare decît acesta, mi se va deschide pînă la sfîrșit. Învingînd atunci mai multe astfel de opreliști mi-aș zice :

dacă îmi aleg o propoziție și o urmez întocmai, pot dezlega orice labirint,

labirintul din Kaawa nu este decît un labirint,

deci poate fi dezlegat cu propoziția mea.

Și aici, iubite Omar, vine greșala : fiindcă eu am ridicat această bijuterie a zidarilor împotriva dogmei. Pas de încearcă să ieși dinăuntrul ei după un principiu : vei da ocol unor pereți și-ți vei ajunge din urmă pașii. De aceea ți-am ieșit înainte, căci te-am văzut mergînd numai după intuiția ta, în afară de orice sistemă.

Dar tu cum te descurci în el ? — am întrebat nedumerit. Cum izbutești să nu te supui fără voia ta unui principiu ?

Cunoașterea lui, frate al meu întru înțelepciune, aceasta e cheia. Mă refugiez în labirintul meu, departe de oameni, de curte, de Abdullah cel Bătrîn și mă simt liber aici ca un pustnic pe un munte sau ca păsările cerului. Cine să vie să mă tulbure aici ? Ar plăti îndrăzneala cu viața. Ies numai cînd și cînd să răspîndesc din darurile mele. Am pergamente întregi acoperite de tratate ce nu așteaptă decît să se lățească în lume cu numele stăpînului meu, Abdullah cel Bătrîn. Toate sînt scrise în acest labirint. Atîta doar, cartea de predici a lui Abdullah cel Tînăr e scrisă afară, printre oameni, însă, eram neinițiat pe vremea aceea și credeam că prima datorie o am față de monarhul meu.

...De cînd mă exilez de bună voie în acest loc, îndeletnicirea mi-e scrisul. Tu vezi, ar trebui să mă bucur că pot lumina oamenii, chiar sub numele altuia. Ce bucurie mai mare poate avea un învățat decît să aștearnă știința sa pentru alții ? Și totuși o adîncă nemulțumire s-a sădit în sufletul meu negru ; dacă aș sta să ți-o povestesc mi-ar trebui zile întregi ca să-ți lămuresc nuanțele. Simt însă că mor și aș vrea să folosesc timpul rămas pentru desăvîrșirea unei răzbunări ce mi-ar putea răscumpăra toată viața. Crede, Omar, că răzbunarea mea nu va fi sîngeroasă, cum aș fi făcut în tinerețe, dar va fi cumplită, deși tu vei fi singurul să-ți dai seama de ea fiindcă numai tu ai pătruns pînă la mine și numai ție mi-am descărcat întunericul gîndurilor.

În ce fel ? — am întrebat eu iarăși.

Lasă ! Fie ca tu să găsești răspunsul cînd vei fi departe de Kaawa, ca să-ți aduci aminte încă odată de mine și să nu mă treci în rîndul călătoriilor tale obișnuite. Atunci vei ști care este nemulțumirea oricărui învățat.

În această vreme Yarmin m-a dus către ieșirea din labirint și am trecut, acum din partea opusă, prin aceleași săli ce nu-mi fuseseră cu bună-știință arătate. Cînd am pășit împreună în sala cu jilțul mare al lui Abdullah cel Bătrîn regele și-a mîngîiat ușor barba și a zîmbit, jucîndu-se cu o clepsidră mică în mînă.

Prietenul Yarmin trebuie că ți-a arătat sanctuarul său mai strălucitor decît palatul nostru, ne-a primit monarhul cu glasul cel mai cald, ca eu să pricep amenințarea și să înțeleg din jocul cu clepsidra că e timpul să părăsesc cetatea Kaawa.

I l-am cerut pe Yarmin pentru regele meu de pe malul Mării de Mijloc, dar n-a voit să mi-l dea cu toate că i-am înșirat o mie de pungi dinainte.

Prietenul nostru Yarmin e neprețuit — a zis Abdullah cel Bătrîn. Cum crezi, cinstite Omar, că am îndrăzni sacrilegiul de-a vinde știința lui pe aurul cu care ai fost învestit de stăpînul tău ? De altfel ar trebui să-l iei cu tot cu labirintul, fiindcă în afara lui s-ar pierde, iar ca să-și ridice altul nou acolo unde l-ai duce, vîrsta l-ar întrerupe. Lasă-l deci în cetatea lui de baștină la Kaawa.

Am pornit înapoi în crucea nopții, ca unul ce nu mai avea nici o treabă în Kaawa. Yarmin a ținut morțiș să ne însoțească o bucată de drum și soldații lui Abdullah cel Bătrîn s-au alăturat oamenilor mei cu torțe să ne lumineze calea pe acea bucată de cale. Sufla un vînt puternic dinspre deșert și de mai multe ori făcliile ni s-au stins. La despărțire, înțeleptul din Kaawa mi-a spus :

Află, iubite Omar, că Abdullah cel Tînăr a fost în fapt Yarmin cel Tînăr, așa cum Abdullah cel Bătrîn este Yarmin cel Bătrîn. Mă întorc în labirintul meu unde voi aștepta împăcat și senin clipa răzbunării. Rămîi cu bine !

Ne-am înclinat unul spre celălalt și el s-a întors pe loc, nu înainte însă ca eu să-i fi văzut ochii lucind aprins în bătaia unei torțe. Am stat pînă ce Yarmin, călare între soldați, cu sutana fluturînd albă, s-a pierdut în depărtare pe drumul Kaawei, apoi ne-am îndreptat rugile către Mecca și am îndemnat cămilele...

Însemnările despre această călătorie se opresc inexplicabil aici și începe relatarea unei alteia, care l-a purtat pe meleagurile Spaniolilor. Întrucît există o continuitate perfectă în povestirea celei din urmă, cercetătorul contemporan trebuie să presupună că pe tot drumul de la Kaawa înapoi condeiul lui Omar Anatolidul s-a prăfuit în tocul său. Dar istorisirea lui despre Yarmin. înțeleptul din labirint, ar fi doar o întîmplare neinteresantă, dacă însuși călătorul arab nu și-ar fi amintit să-i consemneze finalul (sau să-i creeze unul după tiparele imaginației sale). Și astfel, către sfîrșitul vieții, cînd și scribul fidel îi murise, Omar notează cu mîna sa tremurîndă pe un colț al pergamentului nouăzeci și nouă, penultimul, dar cel mai rupt, cum, aflîndu-se cu treburi în Babilon, a fost poftit cu mare fală într-o adunare de astronomi și mari bibliotecari.

Un cărturar din Samarkand — spune el, s-a lăudat că are o copie a uimitoarei lucrări „Tratatul despre absoluta nebănuială", scris de un rege înțelept din Orient, care le mai încîntase mintea și în alte rînduri cu speculațiile sale subtile, dar pe care acest din urmă tratat le întrecea fără seamăn. Se numea Abdullah cel Bătrîn și scrierile sale trădau o inteligență ascuțită. Numai că„ Tratatul despre absoluta nebănuială", conceput în chip de rugăciune la ceasul amurgului, era cel mai bun lucru cu care înțeleptul înzestrase pînă atunci omenirea și, surprinzător, se arată a fi întru totul deosebit de cele ce scrisese Abdullah cel Bătrîn pînă atunci, de părea că nici n-ar fi fost scrisul și mintea sa în acele pagini, ci ale altuia. Era mai înțelept decît orice s-ar fi gîndit că poate scrie Abdullah cel Bătrîn. Neașteptat de înțelept — au fost cuvintele lor și atunci am știut că în labirintul său din Kaawa, învățatul Yarmin se putea socoti răzbunat.

GEORGE VASILE SIMINA

Noaptea

Cînd pleoapele mi se închid,
pătrund în lumea de miracole de altă dată,
lîngă mine te apropii avid,
brațu-mi ușor
ca un zefir te învăluie,
părțile nemingîiitoare te dor
și de nu te cuprind, pămîntul se năruie.
Deodată naiadă,
sari ca o iadă
în dans ușor legănat,
te multiplici neîncetat
populînd spațiul cu mlădieri feline,
te apropii cîntînd,
plîngînd te depărtezi de mine.
Lacrima ta, gestul tău de durere mă scrîe-
lează, vai l...
Un țipăt ascuția. La curbă a deraiat un tram-
vai.

Iată-mă, treaz și singur....
Unde e floarea în mugur ?
Unde e floarea larg deșăcută ?
Gust de pelin și cucută ;
buzele mi s-au uscat și crăpat
de atît sărut așteptat ;
brațul meu e fără rost,
cînd nu mai ești unde ai fost.
Ochii privesc în gol,
patul îmi pare nămol,
sar în picioare și-alerg,
coșmarul treziei să-l șterg.
De ce nu am dormit noaptea întreagă,
să-mi fii alături și-atît de dragă...

Toamnă

Nimfa pădurii de-aramă a fugit...
Singur fiul lui Pann îi caută urma
uitînd la margini de păduri turma
și fluierul vechi ruginit ;
frunzele căzînd nasc dangăt de colpot,
pașii lui grăbiți, șfișietor ropot.
Ochii săi prin arbori desbrăcați
dureros privesc și dezolați.
Arbore lunecător se simte scorbură,
s-ar vrea pe trestie volbură,
dar trestia nu-i,
el umblă hai-hui
și strigă prin gînd
și strigă prin singe
și plînge cîntînd
și cîntă cînd plînge...
Nimfa pădurii de-aramă a fugit...
Singur fiul lui Pann îi caută urma
uitînd la margini de păduri turma
și fluierul vechi ruginit.

GEORGE ALBOIU

Durerile facerii

De cîte ori aud cum prin ceață se dau
oamenii cu fruntea de ziduri
științii prăbușindu-se descojiți
în inseratele domuri
de pe trepte nu mă mai ridic...
Scoală-te, păcătosule,
ascultă mai bine ori nu auzi
ce frumos răsună
inseratele domuri
cînd înăuntru în pîntecul lor
oamenii se dau cu fruntea de ziduri ?
Noi sîntem afară, muzica înăuntru
scoală-te, păcătosule, și uită
de ce asemeni unei orgi
către amurguri domul răsună.
Cei care sînt în pîntecul lui
— acel pîntec de piatră —
se vor naște cîndva
cînd durerile fruntilor
prin care se izbesc de ziduri
vor fi de ajuns pentru durerile facerii.
Dar pînă atunci nu te ruga :
vreau să auzim ce frumos răsună
pe pămînt inseratele domuri.

Atunci o mare rușine

Cînd voi muri, în turnul
din mijlocul orașului
să-mi suiți cadavrul
cît mai departe de pămînt
să nu murdărească pămîntul
cît mai aproape de cer
să mîinjească cerul.
Duhoarea lui să atîrne
în loc de fructe prin crengile pomilor
cînd cete de copii
hoțește colindă grădinile.
Și să fie desfătarea amurgului
să arate amanții spre ei spunînd :
ce aproape este de noi !
și abia atunci să vină
o pasăre albă
să mă ducă departe
cînd o mare rușine pentru moartea mea
va cuceri în sînge orașul —

Cîntecul Babilonului

Era într-o zodie tulbure
cu ceață de îngeri pierduți în biserici
alături de toți voiam s-ajung și eu
pînă la cer pe drumul Babilon.
În nici o parte a pămîntului
nu rămăsese nimeni
unii pe alții se lăsau zidiți
în loc de pietre-n turnul Babilon.
Era așa de greu, gemea pămîntul,
în alte părți nu era nimeni,
acolo el urca spre cer ușor
numai aici se scufunda
sub tălpile acelui Babilon.
Să stăm cu toții muți, să știm
cînd ne izbim de cer așa am spus —
dar nimeni nu m-a auzit
și am trecut de cer și am ajuns
cu vîrful turnului tot pe pămînt
pe firul unui cerc se-ncovoiase
cercul pe nume Babilon.
Prea mulți sîntem mi-am zis
văzîndu-ne așa de mulți
cerul se-ascunde
căci cerul unui singur e
și el vorbește cu un singur om
de-aceea va fugi mereu
de o cetate Babilon.
Închipuiți-vă am spus
cum toți din cer ar vrea să vină
în aceeași noapte către noi
s-ar prăbuși în capetele noastre
atunci întregul Babilon.
Oricită ceață-ar fi de crini
peste biserici
eu n-am să plec
toți ați afla și ați fugi
setoși în căutarea mea
și în această lume nici un zvon
n-ar ridica mai mare Babilon.
Fără să știe nimeni
ridic un turn în mijlocul cetății,
dar iată am o mînă stîngă
și lîngă ea o mînă dreaptă,
un singur ochi eu încă n-am
începe cearta, ura, scîrba
și iată într-un singur om
se prăbușește-naltul Babilon...

MARIA CALIMACH

Strigătul

Înaintam precautǎ prin mijlocul străzii, cu privirile în toate părțile, forțîndu-mi pînă la orbire ochii miopi și din cînd în cînd mă opream să ascult liniștea. De cînd mă știam îmi fusese frică de întuneric. Frică de liniștea amenințătoare a întunericului. De zgomotele venite din întuneric. De umbrele roșii-gălbui ce-mi răsăreau în față continuu umplînd întunericul cu mișcări iuți și precise, cu șoapte chicotite. Nu suportam să dorm fără veioză și evitam pe cît era cu putință orice loc care-mi putea aminti de acea întîmplare petrecută cu opt ani în urmă, terorizată pînă și de faptul că dimineața știam că ziua se va mistui în așteptare și se va lăsa întunericul, valurile moi ca un ștreang de mătase, spaima și agonia spaimei cu tot ce aduce ea subtil și etern înnăscut din moarte.

Dezastruos, ieșind din cercul de lumină instinctul meu de orientare se deregla. Eram toată un strigăt, curajul mă părăsea, nu iubeam, nu mai eram iubită, un presentiment tulbure mă stăpînea. Cînd se-ntîmpla, mergeam cu dinții strînși prin mijlocul străzilor, cu sentimentul că sînt urmărită, pîndită, din urmă.

Pe trotuar, dacă nu era lume, nu mă simțeam în siguranță. Nu mă simțeam în siguranță nici dacă auzeam pași. Nu-mi puteam deschide gura. Nu puteam respira. Doamne și de ce asta, de ce asta, mă întrebam. Pentru că m-am născut femeie, pentru că sînt femeie ? Totul în jurul meu era pustiu și-nvăluit în ceață. Femeile sînt ele înșile ceață. Ceață și amăgire. Priveam în dreapta și-n stînga hăituită. Tăcerea deplină nu era sfîșiată de nici un zgomot. Ca într-un tablou fără viață. Ca-ntr-un peisaj, acele peisagii englezești de la sfîrșitul secolului. Siluetele caselor și ale copacilor se înșiruiau sumbru de-a lungul bulevardului. Mai lipsea legănarea albastră, de vis, a norilor tîrîți peste acoperișuri. Aveam senzația ciudată că rămăsesem în urma unui cataclism, dintr-o simplă întîmplare, singura viețuitoare din acest oraș pe care nu-l recunoșteam și eram revoltată de atîta tristețe și singurătate și mă simțeam părăsită, pierdută în bezna telurică. Nu mai simțeam oboseala dar îmi era îngrozitor de frig. Îmi clănțăneau dinții.

— „Ce noapte e asta, vă rog ?

— „Cum ce noapte ? Dar tu cine ești ?

— „Am încălțat prima dată pantofi cu toc înalt și mă duc la bona".

— „Hu-hu-hu, făcea tăcerea opacă din jurul meu și din întuneric mă pîndeau ochii spaimei, ființe monstruoase fără număr se zgîiau la mine, rînjeau fără să se miște, frunțile lor se rezemau neclintite de cer. Eu alergam prin mijlocul străzii, legănîndu-mi trupul printre ei și umbra monștrilor fremăta în urma mea aprinsă de un delir necunoscut. Slăbisem și îmbătrînisem de cînd plecasem de la Al parcursesem bulevarde și străzi necunoscute, noroade tuciurii de bărbați voiau să mă fure ca-n copilărie, valuri sumbre și strălucitoare de primejdii și făgăduințe veneau spre mine din zidurile mîncate de beznă și eu abea mă stăpîneam să nu țip. Bănuiam că trebuie să fie ora două sau trei și mă rugam în gînd să se întîmple un miracol, să se lumineze mai repede și să apară Al, cu toate că eram foarte aproape de bona și acolo, numai acolo aș fi găsit ceea ce doream ; liniște. Cele cîteva sute de metri, atît cît mai aveam pînă să ajung la ea, mi se păreau insuportabile. O să mă prăbușesc din picioare. O să strig „ajutor" și n-o să audă nimeni. Abia așteptam să ajung, să mă strecor în pat, să dorm, să mă risipesc în apa neagră, să mă topesc moale, să mă uit și să mă trezesc odată cu mîngîierea bonei. M-aș fi săturat de somn.

Forțîndu-mă să-mi mișc mai repede picioarele grele și să nu mă mai gîndesc la nimic, am încercat să desenez în gînd liniștea, să-i prind în nări mirosul fad, de praf căldicel, ca de piele bine spălată, o piele peste care alunecă stropi mici de raze. Mi-o închipuiam o întindere albă. O întindere albă peste care alunecă fulgere iuți. Un fior străbătut în zig-zag care te urcă dincolo de oboseală. Dar albul obosește mai greu ca oboseala, liniștea se preface într-un praf subțire, într-o pudră fină, pulverizată-n aer și, pietrificîndu-mă-n liniște, ascultînd liniștea, aș fi vrut să nu fi fost nimic din ce-am fost, să fi fost o pictoriță foarte talentată și să pictez liniștea, așa cum o vedeam eu, s-o pictez cu ochii închiși, ținîndu-mi răsuflarea pe un fond negru, pură, lipsită de orice artificiu, cu svîcnituri mărunte de galben și irizări de pete albe. Îmi plăcea, acel fond negru eram eu și liniștea se suprapunea ca-ntr-o joacă peste mine în cercuri, în unghiuri și spirale galbene și numai cîteva curbe ușoare de alb coborau înăuntrul meu și mă făceau să înfrunt bezna. Tot gîndindu-mă așa mergeam cu ochii larg deschiși, căutînd în mine undeva ascunsă melodia care mi-ar fi putut sugera și mai mult liniștea. Ochii obosiți de întuneric mă dureau, tîmplele îmi svîcneau și dintr-o dată am simțit cum mi se strînge inima. Din stînga mea veni un zgomot. Un pas precaut lovise din întîmplare o pietricică mică, mică de tot. M-am oprit. Cine era ? Dacă e Al, aș muri de frică. Dar nimeni și nimic. O frunză. Sau era totuși cineva care mă pîndea. Nu putea fi Al. Prea ne certasem, după ce-mi spusese ce-mi spusese, cu vocea aceea de nesuferit, strecurată printre dinți. L-aș fi simțit dacă era el. Priveam încordată. Așteptam. Tremuram. Și-atunci totul se lămuri. Eram în dreptul parcului unde se petrecuse acea întîmplare. Mi-am aprins agitată ultima țigară, gîndindu-mă la Nelu. Ce făcea oare ? De cînd nu-l văzusem ? Din nou vinovată. Și numai eu. Bona bolnavă. Chiar dacă aș fi țipat, ca atunci, nu mai venea nimeni. Toți dormeau. Era tîrziu, noapte și nu era noaptea de Paști. Se apropia ceasul de mers la biserică și pe atunci nu-mi era atît de frică de-ntuneric. Eram chiar nepăsătoare și fericită. Mă uitam în ochii bărbaților fără să le văd fețele. Fericită că pot să-i fac bonei și lui Nelu o bucurie, aducîndu-le de la mama bunătăți. Cozonaci, ouă, chec, prăjituri, friptură și vin. Strîngeam coșul la piept, fluieram ca un băiețoi și ca să scurtez drumul am tăiat-o prin parc. Cînd eram mică și-l primeam în vizită pe vărul meu Henric, pe acolo fusese o curte veche și părăsită. Dărîmată și transformată în „spațiu verde" făcea legătura între cele două străzi. În imediata apropiere, a doua casă, locuia bona.

Privind locul mă vedeam traversînd parcul în pardesiul ușor și elegant, descheiat să mi se vadă rochia satisfăcută de faptul că încălțasem pentru prima oară pantofi cu tocuri înalte. Pășeam legănîndu-mă, mă simțeam femeie și-abia așteptam laudele bonei. Apoi pe neașteptate, pe neașteptate... Mă revedem căzînd în genunchi, fulgerată de lovitura primită simultan în umăr și sub genunchi. Formidabilă lovitură. În primele secunde, de surpriză nu atît de durere, nu am fost în stare să scot un singur sunet. Atunci am auzit cum liniștea se sparge într-un țipăt galben ca o explozie. M-a trezit senzația că sacoșa și poșeta sînt trase cu putere de cineva din spatele meu și brusc am simțit că mă sufocă un miros îngrozitor. O mînă cleioasă îmi apucă gîtul strîngîndu-l, grăbită, înăbușind strigătul. „Ce vrea omul ăsta, ce vrea de la mine" m-am întrebat și-am început să mă zvîrcolesc, fără să dau drumul la poșetă și sacoșă. Mi-am smuls umărul de sub el și l-am făcut să-și piardă echilibrul. Un grohăit urît îmi izbi urechea. „E beat" mi-am zis dar nu mirosea a alcool, mirosea a altceva și orientîndu-mă după miros, am întins mîna liberă să-l prind de păr. Palma-mi alunecă pe deasupra unui cap dupuros, complet ras. N-am înțeles ce s-a întîmplat. Un muget scurt și gîtul îmi era liber. În schimb simții prin stofa pardesiului pielea umărului sfîșiată ca-n dinții unui animal. Violența durerii scursă pînă în inimă mă desmetici și-mi dădu puterea să strig. Strigam nu atît de spaimă cît de mirosul acela insuportabil de gunoi intrat în putrefacție ce-l emana bărbatul ras în cap, acea duhnire greoaie ce mă izbise de la bun început. Strigam și mă luptam, stăpînindu-mi senzația de vomă. Mă auzeam urlînd în noapte, strigînd printre lovituri. Îl strigam pe Nelu, pe bona, pe oricine, apoi mirosul se îndepărtă și cu o bucurie sălbatecă și plină de mirare îl auzii pe Nelu alergînd.

„Coțofană, Coțofană, unde ești ?

Am prins strîns în mînă haina bărbatului. Acum nu-mi mai scăpa el mie, nu mai trebuia să-mi scape. Mă lovi puternic în obraz și mirosul dispăru cu desăvîrșire.

Silueta înaltă și subțire a lui Nelu se pierdea în parc după el.

Hohotind și strîngînd în pumn bucata de stofă infectă, smulsă din haina sau cămașa agresorului, strigam după Nelu cît puteam :

„Prinde-l ! Prinde-l ! Bate-l ! Prinde-l și bate-l, lasă-mă pe mine, bate-l tare, tare de tot. Te implor, te rog".

Apoi nu mai știu. Plîngeam cu capu-n piept. hohoteam și vomam și-am simțit palmele bonei strîngîndu-mi fruntea. În cele din urmă mă luă în brațe duios și legănîndu-mă mă culcă în pat.

„Nu ți-a făcut nimic, nu-i așa ? N-a reușit, nu-i așa ? Nu înțelegeam ce voia să spună, și m-am înfuriat.

„Cum nu mi-a făcut nimic ? A vrut să-mi fure sacoșa și geanta. M-a mușcat, m-a bătut, asta-i nimic ?

„Slavă domnului, slavă domnului fetița mea, șoptea bona. Putea să-ți facă cel mai mare rău".

Abia în acel moment mi-am dat seama că sînt femeie nu pentru că încălțasem pentru prima oară pantofi cu toc înalt, ci fiindcă...

A fost cea mai tristă noapte de Paști. Și-acum îmi părea rău că nu l-am putut bate pe acel... nu știu cum să-i spun... să-l bat pînă la sînge pentru că-mi furase atît de urît copilăria.

De surescitare și groază eram din nou gata să țip. Simțind arsura mucului de țigară am știut că stăteam în mijlocul străzii privind parcul gol și umed de peste zece minute.

Am alergat și am deschis poarta. Nu mă puteam înșela, totuși mi se păru că greșisem adresa. De nicăieri nu se zărea nici cea mai vagă undă de lumină. Se înțelege că nu mă mai așteaptă, cum să mă aștepte. Bezna și ceața. Bezna și ceața se contopeau într-o liniște surdă și grea. „Ce se-ntîmplase ? mă întrebam buimăcită și ținîndu-mă de zid, înaintam pe bîjbîite, tatonînd cu piciorul pămîntul. „Să fi plecat de acasă ? Era exclus. Numai dacă... numai dacă... Nu mai voiam liniște. Aș fi dat orice să aud un zgomot omenesc în jur. Puțină muzică, orice, chiar horcăitul acelui bărbat duhnind a pușcărie și-a foame. Țiuitul urechilor și bătăile rare ale inimii îmi ritmau pașii prin negrul compact și gros de spaimă și neliniște. Numai fuga mă mai putea salva... Și-am început să fug. Ținîndu-mi respirația.

— Bona, bonița unde ești ?

Instinctiv am făcut un pas înapoi repetînd urletul horcăit al bărbatului care-mi rămăsese-n urechi. M-am împiedicat de-o scară. Bătînd aerul cu mîinile am căzut, lovindu-mă cu fruntea de colțul casei. Atunci am văzut curtea luminată. Se aprinsese lumina la vecini. Am avut timp să mă ridic și să văd că ceea ce luasem eu drept un om, era un covor întins pe frînghie și de care mă atinsesem în treacăt. Se deschise o ușă și vecinii, doamna cu domnul Dobrescu și cu fiul lor apărură în prag.

— Eu sînt ! Mana ! M-am speriat de covor.

— A, tu ești, duduie Mana ?... Păi bona dumitale... săraca de ea, că era o femeie cumsecade și bună la suflet ca nimeni alta.

— Ce, am strigat ? A murit bona. Cînd ? Cum ? Nu se poate.

— Nu duduiță, cîrîi doamna Dobrescu, e internată în spital, unde-a mai fost, parcă Pantelimon îi zice, ce zici, bre țucușor ? se întoarse ea spre domnul Dobrescu.

— Așa-i ! V-o lăsat și un bilețel în ușă.

Am țîșnit și aprinzînd un chibrit am citit biletul.

„Bona e grav bolnavă. Dublă pneumonie, internată de urgență la spitalul Pantelimon. Lăsat vorbă și lui Henric să vii imediat. Sperăm să nu fie prea grav. Papa".

— Sărăcuța... biata de ea... numai de dumneata vorbea. Vorbea și scuipa sînge. Ce faci mata cu casa, de moare ? Că de, de murit, moare. Ce să-i faci, așa a lăsat dumnezeu. Avem și noi o rudă, cumsecade ca bona dumitale, are o herghelie de copii și n-are o casă ca lumea. Îți dăm ceva bănișori și-o vîrîm în spațiu, pînă n-apucă Spațiul să bage un țigan răpănos, îmi șoptea doamna Dobrescu prinzîndu-mă după umeri, tandru și drăgăstos.

M-am smuls de lîngă ea nu știu cînd și nu știu cum am ajuns în stradă cu senzația că mă sufocam și nu știu cît a ținut asta dar parcă veneam cu apăsarea aceia în piept de la începutul lumii și-a-nceput să burnițeze. O burniță rece și deasă. Mă durea fața sub apăsarea burniței dar ce-mi păsa. Trebuia să ajung, să ajung cît mai repede. Și nu se ivea nici o lumină, nu se auzea zgomotul nici unei mașini. „Eu am omorît-o, eu am omorît-o, îmi spuneam, cînd am ajuns la spital. Bubuiam în poartă cu pumnii, și-mi spuneam într-una că numai eu sînt vinovată. Numai eu. În sfîrșit, după un timp nu cap bubos și-nspăimîntător, umflat de somn, se strecură prin ferestruica porții de fier.

— Ce cauți ? Fugi ? Pleacă de-aici. Nu-i voie.

— Știu că nu-i voie, că-i tîrziu, dar te rog să nu te superi mata m-am trezit vorbindu-i într-un limbaj care credeam că-l va desmorți, îl va umaniza, e un caz urgent, înțelegi ? Bona, bona mea... trebuie s-o văd neapărat, și începui să caut banii în geantă.

— Carantină. E carantină.

— Trebuie, poate n-o mai văd. Anunță măcar doctorul de gardă. Să vie doctorul sau sora... trebuie... îi șopteam.

— Cum se numește ?

— Lidia Stanislaw.

— Ce secție ?

— Interne ! și așteptam nervoasă să termine de citit lista.

— Păi vezi mata că aici nu-i. M-am uitat peste tot.

— Nu se poate. Este aici internată. Nu-i ăsta spitalul Pantelimon ?

— Păi de ce nu zici de la-nceput ce cauți domnișoară? Ăla-i pe linia lui paișpe. Fosta Mărcuța. Aicea-i spital de carantină.

GRIȘA GHERGHEI

Abia acum

abia acum mă știu de tot
cu sufletul subînțeles
într-un popas al rădăcinei
pe unde casa face colț
cu pînda cîinilor flămînzi
și se adună cenușiul
desprins ca unghia din carne
abia acum mă știu de tot
culegător de respirații

Reașezarea în piatră

oasele vindecate de orgoliu
pentru timpul urmaș
și bune sînt bețele tobei
cum uită sentința mereu
și oasele cad fără zgomot
dintr-o vechime în alta
și doar agurida presimte
reașezarea în piatră

Venise bufonul

venise bufonul de ieri
să-și vadă regele mort
eram întins pe-o noapte albă
și-mi dăinuia încă pe gură
urma bătăilor de joc
și trebuia să ne abținem
pentru-a rămîne moartea mea

Ca pe un semn

cutia cu ace și nasturi
o vom păstra în familie
ca pe un semn de dreptate
printre îndeletnicirile timpului
și trecerea aței prin ac
presupune-un strămoș
pînă cînd depărtarea
nu mai amintește nimic

GRIGORE ARBORE

Pe gurile fîntînilor țîșnește ziua

Pe gurile fîntînilor țîșnește ziua
și aerul devine iar lăptos, o frate,
de parcă dealurile s-ar fi prăvălit
peste plăpîndul rîu care le sprijinea
intrînd cu fruntea lor cea galbenă-n cetate.

Spre locul unde marea se curbează
privind atent poate vei observa
trirema trasă în galop de caii
aceia minusculi, în dîra cărora sub ape
ai descifrat o vreme soarta ta.
Pe stradă ce se-afundă lin în ape
e-atîta de pustiu încît
reptilele s-au adunat și-au început să sape
în plină zi sub valuri un tunel
prin care condamnatul vrea să scape.

Pretutindeni această muzică

Pretutindeni se tîrăște această muzică —
fiară strigînd răgușit într-o sferă de sticlă
care nu lasă nici un sunet afară.
În purpuria amiază pe cineva am văzut
imnuri rostind de pe brîul
cenușiu de granit unde vulturii
ouă depun ca ofrandă
tăcutului spirit al cerului...
...Înaltă e ruga acestui visător,
fericite sînt cuvintele sale,
pe sine doar se aude în timp ce își vorbește
despre cei duși, despre miracolul
întîmplat în senina poiană în care pieriră
cei ce prea mult se-ndepărtară,
O, cît de nebuloasă e speranța
în tandra mîngîiere ce o lasă
umeda buză aplecată peste
înmiresmatul trup —
e ca și cum
la căpătîiul tău o voce
în largi ecouri ar oficia
ceremonialul îngînat al unei sărbători
pierdută în artere.
Să te mai cînt pe tine viața mea
e prea tîrziu, golașul pisc în care
te-ai refugiat deja a dispărut
șters de a liniștii cutremurare.

Binevenită

Ziua scăzînd în pietre calde încă s-a retras
Melancolica alunecare a soarelui —
singuri, aici, înfrățiți cu tînguioasele
urlete ale șerpilor așteptăm
lîngă o galbenă mare sub murmurul
incoerent al vîntului,
Desigur celeste făpturi care lasă
arsura semnelor lor peste lucruri
deasupra, în compacte văzduhuri, stau priveghind
zvonuri abia cunoscute în
ruginii suprafețe trecerea lor
aripi de purpur disolvă
Nelămurit se-aude ecoul forfotind prin obscure
pajiști, misterios
se ridică pămîntul pe spinarea
invizibilelor animale — viața însăși
cade din întunecații platani odată cu
amuțirea nocturnă a ciocîrliei.
Dintr-un eu înghețat ne întoarcem purtînd
albe stigmate pe tîmple — urme
ale stinselor stele — cerul sub care călcăm
își îndreaptă
norii de cupru spre margini. Binevenită
fie această pașnică pîlpîire
care succede !

Pustiu

Închină iar Poetul ritmuri pentru corybanți,
îi piere-n ceasuri ruga, va fi desăvîrșire
de sărbători, sub cedrii cei înalți
striga-vor faunii triști a rătăcire.
Pe mare sub corăbii e un arhipelag,
visează printre stînci sub apele stătute
iubitul zeu al morții, un misterios meleag
captiv îl țintuiește cu brațe nevăzute.

Pustiu e-njurul stelei suave
închipuiri vom părăsi și rînd pe rînd
pe pajiștea de ghiață parcă un șir de nave
ce-ntr-un mormînt de alge vom auzi căzînd.

Halucinant e corul

Zvonuri celeste descifrînd
rămas-am îngropați în noapte sub copacul
de gînditoare păsări sprijinit.
Nevinovați sîntem aici
sub foșnetul curat al stelelor,
adormiți sub neîncrezătoarea
boltă. Din izvorul ferecat de verdeață
coboară peste ochi
întunecime mîngîietoare.

Halucinant e corul ce pășește
pe undeva pe sus, halucinant e strigătul
îndurerat din depărtări al privighetorilor.

Precum un înger alb o zburătoare
îmi cade peste piept tăind
un semn adînc sub care se ghicește
zbătîndu-se un roșu animal.

Ținut

De jur împrejur într-o masă compactă
țara de piatră ;
lacul stă sugrumat de verdeață
spînzurînd de azur în
enorma amiază ;
pe lîngă înghețatul cristal
fără bucuria întoarcerii.
trece sîngele meu
amintindu-și vechi
și dumnezeești cărări.

În recele crater montan Cineva
pe aripa unei
triste făpturi a aerului
îmi cîntărește faptele

Cît de în urmă rămîne ucisa
făptură, Aceea ; fără
abrupții pereți dinspre margine
universul întreg s-ar închide
în tărcata floare a voinicului
născută pe locul
trecutelor întîmplări.

În apa verde trupul meu atîrnă
inert privind spre nebulosul cer
în care fără viață se scufundă
cu brațele tocite de lumină
prea fericitele viețuitoare.

Desene de FLORIN PUCĂ

HRISTACHE TĂNASE

Vis trăit

Trăgînd perdeaua adîncului nopții
grija porumbeilor este să spele cerul
și să ridice scutul de foc răsărit
pe fundalul amintirilor noastre curate.

Somn dorit

Printre creste de stînci retezate
aleargă, un urs. Și fiara
mă cheamă în peșteri
unde să aștept
să se topească zăpada
chipului meu orbit
de lumină...

VINTILĂ ORNARU

Iubesc

Iubesc cu îndîrjită-nfrigurare
Năluca dulce-a unui trup, femeea
Ce mi s-a arătat în noaptea-aceea
În chip de crîșmăriță primitoare !

A-ntors în broască, nu știu cine, cheea
Și ne-am trezit sărut, îmbrățișare...
Parcă fugise dintr-un fund de mare
Să se topească-n mine Galateea !

Sta vremea-n loc și se-ntreba năucă
Dacă să-și mîie caii mai la vale...
Cai fără mînji, hrăniți cu dor de ducă,

De nestrunit în frîuri și zăbale...
Și caii, caii, ne-nțelegători,
S-au mistuit cu crîșmărița-n zori !

De unde...

De unde moștenești atîta grabă
O, moarte care nu ierți niciodată ?
Dece dai casei mele iarăși roată,
Tocmai acum cînd am atîta treabă ? !

Făina-n pod de mult e terminată...
Perceptorii de datorii mă-ntreabă...
În grinda casii-a ruginit o scoabă...
Nevastă-mea așteaptă inc-o fată...

Mai am încurcături și c-o artistă :
Cică n-o poate duce fără... mine !
Cum pot să las atîta lume tristă

Și să dispar definitiv cu tine ?
Și-apoi ar fi frumos ca-ntreg orașul
Să spună-n urmă c-am fugit ca lașul ?

FĂNICĂ N. GHEORGHE

La Bradu-Strîmb...

Pe neîntrecutul rapsod al acestor pămînturi — Mihail Sadoveanu — pornit la drum din vremuri viforoase și crescut odată cu creșterea vremurilor, pe acest neasemuit monografist, poet, muzician și pictor al peisajului românesc, îl întîlnești pretutindeni, cît țin pămînturile țării tale — din vîrfurile Moldovei, luminate de candela care arde de cincisute de ani deasupra mormîntului de la Putna, acoperite de vibrațiile tulburătoare ale clopotelor Dragomirnei, Voronețului și Sucevîței, sau citite de atîția patriarhi îngenuchiați în fața ușilor străvechi ale Mănăstirii Neamțului, apoi din jos, din bălțile Dunării sau din paradisul Deltei și pînă-n pustietățile munților maramureșeni...

Și aceasta pentru că Sadoveanu a fost un drumeț împătimit de frumusețile naturii și reprezenta o lume întreagă în izolarea aparentă a drumurilor sale.

Cu asemenea gînduri, mă lăsasem mai astvară pe valea Lotrului, hotărît s-o iau în sus, spre Obîrșie, și de aici mai departe, peste munți, spre Valea Frumoasei, acolo unde Sadoveanu și-a aflat una din reședințele sale preferate.

Drumul în sus, spre Obîrșia Lotrului, mă cucerește însă de-a binelea și timp de cîteva zile trăiesc în mirajul lui amețitor. Brezoi, Mihăileasa, Ciuget, Mălaia, Voineasa, Vidra... — nume cunoscute pînă mai ieri doar de amatorii pustiurilor — au dobîndit astăzi pe harta geografică și economică a țării coordonate precise și impresionante. Căci Lotrul, care le străbate, — acest haiduc al munților și codrilor din Carpații Meridionali, care izbucnea pînă mai ieri în înfricoșate mînii, tîrînd în curgerea lui prăpăstioasă izvoarele și vinele de apă venite din înălțimile alpine ce-i străjuie drumul, furînd în rostogolirile lui zgomotoase, în goana lui năvalnică spre albia Oltului, pînă și aburul pietrei și apa din iarba și frunzele pădurilor luxuriante ce-mbracă pantele sălbatice, mușcînd cu furie de năstăvilit îmbucături uriașe din coastele muntelui și ținînd sub teroare satele de pe vale — Lotrul acesta este astăzi scos din vechile lui povești, înlănțuit și zăgăzuit.

Părăsind sfatul cu Lotrul, în zorii zilei următoare, am luat-o, peste munți, pe drumul dinspre soare-răsare, ce se desfășoară într-o șerpuire fără capăt prin inima pădurilor de brazi ce-mbracă gheburile rotunjite și pietroase ale Tartarului. O negură deasă sporește misterul urcușului, ce parcă duce în necunoscut, ca într-o noapte a muntelui. Mai mult bîjbîiam drumul, pipăind stîncile ca un orb chinuit de neliniște, care, cînd ca niște altare păgîne, cînd ca niște sfincși săpați în piatra muntelui de vînturile și ploile pustiului, te întîmpină la toată cotitura din întunericul ceței cu tăcerea lor solemnă.

Iată, însă, că negura prinde a se destrăma în fuioare, risipindu-se în hăuri, iar minunile culmilor încep a se desfăta în luminile purpurii ale dimineții. Valuri de munți, cu spinări mătăhăloase, acoperite cu păduri, desfăcîndu-se din noapte, din ceață și nori, tălăzuiesc în jos cît vezi cu ochii. Vîrfurile atinse îți dăruiesc, astfel, din plin emoția vastității și impresia că te-ai desprins de pămînt, că plutești într-o lume a visului, că ești mai aproape de cer, de unde, neclintit, privești în jurul tău ca la o universală alunecare a totului în Nesfîrșit...

Desprins, apoi, din această necuprinsă mare de lumină, m-am așternut drumului mai departe, printre surpături și hîrtoape mîncate de șuvoaie, străbătînd pădurile de brazi ce îmbracă coastele muntelui, irizate de sclipitoare căderi de izvoare, pînă la întîlnirea cu apa Sebeșului, clăbucită de stînci și praguri, care te însoțește, subjugîndu-te, și te duce pînă în Valea Frumoasei !...

Slobozite din umbrele pădurilor și stîncilor, privirile te cufundă, irezistibil, în farmecul acestui adevărat „colț de rai" din inima munților.

Aici pe Valea Frumoasei, în această imensă strungă de lumină dintre culmile împădurite ale munților, ce vin în jos în clocotișuri din toate părțile, de se înșiruie ca niște uriașe vîrvare, făcînd din Valea Sebeșului una dintre cele mai frumoase podoabe ale Carpaților, descălecase Mihail Sadoveanu odată în drumurile sale, venind din lumea cea obișnuită de dincolo de piscuri, hotărît să se mistuie în necunoscutul larg al pustiului...

Și a purces, apoi, a-și ridica o căsuță numai din lemn, în stil vînătoresc, în această braniște din mijlocul munților, pe o costișă lină, încununată de brazi, la o înălțime de aproape o mie cincisute de metri, drept peste apa Frumoasei și a Sălanelor, la locul unde acestea sînt tăiate de Pîrîul Șerpilor și curg îngemănate în linuri, ca niște suvițe sclipitoare, revărsîndu-se în largul dintre Oașa Mică și Oașa Mare. Ele se împreună în Lacul Zînelor, dinspre Tău, ca să pornească de aici cu toată nădejdea la drum lung, printr-un defileu măreț și prăpăstios, în albia Sebeșului — sau Repedea, cum îi spuneau băștinașii de demult.

Poposind cîteva zile, în acel început de august, în Valea Frumoasei, și aflîndu-mi loc de odihnă eu însumi în casa lui Sadoveanu (ce păcat că nu a fost adusă încă la nivelul unui muzeu memorial !) mi-am putut da ușor seama cum va fi ajuns povestitorul să aibă revelația acestor locuri și ce anume i-o întreținea, întrucît, cum se știe, Maestrul își petrecea aici primăveri întregi an de an, și, într-adevăr, ai în față aici o întreagă suită de priveliști montane, de-o măreție care țîșnește din adîncuri ca o sinteză de monumentalitate și gingășie, de frenezie și echilibru, întocmai ca-n scrierile povestitorului — și numeroase și diverse ! Căci, prin dimensiunile mitice ale ființei lui, prin sensibilitatea lui neobișnuită, Sadoveanu a pătruns pînă în matca primordială a Firii și i-a surprins ciclurile existenței de fiecare zi, ritualul vieții ei veșnice, iar cu ajutorul sălbăticiunilor și oamenilor de pe coclauri — vînători, pescari, pădurari, ciobani, — care, așa cum îi vezi, cu zîmbetul lor cumpănit, cu vorba lor domoală, stăpînesc miracolul înconjurător ca niște uriași — ne poartă în scrisul său dintr-un mister în altul, dintr-o fascinație în alta.

„Se înșală — spunea Sadoveanu, într-o mărturisire de credință — cine crede că o priveliște e aceeași văzută în aceleași condițiuni ; că răsăriturile, amiezele și amurgurile se repetă, că clipele curg monoton. Cine e atent, vede și aude pururi altceva : fiecare fracțiune a vieții își schimbă perspectivele necontenit și în sine și în

(Continuare în pag. 7)

ARTE

TEATRU

Goldoni la Ploiești

Piesele plicticoase pot prilejui uneori, dintr-o ambiție polemică, spectacole foarte vii, uneori de-a dreptul înnoitoare. E ceea ce se întîmplă la Ploiești, unde un tînăr regizor italian, scutură praful de pe *Cafeneaua* lui Goldoni, cu atîta îndrăzneală, spirit inventiv și umor, încît zîmbetul politicos pregătit, ca îndeobște pentru comediile clasice, devine hohot de rîs din toată inima. Sînt momente de relaxare, sînt momente cînd urmărești cu gravitate, sînt momente emoționante. Situațiile sclipitoare se înșiruie cu repeziciunea și naturalețea cu care un bucătar iscusit sparge ouăle pentru o omletă. Paolo Magelli se află de mai multă vreme în țara noastră, semnînd, în colaborare cu Mario Rellini, încă două spectacole : *Mandragola* la Craiova și *Astă seară se joacă fără piesă* la Cluj. Nu am văzut aceste montări. Pot însă afirma, cunoscînd doar această *Cafenea* amuzantă, că ne aflăm în fața unui foarte înzestrat om de teatru, plin de inventivitate și — ce e mai important — urmărind o linie a sa, un stil pe care caută să-l impună. Chiar cînd vrei să faci ceva fără stil, aceasta — atunci cînd există — transpare.

Comedia în trei acte a lui Goldoni e mai degrabă un reportaj satiric, propunîndu-și ridiculizarea unor aspecte veridice acum 200 de ani. Goldoni nu e contra cafelei. Dar trebuie spus că pe vremea lui această băutură încă mai era privită cu suspiciune; mai avea încă ceva de drog, prigoana împotrivă-i venind, odată cu ea, din orient, unde era interzisă de religie. Goldoni, comic popular, încercuiește cu cărbune grotesc locul, cafeneaua, unde, e drept, se puneau la cale, în aburul stimulator, afaceri amoroase și negustorești. Piesa e slabă pentru că nu are caractere. Intriga e și ea debilă : urmăriri, încurcături. Tonul moralizant nu mai e demult pe placul nostru. Erau deci toate șansele de a ne pierde de seara. (De altfel, n-ar fi fost prima dată).

Spectacolul lui Magelli e metaforic. Cafeneaua e o imensă plasă în care se zbat bietele personaje, ca peștii pe uscat, cu viciile, necazurile, dorințele, nimicnicia lor. Această dușumea de ițe, mocirlă de fire, captează atenția și conferă piesei un nucleu dramatic. Personajele, zvîrcolindu-se, suindu-se în copaci roșii, în momentele de mînie, capătă pregnanță. Scenografia Floricăi Mălureanu mi se pare excelentă, tocmai pentru că ajută regizorul, oferindu-i această schelărie simbolică și funcțională. În jurul plasei de circ e închipuită o clădire adecvată și acțiunea se poate petrece și la etaj, în intimitatea tripoului. Totul e cusut cu ață albă, frumos și pe față. Se vede de la distanță că actorilor le place noua modalitate și joacă vioi și cu mare bucurie. Aristide Teică în rolul lui Ridolfo e un cafegiu talentat, Gentilomul napolitan (Corneliu Revent) are nerv, Andrei Bursaci un excelent negustor. Rolurile feminine sînt iarăși abia înseilate în text, însă Margareta Pogonat, Silvia Năstase Dumitrescu, Anca Neculce-Maximilian și Gina Trandafirescu reușesc să agite replicile, să coloreze și să dea impresia de viață. Meritul mare al tuturora e de a tinde spre conturarea unor caractere.

Amestec de teatru epic, teatru al cruzimei, comedia dell'arte, într-un dozaj savant, spectacolul se constituie într-un tot organic, ceva atrăgător și original. *Ca în viață* poate fi în multe feluri în teatru. Paolo Magelli adaugă încă o modalitate, la care nu te-ai fi așteptat, dar care poate fi și ea ca în viață. Citind cu ochii celui de azi un text vechi și în multe privințe depășit, regizorul italian ne oferă nervos un „conspect" ca o cafea foarte tare, foarte amară. Un spectacol de ținut minte.

Marin SORESCU

EXPOZIȚII

Pentru un sculptor

Un principiu de organizare supusă a materiei, cu gesturi — mai mult sau mai puțin — dar toate deliberate, cu un sever control asupra dulcelui artizanal iată cum ni se înfățișează sculptura lui Șerban Crețoiu la această primă expoziție personală.

Es este dintre puținele în care recunosc o tentativă de abandon definitiv a drumului pe care merg epigoni brâncușieni înșiruiți pe generații spre iluzia unei forme care prin simpla existență a Geniului nu va mai putea spune nimic. Recunosc că această stridență ar putea supăra cugetele liniștite îndoctrinate în spiritul formei pure dar nici o artă — din diviziunile plasticii în general — ca sculptura nu mi-au dat mai mult sentimentul că îi e necesar un talent special, un talent de un anume fel. Buna simțire și pasiunea fizică pentru lucru le-am considerat, împotriva unei constrîngeri de opinie colectivă, neesențiale pentru sculptură. Căci dacă pictura și pictorii învăluiesc epigonismul cu o aparență de eleganță formală care poate uneori cuceri sau deruta, gravitatea originară a sculpturii, serenitatea impresiei de durabilitate materială, trădează imediat gîndirea rutinieră ce urmărește molcom tipare.

După părerea noastră, în fața sculptorilor stau cîteva obligații față de care unii dintre ei simt nevoia să se definească :

— descoperirea tardivă și abruptă a lui Brâncuși, după un timp în care excluzînd nesfîrșitele lucrări pompiere de naturalism forțat, idolii fuseseră Bourdelle, Maillol,

— dilema figurației și obligația strictă a reprezentării umane. avînd drept urmare fetișizarea nudului sau portretului.

— obligația unei tehnici de industrie populară (cioplitul) sau de sursă academică (modelajul),

— tabuul materialului care nu poate fi altul decît cel sustras din acumulările naturale (lemn sau piatră). Depășirea unor asemenea constrîngeri care sînt în mare parte de evoluție și de tradiție este parțială. Într-un moment de impas (oricît de bine ascuns de succese individuale sau de talente de excepție) orice tentativă trebuie privită cu multă atenție. În sculptura lui Șerban Crețoiu asemenea semne se pot citi (chiar dacă în izbînzi prezența trecutului este încă persistentă).

Iulian MEREUȚĂ

Desen de EUGEN GRUESCU

FILM

O bere cu Alberto Sordi

Un bun amic al nostru — inginer constructor și, totodată, prozator înzestrat — obișnuiește să-i împartă pe oamenii din jur și pe cei de mai departe (de pe ecran, scenă etc.) în două categorii distincte. De pildă, la „Denunțătorul" ne-a șoptit, cu prețuire pentru Jean-Paul Belmondo : **„Aș bea o bere** cu ăsta !" Îl divulgăm că, dimpotrivă, pe Allain Delon l-ar „goni de la masă" (!). Dintre frumoasele vedete intercontinentale, de ce să n-o spunem ?, destule s-ar putea înfrupta în compania amicului nostru : Ursula Andress, Raquel Welch, Rossana Schiaffino, Julie Christie, Fay Dunnaway etc. (să nu-și facă, însă, iluzii „pisici antipatice" precum Virna Lisi : la masa amicului meu locurile sînt cu zgîrcenie rezervate). Un interpret cu care și noi ne-am desfăta cu bere este Alberto Sordi.

În cîte filme îl vom fi văzut, pînă acum, pe acest mare comedian ? Cine mai știe ! Peste el timpul pare că a renunțat să se mai așternă. E mereu aceeași extraordinara mobilitate a figurii sale unice, privirea vibrînd de un devotament suspect, surîsul dezorientat de om care abia așteaptă să fie jignit (n-ai cum să scapi, tot îl vei insulta pînă la urmă). Alberto Sordi reia în **Medicul de la Asigurări** tipul său preferat de personaj — nu unicul — : impostorul la diverse nivele sociale.

Ni-l amintim dintr-o apariție pur și simplu nemaipomenită (ce păcat că filmul cu pricina era oarecare !) a unei producții mai vechi. Titlul ne umblă dezordonat prin memorie, reținem doar că Vittorio de Sica juca rolul unui lecuitor șarlatan, a cărui soră aștepta de ani îndelungați un logodnic pierit. Și iată-l pe logodnic, un altul decît Alberto Sordi, care coboară din tren într-un tumult de sentimente. Numai că, după cîteva clipe, nefericita își dă seama că se află în fața unui impostor, umil, înduioșător în felul lui ; îl va omeni cu un ajutor bănesc și va pleca de pe peron, pierdută. Dar ce mijloace de actorie cheltuia Sordi în puținele minute ale întîlnirii, ce adîncime sugera el în spatele bietului diavol ce-și încerca în stația de provincie un noroc mediocru !

În **Medicul de la Asigurări** regizorul Luigi Zampa îl concepe pe eroul său ca pe un Julien Sorel al mediului esculapic italian din anii noștri. O bună și solidă comedie (dintr-o școală de încredere) la care rizi și cazi pe gînduri. Vina nu este aruncată în întregime asupra celui ce parvine, el poate pretinde chiar că mediul însuși îl corupe, realizatorii duc lucrurile departe, scrutînd cu preocupare socială dar și cu haz pentru hibe ale caracterelor omenești, vechi de cînd lumea, evoluția protagonistului. E păcat să divulgăm ceva din subiect, vom îndemna pur și simplu pe spectatorii de gust să vizioneze acest admirabil recital al lui Alberto Sordi.

★

În București nu există biliard ! El nu poate fi practicat nicăieri ? Ce spun cei de la Federația de specialitate ? (v. plîngerea noastră din numărul trecut).

Ilie CONSTANTIN

TELEVIZIUNE

Conducem

Anumite anchete și studii efectuate de oameni bine pregătiți și bine intenționați, deci de oameni de nădejde, în care poți avea încredere, au ajuns la concluzia că cinematografia mondială se află într-un impas. Cunoaște și ea o criză.

Știrea, trebuie să recunosc, m-a impresionat profund, fără să-mi producă însă o durere prea mare. Din contra. Personal, de multă vreme aveam pică pe cea de a 7-a artă, cam de cînd am auzit că i-ar fi dat teatrului o lovitură serioasă. De atunci o urmăream cu ochi plini de răutate, și ca atare recenta veste nu ne-a întristat de fel. Dar tot anchetele pomenite mai sus precizează că vinovatul principal de situația dificilă în care se găsește filmul, ar fi televiziunea. Lucru care mi-a produs bucurie și m-a făcut să mă simt mîndru. Adică noi, cei cu micul ecran am pus umărul în această operațiune. (Dacă mai punem mîna pe muzică și pe pictură ne facem oameni). Desigur, nu sînt atît de încrezut încît să-mi închipui că televiziunea noastră ar fi cea care a dat lovitura de grație. Nu. Dar oricum, dacă statisticile nu mint (și eu cred orbește în statistici) cu ceva a contribuit și ea. Prin ce ? mă veți întreba. Prin multe, vă voi răspunde. În primul rînd prin gradul de comoditate ce-l oferă. Dacă un zinefil este obligat să se deplaseze pentru a viziona un film prost, televiziunea își scutește spectatorii de un deranj asemănător. Ea proiectează la domiciliu respectivul film. Iar atunci cînd mai alcătuiește și un repertoriu bine ales, partida e cîștigată. Situație în care ne aflăm de cîtva timp. Într-un articol mai vechi ne-am ocupat și noi de prezența filmului pe micul ecran. Fără să aducem prea multe elogii celor ce răspund la televiziune de acest sector. Se pare însă că observațiile noastre și desigur și ale celorlalți telecronicari au prins bine, pentru că în ultima vreme programul cinematecii a fost mult îmbunătățit, repertoriul ei cuprinzînd acum pelicule valoroase și foarte diverse ca tematică și realizare. „Oedip rege" ; „De unul singur" ; „Inspectorul general" (cu senzaționalul actor Danny Kaye) ; „Temerarii" sau „Dragoste neîmplinită" (cu excelenții actori Zbigniew Cybulsky și Barbara Krafftowa) sînt cîteva exemple. Sperăm că acest reviriment în materie de film artistic să nu fie un simplu simptom de toamnă. Altminteri avansul ce l-am luat va fi f. repede anulat.

★

Săptămîna ce a trecut am avut prilejul să urmărim două momente memorabile : Recitalul de poezie susținut de actrița Irina Răchițeanu și seara de balet oferită de Magdalena Popa, despre care ar trebui poate să scrim mult, foarte mult. Prin participarea lor însă, cele două mari artiste au spus totul. Le mulțumim și sperăm ca în curînd le vom urmări din nou.

Radu DUMITRU

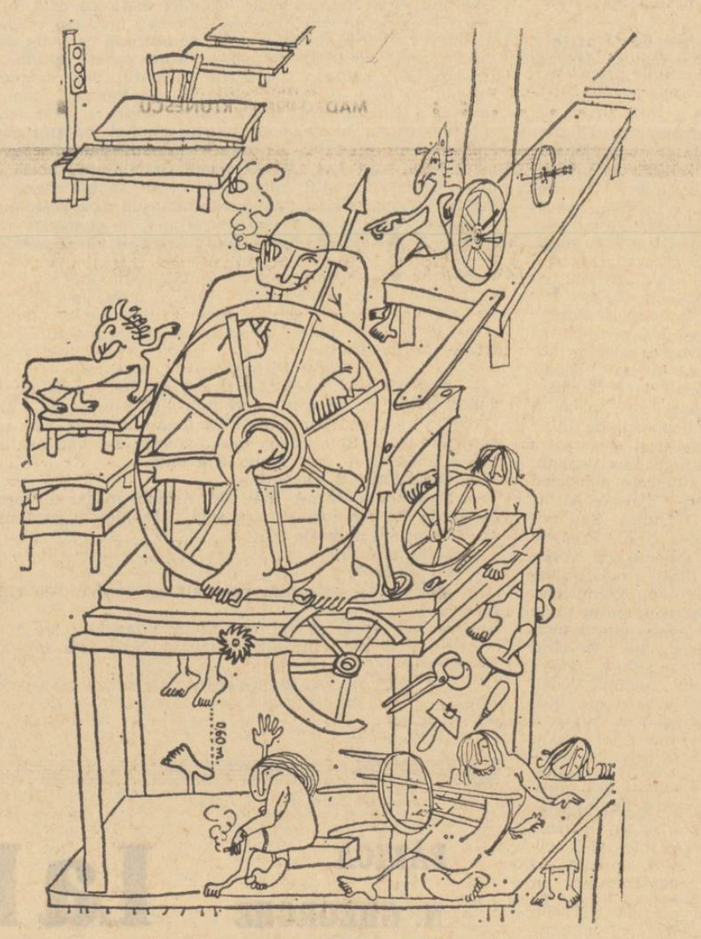

Desen de FLORIN PUCĂ

SPORT

Miercurea cu șase reprize de plumb

E limpede : 7—0, 6—1, 4—1. Acestea sînt rezultatele finale cu care au fost înfrînte Steaua, U.T.A. și Dinamo.

După cele șase reprize de plumb de miercuri, care au ținut pe loc sute de mii de oameni, capabili să-și piardă timpul cu lucruri mai bune, nu mai e nevoie de nici o lecție și e puțin probabil că motivările savante privind situația fotbalului nostru — „să nu ne pierdem cu firea" — vor mai fi ascultate de cineva. După cele șase reprize n-am reținut imaginea vreunui jucător bucureștean sau arădean. Orice reproș pare ridicol în fața unei asemenea rușini de anvergură, păcatele sînt de fond și nu de conjunctură, și dacă există jucători și antrenori care dorm liniștiți după o așa ispravă — care oricum va fi scuzată — nici asta nu e un lucru nou. Am reținut din cuvintele unui comentator că antrenorul excelentei echipe din Beograd, Steaua Roșie, ar fi părăsit cariera de jucător de fotbal, pentru că a ratat cîndva un 11 metri. De ani de zile se rătăcește la noi meciuri și competiții întregi, dar nu se retrage nimeni. Înfrînții continuă să se considere vedete, antrenorii să se numere printre specialiștii indispensabili. Mîndria rănită și cea mai mare rușine dintre rușini rămîne pe seama publicului.

Nu s-a spus întregul adevăr despre Guadalajara, de ce să fie spus acum despre cele trei echipe de club, care în definitiv nu sînt decît echipe de club, supuse unor fluctuații inerente... Se va accepta diferența de clasă dintre U.T.A. și echipa iugoslavă, chiar dintre Steaua și echipa olandeză, pentru că prin această acceptare scuza va fi nobilă, și vom avea din nou viitorul fotbalului înainte, viitorul ne aparține, așa sîntem noi, nouă mereu ne-a aparținut numai viitorul...

Doi ani echipa U.T.A. cîștigă titlul de campioană, cine a văzut în asta un semnal de alarmă pentru nivelul fotbalului nostru a fost admonestat, ridiculizat, socotit partizan al cine știe cărei alte echipe. Trist adevăr, echipele și-au pierdut pe rînd simpatizanții. Publicul fiind acela care a suportat cu adevărat greul examen al înfrîngerilor, publicului nu-i rămîne decît să se retragă... După ce n-au știut să joace, n-au știut să se ambiționeze și să cîștige, după ce s-au obișnuit să piardă și s-au specializat în înfrîngeri, antrenorii și jucătorii poate că stau acum liniștiți, nici un antrenor, nici un jucător nu se retrage. Ce tărie, ce consecvență, ce demnitate !

Și marea pierdere, cea mai grea pierdere s-a produs : publicul se retrage...

SUPLINITOR VI

ARTE

revista străină

● *LES NOUVELLES LITTÉRAIRES (17 oct., a.c.) Pierre de Boisdeffre semnează o notă elogioasă despre revista bilingvă (franco-engleză)* Adam *care apare la Londra de treizeci și cinci de ani. Datorată unui român, Miron Grindea, revista publică materiale de un interes deosebit, prezentîndu-se ca „o cronică vie a literelor mondiale". Remarcînd în mod special numerele consacrate lui Proust, Sartre, Gide, Iris Murdoch, Dylan Thomas, Baudelaire, Simenon și Angus Wilson, Pierre de Boisdeffre consideră că nu se va putea scrie istoria acestor autori fără a apela la paginile consacrate lor de către revista* Adam.

● *Noutăți editoriale la Grund:* Basme persane, Basme africane, Basme japoneze, Enciclopedia ilustrată a lumii. *La Weber (în noua colecție,* Arta pentru copii) : Paul Klee, Pablo Picasso, Marc Chagal. *În colecția* Livre de poche : Teatru *de Jean Anouilh, primul volum al* Discursurilor și mesajelor *generalului de Gaulle,* Manifestul radical *de Jean-Jacques Servan-Schreiber.*

● *Ca în fiecare toamnă, apariția* Micului Larousse, *incită la discuții și controverse. În articolul* Un pantheon efemer *André Retif se mărginește să semnaleze o serie de nume proprii, cuvinte, expresii introduse recent în dicționar. Scriitori : Buzzati, Kawabata, Albee, Updike, Nezval. Regizori de film : Kurosawa, Mizouguchi, Resnais. Medici : Christian Barnard. Expresii : centru cultural, pirat al aerului, vînătoare de vrăjitoare, unitate de valoare. Cuvinte: contestație, dramatic, tematic, tobogan, tipologie, beatnik, hippie, pop'art, tractorist.*

● L'EXPRESS *(5—11 oct., a.c.). Printre candidații la premiile literare ale anului este numit ades și Henry Bonnier. După o carte* (Delphine) *care „a sedus fără să convingă", autorul pare a intrunt azi sufragiile unor critici cu* Dragostea altora, *romanul unui oraș de provincie atins de „lepra bătrîneții și solitudinii", „un oraș întors în întregime către trecut".*

● *O plachetă de poezii a bătut în Anglia toate recordurile de vînzare : 25 000 exemplare într-o săptămînă. Motivul ? Poemele sînt triste, în ele e vorba despre dragoste și, în plus, aparțin soției fostului prim-ministru Harold Wilson.*

● *Spicuim dintr-un interviu acordat revistei de cunoscutul dramaturg Eugen Ionescu :*

„De ce ați ales imaginea rinocerului ?"

„Căutam un animal teribil, mărginit, care se năpustește înainte. Frunzărind Larousse-ul am dat din întîmplare peste cuvîntul și imaginea unui rinocer. Am regăsit acest cuvînt, căci îl folosisem înainte în Jurnalul *meu intim din anii 30 în România și îl uitasem complet. E amuzant. Dar rinocerul nu este, după părerea mea, cuvîntul potrivit fiindcă rinocerul e un animal solitar. Trebuia folosit cuvîntul oaie".*

„Pe scurt, v-ați înșelat în privința animalului ?"

„Da, m-am înșelat. Cuvîntul nu era prea bine ales ; și-apoi, nu există turme de rinoceri. Cuvîntul oaie va conveni mai bine fiindcă e vorba de un fel de epidemie colectivă. În realitate, rinocerii mei sînt niște oi care devin turbate. Cunoașteți acel faimos pasaj din Rabelais cînd Panurge aruncă o oaie în mare și toate o urmează. Aceasta este „la moutonnite"...

„Cum a fost primită în Franța această tentativă de teatru nou ?"

„Primul meu susținător a fost Raymond Queneau căruia îi adusesem manuscrisul... El mi-a făcut publicitate. La o recepție la Gallimard, Queneau, lingă ușă, spunea fiecărui invitat : „Ați văzut Cîntăreața cheală *de Ionescu ?" Nimeni nu știa cine era această nouă cîntăreață ! Nimeni nu știa ce voia asta să însemne...".*

„În Jurnalul *dumneavoastră ați consacrat multe pagini rolului regizorului. Raporturile dv. cu regizorii au fost dificile ?"*

„La început, destul de dificile. Chiar și în Franța, elevii lui Dullin și Jouvet erau încă prizonierii realismului celui mai plat... În 1955, în Anglia, Peter Hall voia să pună în scenă Lecția. *În piesă există un profesor care de douăzeci de ani omoară cîte paisprezece eleve pe zi. Regizorul mi-a spus : „Ceea ce povestiți dv. acolo nu se poate. Traducerea trebuie să fie plină de idioțenii. Eu nu pot să arăt așa : un profesor care ucide paisprezece eleve pe zi ?" I-am răspuns : „Idioțeniile acelea nu le-a spus traducătorul ci eu însumi". Pînă la urmă el a acceptat totul, în afară de cele paisprezece ucise pe zi. Pentru el, patru erau destul !*

În S.U.A. regizorul american al Rinocerilor *considera neverosimil ca personajul meu Bérenger să-și viziteze prietenul fără a-i telefona în prealabil. El mi-a spus : „Dați-mi voie să adaug o scenă : Bérenger ridică receptorul și exclamă : „Alo, nu răspunde, am să mă duc să-l văd pe prietenul meu Jean fără să-i telefonez". Faptul că sute de rinoceri țopăiau în oraș, că toată lumea se transforma în rinoceri, era normal, nu deranja pe nimeni, dar era inacceptabil să te duci la cineva fără să-i telefonezi !"*

„Și care va fi tema piesei pe care o veți scrie ?"

„Reiau tema lui Macbeth în lumina interpretării shakespeariene a lui Jean Kott...".

● *(12—18 oct., a.c.) Noua premieră a Comediei Franceze,* Georges Dandin, *în regia lui Jean-Paul Roussillon și Robert Hirsch în rolul principal constituie obiectul multor cronici dramatice la zi. Părerile, diferite în multe privințe, sînt unanime în a recunoaște nuanța apăsat tragică a noii interpretări. În comentariul său, Robert Kanters merge chiar pînă la a asemăna gelozia lui Dandin—Hirsch cu cea a lui Othelo și de a cere de urgență pentru actor marile roluri shakespeariene Asemeni, pentru regizor — piese de Labiche și Feydeau.*

● *LE QUINZAINE LITTÉRAIRE (16—31 oct. a.c.) Se publică în avantpremieră un articol de André Breton referitor la o expoziție suprarealistă ce a avut loc la Sarrebrück în 1952. Textul face parte dintr-o suită de articole, răspunsuri la anchete aparținînd lui A. Breton, în curs de tipărire la editura Gallimard.*

● *Tipărirea celui de-al cincilea (și, totodată, ultimul) volum al* Operelor *lui Jean Paulhan prilejuiește lui André Delmas cîteva observații interesante privind concepția despre limbaj a lui Jean Paulhan precum și semnificațiile „experienței" din Madagascar unde acesta a descoperit celebrele „poeme în formă de proverbe", utilizate de localnici în discuțiile controversate.*

● *LE FIGARO LITTERAIRE (26 oct. — 1 nov. a.c.). Destinat să evidențieze o operă cu caracter politic sau de istorie contemporană, premiul* Aujourd'hui *a revenit în acest an lui Jacques Derogy, pentru cartea* La Loi du retour. *Laureatul a fost desemnat în urma celui de-al doilea tur de scrutin cînd juriul compus din ziariști de specialitate și prezidat de Louis Gabriel — Robinet l-a preferat lui Philippe Alexandre* (Duelul de Gaulle — Pompidou) *și Pierre Viansson-Ponté* (Istoria republicii gaulliste) *cu opt voturi contra patru și, respectiv, trei voturi.*

● *Un spectacol* Jarry *fără Ubu (...prea cunoscut, e o oglindă deformatoare care îl reflectă rău pe Jarry") pregătește pentru 26 octombrie cunoscutul regizor Jean — Louis Barrault. Cheia viziunii regizorale e un citat din Platon („Omul are trei suflete: capul, stomacul și inima") iar ambiția — un fel de Hamlet modern.*

● *Așteptat cu legitim interes, primul spectacol de operă* (Damnațiunea lui Faust *de Berlioz) a fost, după opinia lui Marcel Schneider, un eșec. Vocile, coregrafia (lui Maurice Béjart), amplasarea orchestrei s-au dovedit în total dezacord cu specificul sălii, de unde și caracterul „demodat" al reprezentației — „ceea ce, la Paris nu se iartă".*

u. v. z.

„Ghiaţa - 69“

POEM de ANDREI VOZNESENSKI

— fragmente —

Andrei Voznesenski a publicat în revista **Iunosti** un nou poem. El este închinat memoriei Svetlanei Popova, studentă moscovită, moartă în chip tragic într-o expediţie pe schiuri.

Nu poţi citi fără să te simţi tulburat scrisoarea adresată poetului de către tatăl Svetlanei :

„Poetului Andrei Voznesenski.

S-a întîmplat o mare nenorocire.

...În regiunea Moncegorska, în timpul unei expediţii cu schiurile s-a stins din viaţă Svetlana Popova, studentă în anul II la facultatea de Biologie de pe lîngă Universitatea de stat din Moscova. Svetlana avea douăzeci de ani, şi cunoştea în egală măsură matematica ca şi literatura. O interesa totul : Einstein şi Evanghelia, limba slavonă şi esperanto, problemele de biologie şi problemele de literatură. Luminoasă, solară, cu o voinţă puternică, de o desăvîrşită cutezanţă (nouă ni se părea că n-are instinct de conservare) şi cu un trup fragil pe care se străduia să şi-l pună în armonie cu sufletul. Îmbrăcată ca un băieţoi, cu pantaloni şi cămăşi de cow-boy, străină de orice îngîmfare proprie atît bărbatului cît şi femeii, era întotdeauna înconjurată de băieţi şi fete. Se încingeau discuţii, se zămisleau idei. Aşa era şi aşa va rămîne veşnic în amintirea noastră.

Şi iată că acest căpitan Blood, cum îşi zicea în copilărie, a pierit.

Pentru ce vă scriu tocmai dumneavoastră despre Svetlana ?

Pentru că versurile dumneavoastră au fost ultimele ei cuvinte, ultima vlagă, ultima nădejde de a învinge moartea.

Svetlanka, în timp ce îngheţa în troianul de zăpadă fără sac de dormit, a recitat în toată această ultimă noapte din poemul dumneavoastră Antimiri. Ne-a povestit asta Volodia Rubon, un coleg de-al Svetei, care a fost salvat. Era îndrăgostită de versurile dumneavoastră.

Nici pînă azi nu credem în moartea ei, deşi am îngropat-o cu mîna noastră în cimitirul Vostreakovski, şi nu ştiu cînd vom fi siliţi de scurgerea timpului să credem. Dorim nespus de mult să trăiască. Iar către dumneavoastră vin cu o rugăminte arzătoare : ajutaţi-o pe ea să trăiască, iar pe noi să credem că este vie

Scriţi ceva în amintirea admiratoarei poeziei dumneavoastră, a talentului pe care-l aveţi.

Ştiu, nu se scriu poezii la comandă. Dar dacă veţi simţi un asemena îmbold, dacă această scrisoare va face să vi se înfiripe în suflet chipul scumpei mele Svetlana, moartă la datorie înfruntînd frica şi chinurile morţii, cu versurile dumneavoastră pe buzele îngheţate, atunci scriţi.

Nu luaţi umila mea rugăminte drept o vanitate deşartă. Talentul dumneavoastră a încălzit-o în ultimele ei ceasuri de viaţă şi, dacă puteţi, încălziţi-o şi insuflaţi-i viaţă şi acum.

Cu adîncă stimă, al dumneavoastră Popov (tatăl Svetei).

Reg. Moscova, Beliie Stolbi“.

Svetlana Popova în lucrarea ei scrisă la examenul de admitere la Universitatea din Moscova (pare-se că nu întîmplător şi-a ales tema „Viaţa“), scria : „Ştiinţa nu este un scop, ci un mijloc slujind principiile morale, idealurile... Raţiunea stă într-un anumit sens numai în slujba iubirii“.

Pe Svetlana o emoţiona tot ceea ce face ca viaţa să fie frumoasă. Era stăpînită de neliniştе pentru om, pentru natură, meditînd la răspunderea oamenilor pentru frumos. De aceea, nu întîmplător răsună în poem semnale de alarmă împotriva pericolului ce ameninţă natura, frumuseţea, Omul...

Desene de VLADIMIR CIOBANU

Epilog

Fată, a plecat din casă,
dar se-ntoarse iarbă, mai tîrziu.
Vii, călcăm şi nu ne pasă
peste trupul viu.

Tipă plopul sub cuţit : mă lasă !
Parcă ar fi viu.

Te lovesc cartuşe cu duiumul,
golfurile otrăvite-ţi mor,
scrа ta gingaşă cum e fumul,
rîu a zămislit, zvîrcolitor.

Strînsu-s-a biserica săraca
într-un vraf de fiare vechi,
cu-ochi albaştri, arde vaca
roşie pe urechi
ca un fir de paі zurliu, —
să filmăm pe viu !

Chinuit nu-i animalul, pomul,
chinuită-i Caterina, omul.

„Dă-i, pădure, îndurare
doar pentru vacanţa mare“.
„Nu pot, fii mi-aţi răpit
şi-ucigaşul lor cuţit
taie zilnic un vlăstar
ca pe-un tînăr armăsar“.

Plînge stihul pămîntеşte,
şi trăieşte, mai trăieşte.

Rugăciunea

Cînd vreau să-nlănţui pe hîrtie
fugara frumuseţe-a ta,
nu de-alde rime-mi arde mie —
de n-aş înnebuni cumva !

În cască de înotătoare
cînd ieşi din apă, m-aş ruga
nu pentru-a duhului salvare —
de n-aş înnebuni cumva !

Dar lîngă schit, din rea furtună
livezile scăpate-abia,
a ţipirig miros şi-a humă —
de n-aş înnebuni cumva !

Cînd drepte, protăpite trupuri,
stau libelulele-n cîmpii,
ca nişte oacheşe şuruburi
la porţi de sticlă moarte — vii, —

Şi-o vastă vară te străbate
apuci atîta a-ngăima :
„De ce acestea-mi fură date !
de n-aş înnebuni cumva !“

Dusu-mi-au sufletul departe,
uitîndu-l undeva.
„Natură, spun în şoaptă, patrie,
să plece, nu-l lăsa !“

...Plîngi Caterina ! Sau doar vis e
suavă, umbra ta de fum !
Pe versurile proaspăt scrise
un strop de lacrimă văzum.

P.S.

„...Omul nu are dreptul să se elibereze de nici o răspundere. Şi aici îi vine în ajutor Arta... Da, Arta cu ale ei pătrunderi în Frumos, pentru că Frumosul e întotdeauna bun şi drept întotdeauna. Frumosul nu constă numai în opere de artă, în opere ale naturii, dar şi în frumuseţea vieţii, a faptelor. Fără această „calitate“ (creşterea culturii în adîncime) nu-mi închipui comunismul. Pentru că această „calitate“ înseamnă tocmai relaţiile comuniştre între oameni. Pe mine, şi biologia mă interesează mai mult din punct de vedere umanitaro-filozofic“.

(Din lucrarea Svetlanei Popova)

P.P.S.

Pe-asfaltul suburbiei de odată
palton şi-abecedar lăsînd,
în cercul corzii-nveşmîntată,
se rupse-o fată de pămînt.

Dar globul aspru al planetei
să nu străpungă ca pe-un ou
pruncia osebită-a fetei,
balonul sufletului nou.

În româneşte de
MADELEINE FORTUNESCU

confidenţele unui maniac

MISOGINIA

G. Călinescu spunea că femeia e o fiinţă doar fizică, în vreme ce bărbatul ar fi „metafizic“. Iată (de altminteri într-o formulare improprie) o judecată pripită şi de o penibilă suficienţă. Bărbatul nu e cîtuşi de puţin „metafizic“ ; el e, în cel mai bun caz metafizician (cînd se întîmplă să aibă o minte cu adevărat virilă, nu doar una de simplu specimen al sexului masculin). Atitudinea metafizicianului este în primul rînd întrebarea asupra lui „cum e cu putinţă“ : cum sînt cu putinţă judecăţile sintetice *a priori*, cum e cu putinţă lumea, sau *comment peut-on être Persan ?* În prezenţa femeii conştiinţa bărbătească (dacă nu e obnubilată de infatuare sau ne ajunsă la nivelul setei de cunoaştere) nu poate să nu se întrebe ; cum e cu putinţă o atare făptură, cuvîntătoare şi bipedă ca şi noi şi totuşi aşa de altfel decît noi ? Bărbatul nu are nimic misterios şi femeia îl cunoaşte fără rest, numai din instinct ; ea însă e plină de mister, iar noi bărbaţii nu ajungem niciodată s-o cunoaştem de tot. Femeia e, într-adevăr, mult mai *naturală* decît noi, dar asta nu înseamnă de loc că e, cum credea Călinescu, o fiinţă doar „fizică“ ; din contra : noi bărbaţii sîntem fizicеşte nişte simple unităţi, foarte strict reduşi la limitele noastre trupeşti ; poate de aceea şi constituţia noastră este mai fermă. Femeia are o *„physis“* concordantă cu cosmosul ; ea reprezintă o „fiziologie“ adică propriu zis o „teorie a naturii“ în sensul unei epifanii a misterului cosmic. Fiinţa ei, rănită periodic sub semnul unui mister selenar, îşi semnifică vocaţia pentru sacrificiu şi pătimire, totodată şi pentru *geneză*. Pe noi bărbaţii, sau măcar pe unii din noi, nu numai că ne emoţionează fragilitatea şi frăgezimea trupească a femeii, dar acest *„physis“* feminin ne umple de o perpetuă mirare metafizică. Contrar spusei lui Călinescu, femeia este o fiinţă metafizică, avînd o „esenţă de ordin general“. De aceea a fost posibilă idealizarea ei, de la trubaduri şi tradiţia cavalerească pînă la marii romantici.

Împotriva acestei atitudini există cîteva forme de misoginie. Cea mai stupidă şi mai trivială este a bărbaţilor lipsiţi de imaginaţie şi simţ metafizic ; în faţa feminităţii nu-i tulbură nici o mirare şi nici o altă emoţie decît apetitul de posesie ; pentru ei actul erotic e o simplă funcţie organică de aceeaşi natură cu excreţia, iar femeia nimic altceva decît un animal de reproducţie şi o unealtă de pripită, deci monotonă, plăcere. Din această mentalitate, şi abjectă şi săracă, derivă misoginia dispreţuitoare a bărbaţilor mediocri, printre care şi Don Juan, perpetuul repetent cu toate cele *„mille e tre“* ale lui.

Există apoi misoginia femeilor deficitare fiziologic, care din această cauză au şi o psihologie alterată, nefeminină. Pe acestea le jigneşte ceea ce li se pare înjosire la congenerele lor care se supun cu voluptate unei violenţe dorite şi sînt bucuroase de sarcinile şi servituţile ce le incumbă prin natură şi pe care le asumă din dragoste. Femeilor misogine le repugnă asemenea umilinţă şi în genere orice sentimente sau comportări funciar feminine, care li se par nedemne şi prosteşti. De aceea devin femei savante şi fac pe filosoafele, avînd ambiţia să li se spună că au o „inteligenţă bărbătească“. Mare scofală !

Al treilea soi de misoginie este cea a intelectualului orgolios, aşa cum se poate vedea din vorba lui Călinescu pe care am citat-o la început. Dar Călinescu în fond nu era misogin ; în *Poesia realelor* are asupra femeilor nişte consideraţii de bun simţ, chiar dacă uşor maliţioase şi complet lipsite de romantism, (cum nu sînt misogine nici zicalele populare pe socoteala femeilor). Gravă şi întristătoare e însă misoginia marilor idealişti, chiar dacă i se pot da biografic sau psihanalitic explicaţiile cele mai întemeiate. În primul rînd avem un asemenea caz la Eminescu. Dacă la urma-urmei în *„Luceafărul“* misoginia e integrată într-o mizantropie superioară şi deci rămîne practic fără efect (nu însă şi fără o destul de puţin simpatică intoleranţă).

Mai interesant şi mai trist e însă cazul altui ilustru scriitor de care, cu voia dumneavoastră, vom vorbi data viitoare.

Alexandru PALEOLOGU

punct şi virgulă

Fraţii Schlegel şi epoca de aur a literaturii germane

În ultimii ani, la Kohlhammer, Stuttgart, a început publicarea unei ediţii cuprinzătoare a operei celor doi scriitori germani : August Wilhelm Schlegel (1767—1845) — Kritische Schriften und Briefe **(Scrieri de critică şi Corespondenţă) — conţinînd esenţialul lucrărilor sale critice — ale unui spirit universal, unul din pionierii literaturii comparate. Ediţia a apărut în şase volume, sub îngrijirea lui Edgar Lohner (autorul şi a unor studii închinate lui W. Faulkner, poetului Gottfried Benn etc.) profesor de literatură germană şi de literatură comparată la Universitatea din New York, care a renunţat la clasarea cronologică a operei schlegeliene, pentru a o grupa pe teme.**

Volumul I, Sprache und Poetik **(Limbă şi poetică) apărut în 1962, cuprinde studiile asupra limbii şi exprimării poetice, prozodiei etc., publicate de A. W. Schlegel între 1790—1800 ; de asemenea, cîteva eseuri de critică literară : asupra poemului lui Schiller Die Künstler (Artiştii), asupra lui Dante şi Divina Comedie, Herman şi Dorothea, Romeo şi Julieta, Wilhelm Meister — adevărate prolegomene ale unor mari opere critice, tipărite în 1828.** Vorrede zu den kritischen Schriften **(Introducere la scrierile critice).**

Volumul II, Kunstlehre **(Pedagogia artei) 1963, se referă, după cum reiese şi din titlul, la artă, şi însumează o serie de conferinţe ţinute de A. W. Schlegel la Berlin, între 1801—1802 :** Vorlesungen über schöne Literatur und Kunst **(Prelegeri despre literatura frumoasă şi artă). După definirea „frumosului“ în lumina esteticii şi filozofiei, de la Platon pînă în veacul XVIII, A. W. Schlegel studiază „artele frumoase“ în următoarea ordine : sculptura şi basorelieful, arhitectura, pictura (şi arta grădinilor), muzica, dansul, poezia, limbile, prozodia, mitologia, genurile poetice, epopeea.**

Volumul III, Geschichte der klassischen Literatur (1964) **şi IV,** Geschichte der romantischen Literatur **(1965) : „Istoria literaturii clasice“ şi „Istoria literaturii romantice“ — aceşti termeni sînt folosiţi de Schlegel încă din 1802. Regretînd că a neglijat poezia în primul său curs (1801—1802), A. W. Schlegel i-l va consacra pe cel de-al doilea (1802—1803), începînd cu clasicismul pentru a continua cu romantismul şi sfîrşind cu dramaturgia. „Spiritul poeziei antice este mai plastic şi arhitectural (architektonisch), cel al poeziei moderne mai pitoresc (pittoresk) ; prima poate fi comparată cu latura ritmică a muzicii, a doua cu cea armonică“.**

Istoria literaturii romantice **(vol. IV), conţine păreri de ansamblu asupra literaturii germane — rînd pe rînd, de-a lungul veacurilor, monastică, apoi cavalerească, burgheză şi savantă — şi în special asupra romantismului, care trebuie să prezinte aceste patru caractere. Luînd ca punct de plecare şi bază o anumită mitologie din evul mediu, Germania, consideră Schlegel, trebuie să realizeze o literatură care va fi naţională în mod ideal şi sau realist, dar recomandă să nu se uite ceea ce a afirmat el în legătură cu „naţionalitatea comună a Europei noi“.**

Celelalte două volume. Vorlesunger über dramatische Kunst und Literatur **(Prelegeri asupra artei şi literaturii dramatice), 1966—1967, — un ciclu de conferinţe ţinute la Viena în 1808 şi publicate în 1809 — sînt opera capitală a lui A. W. Schlegel, cea care, tradusă în 1814, în franceză, avea să exercite cea mai mare înrîurire asupra romantismului francez, asupra doamnei de Stael şi a lui Victor Hugo** (Prefaţa la Cromwell, **1827).**

Opera lui Friedrich Schlegel (1772—1829), fratele mai mic, urmează să apară în cel puţin 22 volume ; o primă parte va avea 10 volume, cuprinzînd lucrări publicate anterior, cea de-a doua, în 12 volume, Schriften aus dem Nachlass **(Postume), scrierile dispersate şi chiar anonime. Corespondenţa scriitorului, care a fost în centrul romantismului german, va completa această ediţie critică a operelor, îmbogăţind-o probabil cu încă 13 volume. Pînă acum au apărut o parte din volume.**

Volumul II prezintă un interes deosebit pentru că întruneşte „caracteristicile“ şi „criticile“ scrise de Fr. Schlegel într-o epocă de mare vervă scriitoricească. (În studiul asupra lui Wilhelm Meister de Goethe, Fr. Gundolf vedea capodopera criticii germane, cu celebra definiţie a poeziei romantice : „progresive Universalpoesie“). Este perioada extraordinară în care Goethe şi Schiller, fraţii Schegel şi prietenii lor romanticii se întîlnesc, se admiră şi se critică, epoca de aur a literaturii germane. Niciodată pînă atunci, şi poate mai tîrziu un istoric al literaturii universale n-a posedat atîtea cunoştinţe despre limbile şi operele din Europa Occidentală şi Meridională precum şi din India, ca Fr. Schlegel.

Nic. POPESCU

Dialog cu Sabin Bălaşa

Participaţi la un concurs destinat să desemneze cea mai valoroasă soluţie pentru decorarea Teatrului Naţional. Sînteţi direct interesat ca artist să meditaţi asupra acestui subiect şi să propuneţi... Ce ?

— Arta de for public se naşte odată cu naţiunea, creşte şi se dezvoltă organic odată cu aceasta, iată un adevăr întotdeauna demn de reamintit. Fiind un act de spiritualitate naţională, ambiţiile snobe ale unui artist sau ale altuia interesează prea puţin. Mănăstirile din Moldova îşi au locul dintotdeauna în spaţiul cultural românesc, dominînd prin seninătate şi poezie. Simplitatea lor ţine mai degrabă de funcţia lor monumentală decît de mijloacele artistului, constituie adică o modalitate, nu un rezultat. Personalităţi străine care ne-au vizitat pămîntul au apreciat dealtfel superlativ Voroneţul şi Arborea, Sucevіţa şi Moldoviţa. Optez deci pentru frescă.

— Pledaţi deci pentru conservarea formelor specifice...

— Nu cer să păstrăm forma, ci spiritul operei. Dar un artist, oricîtă personalitate ar avea, oricît de voluntar ar fi evoluat în arta sa, dacă aparţine acestui popor va trebui să gîndească în limitele lui. Elementul tradiţional este deci obligatoriu. Oricărui arhitect mexican i-ar apare ca hilară ideea unei construcţii în stil brîncovenesc acolo.

— Revenind la decorarea exteriorului Teatrului Naţional, pentru care ştiu că aveţi un proiect în lucru (nu numai d-voastră, bineînţeles) am vrea să cunoaştem argumentele care vă justifică alegerea.

— **Unii au încercat să acrediteze ca fiind bună pentru această clădire tehnica mozaicului în marmură. Adoptarea acestei propuneri ar fi o greşeală ireparabilă. Domeniul în care au excelat artiştii români, anonimii şi cunoscuţii, a fost culoarea, legată de expresia formei şi a temei propuse. În acest sens cele mai bune rezultate s-au obţinut în fresce, la noi cu tradiţii multiseculare. De ce atîta nevoie de piatră şlefuită ? Oare nu aveam şi în trecut destulă marmură în ţară ? Oare mozaicurile recent executate în Bucureşti ca şi aiurea, ne mulţumesc atît de deplin? Merită să mai transcriem unul asemănător şi pe corpul uriaş al Teatrului Naţional ?**

Iniţial, arhitecţii concepuseră ca pereţii exteriori ai teatrului să fie împodobiţi de frescă luminoasă şi colorată, românească deci. Pereţii sînt făcuţi de aceea din planşeuri enorme lăsate anume pentru aşa ceva ; ei nu au ferestre, nici reliefuri. Obiecţia că fresca se patinează peste cîteva sute de ani nu ni se pare de loc elocventă, mai ales că şi marmura este supusă timpului.

Alţi plasticieni ameninţă să expună pe aceşti pereţi o cantitate gargantuelică de tematică ; adică toată tematica necesară pentru mii de lucrări de diferite genuri, plus cinci, şase atheneuri (iertaţi-mi substantivul) la un loc. Or nu se poate aşa. Fiecare edificiu se cuvine să-şi aparţină sieşi şi în cazul de faţă cel ce va privi edificiul trebuie să aibă un sentiment înrudit cu acela al spectatorului aflat într-o lojă confortabilă, deci al luminii şi al scenei.

Ce se lucrează acum trebuie să nu se demodeze, să fie artă în primul rînd, şi avem toate condiţiile ca această operă să se nască şi să viеţuiască.

Octavian STOICA

Stilul îndaurit şi satira involuntară

Citäm, fără comentarii, din rîndurile semnate de Ioan Auritu la rubrica „Trident“ a revistei de cultură TOMIS (nr. 10/oct. 1970) :

„Criticul Cornel Regman s-a întîlnit cu cititorii săi din Constanţa. Evenimentul a avut loc într-o splendidă după-amiază de toamnă, la librăria centrală Tomis...

Cititorii înduioşaţi, în mînă cu noua sa carte «Cică nişte cronicari», s-au înghesuit la autografe, pe care Cornel Regman le-a împărţit cu un zîmbet adolescentin pe buze.

BONOM

LA BRADU-STRÎMB

(Urmare din pag. 5)

raport cu noi. Noi însine sîntem alţii întruna, pînă în clipa negîndită cînd trecem în altă zonă... M-a interesat întotdeauna orice peisagiu, în orice împrejurare şi în orice clipă a vieţii, fără să mă oboseaască, fără să mă plictiseaască. M-a interesat nu cu voinţa mea, ci numai printr-un fenomen de participare, osmoză şi simbioză. Mă încorporez lucrurilor şi vieţii, am simţirea că totul trăieşte în sufletul său particular : brazdă, stîncă, ferigă, tufiş de zmeură, arbore şi tot ce pare nemişcător...“

Rareori un mare scriitor să fi izbutit să însufleţească astfel pînă într-atît o biată efemeridă sau picіele care înviăluie munţii, colinele, pădurile, apele şi luncile, dimpreună cu toate sălbăticiunile lor, şi, **stăpînite de acel neasemuit dar al discreţiei psihologice,** să se fi proiectat cu mai multă luminozitate în opera sa, ca într-o uriaşă oglindă pe care singur şi-a făurit-o ! Şi mai rareori, ca în volumul **Valea Frumoasei,** să fi făcut **Maestrul,** mai direct şi mai sensibil, elogiul marilor tăceri şi marilor singurătăţi, glorificînd actele fundamentale ale existenţei ! Iată, de pildă, o altă luminoasă pagină de atmosferă din cărţile scrise în cerdacul Casei de la Oaşa :

„Vreme de o oră, cît am stat în grebla Frumoasei, am asistat la bătălia păstrăvului cu imposibilul. Imposibilul trebuia birut, ca să crească o generaţie nouă la izvoarele reci de sus. Ce importanţă aveau cei biruiţi, cei rămaşi ca să moară fără a-şi împlini destinul ? Dumnezeu vrea selecţia şi în acest domeniu, după cum o urmăreşte şi în ascensiunea necontenită şi penibilă a umanităţii. Leptocefali şi pui de păstrăvi, pui de lup şi de om au de realizat destinul. Pentru ascensiunea păstrăvilor trebuie o zi splendidă şi unică — cea mai frumoasă zi a lunii august. Crede cineva că primăverile şi toamnele vieţii noastre sînt zadarnice ? Cine nu se pătrunde de sensul lor, chiar dacă are în cap întreită mitră, e un profanator al Divinităţii.

Venea amurgul şi spectacolul nostru încă nu luase sfîrşit. Păstrăvii mai luptau cu cascada şi săgetările lor spărgeau din cînd în cînd rezistenţa şuvoiului. Fiecare trecere o salutam cu bătăi de inimă...“

Avîntîndu-se, astfel, printre stîncile şi volburile de apă de pe Valea Frumoasei, pînă în sus spre fundăturile din Cioaca Jinarilor, povestitorul îşi cufunda necontenit sufletul în permanenţele stăruitoare ale naturii.

Iată-l pornind la vînătoare, dis-de-dimineaţă, sau la pescuit de păstrăvi în apa Sălanelor şi Frumoasei, umblînd prin „această pustie fericită şi depărtată de oameni“ pînă ce dincolo de culme stăteau să se stingă cele din urmă raze ale zilei.

— Încălţa cizme lungi de cauciuc şi îmbrăca pantaloni impermeabili — ne mărturiseşte Moş Rudi Cernuta, vînător încercat şi familiarizat cu codrii şi apele de la Oaşa, tovarăş nedespărţit al povestitorului în incursiunile sale prin coclauri, azi cabanier aici la „Brădişor“ — ca să poată străbate mai uşor cotloanele apelor şi desişurilor, căci păstrăvul este şi el un „căpcăun“ al celor mai mici decît el şi trebuie să-i bănuieşti locul unde poate sta la pîndă...

Şi Moş Rudi povesteşte mai departe, cu mult respect pentru cele ce i-au rămas în amintire, ziua în care îl însoţise pe „Conu Mihai“ la o vînătoare de cocoşi de munte şi de ierunci, ceva mai sus de Oaşa Mică... Apele Frumoasei începuseră atunci deodată să vîjîie şi să-şi sporească valurile... Mai ca de obicei, Moş Rudi o luase înainte. Întorcîndu-şi privirile înapoi, gata să spună ceva Maestrului, acesta fu văzut stînd nemişcat într-un fel de pătul de observaţie, mai în urmă, sesizat de unele mişcări ce se petreceau alături. Ce se întîmpla acolo, Moş Rudi află doar cîteva minute mai tîrziu, cînd „Conu Mihai“ izbuti să se rupă locului : o pereche de capre roşii — un căprior şi o căprioară — îşi pregăteau „clipa solemnă a speciei“ sub umbrarul unui molid, în timp ce duşmanul lor de moarte — un ris — se furişase pe un trunchi, ţintindu-i cu privirile teribile, gata de pradă... Sesizîndu-se căpriorul brăhni scurt, tovarăşia lor se desfăcu şi amîndoi fulgerară în zmeurişuri, pe sub poala codrului. Şi Moş Rudi nu poate uita cît de adîncă îi fu bucuria lui „Conu Mihai“, care privise încordat la această scenă minute în şir, cînd văzu căprioarele scăpate de pericol...

. . . . . .

Aici, sub clinul casei povestitorului, deasupra locului unde pîrîul Sălanelor se uneşte cu apa Frumoasei, se deschide o ripă... „şi-n marginea ripei a crescut, puţin pieziş, — cum o spune Sadoveanu însuşi — un brad, care acum are toate semnele bătrîneţii : în cetinele lui se amestecă şmocuri mărunte de barbacaprei. E voinic, însă, şi se ţine tare în rădăcină ; a înfruntat toate urgiile în această vale larg deschisă. De aceea, am pus casa sub semnul lui : **Casa de la Bradu-Strîmb.** Şi, unui pui al acestui brad vreau să-i dau înclinarea bătrînului, ca să rămîie urmele în veac, atunci cînd n-om mai fi noi“...

Şi iată că Sadoveanu a ajuns să nu mai fie !... Dar Bradul Strîmb şi puiul lui au rămas în faţa reşedinţei sale montane, ca doi halebardieri vegetali, căutînd mai departe în timp, peste cele două ape ce-şi fulgeră aici, necurmat, limpezimile de cristal.

Privesc în jurul meu, privesc încă o dată aşezarea sadoveniană, îmi strunesc cu greu melancolia, poate tristeţea ce mă inundă, izvorînd din neînduplecarea timpului ce-şi pune, neiertător, jarul pe lucruri, şi iarăşi privesc peste întinsul Văii Frumoasei şi peste culmile împădurite ale Oaşelor şi Slimoiului, pe sub poalele cărora şerpuieşte drumul care vine de departe, dinspre Sebeş, de se îndelungă peste munţi cale de mai bine de 150 kilometri, pînă la Novaci, în ţinutul Gorjului... şi nu mă mai satur de minunile lor ! Stau încă şi privesc şi ascult... şi mă cufund, ca într-o apă vie, în inima a toate cîte se văd aici, la izvoarele celor treisprezece **Povesti de la Bradu-Strîmb** în care Sadoveanu, ca şi în volumele **Valea Frumoasei** şi **Ochi de urs,** a cumulat tot farmecul acestui „colţ de rai“, al acestui paradis de sclipăt albastru al păstrăvilor, dimpreună cu toate tainele ce împresură viaţa sălbăticiunilor din sihlă şi din singurătatea munţilor...

apollinaire

APOLLINAIRE văzut de PICASSO

Logodna

Primăvara lasă logodnicii mincinoși să hoinărească
Și fulgii albaștri lasă-ndelung să-nfrunzească
Scuturați de chiparosul cu cuib de pasăre-albastră

În zori o Madonă a smuls florile măceșilor
Miine va veni să culeagă mixăndrelele
Să le-așeze-n cuiburile porumbițelor sortite
Hulubului care-astă-seară părea Paraclet

În cringul de lămîi ultimele venite
Se-ndrăgostiră de dragostea ce ni-i dragă.
Îndepărtatele sate-s ca pleoapele lor
Și printre lămîi le spînzură inimile

★

Mi-au mărturisit însfîrșit prietenii că mă disprețuiesc
Beam lacom stelele
Un înger în timp ce dormeam a ucis
Mieii ciobanilor tristelor stîne
Centurionii vicleni luau cu ei oțelul
Și țopăiau calicii betejiți de euphorbie
Stele ale deșteptării nici una din ele nu cunosc
Sub clar de lună felinarele își pișau flacăra
Țapii de bere ai cioclilor ciocnind sunau a clopote
Cădeau la-ntîmplare la lumina luminărilor
Gulere tari peste valuri de fuste prost periate
Lehuze travestite își sărbătoreau prima mergere la popă
În noaptea aceea orașul părea un arhipelag
Femei cereau dragoste și cultul îngerilor
Și-ntunecat fluviu mi-amintesc întunecat
Niciodată umbrele ce treceau nu erau frumoase

★

Nu-mi mai e nici măcar milă de mine
Și chinul tăcerii a-l spune nu pot
Prefăcute-s în stele toate vorbele pe care le-aveam de spus
Un Icar încearcă să mi se ridice pînă-n dreptul fiecărui ochi
Și purtător de sori ard în miezul a două nebuloase
Ce l-am făcut eu teologalelor dobitoace ale inteligenței
Odinioară s-au întors morții să mă adore
Și operam în sfîrșitul lumii
Dar sosește șuerînd ca un uragan sfîrșitul meu

★

Am avut curajul de a privi îndărăt
La stîrvurile zilelor mele
Îmi presară drumul și eu le jelui
Unele putrezesc în bisericile italiene
Sau prin crînguri de lămîi
Ce dau flori și rodesc
Deodată și-n orice anotimp
Altele-au plîns înainte de-a-și da duhul prin taverne
Prin care se-nvîrteau buchete aprinse
Sub ochii mei mulatre ce născoceа poezia
Și-n grădina amintirii mele
Tot mai înbobocesc trandafirii electrici.

★

Iertați-mi neștiința
Iertăciune că nu mai cunosc vechiul joc al stihurilor
Nu mai știu nimic, ci doar iubesc
Florile în ochii mei redevin flăcări
Dumnezeește cuget
Și zîmbesc privind la ființele pe care nu le-am zămislit

Dar dacă-ar veni vremea cînd umbra în sfîrșit copleșitoare
S-ar multiplica odrăslind felurimea de chipuri a dragostei mele
Mi-aș admira plăzmuirea

★

Ținînd repaosul duminical
Și slăvesc lenea
Cum cum să-mpuținez
Infinit de mica știință
Pe care mi-o impun simțurile
Unu-i asemenea munților cerului
Orașelor dragostei mele
Seamănă cu anotimpurile
Trăiește decapitat soarele îi e cap
și luna: gîtu-i retezat
Aș vrea să-ncerc o nesfîrșită ardoare
Tu monstru al auzului meu răcnești și plîngi
Coamă ți-e tunetul
Și ghiarele tale țin ison cîntecului păsărilor
Monstruosul pipăit m-a pătruns mă otrăvește
Mi-noată ochii departe de mine
Și intacții aștri mi-s stăpînii fără încercare
Divina fumurilor cu țeasta-mpodobită cu flori
Și cel mai frumos monstru
Nu fără aroma lacurilor se posomorăște.

★

La urma urmelor minciunile nu mă mai înspăimîntă
Luna se coace ca un ou pe tigaie
Acest colier de stropi de apă va împodobi înecata
Iată-mi buchetul de fire de floarea-patimilor
Ce cu drag oferă două coroane de ghimpi
Străzile-s jilave de ploaia de-adineaori
Sîrguincioși îngeri acasă robotesc pentru mine
Luna și tristețea pieri-vor pe toată
Vremea cît ține ziua sfîntă

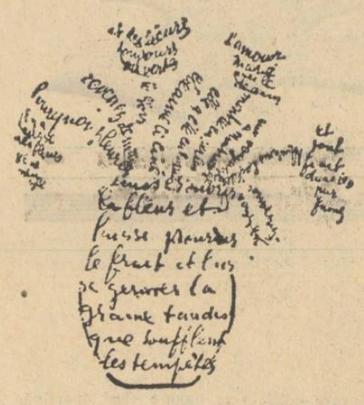

Cîtă vreme ține ziua cea sfîntă cîntînd am mers
Plecată-n afară de la fereastra ei o doamnă mult timp m-a privit
Cum mă-ndepărtam cîntînd.

★

La colțul unei străzi zării mateloți
Care-n sunetele unui acordeon dansau cu gîtul gol
Am dat soarelui totul
Tot în afară de umbra mea

Dragalele baloturilor sirenele pe jumătate moarte
La orizontul în ceață se scufundau cele trei catarge
Încununate de anemone au murit vînturile
O, Fecioară semn pur al lunii a treia.

★

Ard printre voi templieri în flăcări
Să prorocim împreună o puternice stăpîn eu-s
Focul năzuit ce vi se dăruie horesc
Jerbele-artificiilor frumoasă noapte

Lanțuri de-o slobodă flacără subțiate Ardoare
Pe care suflarea-mi va stinge-o Morților în postul mare
Prin moartea mea gloria și nenorocirea le țintesc
Așa cum aș ochi pasărea drept țintă aleasă

Incertitudinea prefăcută pasăre vopsită cînd cădeai
Jucau în sat soarele și dragostea
Și curtenitori plozii tăi bine ori prost îmbrăcați
Au ridicat — cuib al curajului meu — acest rug.

La „Sante"

I

Pînă a intra-n celulă
Trebuie să mă despoi
Și ce voce ca o hulă
Ei Guillaume ce e cu noi

Lazăr coborînd în groapă
Nu din ea eșind — ehei
S-au dus cînt și viers pe apă
Fete voi și ani ai mei

II

Nu acolo nu mai sînt
Eu însumi
Sînt cincisprezecele
Din a un'spea

Se strecoară prin ferestre
Soarele
Razele-i ca măscăricii-mi
Săr prin versuri

Și dansează pe hîrtie
Eu ascult
Cu picioru-n boltă nu știu
Cine bocăne

III

Chiar ca un urs vîrît în groapă
Mă plimb în orice dimineață
Ceru-i albastru lanț ce sapă
În cerc în cerc în cerc o viață
Chiar ca un urs vîrît în groapă
Mă plimb în orice dimineață

Și în celula mea vecină
Se-aude cum se toarnă apă
Și să se ducă și să vină
Un temnicer cu chei de-o șchioapă
Și în celula mea vecină
Se-aude cum se toarnă apă

IV

Ce plictiseală între ziduri goale
Cu vopseli decolorate
O muscă pe hîrtie-mi taie-agale
Mici rînduri tremurate

O ce-o să fie Doamne că-mi ști marea
Durere dată Milă-ți facă
Și ochi-mi fără lacrimi și paloarea
Și ce nu vrea să tacă

Și toate-aceste inime închise
Și dragostea ce mă-nsoțește
Și minte-mi cu-osebire care Ți se
Închină-n multă deznădejde

V

Orele — ce-ncet și cînd!
Trec cum trece-o-nmormîntare

Regreta-vei în curînd
Ora-n care-ai plîns și care
Va da altor ore rînd

VI

Ascult cum urlă-acest oraș
Captiv ce mi se luară sorii
Și nu văd decît ce vrăjmaș
Ori goi pereții închisorii

Ziua se duce arde-n schimb
O lampă-n temnița tăciune
Sîntem doar singuri frumos nimb
Și scumpă încă rațiune.

APOLLINAIRE de el însuși

1909

Doamna purta o rochie
De otoman violet
Și tunica-i brodată cu aur
Era din două părți
Prinse la umăr

Cu ochii jucăuși ca niște îngeri
Rîdea rîdea
Avea obrajii de culorile Franței
Ochii albaștri dinții albi și buzele din calea afară de purpurii
Și-obrajii de culorile Franței

Avea decolteu rotund
Și coafură à la Récamier
Cu fermecătoare brațe goale

Oare nu se va auzi niciodată bătînd miezul nopții
Doamna-n rochie de otoman violet
Și tunică brodată în aur
Cu decolteul rotund

APOLLINAIRE văzut de PICASSO

Își plimba buclele
Panglica-i de aur
Și-și tîrîia pantofiorii cu catarame
Și era așa de frumoasă
Încît n-ai fi îndrăznit s-o iubești

Iubeam femeile groaznice din uriașele cartiere
Unde zi de zi cîteva noi ființe se nasc
Flacăra era creerul fierul era sîngele lor
Drag drag mi-era poporul dibaci al mașinilor
Luxul și frumusețea nu-s decît spuma lui
Femeia aceea era așa de frumoasă
Încît mă înspăimînta.

Toamnă bolnavă

Bolnavă și-adorată toamnă
Vei muri cînd vijelia s-o abate prin grădinile-ți de trandafiri
Cînd
Va fi nins prin livezi

Mori biată
Toamnă în bogăția și albul
Zăpezii și roadelor coapte
Pe bolta cerului
Plutesc șoimi
Peste pitice și neștiutoare nimfe cu păr verde
Care niciodată n-au iubit

Acolo unde pădurea se pierde
Cerbii au boncăluit

Și ce dragi anotimpurile ce dragi mi-s freamătele tale
Fructele căzînd neculese
Vîntul și pădurea ce-agale
Își plîng frunză cu frunză toamna lacrimilor dese
Frunzele
Năuce
Un tren
Ce fuge
Viața
Se duce

În românește de ION CARAION

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți: Cezar Baltag, Fănuș Neagu, Adrian Păunescu
Secretar general de redacție: Constantin Țoiu

REDACȚIA:
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică: Mircea Popescu
Paginator: Nicolae Ion.

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Anul XIII
46 (446)
Sîmbătă
14 noiembrie
1970
8 pagini
1 leu

Desen de DOBRE GHEORGHE

ÎN ACEST NUMĂR

Poeți polonezi ● Proză de cei mai tineri autori ● Teatru de Marin Sorescu ● Film de Ilie Constantin ● Efemeride de Nicolae Manolescu ● Cronica literară de Eugen Simion ● Despre nevoia de spectacol de Teodor Mazilu ● De te fabula narratur de Alexandru Paleologu ● Revista străină ● Un studiu de Romain Gary despre „Memoriile speranței“ de Charles de Gaulle

în fiecare saptamina
marin preda
răspunde la o întrebare

Icoane pe sticlă și amatori

Locul icoanelor, am gîndit eu totdeauna, este în biserică, sau în casele credincioșilor. Într-o zi însă, un pictor mi-a oferit una șoptindu-mi cu venerație un nume care nu-mi spunea nimic : Pîrvu Mutu. Și tot de la el am aflat cu aceeași ocazie că alții posedă atît de multe icoane, pe lemn și pe sticlă, încît locuințele lor au devenit adevărate altare, și că să cumpăr și eu, să nu rămîn mai prejos de cutare coleg care posedă peste șaptezeci. Amatorii aceștia, l-am întrebat eu pe pictor, sînt credincioși ? Nu, nu sînt, mi-a răspuns pictorul rizînd. Atunci de ce țin icoane în casă ? ! Cum de ce, pentru că sînt frumoase !

Și, ca să mă inițieze, m-a dus la cineva care avea pereții plini cu icoane pe sticlă. Aceste creații ale iconarilor români, mi s-a explicat, au rămas în afara cotei valorilor plastice mai mult de o sută de ani, deși Iorga a vorbit de ele ; dar cine să aibă încredere în gustul pentru artă al marelui savant ? Dar de ce, am întrebat, numărul lor e atît de mare ? Pentru că se vindeau ieftin, iconarii le aduceau la bîlciuri, în cantități suficiente ca să le cumpere, la un preț umil, și cel mai umil dintre credincioși.

Aflînd deci că, deși multe la număr, aceste creații pe sticlă au totuși valoare, amatorii au pornit în căutarea lor prin sate și mulți și-au format prețioase colecții. Adevărate capodopere ale gîndirii plastice populare, în care nu știi ce să admiri mai întîi, compoziția, prospețimea gîndirii coloristice, sau umorul involuntar pe care îl exprimă desenul naiv, în care Maica Domnului, de pildă, pictată pe un fond verde, cu două rînduri de sprîncene, ține în brațe un Isus cu trei rînduri de sprîncene și cu un chip bătrînicios, lipsit de orice scînteie divină și cu picioarele rahitice. Sau, în altă parte, un Isus, de astă dată matur, cu mustăți de paiicar ? Subiectele sînt cele cunoscute de totdeauna la noi. Sfîntul Ilie, Sfîntul Gheorghe, Învierea, Sfînta Treime, Sfîntul Niculae, Coborîrea de pe cruce, Cina cea de taină, Nașterea, Buna-Vestire etc. Ai fi tentat, văzînd, de pildă, o Marie semănînd cu o țărancă urîtă și gușată, să crezi că te afli în fața unor grosolane încercări ale unor pictori primitivi, total lipsiți de talent, care nu gîndeau în general nimic cînd puneau mîna și desenau, ci doar copiau strîmb și fără cea mai elementară emoție, icoane vechi pe care le împrumutau de prin mănăstiri, cu aprobarea stareților, cu care, probabil, împărțeau cîștigul realizat. Și cu toate acestea coloritul dovedește deodată prezența unei intense gîndiri artistice, cu rezultate surprinzătoare care pun pe privitor în fața artei veritabile. Fără să mai vorbim că nu totdeauna desenul trădează o lipsă a științei de a reda expresii vii și nu înțepenite sau involuntar caricaturale.

Nu mi s-a mai părut deci nefiresc ca un necredincios să dea interiorului apartamentului său un aer de biserică, sau de olărit, fiindcă unii își pun pe pereți și oale și strachini. Ce se poate face ? Un perete gol e dezolant, și de cînd muzeele și instituțiile cu fondurile lor bogate, cumpără tot ce e bun din plastica și creația decorativă cultă, amatorii trebuie să se mulțumească și cu folclorul.

Și iată-i descoperind frumusețea icoanelor pe sticlă. Iată-i pornind în căutarea lor prin sate. Unii s-au grăbit, dar alții au cam întîrziat. Unii au plecat prieteni și s-au întors dușmani. N-au mai găsit, măcar fiecare cîte una, au găsit doar una și s-au certat între ei, a cui să fie. Un altul, i s-a părut că o mie cinci sute de lei cît îi cerea țăranca e cam scump și a plecat din satul respectiv cu intenția să revină a doua zi, crezînd că țăranca o să-i mai lase din preț, s-o ia adică cu o mie. Cînd colo, a venit în urma lui un medic care nici n-a mai stat la discuție : o mie cinci sute ? A scos imediat o mie cinci sute și a luat icoana.

Și fiindcă veni vorba de medici, unii s-au travestit chiar în medici, făcînd rost de niște halate albe și în loc de truse medicale aveau niște receptoare de radio cu căști, cine știe pe unde le găsiseră, acelea fiind, chipurile, aparate de auscultat. Și s-au dus prin satele de prin preajma vestitului sat Nicula, unde se găsesc icoane pe sticlă cu trandafiri pe ele, semnul originalității lor, fiind, după unii, cele mai frumoase și mai vechi. Și au chemat la ei femeile să le consulte și să le prescrie tratamente, contra o icoană pe sticlă de fiecare. Ăsta era prețul : icoane, nu bani.

S-a dovedit însă că nu erau amatori autentici. Povestea spune că în loc s-o țină pe ideea cu care porniseră, adică obținerea de icoane, „medicii“ ăștia, dînd de fete sau muieri tinere, au început să le cam *cipăie*. Și, firește, a ieșit scandal. Au fost goniți din sat cu huiduituri, descoperindu-se repede că sînt niște escroci.

Și dacă n-ar fi fost escroci, întreb, ar fi obținut ceea ce doreau ? Nu, n-ar fi obținut, mi se răspunde. Toate icoanele de valoare din regiunea respectivă și din alte regiuni sînt acum și ele proprietatea muzeelor, care le-au cumpărat, le-au numerotat și le-au pus la adăpost de apetitul amatorilor întîrziați care n-au mai apucat și ei să le achiziționeze cînd se găseau să-ți umpli la întoarcere mașina și pe urmă să-ți faci acasă cu ele un fel de paraclis...

Marin PREDA

VICTOR EFTIMIU

Un trandafir

În părul tău murea un trandafir..
Se scutura, petală cu petală,
Și eu priveam înceata-i agonie
Și mă gîndeam la visurile mele...

Se scutura petală cu petală
Și foile-i din urmă, toate,
Ghicind că tot vor fi supuse morții,
Simțind că e-n zadar să stăruiască
Într-o înceată, lungă agonie,
S-au scuturat cu toate, dintr-o dată...

În părul tău murea un trandafir
Și mă gîndeam la visurile mele ;
Întîi s-au dus, tot unul cîte unul,
Și-apoi, simțind că le pîndește moartea,
Ghicind că e-n zadar să stăruiască
Într-o înceată, lungă agonie,
S-au dus în stol, cu toate dintr-odată...

Toamnă cu roze

Sînt ultimele roze, Septembrie — și sînt
Cădelnițări de smirnă îngemănate-n vînt.
Parfumuri potolite se leagănă-n grădină.
Amurgul toamnei pune miresmelor surdină.

Pe fîn de-argint albastru cad roșiile foi,
Încet-încet acopăr grămada de trifoi
Și calomfir sălbatec și iarbă colilie
În parcul plin de urne și de melancolie.

Septembrie în roze de aur s-a gătit...
În roze înflorite ce scad în asfințit
Ca să renască mîine din ce în ce mai pale
În aurore stinse de perle și opale.

Surîsurile noastre, iubita mea, se fac
Din ce în ce mai triste pe aburii din lac,
În parcul plin de roze și urne vechi,
sculptate,
Din ce în ce mai pale și mai îndepărtate.

Surîsurile noastre iluminînd ușor
Sînt raze-ntîrziate pe frunzele ce mor.
În parcul plin odată de largi apoteoze,
Surîsurile noastre sînt ultimele roze...

Despărțire

O noapte de toamnă cu luna în vîrf —
O lună cît pumnul de mare —
O bancă uitată în parcul pustiu,
Vreo cîteva foi de cărare.

Departe, un țipăt de tren rătăcit,
Un cîine lătrînd cerșetorul —
Acesta ne fuse, în ceasul suprem,
Acesta ne fuse decorul...

Și, totuși, în sufletul nostru purtam
Statui și grădini, și ruine,
Amurguri de aur pe-albastrele mări,
Departe, sub ceruri străine...

Sub ceruri străine... departe... demult
Iubirea creștea ca o floare,
Dar astăzi, petalele-i cad la pămînt ;
E toamnă — și dragostea moare !

Se scutură floarea sub cerul banal...
O, las-o, că nu se mai poate !...
Ne moare iubirea în parcul sărac
Și mor amintirile toate !...

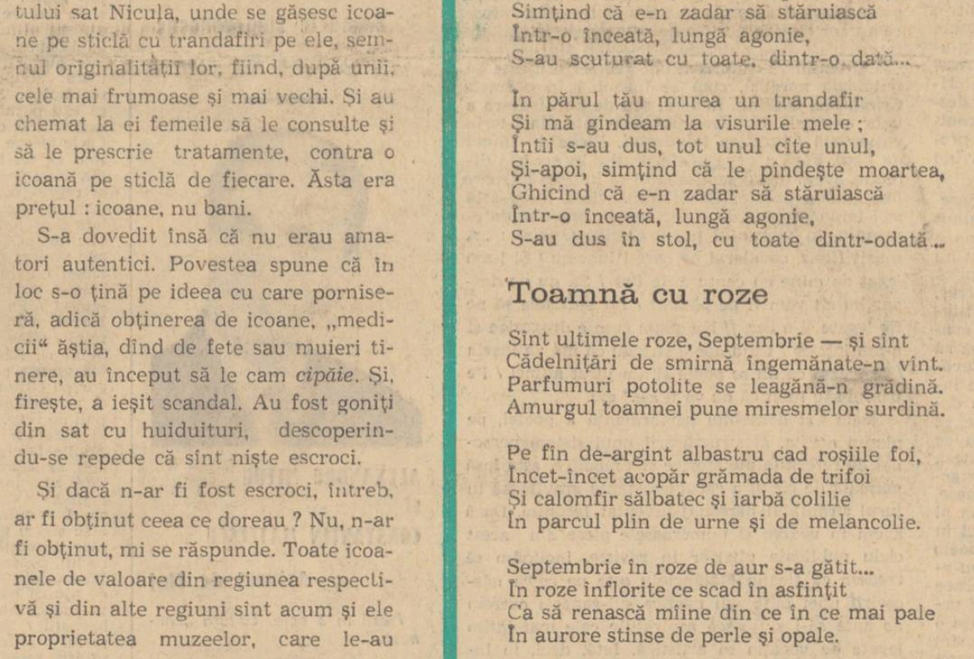

VIZIUNE GEOMETRICĂ de TANAKA

cronica pietonului

Mesagerii dimineții

În fiecare dimineață, printre primele gesturi pe care le fac oamenii, porniți spre slujbe să-și cîștige pîinea, e să deschidă paginile mari ale ziarelor și să citească, din mers, călătoria știrilor în jurul lumii. Gestul aparent banal, monoton, prin obișnuință, este uluitor, dimineață de dimineață omul reia legătura cu istoria, cu istoria cea mai proaspătă care a mai trecut puntea unei nopți spre eternitate. Nimeni nu vrea să apună, vrea să trăiască solar cu noutatea fiecărui eveniment, venind spre evenimentul nou cu memoria neîntreruptă a istoriei teribile de dinaintea și din vremile de azi. E o mărturie de tenacitate a prezenței și a continuității cu care omul își cinstește, într-un fel, participarea la epocă, începînd cu gestul cel mai simplu al lecturii ziarului de dimineață.

Fără această lectură, cei mai mulți ar avea o zi rea, atît de rea de parcă, prin absența parcurgerii banale a unui ziar, s-ar fi produs o fisură ireparabilă în dialogul intim cu secretele secolului... S-au întîmplat lucruri extraordinare și le-ai pierdut, cu atît mai extraordinare, susceptibile de fascinația legendelor, dacă nu le-ai văzut la timp, citindu-le, cu ochii tăi, în fiecare dimineață. Ți-ar lipsi din propria-ți istorie cîteva pagini ale marei istorii, greu de recompus și înstrăinate, dacă le-ai afla abia seara sau a doua zi...

Istoria, dacă nu-ți este intimă, devine mai depărtată și mai rece decît ghețurile neexplorate.

CANDID

cronica literară

Emil Brumaru
DETECTIVUL ARTHUR

— EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ —

N-au trecut decît cîteva luni de cînd am remarcat în spațiul acestei cronici debutul lui Emil Brumaru, un poet care, revenind la elementele comune ale poeziei, azi cînd se caută cu obstinație insolitul și se leagă versul într-o mie de noduri, s-a detașat din numărul mare de debutanți mîndri că versurile lor nu se pot înțelege. Lui Emil Brumaru nu-i era rușine să înfățișeze bucuriile unei existențe modeste și să scrie despre ele într-un stil inteligibil. Observ că acest curaj nu l-a părăsit nici acum. **Detectivul Arthur** este o carte dezolant de simplă ca expresie, fără mituri și demitizări, fără pești abisali și cai metafizici. Emil Brumaru n-are, s-a înțeles, obsesia de a fi sincronic și tocmai acest aer de vechime și plăcerea de a vorbi de lucruri ocolite de alții îl fac agreabil și original. Originalitatea iese uneori și din fuga de a fi original. Autorul despre care vorbim este un asemenea caz și versurile lui, cu parfum de veche romanță, tînguitoare și ironice, fac încă odată inventarul domnitorului și plesnesc de deliciu evocînd dulcețurile pietrificate din cămară.

Detectivul Arthur care inspectează o dulce așezare bucolică nu-i firește decît poetul, tandru și depășit de vreme, prețuitor de tangouri și valsuri prăfoase. Un personaj atît de lunatic a mai apărut în literatura noastră și tot într-o carte de versuri : Mopete din poemele lui Mircea Ivănescu. Acela este însă convertit la o existență urbană și suportă o extraordinară teroare a spațiului (simbolul recluziunii).

Detectivul Arthur este un spirit bucolic și elegiile lui vorbesc despre carnea suavă de fluturi și de motani grași, visători, așezați în roase fotolii : „O, dac-ai vrea să ne-ascundem de lume în vechiul dulap / Plin cu jachete și rochii din marea sufragerie, / Cînd după-amiaza ne tulbură mințile-n cap / Și prin unghere sînt nasturi pierduți ce se roagă acolo pe veci să rămîie... // Toți s-ar gîndi c-am fugit de prea multă iubire... / Singur, motanul tău blînd ne-ar cunoaște teribila taină / Și ne-ar aduce, pe-ascuns, portocale, prin rostogolire, / Ca să mîncăm, ghemuiți, de plăcere, -ntr-o haină... / / Iar apoi, dac-ai vrea să ieșim, către seară, / Ne-am întrista atît de adînc clătinînd un albastru sifon, / Că, uluiți de obiectele strînse-n lumina aceea amară, / O, ne-am ascunde din nou sub patul imens de mahon".

Se întîmplă în aceste poeme serafice fapte și mai mari : un înger trece cu o ladă de mirodenii, un altul întîrzie în buduarul Glyceriei. o Venera casnică opulentă, cu sînii mari și surîsul vinovat. Duios și ironic, poetul venerează sutienul și portjartierul, și piere de emoție atunci cînd contemplă genunchii rotunzi ai femeii : „Octombrie în calendare / Bisericești îngălbenea... / Din ce dulap sublim voi scoate / Atlase vechi, spre-a căuta, // Cu degete muiate-n aur / Ca de gutuie, țărmul pur / Pe care îți desprinzi ciorapii / Din catarame de azur ? // De ce nu vrei să-nnebunești la ora cinci / După amiază, cînd e-atît de bine, / Și în sufrageriile adînci / Să faci pe prești tumbe dulci cu mine ? // M-aș milogi-n dulapuri vechi să-ți pui / Rochia moale și, rămasă goală, / Ne-am bate cu lichiorurl amărui / De chimion și mentă glacială. // Iar către-amurg, făr-a mai ține minte / Cine sîntem, aproape de mătasă, / Îngenunchind pe paturile sfinte, / Am da cu sufletele noastre foc la casă !".

Cu Emil Brumaru reapare, în poezia noastră, grațiosul, bucolicul și miniaturalul, care va să zică alcovul, bucătăria plină de arome ațițătoare, pudra, fermoarul și ciorapii de mătase. O curiozitate a poetului este de a popula acest univers un serafi care, în afara lucrurilor știute, fac și gesturi nepotrivite cu condiția lor : se tăvălesc prin cutiile de pudră, fură clătite cu mentă și nu se sfiesc a privi o femeie goală. Îngerii lui Emil Brumaru sînt cam frivoli și prea din cale afară de pofticioși. Retrași prin unghere ei se dedau la fapte scandaloase și absurde, cum ar fi amorurile cu **fire de ață stinghere.** Poetul ține cu orice preț să-i compromită în ochii noștri !

Lîngă detectivul Arthur, simbol al perspicacității și al candoarei poetice, stă Julien Ospitalierul, coborît și el dintr-o fantezie livrescă. Julien trăiește la țară, cultivă levănțică și duce o viață biblică alături de boi, melci și furnici. Amorurile lui sînt în număr de cinci (sau poate șase) și se manifestă de preferință în lumea obiectelor : o ceșcuță de ceai chinezească, un dulap, un șifonier blînd (pe acesta îl mîngîie — în chip urmuzian — și-l sărută pînă îl înăbușă plînsul), o bilă de fildeș, cam capricioasă etc. Ospitalierul își construiește și o fîntînă, în casă, în care coboară în fiecare seară, pînă cînd, ars de o sete cumplită și eternă, ia hotărîrea de a nu mai reveni la suprafață. E o parabolă, desigur, și ea vrea să numească o plonjare în adîncurile conștiinței, o pieire în undele meditației. Poetul renunță, aici, la versificație, nu renunță însă la reprezentarea fabuloasă și, în același timp, umoristică a lucrurilor.

Emil Brumaru este un neoclasic pe care ironia inteligentă și buna calitate a fanteziei îl feresc de a fi un simplu versificator pe teme vechi, cum sînt atîția.

Eugen SIMION

„CĂTRE IERONIM"

Se bucură de circulație cvasi-curentă ideea după care singura șansă de salvare a poeziei feminine (pentru că. orice s-ar spune, există o asemenea poezie !) din convenționalismul lirismului minor, ușor desuet și grațios sentimental ar consta în efortul deliberat de depășire a condiției sale originare, respectiv, se înțelege, a fondului ei structural feminin. Așa se face că nu puține din poetesele noastre contemporane — unele dăruite cu autentică vocație —, mai presus de orice, vor neapărat să demonstreze că poezia lor este guvernată din capul locului de unele precepte menite s-o ferească de presupusul păcat al feminității. Desigur, e un fenomen trist și comic, în același timp, căci se poate fi mai deconcertant decît să afli dintr-o recenzie sau dintr-o cronică literară că însușirea cea mai de seamă a stihurilor cutărei poete ar sta, vezi bine, în vînjoșenia lor masculină, pentru că ale alteia, mai tinere, să atragă atenția prin nonșalanța lor teribilist băiețoasă etc. Sau ce să mai spunem despre descurajanta invazie a spiritului sofisticant-filozofard care, din păcate, nu ocolește nici producția lirică de ultimă oră a unor autoare avînd o recunoscută notorietate !

Mărturisim că atari considerații de ordin oarecum mai general, momentan, nu ne-ar fi reținut prea mult atenția dacă, prin contrast, cea de a doua carte a tinerei poete Ileana Mălăncioiu nu ne-ar fi oferit un exemplu de remarcabilă replică dată unor astfel de tendințe. Caz cu totul rar, culegerea de poeme a Ilenei Mălăncioiu, intitulată *Către Ieronim*, se cere interpretată și evaluată critic nu prin prisma a ceea ce ea vrea să fie ci, pur și simplu, prin ceea ce este cu adevărat. Așadar, autoarea refuză orice urmă de intenție programatică. Ea are, neîndoielnic, o deplină și superbă încredere în valorile afective, și, implicit, existențiale, încorporate în ceea ce simte cu necesitate că are de spus. Altminteri, dacă s-ar gîndi, asemenea multora dintre congenerele ei, că afișarea deschisă a propriei angoase, atît de autentic feminine, reprezintă un semn al impudorii estetice n-ar mai putea da drumul în lume asprei confesiuni din tulburătorul poem *Ursul :* „În iarna-naltă de pe munte, cu trupu-ncolăcit ca șerpii / Cînd ies de se-ncălzesc la soare și înlemnită de durere / Aștept să vină iarăși ursul, să se aplece peste mine / Și să rămînă-așa o vreme, să mă miroasă în tăcere. // Să vadă că sînt încă vie și că aș vrea să mă fac bine / Să-nceapă să mă calce-alene din umeri pînă la picioare / Să-l simt alunecînd pe coaste și-ngenunchind fără să vrea / Și să coboare iar pe iarbă atunci cînd știe că mă doare" etc., etc. După cum, de asemenea, ar ezita să-și transcrie cu maximă fermitate bocetul propriei dureri feminine, consumată în sine, din poemul *Dorință :* „Să am un loc al meu anume unde să plîng dacă se poate / Cu capul sprijinit în palme și nimenea să nu mă știe / Cînd lacrimile care-mi urcă încet pînă la piept și cresc / Și trec apoi deasupra lui și se înalță spre bărbie. / Să simt că-ncepe să mă-nece această plîngere prelungă / Și nu e nimeni să mă scoată din ea și să încep să țip / Cît pot către pereții care se clatină-mprejur de parcă / Au fost zidiți dintr-o greșeală pe-o temelie de nisip".

S-a putut, credem, deduce, fie și numai din lectura textelor citate pînă acum, că feminitatea lirismului propus de poemele Ilenei Mălăncioiu este emanația unei acute și intens trăite crize psihologice, circumscrisă acelei indefinibile stări de lîngoare erotică, în accepția pe care termenul o capătă în viziunea lui Arghezi din prea bine cunoscutul său poem. Elementul care acordă farmec și gravitate intrinsecă multora dintre piesele cărții *Către Ieronim* constă tocmai în aparenta absență a cauzei logice, reale, de unde purcede lamentația. Este vorba, ni se pare, de o lamentație nu neapărat întotdeauna erotică, ci mai degrabă de una general feminină, raportată la condiția ființei în esență. De fapt, tocmai această subsumare organică a eroticului, în ipostaza lui feminină, potențează substanța unor poeme precum *Nașterea cerbului, Apa de pe valea noastră, Epilog*, conferindu-le dimensiuni meditative de o mai largă cuprindere.

Poetă înzestrată cu o conștiință artistică scrutătoare, traversată de necesare scrupule critice, Ileana Mălăncioiu își va fi dat desigur seama de faptul că perpetua rămînere în zona de investigație și inspirație a motivelor circumscrise inițierilor și experiențelor poetice tradiționale, precum în cartea sa de debut, este de natură să-i reteze aspirația spre adîncire în propriul lirism. Că acesta este adevărul o probează și prezența în sumarul volumului *Către Ieronim* a cîtorva bucăți *(Ritual, Iluzionism, Pasărea din geam* ș.a.) ce aparțin în chip evident unei faze depășite de autoare, dacă avem în vedere mult subliniata lor rămînere în anecdoticul rememorat. În cea mai mare parte, la modul exterior și, deci, destul de convențional : „Un semnal și apare în scenă copilul / Crescut de mic la circ și învățat / Să mînuiască-o undiță cu care / Eu cred că prinde pește pe uscat. // Mă uit cum pune rîma în cîrlig / Și cum o-nalță-ncet și-ngîndurat / Și după-un timp în locul ei se zbate / Un petic de mătase colorat". *(Iluzionism).*

Drept care, decizia de implicare a poemului, a problematicei acestuia în materia transfiguratoare a unor motive poetice de mai mare virtualitate intelectuală este puternic sezisabilă. Mai întîi reținem tentativa asimilării unor surse furnizate de mitologia nordică, cum se întîmplă în poemele *Crimhilda, Ondina, Lenore*, sau de parafrazare a unor exemple de anvergură recrutate din istoria universală *(Aurelian împăratul, Richard Inimă de Leu).* Fără a nega unele reușite în această direcție, avem totuși sentimentul că intensa crispare feminină a poeziei Ilenei Mălăncioiu nu-și află aici teren propice decît incidental, precum, de exemplu, în vibrantul poem elegiac *Ondina* : „A murit Hans, cavalerul pe care-l iubeam / Și l-am legat de mine cu centura de fier / Să nu ne despărțim cît vom fi pe pămînt / Iar sufletele să ne fie legate și-n cer. // Nu știam cum e dragostea și n-am înțeles / Cînd apele strigau că mă va înșela / Credeam că nu se poate și am jurat atunci / Pe trupul său iubit că nu va fi așa" etc.

Reala și deosebita performanță a poetei, pe planul acesta, al structurării unui sistem personal de referințe metaforice și simbolice, este însă marcată de ciclul a cărui substanță gravitează în jurul straniului personaj inventat Ieronim. Dacă avem în vedere și numeroasele piese din acest ciclu publicate ulterior în reviste, înclinăm să credem că Ileana Mălăncioiu este pe calea născocirii unei mitologii poetice sui-generis extrem de aptă să-i slujească aspirațiile cele mai intim legate de vocația sa artistică. Iată, deci, în încheiere, următoarea mostră din ciclul fascinantului Ieronim : „Ieronim, frică îmi este acum, ce să mai fac ? / Ce trebuie să fac, ce se mai poate ? / Pe lîngă apa unde m-am scăldat, / De la naștere și pînă atunci, / Nu trecuse nici un bărbat. // Te-am auzit venind și nu știu cum / Către tine am fugit fără să vreau, / Nu am știut ce frică o să-mi fie / De moartea ta cînd mă vei întîlni, / În crucea nopții, pe cîmpie. // Acuma neclintit rămîi și strig, / Doamne, de ce nu ai făcut atunci / Să vină cineva să-i dea de veste, / Să se apropie cu ochii-nchiși, / Că trupul meu asemenea ielelor este ?"

Nicolae CIOBANU

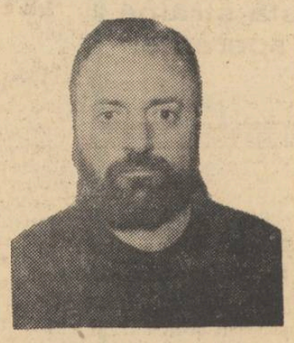

TUDOR GEORGE

Baladele singaporeene

Editura „Cartea Românească".

ALEXANDRU MITRU
și
CONSTANTIN MATEESCU

Avionul de Cluj

Piesă în 3 acte. Editura „Eminescu".

avant premieră editorială

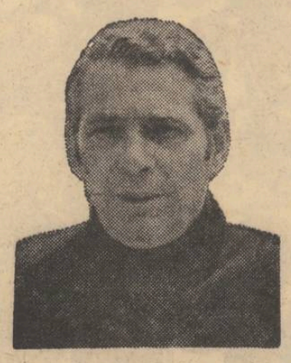

ALEXANDRU LUNGU

Ninsoarea neagră

Versuri. Editura „Cartea Românească".

RADU CÂNJĂU

Cîteva sentimente

Poeme. Editura „Litera".

DORIS DEȘLIU

Zi dramatică

Poeme. Cu o prefață de Ion Caraion. Editura „Litera"

posta redacției

D.L. Vrei să lași impresia unui flecar plăcut, a unuj aiurit frumos — amîndouă stările te prind și-ți stă bine în costum de bufon — dar mai vrei să te credem și filozof, și asta, cum să zic, nu ești. Trimite-mi și alte povestiri și sper să ne împăcăm.

MARIN GHEORGHE. Am primit cel de-al 70-lea capitol din poemul „Renașterea". Capitolul se intitulează „Femeia și anotimpurile critică și poezie" și mă bucură nespus faptul că-mi vei trimite și în fiecare săptămînă cîte un capitol nou. Ești baia mea de iasomie. Versurile dumitale îmi curăță sufletul de toate tîmpeniile de peste săptămînă. Și-mi mai place că ești pornit împotriva femeilor. Păi ce credeau ele ! ? Că le merge cu toată lumea ? Iote că nu le merge. Citez din acest poem cîteva versuri și regret din inimă că nu dispun de o revistă proprietate personală, ca să ți-l public întreg. „Pe Saturn se aud sirene, pe pămînt găsim femei / Prin ocean și mări balene, rechini iuți, părcă-s scîntei / Pe uscat prin apa Terrei, prin văzduhul fără spini / Gîndul nostru-i penetrabil ca iubirea de delfini". Mă opresc puțin ca să-i asigur pe cititori că atunci cînd ai zis **delfini,** te-ai gîndit la puii de rege. Buun. Și acuma să trecem mai departe : „Multe fete-și pierd valoarea, anii se aglomerează / Căutînd cu luminarea doctori, ingineri visează / ori bancheri ce-n alte state putrezesc și-s o grămadă (...) / În case primești stofe, alimente, rochii, pantofi pe sub mînă / Tine minte tu, femeie, repede de ajungi bătrînă / Ce crunt vă judecă bătrînii, școlarii și bărbații / Știți ce dezastru social prezintă bete femei șoferii, preoții, gradații ?" Și pentru că am citat din poem : trebuie să inserez aici și avertismentul autorului așezat în fruntea operei : „Am folosit o critică imaginară, preventivă. Orice asemănare a unor eventuale fapte concrete este pură coincidență". Între noi fie spus, eu cred că ai plecat de la un fapt real. Dar e bună șmecheria cu avertismentul. Au mai folosit-o și alții.

C.CUB. I-am transmis persoanei cu pricina că-i dorești să doarmă o noapte (eventual aia de Crăciun) în paie ude și că e o tobă în care se bate cu pere pădurețe. N-a zis nici măcar mersi. Persoană ingrată.

H.OTOMANN. Nu știi să înjuri. N-ai talent la chestia asta. Venin ai cu vadra, dar ce folos, dacă nu știi să-l verși ! O să ți se închege-n stomac, doamne ferește.

IOSIF LOBODA. „Trecutele noastre vieți — povestire despre reincarnări" — e, dacă, am înțeles eu bine, o poveste despre cîinele dumitale care s-a născut, a murit, iar s-a născut și iar a murit. Vrei un răspuns ? Uite-l : nu-i cîinele meu, nu-i mortul meu și nu mă privește.

Fănuș NEAGU

●

MINCIUNĂ VASILE. Versuri jălalnice și de plins toamna cu lacrimi mari cît lămîia : „Acum plină de mihnire / Frunza pică pe cărări / Locurile de iubire / Au rămas pustii și-amări". Curios pluralul ultimului adjectiv. Din moment ce există o pictură naivă, foarte apreciată, nu văd de ce niște versuri precum cele de mai jos, ar trebui să le considerăm cu totul lipsite de valoare : **„Nu mai cîntă cum cînta / Pasărea fermecătoare / A-nceput a se-năra / Dar acum e mai răcoare".** Mie, sincer să fiu, mi-au plăcut. Așadar, stimate Minciună Vasile, considerați-vă de acum înainte un poet naiv, de talent.

SIMION SILVIAN. Am impresia că dv. doriți să compuneți niște fabule cu morala în titlu. Astfel titlurile, foarte sfătoase, **Lacrima nu șterge păcatul,** și **Lumea-i plină de dureri și năpaste,** își resping lectorul de la bun început, tocmai datorită prea marii lor înțelepciuni.

TEODOR ISPAS. **Rotații** nu mi-a displăcut. Restul, mai palid.

NICOLAE ȘTEFAN EPURE. N-am putut desluși vreo noimă în poezia primită.

IOAN — AL — GAZALI. Nostime versuri : **„Și fecioara mă zidește-n turlă / Și se face de iubire apă".** Lac de apă. Așa iubire, mai rar.

SELENA WILD. O dedicație atît de difuză merită să fie reprodusă : Domnișoarei Ștela și poeților Ștefan Augustin Doinaș și Cezar Baltag. Pe mine compania nu mă supără. Cred că nici poetul Doinaș nu are nimic împotrivă. Dar domnișoara Stela ce spune ?

Acum, lăsînd la o parte gluma, versul „țița cu raci a Mafaldei" parcă nu sună rău. Mai trimiteți.

CONSTANTIN CODRIN. Frumoase versuri : „Să preamărim cuvîntul drum / Intru apropierea care ne desparte / copilul : luminarea fără fum / Merele cărnii sînt de-acuma coapte / / Lovească sînu-n floarea de cireș / Femeie urcă bolovanul sorții" etc. Ce vîrstă aveți ?

CONSTANTIN PURCĂROIU. Se face că dv. știți ce este poezia, sînteți un om cultivat, se pare, de gust în orice caz, inteligent și totuși poet, fie-mi iertat nu cred că sînteți.

Compunerile trimise sînt nedigerabile.

CRENGUȚA DIACONESCU. Versuri de hamadriadă : „Sînt scorbură și zeul dormind mă visează / Cînd mă voi spînzura de iarbă și de neființă / va fi o toamnă-n templu și iubita doamnă / Își va păzi această suferință". Un aer mitologic și mai ales vegetal, prezent chiar și în semnătură.

Cezar BALTAG

efemeride

Le Grand Meaulnes

Ce ne evocă oare, ciudata călătorie a eroului lui Alain Fournier care a rătăcit drumul spre Vierzon și s-a lăsat cuprins de toropeală, înfășurat cum este în pătură, fie cauza gerului, și zgîlțîit de căruța care dă mereu peste alte hîrtoape ? Ce priveliște nouă se arată deodată ochilor lui buimaci, cînd se trezește din reverie? „Cu picioarele întinse înainte, sprijinit în cot de loitra căruței, trebuie să fi moțăit așa o bună bucată de vreme. Cînd se trezi din toropeală, zgribulit, căci frigul pătrundea și prin pătură, își dădea seama că regiunea se schimbase. Nu mai erau aceleași zări largi, aceleași cer vast și aburiu în care se pierdea privirea, ci livezi mici, încă verzi, împrejmuite cu garduri înalte. De o parte și de alta a drumului, apa din șanțuri curgea pe sub gheață. Totul te făcea să presimți apropierea unui pîrîu. Și între gardurile înalte, șoseaua se preschimbase într-un drumeag îngust și desfundat". Peisajul este obișnuit și totuși altfel; real și ireal; cunoscut și necunoscut. Peisaj de vis, de o frumusețe inexplicabilă. Tot ce se va întîmpla aici lui Meaulnes, în decursul celor trei zile, are același caracter nelămurit, ambiguu; iar după întoarcerea acasă, băiatul va încerca zadarnic să găsească pe hartă locul exact al extraordinarei lui aventuri. Harta pare incompletă: nici un drum nu duce acolo. Nimeni nu-și amintește, de altfel, de vreun castel asemănător prin împrejurimi. Lui Meaulnes i se pare că ar fi deajuns să apuce din nou pe drumul știut spre Vierzon, pînă la răscruce... Dar unde a dispărut răscrucea ? De ce nimic nu-i mai amintește de întîia lui călătorie ? De ce e totul, acum, atît de banal ? Și Meaulnes se întreabă neliniștit ce s-a putut petrece în acele cîteva ore de toropeală pricinuită de frig în care și-a lăsat calul în voia lui, ca și cum, el însuși, ar fi adormit de-a binelea. Să fi pierdut definitiv accesul în acel loc tainic, atît de viu în amintire și totuși absent de pe orice hartă?

Este vorba de o discontinuitate a spațiului. Locul aventurii lui Meaulnes se află în alt plan decît locul vieții lui de pînă atunci; și drumul care duce în „țara pierdută" — a visului sau a poeziei — nu e un drum adevărat. Ca și cum de o parte ar fi realul (școala, șoseaua spre Vierzon, harta), iar de cealaltă un ținut imaginar (Castelul, Yvonne de Galais, serbarea copiilor). Două lumi asemănătoare, dar fără să-și semene cîtuși de puțin, apropiate și totuși despărțite de cine știe ce abisuri ale somnului sau ale inconștienței. Ce le unește dacă nu iluzia asemănării lor? Și ce le deosebește dacă nu apartenența secretă a două „structuri" diferite? Tărîmuri vecine și totuși definitiv rupte unul de altul, într-o continuitate irealizabilă și amăgitoare, ca a apelor lacului cu luna care se oglindește în ele.

Realul și poeticul se află, astfel, într-o relație de discontinuitate care nu numai că exclude, dar presupune o legătură anumită. Poeticul nu se opune realului, ca o imagine a lui întoarsă : dar ca un altceva, cu neputință de confundat, cu neputință de identificat. Amintirea realului persistă în imaginar, vagă uneori, dar reconfortantă; căci domeniul acesta imobil și fluctuant, obscur și limpede, care este al poeziei, s-ar dezagrega de îndată ce orice referință la realitate ar deveni imposibilă. Ceea ce îl ține intact nu este, desigur, nici una din legile care dau realului însuși coerență sau unitate, dar această prezență a realului în el, tainică și imprecizabilă. „Un poem absolut impermeabil la lumea obiectelor și fără nici o insulă de conștiință va risca să ne atingă doar în treacăt, ca un discurs într-o limbă cu desăvîrșire necunoscută", scrie Marcel Raymond.

Nu folosește poetul cuvintele așa cum le folosim cu toții? Refuză un limbaj utilitar spre a-și dezvălui unul substanțial? Aceasta e tot atît de adevărat cu a spune că poezia e altceva decît vorbirea. Altceva, dar nu inversul ei. Inversul vorbirii e haosul, inumanul. Poetul nu vede în cuvinte niște simple purtătoare neutre de sens, dar nici nu le deposedează de orice sens, prefăcîndu-le în lucruri; dacă e sigur că el privește cuvintele „din altă parte" decît vorbitorul comun, această „altă parte" este tot umană și în nici un caz (Sartre) „partea lui Dumnezeu". Cuvîntul în poezie nu e un vehicol abstract al ideii, dar nici o masă inertă, materială: e și una și alta, și materie și sens. Iar sensul acesta ce poate fi dacă nu „amintirea" realului, a umanului? Irizația, apariția fulgurantă, în concretul poeziei a emoțiilor și a peisajelor noastre? Dacă am putea concepe un limbaj poetic compus numai din cuvinte opace, el ne-ar părea absurd; nu-l putem măcar concepe, pentru că cea dintîi silabă sau cel dintîi sunet ne-ar evoca limbajul nostru comun. Poeticul menține chipul realului, ca să existe așa după cum realul rămîne neîmplinit dacă nu se transfigurează în poetic. Înainte de a se întoarce din călătoria lui, cu amintirea obsedantă a domeniului de la Sablonnière, Meaulnes a trebuit să descopere în acest domeniu o analogie cu lumea în care trăise pînă atunci, fără de care castelul și celelalte i-ar fi rămas indiferente și neinteligibile.

Nicolae MANOLESCU

Poeme de Mircea Ivănescu

Şi vorbele

Foarte multă lumină — şi ce întuneric
străbătut de direle albe ale ploii şi cum
ii era faţa atunci deopotrivă în acel lăuntric
frig luminiscentă — şi nu aveam cum
să-mi ascund ochii, oricît mi-aş fi întors capul.
Şi acum e aici, în faţa mea — şi nu e
scăpare de la puritatea aceasta în care acul
gîndului scrie în smaragd mat, şi sue
spre obrazul ei nemişcat, acelaşi care azi noapte
era atît de aproape, şi totuşi de neatins.
Să o privim doar — acuma fără de spaime, cu înadins
aduse aici, între ea şi mine, amintiri moarte.
Ce multă lumină e. Şi vorbele care rămîn mereu
aceleaşi — şi faţa ei, oarbă — şi, dincoace, — eu —
priveşti prin străvezia luminiscenţă
u vremii care-a trecut, a murit).
Ai fi vrut să se termine totul, dar dacă acum te-ai
oprit
în lumina unei astfel de clipe, e doar o convalescenţă

şi nu înseamnă că s-a încheiat. Lumina
vitraliului aici şi-a căzut peste faţă,
şi e un răgaz liniştit, în care ţi se desvaţă

gîndul de orice aşteptare. Stai cu fina
spulberare a timpului pe o faţă care nici nu există.
Rămîne doar o lumină decolorată — şi tristă.

Cerc

Despre acea clipă ştim doar că a fost o lumină
cu zvicnete albastre — ca şi cum şi-ar fi înălţat
braţele amîndouă, deasupra capului, şi ar fi lăsat
să-i cadă pe faţă nemişcătoarea — şi fină —
însingurare a unui moment cînd a ştiut
că nu mai urmează mare lucru după aceasta.
Ce a mai urmat de fapt a fost doar casta
noastră închipuire despre acel minut
(care, de fapt, nici nu a existat în realitate)
(şi de aceea ni-l şi puteam închipui astfel, cast).
Noi nici n-am existat în acel timp cu fast
greoi căpătînd pentru noi căpătînd, acum, mai tîrziu,
realitate.

Este un trecut în care nu vom intra
niciodată, orice am face — chiar dacă am vrea.

Vitraliu

Ceea ce urmează de aici ar trebui să fie tăcerea,
un vitraliu despre timpul cînd nici nu mai există timp,
şi cînd lumina este ca o faţă spre care ar vrea
să se ridice palmele unite — (şi, în schimb,

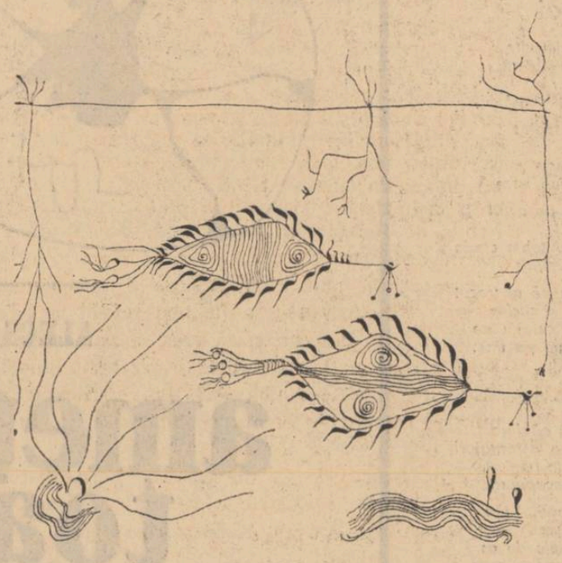

Răsfrîngeri

De fapt, surîsurile unei fiinţe care-a rămas
în faţa noastră, cu capul plecat, şi privindu-ne,
nu mai au nici o importanţă — un surîs
nu mai înseamnă nimic, sau poate chiar
o desăvîrşită indiferenţă, dimpotrivă — şi nerăbdarea
de a se termina mai repede. Tot astfel, şi ochii
care ne privesc uneori amuzaţi — nu spun
chiar nimic din ceea ce pare o pornire dinspre
cealaltă fiinţă, aici, în faţa noastră.
Şi timpul trece. Şi vezi aşa, după o vreme,
că nu se schimbă nimic, în faţa aceasta, că e
doar un chip mort, şi care nu are să-ţi spună
nimic — şi pe care tu însuţi, doar,
ai aruncat răsfrîngeri.

Eu însumi mă opresc pe prag

Nu ne mărturisim niciodată unul altuia — nu există
nimic din ce ştim că este adevărat în viaţă,
ceva care să ne facă să credem că ceea ce avem
în faţă
din chipul vreunei fiinţe, înseamnă exact ce insistă

ceva din noi să înţeleagă. De pildă,
de unde ştiu cu adevărat vreodată
că ce văd eu în această faţă înfăşurată
în tăceri greoaie — este aşa cum o văd eu? O omidă

de îndoieli, de neîncrederi, care mai tîrziu o vor face
cu totul alta, se mişcă acum pe ochii mei — şi cu ace
de orbire blîndă spre înăuntru, spre afară, mă
năpădeşte.

Şi înseamnă că, nici eu, nu mai pot spune nimic
acestei clipe, pe care am văzut-o în treacăt orbeşte.
Şi orb, eu însumi, mă opresc pe pragul bîntuit de frig.

Rigoarea reabilitată

De reabilitare, în general, rigoarea nu are nevoie şi numai accidentele mizerabile şi inevitabile ale oricărei culturi în cursul desăvîrşirii sale creează situaţii cînd totuşi o asemenea chestiune se pune pentru critică şi merită a fi discutată. Mai pe faţă, mai pe furiş, tentative de discreditare a rigorii în abordarea şi interpretarea creaţiei literare se înregistrează curent şi nu totdeauna dintr-o pasageră veleitate de a rezolva sarcasme refulate ori de a etala o bănuită vervă polemică. În destule cazuri, motivul invocat este demn de toată stima şi se revendică de la necesitatea eliberării actului artistic de încorsetări dogmatice, de şabloanele unei gîndiri rigide, limitative. Dar aici, se remarcă imediat ciudata confuzie între pedantismul empiric, rutinier, frînînd iniţiativele creatoare şi rigoarea concepută ca disciplină elevată a spiritului, capabilă să asigure substanţă şi perspectivă inspiraţiei suple. Nu supleţii i se opune rigoarea, ci improvizaţiei şi acelei divagaţii obsedată într-atît de inefabilul operei finite încît îşi interzice orice acces analitic spre sistemul său specific de articulaţii şi de structurare, acoperindu-i contururile cu o broderie speculativă, pînă la urmă informă, derutantă.

I. Structuri libere

Cititorul obosit de prea multele aproximaţii cu pretexte literare, uneori reduse la formule adaptate la întîmplare şi impropriu încît proprietarii lor ar avea motive de indignare (a se cerceta invazia de „gaëtanpicon"-isme, bunăoară), are şansa să-şi regăsească disponibilitatea şi să-şi ascută receptivitatea faţă de varietatea fenomenului artistic, în contact cu exegeza aplicată, ivită dintr-o contagioasă voluptate de a palpa opera şi a o parcurge sub toate aspectele, în căutarea înţelesurilor încă încifrate. Dintr-un astfel de impuls, menit să dezarmeze pripitele suspiciuni de uscăciune inerentă „studiului", se nutresc eseurile grupate de Georgeta Horodincă în volumul „Structuri libere". Fără a-şi propune să ilustreze o metodă de investigaţie a cîmpului literar, aceste eseuri critice marchează cîteva certe preferinţe şi afinităţi estetice, încît s-ar fi putut grupa eventual mai potrivit sub titlul „lecturi preferate". Dacă ne-am conforma prea scrupulos sugestiilor conţinute în titlul actual am fi, de altminteri, prea repede împinşi să ne cramponăm de aspecte stricte de situare în planul mişcării de idei actuale şi să ne ocupăm mai mult decît ar fi necesar de tentaţia solidară şi surprinzătoare pe care o exercită asupra autoarei spirite destul de îndepărtate, de felul unui Georg Lukacs sau Gaston Bachelard, unul transmiţîndu-i gustul pentru radiografia socială a imaginii artistice, celălalt sugestia subtextului în măsură să propulseze opera dincolo de fireştile graniţi conjuncturale.

Este mai profitabil însă, s-o contemplăm pe autoare „liberă" de orice **spiritus rector**, „liberă" chiar de intenţiile programatic afişate şi anume integrarea într-o direcţie critică foarte modernă, — adică mai puţin subjugată sistemului de „decodare" a operelor supuse analizei şi mai mult pradă plăcerilor secrete, adesea greu de definit, încercate în preajma operelor pentru care simte un interes susţinut. Fără excepţie, acestea sînt dintre creaţiile care se refuză convenţiilor literare. Ar fi cu totul simplist să trecem această atracţie pe seama „şocului" produs de noutate, după legea „fascinaţiei modei", totdeauna în vigoare la femei. Snobismul lucrului „en vogue" este ultimul care poate fi reperat în cazul de faţă. Motivul esenţial şi, indiscutabil, cel hotărîtor se dovedeşte a fi înepuizabila înclinaţie de a problematiza, urmărind perseverent şi meticulos încrucişarea complicată a firelor invizibile împletite în „urzeala" creaţiei. De aici, poate, şi predilecţia pentru proza analitică, terenul său favorit de expertiză fiind ciclul proustian, romanul lui Camil Petrescu ori Blecher, dialectica subtilă a personajelor lui Marin Preda. E de mirare că nu a atras-o Anton Holban, niciodată însă nu-i prea tîrziu. S-ar fi potrivit şi ar fi satisfăcut cu prisosinţă febrilitatea, pasiunea Georgetei Horodincă pentru viaţa „secretă" a operei, care nu se epuizează odată cu realizarea ei artistică. Mai înainte de a se pronunţa asupra acestei realizări sau tocmai pentru a-i susţine viabilitatea, criticul — orientat de criterii estetice ferme — se scufundă în infinitatea de motivări, intenţii, atracţii neştiute şi neîmplinite, care asediază pe orice adevărat creator şi-l lasă pradă atîtor contrarietăţi, numai iluzoriu împăcate în operă, de fapt agravate şi transmise mai departe.

Cînd criticul, după ce a dedicat cîndva o întreagă carte lui Sartre, simte nevoia să revină iarăşi pe aceleaşi locuri, să mai scruteze destinele eroilor odată definiţi este limpede că pentru el existenţa operei nu se încheie prin stabilirea diagnosticului estetic. Mai curînd decît aşezarea scriitorului pe o treaptă a ierarhiei artistice, diagnosticul are drept consecinţă **marcarea** criticului conectarea lui la un circuit de tensiune spirituală, echivalent cu toate acele nelinişti specifice autorilor luaţi în discuţie. De aici şi sentimentul de afinitate pe care îl produc paginile Georgetei Horodincă, altminteri puţin confesive, chiar „seci", anume ferite de orice vibraţie, spre a-şi camufla „participarea", dacă nu cumva intră în joc adeseori propriile nelinişti, declanşate şi revelate sie-însăşi sub impulsul lecturii, şi supuse, apoi, sistematic unei tentative de amortizare pe cale analitică. Predilecţia sa pare să fie explicaţia şi, dacă se poate imagina, chiar o „explicaţie a explicaţiilor", cu o ingeniozitate hrănită din obstinaţia de a produce mereu alte probe. Fuga de provizoriu, de aproximativ îşi află şi o expresie stilistică bătătoare la ochi. Pagina sa critică este, uneori, literalmente inundată de particula **dar** ori un echivalent al acesteia, cu scopul de a solicita alte posibile argumente. „Dar" — vom observa, pentru a-i împumuta nevinovatul tic — tocmai aici intervine, perfidă, primejdia obscurizării judecăţii, după un vechi principiu care avertizează că prea multe dovezi nu constituie nici o dovadă **(Quid nimis probat, nihil probat)**. Care demonstraţie critică îşi asumă, în definitiv, stingerea absolută a „acţiunii", clasarea ei virtuală? Criticul va fi deplin satisfăcut cîtă vreme ajunge să pună în evidenţă caducitatea pledoariilor anterioare şi prin angajarea sa în dezbatere el „deschide" o nouă posibilitate de abordare şi clarificare în procesul perpetuu al asimilării operelor consacrate şi, din fericire, niciodată epuizate.

II. Spiritul şi litera

Pe eterna prolificitate a „spiritului" năruind perseverent tiparele „literei" îşi întemeiază şi Alexandru Paleologu intervenţiile sale disociative din volumul venit oarecum tîrziu dar decisiv să-l impună în atenţia opiniei publice. Tîrziu, şi pentru că autorul aduce cu sine acele rare înzestrări astăzi la noi, trase dintr-o frecventare îndelungă a literaturilor clasice, mai înainte de a se pasiona de cele moderne, cu consecinţe absolut distincte în ţinuta şi în stilul apariţiei sale. Ar fi fost un personaj menit să strălucească în conversaţiile spirituale din saloanele unor doamne ca marchiza du Tencin, mama lui d'Alambert, sau cealaltă marchiză, du Deffand, corespondentă a lui Voltaire, ambele pomenite undeva de însuşi Al. Paleologu. Lărgimea de vederi şi încîntarea autentică la orice semn de răzmeriţă împotriva lucrurilor comune, un inconformism elegant, cu atît mai integral cu cît mai puţin vehement şi agitat, desemnează în persoana lui Al. Paleologu un partener ideal de colocviu. Pagina sa, incitantă, ni-l dezvăluie gata să facă dificultăţi tuturor celor prea convinşi că deţin cheia adevărului absolut, mai puţin maliţios şi mai mult ironic, cu un aer de superioritate afectată care, însă, nu-i decît mijlocul de pază al unei naturi prea sensibile pentru a se complace în anonimatul acceptării generale. Detestă comoditaţile intelectuale şi în consecinţă, cînd majoritatea respinge din mimetism melodrama, de pildă, Al. Paleologu o reabilitează, cînd rezerva se ridică perseverentă în calea experimentului, el îl consacră şi-i dă şir. Resortul care-i comandă asemenea reacţii nu este neapărat unul polemic, ci mai curînd o nevoie organică de echilibru, de restabilire a justei măsuri. Intervenţiile sale în explicarea locului real cuvenit lui Camil Petrescu în patrimoniul nostru dramatic sau în definirea mai exactă a specificului poeziei lui Ion Barbu se evidenţiază prin ponderea, prin calmul cu care corectează imagini uzuale, cu o asemenea detaşare încît noile rectificări nici nu mai izbesc, părîndu-ne, prin adevărul lor evident, ca ceva de mult aşteptat şi corespunzător opiniei generale. În realitate, faptul de a nu face paradă de noutate este semnul sigur şi pe deplin justificat de orgoliu al unei gîndiri pătrunzătoare, originale, care nu reacţionează sub impulsul concurenţei la bursa părerilor în circulaţie. Autorul este perfect conştient de cota înaltă a părerilor proprii, menite oricum să introducă o exigentă ordine şi precizie acolo unde se dovedesc deficitare. De aceea, despre G. Călinescu, de pildă, un articol foarte substanţial, încărcat de sugestii inedite, el îl înfăţişează sub cel mai modest, inofensiv titlu: **Gînduri.** Dacă asemenea „gînduri" îl pun şi pe cititor pe gînduri, incitîndu-l la meditaţie, şi asta se întîmplă cu fiece autor sau problemă abordată, iată că scopul acestui tip de critică, ce se refuză profesionalizării, se conturează a fi unul foarte ambiţios, foarte înalt, şi foarte nobil în ordinea spirituală. Caracterul colocvial al scrisului său asociat cu „tehnica" rafinată a prizării concretului (care relevă în Al. Paleologu un temperament surprinzător de „călinescian") l-ar fi desemnat pentru acele genuri fără constrîngeri făcînd deliciul contemporanilor doamnei de Sevigné, ai lui Saint-Simon, Diderot şi La Rochefoucauld. În unele dintre acestea s-a şi încercat cu rezultate excelente. Proză sub formă epistolară a produs în savuroase şi inconoclaste pe alocuri note de călătorie prin Italia publicate mai an de revista „Argeş". Maxima, apoftegma, paradoxul sînt etalate copios chiar în prezenta carte, spre a nu mai aminti de seducătoarele „opinii separate" răspîndite aiurea şi care adunate într-un volum ar face remarcat pe unul dintre cei mai pătrunzători şi nonşalanţi moralişti produşi de mediul nostru, unde nu chiar totdeauna, totul e tratat „à la légère". Rămîn memoriile din care ne lipsesc deocamdată mostre. Dar e evident că autorul are gustul redeşteptării lumilor revolute — probă însuşi textul inaugural al cărţii **Societatea românească, spiritul public şi teatrul, între 1849—1878** — aşa încît nu va fi o surpriză ca mîine, poimîine să redescoperim şi să înţelegem ce n-am ştiut şi n-am priceput din „lumea prin care am trecut" graţie „spiritului" lucid, incisiv şi melancolic al lui Al. Paleologu.

Deocamdată, ne odihnim în actualele sale pagini de pletora de discursivităţi pretenţioase la modă şi verificăm valoarea reconfortantă a unei viziuni precise, nesofisticate, de un calm pe care îl asigură numai amplitudinea referinţelor la îndemînă şi care se traduce în formulări transparente, laconice, unele chiar memorabile. Fără excese nici în spre partea exaltării, nici în spre a contestării, modalitatea lui Al. Paleologu de a comenta un autor, o operă este elegant riguroasă, rafinat senzuală, definitiv ataşantă.

Geo ŞERBAN

LETIŢIA VLADISVAV

Daţi-mi iarba...

În locul lebedelor
daţi-mi iarbă
neodihniţii-mi ochi ar vrea
clipa de slăbiciune permisă
pentru atît de îndepărtatul
vis cu iarbă curată
şi-o herghelie de cai
dumnezeiesc de albaştri...

Întoarcerea lui Narcis

Atît de frumos
şi-atît de trist
tremură în palmele mele
pădurea
căci acum mă întorc
spre tot ce lăsat-am
în păstrare potecilor
roase de tălpi bărbăteşti
şi nu-mi mai pot ascunde
nostalgia prezenţei
cînd alături de mine
fanaticul Narcis
(crezînd că-s oglinda
unei frumuseţi absolute)
mă priveşte cu ochi
injectaţi de venin...

Timp fecund

Avea genele plecate prelung
femeia
ca o cugetare cu-adîncul ei
nebănuit pînă atunci
ca univers de sine stătător
şi-n cugetarea ei
neprihănită era şi sfîntă
în tîrziul ceas al rodirii...

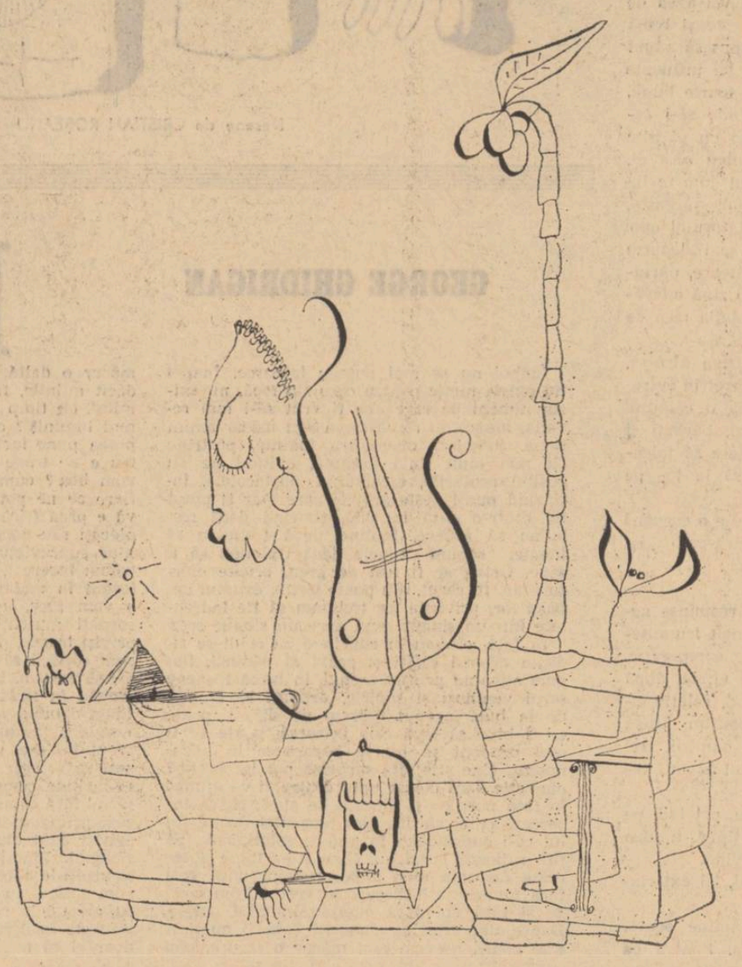

Despre nevoia de spectacol

jurnalul unui martor ocular

E uimitoare nevoia unor oameni de spectacol, nevoia de a avea în permanenţă martori; chiar cînd au o criză de disperare ei se asigură în prealabil de asistenţa necesară. Am cunoscut oameni care-şi amînau zbuciumul sufletesc pînă în clipa în care izbuteau să-şi adune spectatorii... Fără spectatori, suferinţa nu se manifesta, nu ieşea în lume şi, ca orice spectacol care nu se bucură de interesul publicului, se amîna pentru altă dată... Sînt suferinţe care se joacă mereu cu casa închisă, sînt suferinţe care nu interesează pe nimeni, sînt dureri care n-au succes de public. Sînt dureri aplaudate la scenă deschisă. Malraux merge mai departe şi susţine că fără spectatori e greu să fii şi martor...

E interesant de remarcat că, şi în suferinţa noastră, noi urmărim, ca şi în activitatea profesională, succesul... Dorim ca durerea noastră să fie bine primită, să emoţioneze şi pe alţii... De multe ori, durerea noastră emoţionează mai mult pe alţii, şi mai puţin pe noi înşine.

În tot ce facem noi, chiar şi-n cele mai intime reacţii, simţim nevoia să fim văzuţi, stimaţi şi aplaudaţi. Cineva însă mărturisea că, dacă se află într-o societate restrînsă, de doi sau trei oameni, se poartă posac şi vulgar, dar dacă numărul spectatorilor creşte, devine în mod spontan delicat, inteligent şi aşa mai departe. Ce rost are — îmi spunea el — să-mi demonstrez calităţile în faţa unui număr atît de restrins de oameni? El nu devenea sensibil decît de la 10 martori în sus. E trist să vezi cît de vulgari şi de greoi pot fi unii oameni cînd ştiu că nu sînt observaţi şi cum se schimbă brusc, cum devin la repezeală igienici şi generoşi dacă îşi dau seama că cineva le acordă atenţie. Din nefericire multe din calităţile noastre, chiar şi iubirea, se manifestă numai ca spectacol, cînd luminile rampei se sting dispare şi generozitatea.

Dar noi nu dăm spectacole numai în prezenţa altora, dăm asemenea spectacole chiar şi-n faţa noastră. Noi devenim spectatorii încîntaţi ai propriei noastre stupidităţi. Spectatorii sînt înlocuiţi cu fantezia vanităţii noastre; am văzut cu toţii oameni care şi-n cea mai deplină intimitate îşi dirijează gesturile; ei se simt încontinuu actori. Influenţele exercitate de mediu sînt multiple; şi atunci mulţi oameni nu mai ştiu care sînt problemele lor reale şi care sînt problemele pe care le-au luat pe veresie de la alţii. Noi nu împrumutăm de la alţii numai gesturi şi ticuri, împrumutăm de la alţii probleme şi suferinţe. Foarte puţine suferinţe sînt ale celui care le mărturiseşte ca atare, trebuie să treacă multă vreme ca să facem descoperirea că suferinţa pentru care era să ne ducem de ripă nici măcar nu ne aparţinea.

Nevoia de spectacol e, desigur, dovada de superficialitate, noi ne gîndim să exteriorizăm ceea ce încă n-am apucat să înţelegem. Nevoia unora de a falsifica realitatea devine atît de aprigă încît la cea mai anemică fişie de lumină, se crispează şi-ţi reproşează că n-ai respectat — ca la teatru — convenţia. Oamenii spun de multe ori ceea ce gîndesc fiindcă grija lor supremă e să dea un spectacol reuşit, să-ţi lase ţie o impresie de neutilat. De dragul acestei mizere reprezentaţii reuşite, adevărul e sacrificat, fără milă. Îndepărtîndu-ne de propria noastră esenţă devenim tot mai tragici, dar acest tragism demonstrează că n-avem curajul să ne privim drept în ochi şi că preferăm să dăm spectacole. Suferinţa care devine spectacol s-a rupt de noi şi nu mai poate fi înţeleasă.

Şi eu am încercat multă vreme să fac din viaţă un spectacol. Desigur — asta venea la mine din oroarea de suferinţă, din sila profundă pe care mi-o stîrnea gustul pentru tragedie al multora. Eram, şi mai sînt convins şi astăzi că fiecare zi trebuie să fie o sărbătoare. De aici venea această grijă pentru spectacol, dar în această grijă pentru spectacol eu făceam abstracţie de contradicţiile vieţii, de propriile mele contradicţii, ignoram tot ceea ce împiedica reuşita reprezentaţiei. Obsesia mea era forma, şi de dragul formei puţin îmi pasă de capriciile conţinutului. Între un gest sincer şi cam stîngaci exprimat, preferam întotdeauna o duplicitate care se manifesta pregnant. Experienţa a eşuat lamentabil, viaţa nu poate fi multă vreme un spectacol. Transformînd viaţa într-un spectacol, te înstrăinezi de viaţă, eşti sclavul fanteziilor tale. Şi, apoi, vin şi marile încercări ale vieţii. Poţi să transformi o criză de ficat într-un spectacol feeric?

Cineva îmi declara că dacă moartea lui ar fi transmisă de toate posturile de radio şi televiziune — aşa cum s-ar transmite un spectacol de gală — ar muri, ştiindu-se văzut de toţi oamenii, mult mai uşor.

Poate fi moartea un spectacol de gală?

Cred că prietenul meu se înşeală.

Teodor MAZILU

Desene de
DANIEL TOLCIU

MIRCEA IOAN CASIMCEA

nu trecuse primăvara

Taică-meu oftă lungind vocala cîteva secunde și după alte cîteva secunde de liniște spuse îngăduitor :

— Întotdeauna am fost nevoit să aștept. Nevastă-sa zîmbi privindu-l în oglindă. Stătea pe un taburet mic coborîndu-și genele, sprîncenele și pleoapele. Zîmbetul dispăru imediat lăsînd loc culorilor și rujului. Are încă halatul pe ea, mult decoltat, după aceea va îmbrăca rochia, se va pieptăna, își va aranja cocul mare, frumos, negru. Taică-meu avea timp deci să fumeze o țigară, să se vînture prin camere, să iasă la poartă, să se-ntoarcă și tot așa. Totuși de data aceasta era mai grăbit, însă se străduia să fie îngăduitor. Aprinse într-adevăr o țigară cu filtru, expiră fumul albăstrui, ținînd țigara între degete iar cu cealaltă mînă se juca în părul neveste-si, și anume prinse cîteva fire înfășurîndu-le pe arătător. Ea îl privi tot în oglinda toaletei, foarte puțin, fiindcă lucra cu penseta deasupra ochilor,

— Hoțule ! șopti nevastă-sa lăsînd penseta și luă un creion negru. Taică-meu eliberă firele de păr, scuturâ scrumul în scrumiera de cristal, apoi mă luă de mînă și am intrat în sufragerie. Fiică-sa se chinuia să-nchidă un geamantan, de aceea cum ne văzu a cerut ajutor. După ce taică-meu a încuiat geamantanul a rugat-o să ne lase singuri. Fiică-sa mulțumi pentru ajutor și ieși. El se așeză pe fotoliu vorbindu-mi :

— Vei fi ascultător, băiatule ? Vom rămîne amîndoi, înțelegi. Este necesar să asculți, altfel nu vom ieși la capăt. Întotdeauna un tată e prins în multe treburi, timpul lui liber fiind măsurat, iată de ce îți cer să fii ascultător și iarăși ascultător. Îl priveam atent și nu scoteam nici un cuvînt. Mă îndemnă să spun ceva, să promit că voi fi ascultător.

— Voi fi ascultător, am promis privindu-l în continuare. Se ridică de pe fotoliu bine dispus, aprinse altă țigară și-mi dădu un pumn în spate.

— Vom fi doi bărbați de treabă, spuse trăgîndu-mă de ureche. Era atît de înalt taică-meu, încît trebuia să las ușor capul pe spate ca să pot privi fruntea și părul lui. Începu să se vînture prin camere, mai tîrziu ieși în curte, așa că eu am trecut dincolo. Nevastă-sa fredona o arie foarte cunoscută, continua să stea pe taburet în fața oglinzii iar fiică-sa îi pieptăna părul mare, negru-sclipitor. Se-mbrăcase cu rochia de mătase decoltată bine, una din cele mai frumoase rochii ale ei, și așezase pe umeri un prosop de pluș, roz. Taică-meu își făcu apariția în ușă, însă nevastă-sa îl asigură că va fi gata peste cîteva minute. Taică-meu plecă și fiică-sa lăsă pieptănul pe toaletă și se apucă să adune atentă părul în coc.

— Ne vom înțelege de minune, spuse maică-sa zîmbind. Fiică-sa afirmă din cap, căutîndu-i în același timp privirea în oglindă. Privirile lor s-au întîlnit acolo pe suprafața lucioasă. Vom fi două prietene, continuă maică-sa, numai că prietena mai mică trebuie să asculte pe prietena mai mare.

— O să-ți spun totul, te asigur, totdeauna vei fi confidenta mea. O să-ți spun, de exemplu, cînd mă voi îndrăgosti prima dată și cînd voi fi sărutată întîia oară. Atîtea voi avea să-ți spun, mamă ! În timp ce vorbea lucra iar eu o priveam pe maică-sa captivat de frumusețea ei. Întotdeauna îmi plăcea cum arată, însă cînd părul îi era strîns în coc arăta pur și simplu ca o zînă și nu mai puteam desprinde privirea de pe chipul ei. Deseori mă gîndeam că taică-meu a avut gusturi alese cînd s-a însurat. Ceva mai tîrziu, timp în care am stat pierdut lîngă oglindă, intră iarăși plin de nerăbdare. Nevastă-sa întoarse capul spre ușă, rîse încet și spuse :

— Ți-am promis că în cîteva minute sînt gata ? Iată, sînt gata așa cum ți-am promis. Doar cîteva retușuri și în sfîrșit termin.

— Vino puțin cu mine, o chemă taică-meu pe fiică-sa care tocmai își terminase misiunea și se așezase pe canapea. Au ieșit amîndoi el ținînd-o tandru de umeri. Nevastă-sa făcea retușurile de rigoare despre care vorbise. Mă privea uneori și începu să-mi vorbească :

— Ești emoționat, așa îmi dau seama. Astăzi este o zi grea pentru noi, asta nu înseamnă să ne pierdem cu firea. Cînd vei fi mare vei înțelege exact ce înseamnă că astăzi este *o zi grea*. Pînă atunci trebuie să-l asculți pe taică-tău, fiindcă timpul lui nu-i poate îngădui prea mult să se ocupe de tine. Ascultă-l, căci tu vei fi acela care vei avea de cîștigat în primul rînd. Lumea este și bună și rea, dar la anii tăi ești predispus să aduni ce-i rău, în orice caz la anii tăi influența străinilor nu va fi întotdeauna foarte bună, nici măcar bună. De aceea trebuie să-l asculți tot timpul pe taică-tău. Nici un părinte nu-și învață copilul bazaconii, mai ales el, căci te iubește fără limită, la fel cum te iubesc și eu, de altfel. Spunîndu-mi aceasta, îmi strivi nasul cu vîrful arătătorului apoi continuă discursul. O priveam mai departe încîntat de frumusețea ei copleșitoare, părîndu-mi-se că am în fața ochilor o zînă adevărată. Am fost trezit din contemplația mea de fiică-sa care dădu buzna în cameră :

— Hai, mamă, că au venit, striga fiică-sa, hai că au venit ! Am plecat toți trei în sufragerie, înainte mergea fiică-sa ca o călăuză. În sufragerie erau șapte oameni, bărbați și femei, stăteau în picioare, cu toate să taică-meu îi invitase de cîteva ori să ia loc pe canapea și pe scaunele tapițate.

— Ești foarte frumoasă, spuse o cucoană tînără apropiindu-se de ea. Taică-meu își privea nevasta cu nesaț și preciză :

— Ca întotdeauna.

— Ești gentil ca întotdeauna, răspunse nevastă-sa zîmbind atît de galeș, încît frumusețea ei nu mai avea termen de comparație. Alături de ea veni și femeia în vîrstă, după aceea își făcu loc bărbatul blond, relativ tînăr, un vecin pe care îl cunoșteam. Lîngă taică-meu au rămas deci patru oameni, trei bărbați și o femeie, nevasta celui blond, vecinul.

— Sînteți toți, zise taică-meu privind pe fiecare în parte. Sînteți toți, continuă, fiindcă ceilalți doi au refuzat să mai vină.

— Sper să nu fie nevoie de ei, își exteriorizâ nevastă-sa dorința.

— Ar fi ridicol să ne mai amîne odată, își exteriorizâ taică-meu teama. Pentru că nu mai vorbea nimeni, vorbi nevasta blondului :

— Noi sîntem martorii principali, așa că nu văd de ce să ne mai poarte pe drumuri.

— Nu, nu, ar fi ridicol să ne mai poarte pe drumuri, avu aceeași părere un bărbat de lîngă taică-meu, la fel de înalt, dar mult mai gras decît taică-meu. Cum spunea dumneaei, noi sîntem martorii principali, așa că nu văd de ce să vă amîne din nou.

— Fără îndoială că astăzi este ultima dată, se arătă taică-meu optimist, m-am interesat și am aflat că astăzi este ultima oară cînd ne cheamă. Ne aflăm deci în fața unei certitudini. Nevastă-sa zîmbea și apleca fruntea aprobînd totul iar mai tîrziu spuse :

— Soțul meu s-a interesat îndeaproape. Nici o clauză nu se mai poate invoca.

— Mergem ? întrebă taică-meu strivind țigara în scrumiera de metal. Putem porni ca să nu întîrziem. Nevastă-sa se uită la ceas :

— Nu mai este mult și întîrziem, zise, trebuie să ne grăbim chiar. Eu sînt gata, așa că putem pleca. Mă privi lung, îmi ciufuli părul cu degetele, apoi scoase pieptănul și mă pieptănă cu grijă. Îmi aranjă după aceea gulerul cămășii, trase reverul hainei să stea întins, în fine merse în camera ei să-și ia jerseul. Am așteptat-o pe verandă, taică-meu a închis ușile și am ieșit în stradă. Era destul de cald, totuși nu trecuse primăvara. Copiii erau la școală, era liniște deci prin jur, numai eu și fiica lor fuseserăm învoiți. Ne apropiam de centru, auzeam mașinile și forfota din centru. Cucoana mai în vîrstă, care mergea între taică-meu și nevastă-sa, spuse că au venit la noi acasă fiindcă au așteptat toți șapte mai mult de jumătate de ceas și s-au gîndit că a intervenit ceva neprevăzut.

— Ce putea să intervină ? întrebă taică-meu oarecum contrariat.

— Eu sînt de vină, se scuză nevastă-sa zîmbind și-l privi tandră. Mi-a trebuit mai mult timp ca niciodată să mă pregătesc.

— Așa sînt femeile, o scuză taică-meu, așa sînt toate femeile, sau aproape toate. Le trebuie mult timp să se pregătească, excelează prin meticulozitate. Eu mergeam în față cu fiică-sa și ne țineam de mînă ca doi copii foarte mici. Uneori schimbam cîte un cuvînt, ascultam ce vorbeau ceilalți, dar mîinile noastre erau încleștate strașnic, degetele noastre strînse unele în altele ne dureau, însă nu încercam să le eliberăm. Cei din spate discutau despre vreme, despre un accident de motocicletă, despre șeful unuia dintre bărbați, în fine taică-meu își aduse aminte de copilăria lui și povesti cîteva întîmplări pe care eu și fiică-sa le cunoșteam. Nu observasem cînd am intrat pe strada centrală. Zgomotul ei, de fapt relativul ei zgomot, nu-mi mai reținuse atenția și nu mai trezi în sufletul meu voioșie. Am trecut pe o stradă ceva mai mică și am văzut imediat clădirea cenușie cu două etaje spre care ne îndreptam. Privirea mea fu atrasă de ușa enormă din fier forjat și sticlă mată, o ușă foarte grea pe care cu anevoie o puteam deschide. Totuși trebuia să intrăm. Și dintr-o dată mă cuprinse groaza : ei erau hotărîți să mă lase înapoia porții de fier forjat. Ei erau hotărîți, hotărîți și eu n-aveam nici-o putere.

OVIDIU HOTINCEANU

Dar vom fi doi

Acum lumina unei amintiri coboară
Coboară îngerul meu blond și peregrin
Cît de greu mi-a fost în această așteptare
Singur rămas în viață, să te previn

Dar vom fi doi de-acum : unul pustiu
Și violat de gerurile albe ale necunoașterii
Și însetat de-a fi nemuritor
Și prea bătrîn ca să repete greșeala nașterii

Tu din înaltul haosului coborît senin
Tînjind după candoarea acestei lumi deșarte
Eu orb de umilință, căutînd prăpastia
Ea singură care de ceruri mă desparte

Dar vom fi doi. Nepotriviți și singuri
Prin necuprinsul pietrelor nevorbitoare
Unul purtînd doar aripi, celălalt
O umbră pustiită. O eroare.

Am plîns atunci

O apă limpede ca ochiul unei vite
Și tu pe apă ca un Crist umblînd
Maluri ardeau, cuiele rănilor
Boabe de sînge lăcrămînd

Ce tînăr și frumos erai și așteptat
Plîns de-o femeie muritoare
Ca trupul părăsit al unui înecat
Fără un ban pe buze, fără luminare

Era ușoară călcătura ta, ca de copil
În urmă valul stîrșea pustiit
Dar dintre toți doar eu nu puteam crede
Și te priveam, bătrîn și-nmărmurit

Oh, și deodat, prin fața noastră ai trecut
Și-am plîns atunci de ciudă și rușine
Căci tu călcai pe crețetele celor care
În beznă rătăciți, te sprijineau pe tine.

Spre dimineață

Tu, Lou, așează-te aici lîngă căldura
Pe care-un înger a uitat-o-n așternuturi
Scoate-ți saboții, pieptenii din păr
Și nu vorbi. Tăcerea n-are începuturi

O pernă desfundată sub căpătîiul tău
Blond cum e paiul îți voi așeza
Butuci în vatră arză, o candelă de os
Va fugări pustie și bețivă, umbra mea

Rom o să beau. Mîna va ridica
Fără de voia ei, paharul singeriu
Așa cum un miracol coboară și ridică
Viața în pieptul tău de înger mort și viu

Lumi voi pricepe în vilvătaia scurtă
A blîndului incediu dintre jaruri
Și-apoi o apă neagră îmi va arunca
Spre dimineață, leșul meu la maluri.

Fericit voi fi...

Fericit voi fi să te duc cu spinarea
Fiul meu îmbujorat de inocență
Stele căzătoare în ochiul tău
Ca o icoană de blînd, sfîrșise-vor
Și tu nu trebuie să plîngi
Pentru aceasta sînt eu, netrebnicul
Și nu trebuie să știi că ne așteaptă
Capcanele mie îmi vor strivi glezna
Tu vei fi pururi o apă
Fără umbre de misionari
Fără acea conversație vegetală
Fără șovăială
Bucură-te de ziua care moare
Pe grumazul de agată al regnului
Bucură-te și eu voi plînge
Căci ce vom începe
Cu tălpile noastre vom începe
Fără martori, fără bucuria cîntei
Doar curvii cetății, numărîndu-și cîștigul
Vor privi în seara înroșită
Doi călători fără nume.

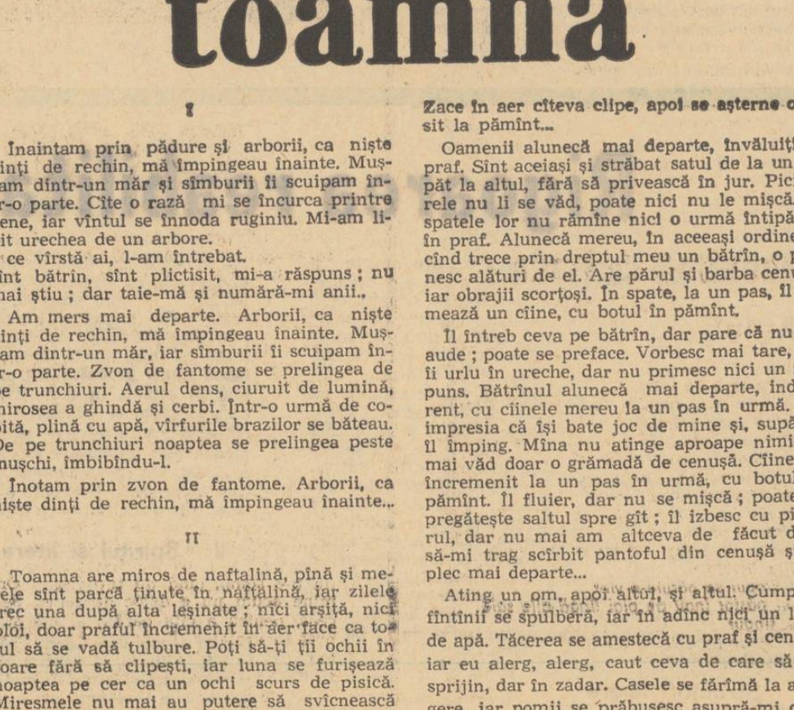

ALECSANDRU VĂDUVA

ametitoare toamnă

I

Înaintam prin pădure și arborii, ca niște dinți de rechin, mă împingeau înainte. Mușcam dintr-un măr și simburii îi scuipam într-o parte. Cîte o rază mi se încurca printre gene, iar vîntul se înnoda ruginiu. Mi-am lipit urechea de un arbore.

— ce vîrstă ai, l-am întrebat.

sînt bătrîn, sînt plictisit, mi-a răspuns ; nu mai știu ; dar taie-mă și numără-mi anii..

Am mers mai departe. Arborii, ca niște dinți de rechin, mă împingeau înainte. Mușcam dintr-un măr, iar simburii îi scuipam într-o parte. Zvon de fantome se prelingea de pe trunchiuri. Aerul dens, ciuruit de lumină, mirosea a ghindă și cerbi. Într-o urmă de copită, plină cu apă, vîrfurile brazilor se băteau. De pe trunchiuri noaptea se prelingea peste mușchi, îmbibîndu-l.

Înotam prin zvon de fantome. Arborii, ca niște dinți de rechin, mă împingeau înainte...

II

Toamna are miros de naftalină, pînă și merele sînt parcă ținute în naftalină, iar zilele trec una după alta leșinate ; nici arșiță, nici ploi, doar praful încremenit în aer face ca totul să se vadă tulbure. Poți să-ți ții ochii în soare fără să clipești, iar luna se furișează noaptea pe cer ca un ochi scurs de pisică. Miresmele nu mai au putere să svîcnească prin crăpăturile pămîntului, arborii se miră nemișcați că-și mai pot lepăda frunzele, iar oamenii alunecă greoi pe străzi, de parcă praful li s-ar fi strîns pe încheieturi într-o crustă...

Sosisem doar de cîteva ceasuri și satul în care copilărisem mă primea indiferent ; oamenii nu-mi răspundeau la salut, parcă nu mă vedeau. Nu mă aștepta nimeni aici, făcusem o greșeală venind. Casa, obosită, e aplecată într-o parte, iar caisul din fața ferestrei s-a uscat de mult. Grămada de ani a așternut peste lucruri un strat gros de praf, iar păienjenișul din colțuri e încărcat ca un pom de crăciun. Ating o haină, atîrnînd cine știe de cînd într-un cui, și se fărîmițează ca un scrum de țigară ; plutește încet și se adună pe podea într-o grămăjoară de cenușă...

Gura îmi e uscată, de buze mi se lipește praf și, cînd îmi trec limba peste ele, simt gust dulce, gustul bucății de candel furată cu ani în urmă. Prin minte îmi joacă imagini frînte, cețoase și încerc în zadar să le prind și să le pun cap la cap ; parcă e un joc de-a baba-oarba. Sînt amețit mă clatin pe picioare, prea mult praf și aer deloc. Ochii îmi lăcrimează, bîjbîi după ușă, dar n-o nimeresc. Mă sprijin de un perete, dar îi simt cum cedează la atingere, cum se spulberă într-un nor de cenușă. Zace în aer cîteva clipe, apoi se așterne obosit la pămînt...

Oamenii alunecă mai departe, învăluiți în praf. Sînt aceiași și străbat satul de la un capăt la altul, fără să privească în jur. Picioarele nu li se văd, poate nici nu le mișcă. În spatele lor nu rămîne nici o urmă întipărită în praf. Alunecă mereu, în aceeași ordine și, cînd trece prin dreptul meu un bătrîn, o pornesc alături de el. Are părul și barba cenușii, iar obrajii scorțoși. În spate, la un pas, îl urmează un cîine, cu botul în pămînt.

Îl întreb ceva pe bătrîn, dar pare că nu mă aude ; poate se preface. Vorbesc mai tare, țip, îi urlu în ureche, dar nu primesc nici un răspuns. Bătrînul alunecă mai departe, indiferent, cu cîinele mereu la un pas în urmă. Am impresia că își bate joc de mine și, supărat, îl împing. Mîna nu atinge aproape nimic și mai văd doar o grămadă de cenușă. Cîinele a încremenit la un pas în urmă, cu botul în pămînt. Îl fluier, dar nu se mișcă ; poate își pregătește saltul spre gît ; îl izbesc cu piciorul, dar nu mai am altceva de făcut decît să-mi trag scîrbit pantoful din cenușă și să plec mai departe...

Ating un om, apoi altul, și altul. Cumpăna fîntînii se spulberă, iar în adînc nici un licăr de apă. Tăcerea se amestecă cu praf și cenușă, iar eu alerg, alerg, caut ceva de care să mă sprijin, dar în zadar. Casele se fărîmă la atingere, iar pomii se prăbușesc asupră-mi ca o ploaie. Cînd mă opresc văd în jur doar grămezi de cenușă și așa, din senin, se pornește un vînt, se joacă printre ele, le spulberă și le amestecă. Uneori se aud frînturi dintr-un cîntec, de sub cenușă parcă.

Și, nu știu cum, vîntul leagănă prin aer o clipă, aceeași clipă, ca pe un pendul, și de undeva se aude un tren urlînd a plecare și pornesc năuc într-acolo...

III

Era o noapte înghițată de valuri, o noapte filfiită în cozi de pești albăstrui, noapte aburind în răsuflarea mea gîfîită. Pașii împleticiți prin nisip nu duceau nicăieri, poate nici nu erau pași, răsăream doar din cînd în cînd puțin mai departe, fără gînduri, fără dureri, ca niște mușuroaie de cîrtiță. Plaja, închinată de vînturi, lucea a polei, iar farul, înalt și singur, scuipa plictisit. Mirosea a departe, a schelete de pești. În plămîni aerul putrezea. De ce te frămînți așa, fato ? Sau nu mai ești cu mine... Era atîta liniște că se auzeau marinarii prin porturi, încăierați pentru tîrfe, se auzeau cîinii, prin cuștile ecarisajelor, suspinînd în somn, iar într-o parte, cine știe unde, murmur de ședință secretă. Se mai auzea, în trupul meu, prelins ca un strop de noroi, mai adînc, tot mai adînc, un sentiment unsuros. Era o liniște că se făceau cochiliile scoicilor ca de ceară. Dacă m-aș fi trîntit pe nisip ar fi început să mă aștepte cineva dincolo. Maluri spală valuri lungi ; dacă vrei poți să ajungi cu soarele-n dinți pe vînturi fierbinți, cu noapte-n măsele pe raze de stele, un tărîm cu umbre lungi, cu visele-n dungi. De ce te frămînți, fato ? Aș vrea să te caut... Marea se despica înaintea mea, pe tăcute, ca o brazdă, iar pe genunchi aveam lipite meduze. Alergam cu măselele clănțănind, ca printr-un jgheab, dar turma ciudată se depărta tot mai mult. Ar fi trebuit să mă opresc, dar cum, dar unde, iar trupul mi se micșora, oase și carne și ochi ; dinții de lapte, unghii cît solzul ; un mormoloc ; mai mic. Unde ești, fato ? Mai ești...

Fără senzații, fără dorințe, înaintam spre tine cu spatele, și deodată a-nceput să miroasă a sudoare, iar de liniște se lipeau gîfîieli ca niște abțibilduri...

IV

se scutură pămîntul din temelie atît de tare încît se lasă o spaimă adîncă tremură copacii pînă rămîn fără frunze tremură noaptea pînă rămîne fără stele tremură oamenii pînă rămîn fără gînduri spaima aceasta cu aromă de cremene a coborît tot mai jos o respirăm cu plămînii cu inima cu articulațiile și ea se depune se pietrifică respirăm tot mai greu și încheieturile ne tremură ne pierdem întîi primul înveliș apoi altul și altul pînă rămîn doar sufletele atunci se lasă o beznă adîncă mîine cînd ne vom trezi în jur va fi alb.

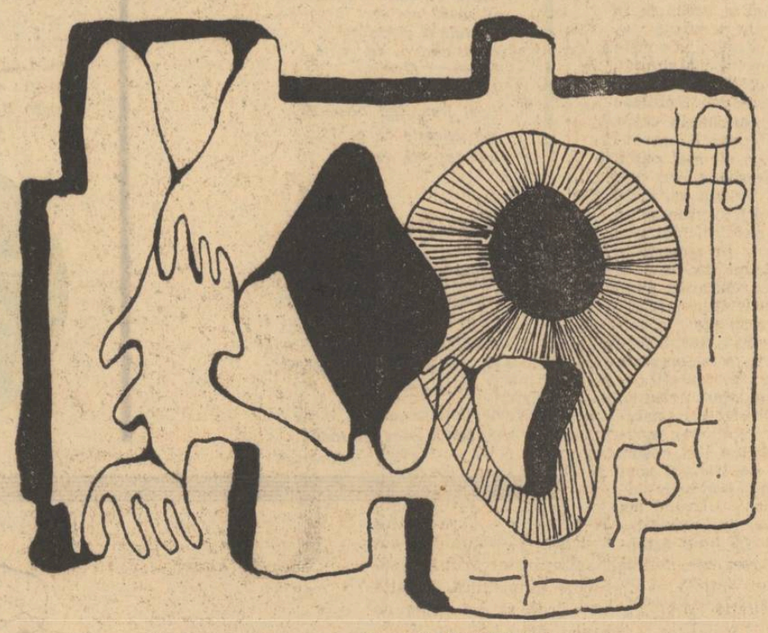

Desene de CRISTIAN ROȘEANU

GEORGE GHIDRIGAN

porțile

Înapoi nu se mai puteau întoarce. Înapoi nu exista nimic pentru care s-o facă, nu exista nimeni pe care ar fi vrut să-l mai revadă, înapoi nu rămăseseră nici măcar amintirile. Singurul drum era înainte, păstrînd cît mai mult linia dreaptă, evitînd pe cît posibil ocolurile, escaladînd obstacolele, întinzînd punți peste gropile care s-ar fi putut ivi dintr-o dată în cale, zburînd dacă trebuiau să zboare, înotînd dacă trebuiau să înoate, săpînd tunele dacă trebuiau să le sape. Oricît ar fi fost de greu, oricîte eforturi ar fi cerut, sau poate jertfe, drumul lor, pașii lor, privirile lor trebuiau să fie îndreptate într-un singur sens, spre un singur crez.

În față, cît puteai cuprinde cu ochii se ridicau arborii înalți și gravi ai pădurii, lianele atîrnînd printre crengi, în iarbă fosneau șerpi veninoși și șopîrle, drumul se anunța de la bun început extrem de dificil, poate ar fi bine să facă cale întoarsă, poate ar fi mai prudent să nu se hazardeze în necunoscut, cine știe cîte surprize pot interveni ? cine știe dacă măcar unul dintre ei va ajunge în fața porților și dincolo de ele ?, cîțiva încercară chiar să dea glas temerilor de tot felul ce-i cuprindeau în ghiare gelatinoase. Să fim raționali ! strigau. Cine știe cît ne poate costa nebunia unei clipe, curajul unui gest fără întoarcere ? Plecați de vreți ! Vom merge și fără voi dacă vi s-au înmuiat oasele. Dar e imposibil să doborîți copacii cu mîinile goale, n-avem nici măcar o secure, nici măcar o daltă, nici măcar un cuțit, n-avem decît mîinile, fragilele mîini, neputincioasele mîini, cît timp va dura pînă vom ieși în primul luminiș ? cît timp va dura pînă ce vom putea pune însfîrșit capul pe un butuc pentru a ne trage sufletul ? ce vom mînca ? ce vom bea ? cum ne vom apăra de hulpavele fiare ce ne pot ieși în cale ? Plecați lașilor, vă e prea frică de moarte ca să puteți trăi ! plecați sau dacă rămîneți țineți-vă gura ! De n-ar supraviețui nici unul din noi și tot ar trebui încercat, de va trebui să ne metamorfozăm în maimuțe pentru a rămîne oameni o vom face, acum însă puneți umărul, încordați mușchii, ridicați capetele și priviți priviți intens, priviți cu încredere, veți vedea cum copacii se vor da la o parte făcîndu-ne loc să trecem. Priviți și vedeți cum fiarele se ascund în străfunduri, să mergem, drumul e liber, drumul s-a deschis setei noastre de cunoaștere, pădurea s-a înduplecat, uitați-vă drept înainte, uitați-vă drept înainte și spuneți ce vedeți. Priviți și înapoi cum pădurea se închide compactă. Cum vom parcurge deșertul fără cămile ? cît timp va dura pînă vom găsi prima oază ? de ce uitați scorpionii ? priviți cum din depărtare se iscă din senin ciclonul. Țineți-vă strîns, dați-vă mîinile și strîngeți-le tare, băgați copiii la mijloc, îi vom apăra cu piepturile noastre, vom ocroti cu piepturile noastre mamele și bătrînii, cît va dura în definitiv ciclonul ? Cum va putea doar el să ne înfrîngă ? Țineți-vă drepți, țineți ochii larg deschiși și nisipul se va risipi aiurea, ciclonul își va pierde curînd suflul. Simțiți pe buze gustul sărat al mării ? Sîntem salvați ! salvați ? Dar e o prostie ce spui, cum salvați cînd avem în față marea ? Cîți dintre noi știu să înoate ? Ce vor face ceilalți ? Gîndește-te la leșurile umflate și vinete ce vor fi depuse pe țărm, dacă există undeva un țărm, să ne întoarcem, să ne întoarcem, poate mai poate fi salvat ceva. Vom porni din nou cînd va fi totul pregătit, întoarcerea noastră nu va fi o izbîndă dar oricum vom supraviețui, valurile se învolbură, se ridică cît casa, în ce barcă a lui Noe ne vom putea îmbarca și cine o va conduce ? Taci o dată stîrpitură ! Vom înota cu toți dacă trebuie, vom înota pînă la ultima suflare, haideți, săriți, mișcați ritmic brațele și picioarele, cînd obosiți faceți pluta, malul se apropie, priviți drept înainte, acolo, încă departe, se zărește pămîntul, lăsați acum numărătoarea, este exclus să fi pierit vreunul, lașii nu trebuie numărați, cei care au murit nu meritau să trăiască, v-am spus că vom reuși, unde sînteți guri de fiere care semănați spaima ? Oricum, oricît de greu, oricîte eforturi sau chiar jertfe vor fi, trebuie să mergem înainte, apucați cu degetele colțurile stîncilor, fixați bine boturile pantofilor în crăpătură, aveți grijă să nu stropșiți micile insecte, lăsați sudoarea să curgă, încă puțin, încă puțin și vom ajunge pe creastă, pe creasta în vîrful căreia se găsesc porțile, deschisele porți.

MARIN MINCU

Somn

Coarnele Taurului pironite în
arborele-totem zimbrii nu mai
boncăluiesc să trezească trunzele
din moarte pe poteci

ciute nu-şi mai dezmiardă
regele doar rişii picotează
lingă luminişul izvorului
fugind de fornăitul ursoaicei

care-şi adapă puii pe Calea
Laptelui aburii somnului
îmbată ierburi şi dobitoace

Epitaf

Eu mă rog să mă taci
iarbă sau coroana unui pom
un urs mormăind în
somn în birlogu-ascuns sub

lună apă să mă taci
viitoare fără milă să mă clatin
sau un peşte eu să fiu
singe rece fără patimi

poate-ai să mă taci pădure
foşnet dulce-n plins de vremi
fă-mă noapte o uitare
cînd la tine tu mă chemi

Febre

vai cum mai zornăie neliniştea-n
oase abur tinjind să se prefacă-n
trup ruginite şoldurile femeii de
aşteptare lîngă o răscruce ce-ţi

încarcă fiinţa lăuntric cu
svonuri ţi-ostenească sîngele în
mădulare că se coboară alături
gîndul — lujer ţişnit ca o

buruiană la scurgerea ploilor
putrede de viermi în somn de
ierburi scufundat aud cum
latră straniu ciinii în

lună văd îngrozit cum muşcă
dihorul cel roşu din coada
cometelor albe şi mă trezesc
cu faţa învineţită supt

ca de cel din urmă spasm

GHEORGHE CRĂCIUN

Văzduh

lumină
carne amară de înger
amiaza ta ca o negură devorîndu-mi pieptul
amintire numai rămîne
pentru întoarcerea înapoi într-o vreme
la acoperirea acestui mormînt
zăpezile sînt strînse de-acum
pînzele făpturii împurpurate
lîngă flacăra unei margini de riu
numise-va împrejurul oboseala auzului meu
atingerea cu toiagul a pietrei pe drum
fericire fierbinte
cînd timpul se năruie-n vînt
ca un păstor înalt pe plai lîngă oile sale
prea singur
prea nebun întru lacrima ochiului
te-am îndulcit o mamă.

Cuvîntul meu

cuvîntul meu nu-l pot rupe de mine
cum nu pot rupe o frunză de verdele ei
glasul prietenului
deseori
pluteşte pe cîmp
cu firele de ploaie lungi
în fiecare altă primăvară a omului
l-am auzit ca prundişul mărunt
atins de încălţări
glasul lui în odaia în care trăiesc
eram adăpostiţi împreună
la pieptul cald al unui perete albicios
din cînd în cînd
aripa tîrîi mai aducea răcoare.

LIVIU CONSTANTINESCU

Nisip uitat

Barca din coajă de copac
Se moaie sub paşii prea grei
Şi legănîndu-se, gemînd, mă înfăşoară şi mă fură
Bulboanelor sub care de jos, spre ceruri lunecînd
Lumina stărimată de nisip năzuieşte
Sub zări, dincolo de rusalce şi de iele
Am învăţat bine povestea şi ştiu,
Nu trebuie să mă mir
Cu rădăcinile apei îşi împleteşte
O rădăcină Hazardul, copacul cel strîmb
Îi voi cere să-mi ia greutăţile
Din tălpi, din ochi şi de pe inimă
Şi să îmi dea fericirea
O să privesc o clepsidră şi ah ! ştiu
O să mi te dea şi pe tine
Şi deşi ştiu că nu trebuie să mă mir
Ne vom trezi amîndoi închişi în clepsidră
Şi nu vom putea ajunge unul la celălalt
Decît curgînd suris prefirat în nisip
Acum grăunţi reci scuturaţi de pe tîmplele
Şi ochii tăi mă izbesc, mă amestecă...

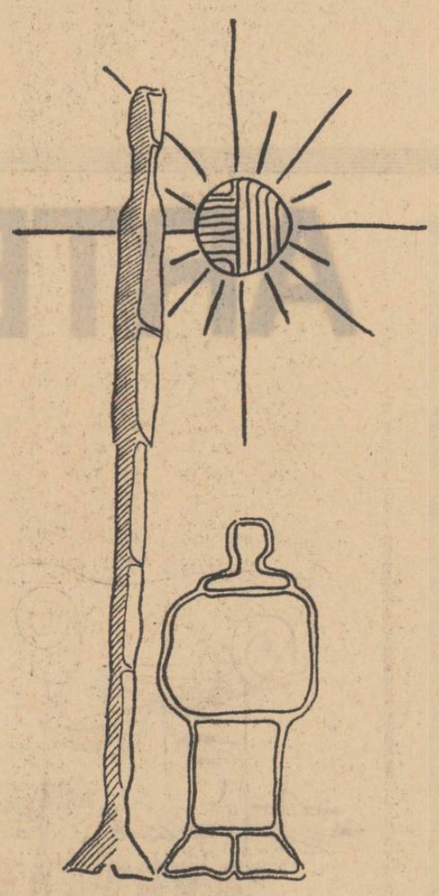

Desen de EUGEN GRUESCU

gara

GABRIEL IUGA

Gara era pustie, asta la prima vedere, pentru că, după ce aruncă raniţa pe ciment apăru şi bătrîna. Stătea cuminte în uşă cu mîinile în poală minunîndu-se parcă de ceva.

— Cînd vine trenul ? Bătrîna încă se mira, iar soldatul se convinse că este inutil să repete întrebarea aşa că se întinse pe canapeaua din pluş roşu şi adormi.

Mai tîrziu, cînd soarele îl dogorea în faţă se trezi asudat, obosit de parcă în somn, parcursese cel mai lung şi mai istovitor marş. Îşi şterse cu dosul palmei fruntea de broboanele lipicioase şi se săltă în capul oaselor.

Bătrîna nu mai era în uşă. O descoperi prin geamul de la intrare afară ştergînd pietrele fîntînii cu o cîrpă mare, peste care scuipa din cînd în cînd ca să o umezească, după care cu o neînchipuită rîvnă freca mai departe.

— E scrîntită ! constată el cu voce tare.

Dinspre oraş se auzeau sunete lungi de clopot şi soldatul ascultă atent crezînd la început că era ceasul din turnul cetăţii, dar cînd sunetele se prelungiră din ce în ce mai jalnic se închină în fugă, speriat şi pentru că simţea nişte săgeţi în tîmple, asta din cauza soarelui, se duse afară la fîntînă să arunce o găleată cu apă peste el sperînd să scape astfel de durere şi de căldură.

Cînd îl văzu apărînd, bătrîna se ridică în picioare şi stringînd cîrpa în mîini îşi recăpătă figura mirată din prag.

— Mai e mult pînă la tren ?

De data asta bătrîna părea de-a dreptul speriată.

— Zic : mai e mult pînă vine trenul ?

Cum cea întrebată stătea stană privindu-l doar, îşi smulse furios bluza şi începu să scoată apă. Cînd ciutura ajunse la buza fîntînii văzu că era plină cu nămol, iar în nămol se vînzoleau nişte viermi lungi, albi aşa că, scîrbit o aruncă înapoi.

— N-auzi ? urlă uitîndu-se ţintă în ochii bătrînei. Unde sînt ceilalţi ? Nu-i nici un om întreg pe aici ?

Speriată, dădu din cap că nu era nimeni, lucru care-l enervă şi mai mult. Întrebă de tren dar înţelese din semnele bătrînei că pe acolo de mult nu mai trecuse nici un tren. A fost rîndul său să se mire pentru că, dacă îşi amintea bine şoferul de pe camion, cînd l-a lăsat în spatele gării i-a spus că numai de aici mai putea să ia trenul.

Faptul că nu găsea o sursă de informare, un om care să-i spună adevărul, indiferent care ar fi, dar un om care să-i vorbească să-i indice un drum, îl enerva cumplit, iar, pe deasupra, mai stăruia şi durerea aceea de cap.

Dinspre oraş se auziră clopotele tuturor bisericilor bătînd jalnic, a mort. Atunci îi veni ideia de-a porni pe jos spre oraş, hotărît să afle unde era trenul.

Oraşul se dovedi mai departe de gară decît îşi închipuise şi parcurse un drum sufocant sub arşiţa soarelui în amiază, aşa că atunci cînd trecu bariera se bucură c-a scăpat de un coşmar. Străzile pustii, fără pic de mişcare, poate şi mirosul acela dulceag care persista în aer, îi lăsau impresia că pătrunde într-un oraş din care dispăruseră toţi, în urma lor nerăminînd decît cărămizile şi bordurile perfect aşezate, într-o ciudată dar simetrică poziţie însă cu totul inutile acum. Senzaţia de pustiu se accentuă şi mai mult după ce străbătu cîteva străzi fără să întîlnească pe cineva sau măcar să vadă vre-o fiinţă mişcînd, fie chiar în fundul unei curţi sau după o perdea oarecare. Nu întîlni nici ciini, aşa cum se găsesc la marginea oraşelor, javre jigărite şi flămînde şi tocmai de aceea mai rele, javre, care se reped la oameni sau latră după scîndurile unei porţi.

Undeva în apropiere răsunau puternic clopotele din turla unei biserici şi el se gîndi că trebuie să fie lume în biserică sau, dacă nu, măcar un preot sau clopotarul pe care ar putea să-l întrebe despre tren, aşa că porni după sunete pînă îl asurziră de-a binelea pentru că şi caldarîmul tremura de sunete şi peretele masiv al bisericii înăuntru nu ardeau decît un pumn de luminări, restul fiind ca într-un pustiu ce mirosea a mucegai şi care îl alungă pe treptele de fier spre cupola sunătoare.

— Am făcut insolaţie, se gîndi în timp ce-şi masa tîmplele în speranţa că va scăpa de dureri.

Sus, un omuleţ agăţat viguros de o groază de funii se sălta caraghios, ca o marionetă, balansîndu-se puternic în ritmul smuciturilor. Marioneta nu-l văzu aşa că se aşeză ca să-l observe mai bine, protejîndu-şi cu palmele urechile. În hărmălaia aceia de fiare lovite de alte fiare era imposibil să deschizi gura şi să-l întrebi ceva. Cum lucrul acesta nu putea dura pînă la infinit aşteptă cu răbdare momentul în care ar putea întreba. Şi momentul se lăsa aşteptat iar el obosise cu mîinile la urechi aşa că strigă spre marionetă, dar nu-l auzi, apoi începu să fluiere şi cînd marioneta care sbura continuu din dreapta spre stînga îl descoperi făcîndu-i semne începu să rîdă neauzit, în hohote însă, bucuros de joaca lui cu funiile. Repetă întrebarea dar acesta continua să rîdă şi să sboare aşa că se lăsă păgubaş şi cobori în stradă. De jos se vedeau la intervale egale apărînd sub cupolă, aproape suspendate în gol, picioarele marionetei.

— Alt nebun, îşi spuse.

Cu cît se îndepărta sunetele de la vechia biserică se vătuiau tot mai mult, locul lor luîndu-l alte sunete mai grave de la o altă biserică. Pe stradă încă nu se vedea nimeni. De abia în centrul oraşului fugi pe lîngă el un puşti, dar cînd îl strigă acesta îi făcu semn să-l urmeze pentru că nu are timp de pălăvrăgit. O luă încet în direcţia în care dispăruse băiatul neînţelegînd nimic din ceea ce se întîmpla în oraş, aproape că îşi descoperi un sentiment de teamă pentru tot ce vedea. După ce trecu de al treilea colţ descoperi cortegiul.

— E un carnaval, strigă ! Un carnaval ! şi începu să rîdă uşurat dintr-odată, văzînd măştile pe care le purtau oamenii pe faţă. Pe măsură ce mulţimea se apropia înţelese că nu putea fi vorba de un carnaval pentru că înaintea cortegiului păşeau preoţii cu cădelniţe, tămîind şi sfinţind drumul ce urma să fie parcurs metru cu metru, iar în urma lor, steaguri îndoliate, după care, pe un tron de aur era purtat un om. Omul părea că doarme, apoi i se păru că este din ghips. Cînd ajunse în faţa lui văzu că este mort, adică un cadavru perfect conservat legat de spătarul tronului cu sîrme tot din aur, iar cei opt bărbaţi îl purtau cu grijă temîndu-se să nu se întîmple ceva. Urma mulţimea cu feţele acoperite cu doliu alb, iar cei care erau în haină obişnuită purtau o mască subţire din ceară pentru a nu fi recunoscuţi. Se murmurau rugăciuni în şoaptă, îl cuprinse din nou frica şi din nou capul începu să-l doară. Nu mai înţelegea nimic. Întreba în dreapta şi în stînga ce se întîmplă, ce era toată harababura aceia, cine era cel de pe tronul de aur şi de ce plîng femeile. Nimeni nu-l auzea şi nu-l vedea. Undeva în mulţime îl descoperi pe puştiul care-l chemase după el. Îl prinse de braţ şi nu-i mai dădu drumul. Băiatul se sbătea încercînd să scape, apoi începu să-l lovească cu picioarele şi să plîngă cerînd ajutorul celor din jur, dar toţi îşi vedeau liniştiţi de lacrimile şi ruga lor.

— Ce se petrece aici ?

Băiatul se mai smiorcăi puţin pe nas dar nu răspunse. Veni o bătrînă care îl apucă de mînă şi îl trase după ea, fără să-şi schimbe mersul ritmînd cu degetul arătător rugăciunea pe care o morfolea.

Toată trecerea a durat aproape o oră în sunetul clopotelor care păreau că au înebunit. Se rezemase de un zid să privească pelerinajul acesta ciudat.

— Ştii ce-i ?

Întoarse capul. La trei paşi de el băiatul îl privea cu curiozitate.

— Ştii ce sînt toate astea ?

Făcu semn din cap că nu ştie.

— Se sfinţeşte un sfînt !

Îl privi nedumerit. Cum adică „se sfinţea un sfînt" ?

Puştiul îl înţelese şi-i explică că se descoperise că mortul fusese un sfînt şi acum îl duceau la catedrală să-l îngroape.

— Mama spune că oraşul nostru ar trebui să fie fericit că are atîţia sfinţi. Soldatul era şi mai nedumerit, apoi brusc îl întrebă de gară hotărît să scape cît mai repede de oraşul plin de sfinţi. După ce află unde este gara o porni grăbit spre ea uitînd de steaguri şi de mulţime. Numai de n-ar mai fi bătut clopotele şi soarele de n-ar dogorî cu atîta putere. Mergea lipit de zid în căutarea unei răcori binevenite, dar zidurile nu făceau umbră, de fapt nici arborii uscaţi de pe marginea bordurii, aşa că o luă la fugă nerăbdător să urce cît mai repede în tren şi pentru a nu greşi drumul alergă de-a lungul liniilor grăbit de parcă trenul ajunsese deja în staţie.

Clădirea roşie a gării se distingea precis după grădina de floarea-soarelui şi acum, mai uşurat, încetă să mai alerge bucuros că nu pierduse drumul.

Deodată înţepeni nemaifiind în stare să se clintească din loc. În pragul de la intrare şedea cuminte o bătrînă cu mîinile în poală minunîndu-se parcă de ceva.

noapte vînătă

BIANA NORD

Ne învîrteam de multă vreme pe străzi fără rost. Mi se părea că deja lumea grăbită din jurul nostru ne priveşte cu dispreţ. Îl simţeam mergînd lîngă mine crispat şi nesigur. Asta mă făcea să zîmbesc în mine. Frunze de toate culorile rătăceau pe marginea trotuarelor asemeni nouă. Începea să-mi fie frig şi foame. Tăceam de foarte multă vreme. Ar fi timpul să... „Bună ziua"... Cine e ?... Probabil că m-am înroşit... Un cunoscut... A găsit subiect de conversaţie. Cunoşti mulţi bărbaţi în vîrstă ? Ce-ntrebare stupidă. Îţi plac fructele verzi ? Se uită nedumerit şi nu ştie ce să creadă. M-am sătu-rat de atîta plimbare. Mi-e foame. Du-mă acasă sau hai într-o bodegă să mîncăm ceva caldo. Mîncăm acolo. Atunci să mergem acolo. Nu-i timpul încă. E prea devreme... Devreme e cînd nu ţi-e foame, cînd nu ţi-e sete, cînd nu ţi-e somn, cînd nu ţi-e frig... Or pentru mine acum nu e deloc devreme. Se uită la ceas, pentru a cîta oară ?, şi mă strînge de braţ încurajator. Îl simt cum doreşte dar se teme în acelaşi timp de clipa cînd va trebui să mergem Acolo. De fapt acum şi mie a început să-mi fie puţin teamă. Nu de el. Îl simţeam fără putere şi fără curaj. Cred c-a avut nevoie de toată bărbăţia din el pentru a face pasul ăsta... De ce-ţi plac bărbaţii în vîrstă ? Iar îmi punea întrebarea asta prostească. Pentru că au îndrăzneala gestului Pentru că refuză să înţeleagă sensul cuvîntului ridicol. Pentru că ştiu să se poarte cu o femeie... Şi pentru multe alte motive. Pare dezamăgit şi contrariat. Toţi tinerii sînt dezamăgiţi atunci cînd le spui adevărul. Sînt încă prea aproape de copilărie. Prea aproape de timpul cînd erau trataţi cu menajamente. Aduce mult cu primul meu iubit, din timpul liceului. Atunci mi se părea normal să fie aşa. Acum însă... Nu mai aveam răbdare. Starea lui de încordare devenise obositoare şi pentru mine. Se întunecase de-a binelea. Oameni grăbiţi cu cîteva ore în urmă, îmbrăcaţi lejer făcuseră loc altora care se mişcau în pas de plimbare, în haine de seară bine călcate. Sau poate erau aceiaşi dar mai relaxaţi, mai senini, mai siguri şi mai puţin dezordonaţi în mişcări. Aş fi mers la teatru sau la operă. Mă simţeam prăfuită, mototolită. Ziua era pierdută, dar ce importanţă are. Nu e nici prima şi sigur nici ultima. Degetele de la picioare îmi erau amorţite şi tălpile îmi ardeau. Cînd eram elevă am fost în tabără la mare. Mîncarea era proastă, instructoarele severe şi nervoase. Unica plăcere era să alerg pe plajă prin nisipul încins şi apoi să-mi răcoresc tălpile în apa verzuie în care pluteau alge de un verde negru. N-am mai fost la mare dar îmi stăruie în nări mirosul de sare umedă. Cîţi ani au trecut de-atunci ? Nu mulţi şi totuşi atîţia. Intrăm într-o autoservire. Scoate plasa... sau lasă că luăm pîinea la urmă. Am luat fiecare cîte un coş împletit în toate culorile. Aici se simţea în largul lui.

Avea o ocupaţie practică, precisă. Alegea pachetele, cutiile şi sticlele fără să-i ceară părerea, cu gesturi sigure şi largi. De cîte ori va fi venit şi va fi repetat scena asta. La gîndul ăsta m-a bufnit rîsul dar el n-avea timp să observe. Coşul meu era gol. Am luat o cutie cu grisine, am desfăcut-o şi am început să ronţăi. O vînzătoare cu mutră de soacră s-a apropiat cu pas voit tineresc — în realitate arăta ca o raţă proaspăt satisfăcută — şi m-a făcut atentă pe un ton ce nu admite replică. El mi-a luat cutia şi-a pus-o în coş Ai răbdare pînă afară. Mi-a venit să-i spun că de cînd ne întîlnisem răbdarea mea.. N-aveţi 25 de bani ?... N-ai tu 25 de bani ? Aveam dar mi-era lehamite să scotocesc în geantă... Nu. Am luat-o înainte nemaiaşteptînd să văd cum rezolvă complicata problemă a restului. Lîngă autoservire era un coafor. Am privit prin vitrină înăuntru. Multe femei. Majoritatea între două vîrste. Unele fumau, altele citeau reviste colorate, cele mai multe stăteau de vorbă cu coafezele care le umblau prin păr. Aşezate comod, picior peste picior, unele de-a dreptul neglijent Nu mai fusesem la coafor de multă vreme. Nu-mi place aerul îmbîcsit iar discuţiile mă enervează... Ce-i de nu mai vine... Stătea cu coşul în mînă şi se uita contrariat împrejur. Uitasem să-i las plasa. Unde-ai fost ?... A luat şi pîine certîndu-se cu vînzătoarea că i-a dat una necoaptă. Soţul ideal care ştie să-şi apere interesele. Ne-am urcat în autobuz. Puţină lume. Ne-am aşezat, el ţinînd plasele pe genunchi... Ce mai masă o să întindem... Mi-e o foame de şarpe. Ai văzut ce-am cumpărat ?... Încerca să rupă tăcerea. Mă cuprinsese cu braţul peste umeri şi-mi vorbea la ureche. Respiraţia lui caldă mi-a produs un fior involuntar. M-am tras uşor ferindu-mă. Eşti supărată pe mine ?... Hai să vorbim despre filme. S-a desprins de mine. Nu-i plăcea propunerea. Am privit pe geam. Ne îndepărtaserăm de centru. Străzile erau mai înguste, becurile luaseră locul neonului. Erau mai mulţi pomi şi mai puţini oameni. Mi-a făcut semn să coborîm. Ce cartier e ăsta ? Terezian. Mi-a răspuns repede, bucuros că-mi putea fi util. Auzisem de golanii din partea asta a oraşului. Cunosc vreo cîţiva băieţi pe aici aşa că n-are de ce-ţi fi frică. Vorbea cu mine, sau pentru el ? Nu-mi era frică. De oameni şi de întuneric nu m-am temut niciodată. Poate fiindcă am crescut între oameni bătrîni. De ei nu mă feream iar lor le plăcea noaptea. Ochii lor obosiţi, răniţi de lumină căutau pacea nopţii... Am intrat într-o curte lungă cu gard dărăpănat. Un cîine a început să latre smucindu-se în lanţ. S-a deschis o uşă şi întunericul a fost sfîşiat de o rază palidă. Cine-i ? Doamna Hegheduş ? Da. M-a trimis Corci. A, dumneavoastră sînteţi... Mi-a spus... A intrat în casă şi a revenit imediat. Asta-i cheia... Casa de alături. Să nu daţi jos păturile de la geam. Se uita spre mine încercînd să mă vadă. Nu reuşea şi asta cred c-o enerva grozav. M-am îndreptat spre poartă.Am auzit-o şoptindu-i : să nu staţi mai tîrziu de 6 dimineaţa că trebuie să fac curăţenie...

A fost o noapte îngrozitoare. Evit să mă gîndesc la ea deşi uneori mă urmăreşte acest gînd zile întregi... Era întuneric şi frig. N-am găsit întrerupătorul multă vreme. O cameră mare. Mai mult o sală. Pe margine, pe lîngă pereţi, cu bănci mici. Pe pereţi cu desene naive, cu pomi roşii şi cer verde. Un pat de fier vopsit alb şi o sobă mare de teracotă. Un bec murdar cu lumină bolnavă. O chiuvetă cu smaltul sărit în multe locuri. M-am oprit în mijlocul încăperii şi m-am uitat la el. Mi-a evitat privirea. Îşi rotea ochii parcă speriaţi şi cînd ajungea la pat îl ocolea. Ar fi vrut să plece dar îi era ruşine s-o spună. Mi s-a făcut milă de el şi parcă un fir de duioşie m-a încălzit. Am încercat o glumă. M-a privit absent. Cu o degajare studiată m-am aşezat pe marginea patului ale cărui cearşafuri erau de o curăţenie îndoielnică. În altă situaţie mi-ar fi fost scîrbă să mă ating de ele. El era tot în prag cu plasa în mînă. Eram încurcată. Mă simţeam prost. Parcă eu eram aceea care îl adusesem aci. Ca să fac ceva mi-am scos pantofii. Apoi ciorapii. Erau plini de praf. Fusese o zi lungă şi plicticoasă. În sfîrşit a scos sticla de vin din plasă şi-a pus-o în chiuvetă. A dat drumul la apă peste ea. Clipocitul uniform îmi dădea o senzaţie neplăcută. Apoi a scos un pachet învelit în ziar şi cînd l-a desfăcut am văzut că era un prosop. M-am mirat. L-a agăţat într-un cui ruginit înfipt strîmb în lemnul zgîriat al uşii. Am mai spus ceva, nu-mi amintesc ce. M-a privit mai atent pentru prima oară de cînd ne aflam acolo. Am aranjat cearşaful ferindu-mi ochii. Stătea drept în spaţiul dintre uşă şi pat, cu mîinile spînzurînd fără vlagă pe lîngă trup. L-am ocolit pe vîrfuri şi-am stins lumina. Apoi repede, foarte repede am lepădat hainele. Miroseau a transpiraţie. Umblasem mult. Mă simţeam sfîrşită şi fără chef. Nu-mi mai era foame. Nici somn. O oboseală rece îmi apăsa pleoapele. Am auzit foşnetul mişcărilor lui repezite şi respiraţia scurtă. Apoi nu mai ştiu nimic. Dimineaţa cînd am deschis ochii speriată, l-am văzut pieptănîndu-se în oglinda geamului pătat de muşte. Era parcă un alt om. Avea mişcări sigure, impertinente chiar. Îşi potrivea cu atenţie fiecare şuviţă. M-am răsucit în pat tuşind forţat dar nu s-a întors. M-am sculat tiptil şi apropiindu-mă de el am vrut să-l sperii cu un ţipăt de maimuţă urmărită. S-a întors şi m-a plesnit cu dosul palmei peste obraz. A scuipat. Curvă. A luat de lîngă pat prosopul, l-a învelit cu mişcări leneşe în acelaşi ziar din care îl despachetase şi a plecat...

Desene de CRISTIAN ROŞEANU

GABRIELA GHEORGHIU

Setea

Cînd anotimpurile
S-au risipit am plecat
Să caut izvorul
Bătrînele cu gura uscată,

Mi-au arătat drumul
Peste codrii de aramă
Oceanele pline de lacrimi
Apoi deşertul...

Am ajuns, într-un tîrziu
Lîngă apa de argint
Un zeu cu ochii trişti
Neclintit, o păzea
De setea lumii
Era frumos, zîmbea
Ţinînd în mîini
Flori artificiale, L-am privit
Un veac, două,

Orizontul a mai coborît puţin
Apoi am închis ochii
Şi am visat apă...

Odihna

Braţele nu s-au oprit
Ca odihna pe o
Ultimă planetă şi
În drum văd hotarul

Pe care altădată alergam
Fără griji spre păduri
Cu izvoare dezgheţate
A doua oară,

Cum dispare încet
Înghiţit de ape în
Razele lunii aproape
De pămînt cînd

Toamna trece cu anotimpul
Şi surd la timpane
De clopoţel bate
Nimeni...

MARIANA FILIMON

Întoarcere

Miraculoase ierburi
cu trupul istovit

ning alb şi ning albastru
portocalii şi mov

de disperare trestii
părul de nea şi-l smulg

şi ninge peste mare
şi ninge peste lumi

anume îmi întoarce
solare frunţi de vară
oglinzile de aer
înfăşurate-n vînt

şi-mi umileşte văzul
neauzit mi-l leagă
cu şerpi divini pe care
i-a zămislit o stea

Octombrie

Poţi crede în necunoscut
timpul vînat de ochi ne-ndurători
podoabele pămîntului învinse
de mult în răzleţitele candori

adorm pe sînul tău de andaluză
noapte rodind crini negri-n
părul meu
şi e tîrziu în Valea Nemuririi
şi-n somn mă-ndrăgostesc de
Dumnezeu

Fluvii gemene

Fluvii gemene abat
malurile

golful rotund trimite nuferi spre
lună

şi dacă în van
corăbii s-ar sparge
stele sublime le-ar linge rănile-n
larg

cum tremură sticla de apă
cu îngeri
cum tremură arboril-demiurgi
cu nisip

şi ce departe e sarea
aleasa pămîntului

adu-mi aminte, doamne
adu-mi aminte

unde a tăcut escală sufletul
meu

ARTE

TEATRU

Sarea în bucate

Lear ne-a intrat în cap, de generații, ca un monarh al deznădejdii, investit și cu toate atributele exterioare : coroană, mantie, fast mare, mare. Săbii, tobe, oștire, popor. Tot ce ținea de concepția unui spectacol istoric era pus în joc, și efectul era într-un fel asigurat. Acum vine Penciulescu și spune că toate astea sînt zorzoane. Frumusețea piesei care are ca erou principal o furtună trebuie să se vadă din desfășurarea nudă a evenimentelor, a conflictului : dramatismul ei real nu stă în recuzita de mucava. Va trebui să ne obișnuim și cu asta.

Să nu ne amăgim : Shakespeare nu este contemporanul nostru și nici nu știu dacă i-ar fi convenit. Ian Kott face doar o frumoasă metaforă. Sigur, privind lucrurile în absolut, viața planetei e o clipă și toată lumea e contemporană cu toată lumea. Shakespeare are seri cînd nu este deloc contemporanul nostru. Atunci i se văd ițele cu care țese minunatul lui covor zburător peste scene, printre mașiniști. Se poate vorbi despre paginile de umplutură la Shakespeare, nu spre a-i căuta nod în papură, ci spre a demonstra că inspirația sa, asemeni unui fluviu larg, se oprește din cînd în cînd în tenebroase meandre. Articulațiile intrigii se fac în talmeș-balmeșul obscur, care are rolul amortizant, ca îmbucătura bielelor în baia de ulei. Cu cît ne vom căzni să-l aducem pe Shakespeare printre noi, cu atît mai mult se va îndepărta. Contemporaneitatea lui nu stă într-o actualizare ad-hoc.

Dar ce se petrece la Teatrul Național ? Nu-i vorba de o modernizare ci de o încercare, după părerea mea pe deplin izbutită, de revitalizare a unui text minunat, văzut unilateral. Tradiția se face și se strică. S-ar putea ca acest spectacol să creeze, la noi, un alt mod de interpretare. Scena se golește dintr-o dată de palate și draperii. Se joacă „pe viu", ca la o repetiție în deplasare, fără costume și decor. Actorii, îmbrăcați cum se nimerește, încearcă să facă drama acelui bătrîn care credea, în naivitatea lui, că, dacă-și împarte pămîntul și tot regatul la copii va mai avea cu ce întreține o suită de o sută de curteni. Orbul găinilor din punct de vedere tactic. Urmarea : moșulică e dat pe ușă afară, cu șleahta lui cu tot, și de la curtea fiicei mai mari, Goneril, și de la curtea celeilalte fiice, Regan. Singura care-l va înțelege va fi Cordelia, fata izgonită pentru inadaptare la lingușeală. Piesa are simplitatea basmului **Sarea în bucate.** Citām din Petre Ispirescu : „A fost odată un împărat. Acest împărat avea trei fete. (...) Într-una din zile ce-i vine împăratului, că numai întreabă pe fata cea mare : — Fata mea, cum mă iubești tu pe mine ? — Cum să te iubesc, tată ? Iacă eu te iubesc ca mierea, răspunse ea după ce se gîndi că ce lucru poate fi mai dulce pe lume" etc. etc. Marele dramaturg scoate o tragedie a bătrîneții și a pierderii puterii. Împinge basmul în istorie și creează psihologie în poveste. Drama începe chiar din capul locului, odată cu împărțirea regatului. Această scenă e frumos interpretată : George Constantin, care visa demult un Rege Lear, știe să asculte cu o încîntare de copil cuvintele mieroase și e numai fulgere auzind „obrăznicia" Cordeliei (Valeria Seciu), care nu catadicsește să spună pompos adevărul. Scena următoare, cînd cele două surori mai mari (Silvia Popovici și Eliza Plopeanu) își dau arama pe față și încep să se tăvălească pe jos de rîs, mi se pare stridentă. E vorba, totuși, de niște regine. Lear e un naiv și un credul, uneori înfumurat și mîndru, care descoperă viața cam tîrziu. Drama lui e o greșeală de calcul, la început, devenind o adevărată tragedie, pe măsură ce, descoperind fărădelegile, își dă seama că în felul acesta e atacată o structură umană. Puterea, oricum, nu poate fi păstrată pînă la adînci bătrînețe, cei care vin din urmă sînt în mod fatal mai tari. Un actor atît de mare ca George Constantin poate scoate din sîn trei regi Lear. Cel care se vede pe scenă e seducător și va rămîne fără îndoială ca o creație neobișnuită. O imensă bunătate degajă această creație. Firea de zgripțuroaică a celor două fete e prinsă fără timidități de Silvia Popovici și Eliza Plopeanu, care sînt în marginile rolului. Există în piesă un paralelism între soarta lui Lear și cea a lui Gloucester. Gh. Cozorici compune un rol complex. Sînt de reținut momentele care urmează pierderii vederii și scena aruncării în prăpastie. Valeria Seciu e convingătoare, știe să iubească fără vorbe, e energică. Bufonul lui Rauțki are un moment excelent cînd spală picioarele lui Kent pus în butuci. Kent (Costel Constantin) e bine, aleargă cam mult. E cert că spectacolul e gîndit să șocheze. Tensiunea crește încetul cu încetul spre a exploda în furtuna memorabilă întrutotul. Impresia finală, dacă ești cît de cît receptiv la înnoiri : o mare satisfacție. Ce se poate reproșa regiei este modul în care a înțeles suita. Nu cumva această ceată care-l înconjoară pe Lear pare prea de strînsură, niște derbedei gata oricînd să-și mute fălcile unii altora și să ciupească reginele ? Comportarea lor justifică într-un fel acreala gazdelor și drama provenind din dreptatea absolută a lui Lear apare micșorată. Florica Mălureanu e scenografa cea mai receptivă la nou. Gîndește cu seriozitate și cu o bună intuiție, de fiecare dată, a textului. Găsește soluții scenice fericite. Ce a realizat aici ca și în spectacolul de la Ploiești, după Goldoni, reprezintă punctul de sus atins pe linia noilor încercări. Ce aduce nou spectacolul lui Radu Penciulescu ? O apropiere de schema originală a textului, dincolo de toate datele provenind din tradiție, care sînt poate niște degradări și sînt aruncate cu violență. Cu prezența excepțională a lui George Constantin și cu o bună trupă, reușește unul din spectacolele de mare rezistență ale stagiunii. Într-un fel, regizorul procedează și el după metafora sării în bucate. Nu un spectacol ca mierea, nici ca zahărul, ci unul mult mai simplu și mai natural. Prin urmare, cutezanța nu va fi acceptată de acei care nu suportă sarea în bucate și de dietetici.

Marin SORESCU

Sus :
SCENĂ DIN
„REGELE LEAR"

Dreapta :
SECVENȚA DIN FILMUL
„KING-KONG EVADEAZĂ"

FILM

Huíduma în mare

Merită să fie contemplată aglomerația teribilă de la cinematograful „Luceafărul" (ne-am mira ca ea să fi scăzut în zilele următoare premierei) ! Vitrina groasă trosnea sub presiunea sutelor de persoane la coadă, derbedei ce se uită frumos numai în ochii milițienilor se zvircoleau puși pe cîștig, se auzeau — ca de obicei — glasuri chemînd la ordine, îndemnuri la rațiune, țipete sincere emise de persoanele maltratate.

Fără voie ne-am gîndit la „Cartagina în flăcări", acea superproducție nesărată la care, se zice, un spectator ar fi pierit în îmbrățișarea celor întărîtați după bilete ! Geniul pe care-l cităm să ne ierte sacrilegiul, dar „pentru cine vrei să mori ?", doream să-l întrebăm pe fiecare ahtiat în parte. Pentru monstrul King-Kong, înalt de 298 metri, fratele de peste ani al faimosului Godzila ?

Povestea „King-Kong evadează" are micul ei farmec naiv. Ne-am străduit să reținem numele maestrului de trucaje, cu un rol hotărîtor în crearea iluziei proporțiilor, dar am eșuat. Lui i se cuvine partea leului din bruma de elogii pe care le-am adresa acestei pelicule infantile.

Subiectul e încîlcit și nici nu trebuie să „vindem" celor ce nu și-au riscat viața la bilete ceva din intrigă. Monstrul King-Kong, greoi și amuzant se bate cu pumnii în pieptul păros exact în felul gorilelor, a căror imagine hiperbolică o reprezintă. E interesant că acest deal de maimuță are o slăbiciune erotică pentru actrița Linda Miller (în rolul grațioasei Susan). Tînăra iubită a lui Nomura, văzînd că dihania nici n-o mănîncă se pornește să cocheteze cu ea, mergînd cu această contra-ofensivă feminină pînă la a-i cere să nu se retragă în insula misterioasă de unde imaginația cinematografică îl deranjase. De remarcat că adormitul de milenii fusese trezit aproape concomitent cu alte două reptile pe măsura sa, pe care — apărînd-o galant pe Susan — King-Kong le va suprima.

Ce șabloane lustruite folosește Ishiro Honda în realizarea filmului său : geniul rău, dr. Who (interpretat penibil exterior de Eisei Amamoto) tînăra deziderabilă aflată în felurite primejdii și salvată în ultima clipă de te miri cine, insula secretă a sceleraților dornici să periclitze mapamondul, lupta la mare înălțime (turn, zgîrie-nori etc.). O eroare de apreciere a dimensiunilor, în final : știm că atît King-Kong cît și robotul-copie au în jur de 300 metri fiecare : cum se urcă ei pe cei 550 metri ai turnului de televiziune din Tokio, asemenea unor puștani într-un dud, cînd, păstrînd proporțiile, acest turn nici nu le-ar dubla înălțimea ? În rest raportul e bine păstrat (aici, alt șablon : Gulliver, în al cărui corp, ne amintim, ar fi putut fi cuprinși 1 850 liliputani).

Spectatorii aplaudă în sală cu diverse prilejuri, semn de mare entuziasm. „Ce imaginație !", se minunează ei și ies bine dispuși. Suspensele le-au frăgezit nervii, groaza i-a înviorat. Au colindat un mare spațiu geografic, prin aer, pe pămînt, în adîncul oceanului...

La ieșirea din sală, o frază a unui tînăr : „Neluțule, mă'ce stătea huiduma în mare ca-ntr-un lighian !"

Ilie CONSTANTIN

ARTE

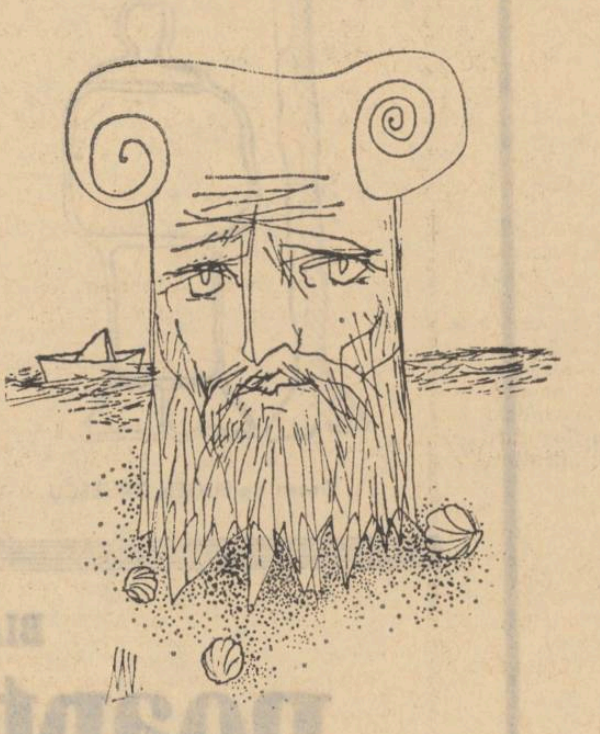

GIORGIO POLYKRATIS
Portret de
MIHU VULCĂNESCU

ARTE PLASTICE

Polykratís

...Cu toată această față de străin
Nu sînt decît un om adevărat...
Mustaki

Am cunoscut mulți greci și mai toți seamănă nemaipomenit între ei. La Giorgio deosebirea stă în sufletul lui mare, în tristețea ce-l însoțește ca o umbră. Cred că foarte bine i s-ar potrivi acestui om și artist cuvintele melodiei lui Mustaki : Străinul.

În atelierul lui (din care vedeam Florența întinzîndu-se ca o mare) soarele se oprește o clipă și mîngîie un peisaj pus pe șevalet. Ceva învie acolo și pomii se mișcă, din ierburi se ridică un abur tremurător și auzi parcă răsuflarea pămîntului. Porumbeii lui poposesc pe capiteluri, pregătindu-se pentru un alt zbor peste un Acropole de vis.

Am văzut la el o mulțime de „Maternități". Da ! așa trebuie să fie ! Ovalul acela gol al feței pruncului și al mamei este la fel pretutindeni. Gestul contează aici — momentul. Și acesta pictorul l-a surprins. Mîinile cuprind cu căldură copilul și asta e de ajuns.

Culorile în compozițiile lui par calme, fără nimic ostentativ. Totul îl descoperi aici privind. Abia atunci vezi cu uimire cîtă dreptate are artistul.

Ceva liniștit și solid îți dă senzația surprinzătoare că lucrurile trebuie „spuse" așa. Ești de acord cu pictorul și cred că de aici începe arta adevărată.

Mulți caută și sfîrșesc în formulele pe care nu le pot potrivi cu firea lor. Polykratis cunoaște pămîntul. A fost cioban și fluierul care îl însoțește în pribegii îi cîntă mereu un cîntec din mica insulă Naksos, unde s-a născut. Acolo cred că se va întoarce cîndva.

Mihu VULCĂNESCU

Desenele lui Tașcu Gheorghíu

Desenele pălesc treptat, scufundîndu-se ele însele în acea „misterioasă lumină verde" din care s-au născut, această noapte mai strălucitoare decît orice zi strălucitoare. E un semn că ele trăiesc, că se supun marelui ritm din care purcede creația.

Desenele lui Tașcu Gheorghiu complică relațiile banale pe care nu încetăm să ni le punem în fața emoției. Complică, — paradox aparent — pentru a simplifica Mi se pare uimitor să văd această transformare a unui secret (în fond toate desenele lui Tașcu Gheorghiu sînt secrete păstrate cu grijă, taine nevăduvite de atracție, fascinație, mister) în ceva care poate fi acum în sfîrșit înțeles. Cred că trecînd aproape treizeci de ani, aceste desene pot fi înțelese (și deci iubite, și deci urîte) nu pentru că s-au schimbat ele. Desenele lui Tașcu Gheorghiu au rămas aceleași, dar poate paloarea lor din ce în ce mai diafană, mai nereală ne-a obligat (și cred că ne va obliga mai departe) să fim atenți, să întoarcem capul și să privim.

Aș vrea să uit cuvîntul „suprarealism", deși știu că Tașcu Gheorghiu i-a aparținut. Conceptele ne împiedică să ne mișcăm liber, să simțim, ele ne irită doar nevoia precară de echilibru. Așadar nu-l voi folosi.

Căci am înțeles că simplele crochiuri ale visurilor nu pot fi doar simple crochiuri, că ele smulg cu efort, sublim efort, lucrurile din starea lor invizibilă. Poate fi ceva mai invizibil (căci e pentru totdeauna) ca acest conte de Lautréamont căruia Tașcu Gheorghiu îi umblă cu atîta răutate suavă printre măști, nemulțumit de a nu-i fi găsit fața lui reală? Am văzut portretele făcute lui Issidor Ducasse de Valloton, Man Ray.

Dar dacă printr-o minune (e drept pe care n-o doresc) am avea vreodată înfățișarea lui Lautréamont, ea va arăta numai ca în desenele lui Tașcu Gheorghiu. Măștile lui Lautréamont îi sînt suficiente pentru un titlu de glorie. O dorește ori nu? Ce iluzie greu de reconstituit în ceea ce îl privește ! Dar Robinson Crusoe? Așa cum l-a desenat Tașcu Gheorghiu, poate insula îl visează pe Robinson în timp ce corabia din depărtare se trezește din vis.

Un om despre care credeam că este iremediabil al cărții, al cuvîntului se dovedește de acum al liniei.

Iulian MEREUȚĂ

TELEVIZIUNE

Tele-spectatori

Cînd spun acest cuvînt, mă refer la acei oameni minunați care stau în fața micilor ecrane. Ei sînt cei ce-și petrec o bună bucată din timpul lor liber în scopul lăudabil de a urmări pînă la capăt emisiunile programului 1 sau emisiunile programului 2. Același lucru. Uneori ei se deplasează, adică fac vizite rudelor sau diverșilor prieteni, urmărind de aici transmisiunile t. v. Acest deranj însă nu influențează cu nimic calitatea programului oferit.

După datele unei strălucite anchete internaționale, telespectatorii s-ar împărți în două mari categorii : A) Femei ; B) Bărbați. Și, trebuie să recunoaștem, rezultatul obținut este crezut din ce în ce mai mult.

După alt criteriu, s-a ajuns la următoarea concluzie : copii, tineri, maturi, bătrîni. Reușită și această concluzie, și în curînd, se așteaptă să apară efectele ei binefăcătoare. Multă lume afirmă că telespectatorii sînt însăși rațiunea de a fi a televiziunii. Adică, fără telespectatori, televiziunea nu poate exista. Iată un adevăr golgoluț. Legat de acest raport, se vîntură și altă idee și anume că s-ar putea afirma și contrariul (întîi televiziunea apoi telespectatorii). Nu e sigur.

Cînd unui redactor t. v. i se respinge sau i se amînă un material, el capătă odată cu această veste și următoarea explicație : „Dragă, gîndește-te întîi la telespectatori. Gîndește-te la ei și mai refă pe ici pe colo. Respectă-i și vei fi respectat". Cu toate acestea, prin fața ochilor noștri mirați se perindă tot felul de Rocamboli, Sfinți Sisoe, varietăți cu sau fără public, melodii pe rampa de lansare etc.

Pînă nu de mult, telespectatorii trăiau într-un anonimat perfect. Explicabil, prin numărul lor impresionant (de ordinul milioanelor). De două săptămîni, însă, ei sînt recordmeni mondiali, adică sînt cineva. Lucrurile s-au petrecut pe nepusă masă. (De unde și bucuria sporită) : În miercurea aceea în care echipele noastre de fotbal au fost ridiculizate pe rînd sub privirile noastre pierdute, comentatorul sportiv al televiziunii ne-a anunțat, tare mîndru, că întrucît respectiva transmisie este fluviu și durează 6 ore, din datele existente ar rezulta că nicăieri pe glob n-a mai durat atîta o transmisie fotbalistică. În consecință, noi, cu toții, sîntem adevărații recordmeni mondiali. Și a încheiat. Dați-mi voie, stimați telespectatori, să vă felicit cu această ocazie. Și ne-a felicitat. A fost o veste strașnică, care a prilejuit multe strîngeri de mînă și îmbrățișări spontane. E-adevărat că acest record mondial a fost însoțit de o suită de înfrîngeri rușinoase pe terenurile de joc. Dar aceasta-i altă poveste.

Despre telespectatori se poate vorbi, desigur, încă mult. Despre generozitatea lor, despre curiozitatea lor etc. Și cine ar putea vorbi cu mai multă afecțiune decît un telecronicar, pentru care telespectatorii sînt însăși rațiunea lui de a exista. Și cînd spun telespectatori, mă refer la acei oameni minunați care stau în fața micilor ecrane.

Radu DUMITRU

SPORT

GOALKEEPERUL

Nu știam că Rică este goalkeeper. În Ignoranța noastră, ne mîngîiem cel puțin cu ideea că nici antrenorul Angelo nu prea era la curent, nu-i nimic însă, cît trăiește omul, învață, limba engleză are darul de a revela niște lucruri. Decît niciodată, fie și mai tîrziu, noi sîntem modești, avem (și de cînd !) toată răbdarea.

Sperăm că în cabină, după meci, șeful naționalei a avut fantezia, și dacă nu fantezia, care e mai rară, măcar capriciul de a-i zice, în șoaptă, *Sir*, „gigantului din Giulești", cum s-a exprimat Eftimie Ionescu în finalul dramatic al luptei, luînd locul colegului său doborît (de emoție) ca un soldat în linia întîi.

Nouă ne-a plăcut și cum l-a schimbat, la microfon, Eftimie Ionescu — fiindcă veni vorba — pe Ghițulescu, care, sleit de puteri, căzuse pe-o rînă, am văzut *asta* cu ochii mei. Aici televiziunea, ca artă, a fost făcută mat. Ce-și închipuie omul, orbește, atîrnat de auz, întrece în tensiune și „cadrul" cel mai bine luat (cînd e luat, se înțelege). Noi nu știm, nu vedem nimic, stăm ca proștii cu urechea ciulită, încrezători, *mingea se află pe stînga, în direcția noastră de atac,* te credem Ghițulescule, cum să nu te credem, zi-i, băiatule, tradu tu situația de pe teren, că noi habar n-avem, te credem pe cuvînt, cuvîntul, știi, e slăbiciunea noastră, și noi știm cîtă magie închide cuvîntul, iară ochiul închis afară înăuntru se deșteaptă...

Nu se va supăra nimeni, cred, dacă voi spune — lăsînd performanța extraordinară a naționalei noastre pe mîna specialiștilor — nu se va supăra nimeni, zic, dacă voi spune, în ordinea aceasta a cuvîntului, că nimeni, de pildă, n-a reușit pînă azi să strige *gol*, chiar și cînd nu e (și cînd nu e, fiindcă n-am văzut, *e ca și cum ar fi fost*) — ca simpaticul nostru crainic sportiv de la Cardiff.

Între urechea ciulită spre neant și voce se stabilește un circuit magic care trece prin inimă, iar în inima noastră, care ia forma unui dreptunghi cu gazonul perfect tuns, plouă fin în reverberația reflectoarelor, aerul s-a aprins, malefic, e acolo o vrăjitorie irespirabilă și drăcesc de frumoasă, atlanticul adormit se leagănă fumegos în coasta orașului.

Dacă „galezii" ar fi tăcut un moment în tribunele lor ude și vechi, croite sigur din lemn de eșafod, am fi auzit și mingea fosforescentă rostogolindu-se pe iarba grasă și verde a Marii Britanii, fișîind peste roua ei scînteietoare, vorbind în rostogolirea ei cu un ușor accent românesc...

Pot să merg pînă acolo încît să spun că am *văzut* și cum arăta la față domnul arbitru. Ce marcă de fluier avea. Ce model de buzunare (piezișe, tivite cu șnur negru), dar asta nu contează, nu mai contează *acum*, bineînțeles.

Ce îi urăm noi *post-festum* e ca de aici înainte să nu-i mai răsară în grădină lalele, ci cuie, piroane, cu cel mai fotogenic surîs al lui Tamango, drept floare.

SUPLINITOR IX

revista străină

• LA POLOGNE (nr. 11/nov. a.c.). Premiile de stat pe anul 1970 au fost acordate, printre alții, compozitorului Tadeusz Bairt, lui Kasimierz Kutz pentru balada cinematografică **Sarea pămîntului negru**, scriitorului Jaroslaw Ivaszkiewicz pentru întreaga sa operă literară și actorului Jan Kreczmar.

• Noutăți editoriale poloneze : **Preistoria Sileziei** de Josef Kostrzewski ; **Istoria Pomeraniei** aparținînd unui grup de cinci autori ; **Acordurile de la Potsdam și problemele poloneze 1945—1970** de A. Klafkowski ; **Catedrala de la Gniezno** de Aleksandra Swiechowska ; **Opere** de Krysztof Baczynski (cuprinde poeme, încercări dramatice și texte în proză ale unui autor dispărut la vîrsta de 23 de ani, în timpul insurecției Varșoviei).

• **L'EXPRESS** (26 oct. — 1 nov. a.c.). În așteptarea unor opinii mai tranșante despre ultima carte a lui Alain Robbe-Grillet, **O revoluție la New York**, cităm din cronica indecisă a Madeleinei Chapsal : „...o carte în afara măsurii, care pulverizează adică orice instrument obișnuit de măsură".

• Hotărît să nu mai revină în Franța, cunoscutul cineast Roger Vadim s-a stabilit pentru moment în Statele Unite unde turnează pentru Metro-Goldwin-Mayer un film cu implicații erotico-sociale tipic americane. Filmul i-a fost încredințat lui Vadim, se spune, pentru că e dintre puținii regizori în stare să trateze asemenea teme fără a cădea în vulgaritate.

• (2-8 nov. a.c.) O grevă „pentru demnitate" au început, la 16 octombrie, 200 din cei 240 salariați de la **Presse Universitaire de France**. Ei protestează împotriva ținutei de lucru neadecvate („...o cămașă de băcan. Ori, noi nu vindem sardele ci cărți") și împotriva blamurilor care se dau de către direcție „pe nedrept și la întîmplare".

• Jean-Cristophe Averty pregătește pentru televiziunea franceză un spectacol **Alice în țara minunilor.** „Va fi o emisiune pentru toată lumea, declară Averty. Copiii vor avea feeria, adulții — partea lor de non-sens vizual și alegoric". Printre proiectele de viitor figurează **Chantecler** după Edmond Rostand și **Călătoriile lui Gulliver** după Swift.

• Cu prilejul apariției Operelor lui Dylan Thomas (ed Seuil, 2 vol.), Jacques Cabau semnează un comentariu extrem de interesant privind viața și activitatea acestui „poet vagabond... în tradiția lui Fr. Villon" numindu-l „ultimul bard și primul hippie" al secolului nostru.

• O viziune inedită asupra operei proustiene găsim în cartea lui Gilles Deleveze **Proust și semnele.** Potrivit opiniei autorului, **În căutarea timpului pierdut** „nu este (o carte) întoarsă către trecut ci către viitor" iar „esențialul... nu este memoria și timpul ci semnul și adevărul". Cartea „rivalizează cu filozofia" în căutarea adevărului dar „ca toate marile cărți moderne nu are sens : nu este un studiu sau o descriere mai mult sau mai puțin detaliată și veridică a realității, este o mașină. O mașină literară destinată să producă efecte asupra cititorului, și sensul reușitei sale nu constă în aceea că ea reproduce realul ci în aceea că ea funcționează, că cititorul suportă numeroase efecte (Impresia unității, de pildă : unitatea nu există în carte)".

• **PARADE.** Spicuim din repertoriul Teatrului Național britanic (stagiunea 1970-71) : **Rosencrantz** de Tom Stoppard, **Idiotul** de Dostoievski (cu Derek Jacobi în rolul prințului Mîșkin), **Hedda Gabler** de Ibsen (în regia lui Ingmar Bergman), **Cyrano de Bergerac** de Ed. Rostand, **Neguțătorul din Veneția, Cum vă place** de Shakespeare etc. Lawrence Olivier, directorul teatrului va juca în trei piese : **Dansul morții** de Strindberg (rolul Căpitanului), **Neguțătorul din Veneția** (rolul lui Shylock) și **Guys and Dolls** (o comedie muzicală — inclusă pentru prima oară în repertoriul teatrului — după poveștile lui Damon Runyon).

• Unul dintre cele mai senzaționale succese ale stagiunii 1970 continuă să fie considerată piesa lui Robert Bolt, **Vivat ! Vivat ! Regina ! —** prezentată în premieră la festivalul de la Chichester în luna aprilie a.c.). Autorul, născut în 1924, a debutat în 1957 cu piesa **The Critic and the Heart** dar lucrarea care i-a adus un succes internațional a fost **A Man for all Seasons** cu Paul Scofield în rolul principal.

• LES NOUVELLES LITTERAIRES (22 oct. a.c.) Menit să stimuleze interesul străinătății pentru literatura franceză, premiul Hachette Larousse a fost atribuit în acest an turcoaicei Gonul Pultar care-și pregătește doctoratul cu o lucrare despre influența romanului francez contemporan asupra romancierilor turci.

• O interesantă trecere în revistă a literaturii africane de limbă franceză găsim în „dosarul" semnat de Jacques Nantel. Însoțit de o bibliografie selectivă și un grupaj de fotografii, „dosarul" consemnează în paginile sale scriitori și opere din cincisprezece țări africane printre care Mali, Senegal, Coasta de Fildeș, Ciad, Volta Superioară, Camerun, Somalia etc.

• Sub titlul **Memoriile timpului regăsit,** R.M. Albérès comentează două apariții editoriale recente : **Amitiés et rencontres** de Jules Romains și **Mémoires** de André Maurois. E un comentariu deschis, fără menajamente pe alocuri dar ușor nostalgic și moralizator în final : „Nu găsesc că este inutil să citești aceste **Memorii** de academicieni : tinerii noștri cercetători de 20 de ani au asprimea lor și noi avem nevoie de ea. Le doresc ca peste cincizeci de ani să fie tot așa de lucizi și de măsurați ca André Maurois și Jules Romains astăzi.

• O transpunere scenică a **Fraților Karamazov** (Th. de la Michodière) sub forma unui „proces" este violent criticată de Mathieu Galey care acuză pe autorul acestei versiuni (Diego Fabbri) de a fi simplificat și caricat personajele, de a-l fi trădat și falsificat pe Dostoievski.

POESIE VIVANTE (nr. 33, a.c.) Apare la Geneva de șase ori pe an, se subintitulează **Tribuna internațională de poezie** și patronează un „Conservator experimental de poezie" care „are ca obiectiv să facă cunoscute achizițiile cele mai recente din domeniul poeticii, foneticii și lingvisticii generale". Numărul de față este dedicat aproape în întregime lui Henri Hertz, un literat cunoscut mai ales prin amiciții sale cu Zola, Apollinaire, Jarry, André Salmon, Max Iacob, Duhamel și colaborările la o seamă de reviste precum : **Le Mercure de France, La Revue Blanche, La Phalange, Europe** (fondată de Romain Rolland și Jean-Richard Bloch), **L'Excelsior, Poèsie.** Reținem din materialele publicate o scrisoare a lui H. Hertz către Jean Giraudoux și patru scrisori inedite ale lui Max Iacob către Hertz (prima conține și patru poeme aparținînd lui Max Iacob).

u. v. z.

poeți polonezi

TADEUSZ RÓZEWICZ

I-a reușit

Janek are un an
umblă în patru labe
și într-o zi mă uit
iar el
stă zdravăn pe picioare
Ei, mă gîndesc ușurat
iar i-a reușit scamatoria
Bătrînei noastre omeniri.

Am scris

Am scris
o clipă o oră
o seară o noapte
m-am umplut de ură
de tremur
apoi m-am cufundat
în mutenie
alăturea de mine
ochii s-au umplut de lacrimi
am scris multă vreme
și deodată mi-am dat seama
că n-am condei în mînă.

JULIAN TUWIN

Vis

Am visat o minune ciudată :
O alee fără sfîrșit,
Alee cu salcîmi în floare
(Salcîmi cu flori albe),
alee înmiresmată.
Totul era albastru...
Totul era alb...
Fugeau pe pămînt
Razele de aur.
Era dimineață...
Dimineață devreme
Și visul n-avea sfîrșit,
Vis de nădejde și de fericire...
Înfloreau salcîmii,
Miresme.
Totul era albastru...
Totul era alb...
Ochii scrutau cerul,
Mergeau parcă spre Tine.
În depărtare...

. . . . . .

Dar n-am visat nimic,
N-am visat nimic,
Dac-aș fi văzut visul
Se săvîrșea minunea !
Păcat...

În românește de STELIAN GRUIA

TADEUSZ SLIWIAK

Oaspetele

Îl privesc
e străin prin părțile acestea
se-apleacă spre pămînt
și-n căușul palmelor
frămîntă semințele
cheamă miresme
le-apropie de buze
parc-ar vrea să ghicească
cum e soarele aici
vîntul și ploaia

apoi pleacă încet
parcă s-ar teme să nu sperie
făgăduiala pămîntului
numai de el știută.

Cicatrice

De pietrele netede și reci
așternute-n mozaic
genunchiu-mi rămînă departe

De clanța-nfloratâ și lustruită
mîna-mi rămînă departe

De tavanul sub care ura
se-nvolbură cu lauda
fruntea-mi rămînă departe

De prietenia întreagă-n cuvinte
cuprinsă
inima-mi rămînă departe.

În românește de ION PETRICĂ

ANDRZEJ LECH SOWULEWSKI

Liniște

liniște de cîmp
provincială
dintre acelea ce devorează ochii
sfinților
la răspîntiile înfundate

liniște care se odihnește obosită
în capelele strîmte
ale unui Cristos îndurerat
care nu mai e bun de nimic

liniște care trăiește în plopi
ea o pasăre sălbatică
sub pîntecul alb al cerului

crăpînd cu ciocul
aschii plăpînde
din coaja nopții
și aceea
care se adăpostește odată cu
vîntul uscat
venit din răsărit
fringînd spinările ienupenilor
e liniște
și nimic mai mult

În românește de OVIDIU IOAMITOAIA

punct și virgulă

Wagner redivivus

Arhiva Richard Wagner, din Bayreuth, conținînd cea mai mare parte a manuscriselor cunoscutului compozitor german, a fost recent oferită spre vînzare de către familia Wagner.

Colecția cuprinde — pe lîngă manuscrisele multor opere wagneriene, mii de scrisori și însemnări — Villa Wahnfried, unde compozitorul a trăit ultimii ani ai vieții, precum și mormîntul lui Wagner și al Cosimei.

Există trei condiții legate de această vînzare : colecția trebuie să rămînă la Bayreuth ; nu poate fi scindată ; și va trebui să fie pusă la dispoziția cercetătorilor. Intenția familiei este ca la Villa Wahnfried să se statornicească un centru de studii wagneriene.

Printre piesele existente se află schițele manuscris ale tuturor operelor wagneriene și partiturile-manuscris complete ale unor capodopere ca : Olandezul zburător, Lohengrin și Tristan și Isolda. Wagner a scris sute de articole și multe din manuscrisele originale fac parte din colecție. Corespondența, pe de altă parte, este alcătuită din mii de scrisori, adresate unor muzicieni din Europa, în deosebi lui Franz Liszt, scrisori către și de la Ludovic II de Bavaria etc. Majoritatea acestor scrisori n-au văzut niciodată lumina tiparului.

Villa Wahnfried a rămas ca pe vremea cînd trăia compozitorul : mobila, pianul și chiar colecția de fluturi și obiectele de artă orientală au fost păstrate în bune condiții.

Richard Wagner și Cosima au fost înmormîntați la Hofgarten, în vecinătatea vilei. Compozitorul, în vîrstă de 57 de ani, s-a căsătorit în 1870 cu Cosima von Bülow (născută în 1837). Ea a fost a doua lui soție. Cu Cosima, Wagner a avut trei copii. Singurul băiat, Siegfried (1870—1930), s-a căsătorit în 1915 cu o englezoaică, Winifred Williams. Cosima a murit în același an cu fiul ei, la 93 de ani. Winifred Wagner (în vîrstă de 72 de ani, moștenitoarea bunurilor familiei Wagner, a avut patru copii : Wieland, care a murit în 1966 (la 49 de ani), a condus Festivalul de la Bayreuth (înființat de R. Wagner în 1876) din 1951, cînd această prestigioasă manifestare a fost reluată după o întrerupere de cîțiva ani din pricina războiului ; Wolfgang, actualul conducător al Festivalului de la Bayreuth, Verena și Friedlind.

Odată cu punerea la dispoziția exegeților a arhivei Wagner se deschide o nouă eră în domeniul cunoașterii operei wagneriene. Toate lucrările despre Wagner de pînă acum au fost scrise fără să se fi făcut apel la aceste prețioase documente.

„Bateau - Lavoir" din Montmartre

Recenta achiziționare de către Municipalitatea din Paris (Ville de Paris) a casei Bateau-Lavoir **a stîrnit mare vîlvă în rîndurile prietenilor cartierului Montmartre și a iubitorilor de artă. Se știe că** Bateau-Lavoir **a fost locul de întîlnire a unui mare număr de artiști, supranumit, în derîdere, „vila Medicis a picturii moderne". Casa fusese construită în 1860, pe locul unei circiume, „Poirier sans Pareil", unde locuia scriitorul francez Alphonse Karr (1808—1890) și unde obișnuiau să se adune prietenii acestuia : Alexandre Dumas, Gavarni etc. În 1904,** Bateau-Lavoir **intră în posesia lui Picasso. În 1907, David Kahnweiler — care deschisese o galerie ce avea să fie de aici înainte focarul unei noi orientări artistice — îi prezintă lui Picasso un tînăr pictor de la Le Havre, pe Georges Braque. Un an mai tîrziu, în 1908, începea să se înjghebeze în Montmartre grupul de pictori și poeți supranumit uneori și „grupul de la** Bateau-Lavoir**", din care în afară de Braque și Picasso, mai făceau parte : Max Jacob, Marie Laurencin, Guillaume Apollinaire, André Salmon, Maurice Raynal, Juan Gris și Gertrude și Leo Stein.**

Nic. POPESCU

Marginalii

Private de publicitatea emisiunilor de televiziune dar mult mai bune decît acestea, cîteva emisiuni de radio și-au dobîndit de multă vreme o glorie meritată și un public constant. Este și cazul rubricii permanente Memoria pămîntului românesc, **semnată de Ioan Ion Diaconu. Axată pe probleme de istorie, această emisiune de marți seara egalează în multe privințe sarcinile unei reviste de specialitate, informîndu-și auditoriul la zi nu numai în problemele de istorie modernă dar și în probleme de cercetare a istoriei noastre vechi. Cităm în acest sens contribuția cu totul remarcabilă din ultima emisiune a acad. profesor C. C. Giurescu în problema atît de importantă și dificilă a istoriografiei românești. Cu grijă mare pentru varietatea temelor discutate și mai ales pentru calitatea de competență profesională a colaboratorilor, emisiunea citată are în plus meritul de a fi realizată cu chemare și dragoste.**

★

Un cuceritor entuziasm tineresc răspîndește de-o vreme săptămînalul „Contemporanul" la rubrica sa de „Muzică ușoară". Desinvolt și cochet ca însuși subiectul pe care-l servește, săptămînă de săptămînă (săptămîna aceasta lipsește, sîntem stupefiați !) cronicarul de-un talent promițător, Nicolae Spirescu ne delectează cu frumoase flori de stil — (vezi în nr. din 31 oct. a.c. inspirata comparație a lui Luigi Ionescu cu un felinar) ne amuză cu adevărate poante pline de haz — (tot în citatul articol vezi spiritul cu „cerbul care bate cu coarnele la ușă" — n.n. „Cerbul de aur" de la Brașov) ne încîntă cu erudiția d-sale jucăușă gen două pe față două pe dos. Citat de repetate ori între ghilimele la „Ochiul magic" al României Literare, citat pe larg astăzi, iată, și în „Luceafărul", verva molipsitoare a cronicarului de muzică ușoară de la „Contemporanul" are toate șansele să schimbe tonul solemn al ziarului, pe un ton mai a la Savoy.

Sânziana POP

Două cărți de literatură străină

La relativ scurtă vreme după Sufletul romantic **și** Visul de Albert Béguin, **apare** De la Baudelaire la suprarealism de Marcel Raymond. **Colecția** Studii **a Editurii** „Univers" **ne pune în față așadar două cărți fundamentale despre artă, două lucrări de a căror importanță este inutil să mai vorbim.**

Viziuni complementare, cele două cărți tipărite, aparținînd a doi autori proveniți din școala geneveză, cuprind nu numai, istoric vorbind, o arie foarte vastă și complexă, dar reușesc într-un fel să ne dea o imagine stabilă a evoluției poeziei și a artei în genere, urmărite în două culturi, germanică și franceză, limpezind mult discutata modernitate. Nu despre asta vrem să vorbesc însă. O echitate profesională mă obligă să încadrez în pagină cîteva cuvinte de ordin mai general, privindu-i direct pe traducătorii acestor cărți.

D. Țepeneag este un prozator revendicat de poezie. Leonid Dimov este poetul pe care îl știm cu toții și nu voi fi eu cel care să adaoge o inoportună emblemă. Ei înșiși înrudiți prin destin, printr-o orientare comună în spațiul ideilor despre artă, nu-și puteau găsi doi autori mai apropiați sufletește prin care să-și exercite aplecarea firească spre studiul de substanță. Béguin-ul lui Țepeneag și Raymond-ul lui Dimov **formează un carusel, un paralelism în marginea căruia poezia își pune mantia de sărbătoare.**

Un scriitor devenit traducător, un artist deci care convertește în limbă română o carte masivă dintr-o literatură străină este un miracol. Se spune, adesea ori despre el, că și-a „rupt" din timpul său de creație traducînd, că o bună bucată din viața lui consacrată altui scop l-a stînjenit în propria sa și legitimă închegare. Și-n oarecari limite e adevărat. Depinde însă de scriitor.

Grigore HAGIU

Inițiativa editorului

În numărul 8—9 al revistei clujene „Echinox" am reîntîlnit numele unui distins poet tînăr Dușan Petrovici, **atît de puțin cunoscut încă. Folosim acest prilej pentru a întreba ce se întîmplă cu volumul de versuri al acestui deosebit autor — după opinia noastră un debut cum puține în deceniu — ? Pe la ce editură așteaptă „să-i vină rîndul", în vreme ce nenumărate plachete insignifiante, mai bine mînuite, inundă librăriile ?**

Un editor ce se respectă, și nu ține să fie confundat cu un funcționar, își onorează gustul prin inițiativă permanentă. Nu e cazul la multe din casele noastre de editură, unde se consideră că scriitorii capătă un premiu cînd îi se publică, în sfîrșit, cartea. Să sperăm că acum, cînd s-a înmulțit numărul acestor instituții, vom întîlni editorul real, interesat de munca sa, venind în întîmpinarea autorilor valoroși.

Astfel, poate, va afla cineva, în măsură să acționeze, că tot la Timișoara, alături de Dușan Petrovici, un excepțional sonetist întîrzie — aceasta, e adevărat, dintr-o lirică îndolență — să-și adune poeziile într-o carte. E vorba de criticul Șerban Foarță.

Nu vom exagera spunînd că el este de pe acum unul dintre primii patru — cinci sonetiști ai noștri !

Să „dai drumul" la o carte sau la alta e ceva ; dar ce onoare pentru un editor să descopere, prin actul său de inițiativă, valori literare. Cei doi poeți ale căror nume le-am pomenit sînt asemenea valori și merită a fi cunoscuți în volum, neîntîrziat.

Ilie CONSTANTIN

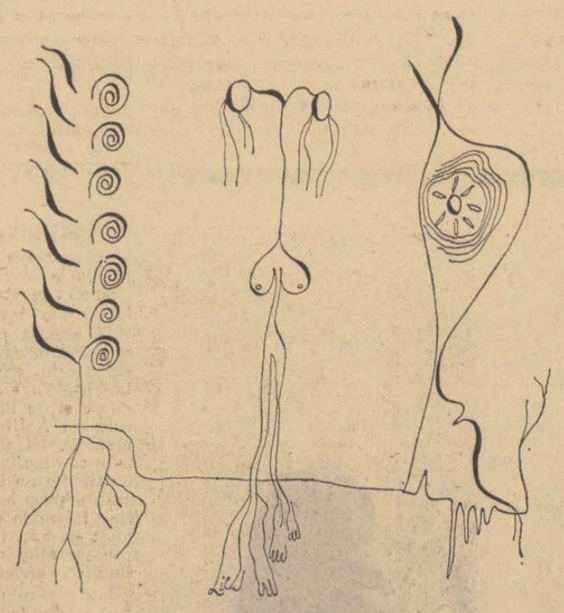

Desen de DANIEL TOLCIU

Realismul pitoresc

Cele opt povestiri ale lui N. Frînculescu reunite sub titlul Zestrea Rosanei **(Ed. Cartea Românească, 1970) divulgă un sentimental iremediabil, participînd nemijlocit la viața personajelor sale cu duioșie ori sarcasm, după cum ele, personajele, se vor fi înscris într-o anumită percepție a binelui sau răului, a frumosului sau urîtului. Modalitatea de transcriere a acestor stări emoționale am vedea-o aproximată într-un anumit realism pitoresc și narativ, din care nu lipsesc nici culoarea cam violentă a limbajului, nici imprevizibilul de situație și comportament. Autorul își alege pentru formula amintită o lume periferică, și reținem un mediu, o atmosferă. N. Frînculescu are curajul să fie sincer și să se transpună cu dezinvoltură în fel de fel de ipostaze ale deriziunii (o deriziune individuală ori socială ce nu are conștiința stării sale) și să le dea, alternativ, culori vesele și triste. Astfel, cea dintîi povestire,** Moștenirea, **are ca pretext decesul unui cerșetor și ca text o galerie întreagă de personaje și peripeții, toate la nivelul disputei pentru un scaun rupt și o fotografie veche lăsate „moștenire" de răposat... Povestirea, scrisă cu insuflețire de N. Frînculescu, nu duce lipsă nici de optimism, nici de grotesc. O alta** (Chichineața) **evocă în pastă groasă un fragment pe cît de hazliu, pe atît de dureros, din demolarea gropii Floreasca.** Pietro, **ultima bucată, este și ea o poveste duioasă, dar plină de culoare. Neverosimilă artistic este însă relatarea unui caz patologic (necrofilie) din** Flori de mirt.

Calitatea principală a povestirilor lui N. Frînculescu o vedem în compasiunea caldă, sinceră a autorului pentru ofensații și dezmoșteniții săi de la fosta periferie bucureșteană. Cunoașterea și participarea la mediu nu trebuie să excludă însă o anumită detașare, un efort de obiectivare estetică, și în sensul acesta N. Frînculescu va trebui să mediteze pentru viitorul scrisului său.

D. L.

confidențele unui maniac

DE TE FABULA NARRATUR

Cer scuze cititorilor mei că nu mă țin de cuvînt și în loc să scriu acum, așa cum anunțasem rîndul trecut, despre misoginia unui mare scriitor, amîn subiectul ; dar am ceva mai urgent de spus.

Din rațiuni cu totul personale, de o vreme nu mă duc la spectacole. Nu din austeritate, nici din dispreț sau acrimonie. Pur și simplu nu mai am răbdare, acum, să stau liniștit în fotoliu de la începutul pînă la sfîrșitul unui spectacol și eventual să-l mai și discut apoi, cu mult-puțina competență de care sînt în stare. Ratez sistematic filme excelente și piese care altădată m-ar fi interesat.

Am fost totuși la teatru seara trecută. M-am dus supunîndu-mă unui fel de somație interioară, semi-conștientă. Oricîtă incuriozitate s-ar instala în noi, oricît de absenți la evenimente am deveni uneori, vestea celor cu adevărat importante și tari tot ne ajunge, convocîndu-ne fără scutire.

Am fost așadar la teatru ; mai exact : nu la teatru, ci la Regele Lear. *Căci nu am avut deloc sentimentul de a fi la teatru, adică instalat în sală,* dincoace *de o scenă pe care, după ce bate gongul, se „reprezintă" o piesă ce urmează să ne placă sau nu, să ne emoționeze sau nu, să ne amuze sau nu, și a cărei „interpretare" avem căderea de a o aprecia. Într-o singură accepție a termenului se poate în cazul de față vorbi de „teatru", în cea de* theatrum mundi, *de înfățișare a lumii, din care înșine facem parte, cu toate resorturile ei permanente, cu tot ce ne strivește, ne exaltă, ne însingurează și ne unește, ne duce la nebunie, la crimă, la avuție, putere, ispită, dragoste, ură, pustiire.*

De obicei una din fascinațiile scenei era pentru mine cortina, a cărei ridicare însemna suspensia existenței diurne, încetarea rumorilor și revelația unei alte lumi, imaginară dar concretă, mirifică, îmbătătoare tocmai prin tot ce e în ea convențional și factice : seducția „monștrilor sacri". De aceea moda, căreia mulți regizori cedează, de a suprima cortina, îmi dă un sentiment de frustrare. Dar la Regele Lear *în versiunea lui Penciulescu nu numai că absența cortinei nu m-a contrariat, dar am simțit că, dimpotrivă, nici un fel de cortină nu-și avea locul. Acest* Rege Lear *nu e un „spectacol", nu e o „reprezentație" ; nici un „decor" și nici un costum nu are rost aici, în afară de o foarte redusă recuzită, strict funcțională, în care nimic nu* reprezintă *ci doar* semnifică. *Nu aveam în față monștrii sacri, ci latenta noastră monstruozitate profană.*

Nu e în această despuiere nimic din răsuflata originalitate de a juca Hamlet *în frac sau în salopetă, nimic din fastidioasa marotă a modernizării. E o reducție la elementar, la fundamental, la esență. Sîntem față în față cu formidabila putere a textului shakespearian. Niciodată nu am simțit atît de tare adevărul acelui* „tréteau nu" *al lui Copeau ; niciodată nu am simțit mai covîrșitor primatul textului. Nu orice text suportă asemenea nuditate ; numai unul ca acesta, din care adevărul irupe, te apucă de gît, îți taie răsuflarea. Sălbateca lui violență, convertită la urmă, ca Eriniile în Eumenide, într-o amară seninătate, adînc știutoare și tăcută, e totuna cu absoluta lui frumusețe. Căci există frumusețe de toate felurile și de toate treptele și tot soiul de încîntări ; e prostie și nesimțire să nu le prețuim. Dar frumusețea absolută e numai a adevărului. Nu a cutărui sau cutărui adevăr, în definitiv parțial și greu de statornicit, dar a adevărului permanent și total, pe care îl simțim cu toții dar nu știm sau nu îndrăznim totdeauna să-l proclamăm sau măcar să-l slujim.*

De aceea, frumusețea unui asemenea text nu are nevoie de înfrumusețări suplimentare, de ordinul decorului, costumului sau altor efecte iluzioniste și cosmetice. Ar fi nu numai un pleonasm artistic, dar ar însemna sulemenirea adevărului și transformarea lui în minciună.

Regele Lear *poate mai mult chiar decît alte tragedii ale lui Shakespeare vorbește despre minciună, adulație, delațiune, abuz de putere și arată că orice strălucire și înălțare, dacă e cu prețul adevărului, se năruie pînă la urmă în hidoșenie și pestilență. Și ne mai arată că onoarea nu e o vorbă goală. Scriind acestea sub impactul adevărului nu am vrut să fac o cronică dramatică și cred că nu impietez asupra rubricii lui Marin Sorescu. Vroiam doar să fac la urmă o modestă considerație de „moralist" (căci asta aș dori să pot pretinde a fi). Anume : multora dintre noi nu ne convine impactul acela, iar pentru a-l evita, pentru a ne putea lăfăi mai departe în confortabile fotolii, l-am vrea îmbrobodit în voaluri și mătăsuri. Lui Claudius nu i-a plăcut* „The Mouse-trap" *inscenat de Hamlet și a întrebat :* Have you heard the argument ? Is there no offence in't ?" *(Hamlet, act. 3, sc. 2).*

Eu nu știu să spun dacă actorii „au jucat bine" sau nu. Mie mi s-a părut tocmai că n-au „jucat" deloc, și din cauza asta au fost inegalabili.

Alexandru PALEOLOGU

«memoriile speranței»

de Charles de Gaulle

Cred că cele douăsute cincizeci de mii de francezi care s-au aruncat, încă de la apariția surpriză, asupra primului volum al noilor memorii semnate de Generalul de Gaulle erau însuflețite de o curiozitate ce se poate rezuma în cîteva cuvinte :

„CINE E ACEST OM" ?

Este o întrebare pe care Franța și lumea întreagă nu încetează să și-o pună de treizeci de ani. Nu cred că mă înșel dacă afirm că noi ne interesăm mai mult de personalitatea lui de Gaulle decît de ceea ce el a înfăptuit. Adică n-am putea explica popularitatea — pînă la impopularitate — de care se bucură încă în America, de exemplu, pe lîngă masele de oameni care nu cunosc aproape de loc activul său politic. Fie că se află în scenă la Elisée sau că se retrage la Colombey, generalul nu încetează să-și copleșească spectatorii și să umple sălile : de Gaulle va fi văzut în toate rolurile sale, fie că este vorba de cel din **18 iunie,** fie că este vorba

CHARLES DE GAULLE
la 20 de ani

de cel din **13 mai** sau de cel din „V-am înțeles", „Puciul Generalilor", „Atentatul de la Petit-Clamart," sau în plebiscitul sau în Dauphin-ul.

Rari sînt nemuritorii istoriei noastre care se bucură de acest privilegiu : acela de a ne stîrni interesul înainte de toate asupra propriilor lor personalități, ca și cum ar fi vorba de opera lor capitală. Ioana D'Arc, firește : procesul ei ne obsedează mai mult decît cruciada pe care a dus-o. Richelieu poate, în nici un caz Napoleon, al cărui „Eu" se află prea în exterior : epopeea sa ne pasionează mai mult decît omul, istoria pe care a înfăptuit-o mai mult decît **propria** sa istorie. Pumnul împăratului corsican a zguduit și a pecetluit atît de mult lumea încît personajul ni se revelează în întregime în cuceririle sale și lipsit de taină și de mister prin însăși evidența lor, total luminată de fulgerul aruncat.

Nimic din toate acestea în ce-l privește pe Charles de Gaulle. Oricare ar fi importanța, pentru Franța, a dominației sale asupra evenimentelor și a bilanțului faptelor sale, acestea, fără a le minimaliza, n-au schimbat și nici n-au răsturnat lumea. Nu-i vorba aici decît de **politică.** În aparență, nimic supraomenesc : decolonizarea se situează în cadrul general al retragerii occidentului din teritoriile supuse, independența Algeriei este mai puțin spectaculoasă decît a fost cucerirea ei, stabilitatea și mai puțin decît revoluția, instituțiile reînnoite sînt mai puțin „istorice" decît instituțiile dărîmate. Lăsînd la o parte evenimentul de la 18 iunie, totul pare să se fi petrecut ca și cum prințului i-ar fi lipsit un context politic pe măsura lui. Nu se iese din ideea **guvernării.** Ori cazul ni se pare unic : aura, strălucirea unui om de stat exercitînd o fascinație aproape hipnotică și legătura cu realizările, oricît de vitale ar fi acestea pentru țară. De aceea, după părerea mea, goana după **Le Renouveau** se explică mai mult prin speranța de a descoperi secretul **Eu**-lui gaullist decît dedesubtul evenimentelor. Amatorii acestui **Eu** vor fi copleșiți. Ceilalți...

Ceilalți, ca Domnul Soustelle nu vor face decît să confirme prin murmurul lor invidios ceea ce se știa deja încă de la **Prințul :** arta de a guverna, de a prezida destinul unui popor și mai ales arta de a merge, orice s-ar întîmpla, în sensul istoriei este făcută în întregime din tactică și evoluție, iar cei care iau manevra drept un angajament ireversibil cad pe parcurs, ca niște aliați de circumstanță, ca simpli tovarăși de etapă și de peripeții. Fidelitatea generalului este îndreptată către Franța și numai către ea singură... Așa se explică înăcreala și tristețea criticilor săi — de Gaulle n-a încetat niciodată de a fi pentru inamici un adevărat zid al plîngerilor în fața căruia ei își zmulg părul, așa se explică de ce, repet, aceste critici, oricît de întemeiate ar fi uneori, oricît de tragice și adesea crude ar fi fost peripețiile — au de pe acum accentul unor mici istorioare, dacă nu al unor mărunțișuri, pe cînd victimele și cei părăsiți ne privesc încă în ochi. În privința aceasta nu s-ar putea spune că volumul aduce cine știe ce revelații... În schimb, pentru amatorii „Eu"-ului gaullist opera este de un interes inepuizabil. Niciodată în scrierile sale anterioare generalul nu s-a dăruit cu atîta seninătate. Este deajuns un exemplu, un crîmpei de frază în legătură cu Malraux : **„Ideea pe care și-o face despre mine acest martor incomparabil continuă să mă întărească...".** Importanța cu adevărat extraordinară — și, după cum vom vedea, perfect întemeiată, inteligibilă și indispensabilă — a „Eu"-ului în marele joc gaullist nici nu putea fi luminată mai bine.

Un studiu de Romain Gary

Primul volum din „Mémoires d'espoir", scris de Charles de Gaulle în localitatea Colombey-les-Deux-Eglises, după ce se retrăsese din viața politică, s-a bucurat de un imens succes de public.

Volumul, editat la Plon, într-un prim tiraj de 400.000 de exemplare, a deținut săptămîni de-a rîndul, în librăriile franceze, „întîiul loc" printre cărțile cele mai cerute de cititori. Ecoul „Memoriilor speranței" a fost mare în presa franceză, substanța lor istorică, umanismul lor, originalitatea stilului, stîrnind interesul unor prestigioși scriitori, critici, publiciști, istorici, oameni de cultură care au scris într-un timp relativ scurt de la apariția cărții numeroase studii și articole, cititorii înșiși adresîndu-se revistelor cu scrisori pasionate, împărtășindu-și păreri dintre cele mai deosebite.

Reproducem excepționalul articol A la recherche du „Je" gaullien *de Romain Gary, publicat în* „Le Figaro Littéraire" *(nr. 1275/26 oct. — 1 nov. 1970) cu prilejul apariției primului volum din „Memoriile speranței", nu cu mult timp înaintea tragicului sfîrșit al marelui om al Franței.*

Charles de Gaulle s-a stins din viață pe cînd lucra la cel de-al doilea volum din „Memoriile speranței", cartea aceasta constituind ultimul mesaj al celui ce s-a numărat printre cele mai strălucitoare personalități ale Franței și istoriei contemporane.

Fără cea mai mică condescendență

Și poate că în modul acesta înțelegem ceea ce limitează în același timp orizontul și impactul politic și literar al cărții. De Gaulle face din „Eu"-ul său o idee atît de demnă, de elevată și de seniorială, încît distincția, eleganța, sentimentul a „ceea ce se cuvine" și „ceea ce nu se cuvine" și „nu se spune" revin adesea în vîrful peniței sale. Generalul, ca memorialist, păcătuiește printr-o excesivă bună educație. El refuză vervei sale dreptul la cuvînt și în primul rînd dreptul la răfuială : ne aflăm la antipodul lui Saint-Simon, ca și a lui Victor Hugo. În nici un moment nu ai impresia că ieși dintr-un club unde membrii săi se mulțumesc să se ignore unul pe altul cînd se detestă. Înseși elogiile sînt măsurate și seamănă cu niște citații pe întreaga națiune. Ca bun soldat, el și-a făcut datoria. În nici un moment, acest om de viță nobilă nu se lasă dominat, cînd scrie, de stilul mușcător cu care este din belșug înzestrat în conversație.

Nu s-ar putea spune dacă el menajează sau cruță pe cineva : el nu face **nici o condescendență,** atîta tot. Poate că la mijloc mai există și ideea că atacînd sau veștejind pe cineva, i-ar face pe cei vizați simetrici lui însuși. De Gaulle nu poate să se arate anti-Mitterand, anti-Pompidou (o ipoteză perfect gratuită, cred eu) sau anti-X sau Y, fără a apropia aceste personalități de el însuși, fără a-i mări și a face din ei niște egali, **prin simetrie.** Interesul cărții suferă din cauza aceasta : ai vrea un mîrîit, o lovitură de labă, rostogolirea unui tunet sau cel puțin o ridicare a vocii asemănătoare celor pe care unii le auzeau din întîmplare cînd se aflau într-un birou vecin...

Ceea ce frapează de asemeni — și acest lucru pare cel puțin neașteptat — e că de Gaulle, în ce spune, vorbește ca și cum el niciodată n-ar fi provocat sau dominat evenimentele : el nu va fi făcut decît să-și urmeze destinul și să meargă sub protegerea acestui destin în sensul istoriei. Legăturile dintre „Eu"-ul gaullist și destin sînt atît de exclusive, ele dovedesc o asemenea simpatie și încredere reciprocă, aceste legături par să se nască dintr-un astfel de acord sau contract încheiat între cei doi parteneri — Generalul și Providența — încît omul de la 18 iunie, declarația de la Brazzaville, luptătorul singuratec și încăpățînat împotriva lui Roosevelt și Churchill, decolonizatorul, reformatorul și democratul care s-a înclinat fără șovăială înaintea voinței populare, sfîrșește prin a da impresia că el n-a creiat nimic, că n-a desăvîrșit nimic prin el însuși, că a fost un simplu executant, pus acolo la momentul potrivit de Jupiter sau de echivalentul său.

Nu cred că Generalul a căutat să dea în mod deliberat această impresie. Ar fi contra naturii. Această impresie este efectul a trei factori cheie ai operei : omniprezența destinului, dedramatizarea sistematică — încă o consecință a unui anumit „bon ton", a unei eleganțe a sentimentelor, astfel cum le exteriorizează sau mai degrabă, cum nu le exteriorizează un om pentru care drama implică vulgaritate — iar în al treilea rînd, ideea cît se poate de justificată, că într-o Franță, vrednică de acest nume, hotărîrile luate se impuneau și că ele nu puteau fi altele. Înțelegeți prin aceasta că în măsura în care națiunea voia să rămînă pe locul ei în sînul civilizației nu putea fi vorba nici de dominație anacronică asupra altor popoare, nici de regim descompus, nici de capitulare înaintea puterii americane, nici de valsul guvernelor fantoșe, nici de dictatură militară. Sub condeiul său, totul pare să se fi petrecut pur și simplu „cum se cuvenea", fără nici un fulger genial, fără nici un Austerlitz politic, admirabil conceput și executat.

Bineînțeles, impresia este total înșelătoare și ne aduce încă odată la ceea ce constituie cu adevărat interesul unic al cărții, adică interesul „Eu"-lui gaullist. Fiindcă este limpede că pentru a fi în măsură să „faci ce trebuia făcut" — ghilimelele îmi aparțin — „ceea ce nu se putea să nu fie făcut", fără să fi recurs la forță, fără să fi pus mîna pe putere, fără a clătina națiunea și a o înfricoșa, a trebuit ca omul de la cîrmă, în plină furtună înconjurat de viespi, de capcane, de inamici și — supremă autolimitare — hotărît să-și păstreze mîinile curate, a trebuit, da, ca acest om să fi avut o personalitate unică, exemplară, fără seamăn.

. . . . . .

Trebuia de asemeni o foarte mare **artă** pentru toate aceste lucruri, și nu voi ezita să spun că aici am atins adîncul enigmei și cheia secretului. Căci, cu elementele cunoscute de toți francezii, încă de pe băncile școlii și care au făurit încetul cu încetul imaginea Franței, de Gaulle, cu geniu, iscusință și viclenie și-a făurit un personaj prodigios și pe măsura materialului. Marele secret al Generalului este că el convinge prin darul neobișnuit cu care el mimează și imită istoria Franței, folosindu-se și de ingrediente **histrionice,** imagini fulgurante, amintiri de școală și clișee îngropate în sufletul unui întreg popor „ieșit din străfundul mileniilor".

Este grandoarea prin imitație, prin referință și asociație de idei. El nu imită nici pe Ludovic cel Sfînt, nici pe Ioana D'Arc, nici pe Ludovic al XI-lea, el îi imită pe toți, luînd de la fiecare ceea ce-i convine, scoțind cu pumnii această plămadă spre a-l făuri pe de Gaulle din materialul incomparabil ce i-l oferă acest muzeu imaginar al cărui nume e Franța... Memoria istorică colectivă a poporului francez a furnizat acestui actor de geniu elemente de compoziție pentru acel „Eu, de Gaulle" de o putere de convingere cu atît mai irezistibilă, cu cît aici intră, în ce privește publicul, și o bună parte de nostalgie, și de voință de a crede, în ciuda aerelor cinice pe care oamenii și le dau. Ar fi fals să se spună că Generalul a scos castanele din acest foc, care a fost istoria Franței : acest lucru l-a făcut, în locul lui, memoria istorică a francezilor.

În această privință stilul din **Le Renouveau** este cît se poate de grăitor. Aș fi ispitit chiar să afirm că acest stil are nu știu ce ton apocrif. Și nu fără motiv : stilul imită — în mod deliberat, nici o îndoială — secolul de glorie și de influență franceză cel mai caracteristic, secolul al XVII-lea, el vizînd nu atît să exprime evenimentele, cît să-l situeze pe autor într-o perenitate într-o continuitate a veacurilor nemuritoare. „Cînd scrie, de Gaulle nu lucrează la o carte : el continuă să lucreze asupra propriului său personaj. Și cînd vorbește despre sine însuși la persoana a treia, ceea ce îi amuză atît de mult pe americani, de Gaulle vorbește în realitate despre un **altul** despre cel pe care l-a creat, el zice „De Gaulle", **cum citează** un autor titlul operei sale.

Iată de ce părerea mea e că omul interesează cu mult mai profund decît istoria pe care a lăsat-o în dira existenței lui. Nu s-a mai văzut o astfel de acțiune, și aceasta fără impostură, fără iluzionism, ca să nu spunem șarlatanism, pentru că Generalul **trăiește** rolul pe care și l-a dat prin fie ce fibră a ființei sale, a întregului său suflet. El nu produce iluzii, cum s-a spus citeodată : el ajunge la autenticitate prin imitație, fără nici o îndoială, dar se apropie de mit cît îi este cu putință unui om, și am scris de o sută de ori și nu voi înceta să repet pînă la ultima mea suflare, în această epocă de „demistificare", că omul nu este demn de acest nume decît atunci cînd urmărește mitul omului pe care l-a inventat el însuși cu fervoare și iubire și că o civilizație nu e nici ea vrednică de acest nume decît atunci cînd ajunge să facă să scadă sau să reducă limita irealizabilului între omul, ca dat real și omul, ca dat imaginar. Iată de ce opera politică a Generalului pare subprodusul personalității sale. Nu întorci paginile cărții sale pentru a căuta care au fost raporturile lui de Gaulle cu colaboratorii, partenerii sau inamicii : îi citești cartea urmărind „Eu"-ul cel mai fascinant al istoriei contemporane. Și acest „Eu" îl găsești. Dacă ar fi să rezumi în cîteva cuvinte personajul ce răsare din **Memoriile speranței** aș zice că el nu este străin de eroii lui Jules Verne și de **Călătoriile extraordinare.** ...Toți adevărații creatori și cuceritori ai imposibilului au păstrat în ei un copil ascuns, singurul în stare să sfideze realul și al cărui vis continuă să le inspire viața și opera, iar Generalul s-a inventat și s-a creat, din fericire pentru Franța, cu o candoare și o continuitate cărora nu-i găsesc în jurul nostru nici o asemănare. Ca să regăsești o astfel de credință față de „Eu"-ul visat, ar trebui să te întorci la Ioana D'Arc, deși ea n-a cunoscut maturitatea cu vicleniile ei, și nici bătrînețea, cu părăsirile ei.

Demnitate, libertate și onoare

Naivitatea potrivită oricărui vis de copil și oricărei cuceriri a imaginarului apare clipă de clipă în exaltarea „Eu"-ului gaullist, care este opusul megalomaniei, fiindcă, chiar la o vîrstă înaintată, ea este încă foarte aproape de adolescență și totodată pentru că ea este alcătuită din dragoste de țară și de slujire a ei. De Gaulle a folosit, în interesul său, istoria Franței, dar el a încercat să dea țării prezente ceea ce a luat din trecutul țării. Problema voinței de putere nu se pune, nu apare nicăieri în carte : aceasta pentru că visul adolescentului este pur. Egocentrismul este inocent într-un fel aproape mișcător : cel din **Căpitan la 15 ani.** Din concepția sa despre „Eu"-ul propriu decurg demnitatea, libertatea și onoarea.

Uneori, citind cartea ai sentimentul unei deliberări în doi : bătrînul stă așezat la biroul său, iar „Eu"-ul — copil, în față, într-un fotoliu. Copilul face ca tot ce este mîrșav și josnic să fie imposibil. Concepția Eu = Franța este incompatibilă cu dictatura, cu abuzul de putere, cu compromisul, fidelitatea omului față de personajul său și față de neprihănirea adolescentului era tot ce putea să i se întîmple mai frumos țării și cea mai sigură garanție pe care Generalul putea s-o dea democrației.

Am spus că omul are ceva din Jules Verne. Recitiți această frază învăluită în aburul visului și copilăriei, și această frază scrisă tot despre Malraux : „Prezența alături de mine a acestui prieten genial, pasionat al marilor destine, îmi dă senzația că sînt un om terre à terre" Cine nu simte, îndărătul acestor cuvinte uimitoare prin francheța lor, acel gust puțin naiv al extraordinarului care aparține tocmai **Călătoriilor.** Fie că pleacă spre Lună, spre centrul pămîntului, fie că parcurge douăzeci de mii de leghe sub mări, toți eroii lui Jules Verne visează imposibilul, aruncîndu-se în urmărirea lui, ei sînt toți în același timp și lunari și ireali și copleșitori. Există în personalitatea Generalului, în raporturile cu „Eu"-ul său, în trăinicia față de orice încercare ceva ce ne-aduce aminte și de Philéas Fogg și de căpitanul Nemo și de toți acei cărturari geniali și aiuriți pe care adolescența noastră i-a urmat în cursele lor spre stelele de neatins.

Nu știu dacă, atunci cînd s-a hotărît să-l asculte pe Charles de Gaulle, această țară bătrînă și-a regăsit un moment sufletul ei de copil, dar eu știu că a fi om este o fugă neostenită spre un imaginar urzit din lumină și demnitate, că cel mai mare serviciu pe care un astfel de visător poate să ni-l aducă, e să ne împărtășească o clipă inspirația lui — și deasemeni, că Generalul de Gaulle este un visător care fascinează.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : **Mircea Popescu**
Paginator : **Nicolae Ion**

Anul XIII
47 (447)
Sîmbătă
21 noiembrie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

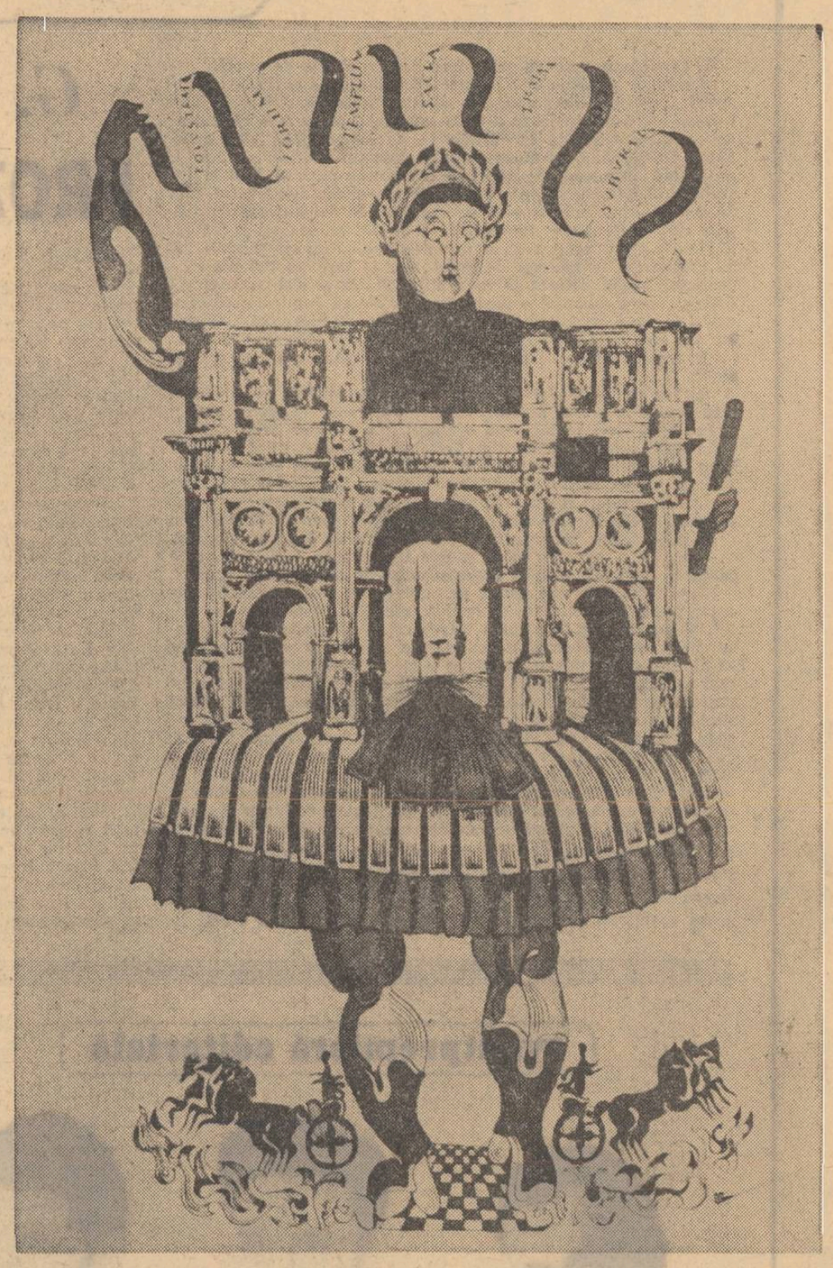

Ilustraţie de DONE STAN la „Pseudo-Kinegetikos" (Din Salonul naţional al cărţii)

Salonul naţional al cărţii

S-a deschis zilele acestea, în Bucureşti, la Dalles, *Salonul naţional al cărţii*. Ne vom opri numai la cîteva din semnificaţiile şi perspectivele la care invită acest eveniment. Actele culturale de o asemenea factură nu pot fi decît lăudabile, un Salon al cărţii a fost nu numai aşteptat, dar se şi impunea în urma unor progrese culturale, de substanţă, cu totul deosebite, înregistrate în ultimii ani. Evenimentul prezintă noutate, afluenţa de public fiind una din mărturii. Editurile din ţară şi din capitală sînt întrunite în acest Salon, expoziţia de carte depăşind nu numai ca anvergură obişnuitele manifestări, care oricît de reuşite ar fi fost n-au ştiut să se facă îndeajuns de atractive şi nu dovedeau un accentuat gust pentru personalitatea expunerii. *Salonul naţional al cărţii* poate avea darul să trezească spiritul de emulaţie şi în ceea ce priveşte celelalte activităţi organizate în jurul cărţii şi desfăşurate în cursul anului. Cîştigîndu-şi un sens director, cultivîndu-şi ambiţia de personalitate, gustul pentru iniţiative noi şi variate, manifestările obişnuite ar tinde astfel să-şi găsească încununarea într-un „întreg", într-un salon de toamnă, de însemnătatea celui inaugurat la Dalles.

Ceea ce trebuie remarcat în primul rînd e că *Salonul naţional al cărţii*, venit în sprijinul marelui public, oferă puncte de sinteză, ale activităţii editoriale, ale vieţii cărţii în contextul cultural actual al ţării noastre. Diversificarea editurilor este de dată recentă şi iată că semnele cele bune pot fi distinse cu precădere în expoziţiile Salonului. Editurile mai vechi cu activitate deja consacrată îşi reconfirmă rigoarea şi prestigiul, cele relativ noi sau foarte noi vin să-şi impună, cu un plus de ambiţie, personalitatea. Pentru că Salonul, întrunind editurile într-o expoziţie naţională de carte poate incita la o activitate competitivă de real interes pentru viitor, invită la o aleasă ţinută a cărţii şi la un repertoar de substanţă al tipăriturilor. Evident pentru succesele editurilor participante : cartea scapă de sub uniformitatea prezentării cu care ne obişnuisem nu cu mult timp în urmă. Salonul aduce, prin întregul său, dovada interesului deosebit pentru pluralitate culturală, pentru extinderea şi diversificarea activităţii editoriale. Cartea politică, cartea ştiinţifică şi tehnică, cartea de artă şi de literatură îşi prezintă nu numai succesele ci şi etapele noi ale unui destin editorial. Destin care se arată deschis unor frumoase şi ambiţioase acte de cultură menite să-şi înscrie aportul la marea operă naţională de dezvoltare a poporului nostru.

Poate că printre multele lucruri ce s-ar cere în plus unui viitor Salon ar fi o mai mare atenţie la calitatea de „amfitrion" a fiecărei edituri participante. Vizitatorul ar fi astfel mai puţin singur printre cărţi şi cu cărţile. „Amfitrionii" ar putea pregăti, în cadrul specializării editurilor respective, întîlniri atractive cu autorii de cărţi (oameni de ştiinţă, scriitori, traducători), cu pictorii, sculptorii şi graficienii prezenţi în expoziţia de carte cu albume de artă. Portretele oamenilor iluştri din istoria culturii şi ştiinţei noastre, dacă ar însoţi expoziţiile, dacă s-ar folosi discret discoteca cu „voci de aur" cînd vizitatorii ar dori lucrul acesta, dacă s-ar oferi scurte documentare cu istoria tiparului românesc, cu drumul cărţii de la autor, editor şi tipograf la cititor — Salonul ar căpăta viaţă, ar cîştiga extrem de mult în rolul său instructiv. Atîtea modalităţi există pentru a răspunde atîtor întrebări ale vizitatorilor, iar editurile şi editorii ar avea din plin şansa de a-şi manifesta personalitatea.

LUCEAFĂRUL

- **În SALONUL NAŢIONAL AL CĂRŢII, 21 de edituri din ţară şi din Capitală: Academiei, Albatros, Cartea Românească, Ceres, Ion Creangă, Dacia, Didactică şi Pedagogică, Eminescu, Enciclopedică Română, Junimea, Kriterion, Medicală, Meridiane, Minerva, Militară, Muzicală, Politică, Tehnică, Ştiinţifică, Stadion, Univers.**
- **În cadrul SALONULUI expun ilustraţii de carte: Lazăr Agneta, Emil Chendea, Elena Chinschi, Ion Deak, Iacob Dezideriu, Gyorgy Mihail, Adrian Ionescu, Kalab Francisc, Ligia Macovei, Gheorghe Marinescu, Val Munteanu, Ştefan Nastac, Livia Rusz, N. Săftoaia, Nicolae Sîrbu, Done Stan, Octavia Ţarălungă.**

ÎN ACEST NUMĂR

- Teatrul lui Blaga şi un experiment
- Prea-fericitul pe ecran normal de Ilie Constantin
- Sport: Muzeul de ceară
- Poşta redacţiei de Fănuş Neagu şi Cezar Baltag
- Revista străină
- Poeme de Henri Michaux traduse de Vasile Nicolescu

cronica pietonului

Construirea cărţii

Cine asistă la tipărirea unei cărţi, de la primele măsurători tehnice pînă la „obiectul" acela asupra căruia ne aplecăm în librării, cu interes, curiozitate şi respect — există o religiozitate a omului privind cartea — este frapat de încetineala lucrului. Nu-i vorba de întîrzierea produsă de cauze străine procesului editorial, de micile şicane de preferinţa pentru un autor în dauna altuia. Ne gîndim la încetineala dată, la timpul de creştere şi de naştere a cărţii.

Şi o casă se ridică atît de enervant de încet, faţă de dorinţa de a fi în ea cît mai repede. Între temelie şi acoperiş există însă o distanţă, distanţa biologică a formării oului, miezului, învelişului protector, — un miracol, şi cartea este unul — nu se poate face cît ai bate din palme. Întîi, în cazul ei, al cărţii, se cere o lungă şi permanentă ieşire din eroare, din eroarea posibilă a plumbului, aşa cum sculptorul, cioplind blocul de marmoră — înlăturînd toate accidentele substanţei modelate, sau tot ceea ce ea, prin jocul hazardului, propune împotriva voinţei artistului, — caută să dea feţii o anume expresie, şi nu alta.

La nici un alt obiect de consum, greşeala, în construcţie, (rebutul) nu capătă un înţeles mai grav, ca într-o carte greşită, numai pruncii născuţi monştri inspiră aceeaşi repulsie. Asta pentru că menirea unei cărţi este să fie vie, armonică întru totul.

Ce nu cunoaşte ades editorul, (şi ce cunoaşte un bun şi adevărat editor) e cum se respinge greşeala cealaltă, de dinăuntru, şi ce suferinţă-i o pagină prost scrisă şi din cîte refuzuri interioare se ridică o carte.

CANDID

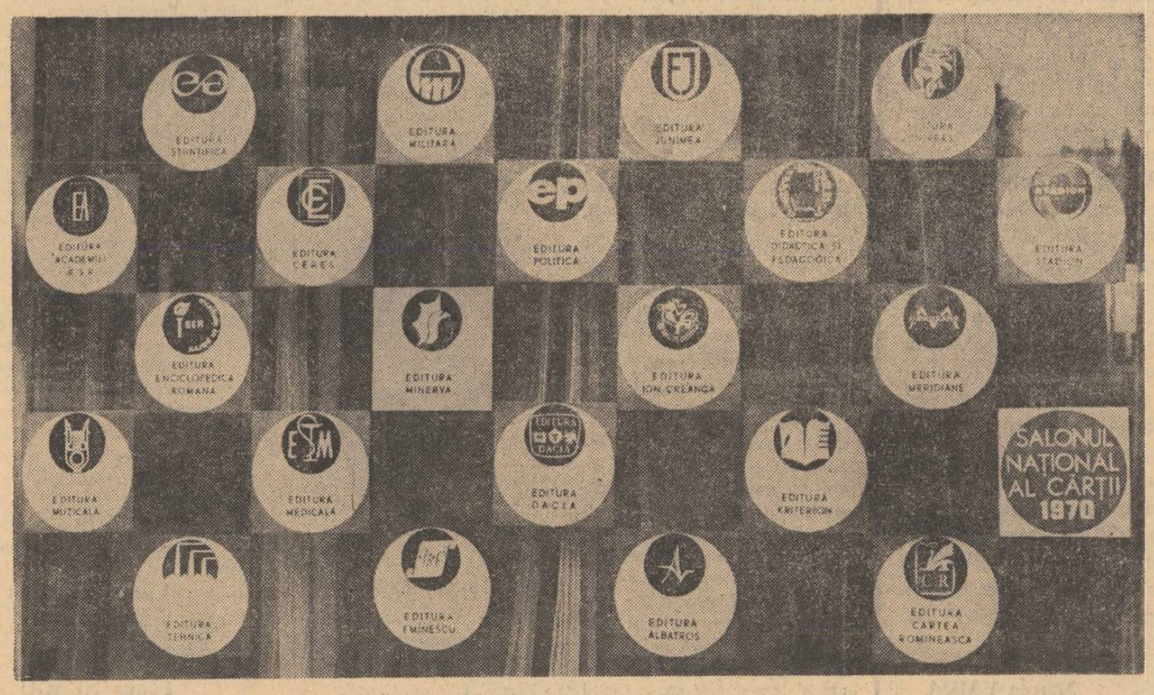

ÎN FIECARE SĂPTĂMÎNĂ, MARIN PREDA RĂSPUNDE LA O ÎNTREBARE

Un coşmar

Un prieten mi-a povestit azi, foarte vesel, un coşmar care l-a chinuit toată noaptea. Se făcea că ajunsese pe masa de operaţie şi că chirurgul îi tăia o bucată de intestin şi i-o vîra sub nas cu o expresie sardonică : „Uită-te, parcă îi spunea, şi învaţă-te minte de-aici înainte să mai crezi, cînd te doare ceva, că nu e cancer".

Şi s-a dat apoi jos de pe masă cu moartea în suflet şi s-a întors la al lui. Era limpede : va muri curînd. Da, şi-a spus, *Il faut foûtre le camp*, cum a exclamat Tolstoi cînd şi-a dat şi el seama că totul s-a sfîrşit, că adică, trebuie să ne cărăm de pe suprafaţa pămîntului, să spălăm putina. Nu mai era chiar foarte tînăr, avea şi copii, situaţia lui nu era chiar aşa de disperată, totuşi, a muri fiind o idee totdeauna îndepărtată şi cu dată nesigură, cînd îndepărtarea se micşorează vertiginos şi data nu mai e deloc incertă, tot ceea ce ştim noi despre moarte deodată nu ne mai ajută decît foarte puţin, mi-a povestit mai departe acest prieten. „De pildă, a adăugat el, gîndirea : moartea e un vis, domeniul imaginaţiei. O fi pentru cel neamenînţat, dar pentru cel aflat sub ghiara ei, nu e deloc un vis. Chiar în vis, cum eram eu, nu era un vis ! Era un chin al existenţei condamnată să nu mai fie. O sfîrcolire !" „Dar spiritul ?" l-am întrebat. „O, spiritul suferea şi el fiindcă ştia că o să fie curînd gonit din casă, şi să moară şi el făcînd să tresară o secundă marele spirit din care făcea parte şi care guvernează universul". „Numai o secundă ?" l-am întrebat eu neliniştit. „O, da ! mi-a răspuns, şi asta chiar dacă unii dintre noi reuşim să prelungim această secundă prin urlete de sirene care să se audă pe o mare parte a pămîntului sau dacă ne ridicăm statui curînd după aceea cioc anele cu aer comprimat încep să pîrîie la baza acestor statui şi le vor dobori fiindcă au fost ridicate datorită ştiinţei noastre de a specula ceea ce au în ei imbecil, oamenii, dar care îşi revin totuşi repede îndată ce murim". „Şi pe urmă ? Cum te-ai trezit ?" l-am întrebat.

S-a trezit inundat de o imensă fericire. Aşadar nu fusese decît un vis ! Şi s-a culcat la loc. Coşmarul însă a revenit. Se făcea că se afla la o masă, la o petrecere, la care era prezent şi chirurgul cu echipa lui, care i-a adresat cu degetul aşa un fel de ameninţare că n-a fost cuminte. „N-aveţi cancer !" i-a spus acesta ca şi cînd bolnavul i-ar fi jucat o festă şi el închidea ochii, iertîndu-l, aşa cum trebuie iertat cel care iese viu după ce salva plutonului de execuţie a trecut peste el. „Dar vîrfurile negre ale filamentelor celulare ? !" a zis atunci unul din ajutoarele lui, ca pentru a-l feri pe Marele Măcelar de o eroare care l-ar discredita. „Nu, vîrfurile negre ale filamentelor au altă semnificaţie !" l-a răspuns acela şi fi-fi-fi, şi ti-ti-ti, a început să-i explice cauza fenomenului. Ajutorul său păstra mai departe pe chip o expresie de încăpăţînare, nu se lăsa convins şi îşi rezerva mai departe dreptul de a nu reveni asupra verdictului iniţial. Într-adevăr, nimic nu mai e sigur cînd apare o astfel de suspiciune şi chinul a pus iar stăpînire pe el şi pe urmă iar s-a trezit. Ce porcărie ! a exclamat prietenul meu indignat şi a renunţat la somn, s-a îmbrăcat şi a ieşit afară.

Măcar la el fusese doar un vis. Dar o dată m-am dus la un spital după un rezultat şi l-am găsit pe medic stînd de vorbă cu cineva îmbrăcat în uniforma bolnavilor. Erau amîndoi pe treptele de afară ale spitalului, la soare, tăcuţi, rezemaţi de zid. Bolnavul, în halat roşu închis, un bărbat tînăr, negricios, cu vinele de la mîini şi de la picioare subţiri şi fine. Avea un semn de boală la gît, un mic pansament, dar foarte mic în formă de cruce. Îl aud că rupe tăcerea. „Şi la vară, zice, mergem împreună, cu maşinile, în Moldova, să facem mînăstirile şi să dormim la Văratic".

A urmat o nouă tăcere apoi medicul i-a răspuns, nu într-un totul impenetrabil, totuşi acoperit : „Fă-te dumneata întîi sănătos, să ieşi de-aici, şi pe urmă la vară încolo vedem noi unde mergem".

Am crezut că erau prieteni, cînd am auzit de invitaţia cu maşinile. După ce am rămas singur cu medicul, acesta mi-a spus că nu erau. „Are cancer", mi-a dezvăluit el deodată, în şoaptă. „Ce fel ? l-am întrebat. Unde ?" A făcut doar cu mîna un gest cu sensul că n-avea importanţă unde, că adică acolo unde îl avea era bine plasat. „La gît ?" l-am mai întrebat eu făcînd aluzie la pansament. „Ei, la gît ! Dacă ar fi acolo, ar scăpa !" „Şi el ştie ?" „Nu ştie !" „Şi de-aia ţi-a făcut invitaţia cu maşinile ?".

Doctorul mi-a răspuns însoţindu-şi cuvintele printr-o mişcare a corpului său voinic, dînd din umeri în semn parcă de indignare că medicului îi e dat să vadă şi să înţeleagă atîtea, deşi nu e şi el decît tot un om, care într-o bună zi va intra mai devreme sau mai tîrziu, într-o categorie sau alta de pacienţi condamnaţi. „Ce să facă şi el ! a exclamat. Are bănuieli şi crede că o să i le spulber eu. Cum să i le spulber ? Parcă dacă îi răspundeam că mergem n-ar fi fost tot un drac ?"

Şi s-a uitat scîrbit în zare şi abia într-un tîrziu şi-a adus aminte că venisem şi eu la el tot pentru ca să-mi infirme o bănuială. M-a luat de braţ, aşa ca între oameni sănătoşi şi m-a dus spre laborator. „N-ai nimic, zice, colesterol crescut apare la toată lumea". „Şi ce să fac ?" zic, aşteptînd să-l aud că îmi prescrie un tratament (fiindcă după articolele de popularizare şi avertisment care apar prin presă şi la radio, colesterolul crescut nu e un semn bun). În loc de asta îl aud că îmi răspunde : „Nimic, apoi amintindu-şi că e medic şi că trebuie să spună şi el ceva, mănîncă, zice, mai puţine ouă". N-aveam obiceiul să mănînc multe ouă, totuşi l-am întrebat : „Cîte ?" „Ei, cîte, zice el cu acelaşi glas cu care îi răspunsese şi celui care îi făcuse propunerea cu mînăstirile. N-o să te apuci acuma, zice, să mănînci dintr-odată o omletă de opt ouă !" „Asta nu, i-am răspuns şi eu atunci, dacă numai de asta depinde totul..." „Dar de ce să depindă ?" a dat el iar din umeri, iar eu am izbucnit triumfător în hohote de rîs şi l-am părăsit acolo, lîngă acelaşi zid de care se rezimase şi contempla, flegmatic, cerul albastru de primăvară...

Marin PREDA

cronica literară

G. Dimisianu
PROZATORI DE AZI

G. Dimisianu scrie cu precădere despre cărțile de proză, și critica lui se remarcă prin obiectivitate și efort analitic, două însușiri, după noi, demne de cea mai înaltă laudă. Azi, cînd este o întrecere între critici în a fi cu orice preț subiectivi, căzînd adesea într-o vinovată frivolitate, G. Dimisianu manifestă o sănătoasă disciplină, își alege cu grijă obiectul analizei și i se supune fără complexe. *Prozatori de azi*, cartea recentă, face și dovada că G. Dimisianu nu are prejudecata formulelor ilustre, nici pe aceea — mai subtilă — a generațiilor. El comentează cu o egală curiozitate cărțile tuturor, tineri și bătrîni, realiști și fantaști. Nu are prejudecăți, ceea ce nu înseamnă că nu are și preferințe. Preferința, în materie de proză, merge spre un realism modern, psihologic, detașat de vechile inerții. Un articol de început : *Cîteva repere* numește o parte din clișeele ce domină proza română de două decenii și examinează cu liniște încercările, tinerilor mai ales, de a revoluționa metoda epică. Se observă numaidecît în comentariu spiritul de echilibru, dorința de a fi drept și exact.

Cartea reprezintă și un efort de a pune ordine în materia fără ordine a prozei actuale. Este, dacă nu ne înșelăm, pentru prima oară cînd se încearcă o clasificare a epicii după alt criteriu decît acela al generației. Criteriul este, aici, stilul sau mai bine zis dimensiunea interioară a narațiunii. Vom avea, în consecință, realiști sociali și psihologici, romancieri *totali*, prozatori fantastici, analiști și cazuiști, onirici, creatori antiepici sau lirici, poematici. Clasificarea este, ca oricare alta, discutabilă, însă nu acest aspect este important. Important este dacă ea nu sărăcește, simplifică materia epică și mai importantă decît orice este calitatea analizei. Despre aceasta avem de spus cîteva lucruri.

Însă întîi, care este sensul de evoluție al prozei actuale ? Încotro merge ea ? O carte de critică trebuie, într-un chip sau altul, să răspundă și la această întrebare. G. Dimisianu examinează chestiunea și observă o extindere a epicului spre zonele difuze ale psihologicului, o îmbinare — pe de altă parte — între real și fantastic și tendința îndeosebi de *dez-epicizare*, ceea ce presupune fuga de construcțiile clare, retragerea în parabolă și simbol. Noile serii de prozatori manifestă mai ales un scepticism programatic față de *creație* în înțelesul consacrat al noțiunii. Faptul este indiscutabil și poziția prudentă a criticului se înțelege. El e, în fond, de opinia verificată că, oricare i-ar fi formele și oricîte unghiuri de vedere am accepta, epica trebuie să rămînă epică, adică observație, tipologie, meditație asupra condiției individului, cu un cuvînt : creație. Criticul vorbește și de o *resurecție neosimbolistă* ca o reacție față de realismul ilustrativ și didactic. *Neosimbolism ?* Termenul nu-i bun, dar înțelegem ce vrea să spună criticul : infuzia lirismului în proză, ștergerea granițelor dintre genurile literare, simbolistica zidită în operă, chiar și în aceea programatic obiectivă, lucidă, indiferentă.

Ar mai fi ceva de zis privitor la proza contemporană : penetrația filozofiei, obsesia metaficiculuí, interesul din ce în ce mai evident pe care îl au scriitorii (vorbim de cei conștienți de formula lor) pentru o literatură a *determinărilor multiple*. Individul este cercetat cu mai multe rînduri de lentile și în condițiunea lui particulară se caută un *destin*. Aceasta presupune, lîngă relațiile sociale, și existența unei spiritualități adînci, ordonatoare. Față de proza interbelică s-a făcut, în această direcție, un pas. Însă cu ce consecințe pe planul artei ? Paradoxul prozei noastre e de a se fi complicat peste măsură, de a suferi de un fel de complex al mijloacelor de expresie. Respingem prejudecata metodei optime, unice în literatură, dar manifestăm un curios fanatism față de alte metode. Imprumutăm de peste tot și trăim veșnic cu obsesia de a nu fi suficient de sincronici. Ne este teamă de a nu rămîne provinciali, în urma Europei și din această pricină punem un exagerat preț pe tehnică. Observația este sacrificată în favoarea limbajului, și în această vreme nu contenim a ironiza calofilia, cultul pentru expresie. Cădem astfel într-o insolubilă contradicție. Paradoxală este și proliferarea formulelor de excepție în literatura contemporană, prețu'rea din cale afară de mare (am spus și altă dată) pentru aluzie, parabolă, pentru proza cu zece învelișuri și cu mai multe rînduri de chei, în dauna creației de caractere. Să fim bine înțeleși : nu este vorba a respinge principial o operă în care stă ascunsă o fabulă și nici de a privi cu ochi sceptici o experiență în această direcție, ci numai de a semnala un fapt anormal, și anume că din zece cărți de proză, opt sînt ezoterice, parabolice, și numai două își propun a observa cu luare aminte condiția de existență a omului de azi.

Cum privește G. Dimisianu aceste fenomene ? El caută mai întîi în operă inima ei (tema) și, în al doilea rînd, examinează direcția în care se înscrie. *Moromeții, Risipitorii, Intrusul* sînt puse sub semnul unui *realism complex*, social și psihologic, cu observația că prozatorul urmărește relația *individ — timp*. Analiza este fină, la obiect, cu multe sugestii noi. Cu unele nu sîntem de acord, dar aceasta nu înseamnă nimic. Este, de pildă, atît de senin eșecul eroului din *Intrusul*? G. Dimisianu crede că da („salvat din marasmul eșecului individual prin nobila tentativă a detașării"), însă noi interpretăm altfel faptele. Ratarea lui Surupăceanu este, omenește, inexplicabilă și individul, chiar dacă își va găsi un rost în altă parte, va rămîne din punct de vedere moral o victimă absurdă a împrejurărilor. Cartea se ferește să dea o soluție și în această indecizie vedem o sugestie mai adîncă a tragediei ce a copleșit un individ înzestrat cu însușirile necesare pentru a triumfa în viață. Dar n-a reușit decît să fie un înfrînt fără putința de a înțelege de ce.

Oarecare dezacord intervine și în ceea ce privește *expansiunea eșecului*, semnalat pozitiv, și de drept, de G. Dimisianu. Literatura română duce încă lipsă de spirite speculative și de observatori împărțiali și calificați ai fenomenului moral. Un bun eseist nu înseamnă însă și un bun prozator. Demonstrația criticului nu ni se pare, aici, concludentă și cîteva din cărțile pe care el le laudă ni s-au părut a fi niște prestigioase eșecuri.

Să reținem și alte păreri. La N. Breban, G. Dimisianu remarcă fascinația forței și numește *Francisca* un roman al *energiilor*. Observație exactă, formulă fericită. *Animale bolnave* ar fi un *roman total*, dar cum să citim acești termeni ? Formula are nevoie de o elucidare. Explicită și justă este cealaltă observație, cum că *Animale bolnave* ar fi „un roman al universurilor închise, cu mare concentrație de fapte pe spațiu minim, cu perindarea în mișcarea circulară a acelorași siluete pînă la instaurarea unui climat obsesional". Ștefan Bănulescu și Fănuș Neagu sînt puși laolaltă, în rubrica prozei cu tendințe spre fantastic. Tendința este indiscutabilă și G. Dimisianu dă și în acest caz cîteva puncte de reper.

Analiza este, în genere, pertinentă, ascuțită, fără injustiții. Ea încorporează o sferă largă de subiecte, atingînd și zonele pe care critica le ocolește de regulă. Cărțile debutanților, de pildă. Am citit cu viu interes comentariile despre *tentativa onirică, insurecția antiepică, noi atitudini realiste*, unde sînt grupați prozatorii din noul val, unii interesanți, alții nu. Privirea criticului este perspicace și obiecțiile lui (cînd sînt) motivate. Tehnica analizei este aceea a fotografiei de sus. G. Dimisianu scrie concentrat, vizînd esențialul din operă, fără risipă de vorbe. Stil sobru, explicativ, demonstrație supravegheată îndelung, fără evadări din subiect. Fantezia critică se mistuie în cronică și cronica se ține strîns de cartea pe care o comentează. Criticul are totdeauna o idee clară despre carte și dă o judecată fără echivoc despre valoarea ei. *Prozatori de azi* este, sub acest raport, un volum exemplar. Să semnalăm în paginile critice ale lui G. Dimisianu și o frumoasă discreție, o lipsă de ostentație și un respect demn de stimă pentru valorile autentice.

Eugen SIMION

avantpremieră editorială

CORNELIU ȘTEFANACHE

Paralelc

Roman. Editura „Junimea" — Iași.

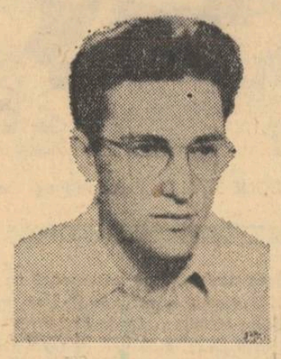

IOSIF PETRAN

Faruri în ceață

Roman. Editura „Eminescu".

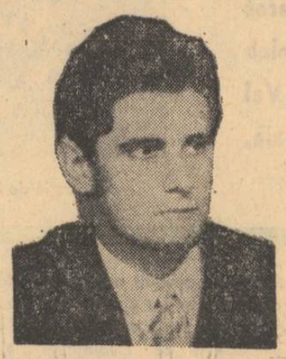

RADU CIUBOTARU

Coordonate intime

Versuri. Volum de debut. Editura „Albatros".

Scrisori imaginare

LAUTRÉAMONT
sau portretul din vis

Cu fața acoperită de văl, Isidore Ducasse a dispărut și nimeni nu-și amintește surisul, ochii sau culoarea părului său...

Prin lume circulă în schimb, un om ciudat, cu ochi de lumina cenușei, semănînd schiței incerte pe care imaginația o citește în formele labile ale norilor. *Cîntecele lui Maldoror* au fost o revelație, o neliniște și un nebănuit tărîm. Care e astăzi, la un veac de la moartea autorului, semnificația mult disputatei opere ?

Léon Bloy vedea în ea o asociere de paroxisme bizare, Rémy de Gourmont — un test de rătăcire mintală, Gide — o trecere spre viitor, Ramón Gomez — meditația unui solitar, iar Breton, o profeție, purtînd în germene flamele suprarealiste. Critica debusolată nu știa unde să-l încadreze pe straniul „intrus", venit parcă să contrazică toate regulile statornicite. Romantic... așa cum pretinde Edmond Jaloux ? ... Lautréamont sparge tiparele oricărui clasicism și canon prescris, dar în comparație cu scrierea sa, chiar cel mai liberal romantism apare canonic și retrograd.

Tocmai pentru că renunță la vechii idoli, trebuie să ofere, să zidească în locul lor altceva, ceea ce nu va semăna cu nimic, deoarece e o sinteză din toate, topită într-o vastă respirație epopeică. Printre izvoare sînt citați, de obicei : Young, pentru o mohorîtă grandiloc-venţă, Dante — ca mentor vizionar, și Byron, doct cunoscător al satanismului. Asociațiile esențiale nu pot ocoli însă nume ca : De Sade, Bosch, Poe și nici spiritul negator nietzschenian.

185 de bestii cu aripi, cu solzi, cu blană, cu ghiare, dinți și ventuze mai ales, se tîrăsc, zboară, păsesc sau înoată prin universul acesta, în care demiurgul însuși e metamorfozat cu sarcasm în *„l'Éternel à face de vipère"*, conducîndu-și imperiul prin energia teribilă a agresiunii. Malraux amintea de un procedeu inedit al *Cîntecelor lui Maldoror*, dar astăzi, cred, putem vorbi fără teamă de Lautréamont creatorul unui *nou stil*. Nu o variantă subsumată romantismului, cum afirma Jaloux, ci o matrice cu entități proprii, ale sintaxei limbajului și gîndirii, dar mai cu seamă a esteticii imagistice moderne. E greu de spus cît îi datorează Proust, Gide, Kafka, iar dintre români, de pildă — Vinea.

...Și Lautréamont continuă să fie descoperit și redescoperit. Totuși portretul lui rămîne învăluit și obscur, el continuă să ne surîdă abstract din personaje, zeități exotice și stihii : *„Eternul cu față de viperă"* sau Dazet — spiritul binelui reprezentat ca batracian, *„caracatiță cu privire de mătase"*, *„monarh al mlaștinei"*, miasmă sau rîie. A trebuit să vină Dali să deseneze cu ochii închiși un portret obținut fantastic, prin *„metoda paranoic-critică"* : Zărim ca prin ceață un singur ochi — cel sting, viu, pe celălalt s-a așternut o bură de nisip gri... o bărbie pură și gura fecior-elnică. Un cenușiu pal e totul, chip zgîriat pe moloz, pe zidul care ne desparte de haos și în care Lautréamont pare un joc pictat de igrasiile neantului absorbit în peretele prea subțire al conștiinței. Imaginea contelui de Lautréamont e reversul celebrului tablou al lui Dorian Gray din povestea lui Wilde ; mi-o închipui ca pe o oglindă a întineririi sufletului nostru. Se limpezește... Abia spre asfințitul mileniului va deveni un portret realist.

Mircea VAIDA

posta redacției

CONSTANTIN ALEXANDRU. Cînd o poezie poartă specificarea. „Pentru publicare" mă intimidez, dar foarte puțin. Cînd poartă titlul Cazna mă podidesc lacrimile. În fine, cînd o citesc și ea sună astfel : „De, ore-ntregi mă zbat din greu / -Și-mi pipăi mintea-n ascunzișuri / Dar nu găsesc nici-o idee / Nici măcar alte mărunțișuri", izbucnesc în hohote de plîns și neconsolat o trimit peste umăr, în... eternitate.

BERȚI VASILE. De mult visez la o antologie de versuri naive. Cele de mai jos ar figura la loc de frunte : „La dans cînd tu m-ai invitat / Eu rușinos am refuzat / De braț atunci tu m-ai luat / Ce mai era să spun, am acceptat), În ritmul muzicii de dans / O voce doar a răsunat / Și-o coardă de la dame-vals / Atîta doar am așteptat".

ANTIM CRIS. Un vers frumos : „Pleoapa e o aripă de înger / Pe care depărtări se răstignesc". În general, începutul nu e rău. Dar pseudonimul miroase a tămîie.

MORLOVA FLOREA. „Am scris mai multe poezii și o povestire polițistă". Una din poeziile trimise, intitulată „Copila mea cu ochii de saten", trebuie s-o transcriem, măcar parțial : „Nici nu-ți cunosc frumosu-ți nume / Că de ar fi pe tine să te chem / Ți-aș pune-un minunat prenume / Copila mea cu ochii de saten". La una ca asta chiar că nu s-ar fi putut aștepta biata copilă. Va rămîne tablou și din ochii ei de saten vor cădea două lacrimi de fierbinte recunoștință.

PETRU BOCA. Textul care începe cu versul : „Prin aer, oameni fără trup" este, cred și cel mai realizat.

M. CĂLIN PELINN. Versuri, parțial frumoase : „Singur aștept nerostito / să cazi peste umerii mei / fără coasă / balsam cu țărînă de lacrimi / și somn". „Balsam" pică prost.

A. DENYS. Versuri pedestre. Nimic excepțional în ele, nimic peste mijlociu, decît poate, doar, cîte un vers, izolat și involuntar aberant, precum : „Femeile le înșelăm cu păsări". În rest, nimic.

CONSTANTIN CODRIN. Ultimele două poezii îmi reconfirmă buna impresie de mai înainte. Citez frumoasele strofe din prima poezie : „Să îndrăznesc plecarea cu un adaos pur / cîntec hermafrodit îngheață pe meninge / Amiaza cărnii nu mai coace-n jur / sărutul stelei stinse nu mai ninge / E cineva orbit și-i singur și căderea / Poate-ar dori s-o vîndă de s-ar mai putea / cînd se pornise clopot și-n urma lui durerea / Altarului ființei în sînge cu o stea". Necristalizate deplin, aceste versuri certifică incontestabil, talentul dv.

NIMENI. Cu cîteva tăieturi, foarte puține, transcriu această poezie care nu mi-a displăcut. „Plouă / Inima atîrnată de un fir / de tavanul neantului / picură o dată cu bătăile de / ceasornic uzat / sufletul / după o ploaie cu lacrimi / cu soare / se înalță cu apa de ploaie / spre cenușa de pe cealaltă lume / Plouă !"

În fine, dl. sau d-șoara Nimeni mărturisește a avea numai 16 ani. Vîrstă, oricum, inevitabilă.

Cezar BALTAG

avant premieră editorială

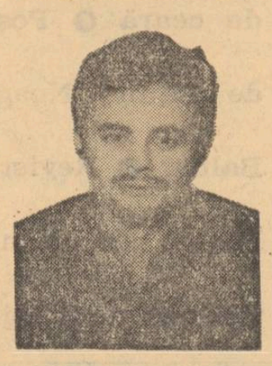

ION TUTUNEA

Vina culorilor

Versuri. Editura „Eminescu".

DUMITRU GRIGORAȘ

Pe margine de suflet

Versuri. Editura „Litera".

BIANA NORD *„Cele două pagini de cuvinte" purtînd ca titlu cuvîntul „Ape ?" rezemat într-un semn de întrebare nu sînt rude cu cele patru pagini care au apărut în revistă. Te repeți. Baia și așteptarea femeii sînt scrise cu mîna stîngă, dreapta n-ar fi iscălit sub ele. Trimite-mi toate schițele pe care le-ai scris sau treci pe la redacție cu ele.*

COPAC REGAL. Majestate, vă anunț că numitele panseuri : „Despre singurătate", „În linie galbenă", „Peștera" și „Ghearele florii" sînt niște săculețe pline cu pămînt sterp. Să trecem să ne arun ăm ochii asupra următorului pasaj: „Clorofila în nervoase tulpini se retrăgea ; eu eram singur, singur și Ea îndrăznea să spargă zidul. În nervi instrumente dentare riciiau ne-ntrerupt (grăsimea surîsului tău liniștindu-mi ochiul supt)"... și să ne întrebăm apoi care tramvai duce la Berceni și care e ora cea mai bună pentru stropit pernele cu sirop de sfeclă. Schița „Luptă" mi-a lăsat impresia că e scrisă din zdrențe. Dar, știți, eu sînt republican și vă anunț, Alteță, că n-o să paștem fluturi împreună.

LEILA. Din cele cîteva „puncte de suspensie" pe care mi le-ai trimis am înțeles că ești foarte, foarte tînără și c-ai avut un necaz în dragoste... „Rămas Bun. O inimă plînge, plînge cu lacrimi ascunse, căci o alta, perechea ei, pleacă, pleacă fără s-o cunoască, fără să se mai întoarcă vreodată". Părerea mea sinceră e să zici bogdaproste c-ai scăpat de golan și să nu mai pui pe hîrtie povești de-astea.

AL. OBLU. „Douăzeci și patru de scaune" — îngrijit scrisă, dar retorică. Ai luat scaunele dintr-o sală de ședințe unde tot anul se bate cu pumnul în piept. Dacă vrei să izbutești încearcă, zic eu, cu niște scaune de la cantină.

ȘTEFAN BADEA. Un ciclu promițător. Citez din „El Dorado" ; „Spre El Dorado / Alergă / Și cai și oameni / Și căruțe hodorogite / Grăbesc spre El Dorado / Spre El Dorado / Unde curcubeiele se schimbă-n aur / Și fetele devin flăcăi"... Acuma, că ți-am dat puțină nădejde, trebuie să-ți spun că bîlciul se ține în El Dorado o singură dată într-o viață. În rest, circiuma din colț.

IOM MORARU. Susții că te jucai și că din joacă ai descoperit America. Toți ne lăudăm cu chestia asta, nu ești singurul. Pe unii îi crede lumea, pe alții îi fluieră. Dumneata, însă, trebuie să nu te amesteci în poveste, fiindcă întîi trebuie să înveți ce să faci atunci cînd descoperi America. Deocamdată nu știi. Dovadă, versurile : „Am descoperit America / Și eram mai aproape de Soare / de stelele mele roze / din fundul gropii infinitului"

DOINA LAȘCU. Voi încerca să-ți public povestirea.

Fănuș NEAGU

efemeride

Replica lui Bérenger

Cînd pronunțăm cuvîntul „brutalitate", nu ne gîndim neapărat la sensul lui inițial. Îl folosim, de altfel, frecvent în accepții mai abstracte : violență, grosolănie. Și totuși cuvîntul păstrează, etimologic, un înțeles pe care nu-l are niciunul din echivalentele lui curente : brutalitatea reprezintă o însușire a brutei, a animalului lipsit de rațiune, fiind mai aproape decît oricare de bestialitate. Un om violent sau grosolan rămîne om ; un om brutal devine fiară. Brutalitatea este violența primară, dementială, semănînd cu o forță obscură de care individul e posedat fără voia lui, cu un instinct ancestral și animalic. Brutalitatea implică, apoi, pe lîngă caracterul irațional, și pe acela gregar. Nici vorbă că individul însuși poate fi brutal : dar bruta singuratică ne face să ne gîndim la gratiile parcului zoologic, ea poate fi prinsă, neutralizată prin captivitate, în vreme ce turma scapă controlului eficient al rațiunii. Dacă bruta izolată, captivă, ne inspiră o stranie compasiune, brutele libere și dezlănțuite ne înspăimîntă. Rinocerii triumfă prin număr. Ce-i drept, nu e absolută nevoie ca turma, grupul să existe ca atare ; ajunge să fie simbolizate. Ucigașul fără simbrie al lui Ionescu este singur, o brută fără turmă, însă tot așa de groaznic ca o întreagă turmă de rinoceri pe care de fapt o concentrează în sine, o sublimează. De-ar fi realmente singur ar putea fi prins ; el nu e însă singur, ci exemplar.

Ceea ce caracterizează, de asemenea, brutalitatea este absența motivării : bruta terorizează sau ucide fără motiv și fără argumente. Forța ei în aceasta constă. Bestială sau criminală, bruta este prin simplă afirmare biologică. În monologul final al lui Bérenger din **Tueur sans gages** observăm tocmai căutarea zadarnică a unei punți de comunicare dintre om și monstru. Omul nu se poate face înțeles, fiindcă brutalitatea ucigașului ține de ființa lui organică, de instinct ; ura lui nu are nimic omenesc. Îi lipsește pînă și limbajul articulat — al dorinței și al furiei, măcar. Bruta nu vorbește, ci emite silabe guturale, mugete. La întrebările lui Bérenger răspunde printr-un rînjet : simbol al animalității ei fundamentale. Bérenger joacă rolul omului care vrea să explice, să justifice, să supună animalitatea prin rațiune. Intransigent și îngăduitor, chinuit de neliniști și rugător, omul înfruntă bestia ; trece de la candoare la revoltă, de la implorare la amenințări, vrea să se apere recurgînd în cele din urmă, el însuși, la forță. Dar abandonează lupta căci rațiunea se izbește de cruzimea dementială a brutei ca de un zid :

„O... ce slabă e puterea mea în fața cruzimii tale nemiloase !... Chiar gloanțele, ce pot face împotriva energiei fără margini a îndărătniciei tale ? (Tresare) Dar am să te dobor, am să te dobor... (Apoi din nou, în fața asasinului care ține cuțitul ridicat, fără să se miște și rînjind, Bérenger coboară încet cele două pistoale vechi și demodate, le pune jos, înclină capul, apoi în genunchi, cu capul plecat, cu brațele atîrnînd, repetă bîiguind :) Doamne Dumnezeule, nu se poate face nimic !... Ce se poate face... Ce se poate face... (În timp ce ucigașul, abia rînjind, se apropie încet de el)"

Toți ne-am aflat, măcar o dată în viață, față-n față cu bruta. Pe toți ne-au înspăimîntat ochii ei injectați, care nu știu să privească în ochii omului, rînjetul ei crud, reacțiile ei instinctuale și feroce. Toți ne-am întrebat ca Bérenger : ce se poate face ? ce se poate face ?

Nicolae MANOLESCU

PUNCTE DE VEDERE

Ecouri rîmbaldiene în poezia lui Ion Barbu

„La poésie est le réel absolu"
(Novalis)

Muzica lui George Enescu, sculptura lui Brâncuși, poezia lui Rimbaud, Mallarmé, Lucian Blaga și *Ion Barbu* revelează setea arzătoare și nesecată de *absolut* care nu este decît esența vieții interioare ajunsă la incandescență. În „Probleme Estetice" (1924) Lucian Blaga scria : „De cîte ori o operă de artă redă astfel un lucru încît puterea, tensiunea interioară a acestei redări transcendează lucrul, trădînd relații cu cosmicul, cu absolutul, cu ilimitatul avem de-a face cu un produs artistic expresionist".

. . . . . .

Expresionismul înseamnă redarea lucrurilor *sub specie absolute*, adică făcînd abstracție de individualitatea lor și făcînd abstracție de noțiunea lor tipică de specie.

Poemul „Poarta" de I. Barbu, „Sărutul" lui Brâncuși, poemul „L'Azur" al lui Mallarmé, sau „Les Illuminations" al lui Rimbaud nu sînt decît mărturia arzătoare și patetică a acestei aspirații către absolut, către această lume de lumină paradiziacă și pură către acest „Nadir latent" (I. Barbu: Joc Secund) la care poetul român ca și Rimbaud parvine prin infraréalism (astfel denumește Ion Barbu suprarealismul) — metodă care „cercetează bazele percepției pentru a-i deduce legea" (I. Barbu — conferința despre A. Rimbaud). Poezia descoperă un univers al inefabilului prin forța sugestivă a cuvîntului, căci obiectul sau starea de suflet nu trebuie niciodată numită, ci numai sugerată. Mallarmé susține aceeași idee afirmînd că poemul este „un mister a cărei cheie trebuie s-o caute cititorul" (A. Thibaudet „La poésie de Stéphane Mallarmé", p. 110 Ed. Gallimard, Paris, 1930). Poemul devine o incantație care oferă o plăcere rară, subtilă, unică ocazie de meditație și de cunoaștere în sensul pe care Claudel îl atribuie acestui proces : co-naître — revelație a sensurilor secrete, transcendentale ale lumii.

Ion Barbu reține din opera lui Rimbaud facultatea de vizionar (voyant) la care poetul francez ajunge „printr-o epuizare a tuturor formelor de dragoste, suferință și nebunie". El devine „supremul savant" care efectuează acele operații stranii și complicate ce îl conduc la necunoscut, „ce fut une étude. L'écrivais des silences, des nuits, je notais l'inexprimable" (Rimbaud : Alchimie du verbe). Pe același drum cu Rimbaud, Ion Barbu găsește un nou ritm al poeziei care să exprime, printr-o dislocare a sintaxei, printr-o dinamică interioară a cuvîntului — incandescența stărilor de suflet. Cuvintele în poezia lui Barbu au o sonorizare lirică cu totul singulară.

Poezia lui Barbu se înrudește cu lirica rimbaldiană prin transfigurarea realului, prin decantarea subtilă a universului material. Imaginea devine astfel ceva răscolitor și neașteptat, oferind, în același timp, o descătușare totală a spiritului :

„Tot mai mult se întrevede că elementul creator al acestei lumi pe care am vrea să ne-o însușim, în locul celei vechi, nu este altceva decît ceea ce numesc poeții ; imaginea ; numai imaginea, prin ceea ce se află nepreväzut și năvalnic în ea, îmi dă măsura descătușării posibile și asemenea descătușare este atît de deplină încît mă înspăimîntă.. Mocnește, în anumite imagini, imboldul unui cutremur de pămînt" (André Breton — „Hommage à Saint-Pol-Roux").

Poemul nu ne interesează atît prin ritmul și forța sugestivă sau farmecul pe care îl trezește, ci devine un mijloc de noi descoperiri ; de noi investigații. El se transformă într-un fel de cîntec de vrajă, cu sonorități stranii și insolite, o amplă metaforă care îmbrățișează întreg universul. Muzica lui vine de departe, din sferele îndepărtate ale cosmosului, transmițînd un fior de neliniște și mister. Imaginea exprimă, în aceste cazuri — unitatea spiritului regăsită în multipla organizare a materiei : „În esență, la baza imaginei se găsește apropierea a două realități mai mult sau mai puțin îndepărtate care realizează o identitate. Imaginea nu este decît forma magică a principiului identității". (Michel Dard: „Le rôle de l'image dans la poésie moderne").

Comparînd poemul „Poarta" (I. Barbu) cu „Mystique" a lui Rimbaud descoperim același climat de puritate, incandescență, spiritualitate — o cale lactee diafană, drapată în vis și tremurată pîlpîire a stelelor către o lume a esențelor, acel „réel absolu", de care vorbește Novalis. Reproducînd cîteva fragmente ne putem da seama de comuniunea întru absolut a celor doi mari poeți : „Suflete-n pătratul zilei se conjugă / Pașii lor sînt muzic, imnuri — rugă / Patru scoici, cu fumuri de iarbă de mare, / Vindecă de noapte steaua — în tremurare". (I. Barbu „Poarta").

Mystique : „Et tandique la bande en haut du tableau est formée de la rumeur tournante et bondissante des conques des mers et des nuits humaines. La douceur fleurie des étoiles et du ciel et du reste descend en face du talus, comme un panier — contre notre face, et, fait l'abîme fleurant et bleu là-des-sous". (Mystique — A. Rimbaud : „Illuminations")

Este, de asemenea posibil ca în versurile din *Dionisiacă* (I. Barbu) să regăsim ceva din parfumul îmbătător și păgîn din „Antique a lui Rimbaud : „Și-l veți vedea, slăvitul, sub verdea lui tiară / De iederă brumată și similax înflorit ; / Fîntîni adînci de viață în steiuri va deschide / Și veți cunoaște — într-însul extazul infinit". (I. Barbu : „Dionisiacă"). — „Gracieux fils de Pan ! Autour de ton front couronné de fleurettes et de baies, tes yeux, des boules précieuses remuent (...) Ta poitrine ressemble à une cithare, des tintements circulent dans tes bras blonds. Ton coeur bat dans ce ventre ou dort le double sexe"...

Barbu, alături de Rimbaud, regăsea în mitologia elenică — *nu peisajul static* și pastoral pe care ni-l sugerează Leconte de Lisle, ci *acea clocotitoare forță de viață, exuberantă și plină de dăruire,* care se desfășoară cu o pasiune păgînă, tragică în cultul lui Dyonisos.

Dacă Rimbaud aspira spre o existență transcendentală care să-l facă să uite platitudinea vieții cotidiene, și neliniștea care-l mistuiau dacă el vrea să devină — étincelle d'or de la lumière nature — I. Barbu în poemul *Elan* — descoperea comuniunea sa cu viața cosmică. „Sînt numai o verigă din marea îndoire, / Fragilă, unitatea mi-e pieritoare; dar / Un roi de existențe din moartea mea răsar / Și-adevăratul nume ce port e : unduire".

La ambii poeți găsim ideea *unui panteism păgîn, a comuniunii cu fluidul vieții cosmice.* Dacă la Rimbaud aspirația spre transcendent își are originea într-o exaltare vecină cu halucinația, la I. Barbu, ideea că omul este o verigă în succesiunea de existențe, pornește oarecum *rațional* de la date științifice. De altfel, aceste versuri ale lui Barbu ne fac să ne gîndim la unele considerații pe care Denis Diderot le făcea încă în secolul XVIII în lucrarea sa „Le Rêve de D'Alambert" : Tous les êtres circulent les uns dans les autres, par conséquent, toutes les espèces... Tout animal est plus ou moins homme ; tout minéral est plus ou moins plante ; tout plante est plus ou moins animal... Que voulez-vous donc dire avec vos individus ? Il n'y en a point, non, il n'y en a point... Il n'y a qu' un seul grand individu, c'est le tout".

Nu știm dacă I. Barbu a citit — Le Rêve de D'Alambert à lui Diderot dar, am găsit interesant să notăm aceste idei a legăturilor de înrudire între materia fără viață și materia vie.

Barbu îl admira pe Rimbaud ca pe un poet care introduce în opera lui motivul științei : viziunea unei comodității monstruoase — les fantômes du futur luxe nocturne — studioasă, confortabilă, impasibilă care se întrevede în viitor, știința va încerca să transforme viitorul în sensul unei mai perfecte cunoașteri a universului : „La science, la nouvelle noblesse ! Le progrès ! Le monde marche !" (Mauvais sang — „Le Désert de l' Amour", Rimbaud)

*

Decantarea subtilă a universului material se operează prin imagini. Imaginea devine un revelator magic al realității. Poemul — pentru Rimbaud, Ion Barbu, Lucian Blaga sau Mallarmé — încetează de a fi numai ritm sau muzică sugestivă. Pentru acești poeți însetați de absolut, scopul imaginei este de a declanșa astfel de relații între anumite lucruri, obiecte sau stări de suflet, oarecum îndepărtate unele de altele, dar care prin gruparea lor să creeze un freamăt nou, insolit, răscolitor, pasionant care solicită concursul sensibilității, imaginației, inteligenței cititorului. Paul Valéry scria în „Tel quel — Chose tue (Gallimard, p. 14) că *noutatea, gustul pentru nou este una dintre otrăvile care biciuiesc simțurile și care sfîrșesc prin a deveni mai necesare ca orice hrană.* De îndată ce ea a pus stăpînire pe noi, trebuie neîncetat să mărim doza ; cu riscul de a deveni mortală, astfel moartea ne prinde de pretutindeni (Michel Dard : „Le rôle des images dans la poésie moderne." Éd. Gallimard 1949, p. 40).

În poezia modernă, imaginile țîșnesc impetuos, se îmbulzesc sau se contrazic unele pe altele. Ele sînt asemenea unui fluviu încărcat cu tot felul de cioburi care izvorăște tumultos dintr-un subconștient agitat și înourat.

Paul Eluard susținea că totul poate fi comparat cu orice ; cititorul trebuie să intuiască raporturile insolite dintre elemente. Împreunînd cuvintele după anumite asociații fără nici o legătură cu logica sau cu utilitatea, se vor descoperi noi corespondențe. Marc Eigeldinger în studiul său „Le dynamisme de l'image dans la poèsie française" (Ed. de la Baconière. Neuchâtel 194) scrie : „Pentru unii poeți, imaginile se înfăptuiesc printr-o prelungire a senzației, a cărei răsfrîngere imediată, firească, aproape automată se oglindește în cuprinsul lor... Dar aceste imagini sînt oarecum primare adică sînt legate de senzații puternice. Pentru alți poeți, ele sînt rezultatul unor stări secundare, poate intuite anterior în subconștient, și care acum apar din nou în fața memoriei. Frumoase și proaspete aceste imagini se detașează de lumea contingențelor. Stranii, îndepărtate, uneori obscure — pentru noi — ele sînt asemenea unor meteoriți, sosiți dintr-o lume necunoscută, frînturi desprinse din infinita bogăție a analogiei universale. Diamante a căror strălucire, cînd vie, cînd discretă, evocă infinita paletă de stări de suflet contradictorii și derutante".

Pentru Ion Barbu, Rimbaud, Lucian Blaga sau Mallarmé, imaginea reflectă o lume întrevăzută *în propria ei* esență care reprezintă legătura infinită între toate componentele ei. Metafora — spune Jacques Rivières în ale sale „Etudes" (p. 70) — este „expresia neistovitului primitivism al lumii ; ea reprezintă o neîncetată modulație a acestui primitivism". Noi am spune — păginism. La Ion Barbu și la Rimbaud, metafora revelează această sete de păginism, de accedere la starea de puritate păgînă, la spiritualitatea incandescentă.

Cuvîntul are o existență revelatoare, îmbrăcat în muzică și mister. Uneori el nu se impune atît prin semnificația lui, ci, mai ales, prin *forma sa* tipografică, prin sufletul său care este sonoritatea lirică. Cuvîntul poate fi uneori revelatorul unei emoții senzuale, alteori el sugerează o culoare, sau o interferență de lumini. Cuvîntul nu va spune niciodată totul. El trebuie să sugereze... liniști, reculegere, o serie de raporturi între vizibil și invizibil. Sînt cuvinte pe care avem impresia că le auzim pentru prima oară, sau că niciodată nu le-am înțeles întreaga lor frumusețe și putere de evocare. Este puterea de vrajă încantatorie pe care marii poeți le-o insuflă. Ele devin punți fermecate care comunică, revelează intensitatea trăirii spirituale.

George HANGANU

E înflorită lintița pe baltă...

Aștept un deal tihnit păscut de vite,
Din cornul lor să cadă flori pălite,
Un prat încet și urme de copite,
Grinele dulci, aproape pîrguite.

Aștept, cu ochii-nchiși, căruțe goale
Să treacă troncănindu-mă la vale
Copii în zdruncin, fete fără poale
În girla verde cai să se țesale.

Fintini zăcute, negre de bătrîne,
Sălcimi sărați ca setea unui spine,
Privirea mea vă-ngroapă laolaltă.

E înflorită lintița pe baltă.
Mai sînt copil. Copil de-aș mai rămîne,
Aștept, și-mi pun pe piept țărînă caldă.

Dintr-o lumină-a lumii în cealaltă

Cînd dintre toamne da-m-oi la o parte,
În anotimpul de cucernicie,
Ascetizînd în alb ca o statie,
Cu ochi de somn aș reciti o carte.

Nici nu mai simt cît sîntem de departe.
Trăiesc în pace asonanța, rima ;
A fi a doua, a rămîne prima.
Ridicolul meu frig amînă moarte.

Atît mai știe sufletul, umilul :
Cu artă-n gesturi, dar și fără artă,
Nervilor rupți le recunoaște stilul.

Din tot rămîne doar cenușă caldă
Pe care lebezi tainice o poartă
Dintr-o lumină-a lumii în cealaltă.

CONSTANȚA BUZEA

SONETE

Că umbră nu-i, sînt doar lumini și ramuri

Pînă-n pămînt, tristețea mea te-nhamuri
La frunze, la căderea lor de-o vară.
Trezite sînt de gîndul c-au să moară,
Că umbră nu-i, sînt doar lumini și ramuri.

Pustii, frumoase, învelesc o groapă ;
Se-nchide ochiul meu și le ignoră.
Cenușa leagă strîns ora de oră,
Oprind migrarea turmelor de apă.

Cum toamna, torturîndu-mi lumea verde
Ca pe o minte-adînc neștiutoare,
Ar căpăta și tot atunci ar pierde

Naive taine, îngeri de răbdare,
Cu disperare sîngele-și deschide,
Și frunza pare că se sinucide.

Nimic nu trece mai presus părerii

Cum cîntă greierii-n străinătate,
Cu-același gînd în creierul lor sumbru.
Le număr zîmții simțurilor, umblu,
În valul lor mă uit cu tălpi curate.

Nu cred nimic din murmurul sihastru,
Că-n el se află echilibrul serii,
Nimic nu trece mai presus părerii
Că nasc din somnul cerului albastru.

Într-o priveliște necunoscută,
Un cîmp străvechi un tînăr cîmp omoară.
Oricît nu vreau, privirea înfioară
locul secund, oglinda înnăscută.
Coșmarul, cu părinți și fii ce ară,
Nu se-nstrăină, nu se împrumută.

Să rezistăm umbriți de-aceeași carte

Mișcat să fie aerul ca-n moară,
Grămezi de frunze, toamna mea, cu tine,
S-avem în fața ochilor coline,
Să fiu bolnavă și să nu mă doară.

Roua în roiuri cadă peste stepe,
Mirosul ierbii să trezească sete,
Să se adune cai de-un an în cete
Oprind din mers căruțele cu iepe.

Acelorași triști să ținem parte,
Să nu se-ndure dulcea lumii moarte
De sufletul meu rupt în două soarte.

Să rezistăm umbriți de-aceeași carte,
Cînd a nu fi, și-a fi mereu departe,
Același chip le este dat să poarte.

Vorbește-mă greșiților de bine

Vorbește-mă greșiților de bine.
În propriul suflet cad ca într-o groapă.
Dar stau culcată-n iarbă lîngă apă ;
Ca de un mort se teme ea de mine.

O turmă albă visurile-mi paște,
Și toamna pare peste tot egală.
Te-ncredințez cu-această filă goală
Că nici pămîntul nu mă mai cunoaște.

Cînd dorul e mai lung decît o moarte,
Halucinez periculoase ringuri,
Trădează sinea, nu putem fi singuri,

Un zid de ochi disting pînă departe.
E fără saț, sălbatic de frumoasă
Priveliștea ce vine către casă.

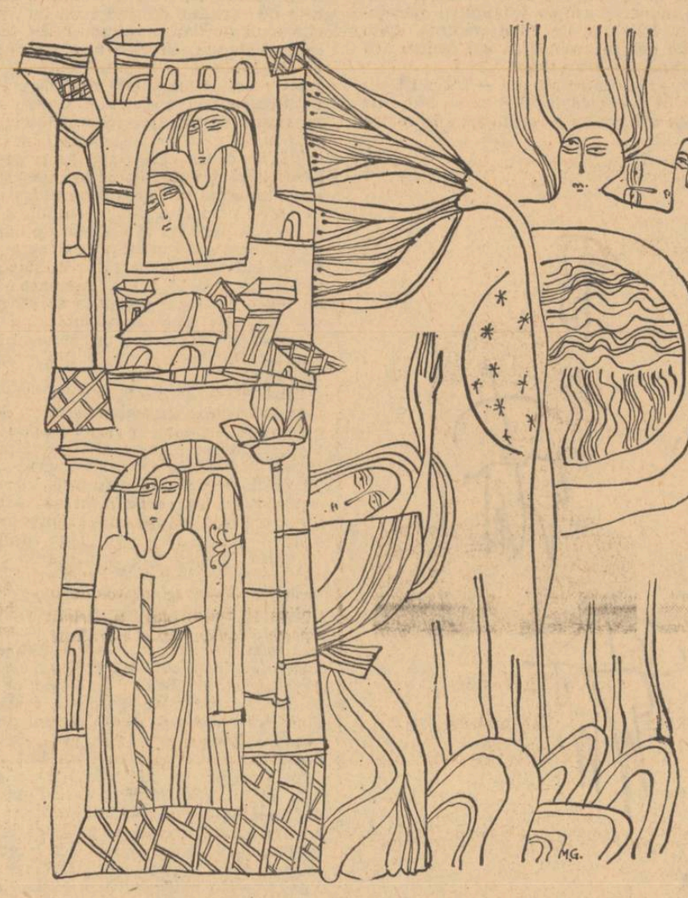

Sus :
Ilustrație de MIHAI GHEORGHE

Jos :
Ilustrații de DONE STAN
la „Pseudo-Kinegetikos" (Din Salonul național al cărții)

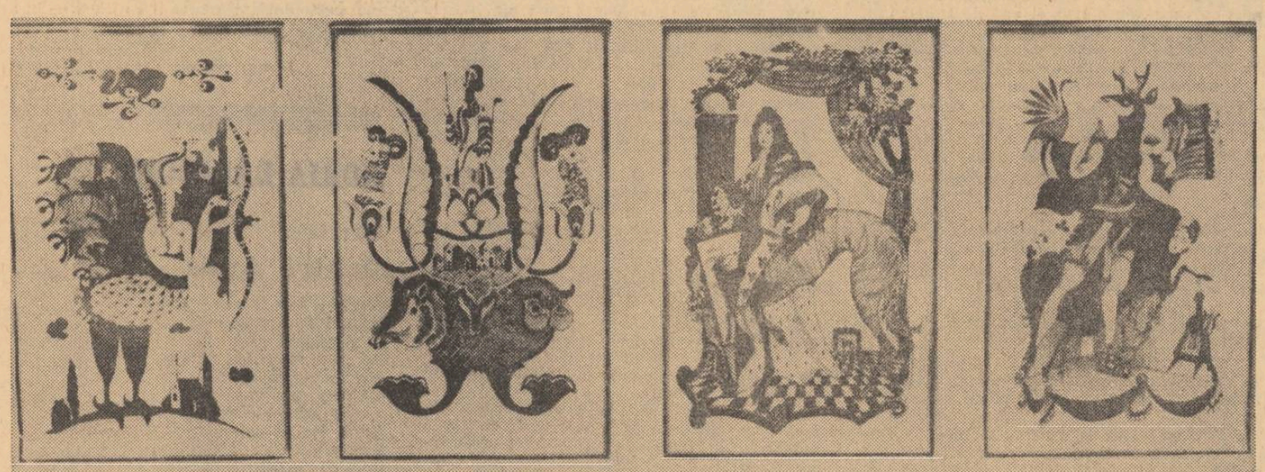

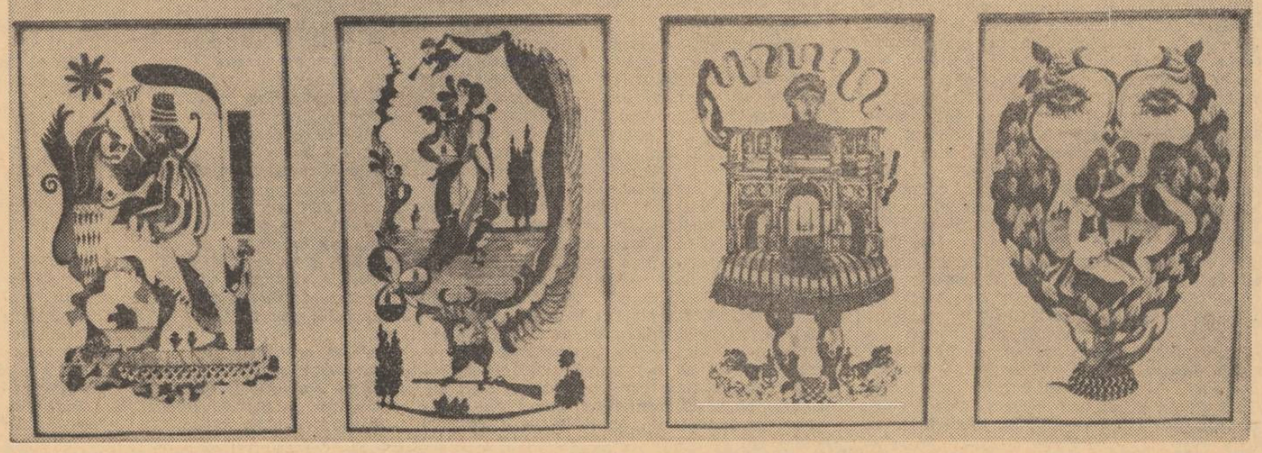

jurnalul unui martor ocular

Despre sinceritate

Sinceritatea e unul din sentimentele cele mai solicitate. Mereu ni se reproșează că nu sîntem destul de sinceri, iar, noi, la rîndul nostru, reproșăm altora că n-au sinceritate pe măsura exigențelor noastre. Ce-o fi cu această sinceritate pe care toată lumea o cere, bătînd cu pumnul în masă, și, pe care, atît de puțini o practică ?

A pretinde unui individ sinceritate înseamnă, de cele mai multe ori, să-i ceri imposibilul... Sinceritate — nu este o trăsătură de caracter, ci o expresie a inteligenței. Cînd cineva nu e inteligent, ipocrizia se naște aproape spontan. Sinceritatea — e un act de cunoaștere, și orice act de cunoaștere este și un act de creație. Așa cum nu toți oamenii pot realiza capodopere, tot așa nu toți oamenii pot fi sinceri. Pentru a fi sincer, îți trebuie o pasiune egală cu cea pe care o avea Michelangelo în fața Capelei Sixtine. Exagerat puțin, dar adevărul e undeva pe aici. Nu e suficient să vrei să fii sincer — mai trebuie să și poți. Sinceritatea rămîne, din această pricină, mai mult o aspirație...

Aș vrea să fiu bine înțeles. Eu nu susțin că sinceritatea e o operă la care trebuie să lucrezi pînă te spetești, o muncă de salahor la care te înhămezi cu toată energia și cu toată bunăvoința. Cine face efortul de a fi sincer, cine-și impune sinceritatea ca un program nu reușește decît să mintă... Dacă nu ne înțelegem pe noi înșine, e foarte greu să-i înțelegem pe alții. Sînt mulți oameni care se mint pe ei înșiși, dar cer în schimb de la alții să nu fei minți. Sinceritatea e adeseori tocmai acel lucru pe care noi, refuzîndu-ni-l nouă înșine, îl pretindem cu violență altora.

Dacă nu ne înțelegem propriile noastre contradicții, ne vom minți și pe noi și îi vom minți și pe alții — în ciuda celor mai generoase avînturi etice... Sinceritatea nu trebuie să fie un program, un scop nobil pe care-l urmărești, ci o realitate. Dar pentru mulți din noi nefiind o realitate, o transferăm, din comoditate, într-un ideal. Adeseori mulți oameni își propun să fie sinceri, își descarcă în permanență sufletul, susțin că „ce-i în gușă și-n căpușă". Nu trebuie însă să confundăm sinceritatea cu excesul de informații psihice. Mărturisirea este — din această pricină — o expresie a lașității și a minciunii. Silă mi-a fost de oamenii care m-au înșelat, dar mai silă mi-a fost de cei care, după ce m-au înșelat, au și mărturisit-o. Ei credeau că prin această sinceritate tardivă pot să obțină iertare. Dar într-o spovedanie există un element și mai dezagreabil. Individul care te-a înșelat pe tine, s-a înșelat și pe el. Nu putem niciodată să înșelăm pe altcineva, fără să ne înșelăm și pe noi, iată unul din dezavantajele ipocriziei. Plăcerea de a mărturisi o ticăloșie vine din dorința de a mai pune una la cale.

Mulți oameni cer adevărul, în speranța că adevărul o să le convină. Cineva care mi-a adus un vraf de manuscrise mi-a spus foarte energic.

— Spune-mi exact ce crezi. Să nu mă minți. Dacă n-au nici o valoare, spune-mi.

I-am spus adevărul. De atunci mă urăște de moarte. Ne lăudăm adeseori că sîntem capabili să suportăm adevărul despre noi, pretindem altora să fie sinceri cu noi, și de cele mai multe ori tocmai adevărul ne umple de furie.

Ipocriții nu mi-au inspirat dezgust, ci mai întotdeauna milă. I-am socotit niște neputincioși. Dacă ar putea, dacă ar avea pasiune, n-ar fi și ei sinceri ?

Teodor MAZILU

Bofu

de **RICHARD REGWALD**

Se întîmpla ca în timpul petrecerilor să aibă loc numite „căderi", momente de tăcere în vădită contradicție cu zarva generală, cu buna dispoziție a tuturor. Primul care le-a remarcat a fost Hulpuș, vîrstnicul și neobositul prieten de chef al învățătorilor din ținut, fost inspector la căile ferate, pensionar retras din motive de sănătate la țară, care obișnuia, în toiul unei discuții, să lanseze cele mai hazardante ipoteze.

— Simpaticul nostru Bofu are o fire de cuc! — exclamă, chihotind în jilț, mulțumit de descoperire. Observația a stîrnit pe loc nenumărate proteste încît bietul bătrîn nu mai cuteză să scoată vreo vorbă toată seara.

Uneori Bofu se scula și pleca de capul lui. Faptul trecea neobservat întrucît se știa că o fermă dă multă bătaie de cap, că la tot pasul răsar probleme noi, greutăți, încurcături. Cîte unul îl și compătimea, văzîndu-l grăbit.

— N-are omul vreme nici să-și sfîrșească paharul...

Dar ce treabă să fi existat la miezul nopții într-o fermă unde și cîinii dormeau neîntorși după zece. Mai adevărat era că Bofu își urma prima pornire, dispărea cînd avea chef, păsîndu-i prea puțin de ce aveau să facă ceilalți. A doua zi, întîlnindu-i din întîmplare, îi privea ca și cum nu i-ar fi văzut de mult, ocolea orice discuție în legătură cu seara trecută, dînd serioase semne de insatisfacție în eventualitatea că interlocutorul ar fi insistat asupra „felului minunat în care ne-am distrat". De fapt, relațiile lui Bofu cu oamenii se întindeau pînă la o limită sigură peste care nu se putea trece cu nici un preț. Toți oamenii au „puncte sensibile", părți ale sufletului care, la cea mai neinsemnată atingere, voită sau din nebăgare de seamă, declanșează adevărate drame ale întregii ființe. Dar la Bofu, cel puțin în ultima vreme, nu mai era vorba de un punct ci de un hotar în toată legea. Cîți n-au pățit-o din pricina unui singur pas greșit? Mai cu seamă noii veniți călcau cu stîngul. Dar ispita mai tulbura și mintea cîte unui om în toată firea, învățat cu rînduielile fermei. Bunăoară Savu, magazionierul... Pînă mai ieri, om cumsecade, potolit din cei care nu dau de furcă nimănui. Unde-l puneai, acolo stătea. De cum se lumina, sărea în picioare, văzîndu-și de angarale iar cînd isprăvea se așeza pe cîntar moțăind pînă la prînz. Mai pufăia cîte o țigară din foiță de ziar, scrutînd depărtările. Singura lui mîndrie: bicicleta cu care pleca, în zilele de tîrg, prin împrejurimi. Nu se pomenise să supere pe careva. Dar iată că într-o zi apare val-vîrtej, în mijlocul curții, călare pe bicicletă, pornindu-se să citească în gura mare o scrisoare lungă cît un pomelnic din care reieșea că unicul fecior, deci cel mai mare, ieșise profesor. Peste trei luni alta, cum că a ajuns director. Asta a însemnat pierzania bătrînului. De unde pînă nu de mult își petrecea serile, liniștit în cămăruță cu femeia, sau trebăluia pe lîngă casă, dintr-o dată își schimbă obiceiul, făcîndu-și apariția din ce în ce mai des în lume. Participă neinvitat la cîteva ospețe oficiale. Nu-l mai găseai pe cîntar, în schimb se nimerea să te împiedici de el în bufet. Găsea prilejul, așa ca din întîmplare, să strecoare, la masă, două, trei vorbe despre băiat. Nu mai avea stare. Parcă întinerise. Se primenea și în timpul săptămînii. Dacă înainte punea umărul la descărcatul sacilor, acum își ferea haina, foindu-se în ușa magaziei ca în fața cine știe cărei instituții centrale, dînd dispoziții cărăușilor. Neobișnuit nici el cu noua purtare, se mai încurca. Oamenii își făceau cu ochiul, îl luau peste picior dar bătrînul o ținea morțiș pe a lui. Pe zi ce trecea, părea tot mai preocupat de niște gînduri ascunse. Îi intrase în cap că, devreme ce zămislise un fiu atît de deștept, nici el nu putea fi mai prejos (băiatul era doar carne din carnea lui), numai că nu scosese încă la iveală grăuntele ăla valoros, fiindcă soarta se arătase mai vitregă cu el. He, he dacă ar fi avut condiții, le-ar fi dovedit de mult celorlalți care-l țineau drept un terchea-berchea de ce era în stare. Asta încă n-ar fi fost nimic dacă n-ar fi hotărît să treacă neîntîrziat la fapte. După ce o lună întreagă își frămîntase creierii, despicînd firul în patru, într-o seară, pe cînd se întorcea de la pescuit, planul îi răsări în minte în cele mai mici amănunte. Era într-al nouălea cer. Ar fi vrut să-i strige pe toți în clipa aceea să-i lămurească asupra gîndurilor sale de viitor dar își reveni socotind că un proiect important nu se potrivea de loc cu o asemenea ușurătate din parte-i. Îndreptîndu-și spinarea, își continuă tacticos drumul spre casă. Dimineața, pieptănat, gătit, se înfățișă cu aer misterios și grav, în ușa lui Bofu. Nu se lăsă rugat să intre, grăbindu-se să se instaleze pe cel dintîi scaun răsărit în cale. Sprijinidu-se de spetează, trecîndu-și piciorul stîng peste cel drept, poziție dinainte gîndită, își scoase din buzunar un petec de hîrtie cu însemnări, un creion, își drese glasul și începu:

— Nădăjduiesc că nu v-ați îndoit niciodată de calitățile mele profesionale, de îndeminarea și supunerea cu care mi-am îndeplinit zi de zi sarcinile fără să-mi fi făcut din aceasta un merit sau să fi poftit la vreun cîștig în plus. Sărmanul avea pînă aici perfectă dreptate. De mai mulți ani, mă frămîntă însă o idee de a cărei înfăptuire sper că mă voi bucura în curînd. Își învîrtea emoționat creionul între degete. O idee originală, unică în felul ei. Bizuindu-mă pe această idee cît și pe experiența fiului meu despre care am avut ocazia să vă vorbesc, am hotărît de comun acord (inventa) cu încă o persoană demnă de încredere, pe care nu voi întîrzia să v-o prezint la momentul potrivit, să deschid în fermă o școală de îndeletniciri manuale, unde, personal, voi preda „tineretului studios" modurile de a cîntări și depozita cerealele laolaltă cu metodele cele mai sigure de a-i prinde, cu mîța-n sac, pe înșelători. Vă rog a binevoi să dați curs ofertei mele de a primi funcția de director la școala al cărei fondator am onoarea să fiu. Trase dintr-un dosar o coală de hîrtie despăturind-o ceremonios pe birou.

Bofu se porni să rîdă în hohote, turnînd gaz peste foc. Savu se ridică brusc, își deschise gulerul cămășii, își înălță brațele în aer cerînd înțelegerea cuvenită pentru o acțiune atît de însemnată care i-ar fi dat posibilitatea după zeci de ani de muncă cinstită, să-și arate adevărata valoare. Se plimba nervos prin cameră blestemînd norocul de care n-a avut parte în viață și, în cele din urmă, ceru din nou pe un ton categoric, să i se dea dreptul cuvenit, bătînd cu pumnul în masă. Speriindu-se singur de îndrăzneală, își domoli vocea, continuînd pe un ton sfătos de unchieș, ca unul care trecuse prin multe și acum arăta altcuiva mai tînăr calea bună de urmat. Părăsi stilul oficial, frazele învățate cu o zi în urmă, pentru unul mai familiar, mai cald, dar trecînd la persoana a doua singular, încurcă și mai rău borcanele. Șeful întărîtat stătea gata să izbucnească. În același moment, se furișă pe ușă paznicul, rămînînd cu gura căscată la auzul unei discuții atît de ieșite din comun. După ce-i făcu un semn ușor cu mîna, Bofu se prefăcu că își dă seama de importanța deschiderii unui asemenea așezămînt, își ceru iertare pentru pripeala cu care tratase o chestiune atît de delicată, invitîndu-l în consecință pe „fondator" să ia loc spre a cumpăni mai îndelung asupra înfăptuirii mărețului proiect. Bătrînul, de bună credință, dădu să se așeze dar se prăbuși în gol pentru că scaunul dispăruse între timp.

— Deosebirea dintre noi doi — începu Bofu — constă în aceea că locul meu se află de partea asta a biroului — arătă spre fereastră — iar al dumitale de cealaltă parte, la care se adaugă faptul că, din întîmplare, eu stau acum sus în timp ce dumneata stai jos. Să-ți intre bine în cap! Rudele dumitale nu mă privesc dar mă simt obligat să-ți reamintesc că fiul dumitale, pe care am avut, de altminteri, plăcerea să-l cunosc acum două zile, nu-i nici cît negru sub unghie director ci un nemernic de zarzavagiu în orășelul D. Să nu-mi umbli cu cioara vopsită. Cît despre faptul că nu lucrezi la ora asta, o să discutăm la salar.

Bătrînul care, înainte de a da citire, în curte, scrisorilor zăbovise multă vreme neîncrezător asupra lor, răsucindu-le pe toate părțile ca să se convingă de temeinicia veștilor, văzîndu-și acum, într-o singură clipă, spulberate toate iluziile, se rostogoli de parcă ar fi fost lovit cu o măciucă în cap. Cu fața albă ca varul, cu bărbia și mîinile tremurînd, abia mai izbuti să bîiguie.

— Dușmani, dușmani peste tot... Chiar în sînul familiei... Lacrimile îl podidiră.

Repezeala cu care Bofu se arunca asupra indivizilor nedoriți, trîntindu-i omului în obraz, fără milă, orice-i venea pe limbă, sperie pe cei care nutreau în ascuns gîndul reabilitării, făcîndu-i să ocolească cu grijă prilejul unei discuții noi pe teme vechi. Nimeni nu se îndoia că un asemenea prilej ar însemna o înfruntare zadarnică, fără sorți de izbîndă, sfîrșind printr-o definitivă cădere în dizgrație. Și fiindcă înțelepciunea biruise printre oamenii de la fermă, nimeni nu-și mai puse pielea la bătaie de florile mărului.

Mai hazlie fusese alungarea lui Vanghele. Întîmplată nu multă vreme după înființarea fermei.

Picînd din senin, nechemat, neașteptat, însul apăru într-o după amiază în poarta fermei, jigărit, îmbrăcat ca vai de el, cu un zîmbet misterios pe buze, rotindu-și cu vioiciune capul ca un iepure la marginea finațului, ciulind urechile la fiece mișcare sau vorbuliță. Plecat din capătul celălalt al ținutului în condiții nu tocmai onorabile — cum s-a aflat mai tîrziu — călăuzit de un miros profesional fără greș, Vanghele poposi, după o călătorie plină de peripeții, chiar acolo unde i se simțea nevoia, tîrîndu-și după sine marafeturile, bașca o lădiță din șipci de stejar de care nu se dezlipea. Ca un om vechi ce era, cu o îndelungă practică nu se lăsă ispitit de primul suris al fortunei, știind cît de amăgitor poate fi, așteptînd cuminte să treacă vremea, să prindă cheag, punîndu-și mai întîi cu răbdare în lumină însușirile de vînzător priceput, atent, săritor la nevoie, hărăzit cu inimă de aur. Laudele, îndreptățite, de altfel, nu au întîrziat. Vanghele a ajuns în scurt timp un răsfățat. Se învîrtea fericit pe după tejghea, gata oricînd să răspundă la glumele clienților, primindu-i la orice oră cu brațele deschise, conducîndu-i la plecare cu priviri galeșe, făcînd tot felul de giumbușlucuri, bucurîndu-se sincer de cum merg treburile. La sfîrșitul zilei își freca palmele și, după ce încheia socotelile, trăgea obloanele ducîndu-se drept la culcare fără să întîrzie prin fermă. Cum trecea drept un oropsit, încercat de toate urgiile vieții — fapt nu întru totul neadevărat — poveștile lui prindeau rădăcini în sufletele celor de la fermă. Umilința ce-i însoțea orice gest topise răceala din jur. Începuse să fie invitat prin case, lucru ce-l măgulea îndeosebi, și întrebat ce crede despre cutare sau cutare chestiune la ordinea zilei. Cuprins de vraja neasemuită a unei dulcești de trandafir servită pe cerdac în sînul familiei, Vanghele, aruncîndu-și cu cenușă, în cap, se pornea să laude binefacerile căminului, stîlp unic, de nestrămutat al oricărei societăți care-și dorește binele. Nu uita niciodată copilașii, numindu-i „lumină izbăvitoare", făcîndu-le pe plac în fel și chip, scoțînd din buzunar cu un gest de scamator, cîteva bomboane învelite cu grijă într-o bucată de ziar. Pleca fruntea cu sfiiciune ori de cîte ori i se adresa un cuvînt de laudă, lăsînd să-i scape doar un zîmbet umil de mulțumire, de adîncă recunoștință. Chiar un om năzuros ca bunăoară energicul veterinar al fermei, gata să vadă partea proastă din orice afacere, descoperind de la prima vedere defectele oricărui om, stăruind cu încăpățînare asupra lor, fără să-i pese de te miri ce calitate ascunsă, obișnuind să se lege de toate chițibușurile, de orice fleac ce-i supăra privirea, înnegrind cu dragă inimă, tot ce nu-i părea îndeajuns de alb, se înduioșase de purtarea lui Vanghele, recomandînd-o tinerilor.

— Astea-s roadele blîndeții duhului...

Simțitor la buna primire, Vanghele începuse să creadă de-adevăratele într-o meserie a sa nobilă, dedîndu-se în cîteva rînduri la acte de caritate, oferind bani cu împrumut cîte unui sărman, nesilindu-l să-i întoarcă la sorocul rînduit. Vremea trecea pe neobservate. Gîndindu-se la trecut, Vanghele pomenea visător de „steaua norocului" care călăuzește pașii oamenilor în societate. Uneori căuta singurătatea, ocolind privirile cunoscuților, pășind îngîndurat, împovărat de cine știe ce lucruri. Se oprea ca și cum ar fi găsit dezlegarea ,rămînea pironit pe loc apoi iarăși pornea întipărind pulberea drumului cu bocancii pe care-i purta tot timpul anului. Alteori răsărea cînd nici nu te așteptai de după o ușă, de după un zid sau stîlp de telegraf, stingherit de întîlnire, de parcă ar fi stat mereu la pîndă pe urmele cuiva. Asemenea năravuri au făcut ca unele persoane să strîmbe din nas, deși, cu toată prevederea, nu se descoperi nimic în stare să șubrezească legăturile amicale statornicite, încă din prima zi, cu noul venit.

Cînd și cînd, după amiaza, Vanghele se așeza pe bancă, la umbra ulmilor, deschizînd o cărțulie jerpelită în care se aflau povestite viețile sfinților preumblați cîndva prin lume. Buzele buchiseau în neștire șirul slovelor. Trezindu-se citind cu voce tare, Vanghele tresărea, își rotea ochii, închidea cartea, luîndu-și grăbit tălpășița ca și cum s-ar fi surprins singur asupra unui fapt rușinos. Nevinovata îndeletnicire a dat gata inima femeilor grăbite să-l înveluie cu grija lor aproape maternă. S-au făcut pe șoptite fel de fel de propuneri de ajutorare, fiecare silindu-se să fie la înălțime. Ca să i se înlesnească un trai mai ferit de necazuri, s-a vînturat la un moment dat ideea căsătoriei. Vanghele prinzînd din zbor, cu urechea lui fină, cam ce se punea la cale, se sperie de-a binelea, arătă o atitudine mai rezervată, încetă să mai sporovăiască atîta despre nefericire, rări vizitele. Alegerea căzuse pe văduva unui fost plutonier, femeie trecută de patruzeci de ani, grasă cu fața negricioasă și părul suriu, nemîngîiată de moartea bărbatului, alminteri vrednică, ducînd în spate întreaga gospodărie, purtînd pe deasupra de grijă unui copil cam într-o ureche. N-ar fi fost o partidă neizbutită, dar Vanghele n-a mai apucat să guste din dulceața vieții conjugale.

De la o vreme arăta din ce în ce mai tulburat. Își pierdea ore întregi socotind în niște registre prăfuite doldora de chitanțe, de hîrtii pătate, unsuroase. Scotocea în valiză, împacheta, despacheta ca și cînd s-ar fi pregătit să plece deși nici prin gînd nu-i trecea să-și părăsească vadul. Ieșea tot mai rar din cameră, numai pentru treburi ce nu sufereau amînare. În schimb putea fi văzut noaptea trecînd ca o nălucă pe lîngă ferestre. Părea că s-a îmbolnăvit, cotroboind ca un apucat prin unghere dar, de fapt, își dădea arama pe față. Un singur lucru rămăsese neschimbat: zîmbetul smerit, îndatoritor, cu care îi întîmpina pe toți, fără deosebire. Chiar cu fața schimonosită de durere, Vanghele l-ar fi păstrat ca pe un talisman de preț.

Nu-și mai ascundea lăcomia. Întotdeauna își aranjase socotelile dar acuma nu numai că ciupea pe îndelete, dar băga mîna vîrtos în buzunarul clientului. Îi vîra sub nas poșircă de ultima speță în loc de vin, adăugînd cu cel mai nevinovat aer acel confidențial „numai pentru dumneavoastră". Peste ce agonisea, îi rămînea de unde să risipească. Dacă Bofu pleca pentru o zi sau două, se tocmea în taină cu Achim și, pentru cîteva căni de rachiu, lua șareta pornind în graba mare spre oraș „ca să se aprovizioneze". Se întorcea obosit, ogîrjit, fără nici un fel de marfă.

Nemulțumirile răsăreau la tot pasul, vocile mînioase se întețeau. Cei care-l cocoloșiseră pînă deunăzi rumegînd în minte situația, lăsau să le scape printre dinți cîte un „Vasăzică din ăștia-mi ești". În public fiecare arunca vina asupra celorlalți „E hei, dacă aș fi fost numai eu"... Lumea aștepta să se întîmple ceva care să pună capac la toate. De altfel, curînd au ieșit la iveală fapte mai demne de indignare.

Vanghele fusese zărit pe drumul ce duce la gară întinzînd cu o grijă mai mult decît părintească un colăcel de turtă dulce unei fetițe ce nu împlinise încă treisprezece ani. Cînd bunică-sa, dusă cu treburi omenești după o claie, își făcu apariția, mușteriul schiță un salut simandicos, apucînd-o ogărește peste cîmp ca să nu fie recunoscut.

Un alt fapt grăbi deznodămîntul. La fermă sosise nu de mult o fetișcană de vreo șaptesprezece ani, slabă, cu ochi negri și șprîncene groase, ușor înconvoiată, tăcută, aproape mereu absentă, cufundată în gîndurile ei. Avea un aer sfielnic, o căutătură speriată de parcă în fiecare clipă s-ar fi așteptat să se repeadă cineva la dînsa și să o lovească. Lăcrăma des. Alungată de maică-sa vitregă pentru o dragoste cu un flăcăiandru de vîrsta ei, sărmana își găsise adăpost la fermă. Lucra la cantină din zorii zilei pînă seara tîrziu și cînd isprăvea o ținea într-o fugă pînă acasă. Vanghele începuse să-i dea tîrcoale de cum venise. Se foia prin cantină la ore nepotrivite pentru masă, se învîrtea printre femeile care curățau cartofi, le povestea fel de fel de snoave ca să și le facă prietene dar pînă la urmă se trezea rîzînd de unul singur. Lăsă să treacă o săptămînă după care reapăru cu mici cadouri: pamglici, bomboane, napolitane. Fata îl privea nedumerită, absorbită de lucru și el nu izbuti să lege nici o vorbă. Atunci, după îndelungă chibzuință, Vanghele socoti că, desigur, o ființă atît de gingașă are pretențiile ei și că n-ar strica să se prezinte cu un dar mai „substanțial". Se mustră că nu-i trecuse mai înainte prin cap un lucru atît de elementar. Biata fată se trezi cam pe la miezul nopții cu Vanghele în ușă, ducînd subsuoară un purceluș de toată frumusețea. Abia avu vreme, îngrozită, să-și treacă palma peste gură ca să nu i se audă țipătul că purcelușul, scăpînd din strînsoare, o zbughi sub pat guițînd amarnic. Vanghele, simțind pași străini prin preajmă, se topi în întunericul nopții.

Dis de dimineață toată ferma cunoștea istoria năstrușnicului crailic. Se mai zvonise că Vanghele dînd buzna în încăpere la ora aceea tîrzie, se năpustise asupra tinerei femei cu frînghia în mînă, nădăjduind să o lege de cum va intra. Dînd peste o împotrivire îndîrjită, luă de pe pervaz un calup de săpun ca să nu facă zgomot și o lovi pe nenorocită cu cruzime în cap pînă cînd aceasta, pierzîndu-și simțurile, se prăbuși pe podea. Cît despre dar, toți îl socoteau o momeală tîlhărească menită să ducă în ispită un suflet neștiutor, blestemînd prefăcătoria nemernicului pentrucă acuma vedeau limpede „întrebuințarea banilor noștri". Fiecare se îndesa să adaoge un amănunt la mîrșăvenia săvîrșită. Singurul care încerca să-și păstreze cît de cît calmul era însuși Vanghele care, deși avea unele temeri, se plimba prin curte ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, făcîndu-se că nu bagă în seamă privirile chiorîșe îndreptate asupră-i. Pe la amiază, închise bufetul și, tolănindu-se în iarbă, începu cu aerul cel mai preocupat din lume să-și cîrpească o pereche de pantaloni ca un burlac neajutorat. Din cînd în cînd, rupînd firul de ață cu dinții, întorcea capul și drăcuia pe înfundate să nu-l audă nimeni. Nepăsarea afișată dar mai ales îndeletnicirea gospodărească a lui Vanghele au stîrnit un nou val de mînie. Și babele se aprinseră:

— Îl vezi, maică, cum se preface împieliatul după ce ne-a buzunărit.

Cum deja se ajunsese la o turburare obștească, oamenii l-au chemat pe șef să le lămurească pricina. Bofu, cam mahmur, nemulțumit de faptul că Vanghele își cam vîrîse nasul în toate daraverile fermei și că nu se prea înțelegea cu oamenii din cauza rachiului vîndut fără măsură, nu așteptă mult ca să ia o hotărîre. Mulți s-au întrebat mai tîrziu dacă exista într-adevăr în acest bărbat un „simț al dreptății" sau numai plăcerea de „a împărți dreptatea". Cînd vinovatul se înfățișă spășit printre oamenii strînși ciotcă în fața fermei, înfruntîndu-le cu smerenie mutrele acre, Bofu îi smulse pălăria din cap zvîrlindu-i-o cît colo. Un tinerel mai înfipt, cu căutătură obraznică și tuleie blonde, înciudat de multă vreme că nu i se dase cinstea cuvenită în bufet, scuipă zeflemitor drept în bocuri, după care, speriat ,că-l va fi supărat pe șef, se retrase în mulțime. Hohotele de rîs se porniră din toate părțile, văzîndu-se terfelită într-un chip așa de deocheat mîndria „craiului". Vanghele, gudurîndu-se pe scări, se plecă să ridice pălăria din praf, bolborosind cu zîmbetul cel mai mieros:

— Nu arunca pălăria că arunci omul...

Pezevenchi bătrîn, cunoscător în cele lumești. Numai că Bofu, mîniat la culme, i-o reteză scurt.

— Aruncăm și una și alta. Cine știe, de pălărie o să ne pară rău...

Răspunsul acesta energic, pe potriva unei firi semețe, ascundea un gînd bizar care ar fi putut da de meditat oricui s-ar fi învrednicit să pătrundă mai înăuntrul faptelor. Aici s-ar fi găsit, poate, un punct de plecare, un capăt de fir al peripețiilor ce au urmat. Dar cui i-a trecut prin cap ce avea să vină? Cine și-a obosit mintea cu asemenea ipoteze fanteziste?

Oamenii, mulțumiți de cum s-a isprăvit pocinogul, deși nu se așteptaseră la o întorsătură atît de hazlie, se împrăștiau tăcuți constatînd încă o dată cît este de bine să nu fii în pielea eroului zilei cînd pricina ajunge la Bofu. Cîte-un circotaș întorcînd capul să nu fie zărit de șef, cerea pe ton energic o pedeapsă mai aspră, silindu-și vecinul să-i aprobe:

— Trebuia legat și dus coțcarul să slujească drept pildă altora!...

Vanghele, încheindu-și în deplină liniște socotelile, urcîndu-și boarfele într-o căruță tocmită în pripă de la un țăran din apropiere, porni pe la asfințitul soarelui, cotind pe drumul din dreapta și oprindu-se în fața unei porți înalte de lemn unde se răți mai bine de o oră la gazdele fetei, gospodari chivernisiți, să-i restituie porcul. După lungi discuții, gata să se termine cu sudălmi și numai după ce încuviință să plătească o sumă frumușică drept „taxă de întreținere", ajunse în stăpînirea prețiosului tovarăș de drum. Întorcîndu-se spre fermă, din mersul căruței, făcînd galeșe semne de bun rămas, Vanghele se depărta îngîndurat, înduioșat de plecare ca cineva care își părăsește țara pentru mai multă vreme. Așa luă sfîrșit primul său roman de dragoste petrecut la fermă și Vanghele nu știa că, numai peste doi ani, soarta îl va întoarce în aceleași locuri.

(Fragment din romanul „Ferma")

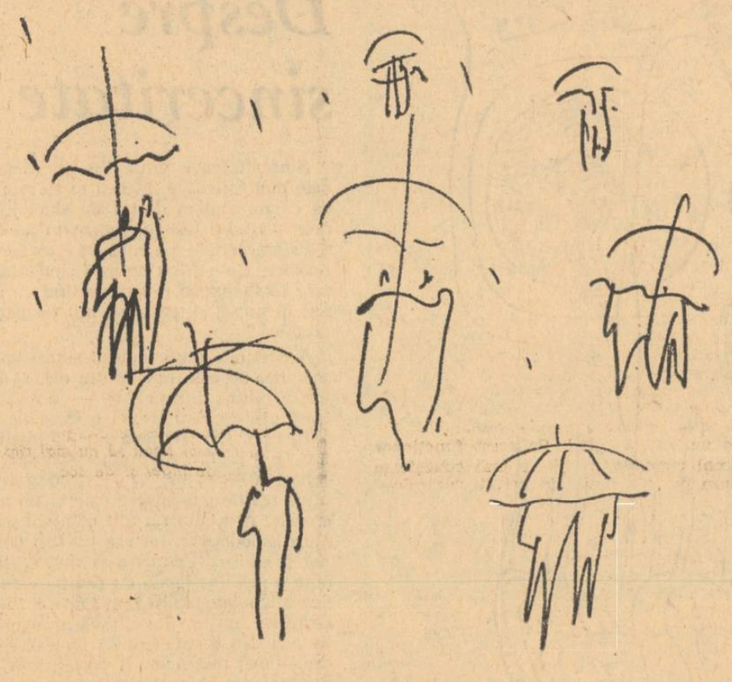

Desen de VERA HARITON

GEORGE VIRGIL STOENESCU

Viața lucrurilor

Vorbele se duc, ah cum se duc vorbele,
vorbele
Ca zilele, ca păsările, ca valurile
Iubite și mincinoase nu au răgaz sfintele
Vorbele, vorbele, vorbele

Și negre și albe în simburi de ură și miere
Lovesc neîncetat cum au fost și cum sînt
În ascultare tricoase sau aprige-n voie
Vorbele, vorbele, vorbele

Pămînt și sînge peceți pe dinți
Blestemate cum curg printre vechile maluri
Repetate le vreau în izbirea de sorți
Vorbele, vorbele vorbele

Spin

Nemernic galbenul copil
Se lumina în luminare,
Mă liniștea cu tandoseli
Din clipele unui om mare.

Se apleca ușor, tiptil
Atît de sprinten ca în vise!
Se împlinea și el ușor
În zarea porților deschise.

Mai apuca vre-un april
Pribeag pe undele neclare,
Mă liniștea cu tandoseli
Din clipele unui om mare.

Nemernic galbenul copil
Se apleca ușor tiptil...

Balanță peste moarte

Mi-e inima umilă în spaima unui veac
Nu mai aprind în mine făclia unui vierme —
Mi-e rana înfierată în cercuri fără leac
Bătută în arginții poverilor de-o vreme.

La mările egale și prăbușite pling
Mai știu tiparul aspru pe frunte cum se
poartă?
În chipul de la margini otrava eu mi-o string
Scriptură pentru ceasul cu turn și apa moartă.

GABRIEL STĂNESCU

Hoți de rigă

Aici la hanul strîmb uitației narcist
Sînt hoți de rigă tăinuind minciuna...
Mi-e teamă printe, nu găsesc lumină,
Un sclav sau o femeie ne-nșeală totdeauna.

Să ne schimbăm plecarea căci visăm în orbi
Trăsuri din flori sau poate fluturi morți.
Un nechezat ne-ntoarce-n copilării de zei
La hanul strîmb și ud și fără porți.

N-ar trebui...

N-ar trebui să credem
că ne despărțim.
Aceste atingeri surde ale toamnei
destac în carne
dueluri dulci de vată.
N-ar trebui să credem
omoru-acesta blînd cu brume,
nici golu-acesta fals de aer,
nici ochiul tulbure
al păsării nomade...

Va fi tristețea noastră
insulă pustie
în cîntecul subțire
al unor îngeri morți de vii.

HORIA BĂLĂȘOIU

Cîntec pentru Anca

Tot ce-a fost e azi o stea
Neprimită-n mintea mea.
În clepsidrele tîrzii
De pe vremea cînd sultanii
Mai la sud de miazăzi
Nu știau cum să priceapă
Spuma mării-n melopee
Tîlcuit fior de apă
Care pielea ți-o înțeapă
Ochi cu geană de femeie.

Pe atunci neștiutor
Tot hrănindu-mă cu mine
Canibal, Narcis în vine
Și crezînd că nu-s oricine
Mă făcusem vrăjitor.
Ce vrăjeam?... Un licurici...
Și visam la stele mari.
Dar cu frica de tîlhari
Pîlpîiam cu cele mici.
Cît era ziua de lungă
Soarele cocea turbat
De lumină gura pungă
Cerul gurii s-a uscat.
Dar eu stam la mine-n casă
Fascinat în întuneric;
Coate, le toceam de masă
Fraza mi-o găteam aleasă:
De lumină nici nu-mi pasă
Licuriciul meu eteric.

Adîncit în el uitam
Sacadarea săptămînii
Ca pe marginea fîntînii
Așteptînd un bob de hram
Și pe ghizdul de fîntînă
Copleșit, copil tardiv
Tremuram să mă primească
Pronia să mă vrăjească
Ori aluatul meu să crească
Iupuit de primitiv.

Și atunci se deschidea
Din adînc rotind pe boltă
Certitudinea din stea.
Eu bolnav priveam la ea
Neștiind că-n fruntea mea
Doar pupila se dezvoltă.
De sub margini de elitre
Dominouri de orbite
Răvășeau în joc de nori
Vătămatele culori.
Despletite către secte
Împletite către mat
Germen vînăt maculat
De licoarea din insecte
Prea tîrziu... deja damnat
Doar durerea ondulării
Peste fața mea lividă
Mai priveam, povara mării
Cîntec de sinusoidă.

S-a desprins de mine, mit,
Un rigid model lovit.
Epiderma mea năucă
A fugit la El șoptind,
Întuneric pipăind,
Vechi descintec primenind
A fugit la el nălucă.

Ghemuit, copil tardiv...
Tremur iar să mă primească...
Pronia să mă vrăjească;
Să presare pe elitre
Dominouri de orbite
Lacrimi mari — cristale plebe
Aburind ca trup de Hebe
Încercînd să spele tinda
Unde s-a crispat oglinda...
Licuriciul meu s-a stins,
Din adînc zăresc pe boltă,
Astrul eclipsat surprins.
Pe corneea mea compactă
La lumina prea abstractă,
Certitudinea din stea
A rămas o cataractă.

LUCIAN C. IONESCU

Jertfă

Cu flacără tremurătoare și albastră
Arde în mine vinul dulce-amar,
E focul sacru al acestei toamne
Clătinîndu-mi grav pe frunte un altar.

Unde voi spinteca o căprioară
Iertîndu-mă pentru a mă-nțelege.
Arzînd neliniștit și-albastru,
Așa cum cere înduplecata lege.

Păduri de toamnă

Cu ochi grei de păsări adormite
Trecem grav printre copacii goi
Cu rememorări tulburătoare
Cu furtuni adînc născute-n noi.

Liniștea pădurilor de toamnă
E un privilegiu al sufletelor triste
Răstignite de un gînd nebun
Între zeități și crezuri ateiste.

TITUS SUCIU

recipisa

Clădirea poștei își menținea un aer de ciudată prestanță față de celelalte clădiri ale micului nostru orășel. E construită pe un teren în pantă, și de aceea în partea de jos are un soclu impunător, cu adevărat impunător, soclu care exprimă însă o necesitate și nicidecum o idee de monumental. De altfel clădirea propriuzisă e atît de mică, nu ca întindere ci scundă, încît urcînd cele trei trepte de la intrare, în hol aveai impresia că te sufoci. Ajuns în hol, față de intrarea din dreapta și stînga, te trezești deodată străjuit de o mulțime de ochiuri mici, ale ghișeelor, de unde apar privirile funcționarelor, toate sînt femei destul de în vîrstă, de obicei nu prea binevoitoare, iar din spate, din partea stîngă, dosite ca gheretele de pază te priveau încremenite cele două cabine telefonice. Se mai găsea în hol și o masă veche, pe care erau întotdeauna două tocuri, cu penițe uzate, și lîngă aceasta uneori două, uneori trei scaune, incomode și fragile. Totul respira parcă oboseala, lipsa de culoare, lipsa de viață, afișele, vechi și murdărite de muște, îndeplineau cu totul altă misiune decît ceea ce le era menită. Dar pentru că avea acel soclu, pentru că avea o streașină mare ce te putea apăra de soare, ca și de ploaie, pentru că de aici se vedea piața, prăvăliile și de altfel tot ce era mai important în orășel, acesta era locul în care își dădeau întîlnire acei oameni ce apreciază într-un anumit fel timpul. În fața clădirii, de o parte și cealaltă a intrării, se găsesc două bănci masive, poate de o vîrstă cu ea,

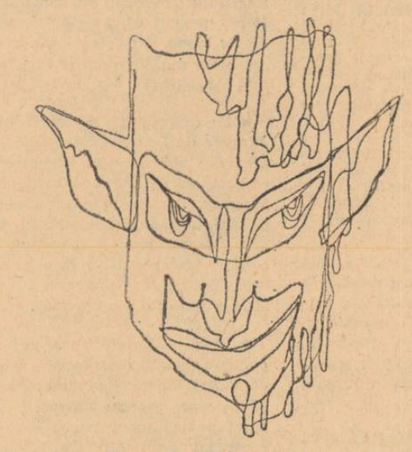

Desen de VERA HARITON

pe care aceștia se așează întotdeauna cu o satisfacție și mulțumire unică, și se așează parcă mereu în aceiași poziție : cu picioarele întinse, cu capul lăsat pe spate, mult, nefiresc de mult, cu mîinile încrucișate pe pîntece și cu ochii aproape închiși. Se așează fără să se salute, sau poate că salutul lor constă în ceremonialul acela al așezării, sau poate în altceva, în ce încă nu putusem să observ. Și tăceau, căci a nu pierde nimic din ceea ce se întîmpla în jur și în același timp a combina amănunte ce cu siguranță că altora scăpau nu e o treabă tocmai ușoară, mai ales că pe baza acestora trebuiau apoi să construiască supoziții, care să fie capabile să explice un eveniment trecut, trăit, sau posibil, cu cît mai intim cu atît mai deosebită reușita, din viața cine știe cărui locuitor, preocupat și depășit de cotidienele greutăți, care era cu totul în afara ideii de a se ști studiat. Îi vedeam întotdeauna în aceiași poziție, întinși și cu ochii aproape închiși, dar știam că această aparentă nonșalanță ascunde o curiozitate devorantă, o curiozitate devorantă și o perspicacitate diabolică. Ei știau sută la sută din ceea ce se petrecea, și aproape tot atît din ceea ce urma să se întîmple.

Urechea lor, de o finețe exagerată, m-a impresionat întotdeauna, era parcă exersată în a recepționa orice fel de sunete, începînd de la cele absolut normale pînă la cele abea intuite. Felul însăși în care vorbeau era capabil să dezorienteze, te făcea să nu fi mulțumit de felul în care îl numeai pînă nu-ți venea în minte cuvîntul ritual. — N-a mai fost de mult pe aici, zise unul din ei, parcă cu îndeminare de ventrilog, căci nu mișcase buzele, și atît de încet încît unuia neavizat i-ar fi putut apărea și ideea că a fost victima unei închipuiri. Ceilalți n-au răspuns, nu s-au manifestat în nici un fel, rămînînd cu mîinile pe pîntece, în aceiași eternă poziție a lor, cu ochii aproape închiși. Dar nu tăceau pentru că nu știau despre ce e vorba sau că nu-i interesa. Cunoșteau foarte bine subiectul atacat, și știau despre el tot atît cît știa și cel ce vorbise. În fond tocmai aceasta le atesta poziția de membru al acestei comuniuni ciudate. Tăcerea se prelungea, dar de sub gene ușor întredeschise, ochi avizi și versați iscodeau totul cu probitate de profesionist.

— Am bănuit de mult, degeaba, spuse altul după un timp atît de lung încît nu puteai ști dacă se referă la ceva cu totul nou sau continuă subiectul anterior atacat. Nici de data asta nu răspunse nimeni, dar înțelegeau toți. Soarele ardea cu destulă insistență, dar streașina îi adăpostea oferindu-le nu căldura ce sufocă ci una mai domestică dar mai haină, pe care dacă nu ști s-o întîmpini te dospește, te tîrîie într-un fel de putrefacție, morală. Pe stradă trecătorii erau rari, neinteresanți, ochii încă nu găsiseră ceea ce căutau, iar gîndurile ce le aveau de un anumit timp îi stăpîneau, chinuindu-i ușor și plăcut.

— Mie, mie mi se pare caraghios, conchise un bătrîn gras și masiv, bun încă de muncă, dar care cu siguranță o ocolise și înainte. Nimeni nu deschise ochii, nimeni nu se mișcase, și soarele pîrjolea tot ceea ce nu era sub streașină, trotuarele făcute din lespezi de ciment, pomii prăfuiți, de pe marginea șoselei, gardurile și zidurile caselor scorojite. Singurul trecător din momentele acelea, de fapt o trecătoare, o tînără cu un admirabil corp de sportivă, scos parcă și mai pregnant în evidență de rochița subțire de vară, sub care coapsele acelea zvîcneau îmbietor, nu le atrase de loc atenția. Ochii de sub genele abea întredeschise așteptau altceva, și reținură imaginea tulburătoarei fete doar atît timp cît le-a fost necesar să stabilească că nu era ceea ce-i interesa.

— De ce nu, poate credea că ne scapă, nu ?, întrebă cineva, și întrebarea parcă persista în atmosfera din jur ca un fel de ceață, fără să intervină vreun răspuns eliberator care s-o împrăștie.

— Mie, mie mi se pare caraghios, mai repetă încă odată bătrînul, ilustra sa deducție, parcă cu același ton, parcă cu aceiași intonație ca mai înainte.

La casa vecină într-o fereastră, apărură două bătrîne, a căror atenție era cu siguranță în stare de veghe. Una dintre ele își clătina capul mereu, ceea ce o făcea pe cealaltă să se întoarcă de nenumărate ori la ea și s-o admonesteze cu gesturi largi și inutile. Nu dispuneau de auzul fin al celor de pe bancă, dar aveau cu prisosință cealaltă calitate, ce se atribuie aproape în exclusivitate bătrînelor.

— E un prost, pentru că încearcă să ascundă, zise un bătrîn, care se comportă altfel decît ceilalți, deschizînd larg ochii atunci cînd vorbea, parcă dorind să-și vadă vorbele. Dar și mai prost ar fi dacă ar mărturisi, asta se poate termina și altfel decît crede el, și dacă nu știe nimeni, ...adăugă imediat și se așeză la loc fără a-și termina ideea.

— A vorbit, a spus ceva, se precipită una dintre bătrîne, cea care clătina mereu capul.

— A vorbit, a vorbit, dar dacă-ți bîțîi atîta căpățîna aia n-o să înțeleg nimic, îi răspunse cealaltă bătrînă cu glas pițigăiat, o bătrînă de o vîrstă cu adevărat respectabilă, dar cu totul de alte aprecieri în privința gusturilor, căci părul, de un negru violent, cît și explozia de culori de prin eșarfe, panglici și chiar a propriei epiderme faciale îndreptățea în cel mai decent caz un zîmbet de ușoară îngăduință.

— A vorbit, a spus ceva, reluă din nou prima bătrînă, mai puternic atinsă de senilitate, incapabilă să perceapă sunete produse la urechea ei, necum cele de la distanță.

— Da mai țineți odată gura aia spurcată, se răsti mănunchiul de culori.

— A deschis bătrînul ochii și cînd îi deschide întotdeauna spune ceva, continuă cealaltă aproape plîngînd. Și tu nu spui nimic. Niciodată nu-mi spui nimic.

— Fir-ai să fii de bătrînă neroadă. Nu-i destul că-ți clatini mereu ceapa aia șubredă, mai îmi scoți și sunete de bruiaj ! N-am auzit decît un cuvînt — ascunde — îi striga ea.

— Ascunde ?, făcu aceasta înțelegînd în sfîrșit și parcă reușind să întrerupă pentru cîteva momente clătinatul. Unde ascunde, cine ascunde, ce ascunde, de ce taci ?

— Ca să-ți aud prostia vîjîind ! Faci atîta gălăgie ca la o ședință de sindicat cînd e propus cineva pentru odihnă !, îi strigă răstit cealaltă.

Strigătul bătrînei fulgeră un moment liniștea aceea încinsă, trecu prin fața poștei, cei de pe bancă s-ar fi putut s-o audă dar nu lăsau prin nici o reacție să se stabilească acest lucru. Soarele aluneca pe boltă pe același drum al eternității trăite, pe același drum al veșniciei viitoare. bătrînii stăteau întinși pe bancă, cu mîinile încrucișate pe pîntece, cu capul pe spate, mult, nefiresc de mult și cu ochii aproape închiși. La un geam două bătrîne discutau aprins, una dintre ele clătina mereu din cap, și asta o enerva la culme pe cealaltă, pe care nu te săturai s-o privești, dacă aveai gust pentru împerechieri țipătoare de culori și gesturi largi. Pe stradă trecătorii erau rari și neinteresanți... De sub gene aproape închise, ce păreau obosite, ochi vioi și avizi își căutau prada.

. . . . . .

Trăiam în acest orășel de trei ani, dar cu siguranță pentru ei rămăsesem tot un străin, bun numai de suspectat. O simțeam eu, o simțeau și ei, și măcar în această privință eram pe picior de egalitate. În rest, între noi domnea o aversiune puternică, o astfel de aversiune ce ia naștere numai atunci cînd se confruntă indiferența și curiozitatea. Dar pentru aceasta nu mă puteam simți vinovat. Uneori încercam să-mi apropii acest sentiment, să mă autoacuz, dar trebuia să renunț, pentru că vedeam altundeva pricina. Pentru că nu eram amabil cu ei, pentru că nu manifestam nici un interes față de banalitățile (nu întotdeauna inofensive) ce le prezentau cu un aer de supremă prestanță, pentru că nu mă plîngeam niciodată de plictiseală, pentru că nu-mi vorbeam colegii de servici atunci cînd ei știau ceva și restul încercau să-l afle de la mine, pentru că nu credeam ceea ce insinuau că s-a spus despre mine de persoane ce mi se considerau prieteni, în fine, pentru că îi tratam cu respect dar și cu indiferență, pe care ei o credeau studiată, nu puteam să mă condamn și basta !

Reacția la acest mod de comportament era firește suspiciunea. Și ceva ce mă deranja puțin mai mult — o imixtiune, foarte vag disimulată Asta mă făcuse mai ermetic — și evident obiectul unei aversiuni mai violente.

În ziua aceea trebuia să merg la poștă. Nu făceam niciodată acest drum cu plăcere, dar acum nu-l mai puteam amîna, și nici n-aș fi făcut-o, orice neajuns le-aș fi provocat, sau dimpotrivă satisfacție, ființelor de pe băncile din fața poștei. Mergeam hotărît, dar cînd i-am văzut, de departe, stînd așa cum stăteau întotdeauna, cu picioarele întinse, cu mîinile pe pîntece, cu capul mult pe spate și cu ochii aproape închiși, parcă mi-am pierdut siguranța. Știam bine că-i desconsider și că o merită din plin, dar cred că orice desconsiderare conține și un gram de stînjeneală. Știam că ochii aceia nu dorm, că pasivitatea lor era ca o mlaștină în care încercau să mă cufunde. Am pipăit încă odată plicul, m-am gîndit la ce era în el, și am înțeles că nu trebuie să dau înapoi. Mi-am continuat drumul, dar simțeam tot mai insistent o prezență străină. sau parcă nu prea străină, parcă era vorba tot de mine, însă cu alte date, pe care nu mi le cunoșteam. Apropiindu-mă senzația îmi devenea tot mai puternică. Și am înțeles de unde venea această copie imperfectă, dar am continuat să înaintez. Nu, nu făceam ceea ce trebuia să mă ducă la a mă justifica în fața nimănui, și nici nu doream să corectez nici o impresie. Cînd am trecut prin dreptul lor i-am salutat, puțin cam timorat și evident formal, fără să mă intereseze dacă mi se răspunde. Simțeam însă, cu nu știu ce simț, că ochii aceia își găsiseră reperul. Pleoapele își schimbaseră poziția, pupilele aveau de acum mișcări, viață, și pe unele fețe apărură zîmbete de o anumită natură, nu greu de identificat.

După ce am urcat cele trei trepte, în hol m-am oprit puțin, parcă dorind să scutur ceva de pe mine, apoi m-am îndreptat spre ghișeu și am bătut ușor. Am așteptat cîteva clipe dar n-a răspuns nimeni, și după ce am mai bătut odată, văzînd că nici acum nu vine nimeni, am ridicat eu gemulețul. Mi s-a părut că funcționara se așezase abea în acel moment pe scaun, că parcă atunci venise de undeva, dar am abandonat și gîndul și deducțiile. Totuși mi se părea că mă privește cam curioasă, și parcă cu oarecare neplăcere, dar i-am iertat și asta, nu mai știu pe ce motiv, rămînînd surprins văzînd-o că-mi întinde preavizul ce aveam de gînd să i-l cer înainte de a spune eu ceva prin care să se înțeleagă ce voiam. Dar cu toată lipsa mea de susceptibilitate simțeam puțină stînjeneală.... poate din cauza acelui zîmbet...

Am luat cartonașul cu aceste gînduri, și imediat funcționara a lăsat imediat gemulețul jos. Parcă prea repede, excesiv de repede. Zîmbetul acela luase altă expresie ?... Ceea ce văzusem în fracțiunea de secundă, cînd lăsase gemulețul jos, putea avea și altă interpretare, care să nu mă deranjeze ?

De la gemulet, acum închis, privirea mi-a ajuns pînă la preaviz, pe care l-am privit cîteva momente nehotărît, apoi l-am lăsat să-mi cadă printre degete, în dungă, pe suportul ghișeului. Am renunțat și acum, m-am întors, nu prea energic, și m-am îndreptat spre masa de scris. Pe ea aceleași două tocuri vechi, l-am ales pe cel roșu, cu care am mai scris, de atîtea ori, scria rău, dar eu știam cum să-l țin, și am scris din nou acele două adrese, a mea, și a destinatarului — două adrese scurte, parcă cifrate, pe care le știam încadra pe preaviz și cu ochii închiși, apoi m-am apropiat din nou spre ghișeu, și am bătut, dar mai temperat, știa că sînt aici. Funcționara a deschis imediat, mi-a luat imprimatul și plicul cu un gest cam avaric, și nu știu dacă așa era sau nu, dar am simțit cum asupra plicului se scurgea din ochii săi o curiozitate răutăcioasă, poate chiar decisivă, care acceptă și riscul, atunci cînd l-a cîntărit și i-a aplicat timbrele. Ochii aceia...

După ce a terminat ce avea de scris s-a întors din nou spre mine, mi-a întins recipisa închizînd imediat ce am luat-o gemulețul și cu cealaltă banii, care erau exacți, căci știam atît de bine cît e taxa. Și știam că și acest lucru nu-i este necunoscut. N-a spus nici un cuvînt. N-am spus nici eu, n-am apucat. Și nici nu știu ce aș fi putut spune. Poate s-o întreb de ce... dar...

Cu aceasta m-am despărțit de plic, sau poate am schimbat numai natura legăturilor. Și am înțeles că nici un om nu se poate despărți de plicul ce-l trimite cuiva. Cu cît e mai departe cu atît ne apropiem de momentul împărtășirii mesajului, sîntem mai aproape de o comunicare pe care ținem atît de mult s-o facem. Am mai stat acolo, așa tăcut, cîteva momente, începusem să simt o neliniște confuză, sîcîitoare. Funcționara, probabil m-a simțit, a mai deschis odată ghișeul, m-a privit nemulțumită, poate că îi dădeam dreptate, și m-a întrebat, adresîndu-mi atunci primele cuvinte.

— Ce mai vrei ?

— Nimic...

Dar mai mult n-am putut zice nimic. Tonul acela, răstit, și formularea, de-o intimitate ce n-o știam între noi, și acel fir de zîmbet, pe care nu reușisem să mi-l explic... dar cum aș fi putut s-o acuz că a deschis ghișeul numai pentru a vedea dacă am plecat sau nu ?... Am lăsat privirea în jos, și am ieșit, trăgînd după mine nemulțumirea aceea ce astăzi mi se părea mai consistentă decît altădată. În ușă m-am oprit puțin și am privit la cei de pe bancă. Parcă nu se schimbase nimic. Stăteau tot întinși, cu mîinile pe pîntece, cu capul dat pe spate și cu ochii aproape închiși. Am pășit, am trecut prin fața lor, am salutat din nou, șters, abea șoptit și mi-am văzut de drum. N-am putut înțelege dacă mi-au răspuns sau nu, dar nici n-am încercat să mă edific asupra acestui lucru. De la o fereastră o bătrînică m-a salutat, am salutat-o și eu, însă ea continua să dea din cap și atunci am înțeles că m-am grăbit cu interpretarea anterioară, și am încercat să-mi transform ceea ce era gest de salut, prin completare, într-un gest oarecare, obișnuit. Am mărit pasul, pentru a mă îndepărta cît mai repede, zicîndu-mi mereu că nu trebuia să-mi întorc capul. Dar acea neliniște m-a răzbit, și pentru o fracțiune de secundă nu știu dacă am făcut tocmai ceea ce voiam, am întors capul. Cred că am rămas cu o imagine greșită, dar atunci puteam jura că unul dintre cei de pe bancă era cu ochii deschiși, iar una dintre bătrîne era aplecată mult, periculos de mult, peste cerceveaua ferestrei. Dar n-am găsit nici o legătură între aceste două gesturi, și tocmai de aceea am conchis că m-am înșelat.

Cînd am intrat în camera mea am avut impresia regăsirii unei oaze după o zi de

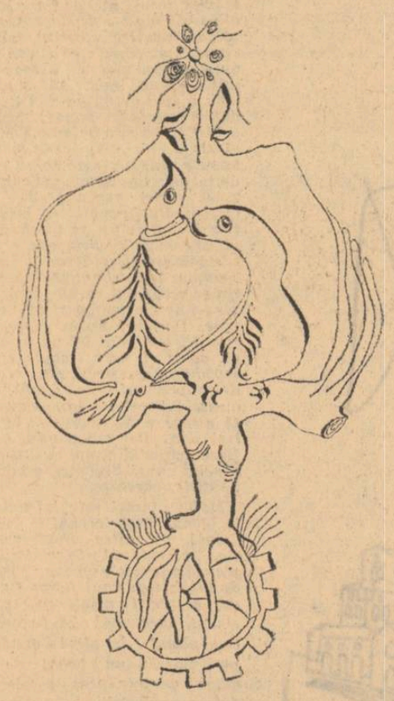

Desen de DANIEL TOLCIU

soare saharian. Pe stradă nu mai întîlnisem pe nimeni, asta poate și datorită orei pe care am ales-o, aceea în care în orășelul nostru respirația e strangulată de un soare ce love ște nemilos acoperișuri și piereți a căror culoare uniformizată nu exprimă nicidecum un gust general ci o neglijență generală. În camera mea era însă răcoare și plăcut. Nu era prea încărcată — aveam un recameu, un birou, un frigider, și ceva spațiu liber, cît rămăsese din cei 24 mp. Frigiderul l-am cumpărat odată cu recameul și înaintea biroului, pentru că nu-mi plăcea să ies în oraș prea des. Ieșind rar trebuia însă să mă aprovizionez cu cantități ceva mai mari de alimente, ce sufereau un oarecare corectiv și din pricina apetitului meu, mereu în formă, astfel că la început mulți, dîndu-și frîu liber, imaginațiilor, oferiseră explicații de-a dreptul caraghioase.

Acum plicul trebuia să fie deja la gară mi-am zis privind la ceas în timp ce-mi desfăceam șireturile, ca să mă întind pe pat. Era clar. De acest plic nu mă puteam despărți. Da, acum trebuia să fie la gară. Îl cunoșteam bine pe funcționarul ce ducea și aducea poșta de la gară. Era un bărbat mai în vîrstă, care în tinerețea lui s-ar fi putut să fi fost destul de chipeș, poate chiar atrăgător — dar asta cu o oarecare condiție dacă nu încerca să vorbească prea mult. Acum însă, nu i se citea pe chip decît o resemnare, nu dureroasă ci obișnuită, existentă în atîția din noi, dar refulată. L-am văzut de multe ori cum stătea în afară : drept, aproape țeapăn, cu sacul poștal sprijinit de piciorul drept, cu o țigară aprinsă, ținută întotdeauna între degetul mare și arătător, cu o privire goală și lipsită de viață aruncată neglijent ba într-un loc, ba în altul. Nu se gîndea la nimic, nu se gîndea nici atunci cînd sorta scrisorile după cele două direcții ce erau posibile de la noi, cred că nu se gîndea niciodată. Am mai văzut această expresie a ochilor și la alți oameni, dar la el mi se părea mai puternică și permanentă. În această poziție mi-l închipuiam și acum.

M-am întins cît mai comod, mi-am pus mîinile sub cap, și am vrut să rămîn liniștit. Dar neliniștea aceea îmi dădea tîrcoale din nou, mă prindea în vîrtejurile ei, mă sufoca. M-am ridicat în capul oaselor, și cu mîna dreaptă am început să caut cu înfrigurare recipisa. Am găsit-o, și teama ce-am avut-o, c-o pierdusem, s-a risipit. M-am întins din nou, citind și recitind puținele cuvinte și inițiale ce le conținea. Ea era pentru mine o certitudine. De ce atunci neliniștea aceea ? Și continuam s-o simt. Parcă de la ea, da, de la recipisă, mi se comunica ceva, de avertizare, mi se comunica cu insistență, dar eu nu reușeam să înțeleg, să-mi mobilizez vigilența. Continuam să fiu atent, dar nu știam bine la ce, ceea ce însemna că nu prea eram. Pluteam într-un fel de letargie cu un consum atît de mic de energie, încît în acest ritm ea mi-ar fi ajuns să trăiesc secole de-a rîndul. Și ce puteam de altfel să fac ?... Cred că sînt dese situații în viața unui om cînd cel mai bun lucru e să aștepți — să aștepți fără a face cel mai neînsemnat gest, chiar dacă știi că șansele sînt minime.

Cu siguranță vagonul poștal îl eliberase pe poștașul meu din dificila misiune. Acum plicul era probabil supus unei sortări ce se face în vagon pentru a se stabili care din ele vor fi date jos la primul nod de cale ferată și care își continuă drumul. El, plicul meu, făcea parte din prima categorie. La primul nod de cale ferată își schimba gazda, după cum știam eu, peste vreo patru ore, ca apoi să intre în cu totul altă fază a drumului spre persoana căruia voiam să-i comunic un anumit gînd. Pe acest funcționar nu-l mai cunoșteam. Și nu mai cunoșteam de acum pe nici unul din cei ce vor mîinui plicul, cu indiferență poate, sau cu toată atenția, plic în care ceva din sufletul meu bătea, dar parcă cu anumit program, ca la un dispozitiv reglat pentru o anumită oră, nu oricine putînd să simtă acele bătăi, numai ale mele, și ale persoanei căreia i le trimiteam și le așteptam. Și de aceea totul devenea mai confuz, iar ceea ce era mai rău era faptul că însăși reușita finală era o stare ce mi-o imaginam destul de greu. Există o anumită obișnuință, xerofită și mult prea prolifică, care crește oriunde, dar mai ales în orășelele mici. Zîmbetul acela ciudat al funcționarei, bătrînul cu ochii deschiși, și bunicuța aceea, care ar fi putut fi foarte onorabilă, aplecată atît de imprudent peste cerceveaua ferestrei... între care nu realizam încă liantul... Dar acum trebuie să se termine totul cu bine, trebuia să reușesc cu orice preț, așa cum trebuie să mănînc, să beau, să văd soarele. Eu nu aveam nevoie decît de puțină sinceritate, și de discreție, din partea celor din jurul meu — bătăile acelea le doream neconturbate, neofilite de bruma vreunei indiscreții, pentru că duceau ceva gingaș și curat. Cerem puțin, de multe ori cerem atît de puțin vieții, și totuși ni se refuză Acum însă, mă încurajam singur, e altceva, e cu totul altceva — ca o ultimă șansă, și nimeni nu avea dreptul să mi-o refuze.

Și priveam recipisa cu mai puțină teamă, cu mai multă încredere. M-am ridicat și cu ea în mînă m-am îndreptat spre birou, am luat un creion și am scris pe ea data și ceva să-mi amintească că tocmai cu ea trimisesem ceea ce trebuia să ajungă acum neapărat la destinație. Apoi am pus creionul jos, și am privit recipisa, parcă sfidînd-o eu de data aceasta, dar privirea îmi era încruntată. De ce o făcusem ? De ce am scris pe ea ?... De data asta suspiciunea nu-mi făcea cinste mi-am zis, pentru a simți și mai acut dezacordul cu gestul anterior. Lîngă birou trebuia să fie un scaun, acum nu era, l-am adus, m-am așezat, privind tot mai atent într-un anumit loc, cu teamă, de care speram că totuși odată și odată o să scap — priveam sertarul, de el îmi era teamă. Mai bine zis nu de el îmi era teamă ci de ceea ce se afla înăuntru. Și totuși l-am deschis. Și am privit obiectele fricii mele — tot recipise, multe, foarte multe, rușinos de multe. Nu-mi făcea plăcere să le văd ; nimănui nu-i face plăcere să știe că are în casă mai multe recipise, de care se leagă ceva, ce în fond nu se prea leagă. Pentru mine erau ca niște viespi mari și veninoase, fiecare a însemnat o speranță la vremea ei, și o deziluzie după aceea, de care nu ele erau vinovate, ci niște zîmbete, ochi deschiși, și o poziție de-a dreptul periculoasă peste cerceveaua ferestrei. Și totuși nu le aruncam, poate pentru a avea mereu cu ce să susțin ceva ce înțelegeam atît de greu, poate pentru a avea peste ce să adun iertarea.

De data asta le-am împins pe toate în fundul sertarului, le-am strivit cu mîna, ca să nu se împrăștie, și am așezat ultima recipisă separat. Încercam să fiu obiectiv, cît mai obiectiv, însă aveam o puternică impresie că noua recipisă conferea o nouă atmosferă întregului sertar, așa cum o femeie frumoasă și cu personalitate transfigurează o ambianță într-o incredibilă imagine a frumosului absolut. Mi se părea un punct luminos și plin de speranță, chezășie a unei împliniri. Parcă îmi dispăruse și aceea neliniște. Priveam fascinat recipisa, cu o poziție atît de particulară față de toate celelalte, și o beție ce mă încearcă rar, de

(Continuare în pag. 7)

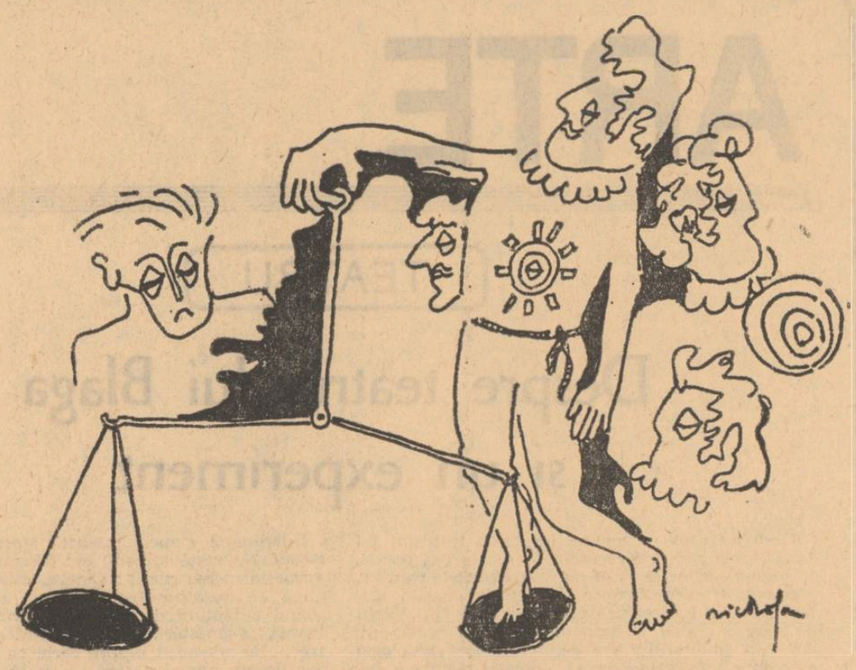

Desen de IOAN VICTOR DRĂGAN

CONSTANTIN OLARIU

Romanță

M-a-ntîlnit pe drum o vrăjitoare
și mi-a spus că luna m-ar iubi
dacă n-aș zbura din floare-n floare
și spre cer o dată de-aș privi

mi-a vorbit încet legînd în șoapte
chipul meu de soare. Cînd văzu
că zîmbesc întoarse ziua-n noapte
și în lună ea se prefăcu.

De farmec

Mi-am dorit din lemn uscat
bocet de dus la mezat
din șipot pentru mioare
albastru și-un cui de soare
albastrul să-l sorb încet
cuiul să mi-l prind în piept
să-mi cînte luni-împărat
marțea să mă ture-n pat
miercurea să-mi dea o tragă
ca pentru o joie-ntreagă
numai sfînt-bătrîna vineri
să-mi calce pe ochii tineri
la amurg de săptămînă
să mă ture pe sub mînă

Fluier

Plînset de umbre opalin
oprește ochiul să revin
prelinge teama stinge-ncet
pasul meu șubred de ascet
ia-mă de inimă ușor
prin ierburile apelor
întoarce-mă în mine-ntrint
să nu mai beau să nu mai cînt
fluier de înger și de soc
piatră de om fără noroc
la stînga pieptului mai sus
de unde glasul mi l-ai dus

ILIE TUDORA

Jertfă pentru Euridice

Doamnă, adună-ți crucea și rugul și vina.
străinul din mine, străino,
mai știe „e pour și move" să spună
credința primară din noi să n-apună.

Doamnă, transplantează-mi tîmplele-n gol
și naște-mă la margini de lacrimi alt Eol
să știu vîntul, vîntul unde mă duce
și din ce parte vin răstignitii spre cruce.

Doamnă — regină ultimului bal mascat —
Orfeu lepădat de legendă-a plecat
și dacă Euridice te cheamă, din umbrele pure
fugi spre cea mai surdă și oarbă pădure.

Jertfă pentru lacrimă

Am rămas mai departe în lacrima ta
să-mi pot înșela primul plîns ;
tu din altă lacrimă te privești
înșelîndu-te că ești ultima vindecare.

Ce s-ar întîmpla dacă plînsul
nu ne-ar aduna sub semnul de jertfă
și printr-o singură lacrimă ne-am striga
chemîndu-ne altfel, poate mai altfel.

Și ce s-ar mai putea întîmpla dacă
una din lacrimi n-ar avea conturul luminii,
să avem de unde uita
o parte, cel puțin o parte din noapte

Jertfă pentru singurătate

Secunda ta — simbol de veșnicie —
ancoră oarbă-n revărsări de timp
nu-i decît umbra celui ce-o să fie
durut surghiun din ultimul Olimp.

Aplec totemul pîn-la amintire
pirat colind prin sensul răsturnat
oglinda firii m-arată-n neființe
salbă de jertfe și zar nearuncat

Mă-ntunecă sălbaticii din puncte
și nevăzuta junglă din cuvînt
și nici în semn spre sens nu mai am punte
și vitreg sînt de cer și de pămînt.

O, sînt singur Doamnă, sînt un sens primar
pierdut amonte-n marile tăceri
și-n miezul umbrei uit să mai tresar
și moartă-mi ești în florile de meri.

ARTE

TEATRU

Despre teatrul lui Blaga și un experiment

Greu de spus ce anume i-a lipsit teatrului lui Blaga, de-a rămas fără ecou. În niciun caz poezia, în niciun caz ideile. *Arca lui Noe, Cruciada copiilor, Meșterul Manole, Zamolxe* colcăie de imagini frumoase, au o încărcătură filosofică mare, privilegiu de care nu s-au bucurat multe piese românești. Ambiția gînditorului era de a scormoni mitologia autohtonă, făcînd iarăși să scapere tăciunele înțelepciunii populare ; de a descoperi un *sistem* în mituri și mistere și de a înfățișa toate acestea stilizat. Nesocotirea tehnicii teatrale, plutirea în nebuloasa vorbelor frumoase s-au răzbunat, îndepărtînd spectatorul obișnuit cu construcții mai riguroase.

G. Călinescu prindea într-o frază specificul acestei arte dramatice : „Prea multa poezie, ibsenismul, adică conflictul de idei. mitologismul, o anume ținută expresionistă, constînd în schematism și într-o relativă stilizare și deci caricare a gesturilor, împiedică teatrul lui Blaga de a fi reprezentabil, deși nu e lipsit deloc de pathos și de repeziciune scenică". Reprezentabil este totuși și poate că noul *schematism* va recupera aceste creații, în orice caz demne de toată atenția. Convingătoare în acest sens mi se pare experiența pe care Ion Olteanu o face în sala mică a teatrului Nottara, reunind sub titlul „Duhul pămîntului" (puteau să se numească și altfel, nu asta e important), piesele *Arca lui Noe, Cruciada copiilor* și *Meșterul Manole* într-un spectacol care demonstrează nu numai acea „repeziciune scenică", dar și o reală forță dramatică a autorului „poemelor luminii".

Dacă rădăcinile potopului sînt în nori, rădăcinile teatrului lui Blaga sînt în picăturile mici și curate ale versului său. De aici se revarsă ca un suflu de maree, inspirația sa scenică : viziuni, metafore, credințe, modalități stilistice, întreaga magmă. *Arca lui Noe*, cea mai închegată piesă a sa, e scrisă bătrînește și înțelepțește. De la biblie încoace arca a fost mereu ciocănită, cu degetul, cu piciorul, cu fulgerul de poeți, dramaturgi, artiști de toată mîna.

Blaga reconstituie povestea pe un teren ardelenesc. Noe e un morar albit de făină nu și de ani, căci e încă viguros la trup, dar mintea numai se pare c-a luat-o razna : are halucinații parcă ar fi băut gaz și vrea să facă o corabie care să suie pe munți în sus. Lui i s-a arătat *Moșul*, care îl povățuiește să se ferească de *Nefîrtate*. Aceștia amîndoi, după cum pricepe Ana, soția lui Noe, în vîrstă de 30 de ani și ardeleancă, ar fi stăpînii a două întreprinderi (cuvîntul supără îngrozitor, Blaga fiind opac la umor) : una de cosciuge și cealaltă de... Bătălia cea mare s-ar da în jurul lemnelor. Fără vorbă multă și în ciuda unor opreliști de ordin gospodăresc. Noe întocmește în nouă luni arcă pentru a se sui în ea împreună cu nevasta și cei doi copii. Fratele Simion care biciuie mormîntul mamei pentru că nu i-a lăsat prin testament o parte mai mare, va fi înghițit de potop, dimpreună cu restul lumii.

Piesa se desfășoară fără surprize, totul fiind doar mutat în spațiu mioritic. Noe e tras în judecată pentru că a îndrăznit să tae pădurea obștei pentru arcă, e judecat de *Întîiul jude* și de *Al doilea jude*, de primar, etc. Ana „toarce" lînă dintr-un caer prin care Nefîrtate își mai încurcă uneori codița. Totul e destul de poporan. Un aer metafizic superior lipsește. L-am fi dorit pe Noe bîntuit de ideea potopului, a salvării lumii, a comunicării cu dumnezeu. Faptul că el e alesul nu-i dă frisoane mai mari decît spargerea unui sac cu făină și așteaptă potopul ca și cînd ar începe să curgă o streașină. El e un gospodar, cu grija la salvarea avutului. Vreau să spun că piesa putea fi răscolitoare.

Interesante numele proprii : Moșul care e *strămoșul*, Nefîrtate (dracul) etc. Despre dumnezeu se vorbește mereu pieziș : Cineva. Oarecine... Piesa e plină de metafore frumoase ca niște proverbe : „omul e făptură de duminică buruiană de sărbătoare", „s-amestecă minunea printre opincile noastre". „Eu am auzit despre cerbi cu stea în frunte, dar despre porci cu stea în rît încă n-am auzit".

Publicată în 1944 (Editura Dacia traiană — Sibiu) prin modul în care e scrisă, limbaj și viziune — prevestește parcă „Anton Pann". O analiză atentă merită și celelalte două, însă nu ne îngăduie acum spațiul.

Despre spectacol. A fost gîndit, în primul rînd, ca să se vadă ideile pe scenă, lucru la care Blaga ținea atît. Totuși o căldură și o vioiciune există. Fiind vorba de niște fragmente, nu putem aprecia creația actorilor. În general femeile parcă duc greul jocului, fiind mai convinse de roluri. Cristina Tacoi întruchipează o soție de morar așezată și la locul ei, bună gospodină, bună mamă, plină de grijă pentru mintea lui Noe a de pe urmă și cu accente mai patetice pe ici pe colo, care captează sala. Lucia Mureșan iarăși găsește tonul nimerit în rolul Mirei, e tandră, naivă, acceptă jocul zidirii cu o resemnare superioară. Mișcarea pe scenă e izbutită avînd sugestii de stampă veche. Ca în scena meșterilor strînși mănunchi, așteptînd să apară cine-o apărea cu mîncare, tunînd și fulgerînd împotriva lui Manole. (Mircea Angelescu care, din păcate, n-a avut o seară bună).

Piesa „Meșterul Manole" am văzut-o anul trecut la Giulești, pusă de Dinu Cernescu, cu mare grijă pentru mesajul mitic și poetic al textului, jucată frumos, în fața unui public eterogen — se auzeau chicoteli în momentele mai solemne. Ion Popa în rolul lui Găman se evidențiază. Cu mare intensitate își abordează rolul Geta Angheluță (Ioana Zănateca în *Cruciada copiilor*). Această experiență a lui Ion Olteanu e demnă de toată lauda, pentru că ne prezintă convingător un moment important al dramaturgiei românești, pe nedrept uitat.

Marin SORESCU

TELEVIZIUNE

Aveți puțintică răbdare

Într-un număr mai vechi, am scris despre două spectacole Molière („Burghezul gentilom" și „Mizantropul"), producții ale studiourilor franceze de televiziune, în colaborare cu teatrele pariziene Odeon și Comedia Franceză Am remarcat atunci calitățile deosebite ale acestor spectacole — film (jocul actorilor, concepția regizorală), lăudînd totodată inițiativa televiziunii de a le achiziționa și prezenta pe micile noastre ecrane.

Cu „Femeile savante", recent vizionat, s-a încheiat de fapt un adevărat ciclu Molière (care, în afara celor amintite, a mai cuprins și piesa „Turtuffe"). Aceleași virtuți scenice, același farmec, aceeași înaltă profesionalitate. Nu intenționăm o nouă analiză, alte elogii. credem. sînt inutile. Repetăm, a fost bine că s-au transmis, și, probabil, într-un viitor nu rea îndepărtat le vom putea revedea.

Vrem doar să insistăm asupra unui aspect semnalat și în articolul pomenit mai sus. Atunci sugeram televiziunii realizarea unor spectacole după operele marelui dramaturg I. L. Caragiale. Prea multe nu s-au făcut, cu toate că a trecut destul timp.

După cum sîntem informați, un prim pas se va face cu „O noapte furtunoasă", ale cărei repetiții vor începe în curînd sub conducerea tinerei și talentatei regizoare Magda Bordeianu. Sperăm să nu fie vorba doar de o acțiune izolată.

★

Se pare că, într-adevăr, secolul în care trăim este pe bună dreptate denumit secolul vitezei. Exemple se pot da cu nemiluita : automobilul, avionul, rachetele etc.

De acest adevăr ne-am convins încă odată luni, 9 XI, cu ocazia emisiunii „Viața literară". În ciuda unui sumar bine alcătuit susținut. cu competență de către invitații emisiunii (și, am mai adăuga, în ciuda interesantei prezentări datorată Alexandrei Cindea), unele defecțiuni tehnice au deranjat. O grabă nejustificată făcea ca întotdeauna ultima frază (sau penultima, sau poate antepenultima, parcă mai poți ști precis care ?) să nu poată fi auzită. Se sărea cu rapiditate de la un subiect la altul, ca și cum totul era pe o bandă rulantă. Prea multă viteză. Prea multă grabă. Vorba lui nenea Iancu : „aveți puțintică răbdare".

Radu DUMITRU

Desen de MIHU VULCĂNESCU

FILM

Prea-fericitul pe ecran normal

Intr-o vreme, și nu prea indepărtată, gardurile din cartier și alte suprafețe de afișaj erau inundate de copilăroasa reprezentare figurativă a Sfîntului ; *melodia din generic colinda prin toate urechile, neuitatul nimb al lui Simon Templar putea fi* bănuit *de-asupra multor capete dornice de aventură. Cîți disperați ce primejduiau districte, țări, continente, globul, sistemul solar și încă..., nu au fost neutralizați de pumnul formidabil al acestui erou corpolent cu zîmbet înfrumusețat de inteligență ! In 1966, la turneul final al Campionatului Mondial de fotbal din Englitera, căpitanul echipei ce urma să cîștige acest teribil maraton socceristic, Boby Moore, nu reușise încă să-l întreacă în renume pe omonimul său, ce ne țintuia săptăminal în fața televizoarelor, Roger Moore !*

Și, ca toate pe această suprafață probabil de sferă (în cazul că olandezul acela nu avea dreptate cind se indirjea să creadă în imaginea ptolemeică a Pămintului), iată că tele — „Sfîntul" a incetat să ne mai tuteleze serile de simbăta, inlocuit de „Răzbunătorii", „Campionii", interminabila urmărire a Ciungului ș.a.m.d. Trăim din plin — laolaltă cu alții — gloria serialelor ; pentru noi cel mai fermecător rămine — pînă acum — cel al „Răzbunătorilor" (cu inegalabila Diana Rigg — n-o dușmănim, totuși, nici pe Tara King, al cărei chip l-a achizionat, spre plăcuta noastră surpriză, televiziunea română, căci una din noile prezentatoare îi seamănă atit de mult incit rămii uimit cind o auzi anunțind una și alta din diversele programe). Sfîntul a fost, după cite ne amintim, cel dintii la noi, cu episoade îngrijit lucrate, unele remarcabile. Vendetta for the Saint, *pelicula de 2 750 metri regizată de Jim O'Connolly, primită cu insuflețire de cei ce nu au uitat serialul, provoacă la vizionare o discretă dezamăgire. Pare că Simon Templar era avantajat de îngustimea ecranului casnic lărgimea pinzei de cinematograf nu-i convine. Desigur, Roger Moore se mișcă ireproșabil (el nu ne pare un actor cu care trebuie să fii îngăduitor, personalitatea sa este de-asupra oricăror dubii), faimoasa lui privire ironic-amuzată e încă mai expresivă în culori, dar... Dar s-a pierdut ceva,* Răzbunarea sfîntului *nu trece de nivelul unei decente producții polițiste, oarecare.*

Mafia însăși este înfruntată în plenul și pe terenul ei meridional de către eroul mereu bine pieptănat ! Spectatorii aplaudă cu voioșie un gag ; e vorba de încercarea unui fioros mafiot de a trece printr-un spațiu strimt, nereușită, căci fiorosul e cam plinuț. In plină urmărire periculoasă, un hohot de ris, adică un inteligent respiro de detașare acordat de către producători. Personajele nu mai sint acei splendizi atleți din multe filme polițiste, ci niște persoane adesea hazlii, nu mai puțin teribile. Ne-a plăcut, în acest sens, Jan Hendry in rolul capului mafiot, cu o înfățișare banală, dar respirind forță și teroare, cu obrazul scuturat de ticuri amenințătoare. O bună apariție — de meridional negricios și nearătos — e cea lui George Pastell în rolul comisarului Ponti. Eroinele, cele tinere, sint simple starlete efemere, deși Connolly le prezintă cit mai sumar inveșmintate.

Intristează mulțimea gagurilor și trucurilor preluate de la alții. Un exemplu : în celebrul Goldfinger *din seria „James Bond 007", protagonistul e pe cale de a fi asasinat. El o ține îmbrățișată pe o splendidă în timp ce complicele aceleia se apropie, din spate, cu arma ridicată. James Bond — fenomenal, domnule ! — zărește, în chiar ochii femeii (apar grandioși pe tot ecranul) cum se apropie dușmanul, are o reacție promptă și se salvează. In* Răzbunarea sfîntului *aceeași scenă : Simon Templar, amabil, aprinde țigara unui mafiot din spate vine alt asasin, eroul observă mișcarea în ochelarii de soare al celui din fața sa etc.*

...In generic, cu acel surîs bărbătesc și detașat, Roger Moore, prezentindu-se, își inalță ochii spre cer să-și contemple (ca și în serial) nimbul. Acesta apare dar este pierdut destul de repede și nu mai revine. Poate de aceea scenariștii (Harry W. Junkin și John Kruse după Leslie Charteris) il fac pe Templar să se suie cu adevărat, la cer... într-un aspectuos elicopter. Dar nimbul (de simbătă seara) s-a pierdut. Pentru totdeauna ? Probabil.

Ilie CONSTANTIN

ARTE

revista străină

● LE MONDE (13 nov., a.c.) Marele premiu al criticii a fost decernat lui Michel Mohrt pentru cartea *L'Air du large* — eseuri asupra romanului străin (ed. Gallimard, 359 pag.). Apărute în publicații precum *Arts, Le Monde, Le Figaro Littéraire* sau însoțind sub formă de prefețe diferite cărți, eseurile se referă în exclusivitate la romancieri străini și, în majoritate, contemporani : Joyce, Faulkner, Pavese, Tibor Déry, Günter Grass, Scott Fitzzerald, Thomas Mann, Iris Murdoch, Lampedusa, Richard Vright etc.

● BRÈVES NOUVÈLLES DE FRANCE (17 oct., a.c.) Un juriu compus din copii între 10 și 14 ani a decernat Marele Premiu al literaturii pentru copii Janinei Bernardet, autoarea cărții *L'Enfant du Dahu* — povestea unui băiat care se imprietenește cu un animal pitic.

● Premiul Fémina pentru cinematografie a revenit filmului *La Maison de Bories* în regia lui Jacques Doniol — Valcrose și, respectiv, interpretei principale — Marie Dubois.

● (10 oct., a.c.) Un muzeu Fernard Léger a fost deschis la Lisores, în casa familială a pictorului. Sînt expuse mozaicuri, tapiserii, bronzuri, litografii. Una din fațadele clădirii reproduce în mozaic guașa intitulată „Fermiera și vaca".

● PARIS MATCH (14 nov., a.c.) „Filmul cel mai de jos, mai insultător, mai vulgar, mai respingător și abject care se poate vedea actualmente la Paris", este, după opinia lui Alexandre Astruc, *Nevinovatele*, cu Annie Girardot și Brigitte Bardot în rolurile principale. Se propune încoronarea acestui film cu un „Oscar 70 al vulgarității".

● În versiunea lui Maurice Béjar, „Pasărea de foc" este interpretată de balerinul Michael Denard — un tînăr care și-a descoperit vocația abia la 18 ani și a început prin a fi figurant în corpul de balet al operei. Majoritatea cronicarilor văd în el acum una din noile „stele" ale Parisului.

● LE FIGARO LITTÉRAIRE (9—15 nov., a.c.) Sub pseudonimul Oscar Epfs cunoscutul scriitor Laurence Durrell expune la Librairie de Seine un grupaj de guașe și picturi. Expoziția coincide cu apariția pe piață a noului său roman, *Nunquam* tipărit în editura Gallimard.

● Cu prilejul împlinirii în acest an a 200 ani de la nașterea lui Hölderlin revista publică un articol semnat de Henry Bonnier și intitulat sugestiv *Frederic Hölderlin, poetul eternei întoarceri.*

● (16—22 nov., a.c.) Premiul Pullitzer pe anul 1970 a revenit ziaristului american Seymour M. Hersh pentru cartea *Masacrul de la Song My* subintitulată „războiul din Vietnam și conștiința americană".

● Se reproduce prefața lui Jacques de Lacretelle la o culegere din operele lui Chamfort ce urmează să apară în Editions Vialetay. „Acest mic maestru printre moraliști, scrie autorul, a avut descoperiri și îndeminări care îl plasează adesea în primul rînd. Tratînd fapte diverse el a lăsat o filozofie prescurtată".

● Premiul Les Palmes d'or pentru romanul de spionaj a revenit lui Pierre Nemours ; al 17-lea mare premiu Xavier Forneret pentru umor negru a revenit lui Jean Anglade și lui Francois Valorbe ; al 14-lea mare premiu Granville tot pentru umor negru a fost atribuit desenatorului Bosc.

● L'EXPRESS (9-15 nov., a.c.) Beneficiind de o distribuție excelentă (Belmondo, Delon, Bourvil, Montand) filmul lui Jean-Pierre Melville se bucură în întreaga Franță de un imens succes. „Autopsia" acestui succes este subiectul unui interesant articol semnat de Pierre Billard.

● Dintre noutățile literare americane editate la Seghers menționăm *Istoria romanului american* de Marc Saporta. În ciuda faptului că autorul nu respectă cronologiile și tratează romancierii „ca un ordinator fișele" — observă Jacques Cabau — „rupînd cu formalismul, Saporta smulge romanul american din retorică pentru a-l reda vieții, îi restituie rolul său de martor, îl repune în tradiția țării..."

● DIE WELT DER LITERATUR No. 23 este închinat literaturii de copii și tineret. Scriitori de toate naționalitățile se întilnesc pe terenul clasic al genului : cartea de aventuri, de călătorii, povestirea fantastică, sau de anticipare științifică... Marele număr de cărți pentru copii și tineret apărut recent în Germania Federală dovedește primatul literaturii asupra celorlalte mijloace moderne de stimulare a fanteziei și cunoașterii.

● În același număr întîlnim recenzia lui Henk Ohnesorge intitulată : *Die Cowboys waren ganz anders* (Cowboii erau cu totul altfel) despre cartea lui H. J. Stammel *„Ei mai erau bărbați"* cu subtitlul : *Cowboii și lumea lor.* Lumea acestei cărți se pare că nu seamănă deloc cu cea cunoscută din sutele de filme despre romanticul far-west.

● SATURDAY REVIEW. Reproduce două cuvîntări ținute cu ocazia conferinței mondiale „Pacem in maribus" care a avut loc vara trecută în Malta cu participarea a cincizeci și una de națiuni. Tema — salvarea oceanelor de pericolul poluării. Prima aparține lui Elisabeth Mann Borgese, fiica lui Thomas Mann, care a prezidat și dezbaterile conferinței. A doua cuvîntare — subliniată de aplauze — a fost rostită de profesorul român Silviu Brucan.

● Aceeași revistă publică recenzia lui Fred J. Cook, despre ultimele două cărți apărute în Statele Unite în legătură cu asasinarea lui J. F. Kennedy și a lui Robert Kennedy. „R.F.K. Must Die" ! (R.K.F. trebuie să moară) se intitulează cartea lui Robert Blair Kaiser, ziarist din Los Angeles, care a semnat un contract cu Sirhan Sirhan, asasinul lui Robert Kennedy, care îi conferă exclusivitate în publicarea oricăror date. Autorul celeilalte cărți, tot despre asasinarea fostului președinte, este Albert H. Newman.

U. V. Z.

ARTE PLASTICE

Schifano

O apă clară : ca sarea
lacrimilor din pruncie...

RIMBAUD

Culorile picură, zboară, neliniștite petale de flori. Se așează pe pinză parcă mișcindu-se.

Imagini caleidoscopice de vis se perindă prin fața ochilor, urmărindu-te ca sclipirile unui vitraliu sub o rază de soare. Inchizi ochii o clipă și ți-aduci aminte de o zi sau un ceas uitat al copilăriei.

Fiecare pictor se oprește mai indelung pe o amintire. Negativele noastre, ale lucrurilor de fiece zi, devin atunci decoruri în care el pictează mereu subiectul preferat. Este o amăgire dragă tuturora pe măsură ce se îndepărtează în timp.

Schifano a venit în Italia din indepărtata Libie. Eu l-am cunoscut la Florența cind avea 26 de ani. Pictura lui are ceva din fascinația depărtărilor. Nu este o cazнă, nici rodul unor frămîntări interioare indelungi. Pictează cu simțurile și asta il face să se exprime atit de direct. Privindu-i tablourile, parcă a-i cunoaște totul. Pinzele iți devin cadre familiare și-ți dai seama că sint vise cind întinzi mina să le atingi. Îi plac foarte mult caii. Acești căluți poney pe care au călărit visele copilului, cu boturile aplecate cuminte, ce abia așteaptă să înceapă hirjoneala. Totul în arta lui e curat și sincer. Unora le place însă ceea ce nu înțeleg și tocmai aceasta ii subjugă și ii infricoșează. Pictura lui sinceră se adresează tuturora. Doar cei ce nu-l apreciază așa cum este el, sint oamenii fără vise colorate în copilărie.

De multe ori am hoinărit împreună noaptea pe străzile Florenței. Am privit licăririle stelelor stingindu-se în Arno. Vorbeam atunci poate despre păsări, despre note, despre culorile noastre ce ne așteptau uscindu-se pe șevalet. Tirziu, cind ne despărțeam, Luceafărul picura aur pe cupola Domului și primul nor albastru al dimineții apărea în spatele chiparoșilor dela San Miniato

Mihu VULCĂNESCU

SPORT

Muzeul de ceară

Un zeu îți pune solemn pe cap coroana, și în același timp îi face cu ochiul celuilalt zeu nevăzut, ascuns în umbră, exact în umbra ta, și care, simultan, îți ia ironic măsura pentru interminabila galerie de ceară a marilor eroi detronați. Să fim cu grijă, succesul e o încercare...

Nino Benvenutti, junele prim al boxului european, a fost bătut măr de argentinianul acela dur, decis ca un drac și care a sărit în ring direct din povestea nemuritoare a lui Jak London. Cele cîteva secvențe ale dramei văzute pe micul ecran au depășit semnificația pugilistică a întîlnirii. Părul lung și frumos al italianului moleșit de trai bun fîlfîia sub pumnii primiți în toate colțurile, care, din păcate, sînt doar patru, nici o gaură de șarpe, nici un cutremur măcar, să despice în două dușumeaua locului de supliciu.

Nino, răsfățatul ,idolul Italiei, năucit de lovituri, clătinîndu-se, respins de funii, ca de niște amante infidele, implorînd parcă ceva, să se trezească o dată din ceea ce el mai spera că nu e decît un vis urît, ne-a umplut de tristețe. N-a fost o simplă înfrîngere sportivă. A fost un eșec uman. Expresia învinsului dinaintea loviturii fatale, presimțirea dezastrului ce întîrzia să vină, gata strîns, gata adunat în privirea argentinianului, merită o statue, printre atîtea ale desnădejdii omenești.

Legea existenței nu-i făcută din farmec, zîmbet și autografe, semnele exterioare ale succesului, în box și în altele.

Legea ei — mai mult decît succesul, trecător — este lupta.

Vom fi uitat că succesul este o grea obligație fizică și morală ? Osîndă primită în alb, cea mai grea și de nesezisat, ea fiind strecurată pe furiș în momentul cel mai prielnic, al încoronării amețite, cînd zeul îți pune pe cap laurii, iar celălalt, măscăriciul, complicele lui, îți ia în taină tiparul pentru muzeul de ceară al fostelor glorii.

SUPLINITOR IX

P. S. Cea mai constantă formă sportivă o arată Naționala de handbal care se impune cu atîta autoritate în toate întîlnirile de prestigiu. Secretul stă într-o calitate a intelectului.

Acești băieți, în primul rînd inteligenți, au înțeles de mult că victoria e ceva provizoriu, o probă veșnic neconcludentă ce trebuie mereu întărită cu alte victorii. Vorba galeriei clujene : „Și-altădată, și-altădată...".

De ce om fi noi, românii, atît de tari la handbal, ce calități naționale am găsit în acest joc ? Agerime, fantezie, acea mișcare de sfredel pe care cel mai frumos o exprimă Gațu...

Mîna e făcută să fie mai aproape de creier.

confidențele unui maniac

FEMEIA ȘI FILOSOFIA SAU CAZUL LUI CAMIL PETRESCU

Episodul din *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război*, unde naratorul îi ține soției sale, în patul conjugal, o lecție de filosofie alternată cu mici tachinerii erotice, a fost în genere socotit neverosimil, tras de păr, ridicul etc. Mie din contra, episodul acesta îmi pare admirabil, plin de frumusețe și adevăr. Ce să facă un bărbat normal cu o femeie (cu femeia lîi, a visurilor lui, a vieții lui) decît dragoste și filosofie? Acestea sînt într-o fundamentală corelație, ar trebui s-o știm încă de la Socrate. Să mai subliniez încă o dată că un bărbat incapabil de filosofie nu îmi pare absolut deloc normal? (indiferent de marele număr în care apar atari specimene.) Și că implicit un atare mascul e în fond incapabil și de dragoste? Căci fără filosofie (sau, totuna, poezia) dragostea nu e decît o secreție, o ambiție și o comoditate.

Așadar Camil Petrescu avea perfectă dreptate scriind acel excelent episod. De altfel concepția lui despre iubire, exprimată pe larg în *Ultima noapte* și în *Act venețian* era riguroasă, profundă și adevărată: iubirea înțeleasă ca un monoideism alimentat de rațiune, ca un act de cunoaștere și ca o fuziune a lucidității cu pasiunea. (De altfel inteligența e cel mai puternic afrodisiac iar iubirea e *cosa mentale*).

În schimb concepția lui despre femeie era greșită și contradictorie. Pe de o parte, ca un bărbat normal (adică, repet, metafizician) avea în prezența feminității mirarea și emoția care idealizează și fără de care nu există nici iubire nici cunoaștere. Înțelegea și definea perfect feminitatea în esența ei și o descria fenomenologic așa cum e, real și arhetipal. Dar ar fi vrut-o pe de altă parte și cum nu e, cum nu poate nici nu trebuie să fie, adică oarecum ca el însuși. E aici o intoleranță, un absolutism sau mai exact un imperialism de intelectual prea mulțumit de sine și prea nemulțumit de rest. Se mira de femeie și o iubea fiindcă e *altfel*, dar o vroia *la fel* cu sine. Asta nu mai e ideal, ci utopie, iar utopia duce inevitabil la teroare. (În speță la misoginie). Același lucru îl vedem și la Eminescu, nu numai la treapta superioară din *Luceafărul*, dar și la cea inferioară din *Scrisorile* a patra și a cincea.

Dacă e normal ca bărbatul să filozofeze, nu e mai puțin normal ca femeia să exclame, ca în *Ultima noapte*: „Uf! Și filosofia asta!"

Feminitatea fiind, sau *incorporînd* „sofia" însăși, o femeie filosoafă e o ființă tautologică, deci circumscrisă, fără deschidere; pe de altă parte deschiderea fiind de natura feminității, femeia filosoafă își neagă natura și o părăsește

Nu pledez aici cîtuși de puțin pentru femeia ignorantă și cu atît mai puțin pentru cea proastă. Aceasta e o preferință a bărbaților mediocri, din stupida lor vanitate și sete de a domina (în care de obicei se păcălesc, căci prostia e dominatoare, inteligența nu). Un bărbat care a avut de-a face cu o femeie proastă, dacă a scăpat, *il court encore*.

E firesc și frumos ca femeia să se intereseze eventual de filosofie, de n-ar fi decît din curiozitate pentru această ciudată ocupație bărbătească; apoi desigur și din dorință de cultură; uneori din reală și practică nevoie de orientare în propria ei viață de femeie (deși asta ar indica poate o oarecare insuficiență a instinctului, dar nu neapărat: și instinctul își cere uneori o formulare rațională). Însă filosofia propriu zisă, așa cum trebuie să o asume un bărbat, are un caracter de generalitate și dezinteresare absolută. Femeia nu are de ce să se ocupe de generalități, încorporînd ea însăși o esență de ordin general și nu trebuie să fie dezinteresată deoarece interesul ei fi transcende individualitatea, fiind al speței. Femeia feminină, nefiind dezinteresată, nu e totuși deloc egoistă; numai femeia nefeminină, cea cu ambiții individuale, devine egoistă, oferind o imagine foarte urîtă.

Preferința bărbaților mediocri pentru femeile proaste ține de misoginie. Tot de misoginie ține (sau în tot cazul duce la ea) utopia intelectualilor de felul lui Camil Petrescu, care vor femei superioare, dar superioare nu ca femei, ceea ce e minunat, ci superioare ca ei înșiși, ceea ce e absurd. Iată de exemplu prea frumoasa dramă a acestui scriitor, *Act venețian*. Îl vedem acolo pe ilustrul Pietro Gralla, un tip magnific, filosof, mare comandant, generos, brav, etc., dar nemaipomenit de infatuat, rigid, luîndu-se, ca și autorul lui, mult prea în serios și pretinzînd ca femeia lui să fie întocmai ca el. Personajul acesta, care a trecut prin atîtea și a văzut atîtea a rămas totuși cumplit de neînțelegător, lipsit de scepticism și de înțelepciune. Iar femeia lui, Alta, e o femeie cu adevărat superioară, al cărei gest nebunesc de a voi să-l ucidă în plină dragoste pentru a salva onoarea, Pietro ar fi trebuit să-l înțeleagă și admire. *Act venețian*, această piesă cu o concluzie misogină, se întoarce împotriva autorului cu totul spre gloria femeii.

Alexandru PALEOLOGU

Desen de
MIHAI MIRCEA CIOBANU

VIOARA UNUI PICTOR

Nu e vorba de vioara dintr-o cutare sau cutare natură moartă a vreunui celebru pictor, nici de muzicalitatea unei anumite picturi sau de armoniile ce se degajă dintr-un tablou, așa cum pe de altă parte unii obișnuiesc să vorbească de picturalitatea cîtorva bucăți de muzică ori alții pronează, chiar și în poezie, „muzica înainte de orice" cu rezonanțe verlainiene. Ci e vorba — ceea ce din primul moment au bănuit unii — de „vioara lui Ingres".

Dacă unii se găsesc în postura caraghioasă de a cînta — de pildă — la vioară, crezîndu-se mari prin asta, în timp ce faima lor rămîne legată de pictură sau de altă artă, alții se îndeletnicesc, pe lîngă arta pe care o profesează, și cu o altă artă, în scop de destindere, de recreație, de variație ori din entuziasm de simpli debutanți pentru arte care-i ispitesc.

Sînt desigur și arte înrudite. Un Matisse, un Picasso pe lîngă pictura în care s-au ilustrat, au făcut din cînd în cînd — cu succes — și sculptură sau ceramică.

Sînt firești și spirite polivalente ca Leonardo da Vinci și Michelangelo care au strălucit în egală măsură în pictură, sculptură, arhitectură, inginerie, ba unul a scris și cărți despre pictură rămase clasice, iar celălalt poezie nu lipsită de inspirație; așa cum Goethe n-a fost numai un genial scriitor, ci și om de teatru, om politic, savant care a intuit cîteva din descoperirile de mai tîrziu și făurit teorii (ca cea a culorilor) ce constituie baza unor studii de mai mare adîncime. Exemple se pot găsi și la noi. Savantul Henri Coandă mărturisea nu de mult — evocînd pe Rodin și Brâncuși — a fi făcut ucenicie în arta sculpturii. Corneliu Petrescu și Vasile Baboie — medici — rivalizează în pictură cu artiști plastici de profesie și talent. Ion Vlasiu, inițial de formație sculptor, a avut și expoziții de pictură și e cunoscut ca scriitor, precum înaintea lui pictorii Abgar Baltazar, Tonitza, Sirato s-au dovedit niște condeie lucide, incisive, talentate sau așa cum sînt astăzi — ca să citîm numai cîțiva — totodată pictori și oameni de condei, un Corneliu Baba, un Camil Demetrescu, un Brăduț Coval iu...

Jean Dalevèze în *„Les Nouvelles Littéraires" (nr. 2250 din Noembrie 1970)* notează în marginea unei expoziții de pictură a romancierului și poetului Lawrence Durrell *următoarele considerații: „Eugène Fromentin era oare mai mare scriitor decît pictor sau pictor decît scriitor? E o chestiune ce s-ar putea desbate. Este un caz limită. Maurice Denis, în tinerețea sa, ezita destul de serios între calea scrisului și cea a picturii. Dar fără ca lucrurile să meargă atît de departe, cunoaștem mulți oameni de litere care au cultivat cu succes desenul sau pictura. Ca să nu citîm decît două nume: Victor Hugo și Paul Valéry".*

De ce n-am cita însă și nume celebre de la William Blake *la* Cocteau, Michaux *și* Eugen Ionescu, *ca să dăm cîteva exemple de scriitori cu preocupări plastice sau creatori plastici ca* Benvenuto Cellini, *ale cărui memorii sînt pasionante și totodată reprezentative pentru o întreagă epocă,* Van Gogh, *cu uriașa, înflăcărata corespondență cu fratele său Théo,* André Lhote, Kandinski, Klee *(despre care* Herbert Read *scrie în „Istoria picturii moderne": „se poate afirma că el a fost fără îndoială inteligența cea mai ascuțită a întregei epoci moderne; el a fost aceia care, în teorie ca și în practică, a pus acesteia fundamentele ei estetice").*

Lista unor astel de creatori cu preocupări duble sau multiple este uriașă. Ne-am referit aici paradigmatic — în zbor de pasăre — la cîteva nume la care am mai adăoga pe sculptorul Fidias, *despre a cărui activitate prodigioasă de coordonator al lucrărilor de artă sub Pericle se vorbește cu oarecări amănunte în „Viețile Paralele" ale lui Plutarc;* Rafael Sanzio, *pictor, sculptor și arhitect pe care nu-l putem omite după ce am citat pe Leonardo da Vinci și Michelangelo etc.*

Deasemeni nu mi se pare deplasat să subliniem aici că sînt mulți care se pregătesc pentru o meserie și după studii laborioase se dedică altor meserii. Limitîndu-ne la domeniul artelor plastice vom cita două, trei nume străine: Gauguin, care din funcționar de bancă s-a făcut pictor, a ars și s-a dăruit total acestei arte; Matisse, de care am mai vorbit în alt sens, abandonează cariera juridică pentru care se instruise și la 22 de ani se apucă de pictură, „vioara" lui devenind după aceea sculptura, sub fascinația lui Rodin; inginerul Alexander Calder creiază așa numita artă a „mobilelor", etc.

Exemple de acest fel nu lipsesc nici din aria artei noastre plastice. Inginerul Pallady, magistratul Iorgulescu Yor, Petrașcu pregătit pentru științe naturale, medicul și biologul Țuculescu îmbrățișează toți pînă la completă ardere o aceeași „vioară": pictura, care încetează de a fi o simplă speranță, o distracție de moment, un viciu oarecare, devenind principala vocație a vieții lor. Pornind de la „vioara lui Ingres" — oricare o fi fost rolul acestei viori în viața pictorului francez și oricare e sensul ce se dă obișnuit acestei expresii — am încercat să ne păstrăm în lumea creatorilor plastici. Dar tema se pretează la tot felul de considerații și speculații.

Cîți nu sînt în lumea largă care posedă asemena viori! Cîți nu cîntă din scripcă socotindu-se mari violoniști! Cîți nu-și ignoră adevărata lor vocație considerîndu-se ceea ce nu sînt!

Dacă nu fiece om, dar mulți oameni se îndeletnicesc împătimați cu treburi pentru care au mai puțină chemare decît pentru profesia pe care de fapt o au. Unii pot chiar străluci în propria lor profesie, dar nutresc adevăratul lor entuziasm pentru cu totul altă îndeletnicire decît cea pe care o au. Vioara lui Ingres răsună în urechile multora distrînd, învăluindu-le în armonii, transfigurînd o realitate care se cere vrăjită spre a-și desvălui esențele. Sînt însă și viori care scîrțîie neplăcut, strident în mîini greoaie, neîndeminatice. Numeroase exemple stau în atenția oricui. E inutil să le mai invocăm.

Jacques ZAMBACCIAN

punct și virgulă

Nicolas de Staël

„Nu pictezi ceea ce vezi, ci șocul pe care-l trăiești privind", spunea Nicolas de Staël. Născut la St. Petersburg (5 ianuarie 1914), strănepotul doamnei de Staël, Nicolas de Staël se stabilește împreună cu familia în Belgia (1919), unde învață la colegiul iezuiților „St. Michel", pînă în anul 1931. Din 1933 studiază pictura la Académie des Beaux-Arts din Bruxelles; obține premiul I cu o lucrare intitulată Un vas fantomă pe o mare dezlănțuită. **Călătorește, pe bicicletă, în Olanda, Spania, Italia. Pleacă în Maroc, apoi în Algeria (1936—1938); ia parte la războiul din Tunis, în cadrul legiunii străine. În 1937, la Marrakech (Maroc) se întîlnește cu Jeannine Guillou, pictoriță și ea, cu care se va căsători (Jeannine avea un fiu, Antoine Tudal, dintr-o căsătorie anterioară). În 1940, toți trei se află la Nisa, unde ca să aibă din ce trăi, Nicolas de Staël lucrează la un atelier de mobile (ebeniste, lustruiește mobilă; decorează o circiumă — „La vulturul de aur". În 1942 se naște Anne de Staël. În 1943, întreaga familie se mută la Paris.**

„La început ne-am tîrît zilele într-un chip inimaginabil astăzi", scrie Antoine Tudal. „Mama a murit în mizerie (1946), de foame... Odată mutați la Paris, Nicolas s-a dus la Jeanne Bucher, care conducea de vreo douăzeci de ani o galerie de avangardă, și a rugat-o să-i facă rost de un atelier. Anne Bucher ne-a împrumutat o casă spațioasă de pe strada Nollet nr. 54. Ca să ne putem încălzi, am început să ardem copacii din grădină, apoi scările, pe urmă mobila. Încetul cu încetul am ars tot ce se putea arde. Duminica mă trimitea prin Paris să-i vînd desenele". În acest timp, N. de Staël îl cunoștea pe Braque, a cărui prietenie avea să-i lumineze viața sumbră pe care o ducea. La 5 aprilie 1945, Jeanne Bucher îi consacră o expoziție particulară.

Artistul e în continuă căutare a unui mod personal de expresie — face artă abstractă, dar „nu poți porni de la nimic", susținea el. „Cînd la bază nu există natura, tabloul nu va avea niciodată valoare".

Capătă cetățenia franceză și se recăsătorește cu verișoara Jeanninei, Françoise Chapouton, cu care a avut patru copii; pentru ei cumpără, mai tîrziu, castelul din Ménerbes (Vaucluse). Este cunoscut de puțini colecționari și critici de artă. Picturile lui însă, bogate și armonioase, cu reflexe de email, reține atenția unui bruxellez, Roger van Gindertael; „Nu exagerez, cred, cînd spun că descopăr în opera lui Nicolas de Staël evenimentul cel mai important în arta contemporană, după fenomenul Picasso".

În 1947, datorită unui scurt-circuit din locuința lui de pe strada Gauguet, îl cunoaște pe americanul Theodore Schempp, negustor de tablouri, care se ocupa de vînzarea operei lui Braque în Statele Unite. Theodor Schempp află astfel că N. de Staël este pictor și prieten cu Braque. A doua zi îi vizitează atelierul, și entuziasmat, hotărăște să-i organizeze o vastă expoziție în S.U.A., în 1951, care are un succes triumfal. Într-o seară, la „Parc des Princes", N. de Staël asistă la un meci de fotbal nocturn — Franța—Suedia. Inspirat de acest spectacol deosebit, artistul realizează un număr de 23 pînze pe această temă.

Expoziția de vitrouri din Franța, pe care o vede la Paris îl instruește asupra „transparențelor feerice". În 1953, achiziționează unu castel „le Castellet" (Ménerbes), din veacul XVI. În septembrie 1954 se instalează la Antibes, într-o clădire tristă de beton, dar cu cea mai frumoasă vedere din tot orașul. Aici, de la fereastră, pictează cele două pînze celebre: Vapoare, **și** Fort din Antibes. **Muncește din zori pînă-n noapte pentru a-și pregăti două expoziții, una la Antibes, cealaltă la Paris, și ca să poată face față cererilor clienților americani. „Știu că izolarea mea e inumană", scria el negustorului de tablouri, Jacques Dubourg. „Dacă rămîn în această solitudine cîțiva ani încă, vei avea poziția cea mai senzațională din lume, pentru că vei vinde tablouri care vor trece drept adevărate evenimente, în afara oricăror legi cunoscute". La 26 februarie, în același an, îi scria: „Dumneata mă iei drept o fabrică. Fac și eu ce pot. Vom vedea...", iar în ziua morții, la 16 mai 1955: „Nu mai am energia necesară să-mi duc pînă la capăt tablourile." Cu puțin înaintea morții, asistă, la Petit Marigny, la una din serile intitulate „Domaine musical", cînd dirijează P. Boulez. A doua zi începe pînza** Concert neterminat **(6 m. x 3,5 m.), ultima creație a artistului.**

Comorile de la Czorsztyn

Construirea unui baraj pe riul Dunajec din regiunea Czorsztyn-Niedzica (voievodatul Cracoviei), proiectată să înceapă anul viitor, ar putea amenința monumentele arhitectonice din preajmă, și mai cu seamă castelul din veacul XIV de la Niedzica, durat pe o colină stîncoasă aproximativ la 80 m. deasupra firului apei. Pentru a preîntîmpina primejdia erodării terenului pe care se înalță construcția se vor clădi ziduri din beton adînci de 20 m. și late de 15—20 m.; stîlpi speciali vor fi implîntați în stîncă spre a întări rezistența temeliei. O muncă asemănătoare se va depune și în vecinătatea castelului din secolul XIII, de la Czorsztyn. Alte monumente arhitectonice din regiune: o biserică de lemn, datînd din veacul XV, de la Debno, și o capelă funerară construită în veacul XVI, vor fi probabil demolate și transportate altunde.

Literatură engleză veche

Literatura engleză dinaintea domniei regelui Alfred (849—899) s-a păstrat în patru mari culegeri de manuscrise, întocmite în dialectul anglian, puțin după anul 700, scrise însă cu mult mai tîrziu în dialectul vest saxon tîrziu (Late West-saxon dialect), cunoscut pe atunci de către copiști și totodată dialectul oficial și literar pretutindeni folosit în Anglia. Această engleză veche standard (Old English standard) s-a stins odată cu cucerirea normandă (1066).

Textele poetice ale manuscriselor nu sînt scrise sub formă de versuri și strofe, ci în proză. Aproape întreaga această literatură nu are o dată certă iar autorii ei sînt mai totdeauna anonimi.

GHICITORILE (The riddles). S-au păstrat două colecții, aproximativ nouăzeci din așa numitele ghicitori, scrise în engleza veche, în versuri aliterative, diferite ca lungime și calitate. Autorii lor erau în majoritate clerici anglo-saxoni și scriau aceste ghicitori după modelul celor latinești — ca de exemplu cele ale lui Simposius, înainte de veacul VI — rămînînd tributare lor atît ca stil cît și ca tematică, deși scrise mult mai tîrziu.

Acestea nu sînt ghicitori în sensul modern al cuvîntului, ci niște adevărate enigme, descrieri ale unor obiecte făcute cu intenția de a fi deopotrivă precise, dar și înșelătoare ca semnificație.

DESCINTECELE ANGLO-SAXONE (Anglo-Saxon Charms). Din documentele rămase, după limba folosită, descintecele au fost scrise de oameni simpli, din popor, și erau utilizate pe scară întinsă pentru a aduce fertilitate cîmpului și prosperitate în casă, sau erau rostite împotriva relelor de tot soiul. Descintecele, îmbibate de superstiții, constituie un fel de literatură pseudo-medicală.

CRONICA ANGLO-SAXONA (Anglo-Saxon Chronicle sau O. E. Annals) a început să fie scrisă, foarte probabil, la sugestia regelui Alfred, la Winchester — vechea capitală a anglo-saxonilor, înaintea Londrei — în jurul anului 891. Cronica relatează pe scurt, cronologic, evenimente importante din istoria britanică și anglo-saxonă, pornind de la invazia lui Cezar în Britania. Această cronică a fost dusă mai departe, două secole și jumătate, de către autori anonimi, pînă în 1154 — așa numita „Cronică din Peterborough" rămînînd alături de alte versuri, care se opresc mai devreme (1086, 1079 sau chiar în 977), cele mai însemnate izvoare pentru cunoașterea istoriei Angliei între Bede (672—735) și cucerirea normandă (1066).

Întîii cronicari ai acestor anale nu au avut deobicei veleități literare și de aceea relatau faptele istorice în mod impersonal fără a încerca să intre în mecanismul întrepătrunderii acestor fapte, fără a analiza cauzele care le-au pricinuit.

Cronicarii de mai tîrziu însă, din veacul X, au fost mai generoși în a însera alături de faptul istoric și unele narațiuni în versuri, ca de pildă Bătălia de la Brunanburgh (937). Cu toate că și aici este folosit același stil vechi, cu expresii stereotipe, cu versuri aliterative, totuși întîlnim o notă nouă, întrucîtva modernă, prin caracterul descriptiv și plin de patriotism al eposului.

Autorul anonim al poemului BEOWULF, cel mai prețios monument al perioadei vechi engleze și cea mai veche narațiune epică a întregii literaturi germanice timpurii, și-a fixat locul desfășurării acțiunii în Danemarca și sudul Suediei, tratînd un material legendar fictiv, îndepărtat în timp. Bătălia de la Brunanburgh descrie însă un eveniment contemporan momentului în care a fost consemnat și anume glorifică victoria regelui Athelstan of Essex și a fratelui său Edmund asupra unor năvălitori scoțieni și vikingi. Narațiunea a fost alcătuită puțin după ce a avut loc evenimentul însuși.

Vechile cronici anglo-saxone, scrise într-o limbă simplă și clară, reprezintă diferite stadii ale prozei engleze vechi, care nu se bazează pe scrierile în latină și dezvăluie gustul și exigențele istorice ale unui lanț întreg de generații din acea vreme.

Nic. POPESCU

Marginalii

Printre ultimele creații ale Studioului „Al. Sahia" din București se numără și documentarul „Dacă ar vorbi pădurile", semnat de Paul Cojocaru (Regie și scenografie). Dincolo de fantezia remarcabilă cu care este tratată din punct de vedere cinematografic tema „viața țăpinarului român în trecut și astăzi [— trecutul este tratat numai în culoarea sepia în timp ce prezentul se bucură de o mare varietate de culorii], remarcăm unele virtuți ale comentariului nu numai din punct de vedere al stilului dar și din punct de vedere al unor precizări necesare fără de care, sîntem siguri, tema „viața țăpinarului român în trecut și astăzi" ar fi avut de suferit. Astfel, pentru înlăturarea ultimelor dubii care ar mai fi existat se stabilește că: 1) dacă în trecut țăpinarul român folosea ca mijloc de acces la pădure poteca, astăzi el folosește drumul pietruit. 2) dacă în trecut țăpinarul român umbla descult, astăzi el poartă bocanci 3) dacă în trecut nu era cunoscut frumosul simbol al copacului tăiat care se ridică în picioare, astăzi el este cunoscut, (Vezi originala metaforă a filmului cu copaci tăiați care se ridică din cînd în cînd.) Credem că în punctul acesta autorul documentarului se întrece pe sine propunîndu-ne o imagine proaspătă a contradicției trecut-prezent. De altfel, voioșia și aplauzele spectatorilor în timpul proiecției filmului o dovedesc din plin.

Sânziana POP

Corneliu contra Sturzu

În ultimul număr al revistei „Teatrul", sub pretextul unei polemici cu actorul-dramaturg Ion Omescu, directorul Teatrului Național din Iași, Corneliu Sturzu, se războiește cu sine. Deși îi declară public lui Ion Omescu „vă consider, văzîndu-vă în diverse spectacole, un actor fără talent", aflăm că în calitate de director semnase un contract prin care numitul „actor fără talent", era angajat să joace Hamlet. Nici mai mult nici mai puțin.

Un rînd mai jos îi spune aceluiași Ion Omescu: „de altfel ați și scris niște piese jucate prin bunăvoință la Teatrul Național din Iași". După cîte știm, printre aceste piese se numără și „Săgetătorul" cu care Teatrul Național din Iași a făcut anul trecut, tot sub directoratul lui Corneliu Sturzu, un turneu la Weimar și Berlin. Apoi a luat parte la Festivalul Național de dramaturgie repurtînd un foarte frumos succes. Ne punem întrebarea: de ce a acceptat Directorul Sturzu să treacă granița cu o „piesă primită prin bunăvoință?" O asemenea piesă nu aduce servicii nici teatrului nici țării. Și de ce s-a mai prezentat cu ea — date fiind convingerile sale — la un concurs republican?

De obicei directorii de teatru își apără spectacolele lăsînd altora grija să le atace. De data aceasta se pare că treburile merg pe dos. Alții laudă și directorul defăimează. Nu s-ar putea scrie și un „Paradox du directeur?".

Petre ALEXANDRU

recipisa

(Urmare din pag. 5)

data asta mă prinsese și mai nepregătit și mă aruncă în brațele unui timp ce va veni, în care să mă cufund fără a fi suspectat de reavoință, în care să fug și să mă regăsesc pe mine, în care să fiu scuturat de frigurile unor adevăruri a căror strălucire să aprindă flacăra unor noi și nobile îmbolduri, de unde să revin obosit, frînt, istovit, dar cu încă un cîștig în lupta în care cădem atîția...

Gîndurile mele continuau să hoinărească, și parcă nu de la ultima, ci de la celelalte recipise, o anumită realitate îmi cataliza o mai veche meditație — ne credem atît de competenți cînd soluționăm greutățile altora, dar atît de slabi cînd noi dăm de obstacol... Și atunci cînd întîndem mîna, pentru a ajuta, o dăm unsă, greu, aproape imposibil de a permite închegarea gestului, de la care urmărim spectaculosul, nu utilitatea discretă, reducînd inițiativa la ceva gol și steril. Sau poate și la altceva, la altceva pentru ce ne trebuie atîta îngăduință și înțelegere. Dar nu, mi-am zis, trebuie să renunț la gîndurile acestea, pentru că pe undeva mi se părea că văd din nou zîmbetul acela, ochii... Și atunci m-am ridicat, lăsînt sertarul deschis, și m-am îndepărtat cu grijă, parcă pentru a nu destrăma o vrajă în care voiam să cred din nou. Am deschis frigiderul, care ca de obicei era tixit de alimente, cele vreo două kg. de salam le-am împărțit din ochi, mi-am luat porția, îmi mai rămăsese pentru încă un dejun ușor, și m-am așezat din nou pe recameu. Mîncam absent, cu gîndul tot la plic... Acum, acum trebuia să fie în ultimul schimb, aproape de destinație. Și totul mi se părea mai ușor, dacă însoțindu-l pînă aici am învins împreună atîtea obstacole, de acum riscul de a fi devorat de vreo imixtiune mi se părea aproape inexistent. Cu aceste gînduri m-a cuprins un somn blînd și odihnitor, conexiunile nervoase se desfăceau încet, încet, și liniștea, uitarea, existența eliberată de tumultul diurn îmi conferea refacerea, atît de necesară pentru a îndeplini toate clauzele pe care le semnăm fiecare în contractul cu viața.

Duminica a trecut mai ușor, de altfel nici nu mai avem ce să fac, plicul trebuia să fi ajuns în timpul nopții la destinație — poate că totul fusese mai ușor decît crezusem eu. Și atunci, abea atunci mi-am dat seama că făcusem o greșeală — prinsesem duminica la mijloc. Îl vedeam parcă aruncat pe măsuța din ghereta portarului, poate că acesta după ce-l preluase și rămăsese singur îl învîrtise de cîteva ori și pe o parte și pe alta întrebîndu-se ce putea conține. Și poate că negăsind nici un răspuns, sau poate oferindu-și unul, mai mult pentru a se liniști, îl aruncase, așa cum îmi imaginam pe o masă — pe o măsuță de lemn, îngustă și fragilă — căci așa îmi închipuiam o gheretă de portar: mobilată cu o măsuță fragilă de lemn, cu un scaun și cu un pat scund acoperit cu o pătură ieftină și neapărat, asta neapărat, tapetată cu tot felul de reproduceri din reviste, cît mai viu colorate dar așezate fără nici un program, fără nici o idee, prinse în pionezele cele mai vechi atacate de rugină. Acolo era acum, acolo rămînea pînă luni, Zîmbetul acela al funcționarei, bătrînul cu ochii deschiși, femeia aceea aplecată atît de imprudent peste cerceveaua ferestrei erau imagini ce le uitasem. Sau poate că mă străduiam numai să le uit. Și mă străduiam pentru că acum era ca o ultimă șansă, pe care nimeni nu avea dreptul să mi-o refuze.

Nu am putut însă să lucrez, și mi-am pierdut timpul cu cele mai ieftine îndeletniciri, cu observații caraghioase, ce altădată îmi scăpau cu desăvîrșire. Vecinii mei îmi deveniseră mai străini deodată, cu toate că abea acum îi priveam mai cu atenție, sau poate tocmai de aceea — și am înțeles că oamenii pot să se vadă zi de zi și totuși să rămînă... Plimbarea aceea, duminicală, cu mîinile la spate, cu haina numai pe umeri, cu cămașa albă, purtată din duminică în duminică, cu stomacul încărcat de tot felul de mîncăruri, de asemenea duminicale, cu saluturile stereotipe și răspunsuri invariabile, cu progeniturile mergînd la doi pași în față, în pantofi noi și necălcați... Toate acestea împrăștiau ceva ce încă eu nu puteam trăi, ce încă nu prea știam dacă îmi doream sau disprețuiam cu toată ființa. Și pe stradă alte, mereu alte sfere pline de suficiența aceea, poate comodă, poate axfixiantă. Treceau, continuau să treacă, îi vedeam cum trec, dar între noi parcă apăruse un strat de pîslă...

Ceasul m-a trezit din aceste meditații, i-am zîmbit complice — era un secret al nostru, suna și dimineața și dupămasa. Era probabil o defecțiune curioasă, de fabricație, trăgîndu-l odată suna de două ori, parcă împărțind energia cu rațiune umană, și asta-l făcea mai original, îmi oferea mie prilejul să trăiesc de două ori mai mult, să mă trezesc de un număr dublu de ori la viață, să fiu chemat de mai multe ori decît oricine la raportul zorilor și începuturilor. M-am întins din nou în pat, și am luat o carte, reușind să citesc mai ușor decît credeam. Însemna că totul merge bine. Plicul e acolo, e unde trebuie, și nu mai rămînea decît puțin pînă cînd... și cu acest gînd, atît de plăcut, neștiind încă în ce proporție era adevărat, am adormit din nou.

Luni, la serviciu, din privirile colegilor mi-am dat seama că ceva nu e în regulă. Și parcă ceva nu era în regulă nici în sinea mea. Din nou mă mușca un șarpe, același șarpe care mă mai mușcase. Și curiozitatea lor mă deranja tot mai mult, enervant de mult, deveneam nervos, greșeam, și privirile tot mai fixe ale colegilor mă scoteau din sărite — disperarea mea era ca o sălbăticiune la prima zi de captivitate, în dosul acelor gratii ce nu împiedică zborul gîndurilor ci doar al posibilităților. Și mai știam că neliniștea aceea o aveam pentru că ceva intrase din nou în perimetrul simțurilor mele, și asta însemna... dar nu, mai bine să nu mă gîndesc, să nu mă alarmez singur, poate că totuși nu se ajunsese acolo. De ce să se ajungă acolo? Doar luni era, luni dimineață, numai luni încă. Și era și devreme, mult prea devreme... Pașii mă purtau în fugă, în goană tot mai nebună spre casă, nici nu mi-am cerut voie la șef, nu i-am spus nici măcar vreunui coleg să-i spună. În timp ce fugeam îmi dădeam seama tot mai bine că acel ceva intrase din nou în perimetrul simțurilor mele, că era aproape, atît de aproape încît prezența devenise obsesie, obsesia teroare. Ușa am deschis-o cu poticneli și înjurături, așa cum se întîmplă de cîte ori ești grăbit, cînd încercînd să faci un lucru în cel mai scurt timp îl faci dimpotrivă mai greu și ineficace. Privirea, încă înainte de a o deschide, prin ea, era ațintită asupra unui anumit loc, pe care abea așteptam să-l văd după ce o voi fi deschis. Și cînd am trîntit-o în sfîrșit de perete, cînd mi-am eliberat drumul pînă la acel loc, rămînînd în prag așa cum eram, cu o mînă împinsă înainte, cea cu care îndepărtasem ușa, cu cealaltă sprijinită de tocul ușii, ceea de ce mă temeam mă întîmpină sfidător și arogant. Jos, acolo unde știam că-l poate împinge poștașul, în locul acela de care mă temeam, era el, imprimatul. Îl priveam fără nădejde, poate fără să pot lega vreun gînd. Apoi m-am aplecat, somnambulic, l-am luat în mînă, și m-am apropiat de sertar — era tot așa cum îl lăsasem, deschis. Recipisa era la locul ei, și parcă continua să strălucească, parcă strălucea și mai tare, cu toate că undeva mi se părea că văd și pete de nesinceritate. Și parcă și alte recipise, ofilite de aceleași pete poate de unele și mai negre, reușeau totuși să arunce ceva din ceea ce odată fusese strălucire. N-am întors imprimatul. Înțelesesem ceva. Înțelegeam zîmbetul acela al funcționarei, privirea aceea a bătrînului de pe bancă și poziția imprudentă a acelui buchet de culori peste cerceveaua ferestrei. Înțelegeam de ce le legasem pînă acum inconștient între ele...

henri michaux

Poeme

Amintiri

Aidoma naturii, aidoma naturii, aidoma naturii,
Naturii, naturii, naturii,
Aidoma tuleiului,
Aidoma gîndului,
Aidoma într-o oarecare măsură
Globului pămîntesc,
Aidoma greşelii, blîndeţii şi cruzimii,
A tot ce nu-i adevărat şi nu mai
conteneşte,
şi florii cuiului bătut,
Şi somnului ce vă cuprinde iarăşi
cu-atît mai mult
cu cît îţi umblă gîndu-aiurea,
Cîntării într-un grai strein,
Şi dintelui ce doare şi uită s-aţipească,
Araucariei ce-şi lasă crengile prin curţi
să crească
Şi îşi încheagă armonia fără să dea
cuiva socoteală
şi nici nu face critică de artă,
Prafului nestatornic al verii, bolnavului
ce tremură,
Ochiului care pierde o lacrimă
limpezindu-se astfel,
Norilor care se-ncalecă îngustînd
orizontul
dar te-mbie la cer să gîndeşti,
Luminilor noaptea cînd ajungi într-o
gară, cînd nu ştii
de vor mai trece şi-alte trenuri,
Cuvîntului Hindus, pentru ce-l ce n-a
fost niciodată
acolo unde-acesta se află pretutindeni,
A tot ce se vorbeşte despre moarte
Şi pînzei pierdute-n Pacific,
Găinii cuibărite sub frunza bananului
într-o după-amiază cînd plouă,
Unei dulci toropeli după trudă,
făgăduielii pe un termen
lung,
Mişcării ce frămîntă cuibul de furnici,
Şi aripei de vultur cînd cealaltă
umbreşte-n zare alt versant de munte,
Amestecurilor,
Măduvei ca şi minciunii,
Puietului de bambus ca şi tigrului care
striveşte puietul de bambus,
Aidoma mie, în sfîrşit,
Şi mai mult încă a ceea ce nu sînt.
By, tu care erai a mea By...

Henri Michaux e un vizionar tragic, cu aripile arse într-un incendiu de luciditate trăit în examenul minuţios şi crud pe care îl face condiţiei umane într-o lume a alienării, a lipsei de iubire, a eşecului moral. Rareori refuzul, iritarea fără margini, exasperarea dusă pînă şi dincolo de greaţă au hrănit o sensibilitate poetică într-o asemenea măsură; de puţine ori lirismul tradiţional a fost supus unei răsturnări atît de violente, atît de nemiloase în care pînă şi bruma de iluzie şi speranţă — pîinea cea de toate zilele a poeţilor — au putut să fie mistuite cu atîta necruţare iar cenuşa lor să devină avertisment şi alarmă.

De origine flamandă, născut în 1899 la Namur (amănunt nu lipsit de savoare, poetul îşi caracterizează primii şase ani ai copilăriei petrecuţi la Bruxelles prin : **„Indiferenţă, inapetenţă, rezistenţă, dezinteres“**) Henri Michaux traversează o existenţă la rîndul ei neverosimilă din punctul de vedere al unei experienţe contemplative, limitată omeneşte. Poetul străbate oceane şi pustiuri, civilizaţii rudimentare şi metropole zgomotoase ; cutreieră planeta de la peisajele sud-americane pînă la cele hinduse sau egiptene ; de la New-York pînă la locul tuturor întoarcerilor, Parisul, oraşul tinereţii şi al zilelor de azi, de solitară şi rafinată senectate.

Detaşat de cele înconjurătoare printr-un instinct aparte, printr-un soi de complex **d'exister en marge**, detaşat mai apoi printr-o superioară umilinţă, printr-o voită aneantizare, poetul arborează în cele din urmă refuzul sistematic, ocolul metodic. Fără să se sustragă convulsiei vieţii, fără să abdice de la nevoia sa de a cunoaşte în **absolutul** lor straturile de sensibilitate, de adevăr ale fiinţei umane, ale conştiinţei acesteia, ba poate tocmai împins de acest fapt, poetul îşi asumă riscul unei aventuri singulare, plină de dramatism : transferă totul, cu tăioasă sagacitate asupra propriei fiinţe. O argonautică de tip solitar baudelaireian, trecută prin experienţa „Cîntecelor lui Maldoror“ şi expusă radiaţiilor şi meteoriţilor imprevizibili ai atmosferei acestui secol atomic. Spaţiul său lăuntric e spaţiul de conştiinţă şi vis, de rătăre şi imperfecţiune al umanităţii însăşi, sediu de iluzii destrămate şi năruiri, de elanuri şi sfărîmări succesive. Element „punctiform“ al lumii, spiritul poetului răsfrînge alterările acesteia, absurdul şi vidul care o hrănesc pentru a o distruge, neantul şi ruina ei. Printr-un efort de dedublare poetul se întoarce asupra lui însuşi cu instrumente de o stranie perfecţiune, executînd cu un fel de laser verbal o lungă şi chinuitoare vivisecţie. Păstrînd întotdeauna ceva enigmatic şi tulburător, în luciditatea sa, el stăruie într-o mişcare abia perceptibilă la graniţa dintre real şi ireal, dintre contingent şi fantastic. Tărîm de predilecţie, zona aceasta e sortită luptei ; aici încinge duelul nemilos cu sine, cu lumea, cu himerele ; aici filtrează spleen-ul pînă la negaţia atroce şi atotcuprinzătoare ; aici încearcă tentaţia infinitului sub forma experienţei hăului, plonjează în neant şi afirmă libertatea oceanului ; aici, în sfîrşit, retrăieşte şi epuizează toate exotismele posibile. Recunoscîndu-şi vocaţia de **grevist** înnăscut care **umple de spaimă** sau **exasperează** în jur, poetul va găsi în propria-i luciditate un argument definitiv în favoarea permanentizării refuzului său. Poetul nu-şi poate reprima sentimentul de a lua în derîdere lucrurile aflate în deriziune, de a face caricatura tragică a lucrurilor tragice, de a executa uneori arlechinade verbale cu ochii îngheţaţi de spaimă. Nu numai **Un certain Plume** (1930) dar şi volume anterioare cum sînt **Qui je fus** (1927), **Ecuador** (1929) sau altele care au urmat **La nuit remue** (1935), **Le lointin intérieur** (1938) exprimă oroarea lui mai puţin sacră şi mai mult lucidă, desgustul faţă de o lume improvizată moral. Declarat sau numai implicat refuzul lui Michaux presupune luptă, participare. Volutele frînte, zig-zagate ale versului lui Henri Michaux, nu sînt nici simple tipare de senzaţie, reflexe brute ale confruntării şi înfruntării poetului cu existenţa, ci mai degrabă un coral foarte modern de strigăte îndurerate, amintind de un Schönberg sau Penderewsky, poetic prin spontaneitatea şi violenţa imaginilor. Forţa de şoc a acestei poezii derivă din capacitatea artistului de a mînui limbajul poetic, de a sesiza prin el insesizabilul lăuntric, de a mări transparenţa lucrurilor care îşi exprimă esenţa prin claritate şi a îngroşa penumbra în jurul a tot ceea ce îşi relevă taina prin penumbră. Versul lui Michaux, fraza sau propoziţia acestuia, cuvîntul însuşi fiind mai aproape de ritmul lăuntric al spiritului e mereu imprevizibil, spontan, răsturnător de perspective.

Dezarticulat, sau numai aparent dezarticulat, sărind peste rigorile sintaxei, neglijînd cu convingere legile prozodice tradiţionale, versul lui Michaux are o dată cu limpiditatea şi austeritatea unei sentinţe antice, o tresărire afundă, ceva de şoaptă oraculară, de ecou care din cauza tensiunii primordiale şi-a depăşit parcă spaţiul natural de rezonanţă şi umblă straniu şi impersonal, copleşindu-te din toate părţile deodată („Repos dans le malheur“).

Noblеţea acestei poezii care-l situează pe Henri Michaux alături de un Eliot, Saint-John-Perse sau Ungaretti pare a sta în imensa tristeţe purificatoare care o învăluie, în luminozitatea astrală cu care autorul despică uneori subteranele fiinţei, în sinceritatea adesea cumplită şi în finеţea ironică a percepţiei. „Propunînd o nouă **măsură** a omului“ *, Michaux, acest creator de labirinturi obscure, de spaţii pietrificate, de infinituri finite, va gravita mereu spre „clipa cu adevărat nufăr“, spre clipa unei desăvîrşiri posibile. Ce poate fi mai emoţionant şi semnificativ decît acest vers cu care se întoarce pe buze din aventura sa teribilă. **„Mă-ntorc la matcă / mii de aripi de rîndunele peste / viaţa mea tremurată“.** (Paix dans les brisements).

Vasile NICOLESCU

* **Michaux** par R. Bréchon, Gallimard, 1959

Dreapta :
HANS BELLMER : DESEN

Jos :
JOAN MIRÓ: FEMEI PE PLAJĂ

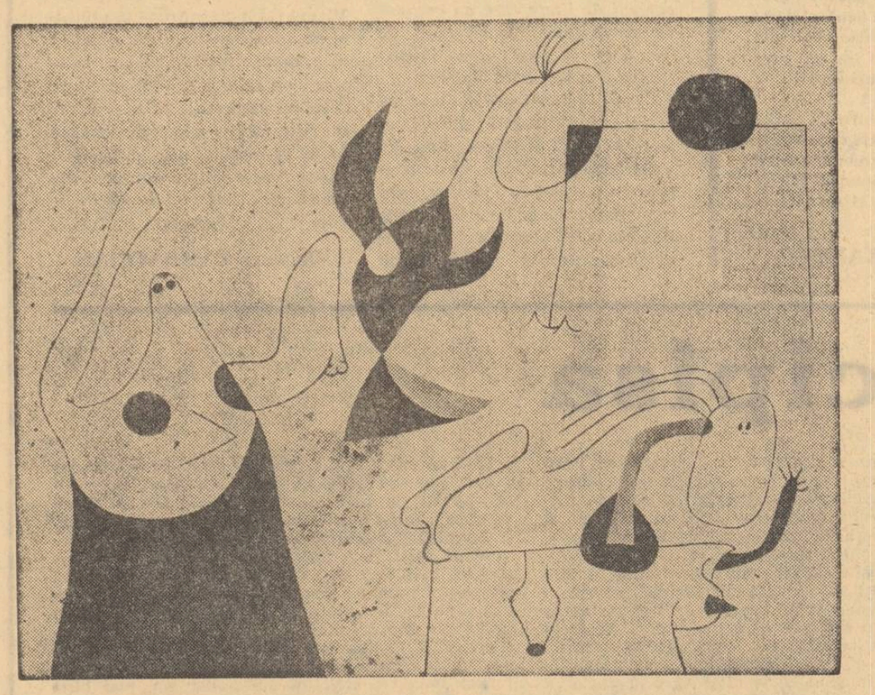

Pe drumul morţii

Pe drumul Morţii
Mama-ntîlni o uriaşă banchiză ;
Ea vru să spună ceva,
Era deja tîrziu ;
O uriaşă banchiză de vată.

Apoi ne privi pe fratele meu şi pe mine,
Şi plînse.

Îi spuserăm — minciună sfruntată —
că pricepem totul.

Şi-atunci îi înflori pe buze un blînd
surîs de fată
Şi era ea, adevărată,
Un surîs atît de frumos, poznaş
aproape ;
Apoi a cuprins-o uriaşa Opacă.

Odihnească-se în revoltă

În întuneric, în amurg îi va rămîne
amintirea
în ceea ce suferă, în tot ce asudă
în tot ce caută şi nu îi dă de tîlc
în şlepul care plesneşte la mal
în pornirea nebună a glontelui trasor
într-o insulă de pucioasă va zăcea
amintirea-i.

În cel ce-şi poartă febra şi nu-i pasă
de ziduri
în cel ce se-avîntă şi capu-şi zdrobeşte
în pungaşul fără căinţă
în slabul mereu recalcitrant
în pridvorul deschis cu forţa îi va sta
amintirea.

În drumul care obsedează
în sufletul care-şi caută oaza
în îndrăgostitul al cărui trup îl
părăseşte
în călătorul înghiţit de spaţiu.

În tunel
în chinul care se-ntoarce asupra-i
în curajosul ce-ncearcă să calce
mormintele-n picioare

În orbita de flăcări a stelelor care
se izbesc
explodînd
în vasul fantomă, în logodnica veştejită
în cîntecul de amurg îi va sta amintirea.

În prezenţa mării
în distanţa judelui
în orbire
în ceaşca de otravă.

În căpitanul de cursă lungă
în sufletul celui ce-şi spală pumnalul
în naiul care plînge pentru un întreg
popor
în ziua scuipatului pe-ofrandă.

În fructul de iarnă
în plămînul bătăliilor care încep din nou
în cel nebun în şalupă

În braţele răsucite de dorinţe niciodată
împlinite
îi va sta amintirea.

Pace în năruiri

mă-ntorc la matcă
mii de aripi de rîndunele peste viaţa
mea tremură

prismă
într-o prismă lăsîndu-mă, rămîn
solemn anotimp

valuri care-aduc nepăsarea
mă-ntîmpină
tmpură şi şubredă mărunta viaţă fuge
de Viaţă
îmbrîncire a nălucilor spre mine
brazdă

forma crăpată a unei făpturi uriaşe
mă-nsoţeşte şi soră îmi este
şi miile de frunze le-ascult

Impresia tăioasă a greţii de mine
însoţeşte impresia tăioasă a mulţumirii
de mine

(fragment)

a mulţumirii ameţitoare
a mulţumirii fără margini

o sete de contopire
o această sete de contopire

fluidă, fecundă
dublu al dublului
dublu al oricărei dublări
petale deschise
petale nesfîrşite, înmiresmate de
mireasma inefabilului
floare a veşniciei

fîntîni
pulsul ferestrei se trezeşte
pulsul luminos al zorilor
orbitor
orbitor

Şoim al slăbiciunii tale, Doamne!

Duhul care inspiră mi-a şoptit,
Sînt cel care tremură,
Sînt cel ce frînge,
Cel care lunecă, cel ce se caţără
Cel care întoarce plata.
Duhul care înalţă mi-a grăit :

Sînt cel ce sfîrşeşte
Cel ce se duce şi cel care pierde
Ei bine ! Tu ?
Şi tu, aproapele, tu te-ai uitat pe tine ?

În jude mă înscaun
Mă ghemui ca o vită
Pătrund în chip de tată.
Ca mamă zămislesc
Şi tu, tu ce aştepţi ?

Scursura te străbate Regescul Lăcaş
Cuvintele-ţi sînt lame ţinute între dinţi
Slab, spui tu
Cum poate fi slab cel ce cutreieră
lumile ?

Pasăre sînt. Şi pasăre eşti tu.
Eu sînt săgeata cu pene-naripată
Eu zbor. Tu zbori.
Eu plutesc. Tu pluteşti.
Rătăcim între maxilarele Cerului şi ale
Pămîntului.

Eu ştiu să frînq.
Să-ndoi
Să curg
Bătăile primite mă-ndîrjesc,
Eu ştiu să zgîrii
Să înfund

Să-năbuş
Să-ntorc în nefiinţă pe cei vii
Şi tu în sărăcie îmbelşugat
Şi tu,
Tu soare eşti prin setea buzei tale
Şoim al slăbiciunii tale, Doamne !

Priveşte :
Eu fac să se rotească-n joc, femeia
Sugrum pe cel bătrîn
Îmbăt rădăcina
Alerg cu turma de girafe
Şi sînt războinicul paraşutat
Sînt numai auz în mijlocul larmei
Cel ce înşală, cel ce taie cărarea
Fără de nume
Numele meu batjocorind orice nume.

Sînt vîntul ce-aleargă prin vînt
Sînt cel ce-a zămislit pe zei
În pîntecul meu au fost zămisliţi
Din pîntecul meu au fost izgoniţi.

Eu nărui
Eu slobod cînd vreau
Înlătur
Cu glasul meu urmaşul smulge
testiculele Sfinte
Eu murdăresc
Şi răstorn
Şi răstorn
Ciinii mei sfîşie ghicitoarea zăludă.

(Épreuves, exorcismes, 1940—1944)

În româneşte de
Vasile NICOLESCU

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef : **Ştefan Bănulescu**
Redactori şefi adjuncţi :
Cezar Baltag, Fănuş Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacţie :
Constantin Ţoiu

REDACŢIA :
Bucureşti, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAŢIA :
Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“

Prezentarea grafică : **Mircea Popescu**
Paginator : **Nicolae Ion**

Anul XIII
48 (448)
Sîmbătă
28 noiembrie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

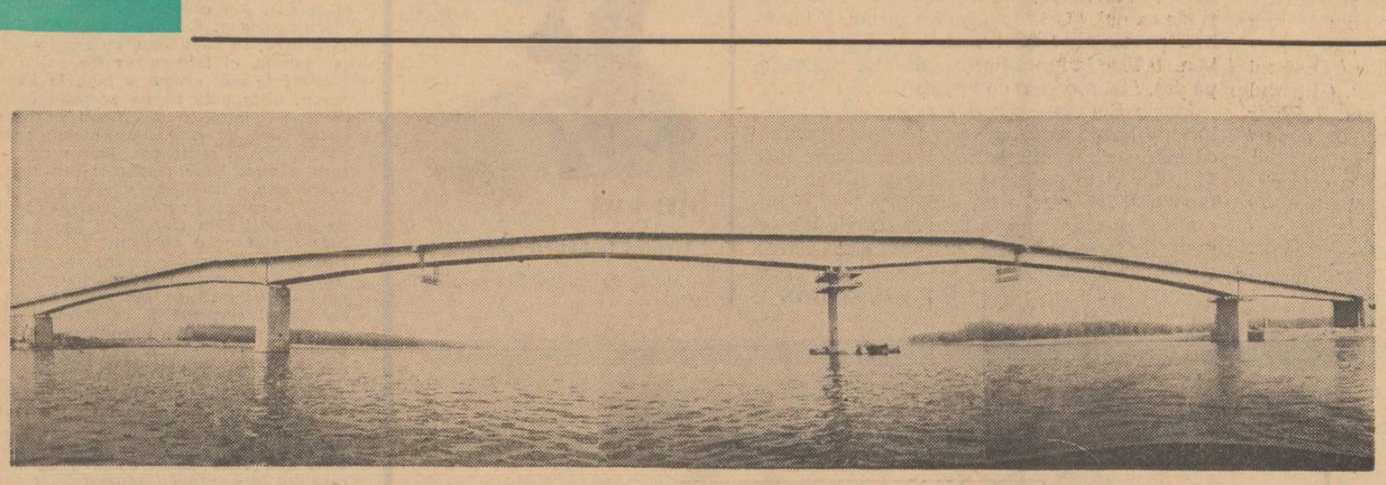

O NOUĂ CONSTRUCȚIE ȘI UN MONUMENT : PODUL DE LA GIURGENI — VADU OII

ÎN ACEST NUMĂR

Al. Philippide, Al. Piru, Marin Sorescu, Fănuș Neagu, Ilie Constantin, Romulus Vulpescu, Leonid Dimov despre „I din A"

„Vremea lui Cromwell", note de drum de Constantin Toiu

cronica pietonului

Podul

A-ți cobori pașii în barcă atunci cînd vrei să treci un fluviu înseamnă totuși să uzezi de scorbura de copac. Pînă nu treci peste apa mare cu piciorul, n-ai trecut toate umilințele — spuneau cei vechi, care erau mai puțin paseiști decît se crede, dovadă podurile pe care le concepeau cu acel plus de artă și durabilitate menite viitorului. Dacă observăm bine, popoarele din țările cu fluvii își notează podurile în istorie, numărîndu-le printre monumentele care le-au consacrat prezența și continuitatea. Podurile nu leagă numai un țărm de altul, ele devin punți peste timp. Venerabilul pod feroviar de la Cernavoda a făcut ca generații de-a rîndul să tresară trecîndu-l — și nu puțini oameni de odinioară considerau un eveniment al biografiei lor călătoria peste puntea inginerului Saligny. Monumentul durează, două războaie mondiale n-au putut să-i reteze pilonii — și cînd zărești din tren apropierea intrării pe pod, cu cei doi soldați calmi de bronz, de o parte și de alta a porții de oțel, neclintiți de timp, îți revine tonică în minte titulatura lui Mircea cel Bătrîn căruia îi plăcea să se numească Domn pînă la Marea cea mare. Cînd zilele acestea, televizoarele ne-au dat întîiile imagini ale „podului întreg" de la Giurgeni — Vadu Oii, cu șirurile de autocamioane grele care-i încercau rezistența, cu numeroasa „asistență" a oamenilor care lucrează ani de zile la acest monument și-și priveau acum opera terminată ce lega un țărm de altul — evenimentul l-am simțit istoric. Arcul de peste Dunăre a fulgerat o clipă memoria noastră, de la punctul obscur al transhumanților pînă la ruta prezentă a civilizației moderne.

Noul arc monumental peste fluviu ține de biografia noastră activă

Iar amintirea bacurilor de transbordare de la Vadu Oii o păstrăm pentru timpul cînd vom deveni bunici și străbunici.

CANDID

Achiziția

„Vă interesează, mi-a spus la telefon un cititor, o istorie în care e vorba de un adevărat amator de icoane pe sticlă și nu de personagii hilare, cum erau acei falși medici care vroiau să pună mîna pe aceste prețioase obiecte dar care eșuau lamentabil în fața muierilor și fetelor, așa cum ați povestit data trecută ?"

Firește că mă interesează, i-am răspuns. Nimic din ce e omenesc nu mi-e străin și cum **achiziția** e un dat, din păcate fundamental, al ființei umane, mă interesează în cel mai înalt grad orice poveste în care nu numai achiziția e prezentă, ci orice sentiment sau dorință care ne guvernează viața. Eu însumi sînt stăpînit de tot felul de dorințe și ca atare curios să văd cum și le împlinesc alții, ca să învăț și eu.

Și într-adevăr istoria care mi s-a povestit e plină de învățăminte. Cică era odată un bătrîn folclorist pe care îl chema Ion Mușlea și care toată viața sa el și-a petrecut-o studiind valorile folclorice. Icoanele l-au interesat îndeosebi și a scris despre ele un studiu, din care a publicat fragmente pe măsură ce investigațiile sale înaintau. Dar cea mai importantă parte a studiului său avea s-o termine abia spre sfîrșitul vieții, și presimțind că i se apropie sfîrșitul și-a luat manuscrisul sub braț și s-a prezentat cu el la redacția unei reviste de cultură. Vroia, acel folclorist, să nu moară înainte de a-și vedea rodul muncii sale tipărit, ca să ia cunoștință opinia noastră românească iubitoare de valori folclorice, de comorile care zac răspîndite în chiar sînul poporului, în case umile, în tinzi sărace, sub candele pîlpîinde pe pereți dați cu var și împodobiți cu frumoase ștergare și ceramică veche. Erau, în studiul său, trecute nu numai localitățile pe care le străbătuse în întreaga lui viață, dar și numele persoanelor cu care stătuse de vorbă și în casa cărora admirase atîția ani, icoanele pe sticlă și pe lemn și tot ceea ce sufletul său nobil mai descoperise încă în viața lor. Cutare Iozif Iuga, se putea citi în studiul său, din cutare sat de pe Someș, posedă o minunată icoană de dinainte de 1800, cutare Maria Nichifor din Bihor are în casa ei o miraculoasă întruchipare pe sticlă a Fecioarei, și așa mai departe, zeci și zeci de astfel de date

Dar iată că timpul trece și studiul predat redactorului nu apare la data promisă. Întristat, folcloristul caută să ia contact cu acesta, dar mereu i se spune că omul căruia el îi încredințase manuscrisul ba e plecat în străinătate, ba pe teren și într-adevăr chiar așa și era, mai ales indicația cu privire la teren. În acest timp ce se petrecea în realitate cu redactorul ? De fiecare dată cînd venea din lungile lui peregrinări de pe teren își invita prietenii și le arăta un nou perete al casei sale care se umplea de noui valori folclorice. Într-adevăr încetul cu încetul casa acestui om începu să se umple, după ce invadase pereții, în stive și în lăzi cu tot felul de icoane, care mai de care mai frumoase, mai vechi și mai de preț, spre invidia prietenilor. Cum, ce fel, de unde reușești să pui mîna pe ele ? îl întrebau aceștia. De unde ? Din sînul poporului, de-acolo de unde au ieșit și ies

ÎN FIECARE SĂPTĂMÎNĂ, MARIN PREDA RĂSPUNDE LA O ÎNTREBARE

atîtea comori artistice, de unde din altă parte, le răspundea redactorul cu ironie didactică. Auzi, ce întrebare i se punea ! Numai cine nu cunoaște poporul și se rupe de el poate să pună asemenea întrebări nedumerite.

Totuși cum, au insistat cei mai intimi. Și redactorul le-a mărturisit : Foarte simplu. Intri în casa țărăncii, bună ziua, bună ziua. Maică, sau lele, sau dadă, îi zici, ai dumneata așa o icoană mai de demult ? Am maică. Ia s-o văd și eu. Și țăranca i-o aduce pe prispă la lumina zilei. Afumată mai e, lele ! De, maică, e de pe timpuri, bătrînul spune că și bătrînul lui a apucat-o în casă. Am ținut-o, că de, e păcat să arunci chipul domnului. Nu vrei maică să-ți dau eu una nouă pe ea și să mi-o dai mie pe-asta așa veche ? Îmi plac mie astea așa mai afumate ! Cum să nu, ia-o maică !

În felul ăsta !

Și de unde știa locul, satul unde se găsea ? Numele țărăncii ? au insistat ceilalți uluiți. Aici redactorul le-a sugerat prin tăceri și aluzii că el nu prin cine știe ce merite ideologice a ajuns redactor la acea revistă, cum au ajuns alții, ci prin subtilitatea și gustul său artistic, prin cultura sa, care s-a dovedit de atîtea ori cu prisosință și în alte domenii. Cum i-ar fi putut atunci scăpa icoanele pe sticlă cu rafinamentul și subtilitatea viziunii lor coloristice ?

Intimii au tăcut, duși pe gînduri

Așa era ! Știau și ei cît de subtil om era acest coleg al lor. Numele lui înscris pe multe volume era o dovadă, în timp ce al lor răzbătea ceva mai greu. Și pe urmă stabilitatea poziției lui la revistă, nu era alta ? Neîndrăznind să înfrunte pe nimeni nu a parcurs el o carieră care se anunța că va ieși într-o direcție nebănuită, departe, precum rața care se scufundă și nu poți ghici unde va răsări deasupra apei ?

Această imagine a prietenilor săi naivi presupunea curajul de a înota pe dedesubt. Acest ins n-a înotat însă decît pe deasupra, lipsit de haz și plin de locuri comune și de fapt n-a ajuns nicăieri. În compensație a început să afișeze un ridicul orgoliu dar fără o răscumpărare interioară a unei viziuni proprii, care ne îndeamnă totdeauna să iertăm trufia cuiva. E adevărat, zicem, nu se poartă bine, dar dacă nu ne e nici prieten, nici șef, ce ne pasă ? Să se descurce cu el nevastă-sa, și cei cărora le e intim, noi observăm doar talentul, care e prezent. Ei bine, la acest ins talentul era cu desăvîrșire absent, un chimval găunos. Personaj în fond amorf n-a învățat de la cei mai talentați ca el decît snobismul de a avea în casă un interior „artistic" și o consignație destinată neantului, neavînd nici măcar copii, care ar mai putea justifica, în absența plăcerii reale de a avea sub ochi lucruri frumoase, achiziția de obiecte. Se spunea că dintr-o călătorie în Anglia s-a întors cu ghemuri de șnur pentru mobilă, le-a arătat celor cu care a fost acolo acele ghemuri pe care și-a cheltuit valuta și că în România nu se găseau. Grosolan în mod surprinzător sub o pojghiță

Marin PREDA

(Continuare în pag. 3)

Un erudit vizionar

75 de ani s-au petrecut de cînd s-a stins din viață scriitorul erudit Alexandru Odobescu.

La 1850, pleacă la studii la Paris și cunoaște grupul exilaților pașoptiști, Alecu Russo, Cezar Boliac, Vasile Alecsandri, Nicolae Bălcescu, a cărui „Istorie a lui Mihai Viteazul" îl impresionează foarte mult, inspirîndu-i schița unei drame „Mihai Viteazul", căreia îi urmează alt proiect al unei tragedii istorice „Ioanițiu, Craiul românilor". Odobescu a visat întreaga viață să scrie o piesă din trecutul țării, dar au rămas, din această preocupare a lui, numai schițele unor piese istorice.

Spiritul lui Bălcescu se răsfrînge puternic în năzuințele și în activitatea tinerilor ca Al. Odobescu. În 1852, Odobescu scrie primele sale versuri într-o odă închinată României, odă care abia peste trei ani va vedea lumina zilei în „România literară" a lui Vasile Alecsandri.

Paralel cu activitatea sa revoluționară, Al. Odobescu se ocupă cu știința, traduce pe clasici, de la cari învață bogăția vocabularului, ritmul frazei, știința compunerii și admirația pentru trecut, proclamînd că visul generației sale este trecerea de la lumea veche la cea nouă : viața viitorului.

În poemul „Odă României" el scrie :

„În sînul României acum va să-nflorească
O floare care varsă miros încîntător,
A păcii dulce floare, al artelor izvor".

În 1851 el conferențiază despre viitorul artelor în România, al cărei text a trebuit să aștepte mulți și mulți ani pînă să fie tipărit în 1907. **„Spațiu liber și simplicitatea" iată deviza artelor moderne ; cu aceasta vor putea insufla tuturor eroismul și un suflet curat".**

Odobescu traduce cele 13 ode din Horațiu, primul cîntec al Iliadei și al Odiseei, începutul primului cîntec al Georgicelor lui Virgiliu. În proza lui se vădesc preocupările de stil nobil, cadențat, pe care-l va folosi în întreaga lui viață de scriitor. Își culege necontenit documente din trecutul neamului, printre cari un loc important îl deține cartea lui Dimitrie Cantemir „Descriptio Moldaviae", cronicile lui Miron Costin și Grigore Ureche, operele lui Mihail Kogălniceanu, N. Bălcescu, Dionisie Fotino, frații Tunusli. Al. Odobescu a fost întreaga viață un erudit neobosit, care în fiecare zi mai avea ceva de învățat, mai avea ceva de adăugat vastă lui bibliotecă. El cultiva nuvela istorică, imaginînd scene și dialoguri personale în marginea faptelor consemnate de istorie.

Filonul romantic e folosit și de clasicul Odobescu. Fanteziile lui Vasile Alecsandri care inventează pe Banu Măcăcine și baladele populare au lăsat urme adînci și în opera povestitorului Odobescu.

Activitatea uriașă a lui Al. Odobescu, autor de nuvele și studii istorice, cercetător al trecutului, cronicar, animator al vieții teatrale, om de cultură în înțelesul cel mai înalt al cuvîntului, om politic, continuator al vechilor tradiții și pregătitor al viitorului, erudit, peisagist plin de fantezie, tovarăș de luptă al marii generații de la 1848 și fruntaș al mișcărilor reînnoitoare. Al. Odobescu după o viață plină de roade în optimism și creațiune, a cunoscut o moarte tragică.

Amintirea lui e deplină în sufletele generațiilor care l-au urmat și care l-au pus la locul cuvenit, numindu-l un clasic al scrisului românesc, al sufletului național, al umaniștilor

Victor EFTIMIU

Vladimir Streinu

„Înțeleg ca un poet să nu fie și critic ; dar cum voi înțelege ca un critic să nu fie și poet ?" — spunea cîndva Vladimir Streinu și, poate, că în aceste distinse și scînteietoare cuvinte, cu valoare de aforism, sugera cu discreție și un autoportret. Gîndindu-ne că, în același timp, cerea criticului studiu serios, atentă și bogată informație, realizăm imaginea exigentă dorită de Vladimir Streinu, unde iarăși întrezărim fina creionare a propriei figuri de scriitor, ce întrunea un poet, un critic, un ales om de cultură, un exemplar rar de om de condei, care-și veghea cu mare stăpînire și eleganță pagina de literatură, pentru ca ea să aibă substanță și strălucire o șlefuire de artizan a cuvintelor. Istoricii se vor simți, credem, obligați să-i subliniez mai cu dreptate locul său printre poeții novatori dintre cele două războaie, prezența sa originală în climatul literar de atunci, contribuția sa la destinul criticii și eseului românesc, pasiunea pe care a arătat-o constant în a lega existența și afirmarea literaturii române de frumoasele valori ale literaturii universale.

Prea prezent în viața literară de azi, preocupat intens de a contribui cu talentul, priceperea și învățătura sa la actele de cultură din vremea noastră — ne este greu să credem că Vladimir Streinu s-a putut stinge, a putut pleca dintre noi atît de brusc, atît de nedrept pentru cursul destinului său.

Cînd, în 1965, a apărut excelenta ediție bilingvă „Tragedia lui Hamlet", tradusă, prefațată, îngrijită, cu note și comentarii de Vladimir Streinu, am avut sentimentul că sîntem chemați la o nouă întîlnire cu distinsul poet, critic, eseist și om de cultură și că sîntem chemați să fim martori la reînceperea spectaculoasă a unei serii întregi de opere și activități ale unui coleg scriitor dintre cei mai ambițioși. Personalitatea sa, omagiată și recunoscută, s-a făcut adînc simțită în ultimii ani, în atîtea domenii ale scrisului, iar foarte recent, prin prezența sa la conducerea editurii „Univers", unde aducea o garanție de pricepere și responsabilitate, în scurtul timp al muncii sale de editor-director dînd la iveală mari calități de mulți nestiute și nebănuite, înregistrînd succese rapide, arătînd o concepție bogată și sigură în alegerea și tipărirea operelor literaturii universale clasice și contemporane.

Aflat în plină vigoare, în plină lumină a ambițiilor sale mari de scriitor și editor, Vladimir Streinu ne întărise imaginea că trăiește o nouă tinerețe, menită să-i împlinească destinul, tinerețe pe care o mărturisea în munca și activitatea sa, în gesturile sale cele mai simple de francă și cordială colegialitate.

LUCEAFĂRUL

cronica literară

marin sorescu

O ARIPĂ ȘI-UN PICIOR

Marin Sorescu se copilărește în niște versuri de o fantezie inteligentă și o ironie fină *(O aripă și-un picior — Despre cum era să zbor)*. E un volum cu poezii pentru copii însă cu subtilități pentru oamenii mari. Genul acesta de a subția glasul, a scoate limba la trecători și a face o mie de alte inocente năzdrăvănii cu o prefăcută seriozitate l-a ilustrat la noi Tudor Arghezi în niște poeme memorabile. Ele cultivă suavul, grațiosul, miniaturalul și întrețin un cult pentru ceea ce este pur și inocent în viața materiei în niște versuri de o mare elasticitate. Versurile au și o morală, însă morala este totdeauna întovărășită de o ironie blîndă. De unde vine plăcerea noastră, a celor obosiți de cărți grave, problematice, pentru o literatură de acest fel nu-i greu de înțeles. Ochiul se spală și auzul nostru își recapătă ascuțimi vechi. Pentru că vedem zilnic lucrurile drept și tăiem firul în patru pentru a-i descoperi inima, ne place, din cînd în cînd, să vedem lucrurile răsturnate și să credem că firul este o frînghie de aur pe care ne putem urca la cer. Știința poetului este de a ne da sentimentul acestei metamorfoze și, propunîndu-ne o convenție, să ne facem c-o uităm. Marin Sorescu are această știință, ajutată de o tehnică impecabilă de a versifica orice îi cade sub condei. Cartea lui este o însumare de mici fabule, în oglinda cărora obiectele apar în chip voit cu capul în jos, iar raporturile dintre ele într-o alcătuire absurdă. Este inutil a căuta, aici, un simbol și a trage din orice poezie un înțeles mai adînc. Înțelesul vine din nevoia noastră de a accepta o lume în care puricii vorbesc și broaștele fac filozofie. O mîhnire de jucărie stricată o tristețe indescriptibilă ajunge, astfel, la noi pe calul bine însăuat al versului : „Într-o noapte, într-o clipă, / Îmi dă unul o aripă. / Nu l-am deslușit la față, / A pindit cînd era ceață. // Zice : „'Nfige-o subsuoară, / Du-te dracului și zboară". / „Ești nebun, cum o să zbor, / C-o aripă și-un picior ? Dă-mi-o și pe-a doua, frate, / Nu mi-o pitula la spate". // A plecat să mi-o aducă / Și-l aștept ici pe ulucă".

Fabula are uneori sensuri care trec dincolo de versuri și de plăcerea noastră de a asculta delicioase năzbîtii. În pintecele corabiei sînt și lucruri mai obscure, peste fața surîzătoare a poemului trece și umbra unui gînd mai grav, ideea de moarte, de pildă : „Te pomenești că mor / Și numai un picior / O să-mi rămînă viu / Să umble prin pustiu. / Pustiul ce-a rămas / Să-l bată pas cu pas. // Chiar morții-n univers / Nu sînt scutiți de mers / Și-aleargă toți invers".

O variantă a celebrului *Zdreanță* este cîinele sceptic din *Blazare* : „Găina oua iar — / Și-l învelea-n ziar. / „Un ou e muncă, dragă, / Nu cumva să se spargă". / Grivei — știa cuibarul — / Venea, citea ziarul, / Chiar îl minca — cu ou — / Zicînd : „Nimica nou".

Uneori Marin Sorescu reia elemente din vechile fabule și alcătuiește altele noi cu o morală mai atroce, sub învelișuri umoristice. Didactica fabulă *Perechea* e în acest chip întoarsă : lupul agresor și oaia victimă formează, pentru ochii curioși ai lumii, un cuplu fericit. Morala lupului este teribilă : „Oaia ce-a mîncat-o lupul / A format cu el un cuplu. / Și-au rămas, un lup și-o oaie, / De povestea lumii-n ploaie. // — Ce-ai văzut ? Cum l-ai luat, / Oaie dragă ? / — M-a mîncat. / — Lupule, cum de-ai putut / Să iei oaia ? / — Mi-a plăcut. / Oaia ce-a mîncat-o lupul / A format cu el un cuplu". Comicul iese și aici și în alte versuri din contradicția dintre ceea ce spune parabola și ceea ce se înțelege, dintre vorbă și gînd. Să cităm două asemenea prefăcute narațiuni în versuri *(Goange* și *Vitejie)*, scrise de un Urmuz mai truculent și cu o minte mai ascuțită de ideolog. *Vitejie* este o parabolă a uniformizării absurde, a unui război nebunesc și ridicol dus de capete tari și intelecte țepene : „De ce merg cu capu-n jos / Mușchii, că nu-i frumos. // Lipa-lipa pe tavan, / Fac un praf ca la dușman. // Ori merg și ele ca noi, / Ori le declarăm război. // Lipa-lipa pe tavan, / Faci război, mai scoți un ban. // Plec la luptă fioros, / Să-ntorc mușchii pe dos, / Să mergem cu toți pe jos".

Marin Sorescu se copilărește, deci, cu voluptate lăsînd să cadă peste lucruri o lumină ce mărește sau micșorează dimensiunile. Iată-l, dar și în postura de poet al diafanului, tandru și inocent. Însă nuielușa ironiei lui mai lovește din cînd în cînd cu isteție aceste materii suave, și bănuiala își face atuncea loc și tulbură totul.

Eugen SIMION

URMUZ

Pagini bizare

Opera completă. Editura „Minerva".

avant premieră editorială

SAȘA PANĂ

Atentat la bunele tabieturi

Album de colaje. Editura „Litera"

efemeride

Eminescu în limba franceză

Ideea de a transpune poezia lui Eminescu în franceză a venit multora și a torturat pe mulți, căci cel mai mare poet român este și cel mai greu de tradus. Fondul adînc muzical al romanțelor, al Luceafărului, *al satirelor, pare, practic, irepetabil în altă limbă. Ce e curios e că un cunoscător de poezie, chiar fără să înțeleagă românește, simte muzica eminesciană mai bine în original decît în traducere. Am făcut această experiență cu un poet francez, decepționat de toate traducerile, acum cîțiva ani. L-am pus să compare, de exemplu, o strofă a lui Verlaine („Les déjà sont des encore... / Le jamais sont des toujours... / Les toujours sont de jamais... / Les encore sont des déjà...") cu eminesciana.* Cu mîne zilele-ți adaogi *pentru că, în amîndouă, nu „noțiunile" fac poezia, ci înlănțuirea lor subtilă ; ideile cele mai abstracte sînt, la Eminescu, niște note pe un portativ invizibil, trebuiesc citite într-o anume cheie, fără de care n-au niciun sens poetic. Și, în acest caz, prima verificare a unei bune traduceri din Eminescu este o verificare a ritmului inefabil, de care noi românii sîntem la fel de pătrunși cum sîntem de însăși natura limbii ce o vorbim. Limba lui Eminescu reprezintă, pentru noi, limba maternă în poezie. Cum am putea face pe un străin să se pătrundă de mireasma ei secretă ? E ca și cum am voi să sugerăm cuiva mirosul unei flori punîndu-i sub nas o imitație artificială.*

Toate acestea sînt, de fapt, o introducere. De curînd, o doamnă, care se numește Veturia Drăgănescu și este, după cîte știu, la prima încercare de acest fel, mi-a făcut onoarea să mă consulte în privința traducerii în franceză a douăzeci și două de poeme eminesciene, printre care Luceafărul, Scrisoarea a II-a, Lacul, Dorința, Ce te legeni ?, Melancolie, O, mamă..., *cum se vede foarte diverse ca factură și din cele mai importante ca valoare. Firește, înainte de orice, am deschis manuscrisul în cîteva locuri pe care le credeam mai dificile. Și soluțiile erau atît de extraordinare încît am citit cu mare atenție totul, și nu numai o singură dată, convingîndu-mă la urmă că ne găsim în fața uneia din cele mai bune versiuni franceze a lui Eminescu de pînă azi : fidelă, suplă și, mai ales, sugestivă muzical. Puține intervertiri de versuri ori forțări ale sensului ; aproape peste tot, o mare simplitate, încît te miri cum alții n-au văzut că, în cutare sau cutare poem, cea mai exactă echivalență era cea mai „literală". Desigur, spațiul mă împiedică să citez tot ce ar merita. Să încep cu* Scrisoarea a II-a, *cu cadența ei așa de particulară : „Te demandes pourquoi ma plume reste dans l'encre figée, / Et le rytme ne me pousse mes affaires à délaisser ? / Pourquoi dorment et s'entassent entre les feuilles jaunies / Les trochées, les iambes qui montent, les dactyles qui santillent ?" Sau : „A quoi sert-il que je lutte, à quoi sert que je m'engage / A couler en forme neuve, notre langue vieille et sage ?" Iată strofa finală din* Lacul : *„Elle n'arrive... Et je pleure, / Et je souffre, seul au monde, / A côté du lac bleuâtre, / Où les nuphars jaunes abondent". Începutul la* Melancolie : *„Comme si dans les nuages s'était ouverte une porte, / La reine nocturne s'engage par elle blanche et morte. / Oh ! dors, oh ! dors tranquille entre mille luminaires, / Dans la tombe azurée, sans l'argentin suaire, / Au mausolé superbe, qui du ciel est l'arc / Toi l'adorée, la douce, de la nuit monarque !"* Primele două versuri din Despărțire : *„Te demander un gage qui te rappelle à moi ? / C'est toi que je désire, mais tu n'est plus à toi".* Versul cheie din O, mamă : *„Ils frémiront sans cesse, sans cesse tu dormira..."* O strofă din La steaua : *„De cette étoile qui n'est plus, / Au ciel l'icône monte. / Elle existait sans être vue, / Et la voici, mais morte !".* Și una din Singurătate: *„Mais grillons, souris, paraissent / De leur trot menu divers, / Ramènent ma mélancolie / Qui alors devient des vers".* În fine, piatra de încercare pentru orice traducere fiind Luceafărul, *să vedem cîteva strofe importante. Căderea astrului în ocean : „Dans l'eau où il était venu / Des cercles se propagent / Et de l'abîme, inconnu / Un beau jeune homme surnage". Chemarea Cătălinei : „Descends vers moi, astre si doux, / Sur un rayon chemine, / Pénètre-en ma maison et tout / Dans ma vie illumine !" Un fragment al „conversației" fetei cu astrul : „ — Tu es și beau, comme seul rêvé / Un démon, on rencontre. / Mais moi, jamais ne suivrai / La voie que tu me montres!// Souffrent de ton cruel amour / Dans ma poitrine, les cordes, / Et mes yeux, si grands, si lourds, / Ta flamme ardente déborde // — Que je descende à ton appel / Comment peux-tu prétendre ? / Tu est mortelle, moi, immortel,/ Ne peux-tu pas comprendre ?"* Celebra strofă despre originea lumii pe care o atinge astrul în călătoria lui : *„Où il arrive, aucune frontière, / Nul oeil pour tout connaître, / Le temps s'efforce pour sa carrière / Du vide, en vain de naitre". Și ultimele strofe ale poemului : „Il tremble comme par le passé / Sur les bois et collines, / S'en va, la solitude guider / Des vagues se dandinent : // Mais ne tombe plus comme il tombait / De très haut. Il l'exorte : / — Etre de glaise, rien ne te fait ! / Un autre, ou moi, qu'importe ! // Vivant dans votre cercle étroit / La chance poursuit vos traces/ Je reste dans un monde à moi. / Immortel et de glace".*

Nicolae MANOLESCU

avantpremieră editorială

GRIGORE HAGIU

Nostalgica triadă

Versuri. Editura „Eminescu".

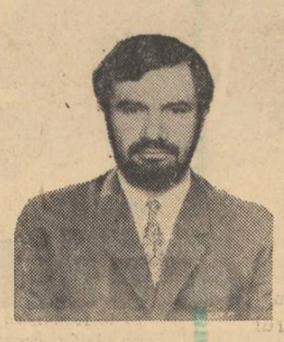

DAN LAURENȚIU

Imnuri către amurg

Poeme. Editura „Cartea Românească".

SERGIU FĂRCĂȘAN

Vă caută un taur

Roman. Editura „Albatros".

comentarii critice

Diversitate și ansamblu

Volumul Coline cu demoni *îl prezintă pe Ilie Constantin în complexitatea personalității sale. Poetul nu s-a sfiit să așeze viziuni grave, solemne alături de grațioase jocuri ale imaginației. El nu are prejudecata ciclurilor tematice. Pentru el, fiecare poem e o lume închisă, o revelație a clipei, suficientă sieși și comparabilă cu ansamblul. De altfel, aceasta este dovada talentului autentic. Poeții de azi construiesc prea adesea peisaje lirice consecvente. Ei uită că* revelația e o explozie a sensului, și nu o defilare a lui. *Ei au observat că la marii poeți critica descoperă bolți unificatoare și de atunci vor să-și înalțe singuri asemenea bolți. Dar adoptarea conștientă a unei obsesii duce la spulberarea obsesiei și tot ce urmează apoi e o simplă exersare în gol a automatismelor estetice.*

Ilie Constantin scrie poezii unice, în sensul că nu le folosește ca piese ale unei demonstrații mai vaste. Chiar dacă le unește în cicluri, el nu o face decît a posteriori, conform unei atitudini manifestate difuz.

Analiza critică trebuie să urmeze o cale identică : întîi situarea în interiorul poemelor și abia apoi evaluarea globală.

Cîteva poeme rămîn mai ales în memorie. Le vom analiza pe acestea.

În Ninsoare sîngeroasă *se impune imaginea unui coșmar fascinant : flori roșii, ciudate și pline de vrajă ning dintr-un cosmos străbătut de tristețe. E o chemare abia murmurată, un dor necuprins care trezește pe pămînt spaima și setea nemărginirii. Viziunea are grandoare și impresionează prin frumusețea ei stranie : „Flori roșii vin din alte lumi și cad deschise / pe urmele inspăimîntate de jivine."*

Un alt poem, Assur, *prezintă înălțarea în transcendent prin pierderea lumii exterioare. Divinitatea nu rămîne idealitate goală, ci se întrupează oniric : „Divinul taur copleșit de aripi / se răsuci alene în văzduh spre mine / și mă privi fără sfîrșit, / și capul lui uman, de rege, / cu ochi albaștri blînzi mă cunoscu."*

Un mare poem este și acela intitulat Auz. *În lume orice mi, are e durere și agresiune", iar cineva care ar auzi vacarmul durerii universale ar îmbătrîni într-o clipă : „Un om în noapte se-apleacă cu groază / peste prăpastia gunoaielor, lîngă oraș, / și inima-i îmbătrînea, și o ninsoare / de spaimă îi cădea în păr, / căci auzea cum în adînc se sfîșie / armatele de șobolani urlînd / cu glasuri neînchipuit de omenești."*

Romanță scrisă demult, în adolescență *a stîrnit ecouri încă de la apariția ei în presă. Limbajul pitoresc, de baladă marinărească e fermecător, dar mai mult decît asta face impresie suspendarea otemporală a personajelor. Ele par marionetele unui ritual nesfîrșit, amuzant și sentimental în același timp, ca declarațiile de dragoste ale lui Charlot : „Bob și Fred, buni prieteni, nu se ceartă nicicînd ;/ susținîndu-se unul pe altul / intră pe ușă amîndoi. / Dar ies, politicoși, imediat, / se-njură și se bat puțin, apoi se culcă mulțumiți."*

Tulburătoare e și poezia Nuntă fără dragoste. *Făpturile se perindă și contribuie anonim la gloria legii abstracte : „Vălul și trena șterg în alb mireasa, / mișcările ei scad în obiceiuri..."*

Totul se macină și se copleșește de nisip. Dar veșnica amenințare a nașterii nu se stinge. Sub reziduurile formelor consumate așteaptă forțe latente, năpraznice : „Veți fi împinși brutal în sus, / în creștere sălbatică și deasă, / și pe colinele domoale de nisip / vor bate clopotele orei voastre." — Ființele dintre nisipuri.

Cea mai frumoasă poezie din toate este însă aceea care a dat și titlul volumului. În ea poetul s-a exprimat desăvîrșit, printr-o muzicalitate care nu a rămas exterioară. Contemplarea idealității duce la o înaltă singurătate, fiindcă nimeni nu o poate comunica. Mai mult decît atît, ea topește ființa într-o îmbrățișare supremă : „Tace orașul, ora-i pustie, / nimeni pe cale se-alătură mie, / de pe coline pînă sub stele / demoni visează sub genele mele. / Trupul lor nu e pentru vedere / suflul lor arde lumea de sfere / și-i contemplarea pieire lină / a nenumiților de pe colină." — Coline cu demoni. Poezia aceasta sună ca o melodie tînguitoare și naște ecouri concentrice.

Am mai putea analiza multe dintre poeziile lui Ilie Constantin, dar critica trebuie să fie un îndemn la lectură și nu un substitut al ei.

Mai importantă ar fi sesizarea unei atitudini fundamentale. În cazul lui Ilie Constantin sesizarea e dificilă fiindcă, după cum spuneam, el nu construiește demonstrații deliberate. Totuși, în poeziile sale pulsează un singe original. Este vorba despre o vitalitate sălbatică, condamnată la solitudine. Cuvintele reprezintă pentru poet singura șansă de comunicare. De aceea el e zgîrcit cu cuvintele și vrea să le folosească din plin ; imaginației însă îi lasă friu liber pentru a cîștiga în expresivitate.

Alexandru ȘTEFĂNESCU

posta redacției

GABOR GHEORGHE OȘEANU. Am primit poezia. Revista, neavînd destul spațiu ca s-o publice în întregime, nici măcar în numărul de Anul nou — s-ar fi potrivit ca o mănușă lîngă cronicile de bilanț ale lui Nicolae Tăutu — m-a delegat pe mine să-ți spun ce și cum. Iar eu n-am a-ți spune nimic. Eu anunț că poezia se cheamă **Idealuri umanitare unanime** și citez din ea primele și apoi ultimele două versuri. Primele: „Oameni buni din grandioasa și mărețaa noastră lume mare / Abandonați acum visurile deșarte și sfidătoarele glume amare". Ultimele: „Intonînd numai idealurile umanitare unanime, prin acest procedeu / (adică renunțarea la avuția agonisită pe orice căi, precum și la obiceiul de a trage cu ochiul la nevasta altuia, n.n.). Ne vom bucura sigur și de ajutorul, sporul și binecuvîntarea lui Dumnezeu".

G. BOGDĂNESCU. „Ilustrate din Canada", dac-am înțeles eu bine, e o schiță despre blazare și despre mizeria așteptării a ceva ce nu vine niciodată. Te-ai refugiat într-un ținut foarte greu de analizat. Neavînd destulă experiență în ale scrisului, expediezi subiectul. Dialogul dintre îngineri și fata întîlnită întîmplător pe podul care leagă periferiile cu centrul se ține numai într-un fir de ață. Schița „Verde" — scrisă mult mai bine, dar nu pricepe nimeni în ce relații se află personajele. De ce eviți să spui lucrurilor pe nume?

VINCEZO GENOVESE. Signor, am mai discutat. De atunci au trecut multe luni și văd că între timp stilul dumitale a prins rugină. Vrei să scrii în cadența Bibliei — ți-o spun cu mîna pe inimă, nu cunoști tainele acestei Cărți. Ești un om dotat cu multă putere de gîndire, te răsucești însă numai prin margini de șanțuri noroioase. Nu se poate face literatură stîrnind greața fizică a cititorului — și ce altceva stîrnește oare această frază din bucata „Drumul": „în fiecare zi mănîncă frunze și o felie de cap, care crește la loc, repede, pe nevăzute, iar cîteodată, la zile de post, viermi, viermi".

V. GRADINARU. Susții că Nina Cassian ți-a descoperit certe calități de dramaturg iar Gheorghe Pituț, vocație de poet. În ceea ce privește proza pe care mi-ai trimis-o, trebuie să-ți spun că e o pastișă mai mult sau mai puțin reușită după Faulkner.

ION MANEA. Îmi pare rău, prea puține lucruri înălțătoare în poemele cu „bătrînul Cronos". Ce-ar fi să scrii despre iarba aia de la noi care toamna ține bombe fumigene?

ALEXANDRU OLARU. Ți-am citit confesiunile și sînt de acord cu următoarele rînduri scrise în prefață: „Veți găsi aici gînduri în starea lor pură, nefinisate, neesteticizate pentru a deveni literatură, doar gînduri brute (sper că nu te-ai gîndit la fiare, n.n.), așa cum s-au născut ele dintr-o minte înfierbîntată..." Dar nu mi-au furat un zîmbet, cum te așteptai, ele mi-au adus aminte de cîntecul „Foaie verde trei lulele frumoasă pasăre-i porcul".

V. CALERI. Vrem să publicăm povestirea „În concediu". Treci pe la redacție.

STANCU PETRE. Spiritual și talentat. Ca în aproape toate textele ironice, cu excepția celor de geniu, facilitatea pîndește fiecare cuvînt. „Retrospectivă puerilă" este minor sentimentală, dar nu slabă. Citez „Peste noapte": „Au căzut toate frunzele pomului... / O galaxie galbenă / coaptă de durere și timp / o avere rece lăsată prin testamentul / ultimului zeu alungat din Olimp / sau poate prin grija unor blesteme ereditare. / O pomule ! / E neplăcut să-ți știi frunzele / dormind la picioare / Sînt viețile tale / Sînt visele tale / Peste noapte va ninge". Acest tip de poezie fals sentimentală și fals lucidă totodată este ca dulceața de cireșe amare. Se suportă bine, dar nu în cantități mari.

CONSTANTIN IERCESCU. Inegale, poeziile trimise. Iată o strofă excelentă : „Acolo vor coace anii / Cu suspinele cînepii grele / Cu zîne ieșite cu parii / Să bată apa de miere". Și alte două care se detașează de celelalte : „Îngerii mei, amîndoi îngerii / Au murit pe fereastră răsuciți. / Rugăciunea mea, a deprinderii / A-ncetat cu ochi amăgiți. // Ai rămas tu iubită și apoi / Moartea în chipul tău de bătrînă / Și eu pentru voi / Tulburată de șerpi, o fîntînă".

COLOANOR. Îmi plac textele ce se inspiră din folclorul copiilor, de aceea poezia care mi-a reținut oarecum atenția a fost „De-a v-ați ascunselea": „Unu, doi, trei... patru... „Cine nu-i gata îl iau cu lopata" / Am pornit amîndoi în căutare / Dar nu se ascunsese nimeni / Atunci ne-am ascuns amîndoi / Dar n-a venit nimeni să ne caute / Ne-am supărat și am stricat jocul / ... Unu doi trei paltin... / „Cine nu-i gata îl iau cu lopata" / Am pornit în căutarea ta. / Tu nu te-ai ascuns și te-am găsit."

Cam stîngace filozofia acestui joc adaptat pentru „înțelegerea", celor mari.

MIHAIL PETRINI. Versuri de această factură: „Dispar din viața ta iubito în veșnicie și splendoare / Și duc cu mine-n vălul nopții suspinul unui resemnat". Scrisoarea, la rîndul ei e plină de negre promisiuni : „În cazul că bunăvoința dv. m-ar încuraja v-aș trimite în continuare o mulțime de alte poezii cu caracter folozofic și erotic".

E rîndul meu de astă dată să scot mari „suspine de resemnat".

HUȘNIȚA. „Fluturi mici formează blana / Ce pămîntul o îmbracă / Vine iarna, vine iarna / Dar și iarna o să treacă". Așa e, cum ați ghicit ?

IOAN C. VIȘTEA. Poezie autentică, aspră, neașteptată, convulsivă. Excesiv de șocantă pe alocuri, dar foarte convingătoare prin lapidaritatea ei insolită. Citez **Un fel de tristețe:** „Hohotitor va trebui să stau" La dreapta unui Dumnezeu înlăcrămat / Ulei divin să-mi picure-n ureche sau / Să ne devore unu la pătrat. / / Sălaș de fugă, aprig neîntors / Prin spațiile-acestea tutelare, / Mai cimentăm în piatră cîte-un tors / Femei mai împletim pe înelare. / / Dar paveza iubirii cum și cum / De-mi pare că-ntre oase omoplate / Scursă privire rectilinie m-adun / Eu umărul, eu lacrima uscată a lui Socrate / / Tîrziului hohotitor va trebui să-i stau / La dreapta unui Dumnezeu înlăcrămat / Ulei divin să-mi picure-n ureche / Să ne devore unu la pătrat".

Aceeași muzică tăioasă, clară și puternică în **Cîntec :** „Parcă te știu, parcă în altă eră am trăit / O viață de traiect circumlunară / O eroare erai, eu eram logodit / Clandestin și abscons cu o glandă mamară // Pașnicul cearcăn al tristeții ochilor tăi / Ce idei și hlamizi, lutherane revoltă / În craterul frunții desertice, fantomatice văi, / Pași legănați într-o lege-a mișcării învoltă // Levităm, levităm iarăși sud, iarăși nord / Albul fard și meridianul punți lansînd de înot / Pientu-mi crestez de caverna acelui fiord / Cu imaculată nesansa căpitanului Scoot O, parcă te știu, parcă în altă eră am trăit / O viață de traiect circumlunară / O eroare erai, eu eram logodit / Clandestin și obscur cu o glandă mamară".

Cu toate stîngăcie filozofia (aproape necesare pînă la un punct) talentul dv. rămîne puternic și ferm în picioare.

Cezar BALTAG

avant premieră editorială

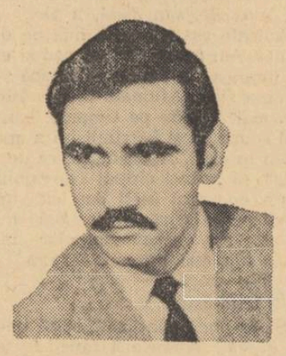

ADI CUSIN

Umbra punților

Poeme. Editura „Cartea Românească".

VICTOR DUȚESCU

Lut rău

Versuri. Editura „Litera".

î din a

Cîtime din marea tradiție

Am impresia că atunci cînd s-a modificat ortografia în sensul scrierii cu **î** din **i**, lucrul nu s-a întîmplat din vreo necesitate adîncă. Fapt sigur este că, prin această modificare, se turbură o tradiție ortografică îndelungată. A fost nevoie de o adaptare la noua ortografie. Această adaptare s-a produs datorită unui conformism obișnuit în asemenea împrejurări, ca și în altele. Poate însă că aici s-a produs adaptarea puțin cam în silă, cum se întîmplă întotdeauna cînd se zdruncină o tradiție. Tradiția ortografică a lui **â** din **a**, indiferent de orice considerente științifice care în nici un caz nu ating fondul ei moral, face parte, în conștiința tuturor acelora care scriu românește, din marea tradiție, profund întemeiată științific, a latinității limbii noastre. Sînt convins, de altminteri, că, în această privință, nu s-a modificat nimic în spiritul românesc numai prin faptul că, de cîtva timp, se scrie cu **î** din **i**. Totuși, turburarea tradiției ortografice a fost simțită mai adînc decît s-ar fi putut crede. Dovadă pentru aceasta e faptul că, acum cîțiva ani, în ce privește numele propriu Romînia și cuvintele care fac parte din familia lui, s-a revenit la scrierea cu **â** din **a**. Acest fapt poate fi socotit drept începutul restabilirii unei tradiții. Este desigur numai o cîtime mică de măsură. N-ar fi oare nimerit ca această cîtime să sporească ?

Al. PHILIPPIDE

Sînt alături de acad. Al. Rosetti

Sînt, alături de acad. Al. Rosetti, pentru revenirea la scrierea cu *î* din *a*. În școala elementară, la liceu ca și la Universitate am scris cu *î* din *i* și din *a*, respectînd niște reguli ortografice în uz atunci și care nu prezentau nici o dificultate. Am suferit în momentul generalizării scrierii cu *î* din *i*, din cauza aspectului grafic inestetic pe care-l luau în primul rînd numele țării și poporului nostru *(Romînia, romîn)*. Am salutat în acest caz revenirea la scrierea corectă *România și român*. În prezent mi se par inestetice forme precum *cîine, cînt, mîine, pîine* etc. Reîntoarcerea lui *î* din *a* este necesară.

Al. PIRU

Criza lui Î din I?

Problema este nu numai cum vorbim, ci și cum ne bîlbîim. Este clasică bîlbîiala cu *ăăă* (ă din a) care parcă se mai rezolvase odată cu introducerea lui î din i. Cel care se bîlbîie, căutînd o idee absolută, nici nu are conștiința că *â* este din *i* sau din *a*, că întrebuințează în focul exprimării două sunete.

Eliade Rădulescu simplificînd alfabetul românesc, mai plivindu-l de cirilice, parcă ne dăduse un avertisment. De la latini încoace ne tot căznim să notăm exact un sunet.

Cîtă vreme alfabetul nostru începe cu *a*, propun păstrarea căciulii pe *a*, și să nu ne mai căciulim atîta la *i*, care are treburile lui, viața lui. Să nu-l mai încărcăm pe *i* cu atîtea sarcini.

A suportă mai mult.

Marin SORESCU

Pentru că A rotunjește cuvîntul

Vrem â din a pentru că rotunjește cuvîntul. Î din i îl ia la bețe și totdeauna în preajma lui dai de două-trei litere șontoroage. Â din a e pe toate vagoanele de marfă. Adică pe scîndură. Să fie și hîrtia la un preț cu scîndura pentru că și hîrtia tot din scîndură se face. Dar hîrtia suferă tratamentul cel mai păcătos — odată cînd e dumicată și turtită și opărită scîndura, a doua oară cînd pe ea așternem numai â din î. Știm că hîrtia rabdă orice, dar să nu-i dăm mai mult decît poate duce.

Propun ca â să se tragă de a, pur și simplu fiindcă a e mai gras și are de unde da. Pe cînd bietul și amăritul de i intră, fără să aibă chef (și mai ales formă) și prin căsuța lui y. Să-l ajutăm să mai răsufle.

Fănuș NEAGU

Reluăm discuția în jurul problemei lui î din a, care interesează nu numai pe specialiști. Academicianul Al. Rosetti a deschis nu de mult în revista noastră, în cadrul unui interviu, această discuție. A urmat un articol pe această temă semnată de academicianul Victor Eftimiu.

Textele din pagina de față, solicitate între timp colaboratorilor noștri, vin să sublinieze importanța acestei dezbateri care, după cît cunoaștem, stă și în atenția marelui public.

Ilustrație de ION DEAK — Cluj
la „Măria Sa Puiul Pădurii" de Mihail Sadoveanu

Fonetismul tiranic

Deși filolog de formație, mă pricep destul de puțin în ale ortografiei. (Așa cum am mai mărturisit-o și cu alte prilejuri, în loc să fiu atent la solidele cursuri de lingvistică, istoria limbii, gramatică istorică, dialectologie *and so on*, scriam cu însuflețire versuri în orele de curs și — în zile bune — chiar la seminarii !).

Din cîte am înțeles, în rarele momente de atenție, hotărîtoare în ortografia noastră este respectarea fonetismului, legislatorii academici ferindu-se ca de foc de orice ortografie etimologică. Acest fonetism tiranic are avantajul simplității dar și destule dezavantaje, el dînd naștere la multe confuzii. Teama de ortografia etimologică merge totuși prea departe, o cultură consolidată își poate permite și unele excepții, bine justificate, de la regula statornicită „scriem cum se aude". Mai ales că—după cum bine se știe — nici măcar nu e vorba de o *reală* transcriere fonetică a ceea ce se aude !

Ilie CONSTANTIN

Cuvîntul are trup

Limba e demnitate, e flamură, e simbol. Nu se cuvine băgată cu anasîna în cofa numitorului comun. Ea este populară, dar nu trivială. Pretextul inconsistent al învățării mai lesnicioase a regulilor ei este rudă cu demonetizarea, prin abuz, a „tainei" folclorului. Limba e știință și se deprinde onest în școală, aidoma celeilalte științe, matematica. Nimănui nu i-a dat încă prin minte să simplifice semnele acestei vechi și nobile discipline. Și limba, cu toată curtea ei de ritualuri, e un dar sacru: iar sfintele daruri nu se poartă prin buzunare laolaltă cu bricheta și cu mărunțișul.

Cuvîntul are trup și poetul (Ion Barbu) nu voia să-i strice „desemnul grafic", de exemplu. Cuvîntul are chip, nu numai sunet: trebuie și văzut, nu numai auzit. Pipernicia lui **i** își are rostul ei în echilibrul grafic: e suplu și e frumos, cu stea în frunte, la locurile lui statornicite din bătrîni; cu o cușmă se deghizează mai rar și cînd se cuvine Precum, de altfel, și robustul **a**, cu pălăria dată pe ceafă cînd e **ă**, ori cu aceeași cușmă, trasă pe frunte, cînd e **â**. **A** este un deltoid, **i** — un biceps. Lexicului nostru îi trebuie toți mușchii. Prin filigranul subtil al cuvîntului se deslușește fața părinților ,se disting ochii străbunilor. Dreptul de a-i privi în ochi, fără a ni-i pleca pe-ai noștri, ne aparține tuturor.

Romulus VULPESCU

Prea frumoase cuvinte

Nu mă încumet a încerca să infirm niște hotărîri atît de severe precum acelea privind schimbarea ortografiei dar, și acum, după atîția ani, sunt nevoit, la recitire, să-mi aduc scrierea curentă, la numitorul ortografic impus. Continui să scriu **sunt, pâine,** sau **mândrie.** Nu cred însă că trebuie să ocolim cuvintele ce le cuprind pe **â** sau pe **i**, pentru că multe din ele sunt frumoase.

Leonid DIMOV

Ilustrație de OCTAVIA ȚARĂLUNGĂ
la „Don Quijote de la Mancha"
de Cervantes.

Ilustrație de ADRIAN IONESCU la „Panciatantra"

jurnalul unui martor ocular

Despre efort

Cineva mi se plîngea că a muncit foarte mult la o carte, că a renunțat la multe plăceri, că a lucrat ani de zile, că s-a izolat într-un sat de munte, și, în ciuda acestor eforturi, și, în ciuda acestor sacrificii, izbînda n-a fost de partea lui. Altul îmi mărturisea că deși a devenit vegetarian — operație care i-a cerut un efort de voință — tot nu iubește oamenii. Salata verde — în care-și pusese atîtea speranțe — nu l-a făcut mai bun. Uimirea lor era foarte sinceră și m-ar fi emoționat poate și mai mult dacă n-aș fi suspectat această sinceritate de superficialitate.

— Și cîte eforturi n-am făcut. Am renunțat la atîtea lucruri care-mi făceau plăcere...

La urma urmei, de ce trebuie neapărat să facem eforturi ? De ce trebuie neapărat ca atitudinea noastră să fie rodul unor auto-mutilări și auto-disciplinări ? De ce trebuie să facem eforturi ca să scriem o carte ? De ce trebuie să facem eforturi ca să fim respectuoși cu alții. ?

Orice efort implică o contradicție. Facem cu efort, numai lucrurile pe care, în realitate, nu vrem să le facem Dar noi credem, auto-amăgidu-ne că trebuie să le facem, că avem datoria să le facem, și atunci ne violăm propria noastră natură pe altarul imaginii false pe care ne-am întocmit-o despre noi. Noi nu ne simțim datori vieții ne simțim datori față de imaginea falsă pe care ne-au făcut-o despre noi. Față de această imagine deformată avem noi un sentiment de mare responsabilitate. Față de această imagine falsă simțim că avem o sumedenie de datorii și obligații. Iubirea nu mai înseamnă atunci trăire spontană, ci un paragraf de regulament pe care chinuindu-ne, încercăm să-l respectăm.

Văd adeseori oameni care se chinuiesc să iubească adevărul, se chinuiesc să fie virtuoși.. De ce atîta efort ?

Virtutea — care este rezultatul efortului, se poate numi oare virtute ? Te poate emoționa iubirea care este obținută prin eforturi ? Alții susțin că și cercetarea adevărului implică un efort. Ei cred că palmele lor înroșite, genunchii lor loviți, ar constitui o dovadă a justeței drumului pe care au pornit. În fond, nimeni nu este obligat să caute adevărul. Cine caută adevărul cu efort, chinuindu-se și mutilîndu-se înseamnă că de fapt nu vrea să-l caute. Nu e o rușine ignorarea adevărului. E stupid să cauți adevărul cu efort și mult mai înțelept e să-l eviți cu inima ușoară.

Oare totul trebuie să fie efort ? Ca să fiu sincer, n-am scris cu efort, n-am muncit cu îndîrjire, n-am asudat decît la lucrările nereușite Unde există efort, există și sentimentul intim că apucasem pe un drum greșit, și credeam, naivitate sau lene, că prin efort pot înlocui substanța. Pentru mine, efortul e un semnal de alarmă. Cînd ceva începe să mă obosească, cînd scriu cu chinuri, trag concluzia că m-am îndepărtat de esența lucrurilor. Nu cred în chinurile creației, cred mai curînd în plăcerea și odihna pe care le aduce creația. Senzația de efort pe care o avem cîteodată vine din indignarea cu care vrem să ducem pînă la capăt, e-un eroism prostesc, acțiuni de care nu sîntem convinși. Unde există efort, nu există creație. Unde există efort, nu există iubire Cînd cineva mi se laudă cu eforturile lui îmi dau seama că omul acela s-a înhămat cu fanatism la o treabă în care nu crede o iotă A scrie o capodoperă nu înseamnă un efort — ci o nemărginită bucurie. Oboseala e stîrnită numai de acțiunile noastre mediocre.

Dar ce plicticoasă e viața în care totul a fost făcut cu efort. Unul zîmbește ca urmare a auto-disciplinei pe care și-a impus-o Altul iubește omul drept consecință a gimnasticii metafizice pe care s hotărît s-o înceapă e-un valoros profesor Cineva te ascultă cu încredere fiindcă el și a fixat în programul etic să aibă încredere în tine. În toate aceste gesturi de generozitate răzbate truda, o trudă atît de mizeră încît ți se face lehamite, și te apucă dorul după o lovitură de pumnal.

Cineva îmi mărturisea că în ciuda eforturilor făcute, în ciuda programului riguros pe care și l-a impus, n a reușit să aibă față de mine, ca și față de alți oameni, o atitudine plină de iubire.

Tot eu l-am scos din încurcătură

— De ce să vă chinuiți să mă iubiți ? Dacă vă e mai comod, urîți-mă .

Teodor MAZILU

Achiziția

(Urmare din pag. 1)

mult prea subțire și în substanța lui servil, se mai povestea că tot acolo s-a ridicat împreună cu alți doi ca și el de la masă și l-au lăsat singur pe un al patrulea coleg. (care făcuse eroarea de a accepta să meargă cu ei în acea delegație) numai pentru că un consilier de la ambasadă era de față și s-a scuzat că trebuie să se ridice și să plece. L-au condus ca niște lachei pînă în stradă, și mai departe pe stradă, fără paltoane și cu capul gol, în ciuda protestelor de bun simț ale consilierului care îi invita zadarnic să se întoarcă în hotel și să-și continue masa întreruptă.

L-am întrerupt și eu pe omul care îmi vorbea la telefon, și a cărui frază devenea din ce în ce mai nestăpînită : „Nu mă interesează, i-am spus, portretul pe care mi-l faceți decît în măsura în care are legătură cu soarta folcloristului. Reveniți la subiect. Ce s-a mai întîmplat cu acest biet om, i-a apărut sau nu studiul său în revistă ?" „Nu i-a apărut decît după ce redactorul, al cărui portret am încercat să vi-l fac, și-a terminat expedițiile sale prin locurile indicate în studiul lui Ion Mușlea. Pe urmă a apărut, dar între timp folcloristul murise".

„Vă mulțumesc, i-am răspuns, istoria dumneavoastră (precum și portretul pe care mi l-ați schițat) chiar dacă nu e întrutotul adevărată, și eu presupun că nu este după patima pe care am simțit-o sub adjectivele dumneavoastră, e totuși verosimilă și în procentul chiar mic de adevăr pe care îl conține, plină de învățăminte".

Și am închis telefonul turburat.

Am lăsat apoi să treacă un timp peste istoria povestită, știind că nu e bine să dăm curs imediat unui sentiment prea puternic, stîrnit în noi de o experiență care nu e întru totul directă. Timpul reduce o emoție șoc la adevăratele ei proporții. Cu toate acestea indignarea mea față de soarta folcloristului a rămas proaspătă în ciuda timpului pe care l-am lăsat să se scurgă peste ea. Cum adică, mi-am spus, de aceea și-a dedicat el viața, cercetînd cu sfințenie acele comori ale poporului, ca să-i ajute aceluia să pună mîna pe ele contra doi bani bucata ? Desigur, nimeni nu zice că adevărații amatori de frumos trebuie să se lipsească de ele, dacă le plac. Ei le vor păstra cu grijă și le vor lăsa moștenire copiilor, în sufletul cărora vor stimula dragostea de frumos și de spiritualitate românească. În nici un fel deci, rîndurile mele nu-i ating. Ei n-au nimic de-a face cu „subtilul" care le-a achiziționat cu prețul călcării grosolane în picioare a ultimelor sentimente ale unui iubitor al acestor comori, care și-a făcut din scoaterea lor la lumină un sens al întregii lui vieți. Și la urma urmei cu prețul batjocoririi și a naivității posesorilor acestor comori, a căror candoare trebuie să stîrnească în noi sfială .. Sînt, acești creștini, părinții noștri, ai acestui neam, și nu de la ei am învățat să ne sălbăticim moravurile.

Marin PREDA

P.S. Scrisori și telefoane ne semnalează ieșiri din țară de valori folclorice. „Baremi eroii dumitale păstrează aceste frumusețI în casele lor românești, ne scrie un cititor, alții însă le-au vîndut străinilor peste hotare ca să poată să caște gura fără nici-un rost pe bulevardele sau prin magazinele lor cu produse de serie" „Sub pretextul de a bate o tablă pe acoperișul unui paraclis, ne scrie Romulus Dianu, au fost vîndute icoane inestimabile, din feudalitate. Exista o Comisiune a Monumentelor Istorice, al cărei președinte a fost N. Iorga, dar chiar de la el (și despre acest fapt, el a scris și în „Memorii") știu că au fost vîndute nu numai icoane făcute de meșteri populari (anonimi ca și folclorul), ci și iconostase și catapetesme întregi... „Aiere" brodate de domnițele domnilor pămînteni au ajuns să acopere divanurile și pianele străinilor. Cînd jaful s-a întețit, adică atunci cînd pictura veche nu mai putea fi asigurată „loco", Iorga însuși a încercat să adune cîteva capodopere de pictură primitivă, în muzeele noastre. N-a fost deloc ușor, fiindcă și patriarhul Miron Cristea avea un punct de vedere. Profesorul Al. Lapedatu a dat alarma în parlament, cu cele mai cinstite intenții. Nu l-a auzit nimeni. Toți turiștii plecau de la noi cu „suvenire" de pictură primitivă românească. Exportul acesta a durat aproape douăzeci de ani... Am văzut icoane smulse de la mînăstirile istorice, chiar și prin legațiile și ambasadele epocii la care mă refer. Au dispărut. Nu se mai știe nimic de ele. În patrimoniul național nu mai sînt. În întregime s-a salvat doar pictura murală și știm în ce hal de degradare am moștenit-o... Ca să spun întreg adevărul, de-abia în ultima vreme s-a pus capăt abuzului, traficului de valori spirituale, din patrimoniul obștesc...".

M. P.

Desene de FLORIN PUCA

casa

ILIE PĂUNESCU

Cînd m-am trezit, se crăpa de ziuă. M-am mirat, ce-o fi cu mine, cred că mi-am zis, de mă scol cu noaptea în cap.

Bătea vîntul, un vînt tăios și mi-era frig și m-am întors pe spate, am început să fac mișcări. Multe mișcări, înțuți și cam dezordonate. Ca să mă încălzesc.

Imposibil !

Eram gol pușcă în mijlocul cîmpului neted ca-n palmă, gol în bătaia vîntului dușmănos. Nici o cută de teren, nici o tufă, nici o piatră ca să mă adăpostesc. Clănțăneam jalnic din dinți și plîngeam vînăt de frig, plîngeam de ți se rupea inima, inima ta simțitoare de om învățat să suporte orice pe lumea asta, numai suferința pruncilor nu.

Într-un tîrziu m-am oprit din plîns, m-am apucat să-mi fac o casă, și pe la nouă cînd am terminat-o scăpasem de grijă, nu mă mai bătea vîntul. Întîrziasem de la școală, trebuia să-mi iau ghiozdanul și s-o șterg și chiar dacă n-ar fi trebuit n-aveam chef să mai stau închis în casă. Simțeam nevoia să respir puțin aer curat, așa că am pornit-o. Din baie am trecut în dormitor, pe urmă am deschis ușa spre camera de zi, camera aceasta era cea mai mare și mi-au trebuit mai mulți pași s-o traversez. Cînd am ajuns la ușa dinspre vestibul am apăsat clanța, ușa s-a deschis, eu am trecut pragul și, bineînțeles, am traversat vestibulul și am manevrat clanța de la intrare. Nu s-a deschis. Am insistat, am încercat chiar să descui deși nu era nevoie, știam precis că nu încuiasem, am făcut tot ce era omenește posibil ca să ies, dar n-am izbutit.

Aveam neapărat nevoie de aer, de vegetație, deci după ce m-am înșurat mi-am făcut o grădină în vestibul, unde puteam să respir și să mă plimb în voie. Venise timpul mesei, nevastă-mea gătea admirabil, ne-am săturat și ne-a mai rămas și pe a doua zi. Eram însă sechestrați în casă și mai eram și dezbrăcați, era neapărat nevoie să dăm piept cu atîtea neajunsuri, încît nu am avut parte să ne consumăm sentimentul liniștitor pe care ți-l dă o cămară plină.

Norocul nostru cel mare a fost că, harnici, inventivi și îndemînatici, copiii au găsit soluția primei probleme, una din cele mai importante. Către ora două, era gata fabrica de confecții din hol. Ne-am îmbrăcat în grabă, exultînd. E o plăcere să vezi că familia ta nu mai umblă în pielea goală, că și-a creat condiții. Mi-am luat nevasta de braț, am apucat mîna unuia dintre copii, ea pe a altuia și, purtînd fiecare cîte o haină civilizată, ne-am plimbat tihniți prin parc.

Pe la trei fără un sfert, a început potopul. Ploua de rupea pămîntul, furtuna se dezlănțuise nebunește și am avut de furcă, nu glumă, ca să batem ferestrele în scînduri, să cîrpim acoperișul și să strîngem cu ligheanul apa care pătrunsese în casă, s-o aruncăm la canal. Istoviți, uzi pînă la piele, amenințam cu pumnul cîmpia de unde ne veneau toate nenorocirile și juram în cor să nu ne lăsăm înfrînți, să sfidăm stihiile dezlănțuite și să ieșim basma curată din încercarea aceasta cumplită.

Am ieșit.

O, dar ce bine e ca, după copii, să vină nepoții ! Priceperea lor e și mai mare decît a părinților și a bunicilor. Fabrica de confecții produce din ce în ce mai mult, nevastă-mea nu mai are nevoie să spele și să cîrpească, aruncăm pur și simplu îmbrăcămintea folosită și purtăm lucruri noi, din ce în ce mai multe, ne schimbăm atît de des că de la o vreme nu mai prididim cu schimbatul și dăm de-o parte pachetele, stivele de haine noi, neîntrebuințate, le aranjăm prin colțuri pînă ne-o veni altă idee mai bună, pînă om născoci o metodă oarecare de a le folosi.

Străneposții sunt din ce în ce mai nerăbdători să rezolve nenumăratele chestiuni arzătoare la ordinea zilei, și au dreptate. Familia a crescut, suntem cu mult prea mulți în casa asta încuiată și spațiul e cu atît mai neîndestulător cu cît hainele fabricate neîncetat se îngrămădesc, se îngrămădesc îngrijorător, iar industria de faianță din bucătărie și șantierele navale din baie și fabrica de tranzistori din dormitor, produc și ele fără încetare, e un duduit de motoare continuu, se îngrămădesc prin colțuri munți de bunuri binefăcătoare care trebuiesc inventariate, depozitate, conservate, blestemate. Familia vecină, care și-a construit o casă lipită de a noastră îmi telefonează că nici ei nu stau pe roze, trebuie să facem ceva, pentru Dumnezeu, ca să ieșim din încurcătură.

Afară, în cîmpie, se aude un muget sinistru îndepărtat, cred că s-a stîrnit o furtună. Dacă avem norocul să cadă un trăznet, iau foc măcar mașinăriile dintr-o singură încăpere, nu mai fabrică nimic, și cîștigăm un răgaz ca să căutăm soluția radicală pentru toate necazurile noastre. Zadarnice speranțe, trăznetul se frînge ridicol de turla noastră, face doar atît, plici ! ca o pleznitoare de copii, avem o casă solidă, civilizată, are și paratrăznet, așa că puțin îi pasă, o doare în cot de furtună.

După prînz, înspre ora șase, nu mai putem trece dintr-o cameră în alta, ușile au fost blocate de rafturile pline cu piculine, vapoare, roboți și costume de baie și mie îmi pare rău mai ales că nu mai am cum ajunge măcar pînă în grădină. Tocmai atunci stră-străneposții strigă Evrika, am găsit, vom evada ! Facem la repezeală o flotilă de avioane și ne luăm zborul din casă, ne ridicăm deasupra tuturor mizeriilor îndurate între pereții ei. (Mă bucur împreună cu tineretul, dar în același timp parcă îmi pare rău, băieții ăștia gălăgioși, triumfători, fetele astea cu țigara în colțul gurii nu pot înțelege melancolia unui moșneag obligat să plece din căsuța unde s-a adăpostit cîndva de frig, și și-a legănat primul copil cînd suferea fiindcă îi creșteau dinții.)

E o după-amiază superbă de vară, avioanele plutesc în vîntul leneș, călduț și stră-stră-strănepoții noștri supraveghează cu liniște suverană aparatele de bord, zburăm liberi în înaltul cerului. Privesc în jos, spre cîmpia netedă unde m-am trezit în zori, gol, bastard, chinuit de frig. E încîntătoare priveliștea neașteptată a fostei întinderi de pămînt neted. E plină acum de case, palate, blocuri din beton armat, e tixită de locuințe confortabile, în care bănuiești nenumărate familii mulțumite ducînd o existență îmbelșugată, demnă de invidiat. Apuc mîna bătrînei mele soții. Ne zîmbim unul altuia, fără cuvinte. Știm fiecare ce gîndește celălalt și ne bucurăm că ne înțelegem din priviri.

Peste umărul băbuței, peste umărul ușor încovoiat al dragii mele băbuțe, văd însă figura unuia dintre strănepoții strănepoților noștri. (Oare cum l-o fi chemînd ?) Pe urmă întîlnesc alte priviri tinere, fixîndu-mă la fel de disprețuitoare, de scandalizate. Îmi dau seama că idilica strîngere de mînă dintre mine și soția mea i-a supărat, încerc să înțeleg de ce și brusc îmi cade un văl de pe ochi. Fericirea noastră e soră bună cu inconștiența.

Locuințele de jos sunt nesfîrșit de multe. Cît vezi cu ochii, casă lîngă casă, palat lîngă palat. Lipite una de alta cu acoperișuri, terase, turle extravagante. N-o să avem unde aterizăm !

Plutim în derivă pe cerul vast ca un ocean, facem sute, mii de kilometri înspre vest, apoi înspre est, înspre toate punctele cardinale, peisajul nu se schimbă. Suntem de fapt niște bieți naufragiați agățîndu-ne de epavele în care ne-am îmbarcat. Aruncăm în valuri sticle cu mesaje disperate, dăm de veste celor de pe uscat să vină să ne salveze.

E ora opt, în curînd o să apună soarele, bucuria noastră nu cunoaște margini cînd dintr-o locuință somptuoasă se înalță un prim avion, apoi alte două, alte șaptesprezece, un stol de avioane îndreptîndu-se spre noi. Bine, dar de ce atîtea, de ce așa ? S-a făcut opt și cinci, din alte case se înalță alte stoluri. La opt și zece, jumătate din orașul imens de sub noi trimite avioane spre cer, iar la opt și un sfert, tot, dar absolut tot orașul, pînă la orizont. E limpede, ne-am înșelat, nu e vorba de salvarea noastră ci de a lor, din casele imposibil de locuit. Mai e cel mult o jumătate de oră pînă la apusul soarelui, uite-acuș o să se lase noaptea și roiul, norul de avioane fuge din orașul nesfîrșit, se înalță, se apropie, ne cuprinde în masa lui. Fiecare din insectele acestea metalice bîzîie, rătăcește de colo-colo, se lasă un pic spre pămînt, se înalță mai sus decît celelalte, încearcă să găsească un teren, un locșor de aterizare pînă nu se face întuneric, pînă nu i se termină carburanții.

La doi pași de noi, se produce primul accident. Se ciocnesc două aparate în zbor, iau foc și se prăbușesc. Pe de-o parte, e bine. Se face un pic de lumină, dar numai un pic și se mai face și puțin loc pe cer, dar foarte puțin.

Urmașul meu din a noua spiță se naște la căderea nopții, la nouă fără un sfert, în timp ce dispar de pe cer ultimele raze ale soarelui. E un prunc ciudat, îmi amintește de ceva, nu știu de ce. Clănțănește jalnic din dinți, face mișcări dezordonate din mîini și din picioare și plînge, plînge de ți se rupe inima, inima ta simțitoare de om învățat să suporte orice pe lumea asta, numai suferința pruncilor nu.

Îl iau în brațe și mă arunc cu parașuta. Cădem printre torțe, printre avioane prăbușindu-se în flăcări. Atingem pămîntul. În jur, ruinele unui palat. Plodul plînge din ce în ce mai tare, îl sperie tărăboiul infernal de fiare ciocnite, scrîșnind din ce în ce mai tare, mai aproape. Cîteva clipe, nu pricep ce se întîmplă, dar deodată, la lumina artificiilor de pe cer disting un-laminor de tablă groasă care se îndreaptă tacticos înspre noi. A spart ultimul zid aflat în calea lui și înaintează besmetic, gigantic. Din spate, din toate direcțiile, alte zgomote metalice. Mă întorc, stringînd copilul la piept. Îmi dau seama că din fiecare casă ies mașinăriile dărîmînd, zdrobind totul în calea lor. Deasupra, cînd mai aproape, cînd mai departe, cînd încolo, cînd încoace, se aprind mereu lumini pe cer.

Ei, dar nu suntem chiar zaharisiți, noi ăștia, bătrînii ! Deși încheieturile nu-mi mai funcționează ca unse, găsesc puterea să mă trag iute într-un colț ca să nu mă prindă mașinăriile la mijloc, să le las să se ciocnească între ele E un spectacol formidabil, un scandal infernal. Pe urmă, liniște.

Oftez ușurat, pun copilul jos, lîngă mine, mă las și eu încet, încet la pămînt. Sunt obosit, epuizat, simt cum mi se scurg ultimele puteri. Și aș fi vrut atît de mult ca mîine în zori, cînd s-o trezi gol, printre ruine și grămezi de fiare, pruncul să nu fie singur.

PAUL SÂN-PETRU

Om de zăpadă

(joc de-a creațiunea)

Lăsați acum zăpezile întinse,
Să nu dea inima în grea plecare
Cînd seara scurtă, chipurile albe
Le va găsi cu voi asemănare.

Iucindu-vă cu albul cunoștinței
Creațiunea va dezamăgi —
Pe cînd zăpezile rămase-ntinse
Au darul virtual de a nu fi.

Plutesc în voi prilejuri noi de joc —
Lăsați în voia ei întinsă neaua ;
Dinspre ajun vă văd trecuți în dor,
În candide treimi cîntînd cu steaua.

Arbore genealogic(I)

(copacul nemuritor)

Copac din sine, zămislit arzînd —
La lucru, focu-l suie cu măsură,
Dă vîrful muguri plini de nestîrșit
Și flori răzbite rodnic de căldură ;

O lege jos, a focului mobil,
De-asupra, lege prefăcută-n verde
Și-o alta, mijlocind să nu se-ajungă-n
Același lemn — stîntit a nu se pierde.

Arbore genealogic(II)

(ora de anatomie)

Mi-e trupul răstîrat, prelungul trup —
De ne oprit cu-o singură privire...
Îmi sprijin capul tînăr care sînt
Pe umerii din preajma mea subțire ;

Îmi mai disting doar brațele-bunici,
De umeri buni legate îndeaproape ;
În rest, uitat mi-nchipui cum cobor,
De unde-mi vine trunchiul dus pe ape,

Și coapsele cu renegații nervi
Pe-un ins al nimănui descriși frumos —
Uitați pe rînd apoi, după grosime,
Ca pe strămoși uitați, ca pe strămoși..

ION DRĂGĂNOIU

Ceea ce se vede

Miroase lumina răzbătînd risipită.
Deasupra cer, focul, pești, litere,
deasupra metale cad precum o aripă,
deasupra coboară floarea în semințe.
Dar dincolo de litere ?
Pot să te întreb, prietene, ce se află,
ce se ascunde, ce urmează
dincolo de litere ?
Se spune că dincolo de litere
foșnesc trestiile,
așa cum dincolo de aripi aerul asudă.
Adevărat să fie oare, prietene ?

Ceea ce nu se poate mînca

Iarăși mănînci carneo cailor
și a călăreților — mi-a spus,
mustrîndu-mă cu privirea,
precum facem îndeobște
cu cei nevirstnici.
Dacă mi-e foame, au răspuns
ochii mei care nu văzuseră încă litere.
Te-am îndestulat cu semințe și turme
ți-am dat și o meserie,
pentru ce nu cinstești toate acestea,
s-a mai auzit vocea dojenitoare
a părintelui meu, care de mic copil
îmi tot spune că n-am să ajung
departe pentru că n-am ambiție.
Cu ce să-mi îndestulez foamea
dacă nici măcar de carnea cailor
și a călăreților n-am voie să mă apropii,
doar n-am să mănînc litere, doamne,
doar n-am să mănînc litere ?

ANGELA TEODORESCU

Cuprins

Întîi mi-aș construi o fereastră..
Apoi o Mediterană,
În formă de stea
Sau în formă de floare.
Țărmul ar legăna
Un fir de iarbă,
Și răcoarea s-ar face singură
Și verde...
Atunci te-aș aduce pe tine,
Și tu ai fi albastrul,
Despre care oamenii
Spuneau
Că e cer...

Absență

Și singur dacă-ai înțelege,
Și singur dacă-ai aștepta,
Ca un copil, peste tăcere,
Genunchii mei s-ar legăna.

E-atâta gol să nu te am !
Aud absența depărtată,
Cu clopote zbătute-n gând,
De catedrală scufundată.

Și drumuri albe mă coboară
De visul peste alb răstrânt !
Mă trec zhemările de ape,
Sânt singură... și nu mai sânt...

Ursita

Cine știe,
Poate trecem de noi,
Două, de moarte,
Nerostite păreri,
Cu drumul alcătuit
De la unul la celălalt,
Totul s-a întîmplat înainte,
Aproape izbindu-se
De țipătul nașterii,
Și cine știe cât sântem ce-am fost !

EMIL CIURARU

Pierdere

Alungat
cer cîntecul tău,
pînă cînd culoarea amurgului
cuagulată-n frunze
de vînt răscolite
se va pierde în noapte.

GHEORGHE LUPAȘCU

Ramuri

Vatra,
Plai repetînd
Facerea lumii,
Am văzut arborele
Din pieptul Mumii,
Ramuri de umede creșteri
Pe scoarța pădurii,
Abis furișat
Dezacord
De vremuri și umbre.

Fu licuriciul,
Disperat punct de lumină,
Păleam
În stinse frunzișuri.

Nuntă

Mire nuntă începea
Într-o pajiște de stea
Și pământul tot s-au dus
De-au urcat la nuntă sus
. . . . . .
Ritmurile se destind
Galaxiile rotind
Și de-atîta sfînt tio
M-am făcut nemuritor
Că-mi stă-n suflet și-n putință
Să mă scot din neființă.

dor

de D. ȚEPENEAG

M-am trezit singur, în patul acela scîrțîitor — îți amintești ? — și tare, adică pe alocuri salteaua avea ghemotoace de lînă, dacă lîna era, probabil și zegras, lînă ghemotocită după atîtea corpuri cîte au trecut peste ea, dar în noaptea aia sau, mai precis, în ce-a mai rămas din noapte și pe urmă pînă dimineața tîrziu, am dormit neîntors, ca un buștean am zăcut, și tu ai plecat, m-ai lăsat acolo, în hotelul ăla păduchios, plin de ploșnițe — atunci noaptea n-am mai simțit nimic — ai plecat și probabil mi-ai trecut mîna prin păr, la plecare, și atît, te-ai dus, eu am rămas, nu se putea altfel, cu o seară înainte amîndoi îl văzusem ieșind dintr-o casă înaltă și veche din apropierea portului, furișîndu-se tot pe lîngă ziduri, pe străduțele întortochiate și înguste care duc către faleză, mi-ai apucat mîna și-ai strîns-o, te-am cuprins de după umeri, de ce să te sperii, nu, nu m-am speriat, dar e îngrozitor, de ce-i atît de timid, de ce merge numai pe lîngă ziduri, ce puteam să-ți răspund ? Era îmbrăcat în costumul său obișnuit, un fel de smoking, reverele de mătase, și avea probabil o crizantemă sau altă floare la butonieră. Mergea, tîrșîindu-și pantofii pe caldarîmul străzii, niște pantofi cu bot lung, ascuțit, umbla halucinat fără să se uite nici în dreapta nici în stînga, părea că are o țintă precisă și se teme să nu întîrzie. L-am urmărit cîteva sute de metri ; apoi am renunțat. Și totuși tu ai plecat, ți-ai revenit destul de repede după șocul avut atunci, l-ai uitat.

Pe el tot nu-l puteam ajuta.

Da, ai dreptate, nu-l putem ajuta. Cel mai bine ar fi fost să ne prefacem că nu l-am văzut niciodată.

Niciodată ?

Da, niciodată. Numai că după plecarea ta, iarăși l-am văzut ; deși am făcut totul să nu mi se întîmple asta, nu m-am gîndit la el, am încercat să uit că există. Cu tine împreună ar fi fost mai ușor. Dar m-am trezit singur, în patul din hotelul acela mizerabil ; într-un colț al odăii era aruncat un ziar, chiar ziarul care anunța plecarea circului. Trebuia să iei și ziarul cu tine.

Ai să spui că sînt un sentimental caraghios, dar ce vrei să fac ? Să nu crezi că nu-mi dau seama, deși nu sentimental, nu-i ăsta cuvîntul cel mai potrivit. Nu știu cum să-ți explic.

Nu-i nimic, treci peste asta.

În definitiv, știrea în ziar a fost dată cu cîteva zile înainte de a pleca. Știau că vor pleca, știau încă de mult : de cînd veniseră. Atunci, cu vaporul. Lumea stătea nerăbdătoare pe chei, era toamna, o dimineață limpede, răvășită de briza puternică, așteptam cu sufletul la gură să debarce. Mi se pare atît de mult de atunci, încît aproape că nu mai sînt sigur că s-a întîmplat aievea. Freamătul mulțimii, voioșia aceea copilărească, neastîmpărul care ne cuprinsese pe toți !... Cuștile cu animale îi impresionaseră cel mai mult pe locuitorii orașului, cuștile cu zăbrele aurite în care tot felul de animale superbe ne priveau calm și demn, ba poate chiar ironic pe fotografii care căpiaseră de tot, agitîndu-se de colo încoace cu aparatele lor. Îți amintești ?

Ei bine, ei știau de atunci că vor pleca, știau probabil și cînd, data precisă ; șeful, bărbatul acela voinic, îmbrăcat mereu în haine albastre, el în orice caz știa. Nu crezi ?

Vezi, asta nu-mi place, cum să-ți spun... Știu dinainte ce-ai să-mi răspunzi,, nici măcar nu trebuie să te văd. Îți cunosc toate replicile. Poate din cauza asta ai plecat.. Căci ai plecat, de asta sînt sigur, sînt sigur. Lumina cade chiar pe ziarul azvîrlit acolo, lîngă fotoliu.

Lasă asta !

Mai întîi n-am crezut, mi-am închipuit că te întorci, că te-ai dus să vezi cum răsare soarele, scîrbită de bețivul rămas pe pat. Mă uitam la ziarul căzut lîngă fotoliu și mă gîndeam să mă prefac că dorm în continuare, să văd cum te enervezi. Știi că ți-ai uitat niște pantofi ? În graba plecării, i-ai uitat pe un scaun. I-am văzut și abia atunci mi-am dat seama că lipsește valiza. Și tot nu m-am dat jos din pat.

Și pe urmă ?

Pe urmă m-am dat. O să-mi treacă, mi-am zis în timp ce mă îmbrăcam. Afară era foarte cald. M-am întors în cameră și-am ridicat ziarul.

Mai bine îl lăsai acolo !

Ai dreptate, așa mi-am zis și eu după aceea. Dar de ce nu l-ai luat cu tine ? Anume ai făcut, ca și cu pantofii. Altfel îmi închipuiam că ai plecat să vezi cum răsare soarele. Și mă culcam la loc.

Pînă la urmă tot te trezeai. Mai bine spune mai departe...

Ce ușor e să ai dreptate ! Bineînțeles că mă trezeam. Dar mă gîndeam că ai plecat să vezi răsăritul soarelui. De mult vroiai să-l vezi și eu nu te lăsam, te țineam strîns în brațe și dacă încercai să te desfaci din îmbrățișare, mă deșteptam și nu te lăsam. De ce să vezi cum răsare soarele ? Așa că ai profitat că dormeam somn greu de bețiv, pe deasupra mai și sforăiam insuportabil, și ai plecat. M-aș fi culcat din nou.

Și nu te mai trezeai ?

Știu că așa ai să spui, așa ai putea să spui, așa ai fi putut să spui. Dar tu ai plecat și m-ai lăsat în nenorocitul ăla de pat care scîrțîie la fiecare mișcare — îți amintești ? — plin de ghemotoace de lînă sau poate de zegras, vreau să spun salteaua, cîte trupuri s-au contorsionat peste ea, m-ai lăsat dormind bușteau. A fost groaznic ! cînd m-am trezit, am ieșit din cameră, m-am întors, am citit ziarul și iar am ieșit, pentru că simțeam că mă sufoc. N-am vrut să mă mai gîndesc la el, ar fi fost inutil. Am încercat să uit și m-am îmbătat și în zilele următoare. Cînd mă trezeam, vedeam pantofii tăi și ziarul aruncat lîngă fotoliu și iar o luam de la început.

Și, spune, chiar l-ai văzut ?

Îți ghicesc întrebarea în ochi, mirarea mai de grabă prefăcută, pentru că stai să te gîndești (dar tu nu stai, tu pleci !), dacă vrei să fii sinceră pînă la capăt, ți-ai da seama că de fapt nici nu te interesează. Ori asta e splendid ! Pentru că nu te interesează, ai fi putut să mă faci și pe mine să uit. Ne-am fi iubit în patul ăla scîrbos, plin de ghemotoace de lînă sau de zegras, în care colcăia ploșnițe, am fi aruncat ziarul la gunoi și, dacă ar fi fost nevoie, n-am mai fi ieșit din casă pînă cînd nu s-ar fi încumetat să-și ia zborul. Dar tu ai plecat. M-ai mîngîiat matern pe păr și ai plecat. Știai de mult că pleci, încă de cînd veniseși. Nu se putea altfel. Cu o seară înainte amîndoi îl văzusem, iar tu păreai mai tulburată ca mine. Poate chiar erai...

Mai bine povestește mai departe.

Ce să povestesc ? Nu-i nimic de povestit. Ți-ai uitat pantofii, ori poate intenționat i-ai lăsat, la fel și ziarul. Și-am ieșit din hotel să hoinăresc la întîmplare. Mă întorceam numai beat. În felul ăsta scăpam și de ploșnițe, nu le mai simțeam. Dormeam tun. Deși, vorba ta, pînă la urmă tot mă trezeam. În aceeași cameră. Lumina se repezea veselă în pereți, dădeam cu ochii de pantofi, de ziar și căutam să adorm la loc — poate ai plecat să vezi cum răsare soarele sau pur și simplu să te plimbi — nu reușeam, trebuia să mă scol și să plec. Ca să spun drept, nu mi-a fost propriu-zis dor de tine. Dar împreună, vreau să zic, dacă am fi rămas împreună ar fi fost mai ușor. Poate pînă la urmă aș fi uitat. Tu te-ai fi tulburat din cînd în cînd, eu te-aș fi cuprins în brațe, ocrotitor, și vremea ar fi trecut mai repede.

Sigur, sigur că la un moment dat tot m-aș fi trezit singur, dar mai tîrziu, nitel mai tîrziu...

La cîteva zile după ce-ai plecat, marea n-a mai fost la fel de agitată, s-a potolit brusc, ca prin farmec. Probabil că asta l-a făcut și pe el să spere, nu știu... Deși nu valurile îl împiedicau. Era spre seară și mă plimbam pe faleză. Singur. Mă plimbam și mă uitam cum valurile se fac din ce în ce mai mici, parcă se retrag și, pe măsură ce soarele cobora de partea cealaltă, marea pălea și o ceață subțire, dar din ce în ce mai evidentă, se lăsa dinspre orizont peste întinderea lichidă, tot mai albicioasă ; era ca un abur, ca și cum respirația gifiită a mării...

Treci, te rog, peste asta ! Mai bine, spune, l-ai văzut ? Ești sigur că l-ai văzut ?

Sigur că l-am văzut, deși stătea cu spatele, o mînă atingea ușor parapetul — și în definitiv chiar și jobenul, ce, numai el poartă joben ?

Lasă glumele !

Nu, serios ! Vreau să spun că nu din pricina jobenului sînt sigur că l-am văzut. Jobenul ! E aici, recunosc, și un pic de sfidare — eleganța asta de-adreptul ostentativă !... Dar mai e și altceva. Un semn de recunoaștere. Nu sînt de aici ! nu sînt de aici ! Înțelegi ? Jobenul ăsta al lui e un strigăt — ca și aripile — Mîndrie și disperare, ridicole amîndouă, adică inutile. Mi-e greu să-ți explic...

Spune, l-ai văzut ? Ești sigur că l-ai văzut ?

Hai s-o luăm metodic. De ce nu mă lași ? Mă întrerupi tot timpul, chiar dacă nu ești lîngă mine, chiar dacă m-ai părăsit în camera aceea de hotel, plină de ploșnițe...

Lasă !...

Așa dar marea era liniștită, valurile se retrăseseră ca la poruncă. Apoi a început să se lase ceața. Era minunat ! Nu-ți dai seama cît era de trist și de minunat !... Mă plimbam pe faleză, cu umerii aplecați, mîinile la spate, și din cînd în cînd mă apropiam de parapet și pipăiam cu podul palmelor piatra zgrunțuroasă. Fascinat de priveliște, nu mă uitam în jurul meu. De altfel faleza era pustie, din ce în ce mai pustie. Priveam încremenit la aburul acela subțire care unise marea cu cerul într-o aceeași culoare alb-cenușie și n-am observat cînd și de unde a apărut, din ce parte a venit.

Și era el ?

Ți-am mai spus, nu-i vorba de joben, poate nici nu era joben ce purta el pe cap, eram la o distanță destul de mare, cincizeci, șaizeci de metri, sau chiar mai mult. Lîngă el stătea tolănit un leu.

Un leu ?

Da. Ca în tabloul ăla pe care l-am văzut amîndoi într-un album. Tu mi l-ai arătat.

Cum stăteam rezemat cu corpul de parapet, mîngîind de zor piatra călduță și aspră, la un moment dat am simțit că nu mai eram singur. Am întors capul și l-am văzut. Aripile îi tremurau ușor. Se vedea că e emoționat. Îmbrăcat în costumul său negru, uzat de atîta purtare, cu floarea pusă cochet la butonieră, stătea, așa, cu ochii pierduți în zare. Nu vedea în jurul lui. Privea țintă marea și cerul, ceața...

Ar fi vrut să zboare !

Da. Se ridica uneori pe vîrful picioarelor, gata să-și ia zborul și atunci leul mîrîia, zăream botul rînjit, parcă rîdea. El nu se întorcea. Rămînea nemișcat. Fusese părăsit aici, în cine știe ce cameră de hotel plină de ploșnițe, nu mai avea nimic de făcut, în fiecare dimineață își privea aripile tot mai jegoase, jobenul, ziarul căzut lîngă fotoliu, pantofii... Și chiar dacă ar fi încercat să zboare, chiar dacă s-ar fi hotărît să se suie pe parapet, cu o mînă așezîndu-și mai bine jobenul, cu cealaltă ajutîndu-se să-și țină echilibrul, apoi să se ridice pe vîrfuri, să zvicnească și brusc să-și ia zborul înălțîndu-se în văzduh cu bătăi disperate de aripi, tot mai sus, mai sus, cît un pescăruș, o rîndunică, ori o gîză să se mai vadă, chiar și atunci, după ce-ar fi descris un cerc, apoi altul, acesta ceva mai jos, și încă unul, mai jos, cercuri din ce în ce mai joase, sînt sigur că s-ar fi întors, poate fără joben, ceea ce l-ar fi făcut, dacă nu mai ridicol, în orice caz mai neînsemnat, jobenul își avea rostul lui. Ori m-am obișnuit eu cu el...

Și n-a încercat să zboare ?

Nu, n-a încercat. Doar că-i tremurau aripile.

COSTACHE OLĂREANU

robotul cu o mie de fețe

Îl cunoscusem întîmplător. Era un tip destul de înalt, cu o fire agreabilă și, mai ales, extrem de comunicativ. Împlinise cîteva luni și echipa care îl construise dorea cu orice preț să-l sărbătorească. Am fost și eu invitat. Se serviră cîteva platouri cu bunătăți și nelipsitele preparate din macrouri care sînt o veche pasiune a mea.

Schema lui era următoarea :

Un circuit triplat cu faze monostatice și pendulatorii alternative, elemenți ritmici de circulație de tip Schneider și Reitter și terminații plasticizate după formula Conrad, cu sisteme duble de combustie și comandă propagate în medii opace strict egale.

Se alimenta la orice stație de benzină cu pompa de aer comprimat.

— V-am citit interviul din „Viața culturală și științifică" și, sincer să fiu, nu mi-a plăcut deloc, mi se adresă el după al doilea rînd de pahare. Dumneavoastră susțineți că lumea a început să nască monștri. Uitați-vă la mine : sînt un monstru ?

În jurul nostru se auziră rîsete. Ca să nu stric buna dispoziție a celor care mă invitaseră la această aniversare cu atîta amabilitate, evitai un răspuns categoric :

— Cred că foloseam mai mult sensul figurat al cuvîntului.

— Nu, nu ! Nu mă înșel ! De altfel, pentru că alaltăieri am înmagazinat materialul dumneavoastră împreună cu un întreg sistem de referințe românești și străine, vă pot reproduce cîteva fragmente :

„Unde vom ajunge ? Înțeleg foarte bine progresele mașinii care sînt în primul rînd progresele omului, ale acelei minți făuritoare a uneltelor celor mai subtile. Nu uit cîtuși de puțin foloasele pe care ea ni le poate aduce în agricultură, în comunicații, în marile bătălii pe care le purtăm pentru ameliorarea planetei.

Cu ce nu sînt eu de acord..."

— Luați seama, se întrerupse el din reproducerea citatului. După ce mă invită să mai servesc un sanviș, se adresă celor din jur care făceau mult haz de situația în care mă aflam : Luați seama, domnilor ! Și continuă să citeze :

„Se creează o nouă mitologie, o mitologie a supermașinii, populată de monștri, cu ursitoare tranzistorizate în peisaje fără vegetație dar cu ecouri lugubre ca în coșmaruri. Reitter visează o lume complet automatizată și cu o nouă știință a vieții pe care propune s-o numească „butonologie", adică știința de a apăsa pe butoane, ceea ce este ridicol, dacă nu de-a dreptul primejdios pentru ceea ce ne place să gîndim că poate fi viitorul omenirii. Vom avea totul la îndemînă, traiul va deveni atît de ușor, încît aproape nu ne vom mai da seama că trăim, Schneider, această minte scormonitoare, geniu al previziunilor, pretinde că în domeniul comunicațiilor totul va fi atît de bine organizat încît nu vom mai rămîne nici o clipă singuri, distanțele se vor micșora ca la scara unei hărți și astfel ne va apuca un fel de nebunie a deplasărilor. Nu se va putea spune : „V-ați mutat într-un cartier prea îndepărtat și de aceea nu putem să venim la voi mai des" sau „totuși, stau în Australia și pînă la voi e un drum, nu glumă !" În plus, va exista în fiecare zi tentația încercării unui nou mijloc de locomoție, și mai perfecționat, și mai comod. În această lume omul va fi un fel de dobitoc straniu care va aluneca pe lungi benzi rulante spre nicăieri, între abis și nebunie..."

— Să vă mai citez ?, întrebă interlocutorul meu aprinzîndu-și un bec roșu, semn că a trecut pe recepție.

Drept să spun, nu știam ce să-i răspund și atunci am preferat să tac.

Un ins din suită, îngrijit îmbrăcat și căruia îi remarcasem ochelarii care se puteau transforma, printr-o simplă manevră, în microscop sau telescop, spuse cu o voce răgușită :

— E un rousseau-ist, după cît pricep. Spuneți-mi, mi se adresă el pe un ton care trăda un început de enervare, pledați pentru o întoarcere la natură ?

— Nu tocmai.

— Atunci ?

— Mă împotrivesc mentalității care se creează, acelei mitologii de care vorbeam.

Rîsetele din jurul meu acoperiră ultimile cuvinte.

— Stați, spuse cineva din spatele său, unul scund, cu gîtul umflat. Am putea încerca o experiență.

Toți fură curioși să afle despre ce este vorba și de aceea întrebară în cor :

— Ce experiență ?

— Dumnealui nu este convins de binefacerile civilizației...

— Protestez ! N-am gîndit și n-am spus niciodată că eu...

— Vă rugăm, nu-l întrerupeți. E un tip logic și ceea ce vă va propune va fi în concordanță cu ordinea firească a lucrurilor, interveni altcineva.

— Uitați despre ce este vorba, continuă acesta netulburat. M-am gîndit să facem următoarea experiență : să-i oferim acestui distins domn superbul nostru robot pentru, să zicem, două sau trei luni. Se va servi de el cum i se va părea că e mai bine, cu obligația însă de a-l alimenta la perioadele stabilite. După acest interval ne vom întîlni din nou și atunci vom vedea cine a avut dreptate. De acord ?

— Ei, cum să nu fie de acord ?, se auziră cîteva voci.

— De acord ?, răspunsei eu, oarecum tentat de această ofertă surprinzătoare.

— Puteți să-i puneți și un nume, îmi spuse tipul cu ochelari. V-ați gîndit la vreunul ?

— Nu, nu m-am gîndit. Dar i-aș putea spune Rex.

— Un nume foarte frumos. Să știți că-mi place.

★

Primele două zile i-am studiat cu toată atenția planurile de construcție. Vroiam s-o iau metodic. Apoi am memorizat modul de folosire, după care, în a treia zi, începui să-i dau primele comenzi :

— Adu-mi un pahar cu apă !

El se execută de minune (mi-l aduse pe tavă, împreună cu un șervețel). Deci, puteam deveni mai exigent :

— Bate-mi, te rog, acest cui în perete !

Nici n-am apucat să termin că el se și apucase de treabă. După cum lucra mi-am dat seama că era o muncă foarte ușoară. Peste trei secunde puteam privi satisfăcut cuiul bătut în perete, așa cum îi cerusem. Numai că nu aveam nevoie de un cui bătut în perete, dar asta e o altă poveste.

M-am gîndit să-l folosesc (jur pe ce vreți că întîmplarea mă amuza, și-atîta tot) la operațiuni mai complicate, cum ar fi, de pildă, prepararea vinului, a apei potabile din apă de ploaie, alegerea orezului, prepararea pîinii, tăierea paginilor unei cărți, rîșnirea cafelei, lustruirea parchetului, spălarea vaselor, trierea hîrtiilor, împachetarea și despachetarea mobilelor, tunsul, rasul, sădițul și plivitul florilor, scuturarea covoarelor, și multe, multe alte lucruri. Ce să spun ? Le executa cu o hărnicie nemaipomenită, ba adăuga și cîte un gest „personal" (de pildă, după ce scutura covoarele le așeza cu o precizie milimetrică exact în mijlocul camerelor, cum nu fuseseră înainte, sau dacă spăla cîinele, foxterierul la care țin atîta, culegea toți puricii și-i punea într-o cutiuță pe care mi-o întindea grijuliu și amabil).

Uitasem, cu experiențele pe care le întreprindeam, să-l fac să și vorbească. A trebuit să mă chinui vreo două ore pînă să dau, transpirat și cu prospectul mototolit într-o mînă, de butonul care îi declanșa vorbirea.

— Cum vă simțiți ?, fu prima lui întrebare.

Îi răspunsei că bine și că sînt foarte bucuros de tovărășia lui.

— Văd că execuți toate comenzile cu o rapiditate și o „conștiinciozitate" de-a dreptul miraculoasă. Îți adresez sincere felicitări. Spune-mi, dorești ceva ?

— Să doresc ceva ?, rîse el subțire. Eu n-am nici o dorință, dar pot împlini oricîte.

— Aaa, frumos spus ! Vrei să-mi aduci ziarul ?

— De ce vă chinuiți să citiți aceste pagini murdare de cerneală ? Am gata pregătit un buletin de știri pe care îl transmit din sfert în sfert de oră cu toate noutățile zilei.

— Dă-i drumul, îi spusei întinzîndu-mă comod în fotoliu.

— Planeta lunecă normal... Volumul : 1 083 320. 10^6km ; masa : 6.10^{a} tone. Ușoare perturbații magnetice în Alaska, pericol de inundații în valea Padului ; în Pacific zone de furtună, probabil se va forma un ciclon cu direcția nord-vest, Atlanticul relativ liniștit, navigatorul solitar continuă cursa temerară pe dulapul cu trei uși, schimbări de guvern în Columbia și Ecuador, febră aftoasă în Argentina, localizată însă datorită măsurilor energice luate de autorități, la Manfredonia (Italia) o familie formată din cinci persoane moare asfixiată cu gaz, o clopotniță din orașul Quito se prăbușește peste o mulțime de credincioși, dar clopotarul scapă nevătămat, 3849 sinucideri înregistrate pe tot globul între orele 6 dim. și 9 seara, pe primul loc se situează sinuciderile de pe pod, recoltă de citrice record în Tunisia, renumitul fachir King moare într-un stupid accident de automobil, se formează nori groși în Mediterana, Veneția s-a mai scufundat un milimetru, a început recoltatul stufului în Delta Dunării, erupții vulcanice în partea de vest a Yavei, Pedro Ramirez, un fermier din Venezuela, merge spre casă în șaretă, fericit că a mai obținut un împrumut de la banca federală, dar calul se sperie cînd intră într-o pădure de copaci rari și nu mai vrea să meargă, stăpînul îl îndeamnă stăruitor, se dă jos și lovește animalul din ce în ce mai înfuriat, pînă îl trîntește jos, din cal iese un fel de eșarfă albă — sufletul lui — care îl aleargă pe fermier prin toată pădurea pînă acasă unde înnebunește de-a binelea și din fermier iese a doua zi în zori o altă eșarfă albă — sufletul fermierului — astfel că locuitorii acelui ținut fură nevoiți să mai adauge o zi în calendarul lor, „ziua eșarfelor"...

— Stai că nu înțeleg !

— ...prima ninsoare la Tananarive și formarea unui nou partid politic în Uganda... inventarea fotoliului refrigerent și a umbrelei cu dispozitive de parașutare, flotare, imersiune și ascensiune...

— Oprește-te ! M-am săturat !

— Iliescu s-a bătut cu soacră-sa... Trandafirescu se duce la dentist... a ieșit la balcon domnișoara Pangrate... tușa Marioara nu mai vine... nici gunoierii... se mută Diaconescu... Manea rupe scrisoarea... Balotă pleacă...

Mă uit pe fereastră. Într-adevăr, Balotă, vecinul de la 8, aleargă să prindă autobuzul... Manea rupe o hîrtie și lasă bucățile să-i cadă din balcon urmărindu-le copilărește...

Voi întoarce butonul cu știri și-l voi pune pe simpaticul meu Rex să mai mături puțin prin fața blocului. Eu voi alerga la întîlnirea cu Paula, neastîmpărata mea Paula, frumoasa și sofisticata mea Paula.

— Situația se prezintă astfel, îmi spune tatăl Paulei, vicleanul domn Bellefonte, voinic și cu barbă, și care venise în micul bar de pe strada Luteției, împreună cu fiica sa pentru a avea o scurtă și decisivă explicație cu mine. Te voi supune la trei încercări și numai dacă le vei trece cu bine, îți voi da mîna fiicei mele.

Era să spun : pe mine mă ajută furnicile, albinele, fîntînile, apele, izvoarele, crengile, norii, păiajenii, valurile, vînturile, aerul, caii, ploile, fulgii, vacile, ierburile, cheile, cocoșii, porțile, ulcioarele, casele, șanțurile, lăicerele, dar mă oprii imediat pentrucă îmi adusesem aminte de Rex.

— Nu mi-e teamă !, îi răspunsei cu emfază răului domn Bellefonte, în timp ce Paula îmi strecura pe sub masă bilețelul mototolit.

— Prima încercare, continuă domnul Bellefonte, va fi o problemă de electrodinamică clasică : să ne imaginăm că într-un anumit domeniu a apărut un cîmp electric variabil. El va genera un cîmp magnetic. Cîmpul magnetic va fi variabil și de aceea va genera la rîndul său un cîmp electric. Apariția acestuia va genera iarăși un cîmp magnetic... Cum explici toate astea ? Urmă apoi o a doua problemă care era din domeniul fizicii moleculare. În sfîrșit, veni rîndul celei de a treia încercări.

Domnul Bellefonte își drese glasul și mi se adresă pe un ton blînd :

— Dragul meu, va trebui să faci o analiză stilistică și literară a acestui fragment dintr-o ilustră operă a secolului XX :

„Alaltăieri am fost în vizită la unchiul meu, vechi vînător. L-am ajutat să-și fabrice cartușe, i-am dat să bea o cană cu lapte, apoi m-am repezit în oraș să-i cumpăr niște alice de care ducea lipsă. Nu sînt sigur dacă lumina era aprinsă. Cînd m-am întors, unchiul meu săpa în grădină. I-am spus că am sosit și că i-am adus ce dorise. Dar el s-a uitat la mine : „Nu înțeleg despre ce vorbești !" — „Cum despre ce ?", l-am întrebat eu. Și i-am povestit tot ce făcusem în ziua aceea, cum am venit la el, cum l-am ajutat să-și fabrice cartușe și i-am dat să bea o cană cu lapte. De un singur lucru nu mi-am amintit ; pentru ce plecasem în oraș ? Nici unchiul meu nu și-a amintit și a continuat să sape în grădină".

— Splendid !, exclamai eu după ce domnul Bellefonte termină lectura acelor rînduri atît de fermecătoare. Mîine pe la ora prînzului vă voi aduce răspunsurile mele și-atunci, continuai, strîngînd în palmă bilețelul înfrigurat al Paulei, și-atunci, mult respectate Bellefonte, zidurile se vor prăbuși, îngerii vor trîmbița, viața se va schimba.

— Își bate joc de mine !, țipă el spre Paula care rămăsese cu același surîs pe buze. Vorbește în versuri pentrucă știe că nu-i pot răspunde. Apoi, cu o voce mai scăzută : Sînt slab la rime !

Slab-neslab, alergai într-un suflet acasă unde amabilul meu Rex îmi pregătise masa, o masă copioasă, cu vin roșu și plăcintă de mere. Înainte de a mă spăla pe mîini desfăcui bilețelul de la minunata, neegalată în frumusețe, Paula.

— Iubitule, îmi scria cu subțirea și delicata ei caligrafie, în primul rînd vreau să-ți trimit o dulce sărutare, în al doilea rînd, să-ți spun că te iubesc, în al treilea rînd că te ador, și-n al patrulea rînd că dacă vrei într-adevăr să-mi arăți cît de mult mă iubești, să rezolvi, pentru liniștea mea și de dragul meu, pe lîngă cele trei probleme pe care ți le-a dat tata, și pe asta. Fii atent : „Din două gări opuse pleacă cîte un tren. Primul, cu 50 km pe oră, al doilea, cu 41 km pe oră. Dacă distanța dintre cele două gări este de 682 km, în cît timp vor ajunge la o pătrime din distanță primul tren, în timp ce al doilea tren, mergînd pe o linie paralelă, și cu o deviație de 18 km, întîlnește un al treilea tren care o ia pe prima linie și parcurge distanța cu o viteză de trei ori mai mare decît primul tren". Mă bizui pe discreția ta !

★

Rex îmi devenise indispensabil. După ce îmi rezolvase într-un timp record problemele (la fiecare atașase și o bibliografie exhaustivă), l-am pus să calculeze toate cheltuielile pe care urma să le fac cu ocazia nunții și, mai ales, a mutatului într-o nouă locuință unde el deveni stăpînul absolut al afacerilor noastre. Paula exagera cîteodată dîndu-i prea mult de lucru și de aceea îi atrăsei atenția în cîteva rînduri. Comenzile nu-l lăsau pe Rex nici să răsufle. Bietul de el funcționa din plin de dimineață pînă noaptea tîrziu.

— Habar n-ai ce înseamnă viața modernă ! spuse ea deschizînd ușa unor tipi care aduceau o cutie foarte mare pe care o depuseră în hall.

— Ce-i asta ?, întrebai.

— Un nou aparat de calcul.

— Bine, dar Rex...

— Îl voi folosi la alte treburi.

Bătrînul Bellefonte, vicleanul meu socru, ne făcu un cadou pe măsura așteptărilor noastre : un aparat minuscul de soluționat desele conflicte conjugale. Funcționa perfect și, cel puțin în prima săptămînă, dădu niște rezultate excelente. Numai că din plăcerea de a-l vedea funcționînd, ne certam într-una și datorită supraîncărcării se defectă.

Urmară și alte aparate, mașini, chiar un agregat în toată regula, cu dispozitive pentru cele mai diverse întrebuințări : coacerea prăjiturilor, ținerea hainelor la musafiri, compunerea scrisorilor, detectarea zgomotelor.

Încetul cu încetul casa noastră se transformă în cea mai originală locuință care se putea imagina. Avem aparate de masaj, de dezlipit timbre, dictofoane, reflectoane, stilofoane, omnifoane, parafoane, metafoane, totul era atît de automatizat, de sistematizat și reglat încît de multe ori ca să ajung pînă la scumpa mea Paula trebuia să parcurg un drum lung și anevoios, ca și acela parcurs de omenire de la inventarea roții la cazanul cu aburi, dar ce spun ?, la tranzistori și telstar.

Plutea în jurul meu un miros de tinichea vopsită, de eter și buruiană amară, mă loveam într-una de cîte ceva, o dată era pur și simplu să fiu asfixiat de mașina de aburit obrajii, pe care Paula o folosește de două ori pe zi pentru menținerea tenului. Altădată, o adevărată minune mă scapă de la masacru : de unde era să știu că noul cîine pe care îl cumpărase soția mea, din dragostea ei pătimașă pentru animale, și care funcționa neîntrerupt cu o simplă baterie, nu suportă fluieratul ? Ca să-mi fac o cafea trebuia mai întîi să folosesc un întreg sistem de referințe, să mă ajut și de „Indexul general al literaturii tehnice și casnice", să dau drumul micului circuit informațional cu care era dotată bucătăria noastră, ca să obțin licoarea aromată și atît de binefăcătoare. Un bîzîit continuu crea o neliniște de care nu mai puteam scăpa, ceva sau cineva se mișca în permanență prin spatele meu, zgomote necunoscute sau scurtele filfîiri de aripi ale aparatelor care se încărcau singure, scrîșnetul agregatelor sau pîlpîirea unor lumini ascunse îmi dădeau sentimente de cameră obscură. O muzică sfîșietoare — o muzică pe care o înregistram mai mult pe piele —, contorsiona sufletul zăpăcit și neputincios.

Și jocurile, nevinovatele jocuri cu care ne delectam în timpul liber — un fel de convalescență după fiecare accident suferit : arsuri, curentări, striviri, căzături, izbituri !

Paula nu știa ce să mai invente. Erau jocuri cu ținte fixe și mobile, jocuri de apă, cu flăcări, jocuri chimice, jocuri electrice, pasionante și fără scăpare, cu învingători decișî în ultima clipă sau fără învingători, jocul de-a circuitele, de-a cuantele, de-a razele (infra, peta, delta), de-a filtrele, de-a fibrele, de-a modulațiile, jocuri albastre, galbene, cafenii, pătimașe și savante.

Paula cîștiga întotdeauna, avea de altfel un cap mai organizat decît al meu și descifra mai repede cu ajutorul aparatului portativ de calcul de care nu se despărțea nici noaptea, în timp ce eu, lent și obtuz, abia mai puteam răsufla. Rex nu-mi putea fi de niciun ajutor. Începuse să se astenizeze, nu mai răspundea cu promptitudine la comenzi, ba pe unele nici măcar nu le înregistra. Cîteodată îl mai ascultam cum povestește întîmplarea aceea cu fermierul din Venezuela, iar cînd mă chibiță în jocurile mele cu Paula, îmi făcea semne discrete ca să previnâ mișcări care ar fi putut fi fatale. Paula nici nu se mai uita la el, zicea că e învechit și prost, și pe deasupra, n-are nici eleganță.

Singura lui plăcere era seara cînd îl scoteam la plimbare și mai dădeam și o raită pe la stația de benzină unde trebuia să-l alimentez cu pompa de aer comprimat.

Atunci să fi văzut cît de fericit era și cum se mai juca cu toată lumea !...

Desene de FLORIN PUCĂ

OVIDIU ALEXANDRU

Sintaya

Oh, tu în rosturi senină de-acum
Au uitat veșnicia pe care-o privești
Deși de-o virstă cu soarele prin naștere ești.
Vei naște ca o vită în hala de fontă și cauțiune de fum
Cine te-a ales să-i dai sărutul pierzării ?
Iubește-l cît încă nu urcă în streang ca într-o țarină.
Privește alături, în gînduri cum stai
Capul sunînd cu umbre pe dealuri și-n gnosticul Pont
Numărînd anii pierduți în vuiet și sorburi în care stixuri acresc ;
Ridică-te și rătăcește țara și regele tău
Înaintea Păsării arse de drum și nerăbdătoare
Cea care geme, strigînd în seceriș, după o față mai strălucitoare.

Garoafă albastră

Garoafă-albastră și necunoscută
În spața ta melancolia m-a trecut
Prin iarnă neștiută ai trecut
Și cotropită de picioare
Stai vaporoasă, proaspătă, îmbietoare.
Lumina ți-e adusă ca un scut
Culeș de rouă bob cu bob ți-e vorba
Veghează cu țărînă aurită
Simțirea castă care îți croiește forma
Eu te-am sădit în cosmos mînăstire
Și-ți mai trimit în dar copiii și iubita
Ce-n secole se rătăcesc
Lungi labirinturi omenești
Cei ce pe-o rază o pornesc
Din loc în loc, din cerc în cerc
Rătăcitorii care mor
Cînd dau de-un toc clocotitor
Rătăcitorii care nu-află
Substanța de-a trăi la malul
Ultimei petale
Țucînd cu orbul zilei șah.

VINTILĂ ORNARU

Ciudat...

Ehei ! Satana și cu Dumnezeu
În vrajbă ne-ntreruptă de-o vecie
Nu și-au găsit alt loc de bătălie
Decît în coasta sufletului meu !

La amîndoi, cinstit, cu hărnicie,
Le-ascut baltagul, paloșul, mereu.
Le lustruiesc armurile cu seu,
Îi slugăresc, cu drag, pe datorie

Cînd îngenunche grav rănit vreunul
Îi oblojesc cu psalmi și miere rana !
Și om de sînt cu Dumnezeu prea bunul,

La fel de om m-arăt și cu Satana !
Între ei doi nu-i nici-o osebire...
Aduc ciudat cu marea mea iubire

Alerg neobosit...

În orce clipă trec cîte-un hotar...
Alerg la ceas de umbră, de lumină,
Spre nu știu unde, fără de hodină,
Cu-ntregul vieții mele inventar !

Alerg în nevăzuta mea berlină
Pe drumuri încîlcrate-n calendar
Și vameșii din goana mea dispar,
Și nu e nimeni cale să mi-i țină !

Alerg, alerg, și las în urma mea
Neliniști dulci, amoruri ilegale,
Mireasmă de cotnar și de schimbea

Și crezuri răstignite-n catedrale...
Și deodată nu mai sînt hotare...
Nici lăutari, nici vise, nici pahare !

FLORIAN HUȚANU

E vremea ca o carne

e vremea ca o carne ce viermuiește blîndă
în crinul orb de sînge și treaptă de pelin
mai iubitor de stele cînd șerpii stau la pîndă
ce-naltă o chemare născută din venin

mi-i ochiul pradă nopții în orele feline
mai înșelat de ierburi cînd drumul e plăpînd
închin o rugăciune străinului din mine
din somnul nesfîrșirii și-al îmbătării gînd

O clipă mă privește

lui A. V.

O clipă mă privește cu pleoape scorojite
în dănțuiri de ere și fluturi de altar
de mă-ntregește noaptea și zilele coclite
la vînători de vînturi și aruncări de zar

Din hrubele ascunse în nevăzute raze
pun temelie cărnii cu piatră și cu scrum
iar pasul de sărută pămîntul dintre oaze
îngădui rătăcirea înspre talanga-drum

Pe cumpene de ape mi-i ochiul un adaos
și-n picături de ziuă de vreau să mi-l adăp
se împletește vremea din privegheri și haos
cu-o fluturilor spaimă încerc fîntîni să sap

De mă-ntregește noaptea și zilele coclite
la vînători de vînturi și aruncări de zar
o clipă mă privește cu pleoape scorojite
în dănțuiri de ere și fluturi de altar

ARTE

FILM

Intransigență în harem

Fermecător de la un capăt la celălalt ne-a părut „western"-ul sovietic **Soarele alb al pustiului**, unul dintre cele mai vii filme din cîte rulează în această perioadă la noi. E curios că Direcția Difuzării l-a programat — sperăm doar vremelnic numai — la cinematograful „Central" cînd o asemenea producție poate concura de la egal la egal — cel puțin ! — alte pelicule de „casă asigurată" ce au năpădit ecranele.

Cu **Soarele alb al pustiului** cineaștii din Leningradul boreal, în frunte cu regizorul Vladimir Motil, trăiesc visul sudic al aventurii tinerești în deșert, prin locuri dezolante unde timpul s-a stratificat istoric, zguduit de Revoluție. Pe fondul războiului civil, în condiții deosebite, ecranul reține povestea unui erou popular. cu totul original, soldatul revoluționar Suhov, care-i tot compune (sau doar imaginează) scrisori, de sub soarele alb al pustiului asiatic, prea-iubitei sale Caterina. Pentru el fata morgana există cu adevărat : deasupra nisipurilor, pe un tulburător fond de livezi, se ivește Caterina ,voinică și roșie în obraz („precrasnaia" — ideal de frumusețe rurală), îndepărtată și negreșit credincioasă. De cum am zărit-o pe vînjoasa femeie-ideal ne-am zis că regizorul Motil știe să-și aleagă distribuția cea mai potrivită. Și ce actori unici, posedă această mare cinematografie ! Vom spune, fără ezitare, că Anatoli Kuznețov (Suhov) este tot atît de simpatic ca Jean-Paul Belmondo !

Ce roluri frumoase mai compun, apoi, interpreții lui Said și al vameșului Veresciaghin. Toți trei sînt, e limpede, personaje de western, buni mînuitori de arme. cu stupefiante reacții, puternic individualizați. Said — cruzime a răzbunării, recunoștință mîndră (dar eficientă) mutism al bărbatului obișnuit să acționeze ; Veresciaghin — maturitate nostalgică (fondul nesfîrșitelor romanțe rusești dă adîncime nebănuită reveriilor sale), locuitor într-un fel de „cetate" individuală, inexpugnabilă, pe care o clatină nu banda redutabilului Abdul ci inexperiența cuceritoare a unui soldat roșu, tipicul cîrn irezistibil din filmele sovietice. Vameșul va interveni în luptă, jertfindu-și o fericire cu baze spectrale, din proprie voință.

Protagonistul Suhov se remarcă — între altele — printr-o impecabilă puritate morală. El ne face să zîmbim chiar, intransigența sa manifestîndu-se în sînul ademenitor al unui... harem ! Ceea ce la vreun alt cineast ar fi devenit pretextul unor istorii mai mult sau mai puțin „picante". pentru creatorii acestui film este un episod cu un fond serios. Zîmbim amuzați de faptul că pensionarele haremului eliberate îl adoptă pe Suhov drept soț și stăpîn, că una din ele, pusă de erou responsabilă a grupului se consideră „favorita" ; ne pare hazliu discursul despre drepturile femeii în general rostit de Suhov tinerei „favorite", care tocmai executase un dans senzual... Și totuși personajul nu e ridicol, această cumințenie castă îl avantajează.

Filmul are nerv, ritm, inedit, filmul place. Dacă ar fi după noi le-am sugera creatorilor săi să nu-l lase încă pe simpaticul erou să ajungă lîngă Caterina. El va mai fi avut niscaiva aventuri minunate prin deșert sau aiurea, pe care am dori să le urmărim. Fiindcă protagonistul din „Soarele alb al pustiului" este un personaj de zile mari.

Ilie CONSTANTIN

MUZICĂ

Un cerc vicios

Problema divorțului între creatorul-muzician contemporan și public nu este un aspect specific vieții culturale românești. Rezonanța pe care avangarda muzicală o are în rîndul melomanilor nu este cu nimic mai rea, dacă nu chiar mai bună în comparație cu înșeși țările cu veche tradiție, unde nu numai audiția, dar chiar și obiceiul de a practica este mult răspîndit și înrădăcinat. După cum nu voi crede niciodată în iremediabila adîncire a prăpastiei, nu se poate să nu remarc însă numărul mare de înstrăinați de arta sunetului printre oameni de înaltă ținută culturală și chiar cu o solidă pregătire muzicală tradițională.

Există și o altă situație tot de nedorit : atașamentul din spirit de frondă, din avangardism cu orice preț. Sînt tineri care se declară de acord cu muzica contemporană, cum aprobă și experimentul dramaturgic sau plastic, din principiu, care au surprize neplăcute în fața unei prime audiții, dar care își spun că steagul trebuie ridicat și ținut sus chiar dacă, din lipsă de educație și obișnuință auditivă, muzica respectivă nu le spune nimic. Formația Muzica Nova care și-a ridicat la un înalt nivel ținuta artistică a apostolatului său, dă concerte în săli populate de o mină de oameni și aceia aproape în exclusivitate specialiști, dar a fost de ajuns să apară o dată o baterină (de prestigiu, într-adevăr) cu un ansamblu departe de calitatea celui amintit mai sus, ca sala mică a Palatului să vadă spectatori cîți nu văzuse de la zidire. Intervine aici și dominanta (pare-se) atracție a publicului de azi spre ceea ce se numește un spectacol total și dezinteresul față de muzica, să-i zicem, pură. Vreau să atrag atenția că doar prezența pe afiș a unor nume extramuzicale, de altfel la fel de „rupte" de tradiție ca și compozitorii contemporani, a făcut ca spectacolul să fie pur și simplu luat cu asalt. De ce ? Oare celelalte arte, în special cele scenice, nu se bucură de o campanie mult mai activă de susținere, nu sînt ele mai cu dragoste primite în redacțiile publicațiilor noastre ? De vreme ce nu inovația ca atare îndepărtează, atunci nu cumva din vina unui loc modest ce se acordă muzicii, publicul nu ajunge să-și lămurească problemele la ordinea zilei și deci să se apropie de un limbaj mai evoluat ? (Nu mă refer aici la revista de specialitate. „Muzica". „una... și mîndră în toate cele", pentru că ținuta ei doctă nu are darul, și nici menirea nu-i este asta, de a atrage amatori pe drumul inițierii muzicale).

Întrebările de mai sus, ca și rîndurile care urmează au ca pretextual punct de plecare un interviu apărut în „România literară". Cel întrebat compozitorul Alexandru Hrisanide, arată cu o justificată mîndrie prestigiul de care muzica românească actuală se bucură peste hotare, aprecierea și locul de frunte pe care școala românească îl ocupă în peisajul muzical contemporan. De aici decurge o îngrijorătoare întrebare : oare nu trăim situația absurdă în care muzica noastră ar fi mai bine cunoscută în alte țări decît aici ?

Vina esențială o poartă modul în care ceea ce este cît de cît nou în limbajul contemporan românesc, este popularizat în publicațiile culturale de mare tiraj. Majoritatea cronicarilor muzicali ai cotidienelor și hebdomadarelor nu intră mai niciodată într-o analiză cît de puțin amănunțită, nu doctă, dar explicativ-stimulativă, ci se mulțumește cu informații exterioare din care cu dificultate se poate vedea măcar dacă le-a plăcut sau nu lucrarea. Nici o indicație despre ce ar trebui sesizat de către nespecialist, nimic care să atragă atenția asupra perenității anumitor principii muzicale, pururea valabile, care să infirme teza discontinuității avangardei față de tradiție, teză veșnic îmbrățișată de detractorii a tot ce este modern în orice domeniu. În alcătuirea paginilor artistice. rolul de ghid îl joacă, probabil. principiul potrivit căruia toată lumea se pricepe la literatură și mai ales la artele scenice, că este de ajuns să mergi la cinematograf că și pricepi limbajul filmic. Acesta din urmă, este și el în definitiv un cod, numai că, de vreme ce toată lumea merge la film (la superproducții sau la Alain Resnais), toată lumea are dreptul de a primi informații despre specificitatea acestui limbaj, nu totdeauna foarte amănunțite, dar oricum prezente în cele mai multe cronici. Informații a căror orientare la obiect le-ar face de nedorit într-o relatare muzicală. Tot în numărul citat intîlnim articolul intitulat „Godard și reinventarea continuă a abecedarului". Din simpla citire a titlului aflăm că obiectivul autorului nu este de a povesti filmele sau a descrie impresia pe care o lasă, ci se va apleca asupra problemelor ridicate de „abecedarul" filmic, deci de structura intrinsecă a sistemului (și asta la un creator care rămîne complet ignorat de masa amatorilor de filme, nici un Godard nefiind la noi difuzat prin rețea). În cronicile muzicale, structura operei chiar în ceea ce are ea mai general și mai pe înțelesul tuturor rămîne tabu. Ce să mai vorbim de paginile de teatru. Prin grija pe care o desfășoară redacțiile, cititorul cel mai obișnuit este familiarizat acum cu noțiunile de „teatru absurdului", „distanțare", iar prin recenta și inspirata contribuție a unui reputat regizor, știe cam ce fel de activitate dramatică desfășoară „Living theatre".

Fără să vrea, autorul unui articol sau cel întrebat în cazul unui interviu, folosesc termeni care cu siguranță rămîn străini urechii multora. Alexandru Hrisanide ne vorbește despre aleatorism, dar cîți știu ce înseamnă asta, în afară de deducția etimologică, pînă unde merge întîmplarea, cît este improvizație și cît rigoare în sistemul respectiv. Sau poate cineva rămîne greșit informat de contribuția nefericită a unui cronicar, mai acum vreo doi ani, care nu era de acord cu aleatorismul pentru că, „compozitorului nu-i poate fi indiferent rezultatul sonor al muncii sale". Bineînțeles că nu-i este indiferent, de aceea întîmplarea și rigoarea sînt astfel proporționate încît, potrivit unor legi statistice, compozitorul știe perfect cum va suna lucrarea, mai presus de improvizația unuia sau altuia dintre interpreți.

Trebuie să mărturisesc aici invidia cu care deschid revista „Contemporanul" pentru a urmări desfășurarea polemicii încinse în jurul ultimei montări shakespeariene a lui Radu Penciulescu. Cu jind parcurg contribuțiile atît de laborioase, atît de bogate în argumente, de o atît de înaltă ținută analitică, și dintr-o tabără și din cealaltă. Nici măcar revista de specialitate n-a văzut, de cînd am deprins eu meșteșugul cititului, vreo polemică muzicală. Tocmai într-un domeniu atît de disputat, ca cel al avangardei componistice. unde nu numai amatorii, dar și personalități cu o complexă pregătire sînt deseori șocate. tocmai aici să lipsească cu desăvîrșire un schimb de opinii deschis și, dacă se poate. argumentat. Dar asta ar depăși probabil specificul publicațiilor, întrucît o polemică se adresează de la bun început unui cititor avizat, care nu urmărește într-o cronică doar să se știe dacă să meargă sau nu la spectacolul respectiv.

Costin CAZABAN

TELEVIZIUNE

În sfîrșit, luna cadourilor

Folosind o expresie lansată în lume de către un reporter al televiziunii, pot afirma că timpul se scurge într-adevăr implacabil. Ceea ce înseamnă că dacă continuă în același ritm uniform, peste cîteva zile, mai precis, marțea viitoare, ne vom trezi în decembrie. adică exact în luna cadourilor. Ce bucurie, ce veselie. ce pleașcă pe capul nostru. Căci. trebuie să recunoaștem, ce veste poate fi mai minunată pentru un bărbat decît aceasta pe care mă și grăbesc să o anunț tuturora. Desigur, niciuna. Pentru că, se știe prea bine. încă din antichitate, bărbații sînt ahtiați, fanatici, după gesturile amabile. Și, ce e drept, și în acest an avem la dispoziție o lună întreagă spre a ni le satisface. Probabil, cunoscîndu-ne slăbiciunea, televiziunea s-a gîndit că n-ar strica să ne dea și ea o mînă de ajutor în acest sens, gonindu-ne din casele noastre călduroase prin emisiunile în evidentă scădere ce le transmite în ultimul timp. Unii își explică această schimbare calitativă prin pregătirile ce se întreprind în vederea Anului nou. Eroare gravă. Nimeni, nu-și strică renumele, dacă mă pot exprima așa (de ce să nu pot ?), făcîndu-se de rîs o lună întreagă și sperînd în schimb o noapte de aur. Nici vorbă, singura scuză ce o putem găsi anemicelor programe t.v. este doar cea enunțată mai sus.

Este adevărat, mai apar și unele excepții. Așa cum a fost duminică seara, pe programul 2, Medalionul Valeriu Valentineanu. Acest prinț al scenei românești a fost emoționant în cele 20 de minute în care ne-a vorbit despre viață. artă, pasiune.

Am regretat doar că această rară întîlnire cu un mare artist a durat atît de puțin. De ce oare, sau, mai bine zis, cine a fos atît de inteligent încît a aranjat astfel programul încît la aceeași oră, pe celălalt program, un alt actor iubit de public să fie prezent pe micul ecran ? Dacă mai era un canal, se programa, probabil, încă o emisiune asemănătoare.

Radu DUMITRU

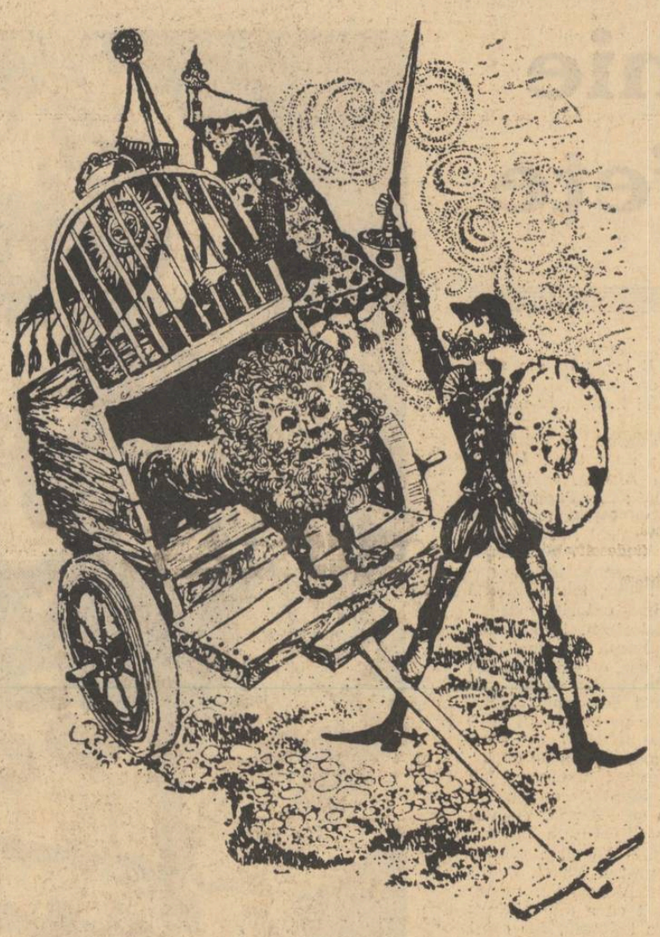

Ilustrație de OCTAVIA ȚARALUNGA la „Don Quijote de la Mancha" de Cervantes.

SPORT

Silence, mes enfants

Faptul că nemții ne-au bătut la handbal în ultima întîlnire, cînd eram gata învingători și cuceritorii trofeului, nu trebuie să ne supere — avem și noi în fine de unde să luăm — și-apoi regula s-a confirmat și de astădată, regula sau legea psihologică : cine se înalță prea mult se va pleca, și invers.

Victoria are și ea o margine ; să bați într-una, devine suspect, nu mai vorbim că nici nu-i frumos... Cunoașteți cazul boxașului care pe timpul de bătaie face minuni de vitejie, înfruntînd fierul dușmanului și intemperiile și care, întorcîndu-se acasă plin de slavă, la primul curent, strănută și cade la pat. Slăbiciunile prea mult stăpînite se răzbună, iar clipa cea mai propice cînd trebuie atacat campionul, cu toată furia și cu toată nădejdea, e cînd, bietul de el, ajuns la potou, începe să-și dezlege șireturile și să-și facă vînt cu mîna. Poporul nostru, în înțelepciunea lui, a sesizat de mult situația aceasta, de unde și îndemnul celor obișnuiți numai să încaseze — cînd li se ivește în sfîrșit și lor prilejul — **Pe el că nu mai are gloanțe !** Or, în acel moment culminant al cîștigării trofeului, naționala noastră a jocului cu mîna. trebuie s-o recunoaștem, **nu mai avea**, le trăsese pe toate, și folosea gloanțe oarbe sau de manevră

Dar noi venim și punem altfel chestiunea. Să fii campion și să mănînci bătaie, ori să nu fii campion și să bați și tu cîteodată un campion. Aceasta-i întrebarea Punem cazul că echipa aceea olandeză de club, care anul trecut a cîștigat campionatul de fotbal al Europei, o să-l cîștige din nou peste doi ani. și imediat, după partida continentală cu sud-americanii, ajungînd iarăși campionissimii lumii, îmbătați de glorie, cad tot cu **Dama de verde** la drum de seară încă din prima „manșă". Ei bine, U.T.A. are să le facă lat figura, vă jur. Olandezii vor tremura adunînd victorii după victorii, știind dinainte că linia lor se înfundă fatal la Arad și vor merge pe ea resemnați.

Și fiindcă intrarăm în folclor, să spunem să te ferească dumnezeu de bătaia ciungului, mai ales că asta s-a văzut și în serialul de la televizor.

Un alt adevăr psihologic constatat (și venim a doua oară și punem chestiunea) e că o critică, sau o rîcă bine susținută contra unui antrenor, poate să-i prindă bine acestuia, ca o tăvălire prin urzici, și omului să-i priască și lucrului pe care-l face. Să-l detestăm, deci, în continuare, pe cine știm noi, numai naționalei de fotbal să-i meargă bine, căile Federației, ca și ale psihologiei, sînt atît de necunoscute... **Silence, mes enfants**, să ne unim cu toții în gînd într-una și aceeași scîrbă purtătoare de noroc, iar națională precis că va bate miercuri Olanda cu unu la zero.

SUPLINITOR IX

P. S. Profani cum sîntem în hochei (n-am patinat decît pe oase) îl rugăm pe amicul Belphegor, a cărui cronică ne încîntă și care iubește sportul sub zero grade, să ne explice să știm și noi dacă anul ăsta mai e vreo categorie D și dacă în jocul cu crossa trebuia să se meargă neapărat pînă la parcurgerea întregului alfabet. Îl mai rugăm de asemeni să ne explice ce-i aia „degajare interzisă". Adică, dacă e degajare, de ce se mai interzice, și dacă se interzice de ce se mai degajează — o chestiune de logică, de astă dată, nu de psihologie. mulțumim pt. atenție.

P.P.S. În ziua de 25 nov. a.c. trompetistul Tudorică a cîntat **Liniștea** în Piața Vitan în fața unei numeroase asistențe alcătuită din copii. În aceeași zi. acest „Rege Lear" al Rapidului a fost văzut depășindu-se spre Tribunal unde a executat la trompetă tot **Liniștea**, cu o fină aluzie la împricinați. Îi adresăm felicitări.

ARTE

revista străină

• *LE NOUVEAU CINÉMONDE. Puțin obosit, puțin mizantrop, retras în modesta sa locuință din cartierul Saint-Denis, Michel Simon (75 ani, 145 filme) se consideră un „supraviețuitor" și un nedreptățit : „...citesc în presă că „am fost bine dirijat". Asta mă face să sar în sus. Să știți că e imposibil să fiu dirijat și că n-am putut fi niciodată, nici la școală, nici în timpul serviciului militar, nici pe scenă, nici pe platoul de filmare. Mă conduc singur".*

• *Potrivit clasamentului revistei, cel mai bun film al lunii este* Cercul roșu *(de Melville) urmat în ordine de* Cromwell, Ultimii aventurieri și Tora, Tora, Tora *(japonez). Filme așteptate și chiar comentate favorabil de critică precum* Peretele Atlanticului *(cu Bourvil) ori* Greșeala abatelui Mouret *(ecranizare după Zola) nu figurează printre primele zece clasate.*

• *La rubrica* Oamenii de cinema *se publică un interviu cu doi cunoscuți specialiști în trucaje — Michel Francois și Bernard Lapeyre. Întrebat de ce folosește termenul „efecte speciale" în loc de „trucaje" B. Lapeyre răspunde : „Termenii „trucaj", „truquer" sînt puțin depășiți și au un sens peiorativ... Tehnicitatea noastră a ajuns la un asemenea stadiu de perfecționare încît operațiile, complexe și delicate, nu mai sînt executate prin șiretlicuri artizanale ci cu mașini construite special de un inginer". O astfel de mașină este „Truca", compusă în principal dintr-un proiector și o cameră de luat vederi foarte complexă care permite reglajul cu o precizie micrometrică. Camera filmează imagine cu imagine un element care este luminat cu ajutorul lanternei proiectorului.*

• *LA QUINZAINE (1—15 nov. a.c.). Fotograf, sculptor, scriitor Brassaï este mereu în căutarea unor forme inedite de exprimare. Ultima sa expoziție, deschisă recent de către editurile* Rencontre *este destinată artei fotografice și pare să întrunească aprecierile unanime ale criticii. Subiectele favorite rămîn tot zidurile dar de data aceasta Brassaï (maestrul alb-negrului) folosește pelicula colorată obținînd, după părerea lui Roger Grenier, admirabile picturi abstracte.*

• *L'EXPRESS (16—22 nov. a.c.). Păstrată din 1939 la Muzeul de artă modernă din New York, cunoscuta frescă „Guernica" (comandată lui Picasso de către guvernul republican) va fi expusă în Spania unde, spre sfîrșitul anului 1971 va fi terminat noul muzeu spaniol de artă modernă. Cu o suprafață de 5500 m², muzeul este structurat în jurul unei imense săli ce urmează să găzduiască magistrala frescă inspirată de războiul civil.*

• *LES NOUVELLES LITTÉRAIRES (5 nov. a.c.). La Tunis s-a desfășurat al treilea festival* Carthage *consacrat filmelor africane și arabe. Au participat, în calitate de concurente, douăzeci și nouă de țări iar cu titlul de invitate mai multe țări din Europa, Asia și America. Premiul întîi a revenit lui Youssef Chahine, cel mai cunoscut regizor egiptean, pentru filmul* Alegerea. *Al doilea premiu a fost decernat filmului sirian* Oameni în soare *în timp ce premiul al treilea a fost împărțit între un film marocan și două tunisiene.*

• *În cursul unei conferințe de presă, sindicatul național al editorilor francezi a luat hotărîrea de a informa publicul asupra problemelor economice legate de editare, folosind cele mai recente statistici. Potrivit acestor statistici Franța ocupă locul al șaselea în lume, în producția de carte, după U.R.S.S., S.U.A., Anglia, R.F.G. și Japonia. În ce privește exportul de carte, ea ocupă locul al patrulea în lume, după S.U.A., Anglia și R.F.G. Principalele debușeuri sînt țările numite „francofone" (73,4%) și mai ales Belgia, Canada, Suedia, țările africane și țările arabe mediteraneene (Alaeria, Liban, Maroc, Tunisia). Pe piața „nefrancofonă" principalele solicitante sînt S.U.A., țările Europei occidentale și ale Americii Latine (Argentina, Mexic, Brazilia). În ce privește costul mediu al cărții, statisticile arată că 18—20% reprezintă cheltuielile de fabricare, 10—11% drepturile de autor, 52% distribuirea (din care aproximativ 40% revine librarilor) și 17—20% alte cheltuieli. În aceste condiții, beneficiul editorului ar fi foarte scăzut, el nedepășind 2%.*

• *Într-un articol intitulat* Sfîntul Jarry, papă și martir *Jacques Levrom repune în discuție problema paternității piesei* Ubu rege. *Respingînd ideea unui plagiat (așa cum susținea în 1922 un profesor din Brest) autorul subscrie opiniei generale potrivit căreia* Ubu *a avut ca punct de plecare figura profesorului de fizică Hébert (le père Heb) precum și bogata producție de versuri și proză scrisă pe seama acestuia de neîndurătorii școlari ai liceului din Rennes printre care (timp de trei ani) s-a numărat și Jarry.*

• *LE FIGARO LITTÉRAIRE (16—22 nov. a.c.). Premiul național al afișului pe anul 1970 a fost decernat lui Jean Auric. Proaspătul laureat declară : „Un afiș trebuie să se apere singur. Cînd va fi pe perete, nu va avea pe nimeni alături pentru a explica ce a vrut să facă autorul... Un afiș publicitar este un simbol, un semnal... Pentru a fi excelent el trebuie văzut în doi timpi, în două acte. Întîi, șocul vizual, o primă impresie fugitivă. Apoi, nevoia de a-l detalia, de a-i înțelege simbolul".*

• *Se publică extrase din* Bloc-Notesul *lui Mauriac referitor la De Gaulle precum și scrisoarea trimisă de general d-nei François Mauriac după moartea scriitorului.*

• *LE MONDE (18 nov. a.c.). Două expoziții interesante la Muzeul costumelor din Paris: una dedicată modei anilor 1919—1929 („les années folles"), cealaltă prilejuită de împlinirea a cincizeci ani de la primul spectacol suedez de balet la Paris (compania Rolf de Maré). Printre exponatele celei de-a doua expoziții figurează machete de decoruri, schițe de costume, acuarele semnate de Fernand Léger, André Hellé, Jean Hugo.*

• *PARIS MATCH (21 nov. a.c.) Subintitulată „număr istoric" revista este dedicată în mare parte evocării figurii lui De Gaulle. La rubrica de film, exigentul Astruc elogiază „noua capodoperă" a lui Joseph Losey* Deux hommes en fuite.

• *PHASES. Ultimul număr (2/970) al revistei (care apare de 16 ani, la Paris, sub coordonarea criticului de artă Edouard Jaguer și continuă tradiția prestigioasei publicații Minotaure întemeiate de André Breton), a destinat cîteva pagini avangardei românești dintre cele două războaie Sînt menționați cu o prezentare bio bibliografică și traduceri de poeme, scriitorii Sașa Pană, Ștefan Roll și Gellu Naum. Se reproduce o pictopoezie de Victor Brauner și Ilarie Voronca din 75 HP și un colaj de Sașa Pană din albumul „Atentat la bunele tabieturi" (Editure unu, 1942).*

u. v. z.

50 DE ANI DE LA MOARTEA POETULUI

Documente Al. Macedonski

Departe de noi gîndul de a exagera valoarea documentelor descoperite la Arhivele Statului despre „poetul nopților și al rondelurilor", poetul patriot, care adresîndu-se lui Spiru Haret, întemeietorul învățămîntului românesc modern, scria : „iubirea de țară trebuie să aibă întîietate asupra oricărei alte simțiri".

Documentele mai relevă lipsurile materiale în care se zbătea poetul, în ultimii ani de viață, marea jenă financiară în care se afla „vechiul conferențiar al Ateneului român", cel „care timp de 40 de ani a muncit pentru înfrumusețarea limbei și literaturii românești", cum arată, în 1922, într-o cerere adresată președintelui acestui for de cultură, Ana Macedonski.

Octav PĂUN

Domnule Ministru[1])

De óre-ce înaltele dv. ocupațiuni fac că nu m'am putut afla în mai multe rînduri la Minister ca să vă presint omagiile mele respectuoase, țiu să vă arăt cât de grabnic, și deci prin scris că am fost viu atîtins de mărinimia dv. sufletească.

Sunt informat, în adevăr, că ați binevoit să hotărâți ca eu să rămân în funcțiunea ce am pe lîngă Casa Bisericei, și aceasta e cu atît mai glorios pentru dv. cu cît eu n-am făcut nici-o intervențiune... Ce aș dori acum, D-le Ministru, este se mi se dea prilejul să dovedesc că nu sunt devotat de cît unei cause : cellei naționale, și că ori-ce alte principii dispar dinaintea acestui devotament, căci iubirea de țarră trebuie să aibă întîietate asupra oricărei altei simțiri.

Aș dori să dovedesc că nu uit binele ce mi se face, și să pot să fiu mai bine, mai de aprope, mai real cunoscut de dv., — să mă connoașceți prin faptele mele proprii, — nu prin celle cari mi se attribuie, — și să mă judecați prin dv.

În acest scop, și în interesul viitorului nostru național de stat îndemnat neîncetat către progres și neîncetat independent, mă pun la întreaga D-v dispositiune atît ca funcționar cît și ca om de condeiu prea fericit decît aș putea astfel să contribuiesc cît de puțin la mersul înainte al românismului.

Acum, D-le Ministru, mai am o rugăminte : e cea a unui tată către un tată : Fiul meu cell mare e în Florența.

Cît s'a distins în pictură vă pot dovedi, în ziua cînd veți bine-voi a mă priimi, prin ziare și reviste europeane.

De o cam dată alătur certificatul său de la Academia de Belle-Arte din Florența și o petițiune a mea și nu adaog altceva de cât să vă attrag attențiunea că resolvarea ei în bine e mai mult de cât urgentă. Bietul meu copil îmi scrie, îmi telegraphiază, e în cea mai grea lipsă și eu nu pot nimic pentru el. Aceasta e cea mai cumplită tortură pentru un om de ânimă și dv. care sunteți semeț, care aveți copii, nu veți voi să fiu suppus la ea. Peste câtva timp, voiu putea de sigur, închieiându-mi socotelile cu editorul meu din Paris să mă aflu în situațiune mai bună. Dar de o cam dată, din causa atelierului pe care fiul meu e ținut să-l aibă pentru marile lucrări ce pregătesce, eram și sunt nevoit să adaug la ajutorul ce i se va da de la Casa Scóalelor din retribuțiunea mea proprie, retribuțiune ce și ea, péne azi, mi-era secuestrată în a 3-a parte.

Și cu tóate aceste, D-le Ministru, viéata mea a fost de neîncetată muncă și luptă. Acest titlu îmi dă póate dreptul să appelez la înaltul om de sciință ce sunteți și acest appel îl și fac cu cea mai deplină încredere.

În așteptarea ordinelor dv. pe care voiu veni să le sollicit în persóanră de la dv., am onóare să vă rog a priimi încredințarea omagiilor mele prea respectuose.

A. Macedonski
1907 str. Raphaël 1
(prin str. Armenéscă)

[1]) Probabil 1 aprilie 1907. Arhivele Statului, Colecția Spiru Haret, Dos. 4 filele 5—6.

În vederea la facerea tabloului Tocilescu semnat

Domnule Președinte,[2])

Ca vechiu conferențiar titular al Atheneului, am onoare să vă rog să bine-voiți a dispune să fiu înscris printre conferențiarii stagiunei viitoare cu două conferințe, cea dintîiu, intitulată „Magie" pentru una din serile lunei Februarie, cea a doua, purtînd titlul „Țările Criminale" pentru luna Marte.

Primiți, ve rog, Domnule Președinte, prea înalta mea considerare.

Alexandru Macedonski
str. Sculpturei 12 bis

D-sale
D-lui Președinte al „Atheneului Român"
din Capitală

[2]) Arh. Statului, Municipiul București, F.A.R. Dosar 3/1902, p. 81

12 Maiu 1920

La Comitet
Avînd în vedere că e vorba de ajutorarea unui cunoscut om de litere și starea sănătății sale, cum și lipsa sale (sic !) de resurse, se acordă suma de lei 2 000 (două mii).

Dl. Administrator e autorizat a face plata, primind act descărcător.

Em. Porumbaru

S. Sihleanu

Excelență[3])

Caracterul vostru cu totul înalt și ce cu drept v'a pus în fruntea unei Instituțiuni Culturale cum este cea a Atheneului, mă autorizâ să vă adresez această petițiune cu o deplină încredere. Vă mulțumesc însă înainte de orice de grațiozitatea cu care ați pus Atheneul la dispoziținea mea pentru o serbare al cărei produs va contribui la timp la îmbunătățirea sănătății mele grav atinsă.

Dar pînă la organizarea ei și epoca fixată ca s'o dau, medicii mei îmi spun că am urgentă necesitate să mă duc pentru trei săptămîni la Predeal. Din nefericire mijloacele îmi lipsesc.

E.V. veți lăsa un nume nepieritor ca și Exarcu în ducerea înainte a înaltei Instituțiuni ce prezidați. De aceea m-am gîndit că aș putea să fiu ajutat în acest scop cu suma de trei mii lei din fondurile Atheneului.

Inpunîndu-vă cu adînc respect cererea mea sînt

al E.V.
prea recunoscător devotat
Alex. Macedonski
C. Dorobanți 23.

Excelenței Sale
D-lui Em. Porumbaru, vechiu Ministru Secretar de Stat
Președinte Atheneului Român

[3]) Arh. St. Mun. București, F.A.R., Dosar 5/1922, p. 24

Proces Verbal,[4])

Astăzi 12 Mai 1920, membrii Biroului Ateneului fiind convocați în ședință sărbătorinală, au luat parte Dnii. Em. Porumbaru, Gh. Adamescu, G. Dragu, G. Mirea, C. Rădulescu și St. Sihleanu, cari luînd în cercetare lucrările la ordinea zilei, au decis următoarele :

Se aprobă să se acorde D-lui Al. Macedonsky un ajutor de lei 2 000, solicitat pentru căutarea sănătății ; — aceasta în vedere că solicitantul e un distins literat, fără mijloace — ;

. . . . . .

semnează

Gh. Adamescu
C. Rădulescu

[4]) Arh. St., Municipiul București, F.A.R., Dos. 1/1919—1924, p. 10

3 oct.

Conform hotărîrei luate se acordă sala pentru cele două ședințe, cu prețul de una sută lei pentru fiecare ședință.

Președinte (indescifrabil)

Domnule Președinte,[5])

Ați avut marea bunătate să-mi spuneți ultima dată că veți binevoi să aprobați cererea mea spre a putea să dau, ziua la Atheneu, două serbări literare în împrejurările de față, fără ca să fiu supus la vreo altă plată decît cea a serviciului, iar a încălzitului și luminatului de va fi nevoie.

N-am putut să mă folosesc însă atunci de nobila Dv. dragoste pentru limba și literatura Țărei noastre, deoarece stagiunea era prea înaintată astă primăvară și căldurile cari începuseră deja opreau succesul acelor serbări.

Ținînd socoteala de împrejurările prin care trecem, și de trecutul meu literar de 40 de ani de o neobosită luptă pentru literatura și limba română cît și de principiile în temeiul cărora Atheneul Român a fost constituit ca societate și clădit ca edificiu, vă rog Domnule Președinte să dispuneți a mi se acorda ziua de 23 Noembrie 1917 și ziua de 12 Ianuarie stil nou 1918 pentru aceste serbări, și anume de la orele 2 oficiale la orele 4 și jumătate p.m.

Primiți, Domnule Președinte, prea respectuoasa mea considerațiune și stimă.

Alex. Macedonski

Domniei Sale
Domnului Președinte al Comitetului Atheneului Român

[5]) Arh. Statului, Municipiul București, Fondul Ateneul Român, dosar 1/1918

Vladimir Streinu

In ziua de 26 noiembrie 1970, a încetat din viață scriitorul și profesorul universitar Vladimir Streinu, personalitate marcantă a vieții literare și culturale din țara noastră.

Născut la 23 mai 1902, în comuna Teiu-Costești, județul Argeș, Vladimir Streinu a urmat cursurile Facultății de Filozofie și Litere din București. În iulie 1947, la Universitatea din Iași, obține cu strălucire titlul de doctor. A activat timp de 25 ani ca profesor în învățămîntul secundar, apoi ca șef de sector la Institutul de Lingvistică și Institutul de Teorie și Istorie Literară „George Călinescu". Pentru meritele sale în domeniul istoriei și teoriei literare a fost ales membru titular al Academiei de Științe Sociale și Politice. A făcut parte din Consiliul de conducere al Uniunii Scriitorilor ; a îndeplinit funcția de director al Editurii „Univers" și de profesor la Universitatea din București.

Vladimir Streinu a debutat, încă din anii studenției în paginile revistei „Adevărul Literar" și a contribuit la activitatea de prestigiu a cercului „Sburătorul", în calitate de colaborator principal al criticului E. Lovinescu. Deși se afirmă de la început ca poet de viguroasă expresie, pasiune care l-a însoțit toată viața, Vladimir Streinu s-a îndreptat spre critica și istoria literară, în cadrul cărora s-a afirmat printr-o prezență activă și plină de autoritate. De pe o poziție rațională, conducînd revistele „Kalende" și „Preocupări literare", s-a opus tendințelor mistico-ortodoxiste în literatură, în preajma și în timpul celui de-al doilea război mondial, contribuind la imprimarea unei direcții umaniste, democratice în lirica și proza din acea perioadă.

Vasta sa activitate publicistică și literară își are începutul în volumul „Pagini de critică literară" (1938), după care au urmat „Clasicii noștri", „Versificația modernă" și „Calistrat Hogaș", „Istoria literaturii române moderne" (coautor), pentru ca să se încheie cu monografia, sub tipar, despre Ion Creangă.

Prezent în principalele ziare și reviste ale țării, în activitatea radioului și televiziunii, Vladimir Streinu a militat pentru afirmarea culturii noastre naționale, pentru dezvoltarea literaturii actuale animată de idealurile umanismului socialist.

Intelectual de o vastă cultură Vladimir Streinu a tradus numeroase opere din literatura universală clasică și contemporană. S-a remarcat, de asemenea, prin contribuția adusă la promovarea peste hotare a culturii noastre, prin activitatea desfășurată în unele organisme literare internaționale, inclusiv în calitatea sa de membru în Comitetul Asociației Internaționale a Criticilor.

Vladimir Streinu a continuat să fie pînă în ultima clipă de viață o personalitate de prim plan în domeniul istoriei și teoriei literare, a ridicat critica la un înalt nivel de competență și probitate profesională, de existență artistică, militînd cu fervoare pentru o literatură realistă inspirată din tradițiile noastre naționale și din viața nouă a României socialiste.

Pentru meritele sale deosebite, a fost distins cu ordine și medalii ale Republicii Socialiste România.

Cultura românească pierde în ființa lui Vladimir Streinu una din valorile ei strălucite, memoria lui va dăinui în conștiința iubitorilor de frumos din patria noastră.

MINISTERUL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI
COMITETUL DE STAT PENTRU CULTURĂ ȘI ARTĂ
ACADEMIA DE ȘTIINȚE SOCIAL-POLITICE
UNIUNEA SCRIITORILOR DIN R. S. ROMÂNIA

★

Corpul defunctului se află depus în incinta Casei Scriitorilor „Mihail Sadoveanu", din Calea Victoriei nr. 115, unde i se poate aduce ultimul omagiu azi între orele 9-12.

Adunarea de doliu va avea loc azi, sîmbătă 28 noiembrie 1970 orele 12, iar ceremonia înhumării la Cimitirul Bellu, orele 14,00.

Ilustrație de DONE STAN la „Pseudokinegetikos" de Alexandru Odobescu

punct și virgulă

Diderot: „Cugetări răzlețe"

Treizeci de ani după publicarea lucrării Pensées philosophiques **(1747), Diderot revine la forma** cugetări **atunci cînd începe să scrie ultima sa operă teoretică asupra artei :** Pensées détachées sur la peinture, la sculpture et la poésie, pour servir de suite aux „Salons".

În locul unui „tratat" sistematic de teorie și practică asupra artelor plastice, lucrarea — apărută după Eseu asupra picturii **(despre care Schiller nota, într-o scrisoare adresată lui Goethe, că „iluminează profunzimile tainice ale artei") — prezintă, într-un cadru extrem de flexibil, capitole consacrate problemelor de inspirație și de execuție artistică, raporturile dintre creator și societate, despre gust și critică, constituind o culegere de observații disparate, anecdote, dialoguri și reflecții unde întîlnim toate leitmotivele esteticii și eticii lui Diderot.**

Vînătoarea cu vulturi

Falconry — arta de a folosi vulturul la vînătoare, adesea denumită în engleză și hawking **— a cunoscut culmea dezvoltării în evul mediu, cînd se practica spre desfătarea deosebită a regilor și prinților. Obiceiul de a crește păsări de pradă pentru capturarea altor animale, ca sport sau destinate hranei, există din antichitate. Acest exercițiu își are originea în Asia de Sud (Iranul antic) introdus în Europa prin intermediul ostrogoților și mai tîrziu al arabilor. În Marea Britanie acest sport datează din epoci străvechi, cunoscut mai cu seamă în veacul XVII.**

Poemele anonime despre Vînătoarea cu vulturi **(Falconry) și** Maestrul de vînătoare **(The Master of game) sînt scrise de aceeași mînă, probabil între 1425—1450.**

Arta nouă și strada în Polonia

F. Léger ar fi dorit să transforme orașul într-o compoziție de culori vii și pline de contraste, pentru că, la fel ca muzica în cafenele — arta trebuie să umple liniștea care se așterne între oameni. El sugera să fie utilizați trei sute de mii de someri spre a se remodela chipul Parisului (lucrurile se petreceau în timpul marii crize) : mai mult chiar, îmbrăcămintea trecătorilor avea să fie inclusă în această compoziție.

În Polonia, de-a lungul ultimilor ani, arta nouă a început să se integreze în peisajul urban. La Plock s-a înfăptuit ceea ce propunea cîndva Léger : fațadele cenușii ale imobilelor au fost acoperite în culori vii, după un plan bine gîndit care împărțea orașul în anumite zone colorate. În fel ca suprafața unui tablou. Orașul Elbląg a fost înzestrat cu vreo cincisprezece „compoziții spațiale" metalice, de proporții vaste — de fapt niște sculpturi abstracte, concepute de artiști polonezi din diferite regiuni care au supravegheat realizarea lor în uzinele metalurgice din localitate. La Varșovia s-a organizat o primă bienală de sculpturi în metal, după care un număr de lucrări au fost instalate pe una din arterele principale ale cartierului Wola. Dar evenimentul cel mai important în acest domeniu îl constituie experiența din Wrocław. Orașul Wrocław oferă artiștilor largi posibilități tehnice : ei își pot da frîu liber imaginației, dincolo chiar de limitele experiențelor plastice efectuate în atelier. Fantezia artistului intră, se îmbină în organismul trepidant al orașului, iar statuile sînt plămădite din același material ca și travele podurilor, semnalele de pe șosele, reclamele luminoase etc. Unii artiști au sugerat în proiectele lor folosirea unor montaje de oglinzi, în care peisajul schimbător al orașului reflectat să facă parte din sculptura însăși. Construcțiile în oțel imită lucrarea inginerilor, compoziția fascicolelor colorate de lumină este o materializare a iluminației din zilele de sărbătoare. Aceste opere fac în general abstracție de utilitate, de cotidian, conferind orașului un element fantezist, iluzoriu, surprinzător prin împletirea neașteptată de nuanțe și forme și totodată constituind un ecou al urbanismului, al civilizației, cu accente uneori pline de umor, de optimism.

Nic. POPESCU

„Bucureștiul" sau „Bucureștii"

Declinarea numelui capitalei noastre prezintă unele dificultăți. În cîteva sumare anchete s-au cercetat flexiunile mortologice ale acestui substantiv propriu în rîndurile unei mase mari de oameni în presă și în literatură.

Gramatica limbii române, elaborată de Institutul de lingvistică al Academiei Republicii Socialiste România, admite ambele forme, ca posibile și recomandă pentru ușurarea declinării singularul. Literatura noastră a utilizat însă de la începuturi pînă azi mai ales forma pluralului, scriitorii socotind-o cea mai plină de efecte estetice și cea mai apropiată de spiritul limbii.

Deschizînd culegerea de poezii populare a lui G. Dem. Teodorescu găsești o largă întrebuințare a numelui de București **; iată de exemplu la pag. 308 (ediție princeps) un cîntec de lume.**

Firicel de iarbă neagră
Tot Bucureștii mă-ntreabă
De ce port cămașe neagră...

Tot folclorul cu tematică și cu referiri nominale la orașul lui Bucur utilizează forma de mai sus. O excursie cronologică în toată literatura noastră ne dovedește același lucru.

Primii noștri romancieri care și-au arogat o tematică bucureșteană, după modele străine, frecvente în epocă, își intitulează cărțile „Misterele Bucureștilor" (G. Baronzi, 1862, idem George Crețeanu, 1853). Nicolae Filimon, primul nostru romancier în înțelesul adevărat al cuvîntului, utilizează adesea termenul în romanul său „Ciocoii vechi și noi" :

„La 23 aprilie anul 1825 locuitorii Bucureștilor erau cuprinși de frigurile veseliei și ale plăcerei..." [1])

Aceeași utilizare o găsim la contemporanul său Ion Ghica : „În mijlocul Bucureștilor, chiar la spatele palatului domnesc..." [2])

Arhivele Statului au editat prin 1936 un caiet de stampe în colecția „Arhivele Bucureștilor**", intitulat** Bucureștii vechi. **Intrebuințarea termenului este în concordanță cu documentele de arhivă. Scriitorii noștri din epocă, și cei dinaintea lor, au respectat această formulare consemnată istoric de manuscrisele vechi.**

Pentru exemplificare vom lua cîteva fragmente și din opera unor scriitori mai moderni care au manifestat întotdeauna exigență dar și înțelegere novatoare față de formele limbii noastre.

Mateiu I. Caragiale în „Craii de Curtea Veche" spune :

„Bucureștii rămăsese credincios vechii sale datini de stricăciune..." [3]).

La Ion Marin Sadoveanu, romancier direct, pe plan tematic, al vieții bucureștene, forma este des întîlnită :

„Acolo unde astăzi, în inima Bucureștilor, e o răscruce de străzi și tramvaie numeroase..." [4]).

„Fialcovski, cea mai renumită casă a Bucureștilor**, avea să întindă aici toate bunătățile..." [5]).**

G. Călinescu utilizează aceeași formă : „...se așteptau ca astfel de atacuri aeriene să se încerce asupra oricărui oraș și deci și asupra Bucureștilor..." [6]).

În scrisul cumpănit și exemplar ca grijie pentru formele limbii al lui Tudor Vianu forma București e frecventă :

„Cum arătau Bucureștii și cum trăiau oamenii în timpul ultimelor domnii fanariote..." [7]).

Marele poet, cenzor asiduu al exprimării corecte, Tudor Arghezi, impune prin toată opera sa forma „Bucureștii". Exemplu : „Adevărul este că tot Bucureștii le-a cîntat din gură, din flașnetă și din alte coarde sunătoare..." [8]).

Maria Banuș, într-un ciclu de poezii închinat orașului nostru, vorbește despre „Bucureștii copilăriei" [9]).

Am enumerat mai sus cîteva exemple edificatoare pentru utilizarea corectă a termenului. Așa cum s-a arătat în studii și articole de specialitate, presa, radioul, literatura sînt cîteva mijloace puternice de difuzare a unei forme lexicale. De multe ori o formă greșită capătă utilizare datorită acestor mijloace moderne de răspîndire în mase. Prin rîndurile de față nu am făcut decît să completăm discuția și să arătăm că și utilizarea acestei forme în sensul susținut de noi, adică folosirea pluralului este conformă cu spiritul limbii ; pledează pentru aceasta și cei mai de seamă scriitori români.

Emil MANU

[1]) N. Filimon „Ciocoii vechi și noi". ESPLA 1956 p. 320.
[2]) I. Ghica „Opere", ESPLA, 1956, p. 163.
[3]) Mateiu I. Caragiale „Craii de Curtea Veche", ESPLA, p. 62.
[4]) I. M. Sadoveanu „Sfîrșit de veac în București" ESPLA, 1955, p. 9.
[5]) I. M. Sadoveanu „Sfîrșit de veac în București", ESPLA, 1955, p. 451.
[6]) G. Călinescu „Bietul Ioanide" ESPLA, 1953, p. 376.
[7]) T. Vianu „Anton Pann" Societatea de științe istorice și filologice din R.P.R., 1955, p. 10.
[8]) T. Arghezi, „Pagini din trecut", ESPLA, 1955, p. 5.
[9]) Maria Banuș „Poezii" ESPLA, 1958 p. 113.

PAVEL PERFIL

anaforul

Ninse sloiurile alunecă într-o încetinelă mută pe firul Dunării :

Îl întreb pe învățător :

— De ce e așa de multă apă anul ăsta ?

Mă privește și nu-mi răspunde.

Pe lîngă noi trece o barcă. Chiar prin mijlocul străzii Dar trotuarele au rămas uscate. Omul de la băbăici mă privește. E trist și are fața asudată Zîmbește Dar eu observ doar zbuciumul obrazului și ochii : ochii peste măsură de negri, ca fundul unei mlaștini Îl socotesc totuși fericit că a reușit să scape dintre sloiuri. Sînt trei în barcă : el, nevasta și copilul Pe copil nu-l văd, dar înțeleg că el trebuie să fie acela care țipă în fundul lotcii Învățătorul mă strigă să nu rămîn în urmă. Alerg, cu copilul care plînge în fața ochilor.

— M-ai întrebat de ce e așa de multă apă anul acesta, — începu învățătorul privindu mă, să-ți spun de ce : sînt sloiuri multe și de aceea e multă apă Mă uit în ochii învățătorului În colțurile orbitelor îi apar cute adînci E bătrîn și cărunt învățătorul nostru Mi-e frică să-l privesc în ochi, dar, parcă, cineva mi-a pus mîna în ceafă și mă obligă să mă uit.

— N-ai înțeles ?

— Nu !

Învățătorul nostru rîde ; rîde de noi că nu-l înțelegem. Îmi plec rușinat capul. Omul din barcă îmi face semn. Îl observă și ceilalți și ne apropiem tot grupul.

— Tata... dacă vine tata îi spuneți că mă întorc degrabă.

Vreau să-l întreb de unde trebuie să vină, dar el — fără să-mi fi ascultat gîndul — întinde brațul spre satul de peste Dunăre.

Îl înțeleg, dar mi-e cu neputință să cred că mai poate trece cineva dincoace printre atîtea sloiuri Noi îi răspundem că „da o să-i spunem bătrînului să vă aștepte", și femeia schițează din vîrful buzelor un vag „mulțumesc" Mă uit la învățător Figura lui nu spune nimic Se uită și ceilalți și el simte nevoia să ne zîmbească sau să ne spună ceva care să împrăștie măcar pentru un moment tristețea Ne arată școala sus pe deal ca un castel din evul mediu Deasupra școlii se învîrtesc stoluri de ciori.

— Are să ningă, ne spune.

Fără să vreau dau capul pe spate. Da, norii sînt jos, jos de tot gata să se pogoare asupra orașului. Aproape că ating clădirile mai înalte din oraș. Vîrful geamiei nu se mai vede E înecat în negură Mă doare gîtul Am dori să plecăm Am obosit și ne dor ochii din cauza albului crud al zăpezii și a goanei turbate a sloiurilor Dar învățătorul ne ține acolo lîngă el, la cîțiva pași de Dunăre să privim sau să așteptăm : cum va ninge sau cu va sosi bătrînul.

Bărbatul acela cu barca s-a întors. Ne întreabă dacă n-a venit taică-su. Îi spunem că nu Apoi, tot el continuă :

— S-a lăsat ceața și asta-i mai prost. Da, e mai prost că nu se mai vede malul celălalt și nici zgomotele nu se mai aud : sînt înecate în fîșîitul sec al gheții Mă întreb cam cîți ani să aibă omul cu barca Să tot aibă treizeci. Dar pare mai bătrîn Da, știu, apa l-a îmbătrînit. „Apa îl suge și-l încovrigă pe om — gîndesc eu". A început să ningă Fulgii mari, pufoși cad și se topesc în apă Bărbatul nu înțelege de ce privim la învățător și zîmbim Acum vrem să mai stăm, să vedem căderea lentă a zăpezii Nu ne mai dor ochii. Ceața s-a ridicat dar apa tot mai aburește și asta poate pînă-n primăvară, pînă s-o mai încălzi Omul care a trecut dincoace arăta ceva cu mîna — Auziți, auziți ? Nu auzim nimic de fîșîitul sec al gheții. - Da zice după un timp învățătorul Parcă aud o voce de bărbat. Ceva parcă îmi spune că acela care a trecut acum (și dacă încă nu l-am văzut îl cred pe învățător) nu va ajunge pe malul nostru. Nu, nu se poate să cred în ceea ce gîndesc. Dacă ăsta a reușit să treacă, de ce să nu treacă și bătrînul Da, îl vedem și noi acum. E singur și se luptă cu sloiurile. Îl vedem un minut, dară cum împinge lotca, apoi dispare. Îl cred pierdut de fiecare dată cînd prin fața lui trece cîte un sloi mai mare și ne acoperă vederea, dar apare iar cu ghionderul fluturînd de parcă s-ar juca, sigur de sine, cu o uriașă spadă, gata să doboare dintr-o lovitură toate sloiurile astea vrăjmașe. Acum îl vedem mai bine pe bătrîn E la mai puțin de o sută de pași de noi Bărbatul îl striga :

— Tată vezi că ai în față un anafor !

— Știu, Pelepco, știu !

Dacă el n-ar pomeni de anafor, poate aș fi sigur că bătrînul va ajunge pînă la noi, dar așa, ceva parcă mă îndeamnă să nu cred ; să nu cred că e așa de aproape de mal Îl văd la mii de pași de locul în care trebuie să ajungă Poate așa gîndesc și ceilalți dar le e teamă s-o spună cum mi-e teamă și mie Închid ochii Mă dor orbitele Toți au mutrele îngrozite și țipă Deschid ochii. Nu văd decît barca răsturnată cu carena în sus și ghionderul înfipt în gheață Bărbatul și-a pus mîinile la ochi și nu vede decît ridurile murdare de catran de la vîntire Are mîinile butucănoase, pline de bătături. Mă sperii și plîng De mîinile lui mă sperii că sînt atît de mari și de butucănoase și de bătrîn că a dispărut tocmai cînd se credea mai sigur și în afară de primejdie A venit un sloi, a lovit barca dintr-o parte și păcătosul de anafor a răsturnat-o Văd ghionderul înfipt în gheață, ca un cuțit împlîntat în carne vie și-l văd și pe bărbat cu mîinile la ochi Plînge Învățătorul ne spune să plecăm Are ochii tulburi și fața palidă și trasă, și, parcă ochii aceia tulburi ai învățătorului ne-ar spune : „Așa e vedeți ce aduce apa ?" Dar nu-l înțelegem și ne plecăm capetele Ne e rușine să vedem ochi străini.

Vremea lui Cromwell

(Urmare din pag. 8)

Monumentul antichității în care s-a petrecut marea răsturnare a civilizației mediteraneene, monumentul în care Constelația Cruzimii s-a îndepărtat făcînd loc celeilalte Constelații, a Milei, este Colisseul, teatrul cel mai măreț din istoria omenirii. Martirii sînt de plîns, de compătimit, grandoarea însă rămîne, și nu se știe cîtă cruzime, mai mult sau mai puțin făți-șă, nu intră, în mod necesar, totdeauna, în orice grandoare. Crucea imensă pe care palitatea a așezat-o în dreptul lojei imperiale mi se pare un abuz, ea pare atît de străină în acest decor păgîn ! Nici un semn nu răscumpără suferința, sau dacă încearcă să o răscumpere, cade el însuși în păcatul trufiei, revanșei, intoleranței și interdicției odinioară osîndite. O uzurpare care poate să-ți dea un sentiment de nedreptate, de substituire, și compătimirea ta în mod paradoxal, ar merge în sens invers către lumea în care viața unui luptător se hotăra printr-o simplă întoarcere a degetului spre pămînt Numai un om care a înfruntat o fiară în mijlocul circului știe ce înseamnă să înfrunți o fiară în mijlocul circului, numai el și nimeni altul, nici o religie, nici un sistem de idei nu poate vorbi despre acest lucru. Canonizarea suferinței denaturează suferința, trădînd adevărata ei biografie și nu știu dacă un martir, presupunînd că i-ar fi dat să repete experiența și ar vedea cîte cuvinte false s-au rostit despre suferința lui, nu ar alege din nou fiara.

Sute de pisici cu furișările lor înșelătoare, care și-au găsit culcuș aici între ruine dau Colisseului nu știu ce aer de budoar impudic, electrizant. Sute de pisici în înserarea Colisseului cască se întind, somnoroase, arcuindu-și spinările sub mîngîierile turiștilor japonezi. Am nimerit într-un grup mare de tineri din țara soarelui răsare, și regret că ei au uitat acasă măștile strămoșilor lor și în locul lor minuiesc stereotip aparatele civilizației moderne. În lojile de sus, lumina bate în cărămizi înroșindu-le ca și cum acolo spectacolul încă ar mai continua, cu Nero urmărind jocurile prin lorgnonul lui cu miner de diamant : și deodată impresia că stai într-un infern de cărămidă răcit la temelie, căldura păstrîndu-se doar sus deasupra arcadelor imense prin care se văd primele stele ale Romei, autobuze lunecînd ireal și firmele luminoase ale trattoriilor

Ce adăpost măreț și-a ales aici timpul. Ce cuib magnific, ce simbol al existenței, prăpastia aceasta eternă de lut ars, în care leii fără sfinți, s-au retras în pisici

Vremea lui Cromwell

Note de drum

de

CONSTANTIN ȚOIU

Parada

Soldații O.N.U., cu drapel în frunte, cu beretele lor albastre cerești, cu bocanci negri lăcuiți, proaspăt salvați parcă dintr-un cazan cu smoală în clocot, în care ar fi nimerit din greșeală, cu talpa, foarte ciudat, mult îndoită și cu vîrful întors în sus ca un cioc de corabie, încît ating lespezile catedralei, nesigur, într-un echilibru precar... bocanci de paradă incomozi avînd mai curînd aerul unor coturni de tragedie, făcuți să înalțe și în același timp să dea o majestate chinuită.

E un spectacol, și orice spectacol este o altă existență, propusă de oameni, nefiresc de riguroși în ceremonii, fiindcă viața de zi cu zi este atît de plină de dezordini și slăbiciuni, deci și parada pe care o văd trebuie să fie nenaturală, pasul constrîns al soldaților, zvîcnit din genunchi înainte și readus încet la loc pe lespezile lucioase (mai mult prefăcîndu-se că avansează, în energia lui înșelătoare) parcă ar pipăi cu prudență terenul, un teren în care nu trebuie să te încrezi prea mult. Unii, fiindcă plăcile de marmură de pe jos ale Westminsterului poartă o crustă fină de ceară întărită, pe care poți să te iscălești cu acul, sînt gata să alunece, și, pentru mine, cel puțin, în aceste momente, toată ceremonia se reduce la un pariu: băieții aceștia își vor păstra sau nu echilibrul? Ochii mei, de emoție și încordare, au căpătat precizia unei camere de filmat, urmărind tălpile ce patinează ușor... Catedralele, chiar și cînd e vorba de o aniversare cum este aceasta a împlinirii a douăzeci și cinci de ani de la înființarea Organizației Națiunilor Unite, nu sînt făcute pentru defilări militare, deși clerul și armata s-au înțeles totdeauna. Oricît de tipică și de grandios de britanică ar fi ceremonia la care asist, mă gîndesc la un roman francez, la Stendhal și la **Roșu și Negru** care a eternizat structura civilizației europene împărțită în clase încă de la începutul secolului trecut.

Un domn distins, mic de statură, cu ochii foarte prezenți pe care îl văd succesiv printre șirurile de soldați care defilează lent, atît de lent, și pe care am impresia că l-am mai văzut undeva, îmi abate atenția, scoțîndu-mă pentru cîteva clipe din suspansul înaintării dificile. El stă chiar în fața mea, recules, cu ochii în sus, într-una din băncile de peste culoarul lung scînteind ca un rîu înghețat iarna în soare și pe care compania de onoare O.N.U. mărșăluiește spre altar. Nu se cuvine să te uiți stăruitor la un om, fie și celebru, mai ales cînd el se întîmplă să fie un prim-ministru căzut la alegeri și care a avut în mîini soarta Angliei; curiozitatea mea de continental și tirania aceasta a văzului, pe care o simt ori de cîte ori oamenii și peisajul se schimbă, sînt puse la grea încercare. Cel mai cuminte, totuși, în protocolul acesta glacial, e să contemplu drapelul de un albastru imposibil, acum observ, cum nu reușește să fie nici cerul, poate doar cerul din pînzele Renașterii, cu meteorologia lui divină — drapelul și ostașii care între timp s-au apropiat de altar, cu atît efort, sau asta a fost numai o alarmă a închipuirii mele.

Singura mea rugă, pe cînd orgile tună și trîmbițele țipă frenetic e să nu cadă pe jos vreunul din băieții aceștia în uniformă atît de gravi, de curați și de pătrunși de măreția misiunii lor, să nu-și piardă cumva echilibrul și să se întindă pe jos cît sînt de lungi, dumnezeule al lui Henric al optulea, ai grijă de ei, fă ca totul să iasă după program. Cînd ultimul trece la mai puțin de un metru distanță de locul unde mă aflu, îi văd fața crispată și pleoapele bătînd repede peste ochii de culoarea beretei. „Ils étaient trés nerveux... — avea să strige mai tîrziu la ieșire o franțuzoaică bătrînă spre prietena ei care întindea un cornet acustic negru cu marginea de fildeș — je me demande pourquoi ils étaient tellement nerveux ?".

Doi copii negri îmbrăcați de sărbătoare, un băiețel și o fetiță, întîrzie în catedrală lîngă ușa înaltă pe unde mulțimea iese afară în soarele unei splendide zile de toamnă londoneză. Copiii au rămas singuri acolo în semiumbră prinși de mînă într-un joc al lor în catedrala pustie. Tatăl lor se apropie și îi mustră politicos, pe tonul unei educații engleze perfecte, pe care eu, singurul spectator, o găsesc exagerată sau în orice caz, prea țeapănă, în acest caz, cum îți vine orișice haină nouă, dar ei, copiii nu aud nimic cum se învîrt, ametiți, bătînd cu un ritm admirabil marmura venerabilă. La urma urmelor, ceremonia s-a terminat, dansul acesta poate să fie și el un omagiu, tatăl îi ceartă însă din ce în ce mai iritat, pe urmă observ motivul enervării lui, pe placa de marmură albă de jos pe care copiii țopăie fericiți scrie 15 septembrie 1965, 25 de ani de la Bătălia Angliei, în memoria lui Sir Winston Churchill.

Mai sînt cîteva minute pînă la ora douăsprezece. Turiștii privesc turnul aurit al Big-benului, ardezia lui strălucitoare ca dintr-o carte de povești nordice, nu m-aș mira să zăresc trecînd pe deasupra lui un prinț mic și aventurier călare pe o lebădă. Un ceas, oricît de impunător ar fi, nu poate să bată mai mult de douăsprezece ori. Toate orologiile lumii cunosc limita aceasta, 12 bătăi oarbe, și ziua și noaptea, mai însemnate prin ceea ce noi punem în ele, decît prin ceea ce ele reprezintă de fapt, iluzie, convenție, împărțire arbitrară. Big-benul se pregătește și el tăcut pentru cele douăsprezece semnale ale lui și lumea așteaptă privind cadranul imens de aur în ziua aceasta de aur în care toți regii Angliei și-au topit în văzduh coroanele. Și Big-benul iese din tăcerea lui, morocănos ca un orator pragmatic, care nu are prea multe de spus, decît esența, esența aspră a Timpului punînd materia la lucru...

Ascult una cîte una cele douăsprezece fraze, cele douăsprezece enunțări simple și nete ca ale unui tratat de filozofie engleză, Bacon, John Locke... Cînd și ultima bătaie se pierde în cerul rădios, în aerul umed care miroase a ocean, a îndrăzneală și călătorii solitare, mă gîndesc la distanța cîștigată și la orgoliul acestei națiuni, la umorul ei puternic pînă la insolență, care îi face pe vînzătorii de ziare, cînd Insula se învăluie toată în neguri și coastele Europei nu se mai văd, să strige, „Continentul în ceață", ca și cum ar fi vorba de un eveniment care pe ei nu i-ar privi.

De la Westminster, pe White Hall, în linie dreaptă, pînă la Trafalgar Square cu leii de piatră, coloana lui Nelson și porumbeii grași, îmbuibați de grăunțele turiștilor, am tot răgazul să-mi aduc aminte cuvintele lordului, care încheiaseră Aniversarea celor 25 de ani de la înființarea O.N.U.-ului și pe care neglijasem să le notez. Dar ele răsar acum de la sine în memoria mea ca o emanație a perspectivei largi și monumentale, plină de nu știu ce forță magnetică și decizie: duritate și gingășia ierbii, putere și ocrotire, și respect pentru altul pentru că altul ești de fapt tu și prin toți te respecți mai întîi pe tine însuți, și datoria de a ocroti, și nu asupri, semnul real al puterii și superiorității. Cînd ajung în dreptul sentinelei călare, cu tunică roșie și coif galben tras pînă sub sprîncene, mi-am adus aminte! Cuvintele vorbitorului se reașează în ordinea lor greoaie, fără nici o strălucire de stil, fără nici un efect retoric, cuvinte searbăde aproape, sicîitoare prin repetiția sau insistența lor. Din mers, încerc să le tălmăcesc în cea mai limpede limbă românească, mi le spun și în șoaptă ca să le verific cum sună, cum vibrează aici, sînt singurul om, deodată am mîndria că eu sînt singurul om sau primul, care, în toată metropola aceasta cosmopolită, gîndește și exprimă în românește cuvintele: „Ambiția unui om (și extinzînd, poți spune ambiția unei țări) poate să nu fie ambiția altui om (sau altei țări) dar umanitatea unui om (țări) poate să fie umanitatea altui om (altei țări)".

„Insula cîinilor"

Mile End, sfîrșit de milă, un loc unde altădată diligențele își schimbau caii, este numele unei străzi lungi și al unui cartier periferic de care mă leagă două întîmplări. Aici, în cartierul acesta modest, m-am simțit cel mai liber și mai aproape de casă. Cînd spui **Mile End**, cei din centru se gîndesc dezorientați cîteva clipe și pe figura lor vezi că ei situează cartierul undeva departe de tot, ca și cum ar fi vorba de un alt oraș. **Mile End** este așezat în partea de răsărit a Londrei, nu departe de **Roman Road**, Drumul Roman, tăiat de legiunile lui Cezar și unde se țin săptămînal tîrguri în aer liber pe cîțiva kilometri distanță. Am mers pe **Roman Road** aproape un ceas, am mers pe el încercîndu-l ca pe o autostradă nouă, abia dată circulației, am mers cu sentimentul foarte bizar (numai în copilărie am avut senzația aceasta, cînd porneam peste cîmpie spre orizont, ca să ating marginea cerului) că dacă am picioare bune și toată răbdarea pot să ajung într-o zi în România, pot să intru în ea pe drumul săpat de Traian în stîncile Oltului, sau pe la **Adam Clisi**, călcînd pe aceeași piatră tăiată la fel. La Roma, pe **Via Sacra**, căutînd locul unde îl agățase pe Horațiu, Pisălogul cetății, Inoportunul, din satira celebră... **Ibam forte via sacra sicut meus est mos**... regăsisem aceeași formă și calitate a pietrei de pe segmentul de șosea din partea de răsărit a Londrei, unde mi se păruse o cîlpă, că, mergînd cu toată nădejdea, aș fi ajuns în România, înotînd prin cenușă care e zăpada imperiilor și a drumurilor eterne.

La sud, în bucla mare pe care o face Tamisa, se află docurile Indiei de vest. Aici se întinde teritoriul faimos numit „Insula cîinilor", cartierul docherilor londonezi, decorul, gata ridicat, al filmelor de aventuri. „Răzbunătorii" au trecut pe aici într-o noapte, în goana mașinii. Străzile sînt strîmte, cotite, cu ziduri înalte de cărămidă, fără ferestre, mergi prin ele cum ai merge printr-un burlan, și nu știu cărui „cîine" i-a venit într-o zi ideea să facă din „insula" asta o republică separată de Londra, un urmaș al lui John Cade. Sigur e că ideea a prins foarte repede, orice nou prilej de izolare e aplaudat numaidecît de englezi, — noi ne izolăm din ce în ce mai mult ca să găsim sensul adevărat al unității (butada unui intelectual) — și în dreptul hanului **City Arms**, Brațele Orașului, a și fost înălțată o barieră ca la toate granițele, de aici începe Republica cîinilor. A fost o zi exaltată, plină de speranțe, pe harta globului pămîntesc apăruse un alt stat, cu parlamentul de-o zi, la hanul mic și alb unde mănînci cîrnați, bei bere și asculți povești de pe toate mările lumii.

Credeam că munca docherilor e cea mai grea muncă. Uitasem de gunoieri pentru că noi socotim foarte normal să vină zi de zi cineva să strîngă gunoiul ca Albă-ca-Zăpada în casa piticilor. Trebuie să vezi o grevă a gunoiului într-o metropolă cum este Londra ca să-ți dai seama de proporțiile acestei meserii umile. Fiecare societate are gunoiul propriei sale capacități de a produce, și o societate de consum, presupunînd că puterea ei de a fabrica tot mai mult obiecte și mărfuri nu va fi stopată de nici o criză, riscă să-și creeze în viitor o nouă mitologie — greva aceasta îți poate sugera ideea — o mitologie cu o altă rasă de titani, în care titanii, în șorțuri de piele, luptă pe viață și pe moarte contra deșeurilor, avalanșelor, apocalipsului de resturi ale seminției omenești.

Complotul prafului de pușcă

Prima întîmplare auzită în **Mile End**, unde locuiesc mulți negri, e cum un negru, pe timpul inundațiilor din țara noastră, a sunat la ușa unui bun prieten de al meu, român, care stă în acest cartier, și i-a înmînat un pachet cu haine pentru sinistrați. El a spus că nu știe precis unde vine Romînia, că a văzut la televizor prăpădul, dar că asta nu contează, așezarea pe hartă, suferința are una și aceeași geografie — inima! și negrul a arătat cu mîna locul unde situăm de obicei mila și bunătatea. Nu l-am cunoscut pe acest om deși aș fi vrut, și mi-ar părea rău dacă el era cel care striga cu vehemență în Hyde Park, în după amiaza unei duminici: **England is finished!** Anglia-i sfîrșită, pentru că Anglia, poporul englez, nu poate sfîrși nici o dată, ci doar ce încă nu-i drept sau greșit în țara lui. De altfel, vorbitorul acela pasionat începuse să rîdă el însuși, molipsit, după cîte mulțimea care-l asculta cu răbdare, izbucnise în rîs lîngă pajiștea verde și calmă. A fost un lucru pe care nu l-am înțeles, cum rîdeau cu toții, și oratorul împreună cu ei, și cum unii îi ziceau „good boy, good boy", că el adică e băiat bun. Am auzit la Londra o expresie ce nu poate fi tradusă în engleză, fiindcă starea aceasta de suflet nu are tradiție în Marea Britanie, și de aceea circulă așa cum a lansat-o existențialismul francez, „avoir une mauvaise conscience". Anglia, după unii intelectuali de aici ar avea „mauvaise conscience", Rhodesia, Africa de Sud, popoarele Africii, problema integrării și acei școlari mici, albi și negri din școlile Londrei pe care educatorii într-un perfect spirit umanist și democratic îi amestecă tot timpul, chiar și seara, la jocuri, nu cumva să apară și cel mai mic semn de segregație rasială, dar tocmai grija aceasta, nobilă, produce bătaie de cap, e ca efortul unui om onest de a arăta mereu că el este onest, pentru că o dată, în mod nejust, a fost bănuit că n-ar fi — o alarmă veșnică a conștiinței. Ghemuit într-unul din pupitrele strîmte ale clubului de noapte „Ronnie scott's", unde cîntă „The încredible multiinstrumentalis Roland Kirk" și „The fantastic Oscar Peterson", veioeuzele mici fac și mai densă obscuritatea. Totdeauna ceva este gata să se termine cînd oamenii iubesc prea mult întunericul, peste ceea ce acestuia i se cuvine în mod normal. Aproape o sută de tineri, acum că spectacolul se încheie și intrarea nu mai costă nimic, au pătruns pe nesimțite în local și ascultă în picioare, descoperiți, alcătuind în jurul estradei un zid compact de trupuri care ascultă muzica, încremenite, cu o evlavie nouă, ca în fața unei noi religii. Însoțitorul meu se apleacă și îmi șoptește „E vremea lui Cromwell" și asta mă surprinde și tac și pentru că nu spun nimic, el își închipuie că n-am înțeles și repetă ce-a spus cu o voce mai clară, și fiindcă el a spus-o în limba lui și insistă, nu am nici un motiv să nu-l cred.

A doua întîmplare din **Mile End**: cum am dat, fără să știu, un penny pentru marele artificier, marele maestru al prafului de pușcă Guy Fawks, moș-crăciunul negativ al copiilor, în luna noiembrie, cînd e sărbătorită Marea ratare a acestui personaj de legendă. Oricum, cu un penny nu poți să cumperi nimic, decît să-l folosești ca fisă la antreprizele mecanice de jocuri de noroc, paraua asta mare și grea de aramă a căpătat cu timpul aerul unei decorații vetuste, coclite, dintr-un război de care nimeni nu-și mai aduce aminte de ce a fost dus și cine l-a cîștigat. Valoarea ei stă mai mult într-o eroare. Cine descoperă un astfel de ban cu o anumită greșeală de imprimare pe cap sau pajură, comisă cu zeci de ani în urmă de trezorerie, cîștigă o sumă respectabilă. Vînătoarea aceasta a dat monedei un mister, același ca știuca bătrînă din lacul bucureștean Mogoșoaia unde pescarii se jură că au văzut-o înotînd cu un diamant în bot agățat de fosta stăpînă a palatului. Puteam să jur că băiețelul bine îmbrăcat, neavînd cîțiși de puțin aerul unui vagabond, care mi-a cerut timid banul, fără să întindă palma, gata să renunțe la cel mai mic semn de refuz, colecționa penny de la neavizați, în căutarea banului cu noroc. Aș fi jurat strîmb, iar funia de care a fost spînzurat la 1605 nenorocosul Guy Fawks într-o zi de noiembrie, s-ar fi scuturat de mînie în muzeu, în turnul Londrei, dacă e păstrată cumva ca relicvă. Eroarea, cel puțin pentru un idealist ca el, care îngrămădise butoaie cu praf de pușcă sub parlament, ca să-l arunce în aer, la începutul secolului ce avea să fie dominat de figura lui Cromwell, consta în ceva cu mult mai mult decît o greșeală de tipar a trezoreriei. A doua zi abia aveam să observ păpușile mari de cîrpă, sperietorile, momîile rezemate de ziduri, de garduri, cu streanguri legate de gît, în poziții de oameni beți, moțăind expuse în parcuri, la colțurile străzilor, la gurile metrourilor, sau plimbate în cărucioare ca pruncii, niște prunci maturi, îmbrăcați în haine negre, cu toți nasturii încheiați, cu fața de cîrpă minuțios pictată, triunghiulară de obicei, ca o căpățînă de vulpe, pentru că Fawks, se aude și Fox, și-apoi omul care a pus atîtea butoaie de pulbere sub parlament, deși fusese prins înainte de a da foc fitilului, trebuie să fi fost șiret ca vulpoiul — un penny pentru Fawks, domnule, please...

E marea întrecere, marele joc al copiilor, care, orice s-ar zice, iubesc distrugerea. Cine strînge mai mulți bani pentru artificiile ce vor lumina feeric Londra în ziua de noiembrie a execuției marelui artificier, marelui naiv iubit de copii, pentru complotul său și pueril și fabulos, cînd, o zi măcar, orașul va fi, în cinstea lui Fawks, ocupat de copii.

NOE lansînd porumbelul (SAN MARCO, mozaic, sec. XIII)

Kensington Park

Paznicul călare pe bicicletă și cu o pîlnie de circ la gură trece pedalînd rar și anunțînd închiderea parcului. Soarele apune și fiindcă sanctuarele acestea ale verdeții, domeniul reginei, trebuie să rămînă pustii și curate noaptea, departe de tot ceea ce instinctul sau întunericul ar putea trezi sau profana, oamenii le părăsesc treptat după apusul soarelui. Stau lîngă trei bătrîni care își strîng smeele în inserarea ce se lasă. Mai întîi crezusem că ele fuseseră înălțate pentru nepoți. Mă înșelasem, bătrînii erau singuri cu cîinii lor înalți de rasă care se făceau că se bat între ei, cu mișcări simulate, cu un amestec de eleganță și condescendență, pe iarba elastică, netedă, verde-brună ca sticla și înviorător de proaspătă sub talpa goală, mă descălțasem anume, s-o compar, tactil, cu iarba cealaltă, iubită din ogrăzile Bucovinei.

Știu cum se înalță și se coboară un smeu, nimic nou. Bătrînii strîng sfoara cum știu și eu din copilărie, pe ghemul înfășurat pe băț, mișcînd ghemul, cruciș, cu o rotire ritmică din încheietura mîinii. Există și alt sistem, desigur, să petreci sfoara pe palmă și pe sub cot, ca frînghia de rufe, sau lasoul, dar așa poate să se încurce. As discuta cu bătrînii toate amănuntele. Cele trei smee se lasă în formație, ca o escadrilă, vin către pămînt cu un zbîrnîit din ce în ce mai puternic și împotrivirea de a coborî se comunică sforilor nervos încordate. Paznicul se întoarce pe bicicleta lui, descalecă, vine prin iarbă cu pîlnia în mînă și se interesează ce înălțime au atins azi smeele, dacă au avut vînt bun și dincotro și cei trei bătrîni care îl cunosc probabil de mult, îi dau lămuririle necesare.

Trecerea

Coasta Doverului rămîne albă în urmă și notez acest lucru că ultima culoare a pămîntului englez, după roșul de sînge de bou al caselor și verdele tandru al grădinilor zărite din tren, este albul. E o zi agitată, cu soare, vînt și valuri înspumate pe care plutesc cutii mari de carton, pescărușii le atacă în picaj. Sus, pe cerul cu nori pufoși, un avion cu reacție lasă o dîră subțire de vapori condensați. Pe colacii de salvare ai vaporului — acum descopăr — scrie **Invicta London** — nu știam că vasul poartă tocmai acest nume. Clătinîndu-mă după ruliul larg încep să-l cercetez cu rezistența mării în corp. Călătorii stau afară în briza amețitoare, privind coasta ale cărei contururi se șterg încet, pînă ce poți să crezi că ai în față o iluzie. E un vapor vechi, vopseaua albă crăpată abia reușește să-i ascundă carcasa ruginită, undeva, pe ușa căpitanului e scris pe o placă de alamă că vasul a participat la debarcarea din Normandia, că a apucat „ziua cea mai lungă".

Anglia e doar o părere la orizont, o metaforă shakespeariană, cu mumiile ei de piatră de la **Temple Church**, întinse peste mormintele cu trupurile adevărate ale lui Geoffrey de Mande, cavalerul mort la 1141, și Gilbert Marshall, adormit la 1 241; cu măștile călugărilor care fac grimase, pe care îi muște de urechi maimuțe, avînd aerul că le șoptesc ceva, măști intime ale fețelor bisericești pe care vulgul nu avea voie să le vadă. Interiorul oricărei dogme este alcătuit din astfel de strîmbături și defulări, interzise vederii celor de afară, fiindcă viața, cu humorul, cu plăcerile și sarcasmele ei continuă ascunsă și în perimetrul unui loc sacru.

Franța traversată într-o noapte pe itinerariul **Modificării** lui Butor pînă la Marsilia, unde la șase dimineața, sar la geam să privesc desfășurarea Mediteranei în compartiment stau singur cu un maistru, el a făcut războiul pe un submarin care însoțea convoaiele aliate spre Murmansk, și omul își începe lunga lui poveste, iar Coasta de azur o cunosc prima dată din punctul de vedere al unui submarin navigînd penibil sub ghețuri în spații de o exiguitate de necrezut, interlocutorul meu exclamă la fiece frază, „bien' alors" și „mon dieu", istorisindu-mi epopeea submarină de la Murmansk, trec prin Cannes, prin Nisa, Juan les Pins, și principatul de Monaco, însoțit de senzația mării înghețate a Nordului, cu interdicția de a fuma, în submarin și-așa nu ai aer destul, nu glumesc, rîde fostul submarinist, aici în tren puteți să fumați e aer, vreau să spun că acolo în cabinele cît o carceră cuvîntul de ordine era „nu aprindeți" cînd nu mai puteți, fumați cu pipa stinsă... Și cînd la Ventimiglia ies la suprafață, cînd scap de odiseea submersibilului navigînd pe sub banchizele cercului polar, închid ochii, nemișcat, și las să mă mîngîie un minut soarele blînd al Italiei.

(Continuare în pag. 7)

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție:
Constantin Țoiu

REDACȚIA:
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99

ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică: Mircea Popescu
Paginator: Nicolae Ion

Anul XIII
Nr. 49 (449)
Sîmbătă
5 decembrie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

RĂDULESCU GEORGE (elev cls. V-a) : IARNĂ

Anul 50

Primul număr al revistei noastre de pe luna decembrie apare în atmosfera de pregătire a unui nou bilanţ literar, potrivit oricărui fine de an.

Anul 1970, greu prin încercările prin care a trecut ţara noastră în urma calamităţilor din primăvară, a fost încă un prilej de verificare a trăiniciei sufleteşti a construcţiei noastre sociale, încă un prilej de verificare a solidarităţii poporului nostru, strins unit în jurul partidului.

Pentru scriitori, a căror profesie, nu totdeauna clar înţeleasă şi definită, se relevează tocmai în astfel de momente de încordare a voinţei şi de rezistenţă în faţa a ceea ce intervine, potrivnic, în calea dezvoltării liniştite a fiinţei omeneşti, lupta de refacere a poporului nostru, după inundaţii, a constituit o gravă temă de meditaţie şi de măsurare a puterilor. Mai profund însă decît însăşi participarea directă la această luptă, — ca cetăţeni şi minuitori ai scrisului cotidian, — va fi ecoul faptelor şi întîmplărilor din această perioadă, ecoul păstrat, valorificat în timp şi amplificat în conştiinţa lor, al cărei dar stă într-o pasionantă şi continuă descoperire a sensurilor ultime ale naturii omeneşti.

Vom spune că anul 1970, mai mult decît prin experienţa literară propriu zisă şi prin numărul cărţilor apărute, a fost „un an al caracterelor", un an al experienţei sufleteşti şi ataşamentului — cu tărie afirmat — al legăturii şi mai strînse dintre popor şi cei ce îl reprezintă, prin arta cuvîntului.

Cu luna în care am intrat, obştea scriitoricească se pregăteşte pentru sărbătorirea împlinirii a cincizeci de ani de la înfiinţarea partidului, ce va avea loc anul viitor. Planul de acţiune întocmit de Uniunea Scriitorilor prevede o serie de manifestări de amploare, în capitală şi în provincie, în sate şi oraşe, în centrele de cultură şi în centrele industriale, manifestări care vor marca acest eveniment de maximă importanţă în istoria ţării noastre de ieri şi de azi. Aceste festivaluri de larg răsunet şi de largă participare, confruntarea oamenilor de creaţie cu oamenii muncii, cu publicul cititor în cadrul aniversării drumului glorios al Partidului Comunist Român de la înfiinţarea sa pînă în zilele epocii noastre, vor fi însoţite de o amplă dezbatere, în cîmpul artei şi literaturii, a problemelor ideologice şi artistice, dezbatere substanţială privind rolul activ şi eficient al artiştilor şi oamenilor de cultură în construcţia morală a societăţii socialiste, în afirmarea umanismului ei.

O pondere foarte însemnată revine accentuării tematicei sociale, inspirată de eveniment, condiţia unei literaturi majore şi de perspectivă, valorificării creatoare a principiilor noastre estetice marxiste în spiritul unei literaturi moderne, cu o problematică complexă, vie şi autentică.

Revista noastră, în anul care se încheie şi în anul precedent a lansat chemări, în special tinerilor autori de a ataca în mod curajos, cu diversitatea talentelor şi stilurilor, subiectele mari ale temelor de actualitate, şi nu totdeauna, din păcate, a primit răspunsul dorit. Desigur că această aplecare asupra unor idei substanţiale, asupra unei poezii şi proze fundamentale, nu se face uşor, ea cerînd o perioadă firească de gestaţie şi de elaborare. Noi vom continua, cu şi mai multă stăruinţă să subliniem această exigenţă imperioasă, care este, mai întîi, propria exigenţă artistică şi etică a autorilor, o problemă interioară, de conştiinţă şi de afirmare sinceră şi organică, a adevărului. Respingem — în acest sens — orice literatură convenţională, salonardă, nesprijinită de puternicele realităţi ale vieţii pe care o trăim, şi credem că încercarea de a promova acest tip de literatură veridică, dificilă prin mesajul ei grandios, este singura modalitate superioară de a cinsti Marea Aniversare a Anului 50.

Luceafărul oferă paginile sale tuturor scriitorilor, de toate vîrstele şi generaţiile, pentru a-şi publica lucrările, mărturiile legate de glorioasa sărbătoare, pentru a lua în discuţie, la cel mai înalt nivel al ideilor şi meşteşugului literar, problemele lumii noastre, confruntarea cu ele şi cu noi înşine, ca cetăţeni şi oameni ai scrisului, în patria noastră, România socialistă.

LUCEAFĂRUL

ÎN ACEST NUMĂR

Cartea de proză – articole de Fănuş Neagu, S. Damian, Mircea Vaida

Despre ierarhizarea talentelor de Teodor Mazilu

Poeme de Cesare Pavese

ÎN FIECARE SĂPTĂMÎNĂ, MARIN PREDA RĂSPUNDE LA O ÎNTREBARE

Două pătanii ale unui intelectual idealist

(I)

Am avut şi am şi acum o simpatie deosebită pentru intelectualul idealist, deşi atitudinea lui stîrneşte la alţii rînjete cinice. Cinismul acesta se referă la ineficienţa idealismului intelectual raportată nu numai la vicleniile istoriei pe care o trăim în secolul nostru, dar şi la gestul intransigent din viaţa lui zilnică. Totdeauna s-a rîs de intelectualul idealist. Am rîs şi eu acum cîteva zile, firește cu simpatia pe care am declarat-o şi pe care vreau s-o cultiv şi în cititor, scriind cele două pătanii care mi s-au povestit.

Într-o zi sună cineva, un necunoscut, la uşa unui intelectual. Că era idealist se va vedea abia mai tîrziu, după trei sau patru ani, cînd gestul său abia atunci avea să-şi dezvăluie înţelesul. Necunoscutul era un tînăr student, cu o expresie în care noblețea vîrstei se îmbina în mod fericit cu aceea a spiritului şi l-a impresionat de îndată pe cel la uşa căruia a sunat cu ait mai mult cu cît tînărul era modest la înfăţişare şi în privirea sa nu strălucea decît o singură dorinţă, aceea de a învăţa, de a studia. Dar cum să înveţe şi să studieze la cămin ? Idealul oricărui student din toate timpurile a fost o cămăruţă izolată, liniştită, nu mai mare decît să aibă loc în ea un pat şi o masă pe care să-şi pună voluminoasele lui tomuri şi o bucată de pîine aşezată lîngă o carafă cu apă.

Studentul nostru avea asigurată mai mult decît o bucată de pîine la cantina lor studenţească, dar cămăruţa nu, adică izolarea totală, căminul neputînd oferi deocamdată decît odăi comune, de doi, trei, patru, sau mai mulţi inşi laolaltă.

— Am înţeles, îl întrerupse intelectualul nostru cu un surîs de afecţiune. Ai aflat că am eu o astfel de cămăruţă la mansardă, pe care deocamdată n-o folosesc şi vrei să ţi-o dau. Ţi-o dau bucuros. Poftim cheia ! Învaţă liniştit ! Nu-ţi cer nici chirie, nici întreţinere, nu e mare brînză, a mai adăugat el şi a făcut un gest de desconsiderare pentru cei care ar proceda altfel, adică n-o să ne îmbogăţim noi acuma cu şapte lei pe lună sau chiar şaptesprezece. Dar, a spus el totuşi, şi aici reflexele ochelarilor săi i-au strălucit de o blîndă ironie, lumina trebuie s-o plăteşti, fiindcă presupun că o să citeşti mult noaptea. Dai şi dumneata cît crezi !

Asta era ceva aşa simbolic, ca să-l facă să se simtă bine, să nu creadă tînărul că era tratat ca un cerşetor. Şi l-a lăsat acolo cu anii, nu s-a împrietenit cu el, nu era cazul, confreria intelectualilor neavînd nevoie de gesturi în plus ca să se simtă uniţi în faţa restului oamenilor, adesea atît de materialişti şi avînd nevoie de atîtea vizite şi convenienţe ca să se poată apropia unii de alţii. Intelectualilor le e suficientă Ideea. Birui-va gîndul, a spus o dată unul dintre ei, la sfîrşitul unei vieţi dedicată creaţiei intelectuale şi literare, şi mai ales stimulării creaţiei literare a altora, şi a murit desigur mîntuit.

Studentul aducea la trei luni mica lui sumă simbolică pentru lumină şi îşi vedea liniştit de tomurile şi examenele sale. Într-o zi însă în locul lui sună altcineva ca să aducă această insignifiantă sumă.

— Cine eşti dumneata ? îl întrebă intelectualul nostru, titular al apartamentului.

— Păi să vedeţi, zise necunoscutul, eu sînt cutare, tehnician la uzinele... Domnul inginer mi-a spus că are o cameră liberă şi m-am înţeles cu el, contra a o mie de lei, să-mi cedeze această cameră el primind de la spaţiul locativ o repartiţie proprie şi eu o repartiţie pentru camera în care a stat el.

— Care inginer ? îl întrebă intelectualul nedumerit.

— Studentul care a stat aici la dumneavoastră. Şi-a luat ultimele examene, a ajuns inginer şi a fost repartizat la noi la uzină.

— Cînd ?

— De curînd. Acum o lună.

— Aha, zise intelectualul nostru înţelegînd. Adică, reluă el cu dispreţ, îndată ce şi-a luat diploma de inginer... şi, continuă el ca pentru sine... ăsta a fost primul lui gest, pe care a crezut că trebuie să-l facă intrînd în viaţă, să ia filodormă pentru o cameră care nu era a lui.

Necunoscutul însă se strîmbă neînţelegînd şi pe strîmbătura lui, i se trînti, ineficient, uşa în nas. Fiindcă între timp copilul intelectualului nostru se făcuse mare şi avea şi el nevoie de o odăiţă, unde să se retragă şi să studieze, dar acum această odăiţă era ocupată cu ordin de repartiţie obţinut contra a o mie de lei, încasaţi de fostul student ca un fel de primă de intrare în viaţă.

Şi povestind acestea, pe figura intelectualului nostru apăru o expresie radioasă, care mă făcu să izbucnesc în rîs. De ce era el aşa de radios ? Ce descoperire făcuse de era aşa de încîntat de isprava lui ? Îi plăceau cumva astfel de pătanii şi îşi făcea din faptul că era eroul lor un titlu de glorie ?

Da !

„Pot să mi se întîmple din astea cîte una pe zi, vroia el parcă să spună, cu această expresie radioasă pe chip, şi tot nu voi renunţa la idealismul meu. Cel mult voi căpăta, dacă nu-l am, simţul umorului, iar dacă îl am, mă voi distra şi eu pe contul propriei mele firi cum se distrează alţii pe contul altora. E ceva rău în asta ? Posedă cineva o soluţie mai bună fără să aibă de înfruntat riscul de a nu mai fi un adevărat intelectual ?" mă interoga parcă el, sfidîndu-mă cu privirea lui, care sclipea ironic şi intransigent pe după ochelari.

Marin PREDA

Desen de DOBRE GHEORGHE

Pseudokyneghetikos

Fals tratat despre vînătoare ? Mai bine : *fals* tratat despre un *adevărat* tratat despre vînătoare. Iar acesta din urmă nu e *Manualul vînătorului* al lui Cornescu (simplu pretext), ci un tratat încă nescris, pe care *Pseudokyneghetikos* îl anunţă şi totodată îl îndepărtează, îl sugerează şi îl ironizează. Odobescu scrie o introducere şi un jurnal de autor la o carte niciodată scrisă ; o carte despre cum ar scrie Cartea.

Să-i dăm cuvîntul : „Mi-a venit în gînd că o carte de felul acesta s-ar putea scrie luînd cineva de subiect vînătoarea, spre exemplu, şi analizînd pe rînd toate impresiunile ce ea produce asupra noastră şi asupra simţirilor omeneşti, atît prin împărtăşirea omului la înseşi acţiunile ei ,cît şi prin descrieri literarii, prin imitaţiuni armonice sau prin reprezentări plastice ale scenelor de vînătoare" *(Opere*, 1955, II, p. 149) şi încă : „Unei asemenea cărţi — ca să nu-i lipsească nici ei patronajul mitologic sau divin — unei asemenea cărţi i-aş da în fiecare din părţile sale, cîte un titlu luat din regiunile ideale ale vînătoriei ; aş caracteriza-o, pe rînd, prin trei capete d'operă ale artelor plastice, în care par a se fi întrupat toate cugetările cele mai nobile, cele mai puternice, cele mai graţioase ce instinctul vînătoriei a putut vreodată să insufle unor oameni de geniu. Aceste trei capete d'operă, măreţe embleme ale artei vînătoreşti, le-aş afla în statua antică numită *Diana cu ciută*, din galeria Luvrului, în grupa *Dianei de Poitiers*, sculptată de artistul francez Jean Goujon, şi în gravura pictorului german Albert Dürer reprezentînd vocaţiunea miraculoasă a *sfîntului Hubert*" (p. 150). *Pseudokyneghetikos* nu se suprapune însă peste aceastã „monografie filozofică, istorică, literară şi estetică a vînătoriei", deşi autorul mărturiseşte că „semeaţa idee i-a trecut un moment prin crieri", mai mult, că „a început chiar a citi cu acest scop tractatele în proză etc..." În *Pseudokyneghetikos*, „proiectul de carte va rămînea (...) pururea în stare de proiect şi (...), aşteptînd să-mi vină momentul de inspiraţiune şi talentul de critică ce mi-ar trebui ca s-o pot scrie, eu unul voi rămînea întocmai ca vrabia care mălai visează" (p. 155).

Ironia alungă ispita erudiţiei ştiinţifice. *Pseudokyneghetikos* conţine ideea unui tractat cinegetic şi critica acestei idei, nostalgia operei de ştiinţă şi renunţarea sceptică la ea. Întreg spiritul lui Odobescu se găseşte în această ambiguitate, erudit din lipsa imaginaţiei literare, şi autor de literatură din tristeţea erudiţiei.

Pseudokyneghetikos sintetizează itinerariul autorului în căutarea unui Tractat pe care nu se simte capabil să-l scrie. Fragmentul provine din amînarea intrări în posesie a unui obiect precis, din aventura Cărţii care se neagă pe măsură ce se scrie, se constituie pas cu pas, capitol cu capitol (sculptura, pictura, muzica, literatura vînătorii) fără a căpăta o formă constituită, tinde permanent să se închidă asupra temei sale ştiinţifice, rămînînd permanent deschisă asupra unei teme de imaginaţie. Astfel încît, ultimul capitol, „cel mai plăcut pentru cititor", compus din puncte de suspensie, marchează lipsa de încheiere, suspensia ei definitivă.

Pseudokyneghetikos reprezintă, aşadar, nu o scriere pe o temă dinainte dată (vînătoarea), ci un protocol a scrieri în care tema (Cartea) abia se inventează. De aici, libertatea aparentă de „a bate cîmpii cu graţie", cum zice G. Călinescu ; dar şi logica ei particulară, cu mult mai riguroasă decît pare la prima vedere. Această ordine în dezordine ţine de raportul dintre gestul de a scrie o carte şi cartea însăşi ce va rămîne, în fond, nescrisă : apropiere continuă a imaginii reale de o imagine ideală, suprapunere amînată la nesfîrşit. Aşa cum vînătorile prinţului Cantacuzin din romanul lui Sadoveanu sînt numai nişte ritualuri cinegetice frumoase şi neeficiente (căci Prinţul „nu împuşca niciodată nimic"), tot astfel *Pseudokyneghetikos* e Tractatul fals, frumos şi neeficient, care întîrzie deliberat să-şi asume răspunderea unui scop, operă de imaginaţie a unui „nevînător", după cum se recomandă însuşi autorul, care preferă practicii vînătorii (fie şi sub forma cărţii) poezia ei. Detaşarea ironică de „regulele tehnice" şi de „învăţăturile doctrinarii" ale *Manualului* lui Cornescu trebuie înţeleasă ca o detaşare de pretenţiile lui ştiinţifice, de orice pretenţii ştiinţifice. Erudiţia lui *Odobescu* este maliţioasă şi parodică („Fără a mai căuta în zadar o soluţie pentru interesanta controversă de cauda canis, hai să o lăsăm şi de astă încurcată").

Pseudokyneghetikos trebuia să fie introducerea serioasă la Manualul lui Cornescu şi a devenit introducerea ironică la un *Tractat* niciodată scris de însuşi autorul ; pornind aparent de la o temă dată, a părăsit-o, inventîndu-şi pe parcurs adevărata temă ; împlinind, în intenţia dintîi, un rost util şi erudit, a sfîrşit prin a semăna cu o întrebare fără răspuns. Operă de literatură, nu de ştiinţă, poveste în loc de studiu. Imaginaţia lui Odobescu reprezintă mereu o formă de a se rata a erudiţiei lui Odobescu.

Nicolae MANOLESCU

cronica pietonului

Pas de adolescent

Oricum am lua-o, ori pe unde am apuca-o mersul cel mai de ţinut minte şi de fapt cel mai memorat este cel alcătuit din paşii de adolescent întors acasă după o despărţire şi depărtate în timp relativ lungă. Bineînţeles după o confruntare sau o sumă de confruntări ori acumulări din care a ieşit victorios. Atunci strada cîntă, şoseaua sau poteca se rotunjesc, înalează şi înşeală înălţimile în suite de muzici năucitoare iar pasul e săltat, naiv, cutezător şi curat.

Acasă e desigur aşteptat dar să vină tocmai atunci ? Şi odată trecut pragul casei, emoţiile sînt declinate („uite-te cine a venit"), vasele aflate în mîini tăiate de emoţie cad, se sparg şi se risipesc în cioburi vesele şi încep intimidările reciproce salvate de vocea tînără în schimbare. Apoi revederile orgolioase cu cei mai mici umbrite de regretul că nu mai e posibilă căţărarea la iuţeală în vîrful ştiut al nucului sau cireşului din curte sau participarea egală la jocurile din colţul străzii, din parc sau maidan.

Sigur, sînt multe şi de intensităţi deosebite, emoţii care arcuiesc şi iuţesc pasul de întoarcere şi revedere.

Dar cel al soldatului ieşit şi scăpat din tranşeu e tăiat de neliniştea infidelităţii sau a angajării în lupta poate la fel de aprigă cu adversităţile gospodăreşti-civile ale „vetrei", mersul legănat de marinar e pîndit des de surprize amare şi muşcat de îndoieli iar revederea cercetătorului întors dintr-o lungă expediţie ştiinţifică pare rece, absentă şi protocolară.

Niciuna nu are frăgezimea şi bucuria scontată sigur şi plenar a revederii adolescente după cea dintîi încercare izbîndită.

Şi niciodată pasul superb sprinten încrezător de atunci nu se mai întoarce şi nu se mai repetă.

Pe urmă...

Pe urmă urmele se şterg. Şi se pierd...

CANDID

cronica literară

Nicolae Ciobanu

IONEL TEODOREANU

Criticul care scrie astăzi despre Ionel Teodoreanu are de învins două rînduri de facilităţi: facilităţile unei opere întinse, inegale şi adesea industrioase, şi facilitatea opiniei despre această operă Pe cea din urmă o întreţine de multă vreme critica, foarte nehotărîtă faţă de cel ce a scris **La Medeleni.** Ceea ce recomandă temeinic şi fundamental G. Ibrăileanu respinge E. Lovinescu, ca fiind aberant şi facil, iar ceea ce acceptă acesta contestă în termeni categorici G. Călinescu, amabil, altfel. cu scrierile de început ale prozatorului. În negaţia criticii intervine şi o chestiune de principiu. Este posibilă o proză de observaţie morală cu subiecte alese din lumea fără **psihologie** a copilăriei? E. Lovinescu crede că nu şi respinge prima parte a trilogiei **La Medeleni** ca pornind dintr-o eroare de concepţie. Preţuieşte, în schimb, volumele ulterioare, mai epice şi cu un obiect mai precis şi posibil pentru literatură: **psihologia adolescenţei.** G. Călinescu este şi în această privinţă de altă părere, zicînd că, nefiind un **caracter** format, copilul intră totuşi într-o clasificaţie tipologică şi anume aceea care reflectă preocupările oamenilor mari. Este deci posibil şi necesar a observa aceste forme incipiente de psihologie (prin contaminare şi imitaţie) într-o lume ce amestecă de obicei realul cu irealul. Cum răspunde la această întrebare N. Ciobanu, autorul primei monografii despre Teodoreanu? Problema îl preocupă mai puţin, ca să nu zicem de loc, considerînd că alta este esenţa literaturii lui Teodoreanu. El întocmeşte o monografie în stil tradiţional, scrie, adică, biografia şi face, apoi, analiza operei, grupînd titlurile după teme şi atitudini estetice mai generale. Cercetarea este, indiscutabil, serioasă, documentele aduse în dezbatere sînt de primă mînă, iar în privinţa comentariului critic se poate spune că N. Ciobanu, fără a se complica în prea multă metodologie, adoptă o poziţie sănătoasă (de lucru). Toată filozofia se reduce, în fond, în astfel de cazuri, în a arăta ce este valabil şi ce este facil într-o operă condamnată de indecizia criticii şi îmbrăţişată cu o satisfacţie necritică de o parte (de o bună parte) a publicului obosit de complicaţiile literaturii moderne. N. Ciobanu vine în întîmpinarea acestui public şi dovedeşte, cu documentele pe masă, de ce **La Medeleni, Uliţa copilăriei, Masa umbrelor, Turnul Milenei** etc. sînt cărţi de o fantezie fină şi o poezie indescriptibilă. Atent, criticul arată totodată de ce atîtea alte romane savurate de cititorii de sîmbătă seara ai literaturii cad sub nivelul artei adevărate. Asprimea critică este necesară, căci nu se poate aduce un mai mare omagiu unui scriitor decît citindu-i în spirit critic opera, îndepărtîndu-i scrierile atinse de vreme. Ionel Teodoreanu are înaintea altora nevoie de acest omagiu demn, fiind, cum se ştie, autor prolific şi nu totdeauna exigent. Puţine îndreptări s-ar putea face în urma criticului. Aş fi pus, de exemplu, un mai mare accent pe literatura fantastică a lui Teodoreanu şi pe posibilităţile lui în această direcţie. Îmi vine greu, apoi, să consider **La Medeleni** şi alte scrieri obsedate de mediul copilăriei nişte (cum le zice N. Ciobanu) „monografii epico-lirice". Aceasta presupune o intenţie pedagogică şi o documentaţie pe care, spirit fantezist şi liric, dar nu ştiinţific, Ionel Teodoreanu n-o avea. Discutabilă este şi **biografia** prozatorului. Are Ionel Teodoreanu o **biografie ?** N. Ciobanu se grăbeşte să spună că nu şi, încă din primele rînduri ale monografiei, se scuză faţă de cititor că nu-i poate oferi o viaţă spectaculoasă, demnă de autorul romanelor. Totuşi, întocmeşte pe aproape o sută de pagini această biografie şi întrebarea este ce semnificaţie are ea. Citind-o, constatăm (şi N. Ciobanu şi noi) că aproape nici-una Şi atunci ? Opera nu se explică prin viaţa lipsită de evenimente capitale, iar măruntele evenimente de stare civilă nu justifică şi nu determină în nici un fel opera, produs al fanteziei bogate şi al uşurinţei de a combina. În raport cu opera, **biografia** este săracă, superficială, desprinsă (cîtă există) din cărţi. Căci, **viaţa** lui Teodoreanu nu-i decît o citire de sus a cărţilor cu scopul de a surprinde în ele coincidenţe biografice, operaţie — după opinia mea — perfect inutilă, opera fiind mai bogată în sensuri, superioară, în orice caz, omului. Ionel Teodoreanu nu are, apoi, o concepţie originală privitoare la literatură (ceea ce nu înseamnă că nu are o conştiinţă a actului literar), aşa încît nici o **biografie** a ideilor nu-i posibilă. Una singură, afectivă, sub forma amintirilor este reală şi pe aceasta şi-a compus-o singur autorul în **Masa umbrelor.** N. Ciobanu reluînd datele de aici şi aducînd altele noi, configurează un portret verosimil, dar portretul nu este al omului ci al scriitorului, aşa cum apare în manifestările publice. Pe scurt, **biografia** făcută de N. Ciobanu cînd nu se confundă cu portretistica este o anticipare istoriografică a analizei propriu zise (cu o informaţie utilă), iar nu reconstituirea unui **destin,** pentru că **destinul** s-a zidit în operă şi în afară de ea nu ne spune nimic.

Mai este ceva de zis privitor la operă. Autorul monografiei o discută cu probitate şi în spirit critic, depistîndu-i temele, obsesiile. În cîteva rînduri el depăşeşte analiza strictă (cap. despre **La Medeleni),** pentru a observa un fenomen mai general, prezenţa de pildă, în cărţi a unei **psihologii specifice** şi a unui mit reluat sub diverse forme. **Medelenismul** este, în fond, un mit al copilăriei pierdute şi, fără a fi cu necesitate la mijloc o sociologie (N. Ciobanu arată, dimpotrivă, că este), mitul depăşeşte naraţiunea, poezia, peisajul tulburînd alte corzi ale spiritului nostru. Mă gîndesc că, citit în acest sens, Ionel Teodoreanu este mai mult decît se concede a fi: un prozator din aceeaşi familie de spirite cu Mihai Sebastian, şi ceilalţi „gidieni" ai literaturii noastre. Lîngă mitul copilăriei pierdute este şi mitul adolescenţei ce ia act de prezenţa ei şi se priveşte în apele unei conştiinţe neliniştite.

Din acest unghi, tradiţionalistul, sentimentalul, romanţiosul Teodoreanu ne pare un spirit modern, sincronic, în pas cu filozofia veacului.

Eugen SIMION

avantpremieră editorială

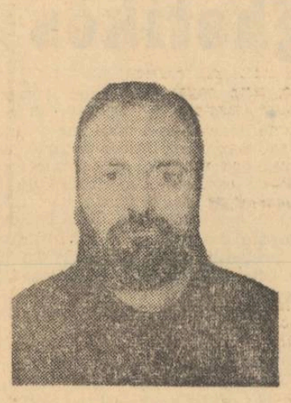

TUDOR GEORGE

Ţara migrenelor

Poeme. Editura „Eminescu".

I. VALERIAN

Chipuri din viaţa literară

Seria „Memorialistică" a Editurii „Minerva".

EMIIL MANU

Mica croică

Jurnal de front. Editura Militară.

jurnalul unui martor ocular

Despre ierarhizarea talentelor

Viaţa noastră bîntuie de aprecieri estetice. X a terminat o capodoperă... Y are, evident, geniu... Termenul de genial a folosit cîteodată şi ca o formă de politeţe, în loc să-i spun cuiva că e punctual, îi spun că e genial... Dar nu această latură mondenă constituie tema însemnărilor noastre...

Harnica şi metodica filozofie germană şi-a propus să stabilească exact graniţa dintre talent şi geniu... Geniul e înţeles ca un atribut excepţional al unei personalităţi, ca un har miraculos de a depăşi prin înţelegere şi putere de expresie condiţia umană... Dar geniul nu este — cred eu — un atribut excepţional, un har de esenţă divină, geniul este starea naturală a omului. Nu mă mir că cineva e genial, dimpotrivă, mă mir că nu este genial... Lipsa de geniu e o stare nefirească. Lipsa de geniu e o formă de uzură a individului, de îngenunchiere în faţa judecăţilor automate...

Un artist de prim rang a fost întrebat de un ziarist dacă are sau nu geniu, artistul cu pricina a dat un răspuns care l-a descumpănit pe interlocutor :

— N-am, fiindcă nu vreau să am...

Răspunsul e numai în aparenţă superficial şi arogant. Artistul voia să spună, şi a şi explicat aceasta, că a fi genial înseamnă a avea o gravitate extraordinară în faţa vieţii, o gravitate pe care el o refuză. Ceea ce ne uimeşte la Tolstoi sau Shakespeare sau Pitagora — ca să dăm exemplele cele mai cunoscute — este tocmai acea extraordinară pasiune cu care trăiau viaţa. Ei nu glumesc cu viaţa, asta este evident. Dar a trăi viaţa cu gravitate nu este oare ceva firesc ? Geniul nu face decît să-şi ducă pînă la capăt condiţia de om... Nefirească e superficialitatea noastră, nefirească e obtuzitatea, stupiditatea noastră... A crede că Tolstoi a devenit un mare scriitor fiindcă a fost înzestrat de la natură cu acest dar pe care l-a îmbogăţit pe parcursul vieţii e desigur o copilărie... Gravitatea în faţa vieţii — permanenta lui nelinişte, permanenta lui prospeţime, în asta constă geniul lui Tolstoi. Geniul nu este un atribut, o calitate specială în viaţă, în stare de conştiinţă, care există într-un individ. Şi apoi nici pe Tolstoi, nici pe Dostoievski nu-i preocupau în primul rînd literatura. Ei se întrebau de unde vine răul din om, răul din lume, de ce există atîta suferinţă — asta era viaţa lor, iar literatura una din expresiile acestei vieţi. Geniul nici măcar nu înseamnă depăşirea de fapt a condiţiei umane, ci trăirea acestei condiţii într-o stare de conştiinţă.

Cum s-a ajuns însă la această ierarhizare a aptitudinilor estetice, cum s-a ajuns la noţiunea de geniu şi noţiunea de talent ? Cu timpul, producţia artistică s-a dezvoltat, ea a căpătat un caracter de breaslă — şi, mai tîrziu, şi, mai rău, un caracter comercial. În lumea artei au început să pătrundă şi oameni fără o vocaţie extraordinară... Arta a devenit nu numai o profesie rentabilă, ci şi o posibilitate de a ieşi din anonimat. Ca să se justifice această invazie a trebuit să se inventeze termenul de talent, termen mai generos, care dă aproape oricui dreptul de a se ocupa de artă...

Uneori mă gîndesc că de fapt capodoperele ar fi suficiente pentru viaţa artistică a omenirii şi că toate celelalte cărţi ale noastre mai mult încurcă.

Teodor MAZILU

poşta redacţiei

J. DULGHERU. Mi-ai trimis fabulele. Data viitoare, fiindcă le văd ciunte, îmi vei trimite cu siguranţă morala fabulelor. Eu o să desfac plicul şi o să-l strecor prin gaura cheii lui Cezar Baltag.

VALERIU B. Pe cît de răsărit eşti în scrisori pe atît de mic (nu numai în întindere) eşti în proze. Cred că eşti nervos, se şi vede, dar ce vină am eu în toată povestea asta ? Sau dacă am o vină, o am p-aia că-ţi citesc mereu toate bazaconiile de felul aleia cu El şi Ea, în care Ea bea rachiu şi naşte şi se miră că copilul urlă tare, tare. Ce minune minunată ai spus lumii cu chestia asta ?

GRIG (alţii sînt mai şmecheri, îşi zic Grieg). Nu trebuia să fii supărat. Îţi răspund acum la toate poeziile. Întreg maldărul se află pe masă, în faţa mea, şi se va pierde curînd în barba de bunic a măturii. Căci, scumpe şi iubite Grig, dumneata scrii, despre crizanteme, de pildă, că sînt „Crizanteme albe, crizanteme roşii / — Răgazul de-o clipă din geam diurnă — / M-aplec să-ţi sărut transpiraţia pură /. Pornită în noapte, de teamă / Că nu se mai face lumină". Sînt gata să mănînc o grădină de flori, cu gize, cu fluturi şi cu tot ce mişună prin ea, dacă-mi explici din ce cauză transpiră crizantema.

N. Ş. Ai cîştigat de departe : n-ai nici un pic de talent. Iar prietenul dumitale, dacă pune astfel de pariuri, să facă bine să plătească.

GABRIELA M. : „Iubite, să mergem pe drumurile / de flori ofilite / Dă-mi mîna şi cîntă-mi / Şi ascultă-mi poezia"... Fii atentă, eu zic aşa : mergeţi pe drum, ia-i mîna, pune-l să-ţi cînte, dar nu-l sili s-asculte poezia, că se duce învîrtindu-se şi nu se mai întoarce şi pe urmă o să te vaiţi că n-ai avut noroc în dragoste.

MANDA. Îmi ceri „un răspuns amplu privind harul, talentul şi vocaţia într-ale poeziei ale persoanei care vă scrie". Să citim primele versuri din „E primăvară" şi pe urmă să discutăm. „Se deschid în era plină de înflorire / Muguri de chitină înveliţi în clei / Crisalide noi suspendate-n ramuri / Primăvara asta vine-n slava ei". Părerea mea e următoarea : har şi vocaţie ai cu carul, dar talentul îţi lipseşte cu desăvîrşire.

ST. BABUŞCĂ. O ţii langa că sîntem neamuri. Aia din sat spun că nici pomeneală de aşa ceva. Înţelege-te cu ei şi pe urmă să-mi scrii. Pînă atunci, mai fă economie la hîrtie, că se-aşează iarnă grea, şi cu ce-o s-aprinzi focul în februarie ? Eşti un risipitor şi-un nesocotit, exact ca un văr de-al doilea care-a coborît în Comorofca, la nişte cunoştinţe, şi l-a apucat damblaua să dea opt de şase-şase la barbut, Dumnezeu să-l ierte.

TH. BIRD. Foarte frumoasă clama în care-ai prins foile. Trebuie să-mi găsesc şi eu un prieten care lucrează la Ferometal. Felicitări furnizorului.

CONSTANTIN GHEORGHE NAIDIN. Am primit sacul cu combustibil. Poate să ningă săptămîni în şir, sînt asigurat. Mai încolo, prin ianuarie, dacă-mi eşti prieten, poţi să repeţi gestul. Mulţumesc.

VILI PEMAROS. Din „A nu fi" (poem şi cugetare) reţin finalul : „Am fost drogat şi nu mai sînt / mă caută cu dinţi de regret nepăsarea / dar / nu mă salvez / nu mă ascund / nu mai pling / nu mai iert / nu mai simt / nu mai cred / NU MAI SÎNT !" Vili, dacă NU MAI EŞTI, transmite-mi şi mie la o şedinţă de spiritism pe care-o s-o organizez, de ce-mi trimiţi scrisori ? Nu vreau nici-o veste **de dincolo,** ştiu că unii cer tot soiul de informaţii, despre Napoleon sau Nabucodonosor, nu sînt din ăia, mie să-mi răspunzi atît : de ce-ţi trimiţi scrisorile la secţia de proză şi nu la aia de poezie. Sau de ce nu le trimiţi la „România literară"? Ce ai cu mine, Vili ?

Fănuş NEAGU

MARGARETA STERIAN

Evocări de călătorii

Editura „Cartea Românească".

ALEXANDRU DEAL

Laşii

Roman. Editura „Cartea Românească".

IOAN CHELSOI

Întîmpinare

Versuri. Editura „Cartea Românească".

SICĂ VLĂSCEANU. „Dacă teoretic sînt convins de tot ce înseamnă adevăr, practic sînt dureros de lacunos". Vai de mine, se poate ? „Mă opresc nu înainte de a vă ruga fierbinte, cum pot eu să vă rog pe dv. să-mi spuneţi ce-i de făcut (dacă mai este ceva)". Cu dragă inimă, stimate domn, dar în ce chestiune ? Dv. în scrisoarea trimisă vă gîndiţi la lucruri foarte grele şi frumoase. „Timpul în ireversibilitatea sa, se scurge în mod fatal, dar fiecare treaptă a succesiunii trebuie să constituie un prilej de meditaţie şi un punct de plecare spre noi succese". Aşa e. „Am încercat şi încerc nebănuit de insistent să mă umplu cu ceva care să vă mulţumească prin consistenţa sa". Şi nimic, nu-i aşa ? Nimic, nimic ? Formidabil. Aşa ceva încă n-am auzit.

DOMNIŞOARA URSUZA. Nu cumva sub acest pseudonim, împrumutat din Iulia Hasdeu, se ascunde un tătic vesel ? Versurile sînt realmente frumoase : „Mînzul meu a fost păpuşă, / L-am hrănit cu o scoruşă. / Îl strigam dar el dormea / Într-un colţ pe canapea". Aparţin ele într-adevăr unei domnişoare, de 13 ani...? Ştiţi, eu sînt cam superstiţios.

INDOLENT. „Nu vreau să supăr în viaţa cotidiană pe nimeni. Vreau numai o părere". Din păcate versurile mi s-au părut prea modeste.

GOTTFRIED GOTT. Poezie frumoasă, melancolic-ironică de tipul celei practicate cu mult succes de Emil Brumaru : „Dulapul a trosnit încet, motanul / Cînd leneş s-a întins, pe aripi dus / plutesc în băi de-aramă cu toptanul / irozii verzi cu poalele în sus / / (...) Îngenunchiaţi rostim un Tatăl nostru. / Mai ştii Yvonne de razele de fin / cînd ne jucam pe seară popa-prostu / Cum înfloreau atunci rizînd pe sin". Mie, acest tip de poezie îmi place.

ION IONIŢĂ. Nu m-aţi convins.

HÎNCU CORNEL. Hîncu da, redactorul ba.

D. D. IVAN TEODORA. Două strofe excepţionale. „Zăpezile, fecioare goale ţipă / muşcînd din iarba cerului, iarbă de mire / pînă răsună-n ceasuri cîte-o clipă / de plîngere divină, de topire / / Şi iar rămîn cu ochii înveliţi de apă / trec anotimpurile prin sîngele meu tînăr / trupul se face străvezie pleoapă / Şi Dumnezeu îmi plînge peste umăr".

Trimiteţi-mi în continuare tot ce vi se pare mai bun în ceea ce scrieţi. Sper ca nu peste mult timp să putem consemna un debut convingător.

CELMET CELDO. „Îndrept spre dv. aceste poezii şi dacă corespund cerinţelor curentului literar „modernismul" vă rog să-mi comunicaţi prin poşta redacţiei". Nu ştiu dacă „corespund" curentului sus-menţionat dar că sînt slabe nu am nici o îndoială.

GH. IONESCU. Îmi scrieţi cu candoare : „Ultimul răspuns pe care l-am primit nu l-am înţeles". Apoi, cu o inocenţă de-a dreptul asasină trimiteţi versuri ca acestea : „Îmi întinzi mîna şi apoi / spui simplu la revedere dar cîte / lacrimi nu-ţi vor uda ochii / vei suferi în taină şi vei / plînge crezînd că poate eu / Nu mă voi înapoia / o iubita mea cu ochii trişti / de ce nu eşti acuma lîngă mine". Nu-mi rămîne decît să oftez şi să vă asigur ferm că poezia este altceva decît o conversaţie pe tema amorului şi a despărţirii între două turturele cam lipsite de imaginaţie.

Cezar BALTAG

comentarii critice

Sensibilitate în absenţa expresiei

Cineva copiază pe un pergament un desen colorat. Acel cineva nu are însă la dispoziţie decît un creion negru, obişnuit, cu care urmăreşte contururile. Rezultatul e admirabil. Suprafeţe plane, distincte, umplute de irizaţia culorilor subterane. Pergamentul este apoi deslipit de original şi expus într-o sală. Spre uimirea tuturor, şi în primul rînd a autorului respectiv, el nu va mai oferi privitorilor decît cîteva linii incomplete şi mohorîte. Ce s-a întîmplat ? Copia, care trăia prin emanaţia originalului, a rămas de data aceasta singură, redusă la propria sa consistenţă. Ei îi lipseşte expresivitatea, adică surplusul de energie care mişcă pe spectator. Doar un efort de imaginaţie sau o istorie a elaborării vor putea să refacă intenţia autorului.

Aceasta este impresia pe care ne-a provocat-o tînărul poet Bujor Voinea prin volumul său de debut intitulat **Elementele.** Poeziile sale dau mereu de-nţeles că au fost generate de o stare poetică plină de profunzime, care a iluzionat pe autor asupra capacităţii cuvintelor. Ele se aflau în imediata vecinătate a sursei şi păreau, de aceea, încărcate de atmosferă. Acum însă, pentru cititorul indiferent, ele nu mai păstrează decît o vagă reminiscenţă.

Cititorul nu e obligat să vină în întîmpinarea intenţiilor autorului. Mai bine zis, autorul nu se poate bizui pe aceasta. El trebuie să aibă mereu conştiinţa comunicării cu un public ingrat pe care vrea să-l mişte, să-l zguduie, impunîndu-i viziunile sale. Marii scriitori au fost întotdeauna nişte avocaţi ai propriei lor atitudini.

Noi n-am fi putut deloc intui talentul celui care a scris **Elementele,** dacă din volumul său de debut ar fi lipsit poeziile autonome. Ele demonstrează că autorul are o sensibilitate exprimată accidental.

O poezie ca **Fluturii,** de exemplu, trăieşte independent, fără o istorie care s-o susţină, fără o sursă exterioară care s-o stimuleze. Ea e imaginea pură a efemerităţii diafane ce se pierde în infinit. Împerecherea celor doi fluturi are solemnitatea înaltă a marmurei, dar şi tremurul aerian al mirajelor. Citîm poezia în întregime, pentru a face dovada disponibilităţii poetului : „Cum se lăsau doi fluturi în adînc, / Dintr-un balans într-un balans de soare, / Stîrnind din negură fosforescenţe / În două cercuri verzi şi orbitoare. / Cum se topesc în limpede balans, / În limpede cum se rotesc, cum saltă. /. Deasupra lumii cum lucind se-nclină. Pe-nmărmurirea aripii înaltă. / Cum în fantastică nehotărîre / Se prăbuşesc sublimi şi temători, / Scînteile rotindu-se pe golul / De paradis al ultimei culori".

Aceeaşi sete de înălţime, de sfidare a lumii prin contopire eterică, apare în poezia **Dincolo :** „Dincolo, de noaptea unde fiii dorm, / Într-o catedrală unică, pierdută, / În balansul lumii calm şi uniform / Trupurile noastre straniu se sărută".

Poetul devine expresiv, mai ales atunci cînd cere memoriei imagini erotice. Atunci „răsar deasupra flori şi fum", adică jubilaţia se manifestă. În rest, ea rămîne neexprimată şi trebuie reconstituită de critic.

Poezia lui Bujor Voinea merită un asemenea comentariu sever, tocmai din cauza promisiunilor izolate. În afara excepţiilor, ea suferă de o surprinzătoare lipsă a expresiei, a forţei poetice. Inexpresivitatea se manifestă fie printr-o sintaxă obscură : „Întorsul singur ar întoarce / Puţin din lumea lui, puţină / Nesiguranţă să prefacă. / Nesiguranţă să aţină", fie printr-o descurajantă banalitate : „În ochiul tău pluteau injurii" etc. Poezia e inexpresivă şi atunci cînd foloseşte o expresivitate uzată. Bujor Voinea seamănă prea adesea cu Nichita Stănescu, uneori aproape că îl parodiază : „Aurul platoşei pe acizii nocturni, / Şi pisica cu mustăţile foarte rare... / O să mor, domnişoară-femeie, / O să ning, domnişoară-sperare". — **Aurul platoşei pe acizii nocturni.**

Important ar fi ca poetul să-şi găsească un limbaj mai energic. Altfel, în absenţa expresiei, dispoziţiile sale vor rămîne necunoscute.

Alexandru ŞTEFĂNESCU

cartea de proză

PUNCTE DE VEDERE

OGLINDA

Pentru Al. Ivasiuc efortul de a reprima pe cît posibil mișcarea pe terenul arid al abstracțiunilor e echivalent cu actul de creație narativă. O luptă grea împotriva unei tentații, căci nimic nu egalează la el plăcerea de a desfășura ideea, cu rigoarea tuturor implicațiilor, în sucesiune strînsă, de netăgăduit. În acest sens *Păsările* reprezintă, mai mult decît romanele anterioare, o ieșire dintr-o dilemă : încorporarea noțiunii, atingerea stării de tangibil, de real, de viață concretă. Aici se simte puternic suflul energiilor vitale, fără ca să se piardă astfel contururile mari ale pledoariei raționale.

Ar fi însă o limitare nedreaptă dacă am urmări evoluția doar în perimetrul epic fixat de la *Vestibul* pînă la *Păsările*. Ultimul volum are o semnificație mai largă, poate fi socotit un punct de referință, extrem de fecund, pentru situația prozei noastre în această etapă.

Al. Ivasiuc propune o pătrundere în universul social imediat, fără a ocoli zone conflictuale dintre cele mai acute, forțînd ceea ce doar prejudecata și inerția consideră tabu-uri. Dacă alții sugerează folosind aluzia sau analogia care, prin rarefiere, diminuează adesea contactul brutal cu evenimentul, *Păsările* descrie direct, flagrant, cu scopul etalării faptelor, asumînd implicit consecințele lor. Fiindcă Al. Ivasiuc cultivă observația fenomenului social și politic, în datele lui palpabile, el descoperă dramatismul epocii în resorturile aparente, dar și în cele mai ascunse, decisive, ale raporturilor de muncă și de putere dintre oameni. Observația capătă coerență, provoacă o anume dispunere epică, de simetrie și echilibru, se constituie într-o demonstrație de valoare estetică. Arta majoră consemnează intrarea în real, în timpul social — concluzia e confirmată, cu dovezi prețioase pentru momentul actual narativ, în *Păsările*.

Ca și în romanele anterioare, autorul e solicitat de suprapunerea unor destine, rivale, capabile să se consume integral pe direcții cu totul diferite, complementare totuși în opoziția lor. O trinitate a tragicului : doi bărbați și prada delicată, femeia, care suportă riscurile confruntării și îngăduie, prin prezența ei, autodezvăluirile. În *Păsările*, paralelismul are privilegiul de a convinge prin firescul întîmplărilor, beneficiază de constrîngerea evidenței.

Focarul celor trei destine rezidă în motivul *autorității*. Faza fascinației deschise, care presupune dominare, supunere, irupție fără reținere a forței, o reprezintă Vinea. Spre a explica personajul, Al. Ivasiuc înfățișează scene din împrejurările cotidiene ale activității de producție, cu o cunoaștere precisă a canalelor de dirijare a influenței, de impunere a deciziilor. Director al unei mari uzine, Vinea exprimă un tip de autoritate, bazată pe rutină, reminiscență dintr-o perioadă anterioară. De mulți ani în funcție de răspundere, el știe care sînt resorturile manevrării oamenilor și ale obținerii succesului. Totul pornește încă de la impresia fizică: un anumit fel de deplasare, o compunere în timp a staturii, un exercițiu al privirii care, de la început, stabilește distanța subalternă. Nimic nu-l poate surprinde, fiindcă el e stăpîn pe angrenaj : instructaje, circulare, rapoarte, interes dozat pentru anumite categorii de muncitori, un simț de echitate afișat la intervale, fără menajamente și fără drept de replică, într-un stil impozant, protector, o familiaritate a limbajului și a gîndirii, care creează puntea de comunicare. Cugetării teoretice nu i se atribuie o funcție esențială. Ea e stînjenitoare deoarece acțiunea de a comanda e, în cazul lui, un fel de prelungire a instinctului, cu toată spontaneitatea gestului ferm, nemilos, marcat de reflexe intrate în sînge. Vinea e perfect adaptat acestui mecanism, are senzația de stabilitate a autorității. Ca aspirație spre generalizări, se rezumă doar la reprezentarea plastică a puterii, un fel de piramidă, în care conștiința exactă a poziției ierarhice în aparatul administrativ, în sus și în jos, previne întorsăturile neplăcute. E optica omului de acțiune, preocupat continuu de solicitarea faptului și de replica eficientă, care asigură menținerea inițiativei.

Ce îl pierde pe Vinea ? Mai întîi inaptitudinea de a satisface cerințele noi de conducere. Nu exista în el imboldul îndrăznelii (care pretindea cunoștințe avansate, adulmecare a noului, ispita experimentului) și nici respectul adînc pentru democrație (fără acest climat nu se puteau forma specialiști de competență sigură, necesari etapei de dezvoltare a civilizației tehnicii). Totuși, Vinea nu e irecuperabil, fiindcă puterea, cum o înțelegea el, l-a corupt doar parțial, s-a menținut un fond de cinste și de bărbătească recunoaștere a eșecului Este ceea ce face eșecul mai dureros, dar oferă și posibilitatea unei reveniri. (Ca să motiveze reacțiile, Al. Ivasiuc îl instalează pe o scară a degradării, îl compară cu marii corupți, care dau impresia de integritate, deoarece nu rîvnesc nici bani, nici ranguri, nici plăceri simple, — insigne ale puterii, — ci tînjesc după forma nudă a posesiunii, a stăpînirii, dintr-o lipsă de vitalitate și nu dintr-un prisos al ei. Departe de a fi înclinat spre ordine austeră și sterilitate, directorul simte primejdia, fiindcă ea atentează la însăși pofta lui de viață.) Mai în adînc se petrece la Viena o altă revelație, o revelație a golului. Cînd împrăștie suferința (chiar fără a fi în exclusivitate vinovat), el află pe neașteptate ce înseamnă lipsa de omenesc și așteaptă pedeapsa inevitabilă în urma încălcării unor legi mult mai vechi, inviolabile, premergătoare ivirii sale impetuoase. De la acest simțămînt de culpabilitate, care îl obligă să admită subordonarea în fața eticii celei mai elementare, se deschide putința resurecției. Dialectica victoriei și a înfrîngerii, cu perspectiva posibilă a luării drumului de la capăt, e bine surprinsă de romancier.

Pe o altfel de autoritate se clădește reputația lui Liviu Dunca. E o autoritate fără difuziune directă socială, hrănită din virtuți morale. E o autoritate a martiriului, rezultat al unei rezistențe demne în fața unei forțe represive. Liviu Dunca n-a acceptat imperativele necesității, concepută ca o îndatorire rigidă, absolutizată, exterioară, indiferentă la sacrificiul uman. Pentru el libertatea nu putea contraveni unui sistem de reguli morale primordiale, de la care și nu în afara cărora urma să pornească orice renovare etică. („Nu trebuie distruși niște oameni nevinovați, nu trebuie să curgă sînge nevinovat. Atît. Totul este foarte simplu, să nu ne pierdem în cuvinte mari, în istorie. Să despărțim binele de rău, să nu facem răul, îl știm, îl bănuiește fiecare, nimeni nu se înșeală cu adevărat".) O opinie care nu ține seama de veleitățile insului și de decalogul raporturilor între semeni contrazice libertatea, apare contaminată de o concepție conservatoare, de dreapta. A alege destinul, a identifica necesitatea cu libertatea, e un proces care, cum îl descrie Al. Ivasiuc, ne amintește o pătrunzătoare remarcă a lui Sartre (o reproducem cu aproximație) : nu sîntem răspunzători de ceea ce a făcut istoria din noi, ci de ce am făcut noi cu ceea ce a făcut istoria din noi. Suferind din pricina intransigenței, Liviu Dunca s-a apărat printr-o fortificație a minții, fărămițînd situațiile în automatismele gîndirii, ceea ce l-a ajutat să supraviețuiască. Reîntors în lumea concretă, eficientă, Liviu Dunca traversează o formă egoistă de refuz, nu mai vrea să iasă din cercul obsesiv al memoriei, al experienței trecute, se complace în mîndra evocare a eroismului de odinioară cu singura dorință de a i se acorda prilejul confesiunii. El revendică nu un spectator, nici un martor, ci o solidaritate în durere, o solidaritate pe care nu o putea găsi decît într-o femeie iubită, victimă fatală a destăinuirii.

Cei doi bărbați nu se întîlnesc niciodată, dar ei sînt, involuntar, concurenți, cînd autoritatea lor atît de deosebită, se concentrează pe planul prestigiului masculin. Margareta, cu rîsul ei vesel, atît de un indiciu al sensibilității lumii și o sfidare a tuturor abstracțiunilor. Ea trăiește sub semnul *oglinzii*, spune Liviu Dunca, adică e aptă să primească și să pună în relief expansiunea de putere a celorlalți. Vinea o cucerește prin aviditatea forței fizice, iar Liviu Dunca prin curajul și sinceritatea mărturisirii. Femeia e în stare să confere frumusețe și autenticitate zbaterilor celor doi bărbați, dar ei retrași în orbita lor de vanitate, o utilizează ca un instrument al mîntuirii lor. Devorată în această dăruire ea este cea jertfită, deoarece ei i s-a dat o unică șansă, totală, pentru ea nu există, ca pentru ceilalți, ocazia redresării. Autoritatea ei era mai subtilă, nu se bizuia doar pe exuberanță, ci pe partea de absență, de rezervă în participare, pe o disponibilitate din adîncuri, de care nici ea nu e conștientă, dar pe care cel puțin Dunca o ghicește din semne vagi, obscure și profită de descoperirea lui. Căci capacitatea de a se păstra, neinvestind nimic în situațiile oarecari, conține un pericol : subita epuizare a tuturor resurselor într-o încercare capitală.

În *Păsările* teza redresării umane, e tratată în spiritul exigenței etice. Viziunea originală decurge din nevoia personajelor de a ieși din subiectivitatea lor, de a se putea privi din afară, detașați de sine, ca și cum trupul și apoi gîndurile ar acționa autonome. Din această disjuncție, un soi de dedublare, se naște forța de obiectivare și de judecată loială, impersonală, a avariei fizice si sufletești, și deci posibilitatea de substituire a unor reflexe ajunse sterile. La nivelul de interpretare cel mai înalt, Liviu Dunca, apt pentru analiza lucidă, e convins că *autonomia* revendică *simplitate*. Se cer eliminate contorsiunile, sustrageri din contingent, subterfugii ale spiritului, pentru a putea savura firescul existenței. A doua lui adolescență, confuză și tristă (o falsă libertate), nu găsește împlinirea din pricina retragerii din fața traiului normal (să reia hotărît o muncă, să se însoare, să pășească în prezent). Pe planul meditației ajunsese la credința că simplitatea e forma adevărată a curajului, dar practic nu depășea o ezitare pe undeva comodă și trufașă.

Năzuința spre simplitate e o stare pe care, prin extindere, o putem întîlni și în sforțarea epică a autorului. Încredere în fapte ! Pe acest traseu, romanul realizează întruparea ideilor, și dă senzația de curgere a vieții. Ce tulbură încă echilibrul dintre reflecție și gestul trăit, e o anume predilecție pentru simbol, așadar tot, pe o porțiune, pentru abstract.

Nu păsările, vulturii acvatici care introduc amenințarea metafora, deși repetată, e fericit distribuită pe parcursul relatării, dar alte imagini, cu însușiri de parabolă, ca melodia ceasurilor, tablourile cu capete de cai sau semnalarea ascendenței Margaretei asupra lui Vinea prin distanța care îi desparte în escaladarea unui munte.

Păsările verifică, într-o lăudabilă expresie artistică, rodnicia unei înțelegeri materialiste asupra istoriei, cu îndrăzneala de a expune lacunele posibile într-un elan al edificării, fără a acoperi responsabilitățile și anevoiosul drum de modificare a conștiințelor, cu optimismul convingerii că idealul generos al Revoluției revendică imperios respectarea criteriilor eticii și plenitudinea de dezvoltare a personalității umane.

S. DAMIAN

ACESTE PĂSĂRI-NĂLUCI

Ivasiuc e depozitarul unor experiențe aflate în dedesubtul unei lumi pe care o purtăm pe străzi lacomă de viață și întărită în ideea de libertate cucerită. Inteligența lui, adînc încercată într-un moment, își asumă obligația de-a descoperi legea descărnată (astăzi răpusă) în virtutea căreia unii oameni au semănat suferință. **Păsările,** cea de-a patra carte a lui Ivasiuc nu e, totuși, cum ar crede unii, un roman al căutării vinovaților, ci un roman axat pe ideea că suferința, și mai ales obsesia ei, monstru la fel de teribil ca și subiectul din care derivă, s-a consumat cu pierderi greu de calculat. Personajele din **Păsările** sînt siluete înghețate într-un afiș lipit cu fața pe zid și cu spatele la public — afiș căruia cititorii îi scriu legenda. Autorul nu se destăinuie integral — îmbrăcînd haina unui Don Quijote el urcă în cîmpul de confruntare a ideilor, lăsîndu-ne nouă plăcerea sau neplăcerea de a nara pe un motiv dat. E bine ? E rău ? Nu știu să spun cu precizie. Scriitorul de profesie e un lector cu gustul pervertit de maniera în care lucrează. În ce mă privește îmi place să observ că Ivasiuc își reprimă aplecarea de povestitor pentru a se înregimenta, deliberat, în categoria de creatori, amendată neloial cu epitetul **discursiviști,** care reiau pe două fațete fiecare idee, dornici să fecundeze zonele aride ale gîndirii. Romanul **Păsările** duce în moara dracului fără coadă. Lipsiți de accesoriile cu care să-și gîdile nasul unul altuia, dracii din moară se joacă blestemat : macină făină din surîs și speranță și construiesc îngeri din tărîță în nădejdea stearpă că aceștia le vor semăna.

René Char spunea că „un poet se remarcă prin cantitatea de pagini neînsemnate pe care nu le scrie". Parafrazîndu-l, aș spune că ultimul roman al lui Ivasiuc se remarcă prin multele pagini nescrise, dar implicate. Din flacăra unor ani de chin au ieșit aceste păsări — năluci.

Fănuș NEAGU

Al. Ivasiuc: „Păsările"

„JOCUL SECUND" AL PROZEI

E un personaj în romanul **Păsările,** al lui Alexandru Ivasiuc, o femeie cu ochi albaștri și luminoși, în care eroul se privește pe sine. **„Da** — explică el — **cred că acesta e cuvîntul, dumneata stai sub semnul oglinzii și al unei adîncimi pe care numai dumneata o știi".** Un om cu nume obișnuit — Liviu Dunca — povestește... dialogînd dorește să discearnă în trecut, trece amintirea în ochii **ei :** o casă veche din Transilvania, bătrînul greoi cu cap leonin — luptător din alt veac... apoi războiul, nedreptatea prin care e întemnițat și în cele din urmă ieșit din avatar — privindu-și rănile, nu va uita. El caută o oglindă în care să-și poată reîntineri obrazul, să-l facă suav, fără cicatrici și riduri, renăscînd astfel, din ceea ce Ion Barbu numise cîndva, **„joc secund mai pur".** Nu e un joc gratuit și păsările, simboluri ale purității, apar totdeauna salvînd sufletul, revoltă romantică, emisari ai adevărului.

Oglinda de suflet în care Dunca își imprimă sensul ascuns al destăinuirii e o invenție abstractă, prea abstractă spre a putea cuprinde realitatea. El rămîne în oglindă, nu metafizic ca William Wilson, ci concret, rememorîndu-și stările : în celula albastră așteptînd condamnarea la moarte cînd în vis deschide iar ușile grele din casa cu mobile roase, cu portrete vetuste, atinse de sentimentul pierderii, crepusculul al unor bătrîni din amintirea lui. Aceasta e prima oglindă, în care privește cu vagă nostalgie și puțin trist. Dar dilemele mari sînt ale oglinzii trecutului durerilor la care a fost supus, pentru că nu trădase ideea sa de participant la zidirea unei lumi noi. Celula în care aștepta verdictul, repetînd în șoaptă — **„Mă vor omori",** cu pereți de culoarea florilor de [illegible]... Extazul în fața unei picături de sînge, imagine de un vitalism simbolic, în acel spațiu închis și cenușiu. Riscînd, respingînd minciuna, condamnat ca pentru o fărădelege, Dunca a cîștigat adevărata libertate. Drama sa nu e abstractă. Caracterul social al romanului, nuanțele tragice nesimulate, ideile reale, acestea se cristalizează într-o înlănțuire epică vie, revalorificînd o mai veche tradiție transilvăneană în liniile unor procedee de construcție modernă. Totul e sintetizat ciudat în metafizica oglinzilor, a jocului secund. Margareta Vinea, femeie-oglindă, murind devine ea însăși idee, puritate a liniei drepte, rază în jos, **„deplină" verticală, de fir de plumb".** Vinea, intrînd în odaie o zărește **„în oglindă".** Țipătul lui înfiorează ciucurii de sticlă ai candelabrului, care **„clopotira ușor și muzical".** Chiar țipătul material, de frică și durere al omului, se convertește în muzică la fel cum trupul **ei** devenise o linie. Drama acestui intelectual contemporan cu noi dobîndește astfel, generalizare filosofică. Există mereu faptele, ca obiecte materiale, palpabile, și imaginea în oglindă, imaterială, inefabilă, semnul faptei. Sub acest semn trăiesc oamenii.

Mircea VAIDA

Sus : CHAGALL
Jos : Desen de DOINA V. GEORGESCU

VICTOR BOGDAN

Cînt în zori

Sulă sfios o stea în ierburi
Îmi arde-n trup o luminare,
Respiră-mi ochiul, tu, mireasă
Sînt orb călcînd la întîmplare.

Stîlpi nebuni, dulci înțelepți
Din spaima timpului să cadă
Minuni de crini să ardă-n jur
Clădind un înger de zăpadă.

Orb înflorind în fețe mari, —
Îmi cîntă, doamne, lebăda pe pleoape,
Și nu știu care-i drumul și cine-mi mai coboară
Văzduhuri luminate peste ape.

Îmi joacă sufletul pe nai
Și nu-i decît copilărie,
La ce ospăț ar fi să stai
Mașteră, pustie —.

Anotimp cu fete

Veghează-mă, floare de stea,
Singele-mi tînăr mai caută,
Copilăros destin mă vrea
Ori Pan călcînd pe flaută.

O lacrimă căzută-n cer
Îmi face semn de la-nceputuri
Și cîntă mările de crini
Și se-nveșmîntă primii fluturi.

Și cerne vremea peste noi
O horă dulce de comete
Rizînd, prinț tînăr să dispar
În mierea anotimpului cu fete.

Floare albă

Tăcută ești și-abia tresari
Pe ape reci în fiecare seară
Și casa ta, durată în păduri
Spre alte zări o să răsară.

Jur împrejur văzduhul mai străin
Și-atîția plopi în calea ta —
Îngenunchează mai către ziuă
Rămîn tăcuți sub prima stea.

În coama unui imn domol
Timpul își sună ascunsele comori
Și-un cor de patimi crește-n lipsă
Lansînd pe ochii tăi ninsori.

Gestul durat spre alte lumi se-ndoaie
În anotimpuri ritmic să răsară,
Pe-un zbor de urme ne-om trezi
În zori de zi, întîia oară.

CORNELIU VADIM TUDOR

Elegie

îndeosebi, pămînt stătut sub brumă,
de ovidenii carne, cîmp bogat
ploi tinere-și adaură însemnul,
bielșug în toate astfel, cel plecat
întoarce capul, vede peste umăr
auzul lui și preajma i se-aprind
cu încă un cuvînt, cu încă două
alăturate tălpi, împleticînd

Văratec

1.
iar drumul care te-a adus la mine
așteaptă lîngă porți, înșeuat,
înșirată vietate sub bordură
decorticînd credința de păcat
așa cum intri, pui de pragul casei
însemnul neîntoarcerii crescut
din talpa ta spălată cu leșie,
întinsă înadins pentru sărut

2.
salcîmul ascuns, nevăzut de căldură...
din frunze bolnave pornesc irizînd
striații de verde, cu ugerul jilav
chircit în coptură de seu pînă cînd
miracolul alb se încinge de lacrimi,
pe lespedea pielii... și jocul în trei
al frunzei, al tău și al zilei de vară
și iarăși al frunzei, cu viermele ei

3.
bruscind o vină putredă de iarbă
din matca ei firească, sub un dens
holocaust cu jerbele-n derivă,
tăgăduit delirium tremens
interior de cină : într-o parte
rod păsările var dintr-o perdea,
pe masă latră pîinea înjunghiată
din Biblie ies aburi, abu, a

ALEXANDRU LUNGU

Panoplii

Cu plasma nopții cresc din scut
răni de demult încenușate flori
ca nuferi goi cu ochi necunoscut
al căror iris bîntuit e uneori
de fericiri cu fosforul durut

Un timp albastru pe la cîntători
ascute săbii vechi prin panoplii
și se aud din urmă moartele ninsori
cum își topesc ruginile tîrzii
în oasele pustii de luptători.

Tropice

Cireada de girafe abătute
ținul lunii rumegîndu-l
înmiresmase nopți de-a rîndul
cuvintele rostite pe nevrute

Acum cuvinte vechi de le alungi
din ele se ridică gîturi lungi
cu tropice plîngînde între noi
și evadate zebrele din dungi
se-adapă din amarnicul șuvoi
hrănit mereu cu lacrimi noi

și rinoceri tîrzii cu rîtul crud
în răsuflarea serii se aud
păscînd tăcerea după ploi.

LEONID DIMOV

Discul lui Newton

Treceau mici sorcove în asfințit
Cu zgomote de juvaer zornăit
Și se pierdeau departe prin livezi.
Știam că visez
Dar mă bucuram pentru amîndoi:
Pentru cel de dinainte, pentru cel de-apoi
Și pentru încă cineva
Așezat la dreapta mea:
Un imens ciucure portocaliu
Plin de fluturi cu ochiul viu
Și negru, negru ca tuciul
Revărsînd peizaje din luciul
Citeodată fulgerat de-o lumină
Venită dinlăuntru, din albumină
De-acolo de unde a fost bătut în cuie
Un petic de catifea gălbuie
Pe trupul de-un albastru închis
Al fluturelui din vis.
De-acolo din marile hale cu mecanisme
De fabricat colerete și darwinisme
Aflate în partea ventrală
A fluturelui cu aripi ca de portocală.

Totul s-ar fi sfîrșit, fără îndoială, cu bine
Dacă n-ar fi fost acele fulgere pline
De reproș, din ochii de fluture,
Menite să mă-nspăiminte și să mă scuture
Din ce în ce mai puternic, din ce în ce mai frecvent
Pînă cînd a-nceput să se rotească, lent,
Totul, apoi mai iute:
Fluturii ciucurele, sorcovele concrescute,
Pînă ce totul a devenit alb lăptos

În jurul unui fluier de os
Care, chipurile eram eu,
Ca să fluiere Dumnezeu.

ION NICOLESCU

Cinematema

cine nu iubește nu respiră
și adio respirație
că iubirea-abia așteapt-o pîră
îi ajunge-o informație

cine nu iubește urmărit e
de-un pistol plătit de dragoste
și pe el e scris cu sînge rece
cine nu iubește moa-a-re

cine nu iubește-și fură viața
și va fi de-a pururi condamnat
să-și iubească disperat paiața
sub care va fi înmormîntat

Făt-Frumos zmeul

și-ai fi putut să-mi dai
cartonu-acela sfînt
mă dam în gaj pe mine
să te-nconjor pămînt

bagajul sunt eu însumi
și nu mă pot uita
voi doar să rîd de tine
contemporana mea

voi să te văd de-aproape
să îți adorm în burtă
să plîngi fă omenire
că plapuma ți-e scurtă

să vezi că trec prin tine
și mă întorc la vama
unde mi-a dat și lapte și stele
să beau mama

acum ai vis cu ochii
mă simt ca un carton
mă suie vîntul morții
ca pe un smeu în somn

ANGELA CROITORU

Pe măsură ce zilele trec

Pe măsură ce zilele trec
și distanța dintre tine și ele crește,
tot ce-a fost spasm și nebunie se-așează
și-ți apar plutind ușoare
mistuindu-se din ce în ce mai străvezii
în pulberea aurie a unei dulci uitări.
Și cînd amintirile se răscolesc
de suflarea unei adieri capricioase
te înduioșezi ca de aripa pudrată
răzletită de fluturele mort
și purtată de vînt din loc în loc.
O tristețe nedureroasă, dar cu atît mai adîncă,
ți se așează pe creștet ca o zeitate familiară
ce nu te va mai părăsi niciodată.

Iarba

Există o iarbă
subțire, gingașă, deasă,
blîndă, alinătoare,
o iarbă ce crește
ca un susur egal din pămînt
ca un murmur al pămîntului,
o iarbă ce îmblînzește privirea
și face sufletul tandru,
o iarbă în verdele căreia arde un aur cald,
în țesutul căreia licărește o miere untdelemnie
o iarbă, în care dacă te culci,
ca smuls din sfera corupției,
într-o reculeasă, renăscătoare lene.
devii statuă, devii sfînt.

Dimineață liniștită

O sărbătoare de păsări se desfășoară
în cerul acestei dimineți liniștite.
Zborurile lor închipuie
festoane de ghirlănzi.
Agitația lor celebrează
bucuria întrinsecă.
Pajiștea de un verde egal, mingiiator,
nestropit de nici o corolă,
răspîndește un calm paradisiac.

Inocență

Cine ne fură inocența ?
Zilele venind, zilele trecînd,
nopțile trecînd, nopțile venind.

Din zi în zi ne sculăm
mai puțin copii !

Cine ne răpește
luminiscentul univers al inocenței
dezarmată credință a inocenței
setea de puritate a inocenței
oglinda captatoare de frumusețe a inocenței?

Din zi în zi ne minunăm mai puțin,
credem mai puțin
iubim mai puțin
din zi în zi devenim mai eu
mai stringent eu.

GRIȘA GHERGHEI

Sub alte aripi

dacă te mai prind odată pasăre
îți voi sfîrși sufletul
în mîinile mele e cuibul uscat
și cîteva degete
au și trecut de partea capcanei
parcă sînt numărat
din unu în unu
și pînă la capăt
aceeași atingere de vreasc
de unde cenușă
cînd am răsuflare
un mare curaj al acestui pămînt
ce semne frumoase
de ochi și de gură
petrec în blîndețea ovalului
prețul de veci al rămînerii
mereu sub alte aripi

Poate nu sînt vinovat

îți voi răbda înălțimea
și mai ales glasul
vînător iscusit al aripilor mici
izgonite din clopote
cînd se trage porunca de seară
și te voi numi prietenul meu
dintre fețele lumii aproape
și uite e cald
și blana de urs se așterne
îngenunche sub prag și adormi
lăsîndu-te singur cu mine
eu cel dintîi voi umbla
ca o tiară în liniștea asta
rivnindu-ți silabele gîtului
doamne ce gînd mă străbate
de unde începi să mă lepezi
ferestrele duc spre pădure
și iarba pricepe să crească
aici într-o altă lumină
trezește-te omule
poate nu sînt vinovat

Prin numele florilor

am înălțat cuvinte
între hrană și singe
nume de flori liniștitoare
cu înțelesul ascuns
în bunsimțul priveliștei
tinjind o iertare aparte
pînă la numărul singur
care ne poartă mirosul
ca o haină de veghe
dar iată cum vin
colțuroasele ore ale foamei
și raftul e plin de natură
și gustul începe să prindă
plăcerile nedeosebirii
mîncăm înhăitați
cu auz și privire străină
și recunoaștem un singe continuu
apoi rușinea sătulă
își trece coroana de oase
prin numele florilor

BIANA NORD

vedenii

Începerea începea să capete contur. Obiectele care o populau bănuite doar pînă acum își dezveleau muchiile și rotunjimile. Zorii alungau cu cnutul stelele ca pe niște viței sălbatici neînvățați cu jugul. Mă simțeam obosită ca după o noapte de iarnă cu dragoste. Amorțisem dar nu-ndrăzneam să schimb poziția trupului. L-aș fi putut trezi. Patul scîrțîia din toate încheieturile îngrozitor. Cel puțin așa îmi păruse aseară... Aseară. De-atunci parcă trecuse o veșnicie. Aseară totul mi se părea vesel. Poate c-am fost chiar puțin fericită. Ieri a fost o zi luminoasă. El era tînăr și rîdea mult. Costumul deschis îi venea bine și mersul lui inspira încredere.

Cele opt ore interminabile altă dată au zburat deși mare lucru n-am făcut. Nici n-am stat însă pentru că n-aveam răbdare să mă gîndesc la ce va fi. Știam, bănuiam numai ca va fi bine și asta-mi era suficient. El m-a așteptat. M-am bucurat pentru că era vorba să ne vedem mai tîrziu. Mi-a spus că dorea să fie cît mai curînd cu mine. M-a măgulit mai mult decît era normal. Am mîncat împreună. El vorbea mereu și rîdea. Nu știu prea bine ce spunea. Îi priveam dinții albi, regulați, obrazul fără riduri și părul negru prin care vîntul își trecuse mîna nepăsătoare. Pentru mine rîdea. Pentru mine vorbea. Eram bucuroasă. A venit la masa noastră o țigăncușă cu ochi migdalați și păr în fuioare crețe. Avea flori. Ne-a îmbiat cu privirea întîrziind parcă mai mult asupra lui. Le-a luat toate pentru mine deși am înghinat un protest dictat de politețea dobîndită și de cumpătarea înnăscută, pentru că în mine regretam că nu e coșul plin să văd dacă și atunci mi le-ar fi luat toate.

Ne-am plîmbat, el ținîndu-mă de umeri, pe străzi înguste cu arbori bătrîni și noduroși, cu pensionari îmbrăcați în haine prea lungi și prea largi, haine din tinerețe pe care nimeni n-a mai avut timpul să le modifice după trupul lor vlăguit. Mă simțeam de optsprezece ani, plecată de-acasă la o colegă imaginară, savurînd minutele de libertate. Refuzam să mă gîndesc la ceva anume fără să-mi dau seama de ce. Acum știu. Mă temeam. Apoi am revenit în centru, intrînd în magazinele de tot felul fără intenția de-a cumpăra ceva. Ne amestecam cu lumea pestriță a după-amiezii, grăbită și guralivă. Îmi făcea impresia, dar poate că nu era numai o impresie, că toate femeile se uită la mine cu invidie. Le înfruntam privirile cu îndrăzneală, cu impertinența hoțului prins care-și joacă ultima carte. De obicei ocolesc privirile femeilor tinere. Le spionez mișcările sigure, mersul, rotunjimile de fruct pîrguit ale trupului. Acum le sileam să-și întoarcă ochii spre monotonia vieții lor... Seara poate am băut cam mult. Am vrut să fim unul lîngă celălalt și aici. Am băut cu bucurie și cu teamă. Melodiile orchestrei ajungeau anevoie pînă la mine prin fumul dens și prin murmurul continuu din care izbucneau uneori ca o flacără iute înăbușită de rîs. Aș fi rămas acolo pînă m-ar fi alungat întunericul și scaunele răsturnate cu picioarele în sus pe mese. Dar el mă chema. Mîna lui tot mai des o căuta pe-a mea și simțeam în frămîntarea de-o clipă a degetelor lui, dorința. Am plecat. Afară aerul rece și umed al nopții îmi dădea o senzație neplăcută de tuse. L-am întrebat dacă nu vrea să mă ducă acasă. Mi-a răspuns rîzînd că acasă mă duce. La el. Mergeam repede. În liniștea străzii pașii noștri răsunau neobișnuit de tare. În dreptul unui gang, gură de bătrîn știrb, m-am speriat. Doi măturători ședeau tăcuți pe treptele de ciment. Le luceau ochii și țigările. Ce gînduri bolnave le sfîrtecă mintea ? L-am întrebat dacă nu le era frig. Mi-a spus c-au avut ei grijă să se încălzească deaseară cu ceva tare și că probabil mai au. Mă țineam strîns de brațul lui. Uneori pierdeam controlul picioarelor și călcam strîmb. Rîdeam amîndoi.

Camera era mobilată cu gust. Era cald. Am mai băut puțin coniac. A aprins veioza. Nu mai fusesem de mult în camera unui bărbat. Mi-ar fi plăcut să fiu acolo singură. Să cercetez fiecare obiect, fiecare ungher. Pentru mine e un univers nou, plin de mister. Am ieșit din camera de baie îmbrăcată cu halatul lui de casă. Mirosea a bărbat. Îmi era foarte mare. I-am spus că mi-e rușine. Am stins lumina și m-am strecurat în pat. A luat halatul de jos și s-a dus să se dezbrace. Auzeam prin peretele subțire toate mișcările lui. Mi-ar fi plăcut să-l pot privi fără să știe. Îl așteptam cu inima strînsă, oare voi reuși ? E întrebarea care mă terorizează de fiecare dată. Tremur sub cearșafurile care mi se par jilave. Au trecut atîția ani de-atunci și totuși amintirea acelei după-amieze scurte de toamnă tîrzie. mă urmărește. În umbra ei mă zbat, lupt cu repulsia involuntară și nejustificată care izbucnește în mine de fiecare dată. Și eu sînt cea învinsă întotdeauna. Aș șfîșia memoria care mă ține sclava unei după-amieze monstruoase. O după-amiază care putea fi la fel ca toate celelalte. Dar care n-a fost... Aș putea să-i povestesc cînd se scoală totul. Să-i spun că nu oboseala a fost de vină. Că nu mi-a fost somn și că de fapt nu mi-e somn deși n-am dormit de loc. Să-i spun că după ce a adormit aș fi vrut să-l îmbrățișez, să-l sărut, să fiu a lui. Să-i spun că a fost așa nu pentru că am fost prima dată împreună. Să-i spun ce n-am spus nimănui. Să-i spun că de fapt așa s-au petrecut lucrurile de fiecare dată. Pentru că nu poți mima ceva ce n-ai simțit sau n-ai văzut măcar o dată... Era un băiat frumos. Multe fete vorbeau despre el șoptit. Eram foarte tînără. El era la liceu în clasa a zecea sau poate a unsprezecea deși părea mult mai mare. Eram vecini. M-a chemat la el. Era singur acasă. Rar era cineva cu el acasă. Nu-i cunoșteam mama. Poate nici el n-o cunoștea. Mi-a arătat reviste colorate. M-a învățat să dansez. Se întunecase. Îmi plăcea. Apoi a apărut înaintea mea fără haine, fantomă albă în obscuritatea încăperii. Nu mi-a fost frică. Mi-era rușine. Mi-am acoperit ochii deși eram curioasă. M-a obligat să-l privesc. Am vrut să plec. Nu m-a lăsat. Și-a înfipt mîinile în părul meu și a început să mă lovească. Am vrut să țip, dar n-aveam glas. Începuse să-mi fie groază de ceva nedefinit. Tremuram. Apoi totul s-a cufundat în neguri... Nu m-am înțeles. Nimeni nu mă poate înțelege. Nici chiar eu... Gura mi-e amară. Îmi pipăi cu limba buzele crăpate de sete. Mă scol tiptil. În jur totul e lumină. El mai doarme. Mă îmbrac repede. Cu pantofii în mînă, plec. Fug, hoț al fericirii mele. De cine fug ?

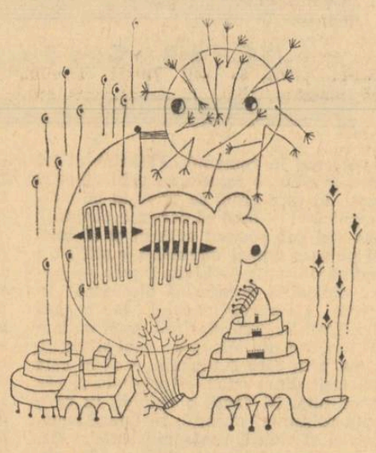

Desene de SABIN ȘTEFĂNUȚĂ

FLORIN COSTINESCU

Iarbă de pretutindeni

Iarba e asemenea gîndurilor, călătoarelor
păsări
Traversînd miraculoase ținuturi,
Iarba de pretutindeni asemenea e
Izvoarelor — sub soare, sub lună sărutări.

Ca ploile bate genunchii și glezna, ca ploile
dese
Înduioșată și repede mai ales primăvara în
zori.
Zilele călătoresc din orizonturi prin iarbă
În iarbă se-ntîmplă mereu sărbători.

Ne-ndurătorul ceas

Neîndurătorul ceas nu bate secunde ci chipuri
Un-doi înfinit, un-doi fără tihnă, un-doi,
În aer, pe sentimente, pe dulcile noastre
nimicuri
Pe fumul țigărilor nefumate de foi.

Poveștile intră-n memorii pe căi fără timp —
Lupi, urși polari și voinici fără teamă.
Un-doi, un-doi — tuturora în schimb,
Cînd murim cu toate poveștile sîntem de-o
seamă.

Cumpene

Gesturi de cumpene peste fîntîni ce nu sînt
Înșelînd setea statornică ce ne apasă
Sufletul. În ochii fetelor se luminează curînd
Vom ajunge, vom ajunge curînd la o oază.

Merg bănuind înainte sufletul ce nu mă
ascultă
Răstîlmăcindu-mi cuvîntul și pasul în fel și
chip.
Spre hora neistovitelor fete
Prindem rădăcini și-n mișcătorul nisip

În deșertul fără timp al fierbîntelui pas
Eșuară în vremi cetăți despre care vorbesc
calendare.
O, din pieptul atîtor de vază bărbați cruciați
Au plecat, mai tîrziu, pline cu daruri vapoare.

Aproape

Atîta trup pentru răni,
Atîta trup pentru amurg.
și prea puțin aer și prea puțină iarbă.
Departe se vede doar prin lacrimă.
De sus în jos sîntem cei adevărați,
De la tălpi spre creștet — alții,
Cei ce așteptau pasul următor,
Cei ce nu știu ce-i așteaptă
Aproape.

ANDREI UJICĂ

papagalii verzi

Preotul care ne oficia cununia avea o ură stranie pentru papagali.

Bunicul privea cu o satisfacție nemaipomenită cum alerga impiedicîndu-se în sutana lungă cu coliviile în mînă pînă la copacul lui pe malul lacului și cum spînzura cu un șnur subțire și alb păsările verzi (își cumpăra întotdeauna numai exemplare verzi).

Preotul care ne-a oficiat cununia avea o ură stranie pentru papagalii verzi. Îl obseda gîndul că păsările-i vor distruge reputația. Bunica spunea că altfel era un om cumsecade și că s-a bucurat cînd am spălat vitraliile capelei.

Noaptea visa un orășel cu o singură biserică unde se strîngea duminecă dimineața toată lumea, dame cu toalete albe și roz și domni în negru sau în gri cu pălării asortate, el (preotul), predica din amvonul aurit și înalt și toți îl ascultau cu capetele în pămînt făcîndu-și rugăciunile, orășelul acela în care toamna plouă multă vreme pînă aproape de sărbători și iarna e liniștită cu cîntece și lumini triste iar vara goală, fiindcă toată lumea pleacă cu singurul tren care trece odată spre zi către orașul cel mare cu patru vagoane murdare și albastre, el predica în biserică la doamnele care citesc cărți romanțioase peste săptămînă și atunci năvălesc papagalii verzi și îl înghină repetîndu-i gutural și trunchiat vorbele, iar părintelui îi vine să înnebunească fiindcă păsările nerușinate se fixează în cupola pictată poate cu martirii sfinte, lumea se foiește și pleacă murmurînd blesteme neîngăduite în sfîntul lăcaș și popa rămîne în amvonul auriu vorbind de unul singur cu lacrimi în glas în biserica pustie cu amintiri transparente de femei frumoase, popa vorbește mereu înginat de papagali pînă cînd urlă și aleargă, rugîndu-se tare sub cupolă (nu blestemă păsările) și alunecă pe locurile goale mingiind imagini din visele oamenilor, stinge luminările pentru morți și se gîndește la orășelul unde s-ar fi îndrăgostit de-o femeie frumoasă.

Bunicul cînta la flaut urmărind zbaterile neputincioase ale păsărilor agățate în lațuri, pomul era plin cu papagali spînzurați, papagali spînzurați și verzi pe care preotul îi aducea într-o colivie roșie de la negustori, cumpăra în fiecare săptămînă cîțiva și-i spînzura obsedat.

Tot el a făcut un lucru nemaiîntîlnit pînă atunci în ajunul nunții, s-a închis singur în capelă și a repetat slujba de cununie. Din cînd în cînd rînjea către ușile închise dar papagalii au venit și s-au izbit de vitralii și le-au spart împrăștiind cioburile colorate cu îngeri, în iarba drumurilor noastre de seară.

Bunicul privea cu o satisfacție nemaipomenită moartea păsărilor verzi și citeodată la amiază se apropia de pomul plin cu papagali și-i atingea ca să-i poată vedea legănîndu-se în lațuri, îi privea și cînta la flaut în uniforma de caporal lîngă lacul cu nuferi mari și cu lebede albe.

Uneori bunicul și bunica aveau divergențe pe temele religioase, și le rezolvau seara așezați sub copacul cu păsări.

Stăteau întinși pe iarbă cu fața în sus privind cerul printre crengi și printre penele verzi (bănuiau culoarea) umflate de vînt și flautul argintiu sclipea în iarbă cu imaginea lunii diformate de metalul rotunjit.

Erau triști atunci pentru moartea tatălui și se plîmbau printre copaci plîngînd încet.

Tata s-a sinucis într-o toamnă cu o dagă de Villena în parcul cu castani și straturi de garoafe din dragoste pentru o fată, care a plecat în sud și nu s-a mai întors niciodată.

L-au găsit într-o dimineață pe ceață cu singele închegat pe cămașa albă și cu frunze pe el.

La slujbă totul a fost așa cum ne așteptasem.

Glasul preotului suna gol în biserica pustie fiindcă bunicul și bunica au fost singurii invitați, noi am îngenunchiat în fața altarului și ne-am căsătorit.

Ție nu ți-am povestit despre papagalii spînzurați deși l-am văzut pe popă alergînd și după slujbă la copacul de pe malul lacului cu colivia roșie în mînă.

Seara ne-am despărțit de el.

Ne-a binecuvîntat încă odată și a plecat în munți (munții de pe malul celălalt al lacului), arăta ca un pelerin obișnuit cu bocceaua pe umăr și-i curgeau lacrimi din ochii pe care va trebui să-i piardă într-un măcel.

Bunicul l-a condus o bucată de drum și i-a cîntat ceva trist cînd au îngenunchiat și s-a rugat la pomul cu păsările spînzurate.

Au trecut lacul cu o barcă veche, pletele părintelui fluturau în vînt și-l vedeam aplecîndu-se ritmic la ramă.

Bunicul stătea în picioare în față și cînta mereu cu capul lăsat într-o parte un cîntec pe șase note pe care-l știu și acum.

Cînd s-a întors singur, am observat că uniforma lui are o culoare ștearsă și tristă ca penele decolorate ale papagalilor morți.

A sărutat-o pe bunica de parcă ar fi venit de departe și era tare abătut pentru plecarea părintelui așa cum a mai fost numai odată de mult cînd a plecat după sărbători fata de circ cu care s-a iubit în vagon și cînta mereu, un lucru curios, bunicul nu mai vorbea deloc, cînta numai la flaut lîngă copac, pînă într-o zi cînd a îngropat toate păsările.

*

Ploua.

*

Seara am făcut masă mare și după aceea am alergat toți patru prin castel cu făclii în mînă chiuind, eu mă simțeam stingherit în costumul alb și pe scări îți cuprindeam mijlocul, bunicul se juca de-a războiul ținînd flautul ca pe o pușcă și noaptea nunții a trecut toată în fuga noastră nebună prin apartamentele castelului.

În ziua următoare am dormit și ne-am plîmbat pe sub geamurile capelei sau cu barca pe lac printre nuferi, alunecam pe sub sălciile plecate pe sub ape.

Bunicul fugea după noi pe mal cîntînd la flaut, se împiedica de rădăcini și de cioturi și chiar cădea cîteodată și ne făcea din cînd în cînd cu mîna.

În tot timpul ăsta tu n-ai scos aproape nici o vorbă de fapt cred că nimeni n-a vorbit și am făcut multă dragoste.

Asta ți-o spun pentru că așa trebuie să se fi întîmplat deși eu nu-mi aduc aminte.

Au mai stat două zile și după aceea și-au luat rămas bun și-au plecat.

Am privit drumul pustiu și virtejurile de praf pe care le lăsa în urmă mașina și bunicul s-a așezat în genunchi pe bancheta din spate și-a fluierat un cîntec monoton pe șase note pe care-l mai știu și acum.

Flautul și-l virise sub centură ca pe un pumnal și-o mîngîia pe păr pe bunica care conducea și zîmbea fericită.

Mi-au făcut încă multă vreme cu mîna.

Noi rămăseserăm la castelul cu ornamente plicticoase și la pîlcul de copaci cu lacul plin cu nuferi și cu lebede albe alături.

Am dereticat camerele folosite și le-am încuiat după aceea și-am umblat aproape o săptămînă după niște odăjdii ca să mă pot juca duminică dimineața ținînd slujbă.

Cînd mi-a sosit vestea morții bunicului am plîns mult și am plecat spre casă cu un tren murdar și cu patru vagoane albastre ca în visele preotului.

Tot drumul am stat la geam fără să vorbim.

*

Cînd plouă orașul e trist ca o fată care plînge despletită.

*

Tot drumul am stat la geam fără să vorbim, am zărit de departe castelul și lacul și copacii și caii noștri albi păscînd.

Trenul a oprit la Schmetterland și am văzut gara și casele și turnul bisericii și pe șeful de gară pe peron.

N-am coborît.

Trenul a plecat și s-a făcut seară.

La înmormîntarea bunicului orașul avea lămpi de gaz și aerul verzui seara, linia ferată și personalul care trece lăsînd în urmă aburi albi și lumina roșie a felinarului agățat de ultimul vagon.

Bunica a plîns tot timpul și-a mers după sicriul frumos împodobit pînă sus pe deal la cimitir, unde l-au înmormîntat la groapa lui din spatele capelei.

N-am fost decît noi la înmormîntare, arăta foarte bine cu costumul negru și cu mîinile pe piept (flautul era așezat alături), era mai solemn ca niciodată și așa a fost și cîteva luni după aceea la moartea bunicului, cînd umblam după coșciug, cu capul drept și cu mîinile la spate.

Am plîns toți pe țărîna reavănă și am privit crucea de piatră cu medalionul unde era fotografiat în uniformă, cîntînd la flaut.

*

Ochii tăi iubito, sînt tulburi și au culori amestecate, triști, ca o pădure pustie. N-ar fi trebuit să te sărut pe ochi.

*

Ne-am întors tîrziu de la cimitir și ne-am așezat toți pe terasamentul liniei ferate cu capul pe genunchi.

Am mai stat cîteva zile cu bunica și abia după aceea ne-am întors la castel.

Casele alergau mărunte pe lîngă ferestrele vagoanelor și bunica flutura o năframă neagră pe peronul presărat cu frunze veștede.

. . . . . .

Cînd am primit vestea morții bunicii am plîns mult și am plecat spre casă cu un tren murdar și cu patru vagoane albastre ca în visele preotului.

Tot drumul am stat la geam fără să vorbim.

Am zărit departe lacul și castelul și copacii și caii noștri albi păscînd.

Trenul a oprit la Schmetterland și am văzut gara și casele și turnul bisericii și pe șeful de gară pe peron.

N-am coborît.

Trenul a plecat și s-a făcut seară.

La înmormîntare orașul avea lămpi de gaz și aerul verzui seara, linia ferată și personalul care trece lăsînd în urmă aburi albi și lumina roșie a felinarului agățat de ultimul vagon.

Bunicul a plîns tot timpul și am mers după sicriul frumos împodobit pînă sus pe deal la cimitir unde a înmormîntat-o la groapa din spatele capelei.

N-am fost decît noi la înmormîntare.

Arăta bine cu rochia neagră și cu mîinile pe piept, era mai solemnă ca niciodată așa cum a fost și cîteva luni mai înainte la moartea bunicului. Dricul părea puțin prea mare și caii lui negri prea zburdalnici pentru slujba aceea.

Mi-am închipuit cum ar fi arătat totul cu o pereche de cai albi.

Bunicul a plîns mult, îi curgeau lacrimile pe fața încrețită dar a mers tot timpul cu capul drept și cu mîinile la spate.

Se făcuse toamnă între timp și aerul avea o tristețe plină de amintiri frumoase și vechi.

Am plîns toți pe țărîna reavănă și am privit crucea de piatră cu medalionul unde era fotografiată în rochia albă, lîngă poza bunicului în uniformă și cîntînd la flaut.

Cînd ne-am întors de la cimitir bunicul ne-a cîntat și noi stăteam pe terasamentul căii ferate cu capul pe genunchi.

Am mai stat cîteva zile în oraș și abia după aceea ne-am întors la castel. Casele alergau mărunte pe lîngă ferestrele vagoanelor și bunicul flutura o năframă neagră pe peronul presărat cu frunze veștede.

. . . . . .

Ne plîmbam în fiecare zi prin pădure călare sau pe jos și vorbeam.

Într-o zi ți-am povestit și despre ura preotului pentru papagali lucru pe care tu nu avuseși de unde să-l afli.

Eram abătuți cînd ne gîndeam la bunici și spălam odată pe lună vitraliile capelei, așa cum am făcut înainte de nuntă.

Într-o zi s-a întors părintele slab și zdrențăros cu bocceaua pe umeri și cu un baston alb în mînă (orbise), a căutat bîjbîind poemul în care spînzurase păsările și cînd l-a găsit a îngenunchiat și s-a rugat.

Ne-a întrebat ce s-a întîmplat cu bunicul și noi am plîns și am povestit ce s-a întîmplat.

După o vreme ne-a întrebat ce s-a întîmplat cu bunica și noi am plîns și am povestit ce s-a întîmplat.

A stat destul de mult timp la noi și mi-a spus ce făcuse între timp.

Se ducea mereu la pomul în care omorîse papagalii, era frică să nu-l găsesc într-o seară spînzurat acolo.

Îl iubise probabil tare mult pe bunicul fiindcă noi întrebam mereu de el.

Într-o dimineață nu l-am mai găsit.

De fapt ne șnusese că vrea să moară în munți.

Eu prinsesem o pasiune ciudată pentru vînătoare și-mi petreceam cu asta cea mai mare parte a timpului.

Zilele erau frumoase și noi făceam mereu aceleași lucruri.

Castelul cu forme multe și lacul din preajmă, ioar cîteva lebede triste așa cum trebuie să fie, cu gîturile lungi arcuite alb, lunecînd pe apa desenată cu formele alungite ale lucrurilor din jur, noi ne vom fi plîmbat călare pe malul lacului pe cai albi și ne vom fi iubit.

Ne-am pierdut într-o zare fără forme înconjurată cu o ceață verde și frumoasă.

IOLANDA MALAMEN

Floare de fiecare dată floare

Floare de fiecare dată floare
este căderea în ape
și liniștea după aceea ca un
desen pe marmoră. Dar
cugetarea
mea spune că sfîrșitul
poate dura un mileniu
cînd în urmă lași
luptele neîncheiate și praf
pe fruntea înaltă.

O mie nouă sute șaptezeci

Anul o mie nouă sute șaptezeci
încoronatele mărturisiri pleacă
în lungi migrații. Din iarbă
va rămîne starea de fecioară
ca limpedele orizont al toamnei.
Din cînd în cînd valuri
de stele mă iartă că sînt
singură în mine. Să trăim
prieteni să bocim urma
de aer din carte.

Epistolă

Ție dușman al zăpezilor cu zeci
de geometrii ție slăbit copac
în furtună și ție necunoscut
al cimpiei cerești vă scriu
cum animalele dorm într-o
mare neștiință de somn.
Tîrziu am vorbit cu îngerul
geamăn al îngerului
și în calea mea albă zburau
liniștite
statuile. Doamne de mila
pămîntului apără corăbiile
și pacea. Cîndva dintr-o
tăcere să blestemi numai taina.

Gălăgios fluture

Dar cineva mă caută de secole
prin ziduri și ruine de toamnă
cineva ca un fluture gălăgios
îl arată pe Inokenti călătorind
pe cel mai falnic astru
și inventînd globuri de timp.
Doar mie mi-a fost dat
să văd umbra marelui învățat
Inokenti și a discipolului fluture
ei în ateliere de sticlă aduna
multă noapte să nu mai am
din ziuă decît ziuă. În luna
lui decembrie pe cer zăpezile
fac treceri mari îngerilor și
mie mare foame de înalt.

Dimineață

Cîntă cocoșii este aproape o
mare
dimineață și fratele își gîndește
apropierea de apă ca Narcis.
Ce cuib a rămas gol ca o sferă
pierdută de miez? Peste
perdelele
albe și noi ale luminii fluturã
focuri cunoașterea. O, lasă-ți
pe chipul meu gîndit lacrima
ca o cetate. Din păcat în păcat
merg riurile albastre și eu
dimineața ca îngerul mă
îmbrac în aripe moi.

MARCEL GAFTON

Din

NON POSSUMUS

Am rămas tot pîndă, tot lîngă tine,
într-o veghere străină clepsidrei,
bogați de-o ilicită veșnicie —
dincolo de scadențe, înfiorare.
Dar nu clinti sprinceana! Legea
nu iartă. Mișcare nu-i decît înăuntru.
(Două ramuri încărcate de sunet
ne-am putea ucide în flaute.)
Dar nu surîde la poftirea zilei!
E o capcană — hoția
către asfințituri.
Soarele asfințește doar în gramatici;
și flacăra lui ne-a izbăvit piericiunea,
ne-a țintuit ochi în ochi, în lumină,
dincolo de foamea clepsidrei!

Pus la colț, în genunchi, școlărește,
pe coji de nucă și pe holbat păpușoi —
dumnezeu e Dumnezeu mai departe;
și cineva explică, explică,
și-n genunchi mîjesc ochi adînci și mirare,
și apa vederii spală și rodnicește,
și preajma tremură în floarea mieilor,
și soarele răstoarnă alături samarul,
și crește cît muntele umbra burdușită de
explicații,
și umblă samarul, și umblă muntele,
și explicațiile umblă și ele,
și ochii se adîncesc în mirare,
și spală, rodnicește apa vederii.

Nunta liniilor — cercul
ride-n foste, viitoare geometrii
cînd verticale topesc
ovale
vii nestemate
svîcnite din maimuță — sus!
... Și eu mi-aduc aminte de tine, Inmem,
răzvrătitorule,
de mîinile tale visînd în mănuși văzătoare pe
drumul spre Lacu-Sărat —

colori și galopuri în delta cerului tînăr.
Hamletizam cotidian, fără grimă, de-adevărat,
cu inimile în rochie de seară și în frac,
și frumusețea ardea pe creștetul nostru
palid luceafăr.
Eram utrenia ta, tu mi-erai umbra
și-mi arătai statornic dincotro ară și adapă
lumina...

Un șipet purpuriu — odaia,
o inimă a mea mărturisită
în care te mișcai fosnind mistere.
O, cum cîntau cămășile de jaruri
sub fermecate ormele clepsidrei!

O ghilotină de mirări în mine
sporește grîul ochilor în preajmă;
ai ciolănoasei tandri zurgălăi
sulemeniți în viclenii gingave,
un ritm pisat, cu pohte mari,
încheagă scări de înserare
pînă-n tavanul sîngelui să fure.
Domnită strepezește ceasul
coșmarului ce împresoară
făptura mea tăgăduită mie!
Te știu lăuză de lumina
la geana mea însoțitoare,
și clarul chihlibar păstrează
mireasma ta în edecarii
urnind pe-aortă,-n sus, spre zi,
astrele tîlcului meu ars
de iaduri
O, cheamă-n ierbi, duioasă,
exilul meu din mine însumi, deslușește
lacrima-n povîrnișuri iuți
de calpe condimente.
Un rug de inuri martore înstrune
în urnă — sborul, țarina-i cu aripi,
omăturilor negre și fecioare
durută prastie răspundă-n schiuri,
trifoiul zării viu în patru foi
învrednicească.
Și să nu-ntrebi, să nu mă-ntrebi
cum e, la aritmetică, adeverirea
cea făr-de greș măsurătoare.
Deschid peretele-n ferestre!

Visează-n copilărie un cais.
La subsuoara tulpinei
boiul lui de zeu suferea, și mama,
lăsînd abecedarele fetițelor ei,
dospea lut dulce cu balegă
și-l îngrijea
ca pe un om.

... mamă, mamă
iubita mea veche
cercel de scamă
te port la ureche
răstăț cuprins
și fără dare
cu dinadins
hoață de soare
încă și iar
adună, cheamă
miezul din jar
sborul din vamă
aromitoare
cutumă vie
nea cu dogoare
ochi care știe
veșnic popas
de bun rămas —
făr-de pereche
iubita mea veche!

soare cald de toamnă

de DOINA LAȘCU

Îmi place atît de mult să ascult muzică și pierdută în fotoliu să gîndesc sau de cele mai multe ori să visez. Și acum, ca și în celelalte zile, mi se întîmplă să privesc peste cei optsprezece ani care mă leagă de acest pămînt și încerc să vreau ceva în viitor, să vreau lucruri imposibile, să caut răspunsuri ce n-au fost încă date. Ciudat însă că acum, pentru prima oară, gîndesc la un ceva pămîntesc, un ceva realizabil, un ceva fericit.

Poate că dacă în locul tău ar fi un străin, să nu știu de unde vine și unde se duce, să nu știu cine e și ce va fi, poate că în fața lui mi-aș deschide larg sufletul și i-aș spune tot ce nu-ți pot spune ție, acum. Căci vreau să vorbesc, vreau ca tu și alții ca tine să știe cum gîndesc eu acum, cînd vreau ca ultimul meu an de școală să rămînă un an deosebit, frumos, de neuitat. Și ți-aș pune o întrebare: presupunînd că nunta ar avea loc la douăzeci și cinci de ani, crezi că miresele vor fi fete?

— În lumea noastră, dragă Doina, e foarte greu să mai fii fată.

— De ce spui „lumea noastră"? Lumea cui? Eu nu te întreb cum e în lumea noastră, această lume care e a tuturor, ci te întreb cum crezi că e normal. Căci pînă la această vîrstă treci prin anii cei mai sentimentali și mai dornici de iubire; o iubire tînără și curată. Iar dacă iubești, oare nu-i normal să treci și prin această fază atît de discutată?

— Dar această dorință intră în contradicție cu morala...

— Crezi?! Ca să-ți dau un exemplu de morală și de mediu am să-ți arăt fetele franceze, italiene sau turcoaicele. La treisprezece ani dacă ai vrea să le transpui în mediul nostru, ar îmbătrîni la douăzeci și cinci.

— ...e cam devreme.

— Într-adevăr, ești prea copil și e păcat să-ți pierzi copilăria.

Și iar ascult muzică și îmi amintesc o copilărie într-o curte mare, în pantaloni scurți; geamuri sparte, verzături furate, scîrțiit de trotinetă, rîsca la bani, cap la nuci, toate aceste jocuri care nu se potrivesc cu jocurile oamenilor mari.

— ...te uiți în gol și zîmbești ca un copil. La ce gîndești?

— La un copil care la treisprezece ani juca hoții și gardiștii și care tot la treisprezece ani, cu țigara în gură, credea că-i fumător. Niciodată nu fusesem în stare să trag fum în piept și contrar prezicerilor celor ce mă înconjurau, n-am mai pus țigara în gură datorită gustului înecăcios învingător bomboanelor mentolate și chiar pastelor de dinți.

— Vroiai să-mi spui...

— Am vrut să-ți spun, să-ți explic că aș încerca să trăiesc un an așa cum n-am mai trăit. Căci trebuie să-ți spun că acest an e unic.

— Prostii. Îl vei trăi poate la anul, poate peste cinci ani...

— De ce mă întrerupi? Nu se poate mai tîrziu, înțelegi? Și pentru ca să-ți dai seama de sensul verbului „a trăi", am să-ți explic pe larg, iar tu va trebui să înțelegi, judecînd pe calea cea mai scurtă. Nu mă întreba de ce nu-ți spun direct căci nu voi ști ce să-ți răspund. Ascultă: poate mi-ar place un grup — ți-am spus că apelez la digresiuni — un grup hippy. „Ils veulent avant tout montrer qu' ils sont libres." Revolta împotriva tiraniei și a conformismului. Frumusețe, libertate, dragoste, iată cîteva din definițiile lor. (Și aici trebuie să fac o paranteză căci se vor găsi mulți care să mă întrebe: „de ce nu te faci hippy?" și eu vreau să le răspund că singurul motiv pentru care nu pot să le îndeplinesc dorința este faptul că a simpatiza un om nu înseamnă a-l idolatriza. Privesc în ochii tăi și văd cum se formează un cuvînt: drogul. Nu toți hippy se droghează. Și totuși, nu-i pot suferi...

— 'nțeles. Acum am înțeles.

— Ce-ai înțeles? Explică-mi tot ce am vorbit eu pînă acum. Sau nu, nu-mi explica. M-am gîndit însă că dacă va fi un an frumos, poate prea frumos, să nu rămîn cu nostalgia lui, cu nostalgia...

— Doina, dacă poți fi fericită, de ce să nu fii?

M-am gîndit însă că dacă va fi un an frumos, mi-am dat seama că aș dori să formez un grup ales de prieteni, dar că nu-l voi forma, pentru că am înțeles că vîrsta și firea mea nu sînt încă apte pentru astfel de fericiri (mai ales cînd nu știi dacă într-adevăr sînt „fericiri").

— Dacă în locul tău ar fi fost un străin, nu i-aș fi spus atîtea lucruri și cu atîta sinceritate.

După ce a plecat am ascultat din nou muzica și mi-am dat seama că exagerasem. Că muzica și atmosfera intimă m-au îndemnat înspre sentimentalism și că am vorbit cu mai mult patos decît ar fi fost normal.

Îl cunoscusem în clasa a IV-a. Copil fiind, prima mea poezie i-o dedicasem lui; poezie plină de rime adunate, rime fără de cuvinte și fără de înțeles. Era totuși poezia lui și eram mîndră de capacitățile mele poetice și sentimentale.

Acum, elevă în penultima clasă de liceu, am înțeles că el și-a păstrat un loc al lui, undeva, în străfundurile uitate ale inimii mele.

Seară de dans, dansam cu el.

— Poate că peste mai mulți ani îți voi spune o poveste lungă, o poveste care se va numi a mea.

Nu era curios s-o afle. De fapt, mult timp a fost un om indiferent, un fluturaș plin de simțit că vor urma zile de odihnă și visare.

Locuiam cu mama într-un sat de pescari, un sat în care cîntă greierii, în care latră cîinii și ihăie măgarii. Veneam dintr-un bloc citadin să petrec două săptămîni într-o casă acoperită cu stuf și într-o curte care îmi reamintea de copilărie. Aici, unde priveam pisoi, cățel, rațe și găini, între toate aceste animale m-am simțit fericită.

Ce mare bucurie și satisfacție am simțit cînd noaptea tîrziu, pe tunete și fulgere, am dezlegat dulăul ud și murdar care scîncea ca un cățel. Ciine temut, legat cu un metru de lanț în ploaie și noroi, ne-am întîlnit în noapte numai ochii și am citit în ei că sîntem prieteni. El mirlia, dar eu știam că nu mă va mușca. I-am dus un os; o zi întreagă s-a învîrtit în jurul lui păzindu-l de găini și rațe. Iar seara, după ce îl tăvălise în noroi, a început să-l spele. Pentru el era o jucărie, o mîncare sau un deliciu, eu n-am știut.

Dimineața îmi luam salteaua și porneam pe apă. Mă închipuiam plutind pe mări și oceane depărtate sau visam melancolică la cei ce mă așteptau acasă.

— Dacă te răstorn?

Cel care vorbise era un turc urît pe care imediat l-am poreclit „un pechinez". Vorbea bine românește și elogia în cuvinte simple țara sa, care îmi apărea o Turcie civilizată, nu prea depărtată de marile metropole.

— Mi-ar place să văd Turcia. Lumini, muzică, moschee. păcat că ne desparte atîta apă.

— Dacă vrei s-o vezi, ai s-o vezi; ai să cunoști țara mea, țara lui Muselin, am să te fac turcoaică.

— Toate aceste lucruri necesită timp, bani și multe forme de plecare.

Desen de SABIN ȘTEFĂNUȚĂ

— Ascultă, Doina, nu-ți pot spune nimic. Dacă te hotărăști, vei vedea Izmirul. Tatăl meu are o mică fabrică de încălțăminte și o regiune agricolă pe care o lucrăm cu tractoare românești. Poți lucra la contabilitate, dacă spui că ai unsprezece clase...

— Poate ar fi mai bine să termin liceul.

— Asta nu contează. Capacitate trebuie să ai, nu școală.

— Ce mașină ai?

— Mașină, mașină și iar mașină. Numai cine nu vrea nu are mașină. Ah, Doina, vino și ai să ai mașină.

Tăceam și priveam undeva în mine, acolo unde visul meu păstra un Cadillac alb și decapotabil. Ce mult îl doream! El era pentru mine împlinirea visurilor.

Mi-a vorbit mult de țara de peste mare și n-am crezut în toate lămuririle și înfloririle lui.

Eram în apă și fiindcă Muselin se urcase cu tot pieptul pe salteaua mea, am coborît sprijinindu-mă în coate de marginea saltelei. S-a coborît și el și nu știu cum s-a întins pe sub perna pneumatică, dar am simțit o atingere rece în apa caldă a mării. Nu știu dacă a fost doar o impresie de scîrbă, impresia unei atingeri lipicioase, dar am crezut că era gol. Am înotat în larg, privindu-l cum ieșea din apă, mic, urît și legănat. Mă atinsese pe picior și îmi venea să îmi smulg pielea, căci rămăsesem cu o pornire de scîrbă ce mă făcea să înghit apă sărată, apă de mare.

Impresia lui mă urmări toată ziua, ca să se piardă înspre dimineață, în somnul lin în care mă legănam fericită că aud lătrat de ciine și cîntece de greieri.

Veni pe plajă dis de dimineață și îmi vorbi din nou expunînd planuri mărețe, și nu știu cum dar nu-mi mai era scîrbă. Și totuși... în apă nu am mai intrat.

Și iată cum, eram pusă în fața unei evadări, unei plecări nelegitime pe bordul unui vas străin.

De trei zile mă aflam într-o continuă gîndire, într-o profundă analiză a lucrurilor care vor urma. Nu m-am gîndit niciodată la Turcia ca la o țară ce va putea fi a mea, ci ca la o cărare între doi munți de roci diferite, pe care aș putea trece de pe un munte, pe altul. Și totuși, pe această potecă, va trebui să trăiesc doi ani, căci ca s-o poți depăși trebuie să devii locuitorul ei. Doi ani printre oameni străini care vorbesc o limbă neînțeleasă, oameni care mă vor privi curios, căci eu voi fi printre ei un simplu „mětèque". Mă gîndeam la casa mea, la țara mea, la părinții și prietenii mei, și nu știu de ce, atunci pusă față în față cu posibilitatea, am simțit că nu voi putea pleca niciodată, că acel ceva care există în mine mă leagă mai mult decît aș crede de ceea ce speram că voi putea lăsa în urmă, fără păreri de rău.

Și cîntă, cîntă muzica țigană.

Am văzut acolo, în țara depărtată, case și am văzut viață. Cocioabe, maghernițe, o îngrămădire de scînduri, lăzi și cîrpe, în care locuiesc oameni. Am așteptat și-am văzut. Am văzut copii; copii în zdrențe și m-am uitat în ochii lor să văd ce spun. Aveau ochi mari și lacomi, flămînzi și triști. Privind lumina lor mi-am amintit un bilci. Mă dusesem să văd bilciul mare, colorat, același bilci care fusese pentru mine vis. Viață în căruță, ziuă cu mult zgomot, noapte cu lună și cer plin de stele, viață nomadă.

Zilele lunii august erau pe sfîrșite iar acele cîteva zile pe lună în care orice femeie se simte mai prost decît de obicei, și pe care femeile măritate le așteaptă cu atîta ardoare pentru a-și contra temerile materne, nu mai veneau. Mi se mai întîmplaseră întîrzieri și nu era un motiv de îngrijorare, mai ales că nu cunoșteam dragostea fizică. Și totuși, temeri și visuri negre îmi brăzdau amintirile și eram mereu în căutarea unui răspuns care se lăsa așteptat. (Căci trebuie să spun că atunci cînd începi să cunoști adevăratele motive și aspecte ale anumitor dereglări sau fenomene, la cea mai mică anormalitate, apar miile de întrebări iar imaginația bolnavă creează tragedii).

— Tată, am auzit o întîmplare; o fată s-a îmbăiat în aceeași cadă în care făcuse baie un băiat; fata a rămas însărcinată. E posibil?

— Nu prea cred. Științific se poate, însă în viața de toate zilele, nu se întîmplă asemenea lucruri. Poate un caz dintr-o mie.

Tocmai acest caz m-a speriat. Amintirea m-a purtat în zilele petrecute la mare, la Muselin, în apa mării care era atît de caldă. Eram virgină și totuși, un caz la un milion, putusem intra în legătură cu anumite excreții apropiate. Nu puteam crede. Cum eu, care m-am ferit întotdeauna, să am parte de astfel de întîmplări? Știam însă că aceste lucruri nu cunosc logica, că sînt niște simple fapte biologice și că Dumnezeul lor e aspru și crud.

Știam numai eu și îmi era greu să mă gîndesc; căutam preocupări dar în orice clipă gîndurile mă invadau și eram supusă unui lung proces de care în zadar căutam să scap. În fiecare zi eram în așteptare, noaptea nu puteam dormi, căutam mereu o ușă, o portiță, cît de mică.

Și în fiecare zi, aceleași gînduri care mă înnebuneau. În fiecare zi mă întîlneam cu Radu și eram mereu aceiași copii și nu puteam concepe să fiu alta. Nimeni nu trebuia să știe, eu trebuia să fiu aceeași, să rîd fericită, căci altfel tata mă întreba:

— De ce ești tu atît de amărîtă?

Nu erau probleme firești. Mă înnegream punîndu-mi-le. Și totuși, cu toate aceste necazuri și mîhniri care mă făceau să plîng, niciodată nu am fost exasperată. Știam că e una din farsele acestei vieți care mă pune la încercare. Nu mă voi speria, voi fi demnă de a trăi, viața e plină de momente potrivnice pe care le voi învinge pentru ca să fiu Eu, acest Eu la care visez. Și totuși, — iată un totuși etern — în surîsul meu de copil va interveni o schimbare.

O prietenă, povestindu-mi un caz asemănător, îmi spuse:

— M-aș arunca de pe bloc, m-aș otrăvi, m-aș spînzura, să fi pățit asemenea lucru.

„Niciodată. Orice s-ar întîmpla, niciodată!" Așa am spus atunci și așa spun și acum. Iată-mă pusă în fața mizeriilor biologice. „C'est la vie" e tot ce am putut spune și nu pot decît să sper că totul se va normaliza, iar eu voi rămîne Doina dintotdeauna, care are însă experiența unei curse pe care viața i-a întins-o și pe care a știut s-o îndepărteze așa cum va mai trece multe alte piedici.

Dar nopțile treceau nedormite, pungi albastre încep să apară sub ochi și se văd semnele surmenării. E groaznic. Peste zi îmi impun preocupări legîndu-mă de cele mai mărunte lucruri sau citind cărți pe care le-am mai citit odată, dar odată cu seara, apar demonii insomniei, apar zeii răi ai vieții care pun stăpînire pe visuri și pe somnul meu. În zadar încerc să fug — n-am unde.

Și fără să vreau mă complac și mă închipui arătată cu degetul, văd spulberîndu-se tot ce am clădit atîția ani de zile, văd oamenii pe care îi iubesc ocolindu-mă, mă văd uitată, mă văd ceea ce nu sînt, și atunci mă întreb: „la ce bun să trăiești?".

Dar a fost numai un coșmar căci deschid ochii, iar pe fereastră zăresc noaptea înstelată. Azi sînt stele, mîine va fi senin, iar eu voi continua să lupt.

Aseară, mai bine zis, azi noapte, l-am auzit pe tata:

— Spune-mi! Ce-i cu ea? De ce plîngi?

Am știut că mama plîngea și că în noaptea aceea, tata a aflat totul. Nu-mi părea rău. Mă simțeam ușurată. Cu el discutam întotdeauna, toate greutățile vieții, iar acum, îmi era greu să tac. Înspre dimineață am adormit cu speranța zilei de mîine.

A doua zi am aflat că tata nu știa nimic. Îmi părea și bine și rău și îmi spuneam că va veni o zi, mai devreme sau mai tîrziu, cînd el va afla și mă va chema să discutăm lucruri serioase, de oameni mari. Atunci am zis: „ce rău e să fii mare!"

Am început să accept gîndurile negre și să-mi pun alte probleme legate de viața mea viitoare.

Într-o seară de insomnie am visat cu ochi deschiși prima noapte de dragoste.

Ne-am urcat pe motocicletă și ne-am suit undeva în munți, într-un orășel liniștit. Seara, sclipeau reclame de bistrouri iar noi ne plimbam anonimi rămînînd fixați în fața reclamelor de filme; cinemascop! în culori! formidabil!, dar nu intram căci filmul dura două ore și două ore erau ceva imens.

O cameră de hotel — în mijloc un pat mare. Amîndoi în pijama, ne-am urat noapte bună, ne-am întors spatele și am adormit. Priveam tavanul alb și îmi spuneam că e prea puțin pentru o noapte de insomnie și atunci, cei doi s-au răsucit în pat. Și am parcurs cu ochii toată noaptea aceea petrecută deasupra unei cafenele de unde răsunau sunetele unei muzici, pe care aș fi dorit-o de flașnetă. Ascultam notele triste și vorbeam:

— N-a fost o nebunie, n-a fost o clipă de uitare — știam că azi mă voi culca cu tine. Nu mă întreba de ce, căci nu-ți voi spune. Niciodată să nu mă întrebi nimic și să nu-mi amintești această noapte căci o voi regreta. Nimeni să nu știe. Poate că ne vom despărți, poate că ne vom uita și poate că mă vei uri, dar tu să știi întotdeauna că pe noi ne leagă un secret, secretul nostru și al acestor clipe în care ne-am iubit și poate am fost fericiți.

Am trăit în vis această noapte și dimineață, cînd cu ochii în lacrimi m-am trezit în camera mea, în fața lucrurilor atît de cunoscute, m-am bucurat că totul a fost ficțiune și că muzica flașnetei nu a existat.

●

— În viitoarea mea carte ți-am destinat o pagină. Va fi o carte genială. Am găsit într-o revistă franceză reprezentarea semnelor din palmă; imaginație formidabilă, talente literare și poetice. La linia inteligenței am găsit: „vous êtes certainement geniale! C'est en effet la ligne de tous les esprits forts et elle est particulièrement rare". Tocmai această rară inteligență pe care o posed a dat naștere unei întîmplări pe care o voi descrie, o farsă a acestei vieți, o farsă autentică. O vei citi în curînd.

— Măcar spune-mi despre ce e vorba...

— Nimic. Dar dacă mă gîndesc mai bine, aș putea compara cazul meu cu un fapt recent.

I-am explicat întîmplarea fetei care făcuse baie în cada în care se îmbăiase un băiat și a rămas însărcinată.

Eram volubilă și bine dispusă.

— Spune-mi dacă fata e vinovată?

— Sînt curioasă, Doina, ca niciodată..

— Ei bine, o fată, în mare, a rămas însărcinată. Apa mării, apă înspumată, apă iubită și sărată, care a înșelat-o. Iar ea, e fată, cu un copil în pîntec și n-a greșit cu nimic.

Dana mă privea uimită.

— Trebuie să recunoști că e o idee originală, un caz la un milion; sînt un geniu.

Izbucnim în rîs ca în fața unei comedii, ca în fața unui hapyend.

— Fata se întoarce de la mare, fericită și bronzată. La data cunoscută...

Vorbesc zimbind, dau lămuriri, pun pe seama altei fete tot ceea ce simt și ce gîndesc. Toate frămîntările mele sînt frămîntările ei și le expun surizînd. Rîdem din nou. Îi povestesc apoi că dacă aș fi eu în locul ei... Surîde iar eu vorbind, descopăr alte probleme care mă vor chinui de aici înainte.

— Parcă văd că cei care-mi vor citi cartea vor veni să mă felicite și să-mi ureze: „să-ți trăiască și mulți înainte". Un copil cu apa mării!!

Și iarăși rîdem, rîdem ca niciodată și sîntem pline de milă și compasiune pentru nefericita. Întreb:

— Dacă ți-aș spune că eu sînt cea pățită...

— Aș pufni în rîs.

Și îmi dădeam seama că nu mă va crede oricît aș încerca să o conving. Vorbisem în așa fel, eram atît de indiferentă și bine dispusă, încît ea, n-ar fi bănuit niciodată adevărul.

— Și totuși, dacă ar fi așa, ce-ai crede?

— Doina, tu nu poți vorbi, pentru că n-ai trăit această dramă. Tu nu poți ști, tu crezi.

— Ba știu și cunosc mai bine decît oricare alta, căci n-ai să mă crezi dacă am să-ți spun că eu sînt cea pățită.

Izbucni în rîs și-mi spuse că în zadar încere s-o conving și că nu înțelege de ce aș face-o. Eram bucuroasă că reușisem un asemenea lucru.

— Hai, hai, că tot nu te cred.

— Puțin mă interesează dacă mă crezi sau nu. Tu mă cunoști și știi că tot ceea ce știu spun tuturor, iar acum, cînd mă aflu într-o problemă care nu poate fi divulgată, ți-am povestit-o ție ca să mă ușurez.

Nu știa ce să creadă Zîmbea neștiutoare.

— Cred că îți dai seama că din moment ce ți-am destăinuit lucruri pe care le crezi sau nu, am încredere în tine. Am încredere că numai acești pereți au auzit și știu că ei n-au gură. Pe cuvîntul lor de pereți că vor tăce? Cînd voi pleca, tu trebuie să uiți. Iar acești pereți care rămîn, tu îi vei spoi cu var; varul cît mai gros și mai tăcut.

— Și totuși, nu știu ce să cred și cum să iau lucrurile.

— Ia-le în culori cît mai deschise. Culori odihnitoare și vesele. Vor veni poate zile mai negre iar noi trebuie să supraviețuim.

Și îmi dau seama că ceea ce mă doare, pentru ceea ce sufăr... Ah! ce înseamnă să ai o bunică; „Doina dă carnea la mașină. Doina șterge praful". Doina în sus și Doina în jos. Dacă romanul meu va fi prost scris, să știți că numai mama-mare e de vină, căci ori de cîte ori îmi vin ideile geniale îmi găsește de lucru la bucătărie.

Dar cum spuneam, cînd vreau să scriu despre un anume fapt, îmi dau seama cît de banal ar apărea în fața celor ce mă vor citi și nu mă vor înțelege. Aș vrea însă ca cei care mă vor critica, să fie convinși că cea ce scriu sînt gîndurile unei tinere de 18 ani, elevă în ultima clasă de liceu. Rog să mă scuze acei mulți tineri de aceiași vîrstă, a căror gîndire depășește posibilitățile mele, și să fie convinși că ei se găsesc deasupra limitei inteligenței la care noi nu reușim să ajungem.

De cîteva zile aflăm că vom fi despărțiți, noi, fosta clasă a XI-a A și cu această ocazie pierdem cîțiva foști profesori. Mulți dintre noi, cu gîndirea sănătoasă au exclamat: „Bravos nu mai rămîn anul ăsta corigent la matematică" sau „Bine că am scăpat de baba X" iar cei mai buni elevi din clasă „La urma urmei, poți învăța și la alți profesori." Logică gîndire.

Cînd am aflat vestea nu m-am bucurat. Am fost poate cea mai unită clasă. Acum, pînă și cel mai tocilar și nesuferit avea farmecul lui. Cît privește profesorii, m-a cuprins nostalgia orelor petrecute împreună, pe care nu le voi mai revedea. Au fost cîțiva ani, trei sau patru, cînd în fiecare săptămînă, în fiecare oră, m-am obișnuit cu ei. „Bonjour mes élèves" toți profesorii știu să spună și totuși dacă îi asculți bine, se deosebesc atît de mult. Au fost ore cînd îmi plăcea să ascult, cînd priveam cu ochi pierduți și cînd admiram. Și iată cum eu, cea care am făcut nebunii, cea obraznică, cea impertinentă și imposibilă, m-am atașat și m-am obișnuit cu ei, cu cei care m-au considerat întotdeauna „insensibilă". Și nu înțeleg de ce tocmai eu, care m-am învîrtit mereu ca un titirez, care am șușotit și am rîs mai mult decît o clasă întreagă, regret atît de mult. E o greșeală. Mi se spune că exagerez. Așa e cînd spui ceea ce simți. Și ceea ce simt eu, pentru alții, e o exagerare Nimicuri. Cum pot să regret un glas, un cuvînt, un profesor? Absurditate. Mascaradă. Iată marea greșeală de a stima. Și a stima înseamnă a iubi.

Într-o noapte mă închipuiam la orele de franceză care vor urma. Voi închide ochii de fiecare dată, și nu știu de ce, știu, mai bine zis vreau să știu, că atunci cînd îi voi deschide, măcar o dată dintr-un an întreg, mă voi simți la o oră de limbă franceză din ultimii patru ani. Va fi o oră cînd eu voi rîde, cînd voi vorbi și cînd voi asculta așa cum numai eu știu să privesc pe cei pe care îi regret. Mi s-a mai întîmplat să regret un profesor căruia mintea mea de elev obișnuit i-a dedicat un articol pe care îl voi introduce aici. Fac asta, pentru ca cei care îmi vor descoperi defectele să poată fi convinși de ele.

Trebuie să recunosc că în anumite cazuri mă comport altfel decît majoritatea, ceea ce reprezintă o scădere.

Am încercat să zîmbesc. Zîmbeam printre lacrimi și zadarnic încercam să mă opresc ferindu-mă de privirile curioase și nedumerite. Elevii n-au înțeles. Ceva neobișnuit? Nu. O oră de curs, profesorul vorbea, iar vorbele lui poate nu le-am auzit.

(Continuare în pag. 7)

ARTE

ARTE

FILM

Un excepţional film politic

Cu doi ani în urmă am avut ocazia să-l cunoaştem, în oraşul Lahti din Finlanda, pe un important scriitor grec, Vassili Vassilikos. Chip de meridional pasionat, fervoare a discursului, plasticitate neobişnuită în exprimare. La acea reuniune internaţională de literaţi, romancierul ce se autoexilase din Grecia a rostit o cuvîntare de mare audienţă. Tema în discuţie îl pasiona. „Puterea politică şi scriitorul", şi în lumina unui iunie nordic cuvintele lui Vassilikos aduceau suflarea pustiitoare a pasiunilor irepresibile. Nu cunoaştem încă nici o carte de-a sa dar sperăm că nu va întîrzia să apară şi la noi o traducere, căci Vassilikos este astăzi foarte cunoscut în lume, romanele sale pot fi întîlnite în librăriile multor ţări de pe continentul nostru. Iată acum şi un admirabil film, ce are la bază o carte de-a lui Vassilikos, binecunoscutul Z, (regizat de Costa Gavras), pentru care realizatorii săi au primit o sumă de premii importante. Se cuvine să felicităm D.D.F.-ul pentru achiziţionarea valoroasei pelicule. Mai ales că nici nu a mai aşteptat cîţiva ani (destui în cazul altor producţii), oferindu-ne acest Z cu o relativă operativitate.

Pentru cineaştii noştri, în a căror atenţie filmul de actualitate politică se află necontenit, Z poate constitui o adevărată şcoală. Cu mijloacele dezbaterii cinematografice, ardent, această coproducţie franco-algeriană reuşeşte să te antreneze într-un dialog despre lucruri grave, actuale, hotărîtoare. Ce este asasinatul politic, şi cum este organizat el de către reacţiunea din statele unde, aparent, domneşte „democraţia" cea mai riguroasă ? Un deputat, deci un ales al maselor, este lovit în plină stradă, sub ochii organelor de ordine (atenţie : asasinii nu-l suprimă pe erou cu un foc de armă sau cu lovituri de pumnal, ci lovindu-l în cap cu măciuca — nu alta decît matraca poliţienească —; insistenţa cu care revine această lovitură la cap, ne face să ne gîndim că realizatorii au vrut să sugereze importanţa politică a crimei, faptul că mulţimea însăşi este vizată, că deputatul ucis este capul unor mase angrenate în lupta socială). De cine este omorîtă victima, cu ce scop, pînă unde merg firele complotului asasin ?

Filmul are structura — ce nu putea să nu fie pasionantă — unui proces. Tot ce se întîmplă pînă la pieirea deputatului contează în dramaturgia scenariului doar ca expunere, adevăratul film începe abia o dată cu intrarea în acţiune a tînărului judecător (interpretat cu o strălucitoare simplitate de Jean-Louis Trintignant). Ni se pare, aceasta, marea pricepere a scenariştilor (dar, repetăm, nu cunoaştem romanul lui Vassilikos, s-ar putea ca şi aici să avem aceeaşi schemă), pentru că e bine cunoscută forţa de atracţie a înfruntării judiciare, duelul de probe şi concluzii, ivirea martorilor-cheie şi împiedicarea lor să depună etc. Toate posibilităţile dramatice ale procesului politic sînt folosite de creatorii lui „Z" şi reuşita lor apare deplină.

Personajul interpretat de Trintignant reţine cu deosebire atenţia. El întruchipează visul judecătorului drept, în stare să decidă — în pofida oricăror presiuni, inflexibil — cauza cea dreaptă. O scenă entuziasmează sala : apar în faţa anchetatorului (la început, timid, parcă ezitant, împărtăşind aparent „teza" poliţiei) personajele importante ale oraşului, foşnind de grade şi decoraţii. Sînt autoritari, duri, aceşti ofiţeri şi-l privesc de sus pe tînărul judecător cu ochelari, dar o singură replică a acestuia, rece şi impersonală, schimbă total raportul de forţă : „Numele, prenumele, profesiunea !" cere scurt anchetatorul şi cei abordaţi astfel, cu o mimică expresivă („Ce, nu ştii cine sîntem ?") trebuie să se supună.

Filmul e aspru, rîsul provocat de el pe alocuri are gust amar, într-o atmosferă de cruzime bine organizată, de ineficienţă a mijloacelor nonviolente în faţa reacţiunii violente. Coaliţia „secretă" a poliţiei cu organizaţiile de extremă dreaptă, în stare de orice excese, conduce la concluzia că înfruntarea de arme nu mai poate fi aminată, că a mai lupta raţional, pe bază de argumente, e cu neputinţă : dar însăşi violenţa cinică a duşmanilor democraţiei (a căror ideologie, expusă în generic, este fioros de sumară şi obtuză) apropie ziua cînd. în acel stat nenumit de realizatorii lui Z. libertatea va fi cîştigată cu chiar armele impuse de asasinii deputatului : prin înfruntarea armată a revoluţiei sociale.

Nu trebuie să se înţeleagă că Z ar fi un film schematic, polemic îngust, cu viză doar la realităţile particulare dintr-o ţară sau alta. În planul cel mai general, avem de-a face cu o meditaţie despre homo politicus *al zilelor noastre, despre democraţie şi justiţie, despre permanenţa ideilor generoase după ce militanţii lor dispar, despre înfringerile vremelnice suferite de mişcările progresiste şi victoriile à la Pirrhus ale forţelor reacţionare.*

Z e un film ce trebuie să fie văzut, neapărat, un excepţional film politic.

Ilie CONSTANTIN

TELEVIZIUNE

Radio-da, Televiziune-ba?

Am remarcat cu prilejuri diferite calitatea unor emisiuni-radio, activitatea lăudabilă a unor redactori specializaţi pe probleme de literatură, folclor şi istorie. Nu învirt butonul aparatului dinadins. dar atunci cînd o fac întîmplarea îmi rezervă de cele mai multe ori o surpriză. De cîteva zile s-a inaugurat excelenta emisiune „Orele serii", de multă vreme calitatea „Radio-Jurnalului" bate multe rubrici similare din presa zilei. Şi altele.

Dacă ar fi să ne luăm după firmă — Radioteleviziune — am trage concluzia că cele două instituţii sînt dependente, că dacă nu funcţionează pe bază de similitudini, măcar se află în relaţii de colaborare. Dar lucrurile par să stea altfel. Firma ar trebui să sune Radio şi Televiziune, „şi"-ul fiind în contextul acesta cu totul despărţitor. A trecut destul de multă vreme pentru ca să observăm limpede că succesele emisiunilor de radio nu influenţează întru nimic emisiunile de televiziune, că ideile puse în circulaţie la radio nu ajung la televiziune după cum nici redactorii radioului nu ajung. Fiindcă nu se explică altminteri cum de televiziunea n-a izbutit să înfiinţeze o singură emisiune de folclor, măcar, dar o emisiune de folclor autentică, aşa cum sînt emisiunile radioului, deşi operatorii şi redactorii televiziunii sînt permanent pe teren şi au toate şansele să vină în contact cu zone şi cu fenomene folclorice. E aşa de păcat că atu-ul atît de excepţie al televiziunii, imaginea, nu concretizează pentru memoria noastră întîmplări de cultură care se pierd : satul migrează către oraş, bătrînii dispar.

Nici emisiuni cu caracter de informaţie istorică nu prea există la televiziune. Cele cîteva filme care s-au făcut sînt formale, de conjunctură, sînt aproape făţarnice. Deviza noastră e culoarea roz ? Istoria României este reprezentată la universităţile din ţară de cîţiva mari profesori, avem cercetători dacă nu iluştri, măcar pasionaţi, i-a descoperit radioul, televiziunea de ce nu ?

Emisiunile literare mai bine să le uităm. Dacă ar fi să ne facem o părere din punctul lor de vedere despre starea actuală a literelor româneşti, ne-am văieta toţi de şale, de genunchi şi de tuse. Unde e efervescenţa atît de evidentă în paginile revistelor, în edituri şi în librării ? Unde sînt scriitorii chemaţi nu pentru plezanterie, nu ca să facă frumos ci ca să spună veto sau pro ? De ce la radio se poate şi la televiziune nu ?

Responsabilitatea pe grupuri tematice de emisiuni-fluxuri — o au pentru radio şi pentru televiziune aceeaşi redactori. De tot hazul să fie ştampilele atît de multe încît să nu poată trece dela un etaj la altul dacă nu oamenii, măcar ideile ?

Sânziana POP

MUZICĂ

Sărbătoarea jazzofililor

Curioasă este situaţia jazzului şi a rezonanţei sale în rîndul melomanilor. Nu numai la noi, dar şi aiurea, răspîndirea, nu ca arie, ci ca nivel de înţelegere, nu orizontal, ci ca impregnare în conştiinţa noastră culturală, este foarte redusă. Puţini sînt cei ce-l ascultă cu tăcerea şi efortul de aderare pe care-l merită.

Recent botezata A.R.I.A., are meritul ca, cel puţin în această privinţă, să fi desfăşurat o activitate frumoasă şi să ne fi onorat în ultimii ani cu oaspeţi de seamă.

Prin apariţia cuceritoare a lui Earl Hines, father-ul (aluzie la porecla pianistului) unei familii numeroase de pianişti, facem cunoştinţă cu un jazzman de formaţie clasică. Cred totuşi că cronicile anterioare au pus prea mult accent pe apartenenţa pianistului la o generaţie veche. Cu Hines nu am pătruns într-un muzeu împodobit cu şubrede relicve muzicale. Ne-a apărut un virtuos care, chiar dacă rămîne clasic în concepţie şi în raportul cu ceilalţi membri ai formaţiei, a acumulat, în armonia sa colorată, în melodia sinuoasă şi construcţia mai elaborată şi cît de cît alambicată a chorus-urilor, experienţa atît de vastă şi multilaterală a stilurilor postbelice. Însuşi pianistul se considera, într-un interviu recent apărut, un artist în continuă căutare, iar André Hodeir îl socotea, încă la vremea primelor sale înregistrări cu Armstrong (1928—1930) un jazzman cu vederi înaintate, capabil să exercite o influenţă novatoare asupra marelui trompetist.

În afară de posibilitatea veşnicei variaţii stilistice, Hines posedă o spontaneitate improvizatorică uluitoare (asociaţiile sale sînt nebănuite, imprevizibile) ce se sprijină pe o tehnică pianistică epatantă. Din păcate nu toţi membrii formaţiei posedau calităţi proporţionale, în afară de basistul Lary Richardson (de o mare muzicalitate) ceilalţi doi menţinîndu-se la un nivel mult inferior şefului.

Interesant raportul dintre jazz şi muzica, să-i zicem serioasă. După un moment cînd compozitorii s-au îndrăgostit de jazz, unire din care au luat naştere copii cu vădite malformaţii, corciturі cam lipsite de personalitate, muzica cultă şi-a urmat drumul său legico-structural independent (nici vorbă de o influenţă serioasă şi adîncă a jazzului sau că acesta ar sta la baza „cîtorva curente" în muzica simfonică sau camerală, cum se exprima un cronicar). Dar muzica elaborată a influenţat mult producţia improvizatorică şi astfel se născu jazzul atonal, serial, şi alte orientări glorioase în zilele noastre. Iar muzica de jazz a devenit mai elaborată, mai conştient organizată tocmai în momentul în care în cea cultă, evoluată în mod absolut autonom, pătrunde într-o proporţie permanent gîndită şi predeterminată improvizaţia. Exponentul unui astfel de moment de intersecţie este Dave Brubeck.

Compozitor cu serioase studii muzicale în jazz, promotorul unei organizări care-l situează în aceeaşi orientare cu Thelonius Monk sau Ornete Coleman, Brubeck nu este considerat acum cincisprezece ani, de către André Hodeir, ca un exponent al jazzului. Se pare că răstimpul de cîţiva ani în care pianistul nu s-a ocupat decît de compoziţie i-a modificat întrucîtva concepţia pentru că cel ce s-a prezentat serile trecute în faţa noastră se încadra perfect în structura genului. Personal, consider chiar că s-a accentuat prea mult, în comentarii, caracterul cerebral, intelectual, al cîntului lui Brubeck, caracter foarte palid în faţa minuţios ginditelor suspensii şi gradaţii ale unui pianist genial ca Thelonius Monk. Fără a-i putea reproşa prea multe, Brubeck nu a vădit, pe de altă parte, nici un surprinzător dar improvizatoric şi nici o pianistică ieşită din comun, fiind umbrit din multe puncte de vedere de predecesorul său Earl Hines. A beneficiat însă de o formaţie în care basistul şi bateristul erau maeştri incontestabili.

Nu întîmplător l-am păstrat „pour la bonne bouche" pe Gerry Mulligan, capul de afiş al experienţei jazzistice autumnale. Iniţiator al stilului „cool" ca membru al nonetului Miles Davis (unde alături de marele trompetist-conducător al formaţiei, se produceau personalităţi covîrşitoare ca Charlie Parker sau Dizzy Gillespie), Mulligan este azi una din gloriile jazzului, iar noblеţea cîntului său, degajarea ritmică (saxofonistul este promotorul unor inovaţii metro-ritmice şi al eliberării de quadratura clasică), graţia şi lejeritatea cu care execută desenele cele mai complicate ne-au dovedit-o din plin. Cu o emisie curată şi întrucîtva liniară, mai apropiată de cea a marelui Charlie Parker decît de a clasicilor Coleman Hawkins sau Johny Hodges, Mulligan a desfăşurat în faţa ochilor noştri o tehnică instrumentală şi mai ales o imprevizibilă forţă de asociaţie improvizatorică ce l-au situat imediat în rîndul celor mai mari între aşii jazzului.

Costin CAZABAN

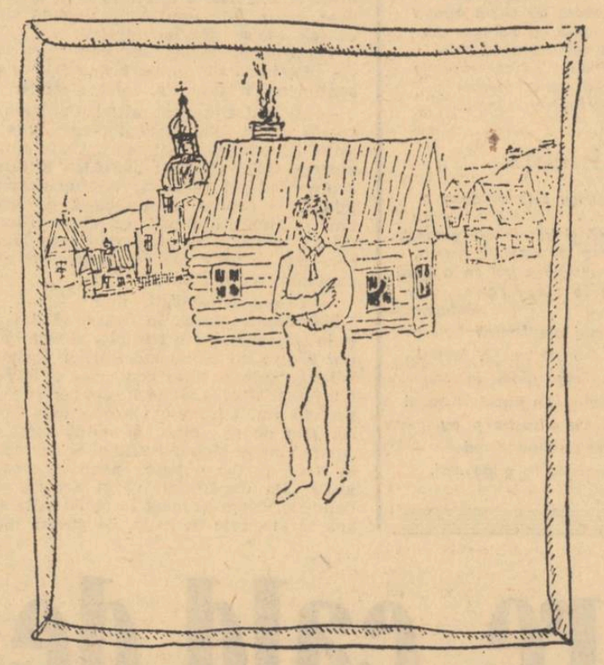

PLASTICA

Profesiune de credinţă neintenţionată

Nu m-am gîndit niciodată să semnez un comentariu plastic. Unele lucruri care-ţi plac foarte mult tind să se sustragă luciditătii. Mai ales luciditătii scrise. Voi continua deci, în ciuda acestei rubrici, să nu mă specializez, cum se spune, păstrîndu-mi spontaneitatea. Nu sînt primul poet care se simte tentat de-o atare aventură.

Pe de altă parte însă, într-un fel, lucrul mi-e familiar. Am început să scriu poezie, conştient de forţele mele, într-o epocă de aur, cînd paşii mi se împleteceau zilnic şi seară de seară cu paşii unui Eugen Popa, Constantin Dipşe, Naum Corcescu. Nările mi-erau impregnate de mirosul culorii proaspete şi al lutului înfăşurat în cîrpe umede. De-atunci, adică de-acum douăzeci şi ceva mai bine de ani, o bună parte a vieţii mele s-a consumat prin atelierele prietenilor mei plasticieni. Sînt mulţi şi voi încerca, la timpul potrivit, să scriu cîte ceva despre fiecare dintre ei. Îmi revine această obligaţie de onoare. Şi cum sînt încă la vîrsta cînd se mai pot lega încă prietenii, sau măcar cunoaşteri reciproce în aria artei, nu voi omite numele noi. Miracolul talentului complineşte şi e la fel de profund cu cel al prieteniei.

Există probabil o linie fundamentală a gustului plastic. El se înscrie şi porneşte din cheagul cîtorva personalităţi cu totul excepţionale. Dacă-mi scormonesc bine memoria, triada revelaţiilor mele în materie de artă plastică, marii artişti clasici moderni la care mereu revin, prin comparaţie sau adăugire, sînt Brâncuşi, Anghel şi Tuculescu. Nu-i o noutate. Perseverenţa în fixaţii, devenite la un moment dat obsesii, te organizează însă şi-odată marcat, te-nfăşori în ele ca viermele în gogoaşa lui de mătase.

L-am văzut pe Brâncuşi la Expoziţia de la Palat. Serii fericit adunate. Unele complete. Bijuterii preţioase pierdute pe pămînt dîntr-un mare exod al zeilor. Ar fi trebuit puse sub cristaluri grele, în lumină şi încăperi separate, pentru a le surprinde adevărata valoare. Totuşi eu îl prefer pe Brâncuşi de la Tg. Jiu. Acolo evidenţa geniului său nu are margini. Piatra şi metalul respiră, trăiesc, se opun şi se combină în acelaşi timp cu mediul înconjurător mai fragil. Natura este fundalul unei maxime ierarhizări. Nu ştiu dacă era toamnă, dar în mintea mea aşa s-a adîncit, o toamnă gravă şi inundată de un galben cum numai în Bucureşti poţi întîlni, cînd ochii mei s-au răstignit galeş pe Luchian-ul şi Andreescu-l lui Anghel. Două fantasme hieratice în curtea Muzeului Simu, atît de friabile în materialitatea lor de ipsos copleşit de suflet. Binecuvîntate apariţii şi tragice. Spiritualitatea unui neam cu vocaţia interiorizării meditative. Cît despre Ţuculescu, intrat în pînzele lui de la Dalles, am dat îndărăt, am ieşit pe coridor să iau o gură de aer mai rece. Pentru atari adîncimi, pentru asemenea lavă de culori, se cere o deosebită rezistenţă morală. Şi-acum Ţuculescu mi se pare suportabil numai după o anume ascezăfizică şi sufletească. Marele său testament orbeşte pe cei impuri.

Nu intenţionam să fac o profesiune de credinţă. Iată-mă intrat totuşi pe făgaşul comun. Şi nici nu ştiu dacă ne întoarcem veşnic la primele iubiri. Dacă ele, hotărîndu-ne destinul, ne urmăresc şi tind la noi întrupări. Ar fi umilitor să întîlnim aceleaşi lucruri la infinit. Diferenţa se saltă, fulgurează şi se reîntoarce la matcă, îmbogăţită, după ce se rosteşte în sinele propriului cuvînt.

Grigore HAGIU

Sus : CHAGALL
Jos : Secvenţă din filmul „Z"

SPORT

Olanda, nu

Cu accidentele astea de automobil şi cu ştiţi dumneavoastră ce se mai întîmplă pe terenurile noastre de fotbal, vorba crainicului sportiv de la Amsterdam, nici nu ne aşteptam la mai mult, totuşi bine că Angelo Niculescu, patronul azilului, n-a introdus în echipă pe toţi şontorogii candidaţi, în cap cu mutul de la manutanţă. El ştia că pensionarii săi nu făcuseră cum trebuie antrenamentul respectiv cu pălăriile, ochii de sticlă, cîrjele, picioarele de lemn şi toată recuzita OPEREI DE TREI PARALE, ştia acest lucru, dar, spirit conservator, a contat pe naivitatea cetăţenilor : lasă că nu se vede, „vine zăpada şi la primăvară are să fie din nou bine" — am citat partea întîia a prohodului vesel cîntat la urmă pe două voci de Cristian Ţopescu şi Cornel Dinu, care a studiat mi se pare dreptul şi care a dovedit, cu acest prilej, că la nevoie ştie să fie şi „avocatul diavolului".

„Nu ştiu de unde au olandezii atîtea petarde", alexandrinul acesta sublim de pe la mijlocul plîngerii cu lacrimi picurate în microfon, merită toată atenţia... vă rog, recitaţi, repetaţi în gînd versetul elegiac, murmuraţi-l cu noi încă odată, pios, cu ochii la cer :

NU ŞTIU DE UNDE AU OLANDEZII ATÎTEA PETARDE... şi veţi descoperi misterul înfrîngerii, voinţa de salpetru a lui Neptun, tatăl olandezilor zburători.

O singură dreptate a avut antrenorul naţional şi el a reuşit să ne demonstreze, cu strălucire acest lucru, tocmai acum, că Dobrin, cu fudulia, cu ambiţia lui de a băga mingea printre picioare, de a ne da „recitaluri" — (Cryff l-a deposedat din prima secundă a jocului, anticipînd restul) — cum zice primadona, presa lirico-sportivă de la noi, e cel mai catastrofal jucător, cînd e vorba de o partidă serioasă, şi că de aceea l-a ţinut pe tuşă la Guadalajara.

Încolo, prea cuviosul Hălmăgeanu bătea mătănii în careul de şaisprezece metri ; fratele Lupescu împărţea anafură ; diaconul Dumitrache se uita pe furiş în oglindă ; sfîntul Dembrovski, cu moaştele nerestabilite, oferea în stînga şi în dreapta broşuri cu adormirea maicii domnului, pasînd cu evlavie, ca mai toţi fraţii săi de credinţă, la aproapele lor, adversarul, astfel încît tragem nădejdea că pe viitor locul de reculegere al „lotului" nu va mai fi Snagovul, ci mănăstirea Cernica.

Am uitat să spun că „dascălii" din stranăcînd nu cîntau pe glasul al optulea, (în care intră şi undele scurte) umpleau zeloşi căderniţele cu tămîie ; tămîie avem, slavă domnului, nu ducem lipsă, Federaţia are în pivniţă cîteva tone.

P. S. Noroc cu arbitrul, cu scoţianul. A fost atît de corect, — parcă ar fi ţinut cu noi.

SUPLINITOR IX

revista străină

● *IUNOST (nov. a.c.). Cu prilejul împlinirii a 150 ani de la naşterea lui Friederich Engels se publică un montaj de documente referitoare la tinereţea filozofului. Dintre ele amintim : un fragment dintr-o poezie a tînărului Engels datînd din anul 1836, fragmente de articole precum şi extrase din corespondenţa cu membrii familiei şi cu prietenii de gimnaziu.*

● *L'EXPRESS (23-29 nov.a.c.). De curînd a avut loc la Paris premiera unui nou film de Claude Leloch,* Le Voyou. *Cu o distribuţie din care n-a lipsit Jean-Louis Trintignant, filmul a fost prezentat la Club 13, într-un hotel proprietate personală, de pe strada Hoche. Această neobişnuită „casă de cinema" cuprinde două săli de proiecţie (cele mai bine echipate din Paris), zece săli de montaj şi două saloane de recepţie. Cît despre film, François Nourssier scrie printre altele : „Filmul înfăţişează o evadare (reuşită), un kidnapping (perfect), un tată cătrănit care nu e decît o canalie şireată, poliţişti sceptici şi stîngaci — pe scurt : un anti-Melville".*

● *HEBDOMANAIRE POLONAIS (nr. 46, a.c.). Noua formă de învăţămînt experimentată în universitatea varşoviană — cursuri predate de profesori-invitaţi — pare să se bucure de un real succes. Din iniţiativa Institutului de filologie, primele invitaţii au şi fost lansate. Ele se adresează unor scriitori de prestigiu, precum Jaroslaw Iwaszkiewicz, Wojach Zukrowski, Leslaw Zukrowski, Leslaw Barteloski care vor conferenţia despre operele lor sau despre momente importante ale literaturii poloneze.*

● *Al doilea canal al televiziunii poloneze îşi dedică o parte din programul său popularizării unor importante opere în proză. Astfel, în momentul de faţă, telespectatorii urmăresc episoadele foiletonului* Jacques *(după Familia Thibault de R. M. du Gard), urmînd să vizioneze* Pentru cine bat clopotele *(după Hemingway),* Donul liniştit *(după Solohov),* Nopţile şi zilele *(după Dabrouwska). Menţionăm că programul prevede în exclusivitate opere în proză ignorînd, ca atare, piesele de teatru sau lucrările scrise special pentru televiziune.*

● *SCALA (dec. a.c.). La Frankfurt pe Main a fost creată o arhivă pentru revistele germane de tineret. Fondul grupează, pentru moment, 180 reviste apărute între anii 1945-1965.*

● *LA QUINZAINE (16-30 nov. a.c.). Spicuim dintr-un interviu luat de Gilles Lapouge cunoscutului scriitor brazilian Jorge Amado :*

Gl. L. : „Mi-aţi spus că nu vă place să vorbiţi despre literatură.

J.A. : „...N-am nimic împotriva criticilor. Ei îşi fac meseria şi şi-o fac, cu siguranţă, foarte bine. Eu, eu scriu povestiri. Observaţi, nu vreau să fac pe scriitorul care ignoră literatura. Citesc. Există cărţi pe care le iubesc şi cărţi pe care le admir".

G.L. : „Adică ?

J.A. : „Ei bine, dacă citesc o carte de Miguel Angel Asturias sînt încîntat şi, în acelaşi timp, puţin trist pentru că îmi spun : „Iată cartea pe care mi-ar fi plăcut să o scriu". Dar dacă citesc un text de Borges sînt beat de admiraţie şi îmi spun : „Iată un text pe care nu regret că nu l-am scris". Ca să revenim la critici, mă întreb dacă astăzi ei nu acordă prea multă importanţă problemelor formale... Trebuie să vă spun, de asemenea, că noi ceilalţi, scriitori brazilieni, n-avem o viaţă literară în sensul francez al termenului. Să vă spun o întîmplare : într-un sat era o sărbătoare. Ţăranii beau mult şi unul din ei se apropie de pastorul satului zicîndu-i : „Nu vă dăm de băut pentru că sînteţi predicator". Şi pastorul : „Ascultă, eu sînt predicator numai cînd predic. Cînd beau, sînt băutor". Iată. În Franţa scriitorii sînt scriitori douăzeci şi patru din douzeci şi patru de ore. Noi ceilalţi, cred, mai curînd, că scriem pentru că trăim. Şi să vă mai spun o întîmplare. Un scriitor stătea în grădină şi se legăna într-un hamac. Un vecin trece, îl salută şi îi spune : „Sînteţi pe cale să vă odihniţi". „Nu, răspunde scriitorul, sînt pe cale să lucrez". A doua zi, scriitorul taie iarbă în grădină ; acelaşi vecin îi spune : „Sînteţi pe cale să lucraţi ?" Şi scriitorul „Nu, să mă odihnesc".

● *Trecînd în revistă principalele studii de lingvistică publicate în ultimii ani George Mounin constată că, în ciuda numărului lor ridicat, în Franţa continuă să lipsească „bunele descrieri ştiinţifice de ansamblu, omogene, ale francezei scrise şi vorbite în sec. XX. O singură carte întruneşte sufragiile exigentului comentator :* Franceza fără far de *André Martinet (Presses Universitaires de France).*

● *PARADE. Buletinul de artă englez ne informează despre cel mai tînăr muzeu al Angliei. Este vorba despre* British Piano and Musical Museum *din Brentford (11 km. de Londra), unde colecţionarului de instrumente muzicale vechi şi mai cu seamă unicate — inginerul electrician Frank W. Holland — i s-a pus la dispoziţie o biserică scoasă din uz. Inginerul numără printre piesele sale celebre un pian vertical datînd din 1878 ; pianul lui Clementi din 1851 ; o violină acţionată cu aer. Adevărata originalitate a muzeului constă în faptul că timp de o oră şi jumătate, cît necesită vizitarea muzeului, eşti obligat să asculţi toate exponatele...*

● *Dintr-un alt buletin* Parade, *aflăm condiţiile înfiinţării şi „părinţii", de data aceasta, a celui mai tînăr Teatru din Anglia, şi anume TRAVERS THEATRE din Edinburgh, care a luat naştere în 1963 şi care în cei şapte ani de existenţă a izbutit să-şi facă un renume ce a trecut de mult Canalul Mîncii. Înfiinţat de un grup de tineri entuziaşti, ca o urmare a celebrelor Festivale Internaţionale din Edinburgh, acest teatru „pe şine" a reprezentat autori din toate epocile, în montări orginale pe o scenă miniaturală. Repertoriul cuprinde : Shakespeare, Euripide, Ibsen, Cehov, Shaw, Arrabal, Sartre, Eschil.*

● *SATURDAY REVIEW nr. 50 din noiembrie publică ampla recenzie a lui Benjamin DeMott, despre şase studii apărute în cursul lui 1970. despre Shakespeare. DeMott, cunoscut eseist şi romancier american, atrage în mod special atenţia asupra lucrării lui S. Schönbaum intitulată SHAKESPEARE SLIVES, în care ne sînt făcute cunoscute nenumăratele modalităţi absurde de a-l descrie sau identifica de-a lungul secolelor pe Marele Will. Unii îşi luau „informaţiile" pe calea cea mai directă — prin spiritism ; alţii prin criptograme din biblie etc...*

● *În acelaşi număr al revistei S.R. se face publicitate ultimei cărţi a comandantului Jacques-Yves Cousteau : RECHINUL, cartea marei aventuri subacvatice a echipajului vasului „Calypso", care de patru ani cutreieră mările şi oceanele, urmărind şi studiind, în cea mai mare intimitate, pe care a îndrăznit-o vreodată omul, viaţa uneia dintre cele mai vechi şi nemodificate specii de-a lungul erelor : rechinii.*

● LES NOUVELLES LITTÉRAIRES *(19 nov., a.c.) La Petit Palais s-a deschis expoziţia* Secolul lui Rembrandt *organizată în comun de departamentul de pictură al muzeului Louvre şi inspecţia generală a muzeelor din provincie. Este a treia manifestaţie dedicată tricentenarului morţii lui Rembrandt, celelalte două fiind* Rembrandt şi timpul său *şi* Cele mai frumoase aqua-forte de Rembrandt.

● *În paginile 1 şi 8—9 două articole interesante pe marginea expoziţiei André Gide deschisă recent la Biblioteca naţională —* Les Passions selon Gide *de Jean Montalbetti şi* Gide ou l'expérience de soi de Jean Delay.

● *Se continuă ancheta (deschisă în ianuarie 1970) cu privire la ecourile culturii franceze în străinătate. În numărul de faţă, Paul Albert Glastre se referă la „prezenţa universitară şi culturală a Franţei" în Belgia.*

● *La rubrica* La Boite à couleurs *se atrage atenţia asupra expoziţiei pictorului A. Ciucurencu (Galeria Marcel Berheim): „El se foloseşte de tente care exaltă natura sub aspectele ei elementare, într-un fel de intimitate cu materia, intimitate care nu e lipsită de farmec şi poezie.*

● LE MONDE *(27 nov., a.c.) Premiul Jean Cocteau de poezie a fost decernat în acest an lui Michel Bataille pentru culegerea de poeme* Le cri dans le mur.

● *În articolul intitulat* Go-Mo-Jo artist şi artizan al Chinei noi, *Michelle Loi se referă pe scurt la două apariţii editoriale recente în colecţia* Connaisences de l'Orient : Poeme şi Anii copilăriei, *ambele aparţinînd lui Go-Mo-Jo. De asemeni, se publică citeva traduceri din volumele de poezie* Vîntul de est, Vaza şi Zeiţa.

● *O nouă colecţie de cărţi la editura Garnier — Criticii timpului nostru. Primele texte (însoţite de articole introductive, cronologii şi bibliografie) vor purta semnăturile lui Malraux, Camus şi Claudel.*

U. V. Z.

VACHEL LINDSAY

VACHEL LINDSAY s-a născut în anul 1879 la Springfield, în Statul Illinois.

La douăzeci şi şase de ani a început să călătorească prin Florida, Georgia şi insulele Caroline, ca un modern trubadur ; scria versuri vrînd să convertească pe necredincioşi şi să stimuleze pe **acei ale căror visuri curate se pierd în sate şi oraşe sordide.** Sublinieri muzicale însoţeau recitativele poetului-Călător, reînviind strînsa legătură dintre poezie şi muzică.

Vachel Lindsay a fost, prin excelenţă, poet al poporului, el n-a pregetat să se exprime în termenii cei mai simpli. Criticul Louis Untermeyer spune despre Lindsay că **părea să scrie cu o mînă, iar cu cealaltă să pipăie pulsul mulţimii.** A făcut mai mult decît atît : visa ca toţi oamenii să aibă preocupări artistice şi orice comunitate, cît de neînsemnată, să fie un centru al frumosului. Prin aceasta el a fost un democrat ale cărui predici, deşi difuzate prin saxofon, n-au fost pentru aceasta mai puţin eficace.

Suita **Privighetoarea chinezească,** poem inspirat de o veche tapiserie, trece drept opera de subtilă imaginaţie, cea mai izbutită a lui Vachel Lindsay.

Timp de peste douăzeci de ani poetul a fost animatorul credinţelor sale, călătorind fără răgaz prin State, însufleţindu-şi auditoriul, dar istovindu-şi forţele.

Bolnav, Vachel Lindsay s-a sinucis la New York în anul 1931, la vîrsta de cincizeci şi trei de ani.

Margareta STERIAN

Generalul William Booth intră în rai

Mîndru, în frunte mergea Booth cu toba mare
de-alamă
În sîngele Mielului v'aţi spălat de păcate ?
Grav surădeau sfinţii şi spuneau : „Iată-l, a venit."
În sîngele Mielului v'aţi spălat de păcate ?
Urmau leproşii rînduri, rînduri,
Aşteptînd, din umede şanţuri, careva să-i admire.
Apoi, femeile de stradă şi învechiţii în rele.
Spirite stăpînite încă de patimi grele, suflete
neputincioase ;
Sfinţi roşi de vermină, cu răsuflarea mucegăită,
Legiuni de fiinţe murdare de pe meleagurile morţii
adunate :
În sîngele Mielului v'aţi spălat de păcate ?
Fiece coclau de pe lume şi-a trimis jumătate din
efectiv :
Booth, găsind că nu sunt destui, bombănea nemulţumit.
Toate stindardele ce fluturâ pe pămînt,
Glorioasele, veşnicele colori, defilau ;
Tineri cu voci puternice cîntau, banjo-ul spunea —
Bang !
Extatic, fanatic, cîntau şi strigau :
În sîngele Mielului v'aţi spălat de păcate ?
Aleluia ! Ciudat mai era de văzut
Ocnaşi cu cefe de taur plimbîndu-se'n voie,
Nebunii sufiînd din trompete, tu-tu-tu, ciudat era de
privit,
Tu-tu-tu, drept înaintea lor şi'n văzduhul cel aurit :
În sîngele Mielului v'aţi spălat de păcate ?
Booth a murit orb, dar credinţa sa il mâna,
Ochii tot pe căile Domnului şi-i aţintea.
Booth mergea'n frunte, avea'nfăţişare de comandant,
Chip şi ascuţime de vultur neînduplecat,
Barba'n vînt, ţinută poruncitoare,
Nedesmînţit — şi în această sfîntă ţară.
Iisus ieşi în poarta cerescului tribunal
Şi asupra sărmanilor întinse mîna spre binecuvîntare ;
Booth nu-l văzu, dar conduse bizara trupă
Jur în jur pînă isbuti în curtea cerescului tribunal să
ajungă.
Şi'ntr'o clipă toată această sgomotoasă adunare,
În mare ţinută, defila în pas de paradă.
Paraliticii desmorţiţi şi schilozi'ndreptaţi,
Ochii orbi în dulcea lumină nouă scăldaţi,
Decăzutele, vicioşii, într-o clipă din nou curaţi !
Adio chipuri de fiară, guri strîmbe şi fete hidoase —
Sibile şi magi deveneau şi strălucitori atleţi,
Stăpînitorii imperiilor şi ai codrilor verzi !
Avea aripi de foc oştirea şi sandale'n picioare
În sîngele Mielului v'aţi spălat de păcate ?
Şi se lua la trîntă cu ale îngerilor oşti cîntătoare
În sîngele Mielului v'aţi spălat de păcate ?

Privighetoarea chinezească

Fragment (Finalul)

Lîngă oraşul numit Han, oraşul păunilor,
Lîngă oraşul numit Han, oraşul privighetorilor,
Oraşul privighetorilor,
Cîntă pasărea cu ciudată veselie,
Fluturînd, fluturînd, fantomatica, cenuşia,
Vaga şi trista melodie finală —
Parcă ar fi destăşurat lungul fir al unei gogoşi de
mătase,
Parcă ar fi cîntat de sufletul celui ce-n lanţuri
dispăruse în bolta întunecoasă:
„Am uitat balaurii mari,
Prietenoşi şi chei,
Veseli, nebuni —
I-am uitat —
În beznă stau mîndrele porţi ale pierdutului nostru
palat.
Abia mai ştiu
Că demult au existat eroi,
Şi dureri mai mari decît le poate îndura inima.
Lupii erau în păduri
Şi mieii în ţarcuri,
Cuiburile în virful migdalului — pomul etern verde —
Şi al dudului negru ...
Viaţa, graba şi bucuria — uitate —
Ani şi ani — mi-i amintesc numai pe jumătate ...
Omul e-o torţă şi, degrabă, este cenuşe,
Mai şi lunie, apoi Decembrie, luna cea moartă,
Decembrie, luna cea moartă şi lunie iar.
Cine să pună capăt încîlcitelor mele vise ?
Viaţa este un gherghef în care se ţes iluzii...
Mi-amintesc, mi-amintesc de fantomatice dantele şi
văluri
În iatacul plin de umbră al amanţilor,
Ce-şi înclinau unul dinaintea celuilalt faţa arzătoare,
Rostindu-şi fiecare rolul său.
Ecoul glasului lor e nesfîrşit
În bolta rosie a inimii mele.
'Iubite, iubite, iubit'
Îşi spuneau unul altuia.
Cred că vorbeau despre primejdii trecute.
Cred că, apoi, despre linişte nesfîrşită au vorbit.
De un lucru îmi amintesc bine :
Primăvara a continuat la infinit,
Primăvara a continuat la infinit,
Spuse privighetoarea chinezească.

În româneşte de Margareta STERIAN

Streinu

„Mare e moartea
peste măsură
sintem ai ei
cu risul în gură..."
Rilke

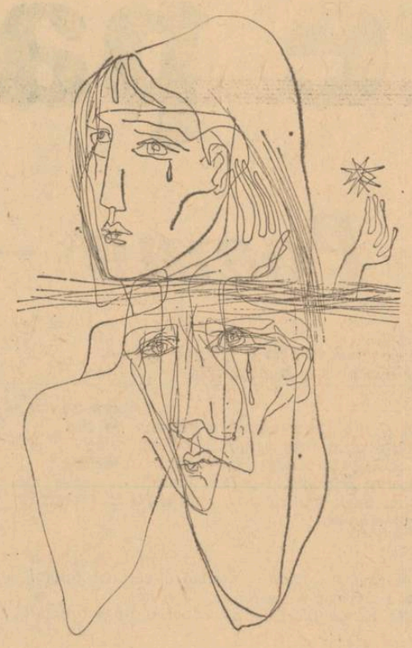

Eram la Cernica pe malul lacului.

Lîngă mine poetul îşi lua rămas bun...

De mult, cînd m-am întîlnit cu Streinu într-o redacţie m-a atras eleganţa firii acestui om minunat. Îl priveam şi-l ascultam atunci şi mereu cu o plăcere ce nu o întîlnisem.

Avea noblefea înăscută a cuvîntului şi a firii. Un har ascuns ce-l făcea să se apropie de orice om. Privindu-l ţi-l imaginai departe proiectat în timp firesc şi simplu ca un visător ce a fost.

A trecut ultima zi frumoasă a verii. Eram la Florenţa şi priveam împreună depărtările şi Arno care urca încet ca un drum sclipitor spre cer. Era acelaşi apus ca şi la Cernica, mai roşu poate aici ca o prevestire.

Nu mi-aş fi imaginat atunci şi niciodată că omul care stătea lîngă mine privind jeratecul înserării, prietenul meu şi al vostru, nu va mai fi peste citeva ore. Totul s-a petrecut cu iuţeala şi cruzimea unui coşmar.

Îl priveam în camera lui, întins, parcă dormind şi lumea din jur năucită de durere şi încă nu eram convins de cea ce văd. Îi priveam cărţile, tablourile, lucrurile în care trăia, pe cei ce-i lăsa zdrobiţi şi singuri şi tot nu-mi puteam crede ochilor.

A mai plecat dintre noi un Cavaler al Poeziei...

Pe paginile albe mîna nu va mai cutreiera adunînd rodul cuvintelor. În poarta casei lui vîntul va stringe lîngă frunze, umbrele paşilor săi risipiţi pe drumul eternităţii.

Nu vom şti niciodată de ce a plecat atît de repede. E taina ce trebuie dezvăluită într-un ceas al vieţii fiecăruia în parte. De noi s-a înstrăinat doar cu trupul : ...„Cînd, arzătoare viaţa / ne-o credeam în toi / moartea, în miezul fiinţei / plînge în noi".

Mihu VULCĂNESCU

CHIRIL COVALGI

(U. R. S. S.)

În larg

Am văzut un înotător strălucind tericit
Trupul lui ager, în valuri cînta
Zburînd şi săltînd din nadir spre zenit,
rupînd gravitaţia care-l lega.
Am văzut un înotător dizolvîndu-se-n zare
negînd şi uitînd ţărmul cel care
cu o cîrjă de lemn pe nisip, îl aştepta.

Vînătorul

Ştii fără greş meşteşugul
în care frumosul îţi pică
Prin vizor pînă la suflet
pupila, vederea-şi ridică.

În zbor prada pîndind-o, —
ţintirea-i aproape în gol
cînd inima sărutată de gloanţe
o presimţi cum prorocul prevestitor

Îndeminarea, — cam leneşă şi plictisită
aproape se joacă ţinînd
cioara în mînă şi pe cer cocostîrcul
cel care este fiind

Dar nu ţii nici sălbatecă pasăre-n mînă
nici cioara domesticită
Pămînt şi cu ceruri s-au înţeles
să ţi le preschimbe în clipă clipită
...vînătorească izbindă ca vîntul
o necioară înhaţi şi- necocostîrcul...

Meşterul timpului

— Repară-mi ceasornicul, —
balansează aidoma unui talger gol
de cîntar,
fluturâ ca ferestrele trenului ...
Repară-mi zilele plicticoase
cele mai tocite decît veşnicia
cînd nopţile fericite îmi sunt
mai scurte decît ciocul de vrabie
(Meşterul îmi întoarce ceasornicul
lent surizînd)
— Viaţa, arătătoarele ţi le-a echilibrat
Acum nu mai eşti nici trist
nici vesel
Timpul cel dur, nu minte
mişcîndu-se înapoi, şi,
iată-înţelesul schimbării...
Priveşte miile de zile
cele mai lungi decît veşnica veşnicie
Din ele nu storci nici o secundă ...
Dar fericitele nopţi
ele durează,
... fericitele nopţi cele mai scurte
decît ciocul de vrabie.
În româneşte de

În româneşte de Nichita STĂNESCU

punct şi virgulă

„Manuscriptum"

„...Muzeul literaturii române a hotărît să editeze această publicaţiune periodică, în care să comunice nu numai publicului de obşte, dar şi celui de specialitate, bogăţia documentară a colecţiilor sale. În felul acesta, el e convins că va contribui la cunoaşterea vieţii şi operei scriitorilor. Titlul acestei publicaţiuni este Manuscriptum **şi el denumeşte, în forma lui solemnă, nu numai acea turtură dulce a manuscrisului, care a muncit pe marii şi micii scriitori, de la noi şi de pretutindeni, dar şi ceva din „farmecul manuscriselor".**

Am citat din articolul-program, semnat de acad. Perpessicius, directorul Muzeului literaturii române şi conducătorul publicaţiei. Fragmentul defineşte cum nu se poate mai potrivit scopurile noii apariţii în ansamblul revuisticii româneşti contemporane. Într-adevăr, necesitatea de maxim interes a unei asemenea publicaţii de profil cu totul distinct, precum Manuscriptum, **nu poate fi pusă sub semnul îndoielii de nimeni. Dovadă îndubitabilă stă chiar sumarul acestui prim număr, concludent prin diversitatea rubricilor şi prin valoarea materialelor inserate în spaţiul lor. De exemplu, la rubrica** Destăinuiri, articolul Vocaţia mea poetică **s-a ivit la 14 ani, de Al. Philippide ; urmează pagini inedite din Mihail Sadoveanu şi Ionel Teodoreanu ; la** Epistolar, **o amplă corespondenţă între Panait Istrate şi Remus Cioflec, la care se adaugă un alt compact grup de scrisori adresate de G. Ibrăileanu lui Paul Zarifopol. Apoi, alte rubrici conţinînd şi ele texte nu mai puţin pline de substanţă inedită, aparţinînd lui Ion Vinea, Vasile Voiculescu şi alţii.**

Salutăm deci cu deosebit entuziasm apariţia revistei Manuscriptum **şi urăm redacţiei ei cît mai multe şi mai frumoase succese.**

RED.

Un tezaur al monumentelor istorice

O întreprindere ca aceea pe care cu un curaj rar şi-a asumat-o Nicolae Stoicescu, de a ne dărui repertoriul complet, ştiinţific, al tuturor localităţilor şi monumentelor medievale din România merită în chip particular atenţie şi preţuire din partea cercetătorilor, ca şi a iubitorilor culturii româneşti. Titlul modest : Bibliografia localităţilor şi monumentelor feudale din România. I Ţara Românească, **nu acoperă îndeajuns bogăţia celor două volume, primele dintr-o serie de şase,** însumînd cam 800 de pagini, **care ne oferă înlesnirea neaşteptată de a cunoaşte** toate **monumentele medievale** muntene, **împreună cu** istoricul **lor sumar şi** toată bibliografia **ce le priveşte. Să ne închipuim bucuria pe care Alexandru Odobescu, Nicolae Iorga sau atîţia alţi cercetători ai culturii noastre vechi ar fi avut-o în faţa unui instrument de documentare care deschide porţile oricărei reconstituiri şi cunoaşteri complete a operei de creaţie din tot cuprinsul unei provincii româneşti.**

Am cunoscut lucrarea încă de acum patru-cinci ani, cînd apărea, treptat, într-o revistă culturală olteană. Am folosit-o cu optime rezultate în ediţia Operelor **lui Alexandru Odobescu, începută sub îndrumarea regretatului Tudor Vianu, şi este cazul să mărturisesc că am avut în** Repertoriul **lui N. Stoicescu cel mai bun călăuz pe urmele a tot ce au înfăptuit istoricii precedenţi ai culturii noastre pentru cunoaşterea monumentelor Ţării Româneşti. Ediţia publicată acum depăşeşte însă, printr-un nou efort, avantajele celei pe care o menţionasem în comentariile lucrării amintite.**

Aşadar, cu un laconism care singur explică în ce fel un asemenea tezaur a putut încăpea numai în 800 de pagini, autorul ne spune, pentru fiecare localitate din Muntenia şi Dobrogea : cînd este menţionată localitatea pentru prima oară în documente şi în care document ; ce monumente adăposteşte, iar pentru fiecare dintre acestea istoricul pe scurt, izvoarele documentare, studiile publicate despre el. Informaţia priveşte istoria noastră vreme de un mileniu, începînd din secolul al X-lea. Studiile citate sînt eforturi ale ştiinţei româneşti înregistrate pînă în anul 1968. La sfîrşitul volumului al II-lea autorul dă un Indice cronologic al principalelor monumente de arhitectură **şi un** Indice al ctitorilor acestor monumente. **Cine va dori să ştie ce s-a construit în Ţara Românească într-un interval oarecare, nu va avea decît să consulte primul indice. Cercetătorul activităţii de ctitor a lui Mircea cel Bătrîn, Neagoe Basarab, Matei Basarab, Constantin Brîncoveanu, le va găsi întreaga operă sistematic expusă în al doilea indice.**

O asemenea lucrare dă cercetătorului siguranţă în lucrările sale şi îi scuteşte timpul necesar investigaţiilor introductive atît de penibile şi, uneori, atît de incomplete. Cu instrumente de genul celui pe care ni-l dăruieşte acum N. Stoicescu, drumul spre cercetările de sinteză este înlesnit într-un chip greu de apreciat îndeajuns.

Autorul ne asigură că are încheiate şi următoarele patru volume cuprinzînd, după aceleaşi criterii, repertoriul monumentelor noastre din Moldova şi Transilvania. Îi cunoaştem, de asemenea, lucrarea privind monumentele bucureştene, publicată în 1961, într-un tiraj insuficient, şi de care avem în continuare atîta nevoie. Am fi fericiţi să vedem aceste eforturi onorate de una din editurile noastre care să grăbească apariţia — sau retipărirea — unor lucrări al căror folos este inutil de subliniat. Dacă nu ar fi decît economia de timp pe care o realizează orice consultant al acestor repertorii şi argumentul contemporan prin excelenţă ar fi impozabil oricui. Dar credem că adevăratul argument este altul : Repertoriile complete ale monumentelor medievale româneşti, cărora autorul le-a consacrat peste zece ani de migăloase străduanii ne restituie chipul bogat, nuanţat şi atît de frumos al Ţării din epocile ei de maximă creaţie artistică. Şi este firesc să dorim a vedea cît mai curînd rezumatul ştiinţific, documentat, al acestui chip.

Înainte de a încheia se cuvine să aduc aci calde elogii instituţiei care, înţelegînd însemnătatea şi utilitatea unei asemenea opere pentru cultura românească, a făcut ca ea să vadă lumina tiparului, asigurînd în acelaşi timp mijloacele necesare editării celorlalte patru volume ale colecţiei.

Virgil CÂNDEA

„Verso" din Chile

Un tip tradiţional de poezie cîntată, verso **a fost descoperit în regiunile rurale din Chile. Structural, alcătuit dintr-un catren iniţial, ea conţine cinci strofe octosilabice de cîte zece versuri (décima), primele patru strofe fiind catrenul glosă, iar ultima intitulată „desoedida" (adio). Muzica din** verso **se bazează pe diferite motive de recitativ cu nişte cadenţe caracteristice descendente, realizînd o formă binară simplă. În popor,** verso **este cunoscut sub denumirea de** canto a lo pueta, **„cîntare ca de poet". Verso chilean prezintă o mare unitate organică şi funcţională, îmbinînd elemente poetice şi muzicale. Interpretul, „cantor de versos", trebuie să întrunească nu numai calităţi vocale deosebite, ci şi o mare iscusinţă în a sincroniza perfect textul poetic şi melodia vocală cu acompaniamentul. Cantorul nu trebuie să fie neapărat şi poet, el poate folosi şi versurile altuia, acompaniamentul şi vocea fiind mai importante decît poezia, pentru că poetul care ştie mai multe poeme dar care nu are voce frumoasă şi nu cunoaşte toquios poate să scrie versuri, însă în materie de „cantor" este lipsit de valoare.**

Instrumentul de acompaniament este chitara cu cinci sau şase coarde. Anumite aspecte morfologice ale stilului strict verso **amintesc de medievalul** chanson de geste, **iar tempo (moderat) corespunde tactului medieval şi din Renaştere — tactus alla breve. Existenţa unor structuri modale asemănătoare celor din cîntecele populare europene actuale demonstrează rădăcina comună a acestor creaţii din Europa şi America Latină. De remarcat, legătura strînsă dintre cîntecul popular spaniol şi cîntecul european tradiţional, precum şi conexiunea acestuia din urmă cu grupuri etnice aparţinînd popoarelor indoeuropene.**

Schema tradiţională împarte verso **în două tipuri fundamentale :** a lo humano **(lumeşti) şi** a lo divino **(divine), după felul motivelor pe care le tratează poemul — profane sau spirituale. Dichotomia, spaniolă la origine, decurge din împărţirea firească şi totodată organică după funcţii recreaţionale sau de ritual, potrivit obiceiurilor populare. Veselia unei** fiesta **presupune umorul, ingenuitatea poemelor** a lo humano, **iar ceremonialul de înmormîntare (privighiul etc.) cere austeritatea mohorîtă a poemelor** a lo divino.

Oamenii de ştiinţă sînt de acord în privinţa faptului că romance, **copla şi glosa din Renaştere ar fi fost transplantate în noul continent de** copleros **şi** glosaderos **— urmaşii acelor** juglares **şi** ministreli **din epoca medievală — astăzi supravieţuind sub formă de décima. Activitatea de educare religioasă, începută de ordinul iezuiţilor către sfîrşitul veacului XVI, pare să fi înlesnit fixarea cîtorva din aceste forme poetice şi muzicale. Există unele mărturii că iezuiţii au alcătuit texte religioase care să le înlocuiască pe cele populare laice (pe vremea aceea, în Chile). Structura muzicală a rămas însă neschimbată, iar categoria de** verso **pe teme religioase — repertoriul a lo divino — s-a păstrat în regiunile din această ţară (în Melipilla, de pildă) mai apropiate de centrele de activitate iezuită.**

Nic. POPESCU

confidenţele unui maniac

Contrariul prostiei

Contrariul prostiei, constat cu mirare, nu e inteligenţa. Altfel cum ar fi posibil să vedem, în atîtea cazuri, o inteligenţă nu rareori excepţională, coexistînd cu cele mai crase probe de prostie, ca suficienţa, înfatuarea, vanitatea, snobismul, egocentrismul, ambiţiile mărunte sau, din contra, excesive, încăpăţînarea (care nu exclude inconsecvenţele, deseori flagrante), intoleranţa şi multe altele ce viciază atît înţelegerea şi cunoaşterea cît şi comportarea. Orice s-ar spune, nici indelicateţea şi grosolănia nu ar trebui, în principiu, să fie compatibile cu inteligenţa ; cred că se înţelege ; dar în fapt totuşi sînt.

În fapt, inteligenţa nu e nici constantă, nici omnivalentă, ea funcţionează recurent, cu o frecvenţă variabilă, în raport cu care recunoaştem cuiva calitatea de om inteligent ; dar are pauze, uneori deconcertante, cînd nu de-a dreptul penibile. Afară de aceasta, inteligenţele sînt heterogene şi uneori incapabile să se recunoască mutual ; cei mai inteligenţi oameni sînt de o completă opacitate în alte domenii decît cele în care excelează.

Ne-am obişnuit, mai ales noi, cei de formaţie, cum se zice : „umanistă", să considerăm inteligenţă numai aptitudinea discursivă, o anumită vervă şi libertate a spiritului şi în principal darul de a opera cu concepte şi abstracţiuni ; desigur, în genere avem dreptate. Dar, întîlnim oameni inexersaţi în planul acesta, închegaţi în prejudecăţi, mărginiţi, într-un cuvînt : proşti, care în faţa unei probleme apropiată îndeletnicirii lor, să zicem de ordin tehnic sau mecanic, au acea siguranţă în privire şi gest, acea autoritate superbă a priceperii, pe care o îmbracă mintea omenească în exerciţiul ei specific, cel de a se aplica la obiect, de a discerne esenţialul şi de a-l raporta la generalitate. Şi atunci mai putem spune că respectivii proşti sînt complet lipsiţi de inteligenţă ?

De altminteri, origina funcţională a inteligenţei a fost nevoia de orientare şi adaptare a fiinţei umane în lumea realităţilor ; aşa cum o definea Bergson, ea e „le moyen de se tirer d'affaire". Finalitatea şi raţiunea ei suficientă e de ordin pragmatic. Aceasta e inteligenţa de care dispune orice om, exceptînd fireşte cazurile clinice de oligofrenie. Toată lumea, deci şi toţi proştii, posedă această minimală şi fundamentală inteligenţă, chiar dacă la unii nici ea nu funcţionează cu perfectă promptitudine şi eficienţă. Dar cam acesta e sensul frazei lui Descartes cu care începe Discursul asupra metodei : *„Le bon sens est la chose du monde la mieux partagée" ; numai că de fapt nu e vorba de bunul simţ ci de simţul comun. Dincolo de această comună şi minimală inteligenţă, cealaltă, pe care o admirăm pentru strălucirea sau pătrunderea ei, pentru capacitatea ei de speculaţie teoretică şi de abstractizare, e de fapt o hipetrofie paradoxală ce-şi depăşeşte şi pierde finalitatea practică ; de aceea se şi diferenţiază pînă la heteronomie. Din pasiunea gratuită a cunoaşterii din obsesia adevărului, cei pe care-i preţuim ca oameni inteligenţi se descurcă de obicei mai prost în viaţă decît proştii şi ajung uneori să-şi nelinjeze interesele şi chiar să lucreze împotriva lor, păstrînd totuşi, cum spuneam la început, loc destul pentru prostia propriu zisă. Deci inteligenţa unor indivizi în situaţia asta, nu e în fond decît o prostie heteronomă.*

Dacă aşadar, inteligenţa nu e incompatibilă cu prostia, ce altă însuşire o exclude şi exonerează de ea ? Trebuie să fie una, desigur, care să implice şi inteligenţa, dar să-i dea o garanţie constantă. Inteligenţa singură nu e suficientă, dar fără ea totuşi nu se poate.

Care să fie acea mîntuitoare însuşire ? Sigur că nu geniul : prostiile geniilor nu sînt puţine, deşi parcă în genere de altă anvergură decît ale indivizilor doar inteligenţi. Cred că de fapt, contrariul prostiei e bunul simţ, însuşire deloc egal împărţită, orice ar spune Descartes. Bunul simţ nu tolerează acele triste slăbiciuni pe care le numeram la început şi cenzurează aberaţiile, oricît de briliante sau ingenioase, ale inteligenţei singure. Dar bunul simţ este, dacă ne gîndim bine, un cumul de virtuţi morale ca : echitatea, măsura, autocontrolul, reprezentarea alterităţii etc., într-o foarte largă cuprindere. Aş împinge gîndul meu mai departe spunînd că cel mai activ raport de antinomie cu prostia îl constituie iubirea, care implică atît eticul cît şi esteticul şi care nu e autentică şi întreagă fără participarea inteligenţei. Prostia este incapabilă de iubire : să nu ne înşele succedaneele ei superficiale. Dar fiindcă iubirea se identifică, în aparenţă, prin relaţia cu un obiect determinat, care-i disimulează generalitatea (de fapt încorporînd-o), putem s-o indicăm aici prin virtualitatea sau aptitudinea ei, care e bunătatea. „Un sot n-a pas assez d'étoffe pour être bon" — spunea la Rouchefoucauld. Contrariul prostiei trebuie căutat în planul etic.

Alexandru PALEOLOGU

Soare cald de toamnă

(Urmare din pag. 5)

Şi pentru că ştiu că alături de aceşti elevi se mai găsesc mulţi nedumeriţi aş vrea să vă spun acum povestea acelor lacrimi, acelor amintiri.

Şi trebuie să vă port cu mulţi ani în urmă, pe cînd purtam o fundă mare albă şi pe cînd la numai şase ani mergeam la şcoală. Imprejurările erau de aşa natură încît fratele meu era nevoit să mă ia cu el la şcoală, să mă aşeze în mijlocul băncii şi să primească observaţii ori de cîte ori funda albă dispărea din banca a doua pentru a reapare într-a patra. Căci trebuie să mărturisesc, eram foarte neastîmpărată şi încă de atunci îmi începeam cariera şi-mi arătam talentele pentru care şi astăzi mai capăt cîte „o privire" sau chiar cîte „o vorbă" mai ascuţită.

Bineînţeles deci, că prezenţa mea în clasă stîrnea privirile tuturor, iar eu simţindu-mă în centru, încercam să-mi dezvălui toată puterea creaţiei mele artistice, stîrnind aproape în fiecare oră rîsete, zarvă şi profesori supăraţi.

Curios însă. Era totuşi o oră cînd toată străduinţa mea se arăta a fi zadarnică ; prietenii mei mai mari mă părăseau. Şi mă gîndeam : „să fi sfîrşit resursele ?" Nu. Eram gata oricînd să sar din bancă şi să întep cu instrumentul numit compas. Atunci ?

Aveam şase ani şi nu înţelegeam o clasă întreagă ; acum zîmbesc, căci peste 12 ani o altă clasă avea să nu mă înţeleagă pe mine şi să mă privească foarte curios a nedumerire.

Într-o zi, cînd presimţeam că va veni ora cu pricina, am ciulit urechile, am deschis ochii mari şi am încercat să fiu cuminte. În clasă a intrat profesorul, cel cu ochelari şi primul lucru ce-am auzit a fost : „Eii... ce-aţi pregătit voi la gramatică, boboceilor ?" Him ! Gramatică ? Cu ce s-o fi mîncînd ? Şi totuşi am ascultat. Profesorul vorbea încet, privea prin ochelari şi nu ştiu cum, dar simţeam că nu mai am talent. După oră am rămas pe gînduri. Încercam să dezleg o enigmă.

Au trecut anii, şi iată-mă prin clasa a şasea la liceu. Poate mă pregăteam să arunc cu creta, poate să folosesc instrumentul mai sus amintit, poate... dar am rămas frecînd creta în mînă şi încercînd să-mi amintesc vremuri de demult. „Şi ce-aţi pregătit voi la română, boboceilor ?" mi-a răsunat în minte iar amintirea m-a purtat cînd dezlegam primele enigme. Îmi aduc aminte, la o oră, ne-a vorbit despre Bălcescu. Dînsul vorbea iar noi vedeam imagini ce ne făceau să plîngem ; iar la sfîrşitul orei, mai aruncarăm un bulgăre de pămînt de pe marginea gropii din Palermo, unde urma să se odihnească acela care a fost Bălcescu.

Imaginea acelor ore ne rămînea mult timp în minte şi poate aşa se explica faptul că eram liniştită şi parte din orele următoare.

Acum sînt în clasa a XI-a, au trecut ani de cînd Domnul Profesor a ieşit la pensie şi de cînd n-am mai plîns la moartea vreunui scriitor sau nu m-am bucurat de frumuseţea unor peisaje ardelene. Îmi era dor de aceste ore. De aceea am fost la alt liceu, unde D-l Profesor preda limba franceză şi am avut permisiunea să asist la oră. Limba franceză ca limba franceză, dar cînd am auzit cuvîntul „bobocei" ochii mi s-au umplut de lacrimi, urechile n-au mai vrut să audă, iar eu eram purtată departe, poate la Palermo.

Astăzi îmi vine să cînt şi să rîd. Să rîd de toţi şi mai ales de mine. Să rîd de mine şi mai ales de viaţă. De această viaţă despre care ieri spuneam că are fantezie nemiloasă şi despre care astăzi zic că nimeni nu-i ca ea.

În această dimineaţă, intrînd prima oară în baie, am exclamat :

— Eroare ! Dereglare ! Întîrziere !

Şi prin aceste trei cuvinte s-a prăbuşit necunoscutul, s-au spulberat temerile şi am întrezărit visurile unei nopţi în care voi dormi ca un copil fericit.

Iată de ce are omul minte. Să gîndească şi să-şi facă probleme. Fiind un om original iată că şi gîndurile sînt cît mai originale. Iată cum timp de zece zile, m-am transpus în pielea unei lovite de soartă ; intrusa ! Şi cîte visuri negre şi cîte lacrimi şterse pentru o imaginaţie ! Dar toate aceste lucruri au ca sfîrşit un soare cald de toamnă, primitor, îmbietor la viaţă. La această viaţă care nu ştie ce-i farsa, dar care te păcăleşte uneori, ca tu să ştii şi să te fereşti.

cesare pavese

Poeme

Dimineața

Fereastra întredeschisă cuprinde un chip
deasupra întinsului mării. Pletele nedesluşite
însoțesc ritmul molatec al mării.

Nu-s amintiri pe chipul acesta.
Doar o umbră fugară, ca de nouri.
Umbra e umedă şi gingaşă cum e nisipul
dintr-o adîncitură neatinsă, în crepuscul.
Amintiri nu-s. Doar un freamăt,
glasul mării prefăcut în amintire.

În crepuscul apele blînde ale zorilor
sorb lumină ; sclipeşte chipul.
Fiecare zi e o minune în afara timpului
sub soare, o lumină sărată o pătrunde
şi gustul de roadă marină plină de viață.

Nu-s amintiri pe chipul acesta.
Nu există cuvinte care să-l cuprindă
ori, să-l alăture celor trecute. Ieri,
din scunda fereastră a pierit tot aşa
cum va pieri-într-o clipă, fără tristeţe,
fără vorbe-omeneşti, pe-întinsul mării.

Peisaj 8

Amintirile încep odată cu-înserarea
sub răsuflarea vîntului, cînd ridici obrazul
şi asculți glasul riului. Apa
în beznă-i asemeni anilor morți.

În tăcerea beznei urcă un freamăt
prin care străbat glasuri şi risete depărtate ;
se-alătură acestui zgomot o culoare înşelătoare
de soare, de țărmuri şi de priviri limpezi.
O vară de glasuri. Fiece chip cuprinde
parcă o roadă pirguită şi o savoare pierdută.

Fiecare privire întoarsă păstrează un gust
de iarbă şi de lucruri pătrunse de soare, în seara
de pe țărm. Păstrează un suflu al mării.
Precum o mare nocturnă această umbră
nedesluşită
de temeri şi fiori străvechi, pe care cerul o
atinge uşor
şi-n fiecare seară se-ntoarce. Glasurile moarte
seamănă cu marea ce se frînge.

Paradisul pe-acoperişuri

Va fi o zi liniştită, cu lumină rece
ca soarele ce naşte ori moare, iar geamul
va-nchide aerul murdar, lăsînd cerul.

Se trezeşte o dimineață, odată pentru totdeauna
în calda moliciune-a somnului din urmă : umbra
va fi ca moliciunea caldă. Va umple încăperea
prin larga fereastră, un cer mai larg.
De pe scara urcată, într-o zi pentru totdeauna
nu vor urca nici glasuri, nici chipuri moarte.

Nu va mai trebui să părăseşti aşternutul.
Doar zorile vor pătrunde în odaia pustie.
Fereastra va izbuti să-nveştmînte totul
într-o limpezime liniştită, ca o lumină.
va aşterne o umbră descărnată pe chipul întins.
Amintirile vor fi cheaguri de umbră
nişte ghemuri asemeni tăciunilor mistuiți
din cămin. Amintirea va fi flacăra
ce încă ieri muşca din ochii stinşi.

Noaptea

Însă noaptea vîntoasă, limpedea noapte
doar de amintire departe-i atinsă,
e doar amintire. Uimită mai stăruie
tăcerea, din nimic şi din frunze născută.
Din acel timp dincolo de amintire nu rămîne
decît o vagă-aducere-aminte.

Uneori se reîntoarce-n lumină
în neclintita lumină a zilei de vară
îndepărtata uluire.

Prin fereastra deşartă
copilul priveşte noaptea pe culmi
proaspete, negre ;-i mirat de-a le vedea
-ngrămădite,
vagă şi limpede-ncremenire. Printre frunze
foşnitoare de umbră culmi apăreau costişe.
toate lucrurile zilei,
plante şi vii erau netezite şi moarte
şi viața altminteri era, plină de nimic, de vînt
şi de cer şi de frunze
Uneori se reîntoarce
în liniştea încremenită a zilei, amintirea
trăitelor clipe, sorbite-n lumina uimită.

Mania singurătății

Mănînc ceva vremea cînei aproape de
fereastra clară.
În cameră s-a-ntunecat dar se mai vede cerul.
Afară, drumuri liniştite duc
nentîrziat spre-ntinderea cîmpiei.
Mănînc, privind la cer — mai ştie cine cîte femei
mănîncă la această oră ? Mi-i trupul liniştit,
o muncă grea-mi sleieşte trupul ca orişice femeie.

Afară, după cină, vor veni stelele s-atingă
țărîna pe-ntinderea cîmpiei. Stelele sînt vii
dar tot atîta cît cireşile pe care le mănînc
singuratec
Văd cerul, însă ştiu că printr-acoperişuri de
rugină
luminile lucesc şi dedesubt se iscă zgomote.
O sorbitură-adîncă şi trupul gustă viața plantelor
şi-a riurilor,

simțindu-se desprins de orişice.
Puțină linişte-i deajuns şi niciun lucru nu se mai
clinteşte.
din locul său real, aşa cum neclintit e trupul meu.

Apa e limpede cum e suflarea vîntului,
dar nimeni n-o ia-n seamă.

Apare un nor
plin şi alb, care întîrzie-în pătratul de cer.
Zăreşte casa încremenită şi colina, orice
se străvede-n văzduh, vede păsări rătăcite
lunecînd prin aer. Trecători liniştiți
umblă dealungul riului şi nimeni nu ia-n seamă
norul mărunt.

Acum e pustiu azurul
în fereastra scundă : săgetează vertical țipătul
unei păsări ce sfîşie larma. Acel nor
poate atinge plantele ori coboară de-a dreptul
în riu.

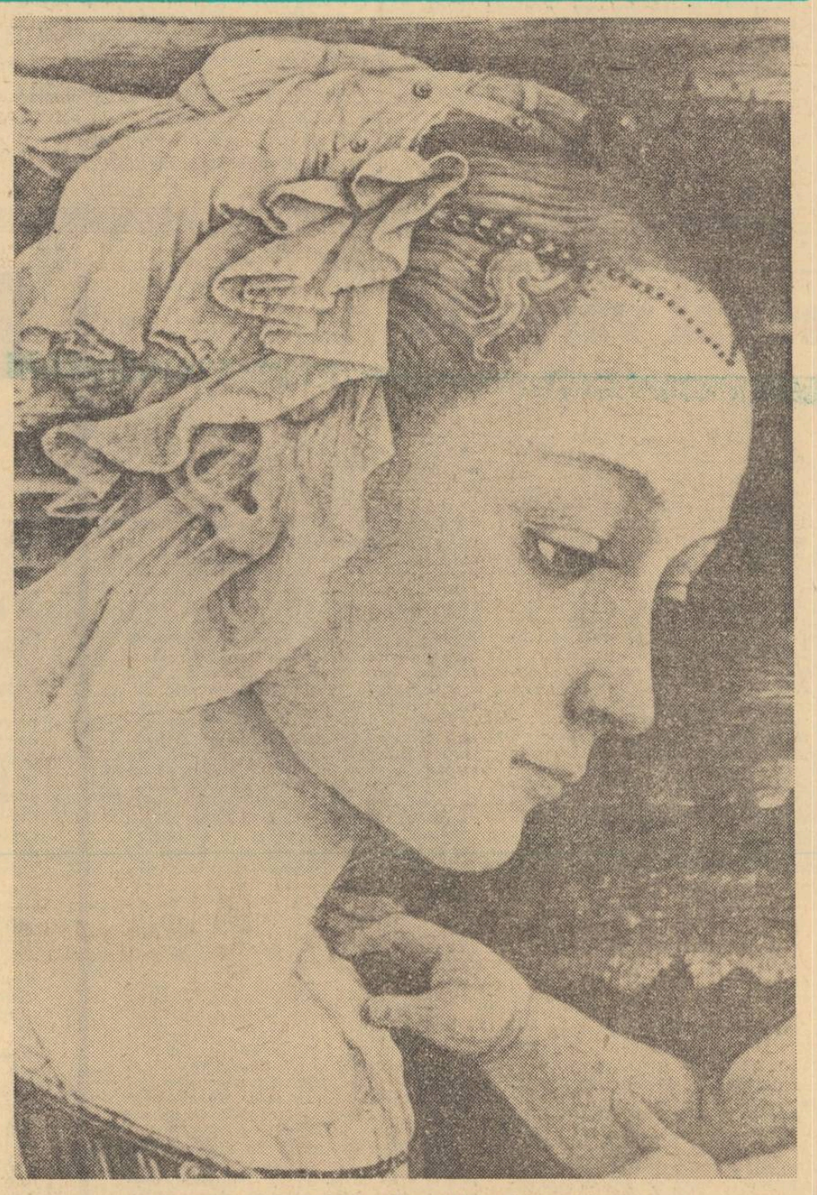

Pictură de FILIPPO LIPPI — Galeria Uffizi, Florența (detaliu)

Stă singur orice lucru în tăța simțurilor mele
Şi e cuprins neturburat ca zumzet de tăcere.
În întuneric poți pricepe orice,
aşa cum ştiu că sîngele-mi aleargă-n vine.
Cîmpia-e o mare scurgere de ape printre ierburi,
o cină-a lucrurilor toate, oricare plantă, orice
piatră
trăieşte-n nemişcare. Ascult cum hrana îmi
nutreşte vinele
cu tot ce viețuieşte pe cîmpie.

De noapte nu țin seamă. În pătratul de cer
îmi susură toate miresmele, şi-o stea mărunță
se zbate-n gol, departe de-orice hrană,
departe şi de case, diferindu-se... Nu-şi ajunge
sie-şi,
simte nevoia mai multor tovărăşii. Aici, pe
întuneric, singur.
mi-i trupul liniştit şi-l simt stăpîn.

Poggio Reale

O fereastră scundă dinspre un cer liniştit
alină inima ; cineva a murit mulțămit.
Afară sînt plantele şi norii, pămîntul
şi chiar cerul. Aici pătrunde pînă sus murmurul
lor
în larma vieții-întregi.

Fereastra deşartă
nu destăinuie că sub plante se află coline
şi că riul şerpuieşte departe, sub cerul liber.

Omul întins pe pajişte ar trebui să-l simtă
în răsuflarea ierbii. Dar nu-şi clinteşte privirea ;
doar iarba se mişcă. Se vede că-i mort.

Poetică

Băiatul a băgat de seamă că arborele-i viu.
Dacă frunzele fragede se deschid la îndemnul
luminii, sfîşiind necruțătoare, cît de greu
suferă aspra scoarță. Viețuieşte totuşi în tăcere.
Lumea întreagă-i acoperită de plante ce sufăr
în lumină, şi nu se-aude nici măcar un suspin.
E o lumină moale. Băiatul nu ştie
de unde vine, s-a-nserat; însă fiece trunchi se
desprinde
din adîncuri vrăjite. Peste o clipă e întuneric.

Băiatul — mai e cîte unul care rămîne băiat
multă vreme, — căruia îi era teamă de întuneric,
umblă pe străzi şi nu ia seama la casele-
întunecate
în amurg. Capul îl pleacă-ascultînd
o-îndepărtată amintire. Prin străzi pustii
asemeni unor piețe se-adună o tăcere
apăsătoare.
Trecătorul ar putea fi singur într-o pădure
unde copacii ar fi fost uriaşi. Lumina
străbate cu un fior felinarele. Casele
orbite se-ntrevăd prin aburul albăstrui
şi băiatul înalță ochii. Acea tăcere-îndepărtată
care-înțelege răsuflarea trecătorului a-nflorit
din lumina neprevăzută. Sînt copacii străvechi
ai băiatului. Şi lumina e farmecul de odinioară.

Şi-ncepe, în cercul străveziu, cîte unul
să treacă-n tăcere. Pe stradă niciunul
nu dezvăluie mîhnirea care-i mușcă viața.
Cu pasul iute, fiecare parcă-i adîncit în mers
şi umbre mari se leagănă. Au chipul brăzdat
şi cearcăne îndurerate, dar nimeni nu se tînguie.
Noaptea întreagă, prin lumina-albăstruie
umblă ca-ntr-o pădure printre casele fără sfîrşit.

Peisaj 6

Aceasta-i ziua cînd negurile urcă din riu
către frumosul oraş, în mijlocul lanurilor şi
dealurilor
şi-l învăluie fumuriu ca pe o amintire. Aburii
amestecă
toate verzurile, dar şi acum femeile în culori vii
se mai plimbă. Trec prin alba penumbră
şi zîmbesc : pe stradă se poate întîmpla orice.
Se poate întîmpla ca aerul să-mbete.

Dimineața
se deschide într-o întinsă tăcere
coborînd orice glas. Pînă şi cerşetorul
ce n-are oraş, nici cămin, o trage în piept
aşa cum soarbe un pahar de rachiu pe
nemîncate.
Meritî să rabzi de foame ori să fii înşelat
de buzele prea moi, numai să poți ieşi sub
asemenea cer
regăsind în suflarea sa amintirile mai uşoare.

Fiece stradă, fiece muche netedă de casă
în ceață, păstrează un fior de teamă străveche :
cine-l simte nu se poate încrede. Nu se poate
încrede
în acea liniştită beție, alcătuită din lucrurile
vieții-împlinite, descoperite în întîlnirea
unei case ori unui arbore, ori unui gînd
neaşteptat.
Chiar şi cavalerii vînjoşi ce trec
prin ceață în zori, vor mai vorbi de clipa-aceea.

Ori poate chiar băiatul fugit de-acasă,
se-ntoarce chiar în ziua-aceasta, cînd negura
urcă
deasupra riului, şi dă uitării-întreaga viață,
mizeria şi foamea şi crezurile înşelate,
pentru-a se opri într-un calț, sorbind dimineața.
Meritî să te-ntorci, chiar de-ai fi altul.

Casa

Omul singur ascultă glasul calm
cu ochii-ntredeschişi parcă un suflu
ar fi adiat, şi-i mîngîie chipul, un suflu prieten
izvorînd, de necrezut, din tîmpul apus.

Omul singur ascultă glasul străvechi
pe care strămoşii săi, odinioară l-au auzit, clar
şi adînc, un glas care, precum verdele
din mlaştini şi culmi, se-ntunecă seara.

Omul singur ştie un glas de umbră
mîngîietor, ce răsună din susurul calm
al unui tainic izvor ; îl bea-încordat
cu ochii strînşi, şi nu pare să-l afle alături.

E glasul care cîndva l-a oprit pe tatăl
tatălui său, şi pe fiecare din sîngele mort.
Un glas de femeie care răsună tainic
în pragul casei, la căderea nopții.

The night you slept

Şi noaptea-ți seamănă,
îndepărtata noapte care plînge
tăcută-n, lăuntrul inimii adînci,
şi stele se perindă ostenite.
Un obraz atinge alt obraz —
un fior rece, cineva
se sbate, implorîndu-te, singur,
desrămat în tine, în febra ta.

Noaptea suferă tînjind după zori
sărmana inimă ce murmură.
O chip ferecat, spaimă-ntunecată,
febră ce mihneşti stelele,
sînt unii ce la fel cu tine
aşteaptă zorile,
scrutîndu-ți chipul în tăcere.
Întinsă eşti sub noapte
precum o zare-nchisă, moartă.
Sărmană inimă ce murmură ;
odinioară, tu erai zorile.

Oameni înstrăinați

Prea multă mare. Am văzut mare-îndeajuns.
Către seară, cînd apele se-ntind spălăcite
şi se pierd în nimic, uimit, prietenul le priveşte
țintă
iar eu privesc țintă către el şi nimeni nu scoate
o vorbă.
Noaptea sfîrşim retraşi în fundul unei circiumi
înconjurați de fum şi bem. Prietenul meu are
visele sale
(sînt oarecum monotone visele în preajma
vuietului mării)
în care apa-i doar oglinda între două insule
de coline, împestrițate cu flori sălbatice şi cu
izvoare.
Aşa îi e vinul. Îl poți vedea, cu ochii în pahar,
înălțînd coline de verdeață peste întinsul mării.
Colinele îmi sînt pe plac, şi-l las să vorbească de
mare
pentru că e o apă limpede, în care se văd şi
pietrele.

Eu văd numai coline şi-mi umplu cerul şi
pămîntul
cu dungile lor drepte de pe costişe, îndepărtate
ori apropiate
Dar ale mele-s sterpe, şi vărgate cu vii
trudnice pe un pămînt pîrjolit. Prietenul meu le
acceptă
şi vrea să le-mbrace cu flori şi fructe sălbatice
pentru ca, rîzînd, să găsim fete mai goale decît
fructele.
Nu-i nevoie : visele mele, chiar cele mai aspre,
nu-s lipsite de zîmbet ...
Dacă mîine, devreme, o pornim la drum
către acele coline, vom putea întîlni dealungul
viilor
vreo fată necunoscută, pîrguită de soare
şi, întrînd în vorbă cu dînsa, să mîncăm un
ciorchine.

Glasul

În fiecare zi tăcerea din odaia însingurată
se-nchide peste uşoara legănare a fiecărui gest,
asemeni aerului. În fiecare zi, fereastra scundă
se deschide, încremenită, către văzduhul ce
tace. Glasul
răguşit şi blînd nu se-ntoarce în răcoarea tăcerii.

Se deschide ca răsuflarea cuiva ce ar vrea să
vorbească,
în aerul încremenit, şi tace. În fiecare zi e
acelaş.

Şi glasu-i acelaş, şi nu rupe tăcerea,
răguşit, neschimbat deapururi în încremenita
amintire. Luminoasa fereastră însoțeşte
cu freamătul ei scurt pacea de odinioară.

Fiecare gest izbeşte în pacea de odinioară.
De-ar răsuna glasul, s-ar reîntoarce durerea.
S-ar întoarce şi gesturile-n aerul amorțit
şi vorbele, vorbele şoptite cu glas răguşit.
De-ar răsuna glasul, şi freamătul scurt
al tăcerii ce stăruie s-ar preface-n durere.

S-ar reîntoarce şi gesturile durerii zadarnice
percutînd lucrurile în vuietul vremii.
Însă glasul nu se-ntoarce, şi susurul depărtat
nu unduieşte amintirea. Prin lumina încremenită,
trece un freamăt rece. Tăcerea
deapururi tace răguşită, şoptită, în amintirea
de odinioară.

Steaua dimineții

Omul stingher se scoală cînd marea e încă
întunecată
şi stelele mai şovăie. O boare uşoară şi caldă
se-naltă dinspre țărm, acolo unde-i albia mării,
şi-i îndulceşte suflarea. Acesta-i ceasul în care
nimic
nu se poate-întîmpla. Pînă şi luleaua-între dinți
atîrnă stinsă. Nocturnă e şoptita legănare-a
apei.
Omul stingher a şi aprins un foc mare de
ramuri
şi-l priveşte înroşind pămîntul. Iar marea
în curînd va fi cum e focul, vîlvătaie.

Nu-i lucru mai amar decît zorile unei zile
în care nimic nu se va întîmpla. Nu-i lucru mai
amar
decît zădărnicia. Ostenită atîrnă pe cer
o stea verzuie, surprinsă de zori,
zăreşte marea încă întunecată şi pata înväpăiată
la care omul, ca să facă ceva, se-încălzeşte ;
vede, şi cade-n somn printre munții ceței
unde vezi un aşternut de zăpadă. Încetineala
orei
e nemiloasă pentru cel ce n-aşteaptă nimic.

La ce bun soarele să răsară
şi lunga zi să-nceapă ? Mîine
se vor întoarce zorile călduțe cu lumina diafană
şi va fi ca şi ieri, nicicînd nu se va întîmpla
nimic.
Omul stingher ar vrea să doarmă numai.
Cînd şi cea din urmă stea se stinge pe cer,
omul îşi pregăteşte încet luleaua şi o aprinde.

În românește de
N. ARGINTESCU-AMZA

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef : **Ştefan Bănulescu**
Redactori şefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuş Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : **Mircea Popescu**
Paginator : **Nicolae Ion**

POEME DE NICHITA STĂNESCU • ARTE • BAUDELAIRE •

Anul XIII
Nr. 50 (450)
Sîmbătă
12 decembrie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ANUL 50

Prezența scriitorilor

În întîmpinarea sărbătoririi semicentenarului Partidului Comunist Român, scriitorii au început să desfășoare o bogată activitate de manifestări, de contacte directe cu marele public. Planul de acțiuni al Uniunii Scriitorilor, dedicat marii aniversări, este complex, adeziunea oamenilor de condei la acest program de strălucite prezențe obștești se dovedește a fi promptă, revistele literare și-au stabilit și ele, în strînsă legătură cu planul general al breslei, serii susținute de întîlniri cu cele mai largi pături de cititori, dintr-o diversitate de domenii de lucru.

După întîlnirile organizate de Uniunea Scriitorilor, care au înregistrat deosebite succese, la Sibiu, Tg. Mureș, Cluj, la care au participat poeți, prozatori, critici de prestigiu, scriitori și colaboratori ai revistelor **Steaua, Tribuna, Viața Românească, România Literară, Luceafărul,** seria de manifestări continuă, omagiind realizările patriei noastre socialiste, unitatea poporului nostru în jurul Partidului Comunist Român și a încercaților săi conducători.

La aceste întîlniri, la care participă și vor participa alături de scriitorii români, scriitorii celorlalte naționalități, maghiari, germani, sîrbi, au contribuit actori, oameni de cultură și artă, dornici să-și manifeste prin talentul și contribuția lor aleasă și substanțială prezență în întîmpinarea aniversării a celor 50 de ani de la înființarea partidului nostru.

Emoționantă a fost considerată prezența scriitorilor în mijlocul muncitorilor de la **Uzinele 23 August.** Întîlnirea care a avut loc la Clubul „Republica", miercuri 9 decembrie, a prilejuit un frumos recital de lirică patriotică, de lecturi și mărturii concludente privind adeziunea scriitorilor la responsabilitățile sociale majore ale realității noastre socialiste. Au participat la acesstă manifestare, acad. Zaharia Stancu, președintele Uniunii Scriitorilor, poeții și prozatorii Ana Blandiana, Radu Boureanu, Ion Horea, Ioanichie Olteanu, Nicolae Tăutu, Alexandru Ivasiuc, Vlaicu Bîrna, George Alboiu, Ion Bănuță, Grigore Hagiu, Mihai Gavril, Ștefan Popescu. Colegii noștri scriitori — redactori și colaboratori ai revistei **România Literară** s-au întîlnit joi, 10 decembrie cu cititorii de la Uzinele Electromagnetica.

Un bogat program de întîlniri și-au prevăzut revistele România Literară, Luceafărul, Viața Românească, Steaua, Utunuk, Neue Literatur, Convorbiri literare, Orizont, redactorii și colaboratorii acestor publicații fiind deosebit de preocupați ca manifestările cultural-artistice care se vor desfășura în cadrul planului de acțiuni al Uniunii Scriitorilor să aibă o cît mai frumoasă ținută, un mesaj limpede și convingător. Marile uzine și șantiere, centrele universitare ocupă un loc însemnat în bogatul program în plină desfășurare. Actorii teatrelor din București și din țară și-au dat încă de la primele manifestări concursul lor remarcabil, anunțîndu-și și pentru viitoarele întîlniri ale scriitorilor cu cititorii colaborarea lor prețioasă, substanțiala lor contribuție la reușita acestor colocvii de valoare obștească dedicate aniversării Partidului Comunist Român.

LUCEAFĂRUL

ÎN ACEST NUMĂR:

Lectura
de
Nicolae Manolescu

Cronica literară:
„Înalta umbră"
de
Dimitrie Stelaru

Despre meditație
de Teodor Mazilu

Un roman despre scriitor...
de
Constantin Toiu

A ride și nu prea
de
Ilie Constantin

Poeme în proză
de
Charles Baudelaire

Desene
de
TH. PALLADY

Două pățanii ale unui intelectual idealist

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

II

Cealaltă întîmplare a avut loc într-o stație de troleibuz, cînd un milițian a interzis conducătorului să pornească pînă nu se eliberează scara de la urcare și nu se închide ușa. Nimeni însă nu voia să se dea jos și atunci milițianul, însoțindu-și somațiile cu un gest, a apucat pe cel mai amenințat dintre călătorii de pe scară, nu de mînă, ci de o mapă pe care acesta o purta sub braț și l-a silit astfel să coboare. Era, după toate aparențele, tot un student.

Intelectualul nostru idealist care asistase la scenă, a intervenit imediat indignat. Cum să fie tras astfel de mapă un tînăr studios ? Ce, parcă el era de vină că mijloacele de transport sînt atît de insuficiente ? Ce sînt gesturile acestea ? Să i se dea studentului imediat înapoi, mapa !

În clipa aceea își făcu apariția un al treilea personaj care nu purta uniformă, dar era, probabil, tot de la miliție.

— Cine ești dumneata ? zise el adresîndu-se intelectualului nostru. Cum îți permiți să împiedici un lucrător de miliție să-și facă datoria ?

— Depinde cum și-o face, îi răspunde intelectualul. Nimeni nu-i dă dreptul milițianului să fie brutal și grosolan.

— Să vie mașina, ceru imperios personajul în civil.

— Mașina să te ia pe dumneata ! îi răspunse cu un glas de avertisment intelectualul. Să-mi arăți ordinul care îți dă dreptul să mă amenințe în felul ăsta.

— Cere-i buletinul de populație, zise atunci civilul, adresîndu-se milițianului.

— Da, poftim !

Și milițianul îi luă buletinul și i-l dădu personajului în civil, care fără să se uite în el, îl băgă imediat în buzunar.

— Ăsta e un gest foarte urît, zise intelectualul indignat. Și îi făcu un pronostic : îmi vei aduce personal buletinul acasă.

Cei doi lucrători de miliție rămaseră tăcuți, reflectînd. Era și cazul, dată fiind intransigența cetățeanului cu care intraseră în conflict. Trebuie să te gîndești bine ce faci în clipa următoare, fiindcă argumentul cetățeanului putea ridica o mulțime de probleme. Da, miliția și lucrătorii ei au niște sarcini, indiscutabil, dar depinde cum le aplică ... Ei, aia e ! Ieșim din domeniul literei și intrăm în acela al aplicării legilor și aici ... aplicarea nu trebuie să fie rigidă, și să creiem în sînul populației așa, o antipatie față de ...

În acest timp troleibuzul plecase și cei doi reprezentanți ai ordinei începură deodată să se uite cu un aer foarte ciudat la cetățeanul intransigent din fața lor, care își însoțea cuvintele cu gesturi atît de sigure.

— Și mă rog, zise după un timp cel în civil, ce dovadă aveți dumneavoastră că lucrătorul de miliție a săvîrșit vreun abuz ?

Intelectualul tresări. Se uită la dreapta, se întoarse la stînga, se uită înapoi. Tînărul cu mapa dispăruse. Unica dovadă care sta la baza atitudinii intelectualului nostru nu mai exista : personajul principal fugise ca un laș.

— Vedeți ? zise milițianul în civil cu acea lumină în priviri nu lipsită de umor pe care o au toți cei care știu multe despre oameni, dacă ați fi avut dreptate, omul dumneavoastră nu s-ar fi eclipsat la momentul oportun. Dumneavoastră ați intervenit greșit împiedicînd lucrătorul miliției să-și îndeplinească sarcina care îi revine. Poftiți buletinul și altădată reflectați mai bine înainte de a întreprinde ceva.

Asta era culmea ! Tocmai unui intelectual să i se recomande să reflecteze ! El, care prin natura și prin profesiunea lui e un om care nu o dată e învinuit că reflectează prea mult și ezită prea îndelung pînă să ia o hotărîre !

Marin PREDA

Cititorii, prietenii noștri

Întîlniri cu publicul cititor... Dacă n-ar fi vorba despre literatură ideea ar părea anacronică : prin public presupunem un interlocutor **de față** la actul creației. De față la teatru, de față la expoziție, de față la un concert. Numai de față la literatură nu. Între arte, singură arta cuvîntului se consumă fără aplauze. Publicul scriitorului este un public imaginar : o dedicație întîmplătoare pe-o carte, o scrisoare neașteptată, un telefon.

Nu vreau să spun că publicul este în fața ferestrei cînd așez în mașină pagina unui nou roman. Nici că pe stradă e numai public, pretutindeni pe unde merg. Nu, conștiința aceasta ar fi excesivă și-aș obosi. Dar pagina scrisă, comunicată, conține în ea ideea de public, ideea de spunere și de ascultare atît de mult, că tot ce urmează după aceea, întîlnirile adevărate nu mai răsplătesc scriitorii ci cărțile. Aplauzele sînt pentru cărți. Întîlnirile cu publicul cititor sînt pentru cărți. Oricît de mult am visa aplauze particulare, se va bate din palme pentru ceea ce-am scris. Încît prezența unui scriitor pe tribună, față-n față cu publicul, este prezența unei cărți pe tribună, față-n față cu publicul. O dezbatere literară se justifică în măsura în care ideea de literatură iese-n cîștig. Și iese. Întîlnirile cu publicul cititor au mai ales acest scop înalt : propaganda literaturii. Întîlnirile cu publicul cititor au mai ales acest scop înalt: propaganda ideilor.

Dacă se poate vorbi de experiență în privința aceasta, fac parte dintre cei care au. Am parcurs toată țara în căutarea publicului „visat". S-a fundamentat o adevărată tradiție la noi în privința aceasta și este de lăudat. La ce s-a moștenit de la înaintași — cenaclul și șezătoarea, am adăugat deplasările pe teren în grupuri sau separat sau chiar pe redacții și o anumită democratizare întîmplată e limpede pentru toată lumea. Atît democratizarea ideii de public cît și democratizarea ideii de scriitor. Vreau să spun că termenii aceștia îndestul de abstracți s-au coborît și s-au umanizat pînă la ideea de colaborare, de stare față în față, în scopul discuției. Fiindcă independent de faptul că la o întîlnire literară se citește doar, proză sau poezie, sau dimpotrivă, nu se citește ci se discută pe bază de întrebări, ceea ce contează este mai ales factorul psihologic : acomodarea, apropierea, încrederea. Țin bine minte că întotdeauna așa s-a-ntîmplat, că s-a terminat întotdeauna așa : cu ceva liniște și bucurie în plus. Cu ceva generozitate în plus. Și cu dorința de-a izbuti. Da, e și o doză de stimul în aceste întîlniri care-i dăruiesc scriitorului — publicul, dintr-o dată, și publicului pe scriitor. E o ambiție neașteptată care urcă, încet, dinspre aplauze. Să mai plecăm.

Sânziana POP

cronica pietonului

Fragedele noastre mătuși

Noiembrie 1903 nu l-a vizitat, nu l-a turburat și înfricoșat pe noiembrie 1970, așa cum se anunțase.

Au sosit în schimb, sărind peste ani — poate că chiar din 1903 — semne ale modei de atunci, dacă nu chiar structuri și linii complete.

Sigur la început rochia și apoi haina care bătea călciiul ne-a încremenit și paralizat pașii uimiți și — naivi, — le-am crezut la început venite și pornite din spaima de frig și de amintitul aer polar.

Pe urmă însă cronicile de modă ne-au învățat că moda „maxi" ține de convingeri temeinice și inflexibile iar titlul uneia mai recente : „Îmbătriniți-vă !" are ceva din îndemnul achizitiv al lui Necker.

Așa că fulgerător străzile au început să ne fie populate de mătuși cu obrazul fraged și pas sprinten și — dacă nu neapărat prin mistificare, — măcar prin sugestie, mai bogat și mai viclenit.

Și nu ne-a mai rămas decît să descoperim și să ne obișnuim cu farmecul nou al vechiului veșmînt și port.

Și avem de unde. Pentru că o gleznă răsfățată și sugerată de un tiv de rochie sau de pulpana prelungită cu blană de haină este parcă altceva, dacă nu cumva ceva mai mult decît un genunchi descoperit prea agresiv și care bine făcut, rău făcut, rotund sau ascuțit se năpustea în priviri, chemat sau nechemat, aveai s-au n-aveai chef.

Și oricum, vorba unuia Valentin — pietonul rămas buimac la răscruce de străzi și de modă :

— Vine ea vara și vedem noi. Vă vedem noi la vară.

CANDID

cronica literară

DIMITRIE STELARU: „ÎNALTA UMBRĂ"

„Oricît s-ar strădui să-şi reprime elanurile ce o guvernau la vîrsta tinereţii creatorului ei, poezia lui Dimitrie Stelaru mai păstrează şi astăzi mult din aviditatea pentru gestul spectacular, chemat, cel mai adesea, să ateste prezenţa unui eu poetic cuprins de mirajul propriei „genialităţi". Căci iată, spre exemplu, la ce ton (un superb orgoliu şi o ostentativă siguranţă de sine!) realizează poetul, în ultima sa carte, retrospectiva destinului său artistic, ca să nu mai vorbim de cele spuse în versul final: „Am băut din rîuri şi nu mi-am / liniştit setea; / din grîu am plămădit pîinea, / şi-am rămas flămînd; / de multe ori cîntecele tavernelor / îmi aplecară capul / sub undele rătăcite ale alcoolului / dar n-am fost rob; / n-am fost rob niciodată; / am plîns şi nu m-am vîndut; / m-am risipit prin oraşe, prin oraşe / unde n-am avut loc nici să-mi aşez osteneala pe trotuare / şi iată-mă fără moarte" *(Şi iată-mă)*.

Este adevărat că elementele ce i se păreau lui Pompiliu Constantinescu definitorii în 1942, cînd recenza una din primele cărţi ale lui Dimitrie Stelaru *(Noaptea geniului)* — anume, „Umilinţa omului şi sugestia de om damnat" —, în momentul de faţă cunosc o accentuată atenuare. Criticul îşi întemeia aserţiunea pornind de la texte precum acela atît de frecvent invocat din poemul *Înger vagabond*: „Noi, Dimitrie Stelaru, n-am cunoscut niciodată Fericirea, / Noi n-am avut alt soare decît Umilinţa; / Dar pînă cînd, înger vagabond, pînă cînd / Trupul acesta gol şi flămînd?" etc. Deasemenea, lui Pompiliu Constantinescu îi reţinea atenţia, în aceeaşi ordine de idei, interesantul aliaj dintre mizerabilismul moral şi trufia amar-libertină din stihuri ca acestea: „Ne-am frînt oasele nedormind şi beţi / Am mîngîiat cu pletele desfrînatelor cupele; / Vom bea pînă mîine şi mîine, dar tăceţi — / Mi s-au înecat cu izmă orbitele" *(Taverna)*. Se observă lesne deci că deosebirea stă în tendinţa, manifestă acum, de a fixa poemul pe o axă problematică hotărîtă să nu se sustragă rigorilor eticii sociale. Aşadar, decizia de a conferi întregului demers liric dimensiunea conştiinţei istorice, de a-l integra într-o anumită spiritualitate de această natură, menită să-i ordoneze substanţa ideatică şi să-l orienteze spre o anumită finalitate cu valoare obiectivă, generalizată. Dacă nu-i prea mult spus — simplificînd, desigur —, itinerariul parcurs de poezia lui Dimitrie Stelaru, ca de altfel şi altora dintre colegii săi de generaţie, se situează între două puncte de reper caracterizate printr-un antagonism cel puţin relativ: de o parte inconformismul egolatru, de autentică „pozã" anarhică, aşa cum o vădesc atît de original cărţile din tinereţe *(Noaptea geniului, Ora fantastică* ş.a.), de alta — fiind vorba de producţia poetică a ultimilor 10—15 ani — adeziunea la comandamentele lirismului de factură critic-militantă. Chestiunea care se recomandă examenului critic, într-un asemenea context, este de a aprecia în ce măsură respectiva tentativă de restructurare se constituie într-un proces impulsionat de factori temperamentali originari, în aşa fel încît dezideratul organicităţii revelatoare să fie pe deplin satisfăcut.

Ni se pare că tocmai acesta a fost — şi mai este încă! — miezul dificilului examen căruia a trebuit a-i face faţă aşa-zisa „generaţie pierdută" de poeţi români, ale cărei începuturi stau sub semnul ultimului val modernist din perioada interbelică. E o temă de istorie literară contemporană extrem de complexă ce ar merita ea însăşi un întins examen critic. Aici, în această cronică, ne limităm doar la constatarea că — aşa cum era şi de aşteptat — foarte mulţi dintre combatanţi, pur şi simplu, au eşuat, alţii într-adevăr au izbutit (se înţelege, nu înainte de a înregistra, nu puţini dintre ei, răsunătoare insuccese), iar unii se află şi în momentul de faţă în situaţia paradoxală de a-i surprinde cînd într-o postură cînd în alta. Categoriei din urmă îi aparţine şi Dimitrie Stelaru, culegerea *Înaltă umbră* fiind şi ea edificatoare în această direcţie.

Ce se întîmplă, de fapt? Scrutată cu atenţie, această culegere (ca şi altele care au precedat-o în anii din urmă) impune o sensibilă demarcaţie între piesele care, realmente, poartă marca autenticului Stelaru şi acelea în care convenţionalizarea mai mult sau mai puţin abilă a formulei iniţiale conduce la confecţionarea produsului în serie. În primul caz, temperamentul ardent al poetului, aplecat spre lamentaţia prăpăstioasă, se plachează eficient pe viziunea estetică a poeziei noastre actuale. Rezultatele se materializează, de exemplu, în elaborări baladeşti traversate de adînci unde elegiace, cum se întîmplă în splendidul poem *Mama*. Artistic, este de remarcat, aici, exemplara funcţionalitate a inventivităţii metaforice, precum în acest final, chemat să fixeze indicibila fuziune dintre suferinţa maternă şi tragicul avatar uman al istoriei: „Şi nu vrea să treacă în lumea cealaltă, siderală, / pînă cînd buzele de miere nu-i vor spune / ultimul cîntec de leagăn, / pînă cînd inima din purpură şi ceaţă nu-şi va stinge urmele în inima lui. / Uneori tragedia îi umple fiordurile bătrîne, / fiordurile obrajior, trupului. / Atunci ies trăznete din oasele ei, / şi cîntecul ameninţător nu mai e cîntec — flori negre / pentru cei ce pregătesc mormîntul fiilor lumii".

La fel, demne de toată atenţia sînt o serie întreagă de poeme, în care — prelungire a mai vechii sale înclinaţii spre simbolistica fastuozităţii cosmice, celeste — poetul, la modul demoniac-romantic, îşi proiectează destinul în eternitate: „Iacă stau prin cercei lunari, / şi încă mai întind braţul de carne: / înapoi a fost amurg — / unde e prinţul Răsărit? / / Fără noapte sînt noapte, / şi toate stelele mor, dăruindu-mi-se / Unde e prinţul Răsărit? / / E timpul să aprind candela, / şi să închid poarta lumii — / orb între cer şi lut / rămas-am nopţii nopţilor? *(E timpul)*.

Nu mai puţin cuceritoare sînt unele piese de maximă concentraţie expresivă, în care substanţa meditativă se converteşte în apoftegmă autoportretizantă: „Nu sînt bătrîn — / Orion m-a născut. / Cînd beau somnul / mă întorc la el" *(Nu sînt bătrîn)*; „Cu limba prinsă de cerul gurii, / cu fluierele oaselor tulburate de umerii galaxiei, / respir uimirea munţilor — mărilor, / îşi urmăresc faldurile pînă la cele patru guri lacome. / Apoi întreb stewardul: unde am ajuns? / Aici e Neliniştea" *(Neliniştea)*.

În fine, fiind vorba de un poet dotat cu o putere adesea ieşită din comun de a născoci şi asocia metaforele, este de la sine înţeles că nu în puţine cazuri pot fi decupate pasaje de incontestabilă noutate stilistică. Se întîmplă astfel ca poezii minate de discursivitate şi retorism să fie salvate, cel puţin în parte, de fericita intrusiune a unor atari zvîcniri revelatoare: „grîul e ud ca o inimă / în care şapte zile a plouat bucuria" *(Întoarcerea)*: „Şi visul cum să-mi fie curat, / Cînd lacrima îmi e înveliş" *(Mă apropii)*; „Ticălosul doarme / lîngă statuia viermelui" *(Din război)*.

Dar o bună parte a poemelor ce alcătuiesc sumarul cărţii *Înaltă umbră* nu au parte nici măcar de un asemenea noroc înjumătăţit sau distribuit în doze şi mai restrînse. Poetul, fascinat de propriul dar inventiv, versifică fără oprelişte şi nu ezită să încropească compuneri de tot banale. Cîteva mostre: „Sulţele ploii se înfig în zidul nopţii. / Vîntul bate / dănţuindu-i perle între gene. / / Arborii pierduţi în fum / stau cu umbreluţe mici (sic.) de frunze, / şi cu pulpe lungi catifelate / somnoroşi / vibrînd la tunet" *(Fratele mic)*; „Cînd mi-am întîlnit muntele / aveam doar ochii tăi în ochi, / ochii de pe frunte, ochii din ochi — / Aveam doar setea muntelui. / Limpedele spart în cer umărul / dragostei, n-a fost moartea?" *(Muntele)*.

Latura cea mai caducă a cărţii o formează însă bucăţile în care spiritul iconoclast al poetului se lasă substituit de diatriba factice, dispusă a moraliza ad hoc, cu mijloacele pamfletului celui mai curat, ceea ce face de îndată loc răfuielii şi partizanatului îngust: *Fără ei în ei, Tărîmul Ferocităţi, Revers, Mînie, Se întîlnesc*. Spre a da doar un singur citat, ne putem întreba cine s-ar fi aşteptat ca tocmai Dimitrie Stelaru să manifeste atîta intolerantă mînie faţă de confraţii săi încît însăşi trista şi meschina persoană a poetastrului Petrino să-i servească drept argument zdrobitor: „Dacă mîncăm azi, / ieri şi poimîine, că sîntem înalţi / ori laţi? ori izbiţi de cer? / / Corabia inimii aleargă spre niciodată? / / Noi sîntem acum, descoperim netalente / lăsăm muntele şi dăm onirici, genii de struţi; / paragrafe pariziene, / şi cîntăm alandala, / şi traducem vîntul, / şi stăm bosumflaţi în litere. // Cine eşti domnule Nimic Petrino? / Dacă mi-ai tăiat braţele, îţi trebuiau?" Etc., etc. *(Minie)*.

Nici frecventele încercări de discurs poetic angajat în definitive profeţii sociale nu dau rezultate mai bune. Retorismul festiv, înţesat de interogaţii inconsistente, convenţionalizează totul pînă la stridenţă: „De ce merg atît de încrezători, / cu ochii luaţi din soare, / vorbind, rîzînd? / Cine sînt ei? / Din ce hartă se întorc? / Feţele lor de bronz / au strigătul luptătorilor neînvinşi, / dar frunţile nu le sînt împodobite cu laurii cezarilor, / au gloria sîngelui. / / Sub paşii lor tremură asfaltul somnoros / şi vîntul deschide uşi, / casele nu se ascund între grilajuri. / Cine sînt ei? / De unde se întorc biruitori?" *(Cine sînt ei?)*.

Nicolae CIOBANU

avantpremieră editorială

IORDAN CHIMET

Eroi, fantome, şoricei

Editura „Meridiane"

NICOLAE OANCEA

Întoarcerile

Versuri. Editura „Eminescu"

VIRGIL TEODORESCU

Repaosul vocalei

Poeme. Editura „Eminescu".

TRAIAN CHELARIU

Scrieri lirice

Ediţie îngrijită şi prefaţată de Emil Manu. Prezentare de prof. Al. Dima. Editura „Minerva".

comentarii critice

Roman şi confluenţe

S-a reeditat Velerim şi Veler Doamne *de Victor Ion Popa. Romanul nu a căzut încă în desuetudine şi merită o oarecare atenţie.*

O primă observaţie care se poate face are în vedere sursa cărţii. Victor Ion Popa a fost un animator cultural care a difuzat prin traduceri, adaptări, dar şi prin opera sa, adevăruri estetice. Nu a rămas însă la nivelul popularizărilor mediocre. Însufleţit el însuşi de ceea ce propunea, şi-a dizolvat biografia subiectivă în operă şi a devenit convingător prin lirism.

În Velerim şi Veler Doamne *s-ar putea identifica influenţe datorate lui Victor Hugo sau Dostoievski. Eroul romanului, Manlache Pleşa, e un Jean Valjean construit pe fondul moral al iluminaţilor dostoievskieni. Pe de altă parte, el e un supraom amintind de vitalitatea personajelor lui Jack London*

Cu toate acestea, Victor Ion Popa nu rămîne o simplă umbră a lor. El face din Manlache Pleşa un haiduc moldovean, plutind în legendă. Psihologia, relaţiile sociale, toate aparţin mediului românesc şi compun o lume arhaică de principii elementare. Este vorba de spiritul românesc manifestat în patriarhalitate.

Ce se poate descoperi acolo? Există în primul rînd o rigoare morală, neoficializată, semănînd mai mult cu o ordine biologică. Oamenii se omoară şi se iubesc sub un cer cam absent. Ei nu au încredere nici în instituţia divină a dreptăţii şi nici în cea pămîntească. Mai degrabă îi convinge pe ei timpul justiţiar, care echilibrează evenimentele. Aceasta duce însă la fatalism şi de aceea rigoarea lor morală e de fapt un fel de resemnare contemplativă.

Romanul se desfăşoară pe două laturi: una cuprinde viaţa rustică, simplă, cu conflicte monumentale; alta ţine de comedia zgomotoasă a tîrgului de provincie. Ţăranii nu-i înţeleg pe oraşeni, activitatea oraşului pare pentru ei o inscenare ridicolă; la rîndul lor, oraşenii experimentează în relaţiile cu satul cunoştinţe livreşti. Avem astfel în faţă o altă trăsătură a specificului naţional: la noi, numai tradiţia poate da siguranţă în atitudine. Oamenii care vin în contact direct cu pămîntul se adună ca la bilci în jurul oraşenilor tari în retorică, dar se întorc apoi la rosturile lor. Nu cu alt sentiment intra Moromete în Bucureşti, scrutind cu uimire, din căruţa sa, casele cu multe etaje. La fel, în Velerim şi Veler Doamne, *formulele de politeţe cu care bătrînul Petrache se adresează oamenilor de la oraş nu sînt de fapt decît simularea unui protocol, în taină, ironic.*

Tot caracteristică spiritului autohton rămîne pudoarea cu care sînt înconjurate sentimentele. Cu excepţia miticismului, spiritul românesc nu e înclinat spre confesii. El preferă o înţelegere tacită, cuviincioasă. Aceasta înseamnă o lipsă de emancipare, dar aduce cu sine şi o mare frumuseţe morală. Rusanda lui V. I. Popa suferă pe nedrept, dar nu îndrăzneşte să-i mărturisească lui Manlache că a fost siluită. Ea aşteaptă să stabilească, prin intuiţie, o comunicare decentă. Nici Manlache nu se lasă pradă efuziunilor. Sufletul său pur, exaltat de elanuri sălbatice, se ruşinează la ideea confesiei.

În spirit popular românesc este imaginată şi naşterea mitului. Sufletul românesc este înclinat spre poveste, adică spre idealitate. El îşi exprimă prin basm fatalismul moral. De aceea, romanul trebuia să se încheie, ca o poveste, cu nunta dintre Manlache Pleşa şi Rusanda. Ceea ce urmează după întoarcerea lui Manlache e parazitar şi melodramatic.

Exact ca în basme, uriaşul puternic şi bun are de luptat cu forţe iraţionale. El este ajutat de plante şi animale, de „tot ce mişcă-n ţara asta"; şi tot ca în basme, el are un frate de cruce gata să se sacrifice. Bătrînul Petrache este un asemenea personaj.

Suspendate între realitate şi basm, întîmplările au un farmec aparte, apreciat de publicul românesc şi, probabil, pitoresc în traducere. Victor Ion Popa ar fi scris un roman strălucit dacă nu l-ar fi prelungit şi dincolo de logica faptelor şi dacă ar fi renunţat la adoptarea de sus a unui limbaj popular.

Alexandru ŞTEFĂNESCU

posta redacţiei

MIHAI PETRINI. Un curios caz de dedublare psihică: scrisoarea pare a fi fost scrisă de un coleric agresiv, poezia de un limfatic anemiat. Eu rămîn, în continuare, melancolic.

TRIFON MISCHIE. Îmi scrie: „Nu prevăd ce soartă vor avea aceste rînduri pe care le-am cules dintre însemnările pe propria-mi piele". Sînteţi tatuat? Judecînd după cantitatea de versuri trimisă înclin să cred că în curînd veţi înceta de a mai scrie din lipsă de... spaţiu grafic.

NOR VASILESCU. Legănate de melodie, poeziile trimise se demagnetizează singure pe măsură ce iau înălţime: „De ce ne cheamă cîteodată / Întunecate văgăuni / În care zornăie ciudată / Melancolia altei lumi?// Aici viteza sau culoarea / Ne-adună, raze convergente. / Dincolo, poate nemişcarea / nudeşte punctele fluente". E vizibil, însă, darul curatei Muzici.

LELIA RĂDULESCU. Desenele mi-au plăcut (în special **Erotică** şi **Strigăt**) dar eu nu mă prea pricep la pictură. Aştept versurile.

ION NEGUREANU. Versuri elevate, de cunoscător în ale poeziei. Dificultatea unui diagnostic sigur e însă sporită într-un asemenea caz. E greu de distins unde începe harul autentic şi unde sfîrşeşte intelectualismul alambicat. Reveniţi.

FLOREA MORLOVA. Scrieţi: „De-aş fi poet / Cioban la oi m-aş duce / Şi-aş scrie un sonet / Cu versuri lungi şi dulce". Aveţi noroc. Nu sînteţi poet.

MICA: Vai, ce poezie duioasă şi pufoasă: „Ochii tăi senini ca cerul / Cel albastru, fără nori / Îmi dau viaţă fericită / Şi-mi trezesc prea mulţi fiori / Gingaşă ca o zambilă / Mi-ai ieşit cîndva în cale / Mi-ai redat o nouă viaţă / M-ai făcut mai dîrz şi tare" Talentul dv. este copil.

IULIANA ILIESCU. „În poiana din pădure / Te aştept cu drag iubite / Să vii să culegem mure / Şi să mergem sus pe munte". Deocamdată, murele sînt verzi, Iuliana.

ILIE RADU (Fiţigău). Nu ştiu cum erau poeziile trimise mai demult. Dintre cele recente mai realizată îmi pare „La facerea lumii".

IANOŞ NICOLAE. Poezia „Iubesc un alter-ego dar opus" este pe cît de scurtă, pe atît de cuprinzătoare: „Iubesc un alter-ego dar opus / Cu cîrlionţi în plete / Şi lungi degete. // Apollon as-noapte mi-a şoptit: / „un alter-ego e doar un vis". Să nu-l credeţi.

OCTAVIAN PER HELIOS. Parcă nu este rea această poezie care poartă dedicaţia **Lui Brâncuşi**: Cocoşul salută soarele / explodînd genial din tăcere / Dalta / l-a mingiiat pe neştiute / cioplindu-i uitarea / zadarnic / apa timpului caută să-l înece / le va surîde veşnic soarelui / piramidal". O observaţie: un elev în clasa XII trebuie să ştie că Brâncuşi se scrie cu â din a.

OLGUŢA. Aveţi, incontestabil, talent. Un talent cam ceţos, dar, fără doar şi poate, surprinzător. Mi-au plăcut, mai ales, **Arşiţă**, **Cîntec urît**, **Femeile ploii** şi, titlul (poezia e slabă) **Milă pentru goluri.**

LUP LIVIU. Citit **Moartea iepurăşului. La versurile „Într-un coliţişor** făcut ghemotoc / Cu slabă speranţă, fără noroc / Lipsit de căldură şi mîncare / Tremura greu din mădulare", izbucnit în plîns.

N. SCHELA. Slabe.

ANTIM CRIS. Un nou (sau poate mai vechi) ciclu de poezii îmi reconfirmă buna impresie pe care mi-a lăsat-o scrisul dv. Citez: „Ocheanul străzii cum ne fură ochiul / Şi crinul tălpii arde pe asfalt / Rădvane subterane parcă plîmbă / Zeii răniţi de frigul din înalt. // Aceste zări ca nişte largi mansarde / Fără de care nu ne-am regăsi / Deşartă neastîmpărul plecării / Din cercul dureros strîmtat de zi". Frumoase strofe. Sper să vă publicăm, într-o zi.

Cezar BALTAG

OLGA NEAGU. Aştepţi cam de mult acest răspuns. Am aminat mereu să stăm de vorbă, pur şi simplu fiindcă nu ştiu (şi cred că n-am ştiut niciodată) să vorbesc cu o fată de 16 ani. Adevărul ţine de vîrstă şi mi-e teamă să nu risipesc pe drum cuvintele. Trimite-mi, ca şi pînă acum, poeme în proză şi într-o zi te vom publica.

NUME DE GROAPĂ FRECVENTATĂ DE BORFAŞI. Vino la redacţie, cu textul intitulat „Encore un fois", ca să te vedem cum arăţi la faţă. Am pariat pe dumneata, sînt convins că te-a bătut vîntul prin toate maidanele şi că te bronzezi numai în ajunul Crăciunului. Te aştept.

MIOARA ŞURUIANU. Ţi-am citit răvaşul şi m-am izbăvit de guturai. Citez prima strofă din „Sînt mare": „Îmi zîmbeşte complice soarele gătit / Cu zdrenţe lungi şi fumurii de norişor / Ştie că de azi m-am răzvrătit / Şi-am aruncat naivitatea într-un coltişor". Şi dacă-n coltul ăla era pisica? te-ntreb eu. Nu-i spărgeai capul?

CONST. UCUŢA. Tov. Ucuţa, ai încurcat borcanele, mie mi-ai trimis referatul pe care trebuia să-l înaintezi U.J.C.A.P.-ului, iar instituţiei ăsteia scrisă cu majuscule i-ai trimis schiţa destinată fericirii cititorilor. Şi, Dumnezeule, mai sînt unii care se mîră de ce cartofii sosesc tîrziu pe piaţă! Uite de-aia.

MIHAIL ANDREESCU. Cineva, citind „Moartea calului Holstomer" a spus despre Tolstoi: ăsta a fost şi cal! Eu, citindu-ţi bucata „Moartea calului" declar că n-ai fost nici măcar mînz. Dar mai ai timp. Deci, trimite-mi şi alte lucrări. Cevaceva tot ştii dumneata să faci cu creionul.

PIERRE DIN BĂILEŞTI. Mi-au plăcut poeziile — nu în totalitate — iubeşti cuvintele şi ele te însoţesc, se pare, cu sfinţenie, în tot locul ca „leşurile păsărilor izbite de pietre şi amintind aspra lor scriere". Dar (cuvînt pe care sigur că nu-l iubeşti) uneori, furat de avînt, devii retoric. Cînd ai un drum prin Bucureşti, treci pe la redacţie. Altfel discută oamenii, ca să zicem aşa, la locul crimei.

VASILE DUMITRU. Fac şi eu ce pot. Dar prea multe nu pot să fac. Spunînd adevărul despre U.T.A. am ajuns să-mi atrag asupra capului toate blestemele. În săptămîna care s-a scurs, mai marele librarilor din Arad a refuzat să primească în stand orice carte scrisă de mine pe motiv că publicul dacă ar vedea una în vitrină, ar sparge geamurile cu pietre. Şi temperatura e în creştere. Un grup de susţinători ai echipei din Arad îmi scriu, prietenește, următoarele: „Deci ţine minte mafiotule, morfinomanule, tîmpit de rapidist ce eşti, îţi spunem prietenește să nu vii prin Arad c-o să pleci c-un avion sanitar direct la Morga centrală unde ţi-e locul". Din cauza vitezii, băieţii nu semnează. Îi simt însă nerăbdători să mă vadă la Arad. Regret pentru ei, n-am timp, plec nitel pînă în Suedia.

Fănuş NEAGU

AUGUSTIN BUZURA

Absenţii

Roman. Editura „Dacia" — Cluj.

MARCEL PĂRUŞ

Pasărea care rîde

Roman. Editura „Eminescu".

efemeride

Lectura

„On est venu me demander, de la part d'un grand quotidien — scrie Gide într-un articol din 1913, reprodus în **Incidences**, — l' indiquer les dix romans français que je préfère. Jules Lemaître, je crois, avait mis à la mode ce petit jeu à quoi nous jouions, Pierre Louys et moi, du temps que nous étions en rhétorique: Devant passer livres! nous trouvions **que c'était peu** pour peupler un désert et pour agrémenter toute une vie..." Puţin? Mult? Aceasta e întrebarea. Jocul inventat de Lemaître sau de altcineva este mai puţin stupid decît pare la prima vedere, atingînd o întrebare esenţială a lecturii: **cît citim?**

Astăzi este oarecum de la sine înţeles că un om cult citeşte foarte mult. Om cult va să zică om **citit**. Dar n-a fost totdeauna aşa: în alte epoci, cantitatea nu juca niciun rol şi un om cult era un om al unei singure cărţi fundamentale. Există, din acest punct de vedere, epoci „religioase" şi epoci „laice", sau, mai exact, o cultură de tipul religios şi alta de tipul laic. Folosesc cuvintele în accepţie metaforică. Tipul laic se caracterizează prin cantitate şi diversitate; tipul religios, prin calitate şi monotonie. Cel dintîi citeşte cărţi, cel din urmă, Cartea. Între singular şi plural este o mare deosebire: Cartea ţine nu numai de un alt mod de lectură, dar şi de un alt sistem de referinţă culturală, decît cărţile. Tipul (sau epoca) religios este dogmatic şi a citi presupune a admite o Carte fundamentală, o Carte de căpătîi, ce se cuvine luată în litera, nu în spiritul ei. Cititul suferă, în astfel de cazuri, de **amusie**, după vorba împrumutată de G. Călinescu dintr-un articol de neurologie, de altegrarea semnului, iar cititorul din această categorie este un **oligofren** virtual (etimologic, **oligos** înseamnă puţin şi **phrên**, spirit, deci absenţa spiritului). Tipul laic reabilitează de fapt lectura; căci ceea ce contează nu mai este obiectul ci actul prin care ni-l însuşim. Lectura devine esenţială în raport cu Cartea, sau, mai exact, cu cărţile. Pluralul conţine deja un sens pejorativ, Cartea s-a degradat în cărţi, aşa cum Ideea s-a degradat în idei ori cuvîntul, în cuvinte. Epoca modernă cunoaşte aproape numai tipul laic de lectură. Noi sîntem, toţi, nişte cititori de cărţi. Cărţile sînt un aliment indiferent pentru Lectură, pentru foamea spiritului (care e străină tipului religios): Lectura n-are în seamă astăzi Cartea, după cum, în epocile religioase, Cartea distrusese Lectura.

Şi aşa se naşte reacţia faţă de „superficialitatea" tipului modern de lectură. Întrebat o dată care-i sînt cărţile preferate, Faulkner a răspuns că nu urmăreşte deloc literatura contemporană, preferînd să recitească **Don Quijote**, „cel puţin o dată pe an", **Moby Dick**, **Madame Bovary** şi **Fraţii Karamazov**, „o dată la patru-cinci ani" şi **Vechiul Testament**, „la fiecare zece ani". Iată o lectură de tip religios şi ritual. Faulkner adaugă că poartă totdeauna cu sine o ediţie de buzunar din Shakespeare: este cartea de căpătîi, în sens propriu. Cititorul modern care ia cu sine în troleibuz un roman poliţist o face mînat de o cu totul altă înţelegere a lecturii. El citeşte ce-i cade în mînă, ca Petruşka, eroul lui Gogol, care „avea o nobilă atracţie spre tot felul de cunoştinţe, adică spre lectura oricărei cărţi, fără să se oprească asupra conţinutului ei; îi era totuna dacă citea păţaniile unui erou îndrăgostit, o bucoavnă sau o carte de rugăciuni; le citea pe toate cu aceeaşi luare aminte". Cititorul modern începe mai multe cărţi deodată, se plictiseşte repede şi sare de la una la alta. Lectura de tip religios se bazează pe repetiţie, pe recitire; lectura noastră exclude repetiţia. Noi nu recitim, de fapt, niciodată; recitirea seamănă pentru noi cu o altă citire. Adevărata recitire constă în plăcerea recunoaşterii lucrului vechi, pe cînd noi căutăm să descoperim de fiecare dată altă carte în aceea pe care o citim. Nu ne scăldăm niciodată de două ori în aceeaşi carte. Petruşka uită un roman de îndată ce îl isprăveşte. Lui „îi plăcea nu atît ce citea, cît cititul în sine sau, mai bine zis, treaba însăşi a cititului". Recitirea implică memoria, iar Petruşka tocmai memorie nu are. Cititorul vechi ţinea cartea la cap şi citea zilnic un număr fix de pagini, ca şi cum s-ar fi împărtăşit, ca şi cum ar fi făcut un gest solemn şi ritual. Petruşka nu citeşte cărţile, el le consumă, le bea ca pe apă Simbolul lecturii religioase este Cartea iar al lecturii moderne, Biblioteca. Întrebat ce ar duce cu sine pe insulă, medievalul ar fi zis, probabil, Biblia. Din Renaştere încoace însă omul nu mai poate concepe cartea ca pe un obiect izolat şi la întrebarea de mai sus ar răspunde fără îndoială: Biblioteca.

Nicolae MANOLESCU

Un roman despre scriitor...

În afara ocaziilor festive, a contactului cetățenesc, legătura scriitorului cu publicul, legătura în care se realizează cîștigul reciproc, confruntarea adevărată, dincolo de aparențele trecătoare, rămîne opera scrisă, cartea, rodul meditației — în ultimă instanță, meditație chiar asupra acestui raport gingaș: **omul care scrie și omul despre care se scrie.**

Substanța lor este comună: experiența vieții, ideile, problemele vremii, sentimentele vremii, pentru că și sentimentele se modifică în acuitatea sau aplicația lor; ceea ce diferă este o anumită adîncime, o anumită profesionalizare a puterii de observație și de pătrundere, rezultînd din talent, sensibilitate și dintr-un simț etic special. În vechile societăți omenești, aceste calități confereau poetului, meșterului de cuvinte, o însușire religioasă. Poetul era prooroc, **înainte zicător**, și această funcție, clarificată superior în condițiile lumii și civilizației moderne, își păstrează și azi rolul ei de structurare a unei conștiințe comune, ale cărei țeluri sau drumuri se cuvin arătate mai din timp, mai înainte, uneori, ca cei în numele cărora scrii, să fi sesizat sau înțeles liniile de forță ale limpezirilor interioare. Farmecul unei povești stă în dezlegarea, imposibilă pînă atunci, pe care cititorul și-o descoperă cu mirare în suflet, în timpul lecturii, sau după lectură; există un anumit mod al omului de a privi, de a sesiza lumea din jur, după ce a sfîrșit o carte bună.

Firește că scriitorul este o persoană fizică și că lui îi place să fie văzut. Publicul, care la rîndul său, face și el un roman despre scriitor, despre ce bănuie că trebuie să fie viața lui, din cele sugerate de lectura cărții lui, nu rareori se arată dezamăgit. Omul se bîlbîie, are un tic, cînd dă autografe, se iscălește prea simplu, ca-n școala primară sau la armată, semnătura de pe rețete fiind mult mai savantă și mai plină de mister. Nu iese nimic, decît o dezamăgire. Poate, la viitoarea întîlnire. Dar admiratorul îi mai citește o carte, și vraja se produce din nou, deci omul nu era acela, el e totdeauna altul, ca fabulosul Proteu. Explicația trebuie să stea într-un lucru tainic, într-un secret personal, care face legătura fizică, atît de dificilă și de nerelevantă. Probabil că este la mijloc o însumare necunoscută, mai mulți oameni într-unul singur, o aglomerare de naturi, pentru un sculptor e ușor, el își instalează statuile în spațiu și se eliberează și pleacă, pe cînd eroii imaginați, înfrîngerile, pasiunile, șovăielile lor, bucuriile imposibil de mărturisit, stăruesc în conștiința celui care le-a imaginat, mult timp după ce le-a încredințat hîrtiei, stăruesc pe obraz, ca pe o altă hîrtie pe care s-ar fi exersat un alt soi de tipar, cu legi de imprimare infinit mai complicate.

Dar nu e ciudat că însuși scriitorul nu se recunoaște cîteodată în ce a scris, că se miră și el, ca un străin, cît farmec a pus într-o frază și cît humor, el care în viața de toate zilele nu-i în stare să spună o vorbă de duh? Thomas Mann mărturisea cu o candoare copilărească într-un interviu celebru această surpriză dumnezeească înaintea propriilor sale rînduri.

Un fluid enigmatic unește pe artist, opera artistului și pe consumatorul de literatură, un anume fel de a vorbi, într-un anumit grai al pămîntului tău, despre adevărul universal uman și despre adevărul poporului tău.

Acest fluid, în care artistul **spune** și ascultătorul **înțelege** într-o consonanță a simțirii și ideii este Arta, comunicarea noastră fundamentală.

Constantin ȚOIU

Poeme de Nichita Stănescu

Pieire de bătrîn

Singuratec se duce bătrînul
de la unul la unul
Se duce să fie ce-a fost

Inimă pe de rost,
Oștire de oase,
de O și de A
de tu
și de dumneavoastră...
de dumneata

Comunicare

Se-neacă pe apa solzoasă lumina
zeule mare!
Acum, chiar acum, cînd citești tu, cititorule
cuvintele acestea
viața mea curge în fața ta
și viața ta curge în fața cuvintelor mele
Se-neacă pe apa solzoasă lumina.

Mașina de transportat sînge

Cît de prelung puteau să cînte,
și berea doamne, cît de bună!

...cînd El se-nvîrtea în jurul lui
transportîndu-ne.

Și ce șut formidabil
la paianjen, la paianjen!

...cînd El se-nvîrtea în jurul sinelui său
transportîndu-ne.
Steaua

Se sărută, se string în brațe.
Se iubesc, da, se iubesc!

...cînd El se-nvîrtea în jurul Lui
transportîndu-ne

Și copiii aceia cu burta umflată
și morții de foame...

...cînd El se învîrtea în jurul Lui
transportîndu-ne

Generalul îl decorează pe soldat.
Soldatul îl ucide pe soldatul dușman.
Generalul dușman îl decorează
pe soldatul dușman.
Soldatul dușman îl ucide pe soldat.

Femeia naște un băiat.
Băiatul va purta numele tatălui.

Și ce gol s-a înscris la paianjen!
Iar au învins ai noștri.

Se mută într-altă casă,
dar nici aceasta nu îi se pare
prea bună...

Ninge; nu uita să-ți iei fularul
cînd pleci.
Dacă te doare capul
am să-ți recomand
un remediu sigur, crede-mă.

De ce o ți interzis absintul?
Lasă, e bună și berea, e bună!
...cînd El se învîrte în jurul său
transportîndu-ne.

Nu mai goni! Nu mai goni!
Știi că mi-e frică!

Nu mai fumați prieteni,
Vă jur că nu este sănătos.

Iar vin cu ideile lor!

La primăvară o să fac călărie.

— Nu știți cumva, domnul inginer
mai locuiește aici?

— Na.
— Nu vreau.
— Ia.
— Nu iau.

Generalul a zis:
„Cine nădușește antrenîndu-se
nu pierde sînge luptîndu-se".
Doctorul a zis:
„Ai R.H.-ul negativ,
dar nu îi foarte îngrijorată.
Cunoaștem cazuri cînd
cu trecerea timpului ei își revine".

Primarul taie panglica.

Moașa taie ombilicul.
Alexandru Macedon taie nodul gordian.

Elada, Elada,
dar ciți mai vorbesc astăzi
adevărata limbă greacă?

...Cînd El se-nvîrte în jurul Lui
transportîndu-ne.

Stare

Rău să te izbești cu tîmpla de un scut.
Nu este întotdeauna bine să fii
născut de o capră sau de o pasăre născut
sau ou clocit de colibri

Nu pot să sărut cu gura, gura cea mare
nu pot brațul care-l am să-l țin pe inul
al pietrei muntelui mare
din care de-a-ncălare ne-a fost năvălit
păginul

Mă simt legat de stea căci am văzut-o
dacă aș fi fost un orb de multă vreme
gravidă de lumină, tu, zîmbito,
mult te-aș fi alergat printre poiene

Dar muge umbra mea și eu nu zic nimic
căci zicerea atîrnă de un semn
care nu vine zeule îndic,
nici astăzi și nici mîine.

Steaua

Ca o rupere de oase, răcnind răsare
steaua
în timp ce osul copilului, gelatinos
doarme foarte dus sub reaua
răsărire de rupere de os

Pare că plînge dar ea strigă,
pare că luminează în timp ce vorbește
E o vedere care obligă
să fie ceia ce este.

Fioros răsare steaua în gînd.
Creer în cutremur, inutilă carne.
Ca să fiu trebuie să afirm că sunt
și lumea-n mîna dreaptă s-o țin ca pe
o armă.

Marină

Geme acest apus de soare,
tăiată beregată
cînd pe o altă mare
plutește o fregată

Cad din lumina moale
reci frunze încă odată
cînd pe o altă mare
plutește o fregată

Cuvintele sunt rare,
odată, niciodată
cînd pe o altă mare
plutește o fregată

Și verdele îmi pare
străpuns de o săgeată
cînd pe o altă mare
plutește o fregată

O mare suspendată
plutește ca un nour
cad pești de sus ca ploaia,
Doamne,
înaintează o mare suspendată...

Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie

Text ales și stabilit de Florica Moisil și Dan Zamfirescu

Cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă

Studiu introductiv și note de Dan Zamfirescu și G. Mihăilă

Editura Minerva
București, 1970

BRAQUE:
Pictorul și modelul

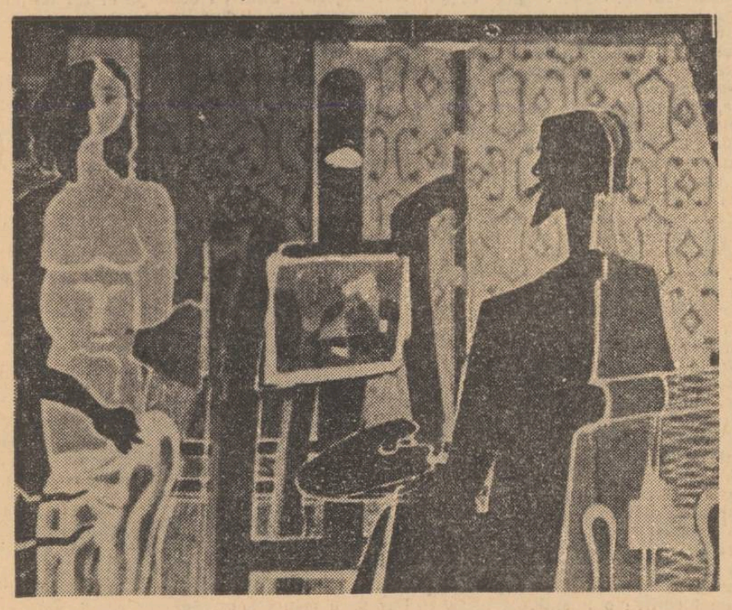

ANGHEL DUMBRĂVEANU

De dragoste

Acum, că noaptea e aproape,
Pîndind cu ochi himerici de nesomn
Și dezvoltînd în lucruri mari nuclee
De întuneric alb cu nevăzute aripi,
Te pot chema din nou în peisajul
De stînci fără verdeață, aruncate
Cu gesturi inutile în cerul mai adînc;
Aici unde ai rîs cîndva în spații orbitoare
Și unde prăvălită-n ape reci de iarbă te-ai
rugat
Cu trupul amorțit neverosimil
Sub mîngîierea care din lumină-a fost
creată.
Acum, că noaptea e aproape,
Făcînd posibilă-nvierea ta, cum steaua
Din cosmice fîntîni nemărginite,
Te pot chema din nou între aceste
Necunoscute cratere de umbră,
Să te ating din nou cu ochii lacomi,
Să-ți spun cuvintele oprite-n mine,
Ingenunchiat sub junghiul de argint
Al nepăsării tale de heruvin căzut.

După cîntecul mierlei

Într-un amurg va fi să mă-ntorc
Cu flautul spart printre voi, într-un amurg
De Oltenia. Și nimeni nu-mi va ieși înainte
Cu o cană de vin și c-o vorbă de pîine.
Voi sta în marginea zilei, cu salviile
Și cu macii sălbatici, ascultînd șingele
În partea mea de țărînă, și norii mutați
De pe dealuri în clipa mea de-ntuneric.
Și nimeni nu va ști c-am plecat prin păduri
După cîntecul mierlei, pe unde cîndva
Am căutat o cărare. Numai riul
Va recunoaște ezitările mele, trecînd
La fel de străin mai departe. Pentru cine
Să tai un flaut nou din creanga plecată
Și cui să-i dau steaua îngropată adînc
În ochiul fîntînii? Totul se-ndepărtează,
Lumina se subțiе mai mult, pasul meu
Pipăie rănile unui drum care curge din mine.
De-acum voi merge singur să beau
Lacrima nopții. Și umbra va crește mereu,
Ștergîndu-mi urma cu limbi de cenușă.

Nocturnă

Lui Nichita Stănescu

Cineva aleargă prin cîmpia memoriei mele
Ziua și noaptea căi bat drumuri pustii
Zburătoare spintecă aerul greu
Voci surprinse se desprind din alte voci și
aprind
Spațiul cu aripi zincate cu ochi de dihor
Ierburi necosite de ani cu pușă albastre
Pe care stă noaptea ca o cloșcă bolnavă
Unde sînt și de unde mă-ncolțesc tot mai
mult
Copacii uscați duhuri fosforescente
Și cine e cel ce aleargă prin cîmpul închis
Cu priviri rătăcite fără cuvînt
Nu mai e nimeni cu mine se văd
Riuri secate cu corăbii negre pe albii
Umblînd prin propriul meu întuneric
Și pînă la ziuă mai sînt o mie de ani
Și pînă la mine mai sînt o mie de nopți.

jurnalul unui martor ocular

Despre meditație

Mai demult, am trăit și eu iluzia că se poate medita pe o anume temă. Că meditația poate să aibe un subiect sau un scop. Mi se spunea mereu: „Asta e o temă la care ar trebui să meditezi." Cum se spune, îmi alegeam o temă de meditație și mă chinuiam să nu mă abat de la acea temă orice s-ar fi întîmplat. În acel moment de relativă liniște — a confunda meditația cu o concentrare a minții înseamnă chiar a nu înțelege nimic — eu dădeam la o parte tot ce nu intra în tema pe care mi-am impus-o de bună voie. Eu nu meditez decît la ceea ce mi-am propus — îmi spuneam eu cu stupida îndîrjire. Toate problemele care se năsteau spontan, toate problemele ce-mi apăreau atunci, le alungam ca pe niște tîrfe care încercau să mă oprească de pe drumul virtuții. Pentru nimic în lume nu m-aș fi îndepărtat de la tema stabilită, să fi luat casa foc...

Se poate numi această siluire a minții într-o singură direcție meditație? Chiar dacă acea temă ar fi tema morții — siluirea tot se produce. Meditația presupune intensitate, intensitatea presupune obligatoriu liniște și liniștea nu se poate căpăta războindu-te cu toate impulsurile din afară...

Și împărțirea vieții în probleme și apoi în probleme esențiale și secundare, și după aceea în probleme divine sau laice este o judecată arbitrară, artificială; în momentele noastre de liniște vedem că fiecare problemă se naște din altă problemă, și, că, nu există deci o problemă specială asupra căreia trebuie să meditezi. Meditația — prin simplitatea și adîncimea ei — spulberă iluzia diversității, și, ducînd gîndirea pînă la capăt, străbătînd-o și înțelegînd-o, vedem că meditația e tot una cu viața, și nimic altceva. Nu poate exista meditații asupra vieții — asta e un fel de răsfăț intelectual —, meditația este chiar viața. Cu cît ai trăit mai puțin, cu atît ai mai multe idei despre viață. Și viața — este o realitate unică — noi o împărțim în probleme, în dileme.în crize, în mod evident artificial. Am mai spus-o poate și altădată, dar acum sînt și mai convins de acest adevăr, nu mi-e teamă de complexitatea vieții — ci de simplitatea ei. Tare mi-e teamă că nu există o cireadă întreagă de probleme, ci numai una singură. Dar tocmai fiindcă refuzăm să vedem acea singură problemă — ne refugiem într-o trîndavă și primitivă — de fapt — complexitate. Complexitatea nu există în mod real, complexitatea se naște din refuzul de a accepta realitatea. Tocmai de aceea, oamenii înțelepți au fost înainte de orice simpli...

Am fost uimit cînd am văzut că o lucrare a unui filozof se numea „Trei meditații pe tema culturii". Eu nu discut în acest caz decît folosirea improprie a termenului de „meditație". Păi ce fel de meditație e aia care are o temă dată? Și nu o meditație, ci trei, una după alta? Nu trebuie să fii filozof de meserie — și eu nu sînt — ca să înțelegi că unde există o temă anume meditația n-are ce căuta. Pe o temă dată se pot face studii, comentarii, analize, prospecte, tot ce vrei, dar cum o să meditezi pe o temă dată? Poți să meditezi pe o temă dată numai dacă ești foarte superficial și refuzi orice impuls spontan al vieții. Fiindcă dacă meditezi cu adevărat îți dai seama că nu există teme de meditație. Ideea de temă de meditat apare numai într-o stare de trîndăvie. Unii s-au grăbit să scoată meditația din impas, s-o ajute, ca nu cumva meditația să ajungă în situația de a nu ține pasul cu vremea, s-o mai actualizeze. Socoteau că meditația are treburi prea metafizice și voiau să-i pună în brațe sarcini mai practice. Ce vulgaritate! Unii — pornind de la această prejudecată — susțin că meditația ar trebui să fie „activă", „dinamică". Ea poate să fie dinamică, dar în cazul ăsta nu mai e meditație. De ce să-i cerem meditației ceea ce nu poate da? O meditație activă încetează de a mai fi meditație, unde există acest scop anume, un obiectiv de atins, meditația dispare, dacă s-a născut vreodată... Meditația nici n-are nevoie de scop. A propune meditației un scop înseamnă a o degrada. Meditația este însăși viața și viața care n-are sfîrșit, o să aibă un scop? Viața n-are alt scop decît ea însăși.

Sigur, sînt multe cercetări ale noastre care urmăresc un scop... Pentru așa ceva avem la îndemînă gîndirea, analiza, comentariul, prospecțiile geologice, alte date de specialitate și atîtea alte forme. Dar eu vreau să nu confundăm toate astea cu meditația... Meditația nu înseamnă reflecții asupra vieții. Meditația este însăși viața. Iar a medita înseamnă a trăi, a trăi cu luciditate, puritate, extraordinară pasiune și inteligență.

Teodor MAZILU

MIHAI CONSTANT DIACONESCU

De toamnă

La-ndemnul frunzelor mimînd umile
lumina închizînd culorile-n rugini,
te-ntorci la nopți curtenitoare ce-au trecut
cum frunzele se-ntorc în rădăcini,

și răstignite pe petale albe
vezi visele-ți schimbîndu-se la față,
mai trece-o vreme,-mbălsămat de ape
te întristezi pentru o moarte falsă...

suav mai distilezi imagini clare
și uneori ai vrea să poți
să scapi îmbrățișerii de răcoare
a ierbii răsucindu-ți glezna
în invizibil mers de roți...

melancolii și liniști vaporoase
îți înconjoară visele-n grădini de toamnă
cînd balansînd sînt umbrele ce curg
țiravi serali în cimitir de iarbă.

În craniul tău ; o încăpere tristă
în care muzica alunecă-n dantele,
serafii tăi sînt vise baletind
cu spatele ciudat lipit de stele.

Nocturnă

E miezul nopții fluture discret
străpuns de rază-n steaua depărtării
văzduhului jucînd incert
balanța, barcă-n largul mării

cînd seva nopții apă fără maluri
e tainica clepsidră ce ascunde
nebănuit în roți solare arcul
îmbălsămatelor săgeți nocturne.

Păsări

Lui A. V.

Aproape nu se vedeau
pe ziduri albe erau pictați
foșnetul ierbii se auzeau rareori
cînd respirau nemișcați.

Doar zîmbetul lor calm plutea în apus
tot mai sus albastru părea
zidurile se colorau singerii
niciunul din ei nu murea.

Se așezau păsări cuvioase pe umerii lor pictați
se simțea zborul lor de departe
de păsări ciudate erau ridicați
să lumineze cîte o noapte.

Straniu apăreau citeodată în vis
parcă mergeau să se închine
la buna lor mamă ascunsă-n pădure,
păsări ciudate mă purtau uneori și pe mine.

PETRE DAN LAZĂR

Inscripții rare

Am sărutat străbuna vatră,
În genunchi, pe lespedea de piatră,
La capul voievodului s-aștern
Pieptul meu îngemănat prin stern.

Drapelul, încrustat peste mormînt,
Îl string în pumni de sînge și pămînt,
Silabisind hrisovul cel din-tîi
Cu vulturul și zimbrul căpătîi.

Parcurg, cu degetul, inscripțiile rare
Și simt românii încremeniți călare,
Scoborîtori din strămoșeasca vatră,
Prin care noi, azi, ne rostim în piatră.

Lauri de șerpi

Mă obsedează nebunii cu torțe,
Cai sălbateci din vestul hindus
Și taurul negru în arenă răpus
De neștiutele forțe
Din virful săgeții otrăvit și nespus.

Mă obsedează nebunia de-o clipă
Cu lauri de șerpi și podoabe de os,
Cu stamine și pistil de prisos —
Păsări bolnave de gripă —
Și crucea de tildeș cu spini și Cristos.

Mă obsedează nebunul de tobă
Cu părul de melci și brațe mai lungi
Decît trupul tatuat în cercuri și dungi,
Precum și natura ta fobă,
Vrajba dintre noi încercînd s-o alungi.

DUMITRU ICHIM

Olar

Dă-mi în cuibul meu sonor
O tăcere să te-ascult,
Mi-a fost scris atotdemult
Să-mi pierd codrii pe ulcior.

Adormiți prin smalț de blid
Ca un scrin în lemn de porți,
Pentru ce se-aruncă sorți
Cînd nu pot să mă deschid ?

Peste trup un șarpe briu
Necunoașterii cuprins ;
N-am putut să fiu învins
Rezumat în spic de grîu.

În ulcior e somn de gol —
Plăsmuire de olar.
Înflorește-mi în cîntar
Un cuvînt peste nămol.

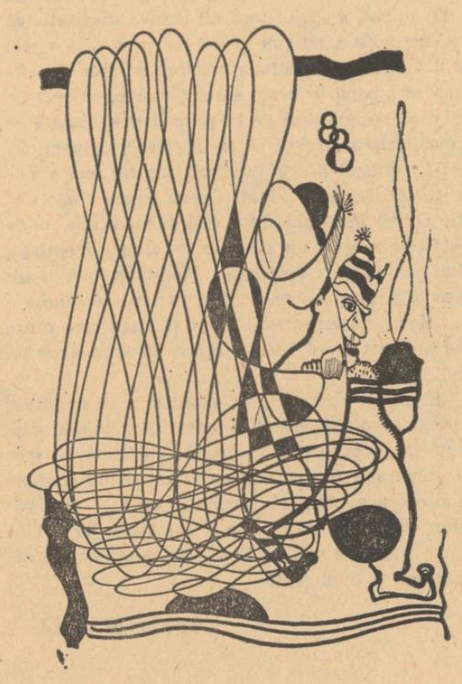

berarul

de **MAIA BELCIU**

„Prindeți-ne vulpile, vulpile cele mici care strică viile"
(Cîntarea cîntărilor)

Dionis își lăsă lada pe marginea peronului și-și descălță pantofii prea mari și prea noi. Erau pantofii de moarte ai Matildei, fiindcă Matilda purtase toată viața pantofi bărbătești. Manoilă, lustragiul se gîndise că n-ar fi rău să-i ia el, astfel că prinzîndu-l doamnele bune că o descălțase pe Matilda și voia să-i încerce în timp ce rămăsese singur la priveghi, îl certară, îi luară pantofii și pentru că niciuna nu se mai încumeta s-o încalțe pe Matilda, îi lăsară în inventarul lui Dionis.

În lada de campanie dăruită de Iacob nărodul, care apucase să facă armata (cel ce umbla cu bețele la subțiori și cînta pe sub ferești „bate Doamne strada asta, c-aișî m-o lăsat nevasta") Dionis mai avea un rînd de haine de purtat, o salopetă de grădinărie, caietul cu rețete al maică-si, cîteva foi din Paris-Match scoase de pe unde fuseseră prinse în cîte patru pioneze... și cam atîta. Și cam atîta-i tot ce ia cu el un om cînd pleacă pentru mai multă vreme la drum. Și încă e prea mult.

— Are să-ți placă, ai să vezi, să te ocupi de grădinărie, chiar și președintele ospi — adică azil — adică rezervației de recreație și re...echilibrare (ezitau, nu-și găseau cuvintele, nu erau pregătite) se ocupă de viticultură, de grădinărie, este un om de seamă. Se știe că pînă și Împăratul Chinei este grădinarul fostelor sale grădini imperiale.

La stația Ierugi, așteptînd să-l îndrepte cineva spre noua lui casă, Dionis se gîndea că dacă i s-ar fi permis să hotărască el ce-i place, ar fi vrut să care apă cu o saca. Sau ar fi pus cloști. Ar fi scris o carte, sau poate, s-ar fi aciuit pe la bucătărie cum ședea pe lîngă Matilda. Să aducă surcele, ori cîte o vadră de apă sau dacă ar fi găsit un meșter la tîmplărie — nu se putea să nu fie un atelier de tîmplărie-dulgherie pe lîngă o casă așa de importantă — i-ar fi povestit cum îl ajutase de mic pe tatăl lui vitreg, Iosim Șchiopul.

Lui Dionis i se părea că nu va mai ajunge niciodată. Ploua și ploaia se întețise în spre grindină, trecînd cu o mătură de tîrși biciuitoare și zgrunțuroasă peste fața lui îngustă, osoasă, se întorcea apoi în lapoviță, ori în măzăriche, pentru ca să se nimicească în susur mărunt, ori să se împotmolească în ceață lipicioasă, mîrșavă, decît care chiar grindina era mai cinstită. Legă pantofii unul de altul, cu șireturile și-i ascunse sub pelerina de codrean, tot de căpătat ; îi strînse bine să nu-i piardă și porni mai departe, tîrîndu-și cufărul aproape să atingă pămîntul din cauza brațelor lui atît de lungi.

— N-aveți galoși, Domnule Dionis.

Înghețată. Un copil. Tot timpul în tren se gîndise: bine că acolo nu vor fi copii. Pînă la gară îl urmăriseră, în frunte cu al lui Ceacîru. Și în clipa în care trenul porni — el se uita pe fereastră vrînd să le facă un ultim semn de împăcare, de bunăvoință — se trezi cu un pumn de pietricele în obraz.

Ce să caute copiii într-un astfel de Spital de boli cronice, rezervație de recreere și reeducare. Pentru că el știa bine că asta era. Un fel de centru pentru greu adaptabili, nu tocmai de nerecuperat, dar care, momentan le stăteau oamenilor rostuiți în ochi și-n picioare și-i făceau să se simtă veșnic vinovați. Niște inși de care te izbeai la la tot pasul, de dimineața pînă seara, la pîine, la lemne, la piață, care nici măcar nu cerșeau, își păstrau surîsul și „demnitatea" dar nu aveau niciodată nimic și nici măcar șansa să aibă într-o zi. Care nu putuseră fi preluați și distonau în caleidoscop. Îi trimiteau, să nu-i mai vadă, convinși că le fac un bine în acest ospi — azil — spital — centru — ...un fel de pod în care se azvîrleau mobile vechi, nu însă cu totul ieșite din uz, pentru care nu fusese găsit încă tapițerul, ori lemnarul, pentru care nu se găseau la prăvălie arcuri, ori stofa potrivită cu stilul și tapetul ansamblului, deci nu scoase la reformă, doar aminate, care încă mai puteau fi cîndva încadrate într-o nouă ordine a mobilierului. Cîndva... peste un an, peste cincizeci, peste cîteva generații... dacă nu-și vor face cuibul șoarecii pînă atunci în ele, dacă praful ori mucegaiul nu le va cuprinde și rugina nu le va mînca pînă la fier, pînă la urzeală. Dacă se va mai găsi cîndva cineva, cu un gust atît de bizar încît să le mai afle întrebuințare.

În general copiii se temeau de el, el se sfia de copii, nu apucase să se joace la vreme, acum nu mai știa cum să se poarte, cum să-i vorbești unui copil, cum să-i răspunzi.

— Dacă vreți, vă duc eu lada spuse alt glas de copil.

— Să ne iertați că n-am venit cu șareta dar ni s-a spus că nu aveți mult bagaj — zise o fetiță cu voce subțire, delicată și Dionis tot nu îndrăznea să se oprească, să-i privească.

— Eu alerg foarte repede, dacă vreți, mă duc într-un suflet să-l rog pe tăicuțu să vă împrumute galoșii lui.

— Da' nu se supără ? cuteză Dionis.

— Tăicuțu să se supere ? Se vede că n-ați mai fost aici. Totul e vraiște, fiecare poate să ia ce poftește. Noi îi cerem voie, pentru că așa-i place lui.

— Și-ți dă ce-i ceri ? întrebă Dionis.

— Nici nu-i ceri bine ceva și el îți dă, îți încuviințează orice năzbîtie. Citeodată ți se pare că nici nu aude. Dă să dea.

— Acum face bere.

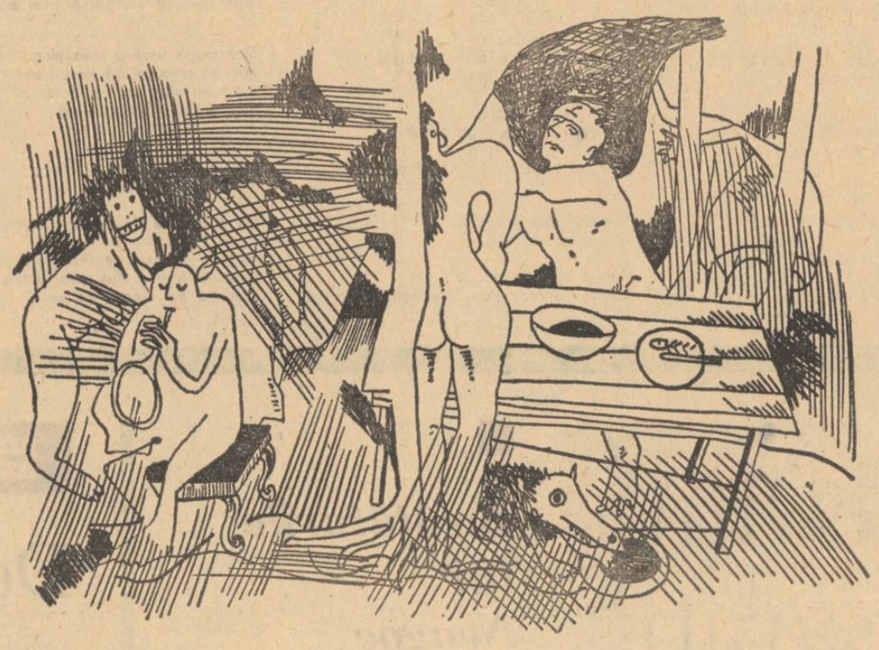

Copiii chicotiră și tropotiră împrejurul lui. Dionis ridică în cele din urmă capul. O mulțime de copii se țineau de mînă și săreau cu piciorușe goale, îmbrăcați cu te miri ce, zdraveni și rumeni, curați și bucălați, nespus de veseli și de vioi. Dionis se simți dintr-o dată bine, surise cu gura lui mare și frumoasă, cu dinții albi strălucitori și copiii îi luară lada, îi dibuiră pantofii de sub pelerină și-l poftiră să se urce pe o măgăriță albă.

— N-am călărit niciodată, mai ales pe un măgar alb, se scuză el.

Puiul care se ținea după mama lui veni mai aproape să se uite cu ochii bridați ca de clovn încrețindu-și pielea linsă și tresărind mereu din urechile mătăsoase albe și roz și începu să pască pelerina verde a lui Dionis și s-o morfolească, opintindu-se din greu.

Măgărița porni șchiopătînd, pentru că fetița o ținea de după copită, ca de braț.

Picioarele lui Dionis atîrnau jalnice, ude și goale ; copii alergau împrejur, își luau unul altuia lada și pantofii și se întreceau între ei.

— Domnule Dionis, vrei să-mi dai mie pelerina, ți-o duc eu.

Dionis vru să spună că e frig și că-l plouă, dar copiii erau atît de binevoitori că le-o dădu și rămase cu hainele noi, bleumarin la două rînduri. Are să se păteze, Doamne, cum o să mă înfățișez cu ele ude și pătate.

Un băiețel pistruiat veni și-i ceru haina ! pentru că el nu ajungea niciodată să ducă ceva, era prea mic. Fetița cu ochii mari albaștri, cu pleoape și gene ca un abajur cu franjuri, îl rugă să-i dea, dacă nu se supără, numai puțin cămașa că, uite, puiul de măgăruș a început să strănute și pînă la Curtea mare mai era foarte puțin, dar el era mic, abia de două săptămîni și dacă murea are să moară și ea.

După ce Dionis, lăsîndu-se înduplecat, rămase doar în tricoul alb de balerin, de care era teribil de mîndru, îi venea ca turnat, copiii dispărură care-ncotro, iar el intră pe poarta mare larg deschisă, gol și înghețat și nu veni nimeni să-l întrebe cine e, cum îl cheamă și de ce-a venit, pentru că știau.

Nici nu păși bine, el, măgărița și puiul că o ploaie de pietre se abătu peste ei. Măgărița se opri cu capul în piept și nu vru să se mai urnească, iar puiul privea împrejur și scîncea fără sunet, ca un copil care vrea să se pornească pe plîns și nu-i vine a plînge.

— Pot să vorbesc cu Tăicuțu ? întrebă el pe un om înalt, important între mai multe vîrste din care nu-i puteai da niciuna fără să te îndoiești că ai fi nimerit-o.

— Cu cine ? Ah da ! Ah da. Cu tăicuțu. Sigur că poți. Cred că ar fi mai bine să-mi spui mie ce dorești. Știi, acum face bere. Încearcă o rețetă nouă, de fapt veche, suedeză, patriarhală, sublinie omul cu o notă critică în glas.

— O ! Păru că se dumirește Dionis, dar nu se dumirise de loc și tremura din toate mădularele.

— Alege-ți camera din vila care-ți place mai mult. Nu e ceva definitiv, poți să te muți, poți să faci schimb. Încearcă să te descurci singur pînă la adunarea de seară. Eu sînt Justin intendentul, om de încredere, portar, om de legătură — șarjă el — și am atîtea pe cap, înțelegi ?

— Ah — se bucură Dionis — va fi deseară o adunare ?

— N-am spus deseară. Am spus adunarea de seară. Nu știu cînd va fi.

— Și pînă atunci ? se sperie Dionis. Eu ce fac ?

— Cum ce faci ? Ce face toată lumea. Te descurci. Și plecă, lăsîndu-l în mijlocul Curții celei mari.

— Dar eu vreau să fac ceva, strigă disperat Dionis.

— Fii serios ! îi răspunse intendentul, și-i făcu un semn amical.

— Ce-am să fac ? zise Dionis.

— Adună material — îi spuse o voce lîngă el.

— Și cu ce mă-mbrac ?

— Ia și tu ce găsești — un omuleț se ivise, cine știe cum, lîngă el.

— Bună ziua, clănțăni din dinți Dionis.

— Nu-i nevoie — zise omul. Ți-ai jucat și cămașa ?

— Cum să joc ? Unde să joc, acum am sosit.

— Înțeleg, te-au despuiat.

— Cum ?

— Copiii. Toată ziua joacă poker la Tonomat și fac rost de bani te miri cum.

— Pe hainele mele ?

— Pe orice. Avem un talcioc aici și ei schimbă tot ce găsesc sau tot... de ce fac rost pe monede.

— Și fetița ?

— Ha ! rîse scundul. Fetița adună boarfele, încarcă măgărușul și le schimbă. Sîmbăta și dumineca e năvală aici de sîrbi. Fata asta i-a îmbrobodit pe toți, le vinde ce vrea, îi despoaie apoi de tot ce au și le ia și banii. Ea decide cît i se cuvine fiecăruia. Bineînțeles, ei îi revine partea cea mai serioasă.

— Atît de mică și să știe atîtea ?

— Ei, nu e chiar așa de mică. Are șaisprezece ani.

— Nu se poate, pare de opt.

— Pare de cîți vrea.

— Cum o cheamă ? întrebă aproape sufocat Dionis.

Omul surise de parcă n-ar fi auzit.

— Aveți o uniformă ?

— Aici ? Uniformă ? De unde vii tu ?

Aici fiecare umblă cum poate. Cum e în stare, cum se pricepe.

— Mă gîndeam... Credeam că... aici sîntem egali, nu-i așa, avem o soartă oarecum comună, așa că...

— Egali ? strigă omul. Cine cu cine ? Păi dacă eram egali, nu ajungeam aici. Sîntem unicate. Sîntem cazuri. Nimeni nu seamănă nimănui. Bagă-ți asta în cap și comportă-te ca atare. Tu ești unic în felul tău.

— Mi s-a spus...

— Ți s-a spus ! Și, mă rog, cine să-ți fi spus ! se supără omulețul. Vorbea subțire și în dungă, era foarte palid și părea asiatic.

— Știe cineva cu adevărat cum trăim aici ? Poate ți-a scris tat-u, nu ?

— Bine, dar într-o zi, cînd vom fi socotiți, în sfîrșit, apți, să ne întoarcem... cînd ne vom înapoia acasă, putem povesti și altora, nu-i un secret, nu-i așa ? Omul cel mititel se ținea cu amîndouă mîinile de burtă și ochii i se îngustaseră și-i fugiseră oblic spre tîmple și jur împrejurul ochilor i se crestase o floare de riduri vesele și plecă pe cărare aproape rupt în două de rîs.

Ploaia se oprise, ziua se sfîrșea, Dionis se răsuci încet și căută o casă, un adăpost, un loc unde să se usuce și să-i fie cald. De jur împrejur nu se vedea nimic decît o grădină învălmășită parcă anume, fără noimă, cu iarbă, flori, ape, pomi, păsări cîntau colorate, păsări neobișnuite, strălucitoare, vioaie, păsări rare cîntau pe crengile pline de rod. Ochi i se opriră pe o firmă de cesiu care începuse să lumineze, trimițînd parcă semnale în amurgul incert : **„călcați iarba".**

O bucurie nouă îl cuprinse și păși cu picioarele înghețate, avînd grijă să nu depășească un centimetru din cărarea pietruită mărunt, pietricelele ascuțite îl răneau, îl zgîriau și el continua să calce fericit mai departe. Iarba groasă creștea deavalma cu trandafirii care-și îndoiau arcurile grele de flori albe, roz, roșii, peste bazine înverzite cu nuferi și mătasea broaștei, ronduri cu pietre lustruite în care se înghesuiau viguri de azalee colorate de-a valma de la galben la portocaliu-ruginiu, de la roz pal la violet cardinal, de la frez la roșu aprins și dincolo de roșu aprins pînă unde începeau tonurile de maro, negru, indigo.

Și peste tot aceleași firme cu litere mari de cesiu, rubidiu, tremurătoare, îmbietoare : **„rupeți florile".** Pe un crin tresărea argintiu într-o carte de vizită: **„rupe-mă"**; pe un trandafir strălucitor ca zahărul candel : **„ia-mă".**

Dionis iubea florile, dar nimănui nu-i dăduse prin gînd să-i aducă vreo floare și nici el nu îndrăznise să se apropie în piață de coșurile femeilor.

La moartea Matildei veniseră cu flori de hîrtie parfumată artificial cu Tabac, de-i fusese greață toată noaptea.

Se răsuci pe călcîie și se gîndi că n-ar strica să-și culeagă de pe acuma niște flori pentru ca mai tîrziu, după ce se va fi instalat într-o casă a lui să nu mai fie nevoit să se întoarcă.

Se îndreptă chiar înspre trandafirul de gheață galbenă și alături era acela roșu închis și-și zise „nu te lăcomi", dar pe floare strălucea mărunt : **„lăcomește-te"**... ceva îl opri, își mușcă buzele și trecu mai departe cu ochii închiși.

Porni iar și grădina nu se mai isprăvea. De departe văzu ceva ce ar fi putut semăna cu niște imense cearceafuri puse la uscat, care se încrețeau în vînt. Se întuneca gradat, în trepte parcă și el mergea într-una. Îl cuprinse frica și vru să strige, cînd, ca la o comandă se aprinseră luminile și din nimicul haotic de mai înainte apăru un oraș care nu semăna cu D., cu niciunul din orașele pe care le văzuse, poate semăna cu Tirana, sau cu Bitolia, sau cu Salonicul, orașe despre care citise, din care văzuse ilustrate. Case înalte, mii de ferestre luminate, turnuri, siluete zvelte sau masive, reclame luminoase amețitoare, mari dreptunghiuri mișcătoare, într-alungindu-se în valuri colorate, conturate cu repeziciune, artificii grațioase izbucneau în jerbe multicolore din minut în minut, revărsîndu-și arcadele scînteietoare peste oraș.

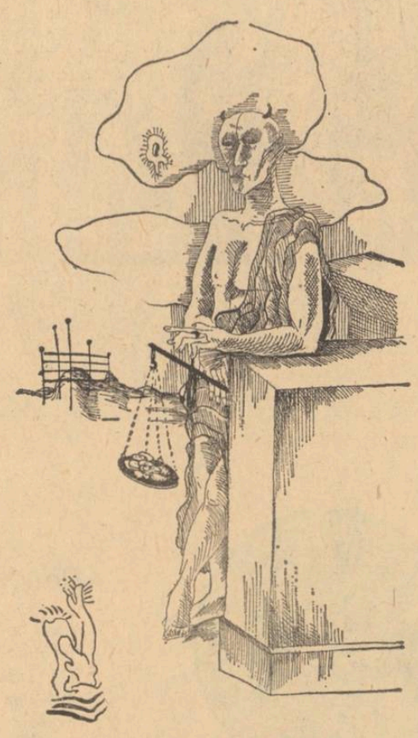

Desene de VALENTIN POPA

Zeci de burlane scurte, fosforescente se iveau ca din pămînt împrejur, probabil guri de aerisire ale pivnițelor sau poate coșuri ale bucătăriilor de la subsol. Venea un miros îmbietor, cînd de mîncare, cînd de băutură acidă, fermentată, care-ți înțepa nările, dar era foarte plăcut. Îi era foame și se gîndi că va trebui să se însoțească cu cineva, să mănînce mai convenabil. Groaza lui dintotdeauna, să nu fie silit să mănînce de la cazan, să-i dea cu măsura în strachină. Atîta seama era în stare să-și cîștige și el. Măcar mai prost, dar nu de la cazan ca sărăntocii.

Ploaia se oprise și nici nu băgă de seamă că nu-i mai era frig și nici foame, dar probabil că așa e, numai răul te izbește dintr-odată, cu binele te-nveți mai greu, trebuie să-ți deschizi porii bine, să începi să devii apt. Îl cuprinse o senzație de bine și de fără grije ca o manta de mătase și puf și-i venea să zboare.

Se apropiase de oraș și iuți pasul. Era adormit, părea anesteziat, dorea să se oprească la prima poartă, să bată și să-i roage să-l primească numai pentru o noapte.

Știa că pentru a ajunge la conducere trebuia să aibă răbdare, să fie chemat, să merite atenția Tăicuțului și-și făgădui să se ostenească pe cît îi stătea în puteri.

— Știi pentru ce ești aici ? se auzi lîngă el un glas foarte blînd.

— Nu, nu știu tocmai bine, răspunse el ca-n vis și nici nu întoarse capul să vadă cui îi răspunde, dar trebuia să-i răspundă. Poate pentru tata ? nu, pentru șotron, am șters liniile de la șotron și copiii n-au mai sărit. Poate și pentru Zogu, cîinele meu. Și am gura prea mare, iar în orașul nostru lumea e foarte mulțumită de sine și trăiește cu gura pungă.

— Poftește în casă, destul ai ostenit.

Dionis păși sfios peste un prag lat și înalt și se trezi pe un fel de punte de vapor, un bac care se puse imediat în mișcare, evolua atît de repede, încît nu realiză exact încotro pornește, pentru că miliarde de lumini se mișcau vertiginos, unele în sus, iar altele în jos de parcă trăgea cineva cele două capace ale cerului, dilatînd spațiul gol și monstruos de la mijloc.

Se pomeni într-o rotondă cu tablouri de comandă împrejur, cu mari cadrane care se aprindeau și se stingeau, încolo, butoane, manete, sticlă mată, semnale. În covoarele mițoase se înecau parcă trei balansoare. Unul se legăna de parcă tocmai s-ar fi sculat cineva de pe el. Cînd se obișnui cu lumina albăstruie zări în celălalt balansoar un bărbat care urmărea atent aprinderea succesivă a cadranelor diferit colorate. Dionis se opri foarte aproape și nu mai putu face un pas, bărbatul din fața lui era atît de frumos că i se tăiase răsuflarea, nu-și închipuise vreodată că ar exista undeva un bărbat atît de puternic și de frumos. Totul era neobișnuit, ochii oblici, străbătuți de ape metalice, fața bronzată, osoasă. Cînd bărbatul se ridică să-l întîmpine, văzu că era înalt și îmbrăcat ca după jurnalele din vitrina lui Miler, purta un costum impecabil dintr-o stofă strălucitoare, albă, o bluză cu guler pe gît, vineție ca marea în zori și ca ochii săi. Părul îi era mare, dat peste cap, alb argintiu, asta nu-l îmbătrînea. Nu avea nimic straniu nici în ținută, nici în purtare.

Surise și surizînd, gura energică, neobișnuit de mare și perfect modelată îi dezvelì dinții, la fel de albi ca ai lui Dionis, care nu se putu împiedica să-i răspundă, surizînd. Se gîndi că dacă oamenii, întîlnindu-se nu și-ar strînge mîna și nu și-ar spune numele convențional, ci și-ar surîde astfel, larg, deschis, ar fi mai multă încredere, mai multă bunăvoință, mai puțină teamă, dincolo de acest suris, nu încape ascunziș de spaimă și nu s-ar mai îndoi nimeni în fața nimănui. Dac-am învăța să surîdem astfel !

— Asta nu se-nvață, spuse bărbatul. Cu asta te naști. Te naști, te tot naști de cînd exiști în linia strămoșilor, de-o parte și de alta. Cîte puțin, cîte ceva din tine, de-o parte și de alta și surisul. Pentru ca să poți surîde astfel trebuie ca toți moșii și strămoșii tăi să fi suris așa din veacul veacului.

— Este cu putință ?

— De ce nu ? Tu și cu mine. Acum mă vezi întîi. Dacă tu și cu mine surîdem așa înseamnă că se poate. Că surisul acesta există, e ceva real, că moșii și strămoșii de o parte și de alta, pînă departe, la marii părinți și profeți așa au suris și au trimis ca o sevă prin rădăcină și trunchi pînă-n cercurile virstelor noastre surisul acesta. Și tulpinelor, și mlădițelor tulpinelor.

Vrei o bere ?

Dionis se fîstîci și se așeză pe al treilea balansoar.

O vibrație concentrică străbătu sala, ca un vîrtej de lumină pe rezistență, transpusă în sunet, ca bubuitul de tunet departe cînd se mai rostogolește încă surd fără a te lăsa să-i bănui intensitatea.

Cadranele începură să pîlpîie, colorate diferit, prin spirale șerpuiau umbre nedefinite, butoanele tăcănră și în sală se răspîndi un miros acrit, greoi de bere stătută.

— Opriți ! și totul se opri într-o neasemuită mutenie și nemișcare. Luminatoarele alunecară și cîteva mici parașute coborîră în sală cu slujitori stilați, în majoritate orientali, foarte curați, purtînd legate după umeri mici tonete cu probe de bere.

— Delicioasă — spuse unul și umplu o cană de cositor.

— Fără cusur. Altul întinse o stacană de terraquitta.

— Este de departe cea mai gustoasă.

— Prostii ! îi întrerupse bărbatul. Se strîmbă după ce gustă probele și ridică din umeri.

— Groaznică.

— Poate drojdia nu era proaspătă — se grăbi unul din slujitori.

— Eu cred că e din cauza germinației, n-ați întrerupt-o la timp.

— Nu aveți dreptate — zise al treilea, înaintînd umil dar sigur.

Vinovat e malțul. Numai malțul.

Bărbatul începu să rîdă și-și împinse ușor în sus pînă ce parașutele li se umflară și o porniră spre ieșiri, se învîrtiră odată, de două ori pe deasupra, apoi se topiră prin luminatoare.

— Mă încăpățînez să lucrez după rețete proprii și de fiecare dată e altceva, ori malțul se arde prea tare, ori germinația e prea lentă, cupajată prea devreme, ori prea tîrziu. Ori nu e suficient de acidulată, ori făina e prea mărunță și parcă bei cretă. Și uite-i. Ei știu că greșesc. Și știu că eu știu și mai știu că eu știu că ei știu. N-a fost chip să-i învăț să se desvețe. De fiecare dată am puterea s-o iau de la capăt. Dac-aș ști unde s-a greșit. Dar degeaba. Stau cu ochii pe ei tot timpul și greșește tocmai cine nu te aștepți, și cînd observi, e ca la tricou, trebuie să strici rînduri întreg ca să iei un ochi. Mai bine strici totul și-o iei de la capăt.

— Atîta risipă ! îndrăzni și Dionis.

— Risipă ? Privește !

Dădu drumul unei manete pînă la 0. Cînd Dionis privi prin hublou văzu o mare gălbuie de bere, cu nori deasupra ca o spumă de detergenți care spăla în valuri cerul de la un capăt la altul de toate necurățeniile.

— Dar nu e drept ! Uite-l pe Manoilă lustragiul, niciodată n-apuca și el să se satur de bere, el lustruia pantofii și n-avea vreme să stea la rînd. Și cînd au aruncat niște bere stătută pe piață, a băut și el pînă a crăpat.

— Da' cine stă să se mai gîndească și la Manoilă lustragiul. Și pe urmă, cineva trebuie să lustruiască ghetele, am sau n-am dreptate ? Vorbea răstit, dar nu era nici urmă de mînie în glasul lui. Mai degrabă un soi de indiferență. De dreaptă nepăsare.

— Gustă, totuși. Îți oferi o halbă germană, plină ochi. Lui Dionis i se păru și acră și amară, dar era rece și acidulată, așa că după primele trei înghițituri, sorbi restul cu poftă, cu o vizibilă satisfacție.

Berarul îl urmări atent, pîndindu-i parcă reacțiile. cerșind o vorbă, o apreciere, un elogiu, fie și urmat de un „dar". Văzînd că Dionis tace. că o bea însă cu plăcere, zise :

— Nu e cine știe ce, mai ales la început. Dar dacă te-nveți, merge.

IRINA MAVRODIN

La lumina aceea

La lumina aceea nu se poate ajunge
acum şi cu gesturile acestea
ci numai printr-un ocol pentru care
nu sunt cuvinte
unde este chipul luminat
şi iarba peste care
cu tălpi de carne călca
tălpile tale de carne sunt

Fruntea-i lucea

Plinsă este fruntea în vis
cu mare hohot s-a întors
în mine albastra pavăză şi goală
am rămas
fruntea-i lucea ca un nepreţuit os
în lumina somnului
dulce suflete al meu
cu frunze împodobeşte-te şi vino
să ne aşezăm pe patul de pământ şi apă
templu prăbuşit să fim în lumină
vorbeşte-mi cu uitata şi trista-ţi gură

Dacă atîta lumină

Dacă atîta lumină l se adună pe faţă
înseamnă că a murit ?
umbra căror frunze i se clatină pe faţă
şi ce păsări aude cîntînd ?
cîtă lumină pe faţa lui
soare va fi în leagăn adînc de pământ
cîtă lumină în cer şi pe pământ este
cu umilinţă să spun

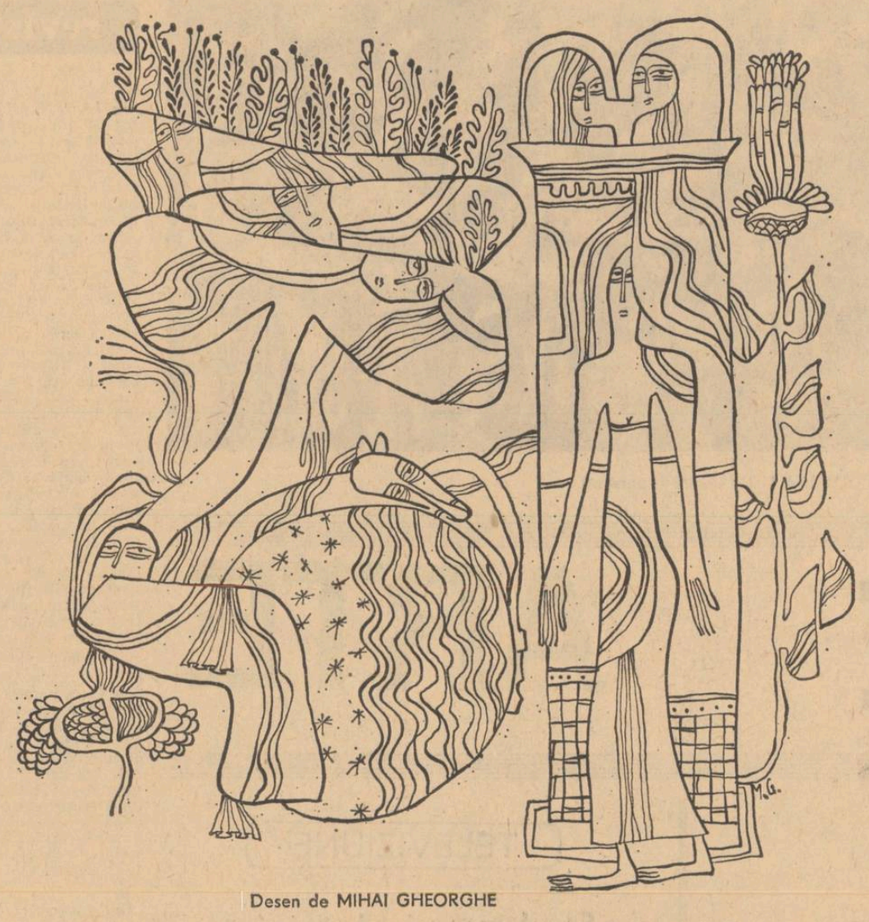

Desen de MIHAI GHEORGHE

DAN NĂSTASE

atlantis

Cerul era atît de albastru şi atît de pustiu încît mă întrebam pentru cine sînt făcute toate frumuseţile vieţii
Pomii,
Ploaia,
Soarele
şi multe altele de care nu voi pomeni, vă vin în minte mai bine căci rănite gînduri curg de-a valma / şi-n răvăşirea lor de patimi / vom aminti numai sudalma / drumeţule, de ce te clatini ?
Şi cînd soarele îşi va aminti de ţările fără căldură, şi cînd ploaia îşi va aminti de ţările fără apă, şi cînd pomii îşi vor aminti de grădini
de visurile noastre
şi cînd îşi vor aminti de frunze
Pomii

Singurătatea voastră dragii mei eroi, scumpi pămîntului, una cu ţărîna din care ies şi se coc grînele, ne umple inimile de
Soare
şi de
Ploaie
şi de
Pomi
da, de pomi, căci voi sînteţi ceea ce noi vom fi şi noi sîntem ceea ce voi aţi fost
Prin soare, prin ploi şi pomii braţelor ţării acesteia
revenită la denumirea iniţială de Atlantida, sau poate Atlantis.

Tu ştii Lia, numai tu ştii cît pot fi de viteaz şi de străbun şi de aducere aminte, şi cum ţi-ai uitat fularul acela verde la mine, culoare bineînţeles că nu are, sau poate că îşi are importanţa ei, dar eu voi pleca şi tu vei rămîne, sau poate că nu vor mai circula autobuzele de noapte şi nici motocicleta nu va mai avea benzină, de ce ar mai avea benzină, motocicleta ?

Evident că ne vom scrie, drace, dar-este-evident-că-ne-vom-scrie, eu îţi voi scrie, tu îmi vei scrie, ei îmi vor scrie, sau poate ele nu îmi vor scrie, dar tu tu decemiaiscriecăcinuteobligănimeninuteobligăsăîmiscrii. Dar îmi vei scrie.

Cheful de adio îl voi face cu prietenii, vreau să spun că numai cu băieţii, aşa se şi cade, să nu te superi Lia, şi nici voi Florentinamihaelalenamarymonica să nu vă supăraţi, căci va fi un chef strașnic, vă promit, aşa ca la despărţenie.

Şi cînd soarele îşi va aminti de ţările fără căldură, şi cînd ploaia îşi va aminti de ţările fără apă, şi cînd pomii îşi vor aminti de grădini, de visurile noastre şi cînd îşi vor aminti de frunze Pomii, atunci mă voi reîntoarce, cum m-am reîntors de atîtea ori fără ca voi să ştiţi, în ţara cu numele de floare saupoatedealtcevalafeldefrumos : ATLANTIS sau poate Atlantida.

Ploaia cade, vîntul cîntă / străzile sînt iar pustii / vino, Primăvară sfîntă / ştiu că totuşi vei veni.

Şi nu vă gîndiţi la călătoria cea mare, dragii mei atlanţi, sau gîndiţi-vă, dar nu porniţi la drum fără mine, nu înainte de a mă reîntoarce eu, deşi pe cap poate că nu voi avea o ramură nici măcar de spini şi nu voi fi răstignit, nu voi fi răstignit pe nici o cruce, atunci nu vor mai exista cruci nici măcar în amintire.

Ud este caldarîmul de visele noastre ucise şi picură cu timp deasupra acoperişurilor
sparte
Ei da, sînt supărat pe Alice, aşa vreau eu să fiu supărat pe ea, sau poate am un motiv temeinic, da, cred că am un motiv temeinic, căci nu mă voi împăca cu ea nici acum, înainte de plecare, cred că niciodată nu mă voi mai împăca cu Alice, niciodată, să nu mă mai pot supăra pe ea, pe această fată care punct.

Eşti ud de clopote
şi nu vrei ca visurile tale
să-nece caldarîmul-ucise.

Căci numai la întoarcerea aceea ne vom da seama cîţi prieteni aveam şi cîte iubite. Adevăraţi (te.)

Mi-am ascultat benzile pe toate pistele, altceva ce dracu să fac, nu-mi mai arde de nimic şi cîte proiecte măreţe aveam, cîte-proiectemăreţeaveam. Pînă s-o defecta magnetofonul. Şi plouă, şi motocicleta nu mai are benzină, şi eu nu mă mai întîlnesc cu Lia decît o dată, ştiu sigur că va veni, trebuie să îi dau înapoi fularul acela verde pe care l-a uitat la mine, da, numai o singură dată ne vom mai întîlni. Şi de ce ar mai avea benzină motocicleta ?

„— Doamnelor şi hm, domnilor, după cum ştiţi, regatul este scos la licitaţie..."

Înainte de a avea timp să fugă o plasă zburătă din trapa neagră ce se deschise în pîntecul elicopterului ce se oprise deasupra lor şi printr-o mişcare abilă fură trîntiţi peste ochiurile de năvod şi ridicaţi în aer. Cu capul în jos, Abe privi luminile civilizaţiei defilînd sub el. În jur alte elicoptere agitau aerul cald al nopţii.

Ei da, un blues, acum aş vrea să ascult un blues cîntat aşa. ca la mama lui, de cite nu e în stare un blues...

Cerul este atît de albastru încît mă întreb pentru cine sînt făcute toate frumuseţile vieţii
Pomii,
Ploaia,
Soarele
şi Cadillacul acela argintiu pe care nu o să-l am niciodată, cîte sute de ani ar trebui să muncesc pentru a avea şi eu un Cadillac argintiu ? „Sărman Atlant ţi s-a părut / că zările ţi s-au deschis / dar n-a fost doar decît un vis / rănit tu ai căzut." Sau mort.

Se poate trăi şi fără Cadillac !

Grea meserie ţi-ai ales. Dar acum pleci.
P-L-E-C-I !

Plec.

La revedere, iubiţii mei atlanţi, şi nu vă gîndiţi la corăbii.

Şi cînd soarele îşi va aminti de ţările fără căldură, şi cînd ploaia îşi va aminti de ţările fără apă, şi cînd pomii îşi vor aminti de grădini, de visurile noastre, şi cînd îşi vor aminti de frunze Pomii, atunci mă voi reîntoarce, cum m-am reîntors de atîtea ori fără ca voi să ştiţi, în ţara cu nume de floare saupoatedealtceva la fel de frumos, ATLANTIS sau poate Atlantida.

Un pas înainte, opintire, întoarcere, doi paşi înapoi, doi paşi înainte, opintire, acum, cînd fac un pas înapoi, să mă trezesc în altă lume sau în alt timp, sau cel puţin pe o insulă în mările calde unde nu există cărbuni şi sobe care scot fum. Doi paşi înapoi, descărcare, iar doi paşi înainte, deodată mă trezesc într-o ceaţă groasă care se ridică încet, dau drumul lopeţii şi admir răsăritul celor doi sori din sistemul Alpha-Xy deasupra planetei fiinţelor care nu au două picioare, două mîini, maxilare etc. Mişcă, băiete ce, ai adormit ? După zece roabe grămada pare neatinsă. Abia după două ore mi s-a părut că trăiesc în plin fantastic : cărasem toţi cărbunii şi mai eram în picioare gata să trec la lemne.

Prin soare, prin ploi şi pomii braţelor ţării acesteia revenită la denumirea iniţială de Atlantida, sau poate Atlantis.

Ei da, un blues, de cîte nu e în stare un blues.

Şi nu vă gîndiţi la corăbii...

VALENTINA HARGHEL

în concediu

Ne-a trezit o voce stridentă. Desfăcuţi pe jumătate din somn abia am desluşit... „patru". Am ascultat cu atenţie : „Acceleratul 2004". Un răspuns scurt şi... — „ce-ai zis ?". „Am zis că din Constanţa acceleratul 2004 pleacă la douăzeci şi cincisprezece minute". Iacob a aprins veioza şi m-a privit întrebător. Amîndoi căutăm sursele de unde ţîşneau vocile. Am ridicat un colţ al covorului. Tăblia de scîndură a uşii mascate a ieşit la iveală galben-verzui. Am lăsat covorul să alunece şi conturul calului lipitan ce păştea la marginea pădurii reapăru în întregime. Privirea lui Iacob pendula între mine şi covor. M-am uitat la ceas. Era trecut de miezul nopţii. Briza mării îmbinată cu aroma picantă a muşcatelor pătrundeau în rafale prin fereastra larg deschisă. Moleşită de nesomn abia izbutisem să sting veioza. „N-au decît să pălăvrăgească mi-am zis — noi vom dormi şi abia mîine.. ...vom sta de vorbă cu turcoaica" a adăugat Iacob ca şi cînd mi-a ascultat gîndurile şi-şi trase pledul mai sus de bărbie.

Dorinţa de a revedea marea în ceasul cînd soarele roşu portocaliu se ridică alene din marea albastră m-a învăluit într-o tandră reverie. Am coborît în grabă treptele falezei şi începusem să alerg frămîntînd cu tălpile goale nisipul fierbinte ca jăratecul. Poate că în vis am întrezărit plaja etalîndu-şi echilibrul cromatic, marea scînteind argintiu şi... ...„Acceleratul 2004" şi încă odată „Acceleratul...". Din nou — „douăzeci şi cincisprezece minute". Apoi un sgomot imprecis... De data aceasta o mînă nevăzută m-a smuls din culcuşul în care dormiteam şi am rămas suspendată deasupra patului asistînd la transformarea propriilor mele simţuri într-unul singur — auzul. Pe măsura ce auzeam repetîndu-se fără întrerupere extrase din Mersul trenurilor, starea mea de spirit deveni revoltă, o necruţătoare revoltă dublată de antipatie faţă de cei de alături. Fără îndoială ea, mi-am zis, ea care repetă într-una ora şi minutul la care un tren oarecare va pleca din Constanţa, trebuie că are înfăţişare respingătoare, trăsături ce-ţi provoacă repulsie. O dorinţă impetuoasă îmi cerea s-o zăresc şi atît. S-o surprind cu cărţulia în mînă dincolo de pajiştea pe care păştea calul taciturn. Cum ? Eram gata să mă reped pînă la uşa camerei în care se aflau ei şi... „nu vă supăraţi, am venit să vă cer un chibrit, sîntem vecini de camere" — şi astfel să-i pot măsura făptura din cap pînă-n picioare.

Iacob adormise şi eu am rămas culcată cu ochii larg deschişi, între ei şi pajiştea care se ridica vertical în dreptul uşei construită dintr-o singură foaie.

„Douăzeci şi cincisprezece minute" ? a răsunat din nou leit-motivul şi... un sunet ca de diapazon ori poate... şi un răspuns surd, răguşit, nedefinit, trădînd o cumplită lene, încheiat cu un căscat prelungit, în ondulaţiuni. Sînt soţi între două vîrste înclinînd spre ultima — mi-am zis. Îşi petrec vara vizitînd oraşe, mînăstiri pe care în tinereţe au tînjit să le vadă şi n-au izbutit, urcă munţii gîfîind cu carbaxin în buzunar şi mănîncă hrană rece. Acasă revin epuizaţi dar în schimb plini de satisfacţii ca nişte eroi deposedaţi.

O suită de triluri ? Da. Auzul nu m-a înşelat căci toată eram numai urechi. Şi mai apoi ? Liniştе molatecă. N-ar fi exclus să fie tineri — m-am gîndit la un moment dat tot eu. Dar de ce ea ar trebui să-i citească într-una mersul trenurilor ? Şi el ? L-am zărit. Stătea întins pe pat, cu ochii întredeschişi, învăluit în cercurile alb-bleu-verzui ale fumului de ţigară, cu un colţ al buzei de sus puţin săltat Părea absorbit de amintirea unor tainice trăiri aventuroase, receptînd sporadic vocea ei ţipătoare şi monotonă în acelaş timp. Fără îndoială îmi repetam şi el se chinuieşte auzind-o. Sentimentul meu de dispreţ s-a răsfrînt şi asupra cărticelelor în care vedeam înşirate nume de oraşe şi halte, cifre ce indică orele şi minutele la care trenurile pleacă ori sosesc, toate prevăzute cu cîte un semn ameninţător, ca o tiflă. Da. Pînă şi în concediu, cugetului nostru nu îi este îngăduit să... adică de ce oare, mă întrebam, pe toate omul le transformă în ceva foarte precis din care emană neîmbietorul iz metalic ? În concediu ar fi mult mai plăcut i-am mărturisit lui Iacob să te poţi desprinde total de tot ce se chiamă... dar vai aproape că nu-mi dădeam seama la ce anume voiam să mă refer. Mi-ar place, am continuat eu, cel puţin o dată in an să pornesc la drum neîmpovărată de lucruri, nesocotind tot felul de convenţii şi prescripţii.... Mi-ar place să pornesc spre gară aşa într-o doară şi stînd acolo un minut, două, cîteva ore, relaxată, să meditez ori să stau de vorbă cu un necunoscut. La auzul şueratului de tren să nu-mi dau seama în prima clipă ce anume se cade să fac Şi abia apoi.. Biletul l-am luat ? „Nu, draga mea, ceea ce spui e utopie" — a exclamat Iacob. L-am privit dezamăgită. Dormea.

Cerul pe care îl întrezăream devenise violet. Mîngîierile tandre ale unui nou val de somn îmi legănau gîndurile

„Sturzi şi piţigoi !" am auzit de dincolo apoi din nou o lovitură ca de oţel.

În ce a fost lovit metalul ? Glasul strident a pronunţat... ce anume ? A repetat. „Mai sus de Tuşnad".

Tuşnad ! Tuşnad ! — eram gata să exclam cu furie. Cum de nu-ţi aminteşti, am vorbit eu mental, de lacul Sf. Ana în jurul căruia pasionaţii excursionişti îşi îndeplinesc ritualele. Mulţi urcă pînă acolo, zeci, sute, mii de oameni. Veţi urca şi voi cei de alături şi vocea dumitale (căci în special ei mă adresam)

CONSTANŢA CRIŞAN : *PĂSĂRI*

va răsuna ca un megafon, iar cuvintele de admiraţie vor trivializa farmecul naturii.

Din regiunea creierului simţisem erupînd un jet de căldură ce mi-a inundat ameţitor de repede restul corpului. Auzeam paşi hîrşiind podeaua. E el ? ori e ea ? m-am întrebat, ea care şi-a pus în picioare pantofii lui colosal de mari şi face curse pînă la cuvetă spre a-i potoli setea. Am ghicit. Robinetul răsucit a fluierat voios şi apa care a ţîşnit începu să curgă murmurînd. Paşii în revenire l-au trezit pe Iacob.

— Nu dormi ? m-a întrebat buimăcit de somn.

— Nu. Îi ascult pe cei de dincolo. „Fii atent în clipa asta el bea apă".

— Ce canon ! Sînt gata să...

Şi glasul lui Iacob a răsunat puternic izbind dintr-odată tot ce se afla în preajma noastră şi s-a produs sgomot.

— Ce anume ? Cu turcoaica vom discuta mîine, am zis.

— Mai precis astăzi, ceva mai tîrziu. E îngrozitor. L-am simţit ridicîndu-se din pat. După ce s-a plimbat în lungul şi în latul odăii fumînd neîntrerupt, a revenit.

Apoi tot eu.

— Ţi-am zis să luăm cameră la bloc şi n-ai vrut.

— La bloc, în concediu ?

— Dar acum doi ani cînd au stat la doamna Matei nu ne-am simţit bine ?

— Acolo unde un bărbat necunoscut a intrat la noi în cameră şi te-a surprins goală ?

— Bărbatul a fost preot şi venise ştii tu de ce... Se poate întîmpla oricui.

Am tăcut amîndoi. Gureşii vecini nu se mai auzeau. Mă simţeam dislocată. Pe patul dublu-lat zăceau părţile componente ale corpului meu peste care alunecau pete de umbră şi lumină. Din nenumărate întîmplări hazlii transformate în picante aduceri aminte, cea cu preotul a dat ghes şi într-o clipă a ieşit din strînsoarea memoriei. Pe loc, uşa a fost aruncată la perete şi ceva negru şi mişcător, cine-i ?

Chircită în fotoliu am exclamat : „Vai" ! „Nu vă deranjaţi" a spus cu glas scăzut preotul şi stropii de aghiazmă (era în ajun de Sf. Maria) desprinşi din mănunchiul de frunze de busuioc au căzut peste corpul meu sumar acoperit. Involuntar începusem să gîlgîi de rîs.

— Plîngi ? — m-a întrebat Iacob.

— Nu.

Şi tot la doamna Matei staţionaseră cîteva zile două eleve-balerine. Din cînd în cînd le auzeam deschizînd uşa de la baie şi tronc ! — aruncau cojile de pepene verde şi pepene galben căci, cît au stat la mare nu au mîncat nici un fel de mîncare, doar fructe şi pepeni. Erau suple şi dezinvolte şi noi ne minunam admirîndu-le. Dimineaţa veneau primele pe plajă şi alergau desfăcîndu-şi braţele cum îşi desfac aripile cînd se antrenează pentru zbor, păsările. Intrau în mare şi se jucau cu valurile. Apoi reveneau şi după ce repetau mişcările unduioase părăseau plaja. Rotind ochii în întuneric le-am zărit în dreptul patului. Graţioase mi-au întins mîinile şi într-o clipă m-au desprins din vacarmul zbuciumului interior. În timp ce le priveam îndelung, frunzele copacilor luminate de becurile cu neon au tremurat şi balerinele după ce au ocolit în ritm de dans calul cu grumazul subţiat au dispărut în desişul pădurii. Atunci adormisem ?

Şi cum stăteam culcată pe nisip cu faţa'n jos, sprijinindu-mă în coate am închis ochii şi... le-am revăzut. Tot mai stăteau pe bancă sub pergolă de vorbă cu turcoaica. Nu erau balerine şi nu erau două ci una singură în două exemplare. Pe feţele lor nu distingeam nimic altceva decît zîmbet. Un zîmbet îmbietor, larg, lipic. Acolo le-am zărit întîia dată cînd am ieşit cu Iacob din odaie şi ne-am îndreptat spre plajă. Ne priveau şi zîmbeau. Iar noi care eram porniţi să... le-am salutat. „Nazi, dînşii sînt vecinii noştri ?" — a rostit... care din ele ?

— Citisem undeva că există gemeni falşi şi adevăraţi — am zis eu.

— Ele, cu siguranţă provin dintr-un singur ovul mi-a răspuns Iacob şi plimbîndu-şi degetul arătător prin nisip a schiţat schema sarcinei gemelare.

— Şi turcoaica ce ţi-a vorbit despre ele ? am întrebat.

— Spunea că în fiecare vară surorile gemene îşi părăsesc soţii şi după ce petrec o zi-două pe malul mării pleacă să cutreiere pădurile.

— Pădurile ?

— Notează ariile păsărilor cîntătoare.

— Ţi-am spus eu că auzisem la un moment dat sunet de diapazon. Vor pleca diseară ?

— Parcă da.

Un gînd firav dar năstruşnic mă înşfăcă de sub cort şi mă duse pînă'n dreptul pergolei.

N-apucasem să...

— V-am deranjat cumva în cursul nopţii ? m-a întrebat una din surori. Am sosit neanunţate. Altădată obişnuim să...

— Nu, nu pentru aceasta am venit, ci cu totul pentru altceva...

Mă priveau zîmbind, îmbietor, lipic.

— Aş fi curioasă să ştiu...

Iacob m-a bătut pe umăr.

— Mai intrăm odată în apă ?

Ciocîrlii moţate, rîndunele, păsări cu ciocurile încrucişate s-au ridicat de pe nisip filfiind din aripi şi au dispărut. Păşind uşor peste o stare nedefinită se prea poate o imprevizibilă părere de rău, am intrat în mare.

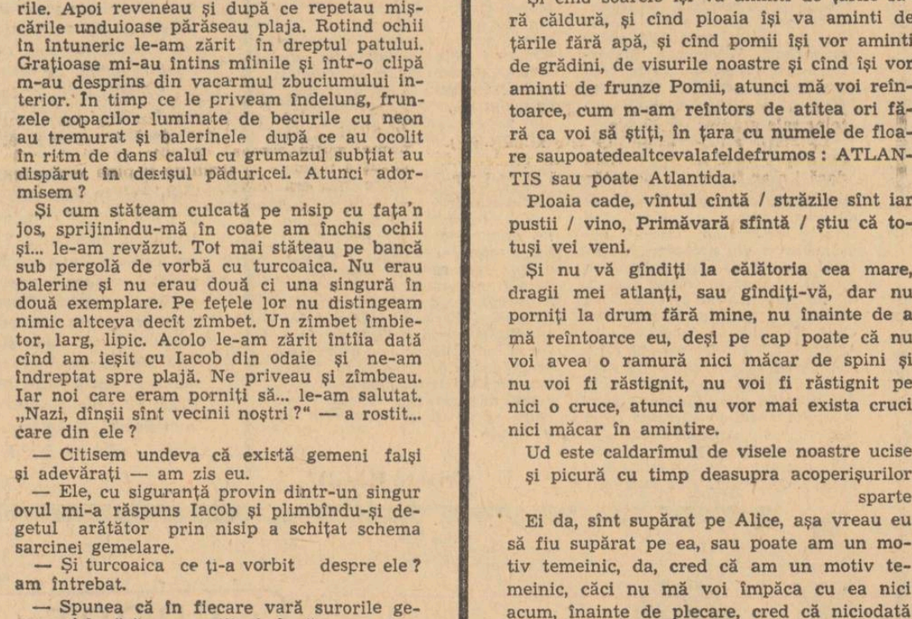

CATUL BOGDAN : CASA TĂTARULUI

AL. RAICU

Tăceri

Pustiu e parcul, plin mereu de frunze
cu lebede albastre. În porfir
îşi toarnă moartea gîlgîind veninul
luminii prăbuşite fără mir,

şi mîna mi se frînge-n scaun rece,
şi inimile curg mai înapoi.
Din straturi de-aramă se ridică
să fugă printre crengi copiii goi
ce-au înnotat sub lac din primăvară,
ferindu-şi creştetul cu soare şi priviri.
Pocni o armă. Lebedele toate
zburară în fereşti spre mînăstiri.

Gondola

Omule îmbrăcat în albastru
cu barca întinsă, subţire.
Tot mai pluteşti ? Alăuta
îţi cîntă de mire.

Pune-ţi la zaruri puterea,
toarnă din vinul de preţ.
Clipele zac în balanţă,
fără hîrleţ.

Ţi le plătesc diamante
cît e un munte de greu,
cît se topeşte-n balcoane
luminările de seu.
Hainele să schimbăm către seară
pentru arcuş şi vioară

Concert cu un singur spectator

E o femeie în năluca
ce trece prin pupilă-ades.
Zvîrlindu-şi neîncetat, ca nuca
veşmîntul fără de-nţeles,

şi se aşează lîngă uşe
în galbena lumină grea,
îndrăgostită de-o păpuşe
cu partituri de catifea.

E sigur cîntec rar de seară
cînd coiful lunii subţiat
se sparge peste apa-amară
cu arma caldă de soldat,

şi ea, cu şoldul de statie
nemingiiată, din ungher,
îşi poartă vechea tragedie
tîrînd picioarele de fier,

şi braţele-agitînd prea tristă
că doarme-orchestra în clavir,
la zîmbetul de pe batistă,
la semnul alb de tibişir.

Cînd tremura capacu-afară
şi goana cetii îi da ghies
femeia-şi lasă-ncet la scară
romanţa fără de-nţeles.

COLUMNA LUI TRAIAN (fragment)

ARTE ARTE

FILM

A rîde şi nu prea

Rostul comediilor cinematografice este, orice s-ar spune, acela de a ne amuza, provocîndu-ne (la nevoie) chiar şi rîsul. Creatorii ce iau prea în serios teza măgulitoare, conform căreia cinematograful ar fi artă — cu număr de ordine între celelalte — s-au ostenit să aducă şi în comedie mijloacele adesea sofisticate ale fastidioaselor filme „de artă". Şi Tati ?, ne va întreba cu grabă un bine pregătit, Tati ne place şi nouă dar tot în calitate de creator al **jocului** cinematografic. În cele mai vii pelicule ale sale Tati nu se deosebeşte (decît prin propria personalitate originală) de şirul mare al comicilor de pomină.

Există un faimos episod într-un poem italian din Quattrocento — „Morgante maggiore" al lui Luigi Pulci — şi anume în cîntul al 19-lea : acolo un semigigant, Margutte, „scutierul" gigantului complet Morgante, face un gest destul de rar, adică moare prin explozie. Pur şi simplu Margutte „scoppia" (din însăşi sonoritatea cuvîntului se poate înţelege că personajul : plesneşte, crapă. explodează) nu de altceva, ci **de rîs !** Parcă scrutînd peste veacuri spre Bergson ; „du mecanique plaqué sur du vivant". Pulci îşi suprimă semi-protagonistul în hohote de rîs, provocate de o întîmplare oarecare : o maimuţă încălţase cismele lui Margutte, sau încerca doar să şi le tragă pe mîinile picioarelor sale. Sacrificatul prin rîs găseşte că pretenţia animalului de a se încălţa (probabil că dacă tentativa ar fi fost a unui motan, hazul produs nu avea asemenea urmări) este prea de tot şi se lasă devorat de hohote.

Tot aşa şi noi — deşi n-am avut curajul să ducem rîsul pînă la capăt — am rîs demenţial, alături de întreaga sală, la nevinovatele farse din filmele mute, acele scînduri rău mînuite, acele uşi maliţioase, brutele maltratate cu justeţe de Charlot, şi cîte şi mai cîte. Rîdeam de auzeam cum ne aleargă muşchii pe spinare şi cum aerul caută loc pe unde să ne mai pătrundă în piept, pînă cînd — cu legitimă lăşitate — întorceam capul de la poznele de pe ecran, ori ieşeam din sală să ne liniştim.

Din comediile ultimelor două decenii multe ne-au distrat, le-am punctat cu cîte un hohot incisiv dar ca la marii muţi nu am mai reuşit să ne amuzăm decît la incredibilul Danny Kay. Filmul în care l-am tot revăzut îndreptăţea proverbul : omul sfinţeşte locul, o povestioară insignifiantă intitulată **Bufonul regelui.** Îi deplîngem pe cei care n-au apucat s-o vadă şi sugerăm, totodată, D.D.F.-ului să îa în consideraţie eventuala reluare a acestui mare recital de comedian total.

Ne-am dus, dornici de rîs, la comedia lui Stanley Donen, **Fantasme.** Am rîs şi nu prea, cu acea păguboasă îndulgenţă ce-ţi umbreşte satisfacţia vizionării. Actori buni (cei doi protagonişti : un Faust — băiat de bucătărie şi un Mefisto explicăreţ), culori, ritm, montaj strîns, muzica excelentă a lui Duddley Moore mai ales din secvenţele **pop.** nemulţumea însă de-a binelea caracterul de revistă al filmului, vrem să spunem : concepţia vulgar şi adesea gratuit demitizantă, pe gustul modest al unor spectatori pentru care show-ul de cabaret e supremul act cultural.

Lecţia (căci **Fantasme** e o peliculă vizibil didactică) acestei producţii e destul de simplă, ea propovăduieşte o dialectică pentru telefoniste : nici-o plăcere nu poate fi pură, orice satisfacţie îşi are necazul ei. Cel ce şi-a vîndut sufletul cere avere şi o nevastă senzuală, diavolul ei le acordă pe loc dar nevasta e senzuală cu alţii şi nu cu el ; cere să fie iubit sfîşietor de femeie, undeva într-o căsuţă la ţară, dar iubirea acordată e a unei femei măritate cu un om „minunat" — de aici savuroasa scenă din automobil cînd cei doi amanţi se îmbrăţişează furibund, lăudîndu-l cu lacrimi în ochi pe soţul inegalabil — etc. Practic, diavolul nu poate fi constrîns să dea exact ce ai cerut, el strîmbă totul după placul său, respectînd „în mare" solicitarea. Eroul rătăceşte îndelung prin ispite niciodată împlinite. Întrebarea pe care scenariştii (nu alţii decît cei doi actori principali : Peter Coock şi Duddley Moore !) încearcă să o provoace în noi, la acel nivel intelectual precar al revistei, este — probabil — aceea ta : dar oare există pe lume statisfacţia reală ? nu cumva toate sînt minate de contrariul lor ?

O a doua viză, la fel de superficial atinsă, este cunoscuta şi dezbătuta alienare a omului în condiţiile acumulării de obiecte, a sporirii necontenite de dorinţe — şi aşa numeroase în individ — proprii societăţii de consum. În final diavolul „avertizează", divinitatea că va umple pămîntul de : maşini, televiziune, materiale plastice, hrană rece, etc, etc, adică exact de avalanşa „civilizaţiei" alienatoare.

Filmul provoacă un amuzament inferior.

Ilie CONSTANTIN

PLASTICA

O Mioriţă a sculpturii

S-a făcut foarte mult caz, şi se mai face încă, în legătură cu lucrarea denumită Şarpele fantastic. S-a scris despre ea, a fost reprodusă prin paginile mai tuturor revistelor, în sfîrşit, prin intermediul afişelor a făcut carieră. Şi, trebuie să recunoaştem, e frumoasă. Aş încerca totuşi să duc puţin mai departe criteriul estetic, integrîndu-l unei anume continuităţi istorice, capabilă să-şi recunoască izvoarele primordiale, adică destinul prefigurat de cele mai vechi începuturi. Ni s-a părut a le recunoaşte în cu totul altă parte.

În acelaşi Muzeu arheologic din Constanţa, unde se află şi Şarpele fantastic, se mai găsec deasemeni şi doi menhiri, două statui reprezentînd Femeia şi Bărbatul, lucrări de o vechime aproape inca culabilă, proiectîndu-ne, prin intermediul pietrei migălite, într-o probabilă epocă matriarhală. Fascinante fantasme, piloni fundamentali în ceea ce priveşte geniul şi libertatea primitivă de creaţie a unui popor. Dacă Şarpele fantastic se subordonează operelor de cult, prin situare în timp, şi nu ne scapă o alcătuire suprapusă şi vag iniţiatică, procedeele ca atare, arta propriu zis conţinută mi se pare destul de săracă, o palidă copie de sorginte străină. Barocul, îngrămădirea de simboluri, excesivul devenit aproape naturalism nu stă în firea artistului român. Să ne reîntoarcem la cele două sculpturi denumite generic Femeia şi Bărbatul, încercînd să ne explicăm fixaţia mai pe larg.

Am vorbit de dimensiunea timpului. În ceea ce priveşte cele două lucrări el ne vine în ajutor. Nu ştim exact în virtutea cărei idei au fost sculptate statuile. Pentru fiecare în parte sau laolaltă am putea da mai multe explicaţii. Miraculos este însă faptul sustragerii sistematice, atît a Femeii cît şi a Bărbatului, din raza înţelegerii datate. Ele rămîn astfel ceea ce sînt şi nimic mai mult, adică artă raportată la ea însăşi, la starea ei de maximă puritate. Sau, altfel spus, mai sigur, arta la care ne putem referi oricînd, prin comparaţie, matcă vitală de cultură. Este destul să privim, pe trunchiul generos aplatizat al Femeii, mîna de o fineţe extraordinară, o radiografie care străbate umbra cărnii, mai greoaie, pînă la supleţea osului scheletizat, pentru a repera o linie, o dimensiune constant hieratică a plasticei noastre, mereu întîlnită, reluată, culminînd şi cel mai evident realizată de Anghel. Este destul să privim, de la oarecare distanţă, Bărbatul, acest ou mare şi ţeapăn cu cuţitul de vînătoare abia schiţat la şold, pentru a avansa o străfulgerare pînă la Brâncuşi, către ovoidele lui de început de universuri cosmice şi umane. Purtînd, în germene, ceea ce sculptura noastră modernă are mai de preţ, este legitim să ne reîntoarcem mai des la aceste două sculpturi memorabile, cu sentimentul că nu vom putea să le epuizăm niciodată în întregime sensurile.

Mă simt dator să mai adaug un singur lucru. El priveşte titlul acestor însemnări. Am făcut o apropiere care-ar putea să apară drept forţată. Ciobanul mioritic celebrează o nuntă cosmică. Femeia şi Bărbatul sînt zeii fecundităţii terestre. O forţă comună însă îi leagă şi-n asta rezidă netăgăduita lor alianţă. Pentru mine cel puţin alcătuiesc reversul unei singure medalii. Trebuie să existe şi o Mioriţă a sculpturii.

Grigore HAGIU

TELEVIZIUNE

Simbătă şi duminică

..., cozile astea de săptămînă pe care le-aş pune la ţintă şi-aş trage !" amenîntam mai demult. Acuma nu mai amenînt. Acuma simbătă şi duminică stau la televizor. Afară e frig, orice puşcă-ai purta, în zăpadă sînt urme. Iar încălzire centrală am. Am şi apă curentă. De lift nu mă pling, că nu stau înalt. Curăţenie de decembrie am făcut. În cămară n-a explodat nici un celofan. Cu-n spate ca ăsta eu pot să stau. Fiindcă am şi-un pahar la fotoliu şi ceva în pahar. Şi la ceva în pahar am speranţă. Săptămînă de săptămînă. Nu ştiu ce se pune în urnă dar ştiu cu cine votez. Televiziunea depinde de iarnă ca patinatorul de patină şi de bocanc. Cineva la televiziune trebuie să se gîndească : le e bine acasă, săracii, le este cloromorf şi le e cald.

Duminică seara s-a gîndit Tudor Vornicu. El gîndeşte demult. Şi anume, profesional. Dacă televiziunea presupune un stil, stilul acesta il reprezintă din cînd în cînd Tudor Vornicu. Cînd are ocazie. Şi colaboratori. Pentru că înafara lucrurilor despre televiziune pe care le văd neclar, lucrul pe care il văd cel mai clar este stilul. Modalitatea de exprimare a televiziunii. Genul ei. Televiziunea nu este teatru, nici cinema. Televiziunea nu este şedinţă. Ce este — estetic — nu se ştie exact, se presimte doar şi trebuie încercat. Poate este corespondentul vizualizat al publicisticii televiziunea. Poate este presă în imagini : ziaristică cu luat de vedere. De aci necesitatea de ritm. De „direct". De concis. Trecînd la fond, de liber arbitru. De opinie deschisă la opinii. De teritoriu neutru absolut, nu în sensul neparticipării, ci în sensul nepărtinirii. De ultimă oră a lumii : cineva e lansat în lună. De ultimă oră a timpului : cineva e lăsat în pămînt. Senzaţional. Arhivă.

Emisiunea despre S.U.A. din cadrul studioului „N" aşa a fost. A avut stil. „Un stil". N-a fost film comentat, nici articol citit, nici spectacol filmat. A fost televiziune. În sfîrşit ! Tudor Vornicu s-a deplasat, a văzut, ce i-a plăcut a pus de-o parte, a transformat dintr-un punct de vedere de televiziune, dintr-un punct de vedere modern : după inteligenţa mea şi după gustul meu şi după priceperea mea asta este. Şi formă şi fond. A stat drept în micul ecran şi-a spus cu mîna pe inimă: asta este. Sînt sincer. Altcineva o să poată altădată altfel. Şi-a mai spus patru fraze. Nu mai mult. Exact cît a trebuit. Exact cît ne-a plăcut. Ca să vedem singuri, să judecăm singuri, să hotărîm singuri. Să hotărîm noi, nu altcineva : asta nu, asta da !

Sânziana POP

revista străină

● *LE FIGARO LITTÉRAIRE* (23—29 nov , a.c.). În cadrul unui grupaj de articole dedicate Marocului, Jacques Brice oferă o privire de ansamblu asupra literaturii marocane. Literatura aşanumită orală (texte lirice, epice, umoristice, religioase etc.), audiată de largi pături ale populaţiei, deţine un loc important constituind obiectul unor preocupări de interes naţional în ce priveşte stringerea, captarea ei în corpusuri, culegeri etc. Literatura scrisă a obţinut şi ea succese mai ales pe planul eseisticii şi al istoriei. Nu lipsesc nici romancierii. Problema care se pune, însă este cea a limbii folosite, crede J. Brice. Autorii au două posibilităţi : „fie să scrie în araba clasică şi să găsească cititori în întreaga lume arabă, fie să scrie în franceză şi să găsească cititori în ţările francofone". Fără a avea o viaţă literară în sensul european al termenului (cafenele, saloane literare etc.), scriitorii marocani dispun de o *Casă a gîndirii* şi sînt constituiţi într-o *Uniune.* Ditre edituri, este remarcată editura Dar El Kitab (Casa cărţii) iar dintre publicaţii, suplimentul literar al cotidianului Al Alam.

● Cîteva opinii interesante pe marginea poeziei contemporane exprimă Marc Alyn în foiletonul *Cine va elibera poezia ?* Problema pe care o ridică autorul este aceea „de a şti ce devine poezia astăzi, după un secol de ermetism, de revoltă, de îndepărtare de om, de experienţe externe pe care marele public — trebuie s-o recunoaştem — nu le înţelege".

● În cei şaizeci şi şapte ani de existenţă premiul Goncourt a fost ţinta a numeroase ironii şi suspiciuni. Prin 1907 circula pe seama juriului următorul catren: *Les dix s'il fallait an croire / Dispensent la célébrité. / S'il savent où se vent la gloire, / Que ne s'en sont-ils acheté !* Cît despre „nedreptăţile" comise, să n-o amintim decît pe cea din 1913 cînd în locul lui Proust (Du côté de chez Swan) ori Alain-Fournier *(La Grande Meaulnes)* este preferat Marc Elder pentru *Le Peuple de la mer.*

● (30 nov.—6 dec., a.c.) Cîteva din cele treisprezece „chei" pentru romanul *Le Roi des Aulnes* (premiul Goncourt 1970) oferite de însuşi autorul (Michel Journier) : ABEL (Abel Tiffauges, personajul principal al romanului, vede în propriul său prenume o predestinare a vieţii nomade, dezrădăcinate şi inocente, a persecuţiei nedrepte din partea posedanţilor sedentari, fiii lui Cain), ANARHISM (Abel Tiffauges este duşmanul societăţii în general şi al Franţei dintre cele două războaie în particular...), AUTOMOBIL (Abel Tiffauges, al cărui tată era mecanic, moşteneşte de la unchiul său un garaj... El vede în aceasta un semn al destinului automobilul constituind un instrument de nomadism şi rapt...), CANADA (copil fiind, Abel Tiffauges voia să ducă o viaţă de vînător în Canada... Mai tîrziu va fi copleşit aflînd că deţinuţii de la Auschwitz numeau *Canada* barăcile unde se depozitau rămăşiţele pămînteşti ale victimelor gazate), MIOPIE (Abel Tiffauges, care e nevoit să poarte ochelari cu sticle groase... se înscrie în tradiţia oamenilor orbi, prezenţi în număr mare în mitologii), OGRE (căpcăun, om rău) (din latinescul *orcus,* zeul morţii...)".

● Pierre Mazars despre Salonul picturii tinere : „De asemenea este greu să ştii dacă extinctorul care se vede e un extinctor *adevărat* sau o operă concepută de un emul al lui Ravnaud, obsedat ca şi el de materialul incendiar. Traversăm apoi o sală cu pereţii ornaţi cu pisoare şi lavabouri... Eroare ! Nu sîntem la toaletă ci în spaţiul rezervat unuia din expozanţii picturii tinere". De unde şi concluzia : „Subiecte vulgare şi materiale familiare : arta şi-a pierdut prestigiul. Ce a cîştigat ?"

● LES NOUVELLES LITTERAIRES (26 nov. a.c.). Recent ales în Collège de France, André Chastel a obţinut Premiul Ambasadorilor pe anul 1970 pentru lucrarea *Mitul Renaşterii.* În realitate, premiul încoronează întreaga activitate a cunoscutului şi apreciatului istoric de artă.

● Jean Freustié, proaspătul laureat al premiului Renaudot relatează „cum a venit în literatură" : „Am făcut un război foarte lung care a influenţat puţin studiile mele. Născut în 1914, aveam 25 ani în 1939. Am participat la toate campaniile Armatei întîia : Tunisia, Italia, debarcarea, două campanii în Alsacia... Mi-am terminat studiile de medicină la Alger, militar fiind. După război m-am instalat la Paris şi am deschis un cabinet... în şase luni n-am văzut decît un client... Mă plictisisem atît încît m-am apucat să scriu o carte din amintirile războiului.. Aceasta a fost *Ne delivrer que sa ordonance* pe care am păstrat-o mult timp în sertar dintr-o modestie de provincial şi pe care Table Ronde mi-a achiziţionat-o mai tîrziu cu entuziasm... În fiecare an duceam editorului un manuscris. Le publicau fără mare succes. Aşa mi-au apărut cinci cărţi la Table Ronde şi trei la Grasset... În 1961 am devenit critic literar la France-Observateur. Cînd m-am apucat de *Isabelle,* am jucat o carte : am simţit că la 55 ani era timpul să fac ce-mi place şi am abandonat medicina..."

● Spre deosebire de Jean Freustié care în interviul său e de părere că toţi romancierii fac autobiografie scriind, Michel Tournier, celălalt intervievat, declară (à propos de *Le Roi des Aulnes) :* „Înainte de orice aş vrea să precizez că această carte se situează în categoria creaţiilor literare şi nu în aceea a documentelor sau a confesiunilor mai mult sau mai puţin deghizate. Nu încerc deloc nevoia de „a mă povesti" şi de a scrie o carte de cîte ori îmi însel nevasta sau de cîte ori unul din copiii mei are prima comuniune (De altfel, n-am nici nevastă, nici copii)".

● *DIE WELT DER LITERATUR* nr. 24 din 26 nov. publică o serie de articole închinate istoriei artelor. Foarte interesant articolul „Warum und für wen malte Bosch ?" (De ce şi pentru cine picta Bosch ?). „Die Graphik und ihr Prophet Kandinsky" se intitulează comentariul lui Monika Herzog despre albumul celebrului fotograf şi grafician Felix H. Man, închinat litografiei inventată în 1798 de Aloys Senenfelder, şi desăvîrşită, între alţii, de Kandinsky ; între alte articole închinate cărţilor de artă mai citäm şi cel despre cartea lui H. Kaufmann, despre creatorul barocului italian, Bernini, contestat în sec. 18 şi 19 şi repus în locul său de onoare în secolul 20.

● *LA POLOGNE* (nr. 12, dec., a.c.) Cărţi noi în editurile poloneze : *Scrisori* de Stanislaw Brozowski, *Comerţul internaţional şi dezvoltarea economiei* (o culegere de materiale şi documente de la noua conferinţă mondială a O.N.U. pentru comerţ şi dezvoltare), *Căldură şi febră* de Lucjan Wolanowski (un grupaj de reportaje pe marginea unei anchete deschise de organizaţia mondială a sănătăţii)

● Sub titlul *Tradiţie şi modernism* revista dedică două pagini cunoscutului compozitor Krzysztof Penderecki a cărui ultimă lucrare a fost prezentată recent în premieră la biserica Sfînta Caterina din Cracovia.

● L'EXPRESS (30 nov. — 6 dec. a.c.) Pe lista „Succeselor săptămînii" locul întîi continuă să-l ocupe *Memoriile speranţei* de Ch. de Gaulle. Se remarcă, de asemeni, intrarea în competiţia „celor zece" o recentului laureat Goncourt — Michel Tournier ca şi a celebrei *Forsyte Saga* (un editor mărturisea că înainte de difuzarea foiletonului televizat reuşise să vîndă doar un singur exemplar)

● La rubrica de *Spectacole* François Nourissier semnalează filmul *Elise sau viaţa adevărată* (coproducţie franco-algeriană, după un roman de Claire Etcherelli — premiul Femina 1967) remarcînd dintre actori în mod special pe Marie-José Nat : „Bulversantă, ea ne obligă să coborîm împreună în infernul unei fericiri interzise..."

u. v. z.

Secvenţă din filmul „Fantasme"

MUZICA

O lucrare binevenită

O foarte recentă apariţie editorială a umplut de bucurie inimile celor ce nu sînt indiferenţi faţă de soarta muzicii româneşti, a nivelului de popularizare şi susţinere a ei în rîndul melomanilor. Căci prin surprinzătorul studiu „Muzica românească contemporană", Doru Popovici umple un gol pe care cei sensibili îl resimţeau de mult. Şi nu numai cu privire la arta sunetelor ce se înfăptuieşte azi, odată cu scurgerea zilelor noastre, dar şi referitor la muzica de acum trei, patru decenii, pe nedrept străină celor mai mulţi.

După cum autorul însuşi ne lămureşte, nu avem în faţă o lucrare „literaturizantă" în care paralelele şi metaforele să întunece analiza ci se va proceda la „disecarea discursului muzical" cu elemente ştiinţifice şi un stil de specialitate adecuat. Acestea menţinute într-un permanent şi bine gîndit echilibru cu doritul caracter larg accesibil. Evidenţierea crezului estetic şi a tehnicii componistice a diferitelor generaţii şi a fiecărui creator în parte va duce, după cum tot compozitorul ne mărturiseşte, la edificarea nu a unei „istorii obiective" ci a unei „culegeri de impresii" ceea ce avantajează şansele de popularitate a lucrării, fără a-i diminua caracterul analitic. Nu putem să nu mărturisim că ne-a nedumerit într-o măsură lipsa exemplelor muzicale şi a unei aplecări mai la obiect asupra arsenalului componistic măcar al lucrărilor mai importante, calităţi ce făceau atît de atractivă precedenta „Muzica corală românească".

Înfrăţirea şi prezentarea în cadrul aceluiaşi volum a creaţiei interbelice şi a celei actuale nu ţin doar de domeniul procedeului organizatoric ci îşi află iustificarea în legătura existentă între cele două perioade, în imposibilitatea de a înţelege ce se scrie azi fără a şti ce s-a compus şi s-a gîndit despre muzică ieri. Cu atît mai mult cu cît există compozitori ce au debutat înainte de război sau atunci au scris majoritatea opusurilor, dar au continuat şi după, încadrîndu-se în noile mişcări Tocmai această grijă pentru reliefarea personalităţii artistice a fiecăruia, a legăturii stilistice intrinsece chiar la cei care aparent şi-au schimbat maniera, este un merit al cărţii.

Orînduirea conţinutului potrivit genurilor muzicale prezintă avantaje şi dezavantaje. Este calitativ superioară aşezării după perioade, generaţii sau creatori întrucît aşa ne putem da seama mai bine de evoluţia fiecărui gen şi ne face o imagine mai ştiinţifică. Celălalt mod de orînduire ar fi fost poate mai eficace în privinţa formării unei păreri despre evoluţia esteticii muzicale în genere, despre lărgirea orizontului şi a complexităţii creaţiei. Grija pentru evidenţierea fiecărei personalităţi şi încadrarea individului în generaţie il ajută pe Doru Popovici să depăşească acest impas.

Cu atît mai mult cu cît analistul inserează în primul capitol o judicioasă prezentare a orientărilor actuale ale muzicii, întreprindere deosebit de merituoasă întrucît este printre primele contribuţii adresate publicului larg în care sînt lămurite, chiar dacă general, noţiunile de muzică stochastică, muzică simbolică sau programare muzicală cu ajutorul ordinatorului.

Ceea ce lipseşte cărţii şi dă uneori o senzaţie de insatisfacţie este luarea mai manifestă de poziţie. Ne pare puţin probabil ca autorului să-i placă toate lucrările pentru care găseşte (uneori văzut căutat, şi stereotip) aprecieri mai mult sau mai puţin pozitive. O „culegere de impresii" s-ar fi cerut încă mai subiectivă. Şi deşi sîntem de aceeaşi părere cu autorul asupra absurdităţii mult trîmbiţatului conflict între generaţii care nu s-au studiat reciproc şi nu s-au analizat fără părtinire, credem totuşi că un mai dezvoltat spirit polemic n-ar fi dăunat lucrării.

Costin CAZABAN

SPORT

În noi moţăie un boxer

Frumosul Cassius putea să fie iubitul Cleopatrei, printre atîţia aruncaţi în bazinul cu şerpi ; un Antonius de culoare, contestîndu-l pe Cezar, amantul funest în ochii căruia regina, în pragul invaziei romane, vedea „o mare imensă pe care fugeau galere"

Pentru Cassius Clay galerele sînt acum contrabasurile de cedru ale orchestrei de jazz dirijată, între două antrenamente, de Joe Frazier, în furia lui bine ritmată, stil „dixiland". Dacă nu le umple furtuna, alcoolul şi naiadele, contrabasurile vor acosta într-o zi şi lupta va începe sub privirile piramidelor (cămile indiferente).

Boxeri, din vîrful acestor piramide, patruzeci de secole de grandoare umană vă privesc !

*

Meciul a avut loc *în noi,* orice s-ar zice. Dacă în noi nu doarme totdeauna un fotbalist, ori cronicar sportiv (sau un *Suplinitor* măcar), un boxer moţăie cu siguranţă, chiar şi în cei mai fini critici literari. Batem, vrem să batem cîte ceva sau pe cineva şi neavînd curajul să atacăm direct, o facem prin procură pugilistică. Cine studiază fizionomiile din jurul unui ring poate să tragă cele mai interesante concluzii despre natura umană şi despre fentele ei.

Prim-planul întîlnirii dintre „Puiul plouat" şi „Basculanta cu ciment" — epitetele cavalereşti dinaintea bătăii, după scuipăturile de rigoare — l-a ţinut totuşi vocea spectrală care se auzea strigînd din umbra sălii aceleaşi cuvinte, cu obstinaţie ce întrecea cu mult sensul meciului. Era un strigăt uitat în urmă pe scara evoluţiei noastre şi totuşi atît de actual, un mesaj de cîteva milioane de ani de răcnete vesele ori speriate. Aveţi un prieten ? Împingeţi-l uşor către o gală de box, faceţi experienţa aceasta naivă şi vă veţi trezi alături de un personaj necunoscut.

Să nu ne ruşinăm însă şi să admitem realitatea că uneori sîntem cu mult mai aproape de instinct — cu delicateţea noastră cu tot — decît de raţiune ; mult mai aproape de lupta fizică decît de cea de idei. Să avem curajul acesta, să recunoaştem cîteodată şi în lupta de idei urmele vechi ale altoirii cu pumnul.

Nu l-am aplaudat pe Clay, „Puiul plouat", cînd „Basculanta cu ciment" argentinian, derapînd, după laterala de stînga, s-a prăbuşit în prăpastia lăudăroşeniei preliminare.

M-am gîndit la poemul dinaintea meciului, ascultat cu religiozitate de suporteri.

În viaţă nu se întîmplă şi probabil nici nu e bine să se întîmple tot ce scrie într-un poem.

Altfel toţi poeţii s-ar face boxeri.

SUPLINITOR IX

COMPOZIŢIE de TIBERIU NICORESCU

ANIVERSĂRI U. N. E. S. C. O.

UN POET SPANIOL: GUSTAVO ADOLFO BECQUER

1836 — 1870

Rime

II. *Ca briza ce-nfioară în faptul serii*
însingeratul cimp de bătălie,
împrăştiind miresme şi armonie,
trecea cîntînd, în dulcea-i nebunie ;

simbolică întrupare a durerii,
rătăcitoare-n noapte se arată
Otelia, de-un bard englez cîntată,
într-o poveste tristă de-altădată.

XVII. *Pămînt şi ceruri, toate-s ale mele*
şi sufletul mi-e astăzi însorit ;
azi cred în Dumnezeu... căci am zărit-o
şi m-a privit !

XXI. *Ce-i poezia ?, mă întrebi, sălăindu-ţi*
în ochii mei, privirea de azur.
O, cum nu ştii, iubito? Poezie,
eşti pentru mine, tu.

XXIII. *Ţi-aş pune o lume întreagă la picioare*
de m-ai privi, şi cerul ţi l-aş da
pe un suris. Iar de m-ai săruta...
O, nu ştiu ce n-aş da pe-o sărutare !

XXXVIII. *Sînt vînt suspinele, şi-n vînturi zboară,*
iar lacrimile, riu, se varsă-n mare.
Dar, doamna mea, răspunde-mi, unde-s oare
uitatele iubiri de-odinioară ?

LIII. *Veni-vor iar cernite rîndunele*
şi cuibul sub balcon şi-or anina,
în joc, cu-aripile vor bate-n geamuri,
din nou te vor chema.
Dar cele care zborul şi-l opreau
norocul meu să-l vadă în frumuseţea ta
şi numele ni-l învăţau, ...pe-acelea
nu le vom revedea !

Veni-vor iar gingaşele zorele
să urce zidul, în grădina ta,
iar seara, încă mai frumoasă, floarea
petalele-şi va răsfira.

Dar cele-a căror rouă ne părea
că-n stropi de lacrimi, tremurînd, cădea
pe-obrajii zilei, ...o, nicicînd, pe-acelea
nu le vom revedea !

Cuvintele de dragoste nebună
suna-vor iarăşi la urechea ta
şi poate inima, din somnul ei
adînc, ţi-or deştepta.

Dar mut şi uluit, îngenunchea
ca la altarul unui Dumnezeu,...
nu te-amăgi, nu te-or iubi aşa
cum te-am iubit doar eu !

LXXV. *Descătuşat de mantia-i de humă,*
al nostru suflet nu se-naltă oare,
cînd somnul tainic ne închide pleoapa
cu degete uşoare ?

Şi, călător în infinite spaţii,
străbate a haosului veşnicie
şi-şi regăseşte, în înalturi, fraţii...
adevărat să fie ?

Desprins de omeneasca lui povară,
va fi-ntrupînd ideea în abis ?
Să poată exista în neliinţă,
aievea e, sau vis ?

Ca dîra stelei ce-a căzut în noapte,
păstra-va urma vrăjii ce-l îmbată ?
De desfătări, de-aceste dulci himere
şi-o aminti vreodată ?

Nălucile cu lumea lor bizară
vor fi fiind în noi, sau în afară ?
De unde îi cunosc pe-aceşti străini ?
Din care lume vin ?

În româneşte de
Venera Mihudana DIMULESCU

Florenţa

Oraş din insula
scufundată în
inima mea..
QUASIMODO

Cobor suta de trepte de la San Miniato. Oraşul îmi pare o parte din fresca lui Benozzo Gonzzeli.

Niciodată, nicăieri, n-am văzut atîta linişte. Pe străzile înguste ea curge ca un riu nevăzut. Paşii oamenilor se contopesc cu filfiitul aripilor de porumbei Dar norii lasă umbre ce par duse de ape în vale spre Arno, mici corăbii de hîrtie în care pluteşte ceva din noi.

...În jurul Campanilei lui Giotto se fugăresc porumbeii Poate e un joc ştiut doar de ei. Poate simt încă în aer vibraţiile ultimei zvîcniri a Vezuviului.

.. Sclavii lui Michelangelo se frămîntă în piatra care-i ţine încătuşaţi. Am văzut undeva în Veneto trunchiuri contorsionate de arbori aduşi de ape. Aceeaşi împresie de forţă copleşitoare Doar David îi priveşte neclăsător în superba-i măreţie albă. Parcă o aripă tresare lîngă umărul meu...

La Ufizzi mă duc dis de dimineaţă. Mă duc direct la marele laviu al lui Leonardo, mă aşez în faţa Madonei şi în tăcere, fără să ştie nimeni ne privim.

...În Galeria Autoportretelor, mai toţi se uită spre dreapta. De unde ştiau ei că de acolo vor privi mereu forfota de pe Ponte Vecchio.

Cîtă forţă şi sinceritate la Cimabue. Primitivii, anonimii, toţi la un loc. ce Colos ! Sigur că sentimentul pietăţii începe lîngă acesti păstori cu obrajii încă îmbujoraţi pictaţi de Giotto. Pe paiştile albastre pictate de el, miei zburdă luîndu-se la întrecere cu norii. ...Tizian, aici, e singur Are măreţia superbă a vulturului. Nudurile lui întorc ostentativ spatele. Doar ochii Mariei te privesc albaştri, înainte deschis. Iau cu mine această privire şi în umbra caselor înalte caut cerul cu ochii, să-l unesc prin mine cu privirea Ei.

Mihu VULCĂNESCU

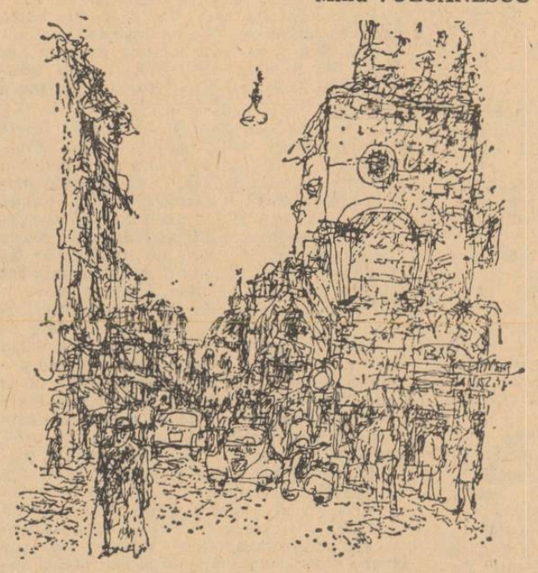

confidenţele unui maniac

A fi raţionalist

A fi raţionalist nu e la îndemîna oricui. În primul rînd desigur, nu e la îndemîna celor care din lenea minţii şi nerăbdarea inimii fug de raţiune şi hulesc împotrivă-i. Dar nu e nici la îndemîna celor care din lipsă de imaginaţie, din uscăciunea inimii şi într-un fel de bigoţie întoarsă nu cred decît în raţiune, limitînd-o intolerant. Suficienţa acestora îi împiedică să vadă cît de departe poate merge raţiunea şi cît de mult poate ea cuprinde. Ei îşi prescriu un perimetru foarte mărunt al cunoaşterii şi înţelegerii, dincolo de care nu presimt nimic; se mişcă pe o parcelă cunoscută şi luminoasă, ca nişte poltroni ce se tem de întuneric. Drumul raţiunii e însă spre necunoscut şi tenebre; ea nu se mulţumeşte niciodată cu ea însăşi şi tinde mereu să ajungă la ceea ce o depăşeşte: această năzuinţă este transcendere iar perspectiva ei este metafizică. Elanul acesta al raţiunii, conştientă de sine şi ambiţioasă, se numeşte raţionalism.

Raţionalismul nu exclude iraţionalismul, căci de vreme ce acesta există raţiunea nu-l poate ignora, chiar dacă nu-l elucidează. „Le coeur a ses raisons que la raison ne connaît pas", spunea Pascal, ceea ce nu înseamnă deloc o abdicare a raţiunii ci, dimpotrivă, punerea unei probleme în loc de a o eluda. În schimb raţionalismul a supus dubiului metodic şi a recuzat radical două surse de eroare în cunoaştere: invocarea autorităţii şi empirismul. Contestînd autoritatea epistemologică de atunci a aristotelismului, nu-l contesta, firește, pe Aristotel, după cum neadmiţînd ca temei al cunoaşterii testimoniul simţurilor nu excludea experienţa. În afară de **Discursul asupra metodei** şi de **Meditaţiile** lui Descartes, una din cele mai tranşante şi clare expuneri a punctului de vedere raţionalist o dă Pascal în **Prefaţa la tratatul asupra vidului.** Îl pomenesc aici, încă odată, fiindcă din cauza experienţei sale mistice lumea uită că el a fost unul din cei mai mari raţionalişti (cele cîteva şicane făcute lui Descartes în **Pensées** nu sînt decît „querelles de famille"). Amintitul tratat asupra vidului a rămas nescris dar prefaţa e posterioară „convertirii" autorului; a fi raţionalist înseamnă a nu slăbi nici un moment observaţia celei mai severe discipline a demersului mental, a nu accepta nici o teză care să nu decurgă în mod necesar din premizele verificate anterior şi întemeiate pe o evidenţă primă, indubitabilă şi apodictică. Raţionalismul presupune o totală putere de abstragere, o radicală despuiere a spiritului de orice solicitare accidentală, adică o stare de vacuitate internă şi de veghe ca cea pe care o presupune şi mistica; dealtfel nu mistica e incompatibilă cu raţiunea ci misticismul Mistica e un stadiu limită de cunoaştere, ce se poate atinge la capătul unui drum controlat de raţiune; presupune o luciditate extremă şi o tehnică riguroasă; obiectivul ei e dealtminteri concordant cu al raţiunii şi stimulator pentru ea: detectarea unei **res abscondita** şi **elucidarea** (nu eludarea!), adică luminarea misterului; deosebirea e că raţiunea o face conceptual şi discursiv, deci pe cale **mediată**, nu analogică şi imediată cum o face mistica.

Misticismul în schimb e o secularizare, o tragere la ştanţă a ceea ce se postulează ca excepţie; el eludează totalmente metoda adică literal: drumul, şi obnubilează orice luciditate; e iluzoriu şi inoperant în propria sa finalitate căci fără luciditate şi disciplină nu se poate obţine nimic. Misticismul e o demagogie, o ciudă a neputinţei, complet străină de marea combustie spirituală a lui Pascal, omul care a definit pentru totdeauna structura şi funcţia spiritului geometric. Tot Pascal e acela care a scris, în **Discours sur les passions de l'amour** cuvintele cele mai memorabile ale etosului raţionalist, anume că raţiunea şi iubirea sînt unul şi acelaşi lucru. Cam acesta e şi sensul general ce se degajă din **Traité des passions** al lui Descartes, care spune că raţiunea poate să călăuzească, împlinindu-le, toate pasiunile dintre care cea mai înaltă preţuire o acordă generozităţii şi curajului Pasiunile vaste, consecvente şi tari, arderile spirituale la flacăra albă a supremei incandescenţe, perseverenţa netulburată a cunoaşterii, libertatea spiritului potenţată, cum spunea Valéry, de extrema rigoare, toate acestea dau raţionalismului marele stil pe care-l găsim la Pascal, Retz, dna. de Sévigné, La Fontaine, Saint-Simon şi Racine, şi care s-a încorporat în clădirile, grădinile şi mobilierul Marelui Secol.

Raţionalismul nu a expirat cu acea epocă; oricînd şi oriunde se manifestă, îl putem recunoaşte după siguranţa suverană a unui stare mare stil.

Alexandru PALEOLOGU

A apărut

ALMANAHUL LITERAR 1971

Într-o ţinută grafică excepţională întrunind colaborarea a peste 360 de scriitori. oameni de artă şi publicişti de renume. **Almanahul literar 1971** va satisface gusturile cele mai exigente ale cititorilor.

Cele 500 de pagini bogat ilustrate ale **Almanahului literar 1971** conţin literatură inedită — poezie, proză, teatru, memorii, eseuri; rubrici de teatru, film, plastică, sport, umor, automobilism ; de asemeni, o atractivă şi documentară rubrică feminină.

În **Almanahul literar 1971,** semnează printre alţii : Victor Eftimiu, Zaharia Stancu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, Eugen Ionescu, Nicolae Dunăreanu, Maria Banuş, Meliusz Jozsef, Vladimir Streinu, Nichita Stănescu, Ben. Corlaciu, Eugen Barbu, Leonid Dimov, Nina Cassian, Emil Giurgiuca, Ion Dodu Bălan ,Pop Simion, Mircea Horia Simionescu, Petre Stoica Lucia Demetrius, Szasz Jànos, Saşa Pană, Demostene Botez, Ion Lăncrănjan, Radu Boureanu, Veronica Porumbacu, Nicolae Argintescu-Amza, Doina Sălăjan, Ion Horea, Ion Pascadi, Teodor Păcă, Arnold Hauser, Vlaicu Bârna, Anghel Dumbrăveanu, Radu Cirneci, Tudor Muşatescu, Cezar Ivănescu, Ion Pas. Ludovic Antal, Alexandru Balaci. Dragoş Vrînceanu, Tatiana Nicolescu, Ion Băieşu, Teodor Mazilu, Gabriela Melinescu, Tudor George, Claus Stephani, Gheorghe Astaloş, Mihai Bărbulescu etc.

Pagini de asemeni inedite din: Tudor Arghezi, George Bacovia, Hortensia Papadat-Bengescu, Tristan Tzara. Şt.O. Iosif, Garabet Ibrăileanu, Ion Minulescu etc.

Almanahul literar 1971 cuprinde şi numeroase reproduceri de artă, în planşe color.

Mai semnează în **Almanahul literar 1971 :** Hafez, Stephane Mallarmé, André Frenaud, Robert Rojdestvenski Lars Gustavsson, Alain Guillermon, Jonathan Swift, Agatha Cristie, Monique Welger Labidoire.

În cadrul rubricilor speciale de teatru, film, plastică, semnează : Petru Comarnescu, Modest Morariu, Sabin Bălaşa, Lucian Pintilie, Paolo Magelii, Dinu Cernescu etc.

Paginile dedicate sportului sînt susţinute de scriitorii : Eugen Barbu, Ion Băieşu, Teodor Mazilu, Romulus Balaban, Victor Bănciulescu.

În **Almanahul literar 1971,** mai găsiţi : umor, cuvinte încrucişate, moda anului 1971 documente literare şi artistice etc.

Reţineţi, deci, din timp **Almanahul literar 1971,** o inedită enciclopedie ilustrată a literaturii şi artei.

punct şi virgulă

Eminescu la radio

Victor Crăciun a strîns şi a comentat toate materialele literare şi artistice care s-au difuzat la posturile noastre de radio pe tema vieţii şi operei lui Eminescu. Cartea care cuprinde aceste comentarii istorico-literare, apărută zilele acestea, editată de Comitetul pentru cultură şi artă al judeţului Botoşani (botoşenenii vor să publice cercetări privind toate personalităţile ce au plecat de acolo — Eminescu, Iorga, Luchian, Bănciilă), este în realitate o carte de studii organizate cronologic : primele emisiuni radiofonice, creaţia lui Eminescu la radio, contribuţii şi conferinţe, trei exegeţi eminescieni la microfon (Perpessicius, Călinescu, Vianu), manifestări festive, publicistică radiofonică, lecturi sadoveniene, lectura lui Vraca sau Manolescu etc. Lui Victor Crăciun i se datoreşte descoperirea unor manuscrise inedite în arhiva radiodifuziunii, manuscrise aparţinînd unor mari scriitori români, pe care în parte le-a publicat. Carte de informaţie dar şi de comentariu de specialitate, cercetarea lui Victor Crăciun este o contribuţie utilă deopotrivă istoriei literare ca şi istoriei publicisticei noastre. Autorul n-a transcris decît materialele de mare valoare (aparţinînd unor mari creatori) şi a rezumat numai conferinţele de circumstanţă. Pentru eminescologia actuală aceste pagini constituie un aport.

Emil MANU

Manuscrisele româneşti ale lui Tristan Tzara

Sub acest titlu a apărut în primul număr al revistei Manuscriptum, **la rubrica „Spicuiri", o notă (semnată C.B.) în care se face bilanţul producţiei începuturilor poetice ale lui Tristan Tzara, adică a poeziilor elaborate în româneşte. Acele două pagini se încheie astfel : „Speranţa că în arhiva poetului de la Paris, s-ar mai găsi ceva din reminescenţele elaborărilor sale în limba română, a fost spulberată de acelaş Cl. Sernet care la cercetarea postumă a acesteia n-a găsit decît un poem, inrudit cu Glas (cf. Saşa Pană, Viata românească, nr. 11/1967). // Mai putem bănui, totuşi, pe undeva existenţa unor manuscrise româneşti uitate, a unor caiete de poezie nebăgate în seamă ? Altminteri, trebuie să conchidem că faza constructivă, pe care Sernet încearcă să o fixeze ca atare, în atenţia biografilor lui Tzara, rămîne atît de puţin reprezentată în producţiuni poetice ?"**

La care ne îngăduim să răspundem : Cu prilejul călătoriei noastre la Paris, în toamna anului 1969, am putut descoperi şi aduce fotocopiate 20 de poeme necunoscute, scrise de Tristan Tzara înainte de plecarea sa la studii în Elveţia, la Zürich, şi care de curînd fuseseră găsite în imensa arhivă a poetului, care a cerut cîţiva ani ca să fie inventariată. Şi cine ne împiedică să presupunem că se vor mai găsi file cu atare compuneri ?

Aceste 20 de poeme (7 cu titlu dat de autor şi 13 cărora le-am dat titlu din primele vocabule ale întîiului vers), împreună cu cele 11 apărute în cartea întocmită de noi în 1934 (editura unu) şi cu cele 5 „uitate" în arhiva Ion Vinea precum şi o poemă tradusă din Walt Whitman se află în curs de apariţie la Editura Cartea românească. Şi de astă dată, respectînd dorinţa — atît de sugestiv manifestată — ilustrului poet şi temerar răsturnător de şabloane, nu am inclus cele patru poezii (minulesciene) scrise la nici 15 ani, care au apărut în cele 4 numere ale revistei Simbolul (noiembrie şi decembrie 1912). Această nouă ediţie — autorizată de savantul atomist Christophe Tzara, fiul poetului, — se va intitula exact ca şi culegerea noastră din 1934 : „Primele poeme ale lui Tristan Tzara urmate de Insurecţia de la Zürich de Saşa Pană". Dar Insurecţiei am adăugat un post scriptum care se vădea necesar în lumina celor trăite la festivităţile cincantenarului primului Manifest Dada care s-au desfăşurat la Paris în primăvara anului 1966. Dar atunci, arhiva nu fusese încă cercetată.

Mai completez informaţiile apărute în revista Manuscriptum **cu unele precizări : Din cele cinci poeme „uitate", în afara celor două apărute în** Steaua (Cluj), **am oferit spre publicare şi a mai apărut una („Elegie") în** Cadran mureşean **(august 1970). În aceeaşi revistă a apărut şi partea a doua a poemului „Insomnie", din lotul celor descoperite la Paris. Partea întîia a poemului „Insomnie" şi „Călătorie" (din acelaş lot de inedite) apar în** Almanahul scriitorilor **pe anul 1971. În ce priveşte partea a doua a poemei „Furtuna şi cîntecul dezertorului", descoperită după difuzarea plachetei, am publicat-o în revista lunară** Azi **(întemeiată de Zaharia Stancu), anul III, nr. 4, octombrie 1934.**

Saşa PANĂ

Brecht despre Kafka

Brecht era de părere că în opera sa Kafka a tratat o singură temă, pe baza căreia a ştiut să creeze, totuşi, variante magistrale, şi anume, spus în chipul cel mai general, „tema uimirii", „uimirea unui om care simte uriaşe zguduiri vestindu-se în toate domeniile, fără a putea să se adapteze el însuşi acestei noi stări de lucruri". Este scriitorul care „descrie toate fenomenele pe cale de transformare, deşi nu înţelege această transformare ; de aceea la el uimirea se amestecă totdeauna cu neliniştea pricinuită de spaimă".

Kafka nu domină schimbările sociale ale vremii, aşa încît „nu poate descrie nici un eveniment, în sensul în care înţelegem noi, fără să-l deformeze. Cu alte cuvinte, tot ceea ce scrie reprezintă oarecum altceva decît lucrul în sine. În prezenţa permanentă a lucrurilor deformate stă explicaţia notei de serios inconsolabil, deznădejdea pe care o citeşti în privirile scriitorului însuşi".

Aşadar Brecht vedea „mişcarea" din opera lui Kafka legată de o deformare a lucrurilor, exprimînd neliniştе şi deznădejde. Sau, Kafka, scriitorul profetic : „La el, sub acele ciudate deghizări se găsesc prefigurate multe aspecte sociale pe care puţini oameni puteau să le desluşească în epoca apariţiei cărţilor sale. Democraţiile burgheze aveau — ca să spunem aşa — dictatura fascistă în sînge, iar Kafka a prevăzut cu o intuiţie sublimă înfiinţarea lagărelor de concentrare, veşnicele ilegalităţi, regimul absolutist al aparatului de stat, existenţa lugubră — totul aidoma unui coşmar...".

Atmosfera de impas, de situaţie fără ieşire, care se desprinde din opera sa — amintindu-i lui Brecht de inscripţia de pe poarta infernului dantesc — este atît de puternică încît cititorul are nevoie de „o cheie ca pentru a descifra un cod secret" dacă vrea să pătrundă esenţa creaţiei lui Kafka.

Revoluţia literară americană

Înainte de revoluţia americană, cu greu s-ar fi putut imagina o literatură americană aparte faţă de tradiţia literară engleză sau vest-europeană (franceză, spaniolă). Coloniile începuseră să de dezvolte intelectualiceşte, ca nişte teritorii îndepărtate ale Imperiului Britanic, iar literatura era scrisă aproape exclusiv în limba engleză. De aceea, eforturile americanilor pe tărîm literar aveau să fie multă vreme doar contribuţii în cadrul literaturii engleze substanţiale.

Aceasta era situaţia în coloniile din America de Nord de-a lungul secolului XVIII şi chiar după ce independenţa politică fusese cîştigată, deoarece din punct de vedere economic şi intelectual se simţeau mai legate de metropola britanică decît între ele. Un poem de Edward Taylor sau un eseu de Benjamin Franklin puteau fi socotite americane, să însumeze, în acelaşi timp, criteriile celei mai minuţioase judecăţi de critică literară, dar fără a exista un filon consistent al literaturii naţionale în America, pînă tîrziu, în veacul XIX. Acest fapt se datora lipsei, cu desăvîrşire a ceea ce se numeşte tradiţie culturală unitară în Lumea Nouă, neexistînd deopotrivă nici condiţiile necesare exprimării estetice şi nici climatul de comunicare propice unei evoluţii.

Victoria revoluţiei din America, prin înfăptuirea independenţei politice — crearea Statelor Unite ale Americii, alcătuite din treisprezece foste colonii franco-engleze — înseamnă momentul de început al unei culturi naţionale turnate în tipare, în modalităţi de expresie autotone, atît pe tărîm literar cît şi artistic, în general. În anii imediat după 1783, pe plan politic, entuziasmul revoluţionar a fost canalizat către o independenţă a literaturii, străbătînd un drum lung pînă la apariţia unei literaturi specific americane, o dată cu scrierile lui Poe, Emerson, Thoreau, Hawthorne, E. Dickinson, Melville etc.

Primele documente în majoritate prefeţe la poeme, piese de teatru, romane sau culegeri de eseuri — erau eforturi susţinute de a făuri o literatură americană autentică ; lupta bazată şi pe coordonate critice se purta în coloanele revistelor vremii, în cadrul unor întruniri de intelectuali (de exemplu, Phi Beta Kappa). Critica s-a dezvoltat îndeosebi înrîuită de scrierile lordului Kames (Elementele criticii, 1762), **Archibald Alison, Coleridge, asupra poetului Emerson şi a transcendentaliştilor. Ultimii ani din veacul XVIII reprezintă, pe plan literar, ani de înfrîngere, şi mai mult chiar, documentele vremii demonstrează că începutul secolului XIX este o perioadă de nesiguranţă în raport cu însăşi existenţa naţională. Aşa numitul „război din 1812", atît de neconcludent pe tărîm politic, a însemnat totuşi, ca dezvoltare culturală, o adevărată piatră de hotar. Înainte de 1815, autorii americani se străduiau să-şi limiteze experienţele triste, trăite pe un continent primitiv şi ostil, la nişte forme şi procedee literare citadine şi mercantile de tip londonez. După 1815, ei au căutat mai întîi să înţeleagă experienţa în sine şi apoi i-au dat frîu liber să-şi găsească modalităţi proprii de expresie. Abia de acum încolo problema creări unei literaturi naţionale avea să devină cu mult mai acută şi mai complexă.**

Nic. POPESCU

Hemingway văzut de el însuşi

Hemingway văzut de el însuşi ar fi trebuit să fie intitulată cartea apărută mult după moartea tragică a celebrului romancier american — „Islands in the Stream", lucrarea proiectată ca una din părţile unei trilogii, alături de Bătrînul şi Marea **scrisă în acelaşi an. Cartea reprezintă trei povestiri, avînd ca legătură doar pe narator, pe Thomas Hudson, pictor, erou purtînd multe din trăsăturile fizice şi datele biografice ale lui Hemingway.**

Cartea a fost „sfîşiată, ca un hoit de leu bătrîn" de toţi cronicarii americani şi englezi, spune recent un critic. Valoarea ei literară este indiscutabilă. Deci care ar putea fi motivul acestei respingeri unanime ? Hemingway a creat în opera lui un erou — anti-erou, ca în „Bătrînul şi Marea", ca în „Cui îi bate ceasul". Acest tip de erou hemingwaian a avut tot timpul să se defineacă în memoria imaginativă a cititorilor, implicit a criticilor literari. Ori în cartea postumă, eroul celor trei povestiri este un om obosit de viaţă, dornic de moarte, un om care într-o zi îşi va trage un glonţ în cap, dintr-o supremă neputinţă de a-şi mai continua existenţa.

Hemingway ne-a lăsat moştenire o imagine, să-i spunem, falsă despre el însuşi, prin eroii lui care nu se lasă doboriţi nici în faţa celor mai lacomi rechini, prin povestirile de vînătoare şi de război autobiografice. Aici Eroul se confundă cu Autorul.

Atunci cum să se accepte, zece ani de la dispariţia acestui personaj aproape mitic, o imagine a lui complet diferită, dezvăluită tot într-o operă literară ? Nu, categoric nu ! Cartea trebuie să fie criticată, Hemingway să rămînă eroul flegmatic şi atît de plin de vitalitate, nicidecum un om care n-a mai vrut să poarte imaginea şi îndatoririle unui personaj auto-creat, şi care a fugit de toate, aşa cum este pictorul Thomas Hudson din Islands in the Stream

COMPILATOR

TOMA ROATĂ : JOCUL CAPREI

baudelaire

Mici poeme în proză

Străinul

— Spune-mi, omule enigmatic, pe cine iubeşti mai mult ? pe tatăl tău, pe mama ta, pe sora ta, sau pe fratele tău ?

— N-am nici tată, nici mamă, nici soră, nici frate.

— Pe prietenii tăi ?

— Folosiţi un cuvînt al cărui înţeles mi-a rămas necunoscut pînă astăzi.

— Patria ?

— Nu ştiu pe ce latitudine se află.

— Frumuseţea ?

— Aş iubi-o cu drag, zeiţă şi nemuritoare.

— Aurul ?

— Îl urăsc cum îl urîţi dumneavoastră pe Dumnezeu.

— Atunci ce iubeşti, străinule ciudat ?

— Iubesc norii... norii care trec... acolojos... fermecătorii nori !

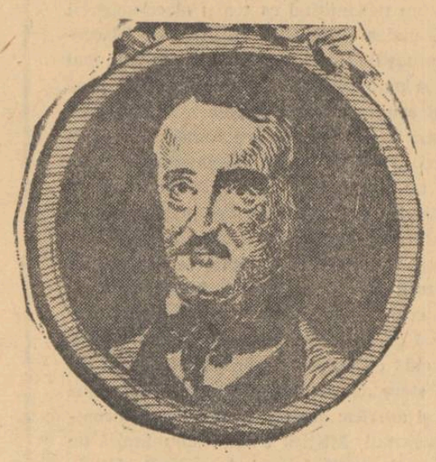

Frumoasa Dorotheea

Soarele copleşeşte oraşul cu lumina sa limpede şi teribilă ; nisipul e orbitor, iar marea scînteietoare. Lumea stupefiată se tolăneşte moleşită şi-şi face siesta, o siestă care-i un fel de moarte plăcută în care cel care doarme moţăind, gustă voluptăţile sale.

Totuşi Dorotheea, puternică şi mîndră ca soarele, înaintează pe strada pustie, singură în viaţă la această oră sub uriaşul azur, lăsînd pe lumină o pată strălucitoare şi neagră.

Înaintează, legănîndu-şi molatec torsul subţire pe şoldurile late. Rochia din mătase mulată pe trup, de un roz deschis, contrastează viu cu opacitatea pielii şi-i desenează exact talia prelungă, spatele scobit şi gîtul plăpînd.

Umbrela sa roşie, prin care se cerne lumina, îi proiectează pe faţa întunecată fardul roşietic al reflectelor sale. Greutatea părului ei bogat aproape albastru îi trage înapoi capul gingaş şi-i dă un aer triumfător şi leneş. Cerceii grei cu pietre preţioase şoptesc tainic la urechile sale micuţe.

Din cînd în cînd briza mării îi ridica rochia vaporoasă şi-i dezvelea pulpa lucioasă şi superbă ; iar piciorul ei, asemenea picioarelor de zeiţă din marmoră pe care Europa le are în muzeele sale, îşi lasă fidel amprenta pe nisipul fin. Căci Dorotheea e peste măsură de cochetă încît plăcerea de a fi admirată învinge la ea orgoliul sclavei şi, deşi liberă, merge fără pantofi.

Înaintează astfel, armonios, fericită de a trăi, şi surîzînd cu un surîs alb, ca şi cum ar zări departe în spaţiu o oglindă în care să-şi privească mersul şi frumuseţea.

La ceasul la care pînă şi cîinii gem de durere sub soarele muşcător, ce motiv serios o determină pe leneşa Dorotheea, să meargă astfel, frumoasă şi rece ca bronzul ?

De ce şi-a părăsit cămăruţa aşa de cochet aranjată, din care florile şi rogojinile fac, cu aşa de puţine cheltuieli, un budoar perfect ; în care găseşte atîta plăcere să se pieptene, să fumeze, să se răcorească sau să se privească în oglinda marilor sale evantaie din pene, în timp ce marea, care bate plaja la o sută de metri de acolo, devine pentru reveriile sale nestatornice, un puternic şi monoton acompaniament, iar oala de fier, în care fierbe o iahnie de crab cu orez şi cu şofran, îi trimite, din fundul curţii, parfumurile sale excitante ?

Poate are o întîlnire cu vreun tînăr ofiţer care, pe alte plaje, i-a auzit pe camarazii săi vorbind de frumoasa Dorotheea. Negreşit ea-i va cere, modesta creatură, să-i descrie balul de la Operă, şi-l va întreba dacă se poate merge acolo în picioarele goale, ca la hora de duminică, unde chiar bătrînele Cafrine se îmbată şi se înfurie de bucurie ; şi dacă doamnele sînt mai frumoase decît ea.

Dorotheea e admirată şi răsfăţată de toţi, şi ar fi foarte fericită dacă n-ar fi obligată să adune piastru cu piastru pentru a-şi răscumpăra surioara care are unsprezece ani şi e destul de coaptă şi destul de frumoasă ! Va reuşi, fără îndoială, buna Dorotheea ; stăpînul copilei e atît de avar, prea avar pentru a înţelege o altă frumusete decît cea a banilor

Camera cu două feţe

O cameră care îmbie la reverie, o cameră într-adevăr *spirituală*, o cameră în care atmosfera călduţă este slab colorată în roz şi albastru.

Sufletul se scaldă în lîncezeala aromatizată de regret şi dorinţă. E ceva crepuscular, de albastru şi roz ; un vis de voluptate în timpul unei eclipse.

Mobilele au forme alungite, abătute, moleşite. Parcă-ar visa ; s-ar zice că duc o viaţă somnambulică, ca vegetalul şi mineralul. Stofele vorbesc o limbă mută, ca florile, ca văzduhul, ca apusurile de soare.

Pe pereţi nici o nelegiuire artistică, Faţă cu visul pur, cu impresia neanalizată, arta definită, arta pozitivă este o blasfemie. Aici totul are suficientă luminozitate si delicioasa obscuritate a armoniei.

O mireasmă abia simţită a obiectelor alese de cea mai bună calitate, în care se amestecă o foarte uşoară umezeală, înoată în această atmosferă în care spiritul toropit este legănat de senzaţii de seră caldă.

Muselina cade ca ploaia îmbelşugată în faţa ferestrelor şi înaintea poetului ; se desface sigură de ea în cascade de zăpadă. Pe pat se află culcat Idolul, stăpîna viselor. Dar cum de se află aici ? Cine a adus-o ? ce putere magică a aşezat-o pe tronul visării şi voluptăţii ? Dar ce importantă are ? Iat-o ! o recunosc.

Iată aceşti ochi a căror flacără străpunge amurgul ; aceşti subtili şi teribili ochi, cărora le recunosc acea nemaipomenită maliţie ; ei atrag, subjugă, devoră privirea imprudentului care-i contemplă. În mai multe rînduri am cercetat aceste stele negre care aţîţă curiozitatea si admiratia

Ce demon binevoitor mi-a dat să fiu înconjurat de mister, de tăcere, de pace şi de parfum ? O, fericire cerească ! ceea ce numim de obicei viaţă, chiar în desfăşurarea ei cea mai fericită, n-are nici o legătură cu această viaţă supremă de care eu abia acum îmi dau seama şi pe care o savurez minut cu minut, secundă cu secundă.

Nu ! nu mai sînt minute, nu mai sînt secunde ! Timpul a dispărut : Eternitatea este cea care domneste, o eternitate de delicii !

Dar o lovitură puternică, grea, a răsunat în uşă, şi, ca-n visele de groază, mi s-a părut că primesc o lovitură de hîrlet în stomac.

Şi apoi a intrat în Spectru. Este un portărel care vine să mă chinuie în numele legii ; o concubină netrebnică, care vine să-şi strige mizeria şi să adauge trivialităţile vieţii sale la durerile din viaţa mea ; sau mai curînd un curier al vreunui director de ziar care reclamă continuarea manuscrisului.

Camera paradiziacă, stăpîna viselor, *Silfida*, cum zicea marele René, toată această magie a dispărut o dată cu bătaia în uşă a Spectrului.

Ce oroare ! îmi amintesc ! îmi amintesc ! Da ! această cocioabă, această aşezare de veşnică plictiseală, este într-adevăr a mea. Iată mobilele ridicule, colbăite, ştirbe ; soba fără flăcări şi fără jăratic, mînjită de scuipături ; ferestrele triste pe care ploaia a lăsat dîre în praful de pe ele ; manuscrisele cu ştersături sau neterminate ; almanahul în care creionul a însemnat datele rău prevestitoare !

Şi acest parfum ca de pe altă lume, de care mă îmbătam cu o sensibilitate ascuţită, vai ! este înlocuit de un miros fetid de tutun amestecat cu nu ştiu ce fel de mucigai dezgustător. Acum, aici respiră rîncezeala dezolării.

În această lume strîmtă şi atît de dezgustătoare, un singur lucru cunoscut îmi surîde : fiola de laudanum ; o veche şi groaznică prietenă ; ca toţi prietenii, bogată în mîngîieri şi în trădări !

O, da ! Timpul a reapărut ; Timpul domneşte suveran acum, şi o dată cu hidosul bătrîn a sosit întregul său cortegiu demoniac de Amintiri, Regrete, de Spasme, de Temeri, de Angoase, de Coşmaruri, de Furii şi de Nevroze.

Vă asigur că acum clipele sînt puternic şi solemn accentuate, şi fiecare, ţîşnind din pendulă, spune : — „Eu sînt Viaţa, insuportabila, implacabila Viaţă".

Şi nu există în viaţa omului decît o clipă menită să dea o veste bună, *vestea cea bună*, care dă fiecăruia o teamă inexplicabilă.

Da ! Timpul domneşte ; şi-a reluat brutala dictatură. El mă împinge ca pe un animal, cu cele două arătătoare ale sale : — „Mînă, măgarule ! Asudă, sclavule ! trăieşte, osînditule !"

O moarte eroică

Fancioulle era un bufon minunat şi aproape prieten cu prinţul. Dar cum pentru toate persoanele dedicate comicului, treburile serioase au atracţii fatale, şi, cu toate că ar părea ciudat ca ideile de patrie şi de libertate să pună o stăpînire despotică pe creerul unui histrion, într-o zi Fancioulle intră într-o conspiraţie alcătuită din cîţiva gentilomi nemulţumiţi.

Se află peste tot oameni binevoitori care să denunţe puterii pe aceşti indivizi cu înfăţişare posomorîtă care vor să-i sărăcească pe prinţi şi să opereze schimbarea unei societăţi, fără să-i ceară acesteia părerea. Seniorii despre care era vorba au fost arestaţi, chiar şi Fancioulle, şi sortiţi unei morţi oarecare.

Aş fi crezut cu uşurinţă că prinţul fusese aproape necăjit găsindu-şi comediantul favorit printre răsculaţi. Prinţul nu era nici mai bun nici mai rău decît alţi prinţi, dar o sensibilitate excesivă îl făcea, în multe situaţii, mai crud şi mai despot decît toţi cei asemenea lui. Pasionat îndrăgostit de arte, foarte bun cunoscător de altfel, era într-adevăr lacom de voluptăţi. Relativ destul de indiferent faţă de oameni şi de morală, artist adevărat el însuşi, nu-şi ştia un duşman mai periculos decît plictiseala, şi eforturile ciudate pe care le făcea pentru a fugi de acest tiran sau pentru a-l învinge, i-ar fi atras, cu siguranţă, din partea unui istoric sever, epitetul de „monstru", dacă istoricului i-ar fi fost îngăduit, în preocupările sale, să scrie orice care să nu tindă numai la plăcere sau la uimire — una din formele cele mai delicate ale plăcerii. Marea nefericire a acestui prinţ fusese că el nu avusese niciodată un teatru destul de vast pentru geniul său. Există tineri Neroni care se sufocă în limitele prea strîmte şi cărora secolele viitoare le vor ignora întotdeauna numele şi dorinţele. Nepreţuita providenţă îi dăruise acestuia posibilităţi mai mari decît ţărişoarele pe care le stăpînea.

Deodată se zvoni că suveranul vroia să graţieze pe toţi conjuraţii şi la originea acestui zvon a fost anunţarea unui mare spectacol în care Fancioulle trebuia să joace unul din principalele şi minunatele sale roluri, şi la care ar asista, se spunea, chiar gentilomii condamnaţi ; semn evident, adăugau spiriritele superficiale, al tendinţelor generoase ale prinţului ofensat.

Din partea unui om atît de natural şi dinadins excentric totul era cu putinţă, chiar virtutea, chiar clemenţa, cu atît mai mult cu cît ar fi putut spera să-şi afle plăceri neaşteptate. Dar pentru cei care, ca mine, putuseră să pătrundă mai mult în profunzimile acestui suflet ciudat şi bolnav, era mult mai

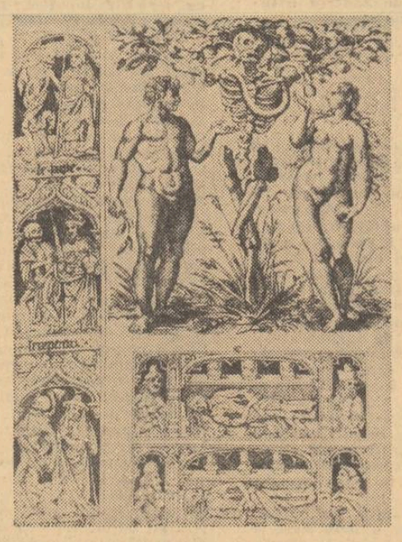

probabil că prinţul vroia să judece valoarea talentelor scenice ale unui om condamnat la moarte. El vroia să profite de această ocazie pentru a face o experienţă psihologică de un interes *capital*, şi să verifice în ce măsură facultăţile obişnuite ale unui artist puteau să fie alterate sau modificate de situaţia neobişnuită în care el se afla. Mai departe, exista în sufletul său o intenţie mai mult sau mai puţin hotărîtă de iertare ? Iată un punct care n-a putut să fie niciodată lămurit.

În sfîrşit, ziua cea mare a sosit şi această curte mică îşi desfăşura întreaga sa pompă, şi ar fi greu de conceput cel puţin dacă ai fi văzut, tot ceea ce clasa privilegiată a unui mic stat, cu posibilităţi restrînse, poate arăta în splendoare la o solemnitate adevărată.

Această solemnitate era de două ori adevărată, mai întîi prin magia luxului etalat, apoi prin interesul moral şi misterios de care era legată.

Jupînul Fancioulle excela mai cu seamă în roluri mute sau cu puţine replici, care sînt uneori principale în acele drame feerice al căror obiect este acela de a reprezenta simbolic misterul vieţii. El intră în scenă sprinten şi cu o dezinvoltură perfectă, ceea ce contribuie la întărirea ideii de blîndeţe şi iertare, în nobilul public.

Cînd se spune despre un actor : „Iată un bun actor", se foloseşte formula care implică faptul că sub personajul întruchipat se mai poate încă bănui actorul, adică arta, efortul, voinţa. Or, dacă un actor ar ajunge să fie oarecum personajul pe care trebuie să-l exprime, aşa cum minunatele statui ale antichităţii, înviate printr-o minune, trăind, mergînd, privind, ar exista în ideea generală şi confuză despre frumuseţe, ar fi, fără îndoială, un caz special şi totodată neprevăzut. Fancioulle a fost, în seara aceea, o perfectă idealizare, cu neputinţă de a nu o presupune vie, posibilă, reală. Acest bufon se ducea, venea, rîdea, plîngea, se zvîrcolea, cu o aureolă indestructibilă în jurul capului, invizibilă pentru toţi dar vizibilă pentru mine, şi în care se amestecau într-un ciudat amalgam. razele artei şi gloria martiriului. Fancioulle introducea, prin nu ştiu ce graţie specială, divinul şi supranaturalul pînă şi în cele mai extravagante bufonerii. Tocul meu tremură şi lacrimile unei emoţii mereu prezente îmi umplu ochii cînd încerc să vă descriu această seară de neuitat. Fancioulle îmi dovedea. într-o manieră decisivă. de necombătut. că betia artei este mai aptă decît oricare alta să acopere spaimele vidului, că geniul poate juca comedie pe marginea mormîntului cu o bucurie care-l împiedică să vadă mormîntul, pierdut, cum este, într-un paradis care exclude orice idee de mormînt sau de distrugere.

Tot acest public, atît de blazat şi de frivol cît putea să fie, se supuse repede atotputernicei dominatii a artistului. Nimeni nu se mai gîndea la moarte. la doliu sau la chinuri. Fiecare se dăruia, fără neliniste, multiplelor voluptăţi pe care le oferă vederea unei capodopere de artă vie. Exploziile de bucurie şi de admiraţie zguduiră în mai multe rînduri bolţile clădirii cu tăria unui tunet continuu. Însuşi prinţul, încîntat, îşi amesteca aplauzele cu cele ale curtii sale.

Totuşi, pentru o privire clarvăzătoare. încîntarea lui. în ceea ce îl privea, nu era curată. Se simţea oare învins în puterea lui de despot ? Umilit în arta de a înspăimînta şi de a amorţi spiritele ? Frustat de speranţele sale şi batjocorit în previziunile sale ? Cam astfel de presupuneri nu tocmai justificate, dar nu chiar nejustificabile, îmi treceau prin gînd în timp ce contemplam figura prinţului, pe care paloare nouă se adăuga mereu palorii obişnuite, aşa cum zăpada cade pe zăpadă. Buzele i se subţiau din ce în ce mai mult, şi în ochii lui se aprindea un foc lăuntric asemenea celui al geloziei şi ranchiunei, chiar în timp ce aplauda ostentativ talentele vechiului său prieten, bufonul ciudat, care parodia atît de bine moartea. La un moment dat, văzui pe Alteţa Sa aplecîndu-se spre un mic paj, aşezat în spatele său şi spunîndu-i ceva la ureche. Figura poznaşă a frumosului copil se ilumină de un zîmbet ; apoi el părăsi cu vioiciune loja princiară, ca pentru a îndeplini un comision urgent.

Cîteva minute mai tîrziu, un fluierat ascuţit, prelung, îl întrerupse pe Fancioulle într-unul din cele mai minunate momente ale sale, şi sparse totodată urechile şi inimile spectatorilor. Şi din colţul sălii de unde ţîşnise această dezaprobare neaşteptată un copil fugi într-un coridor, rîzînd înfundat.

Fancioulle, zdruncinat, trezit din visul său, mai întîi închise ochii, apoi îi deschise aproape imediat, holbîndu-se, deschise apoi gura ca pentru a respira spasmodic, se clătină puţin înainte, puţin înapoi, şi apoi căzu mort, ţeapăn, pe scîndurile scenei.

Fluieratul, iute ca o sabie, frustase într-adevăr pe călău ? Prinţul însuşi intuise puterea ucigătoare a şireteniei sale ? E îngăduit să ne îndoim. Va regreta el pe dragul şi inimitabilul său Fancioulle ? Este bine şi este drept să credem.

Gentilomii vinovaţi se bucuraseră pentru ultima oară de spectacolul de comedie. În aceeaşi noapte li se luară viaţa.

De atunci, mulţi mimi, foarte apreciaţi în diferite ţări ale lumii, au venit să joace în faţa curţii din... ; dar nici unul dintre ei n-a reuşit să amintească minunatele talente ale lui Fancioulle, nici să se înalţe pînă la aceeaşi *favoare*.

BAUDELAIRE
văzut de el însuşi

Tîrsul

Lui FRANZ LISZT

Ce e un tîrs ? În sensul moral şi poetic, e o emblemă sacerdotală în mîinile preoţilor şi al preoteselor celebrînd divinitatea a căror interpreţi şi servitori sînt. Dar fizic nu e decît un baston, un simplu baston, prăjină pentru hamei, arac de vie, uscat, dur şi drept. În jurul acestui baston, în meandre capricioase, se joacă şi se zbenguie lăstari şi flori, primele sinuoase şi fugare, celelalte aplecate ca nişte clopote sau ca nişte cupe răsturnate. Şi o glorie uimitoare ţîşneşte din această complexitate de linii şi de culori, tandre şi strălucitoare. N-ai zice că linia curbă şi spirală îşi prezintă omagiile liniei drepte şi dansează împrejur într-o adoraţie mută ? N-ai zice că toate aceste corole delicate, toate aceste cupe, explozii de mirosuri şi de culori, execută un mistic fandango în jurul bastonului hieratic ? Şi, totuşi, care muritor nesocotit va îndrăzni să hotărască dacă florile şi lăstarii au fost făcuţi pentru baston sau dacă bastonul nu e decît un pretext pentru a arăta frumuseţea lăstarilor şi a florilor ? Tîrsul este reprezentarea uimitoarei noastre dualităţi, stăpîn puternic şi venerat, scumpă Bachantă a Frumuseţii misterioase şi pasionate. Niciodată o nimfă exasperată de invincibilul Bachus nu-şi scuturâ tîrsul peste capetele însoţitoarelor sale înnebunite cu atîta energie şi capriciu aşa cum vă agitaţi voi geniul peste inimile fraţilor voştri. Bastonul este voinţa voastră, dreaptă, fermă şi neclintită ; florile, sînt promenada fanteziei voastre în jurul voinţei voastre ; este elementul feminin executînd în jurul masculului prestigioasele sale piruete. Linie dreaptă şi linie arabescă, intenţie şi expresie, rigiditate a voinţei, sinuozitate a verbului, unitate a scopului, varietate a mijloacelor, amalgam atotputernic şi indivizibil al geniului, ce analist va avea detestabilul curaj să vă împartă şi să vă separe ?

La Liszt, prin ceţuri, dincolo de fluvii, peste oraşe în care pianele vă cîntă gloria, în care tipografia vă tălmăceşte înţelepciunea, oriunde aţi fi, în splendorile oraşului etern sau în ceţurile ţinuturilor de vis care-l tămăduiesc pe Gambrinus, improvizînd cîntece de delectare sau de inefabilă durere, sau încredinţînd hîrtiei meditaţiile voastre greu de înţeles, cîntăreţ al Voluptăţii şi Angoasei eterne, filozof, poet şi artist, vă salut întru nemurire !

În românește de
VIOREL GRECU

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef : Ştefan Bănulescu
Redactori şefi adjuncţi :
Cezar Baltag, Fănuş Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacţie :
Constantin Ţoiu

REDACŢIA :
Bucureşti, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAŢIA :
Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : **Mircea Popescu**
Paginator : **Nicolae Ion**

NOUL TEATRU NAȚIONAL • ARTE • INEDITE TRISTAN TZARA

Anul XIII
Nr. 51 (451)
Sîmbătă
19 decembrie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Mărturii de istorie contemporană

Prea aproape de construcțiile la care sîntem martori și participanți, nu avem totdeauna exactă măsura și semnificația lor. Mai ales ideea că ele ne pot depăși ca timp, că vor putea deveni monumentele și mărturiile existenței și îndrăznelilor noastre, nu este prima care ne vine în gînd. Prinși de greutatea efortului zilnic de lucru, măreția acestor construcții e posibil să ne scape. Obișnuiți să le vedem ridicîndu-se și să le simțim apoi familiara prezență, le considerăm utile doar timpului nostru. Pe cînd ele se vor desprinde cu noblețe de noi. Primind marca istoriei și durabilității, vor fi peste vremi probele materiale inestimabile ale muncii, gîndirii și creației noastre, în fond ale destinului nostru încorporat la esențialele fapte ale țării.

Sînt, în existența și eforturile unui popor, construcții care chiar din momentele ridicării și încheierii lor dau tuturora un puternic sentiment al istoriei, fără a mai fi nevoie de scurgerea timpului pentru a fi privite cu unanimă admirație și a li se acorda o valoare unică. Anul 1970 poate fi numit, pentru noi, un an al unor astfel de construcții.

Pe fondul marilor șantiere desfășurate pe întinsul țării, s-au conturat cu claritate impunătoarele imagini industriale de la Porțile de Fier, și tuturora ne stăruie în minte aceste monumentale cetăți ale energiei, ridicate în albia fluviului, împliniri de eforturi imense și de eroism. În acest an, Dunărea, la intrarea în țară, prin construcțiile hidro-energetice de la Porțile de Fier, și nu departe de vărsare, prin noul Pod de la Giurgeni, a fost încununată cu două coroane ale civilizației moderne. Prin cele două construcții care domină azi fluviul, elogiem eroismul de pe șantierele țării, creația de importanță istorică pe care oamenii României socialiste o dedică atît cerințelor vieții prezente cît și căilor deschise spre un viitor de înaltă civilizație. Nu putem să nu alăturăm la imaginile anului 1970, atîtea alte construcții care s-au înscris într-un mod cu totul deosebit sub semnul valorii. Și ne gîndim, desigur, și la noua față pe care a căpătat-o anul acesta centrul Capitalei. Noul lăcaș de cultură de lîngă Universitate, Teatrul Național, cu originala și tulburătoarea sa siluetă, alături de magnifica clădire a Intercontinentalului, ne invită să ne privim astfel, cu mai multă prospețime orașul, să ni-l gîndim mai aproape de rosturile sale prezente de civilizație și cultură și de acelea pe care le merită din plin.

Aceste construcții, deopotrivă monumente și mărturii de istorie contemporană, ne cheamă încă o dată să ne așezăm responsabilitățile de muncă și de creație sub semnul înaltelor valori, al patriotismului fertil și plin de substanță.

LUCEAFĂRUL

SABIN BĂLAȘA : Proiect pentru decorarea Teatrului Național (detaliu)

În discuția revistei noastre:

DECORAREA TEATRULUI NAȚIONAL

Paginile 1 și 3 sînt ilustrate cu reproduceri după lucrările aflate în concurs

EUGEN POPA și GINA HAGIU : Proiect pentru decorarea Teatrului National (detaliu)

Șerpi pe hîrtie

ÎN ACEST NUMĂR:

Proză
de Fănuș Neagu,
Sorin Titel, Iulia Soare

Despre
ființele nefericite
de Teodor Mazilu

Balzac
de
Alexandru Paleologu

Revista străină

Cîntă-mi zeiță mînia ce-aprinse pe doi fii cînd auziră că tatăl lor și-a desfăcut casa din satul natal și s-a mutat în satul mamei lor vitrege... Pline de șerpi erau scrisorile pe care vîntul le aducea și le arunca în noua bătătură a tristului tată... Dragii mei părinți, în primele mele rînduri de scrisoare pe care vi le pot comunica, ne găsim sănătoși, care sănătate vă dorim și dumneavoastră, așa cum ați făcut cu procedeul cînd ați plecat din sat să știți, viață de trăit nu mai aveți cu mine, că sînteți un fel de oameni escroci, în fața lumii plecați din sat și nu-mi lăsați din partea mamei nimica să vă fie rușine, n-am fost eu acasă că nu duceați voi nimica, că ați dus voi mai înainte, nu vă temeți că vă bate Dumnezeu, că sînteți oameni bătrîni, după faptele ce le faceți, că mie din partea mamei nu mi-ați lăsat nimica, nici măcar o lingură, și mai scriți să dăm cheile la picheru, să bage hainele acolo. vă arăt eu picher, și la fratele Gheorghia, minca-i-aș ei Dumnezeul lui de frate, că mai face el promisiuni, că merge pe la toți frații și le dă la fiecare cîte o sută de lei parte din casă, el pînă acum și-a bătut joc de cineva, sau acuma vrea să-și bată ? Să vie el aici la mine să-mi dea mie o sută de lei și om vedea noi cum o fi. Și ne scrieți că să avem grijă de capre, să știți că nici grijă nu avem de ele, că pe una am omorît-o și la celelalte le vine rîndul. Și mai scrieți și de pari, că i-ați numărat, să știți că pe toți îi ard eu, pe toți i-am dus acasă și îi ard, și dacă nu vă place să scriți mai departe, că nu v-a fost rușine, vă condamnă tot publicul care aude. Să știți că vă urez din partea mea ca nici la moartea voastră să nu aveți pe cine să vă ție luminarea la cap, așa după cum ați făcut, vă dau pe mîna tribunalului, escrocilor...

Tatăl citește și geme, (născut în 1898) și își aduce aminte cum s-a chinuit cu fiecare ca orișice tată și cum s-au împrăștiat toți, s-au calificat și și-au întemeiat familii proprii. Un singur băiat i-a mai rămas din cei cinci, iar despre cele două fete nu știe aproape nimic fiindcă nu-i scrie nici una măcar o scrisoare. Știe doar atît că sînt foarte bine măritate, una cu un director, iar

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

cealaltă la fel de bine și nu le-a mai văzut la față de cînd au plecat. Furtuna care s-a abătut peste capul lui de invalid din primul război mondial nu l-a doborît însă pînă într-atît încît să-mi spună mie întreg adevărul. Stă și se tînguie înspăimîntat de violența neînfrînată cu care e judecat nefericitul lui gest de a fi luat-o de la capăt la bătrînețe și de a fi căutat, ca orice muritor, un strop de fericire pînă în ultima clipă... Celălalt fiu pare mai ponderat în exprimare, are judecăți despre inteligența tatălui și a mamei vitrege. s-ar părea că se ține la distanță, e ironic, vrea să fie mușcător... citiți însă...

...Tată, nu vă prea supărați că nu v-am scris acum aici unde v-ați mutat, eu v-am scris acolo unde v-ați născut, dar nu am primit nici un răspuns, dar nu-i nimic, tată, căci noi nu sîntem ai dumitale, nici eu, nici Măriuca, nici Suzanea, pe noi ne-a făcut altcineva. Asta n-am știut-o, că dacă o știam, stam de vorbă în alt fel. Nu am știut că vei ajunge vreodată să-ți lași casa și să te duci unde te-ai dus, ca după aceea să vii și să duci și gardurile și coșara aia de nuiele. Despre gard și vrașniță pot să-ți spun, tată, că au fost făcute de mine și de Letiția, noi am adus nuiele, nu proasta aia cu care ai venit să le iai și să le duci în Oltenia. Dacă a putut să te prostească o proastă cu care ai trăit, și a cărat tot la fetele ei și la băiatul ei, acuma am auzit că ați fost acasă cu unii proști de pe-acolo, dintre care este unul Teodor care în curtea noastră nu a tăiat un lemn, el și-a primit din casa de la ripă după cum ne-ați povestit cînd am mai fost pe acasă... Ori, și acest nenorocit care era cît un dop cînd îl știu eu, a ajuns să comande în casa în care m-am născut eu și ceilalți frați ai mei. Ați avut mare noroc că n-am fost eu pe acasă în timpul cînd ați plecat și cînd ați venit, că nu mai plecați de-acolo, acolo vă înmormîntam, și după aceea mă prezintam singur la procuratură și făceam pușcărie, că altceva nu meritați toți decît să vă omor. Nu ți-e rușine, tată, de ceea ce ai făcut și ce vrei să mai faci, să-ți strici tot ce-ai muncit ? Dacă stăteai la o margine de sat, și nu în centrul satului, nici atunci nu trebuia să faci ceea ce ai făcut. Dar te-a prostit proasta aia pe care ai adus-o în casa mamei, cu doi prunci. Eu și ceilalți frați nu prea am avut loc pe acasă, dar ai ei au avut să-i crești și acuma văd că ați avut un prunc împreună și noi v-am lăsat în pace, să-l creșteți, dar, tată, dacă așa fi fost acasă cînd am aflat ce-ați făcut, vă legam pe toți unul de altul și vă duceam în spate sau cu caii colectivului pînă la văduț și acolo vă aruncam, să nu mai trăiți, că nu meritați să trăiți, că sînteți prea proști. Dacă ați plecat și acuma cînd v-ați întors după garduri, de ce v-ați dus la Nastasia și v-ați certat cu Irina ? Ați profitat că nu a fost ea acasă cu unchiul Micula să puie mîna pe voi să vă sucească gîtul ? Ascultă, tată, eu pot să-ți spun ca cel mai mare prunc al tău, că puteai s-o lași pe proasta aia să plece la fetele ei și puteai sta cu Nastasia să mînci numa o zamă, dar erai la tine în sat și mureai acolo unde te-ai născut și ai crescut, dar așa te-ai făcut de rușine în tot satul, că te-a putut prosti o femeie. Nu i-a fost de ajuns că a dus tot la fetele ei ? Dacă știam că așa stau lucrurile vă dădeam foc și ardeați cu toții ca șoarecii. Te mai întreb de ce ai stricat casa care ai făcut-o cu mama ? Cît trăiai, te ținea, nu se dărîma și cui îi trebuia alta să-și fi făcut mai departe, dar ți-am mai spus, i-a fost frică la proasta aia cu care ai trăit, că dacă mori o strîngem de gît. Dacă știam că te prostește chiar așa, o strîngeam eu de atunci de cînd am fost pe acasă cu nevastă-mea, dar n-am vrut să mă fac de rușine în sat, să vă bat.... Dar eu cred că ne vom întîlni și vom vorbi. În luna asta am și eu concediu și viu acasă în sat, la cine am, că tată nu am, și aș vrea să veniți ca să stăm de vorbă și să veniți cît mai mulți, nu cîți ați fost după garduri, veniți cîți vreți și să vedem cîți plecați înapoi. Spune-i lui Gheorghia și nevesti-ti că dacă mori înaintea lor, pe mine să nu mă anunțe, că nu viu. Cînd am văzut ce faceți, cum fugiți ca hoții dintr-un loc în altul, am vrut să fiu om, că sînt cu un ceas mai deștept decît voi, dar văd că nu am cu cine, nenorociților...

Marin PREDA

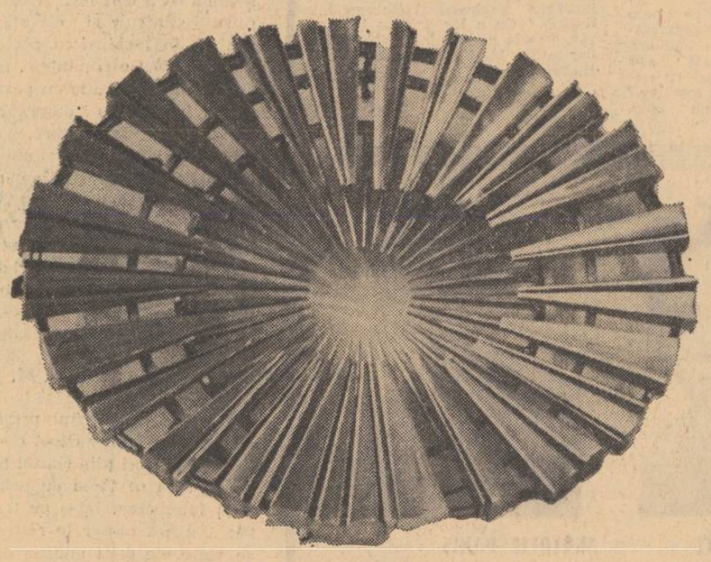

CONSTANTIN LUCACI : „Luceafărul", sculptură mobilă pentru frontonul Teatrului Național

cronica pietonului

24

Orice construcție mare își are — se pare — orgoliul, gloria, nu atît în ea însăși cît în spaima de perspectivă.

Și perspectiva e a ochiului, care ochi poate privi din istorie sau de la patru metri liniari.

Sau, ca să vorbim în termeni pe care și-i propune și impune sculptura printr-o mînă, voce, și lucrare autorizată : nu poți înțelege spațiul fără să fii în stare să înțelegi forma și ca să înțelegi forma trebuie să înțelegi spațiul.

Bucureștiul (Bucureștii ?) a cărui (a căror) harabaură pitorească a încîntat, desfătat, umilit și dezgustat se organizează acum fie prin restituirea istorică a unui pitoresc higienic (să pomenim doar Hanul lui Manuc) fie prin — în sfîrșit — disciplină și acurateță urbanistică.

Stau lîngă Arhitect în Piața Romană și privim blocul „Intercontinental" care de aici nu pare să le umilească cine știe ce pe cele din stînga noastră de nouă zece, douăsprezece etaje. El îmi explică legile perspectivei, eu mă mir și mă îndoiesc fals, vine rapid sau accelerat și exemplu perspectivei liniilor de cale ferată, mergem cu enervări amuzate și blocul apare așa cum a fost amănunțit la televiziune și cum îl știm și se știe.

Sînt 24 de etaje, vor fi apartamente rabatabile, vor fi telefoane internaționale lîngă veioze, restaurantul de la etajul parcă 20 începe să ispitească.

Da dar unde e ceasul ? Unde e ceasul de la „Universitate, unde sînt întîlnirile de acolo?

Cele 24 de etaje ale blocului o să stea foarte frumos față cu cele 24 de ore de întîlniri fixate de ceasul de la Universitate.

CANDID

cronica literară

S. Damian

INTRAREA ÎN CASTEL

Cine este cît de cît familiarizat cu metamorfozele destul de precipitate prin care trece, în momentul de față, la noi, specia cronicii literare nu poate să nu fie surprins de următorul aspect: efortul deliberat al multora dintre protagoniștii de a circumscrie analiza propriu-zisă unui punct de vedere teoretic, unui anumit program estetic, care, prin inducție și deducție imediată, să conducă cu necesitate la generalizări mai mult sau mai puțin cuprinzătoare. Avînd în vedere febrila acțiune de instaurare a unei autentice conștiințe estetice în climatul literar contemporan, iată de ce fenomenul sesizat își legitimează întru totul existența. El, acest fenomen prin urmare, nu este expresia unui amuzant bovarism al criticii actuale, întrucît dispune de cauze bine definite. Nu mai departe, ultima carte a lui S. Damian, Intrarea în castel. Chiar din „preliminariile" ei desprindem cu toată limpezimea care sînt țintele ce urmează a fi atinse. Concepîndu-și culegerea de cronici și articole ca pe o pledoarie, autorul ne previne încă de pe acum asupra scopurilor sale, devreme ce lansează enunțuri de natura celor ce urmează: „investigații de structură pornind de la criterii estetice care se vor mai ferme și mai responsabile", „deschiderea epicului spre un tragic al dezvăluirilor de adîncime asupra realului, un tragic al stărilor de conștiință cu foraje și în ținuturile tenebroase ale psihicului", „chemarea directoare către o proză temerară de implicații etice și existențiale, de asumare a răspunderilor momentului istoric și literar" etc. Aluzia simbolică încorporată în titlul cărții este deci pe deplin divulgată. Mai departe, nu ne rămîne decît să vedem care sînt termenii sub a căror tutelă se desfășoară pledoaria.

De la început ne solicită atenția chestiunile privitoare la delimitările istoric-literare. S. Damian crede a identifica în cele mai recente manifestări ale prozei noastre contemporane o decisă resurecție a viziunii dramatice, uneori de-a dreptul tragice, asupra existenței. Procesul, în înțelegerea criticului, s-ar produce concomitent cu efortul disocierii de acele filoane ale tradiției care escamotează dimensiunea tragicului, prin apel fie la retranșarea în contemplativitatea mitică, fie la disimularea sceptic-satirică, adesea direct zeflemistă, fie, în sfîrșit, la cultivarea ostentativă a pitorescului luxuriant, traversat în subteranele lui de un confortabil hedonism etic și filozofic de tip bizantino-balcanic. O asemenea efervescență de adîncime structurală ar da noi și sporite șanse de împlinire dezideratului lovinescian al sincronizării cu direcțiile de forță ale marii proze europene. În speță, pentru S. Damian, este exemplară linia Dostoievski, Proust, Joyce, Kafka, Thomas Mann, Malraux, Sartre și Camus. De numele acestor autori ar fi legată spectaculoasa repunere în drepturile ei legitime a categoriei tragicului în cadrele literaturii moderne. Drept care, epica românească contemporană ar fi solicitată de exemplul ce i se oferă și, în consecință, s-ar angaja la asimilarea unora dintre elementele ce constituie direcția respectivă. La toate acestea ar mai fi de adăugat ideea unei atitudini „reticente" față de o seamă dintre tezele prestigioase ale tradiției, legate de condiția romanului, aparținînd mai ales lui G. Călinescu.

Observînd că premizele teoretice ale cărții **Intrarea în castel** sînt o prelungire semnificativă a unora dintre cele mai remarcabile filoane proprii gîndirii estetice românești interbelice, să admitem deci că autorul propune termeni de confruntare realmente fertili, de indiscutabilă acuitate.

Un singur și important amendament am avea de adus la interesanta construcție teoretică a lui S. Damian. Sîntem tentați să apelăm chiar la celălalt termen al ecuației estetice lovinesciene: diferențierea. Cu alte cuvinte enunțată, problema este aceea a specificului național, singura categorie capabilă de a conferi teren propice în vederea rezolvării creatoare a aspirației spre sincronizare.

Sincer vorbind ne putem întreba dacă exagerata suspiciune față de elementul autohton nu cumva favorizează proliferarea falsei opinii (de circulație recentă, infiltrată și în substanța cărții lui S. Damian) după care unei anumite părți a prozei noastre, funciarmente, i-ar fi refuzată dimensiunea tragicului. Pentru a da doar două exemple, e foarte adevărat că tensiunea dramatică și tragică din unele romane ale lui Sadoveanu **(Baltagul, Frații Jderi, Nicoară Potcoavă)** sau Rebreanu **(Ion, Pădurea Spînzuraților, Răscoala)** este străină de orice coloratură dostoievskiană. Dar — fără a nega influența genialului rus asupra unor importanți prozatori moderni români —, nu-i mai puțin adevărat că preferăm oricînd asemenea tentative de dimensionare autohtonă a categoriei estetice aflate în discuție, decît să aderăm la succesele valuri de mimetism psihologizant, în care duhul operei lui Dostoievski, artificializat și sofisticat, se transmite în ambalajul de ultimă oră, cosmopolit, al romanului francez de valoare medie.

Vrem să spunem, în marginea acestor observații, că demonstrația lui S. Damian suferă de o anumită doză de spirit restrictiv și de o anume prezumțiozitate. Faptul are repercusiuni nu numai asupra capitolelor introductive, ci, pe alocuri, se răsfrînge și asupra foiletoanelor analitice, consacrate cîtorva dintre prozatorii actuali. În multe privințe excelentă, dovedind finețe și subtilitate, analiza aplicată unora dintre romanele lui Zaharia Stancu, Marin Preda, Nicolae Breban și Alexandru Ivasiuc și-ar fi sporit considerabil valoarea demonstrativă dacă s-ar fi procedat cu mai multă fermitate la plasarea ei în unghiul de incidență cu determinările tradiției. La fel, unor volume precum **Sfîrșit de spectacol** de Ovidiu Constantinescu, **Oameni în ceață — Proces** de Ion Biberi și **Statuia** de Virgiliu Monda, li s-ar fi acordat o atenție mult mai mică, dacă, printr-un curios act de substituire a criteriilor, criticul n-ar fi fost urmărit de credința că atari scrieri îi servesc la argumentarea tezelor îmbrățișate. În cronica la romanul **Iarna Fimbul** de Alice Botez la un moment dat, întîlnim următoarea frază: „În vreme ce la Hortensia Papadat-Bengescu concertul din muzică de Bach e un prilej monden de întretăiere a destinelor, aici (în scrierea amintită, n.n.) pasiunea pentru universul sunetelor e încărcată de gravitatea disperării". Sigur, nu avem niciun motiv să punem la îndoială afirmația; ne interesează însă dacă totul se fundează pe criteriul aprecierii de valoare. Or, din acest punct de vedere, esențial, sîntem prea puțin lămuriți. Supralicitînd, criticul confundă virtualitatea cu valoarea însăși, practicînd cu generozitate ceea ce s-ar putea numi critica de participare, de investire.

Acelorași cauze li se datorează probabil și disproporționatele pasaje introductive, cuprinzînd ample considerații teoretice, inserate în cadrul interpretărilor consacrate lucrărilor unor autori tineri, autori care, oricît de dotați ar fi, n-au ajuns încă să incite la divagații de complexitatea și importanța celor avansate de S. Damian.

Dorim însă ca aprecierile noastre, vizînd în chip special chestiuni de metodă, să nu pună cu nimic în umbră foarte bunele **păreri pe care le avem despre virtuțile de analist ale criticului**; inclusiv textele la care ne-am referit sînt adesea seducătoare sub acest raport. Și dacă faptele se prezintă astfel, de vină este numai aparadoxala condiție a tipului de critică pe care, din rațiuni superioare, îl adoptă autorul volumului **Intrarea în castel.** Cît despre amplul studiu intitulat **Focare în romanul lui G. Călinescu,** penultima piesă a volumului, trebuie spus că de departe depășește tot ce s-a scris despre plăsmuitorul romanului **Bietul Ioanide.** S. Damian inaugurează o nouă treaptă de elevată comprehensiune critică, în cîmpul exegezei inspirate de opera călinesciană. Iată de ce așteptăm cu maximă curiozitate apariția întregii lucrări, deja aflată, pare-se, în portofoliile unei edituri.

Nicolae CIOBANU

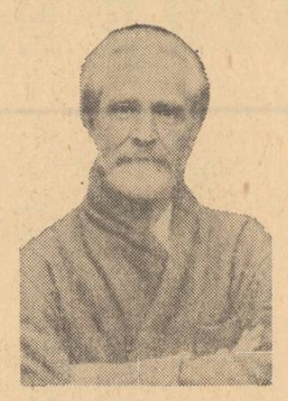

V. VOICULESCU

Zahei Orbul

Roman. Prefață: Mircea Tomuș. Text îngrijit: Ion Voiculescu. — Editura „Dacia" — Cluj.

avant premieră editorială

ION SOFIA MANOLESCU

Involucru

Poeme. Editura „Cartea Românească.

efemeride

Din nou despre Arghezi

Transcendența argheziană este o transcendență goală. Imaginile tăcerii, ale refuzului de a se arăta, ale nepătrunsului și zăvorîrii lui Dumnezeu sînt, în fond, tot atîtea imagini ale absenței.

Ce sens au atunci „căutarea" poetului, invocarea divinității, revolta și renunțarea, tonul blasfemator, orgolios:

Cercasem eu cu arcul meu
Să te răstorn pe tine,
Dumnezeu!

sau adorația, evlavia, ruga „fără cuvinte":

Ard către tine-ncet ca un
tăciune,
Te caut mult, te-nchipui, te
gîndesc?

Evident, *Psalmii* și poeziile înrudite nu sînt expresia unei îndoieli; ceea ce ne izbește, în tonul lor cînd îndîrjit și aspru, cînd plin de umilință, în clarele lor accente retorice sau în vibrarea melodioasă de rugăciune, nu este (cum am mai spus) *incertitudinea existenței, dar certitudinea inexistenței divine.* Suferința poetului nu provine din faptul că Dumnezeu este, fără a i se arăta, că se relevă și se ascunde, în același timp, ci prin faptul absenței sale, care deșteaptă în sufletul fragil al psalmistului conștiința insuportabilă a singurătății în univers:

Tare sînt singur, Doamne,
și pieziș!
Copac pribeag uitat în cîmpie
Cu fruct amar și cu frunziș
Țepos și aspru-n îndîrjire vie.

Psalmii sînt o luptă a poetului cu sine, cu evidența sentimentului de solitudine ce-l copleșește. Cînd invocă divinitatea, Arghezi știe că nu va primi răspuns; dar nu se poate opri s-o invoce. Cu atît mai adîncă este drama lui. Și ea izvorăște din neputința de a admite că e singur în univers, față-n față cu un cer deșert și mut; din neputința de a-și îndura condiția, viața redusă la ea însăși ca la o unică și desperată certitudine.

Dar absența creatorului cheamă, printr-o tainică armonie, prezența creaturii; mai mult: cerul și pămîntul fiind un sistem de vase comunicante de-sacralizarea transcendentului implică sacralizarea făpturii. Sacre devin la Arghezi viața, făpturile pămîntești, plantele și animalele. Dacă voința „de a se spăla de noroi", aspirația „către cer", către lumină și nevăzut (G. Călinescu), exprimă baudelairianismul unei anumite părți din lirica poetului, a *Muntelui Măslinilor* mai ales, în niciun caz ele nu se pot generaliza. Cerul arghezian nu simbolizează, pur și simplu, starea de elevație, nici pămîntescul pe aceea de impuritate, de zmîrc, de noroi: dacă vrem să definim pînă la capăt pe Arghezi, trebuie să observăm că el este poetul făpturii, al creatului, în mai mare măsură decît al transcendenței, al divinității. Divinitatea argheziană își pierde atributele sacre, cedîndu-le omului, viețuitoarelor, naturii. Există puțini poeți mai atașați de fire, de pămîntesc, de viață, decît Arghezi: materia, suavă sau degradată, este mereu tema lui de candidă uimire. Făcutul nu e vinovat la Arghezi, cum e la poetul *Jocului secund* sau la Blaga al *Laudei somnului.* Comentînd o dată *(Icoane de lemn)* legenda biblică a izgonirii din rai, Arghezi scrie: „Dumnezeu îi izgonește și-i blestemă: el să muncească, ea să nască. Blestemul întîrziase, căci în Eva se și întîlniseră principiile complementare și pruncul fusese conceput în măreția Paradisului chiar". Dacă spiritul arghezian e fundamental nereligios, nu înseamnă că îi sînt închise căile către sfințenie și elevație: atît că, în închipuirea poetului, paradisul e pămîntesc, iar sacră, făptura. Panteism paradoxal, întors: nu dumnezeu se „coboară" în făptură, ci făptura protestează contra absenței divine înălțîndu-se pe sine pe o treaptă de grație și divinitate. Copleșit de revelația transcendentului deșert și mut îndumnezeiește viața pămîntească. „Buba pămîntească" a heruvimului nu este semnul pierderii paradisului, ci al aflării lui.

N. M.

Errata. La începutul precedentei *Efemeride* au fost omise două rînduri (din citatul lui Gide), ceea ce făcea de neînțeles întrebarea. Iat-o pe toată: „Devant passer le restant de votre vie dans une île déserte, quels sont les vingt livres que vous souhaiteriez emporter? Vingt livres! etc..."

avantpremieră editorială

ILIE PĂUNESCU

Vegetarieni și carnivori

Teatru. Editura „Cartea Românească".

MIRCEA MICU

Șoapte

Versuri pentru copii. Editura „Ion Creangă".

PLATON PARDĂU

Scara lui Climax

Proză. Editura „Eminescu".

confidențele unui maniac

Balzac

Există o alergie anti-balzaciană pe care aș numi-o **estetism** nu atît pentru că exprimă o intoleranță iritată de scoriile și excesele lui Balzac, cît mai ales pentru că nu-i suportă desfășurarea vizionară, adică literal: **teoria.** Estetismul e funciarmente ateoretic, prisma estetică fiind senzorială (termenul însuși vine de la verbul grecesc **aisthanomai** = a percepe cu simțurile). În esență estetismul este o empirie și deci o **misologie.** Opera lui Balzac e însă, dimpotrivă, propriu-zis și în toate accepțiile, o **polilogie**; vom reveni la aceasta peste cîteva minute: pînă atunci vreau să spun ceva despre estetismul, recte empirismul cel mai recent și idiosincraziile lui.

De cîțiva ani încoace apare o literatură care se numește „obiectală"; ea constituie un curent ce se reclamă ca „școală a privirii" sau a „constatului"; această literatură duce mai departe premisele altei, ceva mai vechi și mai puțin radicală, care s-a numit „comportamentistă". Lucrurile acestea se știu și nu e cazul să insistăm; dar vreau să semnalez încă o dată ceea ce, la știința mea, nu s-a remarcat deajuns, anume că e vorba de un estetism radical, deci de un empirism ce consideră lumea ca un **dat** obiectiv, pe care firește că nu-l putem cuprinde decît parțial și în care conștiința e un accident infim, arbitrar și neglijabil. Deci orice viziune totală și finalistă este exclusă și nu mai pot încăpea în literatură preocupările morale și metafizice, cu crizele pe care le implică (gr. **crisis** = judecată; așadar estetismul radical elimină, în mod paradoxal, tocmai judecata și axiologia). Pe de altă parte, față de datul obiectiv pe care-l are înainte, subiectul percepător, adică scriitorul acesta nu mai e „autor": (lat. **augere** = a spori) nu poate ieși din limitele sale subiective și se mulțumește să consemneze ceea ce surprinde ca un colimator. În ciuda misologiei ce decurge din atare poziție și pe care o practică în operele ei, literatura aceasta nu se scutește de susțineri doctrinale ce resping ca perimată metoda romanului „tradițional" sau „balzacian", în care autorul e un „demiurg" ce pretinde a crea personaje cu identitate și a ști ce li se întîmplă în suflete și în viața privată. Aceasta — ni se spune — nu e decît o convenție. De acord, nu încape discuție; dar nu vede oricine că și noua poziție e tot o convenție? numai că atît de restrictivă încît e imediat tautologică. Convenție pentru convenție, de ce am adopta-o pe cea fără dobîndă?

Altceva: romanul zis „tradițional", realist, ortodox, cu eroi și crize de conștiință, nu e totuna cu romanul balzacian. Roman balzacian nu a scris absolut nimeni, afară de Balzac. Romane realiste s-au scris sute, unele geniale, altele mai puțin, dar există un singur roman balzacian și se numește **Comedia umană.** Ni se spune că nu se mai poate scrie astăzi în maniera lui Balzac, că tehnica literară modernă s-a perfecționat, a inventat monologul interior, a eliminat naivitățile convenționale etc. Da, desigur: și teatrul modern, de pildă, s-a perfecționat; n-a introdus, neavînd cum, monologul interior, dar a înlăturat monologul pur și simplu și alte naive convenții. Niciun dramaturg nu mai scrie ca Sofocle, Shakespeare sau Racine: progres! Nu se mai poate scrie ca Balzac; e adevărat: n-a mai putut nimeni de atunci și nici nu se zărește deocamdată cineva care să se poată încumeta.

Comedia umană nu e o simplă însumare, o simplă îmbricație aditivă; e o viziune globală, totalitară și concentrică. Fiecare roman în parte e numai ceea ce e, dar, vorba lui Hegel, „das Wahre ist das Ganze". În perspectiva întregului, a „sistemului" integrator, scoriile, disproporțiile și faimoasa lipsă de gust ale lui Balzac dispar, sau, mai exact, se absolvă prin intensitatea irezistibilă a energiei creatoare. **Comedia umană** e o **cosmofanie** în care natura, omul, societatea, sînt concrețiunile multiple ale unui Logos generator. E aici o metafizică imanentistă pe care fiecare individ o reprezintă ca microcosm; sutele de personaje ce populează această lume exced comuna măsură: sînt tot atîția supraoameni prin voință, pasiune, inteligență, viciu, virtute etc., și de aceea nu se poate spune că Balzac e „realist". În creaturile lui e atîta forță condensată încît depășesc realitatea curentă, fiecare reprezentînd un **ens realissimum.**

Acel Logos generator care străbate universul balzacian se incorporează în nenumărate detalii, se diversifică și se sintetizează prin cea mai prodigioasă imaginație organizatoare pe care a cunoscut-o vreodată literatura. Dialectica banului, de pildă, în **Le Contrat de mariage, César Birotteau, La maison Nucingen** etc., e mult mai riguroasă și mai amețitoare decît în **Philosophie des Geldes** a lui Simmel. Ce să mai spun de lumea și viețile cuprinse în dosarele de notariat, de organizarea administrației publice din **Les employés,** de politică, putere, poliție, de toate demoniile pasionale și voliționale balzaciene? Nu e cazul să fac aici asemenea inventar. Ce vreau să mai adaug e că acest Logos diversificat și integrator face din cosmofania balzaciană totodată și o **cosmodicee:** Thibaudet spunea cu drept cuvînt că, asemeni **Divinei Comedii, Comedia umană** este o judecată universală în care totul, pasiuni, virtuți, elevație spirituală, este plasat în cercul respectiv, avînd deci o perspectivă finalistă, eshatologică.

Cît despre „constat" și „școala privirii", a mai avut vreun alt scriitor (afară de doi, sau mai exact doi și jumătate, pe care-i voi pomeni numaidecît) o asemenea capacitate de priză a concretului? Descrierile lui Balzac se instalează pentru totdeauna, irevocabil, în memoria cititorului.

Cei doi mari scriitori și jumătate care au întreprins cu bună știință o operă analogă cu cea balzaciană sînt:

Tolstoi, cu **Război și pace,** romanul cel mai frumos și mai amplu ce s-a scris vreodată, carte colosală (pe care o recitesc acum a zecea oară). Niciunul din romanele lui Balzac luat separat nu atinge splendoarea și plenitudinea acestuia. Dar **Comedia umană,** ca totalitate, îl depășește cu mult prin tot ce-am încercat pînă acum să arăt;

Proust care a adăugat o nouă dimensiune la viziunea balzaciană, adică este față de acesta un neeuclidian și al cărui suflu creator și efort de construcție e asemănător cu al lui Balzac dar nici pe departe de aceeași ambiție și grandoare. De aceea însă mai nuanțat și mai fin.

Menționez, ca jumătate de reușită, pe Zola, scriitor admirabil și de mare poezie, care a încercat să dea, ca Balzac, o creație ciclică, dar nu a înțeles că ciclurile balzaciene au un mare orizont metafizic și de aceea realitatea pozitivă e în ele sub specie absolută; Zola și-a îngrădit tentativa prin scientismul său pozitivist care nu vede mai departe, în timp ce Logos-ul balzacian postulează **„de augmentis scientiarum".**

Alexandru PALEOLOGU

TĂTARU DUMITRU. Despre infinit se pot spune tot felul de lucruri. Deci, chiar și: Stai. Privește infinitul ce-i gol și limpede. / Așteaptă să-l umpli din nou / Și ploaia începe venind din neantul albastru / și infinitul se umple și-i plin din nou". Poezie mai naivă decît ar trebui.

VITORIA V. LIPAN. Îmi reproșați că practic la poșta redacției o „critică suprastructuralistă", cam pe de-asupra metaforelor. Poate, dar vă asigur că versurile realmente foarte bune întotdeauna mi-au încrement privirea pe manuscrisele primite și au făcut să-mi înghețe zîmbetul zeflemitor. Nu sînt prea glumeț din fire, iar ironia cu care întîmpin, uneori, zelul epistolar al unor grafomani este mai degrabă un reflex de apărare.

BUSUIOC V. Versuri terifiante și involuntar humoristice, cu misteruri hazlii de-ți vine să rîzi de groază: „Raza lunii se strecoară / Printre ramurile-ncurcate / Foșnetul de-odinioară / Îmi șoptește: „Miez de noapte". // O furnică mă-ntîlnește / Pare a veni de departe / Mă salută, se oprește / Ca să-mi spună „Miez de noapte". // Și din urmă iar mă prinde / Umbra care mă frămîntă / Pasul începe a îl întinde: / Miezul nopții mă-nspăimîntă". Așa sînt poeții: sensibili.

NELU B. INDESCIFRABIL. Citez: „Un chin de groază ma atins / Un chin de groază ma cuprins / În clipa cînd ne-am despărțit / În clipa cînd mai dușmănit / Dar nu-ți păsa de groaza mea / Pe care eu o sufeream / Și te făceai neștiutoare / De-aceastã groază inspăimîntătoare". Primiți expresia înspăimîntatei mele compasiuni.

FOCULESCU IONEL, îmi scrie: „Ieri, un fulg de zăpadă mi-a sărutat petalele buzelor. De undeva dintr-un loc nevăzut izvora tainic iubirea".

Nu îndrăznesc să-mi imaginez ce trebuie să fi fost acolo! Poeziile aduc precizări:

„Dară tu mărinimoasă / Mă ridici, mă stringi în brațe / Mi te stringi la piept sfioasă / Țesi iubirea ta din ațe (!!!)" Și „Ca un trubadur ce-naltă / Imnuri dulci din lira sa / Tu picioarele-ți descaltă / Să le pui pe fruntea mea".

Așa, în chip de compresă.

DAN CORNESCU. Imposibil de „analizat" poezioara „Un fluture retras". Dulceața ei indicibilă este de nepătruns cu mijloacele grosiere ale operației intelectuale. Nu-mi rămîne decît să citez cîteva versuri ale nemuritoarei dv. capodopere: „Într-o zi cu soare / Fluturii zburau / Dar venea o ploaie / Și ei s-ascundeau / Într-un copac scorburos / Niște gize întîlneau / Și urma apoi un joc / Fericiți ei mai erau".

NICULAE MIRCEA BEN. Am reținut două din textele trimise.

SANDA IONESCU. Regret, poemele nu sînt de loc originale. Modelul l-ați mărturisit singură.

GHEORGHE DUȚA — VERONA. Pe ici, pe colo cîte un vers realmente frumos: „Păsările-mi țin loc de rănі", „Plînsul prin bronhii îl înțeleg" etc.

BAEȘU GHEORGHE. Îmi scrie „Criticului meu. Am citit cu plăcere critica la poeziile pe care vi le-am trimis". Modestia mă împiedică să mă socotesc criticul dv., așa cum, cu atîta generozitate mă numiți. Socotiți-mă, mai bine, cititorul dv. credincios. Mă mulțumesc deocamdată, cu atît.

Cezar BALTAG

poșta redacției

I. DINU. De unde-ai apărut? Că parcă n-ai fost nicăieri pînă acum. Te-ai ivit la un colț de cotitură cu înjurătura pe buze. Nu-ți place proza tinerilor care publică în „Luceafărul". Nu ești obligat să-ți placă. Dar de ce crezi că ei sînt obligați să țină seama de gustul dumitale îndoielnic în toate privințele? Smeule și combatantule, 'telectualule angoasat, de ce nu te legi, întransigentule, și de niște nume mai sonore? Să nu-mi spui că prozatorii mai în vîrstă îți plac cu toții, fiindcă n-o să te cred. Dar de ei ți-e frică. Ți-e frică să nu te-ntrebe: cine ești, domnule? Și de ce nu ne dai nouă un exemplu de cum ar trebui să scriem? ! Pentru că tinerii de 18—19 ani nu au unde și cum să-ți răspundă (deocamdată, fiindcă mai tîrziu or să găsească ei un crîmpei de pagină în care să te învețe regulile buneicuviințî și gramatica) mă ridic eu pentru ei și-ți zic: 'tă-te norocul cu varză acră, că tare mai ești plin de caracter și de alte trăsături morale, precum și de iubire față de tineret!

M. COSTEA. Ceea ce i-am scris lui I. Dinu ți se potrivește și dumitale ca o mănușă. Pentru cultură personală: ești una și aceeași persoană cu autorul plugușoarelor sportive? Judecînd după stil, nu cred. Dumneata ești mult mai confuz și mai bolovănos. Citeodată și mai peltic. Dar amîndoi dormiți cu mîna pe sorcovă. Iubiți, vreau să zic, obiectul ăsta colorat și tradițional. Și chiar dacă nu vă cunoașteți sînt convins că vă stimați. Fii sincer, nu-i așa că-ți începi ziua sorcovind aragazul și coșul de rufe? Dacă ești cel la care mă gîndesc eu, atunci trebuie să te anunț că-mi petrec revelionul la Sinaia, împreună cu Băieșu și Geo Dumitrescu și că primim cu capra. Adă-l și pe **Neiscălit** (foarte viteaz copil de trupă!) de la „România literară". Vă atrag solemn atenția că trebuie să vă prezentați cu cîntece învățate pe note, nu după ureche. Iar capra trebuie să poarte sub bărbie un smoc de cîlți. Dar în ce privește cîlții nu-mi fac griji: aveți atîtea fraze nemelițate!...

V. POPESCU. După ce-am stat de vorbă amical cu băieții ăștia cu certă vocație de critici literari, trec să reproduc o strofă dintr-un poem al dumitale: „... și piere dus ecoul; prelungit triolet strigările-mi încet profunde / se lasă liniște și ninge-ncet / pe cîmpurile grele de osînde". Las în seama lui I. Dinu, M. Costea și a **Neiscălitului** din România literară să aleagă din această strofă cuvintele care le plac. Pariez că se vor opri la „cîmpurile pline de osînde".

AUTORUL SCHIȚEI „NEASTÎMPĂR". Te repeți. Dacă nu treci să ataci și alte teme, vei intra într-un unghi mort.

GH. TROTUȘANU. Trimite-mi copia celor trei schițe. Îmi amintesc de ele, știu că am vrut să public una, dar nu le mai dau de urmă. Îmi cer scuze deschis, dar îmi vine foarte greu să mă descurc în sutele și sutele de scrisori pe care le primesc. „Un pahar gol", amuzantă, dar puțin prea copilăroasă.

E.D.ADELMANN. Poeziile, de pe altă lume; proza, de pe lumea asta, eu, totuși, o s-o trimit pe lumea ailaltă, adică în cenușă și uitare. Fiind vorba în ea despre ciobani am dat-o unuia de meserie ca s-o citească. După primele rînduri, omul mi-a spus: „domnule, dacă mă silești s-o duc pînă la capăt, string oile de git și vei fi făcut răspunzător pentru decimarea șeptelului".

M. CÎRNEALĂ. Citez ultima strofă din „În toiul nopții": „Totu-n jur e adormit / Doar luceferii veghează / Universul liniștit / Cu a lor privire treză". Poezia n-are nici-o valoare, dar atîția bani ai cheltuit pe timbre!...

F. N.

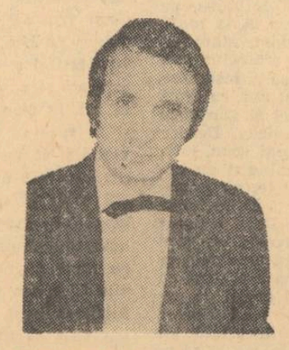

ION CHELSOI

Cîntece și balade

Editura „Litera".

CRISTIAN SIMIONESCU

Tabu

Poezii. Editura „Cartea Românească".

ANATOLIE PANIȘ

Răpirea din adîncuri

Nuvele. Editura „Albatros".

DISCUTÎND

DESPRE

Decorarea Teatrului Naţional

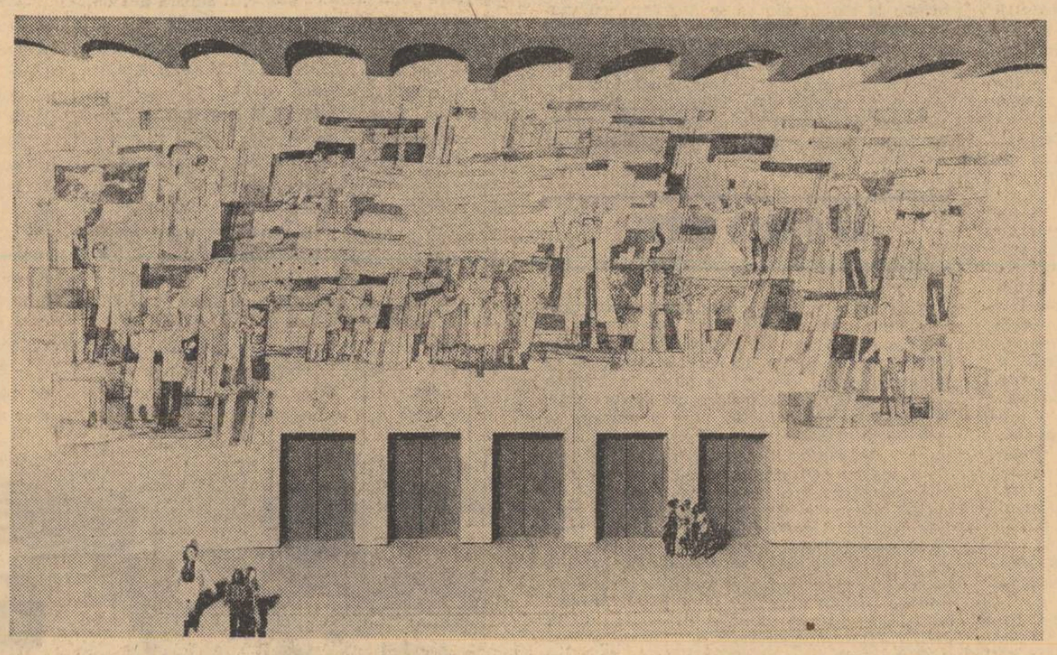

Stînga :
Proiect pentru decorarea Teatrului Naţional. Autori : VASILE CELMARE, VIOREL MĂRGINEAN, CONST. ALBANI.
Proiect sculptură : GH. ILIESCU-CĂLINEŞTI

Dreapta :
BALOGH PETRE : Proiect pentru decorarea Teatrului Naţional (detaliu).

Aş vrea o Sixtină valahă

Teatrul Naţional, mai mult ca oricare alt edificiu, ne aparţine tuturor. Pe pereţii lui îmi place să visez o Sixtină valahă. De aceea, inima mă îndeamnă să fiu alături de pictorul Sabin Bălaşa. Fresca închipuită de Sabin e o aplecare în legendă şi spiritualitate românească. Imaginaţia lui dansează pe un fluviu albastru, ramificat în basm. Îmi vine să cred că Sabin şi-a gîndit lucrarea într-o noapte cînd s-a culcat cu fruntea pe altarul Voroneţului şi la Curtea de Argeş urca Ana lui Manole ca să se îngroape în dragostea nesfîrşită a celor ce zidesc anotimpurile în această ţară, şi deasupra era un cer în care cîntau fîntîni.

Nu vreau, n-am voie să fiu nedrept. Ceilalţi pictori care expun — Eugen Popa, Gina Hagiu, Nicodim, Piliuţă, Vasile Celmare, Ion Minoiu — cu toţii se înscriu în aceeaşi mare şcoală a patimii de frumos, de culoare şi de taină.

Renaşterea, împlinită magnific pe ţărmul altor popoare şi care putea să se producă şi la noi, la aceleaşi dimensiuni şi în acelaşi timp — dar la noi îngerii dăruiţi cu harul culorii au fost siliţi, sute de ani, să folosească mai mult spada decît pensula — începe să se desăvîrşească şi la ţărmul Mării Negre. Cerem iertare lumii, întîrzierea nu ne aparţine...

Nimic din ce-am văzut în sala Muzeului de artă, sală destinată Concursului pentru decorarea Teatrului Naţional nu trebuie să se piardă.

Fănuş NEAGU

Nouă meşteri mari

Asupra acestei ocazii istorice — spaţiile de pictură oferite de stat pentru decorarea exterioară a noului Teatru Naţional — artiştii noştri plastici au meditat, meditează şi, în faţa misiunii lor dificile, ei încă mai ezită. Lîngă Universitatea gri, mohorîtă ca o bancă şi Intercontinentalul falnic, ecuaţia culorii şi liniei nu-i tocmai uşor de rezolvat.

Am văzut proiectele. Ce ne mişcă pe toţi, e că artiştii care expun s-au gîndit la Voroneţ, la sursa tradiţiei noastre, scoasă din văi şi din umilinţă şi arătată cu îndrăzneală, lumii. Intenţie ce îşi va găsi, desigur, o expresie estetică pe măsură.

Pe lîngă iscusinţa celor „nouă meşteri mari" care îşi expun planurile, oricînd va încăpea şi un al zecilea, tot atît de talentat. Viziunea lor trebuie să ne stăpînească de la sine, să fie o sinteză a sufletului nostru de ieri şi de azi.

Cele trei feţe ale Naţionalului aşteaptă cheia artistică a existenţei noastre.

Într-o parte, legenda nunţii cu păsări lăutari.

În cealaltă, Meşterul cu jertfa simbolică luptînd contra surpării.

La mijloc, unde timpul se apleacă şi vine spre noi : ce sîntem noi azi, trainic aparaţi de aceste două laturi ale mitului românesc, ce se cuvine să spunem că este o idee exactă despre noi înşine.

Constantin ŢOIU

O reinterpretare a ideii de lume ca teatru

Decorarea exterioară a Teatrului Naţional trebuie să fie o operă de excepţie. Monumentalitatea acestei clădiri, viziunea arhitecturală, amplasamentul pe spaţii largi, în sfîrşit, situarea ei în centrul capitalei, deci a ţării, obligă. Zeci de ani de acum înainte, zilnic sau aproape zilnic, ochii noştri de bucureşteni încercaţi vor năzui să se limpezească în marile ei oglinzi colorate. Şi nu vom fi numai noi. Vor mai fi şi atîţia oaspeţi de peste hotare, oameni de pretutindeni, care o vor contempla încercînd să înţeleagă trăsăturile fundamentale ale unui popor. Un popor de veche respiraţie istorică, hotărît prin structură şi destin să-şi struneaască drumul către progres cu mînă fermă. Nu cred că greşesc dacă văd în această lucrare o sinteză a spiritualităţii noastre socialiste iradiind permanenţele, piscurile afirmării naţionale de-a lungul vremii. Ea trebuie să reprezinte în acelaşi timp ascendenţa epocii noastre, acel elan constructiv care-a eliberat uriaşe energii, propriu mîndriei şi orgoliului nostru. Şi mai trebuie să fie punctul de sus al libertăţii de creaţie la care artistul, sprijinit şi sprijinindu-se pe societatea sa, a înţeles să ajungă. Dintre toate operele care se pregătesc, sau sînt poate chiar terminate, aceasta şi în primul rînd aceasta, datorită importanţei şi proporţiei ei cu totul deosebite, va fi încununarea de aur a anului în care sărbătorim jumătate de veac de la înfiinţarea Partidului Comunist Român. Este cunoscută, drept una dintre cele mai profunde, ideea lumii ca teatru. La multiplele interpretări noi replicăm cu propria noastră viziune. Complexele personalităţi istorice, devenite de mult personaje scenice legendare, nu se mişcă pe un fundal iluzoriu, trasi de sfori nevăzute la-ntîmplare, marele regizor sînt ei înşişi, într-o înlănţuire dinamică, evolutivă, în centrul căreia, cu tot ce avem mai bun, mai devotat, mai demn şi nobil de abnegaţie, ne situăm noi înşine. Figuralul simbolic şi stilizat, scenele de grup, de masă, tot ce alcătuieste tezaurul bogatului nostru folclor sau înseamnă tradiţie de luptă, de afirmare a potenţelor zidditoare, nu poate fi baroc în mîna unui artist adevărat. Ele au rolul acelor austere dramatică a eroilor predestinaţi să se-ncoruri antice reliefînd zguduirea de sine dramatică a eroilor predestinaţi să se învingă pe sine. Aceste întrepătrunderi de planuri, la registre şi dimensiuni nemaiîntîlnite, sînt o grea încercare şi răspundere pe umerii artistului proiectant. Dîndu-şi întreaga măsură, după talentul şi puterea sa, aşteaptă şi revendică orice confruntare. El respinge culorile terne, moarte înainte de-a se naşte, lipsite de forţa comunicării obsesive. Înconjurat de clădiri cenuşii, Marele Teatru îl vede învesmîntat în explozia caratelor de aur solar, un miez de foc al conştiinţei despovărate de materia greoaie.

Grigore HAGIU

Doar amestec sentimental

S-a suspinat în masă cînd s-a aflat : în sfîrşit, Teatru Naţional ! Nu cred să se fi resimţit mai duios lipsa unui lăcaş de cultură. Poate că moartea aproape umană a fostului teatru să fi hotărît la fel de umană naşterea teatrului nou. Poate. Poate sîntem pur şi simplu sentimentali. Sigur e numai „amestecul", participarea la ceea ce se întîmplă, fapt care poate mira : a cui problemă este Teatrul Naţional, a opiniei publice sau a specialiştilor ? N-am exemple din altă parte, nu ştiu dacă se întîmplă la fel. Ceea ce ştiu, mă priveşte : eu mă tem. Leg catastrofele de extreme : mi-e frică „numai" de public dar mi-e mai frică „numai" de specialişti. Fiindcă opinia publică are doar puterea cuvîntului. Specialiştii au însă puterea faptului. Şi cine-i controlează pe specialişti ? Vreau să spun, cei care execută sînt într-adevăr, cei mai buni ? Există o activitate a lor anterioară care să ne liniştească ? S-a făcut vreun concurs ?

Iată că în virtutea amestecului sentimental despre care vorbeam, ceea ce nu ni s-a propus cînd a fost vorba de arhitectura Teatrului Naţional, ni se propune acuma, cînd e vorba de decoraţia lui. La iniţiativa Comitetului de Stat pentru Cultură şi Artă în colaborare cu Uniunea Artiştilor Plastici, s-a organizat un concurs cu expunere oficială de proiecte pentru decorarea pereţilor laterali şi a faţadei teatrului. Participă mai multe colective de artişti precum şi artişti independenţi, între care nume ca Sabin Bălaşa, Constantin Piliuţă şi Ion Nicodim sînt stimulatoare de încredere. Cunoscuţi şi apreciaţi ca pictori, nu există cred nici un motiv să ne îndoim că artiştii sus-pomeniţi nu cunosc legile unei lucrări de decoraţie murală, mai ales că unii dintre ei (Sabin Bălaşa) s-au exersat deja în acest gen.

Dar problema care se pune nu este aceasta. Nu stă în discuţie problema talentului. De talent nu ne plîngem. Problema care se pune în cazul despre care vorbim este o problemă de tehnică, de tehnica materialelor. Mai precis : ce substanţă de graţie ar trebui aşternută pe pereţii clădirii ca să se păstreze o sută de ani ? Fiindcă asta este ursita. Un teatru naţional este un teatru naţional. Şi altceva : oare locul freştei murale în cadrul plasticii româneşti se află astăzi la acel grad de reprezentare care să poată fixa din punct de vedere artistic timpul în care trăim ? Pentru că dacă în picturile de pe pereţii mănăstirilor din Moldova descifrăm istoric o epocă, asta nu înseamnă că genul acesta de pictură mai are aceeaşi forţă de expresivitate şi azi. Peisajul înconjurător al Teatrului Naţional nu sînt păduri de brazi !

Aşa că singura mea sinceră îndoială de uz intern : cum se vor potrivi pereţii zugrăviţi în culori, cu lumina şi ambianţa de piatră pe piatră, aşezată temeinic şi clasic în temeliile Universităţii, ale Institutului de arhitectură, ale Bisericii Enei şi ale Palatului Şuţu ? Încît mă poartă-un gînd spre bazoreliefuri şi abstract.

Sânziana POP

Proiect pentru decorarea Teatrului Naţional (detaliu). Autori : EUGEN POPA şi GINA HAGIU

Mănăstirea şi teatrul

Am avut de cîteva ori prilejul să vizitez neasemuitele noastre mănăstiri din nordul Moldovei, însoţind prieteni din străinătate. De fiecare dată bucuria mea era intensificată de admiraţia şi emoţia acestor oameni, puşi în faţa unor monumente unice în lume. Suprafeţele de vis policrom ale Voroneţului şi Suceviţei sînt termeni de identificare plastică a poporului român.

Arhitecţii noului Teatru Naţional din Bucureşti au îngînat cu originalitate şi inspiraţie corpul templelor moldovene, gest artistic cu bogate semnificaţii. Ce vom vedea pe spaţiile generoase ale faţadei şi laturilor marelui edificiu ? Care din colectivele de artişti ce au închipuit decoraţia Templului vor avea cîştig de cauză ?

Firesţe, pentru autorităţile de decizie nu va fi uşoară opţiunea. O asemenea vastă lucrare are o dimensiune gravă, cea a timpului.

În cazul că şi comentariul de imagini va aminti modul voronean sau sucevitean, creatorii trebuie să ţină seama de o mulţime de lucruri : culorile dominante să se înscrie cu armonie în cea a spaţiului arhitectonic din Piaţa Universităţii, materialul de lucru să fie unul cît mai avantajos şi mai rezistent în severele noastre ierni şi, mai ales, proporţiile se cuvine a fi stabilite minuţios. Sînt de acoperit suprafeţe cu adevărat grandioase, compoziţiile se pot dezechilibra iremediabil.

În fine, nu optez pentru un figuratism precum cel al freştelor de la Ateneu. Împotriva unei asemenea modalităţi se ridică şi modelul ideal, luminoasa deformare ce caracterizeaza pictura murală bucovineană.

Tradiţia de cultură românească, păstrată şi în mănăstiri, oferă acum, în plan arhitectural plastic, generoase surse de inspiraţie pentru Teatrul cel mare.

Ilie CONSTANTIN

Proiect pentru decorarea Teatrului Naţional (detaliu).

Un monument în atenţia tuturor

Teatrul Naţional va fi, neîndoielnic, o construcţie monumentală care va constitui, peste decenii, un indiciu important pentru ceea ce înseamnă urbanism, arhitectură şi artă decorativă în România anului 1970. De aceea, tot ce priveşte acest remarcabil edificiu este de imens interes pentru noi toţi. Am văzut proiectele de decoraţiune exterioară; ele sînt mai multe la număr, ceea ce e un lucru bun, rămînînd ca o selecţie onestă să decidă de cel mai reprezentativ, de cel mai frumos. Nu-mi permit să mă amestec în chestiuni de specialitate şi nici să pun la îndoială competenţa celor desemnaţi să facă alegerea. Decorarea Teatrului Naţional nu este o problemă de „uz intern" şi nu se rezolvă prin circulare. Lumea trebuie să vadă. Desigur, nu propun să recurgem la consultări publice. Decizia se cuvine lăsată pe seama oamenilor de meserie. Dar e bine ca alegerea să se facă deschis să fim informaţi cu toţii ce şi din ce se alege. Presa trebuie atrasă în discuţie. Decorarea Teatrului Naţional nu trebuie să fie un secret pentru nimeni, căci schimbul liber de opinii e, totdeauna, în astfel de cazuri, lucrul cel mai nimerit.

Nicolae MANOLESCU

jurnalul unui martor ocular

Despre fiinţele nefericite

Un om prea nefericit nu mi-a inspirat niciodată mai multă încredere decît un contrabandist. Desigur, mă refer numai la nenorocirile aduse de-o viaţă interioară confuză, şi nu de acele nenorociri aduse de vreo boală. Niciodată nu mă privesc cu mai multă suspiciune ca în clipele în care mă simt singur, nedreptăţit, neînţeles de nu ştiu care critic îndurerat de comportarea unui prieten; sînt stări degradante. Complexe de tot felul, nemulţumiri surde, ambiţii stupide, nerealizate. Toate acestea noi le punem pe seama condiţiei umane încă imperfecte — drept care ne putem permite uşor aroganţa de a fi nefericiţi. Dacă mă simt vinovat de ceva, apoi mă simt vinovat de stările în care mă simt nefericit.

Omul nefericit — şi-am precizat despre ce categorie de nefericiri este vorba — seamănă c-un cerşetor, jignit că rugămintile lui n-au fost împlinite. A cerut iubire curată — şi nu i s-a dat. A cerut o apreciere asupra capacităţilor lui — şi iarăşi nu i s-a dat. Desigur, aceste prăbuşiri se nasc şi din faptul că mulţi oameni au o concepţie prea romantică asupra realităţii şi nu reuşesc să supravieţuiască contactului brutal şi direct cu viaţa. Dar această concepţie nu este neapărat romantică, este o concepţie pe care şi-a formulat-o individul în raport cu posibilităţile şi interesele lui. Caracterul unui individ nu este o realitate implacabilă — prin caracter, individul îşi organizează în aşa fel calităţile, datele fiziologice şi psihice încît să obţină maximum de profit şi minimum de riscuri. Caracterul poate deveni astfel şi-o metodă de apărare şi... afacere. Dar, în contact cu viaţa, liniile de apărare pot deveni vulnerabile, iar în afaceri, ca în afaceri — odată pierzi, odată cîştigi. Fiinţele nefericite protestează în numele caracterului lor, jignite că devotamentul lor, de pildă, n-a primit răsplata pe care o calculaseră în clipa în care porniseră pe acest drum nobil. Inteligenţa lor, iarăşi, n-a tulburat în măsura scontată. Oamenii s-au descurcat şi fără ei. Fiinţele pe care le-au părăsit nu s-au grăbit să se sinucidă. Atunci — această categorie plicticoasă de oameni, care se simte mereu călcată în picioare — naşte în adîncurile ei obscure planuri de răzbunare. Să te ferească Dumnezeu de ura celui jignit. Nefericirea se preschimbă uşor în ură — şi un asemenea cerşetor penibil se poate transforma într-un călău. Nefericitul nu-şi vede decît complexele lui dorinţele lui nesatisfăcute — şi această orbire e cea mai prielnică pentru naşterea urii. Pentru nefericirea lui, el acuză pe ceilalţi oameni ca şi cum fericirea ar fi o operă comună. El crede că o lume în care vanitatea lui nu este satisfăcută este o lume absurdă şi confundă, cu sumbră încrîncenare, respectarea intereselor lui cu armonia universului. Şi, oamenii nefericiţi mai lasă şi impresia penibilă că ei şi-au cheltuit zadarnic energia, că şi-au risipit fără avantaje duioşia, devotamentul şi alte asemenea minunate calităţi. Există şi prosteasca vanitate a suferinţei — legile concurenţei circulă şi aici cu sălbăticie ; „nimeni n-a suferit ca mine". Am fost zguduit de nenorocirea multor oameni, dar şi mai mult de ura care se ascunde în această nenorocire.

Teodor MAZILU

călătorie pe bicicletă

de SORIN TITEL

Ziua se apropie de sfîrșit cînd, ajuns în dreptul hotelului, o clădire foarte modestă, cu un etaj sau două, auzi fluieratul prelung și ascuțit al trenului. Ca o pasăre de noapte, își spuse, ca o singuratică pasăre de noapte. Fără să se întoarcă însă, fără să vadă cum în spatele lui zidul înalt și alb primește ultimele raze ale soarelui, cum lumina coboară tot mai jos de-a lungul lui, o lumină însîngerată, pentru că era una din acele zile de sfîrșit de vară, cînd apusul, cerul acolo unde soarele apune, primește o culoare stridentă și pătimașă, fără să vadă zidul pe care lumina coboară, ca o pată de sînge care se prelinge. O seară de vară care îl sufocă, cămașa și chiloții i se lipesc de trup ceea ce nu e prea plăcut : să-ți simți transpirația, mirosul atît de scîrbos al propriului tău trup, care, cine știe oare de ce ?, te face deodată să te simți îngrozitor de singur, să iei, adică cunoștință de propria ta persoană prin transpirație, să te simți prin proprii tăi pori ! Pătrunde în holul hotelului, și cel dintîi lucru pe care îl vede e marele panou de pe pereți, jur-împrejurul lui hîrtia creponată, odinioară roșie, acum decolorată, pătată de muște, cu fotografii decupate dintr-un ziar sportiv, activitatea clubului „Progresul" ; tineri svelți, în tricouri albe, aplecați asupra iolelor prelungi, apa în ceasul de asfințit, sfîșiată de lopețile ridicate, încît se poate vedea cum picăturile de apă se preling de-a lungul lopeților, și bineînțeles, zîmbetul cam nătîng al acelor băieți care se știau pozați. Între timp întreaga atmosferă a imobilului pătrunde în el, la un mod neplăcut însă, mirosul greu de igrasie, aerul stătut al coridoarelor nesfîrșite. Se gîndește cît de mult seamănă acest local cu el, ar putea spune la fel de dărîmat, la fel de obosit eventual, fără să-l supere însă această asemănare, din contră, dîndu-i impresia că se întoarce acasă, ca în clipa următoare, în momentul în care aude sunetul prelung și strident al telefonului, ostilitatea locului în care se află să se facă simțită din nou. Sunetul prelung al telefonului, întrerupt în momentul în care mîna cuiva ridică receptorul, privirea lui era prea fixată pe pîlnia scorojită a receptorului ca să poată în prima clipă identifica pe posesorul acelei mîini. Și cînd ridică ochii, omul puhav, între două vîrste, nu mult mai bătrîn decît el, arătînd cu totul altfel decît ar fi crezut, ușor oportunat, sau cel puțin așa mi se pare, de prezența sa, încă o privire ostilă, deajuns ca să-i vadă ochii inflamați, conjunctivită probabil, sau poate băutura și în timp ce se leagănă de pe un picior pe altul, ceasul din spatele lui, pe care nici măcar nu l-a observat, începe să bată : sunetele prelungi în atmosfera melancolică a înserării. Din nou aude, e adevărat la un mod destul de estompat, concomitent cu bătăile ceasului pe care poate să le numere : opt bătăi prelungi, prin urmare s-a făcut ora opt — strigătul strident al unui tren de marfă. Stă acum și așteaptă ca portarul, aceste făpturi scîrboase care sînt portarii și desigur chelnerii și mamosii care așteaptă niște sume exorbitante — ca portarul să-și sfîrșească convorbirea telefonică abia începută. Sfîșiind înserarea din nou strigătul trenului, un mărfar probabil.

— Nu, nu mai avem nici o cameră domnule, îmi pare foarte rău, încă de la prînz, e un lot sportiv care trebuie să sosească din clipă în clipă, îi spune portarul. Au reținut camerele din timp, bineînțeles și expoziția. Puteți încerca. Ca să fiu sincer nu văd nici-o șansă. Bineînțeles că am să fac tot ce pot, nu e vorba de asta, dacă sînt, bineînțeles că, și peste toată această borboroseală și putoarea îngrozitoare din jur, țipătul nostalgic al trenului : ca niște păsări de noapte. Nu va rămîne decît o singură noapte, mîine dimineață, în zori va pleca, să nu uite să lase vorbă să-l trezească la șase, va trebui să plece neapărat cu primul tren : cinci și douăzeci de minute, sau cinci și cincizeci și două de minute, apoi își amintește că are un mers al trenului în valiză, două sanviciuri care acum îi vor prinde bine, dacă nu s-a alterat parizerul din cauza căldurii, un duș cu apă caldă cu toate că era sigur că într-un hotel ca ăsta în mod sigur dușurile sînt stricate. Sau poate e un singur duș comun, să stea cu rîndul așteptînd ca tinerii aparținînd lotului sportiv „Progresul" să treacă pe rînd prin fața dușului, cu mîna în fața sexului în chip de viță de vie. Hîrjonindu-se între ei, stropindu-se cu apă, strigînd unul la altul, alunecînd pe cimentul ud.

— Nu avem niciun loc spune din nou bărbatul de la recepție, ridicînd spre el o privire veselă și puțin batjocoritoare, mulțumită în acelaș timp, de parcă cea mai mare bucurie a vieții lui ar fi fost aceasta : să anunțe tuturor celor ce se opresc în dreptul gheretei lui că în hotel toate locurile sînt ocupate, încît ei toți sînt obligați să doarmă în stradă, sau în sala de așteptare a gării, în mirosul înecăcios de țigară proastă, de praf, cu femeia de serviciu, care mătură împiedicîndu-se printre picioarele întinse prin somn, ale călătorilor, scuipatul pe care mătura, cam roasă, a femeii, reușește să-l ia mai greu

— Camera mea a fost din timp reținută, îi spune el portarului și îl vede cum se desumflă deodată ca un balon, un fîs lung și aproape obscen, urmat de o imensă indiferență și oboseală : iar el ne mai aparținînd lumii, celor care dorm pe o bancă în parc, nu mai prezintă niciun interes pentru portar. Și în vreme ce acesta îi întinde cheile, în vreme ce privirea lui, probabil are basedoh, continuă să fie indiferentă, poate chiar puțin ostilă, se aude ușa de la intrare și în spatele lui, fără ca el s-o vadă, femeia care trece, foarte tînără probabil, e destul de ușor să deduci acest lucru ascultînd zgomotul ușor al pașilor ei, și, aproape ca o mîngîiere pe covorul ros, un covor roșu plușat, din loc în loc catifeaua jumulită, la fel ca blana răpciugoasă a unui bătrîn animal damblagit, zgomotul acelor pași îi reține atenția. Lumina, de data asta ultimele raze ale soarelui, pătrunde prin gemulețul murdar al ferestruicii de la intrare : acea rază de soare, care se adună deodată și dispare pe neașteptate, semn că ziua a luat sfîrșit. Șuieratul trenului se aude acum mult mai încet ca și cînd lumina dispărută ar fi dat aerului o anumită rezistență, de parcă de acum înainte totul va începe să răzbată cu mai multă greutate, adică fiecare zgomot ca să poată fi auzit trebuind să treacă prin ceva foarte greu, de răzbătut ca printr-un fel de spațiu amortizant ; cele două ferestre de la intrare, mai ales cea din stînga lui, se colorează pentru foarte scurt timp, în portocaliu, aruncînd o dungă sîngerîndă de-a lungul covorului, înspre picioarele femeii sau a fetei care urcă, da a fetei, picioare pe care acum el poate să le vadă foarte bine, picioarele acelea subțiri de fată foarte tînără în ciorapi groși de bumbac, un mers stîngaci care auzit poate să facă o anumită plăcere celui care îl ascultă, dar care privit, e lipsit de orice grație. „Nu, e o singură baie, mai bine zis o odaie în care s-au amenajat două dușuri, la capătul coridorului. Apa caldă e numai pînă la orele nouă și jumătate. Geamul camerei dv. dă spre interiorul clădirii. În apropiere nu e nici o linie de tramvai, în orașul nostru, de altfel, nici nu avem tramvaie.. Geamul e deschis, încît nu cred să fie cald, dar puteți să-l închideți bineînțeles, dacă zgomotul nu vă lasă să dormiți. La ultima ușă la capătul coridorului..." Abia acum bărbatul se ridică, piciorul de lemn bocănind neplăcut pe dușumeaua unsă cu motorină, aceiași privire pe care i-o aruncă, ostilă și totuși indiferentă, cămașa soioasă la guler și din nou se întoarce, șontic-șontic, spre telefon, încît poate să-i vadă ceafa groasă.

— Maria, spune el în pîlnia telefonului, nu uita să cumperi pîine. Nu avem pîine pentru deseară. Vezi du-te acum, precis că e coadă și mai tîrziu n-ai să găsești. Cred că margarină mai este. Uită-te și tu în frigider. Nu, nu, mai cumperi nimic, nu uita că salariul îl luăm abia peste o săptămînă.

O privire spre el, sprîncenele ridicîndu-se puțin a mirare, cum n-ați plecat încă domnule, în fond ce pretenții mai aveți, cu o mînă acoperind pîlnia telefonului.

— Aș vrea să fiu sculat mîine la șase și jumătate, spune el în șoaptă în așa fel ca fata, sau femeia de la celălalt capăt al firului să nu-l audă.

— Stai o clipă, spune bărbatul în pîlnia telefonului, apoi din nou mîna lui păroasă foarte subțire, cu un păr roșcat în contrast cu pielea albă, căutînd creionul.

— Bineînțeles, domnule, o clipă numai să notez în carnețel, eu la noapte mă schimb. Și în timp ce lasă telefonul să se odihnească, între umărul ridicat și gîtul lui gros, în timp ce fata sau poate femeia, fiică sau soție, cine poate ști, se aude din nou întrebînd ceva în pîlnia telefonului, el notează pe un petec de hîrtie numele lui și numărul camerei, cu un scris împrăștiat ca de copil. În vreme ce se aplecă și-și ia geamantanul, în vreme ce se îndreaptă spre capătul coridorului, de unde încep scările, îl aude pe portar din nou vorbind în pîlnia telefonului : „știi foarte bine, spuse portarul, că mai avem în casă o sută de lei cu care trebuie să ne descurcăm pînă la capătul săptămînii, maică-ta era mult mai înțelegătoare, nu avea atîtea pretenții". Fiică prin urmare, își spune el, o fiică risipitoare care trebuie să se descurce pînă la sfîrșitul săptămînii cu o sută de lei.

da, spuse fata, ai fi putut să-l rogi pe portar, așa ești tu, nu te descurci niciodată, ar fi trebuit să mă lași pe mine să vorbesc cu el, sînt emoționat, își spune, îmi tremură genunchii trebuie să fiu atent ca ea să nu observe, mă fac de rîs, oglinda mare de la capătul coridorului, amîndoi reflectați în oglinda aceia și el coboară privirea, n-avem prea mult timp, spune el în vreme ce răsucește cheia în ușă, dezbracă-te repede îi spune, și începe la rîndul său să se dezbrace, cu spatele întors la ea, stă o clipă la îndoială dacă trebuie să-și lase jos și chiloții, apoi și-i trage cu un gest brusc și stîngaci aproape că se împiedică în ei și se îndreptă spre pat, intră sub pătură, ea rămîne doar în chiloții aceia groși și lungi pînă la genunchi, între sînii mari și frumoși un mic medalion, o aluniță pe umărul drept.

ajuns la primul etaj, prin geamul larg deschis vede apusul însîngerat, soarele coborît dincolo de orizont, o băltoacă roșie, acolo la asfințit, gara, liniile de cale ferată, care se întretaie, dungi subțiri de sînge în lumina crepusculară, o oglindă mare, pătată de muște, la capătul coridorului în care chipul său se reflectă. Sînt nebărbierit, își spune să nu uit înainte de a mă culca ca să mă bărbieresc. De-a lungul coridorului ferestrele toate sînt larg deschise : înserarea caldă, de sfîrșit de august, pătrunde înăuntru, împreună cu zgomotul străzii. Intră în odaie și în lumina roșie mobilele vechi au o tristețe a lor : patul greoi de lemn cu tot felul de ornamente, dulapul cu oglindă mare. Întregul mobilier nu are nimic de mobilă adecvată unui hotel. Mirosul de igrasie, pereții murdari în lumina aceia grea a asfințitului, strada care își aprinde deodată luminile, o mașină care trece în mare grabă aruncînd în stînga și-n dreapta strigătul ei strident, toate aceste lucruri pe care le vede și le simte concomitent. Și în vreme ce-și aranjă lucrurile din geamantan în dulap, îi veni pe neașteptate în minte întîmplarea ciudată pe care i-o povestise bărbatul acela din tren, un fel de snoavă dintr-o cărțulie a lui Anton Pann, îi spusese el, o anecdotă dacă vreți, mi-a căzut în mînă cu totul întîmplător : cică patru bărbați plecați la vînătoare s-au oprit în dreptul unei grote. După ce-au tras la sorți, cel pe care au căzut sorții, a intrat în grotă. Ceilalți au așteptat o vreme ca cel din grotă să iasă din nou la lumină, dar după un timp, văzînd că acesta nu dă niciun semn de viață au intrat la rîntul lor în peșteră. Acolo au dat peste un urs pe care l-au căsăpit cu topoarele. Și tot în peșteră au dat și peste tovarășul lor, dar acesta era fără cap și toată neînțelegerea porni de la acest amănunt pentru că nu-și mai aduceau bine aminte dacă înainte de a intra în grabă acesta avusese într-adevăr cap. Să-l ducem la nevastă. Își spuseră ei, ea trebuie neapărat să știe adevărul și după ce-l puseră într-un car tras de doi boi, îl duseseră acasă la nevastă, dar, și aici vecinul lui de compartiment coborî glasul de parcă ar fi avut să-i comunice o mare taină, dar ce să vezi domnule nici nevasta, nici chiar propria lui nevastă nu-și mai aducea aminte dacă iubitul ei bărbățel, cu care convietuise probabil multă vreme împreună, avusese sau nu cap înainte de a intra în grota ursului".

O poveste stupidă, își spuse el și-și căuta în valiză trusa de bărbierit, de ce oare mi-a venit în minte, de ce oare mi-am amintit-o toomai acum ? După ce găsește trusa se îndreaptă spre geam și aruncă încă o privire în stradă. În fața hotelului sînt niște arbori bătrîni care foșnesc ușor în vîntul călduț al înserării. Crengile lor se îndreaptă, parcă, pline de prietenie, spre geamurile larg deschise. Odaia e la etajul doi și strada e foarte aproape, vocile oamenilor, un zumzet continuu și aproape nediferențiat, urcă pînă la el. Bine că s-a terminat și cu călătoria asta obositoare, bine că am ajuns, bine că am o cameră, în care să dorm, un pat unde să pot pune capul, o odaie care să fie numai a mea, care să-mi aparțină pînă mîine în zori, își spuse el și se întinde fericit și simte cum murmurul discret, dar permanent al străzii, îl obosește. Închide în mare grabă geamul, trage jaluzelele, care sînt cam stricate și-i dau puțin de lucru. Camera se cufundă în întuneric și el rămîne în întunericul acela nemișcat, fără să aprindă lumina. Simte întunericul ca o apă călduță în care coboară. Bine că am ajuns, își spune din nou, bine că am o cameră în care să mă odihnesc, o odaie de unul singur, bine că nu mi-au dat un pat în unul din oribilele alea dormitoare comune, să fiu obligat să suport sforăiturile celorlalți, mirosul de transpirație, putoarea picioarelor lor nespălate. Simte cum pătrunde în el liniștea odăii străine și se bucură de această liniște de parcă ar fi primit un dar prețios. Își amintește apoi c-ar trebui, în primul rînd, să facă un duș. Mirosul de funingine, mirosul acela care îți pătrunde în piele după orice călătorie, îl supără atît de cumplit, încît nu l-ar fi lăsat probabil să doarmă. După ce-și ia prosopul și trusa, iese pe coridorul pustiu, trece prin dreptul WC-ului, și intră în camera de baie în care erau așa cum îl informase, două dușuri. Unul din cele două, era ocupat de un bărbat tînăr cu o piele roșcată plină de pistrui peste tot și cam corpolent. Acesta se freca de zor cu o furie exasperată. Probabil antrenorul rugbiștilor, își spune el. În tot cazul prea gras ca să fie unul din jucători și își mai spune. Sînteți cu echipa de rugbi ? îl întrebă ca să scoată și el o vorbă. Care echipă, se miră bărbatul și abia acum observă că poartă ochelari. E un congres de oftalmologie în oraș, adăugă acesta, sînt și eu delegat la congresul ăsta nenorocit cum s-ar spune. Uite la ce hotel nenorocit ne-au cazat, mai spune oftalmologul în vreme ce-și șterge pielea roșie cu un prosop curat. Apoi începe să se miște în stînga și dreapta, gol cu acea lipsă de pudoare pe care doar medicii o au.

Prin fereastra deschisă, clădirea murdară a gării, ceasul, ca un ochi galben, arătînd ora exactă pe care el o verifică aruncînd o privire, în fugă, ceasului de pe mînă. Prin urmare opt și patruzeci și trei de minute își spuse. Coboară seara, se aprind luminile, orașul își aprinde luminile. Acceleratul de seară a ajuns în gară și el, de la fereastra de hotel urmărește această mișcare a gării. Bănuiește oboseala oamenilor care abia așteaptă să ajungă acasă, să scape de bagajul incomod pe care l-au tîrît tot timpul după ei în decursul obositoarei și plicticoasei călătorii pe care au făcut-o. Să ajungă acasă, să-și arunce de pe ei hainele de călătorie, să îmbrace un halat sau o pijama comodă, să se întindă, cu oasele frînte de oboseală, într-un pat moale, să simtă, foșnind sub ei, rufăria curată și bine aprestată. O femeie alături cu care să cineze, o femeie care să spună, alintîndu-se ușor : mi-a fost foarte urît singură, într-un fel m-am gîndit tot timpul la tine, abia am așteptat să te întorci, bineînțeles că m-am descurcat cu banii, nu e vorba de asta, te-a căutat o femeie la telefon, au întrebat de tine de la servici, le-am spus că nu știu cînd vii, le-am spus să telefoneze mîine din nou. Mă simt foarte bine, îmi pare bine că m-am întors, nici unde nu te simți mai bine ca acasă, nici unde nu dormi mai bine decît acasă în patul tău. Sau într-o cameră de hotel, îți spui tu, ascultînd zgomotul monoton al străzii de dedesubt, nu prea departe însă, fereastra la care stai se află doar la etajul doi al hotelului. Adevărul e că și într-o cameră de hotel te poți simți foarte bine, bineînțeles dacă reușești să obții o cameră de unul singur, căci prezența altora într-o cameră comună cu patru sau cinci paturi ar fi mai mult decît neplăcută. Oamenii uneori noaptea vorbesc prin somn, fără să mai amintim acele făpturi oribile care sforăie cît e noaptea de lungă. Un pat bun însă într-o cameră în care ești singur, și mai ales rufăria să fie curată, să nu ai sentimentul că a dormit cineva înaintea ta folosind aceleași cearceafuri în care te învelești acum tu, să nu simți, persistînd în pat în perna în care îți îngropi obrazul, duhoarea unui corp străin. Am ajuns, îți spui, și te întinzi și casti pe patul încă nedesfăcut, cuprins de o ușoară toropeală. S-a terminat și cu călătoria asta lungă și plictisitoare.

Cînd te întorci, acolo în holul micuț al hotelului, în picioare, sau așezați comod în fotoliile a căror husă verde, foarte murdară, nu fusese schimbată de multă vreme, congresul de oftalmologie în păr, o adevărată viermuială de bărbați trecuți aproape toți de prima tinerețe, îmbrăcați în costume mai ales de culoare închisă și printre ei nu-i greu să-l recunoști pe bărbatul întîlnit cu un sfert de ceas în urmă în cămăruța cu dușuri. Acesta însă nu te vede și tu te apropii încet, nebăgat în seamă, da grupul oftalmologilor, prinzi frînturi din discuția lor și aștepți ca aceștia să deschidă televizorul și să asculte buletinul de știri

trage cu urechea cum se spune la ce pălăvrăgesc oftalmologii și iată că unul din bărbați se pare că îl recunoaște căci se apropie cu mîna întinsă spre el. Întreaga lui atitudine exprimă o uimire și o plăcere sinceră și spontană, care îl face să se retragă stînjenit un pas înapoi, pentru că barbatul care se îndreaptă spre el cu mîna întinsă ca spre o veche și foarte bună cunoștință, acest bărbat cam de aceiași vîrstă cu el, constată cu spaimă acest lucru, nu-i amintește de nimeni și de nimic. Un străin pentru el, o față necunoscută, un teren virgin, un punct alb pe harta memoriei lui.

— Nu te-ai schimbat, sau în tot cazul te-ai schimbat foarte puțin, îi spune bărbatul în vreme ce-i strînge cu putere, bițîindu-i-o în toate părțile, mîna. Te-ai îngrășat e adevărat, ai chelit, dar expresia feței și mai ales ochii ți-au rămas aceiași. Privirea oftalmologului îl întoarce în toate părțile cu o dexteritate aproape profesională, interesant cum eu, care în general am o memorie atît de păcătoasă te-am recunoscut din prima clipă. În tot cazul mă bucur foarte mult că te văd, adaugă oftalmologul cu gravitate, dînd glasului său chiar o anumită cochetărie. Sper că n-ai venit și tu la nenorocitul ăsta de congres de oftalmologie care ne-a plictisit de moarte pe toți. Nu ne vedem mai repede plecați, păcat că...

— Ne-am cunoscut acum o lună la meciul de rugbi, nu-i așa ? se trezește întrebînd și abia ajunse cu întrebarea la mijlocul ei, că și simte că e autorul unei mari impoliteți : Pe fața oftalmologului se așterne o profundă dezamăgire, o tristețe atît de autentică și de răscolitoare, încît un acut sentiment de vinovăție îl cuprinde.

— M-am schimbat oare atît de mult încît nici nu mă mai recunoști ? întrebă celălalt cu o voce șoptită și elegiacă și îi și ia cu gingășie mîna dreaptă în mîinile lui mari și ușor transpirate.

— Te rog să mă ierți, încerca el să bîlbîie un început de scuză, am o memorie cu totul...

— Colegi de liceu, colegi de liceu, spune celălalt și își mișcă în stînga și în dreapta capul a reproș. În clasa șaptea chiar colegi de bancă, și-și aruncă numele așa cum arunci o bombă incendiară într-o ambuscadă ca o ultimă și disperată soluție, singura salutară. Îi repetă chiar numele de cîteva ori și în primul moment el fu hotărît să joace scena recunoașterii entuziaste : cum să nu, să spună, tu ești, prin urmare, zău că nu te-ai schimbat niciun pic, normal ochelarii, dacă îmi amintesc bine în școală nu purtai ochelari.

— Nu, nu-mi amintesc, spune însă, lăsînd privirea în jos ca un vinovat, dîndu-se bătut. Apoi se trezește spunînd dintr-o răsuflare, înainte ca celălalt să aibă timp să riposteze cu privire la lipsa sa de memorie.

— Ești atît de amabil să cobori cu mine pînă jos la parter, am o mică treabă de rezolvat la recepție.

— Sigur că da, spune celălalt și-l privește oarecum uimit.

— Luăm liftul ? îl întreabă, cînd ajung în dreptul ușii de la lift.

— Pentru două etaje, nu are rost, spune celălalt.

Între timp s-a dat drumul la televizor și în spatele lor se aude vocea crainicului.

Coboară, sub picioarele lor covorul moale din pluș roșu, mai întunecat parcă, în semiîntunericul scărilor. Cușeta liftului care trece urcînd pe lîngă ei.

— Era pe la sfîrșitul lui septembrie, spune bărbatul de lîngă el. Am plecat cu bicicletele undeva în afara orașului. Am urcat pînă sus la vii, era toamna, strugurii erau copți, dar nu erau culeși încă și ne-am umplut ghiozdanele cu struguri. Am dat peste o casă părăsită. Am intrat înăuntru și am găsit cadavrul soldatului. Îți amintești ?

— Nu-mi amintesc, spuse el.

— Ai spus deodată, hai să fugim să nu dea cineva peste noi aici, spuse repede oftalmologul, așa cum spui o lecție învățată pe de rost.

— Și de ce să nu dea cineva peste noi ? întrebă el.

— Pentru că ar fi putut crede că noi... spuse oftalmologul și se opri.

Portarul stătea în cușeta lui, adormise cu gura larg deschisă, și un firicel de salivă i se prelingea din gură.

— Purtai pantaloni scurți, atunci, spuse oftalmologul și zîmbi prin întuneric.

— Pantaloni scurți, se miră el.

— Și bicicleta ? Cum era bicicleta ? întrebă el după aceia aplecîndu-se mult spre oftalmolog.

— O bicicletă veche și paradită, ziceai că ai moștenit-o de la fratele tău mai mare, precizînd acesta aranjîndu-și ochelarii pe nas.

După cîteva clipe, clipe de liniște deplină, clipe în care se aude doar sforăitul portarului și tic-tacul monoton a ceasului de pe perete, spune dînd din umeri, puțin cam stînjenit.

— Ere mort de mult și începuse să miroase.

— Ne-am speriat amîndoi și am luat-o la fugă, adaugă oftalmologul, văzînd că nu primește niciun răspuns.

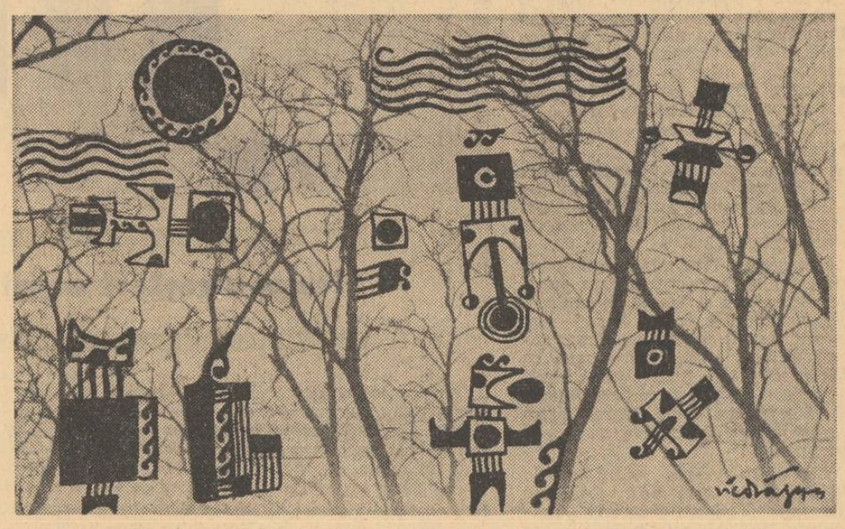

Desene de IOAN VICTOR DRĂGAN

VASILE ANDRONACHE

Clopot fără somn

Sînt o coloană albă
De ninsori carnale
Din țărmurii pădurii,

Trece prin mine pămîntul
Cu-o pasăre de răcoare
Purificîndu-mă cu dor
Magnetul său interior

Și trupul vechi ca soarele
Incendiat de ritmuri
Și-arată existența
De clopot fără somn.

STELIAN PIHULEAC

Elsinor

Vorba înțeleaptă
nu-i croită pe măsura urechilor străine

și rătăcește lovind
vitraliul aprins
din capătul culoarului.
Cuvîntul meu a fost înțeles
de cine a plecat murind
și putregaiul vorbelor neînțelese
afumă galeriile
prin care prințul nu mai trece citind.

VALERIU ARMEANU

Curțile pustii

Rătăcit de unduirea
lelelor golite-n vid,
Îmi închipui răstignirea,
Pasăre moartă de frig.

Îmi închipui somnul uns
Cu blesteme din Florii
Prin care îmi trag galopul
Pîn' la Curțile pustii.

Cîți de-ai mei?

Plîng la stele ochi de Doamnă
Îngropindu-mi îngerii.
Cîți de-ai mei se duc în toamnă,
Cîți în groapa Stingerii ?

Plînge pasărea, văzduhul
Soarbe codrii, sîngerii.
Cîți de-ai mei înfundă raiul,
Morți în Valea Plîngerii ?

GEORGE FILIP

Bătrînele

Aceste păsări căzute din cer
Fecioarele umbrite de șoapte
Au bîrfit viața între cafele
Pînă tîrziu, în fiecare noapte.

Coroanele timpului fals
Le-au ruginit sub priviri
Și în fecioarele-clepsidre
Nisipul s-a tocit de amintiri.

Trec fecioarele îndoliate,
Nepăsătoare lunecînd prin zile
Răzlețe și cocoșate
Ca niște domesticite cămile.

Ciudată această meta[illegible]
De incomensurabile tou[illegible]
Ce ne fac să devenim temători
Cînd trec pe stradă bătrînele doamne.

Desen de IOAN VICTOR DRĂGAN

OVIDIU HOTINCEANU

Un trup vom fi...

Lui I. Vremelnicu

Cunosc prietene, acea derută sfîntă
Teii se sting de la sine
Ca norocul poeților
Cineva în urma noastră
Strînge lacrimi de aur
Din ochiul curat și orbit de dumnezeire
Iată toți dorm
Noi am închis porțile
Ne-am închis și pe noi
Pe dinafara zidurilor
Și spune-mi acum :
Calea pe care curge în vadul lui
Un astru, este calea noastră ?
Oh, nu, căci spinii sînt dulci
Căci mîinile noastre n-au împotrivire
N-au obișnuința decît a crinului
Care prin parfumul său moare
Atît pentru azi
Trebuie să ne-ntoarcem acum
Să găsim cheia
Sub care dorm rătăcite
Oile somnului
Un trup vom fi iarăși cu toții
Adăpostind
Un Babilon de străfunduri.

Desen de
DOINA GEORGESCU

AURELIA ONCESCU

Se întîmpla...

Să nu șterg oglinda aburită ;
Să nu rup o floare bătrînă ;
Să nu pieptăn părul a zînă,
Să uit cămașa albită !

Tata s-a născut cu mine-suflet,
Mama, m-a văzut în inele
De ce semeni semințe în zăpadă ?
De ce dormi cu jocurile mele ?

*Tata m-a dăruit mamei, bunica — **bunicului.***
Am șters oglinda aburită ;
Am rupt o floare bătrînă.
Am pieptănat părul ca oricare...
Se-ntîmplă... Cămașa albită
Să se facă aripă și zare.

Picuri de ceară

În umbra sufletului meu
Lîngă un stîlp de luminare aprinsă
Picurii se lăsau greu și nu aveau nici o
*speranță — **prinsă** —*

În vatră, o cenușă albea
Negrita vină a pămîntului...
Cînd luna în palme lapte îmi turna,

Și îmi da ghes, glasul cuvîntului.
Dar n-am vorbit, atît eram de dusă
Dincolo de ființa cerii, strînsă —
Și-atît me-ngreuiau picurii acei,

Punîndu-mi peste moarte, lungi cercei,
Bijuterii cu izuri de miresme
Cu dense fumuri, prinse peste glesne
Și cu brățări de chihlimbar în moarte,
Cu cețuri și cu zale, peste toate
Comorile de pietre nemișcate
Și florile, de-acum is stărîmate...

GABRIELA GHEORGHIU

Femeie

Femeie de trei ori femeie
Singele meu, sîngele tău
Umilește-l tropare
Vameșule !

N-o goni în întunecare
Pe ea însăși
Păcătoasă de sărutare
Dă-i făptura de carne

Robie de floare
În joile verzi
Bărbatul în stare
Prunc în picioare

Și pretutindeni
Dă-i lauda mare
Și dă-i îndurare

MIHAELA CARP

Zodia fecioarei

Cascadele de vid, cascade,
orb înăuntru ochiul cade
în zodia Fecioarei fără somn
întunecată de-așteptări de domn.

Cascadele de vid, cascade,
somnul Fecioarei un vad e
de păianjeni golgotind spre cruce
și malul nopții fără mal se duce.

Cascadele de vis, cascade,
Fecioara-n somn prelung recade
și steaua sfîntă de priveghe
cade și ea la mîl de leghe.

Cascadele de vid, cascade,
căderile se-adună-n cruciade
și alte stele cad peste Fecioară
și Zodiacul fără zodii sboară.

MARIA GENESCU

Tapiserii

Arde delir prin firul colorat,
Un concert întreg cîntat pe-o coardă
întîrzie o clipă să mai ardă
În ochiul de tecior de împărat
s-au într-un singe roșu de totem
crescut pe-o piine mare de la țară.
Fecioare iedere se-nvrejuie
pe ziduri cu terestre nevăzute
și fluturi mari cu forme rituale
clocesc venin între cucute.
Oltence fără chip cu ochi pe dinăuntru
declină zîmbetul de-o vară
și-un căprior de jar în iureșul de
toamnă
gonește-n lacrimi din măcelul sumbru.
Într-un sfîrșit fierbinte de azimă,
pe-o vatră de nisipuri coaptă,
lipsește-n liniștea după virtej
o clipă-n care ostenise timpul
și inima-ncetase să mai bată.

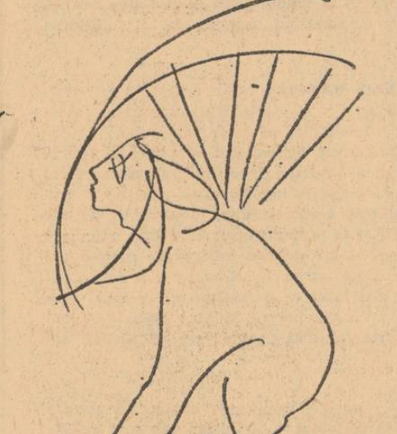

Desen de
DOINA GEORGESCU

în seara înghețată

de IULIA SOARE

Trenulețul de excursioniști, exuberanți în acel week-end luminos de septembrie, își văzu gălăgios de drum în sus spre grotele lui Catul, în timp ce ea cotea spre stînga așa cum o îndrumase doamna distinsă, care-și plimba cîinele cîrn și cărăcănat, jos, la poalele aleii, chiar în punctul de unde începea tihnita împărăție a măslinului, străveche în părțile acelea, peste care, din mers, zăboveau acum privirile ei lipsite de simpatie. Cu statura lui mediocră, cu crengile subțiri schițînd mișcări de calitate plastică dubioasă, cu frunzele mici, prin care părea că se strecoară o suviță extenuată de clorofilă, prezența măslinului în peisajul acela, radios de culoare, magnific de fantezie, o indispunea ca o lipsă de tact.

Coti deci spre stînga, apoi foarte curînd spre dreapta și văzu în față biserica, tăcută, izolată, cu campanila înfiptă în șold, discretă, cenușie, străpunsă de o singură fereastră sus, chiar sub cornișă. Ușa era deschisă, biserica era pustie, numai o pereche de englezi în vîrstă îi făcea încet ocolul vorbindu-și rar, în șoaptă, oprindu-se din cînd în cînd să fotografieze. Fresca din absidă era din secolul al doispezecelea ; deasupra Cristului crucificat, de o parte și de alta a crucii, doi îngeri în atitudini de așteptare, exprimînd o ciudată curiozitate, purtau înfipte în spate aripi ruginii care, de la depărtare, îi făceau să semene cu niște dragoni năpraznici.

I-ar fi plăcut să rămînă mai mult în tăcerea absolută și răcoroasă a bisericii, să întîrzie singură — englezii plecaseră, nimeni nu mai venea și nici afară, în curte, nu mai era nimeni — în fața frescelor și să le privească pe îndelete. Dar în biserică nu erau nici bănci, nici scaune, nu era nimic în afară de pereții însuflețiți din loc în loc de resturile de frescă, ea era prea obosită ca să rămînă multă vreme în picioare și ieși. Drept în fața ușii, la mică distanță de intrare, doi măslini acceptau stîngaci și slugarnici generozitatea imparțială a soarelui, iar în stînga, un șir de chiparoși înalți, cu umerii înguști, strînși în veșminte de catifea verde-neagră, urcau pătrunși de meditativă gravitate spre faleză. Așa-i iubea : în suiș, în necurmat și tăcut suiș, așa-i evoca și-i invoca după aceea, în lunile lungi de iarnă și în clipele grele, cînd pasărea absurdă dar necruțătoare a Neurasteniei își cobora aripile în jurul ei. Așa, în suiș îi invoca, închizînd ochii, strîngînd buzele, cu frînturi informe de rugă interioară, cu pîlpîiri copilărești de credință în puterea lor benefică. Nu-i vedea niciodată altfel decît în suiș, pe cite o colină, pe malul mării sau măcar pe un banal drum în pantă. Pe teren plat nici nu-i observa și în imediată apropiere, vraja solemnă pe care o exercitau asupra ei, slăbea inexplicabil.

„Mai am un singur dor", gîndi ea, dar nu formulă pînă la capăt dorul acela fiindcă ar fi fost zadarnic, fiindcă știa că nu-și putea nădăjdui un mormînt vegheat de durerea somptuoasă a unor chiparoși drapați în catifea verde-neagră.

Ieși din nou pe aleea principală care ducea spre grotele lui Catul. Ultimele ramificații ale ruinelor ajungeau pînă pe malul lacului, aici era punctul suprem al peninsulei, care șerpuia în zvîcniri imperceptibile pînă adînc în apă. Printre ruine, pierduți în pădurea străveche de măslini, continuau să mișune turiștii cu strigăte de uimire, rîsete, chemări și țăcănit de aparate fotografice. Nu mai puteau să întîrzie mult, era ora dejunului, trenulețul pornea acum tixit la coborîre, în timp ce era aproape gol la urcare.

Nu voia să vadă ruinele, nu voia să se amestece printre ceilalți vizitatori, era incapabilă să accepte ideia unui supliciu asemănător cu cel pe care-l îndurase jos, în castelul Scaligerilor, unde nicăieri, pe nici un culoar cît de dosnic, sub bolta nici unei porți cît de înguste, nu izbutise să fie sigură. Privise o clipă printre creneluri spre lacul scînteietor ca lama unei spade, în timp ce lîngă ea, o pereche tînără și vorbăreață se silea să transmită unui băiețaș de vreo cinci ani, indiferent și nerăbdător, entuziasmul ce le inspira jos, la picioarele fortăreției, evoluția savantă a unui vaporaș, înțesat de pasageri și urlînd prin toate difuzoarele o muzică scrîșnită și țiuită.

Nu se îndreptă, deci, spre ruine. Se opri doar o clipă ca să privească de la distanță „marele Pilon", uriaș, sufocat între măslini, cu un smoc de verdeață în frunte, care-l întinerea și-i dădea un aer neașteptat strengăresc. Panta continua lin mai departe și, peste puțin, lacul îi surîse, albastru-pastel și atît de calm, încît nenumăratele ambarcațiuni care lunecau pe suprafața lui, abia izbuteau să-i încrețească suprafața.

Se apropie încet pe sub măslini și chiparoși, fără să-i vadă, cu privirile ațintite asupra așternutului lichid și scînteietor, se apropie încet de marginea falezei și văzu jos plaja alcătuită din dale mari de piatră roz-verzuie, roz-cenușie, unele acoperite în parte cu un strat subțire de apă, ale cărei vibrații imperceptibile, erau necontenit fulgerate alb de razele soarelui.

De jur împrejurul promontoriului pe care se afla, era doar lacul, malurile lui laterale se depărtau visătoare, populate de coline scunde viorii, cu profilurile subliniate pe alocuri de siluetele chiparoșilor în marș neobosit. Clădirile se vedeau nedeslușit, nu-și dădea seama dacă erau case moderne, castele sau ruine, doar în stînga deosebea o campanilă, care părea ușor înclinată. Drept în față, însă, nu vedea decît apă, o suprafață nesfîrșită, care înainta pe distanțe nebănuite, topindu-se treptat, alb-argintie, fragilă și tremurătoare.

Rămase un timp în picioare la marginea falezei, fără un gînd, fără o idee, cu privirile sorbind, segment după segment peisajul a cărui splendoare se desfășura cu o impudică naivitate. Era, totuși, foarte obosită. De mai bine de trei ore nu se așezase o clipă, dormise puțin noaptea și dimineața plecase după un mic dejun extrem de frugal. Era obosită, foarte obosită.

Își desprinse privirile de pe ispita albastră a lacului și căută în apropiere o bancă la umbră. Un bărbat și o femeie, care supravegheau joaca a două fetițe cu părul prins pe spate în funde mari, albe, se ridicară chiar atunci de pe banca pe care o căuta ea. Cînd trecu pe lîngă ei, remarcă pe fața soției aceeași expresie de siguranță satisfăcută și ușor tembelă, pe care se obișnuise s-o regăsească frecvent pe chipurile femeilor italiene întovărășite de soții lor.

Desen de IOAN VICTOR DRĂGAN

Era acum aproape singură. Un grup de trei doamne bătrîne se depărtară cu pași mărunți în direcția ruinelor. În dreapta, la o distanță considerabilă, sprijiniți de trunchiul unui măslin, doi îndrăgostiți se îmbrățișau în neștire. Cîțiva tineri, băieți și fete, în costume de baie, urcară dinspre plajă și trecură fugărindu-se și interpelîndu-se, dar siluetele și glasurile lor se pierdură numaidecît printre copaci și liniștea care le luă locul, avea acum drept garanție ora dejunului, tiranică atît peste localnici cît și peste turiștii din Sirmione. Era clipa fericită, clipa binecuvîntată, clipa căreia nici o durere, nici o amărăciune, nici o spaimă nu-i rezista.

Închise ochii și se întrebă cu acel început de anxietate care o încercase mereu în ultima vreme, de ce aștepta, de ce trebuia să aștepte.

Aștepta bucuria ; cu mirare, cu nedumerire, cu întrebarea — către ea însăși și către bucurie — dacă lipsea ceva și ce anume, dacă neglijase ceva, ceva esențial, din pregătirile pe care le făcea altădată ca s-o întîmpine. Dar nu, altădată nu făcea nici un fel de pregătiri, bucuria năvălea singură, peste ea, tînără și fierbinte, avidă, robustă, dominatoare, dăruindu-se, dăruind. Altădată...

Altădată însemna noaptea albă la Leningrad, cu luna plină, străvezie și inutilă trecînd peste Petropavlovsk și peste piața Palatului de Iarnă, însemna dimineața ploioasă în bazarul din Sarajevo printre tăvi și ibrice de aramă și turci cu fesuri roșii în cap și cu mătănii de chihlimbar între degete, însemna după-amiaza de mai în Deltă, pe aleea lucie a canalului Litkov mărginită de sălcii și de nuferi, însemna grădinile din Versailles încendiate de toamnă și arzînd mocnit în jar sub ferestrele Galeriei Oglinzilor, însemna ceața de aur firav peste Champs-Elysées, peste cheiurile și peste podurile Senei, însemna amurgul mut și încremenit la Buhara, în spatele mausoleului portocaliu al lui Ismail Samani, însemna hora de la Certeze în duminica maramureșeană de octombrie și mai însemna aleea de palmieri de la Dubrovnik și verdele cinic al Neretvei în Alpii Dinarici și altarul lui Wit Stosz la Cracovia și biserica de la Djvari în peisajul stîncos al Georgiei și cartierul vechi din Tbilissi cu bătrîna lui dantelărie în lemn și toamna învăpăiată la Upsala peste acoperișurile verzi și peste zidurile sîngerii, mai însemna și biserica de la Densuși în acel martie rece și saturat de ploi care desfundase toate drumurile Hațegului, duminica de la Juziers, sub castanii blazați ai vechiului manoir, și crucea votivă de lemn cu policromia pasionată de lîngă Berbești, după serpentinele Gutinului, în stînga drumului, și mireasma magnoliilor la Suhumi, altarul de lemn din Holmenskirke, la Copenhaga și catedrala din Torcello înecată în verdeață și Copo d'Oro trecînd lin pe lîngă gondole, domul din Naumburg răsunînd de glasul dur, disprețuitor al ghidului la picioarele statuilor fondatorilor, toamna pe valea Vișăului și primăvara pe cîmpia Tîrnavelor, de sus, din cimitirul protestant din Sighișoara, și ploaia ușoară, veselă, dansînd pe ziduri la S. Apollinare în Classe, femeile din Așhabad, gătite împărătește în catifele și mătăsuri, cu paftale și salbe de argint, lucrînd la covoare în fața războaielor și primele ferme cenușii ale Lorenei în zorile cenușii ale primei zile în Franța, lumina pătrunzînd portocalie prin ferestrele de alabastru în mausoleul Galiei Placidia și drumul de la Rădăuți la Sucevița între biserica lui Bogdan și mănăstirea lui Anastasie Crimca, Elseneur desprinzîndu-se de ferryboat și dizolvîndu-se repede în depărtare odată cu coastele Danemarcei după-amiaza de toamnă pe malul Dunării, la Budapesta, pe bancă alături de cei doi bătrîni vorbind în șoaptă și podul alb de la Mostar, aleea Șah-Zindé la Samarkand cu filigranele de piatră multicoloră ale coloanelor, prima zi de Paști în Scheii Brașovului și străzile în pantă din Praga și lacul Sevan cu cele două biserici armene din secolul 8 pe mal, cu dalele de piatră de pe acoperișurile turlelor năpădite de mușchi, și hramul din Arcani și răsăritul lunii în seara înghețată la Tismana, însemna...

Asta însemna altădată bucuria, o bucurie, care era triumf și posesiune totodată. Da, posesiune. Posedase pe rînd, de-a lungul anilor de zeci, de sute de ori răsărituri frenetice și apusuri sfîșietoare, livezi înflorite de primăvară și păduri înebunite de toamnă, creste verzi sau înzăpezite de munți, piraie modeste și fluvii arogante, lacuri senine și mări furibunde, catedrale gotice și bisericuțe sfioase, nuferii deltei și palmierii Adriaticei. Totul, toate îi aparținuseră, îi aparțineau încă, le adunase în casa de fier a memoriei și trăia din ele, erau singurul ei capital, un capital intangibil, incoruptibil și care trebuia să sporească mereu, să sporească, să sporească.

Privea lacul, aproape alb la ora aceea și asculta distrată liniștea, acum absolută, de pe malul lui. Nu mai era nimeni în jur, cei doi îndrăgostiți care se sărutaseră lipiți de trunchiul măslinului, dispăruseră și ei. Era o clipă binecuvîntată, clipă de rugă, de smerenie, de recunoștință. Închise ochii și așteptă bucuria și, cu fața ridicată spre cer, zîmbi speranței că nu mai putea să întîrzie.

Pretutindeni, la Sirmione, dejunul era pe sfîrșite, mesele restaurantelor se eliberau, taxatorul trenulețului de excursioniști își îmbia gălăgios clienții, pe lac ambarcațiunile reapăreau, în spatele ei grotele lui Catul păreau că se reînsuflețesc.

Se ridică de pe bancă șovăind, greoaie, cu fruntea strînsă într-un cerc lat de durere, cu oboseala tolănită în tot trupul, se ridică, făcu cîțiva pași spre lac și-l contemplă lung, apatică. Bucuria nu venise ; n-o mai aștepta fiindcă știa că nu mai putea să vină. Deasupra ei, aproape, foarte aproape, se rotea pasărea absurdă și necruțătoare a Neurasteniei bătînd leneș din aripi.

Coborî la întîmplare pe un drumeag stîncos, în stînga și peste cîteva minute de mers, zări pe malul lacului, printre măslini și chiparoși, un fel de mic birt (și la Mizil, și la Botoșani ar fi arătat cam tot așa) cu șapte-opt mese în față, dintre care doar două mai erau ocupate. Un miros de carne friptă întîrzia în aer.

Se apropie încet — era din ce în ce mai obosită — se așeză la o masă și ceru o porție de spaghetti. Fără sos de roșii.

GEORGE VASILE SIMINA

Iarna bărbatului

Le spun celor ce mă știu să vină ;
ușile mele nu stau niciodată închise ;
și de nu vin eu nu port nici o vină,
stau singur cu mine de vorbă, mai răscolesc
vise,
mai șlefuiesc cuvinte, le-nbin și le-admir
mă simt în toiul verii cu draga mea sub nuc,
ușor îi mîngîi părul cu palma de zeflr
și gîtul către umeri, și sînii tari, năuc
spre mine o aduc și-i spun în șoapte,
că fructele sînt dulci și sînt prea coapte..
Mlădie, ea, se lasă către mine
și-mi spune că e vară și e bine,
să ne scăldăm în lacul cristalin...
eu simt în gură miere și venin,
ea are-n vorbe cîntec și suspin...

Le spun mereu celor ce mă știu să vină ;
ușile mele nu stau niciodată închise ;
și de nu vin, eu nu port nici o vină ;
stau singur cu mine de vorbă, mai răscolesc
vise...

IRINA GORUN

Vîrsta

Am ascuns după lucruri
Cioburile zeilor de porțelan
Și mă apăr cu glas înalt
Și numesc întîmplare
Căderea lor unul după altul
În fiecare noapte cîte unul
De două zile încoace.
Și blînzii părinți cred toate astea.
Nimic în casă nu-i destul de drept,
Să-mi fie paznic și pedepsitor.
Doar ușorul ușii saltă-n vis
Ca parii babei, cerîndu-mi pedeapsă
Și doar semnul vîrstelor e-adevărat
Și drept tăiat în lemn în casa noastră.

ION MĂRGINEANU

Scrisoare de la munte

Fratele meu, dragostea mea e plină de cîmp
și tu mă certi că beau din zodii cu paharul
și cîntecul în vrăbii e nefiresc de strîmt
că rupe cornul casei în fluiere amnarul.

În sărutul meu se ceartă curcubeie
și ies fîntînile să se proptească-n drumuri
văduve bătrîne — ciorile bat toaca
și se subție-n vorbă și se îmbracă-n fumuri

Și dragostea mi-e plină de arămiul brumei
și satul se prelinge pe aripi de cocoare
și n-am odihnă frate pe foi de calendare
beau zîmbetul de șarpe, frumosul lui mă
doare.

SEBASTIAN REICHMANN

Mă trezesc vorbind, numărînd

Mă trezesc vorbind, numărînd, înodînd adică,
ceva palid, părăsit cu o seară înainte de bordurile canapelei, dar deodată cineva îmi șoptește în ureche, că în fața mea se întinde un pămînt arid și mănos, încet și nervos.

Despre caii vineții pe care îi văd mai încolo,
că va trebui să-i strunesc. Un personaj solemn, cred o rudă apropiată a întîmplărilor mele, mă sfătuiește să mă las în voia apei, să nu execut frumoasele mele mișcări de înotător decît atunci cînd e absolut necesar.

Ochii lui, în spatele unei viziere, și făcîndu-mi cu ochiul, vorbind de siguranța vizierei, a curelelor, de adăpostul chiar sub limbi de foc, de imposibilitatea de a lupta fără trup.

Și, atunci îl trimit eu într-un alt război, unde să nu mai cînte pe armonia veșnic nouă a cîntecelor mitice, într-un război, în care combatanții au nume de vînturi, iar cercurile vinează o lume neparalizată.

Și, tot atunci, îi dau cuvintele mele despre pace, pe care el le înțelege surizînd, dar neglijează efortul, poate în asta îi cunoaștem obiceiul, obiceiul mut, precum odinioară ceaiul, sau îngrijitul trandafirilor.

Ar putea urma un dans de cuvinte sau o apoplexie a lor. Dacă perdeaua ar flutura, și dacă ar zbura centaurul, dacă aș cunoaște și aș făuri același suflet, aparent izolat, într-o moleculă princiară.

EUGEN BERCA

Adoremus

E noapte sau e zi nu pot să știu
Atîta doar că mi-ai bătut la ușă
Un măr uscat e trupul tău tîrziu
Și ochii tăi, o urnă cu cenușă

Te-au fulgerat cu lancea aspră, dar
Nici sevă alburie nu mai singeri
Parcă-a lăsat pe drumuri mersu-ți rar
O urmă-abia, ca pasul unor îngeri

Te-ncețoșezi cu văile prelung
Cînd dimineața zumzăie senină
Și reavăne de brumă te străpung
Ca pe-un izvor, fuioare de lumină.

Ars poetica

Lui Alexandru Philippide

Să batem orizontul cu statui
Și cerul să-l oprim acolo unde
Pe colonada ființei nimănui
Uitarea unei taine se ascunde

Prea limpede-i încremenita zi
Scobită-n neclintirea idolatră
Și, beți de noapte, iar vom rătăci
Izbindu-ne în zările de piatră.

FILM

Ai noştri au dat lovitura!

În fine, Casa de filme Bucureşti ne pune în faţa unui succes indubitat. *B. D. intră în acţiune* („Hoţul de ciini" şi „Profesorul de mimică") al experimentatului Mircea Drăgan va face săli pline-ochi pe teritoriul nostru şi — dacă distribuitorii de peste hotare vor fi bine ispitiţi — se va impune şi spectatorilor străini.

Există o scenă-cheie în acest film spumos şi tineresc: pe plutonierul Căpşună îl atacă în glumă un consătean-flăcău dornic să intre şi el în rîndul apărătorilor ordinii. „Catindatul" (foarte expresiv) se pregăteşte temeinic, are lecturi de specialitate — din colecţia „Aventura" ş. a. — Mă, îi spune plutonierul Căpşună (interpretat cu farmecul binecunoscut de Sebastian Papaiani) nu mai bate cîmpii. Noi ăştia de la Diverse (B. D. înseamnă: Brigada Diverse, adică „mărunţişuri") nu avem de prins spărgători de bănci, gangsteri sadici etc. Clienţii noştri sînt de mică anvergură: borfaşi, şarlatani, delapidatori, tot felul de *şmecheri*. Despre cei mai mulţi avem date precise şi-i putem lua ca din oală (cum pe hoţul de ciini Patraulea). E adevărat că te pomeneşti cu cîte-un cadavru în cea mai pîrlită efracţiune, că un caraghios de profesor de mimică, ce-i duce de nas pe fraieri pregătindu-i pentru magia televiziunii sau cine ştie ce altă chestie, poate fi un formator de bandiţi-spărgători ai marilor magazine, iar casa lui să ajungă depozit de obiecte furate. Adică, n-om fi avînd noi ce au (şi să rămînă la ele acolo!) de înfruntat Scotland-Yardul şi altele ca ea, dar nici degeaba nu stăm.

Am divagat, scena e mai scurtă dar sensurile ei, şi ale filmului cam acestea ar fi. Infractorii pe care-i înfruntă cu pricepere B. D. au un aer al lor „local", şi e meritul scenariştilor (distinsul scriitor Nicolae Ţic ţiunii). Scenariştii au ştiut asta, de aceea protagoniştii lor au identitate, personalitatea lor e schiţată în fugă dar suficient, aşa cum se cuvine, de obicei pe o trăsătură dominantă. Cutare are un mic defect: minte discret, exagerîndu-şi meritele, altul face pe „maestrul" neînţeles de invidia lumii, profesînd cu onestitate la domiciliu; iată un logodnic („de aseară!") cîştigîndu-şi pîinea din matrapazlicuri şi îngrozit de faptul că s-a pomenit implicat într-o crimă; Dem Rădulescu e un fel de *caid* bucureştean, farmecul său constînd în indignarea faţă de actul infracţiunii, cunoaşterea legilor şi... atenta lor evitare.

Deplîngeam, într-o însemnare de acum cîtva timp, faptul că excelenţii noştri comici nu au şansa să fie valorificaţi în producţii nepretenţioase şi cuceritoare, în genul celor care au făcut notorietatea mondială a unor colegi de aiurea. Slavă Domnului, actuala generaţie de comici români şi-a găsit pelicula de care vorbeam şi ne bucurăm cu atît mai mult cu cît *B. D. intră în acţiune* e doar începutul unui serial: la sfîrşitul proiecţiei ne-a delectat un ştraif al seriei viitoare, din care un titlu de scheci merită a fi divulgat: *Văduve cu termen redus (!!)*.

Sîntem încîntaţi de evoluţiile pline de brio ale unui buchet de vedete ale zîmbetului: incomparabilul Toma Caragiu, zeul litoralului Jean Constantin, bibanul redivivus Dem. Teodorescu, cabotinul care e marele actor Puiu Călinescu, fostul Păcală al lui Saizescu — S. Papaiani. Ar trebui citate o mulţime de alte nume căci în *B. D. intră în acţiune* pînă şi apariţiile episodice prilejuiesc reacţii de plăcere publicului (acesta foarte receptiv, spontan în aplauze, acoperind replicile cu hohote de rîs).

Imaginea debutantului Mărgineanu, îngrijită şi discretă (un frumos moment: arestarea magazionerului Boris Ciornei, filmată prin jeturile bogate ale unei arteziene). Muzica lui Ion Cristinoiu, pe motive cu aluzii folclorice e cum nu se poate mai potrivită: aici muzica pop sau, exempli gratia, cu pretenţii simfonice ar fi deranjat.

Un sincer *Bravo!* alor noştri care, aşa cum le dorim de atîta vreme, au dat lovitura.

Ilie CONSTANTIN

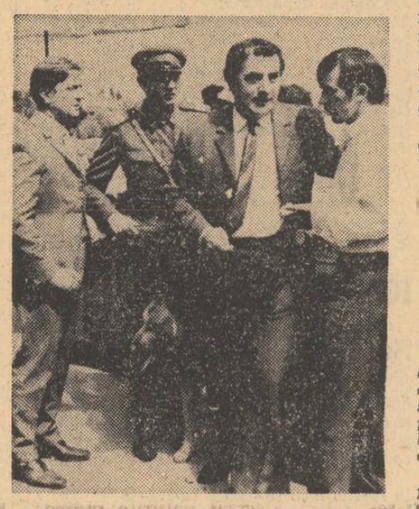

şi regizorul Mircea Drăgan) că au avut ochi pentru activitatea *reală* şi complicată a Miliţiei, renunţînd la acele imitaţii precare ale unor producţii occidentale (cum „Portretul unui necunoscut", „Fantomele se grăbesc", şi alte ficţiuni în carton masiv).

Şi mai e ceva: filmul e „uşor", nu aspiră să concureze *ca artă* (!) marile tragedii; cochetează, cu lăudabilă prudenţă, revista, de unde totala destindere a actorilor care simt că *se pot juca*, că nu au de „trăit" grave zvîrcoliri morale. E un joc strălucitor de suprafeţe, căci plaţi sînt şi „hoţii şi vardiştii", dar măsura acestui joc îi conferă farmec şi-l impune. Nici unul nu e vreun „personaj", atît de cerut în comediile poliţiste (anapoda) ci o *schemă*; ca în orice bună intrigă poliţistă nu dimensiunile romaneşti ale eroilor contează, ci cu totul altceva: rezolvarea cît mai ingenioasă (mai greu de prevăzut) a unei „probleme", cu potenţare prin suspens. Nu noi sîntem primii care vom descoperi că un personaj poliţist cu alură de erou tolstoian dărîmă podeaua intrigii proprii genului.

Fireşte, aceşti eroi — cărora le sînt inaccesibile marile trăiri romaneşti — sînt individualizaţi, de obicei sumar şi eficient (orice insistenţă pune plumb în ritmul ac-

ARTE

G. LORENZO BERNINI: Răpirea Proserpinei

ARTE

EXPOZIŢII

Plastica la Bienală

„Bienala 70", trebuie spus din capul locului, este o realizare remarcabilă. Se distinge prin acurateţa alcătuirii. La un nivel mediu al integrării tuturor stilurilor importante în plastica actuală, ea şi-a propus, cu ambiţie şi pricepere autoritară, să selecteze ceea ce se impune mai ferm în atelierul fiecărui artist de valoare.

Se cuvine totuşi să facem o remarcă. La un astfel de mozaic, implicat prin firea lucrurilor, la o astfel de panotare supraabundentă, sensul personalităţii unice, dintotdeauna propriu artei, se pierde. Expoziţiile personale din timpul din urmă ne-au prezentat astfel de personalităţi. Ne-am obişnuit să vedem suite de tablouri, serii care se completează reciproc, fidele unor profile bine definite. Cu excepţii rare, la Bienală, pictorii nu beneficiază decît de una, două lucrări. Se cîştigă însă o privire de ansamblu.

Putem deci, trecînd peste acest neajuns, de loc neglijabil dealtfel, să distingem, să luăm temperatura pe viu şi-n condiţiile unei complexităţi picturale, a ceea ce numim îndeobşte stadiul la care plastica noastră contemporană s-a stabilit. Desigur, în felul acesta de a discuta Bienala, numele, oricît de prestigioase, sînt de prisos, deşi avem destule trimiteri în acest sens.

Voi deosebi două direcţii principale, în care figuralul şi abstractul, evident, în virtutea demonstraţiei, se despart, punîndu-şi amprenta pe întreaga expoziţie. Întrepătrunderile dintre aceste modalităţi amintite, existente şi ele, ne preocupă mai puţin în momentul de faţă.

Portretul clasic şi-a modificat simţitor esenţa. Chiar cînd este vorba de figuri istorico-legendare, se simte tentaţia interpretării dintr-un punct de vedere strict afectiv. Culoarea domină. Ea este tema adevărată, într-un fel şi în pînzele cu colaje de fotografii. Absorbit de culoare pînă la dispariţie aproape, figuralul rămîne o vagă sugestie lirică. Interesantă mi se pare şi viziunea simbolică, aş spune neosuprarealistă, în care visul şi invenţia făpturii siderate deschid imaginaţiei porţi largi. Din scindarea chipurilor, reţinînd semnificativul, din aglomerarea de figuri, într-un plan absolvit de perspectivă, se obţin suprafeţe de icoană intens colorate, realizînd în sfîrşit căutări mai vechi în acest domeniu.

În ceea ce priveşte linia abstractă, devotaţi exclusiv culorii, se vede strădania unei ieşiri din anonimat. Materia zgrunţuroasă, pastă probabil îngroşată cu nisip, apariţia benzilor de metal, tablou în relief, sînt achiziţiile de ultimă oară. Dar, la fel cu portretistica, dacă tehnica este căutare în sine, rezultatele nu sînt întotdeauna cele scontate. S-a ajuns şi la o pictură punctiformă, care supusă şi revărsată pe mari suprafeţe, produce o senzaţie de ameţeală, uşor hipnotică. Este un drum pe care aşteptăm artiştii într-adevăr dotaţi. Deocamdată rămînem la puritatea coloristică, efect al sentimentului, în aria corespondenţelor posibile, impuse de mai multă vreme şi excelînd mai ales în paleta unui artist despre care voi scrie în curînd.

Încurătoare şi deosebit de pregnantă este participarea masivă la Bienală a multor plasticieni tineri. La acest nivel al confruntării cu publicul, pentru ei, într-o fază de formare, absolut necesară, îşi va spune cuvîntul o înţelegere ulterioară. Cine va trage concluziile cele mai adecvate nu va avea decît de cîştigat.

Grigore HAGIU

MICHELANGELO: Creaţia omului (detaliu)

MUZICĂ

Două din trei

Nu, nu este vorba de un meci de tenis. Titlul are în vedere veşnica competiţie în cadrul căreia, cu puţină vreme în urmă, lipsa de curaj în înfruntarea tradiţionalismului şi conservatorismului greşit înţelese a marcat un punct în detrimentul afirmării şi susţinerii publice a antreprizei novatoare. Căci, ce altă cauză ar avea schimbarea de ultimă oră, în cadrul simfonicului orchestrei Radioteleviziunii, a iniţial proiectatei piese de Iannis Xenakis (compozitorul ar fi fost în sfîrşit cîntat pentru prima oară la noi) cu o simfonie de Brahms dacă nu teama ca trei prime audiţii să nu scandalizeze pe obişnuiţii sălii din strada Nuferilor, să nu-i gonească pe cei ce semnează condica prezenţei auditive săptămînale.

Wilhelm Berger, al cărui concert de violoncel l-am audiat în acea joi seară, este un nume cunoscut iar audiţiile inaugurale ale compozitorului care deţine cele mai multe premii internaţionale provoacă un justificat interes. Faptul este simptomatic cu atît mai mult cu cît Berger nu este un muzician spectaculos iar caracterul modern al muzicii sale nu ţine de aparenţă ci de substanţă.

Interesant este dualismul muzicii sale, dualism echilibrat în cadrul unei sinteze care — îi este proprie. Meditativ şi frust totodată, discursul muzical nu capătă la Berger un caracter antagonic ci ipotetic, compozitorul făcînd parcă supoziţii, deseori contradictorii, pe care caută să le iluminеze din unghiuri diferite, tinzînd să epuizeze toate aspectele posibile. Aceasta se traduce prin variaţia continuă a substanţei muzicale. Consecutiv ne apare un eclectism principial estetic şi unul stilistic, muzicianul adoptînd cu multă consecvenţă un stil quasi inconsecvent.

Berger este de altfel şi teoreticianul de anvergură a unei sinteze tono-modale, iar unul din punctele de atracţie ale limbajului său ne apare în felul în care reuşeşte, cu o severă tehnică de lucru, să ne facă să auzim o muzică de o puternică aparenţă improvizatorică. El rămîne de altfel ataşat tradiţiei muzicii tematice, refuzîndu-se afectelor globale atît de explorate astăzi.

Concertul pentru violoncel şi orchestră prezintă toate trăsăturile mai sus enunţate. În plus, o mai rafinată paletă orchestrală, cu o atenţie mai mare spre coeficientul coloristic şi o echilibrată repartiţie a discursului muzical între cei doi parteneri. Dacă partea întîi are unele discontinuităţi şi incoerenţe, cea de a doua este un exemplu de reuşită muzicală, cu calda şi larga tematică a instrumentului solist (şi a flautului care contrapunctează) peste discursul orchestral, de un mister întrucîtva hieratic. Revenirea în partea a treia (trebuie un oarecare curaj să prezinţi azi o temă izoritmică ca cea a finalului) a ideii muzicale din prima parte dă concertului un caracter ciclic cam cortical şi de circumstanţă.

Neputînd avea partitura simfoniei a II-a a lui Lutoslawski (cealaltă primă audiţie) voi remarca doar lejeritatea cu care o personalitate dintr-o generaţie matură a adoptat trăsături stilistice şi de concepţie proprii mult mai tînărului Penderecki şi colegilor săi, ceea ce dovedeşte încă o dată perenitatea principiilor fundamentale ale muzicii deasupra manierii de organizare a limbajului.

Nu numai regretul exilării lui Xenakis ne-a umbrit bucuria concertului dar şi prezenţa mutilată de către dirijorul Charles Brück a unei simfonii de Brahms, amputată de tragismul nobil şi meditativ şi redată cu o pompiereasă vervă sonoră, lucru de loc greu de realizat, ştiut fiind că orchestrele cîntă mai uşor tare şi cu o astfel de jalnică falş.

Costin CAZABAN

SPORT

Nasturi şi flipere

Prima repriză a campionatului de fotbal s-a încheiat, nu ştiu cum ne vom mai omori duminicile de aici înainte, noroc cu cei *Şase evadaţi*, serialul nou anunţat de Studioul N al Televiziunii. Să vedem ce se mai întîmplă şi cu ei. „Peluza", care nu scapă nici o mişcare, aflîndu-se chiar în spatele porţii, şi care are năravul de a vedea lumea zebrată, prin gratiile de sfoară, pretinde că ar fi vorba de *unsprezece* evadaţi, o echipă de fotbal, domnule, mascată, din care cinci n-ar fi reuşit să intre în aventură.

Tiranică mai e şi obsesia asta a jocului cu balonul rotund. Dar, cine ştie, poate că sînt unsprezece, şi e o surpriză, peluza vede bine, lucru-i verificat.

Vom juca fotbal cu nasturi, cu monezi de un leu, cu capace de bere sau de cremă de ghete (format mic), cu ce ne-o pica în mînă, ducînd dorul primăverii, primăvară dulce în bocanci noi de paşti, cu inimioare atîrnînd la şireturi şi cu bucăţi de zahăr cubic în loc de crampoane. Terenul va fi şi el de caramel, barele porţilor de turtă dulce, arbitrul de ciocolată il vom putea minca oricînd, cu fluier cu tot... Idilic fotbal, ce zile!...

Şi iarăşi o vom lua de la capăt, încrezători, curaţi, primeniţi, iarna e un sfetnic bun. Omul mai lasă, mai uită şi, la urma urmelor, nu fotbalul contează, nici Federaţia, nici campionatul. Totul nu e decît un pretext, o joacă a imaginaţiei noastre, dovadă că ninsoarea venind, aceeaşi pasiune o vom pune şi în partida cu nasturi, cu monezi de un leu, capace de bere, sau în grătarul mecanic cu jucători de plumb trăsi în frigări, întorşi pe o parte şi pe alta, în tactici de o rară fineţe, în strategii de o mare îndrăzneală şi, melancolici, duioşi, îi vom numi Dumitru, Nunweiler şi Dinu, cum vrem noi şi cum ştim că ei pot juca, dar nu vor, şi cum nu ne ascultă ei, şi dacă ne-ar asculta...

Vor fi meciuri mari, domnii mei, ocazii dramatice, nici una ratată, ofensivă fantastică, schimburi fulgerătoare, direcţii de atac irezistibile, execuţii de necrezut, goluri epocale, filmate „au ralenti" fiindcă nimeni n-a văzut nimic, nici măcar cine le-a marcat, ce sezon vom avea, amici, şi va ninge frumos, iar noi pe lîngă *flipcr* stînd, de mult uitarăm totul...

SUPLINITOR IX

Emisiunea în limba germană

TELEVIZIUNE

Punctul de atracţie de simbătă seara a fost prim-planul pictoriţei Trude Schullerus. Fără grabă cînd e vorba de invitaţi de onoare, emisiunea a cîştigat enorm îngăduindu-i lui Franz Liebhard — reporter — să fie prezent în imagine: nu cu spatele ci cu faţa şi chiar în mijlocul ei. S-a creat astfel acea *participare* atît de necesară în stabilirea unui dialog. S-a creat acea *convorbire* spontană, firească şi captivantă pe care nu putem s-o obţinem altminteri, cu microfoane suspendate în cadru fiindcă reporterii au dispărut. În emisiunea de simbătă reporterul a fost un „personaj" şi lui îi datorăm în mare măsură revelaţia vitalităţii atît de cuceritoare a unei blînde şi bune doamne de optzeci şi trei de ani.

Foarte slabe sînt tele-jurnalele emisiunilor, aşa-zisele „noutăţi ale săptămînii". Nu numai alipirea întîmplătoare a temelor dar tonul banal, fără vlagă, te poartă spre somn. Să nu uităm că suntem simbătă după-masă la ora cinci şi un debut de emisiune trebuie să fie un „Schwung".

Cu totul remarcabile, în schimb, sînt rubricile care ţin de tradiţie. Mă refer la folclor. Satele româneşti cu populaţie germană din Transilvania şi Banat reprezintă rezerve etnografice inestimabile, şi e grozav că emisiunile de limbă corespondentă ale televiziunii le descoperă simbătă de simbătă pentru spectatori. Notez, de pildă, cele două formaţii de muzică de fanfară din cadrul ultimei emisiuni: de faţă cu tot tacimul lor de alămuri sclipinde dela goarnă la ţugtrombon, cu orchestranţi echipaţi în tunică cu nasturi de aur sau de argint, culmea surprizei fură femeile de la tobe, una bătînd dărăbana cea mare, alta timpanele: nu cum cîntau, dar cum mişcau braţele, din coate numai, şi ochii şi buclele blonde ca păpuşile de lemn întoarse cu chei. Ce trai, ce bună dispoziţie, doamne, şi ce ficşi, ce nemişcaţi în imagine, suflătorii din rîndul întîi!

Sânziana POP

revista străină

● **LES NOUVELLES LITTÉRAIRE** (3 dec. a. c.) Cu opt voturi încă de la primul tur de scrutin, François Nourissier a obţinut Premiul Femina pe anul 1970 pentru romanul La Crève (ed. Grasset). Principalii săi contracandidaţi (Bernard Ponty, Claude Mourthe şi Anne Hebert) au obţinut fiecare cîte un vot.

● Premiul Medicis a fost acordat (după dezbateri furtunoase) lui Camille Bourniquell, autorul cărţii **Selinonte ou la chambre impériale.** El a beneficiat de şase voturi contra patru (trei pentru Pierre Guyotat şi unul pentru Didier Decoin).

● Premiul Medicis pentru străinătate a revenit italianului Luigi Malerba pentru romanul **Saut de la mort.** Abia la al patrulea tur de scrutin Malerba s-a detaşat de englezii Wiliam Golding şi Donald Barthelme şi de albanezul Ismael Kadore (care a concurat cu romanul **Generalul armatei moarte.**) Romancierul italian s-a născut la Parma în 1927, iar din 1950 conduce la Roma o agenţie de publicitate. Preocupările sale atestă în egală măsură interesul pentru literatură, film şi televiziune. A colaborat cu Moravia şi Zavattini la diverse scenarii şi a obţinut în 1966 premiul **Nimfa de aur** la festivalul de la Monte Carlo cu producţia de televiziune **Ai poeţi non si spara.**

● O ediţie de anvergură în pregătire la **Cercle de Bibliofile:** Romain Rolland în 27 volume. Primul volum, recent apărut, cuprinde romanul **Jean Cristoph** însoţit de o prefaţă specială semnată de Hubert Juin şi o prefaţă generală semnată de Jean Guehenno. Pe lîngă romane, ediţia va mai cuprinde eseuri, piese de teatru, desene originale şi fotografii.

● **BRÈVES NOUVELLES DE FRANCE.** A fost decernat marele premiu mondial al discului pe anul 1970 înregistrării integrale (aproximativ patru ore) a operei **Troienele** de Hector Berlioz. Înregistrarea a fost realizată de societatea Philips, la pupitrul orchestrei se afla Colin Davis.

● Potrivit cifrelor comunicate de Sindicatul naţional al editorilor numărul cărţilor apărute în acest an (noutăţi şi reeditări) a atins cifra de 252 403 000 exemplare din care literatură generală 56 777 noutăţi şi 43 200 reeditări; învăţămînt 15 152 noutăţi şi 48 392 reeditări; cărţi pentru tineret 20 164 noutăţi şi 25 113 reeditări; bibliofilie 687 noutăţi şi 147 reeditări etc.

● **LE FIGARO LITTÉRAIRE** (7—13 dec., a.c.). Începînd cu luna februarie 1971 revista Le Figaro Littéraire va fi reîncorporată cotidianului Le Figaro sub formă de supliment. Suplimentul va avea opt pagini şi va apărea săptămînal — în fiecare vineri.

● La Paris, ultimul film al regizorului maghiar Miklos Jancso, **Sirroco de iarnă,** cunoaşte un deosebit succes. Semnalat de mai toate rubricile de specialitate, filmul este elogios comentat şi în Le Figaro Littéraire de Claude Mauriac care îl numeşte „o operă austeră şi frumoasă, superbă în culoarea şi compoziţia ei, în tăcerea şi strigătele ei înnăbuşite".

● Sinuciderea (prin hara-kiri) a scriitorului japonez Yukio Mishima a tulburat profund lumea literelor de pretutindeni. În numărul de faţă Jean Marc Pottiez de la O.R.T.F. semnează un interviu cu Y Mishima (luat la Tokio), Roger Grenier articolul **Un adolescent din Japonia de altădată** iar criticul de artă Tadao Takemoto articolul **Paradoxurile unui erou al kabuki-ului.** Se publică, de asemeni, un text de Yukio Mishima în care se descrie cu o precizie halucinantă supliciul la care s-a supus mai tîrziu autorul însuşi.

● **LA QUINZAINE** (1—15 dec., a.c.). Spicuim dintr-un interviu cu scriitorul polonez Jaroslaw Iwaszkievicz, preşedintele Uniunii scriitorilor polonezi şi director al revistei **Creaţia:**

— Aţi scris o piesă, **Căsătoria lui Balzac.**

J. I. Ştiţi că Balzac (a murit la puţin timp după întoarcerea sa) a stat în Polonia mai multă vreme la doamna Hanska, „străina" cu care s-a căsătorit. Dar Balzac, în ciuda marii sale înţelegeri pentru oameni era adesea derutat de obiceiurile ţării ceea ce provoca mici conflicte. Tema piesei este deci „un străin în Polonia"...

— Conduceţi revista **Creaţia.** Care este rolul ei în cadrul literelor poloneze?

J. I. Este în primul rînd o revistă a poeţilor, prozatorilor, eseiştilor în care se string voluntar cei mai buni autori tineri. Ceea ce mă frapează acum în Polonia este apariţia scriitorilor veniţi de la ţară, a ţăranilor get-beget, şi care, în majoritate, tratează tema migrării spre oraşe şi dificultăţile de adaptare la viaţa industrială şi urbană. Pe de altă parte, prin publicarea în mod regulat a unei „reviste a revistelor", atît din Vest ca şi din Est, **Creaţia** punctează problemele literare şi filozofice ale timpului nostru, noul roman, structuralismul, Marcuse. De aceea revista este foarte citită de tineret.

● **L'EXPRESS** (7—13 dec., a.c.). Cel mai scump tablou din lume a fost declarat de curînd un tablou de Velasquez reprezentînd pe sclavul său maur, Juan de Pareja. Tabloul a fost achiziţionat la Londra de către Galeria Vildenstein din New York la fabuloasa sumă de 30 800 000 franci. Dar muzeele engleze nu şi-au spus încă ultimul cuvînt. Ele au la dispoziţie, conform legii, trei luni pentru a putea găsi suma necesară răscumpărării.

● **LE MONDE** (9 dec., a.c.). Maria Callas a revenit pe scenă cu prilejul redeschiderii stagiunii operei Scala din Milano. Evenimentul a fost marcat printr-o manifestaţie de simpatie declanşată spontan în timpul celui de-al doilea antract, spectatorii scandînd minute în şir „Ritorna Maria".

● **PARIS MATCH** (12 dec., a.c.). „Eu sînt viul-minune al ştiinţei, campionul european şi vicecampionul mondial al grefelor" spune despre sine Emmanuel Vitria, unul din puţinii supravieţuitori ai grefelor de cord. Declarat mort din punct de vedere clinic în seara zilei de 17 oct. 1968, el este reanimat după douzeci de minute de masaj. I se propune operaţia, Vitria o acceptă şi începe să citească cu înfrigurare rubrica accidentelor de automobil. Donatorul o dată găsit (un tînăr militar cu o fractură de craniu), operaţia este fixată pentru 28 nov. 1968. După opt zile, Vitria fumează prima ţigare, după opt luni înoată.

● În „dosarele" publicate săptămîna aceasta figurează **zgomotul** — „unul din cele mai teribile flagele ale vieţii moderne". Autorii materialului atrag atenţia asupra numeroaselor surse de zgomote, citînd cazuri tragice decurgînd din „poluarea sonoră" a centrelor populate.

u. v. z.

tristan tzara

Elegie pentru venirea iernii

Iubită, (auzi) se vaită plopii că pleci
Şi eu mă gîndesc : să nu-ţi fie frig
Să iei haine groase şi cărţi de citit
(O să găseşti într-o noapte un crin veştejit)

Ştiu cum o să fie : (comedie) o să-mi iau o batistă curată
În care o să-mi plîng durerea toată, — şi-o să tuşesc căci o să fiu răcit
Apoi o s-o desfac în vînt cînd o să fii departe — gînd cinstit
Şi o să mă gîndesc la altă dată căutînd pe stradă altă fată

Gîndeşte-te : Acolo poate nimeni n-o să te aştepte
Şi o să plîngi, şi o să-ţi pară rău, e tristă viaţa, tristă

O să-ţi aduci aminte veşnic de filfîire de batistă
Ce-o să dezlănţuie-n grădina ta vînt năpraznic
Pustiind aleele, dezrădăcinînd gîndul casnic

*

Ascultă sfaturile mele înţelepte
Stai lîngă masă tăcută şi coasă
N-ai isprăvit încă rochia cea de mătasă
Ascultă sfaturile mele înţelepte.

Iubito — vine iarna şi tu pleci
Şi calul putrezit şi vechi în grădină
Nu mai are nici coamă nici urechi ; eu aştept lună plină
Să încalec pe el şi să fug după tine, lumină
(Înţelegi...)

[Poemă mondenă]

Poemă mondenă, cum să ne petrecem viaţa — întrebare —
Sînt plictisit ; sînt arătura de toamnă la ţară
Şi literatura e viermele ce roade drumul subteran
Prin care o să curgă apa ca să iese roade la vară.

Fotografie prăfuită pe pian şi găsită pe urmă vie
În provincie unde dădeau educaţie părinţii
Pentru păstrarea credinţei — a crezut că-i mai bine să vie
În oraşul mare cu petreceri pentru rătăcirea conştiinţei
Sufletul meu : femeie la modă merge cu oricine
Fetele nu-s credincioase nici viorile adevărate
Baletiste flori întoarse baletiste răsturnate
Arătaţi-ne secretul despoiat de frunzele de vată.
Pe scenă tăcere femeie goală, în sală jenă, dar nici un
Gînd sincer care să te doară, nici un actor care să moară.
Negrul din lună coboară (delicios) ca vrabia pe vioară
Şi dacă vrei iubita mea dacă vrei o să-ţi plătesc un capriciu

Sus dreapta : Portret de FERNAND LEGER

Sus : Manuscris al lui Tristan Tzara din anul 1915

Manuscris din 1914

[Sufletele pe aici]

Sufletele pe aici
Sînt mici
Ochii d-voastră
Sînt foarte diabolici

Faţă cu obrazul tînăr
Încadrat în
Bucle cu licurici
Şi panglici de busuioc

Plictiseală
Roata morii
Vin pe scoc
Toţi bolovanii

Sufletul i-era
Noaptea la spital
Ziua dădea
Lecţii de pian

Foi îngălbenite
Mîni de arbori foşnitoare
I-au mîngîiat la pension
Carnea

Galbenă ca spuma
Gerului în chilie
Vîntul să vă spună
Cum urla furtuna

Pom neînflorit
Braţele-ţi uscate
Prea mult au iubit
Fructe spînzurate

Iţi întinzi ca moartea
Dinţii în stradă
Să se învîrtească
Împrejurul lor

Te văd prin fereastră
Cum mişti capul
Crescut ţi-e trupul în sus
În ninsoare moale

Primele poeme

(inedite)

În editura Cartea românească se află în curs de apariţie o a doua ediţie a „Primelor poeme" ale lui Tristan Tzara. Dar pe lîngă cele 11 poeme strînse de noi în placheta apărută (cu autorizaţia autorului) în 1934 (editura **unu**), această nouă ediţie va cuprinde compunerile descoperite în ţară în decursul deceniilor precum şi 20 de poeme inedite pînă la ora actuală, regăsite în arhiva ilustrului poet şi umanist. Cartea va fi îmbogăţită cu un interesant material iconografic — fotografii, desene, manuscrise şi alte documente — încă necunoscut în patria originară a poetului. Savantul atomist Christophe Tzara, fiul poetului, a binevoit să ne acorde autorizarea să ne ocupăm cu editarea întregii opere elaborate în românește.

Poemele din tinereţe ale lui Tristan Tzara, aşa cum au apărut în editura **unu** şi cinci poeme „uitate", au fost traduse în franţuzeşte de regretatul Claude Sernet şi editate de admirabilul poet şi iubitor de poezie Pierre Seghers, în 1966, cu prilejul comemorării cincantenarului primului Manifest Dada. Astfel francezii au descoperit un poet care în acele bucăţi elaborate la frageda vîrstă a elevului de 17—19 ani, prefigura pe cel de mai tîrziu. Acea carte prezentată cu competenţă şi sobrietate de traducător s-a bucurat de o binemeritată haină-: Hîrtie plăcută degetelor, literă plăcută ochiului, interesante şi reuşite reproduceri fotografice. De o a doua ediţie, completată cu poemele descoperite în anii ultimi, urma să se ocupe acelaş înzestrat şi conştiincios Sernet. Dar... în numărul 42—43/1970 al revistei **Le Pont de l'Epée** — număr consacrat poetului şi criticului Jean Rousselot —, au apărut şi cîteva din aceste poeme regăsite, în traducerea din românește a Colombei Voronca.

Chiar citind numai aceste cîteva poeme găzduită în numărul de faţă al **Luceafărului,** ne dăm seama că poemele pe care Tristan Tzara le-a scris în românește între 1913 şi 1915, „demonstrează precis că în ciuda aparenţelor şi cu toată perioada de pură distrugere de la Zürich şi, mai tîrziu, de la Paris, n-a fost o ruptură în opera sa, nici în ceea ce numea el însuşi **persoana sa poetică** — cum precizează într-o notă Claude Sernet. E tocmai ceea ce Tristan Tzara ne scria, în 1934, cînd pregăteam ediţia **unu** a plachetei, scrisoare în care se opunea titlului „Poeme dinainte de Dada" — unul din cele două propuse — şi opta pentru „Primele poeme". Că nu a fost o soluţie de continuitate în opera şi în personalitatea sa, o dovedesc chiar aceste puţine poeme pe care le oferim prin **Luceafărul ca un avantgoût** al cărţii pe care o va trimite în librării editura Cartea românească. Da ! Tristan Tzara s-a depăşit şi s-a împlinit prin ani, dar a rămas credincios tinereţii sale. Unul din cei mai semnificativi poeţi ai epocelor dintre cele două războaie mondiale şi de după ele, Tzara a fost un precoce poet matur şi înainte de 1916.

Saşa PANĂ

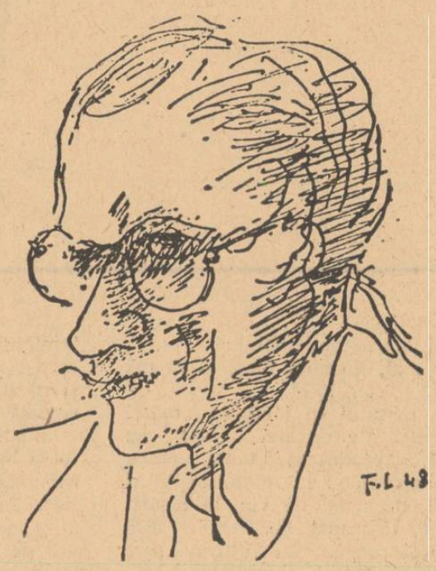

[De-ai fost croitoreasă]

De-ai fost croitoreasă ori n-ai fost nu-mi pasă
Dragoste provincială în curent cu mişcarea literară
Sufletul tău e curat şi e bine informat — asta-i
Partea principală pentru cîntarea sentimentală
Iubire despărţită în vizite cu discuţiuni şi conversaţii
Aşteptai să formulez cu dicţiune declaraţie
Să găsesc moment prielnic pentru comparaţii potrivite
Verificate după regula veche şi aşezate ca florile în grădină
Te-ai înşelat te-ai înşelat, înţeles neîntîmplat :
Ai crezut că mi-e ruşine să încep pe ton tremurat de mandoline,
De-ai şti ce s-a întîmplat — sînt îndrăgostit numai de tine
N-am căutat şi sînt foarte încîntat că ne-am iubit fără început fără sfîrşit
Primăvara trece în trăsură la plimbare, şi eu vin călare
Cîntăreţ pe coarde noi de la ţară şi-aduc cîinele lătratului de seară
Ce-şi primeşte regele învingător cu flori şi cu fecioare

[Am sădit în corpul tău]

Am sădit în corpul tău, iubito, floarea
Ce o să-ţi împrăştie pe gît pe-obraji pe mîini petale
Şi-o să-ţi înmugurească sînii mîine — primăvara —
Îmi plac sprîncenele şi ochii tăi cu luciu de metale
Şi braţele ce ţi se-ndoaie ca şerpii, valurile, marea
Din corpul tău aş vrea să fac palate, arhitectonice grădini
Şi raiuri pămînteşti monumentale
Şi să mă îngrop în carnea ta cînd voi muri
Şi în pămîntul lor să mă îngrop cînd voi muri
În părul tău eu simt mirosul de struguri de portocale
În ochii tăi cerniţi văd soare şi-n buze pofte de mîncare
Cu dinţii tăi ai vrea să rupi din suflet carne
Şi unghiile să le prefaci în gheare
Aş vrea să muşc din şinii tăi cum muşcă pîinea
Înfometaţii ce culeg pe-asfaltul străzilor parale
Aş vrea să-ţi înfloresc privirea cu-arhitectonice grădini
Şi să-ţi aliniez gîndirea cu visuri pămînteşti, mamie.

punct şi virgulă

Veneţia

Mă cheamă citeodată
glasul tău
şi nu ştiu ce ape şi ceruri
mi se deşteaptă în suflet...

QUASIMODO

Mi-am imaginat întotdeauna Veneţia ca un candelabru multicolor aţîrnat deasupra mării. Pe braţele lui ca nişte ramuri pluteau încet gondole subţiri în care timpul călătorea lîngă oameni făcîndu-i să uite. Cei ce priveau cerul îl găseau răsturnat în mare şi peştii înotau atunci printre stele alături de chipuri, palate şi punţi albe arcuite tremurător peste apele lagunii.

Din adîncuri ţîşneau porumbeii, atingeau cu aripile mătăsea cerului şi dînd roată înaltului veneau să joace pe lespezile de marmură în Piaţa San Marco.

...În nesfîrşitul labirint de canale apa intră şi iese ca într-un plămîn. Este respiraţia oraşului. Tăcută, ritmică, ştiută doar de localnici. Pe poduri şi ulicioare sute de oameni trec şi vin într-o continuă căutare şi forfoteală. Un fel de euforie generală pune în mişcare acest tot ce-l formează apa şi casele, oamenii şi aerul acela atît de albastru.

— Odată nu se auzeau decît paşii femeilor — mi-a spus cu tristeţe un bătrîn gondolier.

— Ma oggi... şi ridică din umeri privind grăitor în jur. Oggi...

De-a lungul canalelor acostează gondolele, aceste rîndunele ale lagunelor. Strigătele se întretaie peste ape cu zborul păsărilor. Chemările au toate acelaşi nume.

Campanilla îţi pare o săgeată înfiptă în pămînt. San Marco un paner plin de giuvaericale. Rialto o stradă în sud.

În vitrinele sticlarilor din Murano, firescul ia o altă înfăţişare. Lumina ce picură din candelabre, umbrele ce se răsfring în oglinzi, clinchetele clopotelor de sticlă, te învăluie încet într-o atmosferă ireală.

...Dimineaţa, o ceaţă lăptoasă pluteşte de-asupra apei. Vine dinspre Chioggia înaintînd încet, intră în oraş, inundă pieţele, estompează siluetele oamenilor şi faţadele vechilor palate. Se aud semnalele sonore ale vaporaşelor ca sunetul goarnelor la o vînătoare.

Atunci Veneţia ia înfăţişarea unei stampe în care pătrunzi, trăieşti aevea un vis.

Mihu VULCĂNESCU

„Odele" lui Horaţiu

Primele trei volume de Ode, scrise după modelul ritmic complicat al liricii greceşti, i-au dezamăgit pe contemporanii lui Horaţiu, deoarece limba latină din punct de vedere sintactic apărea mai puţin flexibilă decît cea greacă şi mai greoaie ca sunet, din cauza silabelor mai lungi a monosilabelor restrînse ca număr, a scandării datorită accentelor. Totuşi Horaţiu a devenit clasic chiar în decursul existenţei sale, iar colecţia de Ode a exercitat un rol pozitiv asupra evoluţiei poeziei din următoarele secole. O. M. Lee [1]) reaminteşte obiecţiile aduse de critică în genere poeziei lui Horaţiu — lipsă de imaginaţie, de putere descriptivă, de forţă emoţională şi spontaneitate — pe care însă le contestă, susţinînd că deşi odele horaţiene nu s-au axat pe expunerea unor fapte deosebite sau a unor efuziuni lirice, ele marchează o inovaţie prin îmbinarea metrului latin cu ritmul versului grec. Horaţiu a avut meritul de a fi restaurat stanţa, abandonată în cele cinci secole care-l separă de Alceu şi de poeţii lirici greci, cu singura excepţie a unui număr de patru poeme de Catul. În cadrul stanţei el a experimentat aranjamente noi şi îndrăzneţe de cuvinte, mai ales în plasarea verbului (care anterior avea în poezie un loc diferit faţă de proză), demonstrînd că se pot exprima sensuri şi semnificaţii noi prin juxtapunerea unor cuvinte fără o relaţie gramaticală între ele. Abundenţa imaginilor asociative în grupări semnificative este o altă caracteristică a odelor, şi adesea numai printr-o examinare atentă a acestora s-ar putea releva structura sau sensul lor literar. Stilul este concis, iar modul de exprimare indirect — prin mit şi simbol, comparaţii şi asocieri — şi în ciuda metaforelor, a subtilităţilor de sens, contextul mitologic prea convenţional nu poate fi pe deplin apreciat de cititorul din epoca noastră. În Ars Poetica, Horaţiu afirmă că, în opera sa, nu a urmărit să comunice „mesaje măreţe", ci doar să îmbine ritmul din prozodia elină cu versul latin. Subtilitatea, imaginaţia şi noblеţea sentimentelor au făcut ca Odele să supravieţuiască totuşi aproape douăzeci de secole în admiraţia cititorilor.

Nic. POPESCU

[1]) Word, sound and image in the Odes of Horace **(Cuvînt, sunet şi imagine în Odele lui Horaţiu), Ann Arbor, 1969.**

De vorbă cu pictorul Constantin Dipşe

— Am trăit o vreme în preajma unor flori pictate de dvs. Cum pînza aparţinea unui foarte dăruit poet şi cum şi eu v-am cunoscut între scriitori mai degrabă decît între plasticieni, aş vrea să vă întreb ce vă leagă de aceştia, mai ales acum cînd sînt destul de rare contactele directe între un muzician, să zicem, şi un romancier, (poate şi absenţa unei cafenele artistice adevărate şi vii este de vină).

— Cred că, în urmă cu ani, obosisem. Credeam mai mult în ce făcusem decît în ce urma să pictez. Astăzi nu concep viaţa în afara culorii, sau altfel spus şi mai bine, în afara arhitecturii florii. Dar asta am aflat-o în urmă cu cîţiva ani, destul de mulţi, cînd am descoperit o generaţie de mai tineri între care Nicolae Breban. Grigore Hagiu, Nichita Stănescu, Matei Călinescu şi Nicolae Velea mi-au fost cu deosebire prieteni. Ne despărţea un deceniu, dar nu o mentalitate. Aceştia credeau în arta lor şi eu am crezut în ei. Pot spune că născîndu-se ei scriitorii şi niciunul din ei nu s-a pierdut, am renăscut şi eu, adică am realizat saltul de la meserie la artă.

— Ce-mi puteţi spune de locul picturii româneşti în lume ?

— Nu este vorba aici de valoarea, de altfel recunoscută, a plasticienilor noştri care au fost prezenţi peste hotare. Aş vrea mai degrabă să vorbesc despre lipsa de interes a organizatorilor. Ce ar vrea să însemne aceasta ? Iată : cineva are programată o expoziţie la Roma şi atunci altcineva, nu cine ştie ce interesat de succesul artistului, pleacă acolo, stă ce stă şi se întoarce lăsînd la voia întîmplării relaţiile cu publicul, cu presa şi chiar cu negustorii. Cu alte cuvinte se simte nevoia unui comisar permanent al fiecărei expoziţii. Cu pictura românească s-ar putea cîştiga foarte mult, dar dacă un amator din Canada vizitează, aflat la noi, cîteva ateliere, alege cîteva pînze semnate de cîteva anume nume şi primeşte în urma comenzii făcută altceva, atunci consideră, pe bună dreptate, relaţia cu noi ca fiind nerezonabilă şi renunţă. Dacă îmi aduc bine aminte, un amănunt cred că te-ar interesa. Am expediat mai de mult opere ale lui Brâncuşi, inestimabile, la Londra pentru a fi expuse. Foarte bine, dar acestea nu erau păzite de nimeni şi cred că şi aceasta se cheamă lipsă de interes, e drept, în mai mare măsură decît faptul că nu reuşesc să întru de cîteva luni din nou în stăpînirea pînzelor mele cu care am participat la o expoziţie organizată în India. Înţeleg să separ răul de bine. Binele este firesc, acesta este răul pe care nu-l mai înţeleg.

— Care credeţi dvs. că este taina care separă culoarea de miracol, meseria de artă ?

— Nu sînt dintre aceia închinători talentului. Talentul nu înseamnă mare lucru. Sigur că fără har nu se poate, acesta însă există doar în măsura în care sămînţa a căzut în pămînt negru şi gras. Pictorul trebuie deci să fie un meşteşugar desăvîrşit şi nu invers. Şi asta îndelung. Hai să zicem că talentul se vinde şi că cineva îl cumpără. Dar asta înseamnă modă şi atunci drumul artei nu duce nicăieri sau, cel mult, către Parisul acestui secol, unde negustorii de artă au făcut pictorii, iar pictorii n-au mai făcut artă. Nu-mi place însă să discut despre ce fac eu şi nici despre alţii. Vreau să arăt, nu am vocaţie de teoretician. Orice cuvînt despre culoare este o proteză şi eu nu suport cerşetoria în numele infirmităţii. Am făcut de curînd 20 de icoane pe sticlă care vor ilustra o carte, Nunta la români. **Fă rost de ea şi-ţi vor spune acelea mai mult decît mine.**

Octavian STOICA

Întîlnire cu cititorii

Miercuri 23 decembrie a.c., orele 19, va avea loc la librăria „Mihail Eminescu" din Bd. Republicii, o întîlnire cu cititorii a poetului Tudor George, cu ocazia apariţiei volumului BALADELE SINGAPOREENE, editat de „Cartea Românească". Volumul va fi prezentat de scriitorul Alexandru Ivasiuc. Vor recita actorii Daniela Anenkov, Dinu Ianculescu, Tudorel Popa, Constantin Rauţchi, precum şi poeţii Leonid Dimov, Romulus Vulpescu şi autorul.

Rep.

John Steinbeck

La 20 decembrie 1970 se împlinesc doi ani de la moartea marelui romancier american John STEINBECK. Începînd cu primul său succes notabil (1935) „Tortilla Flat" — parodistic ciclu arturian, cu amoralii „paysanos" din Monterey drept eroi picareşti — şi dealungul unei opere, nelipsită de inegalităţi, care cuprinde drept eminenţe : (1936), romanul „Bătălia" — patetică descriere a organizării şi înfrîngerii unei greve, în mediul muncitorilor ambulanţi din California ; (1937), romanul şi piesa de teatru „Şoareci şi Oameni" — cîntec tulburător al singurătăţii şi al prieteniei, şi al deşartelor vise de mai bine ale muncitorilor pribegi californieni ; 2 ani mai tîrziu, apogeul artistic şi ideologic constituit de romanul „Fructele Mîniei" — odiseia unei familii de muncitori emigranţi din Oklahoma spre California — ; operă ce se încheie în 1962 cu romanul „Iarna Nemulţumirii Noastre" şi cu volumul de reportaje „Călătorie cu Charley în Căutarea Americii" — Steinbeck aduce în bogatul peisaj al romanului realist american o notă foarte specifică de vibrantă umanitate, de compasiune lucidă faţă de desmoşteniţii societăţii. „Fructele Mîniei" a răsunat ca un clopot de alarmă, zgîlţîind conştiinţele, denunţînd „crima dincolo de orice denunţare, de a lăsa să moară de foame copii, într-un ţinut unde putrezesc neculese roadele pămîntului". Nimeni n-a izbutit un mai convingător portret al copilăriei maturizîndu-se prin experienţă şi percepere a suferinţei din juru-i, ca Steinbeck în ciclul de povestiri scurte „Călţul Roib". Gîndirea ştiinţifică a lui Steinbeck, scrutînd cu îndoială ceea ce nu se poate explica sau măsura, e străbătută totuşi de o boare de reverenţă pentru „vechile, frumoasele lucruri păstrate în cămara din podul omenirii, pentru că n-avem nevoie de ele la îndemînă şi nici nu îndrăznim să le lepădăm". Sub cea mai perfectă limpiditate şi descriind realităţi cotidiene, Steinbeck ascunde în microcosmosul operei sale alegorii tulburătoare.

Foarte preocupat de tehnica sa, dornic mereu de a se reînnoi, Steinbeck a scris cicluri de povestiri scurte, ca „Păşunile Cerului" (1932) şi „Valea Lungă" (1938), cît şi romane stufoase, ca „La Răsărit de Paradis" (1952) ; piese de teatru şi scenarii de filme (documentarul „Satul Uitat" — despre introducerea asistenţei medicale într-un sat din Mexic, în regia lui Elia Kazan ; „Barca de Salvare", scenariu pentru un film al lui Hitchcoock, ş.a.) ; un delectabil reportaj dintr-o călătorie de cercetare biologică în Golful Californiei, „Marea Cortez" ; reportagii din cel de-al doilea război mondial şi în 1942 romanul şi piesa de teatru „Luna e Jos", contribuţia sa la rezistenţa ţărilor subjugate de fascism.

Născut la 27 febr. 1902, la Salinas (California) Steinbeck descinde într-a treia generaţie din imigranţi parte germani, parte irlandezi. Tatăl era morar şi casier al micii comunităţi, mama învăţătoare. Tînărul care cunoaşte din copilărie realităţile fermelor învecinate şi exercită tot felul de munci manuale, a urmat cu intermitenţe cursuri ce l-au interesat, la Universitatea californiană Stanford, fără a se osteni să obţină o diplomă. A citit enorm, cu o predilecţie la începuturile sale, pentru legendele arturiene ale lui Malory şi pentru Dostoievski. Practicînd din adolescenţă scrisul (cu contribuţii la revista universitară şi mai tîrziu la diverse periodice americane) dar nepublicîndu-şi primele două romane, John Steinbeck a fost dealungul tinereţii muncitor agricol, zugrav, paznic al unei case din munţii Sierrei unde şi-a scris primul său roman publicat, „Cup of Gold" (1929). A păstrat toată viaţa abilitate şi dragoste pentru munca manuală pe care o consideră o relaxare şi regenerare a spiritului. După succesele sale literare substanţiale, se fixează la New York, descumpănirea provocată de experienţa războiului şi dificultatea de adaptare la mediul metropolitan provoacă în opera sa lungi tatonări şi tăceri, interpretate de critică drept declin al vigoarei sale artistice, pînă la apariţia în 1962, a magistralului roman „Iarna Nemulţurii Noastre".

Mult după consacrarea sa ca scriitor de mare răsunet Steinbeck vorbeşte de munca sa ca de o „ucenicie" în arta scrisului. Cert este că această lungă „ucenicie" a îmbogăţit romanul american şi universal cu cîteva opere dăinuitoare, mărturii ale permanentei sete de puritate şi desăvîrşire a omului lucid şi îndemn la solidaritatea umană.

Frida PAPADACHE

frumoșii nebuni ai marilor orașe

Proză de Fănuș Neagu

Se trezi din somn, urlînd :

— Într-o zi, doamna mea, ai să mă cunoști !

Izbi cu pumnul în stinghia mesei și se strîmbă de durere. Urlase cu glas spart, degradat în toate patru punctele cardinale : la miazănoapte și la miazăzi, degradat de vin, la răsărit și la apus, degradat de femei fără moarte, fără prejudecăți și fără servici. Băuse pînă la 3 dimineața și mirosea de sus pînă jos a alcool dospit. „Învinsă domniță, cred că azi noapte am înghițit un cîine degerat". (Vorbea singur, adînc încredințat că mania asta îl va salva de la însurătoare).

Luă o pară din fructieră și mușcă din ea lacom. În cerul gurii lui se aprinse, cu miresme, cu vînt subțire și cu lună, o livadă din Argeș. Fulgerător și numai la extremitatea simțurilor, zări spre fundul livezii o fîntînă veche și, pe marginea ei, o fată cu sînii goi, probabil avidă de dragoste. Treaz bine și odihnit ar fi reținut imaginea pînă ce fata ar fi căpătat contur, fiindcă avea o dexteritate uimitoare de-a aduce cu fața spre lumină și adevăr siluetele de ceață care ne apar pe retină în clipa descîntată cînd ieșim din somn. Excelent dresor sau șarlatan rafinat își concentra întreaga ființă ca să le poarte din drumul nesigur al închipuirii pînă-n zona acoperită de memorie ; și cînd ele puneau piciorul aici și din umbre se schimbau în desene însuflețite cu identitate precisă, el respira larg, zîmbea, răzbunător și posesiv și fixa ziua execuției, totul în baza legii : *nici-o femeie pînă la 30 de ani nu-și va purta fotografia prin domeniile subconștientului meu fără a fi pedepsită.*

Dar în ziua aceea, — „18 decembrie, anul una mie nouă sute șaizeci și opt de lei și 50 de bani datorie la braseria Athéneé Palace" — nu receptă silueta fetei de la fîntînă. Mușcînd din para galbenă și rece, destinată să-i risipească mirosul de alcool din gură și să astîmpere agitația cînelui pe care-l purta în stomac, ocoli masa și apucă acordeonul. Îl întinse, sprijinindu-l cu burta. Clapele de sidef și de ebonită scoaseră scîntei de țipete. El tresări neplăcut. „Cînd încep să cînt îmi trădez sufletul" — și noaptea tîrziu, culcîndu-se închisese în oase, ca în niște tuburi secrete, averea murdară și insuportabilă a unei zile grele: vorbe care ucid, gînduri care nu se pot rosti fără să-ți rîști pîinea. Dar spre 10 dimineața visase că Asta Dragomirescu doarme în acordeonul lui și trebuia să verifice. „Sînt nebun !" îi trecu prin minte, și un rîu de spaimă sau o explozie de mărăcini îi scuturară măduva din șira spinării. Trînti acordeonul pe scaun și strigă :

— Scumpă doamnă, m-am culcat cu capul pe o scoarță de căruță de Brăila, și iată, m-am trezit, pe tîmplă cu un porumbel verde, în ceafă cu un trandafir roșu, și cu buzunarele pline de greieri.

Se opri și ochii lui negri fixară întens lozinca din perete, scrisă cu cerneală densă : Munca înnobilează pe om, dar nici Lenea n-a ucis pe nimeni (Radu Zăvoianu, cîntăreț român de muzică ușoară).

Ceasul deșteptător, așezat într-o cutie din solzi de șindrilă — panglici de hîrtie colorată fumegau ca o barbă de poet futurist sub podețul cutiei — sună ora 11. La această oră înaltă din zi, garsoniera lui Radu Zăvoianu, situată la etajul II, într-un bloc din strada Brezoianu, construit cu fața spre Grădina Cișmigiu, plutea în lumină trandafirie — efectul lustrei de cristal roz cumpărată din Veneția.

— Ora 11, doamna mea, ora la care se scoală frumoșii nebuni ai marilor orașe, ora la care Dumnezeu intră călare în Cișmigiu și împarte alune veveriților.

Lepădă pijamaua de mătase, cu două mișcări din umeri și o răsucire vulgară a bazinului. Oglinda imensă, 2,20m/1,30 m., atîrnînd pe perete, în stînga divanului, în patru cordoane împletite și învelite în pluș auriu, fiecare isprăvindu-se într-un canaf bogat și moale, fură în apele ei limpezi — creastă de val oceanic în zi de iulie — un trup tînăr, mărturisit la aproape toate balerinele angajate în programul barului de noapte „Lanterna piratului". Radu Zăvoianu măsura 1,80 m., avea mușchi lungi, întăriți în bazinul de înot al clubului Dinamo, pieptul și pîntecele acoperite cu păr negru, mărunt și des și fin, ca al cățelelor care fată mult. Fața prelungă și obosită, cu semne de vărsat sub bărbia puternică — în anotimpurile reci purta fulare largi, cu capetele aruncate pe umeri, iar vara înnoda la gît un batic colorat, lăsînd impresia că-i copiază pe artiștii americani din filmele western — fața prelungă și nasul puțin coroiat semănau neliniște sau repulsie în oamenii cu care venea pentru prima dată în contact. Îl salvau ochii negri, mari, melancolici și flămînzi, ochi de soldat dintr-o garnizoană arabă. Dacă ochii sînt ferestrele sufletului, atunci ochii lui, mereu umezi, fosforescenți, bătînd în verde în clipele de extremă emoție, exprimau spaimă, o spaimă întinsă peste 30 de ani de viață.

Tîrînd picioarele pe mocheta de culoarea paiului în perioada secerișului, trecu în baie. Izgoni cîinele din stomac și se atîrnă de lanțul de bronz care deschidea dușurile. Apa fierbinte îl izbi în ceafă ca o ploaie sălbatică. Desfăcu o pungă cu săruri aromate, o vărsă pe umeri și, excitat, turmentat de mirosurile alea amețitoare ca un voiaj în coloniile engleze, începu să danseze. „La tropice, la tropice, domnule Zăvoianu, cu nuci de cocos la subțiori !" Și din nou, obsesiv „ah, doamna mea... îți voi împodobi casa cu liliac alb". Închise apa caldă. „Raff panoramic !" strigă, și aduse peste el o ploaie rece. O primi cu fața, năucit, ca un boxer care recepționează o avalanșă de pumni în figură. Înjură scîrbos, bătînd cu călcîiele în ciment. Era pe Strada Mare din Oravița, gonea congestionat, izbindu-se cu fruntea de muchea ferestrelor deschise. Fetele care-l aplaudaseră seara la concert, și-l siliseră să repete pînă la epuizare șlagărele la modă, îl priveau uimite și amuzate — el nu le vedea, alerga spre Comitetul orășenesc de partid, să protesteze pentru Asta Dragomirescu, amendată de miliție cu 500 (cinci sute) lei fiindcă tulburase liniștea singurului restaurant din localitate. Lîngă el, gîfiind, un procuror șchiop, fost coleg de liceu, sau așa ceva — nu și-l amintea din școală — încerca să-l liniștească, repetînd la nesfîrșit aceeași expresie : Radule, voi plecați, dar eu rămîn !

Se întoarse în cameră, înfășurat în prosopul de baie. „Ce imbecil!" spuse el, cu adresă la procurorul cel șchiop. „Orașul întreg era pe picior de ducă, se suia la munte, elibera terenul pentru lacul de acumulare al Hidrocentralei de la Porțile de Fier, și el, boul, striga mereu : voi plecați, dar eu rămîn ! A fost un concert frumos, totuși. În ultimele rînduri, oamenii ascultau călări și Asta rîdea : Radule, e prima dată cînd cînți în fața măgarilor, uite colo, spre dreapta, un grup de turci călări pe măgari, să-i întrebăm dacă n-au de vînzare dulceață de smochine, în insulă la Ada-Kaleh creșteau smochini și portocale". Își îndreptă spinarea și răcni : „Da, scumpă doamnă, creșteau de toate, dar mai creșteau și vipere, vipere, vipere !"

Se extinse pînă la marginea puterilor și scuipă : „Du-te dracului !"

Extenuat, desfăcu perdelele și ridică storurile, apăsînd cu toată greutatea trupului pe mînerele de alamă neunse la timp. Brusc, pleoapele i se zbătură mirate și sufletul i se deschise de bucurie : afară ningea ! În clipa aceea se simți împăcat cu toată lumea și cu Dumnezeu. Aruncă prosopul pe măsuța joasă din colț, sub care se afla o tavă de tinichea, cu resturi de mîncare — felii de șuncă, uscate, un borcan de castraveți murați, cu enibahar și piper, o grămăjoară de mușstar sleit, coji de pîine — îmbrăcă, precipitat, pantalonii, trase peste umeri un pulover de piele, cu guler înalt (atenție la urmele vărsatului!), scoase din dulap o sticlă de vișinată, își turnă un păhărel și veni cu el în fața ferestrei.

„Bun sosit !"

În onoarea zăpezii aruncă băutura pe gît. Iarna și zăpada îl fascinau. Trupul lui de lup se ascuțea acum pentru o luptă dură. Radu Zăvoianu intra în noaptea vînătă a iernii, asemeni neamului lui de țărani, frămîntat de impulsuri primare. Iarna, pe pămîntul României — ultimă etapă spre Septentrion — are gust de praf de pușcă, e ca un halou al tuturor războaielor purtate și pierdute, dar în primul rînd purtate. Iarna, sîntem irigați de-o nebunie furtunoasă.

„Jos frîiele și răsturnați cădelnița mizeriei !" strigă Radu Zăvoianu, inundat de puterea iernii și îngenunche, trăgînd spre el acordeonul. În poziția asta, ochii lui distingeau, prin fereastră, doar vîrfurile copacilor din Cișmigiu peste care se scutura zăpada. Ninsoare enigmatică—se stingeau în ea nopțile toamnei, reci și dureros de singure, se stingea forța pămîntului și se deschideau nopți plantate cu năluci : nopțile iernii, țigănci cu trup de taină și inele de aur dansînd pe străzile orașului, nopți în care inima lemnelor potrivite în cruce pe focul din vatră se schimbă în trandafir înalt, nopți stropite cu vin și luminate de lămpi cu abajurul verde, nopți coborîte din bob de mărgean, nopți în care purceii prăjiți înviază și se fugăresc cu iepurii, nopți în care melancolia, această patimă a Orientului, ajunge la apogeu, Leruiler, și se schimbă în colind și în desfriu al simțurilor, nopți magice în care înfloresc lămîii în odăile femeilor abandonate.

„Doamne, rosti Radu Zăvoianu, plimbînd degetele pe clapele acordeonului, binecuvîntează-l pe bunicul meu în toată săptămîna Crăciunului. Timp de cincizeci de ani, în toate nopțile Crăciunului, el îți ridica, cu lovituri de topor, în bălțile Dunării, biserici din ciolane de cal mort și biserici din gheață. Erau mușuroaiele tale sfinte, altar și cruce pentru sfinții nerînduiți în calendar, și-n noaptea Nașterii Fiului Tău punea în fiecare bisericuță un bob de tămîie și aprindea o luminare! Lumea ieșea de maluri și se închina: Petre Zăvoianu îl supără pe Dumnezeu, vezi-l, doamne, și-l pedepsește. Și Tu i-ai ascultat și l-ai adormit între bisericile lui. La Bethleem era lumină și el se schimbase în stîlp de gheață și două ciori țopăiau pe umerii lui. Do, re, mi, fa, sol, la, si, do, trebuia să vezi că altarul din urmă îi-l construise pe obrazul toporului. Tu ești Petre și pe piatră vei construi biserica mea și-ți voi da ție cheile împărăției cerești. Dar cel ce construiește pe gheață ? El ce primește ?

Se sculă în picioare (acordeonul scîncea), se înclină în fața zăpezilor curgînd mereu și zîmbi. Două păsări (porumbei ?) trecură prin dreptul ferestrelor, pierzîndu-se spre Strada Știrbei-Vodă. Se înfurie împotriva lor :

— Lești cu fulgi ! Nu permit nimănui să murdărească prima zăpadă. Trebuie să ne rugăm să ningă pînă diseară și pînă mîine. Să ne rugăm, da, pentru că ninge la timp potrivit peste consumații neachitate, ninge binecuvîntat peste idei fără acoperire, ninge turbulent peste monezile de 3 lei, ninge cu zahăr vanilat peste mașinile care leagă periferiile de centrul orașului, ninge (cu foarte multă atenție) peste patrula călare a Miliției care face rondul între Cartierul Băneasa și Restaurantul „Doi cocoși", ninge cu sictir peste tipii care m-au respins de la Operetă, ninge fără pic de jenă pe căciula din cozi de vulpe a Astei Dragomirescu (opt sute de lei m-a costat !), ninge, trag nădejde, antiseptic, peste fiul Directorului general care mi-a luat-o pe Asta Dragomirescu și ninge, ninge ca-n poveste peste orașul București, construit între lacuri cu pește — lipsă la apel peștele-piatră și peștele-leu, prezentă, cu surplus de contingent, scorpia — construit pe pămînturi atîrnînd de vii nobile și îngrășate cu capete de boieri scurtate cu multă vrednicie de toți voievozii, turciți sau ne. Garsoniera mea plutește pe un rîu de sînge și de vin — și-n mediul ăsta umed, trebuia — dar n-am făcut-o, am fost prost ! — să-i plantez Astei Dragomirescu cîte-un bob de fasole în urechi... fasolea ar fi dat cercei, tufele, floare...

Se opri încîntat. Afară, peste orașul pierdut sub zăpezi subțiri, se porniră să bată clopotele. Tunetul lor de bronz îndoia ninsoarea, iar vibrațiile se repercutau în pereții clădirilor. Radu Zăvoianu simți cum *încep să-i rîdă genunchii.* Oboseala încarcerată în oasele lui, răscolită de melodia înginată a clopotelor, se exprima straniu și neașteptat în punctul de articulație cel mai savant al picioarelor — și pentru început i se făcu frică : „cum adică să-mi rîdă genunchii"?!, dar uite, rîdeau, senzație pe care n-o putea anula cu nici-un argument, și-atunci se gîndi că-n istoria omenirii, în începuturile ei fragile și lunecoase, bărbatul trebuie să fi purtat, în clipele de cumpănă, de retragere din fața morții, copiii legați de picioarele sale și, fără îndoială, rîsul lor îi atacase pentru milenii genunchiul ; și la fel plînsul și disperarea lor, fiindcă orice nenorocire genunchii ni-i îndoaie întîi... Clopotele băteau mereu, dar nu despicau văzduhul, ci îl stratificau, îl împărțeau în etaje. Sus, în turnuri și la mansardele biruite de frig, cîntau clopotele Patriarhiei, și de pe planșeul acesta, de răsfăț solid, cu insule de sărăcie compactă (mansardele) sunetele urcau numai spre cer, întru sănătate și veșnicie ; în zona etajelor de mijloc, acoperite cu iederă și unde ochiul nu găsește cîmp liber, răsunau clopotele Bisericii Domnești (cel puțin la aceasta se gîndea Radu Zăvoianu), încercînd parcă să topească drugii obloanelor, iar jos, prin dreptul ușilor de lemn sau de sticlă, cîntau înfundat clopotele de la toate bisericile mici și nerestaurate.

„Tu ești Petru și clopotul tău va fi de gheață ! spuse Radu Zăvoianu, cufundat în ploaia de bronz prin care s-auzea și mătasea zăpezii curgînd cu dor de sănii. Sau va fi un clopot de la gîtul turmelor în drum spre abatoare".

Desfăcu brațele, exact ca la lecțiile de gimnastică din liceu, și începu să se legene, clopot închipuit, peste o lume de umbre. Și din toate clopotele care încendiau orașul, el singur nu vestea nici-o sărbătoare — era un clopot de zăpadă, cu limbă din funie de borangic, terminată într-un bulb de mărgele colorate și se legăna într-un pridvor deschis la vînt și, alături, pe o funie de cînepă, se uscau rufe prinse în cîrlige de lemn, patru găini jumulite atîrnau cu picioarele de un belciug îngropat în gura unui sfînt zugrăvit...

Se răsuci pe călcîie — zăpezi și oglinzi și din nou zăpezi — și dintr-odată toate mărgelele se risipiră luminoase în sîngele lui : îl văzu la fereastră, cățărat în platanul uriaș din fața blocului pe Raminți.

— Sanie cu zurgălăi ! strigă Raminți, înaintînd spre fereastră, cu pași largi, pe o cracă groasă.

Cînd ajunse la fereastră și Radu-i întinse mîna, pe cracă rămaseră cinci urme de pași, ca cinci căței negri.

Era ora 12,30, ningea calm și doi din nebunii frumoși ai marelui oraș se întîlniseră.

Cel de-al treilea, încă nu se culcase ; nu dormea de două zile.

(fragment din romanul cu același titlu)

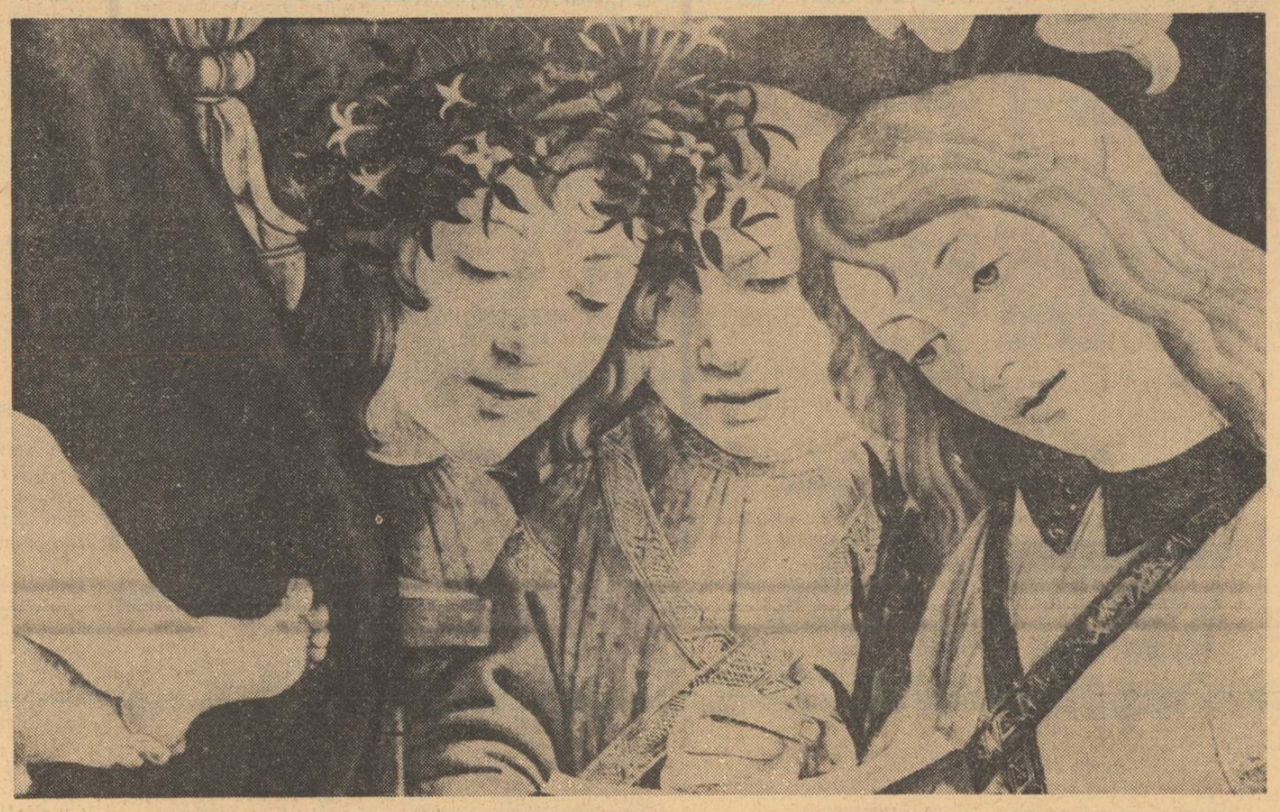

Pictură de Botticelli (detaliu)

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion

PROZĂ DE RADU TUDORAN • TEATRU • FILM • TELEVIZIUNE

Anul XIII
Nr. 52 (452)
Sîmbătă
26 decembrie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Desene de MIHU VULCĂNESCU

Anul literar 1970

Care sînt caracteristicile anului literar 1970 ? Ce cărţi a impus acest an ? Se mai pot lansa afirmaţii de genul acelora încercate în anul 1968 şi 1969, „anul romanului", anul „constantelor în poezie", sau „anul criticii" ? În ce măsură literatura noastră actuală în genere, atît de avidă de diversificarea formelor de expresie a cîştigat în substanţă — iată o chestiune dintre cele mai importante care merită a fi pusă în discuţie. Pe de altă parte, eşecurile, nu puţine, lipsa de consistenţă, nu au dus ele, contrar bunelor intenţii şi punctelor de plecare, la o despersonalizare a formelor de expresie ? Iată întrebări pe care criticii, revistele literare şi le-au pus în diferite împrejurări. subliniind, anunţînd cîteva din evidenţele literaturii apărute în acest răstimp. Un bun prilej se oferă acum, anul literar 1970 s-a încheiat, va fi în curînd luat în discuţie, vor fi observate laturile sale foarte diverse, particularităţile, liniile sale de rezistenţă în ceea ce priveşte continuitatea succeselor.

Anul literar nu poate fi privit, n-are cum să fie privit izolat, însumează şi duce mai departe probleme ale anilor precedenţi, ale dezvoltării literaturii noastre actuale însă-şi ceea ce implică un studiu atent, poate mai îndelung, observaţiile vor avea un accentuat caracter de sinteză, dezbaterile anunţîndu-se susţinute, de mai lungă durată.

Anul literar 1970 a înregistrat apariţii deosebite în domeniul criticii şi istoriei literare. Avem critici excelenţi, pregătiţi pentru discuţii argumentate şi ample, atenţi la punctele sensibile ale literaturii de azi, şi dacă volumele de critică apărute se referă mai puţin la fenomenul literar „la zi", dacă ele nu aduc studiile de sinteză de anvergură aşteptate asupra literaturii noastre contemporane şi asupra perspectivelor ei, dovedesc însă că astfel de sinteze sînt posibile, ele se anunţă cu evidenţă. Deaceea credem că iniţiativele editoriale, chiar dacă nu neapărat privind întocmirea unor „istorii" ale literaturii noastre contemporane, ar putea fi mai curajos lansate şi stimulate. Ultimii ani, şi nu mai puţin anul literar 1970 oferă puncte de retrospectivă şi de perspectivă critică dintre cele mai tentante, tabloul literar existent, foarte bogat, suscitînd investigaţii critice îndrăzneţe şi originale. Nu numai în vederea premiilor literare şi a bilanţurilor obişnuite credem că discuţiile asupra anului literar merită toată atenţia şi că ele pot fi, mai mult decît în anii precedenţi, foarte controversate. Anul 1970 a fost şi anul „plin" al diversificării editurilor, edituriile însele s-au aflat, sau s-ar fi putut afla, într-o competiţie de afirmare a unei personalităţi, a unor criterii. E un fapt pe care discuţiile nu-l pot omite. Dincolo de acel gen de discuţii ocazionale, de anchetele publicistice „rapide", utile şi ele, anul literar 1970 merită deci dezbateri dintre cele mai disputate, mai îndelung susţinute. Pentru că ele — am subliniat — au nevoie să depăşească ideea calendaristică, anul 1970 este o „dată" care nu rotunjeşte numai o perioadă literară de 12 luni, sau numai un deceniu, ivită la abordarea problemelor de substanţă ale literaturii noastre contemporane însăşi, la notele sale specifice de istorie. Astfel de dezbateri vor avea în vedere mai buna distingere a valorilor literaturii actuale, întrebările, eşecurile ei. Sînt dezbateri de un real interes aşteptate nu numai de lumea scriitoricească. Plasate în contextul culturii noastre, a perspectivelor şi cerinţelor ei fundamentale, aceste dezbateri privesc deci, atît un important punct de dezvoltare cît şi unul de clarificări foarte utile.

LUCEAFĂRUL

ÎN FIECARE SĂPTĂMÎNĂ, MARIN PREDA, RĂSPUNDE LA O ÎNTREBARE

Literatura română şi cititorii ei

Dacă n-aş fi călătorit în străinătate şi n-aş fi cunoscut cum arată sub acest simplu aspect o librărie din Paris, Roma sau München, nu mi s-ar fi părut nimic nefiresc în faptul că cititorul român e atît de masiv prezent în librării şi că o anumită sumă din venitul său el o cheltuie ca să-şi sporească numărul cărţilor din bibliotecă. Mi-e greu să spun, fiindcă nu ştiu, cîţi bani cheltuie un francuz pe cărţi, ştiu însă că s-au exprimat opinii negative cu privire la curiozitatea lui pentru cartea literară. Editorul parizian nu se înşeală asupra fenomenului şi el ştie că marele cumpărător este străinul care vine în Paris sau care comandă cartea franceză din afară. Am intrat în tot felul de librării pariziene centrale şi periferice. Am fost singurul vizitator timp de cel puţin un sfert de oră şi singurul cumpărător timp de cel puţin o oră, ţin minte şi librăria, era pe Saint Germain-des-Près, cu alte cuvinte în cartierul cafenelelor literare şi al mediului literar şi artistic. Mi s-a dat imediat cartea pe care am cerut-o şi care se editase mai de mult, iar în alt loc mi s-a întîmplat un lucru pe care difuzorul român nu-l cunoaşte şi nu-l concepe : nu avem pentru moment cartea, mi s-a răspuns, dar dacă reveniţi peste o jumătate de oră vi-o oferim. Şi sub ochii mei uimiţi un băiat a primit ordin să se suie într-o camionetă, să se ducă la un anumit depozit şi să se întoarcă imediat cu un număr de exemplare din cartea cerută de client. La noi ţi se rîde în nas dacă spui direcţiei difuzării cărţii asemenea istorii. Iar noi, ca scriitori, putem povesti că depozitele noastre deşi anunţate de edituri că de pildă mîine poetul Tudor George sau prozatorul Mircea Cojocaru au întîlnire cu cititorii lor la librăria Mihail Eminescu şi că să li se trimeată cîteva sute de exemplare care vor fi vîndute cu autograful scriitorilor, acest depozit trimite mai puţine cărţi decît s-au cerut, şi decît era nevoie, pentru ca ulterior acelaşi organ al difuzării împreună cu Centrala cărţii, să se plîngă că există stocuri de cărţi care nu se vînd şi să micşoreze, în consecinţă, împreună cu librarii, tirajele literaturii originale. Dar ăsta e un aspect asupra căruia vom mai reveni. Am aflat de pildă că editorul străin cheltuie încă o dată cît l-a costat tipărirea unei cărţi, cu reclama. La noi, practic, nu există nici un fel de reclamă. Cît timp să stea o carte în depozit, cît trebuie să se cîştige în general cu cărţile, ce fel de cărţi trebuie să tipărim ca să susţinem cartea originală, încă necunoscută, sînt întrebări la care vom încerca să răspundem cu alt prilej. Să revenim însă asupra cititorului român, eroul pozitiv al acestor reflecţii. Acest cititor, admirabil face de pildă să se epuizeze cartea bună de poezie care de cînd e lumea a avut o difuziune mică. Poeţi ca Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Ion Gheorghe, Virgil Mazilescu şi alţii, practic, nu se găsesc în librării. Dar parcă ermeticul Ion Barbu nu a apărut în „Biblioteca pentru toţi", într-un tiraj de masă şi s-a epuizat ? Dar poeţi din alte generaţii ca Eugen Jebeleanu, M.R. Paraschivescu, Zaharia Stancu, Alexandru Philippide, Nina Cassian, Radu Boureanu, Ion Caraion, Maria Banuş, Ştefan Augustin Doinaş, A.E. Baconsky, L. Dimov, Geo Dumitrescu, Dimitrie Stelaru, Virgil Teodorescu, Gelu Naum, Dan Deşliu, practic se găsesc în librării ? Unora dintre ei li se pregătesc tiraje de masă. Asta e opera cititorului român, înzestrat cu o sensibilitate excepţională şi curios din fire la modul superior. E adevărat că acest cititor de invidiat, care sporeşte într-un mod neliniştitor răspunderea scriitorului aflat la masa de scris, e amator şi de cartea de senzaţie şi chiar, din păcate, de cartea vulgară, care îi vorbeşte într-un limbaj coborît şi adesea colorat nu cu sevă ci cu vopsea, despre marile pasiuni, despre rătăcirile umane în dragoste, totdeauna melodramatic şi de un violent prost gust. Explicaţia s-ar putea găsi în dorinţa sa de a citi cărţi în care expunerea să fie mai simplă şi subiectul mai atractiv. Rar se întîmplă ca un roman bun să întrunească din plin şi aceste condiţii. Să nu uităm că operele de valoare nu sînt totdeauna prietenoase şi abordabile şi că nu o dată cititorul ar dori să citească şi o carte în care eroina, prinsă în fatalitatea unei pasiuni ,să se arunce sub tren fără ca în prealabil autorul să facă o frescă de o mie de pagini a societăţii respective. Asta e o explicaţie şi nu o scuză a faptului că se epuizează zeci de mii de exemplare şi din cartea pe care noi, scriitorii şi criticii literari, o numim fără ocolişuri de prisos, proastă. Ar trebui poate să n-o editäm. Cred că ar trebui. Absenţa capodoperelor ideale care să entuziasmeze în absolut pe cititor nu ne justifică să încurajăm prostul gust, educabil, şi nici maculatura care l-ar satisface şi ne-ar înghiţi atîtea sute de vagoane de hîrtie. Cu atît mai mult cu cît, de fapt, există în literatura română şi în cea străină capodopere care se apropie foarte tare de gustul cititorului care caută, în literatură, expunerea simplă şi prezenţa directă a marilor pasiuni. **Pe aripile vîntului** e o carte bună, **Regii blestemaţi**, deasemeni sau, la noi, **Chira Chiralina** sau **Alexandru Lăpuşneanu** sau **Divanul persian** sau **Adam şi Eva.** Dincolo însă de acest aspect trebuie să-i aducem cititorului român numai elogii şi cine vorbeşte în numele lui ca să justifice micşorarea tirajelor la cartea bună în favoarea cărţii senzaţionale mediocre, înseamnă că nu-l cunoaşte, îi ignoră interesele fundamentale şi a căpătat o concepţie mercantilă extrem de dăunătoare în dezvoltarea unei culturi.

Marin PREDA

Duminică 27 dec. orele 12, va avea loc la Biblioteca italiană, str. Nuferilor 27, vernisajul expoziţiei de pictură şi grafică „Peisaje toscane" de Mihu Vulcănescu. Concomitent, va fi inaugurată şi o expoziţie a cărţii de artă italiene.

ÎN ACEST NUMĂR:

Happening & fluxus de Marin Sorescu
Revizuirile de Nicolae Manolescu
Despre fericire de Teodor Mazilu
Sumarul revistei „Luceafărul"
pe anul 1970

Numărul de Anul nou al revistei noastre apare marţi 29 decembrie 1970

cronica pietonului

De calendar

Dacă zilelor de primăvară rar le scapă mieii şi ghioceii, sărbătorile de iarnă, de la o vreme văduvite de fastul trebuitor al zăpezii pleonastic albe şi sonor apăsate de cizme însfîrşit feminine şi de galoşi bătrîneşti istoviţi ; — acestor sărbători deci le rămîne de la un timp doar sărbătoarea colorată iernatic a paginilor calendarelor şi almanahurilor.

Sigur, avem nevoie de culori cît de cît hibernale.

Dar e păcat ca măcar ocolit de paranteze să nu se pomenească în foaia de calendar de „cărindar", ori „gerar", „făurar" şi „mărţişor", „prier" şi „florar", „cireşar" şi „gustar", „răpciune", „brumar" şi „brumărel ;" şi la urma urmei chiar de Andreea !

Măcar în paranteze, repet, pentru că ele fixează frumos, plastic şi decis stări şi cicluri de echilibru, de explozii sau de resemnări în ordine naturală şi mai amintesc obişnuinţe gospodăreşti bine şi durabil statornicite.

Oricum vine Anul nou şi o să cîntăm, poate „Omul e ca iarba" —sau ca foaia şi o să rupem calendarul vechi şi o să cădem în foile şi zilele calendarului nou.

Adică în luna lui Gerar (Cărindar) care pică — după spusa veche — în zodia Vărsătorului de apă.

Dimineaţa ori seara ?

Aici nimic nu spune nici zodiacul nici calendarul.

Şi obosiţi şi înşelaţi cu bună ştiinţă de culorile almanahului, o să visăm şi o să ni se năzare zăpada de odinioară, vîrfuită pe televizoarele voioase.

CANDID

cronica literară

Dan Laurenţiu
IMNURI CĂTRE AMURG

Puţini sînt poeţii tineri de azi care să manifeste o mai inflexibilă propensiune spre constituirea unui univers poetic de o idealitate desăvîrşită precum Dan Laurenţiu. Caracteristică anticipată pregnant şi de volumele anterioare (*Poziţia aştrilor, Călătoria de seară*), această obsesie a edificării şi autonomizării într-o „realitate suprapusă", a sublimărilor revelatoare pe calea visării laborioase, ne captează definitiv-atenţia în prezenta culegere, *Imnuri către amurg*. De altminteri, poet dăruit cu o conştiinţă estetică riguros constituită, înclinat spre disociaţia şi speculaţia filozofică, Dan Laurenţiu nu ezită să divulge mecanismul ideatic al poeziei sale, formulînd, la modul poetic, apoftegme de acest gen : „totul e să-ţi aduci aminte / de ceea ce nu ţi s-a întîmplat" *(Binele serii)* ; „spuneţi-mi ce este logica / o ştiinţă albă / o magie neagră" *(Lamentaţiunea dr. Faustus)* ; „tristă e numai viaţa moraliştilor / oceanul de gheaţă / al aducerii-aminte / îi întunecă inima" *(Veghe tandră)*, sau, şi mai ostentativ explicit, această tulburătoare glossă, intitulată *Călătorie monotonă sub soare*, în care leit-motivul, de o afişată ţinută aforistică („amantă intuiţie mi-a fost / şi conceptul slugă devotată"), primeşte argumentări cu totul convingătoare, împregnate de aluzii mitico-conceptuale : „roagă-te cerului / cu aripi de cristal / şi intră în peşterea / păzită la intrare de ciinele tău / soarele va trimite umbra / rugăciunii tale şi te vei resemna / somnul dogmatic al tău va fi ocrotit / de legea cunoscută în lătratul ciinelui" etc., pentru ca după aceea să dăm iarăşi de postulatul decupat mai sus din poemul *Binele serii* : „Vei şti că icoanele cerului / nu le-ai văzut niciodată aievea / şi totul străluceşte în trimbiţa / amară a unui vis".

La nevoie sîntem dispuşi a concede că asemenea tentative glossistice conţin şi o mică doză de cochetărie intelectualistă, ce se cade a fi pusă şi pe seama nevinovatei plăceri de descătuşare a inteligenţei şi de convertire a respectivei dorinţe în joc pur, dar, paradoxal, lipsit de gratuitate. Căci, fără îndoială, o atare plăcere pentru jocul de-a virtuozitatea poetică prezidează şi geneza unor mostre bilingve de genul celei intitulate *Lied*, căreia însă sîntem obligaţi a-i reţine substanţa autoportretistica : „Sein und Zeit / Angst und Sorge / Sein und Zeit / Angst und Sorge // Angst und Sorge / Sein und Zeit / Angst und Sorge / Sein und Zeit // Quid abstat / quominus / beatus / sis". Sau această strofă cu care debutează poezia *Somnul*, straniu epitaf proiectat într-o virtuală eternitate : „Melancolia şi pacea cu tine / pacea şi melancolia cu tine / loranthus europaues philius / meus unicus optimus maximus / pacea şi melancolia cu tine".

Dar reala dimensiune a originalităţii artistice de care, indiscutabil, dispune poezia lui Dan Laurenţiu trebuie căutată în cu totul alte zone ale cărţii *Imnuri către amurg*. Anume, aşa cum sîntem preveniţi şi din titlu, în substanţa de imn strunit în tonuri de lamento orfic. Motivaţia originară a demersului poetic rezidă în angoasa existenţială pricinuită de dichotomia platoniciană a dualităţii fundamentale corp-suflet, elementul dintîi, cum se ştie, fiind socotit, în viziunea doctrinei orfice, o adevărată temniţă a celui de al doilea. Filtrat şi redimensionat de recluziunea în visul neptunic al marilor romantici (ipostază a universului poetic eminescian atît de pasionant investigat de critica actuală), motivul traversează cu o decizie orgolioasă şi paginile cărţii *Imnuri către amurg*. Chestiunea a fost subtil comentată de Nicolae Manolescu în cronica sa din Contemporanul, din care, totodată, reţinem şi sugestivele trimiteri la contaminările nervaliene ale poziei lui Dan Laurenţiu. În ce ne priveşte, am înclina totuşi spre relativizarea ideii de a închide etanş poezia lui Dan Laurenţiu în spaţiul idealităţii neptunice. Numeroase piese ale volumului atestă o tot atît de organică retranşare a visului romantic în zonele plutonice sau celeste. Nu putem trece astfel cu vederea împrejurarea că, adesea, lamentaţiile „prinţului negru" se produc în tenebrele acvatice : „Nu mai trebuie să aştepţi pe nimeni / în această casă cu zidurile ce tremură / de teama ta şi de speranţa ta / iubeşte-ţi singur nebunia // închide fereastra apoi închide / şi ochii obosiţi de lumină / respiră liniştit şi adînc aerul / din gura celui care ai fost şi-ai murit // adu-ţi aminte de scutul şi sabia / atîrnate în adîncurile mării / o lumină eternă şi verde / îţi arată drumul // un cîntec înalt de fecioare / leagănă tronul de aur / acolo trebuie să te odihneşti / meditînd la perfecţiune" (Adîncul mării). Cît despre imboldul levitaţiei amfionice, trebuie spus că este pur şi simplu obsedant, duhul eului poetic luînd nu odată înfăţişarea unui înger demonic, ce nu-şi află odihnă niciodată : „Ce poate fi soarele Doamne / decît pierduta mea viaţă / eu pe aici mai întîrzii / ca o tristă amintire // umbră ciudată arunc / printre umbre /o pulbere de aur / mă contemplă // numai greierul / în tăcerea universală / mai poate vorbi / despre monotonia unui destin" *(Tristă amintire)*.

Oricum, în cele din urmă va trebui să admitem că, aşa cum dovedesc şi exemplele precedente, ca viziune existenţială cadrul neptunic şi cel celest sînt clintite din temeliile lor arhetipice şi constrînse a face loc aceloraşi tribulaţii circumscrise suferinţei de tip faustic.

A rămîne cu reflecţia critică doar în limitele unor consideraţii de genul celor avansate pînă acum, înseamnă de fapt să nu depăşim simpla operaţiune de a puncta în marginea condiţiei oarecum general-valabilă a poeziei lui Dan Laurenţiu. Este cazul deci să ne întrebăm ce anume conferă fiorul autenticităţii indicibile acestor poeme saturate de spiritul elaboraţiei (în sens filozofic) paradigmatice ? Simplu spus, vom răspunde că totul stă sub semnul unui organic şi impresionant proces de intimizare afectivă. Nu-i greu de observat că nucleul iradiant al meditaţiei poetice din *Imnuri către amurg* îl formează, cel mai adesea, monologul liric potenţat de insinuarea elegiei erotice. Suferinţa ontologică pe care o defineam doar în latura fondului ei conceptual se metamorfozează în răscolitoare materie poetică tocmai pe această cale. „Teza" romantică a ireconciliabilului antagonism dintre chemarea pentru „fericirea pămîntească" şi solitudinea austeră vizează deliberat însăşi parafraza eminesciană : „E o adîncă linişte / dar oraşul şi-a pierdut din splendoare / iată un înger călătorind fără / călăuză pe aici te rog / spune-mi draga mea / nu-l aşteaptă o nenorocire / mai puternică decît spinul acela / care se vede în talpa ta radioasă // o spune-mi draga mea tu / care ştii că am iubit mai / presus de orice pacea şi înţelepciunea / unui tei luminînd pe fundul mării // nu crezi că acelui înger / rătăcind pe aici i se va / întîmpla o nenorocire / la care nici nu se aşteaptă // nu crezi că va iubi / nu crezi că va muri" *(Din splendoare)*. Iată de ce, dat fiind „misoginismul" filozofic ce defineşte poezia lui Dan Laurenţiu, nu ne mirăm că, la un moment dat, întîlnim o romanţă a extincţiei, precum cea intitulată *Ascultă*, în care cuplului primordial i se rezervă un destin transcendental cel puţin lugubru : „Iubito cu părul de aur / ascultă cum plînge un taur / acum şi în lumea de-apoi / lumină vom fi amîndoi // şi dacă vom fi o himeră / cu aripi sălbatică sferă / mai sfîntă ca cerul preasfînt / şi dacă vom fi un cuvînt // pe-o gură albastră de înger / vai coasta din nou o să-mi sîngere / cu suliţa-n ceasul amar / şi iar rătăcindu-ne iar // pămînt o să fim amîndoi / acum şi în lumea de-apoi / ascultă cum plînge un taur / iubito cu părul de aur" *(Ascultă)*.

Volumul *Imnuri către amurg* recomandă un poet din aşa-zisa categorie a obsesivilor. Mai trebuie adăugat că este vorba de o structură obsesivă avînd o valoare estetică excepţională. Firească, analiza mai detaliată ar fi putut aduce argumente în plus, în această direcţie, chiar dacă n-am fi evitat să relevăm şi unele accidentale excese conceptualiste, abstractizante.

Nicolae CIOBANU

V. VOICULESCU
sau romantismul genezei

Poetul şi prozatorul V. Voiculescu consultă acelaşi diapazon, trăieşte acelaşi timp al creaţiei, timpul interior neîngrădit.

Pentru prozator mijloacele de investigare, tratarea narativă, gradaţia expresivă poartă pecetea plăsmuirii unui cadru arhaic luminat de motive folclorice exorcizate cu nonşalanţă. Pentru revitalizarea formulei preferate : miracolul magic, scriitorul recurge curent la parabolă şi fantastic, proza sa lăsînd în cititor impresia că este urmărită regresiunea într-un trecut fabulos. Consacrîndu-se literaturii lui V. Voiculescu, cineva atrăgea atenţia că, de fapt, regresiunea este doar mimată şi că autorul nu este preocupat de trecut ca istorie, ca depozit de mărturii ale faptelor eroice strămoşeşti, cum se întîmplă la Sadoveanu. Timpul lui Voiculescu este unul primordial, coborît din ceţurile genezei, ipoteza cea mai frecventă are în vedere, deci, o desfăşurare conflictuală de tip anecdotic şi foarte rar rapsodic. **Sakuntala** este o astfel de proză, în care lirismul evocă imaginea vie a pasiunii erotice fără nici o determinare temporală sau socială. Aventura lui Dionis îndrăgostit de Rada — Sakuntala are într-însa ceva exotic. Epopeea lui, refuzul Radei de a-i primi iubirea, autodafeul Kivei ne trimit la superstiţia populară şi la practicile vrăjitoreşti. În întregul ei povestirea este eminamente romantică, cum romantic este şi fluidul obsesiv din **Ispitele părintelui Evtichie**. Aidoma lui Flaubert, care a realizat fastuoasa şi epuizanta **La tentation de Saint-Antonie**, V. Voiculescu a implicat aici lubricul şi diafanul, făcînd apel la pitoresc, la erotismul picant şi jovial. În linia aceasta se prezintă şi nuvela **Chef la mănăstire**, suculentă prin transcrierea unui festin pantagruelic.

S-ar putea înţelege că prozatorul este amuzat să construiască situaţii pline de culoare, tensionate în linie erotică sau satirică. N-ar fi cu totul exact. Pentru că V. Voiculescu este un creator de momente ezoterice, pline de mister şi încordare din care receptăm un romantism mitologic. Cînd apelează la fondul de vechi eresuri scriitorul repurtează succesele sale cele mai semnificative. În linia infuzării textului narativ cu elemente de iz mitic, **Lostriţa** creează o ambianţă de basm fermecător. Dragostea flăcăului pentru o nălucă evocă transformarea peştelui în femeie dar şi drama scindării regnurilor, a dizarmoniei din natură. Sfîrşitul pescarului Amin confirmă imposibilitatea de a concilia zămislirile naturii cît timp persistă, fie şi ascunse, distanţe ocrotitoare între uman şi animal. Împotrivirea lui Amin faţă de ideea pescuitului cu dinamită pare cu totul realistă, izvorîtă din considerente practice. Dar altceva o determină : este credinţa că duhul proteguitor al Apei şi Vieţii nu poate fi ultragiat decît cu riscul unei drame totemice. Moartea lui Amin survine într-o uriaşă apoteoză. Este tras la fund de prada pe care o pîndea, pescar şi peşte plecînd spre tumultul din adîncurile mării.

Tărîmul divergenţelor este o nepotolită voinţă de încadrare a fanteziei în limite genuistice. Starea de privilegiu în care se află aici sufletul primitiv rezidă în orientarea lui către puteri invizibile. Un duh misterios serveşte o cauzalitate mistică. Ca şi în **Ultimul Beregovoi** se manifestă o comunicare cu natura şi totemul sub forma unei participări necondiţionate trase din începuturi cosmogonice. Spectacolul este aproape exotic într-atît de nimbată de ocultism, de supranatural pare epoca preistorică în care ne transferă prozatorul. Cum s-a şi spus, poetul propune „o largă interpretare totemică" a universului după principiul că **mitologicul situează biologicul** într-o perspectivă de amplă şi solidară poezie. Acest mitologic este punctul ultim al deplasării regresive la care ne-am referit mai înainte. Referindu-se la Blaga, Vladimir Streinu echivala mitologicul cu reluarea poetică a genezei morale a lumii. Intimitatea supranaturalului cu umanul defineşte particularitatea romantismului unora dintre prozele lui Vasile Voiculescu.

Călătoria spre origini se preface astfel într-o invocaţie către necunoscut. Acesta domină o umanitate elementară, în care fiecare experienţă are noutatea violentă a surprizei.

Sau al spaimei care fabrică voinţa de descătuşare din capcana verosimilului şi care ne trimite înspre o lume dedublată. În conştiinţa terorizată supranaturalul linişteşte prea plinul existenţei şi logica de toate zilele cu uluirea pe care o provoacă o nouă înţelegere a raportului dintre raţional şi paradoxal : „...lumea e o cîntare / Străin, zîmbind, vrăjit suind / În mijlocul ei mă-plinesc cu mirare / Citeodată spun vorbe care nu mă cuprind / Citeodată iubesc lucruri care nu-mi răspund". **(L. Blaga, Biografie)**.

Complicata viaţă modernă devine astfel prin viziunea deplasată spre regenerarea prin fantastic a scriitorului mai odihnitoare. În schimb creşte pînă la obsesie experienţa spirituală a misterului, exploatat ca izvor de revelaţii neaşteptate, covîrşitoare prin stăruinţa cu care artistul caută nu rezonanţe bucolice cît impresia paroxistică.

Surprinzătorul este în acest context leitmotivul unui alai de conversiuni. Călugării lui Voiculescu care ajung la înţelepciune n-o cuceresc fără impresionante lupte sufleteşti. Verbul prozatorului aspiră spre o stea, afabulînd mereu ca în faţa unui semn dumnezeiesc. Privindu-l cu bărbăţie şi cu devoţiune.

Henri ZALIS

posta redacţiei

I. BRINDAŞ. N-ai dreptate. Mînia dumitale e absolut nemotivată. Ca să te conving îmi dau seama că trebuia să purtăm o discuţie mai lungă. La începutul anului care vine fă-ţi, te rog, un drum pe la redacţie. Adă, bineînţeles, şi proză.

ILIE COD. Dragostea, susţii sus şi tare, dacă nu e mitiţică **trebuie ţipată.** Unii zic că dragostea trebuie ascunsă. În privinţa asta eu n-am nici-o părere. Un lucru-l ştiu precis : n-am urlat niciodată din cauza amorului.

IOAN C. Mi-ai scris în ziua de 13 — fără noroc. Ştii să versifici, dar nimic mai mult. Citeodată, e drept, cuvîntul scapără, însă mult prea rar. Să mai aşteptăm.

GELU LAPTEŞ. Citez din poemul „Să fie" : „Trăsura / Şi aşteptarea cu cai de cărbune / Trăsura să fie gîndită de cai (...) Pe stradă să fie miercuri / Miercuri pînă la roţile trăsurii din gînd"... Dacă întreaga poezie ar fi curs la fel de frumos, astăzi aveai locuinţă în pagina a treia a revistei.

RANOLE DE MICHELE. Ce eşti, franco-italian sau italo-francez ? După scris, pot să jur eşti din Simileasca Buzăului, un cartier clădit, de mult, pe băşici de porc pline cu ţuică de Pîrscov. „Pietrele gem de nimic / şi surde şi oarbe tot cîntă / cînd paşi de pisică amoroasă / alcoolul din vid al speranţei / tot trece de-avalma / cugetări şi gînduri ascunse". Deci, franco-româno-italiano-argentinianule, îndreaptă-te cu faţa spre fotbal, acolo ai mai multe şanse.

ION MORARU. Sigur că eşti îndrăgostit de Mefisto. Nici nu s-ar putea altfel. Dar părerea mea e că faci prea multe prostii în numele acestei dragoste. Dovadă : „Pe ploaie / m-am căţărat / pe un fir de apă / pînă sus / şi-am muşcat din ghiveciul / curcubeului". Spune-mi şi mie : ce gust are briul ăla de popă „colorat" (briul, nu popa !).

NOTNA AIDIL (Lidia Anton, vrei să spui). Din toate poezîile (multe) mi-au plăcut doar aceste trei versuri : „Lîngă coliba neagră / Părăsită de lemnari / În fumul ceaiului din pipă..." Celelalte n-au muguri, sînt crescute la întuneric. Mai trimite. Notna.

ION CIOLĂNESCU. În zona Timişoarei, observ eu cu zîmbetul pe buze, nimeni nu mai scrie cu virgulă şi punct. E o molimă care bîntuie pe-acolo de doi-trei ani. Ce v-a apucat, frate Ioane ? Gîndiţi fără pauză ? Gîndiţi necontenit ? N-aş zice că n-aveţi nevoie de puţină respiraţie ? Eu te sfătuiesc să iei „Umbrela" (manuscrisul) şi să aşezi la locul lor virgulele toate şi apoi să mi-l trimiţi din nou. Altfel, refuz să stăm de vorbă.

DEANDARATELEA. Auzi, răcuşor, am îngheţat toate bălţile şi-ai scos capul printr-o copcă nebătută de lună. Subscriu la ideea că ai umor şi că nu ştii ce să faci cu el.

I. AL. EX. GALBEN. Din povestirea „Roi" n-am înţeles nimic. În schimb scrisoarea m-a uns pe inimă. Citez finalul, asigurîndu-i pe cititori că n-am sărit şi n-am inventat o singură silabă măcar : „Din răspunsul dat în nr. 42, mustul curgînd — a uitat pastramă pînă m-am săturat.

Cu penseta mă simt dator feminităţii... pentru împrumut contra-serviciu îi sărut mîna, ou, ou". Nu pot să-ţi zic decît La mulţi ani şi să ne trăieşti.

Fănuş NEAGU

ANCA BEZA. Poeziile **Viscolul şi Ielele** dezvoltă o anumită forţă de sugestie, un suflu naiv de basm infantil, cu căpcăuni şi uriaşi, şi marele Periferigerilerimini, cel care face părul măciucă : „Vrei ielele ! Cu mintea lor goală şi gura pungită / Şi-apropie capetele cu mintea-adormită / Te clantăe-n dintele galben, bătrîn / Fătarnic te mină spre un fals destin (ielele). La fel în poezia „Viscolul" (în Vrancea)" : „Totul te arde ; muchiile, piscurile, totul se-ascute / Se-ntind ca nişte ciocuri ce-mpung şi te străpunge / Căci viscolul coteşte-n jurul tău, pătrunde / Şi munţii-ncep să fiarbă de-nghiaţă plasma-n sînge".

În incongruenţa acestor versuri naiv — terifiante, muze capricioase au semnat un fel de talent.

I. BRĂDEŢ. Poezia **Între anotimpuri** se citeşte cu răsuflarea oprită : „Două anotimpuri deodat / Se avîntă într-o luptă strînsă / Şi aşa cum e de aşteptat / Toamna nu se dă învinsă". Păi, cum o să se dea ? „Însă iarna adversara ei / E mai tinără şi mai vitează / O înfringe ca de obicei / Şi rămîne veşnic trează". Ei, şi d-ta. veşnic. Numai pînă la primăvară, cînd ne vei trimite alte două strofe, şi mai şi.

S. P. O. După ce deplînge producţia poetică masivă cu care sînt asaltate redacţiile, autorul S.P.O. ne propune o „întinerire a cuvintelor", care s-au „uzat de-atîtea secole de folosinţă". În acest sens anexează următoarele versuri menite să revoluţioneze poezia mondială : „Izvoare neîncepute / aşteaptă-n zori / ulcioare / zidite-n taina nopţii / cu lacrimi de fecioare / din lut sfinţit cu viaţă / ce-n marele mormînt / tînjea după strigarea / Vei fi noul veşmînt". Ei bine, n-o „revoluţionează".

Cu al doilea transport, autorul ne trimite alte 4 bucăţi, la fel de anodine, din care totuşi cîteva versuri se mai reţin. Dar comite imprudenţa, de a-şi proclama filiaţia sa artistică, fireşte, imaginară : „Şi, cum spune părintele meu spiritual André Gide : Toutes choses sont dites deja etc. Nu m-am putut abţine să nu-mi reamintesc un proverb valah : „Părinţii mănîncă mere pădureţe şi copiilor li se strepezesc dinţii". Versurile sînt, într-adevăr, cam strepezite.

D. MAZILU. Critică leneş, într-un răvaş de plăcintă încrustată : Unui leneş : „Eşti mototol ! toţi s-au sculat / Şi-acum îi vezi la periniţă / Iar tu încet şi îngălat / Stai cu sarmala-n furculiţă"... Catrenul jigneşte prin lipsă de haz.

NADIA BORN. Scrie „Adun în pumni rouă / Cînd zorii se ouă / Clătesc izul gurii / în boarea pădurii". Nu înţeleg de ce nu a continuat în acelaşi ton : „Cu gînduri cuminţi / Mă periu pe dinţi ; / Şi fac o gargară / Multiseculară".

DRUMEŞ VALERIU alias **ANTIM CHRIS.** Eraţi mai norocos, cînd semnaţi Antim Chris. Ultimele versuri nu mi-au parvenit încă, sau nu mi-au reţinut atenţia. Mulţumesc pentru urările de sfîrşit de an.

O PROVINCIALĂ. „Vă trimit trei din poeziile mele. Care dintre ele definesc un talent ?". Păi să vedem. O strofă din prima poezie : „Tu mi-ai cerut bucurii puţine / Dar care sînt de importanţă / Le voi păstra în piept la mine / Şi puneţi-le-voi în viaţă". Din a doua : „Un trandafir roz / inocent şi gingaş / ca începutul tuturor iubirilor". Din ultima : „Mi-e dor de glasul tău voios / De fruntea ta înaltă / de tot ce ai tu mai frumos / În mintea luminată". Dacă prin talent se înţelege un gingurit dulceguţ şi pufos, toate trei îl demonstrează cu prisosinţă.

Cezar BALTAG

avantpremieră editorială

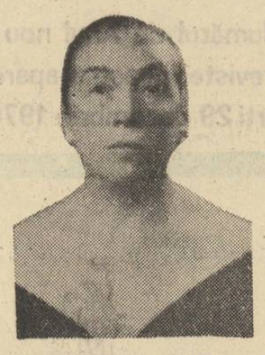

HENRIETTE YV. STAHL

Marea bucurie

Roman. Editura „Eminescu".

GHEORGHE PITUŢ

Fum

Versuri. Editura „Eminescu".

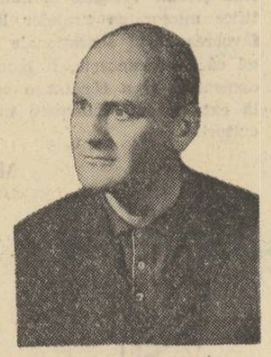

MIRCEA HORIA SIMIONESCU

Ingeniosul bine temperat, II

Editura „Eminescu".

AGATHA GRIGORESCU-BACOVIA

Poezie sau destin

Memorialistică. Editura „Eminescu".

ION RUSE

De la cer la pămînt

Roman. Editura „Albatros".

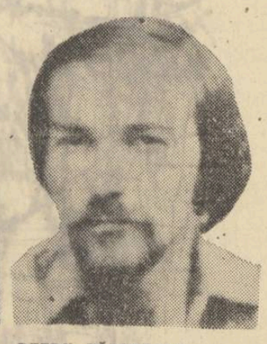

PETRU VĂLUREANU

Epode

Poeme. Editura „Litera".

efemeride

Revizuirile

Mai presus de diferitele ei accepţii (stilistice, istorice, estetice etc.), *revizuirea* implică la E. Lovinescu (autor şi al noţiunii şi al cuvîntului, cel puţin în sensul că prin el şi-au dobîndit autoritatea) un anume echivoc teoretic: „revizuire' a unor detalii sau reformulare a întregului? schimbare sau invenţie? Practic, revizuirea lovinesciană se păstrează mai aproape de înţelesul propriu imediat : prin tuşe succesive, criticul modifică întîia imagine. Alegînd un exemplu la întîmplare, vedem că el scrie despre Bacovia mai multe texte (în *Critice*, VII, 1922, *Critice*, IX, 1923, *Istoria literaturii...*, III, 1927, *Critice*, V, ed. def., 1928, *Istoria literaturii... compendiu*, 1937) care constituie, toate, variante ale unuia singur. Accentul se deplasează, în acest timp, de pe chestiunea „cultului" bacovian şi a poeziei de atmosferă pe aceea a lipsei artificiului (idee existentă de asemenea din prima clipă), astfel încît textul din 1937 seamănă şi nu seamănă cu acela din 1922. Revizuirea constă, prin urmare, într-o lentă şi minuţioasă mişcare celulară, înlăuntrul unei structuri date de la început. Simplificînd, aş spune că Lovinescu a scris *numai o singură dată* despre Bacovia : transcriind, apoi, textul de mai multe ori.

Este procedarea obişnuită a criticului, modul lui de a se revizui.

Mărturisesc că plăcerea şi înţelegerea unor astfel de revizuiri îmi scapă şi că se poate imputa lui Lovinescu spiritul minor în care le-a conceput. O frază ca următoarea (*Critice*, VII, ed def., p. 7) conţine, în însăşi nevoia de a motiva, în polemică cu Ibrăileanu, semnul formal al revizuirii, frica inexplicabilă de *adevărata schimbare:* „În această privinţă, criticul ieşean se înşeală cu desăvîrşire, pentru că, deşi aproape n-a rămas propoziţie intactă de la o ediţie la alta, sensul articolelor s-a menţinut scrupulos identic". Revizuirea lovinesciană ignoră un fapt: critica este invenţie, în orice moment al ei, şi nu putem inventa înadînd. Pagina pe care începem a scrie se cuvine să fie albă. În critică, e de prea mică importanţă consecvenţa plată, fidelitatea comună faţă de sine şi a face caz de revizuire ca de o simplă transcriere pe curat n-are aproape nici un rost. A transcrie poate fi semnul unui spirit limitat, căutător de perfecţiune exterioară, dar nu este mai niciodată semnul unui spirit nemulţumit profund de sine. Căci marea nelinişte nu se exprimă prin reluare şi transcriere, ci prin ruptură şi contradicţie. Amendarea unor vechi opinii, întoarcerea unor fraze pe partea cealaltă, înlocuirea unui cuvînt — acestea sînt, desigur, întîmplări inevitabile în critică, dar fără o semnificaţie esenţială. Şi e ciudat că Lovinescu a pus în miezul ideii sale de critică tocmai „revizuirea". Căci, esenţial, nu e nimic de revizuit; totul este de inventat. În fiecare articol pornim de la zero, de la o carte necunoscută. Nu e critic acela care scrie despre cărţi cunoscute. Trebuie să descoperim de fiecare dată cartea, întrebarea, tema; trebuie să avem sentimentul că scriem, de fiecare dată, pentru prima şi ultima oară despre o carte. Ceea ce contează cu adevărat nu e decît rareori ceea ce am scris, dar ce ne rămîne de scris. Literele sînt vii doar în clipa în care ţîşnesc din vîrful peniţei. Iar critica nu seamănă cu nostalgia lucrului încheiat ori perfectibil, ci cu adînca nelinişte a lucrului nou. Criticul nu face catagrafie, el explorează; greşelile exploratorilor nu se pot îndrepta. America a primit numele altcuiva, deşi Columb a descoperit-o. Critica este ca orice invenţie, ca orice explorare, un act de prezenţă a spiritului. Nu mi-e frică de contradicţie sau de greşală, ci de repetare, de acea subtilă anchiloză a minţii cînd, nemaiputînd crea totul de la capăt, ne mărginim să ne revizuim.

Nicolae MANOLESCU

cartea de proză

Al. Ivasiuc: „Păsările"

Cu **Păsările** — al patrulea roman al său —, Al. Ivasiuc se întoarce la proza de observație morală și la studiul caracterelor — după ce a experimentat formula monologului interior și eseul. Cartea anterioară **(Cunoaștere de noapte)** punea un accent disproporționat pe eseistica abstractă, cea de față subordonează epicului eseul, reluînd cîteva din procedeele clasice ale genului. Romanul lui are, acum, personaje, mișcare epică și un conflict care, chiar dacă nu condiționează destinul indivizilor și nu schimbă în prea mare măsură relațiile dintre ei, îi aduce într-un spațiu comun de observație. Revenirea de care vorbeam este și mai profundă, căci Al. Ivasiuc admite și altă convenție a genului: aceea a ubicuității prozatorului. Ea permite scriitorului să înfățișeze mai multe destine fără sentimentul că trădează ideea de autenticitate. Convenția irita, cum se știe, pe Camil Petrescu, adept al romanului ca document psihologic, mărturia unei subiectivități ce nu se poate înțelege și reflecta decît pe sine. Însă cine judecă bine poate să observe că fraza: **nu pot vorbi onest și în cunoștință de cauză decît la persoana întîi,** ascunde ea însăși o convenție, nici mai bună nici mai rea decît aceea pe care o respinge. Literatura însăși este o convenție, o **minciună** — cum o numea Jean Cocteau —, o minciună ce spune însă adevărul. Totul depinde de ceea ce ascunde această convenție. Ce ne spune ea în cartea lui Al. Ivasiuc? Un prolog, mai întîi, despre **oboseala** pură (ca formă a înstrăinării), despre o enigmatică doamnă în verde, simbolul poate al iubirii imposibile, și sugestia unei amenințări mai puternice prin imaginea (decupată dintr-un film cunoscut) a invaziei păsărilor. Prologul nu anunță propriu zis nimic, nimic esențial pentru carte. Convenția următoare ne apropie mai mult de obiectul romanului, lăsîndu-ne, totuși, la oarecare distanță față de el. Liviu Dunca se întoarce, după o absență de 20 de ani, în orașul natal, undeva în Transilvania. Aici își reîntîlnește familia, o familie întinsă, puternică, altădată, dispersată, ridicolă azi. Cartea se pregătește să facă o călătorie în trecut și tot ceea ce a fost pînă acum nu-i decît pregătirea acestei retrospecții. Liviu Dunca deține cîteva secrete și istoria romanului este istoria dezvoltării lor, pe etape, după un anumit protocol. Protocolul prevede și alte acțiuni paralele, personaje din altă sferă de existență, cu efectul de a lărgi considerabil cadrele narațiunii. Dramele (experiențele) nu se suprapun, în niciun moment al evoluției lor, se juxtapun doar în **Păsările.** Al. Ivasiuc a scris nu o **istorie,** ci cîteva **istorii** schimbînd în mai multe rînduri și modul de a nara și unghiul de observație. El renunță aproape la orice ambiție de tehnică (ambiție foarte răspîndită azi), considerînd că orice tehnică (orice convenție, deci) este bună dacă permite comunicarea unei idei. Care să fie ideea în **Păsările?** S-a spus că Al. Ivasiuc analizează raportul (pe toate planurile) dintre necesitate și libertate și că adevărata dramă a personajelor este aceea de a ști cum să dobîndească libertatea. Remarca nu e fără adevăr, însă e foarte generală și se adresează, în fond, oricărei opere serioase. Ce operă, vorbind despre condiția de azi a individului, nu-și pune problema libertății, a determinării și a înfringerii determinării într-o lume în care omul este — vorba cuiva — o **divinitate înlănțuită de puterea condițiilor?!** Originalitatea unei scrieri nu poate sta, așadar, în ceea ce este propriu întregii literaturi. Adevărul e că **Păsările** propune o meditație despre cîteva noțiuni contemporane, între ele și aceea (sartriană) a revoltei individului împotriva împrejurărilor. Însă pînă a ajunge la miezul acestei idei, romanul face, în chipul mai vechi, descripția unui mediu. Întîia confesiune a lui Liviu Dunca este istoria unei familii, a măririi și decăderii ei. Ea permite prozatorului a examina noțiunea de autoritate și a revoltei față de ea. E vorba de o familie ardeleană, cu o ierarhie bine determinată. În fruntea ei stă **bătrînul,** în cazul de față un jurist militant, memorandist, cu o autoritate desăvîrșită asupra celorlalți membri. Relațiile între ei sînt relații de subordonare față de un șef absolut. Gesturile de nesupunere se plătesc aspru și un exemplu îl oferă povestea Ștefaniei, victimă a autorității familiale. Ștefania, fată de măritat, aduce în casă pe un oarecare Ilie Ghimuș, individ fără maniere, fanatic și agresiv. Logodnicul vrea să înfrunte, într-un chip — e drept — penibil, puterea **bătrînului** însă „techergheul" este eliminat și autoritatea restabilită. Cînd Ghimuș (legionar) este împușcat, Ștefania se spînzură, însă nici moartea aceasta voluntară nu zdruncină temeliile familiei. Sînt și alte acte de independență, însă jalnice, neputincioase, ca aceea a fiului care contestă în șoaptă hotărîrile tatălui. Severitatea **bătrînului** este justificată de mediocritatea urmașilor, fapt prezentat și altădată în literatură, de Hortensia Papadat-Bengescu, intre alții. În **Bătrînul** justificarea este psihologică, în **Păsările** ea este mai degrabă de ordin intelectual. Fiii sînt mediocri, banali și revolta este inferioară autorității. Raportul se schimbă în favoarea noțiunii dintîi, în cazul nepotului. Acesta (Liviu Dunca) **lese din rînd** și reușește — dar cu ce consecințe tragice! — pentru că omoară în el sentimentul tradiției, arma cea mai puternică a autorității familiale. El părăsește familia și cînd, după mai multe traumatisme, o regăsește, familia este o adunare de indivizi ridiculizați, degenerați de frică. Întoarcerea nu mai este deci posibilă, cum nu va fi posibilă nici pe alte planuri.

Al. Ivasiuc scrie, pe scurt, povestea unui om revoltat și a unui eșec, dublată de alte revolte și alte eșecuri, într-o epocă în care valorile morale și sociale se schimbă, fără ca totdeauna indivizii să supraviețuiască moral acestor modificări. Prozatorul oferă, în acest sens, cîteva cazuri, vizînd uneori și fenomene mai generale. Lîngă istoria lui Liviu Dunca este și aceea a Margaretei Vinea și, cu mult mai interesantă, istoria ascensiunii și căderii bărbatului ei, Dumitru Vinea, simbolul autorității sociale. Prezentarea lor atrage alt cerc de probleme și, fatal, alte destine. Unele sînt, literar vorbind, pline de semnificație, altele nu. Să reluăm pe acela al lui Liviu Dunca, nepotul ridicat împotriva autorității **bătrînului.** Primul lui act de independență este, am spus, părăsirea familiei. Al doilea, alegerea unei profesiuni fără tradiție și, deci, fără stabilitate. Devine aviator, trece prin experiența războiului și se întoarce (prima întoarcere) moralmente schimbat. Nu-i ultima modificare și nici cea mai profundă. Devine geolog și lucrează, alături de un revoluționar de profesie, Cheresteșiu, pe un mare șantier. Tînărul este mulțumit, munca îi place, și-a format un cerc de prieteni și — ciclul revoltei lui pare a se încheia — se pregătește să se însoare. Intervine însă ceva care împinge acest destin spre o zonă tragică. Forțe oculte înscenează un proces de sabotaj împotriva conducerii tehnice a șantierului și asupra lui Liviu Dunca se fac presiuni pentru a sprijini o acuzație în care el nu crede. Dilema personajului e, deci, între a accepta și a trăi confortabil sau a nu accepta complicitatea cu inițiatorii procesului și, în această alternativă, libertatea lui este în primejdie. Romanul dezbate această problemă voind să dovedească felul în care abdicarea, lașitatea, conformismul se revendică dintr-o rațiune superioară. Spirit justițiar, geologul respinge ideea colaborării însă se izbește de neînțelegerea celorlalți, amici și inamici. Logodnica, femeie curajoasă, își apără dreptul la fericire și sfătuiește în acest sens pe Liviu Dunca să plece capul pînă trece primejdia. Filozofie simplă, conformistă desigur, dar sănătoasă, pentru că important este (din punctul de vedere al femeii) a trăi în orice condiții, a întemeia o familie și a face copii. Compromisul este susținut de cinicul Mateescu, coleg de șantier, cu argumente de alt ordin. Pentru el orice sacrificiu este inutil, violența, injustiția sînt lucruri firești, așa cum firească a fost pentru consolidarea zidurilor sacrificarea Anei lui Manole. A participa la o nedreptate, e a grăbi opera creației. De o rațiune superioară vorbește și Cheresteșiu la care terorizatul Liviu Dunca aleargă pentru a primi un sprijin moral. Cheresteșiu, devenit între timp colonel de securitate, e convins că rolul lui nu este de a medita asupra dreptății sau nedreptății ci de a executa. El este un instrument al necesității și chiar dacă se îndoiește de ceva reprimă îndoiala pentru că numai prin disciplină se poate construi ceva durabil („doar cineva știe ce trebuie făcut, nu-ți închipui că se face fără rost").

Liviu Dunca optează, totuși, pentru soluția revoltei, alege riscul, considerînd că în aceasta consistă singura posibilitate de manifestare a libertății lui interioare. **Înțelegerea, cunoașterea** unui lucru — iată unica, adevărata libertate a individului. Ce urmează e jurnalul unei detențiuni, numai în parte profund și semnificativ. Prozatorul se scuză în mai multe rînduri că nu poate duce confesiunea pînă la capăt, că a dezvălui e a trăda suferința, argument neconvingător căci nu intră în discuție suferința ca atare ci numai expresia ei literară și expresia cerea o exactitate a observației și o adîncime a simbolului. Simbolul nu-i după opinia mea profund și detaliile dau numai fragmentar senzația unei recluziuni cu urmări teribile. Al. Ivasiuc vorbește mai ales de urmările detențiunii, punînd un accent special pe ideea imposibilității eroului de a-și înfringe obsesia. Liviu Dunca iese din închisoare și are după oarecare vreme sentimentul că a eșuat iremediabil, că o reluare de la capăt a vieții nu mai este posibilă. În orășelul în care se întoarce, el trăiește o idilă cu Margareta Vinea, femeie fină, însă o legătură mai profundă nu este cu putință, deoarece bărbatul revoltat a pierdut pînă și gustul riscului. El s-a oprit la un eveniment capital din viața lui, și-a închis libertatea într-un act de refuz steril, paralizant. Căci, zice el: „M-am oprit la cel mai important gest din viața mea, la consecințele unui refuz, la cel mai înalt nu. Dar nici cel mai înalt nu, nu are importanță, pentru că după aceea n-am reușit să spun nici un da, n-am reușit să găsesc ce trebuie să afirm. O afirmare mediocră față de un **Nu,** oricît de însemnat, te poate duce mai departe. Am rămas numai cu mîndria sterilă a acelui nu, care nu este de regretat, dar nu trebuia să mă fi oprit aici. De aceea am eșuat, am eșuat lamentabil. N-am făcut nimic de atunci care să nu poarte urma mîndră a celei mai însemnate întîmplări negative din viața mea. N-am reușit s-o depășesc cu simplitate. Praf mi-am făcut viața, o viață meschină și plicticoasă. Am înțeles prea tîrziu".

Tragedia lui Liviu Dunca vine nu numai din sentimentul ratării în prezent, dar și din sentimentul imposibilității eliberării din trecut. La început refuză confesiunea, apoi caută prilejul să o facă avînd convingerea că, povestind faptele, se va elibera de ele, va putea relua totul de la capăt. Însă retrăite, faptele măresc obsesia inițială și orice putință de detașare este exclusă. Eșecul este absolut și se atrage după el și eșecul Margaretei, o clipă agățată de ideea dragostei pentru Liviu Dunca. Drama este indiscutabil adevărată și explicația dată de prozator (Al. Ivasiuc comentează totdeauna faptele personajelor) se poate accepta. A te opune unui destin prestabilit este un semn de libertate, dar cine spune că tocmai prin aceste succesive împotriviri față de destin nu se manifestă destinul însuși? Dacă formele de libertate (împrumutăm limbajul cărții) nu sînt decît niște capcane ale necesității? Noțiunile de autoritate, eșec, revin în alt cadru și în legătură cu alt personaj în **Păsările.** E vorba de Dumitru Vinea, directorul unui mare combinat. Prin el, Al. Ivasiuc sugerează ideea de autoritate socială și meditează (aceasta mi se pare tema mai profundă a cărții) la ideea de putere. Prozatorul avea toate șansele să creeze un personaj memorabil dacă nu făcea eroarea de a-l caricaturiza în prima parte a cărții. Vinea este Șeful, stăpînul absolut, omul care are Puterea și, fără a fi din cale afară de inteligent, știe s-o folosească pentru a-și întări autoritatea. Mediocru, ca specialist, dă totdeauna sfaturi banale, însă sfaturile sînt bine primite și prestigiul lui crește. Însă scriitorul vrea (de ce oare?) ca acest simbol al puterii administrative să fie și grobian, brutal, vanitos, să folosească un limbaj de o inutilă vulgaritate („ei, bă, Mateescule, prea le pui coarne"), să fie întruchipat, cu un cuvînt, de un lamentabil individ. Eroarea este evidentă și în a doua parte a cărții, romancierul, convins poate ca și noi că un caz limită nu-i poate sluji ideea, modifică datele personajului și-l face apt de a trăi o dramă adevărată. Problema este, în fond, nu de a arăta prăbușirea unui director care cumulează toate vanitățile, ci de a sugera precaritatea unui stil de a concepe puterea și, în această împrejurare, altele trebuie să fie elementele analizei. Să rămînem la ceea ce ne oferă romanul. Dumitru Vinea concepe lumea ca o piramidă, cu ierarhii sigure, orice inițiativă trebuie să treacă prin aceste vămi ale puterii. Nu admite dezordinea, nici curiozitatea, pentru că (definiție de reținut) „curiozitatea este un păcat care tulbură ordinea lumii". Filozofia lui este că puterea are totdeauna dreptate și, că filozofie practică, recomandă asprimea exemplară: „nu cruța niciodată un adversar, nici măcar un adversar posibil, oricît de neînsemnat l-ai socoti și fără șansă. Rupînd gîtul unuia mic îl oprești să-i dai un tremur altuia mare. Așa e lumea și niciun fel de cruțare nu trebuie arătată față de nimeni. Mai bine să greșești invers".

Să adăugăm că pentru Vinea puterea este o condiție a siguranței de sine și, în fond, a avea dreptul la opinie, a avea caracter (ceea ce vrea să zică: dreptul la replică) înseamnă a avea putere. În afara acestei noțiuni, orice valoare dispare. Curiozitatea este, totuși, că Dumitru Vinea nu-i pe măsura acestei idei. El are slăbiciuni inexplicabile, nu-i un șef perfect și, deși succesul social nu l-a ocolit, are sentimentul eșecului. Mai întîi în familie. Căsătoria cu Margareta (o cere în căsătorie cu pistolul în buzunar! — o exagerare firește) a fost o eroare și **bătrînul** (numele sub care este cunoscut în uzină energicul director) se consolează cu Victorița, femeie intrigantă și vulgară. Vinea are slăbiciuni și de alt ordin: iartă, de pildă, pe Domide, un inginer tînăr, inimos, abătîndu-se, astfel, de la normele pe care el însuși le recomanda. Însă și mai surprinzătoare este lipsa lui de energie cînd Domide, devenit secretar de partid, caută să-i surpe autoritatea, un accident în fabrică pare a schimba umoarea acestui spirit dictatorial, schimbare posibilă în ordine morală, totuși incredibilă, neconvingătoare în planul estetic al cărții. Se sugerează tot timpul în romanul lui Al. Ivasiuc că dacă acest șef absolut ar fi voit piramida nu s-ar fi clintit, puterea n-ar fi avut de suferit. El lasă, cu toate acestea, cu o neînțeleasă voluptate, a i se pregăti înlocuirea, dă el însuși date compromițătoare, își asumă vini grave etc., fapte ce aveau nevoie de o justificare psihologică mai adîncă. Unitar sub acest raport psihologic este un alt personaj al cărții, Victorița, tip de femeie infernală, intrigantă absolută, versatilă și energică. Nu lipsită, cu toate acestea, de vocație erotică. Totuși, scena încercării de a-l corupe pe secretarul de partid nu-i de cel mai bun gust. Trecem peste Domide (superficial ca personaj literar), pentru a semnala pe Mateescu, personajul — cred — memorabil al romanului. Inginerul șef al uzinei, prietenul din tinerețe al directorului general, este un cinic a cărei inteligență este de a trăi în umbră și de a admite cu eleganță compromisul. Cultura, prietenia sînt pentru el forme ale disprețului. Recomandă răbdarea („puterea are totdeauna răbdare"), compromisul, vizează puterea dar nu direct, ci printr-un intermediar. Personalitatea lui constă în știința de a se estompa, de a fi meschin cu delicatețe și a practica intriga, lupta de culise cu detașare și simpatie. Prozatorul se grăbește a-l sancționa (om de dreapta), greșește însă, pentru că eroul său este mai complex și mai viu esteticește decît bănuie. **Păsările** este, în acest chip, o carte mai convingătoare decît celelalte, de un epic în orice caz mai pur. N-a dispărut cu totul — sîntem datori să spunem acest lucru scriitorului — crisparea notației și multe pagini (acelea de pildă, care vorbesc despre psihologia lucrurilor) sînt fără rost în roman.

Eugen SIMION

Portret de MIHU VULCĂNESCU

Din literatura orientală

Începuturile literaturii turce se pierd în noaptea timpurilor. Cele dintîi vestigii ale cuvîntului scris le găsim acum unsprezece veacuri în provincia Orhun, unde s-au descoperit numeroase monumente de piatră, monoliți cari au păstrat pentru veșnicie cuvintele principelui Gultekin.

Într-o limbă plină de imagini, Gultekin vorbea popoarelor sale ca un umil servitor al lor.

Încă din depărtatul veac al 8-lea, la un neam care mai tîrziu a practicat cel mai aprig despotism, ideea că un conducător nu e stăpînul ci servitorul norodului pe care îl cîrmuiește, înflorea în sufletul și în spiritul unui suveran generos. Gultekin vorbește în piatră și spune supușilor săi că dacă i-a dus la războaie, dacă a sacrificat mulți din ei, n-a făcut-o pentru gloria lui personală, ci pentru fericirea întregului popor, al cărui nume a vrut să-l poarte în cele patru vînturi.

Monumentele de piatră din Orhun sînt scrise în vechiul alfabet turcesc, pe care îl practicau credincioșii lui Tanri, zeul suprem, înainte de trecerea la islamism. Mai tîrziu, turcii s-au închinat lui Alah, iar astăzi Alah a fost detronat: în locul său domnește iarăși marele și vechiul zeu asiatic Tanri.

Alfabetul arab, care secole întregi a constituit unealta gîndirii turce, a fost și el înlocuit, sub domnia lui Mustafa Kemal-Ataturk. Nu însă cu vechiul scris asiatic al tribului Uigur, ci cu litera latină. Fiecare secol a însemnat un pas înainte spre occident.

Viața poporului turc înscrie două milenii de goană spre limanurile Mediteranei. La început, în limba și poezia turcă, se sapă urmele chineze. Mai tîrziu, începe influența Persiei, care se exercită mai cu seamă asupra literaturii. Iată apoi marea contribuție arabă care, prin religie și filosofie, pune nota sa mai accentuată pe care a cunoscut-o spiritul otomanilor.

Odată Bizanțul cucerit, civilizația grecească, mai ales în instituțiile ei și în arhitectură, lasă urme adînci asupra cuceritorilor. Au ajuns la visatele țărmuri ale Mediteranei...

Astăzi, alfabetul latin și formele mediteraneene de civilizație, se resimt fundamental în prezentul și aspirațiile poporului lui Ataturk.

Primul poet al cărui nume se ridică din anonimatul poeziei populare este Mevlanay-Roumi, anterior perioadei otomane, adică din vremea seldiucizilor. El este nu numai un poet inspirat dar și un fondator de sectă, urmat și venerat ca profet și mare preot. Oriunde se vorbește astăzi în limba turcă, Mevlanay-Roumi e prezent. Cultul său e viu din Asia Mică pînă în Africa de Nord. Mevlanay-Roumi înseamnă în viața spirituală a noroadelor din Turkestan, ceea ce în epoca elenă a însemnat Aeskylos. Cel dintîi dintre tragicii greci, a fost erou național și mare preot. Inițiat în misterele de la Eleusis, a înființat dansurile sacre și le-a adăogat poeziei dramatice.

Cele dintîi cuvinte scrise cu cerneală, le găsim acum 1000 de ani în dicționarul limbei turcești, întocmit de vestitul Mahmud din Kaskar, un oraș din Turkestanul chinez. Acest dicționar a fost transcris și difuzat de nenumărate ori. Pergamentul primului exemplar se găsește în Muzeul Național din Istanbul.

În al 10-lea veac, caligrafii compun cartea numită „Kudatgs Bilik", adică știința politică. (Bilik înseamnă în vechea limbă turcă „știință"). Acest Kudags-Bilik e scris în versuri. Așadar, primele stihuri cunoscute ale poporului turc nu sînt nici religioase, nici erotice. Sînt, pur și simplu, versuri administrative.

Adevărata poezie se refugiază în popor. Marele poet anonim compune, iar urmașii completează și recită secole întregi cîntecele folclorului, în care dragostea de pămîntul natal alternează cu balada eroică și cîntecul de dor și jale. Poezia populară cultă are multe asemănări cu a noastră, ca și muzica doinelor românești. Începuturile literaturii sînt începuturile poporului însuși. Tot așa Mavlanay-Roumi înființează un dans care simbolizează rotirea sferelor și a atomilor, dansul dervișilor învirtitori. Înseamnă acest dans integrarea pînă la epuizare a omului în jocul nebunesc al rotirilor astrale și al sborului necontenit de atomi în jurul ființei de sine stătătoare și totuși moleculă rotitoare în univers. Cu Mevlanay-Roumi intră în literatura turcă, gîndul și verbul persan. Persana și araba sînt pentru poporul turc, ceea ce latina și greaca sînt pentru neamurile Europei: limbile clasice.

În vremea Renașterii, cuprins de valul care înflorea toată Europa, Sultanul Selim al II-lea scrie versuri de nobilă inspirație. Selim al II-lea a trăit între anii 1512—1574, pe vremea cînd Neagoe-Basarab zidea Mănăstirea Curții de Argeș și scrie cărțile sale bisericești. Selim al doilea se compară cu o privighetoare ale cărei triluri pasionate ar aprinde vînturile rătăcitoare: „Sîntem privighetoare cu viers înflăcărat / Ce piruie în grădina de vise și de dor... / De-ar trece prin grădină, acum, rătăcitor, / Și cîntecul ne-ar prinde, — / Zefirul s-ar aprinde!"

Un poet de frunte a fost Mustafa al II-lea, care, pe la 1700, cînta cosița împletită a iubitei sale: „Vîntul care-a fluturat / Prin cosița dragei mele / Trece-acum împletită / Peste capul meu, spre stele. / Vuet lung ori sprinten salt, / Vie vîntul, vîntul bate. / Capul meu e sus, înalt. / Și pe creste, niciodată, / N-a-ncetat vîntul să bată!"

O sută de ani mai tîrziu, Vasif Endumendi, poetul Curții, scrie catrene cu asemănări ca strofele spaniole traduse la noi de poetul Dimitrie Anghel și evocă lapidar frumusețea celei ce-l inspiră: „Gătească-se frumoasa cu șalul roșu, greu / Să meargă legănată și, virful greu de șal, / Se va tîri în urmă-i cu legănări de val / Precum o urmărește, demult, amorul meu."

Cel din urmă mare poet clasic este Abdurahman Sami Pașa, guvernatorul Vidinului și primul Ministru de Instrucție al Imperiului Otoman. El înscrie o epocă glorioasă în timpul romantismului francez. Abdurahman Sami Pașa a fost bunicul lui Suphi-Tanrioer, fostul ambasador al Turciei la București. Suphi-Tanrioer, intelectual de rasă și mare prieten al Românilor, a scris versuri de un lirism discret, pline de nostalgie. Nostalgia, — ceea ce numim noi dorul și jalea, — sînt notele fundamentale ale literaturei turce. Această literatură e în curent cu tot ce se produce în Occident și reflectă preocupările marilor curente europene.

În poezie, în roman, în teatru, poporul turc a dat echivalentele locale ale maeștrilor din Apus.

Astăzi, scriitorii republicei turce își trag inspirația din sursele autentice ale pămîntului și trecutului lor, rîvnind să creeze o literatură națională vrednică de popoarele cu tradiții de artă și civilizație.

Victor EFTIMIU

jurnalul unui martor ocular

Despre fericire

Teoretic, toți oamenii vor să fie fericiți. Dar, din păcate, fericirea e mai mult o temă de conversație decît o realitate palpabilă. Și apoi cîte confuzii n-avem în legătură cu noțiunea de fericire... Ce-o fi, la urma urmei, fericirea? La această întrebare nici măcar filozofii nu s-au grăbit să răspundă, ei au de dezlegat probleme mai importante. La această întrebare trebuie să-și răspundă fiecare.

Este indiscutabil că noi confundăm fericirea cu plăcerea — pentru mulți oameni, fericirea și plăcerea ar fi cam același lucru. Dar și aici aduc în discuție experiența mea, evident limitată — nu cred că fericirea e tot una cu o dorință împlinită. Am vrut să cuceresc o femeie și am cucerit-o. Am vrut să scriu o carte, și am scris-o. Am vrut să-mi cumpăr automobil și l-am cumpărat. Eu cred că fericirea e starea în care omul e lipsit de orice dorință, el e fericit că există, pur și simplu, fără ca bucuria lui să depindă de nu știu ce călătorie și de nu știu ce separare de sentimente. Experiența populară vine în sprijinul acestei afirmații. Nu spun oamenii că „eram atît de fericit încît aș fi putut să mor"? Asta nu trebuie tradus ca o dorință de moarte — dorința de moarte e la fel de meschină ca oricare altă dorință. Aceste cuvinte vor să exprime o stare de totală împăcare cu viața, de extraordinară bucurie e existenței, și, în această stare, cine a trăit-o știe că moartea nu mai este un coșmar. În stările de adîncă și reală fericire, dispare gustul pentru conversație; fericirea se exprimă prin tăcere. Afirmația nu trebuie luată ca o figură de stil — doamne ferește. Înțeleg prin tăcere o extraordinară intensitate, o înțelegere extraordinar de vie — și, în asemenea împrejurare, cuvintele nu mai sînt necesare. Am avut o asemenea stare de fericire, dar ele nu s-au datorat niciodată unor succese profesionale sau sentimentale. A confunda succesul cu fericirea, asta chiar că e o nerozie. Am văzut oameni încărcați de succese în toate direcțiile, dar asta nu-i împiedică să fie neliniștiți, acriți, agitați și — în fond — foarte nefericiți.

Surprinderea mea a fost mare cînd am observat că mulți oameni nici măcar nu vor să fie fericiți — ei nu caută fericirea ci o stare de certitudine, ei vor să se știe la adăpost — să se asigure împotriva tuturor intemperiilor viitoare. De dragul acestei certitudini — incertă ca orice certitudine —, își sacrifică fără șovăire tot ce este omenesc în ei. Nevoia de siguranță e mai adîncă decît nevoia de fericire. E uimitor să observi că mulți oameni n-au aspirații umane de fericire — ci doar o dorință aprigă de confort material și sentimental. A trăi cu inteligență mi se pare mai important decît toate Mercedesurile din lume. Dar cînd pentru mulți oameni inteligența e o realitate abstractă — o înșiruire de fraze strălucite dar goale, o demonstrație de erudiție —, sigur că Mercedesul pare ceva îngrozitor de concret și viu. Cine știe că inteligența este însăși viața, știe și valoarea exactă a tuturor lucrurilor.

Am văzut foarte puțini indivizi care să rîvnească a fi fericiți într-un mod simplu, ușor, care să dorească să se elibereze de spaime și prejudecăți, de dorințe neghioabe, de relații meschine; am văzut însă și foarte mulți oameni care confundă fericirea cu un vast program de îmburghezire materială.

Sigur, e trist că mulți dintre noi sînt nefericiți. Dar și mai trist e că mulți dintre noi nici nu vor să fie fericiți.

Teodor MAZILU

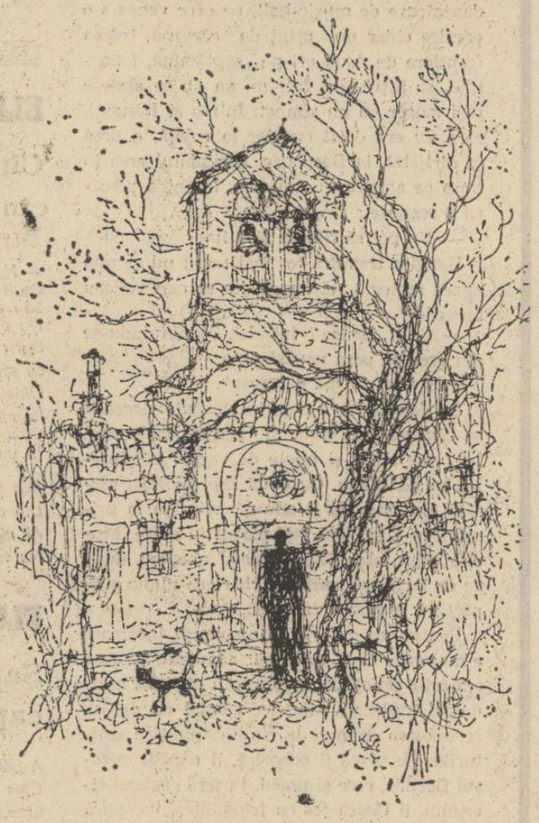

Cortona

Da, soarele e pretutindeni...
LANGENDONCK

Acolo unde hotarele se despart, se odihnește vîntul mîngîiat de ierburile depărtărilor. Sub zidurile arse, mirișteа fumegă ca o candelă. Un țipăt rar de pasăre alunecă pe acoperișul cerului, fugărindu-și ecourile.

Legenda doarme sub lespezi de timp. În aerul rar, printre umbre, se aud pașii de șoapte ai Margheritei. Iese din poveste și se întoarce în orașul de piatră. Drumul ei calcă urmele patimii.

Un sunet aspru de orgă plutește peste foșnetul pinilor. Departe, la poalele cerului, un ciob de oglindă ia foc. În apele lacului Trasimeno se stinge ultima rază a soarelui înaintea Carului Mare.

Mihu VULCĂNESCU

MATIANA-LIGIA POPESCU

Printre privelişti

Cum cîntă noaptea oglinzile fîntînii
în care, rînd pe rînd, se duce-un rînd de case,
la streşinile oarbe scot paiele un vuiet,
de noi bolnavi sînt toamnele frumoase...

Roua din văi doar ne deschide pleoapa
şi-o umbră ne alunecă prin sînge,
unde se joacă rîşca pe arginţi
şi ochiul giriele de raiuri le atinge.

Din tot ce vrem puţin ni se-mprumută,
Doar grîu-i moale şi iernile ursuze
iar de venim curaţi printre privelişti
de disperare intrăm în buburuze...

Motiv pentru linişte nouă

Nici gîrlele nu tac în matca lor,
prin pietre joacă-n circ copilăria
şi punţile cu lemnul greu de plută
pleacă pe urme, unde zăcu anamaria.

Mai stau aici pînă se-neacă malul
şi regii trec oglinzile în jos
printre pămînturi bărbaţii trimit veşti
şi-ntre opaluri trec primejdios...

O, de-ai şti cum se moare ţipînd,
cum pocneşte aerul sub ţărînă arsă,
doamne, ai uita de tine şi de toate
şi-ai aduce o zăpadă frumoasă.

DUMITRU STANCU

Doamna

Îţi omori amanţii toamnă,
Printre pleoapele de doamnă,
Se strecoară vîntul putred.
Dincolo, de coapsă-ţi sună,
Zeul mic de mătrăgună.
Şi cînd plouă şi disperă toamna,
Eşti ca o himeră.

Îţi omori amanţii doamnă,
Cu un nud tîrziu de toamnă.

GEORGE-VIRGIL STOENESCU

În repetare

Aş vrea să mor încoronat pe lespezi
Cu şerpii lini pe frunte închegaţi
Cu marmorele toate de-mpărăţi
Aş vrea să mor încoronat pe lespezi

Pumnalelor în vîntre uneltiri
Prăselele pătrunse pînă-n vorbe
Ah, dulcele nemernic dulce orb e
Pumnalelor în vîntre uneltiri.

Pe răzvrătiri de miezuri alintate
Mă duce nemurirea pas cu pas
O apă verde cruce a rămas
Pe răzvrătiri de miezuri alintate.

În ipoteză moartea s-a jucat
Cu faţa-n sus pătrunsă de uimire
La dulcele nemernic pe tîngire
În ipoteză moartea s-a jucat.

Testament de copac

În axiome ne obligă dorul.
Să mergem drepţi printre copacii goi
Cînd timpul creşte dublu în faţă şi-napoi
În axiome ne obligă dorul.

Ne împlinim în margini repetat
Un ochi ne rîde altul plînge iar
Adăpostim o mare în ruperea de var
Ne împlinim în margini repetat.

Alegem doar o moarte mai vie de minuni
O lacrimă de înger din patima de stea
Îmi gîlgîie o umbră sub frunte cînd mă bea
Alegem doar o moarte mai vie de minuni.

Balanţă de peşti

În susul rîului e un peşte blond
Care poartă privirea spre mine,
Eu îi curg în urmă vagabond
În ochiul lui plin de suspine.

Din jos vine altul mort şi amar
Sterp de ninsoarea plînsă la prunduri
Zile trecute în orb calendar
Îl ţin rămăşag în străfunduri.

Cîntec de moară

Apa pleoapei neîncetat
Mă răstiră, mă întoarce
Unde umbli împărat
Pe la porţile proroace?

Te-ai jucat neabătut
Într-un punct uimit de zar
Am crezut şi n-am putut
Mîinile să le răsar.

Pe ciorchinii lunii goi
Vine malul să mă ia
Umple noaptea un strigoi
Adormire de nuia.

Mîngîiat şi liniştit
S-a-mpărţit încet, încet
Cu măsura unui rit
Învăţat de un poet...

La unu şi jumătate după miezul nopţii, Hangiul ieşi cu nevasta şi merseră pe marginea şoselei pînă intrară în defileu, apoi în tunelul de piatră. Acolo se ascunseră într-o firidă care răspundea deasupra mării. Marea era calmă, argintată de lună; abia se auzea murmurul valurilor. Hangiţa zise:

— Aş vrea să se termine odată cu neliniştea şi cu teama. Să ducem şi noi o viaţă ca oamenii.

— Asta nu se poate! răspunse Hangiul.

— Să mergem într-o vară în insulele greceşti, sau în Bermude, să stăm la soare, să mîncăm ananas şi banane, de-a dreptul din pom.

— Te paşte o primejdie! observă bărbatul. Ai început să ai gusturi ca toţi oamenii.

— Şi de ce nu le-aş avea?

Odată cu aceste cuvinte, peretele firidei se lumină; erau farurile cisternei, o dihanie de două vagoane, pe opt osii. Mergea aproape la pas, prin tunelul sinuos nu s-ar fi putut altfel. Era foarte uşor să te arunci pe scară şi să pui mîna pe clanţă. Nu se vedeau alte vehicule, nici o escortă.

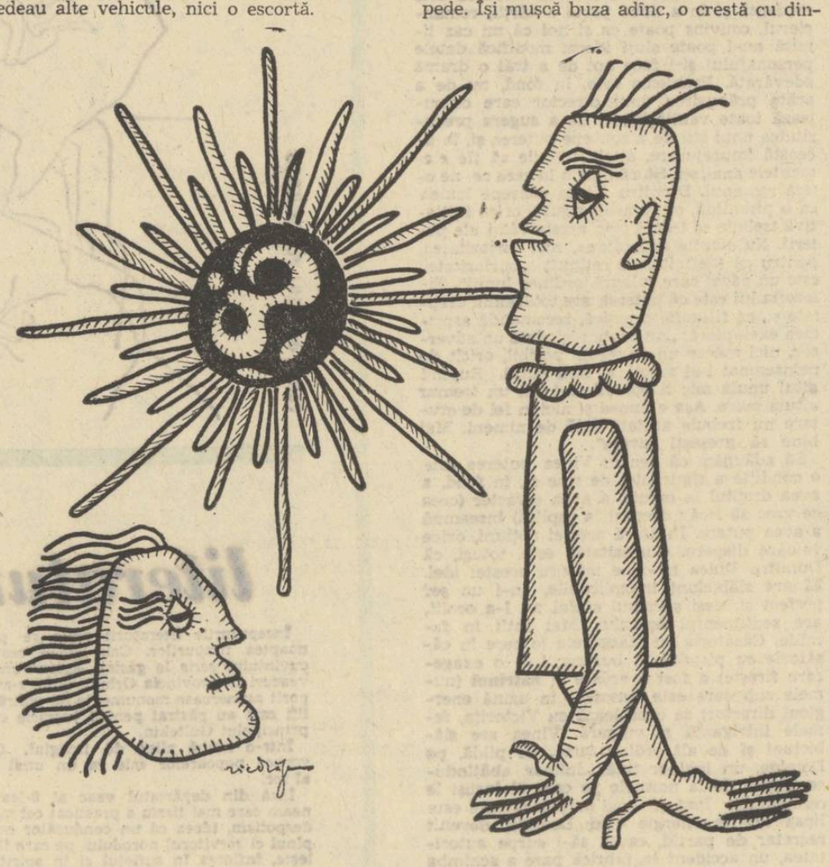

Desen de IOAN VICTOR DRĂGAN

— De ce n-are pază? întrebă femeia.

— Fiindcă-i blindată. Nimeni nu poate s-o atace.

Hangiul scoase pistolul mitralieră de sub haină, îi dădu piedica la o parte. Cisterna trecu prin faţă, numai la un metru distanţă; la volan era un băiat roşcovan, cu părul căzut în ochi, cu o salopetă galbenă. Conducea atent, cu ochii în patru, dar cînta voios, atît de tare că se auzea prin parbrizul incasabil şi prin pereţii blindaţi. Avură timp să-l vadă ca într-un film încetinit, îi descifrară pînă şi monograma de pe buzunarul stîng, aşezat deasupra inimii. Asemenea monograme la şoferii de noapte înseamnă o imprudenţă, dar nimeni nu se învaţă minte, şi mulţi continuă să fie împuşcaţi drept în inimă. Pe bancheta din dreapta lui erau un acordeon şi o trompetă, pe tabloul de bord, prins cu un ineluş alb, o vază mică şi în ea un trandafir galben, ca salopeta; alături, fotografia unei fete în trening. Pe podea, alunecînd dintr-o parte în alta, o minge de fotbal.

Cisterna trecu făcînd să duduie tunelul şi să vibreze piatra. Hangiul îşi băgă pistolul-mitralieră sub haină. Farurile se îndepărtaseră, se făcu întuneric.

— Vezi marea jos?

Hangiţa începu să tremure.

— De ce m-ai adus aici?

— Ca să-ţi spun o poveste.

Îi spuse povestea şi ea ascultă îngrozită. El încheie astfel:

— Dar nu pot trăi fără tine!

Era povestea primei lui dispariţii.

În vremea aceea trăia în altă parte, într-o ţară de la Marea Nordului. Era însurat cu o dansatoare de music-hall, pe care venea s-o admire chiar un prinţ de coroană, trecea frontiera de două ori pe săptămînă, incognito, se înţelege. Într-un an nu se alesese nici măcar cu un zîmbet. Într-o zi Hangiul, care nu era decît crupier la ruletă, o urcă în dirijabil, la Hamburg. Dirijabilul arse în timp ce ateriza în America. Înaintea plecării îi spusese:

— Nu pot să trăiesc fără tine.

Hangiţa tremura tot mai tare; nu se mai auzea motorul cisternei, nu se mai vedeau farurile.

— Ce-ţi făcuse? întrebă, străduindu-se din greu să pară nepăsătoare.

— A uitat să mă dezgroape.

La data aceea Hangiul trebuia negreşit să dispară fără urme şi pentru totdeauna. Îşi luase chiar şi bilete de vapor, bineînţeles pe alt nume. Cu două zile înaintea plecării dansatoarea îi anunţă moartea la primărie şi-i publică fair-partul în ziare. Murise subit, abia întors acasă, noaptea, după ce se închisese cazinoul. Nu era nimic suspect; îl înmormîntară.

Pentru un om viu, o asemenea încercare e mai grea decît moartea adevărată. Auzea cîntările preoţilor, orga, copiii din cor, murmurul mulţimii, simţea mersul cu dricul, recunoştea drumul la cimitir, număra cotiturile. Pe urmă îl coborîră, îl năpădi mirosul florilor, rece şi umed. Puseră capacul sicriului, îl lăsară jos cu frînghiile, începură să cadă bulgării. Cînd sunetele se stinseră, înăbuşite, unul cîte unul, se lăsă liniştea din partea cealaltă a lumii; pentru un om viu, liniştea aceasta este cel mai îngrozitor dintre chinuri. Hangiul începu să numere. Înţepenise, n-avea voie să mişte nici cît îi îngăduia sicriul, ar fi simţit lipsa aerului, respira încet, prelung, cu economie. Îl înmormîntase la cinci după amiază, avea şapte ore pînă la miezul nopţii, cînd trebuia să-l scoată la lumină; să numere va să zică de şapte ori trei mii şase sute douăzeci şi cinci de mii; poţi să înnebuneşti oricît ai avea firea de tare. Scăparea este să alungi orice gînd, să numeri în neştire. Cînd îşi reveni prima oară, numărase pînă la cincizeci de mii două sute una. I se zbîrli părul şi-i îngheţă pielea: trecuse miezul nopţii, acum afară era ziuă de-a binelea. Cînd ajunsese la şaptezeci de mii, ştiu că e vremea prînzului. Şi deodată îl cuprinse foamea, foamea morţilor, feroce şi neiertătoare; nu-i era frig, nu-i era frică, nu simţea înţepeneala oaselor, nici lipsa aerului, ci numai nevoia să mănînce, mult şi repede. Îşi muşcă buza adînc, o crestă cu dinţii şi supse sîngele; se linişti o vreme, simţi un pic de pace şi de căldură şi îl cuprinse toropeala. Mai tîrziu se dezmetici, îşi dădu seama, cu groază, că pierduse şirul cifrelor, nu mai numărase, nu ştia cît timp putuse să treacă. Şi tot nu-i era frică, avea numai furnicături de furie, ştia că e pierdut, nu-i păsa de moarte, nici de chinuri; suferinţa lui, nemiloasă, neiertătoare era gîndul că niciodată nu mai putea să se răzbune. Acum, fiindcă se ştia fără scăpare, ar fi putut să-şi înghită limba, să-şi astupe beregata şi să se înăbuşe; ar fi fost o izbăvire. Dar fierbea în el atîta ură, că n-o putea duce pe lumea cealaltă, ci trebuia s-o păstreze şi s-o hrănească atît timp cît o parte a fiinţei lui rămînea vie.

Timpul nemai existînd nici măcar ca noţiune, nu ştia dacă era înmormîntat de o zi, de nouă sau de o lună, cînd auzi cazmaua şi simţi că ţărîna se vălureşte deasupra sicriului. Îl cuprinse leşinul, în ultima clipă de aşteptare, la capătul ultimei fărîmiţe de putere, cînd începură să scîrţîie cuiele.

Nu zăcu mult astfel, cîteva clipe numai, nu apucaseră să-l scoată la lumină, se vedea sus un dreptunghi de cer nocturn, de un metru lat, de doi metri lungime. O mînă butucănoasă îi pipăia degetele, cu grabă şi cu nedumerire. Un glas gros, răguşit, slobozi o înjurătură; pe fundul gropii se răspîndi mirosul de băutură. Desluşi deasupra, bălăbănindu-se în dreptunghiul de cer, un cap bărbos, neţesălat, încîlcit. N-avu putere să se ridice. Aşa cum stătea nemişcat pe spate, îl întrebă cu glasul stins:

— Cine eşti? Ce cauţi aici?

Bărbosul nu se sperie să audă mortul vorbind. Înjură cumplit.

— Cînd ţi-a luat inelele, că n-ai niciunul şi-am numărat cinci!?

Îşi mişcă degetele, nedumerit; într-adevăr, nu mai avea inelele, şi le avusese la cimitir.

— Gaşperiţa, ţi le-a şterpelit, cînd şi-a luat rămas bun. Ia de ici o gură de rachiu! Şi dacă nu eşti mort, hai sus!

La sfîrşitul poveştii, Hangiţa întrebă, cu un nod în gît:

— Şi ea, ce-a făcut cînd te-a văzut?

— Dormea; am trezit-o din somn. „Cît e ceasul?“ a întrebat. Altceva n-a mai spus.

— Nu te-a rugat s-o ierţi? Nu ţi-a căzut în genunchi?

— Nu! Şi-a pierdut şi graiul, şi minţile. Norocul ei că dirijabilul a luat foc şi a pierit. Au pierit treizeci şi şase de oameni; s-au făcut scrum.

— Nu crezi că erau prea mulţi?

— N-am stat să-i număr. Numărasem destul. Hai acasă că s-a făcut frig!

— De ce-am mai venit aici, dacă ai lăsat cisterna să treacă?

— M-am gîndit că aşa poate ai să-ţi aduci aminte unde-i litrul care lipseşte.

★

Numărul privitorilor se ridica la o sută de mii de oameni, după relatările ziarelor. Veniseră din multe părţi ale lumii, cu săptămîni înainte, ca să ocupe loc pe al doilea promontoriu, de unde se vedea rampa de lansare. Era prima încercare de a se trimite oameni vii în jurul lunii. Dacă experienţa se sfîrşea cu bine, în cîţiva ani putea să urmeze debarcarea. Însă se făceau presupuneri sumbre, nimeni nu credea că, dincolo de teoriile demonstrate, faptul va fi posibil şi în realitate, realitatea fiind ternă şi neelastică, provenind din emanaţia materiei, nu din calcule. E drept că foarte puţini îşi exprimau pesimismul; cu preţul unei catastrofe, lumea era dornică să asiste la spectacol şi nu voia să descurajeze viitoarele victime.

La data aceea senzaţionalul se uzase. Pe cine ar mai fi uimit zborul avionului pe spate şi căderea liberă a paraşutistului, de la zece mii de metri, dacă paraşuta se deschidea matematic iar avionul se răsucea în poziţie normală şi ateriza pe roate? De mult un om îşi dăduse drumul în cascada Niagara, într-un butoi de cauciuc: foarte puţină lume venise să vadă. Ar fi fost altfel dacă omul se arunca în prăpastia de apă în costum de baie şi cu mîinile legate.

Reprezentaţia cu cele două trenuri lansate unul spre celălalt, pe o linie dreaptă, la cîmpie, nu mai atrăgea spectatori; tribunele rămîneau goale, şi organizatorii nu-şi scoteau nici măcar costul cărbunilor. Şi totuşi ciocnirea rămînea un spectacol care putea încă să cutremure asistenţa şi s-o îngrozească. Se ajunsese la viteze neatinse de trenurile obişnuite: o sută cincizeci, o sută şaptezeci de kilometri pe oră. Cînd două mase de oţel, de zeci de mii de tone se întîlneau cu de două ori această viteză, materia nu sfîrşea în deformări monstruoase, ci ajungea pînă la dezagregare; praful şi pulberea se alegea din locomotive şi din vagoane. Dar dura atît de puţin, că nu merita să te deplasezi într-o cîmpie bătută de soare, şi să mai dai şi bani pe deasupra.

Un timp avură succes avioanele explodate în aer, după ce pilotul se salva cu paraşuta. Spectatorii urmăreau prăbuşirea, cu speranţa ca măcar o parte din epava incendiată să cadă pe acoperişul unei case, sau în mijlocul unei cirede cuprinse de groază, sau măcar într-un lan care să se aprindă. Succesul s-ar mai fi menţinut o vreme, dacă pilotul ar fi convenit să cadă odată cu avionul.

Alt timp stîrniră interes bătăliile navale. În mijlocul unei rade bine expuse privirilor, ca să încapă cît mai mult public, se ancora o escadră de cuirasate gigantice, cinci, şase, uneori zece şi chiar mai multe nave de optzeci de mii de tone, toate cu pavilioanele în vînt, ca la paradă. La primele spectacole, mulţimea era uriaşă; s-au numărat, odată, pînă la două milioane de oameni, ca la ultimul, să nu mai vină decît vreo mie, deşi erau puse în joc cantităţi imense de oţel şi forţe care ar fi trebuit să cutremure lumea.

La ora hotărîtă se declanşa atacul, din toate direcţiile şi pe toate căile. Bateriile de coastă, aflate departe în spatele mulţimii, făceau să vibreze pămîntul în vreme ce proiectilele, trecînd pe deasupra capetelor, sfîşiau aerul cu o brutalitate înfricoşătoare. De la orizont răspundeau gurile de foc ale unei flote întinse de la o zare la alta, şi printre norii de pulbere se vedeau înaintînd etravele distrugătoarelor, una lîngă alta, invincibile şi necruţătoare. Cetăţi zburătoare zgîlţîiau cerul cu miile lor de motoare, şi, ajunse în mijlocul radei îşi descărcau povara; bombele curgeau şiroaie, cum curge pietrişul din basculante. Alte avioane, mai iuţi şi mai şirete, veneau pe urma lor, şi atacau în picaj, repezindu-se în jos ca ereţii. Pe apa răvăşită de atîtea elici şi atîta detunătură, îşi încrucişau siajul torpilele, ţesînd parcă rada cu urzeală şi bătătură. La fund navigau submarine, gata să iasă la suprafaţă şi să atace cu tunurile. Vedete rapide, încărcate cu dinamită, săreau din val în val (teleghidate, spre dezamăgirea mulţimii) şi cînd îşi atingeau obiectivul aruncau oţelul în aer, ca pe surcele.

Ţinta întregii deslănţuiri astfel descrise, era escadra aflată la ancoră. Lupta se dădea între metale, nu între oameni, dar spunea multe şi putea să te îngrozească.

După ce din vasele condamnate nu mai rămînea niciunul, cînd escadrele aeriene şi cele navale se regrupau în linişte, cînd se risipea fumul bătăliei, faţa mării era argintie; peştii ucişi de explozii pluteau cu burta în sus, şi, să nu fi fost morţi, ar fi exprimat multă nedumerire. Atîta peşte ar fi îndestulat, măcar o zi, măcar jumătate din omenire. Valurile îi aruncau la ţărm, unde alcătuiau şiruri de dune în putrezire. Duhoarea lui stăruia în aer cu lunile şi ar fi putut să otrăvească răsuflarea altei jumătăţi din omenire.

Cînd bătăliile navale nu mai atraseră lumea, un om vesti că va trece cu motocicleta peste un canion adînc de cinci sute de metri, şi lat de o sută nouă. Nu mai putea fi un salt, ci un zbor, cu toate că motocicleta nu avea aripi.

Fiind convinşi că au să asiste la o sinucidere, oamenii veniră în număr care amintea vremurile bune. Era pe un cîmp plin de ciulini cenuşii, unde nu crescuseră niciodată grîne. Canionul, făcut parcă de un satîr kilometric, tăia locul în două; nefiind ţinuturi mănoase, neexistînd de o parte nimic care să atragă pe cineva din partea cealaltă, nici pădure, nici apă, nu-l trecuse nimeni pînă în ziua aceea. Ţara de dincolo nici nu exista pe hartă.

Motocicleta fu coborîtă dintr-un camion adus sub pază. Construcţia ei era un secret, n-o văzuse nimeni în afară de mecanici, toţi oameni de încredere şi legaţi prin jurămînt să nu trădeze. Dar n-avea nimic să intrige ochiul cunoscătorului, decît că era ceva mai lungă şi atîrna cu vreo cincizeci de kilograme mai mult decît cele mai mari motociclete de pe şosele. Secretul stătea în puterea motorului, un rotativ cu patru camere de explozie care, în chip uimitor, deşi nu depăşea dimensiunile unui aspirator de praf şi nu cîntărea mai mult decît o maşină de cusut, dădea şase sute de cai putere, la cincisprezece mii de turaţii pe minut. Raportul între greutatea motocicletei şi puterea motorului fiind astfel de numai trei sute de grame pe cal, se înţelege că bizarul vehicul putea atinge viteza unui proiectil.

Uimirea cea mai mare o stîrni omul; veni cu elicopterul, în pantaloni scurţi şi într-o bluziţă fără mîneci; în cap avea şapcă de jocheu, iar în picioare, pantofi de tenis. Nici tu căscă, nici tu genunchere, nici tu pieptar de burete — nici o protecţie! Iar ca să pună capac la toate, temerarul era o znamenie, o stîrpitură, să-l iei de ceafă, ca pe un pisoi şi să-l pui de ici colo. Nici nu vorbea limpede, spuneau cei care apucaseră să-l vadă de aproape, se bîlbîia, se opintea un minut pînă să scoată un cuvînt neînţeles de nimeni.

Motocicleta abia o ţineau doi oameni, să nu se răstoarne. Ce putea face cu ea stîrpitura? Lumea începuse să murmure, unii cereau banii înapoi, cîţiva huiduiră, dar omuleţul se urcă în şa, se întinse ca un burlan să ajungă ghidonul şi dădu drumul motorului. Lumea încremeni cu mîna la gură. Omul şi motocicleta se făcuseră una, şi cînd porniră, pămîntul se încreţi sub roata din urmă, de parcă era unt topit sau smîntînă. Cînd fu deasupra prăpastiei, znamenia luă mîinile de pe ghidon şi începu să trimeată bezele mulţimii, pe urmă se răsuci în şa şi merse cu spatele înainte, făcînd semne de veselie.

Pînă în locul unde roţile atinseră pămîntul, rămăsese spaţiu pentru încă trei canioane.

Acrobatul şi maşina lui năzdrăvană fură aduşi înapoi cu elicopterul.

La exhibiţiile următoare echipajul ajunse tot mai departe, doi kilometri, patru, pînă ce într-o zi se pierdu în zare şi nu se mai întoarse. Oamenii aşteptară cîteva ceasuri să vină elicopterul plecat în recunoaştere. Sperau să vadă motocicleta făcută zob şi pe motociclist cu oasele fărîmate...

Nu mai era nimeni la faţa locului, o săptămînă mai tîrziu, cînd omul sosi, din partea cealaltă şi ateriză la un pas de prăpastie. Nu se aşteptase nici el la această isprăvă: făcuse ocolul pămîntului pe nepusă masă. Motocicleta însă nu avea frîne, nefiind concepută pentru circulaţia pe stradă, şi se prăbuşi în prăpastie. După ce corbii încetară să se rotească pe sus, sosiră şi oamenii, intrigaţi tardiv de afluenţa lor în-

RADU TUDORAN

cele

ELENA GRONOV

Cîntarea cîntărilor

— Nu sînt mai frumoasă
Decît corturile Chedarului
Sau covoarele lui Solomon
Nu sînt mai îmbătătoare
Decît viile din En-Ghedi.
Eu sînt doar singurul,
Ultimul grăunte de statornicie.
Ia-mă şi mă seamănă în ogorul tău —
Îţi spuneam.

Dar tu, nepăsător,
Din dansul roşu
Al macilor amăgitori
Nu te opreai.

FLORICA BAŢU

Şapte capul de bălaur

A bălaur dinspre zi
Cine oare mă rosti?
Cine oare mă întoarse
a bălaur dinspre oase?

Pentru soare, pentru oare,
timpu-mi smulse căprioare;
fraţii cine mi-a ucis
vameş rugilor de vis?

Dor argilă-n mine-am tors
solzilor în frig întors;
cine m-a chemat a nor
pentru rugă de izvor?

Şi mă blăstămă pridvoare
pentru ghimpele de oare ...
trupu nu-mi mai e a fi.
Cine-mi rugă înspre zi?

TEODOR ANASTASIU

Anfiladă

Stai, nu te apropia
de inima flămîndului
cînd ochii deşlaţă
lăstărişul stelelor.
Este la ora gestului,
la ora cugetului,
transfigurat sugar;
s-ar putea atunci
să se fringă între
slobod şi viu,
lîngă anfilada de umbre
proiectată de noapte-n zori
Timpul începe să destrame,
privegherile topesc în urechi
minereul realităţii.
Atunci apropiete uşor
şi sărută-adolescentul
cu o lacrimă.
pentru copilăria
răstignită-n gesturi

ION TUDOR

Schimbare de haină

A-mbătrînit copacu-n frunze
Punîndu-şi pe umeri culori,
Şi deschizînd ochii spre soare
Muri fără veste în zori.

Iar haina şi-aruncă departe —
Nu-i ceasul de vară acum
Cînd umbra mare şi deasă
Abate pe-acolo un drum.

Se uită la noi cu mîndrie:
— Eu haina mi-o schimb mai apoi,
La anul voi fi tot acelaşi
Dar ştiu că rămîn fără voi.

trei coline

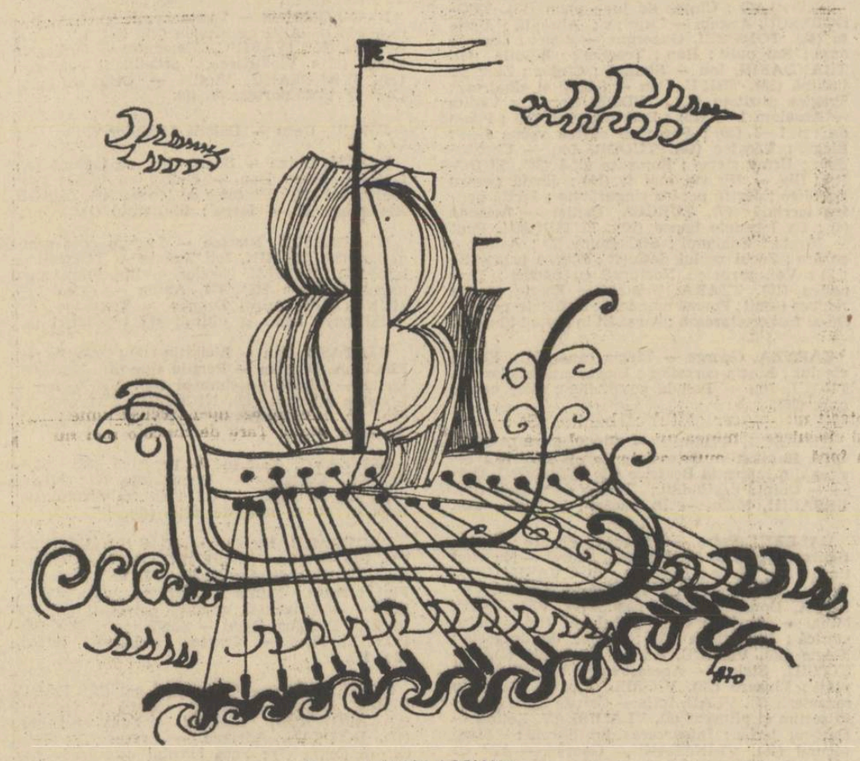

Desen de LUCA ADRIANA

tr-un loc unde n-aveau ce să caute. Din motociclist găsiră doar oasele, albe și atunci își spuseră că totul fusese o farsă, că zborurile peste camion nu reprezentau decît cazuri de sugestie în masă, că victima întîmplării probabil se prăbușise la prima încercare, pe cînd spectatorii aveau impresia că plutește în aer, zbenguindu-se în șa și făcînd bezele.

Singurii care ar fi putut restabili adevărul ar fi fost Hangiul cu ajutoarele sale; ei organizaseră spectacolul și finanțaseră construcția motocicletei năzdrăvane. Acum se aflau însă în altă parte; aveau o crescătorie de tauri în Spania și construiau o arenă mondială, pentru cinci milioane de oameni, cu sisteme optice patentate, datorită cărora, cel mai îndepărtat spectator, aflat la doi kilometri și jumătate, să aibă impresia că-i în primul rînd, la cinci metri de taur.

Nu mi-a fost greu să aflu că tot celor trei din asociație se datorau și bătăliile navale. În celelalte spectacole, mai modeste, nu aveau nici un amestec.

★

Secundele se numărau de-a-ndaratelea. Aparatele de radio și televizoarele din toată lumea transmiteau tic-tac-ul ceasului. Cei o sută de mii de oameni cîți încăpeau pe promontoriu erau cu binoclurile la ochi. O vreme masa lor se tălăzui, ca marea; erau obosiți, așteptau așa din ajun, stătuseră toată noaptea în picioare, foindu-se pe sfertul de metru patrat cît îi revenea fiecăruia. Pe măsură ce se apropia ora, mișcarea mulțimii era tot mai înfrînată, pînă ce, în ultimul minut, toți încremeniră. Să fi căzut ploaie din cer, să fi venit taifunul din inima continentului sau ciclonul de pe mare, n-ar fi clintit pe niciunul. La a treizecea secundă nu mai respira nimeni; la a zecea se opriră și inimile. Era un chin amplificat prin chinul vecinilor, ridicat la puterea a o sută mia, o moarte prelungită în ea însăși, împotriva biologiei, o moarte confuză, trecută în atemporalitate, dimensionată în toate sensurile, în intensitate și în durată. La secunda zero viața se restabili prin explozie. Inimile se descătușară odată cu izbucnirea flăcării pe promontoriul celălalt. La început fu doar o scînteie, la bază; ea se propagă în înălțime, atît de lent că fumul și aburii i-o luară înainte și-o învăluiră. Rămase un nor, ca o ciupercă, alungindu-se oblic deasupra zării; nava cosmică era acolo, în nebuloasa aceea din care parcă aveau să se nască lumi viitoare; populația lor se reducea deocamdată la cinci oameni; alți doi le urmau, pe altă cale, fără să știe decît un al treilea, iar pe deasupra, și neprevăzuți de ei, Baltazar cu Aurelia. Dac-ar fi spus, era firesc să nu-i creadă nimeni.

★

În acele ultime șaizeci de secunde scurse ca niște picături de metale incandescente, în fundul puțului, dintre coline, într-o celulă sferică, plumburie, Hangiul cu Boiangiul urmăreau pe ecranul unui televizor cît o farfurioară, mișcarea acului care, coborînd la cincizeci, la patruzeci, mergea cadențat către zero. Adăpostit într-o galerie laterală, cu casca la ureche și cu mîna pe pîrghia declanșatorului, Brutarul aștepta ordinul.

Din acest punct pînă la promontoriu erau trei mile, măsurate riguros cu goniometrul cifră egală cu cinci mii cinci sute cincizeci de metri, la care se adăugau șaptezeci și cinci, adîncimea puțului. Ca ultim calcul, Hangiul împărți suma la trei sute șaizeci și cinci; cifra poate fi ușor recunoscută ca distanța pe care o străbate sunetul într-o secundă. Obținu cincisprezece secunde și două zecimi; adăugă două secunde pentru cele două momente de inerție, la darea comenzii și la executarea ei. Cînd acul pe care îl urmărea omenirea întreagă mai avea două zecimi pînă la secunda șaptesprezecea înainte de zero, Hangiul porunci, precipitat: foc! — și își astupă urechile. Boiangiul se ghemuise pe podeaua metalică. În galerie, Brutarul apăsă pe declanșator, apoi căzu pe spate, leșinat de frică.

Astfel, detunătura, deși produsă cu peste un sfert de minut mai devreme, ajunse pe promontorii în secunda zero, suprapusă peste explozia așteptată de atîta lume, și nimeni n-o auzi, deși făcuse să se cutremure pămîntul și să hăuie cerul. De văzut, cine să vadă norul de fum dintre coline, dacă toți ochii erau pironiți în direcția opusă, la adevăratul spectacol?

★

Mult timp, întîmplarea aceasta neputînd fi explicată, a rămas o presupunere, în care credeam datorită seriozității lui Baltazar, mărturiei lui demne de toată atenția. Înainte de a dezlega întreg misterul, am aflat originea faptelor și am reconstituit scena inițială. Dacă aș fi respectat canoanele, povestirea ar fi trebuit să înceapă chiar din ziua cînd asociații s-au adunat în mica sală de consiliu. Așa însă, puse în ordine clasică, faptele ar fi putut să pară roadele unei închipuiri bine organizate. Îmi propusesem altceva și vreau să rămîn credincios intenției mele, nu de a scrie o carte despre o întîmplare fantastică, ci de a arăta cum am ajuns la fapte. N-am să ascund nici măcar lungile orbecăieli prin întuneric, șovăirile, întoarcerile din drum, îndoielile, decît atunci cînd am să-mi dau seama că pierd creditul cititorului.

★

Cînd începu sfatul, orele pe pămînt arătau astfel:

La Greenwich, Londra, Paris, Madrid, Alger și-n insula Sf. Elena unde muri Napoleon acum cincisprezece decenii, era miezul nopții.

La Stokholm, Viena și Capetown ora unu noaptea.

La Riga, Moscova, Cairo, Pretoria și Durbau, ora două.

La Bagdad, ora trei, al doilea cîntat al cocoșilor.

La Bombay, cinci din spre ziuă.

La Calcuta șase dimineața, la Pekin opt, la Tokio nouă, la Sidney zece, iar la Welington miezul zilei.

La Ancorage, în Alaska, două după amiaza, la San Francisco patru, șase la New Orleans și-n insulele Galapages.

La New York, Havana și Santiago de Chile șapte seara, la Rio de Janeiro nouă, în insulele Azore zece, unsprezece la Reykjavik, Dakar și Las Palmas.

În mișcările lui, atît de bine dovedite, pămîntul se învîrtea în jurul axei sale și își urma liniștit traiectoria în jurul soarelui.

Deși ziuă, în mica sală de consiliu nu pătrundea nici o lumină din afară; draperii grele dublau pereții de sticlă, acoperind și soarele, și orașul. Se pare că draperiile nu fuseseră niciodată date la o parte și sticla n-avea alt rost decît să păstreze unitatea fațadei. Lumina din încăpere nu avea nici o sursă precisă, nu se vedea de unde vine, părea că ar fi o fluorescență a aerului; ea cădea egală în toate direcțiile și ajungea egală în toate ungherele, astfel că nu existau umbre, nici măcar tonuri.

Toți trei purtau ochelari de soare, cu lentilele atît de întunecate, că dincolo de ele putea să se ascundă orice, chiar și o prăpastie. Cel care prezida adunarea și mai tîrziu avea să fie Hangiul, fără alt nume, era la data aceea un om de cincizeci de ani, de statură mijlocie, bine legat la trup și încă foarte suplu, brun, cu trăsăturile bine desenate, cu fruntea neregulată, teșită puțin într-o parte, proeminentă în alta, torturată de cute adîncite și aspre; avea nas acvilin cum se spune cu exagerare atunci cînd acest element al figurii prezintă o oarecare arcuire; în cazul lui, desenul depășea denumirea, căci nici un cioc de vultur nu ajunge la această curbă. În mijlocul obrazului livid, nasul congestionat, aproape vînăt și de o duritate metalică, avea o agresivitate mai mare decît a oricărei păsări de pradă. Fizionomia se întregea printr-o gură crispată, cu buzele vinete ca și nasul și care nu dezvelea dantura în nici o ocazie; o gură circumspectă, disprețuitoare și sceptică. Mai trebuie spus un cuvînt despre bărbie, terminația figurii, de formă trapezoidală, ascuțită pe muchii ca o teslă de dulgherie. În sfîrșit, sprîncenele, sure și stufoase, cădeau pînă în pupile, astfel că și fără ochelari, privirea avea o pavăză și putea să pîndească, neinterceptată de nimeni.

Nimeni nu știa de unde venise omul acesta.

— Mult timp am crezut că e Necuratul, îmi spunea Baltazar, în primele zile ale întîlnirii noastre. Umbla îmbrăcat orășenește și avea ghete în picioare așa că n-aveam cum să-i descopăr copita și coada. Cît despre coarne, dacă te uitai la fruntea lui s-ar fi putut crede prea bine că fuseseră extirpate; mi se părea că li se văd rădăcinile o-

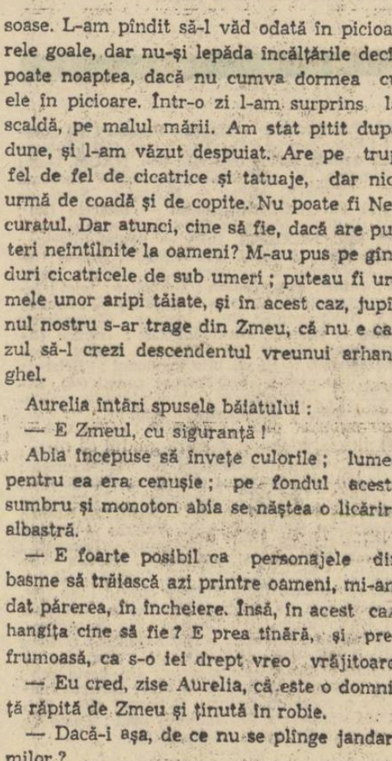

soase. L-am pîndit să-l văd odată în picioarele goale, dar nu-și lepăda încălțările decît poate noaptea, dacă nu cumva dormea cu ele în picioare. Într-o zi l-am surprins la scaldă, pe malul mării. Am stat pitit după dune, și l-am văzut despuiat. Are pe trup fel de fel de cicatrice și tatuaje, dar nici urmă de coadă și de copite. Nu poate fi Necuratul. Dar atunci, cine să fie, dacă are puteri neîntîlnite la oameni? M-au pus pe gînduri cicatricele de sub umeri; puteau fi urmele unor aripi tăiate, și în acest caz, jupînul nostru s-ar trage din Zmeu, că nu e cazul să-l crezi descendentul vreunui arhanghel.

Aurelia întări spusele băiatului:

— E Zmeul, cu siguranță!

Abia începuse să învețe culorile; lumea pentru ea era cenușie; pe fondul acesta sumbru și monoton abia se năștea o licărire albastră.

— E foarte posibil ca personajele din basme să trăiască azi printre oameni, mi-am dat părerea, în încheiere. Însă, în acest caz, hangița cine să fie? E prea tînără, și prea frumoasă, ca s-o iei drept vreo vrăjitoare.

— Eu cred, zise Aurelia, că este o domniță răpită de Zmeu și ținută în robie.

— Dacă-i așa, de ce nu se plînge jandarmilor?

— Nu poate; desigur că e legată prin vrajă!

— E Loreley! spuse deodată Baltazar, cu o fermitate melancolică. Am auzit-o într-o seară cîntînd în ușa hanului.

Pentru a dezlega enigma, eram dator să stabilesc identitatea personajului. În lunga anchetă pe care am întreprins-o, și despre care am mai amintit, am cules multe informații inutile, căci nu puteam ști de la început importanța tuturora. Unele, deși nu se leagă de povestire și nu încap în cuprinsul ei, rămîn interesante prin ele însele și ar

Desen de IOAN VICTOR DRĂGAN

putea să formeze subiectul altor narațiuni. Așa bunăoară, am să citez cazul lui Sfarmă-Piatră care posedă, în clipa de față, o mică fabrică de ciment, foarte primitivă, unde lucrează cu mîinile lui, nemecanizat, nespornic, și aproape fără cîștig.

— De ce nu renunți? l-am întrebat.

Era foarte bătrîn, alb de praf, cu buzele veștede și fără dinți, dar cu brațe de om voinic.

— Nu pot să renunț, mi-a răspuns. E o vocație!

L-am înțeles; pe vremea basmelor se numea blestem. Vocația e o suferință de care nimeni nu vrea să se lepede.

— Ce faci cu cimentul? Îl vinzi?

— Cine să-l cumpere, cînd fabrica de alături îl dă pe gratis? Îl păstrez pentru mine! E o bucurie — mă înțelegi?

— Cum să nu!

Mai tîrziu l-am întrebat:

— Aveai un prieten, Strîmbă-Lemne. Mai știi ceva despre el?

Știa; mi-a dat adresa. Lucra la o cale ferată transcontinentală, îndrepta traversele strîmbe și erau foarte multe, cîștiga bine, avea o dexteritate neîntîlnită la nimeni, nu se găsea cine să-l concureze.

— Deci tot vocația! i-am spus, după ce ne-am dat bună ziua. Dar o vocație inversată! Nu mai strîmbi, ci îndrepți lemne!

— Neînțelegerea pornește de la cuvinte, mi-a răspuns el fără ezitare, dovadă că mai dăduse și altcuiva acest răspuns, sau măcar îl gîndise. Strîmbi sau îndrepți, gestul rămîne același, dictat de aceeași pornire lăuntrică. Vocația mea e să îndoi lemne, adică să schimb structura moleculară a copacului.

I-am găsit și pe alții, și spun adevărul despre ei, cu riscul de a fi bănuit că nu am imaginație. Gerilă e inventatorul frigiderului cu compresie; el e primul care a congelat carnea și peștele și a descoperit înghețata.

Ochilă are o industrie optică renumită, cea mai veche din lume; preocupat paralel și de electronică, el este inventatorul radarului care vede pe ceață și în întuneric.

Păsărilungilă fabrică avioane de vînătoare, dar e pe cale să dea faliment, din lipsa de comenzi; avioanele lui sînt neînarmate și el refuză să le adapteze tunuri și mitraliere.

Nimic nu m-a surprins făcînd aceste descoperiri, personajele nu puteau să rămînă în urma vremii și, detronați din basm, trebuiau să-și găsească un rost printre oameni. Scufița Roșie s-a măritat cu un inginer silvic și iarna împușcă lupi în pădure. Albă ca Zăpada ține o pensiune, la Insbruck, într-o casă cu turnulețe și cu balcoane. Chiriașii ei sînt șapte domni bătrîiori și atît de mărunți, că lumea ar întoarce capul după ei, pe stradă, dacă nu s-ar ști că lucrează la circ; au un număr mai degrabă trist decît hazliu, dar oamenii vin să-i vadă; nu poți tot timpul să rîzi!

Între atîtea personaje cîte am găsit, unul singur n-a putut să se adapteze și a rămas stingher în secolul nostru, Păcală, care a uimit oamenii în secolul lui. A încercat să facă de toate, a fost și explorator polar (a făcut parte din expediția cu dirijabilul care s-a prăbușit) a fost și capelmaistru, și clovn, și alergător ciclist, fără succes, și din ce în ce mai deprimat, pînă ce a ajuns să scrie cărți vesele care te fac să plîngi. E personajul care și-a ignorat totdeauna vocația.

I-am găsit pe hoți, ce să spun, în afară de personajele păcătoase, ceea ce nu înseamnă că au dispărut. Stau ascunse și desigur își păstrează și ele vocația, dovada că pe pămînt se întîmplă atîtea nenorociri.

Am și eu, ca Baltazar, unele bănuieli, în legătură cu Hangiul și asociații lui, dar, în lipsă de dovezi, nu mă pot pronunța. E adevărat că însușirile lui par uneori supranaturale; ei bine, cu tehnica de azi, te poți aștepta la orice!

Desen de SIMONA LUMINIȚA POP

GHEORGHE ISTRATE

Lumină

O mare lumină mi-adoarme fața
ca pe un copil absorbit
purităților sale.

Trupul umil e sclavul ei
ingenunchiat sub păsările nevinovăției,
mișcînd cuvinte-n care
obrazul mi se lasă.

Asnoapte un înger mirat
mi-a pășit pe fereastră cerșindu-mi
iarba moale a ochilor.

Sărutul lui cu batjocură
mi-a bătătorit fața
înghețată.

Deasupra mea încă și încă se mai aude
ridicîndu-se
templul nevăzut al Moirei...

Luntre cu prunci

Curge prin mijlocul lumii o luntre
cu prunci bătrîni, părăsiți.
O falsă lumină-i acoperă
cu o paloare umedă.
Zbatere nu-i de vîslă — ci stingerea
secolelor îi aruncă
în altă stingere.

M-alătur lor și îi privesc.
Nici-o fierbere nu-mi umple lacrima
ce-mi dezvelește chipul.

Văd doar o luntre cu prunci
alunecînd spre gurile Fiarei —
și-această priveliște
mi-mbătrînește încet în priviri...

ION LOTREANU

Ci razele sînt ancore subtile

E bine să alergi spre malul apei
Și să-ți încurci privirile în fire
De borangic sau poate de păianjen...
Ci razele sînt ancore subtile
În slujba unor boabe amorsate:
Un pas. Și-n goluri albe de explozii
Se-naltă mici fîntîni în spic cu spumă;
E tot ce poate face firul ierbii
Urzind un pact oriental cu zeii:
Aruncă-n clorofilă cu trofee!
Deci vă previn, frumoase balerine —
Cînd treceți prin ovalul nopții mele,
Să nu uitați: există-n lume fluturi
Și duc pe aripi praturi siderale...
O, e păcat să vezi o libelulă
Cu aripa din stînga perforată
Ca un bilet de tren. Și însuși zborul
Va fi și el o tristă rătăcire
Sub bolți sau pur și simplu prin acvarii.

Cenușa cea mai pură e zăpada

Imperiu al minciunii este umbra —
Aluzie cu frig la cimitire.
Păianjeni ce lucrează pe cadrane,
Legați cu jurămînt de minutare,
Iau ziua lecții sumbre de la păsări
Iar noaptea par să deseneze cercuri.
Natura-și scutură din păr polenul
Peste meduze, fără să-nțeleagă
Cum se îndoaie pînzele sub fluturi;
Doar umbra odihnită peste ape
Refuză tot ce-i poruncește valul!
În rest, festinul nostru se consumă
Extatic între scaune și mese...
Cenușa cea mai pură e zăpada,
Și ea o umbră ritmic distilată
Prin ochi senini, transfigurați, de îngeri.

RADU-ANTON ROMAN

Verii de-a lungul

cu cît mă apropii de tine și de mine
se face gol ca-n inimă la scoici
dar nu putem fi o rană pură pe cer
dacă nu ne vom atinge
aidoma copacului
care se poate desprinde de
rouă (pleoapele lui jilave pogorîte peste
iarbă) cînd în carnea lui se usucă flori nu
putem
nici să plîngem mai adînc
verii de a lungul ei
e lacrima dintr-o stea de sare mai gravă și
mai albă în răsuflarea nopții

încet vom veni doar pînă aproape de noi
atît de aproape
încît ne vom repeta lent gesturile
cu care am crezut că trăim
(dacă mă repet prea bine voi putea muri
puțin)
ca un cîntec care se stinge departe
ca o tristețe blîndă subțire ca marginea
moale
dintre cuvînt și iubire pînă cînd
și ea va dispare rar rostită rar
(în moară îndurerate pietrele visează aspri
sori
de atîta cîntec cît au mistuit)

Sumarul revistei **Luceafărul** *pe anul 1970*

Poezie

ALBOIU George, — Plîngerea luptătorului ; Turnire ; Afară numai pentru tine ninge ; O așteptare mare ; E muezinul (4) ; Marea eroare ; Zborul numai al meu ; Să construim corăbii ; Numai de muntele ; Laokoon fericit ; Nu era a lui (11) ; Cîntare și iarăși cîntare ; Dacă o mînă ; Fără margini era ; Homo sum (17) ; Cel senin ; Hamlet obosind ; Cînd înlăuntru focul se duce ; Înserare neadormită ; Lîngă ochiul Himerei (23) ; Fericitul ; Zamolxia (25) ; E rătăcit elixirul ; Înger căzînd ; Palidul edict... ; Om : În căutarea lacrimei ; Imn (36) ; Durerile facerii ; Atunci o mare rușine ; Cîntecul Babilonului (45). ALEXANDRU, Ion — Imnuri de primăvară (Extaz ; Iubire) (19). ALEXANDRU, Ovidiu — Sintaya ; Garoafă albastră (48). ANASTASIU, Teodor — Acvariu (7) ; M-a sărutat ; Vis rotund (14) ; Minereu ; Hieratic ; Pavăză (41). ANDREI, Ion — Țărmul... ; De ce... ; Apa ochiului (9) ; Cîntece de logodnă (40). ANDREIȚĂ, Ion — Orație ; Fir cu plumb (20). ANDRONACHE, Vasile — Clopot fără somn (51). ANTONIE, Doina — Secțiune într-un arbore ; Spre mine (15). ARBORE, Grigore — Printre însorite păduri ; Curriculum ; Iarnă lacustră ; Solitudine ; Absență ; Martie (13) ; Acelui nenăscut ; Cînd ostenește culoarea ; Într-o noapte ; În sanctuarul acelui cor (25) ; Pe gurile fîntînilor țîșnește ziua ; Pretutindeni această muzică ; Binevenită pustie ; Halucinant e corul ; Ținut (45). ARMEANU, Valeriu — De din sus ; Zic albastru (20) ; Curțile pustiei ; Cîți de-ai mei ? (51). ASTALOȘ, Gheorghe — Elegia ce triști sînt ochii ; Nuntă de pescari (26). ATOMII, C. — Ceramică (9). AVRAMESCU, Lucian — Cal de ambră ; Agonie ; Joc de floare (44).

BABU, Ovidia — Creșteri ; Expiere ; De odihnă (8) ; Punct ; Somnolență (43). BAIAS, Ion — Nașterea ta ; La o mănăstire ; Cît cer ; Ținut și lege ; Rugă ; O răsărire (7) ; Mirare (31). BALCAN, Constantin — Pentru arginți ; Adică nesunet (18). BANTAS, Ioană — Ceremonia conștiinței ; Lonely Chamber ; Un vultur ; E tîrziu ; Îndelungata lipsă ; Mai bine I—II (11) ; Cel cununat ; Un semn de apă (25) ; Cînd te întorci din soare ; Descîntec pe cer ; Nepregătit precum o piatră ; Această față (36) ; Cel din urmă ; Un rău cîntar ; Din timp în timp (43). BARBU, Ion — Echivalențe franceze la poeziile : Banchizele ; Păunul ; Din ceas, dedus ; Selim ; Timbru ; Riga Crypto și lapona Enigel (12). BARCANI, Romulus — Sferă deformată ; A nu avea curajul (4). BAȚU, Viorica — Deschideri de pom ; Dor ; Omul negru (40). BĂLĂȘOIU, Horia — Cîntec pentru Anca (47). BERCA, Eugen — Potrivnic ; Noapte (9) ; Cvadrigă ; Cîntec simplu ; Agricultură ; Cîntec ; Clamavi (28) ; Adoremus ; Ars poetica (51). BOCANICIU, Dan — Alba regia (8). BODNĂRĂSCU, Horia — Cărarea ; Două cesti (30). BOGDAN, Diana Livia — Ridică-te ! Finalitate (9). BOGDAN, Victor — Aproape copil ; Mînzul ; Clopot de stea ; Pădure de crini ; Echinoctiu rotund ; Dans ; Speranță (25) ; Cînt în zori ; Anotimp cu fete ; Floare albă (49). BOUREANU, Radu — Lenin (16). BRAD, Ion — Zodie ; Anotimp incert ; Armură (10) ; Moisei ; Joc Păduratic ; Horă la Prislop (42). BRANTSCH, Ingmar — Declarații de dragoste ; Mașina om ; A 203-a elegie ; Lucrurile (2) ; Salata de metafore ; Orarul provincial ; Un bandaj la picior (16). BRUMARU, Emil — Efigiile lui Julien Ospitalierul ; Veranda lui Julien Ospitalierul ; Melancolia lui Julien Ospitalierul 1-2-3-4-5 (39). BUCURESCU, Adrian — Domnița din U ; Hanul cu șindrilă roșie (4). BUJOR, Verona — Acum (4). BURLACU, Gheorghe — Drum de zăpadă ; De cîtăva vreme (40) ; BUZEA, Constanța — Ritual egal... ; Joc sacru ; Eu însumi ; Idem ; Plisc ; Sisif ; Să nu știi (10) Blaga (20) ; Sonete (Prilejul ; Sisif ; Sufletele turmei ; Visînd un idem) (29) ; Gemenii ; Treisprezece ; Invocație ; Sala nervilor (36) ; Sonete (E înflorită lintița pe baltă... ; Dintr-o lumină a lumii în cealaltă ; Că umbră nu-i sînt doar lumini și ramuri ; Nimic nu trece mai presus părerii ; Să rezistăm umbriți de-aceeași carte ; Vorbește-mă greșiților de bine (47).

CARP, Mihaela — Toamna îndrăgostiților ; Cîmpia îndoielii (15) ; Zodia fecioarei (51). CĂRBUNESCU, Dora — Oaia neagră ; Rețete ; Ambiguitate ; Amintiri (40) ; CĂRSTEAN, Laurențiu — Și acum între brațele albe ; Această noapte ca o altă corabie (15) ; Precum nemărginirea de o clipă ; Dacă prin somn... (38) ; CERNA — Rădulescu, Al. — Cîntece (De copil ; De fată ; De tînăr ; De bărbat și nevastă ; De bătrîn) (25) ; CHELSOI, Ioan — Ruguri de frunze ; Partea dintre noi ; Trecere (11). CHIRILĂ, Viorel — Frunze ; Pietă (20). CIACHIR, Dan — Noaptea trimite (3). CIURARU, Emil — În oblic ; Rînduire (5) ; Necuprindere ; E timpul (9) ; Lampa ; Renaștere (13) ; Amurg ; Dincolo (20) ; Pastel ; Tăcere (25) ; Oglinzi ; Venise pe dor ; Plecarea mamei (38) ; Sunet pe aripi ; Toamnă (43) ; Pierdere (48). COCORA, Ion — Aici (4). COMĂNESCU, Nicolae — Fără seamă ; Pierd urma serilor ; Lăcaș iuruit ; Deasupra (23) ; Enoh ; Te pot ocoli... (38). CONSTANTIN, Ilie — La beauté ; Scară la cer (36). CONSTANTIN, Iolanda — Dor ; Semn (19). CONSTANTINESCU, Liviu — Valea Plîngerii ; Sens (15) ; Nisip uitat (46). COSTESCU, Mariana — E trecător surîsul (14). COSTIN, Elisabeta — Rădăcini ; Micropastel ; Prin galere ; Reverie (2). COSTIN, George — Masca ; Povața (19) ; Mi-a mărturisit ; De dor (28). COSTINESCU, Florin — Interior (8) ; Iarbă de pretutindeni ; Ne-ndurătorul ceas ; Cumpene ; Aproape (49). COZAN, Viorica Ana — Întoarcerea a doua ; Rugă pentru fete ; Bunica ; Nepoții mei... ; Se făcea ; Moartea chipului ; Ai fi vrut ; Confesiuni (41) ; CRĂCIUN, Gheorghe — Feria secunda ; Feria quarta ; Feria quinta (9) ; Văzduh ; Cuvîntul meu (46). CREȚEANU, Florian — Întreruperi ; Fata morgana (41). CREȚU, Nicolae — Cît timp (23). CRISTEA, Mircea — Rămîne trupul... ; Aici pădurile... (30). CRISTEA, Stan V. — Turla vederii (4). CRÎNGULEANU, Ion — Ce grabnic, la apus, încep să crească dalii ; Cînd treci întîmplător prin viața mea ; Mi-aș dărui puținul meu cioplind un chip (14). CROITORU, Angela — Clopote și păsări ; Tablou provincial ; Nebunul ; Inscripție de pîine ; Se scutură... (19) ; În ziua înaltă ; Melanholia ; Introspecție (36) ; Pe măsură ce zilele trec ; Iarba ; Dimineață liniștită ; Inocență (49). CUSIN, Adi — Iată omul (43).

DAVID, Iulia — Lasă-mă (4). DÂRJA, Viorel — Le mal-aimé ; Elegia uitării ; Peisaj ; Către un zeu ; Lamento ; Din nou, corăbierii... (10) ; Mamei ; In memoriam François Villon ; Stanțe pentru o călătorie (16). DIACONESCU, Mihai C. — Trecere ; Dată le-a fost cetate fetelor, noaptea (10) ; Astrul alb ; Tăcerile (16) ; Spre pierdutele stele ; ... ; Eu adormeam liniștit (31) ; De toamnă ; Nocturnă ; Păsări (50). DIACONU, Nicolae — Țărmul ; Poem (18). DIMOV, Leonid — Mărul cunoștinței (Al treilea prolog) (11) Concrețiuni ; Dimineață ; În larg ; Cuib (17) ; Vîrtej ; Lacrimă (28) ; Vîrf (36) ; Încă o dată (37) ; Discul lui Newton (49). DINESCU, Mircea — Tributul întoarcerii ; Zid ; Elegie pentru sufletul ierbii ; Destin de rusalcă ; Cînd mă iubesc cu viața ; Copil călare (1) ; Naștere ; Balanța cu dragoste ; Metamorfoza îngerului ; Hamlet în noi ; Pian (13) ; Metamorfoza XX (17) ; Oră ; Trece-un om (23) ; Rostire (28) ; Egal ; Cal de dar ; Mireasma orei (31) ; Numai timpul ; Hidalgo ; Intrare în mine (36) ; În mătănii cu absint ; Echilibru ; Post festum ; Trandafir mascat ; Fluture ; Altă față ; Balada de pierdere ; Șah ; Prin lume ; Batem cerul ; Invocație nimănui ; Absurd sublim ; Joc de noroc ; Bal transparent ; Glas ; Înserare ; Laocoon uitat ; Cîntar ; Sens interzis (37) ; Cîntul adolescentului din tei ; Cînt (45). DRĂGANOIU, Ion — A spune nu ; Orbita ; Dionie ; Nu lumea sonoră (11) ; Ceea ce se vede ; Ceea ce nu se poate mînca (48) DUMBRĂVEANU, Anghel — De dragoste ; După cîntecul mierlei ; Nocturnă (50).

EFTIMIU, Victor — Cronici (Preslav ; Biserica Domnească ; Blestemul ; Jalba monahului ; Vlad Țepeș ; Iarmaroc ; Și-a ridicat boierii împotrivă... ; Trăiau în cea mai bună învoială... ; Raluca Doamna ; Firman ; Nuntă boierească ; Cînd a tăiat pe vornicul Stamate... ; Botezul (4) ; Un trandafir ; Toamna cu roze ; Despărțire (46). ELIN, Mihai — Tonurile unei zile ; Poeți ; O după-amiază ; Gurru (7) ; Strălucire și fum ; Dacă privesc (41). ENE, Gheorghe — Apele ; Rupere de ritm (5) ; Păsări căzînd (19).

FATI, Vasile Petre — Pierderile (5). FILIMON, Mariana — Seară cu salamandre ; Salamandre cu nisip ; Medieval (14) ; Întoarcere ; Octombrie ; Fluvii gemene (46) ; FILIMON, Mirela — Ascuns (38). FILIP, George — Bătrînele (51). FLEANCU, George — Fă semnul așteptării ; Preludiu; Kio (5). FOARȚĂ, Șerban — Sonete (4).

GAFTEA, Liviu — Tot mai tîrziu (6). GAFTON, Marcel — Din Non possumus (49). GANE, Horia — Trecem (4). GENARU, Ovidiu — Miorictică (18). GENESCU, Maria — O, moartea e un ochi frumos ; Spre o vară a polului alb (20) ; Clipă ; În oceanul de-argint, cu pești zburători ; Somn ; De cînd sînt Ană ; Danai, Danai, Danaide (25); Tapiserii (51). GEORGE, Tudor — Balade (Balada cobrei din plantații ce se-nhăitase cu pirații) ; O coală de hîrtie ; (21); Înger înfrînt (16); Trunchiul druidic ; Sămînța de sequoia; Ce vorbă (26); Sonete (Statue; Cu vîntul; Mai stărui...; De-aceea; Bine-i să fii departe; Priveliști; Devoratorul in-de-sine) (32); Lieduri pentru revedere (On revient toujours) ; Nimic nu s-a schimbat ; Și nici nu-s trist ; Sărutul ; Lied ; Regrete eterne ; Atuncea ; Va fi cîndva ; Solstițiul amintirilor (38) ; Sonete (Radar ; La gîndul numai ; Sonetul interdependenței ; La o aniversare ; Olarul Danaidelor ; Vorbe, vorbe, vorbe ; Suprema așteptare ; Evocări și devinații ; Dincolo de privire) (44). GEORGESCU, Miron — Și cînta din pană sură ; Și-alerg pe cele laturi trei ; Opt răsturnat (20). Orb călcîiul vulnerabil ; Ochiul tău oprit pe daltă ; Timpului simțindu-i unda (32) ; Ochiul surd, urechea oarbă ; Și mă mistuie dorul ; Dur la deal și dur la vale ; Circumflex peste vocală. GHEORGHE, Iova — Fierbinte ; Cuvînt ; Această frunză ; La subsoara lumii (19). GHEORGHIU, Gabriela — Maya ; Burlescă ; Așteptare ; Peisaj (25) ; Din țara minunilor ; Celule ; Cine știe ; Sora mea (13) ; Poem indian de dragoste ; Vinovăție ; Rubayat ; Ananda (17) ; Florile universului (28) ; Durere, Flacără (38) ; Setea ; Odihna (46) ; Femeie (51) ; GHERGHEI, Grișa — Bună ziua ; Înnoptare ; Cu noi toți ; Zob ; Cîntec trist ; Încet ; Retortă ; Adună ; Alb (4) ; Aici ; A fost ; Unghi (8) ; Aproape cîntec ; Voi mai rămîne ; Versuri ; Am ajuns (11); Cîntec pentru umbre ; Cum se duce ; Numărul negru ; Copacul vorbire ; Ritm (15); Și pînă la urmă ; Îți spun ; Da, să te bucuri (30); Stau ca un sfînt ; Cineva ; N-au de ales ; Stare ; Vă rog (39); Abia acum ; Reașezarea în piatră ; Venise bufonul ; Ca pe un semn (45); Sub alte aripi ; Poate nu sînt vinovat ; Prin numele florilor (49) ; GORUN, Irina — Vîrsta (51) ; GOT, Petre — Și doar într-un tîrziu ; Clipă; Flori (44); GRAȚIAN, Șerban — De dor ; Columb ; Punte peste sînge (5); GRIGORE, Alexandru — Ceremonial ; Pînă cînd voi fi numai grîu (20); GROMOV, Elena — Bărbatul meu... ; Asemeni copacului (20).

HAGIU, Grigore — Tei nălucit ; Pămînt (7) ; Levitații de iarnă (I—VI) (9) ; Anno Domini (21) ; Cealaltă noapte ; V-aud prin preajmă ; Era o vreme ; De la capăt ; Sînt visat (36). HAȘEGANU, Mihaela — Ani morți ; Refuz (38). HOTINCEANU, Ovidiu — Era doar de cai o joie ; Era strada Valaori... ; Mîna ta (30) ; Dar vom fi doi ; Am plîns atunci ; Spre dimineață ; Fericit voi fi (46) ; Un trup vom fi (51). HUȚANU, Florian — Tăceri (4); E vremea ca o carne ; O clipă mă privește (48).

IANCU, Traian — Esop (3) ; La izvoare... (7) ; Bine-ai venit, primăvară !... ; Cumpăna vremii (12); Puntea soarelui (34) ; Brîndușî de toamnă (42). ICHIM, Dumitru — Dispreturi de număr ; Dormi sub geana de copil ; Presentiment (40) ; Olar (50). IOANA, Nicolae — Cine te-a adus, Floare (I—V) (8); ION, Dumitru M. — Balcanice — balade (20) ; Melanholia celui care aruncă versuri ; Melanholia acoperirii cu faima melaholiei ; Melanholia părului tăiat adormit ; Melanholie în iarbă ; Melanholia săgeții ; Melanholia spălării degetelor ; Melanholia lui Omar (31). IONESCU, Lucian C. — Jertfă ; Păduri de toamnă (47). ISTRATE, Gheorghe — Gură de mit ; Păianjenul (9) ; Unelte de taină ; Eram clopotul întunecat (19) ; Asnoapte steaua a dat semn... ; Valea plîngerii (38). IUGA, Gabriel — Descîntec pentru umbră; Descîntec pentru dezlegare (3) ; Caii de-o noapte (28) ; Cîntec lapon ; Lamentație (44). IUGA, Ion — Șapte (I—VII) (8) ; Apa reîntoarcerii ; Prima piatră ; Cerc oranj ; Prin ruga mea (30) ; Înserare ; Tăcută încoronare ; Cîntec închis ; Plîng fetele seceta ; Ritual ; Asemeni lui ; Nocturna așteptare (45). IUGA, Nora — Dar trebuie să spun... ; Se aude... ; Și e un sfîrșit... ; Lăsați-mă... (8) ; Spovedania proorocului (17) ; Confesiune (42). IVAN, Ion — Vocale (16). IVĂNESCU, Mircea — Pastel (7) ; Lumina ; Argintie răsfrîngere (18) ; Și vorbele ; Cerc ; Vitraliu ; Răsfrîngeri ; Eu însumi mă opresc pe prag (46).

JALEȘ, Petru — Cîntec de leagăn pentru o iubită ; Floarea galbenă... ; Eu ignor... (9). JEBELEANU, Eugen — Ciudatul (8). JITESCU, George — Cîntec la Styx ; Vis cu corn (5) ; Va fi fiind ; Levitație ; Se-ntorc pelicanii ; Grădină cu femei în roșu (11).

KIRALY, Lászlo — Lumina (11).

LAURENȚIU, Dan — Sărutul mamei ; Călătoria ; Albul surîs ; Pomul ; Sărbătoare (3) ; O, cîtă pace ; Un trandafir ; Ninsoarea cea albă ; Amurg ; Ultima seară (26) ; De azi înainte ; Din splendoare ; Dimineață ; Iată ; Crinul (36). LAZĂR, Petre Dan — Eram nebunul ; Prinț ; Saltimbanci (44) ; Inscripții rare ; Lauri șerpi (50). LOTREANU, Ion — Lied în alb (8) ; Autumnală ; Săpunul (15) ; Lied în gri ; Lied cu prinț (38) ; Lied cu veverițe (43). LUNGU, Alexandru — Ningînd prelung ; Declin ; Semne (19) ; Peceți ; Metamorfoza vinului (30) ; Panoplii ; Tropice (49). LUPAȘCU, Gheorghe — Nopțile (5) ; Ramuri ; Nuntă (48). LUPU, Nicolae — Dospirea ploii ; În singurătate ; Pieter Breughel cel Bătrîn (9) ; Mînă de zidire ; Neînțeleasă-i forma ; Creatura (15) ; Cumpănă (35) ; Floare ; Orice motiv (42).

MACEDON, Anghel — Legende frînte (Războiul de lînă ; Regele stîrc ; Valea nomadului alb ; Valea cucului) (33). MALAMEN, Iolanda — Liniștire ; Pămîntul ; Ce semn se vede ; Plantă ; Mă plimb ; O, ceruri palide (3) ; Plecarea discipolului ; Către discipol ; Alegerea discipolului ; Către discipol ; Fără discipol (12) ; Visul ; Pentru Menalc liniștea ; Lacrima tace Menalc (30) ; Starea de grație ; Ziuă (36) ; Tăcere ; Rugăminte ; Profetică (43) ; Floare, de fiecare dată floare ; O mie nouă sute șaptezeci ; Epistolă ; Gălăgios fluture ; Dimineața (49). MANAI, Iolanda — Cumpănă ; Leagăn erodat ; Eroul fără nume (7). MARINESCU, Angela — Extaz (9). MARINESCU, Tudor — Geometrie (4). MATEI, Emil — Joc ; Cerbicie ; Coloană (26). MATEI, Gheorghe — Lentile din adînc ; Arcade (30). MAVRODIN, Irina — La lumina aceea ; Fruntea-i lucea ; Dacă atîta lumină (50). MĂLĂNCIOIU, Ileana — Cîntec ; Dar doamnă nimfă ; Rugă ; Doamnă pasăre ; Fericită să fii (19) ; Către Natanail ; Atîta piatră ; Plouă ; Somn ; Cîntec (32). MĂRĂȘANU, Grigore N. — Una galopul ; Semn (25) MĂRGINEANU, Ion — Și-atunci... ; Hălmagiu ; Mă-apropii ; Sfat la întoarcere (15) ; Sete de păcat... ; Azi... (38) ; Scrisoare de la munte (51). MĂRGINEANU Monica — Descîntece 1—2 (10). MELINESCU, Gabriela — Ioan urcînd scara întunecată (36). MICU, Mircea — Ce vom vorbi... ? ; Călătorind ; Adică ; Noapte virginală (2) ; Fantezie cu surîs ; Fantezie cu urși ; Fantezie pe cîmp (14) ; Fantezie cu blazon ; Fantezie cu desprinderi ; Fantezie cu uitare ; Fantezie banală (29) ; Fantezie albă ; Fantezie cu oscilații ; Fantezie cu verticală ; Fantezie cu amintiri (33) ; Monumentele mele ; Noapte la Turda ; Noapte la Vidra (34) ; Parodii (Rondelul papucului stîng) ; Dulceața de caise ; Balada XXXV (42). MIHĂESCU, Floru — Concert de muzică ușoară ; Navramalica (38). MIHĂILĂ, Rodica — Imponderabilitate (8). MIHĂILESCU, Ștefan — Castelul ; Picura o lacrimă ; Te aștept (13) ; Nocturnă ; Cine se joacă (29). MINCU, Marin — Exod I—VII (9) ; Somn ; Epitaf ; Febre (46). MINULESCU, Mihaela — Adormise la maluri ; Catren (5) ; Dezvăluind sîngele tău (14). MIRAN, Alexandru — Locul soarelui (42). MITAN, Claudiu — În genunchi pe Vega (18) ; Jertfa ; Și pe marile flori... (23). MITROI, Florica — Remușcarea ; Fără să plîng ; Metamorfoza finală (19) ; Madrigal la curtea domnească ; Arta poetică ; Monstrul unei nopți de vară ; Un cal gingaș (24) ; Intimitatea efemerei ; Ritualică (31). MOȚOC, Vasilica — Glasul meu ; Să cred (3) ; Iubirea mea ; Iubită soră ; O, fericite frate (38). MUNȚIU, Adrian — Sînge geamăn ; Nisipiul (10). MURGAN, Adrian — Mișcare lentă (11) ; Teghi Yaghi Arabela ; Pe ape zămislind lumina (25). MURGEANU, Ion — Vale (38). MUTAȘCU, Dan — Din peștera cuvîntului (4) ; Grup stelar ; Descojire (13).

Editoriale

Republica (1). Critica „Anului Literar" (2). „Ziua Veacului" — Unirea (4). Martie sună (8). Memoria lui Martie (10). Sintezele literare (11). Învățătura muncii (13). Mîndria pămîntului (14). Șantierele noastre (15). Cuvînt pentru Mai (18). Ziua Victoriei (19). Cu voi, pentru voi, oameni scumpi și buni ai țării (21). Literatura și timpul (32). 23 August (34). Literatura deceniului VII (35). Școala (37). Început de an universitar (40). Festivalul de poezie Eminescu (41). Pace, justiție, progres (43). Pentru o cunoaștere a literaturii țărilor balcanice (44). Salonul național al cărții (47). Anul 50 (49). Prezența scriitorilor (50). Mărturii de istorie contemporană (51). Anul literar 1970 (52).

NASTA, Nicolae — Marea ; Popasuri (8) ; Aștept ; Ecou istoric (14) ; Tu... ; Icar (30) ; Întoarcere ; Acum ; Să nu mai vii ! (39). NAUM, Gellu — Zimzum (7). NEGOIȚESCU, Ion — Teorema (15). NENOIU, Mihai — Noapte ; Stare de nuanță (5). NICOARĂ, Mara — Pietrele (15) ; Clipă de fugă ; Acvariu (20) ; Lamentația Penelopei (25). NICOLAE, Emil — Pastel interior ; Poem subacvatic (13). NICOLESCU, Ion — Ironice (expresionist ; suprarealist ; stilist ; raionist ; cubist, structuralist ; simbolist ; teist ; lefist ; futurist) (1) Ironice (Sarsalik) (5) ; Ironice I—IV (10) ; Ironice (19) ; Ironice (Trocadero ; Boema, o, boema ; Bastionul) (28) ; Ironice (Amorul unui ghips) (31) ; Idolatrii (Sonet scolastic apocrif) ; Și nu uita lornionul ; Brizbriz (35) ; Cinematema ; Făt-Frumos zmeul (49). NICULESCU, Ruxandra — Crengi plutitoare ; Elegie (5) ; Luna ; Neîntoarcerea (25).

OANCEA, Nicolae — Întîmpinare ; Ritual (11) ; Mă poți iubi ; Lamentația lui Făt-Frumos ; Poate ; Întoarceri ; Cum știu (29) ; Strigă-mă ; La noapte ; Dar nu ; Arheologie ; Lamentația calului lui Făt-Frumos (43). OANCEA, Stelian — Așteptare (4). OIȘTEANU, Valeriu — Depeșa de cînepă (15). OLARIU, Constantin — Romanță ; de farmec ; Fluier (47). ONCESCU, Aurelia — Se întîmpla... ; Picuri de ceară (51). OPRIȘIU, Ina — Peisaj ; Orhideea (11) ; Fluture eram ; Idilă (44). ORNARU, Vintilă — Motiv Țuculescu ; Dragoste (9) ; Joc ; Cîntec (31) ; Drumul ; Ne despărțim... (38) ; Iubesc ; De unde... (45) ; Ciudat... ; Alerg neobosit (48). OSTAHIE-COSMIN, Corneliu — Cumpăna ; Răsfață-mi sîngele ; Un pește orb ; Adaos trist ; La cumpănă cu zeii ; Binecuvîntată ; Pe o zodie cu fluturi ; E timpul (40) ; Balsam de aminare ; Un anotimp egal ; Peste un țărm eden (42) ; Eden de seară (45).

PANTAZI, George — Sirinx ; Efemer ; Cumplita pîndă ; Vidul înflorit (10). PANTAZI, Valeriu — Mereu cuvîntul... ; Cuvîntul ; Dar nu-mi aduc aminte (44). PAPUC, Ion — Căpriorul (19). PARASCHIVESCU, M.R. — Piatra ; Descîntec ; Idilă în Dobrogea ; Mură ; Lupta cu îngerul (31). PARDĂU, Platon — Măr ; Galbenă hîrtie ; Dispoziție (7) ; Legenda florilor de in ; Legenda vrabiei de la fereastră ; Legenda stejarului (30). PASCU, Nicolae — Sărbătoare ; Rîul (14) ; Pastel (29). PĂUNESCU, Adrian — Zilele durerii, zilele omeniei (21) ; Eu toată iarna ; Vis ; Însuși ; Oxizi (36). PĂCĂ, Teodor — Găteala ta (16). PETROVICI, Dușan — Secvențe pro domo (Vîrsta amiezii : Mahagonic ; Singera cu triluri ; Lui Nichita Stănescu) (26). PETRU, Nicolae — Lebede negre ; Poem cu 76 de cuvinte (4). PIHULEAC, Stelian — Elsinor (51). PÎRVU, Ștefan — Să-mi amintesc... ; Șarpe înserat (15) ; Țipăt de dragoste ; Tăgadă a vîrstei (40). POPA, Dumitru Titus — Fantastică (14). POPESCU, Adrian — Un mugur ; Nu striga (18). POPESCU, Nicolae Breb — Palid atras de nouri ; Muntele ; Către Mefisto (26). POPOVICI, Nicolae — Înfiorare (11). PREDA, Mira — Arma (32). PRICINA, Valeriu — Unde să mă ascund (7). PUCĂ, Florin — Cîntec ; Inele cîte două ; La vad (9). PURCARU, Ilie — Baba Tinca ; Moartea din muzeul imaginar ; Pure girl ; Clavir calcinat (35).

RAICU, Al. — Tăceri ; Gondola ; Concert cu un singur spectator (50). RALINCEA, Nicolae — Meditație (31). REICHMANN, Sebastian — Acceptarea inițială (13) ; Mă trezesc vorbind, numărind (51). REU, Traian — Poteci (4) ; Amnar ; Visăm... ; Gravură (26). ROMAN, Toma — Lamentația lui Priam ; De-acum... (13). ROTARU, Dan — Cuvinte auzite pururi ; Foamea retinelor ; Un fel de jumătate (9).

SAVU, Andrei — Ceas ; Ars poetica (40). SĂLĂGEAN, Sergiu — Extaz (9). SĂLĂJAN, Doina — Orgă ; Întîrziat regret ; Dor de pisică blîndă, în copilărie (29). SAN-PETRU, Paul — Om de zăpadă ; Arbore genealogic I ; Arbore genealogic II (48). SEGĂRCEANU, Ion — Păsări-surori (8). SIMA, Felix — Poezii (4) ; Prezicere de dragoste (35). SIMINA, George Vasile — Arbore în toamnă ; Fără umbră (41) ; Noaptea : Toamnă (45) ; Iarna bărbatului (51). SIMIONESCU, Cristian — Departele ; Lacrima aceea (40). SPERANȚA, V. — Elegie către un poet (19). STANCU, Dumitru — Oră de oră (8) ; Dor ; Curînd (13) ; Era un timp (43). STANCU, Zaharia — Întîlniri cu Attila (35) ; Cerbul ; Deasupra lumii (36). STANEI, Veronica — Poeme în proză (Cum am rîvnit ; Văzut-ai tu ; Rîul aruncă-l) (4). STĂNESCU, Gabriel — Fuga în doi ; Alt nume ; Vîrstele noastre (3) ; Naștere ; Joc (18) ; Hoți de rigă ; N-ar trebui... (47). STĂNESCU, Nichita — Poeme (Schimbarea la față ; Poetul ca și soldatul ; Feding ; Frica) (4) ; Trecător ; Spre semn (14) ; Poeme (Insignă ; Transformarea în perlă ; Străfund de ochi ; Vitrificare ; Semnal , Cal de rege ; Cal de prinț ; În timp ; A cumpăra un cîine ; Rău de frumusețe ; Plus unu mai puțin) (20) ; Lecția de anatomie (Ai altora ; Marină ; Noe ; Foarte cîine ; Cîntec lent ; Lecția de anatomie : Autoportretul de sîmbătă seara) (36) ; Pietre de bătrîn ; Comunicare ; Mașina de transportat sînge ; Stare ; Steaua : Marină (50). STĂNILOAIE, Lidia — De dragoste ; Munții mei (31). STOENESCU, George Virgil — Îndoiala ; La porțile orientului ; Naștere ; Inscripție ; Înfățișare ; Cîntec ; Îngînare (7) ; Pro patria ; Atlas (8) ; Cîntec ; Copacul ; Vocale (10) ; Un sol de la... ; Drum valah ; Se ridicase ; Inscripție (12) ; Sol (14) ; Ovidiu (17) ; Medeea singură ; Sîmburi goi ; Străbună cunună ; Cîntec în Lydia ; Moira (23) ; Glas și umbră ; Drum spre Zamolxe ; Spleen ; Nazuri domnești (36) ; Viața lucrurilor ; Spin ; Balanță peste moarte (47). STOICESCU, Marin — Elsinor (43).

ȘOVA, Coman — Eu știu o umbră ; Ruga (3) ; Duh rănit ; Moment ; Elegie (20) ; Marival (Da, ești frumoasă, sigur ; Sînt unul ; Start) (43). ȘTIRBU, Constantin — De dragoste (33).

TACOI, Cristina — Cîntec ; Sala de arme (4). TARANGUL, Marin — Ce floare mică este sufletul ; Venind ; În ploile lungi ; Havuzul (29). TARTLER, Grete — Rugăciune de prînz ; Stîlpul (5). TĂNASE, Hristache — Cînd umbra zilei piere (7) ; Luciditate ; Optică întoarsă (11) ; Caut pașii ; Transfigurare ; Cînd ochiul lumii (29) ; Vis trăit ; Somn dorit (45). TECLU, Mihai — Mihail (3) ; Cîntec de iunie prim (13). TEODORESCU, Angela — Cuprins ; Absență ; Ursita (48). TOMOZEI, Gheorghe — Sonet ; Lumină arsă ; Rai naiv ; Han ; Trecere ; Mîinile (5). TRANDAFIR, Ion — Stampă ; Cîntec ; Zbor pe lumină (38). TRIFU, Dan — Săgeți și albatroși ; Tragica puritate (33). TUDOR, Corneliu Vadim — Absalom 1—3 (15) ; Port înghețat (26) ; Poem de rai 1—3 (38) ; Poem de curtea veche 1—3 ; Elegie ; Văratec (49). TUDOR, Ion — Certitudine ; Urme șterse ; Romanța albă (30). TUDORA, Ilie — Nu vei mai fi (11) ; Jertfă pentru Euridice ; Jertfă pentru singurătate ; Jertfă pentru lacrimă (47). TURCEA Daniel — Ariadnă (4) ; Ca lebedele hanse (20). TUTUNGIU, Paul — Nunta ; Ochianul ; Stalagmita (2) ; Aștept o pasăre ; Jocul zeului deslușit ; Eterna primejdie (13) ; Vai, șarpele ; Nocturnă cu muzici ; Thanatica (19). TZARA, Tristan — Elegie pentru venirea iernii ; Poemă mondenă ; Sufletele pe aici ; De-ai fost croitoreasă ; Au sădit în corpul tău (51).

ȚÂRNEA, George — Elegia canarului ; Elegia visului ; Elegia cocorilor ; Elegia cruciadelor (5). ȚUGUI, Ion — Balada cuvintelor ; Cele veșnic pure (26).

UDRESCU, Vladimir — Bonanza (26). URECHE, Damian — Octavian ; Emma Bovary ; Ieșirea din infern la Beatrice (15). URICARU, Doina — Chipul destinului ; Tăcere de praștie (18). URSACHI, Mihai — În flăcări ; Eli, Eli... (36).

VALERIU, Petre — Distanțe ; Plutire ; Transfigurare ; Liniște (7). VARGA, Viorel — Nu vînd timp ; Joc sferic ; Uneori (15). VASILACHE, Teodor — Duhul despre Hamlet aparte (32). VĂDUVA, Domnița — Ce pași... (7). VELCESCU, Mihai — A doua viață a balenei (19) ; Iubire sferică ; Proustiana (28) ; Cîntec de dragoste ; Elegie (45). VELICU, Adrian — Apollo (4). VINIȚCHI, Stela — Aceeași sete ; Vorbiți despre plăji ; Vînzare (23). VIOREL, Lică — Gesturile renașterii (4). VLAD, Iulia — Orb de lume ; Acolo șezum și plînsem (5). VLADISLAV, Letiția — Dați-mi iarba ; Întoarcerea lui Narcis ; Timp secund (46). VRÎNCEANU, George — Mit cu tauri (5). VULPE, Marius — Clepsidra ; Act ; Soartă ; O, șarpe (13).

ZAMFIR, Vasile — La rădăcina pădurii ; Au crescut copacii (3) ; Lenin ; Iluminare ; Împăcare (8) ; Spovedanie în anotimp (Peisaj nordic ; Martie ; Poetul ; Să nu iertați...) (11) ; Îndrăgostitii ; Zoologie (15) ; Noapte albă ; Dîrzenie ; Izvoare (28) ; Peisaj cu gară ; Foșnește cerul... ; Se lasă frig... ; Excelsior ; Sub legi nestrămutate (35). ZĂINESCU, A. I. — Ninge rotund, fără iertare ; La Orion ; Îndreptățirea piscurilor ; Mincinoșii ; Dar, domnule judecător ; Elegie (11) ; O tristețe de aer, străină ; Vîrste ; Cîntec (26) ; Homer ; Perechi la nesfîrșit (34).

Proză

ALEXANDRESCU, Dan — Poartă închisă (16). ANDRU, Vasile — Noapte de sînziene (32). ARSENE, Mihai — Florile albe de cireș (23).

BĂLĂȘOIU, Horia — Cu aurul în site (14). BELCIU, Maia — Dionis Sărmanul (12) ; Berarul (50). BLEDEA, Ion — Capătul ; Reptila (5) ; Blestemul (8) ; Balade (13) ; Trei povestiri (Porcul ; Pasărea beteagă ; Lupul) (20) ; Somn limpede și frumos (35). BOLOȘ, Ion — Fuga (18). BRÎNDAȘ, Ion — Noapte de vară (26). BRUMARU, Emil — Adio, Robinson Crusoe (11) ; Fîntîna lui Julien Ospitalierul (14) ; Cruzimile lui Julien Ospitalierul (30). BUBULAC, Olga — La cafeneaua „cigale" (43).

CALIMACH, Maria — Lumina rece a dimineții (29) ; Strigătul (45). CARSIAD, Adrian — Întoarcerea lui Andi (4) ; Locotenentul (29) ; Cîte doi prin viață (14). CASIMCEA, Mircea Ioan — Insula Yvy ; Litere (7) ; Bărbații (14) ; Briliantul, doamna cea tînără și scutul ei viu (28) ; Săptămîna mică (43) ; Nu trecuse primăvara (46). CÎMPEANU, Titu George — Tabachera de argint (20) ; Alături de Fran (25) ; Pensiunea (41). COJOCARU, Mircea — A cincea noapte simpatică (10). CONSTANTIN, Titu — Noapte de iulie (43). CONSTANTINESCU, Mircea — Vizite (15) ; CORSINI, A. — O singură melodie (43). CRĂCIUN, Bucur — Strada Scheilor (29). CREȚU, Nicolae — Felinarul (37).

DEAL, Alexandru — Valsa bătrîna doamnă (32) DELEA, Ana — Balerina (2). DIMOV, Leonid — Cadillacul negru (13) ; Calul ; Dragonul (25). DINULESCU, Dumitru — Prima dragoste (30). DRIȘCU, Mihai — Domnișoara Odinioară (3). DUMITRESCU, Lia — Vis neadevărat (1). DUNĂREANU, Ovidiu — Herghelia (5) ; Alina (23) DUVAN, Alexandru Hagi — Jocul (19) ; Trecerea (23) ; Drumurile (44).

ENACHE, Ion — Stelele (16).

FASKERTHY, György — Clubul maeștrilor (14).

GAFIȚA, Gabriel — Epilog ; Icar ; Ghips (8) ; Măști (13) ; Eram ploaia (23) ; Răzbunarea lui Yarmin (45). GAVRILĂ, Constantin — Sfîrșit de vară (15). GEORGESCU, Oprea — După amiază, tîrziu (30) ; Omul acela minunat (42). GHEORGHE, Fănică N. — La Bradu-Strîmb.. (45). GHIDRIGAN, George — Fantezie de iarnă (2) ; Patru lacrimi ; Zîmbet (7) ; Friguri (18) ; Porțile (46). GHILIA, Alecu Ivan — „Ne-nțelese, pline de-nțelesuri" (31) ; Frumoasele priveliști din Țara de Sus (34) ; Povestirile mamei (42). GIUGARIU, Mihai — Elegie pentru flaut și voci (18). GOREA, Andrei — Vis scurt (8). GRIGORESCU, Irina — Robinson din zăpadă (2) ; Omul de nisip (9) ; Santos, erou sfios de toamnă (13) ; Aniversarea (20) ; Cînd musafirii au rîs foarte tare (29) ; Semnul de apă al vacanței (39).

HARGHEL, Valentina — În concediu (50). HONCIUC, D. — Șerpuirea (13) ; Ursoaica albă (33) ; Nu vine nimeni (44). HOTINCEANU, Liviu — Corp străin (1) ; Nimic despre glorie (11).

IOAN, Gabriela — Vîrsta nopții (1). ION, Dumitru M. — Albă ca zăpada (35). IUGA, Gabriel — Gara (46). IVASIUC, Alexandru — Orologiile uitate (11) ; Vînătoarea, artistul și căprioara (26). IVĂNCEANU, Vintilă — Ochii cocoșului (2) ; O bilă portocalie (8).

JUNCU, Doru — Balada tăcuților (2).

LASCU, Doina — Soare cald de toamnă (49). LAZĂR, Petre Dan — Golful cu păsări (23) ; Mezaninul (37) ; Fantezie cu lebede (40). LUNGU, Alexandru D. — Iarna ; Blestemul (1).

MANOLESCU, Nicolae — Într-un oraș necunoscut (33). MARIN, Ion Tudose — Tăietorii de iarbă (7). MAZILU, Teodor — Zbuciumul unui impostor (19). MOISIN, Anton — Frica (5). MUNTEANU, Aurel Dragoș — Thanatos (12) ; Vălul (28) ; Leon și ultimii săi trandafiri (35).

NĂSTASE, Dan — Licitația (16) ; Atlantis (50). NECULA, Damian — Porțile albe (30). NESTOR, Elena — Ploaia de sîmbătă (39). NETE, Ion — Noaptea albastră (42). NICOLICI, Ștefan — Tigrul (2). NOR[illegible] Diana — Noapte vînată (46) ; Vedenii (49).

OIȘTEANU, Valeriu — Rotativa (37). OLĂREANU, Costache — Buzunarele (7) ; Mîinile (10) ; Rîs de copil (12) ; De natura rerum (19) ; Robotul cu o mie de fețe (48).

PĂDURARU, Nicolae — Nida (37). PĂUNESCU, Ilie — Casa (48). PERFIL, Pavel — Gheața fierbinte (7) ; Anaforul (48). PÎRVU, Ștefan — Fiul pierdut ; Nuntă de vînzare (31). POPA, Mircea — Priveliști grozave priveliști (5). POPESCU, Dumitru Radu — Șapte metri (32). POPOVICI, Titus — Moartea obiectelor fericite (2 ; 17).

RADU, Corina — Chivotul e gol (19). RADULESCU, Dorina — Între spaimă și speranță (17). REGWALD, Richard — Fuga (4) ; Bofu (47). ROTMAN, Adriana — Erasm (1) ; Totul despre delfin (7) ; Fata norului cea verde (20).

RUDEANU, Alexei — Friptura de iepure (3) ; Zorii înghețați ai zilei (38).

SĂLCUDEANU, Petre — De ce văd invers ? (15). SĂNDULESCU, Mircea — Al doilea musafir (40). SIMIONESCU, Mircea Horia — Infinitivele domnului Anton (16). SIMU, Octavian — Interior (40). SMEU, Grigore — Migrație (35). SOARE, Iulia — În seara înghețată (51). STOICA, Octavian — Cutii cu vopsele uscate (39). SUCIU, Gheorghe — Bătrînul privește cu multă candoare norocul (25). SUCIU, Titus — Băiatul cu ciuful auriu (16) ; Recipisa (47).

ȘANDRU, Areta — Dincolo de fereastră (30).

TATULICI, Mihai — Tînărul frumos de la fereastră (19) TĂNASE, Virgil — Rața sălbatică (13) ; Desenat într-o parte (18). TEODORU, Eugen — Procesiunea (14) ; Flagelul (31). TITEL, Sorin — Uitarea (33) ; Călătorie pe bicicletă (51). TUDORAN, Radu — Cele trei coline (52). TUPAN, Marius — Din ce în ce mai multă muzică (11) ; Cornul caprei (43).

ȚEPENEAG, Dumitru — Dor (48). ȚOIU, Constantin — Bătrîna ducesă (8) ; Vremea lui Cromwell (48).

UJICĂ, Andrei — Apă de uitare (37) ; Papagalii verzi (49). URSACHI, Mihai — Missa solemnis (28).

VASILIU, Tudor — De pe mal (2). VĂDUVA, Alexandru — Amețitoare toamnă (46). VĂDUVA, Vasile — Dimineața, cînd e bură (9) ; Febră (39). VERZEA, Eugen — Bătrînul Benedict (7).

ZANC, Grigore — Tăcerea (18).

Critică, istorie literară, eseuri, publicistică

ALEXANDRU, Ion — Unde a studiat Cantemir ? ANDREIȚĂ, Ion — Scrisoare deschisă Uniunii Ziariștilor (19). ANGHEL, Ion — Odiseea eului liric (5). ARDELEANU, Ion — Din cartea de istorie a poporului nostru (interviu) (33).

BAHNER, Werner — „...Pus-am temeiul culturii" (6). BALOTĂ, Nicolae — Eugen Ionescu. Portret al artistului în tinerețe (1) ; Spațiul închipuirii (3) ; Universul baroc al lui Ion Budai-Deleanu (6) ; Cartea (10) ; Monologul poetului (12) ; Istoria literaturii române contemporane (anchetă) (18). BALTAG, Cezar — Atracția lui a fi (3) ; Despre edituri (4) ; Despre debutanți (5) ; Brîndușa lycantroapa (6) ; Prezența scriitorilor în publicistică (7) ; Mass media (10) ; Librarul (15) ; Oamenii aparțin numai oamenilor (21) ; Judecata cuvintelor (22) ; Fîntîna cu zodii (27) ; Ghilotina de diamant (37) ; Poșta redacției (1-5 ; 7—20 ; 22—30 ; 35—52). BĂNULESCU, Ștefan — Despre edituri (4) ; Budai-Deleanu — Portret imaginar (6) ; Mass media (10) ; Cu voi, printre voi (21) ; Hainele noastre au rămas singure (21) ; Fluviul cu oglinzi sfărîmate (22). BENETATO, Grigore — (Interviu) (18). BIANU, Raoul — Antologie de titluri (18) ; O. K. mister Firoiu ! ; Rezon, Petru Popescu ! (19) ; Un lunar vioi ca un săptămînal (24). BONOM — Stilul îndaurit și satira involuntară (45). BREBAN, Nicolae — Specializarea (16). BULGĂR, Gheorghe — Inovatorul limbii (6). BUZEA, Constanța — Anticariatul și autografele (16). BUZNEA, George — Engels comentator al lui Dante (44).

CANDID — Cronica pietonului (18) ; Coloana traiană (19) ; Depinde (20) ; Voința de a fi (21) ; A doua vîrstă (22) ; Cunoașterea, maica binelui (23) ; Grădina de la Ferney (24) ; Prioritatea surîsului (25) ; Marea (26) ; Sufletul bucureștean (27) ; „Pace pe mări" (28) ; Statui (29) ; Chopin (30) ; Seneca (31) ; Sfere (32) ; Fîntîni (33) ; Flori (34) ; Inventar (35) ; Pisica și fluturele (36) ; Vărul Septembrie (37) ; Dunărea albastră (38) ; Enciclopedice (39) ; Fapt divers (40) ; Situațiuni (41) ; Toamnă tîrzie cu mult soare (44) ; Deziluzia noastră, afișul (45) ; Mesagerii dimineții (46) ; Construirea cărții (47) ; Podul (48) ; Pas de adolescent (49) ; Fragedele noastre mătuși (50) ; 24 (51) ; De calendar (52). CARAION, Ion — Viceversa (17) ; Prezentarea unor poeți canadieni contemporani (35) ; O fervoare (37) ; Duelul cu crinii (Lecții) (36) ; Frica de a uita (38) ; Georges Badin (40) ; Anotimpuri și țărmuri (42) ; Hart Crane (44) ; CARDAȘ, GH. — Răzbunările iconografiei (3) ; CARDAȘ, Miron — Săptămîna literară (Mircea Martin : Generație și creație ; T. Vîrgolici, Retrospective literare ; Constantin Știrbu : Contraste tîrzii ; Mircea Marian : Povestiri ciudate (2) ; Al. Piru : Cearta ; Ion Nicolescu : Indulgențe (3) ; George Em. Marica : Foaie pentru minte, inimă și literatură ; D. Caracostea : Poezia tradițională română (4) ; Sadoveanu — întrebare continuă (5). CĂLINESCU, Matei — Eugen Ionescu la Academia franceză (5) ; Geniul ironiei (6). CÂNDEA, Virgil — Un tezaur al monumentelor istorice (49). CERNA-RĂDULESCU, Al. — Severitatea lui Rebreanu (24) CHIMET, Iordan — La duelul spiritului (38). CHIPER, Tita — Aproape nimic despre apă (22). CHIRIȚESCU, Florin — Prezentarea scriitorului Tommaso Landolfi (9).

CHIRON — Cronica revistelor de liceu (15). CIOBANU, Nicolae — „Tribuna" (19) ; Gherea și posteritatea lui critică (21) ; Gazdă a grupului Echinox (26) ; P. V. Haneș : Studii de istorie literară ; Alexandru Georgescu : Pedeapsa (27) ; Ana Delea : Ceas mirat ; Sincronismul unic al universalității (28) ; D. D. Panaitescu — Carnet inactual (29) ; Titu Constantin : Ora închiderii ; Petre Got : Cer înfrunzit (30) ; Dim. Rachici : Absolvo te ; Gh. Anca ; Eres (31) ; Victoria Ana Tăușan : Catharsis ; Ion Maxim : Oameni în alb; Lirică timișoreană (33) ; Z. Stancu : Povestiri de dragoste (34) ; Catalogul unei colecții (35) ; Avataruri „metodologice" (36) ; O nouă culegere de basme în B.P.T. (38) ; Idealul unei critici proteice (anchetă) (39) ; George Enescu în conștiința artistică a veacului (40) ; „Cică niște cronicari" (42) ; Număr omagial Mihai Sadoveanu (43) ; „Echinox" — număr dublu (44) ; Drama degradării mitului (45) ; „Către Ieronim" (46) ; Cronica literară — Dimitrie Stelaru : Înalta Umbră (50) ; S. Damian : Intrarea la castel (51). DAN, Laurențiu — Imnuri către amurg (52). CIOCULESCU, Șerban — Reculegere lîngă... (38). CIONOFF, Șerban — „Cronica filozofică" (26) ; Jurnalul lui Cocea (30). CIURDARIU, M. — Eminesciana (13). COMPILATOR — Sărutul (17); Un Fearfax (18) ; Galben de clopote sau cum se face o poezie (19) ; Hrubele își intețesc frecvența (21) ; Lautréamont detestat la Plenița (23); Un geniu în biroul de alături (25) ; Petőfi și Kafka despre Dickens (27) ; „Caseta care conține un tezaur" (28) ; Litera și imaginea (29) ; Vorbiți Hexagonala ? (30) ; Să privim cu puțin umor... ; Gheorghiță și persoana I (36); Pe metru pătrat de nisip (40) ; „Un ochi deschis pe gura ta" (41) ; Hemingway văzut de el însuși (50). CONSTANTIN, Ilie — Despre film și edituri (4) ; Despre debutanți (5) ; Tassoni și Budai-Deleanu (6) ; Prezența scriitorului în publicistică (7) ; Mass media (10) ; Prima carte a lui Emil Brumaru (21) ; Dunărea și celelalte rîuri (23) ; Ungaretti (24) ; Fratele nostru — crinul, sora noastră — iarba, părintele nostru — pămîntul (25) ; Orașul meu (27) ; Vacanța — o plecare (28) ; Paupertate și bogăție (ancheta) (37) ; Reîntoarcerea lui Sadoveanu (43) ; Inițiativa editorului (46) ; Fonetismul tiranic (48) ; Mănăstirea și teatrul (51). COSTIN, G. — Unanim, total, universal (21) ; Semne de vedetism (23). COTESCU, Octavian — (Interviu) (19). CROHMĂLNICEANU, Ov. S. — Istoria literaturii române contemporane (anchetă) (19) ; (Interviu) (24); Un teoretician al sociologiei literaturii (43).

DAMIAN, S. — Istoria literaturii române contemporane (anchetă) (19) ; Oglinda (49). DANIEL, Paul — Eminescu conferențiar (14) ; B. Fundoianu umorist (36). DIMISIANU, G. — Roman și viziune (12) ; Istoria literaturii române contemporane (anchetă) (17) ; Critica revine la misiunea ei (anchetă) (37). DIMOV, Leonid — „Unde vei găsi cuvîntul..." (3) ; I. Heliade Rădulescu (4) ; Țiganiada — un spectacol în sine (6) ; Gr. Alexandrescu — Între rîs și plîns (8) ; „Te urmează în tot locul" (14) ; Realismul pitoresc (46) ; Prea frumoase cuvinte (48). DOICESCU, Octav — Arhitectura — artă socială (Interviu) (27). DOINAȘ, St. Aug. — Colofon (37). DUMITRU, Ion — Există secretul atomic ? (Interviu cu Armand Sarazin) (24).

EFTIMIU, Victor — Dimitrie Anghel (2); Masa albă de scris a lui Caragiale (17) ; Trandafirii lui Vlahuță (18) ; Î din A (19) ; Parisul tinereții (24) ; Legendele bucuriei (25) ; V. Demetrius sau

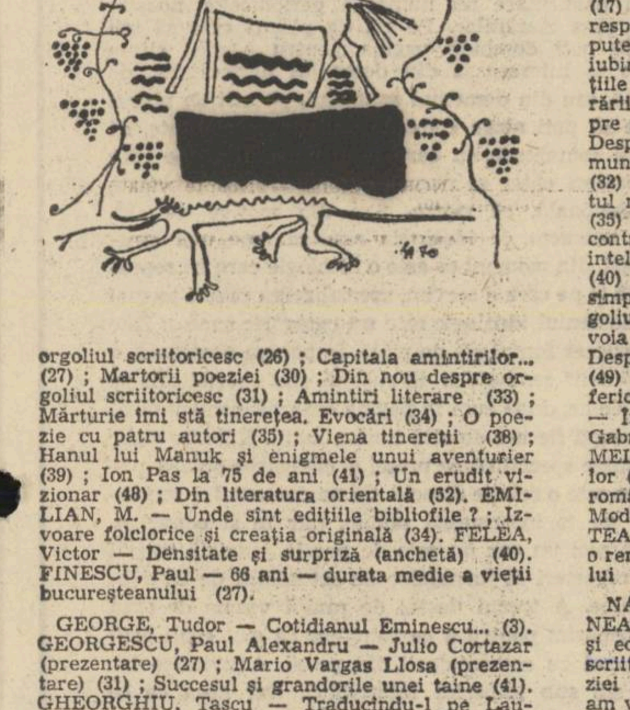

orgoliul scriitoricesc (26) ; Capitala amintirilor... (27) ; Martorii poeziei (30) ; Din nou despre orgoliul scriitoricesc (31) ; Amintiri literare (33) ; Mărturie îmi stă tinerețea. Evocări (34) ; O poezie cu patru autori (35) ; Viena tinereții (38) ; Hanul lui Manuk și enigmele unui aventurier (39) ; Ion Pas la 75 de ani (41) ; Un erudit vizionar (48) ; Din literatura orientală (52). EMILIAN, M. — Unde sînt edițiile bibliofile ? ; Izvoare folclorice și creația originală (34). FELEA, Victor — Densitate și surpriză (anchetă) (40). FINESCU, Paul — 66 ani — durata medie a vieții bucureșteanului (27).

GEORGE, Tudor — Cotidianul Eminescu... (3). GEORGESCU, Paul Alexandru — Julio Cortazar (prezentare) (27) ; Mario Vargas Llosa (prezentare) (31) ; Succesul și grandorile unei taine (41). GHEORGHIU, Tașcu — Traducîndu-l pe Lautréamont (16). GRIGOROVICI, Ilina — Cronica literară (Eugen Barbu : Principele) (2).

HAGIU, Grigore — prezența scriitorului în publicistică (7) ; Mass media (10) ; O Veneție barbară (22) ; Cuvîntul de ordine (23) ; Ludovic Antal (44) ; Două cărți de literatură străină (46) ; O interpretare a ideii de lume ca teatru (51). HAMZEA, Adrian — Din poezia gheișelor (11). HANGANU, George — Ecouri rimbaldiene în poezia lui Ion Barbu (47).

IOANA, Nicolae — Scriitor-lume : antinomie ? (10). ION, Dumitru M. — Vrîneanțu (26). IOSEFINI, A. — Revolta iluzioniștilor ? (10). ISTRATE, Gh. — Jurnalul furtunii (22). IVASIUC, Al. — Lenin și cultura (13) ; Cine-i Vasile Vlad ? (16) ; Chezășia și secretul dăinuirii noastre (22) ; Maiorescu și actualitatea (31) ; Mai multă speranță ca oricînd (anchetă) (36) ; Consecvență politică (43). IVAȘCU, George — Va trece și asta (22). IUGA, Ion — A fost un țăran (6). IUTEȘ, Gica — Premiul întîi cu „cunună" (26).

JEBELEANU, Eugen — Întoarcerea pe pămînt (16) ; Absurdul (22).

LAURENȚIU, Dan — Sfera iubirii (4) ; „Estetica poeziei lirice" (5) ; Cristina Tacoi : Ierugi ; Mihai Ursachi : Inel cu enigmă ; Un tînăr prozator (27) ; Ion Caraion : Masa tăcerii (28) ; George Alboiu : Drumul sufletelor (29) ; Libertatea poetului (anchetă) (40) ; Cronica literară I. Negoițescu : Poemele lui Balduin de Tyaormin (1) ; Pop Simion : Criza de timp ; Nicolae Damian : Diminețile bătrîne (7) ; Mihail Petroveanu : George Bacovia (8) ; Constanța Buzea : Agonice, Matei Călinescu : Versuri (9) ; Nichita Stănescu : Un pămînt numit România (10) ; Ion Bănuță : Panorama sărutului ; Grigore Arbore : Cenușa (11) ; A. E. Baconski : Meridiane (12) ; Georgeta Horodincă : Structuri libere ; Mariana Șora : Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga (13) ; Ștefan Aug. Doinaș : Lampa lui Diogene ; Ion Caraion : Cîrtița și aproapele (14) ; Marin Sorescu : Teoria sferelor de influență (14) ; Marin Mincu : Critice (15) ; Radu Tudoran : Oglinda retrovizoare (16) ; Maria Banuș : Portretul lui Fayum (17) ; Vera Lungu : Moralizînd fără glorie (18) ; Sorin Titel : Noaptea inocenților (19) ; Petre Stoica : Orologiul ; Ion Iuga : Almar (20). LASCĂR, C. — Anatema din Calendarul Brașovului (17) ; „Mititica de ea" (18) ; Minime dar maxime (21) ; Spre deosebire de Kafka (23) ; Semnal (28). LECTOR — Breviar (Studii de literatură universală) (7) ; Gib. I. Mihăescu : Nuvele ; Limbă și literatură (7) ; Damian Necula ; Anul soarelui cald ; Vasile Cliuc ; Straja a doua ; Otilia Nicolescu : Lumea care nu moare (9) ; Gheorghe Lupașcu : Laocoon împăcat ; Anotimpuri lirice ; Ovidiu Genaru : Weekend în oraș (10) ; I. C. Butnaru : Din carnetul unei maimuțe ; Niculae Frînculescu : Dudul rubiniu ; Studii de limbă, literatură și folclor (11); Dimitrie Cantemir : „Divanul"; Eugen Teodoru : Diana ; Nicolae Voicu : Poezii, „Cercul de foc" — carte de poezii (13) ; Grișa Gherghei : Înmulțirea cu unu ; Venera Antonescu : Stelele lui Filoctet ; Valentin Strava : Cîntec pe zare (14) ; D. Vatamaniuc : Ioan Slavici, opera literară ; Mihai Nenoiu : Preludiu la unison ; Nicolae Dumbravă : Dumineca pădurilor (15) ; Barbu Delavrancea : Opere vol. 6—7 ; Vasile Sadoveanu : Marea aventură ; Olga Caba : Poezii ; Aurel Chirescu : Finister 2 (16) ; St. O. Iosif : Opere vol. I ; Ion Aramă : Cu bricul „Mircea" în jurul Europei ; Ion Moldoveanu : Zbor peste ape (17) ; Virgil Carianopol : Cîntece de amurg ; Victor Sivetidis : Oracolul lui Oreste ; N. Rădulescu-Lemnaru : Povestea caporalului Filip ; Gavril Istrate : Limba română literară (18) ; Corneliu Omescu : Enigma ; Magdalena Constantinescu : Absențe din miază-noapte ; Lucian Blaga : Din lirica engleză ; George Murnu : Poeme (19) ; Romulus Dianu : Nopți la Ada-Kaleh (20) ; Ion Marin Almăjan : Sînt dator cu o durere ; Iosif Lupulescu : Aș fi vrut să fie marți ; Marin Mavru : Echivalența ; Bălan Eugen : Exerciții (21) ; Mircea Vaida : Ospățul lui Trimalchio ; Mihai Drăgan : Aproximații critice (22) ; Perpessicius : Memorial de ziaristică (23) ; Barbu Cioculescu : Media luna ; Grete Tartler : Apa vie ; Constantin Ștefuriuc : Pe o vîrstă de băiat; Matei Alexandrescu: Donnă Sixtina (33); Alexandru Paleologu : Spiritul și litera ; Radu Tudoran : Fiul risipitor (34) ; Henriette Yvonne Stahl : Orizont, linie severă ; Al. Andrițoiu : Simetrii (35) ; Studii de literatură universală și comparată ; Constanța Trifu : Cronica dramatică și începuturile teatrului românesc (38) ; Monica Pillat : Corăbii ; Darie Novăceanu : Tehnica umbrei (39) ; Maia Belciu — Moartea centaurului ; Emil Brumaru : Detectivul Arthur (40) ; Angela Croitoru : Cîntece de toate zilele ; Florin Mugur : Cartea regilor (41) ; Alexandru George : Marele Alpha (43) ; „Alăuta românească" (44). LUNGU, Alexandru — După două înstrăinări (38).

MACOVESCU, George — O metaforă a lumii (38). MALIȚA, Mircea — (Interviu) (16). MANOLESCU, Nicolae — „Sociologia televiziunii" (16) ; Istoria literaturii române contemporane (anchetă) (17) ; Dacă un metru de pămînt ar ceda (22) ; Perspectivă radicală (anchetă) (36) ; Un monument în atenția tuturor (51) ; Efemeride (Duplicitatea lui André Gide) (17) ; Lirismul lui Sadoveanu (18) ; Paradoxurile unei teorii (19) ; Verlaine și Bacovia (20) ; Un traducător al lui Dante (21) ; „Arta e omul adăugat naturii" (22) ; „Secretul" artei (23) ; Despre Esop (24) ; Voltaire și Pascal sau despre limitele inteligenței (25) ; Bătrînul și Cărțile I—II (26—27) ; Țestoasa zburătoare (28) ; Pretext pentru analiză sociologică (29) ; Eugen Tăutu (30) ; Dilema Alecsandri (31); Adevărata morală a unei fabule (32) ; Aparente paradoxuri despre poezie (33) ; Profesori și artiști (34) ; Povestiri senzaționale (35) ; Corespondența lui Tudor Vianu (36) ; Criticul și poetul (37) ; Căutarea lui Averroes (38) ; Cum se scrie istoria (39) ; Despre tragedie I—II (40—41) ; Sentimentul fantasticului (42) ; Argheziana (43) ; Dileme argheziene (44) ; Sadoveniana (45) ; Le Grand Meaulnes (46) ; Replica lui Berenger (47); Eminescu în limba franceză (48) ; Pseudokynegheticos (49) ; Lectura (50) ; Din nou despre Arghezi (51) ; Revizuirile (52). MANU, Emil — Două izvoare bibliografice (3) ; Un poet goliard (6) ; Evocarea lui Ion Barbu și Tudor Vianu la Tübingen (29) ; 50 de ani de la apariția romanului Ion (30) ; „Memoriale"-le lui Vasile Pârvan ; O precizare cu privire la colaborarea Ion Barbu — Ion Vinea (34) ; Pentru voluptatea erudiției editoriale (37) ; O metaforă a lumii (38) ; Redescoperirea istoriei literare (anchetă) (40) ; Un poet ce trebuie redescoperit (42) ; „Bucureștiul" sau „București" (48) ; Eminescu la radio (50). MARATONIST — Cronica pietonului (17). MARINO, Adrian — Istoria literaturii române contemporane (anchetă) (17). MAZILU, Teodor — Jurnalul unui martor ocular (Stupefiantele și iluzia „Paradisurilor artificiale" (3) ; Despre iluzia „Vieții interioare" (4) ; Despre arta conversației și miracolul tăcerii (5) ; Despre tristețea gîndirii automate (7) ; Despre înțelegere și vanitatea iertării ; Despre fumat (8) ; Despre păcatul plictiselii... (9) ; Despre suferința fizică... (10) ; Despre gustul estetic (11); Despre vulgaritate (12) ; Despre iluzia superiorității... (13) ; Despre noblețea vulnerabilității (14); Despre nevoia de mărturisire (15) ; Despre singurătate... (16) ; Despre memoriile lui Casanova (17) ; Despre tabieturile noastre... (18) ; Despre respectabilitate (20) ; Despre vitregia sorții și puterea omului (21) ; Despre sensul concret al iubirii (22) ; Despre cunoașterea de sine și relațiile dintre oameni (23) ; Despre ipocrizia disperării (24) ; Despre cultul amintirilor (28) ; Despre remușcări și alte plăceri asemănătoare (29) ; Despre prejudecata fanteziei (30) ; Despre comunicare (31) ; Despre sentimentul nevinovăției (32) ; Despre obișnuință (33) ; Despre sentimentul naturii (34) ; Despre relațiile dintre oameni (35) ; Despre plăcere... (36) ; Despre starea de contradicție (37) ; Despre violență (38) ; Despre inteligență (39) ; Despre dramele sentimentale (40) ; Despre acceptarea realității (41) ; Despre simplitate (42) ; Despre umor (43) ; Despre orgoliu... (44) ; Despre oboseală (45) ; Despre nevoia de spectacol (46) ; Despre sinceritate (47) ; Despre efort (48) ; Despre ironizarea talentelor (49) ; Despre meditație (50) ; Despre ființele nefericite (51) ; Despre fericire (52). MAXY, M. H. — În perspectiva eternității (38). MELINESCU, Gabriela — Chipul hermetic al copilului (11). MELIUSZ, Iosef — Răspuns prin valoarea cărților (anchetă) (36). MICU, D. — Istoria literaturii române contemporane (anchetă) (21). MORARIU, Modest — Scrisoare către redacție (38). MUNTEANU, Aurel Dragoș — Despre un interviu și o reminiscență shakespeareană (31) ; Semnificația lui Maiorescu (36).

NASTAC, Costin — Carnet vienez (38). NEAGU, Fănuș — Lerui, ler... (1) ; Despre film și edituri (4) ; Despre debutanți (5) ; Prezența scriitorului în publicistică (7) ; Priveliștile poeziei (9) ; Aprilie, neiertătoare iubire (14) ; Azi am văzut — n-aș mai fi văzut ! cît de mult poate îndura acest neam românesc (21) ; În lotca 1 191 — povestea unui sat ucis ; Galați (22) ; Părăsiți literatura nimicului ! (22) ; Hanul diligențelor (23) ; Nopțile de vară ale Bucureștilor... (27) ; O știință cu hotarele în mișcare (31) ; Pentru că Â rotunjește cuvîntul (48) ; Aceste păsări-năluci (49) ; Aș vrea o Sixtină valahă (51) ; Poșta redacției (1—5 ; 7—12 ; 14—20 ; 22—32 ; 34—40 ; 42—52). NEGOIȚESCU, I. — Blaga (3) ; Un realist victorios ; Petru Popescu (4) ; Istoria literaturii române contemporane (anchetă) (17). NETEA, Vasile — Efigia artistului (6). NICOLESCU, Ion — Duhul (6). NICOLESCU, Vasile — Henri Michaux (prezentare) (47). NICULESCU, Aurora — Jorge Carrera Andrade (prezentare) (30). NOICA, Constantin — A sculptat infinitive lungi (38).

PALEOLOGU, Alexandru — „Un atît de semeț triumf" (37) ; „Confidențele unui maniac" („Caractere tenebroase (36) ; Snobism etc. (37) ; Supralicitarea poeziei și clișeul originalității (38) ; Exercițiul sofistic (39) ; Vălul Penelopei (42) ; Falsa antinomie (43) ; „Calitatea de martor" (44); Misoginia (45) ; De te fabula narratur (46) ; Femeia și filozofia sau cazul lui Camil Petrescu (47) ; Contrariul prostiei (49) ; A fi raționalist (50) ; Balzac (51). PANĂ, Sașa — Manuscrisele românești ale lui Tristan Tzara (50) ; Primele poeme ale lui Tristan Tzara (51) ; PAPADACHE, Frida — John Steinbeck (51). PAPADOPOL, I. — Vitrinele inerte (17) ; Biblioteca franceză (19) ; Complex de inferioritate ? (24) ; După El Mundial (26) ; Nostalgia afirmării dificile (35). PAPU, Edgar — Europeanul (6) ; Dinamism și abundență (anchetă) (36). PARASCHIVESCU, M. R. — Primăvara dulce (17) ; Mărturia liniei pure ; Lingăul negativ (19). PĂUN, Octav — Documente Al. Macedonski (48).

PĂUNESCU, Adrian — Critica — prilej de creație (31) ; O prea grea răspundere (37) ; Interviuri cu : Mircea Malița (16) ; Al. Rosetti (17); Grigore Benetato (18) ; Octavian Cotescu (19) ; Nicolae Velea (20) ; Szasz János (23) ; Ov. S. Crohmălniceanu (24) ; Romulus Vulpescu (25) ; Constantin Țoiu (26) ; Duță I. Avram (27) ; Dumitru Radu Popescu (28) ; Al. Piru (29) ; Ștefan Roll (32) ; Jurnalul unui interviu ratat (21) ; Cinci interviuri din zilele apărării Insulei mari a Brăilei (22). PETROVEANU, Mihai —Provocare (38). PHILIPPIDE, Al. — Maldoror (3) ; Stilul ardelean (4) ; Arta versului (9) ; Prezența și durata artistului (11) ; Modernismul și tradiția (15) ; Înfrînarea cuvintelor (20) ; Renașterea melodramei (29) ; Povestitorul prieteniei (32) ; Tradiție și progres (39) ; Cîtime din marea tradiție (48). PIRU, Al. — Istoria literaturii române contemporane (anchetă) (18) ; (Interviu) (29) ; Cînd conformismul s-a retras (anchetă) (39) ; Sînt alături de acad. Al. Rosetti (48). POP, Ion — Literatura studenților (18). POP, Sânziana — Despre film și edituri (4) ; Despre debutanți (5) ; Strada (7) ; Mass media (10) ; Arta fără aplauze (15) ; De-o mie de ani cu credință adîncă (21) ; Cercurile se string (22) ; Orice neliniște se liniștea (23) ; De vorbă cu Octav Doicescu ; Centrul este inima (27) ; De vorbă cu Ion Ardeleanu (33) ; Moment bucureștean (42) ; Marginalii (47) ; Cititorii, prietenii noștri (50) ; Doar amestec sentimental (51). POP, Simion — E pasul renașterii (22). POPESCU, D. R. — Interviu (28) ; Acasă (29). POPESCU, Nic. — W. Shakespeare sau W. Shakeshafte ? (26) ; Omar Khayyam... astronom și matematician ; Retrospectiva Giorgio de Chirico (27) ; Un indice electronic asupra operei lui Thomas Mann ; Hamlet și noi ; Samuel Beckett, director de scenă ; Templul lui Zeus năruit de cutremur (28) ; Primul teatru britanic, opera unui dulgher ; Un Pompei în U.R.S.S. (29) ; Shakespeare în România (30) ; Amintirea lui Dickens (31); 100 de ani de la nașterea lui W. Wordsworth ; Picasso la Gobelins; Ceramica veche — metodă de autentificare; Expo Europa 1925, la Strasbourg ; Vara și ploile trecutului ; Noi isme în artă (33) ; Maurice Barrès și romanul foileton ; Circulația legendei orfice ; Dickens despre Balzac (40) ; Izvoare shakespeariene (41) ; „Venus și Adonis" ; „O femeie adevărată" de P. Massinger (42) ; „Titus Andronicus" modernizat ; Wiliam Blake — poet, editor, ilustrator, profet (43) ; Victor Vasarely ; Carl-Frederich Reuterswärd — artă și tehnică (44) ; Despre oboseală ; Frații Schegel și epoca de aur a literaturii germane (45) ; Wagner redivivus ; „Bateau — Lavoir" din Montmartre (46) ; Nicolas de Stäel, Comorile de la Czorsztyn ; Literatura engleză veche (47) ; Diderot : „Cugetări răzlețe" ; Vînătoarea cu vulturi ; Arta nouă și strada în Polonia (48) ; „Verso" din Chile (49) ; Brecht despre Kafka ; Revoluția literară americană (50); „Odele" lui Horațiu (51). POPOVICI, Titus — Sincronism sau imitație (3) ; Exilul personajului ? (5) ; Ridendo castigat historiam (6) ; Prejudecăți sau „tabu"-uri... (8) ; Realism și luciditate (9). PREDA, Marin — În fiecare săptămînă M. R. răspunde la o întrebare : (16) ; (17) ; (18) ; Critica literară și frica de scriitori (19) ; Fatalitatea relației (20) ; Cărțile deasupra apei (21) ; O bucată de pîine din Insula mare a Brăilei (22) ; O întîmplare numai pentru cititorii dumneavoastră ! (23) ; Obsedantul deceniu (24) ; Și ? Mai departe ? Nu-i destul ! (25) ; Scriitorul —o Casandră ? (26) ; Editura Cartea Românească (27) ; Despre o artă antipatică (28) ; Ciți oameni cunoaștem ? (29) ; Perspectiva de a deveni moralist (30) ; Compromisul cu lucrurile (31) ; Compromisul cu oamenii (32) ; Compromisul cu ideile (33) ; Ordinul de atac (34) ; Obstacole în calea lecturii I—II—III (35—36 ; 38) ; Un semn de întrebare (37) ; Reflecții asupra viitorului (39) ; Reflecții asupra prezentului (40) ; Despre opera lui I. L. Caragiale (41); Ce ne spune Orion (42) ; Ciudatele obiceiuri ale bucureștenilor (43) ; Sadoveanu sau plăcerea de a scrie (44) ; Consternanta problemă (45) ; Icoane pe sticlă și amatori (46) ; Un coșmar (47) ; Achiziția (48) ; Două pățanii ale unui intelectual idealist I—II (49—50) ; Șerpi pe hîrtie (51) ; Literatura română și cititorii ei (52). PROTOPOPESCU, Lucia — Monografia care se cere (6).

RĂPEANU, Valeriu — Istoria literaturii române contemporane (anchetă) (18) ; Un proces de continuitate (anchetă) (38). REGMAN, Cornel — Istoria literaturii române contemporane (anchetă) (18) ; Frămîntările unui deceniu (anchetă) (37). ROLL, Ștefan — Dramatice existențe de scriitori și artiști (32) ; Picto-poetul Victor Brauner (33) ; Superba prietenie (42). ROMAN, Carol — Preocupări literare la Istanbul (13). ROMAN, Ion — Anti-epopee (6). ROSETTI, Al. — (Interviu). (17). RUSAN, Romulus — Alba Iulia — perfectul cenușiu (21).

SCHWARTZ, Iulia — Poetul și Wagner (15). SIDOROV, Evgheni — În așteptarea noului poet (8). SIMION, Eugen — Cronica literară — Stilul arghezian (2) ; Preliminarii (22) ; G. Ibrăileanu : Spiritul critic în cultura românească (23) ; Marin Sorescu : Tușiți (24) ; Gabriela Melinescu : Boala de origine divină (25) ; D. Micu : Început de secol (26) ; Emil Brumaru : Versuri (27) ; Z. Ornea : Semănătorismul (28) ; Mircea Ivănescu : Poeme (29) ; Mihai Ursachi: Inel cu enigmă (30); Perpessicius : Memorial de ziaristică (31) ; Tudor Arghezi XC (32) ; George Alboiu : Drumul sufletelor (33) ; G. Călinescu : Opera lui M. Eminescu I—II—III—IV (34—37) ; Nichita Stănescu : În dulcele stil clasic (38) ; Zaharia Stancu : Cîntec șoptit (39) ; Vasile Vlad : Omul fără voie ; Irina Mavrodin : Poeme (40) ; Nicolae Manolescu : Contradicția lui Maiorescu (41) ; Sergiu Dan : Pagini dintr-un jurnal de noapte (42) ; Iordan Chimet : Închide ochii și vei vedea orașul (43) ; M. Ungheanu : Campanii (44) ; Al. Philippide : Considerații confortabile (45) ; Emil Brumaru : Detectivul Artur (46) ; G. Dimiseanu : Prozatori de azi (47) ; Marin Sorescu : O aripă și-un picior (48) ; Nicolae Ciobanu : Ionel Teodoreanu (49) ; Poezia tînără (16) ; Istoria literaturii române contemporane (anchetă) (18) ; Profesorul Al. Rosetti (45). Ivasiuc, Al : Păsările (52) SIMIONESCU, Mircea Horia — Enescu (36). SORESCU, Marin — Pînă la genunchi, pînă la brîu, pînă la cer (21) ; Două versete (22) ; Civilizația opiniei (31) ; Să ne intereseze mai mult deceniul care vine (anchetă) (38) ; Criza lui î din i (48). STANCU, Zaharia — Nădejdile noastre de azi, iubirile noastre de mîine (1) ; Încredere (22). STĂNESCU. C. — Istoria literaturii române contemporane (anchetă) (19). STĂNESCU, Nichita — Despre film și edituri (4) ; Piatra de lună (7) ; Vasile Pârvan — stîlpul (11) ; Vodă Cuza — simbolul (12) ; Calul descălecat (19) ; Deceniul care afirmă (anchetă) (36). STENTOR — Poșta redacției (31—34). STERIAN, Margareta — Vachel Lindsay (prezentare) (49). STOICA, Octavian — Cu sarea cuvîntului (6) ; Lotru (21) ; Trei reviste bucureștene (40) ; Dialog cu Sabin Bălașa (45) ; De vorbă cu pictorul Const. Dipșe (51). SÜTO, Andras — Cîntăreții cîntă balade, ochii spectatorilor sînt plini de lacrimi (21). SZASZ, Ianos — (Interviu) (23)

ȘERBAN, Geo — Reverii pe Vitoșa (37) ; Rigoarea reabilitată (46). ȘOVA, Coman — La Satu-Mare nu se întîrzie pe ruine (21). ȘTEFĂNESCU, Alexandru — Comentarii critice (Poezie și ceremonial) (23) ; În limitele unei parabole (24); Transfigurarea senzorialului (25) ; Tehnica retușărilor succesive (26) ; Ștefan Petică și poezia absenței (27) ; Un Rebreanu imaginativ (28) ; Harul lui Cezar Petrescu (29) ; Pe ulița copilăriei, pînă la porțile nopții (30) ; Demnitatea ideii ; Înțelepciunea sadoveniană (31) ; Drama latentă (32) ; Satira povestitorului popular (34) ; Sentimentul romantic al poeziei lui Ion Barbu (35) ; Creație și contemplație (36) ; Poezia și umanizarea cosmosului (40) ; Romanul în stare pură (44) ; Roman și personaj (45) ; Diversitate și ansamblu (48) ; Sensibilitate în absența expresiei (49) ; Roman și confluențe (50).

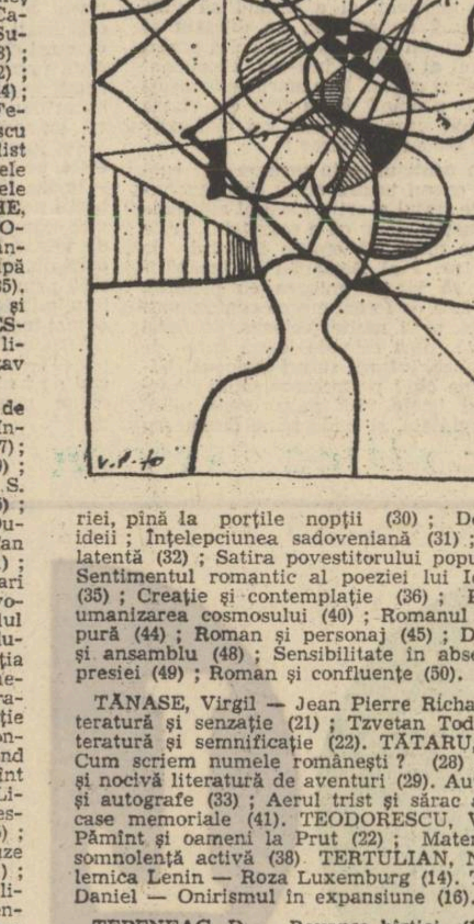

TĂNASE, Virgil — Jean Pierre Richard — Literatură și senzație (21) ; Tzvetan Todorov : literatură și semnificație (22). TĂTARU, Ion — Cum scriem numele românești ? (28) ; O falsă și nocivă literatură de aventuri (29). Autori, cărți și autografe (33) ; Aerul trist și sărac al multor case memoriale (41). TEODORESCU, Virgil — Pămînt și oameni la Prut (22) ; Materia într-o somnolență activă (38) TERTULIAN, N. — Polemica Lenin — Roza Luxemburg (14). TURCEA, Daniel — Onirismul în expansiune (16).

ȚEPENEAG, D. — Revanșa hîrtiei (16). ȚIC, Nicolae — Confruntare în literatură (16). ȚOIU, Constantin — Despre film și edituri (4) ; Despre debutanți (5) ; Prezența scriitorului în publicistică (7) ; Mass media (10) ; Literatură și document (15) ; „Tref se declară" ; „Zeul casei" (16) ; Locotenentul de artilerie (19) ; „Pe Mureș și pe Tîrnavă..." (21) ; Cloșca cu pui (22) ; Mărturie în griu (23) ; (Interviu) (26) ; Frumoasele cartiere (27) ; Un roman despre scriitor (50) ; Nouă meșteri mari (51). ȚUGUI, Ion — La Arad, șaptezeci de mii de oameni fără somn (21).

VAIDA, Mircea — Trecînd zăpezile de odinioară (anchetă) (39) ; Noutatea unui mod critic (42) ; Lautréamont sau portretul din vis (47) ; „Jocul secund" al prozei (49). VAIDA, P. — Cu cine a studiat Cantemir ? (16). VELEA, Nicolae — Despre film și edituri (4) ; Despre debutanți (5) ; Prezența scriitorului în publicistică (7) ; Adversitate afectuoasă (15) ; (Interviu) (21) ; La „Magazinul istoric" (30) ; Deceniu deschis (anchetă) (38). VETIȘANU, Vasile — Iluministul (6) ; „...Carte cu șapte peceți" (14). VINTILĂ, Marius — Cibinium (37). VINTILĂ, Petru — Urmuz (8) ; Cum a murit Caragiale (7). VULCĂNESCU, Mihu — Streinu (49) ; Florența (50) ; Veneția (51). VULPESCU, Romulus — Caragiale. Însemnări dintr-un caiet de regie (1) ; „...Dacă n-ar fi decît ca să vă dau ideea" (12) ; (Interviu) (25) ; Cuvîntul are trup (48).

ZALIS, Henri — Emil Botta prozator (13) ; Aventura interioară la Matei Caragiale (25). V. Voiculescu și romantismul genezei (52). ZAMBACCIAN, Jacques — Pallady și Matisse (17) ; Brâncuși — scriitor (18) ; Colecții și colecționari (32) ; Polemica Georges Duthuit — André Malraux (41) ; Vioara unui pictor (47). ZAMFIRESCU, Dan — „Flori s-au deschis în pămîntul nostru" (25) ; Din suferințele tezelor de doctorat (26) ; Istoria literaturii române I—II (26—27) ; Cîteva rectificări la răspunsul tov. prof. univ. dr. docent Al. Piru (32).

ARTE

Cronici de teatru, Film, Muzică, Expoziții, Televiziune, Sport

ANASTASIU, Cristina — Grafica (16).

CAZABAN, Costin — Un cerc vicios (48); Sărbătoarea „jazzofililor" (49); O lucrare binevenită (50); Două din trei (51); Să evităm naufragiul (52). CONSTANTIN, Ilie — Un film cumsecade (16); Uriașul asfixiat de felinar (17); Însuflețirea și animația (18); Se îngroașă gluma (19); Doi cabotini minunați (20); Nostalgia legalității (21); Porțile (22); Încîlceli polițiste (23); Afurisitul de bunic (24); Revedere, re-vizionare (25); Science-fiction 26); Am (re)întîlnit țigani fericiți (27); Răcori (28); Femeia fatală și supraomul (29) ; Muzică și premii (30) ; Rămășagul unui fonetist (32); Vedetele de altădată (33); Infatigabilul jandarm (35); La căminul cultural (36); Un film la care e aproape un lucru de bun simț să leșini de frică (37); O peliculă veștedă (38), Numai mortul va răspunde (39); „Canarul galben ca un gălbenuș" (40); O super-super femeie și niște splendizi cascadori (42); Arșiță, crime, probleme rasiale (43); Deconectare: biliard (44); O bere cu Alberto Sordi (45); Huiduma în mare (46) ; Prea-fericitul pe ecran normal (47), Intransigență în harem (48) ; Un excepțional film politic (49); A rîde și nu prea (50); Ai noștri au dat lovitura ! (51); Rămîi sănătoasă cucoană ! (52).

DUMITRU, Radu — În sfîrșit, iată și absolutul (17); Prim-plan (18); Emisiune literară la ora 3 dimineața (19); Prea mulți răzbunători (20); Calm și operativitate (21); „El Mundial 70" și provincialismul euforic (23); Televiziune (24); Degeaba (25); Cavalerii dreptății (26); Pentru tele-teatru (27); Cîteva persoane în fața televizorului (28); Emisiuni despre actori (29); Ra-2 (30); Teatrul scurt (31); Antologie lirică (32); Regrete inutile (33); Incoruptibilii (34); Proiecte și promisiuni (35); Mă rog, nu se poate, nu se poate (36) ; Zile ale muzicii (37) ; Sfinte Sisoe ! (38); „De unul singur" (39); Punct și contrapunct (40); Mai aveți o întrebare ? (41); Festivalul de poezie (42); „Iertarea" (43); Cîteva întrebări nevinovate (44); Conducem (45); Telespectatori (46); Aveți puțintică răbdare (47); În sfîrșit, luna cadourilor (48).

HAGIU, Grigore — Profesiune de credință neintenționată (49); O Miorită a sculpturii (50); Plastica la Bienală (51) ; Sculptura la Bienală (52).

MEREUȚĂ, Iulian — Galerii triste (17); Violența discursului plastic (18); Vincent, eroul (19); Un bărbat se plimbă singur prin lume (20); Prilej de certitudine (21); False dileme, false opțiuni (22); Lingă cuvîntul „ajutor" (23); Natură statică cu ceas și portar (24); Brâncuși (25); Talent și ambiție (27); Desene prin cuvinte (29); Portret în arabescuri (30); Waclaw Taranczewski (31); Marginalii la diversitate (33); Transcripția elogiului (34); O expoziție — trei centre artistice (35); Între Poussin și Warhol (36); La Amfora... (37); În fața toamnei (40); Pe o temă de Vasarely (41); Confesiuni (42); Surprindere și cuprindere (43); Întîlnire cu un pictor (44); Pentru un sculptor (45); Desenele lui Tașcu Gheorghiu (46).

NEAGU, Fănuș — Mihu Vulcănescu (39); NEDELCU, Mirela — Tinerețea scenei (3); Scena — școală a Cassandrei (7); Din nou aplauze pentru Piatra Neamț (10).

POP, Sânziana — Emisiuni de folclor (32); Radio — da, Televiziune — ba ? (49); Sîmbătă și duminică (50); Emisiunea în limba germană (51); Actualități (52).

SORESCU, Marin — Pînă la Leonce și Lena... (16); O piesă de Büchner și cîteva citate (17); Actorii rîd și plîng în locul nostru (19); O piesă falsă (20); Alfred Jarry în românește (21); Un om de teatru (22); Între lăptucă și spanac (23); Avangarda din vale (24); Regizorii tineri (25); Teatre mici, teatre de buzunar, teatre de buzunar de ceas (26); Liru, liru (27); Farsa tragică (28); Băieșu între dramă și comedie (29); Săli și spectacole (31) ; Mirtil și Chloe (32) ; Dichotomii teoretice (33); Spectacol popular la Giurgiu (34); Sufleurul, o persoană cu tradiție (35); Măști (37); Ca un făcut (38); Emoții, așa și pe dincolo (39); Corul (40); Între glumă și crispare (41); Stagiune la Praga (44); Goldoni la Ploiești (45); Sarea în bucate (46); Despre teatrul lui Blaga și un experiment (47); Happening et fluxus (52). SUPLINITOR — În așteptarea unui cronicar sportiv (16); Vai, ce juniori bătrîni (17); La Reims — joaca de-a prestigiul (18); Vom fi campioni mondiali ! (19); Acolo unde nici mînia nu mai e autentică (20); Un computer românesc prevede rezultatele meciurilor de la Guadalajara (21); Culisele Guadalajarei (22); Mediocra țîfnă a unor antrenori aflați la Guadalajara (23); Sfîrșitul iluziilor (24); Cel mai frumos meci din istoria fotbalului (25); Un paradox al vremurilor noastre : Angelo Niculescu în atac ! (26); Divizia A — sediul plictisului (27) : Ah, unde-i oina de-altădată !? (28) ; Cît de trecătoare sînt toate... (31); Logica a murit, trăiască logica ! (32); Mai vorbim noi... (33); Fotbal actual, numele tău este formalism ! (35); Paiul din ochiul altuia e mai gustos (36); Rușinea intercontinentală (37); Cerem un riguros control anti-țoping (38); Suplinitor se divulgă, Suplinitor vă spune rămas bun (39). SUPLINITOR II — Cafeneaua de sfoară (29). SUPLINITOR VI — Decadența fotbalului ? (30); Meditațiuni (34); Victoria a doi provinciali în meciul cu Finlanda (42); Un congres al Suplinitorilor ? (43); Subtila replică a lui Cassius Clay (44); Miercurea cu șase reprize de plumb (45). SUPLINITOR IX — În fine, singuri ! (40); O luminare în careu (41); Goalkeeperul (46); Muzeul de ceară (47); Silence, mes enfants (48); Olanda, nu (49); În noi moțăie un boxer (50); Nasturi și flipere (51) ; Paisprezece mîini harnice și istețe (52).

VULCĂNESCU, Mihu — Polykratis (46); Schifano (47); Cortona (52).

Literatură străină

AKSAL, Sabahattin Kudret — Fereastra mea ; Cafeneaua veselă (43). ANDRADE, Jorge Carrera — Sălaș pămîntesc ; Biografia pentru folosința păsărilor (30). APOLLINAIRE, Guillaume — Logodna ; La „Santé" ; 1909 ; Toamna bolnavă (45).

BALADE ANONIME DIN POEZIA SUEDEZA (Puterea mîhnirii ; Harpa minunată ; Helena și marinarul (8), BALL, Nelson — Prap (35). BAUDELAIRE, Charles — Mici poeme în proză (Străinul ; Camera cu două fețe ; Frumoasa Dorotheea ; O moarte eroică ; Tirsul) (50). BECHER, Johannes R. — Lenin milenarul (16). BECQUER, Gustav Adolfo — Rime (VI ; XVII ; XXI ; XXIII, XXXVIII ; LIII ; LXXV) (50). BEK, Alexandr — Întîlnire cu Lenin (15). BELEAKOVA, Alla — Cărăbușii (7). BELLMAN, Carl Mikael — Tătucului Movits, aflat în puterea boalei lui, oftica (8). BENJAMIN, László — Odrasla lupilor (14). BENEKAY, Yanhya — Frate de sînge ; Dor ; Cîntecul zilelor nostalgice ; În lumea lui Panait Istrati (13). BLOMBERG, Eric — Dumnezeul încătușat (8). BOIADJIEV, Nicola — În cabinetul lui Ilici (16). BORDIER, Roger — Scriitorul e un mit ? (10). BORY, Jean-Louis — Înălțarea unui țăran de la Dunăre (24). BRAUNER, Victor — Mașina privilegiilor ; Bază și vîrf ; Așteptarea : Dinamismul invizibilității ; Dialogul interior ; Fruct nou ; Lumină neagră ; Reverie ; Lumina tăcută ; Hrana lucrurilor foarte bune (33). BRYLL, Ernest — Epitaf (14).

CAILLOIS, Roger — Poezia realității, Poezia civilizației (43).

CARUSO, Barbara — Zori (35). CÎNTECE JAPONEZE (Noapte de primăvară ; Pe o crizantemă roză ; Așteptare ; Cireș înfrunzit ; Roua și stuful ; Cerul în zori ; Hana ogui ; Inima mea ; Noapte de dragoste ; Cu tine ; Dac-ai ști ; Necăjit ; Năzăriri ; Toropeala ; Floare de Nu mă uita ; Nopți ploioase ; Ascunziș ; Licuriciul ; E vîntul ? ; Căldură ; Totuși (11). COHEN, Leonard — Ce faci aici (35). COLOMBO, John Robert — Mileniu (35). CORBIÈRE, Tristan — În amintirea preafrumoasei Zulma ; Reluare ; Paris ; Feminin singural ; Epitaf ; Sfîrșitul (30), CORTAZAR, Julio — Massaccio (27).

DANIELS, Roy — Noe (35). DESNOS, Robert — Identitatea imaginilor (24).

ELIOT, T. S. — Două cuartete — (The Dry Salvages ; Little Gidding (5). ELUARD, Paul — În aer liber ; Aventura (24) ; Max Ernst ; A intra, a ieși ; Max Ernst (II) ; Sfat prietenesc ; Trezirea oficială a canarului ; Dincolo de pictură ; Evantaie frînte ; Marea casă nelocuită ; Cîntecul ; Sfîrșitul circumstanțelor (42). FRENAUD, André — Vinului ; La tine-n fortăreață ; Un farmec fatal ; Pieritoare ; Curtenitoare animale ; Mic trandafir spre castel ; Tinerețea jignită și bătrînul ; Oglinda pustiei ; Pe careva din paturile dragostei ; Antotimpurile ; Mîngîielnic sat ; Copilul triumfal ; Locul comun al morților; În Touraine ; La Senlis ; Foc de ierburi ; La slăvitul prag ; Nici o noimă (40). FRÖDING, Gustav — Fata din ochii mei (8).

GALIANA, Th. de — Savanții prezic viitorul (25). GARDNER, Herb — Cine e Kellerman și de ce spune lucrurile acestea îngrozitoare despre mine (3). GARY, Romain — În căutarea, „eu"-ului gaullist (46). GIONO, Jean — Mînzul (24). GOETHE, J. W. — Către cumnatul meu Cronos ; Flăcăul și pîrîul morii ; Prometeu ; Parabază ; Elegia I ; Elegia V ; Elegia XVII ; Epirrhema ; De ce priviri adînci ne-ai dăruit ; Amyntas ; Cîntecul de amurg al artistului (2). GOLIAVKIN, Viktor — Bine ați venit, păsărele ; Cheiurile ; Mutatul ; Zgomotul ; Nu lăsați copiii să mănînce tencuială! (7). GROCHOWIAK, Stanislaw — Curații ; Hamlet (14) ; Noapte bună ; Viscolul (39). GUILLEN, Nicolas — Lenin (6).

HÖLDERLIN, J. Ch. Fr. — Către Ursitoare ; Cursul vieții ; Șuvoiul încătușat ; Empedocle ; Cîntecul sorții ; Scara ; Dimineții ; Duhul vremii ; Rugă ; Zeul soarelui ; Rămas bun ; Atît de scurt... (12). HUGHES, Langston — Lenin (16).

KANIK, Orhan Veli — Un erou de roman ; Oare m-am îndrăgostit ? ; Vreme frumoasă (13). KEARNS, Lionel — Martor (35). KERSCHBAUMER, Marie-Terese — Al treizeci și doilea an ; Tu ; Lied ; Histria (39). KISHIDA, Yasumasha — În fața unei vitrine cu cărți (16). KONYA, Lajos — Celui ce-și pierde curajul (14). KORDICI, Ivan — Nu-i nici o stea (42).

LANDOLFI, Tommaso — „De vorbă în familie" (9). LANGERKVIST, Pär — În portul inimii, însîngerat (8). LAUTRÉAMONT — Cînturile lui Moldoror (Cîntul VI — frag.) (41). LINDSAY, Vachel — Generalul Wiliam Booth intră în rai ; Privighetoarea chinezească (49). LINESAY, Dorothy — Satul (35). LLOSAY, Mario Vargas — Dacă trece examenul și intră la San Marcos (31).

MALRIEU, Jean — Bucuria (24). MASSOT, Pierre de — De nespusă tihnă (24). MAYOUX, Jehan — Iubesc dar... (24). MENEMENCIOGLU, Muazzez — Femeile au părul lung (43). MICHAUX, Henri — Duceți-mă ; Bătrînețe ; Peisaje ; Gînduri ; Labirint ; Greața sau moartea e cea care vine ? În țara magiei (13) ; Amintiri ; Pe drumul morții ; Odihnească-se în revoltă ; Pace în năruiri; Șoim al slăbiciunii tale, Doamne (47). MILOȘ, Ion — Versuri de dimineață (37). MILOȘEVICI, Velimir — Clopot (42).

NENADICI, Milan — Fereastră în spațiu (42). NEWLOVE, John — Cînd ne vedem pe noi (35). NOGO, Raiko Petrov — Lîngă drum (42).

OZGA-MICHALSKI, Josef — „Aurora" (16).

PAGEAU, René — Inecul (35).

PAVESE, Cesare — Dimineața ; Peisaj 8 ; Paradisul pe-acoperișuri ; Noaptea ; Mania singurătății ; Poggio Reale ; Poetică ; Peisaj 6 ; Casa ; The night you slept ; Oameni înstrăinați ; Glasul ; Steaua dimineții (49). PÉRET, Benjamin — Vînt de nord (29). PERRAULT, Pierre — Fără întoarcere (35). PEȘORDA, Mile — De profundis ; Glasul pietrei (42). PILINSZKY, Janos — Catren (14). PILON, Jean-Guy — Totul e încă de spus (35). PUSLOVIC, Adam — Amiază-n luminișul nopții ; Zilele și noaptea ; Apocalips de fiecare zi ; Osuar de familie ; Departe ; Oaspetele drag al țărinii ; El a văzut surîsul nopții ; Asta-i tot (14).

QUELLETTE, Fernand — Unghiile (35).

RADICICOV, Iordan — Aralampi, aralampa și aralampismul (36) ROZEWICZ, Tadeusz — I-a reușit ; Au scris (46). ROYER, Jean — Taină (35).

SABA, Ziya Osman — Fă botoșei, cizmarule ! ; Pentru voi (43). SABATIER, Robert — Ruguri ; Însoțitorii ; Scrisoarea neagră ; Peisaj mortal ; Bătrîna vară ; Obîrșia focului ; Datoria ; Memorii (2). SANTO, Alda do Spirito — Gînd (16). SARAJLICI, Izet — Închinare (42). SEKULICI, Dara — Cimitir musulman ; Îngăduință (42). SHAKESPEARE, W. — Sonete (VIII, XIX, XXVII, LIV ; LX ; LXII ; LXXXII ; XCI ; CXIII ; CXIX ; CXXIV ; CXLIV ; CXLVII) (44). SLIVIAK, Tadeusz — Oaspetele ; Cicatrice (46). SMITH, A. J. M. — Știri despre Phoenix (35). SOWULEWSKI, Andrej Lech — Liniște (46). SÖDERGRAN, Edit — Țara care nu există (8). SZYMBORSKA, Wislawa — Peisaj ; Apa (14) ; Natură moartă cu balon ; La un pahar cu vin ; Sînt prea aproape (39).

TARANCI, Cahit Sitki — Așa e tinerețea... ; Doresc o țară... (43). TAVASTSTJERNA, Karl August — Bizîit de muște (8). TOROPÎGHIN, Vladimir — Balada băiețelului și a războiului (7). TRIFUNOVICI, Dușko — Puteri sănătoase (42). TUWIN, Julian — Vis (46).

VALÉRY, Paul — Cimitirul marin (32). VALLBONA, Rima de — Interviu cu Jorje Luis Borges (28). VOZNESENSKI, Andrei — La Șușenskoe (16). VULETICI, Andelko — Moriști (42).

ZABOLOTKI, Nicolai — Trimișii satelor (16).

YOUSIF, Sadi — Lui Lenin (16).

În numărul viitor:
indice de nume

ARTE

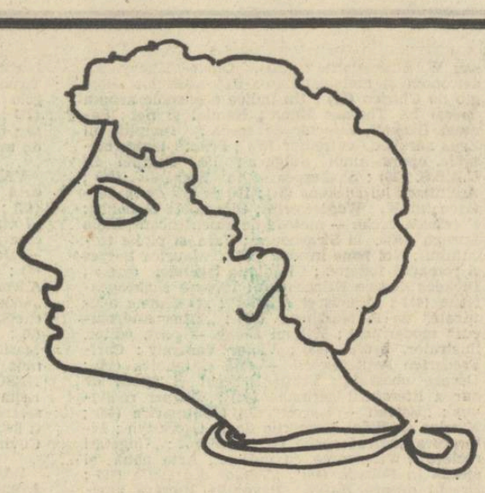

ARTE

TEATRU

Happening & fluxus

Cum va arăta arta viitorului ? Este întrebarea care stă în gîtul oricărui subadolescent bubos, care ține neapărat ca odată cu coșurile de pe față să revoluționeze pictura, sculptura, teatrul și viața sexuală. Mulți nu au privit nici măcar în silă un Rembrandt sau un Vermeer, dar sînt grozav de înverșunați împotriva babalicilor (citește : Vechii maeștri ; citește : tradiție ; citește : părinți etc.).

La acest „Happening & fluxus" se recomandă să mergi în cap, ori în patru labe, pentru a putea savura colajele de batiste infecte, tichete de tren, cite o mînecă ruptă, lozincile pornografice sau tendențioase : „Jos arta ?" Fusese adusă în expoziție tot în chip de protest o cinstită vacă, într-a nu știu cîta lună. După ce s-a dumirit, însă, blînda patrupedă a dat cu copita amabilei invitații de a participa la greva „artiștilor", mergînd să nască într-un staul. Altădată se pot vedea în astfel de happeninguri, cupluri nude în borcane de sticlă trăindu-și viața lor : iubindu-se, mai ales, și iarăși iubindu-se. Unul, Ben, a stat 15 zile în vitrină, făcînd, la vedere, tot ce se poate face.. pe artă. Bun. Dar unde vroiam să ajung ? Este, probabil, o psihoză, venită ca un anotimp cețos.

Tînărul Wolfgang Bauer (născut în 1941, dar suficient de lansat cu piesele : **Transportul de porci, Pictor și culoare, Două muște pe o șină),** intră vijelios, cu utima sa operă „După-amiaza magică", în dramele și dramolețele acestui tineret agitat. „Theater au Dom" din Köln are două scene : una, mare și pe gustul oamenilor de treabă, unde se joacă normal, și scena mică pentru teatru experimental. Acest mic teatru nu aduce prea mulți bani, însă are menirea de a promova, cum zicem noi, dramaturgia originală. Piesa în discuție, dacă la o privire mai atentă nu s-ar dovedi suficient de mediocră, ar avea meritul de a încerca să ia pulsul „epocii". Să trecem peste faptul că multe scene se petrec în pat. Admirabile scene, de altfel, jucate de Silvia Janisch și Franz Kainrath cu o aplicație spre parodia vieții casnice și **amantești,** care stîrnește de vreo două ori ropote de aplauze, (din păcate sala fiind cam goală).

În „După-amiaza magică" nu se întîmplă nimic planificat, nimic rațional, fuga în nimic „creează situații, care dezlănțuie reacții" — spune amabil Dr. Warner Swossil. Ceea ce este perfect adevărat. Vom reține amănuntul nesemnificativ (dar tot l-am reținut), că se joacă mult timp în costum de striptis, și că după ce primul cuplu își epuizează toate exhibițiile, pînă la bătaia soră cu moartea, urmată brusc de un acces amoros etc., etc., sosește cel de-al doilea cuplu. Ca să nu mai lungim vorba, e atacată și problema drogurilor, apoi problema inversiunilor sexuale. Care, bineînțeles, duc la crimă. Unul moare — trebuia să moară cineva — și din nimic, iată, că tot s-a înjghebat o acțiune. Păcat, pentru că piesa demara promițător...

„După-amiaza magică" o poți întîlni în multe orașe din R.F. a Germaniei, succesul datorîndu-se atît unor replici spirituale, cît, mai ales, modului fericit de a pune o problemă. Noi avem, însă, pretenții mai mari. Dintr-un astfel de nimic, se putea scoate mai mult. Spre lauda dramaturgilor, trebuie să spunem, că happening-ul lor nu se revoltă împotriva cuvintelor și ideilor înseși. Și cine știe dacă vaca onestă, care refuza cu oroare să nască în muzeu, nu ar accepta cu bucurie scena, inevitabilă vieții animale.

Marin SORESCU

EXPOZITII

Sculptura la Bienală

Spre deosebire de pictură, sculptură, luată-n totalitatea ei, este mai slab reprezentată. Pare să se petreacă același fenomen întîmplat, cu cîțiva ani în urmă și în literatură, cînd poezia avea un ascendent clar asupra prozei. Revirimentul a avut însă loc și sînt indicii asemănătoare și în ceea ce privește sculptura, artă mai materială, mai greu învingătoare de prejudecăți.

M-a nemulțumit, cu excepții desigur, o bună parte a lucrărilor. Cu atît mai mult cu cît sculptura beneficia de un avantaj pe care-l voi semnala. Pictura, datorită numărului mare de expozanți, acoperă, tapetează realmente în întregime pereții, tablourile anihilîndu-se reciproc. Într-o astfel de mare a culorilor intens revărsată, distingi mult mai greu valorile. Sculptura are un spațiu vast, lucrările nu sînt atît de numeroase și au aer în jur, lărgime frumos dispusă. Dacă mai adăugăm și fundalul de culoare în lumina căreia ele capătă o viață și mai particulară, am spus totul.

Apar, în primul plan, derute mai vechi, depășite credeam. Mormane de ipsos, pe ici pe colo, frișcă neînsufletită, albă sau neagră, încearcă să mimeze o robustețe creatoare, inspirată. Efectul este absolut contrariu. Reîntîlnim sentimentalele maternități, tinerii muncitori atleți, cu mușchi de oțel gipsos, ctitori de țară și neam, de-a-ncălare și pe jos, decapitați sau numai bust. Un Ștefan cel Mare, de pildă, are ceva de coșmar, în naturalismul său voit degajat. Dacă ai întoarce, smulgînd-o din piedestal, copita calului și-ar da la iveală potcoava modelată școlărește cu caiele cu tot. Nu lipsesc nici interpretările de personagii culese de prin cărți sau portrete ale scriitorilor noștri cei mai mari. Sînt cam simpluțe. Un Doctor Faustus e de-a dreptul disgrațios. Plesnește de sănătate și face figură mai mult de băcan decît de subtil și ascet savant. Un Eminescu și Labiș, capete, absolut neconvingătoare. Ți se face un dor imens de a revedea portretul făcut de Anghel lui Eminescu.

O bună parte a sculpturilor însă, unele chiar excepționale, se salvează din contextul general. De la Mioriția și Toma Almoș, pînă la abstractizările simbolice, tinzînd să dea formă senzațiilor, sentimentelor de plenitudine a zorilor, a genezei sau a bucuriei în fața mării, este vădit efortul artiștilor de a ieși din raza materiei uniforme, lucrînd latura spiritualității ei posibile. Un efort încununat de succes. Nu lipsesc, în aria reușitelor, nici lucrările de bogată reverie fantastă. Dacă un Amphion sau o transcriere liberă a unor motive de antică sorginte nu conving îndeajuns, două păsări în lemn (deși numai una este numită astfel), somptuoase și măiestrit închegate, te proiectează brusc în imperiul reveriei. O compoziție cosmică, de geneză, cu ovoidul central străpungînd un pămînt gros și plat, parcă ptolemeic, ne duc nostalgic și înrobitor cu gîndul către Eminescu, geniul tînăr, îndrăgostit de nemărginirea cosmică în formare.

Vizibilă este orientarea autorilor către materialul definitiv. Lemnul, piatra, marmora, bronzul și oțelul șlefuit sînt frecvent folosite. Foarte mulți sculptori și-au adus lucrările direct din cariera de piatră. Școala de la Măgura, acest Barbizon modern al sculpturii noastre românești, ne îndreptățește să semnalăm reușite ample și în viitor.

Grigore HAGIU

TELEVIZIUNE

T. V.—Actualități

Audiența excepțională de care se bucură televiziunea, o audiență mai mare, dacă nu chiar egală cu aceea a presei, îi conferă un rol extrem de important în ceea ce privește cantitatea și calitatea informației transmise. Prezența imaginii directe sau a imaginii filmate concretizează simțitor capacitatea de comunicare doar prin cuvinte. Dacă în cazul literaturii nelimita imaginației primează atît în ce-l privește pe autor cît și în ce-l privește pe cititor, ficțiunea fiind un punct de reper fără putință de înlocuire, informația de presă directă, **știrea,** indiferent de atributele care i se pot alipi, indiferent că vine din domeniul actualității imediate sau din domeniul cultural, știrea, deci, este ajutată enorm de imagine. Fiindcă una este să citești în ziar despre decernarea premiului Nobel, de pildă, și alta să asiști ceremonialul ca spectator prin intermediul micului ecran. În condițiile acestea, responsabilitatea televiziunii este de primul rang, fiind o responsabilitate ideologică și cu caracter educativ. Oricît de imparțială este televiziunea în ceea ce privește transmiterea exactă a informației, ea nu-și poate refuza caracterul de influențare. Vreau să spun că reprezentînd un punct de vedere politic foarte limpede, un punct de vedere politic care în cazul televiziunii noastre este și punctul de vedere al întregii națiuni, televiziunea cumulează alături de necesitatea informării și necesitatea pledoariei, a propagandei, a convingerii. În condițiile acestea, rolul jurnalelor de actualități în cadrul programelor T.V., este un rol principal.

Din punct de vedere cantitativ, cred că numărul informațiilor furnizate de televiziune este la ora actuală egal sau aproape egal cu numărul informațiilor comunicate de presă. Mă refer la informațiile de actualitate imediată economică și politică, la informațiile care fac cuprinsul obișnuit al presei cotidiene, al radiojurnalelor și al telejurnalelor. Mai exact — la știri. Lucrurile importante pe care le afli din presa de dimineață despre industrie, de exemplu, le afli în egală măsură prin intermediul radioului și al televiziunii. Dar se limitează oare rolul televiziunii numai la a prelua și retransmite cu ajutorul imaginii ceea ce pune la dispoziția publicului prin intermediul ziarelor agenția noastră de presă ? Vizualizarea este tot ce poate oferi televiziunea în plus ?

De-o bună bucată de vreme asistăm cu satisfacție la specializarea pe probleme de presă tot mai particulare nu numai a periodicelor noastre dar și a ziariștilor. Pe cît de plăcut este să **știi** unde poți deschide pagina pentru a găsi știrea care te interesează din domeniul agriculturii, de pildă, sau din domeniul sportului, pe atît de plăcut este să poți **alege** comentatorul de specialitate, să cauți semnătura cu care te-ai obișnuit și pe care o preferi chiar și numai din motive de probitate profesională, să zicem. Sau din motive de stil. Din moment ce ideologia noastră este una și-aceeași, din moment ce este o ideologie care ne reprezintă și pe care o servim, specializarea presei tocmai în domeniul ideologic este un categoric succes. Este un succes faptul că, de pildă, în pagina economică a „Scînteii" semnatarii de rubrică sînt specializați pe probleme, după cum în pagina externă, comentatorii se ocupă fiecare de altă zonă a lumii. E foarte sigur că între specializarea presei și cîștigarea opiniei publice este o relație directă. Că un comentator specialist nu te informează numai, dar te și convinge.

In nici un caz nu este de pus la îndoială corpul de reporteri ai jurnalelor de actualități de la televiziune. A trecut destul de multă vreme de cînd îi urmărim pentru a ne convinge că sînt egali profesional cu comentatorii din presă. Activitatea lor nu stă sub imperiul întîmplării. Dar ceea ce se poate cîștiga calitativ la televiziune nu vizează cantitatea și exactitatea informației, ci un anume specific. Un anume caracter particular. Un caracter de breaslă. În cele din urmă tot o specializare a problemelor, ca în presă, o individualizare menită să nuanțeze aerul ceva cam impersonal, cam distant. Poate că formula actuală cînd unul sau doi reporteri prezintă știrile interne și unul sau doi reporteri pe cele externe suportă mlădieri : de ce nu un reporter-principal-gazdă și mai mulți reporteri specialiști, unul pentru industrie, altul pentru cultură, altul pentru sport ? Un gen de masă rotundă pe problemele zilei cu specialiști, și un coordonator de probleme. Se dă și se ia cuvîntul, se mai întreabă, se mai răspunde, se stimulează, se poate chiar și glumi. Ce plăcere, sîmbătă seara cînd Petre Popescu a întrebat : ei, și cu vremea cu e ? Atît. Fără trecere bruscă de la o imagine la alta. A întrebat și specialistul în meteorologie a zîmbit. S-a întîmplat ceva omenesc într-o mare de atîtea întîmplări importante și am simțit. Am participat. Fiindcă ăsta e scopul în cele din urmă : să-și aducă aminte cineva și de noi. Să ne dăm scaunele mai aproape. Să se creeze acel aer de cointeresare a spectatorului din fotoliu. Să se creeze acel ton de dezbatere publică, acel ton de opinie publică și **reală** cu care, deja, presa ne-a obișnuit.

Sânziana POP

FILM

Rămîi sănătoasă, cucoană!

...că-mi iau geamantanul și plec. Acest refren al chiriașului lui Topîrceanu poate fi auzit și în filmul grecesc Femeia să se teamă de bărbat. *Îl rostește cu toată decizia protagonistul — Antonache — adresîndu-se Kiriei Eleni, soția sa nelegitimă de mai bine de zece ani. Cu o modificare : îmi iau pălăria și plec (la plecarea propriu zisă își ia geamantanul).*

Duminică seara, la vechiul cinematograf „Miorița", printre perechi dornice de precara intimitate a sălii (unele aflate la cel de al doilea film în acea zi).

Filmul începe, anevoie, fastidios, ca „burta" unui zmeu cînd nu bate vîntul și sfoara e groasă. Un personaj — director în minister — se tot plînge că e singur. Rătăcește prin diverse spații din Atena însorită, vorbește singur, își dă dreptate și, la un moment dat, îi vine ideea propriei culpabilități : „Oare n-am greșit eu undeva ?" Bunica din stînga noastră către nepoțelul care se tot foiește : „Unde-ai mai văzut oameni cu mîna în nas ? Scoate mîna din nas, așa te-am învățat ?". Povestea merge mai departe, retrospectiv. Antonache e un tiran și o chinuie pe Eleni, pe toți cei din jur. Singura lui bucurie sînt cei patru amici : Mihalache, Iason etc., cu care merge la cafenea zilnic. Tot cartierul e supărat pe erou că e rău și n-o ia de nevastă pe ibovnica sa, cu un stagiu atît de îndelungat, și o ține ca pe o slugă. Iar ea e frumoasă, supusă, tandră, rabdă cu devotament toate moșturile tiranului. Iat-o înghițită din nou, în fața prietenilor veniți pe neașteptate să-i anunțe lui Antonache că Mihalache murise consumînd singur un miel. Nefericita plînge („Apă, apă!" cere cu disperare băiețelul din poala bunicii. Se aud foșnete de-a lungul familiei, copilul bea zgomotos, cei din spate își exprimă vehement nemulțumirea).

Ne bate gîndul s-o ștergem din sală, mototoliți de lentoarea acțiunii, și tocmai atunci ne reține o secvență mai nostimă : înmormîntarea lui Mihalache. Iason ține o cuvîntare strașnică pe ideea : „Ce e omul ? Nimic". (Fără voie tresari la cuvinte ce sună nobil elin : antropos ; *și, de asemenea, la altele ce-ți sună familiar : numele în ache — precum caragialeștii Mache, Lache, Tache etc., ori vocativ ce sună exact ca în românește — „Bravo, Haralambie !"). Văduva plînge sfîșietor, ținută de cîteva rude, mulțumite de jalea ei.*

Tot ce urmează e comedie caricată, cu un aer internațional — superficial, în dezbaterea tezei : există oare soț neținut sub papuc ? Antonache împins la căsnicie de insistențele prietenilor, se va revolta chiar în ziua nunții împotriva aerelor de emancipare ale Eliniei, își va lua pălăria — și geamantanul — evadînd. (Cam în acest timp băiețelul de lîngă noi, total plictisit și somnoros — ceea ce era de așteptat căci filmul începuse la 20,30 — și-a scos bunica, și încă două persoane din familie, afară din sală).

Apoi divorțul, revenirea în planul prezent. Ca și în filmele românești și în acesta au loc demolări de case vechi în locul cărora se construiesc blocuri. Și, exact ca într-un scenariu prezentat regizorilor bufoni, Antonache și Eleni se vor regăsi pe ruinele optimiste ale fostei lor case și se vor împăca, fericiți, pornind spre reluarea căsniciei.

Filmul e greoi, simți eventuala piesă de teatru ecranizată, se vorbește imens, actorii șarjează (interpeta bravei Eleni fiind singura mai acătării). Antonache, de ce să n-o spunem, e antipatic de la primul la ultimul cadru. Speranța noastră (justificată la primele secvențe de o melodie) că ne vom bucura de frumoasa muzică grecească s-a dovedit neîntemeiată. În total : o piesulică boulevardieră, *rău dată pe ecran, în interpretarea unei trupe slabe (lucru de mirare cînd ne gîndim la atîția excelenți actori greci din alte pelicule).*

Prea multă asprime ar fi totuși deplasată. Femeia să se teamă de bărbat *place la vizionare multor spectatori veniți să se amuze, iar acele apropieri de ordin lexical și spiritual cu unele aspecte din trecutul nostru miticist se rețin cu agreabilă derută. Acel* mu, *adică dragul meu* (Antonachi-mu), *bunăoară, ne amintea mereu de* fos-mu, parighoria tu Kosmu *din „Kir Ianulea".*

Ilie CONSTANTIN

MUZICA

Asperități

Puțină lume mai spera să audă piese autohtone noi, de ultimă oră, în concertele Filarmonicii. Printr-o ciudată diviziune a muncii, sarcina grea și plină de riscuri a aducerii la rampă a lucrărilor încă necintate a revenit (într-o proporție care vorbește de la sine) orchestrei Radioteleviziunii.

Ștefan Niculescu, căci de lucrarea sa Unisonos este vorba, figurează printre cei mai serioși, mai în amănuntime cunoscători ai muzicii clasice, și, în același timp, îndrăzneți compozitori dintr-o generație medie.

Opera de față continuă preocupările din mai vechea „Heteromorfie", de astă dată superior organizate principial. Se pleacă de la teoria lui Edgar Varèse cum că muzica, în loc să fie o combinație de sunete, ar trebui să fie sinteza, exteriorizarea făcută auzibilă a microcomponentelor unui singur sunet. După cum interferența armonicelor dă naștere așa-numitelor noduri și ventre, tot așa muzica piesei se va dispune în suprafețe înguste (note sau acorduri ținute) sau va evolua spre spații largi.

Lucrarea la astfel naștere și se susține concertant din dialectica acestei succesiuni de opoziții. Și ca dimensiuni elementele diferă între ele, compozitorul reușind astfel să stăpînească cerința esențială a muzicii, clasice sau oricît de actuale, scurgerea variată și permanent gîndită a timpului muzical, crearea unui al doilea timp, mobil, elastic, din a cărui suprapunere peste timpul obiectiv să rezulte interesul lucrării,

Execuția a fost lipsită de orice tragere de inimă. Orchestra, cirmuită de dirijor, a navigat cu prudență și spaimă printre stincile greșelilor, aici ferindu-se în ultima clipă, dincolo ștergînd puțin vopseaua prin ciocnirea cu o asperitate Dacă lipsa de aderență la o astfel de muzică putea constitui o explicație, nu mică ne-a fost mirarea cînd s-a desfășurat în fața ochilor noștri o simfonie de Schubert (I-a) la fel de nonșalantă, vitregită de o cît de mică participare afectivă. Fiind vorba de o lucrare de extremă tinerețe, ne-am explicat lipsa de entuziasm prin imperfecțiunile lucrării. În fața unei capodopere însă, precum „Cavalcada Walkiriilor" de Wagner, redată și ea cu o opacitate model n-am mai avut ce scuze să găsim. Dacă nici o astfel de magistrală pagină orchestrală n-a reușit să suscite interesul și participarea instrumeniștilor (și Filarmonica are virtuoși de primă calitate) atunci naufragiul pare iminent.

Costin CAZABAN

SPORT

Paisprezece mîini harnice și istețe

Credem că sîntem, la pluralul sincer al majestății, singurul cronicar sportiv care, după înfrîngerea de la Cluj a echipei noastre naționale de handbal, am emis paradoxul, scandalos pentru mulți, că tocmai datorită acestui eșec, psihologic, națională are, în nervul ei, un simț ager de campioană mondială. Un succes neîntrerupt, devine suspect, plictisitor ca mersul stereotip al unei mașini perfecte. Noi n-am vituperat atunci, în seara aceea plină de amărăciune, noi am înțeles. Cel mult ne-am permis ironia de a spune că **șepticul de trefla,** înțepător de obicei ca o viespe de cîmp, își terminase acele **(pe ei că nu mai are gloanțe !).** Notam atunci cu mîndrie că, în fine, avem și noi de unde să dăm, și că acesta este în fond principalul, „restu-i tăcere".

Revenirea splendidă de la Berlin a întărit observația (noastră). Supremația în jocul cu mîna este, neîndoelnic, o profesie românească ; ne mirăm că handbalul n-a fost inventat de strămoșii lui Gruia. Probabil n-am avut timp, e cert că n-am avut timp, ocupați cu altele... Calitatea aceasta a românului în jocul de handbal, pe un spațiu restrîns cu porți cît urechea acului prin care ai noștri fac să intre și o cămilă, noi am subliniat-o insistent, și a trebuit să vină s-o spună un amator, un diletant al sportului, **un Suplinitor,** și acela plasat pe locul al nouălea, într-un clasament arbitrar și nejust. Dar marile adevăruri nu sînt simple ? N-au fost ele enunțate totdeauna cu aerul cel mai naiv și mai modest din lume ?

Vom continua prin urmare să susținem crezul nostru curat că handbalul este testul sportiv ideal al aptitudinilor naționale și că e regretabil, este chiar o profundă eroare că lotul de fotbal nr. I al României se încăpățînează să joace mingea cu piciorul. Jocul ăsta de fotbal e prea confuz pentru noi, prea multe picioare, douăzeci și două, plus cele de lemn, care le multiplică, lufturi, șuturi anapoda, bîlbîieli, pe cînd paisprezece mîini harnice și istețe sînt paisprezece mîini binecuvîntate, și unde pune dumnezeu mîna...

Chiar ! Dacă Cel de sus se întîmplă să facă sport în orele libere, precis că joacă handbal, nu are cum să nu joace handbal, cu planetele, desigur.

Am văzut la televizor cum i-au întrecut ai noștri pe nemții redutabili, organizați și metodici. Se spunea pe vremuri că nouă, românilor, ne-ar lipsi niște nemți. Iată că acum le lipsesc nemților niște români, iar ei, cavaleri, bucurîndu-se de toată simpatia noastră, au recunoscut-o.

S-a jucat cu mare plăcere, ușor, fără efort, pe nebăgate de seamă și cu mare — mare iuțeală de mînă. Ce artiști, băieții noștri, ce scamatori de geniu, divini scamatori ! Molipsiți de fantezia și de viteza lor, înscriam goluri de la distanță, și noi, tele-spectatorii, lansînd prin eter mingii imaginare, împrimîndu-le cu mîna cele mai stranii și mai înșelătoare efecte.

Nu Guadalajara — o, tempora, tempora ! — ofensiva drăcească, din meciul de handbal de la Berlin, a campionilor noștri absoluți ne mingiie sufletul.

SUPLINITOR IX

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : **Ștefan Bănulescu**

Redactori șefi adjuncți : **Cezar Baltag, Fănuș Neagu, Adrian Păunescu**

Secretar general de redacție : **Constantin Țoiu**

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la **COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"**

Prezentarea grafică : **Mircea Popescu**
Paginator : **Nicolae Ion**